

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

VAN GÖLÜ HAVZASI AĞIZLARI

DOKTORA TEZİ

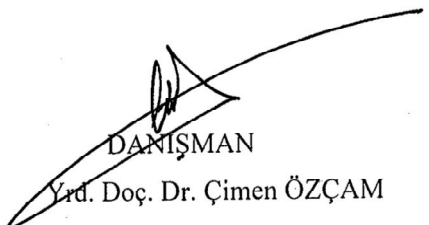
DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Çimen ÖZÇAM

HAZIRLAYAN
Engin GÖKÇÜR

ELAZIĞ-2012

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

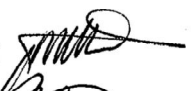
Yrd. Doç. Dr. Çimen ÖZÇAM

HAZIRLAYAN

Engin GÖKÇÜR

Jürimiz, 04/05/2012 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu doktora tezini oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı saymıştır.

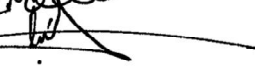
Jüri Üyeleri:

1. Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH

2. Prof. Dr. Ahmet BURAN

3. Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER

4. Doç. Dr. Ercan ALKAYA

5. Yrd. Doç. Dr. Çimen ÖZÇAM

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Doktora Tezi****VAN GÖLÜ HAVZASI AĞIZLARI**

Engin GÖKÇÜR

Fırat Üniversitesi**Sosyal Bilimler Enstitüsü****Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı****Eski Türk Dili Bilim Dalı****ELAZIĞ – 2012, Sayfa: XIV+953**

Elimizdeki çalışmada 2008–2012 yılları arasında Van Gölü’ne kıyısı olan Van ve Bitlis illeri ile bu illerin ilçe ve köylerinden dil ürünleri derlenmiş, derlenen dil ürünlerinin dil bilgisi incelemesi yapılmış ve sözlüğü oluşturulmuştur. Dolayısıyla bu çalışmamızda Van Gölü Havzasındaki Van ve Bitlis illeri başta olmak üzere Erciş, Ahlat, Adilcevaz, Gevaş ve Edremit ilçelerinden; Van’a bağlı Karpuzalanı, Kavuncu, Karagündüz, Alaköy, Mollakasım köylerinden; Adilcevaz’a bağlı Erik Bağı ve Yıldız köylerinden; Ahlat’a bağlı Çatalağzı ve Uludere köylerinden; Erciş’e bağlı Çelebi Bağı Beldesi’nden derlemeler yapılmıştır. “Van Gölü Havzası Ağızları” adı altında topladığımız bu araştırma “Giriş, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Metinler ve Sözlük” bölümlerinden oluşmaktadır.

Deşifre edilen dil ürünleri, art ve eş zamanlı bir bakış açısıyla incelenmiştir. Çalışmanın birçok bölümünde, bölgedeki ağızlar ile diğer doğu grubu ağızları arasındaki benzerlikler dipnotlarla karşılaştırmalı olarak belirtilmiştir. Bölgemizdeki dil ürünleri ses ve şekil yönünden Azeri Türkçesinin karakteristik özelliklerini taşıdığından Azeri, Türkmen ve Kıpçak lehçeleriyle benzerlik taşıyan hususlar çalışmanın çeşitli aşamalarında belirtilmiştir.

Ses Bilgisi kısmında yazı dilinde bulunmayan ünlüler, ünlü uyumları, ünlü değişimleri, ünlüler ile ilgili tablolar ve ünlülerin özelliklerini yansıtan haritalar yer

almıştır. Ünsüzler kısmında ise yazı dilinde bulunmayan ünsüzler, ünsüzlerle ilgili ses olayları, ünsüz değişimleri yer almıştır.

Şekil Bilgisi (Morfoloji) kısmında ad yapım ekleri, ad çekim ekleri, fiiller, fiilimsiler, fiil yapım ekleri, fiil çekim ekleri, zamirler, zarflar, edatlar ve şekil bilgisi yönünden ölçünlü Türkçeden farklılık gösteren ekleri gösteren haritalar yer almıştır.

Sözlük bölümü, metinlerimizde yer alan; fakat ölçünlü Türkçede bulunmayan ve fonetik açıdan değişikliğe uğrayan sözcükleri içermektedir.

Bibliyografyada gösterilen eserlerin büyük bir kısmı çalışmalarımız esnasında kullanılmış ya da incelenmiş, bazıları ise konuyla bağlantıları olması bakımından alınmıştır.

Derlediğimiz konuşmaları tek tek dinleyip transkribe ederek yazıya aktarırken transkripsiyon sistemi için Türk Dil Kurumu tarafından öngörülen ağız transkripsiyon sistemini kullandık. Metinlerimizin sağlam ve eksiksiz olması için incelediğimiz ağzın hususiyetlerini ana hatlarıyla taşıyan, genellikle ilkokul mezunu ya da okuma-yazması olmayan ve 50 yaşın üzerinde olan kişiler tercih edildi. Araştırmamız süresince derleme amacıyla 118 kişiyle görüşülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ağızlar, dil, morfoloji, fonetik, doğu grubu ağızları.

ABSTRACT**Doctorate Thesis****THE DIALECTS OF LAKE VAN BASIN**

Engin GÖKÇÜR

The University of Fırat**The Institute of Social Science****The Department of Turkish Language and Literature****The Department of Old Turkish Language****ELAZIĞ – 2012, Page: XIV+953**

This study covers the cities of Van and Bitlis, which have a coast on Lake Van, and their counties and villages, between the years of 2008-2012. So in this study compilations are made from especially the cities of Van and Bitlis in the basin of Lake Van; from the counties of Erciş, Ahlat, Adilcevaz, Bitlis, Gevaş and Edremit; Karpuzalanı, Kavuncu, Karagündüz, Alaköy, Mollakasım villages of Van; Erik Bağı and Yıldız villages of Adilcevaz; Çatal ağzı and Uludere villages of Ahlat; the town of Çelebi Bağı of Erciş. This study, summed up in the title of “The Dialects of Lake Van Basin” includes the sections of “Introduction, Phonetics, Morphology, Texts and Dictionary”.

The deciphered products of the language are interpreted with a simultaneous point of view. In many parts of the study, the similarities between the dialect of this region and other Eastern dialects are figured in a comparative way in the footnotes. As the products of language in this region have the characteristics of Azerbaijani Language, the cases that have similar traits with Turkmen and Kıpçak accents are indicated in concerned parts of the study.

In Phonetics section appear the vowels that do not exist in written language, vowel harmony, vowel change, charts about vowels and maps reflecting the traits of

vowels. In consonant section exist the consonants that do not exist in written language, phonetic changes about consonants and consonant changes.

In morphology section appear derivational affixes, verbs, verbal, inflectional affixes, pronouns, adverbs, prepositions, and maps reflecting the affixes that are phonetically different from Standard Turkish.

Dictionary section includes phonetically changed words which appear in our texts but do not exist in standard Turkish.

Most of the works shown in bibliography section are used or analyzed and some of them are mentioned owing to their relationship with the topic.

While transcribing the documents we listened, we used The Dialect Transcription System provided by Turkish Language Agency for the transcription system. For our texts to be well-supported and complete, the speakers were chosen meticulously. During this study 118 people were interviewed for compilation. The people from whom we made the compilations are the ones who carry the main features of the dialect, are generally primary school graduate or illiterate and over fifty.

Key Words: Dialects, language, morphology, phonetics, eastern dialects.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No:</u>
ONAY SAYFASI.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar	XX
ÖN SÖZ	XXI
KISALTMALAR.....	XXIII
GİRİŞ.....	1
Bölgenin Tarihi	1
Bölgenin Diyalektolojik Durumu.....	7
Bölgenin Etnik Yapısı	9
Van Gölü Havzası Ağızlarının Genel Özellikleri	12
1. Ağız Bölgesi (Van Küresinli Ağzı)	12
2. Ağız Bölgesi (Van Yerli Ağzı).....	16
3. Ağız Bölgesi (Erciş Ağzı)	17
4. Ağız Bölgesi (Ahlat ve Adilcevaz Ağzı)	18
5. Ağız Bölgesi (Bitlis Ağzı).....	21
Bölgedeki Ağızlar Üzerine Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi.....	24

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İNCELEME

1. İNCELEME.....	29
1.1. Ses Bilgisi	29
1.1.1. ÜNLÜLER	32
1.1.1.1. á ünlüsü.....	32
1.1.1.2. ‘a ünlüsü.....	33
1.1.1.3. ‘e ünlüsü.....	34
1.1.1.4. è ünlüsü.....	35
1.1.1.5. ‘è ünlüsü.....	39
1.1.1.6. ê ünlüsü.....	39

1.1.1.7. ä ünlüsü.....	39
1.1.1.8. í ünlüsü	40
1.1.1.9. ĩ ünlüsü	42
1.1.1.10. ‘i ünlüsü	42
1.1.1.11. ó ünlüsü.....	42
1.1.1.12. ‘ö ünlüsü.....	42
1.1.1.13. ú ünlüsü.....	43
1.1.1.14. ‘u ünlüsü.....	43
1.1.1.15. û ünlüsü.....	43
1.1.1.16. ‘ü ünlüsü.....	44
1.1.1.17. ũ ünlüsü.....	44
1.1.1.1. Uzun Ünlüler	44
1.1.1.1.1. Birincil Uzun Ünlüler (Asli Uzun Ünlüler).....	45
1.1.1.1.2. İkincil Uzun Ünlüler.....	46
1.1.1.2. Kısa Ünlüler.....	50
1.1.1.3. İkiz Ünlüler.....	50
1.1.1.3.1. Eşit İkiz Ünlüler	51
1.1.1.3.2. Alçalan İkiz Ünlüler	51
1.1.1.3.3. Yükselen İkiz Ünlüler.....	52
1.1.1.4. Ünlü Uyumu	52
1.1.1.4.1. Kalınlık-İncelik Uyumu.....	53
1.1.1.4.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	69
1.1.1.4.3. Genişlik-Darlık Uyumu	77
1.1.1.5. Ünlü Değişimleri.....	78
1.1.1.5.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi.....	78
1.1.1.5.1.1. a > e değişimi	78
1.1.1.5.1.2. a > á değişimi	81
1.1.1.5.1.3. a > i değişimi.....	82
1.1.1.5.1.4. a > ö değişimi	82
1.1.1.5.1.5. ı > i değişimi.....	82
1.1.1.5.1.6. o > ö değişimi.....	84
1.1.1.5.1.7. u > i değişimi.....	85
1.1.1.5.1.8. u > ö değişimi.....	86

VIII

1.1.1.5.1.9. u > ü değişimi.....	86
1.1.1.5.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması	87
1.1.1.5.2.1. e > a değişimi	87
1.1.1.5.2.2. i > ı değişimi.....	89
1.1.1.5.2.3. i > í değişimi.....	90
1.1.1.5.2.4. ö > o değişimi.....	91
1.1.1.5.2.5. ü > u değişimi.....	92
1.1.1.5.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	93
1.1.1.5.3.1. a > o değişmesi.....	93
1.1.1.5.3.2. a > u değişimi	93
1.1.1.5.3.3. e > ö değişimi	93
1.1.1.5.3.4. ı > o değişimi.....	94
1.1.1.5.3.5. ı > ö değişimi.....	94
1.1.1.5.3.6. i > ö değişimi.....	94
1.1.1.5.3.7. i > ü değişimi:.....	94
1.1.1.5.3.8. ı > u değişimi.....	97
1.1.1.5.3.9. i > u değişimi.....	98
1.1.1.5.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	98
1.1.1.5.4.1. o > a değişimi	98
1.1.1.5.4.2. o > ı, í değişimi.....	99
1.1.1.5.4.3. ö > è değişimi	99
1.1.1.5.4.4. u > a değişimi	100
1.1.1.5.4.5. u > ı değişimi.....	100
1.1.1.5.4.6. ü > ı değişimi.....	101
1.1.1.5.4.7. ü > i değişimi.....	102
1.1.1.5.4.8. u > i değişimi.....	103
1.1.1.5.4.9. ü > è değişimi	104
1.1.1.5.5. Geniş Ünlülerin Daralması	104
1.1.1.5.5.1. e > è değişimi	104
1.1.1.5.5.2. e > i değişimi.....	105
1.1.1.5.5.3. e > ı değişimi.....	106
1.1.1.5.5.4. a > è değişimi	106
1.1.1.5.5.5. o > u değişimi.....	106

1.1.1.5.5.6. ö > ü değişimi.....	107
1.1.1.5.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi	107
1.1.1.5.6.1. i > a değişimi.....	107
1.1.1.5.6.2. ı > è değişimi.....	107
1.1.1.5.6.3. i, ì > è değişimi.....	108
1.1.1.5.6.4. i > e değişimi.....	109
1.1.1.5.6.5. ü > o değişimi.....	110
1.1.1.5.6.6. u > û değişimi.....	110
1.1.1.5.6.7. ü > ũ değişimi.....	110
1.1.1.5.6.8. u > o değişimi.....	111
1.1.1.5.6.9. ü > ö değişimi.....	112
1.1.1.6. Ünlü Türemesi	113
1.1.2. Ünsüzler	114
1.1.2.1. ç ünsüzü.....	114
1.1.2.2. Ç ünsüzü.....	114
1.1.2.3. F ünsüzü.....	115
1.1.2.4. ğ ünsüzü.....	115
1.1.2.5. ğ ünsüzü.....	116
1.1.2.6. ğ ünsüzü.....	116
1.1.2.7. h ünsüzü.....	117
1.1.2.8. ħ ünsüzü.....	117
1.1.2.9. h ünsüzü.....	118
1.1.2.10. k ünsüzü.....	118
1.1.2.11. K ünsüzü	119
1.1.2.12. K ünsüzü.....	120
1.1.2.13. k ünsüzü.....	121
1.1.2.14. Í ünsüzü.....	121
1.1.2.15. P ünsüzü.....	122
1.1.2.16. S ünsüzü.....	122
1.1.2.17. T ünsüzü	122
1.1.2.18. w ünsüzü.....	124
1.1.2.1. Ünsüz Değişimleri.....	125

1.1.2.1.1. Ötümlüleşme	125
1.1.2.1.1.1. ç > c değişimi	125
1.1.2.1.1.2. f > v değişimi.....	126
1.1.2.1.1.3. f > F değişimi	126
1.1.2.1.1.4. k > ğ değişimi	126
1.1.2.1.1.5. k > g değişimi.....	128
1.1.2.1.1.6. k > K değişimi	130
1.1.2.1.1.7. k > K̇ değişimi	131
1.1.2.1.1.8. p > b değişimi.....	131
1.1.2.1.1.9. s > z değişimi.....	133
1.1.2.1.1.10. t > d değişimi.....	133
1.1.2.1.2. Ötümsüzleşme	136
1.1.2.1.2.1. b > p değişimi	136
1.1.2.1.2.2. c > ç değişimi	137
1.1.2.1.2.3. d > t değişimi.....	137
1.1.2.1.2.4. d > T değişimi	138
1.1.2.1.2.5. g > k değişimi.....	139
1.1.2.1.2.6. ğ > k̇ değişimi	140
1.1.2.1.2.7. z > s değişimi.....	140
1.1.2.1.2.8. z > S değişimi.....	141
1.1.2.1.2.9. v > F değişimi.....	141
1.1.2.1.3. Süreklileşme.....	141
1.1.2.1.3.1. Sızıcılaşma	141
1.1.2.1.3.1.1. b > v, w değişimi:	142
1.1.2.1.3.1.2. c > j değişimi	142
1.1.2.1.3.1.3. ç > j değişimi	142
1.1.2.1.3.1.4. ç > ş değişimi.....	143
1.1.2.1.3.1.5. d > z değişimi	144
1.1.2.1.3.1.6. ğ > ğ̇ değişimi.....	144
1.1.2.1.3.1.7. ğ > ḣ değişimi.....	145
1.1.2.1.3.1.8. ğ, g, ğ̇ > v değişimi	145
1.1.2.1.3.1.9. k > ğ̇ değişimi.....	146
1.1.2.1.3.1.10. k > h, k̇ değişimi	146

1.1.2.1.3.1.11. k > h değişimi.....	148
1.1.2.1.3.1.12. k > y değişimi.....	149
1.1.2.1.3.1.13. p > f, F değişimi.....	150
1.1.2.1.3.2. Akıcılaşma	150
1.1.2.1.3.2.1. ğ, g > y değişimi	150
1.1.2.1.3.2.2. b > m değişimi.....	151
1.1.2.1.4. Süreksizleşme.....	152
1.1.2.1.4.1. j > c değişimi.....	152
1.1.2.1.4.2. y > g değişimi.....	152
1.1.2.1.4.3. ğ > ğ değişimi.....	152
1.1.2.1.4.4. f > p değişimi.....	153
1.1.2.1.4.5. ñ > g, ğ değişimi	154
1.1.2.1.4.6. m > P değişimi.....	154
1.1.2.1.4.7. v > b değişimi.....	154
1.1.2.1.4.8. h > k değişimi.....	154
1.1.2.1.5. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Diğer Değişmeler.....	155
1.1.2.1.5.1. v > w değişimi.....	155
1.1.2.1.5.2. r > l değişimi	155
1.1.2.1.5.3. l > r değişimi	156
1.1.2.1.5.4. n > l değişimi.....	156
1.1.2.1.5.5. ñ > y değişimi.....	157
1.1.2.1.5.6. f > w değişimi.....	157
1.1.2.1.5.7. v > n değişimi.....	157
1.1.2.1.5.8. v > h değişimi.....	157
1.1.2.1.5.9. r > y değişimi.....	157
1.1.2.1.5.10. v > y değişimi	158
1.1.2.1.5.11. ğ > w değişimi	158
1.1.2.1.5.12. m > n değişimi.....	158
1.1.2.1.5.13. s > ş değişimi.....	158
1.1.2.1.5.14. j > ş değişimi	159
1.1.2.1.5.15. n > m değişimi.....	159
1.1.2.1.5.16. ş > s değişimi.....	159
1.1.2.1.5.17. h > n değişimi.....	159

1.1.2.1.6. Ünsüzlerde Art Damaksılaşma.....	159
1.1.2.1.6.1. Í > l değışimi.....	159
1.1.2.1.6.2. k > k değışimi.....	160
1.1.2.2. Ünsüz Benzeştirmeleri	160
1.1.2.2.1. -nl- > -nn- benzeştirmesi.....	160
1.1.2.2.2. b-n > m-n benzeştirmesi	161
1.1.2.2.3. m-r > m-n benzeştirmesi.....	161
1.1.2.2.4. nd > nn benzeştirmesi.....	162
1.1.2.2.5. rl > ll benzeştirmesi	162
1.1.2.2.6. tl > tt, TT benzeştirmesi.....	163
1.1.2.2.7. tl, Tl > td, Td benzeştirmesi.....	163
1.1.2.2.8. rl > rr benzeştirmesi.....	164
1.1.2.2.9. l-r > l-l benzeştirmesi.....	164
1.1.2.2.10. md > mn benzeştirmesi.....	164
1.1.2.2.11. ml > mn benzeştirmesi.....	165
1.1.2.2.12. pm > pp, PP benzeştirmesi.....	165
1.1.2.2.13. zs > ss benzeştirmesi	165
1.1.2.2.14. dl > dd benzeştirmesi.....	165
1.1.2.2.15. Diğer Benzeştirmeler.....	166
1.1.2.3. Aykırılaşma	166
1.1.2.3.1. r-r > r-l aykırılaşması.....	166
1.1.2.3.2. m-n > m-l aykırılaşması.....	167
1.1.2.3.3. v-f > b-f aykırılaşması	167
1.1.2.3.4. v-b > n-b aykırılaşması.....	167
1.1.2.3.5. pç > bç aykırılaşması.....	168
1.1.2.3.6. çt > çd aykırılaşması.....	168
1.1.2.3.7. kt > kd aykırılaşması	168
1.1.2.3.8. nc > nç aykırılaşması.....	168
1.1.2.3.9. şt > şd aykırılaşması	168
1.1.2.3.10. tt> td aykırılaşması.....	168
1.1.2.4. Ünsüz İkizleşmesi	169
1.1.2.5. Ünsüz Tekleşmesi	170
1.1.2.6. Ünsüz Düşmeleri.....	170

1.1.2.6.1. y düşmesi	171
1.1.2.6.2. r düşmesi	173
1.1.2.6.3. h düşmesi	175
1.1.2.6.4. ğ düşmesi	177
1.1.2.6.5. l düşmesi	177
1.1.2.6.6. n düşmesi	178
1.1.2.6.7. ñ düşmesi	179
1.1.2.6.8. t düşmesi	180
1.1.2.6.9. v düşmesi	181
1.1.2.6.10. k düşmesi	181
1.1.2.6.11. f düşmesi	181
1.1.2.6.12. g düşmesi	182
1.1.2.6.13. c düşmesi	182
1.1.2.6.14. d düşmesi	182
1.1.2.6.15. m düşmesi	182
1.1.2.6.16. z düşmesi	182
1.1.2.7. Ünsüz Türemesi	183
1.1.2.7.1. b türemesi	183
1.1.2.7.2. y türemesi	183
1.1.2.7.3. h türemesi	184
1.1.2.7.4. n türemesi	185
1.1.2.7.5. v türemesi	185
1.1.2.8. Göçüşme	185
1.1.3. Hece Kaynaşması	188
1.1.4. Hece Yutumu	193
1.1.5. Vurgu	193
1.2. Şekil Bilgisi	195
1.2.1. Yapım Ekleri	195
1.2.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	195
1.2.1.1.1. +ca, +ce; +ça, +çe	195
1.2.1.1.2. +ci, +çi, +Çi	195
1.2.1.1.3. +cıl, +çıl, +cık, +cik, +cük	196
1.2.1.1.4. +gil	196

1.2.1.1.6. +li ...+li	197
1.2.1.1.7. +lik, +lig, +liK +lük, +niK, +lîh, +nîh, +rîh, +rûh, +liK, +lig, +Tîh, +lûh, +lüg, +lih, +nüK, +nûh, +lüh, +Tüh.....	198
1.2.1.1.8. +ti.....	200
1.2.1.1.9. +°nci.....	200
1.2.1.1.10. +síz-, +siz, +suz, +süz	200
1.2.1.1.11. +ar, +er; +şar, +şer	201
1.2.1.1.12. +cah, +cek; +çah, +çek	201
1.2.1.1.13. +kan, +ken	201
1.2.1.1.14. +sul	201
1.2.1.1.15. +duruh, +dûrûh.....	201
1.2.1.1.16. +la	202
1.2.1.1.17. +şın	202
1.2.1.1.18. +ge.....	202
1.2.1.1.19. +ah.....	202
1.2.1.1.20. +it.....	202
1.2.1.1.21. +ik.....	202
1.2.1.1.22. +sav.....	202
1.2.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri.....	202
1.2.1.2.1. +a-, +e-.....	202
1.2.1.2.2. +al-, +el-.....	203
1.2.1.2.3. +ar-, +er-	203
1.2.1.2.4. +da-, +de-.....	203
1.2.1.2.5. +l-	204
1.2.1.2.6. +la-, +le-.....	204
1.2.1.2.7. +°k-	205
1.2.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri.....	205
1.2.1.3.1. -acah, -ecek, -ecah, -eceh	205
1.2.1.3.2. -ek, -eK, -ah, -eh, -ey, -ağ.....	206
1.2.1.3.3. -çek, -cah.....	206
1.2.1.3.4. -enek, -eneK, -eneh, -eneg	207
1.2.1.3.5. -ğan, -kan, -Kan, -gen, -ğan	207

1.2.1.3.6.	-ğı, -gi, -ğı, -ğu / -ki, -Ki, -Kı, -kı / -v	207
1.2.1.3.7.	-°k, -°K, -°h, -°ğ, -°g, -°h, -°h.....	209
1.2.1.3.8.	-ı, -i, -u, -ü	210
1.2.1.3.9.	-ıcı, -ici, -uci, -üci, -üci, -üci	210
1.2.1.3.10.	-ğın, -gin, -gun, -gün / -kın, -kin, -kün, -Kın	211
1.2.1.3.11.	-ma, -me	211
1.2.1.3.12.	-mek, -meg, -meh, -meñ -mağ, -mağ	212
1.2.1.3.13.	-°m.....	213
1.2.1.3.14.	-°n.....	213
1.2.1.3.15.	-°ş.....	213
1.2.1.3.16.	-ti, -tü	214
1.2.1.3.17.	-maca, -mece, -Pece, -maçe, -meçe	214
1.2.1.3.18.	-maç, -meç, -baç, ...	214
1.2.1.3.19.	-°ç.....	215
1.2.1.3.20.	-gaç, -geç, -geş	215
1.2.1.3.21.	-ga, -ge; -ka-, -ke	215
1.2.1.3.22.	-ca	215
1.2.1.3.23.	-men	215
1.2.1.3.25.	-a, -e	215
1.2.1.3.26.	-sal	215
1.2.1.3.27.	-mur	216
1.2.1.4.	Fülden Fiil Yapım Ekleri.....	216
1.2.1.4.1.	-ala- , -ele-	216
1.2.1.4.2.	-dır-, -dír-, -dir-, -dur-, -dür-, -dûr-, -dûr-, -Tír-.....	216
1.2.1.4.3.	-ır-, -ir-, -ur-, -ür-, -ar-, -er-.....	217
1.2.1.4.4.	-°l-	217
1.2.1.4.5.	-°n-	218
1.2.1.4.6.	-°ş-.....	219
1.2.1.4.7.	-°t-.....	219
1.2.1.4.8.	-z-.....	220
1.2.1.4.9.	-ûk-	220
1.2.1.4.10.	-der-	220

1.2.2. Çekim Ekleri.....	220
1.2.2.1. İsim Çekim Ekleri	220
1.2.2.1.1. Durum Ekleri.....	220
1.2.2.1.1.1. Yalın Durum.....	220
1.2.2.1.1.2. İlgi Durumu (+ın, +ín, +in, +un, +ün; +nın, +nín, +nin, +nun, +nün)	220
1.2.2.1.1.3. Belirtme Durumu (+i, / +nı, +ni, +nu, +nü)	221
1.2.2.1.1.4. Yönelme Durumu (+a, +e)	222
1.2.2.1.1.5. Bulunma Durumu (+da, +de / +Ta, +Te).....	224
1.2.2.1.1.6. Ayrılma Durumu (+den, +dan).....	224
1.2.2.1.1.7. Vasıta Durumu (+nan, +nen; +la, +le; +na, +ne; +lan, +len; +dan, +den)	226
1.2.2.1.1.8. Eşitlik Durumu (+ca, +ce, +ça, +çe).....	227
1.2.2.1.2. Çokluk Eki (+lar, +ler)	228
1.2.2.1.3. İyelik Ekleri	229
1.2.2.2. Fiil Çekim Ekleri.....	231
1.2.3. SÖZCÜK TÜRLERİ.....	232
1.2.3.1. Adlar.....	232
1.2.3.2. Sıfatlar	233
1.2.3.2.1. Niteleme Sıfatları	233
1.2.3.2.2. Belirtme Sıfatları	233
1.2.3.2.2.1. Soru Sıfatları	233
1.2.3.2.2.2. İşaret Sıfatları	233
1.2.3.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları.....	233
1.2.3.2.2.4. Sayı Sıfatları.....	234
1.2.3.3. Zarflar	234
1.2.3.3.1. Yer- Yön Zarfları	235
1.2.3.3.2. Zaman Zarfları	235
1.2.3.3.3. Nitelik Zarfları	236
1.2.3.3.4. Nicelik zarfları	237
1.2.3.3.5. Soru Zarfları.....	237
1.2.3.4. Zamirler	238
1.2.3.4.1. Kişi Zamirleri.....	238

1.2.3.4.2. İşaret Zamirleri:.....	242
1.2.3.4.3. Belirsizlik Zamirleri	243
1.2.3.4.4. Soru Zamirleri	243
1.2.3.5. Edatlar	244
1.2.3.5.1. Çekim Edatları	244
1.2.3.5.1.1. Kullanılışlarına Göre Çekim Edatları	244
1.2.3.5.1.1.1. Yalın Hâl ile Birleşenler.....	244
1.2.3.5.1.1.2. İlgi Hâli ile Birleşenler.....	244
1.2.3.5.1.1.3. Yönelme Hâli ile Birleşenler	245
1.2.3.5.1.1.4. Ayrılma Hâli ile Birleşenler	245
1.2.3.5.1.2. İşlevlerine Göre Çekim Edatları.....	245
1.2.3.5.1.2.1. Yer ve Yön Bildiren Edatlar.....	245
1.2.3.5.1.2.2. Zaman Bildiren Edatlar	246
1.2.3.5.1.2.3. Benzerlik Bildiren Edatlar.....	246
1.2.3.5.1.2.4. Yaklaşma, Amaç ve Neden Bildiren Edatlar.....	246
1.2.3.5.1.2.5. Uzaklaşma, Ayrılık, Başkalık ve Sonuç Bildiren Edatlar	247
1.2.3.5.1.2.6. Birliktelik ve Araç Bildiren Edatlar.....	247
1.2.3.5.1.2.7. Karşılaştırma, Nitelik ve Nicelik Bildiren Edatlar	247
1.2.3.5.1.2.8. Sınırlandırma Bildiren Edatlar	248
1.2.3.5.2. Bağlama Edatları.....	248
1.2.3.5.2.1. Sıralama Edatları	248
1.2.3.5.2.2. Denkleştirme Edatları	248
1.2.3.5.2.3. Karşılaştırma Edatları	249
1.2.3.5.2.4. Cümle Başı Edatları.....	249
1.2.3.5.2.5. Sona Gelen Edatlar	250
1.2.3.5.3. Ünlem Edatları	250
1.2.3.5.3.1. Asıl Ünlemler	250
1.2.3.5.3.2. Çağırma ve Seslenme Edatları	251
1.2.3.5.3.3. Sorma Edatları.....	251
1.2.3.5.3.4. Cevap Edatları.....	252
1.2.3.5.3.5. Gösterme Edatları.....	253
1.2.3.6. FİİLLER	254
1.2.3.6.1. Fiillerin Basit Çekimleri	254

1.2.3.6.1.1. Haber Kipleri.....	254
1.2.3.6.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Çekimi	254
1.2.3.6.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi	258
1.2.3.6.1.1.3. Şimdiki Zaman Çekimi	264
1.2.3.6.1.1.4. Geniş Zaman Çekimi	270
1.2.3.6.1.1.5. Gelecek Zaman Çekimi.....	275
1.2.3.6.1.2. Tasarlama Kipleri	280
1.2.3.6.1.2.1. Emir Kipi.....	280
1.2.3.6.1.2.2. Şart Kipi	284
1.2.3.6.1.2.3. İstek Kipi.....	286
1.2.3.6.1.2.4. Gereklilik Kipi.....	290
1.2.3.6.2. Fiillerin Birleşik Çekimleri.....	293
1.2.3.6.2.1. Hikâye Birleşik Zaman	293
1.2.3.6.2.1.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi.....	293
1.2.3.6.2.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi.....	293
1.2.3.6.2.1.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi	294
1.2.3.6.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	294
1.2.3.6.2.1.5. İstek Kipinin Hikâyesi	295
1.2.3.6.2.1.6. Şart Kipinin Hikâyesi.....	295
1.2.3.6.2.2. Rivayet Birleşik Zaman	296
1.2.3.6.2.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti	296
1.2.3.6.2.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti.....	296
1.2.3.6.2.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti.....	296
1.2.3.6.2.3. Şartlı Birleşik Zaman	297
1.2.3.6.2.3.1. Şimdiki Zamanın Şartı	297
1.2.3.6.2.3.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	297
1.2.3.6.2.3.3. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı	298
1.2.3.6.2.3.4. Geniş Zamanın Şartı	298
1.2.3.6.3. Ek Fiil	299
1.2.3.6.3.1. Ek Fiilin Geniş Zaman Çekimi.....	299
1.2.3.6.3.2. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zaman Çekimi	302
1.2.3.6.3.3. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi.....	304
1.2.3.6.3.4. Ek Fiilin Şart Çekimi	305

1.2.3.6.4. Birleşik Fiil	305
1.2.3.6.4.1. İsimle Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller	305
1.2.3.6.4.2. Fiille Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller.....	305
1.2.3.7. Fiilimsiler	306
1.2.3.7.1. Ad-fiiller	306
1.2.3.7.2. Sıfat-fiiller	308
1.2.3.7.3. Zarf-fiiller	312
SONUÇ	322

İKİNCİ BÖLÜM

2. METİNLER

2.1. Van Yerli Ağzı Metinleri	322
2.2. Van Küresinli Ağzı Metinleri.....	405
2.3. Erciş Ağzı Metinleri	495
2.4. Ahlat ve Adilcevaz Ağzı Metinleri.....	580
2.4.1 Adilcevaz İlçesi Metinleri	580
2.4.2. Ahlat İlçesi Metinleri	653
2.5. Bitlis Ağzı Metinleri	714

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SÖZLÜK

3. SÖZLÜK.....	780
KAYNAKLAR	928
EKLER	938

TABLOLAR

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1: Bölgemiz Ağızlarında Kullanılan Çeviri Yazı İşaretleri.....	29
Tablo 2: Ünlüler.....	30
Tablo 3: Ünsüzler	31
Tablo 4: Van Gölü Havzası Ağızlarındaki Ünlüleri Gösterir Şema.....	32
Tablo 5: Van Gölü Havzası Ağızlarındaki Ünsüzleri Gösterir Şema.....	124

ÖN SÖZ

Sözcükler yaşanan dönemin canlı kanıtlarıdır. Bir toplumun kültürel değerleri dil aracılığıyla sonraki kuşaklara aktarılır. Toplumların temel dinamiklerini teşkil eden kültürel ve sosyal değerlerin korunumu dil ile mümkündür. Dil toplumun ihtiyaçları ile şekillenir, zenginleşir ve yapısına yeni unsurlar alır. İnsanların ihtiyaç duymadığı nesne ya da kavramlar zamanla toplumun muhayyilesinden silinebilir. Özellikle kültürel değişimin çok hızlı seyrettiği günümüzde toplumun yüzyıllar boyunca oluşturduğu, yaşattığı birtakım ritüeller ve sözlü kültür değerleri çok kısa bir zamanda yitibilmektedir. Ağız araştırmaları üzerine yapılan çalışmalar, bir yandan yüzyıllar boyunca oluşturulan kültürel değerlerin mahfazası olan dil ürünlerini tespit etmemizi sağlamakta, diğer yandan da, kültür tarihi, halk bilimi, halk edebiyatı ve sözlü etnografya ürünleri alanlarında yapılacak araştırmalara katkı sağlamaktadır. Ağız araştırmaları özellikle dil tarihi araştırmalarına da büyük katkılar sağlamaktadır.

Bu amaçla “Van Gölü Havzası Ağızları” başlığı altında yaptığımız bu çalışmada, bir yandan bölgedeki diyalektlerin Türkçenin tarihî gelişimi içindeki yerini tespit etmeye, öte taraftan atalarımızın yüzyıllar boyunca oluşturdukları kültürel değerlerin mahfazası olan söz varlığını tespit etmeye çalıştık.

“Van Gölü Havzası Ağızları” adıyla yaptığımız bu araştırma “Giriş, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Metinler ve Sözlük” bölümlerini kapsar.

Çalışmamızın “Giriş” bölümünde; bölgenin diyalektolojik durumu, ağızların özellikleri, bölgenin tarihi ve bölge ağızları üzerine yapılan çalışmaların değerlendirilmesi gibi konuları ele aldık.

Ses Bilgisi (Fonetik) bölümünde; yazı dilinde bulunmayan ünlüler, ünlü uyumları, ünlü değişimleri, ünlüler ile ilgili tablolar yer almıştır. Ünsüzler kısmında yazı dilinde bulunmayan ünsüzler, ünsüzlerle ilgili ses olayları ve ünsüz değişimleri yer almıştır.

Şekil Bilgisi (Morfoloji) bölümünde; ad yapım ekleri, ad çekim ekleri, fiiller, fiilimsiler, fiil yapım ekleri, fiil çekim ekleri, zamirler, zarflar, edatlar ile ilgili konular yer almıştır.

Çalışmamızın sonuç bölümünde ise bölgedeki ağızların ses ve şekil bilgisi yönünden gösterdiği özellikler özetle belirtilmiştir. Ayrıca ses ve şekil bilgisi yönünden ölçünlü Türkçeden farklılık gösteren unsurlar haritalarla gösterilmiştir.

Sözlük bölümü, metinlerimizde yer alan; fakat ölçünlü Türkçede bulunmayan ve fonetik açıdan değişikliğe uğrayan sözcükleri içermektedir.

Çalışmalarım süresince engin bilgilerinden istifade ettiğim saygıdeğer hocalarım sayın Prof. Dr. Ahmet Buran ve Prof. Dr. Ahat Üstüner'e, tezimin değişik dönemlerinde gösterdiği ilgiden dolayı sayın Doç. Dr. Ercan Alkaya'ya, tez konusunu belirlememde katkıda bulunan, tezimin her aşamasında ilgisi ve bilgisiyle yardımını esirgemeyen değerli hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Çimen Özçam'a teşekkür ederim.

Engin GÖKÇÜR

KISALTMALAR

AAİÇE	Anadolu Ağızlarında İsim Çekim Ekleri
age.	Adı geçen eser
agm.	Adı geçen makale
Ar.	Arapça
Az.	Azerbaycan Türkçesi
bk.	Bakınız
Bşk.	Başkurt Türkçesi
C	Cilt
Çağ.	Çağatay Türkçesi
çev.	Çeviren
DA.	Diyarbakır Ağzı
DLT.	Divānū Lügātī't Türk
DTCF	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
ET.	Eski Türkçe
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
GBAA	Güney Batı Anadolu Ağızları
GDİAT	Güney Doğu İlleri Ağızlarından Toplamalar
Gtü.	Genel Türkçe
İA	İslam Ansiklopedisi
İng.	İngilizce
İsp.	İspanyolca
İt.	İtalyanca
Kaz.	Kazakça
KB	Kültür Bakanlığı
Ker.	Kerkük Türkçesi
KİA	Kars İli Ağızları
Kıp.	Kıpçak Türkçesi
Kırg.	Kırgız Türkçesi

Kkalp.	Karakalpak Türkçesi
krş.	Karşılaştırınız
mad.	Maddesi
mat.	Matbaacılık
Nog.	Nogay Türkçesi
NYA	Nevşehir Yöresi Ağızları
OT.	Orta Türkçe
öz. a	Özel ad
PhTF	Philologiae Turcicae Fundamenta
s.	Sayfa
S.	Sayı
TatK.	Kazan Tatar Türkçesi
TDAY-B	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten
TDEA	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TKA	Türk Kültürü Araştırmaları
TKAE	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
Trkm.	Türkmen Türkçesi
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	ve benzeri
Yun.	Yunanca
YYÜ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi

GİRİŞ

Bölgenin Tarihi

Van Gölü Havzasındaki yerleşim yerlerinin tarihi, yapılan kazılar neticesinde MÖ 15.000-8.000 tarihlerine kadar uzanmaktadır. Bölgenin güneydoğusundaki birçok mağaranın duvarlarında resimler tespit edilmiştir¹. Elde edilen bulgular, Van Gölü ve çevresinde yapılan arkeolojik kazılar, kesintisiz ve eski bir kültürün varlığını ortaya koymuştur.

Yapılan kazılar sonucu elde edilen bilgilere göre, Van'ı da içine alacak şekilde, kuzeyde Suriye'den doğuda Urmiye Gölü'ne kadar uzanan alanda güçlü kültürlerin varlığı görülmüştür. Bunlardan biri MÖ IV- II bin yılları arasında bölgeye hakim olan Asya kökenli Hurriler'dir. Hurriler'in merkezi Van Gölü çevresidir². MÖ XIII. yüzyıldan itibaren, Van Gölü ve çevresinde Urartular ile Asurlar arasında mücadeleler başlamıştır. Bu mücadeleler, Van'da Asur hâkimiyetinin oluşmasıyla son bulmuştur. Asurlara karşı birleşen Nairiler ve Urartular, gerçek manada Urartu Devletini kuran, Lutipri oğlu Kral Sarduri I (MÖ 840-830) döneminde Urartu Krallığını kurmuşlardır.

MÖ 590 yıllarında Urartu bölgesi Med hâkimiyeti altına girmiştir. MÖ VI. yüzyılın başlarında Urartu bölgesi, Medler ile Lidyalılar arasında uzun mücadelelere sahne olmuştur. Bunun sonucunda Medler Kızılırmak nehrine kadar olan Doğu Anadolu'da hâkimiyet kurmuşlardır³.

Medleri Perslerin mağlup etmesi üzerine, MÖ. 550'de Anadolu üzerindeki Med hâkimiyeti Perslere geçmiştir. Van ve çevresinde Pers dönemi MÖ 331 yılına kadar devam eder. MÖ 331 yılından itibaren bölge İskender'in idaresi altına girmiştir. Makedonya İmparatorluğunun parçalanmasından sonra Büyük İskender'in komutanlarından olan Selefkos bölgede Selefki Krallığı'nı kurar ve bu bölgeyi

¹ Oktay Belli, "Doğu Anadolu'da Yeni Arkeolojik Keşifler: Van-Yedisalkım (Put) Köyü Boyalı Mağara Resimleri", *Tarih Dergisi*, S. 28-29, İstanbul 1975, s. 1-40.

² Afif Erzen, *Doğu Anadolu ve Urartular*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s. 21.

³ Füzüzan Kınal, *Eski Anadolu Tarihi*, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s. 261.

egemenliği altına alır⁴. Bölge, daha sonra Romalıların eline geçer ve Roma'nın MÖ 395 yılında ikiye bölünmesi üzerine, meydana gelen Bizans-Sasani mücadelelerinde istilâ edilerek sık sık el değiştirir. Bu karışık dönemlerden sonra bölgede Ermeniler kısa süre bağımsız kalmışlardır⁵. Ancak bunlar çoğunlukla Pers, Arap ve Romalılara bağlı olarak kısa sürelerle hüküm sürmüşlerdir. Bölgede MS 335 yılına kadar Romalıların, VII. yüzyılın başlarına kadar da Bizanslıların hâkimiyeti söz konusu olmuştur.

Van ve çevresinin İslâm orduları tarafından fethedilmesi VII. yüzyılda gerçekleşmiştir. VII. yüzyılın sonlarında Van ve çevresi ile Doğu Anadolu'nun büyük bir kısmı Emevîlerin hâkimiyetine girmiştir. Bu tarihten itibaren bölgede sürekli Hazar Türkleri ile Emevîler arasında mücadeleler olmuş ve Hazar Türkleri 720'de Van'a yakın bölgeleri ve çevresini geri almıştır⁶. Bölgede Emevîlerden sonra X. yüzyıl sonlarına kadar Abbasîler'in hâkimiyeti devam etmiştir.

IX. yüzyılın sonlarında Abbasî İmparatorluğunun bölgedeki hâkimiyeti sarsılmaya başlar. Azerbaycan ve Van bölgesinde etkili olan Türk asıllı Sâc Oğulları sülalesi bölgeye hâkim olur. Bu beylik, 890-928 yılları arasında bölgede kurulan ilk yarı bağımsız Türk beyliğidir⁷.

Türklerin, İslâm devletinin kurumlarında görev almaları ilk kez Muâviye döneminde olmuştur. Horasan bölgesindeki fetihlerde Türk birliklerinden istifade edilir. Bu dönemde Türklerin İslâmiyeti kabulü kitleler halinde artmıştır.

Türklerin Anadolu'ya ilk girişleri, 1018 yılında, Selçuklu devleti kurulmadan önce Çağrı Bey'in keşif seferleri ile başlamıştır. Çağrı Bey Van havalisine yönelerek, Van Vaspurakan Ermeni Prenslığının topraklarında mücadeleye başlar. Ancak bölgedeki çok sayıda kaleyi ele geçirmesine rağmen sarp ve müstahkem olan Van Kalesi'ni alamamıştır⁸.

Ermeni Prensi I. Gagik'in ölümünden sonra bölgede karışıklıklar çıkar. Türklerin Bizans'a doğru akınlarına hız vermesi üzerine bu akınlara dayanamayacağını anlayan

⁴ M. Halil Yımanç, *Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri I, Anadolu'nun Fethi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1944, s. 35.

⁵ Afif Erzen, *Doğu Anadolu ve Urartular*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s. 44.

⁶ Orhan Kılıç, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Van (1548-1648)*, Van Belediye Başkanlığı, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları, Van 1997, s. 5.

⁷ M. Beşir Aşan, *XIV. Yüzyılda Van ve Yöresi*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ, 1992, s. 3.

⁸ İbrahim Kafesoğlu, "Doğu Anadolu'ya İlk Selçuklu Akını (1015-1021) ve Tarihi Ehemmiyeti", *Fuat Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s. 269.

son Vaspurakan prensi Senekerim Ardžruni, Bizans İmparatoru II. Basileios (976-1025) ile anlaşarak Van'ı Bizans'a terk eder. Böylece Van ve çevresinde 113 yıl hüküm süren Vaspurakan Ermeni Prenslığı son bulur⁹.

Kısa bir süre sonra fethedilen bölgede Ahlat (1063), Anadolu'ya yapılan Türk akınlarında hareket üssü haline gelir. 1071'de Bizanslılarla yapılan savaşı Sultan Alpaslan'ın komutasındaki Selçuklu ordusu kazanır. Bu zafer ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış ve hızlı bir şekilde fetihler başlamıştır¹⁰.

Ahlât-Şâhlar Dönemi: Ahlat bölgesinde Mervanoğullarının zulmünden usanan halk, şehri, Türkmen Beyi Sökmen el-Kutbî'ye teslim etmiştir. Melik Muhammed Tapar'ın başarılı hizmetlerinden dolayı, Ahlat ve Van çevresini Sökmen Bey'e ikta olarak vermesiyle Sökmenliler Devleti kurulmuş olur (1100). Bu devlet, Ahlat ve çevresinde kurulmasından dolayı Ahlât-Şâhlar olarak da anılmıştır. Ahlât-Şâhlar, Ahlat merkez olmak üzere Erciş, Adilcevaz, Silvan, Malazgirt, Muş, Van, Muradiye, Gevaş, Eleşgirt, Tatvan, Hani, Erzen ve Tebriz şehirlerine hükmediyorlardı¹¹.

Eyyubiler Dönemi: Ahlât-Şâhlar döneminde oluşan zenginlik diğer devletlerin ilgisini çekmiş ve birçok hükümdar bölgeyi almak istemiştir. 1207 yılında Van ve çevresinin hâkimiyeti Eyyubilere geçmiştir.

Anadolu'nun diğer şehirlerinde huzurun, emniyetin ve sosyal nizamın koruyucusu olan Ahiler, Ahlat'ta Eyyûbilere karşı halka destek vermişlerdir. Melik Eşref Ahlat'ı yeniden alır ancak iki taraf da huzur içinde değildir. Sultan Melikşâh 1083 yılında Fahr üd-Devle'yi Diyarbakır ve Ahlat Bölgesi Emirligi'ne tayin eder ve emrine bir miktar kuvvet verir. Beyliğin kurucusu Dilmaçoğlu Mehmet Bey, Anadolu gazalarında şöhret kazanmış ve Malazgirt Savaşı'nda bulunmuş bir Türkmen beyidir. Önce Ahlat-Şâhlara sonra da Artuklulara tâbi olan bu beylik Anadolu'nun en eski ve uzun ömürlü Türk beyliğidir. Dilmaçoğlu Beyliği Van Gölü'nün güney kısmında Erzen ve Bitlis'te hüküm sürmüştür¹².

Dilmaçoğulları Dönemi: 1085 yılında Fahr üd-Devle beraberinde Sanduk ve Dilmaçoğlu Mehmet gibi emirler olduğu halde Bitlis ve Ahlat'ı fetheder. Bitlis ve

⁹ M. Halil Yınanç, age., İstanbul 1944, s. 35.

¹⁰ Anonim, *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III*, Çev: Feridun Nafiz Uzluk, Ankara, 1952, s. 8.

¹¹ Erdoğan Merçil, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2011, s. 237.

¹² Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2008, s. 203.

havalisi Dilmaçoğlu Mehmet'e tabi olur ve bu suretle beyliğin temelleri atılmış olur. Dilmaçoğulları Beyliği, Erzen ve Bitlis olmak üzere iki kola ayrılmıştır. Bitlis kolu daha sonra Eyyûbilerin idaresi altına girmiştir (1207). Erzen'deki kolu ise Moğollara tabi olarak varlıklarını sürdürmüştür. Üç yüz yıl gibi uzun bir süre Erzen ve Bitlis havalisinde hâkimiyet kuran Dilmaçoğulları Beyliği, Akkoyunlu devleti (1378-1508) zamanında tarihe karışmıştır¹³.

Harizmşâhlılar Dönemi: Bu dönem Orta Asya'da Moğol tehlikesinin yaşanmaya başladığı dönemdir. Bu dönemde Moğollara karşı zaferler kazanan Harizmşâhlılar İslâm dünyasının takdirini kazanmış, Gürcü ordularını imha etmiş daha sonra Ahlat üzerine sefer düzenlemişlerdir (1229). Selçuklu sultanı Alâeddin Keykubad Moğol tehlikesi karşısında Harizmşâh'ı dostluk ittifakına davet etmiştir. Ancak Harizmşâh Ahlat'ı fethedip şehrin üç gün yağmalanmasına müsaade etmiştir.

Harizmşâh Celaleddin 1230 yılında Yassıçemen'de Sultan Alâeddin'e yenilir⁷⁸. Sultan Muhammed Harezm'in ölümü Harizmşâh Devletinin sonunu getirir⁷⁹. Bu dönemde Moğollar Doğu Anadolu'ya girerek bölgeyi tahrip eder (1231).

Türkiye Selçuklular Dönemi: Alâeddin Keykubad, yaklaşan Moğol tehlikesini önlemek amacıyla öncelikle Moğol Han'ı Ögedey'e elçiler göndererek barış yapar. Sonra Kemaleddin Kamyar'ı görevlendirerek Van, Ahlat, Bitlis ve çevresini Selçuklu topraklarına katar (1232). Tedbir olarak da bu şehirlerde bulunan kaleleri güçlendirir. 1236 yılında Ögedey Han, Selçuklu sultanına elçiler göndererek kendisinin cihan hâkimiyetini kabul etmesi durumunda Selçuklularla barış içinde yaşamak istediğini söyler. Alâeddin bu teklifi kabul eder ve elçilerle hediye gönderilmesi talimatını verir. Bir müddet sonra Alâeddin Keykubad'ın yerine, Selçuklu tahtına II. Gıyaseddin Keyhusrev oturur (1238). Selçukluların Babai isyanı sebebiyle zayıf oldukları bir dönemde Moğol Hanı Baycu Noyan Selçuklu ülkesine girer ve Erzurum'a kadar olan bölgeyi yağmalar (1242)⁸⁰.

İlhanlı Dönemi: Van Gölü Havzasındaki yerleşim yerleri 1243 Köseadağ Savaşı'ndan sonra İran Moğollarının hâkimiyetine girer ve Selçuklu Devleti'nin hâkimiyeti bölgede sarsılır. Bölge, 1244 yılında Moğol orduları tarafından yağmalanır.

¹³ Erdoğan Merçil, age., s. 267.

İlhanlılar iki bölgeye ayırdıkları Doğu Anadolu'yu merkezden gönderdikleri valilerle yönetmeye çalışmışlardır. Bu bölgelerden birisi de merkezi Ahlat olan Van Eyaleti'dir.

XIII. yüzyıldan itibaren Van Gölü çevresindeki İlhanlı hâkimiyeti etkisini kaybeder ve bu hâkimiyet 1336 yılında da son bulur. Moğol katliamından kaçan Türkmenler Anadolu'ya akın eder ve Anadolu'yu yurt edinirler. Orta Asya'dan gelen bu nüfus Anadolu'da dengeleri değiştirmiş, sosyal yapının oluşmasında ve Türk-İslâm medeniyetinin bölgede yeşermesinde önemli bir unsur olmuştur. Özellikle Malazgirt zaferinden sonra Türkler Anadolu'nun kaderinde söz sahibi olmuş ve geçici olmadıklarını, Anadolu'yu anavatan yapacaklarını ispatlamışlardır. Selçuklu Devleti'nin gücünün sarsılmasından sonra bile, oluşturdukları siyasî, sosyal ve kültürel yapı Osmanlı Devleti'nin teşkilatlanmasına zemin hazırlamıştır.

Karakoyunlular Dönemi: Oğuz boylarının bir kısmı Moğol istilâsı esnasında Maverâünnehir ve Horasan taraflarından batıya sürülmüştür. Türkistan'dan göç eden bu boylar; Bayındır boyundan olan Akkoyunlu ve Karakoyunlulardır¹⁴. Van ve çevresinde bir devlet haline gelen Karakoyunlular Timur'un dikkatini çeker. Bunun üzerine Timur Türkmen reisi Kara Mehmet'in üzerine yürür. Timur'un gönderdiği kuvvetler bozguna uğrar ve Timur Van üzerinden İran'a geri döner. Bu dönemde Van'da Emir İzzeddin Şir hüküm sürmektedir. Van Hâkimi İzzeddin Şir 1425 yılına kadar Timurlular ve Türkmen beyliklerine bağlı olarak şehri idare etmiştir.

Akkoyunlular Dönemi: Akkoyunlu Türkmen devletini kuran, Oğuzların Bayındır boyuna mensup Kara Osman Beydir. Akkoyunlular, Karakoyunluların gölgesinde kalmış, Sivas, Amid, Diyarbekir ve Erzincan taraflarında küçük bir beylik olarak varlığını sürdürmüştür. 1467 yılına kadar geçen sürede Van ve Doğu Anadolu'da Karakoyunlu-Akkoyunlu mücadelesi yaşanır. Bu tarihte Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan bir baskınla Karakoyunlu hükümdarı Cihanşâh'ı öldürmüş ve bölgenin yeni hâkimi olmuştur¹⁵. Fatih Sultan Mehmet 1473'te Otlukbeli'de yapılan savaşta Uzun Hasan'ı mağlup eder. Bu tarihten sonra Van ve çevresi Safevî Devleti'nin kontrolüne geçer.

Safevîler Dönemi: 1507 yılında Safevîler Van'a girer, Bitlis ve Erciş de dâhil olmak üzere bütün bölgeye hâkim olur. Safevîlerin Anadolu'da Şii propagandası

¹⁴ Osman Turan, age., s. 263.

¹⁵ İsmail Aka, *Timur ve Devleti*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s. 25.

yapması üzerine Yavuz Sultan Selim 1514 yılında Safeviler üzerine yürür ve Çaldıran Ovası'nda Safeviler'i bozguna uğratar. Bu tarihten sonra Van ve çevresi de dâhil olmak üzere bütün Doğu Anadolu'da Safevî hâkimiyeti sona erer¹⁶.

Osmanlı Dönemi: Van ve çevresinin Osmanlı-Türk hâkimiyetine geçmesi Kanunî Sultan Süleyman'ın 1534'te Irakeyn seferinden sonra gerçekleşir. XVI. yüzyılda Van ve çevresindeki şehirlerde imar faaliyetleri başlar. Van Eyaleti oluşturulduktan sonra 1568-1574 yılları arasında Van Paşa Sancağı ile Adilcevaz, Erciş, Muş, Barkiri, Karkar, Keşan, İspayrid, Ağakis, Beni Kotur, Mahmûdî ve Nısf-ı Şırvî olmak üzere 13 sancaktan oluşturulmuştur¹⁷.

XIX. yüzyılda Van ve çevresi yerli beylerin ve aşiretlerin mücadeleleri ile geçer. Ancak yine de bölgedeki Türk hâkimiyeti sarsılmaz. Ayrıca XVIII.- XIX. yüzyıllarda Van bölgesi, devletin gerileme dönemine denk gelmesinden dolayı karışık bir durum arz eder. Doğu Anadolu'da bölgeye has oluşturulan, "Ocaklık" ve "Yurtluk" sistemi ile aşiretlere tanınan haklar sebebiyle merkezî idare ile halk arasında kopukluk yaşanır. Bunun neticesinde Doğu Anadolu'nun sosyal, ekonomik ve siyasî yapısı kendine has bir yapıya bürünür. Bölgede kısmen mevcut olan sessizlik 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın yaratmış olduğu kaos sebebiyle aşiretlerin tekrar kendi aralarındaki mücadeleleri ile son bulmuştur.

1879'da Bitlis'in vilayet yapılmasıyla Siirt, Muş ve Genç sancakları Bitlis'e bağlanır.

XX. yüzyılda Van ve çevresinde büyük sosyal olaylar yaşanmıştır. Ermeni çetelerinin yaptığı katliamlar devam etmiş ve şehir 20 Mayıs 1915'te Ruslar tarafından işgal edilmiştir. Ermeniler bu tarihlerde bölgede katliamlara girişmiş; özellikle de Zeve Köyü'nde soykırım yapmıştır. 1918 yılına kadar Rus işgali altında kalan Van ve çevresi, Mart 1918 yılında yürürlüğe giren Brest-Litovsk Antlaşması ile tekrar Osmanlı hâkimiyetine kavuşmuştur. Ermeniler 1918 yılından sonra da faaliyetlerine devam etmiş, 1920'den sonra askerin ve aşiretlerin baskısına dayanamayarak İngilizlerle beraber Musul'a gitmişlerdir.

¹⁶ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat, Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*, Sadeleştiren: N. Çağatay, 3. Baskı, C. I-II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s. 80-81.

¹⁷ Orhan Kılıç, *730 Numaralı Van, Adilcevaz, Muş ve Bitlis Livaları Tımar Sanal Defteri (İ.Ahmet Dönemi)*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1989, s. 223.

Cumhuriyet döneminde Van, Hakkâri sancağından ayrılarak tek başına bir vilayet olmuştur. İşgallerden harap olan eski şehrin yerine Erek Dağı eteklerinde yeni bir şehir kurulmuştur.

Bölgenin Diyalektolojik Durumu

Van Gölü Havzası Anadolu'nun İran, Maverâünnehir ve Kafkas yollarının birleşim yollarından biri olmakla çok sayıda kavmin geçişini sağlamıştır. Tarihî süreçte bölgedeki yerleşim yerlerinin kültürel yapısında Arap, Fars ve Türklerin derin izleri görülür. Türklerin özellikle Selçuklulardan itibaren bölgeye yerleşimleri bölgedeki yerleşim yerlerinde zengin bir sözlü kültürün oluşmasına ve bu kültürün günümüze kadar ulaşmasına olanak sağlamıştır. Van Gölü Havzasındaki yerleşim yerlerinden derlediğimiz dil ürünleri Türkçenin yüzyıllar boyunca geçirmiş olduğu gelişmenin tarihî ve bölgesel farklılıklarının ara ürünleri olma özelliği taşımaktadır. VIII. yüzyılda Doğu Anadolu'nun kuzeyinde ve doğusunda varlıklarını sürdüren Hazar Türklerinden günümüze kadar gelen süreç içerisinde birçok Türk boyunun bölgedeki iskânı beraberinde lehçe tabakalaşmalarını doğurmuştur. Havzadaki yerleşim yerlerinden derlenen dil ürünlerinde ses, şekil değişiklikleri ve sözcük dağarcığı yönünden Azerbaycan Türkçesinin karakteristik özellikleri bulunmakla birlikte Kıpçak Türkçesinin arkaik bazı özelliklerinin de taşındığı görülür.

Leyla Karahan 1992'de "Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması" adlı çalışmasında Türkiye Türkçesi ağızlarını 'Batı Grubu Ağızları, Doğu Grubu Ağızları ve Kuzeydoğu Grubu Ağızları' olmak üzere üç ana ağız bölgesine ayırmıştır. Karahan bu çalışmasında doğu grubu ağızlarını dört gruba ayırır. İnceleme bölgemiz olan Van Gölü havzasındaki ağızları da birinci bölge içinde değerlendirir. Ağrı, Van, Muş, Bitlis, Bingöl, Siirt, Diyarbakır, Mardin, Hakkari, Urfa, Palu, Karakoçan (Elazığ) ağızlarının bu grupta olduğunu belirterek, bu ağızların genelde aşağıda belirtilen unsurlarla ortaya çıktığını söyler:

- 1) Ünlü kalınlaşmaları, kalınlık-incelik uyumsuzluğuna sebep olur (geldiḡ, benim).
- 2) ğ, ğ ünsüzü, iki ünlü arasında ve hece sonunda korunur (bağladı, ağır).
- 3) Arapça ve Farsçanın ünlü ve ünsüzler üzerinde etkisi hissedilir (‘aynı, vār, kapi).
- 4) Zamir kökenli teklik 1. ve 2. şahıs ekleri ile bildirme ekleri geniş ünlüdür (gelirem, gelmişsen).

5) Duyulan geçmiş zaman eki (Urfa hariç) tek şekillidir (görmüş).¹⁸

Evliya Çelebi, 15. yüzyılda Ahlat'a yaptığı gezi esnasında yöredeki dilin Çağatay ve Moğol hususları taşıdığını belirtir ve akabinde Ahlat dili ile ilgili diyalogları örnek olarak verir: “ *‘İşven, gitmişven, gūrumıza varmışmız, bizim Kay gibidir, Boğay eyitdi, dükeli geleserlerdir, meni suncamışdır, şād bay kişidir, ayıtdım şol kişi menfadınadır, savular sayladım, yani ağlaya kaldım, barımız uruş kişisimiz, yani cümlemiz ceng ādemiyiz’*. diye bu gibi nice kere yüz bin kelimeler ve ibareler yazılmıştır.”¹⁹

Yine Van'a yaptığı gezi esnasında edindiği izlenimler karşısında yörede kullanılan lehçenin hiçbir yörenin lisanıyla uyuşmadığını belirterek aşağıdaki örnekleri verir: “*pisih: kedi; bıhıri: ocak; geven: diken, çalı; kepan: sarılık; göyündürmişem: yakmışım; bacıma bir baş varam: kız kardeşime bir kerre varayım; heleşi, keleşideyim: gülelim, oynayalım; haradaydın: nereye vardın?; germede çimdım: hammamda yıkandım; şād başem: şen ve maldarım; kuzeyi apargilen: bardağı getirsene; bes çaş çağı olupdur: beli kuşluk ta'amı vakti olmuştur.*”²⁰

Evliya Çelebi'nin Ahlat ve Van ahalisinin konuşmalarına yönelik verdiği diyaloglardaki ifadeler şüphesiz yöredeki dil ürünlerinin ses ve şekil yönünden Azerbaycan ve Kıpçak Türkçeleriyle ortak özellikler taşıdığının göstergeleridir. Çalışmamızın ses ve şekil bilgisi bölümlerinde tespit ettiğimiz Azerbaycan ve Kıpçak lehçelerine ait unsurlar bölgedeki lehçe tabakalaşmasının en belirgin kanıtlarıdır.

Bölgemizdeki dil ürünleri ses ve şekil yönünden çoğunlukla Azerbaycan Türkçesinin karakteristik özelliklerini taşır. Bununla birlikte Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemine ait birçok arkaik unsurun bazı değişikliklerle bölgemiz ağızlarında mevcut olduğu görülür. Bölgemiz ağızlarında ayrıca Türkçenin tarihî dönemlerindeki gelişiminin ara izlerini taşıyan yapılar tespit edilmiş; bu yapılar çalışmamızın değişik bölümlerinde belirtilmiştir.

¹⁸ Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996, s. 54-70.

¹⁹ Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, *Güntümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, s. 92.

²⁰ Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, age., s. 114.

Bölgenin Etnik Yapısı

Derleme ve inceleme alanımız içinde yer alan Van Gölü Havzasındaki Van, Bitlis, Ahlat, Adilcevaz, Erciş, Edremit gibi yerleşim yerleri tarihin değişik dönemlerinde çeşitli kültürlere ve topluluklara yurt olmuştur. Günümüzde hâlen, bu kültürlerin ve toplulukların kültürel ve maddi değerleri, bölgede varlığını sürdürmektedir.

Van Gölü Havzasındaki yerleşim yerleri Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, Müslüman ve gayrimüslimlerin birlikte yaşadığı bir bölgeydi. İlk çağlardan Birinci Dünya Savaşı'na kadar geçen süre zarfında Türkler, Kürtler, Ermeniler, Çerkezler, Keldaniler, Nasturiler, Yahudiler ve Yezidiler bölgenin etnik yapısını şekillendirmişlerdir²¹.

Orhan Kılıç, “730 Numaralı Van, Adilcevaz, Muş ve Bitlis Livaları Tımar İcmal Defteri” adlı yüksek lisans çalışmasının 266. sayfasında; Van, Adilcevaz ve Bitlis'teki yerleşim yerlerinin aşiret ve cemaatlerine değinmiştir. Çalışmasında Adilcevaz sancağında 5; Bitlis sancağında da 4 aşiret veya cemaat adının zikredildiğini kaydeder. Bu aşiretlerden Bâlâ Kürdi, Kişacı, Benduri ve Cemaleddinli aşiretlerinin Ekrad taifesinden; Mamalu ve Bozulus aşiretlerinin konar-göçer Türkmen aşiretlerinden oluştuğunu belirtir. Donbalı, Osturki ve Muki aşiretleri hakkında ise kesin bir şey söylemenin mümkün olmadığını belirtir²².

Günümüzde ise il ve ilçe merkezlerinde ve bazı köylerde yaşayan Türkmenlerden başka, Kürtler, Küresinli Türkleri (Cumhuriyetin ilk yıllarında İran'dan göç edenler), Araplar (Cumhuriyetin ilk yıllarında Siirt'ten göç edenler), Kırgızlar (Afgan-Rus savaşı sırasında Afganistan'dan mülteci olarak Türkiye'ye göç edip, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçenler) ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nden göç ederek yöreye yerleşen Karadenizliler yörenin toplumsal yapısını oluşturur.

²¹ İsmail Mangaltepe, *Seyyahların Gözüyle Van*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009. s. 119-162.

²² bkz. Orhan Kılıç, *730 Numaralı Van, Adilcevaz, Muş ve Bitlis Livaları Tımar İcmal Defteri (I. Ahmed Dönemi)*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1989, s. 266-270.

Türkler, Türkmenler

Bölgedeki Türk veya Türkmenler'e "yerli" adı verilir. İl merkezinde ve bazı köylerde bulunan Van ve Bitlis'teki Türkmenler de çoğunlukla "yerli" olarak adlandırılmaktadırlar.

Bölgedeki yerleşim yerlerindeki Türk nüfusunun varlığı VII. yüzyıla kadar gitmektedir. VIII. yüzyılda Doğu Anadolu'nun kuzeyinde ve doğusunda Hazar ve Emevi mücadeleleri görülmektedir. Hazar Türkleri 720 yılında Van'a yakın bölgeleri ve çevresini Emevilerden geri almış ve buraları bir süre idare etmişlerdir. Hazarların VIII. yüzyılda İslamiyeti kabul ederek Abbasi halifesini tanımaları üzerine burada Abbasi idaresi tesis edilmiştir²³.

Azerbaycan bölgesinde etkili olan Sacoğulları sülalesi de bölgede hâkim olmuştur. Ebu's Sâc Divdâd bin Yusuf Divdest'in oğlu Muhammed el-Afşin'in kurduğu bu beylik 890-928 yılları arasında bölgede kurulan ilk yarı bağımsız Türk beyliğidir²⁴.

Türklerin Anadolu'ya tam anlamıyla siyasi güç olarak gelmeleri, Selçuklu devleti kurulmadan önce Çağrı Bey'in keşif seferleri ile 1018 yılında başlamıştır. Bölge kısa sürede fethedilmiş; Ahlat Anadolu'ya yapılacak akınların hareket üssü haline getirilmiştir.

XV. yüzyılda Şah İsmail, Karamanoğullarını Osmanlılara karşı himaye ve teşvik etmiştir. 1464 yılında bazı Karaman Türk aşiretleri Osmanlı Devleti'ne isyan etmişlerdir. Bunun üzerine Karaman bölgesine gelen Rumi Mehmed Paşa halka eziyet etmiştir. Bu olaydan usanan birçok Türk aşireti Şah İsmail'in etkili olduğu Van havalisine göç etmiştir. Bugün Van'da torunları bulunan Şabanzadeler, Kayaçelebizadeler ile Timurpaşazadeler Van'a yerleşmişlerdir²⁵.

Kaya Kayaçelebi, Van'a yerleşen, şehrin Türkleşmesi ve imarında katkıları olan aşiretlerin Kayaçelebizadeler, Timurzadeler, Şabanzadeler, Camuşçuoğulları, Devocioğulları, Dilaveroğulları, Altayoğulları, Kaplanoğulları, Şehsuvaroğulları, Aşıroğulları, Leventoğulları, Karacehennemoğulları, Çilingiroğulları, Şerif

²³ Orhan Kılıç, age., s. 5

²⁴ M. Beşir Aşan, *XIV. Yüzyılda Van ve Yöresi*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ 1992, s. 3

²⁵ İsmail Mangaltepe, age., s. 121-122.

Efendioğulları, Akif Paşazadeler, Boyaoğulları, Şeyhbenderoğulları olduklarını belirtir²⁶.

Bölgedeki diğer bir Türk topluluğu da Van'a 20. yüzyılın başlarında İran'dan göç eden Azeri Türkleridir. Van'a İran'dan göç eden Azeri Türkleri için "Küresinli" tabiri kullanılır. "19. yüzyılın başlarında Osmanlı-Rus Savaşı sonunda bugün Küresinli olarak bilinen halk, savaşın baskısı sebebiyle Giresun ilinden kaçıp İran'a sığınır. Güney Azerbaycan'daki Türkler yüz yıla yakın bir süre İran'da kalırlar. Daha sonra Halil Paşa komutasındaki ordunun İran içerisine kadar ilerlemesi üzerine Küresinliler Halil Paşa'ya kendilerinin Giresunlu olduklarını söyler ve akabinde Türk ordusuna katılarak Van'a gelirler. Van'a gelmeleri 1900'lü yılları kapsar. Daha sonra seferberlik ilan edilince İrandaki Küresinliler Van'daki akrabalarının yanına aralıklarla göç etmeye başlarlar. Bu göçler 1930 yılına kadar devam eder. Küresinlilerin İran'ın güneyinde bulunan Urmiye, Salmas, Hoy, İstiran, Sılav ve Tebriz gibi yerleşim yerlerinden ayrılarak Van ve çevresine yerleşmelerine "Sımiko" lakaplı İsmail Ağa'nın baskısı neden olmuştur"²⁷. Küresinliler, Van merkezinde İskele, Yalı, Beyüzümü, Sıhke mahallelerine; Karagündüz, Alaköy, Kasımoğlu, Bardakçı, Lamizgirt, Direşin, Köprüler köylerine ve Özalp, Saray, Edremit, Başkale ilçelerine yerleştirilirler.

Güney Azerbaycan'dan gelen Türklerden, Hoy'a bağlı Yestikan köyünden gelenlerin bir kısmı Saray ilçesine, diğer kısmı ise Sıhke'ye ve Karagündüz köyüne, Şapur'a bağlı Verdan köyünden gelenler Şahbağı'na, Şapur'a bağlı Şekeryazı köyünden gelenler İskele'ye, Rızaiye'ye bağlı Hoy'dan gelenler Alaköy'e, Şireki'den gelenler Sıhke'ye, Hoy'a bağlı İsdiren'den gelenler Kasımoğlu köyüne, Şapur'a bağlı Slav'dan gelenler Köprüler Köyüne, Kotur deresinden gelenler Çaldıran'a bağlı Kilimli, Umuttepe, Sınd gibi köylere yerleşmişlerdir²⁸.

Van ve çevresine yerleşen diğer gruplardan biri de Van il merkezindeki İskele Mahallesi'ne ve Özalp ilçesindeki Dönerdere ve Emek köylerine yerleşen Karadeniz Türkleri'dir.

Bölgedeki diğer bir topluluk da Kırgız Türkleri'dir. Kırgız Türkleri Afgan-Rus savaşı sırasında Afganistan'dan Türkiye'ye göç etmiş ve Türkiye Cumhuriyeti

²⁶ Kaya Kayaçelebi, *Doğu'nun Yıldızı Van*, Zafer Matbaası, İstanbul 1990, s. 56.

²⁷ Ali Yardım, *Van İli Karagündüz Köyü Küresinli Ağzı*, İnönü Üniversitesi, Lisans Bitirme Tezi, Van 1999.

²⁸ Engin Gökçur, *Van ve Merkez Köyleri Ağzları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2006.

vatandaşlığına geçmişlerdir. Kırgız Türkleri de, Van'ın Erciş ilçesinin Ulupamir köyünde iskâna tabi tutulmuşlardır.

Kürtler

Yörede başlıca, Buruki (Cumhuriyetin ilk yıllarında Kafkasya'dan göç etmişler), Arvasi, Hertoşi (Ertuşi), Gevdan (Hakkari'den göç etmişler), Mukuri, Takuri, Şemsikan, Haydaran (Heydaran), Dodeki (Dodkan), Milan (Milani), İzdinan (Ezdinan), Celâli, Memiki, Evdoi aşiretlerinden oluşan Kürtler, hem Van ve Bitlis il merkezlerinde, hem de köylerde bulunmaktadır²⁹.

Araplar

Cumhuriyetin ilk yıllarında özellikle Van'daki ticari canlılıktan dolayı Siirt'ten Van'a birçok Arap kökenli aile yerleşmiştir. Araplar da yöredeki topluluklardan biridir. Van ve çevresindeki diğer yerleşim yerlerindeki ticari faaliyetlerde önemli bir paya sahiptirler³⁰.

Van Gölü Havzası Ağızlarının Genel Özellikleri

“Van Gölü Havzası Ağızları” adı altında incelediğimiz çalışmada beş ağız grubu tespit ettik. Ağız bölgeleri, aşağıda belirtilen hususlar doğrultusunda tespit edilmiştir.

1. Ağız Bölgesi (Van Küresinli Ağız)

- a) Dil yüksekliği ve çene açısı bakımından a ünlüsü ile e ünlüsü arasında boğumlanan ä ünlüsü bölgemiz Van Küresinli ağzında sözcüklerin özellikle ilk hecelerinde daha vurgulu ve daha uzun telaffuz edilmesiyle normal e ünlüsünden ayrılır: âtini ‘etini’ (Van Küresinli 9-100) âlli ‘elli’ (Van Küresinli 9-138), âlîmîzle ‘elimîzle’ (Van Küresinli 9-

²⁹ Mehmet Fuat Levendoğlu, *Küresinliler Örneğinde Kültürel Kimlik (Küresinliler'in Sosyo-Kültürel Yapısı)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. 74-81.

³⁰ Mehmet Fuat Levendoğlu, age., s. 77.

160) äymäy ‘ekmek’ (Van Küresinli 2-75), häväsli ‘hevesli’ (Van Küresinli 13-136), däl- ‘del-’ (Van Küresinli 1-89).

- b) Van Küresinli ağzında görülen geçmiş zaman ve hikâye birleşik zaman eklerindeki ünlüler çoğu zaman normalden daha kısa telaffuz edilirler: Ƙalardîlâ ‘kalırdılar’ (Van Küresinli 2-589, çıħarmadîla ‘çıkarmadılar’ (Van Küresinli 3-21), ğaldîla ‘kaldılar’ (Van Küresinli 13-66), aterdîle ‘atardılar’ (Van Küresinli 6-39), oħûTmadîla ‘okutmadılar’ (Van Küresinli 3-490), aldîla ‘aldılar’ (Van Küresinli 14-16), evlendîle ‘evlendiler’ (Van Küresinli 3-168).
- c) Bölgemiz Van Küresinli ağzında geniş zaman ekinin ünlüsünün kalın ünlülü sözcüklerde düz-geniş-ince ünlülü şekliyle kullanılması ekin kalınlık-incelik uyumunun dışında kalmasına neden olmuştur: Ƙırsen ‘kırarsın’ (Van Küresinli 3-293), sıçrer ‘sıçrar’ (Van Küresinli 3-313), çıħer ‘çıkır’ (Van Küresinli 3-60).
- d) Van Küresinli ağzında olumsuzluk ekinin kalın ünlülü sözcüklere düz-geniş-ince ünlülü şekliyle getirilmesi ünlü uyumunun bozulmasına neden olmuştur: çıħmemiş ‘çıkmamış’ (Van Küresinli, 14-104), vurmerem ‘vurmam’ (Van Küresinli 14-95), uşmenem ‘uçmam’ (Van Küresinli 3-530), olmez ‘olmaz’ (Van Küresinli 18-66), ğarışme ‘karışma’ (Van Küresinli 13-163).
- e) Van Küresinli ağzında şart eki kalın ünlülü sözcüklere ince ünlülü şekliyle bağlanarak kalınlık-incelik uyumunun dışında kalır: çıħsen ‘çıkısan’ (Van Küresinli 10-13), Ƙuyulasen ‘kuyulasan’ (Van Küresinli 5-123), olmase ‘olmasa’ (Van Küresinli 5-116), ğonuşse ‘konuşsa’ (Van Küresinli 15-54), yaPse ‘yapsa’ (Van Küresinli 17-29).
- f) Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz Van Küresinli ağzında “+ı, +i, +u, +ü” belirtme hâli ekinin dışında ünlü ile biten sözcüklerde belirtme hâli eki için “+nı, +ni, +nu, +nü” şekilleri kullanılır: rezeni ‘rezeyi’ (Van Küresinli 2-1), imdini, esKini ‘şimdiyi, eskiyi’ (Van Küresinli 5-145), gülperini ‘Gülperi’yi’ (Van Küresinli 4-34), toħlunu ‘tokluyu’ (Van Küresinli 9-302), rampanı ‘rampayı’ (Van Küresinli 1-74, 9-293), köylünü ‘köylüyü’ (Van Küresinli 5-43), ğapını ‘kapıyı’ (Van Küresinli 4-71, 7-161).
- g) Van Küresinli ağzında i- fiilinin hem ad soylu sözcük çekimlerinde ve hem de fiillerin birleşik çekimlerinde ekleşmeden kullanıldığı görülür: onbaşı idim ‘onbaşıydım’ (Van Küresinli 14-59), āc idim ‘açtım’ (Van Küresinli 8-98, 99), saħlamış idin ‘saklamıştın’ (Van Küresinli 4-29), zalım idin ‘zalimdin’ (Van Küresinli 3-226), yoħ idi ‘yoktu’ (Van

Küresinli 1-137), ocağ idi ‘ocaktı’ (Van Küresinli 3-389), hoş idi, tatlı idi ‘hoştu, tatlıydı’ (Van Küresinli 3-10).

- h)** Van Küresinli ağzında sözcüklerin orta ve son heceleri ile sözcüklere getirilen eklerdeki düz-geniş-kalın ünlüler düz-geniş-ince ünlüye dönüşür:

Sözcük Köklerinde:

Koçe ‘koca’ (Van Küresinli 5-117), manise ‘Manisa’ (Van Küresinli 14- 9), bayrem ‘bayram’ (Van Küresinli 5-183), aley ‘alay’ (Van Küresinli 13-82), parçe ‘parça’ (Van Küresinli (1-13).

Eklerde:

+la- isimden fiil yapım ekinde: alalen- ‘alalan-’ (Van Küresinli 8-127), oTTe- ‘otla-’ (Van Küresinli 15-56), yırla- ‘yırıla-’ (Van Küresinli 2-47).

Çokluk ekinde: yaşlıler ‘yaşlılar’ (Van Küresinli 1-248), paşeler ‘paşalar’ (Bitlis 9-54), hayvanner ‘hayvanlar’ (Van Küresinli 9-7), urusler ‘Ruslar’ (Bitlis 9-20).

Yönelme hâli ekinde: muşe “Muş’a” (Van Küresinli 14-4), vane “Van’a” (Van Küresinli 2-175), başıne ‘başına’ (Van Küresinli 13-71), yanıne ‘yanına’ (Van Küresinli 5-67).

Bulunma hâli ekinde: yande ‘yanda’ (Van Küresinli 2-28), olayde ‘olayda’ (Van Küresinli 14-23), tarafde ‘tarafda’ (Van Küresinli 14-101), dalinde ‘dalında’ (Van Küresinli 1-5).

Şart ekinde: olmasa ‘olmasa’ (Van Küresinli 5-116), gonusşe ‘konuşsa’ (Van Küresinli 15-54), yapse ‘yapsa’ (Van Küresinli 17-29).

İstek ekinde: ole ‘ola’ (Bitlis 9-49), yapıle ‘yapıla’ (Bitlis 9-108), bağışliye ‘bağışlaya’ (Bitlis 9-123), başe ‘baka’ (Bitlis 9-156), yapıle ‘yapıla’ (Bitlis 9-73), gışmiye ‘kaçmaya’ (Van Küresinli 1-315).

- i)** Van Küresinli ağzında sözcüklerdeki son ses konumundaki katı-patlamalı k ünsüzleri süreklileşerek y ünsüzüne dönüşür: tekerey ‘tekerlek’ (Van Küresinli 18-50), eymey ‘ekmek’ (Van Küresinli 1-453), gömley ‘gömlek’ (Van Küresinli 1-63), yèmey ‘yemek’ (Van Küresinli 1-111, Erciş), çiçey ‘çiçek’ (Van Küresinli 1-434), iney ‘inek’ (Van Küresinli 1-160), êrkey ‘erkek’ (Van Küresinli 9-209).
- j)** Kalın ünlülü sözcüklerin başlarındaki k ünsüzleri Van Küresinli ağzında çoğunlukla art damak ötümlü ğ ünsüzüne dönüşür: ğarıış ‘karışık’ (Van Küresinli 5-194), ğal- ‘kal-’ (Van Küresinli 14-222), ğoy- ‘koy-’ (Van Küresinli 5-133), ğoyun ‘koyun’ (Van

- Küresinli 5-149), ğarlıdağ ‘karlıdağ’ (Van Küresinli 3-475), ğuş ‘kuş’ (Van Yerli 1-11), ğaşılğ (Van Küresinli 5-147).
- k)** Bölgemiz Van Küresinli ağzında düşen çokluk ekinin ünsüzünden sonra çoğu zaman ikiz ünlü oluşur: zorluhlaı ‘zorlukları’ (Van Küresinli 13-213), onnai ‘onları’ (Van Küresinli 5-157), bayannaı ‘bayanların’ (Van Küresinli 5-112), bunnaı ‘bunların’ (Van Küresinli 18-124), yemehlēini ‘yemeklerini’ (Van Küresinli 6-23).
- l)** Van Küresinli ağzında istek kipi çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs eklerinin “-ın” unsuruyla genişlediği görülür: gidağın ‘gidelim’ (Van Küresinli 1-168, 13-232), yapağın ‘yapalım’ (Van Küresinli 9-185), yiyağın ‘yiyelim’ (Van Küresinli 2-113), tutağın ‘tutalım’ (Van Küresinli 9-180), gidağın ‘gidelim’ (Van Küresinli 9-119).
- m)** Van Küresinli ağzında yeterlik fiilinin olumsuzunda olumsuzluk ekinin ünsüzü ikizleşir: yiyemmedim ‘yiyemedim’ (Van Küresinli 2-117), topliyemmersen ‘toplayamazsın’ (Van Küresinli 13-265), yiyemmezdi ‘yiyemezdi’ (Van Küresinli 11-6), geçemmirem ‘geçemiyorum’ (Van Küresinli 8-123), durammadım ‘duramadım’ (Van Küresinli 14-75), bulemmerih ‘bulamayız’ (Van Küresinli 8-11).
- n)** Ölçünlü Türkçeden farklı olarak Van Küresinli ağzında teklik birinci ve ikinci kişi zamirlerinin yönelme hâli çekiminde “bene, mene, sene” şekilleri kullanılmaktadır: bene ‘bana’ (Van Küresinli 2-150, 15-76), mene ‘bana’ (Van Küresinli 2-175, 3-221, 13-225, 16-5), sene ‘sana’ (Van Küresinli 1-166, 13-150).
- o)** Ölçünlü Türkçede bazı sözcüklerde dar ünlülü kullanılan geniş zaman ekinin ünlüsünün bölgemiz Van Küresinli ağzında düz-geniş ünlülü kullanıldığı görülür: bilersen ‘bilirsin’ (Van Küresinli 1-398, 13-11), gelsen ‘gelirsin’ (Van Küresinli 1-298), ğopararsen ‘koparırsın’ (Van Küresinli 2-143), öersen ‘örürsün’ (Van Küresinli 1-155), olar ‘olur’ (Van Küresinli 1-93, Van Küresinli 50), vurer ‘vurur’ (Van Küresinli 2-46), Ɔalar ‘kalır’ (Van Küresinli 3-516), getirer ‘getirir’ (Van Küresinli 3-443).
- p)** Van Küresinli ağzında öğrenilen geçmiş zaman teklik 3. şahıs çekiminde kip eki için “-ıT, iT, iT, uT, üT” şeklinin de kullanıldığı görülür: ƆalıT ‘kalmış’ (Van Küresinli 3-487), geliT ‘gelmiş’ (Van Küresinli 3-556), geçiT ‘geçmiş’ (Van Küresinli 3-514), olût ‘olmuş’ (Van Küresinli 3-412), ƆocalıT ‘kocamış’ (Van Küresinli 3-128), ölüT ‘ölmüş’ (Van Küresinli 3-153).
- q)** Van Küresinli ağzında ince ünlülü sözcüklerin şimdiki zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kalın ünlülü şahıs ekleri kullanılır: behlirih ‘bekliyoruz’ (Erciş 8-103), 22-176), ölirih

‘ölüyoruz’ (Van Küresinli 1-113), diyirih ‘diyoruz’ (Van Küresinli 1-176), gelirih ‘geliyoruz’ (Van Küresinli 1-31), öynirih ‘oynuyoruz’ (Van Küresinli 1-3).

- r) Bölgemiz Van Küresinli ağzında şimdiki zamanın teklik 3. şahıs çekiminde zaman ekinin ünlüsünün özellikle olumsuz çekimlerde ekleşmenin etkisiyle genişleyerek e ünlüsüne dönüştüğü görülür: utanmêr ‘utanmıyor’ (Van Küresinli 3-85), tanımêr ‘tanımıyor’ (Van Küresinli 4-61), yanaşamêr ‘yanaşamıyor’ (Van Küresinli 12-27), açılmêr ‘açılmıyor’ (Van Küresinli 3-321).

2. Ağz Bölgesi (Van Yerli Ağzı)

- a) Ölçünlü Türkçedeki kalın ünlülü sözcüklerdeki söz başı k ünsüzleri Van Yerli ağzında çoğunlukla art damak yarı tonlu ya da yarı tonsuz K ve tonlu ğ ünsüzlerine dönüşür: Kardaş (Van Yerli 1-8), Kıyamet, Kâl-, Káyın (Van Yerli 1-45), Karanfil (Van Yerli 1-33), Kahir, Kádár (Van Yerli 1-15), Kayınvalide (Van Yerli 1-16), Kar (Van Yerli 1-6), ğamış ‘kamış’ (Van Yerli 1-43), ğaş ‘kaç’ (Van Yerli 1-13).
- b) Ölçünlü Türkçede fiil adı oluşturan “-mak,-mek” mastar eklerinin bölgemiz Van yerli ağzında ince ünlülü sözcüklerde art damak ünsüzünün etkisiyle kalın ünlülü şekilleri kullanılır: gitmağ ‘gitmek’ (Van Yerli 5-145), sürmağ ‘sürmek’ (Van Yerli 17-62), düşmağa ‘düşmeğe’ (Van Yerli 4-241), sevindirmağ ‘sevindirmek’ (Van Yerli 4-354).
- c) Bölgemiz Van Yerli ağzında şart kipinin çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri kalın ve ince ünlülü bütün fiil kök ve gövdelerine “-sağ” şeklinde bağlanır: eKmesağ ‘ekmesek’ (Van Yerli 17-19), isTesağ ‘istese’ (Van Yerli 19-4).
- d) Van Yerli ağzında istek kipinin çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri kalın ve ince ünlülü bütün fiil kök ve gövdelerine “-ağ,” şeklinde bağlanır: düzeltağ ‘düzeltelim’ (Van Yerli 22-42), götürağ, yapağ ‘götürelim, yapalım’ (Van Yerli 1-402), olmiyağ ‘olmayalım’ (Van Yerli 22-69), olağ ‘olalım’ (Van Yerli 1-42), tökağ ‘dökelim’ (Van Yerli 1-42).
- e) Ünsüz uyumu: Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da ötümsüz ünsüzlerle biten sözcük kök ve gövdelerine eklerin genellikle ötümlü ünsüzlü şekilleri getirilir. tarsusda “Tarsus’ta” (Van Yerli 18-59), göbeKde ‘göbekte’ (Van Yerli 1-52), eleKde ‘elekte’ (Van Yerli 11-41), yasdan ‘yastan’ (Van Yerli 1-122).

3. Ağız Bölgesi (Erciş Ağız)

- a) Teklik birinci ve ikinci şahıs zamirlerinin yönelme hâli çekiminde ölçünlü Türkçeden farklı olarak “mā, mǎn, man, bān, san, sǎn” şekilleri kullanılır: mā ‘bana’ (Erciş 2-300), mǎn ‘bana’ (Erciş 11-44), bān ‘bana’ (Erciş 11-152), san ‘sana’ (Erciş 1-70).
- b) İnce ünlülü sözcüklerin şimdiki zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kalın ünlülü şahıs ekleri kullanılır: behlirîḥ ‘bekliyoruz’ (Erciş 8-103), 22-176), bülminîḥ ‘bilmiyoruz’ (Erciş 2-271), vèrmirîḥ ‘vermiyoruz’ (Erciş 12-134).
- c) Erciş ağızında gelecek zaman ekinin son ünsüzü ince ünlülü sözcüklerde çoğu zaman ön damaklı sızıcıya dönüşür: öldûreceḥsen ‘öldüreceksin’ (Erciş 2-225), nēdeceḥsen? ‘ne edeceksin’ (Erciş 11-269), tikeceḥsen ‘dikeceksin’ (Erciş 2-13). diyeceḥ ‘diyecek’ (Erciş 2-149), nasıl ēdeceḥ ‘nasıl edecek’ (Erciş 2-208), geleceḥ ‘gelecek’ (Erciş 1-47, 9-247), keseceḥ ‘kesecek’ (Erciş 11-144), diyeceḥ ‘diyecek’ (Erciş 16-179).
- d) Erciş ağızında gelecek zaman teklik 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillere ünlü uyumlarına bağlı olarak “-ecek, -eceK” şekillerinde bağlanır: gelecek (Erciş 10-61), götüreceK (Erciş 10-62), degecek ‘değecek’ (Erciş 6-47), gelecek (Erciş 1-39), yiyecek (Erciş 1-379), gideceK (Erciş 1-25), isTiyeceK ‘isteyecek’ (Erciş 1-47), götüreceK (Erciş 1-69), girecek (Erciş 1-90).
- e) Erciş ağızında gelecek zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiillere “-ecez, -ecaz, -acaz” şekillerinde bağlanır: vèrecez ‘vereceğiz’ (Erciş 10-55), gezecez ‘gezeceğiz’ (Erciş 10-54), vuracaz ‘vuracağız’ (Erciş 2-208), kezecaz ‘keseceğiz’ (Erciş 16-101).
- f) Erciş ağızında gelecek zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillere “-eceyik, -eceyiz, -eceyîḥ, -ecayîḥ; kalın ünlülü fiillere ise -acayîḥ” şekillerinde bağlanır: yapacayîḥ ‘yapacağız’ (Erciş 13-136, 16-153), annatacayîḥ ‘anlatacağız’ (Erciş 15-144), bulacayîḥ ‘bulacağız’ (Erciş 10-205), kaldıracayîḥ ‘kaldıracağız’ (Erciş 10-205), çıkaracayîḥ ‘çıkaracağız’ (Erciş 10-206), göreceyîḥ ‘göreceğiz’ (Erciş 15-255), gideceyiz ‘gideceğiz’ (Erciş 9-105), beKliyeceyiz ‘bekleyeceğiz’ (Erciş 9-17), geleceyîḥ ‘geleceğiz’ (Erciş 16-174), düşeceyîḥ ‘düşeceğiz’ (Erciş 10-206).

- g)** Erciş ağzında şart kipi çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiil kök ve gövdelerine “-seḥ” şeklinde getirilir: içseḥ ‘içsek’ (Erciş 17-50), bilseḥ ‘bilsek’ (Erciş 2-272), evlendirseḥ ‘evlendirsek’ (Erciş 12-176).
- h)** Erciş ağzında istek kipi çokluk 1. şahıs çekiminde ince ünlülü sözcüklerde kip ekinin ünlüsü kalınlaşmaz. Şahıs ekinin ünsüzü çoğunlukla ön damaklı sızıcıya dönüşür: göreḥ ‘görelim’ (Erciş 2-258, 10-94), böleḥ ‘bölelim’ (Erciş 10-89), vëreḥ ‘verelim’ (Erciş 10-90), götüreḥ, öleḥ ‘götürelim, ölelim’ (Erciş 11-163), çevireḥ ‘çevirelim’ (Erciş 11-129), mineḥ ‘binelim’ (Erciş 16-72), bişireḥ, yieḥ ‘pişirelim, yiyelim’ (Erciş 12-20), döndereḥ ‘döndürelim’ (Erciş 13-79).
- i)** Erciş ağzında “-mak, -mek” mastar ekinin son ünsüzü ince ünlülü sözcüklerde ön damaklı h (ḥ) ünsüzüne dönüşür: dëmeḥ ‘demek’ (Erciş 3-149), dëmeḥdır. ‘demektir’ (Erciş 3-22) yüklemek ‘yüklemek’ (Erciş 10-139,140).
- j)** Gelecek zaman kipi çokluk 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiillere “-ecaḥsız, -ecaḥsız, -acaḥsız, -eceḥsız” şekillerinde bağlanır: gidecaḥsız, baḥacaḥsız ‘gideceksiniz, bakacaksınız’ (Erciş 2-310), bitireceḥsız ‘bitireceksiniz’ (Erciş 4-227).
- k)** Erciş ağzında gelecek zaman çokluk 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ünlü uyumlarına bağlı olarak ince ünlülü fiillere “-ecekler, -eceḥler”; kalın ünlülü fiillere ise “-acaḥlar” şekillerinde bağlanır: getireceḥler ‘getirecekler’ (Erciş 10-121), vëreceḥler ‘verecekler’ (Erciş 10-73), pişireceḥler ‘pişirecekler’ (Erciş 2-173), öldüreceḥler ‘öldürecekler’ (Erciş 11-303), anlatacaḥlar ‘anlatacaklar’ (Erciş 2-173), bilmiyecekler, tanımiyeceḥlar ‘bilmeyecekler, tanımayacaklar’ (Ahlat 3-60).

4. Ağız Bölgesi (Ahlat ve Adilcevaz Ağızı)

- a)** Ayınlı ünlülerin kullanımı bölgedeki diğer ağızlara oranla Bitlis ve Ahlat ağızlarında oldukça yoğundur: ta‘at < Ar. ṭā‘at (Ahlat 11-2), cema‘aT < Ar. cemā‘at (Ahlat 10-4),

beddu‘a < Far. bed + Ar. du‘ā (Ahlat 12-76), kana‘at < Ar. kanā‘at (Ahlat 16-104), ‘acız < Ar. ‘ācız (Ahlat 13-182, Bitlis 1-2).

- b) Ölçünlü Türkçede ön ve iç ses konumundaki arka damak ğ ünsüzleri bölgemiz Van Gölü Havzası kuzey ağızlarında (Bitlis, Ahlat, Adilcevaz, Erciş) Arapçadan alınma katı, patlamalı k (ك) ünsüzüne dönüşür: saykî ‘saygı’ (Ahlat 14-25), karîb ‘garip’ < Ar. ġarîb (Ahlat 10-100, 14-60, Erciş 11-177), kâzâb ‘gazap’ < Ar. ġazâb Adilcevaz 6-133), kâsde ‘gazete’ < İt. gazzetta (Erciş 15-13), kâzteci ‘gazeteci’ (Erciş 11-109), kâzel ‘gazel’ (Ahlat 10-48, Erciş 13-174, 15-13), qaraj ‘garaj’ < Fr. garage (Erciş 10-93), kâzoz ‘gazoz’ < Fr. gazeuse (Bitlis 13-70, Erciş 15-59), kâz yaġi ‘gaz yaġı’ (Ahlat 14-97),
- c) Bölgedeki diğer ağızlarda düz-ince ünlülü sözcüklere “-lîh, -lîh” şekillerinde getirilen “-llk,-lUk” isimden isim yapım eki; Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında “+lık, +liK” şekillerinde getirilir. çerçilik (Ahlat 9-157), eKmeKliK (Erciş 17-65), temizlik (Ahlat 1-130), âcemilik (Ahlat 5-17), asKerlik (Ahlat 5-15), özellik (Bitlis 7-364), birlik (Adilcevaz 25-179), tendirlik (Ahlat 15-67), mertlik (Ahlat 15-36), ebelik (Ahlat 14-90).
- d) Mastar ekleri, Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında ince ünlülü sözcüklere “-mek, -meh, -meg” şekillerinde getirilir: yêmehli ‘yemekli’ (Adilcevaz 5-40), zehirlenmek (Bitlis 8-600), evlendirmek (Erciş 10-6), döyüşmek ‘dövüşmek’ (Ahlat 2-26), yêmeg ‘yemek’ (Adilcevaz 22-185), dêmek (Bitlis 9-110), gêtmek ‘gitmek’ (Bitlis 1-48).
- e) Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında teklik birinci ve ikinci şahıs zamirlerinin yönelme hâli çekiminde ölçünlü Türkçeden farklı olarak “man, sa, san, sâñ” şekilleri kullanılır: man ‘bana’ (Adilcevaz 13-73, Ahlat 1-154, 2-108, 14-34, 15-94), sâñ ‘sana’ (Adilcevaz 3-1, Bitlis 9-80), san ‘sana’ (Adilcevaz 22-1, Ahlat 1-40, 14-34), sa ‘sana’ (Adilcevaz 6-170).
- f) Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında özellikle ince ünlülü sözcüklerde ek fiilin görülen geçmiş zaman çekiminde çokluk 1. şahıs ekleri sızıcılaşmaz: dibindedik (Ahlat 15-21), gibidik (Adilcevaz 14-67), kîçükdük (Ahlat 15-158), iç içedik, yêrdedik (Adilcevaz 4-54), bölügedik (Adilcevaz 20-57), zengindük (Adilcevaz 11-127).
- g) Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında görülen geçmiş zaman çokluk birinci şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri, ince ünlülü sözcüklere “-dik, -dük” şekillerinde getirilir: gêtдик ‘gittik’ (Adilcevaz 2-2, Ahlat 9-16, 14-1, 15-32, 16-87, Erciş 9-20), döndük, geldik (Ahlat 13-160, Erciş 1-20, 5-86), görmedik (Adilcevaz 25-101, Ahlat 14-21), gördük

(Adilcevaz 1-69, Ahlat 5-17), mindik ‘bindik’ (Adilcevaz 13-26, Erciş 9-13), vèrdik (Ahlat 14-32).

- h)** Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillerde genellikle “-mişik” şeklinde kullanılır: vèrmemişik ‘vermemişiz’ (Adilcevaz 21-4), gelmişik ‘gelmişiz’ (Adilcevaz 20-61, 22-34, Ahlat 14-42), yemişik ‘yemişiz’ (Adilcevaz 7-78), çeKmişik ‘çekmişiz’ (Adilcevaz 7-103), gelmemişik ‘gelmemişiz’ (Ahlat 9-210), giymişik ‘giymişiz’ (Adilcevaz 25-69).
- i)** Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında şimdiki zamanın çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü bütün fiillere “-irik” şeklinde getirilir: çekirik ‘çekiyoruz’ (Ahlat 1-1), idare èdirik ‘idare ediyoruz’ (Adilcevaz 22-75), ezirik ‘eziyoruz’ (Erciş 7-130), yiyirik ‘yiyoruz’ (Ahlat 2-103), göririk ‘görüyoruz’ (Ahlat 14-102), isTirik ‘istiyoruz’ (Ahlat 6-15), gidirik, dönirik ‘gidiyoruz, dönüyoruz’ (Ahlat 9-50), süzirik ‘süzüyoruz’ (Adilcevaz 22-177).
- j)** Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında geniş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillere “-erik, -irik, -ürük” şekillerinde getirilir: görerik ‘görürüz’ (Adilcevaz 8-113), yerik ‘yeriz’ (Adilcevaz 1-107), pişiririk ‘pişiririz’ (Ahlat 14-62), ezerik ‘ezeriz’ (Ahlat 14-63), tökerik ‘dökeriz’ (Ahlat 14-63, 14-104), giderik ‘gideriz’ (Adilcevaz 7-70).
- k)** Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında gelecek zaman ekinin ilk ünsüzünün bazen düşmediği görülür. İki ünlü arasında kalan ekin ikinci ünsüzü çoğu zaman süreklileşme; bazı durumlarda tonlulaşma eğilimi gösterir: olacağam ‘olacağım’ (Ahlat 10-167), alacağam ‘alacağım’ (Adilcevaz 6-83), vèrecegem ‘vereceğim’ (Adilcevaz 21-118), kesdîrecegem ‘kestireceğim’ (Adilcevaz 21-119), evlendîrecegem ‘evlendireceğim’ (Adilcevaz 21-50), vèrecegem ‘vereceğim’ (Ahlat 1-55), gideceyem ‘gideceğim’ (Adilcevaz 16-38).
- l)** Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında gelecek zaman teklik 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillere ünlü uyumlarına bağlı olarak “-ecek, -eceK” şekillerinde bağlanır: gidecek (Ahlat 9-36), söyliyecek, görünecek (Adilcevaz 8-18), gelecek (Erciş 10-61), götüreceK (Erciş 10-62), degecek ‘değecek’ (Erciş 6-47), gelecek (Erciş 1-39), yiyecek (Erciş 1-379, gideceK (Erciş 1-25).
- m)** Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında gelecek zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ünlü uyumlarına bağlı olarak ince ünlülü fiillere “-eceyik, -eceyiz; kalın ünlülü fiillere ise -acayih” şekillerinde bağlanır: gideceyik ‘gideceğiz’ (Adilcevaz 21-114, Ahlat 8-65), taḥacayih ‘takacağız’ (Adilcevaz 19-84), gideceyiz ‘gideceğiz’ (Adilcevaz

13-29), nēdeceyik ‘ne edeceğiz’ (Adilcevaz 2-42), biraḥacayih ‘bırakacağız’ (Adilcevaz 6-7), gideceyiz ‘gideceğiz’ (Adilcevaz 2-10), alacayih ‘alacağız’ (Ahlat 13-138).

- n)** Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında gelecek zaman çokluk 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ünlü uyumlarına bağlı olarak ince ünlülü fiillere “-eceksiz, -eceKsiz, eceḥsiz”; kalın ünlülü fiillere ise “-acaḥsız” şekillerinde bağlanır: yemiyeceKsiz ‘yemeyeceksiniz’ (Adilcevaz 1-3), olacaḥsız, öleceksiz ‘olacaksınız, öleceksiniz’ (Ahlat 2-153), vereceksiz ‘vereceksiniz’ (Ahlat 13-178), vurmiecaḥsız ‘vurmayacaksınız’ (Adilcevaz 22-163), annatacaḥsız ‘anlatacaksınız’ (Ahlat 1-36), gideceksiz ‘gideceksiniz’ (Adilcevaz 11-31) annatacaḥsız ‘anlatacaksınız’ (Ahlat 1-63).
- o)** Bölgemiz Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında şart kipinin çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiil kök ve gövdelerine çoğu zaman “-sek” şeklinde bağlanır: dēsek (Ahlat 13-138), geTsek ‘gitsek’ (Adilcevaz 21-56) bülmesek ‘bilmesek’ (Adilcevaz 25-54).
- p)** Bölgemiz Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında istek kipinin çokluk 1. kişi çekimlerinde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü eylem köklerine “-ek” şeklinde getirilir. Şahıs ekinin ünsüzü sözcük sonlarında sızıcılaşmaz: ögeK, diyeK ‘övelim, diyelim’ (Adilcevaz 15-150), nēdek ‘ne edelim’ (Adilcevaz 22-108), görüšek ‘görüşelim’ (Ahlat 15-176), dinliyek ‘dinleyelim’ (Ahlat 10-34), yiyek ‘yiyelim’ (Ahlat 8-4), diyek ‘diyelim’ (Adilcevaz 1-98).

5. Ağız Bölgesi (Bitlis Ağızı)

- a)** Bitlis ağzında ayınlı ünlülerin kullanımı bölgedeki diğer ağızlara oranla oldukça yaygındır: ‘alim < Ar. ‘ālim (Bitlis 7-65), ma‘lum ‘malum’ < Ar. má lūm (Bitlis 1-44, 7-23), se‘eT ‘saat’ < Ar. sā ‘at (Bitlis 12-94), ‘ilīm ‘ilim’ < Ar. ‘ilm (Bitlis 7-64, 10-209), mite‘it ‘müteahhit’ < Ar. mute‘ahhid (Bitlis 5-15), müte‘iT (Bitlis 9-125), mı‘in ‘muin’ < Ar. mu ‘in (Bitlis 8-85), ‘irfan ‘irfan’ < Ar. ‘irfan (Bitlis 10-209), ‘ömre ‘umre’ < Ar. ‘umre Bitlis 4-76), ‘ulama ‘ulema’ < Ar. ‘ulemā (Bitlis 7-314).
- b)** Bitlis ağzında sözcük başlarında yarı tonlu T sesinin kullanımı oldukça yaygındır. Bitlis ağzı dışındaki diğer bölgelerde sesin sözcük başındaki kullanımı seyrek: TaT- (Bitlis 7-179), Tuz (Bitlis 15-36), Tır- ‘dur-’ Bitlis 9-46), Tabance ‘tabanca’ (Bitlis 2-70), Top (Bitlis 9-71), Toğrı ‘doğru’ (Bitlis 2-181), Toli ‘dolu’ (Bitlis 9-57), “Tur-, dur-” (Bitlis 9-159), Tam ‘dam’ (Bitlis 9-23).

- c) Bitlis ağzında düz ünlülü sözcüklere dar-yuvarlak ünlülü yapım eklerinin getirilmesi düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur. Bu ekler şunlardır:

+lük, +luḥ isimden isim yapım ekinde: çiftçilik ‘çiftçilik’ (Ahlat 7-81), vèrmemezluḥ ‘vermemezlik’ (Bitlis 9-35), areluḥ ‘aralık’ (Bitlis 9-53), ásKerluḥ ‘askerlik’ (Bitlis 9-24).

Ek fiilin geniş zaman teklik 3. şahıs çekiminde: ilavedur ‘ilavedir’ (Bitlis 10-68), içindedu ‘içindedir’ (Bitlis 7-44), şeydü, neydü ‘şeydir, nedir’ (Bitlis 7-86), diregidu ‘direğidir’ (Bitlis 4-144).

Görülen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde: gèTduḥ ‘gittik’ (Bitlis 9-26), èTduḥ ‘ettik’ (Bitlis 9-71), açduḥ ‘açtık’ (Bitlis 6-2).

İlgi ekinde: benum ‘benim’ (Bitlis 2-60), sıracgilün ‘Sıracettingilin’ (Bitlis 7-251), iyiliḡunun ‘iyiliḡinin’ (Bitlis 9-44).

-ur, -ür, -dur ettirgenlik eklerinde: emzür- ‘emzir-’ (Ahlat 15-148) bişür- ‘pişir-’ (Bitlis 2-104), kandur- ‘kandır-’ (Bitlis 6-26), yıḡeTdur- ‘yıkattır-’ (Bitlis 3-174), kazandur- ‘kazandır-’ (Bitlis 4-12).

-dlk, -dUk sıfat-fiil eklerinde: alduḡum ‘aldıḡım’ (Bitlis 9-34), eşduḡun, èTduḡun ‘eştiḡin, ettiḡin’ (Bitlis 8-148).

Geniş zaman ekinde: vırur ‘vurur’ (Bitlis 10-121), kırılır ‘kırılır’ (Bitlis 10-2), bilülle ‘bilirler’ (Bitlis 2-87), bilürler (Bitlis 6-74), bişirürler ‘pişirirler’ (Bitlis 3-210).

Şahıs eklerinde: bılminuḥ ‘bilmiyoruz’ (Bitlis 7-25), diyiruh ‘diyoruz’ (Bitlis 6-62), çekminuḥ ‘çekmiyoruz’ (Bitlis 7-33), ekiruh ‘ekiyoruz’ (Bitlis 9-141), gidiruh ‘gidiyoruz’ (Bitlis 1-2), uğraşiruh ‘uğraşıyoruz’ (Bitlis 13-32).

- d) Bitlis ağzında sözcüklerin orta ve son heceleri ile eklerdeki düz-geniş-kalın ünlüler düz-geniş-ince ünlüye dönüşür:

Sözcük köklerinde:

tarle ‘tarla’ (Bitlis 1-26), areluḥ ‘aralık’ (Bitlis 9-53), 9-87), çarşembe ‘Çarşamba’ (Bitlis 9-149), masref ‘masraf’ (Bitlis 9- 112), adem ‘adam’ (Bitlis 9-73).

Eklerde:

Olumsuzluk ekinde: bırahmedi ‘bırakmadı’ (Bitlis 9-61), olmesa ‘olmasa’ (Bitlis 9-43).

Yönelme hâli ekinde: saḡe sole ‘saḡa sola’ (Bitlis 1-37), başe ‘başa’ (Bitlis 9-1).

Bulunma hâli ekinde: ḡabde ‘kapta’ (Van Küresinli 11-105), tandırde ‘tandırda’ (Bitlis 1-19).

Ayrılma hâli ekinde: soraden ‘sonradan’ (Bitlis 1-88), çamaşırdan, çamaşıre ‘çamaşırdan çamaşıra’ (Bitlis 2-79).

Çokluk ekinde: bunler ‘bunlar’ (Bitlis 9-54), urusler ‘Ruslar’ (Bitlis 9-10), yoller ‘yollar’ (Bitlis 2-25).

- e) Bitlis ağzında ayrılma hâli ekinin ince ünlü sözcüklere kalın ünlülü şekliyle getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: günnan ‘günden’ (Bitlis 3-240), lisesínnan ‘lisesinden’ (Bitlis 2-75), onlerdan ‘onlardan’ (Bitlis 2-32), üstünnan ‘üstünden’ (Bitlis 6-64), elekdan, leçekdan ‘elekten, leçekten’ (Bitlis 10-208).
- f) Bölgemiz Bitlis ağzında sözcüklerin ilk hecelerindeki dar-yavarlak ünlüler düz-dar ünlülere dönüşür: vır- ‘vur-’ (Bitlis 8-511, 9-72, 10-121), Tır- ‘dur-’ (Bitlis 8-13, 9-46), rıh ‘ruh’ (Bitlis 4-95), sır- ‘sür-’ (Bitlis 5-81, 7-254), ıy- ‘uy-’ (Bitlis 8-10), ısd ‘üst’ (Bitlis 8-54), tib ‘tüp’ .
- g) Bitlis ağzında ek fiilin geniş zaman teklik üçüncü şahıs çekiminde bildirme ekindeki r ünsüzü çoğu zaman düşer: éyidü ‘iyidir’ (Bitlis 9-56), hesTedu ‘hastadır’ (Bitlis 9-146), nesidü ‘nesidir’ (Bitlis 9-29), içindedu ‘içindedir’ (Bitlis 7-44), şeydü, neydü ‘şeydir, nedir’ (Bitlis 7-86).
- h) Bitlis ağzında teklik birinci ve ikinci şahıs zamirlerinin yönelme hâli çekiminde ölçünlü Türkçeden farklı olarak “mā, man, mān, bane, san, sān” şekilleri kullanılır: mā ‘bana’ (Bitlis 10-149, 15-1), man ‘bana’ (Bitlis 5-17, 9-40, 9-45), mana ‘bana’ (Bitlis 4-55, 5-12), bane ‘bana’ (Bitlis 1-50, 4-189), sān ‘sana’ (Bitlis 9-80).
- i) Bölgemiz Bitlis ağzında teklik 3. şahıs bildirme eki düz ünlülü sözcüklere yuvarlak ünlülü şekliyle bağlanır: ilavedur ‘ilavedir’ (Bitlis 10-68), içindedu ‘içindedir’ (Bitlis 7-44), şeydü, neydü ‘şeydir, nedir’ (Bitlis 7-86), diregidu ‘direğidir’ (Bitlis 4-144), ordedur, sanduğdedur ‘oradadır, sandıktadır’ (Bitlis 2-57), yağlidü ‘yağlıdır’ (Bitlis 2-33), pisdü ‘pistir’ (Bitlis 13-34), nesidü ‘nesidir’ (Bitlis 9-29), kilisededür ‘kilisededir’ (Bitlis 2-54), nedandu ‘nedendir’ (Bitlis 9-133).
- j) Bitlis ağzında öğrenilen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri düz ünlülü bazı fiillerde “-mişuḥ” şeklinde kullanılır: isTemişuḥ ‘istemişiz’ (Bitlis 2-61), vemişuḥ ‘vermişiz’ (Bitlis 15-54), kalmışuḥ ‘kalmışız’ (Bitlis 3-255).
- k) Bitlis ağzında gelecek zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiillere “-ecez, -ecaz, -acaz” şekillerinde bağlanır: gidecaz ‘gideceğiz’ (Bitlis 1-51), satecaz ‘satacağız’ (Bitlis 2-20), evlenecez ‘evleneceğiz’ (Bitlis 15-54), girecez ‘gireceğiz’ (Bitlis 7-201).

- l) Bitlis ağzında istek ekinin kalın ünlülü fiil kök ve gövdelerine ince ünlülü şekliyle getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: aparmiyesen (Bitlis 9-87), yapesen ‘yapasın’ (Bitlis 4-20), alesen ‘alasın’ (Van Küresinli 14-264), bağışliye ‘bağışlaya’ (Bitlis 9-123), bahe ‘baka’ (Bitlis 9-156), yapıle ‘yapıla’ (Bitlis 9-73), atem ‘atayım’ (Bitlis 3-68), sosem ‘sorayım’ (Bitlis 2-62), uzadem ‘uzatayım’ (Bitlis 9-113), alem ‘alayım’ (Bitlis 8-529).
- m) Bitlis ağzında istek kipi çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs eklerinin kalın ve ince ünlülü bütün fiillere “-ah” şeklinde bağlanması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: üleşah, paylaşah ‘üleşelim, paylaşalım’ (Bitlis 8-665), gezdıraḥ, gösterah ‘gezdirelim, gösterelim’ (Bitlis 7-75), getıraḥ ‘getirelim’ (Bitlis 4-93), gidaḥ ‘gidelim’ (Bitlis 4-131).

Bölgedeki Ağızlar Üzerine Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi

1) Yayınlanmış Eserler

Ahmet Caferoğlu, *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler*, (Van, Bitlis, Muş, Karaköse/Ağrı, Eskişehir, Bolu ve Zonguldak illeri ağızları), Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 1951.

Van Gölü Havzası ağızları üzerine bugüne değin yapılan çalışmaların yeterli olduğu söylenemez. Bu alandaki ilk çalışma Ahmet Caferoğlu’nun “Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler” adlı folklorik derlemesidir. Ahmet Caferoğlu bu çalışmasında genellikle yerel şairlerin şiirlerini ve sözlü anlatılardan oluşmuş derlemeleri yayımlar.

Caferoğlu’nun bu eseri yedi bölümden oluşmaktadır. İnceleme bölgemiz dahilindeki Van ve Bitlis ili ağızları ile ilgili materyaller eserin ilk iki bölümünü teşkil eder. Eserde ilk 3-50. sayfalar Van ve yöresinden derlenen metinleri; 53-70. sayfalar da Bitlis ve yöresinden derlenen metinleri kapsar. Caferoğlu, eserin yedinci bölümünü ise sözlüğe ayırmıştır.

Bedri Sarıca, *Van Gölü Ağızları Sözlüğü*, Atlas Yayınları, Ankara 2006.

Bölgedeki ağızlarla ilgili diğer bir çalışma ise Bedri Sarıca'ya aittir. Sarıca bu çalışmasını derleme sözlüğünden, kaynak kişilerden ve yöre üzerine yapılan çalışmalardan faydalananarak hazırlamıştır. Sarıca bu çalışmasında, Van Gölü çevresindeki yerleşim yerlerinde (Van, Erciş, Ahlat ve Adilcevaz'da) kullanılan sözcükleri derlemiş, yöredeki ağızların sözlüğünü oluşturmuştur.

2) Yüksek Lisans Tezleri

Mehmet Emin Gönen, *Van Gölü Kuzey Havzası Ağızları*, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2003.

Mehmet Emin Gönen, bu çalışmasında Erciş, Ahlat ve Adilcevaz ilçelerinden yaptığı derlemeler ışığında bölge ağızlarını fonetik ve morfolojik açıdan incelemiştir. Ayrıca derlenen metinlerden hareketle yöredeki ağızların kısa sözlüğünü oluşturmuştur.

Gönen, Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunan ünlü ve ünsüzlerin dışında á, è, ğ, î, a, k, ū, ā, ħ, ò, 'a, 'e ünlü ve ünsüzlerinin bölge ağızlarında kullanıldığını belirtir.

Gönen çalışmasında şimdiki zaman ekinin düz-ince ünlülü olduğunu; -ıp, -ip'li zarf-fiil eklerinin öğrenilen geçmiş zaman eki için kullanıldığını belirtir. Bölge ağızlarında ince ünlülü sözcüklerde sözcük sonlarındaki ötümsüz k ünsüzlerinin korunduğunu belirtir.

İrfan Öztürk, *Adilcevaz Ağzı*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2001.

Öztürk, bu çalışmasında Adilcevaz ilçe merkezi ile Erik Bağı, Yıldız, Yolçatı ve Aygırgölü köylerinden yaptığı derlemeler ışığında yöre ağzını ses ve şekil bilgisi yönünden inceler. Ayrıca derlenen metinlerden hareketle yörenin sözlüğünü oluşturur.

Öztürk, Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunan ünlü ve ünsüzlerin dışında ā, 'a, ē, ä, è, ē, î, 'e, ī, ī, ì (i'ye yakın duyulan ı), ó, ô (u-o arası o), ú, ū, ū, P, T, ğ, K, ħ, ħ, k, yh, w ünlü ve ünsüzlerinin Adilcevaz ağzında kullanıldığını tespit etmiştir.

Çalışmasının ses bilgisi bölümünde sözcük başlarındaki art damak k ünsüzlerinin Adilcevaz Ağzı'da art damak g (ğ) ünsüzüne; iç ve son ses konumundaki k ünsüzlerinin de sızıcı ħ ünsüzüne dönüştüğünü belirtir.

Çalışmasının şekil bilgisi bölümünde şahıs zamirlerinin yönelme çekimlerinde “man, san” şekillerinin; vasıta eki için “+nan, +nen” şekillerinin; öğrenilen geçmiş zaman çekiminde –ıp ip’li eklerinin; şimdiki zaman eki için “-ir / -ér” şekillerinin kullanıldığını belirtir. Şartlı birleşik zaman çekimlerinde şahıs eklerinin basit zamanlı fiil ile birleşik zamanlı fiil arasında kullanıldığını belirtir. Ayrıca teklik 2. şahıs iyelik ekinden sonra belirtme hali ekinin düştüğünü ve fiil kiplerinin çokluk 2. şahıs çekimlerinde n geniz ünsüzlerinin düştüğünü belirtir.

Engin Gökçur, Van ve Merkez Köyleri Ağızları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2006.

Tarafımızca yapılan bu çalışmada Van ilinden ve merkezindeki Alaköy, Kasımoğlu, Karagündüz, Elmalıköy, Mollakasım ve Ağartı köylerinden alınan derlemeler ışığında iki ağız bölgesi tespit edilmiş; söz konusu ağızların gösterdiği hususiyetler ses ve şekil bilgisi yönlerinden incelenmiştir.

Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunan ünlü ve ünsüzlerin dışında ä, ā, ā̄, ā̇, ē, ē̇, í, î, ï, î̇, ï̇, ō, ō̇, ū, ū̇, ū̇, ū̇, C, Ç, F, ğ, ğ̇, ğ̇, ħ, ħ̇, K, K̇, κ, κ̇, k̇, k̇, Í, Í̇, P, ɾ, S, T, v sesleri tespit edilmiştir.

Çalışmamızın ses bilgisi bölümünde ünlüler, ünlü uyumları, uzun ve kısa ünlüler, ikiz ünlüler, ünlü değişimleri, ünlü düşmeleri, ünsüzler, ünsüz değişimleri gibi konulara değinilmiştir. Şekil bilgisi bölümünde ise yapım ve çekim eklerine, sözcük türlerine, basit ve birleşik zamanlı fiil çekimlerine değinilmiştir. Çalışmamızın son bölümünde yapılan derlemelerin sözlüğü oluşturulmuştur.

3) Makaleler

Hamza Zülfikar, “Van Gölü Çevresi Ağızlarının Özellikleri”, Ömer Asım Aksoy Armağanı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1978, s. 297-317.

Hamza Zülfikar, “Van Gölü Çevresi Ağızlarının Özellikleri” adlı makalesinde özellikle Bitlis ve Ahlat yörelerinden derlediği metinlerden hareketle yörenin belli başlı fonetik ve morfolojik özelliklerini belirtir.

Bitlis ağızında ayınlı ünlüler ile ve sözcük başlarında yarı ötümlü t ünsüzlerinin yoğun olarak kullanıldığını belirtir. Düz ünlülü sözcüklere yuvarlak ünlülü eklerin

getirildiğini, ek fiilin teklik üçüncü şahıs çekiminde bildirme ekindeki r ünsüzünün çoğunlukla düştüğünü belirtir. Bitlis ağzında ayrıca sözcüklerin orta hecelerindeki düz- geniş-kalın ünlülerin düz-geniş ince ünlülere dönüştüğünü belirtir.

Zülfikar, Ahlat ağzında ince ünlülü sözcük sonlarındaki ötümsüz k ünsüzlerinin korunduğunu ve ünlü uyumlarının daha sağlam olduğunu belirtir.

Bedri Sarıca, “Van Ağzının Oluşumu ve Bazı Özellikleri”, İlmi Araştırmalar, 15. sayı, s. 71-90.

Sarıca, “Van Ağzının Oluşumu ve Bazı Özellikleri” adlı makalesinin giriş kısmında Van Ağzı üzerine yapılan çalışmalara kısaca değinir. Akabinde Van ağızlarının fonetik ve morfolojik özelliklerini yapılan çalışmalar ışığında değerlendirir. Makalesinin ses bilgisi kısmında yazı dilinde kullanılan seslerin dışında é, ē, ā, ı, ğ, k, ò, ó seslerinin de mevcut olduğunu belirtir. Ayrıca bu bölümde yöredeki ünsüz değişimlerine değinir ve k- > y, p/b, b/m, -g- > v, -k > -h, -k- > -h-, k- > ğ-, t- > d-, -ğ- > -y-, ç > j değişiklikleri ile ilgili örnekleri verir. Bu bölümde ayrıca ikizleşmeye, türemeye, ses ve hece düşmelerine, benzeştirmelere, aykırılışmaya, ünlü birleştirmelerine ve yer değiştirmelere değinir. Makalesinin yapı bilgisi kısmında ise vurgu, kip ve şekil ekleri, kişi ekleri, vasıta ekleri, kalın ve ince ünlülü ekler üzerinde durur. Makalesinde ayrıca Van Küresinli ağzında tespit edilen sözcükleri belirtir. Makelesinin sonunda “Van Ağzının Türk Etnik Topluluklarıyla İlişkisi” üzerine değinir.

Muzaffer Akkuş, “Van Ağzı”, Van Kütüğü, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, Van 1992, s. 261-262.

Van ağzı üzerine diğer bir çalışmayı ise Muzaffer Akkuş yapmıştır. Muzaffer Akkuş makalesini “Van Ağzı” üzerine temellendirmiştir. Makalesinde yazı dilinde kullanılan 8 ünlünün yanında ā, ó, ō, õ, ū gibi ünlülerin de kullanıldığını, “ç, k, h, d” ünsüzlerinin değişime uğrayıp ş, k, h, k, k ünsüzlerine dönüştüğünü belirtir. Eklerde ünlü uyumlarının karışık olduğunu, ünsüz benzeştirmelerinin de yöre ağzında önemli bir yer teşkil ettiğini belirtir. Vasıta ekinin “-nan, -nen” şekillerinde kullanıldığını belirtir. Şimdiki zaman, gelecek zaman ve istek kiplerindeki daralmalara değinir.

4) Lisans Bitirme Tezleri

Ali Yardım, *Van İli Karagündüz Köyü Küresinli Ağzı*, İnönü Üniversitesi, Lisans Bitirme Tezi, Malatya 1999.

Ali Yardım'ın "Van İli Karagündüz Köyü Küresinli Ağzı," adlı lisans bitirme tezi bir tür derleme çalışmasıdır. Ali Yardım, Karagündüz Köyü'nde sözlü anlatı geleneği içinde yaşayan mani, masal, halk hikâyeleri ve atasözlerini derlemiş ayrıca bu çalışmanın sözlüğünü oluşturmuştur.

Nebi Kaçira, *İskele Mahallesi, Bardakçı Köyü, Alaköy ve Kasımoğlu Köyü Ağzları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Lisans Bitirme Tezi, Van 1995.

Nebi Kaçira, bu çalışmasında İskele ve Şahbağı Mahalleleri ile Alaköy ve Bardakçı köylerinden yaptığı derlemeler ışığında Küresinli ağzını ses ve şekil bilgisi yönünden inceler.

Metin Çetin, *Küresinli Ağzı*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Lisans Bitirme Tezi, Van 1998.

Metin Çetin'in bu çalışmasında İskele ve Abdurrahman Gazi Mahalleleri ile Alaköy ve Karagündüz köylerinden yaptığı derlemeler ışığında Küresinli ağzını ses ve şekil bilgisi yönünden inceler.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İNCELEME

1.1. Ses Bilgisi

Tablo 1: Bölgemiz Ağzlarında Kullanılan Çeviri Yazı İşaretleri

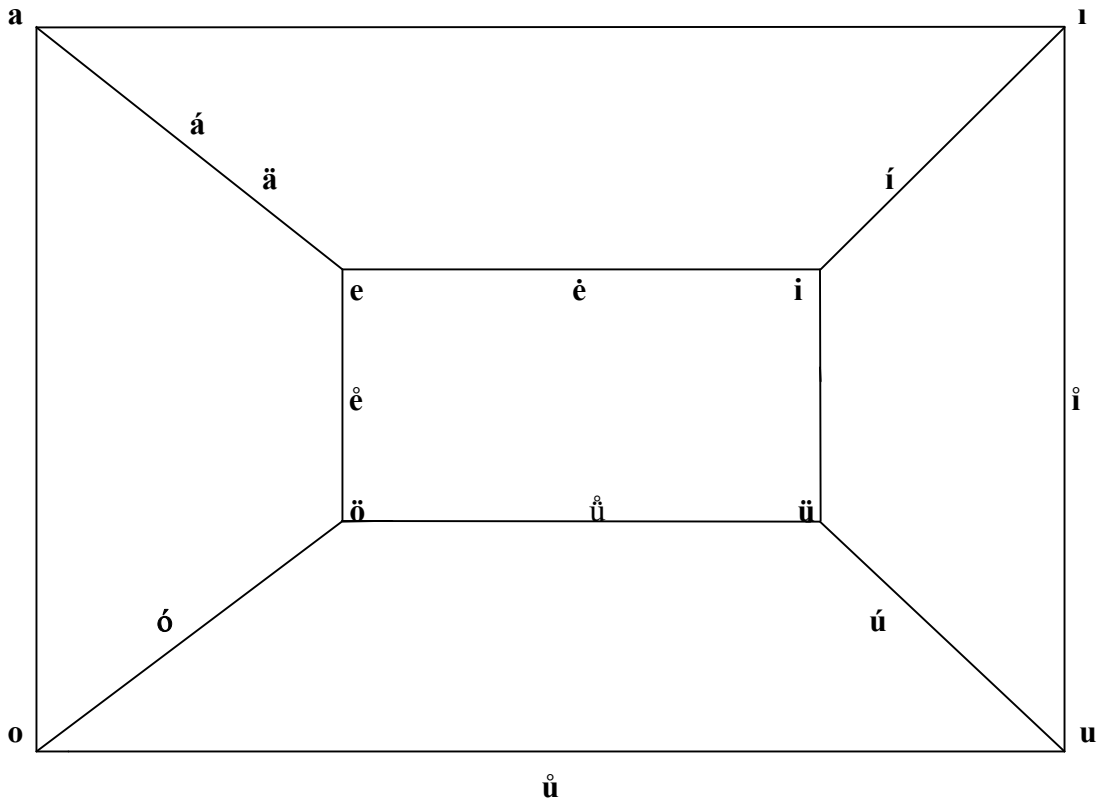
İşaretler	Ses Değerleri	İPA'daki karşılığı
(ˉ)	Ünlüler üzerindeki uzunluk işareti	:
(˘)	Ünlüler üzerindeki kısalık işareti	˘
(ˈ)	Kalın ünlüler üzerinde yarı incelme işareti	+
(˚)	Ünlüler üzerinde yuvarlaklaşma işareti	˚
(˙)	Geniş ünlüler üzerinde yarı daralma işareti	˙
(˘)	Ulama işareti	˘
(˘)	İki ünlü (difong) işareti	˘
(˘)	Gırtlak patlayıcısı	
(˘)	Vurgu işareti (Ölçünlü Türkçeden farklı veya daha şiddetli vurgulanan hecelerde kullanılır.)	˘
(˘)	Yükselen ton işareti	˘
(˘)	Alçalan ton işareti	˘
(˘)	Ünsüzler altında belirsizlik işareti (Ünsüzlerin düşmek üzere oluşunu belirtir.)	˘
(˘)	Sürekli ünsüzler altında yarı sızıcılık işareti	
(˘)	Titrekliği uzatılan ünsüz	
(˘)	Ünsüzler üzerinde telaffuz noktasının daha öne kaydığını gösteren işaret	j
-() ; ()-	Fiile bağlanmayı gösteren işaret	
+()	İsme bağlanmayı gösteren işaret	

Tablo 2: Ünlüler

İşaretler	Ses Değerleri	İPA'daki karşılığı
ā	Uzun a	a:
á	a-e arası ünlü	a
˘a	Aynılı a	
ē	Uzun e	e:
è	Kapalı e ünlüsü	e
ē	Uzun kapalı e ünlüsü	è:
ā	Açık e ünlüsü	ā
ā	Uzun açık e ünlüsü	ā:
˘e	Aynılı e	
ē	e-ö arası ünlü	ɛ
í	ı-i arası ünlü	ɪ
î	ı-u arası ünlü	ʊ
ĩ	Kısa ı	ɨ
ī	Uzun i	i:
ĩ	Kısa i	ɪ
˘i	Aynılı i	
ō	Uzun o	o:
ó	o-ö arası ünlü	ɔ
ō	Uzun ö	ö:
˘ö	Aynılı ö	
ú	u-ü arası ünlü	ʊ
ũ	u-o arası ünlü	
ũ	Kısa u	
˘u	Aynılı u	
ũ	ü-ö arası ünlü	
ũ	Kısa ü	ʊ
˘ü	Aynılı ü	
ū	Uzun ü	ü:

Tablo 3: Ünsüzler

İşaretler	Ses Değerleri	IPA'daki değerleri
ç	c-j arası ünsüz	ç
Ç	c-ç arası ünsüz	ʧ
F	f-v arası ünsüz	f
ğ	Arka damak g'si	g
ġ	Ön damak g'si. (Yalnızca kalın ünlülü sözcüklerde hece kurduğu zaman)	ɟ
ğ̊	Kalın ünlülü sözcüklerde kullanılan daha baskılı söylenen boğaz ünsüzü	ɣ
h	Nefesli h ünsüzü	h
h̊	Hırıltılı h ünsüzü	χ
ɦ	Hırıltılı h ünsüzünün ön damaksıl karşılığı	ç
k	Arka damak k'si (Arapçadaki kaf 'ك' ünsüzünün karşılığı)	k
K	k-g arası ünsüz (Yarı tonlulaşmış, ön damak, patlamalı)	ç
Ḳ	k-ğ arası ünsüz (Yarı tonlulaşmış, arka damak, patlamalı)	
ḳ	Ön damak k'si (Yalnızca kalın ünlülü sözcüklerde hece kurduğu zaman)	c
l	Ön damak l'si (Yalnızca kalın ünlülü sözcüklerde hece kurduğu zaman)	l
P	p-b arası ünsüz (Tonlulaşmış, çift-dudak, patlamalı)	p
ɾ	Düşmek üzere olan r	
ṛ	Titrekliği uzatılmış daha baskılı söylenen r	
S	s-z arası ünsüz (Yarı tonlulaşmış, diş-eti, sızıcı)	ʃ
T	t-d arası ünsüz (Yarı tonlulaşmış, diş-eti, patlamalı)	t̪
w	Çift dudak v'si (Tonlu, çift dudak, sızıcı)	β

Tablo 4: Van Gölü Havzası Ağızlarındaki Ünlüleri Gösterir Şema

1.1.1. ÜNLÜLER

Van Gölü Havzası ağızlarında ölçünlü Türkçede bulunan ünlülerin yanında ağız bölgelerine bağlı olarak farklı fonetik değerlere sahip 23 ünlü tespit edilmiştir. Bu ünlüler şunlardır: ā, á, ‘a, ē, è, ě, ä, ǣ, ‘e, ê, í, î, ĭ, ĩ, ‘i, ō, ‘ö, ú, û, ũ, ‘u, ŭ, ŷ, ‘ü, ū.

1.1.1.1. á ünlüsü

Dil yüksekliği ve çene açısı bakımından ölçünlü Türkçedeki a ünlüsü ile e ünlüsü arasında boğumlanan bir ünlüdür. Özellikle ödünçleme sözcüklerde karşılaştığımız bu ses a > e dönüşümünün ara merhalesini teşkil eder. Ünlü benzeştirmeleri ve inceltici ünsüzlerin etkisiyle oluşan bu ses bölgemiz ağızlarının

tamamında görülür³¹: şárķi ‘şarkı’ < Ar. şarkī (Bitlis 2-148), máh̄le ‘mahalle’ < Ar. maḥalle (Bitlis 2-146, 9-2), áli ‘Ali’ < Ar. ‘ālī (Van Küresinli 1-82), ġám ‘gam’ < Ar. ġamm (Erciş 12-249, Van Küresinli 9-73), háb ‘hap’ < Ar. ḥabb (Ahlat 5-117), āciz ‘aciz’ < ‘āciz (Adilcevaz 25-122), kále ‘kale’ < Ar. kal‘a (Bitlis 9-109), ġáh̄r ‘kahır’ < Ar. qahr (Van Yerli 1-54), sádáká ‘sadaka’ < Ar. şadaqa (Bitlis 3-40), ḥámír ‘hamur’ < Ar. ḥamír (Adilcevaz 14-75), bázi ‘bazı’ < Ar. ba‘z (Bitlis 5-109, Van Yerli 1-406), rámpá ‘rampa’ < İt. rampa (Bitlis 9-133), ámel ‘amel’ < Ar. ‘amel (Erciş 2-104, Bitlis 8-92), kázáb ‘gazap’ < Ar. ġazab (Erciş 3-251), hát ‘hat’ < Ar. ḥatt (Ahlat 9-27), hákķátén ‘hakikaten’ < Ar. ḥakīkten (Bitlis 4-131), ádet ‘adet’ < Ar. ‘aded (Ahlat 1-82), ḥádce ‘Hatice’ < Ar. ḥadice (Erciş 7- 28), kábíz ‘kabız’ < Ar. kabz (Bitlis 2-34), álevi ‘Alevi’ < Ar. ‘alevī (Van Küresinli 3-80), ġáset ‘kaset’ < Fr. cassette (Van Küresinli 3-89), dár̄b ‘darp’ < Ar. darb (Bitlis 9-70), kábile ‘kabile’ < Ar. kabīle (Ahlat 1-129), ġáyreT ‘gayret’ < Ar. ġayret (Erciş 7-67).

Bu ses inceltici ünsüzlerin etkisiyle Türkçe sözcüklerde de karşımıza çıkmaktadır: Kámiş ‘kamış’ (Van Küresinli 6-31), Káyın ‘kayın, kayınbirader’ (Van Yerli 1-45), kárá ‘kara’ (Bitlis 3-238).

1.1.1.2. ‘a ünlüsü

Güneydoğu illerinden yapılan derlemelerde -özellikle Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinden alınan derlemelerde- ayınlı ünlülerin oldukça fazla kullanıldığını görüyoruz. Bu durumu bölgedeki Türkçe-Arapça etkileşimi ile ifade edebiliriz. Zira sözcüğün asli yapısında ayınlı ünlü olmadığı halde sözcüğün ayınlıymış gibi telaffuz edilmesi bu etkileşimin ne derece güçlü olduğunu göstermektedir. Derleme bölgemiz olan Bitlis ilinde de ayınlı ünlülerin oldukça sık bir oranda kullanıldığını tespit ettik. Bu ayınlı ünlüler Bitlis’in Ahlat ilçesinde de sıklıkla kullanılmaktadır. Fakat Bitlis ve Ahlat’tan daha doğuda yer alan Adilcevaz ve Erciş ilçeleri ile güneydeki Van ağızlarında ayınlı ünlülerin kullanımı oldukça azalmaktadır.

³¹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, Ses Bilgisi, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983, s. 51’de ġartán < kadar, vátán, háb, áziz; Sadettin Özçelik, *Urfa Merkez Ağzı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s. 13’ te kádar, b́arabar, máh̄le, háyvanlarla; Sadettin Özçelik – Erdoğan Boz, *Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, s. 29’da álbise, ámanatıdr, ámma, arpáyi, b́arákalarda, çoráp.

Bu ünlü özellikle Arapçadan alınan sözcüklerde karşılaştığımız bir sestir. Arapça sözcüklerin bünyesindeki “ع” ünsüzlerinin a ünlüsüyle söylenmesiyle oluşur.³²:

‘aqlm ‘aklm’ < Ar. ‘aql (Bitlis 9-146), ‘aqlı (Bitlis 4-36), kana‘at ‘kanaat’ < Ar. kanaat (Ahlat 16-104), ‘acız ‘aciz’ < Ar. ‘aciz (Ahlat 13-182, Bitlis 1-2), ‘aciz (Erciş 2-99), ta‘ziye ‘taziye’ < Ar. tāziye (Bitlis 1-65, 3-173), ‘alim ‘alim’ < Ar. ‘ālim (Bitlis 7-182, 10-51), ‘alim (Bitlis 7-65), ma‘lum ‘malum’ < Ar. mālūm (Bitlis 1-44, 7-23), ta‘at ‘taat’ < Ar. tā‘at (Ahlat 11-2), a‘cemi ‘acemi’ < Ar. ‘acemī (Ahlat 7-126), me‘aş ‘maaş’ < Ar. mās Bitlis 4-183), du‘a ‘dua’ < Ar. du‘a (Bitlis 4-154, Ahlat 10-199), dı‘a (Bitlis 11-5), ‘af ‘af’ < Ar. ‘afv (Bitlis 4-169), ‘ayb ‘ayıp’ < Ar. ‘ayb (Bitlis 1-48), fa‘al ‘faal’ < Ar. fāāl (Bitlis 3-217), ‘alemdar ‘alemdar’ < Ar. ‘ālem + Far. dār (Bitlis 3-183), cema‘at ‘cemaat’ < Ar. cemā‘at (Ahlat 10-4), cem‘at (Bitlis 4-194).

Ayınlı ünlüler bölgemiz ağızlarında o kadar yaygın bir kullanım kazanmıştır ki bazı sözcüklerin yapısında ayın (ع) ünsüzü bulunmadığı halde o sözcüklerin ayınlıymış gibi telaffuz edildiği görülür³³: ‘alo ‘alo: ünlem’ < Fr. Allō (Bitlis 3-110), ‘aslında ‘aslında’ < Ar. aṣl (Bitlis 9-123), ‘alamyon ‘alüminyum’ < Fr. aluminium (Erciş 5-43, Adilvevaz, 3-31 11-101), ‘acel ‘ecel’ < Ar. ecel (Erciş 2-31), ‘arebe < Tü. araba (Bitlis 4-30), ta‘af ‘tavaf’ < Ar. tavvāf (Bitlis 3-182) ‘ömmet ‘ümme’ < Ar. ümme (Bitlis 4-158) ‘ümme’ < Ar. ümme (Bitlis 4-152).

1.1.1.3. ‘e ünlüsü

Arapça sözcüklerin bünyesindeki “ع” ünsüzlerinin e ünlüsüyle söylenmesiyle oluşur. Bölgemiz ağızlarının tümünde karşılaştığımız oldukça yaygın kullanılan bir ünlüdür³⁴: ‘eynen ‘aynen’ < Ar. ‘aynen (Ahlat 16-6, Bitlis 2-2, 5-45), ‘eynat ‘inat’ < Ar. ‘inād (Bitlis 9-114, Van Yerli 15-117), ‘ecea ‘acaba’ < Ar. ‘acebā (Bitlis 9-151), ‘eli ‘Ali’ < Ar. ‘ālī (Bitlis 7-96, 9-100), sen‘et ‘sanat’ < Ar. ṣan‘at (Bitlis 4-71), ‘emeliyet ‘ameliyat’ < Ar. ‘ameliyyāt (Ahlat 4-42, Bitlis 3-232), cum‘e ‘cuma’ < Ar. cum‘a (Bitlis 3-27), ‘eyİP ‘ayıp’ < Ar. ‘ayb (Bitlis 1-56), ‘elem ‘âlem’ < Ar. ‘âlem (Erciş 1-175),

³² krş. Sadettin Özçelik, age., s. 15’ te ‘ayıt, cım‘a, da‘va, du‘a, ‘acızdım.

³³ krş. Münir Erten, *Diyarbakır Ağızı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s. 3’te ‘acayib, Abbılkadır, ‘acele, ‘aciz ; Sadettin Özçelik, age., s. 15’ te ‘alo, ‘arabıya, ‘alatirik, ‘aniden; Sadettin Özçelik-Erdoğan Boz, age., s. 30’da ‘adāt, ‘adil beg, ‘aklı, ‘asırdan, cım‘at, cüm‘a .

³⁴ krş. Özçelik, age., s. 15’ te ‘enī, ‘elemetī, zire‘ete, te‘et, ‘ecebe; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 31’de ‘emim, def‘e, dü‘e, me‘melat ; Münir Erten, age., s. 4’te ‘ebdes, ‘Ezrāyil.

cum'eT 'cemaat' < Ar. cemā 'at (Bitlis 4-192), v'ēz 'vaaz' < Ar. vāz (Bitlis 10-33), fir'ewun 'firavun' < Ar. fir'avn (Bitlis 4-201), mu'eyene 'muayene' < Ar. mu'āyene (Bitlis 4-25), se'eT 'saat' < Ar. sâ'at (Bitlis 12-94), 'ecayib 'acayip' < Ar. 'acā'ib (Erciş 11-23), 'eziz 'aziz' < Ar. 'aziz (Bitlis 9-92).

1.1.1.4. è ünlüsü

è ünlüsünün varlığı Türkçenin ilk yazılı kaynaklarından itibaren sürekli tartışılmıştır. Türkologların büyük çoğunluğu bu ünlünün ilk yazılı kaynaklardan itibaren mevcut olduğunu belirtir. A.V. Gabain "Eski Türkçenin Grameri" adlı eserinde Yenisey Run yazılarında ve Brahmi yazmalarında è ünlüsünün gösterildiğini belirtir ve èl-il; 'èsit-' - 'işit-'; ès – iş; èyem-iyin; 'èt-' - 'it-'; èw – iw gibi sözcük çiftlerini örnek olarak verir³⁵. Reşit Rahmeti Arat'ın Kutadğu Bilig incelemesinde i ünlüsü ile gösterilen örnekler (il 'memleket', işit-, it-, iv- 'acele et-'); Besim Atalay'ın Divânü Lügâti't Türk incelemesinde è ile (èl, èşit-, èt-, èw-) gösterilmiştir. Mustafa Argunşah "Harezmi Türkçesi Metinlerinde E/İ Sorunu" adlı makalesinde Harezmi Türkçesi metinlerinde (Mu'înü'l Mürîd, Mukaddimetü'l Edeb, Nehcü'l Ferâdis ve Kısasü'l Enbiya) kapalı e (è) ünlüsünün kullanıldığını belirtir. Örnek olarak da èkinç, èkki, mèni kèç-, tèp, kèçe, tè-, èllic, bèreyin, èw, hèç sözcüklerini verir³⁶. Zeynep Korkmaz kapalı e ünlüsünün Oğuz Türkçesine özgü bir belirti olduğunu ve daha çok Oğuz Türkçesi tarafından benimsendiğini belirtir³⁷.

Türkiye Türkçesinde yazı dilinin İstanbul ağzını esas alması ve bu ağızda kapalı e sesinin yer almamasından dolayı bu ses alfabe gösterilmemektedir. Muharrem Ergin edebî dilde bu sesin kullanıldığını, İstanbul Türkçesinin de bu sesi giderek benimsediğini belirtir³⁸. Türkiye Türkçesi ağızlarında ve çağdaş Türk lehçelerinde canlı bir şekilde kullanılan kapalı e sesi genellikle ilk hecede bulunmaktadır.

Anadolu'da birçok ağızda olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da sıklıkla kullanılan yarı geniş, dar ve kapalı bir ünlüdür. Dil yüksekliği ve çene açısından e ile i

³⁵ bkz. Annamarie von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, (Çeviren: Mehmet AKALIN), TDK, Ankara 1988, s. 258.

³⁶ bkz. Mustafa Argunşah "Harezmi Türkçesi Metinlerinde E/İ Sorunu", *Dil Araştırmaları*, Bahar 2010, S. 6, s. 47-60.

³⁷ bkz. Zeynep Korkmaz, "Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. 1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 205-206.

³⁸ bkz. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 1987, s. 55.

arasında boğumlanır. Bu sesin bölgemiz ağızlarındaki oluşumunu 4 kategoride incelemeyi uygun gördük:

1) a, e > è değişmesi ile: Oluşumunda s, ş, y, l, c, ç, z gibi inceltici ünsüzlerin etkisi görülür. kēşke ‘keşke’ (Bitlis 9-137), atēş ‘ateş’ (Bitlis 1-88), otēl ‘otel’ (2-87), yētīm ‘yetim’ Van Küresinli 1-19), pēynır ‘peynir’ (Ahlat 1-18), herkeş ‘herkes’ (Ahlat 5-38), tınēl ‘tünel’ (Bitlis 3-72), kīrēç ‘kireç’ (Van Yerli 20-110), bīlēt ‘bilet’ (Van Yerli 4-132), rēşberlik ‘rençperlik’ (Adilcevaz 22-43), bēşig ‘beşik’ (Ahlat 15-13), épēyce ‘epeyce’ (Bitlis 4-101), çēhēz ‘çeyiz’ (Van Küresinli 5-40), bēl ‘bel’ (Bitlis 9-53), sılēman ‘Süleyman’ (Van Küresinli 2-79), rēhan ‘reyhan’ (Ahlat 10-190), patatēz ‘patates’ (Bitlis 1-27), cēb ‘cep’ (Bitlis 2-181), maēş ‘maaş’ (Erciş 7-80, 11-72), mayēş (Ahlat 14-11), mēymun ‘maymun’ (Ahlat 10-38).

Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemi eserlerde bazı sözcüklerin bünyesindeki düz-geniş e ünlüleri Ölçünlü Türkçede inceltici ünsüzlerin etkisiyle dar ünlülere dönüşmüşlerdir. Aşağıdaki sözcüklerin bünyesindeki kapalı e (è) ünlüleri; sözcüklerin Eski Türkçeden Türkiye Türkçesine geçirmiş olduğu değişikliklerin ara örnekleri olma özelliği göstermektedir: èyi < ET. edgü (Bitlis 1-1), èyilen- (Adilcevaz 22-50), bēyûK < ET. bedük (Van Küresinli 5-147) bēyög < ET. bedük (Bitlis 9-56), bēyöK < ET. bedük (Bitlis 2-69), gēsi ‘giysi’ < ET. kēđ- + (e) si (Bitlis 8-286), gēy- < ET. kēđ- (Van Yerli 4-118).

Aşağıdaki örneklerde de kapalı e ünlüsünün oluşmasında ünlü birleşmesinin ve inceltici ünsüzlerin etkisi söz konusudur: nēdaḥ, nēTmiyaḥ < ne+edelim ne + etmeyelim (Bitlis 9-95), sēyrēle ‘seyreyle’ (Bitlis 7-26), nēreye ‘nereye’ (Bitlis 9-30).

2) o, ö, u, ü > è değişmesi ile:

ēvle ‘öğle’ < OT. öyle ~ özle (< öd+le) (Erciş 12-170), sēle- ‘söyle-’ (Van Yerli 4-172) gibi Türkçe sözcüklerde inceltici ünsüzlerin ve ünlü benzeştirmelerinin etkisi söz konusudur.

şofēr ‘şoför’ < (Fr. chauffeur) (Adilcevaz 11-68, Bitlis 10-107, Erciş 10-114), mērat ‘murat’ < Ar. murād (Erciş 16-109), otobēs ‘otobüs’ < Fr. auto bus (Erciş 10-103, Van Yerli 4-225), otobēz ‘otobüs’ (Erciş 11-178) kēloT ‘külot’ < Fr. culotte (Bitlis 1-

30) gibi örneklerde de inceltici ünsüzlerin ve ünlü benzeştirmelerinin ünlü değişiminde etkili olduğunu görüyoruz.

3) i, ī > é değişmesi ile: Oluşumunda ünlü benzeştirmelerinin, ünlü birleşmelerinin ve genişletici etkiye sahip h ve ع seslerinin etkisi söz konusudur³⁹: həcab ‘hicap’ < Ar. hicāb (Erciş 10-35), èhtèraz ‘itiraz’ < Ar. i‘tirāz (Adilcevaz 7-122), zèreheT ‘ziraat’ < Ar. zirā‘at (Adilcevaz 1-17), vèrane ‘virane’ < Far. vīrāne (Erciş 12-74), vèran ‘viran’ < Far. vīrān (Erciş 15-192), èhsan ‘ihşan’ < Ar. ihşān (Ahlat 11-70, Bitlis 4-162, Erciş 3-15), hèlle ‘hile’ < Ar. hīle (Erciş 15-261), èdman ‘idman’ < Ar. idmān (Van Yerli 20-132), lère ‘lira’ < İt. lira (Van Küresinli 8-161), lèra (Bitlis 2-67), pècema ‘pijama’ < Fr. pyjama (Van Küresinli 7-71), ècab ‘icap’ < Ar. icāb (Van Küresinli 11-87), mèrac ‘miraç’ < Ar. mi‘rāc (Bitlis 4-144), elbèse ‘elbise’ < Ar. elbise (Bitlis 4-106, Van Küresinli 13-34), èlaç ‘ilaç’ < Ar. ‘ilāc (Ahlat 3-87, Van Yerli 25-120), pèşman ‘pişman’ < Far. peşimān (Erciş 7-48), kèlo ‘kilo’ < Fr. kilo (Bitlis 2-3), mèlyon ‘milyon’ < Fr. million (Bitlis 15-144), ècad ‘icat’ < Ar. icād (Erciş- 8-8), èhdiyaç ‘ihtiyaç’ < Ar. ihdiyāc (Adilcevaz 11-10), èdam ‘idam’ < Ar. i‘dām (Bitlis 9-98), lèmon ‘limon’ < Yun. limon (Adilcevaz 25-141), sèvaS ‘Sivas’ < öz. a (si’vas) (Ahlat 5-7), vèraj ‘viraj’ < Fr. virage (Ahlat 12-74), bèçara ‘biçare’ < Far. bī’-çāre (Adilcevaz 5-22), polès ‘polis’ < Fr. police (Adilcevaz 4-38, Erciş 12-217), tarèh ‘tarih’ < Ar. tārīh (Bitlis 1-14, Van Küresinli 13-261, 14-12), valèz ‘valiz’ < Fr. valise (Bitlis 15-3, Van Küresinli 10-18), māvèn ‘muavin’ < Ar. mu‘āvin (Bitlis 11-5, Erciş 12-222), yanè ‘yani’ < Ar. ya‘nī (Bitlis 9-61), teravèh ‘teravîh’ < Ar. terāvīh (Ahlat 16-209), hamèt ‘Hamit’ < Ar. ḥamīd (Erciş 1-164), salèh ‘Salih’ < Ar. ṣalīh (Van Yerli 4-1), selè ‘Salih’ (Adilcevaz 22-143), potèn ‘potin’ < Fr. bottine (Ahlat 10-57), cèhèz ‘çeyiz’ < Ar. cihāz > Far. cehīz (Van Küresinli 13-161), cehèz ‘çeyiz’ (Ahlat 12-53), apantès ‘apandis’ < Fr. appendice (Ahlat 5-111), şehèt ‘şehit’ < Ar. şehīd (Van Yerli 20-151), sèhèr ‘sihir’ < Ar. siḥr (Van Küresinli 18-63).

Aşağıda örnekleri verilen Türkçe sözcüklerdeki kapalı e ünsüzlerinin oluşumunda ünlü benzeştirmelerinin, inceltici ünsüzlerin ve genişletici bir etkiye sahip ğ ünsüzünün etkisi söz konusudur: çeyne- ‘çiğne-’ < ET. çik-ne- (Ahlat 7-22), çeyne-

³⁹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 51’de, hêş, heç, bèçara, vèran, fèlan, lèriye.

‘çiğne-’ (Bitlis 10-171), deġel ‘deġil’ < OT tegül ~ daġ ol (Bitlis 1-132), deyërman ‘deġirmen’ < ET., OT. tągirmän (Ahlat 12-92, Erciş 4-89), yërmi ‘yirmi’ < ET. yigirmi, Eski Kıpç. yegirmi (Van Yerli 8-20), deġeş- ‘deġiş-’ < ET. teñiş- / tegiş- (Ahlat 5-44, Bitlis 5-3, Erciş 1-20, Van Küresinli 3-201), deyêş- ‘deġiş-’ (Van Küresinli 16-73).

Türkçenin tarihî dönemlerine ait edebî metinlerde kapalı e (è) ünlüsü ile telaffuz edilen et-, de-, ye-, ver- git-, in-, işit- fiilleri ile el, yel, beş, eş, yer gibi adlardaki e ünlüsünün bölgemiz ağızlarında yaygın bir şekilde eski şekilleriyle kullanıldığı görülür⁴⁰: èT- < OT. èt- (Bitlis 1-27), met èt- ‘methet-’ (Ahlat 16-151), zay èT- ‘zayı et-’ (Ahlat 9-143), dè- ‘de-’ < ET., ti- ; DLT. ti-, tè- (Bitlis 2-44, Van Küresinli 3-425), vèr- ‘ver-’ < ET. ber-, bir-; OT. bèr- (Ahlat 14-20, Bitlis 9-35, Van Küresinli 1-153), yè- < ET. yi-, yä-; DLT. yèyse- (Adilcevaz 6-50, 20-76, Van Küresinli 1-381), bèş < ET., OT. biş, beş; Uyg. bèş (Bitlis 9-32, 9-154), èş < [ET. eş, i:ş] ~ Az., Özb., Uyg. eş (Van Küresinli 1-193), yèr < OT. yèr, èr (Bitlis 9-54), èl ‘yabancı’ < ET. èl (Bitlis 7-244, 8-71, Van Yerli 1-20), yèl < ET. yil, OT. yè:l (Bitlis 8-164, Erciş 2-47, Van Küresinli 14-250, Van Yerli 22-135), gèt- < ET. kè:t- (Bitlis 7-350, 9-3, Erciş 3-1), gèt- (Ahlat 1-46, Bitlis 3-64), yèn- < ET. èn- ; en- / in-) (Adilcevaz 17-16, 22-230, Ahlat 2-23, Bitlis 2-47, 4-149), èşit- < ET. èşid-, eşid- (Ahlat 14-89, 15-1, Van Yerli 1-229).

4- “y” ünsüzünün düşmesiyle oluşanlar: y ünsüzünün bilindiği gibi ünlüler üzerinde inceltici ve daraltıcı bir etkisi vardır. Bu nedenle bu ünsüzün düşmesi halinde içinde bulunduğu sözcüğün ünlüsünü bir yandan daraltırken öte taraftan incelttiği görülür: sèrèt- ‘seyret-’ (Bitlis 5-121), gèsi ‘giysi’ < ET. ked-(e)si (Bitlis 8-286), sèle- ‘söyle-’ (Van Yerli 4-172), sılēman ‘Süleyman’ (Bitlis 7-254), pèhember ‘peygamber’ (Erciş 9-90), şe ‘şey’ (Adilcevaz 22-11, Bitlis 9-13), gèvi ‘güvey / güveyi’ < ET. küdegü (Ahlat 15-70), rēhan ‘reyhan’ (Adilcevaz 6-36, Bitlis 5-141), hēr ‘hayır’ (Bitlis 9-120), pēnir ‘peynir’ (Van Yerli 5-357, 14-61), kēf ‘keyif’ (Adilcevaz 9-48, Ahlat 9-249), tēze ‘teyze’ (Adilcevaz 6-173, Ahlat 1-119, 14-81, Bitlis 10-145, Erciş 7-42, Van

⁴⁰ krş. Ahmet Buran, *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s. 22’de gèt-, yè-, dè-, vèr-, èt, bèş, èş, èl, yètmiş ; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 52’de ède, ètme, vèrreriġ, dèyir, èl; Efrasiyap Gemalmaz, *Erzurum İli Ağızları*, 1–2–3, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995. s. 76’da èl, èr, èt, dè-, yè-, yèr.

Yerli 14-21), sēr_ēle- ‘seyreyle-’ (Van Küresinli 1-258), kūrēši ‘Kureysi’ (Bitlis 10-130), uzêr < Ar. Üzeyir (Erciş 11-35).

Bölgemiz Van Küresinli ağzında şimdiki zamanın teklik 3. şahıs çekiminde zaman ekinin ünlüsünün özellikle olumsuz çekimlerde ekleşmenin etkisiyle genişleyerek ê ünlüsüne dönüştüğü görülür⁴¹: utanmêr < ‘utanma+y+ir’ (Van Küresinli 3-85), tanımêr < ‘tanıma+y+ir’ (Van Küresinli 4-61), yanaşamêr < ‘yanaşma+y+ir’ (Van Küresinli 12-27), açılmêr < ‘açılma+y+ir’ (Van Küresinli 3-321).

1.1.1.5. ‘ê ünlüsü

Arapçadan alınma sözcüklerdeki “ع” ünsüzünün yarı geniş, dar ve kapalı bir ünlü olan ê ünlüsüyle söylenmesi neticesinde oluşur: ê‘têbar ‘itibar’ < Ar. i ‘tibâr (Bitlis 10-126), ‘ênayat ‘inat’ < Ar. ‘inād’ (Bitlis 9-100), ‘èynaT (Bitlis 9-114), ‘êrbet ‘ibret’ < Ar. ‘ibret (Bitlis 8-109).

1.1.1.6. ê ünlüsü

e ünlüsü ile ö ünlüsü arasında boğumlanan bir e ünlüsüdür⁴²: êvle ‘ögle’ (Van Küresinli 6-48, 9-40), êrken ‘erken’ (Van Küresinli 6-24), cumêrtesi ‘cumartesi’ (Van Küresinli 5-32, Van Yerli 14-7).

1.1.1.7. ä ünlüsü

Normal e ünlüsünden çene açısından nispeten genişlemiş olması ile ayrılır. Dil yüksekliği ve çene açısı bakımından a ünlüsü ile e ünlüsü arasında boğumlanan bir ünlüdür⁴³. Bu ünlüyle bölgemiz Van Küresinli ağzında sıklıkla karşılaşmaktayız. İran’ın

⁴¹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 52’de bilmêrdi, atêr, bilêrdi, minêriH .

⁴² krş. Ahmet Buran, age., s. 22’de sêler ‘söyler’; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 52’de êvle, mêhecir, bêyûğumuz, mêhkem.

⁴³ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, “Azerbaycan Türkçesi”, *Türk Lehçeleri Grameri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 176’da sâni, şimşäk, män, görâr, gözâl, ällâr.

güneyinden gelen Küresinli Türklerinden elde ettiğimiz dil ürünleri, Azerbaycan Türkçesinin ses ve şekil özelliklerini yansıtan farklı bir ağız olma özelliğini göstermektedir. Zira Azerbaycan Türkçesinde ve Türkmen Türkçesinde mevcut olan açık e ünlüsü 9. ünlü olma özelliği taşımaktadır. Ahmet Bican Ercilasun “Kars İli Ağızları” adlı eserinde bu ünlünün Türkçedeki asli uzunluklar ve vurgu konularıyla ilgili bir ünlü olduğunu ve esas olarak Azerbaycan ve Terekeme ağızlarında görüldüğünü belirtir. Bölgemiz Van Küresinli ağızında sözcüklerin özellikle ilk hecelerindeki e ünlüleri daha vurgulu, daha uzun ve normal e ünlüsüne oranla daha açık telaffuz edilir. dālī ‘deli’ (Van Küresinli 15-89), yēmāyi ‘yemeği’ (Van Küresinli 5-53), ēšāyīn ‘eşeğin’ (Van Küresinli 1-135), dāğēşik ‘değişik’ (Van Küresinli 2-49), āvize ‘evinize’ (Van Küresinli 7-158), kümās ‘kümes’ (Van Küresinli 2-97) gāl- ‘gel-’ (Van Küresinli 5-10, 10-12) āyīrirdīh ‘eğirirdik’ (Van Küresinli 7-66), dāyiş- ‘değiş-’ (Van Küresinli 7-131) ātīni ‘etini’ (Van Küresinli 9-100) āllī ‘elli’ (Van Küresinli 9-138), ālīmizle ‘elimizle’ (Van Küresinli 9-160) āymāy ‘ekmek’ (Van Küresinli 2-75), yaḥīnnār ‘yakınlar’ (Van Küresinli 6-132), hāvāsli ‘hevesli’ (Van Küresinli 13-136), zāmi (Van Küresinli 1-221), āhmāy ‘ekmek’ (Van Küresinli 1-16, 6-53), dāl- ‘del-’ (Van Küresinli 1-89), āyaḥ ‘ayak’ (Van Küresinli 1-23), çiçāy ‘çiçek’ (Van Küresinli 2-142), çāşme ‘çeşme’ (Van Küresinli 10-39), āllī ‘elli’ (Van Küresinli 13-318), çāşitli ‘çeşitli’ (Van Küresinli 2-89), çölmāy ‘çömlek’ (Van Küresinli 7-57), sahlādīlē ‘sakladılar’ (Van Küresinli 7-151), tāmiz ‘temiz’ (Van Küresinli 17-37), mānī ‘beni’ (Van Küresinli 8-116), zāmi (Van Küresinli 4-81), neārīsen ‘ne kayırırsın’ (Van Küresinli 1-7), dāyırman ‘değirmen’ (Van Küresinli 5-49), çinnār ‘çiğınler’ (Van Küresinli 5-164), yēmāy ‘yemek’ (Van Küresinli 1-94, 13-81), māīm ‘benim’ (Van Küresinli 2-34).

Bu ses bölgemizin diğer ağızlarında da özellikle inceltici ünsüzlerin etkisiyle birkaç örnekte karşımıza çıkmaktadır: nāhs (Bitlis 8-512), bāş (Erciş 2-283), şāhīr ‘şehir’ (Bitlis 15-185), şāhīr (Bitlis 3-252)

1.1.1.8. i ünlüsü

Dil yüksekliği ve çene açısı bakımından ı ünlüsü ile i ünlüsü arasında boğumlanan bu ünlü i sesinden çok ı ünlüsüne daha yakın bir tonla telaffuz edilir. Özellikle ince ünlülü sözcüklerde karşılaştığımız bu ses bölgemiz ağızlarının

tamamında görülür. Getirildiği ince ünlülü sözcüklerde ünlü uyumunun bozulmasına sebebiyet verir. Bölgemiz ağızlarında gerek kelime köklerinde ve gerekse de sözcüklere getirilen eklerde bu ünlüye sıklıkla rastlamaktayız.⁴⁴

Sözcük köklerinde: díreK ‘direk’ (Van Küresinli 14-14), alerím ‘alarm’ (Adilcevaz 2-23), kilím ‘kilim’ (Adilcevaz 1-147), heríf ‘herif’ (Bitlis 7-111), izmír ‘İzmir’ (Erciş 3-3), isím ‘isim’ (Van Yerli 21-8), kírlı ‘kirli’ (Van Yerli 4-84), gizle- ‘gizle-’ (Van Küresinli 7-148), çırkín ‘çirkin’ (Bitlis 8-223), bíz ‘biz’ (Van Küresinli 1-182), zehír ‘zehir’ (Ahlat 9-123), demír ‘demir’ (Bitlis 9-131), deníz ‘deniz’ (Ahlat 14-85), bıl- ‘bil-’ (Bitlis 2-31), tendír ‘tandır’ (Ahlat 1-8), gelín ‘gelin’ (Ahlat 7-167).

Eklerde:

Zaman Eklerinde: didím ‘dedim’ (Bitlis 9-29), yerdín ‘yerdin’ (Adilcevaz 20-103), èyileníb ‘iyileşmiş’ (Adilcevaz 16-92), evleníb ‘evlenmiş’ (Erciş 2-90, Van Yerli 3-28), gelírem ‘gelirim’ (Ahlat 9-56).

Ek fiilin teklik 3. şahıs çekiminde: bëledír ‘böyledir’ (Bitlis 9-24), dèmekdír ‘demektir’ (Erciş 4-18).

İlgi ve iyelik eklerinde: türkiyenín ‘Türkiye’nin’ (Bitlis 9-12), mením sesím ‘benim sesim’ (Ahlat 14-9).

Yardımcı ünlülerde ve yapım eklerinde: yinílírdi ‘yenilirdi’ (Adilcevaz 1-82), geçím ‘geçim’ (Ahlat 2-139), biçimsíz ‘biçimsiz’ (Bitlis 3-206), sevínsín ‘sevinsin’ (Adilcevaz 21-129), yedír-, içir- ‘yedir-, içir-’ (Ahlat 14-15), deyêşdír- ‘değiştir-’ (Van Küresinli 8-239).

Şahıs eklerinde: giTmişîh ‘gitmişiz’ (Van Küresinli 2-36), gelmişíz ‘gelmişiz’ (Van Küresinli 14-44).

İstek kipi teklik 1. şahıs çekiminde: eliyím ‘eleyeyim’ (Van Yerli 1-145) gelím ‘geleyim’ (Adilcevaz 1-21).

⁴⁴ krş. Ahmet Buran, age., s. 22’de nahyedeydí, bēşigínı, anlatacegím, perçínın, vürdím; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 53’te taḥdíye, babasıynen, geldíz, ciğarı, bağıır; Sadettin Özçelik, age., s. 14’te içine, söylenír, begenírler, bíz, tükením; Münir Erten, age., s. 4’te annendır, ‘ayıbdır, ‘adettır, beceriksizdir, bellidir, dèmidın, derdın, senın; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 31’de ifah, cimírğan, çalışırlarmış, boştamış, gèdír, gelír, gelírlár, gètírír, bişirdí.

1.1.1.9. i ünlüsü

i ile u arasında boğumlanan yarı yuvarlak bir ünlüdür. Alıntı birkaç sözcükte karşılaştığımız nadir kullanılan bir ünlüdür⁴⁵: şıfa ‘şifa’ (Erciş 16-276), kırreder (Bitlis 8-13), Erciş 10-35), ğıhlawaş (Erciş 13-164), lıkonte ‘lokanta’ (Bitlis 3-47).

1.1.1.10. ‘i ünlüsü

Arapçadaki “ع” ünsüzünün i ünlüsü ile söylenmiş şeklidir⁴⁶: ‘ilım ‘ilim’ < Ar. ‘ilm (Bitlis 7-64, 10-209), mte‘ it ‘müteahhit’ < Ar. mute‘ ahhid (Bitlis 5-15), mte‘ iT (Bitlis 9-125), mı‘ in ‘muin’ < Ar. mu‘ in (Bitlis 8-85), ‘irfan ‘irfan’ < Ar. ‘irfān (Bitlis 10-209), ‘ihtiyac ‘ihtiyaç’ < Ar. ‘iḥtiyāc (Ahlat 5-62).

1.1.1.11. ö ünlüsü

o ile ö arasında boğumlanan yarı ince ya da yarı kalın bir ünlüdür. Birkaç sözcükte karşılaştığımız nadir seslerden biridir⁴⁷: oyun ‘oyun’ (Van Küresinli 13-46), öyne- ‘oyna-’ (Van Küresinli 5-195), kótan ‘kotan: pulluk’ (Van Yerli 2-11).

1.1.1.12. ‘ö ünlüsü

Arapçadaki “ع” ünsüzünün ö ünlüsü ile söylenmiş şeklidir⁴⁸: ‘ömer ‘Ömer’ (Bitlis 10-61), ‘ömre ‘umre’ < Ar. ‘umre Bitlis 4-76).

⁴⁵ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 53’te ħırtına < fırtına, namısım.

⁴⁶ krş. Sadettin Özçelik, age., s. 15’te isma‘ ilı, muti‘ dir, ‘ilaç, ze‘ if, ‘inad, ni‘ mettır, şı‘ ir; Münir Erten, age., s. 4’te ‘İzedin, ‘İzzet, ‘izzet, Se‘ irtli; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 31’de ‘itinalı, ‘icab.

⁴⁷ krş. Ahmet Buran, age., s. 22’de dónalar “döneler”, góz_edi “göz ediyor”, góyni “gönlü”; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 53’te ediyorum, yapıdırıyóruḥ, vuruyór, bulamıyórum, Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 32’de kóyinnan, óliyuḥ, óperuḥ, örgendi, óte, óteki, ondórd.

⁴⁸ krş. Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 32’de şö‘ be; Münir Erten, age., s. 4’te ‘ömür, ‘ömrüm.

1.1.1.13. ú ünlüsü

u ile ü arasında boğumlanan yarı ince ya da yarı kalın bir ünlüdür. Genellikle kalın ünlülü sözcüklerde bulunur. Oluşumunda inceltici ünsüzlerin ve ünlü benzeştirmelerinin etkisi vardır⁴⁹: úfacıK ‘ufacık’ (Van Yerli 20-146), úzaḡ ‘uzak’ (Adilcevaz 1-35, 14-89), rúṭúbet ‘rutubet’ (Adilcevaz 24-85), úfaḡ ‘ufak’ (Ahlat 3-3, Van Küresinli 6-39), malúm ‘malum’ (Bitlis 7-85), húdut ‘hudut’ (Erciş 3-115), tendúr ‘tandır’ (Ahlat 9-165), núḡ ‘Nuh’ (Bitlis 4-150), sú ‘su’ (Bitlis 6-18, Van Küresinli 6-47), úṣaḡ ‘uşak’ (Ahlat 10-111), yúsúb ‘Yusuf’ (Van Küresinli 15-40), búyúr- ‘buyur-’ (Van Küresinli 15-30), yúsúf ‘Yusuf’ (Bitlis 9-94, Van Yerli 6-104), húzur ‘huzur’ (Van Yerli 4-71), úzḡar ‘rüzgâr’ (Adilcevaz 22-66), mektúb ‘mektup’ (Erciş 12-190), húcum ‘hücum’ (Ahlat 15-28), Túz ‘tuz’ (Bitlis 10-8), cesúr ‘cesur’ (Van Küresinli 15-87), úzún ‘uzun’ (Van Yerli 15-6), tút ‘dut’ (Bitlis 9-12), túman ‘tuman’ (Van Küresinli 4-34), úzúr ‘huzur’ (Van Küresinli 16-90).

1.1.1.14. ‘u ünlüsü

Arapçadaki “ع” ünsüzünün u ünlüsü ile söylenmiş şeklidir: ‘ulama ‘ulema’ < Ar. ‘ulemā (Bitlis 7-314).

1.1.1.15. û ünlüsü

u ile o arasında boğumlanan bir ünlüdür. Oluşumunda ünlü benzeştirmelerinin ve yuvarlaklaştırıcı bir etkiye sahip ünsüzlerin etkisi vardır⁵⁰: noḡút ‘nohut’ (Bitlis 8-523), tombúl ‘tombul’ (Van Yerli 18-85), buḡda ‘buğday’ (Van Yerli 1-288, 10-9), Toldúrúrdúḡ ‘doldururduk’ (Adilcevaz 3-48), tawúḡ ‘tavuk’ (Adilcevaz 22-340), odún ‘odun’ (Van Yerli 18-38), toḡúrdúm ‘dokurdum’ (Adilcevaz 22-210), boḡúlúrdi

⁴⁹ krş. Ahmet Buran, age., s. 23’te súrmuş “sürmüş”, yúrılmış “yorulmuş”, múşḡulu “müşkülü”; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 32’de berú, gúnde, gúlen, görúrüm, núfús, úç, úli camiye; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 54’te düşduydúḡ, Türkúk, tükúrdúḡü, boḡún, ḡúnüz, dúḡúrcü .

⁵⁰ krş. Ahmet Buran, age., s. 23’te yúlu “yolu”, ḡúvatım “kuvvetim”, núvat “nöbet”, dúkuz “dokuz; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 54’te oturur, olúrdı, olúr, ḡoymúr.

‘boğulurdu’ (Bitlis 2-26), koyûlûr ‘koyulur’ (Bitlis 1-86), pabûş ‘papuç’ (Van Yerli 14-46), zorlûh ‘zorluk’ (Bitlis 2-46), olsûn ‘olsun’ (Bitlis 1-1), Pambûh ‘pamuk’ (Bitlis 2-106), davûl ‘davul’ (Van Yerli 15-117).

1.1.1.16. ‘ü ünlüsü

Arapçadaki “ع” ünsüzünün ü ünlüsü ile söylenmiş şeklidir. Söz konusu örnekte sözcüğün asli yapısında “ع” ünsüzü olmadığı halde varmış gibi telaffuz edildiği görülür: ‘üm̈met ‘üm̈met’ < Ar. ümmet (Bitlis 4-152, 4-157).

1.1.1.17. û ünlüsü

ü ile ö arasında boğumlanan yarı geniş bir ünlüdür. Oluşumunda ünlü benzeştirmelerinin ve yuvarlaklaştırıcı, genişletici etkiye sahip ünsüzlerin etkisi vardır⁵¹: gördûh ‘gördük’ (Bitlis 1-29, Van Yerli 14- 12), götûrûrdûn ‘götürürdün’ (Bitlis 1-88), hûKmaT ‘hükümet’ (Van Yerli 3-37), tökûlmiş ‘dökülmüş’ (Bitlis 9-24), ölûm ‘ölüm’ (Bitlis 3-104), mûhûr ‘mühür’ (Bitlis 7-59, Van Yerli 11-45), görûşûm ‘görüşüm’ (Van Yerli 1-9), tökûlûb ‘dökülüp’ (Van Küresinli 3-229), böyûg ‘büyük’ (Bitlis 2-74), ömûr ‘ömür’ (Van Küresinli 3-2109, hûrmeT ‘hürmet’ (Van Yerli 17-14).

1.1.1.1. Uzun Ünlüler

Boğumlanma süreleri normal ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha uzun olan veya normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlülere uzun ünlü denir⁵². Yaptığımız derlemeler neticesinde elde ettiğimiz veriler ışığında bölgemiz ağızlarındaki ünlüleri boğumlanma sürelerine göre iki grupta incelemeyi uygun gördük:

1) Birincil Uzun Ünlüler

2) İkincil Uzun Ünlüler

⁵¹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 54’te görürem, süpürür, söylüm; Ahmet Buran, age., s. 24’te yürulmuş “yorulmuş”, gûva “güya”, bûlûg “bölüg”.

⁵² bkz. Zeynep Korkmaz, *Nevşehir Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s. 36.

1.1.1.1.1. Birincil Uzun Ünlüler (Asli Uzun Ünlüler)

Bir dilin ilk yazılı kaynaklarından bugüne kadar elimize ulaşmış olup herhangi bir ses olayı neticesinde değişikliğe uğramamış, boğumlanma süreleri normal süreli ünlülere göre daha uzun olan ünlülerine birincil uzun ünlü diyoruz. Dolayısıyla bölgemizdeki ağızların ünlülerini asli uzunluk ölçütlerine göre ikiye ayırabiliriz.

A) Türkçe Sözcüklerdeki Birincil Uzun Ünlüler

B) Alınma Sözcüklerdeki Birincil Uzun Ünlüler

A) Türkçe Sözcüklerdeki Birincil Uzun Ünlüler

Bilindiği gibi Göktürk ve Yenisey Kitabeleri ile diğer runik harfli yazılı belgelerdeki sözcüklerin ilk hece ünlüleri ayrı bir işaretle temsil edilmiş ve uzun ünlü olarak değerlendirilmiştir. Birincil uzun ünlüler eski Uygur metinlerinde ise eşit ikiz ünlülerle gösterilmiştir. Arap harfli tarihî metinlerimizde alfabenin ünlüleri belirlemedeki yetersizliği bu metinlerdeki uzun ünlülerin tespitini güçleştirmiştir. Birincil uzun ünlüler Çağdaş Türk Lehçeleri içinde günümüzde sadece Yakut ve Türkmen Türkçelerinde korunmuş diğer Türk lehçelerinde ise önceleri kısalmış daha sonraları kısa ünlülerle karıştırılmıştır. Yapılan çalışmalarda birincil uzun ünlülerin ölçünlü Türkçede de sistemli olarak korunamadığı bu ünlülerin tonlulaşma, ikizleşme, ünsüz türemesi ve ünlü genişlemesi gibi birtakım fonetik değişimlerle yerini kısa ünlülere bıraktığı belirtilmiştir. Birincil uzun ünlülerin izlerini ilk defa Zeynep Korkmaz⁵³ Anadolu ağızlarında tespit etmiş; akabinde Talat Tekin⁵⁴ ve Osman Nedim Tuna⁵⁵ bu alanda yaptıkları derleme ve çalışmalarla Eski Türkçeden günümüze kadar birincil uzun ünlülerin korunduğunu ispatlamışlardır.

Bölgemiz ağızları üzerine yaptığımız derlemelerde, özellikle Azerbaycan Türkçesi özelliklerinin iyi korunduğu Van Küresinli Ağzında, birincil uzun ünlülü

⁵³ Zeynep Korkmaz, Batı Anadolu Ağızlarında Aslı Vokal Uzunlukları Hakkında, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı –Belleten 1953, s.197-203.

⁵⁴ Talat Tekin, Türk Dilinde Birincil Uzun Ünlüler, Simurg Yayınları, Ankara 1995.

⁵⁵ Osman Nedim Tuna, “Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten, s. 213-282.

sözcükler tespit ettik. İlk hece ünlüsünün daha uzun telaffuz edildiği örnekler bölgemizin diğer ağızlarında (Bitlis, Ahlat, Adilcevaz ve Erciş) da mevcuttur:

ā ünlüsü: āç (Adilcevaz 7-22, 7-93, Erciş 5-171, Van Küresinli 8-87), āc (Erciş 3-55, Erciş 12-196, Van Yerli 15-93, 17-5), āj (Erciş 15-12), āçıl (Adilcevaz 4-22, 25-52, Ahlat 4-39, Bitlis 8-384, Erciş 1-31, 5-175, 10-37, 13-46, 15-261, Van Küresinli 2-20, 14-2, Van Yerli 13-22), āğ ‘ak’ (Adilcevaz 22-169, Bitlis 8-113, Erciş 2-98), āğbāt ‘akbaht’ (Erciş 2-98), āğaç (Adilcevaz 11-57), āğaş (Erciş 4-188, Van Küresinli 8-18, 14-178), āğır (Adilcevaz 15-6, Ahlat 14-54), āğız (Bitlis 9-55, Van Küresinli 3-386), āğuj (Erciş 3-58), āğu (Bitlis 8-191, Erciş 3-110, Van Küresinli 17-32), āş (Van Küresinli 7-79), āyi (Erciş 2-228), dād ‘tat’ (Van Küresinli (8-23), Tād (Van Küresinli 3-93), yād (Van Küresinli 7-141).

ō ünlüsü: ōtaḥ (Van Küresinli 1-144, 3-121), ōdūn (Erciş 5-49).

ö ünlüsü: öd (Erciş 13-204).

B) Alınma Sözcüklerdeki Birincil Uzun Ünlüler

Bölgemiz ağızları, alıntı sözcüklerdeki birincil uzun ünlüleri normal süreli ünlülere dönüştürme temayülündedir. Fakat örnekleri az da olsa Arapça ve Farsça bazı sözcüklerin asıllarına uygun bir şekilde uzun ünlülü telaffuz edildiklerini tespit ettik⁵⁶:

āciz ‘aciz’ < Ar. ‘āciz Adilcevaz 22-111), āciz (Adilcevaz 6-70), ācız (Bitlis 9-17, Van Küresinli 1-311, 6-75), āzeri ‘Azeri’ < Far. āzeri (Van Küresinli 14-232), ābad ‘abat’ < Far. ābād Erciş 2-96), šād ‘şad’ < Far. šād (Ahlat 10-46, Bitlis 8-90), āşıl ‘aşık’ < Ar. ‘āşık (Ahlat 14-21, Erciş 2-48, 12-150), ār ‘ar: utanma’ < Ar. ‘ār (Erciş 2-83), āzāt ‘azat’ < Far. āzād (Bitlis 8-82), āmir ‘amir’ < Ar. āmir (Bitlis 11-110), āfet ‘afet’ < Ar. āfet (Erciş 17-140), dewāse ‘devasa’ < Far. dīvāsā (Bitlis 7-74).

1.1.1.1.2. İkincil Uzun Ünlüler

Bir dilin ilk yazılı kaynaklarında normal süreli olup daha sonradan bir ses olayı neticesinde değişikliğe uğramış, boğumlanma süreleri normal süreli ünlülere göre daha

⁵⁶ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 55’te dāmat, āsası, āzası, edālet, tācir, pādīşahdan ; Sadettin Özçelik, age., s. 16’da vallahl-‘azīm, pādīşāh, ḥāne, meyḥāne; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 34’te ālim, āsāsen, bahālī, cāyide, cenābīallah, dinī, dūnyē, fenā.

uzun olan ünlülere ikincil uzun ünlü diyoruz. İkincil uzun ünleri iki grupta incelemeyi uygun gördük:

A) Ünsüz Yitimi Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

Ahmet Buran “Çağdaş Türk yazı dillerinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler” adlı makalesinde ünlü uzamalarına sebep olan ünsüzlerin genellikle iç ve son seste bulunan b, g, ğ, h, k, l, n/ ñ, r, v, y ünsüzleri olduğunu, bunlardan b, k > g/ğ, ñ > w, v ya da y ünsüzlerine dönüşerek yarım ünlü oluşturduğunu belirtir. Daha sonraları bu yarım ünlülerin yanlarındaki ünlülerle ilk önce ikiz ünlü oluşturduklarını, akabinde bu ünlülerin birleşerek uzun bir ünlü haline geldiklerini söyler.⁵⁷ Dolayısıyla bölgemiz ağızlarında gerek sözcük köklerinde ve gerekse de sözcüklere getirilen eklerde ünsüz yitimi sonucu oluşan uzun ünlülerin oranı oldukça fazladır⁵⁸: sēle- < söyle- (Van Yerli 4-172), gī- < giy- (Bitlis 8-177), zīneT < ziynet (Ahlat 3-122), mādanoS < maydanoz (Ahlat 7-61), kēf ‘keyif’ < Ar. keyf (Ahlat 15-99, Bitlis 7-101), kōli < köylü (Van Yerli 1-334), tōba < tövbe (Adilcevaz 2-32, Ahlat 10-80), dōşür- < devşir- (Erciş 2-145), ġāşi < karşı (Van Küresinli 6-16), işlāimīz < işlerimiz (Van Küresinli 6-12), yēmehlējini < yemeklerini (Van Küresinli 6-23), gēçeK < gerçek (Van Küresinli 15-72), köpehlē < köpekler (Van Küresinli 4-39), vādi < vardı (Adilcevaz 14-37), vā idi < var idi (Van Küresinli 12-122, 13-49), sēp- < serp- (Van Küresinli 5-131), gelmēsīz < gelmezsiniz (Erciş 16-106), inanmāsīz < inanmazsınız (Van Yerli 4-51), kēT < kent (Van Küresinli 3-517), çelēK < çelenk (Van Yerli 5-34), rēK < renk (Van Küresinli 13-274, Van Yerli 5-292), īsan < ihsan (Erciş 15-256), isāl < ishal (Adilcevaz 3-50), cepē < cephe (Van Yerli 17-144), tāsīlat < tahsilat (Erciş 12-122), māmūT < mahmut (Erciş 11-302, Van Küresinli 15-13), ōlan < oğlan (Adilcevaz 5-21), ōlūm < oğlum (Adilcevaz 2-5, Bitlis 15-40, Van Yerli 22-6), çīdem < çiğdem

⁵⁷ bkz. Ahmet Buran, “Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler”, <http://turkoloji.cu.edu.tr>, s. 4.

⁵⁸ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 82’de do:ri, o:lum-; Ahmet Buran, age., s. 27’de çütücü, yāniş, mācuP, ölüm, bōle, epē, sōra; Cemil Gülseren, *Malatya İli Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, s. 47’de dōru < doğru, sōna da < sonra da, oluyū < oluyor; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 35’te īnenin < iğne+, mūleti < mühlet+, kadā < kadar, qarīlā < qarılar; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 55 ve 56’da durā, vāmiş, sōra, ölüm, dōru; Sadettin Özçelik, age., s. 16’da sōra, bōle, sōle, hānımlarız.

(Van Yerli 5-400), òle < öğle (Adilcevaz 7-113, 13-71, Ahlat 1-34, Bitlis 8-306, 15-183, Erciş 13-197), òret- < öğret- (Van Küresinli 1-122, Van Yerli 21-7).

Van Küresinli ağzında şimdiki ve geniş zaman kipinin çokluk 3. şahıs çekiminde şahıs ekinin son ünsüzü çoğunlukla düşer. Düşen ünsüzün yükünü üstlenen ünlü çoğunlukla uzar: ilişdirillē ‘iliştirirler’ (Van Küresinli 1-49), açallā ‘açarlar’ (Van Küresinli 2-102), vèrellē, dōnellē ‘verirler, dönerler’ (Van Küresinli 5-170), yellē, pişirellē ‘yerler, pişirirler’ (Van Küresinli 5-172), sevirlē, öllillē, dirilillē ‘seviyorlar, ölüyorlar, diriliyorlar’ (Van Küresinli 3-169).

B) Hece Kaynaşması Sonucu Oluşan Uzun Ünlüler

Hece kaynaşması çoğu zaman iki farklı hecenin ünlülerinin yan yana gelmesi durumunda ya da ünsüz yitimi neticesinde yan yana gelen ünlülerden birinin düşmesi sonucu oluşur. Bölgemiz ağızlarında hece kaynaşması sonucu uzamaya maruz kalan ünlüleri birkaç başlık altında ele almayı uygun gördük:

1) Ünlü ile biten bir fiilin şimdiki zaman ekinin ünlüsüyle karşılaşması durumunda⁵⁹: vèrmī < (vermi-ir < verme-ir) (Erciş 11-250), gelemī < (gelemi-ir < geleme-ir) (Erciş 2-209), hazırlīmīş (hazırli-irmiş < hazırla-irmiş) (Bitlis 7-3), bağlīlardi < (bağli-irlardi < bağla-irlardi) (Ahlat 3-110).

2) Şahıs zamirlerinin yönelme hâli çekiminde⁶⁰: mā < bana (Bitlis 15-1, Erciş 2-300), mān < bana (Erciş 11-44), bān < bana (Erciş 11-152), sān < sana (Adilcevaz 3-1, Bitlis 9-80).

3) Sözcük birleşmeleri neticesinde oluşanlar⁶¹: Ünlü ile biten bir sözcük, ünlü ile başlayan başka bir sözcüğün ünlüsüyle birleştiği zaman iki ünlüden biri düşer. Kalan ünlü düşen ünlünün yükünü üstlenir: nēdem < ne-edem (Bitlis 8-17), nōlacaḥ < ne

⁵⁹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 56’da yoḥlīr, istīrse, aḡlīr, gelī, bağlīlar; Sadettin Özçelik, age., s. 17’de deyisen, arī, erī.

⁶⁰ krş. Ahmet Buran, age., s. 27’de bā; Cemil Gülseren, age., s. 47’de bā < baña, sâ < saña.

⁶¹ krş. Ahmet Buran, age., s. 27’de nētTın, babānnesi, nēdisiz; Cemil Gülseren, age., s. 48’de nedek < ne edek, come’rtesi < cumaertesi; Zeynep Korkmaz, age., s. 39’da n_ōlacaḥ, ben d_ōyle, nīdecek.

olacak (Erciş 9-29), nēdecam < ne edeceğim (Van Yerli 22-127), nēTdíz < ne ettiniz (Adilcevaz 1-118), itōlit < it oğlu it (Erciş 11-168).

4) Hece düşmesi neticesinde oluşanlar: Boğumlanma noktaları birbirine yakın ünsüzlerin bir arada bulunması durumunda ya da bir ünlüyle patlayıcı, sızıcı, akıcı bir ünsüzün yan yana gelmesi halinde telaffuz güçleştiğinden önce ünsüz yitimi gerçekleşir. Ardından yan yana gelen ünlülerden biri düşer, düşen hecenin yükünü alan ünlü uzar⁶²: hūsēn < Hüseyin (Bitlis 9-97, 10-83), hēkāT < Ar. hikayet (Bitlis 1-10), gēTdīm < getirdim (Ahlat 14-132), ēlcevaz < Adilcevaz (Ahlat 7-87), tansōn < tansiyon (Van Yerli 18-57), kēf < keyif (Erciş 15-114, Van Yerli 22-58), gōTdūm < götürdüm (Van Küresinli 1-11), yapānız < yapanınız (Adilcevaz 8-67), gēT- < getir- (Adilcevaz 13-81, Ahlat 14-32, Van Yerli 24-11), šehrē < şehriye (Adilcevaz 8-93), hānsi < hangisi (Adilcevaz 21-56), gēTsīn < getirsin (Erciş 9-83), gōT- < götür- (Bitlis 3-126), gēTmerīh < getirmeyiz (Van Küresinli 5-195), rā < lira (Van Yerli 8-106, 25-139), gōTdūh < götürdük (Van Küresinli 1-61), ōTdūm < oturdum (Van Küresinli 1-130), eltāb < iltihab (Van Yerli 16-152), sāmīyeT < samimiyet (Van Yerli 15-74), çōğler < çocuklar (Bitlis 4-80).

5) Ünlü aşınması ve ünlü düşmesi neticesinde oluşanlar: Alıntı sözcüklerin bünyesinde bulunan ikiz ünlülerden biri telaffuzu zorlaştırdığından çoğu zaman düşer. Düşen ünlünün yükünü üstlenen ünlü uzar. Arapçadaki ayın ünsüzü Türkçede fonksiyon yitimine uğrar ve ünlü gibi kullanılır. Bu durumda yan yana kullanılan ikiz ünlülerden biri düşer. Düşen ünlünün yükünü alan ünlü uzar. Ayrıca vurgusuz orta hece konumundaki ünlülerin düşmesi neticesinde düşen ünlünün yükünü taşıyan hece uzar⁶³: āğbet ‘akıbet’ < Ar. ‘akıbet (Erciş 2-103), tāruz ‘taarruz’ < Ar. ta‘arruz (Bitlis 15-20),

⁶²krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 82’de çocu:n (çocuğun), de:l (değil), çıhartdu:muz (çıkardığımız); Ahmet Buran, age., s. 27’de nerē “nereye”, durūsaz “durursanız”; nādar_ossa < ne kadar olsa, ilārş < ele karşı, nāpācam < ne yapacağım, gönümüz < gönlümüz; Cemil Gülseren, age., s. 47’de görecem < göreceğim, ekmēmize < ekmeğimize, bulursaz < bulursanız; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 35’te ābesine “ağabeyine”, sābına “sahibine”, baḥacām “bakacağım”; Sadettin Özçelik, age., s. 17’de etī “etini”, kapī “kapıyı”; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 56’da dā < daha, ālar < ağalar, aşāda < aşağıda.

⁶³krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 57’de māmēle, māyetinde; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 35’te inşātı < inşaatı, sāt < saat; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 83’te me:mele.

muāne ‘muayene’ < Ar. mu‘āyene (Adilcevaz 20-35), kāfōr ‘kuaför’ < Fr. coiffeur (Erciş 12-166).

1.1.1.2. Kısa Ünlüler

Bölgemiz ağızlarında iki veya daha fazla heceli sözcüklerin bünyesindeki dar ünlüler normal ünlülere oranla daha kısa söylenirler⁶⁴: padişah ‘padişah’ (Ahlat 10-233), perişan ‘perişan’ (Adilcevaz 22-200), üniversite ‘üniversite’ (Erciş 4-1), Komutan ‘komutan’ (Van Küresinli 8-119) püşürüg (Van Küresinli 6-30), bütün ‘bütün’ (Van Yerli 1-321), pıçağ ‘bıçak’ (Van Küresinli 5-180), kışi ‘kişi’ (Adilcevaz 11-34), pıçağ ‘bıçak’ (Ahlat 5-50), bitün ‘bütün’ (Adilcevaz 22-210, Ahlat 1-98, Bitlis 1-35, 3-118, Van Küresinli 3-106, Van Yerli 1-139), kışüg ‘küçük’ (Adilcevaz 22-44), kışük ‘küçük’ (Adilcevaz 6-41, Ahlat 1-132, 2-138, Erciş 10-222, Van Küresinli 2-50, Van Yerli 1-96), kışüh ‘küçük’ (Van Küresinli 1-438), şipür- ‘süpür-’ (Adilcevaz 22-221, Van Küresinli 4-6), kışür ‘küfür’ (Adilcevaz 13-116, Van Yerli 4-166), şikür ‘şükür’ (Adilcevaz 22-4).

Van Küresinli ağızında görülen geçmiş zaman ve hikâye birleşik zaman eklerindeki ünlüler çoğu zaman normalden daha kısa telaffuz edilirler: Kalırdıla ‘kalırdılar’ (Van Küresinli 2-589, çıkarmadıla ‘çıkarmadılar’ (Van Küresinli 3-21), ğaldıla ‘kaldılar’ (Van Küresinli 13-66), aterdile ‘atardılar’ (Van Küresinli 6-39), oğūTmadıla ‘okutmadılar’ (Van Küresinli 3-490), aldıla ‘aldılar’ (Van Küresinli 14-16), diyerdile ‘derdiler’ (Van Küresinli 3-116), gönderdile ‘gönderdiler’ (Van Küresinli, 3-492).

1.1.1.3. İkiz Ünlüler

Yapısında iki ünlü bulunduğu halde bir nefes baskısı ile çıkarılan ve tek hece olarak telaffuz edilen ünlülere ikiz ünlü diyoruz. Ölçünlü Türkçede olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da ikiz ünlüler oldukça azdır.

Ahmet BURAN “Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler” adlı makalesinde ikiz ünlüleri, sözcüklerde ‘çeşitli ses olayları

⁶⁴ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 82’de ağıret, meire ; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 61’de pıçağı, padişah, pütün; Zeynep Korkmaz, *Güney Batı Anadolu Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s. 24’te yerinä.

neticesinde ortaya çıkan birinci ara dönem ünlüler’ olarak niteler. Bu ünlülerin ikinci ara dönemde uzun ünlüye dönüştüğünü belirtir⁶⁵. Bölgemiz ağızlarında da ikiz ünlülerin çeşitli ses olayları neticesinde oluştuğunu görüyoruz. Çoğunlukla y, ğ, v, y, n, h, r gibi ünsüzlerin erimesi sonucu yan yana gelen ünlülerin tek nefesle telaffuz edilmesiyle oluşur. Metinlerimizden elde ettiğimiz ikiz ünlü ile ilgili örnekleri üç gruba ayırabiliriz:

1.1.1.3.1. Eşit İkiz Ünlüler

Bünyesinde aynı türden iki ünlü bulunduran ikiz ünlülere diyoruz. Bölgemiz ağızlarındaki eşit ikiz ünlülerin oluşumunda ünsüz erimelerinin yanı sıra ünlü benzeştirmelerinin, yuvarlaklaştırıcı, inceltici ve kalınlaştırıcı ünsüzlerin etkisi de söz konusudur⁶⁶:

aa: saa < sana (Van Küresinli 13-14), ta‘af ‘tavaf’ < Ar. tavāf (Bitlis 3-182).

ee: mee < mene ‘bana’ (Van Küresinli 1-6).

ää: nää- < (ne ğeyir- < ne kayır-) (Van Küresinli 2-14).

ii: diir < diyir ‘der’ (Van Küresinli 3-458), dii < diyir ‘der’ (Erciş 10-107).

öö: möömmat ‘mühimmat’ (Erciş 2-225), 1-448).

üü: būn ‘bugün’ (Adilcevaz 16-103, Van Küresinli 1-101, eKsüklün ‘eksikliğ’in’ (Bitlis 8-83).

1.1.1.3.2. Alçalan İkiz Ünlüler

İkinci unsuru birinciye göre daha dar ve kısa olan ünlülerdir. Çoğunlukla r, n, ğ ünsüzlerinin düşmesi sonucu yan yana gelen ikiz ünlünün tek baskıyla telaffuz edilmesi sonucu oluşur⁶⁷:

⁶⁵ bkz. Ahmet Buran, agm., <http://turkoloji.cu.edu.tr>, s. 4.

⁶⁶ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s.124’te baa (bana), daa (daha), deel (değil), daaş (dadaş); Ahmet Buran, age., s. 30’da deel “değil”, oraā “oraya”, cömeēt “cemaat”; Zeynep Korkmaz, age., s. 43’te yaār < yağar, baa < bağa, Cemil Gülseren, age., s. 50’de aam < ağam, deeldir < değildir; Ahmet Bican Ercilasun, age., s.62’de pādişaa, babayitler, ağıliir.

⁶⁷ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s.64’te padişayın, babayın, ğırhlayın; Cemil Gülseren, age., s. 50’de araz < aranız, yau < yahu, souk < soğuk; Ahmet Buran, age., s. 30’da zubeir < Zübeyir”, souh “soğuk, tağ < “tavuk”.

ai: zorluhlai < zorlukları (Van Küresinli 13-213), bunnai < bunnarın ‘bunların’ (Van Küresinli 18-124), samannai < samanların (Erciş 5-21), bayannai < bayanların (Van Küresinli 5-112).

ai: vāidi < var idi (Van Küresinli 12-122, 13-49), onnai < onları (Van Küresinli 5-157).

ēē: deēl < değil (Ahlat 15-116, Erciş 7-82, Van Küresinli 6-72, 15-11).

eī: beīm < benim (Erciş 9-3, Van Küresinli 5-155, 14-100), seīn < senin (Van Küresinli 15-63, 4-2), meīm < benim (Adilcevaz 23-25, Ahlat 7-170, Erciş 13-49, Van Küresinli 1-44, 1-447), yēmehlēini < yemeklerini (Van Küresinli 6-23).

āi: māīm < benim (Van Küresinli 18-114), işlāīmiz < işlerimiz (Van Küresinli 6-12), damlāin < damların (Van Küresinli 6-25).

ei: beī < beni (Van Küresinli 16-70), ešej < eşeği (Van Küresinli 1-134)

ōū: bōūn < bugün (Adilcevaz 21-130, Erciş 16-89), dōūş- < dōğüş- (Van Küresinli 9-288).

1.1.1.3.3. Yükselen İkiz Ünlüler

İkinci unsuru birinciye göre daha geniş olan ikiz ünlülerdir. Oluşumlarında yine ünsüz düşmelerinin etkisi vardır⁶⁸:

je: nje < niye (Van Küresinli 4-101).

ua: muafız < muhafız (Van Yerli 17-94), muacir < muhacir (Van Yerli 17-115).

1.1.1.4. Ünlü Uyumu

Bölgemiz ağızlarındaki ünlü uyumlarını üç ana bölümde inceleyeceğiz:

- 1) Kalınlık-incelik uyumu
- 2) Düzlük-yuvarlaklık uyumu
- 3) Genişlik-darlık uyumu

⁶⁸ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 124’te bua (buna), bual- (bunal-); Ahmet Buran, age., s. 30’da nerje “nereye”, çūala “çuvala”, mūaram “muharrem”; Cemil Gülseren, age., s. 49’da yaylıa < yaylaya, teravie < teravihe; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 64’te o_ana < o yana, bu_ana < bu yana, goan < koyan, djer < diğer.

1.1.1.4.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Derleme bölgemizde kalınlık-incelik uyumu değişik durumlar göstermektedir. Bölgemiz ağızlarındaki metinleri incelediğimizde gözümüze çarpan ana hususiyet kalınlık-incelik uyumlarının çok sağlam olmadığıdır.

ALINMA SÖZCÜKLERDE KALINLIK-İNCELİK UYUMU

Bölgemizde Arapça ve Farsçadan alınmış kelimeler büyük bir yekûn oluşturur. Bugün Türkiye Türkçesinde kalınlık-incelik uyumunun dışında kalan kelimelerin çoğunun kalınlık-incelik uyumlarına bağlandıkları görülür. Bunlardan gerileyici, ilerleyici ve ilerleyici-gerileyici benzeştirme yoluyla meydana gelenler, derleme bölgemizde mevcuttur:

İlerleyici Benzeşme

Bölgemiz ağızlarında ilerleyici benzeştirme yoluyla oluşan ünlü uyumları çoğunlukla kalınlaşma yönündedir⁶⁹: arafa ‘arefe / arife’ < Ar. ‘arefe (Van Küresinli 3-28), habar ‘haber’ < Ar. haber (Van Küresinli 13-148), bahça ‘bahçe’ < Far. bāḡçe (Bitlis 10-85, Erciş 1-8), ğala ‘kale’ < Ar. ḳal‘a (Van Yerli 20-149), ḳala ‘kale’ < Ar. ḳal‘a (Ahlat 16-215), ḥaraba ‘harabe’ < Ar. ḥarābe (Erciş 2-32), ḥana ‘hane’ < Far. ḥāne (Bitlis 1-101), ḳora ‘Kore’ (Adilcevaz 7-6), çara ‘çare’ < Far. çāre (Adilcevaz 8-5), zatan < ‘zaten’ < Ar. zāten (Erciş 15-130), fasılya ‘fasulye’ (Ahlat 3-4), avara ‘avare’ < Far. āvāre (Van Yerli 1-27), muradya ‘Muradiye’ (Erciş 9-12), kıyamat ‘kıyamet’ < Ar. ḳiyāmet (Ahlat 10-242), kuvvat ‘kuvvet’ < Ar. kuvvet (Erciş 9-113), ağıbat ‘akıbet’ < Ar. ‘ākıbet (Ahlat 10-255), ḥasdaḥana ‘hastane’ < Far. ḥaste + ḥāne (Adilcevaz 16-39), acız ‘aciz’ < Ar. ‘āciz (Erciş 5-21), katıb ‘katip’ < Ar. kātib (Erciş 10-91), nadır ‘nadir’ < Ar. nādır (Adilcevaz 22-296, Erciş 10-90), tayın ‘tayin’ < Ar. ta‘yīn (Van Küresinli 8-86), mahır ‘mahir’ < Ar. māhir (Van Küresinli 6-16), narın ‘narın’ < Far.

⁶⁹ krş. Ahmet Buran, age., s. 32’de tana “tane”, ataş “ateş”, ḥabarım “haberim”; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 64’te cahal, guluba, ğaya; Cemil Gülseren, age., s. 52’de ataş < ateş, alavlar < alevler, bahçamız < bahçe; Münir Erten, age., s. 20’de ‘amarat < ‘imaret, ‘ataş < āteş, áyvan < eyvān, babal < vebal; Efrasiyap Gemalmaz, age., s.128, 129’da tayın, alav, cahal, gusul.

nārīn (Van Küresinli 7-105, Van Yerli 20-90), tahir ‘tahir’ < Ar. ṭāhir (Van Küresinli 8-130), tağīb ‘takip’ < Ar. ta‘kīb (Van Küresinli 8-149), waqıT ‘vakit’ < Ar. vaqt (Bitlis 4-140), vaḥıT ‘vakit’ (Van Yerli 2-20), ḥarıcı ‘harici’ < Ar. ḥāricī (Bitlis 2-49), ḥalıs ‘halis’ < Ar. ḥālīs (Erciş 11-148), fakır ‘fakir’ < Ar. faḳīr (Erciş 9-8, Van Küresinli 18-60), lasTık ‘lastik’ < Fr. élastique (Ahlat 15-94), zalım ‘zalim’ < Ar. zālīm (Adilcevaz 22-123, Bitlis 5-57, Van Küresinli 1-243), anıdan ‘aniden’ < Ar. ānī + Tü. den (Van Küresinli 18-86), muhacır ‘muhacir’ < Ar. muhācır (Van Yerli 25-97), ‘ārıf ‘arif’ < Ar. ‘ārıf (Bitlis 7-348), ādıL ‘adil’ < Ar. ‘ādil (Adilcevaz 26-55), mağrıb ‘mağrip’ < Ar. mağrıb (Bitlis 1-62), salıh ‘salih’ < Ar. şalıh (Bitlis 9-122), rabbım ‘Rabbim’ < Ar. Rabb + Tü. +ım (Adilcevaz 21-108, Bitlis 3-90), ḥalıT ‘halit’ < Ar. ḥālīd (Ahlat 1-150, Van Küresinli 16-25), arazı ‘arazi’ < Ar. arāzī (Van Küresinli 16-86), muḥalıf ‘muhalif’ < Ar. muḥālīf (Bitlis 10-68), ‘ālım ‘alim’ < ‘ālīm (Bitlis 7-182), cahıl ‘cahil’ < Ar. cāhil (Ahlat 3-42), cahal ‘cahil’ < Ar. cāhil (Erciş 15-199, Van Yerli 7-2), talım ‘talim’ < Ar. ta‘līm (Ahlat 10-57), ārıf ‘arif’ < Ar. ‘ārıf (Van Küresinli 5-10), ḥayın ‘hain’ < Ar. ḥā’in (Adilcevaz 15-36, Erciş 11-90), ḥalıs ‘halis’ < Ar. ḥālīs (Van Küresinli 4-5), nağıl ‘nakil’ < Ar. naḳl (Van Küresinli 18-116), şofor ‘şoför’ < Fr. chauffeur (Adilcevaz 22-6, Van Yerli 6-103, 18-193), dansoz ‘dansöz’ < Fr. danseuse (Van Yerli 4-194), Kāfor ‘kuaför’ < Fr. coiffeur (Van Küresinli 5-38), klostor ‘kolesterol’ < Fr. cholestérol (Adilcevaz 22-228), dıraḥdor ‘traktör’ < Fr. tracteur (Erciş 9-220), dıraḥTor ‘traktör’ (Adilcevaz 10-10), muḥlus ‘muhlis’ < Ar. muḥlīs (Adilcevaz 11-68), zulım ‘zulüm’ < Ar. zūlm (Van Küresinli 14-87), sahab ‘sahip’ < Ar. sāḥib (Ahlat 7-160, 14-31, 15-40, Bitlis 2-230, Erciş 1-70, 10-127, Van Küresinli 1-228, 3-508, Van Yerli 1-66), zahaT ‘zahit’ < Ar. zāhid (Van Yerli 18-92), şahad ‘şahit’ < Ar. şāhid (Van Küresinli 6-70, Van Yerli 3-59), şahaT ‘şahit’ (Bitlis 9-154) otobos ‘otobüs’ < Fr. outobus (Adilcevaz 22-6, Ahlat 5-54, Erciş 3-12).

Bölgemiz ağızlarında ilerleyici benzeştirme yoluyla oluşan ünlü uyumlarının incelleme yönünde olanları oldukça azdır⁷⁰: ceylen ‘ceylan’ (Erciş 4-113), sevgiyeT ‘sevkiyat’ < Ar. sevḳiyyāt (Adilcevaz 13-14), wesike ‘vesika’ < Ar. veşiḳa (Bitlis 3-97),

⁷⁰ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 127’de defe, ezen, fene, levhe; Münir Erten, age., s. 20’de eşye < eşya, şevteli < şeftālū; Sadettin Özçelik, age., s. 21’de eses, etreflerden, vücütü, lireye; Cemil Gülseren, age., s. 47’de lire < lira, ezen < ezan, mezer < mezar; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 67’de eses, hülēsē, dünya, selem; Talip Doğan, “Urmiye Ağızları ile Doğu Grubu Ağızlarında Ortak Fonetik ve Morfolojik Özellikler Üzerine”, Karadeniz Araştırmaları, Yaz 2011, Sayı 30, s. 109’da dermen, ceveP, sede, eşye.

dünye ‘dünya’ < Ar. dunyā (Bitlis 8-41), menfeet ‘menfaat’ < Ar. menfa‘at (Bitlis 10-85), tüken ‘dükkân’ < Ar. dukkân (Bitlis 2-185).

Gerileyici Benzeşme

Bölgemiz ağızlarında gerileyici benzeştirme yoluyla oluşan ünlü uyumları çoğunlukla kalınlaşma yönünde ve ilk hecededir⁷¹: aşortman ‘eşofman’ < Fr. échauffement (Van Küresinli 4-23), söhbet ‘sohbet’ < Ar. şuhbet (Adilcevaz 15-103, 26-52, Bitlis 3-159, 10-49, 10-182, Van Küresinli 3-7, Van Yerli 20-137), ötél ‘otel’ < Fr. hōtel (Erciş 9-19, Van Küresinli 14-7), bafat ‘vefat’ < Ar. vefāt (Bitlis 3-41, 3-145), ayvan ‘eyvan’ < Far. eyvān (Bitlis 8-326), kabab ‘kebab’ (Van Küresinli 1-16, 12-16), azan ‘ezan’ < Ar. ezān (Ahlat 10-170), salam ‘selam’ < Ar. selām (Ahlat 10-57), hampa ‘hempa’ < Far. hempā (10-109), kawaş ‘Gevaş’ (Van Yerli 17-114), sülhi ‘sulhi’ < Ar. şulhī (Erciş 9-61), rütübet ‘rutubet’ < Ar. rutūbet (Ahlat 7-49), ıstānbul ‘İstanbul’ (Van Küresinli 14-13), inkılab ‘inkılap’ < Ar. inķilāb (Van Küresinli 14-51), ıftıra ‘iftira’ < Ar. iftirā (Van Küresinli 8-22), rıca ‘rica’ < Ar. recā (Van Küresinli 9-315), kıbar ‘kibar’ < Ar. kibār (Van Küresinli 13-239), kıra ‘kira’ < Ar. kirā (Bitlis 2-18, Erciş 11-69), fıstan ‘fıstan’ (Ahlat 15-100), mışkal ‘miskal’ < Ar. mişķāl (Bitlis 8-500), şıvan ‘şivan’ (Van Yerli 1-148), hılaf ‘hilaf’ < Ar. hılāf (Van Yerli 6-90), nışan ‘nişan’ < Far. nişān (Ahlat 1-142), pılav ‘pilav’ < Far. pelāv, pilāv (Ahlat 14-70), ıstırahaT ‘istirahat’ < Ar. istirāhat (Van Küresinli 14-84), tıkat ‘dikkât’ < Ar. diķķāt (Van Yerli 1-44), dıkaT ‘dikkât’ (Van Yerli 11-28), duwan ‘divan’ < Ar. dīvān (Adilcevaz 24-45) vucud ‘vücut’ < Ar. vucūd (Adilcevaz 16-110, Bitlis 2-180, Erciş 1-159, Van Küresinli 5-122), vucut ‘vücut’ (Adilcevaz 22-232, Bitlis 8-492, Van Yerli 20-130), buryan ‘biryan’ < Far. biryān (Bitlis 13-5), bıryan ‘biryan’ (Bitlis 9-139), muşKulaT ‘müşkülât’ < Ar. muşķilāt (Van Yerli 26-83), musulman ‘Müslüman’ < Ar. muslim + Far. ān (Bitlis 2-46), tanturot ‘tentürdiyot’ < Fr. teinture d’iode (Adilcevaz 23-94), sılman ‘Süleyman’ (Van Yerli 8-51).

⁷¹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 67’de bayaz, zaval < zeval, halal, bambayaz, salam; Cemil Gülseren, age., s. 53’te çığara < sigara, goya < güya, halallık < helal, ihdiyar < ihtiyar; Sadettin Özçelik, age., s. 21’de rık‘at < rek‘at, halal < helal, maraklı < merak; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 132’de alma < elma, almas, halva, mutala, halal.

Bölgemiz ağızlarında gerileyici benzeştirme yoluyla oluşan ünlü uyumunun incelmeye yönünde olanları azdır: esKer ‘asker’ < Ar. ‘asker (Ahlat 10-61), helil ‘Halil’ Ahlat 1-154), heber ‘haber’ < Ar. haber (Bitlis 9-154, 15-37), selè ‘salih’ < Ar. şālīḥ Adilcevaz 22-143), herebe ‘harabe’ < Ar. ḥarābe (Bitlis 9-5), henife ‘Hanife’ (Erciş 14-3), tebi ‘tabi’ < Ar. tabī‘ī (Bitlis 3-92), seheb ‘sahip’ < Ar. šāḥib (Bitlis 10-198), tene ‘tane’ < Far. dāne (Bitlis 10-183), rehmeT ‘rahmet’ < Ar. raḥmet (Bitlis 3-161), feķir ‘fakir’ < Ar. faķīr (Adilcevaz 22-51), teze ‘taze’ < Far. tāze (Ahlat 14-28, 16-5, Adilcevaz 22-7), cefer ‘cafer’ < Ar. cā‘fer (Van Küresinli 1-263), telebe ‘talebe’ < Ar. talebe (Erciş 12-207), nemerd ‘namert’ < Far. nāmerd (Adilcevaz 7-11), teḥsi ‘taksi’ < Fr. taxi (Bitlis 5-7, 9-105), ğereTTi ‘gayretli’ < Ar. ğayret+ Tü. +li (Van Küresinli 15-88), derbe ‘darbe’ < Ar. ḍarbe (Van Yerli 18-194), möherrem ‘muharrem’ < Ar. muḥarrem (Van Küresinli 13-90), möhöbet ‘muhabbet’ < Ar. muḥabbet (Van Yerli 3-57).

İlerleyici-Gerileyici Benzeşme

Bazı durumlarda sözcüğün ortasındaki ünlü her iki yanındaki ünlüleri kendisine benzeştirebilmektedir⁷²: herite ‘harita’ < Ar. ḥarīṭa (Bitlis 13-40), ‘emeliyet ‘ameliyat’ < Ar. ‘ameliyyāt’ (Bitlis 4-187), barabar ‘beraber’ (Bitlis 3-67, 9-18), barambar ‘beraber’ (Bitlis 9-4), malamaT ‘melamet’ < Ar. melāmet (Erciş 16-117), haralda ‘herhâlde’ < Far. her + Ar. ḥāl + Tü. de (Ahlat 15-125), mısafir ‘misafir’ < Ar. musāfir (Adilcevaz 3-51, Ahlat 2-31), mısafur ‘misafir’ (Bitlis 2-126).

Bazı durumlarda da sözcüğün iki tarafındaki ünlüler sözcüğün ortasındaki ünlüyü kendilerine benzeştirebilmektedir⁷³: bereber ‘beraber’ < Far. berāber (Bitlis 1-68, 5-101, Erciş 3-243, Adilcevaz 3-37), ğamara ‘kamera’ < Fr. caméra (Van Küresinli 3-447, 13-222), kamara ‘kamera’ (Adilcevaz 8-23), Kamara ‘kamera’ (Van Küresinli 9-53), veseyit ‘vesait’ < Ar. vesā’it (Van Yerli 2-12), enteri ‘entari’ < Ar. ‘anteri (Van Yerli 25-14, Ahlat 15- 164, Adilcevaz 3-46), maķadonya ‘Makedonya’ (Bitlis 10-69),

⁷² krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 68’de hikeye, bereber, sermiye, tedevi, keremet; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 133’te bereber, ceneze, ceseret, enteri, isebet; Sadettin Özçelik, age., s. 21’de teyyere, hikeye, bereber, sermeye, peḥember.

⁷³ krş. Cemil Gülseren, age., s. 53’te barabar ; Sadettin Özçelik, age., s. 21’de heķiķeten, amanat, barabar; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 133’te datdaravalli (tahterevalli), macara; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 68’de barabar, salamat.

hacıvaT ‘Hacivat’ (Erciş 15-310), arabıSTan ‘Arabistan’ < (Van Yerli 20-156), zulumat ‘zulūmat’ < Ar. zūlūmāt (Erciş 16-250).

Ünlü benzeştirmeleri bazı Türkçe sözcüklerde de etkisini göstermektedir. Bu sözcüklerin bir kısmı eski şekillerinin korunmasından ibarettir: birez > (bir + az) (Bitlis 1-26, olabilir > (ol-a-bil-ir)(Van Küresinli 18-2), bildir < (bir + yıl + dır) (Bitlis 8-208), kardeş ‘kardeş’ < OT. kaḏaṣ ~ kadaṣ ~ karındaṣ (Ahlat 15-35), alma ‘elma’ < ET., OT. alma ~ almıla (Ahlat 10-55).

KALINLIK-İNCELİK UYUMUNUN BOZULMASI

1) Şimdiki zaman çekiminde: Bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman kipinin bütün çekimlerinde kalınlık incelik uyumu bozulur⁷⁴: gidiruh ‘gidiyoruz’ (Bitlis 1-2), görısız ‘görüyorsunuz’ (Van Küresinli 13-67), çıharılar ‘çıkarıyorlar’ (Erciş 1-20), baḥirem ‘bakıyorum’ (Van Küresinli 1-124), diyiruh ‘diyoruz’ (Bitlis 8-538), yapısan ‘yapıyorsun’ (Bitlis 1-1), bilisüz ‘biliyorsunuz’ (Bitlis 7-46).

2) Görülen geçmiş zaman çekiminde: Bölgemiz ağızlarında görülen geçmiş zaman eki de kalınlık incelik uyumunun dışında bir durum arz eder. Kalın ünlülü sözcüklerin teklik ve çokluk 3. şahıs çekimlerinde ekin düz-dar-ince “-di” şekliyle sistemli olarak kullanılması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur. Yine teklik ve çokluk birinci ve ikinci şahıs çekimlerinde ince ünlü ile başlayan sözcüklere ekin yarı-kalın ünlülü şekillerinin getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁷⁵: aldılar ‘aldılar’ (Ahlat 15-10), vurdi ‘vurdu’ (Bitlis 3-206), vurdi ‘vurdu’ (Van Küresinli 1-55), geldim ‘geldim’ (Bitlis 9-46), didim ‘dedim’ (Bitlis 9-309), evlendim ‘evlendim’ (Bitlis 9-33), yetiṣdım ‘yetiṣtim’ (Bitlis 9-35), vuruldi ‘vuruldu’ (Bitlis 1-36), görmedim ‘görmedim’ (Bitlis 9-62), işitdım ‘işittim’ (Bitlis 9-100), geberdın ‘geberdin’ (Bitlis 9-18), yedih, eTdiḥ ‘yedik, ettik’ (Bitlis 1-27).

⁷⁴ krş. Ahmet Buran, age., s. 33’te satmim “satmıyorum”, olir “oluyor”, dutir “tutuyor”; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 68’de göpir, oyniyir, arırsız, yatmırim; Münir Erten, age., s. 23’te ali “alıyor”, başli “başlıyor”, baḥi “bakıyor”; Sadettin Özçelik, age., s. 24’te baḥiyam “bakıyorum”, yapısan “yapıyorsun”, kopardi “kopardı”; Cemil Gülseren, age., s. 53’te taşıyir < taşıyor, rahatleṣiyir < rahatlaşıyor, tanıyrem < tanıyorum.

⁷⁵ krş. Sadettin Özçelik, age., s. 24’te yaptı, yörüymediḥ, verdiḥ; Münir Erten, age., s. 23’te dolandırdi, işlediḥ, kızdi, oḥurdi, vazgeṣtiḥ, vėrdiḥ, vurdi; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 69, 70’de yapıdi, vuruldi, gırıldı, bozdi, gėtdiḥ, dėdiḥ, indih; Hamza Zülfıkar, agm., s. 308’de kaḥTi, Tėrdi, atTi, devrėldi, yazdi.

Ekleme: Bitlis ağzında görülen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ekinin ünlüsünün ince ünlülü sözcüklerde dar-yuvarlak-kalın şekliyle kullanılması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁷⁶: gēTduḥ ‘gittik’ (Bitlis 9-26), giTduḥ ‘gittik’ (Bitlis 3-74), bēnduḥ ‘bindik’ (Bitlis 9-26), teslim ēTduḥ ‘teslim ettik’ (Bitlis 9-110), begenmeduḥ ‘beğenmedik’ (Bitlis 2-60), yiduḥ ‘yedik’ (Bitlis 2-33), ölduḥ ‘öldük’ (Bitlis 13-63), gelduḥ ‘geldik’ (Bitlis 1-3).

3) Öğrenilen geçmiş zaman çekiminde: Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman eki sistemli olarak düz-dar-ince ünlülü şekliyle kullanılır. Ek, kalın ünlülü sözcüklere getirildiğinde ünlü uyumunun dışında kalır⁷⁷: açmışler ‘açmışlar’ (Bitlis 2-31), unuTmişḫ ‘utanmışız’ (Bitlis 1-11), Turmiş ‘durmuş’ (Bitlis 9-159), oturmuşem ‘oturmuşum’ (Bitlis 9-160), saḫlenmişler ‘saklanmışlar’ (Bitlis 9-52), yandırmışsan ‘yandırmışsın’ (Van Küresinli 1-271), yaPmişsiz ‘yapmışsınız’ (Van Küresinli 13-117).

4) Gelecek zaman çekiminde: Bölgemiz ağızlarında gelecek zaman ekinin ince ünlülü sözcüklerde kalınlık-incelik uyumunun dışında kaldığı görülür⁷⁸: bekliyecam ‘bekleyeceğim’ (Ahlat 15-46), çekecam ‘chekeceğim’ (Bitlis 10-37), vërecaḫsan ‘vereceksin’ (Van Küresinli 3-190), gelectaḫsan ‘geleceksin’ (Van Küresinli 3-158), girecaḫ ‘girecek’ (Bitlis 2-132) eylendirecaz ‘eylendireceğiz’ (Van Yerli 24-22), içecaz ‘içeceğiz’ (Van Yerli 24-29), vërecaḫsız ‘vereceksiniz’ (Van Yerli 17-105), diyecaḫlar, gülecaḫlar ‘diyecekler, gülecekler’ (Van Yerli 1-385).

5) Geniş zaman çekiminde: Bölgemiz Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında geniş zaman ekinin ünlüsünün kalın ünlülü sözcüklerde düz-geniş-ince ünlülü şekliyle kullanılması

⁷⁶ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 69’da getirduḥ, deduḥ, gētduḥ, bişduḥ, getirduḥ; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 86, 87’de gelduḥ, gördüḥ.

⁷⁷ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 70’de bahmış, ğurumış, dolmış, ğırılmış; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 92’de bozmişle:r, bulmış, coşmış, çılmamış, çalışmışem; Münir Erten, age., s. 23’te ağlamışlar, çalmış, çıharmış, doğmış, kalmış, vurmamış, yapmışam; Hamza Zülfikar, "Van Gölü Çevresi Ağızlarının Özellikleri", Ömer Asım Aksoy Armağanı, Ankara 1978. s. 309’da kaḫmış, baḫmış, soḫmış, sızlemişler, almış.

⁷⁸ krş. Ahmet Buran, age., s. 34’te bişiracam, gelectaḫ; Sadettin Özçelik, age., s. 24’te dögecaḫsan, yiyececaḫ, gelectaḫ; Münir Erten, age., s. 23’te binecağıḫ, bişecaḫ, girmiyecağıḫ, vërecaḫ; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 95’te bilkecaḫsın, dëyececaḫsen, diyecaḫ, edecaḫ; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 71’de gelectaḫsız, edecaḫ, götürecaḫlar, ölecam; Cemil Gülseren, age., s. 54’te söylüycam, diyecagım.

ekin kalınlık-incelik uyumunun dışında kalmasına neden olmuştur⁷⁹: Kırersen ‘kırarsın’ (Van Küresinli 3-293), sıçrer ‘sıçrar’ (Van Küresinli 3-313), çıher ‘çıkır’ (Van Küresinli 3-60), yıhiler ‘yıkılır’ (Van Küresinli 5-139), vurer ‘vurur’ (Van Küresinli 2-46), gaçer ‘kaçar’ (Van Küresinli 4-105), gonuşer ‘konuşur’ (Van Küresinli 18-34), çihelle ‘çıklarlar’ (Van Küresinli 1-479), tutelle ‘tutarlar’ (Bitlis 9-87), vurmerem ‘vurmam’ (Van Küresinli 14-95), unutemerem ‘unutamam’ (Bitlis 6-5).

6) Olumsuzluk ekinde: Bölgemiz Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında olumsuzluk eki de kalınlık-incelik uyumlarının dışında kalmıştır. Ekin, kalın ünlülü sözcüklere düz-geniş-ince ünlülü şekliyle getirilmesi ünlü uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁸⁰: yapmediler ‘yapmadılar’ (Bitlis 9-35), çıhmemiş ‘çıkmamış’ (Van Küresinli, 14-104), birağmemişler ‘bırakmamışlar’ (Bitlis 2-69), vurmerem ‘vurmam’ (Van Küresinli 14-95), uşmenem ‘uçmam’ (Van Küresinli 3-530), olmez ‘olmaz’ (Van Küresinli 18-66), ğarişme ‘karışma’ (Van Küresinli 13-163).

7) Teklik 2. şahıs emir çekiminde: Bilindiği gibi ölçünlü Türkçede Eski Türkçedeki -ğıl, -gil ekinin genişlemiş şekilleri yoktur. Bölgemiz ağızlarında bu eklerin genişlemiş ve ekleşmiş şekilleri mevcuttur. Ekin kalın ünlülü sözcüklere ince şekliyle, ince ünlülü sözcüklere de kalın şekliyle getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun dışında kalmasına neden olmuştur⁸¹: annatginan (Adilcevaz 3-67), verğinan (Adilcevaz 7-72), bulginan (Erciş 2-301), kırginan (Erciş 13-128), değinan (Erciş 15-248), olgine (Van Küresinli 9-283), satginen (Van Küresinli 15-31), gelginan (Adilcevaz 18-1), duginan (Van Küresinli 4-6).

8) Yeterlik fiilinin çekiminde: Bölgemiz Van ve Bitlis ağızlarında yeterlik fiilinin çekiminde sözcüğün ünlüsünün kalınlaşması ince ünlülü sözcüklerde kalınlık-inceik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: baş edebílesen (Bitlis 9-111), gelebílmezdi (Bitlis 2-26), götürebílrler (Van Yerli 1-319) diyebílrím (Van Yerli 6-130), diyebílrísiz (Van Yerli 22-94), vërebílfrem (Van Küresinli 1-181), gidebílrísen (Van Küresinli 4-

⁷⁹ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 309’da baher, ater, yaper, çıher; Engin Gökçur, age., s. 14’te çıher, doyer, yağaleller (yakalarlar).

⁸⁰ krş. Engin Gökçur, age., s. 15’te olmedi, almedi, burağmezdi, çıhmedi, doymez.

⁸¹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s.71’de tapginen, tutginen

57), yiyebilirdin (Van Küresinli 13-292), gidebilirdim (Bitlis 2-17), gelebilmezdi (Bitlis 2-26), diyebilirem (Bitlis 8-398), görebilmi (Bitlis 9-155).

9) Çokluk 1. şahıs ekinde: Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da çokluk birinci şahıs eki sözcük sonlarında sızıcılaşır. Sızıcılaşan çokluk birinci şahıs ekinin ünsüzünün kalınlaştırıcı etkisiyle şahıs eklerinin yardımcı ünlüleri çoğunlukla ince ünlülü sözcüklerde yarı kalınlaşarak kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olur⁸²: isTememişîh ‘istememişiz’ (Erciş 12-193), gelmişîh ‘gelmişiz’ (Van Küresinli 3-15), büyümişîh ‘büyümüşüz’ (Erciş 15-10), çekmişîh ‘çekmişiz’ (Erciş 5-162), diyyîh ‘diyoruz’ (Bitlis 8-524), götûriyîh, geliyîh ‘götürüyoruz, geliyoruz’ (Van Küresinli 14-45), veriyîh ‘veriyoruz’ (Erciş 10-86).

10) İstek ve şart kipi çokluk 1. şahıs çekiminde: Çokluk birinci şahıs eki olan -h ünsüzünün kendisinden önceki ince ünlüyü kalınlaştırması sonucu kalınlık-incelik uyumu bozulmuştur⁸³: tikaḥ ‘dikelim’ (Van Küresinli 2-99 üleşaḥ ‘üleşelim’ (Bitlis 8-665) düzeltaḥ ‘düzeltelim’ (Van Yerli 22-42), götüraḥ ‘götürelim’ (Van Yerli 1-402), gezdıraḥ, gösteraḥ ‘gezdirelim, gösterelim’ (Bitlis 7-75), vëraḥ ‘verelim’ (Erciş 10-71), getıraḥ ‘getirelim’ (Van Küresinli 9-180), eKmesaḥ ‘ekmesek’ (Van Yerli 17-19), isTesaḥ ‘istese’ (Van Yerli 19-4), götûrsaḥ ‘götürsek’ (Van Küresinli 3-47), evlendîrsaḥ ‘evlendiresek’ (Bitlis 9-60).

11) İstek kipi teklik 1. şahıs çekiminde: İstek kipi teklik 1. şahıs çekiminde şahıs ekinin ünlüsünün ince ünlülü sözcüklerde yarı kalınlaşması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: söyliyîm ‘söyleyeyim’ (Van Yerli 20-143), eliyîm ‘eleyeyim’ (Van Yerli 1-145), gelîm ‘geleyim’ (Adilcevaz 1-21), bilîm ‘bileyim’ (Adilcevaz 1-18), dikîm ‘dikeyim’ (Erciş 2-92), yiyîm ‘yiyeyim’ (Adilcevaz 22-55), kesîm ‘keseyim’ (Van Yerli 1-46).

⁸² krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 71’de söyleruḥ, gëdiruḥ, vermemişîḡ, vereceḡîḥ, gellîḥ.

⁸³ krş. Ahmet Buran, age., s. 34’te gidaḥ; Sadettin Özçelik, age., s. 24’te gönderaḥ, veraḥ, görâḥ; Hamza Zülfikar, agm., s. 309’da vëraḥ, nêdaḥ, otûraḥ, bekliyaḥ; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 70’te gelsaḥ, görsaḥ, bilsaḥ; Münir Erten, age., s. 24’te dësaḥ, evlensaḥ; Sadettin Özçelik, age., s. 25’te getîrsaḥ, vermesaḥ.

12) İstek kipi çokluk 2. şahıs çekiminde: İstek kipinin çokluk 2. şahıs çekiminde şahıs ekinin ünlüsünün ince ünlülü sözcüklerde yarı kalınlaşması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: gülesiz ‘gülesiniz’ (Van Küresinli 3-167), vèresiz ‘veresiniz’ (Erciş 11-152, Van Küresinli 8-148), dëmiyesiz ‘demeyesiniz’ (Bitlis 8-217), ölesiz ‘ölesiniz’ (Van Yerli 1-147), yëmiyesiz ‘yemeyesiniz’ (Van Küresinli 9-19).

13) Emir kipi çokluk 2. şahıs çekiminde: Emir kipi çokluk 2. şahıs çekiminde şahıs ekinin ünlüsünün ince ünlülü sözcüklerde yarı kalınlaşması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: isTeyin ‘isteyin’ (Bitlis 1-55), gëTmeyin ‘gitmeyin’ (Ahlat 14-24), geberdın ‘gebertin’ (Bitlis 9-18), gidin, sōleyin ‘gidin, söyleyin’ (Bitlis 8-504).

14) Emir kipi teklik ve çokluk 3. şahıs çekimlerinde: Emir kipi teklik ve çokluk 3. şahıs çekiminde eklerin ünlülerinin ince ünlülü sözcüklerde yarı kalınlaşması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: üşümesin ‘üşümesin’ (Bitlis 1-34), indirsin ‘indirsın’ (Erciş 14-14), kesilsin ‘kesilsin’ (Erciş 14-16), yësin, içsin, gezsın ‘yesin, içsin, gezsın’ (Ahlat 2-109), düşsin ‘düşsün’ (Van Yerli 1-39), çeksın ‘çeksin’ (Bitlis 4-17), yëmesin ‘yemesin’ (Adilcevaz 22-97), çehmesinler ‘çekmesinler’ (Adilcevaz 15-22).

15) Şart kipinin çekiminde: Bölgemiz Van Küresinli ve Bitlis Ağızlarında şart eki kalın ünlülü sözcüklere ince ünlülü şekliyle bağlanarak kalınlık-incelik uyumunun dışında kalır⁸⁴: çıhsen ‘çıksan’ (Van Küresinli 10-13), Kuyulasen ‘kuyulasan’ (Van Küresinli 5-123), sorsen ‘sorsan’ (Bitlis 3-122), olmasa ‘olmasa’ (Van Küresinli 5-116), konuşsa ‘konuşsa’ (Van Küresinli 15-54), yaPse ‘yapsa’ (Van Küresinli 17-29).

16) Son hecesinde dar ünlü bulunan kelimelerde: Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da sözcüklerin son hecelerindeki dar ünlüler sistemli bir şekilde düz-dar-ince ünlüye dönüşür. Bu durumda sözcükler kalınlık-incelik

⁸⁴ krş. Engin Gökçur, age., s. 16’da bahse, Konişseler, anneşseler.

uyumunun dışında kalır⁸⁵: kütü ‘kutu’ (Bitlis 9-47), komşı ‘komşu’ (Bitlis 2-609, çatı ‘çatı’ (Van Küresinli 8-2), Toli ‘dolu’ (Bitlis 9-57), karşı ‘karşı’ (Bitlis 9-56), doğı, batı ‘doğu, batı’ (Adilcevaz 2-21).

17) İnceltici ünsüzlerin etkisiyle: y, s, ş, z, r, ç ve c ünsüzlerinin yanlarındaki ünlüleri inceltmeleri, sözcük kök ve gövdelerinde ünlü uyumunun bozulmasına neden olur⁸⁶: mayış ‘maaş’ (Adilcevaz 8-87), buriya ‘buraya’ (Adilcevaz 7-7), oyniyah ‘oynayalım’ (Erciş 10-101), hariya ‘haraya: nereye’ (Adilcevaz 1-183), dışarda ‘dışarıda’ (Adilcevaz 1-86), yılan ‘yılan’ (Van Küresinli 6-119), ışıl ‘ışık’ (Erciş 12-245, Bitlis 8-151, Van Yerli 1-30, 11-35), ırağ ‘ırak’ (Ahlat 1-79, Erciş 12-249), ırağ ‘ırak’ (Adilcevaz 1-161), sicağ ‘sıcak’ (Ahlat 5-14, Adilcevaz, 2-79, Bitlis 2-33, Van Yerli 25-128), kıyma ‘kıyma’ (Erciş 7-148), ohiyah ‘okuyalım’ (Van Küresinli 3-36), sicuğ ‘sucuk’ (Adilcevaz 6-29, Bitlis 15-139), bizav ‘buzağı’ (Adilcevaz 1-132), biçuğ ‘buçuk’ (Erciş 10-87), koyini ‘koyunu’ (Erciş 10-23), çihur ‘çukur’ (Bitlis 8-427), işağ ‘uşak’ (Bitlis 8-175), işşah ‘uşak’ (Bitlis 8-375), yumışah ‘yumuşak’ (Van Yerli 5-299, Van Küresinli 12-171), zihur, biçuğ ‘zuhur, buçuk’ (Adilcevaz 3-4), üşağ ‘uşak’ (Van Küresinli 2-77), üşağ ‘uşak’ (Ahlat 14-13, 15-157, Bitlis 9-57), üzağ ‘uzak’ (Adilcevaz 22-229), yühari ‘yukarı’ (Bitlis 9-69), yümüşah ‘yumuşak’ (Van Küresinli 9-107), üva ‘yuva’ (Erciş 1-192).

18) İlgi ekinde: Bölgemiz ağızlarında ince ünlülü sözcüklere ilgi ekinin yarı kalın ünlülü şekliyle getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁸⁷: şerefyenin ‘Şerefiye’nin’ (Bitlis 9-53), benim ‘benim’ (Bitlis 9-25), benim ‘benim’ (Bitlis 9-68), küçüklerin ‘küçüklerin’ (Bitlis 9-56), bizim ‘bizim’ (Ahlat 2-139), dinin ‘dinin’ (Bitlis 4-143)

⁸⁵ krş. Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 38’de alti, çalgi, dayi; Selahattin Olcay, *Erzurum Ağzı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 21’de aci, sari, guri; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 74’te gırmızı, guyi, doğri, ğari; Münir Erten, age., s. 21’de alti, ayakkabi, ayri, bori, çalgi, kapi, kari, nazli .

⁸⁶ krş. Ahmet Buran, age., s. 36’da mayışını, daşıyah, ğoparmiyasız, dışariya; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 74’te oyniyacahlar, biçagi, buriya.

⁸⁷ krş. Ahmet Buran, age., s. 37’de senin, devenin, perçinin; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 72’de ellerin, bizim, evin.

19) İyelik eklerinde: Bölgemiz ağızlarında teklik 3. şahıs iyelik eki bütün sözcüklere düz-dar-ince ünlülü şekliyle getirilerek kalın ünlülü sözcüklerde kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olur⁸⁸: turşusi ‘turşusu’ (Erciş 1-15), qarısı ‘karısı’ (Bitlis 2-409, yuħusi ‘uykusu’ (Van Yerli 1-8).

Çokluk 1. ve 2. şahıs iyelik ekleri de ince ünlülü sözcüklere yarı-kalın ünlülü şekliyle bağlanarak kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmaktadır: bildiğimiz ‘bildiğimiz’ (Bitlis 1-10), evinüz ‘eviniz’ (Bitlis 9-108), dedelerimiz ‘dedelerimiz’ (Bitlis 2-41).

20) Belirtme hâli ekinde: Belirtme hâli eki bölgemiz ağızlarında genellikle düz-dar-ince ünlülü olup kalın ünlülü sözcüklere getirildiğinde kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olur⁸⁹: yuni, yağı ‘yünü, yağı’ (Ahlat 1-53), adımi ‘adımı’ (Bitlis 9-83), orayı ‘orayı’ (Erciş 1-20), oni ‘onu’ (Erciş 1-17, 7-90), bağları ‘bağları’ (Ahlat 14-4), oğlani, kızi ‘oğlanı, kızı’ (Erciş 7-35), buni ‘bunu’ (Erciş 1-164, babayı ‘babayı’ (Bitlis 9-116), bulğuri ‘bulguru’ (Erciş 1-54).

Ekleme: “i” belirtme hâli ekinin dışında Azerbaycan Türkçesinde ünlüyle biten sözcüklere getirilen “-nı, -ni” ekleri; bölgemiz Van Küresinli ağzında kullanılan 2. belirtme hâli ekidir. Ekin kalın ünlülü sözcüklerde ince ünlülü şekliyle kullanılması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁹⁰: burani ‘burayı’ Van Küresinli, 4-97), orani ‘orayı’ (Van Küresinli, 4-98), buħçuni ‘biçkiyi’ (Van Küresinli 2-32) çayda çırani ‘çayda çırayı’ (Van Küresinli 13-104).

21) Ek fiilin geniş zaman teklik ve çokluk 3. şahıs çekiminde: Bölgemiz ağızlarında ek fiilin geniş zaman çekiminde teklik ve çokluk 3. şahıs eklerinin ince ünlülü sözcüklere yarı kalın ünlülü şekilleriyle bağlanması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁹¹: bëledır ‘böyledir’ (Bitlis 9-24), desdidır ‘testidir’ (Erciş

⁸⁸ krş. Selahattin Olcay, age., s. 39’da arabasi, ğapisi, tolosi; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 72’de binbaşı, ğardaşları, davası, namazı; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 39’da adı, yarısı; Hamza Zülfikar, agm., s. 308’de babası, hizmetkari, adı.

⁸⁹ krş. Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 40’ta birlarını, analarını, kadınları; Ahmet Bican Ercilasun, age., s.71’de oni, buni, oğlani, topi, ati; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 87’de ağayı, ğardaşı, baciği, ğızı, ğuziği; Hamza Zülfikar, agm., s. 308’de Tuzi, sabahı, çuvalını.

⁹⁰ krş. Engin Gökçur, age., s. 19’da ğapını, arpanı .

⁹¹ krş. Münir Erten, age., s. 24’te böyigidır, cıgerdır, delidır, ëledır, evdedır.

1-10), dūmedır ‘düğmedir’ (Van Küresinli 1-63), senedır ‘senedir’ (Bitlis 9-154), güçsüzdırler ‘güçsüzdürler’ (Van Yerli 12-105), sessızdırler ‘sessizdirler’ (Bitlis 9-75).

Ekleme: Bitlis ağzında ek fiilin geniş zaman çekiminde teklik 3. şahıs ekinin ince ünlülü sözcüklere dar-yuvarlak-kalın ünlülü şekliyle getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁹²: içindedu ‘içindedir’ (Bitlis 7-44), diregidu ‘direğidir’ (Bitlis 4-144), hesTedu ‘hastadır’ (Bitlis 9-146).

22) Ek fiilin geniş zaman çokluk 2. şahıs çekiminde: Bölgemiz ağızlarında ek fiilin geniş zaman çokluk 2. şahıs çekiminde şahıs ekinin ince ünlülü sözcüklere yarı kalın ünlülü şekliyle getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: hemşerisız ‘hemşehrisiniz’ (Erciş 10-199), éyisız ‘iyisiniz’ (Bitlis 1-6), evlisız ‘evlisiniz’ (Adilcevaz 16-71), gençlersız ‘gençlersiniz’ (Van Yerli 20-23).

23) Ek fiilin görülen ve öğrenilen geçmiş zaman çekimlerinde: Bölgemiz ağızlarında i- fiili çoğunlukla düşürülmüştür. Bu nedenle i- fiilinin görülen ve öğrenilen geçmiş zaman çekimlerinde kip ekleri; düz-dar-ince ünlülü şekilleriyle kullanılarak kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁹³: wardi ‘vardı’ (Bitlis 9-63), buydi ‘buydu’ (Bitlis 1-20), yoħdı ‘yoktu’ (Van Yerli 11-30), rahaTTi ‘rahattı’ (Ahlat 14-107), açıħdadi ‘açıktaydı’ (Adilcevaz 25-181), warmışam ‘varmışım’ (Ahlat 15-35), yoħmişıħ ‘yokmuşuz’ (Van Yerli 18-118), faydalımış ‘faydalıymış’ (Ahlat 9-269), yoħmiş ‘yokmuş’ (Van Yerli 3-1), ğuşmış ‘kuşmuş’ (Van Yerli 1-223), warmış ‘varmış’ (Van Yerli 3-1, 18-100), sıcaħmış ‘sıcakmış’ (Erciş 10-57), dammış ‘dammış’ (Bitlis 9-22).

Ekleme: Van Küresinli ağzında i- fiili gerek ad soylu sözcüklerin çekiminde ve gerekse de fiillerin birleşik çekimlerinde ekleşmeden düz-dar-ince ünlülü şekliyle kullanıldığından kalın ünlülü sözcüklerde kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁹⁴: onbaşı idim (Van Küresinli 14-59), āc idim (Van Küresinli 8-98, 99), gözaçıħ idim (Van Küresinli 12-41) saħlamış idin (Van Küresinli 4-29), zalım idin (Van

⁹² krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 309’da éledü, işdü, bu nedü, Remezandü.

⁹³ krş. Münir Erten, age., s. 24’te çohti, vardi, yaħındı, yoħti, çoħmış, varmış, yoħmiş.

⁹⁴ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 74’te varidi, zamanidi, ğanayidi.

Küresinli 3-226), yoĥ idi (Van Küresinli 1-137), vay idi ‘vardı’ (Van Küresinli 5-160, 161), yoĥ idi, ocaĥ idi (Van Küresinli 3-389), hoş idi, taTlı idi (Van Küresinli 3-10), bayram idi (Van Küresinli 3-28), âc idîĥ ‘açtık’ (Van Küresinli 12-19).

24) Orta ve son hecelerdeki düz-geniş-kalın ünlülerin düz-geniş-ince ünlülere dönüşmeleri ile: Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında sözcüklerin orta ve son heceleri ile sözcüklere getirilen eklerdeki düz-geniş-kalın ünlülerin düz-geniş-ince ünlüye dönüşmesi ünlü uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁹⁵:

Sözcük köklerinde:

sore ‘sonra’ (Bitlis 9-114), aper- ‘apar-’ (Bitlis 9-38), arediler ‘aradılar’ (Bitlis 9-38), paşe ‘paşa’ (Bitlis 9-4), başke ‘başka’ (Bitlis 9-24), Burse ‘Bursa’ (Bitlis 9-42), Koce ‘koca’ (Van Küresinli 5-117), bayrem ‘bayram’ (Van Küresinli 5-183), aley ‘alay’ (Van Küresinli 13-82), parçe ‘parça’ (Van Küresinli (1-13) torbe ‘torba’ (Van Küresinli 16-95), ayne ‘ayna’ (Van Küresinli 1-124), yonce ‘yonca’ (Van Küresinli 9-10, 15-27).

Eklerde:

a) Olumsuzluk eklerinde: baĥme ‘bakma’ (Van Küresinli 9-24), bırahmedi ‘bırakmadı’ (Bitlis 9-61), tutamedı ‘tutamadı’ (Van Küresinli 16-68), yapışmez ‘yapışmaz’ (Van Küresinli 2-76), olmeşe ‘olmasa’ (Bitlis 9-43).

b) Yönelme hâli ekinde⁹⁶: oriye ‘oraya’ (Van Küresinli 1-25), saĥe sole ‘saĥa sola’ (Bitlis 1-37), başe ‘başa’ (Bitlis 9-1), Taşe ‘taşa’ (Bitlis 9-64), tıĥdore ‘doktora’ (Bitlis 9-45), çamaşıre ‘çamaşıra’ (Bitlis 2-79), babame ‘babama’ (Bitlis 9-16).

c) Bulunma hâli ekinde⁹⁷: başde ‘başta’ (Van Küresinli 1-150), orde ‘orada’ (Bitlis 9-2).

d) Ayrılma hâli ekinde: soraden ‘sonradan’ (Bitlis 1-88), çamaşırden çamaşıre ‘çamaşırdan çamaşıra’ (Bitlis 2-79).

⁹⁵ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 308’de aĥe, ode, ĥoce; Engin Gökçur, age., s. 17’de mazer, pare, orte, salçe, bombe, Koce, ayren.

⁹⁶ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 308’de yanĥe, one, yapmaĥe.

⁹⁷ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 308’de orde, fıkrümde; Engin Gökçur, age., s. 19’da saloninde, başde, çayırde, boyde v.b

e) +la-, +le-, +Te- isimden fiil yapım ekinde⁹⁸: açıl- ‘açıkla-’ (Bitlis 11-51), bağle- ‘bağla-’ (Bitlis 3-234), yırle- ‘yırıla-’ (Van Küresinli 2-47), oTTe- ‘otla-’ (Van Küresinli 15-56), başle- ‘başla-’ (Bitlis 9-91, Van Küresinli 1-447).

f) –me fiilden isim yapım ekinde: doḡūme ‘dokuma’ (Bitlis 2-178), basdırme ‘pastırma’ (Bitlis 2-101). doḡumeci ‘dokumacı’ (Bitlis 1-106), ‘ayıPlame ‘ayıplama’ (Bitlis 8-340), kıname ‘kınama’ (Bitlis 8-340).

g) -maçe, -Pece, -meçe fiilden isim yapım ekinde: dolmaçe ‘dolmaca’ (Van Küresinli 1-172), taPPece ‘tapmaca’ (Van Küresinli 1-37 dolmeçe ‘dolmaca’ (Van Küresinli 6-108).

e) Çokluk ekinde: bunler ‘bunlar’ (Bitlis 9-54), başlerini ‘başlarını’ (Bitlis 9-54), urusler ‘Ruslar’ (Bitlis 9-10), babaleḡmız, bunneḡ ‘babalarımız bunları’ (Van Küresinli 13-205), yoller ‘yollar’ (Bitlis 2-25).

f) Geniş zaman ekinde: çıḡer ‘çıkır’ (Van Küresinli 1-92).

g) İstek ekinde: yapıle ‘yapıla’ (Bitlis 9-73), ole ‘ola’ (Bitlis 9-40).

h) Çokluk 3. şahıs ekinde: vuralle ‘vururlar’ (Van Küresinli 2-76), atiler ‘atıyorlar’ (Bitlis 9-5).

Ekleme: Bitlis ağzında ayrılma hâli ekinin ince ünlülü sözcüklere kalın ünlülü şekliyle getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁹⁹: ḡūnnan ‘günden’ (Bitlis 3-240), lisesınnan ‘lisesinden’ (Bitlis 2-75), üstūnnan ‘üstünden’ (Bitlis 6-64), elekdan, leçekdan ‘elekten, leçekten’ (Bitlis 10-208), eskidan ‘eskiden’ (Bitlis 9-56).

25) Bazı yapım eklerinde:

Bölgemiz ağızlarında sözcük sonlarındaki dar ünlülerin düz-dar-ince ünlüye dönüştüğünü daha önce belirtmiştik. Söz konusu değişikliği eklerin yapısında da görmekteyiz. Son hecesinde dar ünlü bulunduran eklerin bu ünlülerini sistemli olarak

⁹⁸krş. Hamza Zülfiḡar, agm., s. 309’da kıyuledi, başler, sızlemişler, atle; Engin Gökçur, age., s. 82’de bağle-, daḡle-, ḡarşile-, uḡırle-.

⁹⁹ krş. Hamza Zülfiḡar, agm., s. 308’de evdan, sesnan, eskerdan, abēmnan.

düz-dar-ince ünlüye dönüştürmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur. Bu ekler:

+ci, +çi¹⁰⁰: ğaçahçı ‘kaçakçı’ (Van Yerli 4-230), çayci ‘çaycı’ (Bitlis 4-35), katırcı ‘katırcı’ (Bitlis 2-20), toPÇi ‘topçu’ (Erciş 9-4), davulçı ‘davulcu’ (Bitlis 3-213).

+ti: hışılta ‘hışılta’ (Erciş 16-2), cığıltı (Erciş 4-54), kıcırtı (Erciş 13-147), zıkkıltı (Erciş 17-195).

+li, +ni, +Ti, +ri¹⁰¹: yaşlı ‘yaşlı’ (Bitlis 1-44), kabuħlı ‘kabuklu’ (Erciş(7-129), ‘akıllı ‘akıllı’ (Bitlis 4-36), karlı ‘karlı’ (Ahlat-14-4), yaşmaħlı ‘yaşmaklı’ (Ahlat 15-147).

-i¹⁰²: kórħi ‘korku’ (Bitlis 9-67), yapı ‘yapı’ (Bitlis 7-189), ayrı ‘ayrı’ (Bitlis 7-269), yumuli ‘yumulu’ (Adilcevaz 6-151).

-gi, -kı: saygi ‘saygı’ (Ahlat 15-137, Bitlis 3-138), çalgi ‘çalgi’ (Van Yerli 1-313), burģi ‘burgu’ (Erciş 3-217), kaTķi ‘katkı’ (Erciş 15-231), sorgi ‘sorgu’ (Van Yerli 4-161).

-ici, -ıci, -üci, -uči: atici ‘atıcı’ (Van Yerli 22-75), vurici ‘vurucu’ (Erciş 13-103), kırıcı ‘kırıcı’ (Erciş 13-103), oħıci ‘okuyucu’ (Van Yerli 5-117), yonučiluh ‘yonuculuk’ (Bitlis 9-36), yazıcı ‘yazıcı’ (Van Yerli 6-74).

-ti: sıħıntı ‘sıkıntı’ (Ahlat 1-52), kaşıntı ‘kaşıntı’ (Bitlis 7-364), yaşıntı ‘yaşıntı’ (Ahlat 16-9), sarartı ‘sarartı’ (Bitlis 8-315).

Bölgemiz ağızlarında ince ünlülü sözcüklerde ek ünlülerinin ve yardımcı ünlülerin yarı-kalınlılaşması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur. Bu ekler:

+liħ, +niħ, +riħ¹⁰³: gündeliħ ‘gündelik’ (Van Yerli 5-317), pislıħ ‘pislik’ (Van Küresinli 1-186), günlıħ ‘günlük’ (Van Yerli 13-30), kişilıħ ‘kişilik’ (Bitlis 2-131).

¹⁰⁰ krş. Ahmet Buran, age., s. 35’te topçı, novatçı “nöbetçi”; Ahmet Bican Ercilasun, age., s.75’te tavlaciler, davaçı; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 39’da katırcı, postacı; Münir Erten, age., s. 21’de altuncida, da’vāci, davulçı, yabançı.

¹⁰¹ krş. Münir Erten, age., s. 21’de Çalgılı, datlı, yağlı, yaralı, zavallı; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 233’te çamırli, kórħuli, suli; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 39’da kapalı, kırħlı, bahalı.

¹⁰² krş. Engin Gökçur, age., s. 20’de yazı, doli, taħi, doģi, batı, Kórħi.

¹⁰³ krş. Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 39’da mezellıģda, sürmedenlıģ; Sadettin Özçelik, age., s. 25’te tembellıģ, işçilıħ, rahmetlıģ, serbestlıģı; Münir Erten, age., s. 21’de ‘ameleliħ, günlıħ, yeşillıħti, zenginliħ.

+(i)nci : birinci ‘birinci’ (Ahlat 9-42), ikinci ‘ikinci’ (Bitlis 3-99), beşinci ‘beşinci’ (Adilcevaz 13-77, Erciş 12-98).

-dîr-, -Tîr-¹⁰⁴: dövdîr- ‘dövdür-’ (Van Yerli 23-16), evlendîr- ‘evlendir-’ (Bitlis 1-48, Erciş 7-54), yeriştîr- ‘yetiştir-’ (Ahlat 3-54), çekdîr- ‘çektir-’ (Adilcevaz 22-123).

+sîz¹⁰⁵: biçimsîz ‘biçimsiz’ (Bitlis 3-206), şerefsîz ‘şerefsiz’ (Ahlat 16-65), sessîz ‘sessiz’ (Bitlis 9-75), dinsîz ‘dinsiz’ (Erciş 2-22), bilinçsîz ‘bilinçsiz’ (Bitlis 8-326).

-îş¹⁰⁶: geliş ‘geliş’ (Bitlis 10-103), çekiliş ‘çekiliş’ (Van Yerli 4-276), gidiş, geliş ‘gidiş, geliş’ (Van Yerli 17-48).

26) Düz-ince ünlülü sözcüklere kalın-yuvarlak ünlülü eklerin getirilmesi ile: Bitlis ağzında düz-ince ünlülü sözcüklere bazı eklerin yuvarlak-kalın ünlülü şekillerinin getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur. Bu ekler:

a) -dîlk, -dîlk sıfat-fiil ekinde¹⁰⁷: eşduğun, êTduğun ‘eştiğin, ettiğin’ (Bitlis 8-148, 149), yiduğun, işduğun ‘yediğin içtiğin’ (Bitlis 8-185).

b) +luḥ, +loḥ isimden isim yapım ekinde¹⁰⁸: eyiluḥ ‘iyilik’ (Bitlis 9-39), demîrçiluḥ ‘demircilik’ (Bitlis 9-128), seneluḥ ‘senelik’ (Bitlis 2-194), hırsloḥ ‘hırsızlık’ (Bitlis 8-74).

27) -maḥ mastar ekinde: Van ağızlarında mastar ekinin ince ünlülü sözcüklerde kalın ünlülü şeklinin kullanılması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına sebebiyet vermiştir: eyileşmaḥ ‘iyileşmek’ (Van Küresinli 18-19), demaḥ ‘demek’ (Van Küresinli 18-19).

28) -ken zarf-fiil ekinde¹⁰⁹: basırırken ‘bastırırken’ (Van Küresinli 30-31), aparırken (Ahlat 14-139).

¹⁰⁴ krş. Engin Gökçur, age., s. 21’de evlendîr-, mindîr-, iyileşTîr-, emîzdîr-, yedîr-, bindîr-.

¹⁰⁵ krş. Sadettin Özçelik, age., s. 25’te öksîz, sehepsîz; Engin Gökçur, age., s. 21’de izinsîz, terbiyesizliḥ, düzensîz, görgisîz.

¹⁰⁶ krş. Engin Gökçur, age., s. 22’de geliş, yeniş, ötişi.

¹⁰⁷ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 69’da alduḡi, eşitduḡum, dedîḡi; Münir Erten, age., s. 21’de bilmediḡi, çektiḡi, dinlediḡi, yediḡtan.

¹⁰⁸ krş. Hamza Zulfikar, agm., s. 313’te eyloḥ.

¹⁰⁹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 73’te çalışırken, gazarırken, dururken; Mehmet Emin Gönen, *Van Gölü Kuzey Havzası Ağızları*, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2003. s. 20’de çalışırken, kırḡdaken, yaparken, çıḡarken.

29) Vasıta ekinde¹¹⁰: Bitlis ağzında vasıta ekinin ince ünlülü sözcüklere kalın ünlülü şekliyle getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına sebebiyet vermiştir: eldan ‘elle’ (Bitlis 2-7), lèredan ‘lirayla’ (Bitlis 4-75), çividan ‘çiviyle’ (Bitlis 4-72), elidan ‘eliyle’ (Bitlis 3-140), frènnan ‘frenle’ (Bitlis 9-26).

1.1.1.4.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Bölgemiz ağızlarında derlediğimiz metinleri incelediğimizde gözümüze çarpan ana hususiyet düzlük-yuvarlaklık uyumunun da çok sağlam olmadığıdır.

DÜZLÜK-YUVARLAKLIK UYUMUNUN BOZULMASI

1) Öğrenilen geçmiş zaman çekiminde: Öğrenilen geçmiş zaman ekinin yuvarlak ünlülü sözcüklerde düz-dar-ince şeklinin kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹¹¹: düşmişem ‘düşmüşüm’ (Ahlat 11-38), görmüşem ‘görmüşüm’ (Ahlat 15-41), olmuşem ‘olmuşum’ (Bitlis 5-130), sürmemişsen ‘sürmemişsin’ (Erciş 9-216), göçmüş ‘göçmüş’ (Bitlis 5-50), sökûlmüş ‘sökülmüş’ (Ahlat 9-39), ölmüş ‘ölmüş’ (Van Yerli 1-102), oğumişıl ‘okumuşuz’ (Bitlis 7-12).

2) Görülen geçmiş zaman çekiminde: Görülen geçmiş zaman teklik ve çokluk 3. şahıs çekimlerinde kip ekinin yuvarlak ünlülü fiillerde düz-dar-ince ünlülü şekliyle kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹¹²: vurdi, döndi ‘vurdu, döndü’ (Van Küresinli 1-55), öldi ‘öldü’ (Ahlat 13-180, 14-36), kopti ‘koptu’ (Adilcevaz 2-64), koşdi ‘koştı’ (Ahlat 14-33), vuruldi ‘vuruldu’ (Bitlis 1-36),

¹¹⁰krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 314-315’te sesnan, sennan.

¹¹¹ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 349’de görmüşem, oğumiş, görmüş, görmişler; Sadettin Özçelik, age., s. 27’de durmuşsan, sürmüşsen, vurmuş, düşmüşil, sürmüşler; Engin Gökçur, age., s. 24’te Koymışem, durmuşil, ölmüş, büyümüş, görmüşil, tutmuşam.

¹¹² krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 310’da koydi, Toldürdi, döydiler, tutTi, sürdi, devrûldi; Engin Gökçur, age., s. 24’te Kutuldi, oldi, döndi, durdilar; Mehmet Emin Gönen, age., s. 25’te örtdi, oldi, gördi, düşdi, oturtdi, bozdi; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 79’da dutdi, götürdi, töküldi, göturdiler; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 347’de oğudi, gördi.

düşdi ‘düştü’ (Adilcevaz 1-74), tutdi ‘tuttu’ (Erciş 2-294), güldi ‘güldü’ (Van Küresinli 3-229), ohündi ‘okundu’ (Adilcevaz 2-10), düşTi ‘düştü’ (Van Yerli 1-10).

Ekleme 1: İlk hecesinde yuvarlak ünlü bulunan sözcüklerin, söz konusu ekin, düz-dar-kalın şekline bağlanması yine uyumun bozulmasına sebebiyet vermiştir: örtđim ‘örttüm’ (Van Küresinli 1-28), gördin ‘gördün’ (Van Yerli 22-19), sordın ‘sordun’ (Bitlis 3-207), öldürdüz ‘öldürdünüz’ (Van Yerli 22-36).

Ekleme 2: Bitlis ağzında düz ünlü ile başlayan fiillerin ekin yuvarlak ünlülü şekline bağlanması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹¹³: açduḡ, bahduḡ, kapaTduḡ ‘açtık, baktık, kapattık’ (Bitlis 6-2), geTduḡ ‘gittik’ (Bitlis 9-26), giTduḡ ‘gittik’ (Bitlis 3-74), bēnduḡ ‘bindik’ (Bitlis 9-26), teslim ēTduḡ ‘teslim ettik’ (Bitlis 9-110), kalduḡ ‘kaldık’ (Bitlis 3-80, 3-85), yiduḡ ‘yedik’ (Bitlis 2-33).

3) Şimdiki zaman çekiminde: Bölgemiz ağızları Azerbaycan Türkçesinin etki alanı içindedir. Dolayısıyla Azerbaycan Türkçesinde kullanılan birçok şekil bölgemiz ağızlarında da etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Azerbaycan Türkçesinde şimdiki zaman eki için kullanılan “-Ir, -Ur” şekilleri bölgemiz ağızlarında da kullanılmaktadır. Bölgemiz ağızlarında kullanılan “-ir” şimdiki zaman eki yuvarlak ünlüyle başlayan sözcüklerde düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹¹⁴: görirem ‘görüyorum’ (Ahlat 1-115), bülirem ‘biliyorum’ (Erciş 12-241), bülminem ‘bilmiyorum’ (Ahlat 15-90), sorirsan ‘soruyorsun’ (Ahlat 7-95), unudur ‘unutuyor’ (Ahlat 9-20), göririk ‘görüyoruz’ (Ahlat 14-102), süzirik ‘süzüyoruz’ (Adilcevaz 22-177).

“-ir” şimdiki zaman ekinin ünsüzünün düşmesiyle kullanılan diğer bir şimdiki zaman eki olan “-i” şekli, yine yuvarlak ünlüyle başlayan sözcüklerde düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olur¹¹⁵: soriyam ‘soruyorum’ (Erciş 4-34),

¹¹³ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 310’da yidoḡ, gēttoḡ, almedoḡ, kaḡToḡ, aldoḡ, tutToḡ; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 56’da gelduḡ, çekmezdüḡ, deduḡ.

¹¹⁴ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 310, 311’de oḡırlar, otiriram, oynırlardi, sormırsan, tutmir; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 355’te bülirem, oḡıruḡ, görırsen, görıyirsiz.

¹¹⁵ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 25’te ölçi, oli, noli, bülümüyi, sori; Sadettin Özçelik, age., s. 26’da ödiyem, sorısan, böyi, dorḡıyıḡ, oḡılar; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 44’te soyıysın, görıysız, koyıylar; Münir Erten, age., s. 25’te buli, döni, duri, oḡi, öli, süri, vuri.

güliyetem ‘güliyorum’ (Van Yerli 22-67), Kõnuşiyem ‘kõnuşuyorum’ (Van Kuresinli 9-92), oturiyetem ‘oturuyorum’ (Van Kuresinli 1-165), õlisen ‘õliyorsun’ (Erciş 11-162, Van Yerli 4-349), görisen ‘görüyorsun’ (Erciş 17-35), õrti ‘õrtüyor’ (Adilcevaz 25-46), görü ‘görüyor’ (Van Yerli 1-116), gönüşiyih ‘kõnuşuyoruz’ (Van Yerli 4-49), gülisiz ‘güliyorsunuz’ (Adilcevaz 25-71), õlisiz ‘õliyorsunuz’ (Bitlis 9-17), döniler ‘dönüyorlar’ (Ahlat 1-42), göriler ‘görüyorlar’ (Van Yerli 1-326).

4) Geniş zaman çekiminde: Bitlis ağızında geniş zaman ekinin, düz ünlülü sözcüklerde yuvarlak ünlülü şekliyle kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur: vurur ‘vurur’ (Bitlis 10-121), kırılır ‘kırılır’ (Bitlis 10-2), bilülle ‘bilirler’ (Bitlis 2-87), bilürler ‘bilirler’ (Bitlis 6-74), bişirürler ‘pişirirler’ (Bitlis 3-210), kapaduller ‘kapatırlar’ (Bitlis 10-165), gelürdi ‘gelirdi’ (Bitlis 2-107).

5) Şimdiki zaman çokluk 1. şahıs çekiminde: Bitlis ağızında düz ünlüyle başlayan sözcüklerin şimdiki zaman çekiminde yuvarlak ünlülü şahıs eklerinin kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹¹⁶: bılminuḥ ‘bilmiyoruz’ (Bitlis 7-25), diyiruḥ ‘diyoruz’ (Bitlis 6-62), çekminuḥ ‘çekmiyoruz’ (Bitlis 7-33), ekiruḥ ‘ekiyoruz’ (Bitlis 9-141), gidiruḥ ‘gidiyoruz’ (Bitlis 1-2), uğraşiruḥ ‘uğraşıyoruz’ (Bitlis 13-32), seviruḥ ‘seviyoruz’ (Bitlis 9-78), gidiruḥ ‘gidiyoruz’ (Bitlis 1-8).

6) Emir kipi teklik ve çokluk 3. şahıs çekimlerinde: Bölgemiz ağızlarında yuvarlak ünlüyle başlayan sözcüklerin emir kipi teklik ve çokluk 3. şahıs çekimlerinde düz-dar-kalın ünlülü şahıs eklerinin kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur: düşsın ‘düşsün’ (Van Yerli 1-32), sökülsın ‘sökülsün’ (Van Yerli 3-22), olsunar ‘olsunlar’ (Ahlat 15-63).

7) Ettirgenlik ekinde: Bölgemiz ağızlarında “-dIr, -dUr” ettirgenlik eklerinin yuvarlak ünlülü sözcüklerde düz-dar-kalın ünlülü şeklinin kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur: dövdir- ‘dövdür-’ (Van Yerli 23-16), doldır- ‘doldur-’ (Van Yerli 24-54), Toldır- ‘doldur-’ (Bitlis 3-64).

¹¹⁶ krş. Mukim Sağır, age., s. 44’te ğatıruḥ, yaḥiuk, isdiyuk, ğaḥıruḥ, ğaliyuk, oturiyuḥ, daşıruḥ, çatıruḥ, ğaynadıruḥ, gidiruk, biçiruk.

Ekleme: Bitlis ağzında düz ünlülü fiil köklerinden sonra ekin dar-yuvarlak ünlülü şeklinin kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına sebebiyet vermiştir¹¹⁷: yheTdur- ‘yıkattır-’ (Bitlis 3-174), kazandur- ‘kazandır-’ (Bitlis 4-12), kandur- ‘kandır-’ (Bitlis 6-26).

8) Ünlü benzeştirmelerinin ve dudak ünsüzlerinin etkisi ile: Orta ve son hecelerdeki dar ünlülerin kendilerinden önceki geniş-yuvarlak ünlülerin ya da yuvarlaklaştırıcı ünsüzlerin (b, p, m, v, f) etkisiyle genişlemesi ya da yuvarlaklaşması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹¹⁸: kopop gel- ‘kopup gel-’ (Bitlis 8-393), çıcoğ ‘çocuk’ (Bitlis 2-72, 4-112), anorli ‘onurlu’ (Erciş 3-37), devür ‘devir’ (Adilcevaz 12-31, 22-226, Ahlat 5-43, Bitlis 4-122), revür ‘revir’ (Ahlat 9-51), (Adilcevaz 16-21, Ahlat 15-105, Bitlis 10-134), teneşür ‘teneşir’ (Bitlis 8-137), cevüz ‘ceviz’ (Ahlat 1-117, Bitlis 10-78), mercümeK ‘mercimek’ (Van Yerli 13-11), zengün ‘zengin’ (Van Yerli 4-299), hePüs ‘hapis’ (Ahlat 10-117), çevür- ‘çevir-’ (Adilcevaz 11-87, 22-197, 24-27, Ahlat 1-27, Erciş 9-231, 17-136), devrül- ‘devril-’ (Ahlat 16-21), sevünür ‘sevilir’ (Adilcevaz 22-240), ewlüler ‘evliler’ (Erciş 1-37).

9) Eski ve asli şekillerin korunması ile: Türkçenin tarihî dönem metinlerinde ikinci hecesinde yuvarlak ünlü bulunan kimi sözcükler ölçünlü Türkçede ünlü uyumuna bağlanırken bölgemiz Bitlis ağzında korunarak kullanılmaya devam etmektedir: emzür- < (NF. emzür-) (Ahlat 15-148, 15-149), getür- < ET. ketür-, (Bitlis 2-104, 9-21, 9-98, 10-133), eKsük < ET., OT. ek(g)sük (Bitlis 8-83), delüg < EAT delük (Bitlis 9-20, 9-64), delük < EAT delük (Bitlis 9-64), degül < OT. tegül > EAT. degül (Bitlis 9-81, 9-91).

10) İnceltici ünsüzlerin etkisiyle: y, ş, ç ve c ünsüzlerinin yanlarındaki ünlüleri inceltip daraltmaları kelime kök ve gövdelerinde düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına

¹¹⁷ krş. Özçelik - Boz, age., s. 43’te ağarturlar, bindürdi, kestür-, kaldursun; Mukim Sağır, age., s. 44’te yapdur-, çalışdur-, yedür-, bişür-.

¹¹⁸ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 109, 110’da çewür-, derwüş, dewür-, sewün-, sewüş-, demür; Mukim Sağır, age., s. 46’da mevsüm, efendüm, emür, cewüz; Mehmet Emin Gönen, age., s. 23, 24’te büldi, sevürem, devürdün, yapuşacağ, dervüş.

neden olmuştur¹¹⁹: buriya ‘buraya’ (Adilcevaz 7-7), oyniyah ‘oynayalım’ (Erciş 10-101), ohiyah ‘okuyalım’ (Van Küresinli 3-36), biçuḥ ‘buçuk’ (Erciş 10-87), koyini ‘koyunu’ (Erciş 10-23), yumışah ‘yumuşak’ (Van Yerli 5-299, konuş- ‘konuş-’ (Bitlis 3-109, 3-142).

11) Teklik 2. şahıs emir çekiminde: Eski Türkçede teklik 2 şahıs emir eki için kullanılan -ğıl, -gil ekinin bölgemiz ağızlarında kullanılan genişlemiş “-ğınan, -ginen, -gine” şekilleri ünlü uyumunun dışında kalmıştır: amanet olğınan (Adilcevaz 8-12,13), bulgınan (Erciş 2-301), doldurğınan (Erciş 10-95), olgine (Van Küresinli 9-283), bulğınan (Erciş 6-36), derman olğınan (Erciş 2-214), sorgınan (Erciş 13-107), dugınan (Van Küresinli 4-6).

12) -dık sıfat-fiil ekinde: Bitlis ağzında düz ünlü ile başlayan fiillerin; “-dık, -dUk” sıfat-fiil eklerinin dar-yuvarlak-kalın şekline bağlanması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹²⁰: eşduğun, eTduğun ‘eştiğin ettiğin’ (Bitlis 8-148, 149) yiduğun, işdiğun ‘yediğin, içtiğin’ (Bitlis 8-185).

13) Belirtme hâli ekinde: Belirtme hâli ekinin sistemli bir şekilde düz-dar-ince şekliyle kullanılması yuvarlak ünlülü sözcüklerde düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹²¹: oni ‘onu’ (Erciş 1-17, 7-90), buni ‘bunu’ (Erciş 1-164), üzügi ‘yüzüğü’ (Adilcevaz 21-12), kürki ‘kürkü’ (Van Yerli 1-5), bulğuri ‘bulguru’ (Erciş 1-54), üsdüni ‘üstünü’ (Bitlis 9-48), yununi ‘yününü’ (Ahlat 1-43), köyüni ‘köyünü’ (Bitlis 9-12).

14) Ek fiilin geniş zaman teklik 3. şahıs çekiminde: Ek fiilin geniş zaman çekiminde teklik 3. şahıs ekinin yuvarlak ünlülü sözcüklerde düz-dar-kalın ünlülü şekliyle

¹¹⁹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 81’de uşmiya, oyniyacaḥlar, söyliyım, söyliyecek; Mehmet Emin Gönen, age., s. 26’da qorḥmiyaṣan, yariyaḥ.

¹²⁰ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 251-253’te dedügi, bildüḥ, sildügüm, eşitduğım; Mukim Sağır, age., s. 45’te bildüğüümüz, dedükleri, yolladuğu; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 42’de açtuḥtan, alduḥtan, vërdükten, bildüğin.

¹²¹ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 310’da oni, küpi, buni; Engin Gökçur, age., s. 24’te suyumuzi, yüzüni, soğani, özünü, suyuzi, Kabağızi, duzi, mazoti; Mehmet Emin Gönen, age., s. 24’te sözümi, şuni, tüpi, üzünü satori, gözünü, oni; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 59’da yolını, çocuğı, uni; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 80’de oni, göyüni, övünü, öküzi; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 277’de kuli, kori, güli.

kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur: yoĥdır, sözdır ‘yoktur, sözdür’ (Bitlis 1-111), oTdır ‘ottur’ (Erciş 1-215).

Ekleme: Bitlis ağzında ek fiilin geniş zaman çekiminde teklik 3. şahıs ekinin düz ünlülü sözcüklerde dar-yuvarlak ünlülü şekliyle kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹²²: içindedu ‘içindedir’ (Bitlis 7-44), şeydü, neydü ‘şeydir, nedir’ (Bitlis 7-86), diregidu ‘direğidir’ (Bitlis 4-144), yaĥindü ‘yakındır’ (Bitlis 7-32), yaĥlıdū ‘yaĥlıdır’ (Bitlis 2-33), pisdü ‘pistir’ (Bitlis 13-34), nesidü ‘nesidir’ (Bitlis 9-29), kilisededür ‘kilisededir’ (Bitlis 2-54), onnandu ‘ondandır’ (Bitlis 9-133), eyidü ‘iyidir’ (Bitlis 9-56), burdedü ‘buradadır’ (Bitlis 9-159), ĥesTedu ‘hastadır’ (Bitlis 9-146).

15) Ek fiilin görülen geçmiş zaman kipi teklik 3. şahıs çekiminde: Ek, bölgemiz Van Küresinli ağzında düz-dar-ince ünlülü şekliyle aslını muhafaza etmiş, diğer ağızlarda ise ölçünlü Türkçede olduğu gibi düşmüştür. Ekin görülen geçmiş zaman çekimi düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırıdır¹²³: yoĥ idi ‘yoktu’ (Van Küresinli 1-137, 3-389), ĥoĥ idi ‘hoĥtu’ (Van Küresinli 3-10).

Bitlis, Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında düz ünlüyle başlayan sözcüklerde ek fiilin görülen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ekinin dar-yuvarlak ünlülü şekliyle kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur: genĥduĥ ‘genĥtik’ (Bitlis 9-130), erkekduĥ ‘erkektik’ (Bitlis 2-4), zengindük ‘zengindik’ (Adilcevaz 11-127).

16) Ek fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekiminde: Ek fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekiminde kip ekinin düz-dar-ince ünlülü şekliyle kullanılması düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹²⁴: yoĥmişîĥ ‘yokmuşuz’ (Van Yerli 18-118), yoĥmiş ‘yokmuş’ (Van Yerli 3-1), ĥuşmiş ‘kuşmuş’ (Van Yerli 1-223).

¹²² krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 309’da ëledü, işdü, çoĥtü, bu nedü, Remezandü; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 80’de günidür, vacipdür, bizdedür, candarmadur, derindür, ĥandur; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 315, 316’da atdur, aydur, ëledur, fenadur.

¹²³ krş. Engin Gökçur, age., s. 25’te nüfuzidîĥ (37-58), yoĥidi, çavuşidim, yoĥidi (37-21), böyögidi, çocûĥidi, mecburidiler.

¹²⁴ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 310’da çoĥmiş, yoĥmiş.

17) Bazı yapım eklerinde:

Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da sözcüklerin son hecelerini teşkil eden eklerdeki dar ünlüler sistemli bir şekilde düz-dar-ince ünlüye dönüşür. Bu durum düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur. Bu ekler:

- a) **-i fiilden isim yapım ekinde¹²⁵**: öli ‘ölü’ (Van Yerli 1-229), korhi ‘korku’ (Bitlis 9-67), örti ‘örtü’ (Bitlis 8-510, Van Küresinli 17-147), yumuli ‘yumulu’ (Adilcevaz 6-151).
- b) **+°nci isimden isim yapım ekinde¹²⁶**: üçünci ‘üçüncü’ (Adilcevaz 20-40, Erciş 2-193), dördüncü ‘dördüncü’ (Van Küresinli 1-409) dördüncü ‘dördüncü’ (Bitlis 7-188), onüncü ‘onuncu’ (Van Küresinli 9-285), otuzuncu ‘otuzuncu’ (Van Küresinli 12-56).
- c) **+li, +di, +Ti, +ri isimden isim yapım ekinde¹²⁷**: köyli ‘köylü’ (Van Küresinli 1-122), gülli ‘güllü’ (Ahlat 17-47), türli ‘türlü’ (Ahlat 2-84), süddi ‘sütlü’ (Ahlat 9-292), tütügli ‘düdüklü’ (Ahlat 15-153), muşli ‘Muşlu’ (Van Yerli 15-10), sulı ‘sulu’ (Erciş 12-90), uğurri ‘uğurlu’ (Erciş 1-94), yoğûrTTi ‘yoğurtlu’ (Adilcevaz 6-24).
- d) **+ci, +çi, +Çi isimden isim yapım ekinde¹²⁸**: toPÇi ‘topçu’ (Erciş 9-4), davulçi ‘davulcu’ (Bitlis 3-213), doğrucı ‘doğrucu’ (Van Yerli 18-206), pamuħçi ‘pamukçu’ (Bitlis 1-107), türkücü ‘türkücü’ (Erciş 10-123), yolci ‘yolcu’ (Adilcevaz 21-120).
- e) **-ici, -uci, -üci, -ûci, -üci fiilden isim yapım ekinde¹²⁹**: görûci ‘görücü’ (Adilcevaz 22-50), vuruci ‘vurucu’ (Ahlat 10-255, Bitlis 8-32), vurici ‘vurucu’ (Erciş 13-103), görüci ‘görücü’ (Ahlat 6-2).
- f) **-gi fiilden isim yapım ekinde¹³⁰**: örgi ‘örgü’ (Adilcevaz 8-54, Ahlat 13-62, Bitlis 2-125, Van Yerli 5-292), sürgi ‘sürgü’ (Bitlis 8-425), sorgi ‘sorgu’ (Van Yerli 4-161), görgi ‘görgü’ (Adilcevaz 19-69).

Bitlis ağzında düz ünlü ile başlayan sözcüklere dar-yuvarlak ünlülü yapım eklerinin getirilmesi düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur:

¹²⁵ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 249’da korhi; Engin Gökçur, age., s. 26’da doli, örti, öli (48-63), Korhi, sori; Mehmet Emin Gönen, age., s. 26’da doli, korhılarınan.

¹²⁶ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 310’da üçüncü, dördüncü.

¹²⁷ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 26’da türli, köyli, kıyruħlı; Münir Erten, age., s. 25’te otli, sözlidir, türli; Engin Gökçur, age., s. 26’da köyli, gözli, burali, türli, sütlü, sulı, güjli, buhali.

¹²⁸ krş. Ahmet Buran-Şerife Oğraş, age., s. 114’te yolci, topçi; Hamza Zülfikar, agm., s. 310’da altunçi, süci, toycı, tohumci, kuzuci; Engin Gökçur, age., s. 26’da davulci, minibüsci, topçi, yolçi.

¹²⁹ krş. Engin Gökçur, age., s. 26’da görüci, boğici.

¹³⁰ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 26’da övgi; Engin Gökçur, age., s. 26’da örgi, görgi.

- a) **+luḥ isimden isim yapım ekinde:** eyiluh ‘iyilik’ (Bitlis 9-39), komşiluh ‘komşuluk’ (Bitlis 3-187), demırçiluh ‘demircilik’ (Bitlis 9-128), reşberluḥ ‘rençperlik’ (Bitlis 3-1).
- b) **-dur- fiilden fiil yapım ekinde:** yıḥeTdur- ‘yıkattır-’ (Bitlis 3-174), kazandur- ‘kazandır-’ (Bitlis 4-12), kandur- ‘kandır-’ (Bitlis 6-26).

Bölgemiz ağızlarında yuvarlak ünlüyle başlayan sözcüklere düz-dar-kalın ünlülü yapım eklerinin getirilmesi düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur:

- a) **+sız isimden isim yapım ekinde:** yuḥusız ‘uykusuz’ (Van Küresinli 10-42), huysız ‘huysuz’ (Bitlis 8-512).
- b) **-dır-, -dır- fiilden fiil yapım ekinde:** dövdir- ‘dövdür-’ (Van Yerli 23-16), doldır- ‘doldur-’ (Van Yerli 24-54), Toldır- ‘doldur-’ (Bitlis 3-64).
- c) **+o:** Ölçünlü Türkçede mevcut olmayan bu ek bugün doğu grubu ağızlarının birçoğunda özel adların kısaltmalarında kullanılır. Bölgemiz ağızlarında da özel adların, kısaltma neticesinde son seslerinin geniş-yuvarlak-kalın "+o" ekiyle söylenmesi ünlü uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹³¹: ḥisonun mıso (Van Yerli 22-137) ḥeso, mıso (Van Yerli 22-138), gülso (Van Küresinli 3-439) nebo (Van Küresinli 9-293) şabo (Erciş 11-148) cebo (Erciş 11-178) sebo (Adilcevaz 19-140), memo (Van Küresinli 8-130).

18) Teklik 3. şahıs iyelik ekinde: Teklik 3. şahıs iyelik ekinin sistemli bir şekilde düz-dar-ince ünlülü şeklinin kullanılması yuvarlak ünlülü sözcüklerde düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur¹³²: çocuḡi ‘çocuḡu’ (Van Küresinli 3-412), güci ‘gücü’ (Adilcevaz 12-67), müdürü ‘müdürü’ (Ahlat 13-163), yüzi, gözi ‘yüzü, gözü’ (Bitlis 8-539), üçü ‘üçü’ (Adilcevaz 21-45), koḡusi ‘kokusu’ (Adilcevaz 24-103).

19) Çokluk 1. şahıs iyelik ekinde: Yuvarlak ünlüyle başlayan sözcüklere düz-dar-kalın ünlülü çokluk 1. şahıs iyelik eklerinin getirilmesi düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur: kuşımız ‘kuşumuz’ (Bitlis 10-27).

¹³¹ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 84’te Baho, kefo, yaḡo, ḥeco, heso; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 242, 243’te abo, ibo, mammo, tefo, ano, babo.

¹³² krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 80’de üçü, ḡuḡi, yoli, çocuḡi; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 271’de güli, kuzusi; Hamza Zülfikar, agm., s. 310’da oḡli; Mehmet Emin Gönen, age., s. 24’te güci, gözi, boyi, soni, üzi, uci, üki, oḡli, koḡusi.

20) Yabancı sözcüklerdeki ses değişimleri ile: Ölçünlü Türkçede ünlü uyumlarına bağlanan bazı alıntı sözcükler bölgemiz ağızlarında ses değişiklikleri neticesinde uyum dışına çıkmışlardır: *Ḳondıra* ‘kundura’ (Bitlis 3-119), *ḳomitan* ‘komutan’ (Adilcevaz 13-106), *sator* ‘satır’ < Ar. *sāṭūr* (Ahlat 11-31, Bitlis 3-24, Erciş 14-28), *sinor* ‘sınır’ (Van Küresinli 9-44), *sinor* (Ahlat 3-76), *anorli* ‘onurlu’ < Fr. *honneur* + Tü. *li* (Erciş 3-37), *hökömaT* ‘hükümet’ < Ar. *ḥukūmet* (Van Yerli 18-107).

1.1.1.4.3. Genişlik-Darlık Uyumu

Bölgemiz ağızlarında ünlü benzeştirmeleri neticesinde ünlülerin genişlik-darlık yönünden de bir uyuma bağlandığını görüyoruz. Gerek Türkçe sözcüklerde ve gerekse de alınma sözcüklerde karşılaştığımız bu uyum genelde genişleme yönünde bir durum arz eder. Ünlü genişlemeleri ünlü benzeştirmeleri ve dudak ünsüzlerinin etkisi neticesinde genelde $i > a$, $i > e$, $ü > ö$, $u > o$ şekillerinde olur¹³³: *sahab* ‘sahip’ (Ahlat 7-160, 14-31, 15-40, Bitlis 2-230, Erciş 1-70, 10-127, Van Küresinli 1-228, 3-508, Van Yerli 1-66), *cahal* ‘cahil’ (Erciş 15-199, Van Yerli 7-2), *ṣehaT* ‘şahit’ (Erciş 9-36), *ṣahad* ‘şahit’ (Van Küresinli 6-70, Van Yerli 3-59), *ṢahaT* ‘şahit’ (Bitlis 9-154) *ḳaḡaT* ‘kağıt’ (Van Küresinli 14-116), *zahaT* ‘zahit’ (Van Yerli 18-92), *zeher* ‘zehir’ (Ahlat 9-300, Erciş 2-294, 8-17, 16-96, Van Küresinli 1-61), *ṣeher* ‘şehir’ (Bitlis 4-194, 12-57, Van Yerli 25-25), *tezbeh* ‘tespih’ (Ahlat 9-133), *teSbeh* ‘tespih’ (Adilcevaz 24-108), *nemet* ‘nimet’ (Bitlis 3-90, Van Küresinli 8-122, 13-339), *belke* ‘belki’ (Adilcevaz 1-93, 13-55, Erciş 5-22, Van Küresinli 13-131), *tembeh* ‘tembih’ (Ahlat 9-105), *gene* ‘yine’ (Bitlis 2-171), *ḫemen* ‘çimen’ (Erciş 1-154, Van Yerli 18-217), *böyök* ‘büyük’ (Ahlat 2-36, 14-51, Bitlis 3-20, 3-124, 4-129), *böyög* ‘büyük’ (Ahlat 13-79), *hökömaT* ‘hükümet’ (Van Yerli 18-107), *möhöm* ‘mühim’ (Erciş 11-88), *böyög* ‘büyük’ (Adilcevaz 22-6, Ahlat 1-122, Erciş 2-237), *möhömmat* ‘mühimmat’ (Erciş 2-215), *möömmat* ‘mühimmat’ (Erciş 2-225), *bögön* ‘bugün’ (Erciş 7-89, 14-4), *möhöbet* ‘muhabbet’ (Van Yerli 3-57).

Bölgemiz ağızlarının en belirgin özelliklerinden biri de ilk hecesinde geniş-yuvarlak ünlü bulunan bir sözcüğün sonraki hecesindeki dar-yuvarlak ünlüyü kendisine

¹³³ krş. Ahmet Bican Erçilasun, age., s. 82’de *değel*, *ṣeher*, *zeher*, *belkem*, *aşağa*; Mukim Sağır, age., s. 46 ve 47’de *ṣeher*, *cahal*, *kelme*, *eṣgere*; Cemil Gülseren, age., s. 57’de *değel*, *osanmış*, *yoḡarı*, *geybet*, *ṣeherde*.

benzetmesidir¹³⁴: kopop gelmaḥ ‘kopup gelmek’ (Bitlis 8-393), soyoh ‘soğuk’ (Van Küresinli 1-55), noḥūt ‘nohut’ (Bitlis 8-523), tombul ‘tombul’ (Van Yerli 18-85), Toldûrûrdûḥ ‘doldururduk’ (Adilcevaz 3-48), odun ‘odun’ (Van Yerli 18-38), toḥûrdûm ‘dokurdum’ (Adilcevaz 22-210), boḡûlûrdi ‘boḡulurdu’ (Bitlis 2-26), koyûlûr ‘koyulur’ (Bitlis 1-86), zorlûḥ ‘zorluk’ (Bitlis 2-46), olsun ‘olsun’ (Bitlis 1-1), oḡûT- ‘okut-’ (Adilcevaz 22-18), konuş- ‘konuş-’ (Adilcevaz 22-1), doldûr- ‘doldur-’ (Ahlat 3-20), çocûḡûm ‘çocuḡum’ (Adilcevaz 22-7), yoḥdûr ‘yoktur’ (Bitlis 9-60), ḡonuş- ‘konuş-’ (Van Yerli 17-40), ḡördûḥ ‘gördük’ (Bitlis 1-29, Van Yerli 14- 12), tökülmîş ‘dökülmüş’ (Bitlis 9-24), ölûm ‘ölüm’ (Bitlis 3-104), ḡörüḡûm ‘görüḡum’ (Van Yerli 1-9), böyûḡ ‘büyük’ (Bitlis 2-74), ömûr ‘ömür’ (Van Küresinli 3-2109, ḡözûm ‘gözüm’ (Ahlat 2-141).

Bölgemiz ağızlarında sayıları az da olsa ünlü daralmalarından kaynaklanan bir uyumun bazı sözcüklerde mevcut olduğunu görüyoruz¹³⁵: buncuḥ ‘boncuk’ (Bitlis 8-625), umuz ‘omuz’ (Adilcevaz 8-1, 16-78 Ahlat 14-94, Bitlis 3-240, Van Yerli 5-275), utuz ‘otuz’ (Van Küresinli 5-41), buynuz ‘boynuz’ (Van Küresinli 6-81, Van Yerli 3-24), üküḡ ‘öküz’ (Bitlis 10-108, Erciş 5-148, Van Küresinli 9-158), yüküḡ ‘öküz’ (Bitlis 10-109), üḡüt- ‘öḡüt-’ (Adilcevaz 2-65, 7-49, 11-19, 14-20, 25-19, Erciş 4-46, 4-87, 5-148, 9-227, Van Yerli 11-3).

1.1.1.5. Ünlü Değişimleri

1.1.1.5.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

1.1.1.5.1.1. a > e değişimi

Bölgemiz ağızlarında en çok rastlanan ünlü değişimleri içinde yer alır. y, ç, s, ş, l, z, r gibi inceltici ünsüzlerin ve kalınlık-incelik uyumunun etkisi ile oluşur¹³⁶: cendirme ‘jandarma’ (Erciş 9-18), eyaḥ ‘ayak’ (Van Küresinli 1-342), nezer ‘nazar’

¹³⁴ krş. Bedri Sarıca, “Van Ağızının Oluşumu ve Bazı Özellikleri”, İlmi Araştırmalar, 15. sayı, s. 79-80’de yoḥdor “yoktur”, goyonomi “koyunumu”, otortmîş “oturtmuş”, çoloḥ çocoḡom “çoluk çocuḡum”, yoḥsoloḥ “yoksulluk”, ḡötörä “ḡötürsün”, ḡöröm “ḡoreyim”, ḡötörsön “ḡötürsün”, özönä “özüne”, köyön “köyün”, örtöp “örtüp”, böyök “büyük”.

¹³⁵ krş. Cemil Gülseren, age., s. 58’de duḡruyorlar, işikte, uruç, yuḡurur; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 82’de umuz, uḡuz.

¹³⁶ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 83’te zereḫana, çente, evrat, bekdeş; Mehmet Emin Gönen, age., s. 27’de ḫeste, eşeyi, nezerliycehler, ḫizehnen, kezebe; Mukim Sağır, age., s. 49, 50’de teraf, bire, eceyip, veziiyet.

(Bitlis 9-117, Adilcevaz 22-71), mesref ‘masraf’ (Van Yerli 1-195), teref ‘taraf’ (Bitlis 9-13, 9-104), şefah ‘şafak’ (Van Küresinli 9-109), meşrefe ‘maşrapa’ (Bitlis 8-495), reki ‘raki’ (Bitlis 8-36), cenevar ‘canavar’ (Bitlis 1-111), diyarbakır ‘Diyarbakır’ (Bitlis 9-103), cenewar ‘canavar’ (Ahlat 14-133), wezelin ‘vazelin’ (Erciş 1-156), dene ‘tane’ (Adilcevaz 24-108), tene ‘tane’ (Bitlis 10-183), permeñ ‘parmak’ (Bitlis 8-196), reheTTiñ ‘rahatlık’ (Bitlis 2-163), emce ‘amca’ < (ET. aba ‘baba’ + ece) (Adilcevaz 24-29), ceylen ‘ceylan’ (Erciş 4-113), dünya ‘dünya’ (Bitlis 8-41), birez ‘biraz’ (Bitlis 1-26, tüken ‘dükkân’ (Bitlis 2-185), bereber ‘beraber’ (Bitlis 1-68, 5-101, Erciş 3-243, Adilcevaz 3-37), şeFTeli ‘şeftali’ (Ahlat 9-36), veseyit ‘vesayit’ (Van Yerli 2-12), enteri ‘entari’ (Van Yerli 25-14, Ahlat 15- 164, Adilcevaz 3-46), selè ‘Salih’ Adilcevaz 22-143), seheb ‘sahip’ (Bitlis 10-198), teze ‘taze’ (Ahlat 14-28, 16-5, Adilcevaz 22-7), nemerd ‘namert’ (Adilcevaz 7-11), derbe ‘darbe’ (Van Yerli 18-194), wesike ‘vesika’ (Bitlis 3-97).

Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da alınma sözcüklerin bünyesindeki ayın sesi (ع) a > e değişmesine sebep olmuştur¹³⁷: senet ‘sanat’ < Ar. san‘at (Bitlis 4-5), esKerye ‘askeriye’ < Ar. ‘askeriyye (Adilcevaz 2-117), zèreheT ‘ziraat’ < Ar. zirā‘āt (Adilcevaz 11-17), menfeet ‘menfaat’ < Ar. menfa‘at (Bitlis 10-85).

Alıntı sözcüklerin ilk hecelerindeki h, ħ, ĥ, ğ, ğ, k ünsüzleri yanlarındaki a ünlülerini incelterek e sesine dönüştürür¹³⁸: ħesTe ‘hasta’ < Far. ħaste (Bitlis 9-146, Adilcevaz 3-59), ħeyif ‘hayıf’ < Ar. ħayf (Ahlat 15-18), ħemam ‘hamam’ < Ar. ħammām (Bitlis 9-33), meħrum ‘mahrum’ < Ar. maħrūm (Bitlis 9-154), ħeTer ‘kadar’ < Ar. qadar (Van Yerli 2-14), ħeber ‘haber’ < Ar. ħaber (Bitlis 9-154, 15-37), meherrem ‘muharrem’ < Ar. muħarrem (Van Küresinli 13-87), ħerebe ‘harabe’ < Ar. ħarābe (Bitlis 9-5), ħeya ‘haya’ < Ar. ħayā (Ahlat 1-111), feķeT ‘fakat’ < Ar. faķaṭ (Bitlis 9-151), herite ‘harita’ < Ar. ħarīta (Bitlis 13-40), ħelil ‘Halil’ < Ar. ħalīl (Ahlat 1-154), henife

¹³⁷ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 28’de erazi, ezrayıldan, enteri, edetimiz, ehdimiz, eyni, esgerligine; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 61’de ecele, eskerim; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 137 ve 138’de eceba, ezap, melum, ecizene; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 83’de eli, eceba, esger, ecele, edālet, vede; Mukim Sağır, age., s. 49 ve 50’de ecele, emeliyet, teziye, menfeet.

¹³⁸ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 99 ve 100’de hemd, herf, ħeyir, ğeder, ğenat; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 83’te mehle, ħeyir, ehbañ, mehgeme; Hamza Zülfikar, agm., s. 307 ve 308’de aĝe, ğem, ruĝset, mehlede, ħesteledi.

‘Hanife’ < Ar. ḥanīfe (Erciş 14-3), rehmeT ‘rahmet’ < Ar. raḥmet (Bitlis 3-161), feķir ‘fakir’ < Ar. faķīr (Adilcevaz 22-51), teḥsi ‘taksi’ < Fr. taxi (Bitlis 5-7, 9-105).

Bazı alıntı sözcüklerin bünyesindeki e ünlüleri ölçünlü Türkçede kalınlaşırken bölgemiz ağızlarında eski şekillerini korumuşlardır: tendür ‘tandır’ < Ar. tennūr Ahlat 5-142), tendir ‘tandır’ (Ahlat 14-88), heFTe ‘hafta’ < Far. hefte (Van Yerli 1-31).

Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında sözcük ve eklerin orta ve son hecelerini teşkil eden düz-geniş-kalın a ünlüleri düz-geniş-ince e ünlüsüne dönüşür¹³⁹: yayle ‘yayla’ (Van Küresinli 2-75), salçe ‘salça’ (Van Küresinli 7-123), amce ‘amca’ (Van Küresinli 9-122), damet ‘damat’ (Van Küresinli 8-148) cume ‘cuma’ (Van Küresinli 5-46), maye ‘maya’ (Van Küresinli 7-102), tarle ‘tarla’ (Bitlis 1-26), areluḥ ‘aralık’ (Bitlis 9-53), 9-87), çarşembe ‘çarşamba’ (Bitlis 9-149), masref ‘masraf’ (Bitlis 9- 112), adem ‘adam’ (Bitlis 9-73), bure ‘bura’ (Bitlis 9-19), taḥde ‘tahta’ (Bitlis 1-85), orte ‘orta’ (Bitlis 9-121), torbe ‘torba’ (Van Küresinli 16-95).

Eklerde:

a) Olumsuzluk ekinde: TaTmemiş ‘tatmamış’ (Bitlis 7-179), baḥme ‘bakma’ (Van Küresinli 9-24), biraḥmedi ‘bırakmadı’ (Bitlis 9-61), tutamedı ‘tutamadı’ (Van Küresinli 16-68), yapışmez ‘yapışmaz’ (Van Küresinli 2-76), olmese ‘olmasa’ (Bitlis 9-43), yapmediler ‘yapmadılar’ (Bitlis 9-35), olemmez ‘olamaz’ (Van Küresinli 15-9).

b) Yönelme hâli ekinde¹⁴⁰: balgone ‘balkona’ (Van Küresinli 9-322), oriye ‘oraya’ (Van Küresinli 1-25), saḡe sole ‘sağa sola’ (Bitlis 1-37), başe ‘başa’ (Bitlis 9-1), Taşe ‘taşa’ (Bitlis 9-64).

c) Bulunma hâli ekinde¹⁴¹: burde ‘burada’ (Bitlis 9-53), orede ‘orada’ (Bitlis 9-4), baḥtındeyem ‘bahtındayım’ (Van Küresinli 2-166), başde ‘başta’ (Van Küresinli 1-150), orde ‘orada’ (Bitlis 9-2).

d) Ayrılma hâli ekinde¹⁴²: aladaşden ‘Alataş’tan’ (Van Küresinli 9-234), soraden ‘sonradan’ (Bitlis 1-88).

¹³⁹ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 310’da aḡe, ode, aḡsem; Engin Gökçur, age., s. 28’de buḡdeliḡ, bombe, mazer, salçe, orte, ḡoce.

¹⁴⁰ krş. Hamza Zülfikar, agm., s.310’da öḡüne, yanīne, one, mezarloḡe, yapmaḡe; Engin Gökçur, age., s. 95’te barnıye, ḡoye, şapıne, başıne, erzurume, yane, adame; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 282 ve 283’te koye, karılare, usdune.

¹⁴¹ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 310’da orde, fikrümde; Engin Gökçur, age., s. 96’da çayırdede, başde, boyde; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 284’te buralarde, burde, çobannıḡde, yaşde.

¹⁴² krş. Engin Gökçur, age., s. 97’de orden, oralerden; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 284’te alaraḡden, cewuzden.

- e) Çokluk ekinde:** kışlenin arvatleri ‘Kışla’nın avratları’ (Bitlis 9-133), ağaçler ‘ağaçlar’ (Bitlis 9-74), bunler ‘bunlar’ (Bitlis 9-54), başlerini ‘başlarını’ (Bitlis 9-54).
- f) Geniş zaman ekinde:** çıher ‘çıkır’ (Van Küresinli 1-92).
- g) İstek ekinde:** ole ‘ola’ Bitlis 9-40).
- h) Çokluk 3. şahıs eklerinde:** sahlādılē ‘sakladılar’ (Van Küresinli 7-151), vuralle ‘vururlar’ (Van Küresinli 2-76), atiler ‘atıyorlar’ (Bitlis 9-5).
- ı) Şart ekinde:** Tahsen ‘taksan’ (Bitlis 9-13), çıhsen ‘çıkısan’ (Van Küresinli 10-13), Kuyulasen ‘kuyulasan’ (Van Küresinli 5-123), sorsen ‘sorsan’ (Bitlis 3-122).

1.1.1.5.1.2. a > á değişimi

Bölgemiz ağızlarında oldukça sık rastlanan ünlü değişimleri içinde yer alır. Bölgemiz ağızlarındaki a > á değişimlerini üç grupta incelemeyi uygun gördük.

1) Bazı alıntı sözcüklerin bünyesindeki a ünlüleri y, ç, s, ş, l, z, r gibi inceltici ünsüzlerin etkisi ile yarı kalın ya da yarı ince değerindeki á ünlüsüne dönüşür: şárkı ‘şarkı’ (Bitlis 2-148), sádáká ‘sadaka’ (Bitlis 3-40), bázi ‘bazı’ (Bitlis 5-109, Van Yerli 1-406), rámPá ‘rampa’ (Bitlis 9-133), kázáb ‘gazap’ (Erciş 3-251), dár b ‘darp’ (Bitlis 9-70), ádet ‘adet’ (Ahlat 1-82), gázal ‘gazel’ (Adilcevaz 6-61),

2) Alınma sözcüklerin bünyesindeki ayın sesi (ع) bölgemiz ağızlarında a > á değişmesine sebep olmuştur¹⁴³: álevi ‘Alevi’ < Ar. ‘alevī (Van Küresinli 3-80), áli ‘Ali’ < Ar. ‘Alī (Van Küresinli 1-82), āciz ‘aciz’ < Ar. ‘āciz (Adilcevaz 25-122), ámel ‘amel’ < Ar. ‘amel (Erciş 2-104, Bitlis 8-92), álēdin ‘Alaattin’ < Ar. Ā‘la’etdin (Van Küresinli 1-252), áhd ‘ahd’ < Ar. ‘ahd (Ahlat 10-67), ábdılqadır ‘Abdulkadir’ < Ar. ‘abdulkādir (Erciş 4-58),

3) Alınma sözcüklerin ilk hecelerindeki h, ħ, ĥ, ğ, ğ, k ünsüzleri yanlarındaki a ünlülerini incelterek yarı kalın ya da yarı ince değerindeki á sesine dönüştürür: gám ‘gam’ < Ar. gamm (Erciş 12-249, Van Küresinli 9-73), háb ‘hap’ < Ar. ħabb (Ahlat 5-117), gáhír ‘kahır’ < Ar. kahr (Van Yerli 1-54), hámír ‘hamur’ < Ar. ħamīr (Adilcevaz 14-75), hákqáten ‘hakikaten’ < Ar. ħaḳīqaten (Bitlis 4-131), hādce ‘Hatice’ < Ar. ħadīce (Erciş 7-28), hásán ‘Hasan’ < Ar. ħasen (Bitlis 2-43), kábız ‘kabız’ < Ar. kabz (Bitlis 2-

¹⁴³ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 61’de ácele, ádetlerine.

34), máhle ‘mahalle’ < Ar. maḥalle (Bitlis 2-146, 9-2), gáset ‘kaset’ < Fr. cassette (Van Küresinli 3-89), kábile ‘kabile’ < Ar. kabīle (Ahlat 1-129), gáyreT ‘gayret’ < Ar. gayret (Erciş 7-67), háci ‘hacı’ < Ar. hācī (Adilcevaz 16-55, Bitlis 3-60).

1.1.1.5.1.3. a > i değişimi

Pek fazla değildir. Örneklerde y sesinin inceltici etkisiyle oluştuğu görülür¹⁴⁴: mayış ‘maaş’ (Adilcevaz 8-87), buriya ‘buraya’ (Adilcevaz 7-7), oyniyaḥ ‘ oynayalım’ (Erciş 10-101), hariya ‘haraya: nereye’ (Adilcevaz 1-183).

1.1.1.5.1.4. a > ö değişimi

Söz konusu örneklerde sözcüğün ünlüsünün ünlü benzeştirmesi neticesinde yuvarlaklaştığı, ardından s sesinin inceltici etkisiyle incelendiği görülür: zöhûrlük ‘sahurluk’ < Ar. sahūr (Adilcevaz 20-95), söhör ‘sahur’ (Van Küresinli 18-107), söhûr ‘sahur’ (Adilcevaz 25-90, Van Küresinli 6-61).

1.1.1.5.1.5. ı > i değişimi

Bu ses değişikliğinin başlıca iki sebebi vardır:

a) Sözcüklerin ön ve ortalarında bulunan düz-kalın-dar ı ünlüleri y, r, s, ş, ç, c, z ünsüzlerinin inceltici etkisiyle düz-ince-dar i ünlüsüne dönüşür¹⁴⁵. Bu ses değişikliği Azerbaycan Türkçesinin de en belirgin özelliklerindendir¹⁴⁶: biraḥ- ‘bırak-’ (Adilcevaz 1-13), yılan ‘yılan’ (Van Küresinli 6-119), ışıl ‘ışık’ (Erciş 12-245, Bitlis 8-151, Van Yerli 1-30, 11-35), irah ‘ırak’ (Ahlat 1-79, Erciş 12-249), irağ ‘ırak’ (Adilcevaz 1-161), sicaḥ ‘sıcak’ (Ahlat 5-14, Adilcevaz, 2-79, Bitlis 2-33, Van Yerli 25-128), kıyma ‘kıyma’ (Erciş 7-148), çiban ‘çiban’ (Van Küresinli 12-100), isparte ‘Isparta’ (Bitlis 10-

¹⁴⁴ krş. Engin Gökçur, age., s. 29’da oriye, olmiyen, sermiya.

¹⁴⁵ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 99 ve 100’de şehis, hetir, ilice, şire, diş; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 84’te çilpağ, ıssız, ışıllandı, dişeri; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 61 ve 62’de yapılmış, çiplaḥ, gılıç; Mehmet Emin Gönen, age., s. 28’de ışıl, ilan, piçağı, çihartdilar, çilpaḥ.

¹⁴⁶ bkz.: Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 179’da ışıık > ışığ, ılık > ilig, ıssız > ıssız, ıslak > ıslağ, ıslık > ıslığ, çiban > çiban, yılan > ilan, yıldız > ıldız, yıl > il.

141), siyrıl- ‘sıyrıl-’ (Van Küresinli 1-297), ispanah ‘ıspanak’ (Adilcevaz 19-52), dışari ‘dışarı’ (Bitlis 5-34), çilpah ‘çıplak’ (Adilcevaz 24-9), siğirkuyruğu ‘şığirkuyruğu’ (Adilcevaz 23-129), kıymet ‘kıymet’ (Ahlat 3-141), ilitirdik ‘ıltırdık’ (Ahlat 8-13), yirğaT ‘ırgat’ (Ahlat 1-56, Erciş 9-162), tendirlik ‘tandırılık’ (Adilcevaz 24-89), pıçah ‘bıçak’ (Erciş 1-26), yaħin ‘yakın’ (Bitlis 7-32), yáħin ‘yakın’ (Bitlis 5-117), zayıf ‘zayıf’ (Erciş 9-210), biyıl ‘bıyık’ (Van Küresinli 1-293).

b) Bölgemiz ağızlarında diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi sözcük sonlarında bulunan bütün dar ünlülerin düz-dar-ince ünlüye dönüşmesi temayülü. Bölgemiz ağızlarında görülen bu durum gerek sözcük köklerinde gerekse de sözcüklere getirilen eklerde karşımıza çıkar:

Sözcük köklerinde¹⁴⁷: alti ‘altı’ (Ahlat 5-13, Erciş 12-218), ani ‘anı’ (Erciş 3-9), aşağı ‘aşağı’ (Ahlat 14-68, Bitlis 9-140), çarşı ‘çarşı’ (Bitlis 9-57), ğapı ‘kapı’ (Van Küresinli 1-305), seħsi ‘saksı’ (Bitlis 8-577), baci ‘bacı’ (Van Yerli 1-119), ħacı ‘hacı’ (Ahlat 2-136, Bitlis 9-73), ğırmızı ‘kırmızı’ (Van Küresinli 1-351), kırmızı ‘kırmızı’ (Erciş 1-18), daşı- ‘taşı-’ (Van Yerli 22-57), kámçı ‘kamçı’ (Erciş 9-199).

Eklerde:

- 1) Belirtme hâli ekinde:** dünyayı ‘dünyayı’ (Bitlis 9-7), adımi ‘adımı’ (Bitlis 9-83), orayı ‘orayı’ (Erciş 1-20), bağlari ‘bağları’ (Ahlat 14-4), oğlani, kızi ‘oğlanı, kızını’ (Erciş 7-35), babayı ‘babayı’ (Bitlis 9-116).
- 2) +li, +ni isimden isim yapım ekinde:** silahli ‘silahlı’ (Bitlis 9-17), yaşmahlı ‘yaşmaklı’ (Ahlat 15-147), sıwali ‘sıvalı’ (Ahlat 15-135), osmanni ‘Osmanlı’ (Ahlat 13-56), vanli ‘Vanlı’ (Van Yerli 15-10), cezali ‘cezalılı’ (Van Yerli 3-27), yaşlı ‘yaşlı’ (Van Küresinli 1-20), balalı ‘balalı’ (Van Küresinli 1-367).
- 3) Teklik 3. şahıs iyelik ekinde:** bağlari ‘bağları’ (Ahlat 14-4), sağlıĝı ‘sağlığı’ (Ahlat 1-59), kısaltılmişı ‘kısaltılmışı’ (Ahlat 7-215), ağzi ‘ağızı’ (Erciş 1-9), başkani ‘başkanı’ (Bitlis 9-88), arasi ‘arası’ (Ahlat 15-29), başı ‘başı’ (Erciş 2-90), kısmi ‘kısmı’ (Bitlis 7-44).

¹⁴⁷ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 29’da sari, ayı, aynı; Engin Gökçur, age., s. 30’da yūħari, çarşı, Kırmızı, ħeli, aci, ayı, Ķari, dışari, alti.

- 4) **Öğrenilen geçmiş zaman ekinde:** yaPmişem ‘yapmışım’ (Van Yerli 22-145), sağmışam ‘sağmışım’ (Ahlat 14-12), kalmışam ‘kalmışım’ (Ahlat 14-13, Erciş 2-44), almışsan ‘almışsın’ (Van Küresinli 8-105), uzanmış ‘uzanmış’ (Van Yerli 22-48).
- 5) **Görülen geçmiş zaman ekinde:** çıhdi ‘çıktı’ (Bitlis 9-66), aldı ‘aldı’ (Ahlat 14-9), ğapandı ‘kapandı’ (Erciş 1-58), kaldi ‘kaldı’ (Bitlis 9-3, Erciş 1-28), kuyiladi ‘kuyuladı’ (Erciş 2-7), ğalmadi ‘kalmadı’ (Van Küresinli 1-118).
- 6) **-i fiilden isim yapım ekinde:** sancı ‘sancı’ (Van Yerli 10-1), taħı ‘takı’ (Bitlis 2-76), karşı ‘karşı’ (Ahlat 14-78), saralı ‘sarılı’ (Ahlat 2-43), ayrı ‘ayrı’ (Bitlis 7-269).
- 7) **-ici, -içi, -ici fiilden isim yapım ekinde:** kırıcı ‘kırıcı’ (Erciş 13-103), atıcı ‘atıcı’ (Van Yerli 22-75), yapıcı ‘yapıcı’ (Van Küresinli 11-128), dolandırıcı ‘dolandırıcı’ (Van Yerli 4-304).
- 8) **Ek fiilin görülen geçmiş zaman teklik 3. şahıs çekiminde:** wardi ‘vardı’ (Bitlis 9-63), rahaTTi ‘rahattı’ (Ahlat 14-107), açıldadi ‘açıktaydı’ (Adilcevaz 25-181).
- 9) **+ci, +çi isimden isim yapım ekinde:** aşçi ‘aşçı’ (Adilcevaz 5-44, Ahlat 1-58), çayci ‘çaycı’ (Bitlis 4-35), kalayci ‘kalaycı’ (Ahlat 7-214), yabancı ‘yabancı’ (Bitlis 10-203), Kındıracı ‘kunduracı’ (Bitlis 3-119).
- 10) **-ti fiilden isim yapım ekinde:** sıhıntı ‘sıkıntı’ (Ahlat 1-52, 5-41), kızartı ‘kızartı’ (Erciş 4-201), kaşıntı ‘kaşıntı’ (Bitlis 7-364), yaşanti ‘yaşantı’ (Ahlat 16-9), sarartı ‘sarartı’ (Bitlis 8-315).
- 11) **-gi, -ki fiilden isim yapım ekinde:** saygi ‘saygı’ (Ahlat 15-137, Bitlis 3-138), çalgı ‘çalgi’ (Van Yerli 1-313), kaTki ‘katkı’ (Adilcevaz 21-7).
- 12) **+ti isimden isim yapım ekinde:** şırıltı ‘şırıltı’ (Erciş 16-188), hışılta (Erciş 16-2), cığıltı (Erciş 4-54), kıcırtı (Erciş 13-147).

1.1.1.5.1.6. o > ö değişimi

Oluşumlarında y, s, l gibi inceltici ünsüzlerin etkisi söz konusudur¹⁴⁸: ökëy ‘okey’ (Van Küresinli 2-165), öyûn ‘oyun’ (Van Küresinli 3-22, 13-49, 18-72), söhbət ‘sohbet’ (Adilcevaz 15-103, 26-52, Bitlis 3-159, 10-49, 10-182, Van Küresinli 3-7, Van

¹⁴⁸ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 130, 131’de söhbət, şöfer; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 85’te söybet, söhbēt.

Yerli 20-137), oynıyaḥ ‘oynayalım’ (Van Küresinli 1-25), ötél ‘otel’ (Erciş 9-19, Van Küresinli 14-7), söy- ‘söv-’ (Erciş 13-213).

1.1.1.5.1.7. u > i değişimi

Bölgemiz ağızlarında u ünlüsünün düz-dar-ince i ünlüsüne dönüşmesinin değişik nedenleri vardır:

1) y, ş, ç, z, r, s gibi inceltici ünsüzlerin etkisiyle: oḥıyaḥ ‘okuyalım’ (Van Küresinli 3-36), sicuḥ ‘sucuk’ (Adilcevaz 6-29, Bitlis 15-139), bizav ‘buzağı’ (ET., OT. buzāḡu) (Adilcevaz 1-132), çihur ‘çukur’ (Bitlis 8-427), mirat ‘murat’ < Ar. murād (Erciş 2-108), yumışaḥ ‘yumuşak’ (Van Yerli 5-299, Van Küresinli 12-171), zihur ‘zuhur’ < Ar. zuhūr (Erciş 11-280).

2) ifaḥ, ifat-, ifaḡ, iṣaḥ, iṣṣaḥ sözcüklerindeki u ünlülerinin düz-dar-ince i ünlüsüne dönüşmesinde, sözcüğün bünyesindeki inceltici ş sesinin etkisi söz konusudur: ifaḥ ‘ufak’ < (ET. ufşak, uvşak) (Adilcevaz 1-105, 4-9, 22-148, Ahlat 1-11, 10-114, Bitlis 3-47, 4-64, Erciş 7-88, Van Küresinli 7-105), ifat- ‘ufalt-’ (Adilcevaz 25-13, Van Yerli 14-74), ifaḡ ‘ufak’ (Adilcevaz 25-180), iṣaḥ ‘uşak’ < (ET. ufşak, uvşak) (Bitlis 8-175), iṣṣaḥ (Bitlis 8-375)

3) yöri- ‘yürü-’ < ET., OT., yorı- (Van Küresinli 3-368), öyi- ‘uyu-’ < ET. odu- (Bitlis 11-19), biçuḥ ‘buçuk’ < OT. bıçuk (Erciş 10-87), biçuḥ (Adilcevaz 3-4), koyin ‘koyun’ < ET. koy ~ koyn~ koyın, hoyın (Erciş 10-23) sözcüklerindeki ünlülerin düzleşip incelmesinde inceltici ünsüzlerin etkisinin yanı sıra sözcüklerin eski şekillerini muhafaza etmesinin de etkisi vardır.

4) “divar” sözcüğünde de sözcüğün asli şeklinin korunumu söz konusudur: divar ‘duvar’ < Far. dīvār (Van Yerli 15-77).

5) Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da sözcük sonlarındaki dar ünlüler, düz-dar-ince i sesine dönüşür. Bu dönüşümden sadece sözcük köklerindeki ünlüler değil sözcüklere getirilen eklerdeki ünlüler de etkilenir¹⁴⁹: kuzi ‘kuzu’ (Adilcevaz 1-132, Ahlat 14-17), koḥi ‘koku’ (Ahlat 3-67), ordi ‘ordu’ (Van

¹⁴⁹ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 29’da kuti, oldi, oni, doğri, komşi; İrfan Öztürk, age., s. 9’da buni, boynuni, toruni, oni, oldi, oḡli, bozdurdi.

Küresinli 14-32), tapi ‘tapu’ (Van Yerli 1-207), doğı ‘doğu’ (Adilcevaz 2-21, Erciş 11-104), Toli ‘dolu’ (Bitlis 9-6), komşı ‘komşu’ (Adilcevaz 23-33, Ahlat 2-119, Bitlis 1-9), kuti ‘kutu’ (Bitlis 9-47), kuyi ‘kuyu’ (Van Yerli 11-32), turşı ‘turşu’ (Adilcevaz 23-98, Erciş 1-15), sori ‘soru’ (Adilcevaz 22-1), mevzi ‘mevzu’ (Van Yerli 4-316), yavri ‘yavru’ (Erciş 4-82), çoğı ‘çoğu’ (Adilcevaz 24-62), oğlı ‘oğlu’ (Erciş 1-46), çocuğı ‘çocuğu’ (Adilcevaz 1-39, Van Küresinli 3-412), kurdiler (‘kurdular’ Bitlis 9-9), koğısi ‘kokusu’ (Ahlat 3-67), namli ‘namlu’ (Bitlis 4-11), topçi ‘topçu’ (Ahlat 5-21).

1.1.1.5.1.8. u > ö değişimi

Ünlü benzeştirmelerinin, dudak ünsüzlerinin ve inceltici ünsüzlerin etkisiyle olur. Birkaç sözcükte karşılaştığımız bir ses deđiřikliđidir¹⁵⁰: möhtac ‘muhtaç’ < Ar. muhtāc (Adilcevaz 15-42, Van Yerli 1-294, 6-66), möhtaj ‘muhtaç’ < Ar. muhtāc (Adilcevaz 11-25), öyi- ‘uyu-’ < ET. odu- (Bitlis 11-19), böğön ‘bugün’ (Erciş 7-89, 14-4), böğün ‘bugün’ (Adilcevaz 7-121, 11-50, 22-122, 25-148, Erciş 1-36, 1-170), möherrem ‘muharrem’ < Ar. muharrem (Van Küresinli 13-90), möhöbet ‘muhabbet’ < Ar. muhabbet (Van Yerli 3-57).

1.1.1.5.1.9. u > ü değişimi

y, ç, ř, s, r, l, z, m, t gibi ön-damak bölgelerinde boğumlanan inceltici ünsüzlerin ve ünlü benzeştirmelerinin etkisiyle olduğu görölür¹⁵¹: vür- ‘vur-’ (Bitlis 7-59), sü ‘su’ (Bitlis 7-264, 8-27, 9-131), sülhi ‘sulhi’ (Erciş 9-61), üç ‘uç’ (Bitlis 3-66, 8-129), üzah ‘uzak’ (Adilcevaz 22-229), helbür ‘kalbur’ (Ahlat 10-101), rütübet ‘rutubet’ (Ahlat 7-49), yühari ‘yukarı’ (Bitlis 9-69), nümre ‘numara’ (Van Küresinli 1-45), lüzüm ‘lüzum’ (Ahlat 5-115; Van Küresinli 16-11), üç- ‘uç-’ (Van Küresinli 1-140), yümüşah ‘yumuşak’ (Van Küresinli 9-107), üva ‘yuva’ (Erciş 1-192), бүün ‘bugün’ (Van

¹⁵⁰ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 29’da böğön.

¹⁵¹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 85’te Yüsüf, mühkem, hüdüt, Hüt < Uhut, üz; Mukim Sağır, age., s. 52’de Erzürümlü, Yüsüf, türüst, süyün; Mehmet Emin Gönen, age., s. 29’da üşah, tükeni, hüzürüne; Ahmet Buran, age., s. 43’te ürfalı, sü, tüt “dut”.

Küresinli 1-101, 13-262), öyün ‘oyun’ (Van Küresinli 1-42), tüt- ‘tut-’ (Bitlis 9-113), sôhûr ‘sahur’ (Van Küresinli 6-61).

üşağ, üşah, üfağ sözcüklerindeki u ünlülerinin yuvarlak-dar-ince ü ünlüsüne dönüşmesinde sözcüğün bünyesinde inceltici ş sesinin etkisi söz konusudur: üşağ ‘uşak’ < ET. ufşak, uvşak (Van Küresinli 2-77), üşah ‘uşak’ (Ahlat 14-13, 15-157, Bitlis 9-57), üfağ ‘ufak’ (Ahlat 14-72, 14-77, Van Yerli 17-111).

1.1.1.5.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

Bölgemiz ağızlarındaki ünlü kalınlaşmalarının değişik sebepleri vardır. Özellikle ünlü uyumlarının, kalınlaştırıcı ünsüzlerin ve ünlü benzeştirmelerinin etkisiyle oluşan ünlü kalınlaşmaları bölgemiz ağızlarında oldukça yaygındır. Bunlardan en yaygın olanları şunlardır: e > a, i > ı, i > í, ö > o, ü > u.

1.1.1.5.2.1. e > a değişimi

Yaptığımız incelemeler neticesinde bölgemiz ağızlarında e > a değişiminin farklı nedenleri vardır. Bunları birkaç başlık altında incelemeyi uygun gördük:

1) Kalınlık-incelik uyumunun ve ünlü benzeştirmelerinin etkisiyle oluşanlar¹⁵²: Azerbaycan Türkçesinde de ünlü benzeştirmeleri neticesinde e > a değişimi ile ilgili örnekler oldukça fazladır¹⁵³: aşortman ‘eşofman’ < Fr. échauffement (Van Küresinli 4-23), habar ‘haber’ < Ar. haber (Van Küresinli 13-148), amanet ‘emanet’ < Ar. emānet (Van Küresinli 13-90, Erciş 2-99), barabar ‘beraber’ < Far. berāber (Bitlis 3-67, 9-18), barambar ‘beraber’ < Far. berāber (Bitlis 9-4), bahça ‘bahçe’ < Far. bāğçe (Bitlis 10-85, Erciş 1-8), ataş ‘ateş’ < Far. āteş (Bitlis 8-88, 10-161, Ahlat 15-61), ziyaret ‘ziyaret’ < Ar. ziyāret (Ahlat 15-56), ğamara ‘kamera’ < Fr. caméra (Van Küresinli 3-447, 13-222), Kámara (Van Küresinli 9-53), kámara ‘kamera’ < Fr. caméra (Adilcevaz 8-23), ħaraba ‘harabe’ < Ar. ħarābe (Erciş 2-32), maḳadonya ‘Makedonya’ (Bitlis 10-69), ħana ‘hane’ < Far. ħāne (Bitlis 1-101), ḳora ‘Kore’ (Adilcevaz 7-6), çara ‘çare’ < Far. çāre

¹⁵² krş. Ahmet Buran, age., s. 43’te tana, ataş, barabar, afannım; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 104, 105’te kasavat, kayfa, habar, mayana; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 86’da bayaz, kavran, bahça, hacat; Mehmet Emin Gönen, age., s. 30’da barabar, mahna, haman, ataş, habar, bahça, fasulya, adat; İrfan Öztürk, age., s. 9’da barabar, hökimat, alaktıriyh, ataş; Engin Gökçur, age., s. 31’de ataş, fasulya, nobat, idara, piyada, gazal; Sadettin Özçelik, age., s. 30’da bahça, barabar, ataş, alav; Mukim Sağır, age., s.53’te davat, bahça, sahba.

¹⁵³ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 179’da avara, badam, cavab, azan, gaya, halal, gala, cavahir.

(Adilcevaz 8-5), zatan ‘zaten’ < Ar. zāten (Erciş 15-130), fasılya ‘fasulye’ (Ahlat 3-4), avara ‘avare’ < Far. āvāre (Van Yerli 1-27), muradya ‘Muradiye’ (Erciş 9-12), azan ‘ezan’ < Ar. ezān (Ahlat 10-170), idara ‘idare’ < Ar. idāre (Adilcevaz 22-12), salam ‘selam’ < Ar. selām (Ahlat 10-57), hampa ‘hempa’ < Far. hempā (10-109), kıyamət ‘kıyamet’ < Ar. kıyāmet (Ahlat 10-242), işarat ‘işaret’ < Ar. işāret (Ahlat 15-125), şikayaT ‘şikâyet’ < Ar. şikāyet (Van Küresinli 3-493), ağıbat ‘akıbet’ < Ar. ‘ākıbet (Ahlat 10-255), malamaT ‘melamet’ < Ar. melāmet (Erciş 16-117).

2) b, v, ğ, h, ħ ünsüzlerinin kalınlaştırıcı etkisiyle oluşanlar¹⁵⁴: bafat ‘vefat’ < Ar. vefāt (Bitlis 3-41, 3-145), ayvan ‘eyvan’ < Far. eyvān (Bitlis 8-326), havas ‘heves’ < Ar. heves (Erciş 15-161), hawas (Van Yerli 4-289), halva ‘helva’ < Ar. ħelvā (Van Küresinli 11-28), kuvvat ‘kuvvet’ < Ar. kuvvet (Erciş 9-113), nobat ‘nöbet’ < Ar. nevbet (Van Küresinli 6-84), işmağē ‘içmeğē’ (Bitlis 10-41), kawaş ‘Gevaş’ (Van Yerli 17-114), çığna- ‘çiğne-’ < ET. çık-ne- Ahlat 10-82), haman haman ‘hemen hemen’ (Ahlat 13-88), kafdār ‘köftehor’ < Far. Kūfte-ħor (Van Küresinli 1-188), kabab ‘kebab’ < Ar. kebāb (Van Küresinli 12-16), kabab (Van Küresinli 1-16).

3) Ölçünlü dilde e > a değişmesi olarak benimsediğimiz bazı örneklerde sözcüklerin asli şekilleriyle kullanımlarının devamı söz konusudur. Bazı alıntı sözcüklerdeki e > a değişmesinin temelinde sözcüğün aslına uygun telaffuz edilmesi endişesi göze çarpar¹⁵⁵: kardaş ‘kardeş’ < OT., kağaş ~ kadaş ~ karındaş (Ahlat 15-35), alma ‘elma’ < ET., OT., alma ~ almıla (Ahlat 10-55), gina ‘yine’ ET., yana, yänä, yinä (Bitlis 1-101), kala ‘kale’ Ar. kal‘a (Ahlat 16-215), ğala (Van Yerli 20-149), alav ‘alev’ < Far. ālāv (Adilcevaz 1-48, Erciş 16-199).

4) Ölçünlü Türkçede kalın ünlülü bazı alıntı sözcüklerin bünyesindeki k ve l sesleri ön damaklı telaffuz edilir. Bölgemiz ağızları kalın ünlülü sözcüklerde telaffuz edilen bu ön damaklı ince k ve l seslerini kalınlaştırma temayülündedir. Kalınlaşan ünsüzler neticesinde eklerdeki ünlülerde ünlü uyumuna bağlanır: hallar ‘hâller’ (Ahlat 9-248), halda ‘hâlde’ (Van Küresinli 3-609), usuldandır ‘usuldendir’ (Erciş 4-225), haralda ‘herhâlde’ (Ahlat 15-125).

¹⁵⁴ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 86’da havas, növat; Ahmet Buran, age., s. 43’te düğân, nûvat, ana göre, ray, marcıma^og.

¹⁵⁵ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 64’te ana, ğardaşlar, alma; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 86’da alma, uca, yaşıl; Mukim Sağır, age., s. 54’te alav, alma.

5) Bitlis ağzında ince ünlülü sözcüklere vasıta ve ayrılma hâli eklerinin kalın ünlülü şekilleri getirilir: nedandu ‘nedendir’ (Bitlis 9-133), eldan ‘elle’ (Bitlis 2-7), ölümnan ‘ölümnden’ (Bitlis 3-104).

1.1.1.5.2.2. i > ı değişimi

Bölgemiz ağızlarında i > ı değişimini iki başlık altında incelemeyi uygun gördük:

1) Ünlü benzeştirmelerinin ve kalınlık-incelik uyumunun etkisiyle oluşanlar¹⁵⁶: hacıvaT ‘Hacivat’ (Erciş 15-310), acız ‘aciz’ (Erciş 5-21, Van Yerli 13-28), katıb ‘katip’ (Erciş 10-91), nadır ‘nadir’ (Adilcevaz 22-296, Erciş 10-90), mınare ‘minare’ (Bitlis 192), mısafir ‘misafir’ (Adilcevaz 3-51, Ahlat 2-31), mısafur ‘misafir’ (Bitlis 2-126), tayın ‘tayin’ (Van Küresinli 8-86), ıstambul ‘İstanbul’ (Van Küresinli 14-13), ınkılab ‘inkılap’ (Van Küresinli 14-51), mahır ‘mahir’ (Van Küresinli 6-16), narın ‘narin’ (Van Küresinli 7-105, Van Yerli 20-90), tahır ‘tahir’ (Van Küresinli 8-130), ıftıra ‘iftira’ (Van Küresinli 8-22), tağıb ‘takip’ (Van Küresinli 8-149), waqıt ‘vakit’ (Bitlis 4-140), vahtıT ‘vakit’ (Van Yerli 2-20), rica ‘rica’ (Van Küresinli 9-315), kıbar ‘kibar’ (Van Küresinli 13-239), harıcı ‘harici’ (Bitlis 2-49), kıra ‘kira’ (Bitlis 2-18, Erciş 11-69), halıs ‘halis’ (Erciş 11-148, Van Küresinli 4-5), fakır ‘fakir’ (Erciş 9-8, Van Küresinli 18-60), fıstan ‘fistan’ (Ahlat 15-100), lastık ‘lastik’ (Ahlat 15-94), zalım ‘zalim’ (Adilcevaz 22-123, Bitlis 5-57, Van Küresinli 1-243), anıdan ‘aniden’ (Van Küresinli 18-86), mışkal ‘miskal’ (Bitlis 8-500), adılcevaz ‘Adilcevaz’ (Ahlat 16-139), muhacır ‘muhacir’ (Van Yerli 25-97), ârif ‘arif’ (Van Küresinli 5-10), ‘ârif ‘arif’ (Bitlis 7-348), âdıl ‘adil’ (Adilcevaz 26-55), mağrıb ‘mağrip’ (Bitlis 1-62), salıh ‘salih’ (Bitlis 9-122), rabbım ‘Rabbim’ (Adilcevaz 21-108, Bitlis 3-90), halıt ‘Halit’ (Ahlat 1-150, Van Küresinli 16-25), arazı ‘arazi’ (Van Küresinli 16-86), muhalıf ‘muhalif’ (Bitlis 10-68), ‘alım ‘alim’ (Bitlis 7-182), şıvan ‘şivan’ (Van Yerli 1-148), arabıstan ‘Arabistan’ (Van Yerli 20-156), nışan ‘nişan’ (Ahlat 1-142), cahıl ‘cahil’ (Ahlat 3-42), tälım ‘talım’ (Ahlat 10-57), pılav ‘pilav’ (Ahlat 14-70), ıstırahaT ‘istirahat’ (Van Küresinli 14-84),

¹⁵⁶ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 104, 105’te cığara, mecalsız, halsız, alının; Mukim Sağır, age., s. 54, 55’te tarih, parti, nişan, padişah, sıvaz, camı; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 65’te vahtın, fakırın, padişahın, yanı; Mehmet Emin Gönen, age., s. 30’da camıda, ibrıh, cızmalarnan, zalım.

hayın ‘hain’ (Adilcevaz 15-36, Erciş 11-90), tıkat ‘dikkât’ (Van Yerli 1-44), dıkaT ‘dikkât’ (Van Yerli 11-28), nağıl ‘nakil’ (Van Küresinli 18-116), muhacırılığ ‘muhacirlik’ (Adilcevaz 25-22), bıryan ‘biryan’ (Bitlis 9-139).

2) ğ, ğ, h, p ve b ünsüzlerinin kalınlaştırıcı etkisiyle bazı Türkçe ve alıntı sözcüklerde $i > ı$ değişimi görülür¹⁵⁷: Çızılığ ‘çizik’ (Erciş 4-65), cızılığ ‘çizik’ (Van Küresinli 6-93), cızılığ ‘çizgi’ (Van Küresinli 1-12), Çığız ‘çizik’ (Erciş 4-66), olabilir ‘olabilir’ (Van Küresinli 18-2), bıl- ‘bil-’ (Van Küresinli 5-200, 15-26, Bitlis 9-58), çığna- ‘çiğne-’ (Ahlat 10-82, 14-89, Erciş 1-33), dırek ‘direk’ (Bitlis 4-31), bıldır < bir yıldır (Bitlis 8-208), ılıTıyar ‘ihtiyar’ (Bitlis 9-137), pırınç ‘pirinç’ (Bitlis 6-56), hızmekar ‘hizmetkar’ (Adilcevaz 7-2), hızmekar ‘hizmetkâr’ (Erciş 5-105), hılaf ‘hilaf’ (Van Yerli 6-90).

1.1.1.5.2.3. $i > í$ değişimi

Bölgemiz ağzlarının tamamında görülür. Gerek sözcük köklerinde ve gerekse de eklerde karşılaştığımız yaygın bir ses değişikliğidir. $i > ı$ değişiminin ara merhalesini teşkil eder. Genellikle ince ünlülü sözcük köklerine ve eklere getirilerek kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur:

Sözcük köklerinde¹⁵⁸:

şimdi ‘şimdi’ (Bitlis 1-23), biçim ‘biçim’ (Bitlis 9-151), mendil ‘mendil’ (Erciş 2-40), demir ‘demir’ (Ahlat 2-38), emir ‘emir’ (Erciş 2-86), kilim ‘kilim’ (Bitlis 3-8), yirmi ‘yirmi’ (Adilcevaz 14-75), yetim ‘yetim’ (Adilcevaz 7-3), ibril ‘ibrik’ (Van Yerli 6-160), teslim ‘teslim’ (Erciş 1-103), ekib ‘ekip’ (Van Küresinli 13-52), devir ‘devir’ (Adilcevaz 22-30), temmiz ‘temiz’ (Van Küresinli 16-63), girdi ‘girdi’ (Bitlis 9-164), getir- ‘getir-’ (Bitlis 9-61), kír ‘kir’ (Adilcevaz 1-157, Bitlis 8-476), kírbit ‘kibrit’ (Erciş 1-157), cızgi ‘çizgi’ (Van Küresinli 17-113).

¹⁵⁷ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 44’te birisim, elında, evinde, ekınlar, igirmı; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 87’de çığnada, cızma, hızman, elçiliğe, evlendirsığ; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 103, 106’da cız, çığna-, bız, cızeller; Mukim Sağır, age., s. 34 ve 55’te ahır, cızma, ya rabbi.

¹⁵⁸ krş. Sadettin Özçelik, age., s. 31’de bız, siz, demir, fitil; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 48’de birenin, bize, sevkiyat, zeytin; Engin Gökçur, age., s. 32’de bız, kim, biçim, emir; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 65’te köpegin, edecesin, gëtdiler, beşigini.

Eklerde:

- a) Zaman eklerinde:** dinnemezdım ‘dinlemezdim’ (Bitlis 9-62), yerdın ‘yerdin’ (Adilcevaz 20-103), bildım ‘bildim’ (Adilcevaz 24-37), didım ‘dedim’ (Bitlis 9-29), eyilenıb ‘iyileşmiş’ (Adilcevaz 16-92), evlenıb ‘evlenmiş’ (Erciş 2-90, Van Yerli 3-28), gelırem ‘gelirim’ (Ahlat 9-56).
- b) İlgi ve iyelik eklerinde:** benim ‘benim’ (Bitlis 9-68), bizım ‘bizim’ (Bitlis 9-59), bizım ‘bizim’ (Van Küresinli 14-13), neyın ‘neyin’ (Bitlis 9-28), evın ‘evin’ (Ahlat 14-129), menım ‘benim’ (Bitlis 9-153), senın ‘senin’ (Ahlat 14-148), cenhemın dibinnen ‘Cehennem’in dibinden’ (Ahlat 2-124), menım sesım ‘benim sesim’ (Ahlat 14-9), menım gelinım ‘benim gelinim’ (Bitlis 9-155), gidişın, gelişın ‘gidişin, gelişin’ (Erciş 2-121), üregım ‘yüreğim’ (Erciş 2-54).
- c) Yapım eklerinde:** deyêşdır- ‘değiştir-’ (Van Küresinli 8-239), çekdır- ‘çektir-’ (Adilcevaz 22-123), yêdır-, içır- ‘yedir-, içir-’ (Ahlat 14-15), biçimsız ‘biçimsiz’ (Bitlis 3-206), gêçım ‘geçim’ (Ahlat 2-139).
- d) Ek fiilin geniş zaman teklik 3. şahıs ekinde:** bëledır ‘böyledir’ (Bitlis 9-24), demekdır ‘demektir’ (Erciş 4-18).
- e) Şahıs eklerinde:** giTmişıl ‘gitmişiz’ (Van Küresinli 2-36), gelmişız ‘gelmişiz’ (Van Küresinli 14-44).
- f) İstek kipi teklik 1. şahıs çekiminde:** eliyım ‘eleyeyim’ (Van Yerli 1-145) gelım ‘geleyim’ (Adilcevaz 1-21).

1.1.1.5.2.4. ö > o değişimi

Bölgemiz ağızlarında alıntı sözcüklerin ikinci veya son hecelerinde bulunan yuvarlak-geniş-ince ö ünlüleri yerlerini yuvarlak-geniş-kalın ünlü o ünlüsüne bırakır¹⁵⁹: operator ‘operatör’ < Fr. opérateur (Ahlat 5-110, Bitlis 3-231), dıraḥTor ‘traktör’ < Fr. tracteur (Adilcevaz 10-10, Ahlat 7-132, Van Küresinli 5-47), dıraḥdor (Erciş 9-220), direktor (Van Yerli 15-17), şofor ‘şoför’ < Fr. chauffeur (Van Yerli 6-103, 18-193), dansoz ‘dansöz’ < Fr. danseuse (Van Yerli 4-194), selekTor ‘selektör’ < sélectionneur

¹⁵⁹ krş. Engin Gökçur, age., s. 33’te çöp, asonsor, operator, traḥtor.

(Ahlat 2-65), Kāfor ‘kuaför’ < Fr. coiffeur (Van Küresinli 5-38), operlo ‘hoparlör’ < Fr. haut-parleur (Erciş 9-44).

tōba, tōbe ve nobaT sözcüklerindeki kalınlaşmada sözcüğün bünyesindeki düşen ‘v’ seslerinin yuvarlaklaştırıcı ve kalınlaştırıcı etkisi söz konusudur: tōba ‘tövbe’ < Ar. tevbe (Adilcevaz 2-32), tōbe ‘tövbe’ Ar. tevbe (Van Küresinli 7-134), nobaT ‘nöbet’ < Ar. nevbet (Van Küresinli 4-31, 6-84, 16-14).

Ön-damak ünlüleri ö, ü; yanlarında bulunan g, ğ, k ünsüzleri ile boğumlanma noktalarını ön-damaktan orta damağa kaydırarak kalınlaşmışlardır: kōr ‘kör’ (Erciş 13-32), kor ‘kör’ (Bitlis 8-90, Adilcevaz 2-70, Ahlat 2-153, 10-28), ğol ‘göl’ (Bitlis 5-31, 14-15), oyin ‘öğün’ < ET. öd + (ü)n ödün > öyün > öğün (Adilcevaz 24-9).

obir sözcüğü yapısındaki ünlüleri koruduğundan sözcükte bir ses değişikliği olmamıştır: obir ‘öbür’ < o + bir Ahlat 9-143).

1.1.1.5.2.5. ü > u değişimi

Türkçe birleşik sözcüklerle alıntı sözcüklerdeki kalınlaşmalarda ünlü uyumlarının, ünlü benzeştirmelerinin ve kalınlaştırıcı ünsüzlerin etkisi vardır¹⁶⁰: bugün ‘bugün’ (Bitlis 3-102), muşKulaT ‘müşkūlat’ < Ar. muşkilāt (Van Yerli 26-83), musulman ‘müslūman’ < Ar. muslim + Far. -ān (Bitlis 2-46), tanturot ‘tentürdiyot’ < Fr. teinture d’iode (Adilcevaz 23-94).

Bölgemiz ağızlarında özellikle Türkçe sözcüklerde iki diş-dişeti ünsüzü arasında yer alan ince ünlüler kalınlaşır: tītun ‘tütün’ (Bitlis 13-48), yuruyuş ‘yürüyüş’ (Van Yerli 20-132), yun ‘yün’(Adilcevaz 22-209, Ahlat 1-43, 14-75, Bitlis 8-647, Van Yerli 14-52), bitun ‘bütün’(Bitlis 5-112).

Bölgemiz ağızlarında bünyesinde kalın ünlü bulunan bazı alıntı sözcüklerin asıl şekilleriyle telaffuz edildikleri görülür: ħuda ‘hüda’ < Far. ħudā (Ahlat 10-95), cuca ‘cüce’ < Far. cūce (Ahlat 13-54), ruya ‘rüya’ < Ar. ru’yā (Van Yerli 1-247), vucud ‘vücut’ < Ar. vucūd (Adilcevaz 16-110, Bitlis 2-180, Erciş 1-159, Van Küresinli 5-122), vucut ‘vücut’ (Adilcevaz 22-232, Bitlis 8-492, Van Yerli 20-130), nufuz ‘nüfus’ < Ar.

¹⁶⁰ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 88’de düşduĥ, uca, muşdaĝ, kúpe, boún, ğúnüz, dúĝúrçü, dúĝüne; Ahmet Buran - Şerife Oĝraş, age., s. 66’da önuna, döĝdu, mufTilig, dökulmuş, şukur, yun; İrfan Öztürk, age., s. 9’da şoforluĥ, vucudum, ħordur.

nufüs (Bitlis 4-65), muşTak ‘müştak’ < Ar. muştāk (Erciş 12-155), buhtan ‘bühtan’ < Ar. buhtān (Bitlis 8-54), mubareg ‘mübarek’ < Ar. mubārek (Bitlis 2-57), mubarek ‘mübarek’ (Ahlat 15-19), duşman ‘düşman’ < Far. duşmān (Ahlat 10-142), muhur ‘mühür’ < Far. muhr (Van Yerli 15-6), zulumat ‘zulümat’ < Ar. zulümāt (Erciş 16-250), zulüm ‘zulüm’ < Ar. zulm (Van Küresinli 14-87).

‘günnuḥ’ sözcüğündeki ünlünün kalınlaşmasında ḥ sesinin kalınlaştırıcı etkisi söz konusudur: günnuḥ ‘günlük’ (Bitlis 10-40).

1.1.1.5.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

1.1.1.5.3.1. a > o değişmesi

toyoh, dohol ve rovi sözcüklerindeki ünlü yuvarlaklaşmasında yuvarlaklaştırıcı ‘v’ sesinin; sahur sözcüğündeki ünlü yuvarlaklaşmasında gerileyici ünlü benzeştirmesinin etkisi vardır¹⁶¹: toyoh ‘tavuk’ < ET. takīgu, OT. taḡuḡ ~ taḡuḡ ~ taḡaḡu (Van Küresinli 1-50), rovi ‘ravi’ < Ar. rāvi (Erciş 17-117) sahur ‘sahur’ < Ar. saḥūr (Bitlis 3-214), dohol ‘davul’ < Ar. ṭabl (Van Küresinli 2-142).

1.1.1.5.3.2. a > u değişimi

Örneklerde g ve b seslerinin etkisiyle a ünlülerinin yuvarlaklaştığı görülür: muğara ‘mağara’ < Ar. maḡāre (Van Yerli 3-29), muğare ‘mağara’ (Bitlis 3-152), buhar ‘bahar’ < Far. bahār (Erciş 1-6).

1.1.1.5.3.3. e > ö değişimi

e > ö değişiminin örnekleri fazla değildir. Yuvarlaklaştırıcı ‘v’ sesinin ve ünlü benzeştirmelerinin etkisiyle oluşur¹⁶²: çövır- ‘çevir-’ (Van Küresinli 5- 39, 5-71, 13-29),

¹⁶¹ krş. Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s.50’de tovuḡı, kōvurma; Engin Gökçur, age., s.34’te dohol, toyoh.

¹⁶² Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 110’da göçür, örtesi, övimize; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 67’de sövkətmeye, şövkət, örkek; Bican Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 89’da övüzü, dövlət, möhdi, noruz, öḡlenek ”evlenek”; Mehmet Emin Gönen, age., s. 31’de yömyemi, döşür-.

yömye ‘yevmiye’ < Ar. yevmiyye (Adilcevaz 7-87, 19-142, Erciş 10-53), döşir- ‘devşir-’ (Adilcevaz 1-101), döşür- ‘devşir-’ (Erciş 2-145), köpöğlü ‘köpek oğlu’ Van Küresinli 1-7).

1.1.1.5.3.4. ı > o değişimi

Tespit edilen örneklerdeki ünlü yuvarlaklaşmalarında ilerleyici ünlü benzeştirmelerinin ve sözcüklerin asli şekilleriyle telaffuz edilmesinin etkisi vardır¹⁶³: sator ‘satr’ < Ar. sāṭur (Ahlat 11-31, Bitlis 3-24, Erciş 14-28), āçoh ‘açık’ (Bitlis 9-134), zoḳḳum ‘zıkkım’ < Ar. zaḳḳum (Bitlis 11-111), sağdoç ‘sağdıç’ < sağda+eş / iş (Bitlis 5-113).

1.1.1.5.3.5. ı > ö değişimi

Söz konusu örnekteki ünlü yuvarlaklaşmalarında ünlü benzeştirmelerinin etkisi vardır: sağdöç ‘sağdıç’ < sağ+da+eş / iş (Van Yerli 1-396).

1.1.1.5.3.6. i > ö değişimi

Söz konusu örnekteki ünlü yuvarlaklaşmalarında dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi vardır: möömmat ‘mühimmat’ < Ar. muhimmāt (Erciş 2-225).

1.1.1.5.3.7. i > ü değişimi:

Bölgemiz ağızlarında düz-dar ünlülerin yuvarlaklaşması olayı ağız bölgelerine göre farklılık arz etmektedir. Ağız bölgelerinin tamamında, farklı nedenlerle, sözcük köklerinde düz-dar ünlülerin yuvarlaklaşması olayına rastlanmaktadır. Fakat sözcüklere getirilen eklerde durum biraz daha farklılaşmıştır.

¹⁶³ krş. Engin Gökçur, age., s. 34’te sağdoç, aro, ayo, sağdoş.

Bilindiği gibi Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü sözcük köklerine yuvarlak ünlülü eklerin, yuvarlak ünlülü bazı sözcük köklerine de düz ünlülü eklerin getirildiğini biliyoruz. Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliği olan düz ünlülü sözcük köklerine yuvarlak ünlülü eklerin getirilmesi olayı inceleme bölgemizin Bitlis ağızı ile Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında canlı bir şekilde sürmektedir. Yaptığımız incelemeler neticesinde sözcük köklerindeki i > ü değişimini birkaç başlık altında incelemeyi uygun gördük:

1) Türkçenin tarihî dönem metinlerinde bünyesinde yuvarlak ünlü bulunduran bazı Türkçe sözcüklerin bölgemiz ağızlarında eski şekilleriyle kullanımı devam etmektedir¹⁶⁴: için ‘çin’ < EAT. için (Van Küresinli 18-6), getir- ‘getir-’ < ET. ketür- (Bitlis 2-104, 9-21, 9-98, 10-133), eKsük ‘eksik’ < ET., OT. eksük (Bitlis 8-83), degül ‘değil’ < EAT degül (Bitlis 9-81, 9-91).

3) Düz-dar-ince ünlülerin dar-yuvarlak-ince ünlüye dönüşmesinde yuvarlaklaştırıcı v, f, g, b, m, p ünsüzlerinin etkisiyle oluşanları oldukça fazladır¹⁶⁵: bül- ‘bil-’ (Adilcevaz 1-110, 26-61, Ahlat 3-144, 9-150, 14-22, 15-77, Bitlis 7-187), cüt ‘çift’ (Bitlis 9-40, Van Yerli 4-52, Van Küresinli 14-233), çüt ‘çift’ (Adilcevaz 11-6, Erciş 9-6), püşür- ‘pişir-’ (Erciş 4-79), çevür- ‘çevir-’ (Adilcevaz 11-87, 22-197, 24-27, Ahlat 1-27, Erciş 17-136), devür ‘devir’ (Adilcevaz 12-31, 22-226, Ahlat 5-43, Bitlis 4-122), revür ‘revir’ (Ahlat 9-51), mevlüt ‘mevlit’ (Adilcevaz 16-21, Ahlat 15-105, Bitlis 10-134), bûç- ‘biç-’ (Adilcevaz 11-91), devrül- ‘devril-’ (Ahlat 16-21), cevüz ‘ceviz’ (Ahlat 1-117, Bitlis 10-78), mercümeK ‘mercimek’ (Van Yerli 13-11), bûlezik ‘bilezik’ (Erciş 1-21), zengün ‘zengin’ (Van Yerli 4-299), hePüs ‘hapis’ (Ahlat 10-117), cüvan ‘civan’ (Ahlat 10-61), çüfte ‘çifte’ (Ahlat 10-234), çüft ‘çift’ (Ahlat 11-35), bülgisayar ‘bilgisayar’ (Ahlat 15-177),

¹⁶⁴ krş. Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2005, s. 43-55’te saçü, için, sarü, demür, kirpük, artuk, ayruk, açuk, delük, eksük, tanışuk, içertü, ilerü, agu, altun, azuk, berü, dilkü, ılduz, karşu, kendü, delü, hırsuz v.b.

¹⁶⁵ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 67’de için, belürsüz, çütcü, çimdürdim; Mukim Sağır, age., s. 58’de bülüm, için, çütcü, bildün, türüst; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 89’da çevürmüş, bülürüm, şüşe; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 109, 110’da için, cevüz, bindür, demür, yessür; Mehmet Emin Gönen, age., s. 32’de bülmezdi, güvevüdür, sevürem, cevüz, çevürdiler, evüni, devrüş, döşür-, kaşuñnan, saburnan; İrfan Öztürk, age., s. 10’da için, düzdüler, altunnar.

4) Bölgemizdeki yuvarlaklaşmaların bir kısmı ise ünlü benzeştirmeleri neticesinde oluşmuştur: mühüm ‘mühim’ (Erciş 11-84), münübüs ‘minibüs’ (Adilcevaz 18-31), münür ‘münir’ (Bitlis 7-247), ünüverste ‘üniversite’ (Van Yerli 8-79).

Eklerde:

Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçesi metinlerinde bilindiği gibi düz ünlülü sözcük köklerine yuvarlak ünlülü eklerin değişik nedenlerle getirildiğini biliyoruz. Bölgemiz Bitlis ağzında Eski Anadolu Türkçesindeki ‘düz ünlülü sözcük köklerine yuvarlak ünlülü eklerin getirilmesi’ yöneliminin devam ettiğini görüyoruz. Bitlis ağzı, bu yuvarlak ünlülü eklerin kullanımının en yoğun olduğu merkezdir. Bitlis’in yakın ilçeleri Ahlat ve Adilcevaz’da da kısmen bu eklerin kullanıldığına şahit oluyoruz. Bitlis’e oranla inceleme bölgemizin daha doğusunda ve güneyinde yer alan Van ve Erciş ağızlarında bu eklerin kullanımı söz konusu değildir. Bölgemiz ağızlarında yaptığımız incelemeler neticesinde kullanılan yuvarlak ünlülü ekler aşağıda belirtilmiştir:

a) Ek fiilin geniş zaman teklik ve çokluk 3. şahıs çekiminde¹⁶⁶: nesidü ‘nesidir’ (Bitlis 9-29), vahşidülle ‘vahşidirler’ (Bitlis 9-55), éyidü ‘iyidir’ (Bitlis 9-56), bağlidür ‘bağlıdır’ (Bitlis 10-200), zengindüler ‘zengindirler’ (Adilcevaz 10-9), yahindü ‘yakındır’ (Bitlis 7-32), yağlidü ‘yağlıdır’ (Bitlis 2-33), güzeldür ‘güzeldir’ (Adilcevaz 22-177), pisdü ‘pistir’ (Bitlis 13-34).

b) +lük isimden isim yapım ekinde: çiftçilik ‘çiftçilik’ (Ahlat 7-81).

d) İlgi ekinde¹⁶⁷: sıracgilün ‘Sıracettingilin’ (Bitlis 7-251), nenemgilün ‘nenemgilin’ (Bitlis 13-75).

e) -ür ettirgenlik ekinde¹⁶⁸: emzür- ‘emzir-’ (Ahlat 15-148) bişür- ‘pişir-’ (Bitlis 2-104),

f) Geniş zaman ekinde¹⁶⁹: gelürdi ‘gelirdi’ (Bitlis 2-107), sevünür ‘sevinir’ (Adilcevaz 22-240).

¹⁶⁶ krş. Faruk Kadri Timurtaş, age., s. 49’da işdür, mârdur, güneşdür, yakındur; Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s. 61’de müddetdür.

¹⁶⁷ krş. Faruk Kadri Timurtaş, age., s. 50’de benüm, bizüm, lâlenün, olanların, senün.

¹⁶⁸ krş. Faruk Kadri Timurtaş, age., s. 48’de, geçür-, yitür-, bildür-, yağdur-, Hatice Şahin, age., s. 72’de geçür-, irür-, pişür-, bitür-, giydür-, evlendür-, karışdur-, üleşdür-.

¹⁶⁹ krş. Faruk Kadri Timurtaş, age., s. 52’de virür, yatur, belürdür, girür, bilür, alur; Hatice Şahin, age., s. 61’de virür, kılur.

ı) +lũ isimden isim yapım ekinde¹⁷⁰: sevgũlũ ‘sevgili’ (Ahlat 1-79), ewlũler ‘evliler’ (Erciş 1-37).

i) -ũk, -ũg fiilden isim yapım ekinde¹⁷¹: delũkli ‘delikli’ (Bitlis 9-64), delũg ‘delik’ (Bitlis 9-20, 9-64).

1.1.1.5.3.8. ı > u değişimi

Bõlgemiz ağızlarında ı > u değişimi gõsteren õrnekleri ũç grupta incelemeyi uygun gõrdũk:

1) Eski şekilleriyle kullanılan sõzcũkler: āęũ ‘ağı’ < OT. aęũ (Erciş 16-299), ulduz ‘yıldız’ < OT. yulduz (Van Kũresinli 1-32), řařũh ‘kaşık’ < OT. şaşık ~ řařũk (Ahlat 15-151), sarumsağ ‘sarımsak’ < OT. samursak ~ sarmusak (Adilcevaz 23-49), samursağ (Ahlat 8-32), şaruğ ‘şarik’ < ET., OT. şaruk (Bitlis 9-25), şazuğ ‘kazık’ < ET. řazęũk, řařęũk (Erciş 9-176), yaęũn ‘yakin’ < DLT’de yaęũ- ‘yaklaş-’ + -n (Adilcevaz 1-36, 7-100).

2) Bũnyesinde yuvarlak ũnlũ bulunan bazı alıntı sõzcũklerin bõlgemiz ağızlarında korundukları gõrũlũr: şamaşur ‘şamaşır’ < Far. cāmeřũy (Ahlat 1-108, Bitlis 10-40), zuęęũm ‘zıkkım’ < Ar. zaķķũm (Van Kũresinli 1-202), aęũr ‘ahır’ < Far. āęũr (Bitlis 4-174).

3) Yuvarlaklaştırıcı v, f, g, b, m, p ũnsũzlerinin etkisiyle oluşanlar: sufat ‘sıfat’ (Erciş 4-180), burağ- ‘bırak-’ (Bitlis 4-8, Van Kũresinli 7-89), camuş ‘camız’ (Adilcevaz 12-65; Van Kũresinli 6-116), burağ- ‘bırak-’ (Adilcevaz 21-138), suwa ‘sıva’ (Erciş 12-95), suvağ ‘sıva’ (Van Kũresinli 1-39), suwağ ‘sıva’ (Van Kũresinli 2-64).

4) Eski şekilleriyle kullanılan ekler: Bõlgemiz Bitlis ve Ahlat Ağızlarında Eski Anadolu Tũrkęesindeki ‘dũz ũnlũlũ sõzcũk kõklerine yuvarlak ũnlũlũ eklerin getirilmesi’ yõneliminin devam ettiğini gõrũlũr. Bu ekler:

a) -dur ettirgenlik eklerinde: şandur- ‘kandır-’ (Bitlis 6-26), yığeTdur- ‘yıkattır-’ (Bitlis 3-174), şazandur- ‘kazandır-’ (Bitlis 4-12),) şandur- ‘kandır-’ (Bitlis 6-26).

b) Sıfat-fiil eklerinde: alduęũm ‘aldığım’ (Bitlis 9-34)

¹⁷⁰ krş. Faruk Kadri Timurtaş, age., s. 50’de saadetlũ, yaşlu, yağlu, nefeslũ, tanıřıklũ; Hatice şahin, age., s. 51’de gizlũ, hũrmetlũ, keremlũ, kuvvetlũ.

¹⁷¹ krş. Faruk Kadri Timurtaş, age., s. 96’da ayruk, sınıęũn, tanışuk, uyanuk, yıkuk.

c) **-u, -ü fiilden isim yapım ekinde:** yaħu ‘yakı’ (Adilcevaz 22-168, Ahlat 14-92).

1.1.1.5.3.9. i > u değişimi

Bölgemiz Bitlis ağzında düz ünlü sözçük kök ve gövdelerine yuvarlak ünlü eklerin getirildiğini daha önce belirtmiştik. Ölçünlü Türkçede düz-dar-ince ünlü şekliyle kullanılan aşağıdaki eklerin Bitlis ağzında dar-yuvarlak kalın ünlü şekliyle kullanıldıkları görülür. Bu ekler:

a) **Ek fiilin geniş zaman teklik 3. şahıs çekiminde:** ilavedur ‘ilavedir’ (Bitlis 10-68), içindedu ‘içindedir’ (Bitlis 7-44).

b) **Görülen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde**¹⁷²: geTduħ ‘gittik’ (Bitlis 9-26), eTduħ ‘ettik’ (Bitlis 9-71), bēnduħ ‘bindik’ (Bitlis 9-26).

c) **+luħ isimden isim yapım ekinde:** vėrmemezluħ ‘vermemelik’ (Bitlis 9-35), asKerluħ ‘askerlik’ (Bitlis 9-24), eyiluħ ‘iyilik’ (Bitlis 9-39).

d) **İlgi ekinde**¹⁷³: benum ‘benim’ (Bitlis 2-60), iyiliğunun ‘iyiliğinin’ (Bitlis 9-44).

e) **Sıfat-fiil eklerinde:** eşduğun, eTduğun ‘eştiğin, ettiğin’ (Bitlis 8-148, 149), yiduğun, işduğun ‘yediğin, içtiğin’ (Bitlis 8-185).

f) **Ek fiilin görülen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde:**¹⁷⁴ gençduħ ‘gençtik’ (Bitlis 9-130), alti erkekduħ ‘altı erkektik’ (Bitlis 2-4).

g) **Öğrenilen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde:** isTemiřuħ ‘istemişsiz’ (Bitlis 2-61).

1.1.1.5.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

1.1.1.5.4.1. o > a değişimi

Bölgemiz ağızlarında o > a değişiminin gerçekteşmesi değişik şekillerde karşımıza çıkar. Sözçüklerdeki ünlü düzleşmelerinde ünlü ve ünsüz benzeştirmeleri etkili olmuřtur¹⁷⁵: şawuş ‘koğuş’ < ET. şoğus, OT. şoğuş Tü. > Ar. řāvi:ř) Adilcevaz 2-

¹⁷² krş. Faruk Kadri Timurtaş, age., s. 501’de virdük, geldük, işitdük, geçürdük, bildük, kılmaduk, olmaduk; Hatice şahin, age., s. 59’da inanduk, geldük.

¹⁷³ krş. Faruk Kadri Timurtaş, s. 50’de benüm, bizüm, lâlenün, olanlarun, senün.

¹⁷⁴ krş. Timurtaş, age., s. 130’da pür safayidük.

¹⁷⁵ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 32’de şawuş, şavaladi, savuħdan, avuşdurdi; İrfan Öztürk, age., s. 10’da şavuşa.

27) kavalala- ‘kovala-’ < kow-ala- (Ahlat 2-128, 15-26, Erciş 2-308, 15-132, Van Küresinli 4-39), Kavala- (Van Küresinli 2-82), gavalala- (Van Yerli 6-35, 19-16), prava ‘prova’ < İt. prova (Van Yerli 5-80), tamatéz ‘domates’ (Van Yerli 11-24), malla ‘molla’ < Ar. mevlā (Vab Yerli 3-33).

Aşağıdaki Türkçe sözcüklerde eski şekillerin korunumu söz konusudur: sawûrdi < OT. ‘soğu-’ Çağ. savuk (Adilcevaz 26-28), sawûh < ET. soğığ, sağık, OT., sağuk, Çağ. savuk (Adilcevaz 22-256, Ahlat 5-14, Bitlis 9-14, Van Yerli 5-45), savoḥ < Çağ. savuk (Bitlis 4-36).

1.1.1.5.4.2. o > ı, í değişimi

Bölgemiz ağızlarında ilk hecesinde geniş-yuvarlak ünlü bulunan sözcüklerin, inceltici ünsüzler, ünlü benzeştirmeleri neticesinde ünlülerini düz-dar-kalın ı ünlüsüne dönüştürdüğü görölr. İlk hece ünlüleri düşük vurgulu telaffuz edildiklerinden çoğunlukla ya düşme eğilimi gösterirler ya da düz-dar ünlülere dönüşürler: sıra ‘sonra’ (Bitlis 9-24), sıra ‘sonra’ (Bitlis 9-129), Kırna ‘korna’ < İt. corna (Van Yerli 1-396), dıḥTor ‘doktor’ < Fr. docteur (Van Küresinli 3-236), tıḥdor (Ahlat 8-7, Bitlis 9-45, Erciş 9-120), dıḥdor (Bitlis 4-17), çıcûḥ ‘çocuk’ < OT. çocuk (Adilcevaz 26-56, Bitlis 4-99), çıcoğumuz (Bitlis 2-72).

1.1.1.5.4.3. ö > è değişimi

Söz konusu örneklerde bünyesinde geniş-yuvarlak-ince ‘ö’ ünlüsü bulunan sözcüklerin, inceltici ünsüzlerin ve ünlü benzeştirmelerinin etkisiyle ünlülerini düz-dar-ince è ünlüsüne dönüştürdüğü görölr¹⁷⁶: řofër ‘şoför’ < Fr. chauffeur (Adilcevaz 11-68, Bitlis 10-107, Erciş 10-114), évle ‘öğle’ < OT. öyle ~ özle < öd+le Erciş 12-170), sële- ‘söyle-’ < ET. sözlä-, OT. söwle-, sözle- (Van Yerli 4-172).

¹⁷⁶ krş. İrfan Öztürk, age., s. 10’da èle, bèle; Mukim Sağır, age., s. 59’da şüfer, èlesi, çèzdi.

1.1.1.5.4.4. u > a değişimi

Söz konusu örneklerdeki u > a değişiminde ünlü benzeştirmelerinin etkisi vardır¹⁷⁷: maharrem ‘muharrem’ < Ar. muḥarrem (Van Küresinli 13-59), vuḳayeT ‘vukuat’ vuḳu‘ āt (Ahlat 9-103).

1.1.1.5.4.5. u > ı değişimi

Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da gerek Türkçe sözcükler ve gerekse de alıntı sözcüklerin ilk ve orta hecelerindeki yuvarlak ünlüler çoğunlukla düz-dar ünlülere dönüşür. Vurgusuz olan bu ilk hece ünlüleri ya düzleştirler ya da düşme eğilimi gösterirler. Bu daralmalarda hecenin vurgusuzluğunun yanı sıra ünlü benzeştirmelerinin de etkisi vardır.

Bölgemiz ağızlarında özellikle alıntı sözcüklerin ilk ve orta hecelerindeki u > ı değişimini gösteren örnekler oldukça fazladır¹⁷⁸: mihābbet ‘muhabbet’ < Ar. muḥabbet (Bitlis 7-35, Erciş 12-34), sultan ‘sultan’ < Ar. sulṭān (Bitlis 10-205), mihṭar ‘muhtar’ < Ar. muḥṭār (Van Küresinli 3-133, 13-145), miṣamba ‘muşamba’ < Ar. muṣamma (Adilcevaz 15-64), cıra ‘cura’ < Ar. cūr‘a (Adilcevaz 7-60, Ahlat 15-52), mihkem ‘muhkem’ < Ar. muḥkem (Bitlis 8-500), zırna ‘zurna’ < Far. sūr-nā(y) (Ahlat 4-30), mirat ‘murad’ < Ar. murād (Adilcevaz 16-76, Bitlis 8-169), ma‘ lım ‘malum’ < Ar. mā lūm (Bitlis 1-46), ‘abdilla ‘Abdullah’ (Bitlis 4-38), āhızar < Far. āh u zār (Ahlat 10-119), fıḳara ‘fukara’ < Ar. fuḳarā (Erciş 11-96), Tıran ‘turan’ < Far. tūrān (Bitlis 2-47), Qondıra ‘kundura’ (Ahlat 15-93, Bitlis 3-119), mırdar ‘murdar’ < Ar. murdār (Van Küresinli 1-36), mıstafa ‘Mustafa’ (Erciş 12-218), mıTfaḥ ‘mutfak’ < Ar. maṭbaḥ (Van Küresinli 3-534, 11-92), mızefer ‘muzaffer’ < Ar. muṣaffer (Bitlis 8-215, Erciş 11-245), sıpi ‘suphi’ (Van Yerli 4-50), mızır ‘muzır’ < Ar. muṣırr (Bitlis 8-46), sabın ‘sabun’ < Ar. ṣabun (Erciş 16-169), fasılye ‘fasulye’ (Van Yerli 14-94), mıḳayed ‘mukayyet’ <

¹⁷⁷ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 107’de mahakeme, mehekeme, meherrem; Mehmet Emin Gönen, age., s. mahfaza, mayane.

¹⁷⁸ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 33’te mısdafa, yağıp, sıbhan, mıradi, kabıl, zırna; İrfan Öztürk, age., s. 10’da zırna, boynine, yolcu, oğırriyande; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 92’de çamır, yağmır, barıt, ğarpız; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 82’de aşıra, ḥatın, yağmır, mıḥdar, mirat; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 68’de davıl, çocıḫları, olır.

Ar. muḳayyed (Bitlis 5-116), dı'a 'dua' < Ar. dú ā' (Bitlis 11-5), fıtbol 'futbol' < İng. football (Van Küresinli 1-247).

İlk ve orta hecelerde bulunan u > ı değişimi gösteren örnekler bölgemizdeki Türkçe sözcüklerde de görülmektedir: yımıṣaḥ 'yumuşak' (Adilcevaz 20-80), yımıṣaḥ (Bitlis 3-20), bılanıḥ 'bulanık' (Bitlis 10-76), bırdan 'buradan' (Bitlis 9-13), bire 'bura' (Bitlis 9-32), bılaşıḥ 'bulaşık' (Ahlat 13-16), bızav 'buzağı' < ET., OT. buzāḡu (Van Küresinli 1-406), bırnini 'burnunu' (Bitlis 7-257), bınner 'bunlar' (Bitlis 9-46), ḥatın 'hatun' < ET. ḫatun > Far., Ar. ḥātūn > Tü. hatun (Van Küresinli 1-205), sıcuḥ 'sucuk' (Bitlis 2-101, 6-62), çıbuḥ 'çubuk' (Erciş 16-284).

Bölgemiz ağızlarında ünlü aykırılışmaları neticesinde de dar-yuvarlak ünlüler düz-dar ünlülere dönüşür: buyrın 'buyurun' (Bitlis 11-115), onın 'onun' (Adilcevaz 7-46), otın 'otun' (Ahlat 15-40), olsun 'olsun' (Bitlis 7-61), yoḥdır 'yoktur' (Bitlis 9-50), sonını 'sonunu' (Bitlis 9-149), boynine 'boynuna' (Van Küresinli 14-239), kuşımız 'kuşumuz' (Bitlis 10-27), pawucımız 'papucumuz' (Bitlis 10-25), Toldır- 'doldur-' (Bitlis 3-64), o'tız 'otuz' (Van Küresinli 6-66, 8-44), konuş- 'konuş-' (Bitlis 3-109, 3-142).

Ölçünlü Türkçede yuvarlaklaştırıcı ünsüzlerin etkisiyle yuvarlaklaşan kimi sözcükler bölgemiz ağızlarında tarihî metinlerdeki eski şekillerini korumuşlardır: yımırta 'yumurta' < OT. yımirtḡa (Adilcevaz 6-51, Erciş 16-105), bıçuḥ 'buçuk' < OT. bıçuk (Erciş 15-271), koyın 'koyun' < ET. koy ~koyn ~ koyın (Ahlat 10-248).

Bölgemiz Bitlis ağızında çoğunlukla ilk hecesinde dar-yuvarlak ünlü bulunan sözcüklerin ünlülerini düz-dar ünlülere dönüştürdüğü görülür: vır- 'vur-' (Bitlis 8-511, 9-72), Tır- 'dur-' (Bitlis 8-13, 9-46), rıḥ 'ruh' (Bitlis 4-95), ıy- 'uy-' (Bitlis 8-10), urıs 'rus' (Bitlis 9-18, 9-66).

1.1.1.5.4.6. ü > ı değişimi

Bölgemiz ağızlarında alıntı sözcüklerin ilk ve orta hecelerindeki vurgusuz ü ünlüleri çoğunlukla ya düşme eğilimi gösterir ya da aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere düz-dar kalın ı ünlüsüne dönüşür: sılēman 'Süleyman' (Ahlat 15-57, Bitlis 7-254, Van Küresinli 2-79), sılēman (Bitlis 11-62, Van Yerli 1-291), sılman (Van Yerli 8-51), mısait 'müsait' < Ar. musā'id (Bitlis 2-127), tınēl 'tünel' < İng. tunnel (Bitlis 3-72), sınnet 'sünnet' < Ar. sunnet (Bitlis 10-1195), sıphan 'süphan' < Ar. subḥān (Adilcevaz

6-88), mıfTi ‘müftü’ < Ar. müftî (Bitlis 9-94), micadele ‘mücadele’ < Ar. mucādele (Bitlis 3-103), tıfeng ‘tüfek’ < Far. tüfenk (Ahlat 15-8), kıFlet ‘külfet’ < Ar. kulfet (Ahlat 15-151), cızdan ‘cüzdan’ < Ar. cuz’ + Far. dān (Van Yerli 4-188), mte‘iT ‘müteahhit’ < Ar. mute‘ahhid (Erciş 10-73), zılíf ‘zülûf’ < Far. zülf (Erciş 3-213).

Bölgemiz Bitlis ağzında ilk hecesinde dar-yuvarlak ünlü bulunan sözcüklerin ünlülerini düz-dar ünlülere dönüştürdüğü görülür: sır- ‘sür-’ (Bitlis 5-81, 7-254), ısd ‘üst’ (Bitlis 8-54), tib ‘tüp’ (Bitlis 16-171).

1.1.1.5.4.7. ü > i değişimi

Bölgemiz ağızlarında alıntı sözcüklerin ilk ve orta hecelerindeki ü ünlüleri çoğunlukla düz-dar i ünlüsüne dönüşür. Vurgusuz olan bu ilk hece ünlüleri çoğunlukla düzleşme eğilimi gösterir: singer ‘sünger’ (Van Küresinli 1-97), dinya ‘dünya’ < Ar. dunyā (Ahlat 8-10, Bitlis 10-128, 15-178), siyeter ‘süveter’ < Fr. sweater (Van Yerli 1-414), dişman ‘düşman’ < Ar. duşmān (Bitlis 5-29), tikan ‘dükkân’ < Ar. dukkân (Bitlis 10-98, Erciş 16-69), siper ‘süper’ < Fr. super (Adilcevaz 22-8), şikür ‘şükür’ < Ar. şükr (Bitlis 1-1, 7-61), kıfür ‘küfür’ < Ar. kufr (Van Küresinli 9-9), midür ‘müdür’ < Ar. müdür (Erciş 11-48), hicum ‘hücum’ < Ar. hucūm (Bitlis 9-69), mislūman ‘müslūman’ < Ar. müslim + Far. -ān (Van Yerli 16-23),

İlk ve orta hecelerde bulunan ü > i değişimi gösteren örnekler bölgemizdeki Türkçe sözcüklerde de görülmektedir tütün ‘tütün’ (Bitlis 1-99, 15-142, Van Yerli 4-102), bütin ‘bütün’ (Adilcevaz 18-41, 26-52, Ahlat 7-134, Bitlis 1-35, 4-11), bitün ‘bütün’ (Bitlis 9-112, Erciş 4-31, 17-13), sipürge ‘süpürge’ < OT. süpürgü ~ süpürge (Adilcevaz 4-67, Bitlis 8-428, Van Yerli 8-185), gimüş ‘gümüş’ (Van Yerli 17-12), birün- ‘bürün-’ (Adilcevaz 22-223), tikürük ‘tükürük’ (Erciş 13-144), piskül ‘püskül’ (Ahlat 10-163), kitüg ‘kütük’ (Adilcevaz 9-63).

Yazı dilinde yuvarlaklaştırıcı ünsüzlerin etkisiyle yuvarlaklaşan kimi sözcükler bölgemiz ağızlarında tarihî metinlerdeki eski şekillerini korumuşlardır: sipür- ‘süpür-’ < ET. sipir- / sipür- (Ahlat 1-113, Bitlis 9-156, Erciş 15-50), ügit- ‘öğüt-’ < OT. ügi-, öğüt- ~ Kzk. ügit- (Van Küresinli 5-49), kıçük ‘küçük’ < ET. kiçig, OT. kiçik ~ kiçük (Bitlis 1-52, 3-23, 9-56, Erciş 1-17), kiçüh ‘küçük’ (Van Küresinli 5-14, 13-131), öbir ‘öbür’ < o + bir (Bitlis 15-146).

Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da genellikle sözcüklerin son ses konumundaki dar-yuvarlak ünlüleri düz-dar-ince ünlüye dönüşür. Bu durum etkisini sadece sözcük köklerinde değil eklerde de gösterir:

a) Sözcük köklerinde¹⁷⁹:

üti ‘ütü’ (Adilcevaz 21-172, Bitlis 2-172, 9-42), köpri ‘köprü’ (Erciş 13-96), müfti ‘müftü’ (Adilcevaz 22-76, Ahlat 17-61, Erciş 12-289), kötü ‘kötü’ (Adilcevaz 22-103, Ahlat 5-158, Bitlis 9-40), türki ‘türkü’ (Bitlis 3-70, Erciş 1-22).

b) Eklerde:

1) Öğrenilen geçmiş zaman ekinde: geçmiş ‘göçmüş’ (Bitlis 5-50).

2) Görülen geçmiş zaman ekinde¹⁸⁰: öldi ‘öldü’ (Ahlat 13-180, 14-36), düşdi ‘düştü’ (Adilcevaz 1-74).

3) Belirtme hâli ekinde¹⁸¹: südi ‘sütü’ (Ahlat 1-19), üzügi ‘yüzüğü’ (Adilcevaz 21-12), kürki ‘kürkü’ (Van Yerli 1-5).

4) –i fiilden isim yapım ekinde: öli ‘ölü’ (Van Yerli 1-229), örti ‘örtü’ (Bitlis 8-510, Van Küresinli 17-147).

5) +^onci isimden isim yapım ekinde: dördünci: ‘dördüncü’ (Van Küresinli 1-409) dördüncü ‘dördüncü’ (Bitlis 7-188, Erciş 12-98, Van Yerli 1-127).

6) +li isimden isim yapım ekinde¹⁸²: köyli ‘köylü’ (Van Küresinli 1-122), gülli ‘güllü’ (Ahlat 17-47), türlü ‘türlü’ (Ahlat 2-84).

7) –gi fiilden isim yapım ekinde: sürgi ‘sürgü’ (Bitlis 8-425).

1.1.1.5.4.8. u > i değişimi

Bölgemiz ağızlarında eklerin son ses konumundaki dar-yuvarlak u ünlüleri düz-dar-ince i ünlüsüne dönüşür Bu ekler şunlardır:

1) Öğrenilen geçmiş zaman ekinde: olmişem ‘olmuşum’ (Bitlis 5-130).

¹⁷⁹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 90’da guyi, doli, gönşi; Ahmet Buran, age., s. 45’te türki, doğri; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 51’de türlü, kûri, kûzi; Münir Erten, age., s.10’da bori, kômşi, kûri, kûzi.

¹⁸⁰ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s.34’te durdi, tanıyidi; Engin Gökçur, age., s. 36’da oldilar, oldisa, sağodi.

¹⁸¹ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 34’te oni, buni, yununi, uzununi; Engin Gökçur, age., s. 36’da oni, buni.

¹⁸² krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 35’te kârtolli, soylilar.

- 2) Görülen geçmiş zaman ekinde¹⁸³:** kopti ‘koptu’ (Adilcevaz 2-64), koşdi ‘koştı’ (Ahlat 14-33), vuruldi ‘vuruldu’ (Bitlis 1-36).
- 3) Belirtme hâli ekinde¹⁸⁴:** oni ‘onu’ (Erciş 1-17, 7-90), buni ‘bunu’ (Erciş 1-164).
- 4) Ek fiilin öğrenilen geçmiş zaman ekinde:** yohmiş ‘yokmuş’ (Van Yerli 3-1), guşmiş ‘kuşmuş’ (Van Yerli 1-223).
- 5) –i fiilden isim yapım ekinde:** korhi ‘korku’ (Bitlis 9-67).
- 6) +°nci isimden isim yapım ekinde:** onünci ‘onuncu’ (Van Küresinli 9-285, Van Yerli 4-370).
- 7) +çi, +Çi isimden isim yapım ekinde:** toPÇi ‘topçu’ (Erciş 9-4), davulçi ‘davulcu’ (Bitlis 3-213).
- 8) –gi fiilden isim yapım ekinde:** sorgi ‘sorgu’ (Van Yerli 4-161).
- 9) Teklik 3. şahıs iyelik ekinde¹⁸⁵:** suyi, huyi ‘suyu, huyu’ (Van Yerli 1-41), oğli ‘oğlu’ (Erciş 1-46), guli, çuli ‘kulu, çulu’ (Erciş 1-123), guşi ‘kuşu’ (Van Yerli 2-9).

1.1.1.5.4.9. ü > é değişimi

otobês (Erciş 10-103, Van Yerli 4-225), otobêz (Erciş 11-178) sözcüklerindeki yuvarlak ünlülerin düzleşmesinde ünlü benzeştirmelerinin etkisi vardır:

“bêyûK ve bêyög” sözcükleri Orta Türkçe dönemindeki asli şekillerini büyük ölçüde korumaktadır: bêyûK ‘büyük’ < OT. bedük ~ bedük (Van Küresinli 5-147), bêyög ‘büyük’ < OT. bedük ~ bedük (Bitlis 9-56).

1.1.1.5.5. Geniş Ünlülerin Daralması

1.1.1.5.5.1. e > é değişimi

Sözcüklerin bünyesindeki düz-geniş-ince ‘e’ ünlüleri; y, l, s, ş, z, c, ç ve r gibi inceltici ünsüzlerin etkisiyle düz-yarı geniş-ince ‘é’ ünlüsüne dönüşür¹⁸⁶: patatêz ‘patates’ (Bitlis 1-27), kêşke ‘keşke’ < Far. kâşki (Bitlis 9-137), êrmeni ‘Ermeni’ (Bitlis

¹⁸³ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s.34’te durdi, tanıyidi; Engin Gökçur, age., s. 36’da oldilar, oldisa, sağodi.

¹⁸⁴ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 34’te oni, buni, yununi, uzununi; Engin Gökçur, age., s. 36’da oni, buni.

¹⁸⁵ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 34’te uci, soni, toni, oğli.

¹⁸⁶ krş. Engin Gökçur, age., s. 37’de çêşme, ebdêst, şênnih, pêşembe, pêş, cehêz, cêb.

9-87), atêş ‘ateş’ < Far. âteş (Bitlis 1-88), trèn ‘tren’ < Fr. train (Ahlat 15-29), otêl ‘otel’ < Fr. hôtêl (2-87), yêtîm ‘yetim’ < Ar. yetîm Van Küresinli 1-19), pèynîr ‘peynir’ < Far. penîr (Ahlat 1-18), rêhan ‘reyhan’ < Ar. reyḥān (Ahlat 10-190), herkêş ‘herkes’ < Far. her + kes (Ahlat 5-38), sèyrêle ‘seyreyle’ (Bitlis 7-26), tînêl ‘tünel’ < Fr. tunnel (Bitlis 3-72), kîrêç ‘kireç’ < Far. gîreç (Van Yerli 20-110), bîlêT ‘bilet’ < Fr. billet (Van Yerli 4-132), rêşber ‘rençper’ < Far. rencber (Adilcevaz 22-43), sîlêman ‘Süleyman’ (Van Küresinli 2-79), êpêyce ‘epeyce’ (Bitlis 4-101), cêb ‘cep’ < Ar. ceyb (Bitlis 2-181), çêhêz ‘çeyiz’ < Ar. cihāz (Van Küresinli 5-40).

Türkçenin tarihî dönem metinlerinde bazen i ünlüsüyle bazen de e, ê ünlüleriyle yazılan aşağıdaki Türkçe sözcükler bölgemizdeki ağızlarda eski şekillerini korumuşlardır: yêr < OT. yêr (Bitlis 9-54), bêş < ET., OT. beş ~ biş (Bitlis 9-154), yê- < ET. yi- (Adilcevaz 20-76, Van Küresinli 1-381), êş < ET., OT. eş ~ iş (Van Küresinli 1-193), vêr- < ET. ber-, bir- ; OT. bêt- (Ahlat 14-20, Van Küresinli 1-153) yêgen < ET. yâgân ~ yigân (Adilcevaz 11-96), êyi < EAT. eyi < ET. eygü < âdgü (Bitlis 1-1), bêşig < OT. bêtîk ~ bişik (Ahlat 15-13).

1.1.1.5.5.2. e > i değişimi

Oluşumlarında inceltici ünsüzlerin inceltici ve daraltıcı etkisi vardır¹⁸⁷: tilifon ‘telefon’ < Fr. téléphone (Van Yerli 25-9), tilêfon ‘telefon’ < Fr. téléphone (Erciş 9-105), cib ‘cep’ < Ar. ceyb (Van Küresinli 1-59, 11-24, 18-65), çökeliğ ‘çökelek’ (Van Yerli 18-259), yimeg ‘yemek’ (Bitlis 3-7, 10-155), ceriyan < Ar. cereyān (Van Küresinli 3-178), çerçive ‘çerçeve’ < Far. çār + çûbe (Erciş 11-221), yimin ‘yemin’ < Ar. yemîn (Van Küresinli 15-14), jilêtin ‘jelatin’ < Fr. gélatine (Erciş 10-159), şiy ‘şey’ < Ar. şey (Adilcevaz 25-41), benziyen ‘benzeyen’ (Bitlis 2-1)

Aşağıdaki Türkçe sözcükler bölgemizdeki ağızlarda Türkçenin tarihî dönemlerindeki eski şekillerini korumuşlardır: yîl ‘yel’ < ET. yîl~ yîil~ yêl (Van Küresinli 2-73), yi- ‘ye-’ < ET. yi- yâ-; OT. yi- ye- (Adilcevaz 4-100, 6-67, 19-37, Ahlat 15-86, Bitlis 2-33, 6-64, 8-176, 9-156, Erciş 8-16 Van Küresinli 1-464, Van Yerli 20-101), di- ‘de-’ < ET. ti-; DLT. ti-: têt- (Bitlis 2-45, 3-70, 3-243, 8-365, 9-29, 9-110, 9-

¹⁸⁷ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 112 ve 113’te çerçive, patatis, şartil, kefin, atış; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 92, 93 ’te dêmîye, zatin, satî, ğatin.

163, 10-150, 9-149, Ahlat 3-37, Van Yerli 4-126), yiddi ‘yedi’ < ET. yiti (Bitlis 3-254), yit- < OT. yèt-(Bitlis 6-11, 9-148), yitmiş ‘yetmiş’ < ET. yè:tmiş ~ yetmiş ~ yitmiş (Bitlis 4-56), törıyen ‘türeyen’ < ET. törü-t- ; OT. törü- (Bitlis 9-59).

1.1.1.5.5.3. e > ı değişimi

Söz konusu örneklerde düşen y sesinin inceltici ve daraltıcı etkisi vardır: sılıman ‘Süleyman’ (Van Yerli 8-51), rıhan ‘reyhan’ (Erciş 1-216),

1.1.1.5.5.4. a > é değişimi

İnceltici ř ünsüzünün etkisiyle oluşmuştur: mayêş ‘maaş’ < Ar. ma‘ āş (Van Yerli 20-211).

1.1.1.5.5.5. o > u değişimi

Bölgemiz ağızlarında sözcüklerin ilk hecelerindeki geniş-yuvarlak o ünlülerinin dar-yuvarlak u ünlüsüne dönüşmesindeki en belirgin etken ünlü benzeştirmeleridir. Geniş yuvarlak ünlülerin dar-yuvarlak ünlülere dönüşmesi ile ilgili örneklerin bir kısmının Azerbaycan ve Türkmen Türkçelerinde bir kısmının da çağdaş Kıpçak lehçelerinden Kazan Tatarcasında ve Başkurtçada kullanıldıklarını görüyoruz. Bu kullanımlar bölgede yüzyıllardır tabakalaşan Azerbaycan, Türkmen ve Kıpçak Türkçelerinin izlerini göstermektedir: buynuz ‘boynuz’ < ET. [müngüz ~ mingiz] ~Az. Trkm. buynuz (Van Küresinli 6-81, Van Yerli 3-24), utuz ‘otuz’ ~ Bşk. utız ~ TatK. utız (Van Küresinli 5-41), un ‘on’ ~ Bşk., TatK. un ~ Az., Trkm. on (Ahlat 7-131, 15-172, Bitlis 3-166, 9-154, Van Yerli 4-267), sul ‘sol’ ~ TatK. sul yak (Van Yerli 3-59), unnan ‘ondan’ ~ Bşk., TatK. ul (Teklik 3. şahıs zamiri) (Bitlis 10-6), Kuyi ‘koyu’ ~ Bşk., TatK. kuyı Van Küresinli 3-391), umuz ‘omuz’ (Adilcevaz 8-1, 16-78 Ahlat 14-94, Bitlis 3-240, Van Yerli 5-275).

1.1.1.5.5.6. ö > ü değişimi

Bölgemiz ağızlarında bazı sözcüklerin ilk hecelerindeki geniş yuvarlak ö ünlüleri dar yuvarlak ü ünlüsüne dönüşür. Bu ses değişikliği günümüz Azerbaycan, ve Türkmen Türkçeleri ile bazı Kıpçak lehçelerinde de görülür: güzgi ‘gözü’ ~ Ker. güzgi~güzgü ~ Az. güzgü ~ Kırg. küzgü (Erciş 13-99), üküz ‘öküz’ ~ Bşk., TatK. ügiz, (Bitlis 10-108, Erciş 5-148, Van Küresinli 9-158), yün ‘yön’ ~ Bşk., TatK. yün (Van Küresinli 1-23), tük- ‘dök-’ ~ TatK. tük- (Adilcevaz 7-45), yüküz ‘öküz’ < Bşk. ügiz, TatK. ügiz. (Bitlis 10-109), ügüt- ‘öğüt-’ < Kaz. ügüv (Adilcevaz 2-65, 7-49, 11-19, 14-20, 25-19, Erciş 4-46, 4-87, 5-148, 9-227, Van Yerli 11-3), gürenek ‘görenek’ (Ahlat 4-28).

1.1.1.5.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi

1.1.1.5.6.1. i > a değişimi

Çoğunlukla alıntı sözcüklerde karşılaştığımız bir ses değişikliğidir. Oluşumunda ünlü benzeştirmelerinin ve ğ, h ünsüzlerinin kalınlaştırıcı, genişletici etkisi vardır: sahab ‘sahip’ < Ar. şaḥīb (Ahlat 7-160,14-31, 15-40, Bitlis 2-230, Erciş 1-70, 10-127, Van Küresinli 1-228, 3-508, Van Yerli 1-66), cahal ‘cahil’ < Ar. cāḥil (Erciş 15-199, Van Yerli 7-2), şehaT ‘şahit’ < Ar. šāḥid (Erciş 9-36), şahad ‘şahit’ < Ar. šāḥid (Van Küresinli 6-70, Van Yerli 3-59), ŞahaT ‘şahit’ < Ar. šāḥid (Bitlis 9-154), iltahab ‘iltihap’ < Ar. iltihāb (Ahlat 17-15, Van Yerli 5-399), teSbah ‘tespih’ < Ar. tesbīḥ (Ahlat 10-265), zahaT ‘zahit’ < Ar. zāḥid (Van Yerli 18-92).

1.1.1.5.6.2. ı > e değişimi

Söz konusu örneklerdeki ünlü genişlemelerinde ünlü benzeştirmelerinin ve h ünsüzünün genişletici etkisi vardır: ergus ‘ırgat’ (Erciş 17-90), herslen- ‘hırslan-’ < Ar. ḥirş + Tü. +lan- (Erciş 4-176).

1.1.1.5.6.3. i, ī > è değişimi

İlk yazılı kaynaklardan itibaren Türkçe sözcüklerin ilk hecelerindeki i ünlüleri bazen i, bazen de kapalı e (è) ünlüsüyle gösterilmiştir. Bu durum Batı Türkçesinin son dönemlerine kadar devam etmiştir. Eski yazının ünlüleri belirlemedeki yetersizliği bu konudaki bilgilerimizin sınırlı kalmasına sebebiyet vermiştir. Bugün ölçünlü Türkçede e ünlüsü ile ifade edilen birçok sözcük Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi metinlerinde bazen i; bazen de kapalı e (è) ünlüsü ile ifade edilmiştir. Bu durum Osmanlıcanın son dönemlerinde değişmiş, Eski Türkçe, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinde i ve kapalı e ünlüsü ile ifade edilen birçok sözcük, günümüz yazı dilinde artık e ile ifade edilmeye başlanmıştır.

Bölgemiz ağızları ölçünlü Türkçenin bu i ünlülerini e yapan tutumuna karşı eski şekillerin kullanılmasını ısrarla devam ettirmekte, birçok alıntı sözcüğün bünyesindeki düz-dar-ince ‘i, ī’ ünlülerini yarı geniş, kapalı e (è) ünlüsüne dönüştürmektedir. Bölgemiz ağızlarında i > è ünlü genişlemesindeki en belirleyici faktör ünlü benzeştirmeleridir. Bunun yanında genişletici bir etkiye sahip h, ğ ve Arapçadan alınma ayın (ع) seslerinin de ünlüleri genişletmede rol oynadıkları görülmektedir¹⁸⁸: həcab ‘hicap’ < Ar. hicāb (Erciş 10-35), eh̄san ‘ih̄san’ < Ar. ih̄sān (Ahlat 11-70, Bitlis 4-162, Erciş 3-15), helle ‘hile’ < Ar. h̄ile (Erciş 15-261), deġeş- ‘deġiş-’ (Ahlat 5-44, Bitlis 5-3, Erciş 1-20, Van Küresinli 3-201), deyēş- ‘deġiş-’ (Van Küresinli 16-73), tarēh ‘tarih’ < Ar. tāriḥ (Bitlis 1-14, Van Küresinli 13-261, 14-12), deyēl ‘deġil’ (Bitlis 1-32, 7-40), hēkaT ‘hikāyet’ < Ar. ḥikāyet (Bitlis 1-10), eh̄diyaç ‘ihtiyaç’ < Ar. ihtiyāc (Adilcevaz 11-10), sēh̄er ‘sihir’ < Ar. siḥr (Van Küresinli 18-63), teravēh ‘teravîh’ < Ar. terāviḥ (Ahlat 16-209), hamēt ‘hamit’ < Ar. ḥamīd (Erciş 1-164), salēh ‘salih’ < Ar. ṣālīḥ (Van Yerli 4-1), selē ‘salih’ (Adilcevaz 22-143), şeh̄eT ‘şehit’ < Ar. şeh̄id (Van Yerli 20-151), cēh̄ez ‘çeyiz’ < Ar. cihāz (Van Küresinli 13-161), ceh̄ez ‘çeyiz’ < Ar. cihāz (Ahlat 12-53), ecab ‘icap’ < Ar. icāb (Van Küresinli 11-87), vērane ‘virane’ < Far. vīrāne (Erciş 12-74), vēran ‘viran’ < Far. vīrān (Erciş 15-192), polēs ‘polis’ < Fr. police

¹⁸⁸ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 35, 36’da zeher, yendirir, eşidipler, gētdik, hadē, heş, h̄ers, kantēn, tarēhden, hēkaye, salēh; İrfan Öztürk, age., s. 11’ de gētdi, abēler, devrēş, zēhnim; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 70’te şeher, sēze, gētse; Mukim Sağır, age., s. 63, 64’te şeher, nenni, pekē, hangē, eh̄diyaç; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 113-117’de ēhanet, eh̄diyar, yēn-, zencir, polēs, zēh̄en; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 93, 94’te pehlevan, belkem, pēşman, zehin, fēġan.

(Adilcevaz 4-38, Erciş 12-217), lèra (Bitlis 2-67), lère ‘lira’ < İt. lira (Van Küresinli 8-161), pècema ‘pijama’ < Fr. pyjama (Van Küresinli 7-71), valèz ‘valiz’ < Fr. valise (Bitlis 15-3, Van Küresinli 10-18), elbèse ‘elbise’ < Ar. elbise (Bitlis 4-106, Van Küresinli 13-34), pèşman ‘pişman’ < Far. peşimān (Erciş 7-48), kèlo ‘kilo’ < Fr. kilo (Bitlis 2-3), māvèn ‘muavin’ < Ar. mu‘āvin (Bitlis 11-5, Erciş 12-222), mèlyon ‘milyon’ < Fr. million (Bitlis 15-144), èdman ‘idman’ < Ar. idmān (Van Yerli 20-132), ècad ‘icat’ < Ar. icād (Erciş- 8-8) yanè ‘yani’ < Ar. ya‘ nī (Bitlis 9-61), lèmon ‘limon’ (Adilcevaz 25-141), sèvaS ‘sivas’ (Ahlat 5-7), vèraj ‘viraj’ < Fr. virage (Ahlat 12-74), potèn ‘potin’ < Fr. bottine (Ahlat 10-57), apantès ‘apandis’ < Fr. appendice (Ahlat 5-111), bèçara ‘biçare’ < Far. biçāre (Adilcevaz 5-22), uzèr ‘üzeyir’ (Erciş 11-35), mèrac ‘miraç’ < Ar. mi‘ raç (Bitlis 4-144), èlaç ‘ilaç’ < Ar. ‘ilāc (Ahlat 3-87, Van Yerli 25-120), èdam ‘idam’ < Ar. i‘ dām (Bitlis 9-98), èhtèraz ‘itiraz’ < i‘ tirāz (Adilcevaz 7-122), zèreheT ‘ziraat’ < Ar. zirā‘ at (Adilcevaz 1-17).

Türkçenin tarihî dönemlerinde e ve kapalı e ünlüsü ile söylenen birçok sözcük bölgemiz ağızlarında eski şekillerini korumuştur: gèT- < ET. kè:t- (Ahlat 1-46, Bitlis 3-64), gèt- (Bitlis 7-350, 9-3, Erciş 3-1), èyi < EAT. eyü < ET. eygü ~ edgü (Bitlis 9-15), èyilen- < EAT. eyü < ET. eygü ~ edgü (Adilcevaz 22-50), gèy- < ET. ked- (Van Yerli 4-118), gēsi ‘giysi’ (Bitlis 8-37), èn- ‘in-’ < ET. èn- ; en- / in- (Van Küresinli 14-17), yèn- ‘in-’ (Adilcevaz 17-16, 22-230, Ahlat 2-23, Bitlis 2-47, 4-149), èşīT- ‘işit-’ < ET. èşid-, eşid-, eşit- (Ahlat 14-89, 15-1, Van Yerli 1-229), bèyöK ‘büyük’ < ET. bedük bedük (Bitlis 2-69), yè- ‘ye-’ < ET. yi-, yā- (Adilcevaz 6-50), yèrmi ‘yirmi’ < ET. yigirmi, yegirmi (Van Yerli 8-20), gene ‘yine’ < ET. yana, yänä, yinä (Bitlis 2-171).

1.1.1.5.6.4. i > e değişimi

Bölgemiz ağızlarında i > e ünlü genişlemesindeki en belirleyici faktör ünlü benzeştirmeleridir. Bunun yanında genişletici bir etkiye sahip h, ğ ve Arapçadan alınma ayın (خ) seslerinin de ünlüleri genişletmede rol oynadıkları görülmektedir¹⁸⁹: zeher

¹⁸⁹ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 35, 36’da zeher, yèndirir, èşidipler, gètdik, hadè, heş, hërs, kantèn, tarèhden, hékaye, salèh; İrfan Öztürk, age., s. 11’ de gètdi, abèler, devrèş, zèhnim; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 70’te şèher, sèze, gètse; Mukim Sağır, age., s. 63, 64’te şèher, nenni, pekè, hangè, èhdiyaç; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 113-117’de èhanet, èhdiyar, yèn-, zencir, polès, zèhèn; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 93, 94’te pehlevan, belkem, pèşman, zehin, fèğan.

‘zehir’ < Far. zehr (Ahlat 9-300, Erciş 2-294, 8-17, 16-96, Van Küresinli 1-61), şehir ‘şehir’ < Far. şehir (Bitlis 4-194, 12-57, Van Yerli 25-25), zeyin ‘zihin’ < Ar. zihn (Van Yerli 1-44), tezbek ‘tespih’ < Ar. tesbih (Ahlat 9-133), teSbeh ‘tespih’ (Adilcevaz 24-108), tembeh ‘tembih’ < Ar. tenbih (Ahlat 9-105), pelemango ‘flamingo’ (Van Küresinli 12-110), belke ‘belki’ < Ar. bel + Far. ki (Adilcevaz 1-93, 13-55, Erciş 5-22, Van Küresinli 13-131), nemet ‘nimet’ < Ar. ni‘met (Bitlis 3-90, Van Küresinli 8-122, 13-339), ‘eynat ‘inat’ < Ar. ‘inād (Bitlis 7-324, Van Yerli 15-117).

1.1.1.5.6.5. ü > o değişimi

“otobos” sözcüğündeki ünlü genişlemesinde ünlü benzeştirmeleri etkili olmuştur. otobos ‘otobüs’ < Fr. outobus (Adilcevaz 22-6, Ahlat 5-54, Erciş 3-12).

1.1.1.5.6.6. u > û değişimi

Bölgemiz ağızlarında ilk hecesinde geniş-yuvarlak ünlü bulunan sözcüklerin sonraki hecesinde dar-yuvarlak ünlü bulunduğu takdirde bu ünlüler ünlü benzeştirmelerinin etkisiyle geniş-yuvarlak ünlülere dönüşür. Dar-yuvarlak ünlülerin genişlemesinde bazen genişletici bir etkiye sahip b, m, v dudak, diş-dudak ünsüzleri ile h gırtlak ünsüzünün etkisi vardır: oĥûT- ‘okut-’ (Adilcevaz 22-18), ĥonûş- ‘konuş-’ (Adilcevaz 22-1), doldûr- ‘doldur-’ (Ahlat 3-20), ĥocûĥûm ‘çocuĥûm’ (Adilcevaz 22-7), yoĥdûr ‘yoktur’ (Bitlis 9-60), ĥonûş- ‘konuş-’ (Van Yerli 17-40), noĥût ‘nohut’ (Bitlis 8-523), tombûl ‘tombul’ (Van Yerli 18-85), bûĥda ‘buĥday’ (Ahlat 1-40, Van Yerli 1-288, 10-9), Toldûrûrdûĥ ‘doldururduk’ (Adilcevaz 3-48), tawûĥ ‘tavuk’ (Adilcevaz 22-340), zorlûĥ ‘zorluk’ (Bitlis 2-46), olsûn ‘olsun’ (Bitlis 1-1), Pambûĥ ‘pamuk’ (Bitlis 2-106), davûl ‘davul’ (Van Yerli 15-117).

1.1.1.5.6.7. ü > û değişimi

Bölgemiz ağızlarında sözcüklerin ikinci ve son hecelerinde bulunan dar yuvarlak ünlüler ilk hecelerdeki geniş yuvarlak ünlülerin etkisiyle genişleme temayülü gösterirler. Dar-yuvarlak ünlülerin genişlemesinde bazen genişletici bir etkiye sahip

dudak, diş-dudak ünsüzleri ile h gırtlak ünsüzünün etkisi vardır: görüşüm ‘görüşüm’ (Van Yerli 1-9), gözüm ‘gözüm’ (Ahlat 2-141), gördüm ‘gördük’ (Van Küresinli 13-204), tökül- ‘dökül-’ (Van Küresinli 1-290), görün- ‘görün-’ (Van Yerli 3-47), köyümüz ‘köyümüz’ (Van Küresinli 1-214), ömür ‘ömür’ (Van Küresinli 3-210), büyük ‘büyük’ (Van Yerli 7-1).

1.1.1.5.6.8. u > o değişimi

Bölgemiz ağızlarında u > o değişimine neden olan etmenleri 2 grupta incelemeyi uygun gördük:

a) g, v, m, b, p gibi yuvarlaklaştırıcı dudak, diş-dudak ve damak ünsüzlerinin ve ünlü benzeştirmelerinin etkisiyle genişleyenler¹⁹⁰: savoh ‘soğuk’ < ET. soğığ, sogık , Çağ. savuk (Bitlis 4-36), soyoh (Van Küresinli 1-55), davolci ‘davulcu’ < Ar. tabl+ T. +cı (Bitlis 3-215), tavoh ‘tavuk’ < ET. tağı ~ takığı; OT. tağık ~ tağık ~ tağık (Van Küresinli 18-139), vapor ‘vapur’ < Fr. vapeur (Erciş 9-92, Van Yerli 8-30), podra ‘pudra’ < Fr. poudre (Ahlat 13-36), salamore ‘salamura’ < İt. salamoiare (Bitlis 2-15), marol ‘marul’ (Van Küresinli 12-126), rom ‘rum’ (Bitlis 15-25), istanbol ‘İstanbul’ (Bitlis 15-183), dahol ‘davul’ < tabl (Bitlis 5-97), kopop gel- ‘kopup gel-’ (Bitlis 8-393), Konda ‘kundura’ (Bitlis 3-119).

b) Bünyesinde geniş yuvarlak ünlü bulunup eski şeklini koruyan sözcükler¹⁹¹: oğra- ‘uğra-’ < ET. oğra- (Ahlat 8-65, Van Yerli 5-255), dodağ ‘dudak’ < tötak, Az. dadağ, Trkm. dödak (Ahlat 10-28), oyan- ‘uyan-’ < ET. odun- Az., Kzk., Trkm. oyan- (Ahlat 10-215, 10-258, Van Yerli 1-247, 5-241), Kocağ ‘kucak’ < OT. kuçak; DLT. koç + ak ~ Tatk. koçak (Van Yerli 16-21), oyağ ‘uyanık’ < ET. oduğ (Erciş 16-139), kondağ ‘kundak’ < Uyg. kong + da-k (Ahlat 14-110, Bitlis 1-74, 1-98, Van Yerli 16-18).

¹⁹⁰ krş. Ahmet Buran - şerife Oğraş, age., s. 71’de büyük, güzel, böyü; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 114-116’da ögey, ölke, önvan, böyi, böhdan, mömin, möracat, döl bent; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 95’te böyü, möhür, mömin, möhlet, hörmet; Mehmet Emin Gönen, age., s. 36’da möhlet, böğün, sofı, bosdan.

¹⁹¹ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 36’da oyatdılar, kondağlar, oğraşdım, oğur, böyühdür, güzel.

1.1.1.5.6.9. ü > ö değişimi

Bölgemiz ağızlarında ü > ö değişimine neden olan etmenleri 3 grupta incelemeyi uygun gördük:

a) g, v, m, b, p gibi yuvarlaklaştırıcı dudak, diş-dudak ve damak ünsüzlerinin ve ünlü benzeştirmelerinin etkisiyle genişleyenler: böyök ‘büyük’ (Ahlat 2-36, 14-51, Bitlis 3-20, 3-124, 4-129), böyög ‘büyük’ (Adilcevaz 22-6, Ahlat 1-122, 13-79, Erciş 2-237), böyûK ‘büyük’ (Bitlis 4-99), böyü- ‘büyü-’ < OT. bedû- (Adilcevaz 15-10, Erciş 16-264, Bitlis 2-32), ‘ömmet ‘ümmet’ < ummet (Bitlis 4-158), kömes ‘kümes’ (Adilcevaz 22-295), bögön ‘bugün’ (Erciş 7-89), bēyög ‘büyük’ < ET. bedük (Ahlat 13-121, Bitlis 9-56), bēyöK ‘büyük’ (Bitlis 2-69, 3-158), löks ‘lüks’ < Fr. luxe (Bitlis 6-17), TölbenT ‘tülbent’ < Far. ter + bend (Adilcevaz 23-39).

b) “h” gırtlak ünsüzünün genişletici etkisiyle genişleyenler: hörmet ‘hürmet’ < Ar. ħurmet (Adilcevaz 2-114, 11-107, Ahlat 5-158, Bitlis 4-162, 7-297, Van Yerli 15-69), hökmi ‘hüküm’ < Ar. ħukm + T. ü / i (Adilcevaz 16-63), hökümat ‘hükümet’ < Ar. ħükümet (Bitlis 3-111), hökömaT (Van Yerli 18-107), hökümet (Van Küresinli 14-27), möhlet ‘mühlet’ < Ar. muhlet (Van Küresinli 9-91), höküüm ‘hüküm’ < ħukm (Bitlis 4-200), höcum ‘hücum’ < Ar. hucüm (Ahlat 9-142, Erciş 12-173), möhöüm ‘mühim’ < Ar. muhim (Erciş 11-88), möhöüm ‘mühim’ < Ar. muhim (Ahlat 9-184, Bitlis 4-171), zöhre ‘zühre’ < Ar. zuhre (Erciş 7-43), möhömmat ‘mühimmat’ < Ar. muhimmat (Erciş 2-215), möömmat ‘mühimmat’ < Ar. muhimmat (Erciş 2-225), möhömmat (Ahlat 12-65), möhtac ‘muhtaç’ (Adilcevaz 21-108).

c) Bünyesinde geniş yuvarlak ünlü bulunup eski şeklini koruyan sözcükler: güzel ‘güzel’ < göz < köz +el ~ Az. gözäl, Trkm. gözel (Adilcevaz 9-63, 22-109, Ahlat 2-111, 15-72, Bitlis 4-129, Van Küresinli 3-228, 16-101), törü- ‘türe-’ ET., OT. törü- (Ahlat 16-77), töri- ‘türe-’ < ET., OT. törü- (Bitlis 9-59), yöri- ‘yürü-’ < ET. yorı- (Van Küresinli 3-368).

1.1.1.6. Ünlü Türemesi

Bölgemiz ağızlarında ünlü türemeleri genellikle sözcük başlarında ve sözcük içlerinde bulunur. Bu nedenle ünlü türemelerini türeme şekillerine göre iki grupta inceledik:

1) Sözcük Başında Ünlü Türemeleri

Diğer Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da ünlü türemeleri genellikle başında ‘r, l, v’ ünsüzü bulunan sözcüklere getirilir¹⁹²:

i türemesi: ıwan ‘Van’ (Erciş 9-34, Van Küresinli 4-21), ıvan ‘Van’ (Adilcevaz 6-30, Van Küresinli 7-159).

i türemesi: ireşber ‘rençper’ (Ahlat 1-56), ilahna ‘lahana’ (Ahlat 15-157), inahla ‘lahana’ (Ahlat 2-42, 10-182, Bitlis 7-176).

u türemesi: urus ‘Rus’ (Ahlat 9-151, Bitlis 9-10, 9-64, Erciş 9-181), uwan ‘Van’ (Van Yerli 3-27), urum ‘Rum’ (Ahlat 10-23), urıs ‘Rus’ (Bitlis 9-18).

ü türemesi: üzürğar ‘rüzgār’ (Adilcevaz 2-47, ürüzğar ‘rüzgar’ (Ahlat 5-60), Ahlat 11-19), üzülğar ‘rüzgar’ (Adilcevaz 14-10, Erciş 5-4), ülüzüm ‘lüzum’ (Van Yerli 6-15),

Ölçünlü Türkçede ünlüsü düşürülen aşağıdaki sözcükler bölgemiz ağızlarında eski şekillerini korumuşlardır: ısıcaḥ ‘sıcak’ < OT. isig +cak (Bitlis 8-74), isicaḥ (Van Küresinli 6-48, Van Yerli 5-344, 25-127), isiTme ‘sıtma’ < ısı < OT. isi + t + ma ~ Trkm. ısıtma, Ker. isitme, Özb. isitmä (Ahlat 10-240).

2) İç seste Ünlü Türemeleri

Birincisi ünsüzle biten, ikincisi ünsüzle başlayan iki hece arasında ünlü türemesi oluşur¹⁹³:

â türemesi: ğásábeT ‘kasvet’ < Ar. ķasvet (Van Yerli 4-129).

¹⁹² krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 72’de irehmed, irecep, ilazım, urusu; Mehmet Emin Gönen, age., s. urus; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 97’de iras, ilazım, irevan, ireyhan, irahat, urus; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 144’te issıtma, ırza, urus, urum, ülüzgar.

¹⁹³ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 73’te hapısını, almaniyada; Mehmet Emin Gönen, age., s. 39’da tıraḥdor, sabur, zeher, ekisler, ğuruba; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 97’de sıçırır, hepisi, atiref, titiredim; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 145-147’de medërese, alaman, ķontorol, apartuman, üfüle-.

i türemesi: apartıman ‘apartman’ < Fr. appartement (Bitlis 4-129, Van Küresinli 3-263), moderin ‘modern’ < Fr. moderne (Van Küresinli 8-74), yahñini ‘yahni’ < Far. yahñi (Adilcevaz 11-125) farısça ‘Farsça’ (Erciş 13-53).

i türemesi: moderin ‘modern’ (Adilcevaz 11-104), kómpile ‘komple’ < Fr. complet (Adilcevaz 13-100), emice ‘amca’ (Bitlis 1-38, Van Küresinli, 4-43), emica (Bitlis 4-191), enflasyon ‘enflasyon’ < Fr. inflation (Erciş 14-12), sipor ‘spor’ < Fr. sport (Bitlis 9-70).

u türemesi: apartuman ‘apartman’ (Ahlat 5-39)

Bölgemiz ağızlarında aşağıdaki sözcükler eski şekillerini korumuşlardır: yalanız ‘yalnız’ < ET. yalangus, yalanguz, yalıñuz yalañuz (Van Yerli 10-8), yumuru ‘yumru’ < ET. yumburu (Adilcevaz 22-265).

1.1.2. Ünsüzler

Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılan ünsüzlerin hepsi inceleme bölgemizde kullanılmaktadır. Bu ünsüzlerin dışında tonlulaşma, tonsuzlaşma, süreklileşme gibi fonetik nedenlerle bazı ara ünsüzler de bölgemiz ağızlarında değişik sıklık oranları ile kullanılır. Ölçünlü Türkçede kullandığımız ünsüzler dışında bölgemiz ağızlarında kullanılan diğer ünsüzler şunlardır: ğ, Ç, F, ğ, ğ, ğ, h, h, h, k, K, K, k, l, P, r, r, S, T, w.

1.1.2.1. ğ ünsüzü

Ötümlü, sızıcı bir ünsüzdür. c-j değişiminin tamamlanmadığı durumlarda oluşur: içad ‘icat’ (Bitlis 2-22), içlal ‘İclal’ (Van Yerli 1-250), geçe ‘gece’ (Van Yerli 22-50), meğbur ‘mecbur’ (Van Yerli 1-358, 4-46), ücret ‘ücret’ (Adilcevaz 8-88).

1.1.2.2. Ç ünsüzü

Ötümlü diş eti ünsüzü c ile ötümsüz diş eti ünsüzü ç arasında boğumlanan bir ünsüzdür. ç ünsüzünden daha yumuşak bir ses tonuyla telaffuz edilir¹⁹⁴: Çırağ ‘çırak’

¹⁹⁴ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 75’te genÇ, Çocıhsız, kepÇe, gırbanÇ; Mukim Sağır, age., s. 76’da hizmetçi, aççı; Demir, age., s. 78’de keşifÇi, saÇ, taşÇı; Engin Gökçur, age., s. 43’te ÇınKo, Çıra, işÇi, aşÇi.

(Bitlis 8-245), Çır- (Bitlis 8-46), Çız- ‘çiz-’ (Erciş 4-65), awuÇ ‘avuç’ (Van Yerli 1-13), güÇ ‘güç’ (Van Yerli 8-58), aÇ ‘aç’ (Van Yerli 6-118), Çılbr (Van Küresinli 3-225), Çingo ‘çinko’ (Van Yerli 18-73), kerpiÇ ‘kerpiç’ (Van Yerli 1-20), hēkātÇi ‘hikayeci’ (Bitlis 5-56).

1.1.2.3. F ünsüzü

f ünsüzü ile v ünsüzü arasında boğumlanan yarı ötümlü bir f ünsüzüdür¹⁹⁵: masraF ‘masraf’ (Van Yerli 1-343), deF ‘tef’ (Van Yerli 1-349), Fişne ‘vişne’ (Ahlat 10-118, Bitlis 10-86), saF ‘saf’ (Erciş 17-160), deFTē ‘defter’ (Van Küresinli 2-129), şeFTali ‘şeftali’ (Van Yerli 1-23), kiFTe ‘köfte’ (Bitlis 3-21), heFTe ‘hafta’ (Ahlat 14-128, Bitlis 9-148), hoşaf ‘hoşaf’ (Bitlis 15-64), küFTe ‘köfte’ Adilcevaz 23-100), şeFaḥ ‘şafak’ (Van Küresinli 1-76), yuFKa ‘yufka’ (Bitlis 8-588).

1.1.2.4. ğ ünsüzü

Kalın ünlülü sözcüklerde kullanılan art damak ünsüzüdür. Bölgemiz ağızlarında bu ünsüze kalın ünlüyle başlayan sözcük başlarında sıklıkla; sözcük içlerinde ise nadiren karşılaşılır. İnceleme bölgemizin Bitlis, Erciş, Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında kalın ünlüyle başlayan sözcüklerde yerini, Arapçanın etkisiyle ortaya çıkan ötümsüz, küçük dil ünsüzü k’ya bırakmıştır. Bölgemiz Van Küresinli ve Van Yerli ağızlarında kalın ünlülü sözcüklerin başında sıklıkla, diğer ağızlarda ise nadiren kullanılır. Bölgemiz Van Yerli ağzında kalın ünlülü sözcük başlarında bu sesin yanında yarı ötümlü art damak K ünsüzü de kullanılır¹⁹⁶: ğará ‘kara’ (Van Küresinli 7-85), ğarışık ‘karışık’ (Van Küresinli 5-194), ğal- ‘kal-’ (Van Küresinli 14-222), ğoy- ‘koy-’ (Van Küresinli 5-133), ğoyun ‘koyun’ (Van Küresinli 5-149), ğarlıdağ ‘karlıdağ’ (Van Küresinli 3-475), ğuş ‘kuş’ (Van Yerli 1-11), ğaşıḥ ‘kaşık’ (Van Küresinli 5-147), ğarı ‘karı’ (Van Küresinli 4-36), ğasatura ‘kasatura’ (Van Küresinli 12-14), ğırağ ‘kırağı’ (Van Küresinli 1-180), ğaleci ‘kaleci’ (Van Küresinli 1-277), ğoḥu ‘koku’ (Van Küresinli 8-22), ğutar- ‘kurtar-’ (Van Küresinli 8-68), ğoca, ğız ‘koca, kız’ (Van Yerli

¹⁹⁵krş. Ahmet Buran, age., s. 48’de üsuF ; Demir, age., s. 78’de seFer, seFiyeye, sıFırdan, teFik.

¹⁹⁶ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 76’da oğli, buğde, ğanı, ğarga; Mukim Sağır, age., s. 77’de ğatma, ğızlar, ğormedim; İrfan Öztürk, age., s. 15’te ğardaşım, ğeder, ğoḥusuni, ğırḥ, ğatar, ğısım, ğırmızı.

33-39), ğahve ‘kahve’ (Van Küresinli 1-5), ğaçah ‘kaçak’ (Van Küresinli 12-81), ğaş- ‘kaç-’ (Van Küresinli 1-315), ğanat ‘kanat’ (Van Küresinli 1-351), ğaz- ‘kaz-’ (Van Küresinli 1-470), ğorhunç ‘korkunç’ (Erciş 8-55), ğop- ‘kop-’ (Ahlat 9-83), ğah- ‘kalk-’ (Adilcevaz 2-111), ğıyma ‘kıyma’ (Adilcevaz 6-36), ğapat- ‘kapat-’ (Erciş 4-18), ğuruş ‘kuruş’ (Erciş 5-97), ğol ‘kol’ (Erciş 1-69), balğon ‘balkon’ (Ahlat 9-215, Van Küresinli 3-233), hağaret ‘hakaret’ (Van Küresinli 8-222), piğaP ‘pikap’ (Van Küresinli 3-278), ğarga ‘karga’ (Van Küresinli 1-392), banğa ‘banka’ (Ahlat 17-64, Van Yerli 4-334), anğara ‘Ankara’ (Van Yerli 6-5), muğayyeT ‘mukayyet’ (Van Küresinli 1-278).

1.1.2.5. ğ ünsüzü

Kalın ünlülü sözcüklerle hece kuran ön damak g ünsüzüdür¹⁹⁷: ğavur ‘gâvur’ (Adilcevaz 13-102, Erciş 10-211, Van Küresinli 1-269, Van Yerli 7-21), ahanĝ ‘ahenk’ (Bitlis 8-191), rüzĝar ‘rüzgâr’ (Ahlat 4-21, 5-60, Bitlis 8-449, Erciş 2-6, Van Küresinli 2-73, 18-36, Van Yerli 17-72, ĝizli ‘gizli’ (Van Küresinli 16-82), ĝılĝıl (Bitlis 15-187, dezĝah ‘tezĝâh’ (Ahlat 2-64), üzürĝar ‘rüzgâr’ (Ahlat 11-19),

1.1.2.6. ğ ünsüzü

Bölgemiz ağızlarının tamamında kullanılan bir ünsüz olup ölçünlü Türkçede kullanılan yumuşak g sesinden ayrılan, ötümlü, sızıcı küçük dil ünsüzüdür. Özellikle kalın ünlülü sözcüklerde daha baskılı söylenir. Dil, sözcüğün telaffuzu esnasında gırtlığa doğru kayarak hırıltılı bir özellik kazanır¹⁹⁸: buĝde ‘buĝday’ (Bitlis 3-95), sıĝara ‘sigara’ (Adilcevaz 1-13), yoĝun ‘yoĝun’ (Van Küresinli 2-61), yoĝurd ‘yoĝurt’ (Bitlis 2-111), cıĝare ‘sigara’ (Bitlis 3-136), bulĝur ‘bulgur’ (Bitlis 2-13), aĝaş ‘aĝaç’ (Erciş 1-131), yorĝan ‘yorgan’ (Adilcevaz 25-43), doĝ- ‘doĝ-’ (Van Küresinli 13-56), konuşmaĝe ‘konuşmaĝa’ (Bitlis 1-9), yiyecaĝuĝ ‘yiyeceĝiz’ (Bitlis 1-8), aşıaĝe ‘aşıaĝıya’ (Bitlis 9-104), yıĝ- ‘yıĝ-’ (Adilcevaz 14-19, Bitlis 3-6, 5-140, Van Küresinli 5-175), doĝri ‘doĝru’ (Adilcevaz 5-6), baĝışliye ‘baĝışlaya’ (Bitlis 9-123, asKerliĝumi

¹⁹⁷ krş. Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 56’da ğavır, rüzĝar; Ahmet Buran, age., s. 48’de düĝân “döven”,

¹⁹⁸ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 307’de baĝle-, daĝle-, soĝan, Taĝ, Toĝri, aĝe; Ahmet Buran, age., s. 49’da boĝuldu, aĝaç; Münir Erten, age., s. 6’da ayaĝıya, baĝliyacaĝılı, baĝarsuĝını, görduĝu.

‘askerliğimi’ (Bitlis 9-27), boyağam ‘bayayım’ (Van Yerli 1-13), gidecağam ‘gideceğim’ (Bitlis 9-31), yasTığı ‘yastığı’ (Erciş 1-27).

1.1.2.7. h ünsüzü

Sızıcı, ötümsüz bir ünsüz olup boğaz boşluğunda oluşur. Ölçünlü Türkçedeki normal h ünsüzüne oranla gırtlığın biraz daha gerisinde oluşur. Genellikle ince ünlülü sözcüklerde hece oluşturur. Bölgemiz ağızlarında bünyesinde "ح" sesi bulunan Arapça menşeli sözcüklerin telaffuzunda ortaya çıkar¹⁹⁹: heyvan ‘hayvan’ < Ar. hayvān (Bitlis 9-54, Erciş 10-50), hārb ‘harp’ < Ar. harb (Bitlis 9-62), hafız < Ar. hafız (Erciş 13-32), mehle ‘mahalle’ < Ar. maḥalle (Ahlat 15-30), hāci < Ar. hāce (Ahlat 2-136, Bitlis 3-60, 9-73, Erciş 10-87), hāc ‘hac’ < Ar. hacc (Bitlis 4-75), heyat ‘hayat’ < Ar. hayāt (Ahlat 16-1, Erciş 10-82, Van Yerli 9-39), tāhlil < Ar. taḥlil (Bitlis 7-52), heram < Ar. ḥarām (Erciş 10-113), hīdūt ‘hudut’ < Ar. ḥudūd (Ahlat 9-118), hēdūt < Ar. ḥudūd (Bitlis 9-85), helal < Ar. ḥalāl (Bitlis 4-178), eḥsan ‘ihsan’ < Ar. iḥsān (Bitlis 4-142), haḫ < Ar. ḥaḫḫ (Adilcevaz 22-106), hesud ‘hasut’ < Ar. ḥasūd (Erciş 2-140), ḥasān ‘hasan’ < Ar. ḥassan (Bitlis 2-43), hemam < Ar. ḥammām (Bitlis 9-41), hemal ‘hamal’ < Ar. ḥammāl (Bitlis 3-203), heram < Ar. ḥarām (Erciş 10-113).

1.1.2.8. h ünsüzü

Boğaz derinliğinde oluşan sert, hırıltılı bir sestir. Bölgemiz ağızlarında başında ve ortasında h ünsüzü bulunan sözcüklerin bir kısmı ile başında, ortasında ve sonunda k ünsüzü bulunan sözcüklerdeki seslerin çoğu bu sese dönüşür. İnce ünlülü sözcüklerde orta damağa yakın bir yerde, kalın ünlülü sözcüklerde ise art damağa yakın bir yerde boğumlanır. Bölgemiz ağızlarında bünyesinde "خ" sesi bulunan Arapça ve Farsça menşeli sözcüklerde ortaya çıkar. Türkçe sözcüklerde de katı, patlamalı k ünsüzü ile biten bütün sözcükler ve ekler sızıcılaşarak h ünsüzüne dönüşür: ²⁰⁰: ḥalḥ ‘halk’ < Ar.

¹⁹⁹ krş. Münir Erten, age., s. 6’da ḥab, ḥabeş, ḥabse, ḥacca, ḥade, ḥāfız, ḥakim; Sadettin Özçelik, age., s. 43’te muḥannete, rehmet, siḥḥet, mīḥsabe, ḥamam, herḥalda, ḥala; Mehmet Emin Gönen, age., s. 44’te ḥesret, eḥmed, seḥatda, heyvan; İrfan Öztürk, age., s. 15’te eḥmed, ḡehraman, meḥemmed, ḡeḥve, rehmet.

²⁰⁰ krş. İrfan Öztürk, age., s.15’te sabah, çoh, ufah, yapdih, tarih, doḡdor, vahıd, ḥala; Mehmet Emin Gönen, age., s. 45’te ḥanımınan, ḥarman, ḥoca, ḥesde, ḥoş, taḥda; Hamza Zülfikar, agm., s. 307’de

halk (Bitlis 10-30), halk ‘halk’ < Ar. halk (Bitlis 2-147), muhlus ‘muhlis’ < Ar. muhlis (Adilcevaz 11-68), ihtiyar ‘ihtiyar’ < Ar. ihtiyār (Bitlis 9-137), hasdahana ‘hastane’ < Far. haste + hāne (Adilcevaz 16-39), hizmet ‘hizmet’ < Ar. hidmet (Ahlat 16-21), hayin ‘hain’ < Ar. hā’in (Adilcevaz 15-36), hayin (Van Yerli 1-35), halis ‘halis’ < Ar. hālis (Van Küresinli 4-5), hatır ‘hatır’ < Ar. hātir (Bitlis 9-64), hutbe ‘hutbe’ (Bitlis 7-157), hoşab ‘hoşaf’ < Far. hoş + āb (Van Yerli 21-28), hēr ‘hayır’ < Ar. hayr (Bitlis 9-120), harman ‘harman’ < Far. hirmen (Ahlat 14-18), hizmetker ‘hizmetkâr’ < Ar. hidmet + Far. kâr (Erciş 4-111), herebe ‘harabe’ < Ar. harābe (Bitlis 9-5), tahta ‘tahta’ < Far. tahte (Van Yerli 6-161), hısım ‘hısım’ < Ar. hışm (Erciş 1-64), ahır ‘ahır’ < Far. āhūr (Ahlat 14-79), hoş ‘hoş’ < Far. hoş (Ahlat 1-5), oh ‘ok’ (Ahlat 16-110), yoh ‘yok’ (Ahlat 2-146), yatah ‘yatak’ (Ahlat 1-47), sawuh ‘soğuk’ (Bitlis 9-14), ufah ‘ufak’ (Ahlat 14-65).

1.1.2.9. ħ ünsüzü

Hırıltılı, sızıcı, sedasız bir ön damak ünsüzüdür. Hırıltılı h sesinin ince ünlülerle kullanılan şeklidir. Bu ses ince ünlülü sözcüklerde k > h değişmesinin bir sonucu olarak en çok sözcük sonlarında bulunur²⁰¹: tehde ‘tahta’ (Bitlis 2-107), tehmek (Bitlis 8-643), direhTor ‘traktör’ (Adilcevaz 6-125), düzlük ‘düzlük’ (Van Yerli 8-24), sürdühdan ‘sürdükten’ (Bitlis 8-618), götürürdüh, yürütürdüh ‘götürürdük, yürütürdük’ (Van Yerli 6-146), gördühlerimiz ‘gördüklerimiz’ (Bitlis 3-114), döndüh ‘döndük’ (Erciş 2-37), geTmeħ ‘gitmek’ (Adilcevaz 16-25), gördüh ‘gördük’ (Bitlis 1-29).

1.1.2.10. k ünsüzü

Genellikle kalın ünlülü sözcüklere gelen sedasız, süreksiz, patlayıcı bir ünsüzdür. Arapçadaki (ك) karşılığında kullanılan bir ünsüzdür. Bölgemiz Bitlis, Ahlat,

helife, hedeme, ruhset; Ahmet Buran, age., s. 48’de çohtır, yahama, halbur, habar; Sadettin Özçelik, age., s. 43’te çaħmaħ, görmedih, hırhız, ifah, pıcaħ; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 100’de rızih, ortalih, ancaħ, uşaħ; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 56’da habar, hañcer, harab, hasda, hatın.

²⁰¹ krş. Hamza Zulfikar, agm., s. 306’da eyhmeyh, göyh; İrfan Öztürk, age., s. 16’da eyhmeyh, büyüklüyhde, geldiyhden, rehmet diyh, beyhlediħ, birliyhde, töyhdüh; Engin Gökçur, age., s. 45’te gördüh, ögödürdüh, böyödürdüh.

Adilcevaz ve Erciş ağızlarında kalın ünlülü sözcüklerin genellikle ilk seslerini teşkil eder. Van ağızlarında kullanımı nadirdir. Van ağızlarında kalın ünlülü sözcük başlarında yerini patlaklığını kaybetmiş yarı ötümlü K ve ötümlü ğ sesine bırakır. Bölgemiz ağızlarında iç ve son ses olarak kullanımı nadirdir²⁰²: kırh, kırhıkale ‘kırk, Kırıkkale’ (Adilcevaz 20-39), kavurka ‘kavurga’ (Adilcevaz 25-100), kardaş ‘kardeş’ (Ahlat 14-36), kuma ‘kuma’ (Ahlat 14-31), kal- ‘kal-’ (Ahlat 2-116, Bitlis 9-33), halk ‘halk’ (Bitlis 3-217), kafa, koca, kız, kal- ‘kafa, koca, kız, kal-’ (Adilcevaz 22-17), kalb ‘kalp’ (Adilcevaz 22-8), kaş- ‘kaç-’ (Ahlat 15-5), kavun ‘kavun’ (Erciş 1-16), kırmızı ‘kırmızı’ (Erciş 1-18), koyun ‘koyun’ (Ahlat 14-4, 14-79), kavga ‘kavga’ (Bitlis 9-71), kahreman ‘kahraman’ (Bitlis 9-82), kırh ‘kırık’ (Ahlat 2-21), kırP- ‘kırp-’ (Ahlat 1-46), kar, kış ‘kar, kış’ (Bitlis 2-24), kari ‘karı’ (Ahlat 14-100), kahwe ‘kahve’ (Bitlis 9-48), kuti ‘kutu’ (Bitlis 9-47), kal- ‘kal-’ (Bitlis 9-3), katiyen ‘katiyen’ (Van Yerli 11-63), kız, koca ‘kız, koca’ (Erciş 1-25), kavga ‘kavga’ (Bitlis 9-71), vaqid ‘vakit’ (Bitlis 10-187) Tokuz ‘dokuz’ (Bitlis 10-71), şakaci ‘şakacı’ (Adilcevaz 4-62), akıbet ‘akıbet’ (Ahlat 9-126), yakasız ‘yakasız’ (Bitlis 8-184), aklıma ‘aklıma’ (Erciş 1-5), sakalli ‘sakallı’ (Erciş 1-40), başke ‘başka’ (Bitlis 9-24), halk ‘halk’ (Bitlis 10-187).

1.1.2.11. K ünsüzü

k ünsüzünün kalın ünlülü sözcüklerde kullanılan şeklidir. Bu ünsüz kalın ünlülü sözcüklerde kullanılan normal k sesine oranla patlaklığını kaybetmiş bir art damak k ünsüzüdür. Kalın ünlülü sözcüklerin söz başlarındaki k ünsüzü Azerbaycan Türkçesinde art damak ğ ünsüzüne dönüşürken bölgemiz özellikle Van ağızlarında bu değişim yarım kalmıştır. Bölgemiz Van Yerli ve Küresinli ağızlarında sözcük başlarındaki k ünsüzleri için bir yandan yarı ötümlü art damak K ünsüzü kullanılırken öte taraftan da ötümlü art damak ğ ünsüzü kullanılır. Hatta yaptığımız derlemelerde aynı kişinin aynı sözcükteki sesi bazen yarı ötümlü art damak K ünsüzü ile bazen de ötümlü art damak ğ ünsüzü ile telaffuz ettiğine şahit olduk. Bu sesin derleme bölgemizin kuzeyindeki Bitlis, Ahlat, Adilcevaz ve Erciş ağızlarında kullanımı nadirdir. Sesin yerini söz konusu yerlerde

²⁰² krş. Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 57’de kabileden, kabristana, kabul, kadar, kahve, aklı; Sadettin Özçelik, age., s. 44’te kıymalı, kaşıhtan, başka, fakat, maşas, keder; Münir Erten, age., s. 6’da kabul, kádár, kadın, kahve, kaleye, kalır; Hamza Zülfikar, agm., s. 307’de kız, karın, kurt, kapi, ketil, kelb, kıyamet, kefes; Mehmet Emin Gönen, age., s. 46’da kaput, kabadaylıh, kara, kuşkanada, koncalari, kıl, kavun.

süreksiz, patlayıcı art damak k sesi almıştır. Bölgemiz ağızlarında genellikle sözcük başlarında kullanılırken iç ses olarak kullanımı nadirdir²⁰³: Kardaş ‘kardeş’ (Van Yerli 1-8), Kıyamet, Kal-, Káyın ‘kıyamet, kal-, kayın’ (Van Yerli 1-45), Karanfil ‘karanfil’ (Van Yerli 1-33), Kahrır, Kádár ‘kahrır, kadar’ (Van Yerli 1-15), Kayınvalide ‘kayınvalide’ (Van Yerli 1-16), bayKuş ‘baykuş’ (Van Yerli 1-223), aKraa ‘akraba’ (Van Küresinli 1-28), ahsaKKal ‘aksakal’ (Van Küresinli 13-144), Komutan ‘komutan’ (Van Küresinli 1-296), Kovala- ‘kovala-’ (Van Küresinli 2-82), heKKarya ‘Hakkari’ (Van Yerli 2-18), Kız, Koca ‘kız, koca’ (Van Küresinli 3-174), Kabırğa ‘kaburga’ (Van Küresinli 3-225), Konuş- ‘konuş-’ (Van Küresinli 6-2), Koş ‘koç’ (Van Küresinli 5-179), yaKub ‘Yakup’ (Van Küresinli 5-189), KocalıT ‘kocalmış’ (Van Küresinli 3-128), KıymeTTi ‘kıymetli’ (Van Küresinli 13-238), baKKal ‘bakkal’ (Adilcevaz 25-34), aKlına ‘aklına’ (Ahlat 2-170), Karpuz ‘karpuz’ (Erciş 4-179), şaFKa ‘şapka’ (Erciş 4-17), Kaza, Komşuluğı ‘kaza, komşuluğu’ (Adilcevaz 2-96).

1.1.2.12. K ünsüzü

Yarı ötümlü bir ünsüz olup ince ünlülü sözcüklerde kullanılır. Bölgemiz ağızlarında kullanılan K sesi k-g arası bir ses olup k sesine oranla patlaklıgını hafifçe kaybetmiş bir ünsüzdür. Art damaklı K sesinin ince ünlülü sözcüklerde kullanılan şeklidir. Sözcük başlarında kullanımı oldukça nadirdir. Genellikle iç ve son ses olarak kullanılır. Bölgemiz ağızlarında sözcük sonlarındaki katı patlamalı ünsüzlerin ötümlüleşmesinden dolayı bu sesin sözcük sonlarında kullanım alanı daha fazladır²⁰⁴: yükseK ‘yüksek’ (Erciş 4-41), asKerliK ‘askerlik’ (Erciş 4-13), , reşberliK ‘rençperlik’ (Adilcevaz 22-43), çölmeK ‘çömlek’ (Erciş 5-37), kesik ‘kesik’ (Erciş 13-62), çeK- ‘çek-’ (Adilcevaz 3-12), esKi ‘eski’ (Adilcevaz 2-97), eşKe ‘eşiğe’ (Erciş 9-28), eteK ‘etek’ (Van Yerli 7-15), bəyöK ‘büyük’ (Bitlis 2-69), çöreK ‘çörek’ (Erciş 1-66), eKmeK ‘ekmek’ (Adilcevaz 22-196), eKmey ‘ekmek’ (Van Yerli 11-57), öKüz ‘öküz’

²⁰³ krş. Ahmet Buran, age., s. 48’de Kaya; Necati Demir, *Ordu İli ve Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001, s. 79’da çıKana, deliKannının, ırmaK, yoK.

²⁰⁴ krş. Ahmet Buran, age., s. 48’de davalıK, çevliK; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 75’te beKlemiş, gideK, keklıK, ineK; İrfan Öztürk, age., s. 16’da demniK, ekmek, heçirdeK, keklıK, asgeliK, seKgiz, yüzüK, yemeK.

(Van Yerli 11-39) eKmeg ‘ekmek’ (Ahlat 5-132, Bitlis 8-472), Kendím ‘kendim’ (Van Küresinli 5-21), KerPiç ‘kerpiç’ (Erciş 5-128), seKiz ‘sekiz’ (Ahlat 1-46).

1.1.2.13. k ünsüzü

Genellikle kalın ünlülü sözcüklerle, bazı durumlarda yarı-kalın sözcüklerle hece kuran, ötümsüz k ünsüzüdür: Bölgemiz ağızlarında bazen alıntı sözcüklerdeki ince a (â) sesinin yanında bazen de ön damaklı k’nin yanındaki ünlünün kalınlaşması sonucunda da ortaya çıkmaktadır²⁰⁵: kír ‘kir’ (Adilcevaz 1-157, Bitlis 8-476, Van Küresinli 3-202, Van Yerli 20-217), kıra ‘kira’ (Adilcevaz 25-165), kar (Adilcevaz 25-22), kambah (Ahlat 10-84, 15-37, Bitlis 8-150), bekâr ‘bekâr’ (Ahlat 10-46), kâfdar (Van Küresinli 1-188), kîFTe ‘köfte’ (Ahlat 15-2, Bitlis 5-69, Van Küresinli 11-32), imkân ‘imkân’ (Ahlat 14-49, Bitlis 4-148), kağıt ‘kâğıt’ (Bitlis 2-135, 10-135, Erciş 3-40), kağız ‘kâğız’ (Erciş 1-183), kîFleT ‘külfet’ (Ahlat 15-151), kîflet ‘külfet’ (Ahlat 5-145), kírbit ‘kibrit’ (Erciş 1-157), üçkağıTçi ‘üçkâğıtçı’ (Van Yerli 4-300), hékaya ‘hikâye’ (Van Yerli 20-136), kazım ‘kâzım’ (Van Küresinli 8-47), kor ‘kör’ (Bitlis 8-152, Erciş 13-32, Van Küresinli 1-95), kâfi ‘kâfi’ (Bitlis 2-11), kamlı ‘kâmil’ (Bitlis 8-84), mekân ‘mekân’ (Van Küresinli 3-583), senetkar ‘sanatkâr’ (Bitlis 3-118), istikâm ‘istihkâm’ (Van Yerli 15-2).

1.1.2.14. l ünsüzü

Genellikle kalın ünlülü sözcüklerle hece kuran ön-damaklı ince l ünsüzüdür: Bölgemiz Küresinli ağızında kullanımı yaygındır²⁰⁶. ilâç (Adilcevaz 4-93), 23-36, Erciş 5-111), Van Küresinli 5-146, 7-20), balalama (Van Küresinli 1-366), dalıma (Van Küresinli 1-299), mal (Van Küresinli 16-56), sallâ- (Van Küresinli 2-42), dallar- (Van Küresinli 1-148), ilaş ‘ilaç’ (5-349), lazım (Van Küresinli 17-142), nâlbeki (Van Küresinli 5-146).

²⁰⁵ krş. Ahmet Buran, age., s. 48’de duriykan; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 58’de kağıt, kahya, katip, körmişkan, mekan, nikah.

²⁰⁶ krş. Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 58’de celalim, eveła, fałan, fūlan, hała, qabuı, hilaı, maħbuı.

1.1.2.15. P ünsüzü

p-b arasında boğumlanan yarı ötümlü bir ünsüzdür. Bölgemiz ağızlarında hem sözcük başlarında hem de sözcük sonlarında kullanılır²⁰⁷: Parmaḡ ‘parmak’ (Adilcevaz 4-11, Van Yerli 5-313), Pambûḡ ‘pamuk’ (Bitlis 2-105), Pêrşembe ‘perşembe’ (Van Küresinli 3-260), Pēnur ‘peynir’ (Bitlis 2-96), Parzun (Ahlat 13-58), şaraPçi ‘şarapçı’ (Van Küresinli 2-57), yaP- ‘yap-’ (Adilcevaz 3-5, 4-74, Bitlis 9-27, 9-37), iP ‘ip’ (Ahlat 3-65, Van Küresinli 7-66), maTḲaP ‘matkap’ (Bitlis 1-96), hePi ‘hepsi, bütünü’(Bitlis 9-53).

1.1.2.16. S ünsüzü

s ile z arasında boğumlanan yarı ötümlü, sızıcı bir ünsüzdür. Genellikle s > z değişiminin, bazı durumlarda z > s değişiminin ara merhalesini teşkil eden örneklerde karşımıza çıkar²⁰⁸: Sebze ‘sebze’ (Van Yerli 1-15, Van Küresinli 12-125), herkeS ‘herkes’ (Bitlis 5-59), Sebet ‘sepet’ (Ahlat 5-71, Erciş 4-127, 9-149), teSbêh ‘tespih’ (Van Yerli 5-201), teSbeh ‘tespih’ (Ahlat 9-136), Sekerat (Van Yerli 1-183), teSKere ‘tezkere’ (Adilcevaz 11-49, Van Küresinli 13-1169, biddiS ‘Bitlis’ (Bitlis 3-255), bidliS (Bitlis 9-31), hırḡıSlıḡ ‘hırsızlık’ (Van Yerli 11-47), Saten ‘zaten’ (Ahlat 1-79, 5-70), Satan ‘zaten’ (Bitlis 8-348), ḡuduS ‘kuduz’ (Ahlat 15-11), Sindan ‘zindan’ (Van Yerli 3-34), nufuS ‘nüfus’ (Bitlis 2-4), iS ‘iz’ (Bitlis 10-49), ḡaSte ‘gazete’ (Van Küresinli, 8-92, Van Yerli 4-235), namaS ‘namaz’ (Bitlis 4-144), patatêS ‘patates’ (Van Yerli 15-64), cehêS ‘çeyiz’ (Erciş 4-91), sêvaS ‘Sivas’ (Ahlat 5-7), SebeTṬer ‘sepetler’ (Ahlat 5-71).

1.1.2.17. T ünsüzü

t ile d arasında boğumlanan yarı ötümlü t ünsüzüdür. Bu ünsüzün bölgemiz ağızlarında iç ve son ses olarak kullanımı daha fazladır. Özellikle Bitlis ağzında sözcük

²⁰⁷ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s.75’te mekteP, gidiP, tesPi, yaPTıḡ; Necati Demir, age., s. 80’de aPdesden, diPlerini, hePsini, yaPdı.

²⁰⁸ krş. Mukim Sağır, age., s. 81’de taḡmaşsam, aremaşsın, şalatalıḡı; Necati Demir, age., s. 80’de ḡırmaSsa, herkeS, sekiS, Sopa.

başında T sesinin kullanımı oldukça yaygındır. Bitlis ağızı dışındaki bölgelerde sözcük başındaki kullanımı seyrek²⁰⁹:

Sözcük başlarında: TaT- ‘tat-’ (Bitlis 7-179), Tad, Tuz ‘tat, tuz’ (Bitlis 15-36), Tır- ‘dur-’ (Bitlis 9-46), Tabance ‘tabanca’ (Bitlis 2-70), Top ‘top’ (Bitlis 9-71), Toğri ‘doğru’ (Bitlis 2-181), Toli ‘dolu’ (Bitlis 9-57), Tur- ‘dur-’ (Bitlis 9-159), Tam ‘dam’ (Bitlis 9-23), Tolme ‘dolma’ (Bitlis 5-135), cemil Tayi ‘Cemil Dayı’ (Bitlis 6-469), Toğum ‘doğum’ (Bitlis 6-4), Tolan- ‘dolan-’ (Ahlat 14-11, Bitlis 9-9), Tırnağ ‘tırnak’ (Van Küresinli 18-88), Taş ‘taş’ (Adilcevaz 22-43, Bitlis 9-64, Van Küresinli 3-310), Tolma, Tomatéz ‘dolma, domates’ (Adilcevaz 3-66), Tekral ‘tekrar’ (Erciş 9-101), Toldûr- ‘doldur-’ (Adilcevaz 3-48).

Sözcük içlerinde ve sonlarında: Bölgemiz ağızlarında sözcük sonlarındaki katı-patlamalı ünsüzler çoğunlukla ötümlüleşir. Bu nedenle bölgemiz ağızlarında T sesinin iç ve son ses olarak kullanımı oldukça yaygındır: usTa ‘usta’ (Van Yerli 18-92), maTkaP ‘matkap’ (Bitlis 1-96), mıhTar ‘muhtar’ (Van Küresinli 3-133), êhTiyaç ‘ihtiyaç’ (Adilcevaz 2-97), lasTiK ‘lastik’ (Van Küresinli 2-124), biTlis ‘Bitlis’ (Van Yerli 8-21), desTi ‘testi’ (Erciş 9-152), çıFTe ‘çifte’ (Van Küresinli 17-134), heFTe ‘hafta’ (Bitlis 9-148), kiFTe ‘köfte’ (Bitlis 3-21), yasTıgi ‘yastığı’ (Erciş 1-27), niyeT ‘niyet’ (Adilcevaz 24-109), zahaT usTa ‘Zahit Usta’ (Van Yerli 18-92), unuT- ‘unut-’ (Erciş 3-236), fesaT ‘fesat’ (Van Küresinli 18-102), şikayaTÇi ‘şikâyetçi’ (Van Küresinli 3-493), aT- ‘at-’ (Adilcevaz 22-58), iT ‘it’ (Erciş 10-190), rahmeT ‘rahmet’ (Adilcevaz 3-47), mileT ‘millet’ (Adilcevaz 2-125), reheTTîh ‘rahatlık’ (Bitlis 2-163), berbaT ‘berbat’ (Bitlis 9-58), işiTTile ‘işittiler’ (Bitlis 9-157).

²⁰⁹ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 306’da taṭli, ṭaru, ṭaş; İrfan Öztürk, age., s. 14’te sūt, baṭlıcan, devleT, arvaT, damaT, tuTdi, deveT; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 76’da bêşTa, yoḥTur, üsTûnda, vakıT, isTi; Demir, age., s. 80’de geTdim, gösTerim, otuTdular, usTamsın.

1.1.2.18. w ünsüzü

Çift dudakta boğumlanan sızıcı, ötümlü v ünsüzüdür. Çift dudak v'si olarak bilinen bu ses bölgemiz ağızlarında yaygın olarak kullanılır²¹⁰: war 'var' (Adilcevaz 22-10, Ahlat 5-158, 14- 26, 14-79, Bitlis 9-6, Erciş 1-54, 15-218), dewa 'deva' (Adilcevaz 20-34), yawan 'yavan' (Adilcevaz 20-16), hawa 'hava' (Bitlis 9-22), wesike 'vesika' (Bitlis 3-97), awuç 'avuç' (Erciş 1-54), wā 'var' (Adilcevaz 7-6), dawul 'davul' (Bitlis 3-213), çawuş 'çavuş' (Erciş 4-5), zawali 'zavallı' (Adilcevaz 22-32), wefat 'vefat' (Bitlis 4-97), tawuh 'tavuk' (Bitlis 8-74), ewlen- 'evlen-' (Adilcevaz 4-36), ıwan 'Van' (Erciş 9-34), çuwal 'çuval' (Ahlat 14-76, Van Küresinli 7-64, 13-190), sawûh 'soğuk' (Bitlis 9-14), yawaş 'yavaş' (Bitlis 1-45), tatwan 'Tatvan' (Bitlis 9-8), wala 'Vallahi' (Bitlis 9-50), awuşdur- 'ovuştur-' (Adilcevaz 22-247), kähwe 'kahve' (Bitlis 9-48), kəwüş- 'kavuş-' (Erciş 1-28), wezelin 'vazelin' (Erciş 1-156), duwan 'divan' (Adilcevaz 24-45), perwana 'pervane' (Erciş 9-230), hawas 'heves' (Van Yerli 4-289), ewlü 'evli' (Erciş 1-37).

Tablo 5: Van Gölü Havzası Ağızlarındaki Ünsüzleri Gösterir Şema

	Süreksiz			S ü r e k l i						
				Sızıcı			Akıcı			
							Burun Akıcıları	Ağız akıcıları		
	Sedalı	Yarı sedalı	Sedasız	Sedalı	Yarı sedalı	Sedasız		Yanaklı	Titrek	Nefesli
Dudak	b	P	p				m			
Diş- Dudak				v, w	F	f				
Diş	d	T	t	z	S	s	n			
Diş-damak	c	Ç	ç	j		ş				
Ön damak	g	K	k, k̄	ğ		h̄		l, l̄	r	y
Art damak	ğ	Q	q	ğ		h̄				
Gırtlak				h̄		h				

²¹⁰ krş. Mukim Sağır, age., s. 81'de bıraw (brawo), köwe (köye), mewlud (mevlid), awu (abu); Ahmet Buran, age., s. 48'de v̇ırık "ishal", v̇ıṫıṫık düş- "endişe et-"; Engin Gökçur, age., s. 48'de Kāvurgā, dāvul, çāvūş, çuval.

1.1.2.1. Ünsüz Değişimleri

1.1.2.1.1. Ötümlüleşme

Ötümlüleşme, ötümsüz ünsüzlerin kendi karşılıkları olan ötümlü ünsüzlere dönüşmesi olayına denir. Azerbaycan Türkçesinin etki alanı içerisinde yer alan bölgemiz ağızlarında, sözcük sonlarında, daha önce de belirttiğimiz üzere ötümsüz ünsüzlerin bulunması nadirdir. Ölçünlü Türkçedeki katı-patlamalı ünsüzler bölgemiz ağızlarında ötümlü karşılıkları olan bir ünsüze dönüşür. Bazı durumlarda bu ötümlüleşmenin yarım kaldığı, ötümsüz ünsüzlerin sözcük sonlarında yarı ötümlü değerindeki Ç, P, T, K, K ünsüzlerine dönüştüğü görülür. Bölgemizdeki belli başlı ötümlüleşme türleri şunlardır:

1.1.2.1.1.1. ç > c değişimi

Bölgemiz ağızlarında ç sesi hem ön hem de son seste ötümlüleşmektedir²¹¹: cantā ‘çanta’ (Adilcevaz 16-49, Van Yerli 6-87), genc ‘genç’ (Van Küresinli 13-119), üç ‘üç’ (Van Küresinli 12-9), çizgi ‘çizgi’ (Van Yerli 14-63), cız- ‘çiz’ (Erciş 4-66, 12-81), kıréc ‘kireç’ < Far. gireç (Bitlis 2-2), cızma ‘çizme’ (Van Yerli 22-135), ağac ‘ağaç’ (Bitlis 8-483), KısKanc ‘kıskanç’ (Van Küresinli 3-575), çizgi ‘çizgi’ (Van Küresinli 17-113).

Ölçünlü Türkçede ötümsüzleşen bazı alıntı sözcüklerin bünyesindeki c ünsüzleri bölgemiz ağızlarında asli şekilleriyle korunmuşlardır: cüt ‘çift’ < Far. cuft (Adilcevaz 11-88, Ahlat 5-64, Van Küresinli 14-233), çift ‘çift’ (Van Küresinli 6-62), cehēs ‘çeyiz’ < Ar. cihāz (Erciş 4-91), corab ‘çorap’ < Far. cūrāb (Van Küresinli 5-173, 13-58), cēhēz ‘çeyiz’ (Adilcevaz 5-32, Van Küresinli 13-161), möhtac ‘muhtaç’ < Ar. muhtāc (Adilcevaz 7-11, 21-108), pirinc ‘pirinç’ < Far. birinc (Ahlat 8-103, Bitlis 2-13).

Bazı Türkçe sözcüklerdeki ötümlüleşmelerde uzun ünlülerin etkisi söz konusudur: ac ‘aç’ (Bitlis 3-94, 4-189), uc ‘uç’ (Ahlat 12-57).

²¹¹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 81-82’de genc, ilacları, cızma; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 164’te ceciyh, cız-, cızma, ciyhlet; Ahmet Bican Ercilasun, age., s.107’de ilīac, acluğu; Münir Erten, age., s.12’de ac, ağac; Engin Gökçur, age., s. 49’da cente, cüt, cingene, corap, cēhēz.

1.1.2.1.1.2. f > v değişimi

f sesi aşağıdaki sözcüklerde ötümlü karşılığı olan v ünsüzüne dönüşmüştür²¹²: asvalt ‘asfalt’ < Fr. asphalte (Bitlis 12-1), şavak ‘şafak’ < Ar. şefak (Ahlat 10-163).

1.1.2.1.1.3. f > F değişimi

f ünsüzü ile v ünsüzü arasında boğumlanan F ünsüzünün bulunduğu aşağıdaki sözcüklerde ötümlüleşme yarım kalmıştır²¹³: masraF < Ar. maşrif (Van Yerli 1-343), deF ‘tef’ < Far. def (Van Yerli 1-349), Fişne ‘vişne’ (Ahlat 10-118, Bitlis 10-86), saF ‘saf’ < Ar. şāf (Erciş 17-160), şeFTali ‘şeftali’ < Far. şeft + ālū (Van Yerli 1-23), kiFTe ‘köfte’ < Far. kūfte (Bitlis 3-21), küFTe ‘köfte’ Adilcevaz 23-100), heFTe ‘hafta’ < Far. hefte (Ahlat 14-128, Bitlis 9-148), hoşaf ‘hoşaf’ < Far. hoş + ab (Bitlis 15-64), şeFah ‘şafak’ < Ar. şefak (Van Küresinli 1-76), yuFKA ‘yufka’ (Bitlis 8-588).

1.1.2.1.1.4. k > ğ değişimi

Bölgemiz ağızlarında ölçünlü Türkçedeki ön ve arka damak k seslerini tek bir işaretle belirtmeyi uygun bulduk. Ölçünlü Türkçedeki söz başı arka damak k ünsüzleri bölgemiz ağızlarında yerini ötümlü karşılığı olan ğ ünsüzüne bırakmıştır. Eski Türkçe ve Orta Türkçedeki söz başı arka damak ötümsüz k ünsüzleri bölgemiz Van Küresinli ve Van Yerli ağızlarında ötümlü arka damak ğ ünsüzüne dönüşmüştür²¹⁴. Bu değişme Batı Türkçesinin doğu kollarını teşkil eden Azerbaycan ve Türkmen Türkçelerinde kaideleşmiştir²¹⁵. Aynı durum alıntı sözcüklerde de etkisini gösterir²¹⁶:

²¹² krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 191’de mutvağa, lödven (lütfen); Sadettin Özçelik, age., s. 46’da gavırların (kafirlerin); Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 60’ta gavır (kafir).

²¹³ krş. Engin Gökçur, age., s. 50’de heFTe, kiFTe, küFTe; Münir Erten, age., s. 12’ de ciFTler, eFendime, esnaF, seFer.

²¹⁴ krş. Bedri Sarıca, agm., s. 77’de ğaz-, ğaldır-, ğadın, ğapı, ğorh-, ğopar-, ğılıç, ğırmızı, ğuyu, ğuvvet, ğıl, ğap-, ğari.

²¹⁵ krş. Günay Karaağaç, *Türkçenin Ses Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2010, s. 178’de ET. kal- > Az. ğal-, Trkm. gāl-; ET. kız > Az. ğız, Trkm. ğiz; ET. kork- > Az. ğorh-, Trkm. ğork-; ET. kuş > Az. ğuş, Trkm. ğuş; ET. kurt > Az., Trkm. ğurd ; Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 180’de kara > ğara, kadın > ğadın, kuzu > ğuzu, koyun > ğoyun, kaz > ğaz, kız > ğız, kuş > ğuş.

Sözcük başında: ğarga ‘karga’ < [ET., OT. ҡarġa] ~ Az. ğarġa, Trkm. ğārġa (Van Küresinli 1-392), ğati ‘katı’ < [ET. ҡatıġ] ~ Az., Trkm. ğatı (Van Küresinli 3-392), ğırġ ‘kırk’ < ET., OT. kırk (Van Küresinli 13-56), ğırġ ‘kırk’ (Van Küresinli 1-107), ğomşı ‘komşu’ < [ET. ҡonşı, OT. konşı] ~ Az. gonşu, Trkm. goñşı (Van Küresinli 13-59), ğarış- ‘karış-’ Az. ğarışmaġ, Trkm. ğārişmak (Van Küresinli 1-36, 13-163), ğanaT ‘kanat’ < [OT. ҡanat] ~ Trkm. gānat (Van Küresinli 13-312), ğat- ‘kat-’ < OT. ҡat- (Adilcevaz 9-56), ğal- ‘kal-’ < [OT. kāl-] ~ Trkm. ğal- (Van Küresinli 1-198, 3-12, 13-66), ğat ‘kat’ < [OT. ҡat] ~ Az., Trkm. gat (Adilcevaz 21-77), ğaşıġ ‘kaşık’ < [OT. ҡaşıġ ~ ҡaşıġ] ~ Az. gaşıġ (Van Yerli 1-84), ğaşıġ ‘kaşık’ (Van Yerli 18-32), ğız ‘kız’ < [OT. ҡız] ~ Az. ğız (Van Küresinli 13-1619), ğaçah ‘kaçak’ < [ET., OT. ҡaç-ġak] ~ Az. ğaçag, Trkm. ğaçġak (Van Yerli 22-253), ğırġ- ‘kırk-’ < [ET. ҡırġ-] ~ Az. ğırġ-, Trkm. ğırġ- (Van Küresinli 5-149), ğapı ‘kapı’ < [ET. ҡapaġ ~ ҡapı] ~ Az. ğapı, Trkm. ğapı (Van Küresinli 1-305, Van Yerli 1-35), ğız- ‘kız-’ [OT. ҡızġa- ~ kırġa-] ~ Az., Trkm. ğız- (Van Yerli 4-216), ğoġu ‘koku’ < Az. gohu (Van Yerli 5-280), ğarışıġ ‘karışık’ (Van Yerli 5-132), ğısa ‘kısık’ < [ET., OT. ҡısġa] ~ Az. ğısa, Trkm. ġısġa (Van Küresinli 1-68), ğış ‘kış’ < [ET., OT. ҡış] ~ Az., Trkm. ğış (Van Küresinli 1-82), ğab ‘kap’ < OT. ҡa ~ ҡab (Erciş 12-286), ğavun ‘kavun’ < [ET. ҡaġun] ~ Az. ğovun, Trkm. ġāvun / ġāvın (Van Yerli 1-296), ğaş- ‘kaç-’ < ET., OT. ҡaç- (Van Küresinli 1-297, 12-85, 16-67), ğırġ ‘kırık’ ~ Az. ğırġ (Van Yerli 25-122), ğarı ‘karı-’ < ET. ҡarı ~ ҡarıġ (Van Küresinli 3-531), ğalın ‘kalın’ < ET. ҡalın (1-148), ğaç ‘kaç’ < OT. ҡaç (Van Küresinli 1-234), ğonuş- ‘konuş-’ (Van Küresinli 1-164), ğoġ- ‘kok-’ < [ET., OT. ҡoġ-] ~ Az. ğoġ- (Erciş 2-9), ğavala- ‘kavala-’ < [OT. ҡow-] ~ Az. ğov- (Van Yerli 6-35, 19-16, Van Küresinli 1-299), ğuş ‘kuş’ < [ET., OT. ҡuş] ~ Az. Trkm. ġuş (Van Küresinli 1-399), ğará ‘kara’ < [ET. ҡara] ~ Az. Trkm. ġara (Van Küresinli 1-19), ayahġabi ‘ayakkabı’ (Van Yerli 7-6), ğısa ‘kısık’ < ET. ҡısġa (Van Küresinli 3-548), ğonyalı ‘Konyalı’ (Van Küresinli 13-71), ğurt ‘kurt’ < [OT. ҡurt] ~ Az. ġurd, Trkm. ġürt ‘kurt’ (Van Yerli 3-22, 22-81), ğaç- ‘kaç-’ < ET., OT. ҡaç- (Erciş 2-286), ğapa- ‘kapa-’ ~ Az. ġapa- (Erciş 1-58), ğul ‘kul’ < [ET., OT. ҡul] ~ Az. Trkm. ġul (Erciş 1-123), ğavġa ‘kavga’ (Bitlis 9-71), ğoy- ‘koy-’ < ET., OT. ҡoġ- (Van Küresinli 3-234), ğah- ‘kalk-’ < ET. ҡalı-ķ / ҡal(ġ)- (Adilcevaz 2-111, Van Küresinli 15-99), ğoca ‘koca’ (Van Küresinli 5-1199,

²¹⁶ krş. Ahmet Buran, age., s. 52’de ġāri, ġılıġ; Ahmet Bican Ercilasun, age., s.106’da ġıymat, ġumaş, ġartal, ġına; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 163-164’te ġıymet, ġenepe, ġiredi; Mukim Sağır, age., s. 84’te ġawrul-, ġosġoca, ġoy-, ġat, ġabuġ; Engin Gökçur, age., s. 50-51’de ġoġu, ġırġ, ġal-, ġafa, ġapat-

ğorh- < ET., OT. kırk- (Van Küresinli 8-190), ğuwwet ‘kuvvet’ < Ar. kuvvet (Adilcevaz 21-76) ğala ‘kale’ < Ar. kal‘a (Van Yerli 20-149), ğahvalti ‘kahvaltı’ (Van Küresinli 3-34), ğarpuz ‘karpuz’ < Far. ħarbūz (Van Yerli 1-296), ğabul ‘kabul’ < Ar. kabūl (Van Küresinli 3-447), ğusur ‘kusur’ < Ar. kuşur (Van Küresinli 1-260), ğamara ‘kamera’ < Fr. caméra (Van Küresinli 13-222).

Sözcük içinde: Bölgemiz ağızlarında arka damak k ünsüzlerinin sözcük ortasında arka damak ğ ünsüzüne dönüşmesi nadirdir²¹⁷: banġa ‘banka’ < İt. banca (Adilcevaz 18-38), panġa (Van Yerli 18-111), balġon ‘balkon’ < Fr. balcon (Van Küresinli 3-563), dakġa ‘dakika’ < Ar. daġġa (Van Küresinli 1-130), zuġġum ‘zıkkım’ < Ar. zaġġūm (Van Küresinli 1-202).

1.1.2.1.1.5. k > g deġiřimi

Bölgemiz ağızlarında ön ses konumundaki k > g deġiřmeleri son ses konumundaki k > g deġiřmelerine oranla oldukça azdır.

Sözcük başında: İnce ünlü sözcüklerdeki Eski Türkçe ve Orta Türkçedeki söz başı k ünsüzleri Azerbaycan ve Türkmen Türkçelerinde olduġu gibi bölgemiz ağızlarında da g ünsüzüne dönüşür²¹⁸: ġiři ‘kişi’ < ET., OT. kişi (Erciş 3-17), gendi ‘kendi’ < ET. kentü (Bitlis 4-172, Erciş 3-27, Van Küresinli 14-36), gemig ‘kemik’ < OT. kemdük > kemük (Ahlat 1-13, Erciş 7-100), gemik ‘kemik’ (Erciş 1-97, 4-35), gemiK ‘kemik’ (Van Yerli 20-129), ġeři ‘keçi’ < [ET. äġkü, OT. keçi] ~ Az. keçi, Trkm. geçi (Bitlis 10-97, Van Küresinli 5-136, 18-110 Van Yerli 15-78), gene ‘kene’ (Van Küresinli 1-36), ġämír- ‘kemir-’ < OT. kemür- (Van Küresinli 1-152).

²¹⁷ krş. Ahmet Buran - şerife Oġrař, age., s. 78’de ġarġa, yoġdur, daġġa; Engin Gökçur, age., s. 51’de panġa, balġon, Çingö, panġanot; Mukim Saġır, age., s. 84’te panġunut, hakġı, dakġe, anġara; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 106’da fuġara, halġa, ayaġġabı, tıġġat; Bedri Sarıca, agm., s. 77’de äřgi, äřġik, bařġa, faġat, balġon.

²¹⁸ krş. Ahmet Buran - şerife Oġrař, age., s. 79’da gendısını, ġiři, gemigini, ġüçüġ; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 107’de ġiři; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 165’te ġeři, gemiş, gendi, ġiři. Ayrıca Günay Karaaġaç, “Türkçenin Ses Bilgisi” adlı eserinde s. 173-174’te bu ses deġiřikliġinin Oġuzcayı Kıpçakçadan ayıran en önemli özelliklerden biri olduġunu, Azerice ve Türkmencede Türkiye Türkçesinden daha ġüçlü olduġunu belirtir. Örnek olarak da ET.. kişi > TT. kişi, Az., Trkm. ġiři; ET. kendi, TT. kendi, Az. Trkm. gendi sözcüklerini verir.

Sözcük içinde: İç ses konumunda k > g değişimleri de birkaç sözcükte görülür²¹⁹: tagib ‘takip’ < Ar. ta‘kīb (Van Küresinli 18-32), egmey ‘ekmek’ < OT. etmek ~ étmek~epmek~ötmek (Van Küresinli 5-173), begçi ‘bekçi’ (Ahlat 10-188), édecegsen ‘edeceksin’ (Ahlat 8-79), sevgiyád ‘sevkiyat’ < Ar. sevķiyyât (Ahlat 16-25), sevgiyat (Ahlat 5-4), ösgür- ‘öksür-’ ~ Az. öskür-, Trkm. öskir- (Adilcevaz 14-109), üsgeg < ET., OT. yüksek, yügsek (Erciş 3-113), üsgeg ‘yüksek’ (Van Küresinli 3-69), üsgüg ‘yüksük’ < OT. yüksek, yüksük (Erciş 16-221).

Sözcük sonunda: Bölgemiz ağızları Azerbaycan Türkçesinin etki alanı içinde bulunduğu Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da sözcük sonlarındaki ötümsüz k ünsüzleri ötümlüleşir²²⁰: eteg ‘etek’ < ET., OT. etek (Van Yerli 7-7), ehmeg ‘ekmek’ < OT. etmek ~étmek~epmek~ötmek (Adilcevaz 3-52, Erciş 1-34), egmeg ‘ekmek’ (Erciş 17-90), eymeg ‘ekmek’ (Bitlis 9-122), ehmeg ‘ekmek’ (Van Yerli 18-253), eTmeg ‘ekmek’ (Bitlis 10-5), eKmeg ‘ekmek’ (Bitlis 8-472), beleg ‘benek’ (Erciş 1-44), küreg ‘kürek’ < ET. küri, OT. kürgek (Ahlat 5-164, Bitlis 12-59), bölüg ‘bölük’ (Adilcevaz 17-8, Bitlis 13-24), feleg ‘felek’ < Ar. felek (Adilcevaz 22-205), patig ‘patik’ (Adilcevaz 22-215), erig ‘erik’ < ET., OT. erük (Adilcevaz 22-336), mercimeg ‘mercimek’ < Far. merdumek (Adilcevaz 3-35, 22-338), işlig ‘işlik’ (Bitlis 9-40), alatirig ‘elektrik’ < Fr. électrique (Bitlis 4-31), köpeg ‘köpek’ < OT. küwük > küwek > kübek > köbek > köpek (Ahlat 14-67), yüzüg ‘yüzük’ < OT. yüzük (Bitlis 1-50), érkeg ‘erkek’ < OT. erkek (Ahlat 1-77, 5-155, Van Küresinli 1-407), kışüg ‘küçük’ < ET. kişig; OT. kişik, kişük (Adilcevaz 22-52, Erciş 1-17, 10-222), ölçeg ‘ölçek’ (Erciş 4-84), yiyeceg ‘yiyecek’ (Erciş 4-173), elemeg ‘elemek’ (Van Küresinli 18-6), dibeg ‘dibek’ < ET. tög-(e)k (Adilcevaz 1-60), bilezig ‘bilezik’ < ET. bilezök (Ahlat 1-142), kepeg ‘kepek’ < ET. kebek (Van Yerli 2-33), böyög ‘büyük’ < ET. bedük, bedük (Ahlat 13-79), bøyüg ‘büyük’ (Adilcevaz 14-35), biyüg ‘büyük’ (Erciş 17-13), çöreg ‘çörek’ < ET., OT. çörek (Adilcevaz 25-170), reng ‘renk’ < Far. reng (Adilcevaz 18-24), çürüg ‘çürük’ (Ahlat 16-61), delüg ‘delik’ < OT. telik (Bitlis 9-21), beşig ‘beşik’ < ET. bëshük (Ahlat 15-13), kitüg ‘kütük’ (Adilcevaz 9-63), tufeg ‘tüfek’ < Far. tufeng

²¹⁹ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 50’de seggiz, esgi, dedigi, kışge, eşige, esgigine, kesgin; İrfan Öztürk, age., s. 20’de tesgereyi, isgeleye; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 168’de esger, esgi, mesgen; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 107’de esgiden, asger, müşgül.

²²⁰ krş. Ahmet Buran, age., s. 52’de güççügdum, gedigda, bölüg, gemigini; Mehmet Emin Gönen, age., s. 50’de birliğ, degeneg, bilezig, döndüg, getdig, érkeg; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 107’de etmeg, geldig, seyreg, ineg, pişig, düdüg.

(Van Küresinli 14-43), tıfeng ‘tüfek’ (Ahlat 15-8), ĩnecilig ‘iğnecilik’ (Erciş 3-24), degeneg ‘değnek’ < EAT. degenek (Ahlat 1-154), pislig ‘pislik’ (Bitlis 7-334), kesig ‘kesik’ (Adilcevaz 1-123), gög ‘gök’ < ET. kök (Ahlat 5-116).

Ölçünlü Türkçede iki ünlü arasında kalan k ünsüzleri ğ ünsüzüne dönüşür. Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da iki ünsüz arasındaki k ünsüzleri g ünsüzüne dönüşür²²¹: meslegi ‘mesleği’ (Adilcevaz 22-22), eKmege ‘ekmeğe’ (Adilcevaz 22-51), vèrdigim ‘verdiğim’ (Adilcevaz 12-17), gögi ‘göğü’ (Ahlat 10-201), göbegim ‘göbeğim’ (Erciş 1-56), ügüddügi ‘öğüttüğü’ (Erciş 4-87), gördüğüm ‘gördüğüm’ (Ahlat 15-31, asKerligi ‘askerliği’ (Ahlat 9-28), göge ‘göğe’ (Adilcevaz 19-4, Ahlat 1-157), vèrdigim ‘verdiğim’ (Adilcevaz 12-17), çölmege ‘çömleğe’ (Adilcevaz 1-162), pisligi ‘pisliği’ (Erciş 3-231), inegi ‘ineği’ (Erciş 3-177), ördegín ‘ördeğín’ (Erciş 4-47), kemigi ‘kemiği’ (Erciş 4-32), kiçüğüne ‘küçüğüne’ (Erciş 4-57), bölüğüne ‘bölüğüne’ (Ahlat 9-27), çiçegi ‘çiçeği’ (Ahlat 9-311), evliligi ‘evliliği’ (Bitlis 2-60), yürüdügi ‘yürüdüğü’ (Ahlat 7-164).

1.1.2.1.1.6. $k > K$ değişimi

Bölgemiz ağızlarında ince ünlülü sözcüklerin genellikle iç ve son sesleri yarı ötümlüleşerek K ünsüzüne dönüşür. Bu ünsüzün sözcük başında kullanımı çok nadirdir²²²: esKi ‘eski’ (Bitlis 9-51), ekmeK ‘ekmek’ (Bitlis 1-26), üreK ‘yürek’ (Adilcevaz 22-232), keseK ‘kesek’ (Erciş 5-137), beleK ‘benek’ (Van Yerli 15-145), eKsiK ‘eksik’ (Van Yerli 22-180), eKmeK ‘ekmek’ (Bitlis 4-64), asKerliK ‘askerlik’ (Van Yerli 20-4), yükseK ‘yüksek’ (Erciş 4-41), çölmeK ‘çömlek’ (Erciş 5-37, Van Yerli 18-74), üKlüK ‘yükçük’ (Erciş 5-81), üreK ‘yürek’ (Van Yerli 1-7), gideceK ‘gidecek’ (Erciş 1-25), Kene (Van Küresinli 1-35), Kendi ‘kendi’ (Bitlis 2-131), Kendim ‘kendim’ (Van Küresinli 5-21).

²²¹ krş. Talip Doğan, agm., s. 112’de petegin, büyüiydi, eger, sevdiğim, üregimde, igidler; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 86’da erkegi, düğünlerde, örtüğünü, meger; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 181’de böregi, desdegi, gögi, lasdigi; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 61’de degenegi, döşegi, ekmegi, eşege.

²²²krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 82'de üsKek, esKeriyinen, beKlemiş, dèmeK; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 107'de beñlediK, direK; Engin Gökçur, age., s. 52'de asKer, ehmeK.

1.1.2.1.1.7. k > Ƙ değişimi

Van Gölü Havzası güney ağızlarında (Van Yerli ve Van Küresinli) kalın ünlülü sözcüklerin genellikle ilk sesleri yarı ötümlüleşerek Ƙ ünsüzüne dönüşür. Bu ünsüzün bölgenin kuzey ağızlarında kalın ünlülü sözcüklerin başında kullanımı çok nadirdir²²³:

Sözcük başında: Ƙar ‘kar’ (Van Yerli 1-6), ƘısƘanc idi ‘kıskançtı’ (Van Küresinli 3-575), Ƙādař ‘kardeş’ (Van Küresinli 1-232), Ƙavğa ‘kavga’ (Van Küresinli 1-46), Ƙomřu ‘komşu’ (Van Küresinli 1-146), Ƙoy- ‘koy-’ (Van Küresinli 1-58), Ƙab ‘kap’ (Van Küresinli 1-57), Ƙola ‘kola’ (Van Küresinli 1-56), Ƙızart- ‘kızart-’ (Van Küresinli 1-110), Ƙız ‘kız’ (Van Küresinli 2-32), Ƙulař ‘kulak’ (Van Küresinli 2-33), Ƙarın ‘karın’ (Van Küresinli 1-135), Ƙal- ‘kal-’ (Van Küresinli 1-240), Ƙabarıř ‘kabarık’ (Van Yerli 15-39), Ƙomřı ‘komşu’ (Van Yerli 21-34), Ƙıyma ‘kıyma’ (Van Yerli 1-74), Ƙamara ‘kamera’ (Van Küresinli 9-53), Ƙorř- ‘kork-’ (Van Küresinli 5-86), Ƙutuluř ‘kurtuluş’ (Van Küresinli 1-2759), Ƙurřař ‘kuşak’ (Van Yerli 18-114), ƘızaTma ‘kızartma’ (Adilcevaz 4-78), Ƙal- ‘kal-’ (Van Küresinli 1-1269), Ƙavala- ‘kovala-’ (Van Küresinli 4-39), Ƙoyun ‘koyun’ (Van Küresinli 5-7).

Sözcük içinde: Bu ünsüz iç ses olarak da oldukça geniş bir kullanıma sahiptir: musƘa ‘muska’ (Van Küresinli 1-66), řarƘı ‘şarkı’ (Van Küresinli 1-240, 2-48), aƘlında ‘aklında’ (Van Küresinli 2-54), raƘƘıcı ‘rakıcı’ (Van Küresinli 2-57), ařsaƘƘal ‘aksakal’ (Van Küresinli 13-144), řaFƘa ‘şapka’ (Erciş 4-17).

1.1.2.1.1.8. p > b değişimi

Ölçünlü Türkçede ötümsüzleşen Eski Türkçe ve Orta Türkçedeki bazı söz başı b ünsüzleri Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da korunmuřtur²²⁴. Bu ses değişikliği alıntı sözcüklerin bünyesinde de etkisini gösterir²²⁵:

Sözcük başında: biş- ‘piř-’ < [ET. bış-, OT. bış-, biş-, pış-] (Ahlat 1-12, 14-52, 14-88, Bitlis 1-21), biş- ‘piř-’ (Van Küresinli 7-94), behmez ‘pekmez’ < OT. bekmes, pekmes (Adilcevaz 25-93), barmañ ‘parmak’ < [ET. erñek, OT. ernek] ~ Az. barmag,

²²³ krş. Engin Gökçur, age., s. 52’de Ƙořu, Ƙaç, Ƙafa, Ƙomřı, Ƙab, Ƙařıř, Ƙoy-, Ƙavun, Ƙarpuz.

²²⁴ bkz.: Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 182’de biş-, barmag, bars, bahalı, but “put”.

²²⁵ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s.167’de barmañ, beyhmez, biş-, batlıcan; Sadettin Özçelik, age., s. 45’te barmagına, bişirir; Mukim Sağır, age., s. 84’te büşüddür-, barmañ; Bedri Sarıca, agm., s. 77’de barmak, bişir-.

Trkm. barmak (Adilcevaz 3-54, Ahlat 3-19, 15-162, Van Yerli 5-373), badlican ‘patlıcan’ < Ar. bādincān (Adilcevaz 23-70, Erciş 1-19), bazartesi ‘pazartesi’ Adilcevaz 4-47), bazar ‘Pazar’ < Far. bāzār (Ahlat 5-64).

Sözcük içinde: Bölgemiz ağızlarında iç ses konumundaki p ünsüzlerinin bir kısmı ötümlüleşerek b ünsüzüne dönüşmüştür. Bazı alıntı sözcüklerin bünyesindeki p ünsüzleri de bölgemiz ağızlarında ötümlüleşerek b ünsüzüne dönüşür: hebsi ‘hepsi’ (Adilcevaz 21-76), disiblin ‘disiplin’ < Fr. discipline (Ahlat 9-39, 9-129), tebsi ‘tepsi’ < OT. tewsi (Bitlis 1-81, 2-93), dibloma ‘diploma’ < İt. diploma (Bitlis 10-12), kebçe ‘kepçe’ < Far. kefçe (Ahlat 5-163, Bitlis 2-24), sebeT ‘sepet’ < Far. seped (Ahlat 5-71, Van Yerli 1-30).

Sözcük sonunda: Bölgemiz ağızlarında Türkçe sözcüklerdeki son ses konumundaki p ünsüzlerinin bir kısmı ötümlüleşerek b ünsüzüne, bir kısmı da yarı ötümlü P ünsüzüne dönüşmüştür: tob ‘top’ < ET., OT. top (Adilcevaz 20-46), kab ‘kap’ < ET. kap (Ahlat 14-84), gab (Erciş 1-9, 12-286), heb ‘hep’ (Bitlis 9-133, Van Küresinli 1-56).

Alıntı sözcüklerin bünyesindeki son ses b ünsüzleri ölçünlü Türkçede ötümsüzleşerek p ünsüzüne dönüşürken bölgemiz ağızlarında asli şekillerini korumuşlardır²²⁶: ‘eyib ‘ayıp’ < Ar. ‘ayb (Bitlis 10-4), túb ‘tüp’ < Fr. tube (Adilcevaz 4-67), nesib ‘nasip’ < Ar. naşib (Ahlat 7-152), cob ‘cop’ < Far. çüb (Adilcevaz 25-44), inkılab ‘inkılap’ < Ar. inķilāb (Erciş 4-9), çorab ‘çorap’ < Far. cūrāb (Adilcevaz 3-43, Bitlis 9-41), corab (Van Küresinli 5-173), merkeb ‘merkep’ < Ar. merkeb (Bitlis 4-103), dár b ‘darp’ < Ar. đarb (Bitlis 9-70), laķab ‘lakap’ < Ar. laķab (Ahlat 1-129), meyteb ‘mektep’ < Ar. mekteb’ (Bitlis 9-58), cib ‘cep’ < Ar. ceyb (Van Küresinli 1-59, 18-65), hár b ‘harp’ < Ar. ħarb (Bitlis 9-62), sebeb ‘sebep’ < Ar. sebeb (Bitlis 9-116), sahab ‘sahip’ < Ar. šāhib (Erciş 1-20), kál b ‘kalp’ < Ar. ķalb (Adilcevaz 22-8), kabab ‘kebap’ < Ar. kebāb (Van Küresinli 1-16).

²²⁶ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 80-82’de sahab, mekteb; Hamza Zülfikar, agm., s. 307’de kelb, dibleri.

1.1.2.1.1.9. s > z değişimi

Bölgemiz ağızlarında s ünsüzü sözcük başında, ortasında ve sonunda ötümlü karşılığı olan z ünsüzüne dönüşmüştür²²⁷:

Sözcük başında: zoPPa ‘sopa’ (Adilcevaz 13-124, Ahlat 9-29, Erciş 2-21), zaj ‘sac’ (Ahlat 2-150, 6-31), zac ‘sac’ (Ahlat 17-41), zebze (Adilcevaz 1-180, 12-50, Ahlat 5-49), zigil ‘siğil’ (Erciş 16-283), zopa ‘sopa’ (Van Küresinli 4-83),

Sözcük içinde: tezbêh ‘tespih’ (Bitlis 12-12), tezbah ‘tespih’ (Erciş 1-41), Kızganc ‘kıskanç’ (Van Küresinli 3-200)

Sözcük sonunda: herkez ‘herkes’ (Ahlat 9-246, Erciş 1-21, Van Yerli 1-222), domatêz ‘domates’ (Van Yerli 5-411, Van Küresinli 12-125), tamatêz ‘domates’ (Erciş 15-273), bidliz ‘Bitlis’ (Bitlis 3-115, 9-39, 9-104), biddiz ‘Bitlis’ (Erciş 9-13), sivaz ‘Sivas’ (Adilcevaz 11-2, Van Yerli 6-10), otoPêz ‘otobüs’ (Bitlis 15-179), otobêz ‘otobüs’ (Erciş 11-178).

1.1.2.1.1.10. t > d değişimi

Eski Türkçe ve Orta Türkçede sözcük başındaki t ünsüzleri bilindiği gibi Batı Türkçesinde ötümlüleşerek d ünsüzüne dönüşmüştür. Batı Türkçesinde, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinin son dönemlerine kadar ötümlü olarak kullanılan bu ünsüzler, Osmanlıcanın sonlarında tekrar ötümsüzleşmiştir. Batı Türkçesinin doğu kollarını teşkil eden Azerbaycan ve Türkmen Türkçelerinde ötümlüleşen t ünsüzleri tekrar ötümsüzleşmemiş d’li şekilleriyle kullanılmaya devam etmiştir²²⁸. Azerbaycan Türkçesinin etkisi altında olan bölgemiz ağızlarında da bu söz başı d’li ünsüzler hâlâ kullanılmaktadır²²⁹:

²²⁷ krş. Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 63’te zopa, dokzân, segzan, herkez, sîvaz, iflaz; Ahmet Buran, age., s. 52’de gıbrız, möyendizliği; Mukim Sağır, age., s. 84’te zabağınan, zopa, zebze, zigara; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 108-109’da zabānan, zopa, zandı.

²²⁸ bkz. Günay Karaağaç, age., s. 215-216’da ET. taş > EAT. daş > Az., Trkm. daş; ET. türüg > EAT. dürlü > Az., Trkm. dürlü; ET. tuz > EAT. duz > Az., Trkm. duz; ET. tilkü > EAT. dîlkü > Az., Trkm. dîlkü; ET. tep- > EAT. dep- > Az., Trkm. dep; Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 181’de taş > daş, turna > durna, tavşan > dovşan, tuz > duz, tırnak > dırnağ, tara- > dara-, taş- > daş-, tat > dad, tatlı > dadlı.

²²⁹ krş. Ahmet Buran, age., s. 52’de daşa, daşiyah, dararsın; Sadettin Özçelik, age., s. 45’te duzman, daşlan-, datlılar, dabançalar, daşi; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 108’de dutdu, dabança, duz, darağ, daş,

Sözcük başında: dad ‘tat’ < ET. [tat ~ tad] ~ Az. dad, Trkm. dāt (Ahlat 1-40, Van Yerli 18-80), davşan ‘tavşan’ < ET. [tavşan, tabışgan, tabışkan] ~ Az. dovşan, (Van Küresinli 5-160, 14-99), dawşan (Erciş 2-137), daş ‘taş’ < [ET., OT. taş], ~ Az. daş, Trkm. dāş (Adilcevaz 25-120, Erciş 1-106, Van Küresinli 17-116), dart- ‘tart-’ ~ Az. dart- (Adilcevaz 13-8), duz ‘tuz’ < [ET., OT. tuz], ~ Az. duz, Trkm. dūz (Ahlat 5-136, Van Küresinli 9-257), daban ‘taban’ < [ET., OT. taban], ~ Az. daban, Trkm. dāban (Bitlis 3-2), daşı- ‘taşı-’ [ET., OT. taşu-] ~ Az. daşı-, Trkm. daşa- (Van Yerli 22-57), daşı- ‘taşı-’ (Ahlat 1-110), dabanca ‘tabanca’ ~ Az. tapança, Trkm. sapança. (Van Yerli 1-337), damance ‘tabanca’ (Bitlis 9-107), durna ‘turna’ < [ET. turunaya, OT. turna] ~ Az., Trkm. durna, (Erciş 15-285), dara- ‘tara-’ ~ Az., Trkm. dara- (Adilcevaz (22-209), darah ‘tarak’ < [ET., OT. targak] ~ Az. darağ, Trkm. darak (Ahlat 14-75).

Alıntı sözcüklerin başındaki d ünsüzleri ölçünlü Türkçede ötümsüzleşip t’ye dönüşürken bölgemiz ağızlarında korunmuşlardır. Bazı alıntı sözcüklerdeki söz başı t ünsüzleri de bölgemiz ağızlarında ötümlüleşerek d ünsüzüne dönüşmüştür: dezgâh ‘tezgâh’ < Far. destgâh (Adilcevaz 21-162), desdi ‘testi’ < Far. destî (Ahlat 7-208, Erciş 1-10, Van Yerli 20-112), dırahtor ‘traktör’ < Fr. tracteur (Erciş 4-115), def ‘tef’ < Far. def (Ahlat 1-142), desdere ‘testere’ < Far. dest + erre (Van Küresinli 1-177), daraf ‘taraf’ < Ar. taraf (Ahlat 4-26).

Sözcük içinde: Bölgemiz ağızlarında iç ses konumundaki t ünsüzleri de ötümlüleşerek d ünsüzüne dönüşür²³⁰: biddiz ‘Bitlis’ (Bitlis 9-1), bidlis ‘Bitlis’ (Bitlis 7-22), ehdiyaç ‘ihtiyaç’ < Ar. ihtiyâc (Adilcevaz 20-51, Erciş 15-226), ihdiyaç ‘ihtiyaç’ (Van Küresinli 18-95) yasdıh ‘yastık’ < [ET. yasduk, yastuk, OT. yastuk] ~ Az. yastıg (Adilcevaz 14-99, Erciş 1-28), usdura ‘ustura’ < Far. usturre (Erciş 3-204), anahdar ‘anahtar’ (Erciş 10-92), usda ‘usta’ < Far. ustād (Ahlat 1-89, 7-82), basdırme ‘pastırma’ ~ Az. basdırna, Trkm. basturma. (Bitlis 2-101), pasda ‘pasta’ (Ahlat 8-96), tahta ‘tahta’ < Far. tahte (Van Küresinli 5-133, Van Yerli 6-161), domadès ‘domates’ (Ahlat 2-171), enişde ‘enişte’ (Ahlat 15-26), hasda ‘hasta’ < Far. haste (Adilcevaz 12-18), dırahdor ‘traktör’ < Fr. tracteur (Ahlat 7-132), drehdor ‘traktör’ (Ahlat 1-101), ifdar ‘iftar’ < Ar. iftār (Adilcevaz 20-98), işde ‘işte’ < ET., OT. uş +da (Bitlis 9-37), işda

dırnağ; Mukim Sağır, age., s. 84’te dartduğ, depe, dad, daşdan; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 62’de dadını, darah, daş, duz.

²³⁰ krş. Mukim Sağır, age., s. 84’te işdima, ehdiyaç, bosdan; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 169-170’de masdar, defder, desdan, desdur, fisdan, mefdun; Engin Gökçur, age., s. 53’te davediye, tefdiş, hesde.

‘işte’ (Ahlat 14-54), mihyedin ‘muhiyettin’ (Ahlat 9-199), hādce ‘hatice’ < Ar. ḥadice (Erciş 2-181), badlıcan ‘patlıcan’ < Ar. bādincān (Adilcevaz 23-70), badlıcan ‘patlıcan’ (Erciş 1-19).

Sözcük sonunda: Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında sözcük sonlarında katı-patlamalı ünsüzler pek kullanılmaz²³¹. Ölçünlü Türkçede sözcük sonlarındaki katı-patlamalı t ünsüzleri, bölgemiz ağızlarında ötümlü karşılığı olan d ünsüzüne dönüşür. Bazı alıntı sözcüklerin bünyesindeki son ses d ünsüzleri korunmuştur²³²: dörd ‘dört’ < ET., OT. tört (Bitlis 4-55), yoğurd ‘yoğurt’ < ET. yoğurt, yorgurd (Bitlis 2-111), ayırd ‘ayırt’ < ET. adırt (Erciş 15-291), milled ‘millet’ < Ar. millet (Ahlat 2-19), sevkıyad ‘sevkiyat’ < Ar. sevkiyyāt (Erciş 9-16), cekéd ‘ceket’ < Fr. jaquette (Ahlat 7-163), üsd üsde ‘üst üste’ (Bitlis 15-200), süd ‘süt’ (Bitlis 8-88, 10-82), kad ‘kat’ < OT. kat (Ahlat 21-154), berbad ‘berbat’ < Far. berbād Bitlis 3-95, 9-7), çeşid ‘çeşit’ < Far. çeşiden (Ahlat 7-95), zahmed ‘zahmet’ < Ar. zaḥmet (Ahlat 1-91), icad ‘icat’ < Ar. icād (Adilcevaz 14-6), faked ‘fakat’ < Ar. faḳaṭ (Bitlis 1-102), murad ‘murat’ < Ar. murād (Bitlis 7-188), igid ‘yiğit’ < [ET., OT. yigit] ~ Az. igid (Ahlat 7-155),

Ölçünlü Türkçede iki ünlü arasında kalan iç ses konumundaki t ünsüzleri bazı örneklerde korunurken bölgemiz ağızlarında ötümlüleştiği görülür: dağıdar ‘dağıtır’ (Van Küresinli 5-74), düzēdemez ‘düzeltemez’ (Van Yerli 20-42), unudiram ‘unutuyorum’ (Adilcevaz 15-16), ılıdırsın ‘ılıtırsın’ (Van Yerli 20-70), üsdüne ‘üstüne’ (Ahlat 14-31), ufadırdıh ‘ufaltırdık’ (Adilcevaz 2-43).

Bölgemiz ağızlarında t > d değişimi, sözcüklere getirilen eklerde de etkisini gösterir. Ölçünlü Türkçede ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olarak eklerin ötümlü ve ötümsüz karşılıkları birlikte kullanılırken bölgemiz ağızlarında ötümlü-ötümsüz karşılıkları olan eklerin sadece d ile başlayan ötümlü şekilleri kullanılır²³³: deyişdir- ‘değiştir-’ (Van Küresinli 8-239), yaPdır- ‘yaptır-’ (Bitlis 4-106), kaşıdır- ‘katıştır-’ (Ahlat 3-7), yapışdır- ‘yapıştır-’ (Bitlis 3-239), tarsusda “Tarsus’ta” (Van Yerli 18-59), çömleKde ‘çömlekte’ (Bitlis 1-21), terefde ‘taraf’ta’ (Van Küresinli 8-115), deliKden

²³¹ bkz. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 181’de Türkçe sözcüklerde: dörd, süd, dib, dodag; alınma sözcüklerde: dârd, âlac, kitab, mâgsâd, rāng, känd, cavab.

²³² krş. Engin Gökçur, age., s. 54’te berbad, eḥmed, seyid, yoğurd, gurd; Mehmet Emin Gönen, age., s. 54’te kad, ged “git-”, dörd, sahad, kıyamed, dürüsd, söğüd.

²³³ krş. Münir Erten, age., s. 12’de kaḥdıh, kaḥdi; Sadettin Özçelik, age., s. 45’te aḡladırılar, terledir, aḥdıhça.

‘delikten’ (Erciş 2-317), muşdan ‘Muş’tan’(Erciş 1-1), yasdan ‘yastan’ (Van Yerli 1-122), başdan ‘baştan’ (Ahlat 1-71), giTdım ‘gittim’ (Ahlat 9-46, Bitlis 1-26, Van Küresinli 1-1), düşdi ‘düştü’ (Adilcevaz 1-74), tutdi ‘tuttu’ (Erciş 2-294), eşduğun, èTduğun ‘eştiğin, ettiğin’ (Bitlis 8-148, 149), çalışdığında ‘çalıştığında’ (Bitlis 12-19, 20).

1.1.2.1.2. Ötümsüzleşme

1.1.2.1.2.1. b > p değişimi

Bölgemiz ağızlarında sözcük başındaki ötümlü b ünsüzleri ötümsüz karşılıkları olan p ünsüzüne dönüşür. Bu değişim bazı alıntı sözcüklerde de görülür. Sözcük içinde b > p değişimi çok az görülür²³⁴:

Sözcük başında: piçer ‘biçer’ < OT. biç- (Van Küresinli 9-107), pağır ‘bakır’ < OT. bakır (Ahlat 8-18, Bitlis 2-139), palçıh ‘balçık’ < OT. balçık (Van Küresinli 1-39, Van Yerli 20-89), pıçağ ‘bıçak’ < ET. bıçak ~ biçäk ~ piçäk (Adilcevaz 1-101, Ahlat 9-99, Bitlis 7-257), pıçağ (Erciş 4-71), pıçağ (Ahlat 15-79, Erciş 1-26, Van Küresinli 3-605, Van Yerli 1-259), poğ ‘bok’ < OT. bok (Bitlis 3-109), piskêvit ‘bisküvi’ < Fr. biscuit (Bitlis 7-179), pisKövêt (Bitlis 15-159), pangâ ‘banka’ < İt. banca (Van Yerli 18-111), panke (Bitlis 9-93), pışkêlêT ‘bisiklet’ < Fr. bicyclette (Erciş 12-102), pışkîlêT (Bitlis 6-41), pisKileT (Van Küresinli 3-354), pağlava ‘baklava’ < EAT. baklağı (Erciş 15-313), paca ‘baca’ < Far. bâce (Ahlat 10-169, 15-136, Erciş 2-287, Van Yerli 1-38), piçeneK ‘biçenek’ (Van Küresinli 1-429), pirkeT ‘briket’ < Fr. briquette (Van Küresinli 14-140), parhaç ‘bakraç’ (Van Yerli 5-249), pozûl- ‘bozul-’ < OT. buzul- (Van Küresinli 1-62),

Sözcük içinde: otoPêz ‘otobüs’ < Fr. autobus (Bitlis 15-179), otopos (Erciş 9-180), elpise ‘elbise’ < Ar. elbise (Ahlat 14-45).

²³⁴ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 83’te pehlül, paklava, pacaya, pıçağı, pangada; Efrasiyap Gemalmaz, age., s.176’da pağır, pağlava, pankınöt, pıçağ; Mehmet Emin Gönen, age., s. 47’de pağır, paca, poğuna, pıçağı, parhaç, pağlava; İrfan Öztürk, age., s. 17’de pacasınnan, parhacını, piskövêt, pağlavayı, otoposlar; Engin Gökçür, age., s. 54’te pangânöt, lampa, pağlava, pıçağ, parhaç, pağır, paca, pağûç; Bedri Sarıca, agm., s. 77’de parhaç, parmağ, paca, pıçağ, poğ.

1.1.2.1.2.2. c > ç değişimi

çakêt, çaket, çekêT, çekêd ‘ceket’ sözcüğünde görülen yaygın olmayan bir ses değişikliğidir: çakêt ‘ceket’ < Fr. jaquette (Erciş 15-3), çaket (Bitlis 2-163), çekêT (Adilcevaz 11-1, Van Yerli 18-135, 20-221, Van Küresinli 9-57), çekêd (Van Küresinli 14-119),

“gögerçin” sözcüğü eski şeklini koruyarak kullanılmaktadır: gögerçin ‘güvercin’ < ET. kögürçgün~kögürçgân~kögürçün, Az. göyerçin, Trkm. gö:gerçin (1-26, Erciş 13-90).

+c₁, +c_i, +ç₁, +ç_i isimden isim yapım eklerinin ötümsüz ünsüzlü şekilleri bölgemiz ağızlarında ötümlü ünsüzlerle biten sözcük köklerine gelerek aykırılışmaya neden olmaktadır ²³⁵: davulçi ‘davulcu’ (Bitlis 3-213), katırçi ‘katırcı’ (Bitlis 9-120), yardımçi ‘yardımcı’ (Bitlis 9-157), altınçi ‘altıncı’ (Bitlis 10-153).

1.1.2.1.2.3. d > t değişimi

Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemindeki sözcük başındaki t ünsüzleri Batı Türkçesinde ötümlüleşerek d ünsüzüne dönüşmüştür. Bu değişim Batı Türkçesinin doğu kolları olan Azerbaycan ve Türkmen Türkçelerinde etkili olmamıştır²³⁶. Azerbaycan Türkçesinin etkisi altında olan bölgemiz ağızlarında Eski Türkçedeki söz başı t ünsüzlerinin bir kısmı korunmuştur²³⁷:

Sözcük başında: tik- ‘dik-’ < [ET., OT. tik-] ~ Trkm. tik- (Adilcevaz 2-27, 22-210, Ahlat 9-45, Bitlis 11-33, Erciş 6-18, Van Küresinli 2-60), tikan ‘diken’ < [ET. tikän] (Adilcevaz 15-115, Ahlat 14-72, Bitlis 5-143, Van Yerli 12-71, 20-191), tiken ‘diken’ (Ahlat 7-57, Bitlis 7-285), tök- ‘dök-’ < OT. tök- (Adilcevaz 1-104, 22-146, Adilcevaz 25-54, Ahlat 1-14, Bitlis 5-100, 10-24, Van Küresinli 8-205, 18-20, Van

²³⁵ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 47’de yolçi, odaçinan; Engin Gökçur, age., s. 54’te yolçi, Kuzuçi, naıırçi, demırçi.

²³⁶ bkz. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 181’de dök > tök-, düş- > tüş-, dik- > tik-, dokun- > tohun-.

²³⁷ krş. Engin Gökçur, age., s. 55’te tik-, tohû-, tök-, tohi-; Mehmet Emin Gönen, age., s. 48’de tüşir-, tikildi, tökeceyem mi?, tohunir, tikan “diken”, tihlemeden “dikle-”; İrfan Öztürk, age., s. 17’de tohullardi, tökülürdi, tik; Talip Doğan, agm., s. 111’da tutular, tekin, töt, tökül, tişini, tüşür, törüye, tikiş, tikerdi.

Yerli 1-42, 17-141), tük- ‘dök-’ (Adilcevaz 7-45), toḥun- ‘dokun-’ < OT. tokın- (Ahlat 7-205, Erciş 17-156), tih ‘dik’ < ET., OT. tik (Van Küresinli 9-282), toḥu- ‘doku-’ < ET., OT. tokı- (Adilcevaz 22-210, Ahlat 14-76), toḥû- ‘doku-’ (Adilcevaz 25-83, Ahlat 14-76, Erciş 1-78), tensiz ‘densiz’ < ET. teñ +siz, EAT. deñsüz (Ahlat 10-76), tihme ‘dikme’ < OT. tikme Van Küresinli 2-105), tütüg ‘düdük’ < ET. tütek (Ahlat 15-153), tiş ‘diş’ < OT. tış, ti:ş (Adilcevaz 22-265).

d > t değişimi alıntı sözcüklerde de görülür: tükan ‘dükkân’ < Ar. dukkân (Van Küresinli 1-121), tüken ‘dükkân’ (Bitlis 2-185, 4-113), tükan ‘dükkân’ (Van Küresinli 1-121), tıḥdor ‘doktor’ < Fr. docteur (Adilcevaz 3-58, Bitlis 9-45, Erciş 9-120, Van Yerli 15-42), toḥdor ‘doktor’ (Ahlat 14-119, 15-114, Erciş 5-110), tıkat ‘dikkat’ < Ar. diḳkat (Van Yerli 1-44), tıkaT ‘dikkat’ (Erciş 11-182), tıkaTTi ‘dikkatli’ (Erciş 11-182), tut ‘dut’ < Far. tüt (Ahlat 13-109), tüt ‘dut’ (Bitlis 9-12).

Sözcük içinde: : kátár ‘kadar’ < Ar. kadar (Bitlis 9-48, 9-64), kátá ‘kadar’ (Ahlat 14-39), apantès ‘apandis’ < Fr. appendice (Ahlat 5-111),

1.1.2.1.2.4. d > T değişimi

Ölçünlü Türkçede sözcük başındaki d ünsüzleri bölgemiz Van Gölü Havzası kuzey ağızlarında (Bitlis, Ahlat, Adilcevaz, Erciş) yarı ötümlü değerindeki T ünsüzüne dönüşür. Bu ünsüzlerin Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemindeki kaynaklarda t’li olduğu görülür: Sözcük içindeki d > T değişimi ise bölgedeki bütün ağızlarda görülür²³⁸:

Sözcük başında: Toḡri ‘doğru’ < ET., OT. toḡru~toḡrı (Bitlis 2-181, 4-35), Toldır- ‘doldur-’ < OT. toltur- (Bitlis 3-64), Toldur- ‘doldur-’ (Ahlat 14-144), Tayı ‘dayı’ < OT. taḡay (Bitlis 2-155), Tayı ‘dayı’ (Bitlis 6-46, Erciş 1-164), Tur- ‘dur-’ < ET. tur- (Ahlat 15-25, Bitlis 9-75), Tayan- ‘dayan-’ < ET., OT. tayan- (Erciş 12-125), Ton- ‘don-’ < ET. toñ- (Ahlat 15-53), Tır- ‘dur-’ < ET., OT. tur- (Bitlis 8-13), Tam ‘dam’ < ET. tām, OT. tam (Bitlis 5-20, Erciş 1-90), Teyah ‘dayak’ < ET., OT. tayak (Bitlis 8-539), Tolma ‘dolma’ (Ahlat 14-51), Tolme ‘dolma’ (Bitlis 3-25), Toyur-

²³⁸ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 306’da tatlı, taru, taş.

‘doyur-’ < ET. toğur- ~ todğur- (Erciş 1-172), Tolan- ‘dolan-’ (Adilcevaz 7-5, Bitlis 9-9), Toli ‘dolu’ < OT. tolı (Bitlis 9-6), Taru ‘darı’ < OT. tarığ (Bitlis 2-33, 8-163), Tuvağ ‘duvak’ < EAT. tuğak (Bitlis 8-133), Tohsen ‘doksan’ < ET., OT. toksun ~ tokson (Bitlis 9-13), Tul ‘dul’ < ET. tul, tol (Bitlis 9-111), Turule- ‘durula-’ < ET. toruğ (Adilcevaz 22-256), Toğu ‘doğu’ < ET. tuğ-u (Erciş 1-46), Tayan- ‘dayan-’ < ET., OT. tayan- (Bitlis 3-249, Erciş 12-125), Talavere ‘dalavere’ (Erciş 1-43),

Sözcük içinde: mıTTar ‘murdar’ < Far. murdār (Bitlis 8-45), şeFTali ‘şeftali’ < Far. şeft+ālū (Van Yerli 1-23), deFTē ‘defter’ < Ar. defter (Van Küresinli 2-129), kiFTe ‘köfte’ < Far. kūfte (Bitlis 3-21), heFTe ‘hafta’ < Far. hefte (Ahlat 14-128, Bitlis 9-148).

1.1.2.1.2.5. g > k değişimi

Türkiye Türkçesinde bilindiği gibi Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemi eserlerindeki söz başı katı patlamalı k ünsüzleri ötümlüleşrek g ünsüzüne dönüşmüştür. Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemine ait metinlerde ince ünlülü bazı sözcüklerin başındaki ve içindeki bu katı patlamalı k ünsüzlerinin bölgemiz ağızlarında korunduğu görülür²³⁹: kölgə ‘gölge’ < ET. köligü, OT. kölik ~ kölike (Adilcevaz 2-1, Ahlat 10-208, Erciş 12-29, Van Küresinli 5-51), köçer ‘göçer’ < ET., OT. köç (Bitlis 10-107), köçür- ‘göçür-’ < ET., OT. köçür- (Adilcevaz 11-25), köynek ‘gömlek’ < ET., OT. köñlek (Ahlat 1-156, Bitlis 8-109), kēce ‘gece’ < ET. kicā (Bitlis 12-64), kēşmiş ‘geçmiş’ (Bitlis 12-90), kēcım ‘geçim’ (Adilcevaz 15-36), kimi ‘gibi’ < OT. kipi (Adilcevaz 22-129, Ahlat 14-20, Bitlis 1-93, 2-105, 9-59), kibi ‘gibi’ < OT. kipi (Van Yerli 1-42) hanki ‘hangi’ (Adilcevaz 7-117, Ahlat 10-186, Bitlis 3-110, 3-111, 4-99, Van Yerli 25-135, Van Küresinli 16-5) göskini ‘göğsünü’ < ET., OT. kögüz, kögüs, köküz, (Ahlat 15-23) sök- ‘söv-’ < ET., OT. sög-, sök- (Bitlis 2-54).

²³⁹ krş. İrfan Öztürk, age., s. 20’de kölgelendi, kibin, köçer; Engin Gökçur, age., s. 55’te kömlek, kīmi, kömley, kölgə, köynek, köc; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 174’te kibi, köş (göç), kögüz, kölgə; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 84’te kölgāya, kimin (gibi), kimi, kömlāk; Talip Doğan, agm., s. 111’de kölgəye, kimin, köyneh, köçeri.

1.1.2.1.2.6. ğ > k değişimi

Ölçünlü Türkçede sözcük başında ve sözcük içindeki arka damak ğ ünsüzleri bölgemiz Van Gölü Havzası kuzey ağızlarında (Bitlis, Ahlat, Adilcevaz, Erciş) Arapçadan alınma katı, süreksiz, patlamalı k (ك) ünsüzüne dönüşür²⁴⁰:

Sözcük başında: kariban ‘gariban’ < Ar. ġarīb + Far. -ān (Adilcevaz 15-34), karīb ‘garip’ < Ar. ġarīb (Ahlat 10-100, 14-60, Erciş 11-177), karib ‘garip’ (Adilcevaz 19-12), kázáb ‘gazap’ < Ar. ġazāb (Adilcevaz 6-133), kásde ‘gazete’ < İt. gazzetta (Erciş 15-13), kázteci ‘gazeteci’ (Erciş 11-109), kázel ‘gazel’ (Ahlat 10-48, Erciş 13-174, 15-13), karaj ‘garaj’ < Fr. garage (Erciş 10-93), kazoz ‘gazoz’ < Fr. gazeuse (Bitlis 13-70, Erciş 15-59), kaz yağı ‘gaz yağı’ (Ahlat 14-97), kırīb ‘grip’ < Fr. grippe (Adilcevaz 23-89), kayret ‘gayret’ < Ar. ġayret (Ahlat 1-117), kayat ‘gayet’ < Ar. ġayet (Adilcevaz 22-11), kurbet ‘gurbet’ < Ar. ġurbet (Ahlat 10-1), konca ‘gonca’ < Far. ġonçe (Ahlat 10-209), kánimeT ‘ganimet’ < Ar. ġanīmet (Erciş 9-125), kayri ‘gayrı’ < Ar. ġayr (Ahlat 15-174), kām ‘gam’ < Ar. ġamm (Ahlat 10-268), karķış ‘kargış’ < OT. karġış (Erciş 15-11), kani kani ‘gani gani’ < Ar. ġanī ġanī (Adilcevaz 13-17).

Sözcük içinde: sayķı ‘saygı’ (Ahlat 14-25), tebliķat ‘tebligat’ < Ar. teblīġāt (Adilcevaz 11-48), yırķala- ‘ırgala’- < ET. ırġa- ~ ırġal- ~ ırķal- (Erciş 16-238).

1.1.2.1.2.7. z > s değişimi

Oluşumunda birtakım ünsüz benzeştirmelerinin etkili olduğu görülüyor²⁴¹: yaPmassansa ‘yapmazsan’ (Ahlat 9-80), becarebilmessense ‘beceremezsen’ (Bitlis 9-147), kıriyamas ‘kuruyamaz’ (Bitlis 15-134), satan ‘zaten’ (Bitlis 7-197), ġeşmes ‘geçmez’ (Ahlat 9-36), vèrmesse ‘vermezse’ (Ahlat 14-30), dèmesse ‘demezse’ (Bitlis 4-164), ġas ‘gaz’ (Van Yerli 6-98), tos torpaķ ‘toz toprak’ (Adilcevaz 1-86), ġeçemessen ‘geçemezsin’ (Bitlis 7-93), rısķını ‘rızkını’ (Van Küresinli 8-60), namas ‘namaz’ (Bitlis 4-143).

²⁴⁰ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 49’da keyboldilar, kezebe.

²⁴¹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oġraş, age., s. 84’te sös, çoķ kes, ösgüs, otus; Mehmet Emin Gönen, age., s. 55’te çerkes, satan, ingilisce, ķesde; İrfan Öztürk, age., s. 22’de ġestenin.

1.1.2.1.2.8. z > S değişimi

Bölgemiz ağızlarında içinde sızıcı z ve s ünsüzü bulunan sözcüklerde oluşan bir ses değişikliğidir. S sesi; kimi sözcüklerde z > s değişiminin kimi sözcüklerde de s > z değişiminin ara merhalesini teşkil eder²⁴²:

Sözcük başında: Saten ‘zaten’ < Ar. zaten (Ahlat 1-79, 5-70), Satan ‘zaten’ < Ar. ‘zaten’ (Bitlis 8-348), Sindan ‘zindan’ < Far. zindān (Van Yerli 3-34), (Bitlis 2-4).

Sözcük içinde: teSKere ‘tezkere’ < Ar. tezkire (Adilcevaz 11-49, Van Küresinli 13-1169, hırhıSlıh ‘hırsızlık’ (Van Yerli 11-47), ğaSte ‘gazete’ < İt. gazzetta (Van Küresinli, 8-92, Van Yerli 4-235).

Sözcük sonunda: kuduS ‘kuduz’ (Ahlat 15-11), iS ‘iz’ (Bitlis 10-49), namaS ‘namaz’ < Ar. namāz (Bitlis 4-144), cehēS ‘çeyiz’ < Ar. cihāz (Erciş 4-91).

1.1.2.1.2.9. v > F değişimi

Bölgemiz ağızlarında nadir görülen ses değişikliğidir. Fişne ve maF sözcüklerinde v ünsüzü yarı ötümsüz F ünsüzüne dönüşmüştür²⁴³: Fişne ‘vişne’ (Adilcevaz 9-15, Ahlat 5-130, Erciş 13-174), maF ‘mahv’ < Ar. maḥv (Bitlis 3-112).

1.1.2.1.3. Süreklileşme

Süreklileşme, süreksiz ünsüzlerin sürekli karşılığı olan ünsüzlere dönüşmesi hadisesidir. Sürekli ünsüzler kendi içerisinde sızıcılaşma ve akıcılaşma olmak üzere ikiye ayrılır. Bölgemiz ağızları ölçünlü Türkçeye oranla süreklileşme konusunda farklı özellikler taşımaktadır.

1.1.2.1.3.1. Sızıcılaşma

Patlamalı ünsüzlerin (b, p, d, t, g, k, ğ, k, ç, c) değişik nedenlerle sızıcı ünsüzlere (f, v, w, s, z, ş, j, h) dönüşmesidir.

²⁴² krş. Engin Gökçur, age., s. 55’te Satan, Sebze.

²⁴³ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 175, 177’de fişne, fites, folta, ğeyfe.

1.1.2.1.3.1.1. b > v, w değişimi:

Genellikle iç seste oluşur. Yaygın olmayan bir ses değişikliğidir.²⁴⁴

Sözcük başında: vëdon ‘bidon’ < Fr. bidon (Adilcevaz 23-74, Van Yerli 18-71), vidon (Adilcevaz 8-103, 22-308), Bitlis 3-87, Erciş 10-231), Van Küresinli 6-49).

Sözcük içinde: tevdür ‘tedbir’ < Ar. tedbîr (Erciş 16-208), ğıvle ‘kıble’ < Ar. kıble (Van Yerli 1-183), ğavaḥ ‘kabak’ Van Yerli 1-13), pawuc ‘pabuç’ < Far. pāpūş (Bitlis 10-25).

1.1.2.1.3.1.2. c > j değişimi

Genellikle iç ve son ses konumundaki c ünsüzünün sızıcı karşılığı j ünsüzüne dönüşmesiyle meydana gelir²⁴⁵:

Sözcük başında: jehaTTi ‘cihatlı’ < Ar. cihād / cehd + Tü. +lı / +li (Erciş 17-17).

Sözcük içinde: mejbür ‘mecbur’ < Ar. mecbūr (Ahlat 1-153, Erciş 1-85, 7-55, Bitlis 3-107, Van Küresinli 1-208, 5-11, 14-224), ijat ‘icat’ < Ar. icād (Ahlat 2-57), ejdad ‘ecdat’ < Ar. ecdād (Erciş 2-100), ejdat (Ahlat 10-46), nejdet ‘necdet’ < Ar. necdet (Adilcevaz 14-57, Van Küresinli 9-108), vëjdan ‘vicdan’ < Ar. vicdān (Van Küresinli 15-53), vijdan (Erciş 12-223, Van Küresinli 8-220), tajdin ‘tacettin’ (Van Küresinli 9-74, 16-20),

Sözcük sonunda: haj ‘hac’ < Ar. ḥacc (Ahlat 16-57), hāj (Adilcevaz 2-79), saj ‘sac’ (Erciş 12-27), saj (Adilcevaz 1-50, 11-40).

1.1.2.1.3.1.3. ç > j değişimi

Bölgemiz ağızlarında sözcük sonlarındaki katı-patlamalı ç ünsüzleri sızıcılaşarak ş veya j ünsüzüne dönüşür²⁴⁶: aj ‘aç’ (Adilcevaz 2-15, 22-191, Ahlat 4-30, 7-65, 15-82,

²⁴⁴ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 114’te ḥavar, arava, baravar, ğurvan; Ahmet Buran, age., s. 53’te bavası, ğavuğlarını “kabuklarını”, kavül.

²⁴⁵ krş. Engin Gökçur, age., s. 24’te nejmedin, mejbür, mejlis, mejidiye, tajdin (tacettin), jip (cep); Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 182’de üjra, hūjra, ejnebi, hijret, üjret, vijdan; Mehmet Emin Gönen, age., s. 47’de hajdan, mejbür, vijdan, ejdad, sejdeye; İrfan Öztürk, age., s. mejbür, saj, nejmeddin.

Van Küresinli 1-108), göj ‘göç’ (Van Yerli 16-9), uj ‘uç’ (Ahlat 12-42), oruj ‘oruç’ (Erciş 17-71), saj ‘saç’ (Bitlis 8-588), güj ‘güç’ (Adilcevaz 8-96, 22-56), gēj ‘geç’ (Adilcevaz 13-12, Bitlis 7-9) güjli ‘güçlü’ (Erciş 4-97), möhtaj ‘muhtaç’ (Adilcevaz 11-25).

1.1.2.1.3.1.4. ç > ş değişimi:

Bölgemiz ağızlarında görülen çok yaygın bir ses değişikliğidir. Sözcük başında ve ortasında çok nadir görülür:

Sözcük başında: şift ‘çift’ < Far. cuft (Van Yerli 2-11), şatah ‘çatak’ Van Küresinli 3-408, Van Yerli 12-111), şatı ‘çatı’ (Adilcevaz 7-75).

Sözcük içinde: işTima ‘içtima’ < Ar. ictimā‘ (Ahlat 9-26, Bitlis 4-51, Van Küresinli 1-132), rēşber ‘rençper’ < Far. rencber (Adilcevaz 7-56, 22-43, Bitlis 3-1, Van Yerli 2-10),

Sözcük sonunda: Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da sözcük sonlarındaki katı patlamalı ç ünsüzleri sızıcılaşarak ş ünsüzüne dönüşür.²⁴⁷ Bu ses değişikliği aslında Kıpçak yazı diliyle ortaya çıkmış; Kazak, Nogay ve Karakalpak Türkçelerinde düzenli bir ses değişikliğine dönüşmüştür²⁴⁸: suş ‘suç’ (Van Yerli 15-111), gēş- ‘geç-’ (Ahlat 1-37, 2-142, 7-164, 9-28, 15-29, Bitlis 1-29, 1-36, 1-149, 2-67, 3-125, 9-11, 12-85, Erciş 17-89, Van Yerli 25-3), genş ‘genç’ (Adilcevaz 22-80, Ahlat 1-103, Bitlis 1-14, Van Yerli 1-96, 1-292, 21-7), güş ‘güç’ (Adilcevaz 16-104, Van Yerli 17-89), saş ‘saç’ (Bitlis 9-69, Erciş 12-167), uş- ‘uç-’ (Bitlis 9-106, Van Küresinli 3-530), sağdış ‘sağdıç’ (Erciş 12-163, Van Küresinli 11-46, 13-140), sağduş ‘sağdıç’ (Ahlat 10-51), kerpiş ‘kerpiç’ (Van Küresinli 11-102), kaş-

²⁴⁶ krş. İrfan Öztürk, age., s. 18’de ajlıh, tajlallardi, gēj; Mehmet Emin Gönen, age., s. 48’de aj, gēj, Engin Gökçur, age., s. 58’de pij, hēj, ağaj, aj, saj, gēj (geç); Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 171’de aj, gēj, güj, öj, pij, uj, saj; Bedri Sarıca, agm., s. 78’de mejbür, aj, ajlıh, gēj.

²⁴⁷ krş. Engin Gökçur, age., s. 56’da sağdoş, kerpiş, gēş-, üş, hēşbi “hiçbir”, biş-, işden, işmedim, güşli, genşler, ağaş, biş-, uş-; Mehmet Emin Gönen, age., s. 48’de aşdım, oruş, ilaş, üş, kaçdı, hēş, sēşdiler, işgi, borş; İrfan Öztürk, age., s. 18’de üş, sēşdiler, ağaş, hēş, genşlerimiz, sağduşlarnan, ğaş, genş, işdik; Bedri Sarıca, agm., s. 78’de aş-, üş, uş-, gēş, geş-, ağaş.

²⁴⁸ krş. Günay Karaağaç, age., s. 162-165’te Gtü. iç- > Kıp. iş-; Gtü. keç- > Kıp. keş-; Gtü. kaç- > Kıp. kaş; Gtü. saç- > Kıp. saş-; Gtü. ağaç > Kaz., Kkalp., Nog. ağaş; Gtü. üç > Kaz., Kkalp., Nog. üş; Gtü. iç- > Kaz., iş-; Gtü. keç- > Kaz., Kkalp., Nog. keş-; Gtü. kaç- > Kaz., Kkalp., Nog. kaç-; Gtü. saç- > Kaz., Kkalp., Nog. saş-; Gtü. aç > Kaz., Kkalp., Nog. aş; Gtü. saç > Kaz., Kkalp., Nog. kaç/şaç.

‘kaç-’ (Ahlat 15-29, Bitlis 4-85, 8-291, 9-10, 9-70, 12-58), ilaş ‘ilaç’ < Ar. ‘illac’ (Adilcevaz 22-157, Erciş 1-158, 3-223, Van Yerli 5-349), ağaş ‘ağaç’ (Bitlis 3-23, 4-143, Ahlat 15-155, Van Küresinli 1-132), kaç ‘kaç’ (Ahlat 1-88, Van Yerli 4-157), üş ‘üş’ (Ahlat 2-126, Bitlis 2-33, 9-39, 9-80, 10-40, Erciş 5-100), iş- ‘iç-’ (Adilcevaz 21-84, Ahlat 2-118, Bitlis 3-136, 10-41, Erciş 15-282), aş- ‘aç-’ (Adilcevaz 4-39, 8-134, Ahlat 14-133, 15-20, 15-97, Van Yerli 1-35), hêş ‘hiç’ < Far. hîç (Adilcevaz 4-34, Ahlat 2-144, Bitlis 1-44), hiş ‘hiç’ (Bitlis 5-129), biş- ‘biç-’ (Ahlat 14-1, Van Küresinli 8-53), pabûş ‘pabuç’ < Far. pāpūş (Van Yerli 8-147), şaş ‘saç’ (Bitlis 9-69), sêş- ‘seç-’ (Adilcevaz 7-6, 1-119), ğaş- ‘kaç-’ (Van Küresinli 6-136, 12-85, Van Yerli 18-10), iş- ‘iç-’ (Erciş 17-235), ğêş- ‘geç-’ (Van Küresinli 1-267), awuş ‘avuç’ (Van Yerli 18-41), işKi ‘içki’ (Van Yerli 4-159), bîşki ‘bıçkı’ (Van Yerli 4-97, Van Küresinli 17-65), işli ‘içli’ (Bitlis 13-4), işden ‘içten’ (Van Küresinli 5-103), sêşme ‘seçme’ (Van Küresinli 2-157), göşgün ‘göçkün’ (Van Küresinli 4-119).

1.1.2.1.3.1.5. d > z değişimi

Örnekleri fazla değildir. Alıntı sözcüklerin ön, iç ve son seslerinde görülen bir ses değişikliğidir: zerb ‘darp’ < Ar. darb (Erciş 16-240), zerp (Van Küresinli 2-35), cāzu ‘cadı’ < cādū (Bitlis 8-220), cazu (Erciş 4-123), zibeg ‘dibek’ < ET. tög (e)k (Erciş 17-193), bêmıraz < Far. bî + Ar. murād (Bitlis 8-72).

1.1.2.1.3.1.6. ğ > ğ değişimi

Ön ve iç seslerde ortaya çıkan bir ses değişikliğidir. Hem Türkçe hem de alıntı sözcüklerin bünyesindeki ğ ünsüzlerinin sızıcı karşılığı ğ ünsüzlerine dönüşmesiyle oluşur²⁴⁹:

Sözcük başında: ğarib ‘garip’ < Ar. ğarīb (Bitlis 2-37, 7-49, 10-201), ğeyret ‘gayret’ < Ar. ğayret (Bitlis 10-191), ğayet ‘gayet’ < Ar. ğāyet (Bitlis 1-21),

²⁴⁹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 86’da ciğarasını, yorğan; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 184’te tebliğat, vağon, balğam, bozğun, yorğan; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 113’te ğufran, soyğun, vurğun; Mukim Sağır, age., s. 94’te uygun, bulğur, Bulğar, soyğun.

Sözcük içinde: yorğan ‘yorgan’ < ET., OT. yoğurқан (Adilcevaz 25-39, Ahlat 10-274), sığara ‘sigara’ < İsp. cigarо (Adilcevaz 4-59, 24-30, Ahlat 7-163), ciğara ‘sigara’ (Ahlat 16-76), bulğar ‘bulgar’ < ET. bulğa-r (Ahlat 9-140), bağaş ‘bagaj’ < Fr. bagage (Bitlis 11-118), bulğur ‘bulgur’ (Ahlat 6-58, Erciş 1-54), sayğılı ‘saygılı’ (Bitlis 1-177), ısırğan ‘ısırgan’ (Ahlat 7-42), dolğun ‘dolgun’ (Bitlis 8-654), burğu ‘burgu’ (Erciş 9-130), burğı ‘burgu’ (Erciş 3-217), yirğat ‘ırgat’ (Ahlat 1-56),

1.1.2.1.3.1.7. ğ > Һ değişimi

Örnekleri fazla değildir. Birkaç sözcükte karşılaştığımız bir ses deęiřiklięidir²⁵⁰: Һám ‘gam’ < Ar. ğamm (Erciş 16-4), Һonca ‘gonca’ < Far. ğonçe (Van Küresinli 3-361), ҺırTeK ‘ğırtlak’ < OT. kī +kır +t +lak (Erciş 1-222)

1.1.2.1.3.1.8. ğ, g, ğ > v değişimi

Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemine ait eserlerde iç ses konumundaki ğ, g ünsüzleri, ölçünlü Türkçede sızıcılaşarak ğ ünsüzüne dönüşürken bölgemiz ağızlarında başka bir sızıcı ünsüz olan v ünsüzüne dönüşmüştür. Bu ses değişikliği Kıpçak lehçelerinde ve Batı Türkçesinin doğu kolları olan Azerbaycan ve Türkmen Türkçelerinde de görülür²⁵¹: kösev ‘köseği’ < [OT. közegü] ~Nog. kösev (Van Yerli 4-92), bilev ‘bileği’ < [ET. biläęü, OT. bileğü] ~Trkm., Nog. bilev (Erciş 3-202), bilev (Van Küresinli 1-83, 1-117, 17-72), bızav ‘buzağı’ < [ET., OT. buzäęü] ~ Ker. bızav, bızav, Az., Trkm. buzav (Bitlis 8-208, Erciş 3-1769, bızav (Adilcevaz 1-132, Van Küresinli 1-406, 5-153, Van Yerli 13-17), giyev ‘güvey’ < [ET. küd-e-ğü] ~ Bşk., TatK. kiyäv (Van Küresinli 1-3), giyev (Erciş 5-90), güvev (Erciş 1-62, 12-164), oĥlav ‘oklava’ < [ET. oklağu] ~Trkm. oklav, ~ Az. oĥlav, (Adilcevaz 26-40, Erciş 6-51, 16-7), ğırav ‘kırağı’ < [ET., OT. kırağu] ~ Bşk., Kzk. kırav, Trkm. ğırav, Az. ğırov (Van Küresinli 18-36).

²⁵⁰ krş. Engin Gökçur, age., s. 58’de Һırtalaĥ, Һem (gam); Münir Erten, age., s. 14’te peyĥamber, Һezaya (gazaya).

²⁵¹ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 182’de bukağı > buzov, bileği > bülov, buzağı > buzov, kırağı > ğırov; Bedri Sarıca, agm., s. 78’de küdeğü > giyev, buzağu > bızav.

1.1.2.1.3.1.9. k > ğ değişimi

Bölgemiz ağızlarında iç ve son seslerde görölen bir ses değişikliğidir. Türkçe ve alıntı sözcüklerin çoğunlukla iç ve son seslerindeki katı-patlamaı k ünsüzlerinin sızıcılaşması sonucu oluřur²⁵²:

Sözcük içinde: ağıbat ‘akıbet’ (Ahlat 10-255), āğbet ‘akıbet’ (Erciş 13-36), ağbet ‘akıbet’ (Bitlis 8-114), lağab ‘lakap’ (Ahlat 16-3), lağaP ‘lakap’ (Van Yerli 20-155), nağıl ‘nakil’ (Van Küresinli 18-116), loğma ‘lokma’ (Van Küresinli 8-183), loğanta ‘lokanta’ (Ahlat 5-68), mığaT ‘mukayyet’ (Van Küresinli 7-130).

Sözcük sonunda: yanığ ‘yanık’ (Van Küresinli 14-115), ifağ ‘ufak’ (Adilcevaz 25-180, Van Yerli 15-143), olmamağ ‘olmamak’ (Adilcevaz 7-11), ağ ‘ak’ (Ahlat 10-256, Van Küresinli 12-134), çocüğ ‘çocuk’ (Van Küresinli 14-23), irağ ‘ırak’ (Adilcevaz 1-161, Bitlis 8-95), yoğ idi ‘yok idi’ (Van Küresinli 13-230), şafağ ‘şafak’ (Van Küresinli 4-71), sığnağ ‘sığınmak’ (Van Yerli 15-3), ğaşuğ ‘kaşık’ (Van Yerli 15-144), noşsannığ ‘noksanlık’ (Bitlis 10-208), üşağ ‘uşak’ (Van Küresinli 2-77), çöğler ‘çocuklar’ (Bitlis 4-80), ağçiyer ‘akciğer’ (Adilcevaz 22-231), hırhızlığ ‘hırsızlık’ (Erciş 1-199).

1.1.2.1.3.1.10. k > ħ, ħ değişimi

Bölgemiz ağızlarının tamamında görölen yaygın bir ses değişikliğidir. Sözcük başında da görölmekle birlikte kalın ve ince ünlölü sözcüklerin bünyesindeki iç ve son seslerin çoğunda görölür. k > ħ değişimi sözcük başlarında fazla görölmez²⁵³:

Sözcük başında: ħádá ‘kadar’ < Ar. kadar (Adilcevaz 13-103), ħatar ‘kadar’ < Ar. kadar, (Van Yerli 13-7), ħızek ‘kızak’ (Erciş 15-94), ħumar ‘kumar’ < Ar. ķimār (Adilcevaz 4-60), ħelbır ‘kalbur’ < Ar. ğirbāl (Ahlat 1-29), ħalbur ‘kalbur’ (Van Yerli 15-32), ħına ‘kına’ < Ar. ħinnā (Adilcevaz 10-6).

²⁵² krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 112’de fağır, çığartmış, fabriğa, nağıl; Ahmet Buran, age., s. 53’te taöğ, yoğ idi, bolluğ; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 180-181’de duzağı, yarpağ, harğ, ğerğ; Engin Gökçur, age., s. 57’de leğıp (lakap), nağıl (nakil), neğıl.

²⁵³ krş. Engin Gökçur, age., s. 57’de ħelbır (kalbur), ħeTen (kadar); Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 185’te ħizefı (kızak), ħumar (kumar), ħepefı (kepenk).

Sözcük içinde: Türkçe ve alıntı sözcüklerin içindeki katı - patlamalı k ünsüzlerinin h ünsüzüne dönüşümü ile ilgili örnekler oldukça fazladır²⁵⁴. Bu ses değişikliği Azerbaycan Türkçesinin de en karakteristik özelliklerindendir²⁵⁵: arhadaş ‘arkadaş’ (Bitlis 1-6), oħu- ‘oku-’ (Adilcevaz 20-47, Bitlis 2-73), şahsi ‘saksı’ (Adilcevaz 14-88), sehşi ‘saksı’ (Bitlis 8-577), yaħın ‘yakın’ (Bitlis 3-163), oħsijan ‘oksijen’ < Fr. oxygène (Adilcevaz 23-94), yuħa ‘yufka’ (Erciş 4-25), aħıl ‘akıl’ (Ahlat 4-128), yaħun ‘yakın’ (Adilcevaz 7-100), yaħu ‘yaki’ (Ahlat 14-92), neħıl ‘nakil’ (Erciş 2-140), vaħıt ‘vakit’ (Ahlat 14-989, vaħtan ‘vakitten’ (Bitlis 8-515), çalħa- ‘çalka-’ (Ahlat 16-83), tıħdor ‘doktor’ (Van Yerli 15-42), toħdor ‘doktor’ (Ahlat 15-1149, teħsi ‘taksi’ (Bitlis 5-7), vaħıt ‘vakit’ (Ahlat 14-98), taħdir ‘takdir’ (Erciş 9-217), neħıl ‘nakil’ (Erciş 16-133), paħır ‘bakır’ (Bitlis 2-139), taħde ‘tahta’ (Bitlis 1-85),

Sözcük sonunda: Bölgemiz ağızlarında sözcük ve hece sonlarındaki ötümsüz k ünsüzleri sızıcı h ünsüzüne dönüşür. Bu durum Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da kaideleşmiştir²⁵⁶: ğaçaħ ‘kaçak’ (Van Yerli 22-253), yıħıħ ‘yıkık’ (Bitlis 9-6, 9-109), çıħ- ‘çık-’ (Bitlis 1-36), şafaħ ‘şafak’ (Adilcevaz 14-77), aşıħ maşıħ ‘aşık maşık’ (Ahlat 14-21), yoħ ‘yok’ (Ahlat 2-146), oħ ‘ok’ (Ahlat 16-110), aħ- ‘ak-’ (Ahlat 15-136), ufaħ ‘ufak’ (Erciş 1-18), soқаħ ‘sokak’ (Adilcevaz 25-56), mutbaħ ‘mutfak’ (Adilcevaz 23-135), bıçuħ ‘buçuk’ (Adilcevaz 3-4), çıħ- ‘çık-’ (Bitlis 9-5, 9-65), yataħ ‘yatak’ (Ahlat 1-47), sawuħ ‘soğuk’ (Bitlis 9-14), ufaħ ‘ufak’ (Ahlat 14-65), eyıluħ ‘iyilik’ (Bitlis 9-39), olacaħ ‘olacak’ (Bitlis 9-50), Ğorħ- ‘kork-’ (Van Küresinli 5-86), ğırħ- ‘kırk-’ (Van Küresinli 5-149), ibrıħ ‘ibrik’ (Ahlat 2-174), қаħ- ‘kalk-’ (Bitlis 9-47), topraħ ‘toprak’ (Bitlis 9-79), ifaħ ‘ufak’ (Bitlis 4-64), çılpaħ ‘çıplak’ (Adilcevaz 3-16), bıraħ- ‘bırak-’ (Bitlis 9-61), ħorħi ‘korku’ (Bitlis 9-67), bıħ- ‘bık-’ (Bitlis 9-136), areluħ ‘aralık’ (Bitlis 9-53), çarıħ ‘çarık’ (Bitlis 1-32), üğüdüdüħ ‘öğütürdük’ (Van Küresinli 16-94), açıħ, saçıħ ‘açık saçık’ Ahlat 14-101), soқаħ ‘sokak’ (Adilcevaz 25-56), daraħ ‘tarak’ (Ahlat 14-75), şeFaħ ‘şafak’ (Van Küresinli 1-

²⁵⁴ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s.184’te loħanta, aħıtma, maħarna, mıntıħa, taħım; Ahmet Buran, age., s. 53’te oħuyular, doĝduħleyin, toħmaħ; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 111’de arħa, başħa, ğalħan; Engin Gökçur, age., s. 57’de taħım, fuħara, uyħu, oħu-, ğoħu, arħa, arħadaş, yaħın; Mehmet Emin Gönen, age., s. 52’de barmaħnan, taħallar, faħat, baħacaħsan, maħsat, oħi, doħdor.

²⁵⁵ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 181’de yaħın, ğorħmaĝ, aħşam, oħu-, doħun-, yuħu “uyku”, arħa.

²⁵⁶ krş. Ahmet Buran, age., s. 53’te ğazanursaħ, ğulaħ, yoħ, ğavaħ; Efrasiyap Gemalmaz, age., s.180’de piçaħ, bonduruħ, oħ; Engin Gökçur, age., s. 56’da oraħ, cacıħ, parħ, baħ-, aħşam, ibrıħ, yazıħ, başlıħ, geynedirdiħ- arħ, çoħ, ğırħ, yoħ; Bedri Sarıca, agm., s. 82’de indirah, yeşıllıħ, yiyäcaħ, yazıħ, baħ-, artıħ, yoħ, aħ-, tavuħ, eyaħ +ĝabi, aħşam, ğuyruħ, sıcaħ, hazırılıħ, oħ.

76), ھاھ ‘halk’ < Ar. ھاھ (Bitlis 3-178), pamuھ ‘pamuk’ (Bitlis 1-106), kesinliھ ‘kesinlik’ (Van K resinli 3-468), baھ- ‘bak-’ (Ahlat 2-123), p  aھ ‘b  ak’ (Van Yerli 4-221), ibriھ ‘ibrik’ (Van Yerli 6-160), i  ھ ‘  ık’ (Ahlat 14-98), g    ھ ‘g  rd  k’ (Van Yerli 14-12), g    ھ ‘g  ld  k’ (Van K resinli 3-232), diyeھ ‘diyelim’ (Erci   1-135), gideھ ‘gidelim’ (Adilcevaz 7-57),

1.1.2.1.3.1.11. k > h deği  imi

Azerbaycan T rk esinin karakteristik bir  zelliği olan bu ses deği  ikliği b lgemiz ağızlarında da yaygın bir  ekilde g r  l  r. B lgemiz ağızlarında  zellikle ince  nl  l   s  zc  klerin i  ve son ses konumundaki k  ns  zleri sızıcıla  arak h  ns  z  ne d n      ²⁵⁷:

S  zc  k i inde: kehlih ‘keklik’ (Van K resinli 5-77), ehmeg ‘ekmek’ (Adilcevaz 22-188, 25-173), ehmeھ ‘ekmek’ (Van Yerli 7-19), drehdor ‘trakt  r’ (Ahlat 1-101), kehlik ‘keklik’ (Adilcevaz 1-117), behmez ‘pekmez’ (Adilcevaz 25-93).

S  zc  k sonunda:  rkeh ‘erkek’ (Adilcevaz 22-300, Van K resinli 3-220), k  h ‘k  k’ (Adilcevaz 22-224, Van K resinli 1-88), b    ھ ‘b  y  k’ (Van Yerli 7-1), biy  h ‘b  y  k’ (Van K resinli 13-252), tezeh ‘tezek’ (Van Yerli 18-166), k    ھ ‘k    k’ (Van K resinli 5-14), emehli ‘emekli’ (Erci   9-62, Van K resinli 3-208), y    ھ ‘y  z  k’ (Erci   1-109),     ھ ‘    k’ (Van Yerli 5-318), degeneھ ‘değnek’ (Erci   2-134, Van Yerli 5-283),     ھ ‘    lek’ (Adilcevaz 1-56), seferberliھ ‘seferberlik’ (Erci   2-274), diyeceھ ‘diyecek’ (Adilcevaz 22-40), d       ‘d    kl  ’ (Van K resinli 3-248), bileziھ ‘bilezik’ (Van Yerli 5-185), ipeھ ‘ipek’ (Van Yerli 5-138),     liھ     lek’ (Van K resinli 3-359), tiھ  ‘dikme’ (Van K resinli 2-105), y    ھ ‘yemek’ (Adilcevaz 1-76, Van K resinli 14-15), d    ھ ‘delik’ (Van K resinli 10-27), g  ھ ‘g  k’ (Van Yerli 4-252), be  ھ ‘be  ik’ (Van K resinli 5-51), k    ھ ‘k  p  k’ (Erci   6-61), tekmiھ ‘tekme’ (Bitlis 9-148), eskihetek ‘eksiketek’ (Erci   13-38), ineھ ‘inek’ (Erci   16-138), y    ھ ‘y  kle-’ (Van K resinli 14-47), beceriھli ‘becerikli’ (Van K resinli 3-405), t  ھ- ‘d  k-’

²⁵⁷ kr  . Engin G    ur, age., s. 57’de teھral, ehmeK, b    ھ, tehne, ehmeg, beh  i, direھ, destehle-, behle-, pahl  -,     ھ, merc    ھ, k    ھ, teھral (tekrar), t    ھ; Mehmet Emin G    n, age., s. 51’de     di, destehlerem, erkeھdir, d        n, s       n, t      n, teھrar, keھlig, y    ھ, g    ھ, k    ھ, b    ھ.

(Adilcevaz 9-41), çürüh ‘çürük’ (Van Küresinli 18-102), kiçüh idim ‘küçüktüm’ (Van Küresinli 13-131), emehle- ‘emekle-’ (Adilcevaz 22-160), böbreh ‘böbrek’ (Van Küresinli 5-79), bölüh ‘bölük’ (Adilcevaz 2-11), tih ‘dik’ (Van Küresinli 9-282), esKih ‘eksik’ (Erciş 1-222, Van Küresinli 1-30), rēhli ‘renkli’ (Van Küresinli 7-68), köpeh ‘köpek’ (Van Küresinli 4-39), seferberlih ‘seferberlik’ (Erciş 2-2749, dibcih ‘dipçik’ (Van Küresinli 8-120).

1.1.2.1.3.1.12. k > y değişimi

Azerbaycan Türkçesinde de görülen bu ses değişikliği bölgemiz ağızlarında sözcüklerin özellikle iç ve son seslerinde görülür.

Sözcük içinde: Bölgemiz ağızlarında iç ses konumundaki katı-patlamalı k ünsüzleri yarı ünlü değerindeki y ünsüzüne dönüşür. Örnekleri fazla değildir: meyteb ‘mektep’ (Bitlis 9-58), eymeg ‘ekmek’ (Bitlis 9-122).

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da ince ünlülü sözcüklerin bünyesindeki katı-patlamalı son k ünsüzleri, ünlü ile başlayan bir ekten sonra süreklileşerek y ünsüzüne dönüşür²⁵⁸: gömleye ‘gömleğe’ (Adilcevaz 11-1), değişiyi ‘değişigi’ (Van Küresinli 1-35), yemeyini ‘yemeğini’ (Bitlis 1-87), göye ‘göğe’ (Erciş 2-90), özelliği ‘özelligi’ (Bitlis 6-3), érkeyín ‘erkeğin’ (Erciş 2-8), sineye ‘sineğe’ (Adilcevaz 1-146), ördeyín ‘ördeğin’ (Erciş 4-56), çölmeyín ‘çömleğin’ (Erciş 4-219), çiçeyi ‘çiçeği’ (Ahlat 10-29, Bitlis 8-682), geleneyini ‘geleneğini’ (Bitlis 9-49), mercimeyi ‘mercimeği’ (Van Küresinli 5-55), eşşeye ‘eşşeğe’ (Van Küresinli 1-86).

Sözcük sonunda: Van Küresinli ağızında sözcüklerin son ses konumundaki katı-patlamalı k ünsüzleri süreklileşerek y ünsüzüne dönüşür²⁵⁹: eymey ‘ekmek’ (Van Küresinli 1-453), gömley ‘gömlek’ (Van Küresinli 1-63), yemey ‘yemek’ (Van Küresinli 1-111, Erciş), gerey ‘gerek’ (Van Küresinli 16-101), çiçey ‘çiçek’ (Van Küresinli 1-434), çiçäy ‘çiçek’ (Van Küresinli 2-1429, iney ‘inek’ (Van Küresinli 1-160), érkey ‘erkek’ (Van Küresinli 9-209), ähmey ‘ekmek’ (Van Küresinli 1-170), äymäy ‘ekmek’ (Van Küresinli 2-75).

²⁵⁸ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 181’de diräk > diräyä, çiçäk > çiçäyi, yemäk > yemäyä, mäläk > mäläyä, küräk > küräyä, başık > başıyi.

²⁵⁹ krş. Engin Gökçur, age., s. 52’de yemey, çiçey, köpey, ehmey, ekmey, göy (gök).

1.1.2.1.3.1.3. p > f, F değişimi

Bölgemiz ağızlarında iç ses konumundaki katı-patlamalı p ünsüzleri sızıcılaşarak f, F ünsüzüne dönüşür²⁶⁰: şafka ‘şapka’ (Erciş 10-119), şaFka ‘şapka’ (Van Küresinli 10-18, Van Yerli 4-330), şaFka (Erciş 12-251), kufa ‘kupa’ (Ahlat 1-87).

1.1.2.1.3.2. Akıcılaşma

b, d, g, ğ gibi ötümlü patlamalı ünsüzlerin l, m, n, r, v, y, ğ, ğ akıcı ünsüzlerine dönüşmesidir.

1.1.2.1.3.2.1. ğ, g > y değişimi

Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemi eserlerinde iç ve son ses konumundaki g, ğ ünsüzleri ölçünlü Türkçedeki akıcı ğ ünsüzüne dönüşürken Azerbaycan Türkçesinde ve bölgemiz ağızlarında başka bir akıcı ünsüz olan y ünsüzüne dönüşür²⁶¹. Aslında bu ses değişikliği Kıpçak lehçelerinin en belirgin özellikleri arasında yer alır²⁶². Bu ses değişikliği alıntı sözcükler de görülür²⁶³.

Sözcük içinde: soyoh ‘soğuk’ < ET. soğıĝ, sağık (Van Küresinli 1-55), eylenme ‘eğlenme’ < eglen- (Bitlis 1-9), eyvence (Bitlis 3-160), düyün ‘dügün’ < ET., OT. tügün (Adilcevaz 18-24, 22-139, Bitlis 10-31, Erciş 6-25, Van Küresinli 3-47), eye ‘eğer’ < Far. eger (Adilcevaz 9-3), eyer ‘eğer’ (Van Küresinli 1-267), çeyne- ‘çiğne’ < [ET. çık-] +ne- (Adilcevaz 19-4, Ahlat 7-22, Erciş 16-107), diyer ‘diğer’ < Far. diger (Bitlis 5-8, 2-126, 8-481), dileyim ‘dileğim’ (Bitlis 8-31), göysine ‘göğsüne’ < ET., OT. kögüz ~ kögüs (Van Küresinli 1-264), öye ‘üvey’ < OT. ögey (Bitlis 4-98), öyren- ‘öğren-’ <

²⁶⁰ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 115’te tof, cefhane, şafğa; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 183’te kefce, şafka, zafdiye.

²⁶¹ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 180’de gök > göy, beg > bāy, tög > döy-, ög > öy-.

²⁶² krş. Günay Karaağaç, age., s. 175’te ET. tügme > Kıp. tüyme, Kaz. tüyme, Tat., Başk. töyme, Kırg. tüymö; ET. teg ol > Kıp. tüyül; ET. egir- > Kıp. iyir-; ET. ögret- > Kıp. öyret-, ET. tağağ > Y.Uyg. toyuk; ET. töğüş- > Az. döyüş, Krç-Blk. tüyüş; ET. tügün > TT. düğün, Az. düyün, Trkm. döyüm, Kırg. tüyün, Kaz. töyin; ET. teg- > TT. deĝ- Trkm., Az. dey-, Kaz., Tat., Krç-Blk. tiy-; ET. eg- > Kaz., Kırg., Tat., Krç-Blk., iy-.

²⁶³ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 86’da öylenen, diyer; Mehmet Emin Gönen, age., s. 49’da böyün, diyer, deyişimine; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 185’de biyün (bir gün), böyün, döyir (dög-), etmey_ için.

ET. öğren- (Van Küresinli 13-68), deyeş- ‘değiş-’ < ET. teñiş-, tegiş- (Adilcevaz 2-1, Bitlis 3-77), deyiş- (Adilcevaz 17-172, 1-13, Bitlis 15-201, Erciş 17), deyil ‘değil’ < OT. tegül (Adilcevaz 14-86, 14-92), deyël ‘değil’ (Bitlis 7-40), ciyer ‘ciğer’ < Far. ciger (Adilcevaz 19-121, Van Yerli 18-221), deyerli ‘değerli’ < [ET. tegür] + li (Adilcevaz 19-118), eyitim ‘eğitim’ < [ET. ägid-]+ im (Adilcevaz 13-94), meyerse ‘meğerse’ < Far. meger (Adilcevaz 8-21, Bitlis 6-72), deynek ‘değnek’ < EAT. degenek (Erciş 14-26), leyen ‘leğen’ < Far. legen (Ahlat 1-107), tayûh ‘tavuk’ < tağu ~ takīgu (Van Küresinli 8-83).

Sözcük sonunda: ey- ‘eğ-’ < ET. eg- (Bitlis 7-368), söy- ‘söv-’ < ET., OT. sög-, sök- (Ahlat 2-22, Van Küresinli 15-73), dey- ‘değ-’ < ET. tag- (Adilcevaz 9-14, Ahlat 8-40, Bitlis 8-67, Van Küresinli 3-568), döy- ‘döv- ~ döğ-’ < OT. tög- (Adilcevaz 6-27, Van Küresinli 4-72, Van Yerli 12-46, Bitlis 8-63, Van Küresinli 1-48, 1-223), çiçeyın ‘çiçeğin’ (Van Küresinli 2-43), çiy ‘çiğ’ (Adilcevaz 6-67, 15-102, Ahlat 10-9, Erciş 1-182), döymeç ‘dövmeç’ < ET. tög-] +me+ç (Ahlat 2-183), döy- ‘döv-’ < ET. tög- (Adilcevaz 2-104, 7-63, Ahlat 2-36, Erciş 4-40, 4-214, 17-195, Van Küresinli 3-314, 7-153, 11-141, 13-189), döyme ‘döğme ~ dövme’ < [ET. tög-] + me (Adilcevaz 25-87, 22-331, Bitlis 3-51, 3-197, Ahlat 1-14, Erciş 4-230), deyirmen ‘değirmen’ < ET., OT. tegirmän (Bitlis 8-606), deyermen (Ahlat 12-92).

1.1.2.1.3.2.2. b > m değişimi

İç ve son ses konumundaki n damak ünsüzlerinin; ötümlü, patlamalı b ünsüzü ile başlayan sözcüklerin ilk seslerini gerileyici benzetme ile kendisine benzeştirmesi neticesinde oluşur²⁶⁴. Bu ses değişikliği diğer Türk lehçelerinin çoğunda görülür²⁶⁵.

Sözcük başında: men ‘ben’ (Adilcevaz 22- 53, 22-334, 25-129, Ahlat 7-170, 13-38, Bitlis 9-25, 9-30, Erciş 1-123, 1-69, 10-126, Van Küresinli 1-1, 1-444), min- ‘bin-’ (Adilcevaz 2-36, 25-11, Ahlat 5-6, 7-106, 11-16, 15-9, 15-43, Bitlis 9-79, Erciş 1-157, 2-45, 4-124, 16-72, Van Yerli 4-15), mahana ‘bahane’ (Ahlat 17-63, Erciş 16-128),

²⁶⁴ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 116’da minmeginen, min milyon, mana, mindirdi; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 86’da kimi (gibi), mahnasınan, temir (tabir); Engin Gökçur, age., s. 60’ta moncûh, muni, mindi, muncuğ, mindirerdi, gimî, menim, kımi, mindırmağa, muna, min (bin).

²⁶⁵ krş. Günay Karaağaç, age., s. 151’de ET. beñgü > Kaz., Tat., Bşk. meñgi, Uyg., meñgü; ET. buñ > Bşk., Tat., moñ, Kaz., Kırg. muñ; ET. bin- > Az., Bşk., Kaz., Tat., Özb., Uyg. min-, Trkm. mün-; ET. biñ > Az. miñ, Tat., Başk., Uyg. miñ, Kaz. mıñ, Özb. mıñ; Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 181’de ben > men, bin > min, bin- > min-.

mahane ‘bahane’ (Erciş 6-9), mahne ‘bahane’ (Bitlis 8-479), mahna ‘bahane’ (Van Küresinli 18-136), muncuḥ ‘boncuk’ (Adilcevaz 1-23, Ahlat 15-46, Erciş 1-21, Van Yerli 5-261), mincoḥ ‘boncuk’ (Bitlis 8-353).

Sözcük içinde: İç seste b > m değişikliği birkaç sözcükte görülür: saḥlanmaç ‘saklambaç’ (Ahlat 9-184), kimi ‘gibi’ (Bitlis 1-93, 2-105, 9-59), gimi ‘gibi’ (Bitlis 2-133, 10-165), damance ‘tabanca’ (Bitlis 9-107).

1.1.2.1.4. Süreksizleşme

1.1.2.1.4.1. j > c değişimi

İç ses konumundaki j sesi süreksizleşerek c sesine dönüşür²⁶⁶: picama ‘pijama’ < Fr. pyjama (Adilcevaz 21-83), cimnastiḥ ‘jimnastik’ < Fr. gymnastique (Van Yerli 20-134), cilet ‘jilet’ < Gillette (özel ad) (Ahlat 9-321, Van Küresinli 11-119).

1.1.2.1.4.2. y > g değişimi

Türkçenin tarihî dönemlerinde bazı sözcüklerin bünyesindeki ötümlü g ünsüzleri ölçünlü Türkçede y ünsüzüne dönüşürken, bölgemiz ağızlarında söz konusu ünsüzün korunduğu görülür: tüg ‘tüy’ < [ET. tü~tük~tüü~tüy > OT. tük]~Kırg., Özb., Uyg., Az. tük~Trkm. tüy (Adilcevaz 4-29), gırmi ‘yirmi’ < [ET. yigirmi, yegirmi > OT. yigirme, yigirmi] (Ahlat 6-37, Bitlis 1-84, 3-250, Van Yerli 6-2), beg ‘bey’ < [OT. beg~bèg~bēg] Uyg. bāk, (Adilcevaz 21-78, Ahlat 10-47).

1.1.2.1.4.3. ğ > g değişimi

Eski Türkçe, Orta Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde iç ses konumundaki g ünsüzleri ölçünlü Türkçede sızıcılaşarak ğ, v ünsüzüne dönüşürken

²⁶⁶ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 188’de acan < ajan, acorli < ajur; Engin Gökçur, age., s. 59’da picama, caponya, candarma, cendırme.

bölgemiz ağızlarında eski şekilleriyle korunmuştur²⁶⁷. Bu durum alıntı sözcüklerde de etkisini gösterir:

Sözcük içinde: eger ‘eğer’ < Far. eger (Bitlis 4-158), ege ‘eğer’ (Bitlis 9-147), ciger ‘ciğer’ < Far. ciger (Bitlis 6-53, Ahlat 6-56), babayigit ‘babayiğit’ (Ahlat 9-38), ağu ‘ağı’ < OT. ağu (Adilcevaz 1-172), gügüm ‘güğüm’ (Van Küresinli 1-113), legen ‘leğen’ < Far. legen (Ahlat 7-216, Adilcevaz 22-320, Erciş 6-58), yegen ‘yeğen’ < ET. yägän, yigän (Bitlis 2-38), igid ‘yiğit’ < ET., OT. yigit (Ahlat 7-155), igiT ‘yiğit’ (Erciş 2-122),

Sözcük sonunda: ög- ‘öv-’ < ET., OT. ög- (Erciş 10-140), üg- ‘ög-’ (Adilcevaz 11-19), degel ‘değil’ < OT. tegül (Adilcevaz 22-30, Ahlat 1-153, 12-75), degil ‘değil’ (Adilcevaz 8-72, Ahlat 15-11), döğ- ‘döğ- ~ döv-’ < OT. tög- (Adilcevaz 1-177, 9-63, Ahlat 3-53, 9-227, 9-88, Erciş 1-30, 2-7, 4-230), deg- ‘değ-’ < ET. tög- (Adilcevaz 3-57, Ahlat 8-39), çig ‘çiğ ~ çiy’ < ET., OT. yig ~ yik (Ahlat 9-352), ögüt ‘ögüt’ < ET., OT. ögüt (Adilcevaz 1-68, Ahlat 10-229), eg- ‘eğ-’ < ET., OT. eg- (Ahlat 10-206), söğ- ‘söğ, ~ söv-’ < OT. söğ-, sök- (Adilcevaz 4-61, 8-80), döğme ‘döğme’ < döğ-[ET. tög-] me (Ahlat 7-223).

1.1.2.1.4.4. f > p değişimi

Alıntı birkaç sözcüğün yapısındaki sızıcı diş-dudak ünsüzü f; patlamalı dudak ünsüzüne (p) dönüşmüştür²⁶⁸: paytın ‘fayton’ < Fr. phaéton (Van Yerli 1-6), alapranga ‘alafranga’ < İt. alla franca (Bitlis 1-60), üssüp ‘Yusuf’ (Van Küresinli 1-191), ussuP ‘Yusuf’ (Erciş 10-204).

²⁶⁷ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 86-87’de erkegi, tüfegi, bege, döğdu, degil, digeri; Ahmet Bican Ercilasun, age., s.117’de düğün, yegen, büyüti; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 187’de yeğen, çig, ögün, eger; Zeynep Korkmaz, *GBAA*, s. 67’de inägim, böregä; Olcay, age., s. 32’de degil, degirman, degiş-; İrfan Öztürk, age., s. 19’da legennere, dögdürürük, egirirdik, yigid, begendi; Engin Gökçur, age., s. 58-59’da heger, ögüt, igid, gügüm, cığara, bıleginnen, hedigi, sögermişler, döger, üregi, bēşigini.

²⁶⁸ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 117’de pabrika, potüraf, Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 186’da pawruka, paytun.

1.1.2.1.4.5. ñ > g, ğ değişimi

Ötümlü ve akıcı ön ve arka damak ñ sesi bölgemiz ağızlarında g, ğ damak patlayıcılarına dönüşmüşlerdir²⁶⁹: ög ‘ön’ < ET. OT. öng < öñ (Ahlat 9-262, 15-110, Bitlis 2-48, 4-98, Erciş 16-233), yalgız ‘yalnız’ < [ET., OT. yalangus, yalanguz, yalñus, yalañuz]~ Tat., Nog. yalgız ~ Uyg. yalguz, Kaz. ~ Kkalp. jalğız (Van Küresinli 3-487 Van Yerli 1-37).

Aşağıda örnekleri verilen süreksizleşme örnekleri yaygın olmayan ses değişiklikleridir:

1.1.2.1.4.6. m > P değişimi

Benzeştirme ile oluşmuştur: ePPek ‘ekmek’ < OT. etmek~ étmek~ epmek~ötmek (Van Küresinli 2-20)

1.1.2.1.4.7. v > b değişimi

Söz konusu örnekler aykırılışma ile oluşmuştur: bafat ‘vefat’ (Bitlis 3-41, 3-145), befât ‘vefat’ (Adilcevaz 16-21, Ahlat 5-32), aKıbet ‘avukat’ (Van Küresinli 3-542).

1.1.2.1.4.8. h > k değişimi

tariğ ‘tarih’ (Bitlis 4-28), tariği eser ‘tarihî eser’ (Bitlis 10-45).

²⁶⁹ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 196-197’de, çenge, düngür, yalanğuz, yanğıl; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 117’de öğüne, öğde, öğünde.

1.1.2.1.5. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Diğer Değişmeler

1.1.2.1.5.1. v > w değişimi

Bölgemiz ağızlarında ön, iç ve son ses konumundaki birçok v ünsüzü kalın ünlülü sözcüklerde çift dudak v (w) ünsüzüne dönüşür. Çoğunlukla alıntı sözcüklerde karşılaştığımız bu hadisenin etkisi Türkçe sözcüklerde de görülür²⁷⁰:

Sözcük başında: wasita ‘vasita’ < Ar. vāsiṭa (Ahlat 5-2), waste ‘vasita’ (Bitlis 10-105), wesayit ‘vesait’ < Ar. vesa’it (Erciş 9-10), war ‘var’ < ET. bar (Bitlis 9-53), wur- ‘vur-’ (Ahlat 16-50, Bitlis 9-20), wulayet ‘vilayet’ < Ar. vilāyet (Bitlis 3-122), wanni ‘Vanlı’ (Adilcevaz 12-19).

Sözcük içinde: çawuş ‘çavuş’ (Bitlis 3-66), şalwar ‘şalvar’ < Far. şelvār (Bitlis 1-31), peklawa ‘baklava’ (Bitlis 2-115), dawul ‘davul’ < Ar. ṭabl (Adilcevaz 18-28), bawul ‘bavul’ < İt. baule (Adilcevaz 11-61), yawri ‘yavru’ (Bitlis 9-155), dewri ‘devri’ < Ar. devr + T. i (Ahlat 16-29), awuş ‘avuç’ (Van Yerli 1-13, 18-41), awuÇ ‘avuç’ (Van Yerli 1-13), tuwalet ‘tuvalet’ < Fr. toilette (Erciş 11-1499, tawuḥ ‘tavuk’ (Adilcevaz 22-340), kuweT ‘kuvvet’ < Ar. kuvvet (Adilcevaz 21-93), kawurka ‘kavurga’ (Ahlat 1-39), suwa ‘sıva’ (Erciş 12-95), dawşan ‘tavşan’ (Erciş 15-23).

Sözcük sonunda: pilaw ‘pilav’ < Far. pelāv, pilāv (Adilcevaz 18-26), ew ‘ev’ < ET. eb (Adilcevaz 11-82), awuşdur- ‘ov-uş-tur-’ (Adilcevaz 5-46, 20-80), kaw-ala- ‘kovala-’ (Ahlat 14-67).

1.1.2.1.5.2. r > l değişimi

Bölgemiz ağızlarında sıkça karşılaştığımız bu ses değişikliği genellikle sözcüklerin iç ve son seslerinde bazı benzeştirmeler ve aykırılaştırmalar neticesinde oluşur²⁷¹:

²⁷⁰ krş. Engin Gökçur, age., s. 62’de sawūruḥ, towuḥ, çuwal, çawuş, way, wala, dawul, sawuḥ; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 109’da cewüz, çewür-, ewür-, elduwan, suwa-, pehlüwan.

²⁷¹ krş. Zeynep Korkmaz, NYA, s. 91’de delbeder, garaltı, belāber, ileşber ; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 193’te garal-, ğeral, leşber, bilader, teyhral; Engin Gökçur, age., s. 60’ta şelbet, teKral, tehral, keral, saralıp, zeral, güleş.

Sözcük içinde: kılbağa ‘kurbağa’ < (Erciş 2-34, 4-82), kılbağe (Bitlis 8-433), güleş ‘güreş’ (Bitlis 8-466, Erciş 11-145), kelbetin ‘kerpeten’ (Van Küresinli 1-316), şelbeT ‘şerbet’ (Ahlat 6-20, Erciş 5-94), güleş- ‘güreş-’ (Van Küresinli 17-122), üzülğar ‘rüzgâr’ (Adilcevaz 14-10),

Sözcük sonunda: kılalan ‘Kurtalan’ (Adilcevaz 24-4), tekral ‘tekrar’ (Erciş 9-67, Van Küresinli 5-50, 5-131, 14-243, Van Yerli 1-411, 5-141), Tekral (Erciş 9-101), bülilem ‘bilirem’ (Ahlat 15-98), moral- ‘morar-’ (Erciş 11-181), Kâral ‘karar’ (Van Küresinli 5-118), gülpınar ‘Gürpınar’ (Van Yerli 6-145), Kârnal ‘kornel’ (Van Küresinli 1-263), saral- ‘sarar-’ (Van Yerli 1-56, 2-8).

1.1.2.1.5.3. l > r değişimi

Boğumlanma noktaları birbirine yakın seslerin telaffuzu güçleştirmesinden dolayı aynı veya benzer seslerden birinin aykırılışması ile oluşmuştur:

Sözcük içinde: sirkele- ‘silkele-’ (Bitlis 8-674, Van Yerli 17-119), fanûrye ‘fanila’ < İt. flanella (Van Yerli 25-14), kargon ‘kalgon’ < calgon’ (öz. a.) (Adilcevaz 22-258).

Sözcük sonunda: tırtır ‘tırtıl’ (Erciş 16-293), pantor ‘pantolon’ < Fr. pantalon (Bitlis 2-1739,

1.1.2.1.5.4. n > l değişimi

Bölgemiz ağızlarında bazı sözcüklerin bünyesindeki n damak ünsüzleri, ünsüz benzeştirmeleri ve aykırılışmalar neticesinde l ünsüzüne dönüşmüştür²⁷²: laylon ‘naylon’ (Erciş 10-209, Van Küresinli 7-36, 17-106, Van Yerli 15-33), pëshmal ‘pişman’ (Van Yerli 15-118), boylûmûza ‘boynumuza’ (Adilcevaz 4-5).

²⁷² krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 179’da lalın, laylon, emliyet, dölüm, löbet.

1.1.2.1.5.5. ñ > y değişimi

Bölgemiz ağızlarında ötümlü ön damak ünsüzü ñ damak patlayıcılığı aşamasından geçerek ön-damak yarı ünlüsüne dönüşmüştür. Bu ses değişikliği Batı Türkçesinin doğu kolları olan Azerbaycan ve Türkmen Türkçeleri ile günümüz çağdaş Kıpçak lehçelerinde de görülür: köynek ‘gömlek’ < ET. köñlek > Az., Trkm. köynek (Van Küresinli 5-142), köylek ‘gömlek’ < [ET., köñlek] ~ Uyg., Nog. köylek (Erciş 2-111), göyül ‘gönül’ < ET., OT. köñül (Van Küresinli 5-22), göyül (Adilcevaz 22-105, Erciş 5-77).

1.1.2.1.5.6. f > w değişimi

Sızıcı f ünsüzü aşağıdaki örneklerde, yerini başka bir sızıcı ünsüz olan w çift dudak ünsüzüne bırakmıştır: aswat ‘asfalt’ < Fr. asphalte (Ahlat 9-116), kewşet- ‘keşfet-’ (Van Yerli 15-4).

1.1.2.1.5.7. v > n değişimi

Boğumlanma noktaları birbirine yakın b-v dudak, diş-dudak ünsüzlerinden birinin farklılaşması ile oluşmuştur: nabal ‘vebal’ < Ar. vebāl (Bitlis 8-169), nebal (Adilcevaz 13-18, Ahlat 15-120).

1.1.2.1.5.8. v > h değişimi

Söz konusu örneklerde düşen v ünsüzünün yerine yarı ünlü değerindeki h ünsüzü gelmiştir: dahol ‘davul’ (Bitlis 5-97), dohol ‘davul’ (Van Küresinli 2-142).

1.1.2.1.5.9. r > y değişimi

Söz konusu örneklerde düşen r ünsüzünün yerine yarı ünlü değerindeki y ünsüzü gelmiştir: onnay idi ‘onlardı’ (Van Küresinli 6-43), zatürre ‘zatürre’ (Adilcevaz 22-41).

1.1.2.1.5.10. v > y değişimi

Eski Türkçe ve Orta Türkçe döneminde “taġu ~ taķġu, tög-” sözcüklerinin bünyesindeki patlamalı ġ, g ünsüzleri sızıcılaşarak ölçünlü Türkçede v ünsüzüne dönüşürken, bölgemiz ağızlarında ise y ünsüzüne dönüşmüşlerdir. Aynı sızıcılaşma alıntı “süveter” sözcüğünde de vardır: döy- ‘döv~dög’ < OT. tög- (Erciş 10-233), düyen ‘döven~dögen~düven’ (Van Yerli 17-70), döyme ‘dögme~dövme’ (Bitlis 3-210), toyoh ‘tavuk’ < ET. taġu ~ taķġu (Van Küresinli 1-8), siyeter ‘süveter’ < İng. sweater (Van Yerli 1-414).

1.1.2.1.5.11. ġ > w değişimi

Eski Türkçe ve Orta Türkçe döneminde “koġus, koġuş, soġıġ~soġık, soġu-” sözcüklerinin bünyesindeki patlamalı arka damak ġ ünsüzleri sızıcılaşarak ölçünlü Türkçede ġ ünsüzüne dönüşürken bölgemiz ağızlarında ise w çift dudak ünsüzüne dönüşmüşlerdir: kowuş ‘koġuş’ < ET. koġus, OT. koġuş (Ahlat 9-53), Kowuş ‘koġuş’ < ET. koġus, OT. koġuş (Van Küresinli 4-6), sowûh ‘soġuk’ < ET. soġıġ~soġık (Bitlis 9-17, 14-16), sawû- ‘soġu-’ < ET., OT. soġu- (Erciş 9-160).

1.1.2.1.5.12. m > n değişimi

Söz konusu örneklerde sözcükler eski şekillerini korumuşlardır: nerdivan ‘merdiven’ < Far. nerdubān (Erciş 2-88, 9-99, 16-136, Van Küresinli 18-63), Koşu ‘komşu’ < ET. koşı (Van Küresinli 4-105).

1.1.2.1.5.13. s > ş değişimi

Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da özellikle “herkes” sözcüğünün son ünsüzünde meydana gelen bir ses değişikliğidir: herkeş (Ahlat 14-56, 14-121, Bitlis 2-125, Erciş 5-102), herkeş (Bitlis 3-173, Van Yerli 1-69).

1.1.2.1.5.14. j > ş değişimi

“bagaj” sözcüğünde görülür: bağaş ‘bagaj’ < Fr. bagage (Bitlis 11-118).

1.1.2.1.5.15. n > m değişimi

Ünsüz benzeştirmesi ile oluşmuştur: mumtazam ‘muntazam’ (Ahlat 9-86).

1.1.2.1.5.16. ř > s değişimi

Aykırılaşma ile oluşmuştur: çarsi ‘çarşı’ (Adilcevaz 1-20, 12-50, 22-286, 25-85, Van Yerli 4-26).

1.1.2.1.5.17. h > n değişimi

Ünsüz benzeştirmesi ile oluşmuştur: menşur ‘meşhur’ (Bitlis 12-37, Van Yerli 12-57).

1.1.2.1.6. Ünsüzlerde Art Damaksılaşma

1.1.2.1.6.1. í > l değişimi

Bölgemiz ağızları, ölçünlü Türkçedeki kalın ünlülü alıntı sözcüklerin yapısındaki ince k ve l seslerini kalınlařtırır²⁷³: usılımız ‘usulümüz’ (Van Küresinli 13-118), emsalım ‘emsalim’ (Erciş 1-66), hallar ‘hâller’ (Ahlat 9-248), normaldih ‘normaldik’ (Van Küresinli 1-458), halda ‘hâlde’ (Van Küresinli 3-609), halınız ‘hâliniz’ (Van Küresinli 3-495), celallar ‘celaller’ (Erciş 12-36), celalın ‘celalin’ (Erciş 10-100), helaldır ‘helaldır’ (Ahlat 14-146), petrolün ‘petrolün’ (Erciş 11-125), usuldandır ‘usuldendir’ (Erciş 4-225), halımız ‘hâlimiz’ (Adilcevaz 8-114, 11-127, Erciş 9-54, 15-9).

²⁷³ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 123’te ĥayal, lalá, hala, halsız, pulan, helalzada.

1.1.2.1.6.2. k > k değişimi

Bölgemiz ağızları, ölçünlü Türkçedeki kalın ünlülü alıntı sözcüklerin yapısındaki ince k seslerini kalınlaştırır: kafır ‘kâfir’ (Bitlis 4-200), ka‘be ‘Kâbe’ (Bitlis 7-74), kar ‘kâr’ (Ahlat 10-124), bekar ‘bekâr’ (Bitlis 9-33), şikayet ‘şikâyet’ (Bitlis 2-47).

1.1.2.2. Ünsüz Benzeştirmeleri

Sözcük içerisinde seslerin boğumlanma noktası ya da boğumlanma tarzı bakımından birbirine yaklaşmasına benzeştirme denir. Türkçede ve Altay Dil Ailesi’nin diğer üyelerinde ünlü ve ünsüz benzeştirmeleri çok sağlam bir yapıya sahiptir. Zira ünlü-ünlü, ünsüz-ünsüz ve ünlü-ünsüz uyumları bu benzeştirmenin ne denli güçlü olduğunu gösterir.

Bölgemiz ağızlarında diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi güçlü bir benzeştirme vardır. Özellikle n, l, t, r ünsüzleri, benzeştirmelerde en fazla etkili olan ünsüzlerdir. Bölgemiz ağızlarındaki karşılaştığımız ünsüz benzeştirmeleri şunlardır:

1.1.2.2.1. -nl- > -nn- benzeştirmesi

Bölgemiz ağızlarındaki en yaygın benzeştirme türüdür. n ünsüzü ile biten sözcük kök, gövde veya heceleri l ünsüzü ile başlayan bir ek ya da heceye ulandığında eklerin ya da hecelerin başındaki l ünsüzleri n ünsüzüne dönüşür²⁷⁴: görmiyenner ‘görmeyenler’ (Bitlis 1-28), osmanni ‘Osmanlı’ (Bitlis 9-1), gönni ‘gönlü’ (Van Küresinli 12-68), dikenni ‘dikenli’ (Bitlis 8-470), kesinnik ‘kesinlik’ (Bitlis 3-28), meskenneri ‘meskenleri’ (Bitlis 9-96), ceyranni ‘cereyanlı’ (Ahlat 2-18), tikanni ‘dikenli’ (Van Yerli 20-191), tikenni ‘dikenli’ (Ahlat 7-57), gelinnik ‘gelinlik’ (Ahlat 15-100), vanni ‘Vanlı’ (Van Yerli 4-46), şanni ‘şanlı’ (Van Yerli 4-47), Kanni ‘kanlı’

²⁷⁴ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 90’da hasannan, yanniş, ğanni; Mehmet Emin Gönen, age., s. 57’de denner, bunnar, Almannar, çimenneri, tikannara; İrfan Öztürk, age., s. 27’de onnara, nişanni, günnük, kinni; Engin Gökçur, age., s. 63’te bunnar, Qarannih, deliKanni, değirmannar, mardinni, onner, onnar; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 209’da bunnar, ğarannih, anna-, çobannih, kınnan-, onnar; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 126’da milyonnuğ, annatan, ğarannih, şennedir, arvadinnan.

(Van Yerli 4-47), zenginñiñ ‘zenginlik’ (Adilcevaz 2-66), imanne ‘imanla’ (Bitlis 4-202), ekinne ‘ekinle’ (Bitlis 11-94), binnñiñ ‘binlik’ (Van Küresinli 6-129), iranni ‘İranlı’(Erciş 12-68), kárannñiñ ‘karanlık’ (Bitlis 6-70), menni senni ‘benli senli’ (Van Küresinli 10-22), ıwanni ‘Vanlı’ (Erciş 9-249), yannış ‘yanlış’ (Bitlis 8-469), onnar ‘onlar’ (Bitlis 2-46), annet ‘anlat-’ (Bitlis 9-49), bunnar ‘bunlar’ (Ahlat 1-47, 15-27), dinner ‘dinler’ (Bitlis 9-62).

Son ses konumundaki n ünsüzü bazen sonraki sözcüğün ilk sesi olan l ünsüzünü kendisine benzetir: bin nira ‘bin lira’ (Adilcevaz 25-3), on nıra ‘on lira’ (Van Yerli 6-83), bin nire ‘bin lira’ (Bitlis 5-41, Van Küresinli 9-326).

n ünsüzü uzak benzeştirme ile bazen kendisinden birkaç ses ötedeki l ünsüzünü kendisine benzetir: nurunna ‘Nurullah’ (Van Küresinli 3-596), neynisen ‘ne eylirsen’ (Van Küresinli 2-14).

1.1.2.2.2. b-n > m-n benzeştirmesi

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da söz başı b ünsüzleri kendisinden sonra gelen n geniz ünsüzünün etkisiyle başka bir geniz ünsüzü olan m ünsüzüne dönüşür²⁷⁵: men ‘ben’ (Adilcevaz 22- 53, 22-334, 25-129, Ahlat 7-170, 13-38, Bitlis 9-25, 9-30, Erciş 1-123, 1-69, 10-126, Van Küresinli 1-1, 1-444), min- ‘bin-’ (Adilcevaz 2-36, 25-11, Ahlat 5-6, 7-106, 11-16, 15-9, 15-43, Bitlis 9-79, Erciş 1-157, 2-45, 4-124, 16-72, Van Yerli 4-15), mahana ‘bahane’ (Ahlat 17-63, Erciş 16-128), mahane ‘bahane’ (Erciş 6-9), mahne ‘bahane’ (Bitlis 8-479), mahna ‘bahane’ (Van Küresinli 18-136), muncuñ ‘boncuk’ (Adilcevaz 1-23, Ahlat 15-46, Erciş 1-21, Van Yerli 5-261), mincoñ ‘boncuk’ (Bitlis 8-353).

sañlanmaç ‘saklambaç’ (Ahlat 9-184) sözcüğünde b ünsüzü ilerleyici benzeştirme ile m ünsüzüne dönüşmüştür.

1.1.2.2.3. m-r > m-n benzeştirmesi

Bölgemiz ağızlarında geniş ve şimdiki zaman çekimlerinde “-ir” şimdiki zaman kip eki ile “-r” geniş zaman kip ekinin ünsüzü, olumsuzluk ekindeki m ünsüzünün

²⁷⁵ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 116’da: mindirdi, minmeginen, min milyon, maña; Engin Gökçur, age., s. 64’te istemenem, dëmenem, bañmanam.

etkisiyle n damak ünsüzüne benzeşir: vèrmenem < vermerem ‘vermem’ (Adilcevaz 19-76), bilminem < bilmirem (Van Küresinli 3-341), Kullanınam < kullanıram (Van Küresinli 3-424), giTminem < gitmirem (Van Küresinli 3-429), bılminem < bilmirem (Bitlis 9-28), vèrmenem < vermerem ‘vermem’ (Adilcevaz 19-76), töhmenik < tökmerik ‘dökmeyiz’ (Adilcevaz 9-41), bülminem < bilmirem ‘bilmiyorum’ (Bitlis 7-187), çıhaminam < çıkamirem ‘çıkamıyorum’ (Erciş 2-151), yapmanılı < yapmarık ‘yapmayız’ (Adilcevaz 6-24), kesmenik < kesmerik ‘kesmeyiz’ (Adilcevaz 9-19), erimenem < erimerem ‘erimem’ (Erciş 2-48), düşünminem < düşünmirem ‘düşünmüyorum’ (Van Küresinli 3-97),

Aşağıdaki sözcüklerde m ünsüzünün etkisiyle ilerileyici ve gerileyici ünsüz benzeştirmeleri neticesinde r ünsüzü n ünsüzüne dönüşmüştür:

mındar ‘murdar’ (Erciş 16-113), dènem ‘derim’ (Van Küresinli 3-425).

1.1.2.2.4. nd > nn benzeştirmesi

n ünsüzü ile biten bir sözcüğe d ünsüzü ile başlayan bir ek getirildiğinde ekin başındaki ünsüz, n ünsüzüne dönüşür²⁷⁶: goyunnen ‘koyundan’ (Van Küresinli 5-149), zulmunnan ‘zulmünden’ (Bitlis 7-69), halınnan ‘halinden’ (Ahlat 10-246), birinnen ‘birinden’ (Ahlat 15-109), onnan ‘ondan’ (Van Yerli 11-11), elınnan ‘elinden’ (Adilcevaz 22-4), vannan, yuvannan ‘Van’dan, yuvandan’ (Erciş 1-1), yokuşunnan ‘yokuşundan’ (Bitlis 9-73), milinnan ‘milinden’ (Bitlis 1-95), yatağınnan ‘yatağından’ (Bitlis 9-98), yununnan ‘yününden’ (Ahlat 1-48), bennen ‘benden’ (Bitlis 7-101), mennan ‘benden’ (Adilcevaz 1-8, Ahlat 9-75, Van Yerli 15-83), sennan ‘senden’ (Bitlis 7-143).

1.1.2.2.5. rl > ll benzeştirmesi

r ünsüzü ile biten bir sözcüğe l ünsüzü ile başlayan bir ek getirildiğinde sözcüğün son sesi olan r gerileyici benzeştirme ile l ünsüzüne dönüşür²⁷⁷: duwallar ‘duvarlar’ (Adilcevaz 13-99), dèllerdi ‘derlerdi’ (Bitlis 5-62), kırutuller ‘kuruturlar’

²⁷⁶ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s.126’da bennen, altınnan, başınnan; Zeynep Korkmaz, *GBAA*, s. 73’te ötü yannan, ākasınnan; Engin Gökçur, age., s. 63’te bennen (benden), irannan, sennen, onnan.

²⁷⁷ krş. Ahmet Buran, age., s. 51’de goşturullar, gidallar; Mehmet Emin Gönen, age., s. 60’ta bildirmiller, geliller, ariyılar, dögellerdi, aparıllar, edeller; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 127’de birağıllar, söyleller, atallar, gezeller.

(Bitlis 3-57), diyeller ‘derler’ (Bitlis 8-220), tutelle ‘tutarlar’ (Bitlis 9-87), şekellen- ‘şekerlen-’ (Bitlis 2-107), vahşidülle ‘vahşidirler’ (Bitlis 9-55), gideller ‘giderler’ (Bitlis 3-223), çamaşıllar ‘çamaşırlar’ (Bitlis 11-78), şekeller ‘şekerler’ (Bitlis 9-86), kesiyollar ‘kesiyorlar’ (Ahlat 3-32), ğapadilla ‘kapatırlar’ (Erciş 4-18), deyerlidiller ‘değerlidirler’ (Adilcevaz 19-118), dögeller ‘döverler’ (Erciş 1-30, 4-230), vuralle ‘vururlar’ (Van Küresinli 2-76), tökellerdi ‘dökerlerdi’ (Bitlis 5-100), çalılar, tökeller ‘çalarlar, dökerler’ (Ahlat 3-8)

1.1.2.2.6. tı > tt, TT benzeştirme

t ünsüzü ile biten sözcük ya da heceler l ünsüzü ile başlayan bir ek veya heceye ulandığında ekin başındaki l ünsüzü benzeştirme ile t, T ünsüzlerine dönüşür²⁷⁸: ğorTTağ ‘hortlak’ (Erciş 6-17), reheTTiğ ‘rahatlık’ (Bitlis 2-163), muTTeka ‘mutlaka’ (Bitlis 12-29), muTTaka ‘mutlaka’ (Erciş 15-209), oTTar ‘otlar’ (Erciş 8-1, Van Küresinli 1-919, ğanaTTan- ‘kanatlan-’ (Van Küresinli 13-312), oTter ‘otlar’ (Van Küresinli 15-56), KıymeTTi ‘kıymetli’ (Van Küresinli 13-238), niyeTter ‘niyetler’ (Adilcevaz 24-109), kiTTesin ‘kilitlesin’ (Van Küresinli 3-355), kuwweTTi ‘kuvvetli’ (Bitlis 7-29), zehmeTTiğ ‘zahmetlik’ (Ahlat 1-102), yumurTTa- ‘yumurtla-’ (Ahlat 10-89), serTTeş- ‘sertleş-’ (Van Yerli 14-107), şiddeTTi ‘şiddetli’ (Erciş 1-2), rāmeTTi ‘rahmetli’ (Van Küresinli 1-243), rāhmeTTik ‘rahmetlik’ (Adilcevaz 19-5, Ahlat 16-72).

1.1.2.2.7. tı, Tı > td, Td benzeştirme

t ünsüzü ile biten sözcük ya da heceler l ünsüzü ile başlayan bir ek veya heceye ulandığında ekin başındaki l ünsüzü yarı benzeştirme ile d ünsüzüne dönüşür: oTderi ‘otları’ (Van Küresinli 1-136), oTder ‘otlar’ (Van Küresinli 8-70), oTdar ‘otlar’ (Erciş 15-110, Van Yerli 8-136), aTdı ‘atlı’ (Van Küresinli 4-105), rāhātdik ‘rahatlık’ (Adilcevaz 22-173), oTdiyiler ‘otliyirler’ (Van Küresinli 1-158), şarTdar ‘şartlar’ (Erciş

²⁷⁸ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 58-59’da şārtdari, “şartları”, satdih, ”satılık” bitdiz, “Bitlis”, ahlātıldar, “Ahlatlılar”, atdiyi “atlıyor”; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 128’de söyütdü, kürtder, irehmetdiğ, armutdu, kitdemişem, otdasın.

12-138), kürtder ‘kürtler’ (Erciş 8-3), aTdar ‘atlar’ (Van Yerli 5-164), umutdi ‘umutlu’ (Erciş 3-33).

1.1.2.2.8. rl > rr benzeştirmesi

r ünsüzü ile biten bir sözcük ya da hece l ünsüzü ile başlayan bir ek veya heceye ulandığında ekin ya da hecenin başındaki l ünsüzü benzeştirme ile r ünsüzüne dönüşür²⁷⁹: fenerri ‘fenerli’ (Van Küresinli 1-267), üzerrik ‘üzerlik’ (Erciş 6-44, Van Küresinli 5-78), tarra ‘tarla’ (Adilcevaz 14-19), ásKerrer ‘askerler’ (Van Küresinli 4-159, eligoPderren ‘helikopterle’ (Van Küresinli 12-7), esKerrik ‘askerlik’ (Erciş 9-120), uğurri ‘uğurlu’ (Erciş 1-94), zorruḥ ‘zorluk’ (Van Küresinli 13-229), rençberriḥ ‘rençperlik’ (Van Küresinli 1-235), pazarrar ‘pazarlar’ (Van Küresinli 3-324), pazarrıḥ ‘pazarlık’ (Van Küresinli 14-203), errer ‘erler’ (Van Küresinli 8-197), davarrar ‘davarlar’ (Van Küresinli 5-16), çamurrar ‘çamurlar’ (Erciş 9-153), bekarrar ‘bekârlar’ (Erciş 1-37).

1.1.2.2.9. l-r > l-l benzeştirmesi

Bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman ve geniş zaman eklerinin ünsüzü, l ile biten fiil kök ve gövdelerine getirildiğinde kip ekinin ünsüzü ilerileyici benzeştirme ile l ünsüzüne dönüşür²⁸⁰: alilḥ ‘alırız’ (Ahlat 1-73), alılam ‘alırım’ (Ahlat 13-172, Erciş 3-134), bülilem ‘bilirim’ (Ahlat 15-98), tanıyabililem ‘tanıyabilirim’ (Adilcevaz 13-64), alilem ‘alırım’ (Adilcevaz 22-206), oluluḥ ‘oluruz’ (Adilcevaz 13-111), salılam ‘salarım’ (Ahlat 14-94).

1.1.2.2.10. md > mn benzeştirmesi

m ünsüzü ile biten sözcük kök veya gövdeleri ayrılma hâl ekine ulandığında ayrılma hâl ekinin ünsüzü yarım benzeştirme ile n ünsüzüne dönüşür: yerımnen ‘yerimden’ (Ahlat 1-113), bayramnen bayrame ‘bayramdan bayrama’ (Bitlis 2-58),

²⁷⁹ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 127’de çeperrer, esgerrik, tacırırğa, tarra, heyirri; Engin Gökçur, age., s. 63’te aḥurrar (ahırlar), zorruḥ, rıra.

²⁸⁰ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 128’de gellem, bullam, ollam, gelliḥ; Mehmet Emin Gönen, age., s. 56’da alılam “alırım”, yapabülüm “yapabilirim”

ölümnen ‘ölümnden’ (Adilcevaz 22-102), kolumnan ‘kolumdan’ (Ahlat 15-161), damnan ‘damdan’ (Van Yerli 1-10).

1.1.2.2.11. ml > mn benzeştirmesi

m ünsüzü ile biten sözcük kök veya gövdeleri çokluk ekine ulandığında çokluk ekinin ünsüzü yarım benzeştirme ile n ünsüzüne dönüşür: yemnerini ‘yemlerini’ (Adilcevaz 10-4), adamnar ‘adamlar’ (Adilcevaz 22-52), bayramnar ‘bayramlar’ (Adilcevaz 22-343), mumnarı ‘mumları’ (Adilcevaz 22-119), damnara ‘damlara’ (Ahlat 1-110)

1.1.2.2.12. pm > pp, PP benzeştirmesi

p, P ünsüzü ile biten sözcük kök veya gövdeleri m ünsüzü ile başlayan bir eke veya heceye ulandığında ekin ya da hecenin m ünsüzü ilerleyici benzeştirme ile p, P ünsüzüne dönüşür: yaPPazdıla ‘yapmazdılar’ (Van Küresinli 11-51), sePPe ‘serpme’ (Van Küresinli 12-116), taPPece ‘tapmaca’ (Van Küresinli 1-37).

1.1.2.2.13. zs > ss benzeştirmesi

z ünsüzü ile biten fiil kök veya gövdeleri s ünsüzü ile başlayan bir eke ulandığında fiilin kök veya gövdesindeki z ünsüzü gerileyici benzeştirme ile s ünsüzüne dönüşür²⁸¹: geçemessen ‘geçemezsin’ (Bitlis 7-93), dèmesse ‘demezse’ (Bitlis 4-164), yaPmassansa ‘yapamazsan’ (Ahlat 9-80), vèrmesse ‘vermezse’ (Ahlat 14-30), Tussuz ‘tuzsuz’ (Van Yerli 20-62), gessem ‘gezsem’ (Erciş 12-130), bulamassan ‘bulamazsam’ (Erciş 2-80).

1.1.2.2.14. dl > dd benzeştirmesi

d ünsüzü ile biten sözcük kök, gövde veya heceleri l ünsüzü ile başlayan bir ek yada heceye ulandığında ek ya da hecedeki l ünsüzü ilerleyici benzeştirme ile d

²⁸¹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 91’de yapmassa, bilmesse; Mehmet Emin Gönen, age., s. 61’de yèmessen, çıharamassan, dönemessen, begenmessen, olmassa, dönemessen, alamassan; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 210’da assın, assız (azsınız), gössüz, yatmassız.

ünsüzüne dönüşür²⁸²: biddiz ‘Bitlis’ (Bitlis 9-1, 9-21), addar ‘adlar’ (Erciş 3-195), cehaddi ‘cihadlı’ (Erciş 16-50).

1.1.2.2.15. Diğer Benzeştirmeler

n-r > n-n benzeştirmesi: Kullanınam ‘kullanırım’ (Van Küresinli 3-424).

rd > TT benzeştirmesi: mıTTar ‘murdar’ (Bitlis 8-45).

zl > zz benzeştirmesi: öküzzer ‘öküzler’ (Van Küresinli 9-1679, düzzik ‘düzlük’ (Van Küresinli 6-93).

ğn > nn benzeştirmesi: kanni ‘kağnı’ (Ahlat 9-161).

şs > ss benzeştirmesi: gitmissin ‘gitmişsin’, görmüssün ‘görmüşsün’ (Bitlis 7-384).

rn > nn benzeştirmesi: tınnah ‘tırnak’ (Bitlis 8-121).

yn > nn benzeştirmesi: önnerdiler ‘oynardılar’ (Bitlis 3-172).

pm > pp benzeştirmesi: ePPek ‘ekmek’ < OT. etmek~ etmek~ epmek~ötmek (Van Küresinli 2-20).

1.1.2.3. Aykırılma

Aykırılma, bir sözcükteki seslerin boğumlanma noktası ve boğumlanma tarzı bakımından birbirinden uzaklaşması hadisesidir. Ölçünlü Türkçede olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da aykırılma genelde yabancı dillerden dilimize geçmiş ve telaffuzunda söyleyiş güçlüğü çekilen sözcüklerde görülür. Sözcük içindeki aykırılışmalar daha çok r, l, m, n, z, s, f, v gibi akıcı ve sızıcı seslerin tekrarını önleme gayretinden kaynaklanmaktadır. Bölgemizde tespit ettiğimiz aykırılma örnekleri aşağıda belirtilmiştir:

1.1.2.3.1. r-r > r-l aykırılışması

Boğumlanma noktaları birbirinin aynı olan r ünsüzlerinden birinin farklılaşması ile oluşmuştur²⁸³: tekral ‘tekrar’ (Erciş 9-67, Van Küresinli 5-50, 5-131, 14-243, Van

²⁸² krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 57’de daddi “tatlı”, evladdari “evlatları”, üsdderinde “üstlerinde”, arddarında “artlarında”.

Yerli 1-411, 5-141), Tekral (Erciş 9-101), moral- ‘morar-’ (Erciş 11-181), Káral ‘karar’ (Van Küresinli 5-118), Kórnél ‘kórner’ (Van Küresinli 1-263), saral- ‘sarar-’ (Van Yerli 1-56, 2-8)

1.1.2.3.2. m-n > m-l aykırılışması

Boğumlanma noktaları birbirine yakın m-n geniz ünsüzlerinden n ünsüzünün farklılaşması ile oluşmuştur: pēşmal ‘pişman’ (Van Yerli 15-118).

1.1.2.3.3. v-f > b-f aykırılışması

Boğumlanma noktaları birbirine yakın v-f diş-dudak ünsüzlerinden v ünsüzünün farklılaşması ile oluşmuştur: bafat ‘vefat’ (Bitlis 3-41, 3-145), befat ‘vefat’ (Adilcevaz 16-21, Ahlat 5-32).

1.1.2.3.4. v-b > n-b aykırılışması

Boğumlanma noktaları birbirine yakın b-v dudak, diş-dudak ünsüzlerinden v ünsüzünün farklılaşması ile oluşmuştur: nabal ‘vebal’ < Ar. vebāl (Bitlis 8-169), nebal (Adilcevaz 13-18, Ahlat 15-120).

Ölçünlü Türkçede, bilindiği gibi, sözcüklerin son sesine göre eklerin ötümlü veya ötümsüz karşılıkları vardır. Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da ötümsüz ünsüzlerle biten sözcük kök ve gövdelerine eklerin genellikle ötümlü şekilleri getirilir. Bu aykırılışma alıntı sözcüklerin bünyesinde de

²⁸³ krş. Mukim Sağır, age., s. 101’de ğultar-, soralsan (sorarsan), örtel (örter), fıral; Engin Gökçur, age., s. 65’te teKral, tehral, keral-, saralıp, tehral, zeral, güleş; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 214’te ğeral (karar), káral-, zeral, kálısor, leşber, ülüzgar; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 131’de ğurtal-, murdal, ğarál-, tekral.

görülmektedir. Bölgemiz ağızlarında karşılaştığımız bu türden aykılışmalar aşağıda belirtilmiştir²⁸⁴:

1.1.2.3.5. pç > bç aykırılışması

tobçi ‘topçu’ (Adilcevaz 20-32).

1.1.2.3.6. çt > çd aykırılışması

güçde ‘güçte’ (Bitlis 1-32).

1.1.2.3.7. kt > kd aykırılışması

tikdiridi ‘diktiriyordu’ (Bitlis 11-33), çöKdürmesín ‘çöktürmesin’ (Van Küresinli 6-33), birlikde ‘birlikte’ (Adilcevaz 25-179), gökdan ‘gökten’ (Bitlis 8-22), seferberlikde ‘seferberlikte’ (Ahlat 15-58), gerçekten ‘gerçekten’ (Adilcevaz 12-39).

1.1.2.3.8. nc > nç aykırılışması

altınçi ‘altıncı’ (Bitlis 19-153), yalançi ‘yalancı’ (Adilcevaz 19-50).

1.1.2.3.9. şt > şd aykırılışması

daşdan ‘taştan’ (Van Yerli 1-26), bişdiKden ‘piştikten’ (Ahlat 14-52), bişdik ‘piştik’ (Ahlat 14-1), gēşdi ‘geçti’ (Ahlat 1-37), yetişdire ‘yetiştire’ (Adilcevaz 22-108), gelişdi ‘gelişti’ (Bitlis 2-143).

1.1.2.3.10. tt> td aykırılışması

vucutda ‘vücutta’ (Bitlis 8-492), otutdiler ‘oturttular’ (Ahlat 16-22), eraTdan ‘erattan’ (Ahlat 9-55), tutdiler ‘tuttular’ (Bitlis 9-26), oTda ‘otta’ (Ahlat 2-5).

²⁸⁴ krş. Mukim Sağır, age., s. 120’de etdikten sonra, dartduḡ, batdaniye, etdiz; Engin Gökçur, age., s. 65’te yapuşdur-, tutdilar, geTdiler, giTdih, ğahdım, ğiTdım, çeKdım, çıhdım; Mehmet Emin Gönen, age., s. 62’de atdan, altden, ahlatdan, etden, yasdıḡ.

1.1.2.4. Ünsüz İkizleşmesi

Türkçede birkaç istisna sözcük dışında ikiz ünsüz yoktur. Var olan örneklerdeki ikizleşmeler değişik ses olayları neticesinde oluşmuştur. Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da bazı sözcüklerdeki ünsüzlerin ikizleştiği görülür. Anlamı kuvvetlendirmek, söze güç katmak amacıyla yapılan vurgulamalarla bu ikizleşmeler daha belirgin bir hâle gelmiştir. Özellikle bünyesinde k ş, t ve d ünsüzleri barındıran sözcüklerde bu ikizleşmeler artmaktadır²⁸⁵: sakķız ‘sakız’ (Ahlat 15-85, 16-123), dokķuz ‘dokuz’ (Adilcevaz 20-20, Ahlat 14-12, 15-14, Bitlis 4-199), eşşeg ‘eşek’ (Ahlat 7-15), eşşek ‘eşek’ (Ahlat 9-65), seKKiz ‘sekiz’ (Ahlat 5-21, 14-16), işşah ‘uşak’ (Bitlis 8-375), uşşah ‘uşak’ (Bitlis -665), ikki ‘iki’ (Adilcevaz 20-49), raĶĶıcı ‘rakıcı’ (Van Küresinli 2-57), káddár ‘kadar’ (Ahlat 5-91, Bitlis 7-64), Ķáddár ‘kadar’ (Van Küresinli 3-86), kaTTar ‘kadar’ (Adilcevaz 1-118), hePPi < hep + i (Bitlis 9-41, 9-132), issi (Bitlis 8-29), oTTuz ‘otuz’ (Ahlat 14-135), yèddi ‘yedi’ (Ahlat 9-206, Bitlis 3-239, 4-75), yiddi ‘yedi’ (Bitlis 11-35), illaş ‘ilaç’ (Adilcevaz 23-127, Ahlat 3-112, 5-114), sabbah ‘sabah’ (Ahlat 9-276), temmiz ‘temiz’ (Van Küresinli), 16-639, zoppa ‘sopa’ (Adilcevaz 13-124), baTTah ‘batak’ (Erciş 4-69), ussuP ‘Yusuf’ (Erciş 10-204), hèlle ‘hile’ (Erciş 15-261), illaş ‘ilaç’ (Adilcevaz 3-112).

Bölgemiz Van Küresinli ağzında yeterlik fiilinin olumsuz şekli üzerine yapılan vurgulamalarla olumsuzluk ekinin ünsüzü ikizleşir²⁸⁶: yiyemmedím ‘yiyemedim’ (Van Küresinli 2-117), topliyemmersen ‘toplayamazsın’ (Van Küresinli 13-265), yiyemmezdi ‘yiyemezdi’ (Van Küresinli 11-6), geçemmirem ‘geçemiyorum’ (Van Küresinli 8-123), durammadım ‘duramadım’ (Van Küresinli 14-75), bulemmerih ‘bulamayız’ (Van Küresinli 8-11).

²⁸⁵ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 69’da maķkas, dokķuz, sakķal, aşşagi, eşşegin, döşşeh, seggiz, kedder, yeddi; İrfan Öztürk, age., s. 26’da aşşih, gaşşuh, gedder, aşşagıda, yèddi, eşşekle, sekgiz; Engin Gökçur, age., s. 74’te eşşeK, eşşeg, illaç, baTTah, ussuP.

²⁸⁶ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s.132’de gelemmez, vurammedi, vurammèr; Engin Gökçur, age., s. 74’te ösgüremmedim, deĝişTiremmerem, ösgüremmedim, gidemmez, geytarammirem, gaçammaram, diyemmerem.

1.1.2.5. Ünsüz Tekleşmesi

Bölgemiz ağızlarında özellikle yabancı dillerden alınan sözcüklerdeki ikiz ünlüler genellikle korunmakla birlikte bazen ikiz ünsüzlerden birinin; telaffuzu güçleştirmesi nedeniyle düştüğü görülür²⁸⁷: fëyzula ‘Feyzullah’ (Ahlat 15-939, evel ‘evvel’ (Adilcevaz 20-3, Ahlat 14-22, 15-102, Bitlis 4-125, 9-23, 9-35), lezet ‘lezzet’ (Ahlat 12-30, Van Yerli 25-78), dıkat ‘dikkât’ (Van Yerli 11-28), dıkat ‘dikkât’ (Adilcevaz 22-20, Ahlat 10-73), zürriyet ‘zürriyet’ (Adilcevaz 14-51, Ahlat 1-156), kuveT ‘kuvvet’ (Erciş 9-130), kuwet ‘kuvvet’ (Adilcevaz 21-93, Ahlat 1-117, 2-108, Bitlis 2-49), Kuwet ‘kuvvet’ (Van Yerli 11-28), seyfedin ‘Seyfettin’ (Adilcevaz 23-25), lezet ‘lezzet’ (Adilcevaz 22-318), tükan ‘dükkân’ (Bitlis 4-135), tüken ‘dükkân’ (Bitlis 2-185), baçal ‘bakka’ (Bitlis 15-226), niyesser ‘müyesser’ (Bitlis 4-202), muhakak ‘muhakkak’ (Van Yerli 1-186), güle ‘gülle’ (Bitlis 8-507), müdet ‘müddet’ (Bitlis 6-40), mızefer ‘muzaffer’ (Bitlis 8-215), tücar ‘tüccar’ (Bitlis 1-78, 10-80), millet ‘millet’ (Bitlis 1-35, 3-155, 7-263, 9-24, Van Yerli 1-127), bizat ‘bizzat’ (Bitlis 15-123), mahle ‘mahalle’ (Bitlis 2-146), mıkayed ‘mukayyet’ (Bitlis 5-116), cüzam ‘cüzam’ (Erciş 4-211).

Bölgemiz ağızlarında, birleşik sözcüklerde ve sözcüklere getirilen eklerde görev ve tür bakımından birbirinden farklı seslerin benzeştirmeye uğradığı ve sonrasında birinin düştüğü görülür. Bazen düşen ünsüzün yükünü alan ünlünün uzadığı görülür: āne- < ‘anna- < anla-’ (Bitlis 9-4), üsde ‘üstte’ (Ahlat 1-91), onar < ‘onnar < onlar’ (Adilcevaz 1-17), ayakabi (Bitlis 1-31), eyakabi (Bitlis 7-285), buner ‘< bunnar < bunlar’ (Bitlis 9-131), namusuz ‘namussuz’ (Bitlis 8-583), adamağılı (Adilcevaz 5-6) bédua ‘beddua’ (Erciş 2-165).

1.1.2.6. Ünsüz Düşmeleri

Bölgemiz ağızlarında ünsüz düşmeleri çoğunlukla telaffuzu zorlaştıran akıcı ve sızıcı ğ, h, l, n, r ve y ünsüzleri etrafında gerçekleşir. Düşen ünsüzlerin yükünü alan

²⁸⁷ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 100’de şerinden, mehemed, eveli; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 219-220’de tükan, kuwet, teyere, mütayit, bataniya; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 133’te evel, guvat, şerinen, tükan, müdet; Mehmet Emin Gönen, age., s. 70’de yarabi, heci, mizefer, mütehit, tüken, vala, mehelenin, namusuz, evel, kuveti.

ünlüler diğer Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da uzarken bazen kısaltılmaktadır. Düşen ünsüzden dolayı hecelerde, bazı durumlarda, ikiz ünlüler oluşur. Bölgemiz ağızlarında karşılaştığımız ünsüz düşmeleri şunlardır:

1.1.2.6.1. y düşmesi

Bölgemiz ağızlarında en çok rastlanan ses düşmelerindendir.

Sözcük başında: Azerbaycan Türkçesinin de karakteristik bir özelliği²⁸⁸ olan ön seste y düşmesi belirli sözcüklerde gerçekleşir²⁸⁹: ildız ‘yıldız’ < ET. yıldız, yıldı (Van Yerli 1-32), ulduz ‘yıldız’ (Van Küresinli 1-32), üsgüg ‘yüksük’ < OT. yüksek, yüksük (Erciş 16-221), igid ‘yiğit’ < ET., OT. yigit (Ahlat 10-42, 10-189, Van Küresinli 15-88), üri- ‘yürü-’ < ET., OT. yori-, yür- (Erciş 11-177), ürü- ‘yürü-’ (Van Yerli 3-44), ük ‘yük’ < ET., OT. yük (Ahlat 4-11, 10-83, Erciş 5-81, Van Yerli 125-24), ük ‘yük’ (Ahlat 10-129), ilan ‘yılan’ (Adilcevaz 6-85, 22-156, 24-94, Bitlis 68-158), üsKel- ‘yüksel-’ (Erciş 12-217), ürek ‘yürek’ < ET., OT. yürek (Adilcevaz 22-232, Erciş Ahlat 10-147, 2-54, 12-248, 14-1, Van Yerli 1-7, 1-53, 1-158), üsgek ‘yüksek’ < ET., OT. yüksek, yügsek (Adilcevaz 16-61, Ahlat 2-140, 10-5, Van Küresinli 3-69), üsgeg (Erciş 3-113), üzük ‘yüzük’ < OT. yüzük (Adilcevaz 8-70, Ahlat 1-142, 15-161, Bitlis 3-168, Erciş 1-106, 1-21, Van Yerli 1-2, Van Yerli 15-107), i- ‘ye-’ < ET. yi-, yä- (Van Yerli 3-12, 5-349, 5-407), ut- ‘yut-’ < ET., OT. yut- (Van Küresinli 5-78, Van Yerli 4-146), üz ‘yüz’ < ET. yüz, yüd (Adilcevaz 22-194,25-162, Ahlat 1-145, 15-96, Bitlis 3-129, 4-196, Erciş 9-16, Van Küresinli 1-32, Van Yerli 1-156), itir- ‘yitir-’ < ET. yitirt-, yitür- (Ahlat 10-134, 10-218, Van Küresinli 3-248, 3-481), il ‘yıl’ < ET., OT. yıl (Ahlat 10-147), ëlek ‘yelek’ < Çağ. yilek (Ahlat 14-77), úsúf ‘Yusuf’ (Van Küresinli 5-185), ússúp ‘Yusuf’ (Van Küresinli 1-191), udum ‘yudum’ < yütum. (Erciş 8-33), ëmeK

²⁸⁸ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 182’de yıl > il, yıldırım > ıldırım, yılan > ilan, yıldız > ulduz, yüce > uca, yüzük > üzük, yüz > üz, yiğit > igid, yitir- > itir-, yürek > üräk; Talip Doğan, agm., s. 112’de iterdi, igid, üregimde, uca, ıdırım, il, üzü.

²⁸⁹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 104’te utardız (yutardınız), üzük, üregimden, ilân; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 135’te üz, ilan, uca, üregim, itdi, uharı; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 198’de ilan, ıldırım, igit, ürek, üz, üsgel-, ildiz; Bedri Sarıca, agm., s. 78’de ilan, ulduz, üzük, üzünü, ük; Mehmet Emin Gönen, age., s. 64’te üze, uvaya, ühledik, üzüge, üzen, ilde, igitler, ilan, üregim; İrfan Öztürk, age., s. 24’te üzü, üzük; Engin Gökçur, age., s. 69’da üzüne, ussuP, üz, üreg, itirip, üzük, üze, üreK, bi illih, igid, udum.

‘yemek’ < yè:m+(e)k (Van Yerli 1-273), balığudan ‘balıkyutan’ (Erciş 3-122), uğari ‘yukarı’ < ET. yokaru (Adilcevaz 21-74).

Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemine ait metinlerde y’siz kullanılan bazı sözcükler bölgemiz ağızlarında eski şekilleriyle korunmuşlardır: üva ‘yuva’ < ET. uya (Erciş 1-192), üvā ‘yuva’ (Van Küresinli 1-366, 1-372), üce ‘yüce’ < OT. uça (Van Küresinli 3-242).

Sözcük içinde: Gerek Türkçe ve gerekse de alıntı sözcüklerdeki iç ses konumundaki y düşmeleri oldukça fazladır. Düşen y ünsüzü gerideki ünlülerin bir kısmını kapalı e (è) ünlüsüne dönüştürüp hecedeki ünlüyü uzatır, bir kısmında da ikiz ünlü oluşumuna neden olur. Bazı durumlarda düşen y ünsüzünden dolayı sözcüklerdeki ünlülerin uzunlukları değişmez²⁹⁰: sērèt- ‘seyret-’ (Bitlis 5-121), niç ‘niye’ (Van Küresinli 4-101), rēhan ‘reyhan’ (Adilcevaz 6-36, Bitlis 5-141), ħēr ‘hayır’ (Bitlis 4-100, 9-120), rıhan ‘reyhan’ (Adilcevaz 8-118, Erciş 1-216), pēĥāmbēr ‘peygamber’ (Erciş 2-97), pēĥāmbēr ‘peygamber’ (Adilcevaz 22-106, Bitlis 4-144, 10-89), pēĥember (Erciş 9-90), bōle ‘böyle’ (Adilcevaz 12-11, Ahlat 9-35), kēf ‘keyif’ (Adilcevaz 9-48, Ahlat 9-249), sōle- ‘söyle-’ (Adilcevaz 22-1, 22-120, 24-98, Bitlis 4-72, Van Yerli 12-65), kōli ‘köyli’ (Van Yerli 1-334), tēze ‘teyze’ (Adilcevaz 6-173, Ahlat 1-119, 14-81, Bitlis 10-145, Erciş 7-42, Van Yerli 14-21), sēr_ēle-‘seyreyle-’ (Van Küresinli 1-258), sērèt- ‘seyret-’ (Bitlis 15-95), fīzulla ‘Feyzullah’(Van Küresinli 3-596), rāĥmet ēlesin ‘rahmet eylesin’(Van Küresinli 1-212), sılēman ‘Süleyman’ (Ahlat 15-57, Bitlis 7-254), siliman ‘Süleyman’ (Adilcevaz 1-150), sülēman ‘Süleyman’ (Ahlat 12-52, Van Yerli 6-29), ħurēši ‘Kureysi’ (Bitlis 10-130), āşe ‘Ayşe’ (Adilcevaz 16-83), sōlen- ‘söylen’ (Bitlis 1-10), bōle ‘böyle’ (Adilcevaz 14-7, Bitlis 2-139), šōle ‘şöyle’ (Ahlat 5-46), sēr ‘seyir’ (Bitlis 9-160), kēf ‘keyif’ (Ahlat 15-99, Bitlis 7-101), zīneT ‘ziynet’ (Ahlat 3-122), mādānoz ‘maydanoz’ (Ahlat 10-168), mādanoS ‘maydanoz’ (Ahlat 7-61), isPaT_ēle ‘ispat eyle’ (Ahlat 10-186), öleydi ‘öyleydi’ (Bitlis 2-10, 12-49), hāsiyet ‘haysiyet’ (Bitlis 12-9), ēpēce ‘epeyce’ (Bitlis 4-141, 12-41), sōletme ‘söyletme’ (Erciş 2-59), bōnuz ‘boynuz’ (Adilcevaz 8-2), süvêş ‘Süveyş’ (Adilcevaz 7-7), bezbol

²⁹⁰ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 104-105’te sōle, bēle, kēf, ħēr, šēle; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 135’te ēlese, kēf, ğodu, ēleşdi; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 198’de tiraki, bēle.

‘beyzbol’ (Erciş 15-95), çēreK ‘çeyrek’ (Van Yerli 5-257), sēle- ‘söyle-’ (Van Yerli 4-172), gēsi ‘giysi’ (Bitlis 8-286).

Peynir sözcüğü bölgemiz ağızlarında “pēnır, Pēnur” şekillerinde kullanılarak eski şeklini korumuştur: pēnır ‘peynir’ < Far. penır (Adilcevaz 9-33, Van Yerli 5-357, 14-61), Pēnur (Bitlis 2-96).

Sözcük sonunda: Bölgemiz ağızlarında son seste y düşmesi oldukça azdır²⁹¹: bişeler ‘birşeyler’ (Ahlat 2-113), şē ‘şey’ (Adilcevaz 22-11, Bitlis 9-13), bişi ‘bir şey’ (Bitlis 2-6), şı ‘şey’ (Bitlis 1-26, Van Yerli 4-74), öge ‘üvey’ < OT. ögey (Bitlis 8-19), kıo- ‘koy-’ < ET., OT. kıoy- < kıod-, kot- (Adilcevaz 3-150, 16-63, Ahlat 15-13), güve ‘güvey~güveyi’ < ET. küđ-ē-gū, küdān (Adilcevaz 15-41), gēvi ‘güvey’ (Ahlat 15-70), buğda ‘buğday’ < ET. buğday (Ahlat 14-78), buğdā (Adilcevaz 2-47), buğda (Van Yerli 10-9), gi- ‘giy-’ < [ET. ked-] > key- kēy- (Bitlis 8-177).

1.1.2.6.2. r düşmesi

Sözcük başında: Bölgemiz ağızlarında sözcük başında r düşmesi sadece üzgar ‘rüzgar’ (Adilcevaz 22-66) sözcüğüyle sınırlıdır.

Sözcük içinde: İç ses konumundaki r ünsüzleri kendisinden sonra gelen ünsüzle birlikte kullanıldığında telaffuzu güçleştirdiğinden çoğu zaman düşer²⁹²: kıtar- ‘kurtar-’ (Ahlat 15-125, Bitlis 4-58, 7-149), kıtul- ‘kurtul-’ (Ahlat 2-10, Bitlis 9-137, 13-29), ğutul- ‘kurtul-’ (Erciş 12-296), ğutar- ‘kurtar-’ (Van Küresinli 8-79), Kıtul- ‘kurtul-’ (Van Küresinli 1-275), ğāşi ‘karşı’ (Van Küresinli 9-168, Van Küresinli 14-21), êskāpēn ‘iskarpın’ (Bitlis 4-71), ğādaş ‘kardeş’ (Van Yerli 4-204), Kıādaş ‘kardeş’ (Van Küresinli 1-232, 3-495), sep- ‘serp-’ (Adilcevaz 4-5, 22-130, Bitlis 13-8), sēp- ‘serp-’ (Van Küresinli 5-131, 18-40), sePpe ‘serpme’ (Van Küresinli 12-116), şekeleme ‘şekerleme’ (Van Yerli 25-59), fıkete ‘fırkete’ (Erciş 4-129, Erciş 13-66), şēbet ‘şerbet’ (Bitlis 9-145), pēşembe ‘perşembe’ (Van Küresinli 3-33, Van Yerli 5-5), ğıĥ ‘kırk’ (Van

²⁹¹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 104’te bişē, kō, abē, buğda; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 200’de bişē, buğda; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 136’da buğda, şe.

²⁹² krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 106’da mezālīĥda, deslere, sona, otancı (ortanca); Mukim Sağır, age., s. 105’te sona, sep-, hēslen (hırsan), maşafa, ğoĥ- (kork-); Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 201’de asduĥdur-, bıkaş (bırkaç), ejdeha, ezürüm, getidim, şaşıtmış.

Küresinli 6-19, 13-56), Kıl ‘kırk’ (Van Yerli 8-104),  t g ‘ rt g’ (Ahlat 15-98), sona ‘sonra’ (Ahlat 13-1, Bitlis 1-39), g t t- ‘g t rt-’ (Van K resinli 13-85), g   K ‘ger  ek’ (Van K resinli 15-72), d t ‘d rt’ (Adilcevaz 15-81, 22-16),  zurum ‘Erzurum’ (Adilcevaz 14-93, 20-38, Bitlis 9-13, 10-76, Erci  9-49, Van Yerli 20-169),   t ‘  t’ (Bitlis 10-189), k paT- ‘kopart’ (Bitlis 15-160), k da  ‘karde ’ (Bitlis 11-96),    lik ‘  zerlik’ (Erci  15-167, Van Yerli 18-84), K zaTma ‘k zartma’ (Adilcevaz 4-78), yo  T ‘yo  urt’ (Van K resinli 6-55), g    ‘kar  ’ (Van K resinli 6-16), t be ‘torba’ (Bitlis 4-177), leciveT ‘lacivert’ (Van K resinli 13-76),

S zc k sonunda: r  ns z  akıcı  zelli iyle telaffuzu g   bir ses oldu undan b lgemiz a ızlarında s zc k sonlarında genellikle d  er: bi ‘bir’ (Bitlis 9-40),), h   bi ‘hi  bir’ (Bitlis 4-153), hi  bi ‘hi  bir’ (Ahlat 9-181), bi i ‘bir   y’(Bitlis 2-6), bi   i ‘bir   u’(Bitlis 3-121), bi a  ‘bir  a ’ (Adilcevaz 1-38), bi   y ‘bir   y’ (Erci  12-184), bi    ‘bir  ok’ (Bitlis 2-119, 3-233), bunne ‘bunlar’ (Bitlis 9-9), fa  lu  ‘fakirlik’ (Bitlis 4-69), duginan ‘durginan’(Van K resinli 4-6), v  idi ‘var idi (Van K resinli 12-122, 13-49), bulemiyodu  ‘bulam yorduk’ (Bitlis 1-25), mege ‘me  er’ (Bitlis 8-38), k d  ‘kadar’ (Bitlis 9-44), hege ‘e  er’(Van Yerli 1-355), ege ‘e  er’ (Ahlat 1-79, Bitlis 10-187), de    ‘defter’ (Van K resinli 2-129).

Geni  zaman ekinin  ns z  r; di  er do  u a ızlarında oldu u gibi b lgemiz a ızlarında da d  er:  ale ‘ alar’ (Bitlis 7-273),  alab lı ‘kalabilir’ (Bitlis 10-7), b l  ‘bilir’ (Erci  9-90), olab l  ‘olabilir’ (Adilcevaz 7-61), giye  l  miyd  k ‘giyebilir miydik’ (Adilcevaz 11-120).

Gerek isim  okluk ekinin  ns z  ve gerekse de fiil  ekimlerinde kullanılan  okluk  ah s ekinin  ns z  olan r b lgemiz a ızlarında genellikle d  er²⁹³: tutir  ‘tutirler’ (Van K resinli 1-283), cezaland rm   le ‘cezal nd rm   lar’ (Bitlis 9-54), d  nerdile ‘d  nerdiler’ (Erci  1-140), yollad la ‘yollad lar’ (Erci  4-2),     aTdile ‘    rtt lar’ (Bitlis 9-100), ald la ‘ald lar’ (Van K resinli 13-46), bunn  n ‘bunların’(Van K resinli 18-124), samann  n ‘samanların’ (Erci  5-21), i       

²⁹³ kr . Hamza Z lfikar, agm., s. 311’de a  lemi  le, s  zlemi  le, kuylemi  le; Engin G     r, age., s. 68’de d  zerle, sorarla, gidelle, yapalla, alalla; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 264’te   tmedile,   ymu    .

‘işlerimiz’ (Van Küresinli 6-12), yemehlēini ‘yemeklerini’ (Van Küresinli 6-23), damlāın ‘damların’ (Van Küresinli 6-25) köpehlē ‘köpekler’ (Van Küresinli 4-39).

Bölgemiz Bitlis ağzında, ek fiilin geniş zaman çekimi teklik ve çokluk üçüncü şahıs ekindeki r ünsüzü çoğu zaman düşer²⁹⁴: éyidü ‘iyidir’ (Bitlis 9-56), hesTedu ‘hastadır’ (Bitlis 9-146), nesidü ‘nesidir’ (Bitlis 9-29), içindedu ‘içindedir’ (Bitlis 7-44), şeydü, neydü ‘şeydir, nedir’ (Bitlis 7-86), diregidu ‘direğidir’ (Bitlis 4-144), yahindü ‘yakındır’ (Bitlis 7-32), pisdü ‘pistir’ (Bitlis 13-34),

Bölgemiz Van Küresinli ağzında, düşen çokluk ekinin ünsüzünden sonra çoğu zaman ikiz ünlü oluşur: zorluhlā ‘zorlukları’ (Van Küresinli 13-213), onnaj ‘onları’ (Van Küresinli 5-157), bayannāın ‘bayanların’ (Van Küresinli 5-112), bunnāın ‘bunların’ (Van Küresinli 18-124), yemehlēini < yemeklerini (Van Küresinli 6-23).

r ünsüzü telaffuzu zor olduğundan aşağıdaki örneklerde de görüldüğü üzere düşmek üzere bir durum gösterir: serperler (Van Yerli 1-82), vuruḡdile (Van Küresinli 8-77), yeḡle ‘yerler’ (Van Küresinli 7-13), diyerdileḡ ‘derdiler’ (Van Küresinli 6-27), biḡ (Erciş 1-98, Van Yerli 1-37), binileḡ (Van Küresinli 6-68), döḡt (Van Yerli 8-51), gideḡle ‘giderler’ (Van Küresinli 14-184), ḡarıḡdırallāḡ (Van Küresinli 6-41).

1.1.2.6.3. h düşmesi

Sözcük başında: Bölgemiz ağızlarında sözcük başında h ünsüzünün düşmesi oldukça nadirdir²⁹⁵: eligoPder ‘helikopter’ (Van Küresinli 12-7), eliḲoPTer ‘helikopter’ (Van Yerli 4-106), úzúr ‘huzur’ (Van Küresinli 16-90), elal ‘helal’ (Erciş 8-101), operlo ‘hoperlör’ (Erciş 9-44).

Sözcük içinde: Yarı ünlü değerindeki h ünsüzü bölgemiz ağızlarında iç ses konumunda çoğu zaman düşer. Düşen h ünsüzü ardında ya ikiz ünlü oluşturur ya da

²⁹⁴ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 309’da éledü, işdü, çoḡdü, bu nedü, Remezandü.

²⁹⁵ krş. Ahmet Buran - Şerife Oḡraş, age., s. 105’te emşerim, ámsıra, irálda (herhalde); Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 136’da emen, erif, ücüm, eş (hiç), ükümet, avuzlu, angi, üseyin; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 197’de oparlo, oşt, afaḲan (hafakan), aḡaret (hakaret).

düşen ünsüzün yükünü alan ünlü çoğu zaman uzamaya maruz kalır.²⁹⁶: supān ‘Süphan’ (Van Yerli 3-59), māf ‘mahf’ (Adilcevaz 22-175, Ahlat 9-301, Bitlis 13-62), maF ‘mahf’ (Bitlis 3-112, Van Yerli 17-40),), māf ‘mahf’ (Bitlis 8-57, Van Küresinli 16-48), zīniyet ‘zihniyet’ (Van Küresinli 15-83), māmuT ‘Mahmut’ (Erciş 11-302, Van Küresinli 15-13), tāsilat ‘tahsilat’ (Erciş 12-122), meşūr ‘meşhur’ (Ahlat 7-146, 10-247, Bitlis 9-139, Erciş 15-178), ėsan ‘ihsan’ (Adilcevaz 11-73), muācir ‘muhacir’ (Van Yerli 17-115), rāmeT ‘rahmet’ (Van Yerli 4-114), āmeT, memeT, ‘Ahmet, Mehmet’ (Van Yerli 4-308), memed ‘Mehmet’ (Adilcevaz 23-1), mapus ‘mahpus’ (Van Yerli 4-232), isāl ‘ishal’ (Adilcevaz 3-50, 24-102, Erciş 15-245, Van Küresinli 2-4, Van Yerli 5-403), māsul ‘mahsul’ (Ahlat 11-6) muābbet ‘muhabbet’ (Van Küresinli 3-8), istikām ‘istihkām’ (Van Küresinli 11-123), ital ‘ithal’ (Bitlis 10-79), heralde ‘herhâlde’ (Bitlis 5-44), safā ‘safha’ (Bitlis 12-47), memeT ‘Mehmet’ (Bitlis 4-19, Van Küresinli 1-82), möömmat ‘mühimmat’ (Erciş 2-225), pēlivan ‘pehlivan’ (Van Yerli 4-39), şūpe ‘şūphe’ (Erciş 14-37, Van Yerli 22-66), cepē ‘cephe’ (Van Yerli 17-144), heralde ‘herhâlde’ Erciş 17-30), meşūre hanım ‘Meşhure Hanım’ (Erciş 2-340), kāvalti ‘kahvaltı’ (Erciş 3-106), herangi ‘herhangi’ (Erciş 3-20), vāşi ‘vahşi’ (Van Küresinli 8-157), tēris ‘terhis’ (Van Küresinli 8-40), ėsan ‘ihsan’ (Erciş 15-256), basēT- ‘bahset-’ (Van Küresinli 13-180), muafız ‘muhafız’ (Van Yerli 17-94).

Sözcük sonunda: Son ses konumundaki h ünsüzünün düşmesi, iç sesteki düşmelere oranla daha azdır²⁹⁷: padişā ‘padişah’ (Ahlat 10-229, Bitlis 3-113), fīzulla ‘Feyzullah’ (Van Küresinli 3-596), fēzulla ‘Feyzullah’ (Bitlis 10-60), met ėt- ‘methet-’ (Ahlat 16-151), mēT ėle- ‘metheyle-’ (Van Küresinli 7-133), maşala ‘maşallah’ (Bitlis 3-108), maşelle ‘maşallah’ (Bitlis 9-85), sabā ‘sabah’ (Erciş 16-127), fet_ēT- ‘fethet-’ (Erciş 12-165), salē ‘Salih’ (Van Yerli 4-138), nurulā ‘Nurullah’ (Erciş 11-222), siya

²⁹⁶ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 106’da deral, zemerî, memet, amed, mamud; Mukim Sağır, age., s. 105’te cepe, cumuriyet, itimal, meşur, mapis, daā, etem (Ethem); Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 197-198’de cepe, cümür, direm, haşaş, meremet, metiye, periz, şūpe, velasıl, zemerî; Mehmet Emin Gönen, age., s. 64’te tesin (Tahsin), şūpelene, mefēderem, hemşeri, herālda.

²⁹⁷ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 106’da emrā, maşalla, beytulla; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 137’de abdulla, zaba, Alla, nikā; Engin Gökçur, age., s. 67’de met ėT-, esTaḥfirilla, ḥēyrula, abdulla.

‘siyah’ (Van Küresinli 1-351), abdilla ‘Abdullah’ (Bitlis 4-38), tısbe ‘tespih’ (Bitlis 7-158).

1.1.2.6.4. ğ düşmesi

Bölgemiz ağızlarında ğ düşmeleri genellikle iç ses konumunda meydana gelir. Düşen ünsüzlerin yükünü üstlenen ünlüler genelde uzarken, bazı durumlarda ikiz ünlüler oluşur²⁹⁸: mārib ‘mağrip’ (Van Küresinli 9-5), k̄āni ‘kağni’ (Adilcevaz 12-6), çī ‘çiğ’ (Adilcevaz 19-19, Erciş 10-117), ĩne ‘iğne’ (Adilcevaz 16-55, 26-34, Ahlat 5-117, 10-196, Bitlis 3-105, Erciş 3-5, 3-24, 16-222, Van Yerli Van Yerli 1-253, 14-101, 18-5), ōle ‘öğle’ (Adilcevaz 7-113, 13-71, Ahlat 1-34, Bitlis 8-306, 15-183, Erciş 13-197), ōret- ‘öğret-’ (Van Küresinli 1-122, Van Yerli 21-7), ōren- ‘öğren-’ (Bitlis 4-141, Erciş 15-41), ōretmen ‘öğretmen’ (Ahlat 2-146), ōrenci ‘öğrenci’ (Bitlis 13-85, Erciş 11-103), K̄ouş ‘koğuş’ (Van Küresinli 4-6), d̄ūme ‘dügme’ (Bitlis 6-35, 13-70, Erciş 13-65), d̄ōri ‘doğru’ (Adilcevaz 16-108), eK̄sükl̄ūn ‘eksikliğin’ (Bitlis 8-83), ōlan ‘oğlan’ (Adilcevaz 5-21), ōl̄um ‘oğlum’ (Adilcevaz 2-5, Bitlis 15-40, Van Yerli 22-6), fot̄ıraf ‘fotoğraf’ (Van Yerli 4-188), ç̄idem ‘çiğdem’ (Van Yerli 5-400), deġel ‘değil’ (Ahlat 15-116, Erciş 7-82, Van Küresinli 6-72, 15-11), rabet ‘rağbet’ (Ahlat 17-46), ĩde ‘iğde’ (Adilcevaz 14-102, Van Yerli 5-132), eġej ‘eşeği’ (Van Küresinli 1-134).

1.1.2.6.5. l düşmesi

Sözcük başında: Akıcı bir ünsüz olan l sesi, bölgemiz ağızlarında, çoğunlukla iç ses konumunda bir ünsüzden önce geldiğinde telaffuzu güçleştirdiğinden düşer²⁹⁹: ġaġ- ‘kalk-’ (Van Küresinli 15-3, 15-95), kaġ- ‘kalk-’ (Bitlis 9-20), kaġ- ‘kalk-’ (Ahlat 2-140, 9-66, 15-156, Bitlis 2-186, 7-164, 9-47, 9-130), k̄aġın- ‘kalkın-’ (Adilcevaz 22-

²⁹⁸ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 109’da öránacaġ, öle, olan (oğlan), soan, deġel; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 136’da oġumuşluġum, aġalar, tedariġine, b̄alardı; babayitler, annadacaġam.

²⁹⁹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 107’de boşatTıġı, kaġduġ, dinemedem, ge, nası; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 137’de bek̄i, b̄eke, ġēdiñiz; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 201’de atmış, asvat, boşat-, doġrut-, düzet-, citci (ciltçi), iġ (ilk); Mukim Saġır, age., s. 106-107’de atmış, ġaġdı, enadın (anladın), bek̄i (belki).

174), bēki ‘belki’ (Adilcevaz 21-135, 22-1, 22-232, Ahlat 2-102, 10-117, Bitlis 8-13, 9-13, Erciş 15-288), devāmi ‘devamlı’ (Van Küresinli 12-130), düzēdemez ‘düzeltmez’ (Van Yerli 20-42), aTmiş ‘altmış’ (Bitlis 10-142), iK ‘ilk’ (Adilcevaz 10-12, Van Küresinli 3-583), yānız ‘yalnız’ (Adilcevaz 13-140), foKlor ‘folklor’ (Erciş 12-149), foKlor (Erciş 2-339), kŭfet ‘kŭlfet’ (Ahlat 10-12), saġaT- ‘saġalt-’ (Bitlis 3-243), asvaT ‘asfalt’ (Erciş 15-129), tekerek ‘tekerlek’ (Ahlat 5-55), hābuki ‘halbuki’ (Adilcevaz 1-94), hırTeK ‘gırtlak’ (Erciş 1-222), ēli ‘elli’ (Van Yerli 4-13),

l ünsüzü bazı durumlarda kendisinden önceki n geniz ünsüzüne benzeşir, akabinde düşer: ānadın? ‘anladın mı’ (Adilcevaz 14-16), ānedün ‘anladın’ (Bitlis 9-9), anayışsız ‘anlayışsız’ (Adilcevaz 21-110), onar ‘onlar’ (Bitlis 4-117).

Sözcük sonunda: l ünsüzünün son ses konumunda düşmesi nadirdir: ge ‘gel’ (Ahlat 15-176, Bitlis 4-63, Erciş 16-72), geginen ‘gelginen’ (Adilcevaz 16-75), nası ‘nasıl’ (Van Küresinli 8-96).

1.1.2.6.6. n düşmesi

n ünsüzü, sözcük içerisinde bir ünsüzden önce geldiğinde, telaffuzu güçleştirdiğinden düşer³⁰⁰: rehli ‘renkli’ < Far. reng (Van Küresinli 7-68), deK ‘denk’ (Van Küresinli 8-129), geş ‘genç’ (Van Küresinli 15-91), işalla < Ar. ‘inşa’e + Allah’ (Adilcevaz 1-168, Bitlis 7-35, Van Küresinli 1-61, 3-197), kēT ‘kent’ (Van Küresinli 3-517), çelēK ‘çelenk’ (Van Yerli 5-34), rēK ‘renk’ (Van Küresinli 13-274, Van Yerli 5-292), reşber ‘rençper’ < Far. rencber (Bitlis 3-1), āna- ‘anla-’ < ET. aňla- (Bitlis 9-114), sora ‘sonra’ (Ahlat 14-27, Van Yerli 8-105), sore ‘sonra’ (Bitlis 9-33, Bitlis 9-114), sira ‘sonra’ (Bitlis 9-129), sıra ‘sonra’ (Bitlis 9-24),

Bölgemiz ağızlarında teklik birinci ve ikinci şahıs zamirlerinin son ünsüzleri ilgi, belirtme, yönelme çekimlerinde çoğunlukla düşer. Düşen n ünsüzlerinden dolayı ünlü ikizleşmeleri oluşur: beīm ‘benim’ (Erciş 9-3, Van Küresinli 5-155, 14-100), meīm ‘benim’ (Adilcevaz 23-25, Ahlat 7-170, Erciş 13-49, Van Küresinli 1-44, 1-447), māīm ‘benim’ (Van Küresinli 7-46, 18-114), sāīn ‘senin’ (Van Küresinli 7-46), seīn ‘senin’

³⁰⁰ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 107’de çŭkü, isanın (insanın), olere, hama, zata; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 137-138’de hama, zate, geş (genç), dalıça, arġasıca; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 200’de diş (dinç), geş (genç), leşber, sora, tari (tanrı), antıraman, rotgen; Mukim Saġır, age., s. 107-108’de seġ, sounda, ıslanması (ıslanmasın), geli hanım (gelin).

(Van Küresinli 15-63, 4-2), bej ‘beni’ (Van Küresinli 16-70), meġ ‘bana’ (Van Küresinli 1-69, 1-448), saġ ‘sana’ (Van Küresinli 13-14).

1.1.2.6.7. ñ düşmesi

Eski Türkçe ve Orta Türkçede yaygın bir şekilde kullanılan ñ geniz ünsüzü Türkçenin kuzey ve doğu grubu yazı dillerinde korunmuş; Batı Türkçesinin ilk dönemlerinden, Osmanlıcanın kullanıldığı dönemin sonlarına kadar kullanılmış ve daha sonra geniz ünsüzü özelliğini kaybetmiştir. Bugün Batı Anadolu ağızlarında hâlâ aktif bir şekilde kullanılan bu ses, doğu grubu ağızlarında sözcük köklerinde çeşitli seslere dönüşmüş, eklerde ise düşerek ortadan kaybolmuştur. Bölgemiz ağızlarında çokluk 2. şahıs iyelik eki ile kiplerin çokluk ikinci şahıs eklerinde bu ses kullanımdan düşmüştür. Ayrıca şahıs ve işaret zamirlerinin ad çekim ekleri ile olan çekimlerinde kullanılan zamir n’si çoğunlukla düşmüştür:

a) Çokluk 2. şahıs iyelik ekinde³⁰¹: neyız ‘neyiniz’ (Erciş 8-26), afiyetiz ‘afiyetiniz’ (Adilcevaz 21-184), diyeceġız ‘diyeceġiniz’ (Erciş 12-225), babāz, anāz ‘babanız, anneniz’ (Adilcevaz 22-141), balalarız ‘çocuklarımız’ (Adilcevaz 22-141).

b) Şahıs zamirlerinin yönelme çekimlerinde: meġ ‘bana’ (Van Küresinli 1-69, 1-448), saġ ‘sana’ (Van Küresinli 13-14).

c) Ek fiilin geniş zaman çokluk 2. şahıs çekiminde: hemşerisız ‘hemşehrisiniz’ (Erciş 10-199), hāksızsız ‘haksızsınız’ (Van Küresinli 8-55), hardasız ‘neredesiniz’ (Erciş 14-4), kimsız ‘kimsiniz’ (Bitlis 13-19).

d) Görülen geçmiş zaman kipi çokluk 2. şahıs çekiminde: aldız ‘aldınız’ (Ahlat 9-70, Van Yerli 3-31), vërdız ‘verdiniz’ (Ahlat 10-65, Erciş 11-56), geldız ‘geldiniz’ (Ahlat 9-209, Van Yerli 1-332, 3-31).

e) Öğrenilen geçmiş zaman kipi çokluk 2. şahıs çekiminde: yaPmişsız ‘yapmışsınız’ (Van Küresinli 13-23, 13-117), bitirmişsız ‘bitirmişsiniz’ (Van Yerli 4-272), yapıpsız ‘yapmışsınız’ (Van Yerli 24-44), yiyıbsız ‘yemişsiniz’ (Erciş 16-234).

f) Şimdiki zaman kipi çokluk 2. şahıs çekiminde: gidisız ‘gidiyorsunuz’ (Ahlat 3-1), nēdisız ‘ne ediyorsunuz’ (Ahlat 2-153), vërisız ‘veriyorsunuz’ (Van Yerli 5-17), diyirsız

³⁰¹ Talip Doġan, agm., s. 112’de suallarız, hüzürüze, elizde.

‘diyorsunuz’ (Ahlat 7-92), içirsiz ‘içiyorsunuz’ (Van Küresinli 1-206), yapıyorsunuz ‘yapıyorsunuz’ (Van Küresinli 14-35), tutuyorsunuz ‘tutuyorsunuz’ (Van Küresinli 8-197).

g) Geniş zaman kipi çokluk 2. şahıs çekiminde: yatarsız ‘yatarsınız’ (Ahlat 10-209), yersiz ‘yersiniz’ (Van Küresinli 3-310), vèrîrsiz ‘verirsiniz’ (Bitlis 2-70), gülersiz ‘gülersiniz’ (Erciş 11-207).

h) Gelecek zaman kipi çokluk 2. şahıs çekiminde: vèrecahsız ‘vereceksiniz’ (Van Yerli 1-101, 5-184), yapacahsız ‘yapacaksınız’ (Van Yerli 1-98), gidecahsız, baħacahsız ‘gideceksiniz, bakacaksınız’ (Erciş 2-310).

i) Şart kipi çokluk 2. şahıs çekiminde: siz olmasaz ‘siz olmazsanız’ (Adilcevaz 15-34), vèrmesez ‘vermezseniz’ (Van Yerli 1-352).

k) İstek kipi çokluk 2. şahıs çekiminde: göresiz ‘göresiniz’ (Adilcevaz 16-50), tanıyasız ‘tanıyasınız’ (Adilcevaz 4-70), gülesiz, ğalasız ‘gülesiniz, kalasınız’ (Van Küresinli 3-167).

1.1.2.6.8. t düşmesi

t ünsüzleri, bölgemiz ağızlarında, çoğunlukla sözcük sonlarında bir ünsüzden sonra geldiği zaman telaffuzu güçleştirdiği için düşer³⁰²: şemsedin, celaledin, ‘Şemsettin, Celalettin’ (Bitlis 7-251), dürüs ‘dürüst’ (Bitlis 6-7, 11-29, Erciş 16-135), çif ‘çift’ (Ahlat 7-193, 9-162), çifçi ‘çiftçi’ (Adilcevaz 4-4, Van Küresinli 1-235), hîzmeķar ‘hizmetkâr’ (Erciş 2-26), serbes ‘serbest’ (Adilcevaz 22-36, Ahlat 7-110, Bitlis 11-54, Van Yerli 4-72, 15-68, Van Küresinli 12-80), doçen ‘doçent’ (Van Yerli 6-12), meħme ‘Mehmet’ (Van Yerli 6-74), abdès ‘abdest’ (Adilcevaz 25-172, Ahlat 7-174, 13-96, Bitlis 8-529, Erciş 3-197, Van Yerli 22-198), tos ‘tost’ (Ahlat 80-8), ras ‘rast’ (Bitlis 4-48, Bitlis 11-62), ras gel- ‘rast gel-’ (Erciş 1-173, Bitlis 4-100), dos ‘dost’ (Erciş 2-34, Van Yerli 5-255), nurēdin ‘Nurettin’ (Van Yerli 9-14), üşçawuş ‘üstçavuş’ (Bitlis 4-9), desmal ‘destmal’ (Erciş 17-89).

³⁰² krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 109’da raslar, aptezini, üslerini, serbes, dürüs; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 139’da çifci, kāmaliş, doslar, desmal; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 199’da artès, dürüs, dos, kōmonis, makēnès, serbes, turis, çif, taħ (taht); Mukim Sağır, age., s. 107’de çifcilik, dosler, çif, selbes (serbest), ebdes, dürüs, ğanime, deme (demet).

1.1.2.6.9. v düşmesi

Bölgemiz ağızlarında v ünsüzü çoğunlukla bir ünsüzle birlikte kullanıldığında telaffuzu güçleştirdiğinden düşer. Bazı örneklerde iki ünlü arasındaki v ünsüzlerinin düştüğü görülür: yomye ‘yevmiye’ (Van Yerli 15-123), yömye ‘yevmiye’ (Adilcevaz 7-87), küle ‘kuvle’ (Ahlat 2-32, Erciş 16-67), tōba ‘tövbe’ (Adilcevaz 2-32, Ahlat 10-80), tōbe ‘tövbe’ (Bitlis 7-311), tōbe ‘tövbe’ (Bitlis 7-332, Van Küresinli 3-532, Van Yerli 5-156), tōbe ‘tövbe’ (Erciş 9-62), dōşür- ‘devşir-’ (Erciş 2-145), dōüş- ‘dövüş-’ (Van Küresinli 9-288), ta‘af ‘tavaf’ < (a.s. tavāf) (Bitlis 3-182).

1.1.2.6.10. k düşmesi

Bölgemiz ağızlarında k ünsüzü çoğunlukla alıntı sözcüklerde kendisinden sonra bir ünsüzle birlikte kullanıldığında telaffuzu güçleştirdiğinden düşer³⁰³: eşēler ‘eşekler’ (Van Küresinli 4-101), alatrik ‘elektrik’ (Ahlat 14-97), eletriK ‘elektrik’ (Van Yerli 2-20), eletirig ‘elektrik’ (Adilcevaz 11-21), elētirik ‘elektrik’ (Bitlis 11-75), kōnfēsiyon ‘konfeksiyon’ (Van Yerli 5-70), māsaT ‘maksat’ (Van Küresinli 1-114).

1.1.2.6.11. f düşmesi

Söz konusu örneklerde bir ünsüzle birlikte kullanılan f ünsüzü telaffuzu güçleştirdiğinden düşmüştür³⁰⁴: yuħa ‘yufka’ (Adilcevaz 15-129, Erciş 4-25), çüt ‘çift’ (Adilcevaz 11-6, 21-140, Bitlis 9-40, Van Yerli 4-52), çüt ‘çift’ (Erciş 9-6).

³⁰³ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 109’da getirecesiz, gelecesin, edecesin, dēme; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 139’da böcülü, neçeli, ğaldı (kalktı); Mukim Sağır, age., s. 106’da baħ (bakalım), āşam (akşam), elatirik, anca (ancak), verece misiz?

³⁰⁴ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 109’da çüt, çüte, mısdāa; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 139’da çüd _oküz, çit, yuħa, tevik (Tevfik), tōengi (tüfeği); Mukim Sağır, age., s. 108-109’da seər (sefer), çütcü (çiftçi).

1.1.2.6.12. g düşmesi

İki ünlü arasındaki g ünsüzlerinin düştüğü görülür: böün ‘bugün’ (Adilcevaz 21-130, Erciş 16-89), büün ‘bugün’ (Adilcevaz 16-103, Van Küresinli 1-101, 2-127, 13-262).

“Etimesut” sözcüğünde g ünsüzü bir ünsüzle birlikte kullanılıp telaffuzu güçleştirdiği için düşmüştür: etimesud ’etimesgut’ (Van Yerli 4-11).

1.1.2.6.13. c düşmesi

Yan yana gelen iki ünsüzden biri olan c ünsüzü telaffuzu güçleştirdiğinden düşmüştür: ēzeḡana ‘eczane < eczahane’ (Erciş 10-208, Van Yerli 20-73).

1.1.2.6.14. d düşmesi

Söz konusu örneklerde yan yana gelen iki ünsüzden biri olan d ünsüzü telaffuzu güçleştirdiğinden düşmüştür: efením ‘efendim’ (Adilcevaz 14-14), bêdua ‘beddua’ (Erciş 2-165), Ḳaraj ‘kardeş’ (Van Küresinli 1-285).

1.1.2.6.15. m düşmesi

Yan yana gelen iki ünsüzden biri olan m ünsüzü telaffuzu güçleştirdiğinden düşmüştür: ṣidi ‘şimdi’ (Adilcevaz 10-23, Van Yerli 4-45), ēmi ‘emmi’ (Adilcevaz 6-94, Ahlat 10-261, Bitlis 11-52), ‘ēmi ‘emmi’ (Bitlis 9-59),

1.1.2.6.16. z düşmesi

Söz konusu örneklerde yan yana gelen iki ünsüzden biri olan z ünsüzü telaffuzu güçleştirdiğinden düşmüştür: gelmēsíz ‘gelmezsiniz’ (Erciş 16-106), inanmāsız ‘inanmazsınız’ (Van Yerli 4-51) hiç olmeṣe ‘hiç olmazsa’ (Bitlis 9-44), bizati ‘bizzatıhi’ (Van Küresinli 8-32).

1.1.2.7. Ünsüz Türemesi

1.1.2.7.1. b türemesi

Bölgemiz ağızlarında m sesinin yanında çoğunlukla iç seste görülen bir türemedir³⁰⁵: pambûh ‘pamuk’ (Adilcevaz 16-102), Pambûh ‘pamuk’ (Bitlis 2-105), hambal ‘hamal’ (Van Yerli 3-36), ğrambafon ‘gramafon ‘gramofon’ (Van Yerli 6-128)

1.1.2.7.2. y türemesi

Sözcük başında: Ölçünlü Türkçede ünlü ile başlayan bazı sözcükler bölgemiz ağızlarında y ön türemesiyle kullanılırlar³⁰⁶: yèn- ‘in-’ < ET., èn-, en- / in-, (Adilcevaz 2-24, 4-123, 16-59, Ahlat 1-92, 2-23, 5-25, 7-147, 14-139, 15-47, Bitlis 4-149, 8-673, 9-103, 15-183, Erciş 9-14, 17-235, Van Yerli 4-171, 17-34, Van Küresinli 1-79), yırġala- ‘ırgala-’ < ET. ırġa-, ırġal-, ırġal- (Bitlis 8-674, Erciş 10-110, Van Küresinli 2-42), yèsir ‘esir’ < Ar. esîr (Ahlat 10-61, Bitlis 8-336, Erciş 16-230), yêşit ‘eşit’ (Ahlat 8-76), yırġaT ‘ırgat’ (Ahlat 1-56, Erciş 9-165), yırġat ‘ırgat’ (Ahlat 2-120, 10-272, Bitlis 8-673), yırġat ‘ırgat’ Adilcevaz 11-92), yêge ‘eġe’ < é:ke-g (Van Küresinli 3-117), yögüt- ‘öġüt-’ < ET. öġüt (Van Küresinli 14-253), yaldan- ‘aldan-’ (Ahlat 9-300), yaldaT- ‘alдат-’ (Erciş 16-232), yüküz ‘öküz’ < ET. öküz (Bitlis 16-109), yaĥıt ‘aġıt’ < ET. aġ ~ aġı- ĩġı- +t (Van Küresinli 3-510).

Sözcük içinde: Bilindiġi gibi Arapça menşeli sözcüklerdeki gırtlak ünsüzleri, ayın (ع) ve hemze (ء), ölçünlü Türkçede gösterilmemiş; bunların varlığını belirtmek için çoġu zaman yazıda kesme işareti kullanılmıştır: cüz'î, hâl'etmek, iş'ar, iz'an, kıt'a, kur'a, Kur'an, mel'un, mer'i gibi. Türkçenin yapısına aykırı olan bu gırtlak ünsüzlerinin yazıda gösterilmemesi sözcüğün bünyesinde iki ünlü varmış gibi algılanmasına neden

³⁰⁵ krş. Ahmet Buran - Şerife Oġraş, age., s. 103'te pambûh, topbûh; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 204'te dombal-, kızambûh, pambûh, peşdanbal (peştemal); Mukim Sağır, age., s. 113'te depboy, pambûh.

³⁰⁶ Ahmet Buran - Şerife Oġraş, age., s. 100'de yızı (izi); Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 140'da yeriş-, yendi (indi), yesir; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 203'te yessir, yêke (eke), yêr- (er-); Mukim Sağır, age., s. 110-111'de yessir, yen-, yaldat, yinek (inek).

olmuştur³⁰⁷. Bu durumda bünyesinde ayın ve hemze bulunan Arapça menşeli sözcüklerin ünlü gibi değerlendirilmelerinden dolayı oluşan bu ikiz ünlülerin arasında çeşitli ünsüzler türemiştir.

Bölgemiz ağızlarında iç ses konumunda y türemesi bünyesinde ayın ve hemze bulunan Arapça menşeli sözcüklerde oldukça fazladır³⁰⁸: nayif ‘naif’ < na‘if (Van Yerli 22-1), ismayil ‘ismail’ < Ar. ismā‘il (Ahlat 1-143, Erciş 10-166, Van Küresinli 3-436), mayeş ‘maaş’ < Ar. ma‘āş (Van Yerli 8-62, Van Küresinli 9-74), mayaş (Van Yerli 1-64), ‘èynaT ‘inat’ < Ar. ‘inād (Bitlis 7-324, 9-114), ‘ènyat ‘inat’ < Ar. ‘inād (Bitlis 9-100), iyaşe ‘iaşe’ < Ar. i‘āşe (Ahlat 16-26), vuḳayet ‘vukuat’ < Ar. vuḳu‘āt (Ahlat 9-103), ayile ‘aile’ < Ar. ‘ā‘ile (Adilcevaz 9-80, 21-27, Ahlat 5-35, Bitlis 9-34), vesayèT ‘vesait’ < Ar. vesā‘it (Adilcevaz 4-19, Van Küresinli 16-7), ayit ‘ait’ < Ar. ‘ā‘id (Bitlis 9-117, Erciş 3-85, Van Küresinli 13-123), hayın ‘hain’ < Ar. ḥā‘in (Erciş 11-90), hayin (Erciş 3-33), ḳâyıl ‘kail’ < Ar. ḳā‘il (Erciş 13-160), fayız ‘faiz’ < Ar. fā‘iz (Bitlis 4-181), vesayir ‘vesair’ < Ar. ve + sā‘ir (Erciş 15-157), dayire ‘daire’ < Ar. dā‘ire (Adilcevaz 13-4, Bitlis 9-129), sayime ‘saime’ < Ar. sa‘ime (Van Küresinli 7-154), vidyo ‘video’ < İng. video (Bitlis 7-105), fanilye ‘fanila’ < İt. flanella (Ahlat 13-30).

1.1.2.7.3. h türemesi

Bölgemiz ağızlarında Türkçe ve alıntı sözcüklerde h türemesi genellikle ön seste görülür³⁰⁹:

Sözcük başında: heyva ‘ayva’ (Erciş 2-72, 16-267), havlu ‘avlu’ (Adilcevaz 11-26, 23-43, Van Küresinli 3-329, 6-38), havli ‘avlu’ (Erciş 16-22), heger ‘eğer’ (Adilcevaz 13-94, Erciş 7-99, 11-201), heyer ‘eğer’ (Van Yerli 5-111), heye ‘eğer’ (Van Küresinli 7-86, 9-273, 15-91), hege ‘eğer’ (Bitlis 10-87, Erciş 10-146, Van Yerli 17-148), himdi < OT. imdi ~ emdi (Adilcevaz 22-18, Erciş 15-210), hindi < OT. imdi ~

³⁰⁷ bkz. Bu konuda Ahmet Buran da “Keban Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları” adlı eserinin 56. sayfasında “y ünsüzü iç seste genellikle yan yana bulunan iki ünlü arasında türemektedir. Bu çift ünlülü kelimeler ya yabancı kelimelerdir veya da fonetik değişimler sonucu çift ünlülü hale gelmiş Türkçe kelimelerdir.” der ve ismayıl “İsmail” ve ayit “ait” gibi örnekler verir.

³⁰⁸ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 140’da fiyet, ismayıl; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 203’te iyade, şiyir, kayinat; Mukim Sağır, age., s. 110-111’de şayir, reyis, ayit, mayış, ayile, ezrayıl.

³⁰⁹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 101-102’de havlu, harığa; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 140’da helbet, holuḥlu, haḡıl, harava; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 203’te harḥ, havli, hayva, helbet, heyvaḥ (eyvah), hokḳa; Mukim Sağır, age., s. 111’de ḥarḥ, ḥayva.

emdi (Ahlat 14-20), h sir ‘esir’ (Bitlis 8-336), hevet ‘evet’ (Van K resinli 8-190), heyvah ‘eyvah’ (Ahlat 15-120), hama ‘ama’ (Adilcevaz 26-10, Bitlis 9-54), helbet ‘elbet’ (Ahlat 16-136), heyvan ‘eyvan’ (Erciş 10-169), heyvah ‘eyvah’ (Erciş 1-27).

S zc k i inde: B nyesinde ayın ve hemze  ns zleri bulunan Arap a menşeli s zc klerde h  ns z  t remiřtir³¹⁰: sahat ‘saat’ < Ar. s ‘at (Adilcevaz 20-96, Van K resinli 4-32, 14-148, Erciş 2-158), sehet (Adilcevaz 1-22, 6-97, 22-233),   nhaT ‘kanaat’ < Ar.   n ‘at (Van K resinli 7-32),   nhaT ‘kanaat’ (Van K resinli 7-54), s hit ‘sait’ < Ar. sa‘ d (Ahlat 1-150), n hlet ‘lanet’ < Ar. lan‘et (Van K resinli 3-92),   t raz ‘itiraz’ < Ar. i‘tira  (Adilcevaz 7-122),   h m ‘kaim’ < Ar.   ‘ m (Erciş 13-138).

1.1.2.7.4. n t remesi

   ve son ses konumunda karşılaştı ımız bir t remedir:   nt r ‘kat r’ (Erciş 1-124), d nen (Ahlat 10-74), f rsant ‘f rsat’ (Ahlat 15-120), biz mkinner ‘bizimkiler’ (Van K resinli 2-38), munzur ‘muz r’ (Erciş 16-114), ginen ‘yine / gene’ (Bitlis 1-102),

1.1.2.7.5. v t remesi

   ses konumunda karşılaştı ımız bir t remedir: duvan  ‘duay ’ < Ar. du‘  (Van K resinli 1-66).

1.1.2.8. G   şme

Bir s zc k i erisinde birbirine komşu ya da birbirinden uzak olan seslerin yer de iştirmesine g   şme diyoruz. S zc   n ilk hecesinde bulunan diş, dudak ve damak  ns zleri telaffuzu g  leştiren  ns zlerdir. İlk hecesinde diş, dudak ve damak  ns zlerinden birini bulunduran s zc klerin ikinci hecesinde akıcı  ns zlerden (l, r, n,

³¹⁰ krş. Ahmet Buran - şerife O raş, age., s. 101-102’de sahat, şefahat n , c mehet, inşahata.

y) biri bulunduğu takdirde telaffuzu kolaylaştırmak amacıyla yer değiştirmeye gidilir. Bu tür yakın yer değiştirmeler bölgemiz ağızlarında en çok görülen yer değiştirmelerdir.

br > rb: kírbit ‘kibrit’ (Adilcevaz 25-126, Van Yerli 4-206, Van Küresinli 9-256), ‘irbet ‘ibret’ (Erciş 13-41), ‘érbet ‘ibret’ (Bitlis 8-109).

dr > rd: erdemid ‘Edremit’ (Van Yerli 4-352, 10-53).

fr > sr: sorfa ‘sofra’ (Erciş 12-58).

ğr > rg : örgen- ‘öğren-’ (Adilcevaz 6-120, Ahlat 7-11, 10-261, Erciş 2-243, Van Yerli 9-42), örget- ‘öğret-’ (Adilcevaz 1-159), dorği ‘doğru’ (Van Yerli 1-46), arği ‘ağrı’ (Adilcevaz 8-11).

ğs / gs > sğ / sg: gösgíne ‘göğsüne’ (Ahlat 8-66).

hn > nh: cenhem ‘Cehennem’ (Adilcevaz 2-6, Ahlat 2-124).

kr / ħr > rk / rħ: perħec ‘bakraç’ (Bitlis 2-192).

ks / gs > sk / sg³¹¹: üsgeK ‘yüksek’ (Adilcevaz 24-54, Ahlat 10-5, Van Yerli 15-59), yüşkedím ‘yükselteyim’ (Ahlat 3-123), eskih ‘eksik’ (Erciş 1-222, Van Küresinli 1-30), yüşgeK ‘yüksek’ (Van Küresinli 13-289), yüşKel- ‘yüksel-’ (Erciş 4-86, Van Küresinli 3-54), esgik ‘eksik’ (Adilcevaz 8-21 Ahlat 10-281, Bitlis 8-83, Van Küresinli 3-31, 16-75), esKiK ‘eksik’ (Van Yerli 20-24), üsküh ‘yüksük’ (Van Küresinli 2-70). özgür- ‘öksür-’ (Adilcevaz 14-109), esgiK ‘eksik’ (Van Küresinli 3-31), üsKel- ‘yüksel-’ (Erciş 12-217).

kş > şk: eşKi ‘ekşi’ (Adilcevaz 19-23, Ahlat 2-173, Bitlis 3-50, Erciş 7-104, 16-184, 16-230).

lh > hl: mehlem ‘melhem’ (Van Küresinli 14-115).

lk / lh > kl / ħl: çahla- ‘çalka-’ (Van Küresinli 3-363).

ly > yl: bayloz ‘balyoz’ (Ahlat 9-235), koyla ‘kolye’ (Adilcevaz 5-40).

ml > lm³¹²: melmeket ‘memleket’ (Ahlat 14-93, Adilcevaz 8-91, Bitlis 1-38, 4-100, Van Küresinli 3-507), delmik ‘demlik’ (Bitlis 11-87), çölmeg ‘çömlek’ (Adilcevaz 2-

³¹¹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 95’te üsKek, gösküne, ösgüs; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 142’de üsgehlíhde, gösgümü, pesgimet, esgügümüzü; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 207’de üsgel-, gösgüne, ösgür-, tisgin-, esgil-, askır; Mukim Sağır, age., s. 115-116’da yüşgek, üsgek (yüksek), gösgü; Engin Gökçur, age., s. 73’te esKiK, ösgür-, gösgüne, yüşgek, esgik.

³¹² krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 95’te melmeketimize; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 207’de çölmeĥ, kölmeĥ, melmeket; Engin Gökçur, age., s. 73’te çölmeK, melmeket.

114, Bitlis 10-161), çölmek ‘çömlek’ (Adilcevaz 22-83, Ahlat 2-10, Erciş 1-11, Van Yerli 15-53, 21-29), yèlmik ‘yemlik’ (Adilcevaz 23-113, Erciş 1-211, Van Küresinli 1-473).

nh > hn : tehna ‘tenha’ (Ahlat 15-148, Bitlis 2-89).

nl > ln: yalnış ‘yanlış’ (Van Yerli 14-9), gölnü ‘gönlü’ (Erciş 7-57).

pl > lp: çilpaḥ ‘çıplak’ (Adilcevaz 24-9).

pr > rp³¹³: yarpaḥ ‘yaprak’ (Adilcevaz 3-66, 24-104, Ahlat 3-25, 9-290, Van Yerli 3-45, 21-20, Van Küresinli 13-320), körpi ‘köprü’ (Ahlat 7-82, Bitlis 10-212, Van Yerli 20-180), körpü ‘köprü’, (Bitlis 1-109), torpaḥ ‘toprak’, (Adilcevaz 3-47, Ahlat 14-139, 15-22, 16-1, Bitlis 8-181, Van Yerli 1-214), terpen- ‘tepren-’ (Erciş 15-79, Van Yerli 24-70), terpeş- ‘tepreş-’ (Van Küresinli 9-210), çarpaz ‘çapraz’ (Van Yerli 3-56).

rh > hr: Tehris ‘terhis’ (Van Küresinli 16-45, Van Yerli 25-7).

rv > vr : devriş ‘derviş’ (Van Yerli 6-19), kîvre ‘kirve’ (Erciş 16-92, Van Küresinli 8-64), kivre ‘kirve’ (Erciş 12-191).

ry > yr: ceyran ‘cereyan’ (Ahlat 2-18).

rp > pr: kiprik ‘kirpik’ (Ahlat 10-31).

vr > rv: arvad ‘avrat’, (Bitlis 7-164), arvat (Bitlis 9-78, 9-133), arwaT (Bitlis 2-144).

zr > rz: erzail ‘Azrail’ (Erciş 2-165), erzayil (Van Yerli 1-10).

zy > yz: kayzaḡi ‘gaz yağı’ (Bitlis 11-76).

Birbirinden uzak iki ünsüzden ikinci ünsüzün birkaç boğumlanmayı atlayarak daha önce boğumlanması gereken birinci ünsüzün yerine geçip onu kendi yerine atamasına uzak yer değiştirme diyoruz. Bu tür uzak yer değiştirmeler de bölgemiz ağızlarında oldukça fazladır³¹⁴: náleT ‘lanet’ (Bitlis 8-244, Erciş 2-128, 16-177), neleT ‘lanet’ (Van Küresinli 1-463, 5-165), náhlet (Van Küresinli 3-92), daburka ‘darbuka’ (Van Yerli 5-18), Çığız ‘çizik’ (Erciş 4-66), ġarolya ‘karyola’ (Van Yerli 1-308), ġarûlye (Ahlat 9-31), köçelig ‘çökelek’ (Van Küresinli 12-139), köçelik (Van Küresinli 18-1), kaltor ‘kartol’ (Bitlis 7-94), yavral- ‘yalvar’ (Van Küresinli 16-24), şavral ‘şalvar’ (Van Yerli 2-25), genelek ‘gelenek’ (Erciş 12-58).

³¹³ krş. Ahmet Buran, age., s. 57’de torpaḥ; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 141’de kirpit, torpaḡ, köprü; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 206’da körpi, torpaḥ, çarpaşlı, terpet-, yarpaḥ, kirpit; Engin Gökçur, age., s. 73’te yarpaḥ, körpi, torpaḥ, terpen-.

³¹⁴ krş. Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 142’de yural, gerenai, ireli, yalazuḡ; Mukim Sağır, age., s. 116’da ireli, dinayet (diyanet); Engin Gökçur, age., s. 73’te köcelig < çökelek, Ġarolya < karyola, yavral- < yalvar-.

Aşağıda verilen sözcüklerde ünlülerle ünsüzlerin yer değiştirmesi söz konudur³¹⁵: porğram ‘program’ (Van Yerli 4-366), fabırka ‘fabrika’ (Erciş 11-258), fabırKa ‘fabrika’ (Van Yerli 8-151), faburka ‘fabrika’ (Ahlat 16-142), sarmısağ ‘sarımsak’ (Ahlat 3-36), fitar ‘iftar’ (Van Küresinli 6-58), piskêlet ‘bisiklet’ (Erciş 12-123).

Aşağıda verilen örneklerde de sözcük içerisindeki ünlülerin birbiriyle yer değiştirmesi söz konusudur: endenozya ‘Endonezya’ (Erciş 4-4), anteri ‘entari’ (Bitlis 2-81), bezan ‘bazen’ (Bitlis 3-160).

1.1.3. Hece Kaynaşması

İki ünlü arasında bulunan n, k, g, ğ, y damak ünsüzleri ile yarı ünlü değeriindeki v ve h ünsüzlerinin eriyip kaybolmasıyla karşı karşıya gelen iki ya da daha fazla hecenin kaynaşıp tek hece hâline gelmesine hece kaynaşması diyoruz. Bölgemiz ağızlarında hece kaynaşmasıyla oluşan sözcükleri aşağıdaki alt başlıklar halinde incelemeyi uygun gördük:

1) n, k, g, ğ, y, v ve h ünsüzlerinin eriyip kaybolmasıyla karşı karşıya gelen iki ya da daha fazla hecenin kaynaşıp tek hece haline gelmesiyle oluşanlar³¹⁶: mite‘ iT ‘müteahhit’ (Erciş 10-73), müte‘ iT ‘müteahhit’ (Bitlis 9-125), veyāt ‘veyahut’ (Bitlis 8-629), veyēT ‘veyahut’ (Bitlis 8-601), tanturot ‘tentürdiyoT’ (Adilcevaz 23-94), tentiryot ‘tentürdiyoT’ (Van Yerli 20-91), tentırot ‘tentürdiyoT’ (Ahlat 5-123), hella ‘Hayrullah’ (Van Küresinli 1-21), tajdin ‘Tacettin’ (Van Kürsinli 9-74, 16-20), selhadin ‘Selahattin’ (Van Yerli 1-248), televzon ‘televizyon’ (Adilcevaz 14-32, Bitlis 10-181), iltāp ‘iltihap’ (Van Yerli 5-400), hēkaT ‘hikayet’ (Bitlis 5-55, Erciş 11-2), hēkāt ‘hikayet’ (Bitlis 1-10), üniveste ‘üniversite’ (Van Küresinli 3-442), ünveste ‘üniversite’ (Van Küresinli 14-18), cēran ‘cereyan’ (Adilcevaz 23-60), dākā ‘dakika’ (Bitlis 10-170), mığaT ‘mukayyet’ (Van Küresinli 7-130), mıKat ‘mukayyed’ (Erciş 16-120), hēredin

³¹⁵ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 140, 143’de sılığ (ışık), sımara; Engin Gökçur, age., s. 42 ve 74’te yuğ, fabırKa.

³¹⁶ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 73-74 ve 105’te nēpalım (ne yapalım), delse (değilse), kēf, hēr; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 142-143’te bonduruğ, aşāda, hēkat, sābını, eşden (eşikten); Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 160’ta keflen-, bonduruğ, şikat, hēkat, nayet (nihayet), kitle-, Hamza Zülfikar, agm., s. 313-315’te kēf, hēr.

‘Hayrettin’ (Van Küresinli 1-82), pantor ‘pantolon’ (Ahlat 9-22, Van Yerli 20-217), pantol ‘pantolon’ (Bitlis 1-31), mahle ‘mahalle’ (Bitlis 2-146), mehle ‘mahalle’ (Ahlat 2-145), eltāb ‘iltihap’ (Van Yerli 16-152), tıryon ‘trilyon’ (Van Yerli 4-139), tansōn ‘tansiyan’ (Van Yerli 8-59, 18-57), elba ‘elifba’ (Van Yerli 1-93), şehre ‘şehriye’ (Adilcevaz 23-73), muāne ‘muayene’ (Adilcevaz 20-35), klostor ‘kolesterol’ (Adilcevaz 22-228), ēlcevaz ‘Adilcevaz’ (Adilcevaz 22-300, Bitlis 3-146), şehre ‘şehriye’ (Adilcevaz 8-93), şehre ‘şehriye’ (Adilcevaz 22-323), haḳeten ‘hakikaten’ (Bitlis 3-148), hēredin ‘Hayrettin’ (Erciş 7-21), uzēr ‘uzeyir’ (Erciş 11-35), keleşkov ‘kalaşnikov’ Van Yerli 1-335), hāḳāT ‘hakikat’ (Adilcevaz 1-118), daḳa ‘dakika’ (Van Yerli 1-160), sūdgen ‘sütlegeñ’ (bir bitki) (Adilcevaz 1-109), ḳopatıman ‘kompartıman’ (Adilcevaz 13-112), yōmye ‘yevmiye’ (Adilcevaz 7-87), fotraf ‘fotoğraf’ (Adilcevaz 6-150, Ahlat 4-4), alamyon ‘alüminyum’ (Adilcevaz 8-35), bās ‘bahis’ (Erciş 3-241), Ḳalufer ‘kalorifer’ (Van Küresinli 3-250), keftor ‘köftehor’ (Van Yerli 4-82), kēf ‘keyif’ Erciş 15-114, Van Yerli 22-58), hērlı ‘hayırlı’ (Adilcevaz 22-143), elḥamdūlla ‘elḥamdülillah’ (Bitlis 4-139), vaḥtan ‘vakitten’ (Bitlis 8-515), bizati ‘bizzatihi’ (Van Küresinli 8-32), māhle ‘mahalle’ (Bitlis 9-2), abdılācım ‘Abdullahcığım’ (Bitlis 4-42), amcacım ‘amcacığım’ (Van Küresinli 1-224), kitle- ‘kilitle-’ (Bitlis 11-136, Van Yerli 3-13), gēvi ‘güveyi’ (Ahlat 14-39), çin ‘çiğın’ (Van Küresinli 1-155), kiTTe- ‘kilitle-’ (Van Küresinli 3-355), bēğ ‘bıyık’ (Bitlis 8-206), çerdek ‘çekirdek’ (Adilcevaz 1-181, 25-155, Erciş 8-14, Van Küresinli 17-3, Van Yerli 20-141), bāyā ‘bayağı’ (Van Küresinli 122-140), hırsle- ‘hırsızla-’ (Bitlis 9-99), bārsaḥ ‘bağırsak’ (Van Yerli 5-400), hānsi ‘hangisi’ (Adilcevaz 21-56, Ahlat 1-109, 15-126), hansi ‘hangisi’ (Ahlat 5-104), balğudan ‘balıkyutan’ (Van Küresinli 1-382), babagēT ‘baba + yiğit’ (Adilcevaz 16-27), ābē ‘ağa + bey (Bitlis 2-24), ābē ‘ağa+bey’ (Erciş 3-15), bişi ‘bir şey’ (Bitlis 2-87), bildir ‘bi+ildir < bir yıldır’ Bitlis 8-208), neğerisen ‘ne < ğeyirirsen, ne < ğayırsen, ne < kayırirsen’ (Van Küresinli 18-124), neğrsın ‘ne kayırsın > ne ğayırsın > neğersın > neğrsın’ (Van Küresinli 9-81).

2) Ünlü ile biten bir sözcüğün ünlü ile başlayan bir sözcükle birleştirilmesiyle oluşanlar³¹⁷: nōldi ‘ne oldu’ (Van Yerli 4-17), neynisen < (ne eynirsen < ne eylirsen)

³¹⁷ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 73’te nētmıyem, nedisin, nōla, gerüstü (geri üstü); Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 98-143’te neder (ne eder), elesger, noldu, mirzalı; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 142’de inardi (iğne ardı), aşuraşi (aşure aşı), noldi, nicoldi, alosman.

(Van Küresinli 18-124), nōlūr ‘ne olur’ (Ahlat 15-36), nēylīm ‘ne eyleyeyim’ (Van Yerli 1-34), nōlurdi ‘ne olurdu’ (Bitlis 9-21), nēTdīn ‘ne ettin’ (Van Yerli 16-20), nēylerem ‘ne eylerim’ (Ahlat 16-193), nēylisen ‘ne eyliyirsen’ (Van Küresinli 9-229), nōlūb ‘ne olup’ (Adilcevaz 24-54), nēdīm ‘ne edeyim’ (Adilcevaz 22-143), nēdek ‘ne edek’ (Adilcevaz 22-108), nēdaḥ ‘ne edek’ (Bitlis 13 61), nēc_ēdīm ‘nece + edeyim’ (Erciş 2-134), nēTdíz ‘ne ettiniz’ (Adilcevaz 1-118) nēdecam ‘ne edeceğim’ (Van Yerli 22-127), (Ahlat 1-159), nōlacaḥ ‘ne olacak’ (Erciş 9-29), ‘emmoğlu ‘emmi + oğlu’ (Bitlis 7-113), itōlit ‘it + oğlu + it’ (Erciş 11-168), itoḡlit ‘it + oğlu + it’ (Adilcevaz 4-126).

3) “getir-, götür-, otur-” fiillerinin ilk hecesi üzerine yapılan vurguyla ikinci hecedeki geçişlilik ekinin düşmesiyle oluşanlar: gēt ‘getir’ (Van Küresinli 1-25), gēT- ‘getir-’ (Adilcevaz 13-81, 22-139, Ahlat 14-32, Van Yerli 3-5, 24-11), gēTdī ‘getirdi’ (Adilcevaz 22-141), gētdī ‘getirdi’ (Van Küresinli 4-96), gōTdūle, gēTdile ‘götürdüler, getirdiler’ (Van Küresinli 1-17), gōTdūh ‘götürdük’ (Van Küresinli 1-100), ōTdūm ‘oturdum’ (Van Küresinli 1-130), oTdūḥ ‘oturduk’ (Adilcevaz 11-63), gōTdūh ‘götürdük’ (Van Küresinli 1-61), gēTmerīḥ ‘getirmeyiz’ (Van Küresinli 5-195), gōT- ‘götür-’ (Bitlis 3-126, Van Küresinli 1-11), gēTsīn ‘getirsin’ (Erciş 9-83), gōTdūm ‘götürdüm’ (Van Küresinli 1-11), ōT ‘otur-’ (Van Küresinli 1-4).

4) Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesiyle oluşanlar³¹⁸: beledye ‘belediye’ (Adilcevaz 22-6, Bitlis 9-121), mahna ‘bahane’ (Van Küresinli 18-136), mahne ‘bahane’ (Bitlis 8-479), Ɔomtān ‘komutan’ (Van Yerli 22-118), Ɔomtān ‘komutan’ (Bitlis 6-9), Ɔomsēr ‘komiser’ (Van Yerli 4-47), Ɔumsēr ‘komiser’ (Van Yerli 3-42), PaTTēz ‘patates’ (Bitlis 15-186), ƆuƆlata ‘çikolata’ (Van Yerli 1-424), dahilye ‘dahiliye’ (Van Küresinli 3-609), waste ‘vasıta’ (Bitlis 10-105), salēhye ‘Salihye’ (Erciş 12-126), āḡbet ‘akıbet’ (Erciş 13-36), eşKere ‘aşikare’ (Bitlis 11-147), eşKere ‘aşikare’ (Erciş 13-45), memuryet ‘memuriyet’ (Adilcevaz 14-63), şerefye ‘Şerefiye’ (Bitlis 9-53), tāwlet ‘tuvalet’ (Adilcevaz 11-113), Ɔuylardīḥ ‘kuyulardık’ (Adilcevaz 11-

³¹⁸ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 73, 74, 99’da ; ḡayrola, barbar (beraber), dakḡasında; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 95’te; yanna, Ɔocuḡnu, eyce, kelme, ḡarsı; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 160’ta deḡge, hezne, eşgere, gezteci.

19), kuyula- ‘kuyula-’ (Adilcevaz 15-84), nımro ‘numara’ (Erciş 16-236), aşağıdan ‘aşağıdan’ (Ahlat 10-281), semvar ‘semaver’ (Van Yerli 4-55), ceyran ‘cereyan’ (Erciş 4-112, Van Yerli 19-18), kilse ‘kilise’ (Ahlat 15-135), kurdezen ‘kurutezen’ (Ahlat 7-215), yuḥarlarda ‘yukarılarda’ (Ahlat 9-353), vâzfe ‘vazife’ (Ahlat 7-17), perşan ‘perişan’ (Van Küresinli 5-12), ömri ‘ömrü’ (Adilcevaz 22-76), eşKe ‘eşiğe’ (Adilcevaz 22-8), telfon ‘telefon’ (Adilcevaz 6-21, 22-33, Erciş 9-104), perşan ‘perişan’ (Adilcevaz 22-202), birsinin ‘birisinin’ (Adilcevaz 22-96), kuyli ‘kuyulu’ (Adilcevaz 22-197), âfyet ‘afiyet’ (Adilcevaz 22-200), içersi ‘içerisi’ (Bitlis 9-23), yuḥardan ‘yukarıdan’ (Erciş 9-227), āğbet ‘akıbet’ (Erciş 2-103), selimye ‘Selimiye’ (Adilcevaz 24-2), hakimyet ‘hakimiyet’ (Bitlis 6-9), nizamye ‘nizamiye’ (Adilcevaz 13-69), mılhfaza ‘muhafaza’ (Bitlis 4-197), nehye ‘nahiye’ (Bitlis 4-193).

5) Bünyesinde hemze (ء) ya da ayın (ع) bulunup, Ölçünlü Türkçede ikiz ünlü olarak değerlendirilen alıntı sözcüklerdeki ünlülerden birinin ya da ünlünün bulunduğu hecenin düşmesi ile oluşanlar: mēzin ‘müezzin’ < mu‘ezzin (Bitlis 10-130), tāruz ‘taarruz’ < Ar. ta‘arruz (Bitlis 15-20), māmele ‘muamele’ < Ar. mu‘āmele (Bitlis 3-249), zayġT- ‘zayı et-’ < Ar. zāyi‘ et- (Ahlat 9-143), cem‘at ‘cemaat’ < Ar. cema‘at (Bitlis 4-194), māyene ‘muayene’ < Ar. mu‘āyene (Ahlat 9-31), māvën ‘muavin’ < mu‘āvin (Bitlis 11-5) ālādin ‘Alaattin’ (Erciş 7-21), aledin ‘Alaattin’ (Van Küresinli 1-252), ‘elādin ‘Alaattin’ (Erciş 11-276), kāfôr ‘kuaför’ < Fr. coiffeur Erciş 12-166),

6) Çokluk 2. şahıs iyelik eki ile kip eklerinin çokluk ikinci şahıs eklerindeki ñ ünsüzünün bulunduğu hecenin düşmesi ile oluşanlar:

a) Çokluk 2. şahıs iyelik ekinde³¹⁹: işlērîz ‘işleriniz’ (Erciş 16-109), yaPdığîz ‘yaptığınız’ (Van Küresinli 1-16), ömrûz ‘ömrünüz’ (Adilcevaz 22-201).

b) Ek fiilin geniş zaman kipi çokluk 2. şahıs ekinde: bekarsız, evlisîz ‘bekarsınız, evlisiniz’ (Adilcevaz 16-71), gençlersîz ‘gençlersiniz’ (Van Yerli 20-23), ağasîz ‘ağasınız’ (Ahlat 13-128), burdasîz ‘buradasınız’ (Ahlat 1-66).

³¹⁹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 125’te oğluz, başıza, kızızı, edetızı, kövlerize; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 270’te ağaz, kölez, bacız, guzuz, gârdaşız.

c) Görülen geçmiş zaman kipi çokluk 2. şahıs ekinde: öldürdüz ‘öldürdünüz’ (Van Küresinli 8-7), işmediz ‘içmediniz’ (Adilcevaz 21-184), döydüz ‘dövdünüz’ (Erciş 17-195), nēTdiz ‘ne ettiniz’ (Adilcevaz 1-118).

d) Öğrenilen geçmiş zaman kipi çokluk 2. şahıs ekinde: görmışsüz ‘görmüşsünüz’ (Bitlis 3-113), aTmişsüz ‘atmışsınız’ (Erciş 16-159), gelıbsız ‘gelmişsiniz’ (Ahlat 7-158), bıraħıbsız ‘bırakmışsınız’ (Adilcevaz 1-97).

e) Şimdiki zaman kipi çokluk 2. şahıs ekinde: gidisız ‘gidiyorsunuz’ (Adilcevaz 15-79), görısız ‘görüyorsunuz’ (Van Küresinli 13-67), diyirsız ‘diyorsunuz’ (Ahlat 7-92), gidiyorsuz ‘gidiyorsunuz’ (Van Yerli 17-35), çekiyorsuz ‘çekiyorsunuz’ (Van Küresinli 1-225).

f) Geniş zaman kipi çokluk 2. şahıs ekinde: atarsız ‘atarsınız’ (Van Yerli 22-249), alırsız ‘alırsınız’ (Erciş 2-74), kınarsız, yanarsız ‘kınarsınız, yanarsınız’ (Ahlat 16-187).

g) Gelecek zaman kipi çokluk 2. şahıs ekinde: alacaħsız ‘alacaksınız’ (Erciş 7-57), gelecaħsız ‘geleceksiniz’ (Van Yerli 5-30),.

h) Şart kipi çokluk 2. şahıs ekinde: siz olmasaz ‘siz olmazsanız’ (Adilcevaz 15-34), vėrmesez ‘vermeseniz’ (Van Yerli 1-352).

i) İstek kipi çokluk 2. şahıs ekinde: gülesız, ğalasız ‘gülesiniz, kalasınız’ (Van Küresinli 3-167), Kandırasız ‘kandırarsınız’ (Van Küresinli 8-147).

7) Gelecek zaman kipi teklik ve çokluk 1. şahıs çekimlerinde oluşan hece kaynaşmaları ile³²⁰: bekliyecam ‘bekleyeceğim’ (Ahlat 15-46), çekecam ‘çekeceğim’ (Bitlis 10-37), görüşecam ‘görüreceğim’ (Erciş 15-251), söyliyecam ‘söyleyeceğim’ (Van Yerli 1-326), ağırliyecaz ‘ağırlayacağız’ (Van Yerli 24-21), içecaz ‘içeceğiz’ (Van Yerli 24-29), vėrecez ‘vereceğiz’ (Erciş 10-55), gezecez ‘gezeceğiz’ (Erciş 10-54)

8) Bazı sözcüklerin ilk ve son hecelerindeki ünlülerinin düşmesi ile: ğırağ ‘kırağı’ (Van Yerli 25-108), kırağ ‘kırağı’ (Erciş 17-57), oħlav ‘oklava’ (Adilcevaz 26-40), kındi ‘ikindi’ (Van Yerli 5-337).

³²⁰ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 74, 155’te baħcam, evlanacam, gelacam, dėyecem; Ahmet Bican Ercilasun, age., s. 143’te yatacam, çıħacam, yapacam, yiycem, bileciħ, gideciħ (gideceğiz); Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 358’de alacam, başliyacam, oħiyacam, görecem, diyecam.

1.1.4. Hece Yutumu

Bir sözcükte yan yana bulunan ve sesleri boğumlanma noktaları yönünden birbirine eş ya da yakın olan iki hecenin tek heceye indirilmesine hece yutumu diyoruz. Bölgemizde hece yutumu olayı ile ilgili örnekler aşağıda belirtilmiştir: yapānız ‘yapanınız’ (Adilcevaz 8-67), yürüş ‘yürüyüş’ (Van Küresinli 14-50), rā ‘lira’ (Erciş 3-242, Van Yerli 8-106, 25-139), sāmēT ‘samimiyet’ (Erciş 3-171), sāmīyeT ‘samimiyet’ (Van Yerli 15-74), çöğler ‘çocuklar’ (Bitlis 4-80), alemyon ‘alüminyum’ (Van Yerli 6-159).

1.1.5. Vurgu

Ölçünlü Türkçede olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da vurgu genellikle son hece üzerindedir. Ölçünlü Türkçeden farklı olarak iki ve daha fazla heceden oluşan sözcüklerin ilk heceleri diğer hecelere oranla daha vurgulu söylenirler:

te’miz (Van Küresinli 11-133), ah’sama Adilcevaz 1-91), bi’zad (Van Yerli 8-104) heP’Pi (Van Yerli 18-146), val’lahi (Van Yerli 4-192), heP’sini (Van Küresinli 6-376), ah’sama (Van Yerli 2-14), heP’si (Van Küresinli 9-132), ye’mın (Van Küresinli 12-41). İkizlemelerde vurgu ilk hece üzerine kaydırılır:

yed’di, sek’kız (Van Yerli 1-170), Qád’dár (Van Küresinli 3-89), şer’rah (Bitlis 7-130), ğar’ram (Bitlis 7-443).

Zarf görevinde kullanılan sözcüklerde vurgu ilk hece üzerindedir:

şın’di (Van Yerli 8-8), an’cağ (Van Küresinli 1-153) ra’hat (Van Küresinli 5-16), sa’bahın (Van Küresinli 12-6), a’niden (Erciş 3-246), il’lah (Van Küresinli 11-52).

Ünlemlerde ve çağırma sözcüklerinde de vurgu ilk hece üzerindedir:

ah’ (Erciş 12-78), hop’ (Van Küresinli 4-98),

Bölgemiz ağızlarında, ölçünlü Türkçeden farklı olarak, soru cümlelerinde soru anlamı soru edatlarıyla değil şahıs ve zaman eklerine yapılan vurguyla sağlanır:

sen vanın içersinde qalisan’ Bitlis 4-183)?

hêrdır (Van Küresinli 2-12)?

eze, qadının memelerini kesdiler’ Ahlat 15-15)?

haci yemegleri çölmegde yapardız’ (Van Küresinli 11-107)?

başQa bi şey diyebilırsız’ (Van Yerli 22-93, 94)?

annadın' (Erciş 1-28)?

wula diyidîh hêç bêle olûr' (Erciş 11-133)?

şeker war' (Bitlis 15-16, 17)?

õrendîn' (Van Küresinli 1-123)?

keledoş bülürsüz' (Adilcevaz 8-115)?

sen rapor mapor getîrmişsîn, bi şey var' (Bitlis 4-39)?

sen de wannisen' (Adilcevaz 4-68)?

êle deyêldi' (Erciş 10-218)?

1.2. Şekil Bilgisi

1.2.1. Yapım Ekleri

1.2.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

1.2.1.1.1. +ca, +ce; +ça, +çe

Ölçünlü Türkçede olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da hem zarf hem de dil adları yapmada kullanılmaktadır³²¹: türKçe, árÁPçe ‘Türkçe, Arapça’ (Van Yerli 6-55), farısça ‘Farsça’ (Erciş 13-53), bidlislice ‘Bitlislice’ (Bitlis 7-98), lazca ‘Lazca’ (Van Küresinli 3-290), küresinlice, azerice ‘Küresinlice, Azerice’ (Van Küresinli 3-291).

1.2.1.1.2. +ci, +çi, +Çi

Ötümlü ve ötümsüz ünsüzlerle biten bütün fiillere düz-dar-ince ünlülü şekliyle (-ci, çi) getirilir³²²: avci ‘avcı’ (Erciş 2-75), aşçi ‘aşçı’ (Adilcevaz 5-44, Ahlat 1-58), bızavci ‘buzağıcı’ (Erciş 3-181, Van Küresinli 17-64), işçi ‘işçi’ (Ahlat 1-56, Bitlis 3-247, 8-609), gâçağçi ‘kaçakçı’ (Van Yerli 4-230), çayci ‘çaycı’ (Bitlis 4-35), zurneci ‘zurnacı’ (Bitlis 15-18), kalayci ‘kalaycı’ (Adilcevaz 20-28, Ahlat 7-214), tanKci ‘tankçı’ (Van Yerli 4-11).

Ekin yarı-ötümsüz ünsüzlü şekilleri de vardır³²³: toPÇi (Erciş 9-4), işÇi (Van Yerli 12-15), ziyaraTÇi (Van Küresinli 8-129).

Ek, ötümlü ünsüzlerle biten sözcüklere ötümsüz ünsüzlü şekliyle bağlanarak aykırılışmaya neden olmaktadır³²⁴: davulçi ‘davulcu’ (Bitlis 3-213), damçi ‘damcı’ (Van Küresinli 8-1), tellalçi ‘tellal’ (Erciş 2-293), demırçiluh ‘demircilik’ (Bitlis 9-128), katırçi ‘katırcı’ (Bitlis 9-120), siveçi ‘sıvacı’ (Bitlis 124), yalançi ‘yalancı’ (Adilcevaz 19-50).

³²¹ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 237’de alamanca, türhçe, türkce, urusca; Engin Gökçur, age., s. 77’de türkçe, árápçe, azerice, ermenice; Mehmet Emin Gönen, age., s. 75’te türkçe, ingilisce, kürçeyi.

³²² krş. Ahmet Buran, age., s. 35’te düğünçi, topçi, damırçıda, novatçi; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 231-232’de çifci, dutci, ziratci, düwürci, avcılığ; Mehmet Emin Gönen, age., s. 75’te kuzuci, nöbecisi, çifci, tabahçi, telefonci; Engin Gökçur, age., s. 77’de hanci, fırıncı, şikayeTÇi, nobeTÇi.

³²³ krş. Engin Gökçur, age., s. 77’de hizmetçi, şikayeTÇi, nobeTÇi.

³²⁴ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 231-233’te kabalçılığ, meyvaçılığ, yolçuluğ; Engin Gökçur, age., s. 77’de yolçi, demırçi, avçi, alçi, nahırçi; Münir Erten, age., s. 28’de davulçinin, fırıncılığ, hamamçi, kervançi.

Ek, kendisinden sonra isimden isim yapım -lIk, -lUk ekiyle birleşerek oldukça yagın bir kullanım alanı kazanır: avcılıh ‘avcılık’ (Van Küresinli 14-102), çerçilik (Ahlat 9-157), boyacılıh ‘boyacılık’ (Ahlat 9-158), heyvancılıh ‘hayvancılık’ (Bitlis 10-80), demırçılıh ‘demircilik’ (Bitlis 9-36), kálayçılıh ‘kalaycılık’ (Bitlis 9-36).

Bölgemiz Van Küresinli ağzında ekin ünlü uyumlarına bağlanan şekilleri söz konusu olsa da bunlar kişisel kullanımlardan ibarettir: gonağçı (Van Küresinli 4-5), fitbolcu ‘futbolcu’ (Van Küresinli 1-247), başçılıh ‘başçılık’ (Van Küresinli 18-71), öyüncü ‘oyuncu’ (Van Küresinli 13-25).

1.2.1.1.3. +cıl, +cılı, +cık, +cik, +cük

Adlara getirilip onlardan küçültme anlamı ihtiva eden sözcükler türetir. Kalın ünlülü sözcüklere getirildiğinde son ünsüzü sızıcılaşır: gılçıl ‘kılçık’ (Van Küresinli 13-306), dağarcıl ‘dağarcık’ (Van Küresinli 8-19), öpücük (Bitlis 8-537), azıcıl ‘azıcık’ (Erciş 3-223, 16-57; Van Küresinli 3-307, 17-53), úfacık, tefecik (Van Yerli 20-146).

1.2.1.1.4. +gil

Kalın ve ince ünlülü sözcüklere düz-dar-ince ünlülü şekliyle getirilip ünlü uyumlarına aykırılık gösterir³²⁵: Tırangil ‘Turangil’ (Bitlis 2-47), celaidegil (Bitlis 3-182), bacıgil (Van Küresinli 7-111), nenemgil (Bitlis 13-75), annemgil (Bitlis 2-93).

1.2.1.1.5. +lı, +li, +lu, +lü +nı, +ni, +ri, +Ti, +di

Bölgemiz ağızlarında ek isim kök ve gövdelerine “+lı” şeklinde ulanır. Ekin düz-dar-ince ünlülü şekliyle bütün sözcüklerde kullanılması ünlü uyumlarının dışında kalmasına neden olmuştur³²⁶: hêrli ‘hayırlı’ (Bitlis 4-100), devamlı ‘devamlı’ (Van

³²⁵ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 241’de ablangil, anamgil, efemgil; Mukim Sağır, age., s. 129’da annemgil, imdadoğlugil, müslimgil; Engin Gökçur, age., s. 78’de babagil, Kızımgil; Mehmet Emin Gönen, age., s. 77’de resulgil, gogogil, hafze ablagil.

³²⁶ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 233, 234’te çamırli, kôrşuli, sulı, kitli; Mukim Sağır, age., s. 130’da siyahlé, guvvetlé, başpınarlı, yelli (yerli); Engin Gökçur, age., s. 78-79’da türlü, muşlı, deliKanlı, gashlı, goşuli; Mehmet Emin Gönen, age., s. 76’da kartolli, tekrarlı, türlü, köyli, kıyruşlı.

Küresinli 8-1), yaşlı ‘yaşlı’ (Bitlis 1-44), diyarbakırli ‘Diyarbakırlı’ (Bitlis 9-103), engebeli (Bitlis 1-45), köyli ‘köylü’ (Adilcevaz 2-87; Bitlis 9-58; Erciş 2-271; Van Küresinli 1-122), kabuḥli ‘kabuklu’ (Erciş 7-129), gülli ‘güllü’ (Ahlat 17-47), türlü ‘türlü’ (Ahlat 2-84), kiloli ‘kilolu’ (Adilcevaz 22-77).

d, n, r ve t ünsüzleriyle biten sözcüklere getirildiğinde ekin başındaki ünsüz benzeşmeye uğrar, eklendiği sözcüğün son sesine bağlı olarak d, n, r, ve T ünsüzlerine dönüşür³²⁷: tekerri ‘tekerlekli’ (Erciş 9-126), uğurri ‘uğurlu’ (Erciş 1-94), şekerri ‘şekerli’ (Erciş 1-30), zorri ‘zorlu’ (Adilcevaz 25-32), süddi ‘sütlü’ (Ahlat 9-292), aTdi ‘atlı’ (Van Küresinli 4-105), umutdi ‘umutlu’ (Erciş 3-33), ğaTdi ‘katlı’ (Van Yerli 5-324), eTTi ‘etli’ (Adilcevaz 8-129), kuwweTTi ‘kuvvetli’ (Bitlis 7-29), gáyreTTi ‘gayretli’ (Erciş 7-67), şiddeTTi ‘şiddetli’ (Erciş 1-2), rāmeTTi ‘rahmetli’ (Van Küresinli 1-243), biTTi ‘bitli’ (Van Küresinli 8-37), tabanni ‘tabanlı’ (Ahlat 15-93), osmanni ‘Osmanlı’ (Ahlat 13-56), dikenni ‘dikenli’ (Bitlis 8-470), vanni ‘Vanlı’ (Ahlat 5-36, Van Küresinli 3-94; Van Yerli 4-46), vannı ‘Vanlı’ (Adilcevaz 8-115), ḵanni ‘kanlı’ (Erciş 2-111), ünni ‘ünlü’ (Erciş 2-188).

Bölgemiz ağızlarında ekin, ölçünlü Türkçenin etkisiyle ünlü uyumlarına bağlanmış şekilleri de vardır: uşahlı ‘uşaklı, çocuklu’ (Van Küresinli 3-381), boylu (Van Küresinli 3-383), nişanlı (Bitlis 3-153), yağlı (Ahlat 2-163), yaşlı (Ahlat 2-107, Van Küresinli 1-248), köylü (Van Küresinli 14-191), süTlü (Adilcevaz 4-52), yanıḥlı (Van Küresinli 3-483), asḴılı (Van Küresinli 3-267), doğulu (Van Küresinli 3-263), erzurumlu (Van Küresinli 13-51), pahalı (Adilcevaz 21-164), nazlı (Adilcevaz 21-101), yaşlı (Van Küresinli 13-145), gonyalı (Van Küresinli 13-71), duzlu (Adilcevaz 19-22), toḥlu (Van Küresinli 9-198).

1.2.1.1.6. +li ...+li

Bu ek +II, +IU ekinden farklı bir ektir. Çünkü +II, +IU eki Eski Türkçe dönemi eserlerinde +lıḡ, +lig şekillerinde kullanılırken bu ek “tenrili yirli (gök ve yer), begli budunlu” örneklerinde görüldüğü üzere genellikle birbiriyle eş sözcükleri bağlamada

³²⁷ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 113’te nişannısı, vannı; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 233’te delēkannē, vijdanni, doğumni; Mukim Sağır, age., s. 130’da izinni, tercani, yunanni; Engin Gökçur, age., s. 79’da vanni, nişanni, aTTi, rehmeTTi; Mehmet Emin Gönen, age., s. 76’da ḵanni, daddi, atdi (atlı).

kullanılan bir ek olmuştur³²⁸. Ek; bölgemiz ağızlarında ölçünlü Türkçedeki fonksiyonuna eşdeğer bir şekilde genellikle ikili kavramları bağlamada kullanılır: anali kızlı (Adilcevaz 8-120), otuzlı kırklı (Bitlis 7-41), alacalı bulacalı (Erciş 3-74), männi senni ‘benli senli’ (Van Küresinli 10-22).

1.2.1.1.7. +lik, +lig, +liK +lük, +niK, +lıh, +nıh, +rıh, +rûh, +liK, +lig, +Tıh, +lûh, +lüg, +lih, +nüK, +nüh, +lüh, +Tüh

Bu ek bölgemiz ağızlarında ölçünlü Türkçedeki fonksiyonlarıyla kullanılır. Ekin bölgemiz ağızlarında kullanılış şekilleri ölçünlü Türkçeden oldukça farklıdır. Ek; düz-kalın ünlülü sözcüklere “+lıh” şekliyle getirilir³²⁹: boyacılıh ‘boyacılık’ (Ahlat 9-158), avcılıh ‘avcılık’ (Van Küresinli 14-102), kocalıh ‘kocalık’ (Ahlat 2-143), yıllıh, aylıh ‘yıllık, aylık’ (Bitlis 3-208), sağlamlıh ‘sağlamlık’ (Ahlat 15-154), dolandırıcılıh ‘dolandırıcılık’ (Ahlat 16-103), hırsızlıh ‘hırsızlık’ (Ahlat 14-146), kıtlıh ‘kıtlık’ (Ahlat 5-76, Bitlis 1-28).

Bölgemiz Van Yerli ve Küresinli ağızlarında düz-ince ünlülü sözcüklere “+lıh, +lıh” şekillerinde getirilir³³⁰: kesinlih ‘kesinlik’ (Van Küresinli 3-468), gündelıh ‘gündelik’ (Van Yerli 5-317), pislıh ‘pislik’ (Van Küresinli 1-186), kişilıh ‘kişilik’ (Van Yerli 1-420), elçilıh ‘elçilik’ (Van Küresinli 3-184), eyilıh, kötilıh ‘iyilik, kötülük’ (Van Yerli 4-362), ikincilıh ‘ikincilik’ (Van Yerli 12-32).

Bölgemiz Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında, ince ünlülü sözcüklere, “+lik, +liK, +lig, +lük, +lüg” şekillerinde getirilir. Bu şekiller kısmen Bitlis ve Erciş ağızlarında da kullanılır³³¹: çerçilik (Ahlat 9-157), eKmeKliK (Erciş 17-65), temizlik (Ahlat 1-130), âcemilik (Ahlat 5-17), asKerlik (Ahlat 5-15), özellik (Bitlis 7-364), birlik (Adilcevaz 25-179), çiftçilik (Ahlat 7-81), yüklük (Erciş 17-72), kölgelik (Adilcevaz 2-1), güjlük

³²⁸ bkz. Muharrem Ergin, age., s. 163-164.

³²⁹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 111-112’de barabarlıh, ğıtlıh, analıh; Mehmet Emin Gönen, age., s. 76’da bazarlıh, kışlıh, kolaylıhnan, kabadaylıh, aylıh, ortalıh, kasaplıh, fırıncılıh, halıcılıh; İrfan Öztürk, age., s. 30’da aydınlıh, ormannıh, çobannıh, ajlıh, varlıhdır; Engin Gökçur, age., s. 80’de sağlıh, basmalıh, ajlıh, çavuşlıh.

³³⁰ krş. Bedri Sarıca, agm., s. 81’de eşgılıh, çimänlıhdä, pislıh, belélıh(nan), tämizlıh, fitnälıh; Engin Gökçur, age., s. 79’da ‘ecemilıh, rehmeTlıh, şimdilıh, terbiyesizlıh, işÇilıh, pislıh, yeşillıh.

³³¹ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 76’da müfdülüğ, böyühlügünde, zöhörlüg, gözlüg, esgerlig, cehnemlig, seferberlig, gözelig, hesdelig, gelinnik.

(Adilcevaz 22-173), pislik (Erciş 4-158), üklük (Ahlat 10-129), çürüglük (Ahlat 16-61), işlig ‘işlik’ (Bitlis), küslük ‘küslük’ (Bitlis 3-191, 9-40), pislig ‘pislik’ (Bitlis 7-334), gözlük ‘gözlük’ (Adilcevaz 4-8), büyüglük ‘büyüklük’ (Erciş 12-78), yeşillik ‘yeşillik’ (Adilcevaz 23-123), birliğ ‘birlik’ (Ahlat 9-131).

Ek, yuvarlak ünlülü sözcüklere “+luğ” şeklinde getirilir. Ekin ünlüsü geniş yuvarlak ünlülü ek ya da hecelerden sonra benzeştirme ile geniş yuvarlak ünlülü olur: Kumluğ ‘kumluk’ (Van Küresinli 1-163), suluğ ‘suluk’ (Ahlat 3-75), komşuluğ ‘komşuluk’ (Erciş 12-66), topluluğ ‘topluluk’ (Van Küresinli 5-190), oğulluğ ‘oğulluk’ (Adilcevaz 15-47), bozuluş ‘bozukluk’ (Van Küresinli 18-135), çocukluğ ‘çocukluk’ (Ahlat 13-142), horozluğ ‘horozluk’ (Bitlis 5-118), bolluğ ‘bolluk’ (Adilcevaz 22-65), yohlugh ‘yokluk’ (Ahlat 14-500)

Ek bölgemiz Bitlis ağzında düz ünlülü sözcüklere dar-yuvarlak-kalın (luğ, Tuğ, nuğ) ünlülü şekliyle getirilerek ünlü uyumlarının bozulmasına sebebiyet verir: eyiluh ‘iyilik’ (Bitlis 9-39), mezarluğ ‘mezarlık’ (Bitlis 2-56), rehmeTTuğ ‘rahmetlik’ (Bitlis 3-161), demirciluh ‘demircilik’ (Bitlis 9-128), kalayçiluh ‘kalaycılık’ (Bitlis 9-84), areluğ ‘aralık’ (Bitlis 9-53), başluğ ‘başlık’ (Bitlis 10-152), günnuğ ‘günlük’ (Bitlis 10-40).

Ek d, n, r, t ve z ünsüzleriyle biten sözcüklere ulandığında başındaki ünsüz benzeşmeye uğrayarak ulandığı sözcüğün son sesine bağlı olarak d, n, r, T ve z ünsüzlerine dönüşür³³²: yorğunnuh ‘yorgunluk’ (Bitlis 6-73), günnik ‘günlük’ (Erciş 9-121), kesinnik ‘kesinlik’ (Ahlat 13-144, Bitlis 3-28), güvennik ‘güvenlik’ (Ahlat 10-281), zehmeTTih ‘zahmetlik’ (Ahlat 1-102), rahmetdih ‘rahmetlik’ (Van Yerli 4-60), dörTTük ‘dörtlük’ (Adilcevaz 19-11), kıTTih ‘kıtlık’ (Adilcevaz 2-64, Erciş 5-159), gurbeTTığ ‘gurbetlik’ (Van Küresinli 3-92), rençberrih ‘rençperlik’ (Van Küresinli 1-235), zorruğ ‘zorluk’ (Van Küresinli 13-229), mezarriğ ‘mezarlık’ (Erciş 1-50), pazarriğ ‘pazarlık’ (Van Küresinli 14-203), düzzik ‘düzlük’ (Van Küresinli 6-93).

³³² krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 229’da çobannih, sorhunnuh, şenniî, tohömnuh; Engin Gökçur, age., s. 76’da çimenik, gelinnik, günnuh; İrfan Öztürk, age., s. 30’da aydınnih, perişannih, rehmetdih, şalvarriğın, ağırriğımca; Mukim Sağır, age., s. 131’de ğarannuh, zengünnük, günnük, müslümannih.

1.2.1.1.8. +ti

Tabiat taklidi seslerle kurulu sözcüklere eklenen ve bölgemizde nadir kullanılan bir yapım ekidir. Bu ek çoğunlukla r ve l ekleriyle türetilmiş ad gövdelerine getirilir. Ekin ünlüsünün düz-dar-ince ünlülü olması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına sebebiyet vermiştir: şirilti (Erciş 16-188), hışilti (Erciş 16-2), cığilti (Erciş 4-54), kıcirtti (Erciş 13-147), zıkkılti (Erciş 17-195).

1.2.1.1.9. +°nci

Ölçünlü Türkçede sıra sayı sıfatı oluşturan bu ek, bölgemiz ağızlarında düz-dar-ince ünlülü şekliyle kullanılarak ünlü uyumlarına aykırı bir durum gösterir³³³: birinci (Bitlis 4-52, Van Küresinli 1-408), birinci ‘birinci’ (Ahlat 9-42), ikinci ‘ikinci’ (Bitlis 3-99), ikinci (Bitlis 4-13, Erciş 2-193, Van Küresinli 1-408), üçüncü ‘üçüncü’ (Adilcevaz 20-40, Ahlat 9-113, Erciş 2-193, Van Küresinli 1-408, Van Yerli 1-127), dördüncü ‘dördüncü’ (Van Küresinli 1-409) dördüncü ‘dördüncü’ (Bitlis 7-188, Erciş 12-98, Van Yerli 1-127), beşinci ‘beşinci’ (Adilcevaz 13-77, Erciş 12-98), yedinci ‘yedinci’ (Bitlis 7-183), sekizinci ‘sekizinci’ (Ahlat 4-16), sekizinci (Adilcevaz 2-14), onuncu ‘onuncu’ (Van Küresinli 9-285, Van Yerli 4-370), otuzuncu ‘otuzuncu’ (Van Küresinli 12-56), kırkıncı ‘kırkıncı’ (Bitlis 6-1).

1.2.1.1.10. +sız-, +siz, +suz, +süz

Ekin, ünlü uyumlarına bağlı olarak ölçünlü Türkçedeki gibi dört şekli vardır: susuz (Van Küresinli 9-262), huysuz, (Erciş 16-194), densiz, lortusuz, sümündürsüz, külfetsiz ‘külfetsiz’ (Ahlat 10-12), kuyruhsuz ‘kuyruksuz’ (Erciş 13-181), devasız (Ahlat 10-241), susuz, kımsuz (Ahlat 10-219), işsiz, güçsüz (Ahlat 10-203), ábdessiz ‘adressiz’ (Ahlat 8-56), arsız (Ahlat 12-55), Tussuz (Van Yerli 20-62), anasız (Van Küresinli 1-243), bilinçsiz (Erciş 4-205), imansız (Erciş 2-22), saygısızlık (Van Küresinli 3-469), yuhsuz ‘uykusuz’ (Van Küresinli 10-42).

³³³ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 238’de dokkuzuncu, kaçını, zırını (sonuncu); Mehmet Emin Gönen, age., s. 78’de birinci, ikinci, üçüncü, altıncı; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 81’de ikinciye, onüçüncü, üçüncü, kırkıncı.

Bölgemiz ağızlarında ince ünlülü sözcüklerde çoğu zaman ekin kalın ünlülü şeklinin kullanılması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur³³⁴: şerefsiz ‘şerefsiz’ (Ahlat 16-65), eKmeKsüz ‘ekmeksiz’ (Bitlis 1-27), sessiz ‘sessiz’ (Bitlis 9-75), dinsiz ‘dinsiz’ (Erciş 2-22).

1.2.1.1.11. +ar, +er; +sar, +şer

Ölçünlü Türkçede sayı adlarından üleştirme anlamı taşıyan sözcükler türeten ek bölgemiz ağızlarında nadir kullanılır: üçer (Adilcevaz 8-46, Bitlis 1-27), ikişer (Erciş 3-249), birer (Erciş 9-26), beşer (Adilcevaz 21-143, Erciş 9-26), yarımşar (Van Yerli 5-113), altışar (Adilcevaz 21-144).

1.2.1.1.12. +caḥ, +cek; +çaḥ, +çek

Bölgemiz ağızlarında kullanılan fakat yaygın olmayan bir ektir: kolçaḥ (Erciş 17-59), elcek (Erciş 5-116, Van Küresinli 1-173), elçek (Bitlis 8-268), elcek (Erciş 13-9), ılıcaḥ < (ılığ+cak) (Erciş 16-39).

Aşağıda tespit ettiğimiz isimden isim yapım ekleri bölgemiz ağızlarında kullanılan fakat yaygın olmayan isimden isim yapım ekleridir:

1.2.1.1.13. +kan, +ken

başKān (Van Yerli 16-7), dörtken (Van Küresinli 13-307).

1.2.1.1.14. +sul

yohsul ‘yoksul’ (Adilcevaz 22-14, Ahlat 16-29, Van Küresinli 15-88).

1.2.1.1.15. +duruḥ, +dûrûḥ

boyûndûrûḥ ‘boyunduruk’ (Van Yerli 14-111), boyunduruḥ (Ahlat 16-44, Erciş 17-187).

³³⁴ krş. Sadettin Özçelik, age., s. 71’de sehepsiz, öksiz; Engin Gökçur, age., s. 81’de düzensiz, görgisiz, ipsiz, izinsiz.

1.2.1.1.16. +la

kışla (Ahlat 5-9).

1.2.1.1.17. +şın

sarışın (Erciş 4-132).

1.2.1.1.18. +ge

özge (Erciş 7-41).

1.2.1.1.19. +aḥ

yolaḥ ‘yolak’ (Van Küresinli 2-16).

1.2.1.1.20. +ıt

yaşıT (Van Küresinli 10-64, Erciş 15-299).

1.2.1.1.21. +ik

birik “tek”(Ahlat 1-60).

1.2.1.1.22. +sav

uzunsav (Erciş 16-219).

1.2.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri**1.2.1.2.1. +a-, +e-**

İsimlerden olma ya da yapma ifade eden fiiller türeten bir ektir. İsim köklerine kalınlık-incelik uyumuna bağlı olarak +a-, +e- şekillerinde getirilir³³⁵: yaşam (Bitlis 3-138), uzat- (Erciş 1-203), yaşa- (Adilcevaz 11-128, Bitlis 3-108), bële- (Ahlat 14-111), boşaTdır- (Adilcevaz 2-119), yaşaT- (Van Küresinli 1-197), boşaT- (Erciş 3-237), dilekçe (Erciş 4-10), Turşat- (Adilcevaz 24-93), oynah (Bitlis 8-669), oyna- (Erciş 4-143).

³³⁵ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 255’te boşa-, ḥarca-; Mehmet Emin Gönen, age., s. 78’de oşanasan, uğra-, oyna-; Engin Gökçur, age., s. 81’de dile-, yaşa-, boşa-t-, yaş-e-.

1.2.1.2.2. +al-, +el-

Adlardan fiil türeten işlek olmayan eklerdendir³³⁶: sağal- (Ahlat 14-95, Adilcevaz 19-99, Erciş 16-172, Van Yerli 18-56), daral- (Van Yerli 14-112), düzelt- (Bitlis 8-438), düzel- (Adilcevaz 23-48, Erciş 11-227), boşalt- (Bitlis 15-146), azal- (Van Küresinli 14-90, Van Yerli 8-47), çoğal- (Van Küresinli 1-287).

1.2.1.2.3. +ar-, +er-

Bölgemiz ağızlarında kullanılan fakat fazla işlek olmayan eklerdendir. Ünlü uyumlarına bağlı olarak +ar-, +er- şekillerinde adlara getirilerek onlardan olma ve yapma ifade eden fiiller türetir³³⁷: otar- (Adilcevaz 24-25, Erciş 3-180, 16-138, Van Küresinli 17-64), karart- (Erciş 4-150), suvar- < OT. suwar-, suwğar- (Ahlat 1-22, 11-33, Erciş 12-93, Van Küresinli 1-222, Van Yerli 25-118), ağar- (Erciş 3-214, Van Küresinli 17-77), otarma (Van Küresinli 1-337), sararti (Bitlis 8-315), onar- (Erciş 9-25), onarım (Ahlat 7-145), gárál- (Van Küresinli 15-53),

saral- ‘sarar-’ (Van Yerli 1-56, 2-8) sözcüğünde ekin ünsüzü aykırılışma ile değişmiştir.

1.2.1.2.4. +da-, +de-

Ses taklidi sözcüklerden fiil; diğer isimlerden yapma ifade eden fiiller türetir. Genellikle tabiat taklidi sözcük köklerine +ıl, +il, +ul, +ül ekleriyle getirilerek yapma ifade eden fiiller türetir³³⁸: zarıl-da- (Erciş 16-244), zoğkulda- (Erciş 16-242), zıngıl-da- (Erciş 16-240), cırıl-da- (Erciş 17-125), awulde- (Bitlis 8-160), mewulde- (Bitlis 8-161, Erciş 16-307), uğuldama- (Ahlat 10-33), çağıl-da- (Erciş 16-310), gağğıl-da- (Erciş 16-309), yaldaT- ‘aldat-’ (Erciş 16-232), cırıl-da- (Erciş 1-160), dızıl-da- (Ahlat 16-65), zıgğılde- (Van Küresinli 2-64), vıngıl-da- (Erciş 17-20), vıngılde- (Van Küresinli 2-65),

³³⁶ krş. Engin Gökçur, age., s. 81’de düzel-, sağal-.

³³⁷ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 256’da ever-, otar- (13 020 01-24), suwar-; Engin Gökçur, age., s. 81’de otar-, suvar-, göger-.

³³⁸ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 255’te patıl-da-, hingilde-, gürülde-, kağılda-, şağılda-, şakkıl-da-; Engin Gökçur, age., s. 82’de hevul-da-, ııl-da-; Mehmet Emin Gönen, age., s. 78’de fişıldani, fırlıdıyır.

veKılda- (Van Küresinli 2-66), zırıl-da- (Erciş 16-243), zurulda- (Erciş 16-243), kırçıl-da- (Erciş 13-185), cuzulda- (Erciş 4-93), şaklılda- (Ahlat 3-98), dızıldan- (Erciş 4-222), fısılda- (Bitlis 15-109).

1.2.1.2.5. +İ-

Adlardan olma anlamı taşıyan fiiller türeten yağın olmayan bir ektir: incel- (Bitlis 7-128), kocal- (Erciş 16-260), sivril- (Erciş 17-15), inceldirdi- (Van Yerli 1-413), incelTme (Van Küresinli 3-359), kocalT- (Ahlat 14-123), diril- (Adilcevaz 25-115), kısal- (Bitlis 5-97).

1.2.1.2.6. +İa-, +İle-

Bölgemiz ağızlarında işlek olarak kullanılan eklerdendir. Adlardan yapma ve olma anlamı taşıyan fiiller türetir³³⁹: durula- (Ahlat 1-46) mayala- (Van Küresinli 3-376), kuyula- (Ahlat 14-147, Erciş 2-7), yükle- (Bitlis 2-21), yırla- (Ahlat 10-34), temizle- (Erciş 5-140), topla- (Ahlat 15-72), salgıla- (Erciş 15-185), düzle- (Adilcevaz 9-53), Tuzla- (Ahlat 15-65), topla- (Ahlat 15-62), ütile- (Bitlis 2-177), düzle- (Bitlis 2-176), balala- (Van Küresinli 1-365), pahla- ‘pakla-’ (Adilcevaz 1-166), bağla- (Ahlat 14-92), zırılıla- (Erciş 16-247), işleTme (Erciş 2-198), dilimle- (Erciş 8-68), bağla- (Erciş 1-119), kucahla- (Erciş 1-27), Konağla- (Van Küresinli 3-137), tezele- ‘tazele-’ (Van Yerli 4-53), dişle- (Bitlis 4-48), gözle- (Van Yerli 22-224), yühle- ‘yükle-’ (Van Küresinli 14-47).

Bu ekin bölgemiz Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında kalın ünlülü sözcüklere ince ünlülü şekliyle bağlanması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına sebebiyet vermiştir³⁴⁰: açılıla- ‘açıkla-’ (Bitlis 11-51), kelayla- ‘kalayla-’ (Bitlis 2-187), başle- ‘başla-’ (Bitlis 9-91, Van Küresinli 1-447), boyele- ‘boyala-’ (Bitlis 4-52), bağle-

³³⁹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 142-143’te ihtiyarladım, yuğlamış, hazırladuh, pırlanladuğum; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 255’te hayla-, kefsizle-, sesla-; Engin Gökçur, age., s. 82’de yühle-, düzle-, topla-, belle-, doğrıla-.

³⁴⁰ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 312-313’te, sızlemişle, pulledım, ağlemişle; Engin Gökçur, age., s. 82’de yumurtele-, bağle-, gâtlene-, daşle-.

‘bağla-’ (Bitlis 3-234), oTTe- ‘otla-’ (Van Küresinli 15-56), yırle- ‘yırta-’ (Van Küresinli 2-47).

Bu ek ölçünlü Türkçede de örneklerini gördüğümüz gibi kendisinden sonra dönüşlülük, işteşlik ve ettirgenlik ekleriyle birlikte kullanılarak tek bir ek olma özelliği gösterir³⁴¹: işİhlen- ‘ışıklan-’ (Van Küresinli 14-48), yaşlan- ‘yaşlan-’ (Van Yerli 1-292), helallaş- ‘helalleş-’ (Van Küresinli 5-18), serTleş- ‘sertleş-’ (Adilcevaz 4-120), alavlan- ‘alevlen-’ (Erciş 16-199), batılılaş- ‘batılılaş-’ (Bitlis 15-46), evlenme ‘evlenme’ (Ahlat 5-32).

Ekin ünsüzü n, r, t ünsüzlerinden biriyle biten sözcüklerde ilerileyici benzeştirme ile n, r, t, d ünsüzlerine dönüşür³⁴²: yumurTTa- ‘yumurtla-’ (Ahlat 10-89, Van Yerli 12-124), yırta- ‘yırta-’ (Erciş 10-127), Kırtlama ‘kırtlama’ (Erciş 15-302), serTTeş- ‘sertleş-’ (Van Yerli 14-107), oTda- ‘otlamak’ (Van Yerli 8-136), oTTa- ‘otlamak’ (Ahlat 15-3), çaTTa- ‘çatla-’ (Adilcevaz 1-166), çaTTaḥ ‘çatlak’ (Van Küresinli 12-29), çaTTaT- ‘çatlat-’ (Erciş 2-292), nişanna- ‘nişanla-’ (Van Küresinli 3-210).

1.2.1.2.7. +°k-

Adlardan olma ve yapma ifade eden fiiller türetir. Birkaç sözcükte karşılaştığımız nadir kullanılan bir ektir³⁴³: gözüük- (Ahlat 7-4, Bitlis 2-181), biriktir- (Bitlis 8-451), birikim (Erciş 15-147), birikinti (Erciş 15-186), birikdir- (Bitlis 3-18).

1.2.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri

1.2.1.3.1. -acaḥ, -ecek, -ecaḥ, -eceḥ

Fillerden geçici adlar teşkil eden bir ektir. Bazı durumlarda kalıplaşmış kalıcı adlar oluşturur³⁴⁴: yahacaḥ ‘yakacak’ (Adilcevaz 10-19, Bitlis 3-199), sürececek (Erciş

³⁴¹ bkz. Ayşe İlker, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s. 38-50’de adlan-, aralan-, ayaklan-, canlan-, evlen-, birleş-, kucaklaş-, güzelleş-, iyileş-, başlat-, gözlet-, zorlat-, terlet-...v.b.

³⁴² krş. Engin Gökçür, age., s. 82’de nişanniyidi, raḥaTTaş-; Mukim Sağır, age., s. 134’te uzunnama, şişmanna-.

³⁴³ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 256-257’de darıḥ- (darıl-), doluḥ-, birēḥ- (birik-), gecuḥ-; Mukim Sağır, age., s. 135’te acıḥ-, gözüük-, gecih-.

16-169), yiyecek (Adilcevaz 20-75), savacaḥ (Van Küresinli 18-45), yiyecaḥ ‘yiyecek’ (Bitlis 2-188, 3-199, 8-676, Van Yerli 1-58), geleceḥ ‘gelecek’ (Erciş 15-224), gelecek (Adilcevaz 23-44), çırpacaḥ ‘çırpacak, çırpıcı’ (Bitlis 8-246).

1.2.1.3.2. -ek, -eK, -aḥ, -eh, -ey, -ağ

Bölgemiz ağızlarında kalınlık-incelik uyumuna bağlılık gösteren eklerdendir. Ekin ünsüzü sızıcılaşıp ḥ, y, ğ ünsüzlerine dönüşmektedir³⁴⁵: bineK (Van Küresinli 11-3), ölçek (Ahlat 5-63), yumaḥ ‘yumak’ (Van Yerli 1-412), ölçek (Ahlat 11-8), kesek (Van Yerli 4-91), bataḥlıḥ ‘bataklık’ (Van Küresinli 17-132), sürekli (Erciş 13-128), yataḥ ‘yatak’ (Erciş 9-27, Van Yerli 10-13, 17-123), duraḥ ‘durak’ (Erciş 11-174), Konaḥ ‘konak’ (Van Küresinli 3-137), gonaḥ ‘konak’ (Van Küresinli 3-148), gorḥaḥ ‘korkak’ (Van Yerli 24-59), ölçek (Adilcevaz 24-21), ölçeK (Van Yerli 18-157), pıçaḥ ‘bıçak’ (Adilcevaz 1-101), sığnağ ‘sığınak’ (Van Yerli 15-3), kesey ‘kesek’ (Van Küresinli 16-68).

1.2.1.3.3. -çek, -caḥ

Yaygın olmayan bir ektir. Kalın ünlülü sözcüklerde son ünsüzü sızıcılaşma eğilimi göstermektedir. Bu ekle kurulan “emcek, sıyrıncaḥ” sözcükleri Türkiye Türkçesinde kullanılmazken bugün Azerbaycan yazı dilinde ve ağızlarında canlı bir şekilde kullanılmaktadır³⁴⁶: salıncaḥ (Ahlat 16-217, Erciş 4-232), emcek (Erciş 13-34), sıyrıncaḥ (Erciş 17-135).

³⁴⁴ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 77’de yariyacaḥ, yaḥacaḥ (fiyetine), çıhacaḥ (teketi), delireceḥ (suret); Sadettin Özçelik, age., s. 72’de giyecaḥ, binecağı yerde, alacağım (benim alacağım), tavlıyacaḥ; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 253’te geleceḥ, geçecaḥ, diyecaḥ, edecaḥ.

³⁴⁵ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 246’da kaçahla- (kova-la-), yataḥculuḥ, kaçacağı, isdağē (isteğe); Mukim Sağır, age., s. 131’de gācaḥ, duraḥ, gorḥaḥ, bataḥ, döneg ; Engin Gökçur, age., s. 83’te baTTaḥ, Konaḥ, gorḥaḥ, yataḥ.

³⁴⁶ bkz. Himmet Biray, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 176.

1.2.1.3.4. -enek, -eneK, -eneh, -eneg

Bölgemiz ağızlarında kullanılan ve işlek olmayan bir ektir. Ekin son ünsüzü tonlulaşma ve süreklileşme eğilimi göstermektedir³⁴⁷: biçeneK (Van Küresinli 13-233), piçenek (Van Küresinli 1-429), gelenek (Ahlat 4-28, geleneh ‘gelenek’ (Erciş 1-49), Bitlis 9-50, Erciş 1-143, 15-301), gürenek ‘görenek’ (Ahlat 4-28), göreneg ‘görenek’ (Erciş 15-301).

1.2.1.3.5. -ğan, -kan, -K̄an, -gen, -ġan

Ünlü uyumlarına bağlılık gösteren bir ektir. Ekin ötümlü ünsüzlerden sonra ötümsüz ya da yarı ötümsüz şeklinin, ötümsüz ünsüzlerden sonra da ötümlü ya da yarı ötümlü şeklinin kullanılması aykırılışmalara neden olmaktadır: çığırtK̄an (Erciş 17-117), yiğışğan (Van Yerli 20-185), göçürtgen (Erciş 13-130, 16-88), döyüşğan ‘dövüşken’ (Van Küresinli 17-111), yapışkan (Erciş 4-121), unuTK̄an (Van Küresinli 3-297), çalışK̄an (Van Yerli 17-14, 18-148), kayğan (Bitlis 3-17), ısırgan ‘ısırgan’ (Ahlat 7-42), ısırgan (Bitlis 8-673).

1.2.1.3.6. -ġi, -gi, -ġı, -ġu / -ki, -Ki, -K̄ı, -kı / -v

Ölçünlü Türkçede olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da işlek olarak kullanılan eklerdendir. Sonu dar ünlü ile biten diğer eklerde olduğu gibi bu ek de çoğu zaman düzdar-ince şekliyle kullanılıp kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumlarına aykırılık gösterir³⁴⁸: saygi ‘saygı’ (Ahlat 15-137, Bitlis 3-138, Van Yerli 12-28), seçKi (Van Yerli 12-34), sorgi ‘sorgu’ (Van Yerli 4-161), örgi ‘örgü’ (Van Yerli 5-292), çalgi ‘çalgi’ (Ahlat 6-22, Van Yerli 1-313, 5-107), kaTK̄ı ‘katkı’ (Erciş 15-231), biTK̄ı ‘bitki’ (Erciş 17-220), çizgi (Ahlat 9-188, Erciş 8-42), biTK̄ı (Erciş 4-75), sürgi ‘sürgü’ (Bitlis 8-425), burġi ‘burgu’ (Erciş 3-217), görġi ‘görgü’ (Adilcevaz 19-69), bışkı ‘bıçkı’ (Van Yerli 4-97), içKi (Van Küresinli 3-84), sevgi (Erciş 12-34, Van Küresinli 3-167), işKi (Van Yerli 4-159), örgi ‘örgü’ (Adilcevaz 8-54, Ahlat 13-62, Bitlis 2-125), sayġı ‘saygı’

³⁴⁷ krş. Mukim Sağır, age., s. 132’de ekenek, sağnaġ (saġanak), değnek (değenek); Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 250’de degeneġ, ekenaġımız.

³⁴⁸ krş. Engin Gökçur, age., s. 84’te örgi, görġi, çalġı, saygi, içKi; Mehmet Emin Gönen, age., s. 80’de bilgi, övgi, işgi; Münir Erten, age., s. 31’de çalġı, içki, işki, sevgiyle.

(Bitlis 1-77, 10-127, 11-101, 11-106), asKı (Erciş 13-207), içki (Ahlat 10-45), asKılı (Van Küresinli 3-267), sürgülü (Ahlat 9-57), çalgı (Van küresinli 3-72), burğu ‘burgu’ (Erciş 9-130), güzgi ‘gözü’ < (ET. közüngü~küzüngü) (Van Küresinli 1-62).

Eski Türkçedeki fiilden isim yapım eki -ğu, -gü; Türkçenin tarihî gelişim süresi içinde çoğunlukla ünlü uyumlarının dışında kalmıştır. Bu ek Batı Türkçesinin sonlarına doğru ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlanmıştır: Ekin ölçünlü Türkçede ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olarak sekiz şekli vardır: saygı, sevgi, çalgı, burgu, atkı, tepki, tutku, baskı, örgü, vergi, silgi gibi. Eski Türkçedeki bu -ğu, -gü eklerinin bazıları bugün ölçünlü Türkçede süreklileşerek -ğ, -y ünsüzlerine dönüşmüştür: bileği, kaşağı, güveyi, kırağı gibi. Söz konusu sözcüklerdeki ekin ünsüzü bölgemiz ağızlarında ölçünlü Türkçedeki kullanımından farklı olarak v ünsüzüne dönüşmüş, ünlüsü ise düşmüştür. Aynı ses değişikliği günümüzde Batı Türkçesinin doğu kolları olan Azerbaycan ve Türkmen Türkçeleri ile çağdaş Kıpçak lehçelerinde de görülür³⁴⁹. Eski Türkçedeki bu ğ, g ünsüzlerinin sızıcılışarak v ünsüzüne dönüşmesi Kıpçakçaya ait bir husustur. Ekin görüldüğü sözcükler aşağıda belirtilmiştir:

bilev ‘bileği’ < [ET. biläğü~ OT. bilegü < bile- +gü] ~ Trkm. bilev ; Az. bülöv; BşkT. biläv; TatT. biläv (Erciş 3-204; Van Küresinli 17-72).

kösev ‘köseği’ < [OT. közegü] ~ Nog. kösev (Van Yerli 4-92, 8-173, 14-109).

giyev ‘güveyi’ < [ET. küđ-ē-gü] ~ Bşk. kiyäv; Kaz. küyev; KazT. kiyäv; Trkm.

giyev (Van Küresinli 1-4).

güev ‘güveyi’ < ‘güvey / güveyi’ < [küğ-ē-gü] (Erciş 1-62).

kaşev ‘kaşağı’ < [kaş- ~ kaşa-+ğu] ~ Trkm. gaşav; Az. gašov (Erciş 13-132).

ğırav ‘kırağı’ < [ET., OT. kırağı] ~ Az. gırov; Bşk. kırav~kılav; Kaz. kırav; Trkm. gırav (Van Küresinli 16-36).

oğlav ‘oklava’ < [ok + la-ğu] ~Az. oğlov; Bşk. uklav; KazT. uklav; Trkm. oklav (Adilcevaz 1-50, 26-40; Erciş 6-51).

cılavdar ‘yular’ < cılav +dar [Moğ. jiluga > Osm. cılavu, cılavı, cılav] ~ Trkm. cılav; Az. cilov (Van Yerli 1-28).

³⁴⁹ bkz. Mahmut Sarıkaya, “Eski Türkçedeki -ğu, -gü Fiilden İsim Yapma Ekinin Güney Azerbaycan Türkçesindeki Örnekleri Üzerine”, Journal of Azerbaijani Studies (Azerbaycan Araştırmaları Jurnalı), Volum 4, Number 3-4, Khazar University Pres, Bakü 2001, s. 35-45.

1.2.1.3.7. -°k, -°K, -°h, -°ğ, -°g, -°h, -°h

Bölgemiz ağızlarında kullanılan işlek eklerdendir. Kalın ünlülü sözcüklerde sızıcılaşarak h şekliyle kullanılmaktadır³⁵⁰: ğırıh ‘kırık’ (Van Yerli 4-352, 25-122), yayıh ‘yayı’ (Van Küresinli 3-363), parlah ‘parlak’ (Bitlis 11-34), yılıh ‘yıkık’ (Bitlis 9-109), açıh ‘açık’ (Erciş 2-13), sapıh ‘sapık’ (Van Yerli 24-24), bozûh ‘bozuk’ (Erciş 12-98, Van Yerli 20-111), ğonuğ ‘konuk’ (Van Küresinli 9-286), solûğ ‘soluk’ (Van Yerli 4-244).

İnce ünlülü sözcüklerde çoğunlukla katı-patlamalı şekliyle kullanılır. Ek; sızıcılaşıp ötümlüleşerek -°g, -°h, şekillerinde de kullanılmaktadır³⁵¹: bükük (Erciş 1-41), eleK (Van Yerli 11-41), istek (Ahlat 2-164), döşeg ‘döşek’ (Van Yerli 5-300), döşek (Ahlat 1-48, Van Yerli 3-33), bölüg ‘bölük’ (Ahlat 5-9, Bitlis 4-13, 5-6, 13-24, Van Küresinli 13-39), deyişik ‘değişik’ (Bitlis 3-180, 15-201), bölüh ‘bölük’ (Adilcevaz 2-11), çürüg ‘çürük’ (Adilcevaz 22-129), emzik (Erciş 13-35), ezig ‘ezik’ (Adilcevaz 1-179), deyişih ‘değişik’ (Van Küresinli 17-29), deliK (Erciş 1-58, Van Yerli 5-277), beceriKsiz (Adilcevaz 4-114), tikürüK (Erciş 13-144), delükli (Bitlis 9-64), delüg (Bitlis 9-21).

Bölgemiz ağızlarında bu ekle kurulan bazı sözcükler Türkiye Türkçesinde kullanılmazken Azerbaycan ve Türkmenistan yazı dillerinde ve ağızlarında canlı bir şekilde kullanılmaktadır³⁵²: suvağ ‘sıva’ ~ Az. suvağ, Trkm. suvağ, Uyg. suvak, (Van Küresinli 1-39, 1-117), suvağ ‘sıva’ (Van Küresinli 2-64), bitik ‘bitik, yazı’ ‘Bölgemizde muska anlamında’ (Adilcevaz 23-47), örtüg ‘örtü’ < OT. örtük ~ Az. örtük (Ahlat 13-45, Bitlis 4-109, Van Yerli 4-62), ötüğ ‘örtü’ (Ahlat 15-98), yamağ ‘yama’ < [OT. yamağ]~Az. yamağ (Van Küresinli 7-69), öriğ (Adilcevaz 24-113), örüg ‘örgü’ < OT. örük (Erciş 2-119, 16-140), görük (Adilcevaz 22-137), tepik ‘tekme’ < [OT. tepik] ~ Az. tepik (Erciş 2-35), tePPik (Erciş 14-33, 16-207).

³⁵⁰ krş. Ahmet Buran, age., s. 59’da ğonah, darah; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 115-116’da donuğ, bozuğ; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 245’te boyah, katıh, kırıh, tanısih, kesüh, karuşuğluğ; Mukim Sağır, age., s. 133’te açuğ, ğonuşuğ, bolaşoğ, artuğ; Engin Gökçur, age., s. 84’te Kırıh, çılıh, yanıh, boyah oyağ, yanıh, Kabarıh, basah uzağ, bulaşıh, suvağ, savürüğ, yumuşağ, arTih; Mehmet Emin Gönen, age., s. 80’de parlah, yatağ, piçağ, durahladım, uçağnan.

³⁵¹ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 80’de ölçek, döşek, döşşeh, dileg; Engin Gökçur, age., s. 85’te bölüg, bölüh, ilişih, işek, eleK.

³⁵² bkz. Himmet Biray, age., s. 116-130’da cırık, boyag, suvag, bitik, topalak.

1.2.1.3.8. -ı, -i, -u, -ü

Doğu Anadolu ağızlarının birçoğunda olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da sözcük sonlarındaki dar ünlüler düz-dar-ince ünlüye dönüşür. Ölçünlü Türkçede ünlü uyumlarına bağlı olarak dört şekli bulunan ekin bölgemiz ağızlarında çoğunlukla düz-dar-ince ünlülü tek şekli kullanılır³⁵³: öli ‘ölü’ (Van Yerli 1-229), qorhi ‘korku’ (Bitlis 9-67), ekili (Ahlat 10-191), bildiri ‘bildiri’ (Van Küresinli 14-70), çekili (Ahlat 2-45), yapı ‘yapı’ (Bitlis 7-189), ayrı ‘ayrı’ (Bitlis 7-269), örti ‘örtü’ (Van Küresinli 17-147), sancı ‘sancı’ (Adilcevaz 1-111), ayrı ‘ayrı’ (Van Yerli 12-34), Qorhi ‘korku’ (Van Yerli 17-6), yumuli ‘yumulu’ (Adilcevaz 6-151).

Ekin ünlü uyumlarına bağlanan şekilleri de söz konusudur: sürü (Bitlis 8-510), gohu (Van Küresinli 8-229), asılı (Erciş 5-124), götürü (Erciş 13-183), Qohu (Van Yerli 8-138).

yaħu ‘yakı’ < OT. yakıg (Adilcevaz 22-168, Ahlat 23-95) sözcüğündeki dar ünlünün yuvarlaklaşmasında ekin bünyesindeki -ğ ünsüzünün düşmeden önce kendisinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırması etkili olmuştur.

1.2.1.3.9. -ıcı, -ici, -uci, -üci, -üci

Ölçünlü Türkçede ünlü uyumlarına bağlı olarak dört şekli bulunan ekin, bölgemiz ağızlarında çoğunlukla son ünlüsü düz-dar-ince ünlülü olan şekilleri kullanılır³⁵⁴: atıcı ‘atıcı’ (Van Yerli 22-75), görüci ‘görücü’ (Ahlat 6-2, Bitlis 6-48), vurici ‘vurucu’ (Erciş 13-103), vuruci (Ahlat 10-255, Bitlis 8-32), Kaçıcılıh ‘kaçıcılık’ (Van Yerli 20-25), dolandırıcılıh ‘dolandırıcılık’ (Ahlat 16-103), kırıcı ‘kırıcı’ (Erciş 13-103), binici (Erciş 12-191), yonuçılıh ‘yonuculuk’ (Bitlis 9-36), verici ‘verici’ (Erciş 17-180).

³⁵³ krş. Engin Gökçur, age., s. 85’te örti, Qorhi, öli, doli, yapı, yazı, taħi, doğı, bati, sori; Mehmet Emin Gönen, age., s. 77’de gezi, batiya, doli, qorhiya, sori, öli, süri.

³⁵⁴ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 249’da bilécé, yetüşdürücü; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 84’te gezici, kurucusı, yazucu.

1.2.1.3.10. -ğın, -gin, -ğun, -gün / -kın, -kin, -kün, -Kın

Ölçünlü Türkçede ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olarak sekiz şekli bulunan ekin, bölgemiz ağızlarında ünlü ve ünsüz uyumlarına çoğunlukla bağlandıkları görülür³⁵⁵: sürgün (Ahlat 9-112, Bitlis 11-65, Van Yerli 23-15), düzgün (Adilcevaz 1-66, Bitlis 2-162, Van Küresinli 3-284), yaTkın (Erciş 15-267), olgun (Ahlat 9-332, Erciş 15-151), uygun (Bitlis 10-189), yangın (Adilcevaz 22-158), düşkin (Bitlis 10-123), göşgün ‘göçkün’ (Van Küresinli 4-119), vurgun (Ahlat 9-18), saygın (Van Küresinli 3-473), keskin (Erciş 3-206, 4-43, Van Küresinli 17-72), yangın (Erciş 1-159), düşKün (Van Küresinli 13-131), yaygın (Van Küresinli 13-126).

1.2.1.3.11. -ma, -me

Ölçünlü Türkçede olduğu gibi iki şekli bulunan ekin bölgemiz ağızlarında yaygın bir kullanımı vardır. Fillerin geçici isimlerini teşkil eder³⁵⁶: gözeme (Erciş 13-175), çaTma (Ahlat 11-17), kaçıTma (Ahlat 15-120), yıhanma (Van Yerli 20-178), evlenme (Ahlat 5-32), açıklama (Bitlis 7-126), yeme (Adilcevaz 20-76), denetleme (Adilcevaz 13-120), gömme (Adilcevaz 11-26), balalama (Van Küresinli 1-365), araştırma (Ahlat 5-141), kesdirme ‘kestirme’ (Van Yerli 24-6), otarma (Van Küresinli 1-337), incelTme (Van Küresinli 3-359), işleTme (Erciş 2-198), savunma (Bitlis 15-28), gavurma ‘kavurma’ (Van Yerli 4-264), tohuma ‘dokuma’ (Erciş 1-78).

Bu ek bazı sözcüklerde kalıplaşarak kalıcı isimler teşkil etmektedir³⁵⁷: dolma (Adilcevaz 25-149), tikme (Ahlat 9-194, Erciş 1-164), döğme (bir yemek) (Bitlis 2-117), kavurma (Bitlis 2-101), uçurTma (Erciş 15-12), KırTlama (Şeker parçalarının ağıza atılmasıyla içilen çay) (Erciş 15-62), KırTdama (Erciş 15-302), basmalılı (Gübre biriktirilen yer, gübrelik) (Erciş 3-230), döyme (bir yemek) (Adilcevaz 25-87), Kıymalı (Van Yerli 1-74), seşme (tezek parçaları) (Van Küresinli 2-157).

³⁵⁵ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 80’de kesgin, düzgün, yorgunnuği; Münir Erten, age., s. 31’de batkın, itkın (yitkin), keskün, yorgunam; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 247’de azğın, kırkın, yathın, baskın, kesgün.

³⁵⁶ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 315’te Tağılmaya, tahma, kesme, döğüşme; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 244’te almiya, görmeye, daşemaya, kayırmaya; Engin Gökçur, age., s. 86’da içmeler, ayırmaya, gelmeye, ahtarma, gelme saati.

³⁵⁷ krş. Ahmet Buran, age., s. 59’da salma ‘kalas, kiriş’, dolma; Hamza Hamza Zülfikar, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 116’da dolma, asma, yazma, aşama, basma, kavurma, yoklama, dokuma.

Bitlis ağzında ekin ünlüsünün kalın ünlü sözcüklerde incilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: bayramleşme ‘bayramlaşma’ (Bitlis 3-226), kınama ‘kınama’ (Bitlis 8-340), ‘ayıPlame ‘ayıplama’ (Bitlis 8-340), basdırme ‘pastırma’ (Bitlis 2-101), doğumeci ‘dokumacı’ (Bitlis 1-106), doğume ‘dokuma’ (Bitlis 2-178).

1.2.1.3.12. –mek, -meg, -meh, -meñ -mağ, -mağ

Ölçünlü Türkçede fiil adı oluşturan “-mak, -mek” mastar eklerinin bölgemiz ağızlarında farklı şekilleri vardır. Ekin Van yerli ve Van Küresinli ağızlarında ince ünlülü sözcüklerde art damak ünsüzünün etkisiyle kalın ünlülü şekilleri kullanılır³⁵⁸: iyileşmağ ‘iyileşmek’ (Van Küresinli 18-19), demağ ‘demek’ (Van Küresinli 18-19), gitmağ ‘gitmek’ (Van Küresinli 1-88, Van Yerli 5-145), sürmağ ‘sürmek’ (Van Yerli 17-62), düşmağa ‘düşmeğe’ (Van Yerli 4-241), sevindirmağ ‘sevindirmek’ (Van Yerli 4-354).

Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında ince ünlülü sözcüklerde ekin “-mek, -meh, -meg” şekilleri kullanılır. Bu şekiller kısmen Bitlis ve Erciş ağızlarında da kullanılır: yemehli ‘yemekli’ (Adilcevaz 5-40), zehirlenmek (Bitlis 8-600), evlendirmek (Erciş 10-6), döyüşmek ‘dövüşmek’ (Ahlat 2-26), yemeg ‘yemek’ (Adilcevaz 22-185), demehñ ‘demek’ (Erciş 3-149) demek ‘demek’ (Bitlis 9-110), gëTmek ‘gitmek’ (Bitlis 1-48), tökmek ‘dökmek’ (Adilcevaz 11-112).

Bölgemiz ağızlarında kalın ünlülü sözcüklerde ekin “-mağ” şekli kullanılır: araşıdırmağ ‘araştırmak’ (Erciş 15-117), çoğalTmağ ‘çoğaltmak’ (Van Yerli 8-126), otarmağa. ‘otlatmağa’ (Ahlat 15-1).

³⁵⁸ krş. Bedri Sarıca, agm., s. 82’de dökmağ, gelmağ, gätmağ; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 243’te Yukarı Aras ve Oltu ağızlarında demağ, sewmağ söylemağ; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 84’te evlenmağ, gezmeğa, sermağa; Engin Gökçur, age., s. 86’da evlenmağ, yemağ, getirmağa, bişirmaği, içmağa, bişmağa, gitmağa.

1.2.1.3.13. -^om

Bölgemiz ağızlarında yaygın olarak kullanılan bir yapım ekidir. Ekin yardımcı ünlüleri ünlü uyumlarına aykırılık gösterir³⁵⁹: tahım ‘takım’ (Bitlis 4-106) sağlam (Ahlat 14-94), yaşam (Bitlis 3-138), sevimli ‘sevimli’ (Bitlis 11-34), boğum (Ahlat 10-276), geçim ‘geçim’ (Ahlat 2-139), eyitim ‘eğitim’ (Erciş 9-63), giyim (Van Yerli 5-70), geyim, guşam (Van Yerli 14-46), biçimsiz ‘biçimsiz’ (Bitlis 3-206), sağlamlıh (Ahlat 15-154), uçurum (Van Yerli 18-197), vèrim ‘verim’ (Van Küresinli 12-119), òretim ‘öğretim’ (Ahlat 13-163), dağıtım (Adilcevaz 13-112, Bitlis 3-84), olûm ‘ölüm’ (Adilcevaz 26-59, Bitlis 3-104), doğum (Adilcevaz 26-26, Van Yerli 6-8), doğûm ‘doğum’ (Adilcevaz 22-114), dürüm (Van Yerli 22-61).

1.2.1.3.14. -^on

Birkaç örnekte karşılaştığımız yaygın olmayan bir ektir³⁶⁰: ekin (Adilcevaz 22-45, 14-1, Ahlat 15-24), ekín (Van Yerli 15-15), yayın (Adilcevaz 22-5), yığın (Erciş 11-182).

1.2.1.3.15. -^oş

Fiillere getirilip onlardan geçici adlar oluşturan -^oş eki işlev olarak ölçünlü Türkçedeki -^oş ekiyle aynıdır. Ekin yardımcı ünlüleri ünlü uyumlarına aykırılık gösterir³⁶¹: döğüş ‘dövüş’ (Bitlis 3-244), yağış (Van Yerli 18-191), görüş ‘görüş’ (Ahlat 5-148, 13-181), alışveriş (Bitlis 3-118), alışveriş (Erciş 12-257), dikişli (Bitlis 4-72), gidiş (Adilcevaz 4-34, Bitlis 10-103), geliş (Adilcevaz 4-35), geliş (Bitlis 10-103 bahış (Ahlat 5-148), karkış ‘kargış’ (Erciş 1-222, 15-11), anayışsız ‘anlayışsız’ (Adilcevaz 21-110), tikiş ‘dikiş’ (Adilcevaz 22-172, Van Küresinli 2-60), dönüş (Erciş 1-77), yaşayış

³⁵⁹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 116’da büküm, doğum, söz gelişimi, ucurum; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 245’te bahım, durum, dölüm, biçim; Engin Gökçur, age., s. 86-87’de çekim, tahım, giyim, biçim, dilim; Mehmet Emin Gönen, age., s. 81’de deyişimine, dağıtım, yıl dönümidi.

³⁶⁰ krş. Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 85’te ekin, gelin, satun, yığın; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 246’da sağın, yığın, biçin.

³⁶¹ krş. Engin Gökçur, age., s. 87’te gidiş, geliş, görüş, yeniş, gidişimde; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 85’te alış, gediş, geliş, tanış, veriş.

‘yaşayış’ (Bitlis 11-39, Van Yerli 6-21, 17-15), çekiliş ‘çekiliş’ (Van Yerli 4-276), gidiş, geliş, yaşayış ‘gidiş, geliş, yaşayış’ (Van Yerli 17-48), satış (Erciş 1-70).

1.2.1.3.16. -ti, -tü

Ek çoğunlukla dönüşlü fiil gövdelerine getirilerek fiillerden olma ifade eden sözcükler türetir. Ekin son ünlüsü çoğunlukla düz-dar-ince ünlüyle bittiğinden ek ünlü uyumlarına aykırı bir durum gösterir³⁶²: sıhıntı ‘sıkıntı’ (Ahlat 1-52, 5-41), kızartı ‘kızartı’ (Erciş 4-201), döküntü (Van Küresinli 18-92), kaçıntı ‘kaçıntı’ (Bitlis 7-364), yaşanti ‘yaşanti’ (Ahlat 16-9), çarpıntı (Adilcevaz 16-34), kaçıntılı ‘kaçıntılı’ (Bitlis 8-447, Erciş 1-223), sarartı ‘sarartı’ (Bitlis 8-315), kaçıntı ‘kaçıntı’ (Bitlis 8-492, Erciş 3-18, Erciş 13-135), sıhınTi ‘sıkıntı’ (Van Küresinli 1-225), esinti (Erciş 3-249), birikinti (Erciş 15-186), kırıntı ‘kırıntı’ (Adilcevaz 23-99).

1.2.1.3.17. -maca, -mece, -Pece, -maçe, -meçe

Ölçünlü Türkçede “-maca, -mece” şekilleri olan ekin, bölgemiz ağızlarında aykırılaşıma ve benzeştirme ile oluşmuş “maçe, -meçe, -Pece” şekilleri de vardır: bilmece (Erciş 1-56, Van Küresinli 1-39), kırmaca (Erciş 13-80), kesmece (Van Yerli 4-222), döymece (Erciş 7-115),

Bu ekle kurulan bazı sözcükler Azerbaycan yazı dili ve ağızları ile bölgemiz ağızlarında kullanılırken Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılmamaktadır: dolmaçe ‘küçük dolu’ (Van Küresinli 1-172), dolmeçe (Van Küresinli 6-108), taPPece “tapmaca: bulmaca” (Van Küresinli 1-37).

1.2.1.3.18. -maç, -meç, -baç

Bölgemiz ağızlarında kullanılan fakat işlek olmayan bir ektir: saklanbaç (Bitlis 3-171), yırTmaç (Van Küresinli 1-69), saklamaç (Bitlis 15-112), sahlamaç ‘saklamaç’ (Ahlat 9-184),

³⁶² krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 115’te sallanti, sarsıntı, gezinti, toplantı; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 250’de ağıntı, sıhıntı, kırıntı, töküntü; Mukim Sağır, age., s. 133, 134’te sıkıntı, eğlenti; Engin Gökçür, age., s. 87’de töküntüsü, yaşanti, çarpıntı, sıhıntı.

döymeç (Van Yerli 12-50, 18-207) sözcüğü başka bir fiilden ad yapım eki olan -maç, -meç (-ma-aş; -me-aş) ekinden türemiştir.

1.2.1.3.19. -°ç

Dönüşlü fiil gövdelerine getirilerek kullanılır: bilinç (Ahlat 5-109), bilinçsiz (Bitlis 8-326), inanç (Adilcevaz 8-8), sevinçli (Erciş 15-78), tıhanç (Erciş 11-163), Kızganç ‘kıskaç’ (Van Küresinli 3-200), Kazanç (Van Yerli 5-13).

1.2.1.3.20. -ğaç, -geç, -geş

Birkaç sözcükte karşılaştığımız nadir kullanılan bir ektir: utangaç (Bitlis 8-429), süzgeç (Bitlis 8-661), süzgeş ‘süzgeç’ (Erciş 7-141),

1.2.1.3.21. -ğa, -ge; -ka-, -ke

Birkaç sözcükte karşılaştığımız yaygın olmayan bir ektir: dalğa (Van Yerli 22-242), kâwurka ‘kavurga’ (Ahlat 1-39), şipürge ‘süpürge’ (Van Yerli 8-185), sipürge (Erciş 2-34).

Aşağıda tespit ettiğimiz fiilden isim yapım ekleri bölgemiz ağızlarında kullanılan fakat yaygın olmayan yapım ekleridir:

1.2.1.3.22. -ca

yığılca (Erciş 16-281), eylence (Adilcevaz 14-26) eğlence (Van Yerli 5-98).

1.2.1.3.23. -men

sêşmen (Erciş 12-126).

1.2.1.3.24. -°t

gêçiT (Adilcevaz 13-112).

1.2.1.3.25. -a, -e

kese (Van Küresinli 14-219), yara (Erciş 1-166).

1.2.1.3.26. -sal

uysal (Adilcevaz 22-98).

1.2.1.3.27. -mur:

yağmur (Ahlat 10-275).

1.2.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

1.2.1.4.1. -ala-, -ele-

Bölgemiz ağızlarında işlek olarak kullanılan kuvvetlendirme eklerindendir³⁶³: kavalala- ‘kovala-’ (Ahlat 14-67, 15-26), Kavala- ‘kovala-’ (Van Yerli 16-14), Kovalala- (Van Küresinli 2-21) kavala- (Erciş 2-308), kovalala- (Ahlat 9-186), itele- (Bitlis 7-145, Erciş 11-29, Van Yerli 4-18, Van Küresinli 4-11), hırpalaş- (Ahlat 9-98), silkelen- (Erciş 12-31), ovale- ‘ovala-’ (Van Küresinli 14-174), sarala- (Adilcevaz 14-65), serpele- (Van Küresinli 2-94), sirkeleme ‘silkeleme’ (Bitlis 8-674, Van Yerli 17-119).

1.2.1.4.2. -dır-, -dır-, -dir-, -dur-, -dür-, -dûr-, -dûr-, -Tîr-

İşlek olarak kullanılan ettirgenlik eklerindendir. Ölçünlü Türkçede ekin ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olarak sekiz şekli varken bölgemiz ağızlarında ekin sadece ötümlü ünsüzlerle başlayan şekilleri vardır³⁶⁴: güldür- (Van Yerli 1-25), doldur- ‘doldur-’ (Adilcevaz 2-118; Ahlat 5-4; Bitlis 3-202), kaldır- (Bitlis 9-131, Erciş 1-197), bağdaşdır- (Bitlis 7-317), Toldur- ‘doldur-’ (Ahlat 14-144), doldır- (Van Yerli 24-54), cezalandır- (Bitlis 9-55), dolandır- (Adilcevaz 1-116), yediril- (Ahlat 4-16), araştırma (Ahlat 5-141), aldır- (Van Yerli 24-18), öldür- (Van Yerli 22-36), öldür- (Van Küresinli 4-87), doldur- (Van Küresinli 1-462), sürdür- (Bitlis 7-18), basdırma (Bitlis 2-101), indir- (Erciş 14-14), evlendirmek (Erciş 10-6), büldür- ‘bildir-’ (Ahlat 10-125).

Bölgemiz ağızlarında ek ince ünlülü fiillere “-dır” şeklinde bağlanarak kalınlık- incelik uyumunun bozulmasına neden olur: deyişdir- ‘değiştir-’ (Van Küresinli 8-239), dövdür- ‘dövdür-’ (Van Yerli 23-16), evlendir- ‘evlendir-’ (Bitlis 1-48, Erciş 7-54),

³⁶³ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 142’de italadılar, govalamış; Mukim Sağır, age., s. 135’te görhala-, silkele; Engin Gökçur, age., s. 88’de Kovalala-, sarala-, itele-, silkele-.

³⁶⁴ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 141’de galdırmi, geydirilir, gurduracam, tutTuri, çağurtTuri; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 261-262’de hemamlandır-, doldır-, aldur-, biriyytür-; Mukim Sağır, age., s. 135’te büşüddür-, çekdër; Engin Gökçur, age., s. 90’da öldir-, bindir- giydir-, Kandır; Mehmet Emin Gönen, age., s. 83’te yapuşdurdi, mindirdi, bildirmiller, söndürüm.

yetışdır- ‘yetiştir-’ (Ahlat 4-44), çekdır- ‘çektir-’ (Adilcevaz 22-123), kesdırme ‘kestirme’ (Van Yerli 24-6), yedír- ‘yedir-’ (Ahlat 14-15), gezdír- ‘gezdır-’ (Ahlat 5-51).

Ek, ötümsüz ünsüzlerle biten fiillere ötümlü ya da yarı ötümlü şekliyle getirilerek ünsüz uyumunun bozulmasına neden olur³⁶⁵: yaPdír- ‘yaptır-’ (Bitlis 4-106), katışdır- ‘katıştır-’ (Ahlat 3-7), yapışdır- ‘yapıştır-’ (Bitlis 3-239), buruşdur- ‘buruştur-’ (Erciş 16-178), Karişdır- ‘karıştır-’ (Van Küresinli 2-53), çöKdür- ‘çöktür-’ (Van Küresinli 6-33), araşdır- ‘araştır-’ (Van Küresinli 9-74).

Bölgemiz Bitlis ağzında ekin düz ünlülü sözcüklere yuvarlak ünlülü şekliyle getirilmesi, düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur: yıheTdur- ‘yıkattır-’ (Bitlis 3-174), kazandur- ‘kazandır-’ (Bitlis 4-12), kandur- ‘kandır-’ (Bitlis 6-26).

1.2.1.4.3. -ır-, -ir-, -ur-, -ür-, -ar-, -er-

Bölgemiz ağızlarında kullanılan işlek ettirgenlik eklerinden biridir. Çoğunlukla kendisinden sonra başka bir ettirgenlik ekiyle birlikte kullanılır³⁶⁶: çıhar- ‘çıkır-’ (Ahlat 14-127, Van Küresinli 1-332), içír- ‘içir-’ (Ahlat 14-15), kaçır- (Bitlis 9-107), geçír- ‘geçir-’ (Ahlat 5-152), bişür- ‘pişir-’ (Bitlis 2-104), Toyur- ‘dozur-’ (Erciş 1-172), köçür- ‘göçür-’ (Adilcevaz 11-25), gopar- ‘kopar-’ (Van Küresinli 2-143), yatırt- (Adilcevaz 8-45), çıharT- ‘çıkart-’ (Ahlat 15-108, Bitlis 4-102, Van Yerli 15-86, Van Küresinli 3-107), geçírT- ‘geçirt-’ (Adilcevaz 22-198, Ahlat 3-87, Erciş 9-107, Van Yerli 1-293), uçurtma (Erciş 13-96), göçürtgen (Erciş 13-130).

1.2.1.4.4. -ıl-

Edilgen çatılı fiiller türeten yaygın kullanımlı bir ektir³⁶⁷: basıl- (Bitlis 7-181), diyil- (Ahlat 8-79, Van Yerli 4-126), anlaşıł- (Erciş 1-12), dizil- (Bitlis 1-87), düzül-

³⁶⁵ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 141’de tutTuri, çağurtTuri; Mehmet Emin Gönen, age., s. 83’te yapuşdurdi; Engin Gökçur, age., s. 90’da tutuşdur-, öP-dûr-, yetişTír-, kesdir-, değışTír-.

³⁶⁶ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 142’de segürdi, geçüriler, kaçırılır, doğurdu; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 259-260’ta itir-, şaşur-, yatur-, geçür-, büşür-; Engin Gökçur, age., s. 89’da dozur-, içirt-, geçirt-, şişirt-, pişir-, bitir-; Mehmet Emin Gönen, age., s. 83’te artırdın, batıracağ, şaşırmişğ, bişirmegimde.

³⁶⁷ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 141’de atilen, dutuldum, sarıldı, uruldum, asılı; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 258-259’da açıl-, vèril-, ayrıl-, yayıl-, çewrül-; Engin Gökçur, age., s. 88’de kesil-yapıl-, çekil-, sökil-; Mehmet Emin Gönen, age., s. 84’te sıhıldı, çevrıldı, yırtıldı, diril-.

(Adilcevaz 11-57, Ahlat 3-66), ekili (Ahlat 10-191), süzül- (Van Yerli 14-61), yiyil- (Adilcevaz 9-60, Ahlat 9-51), çekili (Ahlat 2-45), kırıl-, kırıl-, tökül- (Bitlis 7-258), kesil- (Van Küresinli 17-82), atıl-, vurul- (Van Küresinli 1-151), kurul- (Erciş 12-231).

Ekin, ince ünlülü sözcüklere “-ıl” şeklinde; geniş-yuvarlak ünlülü sözcüklere de “-ül, -ûl” şekillerinde getirilmesi ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur: yinil- ‘yenil-’ (Adilcevaz 6-67), sökûl- ‘sökül-’ (Ahlat 9-39), doldûrûl- ‘doldurul-’ (Ahlat 3-20), tökül- ‘dökül-’ (Ahlat 9-332, Bitlis 9-24), çekil- ‘çekil-’ (Bitlis 2-40), görüşûl- ‘görüşül-’ (Adilcevaz 22-36), didil- ‘didil-’ (Van Yerli 1-423), seril- ‘seril-’ (Van Yerli 1-309), bozul- ‘bozul-’ (Adilcevaz 4-55), boğul- ‘boğul-’ (Bitlis 2-26, Van Yerli 4-291), yorul- ‘yorul-’ (Bitlis 2-26, 4-83).

1.2.1.4.5. -°n-

Bölgemiz ağızlarında kullanılan işlek eklerdendir. Ekin ince ünlülü sözcüklere düz-dar-yarı kalın yardımcı ünlüsüyle bağlanması, ünlü uyumlarının bozulmasına neden olur³⁶⁸: gelin- ‘gelin-’ (Bitlis 2-24), geçin- ‘geçin-’ (Bitlis 2-9), alın- (Bitlis 3-218), dên- (Ahlat 15-159), görûn- ‘görün-’ (Van Yerli 3-47), yıhanma (Van Yerli 20-178), tıhan- ‘tikan-’ (Erciş 16-103), bölün- (Bitlis 8-612), görûn- (Ahlat 16-96), sürün- (Erciş 12-228), giyin- (Ahlat 9-24), sevün- ‘sevin-’ (Adilcevaz 22-240), alın- (Bitlis 2-79), kapan- (Bitlis 4-41).

Bu ek çoğu zaman “-ti ve -ç” fiilden isim yapım eklerine bağlanarak yeni adlar oluşturur: sıhıntı (Ahlat 1-52, 5-41), bilinçsiz (Erciş 4-205), döküntü (Van Küresinli 18-92), kaşıntı (Bitlis 7-364; Erciş 3-18), kaşıntılı (Erciş 1-223), inanç (Adilcevaz 8-8), sevinçli (Erciş 15-78), kırıntı (Adilcevaz 23-99), tıhanç (Erciş 11-163).

Ekin, isimden fiil yapım +la-, +le- ekleri ile kalıplaşmış bir şekilde kullanılması, Türkçede “+lan, +len” şeklinde tek bir ekin olduğu izlenimini uyandırmaktadır: tuzlan- (Bitlis 7-181), evlendır- (Bitlis 1-48), çalhalan- (Van Yerli 1-176), nazlan-, şitten- (Van Küresinli 1-194), evlenme (Ahlat 5-32), parçalan- (Erciş 8-67), çiçeklen- (Erciş 1-123).

³⁶⁸ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 142’de söylenir, dayanmaz, toplantı, gezinti; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 257’de dayan-, kazan-, susan-, ufaflan, deyişilin-; Mukim Sağır, age., s. 135-136’de çalan- (çalın-), çarpın-; Mehmet Emin Gönen, age., s. 83’te daşımsın, yıhanır, sevündi, sölendi.

1.2.1.4.6. -°ş-

Bölgemizde yaygın bir şekilde kullanılan işteşlik ekidir³⁶⁹: dövüş- ‘dövüş-’ (Ahlat 2-21), çarpış- (Van Yerli 20-197), döyüş- ‘dövüş-’ (Ahlat 2-26), çekiş- (Erciş 4-35), dövüş- (Erciş 10-228), katışdır- (Adilcevaz 9-53, Ahlat 3-7), görüş- (Ahlat 15-176), değüş- (Ahlat 5-44), geliş- (Bitlis 2-143), yığışdır- (Erciş 2-150), ölüş- (Adilcevaz 25-123), sıhışdır- (Bitlis 5-36), buruşuh (Bitlis 8-249).

İsimden fiil yapım ekiyle (+la-, +le-) kalıplaşmış bir şekilde kullanılması ekin “-laş-, -leş-” şeklinde tek bir ek olduğu izlenimini uyandırır: özelleş- (Erciş 12-116), bayramleşme (Bitlis 3-226), olgunlaş- (Ahlat 9-332), serTTeş- ‘sertleş-’ (Van Yerli 14-107), şaKalaş- (Van Yerli 4-18), karşıleş- ‘karşılaş-’ (Bitlis 1-28), birleş- (Bitlis 1-78), irileş- (Adilcevaz 4-98), fenalaş- (Van Küresinli 3-160), iyileş- (Bitlis 3-234).

1.2.1.4.7. -°t-

Bölgemiz ağızlarında kullanılan diğer bir ettirgenlik ekidir. Çoğunlukla “-°r-” ekiyle genişletilmiş fiil gövdelerine getirilir³⁷⁰: yatırt- (Adilcevaz 8-45), karart- (Erciş 4-150), çıkarT- ‘çıkart-’ (Ahlat 15-108, Bitlis 4-102, Van Yerli 15-86, Van Küresinli 3-107), uzat- (Bitlis 7-180, 9-113- Erciş 1-203), geçirt- ‘geçirt-’ (Erciş 9-107, Van Yerli 1-293), yaldaT- ‘aldat-’ (Erciş 16-232), düzelt- (Bitlis 8-438), bağlat- (Bitlis 9-61), oħuT- ‘okut-’ (Adilcevaz 22-18, Van Küresinli 3-542), izleTme- (Van Küresinli 3-448), uçurtma (Erciş 13-96), anlaT- (Ahlat 2-15), yaşaT- (Van Küresinli 1-197), çıhadar ‘çıkartır’ (Van Küresinli 1-331), incelTme (Van Küresinli 3-359), işleTme (Erciş 2-198), kaynat- (Adilcevaz 22-178).

Aşağıda tespit ettiğimiz fiilden fiil yapım ekleri bölgemiz ağızlarında kullanılan fakat yaygın olmayan yapım ekleridir:

³⁶⁹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 142’de yetişir, girişTıh, yetişTım, savıştığında; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 259’da kapış-, görüş-, yapuş-, yëtüş-, döyüş-; Engin Gökçur, age., s. 89’da dövüş-, giriş-, görüş-, oynaş-; Mehmet Emin Gönen, age., s. 84’te alışdi, bölüşemirig, barışırh, döğüşürsüz.

³⁷⁰ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 142’de sürtmüş, yaħalattıri, çoğurtTuri, anlatılan; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 260-261’de annat-, èylet-, düşürt-, süpürt-, getütdür-; Mukim Sağır, age., s. 135’te büş(ü)ddür-, göster-d-, Engin Gökçur, age., s. 89’da ayırt-, çıkarT-, aldat-, görhut-.

1.2.1.4.8. -z-

emíz- (Van Yerli 3-36).

1.2.1.4.9. -ûk-

görüûk- (Van Küresinli 13-284).

1.2.1.4.10. -der-

dönder (Ahlat 10-218).

1.2.2. Çekim Ekleri**1.2.2.1. İsim Çekim Ekleri****1.2.2.1.1. Durum Ekleri****1.2.2.1.1.1. Yalın Durum**

Adların ek almayan halidir. kuti ‘kutu’ (Bitlis 9-47), komşı ‘komşu’ (Bitlis 2-609, çatı ‘çatı’ (Van Küresinli 8-2), üti ‘ütü’ (Bitlis 2-172), doğı, bati ‘doğu, batı’ (Adilcevaz 2-21), türki ‘türkü’ (Erciş 1-22), tarle ‘tarla’ (Bitlis 1-26), areluğ ‘aralık’ (Bitlis 9-53), 9-87), masref ‘masraf’ (Bitlis 9- 112), adem ‘adam’ (Bitlis 9-73), ‘ağıllı (Bitlis 4-36).

1.2.2.1.1.2. İlgi Durumu (+ın, +ín, +in, +un, +ün; +nın, +nín, +nin, +nun, +nün)

İlgi eki, ünsüzle biten sözcüklere “+ın, +ín, +in, +un, +ün”; ünlüyle biten sözcüklere ise “+nın, +nín, +nin, +nun, +nün” şekillerinde bağlanır. Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi³⁷¹ bölgemiz ağızlarında da ekin ince ünlülü sözcüklere genellikle “+ín, +ím” şekilleriyle bağlanması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur³⁷²: bidlisín ‘Bitlis’in’ (Bitlis 9-139), kışıklerin ‘küçüklerin’ (Bitlis 9-56), benim ‘benim’ (Ahlat 2-41, Bitlis 11-83, 9-68), vanın (Bitlis 9-67), Kenenin ‘kenenin’ (Van Küresinli 1-35), memleketin ‘memleketin’ (Bitlis 9-120), adamın (Ahlat 2-41), salıh Tayının (Bitlis 9-122), yörenin ‘yörenin’ (Van Küresinli 13-126), āyinin

³⁷¹ bkz. Ahmet Buran, *AAİÇE*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996, s. 72’de bizim zamanımızda (Elazığ/Keban), kimin oğlusun. (Bingöl/ Dikme), senin adın (Ağrı).

³⁷² krş. Bedri Sarıca, agm., s. 82’de ävin, ävının; Engin Gökçur, age., s. 94’te elimín, işin, yerin, yoncenin, kişinin.

‘ayının’ (Erciş 2-1), döşeyin ‘döşegin’ (Ahlat 1-49), cenhemın ‘cehennemın’ (Ahlat 2-124), dinin ‘dinin’ (Bitlis 4-143), evin ‘evin’ (Ahlat 14-129), milletin ‘milletin’ (Ahlat 1-58), bunun (Ahlat 14-142), çocuğun ‘çocuğun’ (Ahlat 14-114), ömrümün ‘ömrümün’ (Van Yerli 1-20).

Ekleme: Bitlis ağızında düz ünlülü sözcüklere ekin yuvarlak ünlülü şekilleri gelebilmektedir: sıracılün (Bitlis 7-251), iyiliğunun (Bitlis 9-44), nenemgilün (Bitlis 13-75).

Ekleme: Bölgemiz ağızlarında yuvarlak ünlülü sözcüklere bazen ekin dar ünlülü şekilleri gelebilmektedir³⁷³: Kuyunun ‘kuyunun’ (Van Küresinli 5-186), bunın ‘bunun’ (Van Yerli 3-22), otın ‘otun’ (Ahlat 15-40).

1.2.2.1.1.3.Belirtme Durumu (+i, / +nı, +ni, +nu, +nü)

Belirtme hâli eki, bölgemiz ağızlarının tamamında, adlara düz-dar-ince ünlülü şekliyle getirilerek ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur³⁷⁴: adımı ‘adımı’ (Bitlis 9-83), orayı ‘orayı’ (Erciş 1-20), deveyi (Ahlat 2-6), oni ‘onu’ (Erciş 1-17, 7-90), bağları ‘bağları’ (Ahlat 14-4), oğlani ‘oğlanı’ (Erciş 7-35), buni ‘bunu’ (Erciş 1-164), kıızı ‘kızı’ (Adilcevaz 21-13), üzüğü ‘yüzüğü’ (Adilcevaz 21-12), kürki ‘kürkü’ (Van Yerli 1-5), bitlisi “Bitlis’i” (Bitlis 9-55), babayı ‘babayı’ (Bitlis 9-116), bulğuri ‘bulguru’ (Erciş 1-54).

Bölgemiz Van Küresinli ağızında ekin ünlü uyumlarına bağlanan şekilleri de vardır: gızı ‘kızı’ (Van Küresinli 3-190), ağacı (Van Küresinli 9-257), adamın gızını (Van Küresinli 13-149), onnarı ‘onları’ (Van Küresinli 18-22), sahanı (Van Küresinli 1-261), eşei ‘eşegi’ (Van Küresinli 1-134).

³⁷³ krş. Ahmet Buran, *AAİÇE*, 74’te bunun (Ağrı), onın (Tunceli).

³⁷⁴ krş. Bedri Sarıca, agm., s. 82’de anasını, bacılarımı, gapıyı, yavrularımı, gurdı; Engin Gökçur, age., s. 94’te mazoti, yoğurdi, soğani, orucünü, Kabağızi; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 278-279’da kıluni, oni, buni, evini ; Mehmet Emin Gönen, age., s. 85’te saşlarını, habarı, güvevi, kıızı, anami, davarını, tüpi, onnari, meni.

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz Van Küresinli ağzında da ünlü ile biten sözcüklerde belirtme hâli eki için “+nı, +ni, +nu, +nü” şekilleri kullanılır³⁷⁵: rezeni ‘rezeyi’ (Van Küresinli 2-1), imdini, esKini ‘şimdiyi, eskiyi’ (Van Küresinli 5-145), buğdanı ‘buğdayı’ (Van Küresinli 5-47, 14-240), gülperini ‘Gülperi’yi’ (Van Küresinli 4-34), tohlunu ‘tokluyu’ (Van Küresinli 9-302), rampanı ‘rampayı’ (Van Küresinli 1-74, 9-293), köylünü ‘köylüyü’ (Van Küresinli 5-43), ğapını ‘kapıyı’ (Van Küresinli 4-71, 7-161), buranı, ‘burayı’ Van Küresinli, 4-97), oranı ‘orayı’ (Van Küresinli, 4-98), hacını ‘hacıyı’ (Van Küresinli 1-261), aFTafanı ‘ibriği’ (Van Küresinli 1-109), torbanı ‘torbayı’ (Van Küresinli 2-99), diblomani ‘diplomayı’ (Van Küresinli 4-3), dehreni ‘dehreyi’ (Van Küresinli 2-31), buğçuni ‘biçkiyi’ (Van Küresinli 2-32), dēlını ‘deliyi’ (Van Küresinli 1-440), duanı ‘duayı’ (Van Küresinli 1-67), ğarganı ‘kargayı’ (Van Küresinli 1-392), çayda çıranı ‘çayda çırayı’ (Van Küresinli 13-104), duvanı ‘duayı’ (Van Küresinli 1-66).

Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da iyelik eklerinden sonra belirtme hâli ekinin düştüğü görülür³⁷⁶:

elbisen değişme, yazman değişme (Van Küresinli 3-201)!

eKmeyın it, bēlın biT yēsın (Erciş 2-121).

bağ sen hayatın kırtarıpsan (Erciş 10-82).

ē anam, al çocuğın (Adilcevaz 8-141).

tökme ğaşın ğavağın (Van Yerli 1-13).

elın atasan toprağa altın ola (Erciş 2-94).

1.2.2.1.1.4 Yönelme Durumu (+a, +e)

Yönelme hâli eki, bölgemiz ağızlarında, ölçünlü Türkçede olduğu gibi kalın ve ince ünlülü bütün sözcüklere -a, -e şeklinde gelir³⁷⁷: bidlise (Bitlis 9-8), evliye (Bitlis

³⁷⁵ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 195’te lampanı, almanı, hekayāni, ananı (anneyi), atanı (babayı).

³⁷⁶ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 118’de mektubun aldım, başın keserim, gözün yum, belan vermiye; Mukim Sağır, age., s. 141’de ğafan saħla (kafanı), sesin diyne (sesini), ğızın isdemiye (kızını), yağın ğorız (yağını); Mehmet Emin Gönen, age., s. 85’te ħesden (hastanı), gözün, ħorħuluğın, suyun; Talip Doğan, agm., s. 114’te sen adrēsiyn yaz, vēy bize, ğapımız yol_ēyledin.

7-65), kardaşa (Ahlat 14-13), eyleneye (Bitlis 1-9), oriya ‘oraya’ (Erciş 1-112), kocaya (Ahlat 14-8), celala “Celal’e” (Ahlat 1-151).

Ek; Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında kalın ünlülü sözcüklere düz-geniş-ince ünlülü şekliyle bağlanarak kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olur³⁷⁸: muşe “Muş’a” (Van Küresinli 14-4), vane “Van’a” (Van Küresinli 2-175), başıne ‘başına’ (Van Küresinli 13-71), yanıne ‘yanına’ (Van Küresinli 5-67), çocûğe ‘çocuğa’ (Van Küresinli 18-31), yıla ‘yıla’ (Van Küresinli 17-57), alaye ‘alaya’ (Van Küresinli 10-26), babame ‘babama’ (Bitlis 9-16), wane “Van’a” (Bitlis 9-8), ğapısıne ‘kapısına’ (Van Küresinli 5-6), Kızıne ‘kızına’ (Van Küresinli 5-75).

Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi³⁷⁹ bölgemiz ağızlarında da teklik 2. şahıs iyelik ekinden sonra yönelme hâli eki düşer³⁸⁰: küli göy gözan (Van Yerli 3-42), ev bul özan! (Van Yerli 3-43), özan güvenisen. (Bitlis 9-112), bu uşağı al özan. (Erciş 15-180), even vëran düşe (Erciş 16-120), man ordan su getir (Erciş 1-4), ne getirdiler karşıan? (Ahlat 16-91-92), sen ğağ git even. (Van Yerli 1-244), evan atëş düşe. (Bitlis 8-135), elan ne geçerdı ano? (Bitlis 8-20), yanë o gücen göre. (Ahlat 6-23), yorğanen göre eyağan uzat. (Adilcevaz 25-47), torpağ başan. (Erciş 1-61), âtaş yağa başan. (Erciş 2-120), etegen oğlan işegi düşmiye. (Erciş 2-120), henekûT boğazan çöke. (Erciş 2-112), iskatan vërim (Erciş 2-113), niye çekirsən sen öz özen. Ahlat 10-124), boyan kırbān olam dön gel sılaya. (Ahlat 10-129), ge baban rāhmet. (Bitlis 7-98), kırt düşe eten, canan. (Bitlis 5-104), dëdi nebal senın boynan olsun. (Adilcevaz 13-18), senın ne işandır? (Erciş 1-181), giT evan dedi. (Adilcevaz 2-7), emeğim gözan, dızan tute. (Bitlis 8-151), üsdan su bulunmiye. (Bitlis 8-183).

³⁷⁷ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 56’da dağa, göze, geline, boğçana göy; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 279-281’de: karşıye, oltiye, yolçıye, köliye, buriye, köwlüze; Mukim Sağır, age., s. 142-143’te ayağıma, arhasına, saha / sehe (sana), bene (bana); Engin Gökçur, age., s. 24’te önüne, üstüne, yüze, haKkariya; Mehmet Emin Gönen, age., s. 86’da hemama, pamuğa, içınze, enkereye.

³⁷⁸ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 308’de one, mezarloğ, yapmağ, yanine; Engin Gökçur, age., s. 95’te barniye, tarleye, keledoşe, torbeye, aşığıye, hoye, şapure, başıne.

³⁷⁹ bkz. Ahmet Buran, *AAİÇE*, 145’te işen “işine” (Elazığ/Koruk, atan “atına” (Erzincan /Pasinler), aklan “aklına” (Elazığ /Harput), elen “eline” (Bitlis/Ahlat), puşan “puşuna”, dişen “dişine”, yeşan “eşine”, yoldaşan “yoldaşına” (Muş).

³⁸⁰ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 86’da man “bana”, san “sana”, işen, yëren, amiren, etegen, canan; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 281’de: kardaşan, even, cinen, kılan, kızan; Engin Gökçur, age., s. 96’da Kānan, yūri ğit işan, elan, çinen.

1.2.2.1.1.5 Bulunma Durumu (+da, +de / +Ta, +Te)

Bölgemiz ağızlarında bulunma hâli eki ötümlü ve ötümsüz ünsüzle biten bütün sözcüklere ötümlü ‘+da, +de’ şekillerinde getirilir³⁸¹. Ekin ötümsüz ünsüzle biten sözcüklere ötümlü şekliyle getirilmesi aykırılışmaya neden olmaktadır³⁸². Bu yönüyle Azerbaycan Türkçesiyle ortak bir özellik taşır³⁸³: hayatda ‘hayatta’ (Van Küresinli 1-369), başda ‘başta’ (Van Küresinli 2-88), tarsusda “Tarsus’ta” (Van Yerli 18-59), cêbde ‘cepte’ (Van Yerli 4-223), kabda ‘kapta’ (Ahlat 2-11), üsdde ‘üstte’ (Bitlis 9-154), mífTilerde ‘müftülerde’ (Bitlis 9-95), sêrTde “Siirt’ta” (Bitlis 9-98), bendde ‘bentte’ (Van Yerli 24-55), mıtfağda ‘mutfakta’ (Van Küresinli 3-534), çölmegde ‘çömlekte’ (Adilcevaz 21-178), halda ‘hâlde’ (Ahlat 10-252), göbeKde ‘göbekte’ (Van Yerli 1-52), heyaTTa ‘hayatta’ (Ahlat 14-39).

Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında kalın ünlülü sözcüklere ekin ince ünlülü şekli getirilir³⁸⁴: yande ‘yanda’ (Van Küresinli 2-28), olayde ‘olayda’ (Van Küresinli 14-23), tarafde ‘tarafda’ (Van Küresinli 14-101), burelerde ‘buralarda’ (Bitlis 1-6), dalinde ‘dalında’ (Van Küresinli 1-5), bahtinde ‘bahtında’ (Van Küresinli 2-166), ‘aslinde ‘aslında’ (Bitlis 9-122), gâbde ‘kapta’ (Van Küresinli 11-105), tandırde ‘tandırda’ (Bitlis 1-19) yardımde ‘yardımda’ (Bitlis 1-78).

1.2.2.1.1.6. Ayrılma Durumu (+den, +dan)

Bölgemiz ağızlarında, ayrılma hâli eki, ötümlü ve ötümsüz ünsüzle biten bütün sözcüklere ötümlü ‘+dan, +den’ şekillerinde getirilir. Bulunma hâli ekinde olduğu gibi ekin ötümsüz ünsüzle biten sözcüklere ötümlü şekliyle getirilmesi aykırılışmaya neden

³⁸¹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 120’de şehirde, orda, bäsKêlda, yerda; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 284-285’te altunda, başunda, içünde, onda; Engin Gökçur, age., s. 95’te cêbimde, çarşıde, yerinde, evde, gâpida, camide; Mehmet Emin Gönen, age., s. 86’da uşısında, mehlde, uğarda, ilde, ağaşda, orda; İrfan Öztürk, age., s. 37’de üşde, köseköy’de, burda, ahlat’da, cêbinde, çarşıde, dayiresinde.

³⁸² bkz. Ahmet Buran, *AAİÇE*, 181’de seeTde (Adana/Kadirli), tarafda (Kahramanmaraş), ürekde (Muş), bayburtda (Erzurum /Taşpınar).

³⁸³ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 196’da ağacda, heyrâtdâ gal-, universitetde oğru-, maktâbde, giymâtda ağır.

³⁸⁴ bkz. Ahmet Buran, *AAİÇE*, 182-183’te yaşde (Erzurum /Hınıs), dağde (Rize Çamlıhemşin); Engin Gökçur, age., s. 96’da çayırde, başde, boyde, yaşinde, saloninde.

olmaktadır.³⁸⁵ Bu aykırılışma Azerbaycan Türkçesinde de görülür³⁸⁶: dardan, kıardan (Erciş 2-929, delikden ‘delikten’ (Erciş 2-317), muşdan “Muş’tan” (Erciş 1-1), yasan ‘yastan’ (Van Yerli 1-122), başdan ‘baştan’ (Ahlat 1-71), yaşdan ‘yaştan’ (Van Küresinli 3-443), kışdan ‘kıştan’ (Erciş 5-53), gökden ‘gökten’ (Van Küresinli 5-179), marmarisden “Marmaris’ten” (Van Küresinli 3-88), kıardan (Bitlis 2-26), çiçekden ‘çiçekten’ (Erciş 14-19), taraftan ‘taraftan’ (Erciş 9-35, Van Küresinli 1-225), babadan, anadan (Ahlat 14-23), zevKden ‘zevkten’ (Erciş 15-310).

Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında kalın ünlülü sözcüklere ekin ince ünlülü şekli getirilir³⁸⁷: Tağden ‘dağdan’ (Bitlis 9-121), ayden ‘aydan’ (Van Küresinli 16-95), tatwanden “Tatvan’dan” (Bitlis 9-8), gızden ‘kıızdan’ (Van Küresinli 17-18), yannen ‘yandan’ (Van Küresinli 1-362), çamaşırdan ‘çamaşırdan’ (Bitlis 2-79).

Bitlis ağızında ince ünlülü sözcüklere ekin kalın ünlülü şekli getirilir³⁸⁸: eskidan ‘eskiden’ (Bitlis 2-10, 9-83, 9-128), gökdan ‘gökten’ (Bitlis 8-22), eskidan ‘eskiden’ (Bitlis 9-56), aTlerden ‘atlardan’ (Bitlis 9-103), mífTilerden ‘müftülerden’ (Bitlis 9-94), yèrdan ‘yerden’ (Bitlis 2-133), gündüzdan ‘gündüzden’ (Bitlis 3-201), nèrdan ‘nereden’ (Bitlis 1-7), senedan ‘seneden’ (Bitlis 1-39), eldan, göldan ‘elden, gölden’ (Bitlis 7-147).

Bölgemiz ağızlarında da sonu n ve m ünsüzleri ile biten sözcüklere getirildiğinde ekin ilk ünsüzü benzeştirmeye uğrar ve n ünsüzüne dönüşür³⁸⁹: ademlerinnen ‘adamlarından’ (Bitlis 9-137), damnan ‘damdan’ (Adilcevaz 12-29, Van Yerli 1-10), yatağınnan ‘yatağından’ (Bitlis 1-98), Tamnan ‘damdan’ (Ahlat 14-139), kolumnan ‘kolumdan’ (Ahlat 15-95), yokuşunnan ‘yokuşundan’ (Bitlis 9-73), wannan “Van’dan” (Erciş 9-34), camnan ‘camdan’ (Adilcevaz 13-112), kıuyruğunnan ‘kıuyruğundan’ (Ahlat 14-68), dumannan ‘dumandan’ (Bitlis 3-75), lisesinnan ‘lisesinden’ (Bitlis 2-75), elimnan ‘elimden’ (Bitlis 8-532, 9-164).

³⁸⁵ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 120’de pençireden, ağadan, avdan, onnardan süTden, ğaripden, geçdükTen, mekatTan; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 284-285’te cewuzden, şehisden, köwlıden, bacızdan, alarahden, şehisden; Engin Gökçur, age., s. 96’da sancidan, turhaldan, önünden, Çırpıdan; İrfan Öztürk, age., s. 38’de gömşudan, milleden, devledden, esgiden; Mehmet Emin Gönen, age., s. 86’da tarèhden, çölmehden, esgiden, atdan, üşahdan.

³⁸⁶ bkz. Ahmet Buran- Ercan Alkaya, age., s. 49’da işden, ürekden; Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 196’da işdän, sübhdän, heyràtdän, daşdan.

³⁸⁷ krş. Engin Gökçur, age., s. 97’de orden, oralerden.

³⁸⁸ bkz. Ahmet Buran, *AAİÇE*, 208’de esgerdan, (Bitlis/Ahlat), mendan (Muş).

³⁸⁹ krş. Engin Gökçur, age., s. 96’da mennen, onnan, vannan, postunnann, ğartolunnann, renginnenn, terefinnenn, elinnenn, onnan; İrfan Öztürk, age., s. 38’de köyünnenn, onnan, gözünnenn; Mehmet Emin Gönen, age., s. 86’da yerinnenn, ağzinnann, ardinnann, arhamnann, terefinnenn.

1.2.2.1.1.7. Vasıta Durumu (+nan, +nen; +la, +le; +na, +ne; +lan, +len; +dan, +den)

Bölgemiz ağızlarında vasıta eki için “+nan, +nen” şekilleri kullanılır. Bu ekler, ölçünlü Türkçedeki “ile” edatı ve onun ekleşmiş şekli “-yla, -yle” ile aynı görevdedir. Bu ek Eski Anadolu Türkçesinde -lan, -len < ilen şekillerinde kullanılmıştır. Aynı zamanda günümüzde Doğu Anadolu ağızlarının birçoğunda ve Azerbaycan Türkçesinin bazı ağızlarında -(i)nan, -(i)nen < ılan, -ilen şekillerinde yaygın olarak kullanılmaktadır³⁹⁰. Bölgemiz ağızlarında bu ek ünlü ve ünsüzle biten bütün sözcüklere ünlü uyumlarına bağlı olarak “+nan, +nen” şekillerinde bağlanır³⁹¹: şişnen ‘şişle’ (Van Yerli 5-290), elnen ‘elle’ (Adilcevaz 22-185, Erciş 1-77, 7-16, Van Küresinli 1-8), kervannan ‘kervanla’ (Bitlis 9-32), kaşıhnan ‘kaşıkla’ (Erciş 7-15), eşeknen ‘eşekle’ (Ahlat 1-84), iPnen ‘iple’ (Van Küresinli 2-139), Tuznan, soğannan ‘tuzla, soğanla’ (Erciş 6-45), yunnan ‘yünle’ (Erciş 4-124), daşnan ‘taşla’ (Van Küresinli 3-318), öküznen ‘öküzle’ (Van Yerli 11-2).

Ölçünlü Türkçede vasıta eki için kullanılan “+la +le” şekilleri de bölgemiz ağızlarında yaygın bir şekilde kullanılır³⁹²: kaşuħla, elimle (Adilcevaz 22-187), bözile (Bitlis 3-238), öküzle, heyvanla (Ahlat 11-14), amirle (Birlis 3-248), elle (Ahlat 1-104), çocuħla (Van Küresinli 3-288), sucuħla (Ahlat 3-20), ağaşla (Van Küresinli 1-132).

Bölgemiz ağızlarında vasıta eki için kullanılan diğer bir şekil “+na, +ne” ekleridir³⁹³: şişne ‘şişle’ (Ahlat 13-25), eleKne ‘elekle’ (Van Yerli 25-13), öküzne ‘öküzle’ (Van Yerli 6-22), ekinne ‘ekinle’ (Bitlis 11-94), parayne ‘parayla’ (Van Küresinli 14-88), kundaħna ‘kundakla’ (Erciş 3-195), orlonna ‘orlonla’ (Adilcevaz 1-32), gaşıħne ‘kaşıkla’ (Van Küresinli 12-163), trenne ‘trenle’ (Ahlat 5-24).

“+lan, +len” ekleri bölgemiz ağızlarında vasıta için kullanılan diğer eklerdendir³⁹⁴: paralan ‘parayla’ (Van Yerli 4-295), eyağımlan ‘ayağımla’ (Erciş 10-84),

³⁹⁰ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 287’de balinan, üçinen, öküzinen; Mukim Sağır, age., s. 144’te suyunnan, sürüyünen; Ahmet Buran, age., s. 61’de atınan, ayakavınan.

³⁹¹ krş. Ahmet Buran, *AAİÇE*, 238’de sabunnan (Bitlis), urusnen (Erzincan / Tepeköy); Bedri Sarıca, agm., s. 81’de yalannan, gaşıħnan, sabahnan, yemäknän, männän; Engin Gökçur, age., s. 97’de Kāsaturaynan, arabasiynan, şeynernen, gemrenen, Karılarnan, Kızılarnan; İrfan Öztürk, age., s. 39’da göyunnan, sandıħnan, babamnan, lèrenen, oğlannan, heyvannen; Mehmet Emin Gönen, age., s. 87’de sabunnan, hizehnen, kaşuħnan, ezmehnen, kürehnen, kaznan.

³⁹² krş. Engin Gökçur, age., s. 98’de eşehle, atla, pisKileTle.

³⁹³ krş. Engin Gökçur, age., s. 98’de tokatna, külne, arabalerne taħsiyne, oraħne, başımne, ğuruşne, hacı kemalna, polisne, atêşne, çariħna, öküzne, Kulaħlarna.

³⁹⁴ krş. Engin Gökçur, age., s. 98’de bēnlen, hırslan.

tr nlen ‘trenle’ (Van Yerli 9-23),  k zlen ‘ k zle’ (Adilcevaz 11-11), s ylan ‘suyla’ (Bitlis 9-132), ellen ‘elle’ (Erci  12-179), otobislen ‘otob sle’ (Van K resinli 9-16).

Bitlis a zında vasıta eki aykırıla ma neticesinde “+dan, +den”  ekillerinde kullanılır³⁹⁵: kızzdan ‘kızla’ (Bitlis 2-63), oTlerden, baldan ‘otlarla, balla’ (Bitlis 3-232), sipordan ‘sporla’ (Bitlis 9-70), bu dedan ‘bu dayla’ (Bitlis 2-193),  ocu ıdan ‘ ocu uyla’ (Bitlis 1-63), elden ‘elle’ (Bitlis 12-173, 15-101), d re dordan ‘trakt rle’ (Adilcevaz 6-125).

“+dan, +den” vasıta eklerinin, Bitlis a zında, ince  nl l  s zc klerde kalın  nl l   eklinin kullanılması, kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmaktadır: l redan ‘lirayla’ (Bitlis 4-75),  ividan ‘ iviyle’ (Bitlis 4-72), eldan ‘elle’ (Adilcevaz 1-83, Bitlis 2-7), elidan ‘eliyle’ (Bitlis 3-140).

Van K resinli ve Bitlis a ızlarında, kalın  nl l  s zc klere, vasıta ekinin ince  nl l   ekilleri getirilebilmektedir: bul urle ‘bulgurla’ (Bitlis 13-8),  aynanasile ‘ aynanasıyla’ (Bitlis 2-90), zopeyle ‘sopayla’ (Van K resinli 8-35).

Ayrıca daha  ok zaman adları  zerine getirilen eski vasıta ekleri az da olsa kullanılır: sabahın (Van Yerli 11-11,12), ilkbaharın (Adilcevaz 23-116),  tey n (Ahlat 10-72), baharın (Ahlat 11-35) yazın, kışın (Erci  15-170-171), d nen (Van Yerli 18-204).

1.2.2.1.1.8.E itlik Durumu (+ca, +ce, + a, + e)

Eklendi i ad t r nden s zc kle, c mlenin herhangi bir unsuru arasında kar ıla tırmaya dayalı bir e itlilik ili kisi kuran eklere e itlik eki diyoruz. B lgemiz a ızlarında e itlik eki  l   nl  T rk edeki i levine yakın bir i levde kullanılır:  atıca ‘katicı’ (Van K resinli 3-305),  p yce ‘epeyce’ (Bitlis 4-101), tezece ‘tazece’ (Van Yerli 1-43), t man a (Van K resinli 4-34),  ayince (Erci  13-210),

E itlik ekinin “+na, +ne” unsurlarıyla geni letilmi   ekilleri de vardır: g zelcene (Ahlat 11-17), temizcene (Adilcevaz 1-103).

³⁹⁵ kr . Mehmet Emin G nen, age., s. 87’de bu dadan, ehmedden, kıymadan.

1.2.2.1.2. Çokluk Eki (+lar, +ler)

Ölçünlü Türkçede olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da çokluk ekleri için ünlü uyumlarına bağlı olarak “+lar, +ler” şekilleri kullanılır³⁹⁶: corablar (Van Küresinli 13-34), mendiller (Adilcevaz 22-90), kızlar (Ahlat 1-78), qarılar (Adilcevaz 25-37), köyliler ‘köylüler’ (Adilcevaz 2-879, leyenler ‘leğenler’ (Ahlat 1-107), yemehler ‘yemekler’ (Van Küresinli 14-15), kızlar (Ahlat 14-20, erkekler ‘erkekler’ (Ahlat 1-77), bölügler ‘bölükler’ (Adilcevaz 17-8), Parmahlar ‘parmaklar’ (Adilcevaz 4-11).

Çokluk eki, sonu n, t, r, m ünsüzlerinden biri ile biten sözcüklere getirildiğinde ekin başındaki ünsüz ilerileyici benzeştirme ile n, t, r, n ünsüzlerine dönüşür³⁹⁷: günner ‘günler’ (Ahlat 16-95), adamnar ‘adamlar’ (Adilcevaz 22-52), aTTar ‘atlar’ (Van Küresinli 1-2619, zaTTar ‘zatlar’ (Van Yerli 14-38), şarTTar ‘şartlar’ (Adilcevaz 10-22, Ahlat 5-44), mumnar ‘mumlar’ (Adilcevaz 22-119), heyaTTar ‘hayatlar’ (Ahlat 16-1), bayramnar ‘bayramlar’ (Adilcevaz 22-343), SebeTTer ‘sepetler’ (Ahlat 5-71), bayannar ‘bayanlar’ (Van Yerli 1-32), davarrar ‘davarlar’ (Van Küresinli 5-16), çamurrar ‘çamurlar’ (Erciş 9-153), eTTer ‘etler’ (Bitlis 8-37, Erciş 1-158), damnar ‘damlar’ (Ahlat 1-110), bekarrar ‘bekârlar’ (Erciş 1-37), kürtdar ‘kürtler’ (Erciş 8-3), gurTTar ‘kurtlar’ (Van Yerli 22-81), errer ‘erler’ (Van Küresinli 8-197), şışner ‘şışler’ (Van Yerli 1-413).

Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında kalın ünlülü sözcüklerde ekin ince ünlülü şekli kullanılır³⁹⁸: yaşlılar ‘yaşlılar’ (Van Küresinli 1-248), paşeler ‘paşalar’ (Bitlis 9-54), hayvanner ‘hayvanlar’ (Van Küresinli 9-7), urusler ‘Rus’lar’ (Bitlis 9-20), Koyunner ‘koyunlar’ (Van Küresinli 5-7), yoller ‘yollar’ (Bitlis 2-25), kadınner ‘kadınlar’ (Bitlis 2-80).

³⁹⁶ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 123’te ağalar, gadınlar, érmanılar, ağaşlar; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 264-266’da köleler, ergişiler, köwlüler, bizler, gendiler; Engin Gökçür, age., s. 91’de Komşılar, fırçeler, köçegler, camuşlar; Mehmet Emin Gönen, age., s. 88’de arhadaşlar, igitler, bişeler, soylılar.

³⁹⁷ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 123’te düğünner, bunnar; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 264’te onnar, bunnar, islamnar, atdar, cellatdar, evlatdar, otdar; Mukim Sağır, age., s. 137’de bunnar, onnar; Engin Gökçür, age., s. 91’de aTTar, oTTar, gevenner, ziyaraTTar, Kadınнар, Kazannar, heyvannar, adamnar, göyünnar, ziyareTTer; Mehmet Emin Gönen, age., s. 88’de kadınнар, gelinner, onnar, bunnar, itder (itler).

³⁹⁸ krş. Hamza Zülfikar, agm., s. 309-313’te atasleri, kumaşleri, onleri, bunleri.

1.2.2.1.3. İyelik Ekleri

Teklik 1. şahıs (+m, +^om): Teklik 1. şahıs iyelik eki ünlüyle biten sözcüklere yardımcı ünlü almaksızın getirilir: babam (Ahlat 5-33, Bitlis 9-68), eşyam (Van Yerli 1-195), anam (Ahlat 5-33), kocam (Adilcevaz 3-3), ölüm (Van Yerli 1-102), cantam (Van Yerli 6-87), fırıncım (Erciş 5-80), balam (Adilcevaz 22-2), çarpıntım (Adilcevaz 16-34).

Bu ek ünsüzle biten sözcüklere ise yardımcı ünlü ile bağlanır. İnce ünlülü sözcüklere ekin yarı-kalın ünlülü şeklinin getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına sebebiyet vermiştir³⁹⁹: Kabağım, dalım (Van Küresinli 1-45), maaşım (Bitlis 9-60), elim ‘elim’ (Bitlis 9-164), dizim ‘dizim’ (Van Yerli 3-54), kardaşım (Bitlis 7-213), malım (Van Yerli 1-195), anılım ‘alnım’ (Van Yerli 4-17), yasinim (Van Yerli 1-169), efendim ‘efendim’ (Ahlat 9-30), evim, barhım ‘evim, barkım’ (Van Yerli 20-212), nefesim, dilim ‘nefesim, dilim’ (Van Yerli 1-14), günümi (Ahlat 14-37), düğünüm (Ahlat 15-159), dedigim (Ahlat 5-88).

Bu ekin yardımcı ünlüsü geniş-yuvarlak ünlülü bir heceden sonra benzeştirme ile genişleme yönelimi gösterir: özüm ‘özüm’ (Van Yerli 1-26), çocuğüm ‘çocuğüm’ (Adilcevaz 3-5), ölüm ‘oğlum’ (Adilcevaz 2-5, Van Yerli 22-6), toyum ‘toyum’ (Erciş 1-65), orucum ‘orucum’ (Van Yerli 4-347), yolum ‘yolum’ (Van Yerli 1-15), oğlum ‘oğlum’ (Adilcevaz 22-22, Ahlat 14-124, 15-111).

Teklik 2. şahıs (+n, +^on): Teklik 2. şahıs iyelik eki ünlüyle biten sözcüklere yardımcı ünlü almaksızın getirilir: ayilen (Van Küresinli 3-19) aran (Bitlis 9-70), göcan (Van Küresinli 5-119).

Ek, ünsüzle biten sözcüklere yardımcı ünlü ile bağlanır. İnce ünlülü sözcüklere ekin yarı kalın ünlülü şeklinin getirilmesi, kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına sebebiyet vermiştir⁴⁰⁰: canın (Bitlis 9-138), gücün (Bitlis 9-147), durumun (Bitlis 1-1), vurucun (Erciş 2-119), üsdün (Erciş 9-251), örügün (Erciş 2-119), sesin (Erciş 2-14), evin ‘evin’ (Bitlis 9-73, Erciş 3-246), dişin ‘dişin’ (Van Yerli 1-237), elin ‘elin’ (Erciş 1-10, Van Yerli 1-53), gidişin, gelişin ‘gidişin, gelişin’ (Erciş 2-121).

³⁹⁹ krş. Bedri Sarıca, agm., s. 82’de işim; Engin Gökçur, age., s. 91’de cebim, beyim, varım, Kalbim, elim.

⁴⁰⁰ krş. Bedri Sarıca, agm., s. 82’de evin; Engin Gökçur, age., s. 91’de ölin, eşin, işin, dibinde.

Ekin yardımcı ünlüsü geniş-yuvarlak ünlülü bir heceden sonra genişleme yönelimi gösterir: oğlun ‘oğlun’ (Adilcevaz 21-104), sözün ‘sözün’ (Bitlis 4-148).

Teklik 3. şahıs (+ı, +i, +u, +ü +sı, +si): Teklik 3. şahıs iyelik eki ünlü ile biten sözcüklere “+sı”, ünsüzle biten sözcüklere ise “+i” şeklinde getirilir. Ekin düz-dar-ince ünlülü olması ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur⁴⁰¹: usuli ‘usulü’ (Ahlat 16-84), başkanı ‘başkanı’ (Bitlis 9-88), turşusu ‘turşusu’ (Ahlat 16-10), arası ‘arası’ (Ahlat 15-29), çocuğı ‘çocuğu’ (Van Küresinli 3-412), güci ‘gücü’ (Adilcevaz 12-67), saçı ‘saçı’ (Bitlis 7-254), yüzi ‘yüzü’ (Adilcevaz 9-34), müdürü ‘müdürü’ (Ahlat 13-163).

Bölgemiz ağızlarında ekin kalınlık-incelik uyumuna bağlanan şekilleri de vardır: sahabı ‘sahibi’ (Van Küresinli 13-161), odası (Van Küresinli 3-177), kaya bulağı (Ahlat 2-20), geçi tükü ‘keçi tüyü’ (Van Küresinli 5-136), çocuğu (Adilcevaz 25-42), havası (Van Küresinli 13-62), can sağlığı (Adilcevaz 22-65).

Çokluk 1. şahıs (+^omız, +^omız, +^omuz, +^omüz): Ekin yardımcı ünlüsü, kalın ünlülü sözcüklerde kalınlık-incelik uyumuna bağlanırken ince ünlülü sözcüklerde çoğu zaman uyumun dışında kalmıştır⁴⁰²: büyüklerimiz ‘büyüklerimiz’ (Bitlis 1-15), dersimiz ‘dersimiz’ (Ahlat 16-97), elimiz ‘elimiz’ (Ahlat 9-28), köyümüz ‘köyümüz’ (Van Küresinli 1-214), günümüz (Ahlat 2-98), ayağımız (Ahlat 15-53), hepimiz ‘hepimiz’ (Van Küresinli 1-447), gemiklerimiz ‘kemiklerimiz’ (Van Yerli 20-129), dişimiz ‘dişimiz’ (Van Yerli 3-22), anamız (Van Yerli 14-85), evlenmemiz ‘evlenmemiz’ (Bitlis 1-54), üzümüz, gözümüz ‘yüzümüz, gözümüz’ (Erciş 9-16), günümüz (Adilcevaz 3-30), durumumuz (Adilcevaz 22-22), halımız (Adilcevaz 22-23).

Çokluk 2. şahıs (+^oz, +InIz, +UnUz): Bölgemiz ağızlarında çokluk 2. şahıs iyelik ekinde ekleşme yoluna gidilmiş, ekin başındaki n ünsüzü düşürülmüştür. Bugün Batı Anadolu ağızlarında hâlâ aktif bir şekilde kullanılan ñ geniz ünsüzü, bölgemiz

⁴⁰¹ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s.271’de gardaşı, gızı, kore, güli, közi ; Bedri Sarıca, agm., s. 82’de anası, balası; Engin Gökçur, age., s. 92’de malı, mülki , tereyağı, tut Kavudi, adi, dumanı, bığdasi, aşÇisi, ağası, eTrafi.

⁴⁰² krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 125’te güdretimiz, günümüzde, mısafirimiz; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 268-269’da kendimiz, zamanımız; Engin Gökçur, age., s. 93’te emimiz, keremiz, geçimimiz, tendirlerimiz; Sadettin Özçelik, age., s. 82’de ihtikatismiz, melmeketimize, işittigimiz, manilerimiz.

ağızlarında eklerde düşerek ortadan kaybolmuştur. Ek ünlüyle biten sözcüklere “+z”, ünsüzle biten sözcüklere ise “+ız, +ız, + ız, +uz, +üz, +üz, +üz” şekillerinde getirilir⁴⁰³: afiyetiz ‘afiyetiniz’ (Adilcevaz 21-184), diyeceğiz ‘diyeceğiniz’ (Erciş 12-225), babāz, anāz ‘babanız, ananız’ (Adilcevaz 22-141), çayız ‘çayınız’ (Adilcevaz 21-184), kepiz ‘kepiniz’ (Adilcevaz 12-12), äKmâyiz ‘ekmeğiniz’ (Van Küresinli 16-9), canız ‘canınız’ (Adilcevaz 8-54), rütbez ‘tütbeniz’ (Ahlat 9-92), soğanlarız ‘soğanlarınız’ (Erciş 16-285), evlenmez ‘evlenmeniz’ (Ahlat 1-37), köküz ‘kökünüz’ (Erciş 2-112), ömrüz ‘ömrünüz’ (Adilcevaz 16-27), gözüz ‘gözünüz’ (Adilcevaz 25-169, Bitlis 11-29).

Bölgemiz ağızlarında ölçünlü Türkçenin etkisiyle n damak ünsüzünün düşürülmeyip kullanılan şekilleri de vardır: anneniz ‘anneniz’ (Van Yerli 3-17), eviniz ‘eviniz’ (Bitlis 9-108), ikiniz ‘ikiniz’ (Erciş 10-199), eliniz ‘eliniz’ (Van Yerli 21-54), işiniz ‘işiniz’ (Adilcevaz 1-30), sesiniz ‘sesiniz’ (Adilcevaz 22-193), babanız (Erciş 11-164), emriniz ‘emriniz’ (Erciş 11-9).

Çokluk 3. şahıs (+ları, +lari, +leri): Bölgemiz ağızlarında çokluk 3. şahıs iyelik eki, ince ünlülü sözcüklere “+leri”; kalın ünlülü sözcüklere ise “+lari, +ları” şekillerinde bağlanır⁴⁰⁴: arabaları (Van Küresinli 18-50), sahapları ‘sahipleri’ (Van Küresinli 3-508), aşları (Ahlat 14-53), emekleri (Ahlat 2-122), havaları (Van Küresinli 13-84), gelecekleri (Adilcevaz 23-44), buğdālari ‘buğdayları’ (Adilcevaz 2-47), başleri ‘başları’ (Bitlis 9-52), başkanleri ‘başkanları’ (Bitlis 5-43).

1.2.2.2. Fiil Çekim Ekleri

Fiil çekim ekleri bahsinde yer alan kip ve şahıs ekleri ileride fiil kipleri konusu içinde ele alınacaktır.

⁴⁰³ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 125’te oğluz, başıza, edetizi, kövlerize; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 270’te ağaz, kölez, kuzuz, köwlüz, başiyiz; Mukim Sağır, age., s. 139’da hasdez, eliz, gitez (kıtanız); Engin Gökçur, age., s. 93’te eKmeğiz, bağrız, namusuz, davediyezi; Mehmet Emin Gönen, age., s. 89’da üşahlarız, paraz, ekrabaz, cenazaz, sözüz, eriz.

⁴⁰⁴ krş. Ahmet Buran, age., s. 61’de altunlari, gü°zlari; Mukim Sağır, age., s. 138’de gelenneri, arabaları, gelinneri, tarlaları; Engin Gökçur, age., s. 93’te delikleri, yapTıhlari; Mehmet Emin Gönen, age., s. 89’da üşahları, sahapları, oralari, eşyeleri, cevüzleri, gözleri, ühleri “yükleri”.

1.2.3. SÖZCÜK TÜRLERİ

1.2.3.1 Adlar

Bölgemiz ağızlarında adları incelediğimizde ölçünlü Türkçeden ayrılan birtakım hususlar ortaya çıkmaktadır. Bu hususlar:

1) Sonu dar-yuvarlak ünlü ile biten bütün adlardaki ünlüler, sistemli bir şekilde düz-dar-ince ünlüye dönüşür⁴⁰⁵: komşi ‘komşu’ (Bitlis 2-609, çatı ‘çatı’ (Van Küresinli 8-2), Toli ‘dolu’ (Bitlis 9-57), karşı ‘karşı’ (Bitlis 9-56), üti ‘ütü’ (Bitlis 2-172), doği, batı ‘doğu, batı’ (Adilcevaz 2-21), türki ‘türkü’ (Erciş 1-22).

2) Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında ad türünden sözcüklerin genellikle ikinci hecelerindeki düz-geniş-kalın ünlüler, düz-geniş-ince ünlüye dönüşür⁴⁰⁶: tarle ‘tarla’ (Bitlis 1-26), çarşembe ‘Çarşamba’ (Bitlis 9-149), masref ‘masraf’ (Bitlis 9- 112), adem ‘adam’ (Bitlis 9-73), taħde ‘tahta’ (Bitlis 1-85), orte ‘orta’ (Bitlis 9-121), paşe ‘paşa’ (Bitlis 9-4), burse ‘Bursa’ (Bitlis 9-42), Koce ‘koca’ (Van Küresinli 5-117), bayrem ‘bayram’ (Van Küresinli 5-183).

3) Bölgemiz Bitlis, Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında, alınma sözcüklerdeki ad türünden sözcüklerde ayınlı ünlüler yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bu ünlülerin kullanımı derleme bölgemizin güneyindeki ve batısındaki Van ve Erciş ağızlarında azalmaktadır⁴⁰⁷: kana ‘at ‘kanaat’ < Ar. kana ‘at (Ahlat 16-104), ‘acız ‘aciz’ < Ar. āciz (Ahlat 13-182, Bitlis 1-2), ta ‘ziye ‘taziye’ < Ar. ta ‘ziye (Bitlis 1-65, 3-173), ‘alım ‘alim’ < Ar. ālim (Bitlis 7-182, 10-51), cum ‘eT ‘cemaat’ < Ar. cemā ‘at (Bitlis 4-192), v ‘ēz ‘vaaz’ < Ar. va ‘ z (Bitlis 10-33), fir ‘ewun ‘firavun’ < Ar. fir ‘avn (Bitlis 4-201), mu ‘eyene ‘muayene’ < Ar. mu āyene (Bitlis 4-25), se ‘eT ‘saat’ < Ar. sā ‘at (Bitlis 12-94), mı ‘in ‘muin’ < Ar. mu ‘ in (Bitlis 8-85), ‘irfan ‘irfan’ < Ar. ‘irfān (Bitlis 10-209), ‘ihtiyac ‘ihtiyāc’ < Ar. ‘ihtiyāc (Ahlat 5-62).

⁴⁰⁵ krş. Engin Gökçur, age., s. 93’te Kapi, baci, avçi, ğuti, Kuyi.

⁴⁰⁶ krş. Engin Gökçur, age., s. 94’te torbe, yumurte, limonete, sobe, arebe, yarme, bace, ayren.

⁴⁰⁷ krş. Engin Gökçur, age., s. 94’te ‘emeliyet, ‘emeleliḡ, ‘ebdilkıfāl, ‘eşirat, ‘eḡd, ‘elī.

1.2.3.2 Sıfatlar

1.2.3.2.1. Niteleme Sıfatları

Adların önüne gelerek onları durum yönünden niteleyen sıfatlardır: herli işler (Adilcevaz 22-2), yerli insanlar (Bitlis 9-51), kötü işlig (Bitlis 9-40), kırık kol (Ahlat 14-93), eski zaman (Bitlis 9-136), eski insanlar (Bitlis 9-51), eski arvatler (Bitlis 9-78), son zaman (Bitlis 9-65).

1.2.3.2.2. Belirtme Sıfatları

1.2.3.2.2.1. Soru Sıfatları

Bölgemiz ağızlarına kullanılan soru sıfatları nasıl, hanki, hansı, hangi, kaç v.b. sözcüklerdir: nasıl iş (Bitlis 4-92), hanki Kumaşı (Van Yerli 5-72) kaç gün (Van Küresinli 12-105), hansı burhan (Erciş 15-252), hangi yemeği (Adilcevaz 6-43).

1.2.3.2.2.2. İşaret Sıfatları

Bölgemiz ağızlarında ölçünlü Türkçede kullanılan işaret sıfatları kullanılır: bu işleri (Adilcevaz 6-147) şu otları (Ahlat 5-114), o gelin (Erciş 23-24), o zaman (Bitlis 9-13), obiri gün, öteki gün (Van Küresinli 6-18), obir ağ (Van Yerli 22-237), oTeki bölühler (Van Küresinli 13-99), o ceza (Bitlis 9-56), obiri dünya (Van Küresinli 3-496), öbür murat (Van Yerli 24-44), obiri cehan (Erciş 8-41).

1.2.3.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Bölgemiz ağızlarında kullanılan belirsizlik sıfatları ölçünlü Türkçede kullanılan sıfatlarla aynıdır: heçbi şey (Bitlis 9-22), bi kere (Bitlis 9-37), birkaç uşagım (Ahlat 2-76), bazı zaman (Bitlis 8-352), bazı sefer (Van Yerli 18-218), bütün vanlılar (Van Yerli 4-184), birkaç tene vanni (Van Yerli 4-198).

1.2.3.2.2.4. Sayı Sıfatları

1. Asıl Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatları ses değişmeleri ile şekil bakımından çeşitlilik gösterir: gırmi gün (Bitlis 4-31), iki eymeg (Bitlis 9-122), iki kuti (Bitlis 9-47), altı kız, altı erkek (Bitlis 2-4), bi cüt (Bitlis 9-40).

2. Sıra Sayı Sıfatları

Sıra sayı sıfatları ölçünlü Türkçede olduğu gibi sayı adlarına “+°nci” yapım ekinin getirilmesi ile elde edilir: birinci mangadayam (Ahlat 9-42), yüz otuzuncu piyade alayı (Van Küresinli 12-56), dördüncü senesi (Van Küresinli 1-409), kırhıncı piyade alayında (Bitlis 6-1), beşinci kat (Erciş 12-99).

3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Üleştirme sayı sıfatları, sayı adlarına “+ar, +er; +şar, +şer” yapım eklerinin getirilmesiyle oluşur: üçer tene patatéz (Bitlis 1-27) birer torba (Van yerli 16-10) beşer kuruş (Erciş 9-26) yarımşar kilo (Van Yerli 5-113).

4. Kesir Sayı Sıfatları

Kesir sayı sıfatları sayı adlarına “+da, +de” eki getirilerek oluşur. Ayrıca kesir sıfatları için başka şekiller de kullanılır: yüzde bi çorab (Bitlis 15-237), iki biçuğ kağıt (Bitlis 3-4).

1.2.3.3. Zarflar

Bölgemiz ağızlarında zarf olarak kullanılan sözcükler ölçünlü Türkçeden farklı bir durum göstermez. Sıfatların büyük bir kısmı zarf olarak da kullanılır. Zarf türündeki sözcükler ya doğrudan doğruya zarf olarak kullanılan sözcüklerdir ya da isimlerden ve

sıfatlardan türetme ekleri ile kurulmuşlardır. Belli başlı zarfları türlerine göre şu alt başlıklara ayırabiliriz:

1.2.3.3.1. Yer- Yön Zarfları

Eylemin işaret ettiği hareketin başladığı, sürdüğü veya sonuçlandığı yeri belirten yer-yön zarfları ölçünlü Türkçedeki kullanımlarından pek farklılık göstermezler:

heyaTTa duman içeri vèrmi ha (Bitlis 7-233).

hem de yuḥari gididih oriya (Van Yerli 17-79).

giTdım yarın evine, dèmedi çıḫ yuḥari (Van Yerli 1-34).

ayaḫçadan yèndin aṣaḡi (Adilcevaz 2-24).

bir ayaḡını geri biraḫdi, birini ileri (Van Küresinli 7-299).

adamın malını veyahuT tandır evise insanını alıllardi içeri (Ahlat 9-181).

dişari sermezdi (Bitlis 10-33).

1.2.3.3.2. Zaman Zarfları

Bölgemiz ağızlarında ölçünlü Türkçede kullanılan zaman zarflarının yanında farklı örneklerin de kullanıldığını görüyoruz:

è dünən aḫşam ikide geTdiler (Adilcevaz 19-142,143).

öylen öterdi (Van Yerli 5-337).

evelde inzırab çoḫdi (Ahlat 1-23).

durna baharın gelır (Van Küresinli 12-115).

o boḡayarpaḡını dünən benim yègen topliyidi (Van Yerli 18-204).

şimdi de ginen altı aylıḫ Pēnırımızi yaparıḫ (Bitlis 2-96).

baḫ, bayaḫ oḡlan açmışdi (Adilcevaz 6-43).

a himdi üç oḡlüm da başımdalar (Adilcevaz 22-20).

ula dün deyèl öteyın men gelmişdım (Erciş 16-139-140).

tèz çıḫdi (Van Küresinli 3-552).

bu ikeden bir geli (Van Küresinli 4-15).

ama imdi daha bitıb (Van Küresinli 5-37).

yazın yiyeller, kışın yiyeller (Erciş 15-170-171).

bèynim bugün èle zoḠḠuldir (Van Küresinli 2-15-16).

himdi onnan da sora öküz arabasına cécım çekellerdi (Ahlat 1-162).

oni baharın aTdıh çüfTe (Ahlat 11-35).

öteyın elime bi tebriK gēşdi (Ahlat 10-72).

bayaḥ bize geldi iskender emmi (Ahlat 10-123).

ê imdi yoḥ babam (Adilcevaz 22-36).

onlari bēle ilkbaharın çihar (Adilcevaz 23-116).

aḥşammen yapirem çayı (Erciş 1-65).

eveli Kazyāḡi dışardan gelirdi (Van Yerli 11-34).

onnan sora sabahın ḡaḡardıḡ (Van Yerli 11-11,12).

ê hindi de kıyardım (Adilcevaz 22-86).

sabahnan aşdım (Ahlat 14-132).

baḡ bu ercan bi günece bi adam gēTdı (Van Küresinli 8-59).

malaTya sevgiyāti haman hazırlıḡını görsün (Erciş 9-39, 40).

evela odanın içinde yapıdım (Adilcevaz 2-77).

ben vannan dün geldım (Adilcevaz 2-102).

öteyın gōTdı (Adilcevaz 1-122).

bi tene de bugün yaPdıḡ ginen (Bitlis 2-99).

men de dünen çorTi aşı yapmışdım (Erciş 14-7).

hindi ehmeg yapılar (Adilcevaz 25-173).

haman onner geçerdiler yaTmaḡe (Bitlis 6-38, 39).

dehe durmadım (Ahlat 15-119).

kēceleyın gelurdiler (Bitlis 12-64).

evvelce mesela ben berberlik de yaPmişım (Erciş 3-204).

evela odanın içinde yapıdım (Adilcevaz 2-77).

dünen yoḥ ötegün gelmişdi (Ahlat 10-74).

evelde su yoḡdi (Ahlat 1-84).

evelce denizde rahaTlıḡ vardi (Van Yerli 20-178).

1.2.3.3. Nitelik Zarfları

Nitelik zarfları eylemin işaret ettiḡi hareketin niteliḡini belirtmekte kullanılır. Nitelik belirten sözcüklerin dışında adların eşitlik, ayrılma, bağlama hâllerine konulmuş nitelik belirten sözcüklerle oluşturulur:

çoḥ da güzel olurdi (Bitlis 1-22).

wala güzel çalışiyem (Bitlis 9-129).

ķuruduni güzelcene ezersen (Adilcevaz 23-102).

têz têt yapın (Ahlat 2-153).

iyicene çıġnardılar (Van Yerli 6-142).

bu artıḥ òle gözlerine geliyor (Bitlis 2-50).

gizlím gidiyih (Van Yerli 22-241).

arḥesice giT, Qáyıb olmasın (Van Küresinli 8-11).

è he işde, èle diyirem men de (Adilcevaz 3-6).

özũme èle boşũna böyümüşem (Erciş 15-201).

bi hızlan ġaçi (Erciş 2-286).

su gelír aḥmaynan, ne olur baḥmaynan, çirkin güzel olur mi, çoḥ altın taḥmaynan (Erciş 2-45)?

èyicene yanardi (Ahlat 14-117).

ķardaşım hayatımız bõle ġeşdi (Adilcevaz 14-7).

hele kòtek de yiyilerdi üsdüne artıḥlama (Ahlat 15-170).

o yana bu yana èle zornan da aldım (Adilcevaz 12-15).

1.2.3.3.4. Nicelik zarfları

Bölgemiz ağızlarında kullanılan nicelik zarfları ölçünlü Türkçede kullanılan nicelik zarflarından şekil deġişikliğinin dışında fonksiyon olarak farklılık taşımaz:

pek sahab olmiler (Bitlis 9-136).

çoḥ da güzel olurdi (Bitlis 1-22).

şimdi daha èyidü (Bitlis 9-56).

çoḥ gezidum orteluġi (Bitlis 9-84).

bu yol moli èpèyi doldurdũm (Ahlat 1-118).

èpèy dinnetmiş (Erciş 11-5).

1.2.3.3.5. Soru Zarfları

Bölgemiz ağızlarında ölçünlü Türkçede kullanılan soru zarflarının yanında farklı örneklerin de kullanıldığını görüyoruz:

ķışlenin arvatleri niye şişman olmile (Bitlis 9-133)?

niye sordın (Bitlis 3-207)?

nêce uçaḥnan uçılar (Ahlat 2-136)?

gençlerimiz niye kötü olsun (Bitlis 9-89)?

babannan ben nêce tanışdım (Adilcevaz 22-40-41)?

ama şimdi nêce annataḥ (Ahlat 1-37,38)?

sen kıza nasıl fısıldiyisen (Bitlis 15-110)?

1.2.3.4. Zamirler

Zamirler, varlıkları değişik yönlerden (temsil, işaret, soru vb.) karşılayan sözcüklerdir. Bölgemiz ağızlarında kullanılan zamirler gerek yalın hâlleri ve gerekse de çekim esnasında almış oldukları durumlarla ölçünlü Türkçeden bazı yönlerden farklılıklar gösterirler. Bölgemiz ağızlarında kullanılan belli başlı zamirler ve bunların türleri aşağıda belirtilmiştir:

1.2.3.4.1. Kişi Zamirleri

Azerbaycan Türkçesinin etkileşim alanı içersinde yer alan bölgemiz ağızlarının ölçünlü Türkçeden ayrılan diğer bir yönü de teklik I. ve II. şahıs zamirlerinin kullanım şeklidir. Azerbaycan Türkçesinde ünlüsü akıcılaşan teklik 1. şahıs zamiri “men” şeklinde kullanılır. Bölgemiz ağızlarında da teklik 1. şahıs zamiri için “ben ve men” sözcükleri kullanılır. Teklik 1. şahıs zamirinin yönelme hâli çekiminde de ölçünlü Türkçeden ayrılan kullanımlar göze çarpmaktadır. Erciş, Ahlat, Adilcevaz ve Bitlis ağızlarında teklik 1. şahıs zamirinin yönelme çekiminde “mā, man, mān, bana, mana” şekilleri kullanılırken Van Küresinli ağızında “bene, mene” şekilleri kullanılmaktadır. Aynı durum teklik 2. şahıs zamiri için de geçerlidir. Bitlis, Ahlat, Adilcevaz ve Erciş ağızlarında teklik 2. şahıs zamiri için, “sā, san, sān, sana” şekilleri kullanılırken Van Küresinli ağızında “sana, sene” şekilleri kullanılmaktadır⁴⁰⁸: Şahıs zamirlerinin yönelme

⁴⁰⁸ krş. Ahmet Buran, *AAİÇE*, s. 147-151’de baḡ (Erzincan Kemaliye), saan (Elazığ /Baskil), seen (Kars/Arpaçay), sān (Elazığ /Ağın); Engin Gökçur, age., s. 106’da mene, bene, sene; İrfan Öztürk, age., s. 40’ta man, san; Mehmet Emin Gönen, age., s. 90’da man, san.

çekiminde kullanılan mene, sene şekilleri Azerbaycan Türkçesinde⁴⁰⁹ ve diğer doğu grubu ağızlarında da kullanılır⁴¹⁰.

Teklik 1. şahıs

Yalın durum: ben (Bitlis 9-81), men (Ahlat 14-76, Bitlis 9-30, Van Küresinli 15-47).

Belirtme durumu: meni ‘beni’ (Ahlat 1-87, 1-88, 14-123, Bitlis 9-25, 9-38, 9-45, 9-152), mǎnı ‘beni’ (Van Küresinli 8-116).

İlgi durumu: mením ‘benim’ (Bitlis 1-93, 9-25, 9-153, Erciş 1-66, Van Küresinli 15-47), bením ‘benim’ (Bitlis 3-180), mǎím ‘benim’ (Van Küresinli 7-46).

Yönelme Durumu: bene ‘bana’ (Van Küresinli 2-150, 15-76), mǎ ‘bana’ (Bitlis 10-149, 15-1, Erciş 2-300), mene ‘bana’ (Van Küresinli 2-175, 3-221, 13-225, 16-5), man ‘bana’ (Adilcevaz 13-73, Ahlat 1-154, 2-108, 14-34, 15-94, Bitlis 5-17, 9-40, 9-45), mǎn ‘bana’ (Erciş 11-44), bǎn ‘bana’ (Erciş 11-152), mana ‘bana’ (Adilcevaz 1-78, Bitlis 4-55, 5-12, Van Yerli 4-170, 9-15), bana (Bitlis 9-89, 9-112), bane ‘bana’ (Bitlis 1-50, 4-189).

Bulunma durumu: mende ‘bende’ (Van Yerli 22- 176).

Ayrılma durumu: mennen ‘benden’ (Adilcevaz 1-8, Ahlat 5-86, 9-75, 15-152, Erciş 2-84), menden ‘benden’ (Van Yerli 11-64), bennen ‘benden’ (Adilcevaz 4-65, Bitlis 7-101).

Teklik 2. şahıs

Yalın durum: sen (Bitlis 9-30, 9-77).

Belirtme durumu: seni (Bitlis 9-77, 9-87).

İlgi durumu: senín ‘senin’ (Adilcevaz 2-13, Ahlat 14-148, Bitlis 9-135, Van Yerli 3-1), sǎín ‘senin’ (Van Küresinli 7-46).

Yönelme durumu: sana (Ahlat 15-15), sǎn ‘sana’ (Adilcevaz 3-1, Bitlis 9-80), san ‘sana’ (Adilcevaz 22-1, Ahlat 1-40, 14-34, Bitlis 9-40, Erciş 1-70), sene ‘sana’ (Van Küresinli 1-166, 13-150), sa ‘sana’ (Adilcevaz 6-170).

Bulunma durumu: sende (Van Küresinli 14-222).

⁴⁰⁹ bkz.: Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 200’de mǎnǎ, sǎnǎ.

⁴¹⁰ bkz. Ahmet Buran, *AAİÇE*, s. 147’de dedim bu süt sağmayı bene öğretsene. (Ağrı, AğYA); bene uzah (Kars/Susuz/Kırçıçeği, KİA.).

Ayrılma durumu: sennen ‘senden’ (Ahlat 1-65, 14-34, 15-137, Bitlis 4-147, Van Yerli 9-16).

Teklik 3. şahıs

Yalın durum: o (Van Yerli 1-17, Van Küresinli 3-279).

Belirtme durumu: oni ‘onu’ (Van Yerli 4-110), onu (Van Küresinli 3-146)

İlgi durumu : onun ‘onun’ (Adilcevaz 22-4, Erciş 1-9).

Vasıta çekimi: onunle ‘onunla’ (Bitlis 1-54).

Yönelme durumu: one ‘ona’ (Van Küresinli 15-85).

Bulunma durumu: onde ‘onda’ (Bitlis 7-22).

Ayrılma durumu: onnan ‘ondan’ (Bitlis 9-133).

Çokluk 1. şahıs

Yalın durum: biz (Ahlat 2-45), bíz ‘bizim’ (Bitlis 9-11, 9-71, Van Küresinli 1-2, 5-194).

İlgi durumu: bízim ‘bizim’ (Bitlis 9-77), bizím ‘bizim’ (Adilcevaz 22-35, Ahlat 2-139, Bitlis 9-59).

Belirtme durumu: bızı ‘bizi’ (Bitlis 14-14).

Yönelme durumu: bíze ‘bize’ (Adilcevaz 16-49).

Bulunma durumu: bizde (Van Yerli 4-30), bízde (Van Yerli 11-30).

Ayrılma durumu: bizdan ‘bizden’ (Bitlis 2-21), biznen ‘bizden’ (Erciş 7-85).

Çokluk 2. şahıs

Yalın durum: siz ‘siz’ (Adilcevaz 15-34, Bitlis 9-17), sizler ‘sizler’ (Bitlis 3-112),

İlgi durumu: sizín ‘sizin’ (Ahlat 14-42, Bitlis 13-20) sizín ‘sizin’ (Adilcevaz 22-35).

Belirtme durumu: sízi ‘sizi’ (Van Yerli 3-2)

Yönelme durumu: síze ‘size’ (Erciş 16-174),

Bulunma durumu: sizde ‘sizde’ (Bitlis 7-271, Erciş 16-127)

Ayrılma durumu: sizden ‘sizden’ (Adilcevaz 13-16)

Çokluk 3. şahıs

Yalın durum: onlar (Erciş 3-216), onnar ‘onlar’ (Ahlat 14-42, Van Yerli 1-96), onler ‘onlar’ (Bitlis 1-41).

Belirtme durumu: onnari ‘onları’ (Van Yerli 1-120).

İlgi durumu: onların (Erciş 3-169, 8-44), onların ‘onların’ (Van Yerli 1-149).

Vasıta çekimi: onnarna ‘onlarla’ (Van Yerli 6-99).

Yönelme durumu: onlara (Erciş 4-29), onnara ‘onlara’ (Van Yerli 1-102).

Bulunma durumu: onnarda ‘onlarda’ (Van Yerli 1-96).

Ayrılma durumu: onlardan (Adilcevaz 11-63), onnardan ‘onlardan’ (Van Yerli 6-48).

Dönüşlülük Zamirleri

Bölgemiz ağızlarında dönüşlülük zamiri için “kendi ve öz ” sözcükleri kullanılır. “öz” dönüşlülük zamiri Azerbaycan Türkçesinde de kullanılır⁴¹¹: Türkiye Türkçesinde “kendi” şeklinde kullanılan dönüşlülük zamirinin bölgemiz ağızlarında ünsüzü ötümlüleşmiş şekilleri de vardır:

özüm (Ahlat 1-22, Van Yerli 22-125), özümü (Van Yerli 1-27).

özüne (Van Yerli 18-113), özüne (Bitlis 3-30).

özi (Van Küresinli 4-464).

özümüz (Adilcevaz 19-1 Van Yerli 1-227).

özümüze (Van Yerli 17- 99), özümüzle (Van Yerli 1-229).

özüz (Van Yerli 1-278).

gendim (Van Küresinli 5-83), Kendim (Van Küresinli 5-154), kendim Van Küresinli 9-75).

kendin (Van Küresinli 15-82), kennin (kendin) (Ahlat 7-95).

gendi (Van Küresinli 6-66), Kendi (Van Küresinli 6-67), Kendisi (Van Küresinli 6-70),

gendisi (Van Küresinli 5-91), gendisini (Erciş 3-27), gendisine (Van Küresinli 12-127).

gendimiz (Bitlis 4-114, Van Küresinli 5-126), Kendimiz (Van Küresinli 5-155).

kendize (Van Küresinli 8-196).

kendilerine (Van Küresinli 6-127).

⁴¹¹ krş. Ahmet Buran- Ercan Alkaya, age.,” s. 62’de özüm, özün, özü.

1.2.3.4.2. İşaret Zamirleri:

Bölgemiz ağızlarında işaret zamirleri için kullanılan şekiller ölçünlü Türkçedeki şekillerin aynısıdır:

Teklik 1. şahıs:

buni ‘bunu’ (Adilcevaz 3-67, Ahlat 15-26, Bitlis 9-90, 9-93), burde ‘burada’ (Bitlis 9-17, 9-99), bîrdan ‘buradan’ (Bitlis 9-3), bunnan ‘bununla’ (Adilcevaz 25-3), bureye ‘buraya’ (Bitlis 9-96), bunun (Ahlat 14-142), bureye ‘buraya’ (Bitlis 9-19).

Teklik 2. şahıs:

şu (Bitlis 7-10), şunun (Bitlis 7-304), şuni ‘şunu’ (Bitlis 7-73), şune ‘şuna’ (Bitlis 8-422).

Teklik 3. şahıs:

oni ‘onu’ (Ahlat 2-81, 14-40), one ‘ona’ (Van Küresinli 15-85), orde ‘orada’ (Bitlis 9-159) ordan ‘oradan’ (Bitlis 9-3), onde ‘onda’ (Bitlis 9-2), oreye ‘oraya’ (Bitlis 9-16), öbîri ‘öbürü’ (Van Yerli 24-38), obiri ‘öbürü’ (Van Yerli 5-162), obîrsi ‘öbürü’ (Adilcevaz 22-11).

Çokluk 1. şahıs:

bunnar ‘bunlar’ (Ahlat 1-47, Erciş 1-19), bunler ‘bunlar’ (Bitlis 9-54), bînnere ‘bunlara’ (Bitlis 9-47), bunner ‘bunlar’ (Bitlis 9-18), bînnerîn ‘bunların’ (Bitlis 9-46), bunlerle ‘bunlarla’ (Bitlis 1-17).

Çokluk 2. şahıs:

şunnar ‘şunlar’ (Ahlat 4-5).

Çokluk 3. şahıs

onnar ‘onlar’ (Ahlat 14-42, Van Yerli 1-96), onler ‘onlar’ (Bitlis 1-41).

1.2.3.4.3. Belirsizlik Zamirleri

Nesneleri belirsiz bir şekilde temsil eden bu tür sözcüklerin çoğu iyelik eki almış belirsizlik sıfatlarıdır: başgalari ‘başkaları’ (Van Küresinli 13-45), heresi (Adilcevaz 16-12, Van Yerli 1-164), hePi (Bitlis 9-6, 9-53), hePPi ‘hepsi’ (Bitlis 9-5), herkes (Bitlis 1-82), heremíz (Adilcevaz 16-49), hepímiz ‘hepimiz’ (Van Küresinli 3-423), çoĥi ‘çoĥu’ (Van Yerli 17-15), çoĥi ‘çoĥu’ (Adilcevaz 23-136, 24-62), hebsi ‘hepsi’ (Adilcevaz 25-128, Bitlis 1-77), kimísi ‘kimisi’ (Ahlat 9-28), bazısı ‘bazısı’ (Ahlat 1-87).

1.2.3.4.4. Soru Zamirleri

İnsanlar için (kim) diĥer varlıklar için (ne) sözcükleri ve bunların çekimli şekilleri ölçünlü Türkçede olduĥu gibi bölgemiz ağızlarında da soru zamiri olarak kullanılmaktadır. Ayrıca hangi ve kaç soru sıfatlarının iyelikli ve hâl çekimli şekilleri de soru zamiri olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Azerbaycan Türkçesinde bolca kullanılan hara ‘nere’ sözcüğü de bölgemizde kullanılan diĥer soru zamirlerindendir:

kím ‘kim’ (Bitlis 9-98)?

kímín ‘kimin’ (Bitlis 4-86)?

ne içisen ‘ne içiyorsun’ (Bitlis 9-145)?

nèreye ‘nereye’ (Bitlis 9-78)?

daha ne diyím ‘daha ne diyeyim’ (Erciş 1-3)?

haraya gidirsíz ‘nereye gidiyorsunuz’ (Ahlat 3-1)?

haraya ‘nereye’ (Van Yerli 4- 197)?

haraya gidisen ‘nereye gidiyorsun’ (Van Küresinli 9-251)?

kız hardasız ‘kız neredesiniz’ (Erciş 14-4)?

hardasan sen ‘neredesin sen’ (Erciş 16-27)?

hardan geliler ‘nereden geliyorlar’ (Ahlat 2-160)?

menem ne getír ‘bilmiyorum ne getir’ (Adilcevaz 22-119)?

menem neler ‘bilmem (daha) neler’ (Adilcevaz 22-90)?

kíme ‘kime’ (Bitlis 9-113)?

hanki tèz geldise şali onun boynúna bağlardılar ‘hangisi erken geldiyse şalı onun boynuna bağlardılar’ (Van Yerli 25-135).

kínnen ‘kimden’ (Ahlat 9-70)?

neyín ‘neyin’ (Bitlis 9-28)?

1.2.3.5. Edatlar

Edatlar dilde tek başlarına bir anlam ifade etmeyen, tek başlarına kullanılamayan söz, sözcük grubu ve cümle gibi birimlerde kullanılıp onlara değişik anlam katmanları yükleyen sözcük türleridir. Bu nedenle edatlar cümle içerisinde ya ad türünde bir sözcüğe ya da bir fiile bağlanma gereği duyar. Edatlar kullanılış tarzları ve görevleri bakımından üç grupta incelenir:

1.2.3.5.1. Çekim Edatları

Çekim edatları bir adla kullanılarak o adı yer, yön, zaman, miktar, şekil, tarz, gibi yönlerden niteleyen birimlerdir. Çekim edatlarını kullanılışlarına ve işlevlerine göre olmak üzere iki grupta incelemeyi uygun gördük:

1.2.3.5.1.1. Kullanılışlarına Göre Çekim Edatları

1.2.3.5.1.1.1. Yalın Hâl ile Birleşenler

Bölgemiz ağızlarında kímín, kimi ‘gibi’, içün ‘için’, +nan, +dan, +na, +ne edatları adların yalın hâlleriyle kullanılırlar:

dëmeg onun gözüne cenevar kímín görûnür (Erciş 7-38).

kiçüyem ha torûnûm kimi (Ahlat 2-137, 138).

katırciler iki eymeg içün çalışidiler (Bitlis 9-122).

seKiz sene şey yaPdım bunnardan yatahlara sarmağ içün (Van Yerli 4-122).

trënne ‘trenle’ (Ahlat 5-24), elden ‘elle’ (Bitlis 12-173, 15-101), dîreKdordan ‘traktörle’ (Adilcevaz 6-125).

1.2.3.5.1.1.2. İlgî Hâli ile Birleşenler

Bölgemiz ağızlarında “içín, içün ‘için, gibi’” edatları adlara ilgi hâliyle bağlanır. onun gibidi (Bitlis 2-3).

yanë mením gibi adamlere melur diyerler (Bitlis 8-490).

onun için gurk yatmazlar (Ahlat 17-30)

bunnaı senin için söyledim. (Van Küresinli 5-200)

1.2.3.5.1.1.3. Yönelme Hâli ile Birleşenler

karşı ‘karşı’, kaden ‘kadar’, doğru ‘doğru edatları edatlara yönelme hâli ekiyle bağlanır:

nazar, wala nazara karşı dua oğunur (Erciş 6-44).

son güze kaden bütün mesrafımızi yaperduğ (Bitlis 4-121).

diyi çarşıye doğru gelirem (Bitlis 7-326).

1.2.3.5.1.1.4. Ayrılma Hâli ile Birleşenler

Bölgemiz ağızlarında başka ‘başka’, kelli ‘beri’, ötürü gibi edatlar adlara ayrılma hâliyle bağlanır.

vanda esKiden bele tezegden başKa bi şey yahmazdı. (Van Yerli 9-43)

o günden kelli bilmirem ne vaht gülmüşü (Erciş 3-21).

mülkden ötürü deva et (Bitlis 3-148).

1.2.3.5.1.2. İşlevlerine Göre Çekim Edatları

1.2.3.5.1.2.1. Yer ve Yön Bildiren Edatlar

Adları eylemlere yer ve yön bildiren sözcüklerle bağlayan “doğri, sari, dışari, içeri” gibi edatlardır:

wile ona sari gëTdi (Erciş 16-138).

tatvannan artık sılaya doğru geldik işde (Ahlat 5-25).

senelernen evden dışari çıhmazdılar (Van Yerli 1-139).

1.2.3.5.1.2.2. Zaman Bildiren Edatlar

Adları eylemlere zaman yönünden bağlayan doğru, kaden, sora, kádár gibi edatlardır:

aha onnan sora lastik çıldı yané (Ahlat 5-43).

öyle yemeyini de oraya atacağdım sa'baha kádár (Ahlat 13-48).

é güz olúrdi mesela kışa doğru bir iki heyvan keserdih (Bitlis 2-14).

1.2.3.5.1.2.3. Benzerlik Bildiren Edatlar

Bir varlığı başka bir varlığın güçlü veya zayıf yönü ile ifade eden edatlardır:

köse kimi, yüze bağ (Van Küresinli 1-33).

padişah gibi (Bitlis 1-23).

bey gibi yaşaram (Van Yerli 4-155).

çölmek kimi yapardiler (Erciş 9-157).

é şey kímín bële dōşirler (Adilcevaz 1-106).

süd kibi (Ahlat 12-39).

maşalla demír kímiyim (Bitlis 3-251).

daş olduğı kimín dönerdi (Adilcevaz 2-59).

o zamanın başlıhlari biraz dedigim kimi şimdiki kímín deyél (Van Küresinli 13-155).

daş kímín (Erciş 1-106).

başım ağrır baş kibi (Van Yerli 1-42).

hindikiler kimi mi (Ahlat 14-20)?

1.2.3.5.1.2.4. Yaklaşma, Amaç ve Neden Bildiren Edatlar

Bu gruptaki edatlar çoğunlukla bir eylemin yapılış amacını, nedenini, tarzını belirtirler:

enerji kimse olmadığı_çün patladı (Ahlat 16-159).

bisardan sari diyirem gorbağor ola buni çıhardani (Ahlat 15-177).

sipor için onnari vırduh (Bitlis 9-72).

onun Çin yapırır (Adilcevaz 22-288).

bu geldi, girdi içeriye ki meni grmeg için (Adilcevaz 22-60).

1.2.3.5.1.2.5. Uzaklaşma, Ayrılık, Başkalık ve Sonuç Bildiren Edatlar

Bu gruptaki edatlar da çoğunlukla bir varlığın diğerk varlıktan ayrılan yönünü belirtir:

hesirden başka bi şey yohdi. (Adilcevaz 25-79)

ömlek dışında şey torpağ anağ yemek için. (Ahlat 2-55)

1.2.3.5.1.2.6. Birliktelik ve Araç Bildiren Edatlar

Eylemin hangi vasıta ile yapıldığını belirten edatlardır:

ğeredin bile giTdiğ eve (Van Küresinli 1-82).

kaşuğla, elimle (Adilcevaz 22-187), bözile (Bitlis 3-238), öküzle, heyvanla (Ahlat 11-14), imentonan (Bitlis 9-130), laynonnan (Bitlis 7-304), teşiynen (Van Küresinli 1-68), trenlen (Van Yerli 9-23), öküzlen (Adilcevaz 11-11), süylan (Bitlis 9-132), ellen (Erciş 12-179), otobislen (Van Küresinli 9-16), aşığne (Van Küresinli 12-163), yemeglerne (Bitlis 2-122).

1.2.3.5.1.2.7. Karşılaştırma, Nitelik ve Nicelik Bildiren Edatlar

Aralarında benzerlik ya da farklılık bulunan iki veya daha fazla kavramı birbirine izafe ederek belirten edatlardır:

kıçuklerin bėyöglerine karşı walle şimdi eyidür (Bitlis 9-56).

mısafire karşı çoğ iyidırlar (Bitlis 13-50).

devinni, imrenileceğ kadar şanslı olan (Erciş 15-195).

durume göredi (Bitlis 2-100).

1.2.3.5.1.2.8. Sınırlandırma Bildiren Edatlar

Yapılan eylemin sınırlarını belirleyen edatlardır:

eskiden wala han bu kádár üşah çarşıye gelemezdi (Bitlis 9-57).

ne dızdıze edisen wılen ağılyisen bu Káda (Van Küresinli 8-16).

1.2.3.5.2. Bağlama Edatları

Söz içinde iki sözcüğü, eş değerde iki cümleyi, iki yargıyı bağlayan kelimelere bağlama edatı adını veriyoruz. Bölgemiz ağızlarında kullanılan bağlama edatlarını kullanım alanlarına göre aşağıdaki şekilde sınıflandırdık:

1.2.3.5.2.1. Sıralama Edatları

Bölgemiz ağızlarında çok kullanılan ulama ve kuvvetlendirme edatlarıdır. Ölçünlü Türkçede kullanılan fonksiyonlarından farklı bir durum göstermezler.

damarrarnan gemikler (Erciş 1-158)
 mennen bu (Van Küresinli 1-164)
 saznan def (Adilcevaz 11-70)
 mennen herif geTdik. (Adilcevaz 9-7)
 tilkiden tawuh (Bitlis 14-19)
 babannan ben (Adilcevaz 22-40)
 vannan elcevaz (Adilcevaz 2-1)
 kamileden hanife (Erciş 14-3)
 annemnen babam (Adilcevaz 25-23)
 bennen dayım (Van Küresinli 3-26)
 tezegnen su (Adilcevaz 2-74),

1.2.3.5.2.2. Denkleştirme Edatları

Birbirine denk olan iki unsuru bağlayan edatlardır. (yahut, ya..yahut, veyahut) şimdi herif uzanıyor babasının yanında bacaqlarni uzatıyor, aynı masada oturup yahuT oyun oynıyor, yahuT içKi içiyor (Van Yerli 20-40, 41).

ya ayran aşına gatacahsan yahuT mihlasını yapacahsan (Van Yerli 20-93).

biyûKlerden veyahuT da bèle oħûmiş bir kişi ezan vèrír Kulağına, ismín budur diye (Van Yerli 21-8, 9).

amcan veyahut Kardeşín veyahut dayın düyünidir (Van Yerli 25-130,131).

1.2.3.5.2.3. Karşılaştırma Edatları

Karşılaştırılan iki unsuru birbirine bağlayan edatlardır. (ya...ya, hem...hem, ne...ne gibi.)

ne barataları bulundi ne cendekleri bulundi (Ahlat 14-130, 131).

hemi başına vurdılar hemi de gevdesine vurdılar (Adilcevaz 22-163, 164).

her mehlede bi adam iki adam ya wardi ya yohdi (Adilcevaz 24-51).

1.2.3.5.2.4. Cümle Başı Edatları

Bu gruptaki edatlar başında bulundukları cümleleri kendisinden sonraki cümle ya da cümlelere bağlar. Bu edatların bir kısmı ise kendisinden önceki cümle ya da cümlelere bağlanır: “ama, eyer, heyer, hege, çünkü, madam, madem, meyerse, elese, kèşke, halbuki, zatan, yanè, velhasılı” gibi edatlar bu grupta yer alır.

a hayır, onun heye çocûh yèni, Kari yèni hamile Kılırsa o dáKâden yanè çalışmaya başlasa doğane Kâdá hêşbi sorunu olmaz (Van Küresinli 5-88, 89).

bunner de heye bi şey vèrseler yerih; vermeseler, behlirih (Van Küresinli 9-157,158).

efendim işde gelinin olduğu yere eger mümkün olsa giderdiler, hına götürürdiler, gelirdiler (Erciş 1-83, 84).

eger bi şey gürp' êTdise bil ki paca temizlendi (Erciş 2-310, 311).

diyi wala hanım efendi belesini gördüm ama çerçivelisini hêç görmedim (Erciş 11-220, 221).

o zaman da araç maraç wardi; ama bu kadar deyèldi (Erciş 12-22, 23).

fağad oğullarım oħûdi (Bitlis 2-74).

çünkü televzon yohdi (Erciş 15-49).

çünkü tarlada çoh mij var (Erciş 17-79).

çünkü o rütübeti çekemir (Ahlat 9-289, 290).

ê mademki tanırsan dedim, kardaşım men de sîze soralım (Ahlat 16-178).

ê dëdım madem ëlese gëTmaḥ şeyi bizim_üzerímíze geldi (Bitlis 4-132, 133).

ële bül ḥumardır; hama ḳaybëTdın (Ahlat 10-135).

halbuki (Bitlis 9-97).

sü yetişmiye ḥazi ‘keşke’ oḡul (Bitlis 8-27).

gelmiyenler saḡe sole yërleşdiler welhasılı (Bitlis 1-37).

meyerse (Bitlis 6-72).

1.2.3.5.2.5. Sona Gelen Edatlar

Ölçünlü Türkçede olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da “dahi, de, da, bile ve ki” edatları bölgemiz ağızlarında sözcük gruplarının ve cümlelerin sonuna gelerek onları bir önceki ya da bir sonraki cümle ya da sözcük gruplarına bağlar:

o de sawûḥ (Bitlis 9-13).

bunner de saḡlenmişler (Bitlis 9-52).

adımı de bililer (Bitlis 9-83).

he, hindi de yapirîḥ (Ahlat 14-88).

ahan geldım, oḡul da oldi ḳız da oldi (Adilcevaz 12-45)

sen de wannisen? (Adilcevaz 4-68)?

ê sen yüzüḡ taḡdın men de taḡım (Adilcevaz 9-29).

bırdan de Tohsen bin tene ásKer gëTdi (Bitlis 9-13).

a himdi biri de iki tene de aḡlatdadır (Adilcevaz 22-18).

hele onnan ḳayrı de bu şeyler çıḡdi (Ahlat 15-174).

dayımın da gelíniyem (Ahlat 1-99).

1.2.3.5.3. Ünlem Edatları

1.2.3.5.3.1. Asıl Ünlemler

His ve heyecanları, sevinç, keder, nefret, coşkunluk, acıma, öfkelenme gibi ruh hallerini, belirten edatlardır:

vıyḡ , aburumuz giTdi (Van Küresinli 5-166).

wuy^l , sefa başan (Ahlat 17-45)!

mımḡ , way lëminë, sen hele ḳaynana görmiyıbsen (Erciş 2-152).

way diyi way ben o dellonun gorini (Erciş 11-67).

aman avraT ordan senin gözlerin kör oluP, sen gözlerin görmisen (Van Yerli 19-5,6)?

ah o hoş günner geTdi elden ne gelir, oysa erdişimde ne güzelliğler vardı (Erciş 16-298, 299).

1.2.3.5.3.2. Çağırma ve Seslenme Edatları

Bu grupdati edatlar sadece hitap, seslenme görevinde kullanılırlar:

wılan (Bitlis 9-161)!

è ataş başan töküle (Adilcevaz 22-125).

wılan gardaş bağ (Van Yerli 4-121)!

evim yandı wülen (Van Yerli 4-207)!

wıle diyi bağ (Erciş 1-24).

ule men binnerin eyiliğünün altınnan nece çılım (Bitlis 9-46)?

wula diyidiğ heç beke olur (Erciş 11-133).

ule olum sen niye aj galdın (Adilcevaz 2-15)?

ne dızdıze edisen wılan ağıliysen bu Kıada (Van Küresinli 8-16)?

wıla birağ oni (Van Küresinli 8-80)!

è ule soyğa (Adilcevaz 8-49)!

diyi yaw bu göt kimindir (Van Küresinli 2-29)?

ula kardaşım, bi çayımı içseydiz (Adilcevaz 14-56, 57)?

1.2.3.5.3.3. Sorma Edatları

Ölçünlü Türkçede ünlü uyumlarına bağlı olarak dört şekli bulunan soru edatının bölgemiz ağızlarında düz-dar-ince ünlülü tek şekli vardır. Ölçünlü Türkçede soru edatından sonra gelen şahıs eklerinin bölgemiz ağızlarında soru edatından önce de kullanıldığı görülür:

bülmüsen mi (Adilcevaz 4-128)?

evlendirebülürük mi (Adilcevaz 5-2)?

bekarsan mi (Ahlat 8-6)?

bilisen mi (Ahlat 9-317)?

biraḥam mi (Ahlat 9-6)?
 be bële wariyet war midi (Ahlat 14-7)?
 sofraya yëmeg geli mi (Adilcevaz 21-180)?
 yoḥ midir (Van Yerli 1-246)?
 askerde arḥadaşsız olur mi Bitlis 15-27)?
 burali misan (Erciş 9-249)?
 uzun midir, kısa mıdır (Adilcevaz 25-46)?
 yapar mi (Erciş 11-52)?
 sen oruç misan (Adilcevaz 4-46)?
 döver misen (Van Küresinli 8-116)?
 esKiden ële bi şey var mi (Adilcevaz 2-75)?
 sen asKer misen (Adilcevaz 2-8)?
 olûr mi (Ahlat 10-219)?
 ati misîz (Van Yerli 22-250)?
 vanni misin (Ahlat 5-36)?

Tek başına bir soru edatı olan “ne, nasıl, kim, hara, niye” sözcükleri bilindiği gibi cümle içerisinde kullanıldıkları yere göre zarf, sıfat ve zamir olmaktadır:

sen nasılsan, iyisen (Van Yerli 4-8)?
 gede ne zıKıldiyisen (Van Küresinli 2-10)?
 kırap bülisen nedir (Erciş 1-73)?
 ële kız hardan girdi (Ahlat 14-134)?
 haraya gidisen (Van Küresinli 9-251)?
 biz harda hemşeriyîḥ (Van Küresinli 8-132)?
 niye ğardaş (Van Küresinli 2-117)?
 çamaşır makinası harda (Ahlat 14-86)?

1.2.3.5.3.4. Cevap Edatları

Tasdik veya ret belirten edatlardır: he, hay hay, peki, hayır, tamam gibi edatlar bu grupta yer alır:

he, aT kaşdi (Bitlis 9-107).
 yo (Bitlis 9-62).
 he, bende de war (Bitlis 2-136).

he, hindi de yapirih (Ahlat 14-88).

yo, birdan geTdiler uruse vureler (Bitlis 9-14).

he, Tolanirdiler ele (Bitlis 9-9).

yo, birelidi (Bitlis 9-33).

he, coh seviler yaw (Bitlis 9-81).

he, inan ki bizden nari beleydi (Van Küresinli 13-158).

1.2.3.5.3.5. Gösterme Edatları

İşaret esnasında başvuru alan birini, bir şeyi göstermek amacıyla kullanılan edatlardır:

aha işde (Ahlat 15-176)!

ahan bele berberimiz wardi (Adilcevaz 22-132,133).

aha onnan sora lastik çıldı yané (Ahlat 5-43).

işda (Erciş 1-61)!

aha o kura çekerdiler (Erciş 1-148).

uha bu geTdise diyarbakıre men gidecağam bidlise (Bitlis 9-31).

ahan başına su töküle (Van Küresinli 5-169, 170).

a hindi yapıyam (Adilcevaz 22-115).

ahan kız budur (Erciş 7-37).

di geç otur da (Van Küresinli 8-47)!

ne bilim işda idaralarını görellerdi (Adilcevaz 3-63).

ahan ele kaldı (Adilcevaz 22-45).

ahan obırsi de babama sōliyım (Adilcevaz 22-11).

a himdi biri de iki tene de ahladdır (Adilcevaz 22-18).

idare eTdım işda (Bitlis 4-27).

1.2.3.6. FİLLER

1.2.3.6.1. Fiillerin Basit Çekimleri

1.2.3.6.1.1. Haber Kipleri

1.2.3.6.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Çekimi

Teklik 1. şahıs: Ek ötümlü ve ötümsüz ünsüzle biten bütün sözcüklere ötümlü şekliyle getirilir. Düz-ince ünlülü bütün sözcüklerde ekin ünlüsü yarı kalınlaşır. Düz-kalın ve yuvarlak ünlülü sözcüklere getirildiğinde ekin ünlü uyumlarına bağlı kaldığı görülür⁴¹²: geldím ‘geldim’ (Adilcevaz 22-50), ‘èynaT èTdím ‘inat ettim’ (Bitlis 9-114), giTdím ‘gittim’ (Ahlat 9-46, Bitlis 1-26, Van Küresinli 1-1), geldím geldim’ (Van Küresinli 1-59), yetişdím ‘yetiştım’ (Bitlis 9-35), bekledím ‘bekledim’ (Ahlat 15-37), dedím ‘dedim’ (Ahlat 15-27), Qaldım (Van Küresinli 1-50), baQdım (Bitlis 9-155, Van Küresinli 1-59), yorúldúm ‘yoruldım’ (Adilcevaz 6-68), döndúm ‘döndüm’ (Ahlat 9-54), unuTdım (Bitlis 8-526), götürdüm (Bitlis 8-531), gördúm ‘gördüm’ (Erciş 1-40, Van Küresinli 3-228), oynadım (Erciş 4-143), Qaldım, (Adilcevaz 22-54), düşündüm (Bitlis 9-46), dedúm ‘dedim’ (Bitlis 4-115), döndúm ‘döndüm’ (Van Küresinli 1-5).

Ötümsüz ünsüzle biten fiillere ekin ötümlü şekillerinin getirilmesi ünsüz uyumunun bozulmasına neden olmuştur: yaptım ‘yaptım’ (Erciş 4-19), giTdím ‘gittim’ (Ahlat 9-46, Bitlis 1-26, Van Küresinli 1-1), işiTdím ‘işittim’ (Bitlis 9-100), örtđím ‘örttüm’ (Van Küresinli 1-28), aşđım ‘açtım’ (Ahlat 2-148), tökdúm ‘döktüm’ (Ahlat 14-139).

Ötümsüz ünsüzlerden sonra ekin yarı ötümsüz ünsüzlü şekilleri de vardır: āsTım ‘astım’ (Van Küresinli 1-67), eKTım ‘ektim’ (Erciş 2-89).

Teklik 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında görülen geçmiş zaman teklik 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü sözcüklere “-dín, -Tín” şekillerinde getirilerek kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olur⁴¹³: dèmedín ‘demedin’ (Bitlis 9-

⁴¹² krş. Engin Gökçur, age., s. 125’te gönderdím, gāhdím, çihdím, deġeşdím, dedím, bitirdím, geldím; Münir Erten, age., s. 47’de dedím, geţtım; Sadettin Özçelik, age., s. 100’de öğrendím, dedím, düştim.

⁴¹³ krş. Münir Erten, age., s. 47’de bitirdin ; Engin Gökçur, age., s. 126’da uğirledín, geldín

153), gördün ‘gördün’ (Adilcevaz 13-129, Van Küresinli 1-356), istedin ‘istedin’ (Bitlis 1-57), getirtin ‘getirtin’ (Bitlis 1-57), geberdin ‘geberdin’ (Bitlis 9-17), yaptın ‘yaptın, ettin’ (Van Yerli 1-146), geldin ‘geldin’ (Ahlat 11-6, 14-33), yedin ‘yedin’ (Erciş 3-240, 14-1), yandın (Erciş 2-311), gezdin, eritdin ‘gezdin, erittin’ (Van Yerli 1-53), işittin ‘işittin’ (Ahlat 14-89).

Yuvarlak ünlülü sözcüklere ekin “düz-dar” şekillerinin getirilmesi düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur: gördün ‘gördün’ (Van Yerli 22-19), wurdın ‘vurdun’ (Bitlis 12-14), sordın ‘sordun’ (Bitlis 3-207).

Teklik 3. şahıs: Birçok doğu grubu ağzında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da görülen geçmiş zaman teklik 3. şahıs çekiminde kip eki bütün sözcüklere “düz-dar-ince” ünlülü şekliyle getirilmektedir. Ekin ötümsüz ünsüzlerle biten sözcüklere ötümlü ünsüzlü şekliyle getirilmesi ünsüz uyumunun bozulmasına neden olmuştur. Ekin yarı ötümsüz ünsüzlü şekilleri de vardır⁴¹⁴: vurdi, döndi, çaldı ‘vurdu, döndü, çaldı’ (Van Küresinli 1-55), öldi ‘öldü’ (Ahlat 13-180, 14-36), çıldı çeKdi ‘çıktı, çekti’ (Bitlis 9-66), koptı ‘koptu’ (Adilcevaz 2-64), aldı ‘aldı’ (Ahlat 14-9), döndi ‘döndü’ (Adilcevaz 15-57, Van Küresinli 1-231), gapandı ‘kapandı’ (Erciş 1-58), geldi (Bitlis 9-19), kağdı, koşdı ‘kalktı, koştu’ (Ahlat 14-33), vuruldi ‘vuruldu’ (Bitlis 1-36), düşdi ‘düştü’ (Adilcevaz 1-74).

Van Küresinli ağzında ekin ünlü uyumlarına bağlandığı örnekler de vardır: ğaldı ‘kaldı’ (Van Küresinli 1-79, 10-65), döydü ‘dövdü’ (Van Küresinli 4-72), apardı, vurdu (Van Küresinli 4-20), göTdü ‘götürdü’ (Van Küresinli 4-28), ğalmadı ‘kalmadı’ (Van Küresinli 14-222).

Çokluk 1. şahıs: Bölgemiz ağızlarında görülen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri düz-kalın ünlülü bütün sözcüklere “-dıh” şeklinde; ince ünlülü sözcüklere de genellikle Van ağızlarında “-dıh, -dih” şekillerinde getirilir⁴¹⁵: gıtdih, yııldih ‘gittik, yıkıldık’ (Van Küresinli 1-127), girdih ‘girdik’ (Van Küresinli 1-

⁴¹⁴ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 347’de aldı, başladı, oğdı; Münir Erten, age., s. 47’de aldı, bahtı, kırdı; Engin Gökçur, age., s. 126’da oldı, güldi, oldı, öldi, Kutuldi, döndi, çıldı, geldi, vèrdi, dèdi, getirdi, bağladı.

⁴¹⁵ krş. Bedri Sarıca, agm., s. 82’de içdih, gätmişdih, gätdih; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 347’de Yukarı Aras ağızlarında geldih, görduh, dedih; Münir Erten, age., s. 47’de bişirdih, çekti, düşti; Sadettin Özçelik, age., s. 101’de everdih, girdih.

43), çimdih, basdih, gëşdih ‘çimdik, bastık, geçtik’ (Van Küresinli 1-98), yëdih, idare ëTdih ‘yedik, idare ettik’ (Bitlis 1-27), kaḥdih ‘kalktık’ (Ahlat 15-329, geldih ‘geldik’ (Van Küresinli 2-68), yapdih ‘yaptık’ (Ahlat 1-38), yëndih ‘indik’ (Van Küresinli, 1-277), aldih ‘aldık’ (Adilcevaz 22-135).

Bitlis ağzında çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs eklerinin; düz ünlülü sözcüklere “-duḥ” şeklinde getirilmesi ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur⁴¹⁶: açduḥ, baḥduḥ, ḵapaTduḥ ‘açtık, baktık, kapattık’ (Bitlis 6-2), gëTduḥ ‘gittik’ (Bitlis 9-26), bënduḥ ‘bindik’ (Bitlis 9-26), teslim ëTduḥ ‘teslim ettik’ (Bitlis 9-110), ḵalduḥ ‘kaldık’ (Bitlis 3-80, 3-85), beḡenmeduḥ ‘beḡenmedik’ (Bitlis 2-60), yiduḥ ‘yedik’ (Bitlis 2-33), yapduḥ ‘yaptık’ (Bitlis 2-65, 9-110), ölduḥ ‘öldük’ (Bitlis 13-63).

Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında ince ünlülü sözcüklere kip ve şahıs ekleri “-dik, -dük” şekillerinde getirilir⁴¹⁷: gëTdik ‘gittik’ (Adilcevaz 2-2, Ahlat 9-16, 14-1, 15-32, 16-87, Erciş 9-20), döndük, geldik (Ahlat 13-160, Erciş 1-20, 5-86), görmedik (Adilcevaz 25-101, Ahlat 14-21), gördük (Adilcevaz 1-69, Ahlat 5-17), mindik ‘bindik’ (Adilcevaz 13-26, Erciş 9-13), vërdik (Ahlat 14-32), döndük (Ahlat 9-126), kesdik, geldik (Adilcevaz 22-135), bişdik ‘piştik’ (Ahlat 14-1), büldük ‘bildik’ (Ahlat 14-74), örtük ‘örttük’ (Adilcevaz 22-260), bindik, yëndik (Ahlat 9-15) böyüTdük ‘büyüttük’ (Adilcevaz 23-31), ekdik, tıkdik ‘ektik, diktik’ (Ahlat 10-77).

Düz-ince ünlülü sözcüklere Bitlis ve Erciş ağızlarında hem “-dik, -dük”lü hem de “-dih”lı şekillerin karışık olarak getirildiği görülür: giTdik ‘gittik’ (Erciş 7-66), isTedik (Erciş 7-55), gëTdik ‘gittik’ (Erciş 9-13), dëdik (Erciş 10-9, Bitlis 2-33), çekdik ‘çektik’ (Erciş 5-135), gëTdih ‘gittik’ (Erciş 12-200), geldih ‘geldik’ (Erciş 1-62, 2-38, 12-200, mindih, gezdih ‘bindik, gezdik’ (Erciş 7-65), dëdih ‘dedik’ (Erciş 4-188).

Yuvarlak ünlülü sözcüklere kip ve şahıs ekleri, “-dūḥ, -dūḥ, -dūḥ, -dūḥ” şekillerinde getirilir: ügüTdūḥ, gōTdūḥ ‘öḡüttük, götürdük’ (Van Küresinli 2-68), böyüTdūḥ ‘büyüttük’ (Adilcevaz 5-66), gördūḥ ‘gördük’ (Van Küresinli 13-204), sürdūḥ ‘sürdük’ (Van Küresinli 4-109), döyüḡdūḥ ‘dövüştük’ (Van Küresinli 4-8),

⁴¹⁶ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 347’de alduḥ, başladıḥ, görduḥ, dëduḥ; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 106’da evlendük, gëttük, alduḥ.

⁴¹⁷ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 103’te helletdik, ühledik.

ügüTdüh ‘öğüttük’ (Erciş 16-223), döndüh ‘döndük’ (Van Küresinli 1-261, 12-179), teslim olduh ‘teslim olduk’ (Ahlat 9-16), gördüh ‘gördük’ (Adilcevaz 7-38), tökdüh ‘döktük’ (Van Küresinli 5-15), bulduh ‘bulduk’ (Ahlat 11-7), öldüh ‘öldük’ (Van Küresinli 9-229), bulduh ‘bulduk’ (Erciş 7-67), unuTduh ‘unuttuk’ (Ahlat 14-151).

Bölgemiz ağızlarında ekin yarı ötümlü ünsüzlü şekillerine de rastlanır: giTTih, öTTüh ‘gittik, oturduk’ (Van Küresinli 8-162), unuTTuh ‘unuttuk’ (Ahlat 1-38).

Çokluk 2. şahıs: Daha önce de değindiğimiz üzere bölgemiz ağızlarında çokluk ikinci şahıs eklerinin bünyesindeki n damak ünsüzü düştüğü için kip ve şahıs ekleri fiillere “-dız, -dız, -diz, -duz, -düz, -düz, -düz” şekillerinde getirilir⁴¹⁸: aldız ‘aldınız’ (Ahlat 9-70, Van Yerli 3-31), vèrdiz ‘verdiniz’ (Ahlat 10-65, Erciş 11-56), geldiz ‘geldiniz’ (Ahlat 9-209, Van Küresinli 3-74, Van Yerli 1-332, 3-31), rezil èTdiz ‘rezil ettiniz’ (Adilcevaz 22-121), aTdız ‘attınız’ (Adilcevaz 15-89, Van Yerli 3-31), ügüTdüz ‘öğüttünüz’ (Erciş 16-222), götûrdüz ‘götürdünüz’ (Adilcevaz Van Yerli 3-31), getirdiz ‘getirdiniz’ (Ahlat 14-34), gâşdız ‘kaçtınız’ (Van Yerli 18-10), dèmediz ‘demediniz’ (Erciş 15-68), gıtdiz ‘gittiniz’ (Erciş 3-11), ağlaTdız ‘ağlattınız’ (Erciş 4-14).

Çokluk 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında görülen geçmiş zaman çokluk 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillere “-diler, -düler”; kalın ünlülü fiillere de “-dilar, -dilar, -diler” şekillerinde getirilir. Bu nedenle kalın ünlülü sözcüklerde kip ve şahıs ekleri çoğu zaman ünlü uyumlarının dışında kalır⁴¹⁹: vurdılar ‘vurdular’ (Van Yerli 1-150), geldiler (Bitlis 9-159), yèndirdiler ‘indirdiler’ (Adilcevaz 17-16), çekdiler ‘çektiler’ (Van Küresinli, 14-26), aldılar, geTdiler ‘aldılar, gittiler’ (Bitlis 9-99), tutdılar ‘tuttular’ (Bitlis 9-98), dèdiler ‘dediler’ (9-97), Kırdiler ‘kurdular’ (Van Yerli 16-6), yaPdılar ‘yaptılar’ (Adilcevaz 20-65, 23-18), öldiler ‘öldüler’ (Bitlis 9-18), gömdiler ‘gömdüler’ (Van Yerli 1-217), getirdiler ‘getirdiler’ (Van Yerli 1-153), döndiler

⁴¹⁸ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 347’de aldız, başladız, gördüz, dèdiz; Mukim Sağır, age., s. 173’te etdiz, gördüz, sölediz, çıhdız; Engin Gökçur, age., s. 127-128’de gâşdız, geldiz, gıtmediz, hesTe èTTiz; Mehmet Emin Gönen, age., s. 103’te etdiz, aşdız, kıldız, gètdiz, nètdiz, geldiz.

⁴¹⁹ krş. Münir Erten, age., s. 47’de biraşmadılar, çaldılar, kırdılar; Mehmet Emin Gönen, age., s. 103’te göttiler, gettiler, seşdiler; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 348’de aldılar, başladılar, aldılar, başladiler, gördiler; Mukim Sağır, age., s. 173’te aldılar, başdılar, buldılar, sormadılar, bişmediler, aradılar; Engin Gökçur, age., s. 127-128’de giTTiler, aldılar, tutdılar, geTdiler.

‘döndüler’ (Van Yerli 18-152), seçTiler ‘seçtiler’ (Adilcevaz 7-6), çaldılar, oynadılar ‘çaldılar, oynadılar’ (Van Yerli 1-371), dağıtdılar, vèrdiler ‘dağıttılar, verdiler’ (Erciş 3-6), taħdılar ‘taktılar’ (Van Küresinli 3-222), vurdılar ‘vurdular’ (Van Yerli 1-258).

Van Küresinli ağzında görülen geçmiş zaman çokluk 3. şahıs çekiminde şahıs ekinin son ünsüzü düşerken görülen geçmiş zaman ekinin ünlüsü de çoğu zaman kısılır⁴²⁰: götürdüle ‘götürdüler’ (Van Küresinli 13-80), Kıydıla ‘koydular’ (Van Küresinli 3-35), nişanladıla ‘nişanladılar’ (Van Küresinli 3-210), vèrdile ‘verdiler’ (Van Küresinli 1-153), yıldıla ‘yıktilar’ (Van Küresinli 1-143).

Bölgemiz Bitlis ağzında kalın ünlülü sözcüklere ekin ince ünlülü şekli getirilir: oldiler ‘oldular’ (Bitlis 9-58), kırdiler ‘kurdular’ (Bitlis 9-9), yapmediler ‘yapmadılar’ (Bitlis 9-35), aldiler ‘aldılar’ (Bitlis 9-40), kaçdiler ‘kaçtılar’ (Bitlis 9-70),

1.2.3.6.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi

Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman çekiminde kip eki kalın-ince ve düz-yuvarlak ünlülü bütün fiillere “-miş” şekliyle getirilir. Teklik 1. ve 2. şahıs ekleri de sürekli düz-geniş ünlülü şekilleriyle “+am, +em / +san, +sen” kullanılır. Kip ve şahıs eklerinin bu şekilleriyle kullanımı ölçünlü Türkçeden farklılaşmasına neden olmuştur.

Teklik 1. şahıs: Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman teklik 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri bütün fiillere “-mişam, -mişem” şekillerinde getirilir. Teklik birinci şahıs çekiminin bu haliyle kullanımı ünlü uyumlarının bozulmasına sebebiyet vermiştir⁴²¹: düşmişem ‘düşmüşüm’ (Ahlat 11-38), yaPmişem ‘yapmışım’ (Van Yerli 22-145), görmüşem ‘görmüşüm’ (Ahlat 15-41), olmuşem ‘olmuşum’ (Bitlis 5-130), oħmışam ‘okumuşum’ (Van Yerli 1-103), unuTmişam ‘unutmuşum’ (Erciş 4-6, 11-7, Van Yerli 1-18, 1-55), kalmışam ‘kalmışım’ (Ahlat 14-13, Erciş 2-44), doğürmişam ‘doğurmuşum’ (Ahlat 14-13), pişirmişem ‘pişirmişim’ (Adilcevaz 25-148), gelmişem ‘gelmişim’ (Adilcevaz 6-99, Ahlat 14-47), beğenmişem ‘beğenmişim’ (adilcevaz 6-113), Turmişem ‘durmuşum’ (Bitlis 8-516), tikmişem ‘dikmişim’ (Ahlat 9-

⁴²⁰ krş. Engin Gökçur, age., s. 128’de öldüle, geldile, istedile, yèdile, işdile, tuTTıla, aTTile.

⁴²¹ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 349-350’de almışam, gelmişem; Mukim Sağır, age., s. 173-174’te görmüşem, çalışmışam, ğapatmışem; Engin Gökçur, age., s. 128’de almişem, sökmüşem, annamışam, yemişem, fırar èTmemişem ; Mehmet Emin Gönen, age., s. 104’te duymuşam, almışam, ühlemişem, hıslamışam.

195), bulmuşam ‘bulmuşum’ (Erciş 2-261), görmişem ‘görmüşüm’ (Ahlat 15-109), ‘demişim’ demişem (Van Küresinli 1-60).

Kip ve şahıs eklerinin ünlü uyumlarına bağlanan şekilleri de vardır: korhmuşam ‘korkmuşum’ (Adilcevaz 6-130), oğumuşam ‘okumuşum’ (Erciş 10-82), gurmuşam, goymuşam ‘kurmuşum, koymuşum’ (Van Yerli 1-49), unutmuşam ‘unutmuşum’ (Erciş 1-133), büyütmüşem ‘büyütmüşüm’ (Adilcevaz 23-29 olmuşam ‘olmuşum’ (Ahlat 10-233) duymuşam ‘duymuşum’ (Van Küresinli 3-434).

Teklik 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman teklik 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri bütün fiillere “-mişsan, -mişsen” şekillerinde getirilerek ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur⁴²²: gelmişsen ‘gelmişsin’ (Bitlis 7-37, Erciş 1-219), almişsan ‘almışsin’ (Van Küresinli 8-105), Kudurmuşsan ‘kudurmuşsun’ (Van Küresinli 1-136), sürmemişsen ‘sürmemişsin’ (Erciş 9-216), begenmişsen ‘beğenmişsin’ (Ahlat 13-178).

Teklik 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında -birçok doğu grubu ağızlarında olduğu gibi- öğrenilen geçmiş zaman teklik 3. şahıs çekiminde kip eki düz-dar-ince ünlülü şekliyle bütün fiillere getirilir. Bu hâliyle ünlü uyumlarının bozulmasına neden olur⁴²³: tökülmüş ‘dökülmüş’ (Bitlis 9-24), Toğmuş, yaşamış ‘doğmuş, yaşamış’ (Bitlis 7-28), göçmüş ‘göçmüş’ (Bitlis 5-50), sökülmüş ‘sökülmüş’ (Ahlat 9-39), ölmüş ‘ölmüş’ (Van Yerli 1-102), geçmiş ‘geçmiş’ (Van Küresinli 1-207), doğûrmüş ‘doğurmuş’ (Ahlat 8-64), pişirmiş, almiş ‘pişirmiş, almış’ (Adilcevaz 22-32), uzanmış ‘uzanmış’ (Van Yerli 22-48), sevmiş, vèrmiş ‘sevmiş, vermiş’ (Erciş 7-24), dimiş ‘demiş’ (Bitlis 2-46), olmuş ‘olmuş’ (Ahlat 14-1339, boğmuş ‘boğmuş’ (Ahlat 14-134).

Çokluk 1. şahıs: Öğrenilen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri kalın ve ince ünlülü fiillere genellikle “-mişîh, -mişîh” şekillerinde getirilerek düzlük-yuvarlaklık ve kalınlık-incelik uyumlarının bozulmasına neden

⁴²² krş. Münir Erten, age., s. 47’de çalmışsan, doldurmuşsen; Efrasiyap Gemalmaz, age., s.351’de gelmissen, görmüşsen, başlamışsen.

⁴²³ krş. Münir Erten, age., s. 47’de birağmış, bulamamış, oturmuş; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 352’de Çoruhboyu ağızlarında almış, başlamış, oğumuş.

olur⁴²⁴ isTememişİh ‘istememişiz’ (Erciş 12-193), yapmamışİh ‘yapmamışız’ (Van Yerli 1-88), yapmışİh ‘yapmışız’ (Adilcevaz 21-151), gelmişİh ‘gelmişiz’ (Van Küresinli 3-15), oĥumışİh ‘okumuşuz’ (Bitlis 7-12), böyümişİh ‘büyümüşüz’ (Erciş 15-10), olmışİh ‘olmuşuz’ (Van Küresinli 1-460), almışİh ‘almışız’ (Erciş 3-10), oturmuşİh ‘oturmuşuz’ (Van Yerli 22-37), yaşlanmışİh ‘yaşlanmışız’ (Van Yerli 1-292), gelmişİh ‘gelmişiz’ (Van Küresinli 14-85), giTmişİh ‘gitmişiz’ (Van Küresinli 2-36), Ķalmışİh ‘kalmışız’ (Van Küresinli 5-12), unuTmişİh ‘unutmuşuz’ (Bitlis 1-11).

Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillerde genellikle “-mişik” şeklinde kullanılır⁴²⁵: vèrmemişik ‘vermemişiz’ (Adilcevaz 21-4), gelmişik ‘gelmişiz’ (Adilcevaz 20-61, 22-34, Ahlat 14-42), yemişik ‘yemişiz’ (Adilcevaz 7-78), çeKmişik ‘çekmişiz’ (Adilcevaz 7-103), gelmemişik ‘gelmemişiz’ (Ahlat 9-210), giymişik ‘giymişiz’ (Adilcevaz 25-69), deĝişmişik ‘deĝişmişiz’ (Adilcevaz 22-8), görmemişik ‘görmemişiz’ (Ahlat 15-144), götûrmemişik ‘götürmemişiz’ (Adilcevaz 6-97), gelmişik ‘gelmişiz’ (Adilcevaz 18-17).

Bitlis ağızında öğrenilen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri düz ünlülü bazı fiillerde “-mişuh” şeklinde kullanılır: isTemişuh (Bitlis 2-61), vèrmişuh (Bitlis 15-54), ĳalmişuh (Bitlis 3-255).

Bölgemiz ağızlarında yuvarlak ünlülü fiillerde kip ve şahıs eklerinin ünlü uyumuna bağlandığı örnekler de vardır: tutmuşuh ‘tutmuşuz’ (Van Yerli 1-383), oturmuşuh ‘oturmuşuz’ (Erciş 1-107, Van Küresinli 3-329), ölmüşüĥ ‘ölmüşüz’ (Erciş 15-51), vurmuşuh ‘vurmuşuz’ (Erciş 9-36), tutmuşuh ‘tutmuşuz’ (Adilcevaz 22-311), görmüşüĥ ‘görmüşüz’ (Erciş 5-155), duymuşuh ‘duymuşuz’ (Erciş 16-133), böyütmüşüĥ ‘büyütmüşüz’ (Adilcevaz 5-61), durmuşuh ‘durmuşuz’ (Van Küresinli 14-40).

Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman çokluk 1. şahısı için “-mişiz” şekli de kullanılır: unuTmişiz ‘unutmuşuz’ (Bitlis 12-26), şaşırmişiz ‘şaşırmışız’ (Bitlis 13-

⁴²⁴ krş. Münir Erten, age., s. 47’de bulmışİh, yapmışİh; Ahmet Buran - Şerife Oĝraş, age., s. 154’te çıĥmışİh, sözleşmişük; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 350’de almışİh, oĥumışİh, gelmişük, dèmişuh; Engin Gökçur, age., s. 129’da yapmışİh, ayrılmemişİh, dolmışİh, yorulmuşuh.

⁴²⁵ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s.104’te ühlemişik, çeĥmişik, yemişik, ĝetmişik, düzmüşüĝ.

25), büyütmüşüz ‘büyütmüşüz’ (Ahlat 2-44), beyenmişiz ‘beğenmişiz’ (Ahlat 13-130), gelmişiz ‘gelmişiz’ (Bitlis 15-173; Van Küresinli 14-44), çekmişiz ‘çekmişiz’ (Bitlis 4-139), tutmuşiz ‘tutmuşuz’ (Bitlis 4-115), alışmışiz ‘alışmışiz’ (Van Yerli 22-39), duymuşiz ‘duymuşuz’ (Bitlis 1-43), görmüşiz ‘görmüşüz’ (Bitlis 2-36).

Çokluk 2. şahıs: Öğrenilen geçmiş zaman çokluk 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri bütün fiillere “-mişsiz, -mişsiz” şekillerinde getirilerek ünlü uyumlarının bozulmasına neden olur⁴²⁶: yetiştirmişsiz ‘yetiştirmişsiniz’ (Bitlis 8-531), gelmişsiz ‘gelmişsiniz’ (Van Yerli 1-206, 22-21), gitmişsiz ‘gitmişsiniz’ (Van Yerli 1-231), gelmişsiniz ‘gelmişsiniz’ (Van Küresinli 13-172), yapmışsiz ‘yapmışsiniz’ (Van Küresinli 13-23, 13-117), bitirmişsiz ‘bitirmişsiniz’ (Van Yerli 4-272), aşılı olmuşsiz ‘aşık olmuşsunuz’ (Van Küresinli 3-600), görmüşsiz ‘görmüşsünüz’ (Bitlis 3-113), atmışsiz ‘atmışsiniz’ (Erciş 16-159).

Çokluk 3. şahıs: Öğrenilen geçmiş zaman çokluk 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri bütün fiillere “-mişlar, -mişler” şekillerinde getirilerek ünlü uyumlarının bozulmasına neden olur⁴²⁷: tahmışlar ‘takmışlar’ (Adilcevaz 25-8), oğumışlar, yapmışlar ‘okumuşlar, yapmışlar’ (Van Yerli 1-111), konmuşlar ‘konmuşlar’ (Bitlis 9-24), dönmişler, gelmişler ‘dönmüşler, gelmişler’ (Adilcevaz 25-24), görmüşler ‘görmüşler’ (Van Yerli 8-75), Turmuşlar ‘durmuşlar’ (Bitlis 9-75), istemişler ‘istemmişler’ (Erciş 12-162), wurmuşlar ‘vurmuşlar’ (Bitlis 9-20).

2. Tip Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da öğrenilen geçmiş zaman çekimi için kullanılan diğer bir şekil ise “-Ip, -Up, -Ib, -Ub”lu zarf-fiil

⁴²⁶ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 154’te oturmuşuz, gülmüşsüz, bulmuşuz; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 351-352’de almışsiz, gelmişsiz, başlamışsiz, gelmişsiz; Mukim Sağır, age., s. 175’te gelmişsiz, görmüşsüz, vermişsiz, demişsiz; Engin Gökçur, age., s. 129’da borçlanmışsiz, gelmişsiz.

⁴²⁷ krş. Engin Gökçur, age., s. 129’da yazmışlar, çıkmışlar; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 352’de almışlar, gelmişler, oğumışlar, başlamışlar; Mukim Sağır, age., s. 175’te sarmışlar, goymışlar, oğumuşlar, bağlamışlar; Mehmet Emin Gönen, age., s. 105’te bahmışlar, kesmişler, yığılmışlar, götürmüşler.

ekleridir⁴²⁸. Bu ekler bölgemiz ağızlarında bir yandan fiillere getirilip onların ortaya konuş tarzını ifade eden zarflar oluştururken öte taraftan şekil ve zaman eki görevi üstlenir. Bu ekler teklik ve çokluk ikinci ve üçüncü şahıslarda kullanılır. Teklik ve çokluk 1. şahıs çekimleri kullanılmamaktadır.

Teklik 1. şahıs: Bu kipin teklik 1. şahıs kullanımı yoktur.

Teklik 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman teklik 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiillere “-ıpsan, -ıpsen, -upsan -üpsen; -ıbsan, -ıbsen, -ubsan, -übsen, ūbsan, ūbsen” şekillerinde getirilir⁴²⁹: geTmiyıbsen ‘gelmemişsin’ (Adilcevaz 6-155), olūbsan ‘olmuşsun’ (Ahlat 16-192), düşübsen, yoğūrūbsan ‘düşmüşsün, yoğurmuşsun’ (Erciş 16-225), durupsan ‘durmuşsun’ (Van Yerli 1-291), gelıbsen ‘gelmişsin’ (Ahlat 16-98), gelıpsen ‘gelmişsin’ (Van Yerli 16-1), bağhyıbsan ‘bağlamışsin’ (Erciş 16-135), ölūbsen ‘ölmüşsen’ (Erciş 16-162), konuşdurıbsan ‘konuşturmuşsun’ (Adilcevaz 5-63), alıbsan, katıbsan ‘almışsin, katmışsin’ (Erciş 16-266), gelıbsen ‘gelmişsin’ (Adilcevaz 11-64; Ahlat 2-27), sevıbsen ‘sevmişsin’ (Erciş 2-77), alıpsan ‘almışsin’ (Van Yerli 22-173), bulıbsan ‘bulmuşsun’ (Erciş 2-15), kalıbsan ‘kalmışsin’ (Ahlat 10-212), yapıbsan ‘yapmışsin’ (Erciş 9-120), açıbsan ‘açmışsin’ (Ahlat 10-25), kazanıbsan ‘kazanmışsin’ (Adilcevaz 25-55), duyıbsan ‘duymuşsun’ (Van Yerli 6-74), tutıbsan ‘tutmuşsun’ (Ahlat 14-9), düşübsen ‘düşmüşsün’ (Erciş 17-166), yapıbsan ‘yapmışsin’ (Erciş 16-38), yorūlūbsan ‘yorulmuşsun’ (Erciş 16-72).

Teklik 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman teklik 3. şahıs çekiminde kip eki fiillere “-ıp, -ıp, -up -üp; -ib, -ib, -ub, -üb, -ūb, -ūb” şekillerinde getirilir⁴³⁰: durub ‘durmuş’ (Van Küresinli 1-2), olūb ‘olmuş’ (Erciş 12-170), salıb ‘salmış’ (Van Küresinli 1-88), Qalmıyıb ‘kalmamış’ (Van Küresinli 1-59), silıb, aparıb, gelıb ‘silmiş, götürmüş, gelmiş’ (Ahlat 16-65), evlenıb ‘evlenmiş’ (Erciş 2-90,

⁴²⁸ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 206’da alıbsan, yazıbsan, alıb, yazıb, alıbsınız, yazıbsınız, alıblar, yazıblar; Talip Doğan, agm., s. 118’de yaradıb, yeyıpsen, tohuşub, ölüp, tanımyıpsan, eşidıbsen, ğurub.

⁴²⁹ krş. Engin Gökçur, age., s. 130’da yazıpsan, ğidıpsen, gelıpsen, Koyıpsan; Mehmet Emin Gönen, age., s. 104’te alıpsan, yazılıpsan, öldürüpsen, götürüpsen.

⁴³⁰ krş. Engin Gökçur, age., s. 129’da hesTeledıp, yağıp, açıp, eğilıp; Mehmet Emin Gönen, age., s. 104’te birağıp, kalıp, salıp, alıp.

Van Yerli 3-28), yiyib ‘yemiş’ (Erciş 1-198), Ḵalıb ‘kalmış’ (Van Yerli 3-28), ölüb ‘ölmüş’ (Adilcevaz 11-37, Ahlat 14-124), olmayıb ‘olmamış’ (Erciş 13-160), kaḫıb ‘kalkmış’ (Bitlis 3-229), ütülenip ‘ütülenmiş’ (Van Yerli 4-65), gelmeyib ‘gelmemiş’ (Ahlat 9-219), bilip ‘bilmiş’ (Van Küresinli 2-28), diyip ‘demiş’ (Van Küresinli 2-29), gēçip ‘geçmiş’ (Van Küresinli 2-28), tikib, ekib ‘dikmiş, etmiş’ (Ahlat 14-38), böyümüyüb ‘büyümemiş’ (Erciş 16-264), töküľüľ ‘dökülmüş’ (Van Küresinli 3-229), ağarıb ‘ağarmış’ (Erciş 3-214).

Van Küresinli ağzında teklik 3. şahıs çekiminde kip eki için “-ıT, -iT, -uT, -Üt” şeklinin de kullanıldığı görülür: ḴalıT ‘kalmış’ (Van Küresinli 3-487), geliT ‘gelmiş’ (Van Küresinli 3-556), gēçiT ‘geçmiş’ (Van Küresinli 3-514), olüt ‘olmuş’ (Van Küresinli 3-412), ḴocalıT ‘kocalmış’ (Van Küresinli 3-128), ölüT ‘ölmüş’ (Van Küresinli 3-153).

Çokluk 1. şahıs: Bu kipiň çokluk 1. şahıs kullanımı yoktur.

Çokluk 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman çokluk 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiillere “-ıpsız, -ıpsız, -upsuz -üpsüz; -ıbsız, -ıbsız, -ubsuz, -übsüz, -übsüz” şekillerinde getirilir⁴³¹: yapıpsız ‘yapmışsınız’ (Van Yerli 24-44) edipsız ‘etmişsiniz’ (Van Yerli 24-47), görmiyıbsız ‘görmemişsiniz’ (Adilcevaz 16-50), neye gelıbsız? ‘niçin gelmişsiniz?’ (Van Yerli 1-325), yiyıbsız ‘yemişsiniz’ (Erciş 16-234), kaldırıbsız, söyübsüz ‘kaldırmışsınız, sövmüşsünüz’ (Erciş 16-287), dalıbsız ‘dalmışsınız’ (Erciş 16-106), gelıbsız ‘gelmişsiniz’ (Ahlat 7-158), bıraḫıbsız ‘bırakmışsınız’ (Adilcevaz 1-97).

Çokluk 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman çokluk 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiillere “-ıplar, -ıPlar, -ipler, -uplar, -uPlar -üpler; -ıblar, -ıblar, -ublar, -übler, üblar, übler” şekillerinde getirilir⁴³²: düşübler ‘düşmüşler’ (Ahlat 15-57), gidıbler ‘gitmişler’ (Erciş 16-123), isTiyıbler ‘istemişler’ (Erciş 12-161), getirıble ‘getirmişler’ (Van Küresinli 1-53), bıraḫıblar ‘bırakmışlar’ (Erciş 2-6),

⁴³¹ krş. Engin Gökçur, age., s. 129’da; gelıpsız, alıpsız, ḡaḫıpsız; Mehmet Emin Gönen, age., s. 104’te alışıpsız, gelipsiz.

⁴³² krş. Engin Gökçur, age., s. 131’de gösterıpler, saḫliyıpler, duruplar; Mehmet Emin Gönen, age., s. 105’te eşidipler, düzüpler, duruplar, veripler.

dağılıblar ‘dağılmışlar’ (Adilcevaz 16-12), gelibler ‘gelmişler’ (Adilcevaz 9-12, Van Yerli 3-29), yapıblar ‘yapmışlar’ (Adilcevaz 9-13), alıblar ‘almışlar’ (Van Yerli 3-29), getiribler ‘getirmişler’ (Adilcevaz 4-65, Ahlat 16-63), yoğuruplar ‘yoğurmuşlar’ (Van Yerli 3-34), açibla ‘açmışlar’ (Van Küresinli 1-259), galıblar ‘kalmışlar’ (Van küresinli 1-169), götûrûbler ‘götürmüşler’ (Adilcevaz 5-16), göyûPlar ‘koymuşlar’ (Van Yerli 19-10), kırıblar ‘kırmışlar’ (Erciş 5-104), vëribler ‘vermişler’ (Ahlat 1-153), sıhıblar ‘sıkmışlar’ (Erciş 8-2), açıblar ‘açmışlar’ (Adilcevaz 22-237), kıyluyublar ‘kuyulamışlar’ (Adilcevaz 22-309), kesibler ‘kesmişler’ (Erciş 10-3).

1.2.3.6.1.1.3. Şimdiki Zaman Çekimi

Ölçünlü Türkçede şimdiki zaman eki için kullanılan “-yor” şekli aslında Eski Türkçedeki yorı- (yürü-) eyleminin geniş zaman (-r) eki almış biçimidir. Bugün Orta ve Batı Anadolu ağızlarında şimdiki zaman çekimlerinde kullanılmakta olan “-yor / -yor / -yo / -yu” gibi varyantlar yorı-r eyleminin ekleşmiş şekilleridir. Doğu Anadolu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da ekin sürekli düz-dar ünlülü olması ekin “yorı-r” eyleminden ziyade Eski Türkçedeki “-r / -Ir / -Ur / -Ar / -yUr” eklerinin bölgemizde korunmuş ve günümüze kadar kullanılagelen şekiller olduğu düşüncesini güçlendirmektedir⁴³³. Bu ekler aynı zamanda Azerbaycan Türkçesinde de şimdiki zaman eki olarak kullanılmaktadır⁴³⁴.

Teklik 1. şahıs : Bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman teklik 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri bütün fiillere çoğunlukla “-irem, -iram” şekillerinde getirilir. Ekin düz-dar-ince ünlülü kullanımı ünlü uyumlarının bozulmasına sebebiyet vermiştir⁴³⁵: gidirem ‘gidiyorum’ (Ahlat 15-90), bilmirem ‘bilmiyorum’ (Adilcevaz 22-107, Bitlis 4-87, Erciş 7-145), söyliyirem ‘söylüyorum’ (Adilcevaz 22-5), anniram ‘anlıyorum’ (Ahlat 2-181), kaħıram ‘kalkıyorum’ (Ahlat 1-114), görirem ‘görüyorum’ (Ahlat 1-

⁴³³ bkz. Fatih Özek, “Doğu Grubu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”; VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı’nda sunulan bildiri, 20-25 Ekim 2008, Ankara 2008.

⁴³⁴ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 207’de yazıram, işläyiräm, yazırsan, işläyirsän, yazır, işläyir, yazırığ, işläyirik, yazırsınız, işläyirsiniz, yazırlar, işläyirler.

⁴³⁵ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 353’te gelirem, görirem; Mukim Sağır, age., s. 164’te alirem, gelirem, başlırem, görirem; Mehmet Emin Gönen, age., s. 101’de baħıram, sevürem, tanıyiram, behliyirem.

115), değişirem ‘değişiyorum’ (Bitlis 2-194), başıram ‘bakıyorum’ (Adilcevaz 24-37), diyirem ‘diyorum’ (Erciş 1-12), hazırlırem ‘hazırlıyorum’ (Erciş 1-66), başıram ‘bakıyorum’ (Ahlat 14-144), gidirem ‘gidiyorum’ (Bitlis 9-30), bilirem ‘biliyorum’ (Erciş 4-64), diyirem, gezirem, söylem ‘diyorum, geziyorum, söylüyorum’ (Erciş 6-35), bülmirem ‘bilmiyorum’ (Erciş 7-90), atıram ‘atıyorum’ (Erciş 7-111).

Ekin sonundaki r ünsüzü m ve l ünsüzlerinin etkisiyle benzeştirme neticesinde l ve n ünsüzüne dönüşür⁴³⁶: alılam ‘alıyorum’ (Ahlat 15-121), bılminem ‘bilmiyorum’ (Bitlis 9-28, 12-37), bülminem ‘bilmiyorum’ (Ahlat 15-90), isTeminem ‘istemiyorum’ (Bitlis 3-165), bilminem ‘bilmiyorum’ (Ahlat 7-32, Bitlis 1-3, 3-185), düşünminem ‘düşünmüyorum’ (Van Küresinli 3-97), inanminem ‘inanmıyorum’ (Bitlis 13-37), ışhaminam ‘ıkamıyorum’ (Erciş 2-151), sayminam ‘saymıyorum’ (Ahlat 9-226), alilem ‘alıyorum’ (Adilcevaz 22-206).

Bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman ekinin sonundaki titrek r ünsüzü çoğu zaman düşer. Bu durumda kip ve şahıs eki “-i(y)em, -i(y)am” şekillerinde kullanılır. Düşen r ünsüzünden dolayı karşı karşıya gelen iki ünlünün arasına yardımcı y ünsüzü girer⁴³⁷: tanıyam ‘tanıyorum’ (Erciş 9-63), diyiyem ‘diyorum’ (Erciş 5-59), bilmiyem ‘bilmiyorum’ (Erciş 1-49, Van Yerli 1-90), tanımiyam ‘tanımıyorum’ (Van Küresinli 3-102), aliyam ‘alıyorum’ (Erciş 2-239), sevmiyem ‘sevmiyorum’ (Erciş 7-88), gidiyem, getiriyem ‘gidiyorum, getiriyorum’ (Ahlat 1-89), duriyam ‘duruyorum’ (Van Yerli 1-114), soriyam ‘soruyorum’ (Erciş 4-34), güliyam ‘gülüyorum’ (Van Yerli 22-67), yapıyam ‘yapıyorum’ (Adilcevaz 6-3), yapmiyam, almiyam ‘yapmıyorum, almıyorum’ (Van Yerli 1-130).

Teklik 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman teklik 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri bütün fiillere “-ırsan, -ırsen, -ırsan” şekillerinde getirilir⁴³⁸: gidirsen ‘gidiyorsun’ (Ahlat 1-135, Bitlis 1-7; Van Küresinli 1-372), ışmırsan ‘ıkmıyorsun’ (Ahlat 10-120), sorırsan ‘soruyorsun’ (Ahlat 7-95), açırsan ‘kaçıyorsun’ (Erciş 2-326), tanımırsan ‘tanımıyorsun’ (Ahlat 15-56).

⁴³⁶ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 102’de ışhaminam, bülminem.

⁴³⁷ krş. Münir Erten, age., s. 45’te bıraşıyam; Sadettin Özçelik, age., s. 99’da başıyam, yapıyam .

⁴³⁸ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 355’te alırsan, oşırsan; Mukim Sağır, age., s. 165’te başlırsen, görürsen, arıyırın, yürüyürsin, soruyırsın, deyürsen, oşırsen; Mehmet Emin Gönen, age., s. 101’de başırsan, bilürsen, haşlıyabölürsen, beğenürsen.

Şimdiki zaman ekinin sonundaki titrek r ünsüzünün çoğu zaman düşmesi neticesinde teklik 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri “-isen, -isan, -üsen” şekillerinde kullanılır⁴³⁹: bilisen ‘biliyorsun’ (Erciş 9-127), kalisan ‘kalyorsun’ (Bitlis 4-183), bişirisen ‘pişiriyorsun’ (Bitlis 17-7), aparisan ‘götürüyorsun’ (Ahlat 3-1), ölisen ‘ölüyorsun’ (Erciş 11-162, Van Yerli 4-349), hatirlisen ‘hatırlıyorsun’ (Bitlis 9-71), uzatisen, kandırisan ‘uzatıyorsun, kandırıyorsun’ (Adilcevaz 25-48), gidisen ‘gidiyorsun’ (Bitlis 9-30, Erciş 1-102), bilmiyisen ‘bilmiyorsun’ (Erciş 1-17), oħuyisan ‘okuyorsun’ (Erciş 1-17), kesisen ‘kesiyorsun’ (Van Küresinli 5-119),

Teklik 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman teklik 3. şahıs çekiminde kip eki düz-dar-ince ünlülü şekliyle kullanıldığından ünlü uyumlarının bozulmasına neden olur⁴⁴⁰: gidir ‘gidiyor’ (Ahlat 14-102), gelmir ‘gelmiyor’ (Van Küresinli 5-188), çıħir ‘çıkıyor’ (Bitlis 2-51), unudur ‘unutuyor’ (Ahlat 9-20), yazir ‘yazıyor’ (Ahlat 14-10), çıħir ‘çıkıyor’ (Bitlis 7-42), sallanir, yalvarir ‘sallanıyor, yalvarıyor’ (Van Küresinli 1-322), atamir ‘atamıyor’ (Bitlis 9-120, Van Küresinli 1-258), benzir ‘benziyor’ (Van Küresinli 1-103).

Van Küresinli ağızında ekin ünlüsünün olumsuzluk ekinden sonra genişlediği görülür: utanmēr ‘utanmıyor’ (Van Küresinli 3-85), tanımēr ‘tanımıyor’ (Van Küresinli 4-61), yanaşamēr ‘yanaşamıyor’ (Van Küresinli 12-27), açılmēr ‘açılmıyor’ (Van Küresinli 3-321).

Şimdiki zaman ekinin sonundaki titrek r ünsüzünün çoğu zaman düşmesi neticesinde teklik 3. şahıslarda kip eki “-i ” şeklinde kullanılır⁴⁴¹: geli ‘geliyor’ (Adilcevaz 22-79), doldūrūli ‘dolduruluyor’ (Ahlat 3-24), baħi ‘bakıyor’ (Ahlat 1-113), örti ‘örtüyor’ (Adilcevaz 25-46), dēmiyi ‘demiyor’ (Adilcevaz 25-41), diyi ‘diyor’ (Bitlis 9-30, Erciş 1-1), çekili ‘çekiliyor’ (Erciş 8-31), ati ‘atıyor’ (Erciş 8-31), uyani, kaħi ‘uyanıyor, kalkıyor’ (Ahlat 14-113), yardım ēTmī ‘yardım etmiyor’ (Bitlis 9-89), egi, dolani ‘eğiyor, dolanıyor’ (Erciş 11-190).

⁴³⁹ krş. Münir Erten, age., s. 45’te atisan, Sadettin Özçelik, age., s. 99’da yapisan, sorisan, urgaşisan.

⁴⁴⁰ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 356-357’de alır, başlir, gelēr, diyēr; Mehmet Emin Gönen, age., s. 101’de toħunir, söliyr, dağlir, kıldırir.

⁴⁴¹ krş. Münir Erten, age., s. 48’de sati, Sadettin Özçelik, age., s. 99’da kopardi, kaçi, ari .

Çokluk 1. şahıs: Bölgemiz ağızlarında şimdiki zamanın çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri kalın ünlülü sözcüklere “-irih, -irih,” şekillerinde getirilir⁴⁴²: annamirih ‘anlamıyoruz’ (Van Küresinli 14-63), karışmirih ‘karışmıyoruz’ (Adilcevaz 8-83), uzadırıh ‘uzatıyoruz’ (Van Küresinli 5-59), yapırih, çalırih ‘yapıyoruz, çalışıyoruz’ (Ahlat 14-57), oynirih ‘oynuyoruz’ (Van Küresinli 1-12), biraşminih ‘bırakmıyoruz’ (Adilcevaz 1-87), gönüşirih ‘konuşuyoruz’ (Van Küresinli 1-282).

Aynı şekiller Van Küresinli ve Erciş ağızlarında ince ünlülü sözcüklerde kullanılır: behlirih ‘bekliyoruz’ (Erciş 8-103), 22-176), ölırih ‘ölüyoruz’ (Van Küresinli 1-113), diyirih ‘diyoruz’ (Van Küresinli 1-176), gelirih ‘geliyoruz’ (Van Küresinli 1-31), öynirih ‘oynuyoruz’ (Van Küresinli 1-3), bülminih ‘bilmiyoruz’ (Erciş 2-271), götüririh ‘götürüyoruz’ (Van Küresinli 1-266), veririh ‘veriyoruz’ (Van Küresinli 1-149), yirih ‘yiyoruz’ (Van Küresinli 1-450), vermirih ‘vermiyoruz’ (Erciş 12-134), behlirih ‘bekliyoruz’ (Erciş 16-150), demirih ‘demiyoruz’ (Van Küresinli 1-37), döyirih ‘dövüyoruz’ (Van Küresinli 3-314).

Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında şimdiki zamanın çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü sözcüklere “-irik” şeklinde getirilir⁴⁴³: çekirik ‘çekiyoruz’ (Ahlat 1-1), ezirik ‘eziyoruz’ (Erciş 7-130), yiyirik ‘yiyoruz’ (Ahlat 2-103), göririk ‘görüyoruz’ (Ahlat 14-102), göririk, isTirik ‘görüyoruz’ (Ahlat 6-15), gidirik, dönirik ‘gidiyoruz, dönüyoruz’ (Ahlat 9-50), süzirik ‘süzüyoruz’ (Adilcevaz 22-177), gidirik ‘gidiyoruz’ (Adilcevaz 22-215), göririk ‘görüyoruz’ (Adilcevaz 1-2), veririk ‘veriyoruz’ (Ahlat 14-29), götüririk ‘götürüyoruz’ (Adilcevaz 22-134).

Şimdiki zaman ekinin ünlüsünün ünlü uyumlarına bağlanan şekilleri de vardır: doğruyuruḥ, soyuruḥ ‘doğruyoruz, soyuyoruz’ (Erciş 7-110), katırıḥ, ezirik ‘katıyoruz, eziyoruz’ (Erciş 7-130), tökürük ‘döküyoruz’ (Adilcevaz 6-52), tuturuḥ ‘tutuyoruz’ (Erciş 2-34), kuyluruḥ ‘kuyuluyoruz’ (Adilcevaz 22-309), tökürük ‘döküyoruz’ (Erciş 7-145).

Bitlis ağızında düz-dar-ince ünlülü şimdiki zaman ekinin üzerine dar-yuvarlak-kalın ünlülü şahıs ekinin getirilmesi ekin ünlü uyumlarının dışında kalmasına neden olmuştur: çekminuḥ ‘çekmiyoruz’ (Bitlis 7-33), ekiruḥ ‘ekiyoruz’ (Bitlis 9-141), gidiruḥ

⁴⁴² krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 102’de yapıriḥ, kaḥırıḥ, baḥırıḥ, aḡlıyırıḥ, oturuḥ.

⁴⁴³ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 102’de edirik, ügüdirik, keynedirik.

‘gidiyoruz’ Bitlis (1-2, 1-8), bılminuḥ ‘bilmiyoruz’ (Bitlis 7-25), uğraşıruḥ ‘uğraşıyoruz’ (Bitlis 13-32), diyiruḥ ‘diyoruz’ (Bitlis 8-538), seviruḥ ‘seviyoruz’ (Bitlis 9-78).

Şimdiki zaman ekinin ünsüzünün düşmesiyle şimdiki zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında ince ünlülü sözcüklerde “-iyik” şeklinde kullanılır: yëniyik ‘yeniyoruz’ (Adilcevaz 13-45) gidiyik ‘gidiyoruz’ (Adilcevaz 13-48), besliyik ‘besliyoruz’ (Ahlat 2-154), giymiyik ‘giymiyoruz’ (Adilcevaz 22-214), geliyik ‘geliyoruz’ (Adilcevaz 2-83), geçiniyik ‘geçiniyoruz’ (Ahlat 14-35), begeniyik ‘beğeniyoruz’ (Adilcevaz 18-13).

Van, Bitlis ve Erciş ağızlarında kip ekinin ünsüzünün düşmesinden dolayı şimdiki zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ve kalın ünlülü sözcüklerde “-iyiḥ, -iyiḥ” şekillerinde kullanılır⁴⁴⁴: götüriyiḥ, geliyiḥ, biraḥiyiḥ ‘götürüyoruz, geliyoruz, bırakıyoruz’ (Van Küresinli 14-45), yapıyiḥ, vëriyiḥ ‘yapıyoruz, veriyoruz’ (Erciş 10-86) diyiyiḥ ‘diyoruz’ (Erciş 4-78), yapıyiḥ ‘yapıyoruz’ (Bitlis 5-146), gönüşiyiḥ ‘konuşuyoruz’ (Van Yerli 4-49).

Çokluk 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman çokluk 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri bütün fiillere “-irsız, -ırsız” şekillerinde getirilir: diyırsız ‘diyorsunuz’ (Ahlat 7-92), yiırsız, içırsız ‘yıyorsunuz, içiyorsunuz’ (Van Küresinli 1-206).

Bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman ekinin sonundaki titrek r ünsüzünün çoğu zaman düşmesi neticesinde çokluk 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri “-isız, -üsüz, -isız” şekillerinde kullanılır⁴⁴⁵: gidisız ‘gidiyorsunuz’ (Ahlat 3-1), vërisız ‘veriyorsunuz’ (Van Yerli 5-17), gülisız ‘gülüyorsunuz’ (Adilcevaz 25-71), ölisız ‘ölüyorsunuz’ (Bitlis 9-17), görünmüsüz ‘görünmüyorsunuz’ (Erciş 2-177), pişirisız ‘pişiriyorsunuz’ (Erciş 2-177), süpürüsüz ‘süpürüyorsunuz’ (Erciş 2-177), bülümüsüz ‘bilmiyorsunuz’ (Erciş 2-178).

Çokluk 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman çokluk 3. şahıs çekiminde kip ekinin ünsüzünün gerileyici benzeştirme ile l ünsüzüne dönüşmesinden

⁴⁴⁴ krş. Münir Erten, age., s. 48’de baḳiyiḥ, uçiyiḥ; Sadettin Özçelik, age., s. 99’da tanışiyiḥ, dorḡiyiḥ.

⁴⁴⁵ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 102’de ḥırdalaşısız, doldurısız, bülüsüz, anniyısız, aparısız, yatısız, pişirisız.

dolayı kip ve şahıs ekleri bütün fiillere “-ille, -iller, -illar” şekillerinde getirilir⁴⁴⁶: demille ‘demiyorlar’ (Van Küresinli 2-39, 3-69), beğenmiller ‘beğenmiyorlar’ (Ahlat 14-109), geliller, yapille ‘geliyorlar, yapıyorlar’ (Van Küresinli 14-21), alillar, gidiller ‘alıyorlar, gidiyorlar’ (Ahlat 14-24), durmille ‘durmuyorlar’ (Van Küresinli 2-78).

Bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman ekinin sonundaki titrek r ünsüzünün çoğu zaman düşmesi neticesinde çokluk 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs eki fiillerde “-ılar, -iler, -ular, -üler” şekillerinde kullanılır⁴⁴⁷: bişiriler, yapılar, getiriler ‘pişiriyorlar, yapıyorlar, getiriyorlar’ (Ahlat 2-88), doldürilar ‘dolduruyorlar’ (Ahlat 3-24), uğraşilar ‘uğraşıyorlar’ (Ahlat 1-103), bağılar ‘bakıyorlar’ (Ahlat 1-112), isTemiler ‘istemiyorlar’ (Adilcevaz 22-34), götûriler ‘götürüyorlar’ (Erciş 1-50), örtiler ‘örtüyorlar’ (Adilcevaz 25-41)

II. Tip Şimdiki Zaman Çekimi

Bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman çekimi için kullanılan diğer bir şekil ise yazı dilimizin etkisiyle kullanılan “-yor” ekidir. Ekin önündeki yardımcı ünlünün kalın ve ince ünlülü bütün sözcüklerde düz-dar-ince ünlülü şekliyle kullanılması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur.

Teklik 1. şahıs: Örneklerde de görüleceği üzere ekin yardımcı ünlüsünün düz-dar-ince şekliyle kullanılması ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur⁴⁴⁸: yığıyorum (Van Küresinli 8-226), yatemiyorum (Van Küresinli 8-96), unutuyorum (Adilcevaz 12-52), diyorum (Adilcevaz 10-1), giriyorum (Adilcevaz 12-43).

Teklik 2. şahıs: Bu çekimde de yardımcı ünlü düz-dar-ince şeklindedir⁴⁴⁹: soruyorsun (Bitlis 3-207), isTiyorsın (Bitlis 1-4), bağıyorsun (Van Yerli 17-46).

Teklik 3. şahıs: Teklik üçüncü şahısta da görüldüğü üzere ekin yardımcı ünlüsü ünlü uyumlarının dışında tek şekillidir⁴⁵⁰: yapıyor (Ahlat 2-88), olıyor (Erciş 5-122),

⁴⁴⁶ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 102’de böyiller, karşıllar, ariyallar, geliller, çıhillar, içiller, yiller, döniller, döğüşiller.

⁴⁴⁷ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 102’de bağılar, göriler, oturilar, alılar, yapılar, alılar, çağırilar, yatılar.

⁴⁴⁸ krş. Engin Gökçur, age., s. 133’te ohiyorum, yaşıyorum, Konuşamıyorum.

⁴⁴⁹ krş. Engin Gökçur, age., s. 133’te anlıyorsun, biliyorsun, yapıyorsun, gidiyorsın, soruyorsın.

tutuyor (Erciş 1-25, Van Küresinli 8-115 Van Yerli 25-126), ağlıyor (Van Yerli 6-40), oyniyor (Van Yerli 20-41), tanımıyor (Van Yerli 20-32), bağıyor (Adilcevaz 20-95), dönüyor (Van Yerli 20-163), toplaniyor, oliyor, vèriyor (Adilcevaz 12-57), hêr êdiyor (Adilcevaz 12-55), yağıyor (Van Yerli 18-191).

Çokluk 1. şahıs: Çokluk 1. şahısta yazı dilimizde olduğu gibi şahıs eklerinin bir kısmı şahıs zamiri menşelidir. Ekin yardımcı ünlüsü yine düz-dar-ince ünlülüdür. üzüliyoruz (Bitlis 2-175), yiyoruz (Adilcevaz 7-41), topliyoruz (Bitlis 3-207), üşıyoruz (Van Yerli 4-371).

Örneklerin bir kısmında da görüleceği üzere görülen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs eki için kullanılan “-k” şeklinin bu çekimde kullanıldığını görüyoruz: eliyoruh (Ahlat 1-55), diyoruh (Ahlat 3-10), diyorih (Bitlis 8-532), araşıdırıyoruh (Bitlis 7-13).

Çokluk 2. şahıs: Çokluk 2. şahıs çekiminde ölçünlü Türkçeden farklı olarak şahıs ekindeki n damak ünsüzü genellikle düşer: yapıyorsuz (Van Küresinli 14-35), tutıyorsuz (Van Küresinli 8-197), gidiyorsuz (Van Yerli 17-35), çekiyorsuz (Van Küresinli 1-225).

Çokluk 3. şahıs: Şimdiki zaman ekinin son ünsüzü bazı örneklerde gerileyici benzeştirme ile l ünsüzüne dönüşmüştür: gidiyorler (Bitlis 3-228), diyölar (Ahlat 3-21), bağıyorlar (Van Yerli 18-57), bağıyorlar (Erciş 1-50), alıyorlar (Van Yerli 20-173), çalışıyoler (Bitlis 4-139), yapıyorlar (Adilcevaz 20-3), yatiyollar (Adilcevaz 2-115), yapıyollar (Ahlat 1-89), diyollar (Adilcevaz 12-20), oturiyorlar (Adilcevaz 13-141).

1.2.3.6.1.1.4. Geniş Zaman Çekimi

Eski Türkçe ilk yazılı eserlerden günümüze kadar gelen süreçte hem şimdiki zaman hem de geniş zaman için kullanılan “-r; -Ar; -Ir, -Ur” ekleri bölgemiz ağızlarında da aynı fonksiyonunu devam ettirmektedir. Ekin düz-dar-ince ünlülü şekli bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman eki için standart bir şekil olurken diğer şekiller ise

⁴⁵⁰ krş. Engin Gökçur, age., s. 133’te ağıyor, anlatıyor, öldürüyor, diyor, satıyor, oynıyor, getirmiyor.

genellikle geniş zaman için kullanılır. Bölgemiz ağızlarında geniş zaman için “-ır, -ir, -ir, -ur, -ür, -ür, -ür / -ar, -er / -r” şekilleri kullanılır.

Teklik 1. şahıs: Bölgemiz ağızlarında geniş zaman çekiminde şahıs zamiri kökenli şahıs ekleri kullanılır. Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi şahıs ekleri çoğunlukla düz-geniş ünlülüdür. Geniş zaman ekleri, ünlü ile biten fiillere ünsüzlü şekliyle gelirken ünsüzle biten fillerin bir kısmına düz-geniş ünlülü şekilleriyle bir kısmına da dar ünlülü şekilleriyle gelir⁴⁵¹: ağlaram ‘ağlarım’ (Van Küresinli 3-42), doğraram ‘doğrarım’ (Erciş 7-103), yürürem ‘yürürüm’ (Van Yerli 1-5), yerem ‘yerim’ (Adilcevaz 22-185), yaşaram ‘yaşarım’ (Van Yerli 23-15), paylaram ‘paklarım’ (Adilcevaz 25-140), gonaram ‘konarım’ (Van Yerli 1-47), yonaram ‘yonarım’ (Van Yerli 1-48), yanaram ‘yanarım’ (Van Yerli 1-48), küserem ‘küserim’ (Erciş 2-63), severem ‘severim’ (Adilcevaz 15-114, Ahlat 2-117), tökerem ‘dökerim’ (Erciş 7-104), çalaram ‘çalarım’ (Erciş 7-107), diyerem ‘derim’ (Adilcevaz 4-75), döyerem ‘döverim’ (Erciş 7-107, Van Küresinli 3-319), tüterem ‘tutarım’ (Bitlis 9-113), çekerem ‘çekerim’ (Ahlat 14-95),

Ekin ünsüzü, l ünsüzü ile biten fiilleden sonra benzeştirme neticesinde l ünsüzüne dönüşür: salılam ‘salarım’ (Ahlat 14-94), alılam ‘alırım’ (Erciş 3-134),

Ölçünlü Türkçenin etkisiyle dar ünlülü şahıs eklerinin kullanıldığı örnekler de vardır: bildirirım ‘bildiririm’ (Ahlat 9-52), yaperım ‘yaparım’ (Bitlis 4-21), öynerım ‘oynarım’ (Van Küresinli 13-60).

Bilindiği gibi ölçünlü Türkçede geniş zamanın olumsuz çekiminde kip eki düşmüştür. Düşen kip ekinin fonksiyonunu olumsuzluk eki üstlenmiştir. Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da geniş zamanın olumsuz teklik 1. şahıs çekimlerinde kip ekinin düşmediği görülür⁴⁵²: gēTmerem ‘gitmem’ (Adilcevaz 22-30), bülmerem ‘bilmem’ (Ahlat 15-159), vērmerem ‘vermem’ (Van Küresinli 5-24), almaram ‘almam’ (Adilcevaz 22-101), vurmerem ‘vurmam’ (Van Küresinli 14-95),

⁴⁵¹ krş. Efrasiyap Gemalmaz., s. 363’te alıram, başlaram, oğuram, görürem, dērem; Münir Erten, age., s. 46’da beklerem, çağırırım, dērem; Sadettin Özçelik, age., s. 98’de dērem, düşerem, umaram; Engin Gökçur, age., s. 137’de ağlaram, araram, içerem, giderem, Kıraram, getirirəm, alıram, oluram, yürürem, sürürem.

⁴⁵² krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 208’de danışmaram, gālmārām; Efrasiyap Gemalmaz, *Çağdaş Azeri Türkçesi Metinleri Antolojisi*, Atatürk Üniversitesi Yayınları s. 43’te aħmıram, bilmerem; Ahmet Buran- Ercan Alkaya, age., s. 59’da gelmerem.

bilmerem ‘bilmem’ (Bitlis 9-111), almaram ‘almam’ (Adilcevaz 15-2), unutemerem ‘unutamam’ (Bitlis 6-5), inanmaram ‘inanmam’ (Van Küresinli 5-83).

Geniş zaman ekinin ünsüzü çoğu zaman olumsuz çekimlerde benzeştirme neticesinde n ünsüzüne dönüşür⁴⁵³: karışmanam ‘karışmam’ (Adilcevaz 8-84), erimenem, çürümenem ‘erimem, çürümem’ (Erciş 2-48), vermenem ‘vermem’ (Adilcevaz 6-85), unuTmanam ‘unutmam’ (Ahlat 15-179, söylemenem ‘söylemem’ (Adilcevaz 16-16), almanam ‘almam’ (Ahlat 8-61), çekínmenem ‘çekinmem’ (Van Yerli 4-193), terk étmenem ‘terk etmem’ (Van Yerli 5-342), tökmenem ‘dökmem’ (Adilcevaz 25-54), beklíyemenem ‘bekleyemem’ (Van Yerli 8-30), sevmenem ‘sevmem’ (Ahlat 9-221), vèrmenem ‘vermem’ (Bitlis 2-52).

Teklik 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında geniş zaman teklik 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ünlü uyumlarına bağlı olarak fiillere “-arsan, -ersen, -òrsan, -òrsen” şekillerinde getirilir⁴⁵⁴: çıharırsan ‘çıkırırsın’ (Erciş 1-60), yersen ‘yersin’ (Erciş 14-6), yazarsan ‘yazarsın’ (Erciş 15-289), satarsan ‘satarsın’ (Adilcevaz 25-9), boğulursan ‘boğulursun’ (Erciş 4-160), kalırsan ‘kalırsın’ (Erciş 10-16), tutarsan ‘tutarsın’ (Adilcevaz 4-45), gidersen, yaparsan, getirírsen ‘gidersin, yaparsın, getirirsin’ (Adilcevaz 4-92), geçersen ‘geçersin’ (Erciş 4-233), vèrírsen, taħarsan ‘verirsin, takarsın’ (Erciş 4-223), bırahırsan ‘bırakırsın’ (Van Yerli 12-61).

Geniş zaman ekinin ölçünlü Türkçede dar ünlülü şekliyle kullanıldığı bazı sözcüklerin bölgemiz Van Küresinli ağzında düz-geniş ünlülü şekliyle kullanıldığı görülür: bilersen ‘bilirsin’ (Van Küresinli 1-398, 13-11), gelersen ‘gelirsin’ (Van Küresinli 1-298), ğopararsen ‘koparırsın’ (Van Küresinli 2-143), öersen ‘örürsün’ (Van Küresinli 1-155).

Bölgemiz ağızlarında geniş zaman teklik 2. şahıs olumsuz çekiminde kip ekinin ünsüzünün bazen düşmediği görülür. Olumsuzluk, kip ve şahıs ekleri ünlü uyumlarına bağlı olarak fiillere “-marsan, -mersen” şekillerinde getirilir⁴⁵⁵: görmersen ‘görmezsin’ (Van Küresinli 1-370), alamarsan ‘alamazsın’ (Ahlat 10-119), tapamarsen ‘bulamazsın’ (Van Küresinli 1-359), bulamarsen ‘bulamazsın’ (Van Küresinli 1-360).

⁴⁵³ krş. Engin Gökçur, age., s. 138’de bıraħmanam, dinmenem, çıħaTmanam; Talip Doğan, agm., s. 117’de ğoymanam, ğétmenem, almanıħ.

⁴⁵⁴ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 365’te alırsan, başlarsan, oħursan; Münir Erten, age., s. 46’da dèrsen, varırsan, yèrsen Sadettin Özçelik, age., s. 98’de bılırsen, pakalarsan.

⁴⁵⁵ krş. Engin Gökçur, age., s. 139’da bıraħmarsan, gelmersen.

Teklik 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında geniş zaman teklik 3. şahıs çekiminde kip eki ünlü uyumlarına bağlı olarak fiillere “-ar, -er, -ır” şekillerinde bağlanır⁴⁵⁶: oğunur, bağışlanır ‘okunur, bağışlanır’ (Van Yerli 1-70), döger ‘döver’ (Erciş 3-140), bılır ‘bilir’ (Adilcevaz 3-6), yetişir ‘yetiştir’ (Bitlis 9-15), sever (Bitlis 9-799, oğur ‘okur’ (Bitlis 3-222), şipürür ‘süpürür’ (Bitlis 3-188), yiter ‘yeter’ (Bitlis 9-149), vırur ‘vurur’ (Bitlis 10-121), getürür, oturur ‘getirir, oturur’ (Bitlis 10-180), benzer (Bitlis 2-131), kırılır ‘kırılır’ (Bitlis 10-2).

Geniş zaman ekinin ölçünlü Türkçede dar ünlülü şekliyle kullanıldığı bazı sözcüklerin bölgemiz Van Küresinli ağzında düz-geniş ünlülü şekliyle kullanıldığı görülür⁴⁵⁷: gerekir ‘gerekir’ (Van Küresinli 13-145), sıçrer ‘sıçrar’ (Van Küresinli 3-313), gelir ‘gelir’ (Van Küresinli 2-134, 5-92), ğalar ‘kalır’ (Van Küresinli 13-198), çıher ‘çıkır’ (Van Küresinli 3-60), yıhıler ‘yıkılır’ (Van Küresinli 5-139), olar ‘olur’ (Van Küresinli 1-93, Van Küresinli 50), vurer ‘vurur’ (Van Küresinli 2-46), Qalar ‘kalır’ (Van Küresinli 3-516), getirer ‘getirir’ (Van Küresinli 3-443), ğaçer ‘kaçar’ (Van Küresinli 4-105), çıhadar ‘çıkartır’ (Van Küresinli 2-53), çıharar ‘çıkırır’ (Van Küresinli 1-332), ğonuşer ‘konuşur’ (Van Küresinli 18-34).

Çokluk 1. şahıs: Bölgemiz ağızlarında geniş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ünlü uyumlarına bağlı olarak fiillere “-arîh, -erîh, -ırîh, -ırîh, -ırîh, -ırîh, -ırîh” şekillerinde bağlanır. Kip ve şahıs eklerinin Van, Bitlis ve Erciş ağızlarında ince ünlülü fiillere “-erîh, -ırîh” şekillerinde bağlanması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur⁴⁵⁸: vurarîh ‘vururuz’ (Adilcevaz 1-53), giderîh ‘gideriz’ (Van Küresinli 1-336), düşerîh ‘düşeriz’ (Bitlis 7-126), atarîh ‘atarız’ (Ahlat 14-62), oluluğ ‘oluruz’ (Adilcevaz 13-111), dururuğ, kaçarığ ‘dururuz, kaçarız’ (Adilcevaz 7-70), açarığ ‘açarız’ (Bitlis 7-36), tutarığ ‘tutarız’ (Van Küresinli 1-337), diyerîh ‘deriz’ (Erciş 2-259, 3-45, 4-79, 3-222), götürürîh ‘götürürüz’ (Van Küresinli 2-

⁴⁵⁶ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 367’de alır, başlar, görür, dër; Mukim Sağır, age., s. 183’te sorer, yaner, vurur, getürür; Engin Gökçur, age., s. 139’da gönderer, yarar, doyer; Mehmet Emin Gönen, age., s. 100’de hayhırır, oğunur, ahsar, koğar.

⁴⁵⁷ krş. Engin Gökçur, age., s. 139’da görer, Karşılanar, Keynener, görışer, çalar, gelir, alınar, alar.

⁴⁵⁸ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 365’te alırîh, başlarığ, gelirîh; Münir Erten, age., s. 46’da biçerîh, bularığ, yiyerîh; Sadettin Özçelik, age., s. 98’de yerîh, dorğarığ, baklerîh.

337), vèrířh ‘veririz’ (Erciş 4-108), yoğúrũruh, yandırırũh, otururũh ‘yoğururuz, yandırırız, otururuz’ (Ahlat 14-87), alırũh ‘alırız’ (Van Yerli 1-286).

Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında geniş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillere “-erik, -irik, -ürük” şekillerinde bağlanır⁴⁵⁹: görerik ‘görürüz’ (Adilcevaz 8-113), yerik ‘yeriz’ (Adilcevaz 1-107), pişiririk ‘pişiririz’ (Ahlat 14-62), ezerik ‘ezeriz’ (Ahlat 14-63), tökerik ‘dökeriz’ (Ahlat 14-63, 14-104), giderik ‘gideriz’ (Adilcevaz 7-70), diyerik ‘deriz’ (Ahlat 1-41), götürürük ‘götürürüz’ (Ahlat 8-103), severik ‘severiz’ (Ahlat 8-113), isterik ‘isteriz’ (Erciş 7-58), giderik, görerik, beyenirik ‘gideriz, görürüz, beğeniriz’ (Erciş 6-2), isidirik ‘ısıtırız’ (Ahlat 14-103), çürütürük ‘çürütürüz’ (Ahlat 6-51), götürürük ‘götürürüz’ (Ahlat 6-21), biterik, yiyerik ‘biteriz, yeriz’ (Adilcevaz 23-78).

Ölçünlü Türkçenin etkisiyle bölgemiz ağızlarında geniş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs eklerinin “-arız, -eriz, -°rız” şekilleri de kullanılmaktadır: otururız ‘otururuz’ (Bitlis 7-201), yeriz ‘yeriz’ (Adilcevaz 4-85), gideriz ‘gideriz’ (Van Yerli 1-109), diyeriz ‘deriz’ (Ahlat 5-139, Bitlis 3-40, Erciş 3-94, Van Küresinli 13-278), yemeyiz ‘yemeyiz’ (Ahlat 3-89), gideriz ‘gideriz’ (Van Yerli 1-309).

Bölgemiz ağızlarında geniş zamanın olumsuz çekimlerde kip ekinin düşmeyip kullanıldığı görülür: inanmarıl̈ ‘inanmayız’ (Van Küresinli 5-197), vèrmeril̈ ‘vermeyiz’ (Van Küresinli 5-30).

Geniş zaman ekinin ünsüzü çoğu zaman olumsuz çekimlerde benzeştirme neticesinde n ünsüzüne dönüşür⁴⁶⁰: karışmanılı ‘karışmayız’ (Adilcevaz 8-84), yapmanılı ‘yapmayız’ (Adilcevaz 6-24), götürmenik ‘götürmeyiz’ (Ahlat 8-103), kaTmanılı ‘katmayız’ (Adilcevaz 22-324), çılhmanılı ‘çıkmayız’ (Van Yerli 12-22), yaPmanılı ‘yapmayız’ (Adilcevaz 23-41), kaTmanılı ‘katmayız’ (Ahlat 6-57).

Çokluk 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında geniş zaman çokluk 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ünlü uyumlarına bağlı olarak fillere “-arsız, -ersız, -°rsız” şekillerinde getirilir. Ekin bünyesindeki n damak ünsüzü düşmüştür⁴⁶¹: yatarsız ‘yatarsınız’ (Ahlat 10-209), yersız ‘yersiniz’ (Van Küresinli 3-310), vērîrsız ‘verirsiniz’ (Bitlis 2-70),

⁴⁵⁹ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 100'de girerik, diyerik, minerik, görerik, döğüşürük.

⁴⁶⁰ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 101'de yapamanıh, barışmanıh, edemenik.

⁴⁶¹ krş. Sadettin Özçelik, age., s.98’de yirsız, kesersiz, gidersiz.

gülersiz ‘gülersiniz’ (Erciş 11-207), atarsız ‘atarsınız’ (Van Yerli 22-249), alırsız ‘alırsınız’ (Erciş 2-74), kınarsız, yanarsız ‘kınarsınız, yanarsınız’ (Ahlat 16-187).

Çokluk 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında geniş zaman çokluk 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ünlü uyumlarına bağlı olarak fillere “-arlar, -erler, -rler” şekillerinde getirilir: gelirler, otururlar (Van Yerli 1-68), oğurlar ‘okurlar’ (Van Yerli 1-90), gıvlelerler ‘kiblelerler’ (Van Yerli 1-183), bilürler ‘bilirler’ (Bitlis 6-74), örürler ‘örürler’ (Van Yerli 10-14), udarlar ‘yutarlar’ (Van Yerli 12-115), geliller, otürürler, toplanırlar ‘gelirler, otururlar, toplanırlar’ (Erciş 1-8), tutallar, bırağurlar ‘tutarlar, bırakırlar’ (Erciş 1-13).

Geniş zaman ekinin ünsüzü benzeştirme neticesinde çoğu zaman l ünsüzüne dönüşür⁴⁶²: dögeller, édeller ‘döverler, ederler’ (Adilcevaz 1-65), alıllar ‘alırlar’ (Ahlat 14-45), deller, çalıllar ‘derler, çalarlar’ (Ahlat 1-43), bilüller ‘bilirler’ (Bitlis 8-499), çıharıllar, yapallar, diyeller ‘çıkırırlar, yaparlar, derler’ (Erciş 3-101), çalıllar, tökeller ‘çalarlar, dokerler’ (Ahlat 3-8), geliller ‘gelirler’ (Bitlis 2-24), kağallar, bağallar ‘kalkarlar, bakarlar’ (Erciş 1-32).

Geniş zaman çokluk 3. şahıs çekiminde şahıs ekinin son ünsüzü telaffuzu güçleştirdiğinden çoğu zaman düşer: bilülle ‘bilirler’ (Bitlis 2-87), oğuyelle ‘okurlar’ (Van Küresinli 5-196), çihelle ‘çıkırırlar’ (Van Küresinli 1-479), gidelle ‘giderler’ (Van Küresinli 1-480), tutelle ‘tutarlar’ (Bitlis 9-87), yapışalla ‘yapışırlar’ (Van Küresinli 1-162).

1.2.3.6.1.1.5. Gelecek Zaman Çekimi

“-AcAk” gelecek zaman eki Batı Türkçesinde sonradan ortaya çıkmış bir ektir. Batı Türkçesinde Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında ortaya çıkmış ve adların geçici vasıflarını belirten bir sıfat-fiil eki olarak kullanılmıştır. Sonraları şekil ve zaman eki fonksiyonuna bürünmüş ve gelecek zamanı ifade eden bir ek hâline dönüşmüştür.

Gelecek zaman ekinin ikinci ünsüzü teklik ve çokluk 1. şahıslarda çoğunlukla düşme eğilimi gösterir. Ekin ikinci ünsüzü teklik ve çokluk 2. ve 3. şahıs çekimlerinde

⁴⁶² krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 101’de édeller, soğallar, dögeller; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 367’de alıllar, başlallar, oğullar, görüller; Münir Erten, age., s. 46’da getiriller; Sadettin Özçelik, age., s. 99’da koyallar, duzlallar, toplanıllar.

çoğunlukla sızıcılaşır. Bazı durumlarda tonlulaşma ve akıcılaşma yönelimi gösterir. Şahıs ekleri ise eski şekillerini koruyup düz-geniş ünlülü kullanılır.

Teklik 1. şahıs: Bölgemiz ağızlarında gelecek zaman teklik 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiillere ünlü uyumlarına bağlı olarak “-ecem, -acam” şekillerinde bağlanır⁴⁶³: giyecem ‘giyeceğim’ (Ahlat 1-116), yapacam ‘yapacağım’ (Erciş 10-152), alacam ‘alacağım’ (Adilcevaz 13-79), tutacam ‘tutacağım’ (Adilcevaz 4-47), gidecem ‘gideceğim’ (Adilcevaz 7-4), begenecem, tanıyacam ‘beğeneceğim, tanıyacağım’ (Adilcevaz 21-50), değişecem ‘değişeceğim’ (Van Yerli 23-2), kalacam ‘kalacağım’ (Bitlis 4-22), getirecem ‘getireceğim’ (Adilcevaz 21-138, Erciş 1-91), verecem ‘vereceğim’ (Adilcevaz 4-73).

İnce ünlülü sözcüklerde kalın ünlülü şahıs eklerinin kullanılması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: bekliyecam ‘bekleyeceğim’ (Ahlat 15-46), çekecam ‘çekeceğim’ (Bitlis 10-37), görüşecam ‘görüreceğim’ (Erciş 15-251), söyliyecam ‘söyleyeceğim’ (Van Yerli 1-326), verecam ‘vereceğim’ (Van Yerli 1-328), gidecam ‘gideceğim’ (Erciş 5-187), çekecam ‘çekeceğim’ (Bitlis 4-23, Van Küresinli 1-320), verecam ‘vereceğim’ (Adilcevaz 25-39), gelecam ‘geleceğim’ (Ahlat 1-65).

Bitlis, Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında ekin ikinci ünsüzünün bazen düşmediği görülür. İki ünlü arasında kalan ekin ikinci ünsüzü çoğu zaman sızıcılaşma; bazı durumlarda tonlulaşma eğilimi gösterir⁴⁶⁴: olacağam ‘olacağım’ (Ahlat 10-167), alacağam ‘alacağım’ (Adilcevaz 6-83), verecegem ‘vereceğim’ (Adilcevaz 21-118), kesdirecegem ‘kestireceğim’ (Adilcevaz 21-119), evlendirecegem ‘evlendireceğim’ (Adilcevaz 21-50), gidecağam ‘gideceğim’ (Bitlis 9-31), verecegem ‘vereceğim’ (Ahlat 1-55), gidecegem ‘gideceğim’ (Bitlis 9-28), çıhcağam ‘çıkacağım’ (Bitlis 9-44), gidecağam ‘gideceğim’ (Bitlis 4-22), isTiyecegem ‘isteyeceğim’ (Ahlat 13-136), alacağam ‘alacağım’ (Ahlat 13-121), gideceyem ‘gideceğim’ (Adilcevaz 16-38).

Bitlis ağızında ikinci hecedeki düz-geniş-kalın ünlülülerin çoğu zaman incilmesi sonucu kip ve şahıs ekleri “-ecam” şeklinde kullanılır: kaçecam ‘kaçacağım’ (Bitlis 9-105), yapecam ‘yapacağım’ (Bitlis 2-51, 11-17).

⁴⁶³ krş. Bedri Sarıca, agm., s. 81’de gelācam, atacam, gidācam, topliyacam, sahlānacam ; Sadettin Özçelik - Erdoğan Boz, age., s. 110’da baḥacām, olacam, biraḥacam, yapacām.

⁴⁶⁴ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 105’te gösderecegem, êtdirecegem, biraḥacağam, yatacağam, alacağam, biraḥacağam.

Teklik 2. şahıs: Ahlat, Adilcevaz ve Erciş ağızlarında gelecek zaman teklik 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillere ünlü uyumlarına bağlı olarak “-eceksen, -ecegsen” şekillerinde bağlanır⁴⁶⁵: vëreceksen ‘vereceksin’ (Adilcevaz 25-35, Erciş 1-70), diyeceksen ‘diyeceksin’ (Ahlat 13-139), gelmiyeceksen ‘gelmeyeceksin’ (Erciş 9-103), geleceksen ‘geleceksin’ (Adilcevaz 6-81, Ahlat 8-6, 13-132), getirtireceksen ‘getirtireceksin’ (Ahlat 9-108), dinniyeceksen, göreceksen ‘dinleyeceksin, göreceksin’ (Adilcevaz 8-19), bileceksen ‘bileceksin’ (Adilcevaz 25-55), gideceksen ‘gideceksin’ (Adilcevaz 16-36, Bitlis 7-371).

Erciş ağzında ekin son ünsüzü ince ünlülü sözcüklerde çoğu zaman ön damaklı sızıcıya dönüşür: öldüreceğhsen ‘öldüreceksin’ (Erciş 2-225), nēdeceğhsen? ‘ne edeceksin’ (Erciş 11-269), tikeceğhsen ‘dikeceksin’ (Erciş 2-13).

Van ve Erciş ağızlarında gelecek zaman teklik 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillere “-ecağhsan” şeklinde bağlanarak kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olur: vërecağhsan ‘vereceksin’ (Van Küresinli 3-190), gelecağhsan ‘geleceksin’ (Van Küresinli 3-158), görecağhsan ‘göreceksin’ (Van Yerli 13-224), gönderecağhsan ‘göndereceksin’ (Van Yerli 1-381), yiyecağhsan ‘yiyeceksin’ (Erciş 4-161).

Ekin son ünsüzü kalın ünlülü sözcüklerde genellikle sızıcılaşır: bulacağhsan ‘bulacaksın’ (Erciş 7-52), kaldıracağhsan, atacağhsan ‘kaldıracaksın, atacaksın’ (Ahlat 9-193), yapacağhsan ‘yapacaksın’ (Ahlat 2-109), çıkaracağhsan ‘çıkarcaksın’ (Ahlat 2-110), uyacağhsan, yapacağhsan ‘uyacaksın, yapacaksın’ (Erciş 9-122), alacağhsan ‘alacaksın’ (Adilcevaz 6-7).

Bölgemiz Bitlis ve Van Küresinli ağızlarında gelecek zaman teklik 2. şahıs çekiminde kip ekinin ünlüsü çoğu zaman kalınlaşırken şahıs ekinin ünlüsü aksine incilir: gidecağhsen ‘gideceksin’ (Bitlis 7-214), baş ēdebilecağhsen? ‘baş edebileceksin’ (Bitlis 9-112), üşüdecağhsen ‘üşüteceksin’ (Van Küresinli 8-46).

Gelecek zaman teklik 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs eklerinin ekleşme sonucu oluşmuş “-ecen, -acan” şekilleri de vardır: ne ēdecen? ‘ne edeceksin’ (Erciş 10-15), yapacan ‘yapacaksın’ (Adilcevaz 22-75).

⁴⁶⁵ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 105’te keseceğhsen, gösdereceğhsen, içeceğhsen, oyniyacağhsan, bahacağhsan, alacağhsan, yıhacağhsan; Münir Erten, age., s. 48’de girecağhsan, çıhacağhsan; Sadettin Özçelik, age., s. 102’de yiyecağhsan, dögecağhsan, alacağhsan.

Teklik 3. şahıs: Van, Bitlis ve Erciş ağızlarında gelecek zaman teklik 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillere “-ecah” şeklinde bağlanarak kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olur⁴⁶⁶: öyneyecah ‘ oynayacak’ (Van Küresinli 13-63), tökülecāh ‘dökülecek’ (Van Küresinli 1-292), gidecāh ‘gidecek’ (Van Yerli 1-398), temizliyecāh ‘temizleyecek’ (Erciş 2-307), ölecāh ‘ölecek’ (Van Yerli 1-192), gidecāh ‘gidecek’ (Bitlis 9-8).

Ahlat, Adilcevaz ve Erciş ağızlarında gelecek zaman teklik 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillere ünlü uyumlarına bağlı olarak “-ecek, -eceK” şekillerinde bağlanır: gidecek (Adilcevaz 22-125; Ahlat 9-36; Erciş 1-25), söyleyecek, görünecek (Adilcevaz 8-18), gelecek (Erciş 10-61), götüreceK (Erciş 10-62), degecek (Erciş 6-47), yiyecek (Erciş 1-379, çekecek (Adilcevaz 25-56 ; Ahlat 1-109), isTiyecēK (Erciş 1-47), yērişecēk (Ahlat 3-57), getirilecek (Ahlat 2-84), serecek (Adilcevaz 5-35), götüreceK (Erciş 1-69), girecek (Erciş 1-90).

Ekin son ünsüzü kalın ünlülü sözcüklerde genellikle sızıcılaşır: ayrılacāh, dolacāh ‘ayrılacak, dolacak’ (Van Yerli 1-82), açacāh ‘açacak’ (Erciş 4-20), kayniyecāh ‘kaynayacak’ (Adilcevaz 6-8), olacāh ‘olacak’ (Adilcevaz 6-6), çıkacāh ‘çıkacak’ (Adilcevaz 4-64), soracāh ‘soracak’ (Adilcevaz 22-1), atacāh ‘atacak’ (Van Küresinli 1-258).

Erciş ağızında ekin son ünsüzü ince ünlülü sözcüklerde çoğu zaman ön damaklı sızıcıya dönüşür: diyeceĥ ‘diyecek’ (Erciş 2-149), nasıl ēdeceĥ ‘nasıl edecek’ (Erciş 2-208), geleceĥ ‘gelecek’ (Erciş 1-47, 9-247), keseceĥ ‘kesecek’ (Erciş 11-144), diyeceĥ ‘diyecek’ (Erciş 16-179).

Çokluk 1. şahıs: Bölgemiz Van, Bitlis ve Erciş ağızlarında gelecek zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiillere “-ecez, -ecaz, -acaz” şekillerinde bağlanır⁴⁶⁷: ağırliyecaz ‘ağırlayacağız’ (Van Yerli 24-21), eylendirecaz ‘evlendireceğiz’ (Van Yerli 24-22), içecaz ‘içeceğiz’ (Van Yerli 24-29), vërecaz ‘vereceğiz’ (Van Küresinli 15-2, Van Yerli 23-13), vërecez ‘vereceğiz’ (Erciş 10-55), gezecez

⁴⁶⁶ krş. Münir Erten, age., s. 48’de biçecāh, çekecah, öldirecah; Sadettin Özçelik, age., s. 102’de bilecah, ötecah, yiyecāh, gelecah.

⁴⁶⁷ krş. Engin Gökçur, age., s. 136’da baĥacāz, götürecāz, dönecāz, yiyecāz.

‘gezeceğiz’ (Erciş 10-54), gidecaz ‘gideceğiz’ (Bitlis 1-51), gidecez ‘gideceğiz’ (Van Yerli 5-5), satecaz ‘satacağız’ (Bitlis 2-20), vuracaz ‘vuracağız’ (Erciş 2-208).

Ahlat, Adilcevaz, Bitlis ve Erciş ağızlarında gelecek zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiillere “-eceyik, -eceyiz, -eceyih, -ecayih”, kalın ünlülü fiillere ise “-acayih” şekillerinde bağlanır⁴⁶⁸: gideceyik ‘gideceğiz’ (Adilcevaz 21-114, Ahlat 8-65), taḥacayih ‘takacağız’ (Adilcevaz 19-84), gideceyiz ‘gideceğiz’ (Adilcevaz 2-10, 13-29; Bitlis 4-170; Erciş 9-105), biraḥacayih ‘bırakacağız’ (Adilcevaz 6-7), alacayih ‘alacağız’ (Ahlat 13-138), vëreceyiz ‘vereceğiz’ (Ahlat 13-184), isTemiyeceyik ‘istemeyeceğiz’ (Ahlat 13-177), evlendireceyik ‘evlendireceğiz’ (Adilcevaz 18-44), yiyeceyik, biraḥacayih, sepeceyik, dögeceyik ‘yiyeceğiz, bırakacağız, serpeceğiz, döveceğiz’ (Adilcevaz 6-9), çıḥaracayih, yaracayih ‘çıkarcacağız, yaracağız’ (Adilcevaz 9-14), gideceyik ‘gideceğiz’ (Adilcevaz 9-3), yapacayih ‘yapacağız’ (Erciş 13-136, 16-153), annatacayih ‘anlatacağız’ (Erciş 15-144), bulacayih ‘bulacağız’ (Erciş 10-205), kaldıracayih ‘kaldıracağız’ (Erciş 10-205).

Bölgemiz ağızlarında gelecek zaman çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs eklerinin fiillere “-acağış, -ecağış” şekillerinde bağlandığı örnekler de vardır: varacağış ‘varacağız’ (Van Yerli 1-397), yiyecağış ‘yiyeceğiz’ (Van Yerli 1-205), gitmiyecağış ‘gitmeyeceğiz’ (Van Küresinli 4-97), yiyeceğüş ‘yiyeceğiz’ (Bitlis 1-8),

Çokluk 2. şahıs: Bölgemiz Van, Bitlis ve Erciş ağızlarında gelecek zaman çokluk 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiillere “-ecaḥsız, -ecaḥsız, -acaḥsız” şekillerinde bağlanır. İnce ünlülü sözcüklerde kalınlık-incelik uyumu bozulur⁴⁶⁹: vërecaḥsız ‘vereceksiniz’ (Van Yerli 1-101, 5-184), gidecaḥsız, baḥacaḥsız ‘gideceksiniz, bakacaksınız’ (Erciş 2-310), delecaḥsız ‘deleceksiniz’ (Van Yerli 17-105), vërecaḥsız ‘vereceksiniz’ (Van Yerli 17-105), gelecaḥsız ‘geleceksiniz’ (Van Yerli 5-30), inanmiyecaḥsız ‘inanmayacaksınız’ (Van Yerli 4-109), ölecaḥsız ‘öleceksiniz’ (Bitlis 3-193), isTiyecaḥsız ‘isteyeceksiniz’ (Erciş 7-69), yapacaḥsız ‘yapacaksınız’ (Van Yerli 1-98).

⁴⁶⁸ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 105’te yëneceyik, gideceyik, iḥiyacayih.

⁴⁶⁹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 157-158’de getiracaḥsız, bineceḥsız, yëmiyeceksiz; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 359’da alacaḥsız, geleceḥsız, alacasız, gelecesiz, baḥliyeceḥsız; Mukim Sağır, age., s. 180’de alacaḥsız, vereceḥsız, bulacaḥsız, diyecaḥsız; Engin Gökçur, age., s. 137’de yiğilecaḥsız, baḥacaḥsız, atacaḥsız, dönecaḥsız.

Ahlat, Adilcevaz ve Erciş ağızlarında gelecek zaman çokluk 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ünlü uyumlarına bağlı olarak ince ünlülü fiillere “-eceksiz, -eceKsiz, eceh̄siz”⁴⁷⁰; kalın ünlülü fiillere ise “-acaḥsız” şekillerinde bağlanır⁴⁷⁰: yemiyeceKsiz ‘yemeyeceksiniz’ (Adilcevaz 1-3), bitireceḥsız ‘bitireceksiniz’ (Erciş 4-227), alacaḥsız ‘alacaksınız’ (Erciş 7-57), olacaḥsız, öleceksiz ‘olacaksınız, öleceksiniz’ (Ahlat 2-153), vereceksiz ‘vereceksiniz’ (Ahlat 13-178), vurmiyeceḥsız ‘vurmayacaksınız’ (Adilcevaz 22-163), annatacaḥsız ‘anlatacaksınız’ (Ahlat 1-36), gideceksiz ‘gideceksiniz’ (Adilcevaz 11-31) annatacaḥsız ‘anlatacaksınız’ (Ahlat 1-63).

Çokluk 3. şahıs: Bölgemiz Van ve Bitlis ağızlarında gelecek zaman çokluk 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiillere “-ecaḥlar, -acaḥlar” şekillerinde bağlanır. İnce ünlülü sözcüklerde kalınlık-incelik uyumu bozulur⁴⁷¹: oyniyecaḥlar, diyecaḥlar, gülecaḥlar ‘oynayacaklar, diyecekler, gülecekler’ (Van Yerli 1-385), gidecaḥlar ‘gidecekler’ (Bitlis 2-74), bulacaḥlar ‘bulacaklar’ (Erciş 1-188), başladacaḥlar ‘başlatacaklar’ (Van Yerli 14-6), nēdecaḥlar ‘ne edecekler’ (Erciş 10-166).

Ahlat, Adilcevaz ve Erciş ağızlarında gelecek zaman çokluk 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ünlü uyumlarına bağlı olarak ince ünlülü fiillere “-ecekler, -eceḥler”⁴⁷¹; kalın ünlülü fiillere ise “-acaḥlar” şekillerinde bağlanır: getireceḥler ‘getirecekler’ (Erciş 10-121), vëreceḥler ‘verecekler’ (Erciş 10-73), pişireceḥler ‘pişirecekler’ (Erciş 2-173), öldüreceḥler ‘öldürecekler’ (Erciş 11-303), anlatacaḥlar ‘anlatacaklar’ (Erciş 2-173), bilmiyecekler, tanımiyeceḥlar ‘bilmeyecekler, tanımayacaklar’ (Ahlat 3-60).

1.2.3.6.1.2. Tasarlama Kipleri

1.2.3.6.1.2.1. Emir Kipi

⁴⁷⁰ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 105’te boḡacaḥsız, evlendireceḥsız, vëreceḥsız.

⁴⁷¹ Krş. Münir Erten, age., s. 48’de gelecaḥlar, götürecaḥlar; Sadettin Özçelik, age., s.102’de diyecaḥlar, alacaḥlar; Engin Gökçur, age., s. 137’de alacaḥlar, gelecaḥlar, bilecaḥlar, göreceḥlar, baḡacaḥlar.

Ölçünlü Türkçede olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da emir kipi kendisine has şahıs ekleriyle çekimlenir. Bu ekler bir taraftan eylemi emir şeklinde ifade ederken öte taraftan şahıs ifade ederler.

Teklik 1. şahıs: Bölgemiz ağızlarında teklik 1. şahıs emir çekimi için emir kipinin teklik birinci şahıslarında kullanılan “-ayım, -eyim” eklerinin ekleşmiş şekilleri kullanılır. Ek, yuvarlak ünlülü fiil kök ve gövdelerine “-um, -üm, -ûm, -ũm” şekillerinde; düz ünlülü fiil kök ve gövdelerine de “-ım, -ím, -im” şekillerinde bağlanır: büküm ‘bükeyim’ (Erciş 2-91), döküm ‘dökeyim’ (Erciş 2-92), dikim ‘dikeyim’ (Erciş 2-92), kalım ‘kalayım’ (Adilcevaz 22-59), yiyim ‘yiyeyim’ (Adilcevaz 22-55), kesim ‘keseyim’ (Van Yerli 1-46), ortağ olım ‘ortak olayım’ (Van Küresinli 3-53), konuşum ‘konuşayım’ (Bitlis 11-54), bülüm ‘bileyim’ (Adilcevaz 22-173), öpüm ‘öpeyim’ (Erciş 11-54), çıhum ‘çıkayım’ (Bitlis 9-47), bahum ‘bakayım’ (Erciş 1-38), gahım, diyim ‘kalkayım, diyeyim’ (Erciş 9-253), gidim, yiyim ‘gideyim, yiyeyim’ (Erciş 5-172), konuşum ‘konuşayım’ (Adilcevaz 22-1), sorum ‘sorayım’ (Ahlat 15-122), bülüm ‘bileyim’ (Ahlat 15-99).

Teklik 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında ölçünlü Türkçede olduğu gibi teklik 2. şahıs emir eki yoktur. Eksiz olarak eylem kök ve gövdeleri emir ifade ederler⁴⁷²: giT, bağ (Van Küresinli 1-25), gey ‘giy’ (Erciş 17-78), geT, ge, beKle ‘git, gel, bekle’ (Erciş 10-19), bağ ‘bak’ (Bitlis 9-88), annet ‘anlat’ (Bitlis 9-49), gözeTle (Ahlat 14-146), kaç, geT ‘kalk, git’ (Ahlat 2-140), yalwar, yağer ‘yalvar, yakar’ (Bitlis 2-146), Tur ‘dur’ (Bitlis 9-162), birağ ‘bırak’ (Bitlis 9-148), doldur (Bitlis 2-194), yırre ‘yırla: şarkı söyle’ (Van Küresinli 2-47), izleTme (Van Küresinli 3-448), güldür (Van Yerli 1-25), garişme ‘karışma’ (Van Küresinli 13-163).

Ölçünlü Türkçede bilindiği gibi Eski Türkçedeki -ğıl / -gil ekinin genişlemiş ve ekleşmiş şekilleri yoktur. Bölgemiz ağızlarında teklik 2. şahıs emir eki için Eski Türkçedeki -ğıl / -gil ekinin genişlemiş ve ekleşmiş şekilleri kullanılmaktadır. Ek, ünlü uyumlarına bağlı olarak kalın ünlülü sözcüklere “-ğınan”; ince ünlülü sözcüklere de

⁴⁷² krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 162’de kaç, anlat, sarıl; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 345’te al, başla, ohi, de; Mukim Sağır, age., s. 189’da geT, çığ, oğu, dut; Engin Gökçur, age., s. 141’de Koy, göger, bağma, geç; Mehmet Emin Gönen, age., s. 107’de birağ, ohi, yağ.

“-ginen, -günen” şekillerinde getirilir⁴⁷³: dèginen ‘de’ (Adilcevaz 5-12, 14-30, Erciş 7-45), baħmağınan ‘bakma’ (Adilcevaz 25-179), èylemeginen ‘eyleme’ (Van Küresinli 16-24), doğrağınan, Tuzlağınan ‘doğra, tuzla’ (Adilcevaz 25-121), götürginen ‘götür’ (Adilcevaz 15-83), amanet olğınan ‘emanet ol’ (Adilcevaz 8-12,13), doldurğınan ‘doldur’ (Erciş 10-95), pazarlıħ eTginen ‘pazarlık et’ (Van Küresinli 7-135), evlenginen, bulğınan ‘evlen, bul’ (Erciş 6-36), yèginen ‘ye’ (Adilcevaz 22-270), derman olğınan ‘derman ol’ (Erciş 2-214), gètginen ‘git’ (Adilcevaz 25-36, Erciş 11-148), dinnetginen ‘dinlet’ (Erciş 11-8), satginen ‘sat’ (Van Küresinli 15-31), yapğınan ‘yap’ (Adilcevaz 25-42), ھاalğınan ‘kal’ (Adilcevaz 25-37).

Ekin bazı örneklerde kalın ünlülü sözcüklere ince şekliyle, ince ünlülü sözcüklere de kalın şekliyle getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun dışında kalmasına neden olmuştur: annatğınan ‘anlat’ (Adilcevaz 3-67), vèrgınan ‘ver’ (Adilcevaz 7-72), dèginan ‘de’ (Erciş 15-248), gelginan ‘gel’ (Adilcevaz 18-1), duginan ‘dur’ (Van Küresinli 4-6), kırğınan ‘kır’ (Erciş 13-128), bulginan ‘bul’ (Erciş 2-301).

Bölgemiz ağızlarında teklik 2. şahıs emir çekimi için kullanılan “-ğınan, -ginen, -günen, -ginan” eklerinin dışında “-gine, -ne, -nen” şekilleri de kullanılır⁴⁷⁴: vazgeçgine ‘vazgeç’ (Adilcevaz 14-28), gitgine ‘git’ (Van Küresinli 7-162, 9-276), olgine ‘ol’ (Van Küresinli 9-283), vèrgine ‘ver’ (Van Küresinli 15-64), dènen ‘de, söyle’ (Adilcevaz 9-62, 22-232, Ahlat 6-84, Erciş 9-195, 10-85, Van Küresinli 4-20, 5-42), dène ‘de’ (Ahlat 14-7, Erciş 10-92, 11-237, Van Küresinli 2-48, 4-19, 14-75).

Teklik 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında teklik 3. şahıs emir çekimi ünlü uyumlarına bağlı olarak fiil kök ve gövdelerine getirilen “-sın, -sın, -sun, -sün, -sün, -sün” ekleriyle yapılır⁴⁷⁵: behlesın ‘beklesin’ (Adilcevaz 9-61), saħlasın ‘saklasın’ (Bitlis 9-118), duymasın vèrilmesın ‘duymasın, verilmesin’ (Van Yerli 1-83), baħsın ‘baksın’ (Adilcevaz 20-37), yıħmesın ‘yıkmasın’ (Van Küresinli 1-228), üşümesın ‘üşümesin’ (Bitlis 1-34), yèsın, geTsın ‘yesin, gitsin’ (Adilcevaz 4-66), titresın ‘titresin’

⁴⁷³ krş. Talip Doğan, agm., s. 118’de ھاalğınan, alğınan, vèrginen, çekginen; Engin Gökçur, age., s. 141’de vèrgınan, ھاalginen, ھاesbıħal olginen, durgınan; Mehmet Emin Gönen, age., s. 107’de görğinen, gelginen, aşığınan, yapğınan.

⁴⁷⁴ krş. Engin Gökçur, age., s. 141’de dènen, dène, dènen, tikğine.

⁴⁷⁵ krş. Sadettin Özçelik, age., s.103’te töksın, koşsın, ھاalmasın; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 163’te ھاalsun, ölsün, olsun; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 346’da alsın, alsun, başlasın, gelsin, gelsün; Mukim Sağır, age., s. 189’da sorsun, görsün, alsun, yolsun; Engin Gökçur, age., s. 141’de ھاalsın, düşsın, ھاalmasın, küssün; Mehmet Emin Gönen, age., s. 107’de ھاalsın, alsın, uğrasın, bülün.

(Erciş 14-15), indirsin ‘indirsın’ (Erciş 14-14), kesilsin ‘kesilsın’ (Erciş 14-16), dönsün ‘dönsün’ (Erciş 14-18), vursun (Erciş 14-15), annaTsın ‘anlatsın’ (Bitlis 14-18), konuşsun ‘konuşsun’ (Ahlat 2-28), yihesin ‘yıkasın’ (Bitlis 9-43).

Çokluk 1. şahıs: Emir kipi çokluk 1. şahıs çekimi için “-alım, -elım” şekilleri kullanılır: diyelim ‘diyelim’ (Bitlis 1-81, Erciş 3-199), yiyelim ‘yiyelim’ (Bitlis 1-25).

Çokluk 2. şahıs: Ölçünlü Türkçede çokluk 2. şahıs emir eki için ünlü uyumlarına bağlı olarak iki farklı şekil kullanılır: Fiil kök ve gövdelerine “-In, -Un ya da -InIz, -UnUz” ekleri getirilerek emir kipinin çokluk 2. şahısta çekimi yapılır. Bölgemiz ağızlarında ise söz konusu şekillerden sadece biri kullanılır. Fiil kök ve gövdelerine “-ın, -in, -in, -un, -ün, -ün, -ün” ekleri getirilerek çokluk 2. şahıs emir çekimi yapılır⁴⁷⁶: götürün (Bitlis 9-43), isTeyin ‘isteyin’ (Bitlis 1-55), geTmeyin ‘gitmeyin’ (Ahlat 14-24), vurun, geberdin, çıhın ‘vurun, gebertin, çıkın’ (Bitlis 9-18), gahın ‘kalkın’ (Adilcevaz 1-56), götürün ‘götürün’ (Adilcevaz 1-60), gelin ‘gelin’ (Adilcevaz 1-59, 4-62, Bitlis 9-18), gidin, söyleyin ‘gidin, söyleyin’ (Bitlis 8-504), alın ‘alın’ (Adilcevaz 22-40), gahın, minin ‘kalkın, binin’ (Van Küresinli 3-155), bilin (Erciş 4-43), gatin, getirmeyin ‘katın, getirmeyin’ (Adilcevaz 4-62).

Çokluk 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında çokluk 3. şahıs emir çekimi fiil kök ve gövdelerine “-sınlar, -sınler, -sinler, -sunlar, -sünler, -sınnar, -sünlar, -sünler” ekleri getirilerek yapılır⁴⁷⁷: çekmesinler ‘çekmesinler’ (Adilcevaz 15-22), görsünler ‘görsünler’ (Adilcevaz 15-37), tiksınler ‘diksınler’ (Erciş 1-164), alsınlar, tutsınlar ‘alsınlar, tutsınlar’ (Erciş 14-19), geTsınler ‘gitsınler’ (Adilcevaz 1-88), tiksınler ‘diksınler’ (Erciş 17-184), yaTsınnar ‘yatsınlar’ (Adilcevaz 22-86), desınler ‘desinler’

⁴⁷⁶ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 163’te gidin, dinneyin, gedin; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 346’da alın, başlayın, durman; Mukim Sağır, age., s. 189’da bahın, sarın, duyin; Engin Gökçur, age., s. 142’de Kapatın, yürüyün, gahın, dağıtın; Mehmet Emin Gönen, age., s. 107’de gidin, gelin, kapadın, yapın.

⁴⁷⁷ krş. Sadettin Özçelik, age., s. 104’te versınler, gelsınler; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 163’te yėsınler, gelsınler; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 346’da alsınnar, alsunnar, gelsınner, gelsünner; Mukim Sağır, age., s. 190’da alsınnar, sorsınnar, desınnar, gelsınner; Engin Gökçur, age., s. 142’de vėrsınler, gındersınler, Kınışsunlar; Mehmet Emin Gönen, age., s. 107’de alsınnar, yapsınnar, gırsınner, gelsınner.

(Erciş 11-137), çalışınlar ‘çalışınlar’ (Ahlat 2-110), içsinner ‘içsinler’ (Ahlat 2-111), otürsünlar ‘otursunlar’ (Ahlat 2-110).

1.2.3.6.1.2.2. Şart Kipi

Bölgemiz ağızlarında şart eki yazı dilimizde olduğu gibi “-sa, se”dir. İyelik eki menşeli şahıs ekleriyle kurulur:

Teklik 1. şahıs: Bölgemiz ağızlarında şart kipi teklik 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiil kök ve gövdelerine ünlü uyumlarına bağlı olarak “-sam, -sem” şekillerinde bağlanır⁴⁷⁸: konuşsam (Ahlat 3-139), taḥsam ‘taksam’ (Adilcevaz 25-7), vèrsem ‘versem’ (Erciş 2-50), dèsem ‘desem’ (Erciş 1-12, satsam (Ahlat 13-158), gessem ‘gezsem’ (Erciş 12-130).

Teklik 2. şahıs: Şart kipi teklik 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiil kök ve gövdelerine ünlü uyumlarına bağlı olarak “-san, -sen” şekillerinde bağlanır⁴⁷⁹: dèsen ‘desen’ (Bitlis 9-23), baḥsan ‘baksan’ (Van Küresinli 13-307), vèrsen ‘versen’ (Adilcevaz 7-69), geTsen ‘gitsen’ (Bitlis 15-167), görsen (Adilcevaz 1-92), KaTsan ‘katsan’ (Van Yerli 24-8), gelsen (Erciş 10-16), sarsan (Erciş 17-50), paTTaTsan ‘patlatsan’ (Erciş 17-215), sürsen (Ahlat 14-95), kaynatsan (Adilcevaz 22-178), yèsen ‘yesen’ (Van Yerli 12-52), gitsen, görsen (Van Yerli 8-165), olmasan (Erciş 11-98), beyensen ‘beğensen’ (Van Yerli 15-110).

Bölgemiz Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında şart ekinin kalın ünlülü sözcüklerde ince ünlülü şekliyle kullanılması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: çıḥsen ‘çıksan’ (Van Küresinli 10-13), Kuyulasen ‘kuyulasan’ (Van Küresinli 5-123), sorsen ‘sorsan’ (Bitlis 3-122).

⁴⁷⁸ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 161’de dursam, yapsam, yèsem; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 348’de alsam, gelsem, görsem, dèsem; Mukim Sağır, age., s. 190’da alsam, görsem, oḥusam, bulsam; Engin Gökçür, age., s. 142’te yandırsam, dèsem, ḡaḥsam; Mehmet Emin Gönen, age., s. 108’de ağlasam, sağlasam, gètsem, söleşem.

⁴⁷⁹ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 161’de assan, ètürsen; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 349’da alsan, başlasan, görsen, dèsen; Mukim Sağır, age., s. 190’de alsan, görsen, duysan, oḥusan, bulsan; Engin Gökçür, age., s. 143’te bassan, eKse, yullemesen, yandırsan, dèsen; Mehmet Emin Gönen, age., s. 109’da çıḥsan, olsan, çehsen, vèrsen.

Teklik 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında şart kipi teklik 3. şahıs çekiminde kip eki fiil kök ve gövdelerine ünlü uyumlarına bağlı olarak “-sa, -se” şekillerinde bağlanır⁴⁸⁰: yağsa (Erciş 1-2), disiplinli olmasa (Adilcevaz 11-39), kırılrsa (Adilcevaz 12-29), isTese (Van Yerli 1-22), gelse (Erciş 9-112, Van Küresinli 15-99), bülse ‘bilse’ (Erciş 2-265), görse (Erciş 2-265), gêtse ‘gitse’ (Adilcevaz 8-54), yése ‘yese’ (Adilcevaz 2-10), ölse (Adilcevaz 15-105), beyenmese ‘beğenmese’ (Ahlat 6-1).

Bölgemiz Van Küresinli ağzında şart ekinin kalın ünlülü sözcüklerde ince ünlülü şekliyle kullanılması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: olmasa ‘olmasa’ (Van Küresinli 5-116), gonusse ‘konuşsa’ (Van Küresinli 15-54), yaPse ‘yapsa’ (Van Küresinli 17-29).

Çokluk 1. Şahıs: Bölgemiz Van, Erciş ve Bitlis ağızlarında şart kipi çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs eklerinin kalın ve ince ünlülü fiil kök ve gövdelerine “-saḥ” şeklinde bağlanması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına sebebiyet vermiştir⁴⁸¹: eKmesaḥ ‘ekmeksek’ (Van Yerli 17-19), isTesaḥ ‘istese’ (Van Yerli 19-4), götûrsaḥ ‘götürsek’ (Van Küresinli 3-47), evlendirsaḥ ‘evlendirsek’ (Bitlis 9-60), yaPsaḥ ‘yapsak’ (Van Küresinli 1-288), anlatsaḥ ‘anlatsak’ (Bitlis 7-1), yapsaḥ ‘yapsak’ (Erciş 17-12), kaçsaḥ ‘kaçsak’ (Erciş 11-113), olsaḥ ‘olsak’ (Van Küresinli 3-293).

Erciş ağzında şart kipi çokluk 1. şahıs çekiminde ince ünlülü fiil kök ve gövdelerine kip ve şahıs ekleri “-seḥ” şeklinde getirilir: içseḥ ‘içsek’ (Erciş 17-50), bilseḥ ‘bilsek’ (Erciş 2-272), evlendirseḥ ‘evlendirsek’ (Erciş 12-176).

Bölgemiz Ahlat, Adilcevaz, Erciş ve Bitlis ağızlarında şart kipinin çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri ince ünlülü fiil kök ve gövdelerine çoğu zaman “-sek” şeklinde bağlanır⁴⁸²: dësek (Ahlat 13-138) beğensek (Bitlis 8-346) yiyebilsek (Bitlis 15-223) bilseK (Erciş 6-45) gêtmesek ‘gitmesek’ (Erciş 9-105) gêtsek ‘gitsek’ (Adilcevaz 21-56) bülmesek ‘bilmesek’ (Adilcevaz 25-54).

⁴⁸⁰ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 161’de geberse, varsa; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 349’da alsa, başlasa, görse, dëse; Mukim Sağır, age., s. 190’da alsa, görse, bulsa, dëse; Engin Gökçur, age., s. 143’te zırt atsa, dëse, baḥse; Mehmet Emin Gönen, age., s. 109’da çıḥsa, olsa, isdese, görse.

⁴⁸¹ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 348’de gelsaḥ, görsaḥ, dësaḥ; Sadettin Özçelik, age., s. 104’te getîrsaḥ, vërmesaḥ; Münir Erten, age., s. 49’da evlensaḥ, dësaḥ, gêtsaḥ; Engin Gökçur, age., s. 143’te gelsaḥ, çıḥsaḥ, gitmesaḥ, kitlesaḥ.

⁴⁸² krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 109’da dëysek, gêtsek, yetişsek, êtek.

Çokluk 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında şart kipi çokluk 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiil kök ve gövdelerine ünlü uyumlarına bağlı olarak “-saz, -sez” şekillerinde bağlanır. Ekin bünyesindeki n damak ünsüzü düşmüştür⁴⁸³: siz olmasaz ‘siz olmasanız’ (Adilcevaz 15-34), vèrmesaz ‘vermeseniz’ (Van Yerli 1-352).

Çokluk 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında şart kipi çokluk 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiil kök ve gövdelerine ünlü uyumlarına bağlı olarak “-salar, -seler” şekillerinde bağlanır⁴⁸⁴: vèrseler ‘verseler’ (Erciş 2-68), görseler (Van Yerli 12-4), sevseler (Ahlat 6-8), gelseler (Van Yerli 22-107), duysalar, bağlasalar (Van Yerli 5-50), yaPsalar (Van Kürsinli 5-124), bıraşsalar ‘bıraksalar’ (Adilcevaz 4-100).

1.2.3.6.1.2.3. İstek Kipi

Teklik 1. şahıs: Eski Türkçede teklik 1. şahıs emir eki için kullanılan “-ayın / -eyin” şekilleri Batı Türkçesinin başında işlevini yitirerek bir yandan istek eki işleviyle kullanılmış öte taraftan emir fonksiyonuyla kullanılmaya devam etmiştir. Bölgemiz ağızlarında teklik 1. şahıs istek çekimi için Batı Türkçesinin başında fonksiyonunu yitirip istek ifade eden emir kipinin teklik 1. şahıs eki kullanılır. Ek, yuvarlak ünlülü fiil kök ve gövdelerine “-um, -üm, -ûm, -ûm” şekillerinde; düz ünlülü fiil kök ve gövdelerine de “-ım, -im, -im” şekillerinde bağlanır⁴⁸⁵: doyûm ‘doyayım’ (Erciş 2-65), söyliyim ‘söyleyeyim’ (Van Yerli 20-143), ölüûm ‘öleyim’ (Adilcevaz 14-68), baħım, taħım ‘bakayım, takayım’ (Van Yerli 1-1), görûm ‘göreyim’ (Van Yerli 1-9), başvurum ‘başvurayım’ (Erciş 14-3), gelim ‘geleyim’ (Adilcevaz 1-21), bilim ‘bileyim’ (Adilcevaz 1-18), öldürûm ‘öldüreyim’ (Adilcevaz 8-48), bükûm ‘bükeyim’ (Erciş 2-

⁴⁸³ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 349’da alsaz, başlasaz, gelsez, görsez, dèsez; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 161’de gelsez, baħsaz, otursanız, olsaz; Mukim Sağır, age., s. 191’de gètsez, alsaz, bulsaz, arasaz; Engin Gökçur, age., s. 143’te ölsez, vèrsez, göstermesaz; Mehmet Emin Gönen, age., s. 109’da kaşsaz, çağırsaz.

⁴⁸⁴ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 161’de vèrseler, baħsalar, olsalar; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 349’da alsalar, başlasalar, görseler, dèseler; Mukim Sağır, age., s. 191’de getseler, alsalar, bulsalar, arasalar; Engin Gökçur, age., s. 24’te vèrmeseler, Konişseler, anneşseler; Mehmet Emin Gönen, age., s. 109’da vèrseler, yapsalar.

⁴⁸⁵ krş. Münir Erten, age., s. 49’da getirim, gidim, koyum, görüm; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 368’de alim, gelim, başliyim.

91), döküm ‘dökeyim’ (Erciş 2-92), dikim ‘dikeyim’ (Erciş 2-92), kalım ‘kalayım’ (Adilcevaz 22-59), yiyim ‘yiyeim’ (Adilcevaz 22-55), kesim ‘keseyim’ (Van Yerli 1-46), ortağ olım ‘ortak olayım’ (Van Küresinli 3-53), konuşum ‘konuşayım’ (Bitlis 11-54), bülüm ‘bileyim’ (Adilcevaz 22-173), öpüm ‘öpeyim’ (Erciş 11-54), çıkım ‘çıkayım’ (Bitlis 9-47), bahım ‘bakayım’ (Erciş 1-38), annatım ‘anlatayım’ (Adilcevaz 18-2), dövüşdürüm ‘dövüştüreyim’ (Erciş 10-228), örgenim ‘öğreneyim’ (Erciş 2-243).

Öte taraftan Batı Türkçesinin başında işlevini kaybedip kullanımdan düşen teklik ve çokluk 1. şahıs asıl istek eki “-a, -e” ölçünlü Türkçede kullanılmazken bölgemiz ağızlarında hâlâ asıl işleviyle kullanılmaya devam etmektedir⁴⁸⁶. diyem ‘diyeim’ (Ahlat 15-14, Bitlis 9-162), götürüm ‘götüreyim’ (Ahlat 1-66), evlenem ‘evleneyim’ (Bitlis 9-60), getirem, bağlatam ‘getireyim, bağlatayım’ (Bitlis 9-61), annatam ‘anlatayım’ (Ahlat 1-8), yapam ‘yapayım’ (Ahlat 15-126), sögem, dögem ‘söveyim, döveyim’ (Ahlat 16-107), söyleyem ‘söyleyeyim’ (Ahlat 14-30, Bitlis 1-110), gösterem ‘göstereyim’ (Ahlat 7-211, 15-81), söylüyem ‘söyleyeyim’ (Ahlat 5-20).

Bitlis ağızında ekin kalın ünlülü fiil kök ve gövdelerine ince şekliyle gelmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: boyaliyem ‘boyayayım’ (Bitlis 7-358), bahem ‘bakayım’ (Bitlis 5-51, 15-132), atem ‘atayım’ (Bitlis 3-68), sorem ‘sorayım’ (Bitlis 2-62), uzadem ‘uzatayım’ (Bitlis 9-113), alem ‘alayım’ (Bitlis 8-529), bahem ‘bakayım’ (Bitlis).

Teklik 2. şahıs : Bölgemiz ağızlarında istek kipi teklik 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri -ünlü uyumlarına bağlı olarak- fiil kök ve gövdelerine “-esen, -asan” şekillerinde bağlanır⁴⁸⁷: getiresen, bıraḡasan ‘getiresin, bırakasın’ (Bitlis 7-397), ölesen ‘ölesin’ (Erciş 11-34), almiyasan ‘almayasın’ (Adilcevaz 13-78), oḡuyasan ‘okuyasın’ (Adilcevaz 1-23), gelesen, isTiyesen ‘gelesin, isteyesin’ (Erciş 10-8), yaḡasan ‘yakasın’ (Erciş 15-198), göresen ‘göresin’ (Adilcevaz 2-117), yerişesen ‘yetişesin’ (Van Küresinli 9-282), binesen ‘binesin’ (Van Küresinli 14-202), götürösen ‘götüresin’ (Bitlis

⁴⁸⁶ krş. Ahmet Buran-Şerife Oğraş, age., s. 158’de içem, soram; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 368’de alam, gelem; Mukim Sağır, age., s. 185-186’de götürüm, gelem; Mehmet Emin Gönen, age., s. 108’de olam, edem; Talip Doğan, agm., s. 118’de alam, bülem, görem, yapam, aḡam.

⁴⁸⁷ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 369’da alasan, başliyasan, gelesen, göresen; Münir Erten, age., s. 49’da diyesen, doğasan, egilesen; Sadettin Özçelik, age., s. 105’te çürıyesen, gelesen, görmıyesen; Engin Gökçur, age., s. 144’te vèrmiyesen, yetim ḡalasan, gidesen, diyesen; Mehmet Emin Gönen, age., s. 108’deetmiyesen, geberesen, ḡalasan, ḡoyasan.

2-71), gelesen ‘gelesin’ (Erciş 5-176), alasan ‘alasin’ (Erciş 5-176), yediresen ‘yediresin’ (Erciş 5-177), sağ olasan ‘sağ olasin’ (Ahlat 6-44), göresen ‘göresin’ (Erciş 5-175), vèresen ‘veresin’ (Bitlis 10-91).

Bitlis ve Van Küresinli ağızlarında ekin kalın ünlülü fiil kök ve gövdelerine ince şekliyle getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: aparmiyesen ‘götürmeyesin’ (Bitlis 9-87), yapesen ‘yapasın’ (Bitlis 4-20), alesen ‘alasin’ (Van Küresinli 14-264), atesen ‘atasın’ (Bitlis 7-124).

Teklik 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında istek kipinin teklik 3. şahıs çekiminde kip eki fiil kök ve gövdelerine ünlü uyumlarına bağlı olarak “-e, -a” şekillerinde getirilir⁴⁸⁸: kaha, düşe ‘kalka, düşe’ (Erciş 2-67), başışliya ‘başışlıya’ (Ahlat 14-9, Erciş 7-39), götüre ‘götüre’ (Bitlis 2-55), olmiya ‘olmaya’ (Van Yerli 5-49), getire, yapa ‘getire, yapa’ (Ahlat 15-22), vère ‘vere’ (Adilcevaz 22-81), salmiye ‘salmaya’ (Adilcevaz 22-81), elden gözden êTmiye (Adilcevaz 22-82), çoğala (Van Küresinli 1-287), yorula (Erciş 14-15).

Bitlis ve Van Küresinli ağızlarında ekin kalın ünlülü fiil kök ve gövdelerine ince ünlülü şekliyle getirilmesi kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur: ola ‘ola’ (Bitlis 9-49), yapıla ‘yapıla’ (Bitlis 9-108), başışliye ‘başışlıya’ (Bitlis 9-123), bahe ‘baka’ (Bitlis 9-156), yapıla ‘yapıla’ (Bitlis 9-73), gışmiye ‘kaçmaya’ (Van Küresinli 1-315), çıhmiye ‘çıkma’ (Van Küresinli 1-314).

Çokluk 1. şahıs: Bölgemiz Van, Bitlis ve Erciş ağızlarında istek kipi çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri kalın ve ince ünlülü bütün fiil kök ve gövdelerine “-ah” şeklinde getirilir⁴⁸⁹: tikaḥ ‘dikelim’ (Van Küresinli 2-99), üleṣah, paylaṣah ‘üleṣelim, paylaşalım’ (Bitlis 8-665), vazgeçmiyaḥ ‘vazgeçmeyelim’ (Van Küresinli 3-191), düzeltah ‘düzeltelim’ (Van Yerli 22-42), götürah, yapaḥ ‘götürelim, yapalım’ (Van Yerli 1-402), sarah ‘saralım’ (Adilcevaz 2-26), gezdírah, gösterah ‘gezdirelim,

⁴⁸⁸ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 370’te ala, başliya, gele, göre; Münir Erten, age., s. 49’da çıha, düşe, gele; Sadettin Özçelik, age., s.105’te başışliya, hoş ola, bata, v.b

⁴⁸⁹ krş. Bedri Sarıca, agm., s. 82’de döğöṣah, gidaḥ, gätiraḥ; Efrasiyap Gemalmaz, age., s.369’da alah, başliyaḥ, oḥiyaḥ, gelaḥ, oḥiyaḥ; Münir Erten, age., s. 49’da evlendirah, gidaḥ; Sadettin Özçelik, age., s.105’te vèrah, göräh, gönderäh, gidaḥ; Engin Gökçur, age., s. 145’te; aparah, gönüşah, raslamiaḥ, alah, aparah, baḥah, Katak, bilah; Mehmet Emin Gönen, age., s. 108’de baḥah, çıḥah, yıḡah, doyurah, kaḥah, yohliyaḥ.

gösterelim’ (Bitlis 7-75), olmiyaḥ ‘olmayalım’ (Van Yerli 22-69), gidaḥ ‘gidelim’ (Erciş 10-11), vëraḥ ‘verelim’ (Erciş 10-71), getıraḥ ‘getirelim’ (Bitlis 4-93, Van Küresinli 9-180).

Bölgemiz Ahlat, Adilcevaz ve Erciş ağızlarında ince ünlülü fiil kök ve gövdelerine ekin ince ünlülü şekli getirilir. Şahıs ekinin ünsüzü de sözcük sonlarında sızıcılaşmaz⁴⁹⁰: ögeK, diyeK ‘övelim, diyelim’ (Adilcevaz 15-150), vërmiyeK ‘vermeyelim’ (Erciş 15-260), nêdek ‘ne edelim’ (Adilcevaz 22-108), görüşek ‘görüşelim’ (Ahlat 15-176), dinliyek ‘dinleyelim’ (Ahlat 10-34), yiyek ‘yiyelim’ (Ahlat 8-4), içek ‘içelim’ (Ahlat 15-48, Erciş 16-190), söyliyek ‘söyleyelim’ (Adilcevaz 9-20), yiyek ‘yiyelim’ (Erciş 1-191), ne êdek ‘ne edelim’ (Ahlat 14-2), değışmiyek ‘değişmeyelim’ (Erciş 1-20), diyek ‘diyelim’ (Adilcevaz 1-98), yiyek ‘yiyelim’ (Erciş 17-42).

Erciş ağızında istek kipi çokluk 1. şahıs çekiminde ince ünlülü sözcüklerde kip ekinin ünlüsü kalınlaşmaz. Şahıs ekinin ünsüzü çoğunlukla ön damaklı sızıcıya dönüşür: göreḥ ‘görelim’ (Erciş 2-258, 10-94), böleḥ ‘bölelim’ (Erciş 10-89), vëreḥ ‘verelim’ (Erciş 10-90), götüreḥ, öleḥ ‘götürelim, ölelim’ (Erciş 11-163), çevireḥ ‘çevirelim’ (Erciş 11-129), mineḥ ‘binelim’ (Erciş 16-72), bişireḥ, yiyeh ‘pişirelim, yiyelim’ (Erciş 12-20), döndereḥ ‘döndürelim’ (Erciş 13-79), idare êdeḥ ‘idare edelim’ (Erciş 11-809, gideḥ ‘gidelim’ (Erciş 9-19), yiyeh ‘yiyelim’ (Erciş 16-74), değineḥ ‘değinelim’ (Erciş 2-340), gireḥ ‘girelim’ (Erciş 3-243), götüreḥ ‘götürelim’ (Erciş 11-100), döneḥ, gideḥ ‘dönelim, gidelim’ (Erciş 10-63), diyeh ‘diyelim’ (Erciş 2-93).

Van Küresinli ağızında istek kipi çokluk 1. şahıs çekiminde kip ve şahıs eklerinin “-ın” unsuruyla genişlediği görülür⁴⁹¹: gidağın ‘gidelim’ (Van Küresinli 1-168, 13-232), yapağın ‘yapalım’ (Van Küresinli 9-185), yiyağın ‘yiyelim’ (Van Küresinli 2-113), tutağın ‘tutalım’ (Van Küresinli 9-180), gidağın ‘gidelim’ (Van Küresinli 9-119).

⁴⁹⁰ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s. 108’de nêdek, dōgek.

⁴⁹¹ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 369’da alağın, başliyağın, oḥiyağın, gelağın, görağın, diyağın.

Çokluk 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında istek kipi çokluk 2. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiil kök ve gövdelerine “-asız, -esiz, -esiz” şekillerinde bağlanır⁴⁹²: göresiz ‘göresiniz’ (Adilcevaz 16-50), tanıyasız ‘tanıyasınız’ (Adilcevaz 4-70), gülesiz, galasız ‘gülesiniz, kalasınız’ (Van Küresinli 3-167), Kandırasız ‘kandırasınız’ (Van Küresinli 8-147), vèresiz ‘veresiniz’ (Erciş 11-152, Van Küresinli 8-148), dëmiyesiz ‘demeyesiniz’ (Bitlis 8-217), ölesiz ‘ölesiniz’ (Van Yerli 1-147), yëmiyesiz ‘yemeyesiniz’ (Van Küresinli 9-19).

Çokluk 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında istek kipi çokluk 3. şahıs çekiminde kip ve şahıs ekleri fiil kök ve gövdelerine ünlü uyumlarına bağlı olarak “-alar, -eler” şekillerinde bağlanır⁴⁹³: göndereler (Ahlat 1-87), yaḥaliyalar ‘yakalayalar’ (Van Yerli 4-244), getîreler ‘getireler’ (Bitlis 2-69), göreler (Ahlat 14-71), yatalar, ağlamiyalar (Adilcevaz 22-190), göreler (Adilcevaz 22-105), vèreler (Erciş 2-113), yiyeler (Bitlis 10-91, Erciş 1-188), dögeler ‘döveler’ (Bitlis 9-69), aparmiyalar ‘götürmeyeler’ (Ahlat 1-158), sökeler (Bitlis 2-54), görmiyeler ‘görmeyeler’ (Ahlat 15-138), alalar, geleler (Van Yerli 18-123), eğleneler (Van Yerli 5-98), içireler (Van Yerli 5-206).

1.2.3.6.1.2.4. Gereklilik Kipi

Ölçünlü Türkçede gereklik kipi için kullanılan “-malı, -meli” şekilleri Batı Türkçesinin başında ortaya çıkmıştır. Eski Türkçede bu kipi ifade etmek için “...kergek” sözcüğü kullanılırdı. Batı Türkçesinin başından günümüze kadar gelen süreç içerisinde yaygınlık kazanan “-malı, -meli” şekilleri günümüzde Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerinde aktif bir şekilde kullanılır. Diğer Türk şivelerinde ise gereklik kipi fiillerin mastar şekillerine gerek, lazım sözcüklerinin getirilmesi ile yapılır. Bölgemiz ağızlarında da gereklik kipi için eski şekillerin kullanıldığı görülür. Bölge ağızlarında gereklik kipi çekimi:

⁴⁹² krş. Sadettin Özçelik, age., s. 105’te geçesiz, geçmiyesiz; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 369-370’te alasız, gelesiz, başliyasız, oḥiyasız; Mukim Sağır, age., s. 188’de ağliyasız, başliyasız, dinniyesiz, gülesiz; Engin Gökçur, age., s. 145’te gidesiz, göresiz, gelesiz, yiyesiz; Mehmet Emin Gönen, age., s. 108’de vèresiz, bülesiz, çağırasız, vèrmiyesiz.

⁴⁹³ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 370’te oḥiyalar, geleler, göreler, diyeler; Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 160’ta tutalar, vèreler; Mukim Sağır, age., s. 188’de alalar, başliyalar, geleler, diyeler; Engin Gökçur, age., s. 145’te yavralalar, Kälalar, getîreler, parçaliyeler; Mehmet Emin Gönen, age., s. 108’de yapalar, zobbaliyalar, édeler, vèreler.

“fiil kök veya gövdesi + -ma, -me + iyelik eki + lazım / gerek;

fiil kök veya gövdesi + -maḥ, -meḥ + lazım / gerek” şekilleriyle yapılır:

şimdi buni yaPmaḥ lazımdır (Bitlis 10-157).

aşiyi yerinde taTbiK ëTmaḥ lazım (Van Yerli 20-42).

faḫaT bi de düşünmek lazım (Erciş 12-62,63).

göze vurmamaḥ lazım (Erciş 17-233, 234).

ḫádrını çoḥ iyi bımaḥ lazımdır (Bitlis 7-52).

eski dönük Táḥlıl ëTmaḥ lazımdır (Bitlis 53, 54).

doldurmaḥ lazım (Van Yerli 24-8).

oni ziyareT ëTmaḥ lazım (Van Yerli 20-195).

şimdi onnarı bilmaḥ lazım (Van Küresinli 13-4).

işde oni düşünmeḥ lazım (Erciş 11-87).

Şahıslara dayalı gereklilik çekimi mastar eki almış fiillere iyelik eklerinin getirilmesi ile yapılır:

Teklik 1. şahıs: “fiil kök veya gövdesi + -ma, -me + teklik 1. şahıs iyelik eki (+m) + lazım/gerek” yapısı ile ifade edilir⁴⁹⁴:
men de ikide gitmem lazım (Bitlis 3-209).

Teklik 2. şahıs: “fiil kök veya gövdesi + -ma, -me + teklik 2. şahıs iyelik eki (+n) + lazım/gerek⁴⁹⁵”

senín bilmen lazımdır (Bitlis 7-239).

oni ezmen gerekír. (Van Yerli 10-11).

iki tene atman lazım. (Erciş 11-157).

yüksek ihtisasa gêtmen lazım. (Erciş 11-167).

Teklik 3. şahıs: “fiil kök veya gövdesi + -ma, -me + teklik 3. şahıs iyelik eki (+sı, +si) + lazım/gerek⁴⁹⁶”

⁴⁹⁴ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 370’te almam lazım tebi; Ahmet Buran, age., s. 68’de gêtmem lazım, yapmam gerek.

⁴⁹⁵ krş. Ahmet Buran - Şerife Oğraş, age., s. 162’de baḫman gerek; Mehmet Emin Gönen, age., s. 195’te gelmemen gerekürdü.

⁴⁹⁶ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 370’te oḫumasi gerek^h hebet (okumalı); Engin Gökçur, age., s. 146’de yèdi tene gız olması lazım.

onun d mesi lazım (Van K resinli 18-18).
 kaybolmaması lazım (Erciş 15-231).
 leblebi gibi olması gerekir (Van Yerli 10-12).
 olması lazım (Adilcevaz 13-91).
  oh tıkkat  tmesi gerek (Van K resinli 5-62).
 mennen g  nmesi lazım (Adilcevaz 21-37).
 heyas  olması lazımdır (Van K resinli 13-264).
 iyi  arşılması lazımdır (Adilcevaz 21-29).
 uyumlu olması lazımdır (Adilcevaz 21-33).

 okluk 1. şahıs : “fiil k k veya g vdesi + -ma, -me +  okluk 1. şahıs iyelik eki (+miz, +m z, +muz, -+m z) + lazım/gerek”
 yaradana temiz d nm m z lazım (Van Yerli 20-22).

 okluk 2. şahıs :Gereklilik kipinin  okluk 2. şahıs  ekimine rastlanmamıştır.

 okluk 3. şahıs : “fiil k k veya g vdesi + -ma, -me +  okluk 3. şahıs iyelik eki + lazım/gerek”

onnar senede bi sefer  alaylanması lazım (Ahlat 7-213, 214).

Teklik 3. şahıs iyelik eki yukarıdaki  rnekte  okluk 3. şahıs iyelik ekinin işlevini  stlenmiştir.

Gereklilik kipi i in b lgemiz a ızlarında kullanılan di er bir şekil ise Azerbaycan T rk esinde de altı şahsa g re  ekimlenen :

“gerek + fiil k k veya g vdesi + şahıslara g re  ekimlenmiş istek eki” yapısıdır⁴⁹⁷:

⁴⁹⁷ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 370’te almam lazım, o uması gerek ; Ahmet Buran- Ercan Alkaya, age., s. 55’te gerek gelem, gerek o uya.

onnare biraz gerek bayanner iyi davrane (Van Küresinli 5-113, 114).

gereK boyemeye (Van Küresinli 5-62).

1.2.3.6.2. Fiillerin Birleşik Çekimleri

1.2.3.6.2.1. Hikâye Birleşik Zaman

Ölçünlü Türkçede ekleşme sürecini tamamlayan hikâye birleşik zaman eki ünlü ve ünsüz uyumlarına tam bir uyum sağlar.

Bölgemiz ağızlarında hikâye birleşik zaman çekiminde kip ve şahıs ekleri teklik ve çokluk 1. ve 2. şahıslarda ince ünlülü sözcüklere kalın ünlülü şekilleriyle; teklik ve çokluk 3. şahıslarda da kalın ünlülü sözcüklere ince ünlülü şekilleriyle getirilerek ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur. Ekin ötümsüz ünsüzlü sözcüklere genelde ötümlü şekilleriyle getirilmesi aynı zamanda ünsüz uyumunun bozulmasına neden olmuştur.

1.2.3.6.2.1.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Hikâye birleşik zaman çokluk 1. şahıs çekimlerinde şahıs ekinin son ünsüzü çoğunlukla sızıcılaşırken Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında ince ünlülü sözcüklerde sızıcılaşmaz. Bitlis ağzında hikâye birleşik zaman ekinin ünlüsü düz ünlülü sözcüklerde yuvarlaklaşır: dönidik ‘dönüyorduk’ (Erciş 5-4), atıdıh ‘atıyorduk’ (Adilcevaz 22-25), bağliyidih ‘bağliyorduk’ (Erciş 5-2), yandırıdıh, yapıdıh ‘yandırıyor, yapıyor’ (Erciş 5-25), atırdih, kağırdih ‘atıyorduk, kalkıyorduk’ (Ahlat 15-49), topluyuduğ ‘topluyorduk’ (Erciş 5-10), bulemiyoduğ ‘bulamıyorduk’ (Bitlis 2-1-25), diyirdile ‘diyordular’ (Van Küresinli 1-247).

1.2.3.6.2.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi

Bitlis ağzında hikâye birleşik zaman ekinin ünlüsü düz ünlülü sözcüklerde yuvarlaklaşır: yaperduğ (Bitlis 1-91), giderduğ (Bitlis 2-58), getirirduğ, giderduğ (Bitlis 1-17).

Teklik ve çokluk 3. şahıslarda hikâye birleşik zaman ekinin ünlüsü kalın ünlülü sözcüklerde çoğunlukla düz-dar-ince şekliyle kullanılır: çıhadallardi ‘çıkartırlardı’

(Adilcevaz 1-65), yıhallardı ‘yıkarlardı’ (Ahlat 14-73), atallardı ‘atarlardı’ (Ahlat 14-73), alıllardı ‘alırlardı’ (Ahlat 14-72), olurdi ‘olurdu’ (Bitlis 1-22), oğurdiler ‘okurdular’ (Bitlis 1-13), konmezdiler ‘konmazdılar’ (Bitlis 9-23).

Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında hikâye birleşik zaman çokluk 1. şahıs çekiminde şahıs ekinin ünsüzü çoğunlukla sızıcılaşmaz⁴⁹⁸: giderdik (Ahlat 14-85), tökerdik ‘dökerdik’ (Ahlat 14-79), giderdım ‘giderdim’ (Adilcevaz 22-45, Ahlat 14-16), çekerdım ‘çekerdim’ (Ahlat 14-80), giderdih ‘giderdik’ (Erciş 5-100), sağardım (Ahlat 14-16), olardım ‘olurdum’ (Van Küresinli 3-543), görürdüm (Bitlis 9-158), benzerdi (Bitlis 2-2), çekinirdi ‘çekinirdi’ (Adilcevaz 22-27), şekellenürdi ‘şekerlenirdi’ (Bitlis 2-107), binemezdi (Bitlis 9-68), binerdiler (Bitlis 9-8), görellerdi ‘görürlerdi’ (Adilcevaz 22-27), götürürdiler ‘getirirdiler’ (Bitlis 2-104).

Hikâye birleşik zaman çokluk 2. şahıs çekimlerinde şahıs eklerindeki n damak ünsüzleri bölgemiz ağızlarında düşmüştür: yapardız ‘yapardınız’ (Ahlat 2-3), giderdiz ‘giderdiniz’ (Ahlat 4-1), yiyerdiz ‘yerdiniz’ (Adilcevaz 6-38).

1.2.3.6.2.1.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Gelecek zamanın hikâye birleşik zaman çekimlerinde özellikle Van Küresinli ağızında ek fiilin ünlüsü düşürülmüş; gelecek zaman ekinin son ünsüzü de akıcı y ünsüzüne dönüşmüştür: taḥacaydım ‘takacaktım’ (Van Küresinli 1-141), girecaydın ‘gidecektin’ (Van Küresinli 3-177), gelecaydı ‘gelecekti’ (Van Küresinli 11-52), yapacaydih ‘yapacaktık’ (Van Küresinli 1-112), evlenecaydih ‘evlenecektik’ (Van Küresinli 2-37), girecaydih ‘girecektik’ (Van Küresinli 1-98), oturacaydılar ‘oturacaktılar’ (Van Küresinli 3-172).

1.2.3.6.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Bölgemiz ağızlarında her iki öğrenilen geçmiş zaman şeklinin hikâyesinde ek fiilin ünlüsü düşmüştür. Hikâye birleşik zaman ekinin ötümsüz ünsüzünün öğrenilen geçmiş zaman ekinin ünsüzüne ötümlü şekliyle getirilmesi ünsüz aykırılışmasına neden

⁴⁹⁸ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s.111’de piçerdik,

olmuştur: minmişdim ‘binmiştim’ (Van Küresinli 1-133), oturmuşdım ‘oyurmuştum’ (Ahlat 15-2), görmüşdım ‘görmüştüm’ (Ahlat 15-23), KocalıTdi ‘kocamıştı’ (Van Küresinli 3-128), vurulmuşdi ‘vurulmuştu’ (Van Yerli 21-63), gelmişdiK ‘gelmişdik’ (Erciş 1-152), vurmuşdih ‘vurmuştuk’ (Ahlat 15-106), götürmüşdik ‘götürmüşük’ (Ahlat 15-2), tanışıbdıla ‘tanışmışlardı’ (Van Küresinli 3-410), Kalıbdıla ‘kalmışlardı’ (Van Küresinli 9-220), görmiyıbdiler ‘gelmemişlerdi’ (Van Küresinli 3-163).

1.2.3.6.2.1.5. İstek Kipinin Hikâyesi

Ölçünlü Türkçeden farklı olarak bölgemiz ağızlarında istek kipinin hikâye çekiminde ek fiilin ekleşmesi tamamlanmış olup yarı ünlü değerindeki y ünsüzü çoğunlukla düşürülmüştür: öledim, görmiyedim ‘öleydim, görmeyeydim’ (Adilcevaz 3-60), büledim ‘bileydin’ (Ahlat 10-280), gidedin, tutmiyadin ‘gideydim, tutmayaydın’ (Erciş 9-122), oladi, annatadi ‘olaydı, anlataydı’ (Ahlat 2-127), olmiyedi ‘olmayaydı’ (Bitlis 9-130), kladıh, gelmiyedik ‘kalaydık, gelmeyeydik’ (Erciş 5-98), yiyedik ‘yiyezdik’ (Erciş 16-31).

Ölçünlü Türkçede istek kipinin hikâye çekiminde düşen ek fiilin ünlüsünün yerine yarı ünlü değerindeki y ünsüzü gelmiştir. Ölçünlü Türkçede olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da istek kipinin hikâye çekiminde ek fiilin ekleşmesi bazı örneklerde tamamlanmadığı görülür: gideydım ‘gideydim’ (Adilcevaz 13-117), diyezdın ‘diyezdin’ (Van Küresinli 3-601), göreyzdın ‘göreydin’ (Van Küresinli 1-78), ögüdeydik ‘öğüteydik’ (Adilcevaz 7-30), ataydılar ‘ataydılar’ (Van Yerli 3-41), bileydih ‘bileydik’ (Van Küresinli 3-145).

1.2.3.6.2.1.6. Şart Kipinin Hikâyesi

Şart kipinin hikâye çekiminde de ek fiilin ekleşme sürecinin tamamlanmadığı görülür. Örneklerin çoğunda ekleşme tamamlanmışken bazı örneklerde düşen ekeylem ünlüsünün yerine yarı ünlü değerindeki y ünsüzü gelmiştir: içsedim ‘içseydim’ (Erciş 8-31), dëseyzdın ‘deseydin’ (Van Küresinli 1-199), olsadi ‘olsaydı’ (Adilcevaz 22-117), söylensedı ‘söylenseydi’ (Adilcevaz 1-100), oynasaydız ‘oynasaydınız’ (Van Küresinli

3-81), oħuTsaydız ‘okutsaydınız’ (Van Küresinli 3-542), içsedız ‘içseydiniz’ (Adilcevaz 6-173).

1.2.3.6.2.2. Rivayet Birleşik Zaman

Bölgemiz ağızlarında rivayet birleşik zaman çekimlerinde ek fiilin ekleşme süreci tamamlanmış olup ünlüsü düşürülmüştür. Rivayet birleşik zaman eki çoğunlukla “düz-dar-ince” ünlülü şekliyle kullanıldığından ünlü uyumlarının bozulmasına sebebiyet vermiştir.

1.2.3.6.2.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti

Rivayet birleşik zaman eki bütün çekimlerde “düz-dar-ince” ünlülü şekliyle kullanıldığından ünlü uyumları bozulmuştur: ölimiş ‘ölüyormuş’ (Adilcevaz 22-179), biraħemiş ‘bırakıyormuş’ (Adilcevaz 3-17), alimişlar ‘alıyorlarmış’ (Van Yerli 21-61), diyimişler, Ķalimişler ‘diyorlarmış, kalıyorlarmış’ (Van Küresinli 3-511), gelimişler ‘geliyormuşlar/ geliyorlarmış’ (Bitlis 9-52),

1.2.3.6.2.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti

Geniş zamanın rivayet birleşik zaman çekiminde de ekleşme tamamlanmış, kalınlık-incelik uyumu bozulmuştur⁴⁹⁹: gelirmiş ‘gelirmiş’ (Van Yerli 20-161), çıħarırmışlar, yıħarmışlar ‘çıkartırlarmış, yıkarlarmış’ (Van Yerli 1-125), örtermişler ‘örterlermiş’ (Van Yerli 1-120).

1.2.3.6.2.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti

Gelecek zamanın rivayet birleşik zaman çekiminde de rivayet birleşik zaman ekinin “düz-dar-ince” ünlülü şekliyle kullanılması ünlü uyumlarının bozulmasına neden

⁴⁹⁹ krş. Mehmet Emin Gönen, age., s.113’te yellermiş, ölçellermiş, oynallarmış.

olmuştur: gidecahmiş ‘gidecekmiş’ (Erciş 10-29), birağacaahmiş ‘bırakacakmış’ (Bitlis 2-40).

1.2.3.6.2.2.4. Şart Kipinin Rivayeti

Şart kipinin rivayeti ile ilgili örneğe rastlanmamıştır.

1.2.3.6.2.3. Şartlı Birleşik Zaman

Ölçünlü Türkçede şartlı birleşik zaman çekimlerinde bilindiği gibi şahıs ekleri şartlı birleşik zaman ekinde sonra gelmektedir. Bölgemiz ağızları bu yönüyle ölçünlü Türkçeden farklılık gösterir. Zira bölgemiz ağızlarında şartlı birleşik zaman çekiminde şahıs ekleri çoğunlukla basit zamanlı kip ile şartlı birleşik zaman kipinin arasında kullanılır⁵⁰⁰. Şartlı birleşik zaman çekiminde ek fiilin ekleşme süreci tamamlanmıştır.

1.2.3.6.2.3.1. Şimdiki Zamanın Şartı

Örneklerde de görüleceği üzere şartlı birleşik zaman çekiminde şahıs ekleri şimdiki zaman eki ile şartlı birleşik zaman ekinin arasında kullanılmıştır: ne ediremse ‘ne ediyorsam’ (Erciş 2-135), diyirsense ‘diyorsan’ (Ahlat 13-177), sorisansa ‘soruyorsan’ (Adilcevaz 19-121), begenisense ‘beğeniyorsan’ (Adilcevaz 6-115), bülürükse ‘biliyorsak’ (Adilcevaz 11-9), kabul edirsizse ‘kabul ediyorsanız’ (Ahlat 13-134), sevisizse ‘seviyorsunuz’ (Adilcevaz 22-23).

1.2.3.6.2.3.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Görülen geçmiş zamanın şartlı birleşik zaman çekiminde de şahıs ekleri görülen geçmiş zaman eki ile şartlı birleşik zaman eki arasında kullanılmıştır. Basit zamanı teşkil eden görülen geçmiş zaman ekinin teklik ve çokluk 3. şahıslarda sürekli düz-dar-ince ünlülü şekliyle kullanılması ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur:

⁵⁰⁰ krş. Bedri Sarıca, agm., s. 81’de alacağsansa, yaparsansa, seversänsä, gabul edersänsä.

sağladım, dedimse ‘sağladıysam, dediysen’ (Adilcevaz 21-57), sordinsa ‘sorduysan’ (Ahlat 16-10), oldunsa ‘olduysan’ (Adilcevaz 20-93), oturamadinsa ‘oturamadıysan’ (Adilcevaz 21-100), şikür êTdınse ‘şükrettiysen’ (Adilcevaz 15-111), oldisa ‘olduysa’ (Adilcevaz 20-91), yaPdisa ‘yaptıysa’ (Adilcevaz 4-74), vèrdigse ‘verdiyse’ (Ahlat 6-12), Kõpdisa ‘koptuysa’ (Van Yerli 5-62), istedilerse ‘istediyseler’ (Bitlis 2-78).

1.2.3.6.2.3.3. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

“-miş”li öğrenilen geçmiş zaman kip ekinin sürekli düz-dar-ince ünlülü; “-ıp”lı öğrenilen geçmiş zaman kip ekinin de ince ünlülü sözcüklerde yarı-kalın ünlülü kullanılması ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur: kılmemişsense ‘kılmamışsan’ (Bitlis 9-142), gezıbse ‘gezmişse’ (Adilcevaz 22-153), kader êdıbse ‘kader etmişse’ (Ahlat 13-114), ölmüşse, kalıbsa ‘ölmüşse, kalmışsa’ (Adilcevaz 13-15), vurıpsa ‘vurmuşsa’ (Erciş 2-319), dèyıpse ‘demişse’ (Erciş 10-114).

1.2.3.6.2.3.4. Geniş Zamanın Şartı

Geniş zamanın şartlı birleşik zaman çekiminde de şahıs ekleri geniş zaman eki ile şartlı birleşik zaman eki arasında kullanılmıştır: düşersense ‘düşersen’ (Adilcevaz 21-111), nedıremse ‘ne edersem’ (Erciş 15-183), alırımse ‘alırsam’ (Bitlis 9-156), bilmezsinse ‘bilmezsen’ (Van Yerli 20-147), alırsansa ‘alırsan’ (Adilcevaz 25-9), turarıhsa ‘tutarsak’ (Van Küresinli 1-280), gelırsızse ‘gelirseniz’ (Van Küresinli 13-153), girerımse ‘girersem’ (Adilcevaz 13-96), aTdımsa, êTdımse ‘atdıysam, ettiysen’ (Adilcevaz 7-78), tutarsinsa ‘tutarsan’ (Adilcevaz 4-459, sorarsansa ‘sorarsan’ (Adilcevaz 8-61), bilersense ‘bilirsen’ (Ahlat 9-234), vèrirsızse ‘verirseniz’ (Van Yerli 5-25), yiderse ‘yeterse’ (Bitlis 9-1479, beyenırse ‘beğenirse’ (Bitlis 1-55).

Şahıs ekleri bazı örneklerde şartlı birleşik zaman ekinden sonra gelmiştir: kaçarsan, düşersen (Erciş 7-30), istersen (Van Küresinli 1-250), gidersah ‘gidersek’ (Bitlis 2-167), vèırsez ‘verirseniz’ (Ahlat 14-30), baharsan (Ahlat 1-102), isTersez ‘isterseniz’ (Ahlat 10-59, Van Yerli 12-10).

1.2.3.6.2.3.5. Gelecek Zamanın Şartı

olacahsa, yüsKeleceKse ‘olacaksa, yükselecekse’ (Erciş 4-86).

1.2.3.6.3. Ek Fiil

Ek fiil Türkçenin tarihî gelişim süresince çeşitli dilbilgisi kaynaklarında cevher fiili, cevherî fiil, ana yardımcı fiil, isim fiili, ek fiil, bildirme eki gibi değişik adlarla adlandırılmıştır. Eski Türkçedeki “olmak / bolmak, ermek, turmak” eylemleri daha sonraları kullanım alanlarını genişletir ve ek fiil olma hüviyeti kazanır. “ermek ve turmak” eylemleri günümüzde Türkçede bildirme işlevini yürüten başlıca iki ek fiil olmuştur. “er-” ek fiili bugün ölçünlü Türkçede tarihî gelişimini tamamlamış, teklik ve çokluk 1. ve 2. şahıslarda bildirme görevi üstlenmiştir. “tur-” eylemi de ölçünlü Türkçede artık teklik ve çokluk 3. şahıslarda bildirme görevi üstlenen bir ek fiile dönüşmüştür.

Bölgemiz ağızlarında ek fiilin geniş zaman kipi ölçünlü Türkçede olduğu gibi ekleşmesini tamamlamıştır. Bölgemiz ağızlarında ek fiilin geniş zaman kipi çekimlendiği zaman, teklik 3. şahıslarda ünlüsü düşürülürken Van Küresinli ağızında düşürülmemekte, ünlüsünü korumaktadır.

1.2.3.6.3.1. Ek Fiilin Geniş Zaman Çekimi

Teklik 1. şahıs: Azerbaycan Türkçesi ve diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da ek fiilin geniş zaman teklik 1. şahıs çekiminde düz-geniş ünlülü +(y)am, +(y)em şekilleri kullanılır⁵⁰¹: tekem ‘tekim’ (Adilcevaz 21-20), gencem ‘gencim’ (Ahlat 1-98, Van Yerli 24-1), karanfilem, biberem, misafirem ‘karanfilim, biberim, misafirim’ (Erciş 2-63), rahatsızam ‘rahatsızım’ (adilcevaz 8-99), doğumliyam ‘doğumluyum’ (Adilcevaz 7-1), evliyem ‘evliyim’ (Adilcevaz 7-25), menem ‘benim’ (Erciş 2-47, Van Yerli 22-58), ıhTiyaram ‘ihtiyarım’ (Ahlat 14-65), razıyam ‘razıyım’ (Adilcevaz 22-106), benem ‘benim’ (Erciş 11-45), acam ‘açım’ (Van Yerli 6-111).

⁵⁰¹ krş. Ahmet Buran- Ercan Alkaya, age., s. 58’de müellimem; Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 197’de yahşıyam, täläbâyâm, müällimâm; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 314’te benem, köleyem, ağayam, kızıyam, köwliyam; Mukim Sağır, age., s. 154’tēēiyem, ahrabayam, irazıyam, irazıyem; Engin Gökçur, age., s. 117’de KusTayam, emin değılem, köyliyam, yaşındayam; Mehmet Emin Gönen, age., s. 110’da padişaham, suşliyam, ecizem, melmeketdeyam.

Ölçünlü Türkçenin etkisiyle ek fiilin geniş zaman teklik 1. şahıs çekiminde dar ünlülü şekiller de kullanılmaktadır: razıyım ‘razıyım’ (Adilcevaz 13-17), rençberim ‘rençperim’ (Bitlis 3-187), çocuğum, küçüğüm ‘çocuğum, küçüğüm’ (Bitlis 1-52).

Teklik 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi ek fiilin geniş zaman teklik 2. şahıs çekiminde ünlü uyumlarına bağlı olarak -san, -sen şahıs ekleri kullanılır⁵⁰²: salkımsan, gözûmsen, sözûmsen ‘salkımsın, gözûmsün, sözûmsün’ (Van Yerli 1-95), doğrisan ‘doğrusun’ (Ahlat 14-62, 15-155, Erciş 9-142), yaşındasan ‘yaşındasın’ (Van Küresinli 3-164), adamsan ‘adamsın’ (Ahlat 2-4, Erciş 17-41), kimsen ‘kimsen’ (Van Yerli 22-168), nêrelisen ‘nerelisin’ (Erciş 2-230, 9-88), erdişlisen ‘Ercişlisen’ (Erciş 11-224).

Bölgemiz Van Küresinli ve Bitlis ağızlarında ek fiilin geniş zaman teklik 2. şahıs çekiminde şahıs ekinin ünlüsü inceler: buradasen ‘buradasın’ (Van Küresinli 8-175), toyohsen ‘tavuksun’ (Van Küresinli 1-8), topraşsen ‘topraksın’ (Bitlis 9-79).

Teklik 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında ek fiilin teklik 3. şahıs çekiminde ekin ünlü uyumlarına bağlı olarak dört şekli de kullanılmaktadır. Ekin ünsüzünün ötümlü veya ötümsüz ünsüzle biten bütün sözcüklere ötümlü ya da yarı ötümlü şekliyle getirilmesi aykırılışmaya neden olmaktadır⁵⁰³: bëledır ‘böyledir’ (Bitlis 9-24), faydasızdır (Adilcevaz 19-138), yoğTır ‘yoktur’ (Van Yerli 1-23), menşurdır ‘meşhurdur’ (Bitlis 9-1409, demekdir ‘demektir’ (Erciş 4-18), desdidır ‘testidir’ (Erciş 1-10), senedir ‘senedir’ (Bitlis 9-154), yoğdır, sözdır ‘yoktur, sözdür’ (Bitlis 1-111), pênirdır, sütdür ‘peynirdir, süttür’ (Van Küresinli 1-236), oTdır ‘ottur’ (Erciş 1-215).

Bölgemiz Bitlis ağızında düz ünlülü sözcüklere ekin yuvarlak ünlülü şekilleri getirilir: içindedu ‘içindedir’ (Bitlis 7-44), şeydü, neydü ‘şeydir, nedir’ (Bitlis 7-86),

⁵⁰² krş. Ahmet Buran- Ercan Alkaya, age., s. 58’de müellimsen; Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 197’de yahşisan, tälâbâsân, müâllimsân; Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 316’da sensen, ağasan, kuzusan, köwlüsen; Mukim Sağır, age., s. 154’te êyisen, êysen, erzincannısan, irazısan; Engin Gökçur, age., s. 118’de oğlısan, heşTesen, ağasısan; Mehmet Emin Gönen, age., s. 110’da boşsan, dayisisan, serbessen, menimsen, yerindesen.

⁵⁰³ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 318’de kuldur, dëvdır, ağadır, köledir, bacıdır, köwlüdür; Bedri Sarıca, agm., s. 82’de Keloglan’dır, Ähméd’dır; Engin Gökçur, age., s. 118’de benımdır, bendedir, daşlıdır; Mehmet Emin Gönen, age., s. 110’da sermeğdir, dëmeğdir, êrkeğdir, ededimizdir, yoğdur, evdür, assubaydır, günevüdür, böyühdür.

diregidu ‘direğidir’ (Bitlis 4-144), ordedur, sanduğdedur ‘oradadır, sandıktadır’ (Bitlis 2-57), yağlidü ‘yağlıdır’ (Bitlis 2-33), pisdü ‘pistir’ (Bitlis 13-34).

Çokluk 1. şahıs: Bölgemizdeki bütün ağızlarda ek fiilin geniş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde şahıs eki kalın ünlülü sözcüklere “+ıh, +ığ” şekillerinde getirilir. Ahlat ve Adilce vaz ağızlarında ince ünlülü sözcüklerde şahıs ekinin ünsüzü sızıcılaşmaz ve ek sözcüklere “+ik, +ük” şekillerinde getirilir. Bölgemiz Van ağızlarında ince ünlülü sözcüklere ekin yine kalın ünlülü ve ünsüzü sızıcılaşmış şekilleri (+ıh, +ih) getirilir⁵⁰⁴: küsük ‘küsüz’ (Ahlat 7-167), şubedeyik ‘şubedeyiz’ (Adilce vaz 13-6), türkük ‘Türküz’ (Adilce vaz 16-73), bizik ‘biziz’ (Adilce vaz 8-73), ana-kız kimiyik ‘ana-kız gibiyiz’ (Adilce vaz 21-45), evdeyik ‘evdeyiz’ (Adilce vaz 15-12), kişiyik ‘kişiyiz’ (Adilce vaz 13-33), mısafırınıh ‘mısafırınız’ (Van Küresinli 8-142), şüphedeiyh ‘şubedeyiz’ (Van Yerli 22-209), tohuh ‘tokuz’ (Van Küresinli 9-269), yohsuluh ‘yoksuluz’ (Van Küresinli 1-112), azeriyih ‘Azeriyiz’ (Van Küresinli 3-75), razıyih ‘razıyız’ (Erciş 9-9), bacanağış, ‘bacanağış’ (Adilce vaz 13-135), küresinniyih ‘Küresinliyiz’ (Van Küresinli 1-216), burdayih ‘buradayız’ (Erciş 1-219).

Ölçünlü Türkçenin etkisiyle şahıs ekinin “+ız, +iz” şekillerine de rastlamaktayız: evdeyiz (Ahlat 2-98), bızız ‘biziz’ (Bitlis 13-20), köyliyiz ‘köylüyüz’ (Van Yerli 22-103), hacıyız ‘hacıyız’ (Van Yerli 14-24).

Çokluk 2. şahıs: Daha önce de değindiğimiz üzere ek fiilin çokluk 2. şahıs çekiminde şahıs ekindeki damak ünsüzü (n); bugün Anadolu ağızlarının birçoğunda aktif bir şekilde kullanıldığı halde bölgemiz ağızlarında düşürülmüştür. Ek; ince ve kalın ünlülü bütün sözcüklere “+sız, +sız” şekillerinde getirilir⁵⁰⁵: hemşerisiz ‘hemşehrisiniz’ (Erciş 10-199), hâksızsız ‘haksızsınız’ (Van Küresinli 8-55), hardasız ‘neredesiniz’ (Erciş 14-4), kimsiz ‘kimsiniz’ (Bitlis 13-19), eyisiz ‘iyisiniz’ (Bitlis 1-6),

⁵⁰⁴ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 315-316’da ağayih, gülüh, bizuh, bizüh, köleyüh; Mukim Sağır, age., s. 155’te eyiyik, ahrabayih, erzincanniyük, erzincannıyuh, irazıyuk; Engin Gökçur, age., s. 118’de arhadaşıh, vatandaşiyih, girasunliyi, Kardeşih, ilanih; Mehmet Emin Gönen, age., s. 110’da köydenih, tarafındanih, hüdüdündeyik, esgerdeyik, sıhıntıdayih, yoldayih.

⁵⁰⁵ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 317-318’de kırdassız, sissiz, ağasız, kövlişüz; Mukim Sağır, age., s. 155’te ahrabasız, eşsiz, erzincannısız, irazusuz; Engin Gökçur, age., s. 119’da Kulisiz, mihTarsiz, nêrdesiz; Mehmet Emin Gönen, age., s. 110’da cezalısız, hardasız.

komşısız ‘komşusunuz’ (Bitlis 3-193), bekarsız, evlisiz ‘bekârsınız, evlisiniz’ (Adilcevaz 16-71).

Çokluk 3. şahıs: Bölgemiz ağızlarında ek fiilin çokluk 3. şahıs çekiminde şahıs ekinin ünlüsünün ince ünlülü sözcüklerde ünlü uyumlarına bağlanmadığı görülür⁵⁰⁶: köylüdürler (Bitlis 2-309, yazıhdıller ‘yazıktırlar’ (Bitlis 13-18), güçsüzdürler ‘güçsüzdürler’ (Van Yerli 12-105), sessizdirler ‘sessizdirler’ (Bitlis 9-75), diyarbakırlıdırler ‘Diyarbakırlıdırılar’ (Bitlis 9-103).

1.2.3.6.3.2. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zaman Çekimi

Teklik 1. şahıs: Ölçünlü Türkçede tamamen ekleşip kaybolan ek fiil bölgemiz ağızlarında da, Van Küresinli ağzı hariç, ekleşmesini tamamlamıştır⁵⁰⁷: mendim ‘bendim’ (Adilcevaz 22-44), tenedim ‘taneydim’ (Ahlat 2-144), kızıdım ‘kızıydım’ (Adilcevaz 22-53), üşahdım ‘uşaktım’ (Bitlis 9-64), cahaldım ‘cahildim’ (Erciş 2-46).

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz Küresinli ağzında ek fiilin ünlüsünün düşmediği, ısrarla korunduğu görülür⁵⁰⁸: levazım idim (Van Küresinli 4-4), onbaşı idim (Van Küresinli 14-59), genc idim (Van Küresinli 4-60, 14-217), ben idim (Van Küresinli 13-54), men idim (Van Küresinli 4-76), misafur idim (Van Küresinli 4-71), âc idim (Van Küresinli 8-98, 99), gözaçlı idim (Van Küresinli 12-41).

Teklik 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında çokluk 2. şahıslarda da ek fiilin ünlüsü düşmüştür. Kip ekinin ünlüsü ise ince ünlülü sözcüklerde kalınlık-incelik uyumunun dışındadır⁵⁰⁹: nêrdedin ‘neredeydin’ (Van Yerli 4-326) yabancıdin ‘yabancıydın’ (Van Küresinli 11-64), nişanlıydin ‘nişanlıydın’ (Van Küresinli 16-14), sendin ‘sendin’ (Ahlat 10-140), hardadin ‘neredeydin’ (Van Küresinli 1-115).

⁵⁰⁶ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 318’de êydiller, êylerdir; Engin Gökçur, age., s. 119’da KırTTurlar, düşkündürler, vannidürler; Mehmet Emin Gönen, age., s. 110’da cahildiller, keyipdiller.

⁵⁰⁷ krş. Engin Gökçur, age., s. 119’da yaşındadım, nêrdedim, bendim, saraÇTım; Mehmet Emin Gönen, age., s. 110’da üşahdım, yaşındadım, genşdim.

⁵⁰⁸ krş. Ahmet Buran- Ercan Alkaya, age., s. 59’da şakirdidim; Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 197’de yahşı idim, tälâbâ idim, Engin Gökçur, age., s. 119’da Kızıdım, çavuşıdım, çocûhidim, hesTeydim, esKeridim, menidim, uşahıdım.

⁵⁰⁹ krş. Engin Gökçur, age., s. 119’da Kârındaydın; Mehmet Emin Gönen, age., s. 110’da altımdadın.

Görülen geçmiş zaman teklik 2. şahıs çekiminde ek fiilin ünlüsü Van Küresinli ağzında bugün hâlâ canlı bir şekilde kullanılmaktadır⁵¹⁰: sahlamış idin (Van Küresinli 4-29), gelin idin (Van Küresinli 3-224), Kılın idin (Van Küresinli 3-225), zalım idin (Van Küresinli 3-226).

Teklik 3. şahıs: Görülen geçmiş zaman teklik üçüncü şahıs çekiminde ek fiilin ünlüsü düşürülmüş, kip ekinin ünlüsü ise çoğunlukla tek şekilli kalmıştır⁵¹¹: wardi ‘vardı’ (Bitlis 9-63), buydi ‘buydu’ (Bitlis 1-20), yoḥdi ‘yoktu’ (Van Yerli 11-30), rahaTTi ‘rahattı’ (Ahlat 14-107), birelidi, yerlisidi, yabancı deyeldi ‘buralıydı, yerlisiydi, yabancı değildi’ (Bitlis 9-34), tekdi ‘tekti’ (Ahlat 14-28), zalımdı ‘zalımdı’ (Adilcevaz 22-123), açıldadı ‘açıktaydı’ (Adilcevaz 25-181).

Bölgemiz Van Küresinli ağzında ek fiilin ünlüsü tek şekilliliği ile hâlâ kullanılmaktadır⁵¹²: onnay idi ‘onlardı’ (Van Küresinli 6-43), yoḥ idi ‘yoktu’ (Van Küresinli 1-137), vay idi ‘vardı’ (Van Küresinli 5-160, 161, 6-7), yoḥ idi, ocaḥ idi ‘yoktu, ocaktı’ (Van Küresinli 3-389), hoş idi, taTlı idi ‘hoştu, tatlıydı’ (Van Küresinli 3-10), bayram idi ‘bayramdı’ (Van Küresinli 3-28), yoḥ udu ‘yoktu’ (Van Küresinli 3-111).

Çokluk 1. şahıs: Bölgemiz ağızlarında görülen geçmiş zaman çokluk 1. şahıs çekiminde ek fiilin ünlüsü düşmüştür. Kip ekinin ünlüsü ise ince ünlülü sözcüklerde bile sızıcı ḥ ünsüzünün kalınlaştırıcı etkisinden dolayı genellikle kalındır⁵¹³: biyüKdîḥ ‘büyüktük’ (Van Yerli 22-71) asKerdîḥ ‘askerdik’ (Erciş 9-118) wardîḥ ‘vardık’ (Bitlis 2-5), genşdîḥ ‘gençtik’ (Bitlis 1-14), çocuhduḥ ‘çocuktuk’ (Bitlis 1-15), toPçuduh ‘topçuyduk’ (Erciş 9-39), komşuduh ‘komşuyduk’ (Adilcevaz 15-96).

Bitlis ağzında ek fiilin görülen geçmiş zaman çekiminde kip ekinin ünlüsünün düz ünlülü sözcüklerde yuvarlaklaştığı görülür: gençduḥ ‘gençtik’ (Bitlis 9-130), altı erkekduḥ ‘altı erkektik’ (Bitlis 2-4).

⁵¹⁰ krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 197-198’de yahşı idin, täläbä idin.

⁵¹¹ krş. Engin Gökçur, age., s. 119’da erzincandaydi, vardi, yoḥdi, çaḥmaḥlardandi, vardi, terzidi, nedi, iridi, odi, kilodi, cumedi, budi, ḥasTadi, ḥarabadi; Mehmet Emin Gönen, age., s.110’da güzdi, ḥassabdi, vardi, yoḥdi, sağdi, bağdi, çohdi, irahdi, uşahdi.

⁵¹² krş. Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 197-198’de yahşı idi, täläbä idi, Engin Gökçur, age., s. 119’da zehmetidi, yoḡidi, evidi, oḡlanidi, böyögidi, hoşidi.

⁵¹³ krş. Engin Gökçur, age., s. 120’de vardîḥ, evindeydîḥ, bir aradaydîḥ; Mehmet Emin Gönen, age., s.110’da küçühdüḥ, arḥadaşdîḥ, barabardîḥ, uşahdîḥ.

Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında özellikle ince ünlülü sözcüklerde ek fiilin görülen geçmiş zaman çekiminde çokluk 1. şahıs ekleri sızıcılaşmaz: dibindedik ‘dibindeydik’ (Ahlat 15-21), gibidik ‘gibiydik’ (Adilcevaz 14-67), kışıkduk ‘küçüktük’ (Ahlat 15-158), iç içedik, yêrdedik ‘iç içeydik, yerdeydik’ (Adilcevaz 4-54), bölügedik ‘bölükteydik’ (Adilcevaz 20-57), zengindük ‘zengindik’ (Adilcevaz 11-127).

Van Küresinli ağızında Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi ek fiilin çokluk 1. şahıs çekiminde ek fiilin ünlüsü düşürülmez, ısrarla korunur⁵¹⁴: genc idîh ‘gençtik’ (Van Küresinli 12-72), âc idîh ‘açtık’ (Van Küresinli 12-19), şoför idîh ‘şofördük’ (Van Küresinli 12-5), ekib idîh ‘ekiptik’ (Van Küresinli 13-100), çocu uduh ‘çocuktuk’ (Van Küresinli 12-123).

Çokluk 2. şahıs: Bölgemiz ağızlarında görülen geçmiş zaman çokluk 2. şahıs çekiminde ek fiilin ünlüsü düşmüştür. Ayrıca görülen geçmiş zaman ekinin bünyesindeki n damak ünsüzü de düşmüştür: varlidîz ‘varlıklıydınız’ (Adilcevaz 1-59).

Çokluk 3. şahıs: Görülen geçmiş zaman çokluk 3. şahıs çekiminde de ek fiil ünlüsü düşmüştür. Van Küresinli ağızında ek fiilin ünlüsünün düşmeyip korunduğu şekiller de vardır⁵¹⁵: möhtaçdilar ‘muhtaçtılar’ (Adilcevaz 22-51), tenedîle ‘taneydiler’ (Van Küresinli 1-239), üş tenediler, bidlizlidiler ‘üç taneydiler, Bitlisliyidiler’ (Bitlis 9-39), asKerdiler (Bitlis 1-38), zengindüler ‘zengindiler’ (Adilcevaz 10-9), titizdiler (Bitlis 9-54), yahın idiler ‘yakındılar’ (Van Küresinli 13-237).

1.2.3.6.3.3. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi

Bölgemiz ağızlarında ek fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekiminde ek fiilin ünlüsü düşmüştür. Zaman ekinin ünlüsünün bütün sözcüklere düz-dar-ince ünlülü şekliyle getirilmesi ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur⁵¹⁶: varmışam ‘varmışım’ (Ahlat 15-35), yohmışîh ‘yokmuşuz’ (Van Yerli 18-118), faydalımış

⁵¹⁴ krş. Ahmet Buran- Ercan Alkaya, age., s. 59’da şakird idik; Engin Gökçur, age., s. 120’de bizidîh, nüfuzidîh, çobanidîh, rêçberidîh, Kardeşidîh.

⁵¹⁵ krş. Engin Gökçur, age., s. 120’de vardılar, Karılardılar, âsKerdiler, Konaşpervéridiler; Mehmet Emin Gönen, age., s. 111’de köyündediler, emindiler.

⁵¹⁶ krş. Engin Gökçur, age., s. 121’de bëleymış, varmış, Kızdeymış, eşKiyamışlar; Mehmet Emin Gönen, age., s. 111’de menmişem, senemiş, hêsdemiş, bëlemiş, güzelmış, êpeyemiş, eminmiş, tenemişler.

‘faydalıymış’ (Ahlat 9-269), yohmış ‘yokmuş’ (Van Yerli 3-1), guşmış ‘kuşmuş’ (Van Yerli 1-223), zenderlimiş ‘Zenderliymiş’ (Bitlis 9-35), warmış ‘varmış’ (Van Yerli 3-1, 18-100), lüksmiş, menşurmuş ‘lüksmüş, meşhurmuş’ (Erciş 15-197), sıcahmış ‘sıcakmış’ (Erciş 10-57), dammış ‘dammış’ (Bitlis 9-22).

1.2.3.6.3.4. Ek Fiilin Şart Çekimi

Bölgemiz ağızlarında ek fiilin şart çekiminde de ek fiilin ünlüsü çoğunlukla düşer⁵¹⁷: yohse ‘yoksa’ (Bitlis 2-39), açsa, tohsa ‘açsa toksa’ (Erciş 11-201), nese ‘neyse’ (Ahlat 2-164).

1.2.3.6.4. Birleşik Fiil

Bölgemiz ağızlarında birleşik fiillerin durumu yazı dilimizdeki örneklerinden pek farklılık göstermez. Bu nedenle karşılaştığımız örneklerden hareketle bu türleri aşağıda belirtmekle yetiniyoruz.

1.2.3.6.4.1. İsimle Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller

Yazı dilimizde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da “êt-, èyle-, ol-” yardımcı fiilleriyle birleşik fiiller yapılır:

bahsèderler (Bitlis 1-14), sèr_èdirem (Bitlis 9-160), ‘ènyat èTdiler (Bitlis 9-100), baş èdebilesen (Bitlis 9-111), kıybèderdi (Bitlis 2-27), insaneTTuğ èTdiler (Bitlis 9-46), hiçum èdeler (Bitlis 9-69), pèşman olursuz (Erciş 7-48).

1.2.3.6.4.2. Fiille Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller

Bölgemiz ağızlarında fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller “bil- ve kal-” fiilleridir. Bu fiille bölgemizde yeterlik ve sürerlik ifade eden birleşik fiiller oluşturulur:

⁵¹⁷ krş. Engin Gökçur, age., s. 121’de: varsa, yohsa; Mehmet Emin Gönen, age., s.111’de yohsa, varsa, nese.

1) Yeterlik Fiili

becarebılmezsense, becarebılersen (Bitlis 9-147), görebilmi (Bitlis 9-155), edeminem (Bitlis 9-119), gelemenem (Ahlat 13-129), çıhameduḥ (Bitlis 2-34), diyebülürdük (Ahlat 14-23), geçemeyız (Bitlis 2-50), yapamidik (Ahlat 2-113), gelebılmezdi (Bitlis 2-26), udabülminem (Ahlat 10-95), giyebülü miydük? (Adilcevaz 11-120), diyebülürük (Ahlat 14-43), diyebülürsen (Erciş 2-167), evlendirebülürük mi? (Adilcevaz 5-2), gidebılırdım (Bitlis 2-17), yiyemerem (Adilcevaz 22-186), gönderemediḥ (Bitlis 2-73),

Bölgemiz Van Küresinli ağzında yeterlik fiilinin olumsuzu üzerine yapılan vurguyla olumsuzluk ekinin çiftleştiği görülür: yiyemmedım (Van Küresinli 2-117), topliyemmersen (Van Küresinli 13-265), yiyemmezdiḥ (Van Küresinli 11-6), geçemmirem (Van Küresinli 8-123), durammadım (Van Küresinli 14-75), bulemmeriḥ (Van Küresinli 8-11), giremmirsen (Van Küresinli 8-26), bulammazdiḥ (Van Küresinli 12-102).

2) Sürerlik Fiili

doneḡalmaḡ (Bitlis 8-605).

1.2.3.7. Fiilimsiler

1.2.3.7.1. Ad-fiiller

Ad-fiiller eylemlerin hareket adlarını teşkil eder. Bütün eylem kök ve gövdelerinin karşıladığı hareketleri ifade eden eklerdir. Bölgemiz ağızlarında kullanılan ad-fiil ekleri ölçünlü Türkçede kullanılan ad-fiil eklerinden şekil yönünden biraz farklılaşmıştır.

1.2.3.7.1.1. -maḡ, -meḡ, -mek

Ölçünlü Türkçede kalın ve ince ünlülü sözcüklere ünlü uyumlarına bağlı olarak “-mak, -mek” şeklinde getirilen ek, bölgemiz Van ağızlarında kalınlık-incelik uyumunu

bozacak şekilde kalın ve ince ünlülü bütün sözcüklere “-maḥ” şeklinde getirilmektedir⁵¹⁸:

gitmaḥ bilmi (Van Küresinli 1-88).

tarla sürmaḥ da öküzlernendi (Van Yerli 17-62).

bi ğariban sevindirmaḥ çoḥ éyidir. (Van Yerli 4-354)

eve giTmaḥ yoḥ (Van Yerli 5-145).

üz yırTmaḥ, dize vurmaḥ, ğafaya vurmaḥ, saç vurmaḥ (Van Yerli 1-156).

o işleme Tılorlamaḥ dèrlerdi (Bitlis 5-22).

Ekin son ünsüzü ünlüyle başlayan bir ekten sonra sızıcı -ğ ünsüzüne dönüşür:

bunnar gitmişler şikayet éTmağa (Bitlis 2-46, 47).

men yavaş yavaş jetonüm düşmağa başladı (Van Yerli 4-241).

herkes gelirdi cèhèz görmağa (Van Yerli 5-92).

koyuni da götürmemişdik otarmağa (Ahlat 15-1).

Erciş ağzında ekin son ünsüzü ince ünlülü sözcüklerde ön damaklı ĩ ünsüzüne dönüşür:

bi kırtik yani az vèr dèmeĥ isTiyi (Erciş 3-149).

boğaz, gebe dèmeĥdır (Erciş 3-22).

heyvannara yüklemeĥ için (Erciş 10-139,140).

Bitlis, Ahlat ve Adilcevaz ağızlarında ince ünlülü sözcüklerde ekin son ünsüzü çoğunlukla sızıcılaşmaz:

dèmek èle, he (Bitlis 9-110)?

onneri geçib geTmek bizde çoḥ ‘ ayıb olürdi (Bitlis 1-48).

bi su tökmek yèri bulamazdıḥ (Adilcevaz 11-112).

ortalığa düşmeK, ona buna karışmaḥdır (Adilcevaz 1-184).

o zaman rehetdi evlenmek (Adilcevaz 6-123).

hèç ḥabarım yoḥdi, evlenmekden (Ahlat 1-146).

arTlamaḥ yanè seçmek, temizlemek, he (Ahlat 2-51).

⁵¹⁸ Krş. Ahmet Buran, age., s. 63’te söylemaḥ, kesmaḥ, tāmizlamaḥ; Münir Erten, age., s. 30’da çaḥmaḥ, çekmaḥ, evlenmaḥ, görmaḥ; Engin Gökçur, age., s. 147’de yumaḥ, baḥmaḥ, evlenmaḥ, yèmaḥ.

1.2.3.7.1.2. -ma, -me

Bu ek şekil ve fonksiyon yönünden ölçünlü Türkçede kullanılan “-ma, -me” ad-fiil ekiyle aynı özellikleri taşır. Her tür eylemin kök ve gövdelerine getirilerek eylem isimleri oluşturur:

yani oturma seeti de o kádardı (Bitlis 1-61).

yanmaya yarar (Bitlis 4-143).

başım dönmeye başliyi (Van Yerli 4-332).

arama var (Van Yerli 4-222).

1.2.3.7.1.3. -ış, -iş, -uş, -üş, -ûş, -ış, -ûş

Ölçünlü Türkçede olduğu gibi eylemlerden eylem ismi oluşturan diğer ad-fiil eklerindendir. Asıl fonksiyonları hareket ve iş isimleri yapmaktır. Ekin yardımcı ünlüsünün ince ünlülü sözcüklerde kalınlaşması kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur:

o zaman daha arTılı serbes oldu gidış geliş (Van Yerli 17-47, 48).

yanê yaşayış ben sana derdîmi dësem çoş söylerem (Van Yerli 6-21).

o hayvan dayandığı için mesela bi yëniş geldığı zaman kendisini geriye vërirde (Van Yerli 14-113).

paradan kurtuluş yoş (Adilcevaz 10-23).

onunla dögüş ëTdım (Bitlis 3-249).

mesela köy içinde elbisesini veyahuT da saçını veyahuT da bële yürüyüşini ona diyele ânoti hocam (Van Küresinli 17-9).

1.2.3.7.2. Sıfat-fiiller

Fiillere getirilerek onlardan geçici adlar teşkil eden sözcüklerdir. Sıfat-fiiller çoğu zaman iyelik, çokluk ve ad çekim ekleri alarak ad gibi kullanılabilir. Sıfat-fiil ekleri çoğunlukla fiillere getirilip onlardan geçici hareket adları teşkil ederken zaman zaman kalıplaşarak kalıcı adlar oluşturabilmektedir. Bölgemizde kullanılan belli başlı sıfat-fiiller şunlardır:

1.2.3.7.2.1. –miş

Ölçünlü Türkçedeki geçmiş zaman sıfat-fiili ile fonksiyon olarak aynı görevdedir. Bir yandan şekil ve zaman eki görevinde kullanılırken öte taraftan sıfat-fiil görevinde kullanılır. Bölgemiz ağızlarında çoğunlukla tek şekilli olarak kullanılışı ile yazı dilimizden ayrılır. Ek, yazı dilimizde ünlü uyumlarına bağlı olarak “-mış, -miş, -muş, -müş” şekillerinde kullanılırken bölgemiz ağızlarında çoğunlukla düz-dar-ince ünlülü tek şekilli kullanılarak ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur⁵¹⁹. Ekin kullanımı zaman ekine oranla oldukça nadirdir. Ahat Üstüner “Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri” adlı çalışmasında ekin az kullanılma nedenini zaman eki olarak daha yoğun kullanılmasına bağlamaktadır⁵²⁰.

başlarınnan geçmiş hadiselerle konuşurdiler (Bitlis 1-58, 59).

yaşanmış olaylar (Bitlis 1-36).

moloz, yontulmemiş Taşdır (Bitlis 8-357).

wala geçmiş gündür (Bitlis 2-67).

bële seyrek tohûnmiş bëve Tîrîl diyidih (Van Yerli 5-366).

yanmamış kirêç (Bitlis 2-2).

bağde buldum deymiş şilor (Bitlis 8-67).

yanê bële geçmiş tarêhi padişahler zamanının şeylerinnen bahsederdiler. (Bitlis 1-14).

yêrîşmemiş bûğdaya sitîl diyerih (Van Küresinli 18-26).

1.2.3.7.2.2. -an, -en

Geniş zaman ifade eden bir ektir. Bu ek şekil ve fonksiyon olarak yazı dilimizde kullanılan şekliyle aynı özelliklere sahiptir:

zatan kafasını çalışdıran dünyada yedi, kâhındi (Adilcevaz 22-174).

bizim kimi insanlardan töriyen ademlerdiler (Bitlis 9-59).

yenge de bële hasTaleyn kimi olmuş (Van Küresinli 2-41).

yanê başke mehleden gelen ağaler olidi (Bitlis 3-110).

o çocuğ böyüylene kâtâ kani kâtâ bëve para veriller (Ahlat 14-115).

⁵¹⁹ krş. Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 251’de geçmiş, almiş, bualmiş, doğmuş; Engin Gökçur, age., s. 148’de yetişmiş esKerim, almiş olsan, uzanmış bi Kız gibi.

⁵²⁰ bkz. Ahat Üstüner, Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, s. 148.

çölmekde bişen yemeKler de ğayet güzel olurdi (Bitlis 1-21).

o tendirden çıhan eKmeyi insan yemaĥnan doymazdi (Van Yerli 25-52, 53).

bir tene yaĥıT yaĥannar varmiş (Van Küresinli 3-510).

bële yanè çarşıya çıhan Kız istemem (Van Yerli 14-19).

kekeliyen bir insana keke diyiylĥ (Van Küresinli 18-91, 92).

Ölçünlü Türkçede geniş zaman ifade eden ek bölgemiz ağızlarında çoĝu zaman bu fonksiyonunun dışında “-dık, -dıĝında” ekleriyle özdeş kullanılır. Ekin -dık / -dUk sıfat-fiil ekiyle özdeş fonksiyonda kullanımı bugün Azerbaycan Türkçesinde ve bazı doĝu grubu ağızlarında da görülür⁵²¹:

nişanni oĝlan gelen mehel kız kaçardı (...geldiĝi vakit) (Ahlat 14-40).

âteş düşsın yar eylenen saraya (...eĝlendiĝi saraya)(Van Yerli 1-39, 40).

diş çıĥaran vaĥıt ĥasda ilidi (...çıkardıĝı vakit) (Ahlat 2-84).

bulaşılĥ yılĥıyan zaman önlerine bële çekiler (...yıkadıkları zaman) (Adilcevaz 4-110).

surfaya düzelen zaman bësh tene birsinin ĥarşına ĥoyardım (düzüldükleri zaman) (Adilcevaz 22-95, 96).

1.2.3.7.2.3. -dık, -dik, duĥ-Tıĥ

Bu ek de geçmiş zaman ifade eden sıfat-fiil eklerinden biridir. İnce ünlülü sözcüklere getirildiĝinde ünlüsü çoĝu zaman yarı-kalınlaşarak kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olur. Ünlü ile başlayan bir eke ulandıĝında son ünsüzü ötümlü patlamalı g ünsüzüne dönüşür:

verem merem oldigi zaman ince maraz diyellerdi (Ahlat 4-43).

yüzdüĥleri zeman (Erciş 15-169).

işde dediĝimiz gibi odunumuz meşe küliydi (Bitlis 2-7).

ifTar ëTTigi zeman yemeg yoh (Erciş 1-36).

o annenın begendigi begendigdi (Adilcevaz 14-46).

Sekerata düşTügi an bilirler ki ölecaĥ oni ĝıvlelerler (Van Yerli 1-183).

Bu ek Batı Türkçesinde uzun süre ötümlü ve dar-yuvarlak ünlülü şekliyle kullanılmıştır. Ekin düz ünlülü şekilleri Osmanlıcanın sonlarında ötümsüz şekilleri ise

⁵²¹ bkz. Ahat Üstüner, age., s. 53-54.

son zamanlarda ortaya çıkmıştır⁵²². Ekin bazı doğu grubu ağızlarında olduğu gibi⁵²³ bölgemiz Bitlis ağzında da ünlüsünün düz ünlülü sözcüklerde yuvarlaklaşması ünlü uyumlarının bozulmasına neden olmuştur:

şimdi ‘eyni gün isteduği zaman ali kılına (Bitlis 3-154).

kafeşinnan çekduği zaman kan verirdi dışariya (Bitlis 3-241).

êşduğun kuyiya düşesen, êTduğun bulasan (Bitlis 8-148, 149).

ben alduğum ayile zenderlimiş (Bitlis 9-34).

yiduğun, işdiğun gözan dure (Bitlis 8-185).

1.2.3.7.2.4. -acaĥ, -ecek, eceĥ

Gelecek zaman ifade eden sıfat-fiil ekidir. Ölçünlü Türkçede kullanılan “-AcAk” sıfat-fiili ile aynı fonksiyona sahiptir.

eli öpüleceĥ yigiTder vardi (Erciş 15-303).

ayağımıza ayakabi alacaĥ gücde deyeldih (Bitlis 1-32).

ayni beĥe bi koltuĥ oturılacaĥ yeri vardi (Erciş 4-42).

yanê anletilecaĥ gibi deyêl (Bitlis 2-36).

diyeçağın bi şey (Van Küresinli 1-199).

biz de danışacaĥ insanlarımız var (Van Yerli 5-11).

1.2.3.7.2.5. -maz, -mez

Geniş zamanda olumsuzluk anlamı taşıyan sıfat-fiil eklerindendir. Bölgemiz ağızlarında ölçünlü Türkçedeki fonksiyonuna eş bir görevde kullanılır:

Kırılmaz bardaĥdır diyyem (Van Yerli 4-249).

ağlamaz başıma mendil bağlirem (Van Küresinli 3-406).

yaramaz çociĥlara diyerler (Erciş 3-55).

sınırsız güci olan görûnmez güçler annamında kullanılır (Erciş 17-25).

⁵²² bkz.: Muharrem Ergin, age., s. 317.

⁵²³ bkz. Ahat Üstüner, age., s. 97.

1.2.3.7.3. Zarf-fiiller

Kip ve şahıs ekleri almaksızın fiilimsilerin ve çekimli fiillerin çeşitli durumlarını belirten sözcüklerdir. Çekimli bir fiilin ya da bir fiilimsinin hareket hâlindeki bir durumunu belirttikleri için cümlede isim olarak kullanılamazlar. Bu yüzden zarf-fiillerin isim çekim eklerini almadıklarını görürüz. Daima zarf görevinde kullanıldıklarından dolayı çekimsiz kalırlar. Zarf-fiiller kip ve şahıs ekleri almaksızın çekimli fiillerin ve kendi türlerindeki kelimelerin geçici bir durumunu belirten sözcükler oldukları için yargı belirten tamamlanmış bir hareketi belirtmezler; tamamlanmış hareketlere yardımcı, onları çeşitli yönlerden destekleyen, niteleyen sözcük görevini üstlenirler.

Bölgemiz ağızlarında kullanılan belli başlı zarf-fiiller şunlardır:

1.2.3.7.3.1. -(y)a... -(y)a / -(y)e ... -(y)e

Ölçünlü Türkçede olduğu gibi tekrarlı kullanımıyla zarf görevini üstlenen zarf-fiil eklerindendir. Eylemin yapılaş tarzını belirtirler:

osura osura çıkarır (Erciş 1-60).

ula bağı bi tenesi ele nefes ala, nefes vere ele hızlı kağı (Erciş 2-289).

çala oyniya gine giderdiler evlerine (Van Yerli 5-138).

demeg yiye yiye şişmişler (Van Yerli 22-48).

ğari ate ate bilmem nereye kâdâ gëTdik (Bitlis 12-59).

yavaş yavaş o koyuni oTTiya oTTiya geldi (Ahlat 15-38).

sehi ëTdın döge döge (Bitlis 8-18).

çığtapore gide gele imanım gevredi ano (Bitlis 8-33, 34).

ğari açe açe yuhari çığdım (Bitlis 13-56).

ğonağliya ğonağliya köylerde misafir olarak gelirdi (Adilcevaz 12-40, 41).

1.2.3.7.3.2. -r; -ar, -er... -mez, -maz

Geniş zamanın, zaman eki fonksiyonunun dışında cümle içerisinde aynı fiilde olumlu ve olumsuz şekillerinin kullanılmasıyla cümlemin asıl yargısını zaman yönünden belirten zarf-fiil görevi üstlenen ekleridir. Bu ekler getirildiği fiillerle cümledeki asıl yargının aynı anda gerçekleştiğini belirtir:

hama ele diyer dimez adem çekili şehül ğariibe (Bitlis 2-39).

olur olmaz çocuğun adını verilerdi büyükler. (Ahlat 2-71).
yani heP olur olmaz konuşur (Bitlis 8-522).

1.2.3.7.3.3. -ínca, -ince, -únca, -unca, -unce

Ölçünlü Türkçede olduğu gibi eklendiği zarf-fiil konumundaki yargıyla cümlelerin asıl yargısının eş zamanlı gerçekleştiğini belirtir. Cümlede bu ekle başlayan yargının yapıldığı anda ondan başka bir yargının yapıldığını ya da yapıyor olduğunu belirtir:

o döndüKçe, o kendínnen dönínce o buğdayı üğütürdi (Erciş 4-45, 46).
қан hareкеТ ёТмеýince gözlerími қапаТдım (Adilcevaz 4-7).
diyi rus vani basınca diyi herkes ğaşdı (Van Yerli 6-32).
ölünceye Қadar unuТmam (Van Yerli 4-193).
o da sürgünü verínce çiçek аçar (Ahlat 9-311).
ё adam айран ашını yiyinca һesde olmezdi (Bitlis 10-117).

1.2.3.7.3.4. -íp, -up, -úp, -íb

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da bir taraftan şekil ve zaman eki görevinde kullanılırken öte taraftan zarf-fiil eki görevinde kullanılır⁵²⁴. Ekin yardımcı ünlüsü ince ünlülü sözcüklerde yarı kalınlaşır. Ekin ünsüzü bölgemiz ağızlarında çoğunlukla tonlulaşır.

oni bayramnen bayrame gidíb ziyaret ёderíz o mubaregi (Bitlis 2-58-59).
mesela önümüzde bízden yaşli kímseler olduğu zaman һёş kímse onleri ğeçíb ğeТmezdi (Bitlis 1-44).
yari қоynұнда санıb yasТığı қucaһладım (Erciş 1-27).
gidíb leyenlere doldúridíһ (Ahlat 1-110).
gene getiríp verírди (Bitlis 2-171).
çocuğuni de қucağıне alıb sevmezdi onnerín yanında (Bitlis 3-133).
ёле bi қаһıб gelecek bizi yiyecek (Ahlat 15-34).
yağ soğan қавурub atacaһsan (Adilcevaz 25-135).

⁵²⁴ krş. Ahmet Buran- Ercan Alkaya, age., s. 52'de gelibsen, oğuyubsan.

1.2.3.7.3.5. -dıhça, -dikçe, -dıhça, -duhça, -dükçe, -dühçe

Çok az kullanılan bir zarf-fiil ekidir. Ölçünlü Türkçede olduğu gibi ekin başlıca fonksiyonu zaman bildirmesidir. Bağlandığı fiile ısrar, devamlılık, tekrar gibi değişik fonksiyonlar yükler. Bölgemiz Van, Erciş ağızlarında ekin yardımcı ünlüsü ince ünlülü sözcüklerde yarı kalınlaşır, ekin son ünsüzü de çoğunlukla sızıcılaşır. Bölgemiz Ahlat, ve Adilcevaz ağızlarında ise ekin son ünsüzü ince ünlülü sözcüklerde sızıcılaşmaz:

üşgeldihçe bir metre üsdünde bele bi başah bağlar (Van Küresinli 13-304).

o çekdihçe bi de bele edi (Van Yerli 24-41, 42).

giTdihçe kiçüldi kiçüldi (Bitlis 5-98).

her aklıma düşdühçe gözyaşımı gurutma (Van Yerli 1-31).

o daşlar bi kere döndühçe o daş oni ezerdi (Erciş 3-144).

dünya durduhça durasan (Erciş 2-95).

o döndükçe o kendinnen dönince o buğdayı üğütürdi (Erciş 4-45, 46).

millet gèTdikçe ağa oluyor yaw (Adilcevaz 2-101).

insan gèTdikçe akıl da gèdir fikir de gidi (Ahlat 14-153).

bu adam vurduhça vurdi (Ahlat 9-73).

o ğazi aldıhça o çırağba yanar (Van Yerli 12-86).

yedikçe olidılar büklüm büklüm et (Adilcevaz 22-93).

zaman gèTdikçe eyiye gidi (Adilcevaz 11-102).

1.2.3.7.3.6. -ken

“-ken” zarf-fiil eki, “-i-” ek fiilinin zarf biçimidir. Eski Türkçe’de “er-ken, ür-ken” şeklinde kullanılan şekil, Türkçenin tarihî gelişimi içerisinde geniş zaman ekinin ekleşmesiyle günümüzde “-iken, -ken” şeklinde kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da ekin ünlüsünün çoğu zaman düşürüldüğü görülür.

Ek, Türkiye Türkçesinde isimlere ve fiillere getirilerek onların zarf görevinde kullanılmalarını sağlar.

gelin gelirken de oni babasi evinnen o çocuğa hediye getirirdi (Van Yerli 5-170, 171).

damneri yeni basırırken ağaç aterdiğ (Van Küresinli 30-31).

biz buni içeriye aparırken torpağı tøkdi başına (Ahlat 14-139).

bu terefde gelirken bele bi kemçi vurdi (Bitlis 9-106).

1.2.3.7.3.7. -araḥ, -ereḥ, -eraḥ, -erek

Kullanıldığı cümlede cümlemin yüklemine zaman, durum ve tarz yönünden niteler. Cümlede yüklemine belirttiği harekete eş zamanlı başka bir hareketin eşlik ettiğini, o hareketi çeşitli yönlerden tamamlayan bir yan yargının olduğunu vurgulamak amacıyla kullanılır:

gölerek kilo da alirem (Bitlis 7-107).

ama daha sore van göli olaraḥ geçi (Bitlis 7-42).

oğlan yüzereK gider görüşür, gelirdi (Van Yerli 20-200).

inliyerah ölesen (Bitlis 8-149).

yürüyerah eyahleriyle vana giTdiler (Van Küresinli 14-198).

o yani hediye olaraḥ öle biraḥmışdilar (Bitlis 2-71).

1.2.3.7.3.8. -madan, -meden

Getirildiği cümlelerde cümlemin asıl yargısının -mAdAn'lı yargıdan daha önce gerçekleştiğini belirtir:

aT almadan mısran yapı (Adilcevaz 2-29).

sabah mezara gitmeden buni bağışlarlar (Van Yerli 1-165).

bële 'eyni şey gibi ağzına çeynemedan utebıldun (Bitlis 10-171).

biri dilimlemeden vurmuşdi (Erciş 8-68).

men yetişdim hele esKere geTmeden evel (Bitlis 9-35).

1.2.3.7.3.9. -anda, -ende

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da yaygın bir şekilde kullanılan bir zarf-fiil ekidir⁵²⁵. Eklendiği yan yargı konumundaki yargı ile cümlemin asıl yargısının aynı zamanda gerçekleştiğini belirtir.⁵²⁶

dört gızı verende o zaman maddi durumumuz biraz düşükdü (Adilcevaz 21-1, 2).

ikinci ohiyanda herif geri geli (Erciş 11-162).

⁵²⁵ krş. Ahmet Buran- Ercan Alkaya, age., s. 98'de alanda, gelende, verende, çıhanda; Bedri Sarıca, agm., s. 81'de çıhanda, duyanda, otlatanda, gıranda, gidändä, diyändä, görändä; Yavuz Kartallıoğlu-Hüseyin Yıldırım, age., s. 213'te dağılmağa başlayanda, gäländä, gedändä, gayıdanda, gäzändä, seyrä dalanda.

⁵²⁶ krş. Talip Doğan, agm., s. 119'da gälanda, çıhananda, gëdende, düşende, gëyidende.

sız çıhanda man alo diyın (Erciş 11-9).
 nêce dönûb baħande aha' buraye vurdi (Van Küresinli 16-69).
 hem romatizma da olmaz tendîre bacağınî salliyanda (Van Yerli 20-97).
 onnan sora balalar dîrîlende her türlü şeyi yiyellerdi (Adilcevaz 25-115).
 bir şeyi isTiyende kız bilmî (Adilcevaz 6-118).
 şavaħlar sökûlende, al alma tökûlende, yarımı çağırasın, mezarıma dikilende (Ahlat 10-164).
 güldürende kelme kelme gonuşur (Van Küresinli 3-228).
 diş çıhadanda hedig bişirirdiler (Erciş 6-32).
 pèynîri torbaya boşaldanda pèynîri önce tökirîh (Van Küresinli 5-131).
 onnere hîrslenende diyirem (Van Küresinli 5-162).
 eli kırılada işde giderdik kırîhçıya (Adilcevaz 23-95).
 sıradanda çıhar hırço dişleri (Ahlat 10-22).
 ilk çıhışında gonce vèrîr (Ahlat 9-306).
 onu da dönende salça malça atallar üzerine (Ahlat 3-12).
 o babası dilenende ölûP (Van Küresinli 3-514).
 o yeni gögerende onun örzegi ğaħî (Van Yerli 15-147, 148).

1.2.3.7.3.10. -dığında, -diğinde, -dığında

Getirildiği yan yargı devam ettiği sürece cümlelerin asıl yargısının da devam edeceğini belirten zarf-fiil ekidir:

onnan sora Kız, babası evine geldiğinde Kıza ayrı altın vèrirdiler (Van Yerli 5-198).
 dişleri çıldığında diş hedigi yapırdı (Adilcevaz 21-111).
 bir arvat çalıştığında pencerenin öğüne gelseydi senin gibi bi adem görseydi, gelidiler
 çarşıye kocesini çağırirdiler (Bitlis 12-19, 20).
 sünnet eTdiğinde gideceyik (Adilcevaz 21-114).

1.2.3.7.3.11. -alı, -eli, -ali

Eski Türkçe'de “-mek için” fonksiyonunda kullanılan ek Türkçenin tarihî gelişimi içinde fonksiyon değişikliğine uğrayarak Türkiye Türkçesinde “-den beri” anlamına gelmiştir. Ek, bölgemiz ağızlarında ölçünlü Türkçedeki fonksiyonuyla kullanılır:

bız êle nêce olalı heyvanımız vardi (Van Yerli 11-35).

kırk iki sene  tdi geleli (Ahlat 17-2).

sen gideli muruzui y  b  arda ım (Ahlat 16-137).

ben kırk be  sene oldi evleneli (Adilcevaz 18-31, 32).

1.2.3.7.3.12. -annan sora, -annan sonra, -andan sonra

C mledeki asıl yargının bu eki alan yargıdan sonra ge ekle ti ini belirten bir zarf-fiil ekidir:

suluyennan sora getir b bi daha eve a  am (Van K resinli 11-7).

d gennan sora bul urnan yo ururu  (Adilcevaz 25-138).

y  yannan sora oni darardım (Adilcevaz 25-130).

ilidannan sora p  n r mayası var, oni atarsan (Adilcevaz 25-118).

eriyennan sora  orab to  rlar (Erci  6-11).

dariyannan sora  ı arırdım (Adilcevaz 25-131).

atannan sora  avudi ezeceksen (Adilcevaz 25-136).

gidennan sora bir an evel y    b (Adilcevaz 16-60).

 lennan sora hebsi y  ldi (Adilcevaz 26-39).

aha K znen o lan birbirini sevennen sora gelir (Van K resinli 5-26).

 lennan sora hebsi y  ldi (Adilcevaz 26-39).

SONUÇ

Van Gölü Havzası ağızlarında ölçünlü Türkçede bulunan ünlülerin yanında ağız bölgelerine bağlı olarak farklı fonetik değerlere sahip 23 ünlü tespit edilmiştir. Bu ünlüler şunlardır: ā, á, ‘a, ē, è, ē, ā, ā, ‘e, ê, í, î, î, î, ‘i, ō, ‘ö, ú, û, ũ, ‘u, ũ, ũ, ‘ü, ũ.

Azerbaycan Türkçesinde de sıklıkla kullanılan açık e (ä) ünlüsüne bölgemiz özellikle Van Küresinli Ağzı’nda sözcüklerin vurgulu telaffuz edilen ilk hecelerinde rastlanır. Arapça konuşulan Siirt ve Mardin illerine olan yakınlığından dolayı Bitlis ve Ahlat ağızlarında ayınlı ünlülerin kullanımı oldukça yaygındır. Bu illerin batısı ile güneyinde yer alan Van, Erciş ve Adilcevaz ağızlarında ayınlı ünlülerin kullanımı oldukça seyrekleşir. Gerek sözcük köklerine ve gerekse de eklere getirilerek kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına sebebiyet veren í ara ünlüsü bölgemiz ağızlarında sıklıkla kullanılan diğer ünlüler arasında yer alır.

Bölgemiz ağızlarında kullanılan uzun ünlüler çoğunlukla ses düşmeleri ve hece kaynaşmaları neticesinde oluşmuştur. y, ğ, v, y, n, h, r gibi ünsüzlerin erimesi sonucu yan yana gelen ünlüler zaman zaman ikiz ünlü oluştururken çoğu zaman uzun ünlüye dönüşür. Bölgemiz ağızlarında ünlüler çoğunlukla normal süreli dirler. Hatta asli yapısında uzun ünlü bulunan bazı alıntı sözcüklerdeki uzun ünlülerin çoğu zaman normal süreli ünlüler gibi telaffuz edildikleri görülür. Yalnız Van Küresinli Ağzı’nda sözcüklerin ilk hecelerinin diğer hecelere oranla daha vurgulu ve daha uzun telaffuz edildikleri görülür.

Bölgemiz ağızlarında kalınlık-incelik uyumu incelendiğinde bu uyumun çok sağlam olmadığı görülür. Özellikle ince ünlülü sözcüklere kalın ünlülü eklerin getirilmesi, sözcük sonlarındaki dar-yuvarlak ünlülerin düz-dar-ince ünlüye dönüşmesi, orta hecelerdeki düz-geniş-kalın ünlülerin düz-geniş-ince ünlülere dönüşmesi gibi fonetik değişimler kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına neden olmuştur. Ölçünlü Türkçede uyum dışında kalan alıntı sözcüklerin ilerleyici, gerileyici ve çift yönlü benzeştirmeler neticesinde uyuma bağlandığı görülür.

Özellikle ince ünlülü sözcüklere kalın ünlülü eklerin; kalın ünlülü sözcüklere de ince ünlülü eklerin getirilmesi kalınlık-incelik uyumuna aykırı bir durum gösterir. Bitlis ve Van Küresinli Ağızlarında düz-geniş-kalın ünlülü sözcüklere düz-geniş-ince ünlülü ek ve hecelerin getirilmesi yine kalınlık-incelik uyumuna aykırıdır.

Sonunda dar ünlü bulunan sözcükler diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da düz-dar-ince ünlülü ekler alır. Bu durum bölgemiz ağızlarında kaideleşmiştir.

Özellikle Bitlis ağzında düz ünlülü sözcüklere dar-yuvarlak ünlülü eklerin getirilmesi düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olmuştur.

Bölgemiz ağızlarının en belirgin özelliklerinden biri de ilk hecesinde geniş-yuvarlak ünlü bulunan bir sözcüğün sanraki hecesindeki dar-yuvarlak ünlüyü kendisine benzetmesidir.

Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılan ünsüzlerin hepsi inceleme bölgemizde kullanılmaktadır. Bu ünsüzlerin dışında tonlulaşma, tonsuzlaşma, süreklileşme gibi fonetik nedenlerle bazı ara ünsüzler de bölgemiz ağızlarında değişik sıklık oranları ile kullanılır. Ölçünlü Türkçede kullandığımız ünsüzler dışında bölgemiz ağızlarında kullanılan diğer ünsüzler şunlardır: *ç, Ç, F, ğ, ğ, ğ, h, h, h, k, K, K, k, l, P, r, r, S, T, w.*

Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullandığımız art damak k ünsüzü bölgemiz kuzey ağızlarında (Bitlis, Ahlat, Adilcevaz ve Erceiş) yerini Arapçadan alınma katı, patlamalı, ötümsüz k ünsüzüne bırakırken bölgemiz güney ağızlarında (Van Yerli ve Van Küresinli Ağızlarında) art damak ötümlü ğ ünsüzü ile yarı ötümlü K ünsüzüne bırakmıştır. t ile d arasında boğumlanan yarı ötümlü bir ünsüz olan T ünsüzü bölgemiz Bitlis ağzında sözcük başlarında oldukça yaygın bir kullanıma sahiptir.

ç > ş ses değişikliği diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da yaygınlık gösterir.

Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemi eserlerdeki iç ses konumundaki g, ğ ünsüzleri ölçünlü Türkçede sızıcılaşarak ğ ünsüzüne dönüşürken bölgemiz ağızlarında başka bir sızıcı ünsüz olan v ünsüzüne dönüşmüştür. Bu ses değişikliği Kıpçak lehçelerinde ve Batı Türkçesinin doğu kolları olan Azerbaycan ve Türkmen Türkçelerinde de görülür.

Türkçe ve alıntı sözcüklerin içindeki katı-patlamalı k ünsüzleri bölgemiz ağızlarında hırıltılı h (h) ünsüzüne dönüşür. Bu ses değişikliği diğer doğu grubu ağızları ile Azerbaycan Türkçesinin de en karakteristik özelliklerindendir.

Eski Türkçe ve Orta Türkçede yaygın bir şekilde kullanılan $\hat{n}$ geniz ünsüzü Türkçenin kuzey ve doğu grubu yazı dillerinde korunmuş; Batı Türkçesinin ilk dönemlerinden Osmanlıca'nın son dönemlerine kadar kullanılmış, Osmanlıca'nın

sonlarında geniz özelliğini kaybetmiştir. Bugün Batı Anadolu ağızlarında hâlâ aktif bir şekilde kullanılan bu ses bölgemizdeki ağızlarda sözcük köklerinde çeşitli seslere dönüşmüş, eklerde ise düşerek ortadan kaybolmuştur. Bölgemiz ağızlarında çokluk 2. şahıs iyelik eki ile kip eklerinin çokluk ikinci şahıs eklerinde bu ses kullanımdan düşmüştür.

Bölgemiz ağızlarında ötümlü ünsüzlerle biten sözcüklere eklerin ötümlü şekillerinin getirilmesi aykırılaşmalara neden olmaktadır.

Bulunma ve ayrılma durum eklerinin bölgemiz ağızlarında çoğunlukla ötümlü şekilleri kullanılmaktadır. Eklerin ötümsüz ünsüzle biten eylemlere getirilmesi aykırılaşmalara neden olmaktadır.

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz Küresinli ağzında da ünlü ile biten sözcüklerde belirtme hâli eki için “+nı, +ni, +nu, +nü” şekilleri kullanılır.

Diğer doğu grubu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da iyelik eklerinden sonra belirtme ve yönelme hâli ekleri çoğunlukla düşer.

Erciş, Ahlat, Adilcevaz ve Bitlis ağızlarında teklik 1. şahıs zamirinin yönelme çekiminde “mā, man, mān, bana, mana” şekilleri kullanılırken Van Küresinli ağzında “bene, mene” şekilleri kullanılmaktadır. Aynı durum teklik 2. şahıs zamiri için de geçerlidir. Bitlis, Ahlat, Adilcevaz ve Erciş ağızlarında teklik 2. şahıs zamiri için, “sā, san, sān, sana” şekilleri kullanılırken Van Küresinli ağzında “sana, sene” şekilleri kullanılmaktadır.

Ölçünlü Türkçede tamamen ekleşip kaybolan ekeylem bölgemiz ağızlarında da, Van Küresinli ağzı hariç, ekleşmesini tamamlamıştır. Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz Van Küresinli ağzında ek fiilin ünlüsünün düşmediği, ısrarla korunduğu görülür.

Ölçünlü Türkçede şartlı birleşik zaman çekimlerinde bilindiği gibi şahıs ekleri şartlı birleşik zaman ekinden sonra gelmektedir. Bölgemiz ağızları bu yönüyle ölçünlü Türkçeden farklılık gösterir. Zira bölgemiz ağızlarında şartlı birleşik zaman çekiminde şahıs ekleri çoğunlukla basit zamanlı kip ile birleşik zamanlı kip arasında kullanılır.

Bölgemiz ağızlarında görülen geçmiş zaman eki ötümlü ve ötümsüz ünsüzle biten bütün sözcüklere ötümlü şekliyle getirilir. Ötümsüz ünsüzle biten fiillere ekin ötümlü şekillerinin getirilmesi ünsüz uyumunun bozulmasına neden olmuştur.

Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da -Ip, -Up, -Ib, -Ub’lu zarf-fiil ekleri öğrenilen geçmiş zaman çekimi için kullanılır. Bu ekler bölgemiz

ağızlarında bir yandan fiilere getirilip onların ortaya konuş tarzını ifade eden zarflar oluştururken öte taraftan şekil ve zaman eki görevi üstlenir.

Ölçünlü Türkçede şimdiki zaman eki için kullanılan –yor şekli aslında Eski Türkçedeki yorı- (yürü-) eyleminin geniş zaman (–r) eki almış biçimidir. Bugün Orta ve Batı Anadolu ağızlarında şimdiki zaman çekimlerinde kullanılmakta olan –yorı / -yor / -yo / -yu gibi varyantlar yorı-r eyleminin ekleşmiş şekilleridir. Bölgemiz ağızlarında ise şimdiki zaman eki için düz-dar-ince ünlülü “-ir” şekli kullanılır. Doğu Anadolu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da şimdiki zaman ekinin sürekli düz-dar ünlülü olması, ekin “yorı-r” eyleminden ziyade Eski Türkçedeki -r / -Ir / -Ur / -Ar / -yUr eklerinin bölgemizde korunmuş ve günümüze kadar kullanılagelen şekiller olduğu düşüncesini güçlendirmektedir.

Bölgemiz ağızlarında teklik 2. şahıs emir eki için Eski Türkçedeki -ğıl/ -gil ekinin genişlemiş ve ekleşmiş şekilleri kullanılmaktadır. Bölgemiz ağızlarında ek, ünlü uyumlarına bağlı olarak kalın ünlülü sözcüklere “-ğınan”, ince ünlülü sözcüklere de “-ginen, -günen” şekillerinde getirilir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Metinler

2.1. Van Yerli Ağzı Metinleri

İŞARETLER

.	:Tam durak
,	:Yarım durak
?	:Soru durağı
:	:Sıralama ve açıklama durağı
!	:Ünlem durağı
//	:Kaynak kişinin dışında derlemeyi gerçekleştirenin sorduğu soruları belirten işaret.
///	:Kaynak kişinin dışında başkası tarafından söylenmiş ve metne alınması gereksiz görülmüş konuşmaları belirten işaret.
///...///	:Kaynak kişinin dışında başkasının gerekli görüldüğü için metne alınmış sözünü gösteren işaret.
...	:Kaynak kişinin okuduğu manzum konuşmaların varlığını belirten işaret.
...	:Derleme esnasında anlaşılmayan ya da kaynak kişinin herhangi bir nedenle söylemediği, söyleyemediği cümlelerin varlığını belirten işaret.
┐	:Alçalan ton işareti
└	:Yükselen ton işareti

Derleme Numarası: 1

Konuşan : Nejmiye Atacan, 77 yaşında, Okuma-yazması yok

Derleme Yeri : Şabaniye Mahallesi, Van-Merkez

Derlenen : a) Maniler b) Ölüm gelenekleri c) Hatıralar d) Gelenek ve görenekler

- a) ||yüri yüri bahım yar, sen yüri ben bahım yar, bahmağdan bi şey çıhmaz, şárTTır üzügín tahım yar. || yüri yuri şıl_oğlan, desteK yaraşır_oğlan, gelip ğapıdan gēşme, anam savaşır_oğlan. || dam_üstünde damhana, üstünde gülabhana, tökme gülab suyuni, yarín gelmiş yıhana. || dam_üsTünde damımız, Kocadır_eyvanımız, sen_oran
- 5 çıh, ben burdan, çaTlasın düşmanımız. || dam_üsTünde yürürem, samur kürki sürürem, ilahım devleT vemiş, altın beşiK yürürem. || Kardır dağlar görünmez, Kıardan paytın yürümez, üreKden yaralidir, perdelidir görünmez. || bu dağlar yüzüm_olsün, salhımı dizim_olsün, Kıardaşın yuħusi geli, yasTığı dizim_olsün. || ibrişim ibrişimdir, ibrişim gülüşümdür, açın' yüzünü görüm, ele son görüşümdür. || ezrayil dam_üsTeydi, damım
- 10 bir yan_üsTeydi, ėlime ğabar verín, cenazem yol_üsTeydi. || erzayil damnan düşTi, damın bi yani uşTi, Kıardaşıma, bacıma ğabar verín, cenazem yola düşTi. || bir ğuş gelir havadan, gömlegi cil ğavadan, yedim, işdim, gıdiyem, ğanım evín_avadan || ben bi awuÇ boyağam, yaTmamışam oyağam, tökme ğaşın ğavağın, gidergiyem ğonağın. || elim elim ėyledi, ölüm zulim_ėyledi, erzayil kesTi nefesim, dilimi lal_ėyledi. ||
- 15 giderem yolüm dağdır, áceb Sebzele bağdır, çekerem senín Kıahrín, ne Kıádár canım sağdır. || bunnari heP, allah ráhmeT_ėTsín, Kıayınvalidemden öğrenmişem. Kıayınvalidem eski zaman şeylerinnendi o sōledi, ben de o zaman geçdim. hePi topladım. çoħlari var, unuTmişam hePi. bana baħ, ne haldayam. || mezarımı derín ğazın göl_olsün, eTrafi süsem, sümbül, bağ_olsün, ben ölürsem, áħbablarım... || havarın
- 20 havar ėlnen, el yaTmaz ğarayımdan, yılda bi kerpiÇ düşer, ömrümün sarayınnan. || men_aşıl nēdē meni, bēçiler nēde meni... gidín diyín o yara, ölürem nēder meni. || çorbanın_ağına baħ, desTele bağına baħ, göynün beni isTese, çıh vanın dağına baħ. || şeFTaliyem kalam ben, yoħTúr dilim lalam ben, Kıahbe feleh Kıoymedi, muradımi alam ben. || emim_oğli ziyada, iki ğuş bir_yuvada, eyaħ Kıaldır Kıadem bas, beni vėrdiler
- 25 yada. || saçları mildir_oğlan, gel beni güldür_oğlan, çoħ da güzel degilsen, Kıanın şirindir_oğlan. || özümü dayadım daşdan duvara, üzümü çevirdim perver divara, mevlam sabır vėrdi, Kıaldım avara. || ėmim_oğli sen nesen? sen beni beyenmesen, ėlesine giderem, cilavdarım_olasan. || cilavdarım yanē atımın cilavını tutasan. || emim_oğli nēcesen, nēce çaylar geçesen, saçlarım sana üzengi, aTlanasan geçesen. || ay
- 30 işiği süT kımi, oğlannar gezer iT gibi... || sebeT sebeT yumurta, ābēm beni unutma, her aKlıma düşdüħçe, gözyaşımı ğurutma. || giderem aylar meni, heFTeler aylar beni. || bi_ah çekim ahım ğaħsın havaya, şikes vėrsín bi ildıza, bir_aya, atēş düşsín yar_eylenen saraya, o da yansın benden bereber_olsün. || Kıaranfilín buhari, dallari baş yuħari, geTdım yarín_evine, dēmedi çıh yuħari. || ğenefil esTi nēylım? esTi tenesTi
- 35 nēynım? dili dost Kıálbi ğayın, ben bēle yari nēyniyım? || ğapiyi çalan kımdır? aş gelsín

- görem kîmdîr? yaram derîne düşmiş, belki gelen kîmdîr? || bu derd bende yüz görüp, devranını düz görüp, gider gider ha döner, beni de yalgız görüp. || bir Kuşum var alaca, bağladım, bir ağaca, bana bir ev vërdiler, ne ğapi var ne paca. bu da mezarlıhdır. || bir ah çekim ahım ğahsın havaya, şikes vërsin bir ildıza, bi aya, âteş düşsın yar
- 40 eylenen saraya, o da yansın bennen bereber olsun. || bahçelerde Kuyi var, içinde zezem suyi var, olmuşam yar delisi, gören diyi huyi var. || ge gidağ yaş bulağa, suyi serhoş bulağa, ikimiz bereber olağ, yaş tökağ daş bulağa. || başım ağrır baş kibi, titirer ğamış gibi, göynüm seni isTiyyi, tezece yemiş gibi. || mesT olmuşam dünya gelmez zëynime, feleK kemendini aTmiş boyuma, yar tıkat eylesin gelsin, Koynum hasret
- 45 Kıyamete Kalmasin şimdi. || sen benim ağa Kâynım, sallan gel bağa Kâynım, koçum yoh Kırbani kesim, canım fedadır Kâynım. || giderem vana dorği, yolum irana dorği, kes başım Kanım ahsın, Kadir bilene dorği. || bülbülem dala gonaram, sergerem gümüş yonaram, ele bir derde düşTüm, yanaram... || unutmuşem gidip hePi. || yüce dağ başında tanğal ğurmuşam, etimiz ğurtulup şovra ğoymuşam, şovra töküldi emi ğizi yandı, kişi
- 50 ğışğırma uşağ öldi. || tendire saldım ğiği, göyde çaldım mığmiği, kişi nëynirem sâ Kâliyi, geç mana al Kâm çayi. vërmese yalvari al getir, men bele ğarga görmedim, darbuğayı yorğa görmedim, evli vëlayeT gelsin, göbeKde sırğa görmedim. sıhi bağla şu çorabın bağını, yeter gezdin ğurbet elin dağını, sen eriTdin üregimin yağını. || giderem yolum dağdır, acep Sebzeli dağdır, çekerem senin ğahrın, ne Kâdar canım sağdır. || Kara
- 55 üzüm salkımsan, benim iki gözüm sen, söyleme unuTmişam, iki gece sözümsen. || bu dağlar olmasaydı, saralıp solmasaydı, ölüm hâkkın emridir, ayrılığ olmasadi. /// b) esKiden, şimdiki geçirirdiler, defin eğerdiler gelirdiler, otururlar. üç gün, üç gece ağladılar, sızlardılar. kendi evlerinden yiyerdiler, içerdiler. kendi yiyeceklerinin. yanë Komşidan, hısımdan, âKrâbadan geleceK diye yohdi. yani önceden, şimdi deyël.
- 60 önceden ölemiş. ama bizim vahTimizda şimdi bir ölümüz öldü mi Komşidan, hısımdan, âKrâbadan toplardılar. oni yıharlar, Kaldırırılar, götürürler, kefin defin eğerler. onan sora otürürler sabah kahfalTisi Komşulardan gelir, âKrâbadan gelir. övle yemeKleri bütün hısım âKrâbadan, ğomşılardan gelir. ahsam yemeKleri yine dosTdan, âhbabdan, hısımdan, âKrâbadan gelir. üç gün ele gelir. üç günнен sora herkeş gider evine. ölü
- 65 sahabi da evinde otürür. gine tanışlar, âhbablar, ğızlar, gelinler âKrâba orda biğaş güne Kâdar gelirler. o ölünün sahabınan bi otururlar, yiyerler, içerler, giderler. olur bi elli ikinci gece olur. elli ikinci geçesinde bi mevlit vërirler. hısım âKrâbayı, Komşiyi heP pişirirler, gelirler, otururlar. Kurannar ohunur, mevlütler ohunur, ama o şey cezim ermenice ceseT yanë, öldi; başlar herkeş Kuran ohıyan. hePi üç gün o evde Kuranlar
- 70 ohunur, yasinler ohunur. bağışlanır, hâtimler bağışlanır. onan sora işTe daha elli ikinci geçesinde biter. herkeş dağılır, mevlüt vërer. Kuranlar ohunur, mevlütler ohunur. heP bağışlanır. herkeş biter, gider evine. // elli ikinci geçesinde. şimdi mesela öldi. elli ikinci geçesi var. o elli ikinci geçesinde hısım bütün gelir. cenaze evi mesale onlar bi mevlüt vërirler. hepi yemeknen, kimisi Kıymali yapar, kimisi Kıymayla yaPmaz.
- 75 pilavdır, dönerdir, ayrandır, salatadır bunları yapar. şimdiki bizim vahTimiz beledir. esKininki ele değëlmiş // esKiden yanë çoğ dedelerimiz, babalarımız vahtini oni bilmem. // yanë elli ikinci geçesinde yani onun böyle gemikleri ayrılımış, ayrılı birbirine. eller, eyahlar, bacahlar dizlerden hePsi ayrılılar mezarın içine. işte elli iki gece ona diyiler. elli ikinci geçesinde yanë onun bele gemikleri ayrılımış, ayrılı birbirine. eller,
- 80 eyahlar, bacahlar dizlerden hePsi ayrılılar mezarın içinde. işTe elli iki gece ona diyiler. elli ikinci geçesinde yanë onun gemikleri bele ayrılacahmış onun üzerine. götürürler, bi su serperler, su tökerler mezarın üzerine. // he, bu gemikleri ayrılacah, dolacah ya.

- duymasın, azab verİlmesİN. ona yasinler, dualar oĥunmiř // gidilir be, helva alilar // bitdi ya. kendi aralarında biraz helva çalarlar, bi ġařılı bele şeyle biraĥırlar
- 85 eKmeK_arasına. buni da mezar çocuhları daġıdırlar. yanē onun řeyi dadli olsun diye. aġzi dadlı olsun diye helva çalarlar. mesela ona gōtūrūrler, onun mezarında oluh ocuh eKmeK_arasına salarlar, verİrler, daġıtırlar. yanē onun ĥēri olsun diye. // ışKaTi biz yanē önceden yapmamışılı. yanē şimdi bunun_ışKaTi diyerler. onun mesela ışKati altını var mana. neyi var? uř yūz, dōrT yūz... bunlar biraĥırlar. // he, biraĥırlar. o ışKati,
- 90 parayı oĥırlar. daha bunlar nasıl yapilar, oni bilmiyem daha. /// esKiden ıřKaT yoĥdi. ıřKaT řimdi ēle yoĥTūr ama ĥocalar yapilar. /// ēlesi var fākirdİR, parasi yoĥ, puli yoĥ. diyiler ıřKatını yapacaĥsın. ē neynen yapsın? annem de rahmete ġiTdi. biz ēle řeyler gōrmedİĥ. gūzel gūzel yasinnanan, Kuranlarnan, elbasinan, her řeyİnen. babam rāĥmete ġiTdi gine öyle. ama ona ıřKaT yoĥdi. aman[↓] sora bunar iřTeġ. biġař sene
- 95 nce biroĥ ġen Kardaşlarım KaybēTdım. ui de dōrdi de Kālb Kşizi. ardlarına ġēTdiler. gine biz onnarda ışKaT gōrmedİĥ. tabi onnar oĥ ġenřTiler. kiuk kiuk yavrulari vardı. onnan mi ışKaT tutturmadı, yaPmadılar bız ama şimdi kım li, diyiler ışKaT yapacaĥsız. benim uş ġardařım, dōrT ġardařım hepsi de bele. yanē oĥ ġen Kālp Kşizinden ġēTdiler. ēle ard ardına. yanē ēle şeyler gōrmedİĥ. ama şimdi bi_tenesi
- 100 ldūġı zaman hemen ġelİN, bunun ıřKaTİni tutun, para ġetİRİN. zengin_evi oni zengine yēmaĥ caiz deyēl. ege ıřKaTi varsa oni faĥirlere verecaĥsız. mesela ĥoca otūrİ; ābē kendİsİne dēmi. sız, sen kendİN otūr. // var o'. o devİR her an da var. menİM lūm ölmİř. ben oĥumİřam, her dayim oĥūram. o ĥātİmi baġıřlaram. bunda da o yasini mezara giderem, annemi, babami gōrmaĥ_ün. onara ĥātİmi baġıřlaram// o zaman tam
- 105 pēřembe aĥřami, baĥ; benim ġız ġardeřİMİN Kızını, KızımİN_ōġli lmūřdi. yirmi uç yaşında. rāĥmete ġēTdİ. Kızı o her cuma aĥřami o ġelİp gider mezarlıġa, onun yasinleri, onun ĥētİmleri o da baġıřlar. onun_ūzerİne su tōker, çiçekler eker, çiçekleri sular. baĥ gine ġēTdİ mezarlıġa. ġiTdi KızınİN_ōġlūni gōrdİ, ĥātİmİni, yasinİni baġıřladı. onun ūzerİne sulari tōkdi, ġeldi. /// aĥřam giderİz. mezarlıĥTa aĥřam ldū mi yarına bayram
- 110 var. bu ġēce gidilir, bugūn. bū'tūn ne Kādā. ēle olūr[↓] o mezarlıĥ ēle ana baba ġūni. herkes gider Kendi anasınİN, babasınİN, ġardeřİNİN_ūzerİne. ne oĥumİřlar, ne yapmİřlar, orda onnara baġıřlar. sabah namazından camiden ıĥdıĥdan sora ērkekler giderler. giderler onun aylelerinin mezarına. bi fatiha oĥırlar. onların ġōyūn Kōnuřurlar. mesela benim babam ölmİř, yan Kardařlarım öldİ. be' gidiyem mezarın bařına. duriyam ařaġı'.
- 115 ben onnan her şeyİni anlatı mana. onnan Kōnuřıyam. o meni duyi ama bana cevap vēremiyi. ēle sōyliyiler. ama duymiyidi. o beni ġōri, beni duyi, nasıl_ēdi ama bana cevap vēremiyi. /// uř ġūn bir ĥafTa oturlar. // he, uř ġūn bi ĥafTa oturlar. uř ġūn biTdİĥdan sora herkes daġılır, gider evlerine. şimdi deyēl. Önceden mesele, allah gōstermesİN, bi gencİMİz öldİ. o ana o baba, bacılar Kāralar ġiyermİřler. başlarına Kāra rtermİşler, ben gōrmemiřem. le sōyliyiler, ama biz gōrmemiřİĥ onnari. başlarına Kāra baġlarmİřlar, Kāra rtermİşler. Kāra ġiyermİřler, heP ġırĥ ġūne Kādār. ēle Kālırmİřlar. ĥısım āKřāba toplanırmİş, ġelİrmİř, bunnari Kāradan, yasdān ıĥarırmİř. bunların başlarına beyaz lēceK rtermİşler ondan sora ĥelavına bi elbiseliĥ ġetİrimİřler. iřTe biz ġeldİĥ sızİN ġōynūnūzi aldİĥ, siz bu Kāradan, bu yasdān daha ıĥın. ıĥarırmİřlar
- 120 onnari, aparımİřlar. ūūnci ĥafTasında bařlarını yıĥarmİřlar. // on bēřİnde, ĥafTasında. Önceden leymİř. ama řimdi oĥ. biz öyle, öyle řeyler gōrmemiřİĥ. // ĥē aılmazdi. ĥi aılmazmİř. // ūūnci ġūni. // esKiden bēledİ. řimdi ūūncū ġūni, dōrdūnci aĥřam millet daġılacah. ĥısım, āKřābadan tanıřdaysanız berber ġetİRİR, orda oturan, yasdā oturan birileri bütūn hePsİNİ trař_ēder. trař_ēder, trařdan ıĥarır. yanē yasdān ıĥarır onnari,
- 125 onnari, aparımİřlar. ūūnci ĥafTasında bařlarını yıĥarmİřlar. // on bēřİnde, ĥafTasında. Önceden leymİř. ama řimdi oĥ. biz öyle, öyle řeyler gōrmemiřİĥ. // ĥē aılmazdi. ĥi aılmazmİř. // ūūnci ġūni. // esKiden bēledİ. řimdi ūūncū ġūni, dōrdūnci aĥřam millet daġılacah. ĥısım, āKřābadan tanıřdaysanız berber ġetİRİR, orda oturan, yasdā oturan birileri bütūn hePsİNİ trař_ēder. trař_ēder, trařdan ıĥarır. yanē yasdān ıĥarır onnari,
- 130 ērkekleri. onan sora kımİsİNİN ıĥar yİĥanır. diyer yapmiyem, traş olmiyem. kımİsi de

- traş olur. berberden haKkını o getiren adam verir. budur. erkekler o gece bugün yasadın çıkarlar. ama bayannar yoh. bayannar ta gırh güne Kádá. önceden; ama şimdi ele deyél. gine, gine hısım áKrába mesela benim Kardaşlarım rahmete geTdi. Kızlarım vardı, görümcelerim vardı. on beş gün, yirmi gün, bi ay sora bizleri yemeye davet ederler.
- 135 yemeye davet ederler. ona bi hediye verirler. annesine, bacasına. bi hediye alırlar. analari yasadın çıkarırlar. işte beledir. yané şimdi daha şimdiki táziyelerden eskinin táziyeleri bir deyél. şimdi daha táziyeler her şey daha çok hafif olmuş. eskiden gırh gün çılmazdılar dışarıya. senenenden anne baba, allah göstermesin bi gençleri verdiler. senelenden evden dışarı çılmazdılar. Kara bayram olurdu. Kara bayramda bütün hısımlar
- 140 áKrába toplanırdı, gelirdi onun evinde Kalırdı. onun evinde yiyerdiler, içerdiler, oturdular. o Kádá üç gün bunun Kara bayramıdır. tatlı yapılmazdı, bişi yapılmazdı. hısımdan, áKrábadan gelirdiler, yapardılar, ederdiler. o evde tatlı matli olmazdı. // bayram şeyine, yané anne baba çılmazdılar. hısım áKrába bütün araya girerdi. // mesela bi adam bi adama bi çatışması olur, bi şey olur; diyerdi başan kül eliyim senin. yané
- 145 kül nedir, yané tendir külü midir. saf kül midir, bilmiyem. başan eliyim, torpağ başan, başan kül eliyim. külbaş sen niye bele yaPTın? sen niye eTTin? yané bunun anlami kül eliyim, toprağ eliyim, yané ölesiz annadın? onun çün torpağ atarlar üstüne. ölünün arhasından bele şıvan ederler ya, bağırıp çağırırlar. önceden allah göstermesin, en çok bu bürüki cinsleri var ya, onarda onarın şövenneri, onların çoğannarı, saçlarını
- 150 keserdiler. a şimdi bizim burada Komşumuz vardı. bi genç oğlunu vurdular. çerçiler vurdular. ama allah içine çok yaşıhlıdı. işte o vakt onlarda gördüm. gashedi. gelen elinde makas garısının saçını kesdi. dedi, benim ricam. vurdular, oldi, saçını kesdi. aha bele. aTTılar, aha bele eTdiler, getirdiler aşıya. // kendisi, kendi kendisi yaPdi. annesi yaPdi, garısı yaPdi, bacası. heP bele, aha. beni anam bizimkini biz hele dizimize bile
- 155 vurmanıh. buni cenabi haK görer. diyer, bu hangi gulumdur, bele bu şekil; bele bizlerde üz yırtmağ, dize vurmağ, gafaya vurmağ, saç vurmağ... biz de ağlarıh. o gün çok acılı olur. allah göstermesin. biraz benim Kardaşlarım Kayboldi. çok acıydı. ağladıh, vahladıh da, şöven de eTdih yırgan da eTdih. allah afetsin. aha üreK getir, dayansın. dayanami insan. // gahdılar mesela, çok ağırdır o. Kuran oğurlar. tabé ölene Kádár,
- 160 teslim olana Kádá gurani kerim oğurlar. teslim olduğu dakada gurani kerim bırakırlar. önce onu yıharlar, kefin defin ederler. ege Satan eskiden defin eTmezdi. o ahsam oldu mi sabaha Kádár galırdı. onun üzerinde oğurdılar. bi hátim guran /// kimsi camiye yakın, kimsi evinde sağlar. sabaha Kádár oğurlar. kendilerine hısım áKrába tanışi. áhbab heresi gelir, bi güzel oğurlar sabaha Kádár. bi hátim, iki hátim, üç hátim çıkar.
- 165 sabah mezara gitmeden önce buni bağışlarlar. defin eTdiler, geldiler. o üç, o evde, o yasinlar, o gurani kerimler, o tesbihler bütün bu şekil. tesbih çekerler. la ilahe illallahdır. allahime sali Muhammeddir. işte herkes ona geli. yüz tene, iki yüz tene, üç yüz tene, beş yüz tene, bin tene... her ay táziyeye gelirler. benim diyerler, bin tene teSbihim var, ben buna hediye ediyem. benim iki tene yasinim var, buna hediye ediyem, benim
- 170 bir hátimim var, buna hediye ediyem. bah, bunan beş, alti ay, yed di, sek kiz ay önce bir yeğen rahmete geTdi. bi tün hısım áKrába hiç tanımiyen yerlerden hátimler geldi. he walla. hePi buni biz hediye ediyih, onun ruhuna bağışlayın. he işte, eledir. // Sekarata düşTüğü zaman işte diyiler ohuyun. buni ohuyun ta teslim olana Kádá. /// yané nece öldüğü, teslim olacağını o vakt Kuranlar ohunur. teslim oldu mi daha Kurannar
- 175 iPTa edili. teslim olacakti yazın, daha diyiler dilden düşmiş, daha dili yohTür. tamamen biTKin haldadır, ruh gelmiş buraya. ruh göküsdedir. çalhalani, dili yohTür. ter töki, tir tir, ter töki. devamlı zemzem suyi tabahlarında onnan onun ağzına tökerler.

- ha şehadeT kelime diyerler. sen de onnan bereber söyle. hadê şehadeT kelime getir. dilin yoĥTür ya. hanê akıl yoĥ bunda. Kendi yatağında beklerler onu. teslim olduĥdan
- 180 sora hemen üstüne çekerler, ayaĥlarını baĥlarlar, iki baĥ parmaĥlarını, çenesini çekerler. üstünü örterler, teslim oldu, biTTi. herkeĥ aĥlar, şivan eder. baĥırır, çaĥırır, ne yaparsa. /// hêç yerinde Kılır. biraĥırlar götüre, yıĥamaya. // o anda çevirirler. daha ölmeden önce çevirmezler. Sekerata düşTügi an bililer ki ölecaĥ, onu ĥivlelerler. üzünü ĥibleye çevirirler, otürürler, eTrafini oĥlı, Kızı, Karısı neyi varsa, eTrafini tutar, elini
- 185 tutarlar. diyerler la ilahe illa söyle, şehadet kelimesini getir. la ilahe illa diyer. estaĥfirullah diyerler. // o, yarım göz biraĥırlar muhakak. // tabê hemen ĥapadırlar. // gözi açılĥ getmesi, diyerler ki onun mesela iraĥTa, yahında; yanê yahında bir isTegi vardı. yanê gözleri ĥapanmadı. êle söylermişler. /// êle, ruh çıĥTı mı herkeĥ diyermiş // suyu da yıĥaması da, ĥocası da hePsi hazır. şimdi önceden mesela bi ĥanımın yan bir
- 190 bayanın bi evlenen emegi var. o kendi kefinini alıP hazırlar. biraĥır evine. benim eltim rahmeTe getTi. o kendi kefinini almışdı. ölmeden önce bana dedi. baĥ dedi, benim kefinim dedi, filan yêrdedir. ĥabarın olsun, dedi. ama bilidiĥ ölecaĥ. rahmede getdi. ĥaĥdım, getdım ona kefin aldım, geldim. gendi elin emeginen kefinlenmişTi. onnan biz defin etdiĥ. // vâsiyeti önceden baĥTı ki adam aĥırdır, ölecaĥ. adam ben biliyem,
- 195 ölecaĥ. onun neyi varsa mesref ederler. malım var, eşyam var, hediye var. oni diyer; bu ölecaĥ. mesela tarlasi var, parasi var, her neyi varsa; ê' êrkeĥ adam. mesela bu filan oĥlumdur, bu filan Kızımındır. yanê ben öldiĥdan sora, belki ben ölmeden önce yanê bili ki... buni bêle yapıyem. siz sanın ki bi daha arada çatışma olmaz. param var. bu param kîçük oĥlümün, bu param, bu oĥlümün. yanê adama varisa
- 200 vâsiyetini yapmasın. Satan yoĥisa Satan êle âfetdi, getdi. neyi var? yanê bi evde, êle bil men öldüm. bu beyim öldi. bunda ne var? bi o yan, bi oĥlüm, bi ev.. eyer dediler sana baciya vêr. eger vêrdiler verdiler'. baciya da var. bize vêrdiler. SaTan Karılar diyiler size hediye olsun. bu benim babamın yêridir. Kardeşlar herkeĥ özüne, bize vêrmediler. biz dörT baciya vêrmediler. herkeĥ Kardeşlar özlerine yêdiler, işdiler. biz
- 205 Kaldıĥ. bize hêşbi şi vêrmediler. Kardeşlar da nesiP olmadı. Kardeşlarım veFaTeTdiĥden sora burayı vêrdiler yapmaya. Karılar êle güzel güzel. hele dedi şey olmadan getdiler, tapiyi çevirdiler öz üzerlerine. hêç ĥaberim bi şeylerden olmadı da. herkeĥ özüne göre iki ĥaT aldı, üç ĥaT aldı, dört ĥaT aldı. yêdiler, parayı da aldılar; biTdi, giTdi. // burada hêç getmezler. ama şimdi ĥoca diyi gidebiliĥler. burada hêş
- 210 kîmse gitmemiş. giderler bi fatiĥa oĥırlar, gelirler. // su dokerler, topraĥ atarlar. allah rahmeTeTsın, bu Kádâ. gelen zaman torpaĥ atarlar. vala yani cenaze gididi. bi Kızı olidi, getiriler, aĥlar. // sawuTsunnar diye. /// yoĥ şimdi mezarlar gidi ya. mesela bi Kızı, yan bi şeysi var. hêç oni biraĥamı. ĥêce gündüz aĥliyi, şivan edı. diyiler götürün onun başına torpaĥı tökü. belki savusun. o da eve getirmez. ama mezarlıĥa
- 215 gidi ya; aĥliyi. atılmış babasının üzerine, yan Kardeşının üzerine. onun torpaĥını diyerler, tökü başına, biraz savusun. /// topraĥın bol olsun da gömende yaparlar. şimdi gömdiler ya; diyerilĥ topraĥ ataĥ üzerine. yarın topraĥın bol olsun, diyerler ya; saĥlığında herkeĥ torpaĥ alır bi kere torpaĥ üzerine. // oni diyerler, sevabi olmaz. biraĥacaĥsan yêre. sora yêrden Kaldırasan küreyi. sevabi o adama gidi hePi. yêni alan
- 220 adama getmi. ama biraĥırsa yêre o adam Kaldırırsa sevabı da Kazarır o adam. // yoĥ üstüne taşları Kaldırırlar, üzerine düziler. onun bi şeysi yoĥ ki yanê. // baĥ ucine, eyaĥ ucine yan bi çiçek de dikerler. çam tikerler, çiçeg tikerler. mezari yaPTırırlar. herkez gendi ölüsine göre. // bayKuĥ çoĥ yani bi hayırsız bi ĥuşmış. kîmin daĥına Konarmışsa yani êyi deĥilmiş o bayKuĥ. // he, êyi deĥilmiş, kâcele. diyerler cenaze ĥaĥar o evden.

- 225 biri birine dermiş, bayğuş daman gelsin. bedua éderdiler. káceleyi deĝel bayğuş evin daĝıtsın. ben bayğuşı diyyem. kácele gelirse misafir gelir. /// élemiş. kácele geldi her habar misafir mi gelecağ. bi yolcumuz mi var. /// Kara Kargaya diyiler. // vallah ben oni bilmiyem. yıldız Kayması diyerler yané yıldız ğaydı. bi ölü mi olacağ. yané ben bunnari eşitmişem. bilmemişem men öğrenmemişem. yıldız Kaydı mi diyecağlar öli var, öli
- 230 vèrecağ. /// rüyalardan bi ğismi doĝri olur. bi ğismi yalan olur. rüya olursa da zamanca gelirmiş geTmişsiz, olabilir. zamanca olabilir. /// mesela rüya gördün, ğahıp yané o rüyayı yorumlamıyecağsan. yané ácába bu rüya bèle oldi; doĝri mi olacağ, ama biz yorumlamayız. // éyi deĝelmiş. yané bu olacağ, olmiyecağdi söylemeyin diyi buni. o allahın bir şeyidir. ne bilim. olur mi olmaz mi heç KaTiyen. oni mesela içimize atınca
- 235 acaba buni bèle gördüm; bu olacağ mi ácába, bu başıma gelecağ mi? bu benim áhbabımın başına gelecağ mi, yan benim başıma gelecağ mi? // diğ düşmesi éyi deĝelmiş. rüyada göresen ki diğın düşTi. o éyi deĝelmiş. o muhakak bu evden bi cenaze çıħarmış. ama şimdi diyiler mesela hocalarda, kitaplarda, şeylerde yorumlamayın, diyiler. o allahın bi rüyasidir. senin içen geldi, senin kımın ölecağ acaba? benim bu
- 240 diğim düşTi, kım ölecağ? /// ben gördüm. benim Kardaşım bağ, ikinci, üçünci Kardeşimdi. o rüyada bağdım ben, cami vardır. caminin duvarının önünde oturmuşam. ama bir Kalabalığ' bir Kalabalığ'. ben bèle sığındığım bir torpağ bi duvar vardı, oraya. ama érkeglardan sıra bulamıyem, gelim evime. bağdım bi adam geldi. bana ğızım dedi, ğağ dedi. ben érkegları gönderim camiye, sen ğağ geT even. ben éle duvarın dibinde
- 245 ğağdım. ğoşa ğoşa geldim. bağ bu gelinim. bağdım yolun üzerinde bir ğucağ odun getiri. ben dedim ay sen nereye gidisen anne? dedi hamam almışılğ, habarın yoh midir? ben oyandım, oyandım. ay allahım dedim, buni men ruyadi men gördüm. ğaldi aradan on, beş gün geşmedi; ben ğardaşım oturmuşım habar geldi. selhadin ğalP ğrizi geçirmiş. o anda hatırladım. ama heç hatırımda deyeldi. sonra sonra bèle oturdum. yané bi Kızım
- 250 var. içlal geldi. dedi, anne dedi; sen bèle bi rüya gördün. sen hamamını almışdın dedi. ğağ geT dedi. ğardeşini göresen. orda aklıma geldi. bi de babamın ölümünde göridim. ben yaTmışdım. bağdım benim babamın öküzü hasTadır. babamın öküzünü tıhdora götürdiler. dediler ki vallah ine yapılmış. üç tene ine vurmuşler bu öküze. bu öküze ine yapacağlar; ama bi arabanın üzerinde getirdiler. ben gece rüyadan oyandım. ben
- 255 dedim ben bèle bi rüya gördüm. dedi vallahi, baban dedi. çoğ hasTadır. ben sana sōliyecağdım; ama ğalsın. sabah sana diyecam. ben éle o şekilde sabah ğağdım, geTdım. bağdım, babam çoğ hasTa. babami tıhdora götürdiler. babami getirip babama ine yazmışdılar. geldiler babama ineyi vurdılar. bamam o anda ineciye babam teslim oldi. piçağı bırakmışdılar öküzün üzerine. babam o anda teslim oldi. ineyi
- 260 yaPdılar. aradan on dákķá can vèrdi. babam teslim oldi. babam teslim oldi. getirdiler piçağı bırakdılar babamın Karnına. bağ ben o rüyayı da görmüşdım. eyni babamın üzerine gördüm. haberim yohdi babamın hasTalıĝınan. ben rüyayı gördüm. ğağdım buna sōledim. bu dedi baban çoğ hasTadır. ben sana sōlemedim. sabah gidersen baban... /// diydiler yané şişmesin diye. piçağ Koyarlar şişmesin diye. bi hemşirenin
- 265 çocuĝidir. heç kimsesi yohdúr. ah ne bilim /// başın saĝ olsun deriz. allah rahmeT etsin. allah ğünahlarını áFèTsın. allah yerini cennet etsin. Kalannar saĝ olsun. merah etmeyin. bèle şeyler sōleriz. /// şimdi köyler ádeti geldiĝi zaman taziyeye şeker getirirler. şeker getirirler övleye Kádá. yohsa bura öle bi şey yohdúr. tanışlar, áhbablar, hısımlar gelen adam için getiri. bi torba... mesela üç gün orda
- 270 oturılar ya bázisi var, bázisi dört gün oturi. onnar hısımlar áKrába tanıyannar, bilenler yané dostlar bi torba şeker getirirler. mesela hısımdan, áKrábadan áhbabdan, Komşıdan da üş

- gün, dört gün yemeK gelir. éle eve heç cenaze evi, heçbi şey yaPmaz. şekeri her şeyi hısımdan, áKrábadan. böyük böyük semvarlar gelir. sandalyeler gelir. masalar atılır. émeKler yapılır. gelir çaylar, hizmeT éderler gençler. yané cenaze evinnen heçbi şey
- 275 yapılmaz. üç gün, dört güne Kádá. 'onnan sora daha bi kere Kendi evleri gelenle gidene kendileri daha yapar. yani éle gelir ki béle Kazannarnan, tencereler kiçüK kiçük Kazannarnan o TeK Qalır fazlalıh. béle fáKır fuQaraya gider. // şimdi remezandır ya; remezanda da çıkarlar. o ölenin evinnen o ölünün gırh güne Kádár onun evinnen yemegini çıkarırlar. onnan sora daha éle ama bayram geli, remezan geli. o remezanda
- 280 herkeş ölüsünün yemeK payini çıkarır. her remezan bitdi mi bayramın birinci günü biter. Qurbannar kesilir. Qurban bayramında herkeş mezara hısmına, áKrábasına, görünuna, gömşusuna bi yemeK vurur kendisine. ama élesi var keser, éle Qani dişariya, eti içeriye. biz keseriz burda bi tene oğluma kesilir. oğlum keser, buT verir. diyer anne bari bi yemek yaP. biz bugün bu yemeyi yiyecağ burada. o buduni yasemine verir. yasemin
- 285 hadi Kızım buni pişir. övleye hazır éT, biz yiyecağ. yani önceden etimiz, gıymamız her şeyimiz bizim alınmış. bir but kendimize alır. diyerini hısıma, áKrába, konu gömşuya dağıtır. // c) eskiden rençberdi. okúzlerimiz vardı, kótan yapardı, harman éderdi. buğda biçerdi, getirirdi, dögerdi. samani ayri, buğdasi ayri. hePsi ayri getirirdi evlerimize, doldürürdü. gışın heyvannarımıza, şeylerimize verirdi. o
- 290 zaman da reşberlihdı. çoğ eziyeT çekdi. /// seKsen wallahi unuTdum. seKsen bilmiyem seKsen altıda. // bu diyi gel gelelim gelen dünya. siléymanna Qalan dünya. seKsen duruPsan dohsanda boşalan dünya. bitdi her şey biTdı, gitdi. gençli de gitdi. her şey bitdi. şimdi yaşlanmış. allahdan ölüm beKliyih. imannan Qur'annan bizleri béle geçirtsin. gençlerimize can sağlığı, gönül hoşluğu, mutluluklar, namerde
- 295 möhdaç olmasınlar, namerd Qapısına düşmesinler. kötü yola düşmesinler. // áhmed öztürk. tamam vardı. nêrelidi? bosTana giderdi. káhing oynardı. gavun, garpuz toplardı. Sebze toplardı. onnan sora yirmi çap buğda yığardı, gurudurdu. oni getirirdi. kilaşlar vardı. kilaşlarda yihiyidi. bu bi senedi. bi sene var, biter. oT buğda zamanları, bi çap bah. uni vurardım suya. hamur éderdim sabahın érkennen.
- 300 çocuğlarım kiçükdi. çocuğlarımı her gün yıhardım, bırardım içeriye. ikinci ezani allahü eKber diyende tendiri yağardım. Kayinvalidem vardı, allah rahmeT etsin, o kındirek éderdi. sabaha Kádár eKmeK yapardım. sabaha Kadar. Kayinvalidem bi çap eKmegi yapardım. hoca ezan verene Kádá eKmeKden biterdim. derdim çocuğlarım başsız olmasın, hasTa olmasınlar diye. gece, gışın, yazın yoh. gışın ehmeK yapardım.
- 305 bah dükán ha burada. Kayinvalidem éderdi, men ehmegi vurardım. // d) mesela Kızım doğum yaPdı. onun hediyesini yapardı. onun iç çamaşırının, Kundağının, yaTığının, yorganının, her şeyin béle yapardı. üç KaT, dört Kat, beş KaT. her şeyini yapardı. yorganının, beşiginin mesela garolyasının, yatağının, onun heye Kızsa bileziginnen; érKeKse şeyin, künyesin, onun çerezin. üçüncü günü
- 310 gideriz. üçüncü gider o cêhêz serilir. Kız tarafından gider, daha üç gat, dört gat, beş gat iş çamaşırından, Kızın hediyesin, Kayinvalidesinin hediyesin, görüncesinin hediyesin, béle elbisesin bunar hePi gider, serilir. altıncı günü, yedinci günü şeşe gecesı verilir. onnan sora oni oğlan alır, bu kere onnar güzel güzel hediKler, daha çerezler, daha yemeKler, daha çalgılar, pastalar, çalırlar, oynarlar, diyerler, gülerler.
- 315 altıncı, yedinci günü onun yatağı gağar. mesela o çocuğ diş çıkaracağ diye o diş hediye veriler. diş hedigi veriler. gine çağırırlar babaannesı, anneannesidir, babasını, halasını, áKrábasını çağırırlar, yine çalarlar, oynarlar. onun hediyesini götürürler. gine aile ferdi, gız terefi, o baba terefi hePi o çocuğa hediyeler götürürler. kendisi, herkeş kendi Kuvvetine göre çerez, çeyreK götürbilirler, elbise götürbilirler, Kumaş götürbilirler.

- 320 yanê işTe böyle şeyleri diş hediginde bitirirler. onnan sora daha diş hedigi galdi evlenmesine. evlenmesi nedi? evlendi mi bütün hısım áKrába ayile gız terefi oğlan terefine hediye alır. // oğlan gelir, sōler ki annesine, babasına, anne baba ben filankesin ahmedin gızını istiyem. iyi oğlūm diyi. allahın emrinen, pēygamber Kavlidır. giderih isterih. gaħarlar oğlanın ailesi giderler, Kızın evine. otūrurlar. hoş geldin. sefa geldin, 325 hoş bulduh. sefa bulduh. başımnan gözüm üzerine geldin. è söylemisen, neye gelipsiz? heç sormisen? diyer ne söyliyecam. onlar göriler. misafir, hayır diyer, biz gelmişih allahın emrile ordan bi yaşlı adam bulah. allahın emrile, pēhāmberin Kavlile gelmişih sizin Kızınızı hanım isTiyih.. iyi diyer. diyer mademki éledir. ben size cevap verecam. gidin siz. siz gidin diyerdi. bi háFTá sora ben size cevap verecam. gelirler bi háFTá sora 330 gaħarlar telfon açarlar. sen bize cevap vermedin. diyer ben size cevap vërdim. yarın ahşam gelin kesbiçe. bu oğlan bi kere hısmını, áKrábasını durar, toplar. bileziginnen, bi şesinnen alır, gider. Kız evine giderler, otūrurlar. işTe hoş geldiz, safa geldiz. pastalarına, çaylarına, her şeylerine, diyer sen bizden ne alacaħsan, ne verecaħsan? işTe kōliler belki isTedi. ben sizden diyer alacam bi barabël. // barabël keleşkov. diyer sizden 335 bi keleşkov alacam. sizden bi araba istiyem, on milyar başlıh istiyem. bu Kızın babasi durar. oğlūmın babasi. vallahi diyer benem, bu atım. size bu Kádár yoħTūr. ben bu Kádár vëremem. diyer araba size gurban olsun bu cemyete. dabanca isTedin dabanca da gurban olsun. barabël isTemiyem. o da gurban damata. ama ben sizden on milyar başlıgımı alacam. neyse o yana, bu yana yan dilinen üç milyar, alti milyara o başlıgi o 340 adam alacaħ. yanê kōli ádet, bizlerde yoħTūr. ádet köylerdedir. neyse, alırlar, gelirler eve. beş gün, on beş gün, bir ay, iki ay neyse adam başlıgi toplar. iki milyar bu başlıgını vërir. filankes ben senin başlıgın vërdim. ben filan günü gızımı gelinim ile çay içiyem. o adam da gaħar. güzel güzel o Kızına masraF eder. ne masraF êtdise gelirler. oğlan evinde sabah olan gelin görürler. çalırlar, oynarlar, diyerler, gülerler. ama diyer 345 bi sandıh da şeker isTiyem. gaħarlar o şekeri burahırlar sandığa, güzel güzel üzerine elbiseler biraħırlar. Kumaşlar götūrürler. oğlanın babasına el öPTūrürler, Kızın annesine el öPTūrürler. he işte. hāleT hazırlanır. götūrürler, giderler. diyer işTe ben filan günü hına gecemiz. gaħarlar, güzel güzel oğlan evi çalar, oynar. haber vërir Kız evine. Kız evi çalar, oynar. çalgı gider, deF, davul gider, def gider. gaħarlar bi kere Kız evinin o 350 Kız evi çalarlar, oynarlar, diyerler, gülerler. Kaldi sabaha. sabah güzel güzel gidecam gelini çıkaralar. gelini çıkarım. oğlanın gardeşi gapiyi tutar, bana bi tene dabanca vërmesez ben gelini, Kızımı biraħmıyem. canım èTme, yaPma. hayır diyer, yan bi dabanca verecaħsın yan bu Kádár para verecaħsın. neyse vërilir. orda gelini çıkarılar getiriler. onlar da çalarlar oynarlar, biterler. biter gider. bizler de ne Kız geldi, hoş 355 geldin, sefa geldin. ne başlıh ne bi şey. hege kendisi alırsa. hediyesini babasına annesine, ailesine, hediye alırlar oğlan evi. Kız evi de oğlan evine hediye gönderir. onbêşe gider. onbêşde her hısım áKrábayı çerezinnen, altınınnan kímisi çeyreK götūrür, kímisi yarım altın götūrür, kímisi bileziK götūrür. oğlanın anasi meçbur ona bileziK götūrür, elbise götūrürler. ayaKKabi götūrür. terliğine, her şeyine götūrür. hısım áKrába 360 da ellerine ne gaħdi onbêşe gidende. mesela benim torūnūm evlendi. işte geTdih heş adam bizden bi şey istemedi. güzel güzel geldiħ. işTe geTdih onbêşe. hısım áKrába hep onbêşe çıhdih. herkeş mesela bit teK bilezig aldım. gelinin elbisesini aldım, ayaKKabisini, çorabını, terliğini, çantasını her şeyini iki gaT, üç gaT. havlusuni, yazmasını, onnan sora her şeyini aldıħ. geTdih hısım áKrábayı çığırdih. aldıħ geTdih. 365 geTdih oraya, övleden sora ilk önce Káyana aşdı. işTe bu bilezigini taħdi. bu onun elbisesi, bu onun çorabi, terligi, havlusi, patigi, her şeyini biraħdi. onnan sora hısım

- áKrábalari bitün heP çeyreğini, çeyreK getiren çeyreK taħdi, yarım_altın, yarım_altın taħdi. bilezig istiyen bilezig taħdi, geldih. geldih eve. bi hısım dâveti vërdih. Kız terefinin o bitün yemege aldih hepi. hısım ğavun dâveti diyerih ona, hısım ğonum dâveti diyerler, yanê birbirimizi taniyah, yabancidiler. onnan sora yëdih, işdiler. dëdiler, güldiler, çaldılar, oynadılar. aradan on beş gün geşdi. nişan vërdih. teKrar gine altınnen bilezignen, çalgısınan salon tutduh, gitdi. orda çaldılar, oynadılar, dëdiler, yihdılar, geldih. bi hafFa sora onlar bizi yemege aldiler. biz de geTdih. onnar da onnara çaldılar, oynadılar, genşler. dëdiler, güldiler, ğahdih, geldih_evimize geldih. şimdi düğün dernege. gelini götürdiler. gelin her şeyi kendisi beyendi. oğlannan bereber. altınini, bileziğini, her şeyini oğlannan bereber beyendiler. Káyana geTdı çarşıya. onun ayilesine, babasına, Kardaşına, enişTelerine, Kardeşlerine, bitün başTan ayağa hepsine gömleKnen elbisesinnen, çorabınnan, her şeyini hediye almiş. hediye aldı. sandih geldi. sandığın_icine bi torba şeker biraħacaħ. enişTe bizim_âdetimizdir. bizde şimdi bizde önceden. /// onların âdetlerimiş. demiş bize şeker gelecaħ. şimdi sandih geldi. bu sefer de şeker gelecaħ, biraħacaħ_icine. şekerı gönderercaħsan Kızın_evine. Kız evine gidecaħ. işde ayın başında düğünümüzdür. eylül, sen de, on sekizinde düğünümüzdür. onnan sora biz salon tutmuşuh. salonun her bir masrafı bize aittir. pastasidir, çerezidir, be ne bilim neyidir. salonun parasidir. işte hısım áKrába gelen Konum Komşı bitün o gün orda bulunacaħlar, çalacaħlar, oyniyecaħlar, diyecaħlar, gülecaħlar. ama önce hena ğecesine gidecaħ. biz buradan ğahacaħ, gidecaħ oraya, hena ğecesine. orda çalacaħlar oyniyecaħlar, diyecaħlar, gülecaħlar. o buradaki milletimiz tüm yemeg, yiyecaħ onnan sora sabahnan ğahacaħlar. gelin gidecaħ berbere, gelinin_eline hına biraħacaħlar. icine altın biraħacalar. onnan sora sabah gelin gidecaħ. berber, gidecaħlar berberden 390 çıharacaħlar. götürercaħlar babası evine. babası evinnen gidecaħ salona. orda davullar zurnalar her şey tutulmuş, hazırdır. çalgılar, oğlan evi bitün Kız_evi bitün gidecaħ oraya. orda çalacaħlar, oyniyecaħlar, diyecaħlar gülecaħlar. sora diyilecaħ ki ğahmaħ vahTidir. herkeş hediyesini taħacaħ, para taħan, altın bilezig taħan, küpe taħan... orda herkes hısım áKrába hediyesini taħacaħ. çalacaħlar oyniyecaħlar. Kız_evi dağılacaħ, 395 oğlan evinde yabancıya gidecaħ. ğahacaħlar, sekiz_on araba, yirmi araba oni çala çala Kırnanarna, şeyne götürüp evine biraħacayız. gelinle damatın sağdöçne bereber. biz varacağı, onlar orda üç gün, dört gün, üç gün orda Kalacaħlar. onnan sora üç gün sora gelecaħlar el_öpmağa. gelecaħ. bu sefer babası evine gidecaħ. Kayınvalidesine gidecaħ. bize gelecaħ on beşe gidecaħ. muhakak onun Kız_evi gelecaħ görüşe. muhakak ona bi 400 hediye getirecaħ annesigil. oğlan_evi gıtmi on beşe. Kız_evi gelecaħ. Kızına onbeşine gelecaħ. diyer benim işte yiyenim deĝel de ablanın toruni. ğızını vërdih beye. şimdi onbeşi olmuş. ne götürah, ne yapah, ne edah? bi çamaşır makinesi aldih, gönderdih. hele kendimiz de geTmemişih. bi de bi dörtli sehpa aldih, gidecaħ ona on beşine. evinde çamaşır makinesi yoħdi. yani birliKTirler. bereber yaşıyiler. ona evi, yanê oturma yeri 405 ayridir. şimdi gönderdih geTdı. gidende dülbendidir. eşyalari var burada. onnari gelip, alıp gidecaħ. // yün egirmiyih. eskiden vardi. eskiden alidih, yünü alidih. bazı yıhaTdıridih. şimdi getirip Tarah var. Tarahda dariyidih. onnan sora onin ince ince ince bir kere daradıhdan sora üs üsTe biraħıdih. biraħıdih oni, bele simeK yapıdih. oni bele simeK yapıdih. biraħacaħ bura bi Sebetin_icine. bi selenin_icine biraħıdih. oni de 410 ince_, ince ince oni egıridih. egırdıhdan sora iki tenesini ğat ğata vëridih. ğat ğata vërdıhdan sora oni tekral teşide eşıdih. teşi vardi. teşi diyerdiler. onun başında çengeli vardi. oni açarıh, yumaħ ederdih. yumaħdan sora biraz da ğalın oldu mi oni demir şişnernen oni bele_ inceldırdih. oni çorap yapardıh, Kazah örerdih. yeleK_örerdih, siyeter örerdih. esKiden o, daha şimdi o yoħdur. // cëcım yapardılar. cëcım biz alırdih,

- 415 hazır yapardıh. yününi egírdíh. oni yumağ yapardıh. vèrirdíh cécímciye örerdiler. oni cécímçiler oni şimdi sağlamlari var ya. iki gatlí, üç gatlí ince ince yapardı, tikerdi, gönderirdiler, gelirdi. yorğan yapardıh. yün yıhardíh. getirirdíh yünü diderdíh oni güzel güzel. onnan mitilíni elde tezelerdíh // mitil diyerdíh ona parça. ámríkan gibi. onnan sora bèle şeyle tikerdiler. mesela kaç parça olacağ? bu Kádár olacağ. tek kişilíh, iki
- 420 kişilíh, oni atardıh içíne. oni güzel çevírdíh. çevírdíhden sora oni bèle üç, dört, üç Kadın sırrı, bitirir. ondan sora oni üye geçírdíh. geçen gün tarúnúmın yorğanını güzel güzel aTdíh. buradan önce iki tene Kız diddi. gızım dedím sen buni did. diddi, aldi geldi. güzeldi, çoğ güzel de didílmíş. onnan sora aTTíh. köyli Kızlar geldiler, çaldılar, oynadılar, üzerine çuqlata, muqlata aTdılar. oni buni aTdılar. sırdılar, galdırdíh. geçen
- 425 gün temizledíh, yıhardíh. hePi evíne hePi bunnar temizlediler. ayrı gididi. buraya gelmídi, o ayrı gididi. işTe bi oğlí var, bi Kızı. Kızı isTanbulda evlídir. bi oğlu var, işde bèle. allah canan sağlíh vère, evlendi. o da tutulmíş o da ayrı gidecağ. şimdíkiler daha gelmiler gáyvana, gáyvana yanına. éle Kul huvalla áhat, gáyvanasız gáyvatasız evde rahaT. şimdi yerínden gağan éle diyi.

Derleme Numarası: 2

Konuşan : İlyas Atacan, 81 yaşında, Okuma-yazması yok

Derleme Yeri : Şabaniye Mahallesi, Van-Merkez

Derlenen :Değişik hatıralar

- ne bilím. || hay hesbene hesbene, hesbene, bi guş idi. bahçeye gonmuş idi. beg oğlí görmüş idi. ohúnnan vurmuş idi. ben ohúnnan bèzarım. ketan köynek yazarım. ketan köynek mil mili, bizim dil urmi dili. urmudan gelen aTlar, ağzında yeşil tadlar. tad bana dari vèrdi, dariyi serPTím guşlara, guşlar bana ganaT vèrdi,
- 5 ganaTlandím uçmağa, háK gapısı açmağa, háK gapısı kiliTli, kilidi gúcan belínde, gúcan belí şam gezer, içinde ayo gezer, ayonun balalari, beni gördi ağıladı, tumanına gírladi, hásan beyín neyi var? göge çıhan ati var, evinde bir loti var, elli baTman göti var. || bu dağlar olmasadi, saralıb solmasaydi, ölüm allahın emridi, ayrılığ olmasaydi. || bu dağlar kömürdendir, geçen gün ömürdendir, felegín bir guşı var, pencesi
- 10 demírdendir. || yoh, daha başKa. şimdilíh yohTúr hele. // sıhıntılar, reşberlíh yapardıh, şifT ederdíh. kótan ederdíh. Kardaşa diyim, hármen ederdíh, carcar ederdíh. çoğ sıhıntılar çeKTíh. // vesayèT yohTi, // he he, eskiden veseyit yoh, biçer yohTi, döger yohTi. onlar heP sonda çıhTılar. be' bizimki öküzdi. öküzne iş yapardıh.. ye'di sekiz tene öküz goşardıh. kótan ah'sama heTeş. geT, gel. tarlanın içinde. onnan sora
- 15 harmanda efendím her bi şeýde. /// üç güne giderdíh, gelirdíh. buradan yük asKeryeye yüklerdíh. kúra, yanè paranan on'iki, on üç milyon. buradan arTíh on' beş günde giderdíh, gelirdíh, giderdíh. ordan da asKeryeye her şeý yühlerdíh. paranan on iki bin lère, on lèreye, yedi milyona, sekiz milyona. buradan on beş güne giderdíh heKkaryaya, gelirdíh. // öküz arabasınan. // çölde galídh. çölde galírdíh. gece gündüz çöldedíh.
- 20 dağda, daşdaydıh. hePi be. // eletriK yohTi, he. o vahıT elektiriK ay oldi mi işíhTi. ay olmadı Karanníh. // mum yaardıh, mazoT yaardıh, gaz yaardıh. bunnari yaardıh. // ne gaz lambalari vardi. he, onlari yaardıh, otúrdúğ garşında. // çarlıh, heyvanlari keserdiler ya; gafalarını çarlıh ederdíh, giyerdíh. // eyaKkabicilar vardi. //

- eyaḴKabi tikerdiler. onnari eyaḴKabi terzi tikerdi, bële terlik g̱ibi bi şey tikerdi. // he,
 25 ëledi. be gördüğüm bëledi. // pantor da şavral vardı. şavral da giyerdi. işte ne bulduhsa
 oni giyerdi. // ële ben gendim geTdim, aradım, buldum, aldım, geldim. // benim halam
 bunnarın babası evine gelindi. onan sora ablam gelindi bunlara, babamın evinde. ablam
 gelindi. bizim gidiş-gelişimiz vardı, biz akrabadı. // hiç kimse de istemedi, ële geTdim,
 Kendim aldım, geldim. // para mara görmedim ben. vërdim ama başKa. babasını beni
 30 hepıs_ëTdi. razı ëTTih, şey_ëTTih. onan sora davadan vazgeçTiler. ben çıhdım
 mepışhanadan. ilK gün bi defa yaTdım. bir gün de bi gün yaTTım. // iki tene, üç tene
 ahır vardı. öküz vardı, ineK vardı, işTe bunar vardı, merkeb vardı. /// ot da alıdı. saman
 alıdı. kepeg alıdı. bunnara bağıdı. // ne hëkayasidi.

Derleme Numarası :3

Konuşan : Kamile Güngören, 93 yaşında, Okuma-yazması yok

Derleme Yeri : Şamranaltı Mahallesi, Van-Merkez

Derlenen :Sözlü edebiyat ürünleri: a) Masallar b) Atasözleri c) Maniler

- a) bir warmış, bir yohmış, bir kēçi, iki yawrisi warmış. yawrıların_adi şengilo,
 mengilomış. diyi şengilo, mengilo ge, ğapiyi örT, ğurt sizi yemesin. ë ben gidiyem
 dağa. ağzımda oT getirim, Kulağımda su getirim, mememde süT getirim. ahşam_oli,
 geli. geli ğapiya diyi şengilo, mengilo; aş ğapiyi, men geldim. ağzımda oT geTdim,
 5 Kulağımda su geTdim, mememde süT geTdim. yawriler geliler, ğapiyi açılar. anneleri
 gidi. memesinde süT vëri, ağzında oT vëri, Kulağında su vëri. yiyiler, yatılar.
 sabah_oli. bi daha ğahi. diyi şengilo, mengilo; gelin ğapiyi örtün. men gidim. ğurt sizi
 yemesin. men gidecam gine dağa. size ağzımda oT getirim, Kulağımda su getirim,
 mememde süT getirim. ahşam_oli, geli evine. kurt deme' bu kēçiyi izliyi. kēçiyi
 10 izliyi_ . geli ğapıda diyi. şengilo mengilo aş ğapiyi, men geldim. ağzımda oT geTdim,
 Kulağımda su geTdim, mememde süT geTdim. yawrılar ğapiyi açılar. bu gidi içeriye.
 yavrılarına memesinde süT vëri, ağzında oT vëri, Kulağında su veri. iyiler, yatılar.
 sabah_oli. kēçi gine ğahi, diyi yavrılarına, ğapiyi kitleyin, men gidiyem. ğurT geli,
 söyliy ki şengilo, mengilo... demek Kurt kēçiyi izliyi. geli diyi şengilo mengilo; aş
 15 ğapiyi, men geldim. ağzımda oT geTdim, Kulağımda su geTdim. mememde süT
 geTdim. diyi senin sesin benim_annemin sesine benzemi, geT'. diyi ben senin, sizin
 annenizem. ağzımda oT geTdim, mememde süT geTdim, Kulağımda su getirdim.
 yavrılar diyiler, bi ğapıda az açah, bahah, görah annemiz midir? nasıl bi az açılar. ğurt
 giri içeriye, bunnari yuti. her_iki yawriyi da yuti. ahşam_oli, kēçi geli eve. baği ne!
 20 Kapi açılı_ , yavrılar geTmiş_ . gidi padişaha şikayaT_edi. diyi ya padişahım, ğurt
 gelmiş, benim yawrılarımı yemiş. padişah da ğurtdari bitün çağırmiş. demiş kim yemiş
 bunun yavrılarını. Kırtdar hePsi yemin_ëTmiş dişlerine. demişler dişimiz sökûlsin biz
 yememişih. şengilo yiye de diyi ben de yememişem, dişim sökûlsün. şengilo orda
 diyi anne, biz ğurdun Karnındayih. kēçi yetişi bir buynuzuni vuri o şengilonun Karnını,
 25 Kırduñ Karnını yırtı. bir buynuz ati Kırduñ Karnını yırtı. şengilo mengilo düşi yere.
 yavrılarını ali, geli. Kurt diyi bari benim ğarnımı tikiñ. diyi benim Karmım bële mi
 galacağ. diyip sen cezalisın, bële galacağ. // uwan. // dohsan üç. // çocuklumna, ële

- hoşlarına gidi. ële Karşılıylar, ële hoşlarına gidi. bi tene gız varmış. ayonan evlenib. muğarada KalıP. muğarada iki tene oğlan doğub. anasi, babasi gelibler Kızlarını alıblar,
- 30 gidibler. iki oğlunu atıblar eşKe. Kızlarını şahliyiPlar. Kız ağıliyiP. diyi ayo midi, mayo midi, erimdi ya. çali midi, çirpi midi erimdi ya. niye meni geldiz, aldiz, götürdüz, iki tene oğlumi aTdız eşKe? b) evime gelin getirmişem, hergePozan getirmişem, gece döşek mallasi, gündüz yazan getirmişem. Koca ehmeıyi meıdan ehmeıdır. babanın ehmeıyi Sindan ehmeıdır. babanın ehmeıını Kannaan yuğuruplar, helal'...
- 35 Kocanın ehmeıını Kannaan yuğuruPlar helal buyuruplar; babanın ehmeıını balnan yuğuruplar heram buyuruplar. hambal oldum, gezdirdim, ineK oldum, emizirdim. geTdım, hũKmata yazdırdım. gelin geldi, meni evden aTdi eşKe. dedi, senin neyındır? benim beyımdır. meni buradan aTdi eşKe. bi ğarinın bi tene ğizi varmış. ğaħi vėri ğocaya. ğız gidi. üş, dört gün ğali, geli. ğız geli, sori. diyi ğızım, ële sen geTdın, men üş
- 40 gündür ağıliyam. ne yiyiyem ne içiyem. sana ağıliyam. Kız diyi ana, niye ağıliyan? keşKe diyi, gecelere pa'sa ataydılar. Káynana Kanser; ğörũmce ülser, gelin baş'Kumser. gelin dedi, ben yüzbaşıyam. evime gelin getirmişem, eyağıma suTi getirmişem. Kárníma ağıri getirmişem. başıma bela getirmişem. c) || gever benim ğörũmcemın yeridir. çeşmım yaşı değıermani ürüdür. bu aħ beni iflah eTmez, çürütür.
- 45 ayrılıħTır elimızden ne gelir?|| bağa girdim yarpağa, dünya hevhevım heP bana, men ğormeden olũrsem, Koymasınlar torpağa. || bağa girdim yüzũme, çubuhı girdi ğözũme, çubuhı ğözũn kũr olũsun, yar ğörũndi ğözũme. || Káynana özan, küli ğoy ğözan, men eve gelin geldim, ev bul özan. || bi gelin geli eve. Káynana ğeline diyi. baħ diyi. yarımı yaralama. bitũni de paralama. yoğũrdi yiyisen, Káymağıni bozma. kũt iTTer itindir.
- 50 paşa da fukárenındır. gelin daha geli. üş gün ğali. ne yiyi, ne içi. ële uzani Kali, yerde Kali. diyi Káynana diyi, alti ay yan yana, alti aydan sonra can cana. alti aydan sora sen o yana, men bu yana. o' şu vėrennerındır. çarħa ğirennerındır. men bu çarħdan çıħmıřam, teze ğirennerındır. || bu dağılar bizim olũsa, yarpağı üzũm olũsa, yarin yuhusi geli, yaTığı dizim olũsa. || bu dağılar benim evımdır, gel ğöynũmi sevındır, aTmiş yerde
- 55 yarım var, her biri bir evındır. || dağılar dağıladi beni, ğören ağıladi beni, felege ne eTmişdım? çarpaz bağıladi beni. || bu dağın etehleri, oT yiyi ineKleri, aħ solmiş açılmiyi, mũhũbet çiçekleri. || allahu ekber nurdan direh, muhammede sora, herden gele. allah işimi zar eleme. Kálbımı dar eleme, mukā mekil gelende, ağızımı, dilimi lal eleme. yaTdım sağıma, döndũm suluma, sığındım supānıma, melehler şahad olũsun,
- 60 dinıme imanıma. canneTde puta ağıaci yarpağıma yaTdım işallāh, ğaħdım maşallah, ğaħmadımsa eşadellā ilaha illaha 'illallah ve eşhedũ enne muhammeden ábdũhũ resulũ. nētdi ha diyım he. Káynana Kázan Kárası, ğörũmce Káhve tavası, allah Káynanami alası, oğı bana Kálası. mesel mesel men iki oğı üşağı un iki. mesel başını bağıladi, dũne dũne ağıladi.

Derleme Numarası: 4

Konuşan : Salih Uçkan, 70 yaşında, Okuma - yazması yok

Derleme Yeri : Hafiziye Mahallesi, Van-Merkez

Derlenen :Değişik hatıralar

- bin dokuz yüz otuz dokuzliyım. salêh uşKan. salêh şoratan dèmeseler kımse tanımazlar. vanniyım, şanniyım, Kılinci ğanniyım. sen kimsın? Komşı eṯṯ. ule ben kelb faTmanın dostiyım. annandın mi? // ule ôlüm nêrdedın? /// ben burdadım. arħadaş sabah geldi. seni sordı. bi háFTádır. daha doğṯisi gelıp seni sori. dèdi ara gelsın salêhi. ben de
- 5 sızı aradım. sen dèdın men emniyetın_ordan minibüse minıp geliyem. ben de dèdım tamam gel. arħadaş seni beKliyi. /// ule ôlüm taziyeye giTmişdım. /// è allah ħerın Kabul_êTsın. /// táziyeye gitmişdım. ordan táziyeden geldım. dèdiler seni metin aradi. ne var, ne yoħ? // ellerından öperem paşa. sen nasılsan, iyisen? /// vala çoħ fena'. ule bızım FaTma var ya. FaTma eze' o da allah rahmetine geTdı. allah rahmeT_êlesın. ne
- 10 yapah, odur. hePımızın yoli odur. ne var, ne yoħ? // asKerligi. şeyde yaPdım. istanbul Kırtal maltemede, ilK_olarah. anKara etimesud. tanKcidım. ama tanKci deyêl. emırber oldım. badanaci oldım. dümenimi yürüTdüm. onnan sora isTanbul Kırtal maltepeye geTdım. o zaman bızım zamanımızda bèle uçaħ muçaħ yoħdı. êli_dokuzda geTdım. Kırtalana geTdıh. Kardeş ğurtalanda trêne minmedıh. annedın? ğurtalanda trêne
- 15 mindırdiler. trêne mindım. orda muşa geTdım. muşda iki tene vanli arħadaş, dèdi ule salı şoratan, ne_êdisen? dèdım ule ôlüm nedir? kor'!. nasıl bana bi tene vurdi. benim burnum bèle yarıldı. vallahi anılım yarıldı. nöldi baba? dèdım vala arħadaşla şaKalaşdıh, beni iteledi, cam kesdi. annadın? onnan sora do_ğri eti mesuda geTdıh. eti mesuddan sora bizi ikinci bölüg tuğaya vèrdiler. şıtanbola. benim_asKerliğim orda
- 20 geTdı. gel, geT. bu yırmi yèdi mayısa ôlüm beni dinle. ulen ğardaş bi de baħdım ne! sabah sabah ezan oħıyidi. ğah ğah. ule babam ben daha nöbetde yèni geldım. wile ne nöbeti! dünya yıhılıP. vıle baba ya wala nöbeTden yèni geldım. neyse, dèmeki iktidar_oldı. yırmi yèdi mayıs, rahmeTdıh menderes zemani. nedir bi sağ giydım, sol giydım potinneri, annadın? neyse o zaman boT wardı, boT. ásKerye boti bilmisen. bi
- 25 sağ giydım. bi sol giydım. geldim bahdım ne'! direK hükümeT yıhılmış. polêsleri aTdıh içeriye, annadın? âlekım selam Kıardaş, hoş geldın? ule ôlüm nêrdedın? /// çarsidadım_ /// èyi, hoş geldın, sefa geldın. è ne var, ne yoħ? vallahi ben de metin çağırdı. ben de geldım. Konuşmayı yapdım, baħdım sen geldın. // şoretanın. ule ôlüm bi anna, dinne. onnan sora. benim adım salêh uşKan. ama şoratan neden ğaldı. Sebze bazari vardı ya;
- 30 orda tükán vardı. bizde, herkes tükán tutı. o zaman veysi çıço, şey vardı. çıçonın reysi vardı. türkoğlı. /// he he. bızım erdalonın babası. bi tükán da bende ğaldı. yanè ihale bende ğaldı. onnar dèdi adın ne? dèdım salêh uşkan. dèdi hayır reysi bey. salêh uşkan deyêl. salêh şoratan. dèdım, allah aşkına vallah şoratan deĝel. salêh uşkandır. onnan Kıalmazdır. yanè salêh şoratan dèsen, millet annar. salêh şoratan dèmesen millet anlamaz.
- 35 benim bu yaşım istanbulda geTdı. sen beni ne sanisen? veya batasan seni. ule ôlüm_ bi dáká, dur. seni veya batasan. ule ôlüm benim lafımı kesme, rahmeTTıh yılmaz güneyne baba filimi çevirdıh. baba filimi orda barbud dönidi. aTdım, zor yanıma düşdi. yani barbuT ne dèmaħdır. zar aTmaħdır. baba filimde. yılmaz güney o baba filimidır. melikşah cünet akın. onnarna melikşah filimi çevirdıh. èle pëlivan beni Kıaldırdı, bi yère
- 40 aTmadi_. ulen' baħdım benim buram şişib. ulen ne_oldı? dèdım ne oldı? vala buram şişib. dèdım senin filimın ağzını... ne diyor. ben saKallarımı bèle ğapatdım. dèdiler

- ğardaşa diyim. şeyde de arħadaşlıħ öldi mi, ğartal tibeT. sadri alışıK. oni da ayrı çevirdiħ. casuslar savaşıyor, oni ayrı çevirdiħ. son meKtúb oni ayrı çevirdiħ. çoħ yani filimler vardı. tabè bin doKúz yüz_aTmiş doKúz nère şimdi nère. yanè çoğúni
- 45 unuTmişem. // şidi bizim şivemiz odúr. ule ğardaş_ , nèreye gidisen_ ? ğardaş geldin_ ? bizde èle yoħ, meçbur. vanniým, yaw vannılara benzemisen. yaw dedim vanniým, şanniým, Kılinci Kanniým. kelb fatmanın dostiým. sana ne, sen kimsin? Komsér heř_ . ben böyügi de varmış, annadın? şim bizim vanniým, vanni olaraq heP béle ğonuşıyıħ. ğardaş nèreye gidisen?. ne zaman geldin? men gidiyem. bizim ana Çılbrı
- 50 yaPdi. bi zırTÇi sıpi vardı. zırTÇi sıpi. o da otúri béle. Káhvede çay içiyiħ. dedi men bi şey diyecam; siz inanmāsız. dedim vala inanıram. /// baħ ben vanlılar dedim ya, bi zaman iki çay beş ğuruşdi. istersen terk_ét, istersen çüt_ iç. beş ğuruşı alırlar senden. şimdi oldi keremin meselesi. ğardaş_ çayı tezele. babam_ tezelesin. eskiden çay ucuzdi, şimdi dört yüzdür. şim bahalıħdır, ğrizdir. biraz ayağın dengini al. annadın? o
- 55 zaman iki çay beş ğuruşdi. ama canın sağ_ olsun. vannılar Satan semvari Koyarlar, ğıybete başlarlar. aman_ ayşe hanım béle oldi. fatma hanım béle oldi. kimdır? hanım béle oldi. semvar biter, ğıybet biter. annadın? şimdi bizim şivemiz budur. ister ğabul_ edin, ister_étmeyin babam. ğardaşım, ne yapıħ? // ya baħ', ne zaman semvar çayı bitdi, ğıybet de biter. annadın? bizim ráhmetdiħ ana, ráhmet_ ananıza, babanıza, o
- 60 zaman tüp müp yoħdi. Kardaşa diyim. Kardaş dur da. bizim ráhmetdiħ_ ana ocaħ başında Çılbrı yapardı. bizim en KıymeTli şeyimiz Çılbrıdi. Çılbrı, yağni, keledoş, ğuri küFde, kürT küFTesi. keledoş yanè bizim en büyük yémehlerimiz ödi. şimdiki sosyetik yémeglerden değeldi. şimdi benim ráhmeTTiħ anam, vallahi elbisemiz yoħdi. ğaribandiħ. béle ufaħ şey alırdım. ucuza güzel alırdıħ. bıraħırdıħ yasTığın_ altına.
- 65 ğardaş' onnar sabah ğaħardıħ. baħidim. o ütülenip. ğaribannıħ, ne yapıħ. béle çamaşur makinesi yoħdi. hanım eline yıħardı. èle oldi. vallahi ğardaşa diyim. parayı ben veriyem, misafirin ğeçerli deyél. biz misafirperveriz heP. yani vani ne Kádár kötü deseler van çoħ eyidir. van misafirperverdir. canını misafura feda eder. o zaman yoħsulluħdi. pereK vardı pereK. pereK dediğim yani ğölün yanında pereK, duz olúrdi.
- 70 onnan çamaşır yıħardiler. şimdi çamaşur, makineyle yıħiyiler. heP sosyetidir. bolluħ var. húzur yoħ. // olúm ben demaħ, van demaħdır. ben istanbul demaħ olúm benim hayatım. vanniým, şanniým, Kılinci Kanniým. şimdi serbessen. sori sorabilırsın. // anoti, boş adamnara, béle, boş, berdoş. külbaş, anoti onnara diyiler. // külbaş da külbaşın olup heçbi şı gelmemiş. vay senin kül başan olsun balam. azınte o da aynı şey.
- 75 o da 'eyni kelimeye geli. // 'elevat yani çirkinsin, çoħ pissin. // pël yanè pël, yaramaz. pël ne demaħdır. kendinnen aciz, pël, burdan oraya ğeTmi. pël ona diyerler. // şepırze, perişan, odúr. // dírovıro 'eyni kelimedir. Konuşulan hep hava. // bibi, hala demaħ . // boğaz filankes boğazdır, yanè hamiledir, yani gebedir. // cazu yanè o yaşli Kadınlarla diyiler ya. // çolo, yani sáKáT. // efe, baba demaħ. // ebe, doğúran Kadınara ebe diyiler. //
- 80 er, Kocadır, Koca. eze neydi ya, tēyze. // ğej, yanè akılsız, deli. // ğolo, yanè kısa boyli. ğubane yanè çocuklara diyiler. diyiler sana ğurban_ olúm ğubanè. // ğuziK değel ğuz. Kamburdur ğuz. // herif erkekdir da. // keFTor yaşli, moruħ_ adamlara, Kadınara diyiler, moruħ. // loti yanè pis_ insan. loti yani pisboğaz. ÇileK, Çıl yanè yalaħ. misafirimız gelmiş. // neve yanè torún. // ögey, övey çocuklara diyiler. // pinti yani kirlı insanlara diyiler. // pırçek saçlara diyiler. // şil yanè sáKáT, topal. // uşah, çocuħ, bala. // zaha, doğúran Kadınara diyiler zaha. işliK gömlek. // tendir küvlesi, tendirin o deliyi var ya. ona diyiler. // Kendal o yıħıħ duvarlar var ya, béle alçaħ duvarların_ altlarına diyiler Kendal. // kórtik tarlalara diyiler kórtik. // kindireK eKmeg bişiren. o açiler ya. merdaneye. // ğırnap ipdir. ipdir. // Kırutezen çamur yapili, çölmeKler gibi. onda Kırut

- 90 ezidîh bi zamanlar. // kerti haç eKmeK. yêmeK mèmeğe kerti, biz diyyîh kerti yêmeK. // kerme tezeKdir. Koyun tezeyine kerme diyiler. // kesek, evelden kerpiçlere kesek diyidiler. // kóm ahırdır. kerki keserdir. // kösev, bistedir. tendiri Kariştıran şişlere diyiler. // loP minderdır. // lePPiK o çizgi oyniler ya, bèle atiler. // örken iPdır. iP. oT moT çekiler, arabayı bağliydilar. // partal elbisedir. // mezirke eKmeK yapan mezirkeler var
- 95 ya. // mitil, yatahların şeltesi. // misin, ibrih. // sahan, tabağlara diyiler. // seKâvil o uzun çirpiler var ya ahır mahıri sipüriler; seKâvil. // sini tepsidir. // arınbağ, toprağ damlardaki saçağdır. // bihəri o bacalardır. // bişki testeredir. // bulah, çeşme. // çömçe, kePçedir. // cüt, şeye diyidiler. tarla marlaya çihidiler ya. diyidiler cüt yapdi. ona diyidiler. // çav, oTdan yapılan bèle uzun uzun, bèle yapidiler, çav. o şey araba marabayı bağliydiler. // gıTdo
- 100 yanê ufağ boylidir. gıTdo yanê göte yağın, yere yağun. // gırtiK, ufağ // küt, ne demağdır? yanê eKmeK yapardilar. eKmeK bèle ufağ küt Kalırdı. ona diyerdiler. elküt yanê sen elkütsen. bu bardağları güzel yıhamisen. yemeyi güzel yapmıyan, çamaşır güzel yıhamıyan. elküt ona diyerler. // heyvere çoğ geveze Konuşur. heyvere, boşuna konuşma. ölüm. ‘eyni zırtçı sıpi var ya. zırtçı sıpiyi annatacağdım sana. zırtçı sıpi bèle
- 105 Kāhvede otürmişih, çay içiyih. dedi ölüm ben bi şey annatacam. eyni ona geldi o kelimeye geldi. ben ufağdan gelidim. bağdım eliKoPter geli. alla allaç. bağdım eliKoPter sallani. ben o sırada. eliKoPTere aTliyam nece. aTma ölüm sıphi, aTma, din Kardaşiyih. ne zırtatısan? siK’Tır’ geT. neyse, dedi ölüm hele biraz desem heç’ inanmiyecahsız. dedim vala inanıram. halbuki onun adı zırtçı sıpidir. zırtçı sıpi
- 110 demesen oni tanımazlar. wile bi otürdüm, bağdım guş benim başıma goni. bu ev guşı var ya. wile vallahi. dedim haci anne. bağdım hallah halaç. döndi dedi bu nedir balam? bala bu nedir? vallahi dedi, benim oğlum supı şeyi gönderdi mana. titün gönderdi. annadın? wile ölüm zırtçı sıpi, ele zırtatısan. heç yeri galmedi. şim onun meselesine geldi. şimdi allah rāmeT’etsin. zırtçı sıpiye. yeri rahmeT’istedi. hereKlenmağ, bu
- 115 demağdır. biri güneşleni. denizde güneş vuri onun beline. sıcağ vuri. güneş vuri. hareKleme odur. // bağdavar, vay senin bağdavar başan ola. a’ bi de anam’ mana göz vurdun. ağ çıha, mavi çıha, göz vuranın gözi çıha anam. bağTavarliya bağ. bağTavarın ne güzel geyiniP. vallahi nezer haKdır. daşa oK vurdılar, daş ikiye bölünmiş. ben nezere inanıram. vallahi ben nazara inaniyam. bağ neden nazara inaniyam? Kardaş bunun üç
- 120 dört gün evel eve geTdım. ben bacım dedi bana biraz kiraz al. ona kiraz aldım. o anda benim Kāynım çağırdı. dedi bi yerde tukan var. ona bağah. wilen gardaş bağ. benim başıma geldi. ele yolda konuşa konuşa gidiyem. araba çember tağıldı. ya rabbi diyesen yüz’ kişi arhada iteledi. benim bu Kāynım de ele bili men KāLP Kızı geçirTdım. o günü bana enişTem geTdi. wile dedim ölüm ne KāLP Kızı! araba çember tağıldı. vallahi
- 125 bi ay ondan çekdım. bunnar bağdavari sen dedin ya bağdavari. yanê bağdavarli o hağdır. /// abê sen niye heP yazı sevisen. /// şimdi o diyilmez. ben diyim. yazın dini de var, allahi de var. ne güzel açih, saçih. göynün açili. açih saçih da görisen. güzele bağmağ sevaPdır. güzele bağdığın için yaz güzeldir. Kışın palto geyiyih. elbise geyiyih. beş gurus deyêl. gış gāsabeTdır. gış ne demağdır? bağ gış ne demağdır. fakir
- 130 demağdır. yaz ne demağdır? zenginlüh demağdır. yanê bu yaz zenginlerin günidir. gış’ fakirlerin günidir. onun çün yazın allahi de, dini de, imani de var. gış gāsabeTdır. gışı heç sevmem. oldi Kardaş? /// peki Kardaş, sen bilêT saTdığın zaman niye güzel kızlar, bayannar geçdiği zaman, sen birden bağırisen? ya çıharsa. /// ya çıharsa, ya eyvayı yedinse. tutmadiysa, eyvayı yedinse. şimdi gardaşım benim usulum odur. milli piyango
- 135 gırh milyar. ya çıharsa, ya eyvayı yersin. yani eyvayı yemağ ne demağdır? ha bugün eyvayı yedin. ben millete eyvayı yedirdim. ele benim bu haberlerim şeyde çihdi.

- istanbulda haberlerde şey. atv demiş ki baħ oni annatacam. istanbulda nimeT_ abla, ankarada ali haydar, vanda salê şoratan. millete eyva yêdiriyor. çlħmiyene eyva yêdiriyor. haKĶaten eyvayi yêdirdim. /// olım onlari para saymiler. diyiler tıryon. men
- 140 nêrde tıryon sahaP_ olım. /// paşa millet niye bu ħadâr seni sevi. allah senden razı olsun. biz seni görmediğimiz zaman sıhılıyîħ. /// vallahi Ķardaş. Ķardaş men neşe severem, bir. baħ ğıybeTden ğıcıħ_ alıram. neşe severem iki. geveze adami sevmem, üç. /// ben de vanniyem. olım ben vanniyem. ben bunu inkar_ êTmiyem. /// van êrmemisi sensen. esKi ermenilerden kım ğalıP/ celal ğalıP. ben eskinin_ inkar êtmiyem. men kürdem. aslımi
- 145 inkar_ edemem. babam, anam özi de mukuri köyünden. babam erdiş komıs köyünden. ben vanda oldım, vanda büyüdüm. aslıni ħeram_ eden ħeram udar, diyerler. ben aslımi inkar_ êTmiyem. annadın? ben, neşeli adami severem. // Kelemeju yanê bēyinsız. bēyin yoh. yanê bēyin yoh, ha. // yanê ħırıflamaħ ne dēmaħdır. yanê oynatıp. anasına, babasına küfür_ edi. ħırıfliyıp, oynadıp ha. /// paşa sen bēle yolda yürüdüğün zaman bazi eski
- 150 adamların vardi. bēle belli başlı. yanê vanın bēle vanın tanınmış_ insanlari. /// annadım. bi dáKá. ben sahaT onda çarşıya gelirem. çarşıda çoraP, parti mali, ne buldumsa, oni satiyam. saTdımsa, doĝ_ ri saaT on ikide eve. yemeyimi yerem. Ķardaş wala háKsız. yaw adam yüzde dokuzdur. bi milon Ķazanmi ki. neyse, Ķardaşa diyim. eşyami sataram. doĝri gidip namazımı Kılaram, yemeyimi yerem. gelirem bizim mahlede pişti
- 155 oynaram. benimki budur. aħşam gine... eşşeK kibi çalışıram, bey kibi yaşaram. /// yaw be Ķari sevlmese neye yarar? ğari gelmiş, ğariya ğurban_ olsun. ğari olmasa neye yarar? neye, ğardaşa diyim. /// paşa yıl kaşda senne bi arħadaş tahrana geTdíniz? /// buni da sana diyecam. Ķardaşa diyim. ben müziği severem. gece radyoyi açaram. müziKle yatarım. // yoh ciğara içmiyem. işKi işmiyem. namaza devam. işKinin soni yoh.
- 160 Ķumarın soni yoh. onun_ için allah yoli daha güzeldir. // yani şahın zamanında geTdım. tamam. o fazla diyilmez. o orda Ķalınır. // sen bennen sorgi soridin. /// sen yolda yürüdüğün zaman bazi bēle tanınmış_ vanın yerlileri yanê tanınmış_ insanlar, âbelerimiz sevdiğimiz_ insanlar, mesela, Ķurtoĝlu var. allah rāhmeT_ êTsın. ħalıs suvaroĝlu var. ondan sora bēle bıkaç kışı daha var. isimleri tam aĶlıma gelmi. onlar sana niye
- 165 tahılilar? /// yaw bana tanıdıħ çoħ ters gelirler. diyiler kīfür_ êT. senin kīfürün dermandır. şimdi benim_ adama baħ ne demiş. allah razı olsun. adama Kızmış. ben adami dedi, gitsem söysem dahi, o benim lafım onnara şekerdir. şimdi gönül rāhmeT_ istedi. memeT kīçüKoĝli vardi. allah rāhmeT_ êtsın, doħTor. neyse, bu daha meni çağırdılar. dediler vala salēh gelmiş. o da yine annadi. şimdi bizim o van
- 170 milletvekili vardi, salih yıldız. hemen çocuklara dedi. wilen hazırlanın salēh bey geldi, yēnin! baħdi men. ule sen, way, sensen? ē dedim. adamın biri dedi. babasına dedi. senin de... buna kīfür_ êTmaĝa başladı. Ķardaş yihıldı aşıĝiya. yaw dedi doħtor bey, sēle, kīfür_ edi. vay dedi, men_ onun kīfürüne ħurban olım. o benim gülümdur, gülüm. onun kīfürü mana hoş geli. annadın? bi gün de bēle aĶdamarda bilēt satiyam. ħanıma
- 175 otürmişim. o anda beş tēne. dedi olım bu nedir? dedim nedir? beş beş. ē dedim senin gibi a´mını arvını kīfür_ edecaħdım. dedi olım ħanımın burda. ē dedim sen de ĝarşımda olmadın, ben dēmedim. bēyi bēyi. bēle yihıldı o gün. metin benim laflarım, kīfürlerim onlara TaTlıdır. ama bazılarının laflari onlara âci gelir. benim fākirlīħdan men ölecam. ben sevgim nedendir? /// cenabi allah ĝecinden vērśin /// ĝecinden vērśin. allah millete.
- 180 burda anlatacam. bana para yardımı eden de êTmiyen de allah, pēħamber razi olsun. allah bi yannan alır, bi yannan vērır, doĝridir? benim emmi_ oĝlım geTdı allahın rāhmetine. her bir günü ēle gelmişim. oĝlümün borci vardi. evi saTdım. ev de geTdı. /// bizim vanlılar, bizim vanlı âbelerimiz, Ķardaşlarımız gine sana ev_ aldılar. /// allah

- pêhâmbêr hePsîne onnardan razî olsun. hePsîne teşekkür ederim. âbê bütün vanlıların
 185 gözlerinden öperem. he ğardaş, ğardaş dur. bana sebeb oldılar. tokide ev aldılar.
 gevenni var ya, gevenni, üçüncü ğaT. allah nasib êTse, ölmedihse bayrama Kádâ
 giderih. /// Paşa sen eve gëTdiĝin zaman bi süri senden dansöz Kız bële sanaTçıların
 fotırafları yenge cızdanda gördüĝi zaman bi şey demi? /// Kardaş, o helT êTmiş. baĝ
 ben hürem. hem de ona borçliyim. baĝ ben yêTmiş yaşına girdim. bin doküz yüz otüz
 190 doküzliyim. yêTmiş yaşına girdim. benim bu neşem hanıma borçliyim. bi de bu neşeyi
 özümne borçliyim. benim bu dinç Kalmam ona borçliyim. baĝ bële onun bende fotırafi
 var. hele val'lahi billahi bu Kádâr var evde. baĝ evde bu Kádâr var. ben ğaridan
 çekinmem. feleĝimden çekinmemem. ben bële hatıradır. wala ölüm hatıradır. ölünceye
 Kadar unuTmam. /// wile Kardaş sana ne? wala ölüm dansoznan da sanaTçinan da...
 195 gëT elbiseme bu Kadar şahit ol. bu Kadar fotıraf var. hePi de yırtcaĝdım, elim
 gëTmedi. è daha diyisen yavrum? seni veya batasan. he ğardaş. ğardaş nêreye gidaĝ?
 haraya? Kardaş wala şimdi ben burda gidecam bacıma bilet kesecam. /// şöle bizim
 burda, vanda bi hakim varmış. bigaç tene vanni gine sevdığımız âbelerimiz Kalannar
 var şu anda. şimdi nece irandan gëTmişsin, orda eylenmişsin, eylenmişsiniz işmişsiniz,
 200 yemişsiniz, senin cebine mermi Koymışlar. hakim. onnan sora sabah palës yollamışlar.
 demişler, durun, zalim getirin. /// para vermedi. dava hele bunun başını anlatacam.
 mewliT tabê bir ev yaPTih. evi yaptım. wule ölüm dur, Kardaş. Kardaş evi yaPdım.
 dedim bi mevlüt verim. kendi arĝadaşlarımı çağırdım. aj oĝli fikret, rähmeTli rafiK,
 vanın en ileri gelen arĝadaşlar dediler ĝadaş gel, bunun evini yapah. è ne Kádâ
 205 paraysa biz aramızda Kardaş toplarih. wile ğardaş hoca güzel mewlütleri oĝuyi. neyse
 baĝdım taKvime. onun alti da yaprahlidi. èle bële yapışıp perdeye. èle kîrbidi Koydi'
 taKvim tutuşup. hoca da èle güzel mewlid oĝuyi. ule wile evim yandi, evim yandi
 wulen. ule hoca oĝuma. /// he, benim evde. hoca dedi ne oldi? dedim hoca evim
 gëTdi. neyse hoca dedi esTehulla, esTehulla dedi. ben istanbula gëTdım. neyse,
 210 isTanbula gëTdım. dedim Kardaş sen mevlidin herli ola. sen mevlid verdin, işKiyi? ule
 baba nêrde içKili? walla yalan. billah yanacaĝ. hadê ge vur, annadin? neyse hacı rıfKıya
 dedi yaw hakim bey, savci bey salê Kardaşın evini yapıyih. yaw dedi niye evini
 yapisen? evini yaPmayın. onun cebine mermi ati. KorKutuP, ev yapmaĝ da daha
 farzdır. bana bi çay bağla. /// neyse Kardaşa diyim. Karpuz satiyem. baĝdım hacı oĝli
 215 asKer geldi. salê Kardeş Karpuz Kaça? dedim elli gurus. wile dedi eşşey oĝli eşşek
 dedi, elli gurus rüşveTdır. elli gurus paradır. demek ki beni ĝızdırı. taĝ neyse lafdan
 lafêdi. ule salê şoratan, salê şoratan! vay senin aslın, cibriyetin... refiKın ardına
 verdim. mermileri ati cebime. araci on dâKâ çekdi. baĝdım emniyetin cipi geldi. dedim
 âbê araci biraz bu terefe çek. ne diyon len? dedim, ne diyim, bi şey yoh âbê. dedi,
 220 Kabadayi mi olacayız. dedim âbê ne Kabadaylih? dedim Karpuz Kantara diziyem. sen
 Kabadayi misin? babam ben Kabadayi deyilem. demek mahleye KaydêTdiler. bu tükan
 kimin? dedim benim. bu pıcaĝ nedir? dedim, nedir Karpuz kesmecedir. arama var.
 dedim ara. hoş nece elini atdi, on tene mermi bu cebde, on tene mermi. oĝ dedi,
 beyefendi; buni irandan getiriyem. wule Kardaş wala men irana gëTmiyem, annadin?
 225 benim haberim yoh. nêrde verdi, bilmiyem. hadê hadê fazla ĝonuşma. neyse. Kardaş
 benim otobês durdi. Kardaş dedim vallahi. ğardaş cebimde mermi yaĝaladılar. haĝ
 salêh ondan her zaman istanbula gidi, geliĝ. wile dedim sizin aslınız, cibriyetiniz sevım.
 kîfür edecaĝdım. sevım dedim. // ben nêrde bilim. ifTira atılar bana. /// yaw
 kîfür gëTdım. daha ne analari Kaldi, bi şey Kalmadi. neyse, èle baĝdım doĝ ĝri şeye
 230 gëTdım, adliyeye. baĝdım adliyeye gëTdih. neyse içeriye gëTdih. tıK tıK ĝapi. dedi

- sayin savcim dēdi, ğaçaḥçıyi getirdim. oḡ dēdi ğarpuzlar içinde ğaçaḥçı salēḥ şoratan bu mi? dēdim wala savci bey, yalan, falan. neyse şey geldi. nureddin say var. şey vardı ya. anbarda çalışıdı. dēdim seni mapusa aḥtarmışım. nedir adi? hadē ulan eşeK_oğli_ēşeK! ben seni tanımiyem. sen kimsen, ben kímem? dēdi sayin savci, diyi
- 235 bana para vērdi. dēdim KáraKolda yēr yoḡ. neyse hacı_oğli hüseyin geldi. o zaman ğáSte çıkarıdı. dēdi sayin savci bey, vanın en´ ileri ğaçaḥçisi Karpuzlari içerişinde mermi getiren. savci bey allah vekil benim haberim yoḡ. yalvarmaya başladım. sen kimsen? ben seni tanımiyem. ule fiKreT be ben salēḥ şoratan, salēḥ uşKan! neyse, Kardaşa diyim. aha bēle máḥşer var. bizim ğapıda behliyiler, meni tutuḡliyalılar. savci
- 240 orda Kardaş geldi, wile o zamanın parasi wala ğardaş, ğeşmiş günü bilmiyem; yan yüz liradi, elli liraydı. aTdım. ğaş´ babam ğaş. baḡdım şey güli. hacı_oğli fikret güli. savci güli. Kız güli. men yavaş yavaş jetonum düşmağa başladı. ēle yavaş, meni dēdim tutuḡladılar. kifür_ēTdım. parayı fırlaTdım, ğaşdım. o güldi. ābē mana, ābē mana vēr. geldim baḡdım ğapidadır. ah´ bēle millet behliyen. ule olum salo, ne_oldi? ben hele
- 245 ğorḡiyem polisler gele beni yaḡalıyalılar. ancaḡ solūġi şeyde aldım. burda aldım. dēmeK bu bi şakadi. yanē vanda şaka wardi, vanda neşe wardi. o zaman radyo, televizion yoḡdı. yoḡ ğıybetdi yaḡuT da hēkaye diyerdih. vallahi mumnan háFTá idare ēderdih. bi gün hacı_oğli fikret gine bardaḡ satiyem. çocuğa parayı vērdi. dēdi baḡ yalnız allah bili, bazar belli ētmez. salēhi çağırın. damda daşlari atın. bardaḡlari Kırın. ule Kardaş ben tak
- 250 tak. Kırılmaz bardaḡdır diyiyem. ayşe ḡanıma, faTma ḡanıma, sündüz ḡanıma, tak tak döviyem, baḡdım bi tenesi geldi. salēḥ şoratan! dēdim aslın, cibriyetin sevim, ne diyisen? gel dēdi, seni telefona çağırılar. ben de inandım. hemen ğēTdım baḡdım. taḡtaḡlarıdı. ğöhde wule daş yaġi, ne yaġi? baḡdım ne! wule evim yihıldı. bardaḡlarım Kırıldı. wule daşı atanın de, wule daşı vuranın da... men elimi ğoydum ğoynuma.
- 255 fiKret_aldi, dēdi nōldi ğardaş? dēdim evim yihıldı, bardaḡlarım ğiTdi. wule ğardaş al bu parayı, ne ēle üzülisen? benim tabē evde şey vardı. bosTan eKmişdim. bēle bosTan dēdiğim alti yēdi kerdı. biraz fasılye getirdim. dēdi namusun baḡdına düşüm. geldi, git burayı söK, ēle sök. bi de kifür_ēTsın. neyse, wule baḡdım ḡanım dēdi, abla, doġan ābē bu ğübreyi göndermiş. zebzeye serpın, daha bi üş misli gelir. ḡanım da allahınnan doġri,
- 260 biraz serpi. sabah ğaḡi bunnar yērde. bilmiler. ule bu nedir? be sen ilaç göndermişdin. ulen ğari wala benim haberim yoḡdūr. neyse geldim baḡdım. ēle güliler. yavaş ben biraz fasılye getirdim. ne wule fasılye bize getirdin? be evin yihıle. benim bosTanımı ğuruTdun. bi de bana biraz fasılye getirdin. neyse bana onun da parasını vērdiler. bōle. bi gün ğoyun aldım. rāhmeTdik refih de orda oturmuşdı. dēdi ğardaş nedir? ğardaş
- 265 dēdim vallahi ğoştūr. ne, nēdisen? dēdim wala ğavurma yapacaḡ, yiyecaḡ. way dēdi allah yēmeyi size nasip_ēTmesin. kifür_ēTdım. neyse ğariya dēdim ğari ğaḡ, buni ğavurma ēt. demek ki bunun ḡaberi var. doġan, hacioġli_fikret, refik un arḡadaş doḡ ğri arabaya bindiler, geldiler eve doġri. baci ğolay gele. ēyi_wala ābē ḡoş geldiz. ğardaş āli gönderdi. dēdi ki ğavurma yiyin. ē senin_evın yihılmiye. zatan yarım teneke
- 270 ğavurma pişirdih. wala, ne yapacḡ? neyse. wala doymadıḡ. ge ule ğari, biraz daha getir. getirdi. baḡdım ğari ağız burun_ēdi. ğız ne_oldi? senin dēdi, başın yēsın ğavurma et. dēdim senin aslın cibriyetin sevim. men nēdim. ğonşi o Kádár çıḡi. ne ğonşi. neyse geldim. ule benim ğavurmami bitirmişsiz. onnara küfür ētdim. onnar bēle yıġılı yēre. benim başıma neler ēdiler, neler. ama alla için bu zerara ğarşı benim zararımı vērdiler.
- 275 yanē ğavurmanın da zerrarını vērdiler, bardaḡın da zararını vērdiler. yanē o zaman neşe vardı. /// dün de senin bayiliġin_için o zaman biz üç çekiliş üst üste olmadığımız zaman biletler ipTal_olıdı. ben de senin_adına bilet_alıdım. diyidim bi tene bana, müdür;

- müdüürümüüz vardı. dëdi salih gelsın, imza atsin. ben de evel ya sana diye diye, sen gelmidin. bi kâğıt yazdım. cëbine Koydüm. sen dëdin metin Koy cëbime, ben
 280 unutmıyım. yarın kaçemi getirim. /// ule benim oğur-yazarım yoğdı. bağdım torunum oğdı. ulen ibine salëh. çabuğ gel, imza at. vay senin aslın, cibriyetini. belki be ibine salëh yazdı haç . bağdım torunum gülmağa başladı. dëdim neye gülisen? bağ dëdi dede ne yazdım sana. yav neşe çoğ vardı. esKiden dam boyınca ğar yağardı. daha bële dama çığardı. neşe vardı. faKırlığ vardı. yoğsulığ vardı. yani o zaman ële ehmeK KıtıTı oldı.
 285 tavşo vardı. sali tavşo, bi de tene de nuredin. allah rähmeTı etsın, bu tavşo inadına ehmeyi hem yere vururdi, hem kifürı ederdi. ehmeg vesikänendi. ama neşe vardı. ehmeg yoğdı. neşe vardı. şim her şey bol, hüzür yoğ. hüzür yoğ. allah yardımı edi. wala Kardaşım ben de özümte tevdi ederem. ben Kara KarTalliyım. // o yunan tağimidir. fener rum. fener rum demeseler, fener rumi tanımazlar. bëşiKtaşa can feda olsun. // esKiden
 290 çoğ giderdim. // yaw şimdi daha hawas Kalmadı âbë bëşiKdeki çocuğ tanır, neden tanır? hem bu vanda aKdamar filimi çekmişim. Kızın babasıyım. keşiş. Kız hakiki boğulıdı. bi de istanbulda çoğ filimler çevirmişim. bi de ğazetede çığmışım. dergilerde çığmışım, vanda ben sabahaT filimi çevirdim ben. /// bazilerinin parasinan, benim parasızlığımnan, sevilen adam. bunlar benim hemşerimdirler. /// işde annadiyem. şimdi benim sevmesi
 295 budur, metincim. /// he ğardaş. şimdi bazıları paralan sevinir, bazıları sevginen sevinir. ben fäkırlığden böyümeyem. fäkırlığde de ölürüm. annadın? eşşeK kimi Kazarırım, bey kimi yerem. onun çün beni onnan severler. emiyeTTi olduğum çün beni severler. yanë bu devırde altun bileziK nedir? emniyeTdır. emniyetin olduğdan sora herkes seni sever. üçkağıTçi olsa allah da sevmez, Kul da sevmez, millet de sevmez. ben zengünem
 300 Kardaş. milleti dolandırdım, üçkağıTçi oldum. cenabi haK her şeyi âfeder Kul hâKını âfetmez. // onun çün beni millet, sevgi neden bana ediyor. doğruluğumnan millet beni sevi. bitün vanlılar allah pëhâmbir onlardan, sizden razı olsun. hepimiz birbirimize bağliı. beni unnen severler. yanë onun çün. bi paranan sevgi olur. ha neden millet sevmez. üçkağıTçi olduğu için millet sevmez dolandırıcı olduğu çün sevmez. yalancı
 305 olduğu çün millet sevmez. şimdi memeT şirin var. babasına bëş ğuruş vërmez. yılbaşı olanda ulen salëh nêrdesin? oğlüm gel. adam bana bëş milyar vërır. ben bilëdi alırım. yılbaşı satarım, yılbaşı parasını vëririm. allah pëhâmbir sennen, onnan razı olsun. ben doğru olmasam ne şirin vërır, ne âmeT vërır, ne memeT. bunnan millet beni onnan seviyor. /// âbë, salëh âbë, bi de merhameTlıdır. biz yan yana bazen durıı. çocuğlar
 310 zatan bizi tanıı, oni da hemen tanııler. geli çocuğlar bazen bële bi eTrafında dolaşılar para istııler. bişiler istııler. çığari en azınnan her birisine yani bişiler vëri. bële ufah çocuğlar yanë. /// oni da annatım. ğardaş evden geliyem. çarşıya, nêreye çarşıya geliyem. /// ölüm haraya değel çarşıya geliyem. bağdım. bële ufah çocuğ, anası elinden tutup götüri. bağdım demek ki dondurma ğardaş düşüp yere, çocuğ ağliı, dëdim baci
 315 nölüp? dëdi wala âbë dondurması bi şey olup. ële aldım ğucağıma. ğëTdım çocuğa dordurma aldım. bağ mevzi nêreye geli. dordurma aldım. çocuğı sevdirdim. remezanın on bëşi. tam remezanın on bëşi. hanım dëdi bu nedir? elbise melbisedir. ule ölüm ge, nêrdesen? gel, ge otur. wile ölüm otur. nêrden gelidin? /// paşa bağ bi tene daha bi aj daha geldi. niye seni severler? /// âbë nêrde aılar varsa beni bulılar. âbë sevgiden geli.
 320 neyse Kardaşa diyim. hanım dëdi ya bu ne elbisedir? dëdim sen de men öldümse benim herime vër. neyse o mevzuyu ğonuşdım. orda bëş on parça vër. bağ mevzu nêreye geli. bëş on parça vër. ële bi ğarıbana vërim. neyse bëş on parça aldım çocuğı geldim. neyse. geldim bangaya. bangaya geldim. dëdiğ bi bu parayı yatırağ. bana ev alıplar ya. oni yatırağ. dëdi ya salëh âbë hele almiıı. yav dëdim para vëriıı bangaya parayı almi.
 325 demek ki para var ya. bangada ne minnetleri var? neyse çığdım. şöle bi vanni arğadaş.

- arhadaşın ismini de bilmiyem. wîle ğardaş beni bi ğucahlamadi¹. vay nêrdedîn salêh ğardaş? sana ğurban_olûm. wîle metin ğardaş ne göresen. allah vekil. anidan Kulağıma bij¹! bi şey vurdi. ule dêdîm baħım neydi. vîj¹. demek bi tansiyondi, neydi; vurdi Kulağıma. baħdım, başım dönmağa başladi. daha arhadaşa dêmiyem. Kardaş ben
- 330 fenalaşdım. beni buraya al, utandım. ancaħ şaFĶaci varya şaFĶaci. bizim köşede şaFĶaci // orda bi altunci var, oraya uğradım. êle oraya oturdum. ħer_ola salêh âbê? dêdîm vala êle birden burama ğij' bi şey vurdi. başım dönmeye başliyi. dêdi salêh âbê remezannıħdır. yorgunnuħdur. biraz dinlen. dêdîm durumum hoş deyêl. heralda ölecam. neyse dêdi, sen telifon numaran evîn var. sêledîm, var ğardaş. wala evîn telifoni vêrdîm.
- 335 ğari dêdi yaw veya batasan. daha on dâkâ evel çıħdı. ne têz salêh_âbê ħesTelendi. bunnar ğırğır geçiler. şaKa êdiler. inanmadi. neyse. taħsi geldi. dêdi ğardaş nêreye. dêdîm vala âbê menîm durumum hoş deyêl, beni eve geçîr. ħastaneye gidiyem. metin bu şey var ya, celalğilîn köşesi. ğardaş köşeyi döndûm. ğardaş ölûmle pênçeleşiyem. bi ter beni basî. nefes kesîli. diyyem allah ricaya gelîp pênçerelere. ğardaş dêdi pênçereler
- 340 açîħdır. beni suya batırdı, çıħarTdi. neyse beni ancaħ... yollarda ğapali, remezan. baħ mevzu nêreye geli? ğardaş, ğardaş wallahi ben köşeyi döndûm. tamam ruh yetîşdi. dêdîm wala ben evet, terk_êtmenem. bizim ğariya dêdîm. ğari' meni ħelal_êT, men öliyem. neyse ğari meni bıraħdı, ğiTdi. neyse geldi ğapînîn_önüne. ğari da pênçereleri sili. baħdım dêdi abla biz acele ğidaħ. ğari da o yêr bêzinen yaw sana ğurban_olûm. sen
- 345 nêreye. sen yêni ğêTdîn sana ne_oli? neyse ğari o yêrdeki bêz var ya. o şaşırTdi. neyse dêdîm beni ğüvene ğötûr. şeye ğötûr. Kaleyê ğötûrûn. wala beni Kaleyê ğötûrdi. dêdi hacî âbê ağzını aç. dêdîm hadî' hadî'. men dêdîm orûcûmi yiyecam Kız senîn yüzünnen? men orûcûmi yêmiyem. men oruçluyam. hacî sen ölûmle pênçeliyisen. yoħ ğari. dêdi herîf herîf, sen ölisen herîf. herîf sen ölisen. Kız ölûm... daha neyse, dil ħâbi
- 350 aTdi ağzıma. hemşireye dêdim iyi ħâLT_êTdîn. dêdi amca he he he. ama men iyi ħâLT_êTdîm. neyse ondan sora ğardaşa diyîm. dêdi wala biz burda baħamanıħ. meni doĝri erdemide. bi ğırîħ arabaya mindîħ. araba tâk tuħ. dêdîm allah ğabul_êtmesîn. zatan men êle arabanın_içerisinde öliyem. dêdi hacî amca ne yapaħ? annadın? baħ bu mevzu neye geldi. bu mevzi bir ufaħ çocûĝi sevîndîrdîm. bi ğarîban sevîndîrmaħ çoh
- 355 êyidir. annadın? onûn_çin millet beni bêle sevi. /// peki sen bêle dünyada ħeç Kalmadi, her şeyi saTdîn. bi de millet diyi paşa Kari satmış, doĝri midir? /// o da yalandır. he, o da yalandır. onnar ğirğirdîr. bi ğün bayan geldi. dêdi salêh her şey satar. dêdi her şey nedir. mahnaya çeKdi. dêdi o fazla da satar, bilê de satar, çamaşır da satar. oni o manali dêmedi. sen mahneli dêdîn ölûm. /// ben de êle duydum. /// be sen diyisen ben eşya
- 360 satdım. bu kîrpît nedir. // yaw parti malî, bardaħ olsun, çorap olsun, pırTîK olsun, gömlek olsun. // yoħ wala bayan aliyam, satmiyam. benim bu saçım, he. o yıllarda ğêTdî. annadın? hovardalıħnan, êyilîħnen, kötilîħnen, hovardalıĝın da sonî yoħ. ciĝaranın sonî yoħ. işKinîn sonî yoħ. Kûmarın da sonî yoħ. allahın yoli var. allahımız bir, pêħamberîmîz bir, bayraĝımız bir, sancaĝımız bir, ay yıldızımız bir, ğurban_ol ona.
- 365 annadın aslanım? başKa diyecaĝın varsa sêle. /// sen varsan, yêter bîze âbê. /// senîn bu porĝramına teşekkür_êderem. annadın? bîtûn vanni hemşerilerîme. başarılar dilerîm. bîtûn hemşerilerîmîn gözlerînnen öperem. dünyamıza barîş diyerîm. bi de alla bu ĝrizi ğötûrsûn. bollûħ berekeTlîħ vêrsîn. şimdi bizim zamanımızda mayis_ayında bellidi. nisan ayı bellidi. baħ ğün nêce olûP. onûnci ayın on bêşinde biz evde sobayı Kûrardıħ.
- 370 êyi dinne. onûnci ayın sonunda biz Kûrardıħ. mayis on_bêş diyende sobalar ğaħardı. şimdi bûĝün heziranın yêrmi dokûzi hele üşiyoruz. ha neden üşiyoruz. bu bi ğâzâPdîr. yani bi ğâzâPdîr. zîlûmdur. her şeyîn evet allahın emridîr. ben biliyem allahın emridîr.

- bahar, bahar demiş; yaz, yaz demiş, güz güzün. bugün haziranın yermi dokuzi. utanmasam bi daha çekedi giyerem hele. allah bu melmekete hüzür versin, hoşlûh
- 375 versin. /// şimdi her şey güzel, bu zulmi en çok yapan sendin. niye sen gahidin hovardaliğa? irana giderdin, istanbula giderdin, antalyaya giderdin. yiyerdin. içerdin. dansoznan /// allah günahimizi âfetsin. men özümü temize çekmiyem. /// niye, en çok yapan, bu tür şeyleri sen yaPdın. /// hepimiz de günahkarih, hepimizin de günahi var. o âfedicidir. o mennen senin sorunun degel. onun çin allah milletimize huzur versin.
- 380 barış versin, bollûh versin. bu melmekeTde bu griz gahsın. /// yanê bu hâtâr. /// âbê griz çok var. bah aslanım. ule ölüm dur. hıyar, hıyar dur. seni boya batasan, allah rızası için gönüşah. her şey bol. yanê zebze bol, meyve bol, geyim bol, açılıh bol, saçılıh bol, ama hüzür yoh, ama griz var. /// peki sen o hâtâr hovardaliğa gëTdın, ne anladın? /// soni yoh, en soni... /// bu saçın neden gëTdi bële. /// neden saçın beyazlamış arhadaş, sana
- 385 çekdiren mi var? /// yanê diyiyem Kırh_elli yaşına kadar hovardaliğa gëTdın, saçın beyazladi. hovardaliğın soni nedir? /// soni yoh, kötü. pişmanım he. annadın?

Derleme Numarası: 5

Konuşan : Sevim Kaptanoğlu, 70 yaşında, Lise mezunu

Derleme Yeri : Ali Paşa Mahallesi, Van-Merkez

Derlenen : a) Gelenekler ve görenekler b) Sosyal yaşam c) Yetiştirilen bitkiler üzerine genel bilgi

- a) şimdi önce Kızı görürler. düğünlerde Kızlar fazla eşKe çılmazdi. ya düğünde ya hamamda. Kızları tanırdılar. // onna sora, Kızı görürlerdi, düğünlerde, mevliTlerde, hamamda beğenirlerdi. anneleri gider, oğlana diyerlerdi. oğlan işTe filanesin gızı vardır, bize layıhdır, ailesi bize layıhdır. gız da hoşdûr. güzeldir, eyidir, bize göredir,
- 5 sana göredir. onnan_sora gidecez oni görmeye. önce gelirler gapiyi pëşembe, pazartesi günneri. gız sahibinin_evine. otûrurlar. gız gahve getirir onnara. gelennere, misafirlere gahvede Kıza baharlar. Kızı beyendiler mi gider oğlana diyerler. işTe beyendi. babasına diyerler beyendi. ikinci bi sefer giderler. ikinci bi sefer giTdikden sora isTerler. allahın_emrinen, pëhâmbërin Kavlinden geldi. sizin Kızınızı, sizin Kızınız
- 10 sevimi bizim oğlumuz mehmede isTiyih. onnar da diyerler, hoş geldiz, sefa geldiz. heyer_allah kader_ëdipse biz bi şey söyleyemeyiz. biz de danışaca. insanlarımız var. Kızın_amcası var, dayısı var, emisi var, işTe teyzesi onnara soralım. oğlunuzu dışardan soralım. raKısı, Kumari var mı? işKısı var mı, kötü yoli var mı? Kazancı nedir? nerede mezundur? nedir? işde, ne iş yapar? onnan sora oni sorarlardı. sordûhdan sora onnara
- 15 gün verir. Kız_evi oğlan tarafına gün verir. işde on beş güne sizi ararız. size haber veririz. veyahuT siz gelin. şimdi telfon melfon var. o zaman gine erKeK evinnen Kız evine bi adam gider. acaba verisiz, vermisiz? // şimdi telfon var. onnan sora adam gider gelir diyer ki valla vereceyiz. buyursunnar, gelsinler. bi daha teKrar gaharlar. bi üzüg alırlar, ya bi teg bilezig alırlardı. giderlerdi Kıza söz kesimine. orda bi babadan ister.
- 20 allahın emrilen, pëhâmbërin gavlinen sizin Kızınızı oğlumuza isTiyih. bizi aKrabalığa hısımlığa Kabul edi misiz? onnar da diyerler he, verdih. başlıh ne isTiyisiz? heleT ne isTiyisiz? ne diyeceğiz var, ne emriz var? onnar da diyerler işTe beş milyon, beş milyon yahut bi milyon başlıh verecahsan. beş_alti tene bize hâleT verecahsan. hâleT dedigi de

- palto, tabanca, onnan sora è yani elbiseliK bõle şeyler. başlıgımızı şerbeT de. şerbeT de
- 25 vèrirsızse nikahi de o zaman şerbeTde Kıyarlardi. onnan sora orda söz kesilir, orda dua oħunur. alıp vèrdim duasi. Kızın babası da diyer ki allahın emrinen, pèhàmbèrín Kavlinen sızè Kızımı ben de allahın emrinen pèhàmbèrín Kavlinen vèrdim sızın oğlunúza. hısımlıgınızı Kabul èTdım. orda bi kere şeker dağıtırlardi. è o yüzügi taħarlar Kızın barmağına. bilezigi taħarlar bi teK eline. alā ismarladıħ diyerler.
- 30 gelirlir, diyerler nişanımız işTe filan pazar günü, filan günü gelecaħsız, sızè... // yoħ şeker gelecaħ. bi haFTa sora şeker gelecaħ. şeker de pèrşembe günü ya pazartesi günü bi torba şeker alılırdi, sandıgın içine Koyarlar. sandıgın eTrafına dört metre Kumaş alır sararlar. bi tene de üstüne atarlar. érkeK tarafının da érkeğın de fotırafını Koyarlar şekerin üstüne. çelèK yaparlar çiçeklennen. oni Koyardılar paytuna. paytunнан gönderirdiler Kız evine. o şeker vázifesi biterdi. o şeker vahdi biTdıħden sora bi dahaki pazara da şerbeT olacaħdi. şerbete çağırırlar. şerbeti tókerler suya. boya atarlar içine. oni éderler şerbet. onnan sora yüz, iki yüz, üç yüz bardaħ gelir. bardaħ toplanır Komşılardan. bardaħ yoħdi zaten, Konum Komşıdan borç alılırdi. onnan sora gine teKrar gelen nişan olacaħ işTe. şerbeTde nişan da taħılırdi. bèşi bi yèrde. bigaç tene
- 40 taħarlar. gine bileziK, gine küpe gine üzük, elbiselik. onnan sora o hâleTler de gelirdi. érkeK evinnen gelen hâleT bazarlıħ èTmişler ya. birinci günнен o hâleTlerde gelir. tabanca, onnan sora, babasına elbise, palto, o zaman paltoya KabaT diyidiler. KabaT işde. saKo, paltonun adi saKo. onnan sora getirirlerdi. nişannarını taħardılar. Kız evi de o şerbeti yapardı, içirirdi onnara. şerbeT de gelenlere su vèrmezdi. su içerlerse
- 45 sawuħluħ olırdi. bu yanè bi şeydi. onnarın bi şeydi işde. yanè dènenmiş bişi. sen vèrmezlerdi gelen misafire, sulari guruturlar, toplar, saħlarlardi. musluħlarda su yoħdi, evlerde su yoħdi. herkes Kuyudan çekirdi. onnan sora nişani taħardılar. nişannan sora Kadınnar giderdi, érkeKler aħşam üzeri yemeye gelirlerdi Kız evine. gece nikah Kıyarlardi. nikah Kıyanda pıçaħ ğapatırlardi. olmiya bağlasınlar ikisini. yani dini
- 50 nikahda bi düğün duysalar bağlasalar ilelebed bağlı olurlar, gerdege giremezler. onun için pıçaħ anası o dua oħunanda pıçağı bağlardi. ama Kız... // he, yoħ, aliyam. almiyan dèmezdi. babasını kefil éderdiler. babası otúrurdi nikaha. Kızdan da işde Kapi arħasında, sen filaskesi aldın, KabaT èTdın mı? èTdım. oğlanın da babası gelip o da ğafan kefin hâKKını vèrip babasına işde ğıyaben nikah Kıyılıdi. Koca nikahi. bi kere
- 55 düğün bazarlıħ édilir. ne günü daha bazarlıħ edecaħ? ħarmannarda, ħarman biter buğdâlarımızı biçerih, satarih, ürünümüzü satarih, o zaman düğünümüzü yaparih. dèmeki ekime düşi o zamanda. onnan sora ama o arada bayram ege arada varsa bayramlıħ gelirdi, Kıza. bayramlıħ elbise, çorab, altın bilezik... Kurban bayramı, Kurban. boynuna altın bağlardılar. buynuzuna bileziK taħardılar, gönderirdiler. onnan
- 60 sora yıl başi olanda işde yıl başi ayrı gelirdi, yèvresinde çerezi, çoregi bilmem nesi on beş dâveti vèirdiler. on beş dâvetinde oğlan tarafı Kız tarafı toplanırdılar bi araya. herkes elinnen ne KoPdisa hediye gine Kıza hediye gelirdi. yere bi tene örtüg sererlerdi. herkes çantasının yanında yèvresinde ne varsa altınsa Kıza taħardılar. ħelet de Satan giyim eşyasına atardılar. o boħçanın içine. onnan sora bi de ğavun hısım dâveti vèirdi.
- 65 érkeğ tarafı vèirdi o ğavun hısım dâvetini. ğavun dâveti de yaħın aKrabaları çağırırlardi. götúrürdiler érkeğ evine. érkeğ evinde yemeK yiyerlerdi, onnar da gine eli boş geTmezler. onnar da hedieli altınli giderlerdi. on beş dâvetine de gine altınli gelirdi. gine yaħınnar uzaħlardan çağırılmazdi. uzaħlar değel yanè. yanè ayile içi olırdi. Kız evinin de oğlan evinin de. onnan sora biTdikden sora bi kere giderdiħ,
- 70 çarşıdan Kumaş alırdılar. giyim elbisesi, konfèsiyon yoħdi. çarşıya giderdiler. meTre işi

- işde. iç çamaşırı meTre işi, elbise meTre işi getirirlerdi, beyenirlerdi. o da Kız geTmezdi. Kızın ablası, annesi çarşıya giderlerdi. çarşıda hanki Kumaşı beyenilerse oni keserdiler, verirdiler. on, on beş elbiseliK, yani çeşiT çeşiT. ipeği, yunnisi yanè her şeyi getirirdiler. bi kere elbise biçimi yapılacağ. çağırıldılar bi tene terzi, iyi bi terzi.
- 75 terzi Kumaşları Koyardı önüne. milleT otururdu. maKası alırdı eline, maKası. Kızın mezronan boyünü alırdılar. işde çapını alırdılar. boyünü onnan sora şey makas kesmi diyende herkes cebinnen para çıkarır atardı terzinin önüne, maKas kessin diye. yani heleT isTiyi. maKas kesmiyi diyereKden para isTiyi. hediye isTiyi. o orda işde makas vurardı bi Kumaşın birisine. biraz keserdi. o Kumaşlar toplanırdı. terzi doldururdu
- 80 bohçanın içine. götürürdü evine. Kız giderdi işde birinci pravaya, ölçüsü verilir. ikinci prava, üçüncü prava... o prava da biterdi elbiseler tamam olurdu. bi kere Kız tarafi yun alırdı. yun alırdı. yüz kilo, iki yüz kilo. yünü yıhardılar. yatağ, yorgan, yasTıh Kırlent yapıldı. işde KaP Kaşık alınırdı, cehèz Kıza. danteller yapılır. onnan sora ne bilim muTFağ eşyasi alınırdı. onnan sora düğün tuvaleti tikilirdi. o da tikilirdi. yoğdi,
- 85 hazır tuvalet yoğdi. yanè gelinniK yoğdi. oni da terzi dikerdi. o bitdiğden sora onnan sora tabağ diyerdiler tabağ. yani Kız evinnen cehèz gidecağ erkeğ evine, serile. bi kere gine kendi yakınlarının toplanırdı. onnan sora onnari toplardılar gine giderdiler. işde oğlan evine. oğlan evinde, oğlan evi odası serilidir. o eşyayı çıkarırdılar. Kız evi kendi eşyasını sererdi. işde perdesini, yatağını, onnan sora dantelini bilmem
- 90 nesini, cehèzini, sandığını, hePsini erkeğ tarafı... sandık alırdı Kıza, ki cehèzi dolsun, gelsin. onnara oğlan evinnen eşya gelirdi. oğlanın cehèzi Kız evine. Kız evinde üç gün sererdiler o eşyayı. herkes gelirdi cehèz görmağa. bahım oğlanın cehèzi nedir? Kız evinin cehèzi nedir? gösterirdiler. onna sora gine teKrar o eşya toplanır, sandığa Koyulur, erkeğ evine giderdi. erkeğ evine giderdi. erkeğ evinde de bi günde sererdiler
- 95 oğlanın odasına işde. Kızın odasına ona da tabağ diyerdiler. tabağ bitdiğden sora bi kere Kızın hamamı alınır. yakınlarının bi tenesi işde pazar günü düğün olursa cumartesi hamam bizdedir. o hamam evi de kendi eTrafında Komşılarını çağırır ki eğlence vardır, gelsinler Kıza şey yapalar, yani eğleneler. o hamam evinnen iki metrede Kumaş alırlar ki payton geleceK gelini ala, hamamdan çıkara. aTların Kulağına
- 100 bağliyalır. iki tene o zaman graP vardı. graP adında adında bi gumaş vardı. her bi atın gulağına birer renk graP bağlardılar. yanè gelin paytoni belli eTsın. şimdiki arabayı süsliyiler, gelin arabası belli edi. mesela Konvoyda o zamanda o Konvoyda paytonun aTdarının Kulağlarına graP tağardılar ki gelin paytoni belli eTsın. ama o zaman da vanda vardı otuz tene, kırık tene şey vardı. yanè ben bir dokuz yüz kırık bir
- 105 doğumliyam. o zaman benim de babam zaten paytonciydi. onnan sora aTlarımız eyidi. paytonumuz çok parlağdi, çok hoşdi. gelin paytoni oni ederdiler. tabağ şeker bizim payotnümüzla giderdi. yanè o zamanın wesayiti oydi. onnan sora çalgı da olarak daburka çalırdılar, def çalırdılar. ondan sora bi de saz vardı. uT vardı. bunnar çalınırdı. yanè eğlencede. onnan sora o hamamda çalırdılar. hamam evi onnar oğlan evi gelip
- 110 gelini götürürken diyerdiler baş parası verecağsan. gelini berbere götürmüş o hamam alan adam berberin yanè berber masrafını oğlan evinden o hamam evi alırdı. onnan sora bi kere düğün olacağ. şeydir; tepsinin içine, mendillerin içine şeker Koyardılar. çay şekeri yarımşar kilo beş yüz gram yanè Koyardılar, dögerdiler. o gadın mahledeki fakir Kadın eKmeyimizi yapardı. ona keveni diyerdiğ. o gadının adı keyvenidi. onnan
- 115 sora o ev ev götürürdü. herkese yarım kilo şekeri verirdi. diyerdi işde filankesin oğlunun düğününe gelin filan günü. o ohuculuh yapardı. yani çağırırdı. onun adı ohuci. keyveni giderdi. Kadının zaten asıl adı keyveni, ehmeg yapana keyveni

- diyerler. o şekeri dağıtana da yanê o vazifeye de oñuculuğ diyerler. bi kere o çağırırdi. herkes cumartesinnen giderdi. şeye. cumadan giderdi oğlan evine. oğlan evine
120 gidilirdi. o oñuci kadın gelirdi herkese kahve verirdi. o kahve verirdi. fincanlari toplarken herkes fincanın kenarına bi lira çıkarır, Koyardi. o da oñucunun hâKKidi. o gelip bizi çağırıp ya. yanê bedava gelip yapmî. o da fakirdir. kendine bişeler, yanê ona allah rızası için bişiler verirdiler. onnan sora aḥşam yemeK yapıldi. milleT gelirdi. aḥşam yemeyini yiyerdiler. başlar beḥe çaldılar, oynardılar, gece sahaT on ikiye
125 Kadar. on ikide oğlan evi de Kız evi de oğlan evi gelirdi basalyaya. gece'. basalyaya gelirdiler. gelirdiler Kıza gece basalyaya. // basalya da işde gelidiler gelinin eline Kına Koymağa. gece gelirdiler. bitün ğari erkeg yayan burdan ğaḥılar tē iki yüz mi, beş yüz meTre yol gidiler. gidiler gelinin eline Kına Koyarlar. giderler gelinin elini açarlar. bisimillahi rāḥmani rahim. Koyarlar gelinin Koyarlar başının üsTüne.
130 başının üsTünde Kınayi Koyarlar. bu, kım damat? sevım damaT. kım damaT? memeT damaT. çalar oynardılar. biterdi. onnar da orada yemiş millete gece yemiş dağıtıldi. torbanan yemiş. yanê fisTıḥ, fındıḥ, çeyirdeK. onnan sora ide. ğarışıḥdi. torbanan bi böyöK torba. yüz kilo, iki yüz kilo. götürürdiler basalyaya Kız evine. onnari, o yemişleri Kadınlar tökerdiler eteKlerine. önlük getirirdiler. önnüklerinin içine bi tene
135 de tef Koyardılar içine. tefnen doldürürdi yemişi. herkesin avucuna, eteyine bi tas, bi tene çocūğa, böyöge, kiçüge, Kariya erkege bi tas yemiş verirdiler. o gece orda yesin, eylenilsin. onnan sora Kınayi Koyardılar gelinin eline. bi elini ğirmizi bēznen bağladılar. bi elini de yeşil ipehnen bağlardıḥ. Kınayi Koyardılar, çala oyniya gine giderdiler evlerine. def çalidılar, gididiler. yaḥuT davul. davul önde onnar arḥada
140 dombur, dombur, dombur giderdiler. bi keresine devırsi günü gece aha onnar eve geTdiler mi açıḥdılar. oynadılar açıḥdılar. tekral başTannıḥ yemeyi. gece sahaT on ikide başTannıḥ yemeği. o çağırır düğün ḥalḥına başdannıḥ yemeği verirdiler. bi aḥşam yemişdiler. bi de on ikide yemeK verili. helva, tahin helvasi, onnan sora eriK hoşabi, çay, bilmem ney, işde ne varsa, pilav... başdannıḥ yemeği verilirdi. herkes başdannıḥını
145 yıḥardi. eve geTmaḥ yoḥ. kımse gidemezdi o sahaTda. hePPi o düğün ḥalḥi o oğlan evinde yatardi. Kız evinin de milleti bitün Kız evinde yatardi sabahlardılar. çünkü eletiriK meletiriK yoḥdi. uzaḥdan gelenner gitmezdi. yaḥınnan gelenner giderdi zaten. sa'bahın erkennen gine ğaḥarlar gelirler, damadı traş ederler. yaḥını, damadın yaḥınnari işde arḥadaşlari alırlar götürürler evlerine. onun da damadın hamamını alırlar.
150 hamam evinde, onnan sora kahvaltı gine o hamama erkeğin arḥadaşlarını da bereber çağırırdılar. gine en azından yirmi beş kişi olürdi orda. hamami erkeğin hamamını alannar orda diyer, güler, Konuşurlardı. bi kere damadı hamamnan çıkarırlardı ki götürerçahlar babasının evine. hamamnan damadı çıkarırlar. işde eline ğına Koyarlardı. orda hamam evinde. getirirler babası evine. babası evinde milleT toplanırdiler. oḥlani
155 otürdürlar sandalyeye, oḥlani traş edeçahlar. oḥlani traş edende eyaḥının pabucını çıkarırdılar. sesini çıḥaTmaz. damadı soyalar, çıPlah etseydiler töbe sesi çıḥmazdi. çünkü onun sağdıci vardı. sağdıç onun parasını verecekdi ki ayaKḐabısını ala. ayaKḐabısını en çoḥ alırdılar. teze eyaKḐabi giydıriler ya damada. onnan sora oni bi işsizse bir faKir adam ayaḥınnan çıkarırdi ki o pabuci gine damada vermaḥ içün
160 sağdıçdan para alırdi. o bitdiKden sora damad işde traş olür biterdi. gelinne damad evde otürürdi. yemişi alırdi çıḥardi dama. bi tene de elma alırdi eline. Kırmizi elma. onnan sora beKlerdi sağdıçnan bereber. obiriler de giderdiler, paytunnar dizilirdi. milleT gelirdi binerdi. payTunnara her Paytuna yedi, sekiz kişi giderdiler Kız evine. Kız evinde gine gelini çıkarırken gine bi çift ğrap gelirdi. aTdarın Kulaḥına gine

- 165 bağlanırdi. onnan sora işde gine yanè öyle yemeyi gine yiyili. tábi oğlan_evinde gine öyle yemegi yiyili. gine āj gēTmiler. baḥ gaç öyûn yēmeK yiyili. şimdi bi öyûn yēdiriler. o zaman baḥ kaç öyûn yēmeg yiyili. işde ḥēnnen ḥēr Kardaşdır. düğünde bereket vardı, bereket oydi. o zaman onnar boşanmidiler. şimdi kımse bi şey yēmiyi, sadaKa vērilmıyi. herkes çabuḥ boşani. onnan sora gelini getirirdiler. gelini getirdiḥdan
- 170 sora çocûḥ Koyardılar Kucağına gelinın. gelin érkeg çocûḥ Koyardılar. gelin gelirken de oni babasi evinnen o çocûğa hediye getirirdi. işde çorab, gökûzlûḥ, elbise, işde o zamanın neyi varsa, çocûğa göre ne vardise. oni érkeg çocuğu Koyarlar. çocûğı gelin ilkinè oğlan doğûrsûn. o gelin de o çocûğa hediye vērirdi. babasi evinnen getirilen şeyi kendi haKıKından çıkarır, hediye vērirdi. yanè ödüllendirirdi. aḥşam olûrdi. herkes
- 175 dağılırdi, işde damad gelır, gelini yēdirirler gine içerler. milleT herkes dağılır gine. bunnari vērirdiler içeriye. içeriye vērmaḥ diyerdiler. oni oğlanın arḥasına bi yumruḥ vurardılar. içeriye girerdi. içeriye girer girmez sēcāde serili, sēcādede namaz Kılardı. gelin arḥadan para atardı sēcādeye. sēcādenın damadın Kıldığı sēcādeyle arḥadan selam vērdeKden sora gelin o parayı alırdi, çantasına Koyardı. bereket_oli. yanè namaz
- 180 Kılmadan şey_olmazdi, gerdek_olmazdi. onnan sora geline giderdi işde üzünü açmaḥ_için hediye vērecaḥdi, gelin damaTnan gonûşa. ama damadi hēç görmıyıp gelin. işde o içeriye girecaḥ damad kordûr, keçeldir, ēyidir, kötüdir, yaKışıKlıdır, nedırse. babasi vērmiş, anasi vērmiş, ğardaşı vērmiş. o da Kabullenmiş. onnan sora bi kere orda dilbağı diyerdiler ona. damad hazırlardı, dilbağı geline. ne vērecaḥsız? ya
- 185 bilezih, ya saaT, ya bi şey, ya üzüg. olan vērıdi, olmiyan da Satan para vērıdi. gelin sora Konuşıdi beyinen. ilK Konuşmasıdır. tabi dilbağı istiyidi, onnan sora sabah_olûr. devırsi günü üç gün çıḥmazdi gelin dışarıya. yemeyi siniye Koyardılar. érkehen Kızın yemeyini odadan içeriye vērirlardi. ama Kız da o eve geldiginde gelirken yanına bi tane ğadın Koşardılar, gönderirdiler. yaşı bi ğadın gelirdi. gerdek biTdiKden sora o Kızın
- 190 çıḥdığı Kızlıḥ çarşafını alırdi, götûrûrdi baba evine. bacısına, ğardeşine, işde Kardaşı Karşılarna, onnara gösterirdi. yani sizin ğızınız işde Kızdır, namuslıdır. ahan baḥ size şey getirdim. nişanesini getirdim. ona çarşaf diyerdiler. bi kere orda Kızın anasi, babasi evinde kım varsa gine çarşafı götûren ihdiyar ğariya gine para vērirlardi. yanè gine oni ödüllendirirlardi. çünkü buni yapannar hePi fakir insanlardi, gelirdiler. yani bu adeTdi
- 195 zaten, o ğadını çalıştırmaḥ. onnan o biTdiKden sora üç gün ğalırdi. haFTa geçerdı, on beş geçerdı. Kız gelirdi ana babaya el öPmağa. gelirdiler bi kere ane, baba gine el öPmağa. hem damada hem Kızlarına altın hazırlardılar. damada elbise hazırlardılar. ḥāleT vērirdiler, onnan sora Kız, babasi evine geldiginde Kıza ayrı altın, damada ayrı altın vērirdiler. onnan sora şey kellebaşı vardı. şerbeTde şerbet içilirken érkeg tarafına
- 200 Kız tarafından kellebaşı denilen bi ḥeleT vardı. içinde işde iç çamaşıri, oğlana ğıravati, gömleyi, işde traş makinası, teSbēhi, çalmağı, bilmem nesi bi sininin_içine Koyardılar, üstüne de bi parlaḥ gine ğıraP örterdiler. oni gine bi tene Kadın götûrûrdi. yanè yabancı bi Kadın. o da kellebaşılardı işde. onun içine şeker de Koyardılar. o gerdek ğecesi o şekerı ezerdiler, şerbeT_ēderdiler, damatnan gelin içerdi. gelinennen damat hēç o
- 205 şerbetlerinnen içmezdi. beKlerdiler kellebaşının şekerı gele. kellebaşının şekerini ēdeler şerbet, onnara içireler. onnan sora ayaḥKabisi. gelin içeriye ayaKıKabili girer. gelirdiler eyaKıKabisini çıkaralar ki terliK vēreler giye. ayaḥKabiye ayağınnan kım çıkarTdisa gelin ona hediye vērirdi. ayaḥKabiye çıkarTdıḥ diye ona. genç Kızlar ayaḥKabinin_altını giydiği elbisenin eteKlerini, adlarını yazardılar ki onnar da Kocaya
- 210 gideler, Kaderleri açıla. o da Kader açılma inançlarıdi. onnan sora o bitdikden sora el öpmeye giderdiler. onnar gine Kızlarına işde ḥeleti alırdılar, gelirdiler_evlerine. gine teKrar on beş gün sora ana, baba, baci, Kardeş nedırse gine alırdılar hediyelerini,

- tepsilere doldururdılar. findığı, cevizi, ona üzümü, onnan sora mevsime göre yaşsa yaş; Kurisa Kuri. elbisesi, çorabi, terliği, pabûci hem özüne hem Kocasına heleT gine siniye
- 215 Koyardılar. Kadın alırdi sini, başına parlağ örti de örterdiler. onun üstüne o da gelirdi şeye. işde gelin gelmiş. on beş gündür burdadır. oni de getiriler on beşini yapıdılar. o da ayilesi terefinnen yabancı çağırılmazdı. aha biTdi. bu da bele bu gelin usulumuz. // gelin işde sancılanır. sancılananda anasına gardeşine, Kaynana bileşir, gelirdi. giderdiler yerli ebe getirirler. işde bi yerde bi adam vardır. ebe getirirler. şey ebe mebe yoh. yani
- 220 bu dediğimiz bu fenni ebeler şimdiki tahsilli ebeler değel. tahsilsiz ebeler. gelirdi zorla babam zorla, zorla bebek çıhsın. bebek çıhdi, tamam. hemen bi kere ona yemeK yedirecahlar. yağı Koyardılar tavaya, uni atardılar içine. sade yağ. Kavururdılar. oni gelinin götürürdiler önüne iyecah. ağzına götürürdiler. üç kere çekerdiler. götürürdiler çekerdiler. olmiya al anasi Karmına gire. o al anasi var. bi inançlarına göre eskinin bi
- 225 tene Kayıb ana, Kayıb ana gelib ona tohanmasın diye. bi kere başını bağlardılar gelinin siyahnan. çocuğun üstüne siyah örterdiler veya bi de sari örterdiler. çocuğ sari olmasın diye. halbuki o sarılığ şimdi yanê ana Karmında hePi çocuğlar o sarılığı geçiri. onnan sora o on beş o sağlıhda Kalır. on beş günnen sora o sarılığı gider. çocuğ on beş günnen sora böyümağa başlar. onnan sora on beş gün böyümez. o sarılığ var ya,
- 230 böyümez. çocuğda o sarılığ olur. onan sora soğani şişe taħardılar. sarımsağı taħardılar yanına. Karyolasının yanına Koyardılar. onan sora üzerliK yaħardılar. onan sora geçmiş olsuna gelenner yemeK getirirdiler. Karpuz, Kavun, elma meyve, pisküvidi, bilmem ney, gelirdiler geçmiş olsuna. diyardiler zaha görmeğa gidiyih. o doğar annenin adi zahaydi. zaha görmeğa gidiyih. o zaha bi kere biTdihden sora yedi gün tamam oldi.
- 235 yedi günnen sora şeşe yapılır. şeşe gece şeşe. filankes doğup, bugün yedi gündür. yarın yatağı ğahacah. yer yatağıdi da Karyola değeldi. o topliyip Kaldıracağlar yatağını. yatağı ğahacah bugün. o günü şeşe verirdiler. hediK pişirirdiler. meyveler, üzüm, işde o zamanın yemişi. milleti çağırırılar, şeşeye. çalırılar, oynardılar, def çalırılar. oynardılar, eylenirdiler. herkes dağılır, giderdi. devirsi günü de gelinin yatağı toplanırdi.
- 240 gelin yatağı toplanmadan Kundağın etrafına havani boş boş bele dögerdiler. etrafta canğ cunğ canğ cunğ. çocuğ ses aldığı zaman oyanmnasın, zil sesini alıhsın. onan sora yatağı ğahardı. ğırğ gün behlerdiler. ğapidan eşKe ne ana çıhardi ne çocuğ çıhardi. onan sora haFTasında su Kaynatırdılar. suyun içine darağ, Kırğ tene de buğda sayardılar. bi bezin içine, dögerdiler atardılar suyun içine. oni tökerdiler. çocuğı
- 245 yıharken başına. bi on beşinde yıhardılar bi gelini, bi de yirmisinde yıhardılar. bi de ğırhında yıhardılar. o da ğırhını tökidiler, ğırğ tas su. o ğırğ tene su sayıdılar, ğırğ tene de buğda. böyle tökerdiler Kafasına. diyardiler gelinin ğırğı çıhdi. ğırğını çıhdi mi. // işde ğırğ gün ğırğ buğdayı sayardılar, çapuda dögerdiler. beze dögerdiler, atardılar suyun içine. parhaçdaki suyun içine. yohdi musluğ musluğ, banyo yohdi o zaman.
- 250 Kazanın içine atardılar. işde o sudan çocuğı da yıhardılar, anasını da yıhardılar. o ğırğı çıkan günü de götürürdiler ziyarete. şeh abdurahman ğaziya. ona sultan yeKpariya. onnan sora işde ziyaretlere yaTlara götürürlerdi. ordan gelirdiler evlerine. ordan bir gün sora da bi kere ğahah Kundağlarını alırdılar Kucağlarına, babası evine giderdiler. gelin babası evine giderdi. gider babasıgilde iki gün Kalırdi. misafir Kalırdi. bi kere Kocasi
- 255 giderdi hanımını alırdi, getirirdi, annadın? ama herkes o çocuğı oğramağa, doslar, aKrabalar çocuğı oğramağa gidiyih, diyer. zaha görmeğa götürülür. altın götürürdiler, taħardılar başına. o zamanın çereK altınlarımız, reşat altınlarımız vardi. çereK altın, tam altın, beşi bi yerde... işde herkes kessesine göre. kim kımın önceden ne yapıpsa önceden kim kimi sormuşsa yanê o eyni şimdiki gibi bize getirdi, bız de götürah ona.

- 260 ona o zaman o çocuğun da parasi toplanırdı. parasını, altınını nederlerse işde. heP getirirdiler, ipe düzerdi. muncuñ bi altın, bi muncuñ bi altın. buncuñ, mavi buncuñ. éderdiler bi taki. érkege de boynuna taħardılar. tē çocūñ üş dört yaşına Keder. Kız de olsadi o altınar o çocuğun boynunda Qalırdı. ama parayı Qullanırdılar. giyimi de zaten giyim, eşya QonfeKsiyon yoħdı. herkes metre işi götürürdi çocuğa. oturidiler, tikidiler
- 265 işde. iç çamaşırı tikidiler, giyim tikidiler. yoħdı. o zaman yoħdı. hazır yoħdı. herkes metre işi alidi, dikidi. bi çocuñ adsız Qáynataya sorardılar. adını Qáynanaya, onnan Qáynananan Kéynata Qarar verirdi. çocuğun adını nédirse Qoyardılar. onnan sora saçı kesilecañ. saçı kesilirdi. ne gádár saçını tıraş eTdilerse, Qoyardılar o tüyleri işde saçlarını Qoyardılar teraziye, ona göre de para Qoyardılar, tartardılar. o parayı fakire
- 270 verirdiler. onnan sora diş çıhacañ, diş hedigi bişirirdiler. milleti gine diş hedigine çağırırdılar. herkes hediyesini alırdı, giderdi diş hedigi yemağa. hediyeı verirdi, diş hedigini de yiyerdi. gelirdi hediye götürürdiler. diş başına da biraz bi avuç doldururdılar. dışarıda tawuñları çağırırdılar. cu' cu' cu' cu, tawuñlar gelirdi yanlarına, buğdayı tökerdiler çocuğun başına, tawuñlar toplar yerdı ki buğdayı, dişleri Qolay
- 275 çıhsın diye. // nazara garşı, nazar değdi midi nazar muncuğı asıdıñ. çocuğun umuzuna göz yané göz muncuğı. onnan sora üzerliK yaħardıñ. üzerliK üzerliK, başındaki yeşil terliK, ala göz, Qara göz, mavi göz, olsun deliK deliK. üzerliK sen hevasan, cümle dertdere devasan, gapiden vurar pñcereden çıharsan. pñcereden vurarsan gapidan çıharsan, diyerdıñ. o atēşin içine üzerligi atardıñ. çocuğun eTrafında dönderirdıñ.
- 280 çocuğı goñulatırdıñ. o da nazar giderdi. oñurduñ. Qul euzu bi rábbil felaQ, Qul euzu bi rábbin nas, Qul huvalla oñurduñ, üfürürdüñ üzüne, nazari giderdi. // b) tēşi vardi he. yúni alırdıñ ya; Qoyúnarımızdan çıhardı. yúni alırdıñ, götürürdüñ. veyañuT suyun başına. eyice oni, iki, üç kışı degenen, ağaşnan dögerdıñ, köpürdi. köpürdüKden sora suya atardıñ. suda yıhardıñ. temiz saçañ olúrdı. oni şiriTlere atardıñ. iplere atardıñ,
- 285 Kuruturduñ. onnan sora indırırdıñ. oñlavanan, yún ağacınan çırpardıñ, saçañ saçañ olúrdı. onnan sora oni tarağı vardi; yún tarağı. bi adam bele elinen diderdi, yumuşatırdı. bi Qadın da alırdı oni, tarağda tarardı yúni. yúni tarardıñ. onnan sora sümeK yapardıñ. sümeK bi kere tēşi egırırdıñ. bi ğat egırırdıñ. bi ğat daha egırırdıñ. iki ğati birbirine eş éderdıñ. o zaman da eşerdıñ. bi sefer de o tēşinen teKrar bi daha o ip
- 290 Kıvrılanırdı. o Kıvrılardıñdan sora ip haline gelidi. bi kere beş şişnen çorap yapardıñ. herkesin ayağına göre, ölçüsüne göre bayannar yún çorap toħurdi. bu yēni, hazır çoraplar yoħdı. herkes yún çorap giyerdi. tabi örgileri vardi. şişleri vardi. rēK Qoyardıñ. Parmahların ucuna, şişler yapardıñ, Parmah uç kısma çorabın. onnan sora üç kısmına ip yapardıñ ki bele ayağıma girende bele ayağıma sarañ, çorap ayağımağdan
- 295 düşmesin. lasTiK yoħdı eyağıma geçirañ, çorabi tutsun. onnan sora işde onnan ħali yapardılar, kilim yapardılar. Qazañ örürdiler. ondan sora yēleK örürdüñ. çocuñlarımıza, özümúze. hePi evımızde imal olúrdı bunnar. evımızde yapardıñ herkeze. o kötúsi de olúrdı. o tarağın ağzınan çıhan yúni de oni de éderdıñ çocuñlara yorğan, yumışañ yumışañ. inenen tikerdıñ, éderdıñ yorğan, üstümúzi örterdıñ.
- 300 döşegimiz altımızda, yaTdığımız döşeg yún, üstümüzdeki yorğan yún, başımızın altındaki yasTiñ yún. güzel uyñusu olúr. onnan sora cacım örürdüñ. verirdıñ cacımcı vardi. ipi verirdıñ onnara. onnar boyardılar, kök boyannan boyardılar. cacım yapardılar bize. battaniye yoħdı. battaniye yerine oni örterdıñ yatañlarımızın üstüne. üşümiyeñ, yané yorğanın üstüne. herkes yer yatağında yatardı. sandalye, masa, sehpa,

- 305 onnan sora Ƙoltuƙ bilmem ney, bunlar yoh̄di. herkesin çayı, herkes yerde otúrur̄di. yasTıhlar evin dört bi eTrafi yasTıh. altında loP minderler, minderlerin_adi loPdi. loP yapardıh. loPda otúrurdılar. arhalarında minder, herkesin çayı önüne yere Ƙoyul̄rdi. şimdi mesela sehPalara Ƙoyiyıh. o zaman o yoh̄di. tePsi yoh̄di. onnan sora yanè eve gelen misafir de hePi yerde otúrurdılar. sandalye, masa, sehPa bèle yani bi şey yoh̄.
- 310 ipeK bi teK kilim, hali vardı burda. // yorgani de alidıh. yorgani bēz ámeriƘan bēzi on iki meTre. on iki meTre bi yorgandi. on iki meTre bēzi tikidıh. ahan iki gaT şeyi, yuni Ƙoyidıh_arasına. bi ƘaT da üstüne gine bēz Ƙoyidıh. dört bi eTrafini tikidıh. onnan sora inenen dört Parmaƙ_arası oni siriyidıh. iPnen siriyidıh. yorgan mēydana çıhıdi. onnan sora o yorganın_üsTünün göbegi diyidıh. göbeg işde. üsti ipeK olidi, altını gine
- 315 paTisƘanan gapliyidıh. inenen tikidıh, olidi yorgan. onnan sora yorgan_ağzi yaPdıh. sonradan icad_ol̄di. bi uci işliyidıh. ƘáneFçeler, danteller, yorganın_ağzına geçiridıh. yanè onnar, o yorgani hēc ahlına geçirdi mi zaten gelinlere mahsusdi. yanè gündeliğ özüm̄ze olmazdi, kendim̄ize olmazdi. // sardunyadi menim çiçehlerim. aslanaḡzidi. itirdi. onnan sora daha neydi? // he, he. şitilini alırdıh, başƘa yere toprağa, başƘa
- 320 saƘsiya, toprağa tikerdi. ağzına da bi tene bardaƙ çevirirdıh. aslanaḡzidi. onnan sora işde gılıhçiçeḡidi. ne bilim Ƙaragözdi. Ƙaragöz sari, ortası Ƙoyi sari tohumcuhları vardı üstünde. yaprahlari yeşil uzun uzun. uzun ol̄rdi. yani yirmi santim, on santim boyunda yaprahlari vardı. onnan sora çēšiTli girmizi sardunya, sari sardunya, sarmaşih onnan sora beyaz sardunya, onnan sora yavruağzi sardunya. onun gaT gaTdisi vardı. teK
- 325 yaprahlisi vardı. benim mesela elli tene vardı. pēnceremde savuƙ_aldı. şimdi yoh̄dur. aha işde bu da bèle bu da çiçeyimizdir. bahçeye çiçeK ekerdi. hePi yēdivēren güllerimiz vardı. yēdi kere açar. bu gördüğün çiçeh yēdi kere açar. üş kere toplamışım, bu dördünciyi topliyecam. o pēhāmbēr çiçeḡidir onun_adi. o güzel gohar. bi şurabigül vardı. bi de vanın öz gül, gaT gaTTi güli vardı. onan sora bi de sari gülümüz vardı
- 330 gohardi. çēšiT çēšiT güller vardı. bi de sarinan ebruli, sarinan girmizi ebruli vardı. onan sora Ƙaranfil vardı çiçehlerden. çantali çiçeK vardı. // çanta çiçegi. men ne bilim adi çanta çiçeḡidir. // o zaman da tawuƙlar yirmi, otuz tene yumurTladıh̄dan sora gididiler yumurtanın_üstünde yatidılar. bilidıh ki onnar yavru çıharacaƙlar. on bir tene yumurta Ƙoyardıh tawuƙun_altına. yirmi iki gün yatardi, cıvcıv çıhardi. kürke yatidılar. kürk
- 335 yatidılar. işTe ona kürk_anası diyerdıh, o tawuğa da kürk_anası. onan sora işde Saten zil mil bazen gelmezdi, ses duyulmazdi. ħoroz öterdi, gaħardıh namaza. yanè öylen_öterdi öyle namazidir. aħşam_öterdi; aħşam namazi. k̄indi öterdi, k̄indi namazidir. yanè ħoroznan yatar, ħoroznan gaħardıh. gece bi de baħdıh vaħıTsız de ħoroz öTdüğü zaman diyerdıh başını kesah, bu vaħıTsız öti. uğursuz geli, uğursuzdur
- 340 bu. // c) iTburni beyaz güldür, he. Ƙışmili gül var. k̄ičüK k̄ičüK. Ƙışmili gül. açardi beyaz, çoƙ güzel gohardi. onnan Ƙolonya yapardıh. doldur̄rdıh Ƙışmili güli şişeye, içine su doldur̄rdıh, biraz galırdi güneşde, oni süzerdiğ gül suyu ol̄rdi. Ƙışmili gülün şeyi, gül çıhardi, Ƙolonyasi çıhardi. yani şimdiki gül suyi. obiri girmizi gülden de şaraP yapardıh. onun_üstüne limon duzi atardıh, isicaƙ goyardıh bi Ƙavanoza. Ƙoyardıh
- 345 Ƙavanozda galırdi. iki gün rengini vērirdi. oni bi kere bardaƙlara tökerdi. misafir gelende içine şeker ģarıştırdıh. oni da ēderdiğ şerbeT. yanè şimdinin şeyi, kolasi. o da ēle ol̄rdi. kēçeleḡundiK de yerden çıhardi. o kēçeleḡundığı çıharırdıh, topraƙdan çıharırdıh, findıh gibidi. soyardıh, yiyerdıh. çoƙ hoşdi. onun şeyleri ilaş_oli. yeşili ilaşdi, ilaşdi. altını da fazla iyennerin ģafasi kēçel, saçi kēçel_ol̄rdi. // he onun_ için
- 350 oni fazla dibini yēmezdi. çünkü saçi tök̄ül̄rdi yiyennerin, kēçel_ol̄urdılar. adı kēçeleḡundiKdi. // paziK şeydir. paziK dēdiğimiz pancardır. şeker pēncari şimdi diyi.

- ama onun girmizisi vanda, beyazi girmizidi. her biri beş altı kilo gelirdi. üç dört kilo gelirdi. a onun suyuni biraz başımız ağrıyla, sünüzüT olanda bele oni gaynatıdı. onun suyuni bele burnumuza çekende burnumuzdan ahar. ahar iltihaPlar gelir.
- 355 başımızın ağrısı geçerdı. a bi de gine teKrar oni suya Koyardı, yıhardı. yıhardıdan sora oni bi tenikenin içine Koyardı. tendir yanardı. tendirin içine Koyardı. ağzını gapadırdı. çoğ güzel bi şeydi. helva olurdi. sabah Kahvaltısına çıhardı. pēnirnen Kahvalti yapardı. o da öle. o şey, paziK saplarını da zaten şey ayran aşına doldurardı. sarmasını yapardı sap Kısımi yeşil yerlerini. // mēyremhotu da bilmiyem,
- 360 bilmiyem ne edidiler oni / sirmo dağdan toplanırdı, gelirdi. kürTler toplardılar, getirirdiler pazarda satardılar. bız de giderdi desTe desTe alırdı. getirirdi oni güzelce ayıhlardı. için otuni çıkarırdı. oni güzel bi tahtanın üstünde kiçüK kiçüK giyardı, doldurdu bi bidona. üstüne duz atardı, biraz su tökerdi, Kalırdı. pēnir çıldığı zaman süti Koyunna sağır sağılmaz onun içine maya atardı. maya tutardı.
- 365 şey olurdi. yani kesilirdi. suya keserdi. oni tökerdi. diril torba vardı. Tiril bez. yani pambıktan yapıma, bele seyrek tohummuş beze Tiril diyirdi. Tiril bezin içine tökerdi. oni Koyardı. bi taş alTda, bi taş üstüne. ha o zaman oni o torbaya tökdüğümüz zaman sirmoyi da atardı içine. o pēnirin garişdırırdı. torbanın ağzını bukerdi. bi daş alTdadi zaten, bi daş da üstüne goyardı. o suyi süzülürdi. arada bi iki
- 370 saaT geçdi sora giderdi bahardı pēnirimiz olup. evde pēnir yapardı. // mendo Koyırdı. dağdan kekiK toplanırdı. mendo dağdan toplardı. hasTa olannar zaten Karni marni ağrıyannar Káynadırdı. o kekiKde otururdi, Karnının ağrısı geçerdı. onan sora çasur vardı. çasur Koyardı. çasur da vardı. // biraz barmağın kalınlığında olur. bele kiçüK Parmak kalınlığında. çeşür o da oTdır. pēniri basdığımızda. bi sıra çeşür, bi sıra pēnir. bi cacı Koyardı. // zeringadeK işde zeringadeK var. ilKbahar Kardelen çıhardı. hele Kar yarı alaca yerdeken gardelenler çıhardı. Kardelenin ardi sora şey çıhardı zeringadeK çıhardı. zeringadeK çoğ güzel gohar. her zaman köki yerdedir. bahar ilKbaharın müjdecisidir. Kardelenden sora, her bahçede, her evin önünde zeringadeK olurdi. sari lale olurdi. o zeringadeğin sarısı da vardı beyazi da vardı. çoğ güzel gohar.
- 380 bi de leylağımız her evin önünde bi leylağ ağacı var. a işde benim gine var. onnan sora o şeyler o biter, bi de leylağ açar. leylağ biter, bi kere gül açar. yediveren gül açar. // zeyturun vardır. zeytuni ekerler. Çılbıra, onnan sona bi Çılbır pişirende goyarı. van yemeyimiz var. adi Çılbır, domatéz orda yaparız. domatézi sade yağdan soğan doğrarı. içine domatéz doğrarı. onnan sora bi awuç su tökeri. iki üş yumurtayı çıparı,
- 385 tökeri içine, onnan sora o zeytuni atarı o Çılbıra. Çılbır da olur. Kışın da Kavurma Çılbırı yaparı etli. yumurtayı top top Kırarı içine. o da ele Kavurma Çılbırına Koyarı. Tarhun vardır. Tarhun da üzüm aşına Koyulur. Çorbalara Koyulur. oTdır. o da bi oTdır. onnan sora bi de şey, bi de reyhan var. reyhani de KürT KüFTesine Koyarı. yanē yoğurtli küFTeye. ciger küFTesine goyarı. o oti, o reyhani.
- 390 yarpuzumuz ayrı vardır. yabani nanedir. mesela bizim yazlıda evimiz var. yazlığın bahçesinde var o yarpuz. bi de nanemiz var. yerli nane. bi de ayrıyeten avrupa nanesi var. iki çeşit nane var vanda. onun çayını içiyi nanenin. ayran aşına gışın oT doğramasa içine bizim ayran aşımıza. eveliK, Kazayağı, sığırğuyruğı, Kızmemesi, yemlik, benice, bunnar oTdurlar. bunnar tarağoti, şeye Koyarı yanē ayran aşımıza
- 395 Koyarı ki lezetli olsun. evelik, ineKanni, ineğin alnında o tüy olur ya; bele piskül ona benzer oT vardır. onun adını Koymış ineKalni. yanē tē gavlu beladan gelen bu o oTlardır. onnan sora sünbül, çidem, bunnar hePi. sirmo, onnan sora... // cırcırıK, gıcıKdandır işde. // devedabani da var. ebemgömecini gaynatırlar ki suyuni içirler,

- tohumunu yiyeler, çiçeğini yiyeler. o bütün içeride cigerde iltahaP, idrarda iltahaP
 400 bārsahlarda iltahaP onnan sora ğafada iltahaP, ayaqlarda romatēzma, iltāp buni giderir.
 o ebemgömecini içen iyen devamlı onun çayını içen, iyen yeşilini sora da yiyerih.
 ebemgömeci çok ğıymeTli bi şeydir. bi de vardır. sari oT var. o sari oT da sancıya,
 sancılananda ğáynátırdih, içerdih. sancımız durardi. ğarnımızın ağrısı durardi. isāl, isāl
 olanda nar Kabuğuni dögerdih, eşKi nar Kabuğuni Koyardih sığara yaprağına. haP diye
 405 içerdih. o bārsahlarımızın ishalini durdururdi. yanē işde o oTlardan çok ilaç yapardih.
 üzüm kalbe iyidir. asma üzümüm vardır. onun horasını, şerbetini ezidim. şerbetini
 içiyih. yan çekirdeğinen iyiyih. // hora kal olanidi. deymiyene hora diyerih. üzüm
 Kırası, yetiştirmiyene oni de şerbetini içerdih. o da Kalbi şekeri düşürü. salatalih şekeri
 düşürü. salatalih, hiyar. işde ayda senede iki ay salatalih görürdüh. şimdi yılın on iki ayı
 410 salatalih var. o salatalih çıktığı zaman allahuma sallı ala seyyidine muhammedin ve ala
 ali seyyidine, teKbirnen ağzımıza Koyardih. domatēz ğoğhısi bele elimizi vurardih,
 domatēzin ğoğhısi elimizden gitmezdi. o ğádār güzel nefis ğoğhardi. o domatēzi yiyerdih.
 ğavun gine senede iki ay çıkardı. ğavun fazla olmazdı. şimdi her zaman var. ğarpuz her
 zaman var. o zama yoğ, portakal yoğdı. portakal ayda senede yılda bi sefer gelirdi. işde
 415 o portkāl birer tane alırdih, yiyerdih. işde portakaldır. limoni gelidi bazen. bazen de
 gelmidi. limoni sahlıydih. mahfaza edidih, işde yardım Kullanmağ için. işde onnan
 sora baş ağrısına soğan, efendime ciger hasTalığına havuç, havucun adı pürçülüKdi.
 şimdiki gibi sari deyēdi. o zaman mor, beyaz işde renKli, çeşitli renKlerde havuçlar
 vardı. yani o zaman pürçülük diyidih. işde oni Kuyilari Kazardih. bahçemizde çıktı.
 420 oni toplıydih. Koyidih Kuyiya. Kışın giderdih, çıkarırdih, orda leğene Koyardih.
 çamuri islanırdi. yıhardih. leğennen alırdih içeriye. oni ēle içi ceviznen yiyerdih. onnan
 sora işde o da ğışın yēmişidi. ğış yēmişidi o da. eriK ğurudidih. işbabıyan ğurudidih.
 yanē erigi arçmanın, eriK açmasının adı işbabıyandı. ğurusi da ayridi yani Kaysinın.
 biz Kaysiya eriK diyyih. onnan sora şimdiki bu erigin pestilini yapıdih. işde bu.

Derleme Numarası: 6

Konuşan	: Cemil İlikçi, 66 yaşında, Okuma-yazması yok
Derleme Yeri	: Şabaniye Mahallesi, Van-Merkez
Derlenen	: Değişik hatıralar

- bin doKūz yüz aTmiş beşde ğēTdım asKere. atmiş beşin yēdinci ayı,
 ğırmi üçünde ğēTdım askere. aTmiş yēdi, yēdinci ayında tezkere aldım. burdan bindih
 trēne, gemiye. aḡşam bindih sabah indih tatvana. tatvandan bir' háFTá ğēTdih
 kütahyaya. kütahyada onūnci bölüğe üçüncü tabura, onūnci bölüğe askere bilēt. orda
 5 Kaldım. onnan sora anğaraya ğēTdım. bağ anğarada eğitim gördüh. // çeKdih, be
 çekmedih. ama çok dayah yēdim. vala hepsi boşa. ğırmi dört ay orda askerliğ
 yapmışam. yirmi üç ay, yirmi üç kilo aldım. üç ay izne geldim. geldim, işde yēdinci ay
 geldim vana. // bin dokūz yüz ğırh üç doğumliyam. asKerliğe bin dokūz yüz aTmiş
 üçde ğēTdım. faKaT alti ay asKerliK yaPdım. ben tatvandaydım da. rapor aldım. o alti
 10 ayın içersinde tabi dokūzūnci Koldı bölüğündedim. asKerliğimi sivazda yaPdım.
 temeltepede. olmaz olaydı belki ora. bi ámeliyáT ğēçirmeK üzere anğaraya havale

- êTdiler. gëtdim gülhaneye. gülhanede sağ_olsün. gerçekde oranın doçen doğdorlarına teşeKKürüm sonsuzdur. êyi ilgilendiler. beni âmeliyât_êtdiler. on iki gün yaTdım orda. on iki günün içerişinde beni taburci êTdiler. dëdiler gëT. bir_iki ay gel Kontrolûna. işde
- 15 geldim buraya, daha gitmedim. burdaki asil yüzbaşı ülüzüm görmedi. gëTmedim, göndermediler, Kaldım burada. // benim denizliye gelince daha bekardi. daha anamla evlenmemişdi. yani seksen, seksen beş yıl_önce. gelmişler, yerleşmişler. bu mintıKada. yanê toplam olarak esKi evler yirmi beş, otüz tene yoğdûr. tábê bázilerini de sayabilirim. // haci rüsdenoğli vardı, haci devrişoğli vardı, şeh bekiroğli, haci bekir
- 20 vardı, mele şabanoğli mahmud ağali vardı. bunnar benim gördûhlerim. diğlerleri bilmiyem. // yanê yaşayış ben sana derdimi dësem çoğ söylerem. faKad gısa keselim. hep kötannan, ħarmannarlan, ħarman yapardıĥ. bûğda biçerdîĥ. // kötani ökûzne yapardıĥ. iki tene ökûz wardi. Kardaşa diyim. onlarna ħarman_êderdîĥ. kôtan, demir şeyler vardı. Koplardı. biz KOP diyerdîĥ ona. yere giren pıçahlar KOP demirdir,
- 25 pıçağa benzer. uci Tijdir. bırakırsan toprağa, basTın mi hëy_ batar toprağa. bunnar vardı. heP ömrûmûz bunnarna gëşdi. fëKırnîĥnen gëşdi. hëçbi hoşlûğ görmedîĥ. o zaman fâKirdîĥ. kımse eKmeK bulamazdi. o zaman bi kîşî çalışırdı, yirmi tene adam yerdı. şimdi yirmi tane çalışı, bi adami doyûramı. benim_anam anlaTdı. allah râhmeT sevdiğinîzîn görina. ölüm dëdi, ben yedi yaşındaydım. benim_anam bu sülêman çawuş,
- 30 sen şimdi dëdîn sülêman Karami onnan orada Kalmışler. o anda toplani, bi şey oli. ta tendir yandımağa, eKmeK pişirmağa, bi ĥamur yapıler. eKmeK pişirecağı tandır yani. alavi bişeceK. o anda cevap gelmiş. dëdi ki o ģahîn rus vani basdı. diyi rus vani basınca diyi herkes ģaşdı. evlaTlarını aTdı. vali ģaşdı. herkes ģaşdı. evlaTlarını aTdı. artıĥ benim dayımın bacısını ĥasTâymiş. özellikle bırakmış bu dağa. diyi gëTdîĥ bizi
- 35 ģavaladılar. biz gitdîĥ musula. irakın musul ilçesine. ben, dayım yani anamın dëdiğine. bi de babalığı varmış annemin. çarşıda gezerken lokantanın önünden gëşdîĥ. baĥ ben yaş kîçükdüm. altı yedi yaşlarındadım. lokantada bi et ģohisi vurdi burnuma. diyi ben Kendim de ağladım. ya bana acım filan. benim o babalığım görevlimiş; ama ne görevse bilmiyem. polës mi di, komsêr mi di, asKerye mi di bilmiyorum. babamın annaTdîğini
- 40 diyi. döndi dayıma dëdi ki oğul benim yegenim niye ağlıyor? dëdi wallahi lokantanın önünden gëşdîĥ. herhal et ģohûsi vurdi burnuna. onun_çin ağladı. ê dëdi oğlüm ne var ki, döner mi di, o loKma mi di, her nese. o zamanın âdetdir. diyi ge orda bi tene yaPdîriler kebab. vëriker anamın_elîne. orada bi tene çocuh geli, anamın_elîne kaçırıp götüri. bi tene ali. bi daha gidi oriya. bu sefer loģantadan çıhdîğı zaman orda bi görevli
- 45 polës buni hemen yaĥaliyi. diyi gızım bu eti yeme. gidiler loģantacının yanına. loģantacıya diyeler ki bu eT ne etidir? yahu diyi işde ĥâyvandır, devardir veya zamanın şartları. daha eKseri dewe, kēci olûrdi, Koyun olûrdi sığır olûrdi. bunnardi. yoĥ dëdi. bu onnardan eT deĝel. biraz daha çıĥşdiler. dëdi wala adam etidir. diyi ģari, ģâyni, babalığını bi de loģantacıyi yaĥaladılar, götûrdiler doğ_ri loģantacının_evine. biz
- 50 gitdîĥ. diyi loģantacının bi tene de ufaĥ bi Kızı vardı. şu ģadâr. dëdi polis_amca gel, gel baĥ benim babam adamları tutub. bële tıĥ tıĥ_êdi. Kafadan atıb burîya. diyi nasıl o polës Taşı aTdı o yana, bîyüK bi taşıdı ya. diyi aTdı o yana. diyi yariye Kádâ adam kellesi. diyi wala o eti de yemedim. o et_öldi zehir bana. diyi bizi bırakdılar; ama o loģantacıyi ne yaPdilar, bilemiyorum. biz çıhdîĥ geldîĥ. on' sene Kaldılar şeyde, irakda
- 55 ģalmışdılar. heTda vana döndûhleri zaman türKçe bile bilmiyimişler. árâPçe Konuşılar. // üç dört defa çarşıya gidip gelidîĥ, bële burda ökûz_arabasi var. ereKden vurardıĥ, giderdîĥ, gelirdîĥ. yanê adamımız vardı. günde iki defa, üç defa bizi gönderirdi çarşıya. gençdîĥ. gidip gelidîĥ. araba yoĥ_. hoşlûğ görmedîĥ. o zaman da işde geldîĥ girdîĥ

- Karayollarına. yanê gerçeKden yêgenim bizim zamanımızda, bizim devrimizde
- 60 hasTalîh da yoĥdi. hasTalîh vardı; ama şimdi her-ġ gün bi yêrimiz ağrıyor. // o zaman baĥ ben otüz sene çalışdım devlet Kapisında. inan ki otuz defa doĥTora gitmedim. âbê şimdi o zaman biT bire çoĥ vardı. hasTâlîh yoĥdi, yoĥ. o zaman çoĥ vardı. hasTa olmasa ha bazi başımız ağrırdı veyaĥut bi Kârımız ağrırdı. o zaman Kâdınnar ne diyiler onnara, Kari Koca ilaĥları vardı. onnari vèridiler. Kullanırdıĥ ġahardıĥ. âbê ben
- 65 asKerdim. dèdi walla çoĥ fâKırdım. çoĥ fâKırlıĥ çeKdim. yanê êle oldi ki gün eKmeyine möhtaÇdım. ben askere gıtdım. benim bi âbêm vardı. allah rahmeT_êTsın, diyelim. Kendisi evlendi. çekildi, geTdi. bizi bıraĥdı. benim bi ġardařım daha var. bizi bıraĥdı giTdi. saĥab_olmadi bize. baĥ ben ne halnan da asKere geTdim. cêbimde para yoĥ. giTdim erzuruma. ilk girişim sivasdi. sora geldim erzuruma, daġıtıma. para
- 70 istedim. rahmeTli anam o zamanın şartlarına ġöre para bulamadi bana ġöndere. son zamanda ġönderdi ama nafile. o para gelene ĥatân beni ankaraya ġönderdiler beni. geTdim ankaraya. on_iki gün hastanede yaTdım. on_iki gün sora beni taburci êTdiler. şimdi bu sefer ankaradan vana gelecım, param yoĥ. allah sennen, o adamnan razı olsun. bi tene meĥme raci vardı. belki ismini duyuPsan, arvasidi. o orada o yazıcıdi. benim de
- 75 bîtün evraĥlarımı o yapidi. geldi yanıma. dèdi sana yaPmişim ta-ġ vanın_iġersine Kâdâ gidecaĥsın, para vèrmiyecaĥsın. trènnen ama. êyi dèdim, allah razi olsun. bize o zaman yolluĥ vèridiler. eKmeK, iki tene zeytindi. bi ufaĥ bi pèynirdi. bi parĥa da eKmeK Kârın doyurmaĥ. a oni ben aldım. aldım' bindim trène geldim. gel babam gel. üş ġeġe mi, dört ġeġe mi yol geldim. be ankara nêre, muş nêre? geldim muş Kardan ġörünmiyi.
- 80 ah' bu boyda Kar var. cêbde para yoĥ. ama allah razı olsun. o adam bana on nıra para vèrdi o zaman. bèle çeKdi kenara. dèdi cemil ben sana bişi diyecım; ama doġri söyle bana. dèdim he, niye dèmiyim ki? allahın seversen dèdi, paran var midir? dèdim vala řıĥım param yoĥdûr. gerçeKden yoĥdi ha. çıĥaTdi o zamanın on nırasını vèrdi bana. on nıra da yanê çoĥdi. gel gel gel. neyse on nıranın bi Kısmını yèdim. yanê yarısını yèdim
- 85 yolda, Kaldi yarısı. geldim muřa. muşda şimdi trèn yoĥ. yollar ġapalıġ, ġıřġ. ê ne_olacaĥ? beKliyecăsın. beKlemaġa da param yoĥ. ne yapacım? inan_o allaha. cantami aldım_elime. muşun_iġersinden çıĥdım dışariya, yaya. ġar aha bèle yaġıp, adam boyi. çoĥ yani. üř meTre, dört meTre ġar yaġardı. âbê düşdüm yola. canta elimde, tır tır tıtıriyam. bi tene araba geldi, el Kaldırdım durmadi. geTdi. bi kere biraz yürüdüm.
- 90 inan ki ĥılař_olmasın, bi bēř kilometre filan yürüdüm. ĥılař_olmasın. yani ġeřmiř ġündür. gel, gel' gel'. baĥdım bi tene yarım otobēs geldi. el Kaldırdım. allah_iġin durdi. dèdim vala ġardař hal_ mesele bôle. baĥ benim param yoĥdûr. beni alacaĥsan al, almiyacaĥsan işın ras gelsin. vala dèdi balam sen bu doġrusını dèdin, gel bin arabaya. mindim arabaya, geldim taTvana. geldim taTvana. şimdi sordum feriboT, feriboT yoĥ.
- 95 yanê trèn olmiyinca feriboT da çalışami. gemi de o zaman nedir, o geminin_ismi? iki nisandi. âbê geldim taTvana. kımse yoĥ, gemi yoĥ. ġeġe yarinan. ê şimdi para bende bēř rıra. para var. otêle giTsem âj ġalacım. a otêl parasi yeTmiyecăĥ. neyse ben baĥdım. ġas vèrdi, vatandaş baġıridi, vana arabaġ, vana arabaġ. yanaşdım yanına. dèmaĥ arabanın māvèni. şofor da ġáhvede oturmiş. benim haberim yoĥ. neyse dèdim yav,
- 100 burdan vana ġař rıradır. dèdi burdan vana bēř rıradır. bēř rıra diyince ya dèdim ben bu bēř lèrayi vèrsem buna baĥ men yolda ne yiyecım. ama bèle açlıĥdan da ôliyem yanê. iġerim boş. döndüm, şofor çıĥdı dışariya. êle beni çaġırdı. dèdi asKer_aġa, asKer_aġa. ĥèrdır, niye döndün? dèdim vala hal_ mesele bèle. şofor kımdi? cevdeT, allah rahmet_etsin. KındıK yúsúfin_oġli. şeyde ġali, ereKde ġali. dèdi asKer_âbê ben bi
- 105 zaT sana diyecım. sen eye tanırsan seni parasız ġötûrecım. tabê heP mâĥlelimdi. sordi. tanıdım tabi. be adam Kômřını tanımaz mi? dèdi baĥ, ben sana bişi diyim. seni

- götürëcam. ama şofor mehlinde yer yoħ. arabanın üstünde gelectaşsan. gış¹, sawûħ¹. neyse. ama dedi branda var arabada. iki tene bayan var. gocalarınan bereber. sen de onnarna bereber. çıhdıħ. o zaman bu yol yoħdı. gevaş yoli yoħdı. o zaman erdiş yolidan gelidiħ. âbê bindiħ arabaya. be bële, tam bële bëlîmi vërmışem arabanın bu ön tarafına; var ya, zangır zangır titiriyem. gel babam gel. geldiħ erdişe. acam. utandım da, çekınme var. kimsede bi eKmeK parasi istiyemezdıħ. utaniyiħ. ğardaş geldiħ erdişe. erdişte birer tene çay içdim. aç Karna. param ğaldi iki biçuħ lıra. neyse şoför dedi tamam, çay içdinse dedim he. çay işdiħ. âbê ordan daha mindiħ arabaya. erdişden vana geliyiħ. saaT
- 110 gece on iki. geldim çarşıda beşyolda yendim. beşyolda yayan geldim şimdiki iş banğasının yeri ğáhveydi. salmanın ğáhvesidir. ğáhveci salman vardı. u'zun bi ğáhvedi. o iş banğasının tam' yeri ha. neyse girdim oriya. baħdım açıħdır. gece saat on iki. âbê iki tene çay içdim. gözlerim bële açıldı. wala neyse, güzel bi isindim. ama ğarnım aç, doniyam. savûħdır, titiriyam. ğaħdım ordan yayan gelmişem eve. o savûħda, o Karda
- 120 titiriyem titiriyem, zangır zangır gelmişim eve. baħ rahmeTdıħ anam beni beKliyidi. yaTmamış. // o dedi ya memede telefon etmişdi. şeye heber vërmışdi. onun sesine demişdi. wala ben cemili yedirmedim, heberin olsun. işde ben bële çekdim. yanê bizim zamanımızda hayat yoħdı. bi şey hoşluħ görmediħ. annadın? bi hoşluħ görmediħ. wallahi ne ben gördüm, ne o arħadaşım gördi. ne ibrahim gördi. adam dedi bi
- 125 çocúħdım, çocúħlarna oyniyorum. dedi wayħ gel baħ filan evde bi tene ğutinin içersine bi adam girmiş, şarkı söyliydi. diyi biz de geTdıħ ağanın evine. diyi gitdiħ baħdıħ, háKĶáten adam bi şey dönü, adam türki diyi, şarkı diyi. baħ dediħ wala bu adam nece buraya yerleşmiş. o zamanın şartlari baħ. o zaman ğrambafon mi di nedi, bi şeyler vardı. işde onlar sonda çıhdı. onlar yenediler. ama ğrambafonlar, çoħ eskidendi.
- 130 yani diyebilirim seKsen yıllarından daha önce. // onnar Kıpdi, ağaşdı. âbê iki tene tekerdi. tekerin üzerinde demir çemberi bağlıdi ona. demir çember yapardılar onlara. onlari sırnı yapardılar. ağaşnan. iki tene de bële ağaç yani öküzleri Kışmaħ için. bondurúħ vardı. sami vardı. sami bi hayvannarın şeylerine geçer. hávşlerinde bağliyidılar. ipnen bağliyidılar. yanê heyvan çıħmasın. yanê şeyde yaylı maylılar çıhdı.
- 135 aT yaylıları çıhdı. bunnarna ne kımı paytún vardı. paytúna bazı allah nasib etdi. // Kınnap, iP Kırnabi vardı. o KırnaPnan çuwalların ağzını dikedıħ. búğda çuwalları vardı. búğdaları doldururdılar, mesela beş teneke bi çuvala doldururdılar. onun ağzını o KırnaPnan şey makinenen dikediler. çuvaldız diyerdıħ biz ona. // Kanal kendalları olúrdı. // tandır külesi. tandır yapardılar. yeri Kazardılar. onun toprağı özeldi. getirirdıħ.
- 140 çamuruni yapardıħ onun. benim âbem rahmeTlıħ âbem yapardı oni, yeri Kazardı. ondan sora o tendiri kendi elinen şey doğrardı onun içersine. geçi ğılı. o geçiler ğıllarını keserdiler ufah ufah, makasnan. tökerdiler o çamurun içersine. iyicene çiğnardılar. çamur házimını alırdı yani Kıvamını alırdı. o tandiri yapardı. tandirin alt tarafında bi küle paca toprağı yarardı. o paca ordan çıħardı. // yanê o duman ordan hava alırdı, tendir
- 145 yanması için. // lawaş eKmeK o zaman giderdiħ mesela. gülpınarda değirmannar vardı. Keraşlar yanê ğırıħ değirman. giderdiħ oraya, búğdayı götürürdüħ. yürütürdüħ öküz arabasınan. getirirdi annelerimiz, biyüKlerimiz nenelerimiz her hanKise. getirirdiler hamuruni yapardılar, vurardılar tandıra, pişirirdiler. // kösevi vardı, he. tendiri Karişdıran ağaş. o vardı. demirden bële yapmışlar, çengelli. ehmeg çıħarmaħ için.
- 150 tendir küreyi vardı, bële kePçeli; kül çıħarmaħ için. // kerme ineKlerin poħi. bële bi taħda yapardıħ. bu boyda. dört köşe. o heyvanın pisliğini getirirdıħ kerme yapardıħ. götürürdüħ vurardıħ şeye. o kerme Kendi halinde Kururdi. toplardıħ gışın yahacaħdıħ,

- tendire atardıh. veyahuT sobaya atardılar. // loti mesela evinde allah ne Kısmet edipse, yemeh yaPmişim. yani ben sabır edemiyim. yetişim diye, o yemeği yiyim. ona loti derler. // köçeliK cacıhdır. analarımız aldıhları zaman, o yedihlarına hâdâr yerdiler; 155 fazla Qalannari oni şey yapardılar. KuruT yapardılar, biraşırılar güneşe, o güneşde gururdi. gışın yemeK yapması için, mesela kürt küFTesi onnan sora, sengeser, Kardeş diyim, helise yaparlar. // gaP gaçağ hePi şeydi. // o zaman bele sosyete değeldi. gine çeliK guşhanaları, çeliK demliK yoğdi. aleyyondi. veya paşirdi. eKseri aleyyondi. 160 tabağlarını alidılar. yemeKleri dolduridılar. sini vardi. aleyyandon ibrih de vardi. çömçe vardi. çömçe de yan şeyden olürdi. tağda çömçeler vardi. bi de şeyden vardi aleyyonnan vardi. sapli çömçe, kePçe. biyüK yani iki kişilih var. bi derin biyüK kePçeler var. onnar sü döKmeK için. onnar baş yıhamah için. maşrafa o zaman su isitirdilar. bacılarımız, annelerimiz. kiçüKdi. su tökerdiler gağamıza, yıhardılar. // dehre 165 ufağ odunnari gırmağ için. bi Koyun kesdiğin zaman Koyuni parçalamah için dehre, demir dehre, o vardi. guşhana vardi. tabi yemeK için.

Derleme Numarası: 7

Konuşan : Osman Bingöllü, 60 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Şabaniye Mahallesi, Van-Merkez
 Derlenen : Değişik hatıralar

- şimdi esKiden bir büyüğ gördüğü zaman daha imkan değel Konuşmazdın. e şimdiye bahisen. ne bilim o cahallar seni heç, seni heçe saymi. ya eskiden büyüğler geldiği zaman gaçardıh. // babadi. serT olsadi serTdi. şimdi kımse babayi sevmi. a işde mählenin büyüğü. biyüğü budi. e sen bizden büyüğdin. sen daha iyi bilirsen. // bu 5 benden bi yaş büyüğdür. yamali pantor çekdiğin zaman heP inip gelidi aşağı. yoğdi. bi şey var mi di giyesen ha? şimdi kımse şeyi beğenmi. pantori beğenmi. ayahğabi beğenmi. // bayram zamanlari biz o zaman eteg giyerdi. // antari // eteg giyerdi. mesela bayramdır yarın. eveli bir gün önce çarşıya giderdi. Kuvvetine ne gitdise. diyerdin ki bi iki metre eteKli aldı, getirdi, bize giydirdi. arti bi de hoTTo lasTikler 10 vardi. herhal iyi bilirsın. onnari alırdı bize. getirirdi, bize hemen vermedi. hanê bayram sabahına hazırlıh var ya. ya da elbiseyi o entari gece sa'baha hâdâr onunla yaTmazdılar. oturidılar. ya o eteKleri dikerdiler. giderdi annemizin elini öperdi. ben babami görmemişem. anam bizi büyüTdi. biz on iki nüfuzdu. ama çoğ zorlulhların biz büyümişih. o şeye de gitmedi. sabah olidi. dedi ölüm gelin size bi şeyler diyim. bizi 15 bunnar topladı gaşına. artıh bi eteK veridi bana. bi eteK obirsine. al oğlüm alın size lasTik da. o hoTTo lastiKler toplanırdı, giyerdi. oni çıhardı mahlelere, gezmağa. a biz bele gördü. // abê şimdi harmana giderdi. aşıama Kadar harmana giderdi. aşıam aj gelirdi eve. bi de bi deyağ yiyirdi. namussuzun bunun yetimleri vardi. bize deyağ vurardi. onnar aj gelirdi. e be gağ biz acı acına ehmeğ ver. sabah giderdi gağardi. sabah 20 namazına kelb oğli kelb. nereye efe? nereye? wallahi, billahi biz bilmiyem ne çekecağ? ne çekdiğ gavur çekmezdi.

Derleme Numarası: 8

Konuşan : Davut Yaban, 69 yaşında, İlkokul mezunu
Derleme Yeri : Şabaniye Mahallesi, Van-Merkez
Derlenen :Değişik hatıralar

- bağ ben aTmiş dokuzda askere gēTdım. aTmiş sekızın yēdinci ayında askere gēTdım. bağ buni ēyi bil. bizım zamanımızda iki seneydi. ben bir sene esKışehirde Qaldım. alti ay birliğıimde dōrt hava üst. esKışehirden de anQaraya geldih. ilk olarak biz gelmişiz. o da uçaqla gēTdiler bizi. birliğimiz geldi bile. onnan sora ē aTmişin, 5 aTmiş birin bēşinci ayında terhis oldum. ama menim yirmi gün de günüm wardi. ben hēç izine gelmedim. nēce geldim, ēle gēTdım. // yaw benim bölüg Kumandanım çoğ ēyidi. bağ' allah üçüne. allah üçüne. her adam bir olmaz. wallahi binbaşı olarak malaTyaya geldi. habarım oldi. şimdi adresini vēr, şin'di de giderim. bağ ben yēTmiş yaşındayam. ki ben aTmişin bēşinci ayında terhis oldum. yirmi günde benim günüm 10 wardi. beni birağdi. dokuz gün vardı. Konvoynan geldim. ondan sora adresi Qáybētdih. belki de adam öldi, belki de yaşıyi. şimdi öledi ki, düğününü ben yapdum. üsteğmenin bölüg Kumandanının düğününü ben yaPdım ha. ben çoğ ceserdım. şimdi bağma ha. // 'ednan menderes devrinde ben asKerdım. üş' gün şeyde yaTdih. ge dēdi, 'ednan menderes gāşlıdır? üş gün gece gün de şeyde Qaldih. o zaman hēç ēle inkılaP midi 15 nedise. // he, o zaman işde oldi. onnan sora geldih ankaraya. ankara o esKışehir ule' anQarada ēyidi. aTmişin bēşinci ayında terhis oldum. wallahi bi āsQer yatanın mezarı da aynidi. üş gün trende geldih. üş gün. bağ ne diyecağımı unuTdum. bazartesi günü ağışamleyin terhis olduh. yani bazartesi günü salı ağışami geldih. ancak cuma günü buraya geldih. // bağ şimdi trennen geldih. muşa geldih. muşa bulanış, bu yana aşığı 20 tarafa, yoğ gurtalana geldih. gurtalana yēTışdih bi üsTi açış arabaya yērmi para asKere vērdih, geldih. yağmur da yağıdi. geldim biTlis deresine. biTlis deresindeki ābēme diyim uşQun teze çıışmışdi o zaman. dēdim bi ağı sen bi dursun. sōle bi dursun, bi desde uşQun alah. iki senedir yēmemişim. 'eyni bēle. geldim taTvana. taTvana geldiğimiz zaman Qardaşı diyim rāhwaya çııhdih. taTvandan o yana bi düzlüh var. 25 rāhwaya çııhdih. senin gibi bir arhadaş beni çağırdi. dēdi wala, o arabada garşımızda giden araba senin mahlelindir. diyi senin mahlen. yaw sen niye bana dēmedin be? be bizim gēşdih. bağıdım ki ah bu Qomşı ha. 'elādin vardı. allah rāhmeT ēTsın, ölmış. allah vekil, o zorlüh çekmiş. aTdi oni arabadan aşığı. ule oni tākib ēTdım. bēle güneş ya vardı, ya yoğdi. gēşdih taTvana gēTdım, oni gördüm. dēdi gēTme. 'eyni bēle. bana 30 dēdi gēTme. behle sabahın gidağ. dēdim ben bekliyemenem. bu gecede o şey vapor olsadi giderdim. be araba yoğdi ki. dēdim Qardaşım, sen boşvēr, sen gēT. gidersen gēTmisen benim haberim yoğ sennen. wallahi ben yarım sāt için beKlemedim. feriboda mindim, geldim. feriboda mindim, geldim. Qaldaşı diyim. be cumadi. öyle zamani yēTışdih şeye, bu isKeleye. isKeleye yēTışdih, Qardaşıma diyim. şimdi o hātār 35 yoli gelmişih, bizi arabaya Qoymışlar. orda araba ariyih. elim eyağım tutmi ki valēzimi alım artih. az' Qalsın yēre atım ha. ya aT dēdi bu hādār yol gelmişih. // bağıdım ēle sen burda bağısen nēreye gēTdın. dōrt tene sigara da aldım. elbisedi daha başQa neyim vardı. 'eyni bēle. Qardaşı diyim. wala neyse, orda durduh. otobos vardı. otobisi orda beklemedim. onun önündekilere dēdih belki o gider, tēz. o bizi gōtūrūr. geldih şehire. 40 wana geldih. tabi o zamanın vanda araba yoğdi ki. paytonnan geldih. be aTmişda ha. araba gören diyidi gih seKiz rıra vērım. o zaman geldim buriya 'eyni bu eve gine. ha bu

- ğarşıda ev vardı, yıldıh. bu teze o gün günüyle yanê şimdi nasıl diyim? herkesin arabasi, tahsisi var. o zaman da bi öküz, bi arabasi vardı. Kağni arabalari var ya. a onnar. babam o gün biraşiyor oTlamağa öküzleri. iki tene Kardaşım war. ufahdi
- 45 anam ölmüş, iki aradan bi evlendi. benim anam öldiğdan sora da şey geldi. öge ana da geldi. o da öldi. şimdi ğardaş men babami gördüm. babam şey gün geldi, ben de geTdım ğarşıya bële. babam geldi bële. yanê babam o zaman yirmi sene azalmışdi. ben babami gördüğüm zaman bağ şimdi de diyiym babam rāhmete geTdi. arTıh başladıh çalışmağa. bizim babalarımız görsedi bële bu işimizi belki Kırız geçirirdiler. // toh
- 50 ehmeg yemezdih. paran wardi toh yemezdih. biz burdan ça'tağa bi araba odına geTdih. o sılıman çawuşgil diyidim, hâcı ibrahimgil, wallahi geldiler. dışariya dörT gün gice gündüz heç çıhatmazdih. diyiğ kêske bi dâKĶÁ, bi saaT bële yatah. è şimdi yirmi dörT yati hele diyi toh yaTmadım. bu hâtâr yatılır? be biz toh yaTmağı bilirih. dinime, allahıma aha arabayı bële tutmuşım, ĶoPmişdi, düşmişdi. bilmiyem, yaTmışdım.
- 55 duymamışdım. ĶoPmişdi, düşmişdi. bilmiyem, yaTmışdım. duymamışdım. be bu yaş bële geşdi. ondan sora geldiğ çalışdih, işe geşdih. Karayollarında çalışdih. girmi altı sene. on dokuz senedir de emeKliyım. elli yaşında emeKli oldım. on doKuz sene de emeKlim var. ben haca da allahın evine de geTdım. ama işim nedir? heçbi iş yoh, güÇ yoh, çoğ şükür. bu sene de durumum ěyi deyêl. bi tonsôn vurdi. tonsôn vurdi bële. dilim
- 60 de yohdi. anju yaPdihdan sora dilim açıldı. Ķolúmdan bële bi ağrım yohdúr şimdi. a şimdi iyiyım, buna da şikür. namazi Kılıyih. ihTiyacımızı görüyoruz. a biTdi. daha nêdecam. bu mayêşi devleT veriyor. vala bu devleT eyidir. allahıma, dinime bu gibi, bu başbaĶan gibi başbaĶan yohdür. esas içinde de var. onun içinde de var. onun içinde olmasa o başbaĶan eyidir. heşbi deva buldılar, herifi edam eTdiler? heşbi şey
- 65 bulmadılar. wallahi yalandi. o da öle yalandi. sen buni eyice bıl. // bi ay ħarman ederdih. bi ay ħarman ederdih. gece gündüz. bi öküzü vardı ya; wallahi adam ancağ... ben ikisini bağıliyidim. öküzler çekidiler. günde bi sefer. bağ ben aTmiş birin beşinci ayında asKerden geldim. o sene ekin eKdim. ben yüz yirmi çaP buğda Ķaldırdım. a bu ásKerin vardı, daha yer yohdi. beş yüz lira, altı yüz rıra, yedi yüz rıra, o
- 70 yirmi beş guraşa. buğda elli beş guraşa buğdayın çapını saTdih. şimdi bi eKmey üç yüz elli bin nıradır. he walla'. wala hele bız beş yüzden aliyih. ema şey altı yüz olmışdi. dediğın gibi, wallahi, billahi buğdanın çapını elli beş guraşa saTmışım. yüz yirmi çap buğda eKdim ha. daha yer yohdi doldúrağ. è satılmidi da. è şimdi heç elli beş guraşı ne yapacam? versem çıcüğün eline geTmez. baĶĶala da ele deyêl Ķurban? // bağ, şimdi
- 75 babam sağdi. eski ögey nenem de wardi. onnar da ariyılar. buni görmişler. men beğenmedim. dedim allahdan istedim vermiyeler. geTdiler, isTediler. dedi he. dedi wala babasi evde de değêl. Ķızın babasi. geldiler düğünü yap... üş günü olmadı yav bizim rāhmeTli bilisen. bi de Ķardaşıma vardı. şimdi anĶarada senin gibi o da oĶul bitirmiş. // he, ünüverste bitirdi. isTanbulda. şimdi emeKlidir de. Ķardaşa diyim. geldi o devadan
- 80 sora bi on, on beş gün Ķaldi. bi daha geTdi oraya. bunun anneleri de buradadır. demeK Ki Ķader olmış, oldi. isTediler ama ne bilim, bennen çoğ para aldılar. beş bin nıra aldı, o zamanki para. şimdi burada ele bële rengi bële görme, burdan kımse geçemezdi benim ğorħumnan. bi sene bële buradan geçdi. bacımgılın evleri burdaydi. bi adam geşTi. dedim bi daha burdan geç' senin o ayağın Kıraram. bi bağ burdan
- 85 geşmiyesen. bacıma söylemişler. demişler delidir. baldızım geldi, dedi wala deliliğini bilmiyem. bacım şimdi ölmüş de. dedi her gördüğünde bana diyerdi dēli. è babam benim de evim. // şimdi evde ħanımlar geçim eTmiyi. şimdi iki tene Ķızım var, iki tene oğlüm. kiçüğ oğlanın yanında Ķaliyam. biyüğ oğlan da alTda. biyüğ Ķız oğlümün

- Kızidir. annadın? bir oğlüm yani babam daha wardi, öldi. aTmiş alti doğumlidir. o
 90 oğlüm wardi. ama bunlar yoħ, bunlar görmemişler. işde a bèle evlendim. tēzeyi biz sora
 getirdiħ. onnan sora o zamanda bèle dūkan da baKQal da yoħdi ki. evde yiħiyidiħ.
 wallahi Qari heyaTda tendir görmemişdi, eKmeg yaPmamışdi. men sahapolidim ki
 Qari düşmiye tendire. allah vekili diyim da. ben bilidim. baħ sıcaħdır da. Qari eymeg
 vuridi, men çıħaridim tendirde. dedim olmiya ħanımi düşe tendire. // ele zaman beş
 95 tenike ħamur edidi. // tendiri de ben kendim yapidim. // o zaman tezeK. tezeK wardi.
 odun vardi. // geven de vardi. geven biz getirdiħ. öküz arabasınan getirdiħ. ha' ha' ha
 bu şey gedigi war ya. Qurubaşın orda. ordan geven getirirdiħ. güzün getiridiħ. bi seneliħ
 yetidi. Kağni arabasi. // remezan Qardaş wallahi eyidi. idare edidi. // wala ne varsa oni
 yiyidiħ. şimdi çeşiT çoħdūr. o zaman bèle günü edidiħ. neyse. kımisının vardi, eline
 100 düşmidi. vala çoħdi. vala aj Qalmadiħ. wallahi ha ħarbi diyim. heÇbi dayim aj deyeldiħ.
 he, dayim de toħdūħ. yanē Kapımız bèle açiħdi. tamam. ama ne oldisa idare edidiħ. //
 ahır, şimdi de var. // baħ, bi daQa. şimdi ben alti, yedi tene ineK saħlidim. baħ iki'
 ineKde elli kilo süt alidim. bu ħasTasiyim bu gibi işlerde. wallahi iki ineK saħliyidim,
 beş kilo, Qırħ beş, elli kilo süt alidim. bi'zad yediği. heP eve Qaldığı ħariç. Qıħ kilo,
 105 elli kilo süt alidim, iki ineKden. o zaman yüz yirmi bin nire maaş alidim. sora ben
 emeKli olduğum gün alti yüz yetmiş beş rā bir milyon da alidim. o ħariç. o onnarın
 parasidir. o eyvannarın bu ev, bu serveT, bu heyvanlarındır. ben bi ineK aldım. elli
 yedi bin nereye. alti sene saħladım. o inegi üş bin iki yüz rıreye saTdım. a' o ineği, bu
 servet o ineğindir. wallahi elli kilo, Qırħ, otuz' kilo süt sağidim. en sonda da saTdığım
 110 zaman da bi çüt aldım. onnan sora alti, yedi sene Qoyun saħladım. 'eyni yerinde. Qoyun
 saħladım. güzün gelidi köyde. gelirdi, doğardi. bi Qoç bıraħırdım içersine. bi ay yine
 Qoçi alidim. baharın gine ele. sene de iki sefer baharın vardi. ama baħmaħlandi. baħ
 samannan oT, heç' aşığı deyeldi. // mısranıları tahta taş şeyde. suyi içerde bile. heç
 dışari yüzi görmaħ yoħ. bi çıħardi, Qoyuni mindirirdim yallah köye. heç buradan kımse
 115 görmezdi. köpeyi de bereber götūrdūm. wallahi köpeg orda köledi. çoban dedi ki benim
 bitün canım bu köpegdi. // heç köpeg bèle Qolūmi getirdim bèle dolandırdım. hani
 şimdi yoħdūr. şimdi ele düşmi köpeg. şimdi ele düşeydi gine eyiydi. hele heyvan da
 yoħdūr ha, heçbi şey de yoħ. // daha saħlayamiyem. taKatım yoħ saħliyim, yoħ. a yirmi
 tene Qoyun saħliyacahsan. senede iki sefer doğar. ama eyi baħsan. doğduğı gün sağan
 120 Qoyuni wallahi Qoyun yoğurdi yiyidim. ama hanē? hanē şimdi Qari yoħdūr ki. // yoħ
 bu eyağa bişey olmaz. bu eyağ ağriyi. onun için, ben sana Qurban olum. // bèle
 gönderim köye. teK pèynirimi gönderidiler. yağ mağ istemidim. bi de yününü. getirdim.
 diyerdim iki sefer, diydım sağın yiyim. yalnız ölürse size helaldır. yiyin, baħın, edin.
 Quziyi, yününü verin bana, pèynirimi gönderin, hePsi size aiT. ne geldise size. pèyniri
 125 geli, yağı geli. wallahi bi şey istemez. teK pèynirimi getirirdim bi de yuni. başKa yoħ.
 Quziyi yoħ. Quziyi satardım. erkeğini satardım. ele dişiyi. erkeği satardım. çoğalTmaħ
 yoħ. ama Qoyun çoħ eyidi, çoħ'. // evet, çömçe var, şimdi de var. şorti şimdi de var. //
 ħerezan o öküzleri süridiħ ya, ħerezan odūr. Kāmçi. ağaçnan sürmezdiħ. ħususi
 ħerezani alidiħ, sürmaħ için. öküzler fazla incinmesin. on seKKız sene çalışdırdım
 130 bi öküzi. bi çüt öküzi on seKKız sene. // yaw he abē, sana Qurban olum.
 bosTan ekidim. on' alti sene ben bosTancılıħ yaPdım. şey ekidiħ. buğda da ekidiħ.
 onnan sora çalışidiħ. sen desen ki o öküzler war ya arabayla bereber burdan goşardım,
 yatardım arabanın üzerinde, köyde gaħardım, heÇ arabadan yēnmeden. heÇ yolda da
 çılmazdi. // sen ne diyorsun? hanē ele heyvan? şimdi yoħdi. yolda bi tenesini görsedi,
 135 köylünün birisi görsedi, diyerdi wala filankes gelmiş. benim öküzlerim nerede olursa,
 nereye bıraħırdım oTdamağa kimse bi şey diyemezdi. çünkü niye? diyerdi wala

- onundur. // horum, o oti biçiler ya. oTdari bişdiği zaman horum yapilar. ondan sora bağ yapilar. // hevşi, ama o ahırın üsdi açıldı. eTrafi duvardi. máhsát Koşu moşu olmasın. o zaman öledi. // heliK, o köylüler diyer. bız burda parhaç diyih. // haral, onlar böyög bele
- 140 şey wardi. harallari vardi. un doldururdilar. háTTa yapulmuş bele bi yüz çap, otuz çap tökidiler. un tökiler, bğda tökiler. onnar yerleri ayriydi. tendir evindeydiler. o Karıların işidi. // fişki o heyvannarın guruTmağ için. yeri yaş olmasın diye. // debo tenekedir işde. debo tenekedir. // doğ, tekereğin demiridir. doğ, onun demiridir. // demkeş semvarın üstündeki. // dıngılpişto o çocuğ işi, dıngılpişto. // çırağba yanè lokúz de
- 145 yoğdi. ahır maşıra geTseydiğ, çıranan giderdiğ. pacalara kádár. bele burnumuzi tutardığ, siyah olúrdi. sana Kırbán olúm. wala görmişem. bu gaz lambalari var ya, éleydi. evde var mi ki. // o zaman pabûÇ wardi. eyaKQabi burda yapardilar, pabûşdi. o pabûşlar wala şimdi yani konsolidi; ama tez dağılıdi. pabûş nasıl diyim lasTiK masTiKlar, eyaKabi meyeKabi yoğdi bele. soradan bu çığdi. hoTTo moTTolar onnar
- 150 çığdi. bu kere onnardan giydiler. o şimdi de evde vardır. heP evde giyiyih. osmanè hoTTo diyiler, // o yuğardadi. o fabırKa aşdi. sora éle şey oldi. // he, zengin oldi. o lasTiKdan. o zaman. lasTiK nasıldı. ters çevirsen yihılırdi yine giyerdin. yırtılmağ yoğdi. è şimdi éle dayanmiyi. yaw pantoron mantoron wardi, ama bele Kumaş mumaş kım giyerdi? herkeş gücüne göre gücüne göre ne olsadi, oni alırdi, giyerdi. isTese. élesi
- 155 var; sen diyesen ki, bişi diyemesen ki... ama biz yoğ. biz yalan yoğ. éyidi. yanè ben heçbi dayim de şey gèymemişim ha. entári gèymemişim. // he, entári taa¹ büyüyene hátá. ha' ha' ha' ha' bunun gibi olana hátár érkeğler de ha. he, eteg meteg, elbise boydan éle. çal wardi. o şoFben moFben, banyo manyo yoğdi. taşdan çal yapıdiler. onunla banyo éyidi. çal wardi. betonnan yaPma deyél. şeyde, bu ásKerde evin önünde
- 160 su olduğu zaman çal olmadı. éle su içerde olúr. bele havuz yaPmişdiğ yanına. Kabı mabı orda yihiyidiğ. şimdi daha pisdır. o zaman pis deyèldi. Kanal, bu Kanalın suyuni içidiğ Kırbán olúm. şimdi elini vuramazsın. burda hacıbekir kendisi vardi. wallahi bil'lahi bi bişi düşmezdi içine. kımse bişi atamazdi içine. şimdi elin vuramazsın pisdır. // paziK şimdi de var. şimdi o zamanki paziği bulamazsın. o yoğdur. o zamanki iki
- 165 senedir ariyih, bulamiyih. al toğumını ekim. daha şimdiden bızım bahçada eKmişim. bahçaya gitsen, sen görsen. bah gör; dayı çalışi yoğsa yoğ. // işlik, gömlege diyiler, işliK. // küvle o tendirín külesidir. tendir edidiler. tendirde küle deliK var ya. ona küle diyiler. // peyKe, tahta Kanepeler, oni işiTmedim. biz yine Kánepe diyidiğ. divan diyidiğ. divan da diyili, makaT da diyili. çamurdan da yaPmişih. a şimdi de divan var.
- 170 ha bızım bahçede. üstinde oturiyih. // tağTa beşik vardi. demir beşik yoğdi. bızım çıcúğlar biraz yetişdiler, biyüdiler. sora torba beşik yaPduğ, asma bele. odada gidip gelidi. hanım nèreye geTsedi bi salliyip daha giderdi, işini görürdi. gine gelirdi, salliyardi. onnan sora şimdi bah Kırbán olúm. // kösev, o tendirín ağacidir. // lePPiK, o da eldivandır. // he, lePiK Taş. // tábè. lePiK taşlar var. // bi tabağnan hePsi millet yiyidi.
- 175 hePi evin halhi olsun. ayni tabağda. // lembeki de o zaman çini tabağ vardi? pağır mağır o bişiler vardi. şimdi de mende üç tene, dört tene tencere var pağır. // wala merteK o dama atilar. döşemenin üstüne merdeK atarlar, ondan sora kámış atarlar. sora toprağ atilar üstüne // reşik o köylerde bulunur. bizde olmazdi. ben de gèymişim. reşigi gèymişim ama eyağımı bi sıhmış, şimdi eyağım éle duriyor. bah bi Kış Kaldım bu
- 180 yeTmiş yaşında, aTmiş dokuz yaşındayım. bi Kış inaT için giTdım köye. niye inat için? orda babamın yanè kendi dedemin yeri vardi. bi dedesi geldiler, bana dediler ki orayı yaPmişlar. ben geTdım. o Kış Kaldım orda, o yer için. wallahi. daha bekardım da o zaman. bah Kıyuni geTmişdi. o bızım erazinin yanına al bin nıraya. ne zaman

- benim Koyunum geTse benim evime, biraħma o zaman. şim'di de diyorum. // kom işde
 185 bu hem aħırdır, hem kom. Koyunun beslendiğı yer. // seKávêl, işde şimdi de var. ağaş
 şipürge. buni iyi bil. sen bele hoş adam olmasadın wallahi gelip cevaP vërmezdim.
 çünkü neden biliyorsun? benim Kardaşım var. çatağa geTdi. bu dersden sora
 mezun oldu.

Derleme Numarası: 9

Konuşan : Süleyman Karalı, 75 yaşında, İlkokul mezunu

Derleme Yeri : şabaniye Mahallesi, Van-Merkez

Derlenen : a) Askerlik hatırası b) Değışik hatıralar

- a) bin doKûz yüz elli dörTde men oldum. elli dörTde geTdim malaTyaya.
 malaTya burdan şeynen geTdim. deniz vapurila geTdim taTvana. taTvannan mindih
 Kamyonnara, üsti açih Kamyon. geTdih Malatyaya. malaTyada geTdih teslim oldu.
 yedi, ele geTdim. ele gider gitmez 'eyni birinci bölüğün birinci tahımına beni yazdılar.
 5 birinci tahımdan tezKereyi aldım. heç tahım şeyi değışmedi. malaTyada toPÇidim. elli
 doKûzuncu top alayı. suvari topı, yanê şey deyêl, makineli toPÇi deyêldim. orada
 KaTır aTlarlan topları çekidim. çoğ güzel bi yerdı malaTya. askeri de severdiler.
 malaTyalılar çoğ severdi asKeri. bağlar, bahçeler Kayisiliħdi. o meymvaları yiyerdin, heç
 kimse bi şey demezdi. o Kádár severdiler. onnan sora işde üç aylıħ asKerdim. işim çıħdı.
 10 bi vanlı bi arħadařım geldi. tabur Komutanından izin aldı. tabur Kumandani da vardi.
 bi postası geldi. dedi vanni Silêyman kimdır? dedim evet. dedi gel, senin dayın gelmiş.
 dedim olum, yannışın var. benim dayım mayım yoħdur. yaw dedi, yaw walla dayın
 gelmiş. wile benim dayım yoħ. giTdim yanına. bi orda bi yağcım vardı. yağ mağ alırdı,
 satardı. peynir meynir. nureTdin. adı da nureTindi. dayı. geTdim bahdım orda. orda
 15 meni gördi. dedi gel. biraz mana sarıldı. dedi senin dayındır. dedim he, nureTdin he. dedi
 gelip sennen izin istiyi. üç aylıħ vergi numarası vermişih. aradı izine çıħılar. dedi wala
 bi hâFTâ izin ver. bahdım dedi git. bölükden de nöbetçi başçawuş bölükdedir. izin
 kağıdı yapıdı. geldi malatyaya, trêne. trêne mindih, geldiğ şeye, muşa. o zaman Pârsel
 otoboslari wardi. pehlivanoğlunun. Pârsel otoboslari wardi. ismi Pârseldi. o bi kere o
 20 vardı. çarşı vannan muşdan vana. başKa otobos yoħdı. giTdim de. yendim oraya. meni
 Karşiladılar. orda polês burhan vardı. bizim Komşımız vardı, Komsêr. o orda meni
 Karşiladı. arabaya mindih. otobosa bindih. gecede sabaha kader yol geldiğ. geldiğ vana.
 vanda o zamanın şeyilen trenlen geldiğ. tatvana geldiğ. tatvanda gine gemiye bindih,
 geldiğ vana. geldiğ vana. vandan da isKeleden de burda o zaman payton vardı. bindih
 25 paytona, geldiğ çarşıya. ordan geldiğ. girmi gün izin Kullandım. girmi günü geldim.
 burda geTdim şeye. rapor almaħ istedim. bi tene isTirahat rapori aldım. bi hâFTâ daha
 uzaTdim. bi gün de günüm geşmişdi rapor da alamadım. teKrar mindim vapora.
 vapordan geTdim tetvana. tetvanda bi kere bindim trêne, geTdim malaTyaya. geTdim
 yüzbaşıya da söz vermişdim. o zaman ğahve bulunmıdı. bi kilo aradım girmi binden
 30 vërdiler. irannan gelidi. vanda heçbi yerde bulunmazdı. bizim o ğahveci çocuğ vardı.
 nuretdin. dedim nuretdin. o bi kilo Káhve aradım. dedi neyedir? bizim yüzbaşı da çoğ
 sever Káhveyi. dedi dur ben sana bi kilo alım. zil çekilmiş vardı. bi kilo çeKdi, geTdi
 mana. wallahi bugünkü gibi hatırliyem. yirmi milyon vërdim. aldım göturdum bölüğe.
 bölüğe geTdim. yüzbaşı geldi. eğitim yerine. dedi ne zaman vanni? dedim dün buraya.
 35 dedi bi gün günün de geçi. dedim komutanım yolcilih işde. vannan taTvana. taTvandan

- işde bi şey dèmedi. ğáhveyi aldım, gōTdūm evine. evine vèrdim. sabahın çıhdım eğitime. yüzbaşı geldi. ğáhveyi işmiş. ğáhvede nohūt. nohūTdan arpayı Kavurmuş, çeKmiş, Káhve. dèdi gel. dèdi eşşe_ōli_ēşşeg vanni. bana bir toKaT_aTdi. inan heyatda yüz sene çeKmemişdım. neyse yirmi dōrT_ay asKerlîh yaPdım. wala yirmi
- 40 dōrT_aya bir_ay, bēş gün izin yaPdım. öteki de asKerdeydi. ama asKerlîh ële doKūz bin, on bin tene asKer gelirdi. ácemi yeri. eğitim yeridi ora. orda ne warsa orda örğenidîh. çoh bîyüKdi. ële ‘eyni bölüKde, ‘eyni tahımda tezKereyi aldım. // **b)** vanın yaşami nêrde. vanda esKiden bële tezegden başKa bi şey yahmazdîh. odun bulamazdılar. kömür mömür, odun yoħdi vanda. odi. heyvanın pisliğini ëderdiler.
- 45 Kırudurdılar, yapardılar. oni yahardılar. onna isinirdîh. her_evde bi tendir_evi vardı. eKmeyi evımızde özümüz yapardıh. çarşidan eKmeK alma imkani yoħ. çarşının_eKmeyini alırdılar, el_eteyine sarardı. // kimsenin_evinde çarşı eKmeyi. wallahi bële bi sabahın giderdin o fırının_önüne. belki elli kişi dizilmiş Kuyruħ olmiş, çarşı eKmeyi alacaħ, götûre evinde Káhvalti ëde. a ëleydi.

Derleme Numarası: 10

Konuşan	:Halime Karatekin, 75 yaşında, Okuma-yazması yok
Derleme Yeri	: Molla Kasım Köyü, Van
Derlenen	:Ev işleri

- torpaħ yoħ, torpaħ çoh eyidi. bilisen niye? torpaħ için çıcuħ sancılanmazdi. buğdayı deyirmene gönderirdîh. deyirmenden geldîhdan sora oni güzalcene yoğûrurdım. eşKimeye bırahırdîh. maya yoħdi o zaman. eşKi hamurnan o hamuri eşKidîhdan sora tandırımızı yahardıh. // KuruTnan olûr sengeser. // den şilesini de
- 5 döğmenen yapardıh. döğme, buğdanın dövûlmiş. Kabuği üzerinde, dövme buğdayı döyerdiler. kepegi çıhdîhdan sora dövme olûr. Kavurma, tir buğdanan yaparıh oni. tir buğdanan. tir buğda o zaman yoħdi. ğarağılçîh vardı. ğılçığı buğdayın ğaraydı. onun_eKmeyi olmazdi. yalanız, şeye, nedir_adi, Kavurgaya geleydi. Kavurga mesela bi gün buğdayı süte yatırırdîh. süTde bekletirdim. devîrsi günü buğdayı Kaldırıp ğışın
- 10 çedeneynen bereber ğavururdım. şimdi de hele ğavurgamız vardır. // helise de dövmenen yapıdiler. dövmenen olûr. tavûh etinen güzalcene oni bële tendire Koyûb oni ezmen gerekîr. leblebi gibi olması gerekîr. helise de odûr. yün köyden gelir. Koyûnümüz vardı. o yünnen mesela yataħ yapardım. çorap yapardım. // onun tarağı var. tararlar. egîrîrler teşiylen. teşiylen egîrdîhdan sora örûrler. çorap örûrler, giyerler. // âbê be değneK vardı.
- 15 ne bilim fırfıra vardı. dımiş deyneK vardı. mëyremhot var. çocûhlar sancılandığı zaman sancı için eyidir. ot vardır. otûz bağa biz part diyerdîh. // üzerliK o nezer için eyidir. // ha zerîngádâK o şimdi de vardır burda. zeyturun a buğda eKmişim. // o yemeKlerde Kullanılır. Çılbır yemeyi, vanın Çılbırı var ya. o şeyi o zeyturu atdın mi o hoşdûr. kîFTelerde o Koni. // he, kîFTe. // ğorûm, ot ğorûmi. otları biçiler. lens çekili bunnar da
- 20 ğorûm_édiler. bükiler, bağ_édiler. bi kere part éTdi mi otuz tene édiler, bi ParT_oli. çüt wardi. // ğaşuħ şimdi var. Kádále, bële kiçüKdür, yoğurt moğurt doldurılar, götûriler. // ğaral bîyüK çuval. // hâtîrdîr o tahta.

Derleme Numarası: 11

Konuşan : Refik Karatekin, 76 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Molla Kasım Köyü, Van
 Derlenen : Değişik hatıralar

- evde tendir eKmeyi yapardılar. arpadan, çavdardan eKmeK yapardılar. bığdayı özümüz ekerdi, özümüz biçirdi. öküznen Kazardı. // su değirmanına bığdalari ügüdüldi, getirirdi, un ederdi. getirirdi her eve seneli şeyine yedi, seKiz on çap bığda verirdi. ederdi o unnara devam. haFTada bi sefer, haFTada iki gün o tendiri
- 5 yaħardılar. ePPek yapardılar. bi heFTe yerdı. bi heFTe o teK. yağnan tendiri yaħardı tezeK de heyvanın pişigine şeyine. biraz hamur yapardılar. eKmeyi vurardılar tendire. semvarlarımız vardı. çay may içerdı. odi. başKa bi şey nedi? soba. kömür sobalari yoħdi zatan. tenekeden soba herkesin evinde vardı. Kışın otururdu. sobayı çekerdiler bizim bu köy. ondan sora kürsi biraħırdılar. dörT ayaħlı biraħırlar oraya. yorgani
- 10 çekerler, sıcaħ olsun. yani bele şey mey yoħ. kömür mömür yoħ. kürsi. kürsinin altına otururdu. a yorgani buraya Kádár çekerdı. kürsinin içini elimizle. onnan sora sabahın ğaħardı. herkes işine gider. işi olan işine. işi olmiyan da işde çarşıda giderdi gezerdi. köyün heyati beledır. // Komşuluħ çoħ hoşdı. her gece bi evde misafir. gece olırdı. daha sáhát gece on bire, on ikiye Kádár ordan şeye hediK, Kavurğa noħuT, çerez merez
- 15 alırdılar, yiyerdiler. tombala çekerdiler. ondan aşıħ oynardılar. aşıħ wardı. heyvan aşuħlari. bele atardılar. biri beKliyen vardı. bi terefi sofidi. bi terefi eşeKdi. bi de şey vardı; findı. bi çuħur Kazardı. eKseri bayramlarda. alti tene findı atardı. eğer iki tenesi dışarda Kaldisa-ı dördini çekersen Karşıdakınnen. eğer bi tenesi Kalırsa o zaman sen verırsen. a çüt açıl olacaħ. findı Kılacaħ. bilya oynardı. meliKan oynardı.
- 20 meliKan oynanı geniş tarlada marlada oynardı. // yané evliliK de işde benim ámcám Kızıdı. yabancı deyél. // beş yüz rıra başlıħ verdi bana, o zamanın parasi ha. // terziliħ var. sebze mebbe gelmezdi. buranın sebzesi çıħardı, yerdı. dışardan sebze gelmezdi. vanın yerlisi çıħardı, yerdı. şimdi senenin on iki ayı o var. o zaman yoħdi. imkani vardı a bu vaħtinde tamatéz, Karpuz vardı? televizyon da yoħdi. bi radyo vardı. o da her
- 25 evde deĝel. zengin evde bi radyo vardı. fáKirin evlerinde radyo da yoħdi. bi radyo aldım, yüz yirmi líreye. annadın? taħsiTnan. büyüK anoT Katod vardı bele. onnan bereber getirdim eve biraħdım. orda o háFTá Kaldı. biraz sora inkılaP oldı. menderesi tutdılar. a o zaman bende radyo vardı. padişah dıkaT dıkaT annadın? çeliK Kuvetler şeye hakım olmişdi. başKa bi şey yoħ. heP gelidiler bızde dinliyidiler radyoyı. radyo
- 30 yoħdi. eletriK yoħdi. bızde o zaman. su da yoħdi, Kuyılarda. // Kuyı, heremizin Kapısında girmi meTre derinliĝinde Kuyı vardı. o da her yerde çıħmazdı. // lamba Çıraħba vardı. Çıraħbaya o ğazi tökerdin. kırıTnen yaħardın. o da yoħ. ğaz yaĝıdan. vallahi benim anam iki teneke sari yağ verdi. bi teneke Kaz yaĝı aldı. ineĝin yaĝı. eveli Kaz yaĝı. yoħsa vanda Kaz yaĝı da yoħdi. eveli Kaz yaĝı dışardan gelirdi. oni alırdı.
- 35 Çıraħbaya tökerdi, yandırırdı. işi odi. başKa yoħ. // bız éle nece oldı olalı heyvanımız vardı. bizim ineK, manda, öküz biz heP heyvancılıħla uğraşdı. é asKeryenin yükünü biz götürürdü. haKKariya giderdi. yirmi günde, yirmi iki günde gidip gelirdi. giderdi haKKariyaya teslim ederdi. ununi, silahını, mermisini bitün öküz arabasila götürürdü. // ğarman bi carcar bi de ğam vardı. ğam bele taħTala alti

- 40 taşlı camêş o şeyi keserdi, ügüdürdi. bízde bi carcar vardı. éderdîh. şenelen savururduh. eleKde, şeyde elerdîh. Koyidîh çuvala. ökûzden başKa harman, bi harman yoh. ökûzlerin bondûrûh vardı. taħardın başına, heyvannar bêle dönerdi. bêle dönerdi. harman bitene Kádár olûrdi saman. ondan sora buğda ayrı, saman ayrı. gece de harmanda yatardîh. meydan şeyi vardı. devleT gelirdi, taj vurardi buğdayi. girmizi
- 45 buğdayi çıhardi bi terefe, saman bi terefe. devleT gelirdi. bêle mûhûr gibi deyêl. mûhûrden daha biyûg taci vurardi. yine de hırhızlıh için. Kafan gelirdi, ölçi atardîh buğdaya. a eyer bozulmuşsa zatan sen hırhıslıh édipsen. yoh eyer bozulmamışsa devletın hâkını vêrirdîn. oni da götûr even. êle hayvannarnan doldûr, götûr yoh. devletın hêkkını vêrecahsan. gece uyumazdın. // ramazanda herkes evinde ne pişerdi, oni yerdî. şimdi
- 50 remezanda böreKler, çöreKler evinde ne varsa oni yerdîh. söhûrde oni yerdîh. eriK hoşabi eKseri. evinde hoşap da bulunmazdi. pèynîr yohdi. daha şimdiden pèynîr almışem, gömmişîh. gışın çıhartacam. evinde ne varsa oni yiyecan, remezan olsun, başKa gün olsun. // pèynîr alırdîh. yine yaPmazdîh. bíz yapmazdîh başKalari yapardi, bíz yaPmazdîh. elli kîlo, aTmiş kîlo pèynîr aldım bu sene. elli aTmiş kîlo
- 55 pèynîr aldım. Koydum küplere. vurdum toprağa. gışın çıhartasan, yiyesen. balığı için balıh alırlar. onnan sora kömûr alırlar. annadın babam? elli kîlo nahne alırdım. /// yanê ben bu yaşa da gelmişem, gine eKmey yaparam. baħ burda tendîr evim var, iki tene. wala dokuz ton, on ton kömûr almışam şimdiden. girmi ton, on ton kömûr almışîh. yirmi kîlo balıh almışîh. iki telis toz şeker almışîh iki. // onnara ne hâdân varsa orda
- 60 otûrannar gaç kîşi, elli kîşi, atmiş kîşi, yirmi kîşi yemeg yapardîh. onnara ayrı gönderirdîh. o üç gün Komşıya gönderirdîh yemeyi, içmeyi. hePsi onnara. çay şekeri hePsi. // âbê esKiden gelinler Konuşmazdi Kâynatanan. bi çocuğı doğana Kádâ Konuşmazdi. yüzi yaşmahlidi. hêç hêç hêç, kâTiyen Konuşmazdi. benim Kâynımın Karısı menden biyûKdi. kelime êTmezdi. Konuşduğı yoh. // biz ona makat diyerdîh.
- 65 yanê bêle tahtadan yapardîh, otûrûrdûh üstüne. makat diyerdiler. yaw filankesin evinde makat var. kedilere pişik diyerdîh. // kerdî ekerdîh. soğan, domatêz ayrı, baTlican ayrı, biber. hePsi ayrı ayrı kerdiler yapardîh. // bayaT eKmeğe kerti diyerdîh. kerme yapardîh. bi de duvara tepiK vurardılar. tepik vurardılar. bi de KâlîP bıraħırdılar, kerme yapardılar. bi de basmalılıh vardı, küreKnen keserdîh. bıraħırdılar güneşe, Kûrur, Kâlirdi.
- 70

Derleme Numarası: 12

Konuşan : Sabiha Keleş, 55 yaşında, İlkokul mezunu
Derleme Yeri : Selimbey Mahallesi, Gevaş, Van
Derlenen : Gelenekler ve görenekler

- eyer Kız oğlan birbirini görmüşse. // vardı beyenirdi. beyenirdîh. isTerdîh. onnan sora gidip isterdîh. biz beyendiğimizi oğlûmûz da beyenirdi. // allahın emrinen, pêhâmberin Kâvlinen gelmişîh Kızınizi isTiyîh. ê onnar da diyerdi eyer bizi münasiP görseler âKrábalığa, bizi ğabul êdîn. ğarşıdaki da ğabul êderdi. oğlana sorardi, oğlan
- 5 diyerdi, görmemişem. ê gösTermezdîh. tê- gelen gece görûrdi. gelen gece görûrdi. // kesbiÇ işde başlıh wardi. eskiden başlıh wardi. yanê muhaKaK bi az, yan çoħ alırdılar. kímisi az alırdi, kímisi hêç almazdi; ama wardi. bízde deyêl; ama köylerde silah alırdılar. aT, silah isterdiler. bízde o yohdûr. nişanda nişan taħılidi. üzûK taħılidi. bi teK

- bileziK olsadi o taħılardı. ele ağır masraflar yoħdı. kimsede bi_şey yoħdúr masraflar.
- 10 Kız terefi çoħ maKul ġarşılardı onlari. çoħ masraf_éTmeyín, diyerdi. gendi istersez sızín ġelínizdir, istersez bi telis ġeydir, al, ġötúr. // payton vardı. at paytoni. bēyög Káyním Kárisi paytonnan geldi. men taħsinen ġeldím. bi ġısım da öküz_arabasinan geldi. // he, bunnarın dört tene öküzleri vardı. iki taħım. buralar hePi evdiler, yērdiler. ben buralari yēni ġeldiġimde bosTan vurardım. hem çocúħ saħlardım. hem baħça
- 15 biraħırdım. hem eKmeK yapardım, işÇiye eKmeK vērirdím. çocúħlara da baħardım. ġelirdim işÇinen de ot alırdım. heyvan, duvara tezek vuridıħ. odúnún külını ġetirirdím, eritirdiħ, biraħırdıħ, süzülürdi bēle. deterjan yoħdı. külını süzerdiħ. onnan çamaşıri ıslatırdıħ, onnan yıħardıħ, sabunnan yıħardıħ. perek de deníz kenarındadır. ġetirirdiħ. // kúmes vardı. tavúħlarım vardı. tavúħ saħlardım. ufaħ ufaħ onnarın şeyinde, kiçüġdiler.
- 20 bunnari sünneT yaPdım. babaannesi hediye vērdi. kiçüK yawri. oni bīyüTdüm. ġaç tene yapdım. // Kırħ ġün bi yēre çıħmazdıħ. o Kırħ ġün evde otúrurduħ. diyerdıħ biz Kırħliyıħ, bi yēre çıħmanıħ. Kırħ ġün çıħdıħdan sora alırdıħ bebeġimizi yıħardıħ. bũġdaynen Kırħ tene bũġda sayardıħ, onnan sora. oħırdúħ, onún başına tōkerdiħ.
- 25 alırdıħ, ziyarete ġötúrúrdúħ. ziyaret vardı, bīyüK bi evliya vardı. oraya ġötúrúrdúħ. sora dışariya çıħardıħ. çocúġún diyerdıħ, sesini biraħırdıħ. Kázani çevirirdiħ, diyerdıħ sesi ġalsın bu Kázanın altında, çocúħ dışarda aġlamasın. heÇ' dışarda aġlamazdı. çocúħ sesini keserdi. ziyarete ġötúrúrdúħ, ġetirirdiħ. bīyüKlerin_evine ġötúrúrdı. ilkin bīyüKlerin elini öPdúrúrdúħ. yanē sayġi, siyanet vardı. // isim, bīyüKler ne isTerlerdise oni biraħırdıħ. biz ġarışmazdıħ. dedesi ne isTerdi, o ismini biraħırdı. onnan sora bız de
- 30 ġarşı ġoymazdıħ. bunnar üş ġardeřdiler. alti tene benim çocúġúmdi. alti tene bi ġardařınındı. dört tene de bi ġardařının. hepi bi evdeydiħ. bi evdediħ. birbirlerini hele de çocúħlarımız birbirlerini severler. birbirlerini sayarlar. ikinciliħ éTmezler. yanē biz nēce sevdiħ, bız ġardař ġarileri nēce ġeçindiħ, çocúħlar da ele ġeçindi. ele hePi burda bi ġardařıħ. ayri seçKi yaPmazdılar. ē şimdi herkes_olmiş... // ziyereTlere ġötúrúrdúħ,
- 35 ġetirirdiħ. bīyüKlerin elini öPdúrúrdúm. o zaman biterdi. // şeşesini vērirdiħ. dış hedigi yapardıħ. // dış hedigi işde çerez alırdıħ. meyve alırdıħ. yani eş, dost, arħadař, çoħ çoħ yaħınnari otúrúrdılar. dış hedigi yiyerdiler. ondan sora çocuġa hediye biraħan biraħırdı. biraħmayan ġiderdi. // sengeser, heyvani saġardıħ. yoġúT çalardıħ. yoġúrdı tōkerdiħ nēhreye, nēhreyi çalħalardıħ. onnan sora o nēhrenín_üstínin yoġúrdı çalħaladıħdan sora
- 40 üsdinden yaġını alırdıħ. ayranını da çürüdürdúħ. torbaya tōkerdiħ. torbada o bi çöKeleK olúrdı. cacıġ olúrdı. oni KuruT yapardıħ. Kurudi da selelere biraħırdıħ, ġüneřde Kırudurduħ. KuruTduħdan sora Kışın oni ġetirip ıslatırdıħ, ezerdiħ. onnan sengeser yapardıħ. // murtuġa, yaġı biraħırıħ, uni ġavururuħ. uni ġavurduħdan sora yumurtayı dört bēř yumurta çalıP çalıP çalıP tōkeriħ. ona da bi ġısmi çatçingir diyer. biz de murtuġa
- 45 diyerıħ. en ġıymeTli bi misafir ġeldiġi zaman muhakak o yapılacaħ. her bazar muhakak o yapılacaħ. // ġelise deni döyeriħ. onnan sora tavúħ oldı, et_oldı, atarıħ içersine. oni biraħırıħ pişer. noħúTnan bereber. piřdiħdan sora o lazımdır ki ġarışdıralım. Kázannarnan yaparlar. oni eKseri bayramlarda vērirler. ġelise yaparıħ, kēřke yapardıħ. ramazan ġeceleri, remezanın ilk başı ġünü, birinci ġünü muhakak kēřke yapılacaħ.
- 50 diyerler otüz ġün o döyme zikir_ēdermiř. döymeç, yaġı biraħırlar. eriK eridiħdan sora, tendir_eKmegi yaparıħ. o eKmegi ufalarıħ. onun_ıçersine kímisi beKmez tōker, kímisi bal tōker. o da çoħ ġüzel olúr. iki loKma yēsen seni aħřama Kádá toħ tutar. // geyġanaħ yumurtayı çalıp çalıp tōkiyiħ. omlet diyiler. bu omlet geyġanaħdır. pēnceri yaparıħ, geyġanaġı yaparıħ, pēncerin_üstüne biraħırlar. bēle şey şey biraħırlar pēncerin_üstüne.

- 55 oni onnan yerler. // çorti de o da işde, döyme nohût biraşılır. onun dağ pñceri var. o pñceri biraşırır. eşKi atarır. eriK atarır içersine. nahna atarır içersine. nahna. nahnanan o da çorti aşidir. // vanın eşKilisi menşurdur. ayran aşı, balıh pilavi, tuzli balıh. // eKmeK yapan Kadına kèveni diyerdi. kèveniye çağır gelsin, eKmeK yapsın. kèveni gelirdi. hamurumuza gèce yapardı. sabahın gelirdi. èrkennen gelip eKmeK
- 60 yapardı. // boğayaprağı şimdi de topladım, tuza biraşdım. bi yerinde bi yara çıldı, bi çiban çıldı. o yaranın üstüne muhakak oni biraşırsan. o oni çeker, tertemiz eder. çibana. // ebe gömecini oni döyeri. ilandili, boğayarpağı. bunnar hePi ilaçdırlar. bunnari döyeri. biraz un atarır. lepe yaparır, un atili ya. unnan bereber çibani yarar, temizler. // paziK. şey oli ya. şeker pancari ayridir. Kırmızı pancar da ayridir. paziK diyeri. //
- 65 çatlanguş çoğ eyidir. şilor da yeri. baharın oldu mi ácele onnari ortalıhdan topları. oni yedi mi zatan mide ağrısı diyerdi. çatlanguş çoğ güzel bi şeydir. // devedabani var da. o da var. başKa yerlerde. // elma gurusuna gağ diyerler. elma gağı. // hiri çiçeyi. // oti bişdihdan sora şeneynen toplarlar, büklerler, ona hırum diyerler. ondan sora ederler bağ. // hençeloz esKiden vardı. dağda vardı. var dağlarda burada yohdır. hençeloz
- 70 yer almasına diyiler. o da şeye benziyi. kenger otına benziyi. kenger, o da dağlarda olur. hepi şifali otlardırlar. // hohtatın o da tikanni bi oTdır. // irhan reyhandır. onnari küFTelere gatarır. kişmili gül vardır. zeyturun vardır. o da reyhanın bi çeşididir. keçelağundiK işde o senin dediğin keçelegundiKdır yer elması, keçelegundiKdır. // kelem, lanadır. // meşe he, paluTdır. paluT oduni, meşe oduni. esas ordan paluT
- 75 oduni. onun külünü Kullanırdı. otuz bağ bi part. part part atarmışlar. taya vurarmışlar. önce taya vurarmışlar. meymenhoT o da dağlardadır. meymenhoT çoğ eyidir, çoğ. ilaç, sancı için birebirdir. mellaki şimdi tutar o. sirmo pñire gatarır. Satan bizim oTli pñirimizin şeyi esas sirmodur. mendo var. onnar zatan sirmoli oldi mi van pñiridir. // üzerliK, çocuklar bir nezer deydi mi oni yandırır. çocuklara, nazara çoğ eyidir.
- 80 zeringádáK de çiçekdir. işde o da bağda var. // Kurutezen yağnan toprağdan yapıli. toprağ Kablar var ya. a oni toprağdan yapilar. KuruTezen diyerler ona. // biheri soba borusidir. soba yanan evlerde hePsinde biheri var. baca diyerler, biheri diyerler. bigi heyvanın boynuna giren yer. // çömçe he, KePçedir. // Çav, oti bağlayan o halata diyiler. çav. cegen diyerler. cegeni birbirine bağlarlar. onnan sepet yaparlar. onnan oti bağlar. //
- 85 çal, etrafını yaparlar. ona çal diyerler. // çırağba fitil çekerler içersine. gazi tökerler. o gazi aldıhça o çırağba yanar. // çulha Kumaşı vardır he. // şoratan. semvarın, demkeshin var. borusi var. // doğ, arabanın başına basarlar. doğdi. // fişki heyvan pisliğidir. guruturlar. heyvanın altına atarlar. heyvan yawrısı yerde yatmasın. // beyûK torbalar haraldır. alti teneke buğda alır. ona haral alır. onnan sora buğdalari eskiden Kuyılara
- 90 doldururdılar. yeri Kazardılar. yeri temiz saman tökerdiler içersine. buğdayi oraya Kuyıldılar. eskiden bele sahlama yerleri yohdi. Kuyılara Kuyıldılar. baharın çıkarıp yıhardılar. götürdiler. // gádále, onnar küp yapardılar. toprağdan yapardılar. guşhana. he. // gálağ he, tezeK. // biri birine Kızarsa diyerdi gara sala... mezardır he. // herezan o da heyvanın derisinnen yapardılar, örerdiler, ağacın başına bağlardılar. onan heyvani
- 95 sürerdiler. eyaKıKabi zatan bulunmazdı. heyvan derisinnen yapardılar. ona şipiK diyerdiler. bi de Kuyruğu olurdi. çekerdiler. o eyaKıKabi, o ayridi. bi çarır vardı. onnan hem çarır yapardılar, hem de şipiK yapardılar. erkegler de çarır giyerdi. // helke, he, parhaca helke diyerdiler. erdişde şey taraflari onnar helke diyerler. // hevşi dedihleri yani Koyın getirirler, hevşiyi gatarlar. onun için adi hevşidi. // loti diyerdiler. loti nefislidir.
- 100 lotidir. // kindireK o da hamuri açardı. tendire eKmeK yapsın diye. // ohlava, kindireK. // reşik, çarır, şipiK bunnar hepi deriden yapılan şeylerdi. // tuluğ, heyvani boşadırlar. heyvanın etini boşadırdılar. onnan yağı onnan hepi yağları açardı. onnardan eritirdi.

- sade yağları, Qoyun yağlarını doldururdılar. baharın doldurdılar. tē¹ güze kádár. güzün bi kere satardılar. en güzel yağlar onlardılar. insannar hasTa olmazdi. insannar
- 105 KuvveTlidiler, güçlidiler. şimdi çocuklar bile güçsüzdürler, oni yemedihleri için. // tēši heyvanın yununi yıhardıh. darağ, darağda darardıh. egírdih tēside. çoraP tohúrduh. // cécim de vardi. namazlıh de. ikisi de heyvan yununnan olúr. sümeg_ederdiler. bi kere tēside egírdiler. // tintos, Kavurma bēle ince ederdi. Kavurmayı onnan Koca Kazannarda Kavurma yapardıh. mesela bi heyvani Kavururduh. arTih Kaç teneke
- 110 çıhdisa. bíz tintos diyerdih. yapardıh. o ağacı Kaldırırdıh seneye bi daha lazım olúrdi. şatağ ve hakkari de olúr. // şerbiK, Kufa vardi. işde onnan çay içerdih. // şitil mesela damatēz şitili, biber şitili. a bugün de biz biber eKmişih. yerde gögeri. oni da sökiler, getiriler, satılar. alisan, tikisen toprağa. gine biber oli, damatēz_oli. // saldır_o. // düz taşlara sal diyiler, he. // sırni, he. öküz arabasını bağliyen şeydir. // tentene dohiyisen. //
- 115 he, o balıh guşlarına balıgudan diyerih. ēle çay, denizde görúrler. yēnerler, ēle udarlar. // çebiÇdir. en ēyi et_olan da odúr. // gedeK yawrusi gedeKdir. camuş diyerler he. // düge, he, doğmamış heyvana düge diyiler. dişi yavrusına düge derler. // eniKdir he. // enciKdir, he. gidiK de gēcinin balasınin_adi da. // çebiÇ de var. // Kácále şimdi de vardır he. kácále gelip oturduğun zaman diyerler yaw bi hērlı hābar da hērlise, şerse öTme
- 120 diyerdiler. annadın? a kácále öTdise hērdi. öTmedı mi şerdi, giderdi. ğabarama erkeyine, ğabarama diyerdih hindinin. erkeg hindiye vala. // gögerçin var, he. kurik eşēğin o kurigidir. // nēri de gēcinin bıyūğıne derler. // pin, kümes he. biz de pin diyerih. tawúh kümesidir. pingel işde tawúgi yatırırsan kümese. yumurtanan_üstüne yatarlar, pingel diyerler ona. tawúh yumurtayı görise o zaman yumurTTardi. // mozdur, he. // esas
- 125 ismi meymundur. // tule, tule he. // pelek, tawúğun tüyi he.

Derleme Numarası: 13

Konuşan : Miyesser Keleş, 60 yaşında, İlkokul mezunu

Derleme Yeri : Selim Bey Mahallesi, Gevaş-Van

Derlenen : Değişik hatıralar

- gider beyendihse oğlani gösterirdih ki bi yüzüĝ tağardıh. // gidip otururduh. Kızı beyendihse zaten bi ğáhve içerdih. beyendih diyecah. oğlani getirip görecah. bi yüzüĝ tağardıh. // érkeĝler Kadınnar birleşdiler yüzüĝ tağarlar. Konuşma yapardılar. ne isTedihlerini sorarlar. // nişan işde altın işi alırlar. elbise alırlar. haleT_alırlar. // düğün
- 5 de şimdi esKi gibi değel / salondadır. eskiden bahçelerde, evlerde. // davul vardi, saz vardi. // paytona bindirirdiler. // tahım elbise giyerlerdi. // asuda, uni Koyarlar oni da Kavururlar. beKmezi suda açarlar. şeye tókúp Karışdırır. Kayniyana hatar. // avanit, oni yumurtayı onnan çıparlar. yağda ĝızartırlar. yoğurt, sarımsah tókerler. ayrıran_ası da deni bişirirler. ayrıni yaparlar. pēnceri Koyarlar_içine. yoh eveliK Koyarlar. isPanah
- 10 Koyarlar. // o da bahçalarda olúr. // borani de biz Kabaĝi doğrarıh, bişiririh, haşlarıh yani. onnan sora yağda ĝavururuğ. üstüne şey tókerih. yoğúT, mercümeK Koyarih içine. // bulğur_ası, eT Koyarlar. mercimeK Koyarlar. nohút Koyarlar. biber Koyarlar. aci biber Koyúlúr. yağ Koyarlar, bulğur Koyarlar. salça Koyarlar. işde öledir. maydanoz Koyarlar. hePsini bir_ediP Kaynatırlar. patatiz Koyarlar, soğan Koyarlar. // yumurtadır.
- 15 köyli tavúhlari olúr. çabuğ kürke yatarlar. ēle on tene yumurTTamadan oni hemen

- kürke yatırılar. // cüce diyerler. // camuş wardi. ineK vardı. Koyûn vardı. // ineğin yavrisına bizav. // başKa bi şey yoh. işde Koyûn, geçi. // gıdiK diyerler. keledoş herhal döyûlmiş den şey nohûT, tawûh eti. fasıya Koyılar. eTden pışiriler oni. // sengeser he. şey Kavurma, soğan, mercümeK bi de o KuruT. Kızartiyîh. eTnen şeyi Kızırtiyîh
- 20 soğani. salçanan. mercümeK Koyiyîh. onnan sora şeyini tökiyîh. // tendîri yahardıh. mazraka bèle vardı. bi de küvlesi vardı. dumani şey_êTmesi için. tendîr geşdîhdan sora hamuri yaPmişdîh ya. // açîh eKmeK tabtaba vardı. bèle ortasi delik olûr. biraz daha Kalın olûr. çöreK yapardıh. // çöreK de sütle yapıdıh. yağ Koyiyîh içine. üstüne yumurta serîp yapıyîh. // eşKiliyi de he, yapardım. Kavurma, soğan, ısPanağ o pesTil işde êle. //
- 25 eze, oni âcemler Konûşûrlar. têze diyerler eze. halaya da bibi diyerler. amcaya êmi derler. // örgi işde o zaman hazır bir şeyler yohdi ki. çorap yaparlardi. yeleK yaparlardi. Kazah yapılrdi. KırneT yaparlardi. KâneFçe yaparlardi. o da beyaza iş yaparlardi. // yoh vala güzel elde yihardıh. acız olmazdıh. yorgannar da o zaman beyaz teK sabunnan. bi de pereK wardi. denızden getirirdiler oni. bèle sabun gibi bi şeydi. külli su yaparlardi.
- 30 oduni yaharlardi. külüni su tökerdi üstüne. onna çamaşır yihardilar. // on beş günlîh oldi mi buğdayi ohûrlar, suya atarlar. çocuğûn başına tökerler. // he. o şeyinde bişirîrler. şeşesinde, altıncı günü yaparlar oni. // işde ne bilîm diyer günahdır, diyerler. üstüne gara örti örterler bebeyîn, hedik yaparlar. mevlüt ohuturlar. // Kulağına seslerler. ezan ohundûğı zaman ondan sora ismîni diyerler. // diş çıhdığı zaman oni yaparlar. başına tökerler çocuğûn. // yoh yoh. heçbi şey galmadi şimdi. şimdiki genşler hep değıştirdiler. // ê şimdi gençlerin de işi yoh zaten. şimdi herkes ayri. geldiğı zeman açîh ev olacağ. yêni bi ev vërecahsın. yêni evi vërmiler, gelîp eve bahacağlar. onnan sora KanaaT getirecağlar. ondan sora gîzi vërecağlar. // şimdi zengini vardı. fâKîri vardı. insannar hePsi dürüsT değeldiler. yani çolûh çıcûğına sahap çıhmiydilar.

Derleme Numarası: 14

Konuşan : İbrahim Uyak, 70 yaşında, İlkokul mezunu
Derleme Yeri : Şabaniye Mahallesi, Van-Merkez
Derlenen : Hatıralar

- bin dokûz yüz aTmiş_iki de askere geTdîh. o zaman tábê' bèle uçağ muçağ gibi bi_şeyler yohdi. trêndi. yêni Kamyonnar çıhmişdi. Kamyonnardi. bunlarla yola devam_êtdîh, gitdîh edremite. balikesir edremit. edremit, ikinci tabur, ikinci bölüKde galdîh. sora da askerliğimiz devam êtdi. o zaman biz gitdîğımızde biraz geğ gitdîh. geğ
- 5 gitdîğımız_çin silah bize yêtmedi. bunnarın bi çantaları vardı. bi gün dışardaydi. cantasına bindi. gelsîn buraya. ne var? dëdi arTîh onnar geliPler un boşaldacağlar. o zaman firînnere un. ben de o yanda çavuşdum. beni çavuş_êTdiler. her cumêrtesi bazar, cumêrtesi günneri un gelirdi. onlari boşaltırdîh. bize eğîtim yohdi. ha bize nöbeT de yohdi. onnan sora gîh_bêş gün orda galdîh. // kîm dëse ki asKerliK zordûr, yalnızdır.
- 10 vallahi asKer bîzim babamızdan eyidir. asKerliK güzeldir. bize çoğ_êyi bahardilar. allah razı olsun. devletîmîz bîze. onnan sora geldîh balikesir Kızpinara. o oranın edremiT Kazadır, orasi ildir. orda da iki ay Kaldîh. orda çavuş Kûrsi gördûh. çavuş olarağ. Kura çeKdîh sivaSa geldîh. sivaSda tabê asKerliğimizde devam_êTdîh. orda da şu şekil.

- bahçivan. ben bahçe maḥçe işlerine baḥdım. asKerliğimizi orada bitirdiḥ. ondan sora
 15 terhis olduḥ, geldiḥ vana. iki sene aradan geṣdi. işe geṣdım. van çimento fabrikasında
 işÇi olarak geTdım Kırsa. ordan da oldım öğrenci. orada işimize devam_eTdıḥ. ondan
 sora çalışdıḥ. ondan sora evlendiḥ. çoluḥ çocuḥ sahibi olduḥ. // evlenmemiz şu
 şekil_oldi. benim bi arḥadaşım vardı, yaşar. geTdıḥ Kırsa. o zaman evlenmemiş, daha
 genşdi. geTdi oraya. dediler wala ben evlenecam. bele yani çarşıya çıḥan mıḥan Kız
 20 istemem. onnan sora dedi benim bi Komsım var. onnar da eşiKden çıḥmazlar. ondan
 sora benim evlenmem sebeb_oldi. tabe cenabi allah da Kader_eTmişdi. tezem geTdi.
 geTdiler, isTediler. adamlar da verdiler. bi müsade isTediler. arTıḥ bi hâFTâ Kadar,
 bi_ay Kadar. ondan sora geTdıḥ, verdiler. // çimentoda yirmi dört sene çalışdım.
 doḥsan_ıkide haca geTdım. şimdi hacyiz. şimdi bi camila uğraşıyıḥ. şimdi bu arḥada
 25 güzel bi cami yapıyıḥ. // Komsularımız eyidi. Komsularımız çoḥdi. bizim bi esKi evler
 wardi. bu arḥada topraḥ evdi. biz iki Kardaş orda Kalıdıḥ. babamla annemle bereber.
 tabe baba onlar allah rāḥmetine geTdi. Kardaşım ile işde ev yaPdıḥ. Kardaşım yanıma
 bi ev yaPdi. ayrıldıḥ. o oraya geTdi. en sonda esKi evde ben ḡaldım. esKi evde işde
 geldiḥ burayı yaPdıḥ. // Komsuluḥ çoḥ güzeldi. baḥ gine esKi Komsılarımız gine ‘eyni
 30 diyaloh devam_ediyor. başına bi sıḥnti geldiḡi zaman her zaman onnarın yanındadıḥ. //
 e şimdi Komsumuz ḥasda olırdi. öldiḡi zaman hePPi Komsular gelirdi. o zaman biyüK
 biyüK Kazannar vardı. o Kazannari getirirdiḥ. o zaman alTlarında ağaṣ maḡaṣ
 Koyardıḥ. âfêdersin tezeK mezeK. o zaman odun modun yoḥdi. onnari yıḡardıḥ. su
 ısıdırdıḥ. ondan sora Komsılar yıḡılırdi. ḥoca geli. götûrûp oni yıḡardıḥ. oni götûrûp
 35 defini yapardıḥ. üç gün o adamın evinde otûrûrdıḥ. Komsılar bunnara yemeK getirirdi.
 üç günden onun acısını paylaşılr. yanê gine ‘eynisi devam_ediyor. // şimdi bizim
 burada bi şey vardır, ziyaret vardır. şimdi sıḥ sıdıḡ âbe vardı. sıḥ reşid var. bi de Kardaşı
 var. şimdi bunnar biyüK zaTTardır. her zaman bunların ziyaretine gideriḥ. // misafirliḥ
 çoḥ severdiḥ. bizim bi misafirimiz geldiḡi zaman her zaman başımızın_üstünde yeri
 40 vardı. // şimdi çoluḥ çocuḡumızla çoḥ güzel geçinirdiḥ. çoluḥ çocuḡa çoḥ samimi
 olmaz. çoḥ samimi olduḡun zaman çocuḡa yüz göz olidın. ama çocuḡunı herkes sever.
 şimdi bi_yere geTdıḡi zaman aḥşam sorar. ölüm nerededın? Kızım nereye geTdın? bura
 kötü yer. bura geTme. bura eyidir. yanê çocuḡumızı devamlı táKib_ederdiḥ. // şimdi bu
 devirde hePi çocuḡı aḥşama Kadar gidi. baba gelip sormi. ölüm sen nerededın? Kızım
 45 sen ne yaPdın? nereye geTdın? bizim zamanımızda êle bi şey yoḥdi. // şimdi eskiden
 giyim ḡuşam yoḥdi. fâKirlıḥdi. bi eyaKḲabi alırdıḥ. // pabuş vardı, oni tikerdiler yanê.
 elnen tikerdiler. o pabuçlardan herkes alamazdi. ondan sora boḡabaş çıḥdi lasTiK. //
 ḥoTo diyidiler. onnara ḥoTTo diyerdiler. ondan sora tabe eyaKḲabi çıḥdi. ondan sora
 da tabe. // êrkeḡlerin en son giydıḡi şalvardi. êrkeḡ işÇidi da. her zaman mesela geniş
 50 olduḡu için daha rahaT çalışıdi. // makat taḥtadan yaPmadi. şimdi ‘eyni bunun gibi ayaḥ
 çaḥardiler. taḥda çaḥardılar. o zaman bi şey yoḥdi yanê. loP vardı. yun mun atardi
 annemiz. yun yasTıḥlar vardı. minder sererdiler bele eTrafına. Kollarını bele
 Koyardılar. // onnar çorab yapardılar. namazlıḥ yapardılar. Kazah yapardılar. be fâkirlıḥ
 vardı heP. // şimdi gine bizim cecimimiz var. onnari toḥuyidiḥ. onnari atidiḥ üsTümüze.
 55 e şimdi hePi bataniye çıḥdi hePsi. // paḥır Kablar vardı. her sene Kalaya giderdi. her
 sene iki senede bi, bi Kalaylanırdi, gelirdi. gine bahıri çıḥardi meydana. // tabaḥ vardı.
 Kazan vardı. ḡuşhana vardı. // şimdi Kazannarda en biyüKlerinde süT pişiriliḥdi. ondan
 ayran çıḥardi. ayran da torbalara Koyardılar. ondan sora taş üstüne Koyardılar. köçeliK
 çıḥardi. cacıḥ diyerdiḥ. cacıḥ yapardılar. peynır yapardılar. oni ılıtırdılar. ılıTıḥdan
 60 sora üstüne o şey vardır, atarlar. maydanoz bilmem ne gibi oTTar atardılar içersine. taşı
 Koyardılar üstüne, o süzülırdi. süzüldiḥdan sora arTıḥ penır olırdi. // bizim

- çocúhlúğumuzda daşlari, üş dörT tene daş vardi başda. ana ana diyerdiler. ana ana oynuydi. mesela bi çizgi çizerdih. burdan bi daş vardi. ordan bi daş. oni ortaya Koyardih. giderdin ilerden daş vurardih. burda bi tene nöbeTÇi Kalırdi. yanè ebe. o
- 65 yıhıldığı zaman o düzene Kadar biz gaçardih. o eger çabuğ düzerdise el vursa o ebe o galırdi. mesela üç ağaÇ oynardih. meliKanı vardi. meliKanı işde bi Kısa bi ağaçdi. ağaçnan vurardın. başan gağardı. vurardi. o çizgiyi geşdiği zaman Kazanmış olırdi. // önce buğda biçilirdi. onnan sora gururdi. ondan sora taya yapardı. ondan sora harman yeri yapardı. harman yeri sürerdih, düzlerdi. düzledihden sora sularđi. suladıhdan
- 70 sora saman dökerdi. oni basdırırdih. hanè toprağ çıhmasın. ondan sora guruduhdan sora buğday getirip tökerdi. ondan sora öküzlen onun üstünde dönerdiler. onun üstünde carcar vardır. carcar önde giderdi, üstünde biri otúrurdi. o heyvanlar dönerdiler. arhasında gam vardi. aTlarında beLe çahmağ daşı gibi bi şey o irileri keserdi. gam da arhadan ifatırdi yanè. onnan sora ahsama Kadar dönerdiler heyvanlar. o olúrdi
- 75 küp şeklinde. tam saman olúrdi. oni yığardılar. ahsam bi daha sererdiler. üş, dörT harman olduhdan sora savurmağa başlardılar. şeyler vardi. şeneler vardi. tahta şeneler vardi. dirgendi onnar. onnan sora hálbır vardi. saraT, saraT nedir? saraT buğdayi eliyidi. önce bi saratdan geçerdi. uni irilerini alırdılar. irilerini aldıhdan sora bi kere eleKden geçerdi. // buğdayi aldı. getirirdih. satani satardılar. saTmiyani getirirdiler. evel
- 80 yıhardılar. Kadınlar, yıhardıhdan sora guruturdılar. guruduhdan sora içinde daş olúrdi da. o daşlari toplayıp çıkarırdılar. o zaman Kıl çuwallar vardi. Kıl çuwallara doldúrurdılar. çuvali elden tohúrdılar. telis ayırdi. ondan sora doldúrurdılar. değirmene giderdi. burda çilaşlar var. gülpınarda. onnan sora öküz arabasına binerdi. dört çaP, beş çaP o gurubaşdan da iki güne ancağ gidip gelirdih. giderdi orda su değirmenleri
- 85 vardi. su değirmenleri ügüdürdi. dönüP alıP getirirdih. o zaman anamız eKmeg yapardı. // den Kadınların işidi. onnar şeyden tohmağda döyülürdi. o zaman dibeKler vardi. daş dibeKler. ondan sora döymeleri vardi. buğdayi çıkarırdi. şeyi gavurma o dennen çıhmaz. oni buğdadan çıkar. iyi buğdadan yanè tir buğdadan, biyüğ buğdadan. tir buğda. iri buğdadır. onnan sora süTi buğdaya yatırılar. süt tökerler üstüne. iki gün galdıhdan
- 90 sora çıkarır, serirdiler. gururdi. guruduhdan sora arTıh Kavuda da Kışın Kavururdılar, yerdiler. // çedeneyi de bahçenin etraflarına ekerdi. onun tohumunu çıkarırdih. getirip oni da guruturdu, temizlerdi, buğdaya garişdırıp gavururdu, yerdih. ama şimdi yasağ. vanda rençberliğ vardi. hayvancılığ vardi. başKa bi şey olamaz ki. bosTandi, bahçadi, bağı. // bosTanda salatalı ekilirdi. Kabağ ekilirdi, fasılye ekilirdi, soğan
- 95 ekilirdi, biber ekilirdi, padlican ekilirdi. domatéz, gavun, garpuz. çoğ güzel olúrdi yanè. // Kuyiya salardılar. çoği ele yaparlardı. elma, armuT o zaman şeyler vardır. bodurum var. boduruma Koyarlar. yazın serin, gışın sıcak olúrdi. // reşik de vardi. oni müküsliler yapardı. gıldan tohúrdılar. altları da bázisi gildi. bázisi bu Kamyon tekerinden yapardı. dağda geziler ya. bunnara tohúrdılar. ayağları beLe yerde çeken burda ipleri
- 100 olúrdi. bağlardılar. // çerçi, köylere giderdiler. öküz arabalarından burdan zebze götürürdiler. ine, ipliK şu bu götürürdiler köylere, veridiler yağa, yuna, yumurtaya, tawuğa, Koyuna, keçiye. ticaretlerini o şekil yapardı. // mitil minderin içine geçirirler. yun doldururlar. üstüne teKrar yüz geçirirler. // lembeki, cacıh macıh Koyarlar. tabağ vardi, pağır tabağlar onnara derler. // loti, her şeye işTahi çekene çoğ loti
- 105 diyerdiler. // KırnaP, çedenenin Kabuğunnan yapılır. çedene var ya. onun Kabuğunnan yapılır. // mûhre toprağdan yapılır. eskiden kerpiÇ kesmezdiler. o çamuri çığnardılar çığnardılar, serTTeşirdi. onnan sora duvar yapılacağ. ona mûhre diyerdiler. // keseK, Kırılan kerpicin yarısına keseK diyiler. kom Koyunun Kaldığı yerdır. // testereyede bıski diyiler. // kösev, tendiri Karıştırana kösev diyiler. heyvannara yem verilen yere. çuhur

- 110 olur. o üstüne bi ağaç atılır. onun içine şeyler tahıl ki hayvan bağlamak için. ona mırsani diyiler. // hayvannarın çekdiği yere boyunduruk diyiliş. arabanın şeylerine Kıp diyilirdi. onun arhasına hayvanın daralması için tamik diyidiler. o hayvan dayandığı için mesela bi yeniş geldiği zaman kendisini geriye verirdi. ona tamik diyerdiler. onun üstünde ikisinin arasındaki boşluğa da eşyaları bağlıdır. mırsani
- 115 diyerdiler. tekerlere de şahmaran. ortasınan geçen ağaç geçecekti. o ağaç geçen yere şahmaran diyilirdi. // mır üzümüdür. eskiden üzüme möv diyerdiler. // şohum tarlayı sürer. kótan vardı o zaman. heyvan kótanı onnan sürerdiler. baharın sürer güze gádár güneşde yanardı. yandıktan sora güzün yağmurlar başladığı zaman burda Tırmıh vardı. buğdayı ekerdiler. Tırmığı çekerdiler. ona şohum diyerdiler. herezan hayvanları sürmek için hayvan derisinden şey yapardılar, Kırbaç. onun başına şeb diyerdiler. // şoratan, toprak evlerin içinde olan oluklarına şoratan diyidiler. // saKar da büyük sebeTlerin saman taşımak için saKar diyerler. // egiriler ya. // yoh yoh. bele yapilar. şeyden egiriler ya, dariyilar. onnan sora yuni topliyi bele sümek yapilar. // sirni arabanıdır, öküz arabalarının tekerin tahılan yer. yük geldi üstüne. ona sirni diyiler. // sáKávil de
- 125 heyvannarın altını süpüren şeye sáKávil diyiler. // şipiK deriden yapılan, elden yapılan ayaKkabiya şipiK diyiler. // mecrefe de toprak damların Karını şipürmek için onnara mecrefe diyiler. // tintos, gavurgayı garıştıran tahtaya tintos diyiler. // tevşi, tabaktır. // zelle, mesela bi şeyin büyüğüne zelle diyiler. // tuman alTTan geyilen şeylere tuman diyilir. // şipana, gapinin içindeki tahtaya şipana diyiler. // şılav var. ağızdan ahi. bi de
- 130 lempir var ha. dirgenin daha biyüğü var. ona da lempir diyiler.

Derleme Numarası: 15

Konuşan : İsmail Yavaş, 77 yaşında, Okuma-yazması yok

Derleme Yeri : Karpuzalanı Köyü, Van

Derlenen : a) Askerlik anısı b) Köy yaşamı c) Evliliği d) Bitki adları

- a) KırK sekizde asKere gëTdım. elli birde tezKere aldım. yedi ay sërTde yaPdıh. istikam tahımidı. yedi aydan sora bingöle gëTdıh. bingölde o şeyin muşun dağlarında mevzi yapardı. sığnağ yapardı. onnan sora biz yazın yapardı. Kışın giderdi bingöle. // è tabè zorluk çekidi. be tabi bu Kayanın üzerine. kewşedidiler. bu Kayanın üstüne. bu
- 5 Kayayı kewşedidiler. bu Kayanın üsdüne Kazıdı. dört meTre yerin, seKız meTre uzun. mesela top girsın içine. oni muhur şekline. burdan hem oni paTladıdı. Koyıdı seKsene keserdi. ora betonnan vurardı, yapardı. ‘eyni öle. içeri Terefdan dar, geniş, içeri teref dar. hem o terefe atëş ederdı, hem bu terefe. bi tene onun garşısını yapardiler. o da bunun arhasını Kórurdi, bu oni Kórurdi. o da buni Kórurdi. iki sene ele
- 10 çalışTı. // arhadaşlarımız vardı. muşli vardı. vanli vardı. arhadaşlıh wala çoğ eyidi. vanliler birbirini severdiler. yanè bitün şarh terefi birbirini severdiler. // eyaKkabi da biraz sıhıntı çekdım. eyahKabi yohdı. elazıgli memeT tıhdoroğlı vardı. binbaşidi. o üstimizdedi. yemeK hoş gelidi. yemağ eyi gelidi. gelmesedi levazım şey edidi. köyden heyvan meyvan alırdı keserdi. eyidi. idare ederdı. asKerden aÇ Kalmadı. // b) yaşam,
- 15 Koyunnan ekın üzerindeydi. // bu köyde dört kılomeTredır. şey yapılı. toki yapılı. şeyin mehlesidir. ondan sora. Koyun sahlardı. ineK sahlardı. buğda ekerdım. o wahtıT direktor mırektor yohdı. öküznen bir ay şohum yapardı, kótan ederdı. bir ay buğda

- biçerdih. bir_ay ancah harman_ederdih. savurirdih. şeneynen savurirdi. ayrı. buğda bi terefe, saman bi terefe. yaşam beleydi. // kōtan iki şeyi vardı. Koli vardı. beşe tutsedih.
- 20 alti tene, bazıları se'kiz o tene öküz bağlardı. bu şeylerin, nedir onların o gavırları şey_édiler. // he, gavırları araba on tene aT bağliyiler. 'eyni éle. se'Kiz tene öküz bağliyiler bi kōtane. bi kere yeri gazardı. o wahtT her bereket wardı. şimdi iki sene bi direKtor hadé salla. güzel, Kuruyı, oli beTon gibi. her keseK gağı bu kádár. // Kírét. o Kírét de toprahtır. Kuriyi bēton. Kaldırı. direKtor, mireKtor çığniyi, Kuriyi, Kaldırı
- 25 beşe havada. girét kesek. kesek kerpiÇ gibi. éle dirnağı veriler, mangeri veriler üzerine; giderdi, gelirdi. // manger de dirmihtır. dirnağ éle içinde giderdi, gelirdi. eriTmezdi. // harmanda sabaha Kádá, carcar wardı. dişli dönerli beşe. beşe buğdayı ezerdi otını. onların da atardı garşına. o yana, bu yana atardı garşına. sabaha Kádár iki tene öküz bağlardı. bi adam da üstüne binerdi. dıngır dıngır dıngır daha gezerdi. üstünde
- 30 gezerdi, olidi saman. öküzler vuridi 'eyni toPrağ kimi, oni şenenen toplardılar ortaya. şenenen savuridiler. saman bi terefe giderdi. buğda da bi terefe giderdi. saraTliyerdiler halburnen. saraTdiyiler. Kalidi; çuvala dökidi, götüridi eve. // çuwallar Kıldı. // her biri dört tenekenin yeri Káte. 'eynen şimdiki unnar torbaları gibi. ama yündiler. beşe laylon deyēdi. yūnnen yapidiler. gēçi Kílinen yapidiler. Koyun yūnnen yapardiler. yūn
- 35 Kadınlar teşinen egírliler. egírdihTen sora iP oli. ipinen 'eyni hali. hali yapılar. 'eyni hali yapardılar. onnan sora ortadan keserdiler. veridiler. tenekeliş şey yapardılar. çuval. o çuwalnan fazla oli. götüriler atiler eve. çuvaldan Kalan çuwallar; çuvalda Kalmıyan, yeri Kuyi gibi beşe Kazardılar. eTrafına saman ortası da buğda. ortayı gine toplar doldürürdiler. KarTon laylon bi şey atardılar üstüne. Kabarığ Kalidi. bahara yané yerin
- 40 altında. Kalidi dışarda, şimdi çoğ gelmi ki. esKiden çoğ gelidi. şimdi yoğ. // çeşmelerin suyu sawūhdi. // o kadar götürüdi, heresi bir iki kilo götürüdi. 'eyni o anda biterdi, giderdi. bi Karpuz gelirdi Kur_ederdın, giderdi. // bi şey yoğdi. tıhdorlar yoğdi. tıhdor vardı'? bi hesTehana vanda vardı. onnan sora alti da tahdadi. tahda şey yapidiler, Karolya. gelidiler bi aspirin, bi Kripin yazardılar, çıhp giderdiler. // hesTe olduğu
- 45 zaman gider başvururdılar, éle her gün sorardılar. akrábasının üstüne gider, evinde soranda otürürdiler. öldiğdan sora ölen de allah rahmeT eTsın, giderdih toplanırdı gapısına. hoca boynını yıhardı, toplardı, alırdı, götürürdü mezara. mezara gömerdi. gelirdi. orda evinde otürürdiler. beş_on dáká Konuşurdılar. yarın táziyesine. táziyesinde bi fatihe oğurdiler, dağılırdiler. akrábalar başKa köyde olsaydı onnar da gelirdiler. ta'
- 50 bi_aya hádár gelirdiler. // pağırdı, en fazla pağırdı. pağır sahan beşe kiçüK sahan. yané tebsi. güzel beşe tebsiler vardı. bıyúK vardı esKiden. éle tebsidir. Kuşhana vardı. tencere vardı. süT tenceresi vardı. ibriğ vardı, sini vardı. o sırTlilerin pağır tasi vardı. tasıK vardı. beşe toprağdan vardı. çölmekdi. // ahırlar ineKnen öküzler ayridi. Tana mana, filan bızavları. Koyun ayrı. // çarığ. öküz derisi. gider eyağını bırakırdı üzerine.
- 55 'eyni bunun gibi yapardılar. // carcar o buğdayı dögerdi. // çüT de şöhum yapardılar. // çaw buğdanan şey yaparlar. buğdayı bağlarlar. // Çal da buğdayı gömerdiler. o da var, o da var. // demkēş birağılar semawurların üzerine, boridir. dumanı çeki. // demir, tekerin tok, tokidir. içi ağaştır, dışı demirdir. // debo tenekedir. // dehre de dehredir. // bışki bışkidir, bıçağdır. // gelağ, tezeK galağidir. // garılar kermeyi beşe üsgeK_édiler. bi kere
- 60 üzünü, af buyurun, poğ vurular. heyvan poğünü vurular. yaş_édiler. vurular. Kuriyi, Kali. Kışın yağı oni. // Kádele pēynir Kádelesi de. oni toprağla yapılar. küPdı. // bısT demirdir. tendirin üstüne birağiler. // heçirdek gab gağı düşmesin tendire. // herezan kaççidir. // gor, mezardır. // hátıl, tahdadır. oni atılar davarlara. kerPiÇ_evlere. // Karpuz vardı. vanın Kavuni Karpuzi çoğdi. patatēS vardı. patatēS ekidiler. soğan ekerdiler. domatēz
- 65 ekerdiler. eskiden şeker yoğdi. şeker_olsaydı da memurlara veridiler. yané memurlara

- bêş kîlo, altî kîlo vèridiler. bêle daire memurlara. vèrmezdiler. eye yalandan biraz da heremîze bir tene, iki tene ikram_êdîli. // he, he. tekel vèridi. çoĥûna vèrmezdiler. êle diyim memurlara vèridiler. çay, şeker, tîtûn êle şêleri tekel. tîtûn, tîtûn tekel serbesdi. // hõrmeT vardi, biyõĥe hõrmeT vardi. // yoĥ', esKiden bi çîçûĥa diyerdîn wîle gêt, 70 anladîn? giderdi. gëçen gün men burda Kız teKmiK vurdi. onnar oni yolûn_ûsTûne. dëdîm Kız Kızım aTmayîn yolûn_ûsTîne. at oraya. meĥleyi pis_êTmeyîn. mana dëdi. ye' ye' ye'. aĥzını egidi bana. ê men dëdîm haşa anadan babadan terbiye alıPsan. baĥ senîn anan, senîn baban da senîn ĥîbi. itanmaz ki. // eskinîn terbiyesi bambaşKadi. Kızım burayı pis_êTme. hemen atardi úzaĥa. onnan başKa sallardi giderdi. onnar yan 75 diyerdi áf buyur, Kusura baĥma. şîmdi yoĥ. bazi Kızım o ĥalkın pislîĥi, tēymîĥi vurardi, atardi. diyer sizîn yolûnûzdîr. // yoĥdi be. // Kaz da irannan gelidi. başKa yêrden gelidi. her birisi iki üç şüşe alırdi. bêle bi kilolîĥ bêle. asardi divara. bahare ĥátÁr idare êderdi. tenekenen de bi idare yapardi. kîmîsi de bêle ĥuti vurardi. gëçi yaĥi. iÇ yaĥi eridirdi. vurardi bi tasın_îçîne. biraĥırdi îçîne bêle. o yaĥ ha çekerdi, ha yanardi. bêle 80 mum ĥîbi. // yoĥ, yo' yo' yo'. be şîmdi bîzîm vanda Kõnuşiler. şîmdi benim ûş gelînîm mennen Kõnuşmiler. iki tene mennen ĥonûşî altî gelînîm var. iki tene mennen ĥonûşî. oĥlı gêtmiş ásKere, gelmiş evlenmiş. onan sora çocûĥ sababî olup. Kızını de yarın obîri gün Kocaya vèrîr. hele ĥonuşmiyi mennen. // hele nuriye mennen ĥonuşmiyi. // yoĥ benim yanımda almaz. alsa da ĥõtûrûr, burdan alıp ĥõtûrûp meme vèri, sût vèri, ehmey 85 vèri. ĥõtûri buni ordan ĥõtûri. // c) men ásKerdîm. evlenmemişdîm. esas men bi tenesîni ĥaçırtıdîm. başıma iş çıĥartıdîm. // menîm de yaşım kîçûkdî. benim on bêşdi. onînkî de on bêşdi. üç sene meni biyûTdi 'eyne sabri de tanışdi. bîlalĥilûn damadidi. onan sora, êle köyle dõyûşdi. köy iki parça oldi. dõyûşdiler ĥafam mafam ĥırıldı. filan. dëdîm ĥardaş dur, ĥafası ĥırıldı. babalarımız ĥafası ĥırıldı. onan sora gêtDîĥ o eve. yaşıımızı 90 biyûTdi. yıldırım olaraĥ evlenme yaPdî. wala toy_êTmedîm. o êle gêtDî. bi oĥlûm_oldi. sonra asKere gêtDîm. ásKere gêtDîm, geldîm; o gêtmişdi babasıĥile. gêtDîm gelmedi. babam da gêtDî, gelmedi. dayım gêtDî gelmedi. ben de inaT_êTdîm, ĥetîrmedîm. ĥetîrmedim. anam da biraz âcızdi. zatan onnara ĥelînlerden biraz âcızdırler. onan sora anam da âcız. dëdîm wala ĥátrîni ĥîrmîyem, ĥetîrmîyem. ne_êTdisê 95 ĥetîrmedim. men gêtDîm, evlendîm, gêtDî. meni şikayat_êTdi. meni şikayat_êTdi. men gêtDîm. máĥkemeye gêtDîm. men áskerdîm. meni biraĥdi, gêtDî. men geldîm. izinli geldîm. gêtDî, gelmedi. dayım gêtDî, gelmedi. babam gêtDî, gelmedi. menîm tēzem gêtDî, gelmedi. ben nēdîm. ê gelmedîĥdan sora dēmekî... hele de menîm bu ĥádár ĥeywanım vardi. be aĥliyidi da. babamĥilûn kenarında bi odada. bunnari da bu 100 ĥáĥkâden ĥeyvan meyvan bu parayı üç yüz, dõrt yüz milyon para vèrdîm men ona. milyon yoĥdi. o vaĥıT yüzdi. üçüncî biraĥdım yanına gêtDîm asKere. meni biraĥdi. gêtDî. men gêtDîm baĥdım ĥakîm êyice yazî. yazî Kızım dëdi gêt. gêt filan_aya arTîĥ her sene Kışa atidi. yaza aTmîdi. nedir ki Kari boşanmasın. diyer ĥalsın yêrînde. ê dëdi evlenmiş Kari. dëdîm evlenîr. dëdi evlenîr? dëdi. evî saĥapsızdır. çîcûĥîni biraĥdın 105 sen saĥaPsız. meĥburi evlenecaĥ. a walaĥi êle Kaldî. Kaldî anam babam geldiler mahleye. menîm Karıım burda türkdür. babası çerKezdîr. anası kürd sayılır. yani başKálali. ĥanıK köyünden. ordan ĥormişdiler. bi üzûK de efendîm Kardaşım_oĥlı geldi. türkdî. dëdi ēmî! dëdîm ne? dëdi sana bi Kari aldıĥ. ule ne Karişî? dëdîm wala sana bi Kari aldıĥ. neyse gêtDîm baĥdım. babam dëdi, anam dëdi. anem de geldi. anem 110 de dëdi. dëdi wala biz bi Kız ĥormişîĥ. dëdi gel beyensen êyi olûr. men beyendîm. dëdîm wala beyenmişsen, ben de beyenmişem. onnan sora. sora dëdîm, Kız êyi. suş benim boynûma deĥel. senîn boynûnadîr. he dëdi. ôlûm sen oni al. bu şuş' benim boynûma olsun. men geldîm geldîm, ĥördûm. he, êyidi. beyendîm, gêtDî. geldi. babam

- oT, bi taya oT vardı. saTdi. o oT köyli devarlan geli, heyvannan geli, gidi vana. yûK
 115 eşyasını götürdiler. onan sora hannarda oT satılırdı. hanci rızaya o bi taya oT saTdi. oT
 saTdi. yüz rıra düşdi. geTdi yüz rırayı vèrdi Káynanama. başlıgi yüz rıraydı. devırsi
 günü babam geTdi, bi davul geTdi. zurna geTdi. onnarın ‘eynadına. // yoh. máhKeme
 var. o köyliler zatan kırılmışdı. pëshmal_oli. bi sefer gidiler döyüşe filan. onan sora
 toyimi eTdi. düğün müğünümi filan. yirmi beş sene köyde Kaldım. // yayan. çarşıya
 120 yayan gidip gelidi. öküz olsadı úzah köylere yükünü, çuvalların atidın öküzün boynuna,
 getiridin satardın. oT getirirdin veyahuT da geven getirirdin, satardın. evin eşyasını
 alırdın. öküzü yüKlerdi, tabe giderdi. bız köyümüz yahındır. köydeyih. her gün geliriş
 vana. her sabahın gahariş, geliriş bahçe, kerdı yaPmağa. mileT hep paraynan
 yomyenen. onan sora sabahın geliriş, ahşam gideriş köye. // genşlere zor değel.
 125 ihtiyarlara tabe zordi. // o tahTalari mahTalari marangozlar yapardılar, öküz_arabalari.
 gam da o tahdadır. altına daş vuriler. o bele buğdanın_üsdine geli. edi saman. sirni de
 tekerleğine bağlani birbirine. yané arabaların nasıl şeyi var, deprensili var; o da ‘eyni
 ele bi ağaşdı. // benim? // sekiz tene. // wala bi tene, iki tene ohumadi. bi_Kız, bi_oğlan.
 en büyüKleri. kiçüKleri hePi ohıdı. birisi biri bitirdi. yané birinci sınıfı. birisi iki
 130 ayrıldı. ortadan ayrıldı. birisi ikinci sınıfı bitirdi. birisi ortayı bitirdi. belesine geTdiler. //
 ben hePsinin düğününi yaPmışam. ayridir. // kindirekdir. ehmeg yapiler. lavaş ehmey
 yapiler. // hatırlıyam. tandırı bi çamur geTiri. bi Kırmızı çamur getiri. köylerden
 getiriler. onan sora bi temiz yoğuriler. bele geçi gili, bele kesiler_ğarişdiriler. onan sora
 garılar çiğniler, çiğniler çiğniler eyahnen. yané çatlamasın. onan sora çiğniler, çiğniler.
 135 bi gün Káli, eşKiyi. devırsi günü gine çiğniler. bi kere bele yapı. ‘eyne bele. oni bele_ bi
 sıra bele biraşiler. bi sıra bele biraşi. Kaldı. her sırayı biraşi bele. ha üsgeK_olup da
 yeri hizasına kádár. bele Kuriyi. bir yerinde gali yerde. Kuruduğdan sora bi kere tabi
 dolduri. bi kere dolduri içine. tezeK, üsdine tezeK dolduri. yandırı. gıPgırmızı oli. demir
 giri ya. ateshin_üsdı nasıl olur, ‘eyni ele oli. onan sora bi kere Káli, o söni. // lavaş
 140 eKmeKdi. bele tabtaba da yapıli. çöreK de yuvarlaş tabtabadır. // otuz bağı bi yere
 topliyiler, bi parTdır, otuz tene bağ. bi yere topliyiler. bi part. // sengeser, mercimeKdir,
 bulgurdur, eriştTedir. ona sengeser diyerler. bi de ayrandır. ayrani tókiler_üzerine,
 sarmisahlı. // çorti, Kabahlarıdır. Kaban çortisi. Kabağı ifağ ifağ ediler. bele genç
 Kabağlar. gaşuğdur. // d) küçüK gavunnara düleK diyerler. şeye atiler, turşie atiler. ona
 145 düleK diyerler. biyûK Kavuna Kavun diyeri. şemama da úfağdır. gohi veri beleK
 beleK. // melleKi armuTdur. bele biyüKdür. çoş TaTdidir. tız de bozüli. // boğatikenı,
 tusi diyerler, çıbannara biraşirlar. çıbannari deşerdi. çıbannara Koyiler. o yeni
 gögerende onın örzeği gaşi. tikanını soyiler, yiyiler. tikannarını soyiler. Kabuğini
 Kıriler, Kaldırilar. onun_ichini ‘eyne uşKun gibi yiyeler. // alo, o asliK asliK elmadır.
 150 berbük geline berbük. gidiler. gidiler gelini getiriler. // zeytúrın bosTana ekiler.
 yemeKlere, Çıbırlara dolduriler. // ebem gömeci duvarların dibine ekisen. şimdi de var.
 o ToliKdir. oni de yaralara biraşilar. eltäbi çeki. yara olsa eltëhabi çeki. // yarpuz da
 yaprağdır. bergihevizardır. ‘eyni bele. o da yarayı deşi. ele biraş yaranın_üzerine.
 sabaha Kádár biraşsan açar. // yumuşan da gühüşKdür. gühüşK bele úfaş úfaş gırmızı
 155 gırmızı şeyler_oli. yumuşan diyerler. satılar şişelerde. gevaşdan geli, güheş. // garés,
 daridir. maydanoz deyél. garésdir. mısırın bi kiçügidir. oni ögidiler ufaş ufaş. şeyde var.
 ‘eyne şey gibidir. o ne otidir, çöreKlere serpi. ‘eyne ele böyüKdir. ‘eyne ele susem.
 garés. // hençeloz da var. iki hençeloz var. biri var, hençeloz var. bi de kiçüK kiçüK. biri
 de de var; bele biyüK biyüK. o biri esKiden çoş yonce Kısımleinde vardı. KörtTiğ
 160 olan yerde ondan çoş vardı. KörtTiğ yané kımse on senedir Kaldırmamış,

- şohûm_êTmemiş. ḴorTûh yanê on senedir. bi yerinde yaTmiş. onan sora oni Ḵaldırılar. ḵotan êderler. çüT êderler. o yêraltından çîhi. // hoThâtün. hoT haTün bi oTdûr. o da bi Ḵohi vêri. // rêyhan da bosTanlarda ekîli. o da yêmeKlere atiler. // hîri de var. zaten odûr. biçîli, vêriler heyvanlara. // gâk diyiler. ona mükûs terefi da şey diyiler.
- 165 // kelem nahna diyiler, kelem. gıvırcıh olsa maroldır. // purçiliK gèzedir. havuç de diyiler. gèze de purçilik de. pëncer ayrı. o çölde var. mendê var. hêlîz var. alo alo var. o da úfah úfahdır. şeylerini atiler ya. yaPrahlari onûn sapini doğriyilar, sirmodur. pëynîre Ḵoyûlûr. zeringâdeK o da oTdur. bi Ḵohi için. bilmiyem ne oti de bilmiyem.

Derleme Numarası: 16

Konuşan : Sultan Koç, 75 yaşında, Okuma-yazması yok

Derleme Yerin : Ağartı (Ayanıs) Köyü, Van

Derlenen : Aile büyüklerinin muhacirlik yılları hatıraları

- hoş gelipsen. sefa gelipsen. // şimdi ne annatacam sen söyle. // oni annatım, he? babamın dediğini annatım. he he. babam diyordu. diyi ermenilernen bereber yaşadıh. ermeniler müslümanlara ağa diyordu. çoğ saygi hürmet tutuyordu. ondan sora bitün işler de onnarındi. // demekî ermeniler babamgilnen geliler gidiler. ramazan ayında sığara
- 5 yanlarında işmilerdi. onnar saygi duyordılar türklere. ondan sora bunnarın şeyleri, gençleri çıhdı. komite Ḵurdılar. on tene birlik olup komite Ḵurdılar. müslümanın bi tenesini öldürdi mi kim öldürümüşse onnarın içinde o Komite başKani olidi. ondan sora işler garişdi. seferberlik oldi. bu işler on birinci ayda, onuncu ayda başladı. mayıs ayında van muhacır oldi. öküz arabasınan gèTdiler. göj_êTdiler. mindiler
- 10 öküz arabalarına. heresi birer torba özlerine un aldı. birez yağ alidi. birez çay şekerdi aldılar. öküz arabalarına mindiler. önlerini vèrdiler tarsus terefine. Kaç ay, Kaç sene yayan gèTdiler. onan sora taç gèTmişdiler bidliSe. diyidi bidliSde orda bi hasTalîh tuTduh. diyi bir kere bèle âfedersen, kurela korela gibi düşdi. ölen öldi, Ḵalan Ḵaldı. onnan sora diyidi bidliSliler bi kere bizi Ḵavaladi. diyidi ule yétim, gelin, siz oriya gidin
- 15 vannilar. diyi bizi Ḵavaliyidılar. bi kere biraşmidilar gidaş. orda diyi ele hePi öldiler. yari Ḵaldı. gèTdiler tarsusa hâdâr. bunnar şimdi gèTdiler tarsusa yerleşdiler. // dedi bebeyi Ḵoydi Taşın altına. Kaynatam diyidi. diyi biz geldih. diyi bi elinde silahım mermilerim belimde. şeyim belimde. diyi hele de diyi, o Ḵondağı aldım, getirdim. diyi geldim, askerler veripler bunnarın peşine, gidiler. diyi bunnar ağladılar, başlarına
- 20 vurdılar. gözlerine vurdılar. bebegi nêTdîn? diyi vala Ḵoydum Taşın altına, diyende diyi ge. bi daha geri döndiler. geldi dedi ağlama ağlama. işde benim Ḵocağımda. bi kere diyi sarıldı. onûn eyağını öpidiler, elini öpidiler. // bizim köylilernen şeyler bi arada oturidiler, ermeniler. yari mislûmandi, yari ermenidi. diyi ele Ḵardaş gibi geçinidiler. sora da bèle gahdılar. diyi bi gece ele biraşdılar. çekdiler, gèTTiler. diyi
- 25 çekende gidende işde bèle muhacır oldılar. düşdiler yollara. diyi sabah gahdılar. öküz arabasınan işde bi torba un, biraz yiyecah, bi gat yatah. ne yerleşdisse diyi düşdiler önüne. benim dedem. o zaman kağıdı varmış. asKer_êTmiyîPler babamın babasını, o düşüp bunnarın önüne. bu Karilari hePi alıp. o götürüp taç tersusa hâtâ ha. diyi o bèle kîçük çıkûhlari hePi tutublar asKer_êdîPler. o teK KalıP o Karıların içinde. onnan bi
- 30 âmcâsi oğli. bu ikisi bu Karilari bu öküz arabasınan mindiripler, götürûPler. burdan oriya, ordan oriya. bi kere pişirîPler tendirde, bèle sel eKmeK yapıplar. onnarı

- aparıp, yiyípler// oti tırpannan biçidiler, şenenen. ħorúm_édidiler. şenenen yüKlidiler öküze. öküz arabasına getiridiler, taya édidiler. çoħ zorlúħ çekidiler. o samani o ħarmanda tutilar. sebeTne bellerinde çekidiler. samannıħlara doldúridiler samanlıħlara.
- 35 Kışın ħeyvana yardımcı olsun. // baħ bir posta da gülpınara teref geTdiler. babami da o muhacırılıħın e şeyinde asKerdi. şey_vérdiler. güvenliK olaraħ. bi kışi onların önünde, bi kışi de arħasında. diyi bi yerde biraz mola vérdiler. o haramigedük var. oralari bilmezsin sen. belki bir daha başıaşıħı gidi aşıaşıya. orda diyi bi mola vérdiler. bi Kadın Kucaħında bi şey. otúrmişıħ. baħdım ki geTdi bi daşın dibine. belki dedih
- 40 ehTiyac_ için geTdi. baħdım elinde bi şey. gelmedi geri. gine geldi geri. Kondaħını oriya Koymışdi. geTdi, geTdi, ta suyun başına. o gülpınarın suyi var, vana geliyor. orda gine Konaħladılar. bu Kadının sahabi toplandı başına. babam derken aħliyidi. dedi ħısım arħadaş toplandı başına. başlarına vurdılar. nöldi, nöldi? vaħ bebeyım arTıħ. babamın Kucaħında geTmişdi, almışdi, getirmişdi, vemişdi onnara.

Derleme Numarası: 17

Konuşan :Ahmet Çakaroħlu, 70 yaşında, İlkokul mezunu

Derleme Yeri :Elmalık Köyü, Edremit, Van

Derlenen :a) Aile büyüklerinin muhacirlik yılları hatıraları b) Köy yaşıamı

- a) anam annatidi. diyidi ki biz geTdih. Konaħ_eTdih. diyi teneke parçası un götürmüşim öküz arabasınan. Taşın_üsdine biraħdıħ. altına bi şeyler yaPTih. ħamur eTTih. tenekenin_üsTine biraħdıħ. böyle çevirdih. teneke yandırdi. oni yedih, ħasda olidim. dedi düşünmedih biraz çamur tenekenin_ altına vuraħ ki yanmasın. anam diyidi
- 5 oranın ħanımları bele Kázáb gibi serildi. diyi çaysız Kaldılar. uyħusuz Kaldılar. ác Kaldılar. Kórħi da üstde. bu rus geldi, onlara yardım_eTdi. biddis deliKlidaşı kádár rus geldi, içinde iħtilaf çıħdı. yané Karışıħlıħ çıħdı rusun_ içinde. ordan geri asKerini çeKdi. o zaman daha deliKlidaş var. biddisin_o tarafda. ben geTmişim, bilmiyorum. geçende dinemeT_aTmişlar. Kırmışlar, giTmişler. onan sora bu Kanalı_n_ altı war ya,
- 10 Kanalı_n_ altı var, güneye teref çarşımış. müslümanların çarşisi orasımış. Kuyumcılar ermenimiş. bitün şimdi istanbulda ne kádár_ işlerine yoğunsa babam diyordi o zaman da gimüş işlemeler vardı. gimüş tabaħlar, gimüş aħızlıħ, gimüş kemer. o bulħularla dönen Kālħardi ayaħlarının_eTrafına bitün onnar da diyi, ámerikaya ħátár giderdi. onnarın şeyleri bitün sanatkar onlardadi, çalışKandılar; ama islamlara da çoħ ħırmeT
- 15 ediyordılar. yaşıyışleri beledi. ama bu seferberlikde gidende çoħi ölmüşdi. yani bizi köyde çoħ iki Kardaş Kalmışdi. yan birdi, yan ikidi. fazla yoħdı. geri geldiler yani köylerine. e ne ħúkımaTTa bi şey var, ne devleTTe bi şey var. bizim köyliler yeni gelende yer vemişler. demişler Kālın burda. bunnar da demişdi, biz burda ne yapacaħ? bi geçi, bi tawúħ, bi parça ekın bele eKmesaħ biz burda yaşıyamaz. burda ne var? burda
- 20 o zaman aynı van köy gibi. ekın ekerdi. ħeyvan beslerdi. e o zaman aħırdı, gidiyordu. şimdi oni yaPmasaħ diyi gelmişdiler köye. köyde ermenileri müslümanların bitün evlerini yıħmışlar, yaħmışlar. ħaħlarını harabe eTmişler. Kendi evlerini çoħını kiTlemişler, eşyasını biraħmışlar içine. rusyakilerin de görħdiler. onnar da geTTi ermenisdana. erivandır nedir, oraya geTTiler. orda daha gelemediler. müslümanlar

- 25 onlara Kıpısını aşdı, onnarın evinde Kaldı. evleri birinde daha Kendilerine ev yapamadi. eT yoh, göÇ yoh. ne KuvveT var, ne bi şey. hePi elnen, küreKnen, bilmem nenen. yaşayış zordi ha. yohdı. // şimdi giTmişler bidlis deresine. bidlisde muTKi var. mutki kürtleri var. onnar da bunnari soymışlar. bah, başındaki külaha kádár almişdilar. eyağındaki çoraba kádár almişdilar. çoğ perişan. áfêdersen merkebleri de elinden
- 30 almişdilar. bële yanè bilmiyem ne biçim milletdir mutkililer? şimdi de de vardır. bidlisde diyi, geldiler soydiler. geTdım hárp durdi. babam diyidi biz irani hele diyarbakırdan geTmedih tarsusa falan. dedi bennen benim ĞenişTem ábdırahman vardı. çoğ dilbaz bi adamdi. diyidi diyarbakıra girdih. o Karpuz marpuz alidih serte. sêrTTe de ne' incir, üzüm alidih diyarbakıra. diyidi yolda esKi yol. diyi yemiş olidi. bi yoKûşTur.
- 35 diyi biz hele yoKûş giTmeden o muTKililer bah siz gidiyosuz, orda Kıssadar Kırsadar da hükümatın Ğadami, hazineyi getirecağ. heybe doli altın, gımüşdür. bi de evrağlar demek taşıyi diyarbaKıra. iki tene de candırme, iki Katır. dedi biz giTdih yoKûşdan çıhdih yuhariya. sêrTTen geldi. o Kırsedar. benim dedi o ábdırahman dediğim. çoğ dilbaz türkçeyi ki biliyor. ona aman diyim giTmesin. diyi ele dolmuşlar. orayı
- 40 máF Ğedecağlar. diyi wile Ğonuşdırağ candırmenen mendırmenen. sora dediler yaw hükümetin malını kım alacağ? diyi biz tepenin başında durduğ, aşağı giTTih. dedi Ğır Ğır Ğır Ğır. o heybeyi almişdilar. şeyler Ğalmışdi. evrağlar. diyi cendirmeyi de vurmuşlar. aTmişlar Katırın Ğüsdine. diyi cendırme Kırsedar teKrar sêrT o zaman atatürkün zamanidi. atatürk bi ad da vëri, dar ağacı serte. on dokuz' tene dar ağacı. suçı olan,
- 45 suçı olmiyan. diyidi biz gididih, gelidih. o külahından daha Kafasını salliyidi, bişi diyemidih. şimdi benim bu annaTTığım nedir? şimdi zamana bahiyorsun. o zamana bahiyorsun. atatürk ele bi emir vërdi. idam Ğediyordi suç işliyenı. o zaman daha arTih serbes Ğoldi gidış geliş. yaşayış. bunlar da orada daha dememişler. geTmişler tursusa. tarsusda hele şeyde. tarsus adana arasında ne diyiler? nemrin yaylasi varmış. orda
- 50 fransız, ingiliz hele ordamışlar. bële diyidi bi köyde oturmuşım. ağacın dibinde. bazlamayı yapıyorlar sëlde. bana bi loğma vërdiler. ağacın dibinde oturdım. o zaman teyyare diyordiler. teK pervaneli bële ufağ teyyare, bomba atımış. bu yëni. diyi ele geldi. yanımda düşdi. demek ecelim gelmemişdi, ben ölmedim. dedi benim Ğamcam da deli memeTTi ismi. bi tene de orda wardi deli memeT. bu fransız bu asKeryenin Ğorada
- 55 davar diyordi. geçi, dağ geçileri orda, onnarın sürinen çobanını alıp götürmüşdiler. benim Ğamcamlen o deli memeT ikisi gece o zaman bële işihlanma falan yohdı. gece Ğahiyor, gidiyor. o ingiliz asKeri bi de işde onun Ğelini bağıyorlar. süriyi alıp geliyordi. cesareT de bëledi. gece olınca. fransızla ingiliz yaylım yürüyi. çetediler, çete. çete Kırmişler. háTTa çetebaşı odi. çete madalyesi de vardı. tarsusda ona yer de vërdiler. e
- 60 diyidi bëlelihle yanè şey ĞTdiler ha. atatürke yardım ĞTdiler. giTdiler. // **b)** sıhınti âlâvekil şimdi de çekiyorum ben. biz köydeyih. hepimizin de öküz arabasi vardı. Ğarman da öküzlernendi. tarla sürmağ da öküzlernendi. gece ĞahıP öküzleri oTladiyordum. duriyordum. gündüz sapan süridim. üç sıra öküz, bi demir, iki KoPi sapan süridim. kôtan diyidiler. şimdi bilmiyem sapan diyiler, ne diyiler. diyi bi
- 65 tenesidir. bi genç çocuh önceki şeyin boyunduruğına binidi. o yönlendiridi gididiler. orda ha. ha' ha' ha'. süridiler. sürdihdan sora bi ay onnar bi tarla ancağ süridiler. bir Ğay buni sürim yapidih. o záhmeT çoğ. ondan sora gelidiler onünci ayda ekin ekiler. bizim burda zatan su mu yohdı. ondan sora Tırmih wardi. ondan sora Tırmih biTTihden sora baharın yazın ekin zamani Kendimiz herkes Kendi gider orağnan biçerdi. bu ikinci
- 70 sıhınti. öküz arabasına daşırdi, getirirdi, üçüncü sıhıntisi. buni öküzler cercer düyen diyidiler. dönidi dönidi saman haline gelidi. geldihdan sora bu savurma mavurma yoh.

- denizden rüzgâr gelecağ. oni beklerdîn. bi kere beKle ki rüzgâr gele, oni savura. rüzgâr geldi, savurdi; yoğsa otûr, beKle. biz onnan gēşdîhdan sora şey hûkûmaTda bi şey yoğ. geldi öşur diyidi. on teneke de bi teneke bûğda hûkûmetîndi. uşur alidi. orda bi yannan
- 75 doldıridi. bîzden baş parasi alidi. on iki lîra ben baş parasi vèrmîşîm. Kâmçor diyidiler. eyvanın olsa gelîp Kâmçora diyidiler. taşildar gelîp alidi. vèrgidi. Kâmçordi da. vergidir. aKlîma geli. ana on teneyi gêtûridi, sahlîyidi. on tene Koyûni. yirmi tene, otûz tene gösteridi. diyidi parasîni ödiyağ. su deyîrmannari vardi, hokûmetîn. bizim yolûmûz da baş aşagidi. hem de yuhari gididîh oriya. gididîh gece Kaldîh, iki gün Kaldîh. sora
- 80 gelidîh. oradan gelen su var ya, o çevîridi deyîrmani. o da gine êrmenilerden Kalmadi. onnar yaPmişlar. sanaTkar êrmenidi. bîtûn su kerizleri onnar çîharidi. bizim köyde iki keriz çîhidi. o da yoğdır. // è işde Kapanî. çîhardan yaPmadi, Kapanî. yèni de bilmiyen kîm KapaTTi ha. o da değîrmanîn şeyidir. çak çak êdi ya. dônî değîrmanîn sunan dônî. suyi bol biraşilar. bèle ağaç vuridi, o şeyi dônêdi. bu êrmeniler değîrmen usTasidi.
- 85 köyde bizim değîrman vardi. köylilêrîn değîrmani vardi, o zaman. onnar çalışdırılarmîş. bi de bezir değîrmani varmîş. bezir yağı çîhaTmağ için. şey künçi değel zegerek, zegerek ekimîşler. zegerek de ‘eyni künce gibidîr. zegerek buni da mandanan o daşı, o daşı da mandanan çevîridiler. bezir yağı çîhidi. bunlar bezir yağı yiyidi. diyidi êle gûşlidiler, êle KuveTlidiler. yanê bîtûn ondan TaTlidi. ev usTasi, marangoz, usTa, Kapi,
- 90 pèncere usTasi bilmiyem keriz çîhaTmağ, su çîhaTmağ, Kuyi çîhaTmağ, ne bilim bîtûn onnar yapıarmîş. bîtûn onnarın elîndemîş. onnar yapilar. yanê çalışKannmîş. // ben bi şey daha diyîm. bunnar şîmdi diyi soyKırım. babam diyidi. onnar yapidi. vallahi bağ. babam burada. ingiliz Kònsolosi warmîş. bu cumhuriyeT oKûlûn bu terefînde. dèdi, bîzi yèdi kîşî oriya muafîz vèrdiler. o garişîh zaman ha. dèdi Kaldîh oriya. gece èpeyi Kaldîh.
- 95 dèdi bi haFTa, iki haFTa, iki KaTlidi. üsdedîh. afèdersen. altî èTmîşdîh tuvalèT. dışari çîhamidîh. Kapipleri başKa. bō le onları KurKuşun yağdırî. diyi bi tenesi yèndî aşagî, bi sabah êrkennen. dèdi vallahi gum gum gum. ses geli. wala bunlar o zaman diyidiler dinamiT deyêl bizi Kumbara èdecağlar. yanê Kapadacağlar burayî. bu teref üzüm bağimîş. bura yoğ. yolûn bōle bu terefden da dariyiler. burdan özûmûze yètecağ ki
- 100 buriya gèçağ, Kurtulağ. dèdi gidağ, gèTmiyağ. giden biraz gèTdi. sabah êrken Karanlığda. diyi aTladîh aTladîh. diyi arhadaşın burasına deydi. dèdi. piçûlûKler de oriya. dèdi orda müslûmanların Karargahi vardi. âskerî var. gêtûrdûh oriya. teslîm èTTîm. bizi de bitmemîşler âskerîye. gâşdîh gèTTîh. diyi bōle van enver paşa, van muhacır olacağ. dèdi bizi yèdi kîşî gönderdi. esKi çarşıda. dèdi dükkanlari
- 105 delecağsîz. Kaz yağı vèrdiler bîze. ataşa vèrecağsîz dèdi. ataşa vèrdîh, oni ataşa vèrdîh. gèTTîh bi yazmalı han vardi. diyi iranda, develer oriya gelidi. bîtûn yükler deveden gelidi. mesele çinden nêrden gelse irana gelidi. hurma, pirinç bilmiyem Kumaşlar neler gelidi oriya. diyidi orda biz biraşTîh gèTdi. êle yîhîh. bi tene otûrûp beKçilîh êdi êrmenilerden. diyi biz yèdi kîşî atêş èTdîh. oğlan dônêdi gèTTi. dèdi dağa kâdâr ancağ
- 110 özûmûzi Kurtardîh. ule bîtûn tunêlêdi vanın altî. hePi tunêlden çîhdilar dışariya. diyi sora biz gèTTîh o tükannari yağdîh. yîhdîh. bi hani yağdîh. diyi üfağ bi guti bèle yuhardan düşTi, aldîm elîme. bağdîm içinde o zaman guti içi çarşaf varmîş. çarşaf giyidi bîtûn millet. dèdi o sobadi nedi yanında. êle aldi. aTTilar dışari. diyi ufağ gutinîn içinde çarşafdi ha. diyi yaralidi daha babam hârb êdi. burda kavaşda rus kavaşa Satan şey
- 115 kavaşda muacirîn önîni kesmîşdi. denizden dağa doğri gece zorlûhla o ne diyiler. ara ara aralarında bèle posTa posTa âsker biraşmîşlar şey. KaraKöl. KaraKölün arasında diyi yavaş yavaş, Korha Korha o çîhdîh ordan, giTTîh o tarafa. diyi haTTa bediüzzaman hazreTleri doldûrmîş. diyi ayağTa durup atêş èdidi. ona şey işlemidi. dèdi Kurşagîni bèle açîp sirkeliyip o mermiler tøkîli yère. işlemidi ona. arTîh biz bilemeyîz. şîmdi o

- 120 kadar zorlûh çekidiler. gide gide tarsusa. tarsusda da ingiliz, fransız tuti orda. vala onnari da yavaş yavaş halêTmişdiler. onlar da gêtmişdi. bah diyidi êrmeniler bir tabur gelmişdi oriya. intikam taburi olaraq. ismi müslümandan intikam olmiyan vala orda da durmadi giTTiler hePsi de. // oni dêmiyah yav. o bizim anamız babamızdi yaTahta Kaldi, yêdi sene sahladıh tabi. o olmaz. // buni diyecam yalnız. bu on birinci ay bîtün
- 125 müslümannar sığınmış, çoğı üç dörTay bi_eve. bu êrmeniler soyKırımı diyi. babama yaPTıgına bi de onnar yapılar. Kõrhidan dışari çıhamidih. diyi bi tene bizim köyde bi âsKer. izin vëripler gelip Kaynatasını göre. onun yerini de gösterdi bize. şimdi esKi caminin yanında. dëdi osman isminde. ismini de söyledi. dëdi işde o uzun bağın içinde tıK' ömeri gençler vurdılar, öldürdiler. hele Kaynatasının_evi de giTmeden ha. özine
- 130 aldılar. işde o Kõmite Kurdılar. diyidi bîtün kesdiler. ellerinde fılT diyidi mumnan yapıdiler. nedir bilmiyem bele fitil gibi işih. silahlar var. e diyi her terefi tutmuşlar. kımse teprenemi bele ha. ta ki seferberliK_oldi, çıhdi. bah Koyun dağa giTTi sahaPsız. diyi balalari, ineKlerin balalari bi terefde bağırı. ineKler bi terefde. gõtûremediler. Koyunnar, Kuzilar hePi gëTdiler. o Kaldılar ortalıhda perişan. atëş vërdiler vana.
- 135 vandan çıhdılar, gëTTiler. bele oldi. he. /// şamranaltında êrmeniler dedegili sürmüşdiler ya. bi grup. /// baba anamızın bi şeyleri Kardaşlaridi. benim babaannemın Kardaşlari. dëdi biz Kaçmiyih. onun Kardaşı paşamış nemiş. dëdi bize bi şey dëmezler. biz Kaçmiyih, vandan çıhmiyih. // yoh yoh, êrmeniler kaçırmişdi. dëmişdi sîze bi şey_olmaz, gâşmayın. biz sîzin arhanızdayih. vala bunnar gâşmadi, galmışdi. içinde
- 140 hePsini de yoh êTmişdiler. hëç güven_olur. hePi sürmüşler denîze. diyi gõtûrdiler. he. diyi hePi sürdiler onlari denîze tøktiler. bi kere diyi öldürdiler, hePi denîze öldürdiler. burdaki fidanlıh denîzine aTTılar. izmirde babamgil tarsusda cuma namazında uli camide bi hoca vâz vëri. Kuran elinde. babamın annaTTıgını diyyim. dëdi o hoca ağladı. vâz vërdi. dëdi ben yunan hârbindeydım. atatürkün hârbindeydım. cepëdeydım.
- 145 bahdım ki bõle beyaz elbisesile geldi, âsKere garişdi. bizim âsKer onnar yunanlılari denîze sürdiler. o yunanlılari. yunanlılar şimdiye hâtân intikam almağ isTiyiler. yanê bu õle êTmişTiler. türkiyeyi bölüşmişTiler. türkiye yohdi. yoh olacahdi. şimdi 'eyni o rusyanın cumhuriyetlerini var ya hege êle yaparlar azınlıh bi yerde Qalırlar. ondan sora da hûzur bulamiler. hëç televizonda izliyem. hëç birisinde hûzur yoh. // he bi tene
- 150 evlendirdim. ben Karayollarındaydım. çalışdım yirmi bir sene, emekli oldum. emeklilik parasını aldım. arTih oğlani işde sõlesin.

Derleme Numarası: 18

Konuşan : Münevver Çakaroğlu, 60 yaşında, Okuma-yazması yok

Derleme Yeri : Elmalık Köyü, Edremit, Van

Derlenen : a) Değişik hatıralar b) Mahalli yemekler

- a) oğlani evlendirdih. işde oğlan işdedi. gididi ortalığa gezidi Kız aramağa, nêce diyim, men bilmiyem diyim. gelini wala çoğ gezdim. o hâ'târ gezdim vanda. ha ha, bi tene buldum işde. // bir gün toplanmışdih özümûze otûrmışdih. // yoh wala evlidim. hediye de vardi Kocağımda. Kızlar da geldiler, başıma toplandılar. otûrduh bele yêdi
- 5 sekiz teneyih. bi tene beKçi vardi, köyde. zâferdi adi. getirdi ineci, ineyi getirdi. esKiden ine vuridilar milete. ine yapidi. men de gahdım hediye aldım Kucağıma. durdum bele. yuharda makat vardi. Kanepeler gibi. dëdim yo yo yo' vanliyim, vanli. gele benim Kızıma ine vuri`. dëdim men ine vurmiyam hediye. dëdi abla sen niye bele edisen? getir ine vurağ. getir sana vurağ. yoh dëdim. men ine vurmiyam. dëdim be

- 10 nêce gâşdıız, gêTTîz ayşe halagile? // o da ayridi. // onnan sora geldi. vala bizi tutdi hepîmîze îne vurdi. biraħmadım hediyye îne vura. hediyye vurmadı, bîze vurdi. neneye vurdi. dedeye vurdi. gençlere hePîne vurdi. êle zornen wuridiler îne. o zaman êle zornan gelidiler, îne vuridılar. bi seferde gine giTTîm. dëdiler îneci gelîP, gâşdıĥ, gêTTîĥ. şîĥ minonîn baĥının altında aħşama kâtâ oturdım. piKnîK yaPTîĥ. yëdîĥ,
- 15 işdîĥ. bu vahıTTî. yëndîĥ aşıĥı, geldîĥ. îneci geldi gine bize rasTlamadı. men bële gâşdıım. cemile bële gâşdı, nuriye râhmeTlîĥ bële gâşdı. ay biz êle gâşdıĥ, gêTTîĥ. heresi bi terefê. beKçi bizi Kovaladı, illahım sîzi tutacam. sîze îne vuracam. biz de Kôrhidîĥ înenen o zaman. // he, ziyaret bi tene bizîm baħçede var. şehidê cinar. şehidê, cinar diyîĥ ona. // yoĥ Kâynatam diyidi. bi âsKerdîr buraya düşüp. bi kere Kâynatam
- 20 devamlı ona oĥıyî. diyî devamlı ona baĥidi. başKa ziyareTlere de şîĥ abdîrahman babaya gididîĥ. sofî babaya gididîĥ vanda, onnari tavaf êdidîĥ. // nêce? wala bi şey de yapmidîĥ. êle o aĥliyidi. o deĥeldi. o şeydi. o da dîş hedîgi yapıdîĥ. çocûĥın başına tøkîdiler. dîş o çîĥardıĥ diyidiler. yanê bi şey kimi, şenniK gibi bi şey yapıdılar. // gididîĥ, otûridîĥ. diyidîĥ illah bu Kîzi sen bu Kîzi bîze ayırecâhsan. o da diyidi olmiyî.
- 25 nazını êdidi. bi daha gididîĥ. iki sefer, üç sefer sora alidîĥ. nişan taĥidîĥ. // men ne bîlîm, aklıma gelmiyî. aT arabasınan getîrdiler gelîni. // Kîzları nişanniyidiler. bi de diyidîĥ şerbeT vardır. şerbeT yapacaĥ. doldûridiler bi siniye bële üzüm, beyaz şeker. Koyidılar başlarına. bi şarpa örtidiler üstîne. çalidılar, oyniyidılar. gididiler Kîz evîne. oni tabaĥ, tabaĥ daĥididiler millete. nişan taĥidiler. // düĥün yemeĥi, fasîlye yemeĥinen
- 30 pilav. Kûri fasûlye. Kûri fasûlye yemeĥi teze. tendîr eKmeyî bişîridiler. bundan sora Kâdınlr gelîp Kuruldi yere. Kâb Kaşîĥ Kônşîlardan gelîrdi. torba alidılar bellerîne. Kômşîlarda ĥab gâşuĥ topliyidılar. sora ĥaĥidılar devîrsî ĥûnî, oni daĥididılar. be heç bële şîmdi sana misafir gelidi eve. doli ĥab, gâşuĥdur. heP ĥônşîlarda isTiyidîĥ. burda ĥança diyidiler. ĥançalara atidiler şeye. yemeK yiyennen ĥança diyidiler. ĥança yardım.
- 35 yardım işde. // he, muTFaĥ wardi. tendîr evî hePi muTFaĥdi. ne muTFaĥı, ne hali. bi tendîr evidi. bi kırtî sandîĥ yoĥ, bi şey Koyidîĥ. bi tene, üç tene ĥab gâşuĥ goyidîĥ. // he, oçaĥ vardı, tendîrdi. teneke wardi. içinde su Koyidîĥ. bi tasnan bi KuşKânadi. işde bi tenekedi bi köşede. çal wardi. bu pereK vardı. bu denîzde aşıĥı da vardı. bi de odûn külidi. Kâynedidiler, doldûridilar Kâzana, su. o bi kere durulidi. oni yanê didiler. //
- 40 leyende yîĥiyidîĥ elnen. kül suyi tutidîĥ. o udun külinîn suyuni doldûridîĥ, Kâynâdidîĥ tenikedede. oni bi kere tasnan dökîdîĥ legene. döyidîĥ, awuşliyidîĥ, yîĥiyidîĥ. sabunnan yîĥiyidîĥ. o çocûĥların bêt şeyi yoĥdi. gidîp mennen bu arĥamızda torpaĥ eliyidîĥ. ĥelbîr diyidiler. eleK. eliyidîĥ, getîridîĥ. bu bële Kâvuridiler. bële şey olsun diye. oni şîmdiki o nedir, biraĥılar çocûĥlarına? bêt. ondan yoĥdi. o bêtzen çîĥaridiler. biz
- 45 baħçede otûridîĥ. bizîm suyumuz da yoĥdi. gididîĥ buz Kîridîĥ. buznan, tasnan o sulari çekidîĥ, getîridîĥ. bi âĥ gelidi. biraz içinde. o şîmdi ĥoş buz su gelmiş köye. diyem allahın vêrin. ĥitsîn bu suyun aĥsın, ĥitsîn. yanê o ĥâtâr ki zorlûĥ çeKdîm. men o ĥâtâ o şamrani Kîridîm, bële Kîridîm. içinde su çekidîm Kufanan. // he, Koydım. a bunun da Koymîşam. fatîĥin de Koymîşam. ama ne! bu gididîĥ, eliyidîĥ ĥelbîrnen. getîridîm
- 50 ĥûzel Kâvuridîm tendîrde. bi kere Koyidîm alTlarına. // bi kere Kîşlîĥ gididîm torbanan toPTan getîridîm. Kîşlîĥa saĥliyidîm. he walla. // Kuyî Kâzardîm, aĥaşna üsdîni örterdîm. çamur da atardîm. bu ĥâtâr biraĥırdîm. Kîşlîĥ paTaTêz o zaman hawuç vardı. hawuç. Kîşlîĥ turp vardı. oni Kîrîĥını de bi bêt vuradı üsdîne, bi daş, sal biraĥidi. oni pâyderpây çîĥadırdîĥ, yerdîĥ. zaten o ĥırĥelli sene eveli portaKal gelende gene
- 55 yeTîşmezdi. sawûĥ alırdi. yeTîşmidi. yoĥdi êle imkân yoĥdi. bi ĥasTa oladı diyecaĥdılar ĥidîn reşâT efendîgilde biraz turşî getîrîn, yêsîn. başî saĥalsîn. o şidi ĥônûl mana diyî vala êlese tansônî vardı. // he, yapıyîĥ, şîmdi de yapıyîĥ. tendîrî yandîriyîĥ.

- onan sora sufra seriyîh. künt Koyiyîh. kîndîreK ediyîh. eskiden bêle hazır maya yohTi. bi parça hamur biraħidîh, eşKi hamur. Ḵalidiġ onûn içinde, onnan hamur edidiler. o
- 60 Ḵabaridi. tendîri yaħidilar. o zaman tezeKdi. tezeKne yaħidilar. heTTa sobalar da tezeKdi. elli aTmiş sene eveli. sora odûn kômûr yohTi zatan. bi kere tendîr yanidi. tendîr bêle duridi. onûn gözi vardi, hava almaħ için, oni da ğapadidilar. bi kere mazraka diyidiler. mazraka bêle. şimdi bu açîh eKmeKler yapiler ya, êle onûn gibi. vuridiler tendîre bişiridiler. desde bi haFTalîh. o biTdi, bi daha. ama su deyîrmannarının uni,
- 65 gendi emegîmîzîn uni êle lezzeTlidiġ. o zaman yemegi de elîmîzle yiyidiġ. ğaşuh maşuh yoh. doğriyidiġ patatêz yemeginîn suyuni tōkidîh üsdîne. fasîlye, Ḵurî fasulye olsun, êle loħmanan yiyidiġ. bi tas da ayran üsdîne içidiġ çelik gibi. o şimdi o hâtâr yemeg, işmaħ var. heP ħasTa. milleTTe heÇ kîmsede ne huzur var, ne de can saĝlığı var, ne gönûl hoşı. muhakkak birisini de bi noKTa şey var. // pēnîri gidiyîh ğarşıda
- 70 sirmonan helîz vardi, aliyîh. oni getîriyîh, yapıyîh. daĝ pēnceri doldûriyîh vèdonnara. o eşKiyi. onnan sora o eşKiyende gidiyîh bi kere yaylalarda süT aliyîh. süti vèdonnara tōkiyîh. getîriyîh eve mayaliyîh. ediyîh pēnîr. o êle hoş pēnîrîmîz oli, daha dème. // êle iki tene paħır tēnceredi. iki tene, üş tene bêle paħır sahandi. iki üş tene bêle Çingodi. taħTa ğaşuhdi. dēmîr de ya iki tene, ya üş tene. fazla da yohdi. çölmeKde yiyidiler. heç
- 75 biz çölmeKlerde bişirmedîh. onnar çoħları tendîre atidiler, o bişiridiler. ğahıp sabahın çıharidiler. o zaman diP diyidiler. vanın bosTancılarda çıhidi. diP diyidiler. o zaman Ḵîrmîzi pancar dib, dib he. şimdi şeker pancari diyiler. beyaz, o beyaz deyêldi. Ḵîrmîzidi, bêle olidi vanın bosTannarda. oni biraħidiler şeye. sabaha Ḵádâr o yiyidi. onûn dadından doyûlmazdi. yanê şimdi olsa belki on tene yersen. êle lezzeTli, êle
- 80 lezeTli. dadından doyûlmidi. // he, tōkidîh bi tabaĝa. on tene kişi toplani başına. // o siniler vardi. siniler wardi. sinilere biraħidiler. toplanidilar başına, yan sofra seridiler. taħTa sofradi. wala o zaman doğriyidiġ, bi kere yiyidiġ elnen. // wala fatiha. çoħ degidi. bi tene oĝlûm güzeldîr. ona çoħ degidi inan. kiçüğün. // wala bi şey de yaPmidiġ. êle bunun anasi oħiyidi ona. üzeliK yaħidiġ. fatih biraz güzeldîr. ona çoħ nazar degidi.
- 85 mukâdes görûp fatihi. êle tombûldi, güzeldi // baħ bunnarın köyi on beş kilometredîr. Ḵışın herkes maĝdur yani. belki fazla ekîni yani üş beş tene Ḵoyûni fazla olan biraz. yani ĝerisi hep urfali. hePsi bir ali. Ḵışın heybeyi alidiġ omûzumûza. yayan üş beş kişi birden geliler buraya. başḴalada tûkan yoh, edremiTTe de vardi. bişi alamidiġ. yan biraz Ḵaz yaĝı, yan biber, yan Tuz, yan şeker, yan çay... eger wala çoçuhlar varsa. bu
- 90 ħamdo dayi vardi. onûn tōkanında leblebi, üzüm ĝarışîh vardi. o yirmi beş ĝuruş da alabildîn, cēben biraħardın. giderdîn çoçuhlar üş defa da isterdi. yayan on beş kilomeTreyi yayan gidîp yayan gelidiġ. bizim bir zahaT usTa vardi. tenekeci. orda bizim köyûn duraĝidi. bizim köy onnarın başi bizim köydedi. asker meKtubi oraya gelidi. kîm gelse vana getîrîp köyde daĝididi. bizim duraĝımızda odi. heybemîzi
- 95 eşyamîzi biraħırdîh öyleye ħádâr Ḵalırdîh. öyleden sora gelirdîh. yazın da ökûz arabasi merkeb veyahuT yayan giderdiġ. Ḵadın menîm babam ásKer olup üş sene. menîm dedem çoħ zenginmiş. tenekenen altuni varmış. o altunnari bêle diyi her ĝece anam diyi zatan üş tene oĝlandı. haci niyazi, haci yusuf, âbêm. üş oĝlan varmış. biz hele yohmişîh. onan sora diyi ali oldi. oĝlanın diyi getirdîh. diyi her ĝece men gididîm,
- 100 yatidîm. bi kiçûK odalari varmış. diyi kürsi Ḵoyidîm onnara, tendîrîn üsdîne. diyi getiridi o altunnari boşalTardi oriyaġ. temizliyidiġ, yapidiġ. doldûridi küplereġ, doldûridi boynuzlaraġ, öküz boynuzlarına. Ḵaldıridiġ bi daha. diyi üş gün, dört gün êle boşaldi, diyi bi kere ħasda oldi. dēdi kēşke kēşke men ölmiyim tē menîm oĝlûm askerden gele. men parasîni ona teslim edîm. sora ölûm onan sora. menîm babam üş
- 105 sene o zaman askerlîh yapmış, dōrT sene. o dōrT sene menîm babam askerlîh yapıp.

- diyi bir gün gaḥdi, ata mindi. bi heybe doldürdi. diyi heybe doldürdi. rešaT altunlari bi de gümüşleri. dēdi hōkōmaT diyıp getirín bu paralari deġışdırín. yeşil para ēdecaḥsız mením dedem ġahi. bu heybenín iki gözünü doldürdi. diyi men de dedím anam diyím dēdím dede, sen ḥesdesen. sen nēce gidecaḥsan? yoḥ diyi men gidecam. bu parayı
- 110 deyēşTírím. ta mením oġlúm asKerden geli. yētişsin oġluma. mením dedem gidi buni gōtūri pangaya. bu parayı bozdūri, doldūri gine heybeye. gözlerini baġliyi. çoḥ zenginmiş o zaman dedem. altuni çoḥmiş. onan sora yari gōtūri, yari Kālī. hePsini he, gōtūrmiyi. onan sora ata mini, gidi. diyi gelib yola. diyi biraz da özüne şekeleme alıP. bēle Qurşahlari varmış. diyi o Qurşaġı önüne Koyub. diyi men gitmişem dede bu
- 115 şekelemeyi de yiye. pēynirli mēynirli şekelemelerden. geli. // he, ordan bēle yol yol, aTnan diyi deġēşTírīb, gelib. ana diyi men onun atın semerini yaPdum. diyi haci niyazının yorganını da aTdım bēline. dēdím üşümiyesen. haci niyazınan yusuf ābēm varmış, a biz yohmişli o zaman. onan sora diyi getirdi parasını, deġēşTirdi, doldürdi heybeye. geli yola düşi aTdan. diyi aTdan düşi. diyi o zaman mele ibrahim yētişi. mele
- 120 ibrahim yētişi. diyi ēle o heybenín parasını Koyi başının altına. yētişi orda arḥlarda su varmış. tōkīb altına. dedem orda tamam olub. dedem tamam olub. aT Kaçıb köye. anam başına vurub. ay vala dede öldi, bu aT da geldi. diyi diyende gaḥilar öküz arabasını baġliylar. gidiler dedeyi alalar, geleler. ḥabar geldi. diyi dede öldi. mením nenem de ḥēç kürTçe bilmiyi. türkmiş mením nenem. diyīb ay kül başıma. hele
- 125 de yasliylar, paralar paralar geTdi. aġliyi başına vurub, yüzine vurub. bi kere kürTçe oni yasliylar. sen gör o ḥátar güliyi. diyi paralar geTdi. paralar geTdi. vala benim bēyūK ḥalam geli, yētişi paraya. parayı ali. gōtūri saḥliyi. vērmedi, babama da vērmedi. o heybenín parasını hePi aldi, gōtūrdi, saḥladi. dedeyi alılar, gōtūriler. cenaze menazeyi Kaldırılar. babama da ġırḥ gün Kālīb askerden gele. a babam askerden geli. ēTdi
- 130 ēTmedi daha wala bacısı da parayı vērmedi. ötekisini de Kuyiladi nēreye, kımse bilmedi. babam da geTdi o evi saTdi. o ev sahabi yıḥdi yaPdī. o zaman buldi. o rešaT altınari buldi. geTdi geTdi. a bi kere babam bu ölene ḥátar ha dēdi para, para. dedenin parasi, babamın parasi. babamın parasi. aha bu da onun hali. // biraz rahaTla bi tene çay getirsín. // ḥali deẓġahi wardi. o ḥali de örmidiler. o zaman kilim öridiler. bu Kazaḥlar
- 135 war ya çekēT mekēT heP elnen. çorab çeşitli çorab yapardılar. buraya ḥádār. Karda çekidiḥ eyaġımız. Karın içinde. ē bāzi de bēle Kısa yapidiler beyaz yun. heP yundi. // yoḥ. yoḥdi yanē. ḥūkūmeTTe de yoḥdi milleTTe de yoḥdi. ḥūkūmeT ēle duruma düşTi. köylerde iki tene suvari asker vandan gelidi. bitün öküz arabalarını topladi, getirdi vana. vanda maKarna bulgur, pirinç, yağ bilmem ney yükletTi, başKalaya asKeryeye. vanın
- 140 arabasını da köylilerin arabasınan da. ha başKalaya, başKaladan da arTıḥ ordan neynen gidise. başKalada asKerlere yētişdirdin. yanē yoḥdi. imkân yoḥdi. buġday çoḥ ekimiş. getirib buġdayı kom vardi. Koyun komnari. diyi o ortayı bēle Kazıb. ēdīb Kuyi, doldürub. ḥūkūmaT gelib bunnardan buġdayı ali, gōtūri fakirlere vermiş. diyi bi tene şeytan gibi bi adam mele reşiT onnari alıb ortasına, buġda Kuyiliyi. geT şey ēT. wala
- 145 asker geli. cendirmeler geli. ēle geli o Kuyiyi bēle komdadır. be sıyıriler, sıyıriler. zafer sen pislīgiñi Koyılar. diyi sıyıriler getiri o buġdayı açi. diyi heP Pi daġıTTi, vērdi ḥalḥa. diyi bi tene biraḥmadi. Kuyinin içinde yirmi çap, otuz çap o Kuyida şey varmış. çalışKanmış. yanē benim dedem yanē çoḥ hekimmiş. Kaldırıp Koyub buġda. a o komun içinde saḥliyi. diyīb nōli, nōlmiyi. uşahlarım ajdan ölmesin. aha bi tenesi gidib
- 150 şeytannih ēdīb. KaraKola diyīb wala işde mele reşidin komunda Kuyi var. içinde doli buġda var. onnar muacı oldılar, geTdiler tarsusa. orda tarsusda doğum oldi. orda doğdılar. ġırḥ sene Kaldılar. ġırḥ sene orda Kaldılar. sora döndiler vana. bu pēncerleri yē. // tezeK yapidiḥ. aḥırlara baġliyidiḥ inekleri. içinde gididiḥ inek saġidiḥ aḥırı

- şıpüridiñ. afêdersen pislîğini atidiñ. tendir de yahidiñ. // şey o demir gebredi. heyvannari
155 gebreliyidiler. o şey aTTan neyden, Kıldan yapılmış. bizde yoñdi o bizde yoñdi. bizde demir gebre vardı. bèle ökûze şeye vuridiñ. burada kir tutidi ya. // ğırdan bizde yoñdi. o manda. ğot he, ğodiK, ğod bèle ölçeKdi. ağaşdan ğodiK diyidiñ biz. he, oni görmişñ o wardi. // ğuşhana he, tenceredir. ğilêz he, salyasi 'ey'. Kuri Kaysi. Kari, ÇiriK. KaK, armuTTur. armuT KaKi, elma KaKi. çiriK de erige diyiñ. eriK dedîği Kaysi. Kireder
160 birine diyesen Kireder. // Kincilo he, o kiçûK şey kiçûK oğlan. Kincilo. bañ birisine diyi gel eKmeK yê. yemisen. Kırreder yê, ğeT. a êle olur ha. // ğam o da şeydir. düvendir. cercer, ğam. o bûğdanın üsdinde gididi, gelidiñ. bûğdayi öğüdidi. bûğdayi samandan ayıridi. / ya işde öğüdidi, be ne edidi. // kırredi, he, kırre. Kavuna diyidiñ. turşiya atidilar. // ğıloluk var, he. yuvarlağa diyeler. o da noñut gibi bi şeydir. Kul ğevi
165 yanê kendini beyenmiş. bizim köyde de var. ğort, ğort yêr, çuhur yêr. ğoraniK o tezehleri atilar. hayvanın afêdersen, pislîğini atilar. edile ğoraniK. oni ğışın yığiler yığiler, uzadilar, çoñ Kalın. // yoñ, bu hâdar. onñ üsdünde giden gelen. bèle eyice yati. mayısa deĝel haziran ayında. oni küreKnên kesib bèle KalıP KalıP bèle çeviriler. güneş Kuridi. işde oni yığiler içeriye yahmañ için. // geven, ğüni he. o da var. geven
170 dağda oli. gidiler Kazmanan Kopardilar alilar, getiriler, yandırilar. tutuşduracañ bi şey yoñdi o zaman. soba da gevennen yanidi. tendir de geveni birañidin alta bèle. köm köm oli bèle. bi sapi vardı. bèle aráP saci kibi bèle. tikenni. oni ökûz arabasınan dağdan getiridin, Kurididiñ. getiridiñ tendirin altına birañidiñ. tezeK, tezegi birañidiñ üsdine. kîrbidi vuridiler. o tutuşduridi. sobada da deyêl. sen biraz eymegin yê sora. biraz pênir
175 eymey yê. // beş tene. üç Kız, iki oğlan. // on iki yaşında. be!. babam êle bi kırtıkdım, êle beni vêrde. çoñ çeKdım. onñ babası, anası onları sañliydım. su yoñdi. su çekidım. be Kaynanam êle fitildi. onan sora onnarın çamaşırını yihiyidım. wala elım yapuşıdi. Kışın teşte, legene bèle çırır edidi, açidi. hePsini de yaPTiñ işde. bugünnere geldiñ. şimdi şeker var, tansiyon var. şişmanniñ var, kîrêçlenme var. benim de dizlerimde var
180 kîrêçlenme. yanê yürümede zorluñ çekiyem. // şimdi yoñdûr. önceden wardi. tawûhlari Koyidiñ içine kümesin. civciv çıkaridi. kürke yatiridiñ, sañliyidiñ, büyüyidi, ğoroz olidi. kesidiñ, yiyidiñ. oteki yumurTliyidi. bèle eteynen yumurta topliyidım. bu samannıñTa bèle deliK birañidilar. tawûhlar orda yumurTliyidi. şimdi kümes heyvani var. ğoroz da, o da wardi. yalnız bunnarın düşmanı da wardi. bu şahin gibi bi ğuş vardı. çalağan
185 diyordilar burda. onnar şimdi yoñ olmişlar. havadan gelip o civcivleri alıp götüridi. yanê o sañlamağı zor oli. bi kere saTma maTma yoñdi bizde. kesip yiyidiler. yumurtasını de yerdîñ, Kendilerini de yerdîñ. yerleri de añurdadi. sıcañ yerde heyvannarın yanında. çünkü dışarda sawûhTa olmiyidi. o Kışın o da sıcañda. // pênirin zahmetini o kâdar çekiyiñ. bañ oni sana demedim. evelki senedi. giTTiñ pênire. bu şeyde Kurubaş dağında
190 bir otobos gidiyor, mazoT aliyor. bi âcemi şoför üsdünde. biz de minibüsle gidiyoruz süT almaya. yağış yağıyor. o otobos böyle ğeTTi, böyle giTTi. bizim şoförümüz dedi ay bize vuracañ. vala bize wurdi. bize wurdi. ön' teker ğeTdi. motor yerde Kaldi. biz bèle ğeri ğeri ğeTTiñ derenin dibine ğeTTiñ. o yannar Kırıldı. benim oğlanın, yêgen, şofor Kan içinde Kaldilar. bana bi şey olmadı. bu biraz derbe aldı. vandan ekib geldi. polês
195 geldi. hesTeñanadan sağıñ ekibi geldi. aldılar bizi getirdiler buraya. otobos da o tarafa yuvarlandı, ğeTdi. bitün ğeta onñdi. biz gine vazĝeşdiñ her şeyden vazĝeşdiñ. bu dağın dibine geldi. KaÇ meTre uçuruma geldi. o minibüsün motori hele çalışıdi. anañTar üstinde bükên. wala şoför Kanni manni rahaT. neTTi özine, ne yaPdisa motor durdi. bizi getirdiler. Kaldi orda arabayı getirdiler. yani zahmetini diyorum ha. // **b**) keledoşi
200 dennên bişiriyiñ. onan sora KuruT eziyiñ. atiyiñ içersine. pencer atiyiñ. onan sora patatêz atiyiñ, noñut atiyiñ, fasılya atiyiñ. hePsini Karışdırıyîñ. beyaz penceñ wardi,

- atıyılı. dadi hoş_oli. // oni yemeK eTmemişili ama ele bizim bahçede çok. oni şey_édiler. yarasi olan onun_üsdine birañiler. lahananın bandi gibi üsdine bi şey birañiler. o boğayarpağıni dünən benim yegen topliyidi. dedi annem oni bişiriP yiyor.
- 205 onun da midesi kiçülmüş. ele ayağda. abe ge ge. paziKdir. bi yalanci paziK var, bi de doğrucu paziK var. işde şeker penceci yapardi. o eveliKdir. o boğayarpağıni mihla da yaparlar. o döymeç var ya döymeç, bu ayran_ası de bi yannan ğarıştırecahsan. ta ki Kayniyene kádár. Kaynamadan birañdın mi ayrani çürür. // yemliKdir o. Kayniyecah. sora birañacahlar_üzerine Kayniya. bize o çok hoş olıyor. // çaTlanguş da var. topliyili.
- 210 yemeKnen yerler. Çılbrınan, van Çılbrınan yerler. bi de ÇaTlanguş bi de ayran_aşının içine ğatarlar. o Kazeyağidir. devedabani bizde Kullanmiler. devedabani uzun bele yarpağı var. aci yaprağ war. // he, ebemgömece var. o ebemgömece bele yayılı. ele güzel hoş şey, bele yarpağları yeşil yeşil. // ħiri çiçegi, o da var. pēnıre de ğatılar. o tikanni. Kız o bizim bağda topliyilar. // ħirevenK, ħirevenKdir o. o da bele yeşildir. ğaħi,
- 215 uzun_oli. pēnırin_ichine atilar. eşKidirler daha doğrusi. o ħiri bilisen. oni en çok da birukiler çok götüri. bizim bağda da vardır. yaprağlarını atiler. sapını bele ayni heliz, biz heliz diyoruz. bi de sirmo wardır. dağdan çemennerde şey_oli. çarşıda satiler. bi kere pēniri tökende. oralara ğatiler. / KarTol diyiylı patatēze.. be yeTişdiriyil bazı sefer. // oti ħorum_édiler. // he, ħeñceloz o dağda oli. // hediK he. hedigi noħuTnan bereber
- 220 bişiriyil, su Kali içinde. su da Kayniyi. onan sora pişi, yiyil. kımisi fasulyede ğarışdiri. // oni küFTelerde Kullaniyil reyhani. ciyer küFTesinde. sarımsaħli küFTede. oni ekerler. // keçelegundiK, ħendoK diyiler. dağda yetişi. alti yenili, üsdi yenilmi. yaPrağı yenilmi. köki yenili. yer_elmasi gibidir. // kelem, lahnadır. // purçilik de havuçdur. // palıT_odun var. vanın_ichinde yoh, şatağda var. // meyreħoTda var. o da oTdır. oni biz
- 225 Kullanmiylı. ama bazıları Kullanı oni. bilmiyem işde görmemişem. // bizim bahçede de var, mellaki var. meħrani yuwarlağ bi armuTdur. uşKun da var. dağda oli. üzerligi ele yandırıylı. bele ğetiriyil. dağdan topliyisan, bele şeyler var. bele saP gibidir. ucunda toħum şeyleri var. onnari ğetiriler. oni asidin. duvar süsi olarak Kullanidin. // zeringádek var. çiçeKdir. // zeyturun da var. o da küFTelere atilar. // yarpuz da var. biraz ğoħulıdır. //
- 230 yumışan var. bizim köyde yohdır. bu kavaş terefinde çok var. // ayran_ası dennen bişiriyil. yoğurTnan, bi parħaç yoğurdi çaliylı birbirine. biraz un atıylı. bi tene yumurta Kıriyam. den atiyam. onan sora Kayniyi. Kaldırıylı yere yiyil. // KuruT_ası he, erişTe aşı. KuruT aşını de yapıylı. mercimeħnen, noħuTnan. yağ, soğan Kavuriylı, tōkiylı. onan sora erişTesini atıylı. Kurudi eziylı, tōkiylı üsdine, yiyiyil. helise de var.
- 235 işli KüFTe dennen_oli. biz oni çekiyil, bahar ayında. buğdayı döviylı. deni çekiyil. denini suyla ıslatıylı. sunan ıslaTdıħdan sora içini hazırlıylı. Kıymanan içersine Kıymayı soğandan Kavuriylı. içersine Karabiber, maydanoz, salça atıylı. onan sora buzdolabında bekletiyil, donsın. donduħdan sora içine bunnari elimizle yumrulyil. içine Kaşılığ Koyıylı. Kapatıylı, suda haşlıylı. haşladıħdan sora servis yapıylı.
- 240 keşkeyi de eTle yapıylı. tawuħla yapıylı. ramazanın ilk gününde bizim özel yemeyimizdir. hindi etiyile olır. hindilen bereber deni Katiylı. fasulyeyi bereber Koyıylı, pişi. ondan sora pişdiħden sora üzerine, tabağa dökisen. üzerine yağ eridip dökisen. dökdiħdan sora turşinan bereber yiyisen. şimdi diyi ki ramazanda ilK ğece yediğın zaman senin Karnında zikir yapar senne. zikir yapımış. // KaTıħli dolma da
- 245 yapıylı. yarpağlı dolma. doğru diyi. içine soğan doğriyam. içine maydanoz doğriyam. biber doğriyam, salça atiyam. pirinç_atiyam. Kıyma atiyam. oni awuşdırıyam. yarpağı sariylı. aha ondan sora bişiriyil. üsdine Katiğı tōkiylı, yiyiyil. çirēş pilavi pişiriyil. baharın çirēş çıli. temiz yıliylı, Kaynatıylı. biraz bulğur atıylı_ichine. çirēş dağdan

- geli. onnan sora yağ serpiyîh üsdîne, yiyiyîh. // eveliKi eşKili ediyîh. eveligi doğriyîh, soğani doğriyîh, Kavuriyîh, eveligi atiyîh üsdîne. onan sora su tökiyîh, Káyniyi yumurtasını Kırıyîh. aha oli yêmeK, yiyili. // Çılbıra da yağı Kavurisan, salçayi vurisan. yumurta çalisan. ondan sora tökisen, o Çılbır bële. Kabari gaği havaya. onan sora suyuni tökisen, Káyniyi. zeyturu atisen üsdîne, lavaş ehmeğnen yiyisen. türkiyenin yemegleri nêrenin güzeldir? bağ sana başda diyim. biri adana, biri diyarbaKır, biri baTman, biri van. bağ bu dört teneden menşurdur. fareKi menşurdu. yanê ne yiyisen fareK. yemağ. şimdi bağ. bazi insan o oti yemiyor. o oT değel ki. bu bi ilaÇdır. bu dağda yetişen bi ilaÇdır. yumurtuğa da var. yumurtayı Kırisen, üç tene, dört tene. uni Kavurisan. onun üzerine tökisen. bële gızdırisen özi özi oli yumurtuğa. // ê he işde. // gınciroK da odur. kincirundur. // sengezer de KuruTnan pişi. // Kuruti çökeliğnen yapıyîh. // hoşab da erig
- 250 Káy nádisen. biraz şeker tozi atiyîh. su bol tökiyîh üzerine. oli hoşab. // he, Kawurğa da var. geyğanağ da var. tabtaba, Kılunç, lavaş. deliKli olan Kılunçdur. // avaniT de var. o da şey de çökeKnen oli. asuda da var.

Derleme Numarası: 19

Konuşan : Oğuz Özarslan, 40 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Abdurrahman Gazi Mah, Van-Merkez
 Derlenen : Mahalli sözcüklerin kullanımı ile ilgili cümleler

- sen ne diyisen menim bağımın alçaları ele yerlere dökûli. inan Kadir Allah'a ele alçalar biyûKdür 'eyni ele şeFTaliye benziyi. aba' bi Kádım ona ağız getirmisen? hele bi mana biraz ağız getirsın. sen uşağı apar topar nêreye götürisen. veli' biz gıdağ hacı emmiden biraz alo isTesağ bize vërmez, ele canım çeKdi. arvaT gağ gedeleri toparla,
- 5 gıdağ abagile. aba bizi çağırmiş yêmege. aman avraT ordan senin gözlerin kör olûP, sen gözlerin görmisen? hacı emmi heç ayıP değel, bi gırti vërdin. avraT avraT gış da geldi, bu bihêrileri yaPTırmadıh, şoratanlari da diblerinden su damliyi, bız ne yapacağ? balalar nêreye goşisiz? avraT o bışkiyi bi getir. kör olûP, men götürüm, oni ititim. emmi merhaba, bizim bışkınin ağzi kör olûp, bilev daşinan bilevle. emi merhaba,
- 10 bizim bışkiyi bilevden itit, he? bu bardağa da bi ele bi cıncı su goyûPlar. hele denen bağım. barabar hardan gelisiz. ule veli sen mana inanmisansa ge! bās tutağ. bibi haberin ola, men alacam avradı da alacam uşahlari da alacam âbêyi da gelecem size bi şeyler zıkkımlanım. borinin gede balası, sen benim bağımı çaTTaTdın. ele ödüm Kopardi. hele avraT bi demligi Koy, biraz çay zıKKımlanağ. sular kesili, ceriKannari getirin, doldurağ
- 15 sulari. hele gede aFtabayi Koy, göTme. uşahlar gağın, gıdağ, size cızlavêT alım. hele gede o tawûhlari gavalıyidi. geli balKona çıhdi. aba' sen niye bize cacıh yaPmisan? durupsan önümde ele cahal cahal gonuşisen. hele bağ men kime diyim. gağ o ceyranın önünde durma. bibi' hele o veliyi çığır, gelsin. bibi haberin ola. sen meni gara toprağa da gömersen. hele TırÇıhla da ölisen? aba biraz bize gavurğa gavur. ama
- 20 çedenesini bol Koyasan, he? ule veli denen bağım seni kim çubarTTi. avraT sen Kuşhanadan çömçeyi kime vëripsen. ule uşahlar ulen o alolar çaKalağır. goparTmayın, gūnahđır. avraT yeter denizde çinisen. bağ seni alacağ aparacağ, götireağ ha'. aba çaTTağuşlari Kuşhanada yihiyesen ha. haberin ola.

Derleme Numarası: 20

Konuşan : İzzet Ceberrut, 77 yaşında, Ortaokul mezunu
 Derleme Yeri : Edremit, Van
 Derlenen :Değişik hatıralar.

- çocûhlûhda ben baba görmedim. bi defa babasız büyüdüm, yetim Kaldım, he. altı yaşında oKûla giTdim. oKuli doKûz yüz otüzda bitirdim. on iki yaşında doldurmadığım için ortaoKûla almadılar beni. yaşı tahsis eTTirdi. bin doKûz yüz otüzün yirmi sekize düşürdü. ortaoKûli bitirdim. gih ikide. onan sora asKerliK başladı, askere geTdim, geldim. bağ, bahçe işlerilen. Kardaşlerim her birisi bi tarafa geTdi. birisi gümrük Kısmına giTdi. birisi emniyete giTdi. her birimiz peren peren oldu. ben çok güjlühler çekdim. bütün bağ, bahçe işi, hem tarla işi, oT saman bele ne desen ben yaPmağa başladım. hem de Karayollarına soradan girdim. oradan da gelir çalışırdım. haFTa sonnarında. he, çok eziyeTler çekdim. hakkari dağlarında, yüKsekovada sağda solda, bu muradiye, çaldıranda. gönderme körpüsünde çok musibeTler çekdi biz. babasız da büyüdü. allaha şükür, şimdi yirmi dört seneye girdi, emekliyim. seKsen bir de emekli oldum. yirmi dört seneyi doldurdum. şimdi de yetmiş yedi yaşına girdim. halen de ayahtayam. bele bi odun kırmayı kaldırabiliyim. // soKahlardan geçilmezdi. her terefi itburni gibi çalışıdi. itburni yani Kuşburni. çali çirpi vatandaşın üsTini yırtar yanê. bi taraftan eyağımızdaki eyaKkabi yırtanır, çarış gibi olur. o zaman pabüşdi, yamalı'. eyaKkabi yohdi, şimdiki gibi fantazi bi şey yoh. naylon diyi, bi şey yohdi. elektirik yoh, mum çirası. Kaz yağı bulunmazdi. heçbi şey bulunmazdi. biz çok fakirliş gördü. çok da zenginliş gördü. mal davar da sahladı. Koyunumuz da vardı. bineK atımız da. her şey de vardı. faKaT her şey geride Kaldı. şimdikilere allah geleceğini iyi eTsın gençlerimizi. iyi günnere, iyi ellere bıraışın. bizimki geşTi, sizinki geliyor. bunnan sora allah bize hayırlı ömür versin. elden eyağa düşürüp süründürmesin. iş orda, dönüşümüz onadır. yani yaradana temiz dönmemiz lazım. kim olursa olsun. gençlerimizi allah Korusun. geleceğimiz de siz gençlersiz. allah sizleri başımızdan esKiK etmesin, iyi günlere bıraışın. bi çok müsibeTler çekdi.
- 25 Kaçıcılış gördü. heç olaydan bi şey olmaz. herkes alın terinen KazanıP yiyer. şimdi de heş devleTden o zamanki partıcılışdan, hükûmeTden bi şey beklemesin kimsen. herkez kendi Kazancınan kendisini sahlardı. şimdi eledir. yani değişen bi şey yoh. şimdi zatan iş imkani yohdür. oğumaş da bi teK eleKtroniKde iş var. bitirdin, bi de öreTmenlişde. başKa bi yerde mesleK diye bi şey de Kalmadı. zıraaT mühendisi olannar da bile boş geziler. üniversite mezuni gidip emniyetde çalışabilir mi? çalışamaz. ben dört beş sene ohiyim de gidim emniyetde çalışım. yani bizim zamanımızda ilkoKul mezununu bile polês yaparlardı. şimdi kimsen kimseni tanımiyor. biyüK kiçüK diye bi şey Kalmadı. terbiye edeb Kalmadı. el heya minel iman Kalmadı. açılan yerde heya da gider, din de zayıflar, iman da gider. açılış, saçılış bizi bozdi, bu türkiyeyi, ha'. hêzaya getiremez
- 35 kimsen. ne oni hoca yola getirebilir, ne müFTisi, ne heç kimsesi. biz kendimizden bi defa vazgeçmiş. he, annadın dediğimi. herkes kendini Kullanmaya bahacaş. kendi dohtori da kendisidir. // eskiden bi biyüK oturduğu zaman kiçükler o odaya girmezdi. ben asKere giTdim, geldim üş çocuğum vardı. onun yanında çocuklarının ismini bilmezdim. biyüK Kardaşımın yanında. âbemiz yanında ben çicüklarımın, 40 ayilemin ismini çağırılmazdım. şimdi herif uzanıyor babasının yanında bacahlarını

- uzatıyor, aynı masada oturup yahut oyun oynuyor, yahut içki içiyor. olur mi böyle şey. beni düzdemez kimse. // aşıyı yerinde taTbiK_éTmağ lazım. ağaç bi düdüK_aşısı var. bi yarma var, bi göz aşısı var. bi saPlama var. çeşit çeşit aşılar var. ağacın cinsine göre. kışığe kışık çibuh, biyığe biyık. yané Kara erigi sari eriK yaPdım. daTli
- 45 yaPdım. yané yerli kirazları éTdım napolyon. napolyon ne demeKdir. firansız türü. starking var. anaç şey var. vaşinton var. çeşit çeşit elmalar var. // çocuklar da her biri bi terefe gitmiş. ben yalnız Kaldım. bennen hatun. çimentoyi da buraya Koydılar. bize çok zararı var. meyveleri çok berbaT_éTdi. arıcılık yapardım ben, kışıkKen. yüz tene benim KaraKovan peteyim vardı. hakiki bali kimse yemezdi. Kazannarda süzülür,
- 50 Kalırdı. hışkimse ağzına vurmazdı. çimentoyi buriya soğTuhları gibi arılar da geTdi. bağçılık da geTdi. ekin de geTdi. Koca gavağların yapraklarını gurutmağa başladı. ben bi daha dedim, beni Kınadılar. dedim ben türkiyeyi çok gezdim. bize zararı oldu. çimentonun erdemidin güzelliğine, yeşilliğine meyvesine, arısına her şeye de zararı oldu. burda Kanali betona soğdılar ya, beton süzmiyor suyu. o su kötü éTdi, toprağı bozdu.
- 55 işme sularını bile çorahlaştırdılar. bizim çeşmenin suyu üç tene deyrman çalıştırırdı. Kaynah suyu. şimdi iPTal_édildi. gürpınarın suyuni da ilava éTdiler. edremidin temelinde su var. dağında su var. her terefe su var. onun içindir bu mileT zorluluk çekecağ. // o zamanı macun sürerlerdi. diğ macuni var ya. bi de haşa haşa eşegin Kanını, eşegin Kulağından Kan alırlardı, yanığa sürerlerdi ki sağalsın diye. bi de
- 60 melhem yaparlardı. bu yané onnara KocaKarı ilacı derlerdi. onnari gariştirirlerdi. beş_alti türü birbirine. balmumi de olurdi içinde. yumuşak tutardı. bi de çöreK_ichi. Tussus tere yağı var ya. Tussus tere yağının onun çöreK içisini yaparlar. yanığın_üsdine Koyarlar. hemen sağalırdı. benim yeğenimin Karnına çay töküldi, su. yeğenim bele bağırsağı görünüyordu. o dussus tereyağınan o un, ince un onun tereyağında Kızartdılar. oni önüne Koyduğ. sağalırdı. o zaman doğTor yohdi. özalin Karnını bele vallahi bağırsağlar görünidi çalışdığı zaman. nêrdeyse bu perde Kalmışdı eTTeri. yané bağırsağı geçsin. yazlık uni nişasTa gibi bi şey temiz un, bi de dussus tereyağı haKiKi tereyağı, tuz deymeden. göz ağrısına zaten dussuz tereyağınan biraz şeker Koydun mi içersine, aTdın mi gözün ilacını, gözündeki çapağı, Kani, pisliği
- 70 hePsini atar dışarı. bu bildiğimiz şeker. a bu miKdarda şeker ılıdırsın, bele damladırsın. parmağın tamamı. o zaman eleydi. bi de ezeğhana suları vardı. kezzab gibi bi şey, yahardı o bizi. cevızlennen uğraşırdı. elimizi cevızın Kabuğı, köki ellerimizi yahardı. gözümüze vurardı. gözlerimiz yanardı. toz dumannan uğraşırdı. o ezeğhana suyuni dokerlerdi. bizi göye çekerler. zincirne sanki. çok acıdır. başKa bi illeT yohdi. ezeğhana
- 75 suyu derlerdi. su damla. beyaz bi damlaydı. başKa bi şey yohdi o zaman. ince ağrı tutdı, ince ağrı ne demeKdir. ince demeK yané verem. aKciğerlerden tüberküloz başladı mı, ince ağrı sancı tutdı mi efendim sancılandı, öldi. apandisiTdi o zaman. o zaman doğTor yohTi. kimse bilmezdi o zaman bi şey. boğmaca. götürürlerdi boğmaca ziyaretine. bi tene tawuğı horozı keserlerdi Kurban. onun etini bişirir yerlerdi. allah tarafından da
- 80 sağalırdı. etiKad wardı. soradan inesi çıhdi. boğmaca inesi. şurub inesi. Kızamık inesi. şu bu. o da zaman geçdiğdan sora. biz o zaman asKere gidip gelmişdi benim çocuklarım devrinde oldu bu işler. benim çocukluğumda öle bi şey yohdi. bizimki çok muşKulaTdi. ayağımızda ayaKKabı yoh. pabuc yoh. yalın ayağ gezerdi. çalı tikannarı batardı bele. bu gádár içersine giderdi. derlerdi idrarını yaP. bas ayağın_çersine, derdi
- 85 yahsın. yané tendirdiyot yerine. haKiKaTen de sağalırdı. yané asıTlidi yané. yané idrarda da bi miKTar asıT vardır. nêrde doğTor, nêrde hal. // temiz toprağ. arınmış temiz toprağ yané. kerpiç kesilen yané. hına gibi toprağı doldur içersine. bağla, iki güne sağalırdı. insan toprağdan hasıldır, toprağa gidecek. çünkü temizi insan toprağdan hasıldır, palçığdan. temizini bulacağsan. ama bulaşıklı toprağı değil. o sağalırdı. işde

- 90 bizi bi yerimizi piçağ kesdiği zaman narın toprağı doldururdūh. üsdüni KuveTli bağlardıh, Qanıni durdudurdi. yaħuT da Qarabiber. Qarabiber de tentiryotın yerine geçerdı. Qarabiber var ya o zaman döverlerdi dibeKlerde. o Qarabiberi doldurdun mi o de keserdi Qanıni. her türlü sanat var bende. marangozlūh, saaTçılıh, çaħmaħcılıh. her türlü iş gelir elimnen. heçbi şey gurtulmaz. elëtirige Qádá. faKaT be men geTdım
- 95 devleT ğapısına. şimdi de helen yapıyorum bozulan şeyleri. // o zaman odamız vardı, bazilerin kürsisi vardı, tendiri yaħar. kürsinin başında oturur yiyecaħ içecağını tendirde bişirirdi. sıcaħ tendirde otúrurdi. hem romatizma da olmaz tendire bacağını salliyanda. tedavisi oydi onun. fiziK tedavisi. biz kürsi mürsi görmedih. bızım halımız vaħTımız biraz daha eyiydi. orta yolluyduh. faKaT o zamanki yemeKlerin lezzeti yoħTúr şimdi. o
- 100 zaman hormonli bi şey yoħdi. hePsi sadeydi. tere yağ yoğurdi de eti de heyvani de. kendimiz beslerdih, kendimiz keser yerdih. şimdi eTler de yilinmez. sebzeler de bile hormon var. hepsinde hormon var. şimdi heşbi şeye QanaaT edemiyorum. heyvani beslerdim ben. üş dörT tene çepiÇ, oğlaħ neyse; ğışın keser, teze teze yerdım. asardım çengelden. çepiç bi geçinin bi senelih yavrusi. çoħ lezzeTli olúr. bi de ğuzi. onnara biz
- 105 ele temiz yonca verirdih. onan sora arpa verirdim. bu Qádá avuç uzardi. bele lahana gibi olúrdi eti. yané şimdiki fenni yem mem yoħdi. o zaman bi şey yoħdi. yané arpa vardı. arpayı Kırır verirlerdi. tawūhlara. zatan biz yumurtaya para vermezdiħ. tawūğimiz vardı. hindimiz vardı. Qazımız vardı. ördeyimiz vardı. her çeşiT türden bi de kümes heyvannari vardı. turşuyı biz kendimiz yetiştirirdih. patatêzden, fasulyadan çıħ. üş defa
- 110 fasulya toplardıh. şimdi bu sular Qanal girince o kirêçli su, o bulaşlı su, fasulyeyi yarıda bırakıyor. sıırda Qurudiyor. bozūh sular, kirêçli. herkes deterjanını, pisliyini getirip Qanala tökiyor. esKiden ele bi şey yoħdi. biz içerdih, biz Qanalın suyuni. tabe erkennen desdilere Qaldırırdih. küP desdiler vardı. şerbeT gibi su olúrdi. ne daşı Qalardı içinde, ne kirêci. süzerdi oni. bardaħÇinin küp desdisi derlerdi. desdiye doldururdūh küb
- 115 yani. o sıvısını, suyuni, pisliğini hePsiını seçer emerdi. pēniri o şekil yaparlardı. mis gibi çıħardı. pēnir şimdi naylonlarda bitün haşTalıħTır. pēniri süTTen yaparlar. onun mayası var. pēynir mayası vardır. oni sağdıħdan sora temiz bi Qabda oni mayalilyacaħ. onan sora biraz tutdu mi kendisini, bi torbanın içersine yaħut bezin içersinde saracaħ. oT ğatarsa, oT ğatar. ğatmazsa da sade olúr. daşlar üsdüni. temiz suyuni verdiħdan sora olúr
- 120 pēnir. // ğışa işde o zaman küPlerde olúrdi. şahsi KüPler. şimdi naylon devridir. oğlan naylon, Kız naylon diye bi türki var. naylon devridir, naylon¹. o zaman naylon devri yoħdi. temizliħ devri vardı. yané sağılıħ devri. hazır bi tene temiz yağ yoħTúr. bu ay çiçeğidir. bugün çiçeğidir. bu mısır özidir. hePsiine bi şeyler ğatıyorlar. // biz kendimiz yapardıh. o çanah nehrede çalħardıh. bi teneke yoğurTTan bi kilo yağ çıkarırdım. onun
- 125 ayranını da çökeliK yapardıh. içine pancar ğatardıh. isdiyen ğışa tutardı. ğışın temiz temiz yerdin oni. atêşde bişirir çökeliK yapar, yağını de tenekelernen yağ olúrdi. o yağlar donmaz. Qaynatırlardı. sari yağ derdih. bele al eKmeyin arasına yerdin. ğavuT dadı verirdi. esKi ğavuTlar var. buğdayı Qavururlar. yağda QavuT yaparlar. o şekilde dad verirdi. şimdi o yağlar nêrde var? sağılıħ işde odi. yané gemiKlerimiz KuveTlenmiş
- 130 o zaman. bünye KuveTlenmiş. vucuT ğidasını almış zamanında. fazla uyħi da eyi deyêl. fazla yaTmaħ da eyi deyêl. fazla çalışmaħ da her şey zamanında yiyiP içiP, sahaTnan ye, sahaTnan iç, sahaTnan ğaħ. yuruyuşın de çoħ faydası var vücuda. en biyūK edman yirüyüşdür. ben günde üç dört kilomeTre, alti kilometre yol yürüyorum bu yaşımda. bitün cimnasTiħlerden, harekeTden, yürümeK her tarafı hareket eTdırır. şimdikiler
- 135 uyusuħ. bi adım geTmiyiler. esKiler demir gibi adamlardılar wallahi. yaşlısı da sağılamı, genci de, iħTiyari da. // hekaya? // anası yaylım Qadın, babası buKlüm herif, Kızı herkesden güzel, oğlı söhbeTde gezer. ácába bu ne olmalı? üzüm. anası yerde yatar. bükülür gider. babası, yuħariya ğaħar. Kızıdır, salħımlıdır, sallanır. oğlı da

- söhbette gezer. kasabalarda. başka ne söyliyim ben. hay Kıssadar Kıssadar, şahni
 140 revan üstedir, yemişlerde bir yemiş var, çekirdeği en üstedir. oni da kimse bilmez.
 TuTTur. o da bütün çerdeği üstedir. hepsinin içersindedir. tutun ki üst. üst Tarafdadır.
 // ince ilincim, Kısa Kılincim, samurlu kürküm, şahşahli bürküm. oni da kimse bilmez.
 çözümünü söyliyim. bu da dikiş maKinesi. ince ilinci var. Kısa Kılinci var. şahşah
 çalışır. bürK tiker. bürK eskiden el makinelerinde yapılırdı. sonradan eyah makinaları
 145 çıktı. şimdi cereyannisi une şimdi zigzağı var. şuyi var, buyi var. o âleTLere bi
 diyecağım yoh. aleT eyidir. // açacağ namlu, Kadife donlu, PaTlican / úfacıK, tefeciK
 içi dolu turşucuK. oni da bilmezsınse, lèmondur. aldır abasi, yeşildir cübbesi, oni
 bilmiyen eşek sıpası. kiraz. Karpuzu da söyliyim mi. allah yapar yapısını, demir açar
 gapısını. Karpuzun gapısı pıcağ açar. yihılsın van galası, yapamaz vanın valisi, o ne
 150 demeKdir. yumurta. vanın esKi ismi tuşbadi. soradan döndi bilmiyem. çeşit çeşit elleri
 değışdirdi. benim amcalarım orda asKerlik yaPdılar. şehET düşdiler çaldıran
 doğubeyazide. bizim Kanımız bu melmeketin toprağında yoğrılmış. biz bu
 melmeketin evladiyih, öz evladiyih. biz bir gün memlekete heş kimsenin evladını
 sohmağ istemenih. yanè bizim dinimize, namusumuza ordimize hayin bahanın gözlerini
 155 çıkarırım. bu yaşTa da. elimnen gelse oni hal üderim garışırse bana. // esKiden lağapdi
 lağap. benim esKi babam caburoğulları. aslımız kökenimiz sudi arabıTandan. Konyaya
 gëTmişler. Konyada ereğlide Kalmışlar. // edremidin tarihini söyliyim mi? edremiT çoğ
 esKilerden. yanè ben dört babanın, dört dedenin ismini biliyorum. çoğ esKilerden
 meKKei mükerremenin tekkesimiş. tekke demek gelen giden hacca gidenner rusyadan,
 160 türKmenlerden. yanè bu civar vana yahın civarlardan kım haca giderse bi senede gidip
 gelirmiş. burada tekkede yiyib içen, misafur olur, gahıp giden teKrar döner gelirlermiş.
 onan sora vesayëTler çoğaldığı gibi tekkeliğden çıkıyor arTih. bu sefer bağ bahçeye
 dönüyor. edremetin asli mekkei mükerremenin tekkesidir. van tarihi şeherdir. Kılanın
 dibinde iki yüz nüfuz yaşardı. istanbol ayarı. dünyada van, ahireTTe iman. istanbolda ne
 165 vardisa o zaman padişahın devresi ne ise sultan hamıTden sora bozıldı zatan. reşad
 bozdi. reşad da bozmadi, vahdet bozdi. istanbolda ne varsa vanda da aynisi vardı o
 zaman. iki yüz bin nüfuz yalnız Kılanın eTrafında yerleşim varmış. dört tene biyûK
 camisi. lala paşa camisi ki erzurumdaki paşa o zaman valiliği derler. lala paşa camisi bi
 tene de ezurumda var. bi de vanda var. Kayaçelebiler camisi var. husrev paşa var. çoğ
 170 güzel camiler. yanè seferberlikde ermeniler vani yahıp yihıp gëTdiler. müslümannari
 doldurdılar samannığa. amikda verdiler Kaz yağını, benzini veyahuT gazi tökdiler,
 verdiler ateşin gözine. diri diri yahdılar müslümannari. şimdi nêrden bizden haK
 alıyorlar. bizim hakkımız onnardadır. benim dedem babam şehiT düşmüşler. hePsi. onan
 sora edremidi yihmişlar. bağ bahçe yerleşim yaPmişlar. gelen yerleşmiş. ilk gelenler
 175 işde caburoğulları, bayramoğulları, imamoğulları, mähremoğulları, vangulılar da ayni
 yerden gelmedir. eyi bi ayiledirler he. esKiler üş dört Kabile var. imamoğulları beş
 Kablesi esKi yerleşimdir. şeyde mezarlığ var. üş dört yerde mezarlığ var. dolmuş şimdi,
 yer yoh. edremidin tarihi de böyle. evelce denizde rahatlığ vardı, yihanma vardı. balığ
 vardı. kendisini TaTli suya giderdi. tağ genanûs var. eskiden ismi engeldi. tağda
 180 körpinin orda balığ çıkarırdı. havyarli balığ. şimdi havuza almışlar. balığlar da
 yenilmiyor. bütün yağlar pislikler gidi denizin içersine. van gölünün çevresindeki bütün
 şeylerin pislighi van gölünün içersindedir. arıTma diye bi şey yohTür. o balığları ben
 yemiyorum. şimdi daha. yohsa eyi bi balığdır. asli sazandır. aynali sazandır. çoğ güzel,
 anam yapardı. tendire yapışdırırlardı. yağ ahardı beLe. şimdi yağ bile balığın
 185 gövdesinde. çünkü gıdasını alamıyor ki. ayran aş bişirirlerdi. yiğışğan gatardı içine.
 yiğışğan neden ısırgandır. yiğışğan, yiğışğan gatarı o ayran çorbasına. balığnan yerdih.
 çoğ hoş olardı. şimdi göle girmeK de doğru deyël. çünkü temiz deyël ki. insan temiz

- girer, pis çıhar gölde. mendê gatardih içine. kêçeleğundiK gatardın. kêçeleğundiK o da pancardır. kêçeleğundik, yigışgan. onan sora cıcıriK. cırcırıK de gatardılar. aş diyerdih
- 190 biz, çorba dèmezdih. eT giren yere derT de girmez. onun mihlasi da güzel olur. yemesi de faydalı olur. garTlaşdıhdan sora tikanni şeyi götüriler. Kaynadılar. ulen ne faydasi olur? acılıhdan bi şey yoh. aci sayuni içersin. o şimdi yigışgan toplamıyorsun. ya ayrıan aşına gatacahsan yahuT mihlasını yapacahsan. yumurta Kıracahsan. o faydalıdır. abdurahman gazi esKiden yanê çoğ hárP görmış. hárP görennere gazi derler. şıh
- 195 abdırahman deyêl de gazidir. hárP gazisidir. eyi bi insan. oni ziyareT eTmağ lazım. bi de erzurumda var. abdırahman gazi. bi de erzurumda var. ben esKerken oni ziyarete giTdim. onun da türbesi vardır. palandökenin eteyinde. onnar çarpışmışlar. // ahtamar bu şekil veriyor. bi tene yerlinin gözi düşi ordaki keşışın Kızine. ahtamardaki kilisenin papasının neyse. keşışse, papazsa. bu Kızlan bunnar sevdıriler arayı. ahsamlar işaret
- 200 verir, lambayı yahar. Kız ordan işaret verir. oğlan yüzereK gider, görüşür, gelirdi. babasının haberi olur. lambayı o gece yahmiyi. o müslüman gidince ahtamar ahtamar diye ahtamar diye, Kızın de ismi ahtamarmış. o adanın ismi ahtamardır. şimdi ahtamara ahtamara sen beni yanê yahdın. çırayı yahmadın, boğuldum. // Kırh bulah diye bi şey yohTür. kileş var. Kırh değermenner. bu gürpınarın suyi Kırh tene
- 205 değermeni çalışdırı. Kırh değirmenner derler ki o şimdiki vana içme suyi gidiyor ya, o su Kırh tene değermeni çalıştırdıhdan sora şamran Kanalına gelirdi yarısı. yarısı da giderdi o çaya, eT Kombineasından o yana giderdi. hergenisden yani o engil Çayı derlerdi. giderdi denize. o Kadar boldi ki balıhlar da ordan gelirdi. milleT giderdi değermancıyi görürdi. beş on gurus verirdi eline. suyi kesince deyirmanın nalında aynı
- 210 donüzlüğünde balıhlar Kalırdı suyun içinde. sebeTnen toplar getirir, yerdiler. // göKden zembılnen çöreK yağmaz. illa çalışacağ. ben bu yaşda çalışıyam. yanê az bi mayeşnan da yetiniyem. evim, barhım da yandı. oğlum da giTdi. dağıldıh da yéniden başladım, sıfırdan. gene de allaha şikür halım vahTım eyidir, nolacağ? çünkü şükrèdiyem allahın verdiğine. şimdi o her berekeT da ordadır. he. // eskiden men a bu yaşa Kádá enteri
- 215 giyerdım. Kız enterisi. yohdi bi şeyımız. bi tuman, bi de enteri. oKula giTdihdan sora elbise giydım. o zaman okul elbiseleri vardı. süsli püsli bi şeyler. elbise giyerdih ama temiz giyerdih. kirlisi ayıPdır, yamalisi ayıP deyêlde. çuwallıh yapardıh pantorların dizine. bele ayaKKabıların altına pence yaPdırırdih. şimdi giyen var mi? aha bele bi üstden çuvali yatırırıldi parça. o diz tutsun. onun kirlili olmasın. bi de ayaKKabıyı
- 220 penceleTdırırıldi. bi sene giyerdih. ben üç sene giyerdım. şimdiki üç ay da giyemez. tenezzül eTmez. bi çekedi on kişi giyerdi. nêrde êle bolluh. bi gurusu dört tene kırıbiT alırdih. dört tene. on para bi gurusdi. ekonomiyi düzeltemezler; çünkü bizde her bereket yohdúr. // eskiden legende yıhanırdi. teşTde. teşT pahır teşTler vardı. pacasız tendir evi. tendir yanında, sıcak tendirin başında yıhanırdih. gapının yannari açılı. penceresi açılı.
- 225 şimdi gidip yıhanabilirler mi? Kaloriferli ev olmasa. hamam da banyoda, soba olmasa yıhanabilir mi? ben gışın giderdım buzi gırardım, denizde yıhanırdım. naylon dadıdır naylon. // odun yahardıh, geven yahardıh. kermesi olan kerme yahardı, oduni olan odun yahardı.

Konuşan : Sevim Ceberrut, 65 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Edremit, Van
 Derlenen :Değişik hatıralar

- torpağ Koymadım heçbi çocuğa da. yoğ bēznen. bēz Koyardı. bēz Koyardı.
 he, muşamba vardı. Kondağlardı, oni birağardı. Kırğ gün yıhardı çocuğı. ne bilim
 işde. Kırğı çıhana Kadar o çocuğ her gün yıhanırdı. başımı yıhardım. işde // gırğ tene
 buğda sayardı. suya atardı. o suyi dökeri. o gırğı kişinin başına. çocuğa da ona da
 5 anneye de. işde ele. // wala sözde gırğ yanē gırğı çıharmış. // wala ben bilmiyem. wala
 heç ele bi şey görmedim ki. ben evde yalnızdım. Kaynanam çoğ berbaTdı. çoğ çeKdım.
 onnan. heçbi şey yaPmazdım. biyûKler heçbi şey õreTmedi. genşdım. heçbi şı
 bilmezdim. // isim şõle. biyûKlerden veyahuT da bēle oğumış bir kişi ezan vērır
 Kulağına, ismın budur diye. ismini sõlarmış Kulağına. işde o çocuğun ismini ele
 10 Koyardılar. // he, tandır, ben çoğ eKmeK yapmışam ben. aḡşam hamur ederdı. bi
 tabağ gider, tendiri yahardı. kerme, tezeKi yahardı. tendir geşdiğdan sora geçene
 yaḡm künt diyerdı. yuvarlağ künt salardı. oni bi kere merdanenen açardı. bi de
 mazraka vardı. mazrakaların üsdine atardı. açardı bēle eKmeyi. onnan vurardı
 tendire eKmeK. o tabağı bēle yapardı arTı. // tabtabasını de yapardı, lavaşını de
 15 yapardı. // kürek bēle eyri onnan çıkarırdı küli. // nazara inanılır. nazar bēle duaları
 vardır. oni oğursan. onan sora bir an özerliKler vardı. bağ dağlarda bu Kalenin oralarda
 çoğ vardı. oralardan getirTdırırdı üzerliK. yahardı, nazar deymesin diye. işde ele. //
 he, diyerdiler sobaya aTmağ gūnağdır, uğursuzluğdur, Tırnağı kesip sobaya atarsan. //
 den şilesi, çekilmiş den var. oni işde suyi Kaynadır, tökeri onun çersine. biraz da
 20 yarpağ atarı. iyice çoğ pişecağ. Kayniyiç oli şile. işde bi de kürT küFTesi diyerı.
 bulğuri ḡaşları, biraz da un. uni iyice yoğururı. bēle elimizde bēle yuvarlağ yani uzun
 uzun yaparı. oni teKrar Kaynâmiş suya atarı. oni o teKrar orda pişer. biraz da patatiz
 aralarına atarı. ondan sora o şey var. çökelik diyerı, cacı. onnan ezer, dökeri üsdine.
 ğuruT yapardılar. ğuruT dökerdiler. yağ dökerdim üsdine. ele yiyiler. // sengeseri de.
 25 sengeser de mercimeK pişirirem, yeşil mercimeKleri. onan sora yağda işde oni da
 Kavururu. soğan, eyice Kavururdu. şeyini dökeri üsdine. yanē cacı olsa cacağınnan
 veyahuT ğurudunnan dökeri oraya. orda hafif bi indir Kaldırır. // hoşab, erigi bēle
 Kaysiyi yanē. birağır, ḡaşlanır. biraz da şeker tozi atarı ona. işde hoşab diyerı. //
 çölmeK yaḡnisi yapardılar. tendirin dibine atardım. bēle o da çoğ güzel olırdı. biraz
 30 işde eti bişirirdim. onan sora soğanını, damatezini, onnari bereber Kızartığdan sora
 suyuni dökerdim. teKrar tendirin dibine atardım. o çoğ lezzetli olırdı. oni yerdı. o
 lavaş eKmeKleri de doğardı içine. ele yiyilirdi. // evelce heç yanē kımse kımseyi
 görmezdi. benim bile yanē şeyim olmadı. // hiç isteyimnen olmadı. annemnen kendisi
 isdemişdi, benim ḡabarım yoğdı. Komşidı. biz evelce evimiz buradaydı. işde bu
 35 annemi göri. diyi ki sevimi vērisen bana? annem de he diyi. geldi anem mana dēdi. ben
 ağladım. yoğ dēdim. ben geTmem Komşıya. hele Komşı Kardeş gibi sayılır. dünyada
 geTmem. işde yoğ dēdi. sen madem dēdin gitmiyecam. benim annem çoğ tersdi.
 vercam dēdi seni. he vallahi. zornan meni vērdi. yanē zoraki vērdi. men gelmidim. çoğ
 çeKdım. düyünümüz şõle yanē. ev düyünü olırdı. evde bi defçi olırdı. veyahuT bi çalgi
 40 çalan olırdı. gelirdi, evlerde çalardılar. gençler yığılırdı ayri odaya. Kadınnar ayri. //
 erkeğ oğlan düğününde olırdı. oynardılar. gece Kına, gece vērirdiler. gündüz de bi eve
 hamama götürürdiler yani. orda işde hamam yaPdırirdılar. ordam gelip teKrar

- çiharırdılar. o da gölTûhlarına yanê araba maraba yoĥdi. gölTûhnan götûrûrdiler o evden kendi evine. aĥşam da Kına gècesi olûrdi. işde sabahına gelirdiler gündüz öleden
- 45 sora öleden evvel götûrûrdiler gelini. nişanda işde gider isterdiler bi ġizi. işde istediĥdan sora o gece diyardılar gelin kesibiçi yapaĥ. kesibiçi yapardılar, Konûşûrdılar. işde başlıĥ varsa başlıĥ diyardılar. bu Kádár ĥeleT olacaĥ. bu Kádár başlıĥ olacaĥ. onnari isterdi. anne baba veyaĥuT kimi vardisa. işde oni da he, yoĥ. Kabul_ederdiler. êle olûrdi yanê. başlıĥ da vêrseler vêrirdiler. kesibiçi bi yüzüK taĥardılar adi. çeyiz de işde Kız kendine
- 50 göre biraz cêhêz yapardisa yapardi. // esKiden gine Kıyola taĥımı yapardiĥ, perde yapardiĥ. alan yerlerde olûrdi. makat uzun uzun makaT Kıoyardılar bi köşede. onun üsdine örtiyi çekerdîĥ. yasdıĥlara da. yerde Kırnetleri olûrdi. // evelce varmış ama ben bilmiyem. // dua nasıl işde diyardım. allah işini ras getirsın. allah sizi ĥêç aĥ demeyin. elinizi atın altın gelsin. allah sizi esirgesin. allah sizden razi olsun. háKKáten gine de
- 55 ben razıyam evlaTlarımndan. zatan dörT tene, beş tene êrkeĥ çocûĥım vardı. bi teK Kıızım vardı. Kıızım da işde vêrdîĥ ġiTdi. bi oĥlüm da vefaT êTdi. öreTmendi o da. evelce köylerdedi, adananın köylerinde. sora geldi bayburtun köyüne. işde oralardan sora geldi vana. vanda da bi iki üş sene Kıaldi, ondan sora. ĥasdalıĥı ĥêçbi şeyisi yoĥdi. êle bi haFTanın içinde. bi haFda çekdi. ciĥerleri su baĥladı. ġitdi top oynadi. topdan
- 60 terlemiş. terli terli meşrubat içmişdi. su baĥlamışdi ciĥerleri. // burada yoĥdi. ne araştırma var, ne doĥdor vardı. bunun suyuni alimişlar. erzuruma havale êTdiler. erzuruma derken êle taĥsiya Kıoydılar, götûrdiler erzuruma. tahsinin içinde. sora eve girmişdi. ev de yarım Kıalmışdi. çatısı vurulmuşdi, yani içi Kıalmışdi. içini tamamladılar. çocûĥlari, ĥanımi girdiler içeri. çoh şikür allaha. emekli yoĥ. gine mayaş baĥladılar.

Derleme Numarası: 22

Konuşan : Nuri Yaman, 41 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Ali Paşa Mahallesi, Van-Merkez
 Derlenen :Deĥişik hatıralar

- şimdi bizim bi tane arĥadaş vardı, nayif adında. bize dedi ge wilen êle balıĥ vardır, êle Kıum gibi. bu adam, neyse Kıandırdi. benim dayım_oĥli da ercan var. ercan. men ġeTmezdım balıĥa. ercanı Kıandıri. ercan da de geldi, meni aldı, getirdi. ġiTtiĥ. ha ġeT. aT arabasınan gidiyîĥ. ġeT ha ġeT. ġiTdiĥ bi tene ĥuri tarla. ule nuri hanê balıĥ.
- 5 dedi aha işde burda. ule dedim be Kıuri tarlada nasıl balıĥ_oli? ercan da dedi, ercan işde burda balıĥ vardır. dedim ule ölüm burda ĥêç balıĥ olûr. Kıuri da. aha bu Kádár girisen içersine top oyniyisen ha. şimdi benim topuĥımı ĥeşmiyen sudan ne aynalı sazan olacaĥ? wile dedim oĥlüm, bizi kıraya getirdin. ercan dedi. biraz ercana kıfür_êTdım. dedim ölüm sen ġeTdın meni buraya. sen getirmesedin, benim burda ne işim vardı?
- 10 ĥuPguri tarlaya ge tor_aT. men inaTlandım ercana, tor_aTdırdım. bi KırTiK içersine ha. ne balıĥ var, ne bi şey var. ta sabaha Kádár sürün ha sürün. bizim işimiz be. sürün ha sürün. işde bu hala düşdüĥ. // şimdi biz çalışıyîĥ. bizim bendimiz vardı. balıĥ bendi. ġitdım men öbûr terefdan geliyem. // he, o terefdan geliyem. memeT de o mana bi filim yapı. getirdi bira şışesinin içersine deniz suyuni doldurdi. biz vangölüne deniz diyiîĥ.
- 15 deniz suyuni doldurdi. bu doldurdi getirdi. mana içirdi. ama dedim yanımdakiler yaĥmasın. ne diyim. bi dikizde bi şişe ġiTdi. ġiTdım on dáKKá oldi, işmeden ĥafayı buldurdi mana. ne bulsaĥ dedîĥ daşdan yumuşaĥ olsun, ne olsa olsun. bir ĥün de geldiler mana van göli cenavarini anlaTTılar. nurseli idiz. şow tividi inan ki. geldiler

- mana sordilar. dediler sen ceneviri gordin? dedim he, gormissen. geldi dedi sen yemin
 20 edersen? dedim he, yemin ederem. dedi yemin eT bahim. dedim abemin basi, men
 cenevari gormissen. bu gahdi dedi ya adam KITTigi var, siz gelmissiz ondan sorisiz.
 dedi abe sen ona inan. e inanmasan hane sana anlatiyam. mejburi ister inansin,
 inanmasin. men diyem; ama hAKKaten van goli cenevarini gormissim. gormissih, biz
 25 gordih de. yoh aTmamisam. gelsin allahina desin. biz arabayi da durdurduh. nuri biz
 van canavarini gordih. biz arabamizi ancah7 alip gashdih. yane millet diyi ya yoh ya.
 yalan malan diyiler ama dogridir. iki sefer men gormissen. biz gorduh, men dedim.
 mitodi, bi de eroldi. siznen giTdi. // men gahmissim demeK heyvan da gelip sey
 yemish. Kamis icini. Kamisligin icine yaTmishdi. balih chohdi ya. bizim yani goz gozi
 de gormi. abe bin nira ati, bah yemin billah edim. bu yabani bogalar var ya eyni onun
 30 sesine benziyi. yav heyvan sesine benziyi. yane bu dogridir. bu olay dogridir. bu
 cenewar men cenevar da demiyim, cenewardir yane, bu dogridir yane. cenewar vardir.
 wile gardash biz bele birahtih, tuh yallah. gashdih ha. gorhidan gashdih ha. gecen sene men
 niyazoyi goturdum. dedi ge gida baliga. gida hane balih chaharmiyacam. dedi. ele gida
 bi tor atah. bahim bi. ikimiz de ibineyih. giTdi oraya. tutdilar bizi filim çevirmağa.
 35 giTdi filim çevirmağa. bilmiyem bi aghi. getirdi adama dogrusdan nece gecirdi, adam
 nekawud oldi. // he yaw. yaw dedim siz oldurdiz aga. bu birahti men gonushum.
 gonushma yasaği var ya. bu gidecah. burda oturmisih. sozde yuzbir oyniyih ha. omer
 abenin evindeydi. bunnar bildigimiz biz gine bele ekibih. giTdi, bayramdir. bayramin
 son gunidir yane biz burda patladih arTih. dedi yav gida. ben de, biz alismisiz ya
 40 deniz kenarina. giTdi oraya. Kardasim simdi hepimiz Kumda güneş de vuri, Kumun
 usdinde uzanmisih. men de dedim miro olum biraz sey edah. tori ters toplamisih. bele bi
 atah. duzeltah tori. yane biz aga tor diyi. simdi bunlar hePsi Kumda uzaniPlar.
 giTdim ucuni verdim bunnara. bunnar tutub ama bunlar bize bahiler ne, bi sey. ele
 sohPet ediler bunlar ozlerine. simdi men bele Kayigim kuregin vurduhca balih sip sip
 45 kureKden ati o terefe. bele kuregin usdinde. bu da hele gormiyi. wile dedim naif abe.
 wile dedi ne var olum. wile dedim oglum sessiz ol biraz. ule niye? ule oglum bi
 kureglerime bah. baba be ne kuregi? baligi gordi. ah wile dedim sus oglum, sus. simdi
 biz giTdi. balihudanlar da bele seyin uzerinde uzanmis. gorisen. demeg yiye yiye
 50 shismisler. gash Kamyondi? yedi Kamyondi? yedi sekiz Kamyon balih tutmishdi. ovle on
 bir, on ikidi, yahaladih baligi. sahaT ikidi, gece yarisi bitmedi. yane ele bi yahalandi
 maşallah. o guni de hech unuTmam, yane simdiye Kadar avladigimizin en buyuk avimiz
 orda oldi. he, yane yahalamisih on bir, on iki ton, on uc ton. ama en buyuk yemimiz
 orda oldi bizim. bunlar calisilar. simdi men de baligi gormissen. allah rahmeT etsin,
 55 bizde bi yilmaz abe vardi. onnan bereber men bi arabaya giTdi. o da benle ortahdir,
 bereber aTladih biz erdisen. bunlar balih dasiyi. biz getmishih cekmağa. bi yavri da
 almisih yanimiza. bunnar orada Kazani, biz orda yiyiyih zaten. bi geldim Kardaslarim
 hePsi kupa binip, analari agliyip. Kaç sahaT? on, on bes balih dasiyiplar. biz de orda
 kefe giTmishih. menem, bu elebasiyih. gididih seye, bosTana. kicuKKen gididih
 bosTanlara, hirhislige gididih ozumuze. hane harcli marcli. mennen bu duridih,
 60 bunlari yendiridih bosTanin icine. bosTanda neyse maydanoz maydanoz toplayidih. ele
 hos guzel. bu da durum seklinde bagliyidi. he. gididih ohulun orda bu
 balKonun onunde de firin vardi. numuneydi degel? innan ki numune. diyi hey be
 hos sesi. diyi neyse, bi tene bayanin adresini aldih. dedi. abla guzel maydanoz
 getirmisih almisen? bahdim bele o egili. wile ana Kurban, ne guzel maydanozlardir. ne
 65 hos da hirhizliyisen. dedi abla bizim bosTanimizindir; ama giT bah. ben de Kiriliyih,
 gulyih. Kari supelendi. ule dedi olum dedi, bah bu hirhislili mali olmasin? yoh abla. ule

- sız niye gülisiz? yoh valla benim aklıma bişi geldi de, ona güliyəm. halbuki hırhıslığına güliyəm. Kariya wile dēdi baḥ Kardaşım baḥ, eyer hırhıslıḥ malisa baḥ almiyaḥ. olım heram olūr. yoh abla yoh. yēmīn ēdiyəm. wala neyse vērdiḥ Kariya.
- 70 geliyīḥ. bi şey de yapmıdīḥ ha. dinīme imanīma. o zamanın parasi bi lēra. bunnar bi lēra diğēr Kardaşıma iki buçuḥ lıra benden, adam başı yēdiḥ. biz biyüKdiḥ ya. yav onnari atıdiḥ. bi tene gēçidi. Kardaş yazıḥ değēl. gērisini hePsini aTdi. akıla baḥ. ācayib bi şey. her gün Kuş vurıdiḥ. her gün öleleri Kuş eti yiyerdīḥ. başKa hēçbi şey yēmezdīḥ. her allahın günü, günde yanē elli tene, Kırḥ tene vurardım, baḥ. baḥ bēle dōrT tene orda
- 75 Kuş vardır. o dōrdūni düşüridi. ha. bu ēle bi aticidi. olım, fehim ābēgil gine aT arabasınan gelin götūriyīḥ. bi sefer Toli köyine. Toli köyi bu yuḥardadır. ereK dağının arḥa tarafında. ercani de aldıḥ giTdīm. bizim amca oğli var, āli. bu onnan bereber oli. onnan bereber giTdīm. menīm ḥabarım yohdūr onnan. men gelini de men mindirmişem arabama. davul zurnanan çala çala gidiyīḥ. yūKseK yūKseK tepeleri diye diye gidiyīḥ.
- 80 giTdīḥ, neyse gelini bindirdiḥ. köye biraḥdiḥ. baḥdım āli buni alıp getirip. gelin başına orda daha gidemiler gōrḥidan. gurTTari görūPler. āli gurTdari görūP Kōrḥidan bağri çaTliyīP. mejbūr Kaldım. dēdiler arḥadaşlari yanında? men de çıḥdım. teKrar aTları Kōşdım, çıḥdım geldim. geldim baḥdım. gelin başının orda duruP. ercangil neyse meni gördi. Kaşdi geldi menīm yanıma. dēdim ercan gözlerin KaPaT, KurTlar geli.
- 85 dēdim yanımızda ēle daş gibi vız vız gēçidi. vala orda ancaḥ canımızı gurtardıḥ. gēce saat on birdi geldiḥ eve. he valla. o zaman minibüs gidemidi da. biz gelini aT arabasıyla götūridiḥ. o zaman yollar yohdi. nērdese biz orda canımızdan olacaḥdıḥ. en son hele bi aTlarımız ēyi olmiyadi var ya; bizi parçalardılar. he valla. şimdi selimle menem. biz balıḡa gidiyīḥ. aynali sazana. ercan da yanımızda. şimdi köylerin ismini
- 90 bilmiyīḥ. yanē yolūni biliyīḥ; ama hangi köy hangisidir, bilmiyīḥ. ercan bu hangi köydūr? bu Kırḥaḡaç. ercan bu köydūr? Kırḥçali. ercan bu hangi köydūr? bilmiyem efe köy. bu yeşil köy. ule olım ercan aTma. olım diyi sizde bi bilen men deḡinem. isTer inanın, isTer inanmayın. men dēdimse bu köy bu köydūr; budur. başKa bi şey diyebilirsiz? yoh. wala dēdiḥ sen de ḥaKlısen. sen ne dēsen, odūr. // şimdi burda bizi
- 95 Kandırılar, dēdiler. şey yapacaḥ. cırcırlığı yapacaḥ. ē çalışma biraḥmi ki. aḡzımızın suyi da aḡi. balıḡi gördün mi yēme. bu ibine de diyi tamam bişirecam. bişirmidi de, biz gididiḥ. orda anamız aḡliyidi. çalışacaḥ. bu orda oturuP, orda özine çay biraḥıP, içi. bir kere kīfuri bas. // köyliler giTdīḥ sarimemeT barajına, balıḡa. her gün gidiyīḥ biraz köyliler hanē, uyuz olmaḡa başladılar. söyliyiler. neyse. biz köylilernen biz tartısdıḥ. iki
- 100 gün sora bi daha giTdīḥ. iki gün sora bi daha giTdīḥ. menīm Kardaşımnan bu Kardaşım, diyer Kardaşım işde ikisi giTdiler. dēdiler biz balıḡi gidaḥ hanē yerini tam şey ēdaḥ. siz Kayıḥnan tori alın, gelin. mennēn bu sudan geliyīḥ. uzaḡTa da iki tene, üş, dōrT tene çocūḥdūr. biz de bilmiyīḥ. diyiḥ hanē köyliyiz da. bunlar bizi vuracaḥ. şimdi bunlar çağırılar. bunlar baraji görūpler. biz de bunlari çağırıyīḥ. bağıрма yoh ha. bu bēle ēdi.
- 105 vıḥ vıḥ vıḥ. ule diyi. bunnara bağırın. ule olım gelin wilen. gelin buraya. biz diyiḥ. wile olım gelin balıḥ çoḥdūr. yalandan işareTnen bēle ēdiyīḥ. halbuki balıḥ yohdūr. Kōrḥidan o terefe gidemiyīḥ. dēdiḥ gelseler tamamdır. ule sız nērelisiz. bu dēdi niye ēdisiz Kardaşım. siz sabahdan beri balıḥ balıḥ. balıḥ bizim eyaḡımızın altından gēçi. biz yalannan diyi. eyaḡımızın altına balıḥ vuri. sız götirisiz. bizi daḡın başına.
- 110 Kardaşım bēle olūr mi. he neyse. biz bunların dēdiḡi yēre tori aTdīḥ. bir tor daha Kullandıḥ, çıḥdiḥ. geldiḥ yolda vallahi Kardaş biz Kōrḥidan gelmidīḥ. he vala. çocūḥken de balıḥçılıḥ yapıdiḥ. bi de sevdiḡımız bi mesleK. yanē severek yapıyīḥ. ēle mejburiyeTden eKmeK için yanē. he, onnar da var. ama biz çoḥ seviyoruz. biz burada eleKtirikde asKerler bizi yaḡaladi. ama allahdan balıḥ da çıḡarmamışıḥ. bēle bi kilo, bi

- 115 biçuh kiloya Kádá tutmişih bele. bi tene gutinin içine biraħmişih, görûnmi. allahdan görûnmi. neyse asKerye dedi. beyler Kolar gelsin. saĝol Komutanım, hoş geldin. dedi yasaħ olduĝını bilmişiz? dedim biliyih. e be niye geldiz? e be nēdaħ. geldih. hoş bi aĝımızı yıhamaya gelmiyaħ buraya? dedi atın aĝı arabaya. dedim Komtanım baħ, ne balih çıħarmışih ne bişi. sen bizi niye götürisen? Kardaş eTme, eyleme. dedi götürecem.
- 120 yalvariyyih. Komtanım eTme, eyleme. Kurban olum, heyran olum. dedi yoħ, vala sizi götürecem. dedim men sana bişi diyim. men sana ele bi beddua ederem, senin çocuĝun, ali. çocuĝun var? dedi he. dedim tamam. dedim sennen önce de bi Komitan meni burda yaħaladi balıħdan. beddua eTdım, çocuĝunı ankaraya zor yetişdirdiler. wallahi ben seni de şikayet edecem dedim. meni götüriler. dedi götür. dedim tamam. o zaman men seni
- 125 bēdua ederem. dedim askerlere aĝı atın. dedim siz durun, men özüm ataram. arabaya aĝı aTdih. bele edi. nuricim bi daKKa dur. ben bi Komtana bi başçavuşa bi telefon açım. baħım ne diyi. dedim başçavuşum bu arħadařlar balih çıħarmamış. nēdecam. dedi tamam, al getir. men onnari biraħıram. wile giTdih oraya. dedi. sizin KaraKol borcunuz vardır, tukanın. oni verin. yav dedim bizim cēbimizde beş Kuruş paramız yoħdur.
- 130 Kur'an dedi. dedi vallahi parayı ödeyin, sizi biraħım. dedim gaç liradır. dedi tikandadır. geT sorun ona göre. giTdım sordum. aTmiş milyon para. heç ses eTmedim. abemi aldım, geldim. Komtanım dedim, men öderem, şey eTme. abeme dedim. daha tikani yēni açdı. elimi aTdım arabaya, yallah eve. he valla. bi gün balih çıħardım. kēfimiz yerinde. ĝaħdım dedim. dedim uřaħlar ĝaħın, bi türki diyim, siz oynayın. dediler
- 135 tamam. bunlar da cızmali mızmalı. dedim Kılıdan tutma baĝırır, yēlinden eser yēl verir. ercan da benim dediĝimi başdan aħřama Kádá o balih bitene Kádá bu Kılıdan tuTma baĝırır, yēlınnen... hacı aĝanın Koyunnari hePi biTdi, giTdi. hısonun mıso gidiler aĝanın Koyunlarını hırslamaĝa. heso diyi mıso sen geT. Koyunları hırsla. men de toyun başını çekecam. aĝanın toyıdır ya. aĝanın Koyunlarını hePsini hırslıyı mıso. o toyun
- 140 başına gidip bi Kılıdan tutma baĝırır, yēlliden heso yēlliden. heso da diyi geçiyyi tutma baĝırır, Koyunı at arabaya ha. sabah ĝaħılar, baħılar ne. hePi Koyunnar gidip. Kalıplar geçiler. aĝanın bitün Koyunlarını götüriler. ule diyiler o toyun başını kım çekise oni bulun. ne varsa o toyun başındaki, toyun başını çekende vardır. gidin oni yaħalayın. gidiler yaħaliyılar. misoyi yaħalılar. diyiler ge baħım. sen toyun başını çekidin. Kılıdan
- 145 tutma baĝırır, yēlliden bu ne meseledir. diyi men türki diyidim. men ne yaPmişem. senin ne Koyununnan, ne Koyunların giTdiĝinnen haberim var? ama geçiler yerindedirler. diyi men götürdüm. he, men bilmiyem. men götürmemişem. ama başKasi götürebilir. meni ilgilendirmez. orda yaħayı. heso tamam. çocuħken biz baħçelere çoħ giderdiħ. yanē baħçe hırhıslıĝe yanē. bi bizim bi arħadař var. niyazi vardır. orayı de
- 150 adamın baħçesini bili, tamam. adam beKÇi tutmuş yanē. beKÇiyi tutup biraħi. biz de biliyih beKÇi hangi seeTde namaz Kılı. bizim arħadař niyazi var. diyi çoħ fırlama, bele ne diyim, bele Kıralı. tam övle namazına beKÇi namaz kılan zaman bizi ali götüri. beKÇi namazda duri. biz gidiyih. niyazi diyi biz elma topliyim. niyazi geçi beKÇinin önüne. beKÇi namazda. şeyi bozami. beKÇi bele dalĝa edi, önünde bi şeyler yapı.
- 155 harekeTler yapı. biz de Koyunumuzı dolduriyih, yalla. geçene Kádá beKÇi namazını bitiri, selamını veri, biz şey ediyih. Kelebezi. ulen eşşeK oĝli eşşeK. ule heyvan oĝli heyvan. // halam dedi ki ölüm giderken áceleyle geT ziyareT et. biraz da ona ciĝara miĝara verdiler evde. giTdım men ankaraya. men ankara güven hasTanesindeyem. bu da nērdesen? baħçelievlerde? gitdım. neyse anKaraya yetişdim.
- 160 gitdım bunun yerine. behle ki ercan gelsin. arħadařlarıma ordaki şeylere soriyam. diyi işde göreve gitmiş, gelir birazdan, beKle. bizim güven hasdanesine gidiyem. saçlarım benim boldi. bana dediler. sen aTmiş beşe bir tertipSen? çoħ dedi. sen tezkerecisen. ben

- diyem. yoħ wala, aTmiş_{alt}iya bi tertibem. yoħ diyi sen yalan diyisen. dedım he he. sizin dedığınız olsun. behle behle bu gelmedi. dedım dur, biraz daha beKliyım. o ki
165 gelmişem. biraz daha beKliyım. bi baħdım bu geldi. wıle yegen senın Kıardaşın gelmiş. bėyŭK ābēn gelmiş. işde izne seni görmağa. övle yēmeK zamani. yallah yanıma geldi. şimdi aramız burdan a bizim boy Kádá şimdi ũş meTre. diyi yaw wala ercan gelsın. bēle ēdi. ule sen kimsen? baħ, ule diyem ōlŭm, men nuri dayın oğli nuri. ule nuri kımđır? ben tanımiyem. ule ōlŭm diyem, dayın_{oğ}li, nuri. yoħ men seni tanımiyem, Kıardaşım.
- 170 dedım gel ulen, eşşeK_{oğ}li eşşeK. yazın babasını gördŭh. bi kere sarıldıħ birbirimize, on kere güldi. dedım ule sen nēce meni tanımadın? vala tanımiyem ōlŭm. övle yēmeyınnen önce dayah. aħşam yēmeyınnen önce dayah. geldım buraya. dediler sen ne kilo alıpsan? ēvle dedım ne kilosi. deyah yiye yiye şışmışem. ne kilosi. yırmi dörT saaT deyah yēdım. dēmeK bunalıP, meni tanımiyi. dedi seni tanımiyem. he wallā. sözde
175 mana o cıgara vēre, çay içirecaħ. men cıgara vēriyem. ule dedım ōlŭm men senın yanan gelmemişem. sen niye mana cıgara vērmisen? diyi wala mende yoħdŭr. bi paKēT cıgaram vardı. oni de cıgarami de ona vērdım, çıhdım gitdım. //şimdi asKerde nōbeT tutiyem. o zaman acemidih. meni Kavuşların oraya bıraħmışlar meni. nōbeT yērine meni bıraħdılar. daha başKa iki sahaTTa bi değeşiyih. işde behle ki beni değeşdırsınler.
- 180 tam^l alti saaT nōbeT tutdi. tüm çavuşlar şeyde sayım yapilar. baħılar bi kişi eKsiK. wıle diyiler bi kımđır, kımđır? diyiler vallahi nuri yumandır. diyiler nuri yamandır. wıle wıle çavuşun aklına geli. vule_ç. diyi, dur baħım. nōbeT yērine oni bıraħmışdım yoħsa o nōbet yērini bıraħıp gelmiyıp ácába? Kıardaşıma diyım. geldiler, nuri ōlŭm diyiler, sen ne ēdisen, burdasan? dedım he vala, burdayam. peki sen niye nōbetinde değelsen?
- 185 dedım sen gelıp meni değeşdırdın ki ben de bıraħım, nōbeTçiye diyım terk ēdım. dedi helal olsun sana. aferım vala. işde bēle bi anımız_{old}ı yanē. başħa yoħdi. bi gün nōbeT yērinde usTa birliğinde nōbeT tutiyih. iki arħadaşnan men. nōbeT yērinde işde yaTmişih. o anda da devriye gelen bi Kōmŭtan o gün nōbeTÇi amirdir. biz de her gün nōbeT yērinde yatiyih. bizim geri hizmeTdi ya. hasTanede. yaTmişih. baħdım geldi,
190 şeylerimizi aldı. sori sabahın gelın sizin ifadenizi alacam. yalvardih, yaħardih. Kōmŭtanım işde biz yaPdih sen ēTme. biz hálT_ēTTih. biraz şey ēTTih. o da vazgeşdi. // balıřçılıħ haKķında çoħ şey biliyem. bi gün bu erçeK gölŭnde bi yer aldıh. oranın ihalesine orTaħ oldŭh. bereber o köylinen bereber. ēpēy masraf ētmişim. iki tene ağ yaPTirmişih. Kayih mayih yaPdirmişih. oranın da süresi Kıırħ bēş gündŭr. yani Kıırħ bēş
195 güne Kádá ne yaħaladın, ne yaħalamadın. zatan biz orayı tutduħ. neyse ēpēy masraf ēTmişim. balıħ çıhmi. her gün fırtına. oranın da fırtınası berbaTdır. ne ēdah, ne ēTmiyah. neyse bizim ābē ēle Kafayı yēdi. masraf yaPmişih çoħ işçi mişçi tutmuşih. on_{alt}i tene işçi tutmuşih. wala bir gün cenabi rabbıma Kıurban_{olŭ}m. bir gün ēle abdēs aldıh. namaza gidiyih. oranın da bēle göletin ũzerinde bēle çimenler duri. çimen bēle
200 gibi bēle şey vardır. ‘eyni afēdersen Kıurbağa poħi gibi bi şey. abdēste çıhdih. bennen dayi. abdēs aliyih. men abdēstimi suladım, namaza duriyem. bizim dayi baħdım geldi. dedi wıle ğahın. balıħ var. yav dedım ne balıği, allah sennen razı olsun, dedım. o Kıurbağa poħidir. ne balıği. dedi yoħ vallahi balıħdır. ule dedım Kıardaş yoħ. neyse menem, menım Kıardaşımdır. aTdi terenin_{iç}ine, fırlaTdi. dedi açın. biz bi giTdih.
205 hāKķāten bēle baħdıh var; ama hele belli ēTmiyi ha. bēle suyun_{iç}i sipsiyah kesili. biz bēle küreyi vurduħça baħdım bēle hamiledir ya heyvan bēle_ç ağır ağır. ule baħdıh balıħ sürŭsi. Kıurban olduđŭm_{allah} git git git. bēle bi on meTre açıldıh. balığın_eTrafını biz tam KaPaTTih. yanē biz balıği görıdih. suyun_{iç}indeyih ya. bi çevirdih geldih. çekiyih hele bi şey yoħ. hele biz şŭphedeyih ha. ona göre ābē çeK çeK çeK çeK. bi baħdım ēle

- 210 dēdi gum'. balıh ha. bēle gūbreli. tam sekiz ton. sekiz ton balıh. o gūni masraflarımızı
 215 220 225 230 235 240 245 250 255
- çıharTdıh. bizım balıhçılıh bizım baba mesleğidir. bu bizım babadan Qalmadır. işde bi
 yaz balıgı vardır. oni yasağ ēTdiler. halbuki van balıgının mevsimi nisanda başlar. şimdi
 nisanda van balıgını kesdiler. Kışın çıharılar. bağ yēdi sekiz ay çekili balıh. yazın
 sadece gırh bēş gün çekili. Kış balıgını yasağ ēTmediler. yaz mevsimi yasağdır. nedir
 efendım? şeydır. balıh havyar vēri bi yana. yaw zaten buni yağaliyan adam, anaç var.
 mesela hamile balıgı yağaliyi, üş bin metre ağ ati. her gemi üş bin metredir. ē
 Qardaşım, Kaş tene, yüz elli tene gemi var vanda. hanē Kırh bēş gün, Kırh bēş günün
 içinde yirmi gün rüzgardır. tam yirmi gün balıh yağalayabilisen. daha şimdiden sekiz ay
 devamlı çeki. hēç balıh Qalır ēle. bazıları ēle ēle bi ağlar getiriler. on sekizliğ ağlar. hēç
 balıh yanē heyvan bi yēre gaçami ha. bu anda. gışın çıharılan balıgın yanē vērdiğ zarar
 dünya Qadardır. biz buni annaTdığımız zaman adam diyi yoh ya. bi şey olmaz diyi. biz
 yaz balıgı yasağ ēTdih, bi şey olmaz. wile Qardaşım anlamisiz bu işi, niye yapisiz?
 sekiz ay nēre. Kırh bēş gün nēre o bēle yanē bu balıgın hağki hakiki balıgın hağki yanē
 yazın nisan ayındadır. biz bēle bazen ava çıhdığımız zaman nisan da. biz balıgı gözleriğ.
 'eyni nasıl balıgudan yudi. biz balıgı bēle gözleriğ denizde. sennen sohbeTēderem
 ama gözüm denizdedir. balıgın oynadıgını görüyem. yeminēdım. bir gün bu canıgın
 orda bi bendalmışih. orayı kiralamışih. mennēn Qardaşım. otürmişih bēle. deniz
 kenarında sohbeTēdiyih. dēdi o günde ağı ters sermişih. dēdi ābē ge dēdi, şey ēdah. bi
 tor atağ, ağı ters şey ēTmişih, toplamışih. bari ēle serağ düzeltağ bu yan. men de dēdım
 manyağ, balıh yohdür ki atağ. dēdi yaw ēle bi gağ atağ. dēdım wile ölüm olsa bu
 balıgudanlar denizin üstünde bēle bēle balıgudanlar yatıplar suyun üstünde, bēle
 yatmışlar suyun üsdünde. balıgudanlar. anliyisen? dēdım ule manyağ balıh olsa zaten
 bu heyvanlar bu suyun üsdünde bēle yatarlar. dēmeK heyvanlar balıg yiye yiye
 şişipler. hēçbi zaman için de sabahleyin balıg çıhmaz. saaT dokuz on arası. heyaTTa
 balıh olmaz. dēmeK heyvan gēceden gelip yatıp. vala biz de bilmiyih. biz de ēle ağı
 düzelTdih. ābē bi gidiyih. balıh 'eyni Qoyun gibi. Qoyun nēce hurr' ēdi. küreK
 sesinden ha. bēle bi çevirdim ağı. ābē o ağıımız ful. obir ağı çevirdih öbür ağ da ful. bu
 iki ağ. gündüz ağı saaT on ikide çıharTdih, gēce iki de biz o balıgı bitiremedih. ēle balıh
 çıhdi. // şey yohdür da. biraz göz açılığ diyim az bi sana. şimdi bi gün balıga gēTdih. o
 zaman yasağ döneminde. biz çekiyih yanē. yasağlar nedir? çignemağ içindir. şimdi
 bizım he üç dörT ekipdir. gizlim gidiyih. yasağdır. ama arabalarımızı soteye çekiyih.
 şimdi ēle de dalğa vardır. biz gitmişih o günü. sıra bizım değēl, başQasınıdır. senin
 halam oğligilindir. onun serüvenneri bitmez. o gündüz geli, Káhveye geli. şimdi sıra
 onnarındır. allah için biz de arabamızı getirmişih. dalğa da var. men neyse biz soradan
 giTdih. men gitdih. denizin kenarına bēle daşların dibinde otürdüm. gēce Qarannih.
 yanē balıh oynadıgı zaman balıgı görüm. sıra benim. ben dēdım gidim bi ciğara içim,
 kendime gelim. onlar oturdiler neyse. men gitdim deniz kenarına. daşların üstünde
 oturdum. ciğaramı içiyem. bağdım balıh bēle tih tih. men geldim, dēdım, ölüm atın sıra
 sizindir. bağ bizım işimiz gücümüz var, ercan. ya sıranızı atarsız ya da men ataram
 gardağ. ati misiz atmisiz? dēdi. Qardaş biz aTmiyih, yoh. o zaman biz atacayız. ē dēdım
 gelin atın, hadē siz atın. biz de evimize. halbuki men balıgı görmüşem. eyağ ēdiyem.
 gitdiler onnan ortağı denizin kenarına dalğayı göriler ya. biyûK dalğa dēdiler yoh
 Qardaş biz aTmiyih. dēdım tamam. halbuki gaçağda da ne çıharsa allah bereket vērsin.
 valla ben bi ağı çevirdim. sekiz yüz kilo, bi ton. yalla dēdım hadē iyi valla. onlar sabaha
 Qadā alamamışler. sen bi onna Qonuş.

Derleme Numarası: 23

Konuşan : Engin Yaman, 35 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Ali Paşa Mahallesi, Van-Merkez
 Derlenen : Askerlik hatırası

- bağ, şimdi men askerde onbaşidim. bir gün arhadaşlarnan dalmişih sohbe. nöbeTÇileri değısecem. hem de iki dört nöbeTÇileri. götürecam, ikide gidecam. öbür o nöbeTÇilernen değışdirim. biraz sohbe daldım. üç de tertibim. tezkereciyih, gelecem teskereye. dalmişih. bunnarna sohbe tamam. gönüşiyih, gönüşiyih. nöbeTÇileri
- 5 unuTmişam, gış, sawuh ne biçim. bi kere çavuş dedi. nöbeTÇi çavuş, mennen bereber nöbeT tutan çavuş dedi yoğ. háKkÁten bu iki dörT nöbeTÇileri deyüşmedi. wile ben aklıma geldi. dedim wile menem. vallahi yandım. çavuşa dedim çavuşum yandım, menem. dedim men gēTmem. deyişime giTdığım dáKkÁ nöbeTÇiler orda meni mihlar. neyse öbir onbaşıyi Kaldırdılar. dediler sen git, nöbeTÇileri sen alacan. yav benim
- 10 saatım deyēl. dedi neyin gēÇ Kálı? sen gidecahsan, deyēşTır. obir nöbeTÇi gidene Kádá nöbeTÇi hazır. nöbeTÇiler hazır birağıb nöbeT yerini geliler Kağuşa. döyüşen benimnen döyüşecağlar. allahdan savaşıgil çılışdı bunnara. dedi ule ölüm men birağmadım deyēşsin. dediler engin onbaşinin yarına vukuatini verezaz. bilmiyem ney. çavuş dedi. allahıma dinime yarın biriz enginin vukuatini veren demesin men bölükde
- 15 rahaT yaşaram. hePPinizi sürgün ederem burdan. bi kere sabah beKliyih. diyih dur bahım. asKer dövdi recağ. di döv. şimdi gağah diyah sabah oldi, iştımaya bölük Komutani geldi sabah iştımasına. dedi oğ şeydir. böligde vukuaT var mı, yoğ mı? allaha şikür. durduğ durduğ, vukuaT yoğ. he wallahi.

Derleme Numarası: 24

Konuşan : Bedir Kurban, 38 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Ali Paşa Mahallesi, Van-Merkez
 Derlenen : Değişik hatıralar

- men bi gün KışTır. men o zaman daha yeni yeni yetişme gencem. men on dört, on beş on altı, o civarlarda, gēmiş gün, hatırlımiyem. bunnar beni gönderiler şeye. benim iki arhadaşım, yanē onnar bizden çoğ biyüK yaşÇa. dediler git bize bi tene biyüK voTKa al ge. ben de inşaaTda beKçidim. ben giTdım çarşıya. bi biyüK voTKa
- 5 aldım, geldim. tam bizim orda bağların başına geldim, bağdan dedim gidim, ēle kesdirmeden. yav şeytandır işde, aklıma girdi. nēdım, nēTmiyim. men munnan nece içim biraz. neyse men başladım bi iki firT. şüşeyi yarılardım. men şimdi nece bunnara bu yarım şüşeyi götürerem. doldürmağ lazım. daha su KaTsan olmaz. vala çoğ af buyur, beş gündi ēle acáyıP sıhışmışdım. ēle doli ēTdım. götürdüm arhadaşlara. dedim alın arhadaş
- 10 sizin voTKanizi. hadē bana ēyivalla. o zaman mana bi tene sığara zornan vērđi. hele ciğara içmiyem yannarında. ciğara da vērđiler. hanē onnara voTKa gēTmişem ya. şimdi bunnar doldürdılar. önlerinde Kaldıri. ule ölüm muro diyi. sanki de bu voTKa benim boğazımı çoğ yahđi. miro da diyi yoğ ölüm yoğ, bunun dadi beledır. bu voTKadır da. biraz yahar. ben de çeKdiğdan sora içimden güliyorum tabi. neyse çıldım giTdım eve.

- 15 ben ėpĕyi gĕşdi. arTıĥ gencem. daha mana bi şĕy diyemiler. her şĕyim serbes. içiyem, Kırıyem, dĕkiyem. bir gĕn geldi. gine ‘eyni bĕle toplanmıřıĥ. arĥadařnarnan mevzu geldi, Kĕnüşiyıĥ. dĕdım wıle mıro ĥatırliysisız Kardaş men o zaman sıze nĕTdım. mana voTĶa aldırdız. neĕTdız ĕlüm. dĕdım vallahi men ona ful işedım, getirdım sızın ĕönünĕze. baĥdılar iş işden gĕşmiř, daha gĕşmiř, üş dörT sene gĕşmiř aradan. a
- 20 onnar da ĕpĕyce güldiler o gĕn. a işde bĕle. bi de aynısını bi asKer arĥadařıma yaPdım. yani burda arĥada şimdi asKerden izıne geldi. şimdi izıne gelmiş, ağırlıyecaz da. bir gĕn eylendırecaz. pĕrşembedir de. o gĕn Kale yıĥılı. milleT’ ful. aldıĥ biz burdan dörť kiři bi kasa bira. aldıĥ giTdıĥ. şimdi giTdıĥ masayı bulduĥ. bařladıĥ içmaĥa. bu ibıne asKerden yĕni geliP ya. beyenmi Kızları, civileri. gĕri yallah. hangısını gĕri, o sapıĥlar
- 25 gibi pĕşlerinde. civileri gĕri, civi yanĕ yavri. ule ĕlüm ge otır, sapıĥlıĥ ĕTme. biz seni eylendırmaĥa gelmiřıĥ. sen bizi biraĥıp gidisen. bunnar çoĥ oturmadıĥ, dĕdi bedo Kurban, ĕle bi tur atıyam, gelım. dĕdım ĕ sen git. vala bu gitdi. dĕdım mıro biz Kaldıraĥ. dĕdi nĕldi? dĕdım tĕz Kaldır. yaw beKle onlar gelsın, içaĥ. ule dĕdım oĥlüm bu içecaz. biraz vala biz açdıĥ onlarını de açdıĥ. onnar giTdi. bi yarım aTdım gine.
- 30 aTdım, giTdım. bĕle bi duvar köşesinde işiyem. yaw şimdi af buyur, bĕle içen adam biraĥdıĥı yĕrde daha tutamaz. ĕle de bitirecaĥ. yani işedıĥını sonuna Kádá bitirecaĥ. giTdım men şişenın içinde işiyem. Karşıdan bir ĕocúĥ bĕle elını aTdi, gözını ĥapaTdi. tamam. yanımdan gĕşdiler. güle güle giTdiler. şimdi geldım. neyse onun da birasını doldúrdúm, gĕTdım. men işedım, gĕTdım. doldúrdúm biraĥdıĥ, ĥasanın içine biraĥdıĥ.
- 35 şimdi o aĥlıma geli, zatan güliyem. o anda ĕocúĥlar geldi, bizim o arĥadařlar geldi. dĕdım mıro vĕr bizim o arĥadařın adi da muratdi. dĕdım vĕr muratın da birasını açım. halbuki ĥapaĥı ĥapatmıřam üsdıne. yalannan açacaĥı aldım. taĶ ĕTdım, açdım. dĕdım al ĕlüm. daha daha Kaldi. şimdi ben Kaldırıyam. yĕndiriyem. o da oĥař diyi. ĕbíri yanımdaki o diyer murat o da fırlama. ule ĕlüm mıro dĕ hadi da. daha yĕndır. şişenın
- 40 göti yĕre gelmeden hadĕ bi daha Kaldır. yaw biz ona o birayı ful içirdıĥ. ĕldüm güлмаĥdan. yanımda da bĕle su aĥı. men bi tarafa, ĕbúr murat bi tarafa. o ĕekdiĥĕ bi de bĕle ĕdi. biraĥı, yĕre vuri, oĥař diyi. diyi bu asKerlerin içinde ne Kádá ĥoř gidi ha. allahın dĕdi siz bişi yaPdız. dĕdım yoĥ vallahi, ĕlüm bi şĕy. vallahi siz dĕdi bi şĕy yapıpsız. ĕbúr muraT da şimdi o muraTdan ĥorĥı. diyi sen dĕsen bu da yardımcı oldi.
- 45 ibıne ĥaĥar menden dövuş yapar. ama sana bi şĕy dĕmez. senden ĥorhi bi şĕy dĕmez sana. bi de seni çoĥ sevi. ule ĕlüm mıro ĕTme. wala dĕdi sen diyecam, men ĕTmiřem daha bitdi. wala işdıĥ. dĕdi allahın ne ĕdıpsız? dĕdım vala bi şĕy ĕtmemiřıĥ, oĥlüm. biraz işemaĥım geldi, işedım içine. yĕr bulamadım, senınkinın içine işedım. ĥaĥdi ya bi daha ben sıznen otúrmam, ĥaĥmam, ĕTmem. odúr budur mennem içKi içmi daha. aradan
- 50 on sene gĕĕib hele de otúrúb ayni masada içmedıĥ. diyi men ĥorhiyem oĥlüm. ancaĥ diyi ben giderem tekel bayiden özúm alıram, şişenın aĥzını men özúm diyi tekel bayisi de açsa Kábul ĕTmem. özúm açaram, senın yanında. senın yanında aĥzıma vurmam. diyi yarın gidaĥ sĕlhandan oturaĥ. sĕlhandan ĥarson gelsın önúmıze biraĥsın. men işmem. senın masandan men özúm açaram, özúm doldırıram, özúm içerem. be işde
- 55 bĕle. bir gĕn de şĕydeyiz. gine balıĥ bendinde baĥ. balıĥ ĕekiyıĥ bendde. ĥecenın bi yarısı. burda ziyareT var, bilmem ne var. bizimkiler ĥorĥılar. yanĕ bizim bu millet çoĥ bĕle şĕylerden ĥorĥar. ĥĕce saaT birdi, ikidi. biz hele otúrmiřıĥ, ĕay, sohbeT. yanĕ bizim gülbemiz orda. deniz kenarında. baĥdım ĕıĥdiler tuvalete. bunnan benim tĕzem oĥlı. o bunnan ĥorĥaĥ, bu onnan ĥorĥaĥ. yane ĕle şĕylerde çoĥ ĥorĥaĥdırlar.
- 60 şimdi ay ıřıĥı da güzel orda, bĕle Karşıda. biz Kámiřlıĥ yanĕ sazlıĥ var ya. biz ona Kámiřlıĥ diyerıĥ. Kámiřlıĥ var. bĕle gölün kenarında. bĕle ayın ıřıĥı vurmiş Kámiřlerin uçunda, en ucunda bĕle pamuĥları olur. pamuĥlar bĕle ne bilım, bĕle bi şekıl gibi

- görüni. beyaz ama şekilli. bunnar diyi wala ziyareTdir. gorhidan girdiler içeriye. ule olüm ne oldi? alTlarına edecaqlar. ele de sıhışmışlar. ule olüm ne oldi? yaw ziyaret
- 65 var. ule olüm nêrde? bizim dayi çıhdi dışariya. dayi bunnardan daha bêter gorhaql. neyse çıhdım dışariya. ule olüm hanê? deniz kenarınan aramızda üç yüz, dörT yüz metre var. dedim siz durun burda olüm. men orayı salladığım zaman söyleyin. men oraya gidecam. ziyareT midir, ziyaret degel midir? men diyyem Kâmişdir, onlar diyi ziyareTdir. gitdım tam gitdım. bahdım bi şey yoql. her taraf Kâmişliql. Kâmişleri salliyam. hanê gecedir ya.
- 70 ses de rahat gidi. gel olüm terpeni. bedo hava alma olüm Kaç. dedim olüm, menem men. Kavat. onnarın ödi Kopub. onnar ziyaret yanê ziyaret dedığımız eski evliya insannar dirılme durumları olur. gaqlar, gezerler. yanê biz görmedih de eskilerin anladığı. bunların da beyninde yer eddi. o ne bilim. men gözümün gordığı heçbi şeyden gorhmadığım için rahatlıqlan giderem. wala yetışdım, geldim. dedim wallahi
- 75 kâmişdir. ele gine rahat rahat oturun, tuvaletinizi edin siz.

Derleme Numarası: 25

Konuşan : Veysi Göloqlu, 73 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Edremit, Van-Merkez
 Derlenen : Değişik hatıralar

- asKerligi anKarada ilk eğitimi ankara mamaKda yaPdım. bu gırql beş gün bi yerde eğitim yaPdıql. eğitimi yaPdıqlıdan sora dağıtım olduql. direk giTdıql geliboliya. geliboliya giTdıql. orda iki ay içinde bizi şoför Kursa sêşTiler. giTdıql iki ay da şoför
- Kursunda Kurs gördüql. onan sora şoför olduql. geldiql bölüğe. bölüğe bana bi revor
- 5 vêrdiler. onnar da o revordan sora biyûK araba revor. bêuK araba. asKeri arabası. onnan sora asteqlmen erol engin as teqlmen wardi. beni çok sevdiği için aldı meni cibine. ufaql cib. tahsi gibi cibi var. cibde çalışdım. işde o şekil tehriş olduql geldiql. geldiql tehrişimize qlaraql menzuniyeT vurdi. bir ay izin aldım. bir ay da mezuniyet vurdi. geldim burda tilifon e, tel çekdım. dedim benim on beş iznımı uzaT. hekim tarhan on
- 10 beş iznımı uzaTdi. onan sora çıhdım geldim melmeketimize. memlekete geldim. rençberliql yaPdım. çift sürdüm, buğda ekdım. arpa ekdım. arpa ekdım. mercimeK ekdım. nohûT ekdım. onnari iki ayda getirirdiql. qlarman yapardiql. qlarmana gider temiz eleKne temizlerdiql. bi Kısmını eve Kaldırırdiql, bi Kısmını getirirdiql çarşıya satardiql. özümüze elbise alırdiql. eyaKQabi alırdiql. fanûryemizin çolüql çocüql enteri alacaql.
- 15 babam anneme enteri alırdi. işde bunnarın esKi devir beledi. // qlarmani gündüz sererdiql. bir gün Kalırdi güneşin önünde, Kururdi. devirki gün de qlam var, cercer vardı. öküzleri Kışardiql. bi Kısım carcara binerdi, bi kısım qlama binerdi. buni sürerdi. carcar dediğim demir dişlidir. qlamın da altında daş, ufaql ufaql. o daşlar yenden ot keserdi, saman ederdi. onnan sora döyerdiql, biterdi. onnan sora yığardiql, toplardiql bi araya.
- 20 güzel tıql yapardiql. saban tıqlını. buğdanın samanını. tıqldan sora savururduql. ay ışığında. daql rüzqlarında savururduql. sabahın rüzqlar önünde elerdiql, temizlerdiql. zibil mibil hep temiz buğda bi yana. onnan sora bi qarâ çuwallara doldururduql. çuwallara doldurub getirirdiql, arabaya atardiql. getirirdiql eve. evde de bıraqlırdiql ambara. fazla olduql zaman biz de üKlerdiql arabaya. getirirdiql vanda satardiql. köy hayati budur. köy hayati
- 25 şehir gibi degel. köyde eKmeK yaparlar. tendir eKmeyi yaparlar. çöreK yaparlar. içli

- çöreK yaparlar. hediK yaparlar. geceler hediK şeyi diyerler. // Kışın esKiden oturmaya giderdi. aKrabalara oturmaya giderdi. en_azi bi kilometre yola gece Kar_ altında giderdi. gider dönerdi gelirdi. işde bunnardi. hısım áKraza ziyaretleridi. hediK bırakırdı. toplanırdı bi_ araya. onan sora buydi. hekaya diyerdiler. oyun çıkarırdılar.
- 30 çoğ şeyler yapardı. Koyun nasıl Kavalı dinler. // ev hayati, esKiden toprağ evde Kalırdı. eletiriK yoğdi, lambadi hep. lambada Kalırdı. lambayı yağardı. Kaz yağı yağardı. bazı zaman löküzi olan löküz yağardı. löküzi olmiyan on dört numara lamba yandırardı. onan sora hepimiz yanè altı yedi kişi bir odada Kalırdı. eskiden bele bi şey yoğ. esKiden hali yoğdi. esKiden kilimdi. káradi. antap kilimidi. işde bunnardi.
- 35 Koyunumuz vardı. Koyuni Kırhardı. ráhmeTTiğ annem yorğan yapardı. minder yapardı. loP yapardı. işde bunnar. he, onan sora esKiden Karulye yoğdi. biraz şey vardı. nedi. tağTadan bele bi atardı. he, makaT makaT yapardı. onan sora evin eteyinde şey bırakırdı. kürsi bırakırdı. üsdine yorğan atardı. kürsinin_ altına da bi mangal ataş. girerdi, hafif yorğanın_ altına girerdi, isinirdi. // esKiden zordi. yanè geçim, şarTlari
- 40 çoğ zordi. gelir yoğdi. işde herkes kendi bahçesinin elmasını, erigini, fasulye ekerdi. elma satardı. erig satardı. onan sora mercimeK satardı. eskiden budi. başKa bişisi yoğdi. yanè bi gelir yoğdi eskiden. eyaKQabi desen bi on tenesinde vardise yirmi tenesinde yoğdi. şimdi ne bilim çarış giyerdiler. çarış da giyerdiler. her_ adam eyaKQabi giyemezdi. esKiden öküz arabasınan getirirdi. esKiden bi iki öküz arabası vardı. işde
- 45 onnarnan getirirdi çarşıya. tawuğ getirirdi. odun getirirdi. bi araba, iki araba doldururdu. gelirdi diyordu mana iki araba odun vana götür. o zamanın parası iki arabayı beş rıraya kiraya gelirdi, satardı. onun parasını Koyardı cebimize, getirir mal sahibına verirdi. kendi kiramızı Koyardı cebimize işde bele. // evler nece evleri. hamur_ ederdi. tendir vardı. gece hamur_ ederdi. şeyi, hamuri. onan sora biraz maya
- 50 atardı içersine. aşıya yapardı. sabaha Kádán hamur galırdı. sabahın gağardılar. tendiri yağardılar. güzalcene tendirden sora da künden_ ederdi. annem tendire vurardı. bacım da kındireK_ ederdi. eKmeyini açardı. vurardılar tendire. o tendirden çıkan eKmey insan yemañnan doymazdı. // esKiden hep toprağdi. heç beton ev yoğdi ki. heP toprağ evlerdi. iki gat, bi gat. esKi evler bele. // esKiden evlerdeki de binde bir olardı. // heP
- 55 odada yapardı. çamaşır yıhardılar. çamaşırı teşTde yıhardılar. abeme diyim. esKiden denize giderdiler. denizde yıhardılar. hanè miletin geçimi şeydi ya. deniz suyu güzel temizlerdi. // yoğdi. sabundi. sabunnan yıhardılar. // remezanda de esKi şey gine. ben şahsımı diyorum. çocukken giderdi şeye. iki tene arhadaş alırdı. giderdi kendimize şekeleme. diyerdi ayıPdır. alırdı bi tene poşet, giderdi bayramlarda şekeleme toplardı. çocuklara şey vermezler, TaTli. ne verecağlar. heç imkanı vardı. bi tene şekeleme verirdiler. diyerdiler hadè git, çığ git. TaTli maTli yoğ. sora ayran_ aşı yapardı. balığ yiyerdiler. esKiden bele pirinç pilavi, eT yemeyi yiyemezdi. gelir olmadı mi yoğ. her_ ev de Kırbas kesemezdi. durumu iyi olan bi Koyun keserdi. Kavurma ederdi. bi teneke evde yağ tutardı, sade yağ. işde onnan bahara Kádá idare
- 65 ederdi. bi teneke Kaz yağı aldıkları zaman bir sene idare olardı. è şimdi bir Kıreder yağ alılar, bir_ ay gitmez. eT Kendala gider. esKiden eyaKQabi yoğdi. wardi ama binde birinde vardı. boğabaş lasTiK giyerdiler. // taziye maziye giderdin. táziyede otururdun. başKasi ölse. táziyeye giderdin. táziyede otururdun. ona buna baş sağlığı verirdin. dönerdin gelirdin yemeK götürsen, aKrabas götürürsen. yabancı deyil. Kendi
- 70 aKrabas olürse o da Kıymali yaPdır. Kıyma değil, ne! Kıymali yoğdi. yemeK. biraz pilav, biraz fasulye yemegi yapardı, götürürdiler o cenaze sabahının_ evinde yiyerdiler. // sahurlar da aynı. sahurrarda zatan gece benim köyümde hatırıma geldiği zaman gağardı. hoşaf, eT, pilav, veyahut üzüm hoşafı. abeme diyim, bi loğma

- yiyerdih. gafayi atardih. gece annemiz bizi galdirene Kádár dünya yihilir. gah, gah.
 75 bağırdih, çağırırdih, gahmiyih, yemiyyih, bi şeylihdı yaw. şimdi herkesin odası ayrı, yatağı ayrı, gaşuğı ayrı. sahani ayrı, hePsi ayrı. çatalı ayrı. esKiden çatal vardı? esKiden üş parmağı vurardım. bu parmağımıznan yiyerdih. insan elinen yediği zaman çok lezeTli olur. gaşuñnan lezeT olmuyor yaw. insan ele 'eyni köpeye benziyi. insan ne dad alabiliyor, ne bişi alabiliyor. sorfaya ilkin oturduğın zaman biyûK başlardı. onan sora
 80 biz başlardih. tabê è ajdih. ajdığımız zaman daha biyûK miyûK dinlerdih. ehmeyi doğrardih, yemeği yiyidih. eKseri bulgur pilavi. mercimeKli bulgur pilavi, kîFTe, sengeser, bunlar güzeldi. bunlari çok yiyerdih. papatês yemeyi. fasılye yemeği. esKiden bunlardılar. esKiden kımse eT yiyemezdi ki. // esKiden yohdi ama derT çekerdiler, derT vardı. gáynananın derdini çeKmañ meseledi. gáynatanın derdini çeKmeK. her gelin
 85 çeKmezdi. ama ne yapacañsan. mejbür çekecañsan. o eve gelmişsin. bi ara çekerdiler. bi aradan sora oğulları durumu eyi olursa ev yaPdurur, ayrı imkanlarda Qalır. // wallahi o Keder. söverdiler. esKiden gáynatalar gelinleri söverdiler. şimdi bi şey demiler. he, esKiden gelinler çalışmıyadı bu gáynata ona hêç göz açTırmazdı. sögerdi. he, ben görmişem. bağırdı, çağırırdı. gah diyerdi. git erkeğine, git yardım eT. eriKleri
 90 toplamaya yardım eT. sögerdiler. evin temizlemesini heP gelinlere aiTdi. gáynanasına aiTdi. eKmey yapardılar. gáynanasi eKmeK yapardı. öz gelini de kindireK ederdi. işde ele ele geçerdi. tendir eKmeyi insan yemañdan doymazdı. şimdi Tendir eKmeyine hasreT Qaldih. gelidih çarşidan, eKmeK alırdih, götûrûrdûñ köye. arabanın gelirdih. odun meyve getirirdih. veyahuT buğda getirip satardih. burdan eKmeK alırdih,
 95 götûrûrdûñ. ve gidende diyesen yarabbi şeydir. elbisedir. ehmeyi bilmidiler somun ehmeyi nasıl yiyeler. teberíKdi. getirip değışdirirdih. değışdirirdih. diyerdih ki sen devamlı tarlada kiçûK çocuğın var muhacırlar. bizim zamanımızda muhacır vardı. biz buğda ehmeyi verirdih. onlardan mısır ehmeyi alırdih. değışdirirdih. bulgar muhacirleri vardı. bizim köyde. onların çocukları da davar otarırdih. şeyde düzde.
 100 onnar mısır eKmeyi getirir, biz de buğda eKmeyinen değışdirirdih. he, çok sevdiğimiz için değışdirirdih. // kimi vardı. bi ara oğlı olur. aradan bi sene geşTi mi bi sefer bizim şeyde yoh. bizim amcamın yeğenleri vardı. yaşmañ tutmazdılar. yüzlerini de sahlamazdılar. yanê çekinirdiler biznen. o Qadar Konuşmazdılar. hürmet ederdiler, he. elesi gelin var ki bir sene, iki sene, üş sene gonuşmaz Káynatasinan. he, onlari ben
 105 görmedim. // babanın çocuğuna garşı ne yapacañsan. şimdi o zaman gelir yohdi. mejbür çocuğın nasılsa o vazifeyi yapacañdı. yan gidecañdı heyvannari varsa heyvannari oTlamağa götürecañdı. vanda bi sefer edremiTde bi sefer giTdih. ben, amcam, amcamın hanımı, evin hanımı giTdih. engil var, engilin çayın gırağında bi ziyaret var. oraya giTdih. o ziyareT ökûz, dörT teker ökûz arabasınan giTdih. o zaman şey yohdi. araba, tahsi mahsi vardı; ama tabê biz tutamazdih. edremiTde mindih, giTdih çayın Kırağında, aħşama Qadar orda oturduñ. övleden sora çıhdih, geldih. ganal. Kanalın kenarında oturdûñ. ziyaretimizi eTdih. ondan sora bi kere arabalara bindih, teKrar geldih. orda dua ediler. arTih niyet mi ediler. o zaman çocuğdum. o zaman gidende. edremiTde çok yerde ziyareT ediler. bunlari geldiler, söKdiler yaw. geldiler, gıtdiler. dediler bunun
 115 dibinde altun mi var, ne var? giTdiler söKdiler. vannan geldiler, söKdiler. başKa ziyareT yoh. bu edremiTde bèle. // tarlayı biz sürerdih. Qoyunumuz vardı. kôtanimiz vardı. kendimiz sürerdih, kendimiz ekerdih. erigin fidani kendimiz çerdeK tikerdih. kendimiz yeTışdirirdih. kendimiz tikerdih. kendimiz arTlardih. kendimize suvarırdih. yanê dışardan bi şey almazdih. fazla yun olsadı yun satardih. Qoyunun yawrusuni
 120 satardih. işde bèle geçinib giderdih. // onlari KocaQari elaci yapardılar. bi KocaQari

- vardır bizim edremiTde. on nère üzüne gözünü baħardi. diyerdi bu melhemi yapın. üzüne sürtün. he, eyağı, bi yeri Kırıldığı zaman giderdın. baħ ğırılıya götürürler. ğırılı. oni güzelce eyağını sarardi. taħTanan. ipnen bağlardi. diyerdi on, on beş gün, ğırmi gün gezmiyecahsan. o şekil bunun_eyağı tutardi. // diş çıkarır. Kızılce çıkarır.
- 125 Kızılce çıkarTdığı zaman datli yiyecah. sawuğa vermiyecah. sawuğa verdiği zaman atar ciğere. ciğer de çocuğı öldürür, gider. he, Kızılce ciğerden tutuyor. he, baħmadığın zaman atar içeriye, öldürür çocuğı. daha isicah tutacahsan. wala Kabağulah vardı. Kabağulah olduğu zaman odun küli vardı. odun külinin sicağını Koyardılar bēze. Koyardılar ğulağının dibine. bi iki gün sora o düzelirdi. o hatırıme geli. // düğünde
- 130 hisim aKrabasını çağırırdılar. işde filan günü filankesin düğünidir. amcan veyahut Kardeşin veyahut dayın düyünidir. bir haFTadan habar_ederler. düğün yeri hazırlarlar. onan sora bizim o zaman gelini getirirdiler. aTnan getirirdiler. aTTari epēy bēle bi en azi bi yēdi, sekiz, on kilometre o terefdan aTdan o gelini getirirler. aTTari bırakırdılar. aTTari hangisi tēz bēle erken geldise ōle yanē düğün saadine yaħın geldise, hanki tēz
- 135 geldise şeyin şali onun boynuna bağlardılar. atın boynuna bağlardılar. şali hangisi Kazandise onun boynuna bağlardılar. he, yēmeg yerdiler. yēmeKden sora parali olsa yēmeKnen beraber para toplardılar. işde filankes aTdi. ne Kádá aTdi. sen aTdın. memeT. allah evini şēn_ēTsın. yüz bin nıra atıb. millet ne atıb? allah evini şēn_ēTsın. iki yüz bin rā. o adam atı, üç yüz bin nıra. bēle bağırdılar. // Kari gider annesinnen
- 140 cevap alır. tamam diyer. gider Kız isTemağa. o zaman üzüK alan üzüK_alır. bileziğı olan bileziK alır. giderler istemeye. ya küpe taħarlar. // ya annennen bacınnan. aKrabanan gidersin. // o aħşam işde hāleT_isderler. diyerler kimisi diye. o zamanın parasi iki milyar başlıħ vērecaħsan. diyer beş bin nıra başlıħ vērecaħsan. kimisi diyer dabanca vērecaħsan. dabancayı diyer benim hatıram için āfēT. o dabancayı āfēderler.
- 145 halangile götürisen. ne taħarsan taħ. adın, senin ādın olur. ne taħsan, ādan göre taħacaħsan. istersen ğırmi tene bilezig taħ, istersen üç tene. o da senin kendi adandır. dedi. Kız terefi o da gönline göre. eger babasının annesinin durumu ēyise yataħ vērır, ğab ğaşuħ vērır. he, başKa bi şey vermez. ğab ğaşuħ vērır. bi sandıħ, bi ğat yataħ. o da varsa vērır, yohsa hēç. enteri götürürsen. // Kızın_annesine yazma götürür, çoraP
- 150 götürür, enteri götürürler. benim ābēm memeT ali ābē daha esKidır. hüseyin ğulbay var. hüseyin amca da bilür. memeT ali de bilür. onnar şeyden ğırmi yaş büyüKdürler, he, onnar daha ēyi bilürler.

2.2. Van Küresinli Ağzı Metinleri

Derleme Numarası: 1

Konuşan : Uğur Poleter, 18 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Vali Mithat Bey Mahallesi, Van-Merkez
 Derlenen : a) Mahalli sözcükler ve bu sözcüklerin kullanımı ilgili cümleler
 b) Değişik hatıralar c) Kuş adları d) Hayvan adları e) Bitki adları

- imdi men gitdım toye. şeyi üç eyağı gırtirem. orda bağıdım bi tenesi mene dalda durub meni ële tırane ëylir. bız giTdih imdi toye. yaP'Pışmişih raK'Karah. ële üç eyağı oynirih. bi tene o bële çaPrazımda bi tene adam durmuşdi. ëley'di, bële giyev' kımın. ële bële raK'Karah ëdirdi. giyev, giyev damaT yanë. men giTdım òTdım. bizim feronun
- 5 gáhvesinde. bu bi tenesi mene dëdi, senin dalinde bilmiyem nemne var. ole bi döndüm. mene dëdi, be sene heney_ëylirem da_'. men de dëdım be heney_ëyleme da_! men gitdım sordım. dëdım şeyfeddin âbë. neârisen? dëdi eşinirem. men de dëdım köpöğlü! sen toyohsen eşinisen. toyohlar bële şey_ëylellë. ya elnen melnen bële eyah meyağnan. ona çaleser. men övleydi. dänizden gelmişdım. ëleydım şor. üsdüm ëleydi şor. gitdım
- 10 çaleserde çimdım. ële oldım dumduri çıldım, gäldım. banyodur da. he, çimdım. ona diyidih. dayi mene dëdi git feronun orda südi göT, git bizim_eve. men de göTdım, apardım geldım. imdi biz bılye oynirih köyde. nèce cızgılerden aTdım. aTdım, durdım. sinin yanından bi sefer daha vurdım. bële ızgırTdım. yanë ikiye ayırdım, parçeledım gëTdi. yaw gápını bële ële niye gıj gıj ha gıj, ses gelir. ële gıcırdirem, cıgırdirem.
- 15 gahdağaT_ëlirem. cıgırdirem da. bële dişlerim bële oli ya. giTdım hâci yusufun orda, âhmây yiyım, kabab yiyım. âvuduğ isTedım. dëdım öz yaPdığız âvuduğlardan getirin. o da göTdüle, gëTdile. bağıdım içinde bële gırde gırde âvuduğlar galıb. gırde gırde, he. gitdım şimdi ben oraya bağıdım. bi tenesi durub bële gede de zâ'lem gidir yaw. zâ'lem gidir, yanë gıçih_olirem, pıntidir. pis, yetim. pınti yetim, gâra yetim. men gitdım köye.
- 20 orda bi tene yaşli arvat wardi. o mene dëdi balam' ge göräh, nècesen? sora şey hâci hëllanın dädäsini cıgırdım, hâci hëllanın. // he, hoşdi. adamın_ismi hayrullahdır da. hâci hayrullah diye biri var hoca. ha' ha'. sen ayıb_ëdisen. sen yêter ki iste. hâci hëllanın ordan tam bële rampadan çihirdım işde bi âyağım meyağım daha badana_ëdidım. dur bi gırTi, havur dinlenim. yaw ben giTdım oriye. ben gitdım, dëdım, gede topi getirin,
- 25 öyniyah. dëdi giT bağ Kıymışam oriye. git gët. // ısıKarpën, başbağ da, cizlavët. spor eyaK'Kabi, spor. biz giTdih caminin_altına. bi tene özümë ële bi ısıKarpën eyaK'Kabi aldım. ële bağırem, özümü görirem. // çurğanağ, ağışam, ağışam evde yaTmışdım. yorğan morgân örtđim_üsdüme. bağıdım gine üşiyem. giTdım bizim diyer odadan çurğanağı gëTdım, geldım yığdım üsdüme, daha üşümedım. çurğanağ, baTTaniye dëmağdır.
- 30 esKih olma, ben giTdım bi tenesine yardım_ëTdım. bene dëmedi alla razı olsun, dëdi esKih_olma. // ulduzlar. ağışem evden gelirih. beyice halaynen bi bële havaya bağıdi. dëdi hahu ulduzlara bağ. // giTdih şeye, bi yere gitdım. bağıdım adamın_üzi ëledi tertemiz. dëdım veh' köse kimi, yüze bağ. ge bağ gede. // a Kırnı, giTdım òTdım. giTdım dänize çimmağa. orda bağıdım bel melim heP'si ële olub, Kırnı, yaPışib. daha
- 35 neğeriyem, çekirem çekmirem çıhardamirem. // yaw Kenenin bi değışiyi. vala bilmiyem, diyille şeyde ameriKanda gene vurub, bi tenesini serküt_ëliyib. // mırdar_ëdib. köpeKler için köpeK geberdi, mırdar oldi. demirih serküt, mırdar_oldi derih. taP'Pece.

- giTdih bi tene yere. bi tene gede vaydi. zalam gidir, yuzuni ele taPpece taPpece danisirdi. taPpece de bilmecedir. // palcih, camurdi. bugun gitmisdim bizim dama, suvah veridim. ele palcih eyahlirdim. // sirini he da. bi bardah cay icende belki elli tene sirini ataram. ele icerem. // desmal, biz giTmisdihi toye. bizim amcanin dugunidi. toyda oyun oynedim. bashi cekirdim. bahdim. bi tene avrad orda mene geTdidi desmal verdi elime. ele' bashi cekirem, ele' tavlirdim. // mesela hané gitdih seyde ziraat banKasinda girdih siraye. bi tenesi dedi dur. men gidiyem tuvalete gelim. giTdi, geldi. dedi orda sen mejm
- 45 Kabağimdaydin; yohsa dalimda. men de dedim. he. geTdidi yuz numreye. dedi gidiyem galim. gitdi, geldi. dedi Kadir sen mejm dalimdaydin yohsa Kabağimda. men dedim Kabağimda. // gladyatorde cihmisi ya. diyi gozum sen gara tut dalimi. savasirdiler da. dav edirdile. // davi, davi yané raKKarah, raPParah. doyus, Kavga edirlé. dav Eliyirdile. bizim burda giTdim bahdim ele ilisdirille birbirlerine. // geTdim bi yere.
- 50 bahdim onume. ele toyohlar gecir. bahdim bi tenesi az Kaldim eyahliyim bele. orda avrad cihdi. dedi ya bizim tavuklara niye garisiyosun. dedim bunun ele Koydum agzinin usdine, firTih mirTigin gele. isde ge bah, o toyohdur. // ha burda tasi cihdi, tabah he, tabah. mene bi istikan cay getirible. o da lambekisiz. gel isde bah hec ele olur mi? lambekisiz. giTdih erzuruma. imdi herkes diyi sawuk sawuk sawuk. biz de
- 55 bilmiyih. sawoh nedir. wallaha bi soyoh vardi. gozlerim dondi, perper caldi. dedim, dedim ve'eh kulbas, soyoh budi. // men omri hayatimda susede Kola icmemisdim. heb o seylerde laylon Kablarda icirdim. gitdim bizim bu guven abegilde aldım bahdim. gede susé susé de var. bele oli be. yeni bi tene telefon almisdim. Koydum navlunuma, gitdim. eve geldim bahdim, telefon meleton Kalmiyib. navludan dusmisi. navlon da cibdi. eyi
- 60 demisem o zaman. hec sesin cihata. navlon cibdir, he. biz gezen gun gitdih asagiye. yarim kilo visne aldih. goTdih eve. bahdih hePsi harab olub. zehir zikkim olur isalla. pozulub. gitdim seye, berbere gitdim. dedim dur abe dur. bi men guzgide bi ozume bahim. bahdim cihdim, gitdim. gasbih dumedir da. gitdim bi tene gomley alim. sey, gitdim ozume bi tene faniye alim. adama dedim, abe, be bunun gasPihleri hané? gasPihi
- 65 yohdur. dedim be abe hané bunun gasPihleri yané dumeleri ha. // sancah bildigimiz filkete. gitdim belime musKayi asTim. musKayi da kicime gecirdim he, duvani. musKa dua farK etmez. duani asTim. duani, ele sancağa gecirdim, asdim belime. tesi yun egirile tesiynen. mintan. gitdim bi tene Kolu gisa mintan aldım. o da bahdim hosuma geTmedi, bahdim bele. gitdim aldım. meç dediler yirTmaçlidi. ben de bilmiyem,
- 70 yirTmaç nedi. geTdım eve. baba dedi gede bu cirilib. got, git. buni gayter. goTdım. geldim gayterdim. mintan gomleKdir. gitdim bi tene ozume panTor alim. bi tenesini beyenmedim. beyendim. oni aparirdim. orda bi tene adam vardi. meç dedi gede, oni aparma, obirini apar. taPdım. bizim o gun gine yolda gidirdim. tam asagiye yene yene rampani, yene yene yari yolda durdum. para taPdım. dayi mene dedi geT, bilmirem,
- 75 Kumandoni getir. men de geldim dedim wala tapamadim. geldim dedim dayi vala tapamadim. saharden, te seFahdan ulduzlar havadayken ahTar ahTarma tapamirem. wala hele ahTarirem. // gat elbise. gitdih grispinoda. ozumuze ele gat elbise aldih. ele gicirdirdile sen goreydin. bizim bugdalar cizir, sizinkinler de cizib. yané az Kalila cihala. hakendas. ordi hala az galdi hakendasnen basimi yara. bizim nene de egildi
- 80 hakendasnan tendirden kul cihardirdi. men ona yardım etdim. cizgim men de yardım bele cihartdim. bizim dedenin tumanini goturmisdi, gitdim dedeye yeni bi tene tuman aldım. men, dayim, memet ali, yusuf, heredin bile giTdih eve. he, bile. tam gis idi. benim de eyaKKablarım alti ededi bilev kimin. basmaglarımın alti ededi bilev

- kímín. ‘eyni sılónın başı kímíndi. eve yéndím, rampanı yène yène éle bi züvdüm.
85 gıtdím, geldím oriya. // cındäğışayı. he, baǵdım. yolda bi tene adam gördüm. hêç ne adama benziyir, ne êşşeye. dëdím gede cındäğışâyine benziyirsen. gıTdím bizim dayının eyaKǵabılarına baǵdım. baǵdım bële tehır çalır yère. yani bi çêşit, bi şekıl. kılímdelen baǵ dayıgile bi tene mısafar gelib. üç ay galıb orda. daha köh salıb. daha gitmaǵ bilmi. kilími daldı, sora gitdi. bi yèrde çoǵ Kılan. dëdím ana mene başmaǵ al. dëdi alacam.
90 behle. he, aldı Kára başmaǵ. ha’ raKaraǵ ëledím o da gitdi. alaz, dayı mene dëdi, gër, gër. o tısoyları alazla, alazla. Koy duman çıǵarda, sen ge. // tasiǵ, o sarı sarı oTTar olar ya. ince sarı, éle mıǵmıǵ_oti. onnarı bilmisen. boyları ancaǵ bu Kádá çıǵer. saPsari, sümbüllü mümbüllü olar. ya bële sümbül gibi açar. başlari saPsari olar, sümbül. he, mıǵmıǵ_oti. pişTi diyi ya. mesele yëmāyi Koyisen şeye. ocaǵa. gëde gıT, ge, pişmedi.
95 gõt ge, yiyah. Kındırǵa dëdiǵımız ǵalǵandır. mennen bizim kor hëlo gıtdıǵ şeye, daǵa. ǵındırǵa ëledıǵ. // he, ǵalǵan diyiler da. // ceyen, deníz ǵıraǵında olar. bële içi bële ‘eyni singer kímindi. a bu Kádá ‘eyni soǵana benziyiler. yeşil soǵana. bız gıTdıǵ, dānize girecaydıǵ, ceyenner Koymedi geçah. ceyennere basdıǵ üsdüne, geşdıǵ, çimdıǵ. // cürüve dëdiǵımız yuǵarı çimende olúrdı. he yanè, uzunca gidir, sora gül açır. bız gıTdıǵ
100 yuǵari çimene, cürüve ëledıǵ. gōTdūlǵ, geldıǵ. kârdinín yan manını, yan yëvresini eKdıǵ. dëdiǵ Koy güzel çıǵe. ‘eyni çiçeK kímín bi şeydır. men bün sabahdan belke elli şerbiK su içmişem. kelekktúr. bizim köyün yolları ëledir, éle kelekktúrdı. ‘eyni bizim hëredin âbenín başına benzir bële. ara gidende bële yan yan gidir. he, köstebeK yuvasi kelekktur. ilişTirmaǵ dëmaǵ vurmaǵ dëmaǵdır. dëdi gede ǵuranı kerim burdan sene éle
105 bi tene ilişdirecam. bız davi dëdiǵ. men bële durmuşdım. o yandeki biri dëdi gede baǵ. burdan sene éle bi ten ilişdirecam, hardan geldıǵını bilmiyesen. // iT ǵırhiyem. gede ne neârisen. iT ǵırhirem, gıtdím, seyfoya dëdím. seyfeTdin âbè! dëdi hêrdir? dëdím para vèr? dëdi iT ǵırhirem. ajdan iT ǵırhirem. âjdan bilmiyem. ne aǵız gözünü çalım o yan bu yane. aFTaFa gede aFTafanı getir, Koy şey, oriye. dede dëdi gede aFTafanı getir, vèr
110 gidim yüz numreye, gelim. bisT, tendirín_üsdünde dëdiǵ balıǵ Kızardaǵ. bisTín_üsdüne birez serdıǵ bële. şimdi indi, tendir biraz yekedi ya. bız yemey yapacaydıǵ. ocaǵ da yoǵ. tüp yoǵdı. yoǵsuluh, ajdan ölırıǵ. wile o bisTi bële ortalama Koyduǵ. bu kenarına yëmeg memāyi, o terefe gügüm mügüm, ceriKān meriKān bi şeyleri Koyduǵ. Koy māsāT ajden ölmıyah. ehmey yiyah. şimdi biz evdeydıǵ. beım
115 dayımın_oǵlı var, bi tene. o evde dāyeldi. biraz sora baǵdım geldi. dëdím. hardadın? dëdi eşikdeydım. yanè dışardaydım, geldim. Kasımoǵlu vâhdeTdin âbè bizim duvarra şey vurdı. // sih dëmaǵ, bilev dëmaǵ. bizim duvarra suvaǵ vurdı. éle oldı, bële sih. bilev kímín, sih kímín. baǵ burda bi şey yoǵ hocam. aha burda. bu yannarda biraz var. köyde gidi birine diyi. işde şevket meni tıraş_êT. diyi he, ge edim, otır. ge ama baǵ
120 şevket üsdere ǵarışmiyecen. yanneri sen alecaǵsen. sen köye gitsen de hëredin biçer. sene gösterirler. tükani da var. daha araba alıb özüne, bi tene şehir_ıçı Kındi bële. diyi sürmaǵını bilmi hela. bizim köyli bi tenesi ona işde öretir. şey gidi evine. baǵı işde bu süre süre geli. diyi hëredin hêrdi? örendin? diyi baǵ men arabanın tekerine süriyem, baǵ bële ayneye de baǵırem. diyi ayneyi men tek elnen de sürirem. harda Kalmışdıǵ?
125 kífleTdeme. bız bün aǵşem idi, dayıgile kífleTdeme gıTmişdıǵ, yıǵıldıǵ. aile, bi ailece. kífleTdeme. // ǵapı baǵlama. bün bize evde hêç kımse Kalmıyecah. ǵapı baǵlama bün gelin bize. ya da kífleTdeme gelin. mesela aǵşem kífleTdeme gıtdıǵ, yıǵıldıǵ dayıgile. köşiyib, eyaǵıma bële üst üsde aTmışdım. bi biraz beş_on deǵıye Kaldı, dëdím anne ne_oldı eyaǵan? dëdím eyaǵım köşiyib. he ya, hanè bızde uyuşı ya. bızde köşiyi.

- 130 dakigaya deġiye diyiler. biġaç deġiye oTdum. sora dedim eyaġım belledim belledim, bi
şeler dedim. a biraz ağaz gözimi eġdim, düzeldi. // cehd_ële, cehd_ële, başın
soh_oriye. ajda arħadan göTden ağaşa soħarah çıħarTma. yane ġayret_ële ha.
bizlirsən. mesela men eşşeye minmişdım, gidirdim raKahranan. arħadan bi tenesi
bahdım eşeyi bizli. yaw gede ne pis pis bizlirsən? ne_olub sene. eşeı. ağaşdır ya. ucuni
135 beıe, o beıe sıvri yapırsen. eşayın işde Karmna arħaya, öne aha beıe. ne bizlisen,
ne_olub? Kudurmişsan. yanmışsan, // PisKor. bizim oTderı biçirdih, bizim bi tene
adamımız yoh idi. giTdih bi tene özümme pisKor göTdüh. geldi yardım_eledi. yanē
yardımcı. // kömeK, allah senin kömeġin olar işalla. a pisKor yardımcı gibi bi şeydir ha.
mesela bız bu sene oTdarı biçeceKdih. adamımız yoh idi. giTdih çermeKden bi tene
140 özümme yüngül pisKor göTdüh. geldih. // kerki, dayıgil çatını yapirdile. çatı uçmışdı. a
men bi tene ağaca mıh taħacaydım. paspası Koyum oriye. kerkini tapamidim. kerkini
tapdım. yaPışdırdım. mıhledim geTdi. // asTanaya, asTana. Kapının o yani. şipana. havli
da asTana da, men dayıgile dedim, meni götürün yihın_eve. göTdüler, yihdıla
asTanaya. çıhdıle, geldile. // otaħ, bizim otaġın merTeKleri yihılıb. he, bizim ev, üç otaħ
145 bi salon. banyo tuvalet her şey içersinde. eşKe, gede gelmisen eşKe? öyniyah. eşKe
gelmisen. mısafurlar gelmişdi. anam mene dedi, git. Komşudan loP al, ge. ataħ
alTlarına. // mertek, o şey, bu hanē ağaş var ya, normal Kavaġ ağacını düşün. onun
beıe dalları oli da. dallarını bilisen da. o dalları bız budirih. aha getiriyih. o ġalın
aġaçları atirih. beıe sıra sıra, eyni beıe döşemeler atirih ki alTlarına kēran veririh.
150 üsdđen şey, onları atirih. onnarın_üsdine de ġāmıř atırđh o ēlenen ilK başđe mırđını
atirđh. // mır mır. yanē suvaħdan önce atılar. onun_üsdüne suva vurular. heçbi şi olmaz. //
ġıcırTmaħ yanē parlamah. mesela bizim o ora ēle ġıcırdır, görmisen? Kabaġu ġāmırme.
geTdım seyfonun orda Kavun vėrdile. mene de an'caħ Kavunun Kabaġu düşdi. men de
almışdım ēle ġāmıridım. dedi gede ne Kabaħ ġāmırisen? annadın ġoca. yanē Kabaġu
155 yēme ha. // çatı, çatı mesela iPdır mesela öfersen. çin omuzdur. çinçavat, pis, yetim pinti
kimındır. // çaleser ya. ēle normal bi yėrdır. bu yer kimındı. yihılıb içine. ha raKarah
yaP. yanē yıħan. // çul, deġel çün çün. // o daġ_aTmaħ heyvannarda olar. yanē inehler
mesela bi yeri düşün oTdiyiler. inehler bilisen pisdillē, pintidillē. biri oT yēmese. biri
arħada Kalıb. biri önde. o gereK ēle beıe ordan bi üzünü beıe bi sürter. baħisen ora
160 cırıldııyır. yanē ge geç o yanē men geliyem oriye. camış deyēl. camış, iney, mal, heyvan,
ēşeK her şey. // dıġırlenmaħ yanē mesela şey da hēllenersan ya hēllenersen yanē bizim
mesele eşşehler danalar doyanda yanē eT_alanda beıe yapışalla beıe küllüh müllüh,
Kumluħ mumluħ bi yer bulanda bi iki tur o yanē, iki tur bu yanē yanē hēllenelle. // yanē
biz ona heneK diyerih. heneħ_ēTme. // mesela ġocam mennen bu siz ikiz ġonüşisız.
165 mesela bu diyi a biz ēle ēTdih. beıe ēTdih. bu hemen gidi ya, dışari. men giriyem
oturiyem onun yanında. yanē sene. ya işde bız ēle ēTdih, beıe ēTdih, yanē yansılamaħ
da odur. yanē taħliT ēTmaħdır. // he, ġocam başa düşdün? heneK. heney_ēTmaħ mesela
nenni pışKo gidaġın. // dırçıh aTmaħ. ilK başda o mallar yanē danalar şeyden ilK başda
peyeden çihille. Kış boyu ġalıblar peyede. maħsaT sevinille, eyaħlarını götürille, atille o
170 yane. atille bu yane. o beıe o de dırçıKdır. // he, biz lavaş diyerih, el_ahmeyi diyerih. ha
tiK yerdir. Kındı bişi Kalıb orda. ēle dur men bi dürtüm. // dümsüK he he. o da yanē baħ
beıe yani dürTmaħ bizlemaħ odır, yanē ha. düġürcük, şey dolmaçe, bız dolmaçe diyerih.
Kardır da. iri teneli Kardır da. elcek, elcek saPdır. bız āldivana da elcek diyerih. elevat
elevat. hēmiş, yeşil oTTarın biçildihdan sora teKrar biçilmesi. // ēyvan, esKiden salona
175 biz ēyvan diydih. he, ēřiK yanē dışari. feriK, toyoġun bi kiçüġü vardı ya. irannan

- gelirem yüküm eriKdir. eriğin dalları feriK meriKdir. // fişki, yoħsa buħçi. he, buħçi da. desdere. heyvannarın pislighi bızde basmalıħdır. // şey, fiTdemah yanè mesela buna diyah, selo külbaş, ge, bah bize neler neler diyi bèle. fiTdirem, geli. onan sora geli. daha hangisi hangisini vurdisa. o fiTdemahdır. // gámá, bıçahdır. // ha-ı, çamurdan yapılan tencereler var ya, çölmeKdir. // gırağ, yanè denizin gırağı. yanè her şeyin gırağı. // he, fırtılıħdır o. // he, cimri yanè sene örneK vèrebilirem. // çeneye eng, eng. he, diyi engen diyi ya. // biz yèri, mal, heyvan diyerih iri olannar. // bız, aT telisi diyerih, şesi tókûli ya. goPPal çeliK var ya, çelik basTon, çeliK. // bız, ona yığıldi diyerih. gorbagor olub he. // he, göbeleK, mantardır. // heşil, haşlanmışdır, eziKdir. // gıKıldiyisen. ne gıKıldiyisen, ne olub? // heneK, şaKadır. // işbabyan, çeKirdeKlerini alıb yiyisen ya. işbabyen. // galaT, heyvannarın pislilighlerini yapı ya. // yaPPah, kerme, Koyun kermesi. birleşi bèle Kalağ oliler. // diyi ya, kambağ Kalsan. diyi yanè yihilesen. // imdi diyelle meim Kapatumu geT, men gidim. // kafdar, yaşlılara diyiler. // kerki, keserdır. // kelem, lahanadır. // kerme, poħdır ha. heyvannardan çıhen arTığa biz kerme diyirih. // fotèr, bürK, saPKadır. // kom, şeylerin Koyunnarın yeridi. // kurih, eşşegin Kındisidi. yanè balasıdı ha. // şey, KoTTo KoTTo. yanè Kındi üssüp. // tèt diyerih ona bız. dèmlik diyirih. // loğ, basmalığın üsdünde gezdirillè ya. bèle daş betonnan yapılır. he, silindirin bi kiçüğünün çereK kiçüğü işde. // lülük ya dèmligin, ya ibriğin mesele bu sene şeyi ha geli ya. o oraya lülük diyirih. // gede ne şiTtenisenı. nazlanar, şiTtèner. // neve, dedenin mesela toruni. netice. torunun çocuğu. // öyeç öyeç. Koç olmaya yaħın he. // Koçun şeyi pèpiħdir. heyvanın eyağı. // havluya, heyeT diyirih. // muza, poħrenK diyirih. // fir dönmaħ. fir dönmaħdır. // kümes, indır. // demeK Kuzıların geçinin yavri oli ya, atılar demeğe. bız okula da demek diyirih. aha bitdi be gadaş. hişbi şi de galmadı. diyecağın bi şey varsa dèseydın. yoħsa bitdi bu da. men de çoħ teşekür ederim hocam.
- gine behlerih. èle başın sığışdise èle ge yihıl yanıma. **b)** o başdakini annadım. şimdi Kargagündüz köyünnen merkür tividen Konuşma yaPmaħ için gelmişdiler. röportajdır, ne zehir zuğgumdur. oni yaPmağa gelmişdiler. şimdi geldiler. ilk başda aşağı köyden çıhdiler bizim esKi muħTar var. memeT çomağın evine girdiler. işde annesi orda bardaħ mardaħ yihıyirdi. işde selam verdiler. elèkim selam. işde isminizi örenebilir
- miyiz? dedi meim adım hatındi. yanè hatındır. hatın. dedi meim adım hatındır. hoş gelmişsiz. işde sağ ol. ehmey yiyirsiz? yoħ. çay içirsiz? sağ olasın. işde dedi tèze senin yaħın gèşmiş. sen yanè bu işleri yaPmaħ zorunda mısın? diyi wala Kubanè, neärim be? evde heşkimse yoħdır. men mejburaam yaPmeye Kubanè. yanè Kurban olum. ayne neärim yanè. mejburaam, neğerim? işde neyse, geli. diyi tèzecim sizin yaħınızı örenebilir
- miyiz? siz yanè yaşlısınız. diyi men^ı. diyi he, eveT siz. men elli, aTmiş, yeTmiş. diyi yeTmiş mi? he. he, men düz yeTmiş yaşıdayem. bèle sağlam yeTmiş yaşıdayem. şimdi yanè şu anda rähmede gidip. üç dört kişi daha. onnar da allah rähmet èlesin, daha giTdiler. indi orda. raKarah èliler orda, Konışillè işde. diyi hacı abbasa. sen... geli hacı abbas diyi, vala işde köyümüz çoħ hoşdi. yanè arazisi çoħ düzdi, yolları düzdi. evimiz çoħ hoşdır. hepimiz gardaşih. yanè bizim köyde yabancı mabancı yoħdu. yanè hepimiz èle küresinniyih. sağlamih hepimiz yanè. diyi o bi tene adam işde. mikrofon tutup eline. diyi aman işde. burda hepimiz söyluyorsunuz su sıħıntisi çoħ çekiyoruz. diyi wallah Kado otuz yedi günde bir bize sıra gelir, // he. walla Kado. el melini de bèle edir. wallah Kado otuz yedi günde bir, ancaħ bize sıra gelir. hacı abbası diyim, he. evet şimdi geldiħ
- hacı abbas dedi. Kado wala otuz yedi günde bir ancaħ bize su gelir. o da dörT kişi ancaħ çalaçal èlir, çalaçal èlir. gine zämimiz yedi, sekiz seeTde ancaħ bi iki hâT ancaħ

- suvariylı. // he, çalaçal. yanê ha gidi o onın suyuni baḥ onın suyuni ali. diyiler. an'caḥ
 çalaçalnan ancaḥ iki üç hâT suvariylı. döyüş möyüşnen bêle. vurhavur, raḲaraḲnan
 çalhaçalnan an'caḥ boḡuşe boḡuşe ancaḥ getiriyıl. a diyi peki amcacım. siz burda hêş
 225 yanê Ḳaynaḥ suyunuz yoḥ mu yanê? çoḥ sıḥınTi çekiyorsuz. he, hêçbi tarafdān su
 gelmiyor mu? diyi vala Ḳardaş bi tene bendımız var. o da her sene giderıl. yêTım oḡlu
 yêTımler yıḥıbler. gine özümüz yaparıl. yanê devlete biz diyirıl, gelın. bunlara bêton
 vêrın. daha hêş kımse yıḥmesın. hêş kımse yapmir. devleT bize sahab çıḥmir. bizim
 sahabımız nêre. allah bili özümüzle özümüzıl. neyse diyi işde bendımız nêrde. bend êle
 230 bu az yuḥarıdadır. êle bi, bi Ḳındi o yandedi. bendınız nêrede diyi? iniman dēyımını aşı.
 sen o yündedi yanê. iniman döndi yanê. bizim köyde semtın ismi. iniman dēyımını
 bêle düz geçisen. o yandedi. orda da bend Ḳalıb. bend mend hêçbi şey yoḥdūr. Ḳādaş
 dümdüz, êle dümdüz olub çıḥıb, gidıb. gālī bizim işde lezgin polatere. yanê bizim
 dedeye. diyi emcecım ḡaç yaşıdasınız. diyi men yêTmiş yaşıdayem. işde çolub
 235 çocūḡım için çıfçıyem. rēnçberıl yapirem. aha diyi, peki amcacım. siz burdan yanê
 rēnçberıl yapıyorsunuz, çiftçıl yapıyorsunuz. bu pēnırdır sütdür, işde ne bilım
 yoḡurTdūr. bunnarın hePsını imalatını siz mi yapıyorsunuz? işde her yêre siz mi
 daḡıtıyorsunuz? dede diyi wala ḡardaş, biz êle ancaḥ özümüz sahab çıḥıyl. teḲ bi tene
 deḡel ki, götūraḥ sataḥ. elli teneđile. o yanê vêr, bu yane vêr. aha Ḳutuldi gitdi. hêçbi
 240 şey Ḳalmadı. sora ḡeçe bi tene rāmeTTi alāddin biçer var. o şarḲı diyi biraz. işde
 bayramdan bayrama ḥıne yaḥdı çaḡıTdılar. men ölürsem resmım duvarda baḥdıḥca
 ḥatırla meni. alādin biçerım, incedır sesım. ‘eyni êle. bi tene daha. biraz özürü olan
 rāmeTTi sedreddin yardım var. o da bi şarḲı diyir. aḥ zalım tēller. meni anasız Ḳoydüz.
 yavrumi getirin mene. zalım tēller. o şarḲını diyir. işde bi tene de orda Ḳalan yabancı
 245 var. o da şarḲı diyir. saznan maznan diyir. a onan sora çıḥille, gidille daha. o da êle.
 bitdi imdi. men de geldım burda. bi ara alaköyün şeyi çıḥmışdı. alaköylüler bi tene şey
 çıḥarmışle. fıTbolcular diyirdıle yanê. mesela onanın köylerinde. men de geldım. bizim
 köylülerı çıḥardım. hePsını yanê yaşlıleri, şeyleri hePsını çıḥardım. mesela bi saha
 dızdım. işde bizim köyün yaşlılarını birini hakem êTdım. birini orta saha olsa. onnarı
 250 istersen bi sayım sene istersen. şimdi ḥocam. Ḳarāḡündüz yarım kılō spor. ismini de êle
 bıraḥdım. Ḳarāḡündüz yarım kılō sporna fenerbahçenin maçdır şimdi. başliyr. hemen
 ben size Ḳarāḡündüz yarım kılō sporun Ḳadrosını açıḥliym. Ḳalede Ḳız álēdin. yanê
 bizim köyde var. laḲablerinen ikisini bi diyem. defansTa kor bilo, kor jbo, kor jzo.
 üçi orta sahada. selamsız yağmur hacı remzi. ḡēri hacı ömer, emmi dayı, ilerde hacı
 255 cefer, bizim cefer emmi, kor ḥālil. sayın seyirciler maçın hakemi ünlü hakem avrupada
 bir çoḥ maç yöneTmiş tanıdıḥ isimlerden biri lezgin emmi. Ḳod adıla ado. şimdi topun
 başında kor bilo gidir. kor bilo, kor bilo şimdi topi Ḳız álēdin aTdi kor biloya. kor bilo
 raḲaraḥnan gidir. gelın sêr ēleyın. şimdi atacaḥ kor ḥālile ama atamir. atir delḡadoye.
 bizimkiner heP’sı ellerini açıbla havaya. allahım sen bu adamı al, biz ḡutulaḥ. diyi êle
 260 onun da ḡusuruna baḥmayın. kor terefine düşüb. diyi belki ḥālil de aTmiş delḡadoya.
 şimdi döndüḥ bizim cefer emmi aldı. başiboş aTTar kımın gidir. gidir, orta sahanı ḡeşdi.
 delḡadonı ḡeşdi. hacını ḡeşdi. bilmem önüne geleni ḡeşdi. bizden onnerden hePsını
 ḡeçir. orta sahayı ḡeşdi. ḡeşdi. Ḳornel terefine. orden ortayı aşdı, hacı cefer aldı
 çinedannıḡına. hacı sefer şimdi çinedannıḡında götürir topi. yani göysine aldı topi. hacı
 265 sefer roşevetaynan vurdi ve ḡol. şimdi Ḳarşılaşmada bir sıfır ḡabaḥda aparırıl.
 ḡabaḥda aparırıl. eye bêle gitse yanê önde götürirıl. yanê şimdi bi sıfır ḡabaḥda
 aparırıl. eyer ki bêle gitse ne fenerrier ne trabzonnilar gelecaḥ Ḳabaḡımıza. sêr ēleyın.
 eveT şimdi. keşman gelir. buriye baḥın. topi aTdi kor jzoya. kor jzo ḡeTdı, aTdi emi

- dayıya. emi dayıda bi tene sigara var. allahım sen gavura gösterme. ele çekirdi. ele bıl
- 270 soba biherisidir cihatir. ele bıl, soba biherisidir. gardaş gelın, buraya bahın. ele bıl
ten'dır yandırmışsan. şimdi emi dayı ele ele tepesiyne top savurduğu top gışdi. selamsız
yağmur hacı izzedine. yo, hacı remziye. hacı remzi önüne gelene ne selam veri, ne bişi.
başını eğib başıboş aTTar kimi raKarahnın gidir o teref. eveT şimdi aTTı hacı cefere.
hacı cefer şimdi dış Kulvardan o beyaz aTTar kımın gidir. tutmayın vallahi ele gidir.
- 275 heç Kutuluşi yoğ. kesin bu gol olacağ. aTdı bizim cefer emiye. cefer emi eyahlarında
sayir. sağ sol bir iki, bir iki. o yan, bu yan; bu yan, o yan. ha dönir o yane. ha dönir bu
yane. vurdi. ve galeci aldı. eveT bir sıfır yendih gine. eyidi, eyidi. háFTeye galatasaray
maçında görüşmağ üzere. hadê bize eyi vallah. özûze muğayyeT olun. // şimdi bizim
köyde bi mevsim var, mayıs ayında bi ay balıh çıher. denizden çıkar. dadli suye,
- 280 doğmağa. aha biz de o zaman tutariğ. başKe zaman tutamaz. tutariğsa tabi satan satar;
yiyen götürür aKraba maKrabalarına yedirer. şimdi bunnan bigaç sene önce bizim
köyün işde, sesin kes; görmisen burda gonuşirih. he, köpö oğlu. neyse şimdi balıh
tutirlê. bizim köyün bi iki tene yaşlısı var. kori, topali gidile balığa. şimdi asKeriye gelir
bunnarı gav ha gav, gav ha gav, bi o yane, bi bu yane... wala hePsini tutir. şimdi aparir
- 285 bunnari, erçeK Kárákoluna götürir. diyi Karaja diyim. şimdi hePsine diyi. ölüm
bizim orda bi tene musa var. bi gözi kordur. yanê yaşlıdır. diyi ölüm sen utanmisen len
bu yaşında gelibsen, bu yaşında gelmişsen balıhlara? aTTiyisen Koymisen çoğala. bu
diyi wallah Komutan işde Kusura bahma. valla ele biz dedih yiyecağimizi yaPsağ. diyi
bi gözi kordur. Komutan nece Koyi bunun bu kor terefine bu diyi ay ana, ay ana! gözüm
- 290 töküldi, gözüm töküldi. bizim orda bi tene mizefer var. pişiKbaş mizo diyih. pişiKbaş
yanê başı biraz uzundi. o diyi oy gözüm töküldi. kor terefine de vurum. şimdi mizefer
de güle güle bêle edi. be kor iT, tökülmışin neyi tökülecağ. gözi kordi ya. şimdi
mizáferin de biyihleri biraz uzundi. Komutan gidi buni eşidir ya; güli. gidi bunun
biyihlerini bir bir çeki. diyi ulan gede senin biyihlerin ne uzundur. sen yoğsa gavursan.
- 295 neyse wala letif abê bizim bi tene letif var. diyi wala men böyle ha bêle Kıridirem. bah
ele Komutan gelir mene teref, tez dönirem o yan, bu yane. diyi neyse walla bi onnardan,
bi bunnarden. oradan bêle siyirdim. yanê züvdüm o yane. gaşdim, geldim. ele aradan
züvdüm, gaşdim. diyi ne gelsen? diyi şimdi de erçeK KáráKolinde ne Kádá asKer, ne
Kádá adam var çulillê benim dalıma. o çimennerde meni ele' gavalillê. dedim walla
- 300 ölüm meto tutuldun giTdın; tutulmadın bah bêle giT ki allah anan nasib edir sene. //
şimdi bir gün şey gelir. nasıl yaw ordan mavi havlu getir. bi tene yabancı. diyer köyden
geli. bizim köyde bi tene dişÇi cefer var. bu hacı cefer diyyem ya aldı çinedannıgına.
aha o cefer. işde diş çeki, para mara da almir. neyse şimdi hocama diyim. dişÇi cefer,
bir gün gidi vana. bir gün gidi vana. iki gün gün gidi vana. yanê evde oli ha. o adam ele
- 305 geli. gapıda duri. diyi migo cefer ka. migo cefer ka. yanê migo cefer hanê. bu çağırı.
işde adam çıhir. gomsusi diyi. bir gün diyi gardaş burda deyêl. ikinci gün gardaş gidib,
evde deyêl. çöle gidib, vana gidib. bu ele her gün geli. diyi migo cefer ka. bir gün bu
gomşum dediğim bahi cefer mindi arabaya geTdi. bu diyi tamamdır. hele bugün de o
adam gele. bi gün gine 'eyni günü adam geli. diyi migo cefer ka. bahiyem hacı cefer
- 310 gidib vana ya. gomsisi çih dişari. diyi ge. cefer menem. ge hele sen bi içeri. yaw daha
bu gomşuni acız edi. günde geli gapılarında diyi migo cefer ka. diyi Kardaş' burda
deyêl geT yerine. neyse hocama diyim. vala bu ali buni içeriye. şimdi ilK başda
bunun ellerini, eyahlarını bağlir. ya mehseT gaçmiye da. çih içeriye avraT uşah ne
varsa hePsini yığı şeyin üsdüne. adamın üsdüne. mehseT Koy sesi mesi çihmiye,
- 315 gaşmiye. heP diyi şimdi çih dişari. o dişçi cefer dediğim o oğluna çığırı. diyi,

- míhemmeT, diyi ne oldi? diyi evden dış Kıren şey, şekerKıren kelbetinnen o Koyunnere vuri ya; Kırpinesi. diyi şekerKıren kelbetinnen Kırpinesini getir. ben bunun dışlarını çekim. he, yanê o Koyunnar bûgdalar biçili ya. o yerinde gali. o zaman Koyunnara vuri. hasTa olmasın yanê. o yanê gırpi yêdihden sora bişi olmi. getiri diyi gırpinesinen
- 320 şekerKıren kelbetini getir. men bunun dışlarını çekecam. diyi şimdi heP avraT düşi yihili bunun üsdine. bu vurir. bu şekerğiren kelbetinnen tuti düşi dışlarının canına. hePsini çekir. teK Kâli o çürük diş, o da sallanir. diyi şimdi bu kürT daha şey yanê o adam daha nece olir. şimdi açi ellerini. şimdi gaçi bu da. şimdi tutub şekerğiren kelbetini elinde adam da yalvarir. diyi âbê dur. êle alışmışdım o çürük dişini de çekim.
- 325 dur diyi o da ule gaçi gaçi. migo ecem. ecem deli. migo ecem deli. êleydi daha odur, odur adam köye gelmi. // c) he, dur hele bizim köyde çok guş var. isimlerini çoğuni da biliyem. çoğu azı yanê biraz biliyem. bilirem. şimdi denizde kerizde yanê bizim deniz var. bi êle aħarsu var, kicüg. orda balıh malıh deyêl. kerizdir ismi. yanê biz keriz diyih. neyse Kuşların bazılerini sayirem. şimdi bu şeyde olan. Kâmişlerin dibine giren
- 330 çalağandır. o simsiyahdır. teK bu burun ğismi beyazdır. yanê sim'siyah her tārâfi simsiyahdır. aha Kâmişin êle dibinde olar. raK bèle ğuKġ ğuKġ ses çıhadar. üzer de, üzmez deyêl. üzer de, ses de çıharar. Kâmiş mamişin dibinde oldi, öter. bi de var sona. yanê sunaydır gerçeK ismi. biz yanê sona dirih. sonaların bi mevsimi var. o mevsimde 'eyni zıraaT towohları kimi girişerler deniz ğırağına. girişelle bèle yani hasTalıh
- 335 dönemleri var. bi dönem. zıraaT tawûhları kımın kırışelle denizin kenarına. biz de tutarih. denizin ğırağına yani kenarına, ğumsala. êle ğirışelle. giderih tutduğumuzi tutarih. işde o zaman çöle biz mala giderih. gôtûrûrûh malları otarmağa. onnarı otarmağa. o zaman tutarih orde. gâyle ğazan ėlerih. buni atarih pişiririh. gâyle ğazan ėlerih yanê pişiririh. yanê ane mesela bayramlarda tutilla ya, ilk başda Kâyle şey
- 340 êdille. // he, gâyle gâyle. kicük kicük yapardi. pırzola gibi. ona gâyle diyirih. gâyle Kâzan yêdih. yiyeni yerih yemiyeeni eve götürille. işde ordan başların batıralla. neğrellê. ondan sora düllüt. düllüt dedigimiz var. bèle ince eyahli boz Tâhâr. // boz Tâhâr yanê beyazın bi dâğışığı. // he, gri şekli. bèle boz Tâhâri, aha şimdi düllüt dedigimiz de odur. ince, eyahları incedir. burni bèle bizdir. sivri, biz o da yanê êle fazla denize giremez
- 345 yanê, açilamaz. ama şey êder. deniz kenar menarında döner o yanê, döner bu yane. he, denizin ğırağında. oni tutarih vala oni de yerih. bèle bu Kâdâ bişidi. yüz ğrâm, yüz elli ğrâmlıh bişiler çihî, eti. diyi iç organ morğan böbreK böbreK ne var ya; düşer getiririh. baş gözün vurerih. êle dönerih. ğavur ğiblesi. o yan bu yan ne gelirse. şimdi dilloti geçdih da. dillot bèle eyni onnar kimi girişelle. orda tutarih onnarı da yarih. şimdi geldih
- 350 batançihene. hocam batançihen daha türKçe ne diyiler vala onu bilmiyem. ama biz batançihen diyirih. o da 'eyni siya ördeKdir. bu ğanaTların altı bèle ğirmizi tâhâr, yanê tam ğirmizi deĝel. yanê ğirmizi çalir ha. az bèle ğirmizi çalir. yanê batançihen diyim. ğanaTların altı ğirmizi deĝel. yan ğirmizi tâhârdi yanê ele çalir. onnarın eyahları şeydi. mesela be ördeklerin normalde ğirmizi ya, turuncu olallâ. ama onnarın eyahları êledir
- 355 bâmâyaz. eyahları bèle he, êledir bèle ağaPPağı ele ağaPPağı yanê beyaz bembeyazdır. he, ağaPPağı. şimdi mesela onnar diyisen burda gördün da. aha bura sudur. göresen. diyisen o gidim êle tutum. boynuna êle bèle çevirim, getirim. o seni gördi. hêç bildirmez. o bèle ağır ha yavaścennen bèle gider. êle tam' sen diyersen êle elimi aTdım, tutum. boynınnan getirim; baharsen baTdi. baTdi daha gitdi. daha hayaTda tapamarsen.
- 360 bahdın giTdi. daha tapamarsen, hayaTde tapamarsen. he ya, bulamarsen. oni hayaTde tapamarsen. gelek bahasen bi bês, on dâKKâ sora bahdın têġ giTdi o yannen çihdi. bahisen bu yannen çihdi ha. êle. ahaġ. dur bahım. batançihen, cıġcıġ var. cıġcıġ yanê su muda deĝel. çimennerde yanê yeri yumuşah olan yerlerde. bildircin yumurtasi da var.

- normal ële markeTlerde satillë. biz o bildiricin yumurtasını onun bi mevsími var. bi
 365 balalama mevsími var. bi de yanë ële normal yumurta. aha o balalama mevsiminde
 ğarışmeriĥ. yanë bılăriĥ bu mevsim balalama mevsimidi. aha ya da mesela bi üvāsini
 bulduĥ. gideriĥ baharıĥ. bi tenesini ğırırıĥ. baharıĥ. balalise bıraĥırıĥ yërine. balalı
 deĝelse zatan biri balalı olsa hePsi balalı olúr. olmasa hëçbiri olmaz. şimdi bildiricin de
 bële bi heyvandi. burda yatar. sen buni hayaTda görmezsən. ële neĝerirsən, bële o
 370 derecāli gözlüK diyiler, ne diyiler. onnar da gine görmersen. ële bişi yanë. yanë çoĥ pis
 siner. siner ële Káybolar. ële bële isTersen bële bi eyaĝın atasan üsdíne. diyi bírrr.
 baĥdın geTdi. onu işde yërine baĥarsen üvesi odúr. annadın? ële normal gidirsən. ële bi
 basarsen; baĥisen birden pírrr. az Kalar adamın Kálbi durar. ële gider ha. aha işde
 baĥarsen yumurtalarına. balalise ğarışmersen. balalı deĝelse yüklersen. o da ële ĥocam.
 375 şimdi geldiĥ cıĝcıĝe. cıĝcıĝ de yanë eyni bildiricin gibi bi şeydir. o da yanë normal ële
 ğuşdi. o de üçer. bële yanë bële ne biçim diyim. oni durar ële bële yërinde duruP ya.
 eyaĥ meyaĥları biraz uzundur onun da. ële normal çeşiTdi. bële burnu murnu da uzun.
 aha burnu ‘eyni bëledir ĥocam. a bële tik deĝel. ële de deĝel. a bële. ële mıĝ mıĝ mıĝ
 mıĝ ne bulsa yër. Kabaĝına gelen şeyi hayaTda yoĥ dëmez, ële yer. şimdi bız cıĝcıĝ
 380 dedıĝımızde ‘eyni ële bële bi çeşiT ses çıĥadar. ğurr ğurr ğurr. o da ëledi. oni de
 yeyellerdi, yeyilmez deĝel. bizim köyde de Karga da yeyilir yanë. biz yerih. teK cenneT
 ğuşları dedıĝımız bi ğuş var, onnarı yëmirih. sora balĝudan var. balĝudan yanë ële
 normal çimen mimende yaşamaz. ële denizde yanë balıĝın harda çoĥ olsa balĝudan orda
 yaşar. ële baĥarsan uşdi. bële beyaz deyël. bu bulĝudan diyirih. mesela havada uçer.
 385 bële balıĝı görer ama ha hardadır? ële uçer ële birden’ baĥarsen yëndi. eyaĝını ële bi
 bële bële eyaĝını bi bëlledi. baĥdın balıĝı aTdı aĝzına. ële iki tene bellese balıĥ gitdi.
 daha hayaTda gelmez. neärsin gelib? giTdi daha. balĝudan da odi. şimdi güleyen
 dedıĝımız de, martı da güleyen. marti dedıĝımız. marti dedıĝımız güleyendir. o da
 şeydir yanë, balıĥ zamanı ële balıĥ aĥTara ‘eyni balĝudan kimi. ële balıĥ aĥtarsa ële
 390 bële iki dımdıK vursa o balıĥ daha giTdi. iki tene dımdıĝinen bële vursa onun da
 dımdıĝı biraz// he, ĝaĝasınan onan eye bi tene bële dımdih vursa o da giTdi yanë. daha
 da getiremersen. a ële öldirer, sora götürrer yer. onan sora ĥoceme diyim. ĝarganı Satan
 bilisiz. ële bıl simsiyah. onun da bële şeyi beyazdır. ëledir, bële ĝaPgára. bu dim’diyi
 ëledir bembeyaz. yanë tam beyaz deyël. ële simüh şekilde. simüh, simüh he. kemih ha.
 395 simüh diyerih. simüh kimidi. Káránguş o da Karga kimi bişidir. sıĝırcıĥ, türKçesini
 bilmiyem oni. he, Káránguş diyih ona. Kargadan tabë kiçüg. he, ama yanë çoĥ deyël.
 normal şëdedir. o da ële ĝarga şey Káránguş dedıĝım ĝarga gibi bişidi. ‘eyni yani. şekil
 şema ‘eyni. a sora şey var. Kácále. Kácáleni bilersen da. diyi havade vurdum Kácále,
 ĝoy yëre düşe gicele. onu bilmisen. // he, Kácále de ğuşdur. o da ĝarga, ĝaránguş
 400 dedıĝımın bi kiçüĝüdür. yanë normal. bële bu ĝanaT manaTlar beleh belehdi. yanë ne
 siyahdi, ne beyazdi. ële beleK beleK. her tarafı beleK beleK. o da yanë yëyeler. vursan
 yersen. yanë bi de hePsi tam Kalmiyib hüşümde. bildiricinı dedim. ĝaránguş, düllüT,
 batançihenı, başKa Kaldi? bayĝuş var. Satan bayĝuşı bilisiz. havada vurdum Kácále,
 Koy yëre düşe gicele. ële bi türküsü var yanë. ama hePsi bilmiyem oni. ële o Kádá
 405 biliyem. başKa tam da ële onnardı. ĥocem başKa ğuş yoĥdi. **d)** bëceK. mesela bi bızav
 var. ële bızavlıĥdan düşünaĥ. ama dişi érkeĝ deĝel. bu bızav mesela ilk senesi bızav
 olur. ikinci senesi moz olur. üçüncü senesi berga olur. yanë érkeĝse. baĥ érkeĝse o bızav
 dedıĝımız érkeĝse birinci senesi bızav olur. ikinci senesi moz olur. üçüncü senesi berga
 olur. dördüncü senesi doğar. sora doğar bir, doğar iki, doğar üç olur. onan sora öküz
 410 olur. bu érkeĝdir. dişi ise ilK başda o yanë bızav olur. ikinci senesi moz olur. sora berga
 olur. bu bëceĝ dedıĝımız bergalıĥ zamanında doğmaĥdır. yanë annadın ĥocam, he.
 bergalıĥdan sora düĝeliĥ var düĝe. ineyin bi kiçüĝi. sora ineK olúr daha. iney olsa daha

- doğmaḥ moğmaḥ da bi şey yoh. o bëceglîḥ de dëdiğimiz bu berga diyem ya bergayla düge arasında. tam' ne inegdir, ne berga. yanë düge dëdiğimiz a o zaman yanë mesele
- 415 seneye bunun haḲKidır doğmağa. bu sene doğub. ona biz bëceK diyerîḥ. yanë bëcerlemedir o. bu sene. yanë balası da yanë yavrusu dëdiğimiz çoḥ yanë biyûḥ olmaz diyerleri kimi. ële bële bi ne biçim diyim, bële gırışer ha. bële cılız olûr ha. aha ële bişi olar. bëceK de dëdiğimiz odi. ha deyırman daşı. şey içinde baḥ. bële bişi var. içinde bûğda mûğda Kavurisen, neğerisen. deyırman. // cırbıTa, şey, pırçılıḥ diyirîḥ. bu ona he
- 420 he he, sarı sarı oli ya. pırçılıḥ. be gözûn PırÇılıḥ tutub, diyerdîḥ. e) he, cillîḥler. sëbelge var. yanë bizim mesela çimennerde olan ya oTdur bu. oTdur. bu mesela bi yêr var, çimendir. bi yêr var. işde bële sarı sarı oTdar çıḥar. bële sümbüllü sümbüllü. ona bız mığmıḡ oti derîz. mığmıḡ oti yanë. simeK otu. a bële bu cillîḥ dëdiğimiz. mesela bële baTaḥlıḥda olur. bële oT bële yêmşyeşil olur. bële saPsarı şeKli, bële ḥurma çekirdeyi.
- 425 onan yeşili çıḥi. 'eyni ële olur. yanë cillîḥ dëdiğimiz odu. bi de sëbelge dëdiğimiz var. // sëbelge o da dadTi suyun ya da şor suyun kenarrarında çıḥer. bële beleK beleK güller açar. yanë yonca gibi bi şeydir ha. yonce, görünğan kimi bi şeydir. o da sëbelgedir. başKa oT wala yonca var. görinğan var. görinğan o yancanın bi ğalnidir. görinğan. ḥocama diyim, yonce var. ḥocama diyim piçeneḥler var. piçeneK, o da normal oTdûr
- 430 ële. yanë palaḡ oT. palağa, palaḡ oTdur. yanë doğranmış şeKli ya da yumuşaḥ. ële bişi ha. palaḥ dëdiğimiz odur. çimenneri bişdîḥleri var ya çimenniḥdi. onnar palaḥ oTdi. sora başKa çiçeh bizim orda bi papaTya çıḥer. bi çaTTanguş, yanë süpürgeḥ. çaTTanguş. aha bi de yanë ilK başlarde çıddîḥ diyerîḥ. çıddîḥ, süpürge. o ilK başda sarı açar. sora döner yêrine yanë o, o çiçey var. başKa ḥaşḥaş dëdiğimiz var. onun türKçesi
- 435 ğoncagüldür, nedi. bi ğarın ağrısı, bilmiyem. ḥaşḥaş var. yanë ğirmizi açar. yanë ne dört işde. ğarın ağrısı, ne zehir zuḲḲumdi de, bişidi. şimdi he, Kızılğurt bizim dayının lafidi. diyerdi ğızılğurt yanë o dayımm lafidi. ḥaşḥaş dëdiğimiz iki türrüdi. bi var dëlidî. yanë yalancıdi. dëli bi de doğrudî yanë. o doğruları üzerinde bële şaPḲa gibi kiçûḥ bële normal şaPḲa gibi bişi oli bële. 'eyni bële başında o yanë doğrudur. bi de var dëli var.
- 440 hêşbi şî yoh. başında ële dümdüzdür. o dëlini yêsen duvara diyersen emce. yanë ele bi şey ha. o dëli. bi de ḥarâbeK dëdiğimiz var. türKçesi nedir bilmiyem. ḥarâbeK. ḥarâbeK dëdiğim bële yumuşan gibi şenaliK gibi bi şeydir. he, ğuşburni. şenaliK diyirîḥ. şenaliK. şenaliK şeklindedir. ḥarâbeK dëdiğimiz onnan bi en fazla yanë çoḥ deyêl, bi beş tene yêsen yanë diyersen dünyada en biyûK menem. wala yanë bir ara ğiTdîḥ şeye, sirmoye.
- 445 yanë pëncere ğatille ya. işde sirmoya ğeTdîḥ bız orda. bële dibi ële dâdlıdır. çoḥ dâdlıdır. biraz da 'eyni kêşir yanë havuç var ya kêşir havuçdur. bız dëdiḥ yanë odûr. bız şimdi hePîmîz mal kîmîn başlemişîḥ, Kımildirîḥ. bizim mejm bi tene şey var. cefer polaterin oğlu var. mejm amcamın oğlu. o meḡ dëdi. gede wala ḥarâbeK yême. ële yer kimi yaP. Koy bunnar yêşinner. işde hePîmîz mal kîmîn durmuşîḥ içine. şimdi
- 450 ehePPehnen yirîḥ. // ehePPehnen. yanë ële işTahli işTahli yirîḥ. şimdi neyse vala bız ële durdum men. ële iki tene yêdim durdum. mejm baḥdım daha dünyam Kârâlır. yanë bële biḥüş ğöriyem. neyse wala bi tene ôkan aḥbaş diye bi tene arḥadaşımız yêdi. wallahi mal kîmîn Kuran ële on, on beş tene yêdi. âjdan öliyîḥ. eymeh yoh. eymey ğelîb aḥşem üsdidi. ehmeK ğalmiyîb. çıḥdîḥ ğiTdi eve. ële yiyirîḥ ehePPeynen neyse. vala bız eve
- 455 gelene Kâdâ baḥdım gede ağız gözûni eḡi. köpûḡ möpûḡ hePsi aTdi. özözine ğonûşî. o yane geli, bu yane. olan ora deyêl buradır. malları ğáyterin, eşşeyîne geli da. şimdi ğeldîḥ. tam bële köye ğirdîḥ. diyi ki ule o köyde niye durub öyle bële. neyse ule bız baḥdîḥ yo wala bu ḥüşî ta dâḡıdıb. bunda hêşbi şî ğalmiyîb. daha bız de yanë normaldîḥ. normal adem deyêlîḥ. bız de yanë eşşeyîḥ. yanë şey. yanë eşşeK deyêl. ğarışdırdım. bız

- 460 de yanê dēli olmişîh. ama onûn Kádá deyêl. geldîh tam bulağ var. yanê çêşme dēdiğimiz. bulağ bulağa bēle doni. diyi ki medo sen ne yapisen burda? medo ge gidağ eve. neyse wala buni bēle bizi bēle Kōmpile doldurdıla arabaya, yîhdîle vana. daha şîhe gēTdîle, bizim mide midemîzi yîhadıla. bizi çoğ af bēle dēdiler allah sîze nel'eT_ēlesîn. bi daha da yimeyîn buni. aha hârâbeK de dēdiğimiz de odu hocam. ha, tekesâKâli
- 465 dēdiğimiz var. yeşîldîr. yanê yēmyeşîl bēle uzun çîher. bēle ne biçîm çiçeK gibi açar. ama çiçeg gibi değêl. bēle yeşîl yeşîl, ince ince açar. tadi da çoğ hoşTur yanê. her zaman yohdûr. bēle yazın oT moT biçilende köyde ha bûğda mûğdada o zaman sîrmo zamani. hêliz zamani o da olûr. // geleK o da her zaman olmaz. biçenehler biçilende. yanê dağ terefinde olmaz. biçenehler biçilende geleK olûr. geleK dēdiğimiz hocam bēle yêrdedîr.
- 470 yanê êle normal yêrdedîr. bu eTrafîni biğaç de gâzarsan. sora êle elîn atarsan, zaten kōki gelîr. sora bēle yuvarlağ bi şekîldîr o. işde dikenlidîr başleri. oni başlarını soyarsan ilk başda. sora getirîrsen êyice bi soyarsan. sora daha duzlisen duzlisen, neğerisen, udarsan, yersen. yanê o da geleK. bi de helîKō dēdiğimiz var. helîKō. o helîKō da eyni yēlmiK kîmîn bi şeydîr. yēlmiK. biz yēlmiK diyirîh. he, yēmliK. biz yēmliK diyirîh. helîKō.
- 475 yēlmiK dēdiğim 'eyni helîKoya benzer. yanê helîKō da yîlmiğe. ama helîKō mesella belli êder. yanê bēle den den olûr başları. ama yēlmiğin êle düz. şîmdi yēlmiğin de şey helîKoyu 'eyni geleK kîmîn gâzarsan. bēle başını eyni o beyaz çîfler oli ya, êle bişî çîher. onu da soyarsen, oni da yersen. o da çoğ dâdlî bi şeydîr. // he, helîKō. o da yanê her mevsîm olmaz. onnarın hePsînîn bi zamani var. a o zamanda çîhelle. sora o zaman
- 480 gidelle. gine seneye 'eyni. başKe hocam başKe de. çîbin sineKdîr. kibar Kōnûşmaya çıTdırma diyirler. han_ mesela bi toplum olur. toplumda he, herkes kûresinnice Kōnûşur. sen aralarında türkçe Kōnûşursan. gelir ula buna bağ. bu ne gîrtir? u ya o dēdiğimiz o ne yo. biz oni biz êle dēmirîh. çaK_Kale bu erihler var. âlçâ çaK_Kala dēdiğimiz eriK şeklidîr ama âlçâdîr. çatı onnan biz normal zamanda buzavları ilk başda
- 485 bağlarıh.

Derleme Numarası: 2

Konuşan : Nezir Polater, 40 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Vali Mithat Bey Mahallesi, Van-Merkez
 Derlenen : Mahalli sözcükler

- zıK_Kınabuç, zaK_Kum çiçeyidîr da. // Kıpının rezesi, uğur rezeni gâpaT, ge. rezeni gîfilliyîm. yanê rezeni kiliTliyîm. // he, zahadır. yanê doğûm yaPmîş. cabbâr_âbênîn hânîmi zahadır. cebbar_âbênîn arvadi zahadır. ge, yîhlî bureye. // zırîhladi yanê şey_eyledi. yanê isâl_oldi. isâl mesela şey, emoş isâl_olûP, zırîhliyîP.
- 5 zırT_aTma yanê yalan Kōnûşma. emoş bugün çoğ zırT_atirdi. men bağdım. // zelaî temiz dēmağdîr. ula bunnara bu êle ziPPiltine yîhıldilar bizim_eve. yanê êle dâveTsîz tak tak geldiler. gede wallah sene zîrnîh gōhlaTmaram. tepem_aTdi. zıvanadam çîhdım. menîm tepem aTdi. arabanın mîhi çîhdi. // zırîh, heyvanın pisliğidîr da. celal âbênîn inehleri zırîhledi, giTdi. // hîrTTâK. memoşûn hîrTTağîni yêkeli külbaş. zîrpi kîmîn
- 10 uzanıP buriye, bağ. gede ne' zıK_Kıldiyisen_? anê şey bēle oy oy. emoş bugün gelmişdi, diyirdi ay amanım, başım_ağriyi. men dēdîm gede ne zıK_Kıldiyisen_ hêrdîr_? // gûjuldîr, bağdım bizim_îT dūnen ağşam êle bi Kuyruğun basmışdi, êle gûjuldirdi. // neğerîm, nâârim? yanê ne yapîm. nezir âbê mene dēdi gēT odanın_çîîne. men dēdîm nâârim? neynisen dēdi nezir âbê. mene bēş milyon para vêre, ne_ēdisen?

- 15 zebellağnan, zirpi ‘eynidir hocam da. // sandıh tulasi diyerih biz ona. gede benim beynim bugün ele zoKKuldir. yané vurir ha. bizim arhTan tam bir ev su geçir. yolah. duvardan yané geçersin gılif diyerih. gılifden geçi o yané. bah sen sordun ya arh. onna ilgili men sene bi şey annadım? gadā şimdi arh gidi Kındi yine geli. şimdi hocam bizim dede köydeyken bahdi bi tene bizim sılēman diye biri var çeTeleğulah. aha bēle
- 20 el_ePPeyi kimi açih. şetele. // aha bēle, he. yēke. aha ele diyer bi tene sılēman var. şimdi gidip bizim köyde tam dedegilin_ävıne giri, hırhızlıge. bizim dede buni KovaliyiP KovaliyiP, KovaliyiP buni. bu daha bahıP hēçbi tārāfe giremiyecam da. tam sen bēle ziKKıldı diyisen, zeher ziKKım diye. aha bēle yoldur. buni yanına arh gelir. burda duvar var, duvardan oriye bēle bi kiçüK şey yapirle. aha bu Kāde bi şey. burdan o tarāfe geçi.
- 25 duvardan o terefe ha. daha aTlami. ele duvardan o terefe geçir ona da biz gılif diyirih. he, gılif diyirih. ge, hoş geldin. aha bu da. dede buni gav ha gav. bu geliP gılifde başını sohir a bu yane. he, gılifde yané. suyun geldiği yerde. çocuk bu yane başını şimdi başı geçip, Kalib o yande. o yan terefi Kalib diğer yande. dede de diyi biliP da7 yalan. adama diyip. diyi yaw bu göt kımındır7 ? diyib bu götün sahabi çıhmese bu göti kēsım.
- 30 hēçbi şey_edomi. şimdi istir geçe o yane, ama geçemmez. akıl işidir. dede bi sefer daha diyir. yaw bu götün sahabi çıhmese vala men bu göti kesiyem. Kız ordan şeyi, dehreni getirin. he, buhçuni getirin, men buni kesiyem. buhçuni. bişki diyirsiz. buhçuni getirin diyi, wala men göti kesecem. diyi ele bi sefer daha diyende sılēman Kulağlarını çıhardıP. orda salıp yana. bi kere diyi. ado Kurban_olum, o göti kesme, o göt māımdır.
- 35 emmiye. Kuran o eli eledir, balyoz kimi. ele zerp’nen vurdi benim buraya, mānım hūşum dağıldı. // zemi, bugün biz giTmişih zemiye, oT biçmağa. he, ele bēle. çok zillito adamdır gerçekde de. biz ona elçi diyerih. he, da. biz dēme ya bizim evlenecaydıh. bizimkinner aha bızden bi tene şospito gönderdi h o bir terefe. görah ne diyiler, ne demiller. şospito gönderdi h o yané, görah ne diyiller, ne demiller, ele. gitme olmaz. //
- 40 yırğalamah he, bizim babayı deyēl. bizim āmcayı dün ahsam gitmişdim. Kaldım āmcagilde. āmcenin_uşağı durmıyidi. yenge de bēle hasTaleyen kimi olmuş. men de uşağı yırğaladım yırğaladım, bēle yaTdi. salladım. // yan yēvre, bu gedenin yan gevresi ne genişdir. // yalaşdan, he, şaKadan yané. mesela diyi emoş senin bu çiçeyin hēç hoş değēl. diyi ha’ ula, yalaşTan dedim. Koy çiçeyi eve. // he, nazdar kımın yan vuran. men
- 45 bahdım bizim köyde bi tene yaşlı Karı var. nazdar diyer ismi. bēle gidende bēle yan vurir. bēle yanpēTTi vurir¹. // he, yavan ehmeK yēdim. // yahşi ēyidir. onun aslı yahçıdır. kēfin yahçıdır. // he, yoh yırre yané şarkı dēmah isdiyir. būn Kārā bir yirle görah, ne biçim diyisen. yané şarkı dēne. // ule bu yēndir_ēlemi, bıznen Konūşe. // yumuşan da bızde şenaliKın bi dāğēşiğidir. şenaliK, Kuşburni. şenaliK, şenalih. bızde
- 50 şenalihdir onun_adi. // yēke, mesela hané kiçüK olar, bi de biyüK olar da7. biz o biyüge bunnar yēkedir külbaş, ona teK diyerih. teK KoKKo Kalib orda. // yēlin, yēlin. yēni hayvanı, doğmadan önce yēlin tutar māmāsi, şişer. ilk başda yēlin tutar māmāsi, şişer. süT müT dolar. şimdi süde müde bişi Karışdırırlar, sora bala gelir. // yadımdadır. mesela biri sene bi şey diyir. yané aKlında tutamisan da. o da yadımdadır. o kelime. // loP,
- 55 mindir da. // yaPPa inehlerin af_ēdersen, şeyidi. o şeyleri. pis_ēdi ha. eyni kerme gibi bi_şeydi ha, yaPPa. // yüngül, hafıfdir. bunun gibi telēfon ne yüngüldür. // yankēş, he. raKKıci, şaraPci. bu gede aylı gezmir. yētim, yesir da. yētim yesir Kalib küçelerde, küllüklerde. // he, o bayannerde olar. yēriKlerlē. hamile Kalar, hamile Kaldılā, biz diyirih, bu arvaT yēriKlır, doğacah yané. // hereber, yabani oTdır. bız ona isKoT diyirih da. eşşeK gağani. // he, yoğun ine. a normal ineler kiçüKdi ya. tikiş inesinin biyügi. Terra nene gelmişdi bugün bize, yorgan sıremağa. yoğun ineyi de giTdim, geTdım, onnardan. // virevir, bu bomboş gonuşib. yēgennerdir bu bilirsın.

- vırevır_ëleme. // eşegi bağladım sambağa Kırıldı, giTdım başKasını geTdım. // tırçıl he, biz suwaḥ vëridılḥ, suwaḥ biraz suyuni gâçırTdı, ële oldı tırçıl geTdı. // zıgıldemaḥ, 65 vıngıldemaḥ ‘eynidi. gede geveze geveze danışme, taPpece taPpece Konuşme. // Çındır var. // veKıKilde. gede veKıKilde, veKıKilde. özün Kaldır iki hava çal yere gine veKıKilde. // ügüT, buğda ügüT, buğdanı mesela götürisen deyırmana. he da. göTdılḥ, giTdılḥ, buğdaları ügüTdılḥ, göTdılḥ geldılḥ. // üşgöl, yoncalardaki üşgölü var ya. // urungan? // ha, yüKsüK_. az bişi Kalınlığe tahırsen barmağan, tikiş tikersen onnan. elın 70 ine iki taraftan geçi ya. bu tereftan incitmesın gırende. he, o üskühdi. // üzerliK, dene dene çekile. çene çene, benim bu oğlana baḥanın gözleri mözleri bate. işde yanè ha bi şeyler diyirdile. // ha yügüre yügüre. yanè yırgala. o da oli. yügüre de oli. // biz Kamcı diyerılḥ. ha, cüggöl de herezandi da. rüzgara yıl dirılḥ. heç ömrümde değél. // sen he, bu da çoḥ uzunsavdı. bu da çoḥ uzunsavdı bële. yanè genişdır. // uşKun. ha_ dağda çıhen 75 õTdu da. he, yayle muzı bunnar, gel. // urba, o da undı. äymäyin_alti mesela tendıre yapışı. oni vuralle biraz yapışmez. urva, urvalıl un. he, urvalıl un. // uşKur he, tumanan sahab çııl. he, tuman bağıdır. // üşağ, üşağ çocılḥ dëmaḥdır. bizim üşağlara baḥ. dene yerlerinde durmille. dene heç dëmeK heç yerlerinde durmille. // hele oni tabda ge. şimdi tepesine bi iki tene tabda, ge ha. görḥisen? tabda, yanè ilişdır. ilişdır, şePle, taPda ge.vur 80 ha. he da. tabatab ëTmaḥ da. he, raParaPna gelisen. taPataP ëleme, // ya, wala tüki doğri diyi. o arḥadan coban geli. yanè oni tutduri, bu bacahlari bële çeviri. onun_adi tükidir. // Kavala gide. başından Kav, Koy çılhe gide. // toy, düğündür. büün toya geTmişdılḥ, ële öynirdılḥ. şemmame, üç eyah, dörT eyah, haho_. // tekêş_oli. mesela ya da daha ki tene beyaz ola, biri Kırmızı olsadı. biri beyaz olsadı, diyecaydım; dayi niye tek tekêş çorab 85 giymişsen? // biz yeşilbaş diyerılḥ, de’. tandiri karra. tendiri Kala. gelirem ta ehmeḥ yapah. // taya o oTTari toplirılḥ ya. mesela bi eyah otumuz Kalmışdı, getirecaydıḥ tayanın başını tam vuraḥ. // Kar küreme küregi, berfiKdır ya. o berfiKdır. tapan vurisen sora. onan sora ële dizğaronen ilK başda vurisen. ële ëdir dımdıK. zemidesın ya, şöḥümdasın. ilK başde dızğaro budur, aha bu. dızğaro arḥasında tapan dedıgımız bu. 90 aha işde bële o dızğaronan vurisen, göz açılır. ora he, bi tene adam da oturi onun üsdünde. daha hoş_olar. ufaḥ. ha_. // niye gelib başıma cebelleşir? musallaT oluP tepeme. // oho_, Kasımoğlu dedi hoPpe_. he, tir, tir. tir dedıgımız sulunan tir ayridır. yanè zemıdır ikisi de. sulu su olan yerde, tir dedıgımız de dağda. yanè su olmiyan, teK yağmur yağın yer. tir değél. su olan yeri serpelersın. tir ise su almiyen yerleri ekilir. // 95 he he, ële odur. // tuluḥ, gede ne yemişsen ële olëPsan tuluḥ kımı. tuluḥ dëmaḥ semiz, şışKo mişKo ha, bële. yayığın derinin_ içinde yapılanı var, tuluḥdur. ële yemişsen, olmuşsan tuluḥ kımın Kış günü. // tawûḥ kümâsi in, in, bizde indır. tawûḥlari gaTdım ine, geldım ha_ // gırnaP he, he. gede tebenenen gırnabı getir. torbanın ağzını tikaḥ. // ya dë tebenenen gırnabı gëti, bu torbanı tikaḥ. inenin biyûgi. he, çuvaldız. tebene. // tire teli, 100 çorab yapıla. tire var ya tire teli, bi tene kelef_ıp al, ge. // ha_ tere he. tere var. ema biz de ële tere dirılḥ. terenen geTdılḥ, cacıl yaPdılḥ. // he, terek bizde eskilerde olır. duvarda, duvarı bële oyarlar birez. he, açallâ. orayı ële kicük bi yere tere ëylelle özlerine. işde bi şey mişêler Koyirler oraya. dede mene dedi git saKâl traşı olacam. terekden saKâl traş malzemesini sen göt, ge. duvarda dolapdır. // he, tihme tikirılḥ. mesela bugün ne 105 yapirdın? wala bugün biraz tihmelerım vardı, tikirdım. // he, o adamın taḥTası yoḥdı. yanè bاینı biraz çalışır, geri Kalanı çalışmır. // bizim bugün eşşeK arabasınan gidirdılḥ çöle. yolda tekerımız patladı. // a dantël toḥiyir. // taşKâledır ama men oni gine biliyem, dur. bu gede ‘eyni cindeğışayına benziyir. // ha’ bëzi cırıl cırıl_ëledi. // tike, ehmayın bi loḥmasidır. ehmeḥ yëdım nece dedım son tikenı Koyum_ağzıma. dede dedi ye_,

- 110 gidiyîh. ğaldı hırTeġimde. // şey, ħora tókûb. ħora, hanê beyaz be'yaz, bêle bêle den den çihâr ya. Kollarda bêle bêle. baharsan bêle demîrele benziyir. aha o yanda ya. normalda yazda olar. Kışda çoĥ olmaz. ama yazda olar. alerjîn bir şeyi işde. mantarın bi şeyi. işde şey olub. ħora tókûb, geli. // çanaġa, dāvri diyirîh. gede dāvırını getirîn, şovra yiyaġın. yüksek tepe tum da. tum he. diyi tum başından afTafanı al, ge. // he, biPodu. he, biPo
- 115 diyirîh. ġuş he da'. bipo diyirîh. būn bizîm köyde bi tene biPPo gördüm, êle tûylidi. // tabtaba ehmeKdi da. el_äPPäyi. // çocûĥ isâl_olub. ula yaw bugün eh evde ehmeK de yiyemmedim. niye ġardaş_? wala bizîm yetim tîrîġe düşüb. // turşiyib. yanê kîFsaTîb. he, teze diyi. kîFsaTîb da. ya mesela ehmeYi örneK vêrim. ehmeK biraz çoĥ Kalsa bêle mavi mavi bi şêler çihêr üsdinde. biz ona diyirîh kîFsaTîb. yanê bozulub. he da,
- 120 küflenmaĥ. bugün yoġûrT turşlamışdi. he, ġatîĥ turşlamışdi. // kiye, he, menim bi tene saPsız kiyem var, êle hoşTi. ineK de keser. biz bugün bi tene âmele ġêTmişîĥ bize çalışir. çoĥ tın tın_êdirdi. // telesmeK, telesmişsen, ne_olub? mesela bi adam hızlı hızlı gidi ya, bi yere. men de görüyem. ġardaş ne_olub? telesmisen? ħêrdi? // tuman, o lasTiKli, bu boyda pijamadır. ben bugün aĥşem tumanımı giymeden yaTmişdim,
- 125 donidim seherece. // tereK, duvardaki dolaP. he, o tereKdi. // têriK, ħaral he, bardan. būn biz teriKlennen, ħarallannan, bardanlannan saman getirirîh. he, aĥşeme Kâde. // tor balıĥlara atılan şeydi da. he, biz būn vaġoni torlamışdîĥ. ġiTdîĥ saman ġêTdîĥ, ġeldîĥ. he da, işde o da tordur. ġiTdîĥ geven ġêTmaġa, orda... // ha_ bi awuç dolusi titirTKe ġêTdîm, ġeldim. evde deFTêlerimi ciltledim. // ġamātım yoĥdûr burdan buraya gidim.
- 130 êle yihildim, ġaldım. tamatım. // şey kor topa, he. tıĥanıb. he, sehîġin tıĥancını getir, aġzını ġapiyaĥ. // ha', būn kürsüyi tengenefes çihmişîĥ, mennen dayi. // tula, itin yanê köpeYin Kîndisidi. he, bizde yer yetim var, tula bacah kîmîydi. // bizîm bugün arĥadaş o Kâdar tislemişdi, burayı ġoĥiye boġdi. yanê şimdi tıs, sessiz çihêr ġazdır. he, doġri diyi. bi baĥdın ġêTdi. // şey, tâĥbir aldıĥ. he, hız tâĥbirimizi alaĥ, önceden onnar gelir. dâdi mesela telêfon aşdılar, dâdiler vannan dayigil gelecaĥ. ġalîn ġalîn biz tâĥbirimizi alaĥ, geliler, ġelsînler; ġelmiler, ġelmesînler. // tePPih tePPih. he, ge oturma tePPihi oyniyaĥ. oturma tePPihi. çalilâ çalilâ, otûranda ġarışmillâ. he, eyaĥna. // tîrÇihnen tarçih aynidir. mesela biz būn sûva yaPdîĥ, biraz suyuni fazla burahmışdı. êle olmışdi TırÇih kîmi, tarçih kîmi. // ulan bu ne şiv durub külbaş. dik durmaĥ da. he, şe. // he he he. iPnen baġlisen yanê kândîrnen. men bi şe. oT ġêTdîm eve, şe. leynen bêle. // şey rêşe, şitîl rêşe rêşe. aġaci kesdîĥ, baĥdîĥ rêşesi, o duvarın o yande çihîb. // he, ġiTdîĥ doholnan, saz maz, dohol moholnan ġiTdîĥ toya. bize şabaş vêrdilê. şitîl çiçâyın hanê mesela çiçeKden o kîçüK kîçüK çihalları ya, bi dal ġopararsen kenare ekersen. o şitîl olar. odîr. çiçeyin şitîli. // şipana, ġapının şipanası. // ha, asTana asTana. tam asTanaya nêce ġeldim? orda tepemîn_üsde deydim yere. // şerbiK, ġufa, şey bardaĥ. şerbiyîm ġırıldı. ġiTdim daġa maşık Kırmaġa şerbiġim yoġ idi. // şarpa o şeylere sîrtisen ya. şayĥa bilirsen nedir. o yemeKlerin içersinde yaġlan temizlemaĥ için Kullanan bête diyiler. men bizîm evde ġab ġaşıġi yihiyirdim, şalpanı bi türlü bulamidim yihiyim. şalpa bêt. ha, cındır. he, yihiyisen ya. // şordi pılav. būn şor balıĥ tutmışdim. ana ġêTdi biraĥdi.
- 140 dâdi duzla. Kışın şor balıĥ yiyaĥ. // şêlav aġızdaki. feraT ġelse ġöstererem. bene ôle bi tene sille çeKdiler, aġzımdan şêlav tókûldi, ġeldi aşıġı. meni dâl_êledi. // o şiloTandır da, şiloTandır da. senin o sordîġın iki sorunun cevabi da bizîm Kahveci de var. ferâT âbê ġeldi, şaban dayıdan para isTeyecaĥdi. şePPoydi, dudahlari a bêle. // he, şePPo. // men sene nazım ġêşdi. // he, şirin dâddidi. paĥlava yêdîĥ êle dâddidi, he, şirin. biz bi de
- 155 sabahın şirin çay işdîĥ. // şePpe kîmin topalmış. çîġ de Kullânılır. şepe ġeldi. ama pâyini

- yıǵdıǵ duvarım dibine. èle oldi şePe kímín. çıǵdır. he, taya taya. // şeve he. saçları èledir şeve kímín köpö oǵlúnún. // sêşme hanè mesele tezeK çıǵı ya da kerme. onún bi de Kıríntılári var. o ona da biz sêçme diyirih. // ğalaǵ malaǵın içine doldurula. // o şáhT. he da, şaş. hasTa diyirih da. ule o gede şıl olúb, ona deǵmeyín síze Kırbán olúm.
- 160 şıl èyliyím. // Kıoy gide evlene. şöǵúm, zāmidi. he da, bu bildi. men de diyirem. odu da'. şel şel, he. bizím baǵçaya èle su vèrmişdím èle olúb. èle şıl durub orda. // şeriT, bişi mişi atisen da'. búün men giTdím, baǵdım dedegilín şāridinde bi tene hoş kilot vardi. oni götúrdúm, geldím. // şit, bu yèmeK çoǵ şitdi. bu ğarpuz yèdiǵ. o 'eyni hacı nuredinin gözine benziyirdi. èle şit idi. zā'lām gitdi one. // şumal, bizde nedir bilirsen? işaret vèrereK. sen mene şumal vèr, men gidím. işaret vèr. heǵ. baǵ bíz gede ökèy oynirih, baǵ sene ğüvenirem. mene şumal vèresen haǵ. baǵtindeyem. // èşek kímindi. Kıoy çeke gide. // he, çoǵ şer bilāndır. memeT emmi ābè. āli yèke. // şaP'Palaǵ Kıoyaram gözine vallahi dönesen. ıstob èdesen // şiloPPa, bíz onnara şiloPPa diyerih. ğeçen sene şiloPPalarda bizím ev damdi. // pırçılıǵ şeydir. gözde çaǵaǵ dèmeKdir. // şenalihdir. kuş burni. // şaPPalaǵ, silledir. Kıoydúm mi oraya gidersen. // şumurruǵ tókúli èle yüzünnen. // şirini olúb elím, he. elím búün paǵlava yèdím, elím şirini olmışdi. // şüşe camdır. mene şüşede çay vèr, içim. // çarşef diyirih. // şum, mezarın içindeki bèle yan tutsun diye Kıonulan şey var ya; odúr. bizde şum, şumunu vurdun mi? yan dursun diye. // he da, züvmaǵ diyem. sen durmisen şaban ābè. Kıaymaǵ, züvdüm da. // şemama ğavun, ğoǵulu
- 175 ğāvundur. sabah dede vane ğèTmişdi. aǵşem mene şemama ğèTmişdi. yèdím. // o bizi şepirse èTdi. arǵadaşım meni babamın yanında rezil, kepaze, şepirze èTdi.

Derleme Numarası: 3

Konuşan : Gülsima Saygı, 56 Yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : İskele Mahallesi, Van-Merkez
 Derlenen : Oǵlunun düǵünü

- imdi biz dilimizi deǵışsaǵ bir yerde poT Kırecaǵ Kıardaş. èledir. èle deǵel? men èle ama allaha şikür gine bizím Kıonuşmamız onnarın Kıonuşmalarınnan èyidi. // orda?ǵ düǵünnen?ǵ wala ilK giTdí mi muǵlaya ilK giTdím muǵlaya, dedím bi sabah erken gelmişem. pazartesi ğüni. baǵdım bi tene Kıız geldi. biz bèle ğonuşdıǵ. işde yègením
- 5 dedi hüseyin ğáhve yaP bíze. o da ğetirdi bi şeler biraǵdi oraya. dedi ki al, yaP dedi. o da men dedím. yoh mením şekerim var. yanè sız şeker aTdız diye men içmiyem. biz de dedih. Kıonuşdıǵ. // dur diyim da. giTdí Kııznan bi saaT Kıádár otúrdúǵ. bèle söhbeT èTdih, muabbet èTdih. Kıonuşdıǵ. onan sora o giTdí. birden hüseyin bana dedi ki, anne dedi, buni beyendín mi? Kıanın Kıaynadı mi? yanè bizím deyímimizle. anne Kıanın
- 10 Kıaynadı ona, dedi. men de dedím olúm hoş idi, taTli dilli idi. gerçeKden de Kıanım Kıaynadı. 'eyni bèle. dedi o meǵm Kıız arǵadaşımdır. // he, onan sora işde tabi men bu ğış deǵel, diǵer ğış giTmişdím. on beş tatilde. on beş ğün ğaldım orda. sadece bi kere ğördüm. çünkü o ğün için geldi meni ğördi. ğeşdi milasa. arTih bi ğün önce de dönmişdi, men ğöremedim. men oǵlúm geldi. izmirden ğetirdi. meni uçaǵa yeTışdırdi. çıǵdım
- 15 geldim. onan sora heş daha ne yaǵud dedim, men dedim yavrum gelmişih. ğidaǵ, tanısaǵ. o ki senin Kıız arǵadaşın. hayır dedi, biz he, evlenme tehlíf èTmaǵa lazım deyèlem. evlenme tehlíf èdemiyem. arǵadaşım bana hele daha bi şey teKlíf èdemiyem. men çıǵdım geldim. tam bir yıl, şey yanè bu ğeçen ğış giTdih,

- aralıhda. bi aralıhda işde. dedi gelin. diyi ayilen gelsin. men giTdım. adamnan tanışdım.
- 20 diyi ayilen gelsin. wala işde giTdih tanışdih, Konuşdüh. yanè bize bi zorlüh çıkarmadıla. bizden bişi isTemedile. ama biz ‘eyni buranın usuli gibi giTdım men. yanè babasına heleT, anasına haleT, bilmiyem Kıza bişeyler. iki tene de gine bilezih eTdım. gahdıh, giTdih. onnar yanè bize arTih dedim yanè dedim özdemir amcadır adamın ismi. özdemir amca allahın emrinen, pèhemberin Kávlinen hüseyin oğluma
- 25 ayşen Kızımızı isdiyih. o da dedi eye allah nasib eTmişse. onnar da bële de eTmağ bilmir ha. yanè bële biTdihdan sora, hınade dedim şey fatiha ohiyağ. bennen dayım biTdiyse. faTiha ohiyağ. arTih men bële eTdım. arTih onlar ne edidiler, bilmiyem. he, onnan sora zaten biz giTdih bir gün isTedih. salı günü, pazarTesi bayram idi. biz arafa günü aħşam yeTişdih. bayram günü oturdüh, gezdih, dolaşdih. cocuħlarnan bi oğlüm,
- 30 bekar olüm, Kızım, torunüm, men, hüseyin. onan sora işde salı günü giTdih, çarşamba günü geldih. gine esgiKlerimizi burdan götürmedihlerimizi aldih. hanè biz hüseyine dedih al Kıza. ama iç çamaşırı falan bëcerememişdi. açılı yer vardı. giTdih aldih, eTdih. pèşembe günü giTdih, aħşam nişanımızı eTdih. cuma günü yine hazırlandıh. cumarTesi günü de gine giTdih Kızın babasının evinde yanè gahvaldi eTdih. onan sora bizi
- 35 milasdan Koydıla arabaya. biz otuz bir saaT arabaynan yol geldih. he walla. emine, şimdi geline hoş geldin, demaħnan başliyim mi? // yoħ yoħ, esgiK. // yanè o da men demiyecaħdım. şey filiz dedim, illa dedi gulsüm abla oni diyecaħsan. è şimdi diyağ yanè. ibrahimi evlendiriyih. èle diyağ da || gelin diyer hanè atam? Koyuni Kuziya ge atam. ismail abè senin atan, hoş geldin gelin, hoş geldin. || gelin diyer hanè anam?
- 40 burnumda var altın tanam, sevinmez abla senin anan, hoş geldin gelin, hoş geldin. || gelin diyer hanè ğardaşım? Karlı dağlar nèce aşım, sinandır senin ğardaşın, hoş geldin gelin, hoş geldin. || gelin diyer hanè bacım? ben ağlaram avcım avcım, ayşedi, eminedi, senin bacın, hoş geldin gelin, hoş geldin. || gelin diyer pışde, giymenem dabanın üsde. sinan durub dam üsde, hoş geldin gelin hoş geldin, || asli asli ğurbağım,
- 45 asli fîrengi Ğurbağım, on milyar senin dilbağın, hoş geldin âziz Konağım. || oħudüm. şerifeye de men demişdım. şerife de ablam beKlemedi. salonnan çıhdi, giTdi. getirdih buraya. memeT dedi işde götürsağ o Konuşar. biz düyüne çağırmamışdih. o da orada bizim sesimizden Komşılar rahaTsız olar. aldih geldih bize. // bahaTdingil, mazhar dayi hePsi geldi. işde men bu maniyi burda çevirdim. işde onan sora ablam diyi. mene
- 50 dèseydiz, gelmezdim, Kalırdım. gelseniz salonnan düyün biTmeden ğoşa ğoşa giTdın. yanè meim Kız Ğardeşimin Kocası yoħdi başında, teKdir. //cocuħlar bële her biri bi yèrdedir. bi men oturüm. è Kız Ğardeşim bi derdine orTağ olüm. bacımın yanè bizim şivemiznen bacımız, bacının bi derdine ortağ olüm. baħım nasıl evine gidir. nasıl gelin evden gidir. vanda bilmirem övleden önce yiyince benim tansiyonum yüsKelir.
- 55 giT orada otur. hadè anne al. sen giT ye. al sen, giT al. onu vèr ona, mèn yemiyem. sabah da yèdim tansiyonum yüsKeler, sen bilisen. he, onan sora bi kere işde dedim. bu sefer de dedim, demiyecam. işde filiz dedi, allahın seversen dedi, niye demiyisen. yanè bu da bi usuldı. hele aparTmanın ğapısında dedim; ama bi gün hüseyine. işde Konvoy düzenledih. giTdih gelini milasdan çıkarTdih. gelin muğladaydi. babası dedi illah billah
- 60 Kız gelib baba evinnen çıher. hüseyin gelini aldı. giTdi. yanè gelin arabasi bizden bi yarım saaT, bi saaT önce giTdi milasa. onan sora biz de allah razı olsun, bitün hüseyin o öreTmen arħadaşlari. o da arħadaşlari önceden Kılan arħadaşlar Konvoy düzenlemişler. meni de geldile, aldılar Kız evinnen. giTdih milasa. işde şal bağladılar, eTdiler. giTdih, aldih gelini. bi daha geldih muğlaya. düğün muğlada oldi. evleri de muğladaydi arTih. //
- 65 yo, heç başKa bişi oħumadım. niye oħumadım. è annamiyirdile. annamiyirdile ki. hele daha işde o ğeçe hına ğecesi olacağ. a bi de burdaydi. ama bële türkinen dedim. bu

- dağdan aşmağ olmaz, narıncı başmağ olmaz, bir guru sözden öTrü, yaranan savaşmağ olmaz. o diyi ne dèdi. obiri dèdi ne dèdi obiri ne dèdi. he, dèdım diyecağımı. he, onan sora orda da şey dèmille. Kınayi getirene. şey üsgeK üsgeK tepelere ev
- 70 Kırmasınnar. āşrı āşrı melmemeke Kız vèrmesinne. bi kere men de gağdım eyağa. dèdım dèdım, Kınayi getir... // èle orda da mendım, filiz. şey gelin çihen günü. ya çıharamir. ya bizim çalgı heP vannan değél. Káyınımın Kızı. onan sora bi kere biraz gine şey èTdım. yanè bèle şeyler èTdım. dèdım gine de dèdım dèmedi. hacı geldi bureye. hoş geldiz. // Kınayi getir anè. parmağın vur anè. valla onnar öz dillerin diyiler.
- 75 bız azeriyih, azeri. işde en son biTdi, düyün biTdi. orda onnan sora düyün biTdi. şey dèdi. orda çalgı, orkestra, o dèdi. işde damatın Kardaşının isTeği üzerine bi şeyi āzeri bi şey çalacaz. iş başladılar, dèdiler. bizde filiz düşdi öne. filiz de gelmişdi toya, manisadan. şey filiz feray ablanın Kızı, filiz. he, onnan Kocasi. bi kere filiz düşdi öne, biz de onun arhasına düşTüh. işde bèle bèle eylirih. // he, he. bi kere hüseyinin de
- 80 paTronı èle bi oynamayın, bèle èdidih. // he wala. o da bize èle diyirdi. be kör álevidir. bilmiyem èle söyliyise èle oynasaydız. he oynamah. biz èle bèle öynirdih. o da diyi ki bèle edin, bèle edin. onan sora bi kere şey gelir. işde mene diyir ki ana bu gece bizdesen. bu gece, hüseyin de kendini oradan bırakir. anne hatıradıla söz vèrme. anne daha ila söz vèrme. sora çihdi giTdi. bureye daha orda içKi sudi. heç kımse kimseden
- 85 utanmèr. // allaha bin şükür. wallah diyem vanda olsadi bu Kádá güzel gèşmezdi. vanda olsaydi. o çevrede ne Káddár vanni öreTmen var idi, o çevrede ne Kád'dár ábenin deyimine küresinni var idi. her birsi düğündeydi. bèle taç iki saaTdih yoldayım. üç saaTdih yoldayım. bozburunnan onan sora. ne bozburunnan galmişdi. ne marmarisden bèle o çevrede ne Kád'dár vannı var idi, heP'si düğündeydi. /// bari gáseT getirdin? ///
- 90 gáseT getirmemişim. hüseyin yolliyaçağ. imdi hele almamışdılar. dèdi bazartesi gidecağ, ala. // he he. onnan sora hacıye diyim, bèle daha sana annatamam. o Kád'dár güzel oldu. ama şey hacı ||náhlet gelsin gurbeTTiğin adına, güvenmeyin lezzetine Tādına. her gelende gohúm gardaş yadına, ahar gáribin gözünün yaşı. || ablam dèdi ya. onun ya hanımın yanındedi. ne gáriPligi. be diyi, men vanniyam. diyem hacı, diyirem
- 95 hacı, diyirem belke heç beyaz şekerim yoğdúr. belki diyirem hacı bu dağlar mejm üsdümden gağıb. be hele benim mesudum var. benim mesutum en kiçügidir. men mesudi düşünmirem. yanè yanımda bi bekaram var; ama onu düşünminem. èle men diyim alla nasib èTsın. // he, hüseyinin dişleri gapanmidi, allahın ādi. èle sevinçlidi. bi de ümiT kanani da görince, he. // yo, bahaTTin gelmedi. // vala dèdi gelecam, gelecam.
- 100 èle gözüm Kaldı orda. orda sora iki gün telefonlarını gapaTdılar. yanè aradılar. menne hele gelib gelmiyecağımız bállı değél. heç ömrüme değél. // orda kerim var. gürbüz var. emine, kerimi tanıyisan? /// vala gülüm abla ben heç tanımiyam. /// burda çoğ görev yapıb. muammerin öreTmenimiş. // kerim değirmenci. isKelede çoğ şey, yanè belginin öretmeni vardi. // he he. o ilkokulda, burda değél. kerim arTih dèdi, o Kádár, gürbüz
- 105 onnar şimdi önceden oda arhadaşidılar. // he he. arhadaşdılar. èle bi Kónvoy düzenlediler. daha bitün hePsi, hePsi. Kónvoy düzenlediler. giTdih milasdan gelini çıharTdih. arTih bèle göresen. o Kádár dèdım. wala hacı men dèdım. onnar şey oynamahları farKlı. // yo yo yo. onnar bèle şey oynille. ege, ege yöresinin. // he, dizlerini Koyiler. şaKağlarını Koyiler yere. şaP' eyağlarını vurirler yere. // bacaya
- 110 diyirih şey be. bıhırı diyerih. be, baca baca bıhırı. ibrih şeydi. lulèhim çoğ afèdersen esKiden bèle tuvaleTlerde su yoğ udu da. belki hatırlırsen, değél? ya lulèhem bi de affafaya. yanè en esKiler. lulehèm de diyidiler. işde sofraya biz şimdi yanè sofraya diyidiler sıfre. yanè daha şimdi bu annemgilin, babamgilin burda bi tene yazlıh tendir

- evisi vardi. diyerdiler tendíresífre. yané yazlıh. yané bu dèdi. yané nasıl bilisen éle.
- 115 şimdi ābēye diyim. esKiden yané şimdi diyiyih tendir. yoh onnar diyerdiler tendíresírfé. arTih éle. // he, éle diyerdile. şimdi ābēye diyim. mesele kesere diyerdile kerki. şimdi biz yēgeye diyiler Kāvre. işde yazır şimdi da. onan sora anneme diyim, ya desTırhan da işde sofraya diyirdiler. desTırhan yané şimdi yaydığımız sofraya diyerdiler. desTırhan. yané git bala ordan destırhanı getir. yané babannemiz eyni éle diyerdi. he he. giT getir
- 120 ya da götūr. he, yani apar. bēle diyerdiler. şey yané men babaannemín, Koltūh yoh idi ki. odaya da ōtaḥ ōtaḥ diyirdiler. uşah, gede diyirdile. yané érkeg çocuğuna gede diyirdiler. gede yané gede de érkeg çocuğuna diyirdile. Kocaya da kişi diyirdiler. herif bizim_o. şimdiki gibidir éle. güzelce diyeler hayatım, canım, bilmiyem ney. benim ha aKlıma gelir. he he. hüseyin de diyirdi. // éle gelin diyirdile. wala éle hele gelin
- 125 diyirdile. yané gelinbacı yaşlılara diyirdiler. tabē tabē yaşlılara diyirdiler. // yaşlılara yané Koca. ihTiyarlara yané Koca diyirdile. çoḥ ihTiyarlara. // he, yané biz şimdi diyiyih ya KocaKarı. biz şimdi diyirih çoḥ yaşlanıb. ihTiyarliyb ya da. esKiden de diyirdile. vay çoḥ KocalıT. he, KocalıTdi. yané ihTiyarliyPTi. çoḥ KocalıTdi. onan sora cécim, palaz nedir onnar, bizim şimdi kilim dēdiğimiz cécim palaz. ama onnarı özleri yapirdi.
- 130 şimdikiler almaḥ artıḥ oldu artıḥ. kilimler almaḥ oldu. biz heP özümūz cécim palaz özümūz yapirdih, serirdih eve. hele gēderme cécimleri de Kıymezdile yēre sereller. yaTaḥların üsdünü örTerdiler, he. // onan sora benim babam da otūz dörT sene bu köye mıḥTarlıḥ yaPdi. otūz dörT sene. isKele mählesine otūz dörT yıl muḥTarlıḥ yaPdi. şimdi sabahaTTin ğarlıdağı taniyisen. o meim ḥalamoḡludi. öz be öz ḥalamoḡludi.
- 135 babam otūz dörT sene buraya muḥTarlıḥ yaPdi. gelen giden herkes yané babamın evinnen gelib geçerdı. o zaman bēle araba yoh idi. gelēle aḥşama dönēle köylerine. yané bu senin deyiminne küresinni köyleri hePsi babamın_evine Konaḥlardı. arabaya māşın māşın, irannılar diyirdi. māşın yané bizimkiler éle taḥsi diyirdiler. māşın indi de irannılar maşın diyille. yané irannılar şimdi arabaya māşın diyille. onan sora telefon çalmaya diyille. zih vurdi. yané şimdi telefon çalanda diyille zih vurir. ama telefon aşmağa éle diyile yané. // he, tēl_ēliyille. ismail bi ğaḥ oradan irana tēl_ēle. éle diyille. // walla bilemiyem. esKi geleneKler ne bilim. imdi bi şeyim oydi. mesela teyfūr şantiyeden gelende ona maniler diyerdim. neydır meim eşim Karayolları işÇisidi. giderdi gēj gelirdi. on beş günde bir, yirmi günde bi, on günde bir. bi_ara o geldiği
- 145 zaman illa ki yané bileydih. o gelir, ya da şey ila onun_önüne yürüyecahdım, gidim. Kabul_ēTmezdi. he, pis alışTırışdım. küserdi, giTmeseydım. işde onu ğarşıladığım zaman bēle diyerdim. işde || sen geldin ōtağa, nur doldu bağa, sen gelen yollara canımse feda, sâfalar getirdin. teşrif buyurdun, can Kurban_ederem sen teK gonağa. // he, azeri dili. o da Kara gözlüm diyerdi. biraz gülümserdi. bi de yané mesele şantiyede diyermiş
- 150 ki bi durun men gidim Kara gözlüme telefon_açım. şimdi Kara gözlüm meraḥ edir. ama biz o aşamaya gelene Kádár ne şēler aTTaTdih emine ḥoca. yané biz o aşamaya Kádár zaten men teKfur öldi. bir gün burda oturmuşduḥ. bargonda. hüseyin de dēdi ki, o zaman arabamız var idi. hüseyin dēdi ki orda Kalıb, iki sene ōlūT. hüseyin dēdi de o malaTyalı kiracılarım var idi. hüseyin dēdi. baḥdım men çoḥ tasiyonum yūsgeK. çoḥ
- 155 oldi. dēdi taner ğaḥın minin arabaya. bi gidaḥ bēle isKele başını dolaşah, gelaḥ. meni de biraḥdılar. giTdih. dönūşde hüseyin de dēdi, dur gidaḥ. ābdılbarıdan bi tene ğarpuz_alah. éle giTdiler. ādılbarınan o tükannara gidende men fenalaşdım. zoruma giTdı. anē ābdılbarıya hēç peK giTmezdi. illa gelecaḥsan birliKde giderih ādılbarıya. Kāsaba birliKde gidaḥ. o son olsadi. yané o soralardan. onan sora da ādılbarının_oraya
- 160 gelince ben éle tam fenalaşdım. bi şey de dēdim. zeyneb de dēdi ki biraz bēle Kōlonya

- vurdüla mejm bële şey_êTdîle, ağladım. dedim işde. şey ne diyim? baba ne duTdu men getiredim? zeyneP de dedi ki, dedi vala tēzenen amca yanē evlenmeden önce gençliħlerinde o şey görmiyıbdiler. sevgi görmiyıbdiler. yanē şimdi bazı diyiler. ābē sen de mejm_evladım. Kaç yaşındasan? // ē hanē hüseyinden de kiçüKsen. memēTden
- 165 de kiçüKsen. onan sora Kārdeşe diyim. dedim yani babamız vėrerdi. hēç dēmezdi Kızım sen buna gidisen, ya giTmisen. şimdi bazıları diyir ki ay bu bunu bële sevir bu buni. yanē diyem sevgi nedir? vala annamirem. isTer mene gülesiz, isTer ğalasiz. wala anamirem. he, şimdi daha allaha şükür mejm dörT çocüğüm da isTiyeraħ evlendiēle. birbirinen severaħ evlendiler. ama yanē biri diyi bële birbirini sevirlē, ölillē, dirilillē.
- 170 yanē el eman diyem. yanē men buni anniyemirem. // yoħ amca meni sevmişdi. amca mennen on üç yaş biyûKdi. şimdi annesi gelmişdi. babamnan_ıstemişdi. zaten biz babamın yanında bi babam muħTar idi. biri geleydi babamın yanında oturacaydılar. biz hayaTda orda duramazdıħ. yanē herkes de. o zaman diyyem babamnan otuz altı sene muħTarlıħ yaPdi ya. Kızını Kocaya vėren, oğlunu everen, ğasTalıħ geçiren, yoħ
- 175 bilmiyem ne yapan, hePsi gelirdi. bi ħēr şer olaydı, ne olaydı, hePsi gelecaħdi babama Kōnuşa. ona ama hanē bızım haddımızaydı da birisi gele... baħ babamın bi makamı var idi. girecaydın oraya. muħTar odası var idi. yanē vanda isKelede kimsede telefon olmadan babamın_evinde var idi. kımse de ceriyan_olmadan babamın_evinde var idi. hanē muħTar idi. camiye açe, yanē isKelede bi camiye gele, hemen ordan babamın
- 180 evine vėrdile. zaten telefon da muħTardı diye şeyde de. onūn_ıçin babamın bi makamı var idi. biri gelib orda Kōnuşduğu zaman biz ğapıyı açacaħdıħ. biz çay getirelim mi, getirmiyelim mi? gine ğapıyı örtüb geri dönüb. bi iki kişi orda ğonuşduğu zaman hayaTTa biz onnarın yanında duramazdıħ. arTıħ Kaynanam ne diyib. babam ne diyibdi, bilmiyem. yalnız Kaynanam Kocam işde Kaynanamı yolluyubdi elçilığe. muhammed
- 185 diyi ki muħTar_ismailın ilk sözünü bana getir. babam da ona söylemişdi. yanē şimdi menim Kocamgil de babamgilden biraz daha yanē babam çoħ zengin idi. bunnar biraz da öz hallerindeydi. yanē fâKir dēmiyim, öz hallerinde. tabē men evlendiğimde Kocam Kārayollarında çalışırdı. onan sora ābēme diyim. babam Kaldırmiş, dēmiş ki işde o ne dēmiş, isTemiş. babam dēmiş ki be babacım men ağa paşa isTemem. he, arTıħ bunun
- 190 bu sözi, bunun bu sözi bunnarın ğafasına yer_êTmiş. bu ğızı bize vėrecaħsan. bu sözde bunnarın ğafasına şey_êTmiş ki bu ğızı bize vėrecaħ. arTıħ bız vazgēcmiyaħ. ğırıħ gün boyunca giTmişler. isTedile. giTdile, geldile bana işde bi rol icabi seni falankes isTiyir. tamam. bi günde ēle tamam. biTTi, vėrdiħ, giTTi. bana dediler teKfur seni isTiyyi, vėrecaħ. // ne diyecam? // ē be aynı mählenin çocuguyduħ. Karşı Kōmşuyduħ. onan sora
- 195 yanē men ay dedim. o da mennen çoħ biyûKdūr. dediler işde tabē herKesnen muvafaKa êTmişdiler. diyi işde gidecaħsan. o diyi vėrecaħ. o diyi ēyidi. biz de allah razı olsun. bi yannan güzel yaşıTTi. allah onūn yerini nur_êTsın işallah. önceki zamanlarımız çoħ yanē birbirimize alışmaħ için yanē nişanniyken de üş kere bize geldi. biz hēş ğorüşmedih. bızım düyünümüz_oldi. onnan sora yanē o zaman bilmiyem yaş farkınnan
- 200 neden biz annaşamirdih bi türlü. çoħ Kısğani, diyidile. Kaynanam onnan Kısğanç idi. Kaynanam diyidi senin Kocan şantiyededir. elbisen değeşme. senin Kocan şantiyededir, yazman deyeşme. o zaman da bu yazmalar yoħdi, kír belli êTmiye. ēle beyaz yazma örtirdih kírın içindeydi. he valla. tabē tabē, bir gün şey, neşem ğaçdı tabē. bële değeldim. çocuhların ğurbeTdih işde bu dedim ya. düğün_êTTim. onūn_ışının
- 205 yürümemesi, burdan göç_êdib giTmesi... yanē göç_êdib gidende daha bi sürü şey yaşadı. ama çoħ şükür, çoħ şükür. allah sabrēdene şükredene hēçbi zaman darda

- Koymaz. he, yanè men diyirem. şimdi he, allah ğani ğani rahmeT_êTsın. yanè mejm
 emehli maaşınan men bi aralıhta giTdım, muğlaya döndüm. bi arada giTdım. gine bu
 210 Kádár zamanda, o Kádár eşya aldım; ama gine cenabi allah onlara muTluluğ vèrsın
 ömür boyi. onnan sora işde bi gece bèle ğış idi. aralıhta meni nişannadıla. ocahta
 düğünüm oldu. bi sene sora. bi sene sora bi sene aralıhta nişanladıla. diğèr sene ocahta
 da düğünüm oldu. işde bi gece öz aralarında yanè çoğ èle şey ama teKfurdan nişannı
 gelmedim. men aşırı maşırı nişan görmedim. èle nikah olacaydı, èle geldiler, oturdular.
 o zaman da bu Káder pasTa masTa yoğdı. imdi pasTa olub, her şeyi yapiller. bilmiyem
 215 vallahi. sini Koydular, Koymadıla arTıh. // he, herhalde çaydı èle. esKiden âbè şey
 kişmiş dağdırdıh. onnan sora Kuru üzüm, kişmiş işde dağdırdile. şimdi yemiş oldu.
 esKiden diyidiler kişmiş. tamam önceden şeyini, şimdi onnan sora bi kere neyse
 başmağ, potin yanè Künduraya potin diyirdile. diyer o boğabaşlara da bağabaş
 diyirdiler. paltoya da saKKo diyirdile. şimdi bizim giydihlerimiz tumandır. tuman ona
 220 eliyrle. // hayır hayır, çalmağ malmağ yoğ idi. èle oturirler, érkehler bi odada oturirdi;
 bayannar bi odada otúrurdi. çay geldi. kişmiş dağTdıh. onna sora işde mene bi çift
 bileziK falan tağdılar. onnarda mani oğumağ var idi. onnar bilirdih oğuyalla. onnar
 bilemezdiler. yav Kaynanayi bilmedim, unuTdum. ha, onu diyirem, oni bilirem. oni
 diyirem. ha, oni da diyirem da. || gelin idin geldin bize, sürme çekdin ela göze, evde
 225 Çılbır çıhib düze, külünnen haberin vardi?|| bizim elde gelin idin, Kabırgası Kalın idin,
 Kaynanaya zalım idin, dilinnen haberin vardi?|| işde allah rahmeT_êTsın memeT âbè
 bu yıl geldi. geldi, çoğ geğ gelmişti. mesuT âbè èle şey_êTdi. dedim ||ısfahan elinnen
 bir güzel gördüm, savğı düşüb haTır bécán élíne, güldürende kelme kelme gonuşur, bal
 tökülüb dudağınnan dilíne.|| he, èle güldi, èle güldi. allahım, èle güldi. onnan sora bi de
 230 yanè men bu çocuklara diyirem. bu maniyi imdi biraz önce de dedim. be, torunum iki
 gundi hasTağanadadi. bazartesi günü geldiz. muammeri a şey, ikinci bazarTesi geldi
 bize. dedih, güldüh, Konuşdüh. Kur'an háKkınin èle olsun. èle Koğuladım. bi süri ona
 maniler dedim. ömer âbè geldi. eylem geldi. oturdüh balgonda, çay içdih. onnan sora
 ğağdılar. işde şerifeyi de aldılar, giTdiler. şerifeyi de evine goyacaydılar. özleri de
 235 evlerine geçecaydıle. baci èle o gece diyi haşa haşa sizden, idrar yolları enfeKsiyonu...
 istibra edidi, göturdiler hasTaneye. dıhTor, ne vèrdiler, ne bi şey yèdi. he, onnan sora bi
 kere şimdi de hasTağaneden çıkarTdih, getirdih. // he, bu da aradi. biz hasTağanadeydih.
 Koşa Koşa geldi. dedi saadeT ablanan nuriye yenge bizde. bi evrağı yanlış yaPmişdiler.
 bi süri bizi èyleTdiler. ta çıhdih. èle düz geldih buraya. muammer dedi ge gelah.
 240 geldiler. sora Karısı dedi ki... // vala on tene ine vèrdilè, he. ||güzelleri vardi bizden ay
 südi, güllerden silkínen su sonasidi, érahlı Kızıdı, fars balasıdı, tarifin éyliyım gör
 canlidi.|| güzelleri vardi beziyar toyu, minadi gerdani, ücedi boyi, erzurum gözeli,
 üsmannı soyi, tarifin_eyliyım gör canlidi.|| be onnan sora bi de dur, buni da dedim. //
 canım geldih buraya, he. şey dedi. hasTanede yeni doğum yaPmişti. hasTanede bèle
 245 nazdardi. dedim || benim gızım nazlidi, peynır yemez, Tuzludu, yolda gezmez tozludu.||
 himmeT dedi tamam, dedesine diyağ, bi de heliKoPter kiralasın. he, anneanne
 Kırbán_olsün, inşallah. bi de oni da diyim. || Kaynanasız Koca, dumansız baca, asri
 pèncere, düdühlü tencere.|| Kaynanasız Koca, dumansız baca, Kaynanani, anani itir,
 fakülteyi bitir, anani itir, arabayı getir, al beni götür.|| bunu da şimdiki Kızlar diyir.
 250 şimdi şey asrı pèncere yane Kaluferli ev, düdüKlü tencere, asrı pèncere, Kaynanasız
 Koca, dumansız baca. ya şimdi Kaynanalari isTemilè. allah bize yardım_êTsın. daha
 demiyem, he he, ğıKKo Kalacağlar. // emine, esKiKi ğafam değèl, unutirem. be sen
 demirdin? ne diyirdim? he, || evel baban yaz ayları gelende, ala Kádá ğuma tarlayı
 isTemez. oğullar anayi, yoğ oğullar atayı, Kızlar anayi heçbi gelin Kaynanayi

- 255 beyenmez. || çoğünü şey, esKiKi Kafam olsaydı, allah bunan da eTmesin. /// yo, diyirem da. Qur'an bi ayi düyüne var idi. men ne gece yatırdım ne bişi yedirdim. uyhusuz, uyhusuz nece gidecağ, nece gelecağ, nece olacağ? allahın adı oranın havası, orda sabah namazlarına gahamadım ya, şimdi üş gündür burda da gahamiyam. be, orda yatmiler. yaTmiler. men dışarı çıhmedim ki haci. men ele Kaldım, içeride Kaldım. bi gün giTdih
- 260 pazara, Përşembe günü. o gün biraz sıcahlılıh mene kar eTdı. ama men içerden dışarı çıhmedim. ama bele geceler herkes üsdi açılıh. herkes şey, bazı diyem bi gün önce geldih. salonun yanından geçirih. iki o Koca salonda iki kişi gelmişdi. bi tene o apartımanların Kına gecesinde de gördüm. dedi Kocam doğulu, ben ama buraliyem. bi tene de orda bi tene garşıda markeT var idi. men bi şey lazım olanda hemen gacırdım,
- 265 alırdım. yané orda marKeTÇi mene dedi. dedi tēze meni tanımadın? dedi meciT ben. o markete halbuki bir gün önce giTmişem. bir de onun hanımı başi gıpalıdı. daha başi gıpalı yoh idi. herkes ya asKılı ya da asKıları burdan, boyunnarına bağliyidila. omuz momuz hePPi açılıh. allah bizi āfēTsın. men de işde o dedığım gece önce geceliğ aldım yanıma. diyirem burada ha açılıh havadır. yarın mantomu da giymişem. anne anne
- 270 allah aşKına mantonu giyme. be diyecağlar hané şeydirler da. e dedim mantomu ya tamam yavrum. eye gıyafetim şeyse zannēTdı mejm gıyafetim bele elbise. dedim yo yo yo. yo alla aşKına. cenabı allah bize onları nasib eTmesin. allah bizi doğru yolunna şaşırmasın, işallah. bilminem, belki onnar bızden önce... ama yoh yoh yoh. bele eTTerini, namahremner göre göre, eTTer ele pis olub. men onu bilminem. /// arabaya ne
- 275 diyiler. /// fayton, gelmişem. şimdi de fayton diyiler ona. esKiden şey aTnan götūridiler esKiden. atnan çıharırdile. işde bizim bu şey yané ābē diyir ya şeynen şıhanımı. işde şıhanımı gelecağlar, çıharalar. niyefeT hala işiTdı. diyi piğaP gelmese hēç gelin çıhmezdi. yané tahsida diyemir. piğaP gelmese hēç gelin çıhmezdi. sora heralde piğaP geldi. hatırlamirem, hanımın düyünü bizden çoğ önce oldı. o da mejm kimi yané tahsi
- 280 diyemirdi. tıkas gelmese hēç gelin çıhmazdi. yané şimdi men şimdi oturma minderi diyirdih. esKiden diyirdile loP. loP, he. yané şimdi yer yatağı diyirih, o zaman diyirdile dōşeK. he, dōşeK diyirdile esKiden. imdi biz diyirih yer yatağı, ya da minder, oturma minderi. o zaman oturma minderine de diyirdile loP. he, loP. şimdi bazen mejm bu Kız diyir ki bu o tarafda bu Kızımdı. Kız diyir ki anne meryemın yanında biraz düzgün
- 285 gönüş. e dedim Kız meryem elli beş yaşındadır. men gönüşmami nece değēsecam. şimdi mesela bi şey olanda mesela mesuda diyem özüm. ya özüm gidim, ya özüm geldim. bu Kız da ele diyir özüm. he, yané he, meryem de özüm diyi. ele biraz güzel gönüş bu çocuğla. dedim vallah daha değēsemiyem. yané elli dōrT doğūmliyem. elli beş yaşındayam. gardaş arTih değēseminem. yané isTesem de değēseminem. /// yo yo,
- 290 isTesem de değēseminem. yo yo değēsemirih. hele siz gine lazca gönüşisiz. ele biz küresinlice. azerice. şey dedi de. biz yané muğladan geldih. yatağını hüseyinın çarşıya çıhirih. anne dedi burda, annesi bah hiç hiç Konuşman değēşme, dedi. Konuşman değēşesen birden poT Kırersen. nasılsan, biz nasıl olsa ele. hēç işde orda gelir. hüseyin annen gençdir. hüseyin biz daha yaşlı şey eTdih. hüseyin daha bele ele. dedi ya benim
- 295 anam ihTiyar deyēl, gençdir. ele dedi. benim anam ihTiyar değēl, gençdir. he valla. alla razı olsun. eye gönlümüzce bi şey oldusa. yané men çoğ memnun oldum; ama eskiki değēl. şimdi arTih çoğ unuTKan olmuşem. mesela ayran aşına, biz şey diyidih. balığa. bi şey diyidih. daha daha yané onlara da diyidih. gayğanağ. biz heP gayğanağ, o yumurtadan olūr. he, esKiden. yumurtuğa ayırdır. murtuğa şimdi ābēm, şimdi şeyi şimdi
- 300 uni Kavuririh, bilmiyem. oni bilirsiz. he, uni Kavuririh. un bele güzel Kavrulduğdan sora sana yağınan, isTiyen tere yağınan, sana yağınan, sıvı yağnan yapan işde ona

- diyirih murTuğa. esKiden diyerdile çingiroğ. imdi diyile murTuğa. he, esKiden diyerdile çingiroK ona. onnan sora mesele keledoşumız degeşmiyib. gine keledoş. men muğlada da yaPdım keledoş. kürT küFTesi. è şimdi biz diyidih mesela esKiden diyidih
- 305 su, yanè kiFTe bişirdih. kiFTe bişirdih diyende en' gatica. // he, şimdi oluPdu sulu köfTe ya da başKaları diyi orda hüseyini götürmişdim. işde orda da hüseyinin Kaynanasi ilk gün yədiler. biraz da ikinci güne azıcıh Kaldı. // yo yo, keledoş değel. keledoşu daha önce bişirdim. onan sora bişirdim èle o gün yədile. ikinci gün de biraz galmışdı. gelin adayı da geldi. yani o onun gelin adayı. èle düşüb başa. gızım daş köfte
- 310 yersin. daş göfTe yersiz. yanè biz burda buna daşda dövmüşüh. getirmişih. be ben Taşda dövmüşdüm, götürmüşdüm. biyüK Taşda dövmüşdüm, götürmüşdüm. vala keledoşa o Kádár bèle biraz yədiler ama köfTe Kádár bèle. // ya şimdi biz taşda dövirih ya. şimdi gidirih sığır_eti kesirih. yèni yanè Kalıb bi gün sora bayaT olsa sıçrer eTrafi dağıla. oni getiririh. Taş tohmağımız var. Taşımız var. ona ayiT. bèle döyirih döyirih döyirih. ona
- 315 diyirih, yanè kiFTe diyirih. kiFTe bişirdih yanè. az sulu olur. bi de lepe atirih içine. lepe bilisiz. lepe yanè nohūdun gırılmiş. onu da atirih, işde onun pancarı var, biz ekirih. bahçelerde yeTişdiririh. merzeri, he, reyhan merze. zeyturun da diyille. yanè esas bu türKçe diyenler zeyturun diyir. he, onnan sora işde daşnan döyirih, yapirih. men üş seferdir gidiyem muğlaya, çocuğum onu sevdiği için burda döyerem, biraşiyem
- 320 buzluğa. donir èle. // uçañnan giTdih. yanè biz gışın da arabanan da giTdih. həc donu açılmamışdı. uçañnan giTdığımız için yeTişirih, həc donu açılmır. arTih bir gün isTeseler, o gün yapirih. yiyirle, yanè yapirem, orda da yapirem. ama malzemeyi burda götürirem. malzeme orda yoh. ne lepe var, ne reyhan var. reyhan orda da var. yanè pazarrara giTsen, alisen. orda da pazarda başKa gidib bèle şeylerden həc tansaç var idi,
- 325 giTdih. şeydir. yanè orda mesala giTdın, pazardan bi şey aldın, aldın; almadınsa, yanè èle bil, bizim gibi bèle dükannara sebze getirmille. ha manavlara. men muğlada iki gün Pazar var. bi Pazar Pazarı, bi de pēşembe pazarı. muğla bèle kiçüK bi yer olduğu için. işde biz giTdih. hüseyin bizi aradi. anne nêrdesiz? dedim pazarın yanındaki caminin havlusundayih. oturmuşuh gölgede. dedi beş daKKa yoldur. beş daKKa çekmedi,
- 330 hüseyin geldi. zeringádeK, zeringádeK duymışam; ama tanımınem nedir. he, è şimdi bizim mesela şeyimiz bu kehlih_oti. bu da dağ pēnceridi. yanè gidib dağdan. sirmo var. bol pēnıre gatile. bi de hēliz var. yanè mendē var. atirih yanè pilavını yaparih. he, yapirih öle. è paziyi, ısPanağı bilisiz zaten, he. şimdi tabe türKçesi diyille pazı. ama biz paziK diyirih. ısPanağ herhalde herkes ısPanağ diyir. // mēyremhoT, meyremhoTdi.
- 335 yanè bu bahçelerde çihen şey var. tamam. oni yanè bizim bahçede yohdūr ama onu görmüşem da bilirem. ya' ona da gine bèle çay maynan bèle. illaçdi. illaç. illaçdi diye bazileri Kullandır. yanè men ismini duymınam özüm de görmüşem. ama şu an bizim bahçede yohdūr onnan. emekömeci her yerde var. bahçe mağçedeki. o şimdi esKiden yani şimdi semiz otu diyile. biz esKiden diyidih. Perpene. Perpene Perpene. yanè neye
- 340 diyile. şimdi semiz_otunu bilisen. semiz otuna esKi dil Perpene. ayran aşına doğrarih. men bilminem de. yanè men gidim, bahçeden getirim. he he he. Perpene, Perpene şimdi türKçesi ismi semiz_oti. yanè semiz_otunun esKi ismi Perpene. he, ondan sora. bahçede çohdūr. o günü epēyce de çekdim. ayran_aşına Koyardih. biz öle çekirih. faydalı da ama biz o Kádár beceriP yēmirdih. yèni yèni başladıh. valla bizim bahçede
- 345 çihirdi. çekirdih, tōkirdih yere. è bu markeTTere giTdih bağdih desTeleyiPler. desTesi beş yüz, bi milyon. orda giTdım muğlaya, güzel bağamadım. yoh, çiçeh miçeyi tam şey_ēTdım, giTdım. ama bahçemde oT basıP men dönene Kádá vala çaTlanguş bir baharın deririh, yiyirih. yanè biz de ona diyirih çaTTanguş. o da yabani oTdu. biz onu eKmirih. yanè memeT de bu sene kaç kere o arhadan derdim geline yolladım.

- 350 çaTlanğuşı yıharsen, yémehnen salata gibi yanê. salata görevini yapar. biraz acı çalar. ama Kazeyağı çorbada mesela biz. şimdi esKiden âbê şimdi yapırih da. yumurtalı pancar. esKiden diyirdih mihle. mihle, şile yanê. şileye bulgur atirdih. şileye bulgur atirih. ama mihle sade oTdan. yumurta Kıririh, mihle olur. eşKili daha deyêl. êle eşKilidi. şimdi pisKileTnen ordan çarpacahlar yêre. imdi o pisKileti mene çiharTdirdi
- 355 ya. Qurban olum. // he, kiTTesin. bilirsen o bilmir. miniK gidir oriya, birden êle tekeri giTdi o. hençelozu biz duymadih vala. acaba hençeloz da oTdi. he, şimdi bazıları da mesele bizim Kızımın gaynanasi güllere başKa bi isim diyi kürTÇe. he, yani biz diyirih bunun ismi budur. diyih yoh. mesela çacığa diyirdih çökeli. çökeli yani şimdi çok kişi çökeli diyir, çökeli yanê bu diyir ya. yanê dilin incelTme. he da, çökeli. ê şimdi âbê
- 360 şimdi sana bi şey diyim. şimdi diyirih, tere yağı. esKiden diyidih kere, he, kere. yanê şimdi tere yağı olmuş. ama esKiden mesela honca nenemiz nehreyi çalh, teze teze kere ederdih. nehre de yanê yayih, nehre. // he, biz elimizde bêle bêle ederdih ha. âbêm bêle bêle çahlirdih çahlirdih çahlirdih. yanê yayih yayliyirdih, bilisen? yanê şey dili sen diyidin hanê dili incelTme, neyse, o. biz o zaman ona diyirdih nehre. sehink, barnı yoh.
- 365 Palay o yoğurt Koyardıla Palayı. vala biz Palayı diyirdih. êle biz yanê, Palayı. Palayı, he. sehink de desdiye diyirdih. desdi, bêle gûlpunnan tutarsan ya çamurdan. mesela onun biyögine sehink diyirdih. kiçüğüne küze diyirdih. küze he. aha âbêye diyim. yanê diyidim tere yağına kere. yanê meim honca nenem, babaannem, Kızım yoriyin, tiz biriz o nehreyi çalhayın, teze kere getirin. ta diyem teze kere çiharın, getirin. yanê biz
- 370 babamgilde her şeyin bêle tezesini yerdih. sabahın birimiz nehreyi çahlardi. bi tere yağı, birimizde pênir ordan çihar. hêş tuzlanmadan tuzsuz mumsuz. esKiden ne brusella. imdi pêniri aliyih, diyile bilmiyem ne zaman yemeyin, brusella olarsız. ya esKiden bu hasTaliqlar yohdi, ya da brusella var idi biz bilmirdih. // he yanê, o her şey de doğal olidi. // he, her şey de doğal idi. a hacı sene bi şey diyim. şey hanê bizim camış da, ineK
- 375 de vardi. Koyun da var idi, babamgillen da. camışı da sağardi, ineği sağardi, Koyuni da. onnar ılıh ılıh heP'sini mayalardılar. bir Kazan, iki Kazan. camışa diyirdile. yanê erkeyine diyirdile kel. // aba he, abladır. bala cocuğdûr. bibi şimdi hala diyirih. yanê babamızın bacısına bibi diyidih. annemizin bacısına hala diyidih. ananatabildim. // yoh daha dur, diyim da. babamızın bacısına ya da ablasına bibiydi. annemizin de Kız
- 380 Kardeşi ya da ablası halaydi, he. // tabê hala. be biz hele de diyih halide hala. çok âfedersen inehlere boğaz diyelle. şimdi esKiden yanê Karıların hamile Karılar uşahlıdi, boyludi. yanê şimdi direKmen yani biri birinen utanirse uşahlıdi diyemirse yanê diyi bu boyludi. yanê boylu yanê hamiledir, demah. // he, boğaz şimdi çok âfedersen ineKlerin hamilelihlrine diyerdile, bu boğazdi. yani şimdi men sene buna diyeyim. şimdi bu
- 385 inehlerin yeni olan sütüne hış, yanê inehlerin iK doğum yaPdıran iK üş gün sütü hış. hış olur. onu da âğız yapar. hêç âğız yemişsin, bilirsen. âğız onu da o sütün yanê o üş günlüh sütinen diyer süti garişdıridiler. oni yanê ılıh bi tandıra biraşille. onnan sora o olur âğız. âğız olur. bi de Koyunnar doğum yaPdığı zaman biz yapardi. oni bêle ocağın üsdine Koyardi. o zaman vala ibregaz o yoh idi gardaş. ocağ idi. dışarda ocağ
- 390 ya da tendir oni bêle garişdırardi garişdırardi. biraz buhur seklini alırdi. hanê o Koyunun iK doğduğu südü gaTmişdi da. o bêle o biraz bêle şey Kuyi şeklini alınca, yanê gati şeklini alınca ona da diyirdih bulama. ona da bilirsen nenen yiyirdih? bu tandır ehmeğini yapırdih ya. yanê biz yağ gatana diyirih. şimdi tabtaba, fetir; ona da fetir diyerdile. lavaş deyêl, tabtaba yapardi. bu biyöglühdê. // he, şimdi yağ gatana
- 395 diyirdih tabtaba. ama yağ gatmiyana diyirdih fetir. yanê gine lavaşın adi lavaş idi. lavaşın adi imdi oldi açih ehmeK. // sâKata yoh, çolağ diyille. özürli demirdile, çolağ

- diyirdİle. yanê elküt, elküt de dëmağım, şımdı orda men ne Kullandım. bi tene hüseyinın arhadaşı var, gürbüz. oda arhadaşıdır. o bizi onnan sora o da gırh iki yaşındadır. hêç' hele evlenmiyİb. fen lisesinde öreTmendi. ële adam yanê çoğ efendi, 400 çoğ hoş. gırh ki yaşındadi. hele evlenmemiş. hele bekar. önce hüseyinın oda arhadaşıydı. oni yanê biz gelın götüren aħşam bizi o ağırladı. ama menım oğlım orda Kälidi heP, bekar çocuğım. onen sora filiz de dëdi ki, filiz de ordaydı. filiz de dëdi ki dëdi gülsüm abla, be gürbüz âbê burda bulamıTdı, sen vandan bi tene. dëdım vala men o Kádár şey deyëlem. men elkütem. geldİle, dëdile yanê ne dëmeK? // he. elküT yanê 405 men dëdım men o Kádá bëcerihli deyilem. men öz çocuğlarıma bulamadım. Kalmışdı ki gürbüze bulum. ağlamaz başıma mendil bağlirem. // yoh, posTanadaki deyël. bu burda evlenmedi. ële bekar yêke gızidi. bizim nuncannan gezerdi. bi tene hakan diye birinen evlenİb. yaşlı. özünnen de kiçükdı. hakan da burda şataħda özel timde, özel harekeTde timmiş. ama ne olıPdise isTifa ëdİb. şımdı bi ara deyil medikal. işde filiznen nêce 410 tanışİbdİla. adam balıkesirlidi. balıkesirde medikal açİb. orda çalışanda filiz onın yanına girİb, eleman olaraħ. anlaşıbdİlar, evlenİbdİle. şımdı manisada bi özel okılda ikisi de çalışır. Kari Koca iki tene de çocuğı olıt, olıt. arTıh toħdor diyidi yanê senın arTıh çocuğın olamaz. ana olamazsın. // he, anne olamazsın. ama filiz ële o Kádá hoş sennendır. hüseyinın düğününde bazı şey ëdirdi. bële ëdın, ële ëdın. // babaya, he, efe 415 diyirdile esKiden. // men ebeyi bilmiyem. yalnız biz nene diyidİh. yanê biz nene diyirİh. doğım yaPdıran Kádına ëbe diyilê. eze de yanê ne diyım, eze yani biri birisini sevdiğı zaman eze. yine biz şımdı annemize de eze diyirİh. hele daha eze diyirİh. şey he. be eze de diyen var. onın duymuşam, yalnız biz hele de daha anneme eze diyirİh. şımdı biz amcalarımız, hepımız bi yërde oldığları için annemın jsmi naziredır. şımdı çocuğlar 420 eze dëmişler. eze, eze. şımdı de üş tene ğardaşın çocuğı hePPisi de yani bi teK amcam yaşıyır, bi ğalam yaşıyır. hePPimiz eze diyirİh. amcam çocuğları da eze diyir. damatı da eze diyir, men de eze diyirem. yalnız menım kiçüğüm bahaTdinnen nüreTTin anne diyile. daha hepımız eze diyirİh, he. // he ğij, ğij şımdı âbê bilisen men bu sözü de diyım. şımdı men bu lafı çoğ Kullanınam. şımdı menım tabê beyım öldi. bësh tene çocuğım 425 var. şımdı o her biri yanê bi şey dëdiğı zaman men dënem ki gicelmişem, bir de öne geçisen, diyile. haşa haşa sennen, haşa otürannardan öne geçisen diyile. ğij köpeg oğlı arhada ğalışan diyiler. diyiler ğij köpeyin oğlu. yanê men bu lafı çoğ gerçeKden de he. yanê şımdı bi çocuğım bi laf diyir. men gidiyem obiri, o seni yannış taħlidini ëdirdi. // he, ğiTminem, bi şey olir. şımdı men dëdım. diyirem da. men bu lafı, bu dëyimi çoğ 430 Kullaniyem. öne geçiyem. diyile ğij köpö oğlu. arhada KälİYam, diyile ğij köpey oğlu. ğoloT Kısa boyli. dirêj de uzun boyli. uzun boylılara diyerdiler dirêj. // he he, be. ğubane, he. ğubane yanê şey esKiden allah rähmeT ëTsın, bizim hacı nuriye. çoğ Kullanardi Kabanê. Kabanê ële diyirdi. // Kuziğı çıħmış, he. evet. onu bilmiyİh. ğartalozda yanê biri birine şey ëdende, vay sen ğartalozsan, yanê bu lafı duymuşam. 435 unla yanê birine diye ğartaloz yanê ne diyım? arTıh şişmana mi diyiler ğartaloz, ne diyile. bu lafı bi ğaç kere duymuşam. şımdı baħ şey, ismayıl çoğ düşdi şeye. dëdi gelecaz verecaz ğameraya. ismayıl bilge, teKfurun sağığında. ë yav bilmiyem. işde şey ëdecaħsan, yoh men irana yolliyecam, yoh televzona. teKfur dëdi men sağıken ve öldİğden sora teKfur öle şey gülso ële bi hata yaparsan men haKKımı helal ëTmem 440 ona. hem önce eminenin baħ. geçen sene de menım ablamın oğlı geldi, dëdi. onın ğörümcesi yanê. biz ğörümceye baldız diyirİh. işde meım bu baldızım bilmiyem bële olacaħ, şey ëdecaz ünivestede. men dëdım baħ sinan. sinan dëdım men o şeye giremem. yan o bir şey getirer. men beyım men yanê bu yaşdan sora beyımın şeyine onın için

- men eminenen de pazarlıh éTdım. dèdım èle bi şey olursa yoħ. yoħ yoħ. şimdi men baħ,
- 445 men açılı açılı diyirem. yanè menım beyım dèdi. men ölmeden de ve öldüħden sora èle bi hataya düşme; ben hakkımı sana helal éTmem. onın için yanè ğaç kişi de isTiyirdi, ablamın oğlu da geldi. dèdım yoħ. men ğamara falan men ğabul éTmem. ama yanè men söyleyım yazın. ama ābè sakın sakın, yanè yanè meni başKasına izleTme. yanè bi şi olmaz yalnız ama yalnız şeydır. beyım èle dèdiđi için ona sadıhlılıh yapıyam. şey
- 450 edemiyem. he, yani diyirem. he he, oldi. eye ābèye yararlı oldımsa ne mutlu. o da menım gibi yanè. he. bir ğün menım tēzem var, bu yuħarıda. solmaz tēze. işde dèdi bèle şeyler saniyeden isTiyitdiler. men de èle işim var. çamaşır yıhiyam, ocaħ Kırmişam. è geldiler. dèdım tēze vala be men ocaħ, çamaşır. men èle dèdım. baħ biz burda oturacaħ hem sen çamaşır yıħa hem dè. o zaman evde yıhiyirılı çamaşırı. Kardaşıma diyım. o
- 455 otomotiKler var idi. onan sora bi kere şeydi. èle ha çamaşır yıħadım, ha dèdım, ha yazdı. bi baħdım tēze bi oğli, bi ağlır. arTılı menım dèdiħlerım ona şey gelmişdi. ne gelmişdise. // he he. bi de bunu dèdım ona. gerçi bu iran şeyının deyèl. yanè bu iran sözü degèl. bunu yanè her zaman bi adam da türkide de diir. dur bi aklıma gelsın. bi de annem buna dèdi. şey ||Kaleden yèndım ancaħ, başımda sarı sancaħ, ne Kız oldım ne
- 460 gelin, õTTara yandım ancaħ.|| he, meım annem de buni diyerdı. annem de çoħ bilir. annem hele onnan sora bi kere annem de bilirdi. annem de zavallı, èle biz giden ikinci ğünü banyoda düşüb belini incidib. Kuran, belini incidib. // yo, bi şey olmiyib. ğötürdiler hemen filıme. o yana, bu yana. diyirdiler yani ama incinib. şimdi yoħ yatırmış şimdi nureTdin de her ğün ine. yapırmış ona. iyimiş yani. bi özi gidir eyağinen.
- 465 // he, men buni diyım aklıma gelen // aħşam okuluna ğiTdım. heç yazaminem. ama bazı şeyleri ohiyirem. // şimdi bèle isTiyen oldu mi yani ğeçen sene de sinan geldi, ablamın oğli. yanè men dèdım, o yazdı yanè. yanè bèle ses Kaydı de getirmemişdi. men dèdım, hayır men kesinliħnen yanè. o dèdi biz ğamera ğetirecaħ falan. dèdım hayır, hayır. yanè meım Kocamın şeyine sayğısızlıh olur. ama şimdi men de seni şimdi seni
- 470 ğırmaħ isTemedım. yanè mesela şey deyèl. // he, şimdi şeydır. mesela yanè biz de allah ğösTermesın, allah vèrmesın. he, şimdi biz de bazen yanè men ağıTlar dèdım. Kızlarım öğrenmir. yanè mesela menım beyım ölende men ağıTlar dèdım. yanè şimdi ağıT dèmađı da ayıP sayille. men sana bi şey diyım. yanè menım babam çoħ saygın birisiydi. çoħ da yaşlanmadı, öldi. men babam ráhmete ğitdiği zaman bi ğaş tene ağıT dèdım.
- 475 meım bu sabahaTdin ğarlıdağ, halam oğlu var ya. işde o halam. èle meım omuzımı, sus dèdi. şimdi ağıT yaħma zamanıdır? yanè babam on iki sene önce öldi. on üç sene. şimdi men dèdım. dur aklıma gele. ha. || keseydım yaTığını yanını, vèreydım kırıpklerin sanını, ne tutmuşsan kor yuħunun kanını, uyan ğözlerine Kurban olduğum.|| hemen geldi omuzımnan salladı. dèdi susun. yanè heralda o daha şey oğlu doħTor idi.
- 480 daha da bi yüKseK mertebeye ğeçmiş idi. o he he. onnan sana diyir da. he, onnan sora işde men yani beyım ölünce men dèdım mesela. || aħ sinesi itirmişem maralımi, aħ sinesi yaralımi, ğündüz sábir Káralımı, ğeçe yuħumu alan teyfur.|| yanè menım beyımın ismi teyfur idi. onan sora bi de bi yanıhlı ğörümcem var idi. geldi. hele yaşıyir. o meım beyımden biyöK idi. ama yaşıyir hele. işde ona ğetirince, hane Kardaşı ölmüşdi.
- 485 hasTanede öldi beyım. hasTaneden ğeldiħ eve. işde ğiTdiler ğörümcame. bilirdiħ heşTedir. işde dèdım: || ğöKyüzünde vardır bir sürü yıldız, yıldızlar Káyib oldu ay KalıT yalğız,|| yanè Kardaşın Káyib éTmişem men ğalmışam yalğız. ||sene ğurban olum mihriban baldız, indir kècewani men yarı ğörüm.|| indir kècewani, kècawa da yanè esKiden aT arabasi, paytına, paytına diyerdile. kècewa, he, kècewa. yani bu

- 490 iranda ha. paytına k cewa diyerd le i de. he, onnan sora o  Tmad la.  le b le on y di ya ında K caya v rd le. ne K ran o  Td la ne okula g nderd le.  armane g nderd le, bosTana g nderd le, bah eye g nderd le. her i i yaPd rd la. onnan sora b le ba ımıza vurd la. v rd le K caya. yan  men bey mnen   y de  lem. h  bi zaman i in  ikayaT ı de  lem. v rd le. onnen sora da babam mal n  da o lanlara tapu  Tdiler. gid n ne
- 495 hal n z varsa g r  n. K da  he. K zları da adamnan saymad lar. ama bi   y olmaz. biz de obiri d nyam z vardi. allah obiri d nyada. men yan  d mi em. men d mi em. babam olanda ne olaca . b le el m ya alar ndadı. el m ya alar ndadır. niye? men bu K d  sor n ya ad m, mene bir bu K d r bi   y mene yardım  Tmediler. K da , men m bey m  ldi. he, men m bey m n maa ı var, evi var. oturir . ha  ha dır. bu g l
- 500 ha  K di. he yani, men bunnari bunnan sora  o  dinled m.  o   ocalardan da. ha  ha di. yan  ha  ha di. yani iki o   na v rseler bile bi K za v reca d lar. he, onnan sora K rde e diy m. bi   y yan  ne ol rdi men m de b le bi   yler m olsaydı, saTsayd m.  oc  larıma K d . he, devleT i i olmad . gine bi sor nlarını   z rd m da. heP sı nti yi men  ekd m. hePi sı nti yi men  eKd m. // vala K rde  he.  imdi yani bu
- 505 iranda, bu t rkiye dey l ha, iranda yan  bunu men m  on a nenem annadardı. derdi i de bi tenes n n i de iranda da  imdi men bi defa televizyonda dinled m de. bu laz laz melmeketler nde i de bi a rabas   lir. bi tene a ıT diyen tutille. onnar a ıT di ir ki  l  sahaPları da a las n. yan  bizim burda televizyonda  ı m  di. men dinned m.  imdi iranda da  le ol m   K rde .  imdi mesela birisinin bi   yi  ldi.  l m bizim i ind r yan .
- 510 bi   yi  ldi.  b  ya ıT ya mi yirdi. bi tene ya ıT ya annar varm  . oni tutille. onnar diyimi ler.  l  sahaPları a lama  zor nda K limi ler. allaha  ik r bizim burda o uma  vardi. a lama  ma lama   o  ayıPd . // he, mejburi a li i. i de bi tenes n n babas   o  zenginm  . bi tenes n n de babas   o  fakirm  .  o       ers n yani dilen rm  . babalarına bi   yler diy bd le. K lıT, zaman ge  T. o babas  dilenende  l P. K z 
- 515 diyibdi   diyidi. acaba me m de babam  ld . men babama ne diy m. diyidi i de deden kerim  ler, adi d   er rana; a a kerim  ler, yurdu K lar v rana. baba sen  lisen lek k T Ter n k m dolana. lek k T Ter ni k m dolana? yan  o lek k T Ter de iranda bi   ym   ha. yan  babas  dilen rm   ya, her g n  ld    zaman ana a ıT ya ıP. yan  leK de iranda bi y rm   ha. i de semT Teri dolan r. yan  semT diya . b le anniyasan ha. he i de,
- 520 babasına yak t ya irm  . zengin  o  bi   yler diyidi. oni d miler, d d   ni. onnen sora bi kere bu fakir d di de o zenginner b le d d le.  le d d le, a lad la. bunnari men diyecam i de. babas   lir. babas  da yani her g n dilen rm  . yani dilencil  de bizim i in, her   y de. allah iman zengini  Ts n   allah. onnan sora bi kere diy b a a kerim  ler yurdu K lar v rana, yan  yurdu  o di. dede kerim  ler adi d   er rana, dede kerim  ler adi
- 525 d   er rana. yani  o  zengindi. he. baba be sen  lisen, lek k T Ter ni k m dolana ha. // he, odi. onnen sora mesela biz b le a ıT ya ir  i de. ||  asT  anen n yollar  da dı, dem rdi,  asT neden  ı ma    yle  m rdi. yani uzun bir  m rdi. yani bi yan  birim z n mesela hepim z n de mesela  o   l m z  asT nelerde  lir da . yan  sen  asT neden  ı sen yan    yleK  m r ya ıyeca san. he,   yleK  m rdi. onnan sora i de || pencerede
- 530  u  menem, ki  d seler u menem, herkes n vatani var, bir vatans z  u  menem. || yan  bunu da K cas   len  ar lar diyile. he, aklıma geld   e... h  , emine d di ya gelecaz.   t be men d d m aklıma h  bi   y gelmi yeca . // ele mukaddesgili yolci  Td m. namaz K ld m. K ran  le s   eTgili yolci  Td m.  cele  cele  a d m, namazı ı  ıld m. sen d d n u  bi u , d T sıral  gelecam. onnar n i de  ı an barda  falan var idi. m T a da
- 535 yı ırd m. reyhan d di anne ge, misafirler geldi. i de b le. //  b  onu da diy m sene. babam hasTadı. hasTadı b le yata da yatır. babam n hasTalı ı biraz da uzun s rdi. yani be m n  asTalı ı u  ay s rdi. babam n hasTalı ı biraz da yan  babam biraz daha

- yaşlıdi. biraz uzun sürdi. babamın şekeri vardı. bèle yatahdadi, yatır. bir gün giTdih oraya. beyimnen bereber o taraftan bu taraftan gonuşduh. işde birinin ğızı burayı
540 ğazanıb, birinin ğızı orayı ohiyib. birinin oğlu burayı ohuyub. dedim men sennen şikayeTÇiyem. babama dedim. niye dedi. dedim sen meni, siz bizi yani Kızları ohuTmadız. falan filan ohuTsaydız. dedi niye? olacaydın aKıbeT? yanè olacaydın avukat. yani ağıbeT. men dedim olardım, olardım. bi kere geldih eve. allah rāhmeT_ēTsın. táfur dedi vala avukat_olsaydın benimle evlenmezdın. he, şimdi
545 babam çoğ huylanardi. çocukları asKere gidende anneler hava alanına giTmağ! o Kádár huylanardi. şimdi meim beyim de daha biraz daha şeydi. şimdi çocuklar gidiler. işde hüseyin gidecağ asKere. tēz tēz herKes de öle. Kız gülso manton giy, ge. esas meim ismim gülsimadi. ama meim beyim gülso diyordi. ğısatılmış. // he gülso, tēz manton giy. dedim wala dedim babam bızı öldürer. men giyemem babam bizi öldürer, gelağ. yahu
550 dedi ge ge. meim yanımda bi şey diyemez. ğahdıh, giTdih, çıhdih. geldi meim Kardeşim ğarısı gelemedi. dedi baba mene Kızır. Kaldı burda, yēmeh mēmehnen ilgilendi. biz giTdih. hePimiz giTdih havaalanına. o şimdi geldi havaalanına, ğoruşdi, tēz çıhdi. daha şeyi behliyemedi, yanè uçağı behliyemedi. o nemi nedi, gülso gelibdi, durub. daha orada he, o nemi nedi, gülso gelibdi orda durubdu. sen uçağınna ğoruş, bitsın, gitsın da. hēç
555 tāhfur da sesi çılmıyib. dēmiyib Karı neye geldi. halbuki men de gitmirem. tāhfur zornan götürir da. nemi nedi, yanè neye geliT? yanè o nedi gelmiş. yani hoşuna gitmemiş. o nedi gelmiş şeye. esKiden ābē biz babalarımızın, analarımızın yanında çocuklarımızı Kucağımıza alamirdih. // he, alamirdih. diyi ağıliyirdi, ağıliyirdi, zırlıyirdi // esKiden ēleydi. şimdi nērdeç . yoğ ābi. şimdi bizim işde meim iki ābēmin hanımları işde
560 o sabahaTdin beyin ablalaridi. dayılarına gelindi. onnar hēç yanè şey_ēTmediler. babamnan izin mizin almağ şeyine. dayılardı da. bi şeydir. şimdi evde yani bahaTdin, nureTdin var, kiçüğ Kardeş. bunnar biraz hüsniyenen nuran işde bir gün gidiler gezmāğa. dēmeK annem de balğonda oturi, bunnara gözcülüğ_ēdir. bu babamnan izin almamışlar. annem de balğonda oturır, diyi şimdi bunnar gelib ācele ācele. annem ne
565 Kádá işareT_ēdir. işde annem de babama ağa diyordi, ağa. arTih sesli diyemirdi. babam zaten ğapının_çinde durubdi. he, arTih diyemi ki ağa evdedir. ya da dede evdedir. diyir ne Kádá anne bize el Kōl işareti ēylir, biz annemirih. men diyirem nuran, ge. daha baba gelmeden gel, tēz üsdümüzü deyişāğ. diyi baba ğapıdan girdi. // he he. baba gelib. ama men sana bi şey diyim. men Kayınbaba ğörmedim. benim beyim on dōT yaşındaken
570 babası rahmete geTmiş. ama men Kaynana ğördüm. allah razı olsun. öldü, giTdı. allah rāhmeT_ēTsın. diyordi biz namaz Kılacağ, üsdümüzü deyişecağ. üsdünü deyişme. Kocan şantiyede, yazmanı deyişme, Kocan şantiyededı. esKiden bunlar olsaydı gine bèle kírli mırli örterdih. o beyazları örtirdih. ē valla sora āfēdersen ahır var idi. tendir_ēvi var idi. kírlenirdi de. // yo valla, meim Kaynanam da şey yanè he, beyim bi
575 ara çoğ KısKanc idi. KısKanırdı yanè. o da belki de çoğ yaş farKı olduğumuzdan dolayı KısKanırdı. bi de yanè onnar tahmin_ēTmiydiler. yanè muğTar ismayıl bize ğız vėrdi gibi, vėrmez gibi. yanè ahır vėrmişdi. özlerine bèle şeylih ēdirdile. // he, ğabarirdiler. ama gine de allah babama da rāhmeT_ēTsın. allah Kocama da rāhmeT_ēTsın. yani men bèle Kaderim buydı. rahaT_ēTdım. he, olum tēz geldi, tēz öldi o da allahın
580 emriydi. he, ama tabē men isTerdım, çocuklarımin hePsi evlene, ondan sora teKfur öle; ya da men önce ölüm, hēç benim şeyimi ğörmiye. // he valla, allahın dediğı olur. hēç kimse bi şey ēdemez. // he he, doğru diyisen. herkesin dediğı değēl, allahın dediğı olur.

- allah onn da meanını cenneT_eTsn. e ey bugn  ayların iK gn hacı. vala men ddm wala bu uzun gnlerde oru olamaz. he, onnan sora hacı biz yarın belgine eriTe keseca. belginin bugn ocuunun nrde ameliyat olacaı belli deca. // yo, burda yarın ama eriTe keseca. ama o belki bazartesi adanaya gese cumartesi gn hemen gideca. walla imdi ba. men sene ne diym. kmse yodi. gelse ne olaca? imdi men diyem ya. eltisn ariybdi. eltisi de pilazada alıır da. diyi izin alabilsem gelecm. le diyi menem, bi belgindir, bi reyhandır. gelmeseydi gelirdi buraya. kke nceden dseydi. Ka gndi kme diya. geen sene nezife ablam biga gn sora imdi onn eylerini bugn hacettepede inceliyecalar. ona gre bunnara ey_eDecalar. arTh bu adanaya geTse ayın otznda yani ayın otzna gn vridiler. // ah hyreTdn olsaydı ona trki de diyordi. yan imdi biz de annem diyirdi. yan annemn de bildileri mem bildilerimdi. annem imdi u anda da yaTadadır. he, ah hyreTdn usda burde olsadı sennen. // o vana irannan gelbdi. // Kz a da. bi de ceriKn yaar var. o da bizm aKrabadi. he, hacı nurunna, ey, fzullnan men Kmilhlarn grmemiem. kr hacı olabilir. kr hacı bi zaman ble def alardı dnlerde, trk de sylerdi. o dillidir o da. // men diyirem emine, men gzi grmirse diyirem ah olma nedir, blmirem. /// he, ah olma, biz soradan ah oldu. /// he ide, zeyneb ddi da. zeyneb de ‘eynisn ddi da. zeyneb de ddi. ddi wala eydi. siz yniden_ah_olmisz. alo can he. yan sen diyeydn. diyeydn ide ble ble diyiler rekabetn vrmiyem. he he, tamam. baKa bi ey getirmiya. szden ıdıdan sora bayhan aradi. hrriyet yngennen saadet gelmidi bize. muhameTn erife de geldiler. biraz onnarnan bereber otrdılar. onnar da adi. imdi sevmn bi ey var bi reTn de var. bu ey had allaha emanet_ol, tamam. bi pa getirm deel? he, zlem ey_oldi. he he. had allah yardımcn olsun. gle gle. he he, diyirem. burda hacı diyiler. yan trk eyn de diyer. ha kresinnice trklerini. he he alardı ynerdi. bayhan diyir eride dnde hele zlem de mene cevap vrmiyb. le hacı nce nceden aKlmza gelmiyb. imdi bilersen o zaman paralı bi retmen geldi. he. hacı biz bu haFTa ey, dtor men bu haldayken dahilye dTorları meni ariyb. men gn vrmidm, o niye gelmiyb. ama men asTaneye giTdm o zaman. ramazan da gitmidi eye, seminerrere. aha dedm yrmi b gn gelmiyeca. geldm. o son hafTada dn telaı gideca. bi hafTa da mula, bu hafTa da... beyhan ne diyisen?

Derleme Numarası: 4

Konuan : Lezgin Polater, 80 yaında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Karagndz Ky, Van
 Derlenen : Deiik hatıralar

- seKsen yaında oKl yo idi ki. o da var. // giTdh asKere da. ana oKlna giTd orda. /// be sen ddilerin Kydoli, ona gre. /// altı ay ana oKlnda oudum. diploma da aldm. diplomani da KybTdm. Kyb_eTdm. yosa itirdm. oni da itirdm. // baKa asKerli levazm idim. deboda Klırdm le. orda otururdum. // ne’ hatırası_? var idi. // ha onnardan annadm // bi asKer aradaım var idi. adı alı. ufa boyli. hrdeydi hrde. hrdeydi. bi gn ben, onbaıdm. men ddm duginan Kuı pr. pr Kowuı pr. yan temizle. temizle yan. bu mene ddi men sprmiem. bi mennem, bi

- bunnan... bennen bu yapışdı. döyüşdü. bu benim baḡ burama éle bi basdı ki ufaḡ da bi boyi vāydi, bu Qádá bi boyi vaydi. burama basar basmaz beni buramı bèle batırdı.
- 10 ben güldüm. güldüm. ḡalı, adı da ḡalı idi. ḡalı biraḡ, ḡalı biraḡ! bu meni biraḡdı. iteledi beni. giTdım o yane. éle bèle Qaldım bir avur. biraz sora. havur. havur yané biraz sora yané. bi sahaT diyecam, bi bir havur diyerem. be sen diyirsen iran dili da. havur bi saaTdır. // annamisen? bu anniyir? havur dēmaḡ, bi sahaT. bir gün alaya. pehlıvan geldi bu da pehlıvandır. ufaḡ, ufaḡdır ama pehlıvandır. benim hēç ḡeberım yoḡdı bunun
- 15 pehlıvan olduḡunnan. bu ásKerreri götŭri, apari, vuri o tarafa. bu ikeden bi gelir. diyir geT yüzbaşıya sŭle, ben de çıḡecam, bu asKerlernen güreşecam. Kısa bir adamdır. ben de dēdım buramın aḡrısından dēdım buni ḡoy vuralar yere. benim ācım çıḡsın. bu giTdım yüzbaşıya dēdım. dēdi o ḡırde de? yané ufaḡ dēdiḡıme ben ḡırde de diyirem ha. ḡırde. dēdım he. dēdi geT dēne otŭrsŭn yere, oni yerler. dēdi éle. bunnar vallaha buni
- 20 yerler dēdi. bi daha bi asKer gine götŭrdi, apardı, vurdu oriye. wıle geT dēdi. dēnen çıḡacam ben dēdi. ben de giTdım bi daha sŭledım. yüzbaşı da ıwannıdı. beni çoḡ severdi. he, meni isTerdi. yané sever dēmire, isTer diyirem. giTdım dēdım. giT dēdi daha soyŭnacam. gāldi. soyŭndi. yaw bir éle bıl, camışdır. aşorTmannarı éle bil yané tŭK içinde Káybolmış. senın ḡafan tŭKŭnnen fazla, vŭcuti ha. bu bi bèle gitdi, bèle
- 25 geldi. her bir eyaḡı bèle oldu, şışdı. menım ásKer arḡadaşımı da. yaw ben dēdi diyirem. yahu benim anam namaz ŭsdedi. yaw ben buna ḡarışmedım. bu it_oḡlu ne fena adamdır. bu yaPışdı. o pehlıvannarın da wallaha boyni bēledir. bi yaPışdı bunnerın_altine, nece girdi, göTdŭ, vurdi yere. ikisini de éle yıḡdı. bu yüzbaşı bene dēdi, yaw lezgin dēdi, sen buni nēde saḡlamış idin? dēdım Qumandanım burama éle
- 30 basmış. // hele nefes alamirem. baḡ o oldu, o alaye pehlıvan yané alaya ne zaman pehlıvan geldi mi biz ḡalısi götŭrŭrdŭ. ḡalı onu vurardi yere, gelirdi. ne nobaT_ı, ne bi şı_ı. éle ḡalı pehlıvandı. ŭş sahat da Qonıssa bitmez. ásKerriḡım de oydu annaTdım da_ı. éle on sekKiz_ay éle oydi. ne? // he be, anneTdım. // bi gün evde yaTmışdım. şeyi diyirem, gülperini de diyım. // he he. // bir gün evde yaTmışdım. men tŭmança yataram.
- 35 yané aşorTman giyme. aşorTman giymem. men iran dili diyirem sene. başKa türkÇe Qonüşirem. ben baḡdım. ḡecenın bi zemani bi ḡarı özŭnŭ vurdi bizim_eve. a men bèle ḡaḡdım. sen kimsın, dēdi. wala ben gülperiyım. adi da gülperidir. Qonşudu. sen burda ne yapisen? dēdi wala geldım. ḡerman zamanıdı. bèle ḡermanların. ben Qocame ehmeg göTdŭm. köpehlē māni Qavaladı soḡdı size. ben ḡaḡdım. éle tumansız, tuman yoḡ. men
- 40 muni ḡaTdım_önŭme. ay işiḡı de çıḡmış. bu bèle dönir bene baḡir. lezgin āmice sen dön. men de bılmirem ḡuşŭm başımda deyēl. men tumansızam, tumanım yoḡdı. her Tereḡimi görir. barabar da gidirŭ bèle. éle ikiden bir, Qocesi de var. ikiden bi diyi lezgin emice sen allahın sen dön. yav diyirem itler gine gelecaḡ. baḡ iTTer gine gelir sana ha. bunu apardı bi bulaḡ var idi, bulaḡın başınnan... çēşme. lezgin emice allahın
- 45 seversen sen dön. men bi baḡdım yaw men tuman donsuzam. men buni éle tumança getiriyem. daha döndŭm geldım. bunun da gocesının dili biraz kekedir. sabehın kekedı ha. baḡdım ben geldi dalımda bèle. lezgin_ı!. dēdım dēmek giTmış Qocesine dēmiş. lezgin emice meni éle tumansız getirdi. lezgin_ı!. dēdım han_ı. ne diyirsen? dēdi sen bizim ḡarıya dēdi éle her bi şeyın görseTmişsen. be ḡari bızden her yerini görsetib. ne
- 50 düḡŭni. /// annaT da. anayi nasıl ḡacırdım? şeyi. onnarı annaT. anaynan nasıl ḡacırdım? ya şey_eTdım. ha_ı. /// bi gün de aḡbulaḡa düḡŭne giTmışıḡ. bu arḡada köyler var. aḡbulaḡa düḡŭne giTmışıḡ. ben baḡdım, menım de bi arḡadaşım var. bèle şışQo; rāhmeTTi öldi. o da bekardır. giTdıḡ düḡŭnde iki sahaT öynediḡ. bi daha geldiḡ onŭn ŭsdŭne. şıḡlerden āmır geldi. cergebez yasaḡ. cergebez yané bu ḡarışıḡ oynamaḡ
- 55 yasaḡ. ben geldım. ḡonaḡçımın bèle evimde. ḡonaḡ olan evde bèle oturmuşum. benim,

- ev sahibi. dēdi sen niye bēle merak ēdirsen? dēdīm yaw sız dēdiz cergebēzi
 yasaḥ ēTTīz. ne olacaḥ? dēdīm biz hangi toya gidecaḥ? dēdi sen gidebīlīrsen toye?
 dēdīm he. Qarısına dēdi sandığı aç. sandıḥ dēdiğim yanē bu şeyi sandığı aşdı. bi gāt
 Qa'ri elbisesi çıḥaTTı. giydirdiler bene. benim de burdan yaşmağımı tutdūla. o zaman
 60 genc idim. yaşmağımı bēle tutdular. dēdi baḥ. Qarımın eline yapışecaḥsan, başQasının
 yoḥ. Qarımnan bacımnan. gitdīm. hēç kımse tanımēr beni. dēdiler bu da Qızdır da',
 Qarıdır. giTdīḥ. şimdi benim arḥadaşım de bēle gelmiş. ḡapının Qabaḡında durmuş, bize
 baḥir. içeri giremir. biraḥmiller içeri gire. bu dēdi, bu ḡāldi ēle. önūmden geçēn zaman
 bēle bene baḥan zaman baḥir. ben de çoḥ bēle buranı tutmuşler, çoḥ gözel ḡirtirem. bu
 65 men muna bi bēle göz ēTTīm. bēle göz ēder ēTmez bu bas'Tı adamları, gire içeri. dur
 dēdi Qardaş, ne oldi sana? bu durmir, ben buna göz ēdirem. dēne dönir dönir, gelende
 gelirem o direK var. bēle bi direK. direyīn ēle arḥasına geçēn zaman ben buna bēle
 göz ēdende bu gine yumulir. yumulir. biz toy paydos ēTTi, biz gelirīḥ. bu düşdi bizim
 arḥamıza. ya bu kīmdi mene göz ēdir? yaw bekardır. ēle Qız aḥTarir, evlenmeK çūn.
 70 geldīḥ biz. aḥTarir yanē, Qız ariyir. Qız ariyir. bu geldi. sabah oldi. bu başQa yēre
 gidirdi. ben de başQa evde misafur idim. hele şafaḡ aTmamışdı. wallahe baḥdım ḡapını
 dōydū. men bildim budi. bēle girdi içeriye. özūni yīḥdi menīm üzerīme. aḥ'ḡ dēdi.
 dēdīm ne oldi?. dēdi sen hardadın gece? senīn başan külü dōkūm. dēdīm niye? dēdi bi
 tene gözel gelmişdi toye. dēdīm o direyīn arḥasına geçēnde sene göz ēlirdi. sen
 75 yumulidīn. sen hardadın? dēdi ağzına soḥTuḡum. dēdīm ulen senīn ağzın sikīm, o men
 idim da. o men idim. dēdi yoḥ de. dēdīm vallah be. aldanın bacısının Qarısının eline
 yapışmemişdīm. he, dēdi he. direḡi daha da geçēn sefer sene göz ēlirdīm, sen
 yumulirdīn. lezgo way senīn dēdi. wallaha evīn yīḥılmasın. men sabahe Qada
 yaTmemişem. o nērdedīr men gidīm, oni sōliyīm. biraz da siz Qonūşūn da. he, mennen
 80 bi ḡardaşım var burda. cáferdir. ikimiz babam da giTmiş. zāmiden kīleş getīre. kīleş
 yanē tarladan diyeceyīme zāmi diyirem. iran dili. he, tarladan kīleş getīre. men baḥdım
 bizim de bir aT var. Qoşmışım cercere. cercer bilisen nedīr? // he, Qoşmışīḥ cercere,
 gelir. ēle bir terefde yan çekir. bi' teref bēle bēle bi zopa var. ben girdīm çemberīn
 yanına. dēdīm cáfer, burda yan çekenī zaman ben buni vuracam, daha ḡorḥsūn. burda
 85 çeKmesīn. ēle nēce geldi. yanaşdı, ēle orda çeken zaman, o men bunun burasına nēce
 vurdum, düşer düşmez öldi. benim de babam aḥḥābi giTmiş köye zāmiye. tarladan kīleş
 getīri. bi daha dayaḥ da. o gidīb getirir. men baḥdım bi āmicām var. ule dēdi öldürdūz?
 yanē aT geberdi? öldi, oni de ḥermenī ayridi. dēdīm wallah dadaş diyerdīḥ. dadaş ēle
 ağaşnan vurdum, öldi da. imdi gelīr dēdi. imdi gelīr tarladan, yanē zāmiden. baban gelīr.
 90 dēdīm Qadaş bi ökūzūn vēr. buna aparaḥ, ataḥ o dereye, gelaḥ. gelse de daham öldi da.
 ökūzi vērdīḥ. iplerīni apardīḥ, aTTīḥ oriya, geldīḥ. dēdi men olecam. imdi dēdīm sen
 diyirsen olsūn, de ne olacaḥ, dēdīm. dēdi benim dēdiḡımı yapacaḥ. yaPdīm. dēmiyecam
 baban. dēdīm ēle geberdīn? yaPPasan wallaha geler, gelmez. dēdīm vurdı, at serkūt
 ēledi. dēdīm sen diyisen dē. dēdi benim ne zaman ḥermanīmīn ḡiraḥ göbeḡi daḡılan
 95 zaman çağırdım, gelecaḥsız. atasın gine gidersiz. he dēdīm. şimdi bi hāfTā bennen
 Qardeşīmīn anada emdiḡi sūtū burnumdan gētdi. ēle atın atırīḥ. atın, atırīḥ. bi gün
 dēdīm, cáfer! dēdi ha. dēdīm bi daha çağırsa, giTmiyecaḡıḡ. ya öldūḥ. hem buranı aT,
 hem oranı aT. dēdi baḥ bu çağırdi. ule hoP'ḏ. gelīn bu ḥarmanın ḡiraḥ göbeḡini atın,
 gelmirem, dēdīm. ule gelmirem dēdīm. gelmisen' dēdi. devşē āli babamın da adi āliydi.
 100 dēdi at hanē? dēdi gede aT hanē? dēdīm wala āli aT serkūt ēlemiş? aT geberīb. dēdi bu
 mene bi seQavul vurdı. yalnız ēle bēle aha. ē'seK ōli ēşēler. nje serkūt ēlediz?
 dēdīm cáfer ḡördūn? bi hafTadīr bizim anadan emdiḡımız sūdi burnumuzdan gēTdi.

- aha buni o zaman ële dësedín yaPmerîh, o zaman buni vuracaydıh ha. dur men bi şey diyecağam. // bi gün de düğüne geTmişîh. ağziKará köyü var, burda. benim de bir atım
- 105 var. atım var ëyi gaçer. kâhıldır. sırf kâhıl. yanë güzel at. Kõşu atıdır ha. dohsan aTdı var. dohsan tene aTdıdır, bi düğünde. Kar de burda. zeranıs köyünnen de gëlin getirirîh. ağziKaráye ordan getirirîh ağziKaráye. ële de gışdır. Kar dizden. geldîh aTteri esKiden goşu ye atardıla. goşu dedîğim nedir, bilisen? nedir yanë goşardılar. yarişe atardılar. kímín atı ilkin giderse o para alırdı. hediye verirdiler ona. mennen men bunnar sürdüh
- 110 aTTari. yirmi tene aTTidir. yirmimiz sürdüh. de burda, de orda, geldîh bu çaydan gëşdîh. burda görûni ya çay. çaydan gëşdîh. ële de firtonadır. geldîh ële çayda orda da gëşdim onnari. aT da kâhıl. Këçanısın içinde bi garı geldi gabağımıza. yol da bële bi tenedir ële. bi izdir. ben garıya dedim. garı', baci' anam yoldan çıh. bah ben çıharammërem ati, çıh sen. ben yihilecam. yolnan bële yan dur, men gëçim. bahdım garı
- 115 çıhmedi. ben vurdum garıye. vurdum garıye. garı tepesi üsde deydi yere. giTdı o terefde. ay gurre kerë. yanë kürTçe meni söydi. gëşdim neyse. gëşdim, atı sürdüm, çaydan gëşdim. geldim düğün sahabının evinin garşinde. orda şal aldım. şalı da aldım. bi daha döndüm gâlinin önüne. geldîh ordan dedile kímín atı çıhdi. dedi wala Kâragündüzlünün atı. bu köylü yanë biz burdan göşgün olarak giTmişîh.
- 120 Kâragündüzlünün atı çıhdi. ondan da ëpëy eşya aldım. bi döT meTre Kumaş aldım. bi çepiç aldım. çepiç dediğim, bilisen. gëçi, yanë bi gëçi aldım. a onnari aldım, çıhdım geldîh da. yeter da. // benim nevemdir.

Derleme Numarası: 5

Konuşan : Asiye Güleşçe, 55 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Abdurrahman Gazi Mahallesi, Van-Merkez
 Derlenen : Değişik Hatıralar

- Kâragündüz köyünde otururdım. vanın Kâragündüz köyünde. bir gün mart, bir dedi, Koyunnë doğmaya başladı. ama bizim pëyin biTdı. çıhdım yola. o yane deydim, bu yane deydim. yoldan birisi gëçir. dedim be mene pëyin, Koyunner Kaldi yaş yağmurun içinde, Kârın suyun içinde, Koyunner bala doğir. onnan sora biri dedi, vala
- 5 yasinde var. ama onun da kermesi yoğ idi. men dedim mende kerme çoğ. giTdım düz çıhdım. o yağmurda, o çamurda o şeyde. giTdım çıhdım yasingile. giTdım gapısına. dedim garısı çıhdi eşKe. dedim gızım bizim valla pëyin gutulub, Koyunner Kalıb suyun içinde. dedi wala bizde kerme yoğdur; ama pëyin var. dedim tamam sen mene bi el arabasi pëyin ver. men de sene ne Kâdâr istesen bi el arabasi bële haşa haşa sene kerme
- 10 verim. bizim kermemiz çoğdi. gâldım, giTdım oğlu mehmet ârını çağırdım. gâldi dedi ana Kız ordan buraya nere pëyin getirecağ? dedim odur, getirecağ, mejburuğ. Kocam de çaldıran muradyede çalışır. perşan bi halde Kalmışîh, oT gutulir. pëyin gutulir. yağmur, gar, firTone köyden gelir. geldîh, giTdîh tüz oriye. orda girdîh kermenı, pëyini, sêşmeni âyırđıh, torbalara doldurdum. aldım dalıma. çamur dizde. oğlüm da kiçüh. ortaokul
- 15 ohiyir heP. gör ne halnan biz ordan bir on beş araba pëyin geTdîh. geTdîh tökdüñ davarrarın altına. davarrar yaTdı o günü. ëyi guru oldi. biz de ra'hat ëTdîh. onnan sora yaz geldi. biz kermenı dağıTdîh. çağırdım geldi. arTıh arTıh oni, on, on bir araba pëyin kermesini verdım. helallaşdıh ama meni helal ëTdı. men de oni çoğ anımız var; ama

- unuTmişam bala. hadê güle güle. // bunu da eskiden Kıznen oğlan isTemaḥ mısTemaḥ
 20 yoḥ idi. biz gidirdiḥ. babamız anamız kíme vërseydi ona he, diyerdiḥ. vërmeseydi
 yanmışdiḥ. mejburen he diyerdiḥ. men Kendim de hêş görmeden evlenmişem; ama imdi
 çoḥ şükür. Kanunnar her şey deḡşlänib. deḡşlänib. imdi Kıznen oğlanın göylü olmasa
 evlendirmirih. men Kendim birini vërdim. Kız mene he dëdi. babasi yine dëdi yo. men
 duymasam ḡapının arḡasınnan vërmerem. o durdu. orda men ḡelbetçannan sordum.
 25 Kız dëdi ana tamam, göylüm var. kēfznendir vërsiz vërin. onnen sora vërdiḥ. aha
 Kıznen oğlan birbirini sevennen sora gelir. Kızın oğlanın anasinen babasi geli. diyi
 allahın âmrile, pēḡamberin ḡavlıle geldiḥ Kızın isTemeḡe. onnar orda Konuşille, kesile.
 // ne isTiyir. önce başlıḥ vaydi, süT parasi vaydi. imdi onnar heP'si ḡislenib gidib. aha
 diyi Kızım ele bıl altın getirir. oğlan namaz Kılın, allahı tanısın, orucunu tutsun,
 30 tēmiz olsun, vërdim, giTdi. yoḡsa onner olmasa hayaTda biz kımseye vërmerih. //
 kesbiç de o zaman iş biTdihden sora bi fatiha oḡiyir. o da kesbiÇdir. // nişanı da o bir, o
 zaman kesbişi yapille. bir hafTa geçir. haber vërir oğlan evi. diyir ele cumêrtesi ya
 bazar ertesiye. bazar bir gün ayarleşTirilē. ondan sora oğlan her şeyini ali, getirir.
 şekerini, mantosını ḡaletini, eşyasını, altununi. gelir, bir güzel düḡün yapir. a nişanini
 35 yapir. // şerbeT, o şelbeT idi. men diyende şelbeTdi. öncesi nişan idi. // Kız evi,
 oğlan evi geler şennige. Kız evi de ona bir gün vërer. onnan sora o Kızı götûrile. biz
 hamam var idi. ama imdi hamam daha bitib. götûrile. bilmiyem o neredi, onun adı
 neydi. Kāfordir, ne zehardi. götûrile oriya. Kāfora götûrille, getirille eve. ḡinasını
 yapile. ḡına gecesini yapille. onnan sora gelir. onun övle selavaT çöviri. geli, ali, gidi
 40 evine. allah muTlu êTsın. // çêhêzi Kız evi oluḡdurar. Kız evi güzel çêhêzini Kızine
 u'tuz tene lēçeyinnen, çorabınnan, eşyasınnan, dantêlînnen bi'sürü derdi var. ne men
 diyim, ne sen dēnen. o Kādār derd var. onnan sora ge onnaḡın hePsini gelir bi odaya
 serir. önceden hePsini yıḡardi, köylünü çıḡırdıla. bi sahaT vëredile. on ikide. ha
 herkes gelerdi. on ikide bi' bi' elinde gösTederdi. ama imdi o yoḡdi. aha imdi o yoḡdi.
 45 imdi güzel bi odaya serillē. aha millet geli baḡir. kim ne zaman gidi, giTsın. ta sabahdan
 aḡsame Kādār. onnan sora topliyib cume günü götûrille, serillē. // ḡerman, ḡermenda
 bizim buḡdanı diyisen. bizim buḡdanı de yazda gidirih, biçirih. yaylı dıraḡTorra önce
 öküznen çekidin. imdi dıraḡTorrar çıḡıb çoḥ şükür. getirib partosa vëririh. buḡdanı
 Kaldıririh. ḡermannan götüriyih dāyirmanda ügidirih, getiririh ehmeg yapirih, yiyirih.
 50 yarısını de gine teKral ekirih. // he, oḡluma diyen diyim ||lay lay diyim yatasan, gül
 beşiḡe batasan, gül beşih yerin olsun oḡul, kölgesinde yatasan. || bu ninnidir. || ḡara ḡara
 ḡazanner, ḡara ḡara ḡazannar, unuTmişam bunı bala. Kārā yazı yazannar, cenneT yüzi
 görmesin, aramızı bozannar. || unuTmişem. yēmāyi. biz yēmāye şovra diyerih. keledoş
 önce noḡûduna aḡşamnen biraḡirih suye. ıslanir. çünkü o geḡ bişer. sabahleyin köy
 55 mercimeyi var. oni bizim aḡ pēncerimiz var. o güzelce doḡrarih, yıḡarih, tökerih.
 noḡudu alta, onnaḡ onun üsdüne. aha onnan sora yarmasını, patatēz, soḡan, guyrūḡ yaḡi
 içine. ahan içine biber her şeyini, eline ne geşse aT içine, Kaynasın. biTdi giTdi. //
 umac aşı, ayren aşı, keledoş, erişTe aşı, cılıbr, aha çoḥ var. halı da men yaPmamışem.
 ablam yapıb. ḡatın abla. // onnar da hana diyerih biz ona. uzadirih iPlerini. reK be reK,
 60 güzel güzel boyanir, eḡrilir. ēşilir. onan sora uzadirih. onu toḡuyirih. hana başKadır. şey
 ḡalı de başKadı. men hane toḡumuşam. ama ablam ḡalı toḡuyub. iPler çoḥ güzel olması
 gereK boyemeye. çoḥ tıkkaT êTmesi gerek ki o boyalar giTmesin. // çoçûḡa isim
 vërmey, biz önce dede nene biraḡidi isimleri. imdi kitabda diyi baba biraḡacaḡ. baba
 çünkü o çoçûḡın ismînnen sorumludur. imdi babalar biraḡir. ne isTesele onu biraḡille. //
 65 o ha hediye de aḡşem yine noḡudu Koyurih ıslaḡa. sabah ḡaḡirih. önce şey neydi

- onun_ismi. nohûT tökirih. onan sora buğdayi tökirih, pişiririh. üzüne üsdüne üzünün
 ney cēvîz tökirih. o çocuğu yanına gelenner var ya. onnara herkese bir götûrlenir.
 çocuğun_ismini biraşirih. çocuğun_ismini öle biraşirih. aha Kırh gün sora esKiden
 KırK tene arpa, Kırh tene daş. tökerdi. ama imdi diyirih heP'si yalandi. ele başımızı gör
 70 gutulir, gidir. // remezan bayremlerinde üç' aylar giri ya. önce biz üç aylardan başlırih.
 üç aylarde oruç tutirih. selevaT çöviririh. allahı çağıririh. ta remezanece. remezanda da
 her gün Kuran oşuyirih. saaT on biçuğdan gidirih. on Kádár, on' bire Kádár bele Kuran
 oşuyirih. ondan sora gelib yemeg memeg yapirih. aḥşam_olir. aha bayramlarda Kurban
 bayraminde eT kesirih. herkeS bi eT Kurban etini keser. eT dağıdar. // yoḥsullara
 75 fakirlere, aKrabaya, Komşuna, Kızine... kíminki olmasa, allah rızası için. kiFTe yaparih
 üzüm aşı yaparih, paḥlava yaparih, aha süTlü yaparih. gelen misafirleri içeri alılıh. içeri
 gelmiyende şekelemesini alır gider. // biz mesela Karnımız ağırsa kehlîh_otunu
 gáynedib içerih. çoh şıfalı olur. midemiz ağırsa üzerihne şeker tozuni udarih. onnan
 sora böbrehlerimiz ağırsa sıcak bağlarıh. gözümüz ağırsa bardağı sıcakda doldurub oni
 80 banyo yaparih. göz banyosi ona söylerih. onnan sora neyi daha diyim size. // türbeler
 onnar ziyaretdi. gidib ziyareT ederih. ne de ziyareT için. allah rızası için diyib ederih.
 tabe báziler var. çındır bağliyir. leçeyinnen ğirti bağliyir, bi şeyler edir. ben onnara
 gendim inanmaram. ama milleT yapir yanè. yaPmasala daha eyidi. para da atille. //
 bardaḥ Kırilende ayna Kırilende diyille çoh güzeldi. yanè biyûgler diyib. biz de onun
 85 için de gidirih. bardaḥ ayne Kırilende çoh güzel Kırildi. Kára kediye de diyile cindi.
 bilmiyem. ğorḥaram onnan. onnan Kōrḥaram. diyele Kára kediye ğarışma. // inanmaram
 ama. // evet var, çoh var canım. o Kádár o nezer boncuğuna inanannar var. ama onun
 yerine bi selevaT etseler daha güzeldi. // a hayır, onun heye çocuḥ yeni, Kari yeni
 hamile Kálırsa o dáKáden yanè çalışmaya başlasa doğane Kádá hēşbi sorunu olmaz.
 90 tabe bu Kari yeni hamile Kaldı. ėlini bardağa aTmaz. çaydane aTmaz, eyağa ğaḥmaz,
 çocuğum düşecaḥ. ev temizliyende o çocuḥ da zor yiyer, düşer, gelir. gendisi düşer
 gelir. bunnar da budur. // çocuḥ her gün banyo yapılacaḥ. çocuğu onnan sora ona her
 gün biz topraḥ tökerdiḥ. zeytin yağı sürtirler, ğırh güne Kádár. banyo yapılacaḥ, zeytin
 yağı sürtülecaḥ. on yirmi dáġġáde bir ona meme verilecaḥ. çünkü memeyi yemese
 95 gider. máf_olar. zayıf düşer. // anneye verilen yemeh, yumurta, yağ, süt, bal, Káraciğer
 Kan KáybeTmiş ya. onu on beş günece başını yıḥamasın. hēşbi sonuçle. ilk günü banyo
 doğum yapanda başını yıḥasın. onnan sora on beş gün, yirmi ün hēş banyo yaPmasın.
 onnan sora Kırhı çıḥannen sora banyo yapabılır. serbesT. // her şeyi alıb ağızına atar. o
 zaman götûrersen barmağın baḥarsan ağızına. dişi çıḥsa yaş soğan mersellem bele bazi
 100 şeyler verersen. o dişinde ağızında çeKışdırer. oni ilk dişini de bulan ona şey verer. bir
 aTleT, ya bir gömleK aler, giyer. hediye. su aḥar ağızınan, ishal olûr. atēşi olûr. a
 bunnar da onun belirtileridir. // evet, nazara inanılır. nezer var. hem de her yerde var. bir
 çocuḥ deġel herkese de deġer; ama o bir insan bi şeyi sevse ona bir işden allahıma selli
 ala seyidina muhammed ve ela ali seyidina muhammed dese hēşbi şey olmaz.
 105 allahın_iznile. // çocuḥ bi yēddi aylıḥ olanace seKKiz aylıḥ olanace doğûrûr. hēşbir
 yere giTmese daha güzeldir. çünkü çocuḥ toplantiye gelmir. girdi onun içine. o günü
 seni máf_eder tabiati eyice. ama evet ḥasTa olur. bağırrır, düşer sabaha Kádár bağırrır
 ama bi seneliḥ oldu. yanè Kendisi bele imeKli ya. geçir onan sora hēşbi şey olmaz.
 nēreye götûrisen götûr. // oni hēş kímse bilemez. bi şey yemesin, hēş ğonuşmasın.
 110 kimseyi tanımasın. şey ele bil yemeyen bi şēler isTese bunu bana getirin. ilahım getirin
 belki o onun son yiyecağı diyebilirler ya belki ele bi şey olur. onu allah bilir, kímse
 bilmez. // nasıl yanè evlenmeynen? // evdeki érkeġler biraz sinirli olir. bayannın
 érkeġleri çarşı dışarda olir. gelir eve. sinirli olille. onnere biraz gereK bayanner iyi

- davrane. ta o bi sinini geçene, ehmey yiye, Karın doye. onnan sora üsdünnen bi o Qádá
- 115 ayran içe. // a misafiri da érkeg éle hePsi éle burdan gelmiş. yan biz bunu çağıracağ. evde bayana sōler. bayan da ona göre aha evde olursa hazırlıh yapar. olmase íTer Qocesinnen. buni buni getir, ben de yapayım. érkeg de getirir, o Karı da yapar. // Qáral ikisi bereber Qáral vèrib çağıralla. // evet, önce saçları kezmezdile. kim dèseydi keser adama diyerler ābēn_ölmiş, irah ya gōcan_ölmiş, kesisen. ama çoğ şikür imdi onnar
- 120 hePsi inanmirih da. onnar biTdi giTdi. herkes her yerde saçını da kesir. Tırnağını da kesir. ama Tırnağ kesilse abdēsli olsa ellerini yihā onnan sora namaz gıl. yoğsa olmaz. günahı da yoğdūr. // evet, vucudumuzdan hangi bir veya tırnağ veya saç namahreme düşsen görsense oni yanmağa aTmiyecahsen. bi yere Kuyulasen daha ēyidir. ama kım oni yapır? yaPsalar ama daha ēyidir. // evet, pēynir çoğ güzel annataram. çünkü ben
- 125 gendim ole yapıyordum. Koyun, dana gelmeden önce gidib çölden sirmo toplirih. bu pēynirín otudur. maya gendimiz tutirih. mayayı gendimiz tutirih. ahan onnağ getiririh güzelcene hazırlirih. onnan sora Koyun dane gelir. aha orda Koyuni sağırih. iki sefer süzirih pēniri kazannara. içine bi çömçe maya tökirih, çalirih. bi sahaT sora onu boşaldirih güzel pēynir_olir. o pēynir otunun da ismi sirmodur. bazı yerlerde var hēliz,
- 130 tekeKulağı diyir, ne diyir. onnar var; ama biz teK sirmo severih. pēyniri torbaya boşaldanda pēyniri önce tökirih. bēle elimizlen sirmo sēpirih. tekrar tökirih, tekral sēpirih. onnan sora ağzını bağlirih. bi tağda var. özel yapılib. onu üsdüne birağirih. bi tağda gine üsdüne Koyirih. bi on' beş gün, on beş dáKQÁ sora üsdüne bi dağ goyirih. o iki saade süzir. oni güzelce kesib Tuzliyirih. // tendir yaPmağ oğul senin_anan nailenin
- 135 köyü var ya cērmih. tē_ ordan bi araba, ordan girmizi torpağ var, getiridih. cērmih köyünnen. a onı güzelce eyağlirih. içine biraz geçi tükü gätirih. biraz saman atirih iki üş tene. aha onnan sora dönirih, oni eyağlirih bēle. diyir onnan sora oni bi háFTa çoğ adamın olsa iki gün de geler. ama teK adam olsa éle bi háfTayı ancağ yēTire. oni sora tendire birağirih. tendir de üş yol birağleni. bi yol birağsa yihiler. üş. yol yol, yarım
- 140 yarım. bi yol külelih bağlanir. bi yol ortasına gelir. bi yol badi Koyuli. biti. üş yolda bitir. // bizim o zaman diyisen he. o zaman biz fısTan giyirdile. ben gendim giymemişem; ama annem giyirdi. fısTan giyidile. iş köyneği giyirdile. mēnzer giyirdile, köyneK giyirdile, alTdan. aha o zaman da bunnar giyilerdi. şimdi ne dāyişikler olmadı ki. süweter çıldi. bādı çıldi. pardüso çıldi. o zaman çarşaf da vardı zatan. ahan eteh iş
- 145 boydan_elbise her şey çıhib// esKiden yoğsa imdini? esKini. Qazan, mejmiyi, bardağ nalbeki, çanağ, çölmek, ibrih, çayden, bunnar idi. tēst, çömçe. Kaşıhdi éle. çatal yoğ idi. gaşıh éle gaşıh tağda gaşıh, şerbih çay içirdih. ya bēyûk bēyûK şerbihler. aha gaz_ocağı. esKiden gaz_ocağı da vardı. çırağ, lökü, çırağnen peyeye giderdih. // örgi de biz tēşini yuni bēle Tarardih önce. önce goyunnēn ğırhiler. onnan sora götürürdih çayda yihiyirdih ağaşnen. onan sora getiridih tarağnen tariyirdih. darağnen dariyirdih. onnan sora eyirirdih. onnan sora güzelcene corab yapirdih. tēşide eyiridih. onan sora corab yapirdih, hane yapirdih. onnağ dedim zaten boyiyirdih. a onnar da éle. // biz érkeg toğlu sağlardih. érkeg bızav sağlardih. onnan sora Qalardı orda. men görmemişem. Qáynatam geçi sağlardi. men gidende kel, camış. onnağ men Kendim sahlamamışem.
- 155 Kızım kel başQadı. kel, öküz onnağ bejm Qaynatam sağlardi. ama ben Kendimiz Koyun sağlardih. érkeg toğlu sağlardih. érkeg bızav sağlardih. iki tene olardi. öküz_ gibi onnağ satardih. aha onnağ içerde bēsi... yazın çöle giderdih. Qışın içerde bēslerdih. yaza onnağ otunu yığerdih. öt, yonce, ēmiş, arpa. onnağ Qışın hePsini yaza toplardih. Qışın

- vèrerdîh hêyvannara. // onnaı men o zaman sahlamamışam ama imdi sahlirem. imdi
 160 davşan var. toyoh var. onnan sora cüce var, onun balasi. hindi var. a esKiden onnar vay
 idi. ama esKiden men Koyüne baħdıgım için onnaı sahlıyemidim. // ha, way seni yère
 deyesen. Kızlere çocûhlere. // tamam. onnere hırslenende diyirem. ömer sen yère
 deymiyesen. ge buriya, seni tutacam, öldırecam. onnan sora aha başan kül_eliyım bèle
 üşah. çinnärin yana. başan kül_eliyım. onnan sora ne vaydi. sen imansız geTmiyesen.
 165 allah sene neleT_ëtmesin. // dedîh ya, ta nelet dëdım. allah sene bela vërmesin. baban
 it yëmesin vıy_ aburumuz geTdi. aburumuz giTdi. heyasız¹, ge eve. // çocuhlar
 yağmur yağmasa bız çömçe gelin çıhadardıh esKiden. çömçe gelin... he, bi çömçeyi
 bëzëler, bi çocuh gibi. eşşeyin_üsdüne bıraħalla. Kapı Kapı dönellë. çömçe gelin ne
 isTer. allahdan yağmur isTer diyir. onnar da ona hediye vërelle. o çocûğa. ahan başına
 170 su tökele, eşşeyin üsdünde. bulgur, yumurta, yarma vërellë. Kavurğa vërellë. para
 vërellë. ne vërsen vërellë. o çocuhlar bèle dönellë. allah da o günü o yağmuri vërer yani o
 çocuhların haTrine. pışirellë, yellë. çoh sulu olar o. başKa bi şey de. // hāmır_elerdîh.
 tendır yandırardıh, egmey yapardıh. ğalaħ örerdiħ. corab toħurduħ, su taşardıh. Koyüne
 belki günde on debo su getirerdîh. onnan sora çamaşır elimizde yıhiyerdîh. háyát
 175 sipürerdîh. pëyin sipürerdîh. kerme yığerdîh. ineK sağardıh. geçi sağardıh, Koyun
 sağardıh, yün yıhardıh. döşeK yapardıh. imdi daha döşşehler de yığışib gidib.
 çeKyaTTar çıhib. aha her şeyin Kodayı çıhib. ama milleTde saĝlıħ Kalmıyib. // hazreti
 ismayıl yo hazreti ibrahim onnaı hazreti ismaili götürmiş ya Kurban kesmeye. // he,
 allaha Kurban kesi. onnan sora gökden bir Koş yère inir. allah taala pıçağa diyir kesme.
 180 Koyun elinde, o pıçağı vurir daşa, daş kesilir diyir ya. daş diyirsen. pıcaħ diyirsen. niye
 dāşı kesdın, niye buni kesmisen? çünkü diyi bene biyüg yërden ğaber geldi. dëdi kes bu
 geTsın. onnan sora bu ğoş, şey meleK ğoçi yëndirir onun yanına. oni, ismayılı bıraħir.
 dönir bu ğoçi o kesir. bu Kurban bayremi de ondan gelib. // he, Kurban bayremi,
 remezan bayrami bunnar hePsi farzdır. // hazreti yusuf doK_Kuz Kardeş ögekdi. iki tene
 185 de öz Kardeşleridi. bunnar yusufi sevmiller. hePsi dil birliĝi yapir. gelille úsúfi
 Qandırile. getiriler Kuyunun başına. orda ne yapile? yusufi atiler Kuyiye. yusuf Kali
 Kuyide. ordan kervan gelip geçir. orda ses gelir. herhal eşidir. aha gelille, onu çıhadile.
 vala unuTmişam. yadıma gelmir. // he, babasi ağlamaħdan doĝru babasi ağlamaħdan
 kor_olir. hazreti yaKub o Kádá aĝlır aĝlır. kor olir. onan sora oĝlu gidir buni yine bulir
 190 sonda. // topluluħda harekeTlerimiz ne yapirdîh? biz biyöglerin eli öpülür. onnan sora
 çay içilir. kiçügler çay getirir. biyögler de oturur, onnarna içelle. bizim Qadınnnar
 érkeglere çoh görüñmez. Qadınnnar çünkü érkeglar namaħrem olduĝu için ğapıdan verib
 érkeglar götürür. ama Qadınnnar Qadınnara çay vërelle. // bázisi ğarışıħ yapar. a bázisi de
 he, bázisi ğarışıħ olür. gidelle öynerler de çalalla. ama bız yoħ. bız ğarışıħ yaPParıh.
 195 Qarılar ayrı öyner oturur, érkeglar de ayrı. dohol mohol da geTmerih. bi teK çalar
 oynarla Kızlar. // ilahi oħuyelle. Kuran oħunur. bız de cumáye gidib yapirih. // bız
 onnarın hëç birine inanmarih. onnar hePsi de yalandı. bunnar hepsi yalandı. bız
 inanmirih. // yo yo. ayne Qırılse ayneyi herkes diyir, éyidir, Qırılıñ. ama başKa şeye.
 he, çoh adam inanar, çohi inanmaz. bız inanmirih éle şeylere. // yo inanmadıĝım için
 200 hëşbi şey söylemirem. // oni allah biler. // sen geldin buriye, seni Kırmedim. bunnaj
 senin için söyledim. bunnaj hocane söyledim. allah onnen razı olsun. sennen de razı
 olsun. hocaların da gözlerinnen öperem. o da mejm bir oĝlüm sayılır. allaha amanet_ol,
 güle güle.

Derleme Numarası: 6

Konuşan : İsmail Öntürk, 76 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Kasımoğlu Köyü, Van
 Derlenen : Köy yaşamı.

- zatan bízım Kõnuşmamız êle ‘eyni. bana diyiler sen êle ‘eyni bízım lisan Kõnuşisen. dëdım vala men de kõi möy êle heP bêle gõnuşurũh. // sız de hoş gelmişsiz. harmannarımızı? esKiden ya şimdi? esKiden ö‘küz, cercennen ö‘küz var. öküznen men carcar yapardıh. bah şimdi de patozdır. patoze dirähtordur. patozdur, seldır. şimdi işlärımız Kõlaydılar. // eskiden heyvan vaydi. heyvannari on‘ tene heyvan bağlala boyun moyuna. hâşênın gelini gezerdi. hâKKâten ona gëlev diyerdih da gël, hole. heyvannarin eyağınnan herman yapardılar, cercerden önce. ya bízım kõiye cercer vay idi. başKa kõiylere yoğ idi. on, on bêş heyvan bêle bağlâyirdile birbirin boynine – bêle çevirelle. ondan sora şey vaydi. gam. gamnen şey yapardılar. herman yapardılar.
- 10 hermanna toplanilla bêle bu ôdanın boyi geler. walla êle taya tıg. ele tıgler vaydi bu ôdanın boyu Kadar bihög. onu men şeneynen atardıh havaya, rüzgara. buğda bêle gelerdi. saman giderdi arhaye. esKiden işlâımız çoh zor idi. o şimdi allah zeval vërmesin. Kõlaylıh çıhmış hePsi de ne zeval. walla şimdi mejm bunnar hêç – bize cercer bilmi nedir. cercer belke. öküzü béceremezler öküzle bağliyeler. // buğdayı getiridih
- 15 eve. fazla olsa götüridih satırdih. fazla olmaseydi götüridih dâyrmana öğüdürdih. getiridih. ehmey êliyirdile yerdih. su dâyrmani vaydi esKiden. bu gâşinin bi tene mahır usTa var idi. giderdih yalvarırdih mahır usTa ne varsa ben doldurum da. bu bahdım bize vërmezdi. diyerdi yarın gel. yarın geçse gelerdım. diyidi abê yarın geT obiri gün, öteki gün gel. ya allah allah de. ê dâyrman dâş çalmı. êle adam vaydi. ğih yanê ğih çaP ne
- 20 Kâda teneke êdir? valla ğih çabdan fazla giderdiler. yirmi dörT sahaT o êle bi dâyrman bi adama çalışırdı o dâyrmen. // esKiden eveT tendir evlerinde biheri vay idi. biheri yapardılar. ehmeg bişirirdile. yanê ehmeyi birahardile sacın üzerine. sac vardı bêle. sacın üzerine birahardile, ehmeg bişirirdile. yémehlêini tendirde bişirirdile. sabah êrken biherini yahardiler. şoratan damlara bağlardih. yağmur yağsaydı şoratannen su
- 25 ahardi yere. loğ de onneğ damlâın üzerinde gâzdırer atardıh yere. dam ile yaş oler. su ahar yere. loğ da var he. arınbağ saçağ birahırdiler. eyer çoh su duvarra deymesin saçağ... // kërân da ortada atardıh ona diyerdiler kërân, bu yan başKa de Koyardı onun yanına. bu yande de ağaş vèrerdin onun yanına. onun da altına bêle bigaş tene bêle direh, bız direK diyerdih. // merteg de yani alasuyunnen merteg atardiler. // palah oT da.
- 30 çimen ota diyerdiler palah oti. // püşürüg de atardıh damın üzerine. damneri yeni basırırken ağaç aterdih. ağaçdan sora Kâmiş atardıh. Kâmişden sora püşürüg atardıh. bitirdihdan sora suva vèrerdih. // hâtıl he, vala hâtıl de vardı. hâtıl de aterdih. demnarın üzerine. hâtıl de duvarrarın üzerine atarla. – bêle ağaşlar duvari çöKdürmesin. hâtıl vardı he. Kâpı yerinde şeydi. Kâpıyı yapanda pıstıvan atarlar. Kâpıleri yapanda. ona
- 35 pıstıvan diyerdih, he. // menteşe vardı, he, menteşe Kâpilere bağlalle. hâçirdeK de ehmey bişirelle. girdeneKdi ha, hâçirdeK. şipana da ğapının şipanasıdı. ğapının o yanına atalla, geçelle şipanaya da. /// he, temele hım diyerdih, bízım iran lisani. hımı aTdın? hevşı havluya diyelle. hem havludu hem hevşıdı. esKi lisan havludu. şimdiki lisan hevşıdı. /// hiç he. úfağ daşlere hıcı aterdile. daşlerin arasına çamuru vër üzerine. bah a
- 40 yanav da o şeylere diyerdile. Kâpıların eTrafına yanav birahardıh. o ağaçlere diyerdile

- yanav. kösevi tendiri ğarışdırır. kösevinen tendiri ğarışdırallar, doğru diyir. /// makaT, evet. makaT da vardı. makaT taħdadan yapardı. iki ağaş bèle birbirin etrafına bele taħda bèle vurallar. édelle makaT. oturlar üzerine. masa bu şeylerin yerine onnay idi. o bèle bunnar yoħ idi. o zaman çeKyaTlar, makaT yapardılar. // çaleser orde
- 45 yıhanerdiler he¹. yıhanerlê, elbise yiharle. evin bi terefine yapardı. çaleser şeyde biraharle. oluħ su gider dışarıya. // evet, kürsi vardı. kürsi de tendiri yaħanda bi tene de sürsüm biraħardın yanına. sârgı bağı kimi atardılar. üzerinde sú isidirdin. altınde otúrúrdıle, isicaħ olurdi. soba yoħ idi. kürsidi. êvle olidi. hePímíz kürsiye tēpílirdıh. çaleser o köşede yapırdıle. bi vidon isidirdin. Qárágündüzde her evde onnan var.
- 50 aħşeme Qádá gece bu zamane Qáde. // sıhıntı çoħ çeKdih hocam. vallaha ki devırde o Qádá yoKlúh çeKdih ki arpa ehmeyi bulamidiħ yiyah. arpa ehmeyi. dârı vardı. dârı ekerdiħ. dârı yapardılar. gôtúrúrdúle, onun ehmeyi yapı, yiyirdıle. dâriye diyedih ki kitüK. diyerdiħ áhmâyine. êsKi olsaydı dışarı aTsaydın haşa haşa köpeg de yemezdi ha. /// esKiden mesela kötana gidirdiz, nece ifTar edirdiz dağde. /// kötane? /// ne hâdâr
- 55 ehmegnen, ne hâdâr yoğúTnan ifTarı dağda yapardız?. bız bilmiyih. /// kötana giderdiħ dağa öküz kötane Qoşerdih. iki tene adam gelerdi. bize bèle genşler öküzlejn boynına binerdi. ben de kötani tutardım. êvle çocúhlar oruç tutmirdıle. ben oruç olırdım. ta¹ o dağdan neler diyerdim sen tanımarsan. hâKKâten orda fıtarımı açardım. wala bu Qada bi ehmey saħlerdim. biraz yoğúrt, bu gürbulaħdan su getıerdım. orda avuduħ ėlerdim
- 60 yerdım. bu zaman gelirdih eve. gelib bi ara ehmey mehmey yiyerdih. az bi şey yatarđih. bi da söhúr zamani gine heyvannaĵ gôtúrúrdúh. sabaha Kada otarırdih. sabahın gine devam éderdiħ cifTe. eskiden ehmey yoħdi ya. // orda bi herif var. hele evlendirmemiş ha. allah nasib ėTse gidecaħ diyecaħ allahın emrinen peħamberin şartiylen Qızın vër bu alimoğlu çocuĝe. o de diyecaħ he. canın saĝ olsun. size Kırbân olsun. ė ne
- 65 alacahsan? ne al bizden? onun da şeyini gonúşúrdúh, başlıĝı. ne dese. iki miydi, üç yüz beş yüz. ben buna otuz bin vërdım. ô'tiz lere. mindirdih gendi aTTerine. hâKKâten ha. Kendi aTTerine bindirdih. getirdiler ĝapıda indirdiler. ben de ona üş tene elma aTdim. ĝafasına vurum. bızim esKiden evlenmemiz éleydi. şimdi binirle taħsiye görmisen. diyem damaT gidir. gelinizin tütün Qolunnen. gidaħ hanımın şahidi binir taħsiye. wala
- 70 bizde o zaman çoħ ayıb idi. a şimdi ėle olmiş damaT gibi. Kendisi hanımının şahadi tutub Qolunnan, getiri taħsiye bindiri. bereber biniler ta¹ gidiler bazen geziler geziler geliler eve. ahe otúrule. bi de ĝapıda fotıraf çekillê. şimdi ėle olmiş hoca. ėle deĝel? esKiden bız utarırdih bi elma aTmaĝa. elmayı atardıħ ĝaçardıħ. dalda arħada bızı vërilir daşlemeye. /// hâcı emmi o elmaları kesmirdiz deĝel. /// wala çoĝulej kesmidih.
- 75 nureTdinnen rıza kesmemişdi. o mâni çoħ bızı âcız ėTmiş bızı diyirdi ki. // geldile aħşam geldi ĝafası şişmişdi bèle. // he, orda bi araba Kıurmaħ için bèle iki tane ĝam bèle Kaldırırdılar, ağaç. bunu diyirdiler yan. onun üzerinde taħda vardı. taħdanın üzerine bi ağaç bèle vurardıħ. diyerdiħ yaşmaħ. yaşmaħ diyerdiħ. onneĝin o şeylerin altına dört tene bèle ağaç vurerdin. o diyerdi bunnarın o şey sırmonun üzerine tekerlerin üzerine arabe o
- 80 yan bu yane Qaymesin. one diyerdiħ Qáráĝuş. sirni de tekerlej tahardıħ. one de diyerdiħ sirni deyerdiħ. buynuz var idi. // kötani altı heyvan baĝlerdiħ. âltı heyvan. üç adam da onun görevlisidi. bi kişi burada bonduruĝı öküzlerin heyvannarın boynına biri de arħadan o kötani tutar. tarlaları ele sürerdih. // çamasordi o. /// he da, diyirih Kırs Kırs atardıħ. bir baş dönerdiħ. Kırs_aT. yani nobat éderdiħ. sonra gidib gelerdiħ gidib gelip
- 85 Kırs_aTdih. // tapan, he, mangire dört heyvan baĝlardih. biri binerdi boynuna. bi daha

- ki de mangır binerdi. giderdiḡ gelirdiḡ. // beziḡane vala ben beziḡane görmedim. vaydi, meim zamanımda vaydi beziḡaneler. // dibeK daşı da vardı. /// he, dibeK daşları buḡdeyi bi teneke buḡda tökerdiḡ. isladirdıla, atardıla dibeye. toḡmaḡnan vurardıla oni. ederdile bulḡur. bulḡur için. // çocuḡ he. çoḡ vardı ḡoca. bèle oyun oynardıḡ. hol oynardıḡ. bir
- 90 oynardıḡ. hol bi bèle āḡaş idi ya. top. top bèle de var. iki adam iki TeK olurdiler. iki tene bi Kısmi bèle vurerdi, bi Kısmi bèle vurerdi. Kım kım vurdi. holi şey ederdiler. bız palan ona diyerdiḡ, palan. bi ḡol aTdi yani. bu toP yoḡ idi, bèle top. o zaman hol var idi. aşıḡ oynardıḡ. aşıḡ görmisen hiç aşıḡ? aşıḡler düzerdiḡ. ciziḡ biraḡardıḡ düzziḡe. bi de biḡög aşıḡ var idi. donḡa diyerdiḡ. onnaḡ atardıḡ aşıḡları vurardıḡ. o ciziḡi kım
- 95 çıḡaTseydi, o oni yènerdi. bazen üş tene aşıḡ aterdiḡ. ona diyerdiḡ Kúmar. üç‘ aşıḡ. eye aşıḡı o yan dönseydile o atan o da oni vurdi. biri buriya ters dönseydi biri yan o kışı yenilirdi. vannilerin dilinde Kışın o Káddá aşıḡ oynardiler. ne televızyon var idi, ne TáyıP var idi. bişey yoḡ idi. éle aşıḡ maşıḡ oynardıḡ, günümüz geçerdı. toPnan, aşıḡnan. hol var idi. şeKle ile bèle hollar varıdı. iPnen sallerdiḡ sallerdiḡ, atardıḡ yère. o hol
- 100 çalışırdı Kendine. // doTTıK, he, úfaḡ çöreK, yaḡlı çöreKlere diyerdiḡ. bız diyerdiḡ çöreK. çöçe diyerdiḡ esas. // biz diyerdiḡ zırzıre. ule bu ne biḡög zırzıre adamdır. // deḡel adama, hille adama diyerdiḡ deḡel. sen de deḡelliḡ yapisen. // he, yuvarlaḡa esKiden deyirmi diyerdiḡ. // yemişen diyirıḡ. daḡda var yemişen, şinaliK var. // dehre var he. ödün Kıрмаḡ için. // kötü Kumaşe ne‘ diyirdiḡ hācı? eski kötü Kumaşlere? kötü
- 105 Kumaş pis Kumaşe o Kádek parçalara ne diyerdiz? /// he, dirıl diyerdiḡ. dirılten he, pijama filan yapardıḡ, giyerdiḡ. // saçı olmiyana kēçel, kel diyirıḡ. // dinme yanyani Karişme, Konuşme. sen dinme ulen‘. bi kışı Konuşanda birisi diyerdi sen dinme yav. // dolmeçe yani doli yaḡır ya. ona diyerdiḡ dolmaçe. o kīçüg he . // he, daldaya Koyun. rüzgar tutmayan yère dalda tarafa biraḡardiler. orayı rüzgar tutmiyir. gidin daldaya
- 110 biraḡın, diyerdiḡ. Koyun o daldadadı. // bizav he. bizav inehler yeni yavri getirirken bizav diyirıḡ. taḡ bi seneliḡ olana Káddá. bi sene atacaḡ. diyecaḡdıḡ dana olmiş. düge doḡmiyen ḡeyvannara düge diyerdiḡ. taḡ doḡane Káddá doḡdıḡdan sona ineK diyerdiḡ. ḡıdıḡ de ḡeçinin yavrusudı. o bi de pırince düğü diyirdile. pırince biz düğü diyerdiḡ. o ineḡın yavrusu doḡmiyene Káddá diyerdiler düge. yané dügedir doḡmamış. medeK de
- 115 cāmuşların yavrusudur. medek kīçükken balaḡ diyerdiḡ. daha bi seneden sora diyerler gedek. he, ondan sora doḡdu sora diyerdiḡ camuş. // he, camuşun yavrusudur gedek. // eremiK de doḡmiyan camısa diyelle eremiK. // kediye pīşiK diyirıḡ. // feriK, tovūḡın yavrusuna diyirıḡ fēriKdir. // göyerçin he. Káranḡuş da sıḡırcınlere diyirıḡ. siyah ḡuşlar var. ona diyirıḡ Káranḡuş. // hindiye éle hindi diyirıḡ. // yılana, ilan diyirıḡ // kēhliye
- 120 biz kēhliK diyirıḡ éle. Kácele o belek ḡuşlara diyeler Kácele. o siyah beleK ḡuşlar var ya. // çalaḡan da he. çalaḡan şeyleḡ çola götürer o çalaḡan. Kácúr de başKadır. Kalaḡan başKadır. Kácúr de başKadır. Kácúr de o ḡartallerin kīçügidir. // bayḡuşlere diyile ya. bayḡuş diyirıḡ. // yaban ḡuşlej çoḡdúr. onnein çoḡının ismini men bilmirem. balıḡudan balıḡ ḡuşlarına diyerle balıḡudan. // mıḡmıḡ o şeylere denir mıḡmıḡ. Kára sinege éle
- 125 sineK diyirıḡ, moz. pırpıreKdir kelebeh. // eriK Kızardan diyirıḡ biz ona. // he. kēziK var. şeýde yetişen şeýlere. yérde gezerler. haşa zıbilleḡ şey edelle. onnara kēziK diyirıḡ. onnere bizde uve diyelle. ḡuşler yuve yapardiler kendilerine. yavru çıḡadallar onnara yuva diyirıḡ. // damade para atardıla. en çoḡ atan iki lère atardı, üş lère atardılar. yani binnıḡ, bi milyonluḡ falan yoḡ idi. bēş ḡuruş vardı. on ḡuruş vardı. iki biçuḡ ḡuruş
- 130 var idi. bir ḡuruş var idi. damat başine de. damadın be şeýde düḡünde para aTmazdıla. damadı biraḡarlar ortaya. miledin ortasına götüşürler sandalyede damadı ve orde para

- bağışledi. para vèrecah. yaħınnări biraz fazla atardıla. ötekiler de Kendine göre heresi ne aTdi. bin lère, iki lère, elli ğuruş, yirmi beş ğuruş. o da o zamanın parasi. para o zaman KıymeTlidi. // diyi iranda diyirdi hemı ğızım úşağım idi hemi bacım. ikisi de nişani idi.
- 135 diyi bu gelib oturacağ onner geledi eve. diyi nèce ben bi daha geldim. dedi öhö öhö. baħdım o yande ğaşdıle. o yande bi tendir evinde bi ğapı vardı. āħure ğaşdiler. girdiler āħure. diyi men āħurun bu üzden ğapısının rezesini diyi şey éTdım, geTdım eve. dedim, ğız āħurda ses gelir. yoğ heyvan meyvan düşüb şeye. daha dedi yoğ, bi şey yoğ dedi. dedim wallah āħurda bi şeyler var. çerağ vèr, men gidirem āħure. men irane
- 140 gidende diyidiler. çırağı da úfah bële çıhardı. içine ğaz doldurdılar. kibridi yaħirdiler. ğaznen yaħerdile. diyi geTdım āħure. men şey эле birisi çıhdi. daha dedi puğ! Ėle kağat ufledi. diyi Káynanasi o yanda ğapiyi aşdı. ğaşdiler dışariya. onnere dedim ħırħızlar! geTdiler ħırħızlar, ğaşdılar, geTdiler.

Derleme Numarası: 7

Konuşan : Telli Öntürk, 73 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Kasımoğlu Köyü, Van
 Derlenen : a) Köy yaşamı

- sirmo var. beyaz pèncer var. bu şey var. pènr için héliz, nahne, kefli öti. öTları heP toplirih. onnan birahirih, pèñre birahirih. birahirih cacığa. // sirmo var. sirmo pèñre yariyir. // Káráğıyah öTdi. bız pèñre sirmo ğatirih. héliz ğatirih. pürat, nahna ğatirih. bunnarı ğatirih pèñre. beyaz pèncer édirih. mesela yemey édirih. édirih keledoş. édirih
- 5 aş çocuklara. ağ pèncer onu ğurudille. içinde bi atille. ğurudille. ğışın yémeh memeye ğatille. aha onnar vardı. // yani sağırih. Koyuni sağırih, pènr édirih. yoğurd édirih. mesele bële şeyler édirih yani. // eşinin yanında eş éyleme. eşinin yanında her zaman de gençdir. bız devamlı diyerih gençdir eşin yani. KáráKıyah öTdür. heyvannar yiyir oni. heyvanlar yiyille. toplallar. // öTdur he. o topallah da KuvveTTi bi öTdur. heyvan
- 10 yiyer oni. // uşgun he. // uşgöl var. uşgüle bız sèbelge yani uş belgeli diyirih. oni de heyvan yiyer. // Kırhboğum öTderi bu mennen Ėyi bilir. onu da heyvan yer. // çaTTanguş he, çaTTanguş var. o da heyvan yiyer. ğuşhmayi var, he. Kısa bi öTdur. heyvan yiyer. ilkbuharın çıher. onneri yèrle, ğetirille, yihiyille, yiyille. Kuşhmayini yemennen. // he, ilandili var. onner bële suların kenarında olillè. onneri yani bi yara olduğı zaman bi bişi
- 15 olduğı zaman onneri ğetirille birahille. he, asli esKiden yaraya birahırdıh şimdi de эле gerçi. Ėliyih, yara olduğı zaman, bi şey olduğı zaman birahirih. // çeşür var. çırèş diyiller. çaşır var he. çölde o çırèş olir, dağda. // olir he. onu da ğetirille.oralarda vardır. // kefli oti. he, kefli öti var. nahna var, ğahille, çay gedeye çay yapağle keKlik ötunnan. // süTgen var. süTgen hèçbi şeye yaremez. эле yaħacağdır эле. mëyrem ötu var. ilaç
- 20 yapille. bu mëyrem öti ğetirir, ilaç yapar. // pışpışo da var, he. // palağ öT vardır he. pītirağ var he. bītün heyvannarın ėycene eyağına yapışar. // eveT, üzerliK de var. üzerliğı ğetiririh, bële Tenelirih. oni dizirih. bële duvarlara asirih. // he, nefes için. bi çocuğ hasda oldu. onun altına biraz tuznan atirih, yandıririh. oni vèririm onun ğoğusune. o üzerriK onun şeyidir. // esKiden doğdor yoğ idi. çocuğlar hasTa olirdi.
- 25 gidirdim mëyrem noħudi ğetirirdim. bu söğüd ağağlar olmidi. onnağın yaprağleğini ğetirirdim. yihiyirdim, sarirdim. táhdá beşiyin içine çocuğı birahırdım onun içine. diyirdim vala bunun átèşini alsın. onun átèşini alirdi. mëyrem noħudini Káynedidim.

- onnen onun başını yihiyirdim. aha üzerliğı getiridim. tuznan beraber atırdım onun altına. yanirdi, diyirdim nazarliyibler. o yanirdi, o çocuk ēyi olirdi. // imdi onner
- 30 yoḥdi. ēle bi çocuk ḥasda oldi. ḡaḥın gidaḥ. e ḡaḥ gidaḥ doḥTora. bi ine yapsınnar. bi şurub vērşinner. gidir gelir. wala çocuk bēle hasTa olir. wala ālīmī sūrtirem onun ḡarnīne. ona bi dua oḡirem. çocuk ēyi olir. ē şimdi bu ḡızler ḡanhaTēTmille. wala toPraḡı bēle sel içersinde Kavurirdim. çocuḡu açirdim. o topraḡı tōkirdim. bēlirdim, biraḡirdim yḡandıridim, biraḡirdim bēşiyē. şimdi yaḡ vurille. zēytınyāḡı vurille. Kulaḡ
- 35 yaḡı vurille. ne‘ yapillā ḡine benimkiler kīmīn biyōmiler. ben ēlesini biyōTmişem gelinnārīm de bēle Kındo Kındo Kālīb bēle. ēle bıl laylon çocuk. şimdiki çocuklar hePi laylonnan bēsleniler. bız esKiden hePi torpaḡnen. torpaḡı tāmizcene şey ēderdile. isiderdile. biraḡardıḡ tē ālārdile. dēnen o on pakēT bēz biraḡēller alTdārīne. be üş kıloda yaḡ sūrtille. ḡine benim topraḡıma yerışmir. ēle deyēl? be wallah, esKinīn uşaḡları o
- 40 Kádā saḡlıḡlıydı. şimdinin uşaḡları ēle heP sáḡTedir. ḡün‘de dıḡTor dıḡTor dıḡTor. // onu açıl vērsem seher benim eyaKKabımı ḡapiye biraḡır. şimdi oni hēç bazara getirme. hēçbi yēde. şimdi dēnen esKinīn Káynanaların şimdinin ḡáynanaları. oni de şimdi ḡáynanalar gelindi. gelinner de ḡáynana. /// he, ēle deyēl? be şimdi gelinner gelir diyir ḡáynananın yanına ḡēTmiriḡ. gidir kendine bir ev serir. hēmī ḡáynata hēmī baba evi.
- 45 dedi rahaT otūr ēle evinde. ḡáynanalar nasıl oldi. şimdi diyiler ḡáynana ḡáynana dillerin yana ḡáynana. şimdi ēle diyiller gelinner ḡáynanalara. /// wala sánin için māīm gelinlerim çoḡ ḡoşdi allah içüne. hēş‘. sene bi şey dimi ki. yani şeyi yani zamenāḡ diyir ha. zamanāḡ. /// walla yo. benim gelinlerim ḡoşdi. allahım onardan razı olsun. /// bende tōbe yoḡ. /// yoḡ wallah babamdan pakım yoḡdūr. babamnen de pakım yohdur. allah
- 50 rızası içindir. ānnisen¹. pakım nedir. Kōrḡum yoḡ, dēmekdir. /// he, pakım yoḡdi. /// baḡ hemen sōledi. annem o esKi. ama kīmīn sayesinnen? adamın oḡlunın sayesinnen paki olmaz. ēle deyēl? he. // nazar var. nazar dēdim da. dēdim nazar olanda üzerliK atirdi. ōzo dēmişdi. aparidıḡ ziyarete. getirirdiḡ. evde yanē o evde onun tedavisini yapirdiḡ. gididiḡ ḡocadan bi dua vērdi. şimdi ne ḡocanın duasına KánhaTTāri var, ne
- 55 ziyarata KánhaTTāri var. ne ūzerriye ḡánahaTTāri var. /// ēle deyēl? // o āsKiden diyerdıḡ kiler. Kablerimizi düzeldir. orda bi seleye. be kilerde ne vardi? kilerdi. Çölmāyımız var idi. çölmeKde yēmeK yapardıḡ. wala çölmeK usTasidim ben. belke çölmeK yaPdıḡım zaman yirmi otuz çömlēk yapacaydım. onnan da satım. /// he, o zaman tencere yoḡ idi. cēcīm, hanedi. hane uzaderdim. hane toḡuyerdım. tēşī eyırdım.
- 60 iP boyiyerdım. iP getirerdım. ālti, yēdi renK var. bunnārın neneleri de ēle boyiyerdi. ustasi onun nenesidi. o da bizi usTa ēlemişdi kendine. getirerdıḡ uzaderdi. naḡışli naḡışli cēcimler toḡuyerdıḡ. hanaynen üç āḡaş bēle biraḡacaydım. onun kücüsini Kaldırım. dōrT tene şiş çalēlē. ikisini bu başē, ikisini o başē uzada. onnāri cēcīm toḡiyah, palas toḡiyah, çuwal toḡiyah, buḡda tōkelē. // corab, corab men imdi de corab
- 65 örirem. he, şey çorab örirdim. tēşī eyırdım. yēleK toḡuyirdım. çocuklara üsdden yēleK toḡiyerdım. heP’sine. Kazaḡ yapardım. yūnnen çile yoḡ idi. on iki iP āyırdıḡ. hana toḡuyirdıḡ. onnerden bēle bēle ḡalardi Kazaḡ yapardım. // beyaz ḡammen onnere gömlek tikerdim. rēhli parçeylen tikerdim. o Kazaḡler giydirerdıḡ diyerdıḡ ḡışın uşūmesinler. ēle sāvınardıḡ. /// yav, beīm pantorūma ḡüzel yamaḡ vurmuşlar. eyaKKabı yoḡ idi ya.
- 70 çarıḡ giyirdiḡ. çarıḡ ḡeyvannāḡın dārisi var ya ḡeyvannarın dārisini tikerdiḡ. ḡ bēle eyaḡımızā göre onun etrafını şeyde de giyer. bunun heresine de bi pēcama tikmişem. sabah oldu. bunnārı bu Kaldırdı ikisini de. dēdi ḡaḡın namaz ḡılın. bunner namaz ḡıldı. mān ēle ḡüldüm, ele ḡüldüm. daha namaz ḡılmedile. ben ḡēçen sene de şey sizden

- görüŝdüm. diyyem äsKiden tendir var idi. çamurnan tendir biraħardıĥ. biraħardıĥ
75 ğutulduĥdan sora oni ğızařdardıĥ. külüni çıħadardıĥ. üsdünde helva çalardıĥ. mesela
çöçe yaperdıĥ. ğomŝular gelerdi. sen büün tendir ğızaşTmisen. mene helva vërecahsen.
mene çöçe vërecahsen. äsKi zaman ëleydi. şimdi yo[↓]. ordan bi havlu arabadan tendir
alidıĥ getiridıĥ. biraħırıĥ. hiç ne zähmeT ne de bi şey. imdi... // he vala, tendir yaħırıĥ.
gelinim yaħer. allah onnan razı olsun. ähmäy piŝireriĥ[↓]. tendir yaħeriĥ[↓]. her şey. äŝ
80 pişir. keledoş pişir. her bi şey. esKi zaman... // çocüĥ diş çıharende hediK biraħırdıĥ.
Çomŝılara vëriridıĥ. diydıĥ bunun dişi çıhe. o hediKden biraz çocuĥın başına tökirdıĥ.
şimdi yohdür onnar. oni gine men biraħirem çocuĥlar diş çıharanda. // ne yapirdim. älti
ğüni tamam oldi. getiridim biraħıdım bi şeyin üsdüne. Qalburun üsdüne. başının altına
tuz biraħırdım. başının altına ehmeg biraħırdım. başının altına siyah kömür
85 biraħırdım. bi şiş biraħırdım. o çocüĥın altını, aĝzını. üsdüne bi ğará çarşaf kımın bi
örti örtirdim. oni aħŝam oldi, bu zaman oldi. ğomŝuleri çağırırdım. çağırseydım heye.
çağırırdım. ona yëmeg vëriridim. hediK biraħırdım. onun ādını çağırırdım. üş sefer
allah ekber diyirdim. bi ğulhuwallah oħıyirdım. bi allahın ādını oħıyirdım. o
çocüĥın ādını biraħırdım abdirahman, abdullah. buraħdım yunus. buraħdım mahmuT.
90 buraħdım ebubekir. ële biraħırdım. // he, her aħŝama bi ād biraħıdım gidirdi. ë o zaman
öleydi. // bayramlarde çöçe yapirdıĥ. bayramlarda biz diyiriĥ bële. äĝirdek oni yapirdıĥ.
helva çalardıĥ. äĝirdek de bële yaĝnen yapirdım. ële ğüzel olirdi adam ğıymirdi baħe.
şimdi getirile paħlava yapille. dādli yapille. ne yapille /// onneĝ bilmezdim. // şeker
alirdiler. kİFTe bıŝıredıĥ. // var idi be. esKiden düĝün yëmäyi var idi. bi iki ğoyün
95 kesirdile. mal kesirdile. lavaş ehmeg yapirdıĥ. gidirdiler bizim ğomŝilerden tabaħ
topliyidile. bi çuwal alirdile çinlerine gidirdiler. bu köyün başden eyaĝa her evden iki
ĝab, iki tabaħ, bi tabaħ. ğāŝıĥnen yëmirdiler. älläriynen. getirirdile, pişirirdile ğārılar
piŝirirdıĥ biz. piŝirirdıĥ. tökirdıĥ ğablere yiyirdile, içirdile. çönirdıĥ ğablerini yıħıyirdıĥ.
daĝıdırdıĥ. a yemäyimiz oydi. şimdi ne bilim. o Qādār işler en fazla olubdı. heçbi ğüzel
100 de yëtilmir. // he, ëleydi. // pëniri ğoyünü saĝırdıĥ getirirdıĥ doldururdıĥ Qazana. maya
vurirdıĥ. onnan sora süzürdıĥ olirdi pënir. kesirdıĥ biraħırdıĥ o zaman debo yoh idi.
küpler var idi. biraħırdım o küplere. // ot ële yerde. /// nèce? mayeni bu heyvannar ölirdi.
ħayvannarın ğursaĝını getirirdıĥ. biraħırdıĥ bi tene bële küpe. üzüm biraħırdıĥ, tuz
biraħırdıĥ. mesela şey biraħırdıĥ. zey biraħırdıĥ. // zey zey. beyaz şeP. ona diydıĥ zey.
105 beyaz zeydi. zeydi mayaya biraħırdıĥ. nārın nārın, ifaħ ha ifaħ. biz diydıĥ nārın. üzüm
biraħırdıĥ. noħuT biraħırdıĥ. buĝda biraħırdım. o beyaz o şeyi biraħırdım. o ğursaĝı
biraħırdım. beş altı ğün geçerdi. o mayayı vurerdım olirdi. her dem bi bële tabaĝın
yarısinnen bi bële ğazan çiçāh. a oni ëdeceydıĥ pirinç, he. /// yüz tene ğoyün saĝardı. ///
wala o zaman ële saĝırdım. şimdi wala gidib bi ineĝi de saĝamirem. zaman ëledir. yüz
110 ğoyün saĝırdım. bi sefer saĝırdım. bi havur ğalidi, gidirdıĥ bi daha saĝırdım. münevver
bacıĝulnen bële ğapı ğapıyeydıĥ, baħırdım o yüze onun sesi gelirdi. // onne çoħ
ğomŝuluĥ ëTmiŝim. allah onnere rāħmeT ħelesin. he walla. // eyran āŝını baĝda
getirirdıĥ. buĝdaynen, pëncer getirirdıĥ. ayrene biraz üz vëriridıĥ. tökirdıĥ olirdi ayren
āŝi. ama ğurud āŝı noħuT, mercimeh, patatëz, Qavurme, ëriŝTe tökirdıĥ. onner
115 piŝirdile. onan sora, Qurudu ezirdıĥ, tökirdıĥ ona, olirdi ğurut āŝi. // umac āŝine, one de
her sebzeni de tökirdıĥ. one ne ğurut tökirdi ne de ayren tökirdıĥ. o de olirdi ğırmızı. oni
de diyirdıĥ òmac āŝı. ona da äriŝTe, umac, noħuT, mārçimāK, papatëz, Kavurmā,
onneri tökirdıĥ one. oni ëdirdıĥ, umac āŝı. laħna turşusi, kelem āŝı. kelem āŝı da ële
eynen ële her şey atırıĥ. kelem daĝırıĥ. onun pëncerini kelem olur. imdi de oni ğuruT
120 vurırıĥ. // kęŝkeni de buĝdanı adam aħılli döyiriĥ. içini doldurırıĥ eTnen. ğāyniyir,

- ğáyniyir, gáyniyir, olir o kêške. // kengerli pilav oni de mesela üz yapırır. yarma pilavi yapırır. one diyile yarma pilavı. // he ya, üz yani yağnen Kavurırır. üzünü yapırır. soğan, salçe, bibar doğrıyırır. o de olir. içine bulguru doldurırır. o olir yarme pilavı. // keledoş ona da yarme tōkirır, nohūt tōkirır mercimeK tōkirır, patatēs doğrıır.
- 125 Kavurma doldurırır. a onu da keledoş. çökelik olir êle. a o çökeliği vurduhdan sora oli keledoş. // he he. kumes he. kumāsımız de vardır, tovûğumuz de vardır. imdi bız diyırır kumes. bāzi zaman da diyırır in. tavuħlerin inidi. orda yumurTdiyıbdile tovûħlari ğatın ine, ağzını tutun. // one de kumes diyılır. tovûħleri kürke yatille, çıhadille. on' cüce, beş' cüce. āltına yumurta bıraħırır. o tawûħlar çıhadilē. yumurtelerini, yavrulerini saħlırır.
- 130 dē kiçüg kiçüg[↓] mıġaT_{olırır}. onner böyüyle, olile tavûħ. her dem, beş tene, on tene, çoħ olir. şimdi diyile aparın gidin dāyişin. hêş kımse aparmir. rāhmeT senin ölün. êle elin yıhıyirdi. diyirdi gözün toyohde Qaldi. kürk basırdım. bunlar iki seferdir bi cuce çıhaTmadi. gözün arħasındeydi. wale êle hesTelih geldi, öldi. hêç özün mēT_{ēleme}. tōbe eyer de birini keseydi. bi toyoh mănā vermişsen odur, onu isTiyisen. hesTelige
- 135 wala men de dıskınirem. // bu açılsa çoħ fenadır. /// cihatnen bi pazarlıħ_{ēTginen}. bir gün āsker amca -allah rāhmeT_{ēTsın}- geldi irana. kaseT doldurirdile. vıle dēdi, ge dēdi mene. Koç satiyem. burada dedi, bi tene Koç var. imdi bunnerin her ĩkisi pazarlıħ_{ēdi}. kasete almişlar. kasetı rāhmeTTih babası götürdi iranda. diyi ğasati açmışdi dinliyeler. āmioğlu senin bu oğlın otēldi, alışveriş bi şey diyiller. āmioğlu senin bu oğlun ēledir.
- 140 diyi he wallah, mājm_{oğlun} aħşama Qada ēledir. // şimdi bunner gidir elazığa. esKiden yādime düşir hêç. esKiden ē şimdi de nēce isTiyiller o zaman da gidirdile êle isTiyirdile. di kes, biş toy tabaħ gidirdih, getiridih. hazır dēmişli, biz utanırdih genşlere baħaħ. aha onner de utanirdi bize baħe. mindiridih arabaye, mindiridih āte, gelidih. allah razı olsun, oturirdih. // he, birbirlerini görmirdiler. hêç onnājn ğapısınnen gēşmezdih.
- 145 diyerdım āyib_{olir}, bizi görellē. // he, çēşmede görerdi. belke görerdi. imdi allaha şikür ne çēşme var, ne de... /// şimdi babamın kiçüğü nişanlı idi. onun nişani dört beş_{ay} daha ğeçe bu saaTlerde ēnişTem babamdan habersiz geldi bize. annem de onu gızledi. gızleyince babam tabi şüphelenir. sabah sorir, kım var evde? annem tabi gızliyer, dēmiyir. bi sahaT sora gidir, dışardan bi tene ağaç getirir. vēr gitsin anneme. dēmeK sen
- 150 mennen ğeçe gızlemişsen he. /// he valla. hācı diyirdi, hācı durdı. bēle tāhsin_{ābēgile}. şero da geldi eve. şeref geldi. geldi ğirdi içari. ğızler bunı saħlādılē. // he, saimın o kiçüg Qızı mene diyir. Qızım[↓] sizin ğonağız kimdi. diyir hācı babaye baħ. hêç₇ kımse bizim misafir yoħdi. dēdi ğızim bi misafiriz vardi bennen saħlediz siz. sa'bah oldu. bāni dōydi. sāyıme de diyir. hācı baba'. o da diyir bir zaman geleaħ baħ o ğız diyidi ha. şimdi
- 155 Qocededir, çoluh çocuği var. diyir zaman geleaħ damaTdarın gele. o zaman geldi. ben bu dağlara geldi görmedim nişanniken. sülēman çoħ heyali idi. görmedim bi defa' gele bize. hācı diyir, bu ğoymiyecaħ sabahdan māni bu izlir. diyir walla diyir, imdi seni vēcām orda seni şeye. diyi, wallah' diyi, diyecam. māni bir yol ğoymediz āvize. mānım_{elime} şiş batırdız. hakım bir gūnnārim dēme, o ıvandeymiş. o da geler irane.
- 160 ğaşdı geldi bize. sayıme nişannı idi. ğaldi bize. êle o hele içerdeydi. hācı birden işden geldi. vāħ' dēdi. evin yıhılsın, ben yaħalendim. oni ğızler. bunu de evel ğapını örTdi. imdi hāciye diyirem. hācı baba, ge ğēTgine, odada namaz Qıl. ēlille, ēlemille[↓] ğēTmir. bilmiyidi de ha. /// sora ne teher_{oldi}. bunı hācınan buraħdılar oriya. bu ğutuldi, nōldi ğaçamedı. // he wallah.

Derleme Numarası: 8

Konuşan : Ekrem Öntürk, 60 yaşında, İlkokul mezunu

Derleme Yeri : Kasımoğlu Köyü, Van

Derlenen : a) Köy yaşamı b) Askerlik anısı

- a) damçı su damlasıdı. yağmur yağarken. wala hava dolduğu zaman, yağmur yağdığı zaman, damnan çatı olmiyan evlerde devamlı olarak damlır. // he var. bulğur de var, den. bız den diyirih. yoh olsa da men bilmirem. // dinme, garişma dëmağ yani. dinme ële bıl yani dinme. az gonuş. evet ağız damağı. ağzın damağı ağzın çoğ laf, çoğ fazla gonuşme. milleT sene tırane ëder, ële bi şeydır. // arğ, Qanal da var. evet var. esKiden var idi. şimdi yohdür o Qadar. árğ, gelin gidağ gômşilar árhe, árhi çıharağ. cızlavit ayaKQabi var. // dırşo, he, var dırşo. TırşoQ diyerdih. wallahi onnëri yëmağ için ule bu tırşoQ ne Qádár dādli bi şeydi, hoşdi, yiyah. tēze, nene diyerdih anneye, nene diyerdih. o iran lisanica. // daralıb, yoh daralıb. çoğ daralıb. onnar diyele Qumaş boyına nece daralıb¹. yıhandı onnandı. // dımdik, tavuğların dımdigi. gúşlerin dımdigi. // onlara deheTde, he, evet. he he, arhesice geT, Qáyib olmasın. Qáyib olse bulemmerih geTsín. // var idi. esKiden var idi. iran lisani. // düşmağı va'. düşdi yazih. // evet, he nene. bız diyediğ nene. buruKiler diyedi dadi. // çaydan, çaydandır. getirin o çaydani. bi çay atah, bi çay yapağ. ya çay geyırağ içah. // çölmäğın duvağı ağzına bırağ. // düşecağ
- 15 Qırile. çölmeye diyerdim. düşecağ Qırile, tutun. bırahmeyin, dıgırlandı. dıgırlanmah yuvarlamağ yani. // he, ne dızdıze idisen wılen, ağliyisen bu Qádá. // dilin bağıni tutarsen, dilin tutarsen, kımse sene Qarışmez. // ne hádá degelsin, hainsin. arhadeşleren hilleliğ yapisen. // dımrıh, oTTari getirin topliyah. harmanı temizliyah, dımrıh ağaşdır. // dişleri var. // dağarcıh, bulğur dağarcıgi. esKiden bulğur yapardıh. bulğurreri
- 20 doldururduğ dağarcıge, ağzını bağlardih. // yoh, Qoyunnerin derisidir. one diyerdin ema. davarçıhdır o. // demkëş, demnih. demniğ demkëş diyerdih. çay aTTıgımız biri biyüğ olur, biri kicük. // ha¹ yalan, ıfTıraci. siz ne hadar ıfTıra yapirsen, yalan söyliyisen. // dāddi eKmeK, şirin egmeyler olırdi. dārinin eKmäyi. ügüderdik, getirirdiler, tendire yapardı. tōkūlūrdi. yēniden vurerdile, yerdih. dāri ehmayi vēr, ben
- 25 yiyim. // deyaz; o özi özüne oymış, yaPmiş. fisTane diyirdile. ona diyerdile; a' bizim buramize geli. biz diyidiğ süzün da. ne var, gôrğirsen, giremmirsen? // dūrmeK, ona bi loğ, bi dūrmeK yaP vēr, yiyim. // ha ge. bız dor aldıh. gāşıgımız azdır. bız dor edağ, yiyah. // gav he, bız o zaman vel diyerdih. // he, vel de küleşi döyirdih hermande. bız o sıraye üsdünde döyirdih. bığdeyi döyirdih hermande. wallahi hermandı. // nene diyirdih
- 30 tēze. // bizim zamanımızde ásKerliğ bële deyēldi. biz burdan tatvana yayan olarak geTdih. tatvanda bize elbiseleri tatvanda giydirdile. tatvanda giydirdihleri zaman biz bi köyden dörT kişiydih. dördümüz bizati bi yerde durmuşduğ. ásKer o Qádá var idi. o elbiseleri giyer giymez bız Qaybolduğ. bulamedih birbirimizi. aririh birbirimizi, o Qáder aradıh bulamedih, ağledih. bi zaman bağıdh, iki tene, üç tene ásKer bële bi
- 35 zopeyle bizi vura vura trēne dolduğ. trēnde ha gidirih ha bağırem. bizim o arhadaşlarımnen, köylülerimnen göremiyecam. beni doğ ru denizliye. ácemi birliğimi de isKenderune geTdım. isKenderunde biTTi piyade bölüye beni vërdiler. bële bağırem ya rábbi! be men buralere beni geTTiler. ben giderken ne zaman gidecem melmeketime? a oturirem ağlirem. bişey yoh. giderken üç lërayle geTdım. günüm geldi.
- 40 tēris olmadım, olamadım. devamlı men oruç olerdim. /// ráhmeT baban. sen de hoş geldin. başım üsdüne geldin. arhadeşleğni de toPliyedin, getireydin. bir kişi, iki kişi, beş

- kîşî ne Kádá. /// sabahın gelib. be saaT onda gelib. men yêni evden geldim. /// bizim memeT. // he, hocame diyim. âcemi birliğimde bîzi o yane bir teK‘ Qarâwane yemeyîne gêtmemişim. o‘tîz kîşiyi zopayla gêtûrdiler. bi Qarâvane yemâyî getirmağa. bi çavuş
- 45 gâhirdi orda durirdi. /// hocam, hoş gelmişsiz. /// hâcî gine hâsdâ olacağsan. sen bêlîn üşüdecağsen. /// wallahe bêlîm çoğ ağriyir. /// men biliyem, ge bağım. /// yaw ge buraya ge. di gêç otûr da. ge yêrime otur, gêç. kâzım sen hoş geldin. /// sen bağme dâş gibidir. yirmi dörT saaT gündüz çalışır. yüz yaşındedir. sen bağma. /// babası mennen yêdi yaş kîçüKdi. allah sennen râzî olsun. bağ ordan de da. taman sağ olasin. wala bugün biraz
- 50 siva yaPdım. /// he walla. /// yoğ ya damlar vardi. êle oda moda vardi. /// dêdım üzerine ince siva vêrim. êyi yapmisen Qardeş. // âbê hoş geldin. şîğ sen ne yapisen şîğ? sen nêrelerdesen? hêç görûnmisen. /// wala âbê köydeyim. wîle şîğ sen var ya. saTdın o oti. he valla. /// êyi êyi, hêrli olsun. sen saTdın. şêho Qaldi. bişmişsiz? /// yo wala. çimnerini biçecem. alaköylüleri var, hele bişmemişler. /// taye başı. /// ya, yo yo gonce de. tayanın
- 55 başını de çevirmişdiz ama hâksîzsîz siz. yêr yaPdınız. nêyi çevirdiğ? Qaldırmışsiz. mâyılda çürüyibdi. /// he valla. sen eşoya oTTârî biçim, biçmisen? wala men iki günde bitirdim. berbad oldu gêTdi. mājîm senin gibi on bin bağ otum var sanki? mājîm neyîm var? iki günñüñ otum var. saTdın, yoğsa yoğ? /// ne yapım, men de verdim iki milyona. hêş tōbe üsd üsde pakêTlediz. be bîz nêdecağ? bağ bu ercan, bi günece bi adam gêTdi.
- 60 ben sebze saTdığ. ne saT, ne o Qalsın. ha yağmur vursun. herkes rîs‘Qını yiyecağ. êle deyêl? /// sabahden beri yatmışdım. yatarken çîhadirem. bi zaman men yatirem. ya bêle êTdîğim zaman bağisen diğ düşdü, nefesîmi kesir. he valla. sen bişdın oTları? Qurban vala iki tikan biçmişem. êle olub poğ, berbad. hele bês parçem var. her‘kes rîzQının pêsindedir. alan aldı, satan saTdî. yığan yığdı. /// daha azdı da. /// yarın senin kîvren gelir oTTârî biç. hele bişmiyib? kîme biçî. vallahi mahirin kîvresidi. söz vermişem.
- 65 mājîm bi tene mahîre geleağ. he vala. men söz vermişem one. /// yağmurdan gutaramadığ. yağmur her sene... oT biçimîne hele yêni başlirdiğ. bu sene yağmur erken geldiğ için oTlarımızı gutardamedîğ. heP bozuldu gêTdi. /// vala biraz normaldir. biz az bi şey tahmin êdirdiğ, bilirsen hanê. hem buğda biçiminde hem oT biçiminde bu
- 70 yağmurlar bîzi máf êTdî. burdaki bütün otu ha işde hayvan içerde ya, bu oTderî bîz heyvana vêririğ, bilisen. /// Qurutub Qışın heyvana vêririğ. taya yapıyîğ burda. bilisen oTları taya yapıriğ. yani normalde bîtün köyñ oTu heP bozuldu şu ande. nêrden bağsen bêle bi on bês, yirmi milyarlığ köyñ oTu heb bozuldi, çürüdi gêTdi da arTığ. /// bu gençler daha moderîndile. men de sabahdan êle Qamyon geldi. bîz gêTdîğ. // b)
- 75 iskenderunde galmişdiğ. bîzi burada acemi birliyinde gêtûrdiler oriya. yirmi üç kîşiyi diyirdi gelîn, bizim ğaravanaya yêmeK getirin. zavalî gidib getiren bi kîşî getiri, yan iki kîşî. bi de bi zopa alidilê, vuruğdile bîzi. gâçiriğ, bu yane, o yane çevîrir. bunnerde iki sefer çavuş... on başı çavuş, on başı da diyir ne oldu. bîlmiriğ, acemiyyîğ. dönûb geldiğ. niye dêdi gâçiyordun? heye torpilin olsa, şansan torpilin oldi; orda gutardın. bi şey
- 80 dêmêdîn. hemşerîndir. wîla bîrağ oni. heye torpilin olmasa, aç elîn. o zopeyle elimîze vurirdîle, vurirdîle. duriyordığ bêle bağidiğ. hele ge buraya. hele bi gel bağım gel. it oğli it. sen nasıl bunnara bağiyorsın? hele bi gel. meni mi dōvecağsın. bi, iki, üç tene de daha vurir. ne diyecen. öğle yêmağına gelirdiğ. yarım tayûğ bîze vêridîle. yêmegi de getiren biz. bize de yêmeg vêrmille. bîz duriyordığ bêle bağiyordığ. bizim
- 85 bîze çîhan yêmegi ba çavuşlar onbaşiler usTa birliğindeki onlar alir gelirdiğ. bîz de bêle bağiyordığ. o yarım tayınnen bîz idare êdirdiğ. bi yıl, iki ay, on milyar êTdîğ. bi gün wala men bağdım, âçem. dêmeK bi çavuş, iki tene eKmeg bîrağmiş oriye. ben de Qovuşun içersindeyim, yêmeKhaneye nōbeTTeyem. ya ôle de âcem. be men ağşam

- burada nöbeT vèrmişler. ben ne yapacam ya. ha geldim dolaşdım. dedim ya rabbi, yaw
- 90 baḥ imdi burada bi ehmeY olaydi. epëy geşdiKden sora men baḥdım iki tene eKmeK. bu
 Qádár de helva orde. demek çavuş giderken unuTmuş. oni apare salonda yiye. dedim
 tamam. o yane baḥdım bu yane baḥdım. kımseyi göremedim. o äkmäyle o zaman ğaSte
 parçesi yoḥ idi. Qalın bi ğartonun içindeydi. onu ácele bi yirmi mètre Qowuşde bi
 yerde saḥladım. dedim, çıḥarken gidim getirim. bizi deĝeşdiler. Qowuşlen
- 95 bizim aramızda buradan yayan çay Qader vardi. ya rábbi men nece gidim o ähmäyi
 getirim. nası edim. men ácem, yatemiyorum. hePsi yaTTıḥdan sora ben geTdım o
 ähmäyi geTdım. getirirken nöbeTçi māni yaḥaledi. parolayı sordi. ben paroleyi
 bilmedim. wile dedim, benem be Qardaşım, benem. paralayı söyle. wile Qardaş men ác
 idim. filan yerde çavuş ähmäyini unuTmışdı. men geTdım ähmäg getirim, yiyah. wallah
- 100 sana da dedim, verecem. yoḥ. wile ğardaş nêrelisin? ben dedim wanliyim. ule rwanın
 nêresinnen? dedim ele köylerinnen. hangi köyünnen? dedim ben Qasımoĝlu.
 Qasımoĝlu, he. wile ben de aranıKliyem. wile ähmäg getirdin? dedim he. wile getir.
 dedim, men de aḥşamdan ácem. mennen o nobeT yerinde oTTıḥ. o ähmegnen helvanı
 yediḥ. wile dedi, aranıKda men dedim. Qasımoĝlunda evliyim. dedim, sen kımnen orda
- 105 Qasımoĝlunda kımınle evlisin? kımın ğızını almissan? dedi men desem sen
 ğasımoĝlunnan evliyim, sen inanmiyecahsan. wallaha dedim inanırım, niye inanmiyim.
 doğru desen men inanırım. sus ule, it itoĝlu it. hele bi de Qabadaylıḥ yapı. men
 inanırım. olsa bilmeyecaĝam. sen ğasımoĝullarından kımdensen? diyi filan
 adamın oĝluyum. yalan diyisen. wallahi dedi sen yalan ğonuşisen. men buna
- 110 gösterinem. sizde var. bu ne diyi? ben çıT' diyemiyem. dedi, diĝer köylerden hangi
 köyleri tanıyisan? dedim hangisini sorsan. Qarágündüzi tanıyisan? dedi, he wallahi,
 dedi. sahibim de bi Qarágündüz sahibinin oĝlu da beım yanımda. ähmo. ähmo ahan
 ben dedim. manevi şahsen tanimiyorum; ama babasının ismini görmüşim. bize gelib
 giderdi. babası nasıl adam idi? dedi ufaḥ boyli. bele beli ğanbur bi adam idi. dedi,
- 115 tamam, tanıyisen. demaḥ ähmo de obiri terefde nobeT tutiyor, he. demaḥ bennen bu
 ğonuşurken o da orda eşidi. wile oĝlüm dedi, baḥ seni döverem ha. māni döver misen?
 he, sen niye mana ehmeK saḥlamadın? äbê, sen niye bana.. benim ḥaberim yoḥdır. wala
 ben seni bılmidim. tamam. ele mi! he, ele. sen nêrelisen? men dedim, ğasımoĝluluyum.
 yalan söyleme wilen. äbê walla! wile yalan söyleme äbê. dedim Qomütanım. äbê diyi. äbê
- 120 diyi açılḥla äbêye. ule dene Qomütanım. demaḥ bunnar anneşib. dibçihnen o yannan
 beni atir, bi bu yana. men de tekem. gece sahaT bir'. dedi geTmiyecahsan Qowuşan.
 burada yatecaḥsan. o Qarágündüzli dedi. tamam dedi. nemet. ule walla bu
 ğasımoĝludur, men tanıyirem. men yuḥiya ğorḥidan geçemmirem. ne yapah? ule buni
 burahmedih gide. bu buradadır yatacaḥ. imdi nöbeTçi emiri gelse bizi yaḥalasa ne
- 125 yapacaḥ. wile dedi, sen yanıme gelme. bu itoĝluit Qoy burada yata. bu yarın gelecaḥ, bi
 şey ola. bizim başımıza bela ola. he, men ele o an ki bele diyende ben durdum, biraz
 aralendim. ha dedim, itoĝlitler... siz yarın gelirsiz. sizi men görürüm, siz durun. o
 Qarágündüzli güldi. aralendim, geldim. geldim, yaTdım. iki gün aradan geşdi. iki tenesi
 māni ariyi. şanse cumêrtesi bazara Qadar deK geldi. dediler senin o ziyaraTÇın var.
- 130 geldiler. kımdır? dedi bunnar. tahir isminde vardi. a bizim memo Qadâdi. memonın
 damatidi. māni bele altdan üstden biraḥmir. wile dedi biz hemşeriyih. wile dedim
 itoĝli it. biz harda hemşeriyih? hemşeridih onun çün māni vuridız. Qomidız gece. hadi
 siKTir olun. men sizne hemşari olmiyim. wala bıl nece diyirem ha. wile dedi. wallah
 sāni bu yoKuşda eyi ezecaḥ. ele baḥdım hemşeridi. oturduğum yerde biraz rampedir. be
- 135 bunnar māni aḥşam ceza veri. orTaĝı mene iki üş diPcih vurub. daha bele baş aşıĝı
 oturmuşdum. men bele döndüm. tahirın iki çinine vurmeme baḥdım, tahir bele daKla

- ate ate gëTdi dereye. wîle dëdım vurdun vurdun. wîle oğlüm be gari tut. mări çıhar. wala dëdi ben sâni çıhaTmem. sen orda geber. wîle dëdi, bu sızın köyden evlidir. wîle dëdım, o gün de mene söyledi. ama men bılmirem. bu bizim köyde kımle evli? wîle
- 140 dëdi memënın damatidi. wîle memënın? dëdi he. wîle be bu niye mene dëmedi? dëdi yav, bi şey olmaz. bi şey olmaz dëdi. // ële he, ële. dëdım òlese gelinım sahab ol. gëTdım çıharTdım geldım. dëdi biz senin mısafırınıh. mări vurdun, bari gëT bize çay ısmarla. yo7 dëdım. mē âcemi birliğıyem. sız mări nece Kıymediz mājım parem bite, wallaha men size zūkkūm da vërmiyem. bunnar gëTdiler, bişiler aldılar, gëTdiler
- 145 oturduh, yëdih. sen hangi Kıowuşdesen. dëdi dördünci. o hānsı? bēşinci kıowuşde. sen hānsi Kıowuşdesen. men dëdım, Kıowuşumi men dëmem. dëmem dëdım. ële sōle. biz gelaḥ, seni bulaḥ. ya siz günde gelecaḥsız, siz usTasız. men âcemi. meni Kıandirasız, mene para vëresız nëTdilerse ben dëmedım. ben òle arḥemi çevirdım çıhdım, gëTdım. dëmeK bunnar arḥadan buni taḡıb_edi. ben Kıaryolenın başına yërişecam. döndüm,
- 150 arḥamdan baḥdım. ikisi de orda cūT mārım Kıabaḡımda durdiler. // he ya. siz niye geldiz oğlüm? dëdi seni taKıb_ëdidiḥ. o sene Kıomşu arḥada gëTdih da. wîle dëdım bunlar beni tāKıb_ëdiyor. benim paramı aliler, yiyiler. ële bële7. hadë hadë çıḥ dışarı, çıḥ dışarı, bunnara diyilē. hadi nōbeTçi bunnari çıhaTdi dışarı. bi zaman baḥdım, nōbeTçi amiri geldi. nobeTçi amirinin men kım olduğunu men bılmirem. bu de dëmaḥ üsteymen.
- 155 ële an'caḥ ḡapıdan bunnar çıharken bunner birbirinen görüştülē. men de dönmişem bunlara bële baḥirem. Kıumtanım dëdiler. baḥ, bizim ananda bi tenesi burada var. bu Kıarāgündüzli dëdi. ële vāşidir. hēş dünya görmemiş. nece dëdi, ya^l dëdi, sōlemeyin beni dövdüler arḥadaşlarım. dëdi sōlemeyin, Kıırmeyin adami. geldi, kım dëdi, wanni. men gine dëdım âbë men. ben âbë ben diyerken bunlerin üçü bene güldü. dëdi hadi
- 160 bereber gidelim, aşāḡıda Kıantinde çay içelim. üçümüz gëTdih. ama ben gidirem. yohluḥ zamanıdır. benim de yëddi lere param var. ben bunlara, eye ben bunların çay parasını vërsen men diyiyem çoḥ güzel. âcemi birliğıdır ya. gëTTih òTTuh, Kıonuşduḥ. bize iki defa da çay ısmarradi. dëdi beni tanıyisin. dëdım hayır. ben seni görmemişim, ne tanıyacam. sen Kıasımoḡlunda kimlerdensin? dëdım wala ben filan filan. dëdi tamam.
- 165 sen dëdi, hācı bayramı tanıyisin. baKıKal. bu hācı bayram, hacı ısmayıl. wîle bu nece bële dëmegle. he wala dëdım, men tanıyirem. Kıanım Kıaynedi. dëdi ben bayramın dametiyim. // he. bayramın damatiyim. // tabi bayramın damati. dëdi wanli olduğunu dëdi ben' hele üç' sene önce buradayım. sene birisi bir çıT' dëdiḡi zaman benim ḡaberim olsun. bi daha orda çay işdiḡdan sora ëḡTiyacın fëlan var, dëdım. ben gidiyem
- 170 dëdım. vallahi bunlar âcemi birliğı bu ikisi var ya. dëdi he. bu iki gündüz bende para bıraḡmediler ḡala. wîle dëdi niye bunun paresini alisız. yaw onner dëmaḥ çoḡdan usTa birliḡindediler. niye bunun parasını alisız dëdi. dëdi KıomūTanım, wallahi dëdi, almiyoruz. bu dëdi çavuşum, ḡece biz buni âKmāy âc imiş. çavuş iki tene âKmāk filan yere bıraḡmışdi. bu baḡdih gidi bu âhmāyleri ḡetiri. wîle āj mi ḡalmışdın? dëdım, he
- 175 vala âc. ne hādār âKmāk vërmille sene. Kıaç gündür buradasen. dëdım vala, on bēş gün var. sene daha âKmāk yëmeK çıḡmi. dëdım mene bu ḡede âKmāk vëriyorlar, doymiyorum. be yëmeK. hācım biz yëmeK görmemişih, on bēş gündür. ben yëmeK görmemişim. nasıl anlarsız, yëmemişsiz. tamam dëdi. kımseye dëdi, aḡsam sōleme. Kıaravana daḡıTTıḡı zaman ben gelecım, kımseye de sōleme. // benim hemşerimdir ha.
- 180 yoh dëdım. biz yëmeK yerken ben daha ḡapiya baḥirem. be gele. bu dëmeK üzerini dāyışmış. bunun nōbeti bitmiş. sivil elbisesinen geldi. gelmiş āhmo diyi bële oturmıyaḡ. baḡım āhmo gine görünmē. bu de onneḡın yanında oturub. ben de bunların yanına gelib ḡızlice buraya. yëmeyi daḡıdarken hācıya dëdım. ya rabbi mene de loḡma vërsinler. yav bunnar hiş mene yëmaḡ vërmiyi. işTahım çeki. ben ne yapayım ya. dëmaḡ onnerin

- 185 yanında oturmuş. tağıb_edi. biz altı kişi altımıza da yemeg vermişler. bizim yemeglerimizi usTalar yiyir. yedigini yiyir, yemiyeni de aparidilē, tōkūdilē. yemiyaillē. gel dēdi nōbeT çavuşı. geldim. bağıdı o teymen. siz dēdi, bu altı tene ere niye āKmāK vermiyisiz, yemeK vermiyisiz? hayır dēdi, vėrdiK. ne zaman vėrdiniz? şimdi yēdilē. birisi alTdan Komūtanın arhasına gēşdi. bene diyir he. // dēdim he. he, evet. dēdim
- 190 hevet. gōrğudublar, bıliler. dēdi vilen size yemeK vėrdile-? ben dēdim evet vėrdilē. yemeK yēdiniz-? dēmeK çoğdan tağıb_edi ya. āvāt dēdim. ne hādār vėrdilē. wala dēdim. bu hādā vėrdilē. āvucumda. bu hādā vėrdilē. Karnın toğ mudur? he. aldığın eKmeK ne hādā. alTdan işaret vėri mene. gōrğudan. dēdim. aha bēle bēyōg bi āymāy vėrdile bene. dēmeg bunnar bağı. doymışdın, dēdi. geldi elini vurdı gārnıma bēle. yo
- 195 walla doymamış. çavuş bu adam doymamış, bu er. var mı burada bize āKmāye. Komūtanım tayın ne çılıyor, onu veriyoruz. kendize āhmāK felan aldınız? hayır dēdi. ‘eyni āKmāye errere hePsini ‘eyni tutuyorsuz? eveT dēdi. gēTdi. bunnari saldı arhasına gēTdi. dōrT torbe. şimdiki gibi hatırmde. o bēle āKmāK ordan çıhaTTi, gēTTi. burde Kalan yemeK hanē. dēdi Kalmadı. heP’sini yēdilē. bir_ayağını gēri birağıdı, birini ileri.
- 200 çavuş de erzurumlidi. na’sıl bu erzurumliya iki vurmeseyle bunu devirdi. annedın. itoğlu_ıt dēdi, bağı. bu altı kişi dēdi, üş tanesi bile türKçe bilmi. heKKarilidi. yemeg yemedi. bi de mana dēdi. wile doğru sōle. yemeK yēdın, yoğsa yo? bune vurdı ya. bu tahır dēdiğim tahıre dēdi. oğlūm doğru gōnuş. wile bu üsdünü deyēşib. bu o üsteymendır ha. haberin_olsun. o orda o ande jeton düşdi. wallahi dēdim bize bu hādār
- 205 de yemeg vermedilē. tōkdiler dışarı. ha- dēdi, men dēdi, sabahdan tağıb_ediyem. yaw pardon dēdim, Komūtanım; seni tanımedim. he, nasıl tanımedin? sen meni tanımedin? hayır dēdim ābē, wala men seni tanımedim. wile hele diyir ābē ya. ābē sōleme ya. ben utaniyorum be, ayıPTır be. peki dēdim. ya ben ne diyim. o daha bene dēdi wile oğlūm. dē Komūtanım. wile men ne diyecam? dēdim Komūtanım felan. sen dur dēdi burada.
- 210 sen gōnuşma, men sennen gıcığ oliyam. bu da orada bizi tağıb_edi. gideceKsiz dēdi, buna gantından yumurta fēlan, sīcuğ yoğ idi. o zaman bi şeyler alıb getirecahsız. bu altı kişiyi doyuracahsız. anam ārvadım olsun, dēdi. bu benim hemşerimdir. bunnarın dōrdü de benim hemşerim. bağı bu dōT kişi. bunların ikisini de bunlara tayin_ediyorum. bunlar āj galdığı tağdirde ben buradayım. tamam Komutanım. heresine iki, üş tane
- 215 toKaT aTdığdan sora iki de ayaKKabının ucınan vurdı bu. dadaş dēdi, senin anan avradın, sen dur. dēdi sana birağacam mı? gēTdiKden sora eyağını nece galdırdı, demağ ben de bilmiyorum ayaKKabının ucunda şey var, dāliK. bi de bağıdım ayaKKabının burden Kan çığıdı dışarı, şeyden. // he. bu gēTdiKden sora bu bēle üş dōT toKKaT aTdım. he, it_oğlu_ıt dēdi. ben senin yüzünne yēdim. dēmek orda de bi tene
- 220 sērTTidir. eruhlulileri vandedir. on bēş senedir, yirmi senedir vandedir. onu vıjdani Kabul_ēTmedi, ordan gāğıdı. dēdi it_oğlu_ıt. biri kötü, ikisi kötü, bēşi kötü. senin dēdi, yaPdığın hağareT. buni dēdi, niye vurdun buni? bunnar ikisi birbirine düşdi. he, o da çavuşdur. şimdi beni o vurdı. ama Karnım toğdu bu defa. ya dōndüm, o yane dōndüm, bu yanē, ben buna bağıdım. bu bēle bene ters bağıdığı zaman yaw buna üzülirem. gōzım
- 225 kesmir. mānı atacağlar oraye, vuraler. o zaman bağıdım ne! ōle bene dēdi gēT ayağherin yıha. gidiyem ayağherimi yıhiyorum. gelmişim Kawuşde yaTmeye. ayağherime yaslanıyem. Kolonye tōkmüşüm. o arada cezam şey var ya, nobeTçi; hepimizin ayağheri gōhir. sıra geldi bana. men dēdim, o Kad’dır de yıhedim. gāldım oriya. wu, vağı dēdi. bunun_ayağheri ne pis goğı gelir, çavuş de ēle bi şey istir. çavuş gine bene o Kad’dır
- 230 dōydü. buradan vurir, başım gēri deyidi somyeye. o yannen vurir, başım gelir önüme. bi bağıdım bu bēle deyēl; ta.’ gapiya Kādā vura vura apardı. o da ayaKKabınan vurdı. benim ayağherime bēle vurir. bene ikinciyen gōtūrdiler nasıl dōyüşde. nece bēle

- däsTeKli vurmesinen benim burem somyeye deydi. ben baĥdım buramnen an geliyor. bi tenesi yendi. dedi yaw yeter. be sen öldürdüñ buni. ben o an için ağledim. ben doğru
- 235 söylüyüm. ağladım. ele bıl wıle sen tut bu, it oğlu it daha beni vura vura öldirir. ben ele nece iki alımden daha asıldım, dişlerimi nece bele gırdım. iki elimi bele getirecam. mánım bu elım boşa çıĥmıyirdi. // he, somyeye deyer deymez bu elını bele aşdı yanına. o an için o dediğim subay içeri girdi. subay girdi içeri. benim durumuma baĥdı. bune üş dörT tene ėyi gine vuşdı. sabah dedi, senın yerın deyeşdırecam. bizim oreye yazacam.
- 240 bölüK omútanına. beni aldı ahmogılnen. áza bela... sizden razı olsun. ben de onardan ĥurtuldum. bana dedi. baĥ dedi buradasın. bu çavuşu sen döymiyesen olu uvveT dedi şey babagêT, şimdi gelmişdi, nobeT yerlerini gëzir. elinde de bu ádá bi zope var. ağacı de bele tutub. bu teKmiĥne bele vurir. bele vurir, bele gidir. ule dedim, áĥmo! dedi ha. dedi ne? dedim ule áĥmo, ele gösKíne vurmiyim. ele dedi uvvetín alır?
- 245 dedim he wallah, meım uvvetím, meım buni gözüm kesir. erco ule dedi, bu fenadır. vallaha dönerse seni fena eder. yaw ölüm mene yardım edín. baĥ mene yardım edín. öle men daha firseT bulemedim orada bi şey gëřdi elime. a bele bi daş. daşı bele tutdum. bunun iki çininín arasına. na'sıl vurmemle bu dönerken bi tene daha vurdum. allah bana firsat mi vërdi nêTdi, biz ĥapıřdıĥ. men buni o yan, bu beni bu yane, ben oni
- 250 bu yane... bu áĥmonan taha de yıĥılıb güliler bize. wala ben bunu aTdım yere. aTdım yere. aravanneri alerken onun hemşerisi bi tene tutdu bennen bu ikisi; gine bene orda güzelcene döydi. // yo' yo' yo' yardım etmediler. // he valla. onan sora geTdile bizi barışdırdıla. iki gün sora omútan dedi, buna ne olmuş? áĥmo dedi wallaha omútanım 'eyni o çavuş buni vurmuş. ulen dedi sen vurmedín? ĥayır dedim, men vurammedim.
- 255 wallahi dedi umtanım, bu onu aTdi yere, bu onu vurir. bu onu öldürüyordi. biz elínnen aldıĥ. onda de böyle yare var. dedim bilmiyem men, heç görmedim. büün adamı. heye saf saf. geT wallahi dedi, heç oresinde yara yoĥ idi. o áráwane zopesiye bu one üş dört ėyi vurdi, dedi áráwane zopesi. dedi he. mán orde durmedim. dedim vala ábë ben o áráwanın zopesini saĥlemiřdım. dedim gine onne döyüşecam. dedi saĥlemiřsin?
- 260 dedi he. nerede? dedim yataĥımın altında. o áráwana zopesini benim ta isKenderuna dänízliye çıĥıncıye ádá oni orda saĥladım. he walla. daha çıĥdım geldim. apeT, daha yeter.

Derleme Numarası: 9

Konuşan : Tacettin Baştürk, 60 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Kasımoĥlu Köyü, Van
 Derlenen : Rençberlik ve köy işleri

- esKiden biz üş dörT ardeřdıĥ ĥocam. kötane giderdiĥ. altı tene öküz gořerdıĥ. de babam, ha babam, he babam, de¹ yiderdiĥ aĥ'same ádá. kötan sürerdıĥ. ĥocame diyim övle hayvanneri açerdıĥ. ayran, ağaç ĥasıĥı ayranı çalerdıĥ. çalerdıĥ yoĥúrdı. oni yiyerdıĥ ĥaĥerdıĥ. ĥocama diyim, gine öküzleri gořerdıĥ.. minerdıĥ ĥeyvannerín
- 5 boyníne. ha babam, ha babam, ta' mārīb olúrdı. ácába nêreye otaraĥ? ĥacı ekremín yoncesi ėyidi, çoĥdúr yoncesi ya. dedi ya şimdi. ĥacı ekremín yoncasına gece götürúrdúĥ ĥayvannerı. yerdı yerdıĥ. ĥacı ekrem sabah gelirdi. men sızín ananizi avradınızı bele bele ėdim. ya ĥacı ekrem sen kımı görmisen. bilmirem ki kım otarmış.

- ya bilmirem olmaz. Qardaş sen niye hâlhe kifür ėliyisen. yav ġardaşım benim bugün
- 10 yoncemi máfġTmişle. yoncelärimi hep otarmışlē. allah senden razı olsun. yonceleri biç otarmesinner. söyerdı, söyerdı bızı. çıherdi giderdi evine. sonki günü gine giderdih. kötani goşerdih. orhanın yoncesini ha. yoncäleri çoġdūr ya. son gün de orhanın yoncäsini otarırdih. öküzlerin ġarnı hanē doyardı ya. kötane goşardih. öküzler çoġ ėyi çalışırdile. ėyiġ gelerdile kötani. iki gün sora giderdih nejdetin... bunnarın üçü de
- 15 zengindirler ha hocam. üçünün gabadayleridir bunnar. faQaT biz ise faqirleriz. yani biz faqır zümrelerdeyiz. sonki gün giderdih āzız dedenin yoncesini otarırdih. hey sizin babanızın ġorını sikim. hey sizin babazi bele ėdim. āzız dayı ne_oldi. yav mejm yoncemi otarmısiz. Qardaşım sen de yoncen biç zamaninde. allah senden razı olsun. zamaninde yoncen biç. otun Taşı. getir biraġ. ė sen niye hālhi söyisen? ė sizi yemiyesiz.
- 20 sizi Qarnız doymesin. ölesiz, yaş armudı yiyesiz. ya hocem yaş armuT da yeyilir mi ya. şimdi yani bunnärin manzaraları çoġdūr hocam. hele hele bunun manzeresi var ya bunun manzaresi. bunun manzareleri heġġ biTmez desem. üş gün, gece gündüz desem bitmez bu hācı ekremın manzareleri. a bu hācı muzaferin ābesi, hācı ekremın manzareleri çoġdūr. şimdi hocem yani başını aġrıdirem, Qusura baġme. yanē senin
- 25 buraya geldin, bize bi şeref vėrdi. teşeKKür ėderih sana. yalnız tabē ġonuşıyih. gevezeliġġTdim neyse. // yağmur vurir. /// kötani walla hocem kötani biz bennen dayım hācı ismayıl dayımne ben kötani beraber goşerdih. bizim birader asKer idi. ben asKerden onnan önce gelmişdim. yanē men nuri ābėmnen önce asKere ġTmişdim. bereber goşerdih. sabah olurdi. çembereġi açerdih. kötani baġlerdih. zinciri aterdih
- 30 önüne. biz burdan bazı diyerdih. o zaman kötanın o āġacını baġladığımız āġace bazı diyerdih. o bazıyi aterdih. burda bi getirirdih, burda ota bonduruġa biraġırdih. bi de biraġırdih ön banduruġe. üçer öküz öne, üçer öküz ortaye, üçer öküz de arġaye. ben de binerdim onun arġa öküzlerin boynine. hem öndekileri sürürdüm hem ālīmın altındakileri sürürdüm. o çocuh binerdi. bizim çocuhlar da öndekilerin boynına binerdi.
- 35 babam de babam sarġı sōlerdih. bu daġlar demirdendir, geġen gün ömürdendir. feleġin bi ġuşu var, Pėnçesi demirdendir. baġ ben onnere türkü söyledim, o öküzlere. öküzler de bizim bi öküz var idi. Qaragöz isminde bir öküz var idi. ben türkü dedėġimde o ġulaġını bele tiklerdi. ġulaġını tiklerdi. baġelim bu ne diyir. hāKKāten yanē gerġeK diyirem buni ha. aġşeme Qādār biz onun boynine binerdih. rıza dayiden almışdih. bele sallenedi.
- 40 banduruġun_ altında. heġ of demezdi. ėvle açerdih. ġötürürdüh. onneri, ġayvanneri doyururduġ. ordan getirirdih, goşerdih. gine māġrube QATān māġrub açerdih, doyururduġ. demin ya hācı ābėnın yoncesi o taraf bi de senin sänin laf_ olsun, senin ġeldiġine yanē ġarşı laf_ olsun diye. he, sitem ėTTih buni. hācı ābėnın yoncasini onun yaġuT arġadaşın dosTun eşin dosTun bōle yoncelerin sinorlerinde, kenarlerinde
- 45 otarırdih, doyururduġ. sahat on birde wallahi yanē buni gerġeKden on birde gelirdih eve. bi sahaT sora. iki sahaT sora öküzleri doyurmaġdan getirirdih. bütġe yoh idi hocam. eyran. tarlanın sinorinde menüründe. // he, merzlerde bele. biz esKiden merz diyerdih. şimdi sinor diyirih. hocama diyim, getirirdih onleri doyuruduh. on birde gelidih. biraz bugünkü gibi dāyeldi hocam. imkanner dar idi. Kendisi eKmeK bulamazdi
- 50 yiye baġ. wallahi bulamezdi. şimdi allah vėrmış arTih. on tene yonceni biçemir, başe ġetiremir. buġdeyi biçemir. wallahi aġşam gelidih eKmey yemeġa. wallahilāzim bele eKmeK bişēler bişirirler he. o da uyġu biraġseydi. yuġu bizi biraġseydi. yanē esKi ana lisani sana söyliyim. hanē sen burda Qamaraya almışsın ya. onun çün gelmissin. o keledoşu, cacıġı eye bulabilseydih. o da hazır olseydi. yohse uyġu bizi biraġmezdi.
- 55 filenin başinde yaterdim. ben kendim hayvanneri, kōtan mahni ġetirdiġim saaTde

- nejdetin başi nası diyem éle. yanè esKi şeyleri diyirem. kūlenin başında gelseydım bèle çekèdi baş çekèdimi ğafame çeksedim döşekdir, yorgandır, singärdır, bèle bi şey yoh. ‘aynı saniyesinde uyhiye geçerdım. yaterdım. mışamışnen. yatardım iki sahaT. iki sahaT sora bizim annelerımız, dedelerımız ğağ ulen ğağ! maller ājden öldiler. sabah
- 60 kötane ğoşacağsen. bi daha ğağerdıh. sahaT ikide hocam. hocam ikide ğağardıh. kor ha kornen. yoncelernen, çamurnen, dağnen giderdih. gine hayvanneri doyururduh. sabah hācı ekrem sabah namazına gelmesin. ēyi bi ħerezan yiyer. elımızde o zaman ħerezan var idi. bèle bunun amcesi de ēyi bükerti. o ħerezannāri. o ağace tağerdıh. ağacın başinde bèle çengel olurdi. hācı ekrem gelmesedi iki tene de hācı ekremın göbeyine
- 65 salerdıh. beş on tene de babam ha ha ha türki söylebile. bu dağlar demirdendir, geçen gün ömürdendir. feleğın bir ğuşı var. pencesi demirdendir. öküzde de dediğimiz zaman öküzzer diyerdi yav ‘eceba bize bi şey mi diyille. öküzler Kıyruhlerini bèle sal’lerdile bellerine otırdile. camuşlar öküzler hocam şimdi sen allahe binlerle şükür olsun. teKnoloji gelişmiş, eleman var, dırağTörler var. he, benim o Kırh gün kōtan sürdüğüm
- 70 zemani bugün bir günnühdür. ama paran var ise. hācı ekremın paresi çoğdūr hocam. hācı ekrem paresi çoğdūr. hācı ekrem pareyi vērir. ama demir ki tajdin acaba āj midir, toğ midir. hācı ekrem diyir benim evimde on beş torba un vardır. ácāba ben buni yerim. acaba tajdin de benim gibi yiyor? he, hācı ekremın ğamıne deyēl ki. buni ne devleT araşdırır, ne millet. hācı ekreme vērir ayda beş yüz milyon mayēş. tajdin de anadan
- 75 olanda mayēş diye bilmir nedir. bunu ben kendim için söylem. genellikle de böledir yanè. hācı ekremın elhamdülla maddi durumi ēyidir. nejdetin maddi durumi ēyidir. è tajdin éle yanir Kıvrulir yohun içinde. è yağ yanar ya. üş tene tene ğazan birağrsan o böyle tendirın_üzerine. eskiden bizim_anelerımız birağardi su Kıynerdi. aterdin oriya o su Kıynerdi. aterdin oriya. ortadaki yanirdi. ya be buna da atın ya niye? on dağğa o
- 80 zaten yanir. Kıy yansın. o one atardi, o ona. şimdi hācı ekrem nejdete, nejdet hācı ekreme atir. tajdin neğrsin, neyime lazımdı? şimdi ğurban_olım. yani āsKiden bizim gelirdih yanè imdiki ğibi deyildi. bağ patozumuz olir şimdi. küleş de açiyih bazen. beş araba küleşimiz olir dırağTor. nejdet ğurban_olım, ge gidağ, bejm küleşimi geT. a getirir iki üş saatin içersinde. onı atirih paToze. patoz çevirir ħır ħır ħır ħır. iki saatin içersinde buğdamı da vērir elıme, samanımı da elıme vērir. hadē geT Kıardaş ēyivalla.
- 85 paran varsa vēr, yohse geT on gün sonra vēr. hācı ekremın parası çoğdūr. peşin vērir. tajdin de ğalir. şimdi ğurban_olım. bugün teknoloji ilerlemiş, elhamdülilla. her şey boldır. herkes yer yerinde içir, yatır, kēfine bağir. āskiden bèle deyēldi. hācı ekremın yoncesinde bi nal çalile wallahi zopeni alırdı. şaKa şağ, vur ha vur. ya ekrem māni yığır
- 90 yere ya ben ekremi. Kıusura bağmayın. sizın başınızı ağırtıdım yaw bene bene bu ħader möhleT_ēTdiniz teşekKür_ederim. senin de ordan buraya geldiğine bizim için serref vērđin. ğusure bağme, ħoce için Kıonuşiyem bunnāri. hocam esKiden biz bèle küleş taşıyerdih arabayle. giderdih tarladan, günde hācı ābē de bilir, bağ biz ābēnin yaşıdayih. günde üç araba küleş getirerdih. günde üç arebe, o da öküz arebesi. o da her
- 95 arabe de onu getirmezdi yani. öküzü ğuvveTli olan adamner. o ğabadayı öküzler olurdu. Kıarnini ēyi doyururdiler. adamnej de ğuvveTTi olurdi. günde üç araba ya getirirdile ya getirmezdi. onu getirerdih hocam. bö_yle arazide arazide sererdih. çayirli yerlerde onu bağlerini bağlerdih. yatar yerlerde onı getirirdih, keserdih. bi daha onı silkelerdih. ħocem. hayvan, öküzleri ğoşe ğoşe hayvanlerin bu boyunneri var ya vallahi bèle çariğ
- 100 çlıherdi ha. onun hēsab_ēt, onun ātını bèle kesmissin ēleydi hācı bèle çariğ çlıherdi, çariğ. o hayvanner ağşam‘me ħādār bız o cercere ğoşerdih. ha babam cē cē cē cercerler

- cezílderdi. cir cir cir cir, onun_üzerine binerdîh hocem. ğam diyerdîh biz. bi cercer var idi, bi de bu hayvannere nal çağiller ya. bële eyahlerine. onneri bële úfah nalleri vardı. o taħdenín altına soħardîh. ğam diyerdîh one. binerdîh onun_üzerine, hâcî âbê gibi bële
- 105 ağır adamner, kiloli adamner benim gibi deyîl. binerdi onun_üzerine. hanê küleşî bële, vením yaPsm. // ğam dimezdîh. // è be ne diyerdîh // vel // vel // vel vel . he, vel. oni bële o küleşî ezerdín. ‘eyni bu piçer samani gibi yümüşaħ yaperdi. oni getirirdîh ğışın hayvannere vèrerdîh. nejdete öyle bir hayvanner onu yerdî. o cerceri saman yemezdi, oni yiyerdiler fázle. ama hocam bereket var idi. savruħ savururduħ. sabahın şe’faħ atanda
- 110 hocanın ezanile. giderdîh savuruħ savururduħ. bi balîh bile çıħarırdîh. bu üç balîh de o ğün yani. kesín üç balîh çıħarırdîh, buğda. yanê buğda. bõle yère sererdîh. hanê buğdaní ayırırdîh ya, biz de samani götürürdüġ, buğdesi yerde ğalırdı. hocam inan ki bu üç balîhde ğîh çaP kesín, a ğîh çaP otuz çaP ke’sin buğda çıħarırdîh. ya şimdi hocem, bês dıraħTor küleş getirirîh. Kırġ çaP buğda çıħmî. baħ ben bu sene özüm de dıraħTor küleş
- 115 çekmişim. bês dıraħTor kendím küleş getirdím. Kırġ çaP buğda gelmedi bana. wallaha üç balîhde ğîh çaP buğde çıħadardıh. sa’baha ĥadá at babam at. bu ziyaret. ha babam ya biraz ğeri hocam biraz ğeri ğaldığımızda az ha az bi normal ğeri ğaldığımızda, baħisen nejdete bi tene aha burame vurdi. ya nõldi? sen niye ğeri ğaldın? saman mením ğafame gelir. ya beraber gidaĝın. ya ğardaş sen biraz çabuħ èTmissen. ben de biraz yavaş
- 120 geliyem. yoħ bereber gidecaĝız, gelecaĝız. o tıĝın_üsdünde, o buğde tıĝının_üsdünde ğeT, ge, ğeT. wallahi sa’bahe Kádá savuruħ savururduħ. allah rahmeT_èTsin. bunun amcesi var idi. hâcî ekremín bi amcesi var idi. ğurban âbê. yav mubareħ adam diyerdî, èle patoz, savurir’. hâKKáten ha, orhan yav, ğurban âbê èleydi ğardaş, cesur õle bi tãmíz rençberlik yapardi. buğde çıħarırdı hocam. adam onun buğdelerine baħerdi.
- 125 diyerdî; ya rabilalemin, bõle nur danesidi. şimdi arTîh hocam; buğdeyi yaparıh, seleKTöre vèrirîh. fabîrKade seleKTöre vèrirîh. getirirîh, burada ekirîh. buğdalarımız hePsi çavdar olur. hePsi çavdar olur, kendiliĝinnen. bõle olur yanê. topraħ mı çevirir, tarımda mı bize, topraħde mı zehirlik var, yoħse buğdeden mi oli? Kardaş he’pínizin buğdesi çavdar olmi baba? inan_allaha benim bugün toħumum yoħdi. ha ben bugün
- 130 buğda ekím. toħumum yoħdur. buğda var, toħum yoħ. toħum alacam. ha ğeçen sene wallahi ben onun çaPını ğîh_aTmiş bin_niraya aldım. baħ bu sene yoħdúr toħum. wallahi be doħsan milyona erdişden ğeTdím. heP’si onun Káracá kömür oldi, Káracá oldi. hocam belki bu buğdenín Káracá olması, olma nedeni nedendir? bunu şimdi biz buğda ekirîh. buğda biçím zamanı geldi. buğdanın_içersinde simsiyah, buğda
- 135 siyahleníb. bële isan elíne aldĝı zamani bi’tanesini elíne sürTdüğün zamani bële simsiyah oli elín. buğda tümü èle olur elimízín. /// âbê zeKat de vèrim. wala benim ömrüm sürmesín. mením kendím yanê baħ. bu sene gine bês çaP zeKat vèrmişim. // tamam bês çaP. yerine âllı çaP, gene âllı çape bês çaP. /// è he. âllı çaP bene buğde gelmiyiPdî. men bês çaP zeKat vèrmişem. âllı çaP bële buğdayı yoħ, arpanı gelip
- 140 arpanın da zeKatını vèrmişim. buğdenín de zeKatını vèrmişim ya. /// èle buğde èle herkeS zeKatını saħlemi ki ğardaş. o, sen vèrmemisen. babam hePsini vèrmesen de.../// ha vèrisen da. hâcî aziz de èle hepsini vèrmese ha bu âvín biyûĝı odur. hePsini vèrmese gine o evde bês altı sebze çıħer. onun_ için hocam şimdi yani arTîh biraz da yanê bereket de Kalmamış. biraz da milleTde vardır. cenabi allah işde bilmiyem arTîh. bízím
- 145 rızKımızda ne varsa biz bunu bilemeyiz. // wala hocam ben kendím bês çaP zekaT vèrdim. üç çaP arpe vèrmişem. iki çaP da buğda vèrmişem. Satan yırmi iki çaP buğda geldi. iki çaPını vèrdim zeKaT. biraz da arpa da wardi. wala arpanı ölçmemişem. üç çaP de arpa vèrmişim zeKat. /// allah ĥayrın Kábul_èTsin. /// üç çaP arpa vèrmişim. iki çaP

- da bığda vèrmişim. arTıh ne arpani de ölçmemişim. // walla dèdım, gidım men teneke
 150 teneke, avuç avuç ölçdüm. yoħ. bèle üç dan, üç arpe vèrdım. iki tene de, iki çap de
 bığde vèrdım. çıldım hocaye de vèrmişim. buradan orde yazılıdı. // men de üç çap, bi
 teneke hoceye vèrdım. // wallah bilmiyem, men özümü diyyem. men başKasiyne işim
 yoħdır. ben kendi, yanè nefsimi diyirem. baba devleT de bize bahmi. devleTden allah
 razı olsun. vèrseler o pareler bizi bi maêşe bağliyele. veyaħuT bize bi de bi şey vèrele.
 155 yoħ. èle allah umudune ğalmışıħ. ah hâPsi bunnärin umudune ğalmışıħ. bunner de èle
 on bin bağ oT satir, yirmi bin bağ oT satir. Kalmış; bunner de heye bi şey vèrseler yerıħ;
 vermeseler, behlirıħ. // yav men hocam öküzneren mangir üKlidir. äsKiden böyle
 dirahTor işi yoħ idi. öküz, öküzlerle bığdayi ekerdiħ elimizle. şal aserdıħ boynumuza.
 âbeler bilille, elimizle. şimdi de yani çoħ zaman elimizle sêperıħ bığdayi. bığdanı
 160 âlimizle sêpirıħ. orhan âbeye diyim. bizim o biyög tarlada aħsudde. orda elimizlen
 buğdeni sePdıħ. öküzleri ğoşdum mangire. iki üç yıl ğoşdum. şimdi allah
 rahmeT_êlesin ölmüşlerine. bizim zekerya de önüne salmış. yani öküzleri. bi nefes men
 gidirem önünden, bi nefes de o gidir önde. a nefes nefes o yoruldu, ben biniyem o
 mangirin üzerine. böyle dişli mangir yaperdiħ. böyle ‘eyni kurfartoz gibi. onun üzerine
 165 binirdiħ. ipnen böyle orde ipleri boynıne baėlırdıħ. burda ipnen mangirin üzerinde
 durardiħ. ağırlıħ olsun ki o dişler -âbeler bilir- şoħume baTmäsi için, o bığdayi
 ğarıştırması için. zekerya öndeydi rahmeTTıħ. men de öküzzerin ha üsdünde. ama
 ğaşıye bahmiyem. ne zekerya bahir ne ben bahiyem. hişbir ya ben birden bahdım,
 bi tene şey. zaK_ dedi benim burama. ule bi bahdım Tavşan. ule bi ramazan çek. aha
 170 Tavşan buraya vurdi. Tavşane, èle nece buresine vurdum. ya ne Kádán hocam nazih bi
 heyvandır bu Tavşan. èle bu vurmeme düşdü önüme. ule zekerya bi pıçağı getir.
 zekerya bıçağ getir. ule bu Kalmadı. bıçağa yazıħdır. zekeriya bıçağı getirene Kádár
 men pıçaħ sapı maim cëbimde, çıħaTTım. ne hâTâr sürTTüm sürTTüm, bahdım bıçaħ
 kesmir. ule zekeriya bu pıçaħ kesmir. bu zekerya bi tane daha geTTi. vala o da kesmädi.
 175 Tavşani bız mırdar_êTdıħ. ule bu Tavşen... demey hocem bu Tavşanı kesmaħ_ için
 boğazına geçirecahsen pıçağı. o onun tüyü yumuşahdır ya. onun tükü var ya. pıçaħ
 kezmez oni. hocaye diyim. wallahi èle davşanı ğaçırdıħ elimizden, mırdar_êTdıħ geTdi.
 he, inan_ allah. bu geçen sene de ‘eyni yine bi olay maim èle bèle ‘eyni bu Tavşan
 örneği önüme geldi. hacı âbenin ğardeşıyle biraz ğuzu almişdiħ. geTTıħ meydana. o
 180 yane bu yane gezdıħ. dedi, tajdin ge dedi. iki Kamyon tutağın, köyden Kuzuyi getirah
 şahre. yanè bu köyden götûrah şahre. peki dèdım hacı âbè. hacı mizaferle he dèdım, he,
 olsun âbè. bi daha geTTıħ. neyse meydana geTdiħ. hâK_Kâten yanè gerçeK diyyem.
 buni yanè samimiyeTne diyyem. makinelere ğoşduħ. dediler wala ğardaş be dörT yüz
 Kuzudi. dörT yüz Kuzuni dörT Kamyon aparmez. her Kamyon bir yüz bin nireye. è
 185 hâK_KâTen de götürmez. yanè ne yapagın, ne yapmiyah. men nejdete dèdım, hacı
 muzafere dèdım Kardeşim, dörT yüz milyon bune vèr. dörT milyon ğırhane ver. dörT
 yüz ilace ver. doKüz yüz milyon doKüz yüz Kırh milyon tek Fevzi bāye vèrdıħ. dokuz
 Kurane, doKüz yüz Kırh milyon. âbè de her birine dörT yüz, beş yüz. dèdım Kardeş ben
 bu Kuzuleri yarın getirecem. sen ğarışme dèdım. men saaT ikide Komşu bilir belki de,
 190 haberleri oldi. iki de ben Kuzuni çıħardım. gecenin ikisinde hocam gecenin ikisinde,
 sahaT ikide ben Kuzuni köyden çıħardım. köyden çıħardım. èle bunnerin bi tarlasi
 wardi, nejdetgilin. bizim yanè nejdetgilin. ikimizin tarlasi sinordur. merdir. yanè orada
 bir su Kānalı geçir. yani o aħsūt Kānalının suyu geçir. hoca ben èle suyun o yüze
 girdim. hoca bu ğibleden hava ğurıldı. öyle_ bi şimşeK çaħdi hocam. gece sahaT
 195 ikidir. // yo’ yo’, bizim o yaşlı çobannen, çobanımız de vardı. öyle_ bi şimşeh çaħdi

- hocem; ben dedim daşler yerinnen gaşdi hePsi. sene KánhaT_êT allahe. öyle¹ bi şimşeK çaşdi; ben dedim o çekergáylenin daşleri var ye hacı ekrem, ben dedim heP döküldi gáldi. o toşlu bir ande böyle yığıldi hocam bele yumrah_ oldi. hoce onun peşice öle bir yağmur geldi. hoce öle bi yağmur geldi. üzerimizde ne kepeneh var, ne bi_şiy
- 200 var. onuncu ayın içersindeydi ha. geTdih. nejdete diyirem, ele yığıldih. o sizin o tarlanın o tam ele o yolun_ içersinde galdih. şimdi ben o yaşlı arhadaşım de üzerinde bi şey yoh. men dedim, canım o üşümäsın. men onu getirdim bele, biraşdım bacāhlerimín_ arasına. bele kendi çekétim, o evde o çekéT bele çıhardım. hem kendi gafame tutdum - KánhaT_êT hacı- hem de onun_ üzerine tutdum. dedim bune yağmur vürmesin,
- 205 yazıhTır, yaşlıdır yazıh. o esnada de gardaş hava gürüldiyi, yağmur yağır. denen -af buyurun- yané özür dilerem ya, çoş özür dilerem, sözüm yabane olsun, bizim köpeg de arhada galmış. Koyun köpäyi. o Koyun köpäyi gelerken toşlu bu sefer giTdi. toşlu bu sefer māni de o iştıyari da aldı, atdı altına. vurdu bizi. toşlu vurdu bizi. tabi hani KırT dögen hayvan toşlu, KırTTur diye köpegden ürKmez, erkey toşli. hocame diyim. neyse
- 210 gáldi köpeg de geldi. Koyunı çevirdi. bi daha topledım. daha terpeşemiyih bi yere. ele yağmur... isTanbule nasıl yağmur yağdı, öle yağmur yağırdi. neyse gardaşa diyim men. yağmur aşdı, aşdı, aş'di. men devam_êTdım yole. hoca ben toşliyi biraşdım. dörT yüz toşli. inan_ allahe sizin tarlayne hıdır āminin bağının önüne geçir. köpey yanımızdedir, görhmirem. geTdih, osman dedenin gölünü geşdi. o geliye vèrdih. tam cındır ağacına
- 215 çıhdih hacı ekrem; men başdım walla aşığide bi işarat vardı, parıldır. bi şeyler men dedim, acaba bu nedir. men af buyur, bizim köpäyın_ ismi çarli. çarli dedim. başdım köpeg gelmir. saaT Kaç gibidi. saaT haman üş biçuşe falan, dörde gelir. ele o_ arade. tam gecenin şiddeTTi zemani. sabahe_ garşıdır yalnız. Kardaşe diyim. men dedim mamı, bizim toşluler, kürçe dedim şeyime, nehaTiye. ele allah_ allah_êledim. bizim
- 220 köpeg gālmādi. dedim ya vala köpeg yohdür. ben dedim wala baş orda toşlu Kalıbdıla. gidim toşluları alım gelim. geTdım aşığıya. başdım bizim beş_ altı tene toşlu dövüşiller, érkeg toşludur. birbirlerini vuriller. köpeg de bunnere sebeb gelmiyi peşimizde. ben de tam geliye çımşım. men geTdım toşluları aldım. gav ha gav_ . ha yavaş yavaş geldim, Koyuna yerışdım. daha cındır_ ağacını çalılarda tam vardım;
- 225 hāpımız birleşdi yané. biraz da men érkeg toşlu... hocame diyim, men birleşdi. ben düşdüm toşlunun önüne. toşlu yağmur da yiyib ya. gece de oT yümüşanı toş yemişdi. men yavaş yavaş çekıldım. hoca allahu eKber dedi. ben poğanısın o_ harman_eden derede, ben başdım birisi diyir: Kıro Töhö kiye. ule dedim. allah senin belan vürmesin.
- onun kiyesi vardı. biz öldüh. sen bize ele bi bardaş_ çay getir. kēyeyi nēylisen sen?
- 230 dedim. daha da dedi allahın seversen dur orda, dedi. ben sene çay getirim. başdım bu allah bu bāni yemine vèrdi. dedim yo' yo' gelme. walla ben yolciyem dedim. men gidecam. hocem men geTdım. öy_ le yağmur yağıb ele de sabahe garşı soğudi. öyle de yağmur dökir. ele sicim gibi yağmur bele_ēliyer. yağmur bele eleK gibi. valla ben poğanısın suyuni geşdım. ama aladaşden geşdım. /// hacı aladaşden he yo. sultanehaneye
- 235 yēnmedim. Tajdin bu dereden aladaşe yēnirem. poğanıs sultanēfeleK nērde galir? neyse, ben geTdım hocem. ben o poğanēs diyirih o köy aşıT köyünün suyuni geşdım. Koyun böyle rampeye vèrdi. gine dağıldi. oTTaya oTTaya geTTi. inan_ allahe nejdēt, men geTdım aledaşın tam' kellesine_ çıhdım. kellesine, tam kelleye vurdum. güneş de ereK dağının tepesinnen vürdi. o arada biraz ben oyalendim. yané bir_ iki üş dāKKá on
- 240 dāKKá bele oyalendim. toşlu de oTTiyirdi. bele toplendi, geldi. nejdeT_ gánhaT_êT allaha, men şimdi bele, a bele durmuşam. baş böyle bi daşın_ üsdünde durmuşem. a' bele bi daşdır. o bele bi daşdır. daşın_ üsdüne durmuşem. baş eyaşlarımı bele Kaldırmışam

- daşın_üzerine. burda Tavşan var. sene Kuran e o yémín_êdem. burda tavşan yatirdi. // he ya, ben davşanı görmiyem. daha o Kaddar arhade çoban de arhade. daha bi zaman
- 245 bahdım o tohlular gäldi. beım ağacıma bële sürtünir, sürtünir. bële ayağlarını vurille bële. demeg hayvannar görille. haber verir. ya ben hanê. hayvanner êrkeg tohlu Kısmi hevesli olur. bële Kuzu Kısmi, êrkegdırle ya. yağ'mur vurub çinlerine bële. cam gibi parıldır. ben dedım hayvanın_ayağını Kırım. ha bële vurir. wile bi bahdım dawşan geTdi. êle dawşani gördüm, bi tene men bu dawşana vurdum. inan_allahe nêce
- 250 vurmamnen dawşan bi döndi. êle dönende bi tene de boynine vurdum. topalledi. haraya gidisen? otur_yerinde. Tavşani bu sefer pıçağı tahdım boynine. hêç biraşmedım nefes çeke. o evde bi tene güzel pıçağım vardı. 'eyni bu. pıçağlardan êle tahdım, galdırdım. çavırdım, kâsdım. // mammo dedım. git odun yığ. mammo odun yığ. wala biraz da evden tavuğ mavuğ götürmişih. tabi dört gece öyle gidiyih. sabah ne yiyecağ. ta mammo biraz
- 255 Kırşih mırşih yığdı, gätirdi. o mıÇÇalıK, o geven kökleri, hacıye diyım, gurnih, süTTü yağ gurusunu buldu gäTTi. o çoban kırıTlerini bilmi. çoban kırıTlerini män geTTim. atêşı verdım. yağdım. hâci buni êle cırdih. bi daKKade duzu sePTih, ağacı duzledih. tahdım atêşin üsdüne. bu tavşan êle gızardi hocem duznen. oni êle gızarTdi. tohliyi arTih hêçbi yerde tohlu habâri var. bële uzanib bôle ayağlarını uzadıblar. güneş vurir.
- 260 tohlu de sabahdır sârindir, güneş de vurir bêline. yaTdı biz ehmeg yêdih. Tavşani yêdih. çay işdih. oturdu. son tahsin âbêm saaT_oldi tam on, tam on_oldu. bah sabah güneş olub. tohlunun bahdım tohlu geldi. tohlu susuzdur yanê. men aladaşden tohluni yêndirdım, geTdım. saaT yêdi oldi. sultanêfelegın suyunde Koyûni suvardım. Koyuni suvardım. tohluni biraşdım avareyın düzüne. o geT'di. sultanêfelegın bosTannâri vardı
- 265 ya. bosTani gêşdi avarâın yoncelerine doldu. inan_o allahe hâci ekrem diyirsen ya râbbilalemin, nejdete bu otu, bu arpeni maşsus getirtiblê. tohlunu biraşdım. tohlu geTdi oTTâdi. sahaT_oldu bir. // he, ben dedım mammo walla âyübnen muzafer gelecağler. o bizim arebe, o zaman bizim arebeni de yêni almışdih. dedım muzafernen âyüb gelecağ. ama mammo allah_êde bize getireler. biz Tavşani yemişih, tohuh. kebab de getirseler
- 270 êyidir bize. getirmeseler yoğ. Kardeş ben o zaman hele avareyın yoncelerindeydım. men bahdım avarehnen pağanis yolları arasında bi arabe gäldi. men dedım mammo wala bu ya bize bah. bu yane gelse bizimkinerdır, muzaferdir. adem hacı muzafer diyerdi muzafer. // he, bu muzaferdi. heye bu yanê gelmeşe yo. wala araba döndi. doğru poğanis yoline. poğanês yoline döndi. dedım mammo muzafer gäldi. gälende bahdıh hâKKâTende
- 275 muzafernen âyüb gäldiler. bize Kola getirdiler. bize yêmeh getirdile. eymeg meymeg getirdile sağ_olsunlar. oturduh beraber yêdih işdih. o muzafer dedi tahsin sen geTgine men galım biraz Koyunlarla, dedım. yoğ muzafer sän êle âyüPnen gälmisen. âyüPnen sızın ikinizin kafası 'eynidir. // wala sennen dünende senin başın gidib, belke men onun gardaşıyım. beni inan ki senne çoğ haz_alır // a gardaşa diyım. dedım muzafer, sen
- 280 geTgine. hocem çünki diyirdım siz gafaz birdir, dängälisiz. men ihTiyarem. o geTdi. o geTdi dedım yalnız bah. mağrib o şahbağının orda bi daş var. nejdeT girmisen. şahbağının bu yüzünde, bah tih daşde mene yerışesen dedım. orde o bu gáybeTmişdım. dedım orda mänâ yerışesen. dedım bah, orda mağrib_ezanında orda olgine. ben geldım. hacı, otara otara geldım. üş tene avarehli geldi. sen niye biraşdın yoncelere. wile gardaş
- 285 önce gönühdı. // he dedi. yav dedi, onuncı aydır bu gardaş. sora biz bilmedih yonce olduğünü. be ikinci de biz yolcuyuh. yolciya gönü yoğdur. dedi mänim bildiğime göre. yoğ, sen niye biraşdın beni. ya dedım, gardaş sen ne isTiyisen şimdi? bela mı isTiyisen? sen mänâ söyesen. geT dedi. bah o Karagol, o şikayaT_êT. ha döüşisiz ge dövüşağ. allah de bili. be bura köy değel. sen mene zor veresen. giro giro neçe giro neçe. oydi o.

- 290 çıhdi gēTdi. biri nebonın ğardaşı salman. biri de o şeyın oğlu. üş tenedir. obirini tanımedim. ğardaşe dēdīm neyse. çıhdılar gēTdiler. bizde iki kişiyih. o de cesürdi. yanē o āyarsız deyēl. biz gāldih. ğardeşe diyim. o şahbağının şeyini bitirdih. avarehnen sahbağının o rampanı çıhirih. o düze çıhirih. daha baħdım orda o şey nebo geldi. bu sefer nebo yēndi. bu arabesinnen tahsisinnen yēndi girdi tohlunun içine. tajdin hērdir.
- 295 dēdīm wallā hērdir, ālhamdulla . ne yapacan? dēdīm vala, aparım, bēsiye baĝliyim. yaw dēdi, hele tēzdi. dēdīm vala tēz de apariyam. biraz da neboyta orda ğonuşduh. it oğlu iT çāvirdi, oTlendi. dēdīm nebo' ? dēdi he. he allah onın belasını vērsin. men nece dēdi, oni tanımi. sāni muhaKKaK mānā diyir. wala ğardaşe diyim. ordan geldih. geldih ğardaşe diyim o poĝanēslilerin iTTāri gāldi bizim köpeye, bizim köpeg bunnāri
- 300 tutdi bi tenesini hocem. ğulağın tutdi. şimdi biraħmir. poĝanēsliler geldiler. bi vaje vaj ēdille. Kuzi iki bēle oldu. o yanē daĝıldı. ule ğardaş biraħme. mamō nece. mamō biraħme. vala neyse. mamō o tohlunu topladi. muzafernēn āyüp yērişdile. wala men düşdüm yole. onner de mānim pēşimce sūrdūh gēTdih. wala ibrahimin komine gēTdih komnere hocem. imdi Kuzu girdi. yoruluPdī ya. Kuzu hemi tohdi hem de yorgūndi.
- 305 gece yol gelib ya. gēTdih komnere. ibrahim diyir; wala sen köpāyi getirmiyecaħsen. hacı mizeferin yanine. köpeg yoh. ule ğardaşım, bu Koyun köpāyidir, bu Koyunnen ayrılmez. bu köyü terk ēTdi. bu Koyun için. üş köyü geçib, gelib. yoh dēdīm. baħ hacı muzafernēn Konuşacam burda ğardaş. men buraya ne Koyun getirirem ne de bi şey. men bu yerden dōnecam doĝru köyūme. men de ğorhu yoh, men gidecem köyūme. yav olūr, olmez. dēdīm wallah ya bu köpeg burda ğalacaħ ya da men gidecam köyūme.
- 310 hacı muzafer daha biraz da girdi. hacı; ya dēdi daha sen haKlisin. baħ bu Koyunun köpāyidir. Koyunnan üş köyü çıhip gelibdi. köpeg üş köydūr, bu köpeg bu Koyunun pēşindedi. hēş bu ğoyun, köpeg gider ğoyunun yanına. ğoyun köpeg de olmiyanda köpeg de ğoyundan önce girdi koma. gēTdi yaTdi ğapının arħasinde. aha bu biraħmadi
- 315 nejdēt. daha arTih hacı mizefer de mene çoħ rica ēTdi, yalvardi. men bu hacıyı da sōydüm orde. onnen sore sabahın arabayle bi daha köpāyi aldım, getirdim buraye. arabamle gātirdim buraye. ğapıde biraħdım. şimdi gēTmir heyvan bi terefe. gēTse biz Kaçecaĝız. inan allahe, nejdētın başı; nejdētĝilın ğapisinde biz arabaye bindih. köpeg aTladi arabaye. yani āyüP gēTmiyecaħ. men baħdım yo walla bu köpeg gēTmiyecaħ;
- 320 giTdīm bi ehmeg getirdim. bi ehmeg; ğardaşe diyim. āyübe dēdīm, āyüb sen dön gēT, bu mennen ayrılmez. sen dön gēT. āyüP döndi gēTdi. āmine yēngenin ğapisine. men bi ehmeg getirdim, yaĝı sūrTdüm bunun üsdüne. doĝradım, biraħdım balĝone. bizim o ğulaçennere. bu başledi yemaĝa. ben hacı ābēnin ğapisında ğāyboldum. men ğayib oldum, gēTdīm. araden bi ay çāhmedi dēdiler wala köpāĝi şeyin sivasın
- 325 köpāyleri çeKdi. he, şimdi yanē o olayler insani... o onnerde mızafere gidi. mizefer baħ ğardaş. baħ dōrT yüz, bēş yüz biz arabeye vērecaħ. al ğardaş bēş yüz bin nire o mānā bi TeK māne deĝel ğardaş. a bitsin giTsin. bu iş de şimdi bēş yüz bin nērānen yani, bir davşen yēdih bēş yüz bin nēre de vērmedih. o hoce bōle. // unnen o Kadar razidir. mızafēr hoşdi. yarın geli buraye. // ya yonce tōkse gelecaħ bilmiyem.

Konuşan : Nejdîet Yücebaş, 33 yaşında, Ortaokul mezunu
 Derleme Yeri : Kasımoğlu Köyü, Van
 Derlenen : Değişik hatıralar.

- tırpannar sızın zamanızdaydı. tırpan çekerdih, tırpan vurerdih. tırpan men görmedim. ya gördüm. yani bişmidih hanê. daha o zamanlar bişmidih. // dur men annatacam. ilk gêtTîğim asKerliğı annetirem. şimdi asKerliğım çıhdi çıhmeğe. bir gün gala bizim vanda de evlerimiz var. gêtDım o gece evlere, vandeki evlerde müsafirliğe.
- 5 işTe bizim iki, üç tene kiracı var. toplendile kıvre başıme. bi tenesinin hanımı dèdi nejdeT nêreye düşdün? dèdım wala kağıTda yazır sivaS. bilmem ney ney ney. // he, temeltepedeydi. aleydeydi. düşdüm oreye. òle birden dèdi telefoni getir bane. dèdım hayırdır yenge. telefonu aldı. dèdi saın gêtDığın yerin bin başisi bejm âbemdır. telefoni aldı. telefon aşdi binbaşıye, yanê âbêsine, tefefon aşdi. dèdi vala âbê hal hekaye bêle.
- 10 bizim kiracının oğlı geli asKere. ona göre tam da saın bölüyen düşmiş. ona göz gulah ol. telefoni vèrdi mene. ismi de tayfun şenerdi. Komütanım o zaman bilmiyem de. yèni gidecem ya. tayfun âbê diye hitab ediyem adama. dèdım wala tayfun âbê. dèdi ismin nedir? dèdım vala ismim nejdîet. dèdi bugün çıhsen yole. ya işde yarın sivaSda olursan. ge' postTananın orde men bi tene beyaz şaPkanan báyaz bi arabanan duracam
- 15 orda. sen mâni tanırsan. gêtDım, anKaraya bilêt kesmişdım. anKarada da sivase otobislen gêtDım. gêtDım vala. sor soruşdûr postTaneyi buldum. dèdi saaT üçde ben gelecem oraya. bâni gördün mi tanırsan. işareT vèrdi. dèdi báyaz bi arabanan geliyem. başımda báyaz bi saFKa var. báyaz tahsi, sivil gelecem dèdi. sahaT üçdi. ben valêz belimdedir. bêle bähliyem. postTanenin gapısında yine gêtmişem sivase. acemiye.
- 20 bağıdım wala bi 'arâbe gâldi. sivase gêtDım. bi arabe gâldi. 'eyni dèdiği gibi başında báyaz şaPKa, báyaz bir arabe. o nêce gördü. mân dèdım budur. o da mâni tanıdı. bu bindirdi arabesine. mân de 'eyni bêle mânni sänni Konuşiyem. tayfun âbê diyyem. bilmiyem Komütandır da, binbaşdır orda. götûrdi mâni evine. yèdih, işdih. bir gün de yaTdım onnerde. êle 'eyni mânnen sennen bêle sivil gibi tayfun âbê diye gonuşiyem.
- 25 sa'bahleyin gelecağ asKeryeye. mân valêz belimde o de askêre sesim gidib fakaT mân bilmiyem Komütan nedir. yèni gêtmişem ya. ya men bi alaye girdim. bi bağıdım, hâr teref asKere buni görir bêle êlir. gören yêr apparî gaçe, dâlih apparî gaçe. yav ben bi bune bağırem, bi kendime bağıyem. diyem alla hallah! bu kîmdir? Komütandır bilmiyem ya. ilk gêtmişim ya. bâni götûrdi depoye. orden çıhardı. asKere vèrdi.
- 30 nejdeT nasıl elbise giyse ona göre yaPdırın, getirin. ya bi bağıyem biri boT getirir, biri biyög olur. o götûri one, diyâri getiri. biri elbise getirir. men hele şoKTayım. yani bilmiyem yanê. men diyyem acaba asKerliğ beledir. daha bilmiyem yani işde bunnan gorhiler, bu binbaşdır. ordan biri sordı. dedi, bu kîmdir? yani bu gomütan senin neyindir? dèdım vala benim dâyımdır. ya başKa bişi diyemedim. dèdim mâım dâyımdır.
- 35 ya dâyıım dèdım. şimdi. // he, kemal sunalın filimi gibi. biri âlbise gâtirir, biri boT gâtirir. biri şaPKa gâtirir. üsdüme göre yanê başını ağrıTmiyim. daha arTih ona göre hesab edin, hîzmeT yapillê. men aradan üç gün sore bildim büyü bi Komütandır. bunun. // he, alay böyle perişannıdır. götûrdile wala mâni Kawuşe. // allah cehennemde bêle adamsız etmesin // çavuş Koğuşun en güzel yerine götûrdi mâni. ya sabah olur.
- 40 milleT' dörTTe gağır izmariT toplemağe. mâni kîmse Kaldırmır. // he ya, çavuş gelir. nejdeT bey şeyin getirdim, gağ ge gâhvaltiye. ya be men diyyem, êle men de gelim.

- diyi yoh, sen rahaTsız olme. sen yuhusız galisen. daha sora bi şey olse diyeler, vala çavuş sene çoh iyi davrani. yalahalıh dedi menne da. çavuş yanê binbaşı sorsa dene, vala bu çavuş çoh eyidir. işde arePler çarşıya gelir. o tayfun işde dediğim Komutan geli
- 45 yanime. nejdete bi istayın var mi. ya bene pare verir, bene Kontür alır. çarşıye beni arebesinen götürir. hafTanın üç günü mene çalışır. yanê men tam anamın Kırmine düşmişem. onun bacısı bizim burda kiracidir, üç dört senedir. bizim evde kiracidi. Kocesi de tim idi. sivaslidi. de işde ele denk galdi. yanê o gün men ahşame kâdâr
- 50 gêtmeseydim bilmeyecağıh. nêrden bilecah. yanê men üç ay orde kıvre yani arTıh başları bi benim yaşlerim kendime deyêl. son iki günüm gali, dağıtım olacağ, eğitim meğitime galmiyacağ. // yo' yo' yo' eyitime ne çıhmağı! ele onun evindeyem men. bi beêle benim bi postam oldiysa gidiyem, geliyem gârdaş. neye kor bahiyem? diğârrari sürünir. âğitim yapı saatlerce. e men gantine gidirem, gantinci burda en güzel şeyi veri mene. yav gidiyem Kovuşe. çavuş şeyimi düzeldi, yatağımı. ele 'eyni beêle kıvre. // be
- 55 men biliyem, be böyög adam binbaşı. // onan sora şeyime iki gün gala; dedi nejdete nêreye düşmağ istersin. dedim vala gomutanım siz daha bilirsiniz. yani nêre güzeldir, hangi asKerye güzeldir, hangi şehir güzeldir, siz daha iyi bilirsiniz. dedi, ben sadece acemi işleme godlama var. yanê örneğın doğuya düşdün mi mesela orda bi arKernen dâyesdirirem. dedi, o zaman sâni men manisaya verecam. manisa batığışlaye. hele
- 60 milletin yerinin belli olmasına üç gün var. ben yerimi bilidim. manisa batığışla. o manisa batığışlaya dedi gêt. benim orda arhâdaşlarım var. seni çoh güzel yere de verecağlar. arTıh o mi telefon aşmışdı, şey edidi. biz gêtđiđ şey. manisada gantinci oldum. gêtđim on beş ay da orde gantinciliğ yaptım. asKerden geleli on iki sene oldi. he wala. tam on iki sene oldi. /// bah mennen yaşıTsen /// be hacı otuz üç yaşına geldim.
- 65 tabê tam otuz üç yaşındayam. /// be galdi orde sekiz sene. sekiz sene sora gelecağ seni alacağ. sekiz sene sora kendi halinde senin halan düşecağ. /// sene dohsan altıda gêtđim asKere. sene iki bin dokuz. /// şimdi sen gıh yaşına girdiğden sora tam kamilleşir arTıh. yaş Kırh oldu mi insan haliyle kamilleşir. ha şimdi genşdir. /// ya dün gibi aklımdedir. diyi, bahiyem tam on' iki senedir ben asKerden gelmişim. yaş gırh'dan
- 70 sora o kendi haliyle kamilleşdi. galdığden bi iki sene sore de devamlı Komütannen Konuşurduğ bilisen. yani benim acemiliğdeki Komütanner var ya... // arTıh bunun tayini gağdı gêtđi. bu askerın bilisen zamanlan işde telefon de düşdi gayboldi. numare gayboldi. zamannen unutulur gidir isTer isTemez unutulı. e kimin asKerrığ arhâdaşı... asKerliğ arhâdaşnernen iki üç sene beêle bol bol görüşdiğ. onnen sore bi şey Kaybolece
- 75 biri antalyadedir. biri örneğın şırnağTadır. biri diyarbaKırdadır. biri isTanboldadır. zamannen yanê her şey unutulur. // şu anda heç, iki tane asKer arhâdaşım var vanni. görüyem. başKa da yoh şu anda. gerçi balıkesirnen de yapışığ sınırdır manisanan. manisa sınırdır. yirmi dâKâ, yirmi üç dâKâ // hoce hatırre, asKiden heyvan otarerdığ. her kiçüglüğümüzde biz hayvan otarerdığ hâcı. hayvan güderdiğ. yanê arTıh. bennen
- 80 têzemoğlu vardı. // he, heyvan otarardığ. mennen bi tene halam oğlı var, mâtin. mihê enişTenin oğlu var ya. kıvre bu halıTTe bereber orda yiyeli mallari otarimişle. o oni de biyök kendaldi da. kendal var, çay içiriğ orda. ya kıvre allahın hikmeti bi guş gêtđi şeye girdi uvaye. bizim hala oğlu. dedi gidağ çıhadağ Kuşı. ya ben gêtđim. biraz Kazdım Kazdım. önce hala oğlu ağacı soğdı. dedi ya hala oğlu bu mâni itelir guş. e
- 85 dedim bi guş nêce bu ağacı iteler? beêle bi zopanen. ya dedim wallah itelir. ya mân aldım bahiyem. mân ağacı sohiyem, o ağacı geri iTdi. be biraz o Kumdur ya. guş da oraya girmiş o bah bu guran diyiyem. biraz Kazdığ KazdıK. bahdım ilanın sırtı görünir. Kırmızı bi ilan. ya biz de küçüyığ. dedim ele ilan bu şekil dursun. biz çevreden ne

- 90 Káddár daş varse topledíh. tam kendalín ağzına topladıh. ha kürehnen, şeynen, zopenen
 95 Kaziýíh. yılan çíhe ki daşnernen vuraş. // ya dinne da. Kázdıh, Kázdıh. wallah yılan
 birden başını uzaTdı. bi daş iki daş üş daş ikimiz birden oni öldürdüh. Kur'ani kerim
 çíhaTdım çíhaTdım. mām boynūmnēn hele bu ğadar de uzun. aha ğarnı bēle olup. ///
 vaş dedenín evi yíhılsın, yūri'. /// Kur'an. tam ğarnı bēle olub. getirdim zopenen biraz
 100 balalanıb. hāPsini yēmişdi. hāPsini yiyibdi. he wallah. hēç unuTmuram. yanē kívre baş.
 yuvaye gírmiş, övlenín sıcağıdır. // hem o Kuşları hem de yavrularını, heP'sini yēmişdi.
 men hēç unuTmerem. yani men... ya allahTan mām dēdim sen biraş, mām ālími
 soħacam. sāni nēce itelir. mām ālími soħmedim. yaw ğala_oğlu Kur'an bu māni itelir
 ya. dēdim ya; bi ğuş nēce adami iteler. ahan bēle ahan bēle bir gírmişi ilan. // he vallah.
 100 hiç unutmērem.

Derleme Numarası: 11

Konuşan : Kemal Abut, 85 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Karagündüz Köyü, Van
 Derlenen : Köy işleri

- biz ğermane giderdíh. onnen sora onnej döğüm yapardıh. carcar ğoşardıh.
 ğayvannari ğoşardıh. onnan sora vele minerdíh. velín_üsdünde sürerdíh. heyvannar bizi
 çıkarırdıla. // vel sen bilmisen? vel bi üsdüne bineKdi, bineK bi şeydi vel. oni biz
 heyvannar onnan götúrúrdi. tē çayrlara Kádá. orda yēnidíh getiridíh. teKrar ona göre
 5 üzeríne minerdíh, heyvannarnan sürerdíh. heyvannaın da çoş yiyerdíle ğermani.
 āğızlarını bağılardíh, yiyemmezdíle. onnan sora bi kere şışerdíle. açardılar āğızlarını,
 götúrúrdíle, sulardıh. suluyennēn sora getiríb bi daha eve, aħşam. dövúb getirirdíh. ama
 yorgun olurduh. heyvannari vurardıh. yani heyvannara çoş vurardıh. yanē yazığımız
 gelir şimdi o vurduħlarımıza. allah islah_ede. a giderdíh elnen sora buğda biçerdíh.
 10 getirerdíh dirgennēn bēle savururduh. biğaş güne Kádá hacı. // bu yani şene, he şene, he,
 onnan savururduh. onnan sora ğalbır var idi. ğalbırnen elárdíh. bi daha saraTnen elárdíh.
 çoş işler yapardıh, yorúlardíh. ama şimdiki işler ğolay_olmuş. şimdi daha dozernen
 olmuş, dırehTornen olmuş. şimdi daha şeynen olmuş. aha bu döğer möğer gelmişler. o
 şeyler onnar dāyille. onnar savruħ mavruħ. onnar hazır buğdani tōkidile önümüze. //
 15 dāyírmannara götúrúrdúh. orda bi haFTa behlerdíh. ta_ bu dāyırman arħada. senín ēle
 bıl, bu arħadaşın çıkar. ben tōkūm, bu da çılmazdi döyüşúrdúh. Kardaş benim
 öküzlerím āj. ben bılmēn ne_oldi. behlerdíh bi hafTa. ta_ o dāyırmanı da öğüdürdúh,
 getirirdíh eve; ama ğışın yiyecacağı hePi yanımıza bağılardíh. buhare Kádá daha vane
 gēTmeK yoħ. hePi yíğardıh yiyecāğımızı yanımıza ayıleye. a daha vana gitmeK de
 20 yoħ. ama şimdi ēle deyēl. şimdi hemen ğáFTade gēT, ge; ğáFTade. o işler daha zor idi.
 daha da berekeTTiydiler. o işler daha berekeTTiydi. ama şimdikiler ğolay_olmuş,
 bereketi az_olmuş. // buğdayı götúridíh. bi ğısmını satardıh, bi ğısmını un yapardıh.
 buhare Kádá gelíb oni yiyerdíh. bulğur yapardıh. bulğur bi de ğavurğa var idi,
 ğavururduh. süte biraşırıdıh oni, ğavururduh. bēle çoş ğözel_olardı ha. çocuħlar cibine

- 25 t kerdi ha, yiyerdile. ben Kend m de yerd m gen Ken.  le ho  gelirdi. // he, oni  avur a yapard h,  avur a // he, tend r var idi. tend ri ya ard h.  nan sora biz a  h ehme , lava  yapard h, lava . lava dan sora el  hm yi yapard h. on n  zerine biraz s rTerd h    e diyerd h. o    eyi yiyerd h. bayrem gelince onlardan halva yapard h. uni  av rurdu , halva yapard h. yuvarla  patat z k m n. o  le.  sd ne  eker n tozu u  atard h. oni
- 30 yiyerd h. bayramlarda y di imiz oydi. // bayramlar  imdiki k m n  eker alard h. halva yapard h. // var idi  eker var idi. ama bu  ekerler d   el idi. he,  yi d y l idiler. bunnar k m n dey l idi.  eker var idi.  o u halva yapardı. et alard h. onnan da k FTe yapard h. b le d yerd h m yerd h eT. oni yapard h. gel b oni yiyerdiler. // elhamd la. remezanda  imdiki k m n oruc olard h. oruc larımızı y mezdi . ben bi   n t rpannen   Tdim, o
- 35 oruc lu. t rpani d ye d ye; yan mda  ocu lar var idi.  ızlar m, u a ler m men d y  m siz itin, keskin olsun, otu bi in. bi zaman ba d m.   z m  a d m, ben evdeyem. ya mene ne  oldu? ben t rpan d virdim. ya sen  lmi d n, y ni  a d n. bay lmi d m. o K d dar susuzlu dan bay lmi d m. // wala  le    in rd h remezannarda. o zaman da o zorlu   ekerd h. // d    nner ho  olmazdı hocam. er ke , K labalıK  K r  K r     olardı.
- 40 // he can m,  imdi gine. esKiden var idi. bu  le benim  ocu lu umdan gelir. irannan babalar m z getirmi  buni. K r ,  rke  K r   rd lar birbirine. biraz da a  h idi. ‘eyni ‘eyni  imdiki k m n /// hazır defnen yapard z d    nneri? /// yoh, can m, K la ına el ni v r r. d   n ish  lar n hac  nejdeT  le  ula larını b kerdi.  ll r ni v relle. d   nde ha yaP   la, ha s ylerdi dillerinen. // yo,  le  imdiki k m n idi. yan   imdi k mse  le b le
- 45 d   n yap la. ama para mara atard la ‘eyni  imdiki k m n. ortaya bi sini bira  rd la.     yler sa dı lar gelirdi on n yanına damatnen barabar. herkes para ater. ba  m kim  o  atı. sen  lli aTsan. men sene ba erd m men de  lli atard m. bu da  lli atardı. men sennen gend mi d   rey m mi? bu da atardı. ba ard n bu zengindir. bu  Tmi  aTd . daha fazla aTd . // he,  le onu da, paranı da  le toplard h. /// hac   nceden misalen yan  bi  ızı
- 50 babası istedi i adama v rerdi, yoh sa  ız k me   Tdi ona v rerdi. /// yo isTedi i adama v rerdi.  imdi isTedi i olmaz. K za ba mez.  imdi  ız gen  olsa. eveli  le yaPPazd la. il lah babalar geleceyd . anna a. belke o lannen  ız birbirini g rmezdi. sal h hoca gibi. babaylen o iki  ız babasiynen o lan babası v rdiler  n ne. damat gine evine gidir. // im kan yoh. ama  imdi ben sevd m,  iTd m.  le olmaz. yoh, ay b ol r.  o  ay b bi
- 55   ydir.  rne in ikisi babaları; ikisinin olsaydı, tamam. tab  onnara d  er.   sTerm   lazım idi. g rerdi birbirini. yalnız daha birbirinin evine  iTmeK yoh  imdiki kimi. ta on n nikah   iyene K d  o mahalleye ne o  ız giderdi ne o mahleye ob rsi damaT gelirdi.  y b idi, gelmezdi. ta  nikah  iy lene K d . ama  imdi men seni sevd m; tamam. o gidir ona, o gidir  y b olir. // hangisi? // yoh  on  mezdi. ne K y n nasinan
- 60 ne K y npederinen. o iki seneye K d   on  mazd la.  imdi ben  elini getiriyem. on b     n   Kmi; bennen ba liy lar  on  ma a. herkes n yan   om  lar var. o   y n y n da  on  mazd la. / ikisinin de // he, he can m.  imdi serbesd r  imdiki. //  ocu lar  imdi  o  terbiyelidi esKiden.  imdiki k m n d y l. o  imdi yan  ben  ocu  ken de  le  vvelden de  le. sen yabanc d n ama ya lid n. sen n babanı da bilird n.  imdiki  ocu 
- 65 baban n yan nda zinciri b le salliyir, ba . o zaman n terbiyesi, o zaman n   yi daha  iyidi.  imdiki ne diyem.  imdi  le d y l. o zaman  o  terbiyeli zaman idi,  o   yi zamannar idi. he walla. // he, yapard n. tab   imdiki k m n  o  yan    y yaP mazd lar. yoh idi. o zaman irannan babalar m z gelmi di. ajli  idi. yapard lar, yiyerdile. ama  imdiki k m n bi sofrada ben sayirem on, on b   Tene   y var. sorfada nem ney y ma 
- 70 var. onnar bizden sora. hoca bunu yiy P buna   k r  Tmes  ...  imdiki k m n dey ldi. // he,  imdiki k m n d y l idi. // wallaha  imdi ben de yani diyirem  yi olmi. yani ben raziyam. yani ev md r; misafir sa lirem. ben bi    iT diy m. o bana bal  k m n gelir. o

- ya onna aliyîh, onnan aliyîh. ya' israf yapıyîh. cenabi allah israf yapannej sevmir. bu bi' çêşiT bene burda on' çêşiTden daha dadlı gelirdi. şimdi de o dad benim ağzımdadır. //
- 75 he wala. şimdi üç, dörTdır çocuğa. buni yemiyem. geT felan başKa getir. bilmem ne getir, ne getir. daha şimdi berekeT yoħ. heya yoħ hocam. o zaman çoħ eyiydi çoħ. o zamanner çoħ eyiydi. // çoħdır. âltı tene gızdır. üş tene de oğlandır. esKiden çoħ olirdi. o şimdi de işde o adet bizde biraz o eyi deyêl. yane çoħ_oler. biz ha çalışiyîh bunnari doyurasen. // wala çekirdîh. çekirdîh yanê. babalarımız irannan gelende bi şey
- 80 bulamidile, yiyele. bu iki üç aydan bi iki öküz topliyidile, bi kôtan yapardile. onna sürerdiler. bële bi yêrden bi şey yoħmiş. bi şey yoħ imiş. sıhınTi çekirdîh. ha; ama o yemehler bize êle dadlı gelirdi hocam, êle bi dadlı gelirdi. he walla. bi iki yemâyın, üş yemâyın dadı daha başKadır. // wallaha onlara giderîh, esKiden de. şimdi o gômşî aman yanê düşmanımız da... // gidirdih onun hemen mazarını ğazardîh, suyuni isiderdîh.
- 85 kefennerdîh, yardım_ederdîh, her taraftan onu götürürdûh. o çoħ. // êle, şimdi de êledir. o devam_edir, o devam_edir elhamdûlla. // yemeK vèrenner_olir, he. vannen getirille burda êcabında hayvan kesîb vèrenner var. o ölünün, mefTanın hêrine. // evinde deyêl. tâziye evine getirib orda vèriyollar. ôlesi var bi milyar paraseK_edir. êlesi var iki milyar, êlesi var beş yüz, altı yüz. // üş gün. // o êle evelden, resulullah zamanîne üş
- 90 gündür. ama şimdi çoħ aşmışlar hocam. aha bu da onun bacısıdı. bu da onun ğardaşıdı. pêħamber sallî ve sellem dêmiyi. üş günnen fazla yoħdûr. üş gündür. fazla diyiler. o başKa. // mîTFağımız yoħ idi hocam. şimdi sene bi şey söylüyüm. esKiden yûK mûK yatahlarımızı bi şey aş biraħırdîh oriya. maKaT kîmîn. o yükün her bi yaTaħlarının yüzünü yîherdîh. onun_altına da bi kere taħda vururdîh. bigaş tene. o onun_altına.
- 95 mîTFaħ yoħ idi. onun_altına. o yemeg onun altına düzerdîh. mîTFaħ yoğ idi. o mîTFaħ da oydi. // haşa tuvaleT muvaleT de bële imdiki kîmîn, şimdiki kîmîn düzenni yoħ idi. şimdi düzenlidir, he. // ne var idi? yine bi ğab ğaşıħ var idi. şêşmesi var idi. yemeK Kabi var idi. ibriħ var idi. işde bële. çamırdan vurardîh. // ha¹ he, barnı var idi. hoca sen barnı nêrde görmışdın? wala barnıydı doğridi. küPden ôle barnı diyerdîh. aħarani,
- 100 yoğurdunu doldururduh. ağzını bële bağlardîh iki bėznen. he, ona biz barnı diyerdîh. şimdi barnı dêmiyiler, küP diyiler. adını naylondedîr şimdi. he wala barnı var idi. // bir iki çêşiT. üç ben görmedim. yoħ herkesin, hePîmîz bi tabaħdan. // he, şimdi berekeT orda. şimdi dörT kîşî yemeg yiyir. bi ğab o da işde biyög olur. êle bal kîmindî. he, şimdi sen bir, o bir, o bir ayrı ayrı olmış. şimdi bi ğab doyardın. evde bi seKiz adam olsa bi
- 105 ğabde ehmeg yiyerdîh. çocuħları da bële terbiyelidir. yanê yaramazlıħ yaPseydiler döyerdîh. êle rahaT ehmeynernen şeker vèrirdîn. çay da var idi o zaman. bir bardaħ, iki bardaħ içerdîn. çay ğaşığı yoħ idi. /// hacı yemâhleri çölmegde yapardız?7/// eveT, men çölmegde de görmişem. kendim de görmemişem. başKasında görmişem. çölmeg de torpaħdeydi. he vala toPraħdeydi. // he, kümes var idi. tavuħda var idi. o zaman gine
- 110 yapardîh. onnar var idi. devam_edir. he, yumurta mumurta biraħardılar altına. // in, in diyerdile ona he. // peye şimdi peye diyerdile. aħur değildi. peye diyerdîh. // he, onnarı yanê kerpişne merpişne bi şeyler yapardîh, üsdünü ğapadırdın. bële düzensîz yağmur da yağande ğafalarîne gelirdi. bağlardîh yem mem vèrerdîh yiyirdi. onnarı aj biraħmazdîh. çünkü onnarnen çalışerdîh ha. oTTar biterdi giderdîh dağdan geven getirirdîh. oni
- 115 yaħardîh. bële alavlardîh, vèrerdîh heyvannara yani. oT da yoħ idi esKiden. baħardîh onnere yanê âj biraħmazdîh heyvannari. // yazın olsa çalışdırırdîh, suverirdîh. götürirdîh gine şeye. ğışın da peyeye bağliyirdîh. peyeye bağliyirdim. peyede oT vèridim. saman vèridim. camışlar var idi. hocam onnari êle yîhardîh, êle yîhardîh. onları bāzir vurardîh, tıraş êderdîh. cîlêTnen ğîpgîrmîzi êderdîm onneri çıħardile. buharın götürürdûh. êle7

- 120 d y      . aha i  de k  y gen  leri de onnardır. ba   iki sahat,     sahat ba  ardın birini   av ha   av g    rdi, so  Tu ta   peyeye. milleT de onun ar  asında. g  rd  n birbirini         . aya  larını Kıraca  lar. onna men   o   yan   b  le    yli bi           ... //   b   askerr   de men istikam idim. neyse i   de men o g        le bizi s  rTe. yazın s  rTde. onnan sora diyarbekire, onnan sora bidlize. k  Pr   K  urard  . vidonnarnan k  Pr  
- 125 K  urard   dereye. haman k  Pr  y     ekerd  , g    erd  . d    man gelmezdi. vidonnarnan   alı  . k  Pr   K  urard  , k  Pr   a  ard  . k  Pr   K  ur, k  Pr   a  . vidonnarnan askerli  imiz   le g    di. he, onnan sora em  r, h  zmeT eri var idi benim bi tene astegmen var idi. beni sevdi. d  di sen gel mene h  zmete. ev yap  cisan. ben de i   m zordu.   olu     ocu   sahibi. bu        ba  me. d  di o    m d  di, h      olu     ocu    m yo       d  di. y  ni
- 130 ni  anlanm    am. sen serbessen. wala g    d  m. onun evinde     ay   aldım. g    e yatarđım. y  mey  mi sabahın   a  ardım. bu m  salın yem  y  ni yapardım. doyardım, yiyerdi, giderdi. sonki g  n gel  rd  m.   eyni y  m  y o    m sen niye bu K  ad   sen y  m  ssen arT  . d  di bi daha   a  sam seni d  yecam. ben y  d  m g    d  m. K  alanı sen te  miz yiyeca  san. onnan sora d  di be  m   ama    rlarım   om    da bi   arı bul. bi hafTada bi   yi y    as  n  ar.
- 135 K  ollarına, ya  alarına   yi   ti vursunnar. ben seni her g  n para v  rmiy  m o    m.   le hafTade bi, her g  n olmez. d  d  m ol  r   ste  men  m. g         men bunnan bir  aya K  ad   para isTemed  m. o, men o    m d  di. d  d  m men kend  mden bile isTemiye  m. asKerli  imiz de   le g    di hocam. /// r    meT sen  n babana. ho    geld  n.   on    me. bu yan       y  dır da. telefonnan   on    ,   ay  T  ali. asKerli  im hocam   o     yi g    di. iki     aya   o  
- 140 g    di. onnan sora g        ler     ye. K  oreye       . hocam bu a  lad   o K  ad   men daha d  di meni helal    T. belki seni d  ym      m. get  rd   bene eldivan v  rd  .     ra  aT v  rd  .   a      v  rd  .   atal o    m bunneri ha   alı      . daha men  m     yi g  r  sen, d  di. ya   lecam ya r    bem artaca  . orda vala ben de onun     in a  lad  m. hocam daha ayr  ld   g    T  di. ismi de hiKmeT ayda  . aTm     sene bunnan evel  ni s  yliy  m. hiKmeT ayda  , he vala. ismi de
- 145 b  led  . // g  r      med   vala h    g  r      med  . ben tesKere ald  m, vana geld  m. o da arT   K  orede bilmem nas  l, k       g  r  seyd  m. //

Derleme Numarası: 12

Konu  an : Ca  er Polater, 65 ya  ında, İlkokul mezunu

Derleme Yeri : Karag  nd  z K  y  , Van

Derlenen :a) Askerlik hat  ras   b) K  y i    eri

- a) ya de asKere g    d  m. asKerden d        m, geld  m. ben y  rmi d  rT  ay yaPd  m,       m, geld  m. /// ama kimnen yaPd  n, neydi v  zifen? /// v  zifem,   of  r idim. // t    be men, h      h     ne... /// d  y      n,   av  an? /// yo   yo   yo   vala d  v          . h    d  y          . he wallah, d  v          . d  v         m  v         h    bi   i yaPmazd  . wala
- 5   le   of  r id  . Kendi hal  m  zda giderd  . K      y  di tene k  y  d  ,   arargah b  l            . sa  bahın giderd  . K  urs yan   acemi g            , al            . on iki de el  goPderren bize y  meg gel  rd  . y  mey   y        rd  . orde biz y  m  y  m  zi yerd  . teKrar da  a do    r giderd  . medrese, isTanbula, sa  a sola.   le g  n ol  rd  ,     d  rT g  ne K  ad   gelmezd  . y  m           devaml   gel  rd   yan  m  za.     ay   alı             onnari.
- 10 al            . onnara   hliyeT falan v          . onnan sora on g  n arabalar  m  zın ba  ım  n   yapard  . biz al            . i   de benim asKerli  im   le g    di; ama deva, d  v     h    bi      g        . // var idi. ar  ada    r  m  z var idi. ama   o     jli     ekerd  . ba  . y  meg m  meg bulamazd  . wallahe ben bu      de e        m gel  rd  m.   jden yatamazd  m. men  m bi

- tene ğasaturam vardı. ğasaturamı alırdım, giderdim. muTfağın pencesi dışardedi. o
- 15 taħda yēnirdi, ğaħirdi ya, o taħdayı ğaldırırdım. // ehmeg çıkarırdım // he valla. bi ehmey alırdım bi de kababını. sevdin yavaş isminde bi tene onbaşımız var idi. kabab yiyirdi. benim hemşerim idi. giderdim orda bēle ğıyma mıyma atardi. oni yerdim. ğarnım... // o beKçi subayı seni görseydi. ordan taħdanı ğaldıranda. // vala āc idih ya. ajlıh çoħ zordır ya. /// he, ājdız, dolaşıdız. /// he vala, āc idih. onnan sora gelirdih.
- 20 doyınce yataırdım. o sabaha Kádá. /// Kárnın doydı da' /// he walla. // ya burdan giderken vana Kádá öküz arabasınan ben geTdım. bir günde. araba yoħ idi. öküz arabasınan geTdih. orda geTdih. iki gün, üç vala, üç gün de vanda beKledih. vapur gelecaħ. bizim bi tane taħda vapurumuz var idi. rüzğar gelseydi isKeleye yanaşamazdı. yani ēle sallardı. devrilecaħ, batacaħdı denize. sallardı, yanaşemezdi, giderdi, gezerdi,
- 25 dolaşırdı, gelirdi. gelirdi oreye. en sonda bir gün içinde rüzğar durdı. sevgiyadi bindirdile. bindirdileħ. arTıh nasıl yanaşacaħ TaTwana. geTdi vala iki güne Kádá TaTwana geTdi. deniz üzerinde ğiTdih, yanaşıdıħ TaTwana. TaTwana yanaşamēr arTıh. // he walla. 'eyni onnan geTdih biz, he. ēle rüzğar gelirdi ki... yani varirdi o alTTa ze'min gaTTar, camlarda bēle çaTTaħ vardı. doldüridi vapurın içersine. iki gün de orda bekledih. onnan sora tren geldi. allah wekil yēddi gün, yēddi ğece ben isTanbula trenne ğiTmişim. yed'di gün, yed'di ğece a. trenle geTmişim. o dēdile haydarpaşaya yeTışdıh. /// peki, tren düdüĝ çalanda ğorħmadız? /// ya be ğorħmidih // daha wal'lah hocam tren duT dēmidi. ya bu ne, yav bu ne... yav bu düdüĝ çalı ya. bu bizi yēmesin. bu bizi çıĝnemesin. yoħ daha buna binecaħsın. bineKdir bineK. ğorħduħ yahu. bi ba'ĝırdih. //
- 35 sora tünēllere ğirdiĝimde biz acemi olduĝum için camlari ğapadamırdih. ya bi kere daş, kömür ğiridi içäriye. isTambulda yēndiĝimizde wallahi adamnan başKa biz hār şeýe benzeyirdih yanē. suratımız muratımız simsiyah. he walla. /// bu lezgin amcenin Kardaşıdır. /// he, Kardaşıyam. yanē çoħ zorrüh çeKdih biz. yav hiç ājden, hēç yatammazdı ki. // onun için adam çoħu da doymirdi, biz de doymirdih. men āhmäyimi
- 40 az yiyerdim. yanē doyardım, çoħ şükür. biri çoħ yerdı, āhmäyimi aTmiş, birez vërim. men de ēle acırdım. vëerdım one āhmäyimi. /// hacı ye'min ēderem ben çoħ gözāçih idim. mene yanē adana tarafı bu o tarafın ayni batı tarafı diyardılar sen vanni deĝelsin, diyardım niye? şimdi o vanlılar bitün ali oküluna giderdi. /// ama kürTçe de bilidin deyēl /// he he, küTçe bilerdim. he, ali oküluna vanlılar hepsi gider. ali oküluna, ben
- 45 ali oküluna ğiTmedim. diPlemam vardı burda, ilkoħul diPlomasi. ama benim bazi hemşarilerim diyardı sen vanni deyēlsin. sen yan adana mısın, yan mersinnisin, o Tarafısın. ēle yani ğeçindih, ğiTdih. yani ajlıh çok çekerdiħ. walla ben şimdi ilerde āhmäK vërecaydım. // şeynen geTdım. yanē men ālli ikide geTdım. /// sen o zaman bizden sora ajlıh olmedi o Kadar. /// wallah bizde çoħ idi. walla ben aTmiş beşde
- 50 ğiTdım. üç sene mennen sora ğiTdın. // ne üç sene, on' sene. on sene, sennen on üç sene sennen sora ğiTdım. he. /// dēmaħ ajlıh devam edir. /// sıraya düzüldi. ēle ıStanbul çocūħları vardı, yani güneşe çıhmamış. iki saaT biz ğuyruħda āKmäK beKledih. baħardıħ adam bi şey tutmiyir. acemi çoħ¹. ğasda olurdılar. vala ben bi kere āhmäyım alırdım, oni yerdim. hele āhmäg... he, ğiTmeden. bi daha dönerdim, giderdim, ğuyruĝa
- 55 düzülırdım. gine āhmäy alırdım. ya wala aj yanē bizde çoħ ajlıh var idi. traKya topraĝındaydıħ. // sizden daha ajdıħ. // iki yüz otuzuncı piyade alayındaydıħ biz. bizim işimiz zordı ya. he. // b) köyün işleri şimdi baħ. sıhınTılıĝımız böledir baħ. biz āsKiden üç kişile o'tuz gün kötan ēderdiħ. sapan sürerdiħ. o'tuz gün sürerdiħ. üç kişiyile sabahın giderdiħ, aħşame üç kişi. bu da ğaTırlı. o Kádá da zorlüh çekerdiħ. altı tene öküz
- 60 ğoşerdiħ. böyle kötanlar vardı esKiden. topraĝı çeviridim pulluħlar vardı. pulluħlarnan kötan ēderdiħ. bir ay eve gelmezdiħ. otuz, ğırħ gün eve gelmezdiħ. bēle güneş

- çihmeden evden çiherdih, giderdih araziye. şimdi ahşam gelirdih; ama şimdiki işler çok
 Kolay olmuşler. bizim giydığımız ayaKKabı bulunmazdı. lasTih ayaKKabisi, hacı veli
 vardı bizim köyde. bi kere bi lasTiK ayaKKabı aldı getirdi. las'TiK ayaKKabı dediğim
 65 nedir. boğabaş hoTto söylele onnara. wallaha yirmi kişi hacı memonun otağında
 toplandıle, bunun başına. / o ayaKKabı, ya ne ayaKKabı // o ayaKKabıyı onnar ali, ona
 bahir. o onnan ali, ona bahir. o onnan ali, ona bahir. biz çarılı giyerdih. // yané
 hayvan gönü. // hayvanın dârisini keserdih suya bırakırdih, ıslanırdı, götürürdiler.
 kimse o çarığı tikemmezdi. dîrbaz vâidi. sülhedinin babasi, sedo var idi. bunnar
 70 tikerdi. ona da bişeler verirdih. // he ya, şimdilik iş gölaydır. traş olacahdih. bi tene
 yaşlı bi adam vardı. ismi hacı silün sölerdi. tam bir sene onnan traş olurdu. bir sene
 on iki ay¹. ona verecağ bi' teneke buğda. oni da biz genc idih. oni da vermezdi. hacı
 silün zopani alerdi eline, bizi govalardı. vay eşsey oğlu eşseK' getir, ver. it oğlu it'
 getir, ver. be var', verim. hocam itleri de köyden çıkarıdı. kesmez, buna öldüm yav.
 75 dinme sus. bir bir köyden çıhıdı. onun için vermiyidi o. onu o senesi gandırırdih,
 vermezdi. ikinci senesi bi de yusuf var idi. // he. gülpârinin Kâcisi. gülpârinin yusuf
 isminde birisi var idi. giderdim ona. o zaman da o berbere mahda sölerdi. // he. //
 giderdim, ona bi sefer de onu gezdirirdih. ona da vermezdi. way allah, way. yo,
 uyanılı idim. men iran mirana çok giderdim. // aKrabamız var. şimdi arTih allah özala
 80 râhmeT-êTsın. özal her bi şeyi serbes-êTdi. şimdi iranda olan eşya senin vanında da
 var. isTanbulunda da var, her Tarafında var yané. arTih serbes biz giderih. gaçağ buni
 getir, bu tabağı getir, ver, yolda içaç. bi kere bizim yolumuzi keserdi, yağalasaydı üş
 dört yıl, cezaevinde yatacahdih. şimdi yoh, serbesT. nêreye gidecağsan git. he. // he,
 öldürüyorla. he, şimdi arabalardan gidile. her zaman getirille. vurani vurille, vurmiyeni
 85 de... // he, iran vuri. türk vurmi; ama iran vurir. gaşmesen vurmaz. // pênire
 aTmah için biz, sirmo söylerih. sirmo söylerih. sora nana var. mendo var. heliz var. yani
 bunnarı pênire gaTmah için. guzibiriği var. // he, onnan sora, yarpuz var. çoğanpurçığı
 var. soğandır. yani bu şey yapalla. o soğannan helva mayası yaparlar. selem yaparla.
 onu pırçığı o yeşillidir. he, selem yapalla. dondurma mondurma. onin pırçığı var. ona
 90 çoğan, o dibde toprağda... o soğandır. pırçığını getirib pênire gatarız. çoğan tarlalarda
 çihir. bele gafasında oT gibi bi şeydir. yeşil bele gağar. oni Kursağle sökerih. dibi bele
 olur. bağ yoğun ağaç köki kimin. şimdi satille hocam onu. çoğandır ha. çoğan, helva
 mayası olur, sabun mayası olur. sora bu dondurma mondurma olur. / küresinli dilice biz
 soğan söylerih olur yané. // hayvannare verenner, yonca var, görungan var. Palağ oT
 95 var, gübre var. şimdi yarın mesela o hâtimgüller var. döyerler döyerle çalalla.
 hâtimgülünü o yara için onnar var. yara bandının yerine. è başKa hatıriza ne gelse
 söyleyin. ben de söyliyim emekömeci, oni getirile. o dediği o emekömecini getirile,
 dövelle. döydühdan sora gaynadilla. gaynaTdihdan sora süT, emekömeci, bi de bu
 kedilerin tüki. mağasla bele doğralla, gataalla oni, garişTırilla, garişTırilla gâynedille.
 100 şimdi bu çiban miban söyliyormuz ya; o çibana bağladın mı ahşam bağladın mı sabahın
 dümdüz söker oni. doğTorun o siyah mälhâmi gibi söker. heç bırakmaz bi şey galsın.
 zatan dıhTor yoh idi, dıhTor bulamazdı. sora gelen heyvannara şembelle verirdiler.
 aha he. şembelle valla köyde ekerdi. biz eKmedih. şembelle de o da görunganın bi
 gibidir yané. // he, görungan oTdur. görungan bele biyor, bu boy gağar, sari gülleri olur.
 105 gülünü töKdükden sora kaç gün de geçihdîrsen biçmesen tohum olur. tohumuni veririh
 burda paToza. paTozdan çıkardıhdan sora avucun bele doldurisan. bele sıhasan, bele
 sallarsan, içerisinde tohumu hiş hiş hiş eder. onu bi daha ekersen. // he, oni bi daha
 götürisen ekisen. // biz ziraaTda alib getirib burda ekeriz. yané hayvan besinidir.

- hayvan yemidir. yoncadan da eyidir. // yoh odur. şembelledir. gorunğandır, yoncedir. bi
 110 de bu çimen otu var; palağ. he, ona da palağ söylerih. // guşlardan şimdi o pelemangolar
 var. pilamingo. sona var. he, suna suna, ördek var. Kaz var. tabi toy var. bağıKará
 zatan denize girmez, dağda olur. bağıKaráler var ya; onlar da sırtı şey olur, boz olur.
 burası siyah olur. yer tovuğudur. onnar da ele adamı gördüğünde sinerler toPrağa.
 toPrağ rengindedir. // cafer' dorna da var idi esKiden // he, şimdi gine var. onnar, durna
 115 buharın gelir. // bildiricin var // he, bildiricin var. Kácále var. garğa var, sıgırcıh var. bu
 guşlar burda hâPsi var yanê. // he, tir var, sePpe var. // sePpe de yanê ele bèle düz
 ekersen, külFaT olur. // ya' ya' buğdanın çeşiTlerene emi, tir. Kárágılçih. // he, tir var,
 Kárağılçih var. hevêdiK var, kırık var. hevêdiK dörT sıra olur. sümbülde dörT sıra olur
 bôle. a kiriK iki sıra olur. verimi fazla olur. he, gárágılçih de 'eyni iki sıra olur. arpa da
 120 iki sıra. arpanın iki lülesi var; birisi kürTter diyerle şeşmeri. altı rêzi var, birisi de var;
 biz devamlı ekeriz. o da iki rêzdır. arpa, âsKiden darı da vardı. bunnar bilmezler. benne
 bu arhadaş. // esKiden daru da vâ idi. // he, gıPgırmızı olur. çoğ narın oli. yonce tohumu
 ay'ni yonce tohumu. oni ekerdim. babalarımız ekerdi. biz de çocuğ uduh. yanê ufağ
 çocuğ. // yağı tökerdiğ yağın içine. oni yerdih. ele bi dadli geçirdi. yağnen yerdih // ya
 125 Sebze falan biz o eKmeyiz burda. bazen damatêz mamatêz ekeriz, turb ekeriz. soğan
 ekeriz. marol ekeriz, maydanoz ekeriz. a bunnari ekeriz. ama yannız onun şeyi var.
 herkes gendisine göre bi ufağ kerdı... işde aha bu kerdiler gibi işde a odur. // yo' yo'
 alaköy gavuni zatan yılbaşında adamlar eki. he, çoğ menşurdur. // önceden burda da
 boşTan eken olurdi, he, burda olurdi. // he, hıno mınoda var. hıno, ağdaş, malava.
 130 bunnar ekillen yanê. devâmi yolun kenarında doludur. // yemehler bağ çılbrı var. Çılbrı bi
 zamannar annamarsan ki, anlarsan Çılbrı... bağ Çılbrı neynen olur. bağ Çılbrı yarmadan
 olur. âlçâden olur. nohûTdan olur. mârçimeKden olur. bunnar Çılbrıdır. bu âsas onnara
 biz söyleriz. şâhârliler torlu söylelle. keledoş var. keledoş sarımsağsız yeyilmez. he, sıpi
 pıncar diyerler. sen kürTçe anlarsan? ağpencer ağ da olur. gidir kökden çıkarıp getirir.
 135 onu asariğ. bunu guruduğdan sora bôle ahpencer çoğ' güzel olur. getirib burda
 guruduruğ. bèle doğrariğ, birağırığ gışe, gışin keledoş bişirdiğimizde getiririh. gine
 keledoşa mârçimeK gâtalla. ağ penceğ gâtallar. sora sora bu hayvannarın pihleri var ya.
 pih pih. yağı yanê. onu getirille, doğrallar onna. ona cızlığ söylerih. biz onnan gatarız.
 aha bu da bizim keledoş. bi de o hayvanın şimdi köçeligler var ya köçelig. köçelig şimdi
 140 biz bèle ginde ginde yaparız, guruduruz. ya bildiğın bâyâ cacığ ha. onu guruduruz.
 guruTduğdan sora arTığ gışin getiririh birağırığ bi bèle lâyanın içersine. ağşem
 birağırılar. sabahe Kade o yumuşenir. o âzilmese de garılar bunu ufalalla ufalallâ,
 kelledihden sora o olur ayren. ayreni de tökelle keledoşun içersine. keledoşa
 garişTirille garişTirille yağını ilave edeller. eTTiKden sora bi kere sarımsağsız olmaz.
 145 sarımsağını vurdun mi arTığ olur bal gibi. be. he, erişTe aş da erişTeden olur. // he,
 erişTeden olur. yine nohûTdan olur. fasüle atabılısın. biraz un gatarsın. keledoşun bi
 benzeri. o yannız keledoş teK bert olur. o sulu olur. şovranı da tarifini yaPsin. şimdi
 sulı yemey de sulı yemegdir zatan. patatês içersinde olur. âti içersinde olur. fasılyasi,
 ona biz âsKi adamlar şovra söylerih. he, şovra. irannan gelen adamlar; ama şimdikiler
 150 diyerle ya sulı yemeK getir bize. âsKiden biz böyük bi metirete on iki kişi, on üç kişi
 doğrardiğ oni. ilK evvela o açığ ehmeyi doğrardiğ. getirirdih. oni tökerdiğ. oni tökerdiğ
 içersine. onnan sora hâPimiz bereber yerdih. şimdi bizim çocuğlara diyirih, yoh benimki
 ayridir. zatan mene buraya tök ona. on nüfuzdur. on tene gab getirecahsan. âsKiden aha
 bi bèle gabımız olurdi. // he, oni gaTışdirdih, orda yerdih. sora tarlaya geTdiyimizde
 155 wallaha biz on kişi, on beş kişi. ben âmeleciliğ de çoğ yaPmişim. getirirdih yoğurt
 tökerdim onun içersine. duzu atardiğ onun içersine. salata doğrardiğ onun içersine. eye

- varsa. onnan sora gâşihla bèle çalardıh, çalardıh, çalardıh. eKmeyi getirib doğrardıh, doğrardıh, doğrardıh, dolardı. // hePi gâşihleri götûrûrlerdi. gâşighi olmiyan adam da bi gâşih men vurardım vèrirdim sane. sen vurardın vèrirdin ona. bi gâşihdi ya. a işde bèle, 160 biz bèle yaşamişih. imdi adam diyi yoh. özel olaraq bu bardahda falankes su içmiş, ben onda içmem. işde olmir. // he. // gurut aş, erişTe aş, he. ben dedim, ya şimdi guruT dediğim odur da. gayğanağ? he, o da var. o gayğanağ yumurtayı tökersen bu gâbın içersine. onnan sora eyi çalmassınsa gâşihne çalalla. yağ da tabè içersinde. vèersen atêşe. atêşde hemen pişer. salçasını vurarsan. eskiden salça malça biz bulamazdıh, heç, 165 kesinniKle. damatêS oldise yemeyi yerdih. damatêS olmasaydı ele girmizi bibari atardıh. suyun rengi girmizi mi, a sulı yemey oldi. // he, âsda, he. âsdadır. bah, şimdi oni tökersin yağın içersine. töKdin yağın içersine; oni gâşihna gârişdirirsin. atêşde tutarsın. gârişdirirsin, gârişdirirsin. o un gızarır. olur giPgirmizi. yağini vèrdigden sora o sen âsdadır. içersine biraz toz şeker gatarsan. // he, biraz şeker tozu atarsın. onun bi de 170 hâlvası var. helvasının da gine bèle ‘eyni guruT gibi yapalla. o da hâlvadır. o âsdadır. o da âsda biraz yumışağ olur. halva biraz serT olur. he, doğrudu. onnarı kürTter yapille. // yo, yo. borani deyêl. gâbahdan yapılır. // he, bulğur aş da var. çoğ güzel olur. yarpuz otuni tökerler, buğday tökerler, bulğur yoh, buğday tökerler. ayreni tökerler. o, çalalla, çalalla. tendirîn üzerinde gâynar, gâynar, bizde tendirdir. gâynar 175 gâynar. bèle çoğ güzel bişdiKden sora. sora onun içersine gâbah tökelle. a olsa bu şeker pëncerlerinin dibi var ya; şeker pëncerinin dibi oni doğrallar, olur sana aş. çoğ güzel olur. o da çoğ güzel olur. men dedim bi şey dëmiyecam, ama sen sordun, biz de cevaPlandırdih. // da he, âbè bunnarı götûr. bi sefer de geldih, sen vana giTmişdin. geldih, gâpidan geri döndûh. gih dörT, bin doğuz yüz gih dörT. aTmiş bêşe girdim. // 180 ilKoKul mezuni. // òreTmenim ayhan vaıdi. // yoh, he he, ohuma yazması da var, âsKi yazi da var. // biler yani okuryazar ne diyiller. belge diyiller, ne diyiller? sen de ordan buraya geldiğin için çoğ sağ olasın. allah razı olsun. zahmeT çekdin. gidağ misafirimiz olun. sabahın sen buni alacağsan. aha o Kádá.

Derleme Numarası: 13

Konuşan : Yusuf Çakar, 60 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Karagündüz Köyü, Van
 Derlenen : a) Askerlik hatırası b) Köyde yaşam

- /// a) kileşde olsun, ne olursa bunnarın hâmisini sen diyecağsan, bu Kâydedeçağ, bu şimdi Kâyidêdir ha; tamam? aha, sen diyecağsan, bu Kâyidêdeçağ, /// bu düğünnärin şimdi halayları, mesela halaylar, başKadırlar. oturduğu yer başKadır. işde yidiğin işdiğin de başKadırlar. şimdi onnarı bilmağ lazım, onnari ki gecede bôle 5 gaTTih. he, sen o zaman bu hiç hoş iş olmiyi. /// yanè oli, oli. hoş oli. şimdi bu bizim şifreni ali. yani şifre dediğim dilimizi, dilimizdeki olan olayları ha. ele bil bizim dedihlerimizi biz annamarih. onnağn dediğini biz annemirih ha. // hoş bulduh, sağ olasın, allah razı olsun. şimdi bu şifre isTiyir he'? araşırdmağ isTiyir he'? // tarihleri diyisen, he'? dalım, çinim. /// ele bil, biz özümüz diyiyih burani sipür, şimdi ise diyiyih 10 paspas yaP. paspas değêl, sipür diyecağsan ha. ele bi şeylerden gonusacağsan. ona göre bu Kâyide alacağ. sen başla bi, iyice hatırla, gör. sen, şeyleri bilersen. sen şeyleri bilersen. /// bilmediğim yohdûr; ama yalnız zamansız bir işdir. bilisen işin içine girdiği

- zaman kişiyi gonusduğu zaman, o zaman daha bêle sıraya gelir. daha bu annate annate men annetiyem. saa diyirem, annirem. êle çalışmışîh. kêşke imdi o Kamera bizim
- 15 arhamızda olaydı da. işleji yaPdığımız zaman mesela bunnari, zamani gelende oturiyîh bi yêrde. başliyi işde; filan tarihde, filan tarihde... ne annadi? işde bêle yapıyorduh. bêle işler görüyorduh. yav be gëşmädiği işler var? gâfamızda dolaşdığınız bi şey, gonusa gonusa hePsi gelir, aKlımıza da gelir. bu da bizim nezimín orda gelir. düğün êTTiğimiz zamannar da gelir. çeşit çeşit işlennen gârşileşiriz. he, onnar zamanında êle olur be?
- 20 şimdi bu êledir. giTdığın yêrde de ayni êle benim asKerde de ayırdılar. ayırdılar. ondan sora hüseyinnen men asTsubay ordu evinde geTdîh. ben ekibe girdim. mesela çayde çıra öyüni vajdi. oni öyniyirdîh. işde iki ay de orda öynedim. işde bêle dediler. siz bunnari tarêhinde yaPmişsiz. bizi ayırdıla. biz altı kişi giTTîh oriya. o ekibe girdîh. tabê bizi aldıla içeriye. içerde bizi bêle bu öyünü bize... altı kişiydîh. aldılar bize o öyünneri
- 25 gösterdîle. mesele bêle olacağını, bêle tabê öyüncüydîh. yani bu altı kişinin seçTiKleri bilirdîle bölügde. mesela bunlar bu âltımızı sêşTille. mesele iki ay bize gurs yaPTırdıla. onnan sora, assubay ordu evine. orda aldıla, o geceler için. yanê çayda çırani, bi deliloy öyüni vajdi. oni aldılar. biz tabê o ekib giTdîh, oriya girdîh. o gecede mesela öynedîh. tabê o alay galdı, o çayda çıra öyününde şeyleri çövirille ya bêle mumlar
- 30 elinde, o alay êle onun işiğinde galdı be. bir iki saaT bêle bi şeyde biz oynedîh. bizim bi de deliloni bize ayırmışdîle. tabê başKe ekibler de vajdi. çeşiT çeşiT erzurum havaları vardı. hePsi ekib idîh. yani herkes bizim bu yani bêle altı kişi aldıla. onnar daha êyi. yalnız bizi aldıla içeriye, beni. ben idim. tabi altı arhadaşımız bize o öyünneri bize bi iki ay oyneTTîle. o bize elbëseler giydirdile. siyah elbëseler, beyaz corablar, bilmem ne ne
- 35 aldıla. götûrdûle bize assubay ordu evine. orda biz bu ekib tabê öynedîh. bizim öyünnerimizi aldıla bunnar. bizim oyun havalarımızı. mesala orda öynedîhlerimizi tabi alKışlirdîle, kiminki başarılıdı, kiminki assubay ordu evinde. bizi orda apardıla gazinoye. demirbaşın orda. öynedîh orda. tabi bizi aldılar şeylere. yalnız bizi aldihleri zaman bölügde dedile. yanê Kaş kişi burda çıhardılar bu öyünü öynemağa. bizi aldıla.
- 40 yani bilirdîle tabi mevcudimizi bilirdîle. kimler bu öyünü öyner. bizi çıhardıblar masaların üzerine, türkü söylemişle. gonusurdu. öyün öynerdîh ya. bu alay şey gecede bölüğün içersinde moral için bahardıla, bilerdîle. biz oyuncular kimi altı kişini aldıla, apardıla assubay ordu evine. mesela bizi iki ay orda öyneTdîle bu öyünü. tabê başKa havalarda biler. bu öyünü bizi ekib geTdîle. giTdîh, girdîh gece öyünine. tabi bizden sora
- 45 başgaları da var idi. sivil elbêse giydîle. a bi on, on iki sahaT bêle bizi aldıla içeriye. tabê öyüne girdîh. bi daha çıhdîh. bi daha saldılar içeriye. tabi öyünneri aldıla. bizim öynimiz o yönde başarılı en biz Kendimiz çıhdîh. ya erkesin yöresine göre öyün vardı işde. bizim arhadaşlar biri elazıgli, biri diyarbekirli bilmem biri nêreliydi. bu ekiblerin altı kişi gurmuşduh. yalnız bi arhadaşımız vajdi. o da başKa öyünü daha çeşit öynüyirdi.
- 50 onu da teK öyne dedile. bazi de... /// öyniniz neydi? /// öynümüz bizim delinonan çayda çıraydı. he, delinonan çayda çıra bize aid idi. diyer yörelere de erzurumlular var idi. tabi onnarın herkesin yöresine göre. hanki ekib o oyunu bilirse onnari alırdı oyune. /// demağ asKer ocağında ‘eyni o günnerde öynetirdîle size. /// tabê tabê. ben assubay ordu evinde çeşit ben idim. biz altı kişi sivil elbêse, nezir bah, bêle çıhardıb masaların ikisi
- 55 alır ya. parçalardı onnari. o zaman tabê sesimiz êyidi. be men bilidim. men Kaçde asKer idim? aTmişde men aTmiş doğuzde askerde gîh seKKiz doğumliydim. yêTmişde tezKere aldım. iki sene ben asKerlik yaPdım. annatabıldım mi? ama bizi ordan gösTermişler. yanê bu ekib yanê beyaz corablar, beyaz elbëseler ama bizi bu bizim

- gömlü maharrem de benim yanimde görür. heş' kımse içeri almadıla. bizi aldıla orda
60 eğitime. tabê önceden ben öyünner, imdi öynerim. her öyünü öynerim. yani ordaki öyünü
bize ekîbe böldiler. assubay ordu evîne. alay gècesiydi. herkesden gēTmişdile. yani
bizim öyün çıhırdı, erzurum havası giri, bilmem neler çıhıdı. pappür çıhıdı. bilmem
neler. ayırmışdile. biz altı kişi bi öyneyecaḥ. bi de deliloynen şeye /// bu öyünneri sîze o
zaman ne için yaPdıridıla. /// alay gècesidir. öyle diyordıla. o zaman yaPdığı şey. tabi
65 orda alayın géceleri var bilisen. bizi aldı, öyüncileri. yalnız o alay bizim o çayda çıra var
ya. beê döyürüsün tabi bu öyünü, öyün öynir, be dēdım çırası onun işiğinde galdıla. o
mumların var ya. be görısız hePi televizyonnarda çıḥir. // wala çayda çıra nêrde
geldiğini bilmirem. ben ancaḥ o öynın orda öyrendım. yani bizim bu yörelerde
öynemezdile o öyünü. he, annadın? he, çayde çıra yaniyor. ayde yılda yaniyor. bilmem
70 ne ne, tabe bu delilonu da o yanına onu da oni biz bilirdiḥ tabê. be bu ekibi bize bunu
ayırdıla. bi teK gonyalı öyün var, bi tane gonyalı bizim içermızde. o yalnız başıne
öynerdi. bizim bölüh bizden bu altı kişinin içinnen ayrılırdı. o da çoḥ güzel bi gonyalı
öynerdi. yani buni da beê teK nêrdesê arḥadan gafasını biraḥardı yêre, beê sallardı. bi
beê onu da tek o bitirdi. yani bu bizi orda ayırdıla. ben küçükkēn, otuz otuz iki sene
75 oliyor. benim canım baḥ şimdi eve çehmişdım. 'eyni o fotraflar, 'eyni ayaKḐabılar,
'eyni beê bu sivil üsdümüzde, sivil leciveT ayaKḐabı bēyaz çorab. háTTa háTTa
benim bi ekibden erzurum o yannen bi dene de bize biraḥmadıla otēli. dēdiler vērın bu
çavuş giTsın sîze para, corab alsın. beyaz corab bilisen. vērđiḥ giTdı, aldı. wala benim
he, giyafeTler deḡişiK siyah elbise, bilmem ariya uygun şekil bizi assubay ġazinosuna
80 götūrdile. üçüncü tabur, sekizinci bölüdeydım men. orda o ekib oranın taburu bizi
oriya gönderdi. iki ayda bizi ġaTdıla o içeriye. biz o öyünü öyniyordıḥ. sade yēmāyımız
gelirdi. yani tamamen teK o aley yöresi için, annadın? kim var dēdile, bölügde? beni
bilir çıḥaTdile. biz altı ekib çıḥıdıḥ. yani altı kişi bi öyünü. diğēr bölühlerden de mesela
çıḥaTdı. onnarın da havaları ayırdı. he, biz corab aldıḥ. haTTa para da vērđim. benim
85 parami de biri götūtdi giTdı. o zamanın parası KıymeTli. ôle dēmaḥ adam sivili giyib
giTdı frele ha. elli lere vērmişdi o iki bıçuḥ lēradi corablar, allah resuli. // he, he,
gelmedi. hele giTdı. meherrem ben teskere aldım. dēdım, o gelsın. paranı alım baḥ.
benim de az bi zamanım ġalmışdi. // dosT yüzü he. // he yav, dosT. o be çavuş idi.
beyefendi o oranın ekibindeydi. dēdi vērın giTsın, alsın. aldı giTdı. he he, he gidi. men
90 gelende dēdım mōherreme de o gelsın. amaneti heP o aldı. // he Ḑuranı kerim. dēdım al
o parayı, yē ôlüm. çünkü ben ābē sen hem iş ocağında çalışıyordum. he yani, bölügde
bi sürü taburdan ayıridım. kimse beni götūrmezdi aṣağıya. ben iş ocağındaydım. yannız
o günner çıḥdıḡı zaman bizi götūrūrdile o ekiblere. öyne, men o öyünü çoḥ isTerdım.
öynerim. diyerim, çoḥ da diyerdım. tabi orda da diyirdım. o zaman dinş zamanınız idi.
95 ēle çıḥarırdıla. iki masa biraḥırdıla. asKer mesela dēmaḥ sēyrēTsın diye. yani bilisen
sesleri ḥoṣa bizim asKerlerin de bi eylene gūnnāri var. tabi o günner adamın fikrine
gelende ēle bi tuhaf oliyem. o da ne dēmaḥ yaw! beê toplanırdıḥ assubay beê hePi
çıḥarırdıla. işde bizi o olay gēcisi için altı kişi mesela üçünci tabur sekizinci bölügden
alırılar. yiddi bundan sora oTeki bölühlerden herkese bi yöre ayrıTmişler. erzurum
100 havasını o ekib giriyor biz ekib idiḥ. yanē bilisen her bölügden ālay gēcisi olurdu, he. o
ālay gēcisi olduḡu zaman götūrdiler aṣağıya bizi. ġazinoya götūrTiler. tabi ġazino bıyōğ
ġazino. herkeS toplanmış. tabê subay, assubay, bilmem herkes ordadır. bizi aldılar, ēkib
kımın bizi sırayla ēkibler girirdi zatan. bize o öyünü ayırmışdıla. çayda çıraynan deliloni.
yalnız biz burda o öyünü yani cayda çırani biz burda öynememişdiḥ. bizim yöremızde
105 gerçeK diyorum. ama diyer öyünneri bilirdım. diyarbekir, bu öyünü, öyünnerini bilirıḥ,
benimdi bilirem, işde mesela pap'Porıdır bilmem, yēzci gēcici öyünner var. çeṣiT çeṣiT
biz bunnarı yapirdıḥ. burde öynirıḥ. yanē yöremızde önceden daha ağırlı düğünner

- olardı. daha güzel düğünner olurdu. o zaman orda da başKa çeşiT değışir. herkesin yöresine göre. bizi altı kişiyi seşTile. biri elazığlı, biri diyarbekir, biri gonyaliydi. biri
- 110 bilmem nêreli. biz şimdi altı ekîb bu öyüne gëşdîh. ‘eyni bu öyün için he. çayda çıra yaniyor, ayda yılda yaniyor. bilmem bu lay... teK lambalar söndi. o şeylerin işiğinde geliyor. belke de buralarda bâzi ben televizyon izliyorum. ara sıra bunnar çîhdîgi zaman men êle heyecana gâpılıyorum. yani dedim ya hâTTa bunnara didim, ben bu öyünü öynedim asKerde felan. çocuklara diyyem. hakâden gerçeğı diyorum. onleri
- 115 gördüğüm zaman bu duygulanirem. bahîrem o oyunuer orda görölür. tabê onnan sora da ben döndüyüm zaman teSKere aldım. ben burda düğünner giderdım yani. // işde burda bêle düğünnerde neler yaPmişsiz onnari ha7. // sıralama anneT ha bilisen // burdaki düğünnerde sen aşâğı yuhari herkesin yöresine göreydi. tabi bizim burada usulimiz êleydi. biz burda genc idîh o zaman tabi. düğünün başında en fazla ben olurdum.
- 120 devamlı. he, ben olurdum. ben çoğu da diyerdim. benim yani gârşımda tabi he, teK tük bêle diyenner vardı. burda şimdi dediğim paP’Poridan tutmış, ta7 erzurum havası, diyarbekir, bôle bi çeşiT öyünner var. bi de üç eyah var. bilmem herzani var. işde çeşiT çeşiT oyunuar vardı burda. döT, bêş, bu yöreye ayiT. /// he, bêledir yani. bu öyünneri öynirdîh. paP’Pori var, dediğim gibi. mesela üç eyah var. teK eyah var. çeşide herilbaso
- 125 var. esKiden tabê bunnar daha moderen bi şey êdir. he, herilbaso. he he. // bu yörenin önceden bu yörenin havasıdır. o da buranın en yaygın öyünü odur. ê tabi üç eyah vardır. onnan sora bah o da vardır. onnarın havalalarının türküsünü de dene yav. // işde zamanı değıl da. daha önceden olsaydı, he, mesela bunnar bêleydi. tabe biz daha küçüKKen bêle bizim yörelerde öynediğı öyünner biz aldıh. ama bu Tabi bunnere aTmiş altılarda
- 130 diyelim. ben tabê on, on üç yaşındaydım. gidirdim giridim mığaralara. biraz evel lezgin âbê. belke de burda size bişiler dedi ya. a ben biraz kiçüh idim. bu günnerê düşKün idim. hağıgaten çoğ severdim. o da çoğ düşgündür. he, onu o da düşgündü. mâni alardîla, aparîrdîla aralarına. mesela ben kiçüh idim. onnan yusuf vardır. allah rahmeT_êTsîn, o da gêTdi. he, bunnar daha toyûn başında biz de onnarın yöresine
- 135 bahdığımız zaman işde o yöreleri toplamışız. yani bizim toy dedîğim düğün düğün yanê düğün. he, toy bizim dilimizde. düğünnerdir. tabi ben de çoğ bu düğünner daha hâvâslî olduğum için arhâdaşlarım gelirdi, beni alırdı, aparırdı. bahardın biri geldi. gâpiyi, biri gâpiyi gece çalır. ule baba ge toy var. filan adamın toyu var. gidecah toye. tamam. gâhardım gidim. êle zaman ikide gelim. êle zaman üçde gelirdim. çoğ da bu adamlerin
- 140 yanında durmuşum. yani durduğum, sağdış olmuşim. biz sağdış diyeriz. o evlenen gencin yanında. bunnarı elimnen biraz da bi şeyler geldi. traş mîraş bilisen. berberlîh de yapardım. bunnarı traş_êderdim. çoğ sağdış olmuşum. biz sağduş diyirîh. onun yanında durala. yani sağduş dediğim. // b) êrkeğler bêledir. şimdi burda Kız isTemeğe gêTdiğimiz zaman bizim üç, döT tene daha ahsaKKalımız vardır. yani, yani
- 145 biyüyümüz. yaşlılar, he yaşlılar. mîhTar da gerekêr. gerekmeşê de yanê insanın Kasmağında biraz yahınnarı olduğî zaman biyög kişileri... Kasmah dêmah, çevre dêmah he. onlari alıruz işde gideriz birisinin gâpısına. /// he, selam elêkim. elêkime selam. yalnız ama oğlannan gız birbirini biliriz seville. yanê herkesin habarı olur. esKiden bâzi bôle yoğ idi. bizi bahdın birbirini istediğı zaman adamlar hoşlanıblar. ya filan adamın gızını
- 150 sene alıyoruz. mesela bahardın oğlan da dinmedi, gız de. ama şimdi daha gêTdiğı Kádâ deyêmiş ya. herkes kendi isTâğıyle yapir. kendi isTêğıyle bahacağ. ama önce mesela diğeri gâhar gider ta7 adamın gâpısına. adam diyerdi. hoşuna geldiğı zaman diyerdi, giT. diyerdi düşünüyorum. bi daha gelirsizse size bi cevap vêrim. bi eyalından sor. senin evinde gonuşî giderdîh işde. allahın emrinen, pêhamberin Kavlile gelmişiz senin gızın
- 155 isTemeye. o zamanın başlıhları biraz dediğim kimi şimdiki kîmîn deyêl. fantazyâ, fazla deyêl. dediğim şimdi daha fanTazyalı. o zaman iki tene ahsáKKál biş tene ahsáKKál

- giderdi. biyög adamlar. ama şimdi ële hardan tutdunsa. ikisi birbirini isTediği zaman habar vër. sen almasan da başKa çëşiT çalalla. ë burda bëledir. // he, inan ki bizden narı bëleydi. gördüğümüz Kadarıyla. mesela şeyde ama isTediği zaman gider garşına. tabi
- 160 gardaş yarın gelin, bi daha gider. tabi allah hërli ëTsın. ğaharıh, giderdih. bahdın adam başlığını keserdile. o zaman cehëzi de o gız sahabı biraħardı biliyosun. süT parasi yoħ idi. yalnız başlıh alardın. // he, üş milyon, ya iki milyon. ya bir milyonsa parayı vëersinse hëçbi şeye ğarışme. o kendi cehëzini ğoşardi. bizim töremiz ëleydi. yani beni gızım getirecaħ, eşyaları babası vëerdi. ama şimdi ële deyël. şimdi oğlan sahabına
- 165 biraħmışler. ya gididi, iki milyar, beş milyar süT parasi aliyosun. bu ëledir. diyir, mesref da sana aiTdir mesrefi. bi de ben ğëçen sene bi tene çocuğumi ğëçen evlendirdim. mesref bize aiT. yanë bële gidi; ama bizde yoħ idi. yanë bizim zamanımızda bële deyëldi. // yaPdih, evet yaPdih. // valla nasıl, ële bëledir. imdi ğëTdiğın adamdan gız getirdim. lezgin var ya ğomşu. oriya ğëTdih. allah razı olsun. ah bële biz üçümüz
- 170 ğëTdih Kardaşlar. aħşam ğëTdih. bilirdih tabë bu iş düzenini alıb. sağ soldan a ğitdih, allah razı olsun. dëdi hoş geldiz. başımnan gözüm üzerine. işde dëdi, allahın emri, pëħamberin Kavlinen geldih. dëdi, başım üsdüne, gözüm üsdüne gelmişsınız. olsun, allahın Kaderise vëririm. öle ğahmadih. orda başlığını da ğonüşdüh. bi üzük taħdih, çıhdih. // he he, ële yaPdih. ğëçen sene de getirdim. ğëçen sene tabë ayın on ikisinde.
- 175 bu onünci ayın on ikisinde. ğëçen sene düyünümüz idi. allah razı ossun. // bunnari pirkeTnen yapıyih. hayvan biraħiyih. bunnari ben yapmışım. Kendim usTayım. usTalığım vardır. kendim biraħmışım. heyvan saħlirem. on tene de heyvanımız var. mesela ğoyunumuz var. bunları ben yaPmişim. // köyün işleri budur. önce daha zorluħ vajdi. şimdi o Kádá zorluħ yoħdur. şimdi köyün işlerinde bu biçerdöyer felan şeyler
- 180 çıhmışler ya. /// biraz bäsëT. /// ama önceden çoħ zorluħ vajdi. cerceri ğoş, bilmem ne yaP. kileş dök. kileş getir, ge. ha bunnari döy, zorla. ama şimdi biçerle biçiyolla. aha topliyolla. // biçiller. topliyoruz, getiririz. burda atiyoruz patoza. a budur. samanını alëriz. buğdasını da getiririz eve. a paToza vurduririz. a önceden cercerler, veller, ğoşiyoruz. başKa şeyler ğoşıyordu. tabi zorluħlar vëidi; ama imdi yoħ. imdi bële çoħ
- 185 önceden bız çoħ zorluħ çeKdih. yanë önceden oraħla tarla biçiyordu. ben kendim on çaP ekiyordum. onu da şeteyle biçirdih. cercerle yapıyordu. öküzle çekirdih. öküz arabalarımız var idi. he, onlarla çekerdih. ële öküz arabasila getirirdih. motor da deyëldi. o zaman motorlar yoħ idi tabi. öküz arabasila doldururdu, çekerdih. getirib, tökerdih oriya. orda ge bahım. oni heyvannarın pisliğini ğoş, oni döy, törpü bilmem ne yap. a su
- 190 vur. onu doldur çuwallara. kendi samanını çıkar. bële o zaman da çoħ zorluħlar çekidih, he. ama şimdi ële zorluħlar yoħdi ki... şimdi mesela biçerler biçir, gidiriz, getiririz, tökiyoruħ oriya. herkes orda bi günde. yani bir günü başına geliyor. ële toplamah, getirmah iki üş günde biti, çıhıyoruz. çoħ fazla çehmi. ama önce çoħ zorluħ vëidi. ële gidedih. tohumu da buğdayı de zemiye heyvannarnan ekirdih. ama şimdi moTornan, heyvannarnan kileş çekiyordu. heyvannarnan bilmem sen oni döyirdih. ta¹ her yere heyvannen iş görerdih; ama şimdi motorlar çıhmışler; daha onnan bize haceT ğalmamış basiTdır. yani, iki ayde çekerdih. zaten o on iki ayın, işde üç ayını ancaħ çalışırız. onnan sora da ğalar a yaTarih buralarda. // heyvan sağırh. ëledir. ama bizim babalarımız daha zorluħlar çeKdi. bız gine hele bize bizimkiler daha rahaTdi. yanë şimdiler daha
- 200 rahaTdılar. önceden zorluħlar çekilmidi. yanë önceki zorluħlar allah ğösTermesın, ama imdiler, şimdiler öyle rahat oturille, yiyille, içille... kendilerine görmemiş. onnar bizim bu arabanın başını nasıl bağlanacaħ, he, nasıl araba vurulacaħ, bilmezler. nasıl cüte gidecaħlar, cüde gidiyoruz. cüt heyvanı, cütTter çekirdi. mesela tarla ekirih. daha da

- onnarı şimdi bilmille onnar. onnar görmemişle. bízde babalarımızdan gördüñ zatan.
- 205 babalejmíz de o zaman bunnej yapirdíle. bu zorluğu be ben on baş sahlıyorum. on tene çocuğum var. ama tarlam o Kádá yoğ idi. hele başKasının işini görüyorum. hanê olsun, bèle biTmişiz. yanê bu örenme bunnar yoğ. bunnar rahaTdíla. şimdiki o insanlar rahaTTığı da isTemiyolla. o zorluğları gören insannar bejm çocuğlarımız rahaT édiyolla. áfédersín, burdan bu zibili topla, toplamir ha. yanê niye? görmiyíb. ama men gelmişim
- 210 şimdi buni. ha bu heyvannara bağ. doğru düzgün heyvana bağmi, nallarını da almış ğardaş. öküzüm ğalmış, heyvanım ğalmış. arabam var. a üş sene, dörT sene bunnan önce mejm arabam da var idi. arabayla çekim, göT dök arabadan. imdi zorluğlar yoğdur. zorluğlağ çekenner bizdílđ. kötü zemannarda daha yoğsulluğ, daha fakillíđ, daha neyi annadím. yani mümkünsüzlüğ. aha şimdi ayaKıKabı bulamiyosun.
- 215 bizimkiler eyaKıKabılara bağ. biz o bu laTikleri de bulamiyoduğ. şimdi ağalığdır, beyliKdír. yani haKıKaten yanê, he yanê, bizim bu daha hala bizim babalarımız éle heyvan sahlıyirdile onnar. biz éle elinde sen'etin olmadığı süre ben kendim bu işlerden biraz annıyorum. aha bu duvar muvarlarda. bi gün Kendíme, iki gündür bi başKasına çalışıyorum. gece rahaTTığımız yoğ. zorluğlar çekiyoruz. be bunnar bey gibidír. be
- 220 şimdi üş dörT tane çocuğum var. ben ilkokulu tam bitirmemişem. onnari ortaokul, liseye Kádá oğuTmişim. he, onnar da bèle gelile. o zamanın zorluğlarını nêrde göreceahsíz. dedím ya ğamara bizim arđamızda olacaydı. bizim yaPdığımıza he, diyerim. ama allahın ğamarası var. allah görüyor bizim ne yaP... aha bèle malı nasıl sen sahlarsan? nasıl iş göreceahsan? yanê kime annatacahsan. ğeşmişdír. dedím ya, gerçeği
- 225 görüm. yan a zor zor. yanê gerçeği görse. o bilirdi daha buranın işlerini; ama mene belke şimdi ben bi şey diyecam. diyecağ ya nêdisen sen buni. e bu pislíñnen neye uğraşacağ? aha ona neye atisen oriya. a bağ bağ, işde bağ. bu yündür. biz yünü daha isTemiríđ. aha yünner ordan orda. adam yünü götürüb yapamı. yanê éle bi zamana gelir. o zamanın zorluğlarıdır. çeKdílđ da çeKdílđ. éle çeKdím, éle çeKdím. é bizim şimdi
- 230 zengini ya fakiri diye önceden bèle bi şey yoğ idi. herkez öle áyárdeydile. tabê olannar ola obirlere mümkünse yardım éderdile. ya giderdín çarşıya, yağınların ya el atardíla. ya birbirize, ya bu adam geride ğalmış ya gidíb bağalım kimse yoğdur baha. gidağın bunun toplanah tarlasını bıcağ ya gidağ, otuni getirah. çayırını biçeneği bıcağ, biçeneK dediğim mesela o zaman tırpannarla bi gidağın ona yardım édađ. ama imdi éle bi şey
- 235 yoğ. imdi adam sen ölsen de hêş kimsenin ğamíne deyêl. di geTsín, ne yaparsa yapsın, diyi. yanê önceki insannarın zorluğlarını çeKdiği zaman tabi bizim gördüğümüz zamanlardı o. daha bizim babalarımız biz küçüydüñ. ama onnar daha insannığa yağın idiler. daha insannardan KıymeTTi davranirdíle. daha insanlarla bağdaş ğuruyordıla. yani zengin faKir demezdile. dedím ya. şimdi kıbarlığ, başKa bi şey deyêl. şimdi ne
- 240 görsen. biz neler görmüşüz, yanê hele biz bizden evel babalarımız. çocuğ nêrdeyse diyecağ bu benim babam deyêl. // çoğ deyêslíđ var. şimdi önceden bizim mesela aşığıdaki köyden buraya geldíđ, geldiğimiz zaman onnan sora aşığı köyde bizde bi tene çeşmemíz vâğdi. mesela o zaman ta- sora bizim iki üş tene getirdile buraya. o zaman bi ğarı bi çeşmeye geTdíđi zaman çocuğunu yanında aparmazdı. aman allahım gösTer, bu
- 245 yoğ diyor. biz, biz kendimiz yönümüzü deyeşdirirdíđ. diyerdíđ orda bi ahsáKıKállar var, otürmişle. éyi adamdıle. onnaın yanında geçecağ, o yan onnaın yanında sığara içecen. ya onnar bizi görürsele, bize yön deyeşirdíđ. genşler mesele o yane göley göley onnaın yanında şarkı, türkü demezdílđ. ayrılırdíđ, giderdílđ o yane. ama imdi éle bi şey yoğ. imdi

- nérde éle var. herkes çocuğunu da senín yanında alır. nérdeyse gónuşdurir. ha
250 gónuşdurme. biz şimdi üş gárdasz. hele de ben āTmiş yaşına gelmişim. bi çocuğumun
ismini bi gárdasımın yanında getirmiyorum. // he, şimdinin násilleri gónuşduri. biz de
éle deyél. biz biyöh adam'. he, he. bíz gámíne deyél. ama adam otürmiş, bēçare be
nērdese óynedecaḥ. yēmin_çıyorum, baḥ. çocuğum var. ben hele gárdasım var bi tene.
üş tene gárdasz. yannız hele dēmemişim, ya afēdersín, çocuğunu al. filan filan o diyr. o
255 bízde bi gelenehdır ha. ama bir gısımnerde ben baḥirem ha. o da éledir. yanē yön
deyişdirdín. orayi görmezдің yani. ābēm nērden geldiğini, nēreye geTdığını de
görmezdi. o biyögdir. şimdi de éledir. // var töre. he, he, éle evinde gónuşir. he he. o
anda gónuşir. // yo, yo. hēç gónuşme yohdı, benim imdi ben ābēmden, ābēm bennen
biyögdi gárdasım. biyög gárdasım ayilesi de éle hePímízden_önce gētmış. şimdi de
260 menne gónuşmaz. baḥ gaş senedır, hemen hemen āTmiş_altı da evlenmiş. hēsab_ēT.
baḥ gaş Tarēhdır. he, onun ayilesi bennen gónuşmaz. bízimki de terbiyesiz olir, onnen
gónuşmez. yanē éledir bízde. ama ben dünēn gelini gēTsem būn sennen gónuşur. éle
evinde gónuşur. be bunnarın şeyi yoh. heya nérde varsa iman ordadır. heyasız yérde
iman da yaşamıyor. insanın biraz daha heyası olması lazımdır. yannız kíme. herkezi bi
265 kefeye topliyemmersen. biraz zor gelir. ama insan var var. insanın_ásaletinde bi şeyler
oldığı zaman ama burdan çoḥ çoḥ çıḥadisen, gidi dışariye. çocuḥ gidi orda onnen o
örneḡi alıyor. o sennen Terbiye vērēn de sen āltı ay Terbiye vēr, o āltı gün sürer.
arḥadaş o iş bitir ordan. zor biraz. zorlarda da éle onnar da biz hardan baḥsan görđimiz
zaman éle ācız olıyoruz. bize ters düşiyor. ama ona ters düşmiyor. he, bize ters düşiyor.
270 // var idi. o ḡuşlar daha önceden bēle gölün_üsdünü görseydín; éle sanki aTmiş deyēlse
de mesela yeTmişlerde, yētmış bēşlerde bēle görseydín aTmişlerde zatan daha çoḥ idi.
aTmiş sekizlerde bu aralarda éle yüzi bēle yüzünde sanki diyesen hēç heyvannan sıra
hēçbi şey görünniye. // her çēşiT, her çēşiT. sonasınnan, güleyenínnen, gārgasınnan,
sona ḡırmızı reKdır. bu sen gördün da sarı. dur dur, o şey a burda otur. herhal orda bir
275 Kırılıḥ var. yusuf ābē geT buraya, getir, vēr. bi şey_olmaz, sen otur. bi dene sandalye
getir. /// dur, dur sen. burda var, içerde de var. gel_otur, otur sen, otur. ge senín şeyín
biTdi, ge. ge sen heyvannarın baḡla. biz gidirliḥ. /// daha o ḡuşlar dediğim de Turna,
sona, cıḡcıḡ diyeriz biz onnara. // he, cıḡcıḡ diyeriz. mesela ördeK diyeriz. güleyen
diyoruz. he, Kārga diyoruz. ha bēle çēşiT çēşiT martı var. martılar tabi onnar.
280 güleyenner var. onnar çēşiT çēşiT. bunun_üzerine ḡuşlar var. ha düllüT diyeriz yanē
bāzi bēle heyvannar var. onnarın_üzerinde, o suların_üzünde doйдаḥ diyoruz, doйдаḥ
he. doйдаḥ da. bēle Kāz var. Kāzın 'eyni bi tipidir. onnar da onnarın bi deyişiyidir.
onnar da bi deḡişihleri vardır he. onnan sora, balḡudan diyoruz. he, balḡudan diyeriz.
onnar da eyaḥları da şimdi belke orda görükkille. yazdır gölün kenarında beyaz. he,
285 bunnar oldu mu çēşiT. yēdi, seKKiz, on çēşiT orda heyvannar var. // burda oTTar çēşiT
çēşiTdir. mesele sēbelge var. miḡmiḡ ötu var. onnan sora gárdasıma diyim. tikanni oT
var. çēşiT çēşiT oTTar vardır burda. dörT, bēş çēşiT oTTar var burda. Kındırḡa var,
güzel gül var. // he, ḡındırḡa, eveT. // he, ḡızāmāsi var, diyelle. ḡatındırnaḡ var, diyelle.
bēle oTTar diyelle. onnarın özelliḡi de budur. bi ḡısmı mesela yüSgeK olur. onun
290 yüSgeKdirler onnarın dalları tikanni mikanni olir. bir ḡısmı da alçaḥdır. onnar
ḡızāmāsi diyelle ona. yaraya da ḡullanmazla. tabi tam alçaḥ oldığı zaman, ufaḥ oldığı
zaman nērdese sen yiyebilirdín taTlıdila. ama göverdile, yüceldile, tikanni olurla.
otekiler de dediğim sēbelgedir, ḡeyvan_ıçındır. 'eyni yonca şekillidir. miḡmiḡ otu da
dediğim beyazdır. bēle ḡaḥar çoḥ. yannız en fazla gölün kenar menarında olurlar onnar.
295 onnardan olur. pisküllü oTTar var, diyeriz. he, pisküllü oT diyeriz onnara. tabē çēşiT

- çêşiT oTTar var. ğındırğa var. ħatınbarmağı var. // he, ħatınbarmağı. o ħatınbarmağı da bële yuvarlağdır koma. yalnız onun dıkani olır. çahırdıkani, çahırdikeni olur. o da oTdur. ğafasında olir. è tabi ğızır ğarunğan olur. onnar da üsgeK bële ğağallar. onnarın başların da gül olurdu. çêşiT çêşiT burda oTTar vardılar. her çêşiT oT var yani. onnan
- 300 sora ğamış vardır. pisküllü ğamış var. // he, bilmem nedir onnarın ĩsmi. hele bir ğısım çöl, çaylerin kenarinde göverille. mesela biz ğındırğa diyoruz. mesela onnan sora müsümotu, müsümoTdur. o da yüzgehdır bële, ortasında bële örzek çıkarır. özümcek yanè bële yuvarlağ bi şey çıkarır. bağarsan eTrafında kökden ğağar. onnan sora biraz üsgeldihçe bir meTre, bi biçuğ meTre üsdünde bële bi başağ bığda kımın başağ bağlar.
- 305 pisküllü oTTar vardılar. her tarafde dediğim kımın tasih var. tasihler de bõledirler. bu tasihler de ğağarlar bõle. yalnız bu ğılçihleri olur. kenarlarında bële vurursun ğılçihli olur. dörtken şekilli şeklinde ğılçihli olur. yanè nêrden bağsan eline otuz, ğığ düğüm şeyler var. bir ğısminde de bağdın ğalğan var. çahırtıkani var. bilmem gül otu var. ğalğan dediğim dallı ‘eyni biyõhdır. // he, dallıdır. biyög, üsgek, yuğarda bële gül açar.
- 310 pembe gül, ama ilk önce iki yarpağla ğarşılar. bu Kádá ğağar. o zaman çıkarır. ama bële bi ğabaleşdise o zaman daha vahdi geldise ğağa. ta^l nêrdesa aTmiş santim, yeTmiş santim ğağar. ğanaTTanır. ta^l āçalları çiçey açar. başlaını de bële güzelce. ama elini vurduğın zaman ortadaki çiçehler deyël bu kenarları tikandile. tikanın üsdündedile. yanè bi nası, bi gülü goymissen bi ğafes kimi ‘eyni èle açar. bõle tikannari vardır.
- 315 günebağın oTTarı var. ayçiçehdir. ayçiçeyi deyil. gülebağın odur. biz ona õle diyerih. // he, günebağın odur. ne günebağın oTTur. çêşiri var. maççelih, maççelih onnar da tabi, onnâ da gine biTgidile. feKaT onnarda kökde, en fazla dağda olur. ğağalla mesela, bi yirmi santim, otuz, ğırğ, âlli santim ğağalla. âTmiş de ğağın olur. onnar da ufağ ufağ çiçeyler açalla. o onun köki yalnız birdır. õle ğazmayı birağ. // he, ğazmayı biyütür, odun
- 320 olur. odun yağariğ. èle vurdun, ğeTTin ilK önce; ama iki yarpağdan başlar. o da iki sene de bi gelir. bağarsan üç senede bir gelir. èle olır. ha bu sene vardır. ordan ilerde vardır. // geven var. çêşiT çêşiT. bizde onnara geven diyelle. // uşKun da var, he. uşKun da vardır. çêşiT çêşiT, meyremonoTu, tissoğ var. bız èle diyerih, odur. çêşiT çêşiT oTTar wardır. // onnardan da vardır. ona da diyelle, ħâtıngülü. ħâtıngülü diyele. oni diyelle,
- 325 getirille, birağarla yaranın ĩzerine ha. bi yerde ğan gelse, ya bi şey gelse. mähârreK var. mähârreK de o ğalın ğabağlı oTTar var. hâTTá bële yarpağları ğeniş olır. ha. burda bi tene var. gösterim. şimdi o kenarda gövermiş ha. ha onnarı, hemen her dayım ordaydi ha. mähârreKdir. onnarda mähârreKdir. o oTTar da èle yani. isim olarak biz yani diyer zaman, diyer adamnar yani diyile süTTigen diyoruz. çêşiT çêşiT. // he, oTTarı
- 330 biz gördüğümüz zaman mesela birimiz dese diyer mesela bu süTTigendir yani. sordığımız zaman birbirimize süTTigendir mesela. yawşandır. yawşan da var. yawşan da ‘eyni dediğim kımın orda şimdi yeşildir. yeşillenib bõle ğağar. yawşan da biz onun kökünü vururuğ, ğazarığ, yani güz olur, yeşil olur. imdi de ğağar, bële olır. biz de onu kökünne vururuğ, getiririh, yağariğ. köki gelir onun. hem yağmağ ĩçün hem de bağ bi
- 335 çoğunu getirmişim. // he, buralar sipürüyoruz. zaten orda var, çaTTanguş var. he, oTTarı söylesen bõledir. çe^lşiT çêşiT dilleri Kádá oTTarın addarı var. tabi biz hankisine ğeTdiğimiz zaman biri birinnen sorar. işde ya burda ne var? biz onnara diyerih. ya burada çaTTanguş var. arğadaşen burda bu oT var. orda filan oT var. işde tarlalarda oldığı zaman bin bir türlü allahın vèrdiği nemeTler vardır. a onnara da, biz onnara kendi
- 340 yoremizde o addari birağmışih. yúsuf çaKar, evet aTmişdir. yoğ ortaKuldan yani diblomam yoğ ama oKuryazarım var. // evet, diblomam yoğdır.

Konuşan : Tahir Akkuşçi, 72 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri: Karagündüz Köyü, Van.
 Derlenen : a) Askerlik hatırası b) Köy işleri

- a) asKerliyim. askerliĥ şimdi bizim zamanımızda yirmi dörd ay idi. asKerliK, burdan çıĥdıĥ, üsdü açıĥ arabalarnan yanê Kamyonnarnan vana. vandan bindiĥ bi tene ĥurda gemi var idi. bu van gölün üzerinde. bindim ona, geşdiĥ tatvana. tatvana geşdiĥ. tatvandan bindiĥ, üsdü açıĥ arabaya bindiĥ ĥurTalana, muşa. geTdîĥ muşe. muşde tren
- 5 geldi. trene bindiĥ, trene bindiĥ ama ne biçim bindiĥ trêne. burdan manisaya Kádâr êle bêle ayaĥda. yanê bazı yerlerde en fazla ayaĥda giTdîĥ yerîşdiĥ oraya. ben geTdîm orda ayaĥlarımı bêle çıĥardım, ben baĥdım ayaĥlarım bêle şişmişler. o gece ôtêlde ġaldıĥ. sabahın geTdîĥ, teslim oldûĥ. bize dörT ay manisada doğuġışlede eğitim verdiler. üç ay manise doğuġışlada eğitim verdile. iki ayde ġırĥaġaç de eğitim verdiler. silah eğitimi.
- 10 ondan sora bizi dağıtım yaPdıla. herkes bi terefe, ben isTanbula düşdüm. isTanbulda orda şimdi benim asKerliĥ yapan zamanlarımda yer iki ayım filan, üç ayım fêlan ġalirdi tezkereme, menderesin inkılabı oldu. ĥatırla tarêhlerde var. o inkılabda bız bizim alay tam isTanbulun içersindeydi. ilk olarak bizim alay bir âlârim vurdu. bizi ġuşandıĥ direK isTanbulun içersine geTdîĥ. isTanbul içersinde bi yerde bi çadır ġurduĥ, alayce.
- 15 orda bi yemeg yediĥ. yemehler tabaĥlar yerdeken bi âlârim daha vurdu. ġaĥdıĥ, ôle o tabaĥlar, çadırlar êle ġaldi alay. geTdîĥ. bizi aldıla, geTdîle. isTanbulun bi semtinde êndirdile. üçer gol olduĥ. böyle gidiriĥ direK, êle gidiriĥ. bölüg êle bize bişey söylemille. geTdîĥ, geTdîĥ ne? baĥ, bi baĥçeye, bir topluluġa girdiĥ. ünvesteye, o isTanbulun ünvesTesi. o beyazıTdaki ünvesTe. o ünvesTenin baĥçesine girdiĥ, bi alay asKer.
- 20 ondan sora orda baĥdıĥ var on bin tene bêle tâlebe. êle sırt, arĥa arĥaya vermişler. yanê asKeryeye, devlete ġâşi geliller ha. he, ġâşi geliller. êle proTosTo yapille¹. bizim alay ulan benim bunnara biraz nesihaT mesihaT, burdan çıĥın, dağılın. size bişey yaP... bunlar polêslen çarpişmişler, bilisen. o olayde siz çocuġ dünyaya gelmemişdiz. o zaman bigaş tene de polês olmuşdi. // he, talebenen polês. ondan sora biz orda behledîĥ.
- 25 bizim alay geTmedi. bir alay daha geldi. oldu iki alay. bir alay daha geldi. bi alay, iki, üç alay daha geldi. tel örgüsü çekdiler bunnarın eTrafına. bunnar çıĥâle daġlara. yani geTmile, çıĥmile, daġılmile, ġarşı gelile. devlete ġarşı gelile. hokûmete ġarşı gelile. develete ġarşı gelile. hokûmete ġarşı gelile. on¹ bin tene var ha. on¹ bin tene. o atatürkün hêkalinin o orda toPlanmışler. bêle sırt sırte vermişler, birini çekisen. on
- 30 tenesi bêle gelir ha. tel örgi çekdile, olmadı; ġaĥmadıla, daġılmadıla. ondan sora bu sefer getirdile su, su arabalarını getirdile. bunnarın üzerine su serPmaġa. su sıĥdiler, ne yaPdılar, bunnar ġaĥmadı. ġaĥmadıĥ en sona bir alay, iki alay, üç alay oldu orda. ordi Ĥumandani geldi oraya. telêfon devamlı ġonuşiler. ordu ġumandani fahri öldüleg. ordu ġumandani geldi. bêle yanında durmuşum, bêle ġonuşir. bêle ġonuşdi ġonuşdi. ondan
- 35 sora bu tâlebelere dedi. subayler, ne ĥádâr toplantı, moplanti yapıyorsunuz? aileleri çağırın. ordu ġumandani bêle benim yanımda tâlebelere dedi. dedi, burdan dedi, gendi hâlızla çıĥın, dağılın, dedi. biz dedi size hêçbi şi yaPmiyecaĥ, dedi. yeter burdan çıĥın. bunnar ordu ġumandanına ġarşı geldiler. gine ġarşı geldiler. bêş dáKĤá, bi dáKĤá baġırille. olmadı. ordu ġumandani bêle bu olayın subaylerini topladi, yaPdî. ġonuşiller.
- 40 biz de bâhliriĥ. silah, süngü taĥmışiĥ; durmuşuĥ bêle. süngü taĥ durmuşuĥ bêle. hazır çevresini almışiĥ, bunnarın ha. asKerye bunnarın çevresini bêle almış. ondan sora

subaylar geldiler. geldile, her bölüğün subayı geldi. gendi bölümünün başına. e süngü
 çıkardım, dedi. süngü çıkardı, tahtı yérine. tüfeg asın, tüfeg asdı. sabaha garşidir.
 ondan sora şey dedi. bele arabalarla gelmişiz. arabalar gelmişler. belke älli tene, aTmiş
 45 tene bele her tarafını çevirmişler, behliyle. arTı bu sefer dedi, bunnarı zornan
 çıkaraca, dedi. yané iki kişi yaPişirih birsini götürüyih, arabaya biraşiyih, geliyih. tabi
 bele sabahe Kader oldu. sabah oldu. bunnai aldila, bunnarı yühledih, bunnar geTdiler.
 bunnar geTdiler. sabah da tam işhlendi. ondan sora burda devam eTdidi. bele bir hafTa,
 beş gün, üç gün olmadı. bunnar gine heP geldile. bu talebele hep geldile
 50 ıTanbulun içersinde gruP gruP bele bayrağlar elinde. yürüş yapille, bi şeyler oli.
 hürriyeT diyille, ne diyille. ondan sora inkılab oldu. bu sefer inkılab oldu. onnarın o
 durumundan sora inkılab oldu. mendresi kütahyada yağaladılar. ondan sora
 yağaladıhdan sora ismeT inöni, cemaI gürsel, ünversTenin reKTorları üçü, dördü bu
 inkılabı yaPdılar. menderesi biraşdılar içeriye. ondan sora bu sefer talebeler oldula ağa.
 55 talebeleri bele arabaynan gezdürile. bu gızleri asKerye arabalarından geziler ıTanbulun
 içersinde. aha bunnarın dediği yapıldı da. onnar yaPdıla. inkılabı onlar, talebeler yaPdi,
 bu inkılabı. ondan sora devam eTdidi bele mahkeme mahkeme. asKeryenin eline gēşdi.
 arTı bu sefer iş heP asKeryenin, polēden görev aldılar. her şeyini aldılar. asKerye el
 biraşdı. ben gendim de ben bi de çavuş aldılar. ben onbaşı idim. bi de çavuş aldila.
 60 gecenin bi zemani geTdih. demiler nēreye götür. götürdiler bizi bir şeyin, bir binanın
 gāşısına bele gecenin bi zemani, orda durdu. hemen hemen bu gadar subaylar dedi,
 burdan dedi ne bir araba, ne bir adam, ne içeri gireca, ne dışarı çıkaca. gelen
 annamirih. bele o tarafe bi bahtı bura polēs gāragoli. ordan polēden de görevi aldila.
 her şeyi aldila asKerye. asKerye bi āTmiş gün bele devam eTdidi. ondan sora, āTmiş
 65 günden sora arTı bu sefer sivile döndü. oldi, ismeT inönü oldi başbakan. cemaI gürsel
 de oldi cumhurbaşKani. ondan sora ben tezkere aldım. bi āTmiş gün filan devam eTdidi.
 ben āTmiş gün orda galdım. āTmiş gün sora gine devam eTdidi herhalde asKeryenin
 yönetimi. ondan sora arTı ben tezkere aldım, geldim. geldihden sora devam eTdidi.
 yani uçağlar bele gelirdi. bizim bu ħarmannar dediğimiz ħarmannarın üzerinden
 70 gazeteleri tōkirdi. yané bildiri yayınlıyirdiler yané. şeye millete bildiri gazeteleri atidi. o
 gazetelerde bildiri yayınlıyirdile. bi şeyler yapille. bele devam eTdidi. baĥ asKerliğimiz
 de bele oldu Kurban. // **b)** geldih buraya, başladı ħalışmağa. ellerimiz de bele ħabar. //
 he, gece- gündüz durmadan ħalışı. benim de bi ābēm vāidi, allah rahmeT eTsın. çoĥ
 merhameTsız idi. beni o Kādār ħalışdırırdı. o Kādār ħalışdırırdı. inan ki ben geldim
 75 izine. oni, orasını da annatım? geldim izine. yav durammadım. dēne neye gelisen
 izine? ben geldim bi de yēdinci ayda tam da buĥdanın biçen zemani. bene dedi, babama
 dedi. allah vēdi. valla oĥlun geldi. benim ābēm beni o Kādār ħalışdırırdı. bu aTmiş
 bir ay içersinde o Kādār ħalışdırırdı, benim aK'ım başımda ħalmadı. ben burda
 ĥurtalanda bindim trene. trenin o üsdünde bi tene bele yatan yer var, o zaman ēleydi.
 80 yirmi dōrT saaT ben orda yaTdım. o ordan yēnmedim. arĥadaşlar diyi gelib ĥulaĥını
 vēridi, baĥardı bu ōlmemişdi. dedim vala ben ōlmemişem. ama māni ōlūmden
 bēter eTmişler o köyde. onun yorğunluĥudur bende. ondan sora geTdım, neyse
 geTdım. geTdım bölüğe, teslim oldu. bize dediler saçınızı, sa'Kalinizi temizleyin,
 gelin. yaw bize beş gün ıTırahaT mıstırahaT yoĥ. işTimaya işTimaya. bi tene yēni
 85 asTeĥmen gelib bölümümüze. oturub Kōvūşda. bız yerışdı. babagilden gelmişih. bız de
 tanimiyih wala. yaw sāçizi, saKalızi traş edin, işTimaya. yaw ĥumandanım bız biraz
 ıTıraĥat eđah. yaw işTimaya oĥlum dedi, işTimaya. yané bu zulumdü. orda asKerliğide

- de bu zulumdı. ähmäg yoĥ idi. yani äcämi birliĝinde parayne ähmäg de bulamidiĥ yiyah. // he, ĥocam. ĥoca bilmiyem arTıĥ ne sorsan diyım. köy işi bële. // onnar onnar
- 90 he, çeşıT var. şımdı azalmışlar ĥoca. şımdı azalmışlar. şımdı esKiden anguT var idi. Qaz var idi. ördeg var idi. baĝrıKará varidi. toy var idi. o baĝrıKárgá havada gider. türkçesi Kárga idi. hele biz yértovoĝı diyeriĥ ona. baĥ Qaz var idi. toy var idi. anguT var idi. ördek var idi. her çeşıT Kuş, ne çeşıT Kuş dësen bu gölde vardı. ama şımdı biTmiş daha. ben özüm allā afëde, işallah allah afëTmiş. ben onnardan çoĥ vurmuşam.
- 95 çoĥ yaPmişam. allah inşallah āfëtmış. ben tōbe ëTmişem. daha vurmerem onnari. o zaman bële silah yoĥ idi. silah yaygın deĝeldi. bële bi silah olsaydı giderdi aĥşame on tene Qaz getirirdi ha. /// bu köyde çiFTe vardı. üş tane ya bulunurdi ya bulunmazdı. biri benim hacı babamda vardı. çoĥ deyerliyidiler o zaman çiFTeler. şımdı otomotihler çıĥmış. on mermi alır. ne av ĝutulir, ne Tavşan ĝutulir, ne ĝurT ĝutular. bi tene davşan
- 100 vurdum getirdım az önce. babamdan ĝalma baba mesleĝidir. /// walla bah, beım oĝlumnın men her bi tenesini bi tarafde sana annatım da. biri müdürdür, biri öreTmendır. torunnarın iki tenesi öreTmendile. bu ĝalmış. bu da avcılıĥ yapir. // baba mesleĝimizdir. wala teK bu ĝalıb ĥoce işde. bu da beım kımın ĝuşları vurir. // bi tenesi istanbuldadır. bi tenesi gine vandadır. // wala bizım bu köy yaylaya hëç çıĥmemiş. //
- 105 sırmı'. // he, oT, oT getirirdiĥ. sırmı var. sırih diyelle. sırmı diyelle. pënire ĝatalla oni ha. hëliz var, mendo var. bunnarı da ĝaterdılar he. başKa yani hayvannan bereber yaylada ĝalmazdıĥ, yaylamız olmadıĝı için. ama ilKbaharın pënire, vanın zatan meşürdur pënir oti. sırmudur, hëlizdir. // tarëhden, ne dësen aha, işallah cevaP vërerem. benim bu asKerliĥ olayım yanë herkes bunu görmemiş ha. herkes görmemişdi. hacı
- 110 babanın şeyi bu telebeler bële toplanmışlar. bële bi tenesi kımse bi şey sōlemi, baĥı, gidi. ordan bësh tene, üç tene sığara alır. bële gelir, yırtir, açir elinde, bële atir. herkes bi tene alır. bōle ha telebeler gidir ya. a bu Kādā ähmäK getirir. bële atir onnara. herkes bi tene alır. yani bu biçim. taĥ sabaha Qadar onnarnan bële durduĥ ha // walla unuTdum. sen sorsan ben onnaı diyecam sana ha. // eli yandıĝı zaman, yanıĝa ëyice ĥatrama
- 115 düşmir. ne yapille ya? yanıĝa diyile vanda mehlem mehlem. falana başvurdile. yanıĝ işine. sadece bëz yaĥardıla, vurardıla. yaw yaraya olduĝu zaman bi de bu yeşil kaĝaT arardıla. müreKKeB arardıla, müreKKeB. bu yeşil kaĝaT arardıla vurmaĥ için. bi de bëzi yaĥardıla, bazilari Qan fazla geldiĝinde o bëz yanë yanıĥ bëzi vurardıla. o Qan gelen Qani keserdi. çekëdın cebından bi parça çaputa alırdıla, sarardılar. ĥoca bız
- 120 Qardaşımĝil bũĝda biçirdiĥ, bılisen? bereber bũĝda biçidiĥ. oraĥnen, şeteynen. sen diyisen iran, lisani ĝonuş da. şeteynen bũĝda biçirdiĥ. be'nım ĝardaşım elini kesdi şeteynen. bële Qanadi. yav ben de bilmiyem o kaĝıTda ne mādde vājdi. ĝëTdım o kaĝıdı sığara kaĝıdı ha. getirirdile tütün sarardiĥ. onu bële bıraĥdım o yara üzerine, bële sardım. sarar sarmaz bu bayıldı, düşdi. ben ële onu açdım, o gözüni açdı bële. o Qannan
- 125 ĝoĥmış. yo, yo kaĝaT onu yaĥdı heralde. walla, ële duydum. diyile yaĥir o kaĝıT oni. /// ĥocam esKiden her şey çoĥ zormış eKiden. babalarımız dedelerimiz çoĥ zorlũĥ çeKmişler. on tene çocuĥ, yer yoĥ. // sıĥinti, nasıl sıĥinti? sıĥintiden daha. biz ële sıĥintinen biyümüşüĥ bu ĝüne Qádár. on' tene çocuĥ, gelir yoĥ. /// yav Qardeş şımdı hele şımdı gelir, baĥ, bunnar bilille, gelir. bizım durumumuz biraz daha ëyidi millete
- 130 göre. gine de çalışmaĥdan ölürdüĥ. ĝırĥ ĝün bũĝda biçerdıĥ. yirmi ĝün tırpannen bële oT biçerdıĥ. onnari getirirdiĥ Taşırırdıĥ. getirirdiĥ ĥarmana. ĥarmanndan getirirdiĥ eve. ne bilim yani durmaĥ yoĥ bize ĥoca ha. yani esKiden bizım yaşıımızda olannar. bunnar şımdı görmemiş. hëj¹ bir ĝün boş ĝalmazdıĥ. senenin bir ĝünü her' ĝün çalışmaĥ, her ĝün. // evleri, şımdı bi ĝısım evler var. kerpiç, duymuşsan da. kerpiçnen yapardiĥ. bi

- 135 gısım de bizim bu... kenan merhaba, hoş geldin. bir gısım de bizim bu aşağı köyde
 çimenner vajdi, çoğ. bèle aşırı çimenner. o çimāni kesediğ kürehnen. oni keserdiğ
 kerpiç biçimi yapardı. onnen evlej yapardı. çamurnan yapardı. çamurdan onnan. çoğ
 da sıcağ olur. gışın sıcağ olur. yazın da serin olur. çoğ sağlıhlı olur. è geçimimiz de
 ëleydi yanè. üzerine āğaç atardı. āğaçden toprağ atardı ëleydi. şimdi 'eyni bèle 'eyni
 140 bëleydi; ama o çim idi. gışın sıcağ olurdi, yazın da çoğ serin olur. o bu pirkeTden çoğ
 sağlıhlıdır. esKiden çoğ sıhıntı vardı. diyecağsan nasıl? men yèni asKerden gelmişdim.
 Koyune gidiyem. Koyune geTdığımde diyordum iki gün mene müsāde edin. bilisen?
 mene müsāde edin iki gün. // he, bene müsāde edin. ney yapacağsan? diyordum gidecam
 iki gün vana. bi şeyler alacam. bi' de galırdı ta do'Kuzuncu ayda giderdim. bağ üçüncü
 145 ay nère, do'Kuzuncu ay nère? bi daha galırdı do'Kuzuncu ayda giderdiğ. beş ay sonra.
 yani şimdi haftade iki gün, üç gün, haftade bir gün vana gider. önceden deyèl. önceden
 senede üç sefer ancağ giderdile vana. geTmezdiler. yani imkannar yoğ idi. ama şimdi
 èle deyèl. şimdi iki sahaTde gidib gelille. yürüyereK vana giderdiğ. // pêniri Koyunun
 sütünnen yapıli, pênir. sağèlle, getirille, birağille oreye. onnan sora onun mayesi var idi.
 150 o mayeni tökerdile içersine. Kursağdan topliyidiğ. şimdi hazır maya var. behliyirdi.
 heyvanın. // şimdi bi, iki saaT sora o arTığ o biraz sora torbalara tökille. o torbalar suyu
 süzir. bi de taş birağir üzerine. üzerine de bi daş birağille. o yirmi dörT saaT daha
 beklir. galdıriler pênir olur. pêniri bizim bi eKsiğimiz pênirin sütünü gáyneTmeden pênir
 yapıriğ. o zaman pēynir yapıli. yapıldığı zaman gursağdan mayasını tutulla. şimdi o
 155 gursağ da gahıb. hazır mayalar çıhmiş. çoğ rahaT. hemen böyle atisen içersine. gah ge.
 önceden nenem anam eyi hatırliyem. aşağı köyde Koyunnar olduğı zaman ineKler
 öldüğü zaman onun gursağını toplardı. onun da tabi da güzel olurdu. onun üzerinde bi
 eT vardı. o hayvannarın içersinde bi eT var, bilisen? o eti atille suyun içersine. un tuz
 maya olirdi. pênirin mayasi unnan olur ha. hep bèle gursağda oni gassaPlarda da sati.
 160 bir ara gassaPlar satirdi. oni yanè ha. bu vanın gasaPlarına gididin, gursağ eti dedığın
 zaman paraynen verirdile sene. he, ondan sora bu hazır mayalar çıhdiler. yani sen bunu
 not aldırma. // tandiri, tandır şimdi bu dağda, bu dağda bi toprağ vajdi, bu cermiKde.
 bizim burada da vardı, cermiKde. o toprağı gididile getirile, onu ça'mur e'dirle. onu
 çigniyidile. eyağlèrdile. onu eyağlarınan eyağliyirdile, eyağliyille. o çoğ böyle gayeT
 165 guvveTTenirdi. onnan sora yeri gázmişdile. tabè orda başlamişle. tendiri 'eyni duvar
 kımın örirle. bèle bèle parçe parçe yapille, örille tendiri. gelille başe. çıhdıdan sora o
 biraz gendisini tutir. biraz guruduğdan sora onun içersine yatırille. āfēdersin hayvanın
 zıbilini. pēyin tökille onun içersine. oni bir, bir beş altı saaT o ēyicene orda isinirdi,
 gızarırdi. onnan sora tamam hale gelirdi. tendir dedi. āymeyi yapın, one vurun. āymeyi
 170 yapırdile, vurirdile one. āymeyä şimdi sabahın gahille bayannar. oni bi tabağın içersine
 birağille. suynen oni hāmur edille. yoğurille güzelcene. mayada hamurdan idi.
 hamurun gendisine bu gādār mayaleyidile. burağile oriye. onu gatilile onun içersine. o
 onun mayasiydi. hamurun mayasi. hamur imdi hazır mayala çıhmiş. oni eyice
 yoğurille. eyice çigniyille. elleriynen ovaleyille, çekille. ovaleyille. birağille oriya.
 175 sabahın birağille. öğ'leye yahın o hemir eyice yerişir. onnan sora getirib bèle yuvarlağ
 yuvarlağ böyle yapille. şeyde fırında yaparığ. ginde yapille. biz ginde yapıriğ. ona onnan
 getirib tağdanın üzerine birağille. tağdanın üzerine birağirle, tağdanın üzerine oni
 āğaşnen bèle açèlle. onu āğaşnen açèlle. senin gibi bildığın televzon orda gösTerir, ne
 olacağ? açèlle bèle. o bu Kādār uzun. onnan sora onun bi de bi mezirke var. mezirke
 180 diyerdiğ ona. mezirkenin üzerine birağile. bèle vurille tendire // bi lavaşnan, bi

- ePpeyi var, bizde. ePpeyi. // he, he. bi de laşor, var. lavaş // esKiden misafirlîh çoĥ çoĥ êyidi. şimdi bu arabalar çıĥdi ya, herkesi götürilir heman evine biraĥir. bu köylüler vardi eskiden, gelirdiler ġar burdandır. gelirdiler bi' ġün burda ġonaĥlardıla. onnan sonra bir ġün giderdile ĥınoda ġonaĥlardıla. giderle vana yerişerdile, diyelim. ha
- 185 dēĭ bēle ġonaĥliye ġonaĥliye gelirdile, giderdile köylerine, evlerine. yani esKiden misafirlîh çoĥ êyidi. herkes mısafur da saĥlar idi. şimdi mısafur... ne kîmse kîmseyi taniyir ne mısafur var. arabalar yarım saaTde götürir biraĥir en uzaĥ köye, yerişir evine. esKiden bilisen. vana gidîşimi sene annataĥ. vana ô'küz arabasını ġoşardıĥ. ôküzle arabaynen. burdan giderdîĥ wana. wanda alvêrimizi yapardı. yanê ġar zamanı deyêl,
- 190 yazın alvêrimizi ederdîĥ. bir ġün, iki ġün orda ôküzleri ġatardîĥ orda hana. kendîmîz de orda ôteller de olsaydı köylü fuĥara. gidaĥ ĥanın bi oda modası olûrdi. bēle kîrli mîrli bi oda. orda ġalırdîĥ. bi ġün, iki ġün orda. alvêrimizi yapardı. orda arabaları ô'küz arabasını yühlerdile. bir ġün aĥ'seme Kâdâr ancaĥ arabaynan gelib köye yerişirdîĥ. sabahın ordaydıĥ. aĥşam buraya yerişerdîĥ. o vana gidîşimiz de êledir yani. bir ġün
- 195 benîm babamnan bi arĥadaşı gidirle vana. beni saldıla önlerine. aTna, onnar ata binmişler. ben de onların yanında arĥalarına almişla. arTîĥ men málum önceden ġêTdîm. biraz men önceden yolu devam êTdîm. ta^l ġêTdîm vanın yarı yolunda onnar yêndile. yürüyerah eyaĥleriye vana ġêTdile. ben de aTTarı aldım. köye geldîm. birisine bindîm. aTTarın birisine binmişem. birisini de arĥamda bēle çekirem. ordan bi tenesi, o
- 200 köylülerden bi tenesi mene dēdi. ġardaş ben de gelim erĥeye. bu atın da ben binîm beraber gidaĥ erĥeye. ben dēdîm yoĥ, vêrmerem. niye dēdim. para vêrecaĥsan sora binesen. he, o terefe, bu terefe iki biĥuĥ lêreye o zaman lêreydi herhalde. pazarriĥ êTdîĥ. o bindi ata. ben de onnan bereber heremîz bir ata. geldîĥ erĥeKde. bu tabi inecaĥ orda misafur olacaĥ. bi de esKi lisan diyaĥ sene. ĥurcunîmîz var. heybe
- 205 diyerîĥ ĥurcin. basili atın atıb üzerine, içersinde bi şey var. bilmiyem nedir. geldi orada erĥeKde inen zaman benîm parami vêrecaĥ. o teref, bu terefe inende ha dēdi param yoĥdûr. ben de ben gidîm, o evde alım, getirîm. dēdîm, git, getir. biraz behledîm. behledîm, gelmedi. êle o heybe de onûn üzerinde. devam êTdîm geldîm. geldîm benîm orda erĥeKde ablam vâjdi. bacım var idi. geldîm onda biraz orda ıTırahaT
- 210 êdecam da. döndûm oraya. tabê o benden sormiş. orda ablam evi olduĥu. döndûm oraya, biraz bâĥlâdîm, baĥdîm. wallaha iki biĥuĥ lêre para geldi. heybenin içersinde bi bu Kâder yaĥ var idi. sade yaĥ var. bîz bârnî diyerdîĥ ona. bârnî da. bu Kâdâr. he, sade yaĥ. bu heybe vêrdîm götürdi. iki biĥuĥ lêreyi aldım. o zaman da bēle oldu. // taziyelere diyelim. burda ġasîmoĥlunda taziye var, burdan yürüyerah giderdîĥ. yanê ne araba var,
- 215 ne aT yürür. ne ĥiĥbi şey. yürüyerah yani. ben Kendîm taziye ġasîmoĥlunda dēdi. benîm babam dēdi sen bunnarna ġêT ôlûm taziyeye. dēdîm tamam. men de genc idim. yanê çoĥ genc idim. ġêTdîĥ a' Ķar burda. bu göl de donmuş. bu erĥeg gölünü ġördûn? ġörûni da. bu göl donmuş. burdan biraz ġêTdîm. wala baĥdîm biz bu Ķardan çıĥmiyecah, çıĥemiyecah. êle vurduĥ gölûn üzerinden bēle kese. ġêTdîĥ daşdan çıĥdıĥ, ġêTdîĥ,
- 220 çıĥdıĥ kenare. ġêTdîĥ orda fatiĥe vêrdîĥ. bi ġün orda ġaldîĥ. sonki ġünü gine döndûĥ, geldîĥ. geldîĥ gine, gine gölûn üzerinnen geldîĥ. yani çoĥ tehlikeydi. çoĥ tehlike geldîĥ yani arTîĥ insan ġirdîĥden sora orTaya ġêTdîĥden sora daha ġorĥûn ġalmadı sende. he, geldîĥ, çıĥdıĥ. vala diyiĥle yaw nasıl cesareT êTTiz, ordan geldîz? ya diyiyem, vala geldîĥ. Ķar çoĥdi yürüyemmidîm. meĥbur ġaldîm. meĥbur ġaldîm. taziyelerde bēle
- 225 yürüyerah giderdîĥ. heP taziyelere yanê yazın ġışın ġışın heP yürüyerah gidilir. yazın da valla ne bilîm gine yürüyerah. aT yoĥ, araba yoĥ, Ķamyon yoĥ, bi şey yoĥ. yürüyerah. her şey insan yürümaĥ êyidi. // burda tabê esKiden de vâjdi. şimdi de var êle. taziye

- tarihinde herkes üç kişi bu kişi alıb getirirdi evinde yedirirdi; ama şimdi. şimdi ele dey l. mesele bi taziye var. para v rille herkes. y meK getirille, vannan hazır y meK.
- 230 yedirille, ġıymalı getiri. y meK getiri. y meK yedirile veyahuT heyvan kesille. para v rir. herkes para v rir. mejb r tutisen. // hoca esKiden sapan var idi. sapannen giderdi  ilkbiharın bi tarlaya. bi sapan vurardı . yani   t,   t diyeri  b z ona.  zeri l sani c T, c T. bi c T vurardı . ondan sora c Tden biTT Kden sora k tan var idi.  k zleri ġoŗerd . k tanı baġlard . bu sefer k tannen oni  ev rerd .  zerinnen, bi de  zerinnen,
- 235 bi de  zerinnen bi de tapan vurardı  yan  b le. d zelTma    in, doġr ltma    in tapan vurardı . ele de ġalırdı. buġdeyi, oti bi erd . buġdayı bi erd . buġdayı  ı ardı dan sora gid b oni c T vardı. tir c ti. bu sefer diyerdi . // he tir, ta dadan yapılrđ. tir c ti vardı ta tadan yapılm . d rT tene  şli ġoŗerdi ona. b ş kişi de buġdayı b le asardı boynına, bi tenike K d r. yarım tenike de buġdayı asardı b le boynına. o  k zler
- 240 geTd ġi K d r o buġdanı elim zlen b le o ta danın  arasına atardı . bir g n a şama h t n iki bi u ,  ř tenike anca  buġda ekebil rd n b ylece. ondan sora o... // he, ondan sora o ġalırdı seneye. // harmana v rerdi . harman  derdi . sen cerceri d nen // ondan sora buni teKral bi erd . elim znen, ora ne, şeteynen, şeteynen bi erd . b z şete  zeri l san . ora a şete diyerdi . şeteynen buni bi erd  elnen.  meleynen b le ġı  g n. ġı  g n b le bu ġafamız yerde oni bi erd . onu toplardı , taye  derdi , taşırd , getirird  harman yerlerine. harmana getirird .  k  , bu sefer oni b le sererd  y re. serdi dan sora oni a ıb b le dizelerdi , daġıtırđ. dişleri va di uzun. oni onnan iki  k   ġoŗerd  o carcernen onun  zerinde  ev rird . oni ta  seman haline getirird . onnan sora toplardı . b ş heyen, d rT heyen toplardı . bir şey n  zerine şeneynen bu sefer buni
- 250 g t r b savurardı . y l gelirdi. y lnen savurardı  buni. // yel olmad ġı zaman b hlerdi . y l geldi savururdu  şenenen aT havaya. ondan sora oni o halnan doldırdı   wallara. buġdasını getirird  eve. samanını da şey  did , samannı a t kerdi . bi ba ıd n getirid n dey rmanda y   derdi . su dey rmannari var idi. su d y rmannarında y   derdi , un  derdi . getirird , getirird  bira ırd  evim ze. oni yerd . bu h rman
- 255 işi, yiyeca  işi b leydi. ġoyun işi de ġoyunımız v idi. herkes n gend sine ġ re,  lli tene, aTmiş tene, y   tene y rmi tene, on tene ġoyuni v idi. o ġoyunnerden bi giderdiler. tab  şey n s t nnen, y n nnen, ondan sora sıġırlar n, sıġırlardan idara. k y işi b le devam  d b giderdi. başKa ne soracaġın var, cevap v rim. // buġdayı dey rmanda  gidir , den  dird . şimdi tra dor dey ldi.  k   arabasinen g t r rd   o zaman. /// he,
- 260 baba  k   arabasiydi.  k   arabasinen diyelim b ş  aP, on  aP g t r rd  . o zaman fazla da dey ldi. onnan giderdi , on g n ġalırd . deġ rmanda bi h FT  ġalırdıla. deġ rmanda babalarımız. giTmiş m men babamla de men hatırlirem yan . şimdi tra tornan g t riyi . K myonnan g t riyi . sabah gid b a şam hemen otuz  apı   d b geliyi  o zamannar. /// başKa hare. sen n şey n a ı dır. alesen ki şey. //

Derleme Numarası: 15

Konuşan : Hurşit Öntürk, 40 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Kasımoğlu Köyü, Van
 Derlenen : Değişik hatıralar

- /// ha geTdîh, gâldîh üç günün içersinde. dèdi paran almadan geT paran al. dèdîm
 vala ben âmioğliyîh, vèrecaz. benim parami, QaybèTmez bu. he, âmioğlu, âmioğlu
 bizim be kökümüzü bâllâdîn da. çünkü bi evîn danesi bir şey bizavi öküzünnen gohmaz.
 ben de tahılırdım. tapi yohtûr. è bilmem māmāT suyuni, bılmerem senonî, bılmerem
 5 gülcāzi bılmerem adilcevazde, ahlāTde, antalyade be nêrde gelecah. getire tapuyu vèr
 bene, götûrûm men. Qâldı neyse. tabè men parasını vèrdîm geTdî. biz erçehlilernen
 şeyin paresini biri gâldi, hacı yusubın. gerçi bi şey de dêmille. è men de yüz yüz elli
 tene tohlu almışam. param da galmiyîb. şîmdî sığışdım. sığışdım hacı âbè, şîmdî sözûm
 mamonin şeyine gelir ha. herkes diyer men erkeyîm. êrkeK olemmez. gerçeKden
 10 hocem. men bèle bi gün düşünidîm. bu yâhyanın yoncasi var ya.. sinorî, bu yonce.
 burda bèle dal'mışdîm derîne. meğer hêç hûşûm başımda değl. ya bu parani vèrecâğîmî
 düşünirem. bèle gâldi. yanımda diyir oğlûm ne titiriyisen. mene dèdi. hocam
 bunun ėnişTesi var. bèle bu gomşuluğ yoht idi. dèdîm wala māmūT âbè bi şey yohtî.
 se'nîn namusan nikahın ne düşünisen? 'eyni bèle. māni yimine vèri. dèdîm vala māmūT
 15 mānîm biraz vardır, sen bîlisen. şîmdî düşünirem. è tohlumu sennen bölûm, bölemirem.
 be yüz yirmi tene menîmdîr. yüz yirmi tene onundu. ikimiz de ortağlı almışız. bunun
 mesela bereber almışîh. yani bèle gelir. arada da seKiz tene, doKuz tene Qoyun var idi.
 ikimizîn arasinde. inan ki doK'Kuzdi, ondi, bılmirem. ama o Qoyunneri çoğdan almışım
 hocam. bu Qoyunner öledîrle hocam, goyunner kendilerini Taşiyemille. inan ėllahe,
 20 bôle olmuşlar, bôle yas'Tîh gîbi. dèdîm mahmūT Qoyûni bölâh, sene yazîhdîr. yèni
 almışîh bu tohlunî. è bölmiyah. men düşünirem bês yüz bin nêre paredîr. be zatan
 tohlunun şîmdiki tohlunun yarî paresidî. yeTmiş tohlu paresi vèrmîşem men o evlere.
 Qardeşe diyîm, neyse. bu gedenî evlendîrdîm. ûş dörT milyarım da oraya geTdî. bôle
 dèdi, bi şey olmez, dèdi. vèrersen dèdi. è ben ne var, vèrim? dèdîm, bu ölecah, mejbûr
 25 satacam malımı. gâldîh eve. ârTîh bu evinde hânîmiyle, çocuğuyile ne gonusdi, ne
 annâşdi men bılmirem. sonki günü gine 'eyni yâhyanı ariyiler. tabi Kuzuyu aparîb
 yoncelere. pâyızdı da. öle bi yatırTdîh, öle o güneşîn önûnde tohluyu aTdîm şîlanın
 dibinde. çay gâynedir bîze. çoğ çay may gâynāTmeye, çoğ hāvāsliydi. o garişîr men hêç
 garişmezdim. men êle o şey gîbi tohlunun içersinde gezerdim. ben hêç garişmezdim.
 30 geldîh çay işmağa. bèle oturduh. âhmāğîn ėsdüne. tajdo'. he, dèdîm bûyûr hâcî. şey
 mahmud âbè. sene bi şey diyîm. dèdîm söyle. o yed'di tene goyûni apar, satginen, dèdi.
 mene dèdi. o yed'di tene bêsili goyûnneri apar, yarın saT, dèdi mene. dèdi o yed'di tene
 bêsili goyûnneri apar, yarın saT, dèdi. dèdîm Qardaş o yèdi tenedîr zatan. üçü senîndîr.
 üçü de benim. birini orTahėT. ya biri sene düşecağ, ya biri, üç satacam. oğlûm dèdi,
 35 götûr, apar saT. sene diyirem. bu gün erkâhlîğîn günûdür, mene dèdi. hocem o kendi
 goyûnnâğîni de bana vèrdi. o yèddi goyûni heP'sîni bana vèrdi. yani ortağlı olduğumuz
 malın hePsîni bana vèrdi. dèdîm wala sen o zaman apar, saT. men daha geTmiyem.
 wala bılmirem, ne iş elvèrdi. dèdi vallah ben aparammerem, dèdi. sen özûn aT, bu yanı
 saT. ben hâcî yûsûbe ağşem burada dèdîm. allah rahmetėTsîn. o da gidîb, o da gidîb,
 40 ikisi de. dèdîm. zekerya, yarın sen de ge. hâcî yûsûb de gelsîn. biz bu mēydan de bu
 Qombinenîn yanındaydı hocam. esKi meydan. şîmdî sera mera yaPmişler ya. o orada

- ben göyünnäri götürdüm. ben göyünneri saTdim. yüz küsürat bi parem de arTdi. yüz küsürat bi parani da walla yüz_on idi. yüz yirmiydi. bi küsürat param de arTdi. ben onnerin borcini de vërdim. hocame diyim. neyse yüz küsürati de getirdim. mahmuT
- 45 âbëye vërdim. dëdım mahmuT âbë, ben hâPsini ben harçledim. bunu de sen harçle, dëdım. neyse ben bu borci vërdim. hacı ekreme diyim. borci vërdim. tabë bunun üş göyüni mende galdi. adamın üç tene göyuni benim üzerime geldi. üç biçuḥ háTTa. dëdım, māmūT âbë, ama iki tene göyunumuz gālir. iki tene, doḲuz tene göyunumuz vardi. ikisi gālir. dëdım māmūT âbë, bu iki göyüni bi tene de bi ğuzi yanë yavru ğuzu
- 50 biraḥdim yanine. dëdım bu üçüni iki göyunun yërine hësab_ëTsem sene, sen razı olisen. ële adam bële durdi, bene baḥdı. dëdi, arḥadaş dëdi, iki göyun alacam sennen dëdi. bu iki göyuni alacam. hákkáten de yanë o göyunner be o göyun nërdeḡ. o saTdıġımız göyunnar bi deyëlle. meġim de vëjdanım ġarālir bu işde mesela. şımdı adam vıjdanne ġonuşse vıjdan ġaralı. neyse ġardaşe diyim. dëdi bu ikisi benim háḲḲımdı men heye
- 55 érkeKlıḥ ëTmişımse sene vërmışım. daha bunun kárını ben daha aramirem. hocam ne zaman o iki göyün bizim göyunumuzun içersinde oTTedi, o iki göyün ‘eyni o seviyeye geldile. o iki göyun de ‘eyni seviyeye geldile. inan allahe, ‘eyni seviye geldile.
- saTdıġımız zamani böldüġımız buġda hePsini de böldüḥ. on birinci aydi. göyun ‘eyni seviyede daha üsdün oldi. o ikisini vërdiḥ. ġardaşe diyim bi biçuḥ buna vëraḥ. yüz yirmi
- 60 lëre para vërecam. şımdı buna yanë iki bin onda yüz yirmi bi biçuḥ onda yüz yirmi lëre hësab_ëTdım. yüz yirmi lëra para vërecam. dëdım māmud âbë, sen bu ğuzulerin içersinde érkeylerden deyël, bu dişi ğuzulerden iki tene özen götü. ële baş baş olaġın. gine herif götürmedi. vallah dëdi, götürmem. seġın malın dëdi, ne zaman, götür malın sat, saḥla, sat; para ëTdi, benim paramı vërgine. hocam tam allah bíler, neT
- 65 olaraḥ bílmiyem. ke’sin iki biçuḥ ay ġeşdi yani, kesin bíliyorum yani iki bucuḥ ay ġeşdi yanë. iki ay, üç ay oldusa, neyse bílmiyem, o ġünkü ġün tabi. ben bunun paresini, malını saTdimḡ. götürdüm o yüz^ı yirmi lëresinden vërdim. cenabı allah onın evlaTlarını bā... o ġün’dür bu ġündü hocam, daha ben ona ġarşı yani bir sayġısızlıḥ yaPmemişım. o gelir özi yërine. o gelir gözüñ önüne // her saniye yanë. deyël ële māmūT âbë
- 70 ġonuşduġum saniyede o māni bële ayne gibi göz önünde duri. māmūTnen ġonuş. ële bi yërde ġonuşduġum saaTde o māni bële ayna gibi gözümün önünnen bële ġeçir ha. sahaT sahaT. onun_çün yanë ġeçeKden māmūT âbë. ufaḥlıġına baḥmeyın, māmūT âbë çoḥ hoşdı ha. sinir minir sövmaġı odama kár_ëTmez. yanë o adamın söymesı bene hoş geli. baḥ ġerçek diyorum buni ha. sāmıyeTle diyorum buni hocem. bu adam döydüġü
- 75 zemani bene hoş geli. bazı insan de mesela ġonuşduġı zemanı insane hoş gelmez yani ha. ama o adamın sövdüġü bene hoş geli. he wala. yani onun_çin men onun_çin òle diyordum o zaman. o zamanki para hocam yanë Ḳoyunun çifTi yüz yirmi bin lëreydi ha. Ḳoyunun çifTi yüz yirmi bin lëraydi. yüz otuz bin. esKi parayla bin lëra o da beş_ay sora onun paresini vërdim. tam beş_ay sora. onun ḥanımi bi sefer benim yanımda dëdi.
- 80 baḥ vërme dëdi. vërsen ġonuşmiyecahsan, dëdi. ële çubuġunun vërdiġiyle vurdu yëre. ule men mamoyem dëdi nefo^ı. he walla. men o adamın şeyini ële gördüm. ben şahsım belki olsaydı vërmezdim. yaw kendine yër_almış. ben niye vërim. yanë kendi zıniyetimi diyorum ha. ben onun zıniyetine ġarşı diyelim hocam. onun fikirlerine sayġı duyerim yanë kendimi diyorum. ben onun yanë kendimi onun yërine biraḥirem ha. belki
- 85 ben olsaydım belki bu casareti one yaPmazdım. ama o adam cesaretini bana gösTerdi. bane de ‘eynisini emin yapdı. ben babamnen yeni ayrılmışdım o zaman. kım yaPdı? âli. ben baḥdım üş çaP un ġëTdi. sessiz biraḥdı benim evime. âli cesürdi. ële şeylere ġëreTTi idi. hocem igidın, igidın yohsulune ne diyeller hocam? siz bílmezsiz hoce

- désín. yiğidín yoğsulune ne diyelle. igidín yoğsulune dālî diyelle dālî. akılsız, imdi
 90 senín mesela bugün allah vèrmesín. bu temiz gençlerímíze bōle igiTdílē. bağ aslan gibi
 sen, nejdeT, orhan âbê bizden gēşdi arTıh. siz bōle gēşsíníz. heye mad'di durumunuz
 éyi olmeşe yav bunnerín aqılı yoğdur, diyelle. hayır, éle deyêl. aqılı var. maddi durum
 yoğdur. o da o ôle sōlersín. dālîdır diyerler. yiğidín yoğsuluna dālî diyelle. yani bün
 sen de olmasen one dālî diyelle. şimdi bazı gonulerde insani yanê o şey aşıyor ha.
 95 mesela bēle yiğiTtere, bōle temiz gençlere o maddi durumu ēyi olmaz. diyellē dālîdır
 filankes yav wala dālî deyêl, bu aqıllıdır. ama maddi durumu zayıfdır. gurban bayramına
 gaçay var gardaş. gurban bayramına galdıç aTmış gün, aTmış bēş gün. // aTmış bēş
 gün galdı. ikisinin arası yetmiş gündür. mením arhadaşım yarın nêrde oT biçעהdi ya.
 sabah êrken gelse yonce ordedir. /// gağah kırvem. /// he babam, gağah. hocanı de
 100 rahaTsız êTmiyah. hocem sen bizim için bi emrín olur mu? peki, be teşekkür ederim,
 geldiğın için, zahmeT çekdín. başım üzerine geldín. bize şeref vèrdín. geldiğınen
 gurur duyerim. peki, éyi ahşemler.

Derleme Numarası: 16

Konuşan : Muhiyettin Öntürk, 70 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Kasımoğlu Köyü, Van
 Derlenen : Değişik hatıralar

- /// bu esKi dēyişlerínnen annat. /// ēsKi dēyiş mēyişím yoğdi. // ásKerliğın neyíní
 diyecam. ásKerliyde men jandarmaydım. iki biçuğ sene ásKerliK yaPdım o zaman,
 o'tuzay. aha Kıardaşe diyim. ondan sora mením yérím de çoğ éyiidi. malaTyenín
 hekimhan gazarındaydım. allah içüne de başcawuşumuz burdan gēTmeydi. yani bizim
 5 canih nahiyesinden gēTmeydi. éle mene bağdı. nêrelisín? dedím vanniyim. vanın hanki
 köyünden? gasımoğlu köyünnen. gasımoğlunen van arası gaç saaT çekiyor. dedím bir
 sahaT. niye yalan söyledin. hemen söydi. başTa bilmidim. vesayêTle bi sahaT, yayan
 gēTsen. eveT bēşaltı sahaT, dörT sahaTde bi... sen celilín gardaşı deyêl misin? dedím
 eveT. nasırmoğlu deyêl misin? dedím eveT. sizde o hay, hay, hay. bi ton áKmâyizi
 10 yemişim. allah için çoğ mene mavaneTde bulundu, çoğ haTTa şeyêTdi. he walla.
 evine bi şey lazım olanda meni gönderirdi. diyerdi gēT evime bağ, gör ne lüzümdü
 anam ne isTiyor, ona çarşıdan al, götür. namuslu adamı herkes de sever. namussuz
 adamı hiç kımse de sevmez. onunçün, he walla. iki biçuğ sene yirmi dörday ceza evi
 nobati behledim yaw. he walla. hēçbi ihmalim da yoğdur allaha şükür ha. // nişanlıydın
 15 // yo canım men evlidim. evlidim, bi tene cocuğım oldi, öldi. remziye de yani o şey
 men ásKerdedim, o evden almişdi. ásKerliyimi de bēle yaPdım. // yo, yo yo yo. be
 sıhıntı ne çekעה? şeydi. ásKerliK görevimiz yani bu pēhámber ocağıdır. bi insan
 oraya hor bağarsa hêri yoğdur. // wallahi hayaTda yoğ idi. éle bi bağirdile, sahab olidile.
 daha ne diyim sene. // dāwali yeri men neğerim, gurban olum. é be dē da. éle şeylennen
 20 gēTdi da. /// tajdin âbê, vallah nasıl goyunnari gōtúrdúğını annaTdi. hācı ekrem nēce
 dayağ yēdiğini a işde ôle şeyleri annat. ona da bugün lazımdır. allah seni bağışlesin. o
 dawayi nasıl gazandın? nēce gēTdiz mahkemeye? /// davani diyim. altı sene biz
 mahkeme oldu. altı sene. a gardaşe diyim. onnen sore ilkin onner gazandılar. gēTdih,
 yavraldıh yağardıh. ya étme, éylemeginen. he, éle he. he, Kárágündüz köyünde şey
 25 vardı. halıT dedim. wile men dawayi gazanmışem, gelmişem dedi, şey étmağa. dedi he,

- máhkemeye vèrib şeyi, Kazanacam, dèdi. yani bu keşif meşif şeyini de ücretimiz de. dèdim peki. Kaldı, bizden habarsız gidib tecilnen tapu yaPmişdile. iki muhiTde ‘eyni bizim bu yeri. gèTdım o dosyaları şeyden aldıh, savcılıhdan. getirdih. teslim eTdih. he, gih yedi biçuh lere vèrdih. náKlèTmeye yanè. gih biçuh. yirmi gün sora bizi
- 30 máhkemeye çağırdı. dèdi wile hâlid odabaşı. odacı şeydi. yani o avukaT de şeydi sèrTTiydi ama berbad idi. dèdi ule hâlid odabaşı, demir odabaşı, men oraya geldim keşfe. niye dèmediz wile dava eTdım? meni hakim bey, oğlüm dèdi; bah dosyayı dèdi, şeyden çıharmışler dèdi. o diyeri dèdi, şeyi senin bilmem neyin en çıharmamışler, dèdi. bu dosyayı ondan sora dèdi mene müracâta bıraıhdım. dèdiğinnen men bildim dâva
- 35 düşdi. çıhdih dışari. dèdim gurban dava düşdi. niye? dèdim wala bizim men heç ... kötü bi zaman, ya ele dava olur? bi daha girdih içeriye. adam dèdi ki iki tene gazih şey eTdı. önüme tikildi. şey hâkım dèdi. dèdi söyle ârızın, söyle. gurban dèdi. arz ve ricam var dèdim. wala iş yèrime müracâT ne dèmeKdi. dèdi oğlüm düşdi. sizin elinizdeki sizin, onların elindeki onların. aha o zaman bunu kesip getirdih, bız gazandih ha. /// siz gèTdiz
- 40 heyetine ne dèdiz? sizin horoz götürmüşdiz. /// ule o zaman oldı. dèdi yaw dèdi benim gardaşlarım gelmiş, bize horoz getirible. bilmiyem ney... bi sürü dâva. hanımına dèdi gah gah. bize gahvaltı mahvaltı da hazırradi ha. onnan sora çıhdih geldih. he walla. o biTdi daha. // yavaş bardah mardağı girersiz. orda şeker var. // yaş, yeTmiş iki, yeTmiş üç. he walla. elli seKizde asKer idim. âTmiş birde Tehris oldum. hesabını gör.
- 45 men âvlidim asKere gidende. /// dèmi iki gazih gine tikildi buriye. /// imdi dèdi ehmeğ vèr, ehmeğ. // wallah ne biliyem men, onu gonusdum. yoh canım. mâni götürdüle ta bi tarla var idi. tarlanı gösterdim. evin şeyinde. tarla da uzak idi. gelene gâdâ mâf oldum. he walla. geldim ordan. // be çay savuhdûr ha. çoıhdan töküb çayı. çay ele daha soyuh olur ha. be çoıhdan doldurmuşsuz balam. /// âme annat âme, döyüşün annat.
- 50 /// kımınlen dövüşmüşem men? /// men hırhıslıh yaPmamışem. /// ya âme çocuıken hepimiz yaPmişih. /// yoh, yanè men hırhıslıh mırhıslıh yaPmemişem. yannız şeyleri sivilleri çoı döyerdım. candırmeymiş ha. hocam bardağın vèr deyêşim. // âgèTmân vardi bi te, âgèTmân vâjdi. bir gün gèTdım övleye kımın oıudum. âlifbanı oıuyidim. yani âlifbanı bilisen da. men bilmiyem. belke sen bilisen. aha gardaşa diyim. biyög
- 55 âbèm orhanın babası dèdi, sen nèrdeydın? dèdim wala, okuldaydım. wile âbèn hâstâdır. a sen nèce mallerı bıraıhdın gèTdın okula. meni vurdi. daha ele oydu. oydu gèTmedim. he’ walla. ama gidenner nâhiyeT aldila. gidenler şey eTdile. // he, he. bizde oııyan oldu. bu memeT sılunun oğlu musTafa. onnan sora gardaşa diyim, âhmeTterde onnan sora bigaç tenesi gèTdile bilgileri hoş idi. zorlandı o memeT. hocam bi gün
- 60 bunnar meım âbèmle bu cüt edir de, hocam. ahırda bizi gönderiler âmcem oğlu nureTdin var. gönderdiler şeye, suya. dèdile gèT suyi getir. övle ayrıanne ehmeğ getirin. /// hocem bız gèTdih oriye. biz de çocuıduı. dèdim nureddin, yaw bizim heç her yaPmiyih ha. bu tutdu hocam o çeşmäyi te’mmiz bozdu. yanè yeniden yapdı ele. bu kere beKliyih o durule hocam. bi sahaT, bi biçuh sahaT... yani velhasıl orda öynediı.
- 65 hocam bunner de susuzdüla. ikisi de. geldih oriya. onnan sora övle oldu. övle oldu bu suları geldi. ama men biliyem bizi döyecaıla hocam. biraz yahleşdiı. men de biraz gurnazdım hocam. men gaşdım. gaşdım bu nuredini tutdi. hocam vèr gèTsın. âbèm de beım peşime düşdi hocam. âbèm tutamedı, meni tutamedı. bi tene beıe kesey aldı hocam. nèce dönüb baıande aha’ buraye vurdi. burnumdan gan açıldı. ben sora geldim.
- 70 biraz nazlı biyüdüm. babama geldim şikayet eTdım. wala dèdim baba, âbè beı vurup. wile dèdi ölüm, gèT. biraz sora ben geıecam oriya. he walla. /// onun da babası öldü. çoı

- zengindile hocam. onnar burdaki amcesi de çoĥ zengindir. köyün hemen hemen en zenginidir. buni deyêş mene ha. /// menim? ho ho. menim düyünüm çoĥ hoş oldi. âbêm dëdi bir geçer öküz vërecam. ya da dëdi iki yüz elli lëre pare. gëTdile nişan yapıdle, iki
- 75 gün soreye. Káynatam bi tene esgiK gönderdi. dëdi gëT dëğine, babanın bugün iki yüz elli bini gelmese ben ğizi vërmirem. aha babalıĝım ğaĥdi. babam deyëldi. babalıĝımdı ğaĥdi, öküzü ğaTdım altıma, güzel güzel döydüm. yaw sağ olasen sen, men şey eTmişdım. dëdi yaw yalan ĝonuşma. oni gönderdiğin adam menim evimden gëTmir yaw. aha onnan sora öküzü götürdü walla. ama bizim getirdiğimiz de
- 80 allah içüne getirdiĥ oldi ha. yani menim ayilem çoĥ o ĝuran hâkki o ğádardı, meleke gibiydi. /// yanë âmi önce nasıl tanışdız? sen oni dë. hocem öle diyi yanë ablaynen. /// biz tanışdıĥ, sevdıĥ birbirimizi da. ğızliydi o zaman, he walla, ğızli. he, he be. ĝomşidiĥ. yaĥun idi. // ële önce ne Kádârdise esKiden de ële böleydi. hocam üç yüz elli' ev şehire gëTmiş. // ibrahim oĝlu da kerim ibrahim. onun oĝlu hocaynen arĥadaşdır. onun
- 85 babası yazın gelir, şimdi belki köydedir. şimdi eve öle güzel bosTan eker. her şey. yanë arazısı boldur. ĝışın gider. ĝardaşlerinín hePsi erazısını o aldı, yanë. ya burası da feci şekilde hocam ĝaza geçirdim. hemşireydi deyël? // herhal. araba gendi arabesiydi da. çarPdi bi tenesine. /// annat âmi annaT, ne Kádâ annaTsan o Kádâ eyidi bizim için. /// menim? oy evin şen ola. çocuĥ sayılmaz. altı tene oĝlan çocuĝum öldi. aha şimde yëdi
- 90 de úzúrdedir. ne ğádâ edi? be on üç' tene çocuĝum oldi. şeyin oĝluna dëdin. mahmudun oĝlune. mahmudun kiçüĝ oĝluna dëdim. biyüĝ oĝlu gidib. // ĥarman yapırdıĥ. cercer ëliyirdiĥ. cercer ĝoşirdiĥ da. iki öküz ĝoşirdiĥ. cercer ëyliyirdiĥ. // he wala, sıĥıntıydı be. ama gine buĝdelerimiz bol gelidi. bunnar berekeTTiydi. yanë o ğáddâr şey edirdiĥ, un üĝüderdiĥ. daha o senen obir seneye ğádâr şeyimiz ĝalidi ha.
- 95 unumuz ĝalidi ha. şimdiki kímín torbe torbe almidıĥ ki. be şimdi ayden aye alırıĥ. bi su dáyırmanıydı. dáyırman de günde hëç çıĥaTmeseydi otuz çape yaĥun çıĥadidi. yani o şekeri vër ĝöraĥ. // he, şimdiki daha rahaTdır. şimdiki daha eskiki kímín deyël. hocam eskiden bi tarlayı mesela bizim bi tarla vardı. altı, on güne, zor orden çıĥardıĥ. tırpanle, ĥorum. hocam şimdi bi saaTde. bi saaTde o biçi. be bız de iki güne bitiriyiĥ, yani bir
- 100 güne. daha rahaTdır. esKiden onun o sulamasi üş gün idi. bu şeylerin evindeyiĥ hocam. yuhardaki köyde. sâtibeyin orden geçir. gerey onner sulıyeydi. a gözel sulıyeydi. onnan sora aT özen. onnan sora onnar bizim suyu kesidile, biz ĝalidiĥ guyide. hocam ĝırĥ beş günde bir bize su gelirdi. ama bu baraj yapıldı. walla a şimdi vural ĝiTsin. o andan itibaren o üş günde suladıĝımız yeri beş sahaT, altı sahaTda sulasın, gelsin. anaĥdardır.
- 105 // alaköyün ĝavuni he, ële şirindir. daha ne diyim. alaköy daha üsdündür. gelecek yıl ben de deniyecam hocam. // walla. biraz deniyecam, baĥım. bi de hocam baĥ. bizim oTlerimiz elimizde ĝaldi. geçen yıl iki milyondi bi baĝ. baĝ bılisen hocam. şimdi bu yıl düşdi, geldi beş yüze, dörT yüz elliye. baĥ, düşün o ğáddâr şey oldi. hocam onun yani şeyini maliyetini Kutarmedi. ĝavun hocam onnar diyir yirmi, yüz milyar, aTmiş milyar,
- 110 bi tarladan alıyıĥ. walla bizim de gelirimiz üş dörT milyar olir. bu da vane gelecaĥ hocam. daha ĝonuşmisen hocam. walla o ğádâr çoĥ ĝısa kesdin. otúr otúr, men ĝaĥım.

Konuşan : Orhan Öntürk, 50 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Kasımoğlu Köyü, Van
 Derlenen : Mahalli sözcükler

- // âmişK var. âmiş otun ikinci biçimine diyille hocam. // alça de var hocam. alça da hocam ele bi türlü mëyvedi ha. // bız de bilmıyîh. alça diyile ha. âşkili olan bi mëyvedir. çerdeKli. // ağaran var hocam. wala duymışım. he, ağaran diyille. ağaranı hocam. mesela bızde ağaranti diyile hocam. mesela biri birine söyler, senin ağarantın
- 5 var. yani ineyin var, sütün var? o tipde hocam. hêç ağarantın yohdûr? // hocam, bi eşyayı o algınan. mesela bu sehpayı algınan, birağ oriya. algınan o da var. // bızde hamurace diyelle hocam. hámırece. o hamur bir gün önceden yapılan hamurdan ayırırdıla hocam. eskiden şimdi yoh. ona hamurace diyerle annemgil. // anoti var hocam. mesela köy içinde elbisesini veyahuT da saçını veyahuT da bele yürüyüşünü ona diyele anoti
- 10 hocam. köyün giyişinnen başKa tib giyse veyahuT da yürüse ona diyele wala bu ne Kádá anotidi. boş gezendir, anotidi. // o biz işbabyte söyleriz hocam ona. işbabyte. o açığ çeyirdeyini çıkarırîh. aha o açığıne işbabyte diyiîh yanê. açığıne işbabyte. // acarlamağ hocam işde yoncenin ikinci biçiminnen sora ôtuna âcar söyliyîh. heyvannar ona yanê oTTaTmağ için acar diyerîh ona. // âğız var hocam. hayvanın doğduğu hocam bi iki
- 15 günde o süti yapılan o şeye âğız diyerîh ona. birbirine gômşular gönderir oni. yanê ineğin doğduğu süTden. ilk üçüncü günde, iki, üçüncü gündeki o süti âğız yapalla hocam. // bu yoğurdun bi başKa çeşididir. hocam, âğız söylelle ona. // aba da hocam mesele gızın ablasına diyelle, aba. gızın ablasına mesela ona gızden bi biyöğüne diyelle aba. bazısı de, annesine aba söyler. yani o bi kelimedir işde. // tamarzı de var
- 20 hocam. tamarzı de hocam mesela diyelim birinin evine hêç eT girmemiş. o one diyelle walla bu ele tamarzıdı. hêç iki aydır evine eT girmemiş. veyahuT da mëyve girmemiş. tamarzi. ona tamarzı diyile. // aşîh kemiği var hocam. // alo de var hocam. alo bızde hocam ona eriK diyile esas. türKçede eriK diyile. o mor tipinde şeyleroli hocam. onnara alo diyiîh. mëyvalara yanê alo. // avraT hocam hanımlarına avraT söylerle. //
- 25 bızde artıhayıf var hocam. yêmeKdir. unnen yapılan bi şeye artıhayıf diyelle. veyahuT da birinin eyağı yaralansa ona diyerîh melhem alağ, birağah. artıhayıf vër. ge biraz artıhayıf yap, birağ. çiban mibana birağalla. // unnan yapille. unnan, yağna. unu gavuruP yağnan ğarışdırdıhdan sora o hale geli. artıhayıf. bızde de ele. // ayınoyün var, mesela biri deyişih şeler dесе, ya diyele senin işin ayınoyün oldi. yani birine dalavere yaPse ona
- 30 diyele ayınoyündi. onun da işi ele ayınoyündi. // bızde yoh hocam. bızde âväre söylelle. sersem kişilere yanê çoğ avaredir. çoğ şeydir. // bızde de var hocam. bazen diyi ele biri birine çoğ şey eTse yanê hırsdense diyer seni âğu yiyesen. âğu içesen. // bızde yoh hocam. bız de one o mers söylêlê. sınırlara mers söylêlê esKi dil. tarla sınırlarına mers söylelle. esKi dilde o suyun dērîn olduğı yerlere burğan diyidile. suyun dērîn olduğı,
- 35 döndüğü yerlere burğan diyirdile. // o martilere söylerdile. şimdi martı söyliyî. esKiden o beyaz Kuşlere balıgdan söylerdîh hocam. // var, var. o da aynı dedığın gibi. o tip şeylere börtme diyiller işde. haşlama tiplerine. // balalı diyille evet. balalı diyile. doğumi yahlaşana bu balalıdı. boğazdır, balalıdır. yeni dilde tabi yavrudur işde. // bazbend de vardı esKiden hocam. bazbenT de saatın şeyine diyidile. bazı onnere diyile.
- 40 bazı da gollere bişi bağılyidille. onnere bazmend diyelle. burdan bele yêlKden bele saate bağlayan şeye. bazı de bilmıyem golde onu görmemişem. one bazmend diyidile. // beredayı var hocam. mesele bi şeyi eşyayı veyahuT da herhangi bi heyvanları diyelim.

- 45 biraħmıř tarlaya. özü önünde deyêl hocam. ona diyelle ya êle beredayı biraħıb
 heyvannerını. onnan bunun yêrine gidıp. veyahuT da eşyalar êle beredayı ati. hêç
 50 gôrħmı hırhızden. o tibde yanê. // bêhuř, evet var. hocam o da aynı o beredayı gibi yanı.
 mesela işıne sağlam olmiyane bêhuř diyele. çoħ bêhuřdı. // baħdavarri de var hocam.
 baħdavarri dedışımız gibi iki dilde. bi mesela diyelim bi yêri ğazanda bugün siz mesela
 bi tene şey oldu. baħdavar başına. yaw herıf doħTor oldu. bi de hocam hırsnen
 söylenen var. báhdávára baħ ba tibde. yorumi var onun. // he, beyaħ var. bayağın deyêl
 55 bizde beyaħ. annemgil beyaħ. mesela diyelim beyaħ baban seni çağırırdı. yanê biraz
 önceki söyliyı ha, beyaħ. // o da var. çoħ üşürdüm. wallah dondum. eyaħlarım dondı. //
 buyudum da var hocam. // bi ğırTıK var hocam. yanı bir az bi şeye bi ğırTıK diyidile.
 bi ğırtıK azıcılı diyecağına bi ğırtıK olsa bu yeterdi. // evet, baş diyile. hayvanın mesela
 herhangi bir beyazlığında başo baş, belek diyille. // bulama da hocam bu ağızdan söraki
 60 süti onu da bışırille. ona bulama diyelle hocam. sütin bi daha ğuyu şehli. // walla hocam
 bizde diyelle, ne diyerdile ya? walla hocam bilmiyem, o ğalsın. // bildir hocam, ğeçen
 yile diyelle. evelki seneye, ğeçen, evelki seneye diyele, wala bildir. bildir bêle oldı. bu
 olay geldi. // bıhêri var hocam. o de hocam şimdiki şöminelere tipine onnara bıhêri
 diyidile. orda çay yapardıla, yemaħ yapardıla. duvarda olurdu hocam. one bıhêri
 65 diyerdiħ biz. kilerde olurdu ha. baca deyêldi. bıhêri diyerdiħ. hâTTa bazi buħari
 diyerdiħ hocam. he, buħarı, duvarda olúrdı. onun üsdünde yemeg yapılırdı hocam. çay
 biraħılırdı. direK dama çıhardın. // bêvankes, filankes, bêvankes var. // he, başKaleri. //
 bala da var hocam. bala çocuğa da söylelle. heyvanın yavrusuna da bala diyelle. bu
 baladı. yavruye. // bızavci var. ‘eyni burda da o inäyın yawrularını otarana bızavci
 70 diyerdiħ. // bışkı var, evet. testereye bız de bışkı diyirih. şimdi de bışkı diyirih. ititdin
 bışkıni bileğin. // mesela biri ğasda olsa hocam. üsdünü diyelle êyice basır. yanı yorđanı
 aT, basır êyice. ğetir o yane, terlesin. ona basır diyile. bi de tavuħ ğuluçKaya yaTsa
 diyerle tavuğu basırmişız. o da var hocam. he, tavuğu ğuluçKaya yaTmaħ, basır diyile.
 onu basırmişsız. he vala basırmişih. bi de hocam damın üsdünü bi basım. he wala
 75 basırmişız bêle. yêni yapılan damleri ha. bu üç tip de ğullanılır. he hocam. // he, çocuğu
 hocam, çocuğu şimdi, bu şimdiki dilde nasıldır? o ğundaħliyille filan. o zaman bêlemaħ
 vardı. // bılev var, hocam. bu oraħları keskin êTmaħ için Kullandığımız o şeylere bılev
 diyirih, bılev. // wala hocam, bizde işde bađırmaħdır. ne nárálisen? êle de var. ne
 narelisen? // bızde boççık diyille hocam. ‘eyni, ineyın arğasındaki o şey. // evde Kılan
 80 işçi ğadına bêsleme diyile. hizmetçi ğadıne burda da bêsleme diyele. filankesin
 bêslemesi var, bızde. // hocam o de bu kekül var, ön saçına işde diyelle birçeKleri
 ağarmış veyahuT da birçeKleri dökülmüş. o saça diyiler, saç. // bulaħ da hocam
 tarlalarde ğaynaħ sularına, çêşme çıħe. onnere bız diyerih bulaħ. // wallah o bilmiyem. //
 o da var hocam. yanê gine aynı, âzıcılı diyecağına bi cıncılı diyille. // bardan da var,
 85 evet. o biyög bardannarın içine işde saman maman şey edelle. o böyüK telislere
 bardan söyliyille. // basmalih var. eveT, hayvannarın affêdersin zibilini hocam yêre
 atarlar. one basmalih diyile. sora kesilib tezeg olur. // Pirê nenelere söylelê. mesela
 neneye Pirê diyelle. iħtiyarlara Pirê diyelle. burda da mesela bi yêre bennen sen şimdi
 gidecaħ. diyelim hacı ismailgile dur biz barabar gidaħ. o tibde. // belengaz da hocam
 90 gine çoħ fukare adamnere, yımıřaħ adamnere fakir adam derih. vala bu belengazdır. //
 başa salmaħ da hocam mesela ben bi işi bilmiyem, diyelim. sen dedin wala bêle yapsan
 daha êyi olur. ona başa çalmaħ diyiler. yane birinin önerisile wala başa çal. oğlüm başa
 çal. // he, önermaħ. // bibi de var, evet. babanın bacısına bibi diyele. // o
 Kabuğ oluşmasına bız yüzde ğabuğ oluşmasına bilisen ne diyirih hocam? ğünbozi,
 90 ğünbozi buralarda bêle şey olur. hocam ğodeglerde. onnara diyer, wala bu ğünbozi

- olmuş ha. gabuğ_atı. // kínciroğ hocam o yumurtaynan yapılı. un, yumurta, yağnan yapılan şeye kínciroğ diyirih. burda kínciroğ diyirih / cırmağ da hocam biri birinen dövüşeydi. diyerdi walla birbirinin yüzünü cırmiş. yani dövüşmağ ha, tırnağlarınan. // bizde one bilisen ne diyirih hocam? sete, besTe diyile. besTe, önüne besTe yap. su
- 95 gitsin mesela o terefe. seT yoğ. besTe yap, bağla. // eveT, evet. o bizde hocam çoğ afedersen cırT söyliyile. cırT cırT. gözünde cırT var yaw. çapağ söylemezler hocam. esKi şey. // cilleK de hocam ineK ineKlere ÇeleK söylelle. // biz de ona nefisli söylelle hocam. çoğ nefislidi. // burda da diyelle hocam. şeytan_ati. he walla. bisiklete. he wala. diyelle şeytan_ati. // bilmiyem ki hocam. diyille aha bu şeytan_ati var ya, çoğ Kaza bela
- 100 yapille. yani burda o Kádá olmadığı için ona çoğ yani şeytan_atı diyerdile hocam. // burda var. burda kımse onu bilmi. culluğdur esas. culluğdur kımse demez ha. heP guş ya da ördeK diyelle. öyledir ha. culluğ çoğ nadır_adamlar bilir. // cırnağ he, bizde de he, cırnağ var. tavuğun o lades kemiğine cırnağ diyille. onnara da hocam lades demezler, diyerler çekişmağ. arTıh kım kimi yutse, hediye alar. cırnağnan ha. // yēni
- 105 çılmış hocam. mesele toprağda yēni aTmiş şeylere, buğdenin, otun şeyine, vallah diyi cillenibdi, hoş_olmuş. cillenmiş. // cerikan var hocam. cerikan o laylon vidonnere söyliyih cerikan. // cūce de diyen var, cıvciv de diyen var. // cılaz diyile, ārıh diyeler. çoğ ārıhdir. ne gádá cılazdi. cılaz, çoğ cılazdi. bu çoğ ārıhdi ya. ēle zayıflara diyeler. // cığal tabē hocam onnara, biyög o erkeğ mandalara burda şimdi yoğdur. camuşlere, camuş de
- 110 diyirih. esas camuş diyidile. o şeylerde o erkeğlere cığal diyidile. erkeğ mandalara, dövüşğan olanlara diyile cığaldı bu ya. // bizde canbaz diyelle. // cızığdır. mesela biz cızığ_oynerdih. yēdilidir. diyerdih sen cızığı cız. o ēle. veyahuT da aşlı oynardih. cızzih. cızzığı cız. o cızgiye cızzih diyerdih. // vala hocam onnara biz şey diyirih. ne diyim ceyenliğ o ‘eyni batağ yērlere ceyenliğ diyelle. // bizde hocam o tib mesela otu
- 115 bağlama ipine biz çav diyirih. buğdayi mesela buğdayi bağ yapan bağlamaya çav diyirih. // vallahi o bizde ēle bi şey yoğ. o yoğdur. bizde hayvanları suladığımız daşē biz nave söyliyih onlara. navede suladın? yalağ biz o tiblere yalağ, nave götür heyvannağ yalağde sula, getir. bu havuz_olduğı yēre yalağ diyirih. nave de var, nave de hocam o tağdadan yapılmış. sonradan yapılmış. onun_çine yēm de birağilla, hem yēm yēdirille.
- 120 o diyerlerin hem yēm vērirler goyunnere hem de suyi dökirdih navede içirdile. // cır hocam ēle bu çoğ, yanē iyi güleşen adamlara bizde ēle diyerle. bu ne gádá cır’dır. bi türlü düşmez. güleşen, ēyi güleşen adame cır. cırdi ha. zayıfdi ama cırdi. KuveTli yanē bizde de cava diyille. bũyũğ cabaleri fırlėtirdi, dövüşerken. ēle cabaleğ fırlėtirdi, iki adam galdıramadı o cabaleğ fırlėtidi adamnere. taşdır. caba taşdır. // cacıh da var evet.
- 125 coban diyirih, he. o zincir oT moT getirmmağ_çin ona coban diyile hocam. cobanı getir. // cahal diyelē. bu cahaldır. genşlere de cahal diyelle. cahaldi. demezler genç, cahal. // cönge de genç danaya cönge diyidile, goşulmiyan. hele goşulmamış danalar bu cöngedir. ha. // valla oni bilmiyem hocam. cuzu var, evet. çoğ cazudur. bu çoğ dil biler. o’ Ká’dar gonusar. bu çoğ cazudur. siz diyer, bunun şeyine bağmeyin, cazudur bu. //
- 130 cēcim de hocam ipnen toğunmuş ha esKiden hanayne anamgil toğurdi. onnara cēcim diyerdile. merfec var. ‘eyni, cēcim merfec ikisi ayniydi. // he, diyi oni çığır. çağırmaya çığır diyi. wile bi oni çığır. sesin yüKseKdir. çığır gelsin. // ēle çamur batağlıh. he, çoğ cırTıh de diyelle hocam ama eKseri çamurdur. // ya burda diyile walla teKme ati ēle. çıFTe ati. bağ çıFTe atar. aT bu çıFTe atir. ama şey yoğ. eKseri diyelle bu aT çıFTe ati.
- 135 bu hoş deyēl. // o yoğ yoğ. bi ucūnnen. ucūnnen de demezler, üzūnnen. kenarı, cüt var va. karasapana cüt diyirih. // torunun torununu bilmiyem, ne diyille? netice diyelle. // netice, kötūce. hocama diyim neve. neve, torundur. onun_onun kötūce. neticenin bi de

- kötüce var. kötüce diyille. ta diyile kötücesini de gördi nêrdeyse. // bîzîm burda hocam oyunda annaşmadîh. diyelîm. oyunda ben hile êTdîm. hemen bi şeyler gapdîm. ona
 140 diyerle ule çurgurêTdî geTdî. hePsîni çurgurêTdî. yanê bi tür oyun bozanlîge çurgurêTdî ya. // çinçavat o da cîmri adamlere hocam mesele sen bi yêrden bi şey isTedîn. diyelîm lâzîm. bi şeyi vêrmîyen adamnere, cîmri adamnere çinçavaT diyirdile. çoĥ çinçavaTdî. // bu şeyde var. bu ĥârâşîK köyûnde. // çurgur, hocam bu oyunda mesela diyelîm, ortada bi elma var. aniden biri geldi, götürdi onu. diyer ula çurgurêTdî, giTdî.
 145 // he, o da êle aynı şeydîr. // bizde çinedan diyî ya o yêmlîġîne o şey da çinedan diyiyîĥ. // çedene gine var. // he, çargat diyiler burda. daha büyüġ örtü hocam. bêle baş örtüsü deyêl. onnan biraz daha büyüġ örti. onnan namaz ġılalla eKserî büyüġ. yani ġadînnar... o şîmdi ġaĥdî. bunnarda diyerdîn bir çargatîni vêr. çargat. // yoĥ, diyerdîĥ wallah canımı çîĥaTdî, o Kâd'dâr meni döldi, vurdu. döldmaĥ da dêmêzler. o Kâ'dâr vurdi, benîm
 150 ca'nîmî çîĥardi. // çömçe var. çömçe ġaşıġın büyüġüdür hocam. // bizde banyo diyille. hamam diyille. işde êle // çaKĶıldah var. çaKĶıldah hocam bu ġoyûnnerde ġuyruĥlerinde olûr hocam. bunnere çaKĶıldah diyelle. bi de bazı adamnara çoĥ sinirlenseler diyelle çaKĶıldahli. ona da o tib kelime. döldüşde çaKĶıldahli diyerdîn. çaKĶıldah o ġoyûnnarı diyiyem. ya ġuyruĥlerînin altında olur. bêle affêdersen bêle
 155 zibîl olur. bûyûġ olur. onnara çaKĶıldah diyiyîĥ. // çahmur bîzde bi ġözi yeşil olub bi ġözi ġahverengi olannara çahmur diyille. biz o ġaysilerîñ ilk halına çaKĶala diyiyîĥ. // bîz sineK diyiyîĥ. moz diyiyîĥ. mîġmîġ diyiyîĥ. sivrisineġe mîġmîġ diyelle. çîmmeK de yîĥanmaĥdır hocam bîzde mesela suda yîĥanmaya çîmmeK diyille. // bîzde çolaĥ diyile, çolaĥ, topal. // çaput diyirîĥ, bêz parçasına. // çaTTanġuş da hocam bu ilKbaharın bu
 160 çaTlanġuşlar yiyilir. yemegnen yiyilir. êle âcî şeyli. bûyûdûĥçe onnar bunun yanê ĥeyvan da yemez. o ancaĥ oT moT baġlar. // çin, omuza diyiller. tabê şîmdi dêmîyîĥ. esKiden çin diyirdîĥ. çinnerî a bêle.

Derleme Numarası: 18

Konuşan : Mikail Polater, 52 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Karagündüz Köyü, Van
 Derlenen : Mahalli sözcükler

- // biz çökeleg diyirîĥ ona. köçelig, köçelig odur da. satîlda su. satîl da êle dèdiġin kîmî sût de olabîlîr. ayran olabîlîr. onnar olabîlîr. // o bizde yoĥ. sufata surat diyirîĥ. sufatîni asma, he. // yoĥ, o yoĥ. o olsa da anlamîni bilmîyîĥ. // südecar, sûtîsüz ġari. he, südecar dèdiġin yanê südsüz ġari. südsüz ġari dèdiġin yanî sûtî olmaz. one ne diyiler?
 5 ĥîşsîz çocûĥ, bêslême, he da, südecar dèdiġim aynı şekildîr südsüz olî ha. // saraT, var he. saraT da êle bîl ki bu bûġdayî ya mercimeyî ya şeyî onî êlemeg için. elemesi için saraT Kullanîrîĥ. eleme. // sebi dèdiġin çocûĥ, yanê yetîm çocûĥ. sebi çocûĥ, ufaĥ dêmâĥdî. onî götür ya annesîne mi götür ya babasına mi götür. sebi odur. sebi dèdiġim çocûĥ, bi şey annamiyan. // eT kesene satîr dêmêzler. o ayrîdir. // eKmeK sêli, sêl var.
 10 onûn içersinde, sêldedîr. şey yaparîĥ. sûtTî bûġda yaparîĥ. un ġavururuĥ. o adam sana annaTdî ya cafer âbê, un ġavurîrîĥ, ġîzardîrîĥ. şu êdiyîĥ, bu êdiyîĥ, o var. sêl var. ama âĥmây yaPmaĥ yoĥdur. âĥmâyî biz tendîrde yapîyîĥ. âĥmâyî tendîrde yapîyîĥ, onî yoĥ. onî bîz sêlde yapmîyîĥ ha. onî, sûtTî bûġdayî sêlde yapîyîĥ ha. sûtTî bûġda var. sûtê

- 15 biraħisen. güzel-ı , tene tene olur. oni süte biraħiyıh ha. o sêlde yapılı ha. ğavurma için.
 cafer âbê hePsini annaTdi bunu buna. êle güzel de annaTdi. dëdım, bu dëdi gereK
 yoħdúr da. mizefer âbê dëdi. diĝer mesleĝim cáfer âbênin yaşı kiçúĝdi. dëseydi de
 uyduracaħdı. uydurmaĝı çoħdur. uyduracaĝ idi. o uydurmayı êyi bılır. ĝarçáĝinen olsa
 onún dëmesi lazım. // saĝalmaħ var. vallah saĝaldi. êle bıł ki bız bi ĥasTaya yëni
 20 dedelerin dëdiĝi saĝaldi. dëmaħ êyileşmaħ demaħdır, // he, êyileşmaħ dëmaħ. // sebeT
 bız diyiýiħ. he, sebeT hayvannara doldúriýiħ. samanne hayvanın önüne tökeriħ. onnan
 sora oT doldurub, yoncesini doldurub onu sebetin içersine biraħiyıh. ğötúrúb
 hayvannara vëriýiħ. // samtër var. onnarı da men annamiyem. onnar var; ama onnarı da
 cafer amca êyi annatërdi. hayvannarın boynına baĝlalla. hayvannarnan şey sürelle
 kôtan. êle söylemidi zatan. onnar vardı. ama onnar bızım zamanımızda olmadıĝı için
 25 dësem de yannışdır, yalandır yanê ha'. // var, onnar var. hayvanın üzerinde. // yoħ, o
 yoħ. varsa de şeyini bız annemiyiħ. // sitıl dëmaħ búĝda, yerişmemiş búĝdaya sitıl
 diyeriħ. yani sitıl dëdiĝim zaman, bu şey êTdiĝin zaman ezilir. ama sitül olmasa
 yerişir. biz o sitül var, he. bızde o da sitüldür yanê yerişmemiş diyeriħ. ama bız taħda
 diyiýiħ. ehmeg taħdesi diyiýiħ. başKa bi şey dëmiýiħ. // mezırke diyiýiħ ona. mezırke
 30 ehmeg yapan. deyël. // somaT da şeydir ha. ĝirdeney. yanê somaT dëdiĝin áhmäyi
 açmaħ. // ha^l. bız ona pişik diyiýiħ ha. he he he. êle bıł bi çocuĝe oħúdisen.
 oħuTduĝun zaman bi elinde ufaħ bi bële kaĝıT vërille. onnarı tagib êTmesi için. ona
 biz pişih diyeriħ. onún o yanê pişih. baħ o çıħdı. süreleri ĝösTermesi için. // sayıhlamaħ
 dëmaħ, ne dëmaħ? bi insan ĥasTa olduĝu zaman abur saPur ĝonuşer ona sayıhlama
 35 diyeriħ. // sırdır he. sırlı hava. bız daha diyeriħ sırlıdır. bugün hava soyúħdúr, sırlıdır.
 ruzĝarlıdır. // su ĝıraĝı yani ĝırav, ĝıravdır. ĝırav dëdiĝim suyun kenarında düşen beyaz
 olúr. odur ĝırav. // o da var. ucuz eyaKĝabı dëdiĝimiz bi bu hoTTo eyaKĝabısı diyile
 ya. işde onnardır ha. ona boĝabaş diyiýiħ ha. boĝabaş eyaKĝabı. seKavul da ayni
 seKavul diyeriħ, he. seKavul hayvan mayvanın altını, ĝoyúnların önünü temizliyib,
 40 töküb aħura mi tökerler, ya dışarıya hayvanın altına pëyin olaraħ sëperih. seKavul
 dëdiĝim odur ha. seKavulun ĝörevi odur ha. // surati asıh olan ‘eyni men dëdiĝim gibi.
 bi insanın evine bi insan geldiĝi zaman güler yüzli yüz ĝösTermah başKa, bi de asıh
 yüzünü ĝösTermah başKa. bu asıh yüzlidir. o da var, o da var. o da var. // onún ismi
 samıdır. o da var. // pay, hisse dëmaħ. êle bıł ki bugünneri benim dedemnen yerişen bene
 45 bi hisse, bi şey varsa onda var dëmaħdır. // savacaħ bız ona savacaħ diyiýiħ. deyırmanın
 su savacaĝı var. benim gendi deyırmanım da var. ama ceyrannıdır. öncede su deyırmanı
 da vardı. ben gendim giderdim deyırmana. savacaħ dëdiĝim nedir? suyun geldiĝi zaman
 deyırmana ayrı yere tahlil. yanê ayrı yere çevırmaħdır. ayrı yer. savacaħ odur ha. suyu
 deyırmana gelmeden arħa terefde ayrı yere çevırmaħdır. savacaħ odur ha. // sırnı da var.
 50 sırnı dëdiĝim bız araba, öküz arabaları diyeriħ. onnarın tekereyi dönderen aĝaşdır. ona
 sırnı dërler. // dâri bızım o amcaoĝlu dëdi ha sene. dâri ekerdiħ, biçerdih. bilmiyem
 şey êderdiħ. dâri onda vardı, dâri bızde yoħdi. onu apar biraħ dışarıya. onu apar biraħ
 dışarı. // ona bız sırĝa diyiýiħ êle. doĝru sözdür. êle bıł, çocuĝun ya ĝarının ya gelinin
 ĝulaĝına taħdıĝı bi altındır. he sırĝa, bız sırĝa diyiýiħ. // saĝın dëdiĝin hayvandır. ineK
 55 saĝınıdır. ĝoyunun saĝınıdır. onnara saĝın diyeriħ. saĝın hayvan, saĝın ĝoyún. arTıh
 onda taħılma var muhaķaķ. ineĝe, ĝoyúna süt vëren hayvannara saĝın diyeriħ. // rêhan
 bızde ĝarı ismidir. rıhan, merze. he, o var. merze diyeriħ bız ona. merze oni cacıĝa, yanê
 köceliĝe ĝatarıh. oni bazen ekiýiħ bazen de daĝlarda yabanisi olduĝu zaman onu
 topliyib ĝetiririh. // bız ona nane diyeriħ. rêyhan otu ekilir. daĝdan ĝetirdiĝimizde nane
 60 olur. ikisi de eyni yoldadır. yanê ikisi de eynidir. // ruT dëdiĝin yanê bu adam fakırdır, bi
 şeyi yoħdur. bu adamda bi şeyi yoħdur. fakır bi insandır. ruT dëdiĝin odur. // he, râm

- atarlar da. bunnara râmci diyelle. yani sihirci bi máhluḥ. bizde râm diyelle ha. sehër ēliyiller. sehërli adam. sehërli insan. // merdivan o nerdivandır. // dimdik diye bi şey yoḥdur. yanè tabe duvara biraḥisen tik olur. yoḥsa tik deyêl, düşersin. // o da telefondur.
- 65 ḥabar ulaşdıran da telefonnardır. cib telefonudur, ev telefonudur. onnarne ḥaberleşme oli. başKa şeynen olmez. önceden meKTúbla olidi. mektúbla daha ḥaberleşme olirdi. // reben dèmeK o ne miskin, fakır bi insandır. // per dedîğın ha bu kitab. icabında aTmiş perdır, ya yüz perdır. o vardır. zaten eyne per de diyiñ. ḡaç perlidır? // pörk dedîğın ‘eyni biz bu adamın yanına giTdih. daha onnan önde pürkümü söylirem. şuyu, buyu
- 70 söyliyim. o insana pörk deyêl. o insana diyille şey. yanè be adam lèylaçdır. bu adam devamlı türkü söyliyi. ya düğün başlarında. başcılıḥ yapı. yani düğün başı çekendir. he, lèylaç. // pır dèmaḥ bızde yoḥdur. yalnız şey var. èle bıl, yèndi mi de õyũn ḡurduḡu zaman o adam oyunda gèri çekılme dèmaḥdır. bızde o şekil söylelle ha. gèri çekıldim. işde ondan yoḥdur. bızde yoḥ. // parḥaç var. parḥaç dedîğın gibi. imdi az önce de
- 75 şey ēTdih. parḥeç de gidersin hayvanın şeyini sütünü saḡarsın ya, su getirirsın. ona parḥaç. esas adı Kovadır. bız parḥaç diyirih. satıl diyirih yani esas bızde satıldır. // he, parḥacın ismi satıldır. // püşürüḡ dedîğın fazla su almiyan bi topraḥ. onun fazla yani gendine yèteceñ ḡádár su almamış. püşürüḡ dedîğım birbirine ḡavuşmiyecañ bi topraḥdır. topraḥdır. // yoḥ dam suvası deyêl. yani olmaz da. ekin topraḡı da olmaz.
- 80 pişürüḡ olduḡu zaman tutmaz. // palaḥ, oT dèmaḥdır. bızde oTdur. o bıldığın. èle beñe normal ince. ince boyli. baḥ bu boyda ḡaḥar. hayvanıçün biçib getiririh. ḡoḥu vèren oT bızde yoḥdur ha. ḡorunḡandır. pırTlama. // var, bi hayvan ya bi insan ya bi şey olduḡu zaman ya ağacın atarsan gözüne. gözüne diyelle. gözünü pırT ēTmiş, yanè o gözü çıḥarmış ha. pırT ēTmiş, gözünü çıḥarmış bunun. pırT etme de bu şekildir yanè. fazla
- 85 ufah ufah ēTme buni. // yo, havuç çeşir. hawuca çeşir diyirih yanè bız geleneKde çeşir diyirih. kedi pişikdir. güldi, diyiñ güldi. anıdan güldi. // banga diyirih bangaya. // yo, èle bi şey bızde yoḥdur. // bızde işde èle deyêl.yüz baḡdır, iki yüz baḡdır. elli baḡdır. bin baḡdır. beñe bu şekil ha. pappıK, pappıK yanè bızım dedîğımız Tırnaḥ diyiñ. hayvanın tırnağıdır. ya düşmiş, düşecañ. ya üzerindedir. papık yoḥ. çer çöpe de mâceñliK diyirih.
- 90 moççeliK daḡda olur. gidib toplayib getiririh yaḥarih, moççeliK odun deyêl ha. odun ağaç maḡaçdan oli. onnar deyêl. // kekeleme diyirih, keke diyirih. kekeliyen bir insana keke diyiñ. bu adam kekedir. // döküntü dedîğın bız diyirih o akılsızdır. he, akılsız bi insan sefi, akılsız. sefi bi insandır. // SebeT var, he. ufaḥ SebeT, hayvan mayvanı, oT saman şu bu götüreni. eynisini bi daha da sordun sen onu. ‘eyni deyêldi. // yoḥdi yoḥ.
- 95 yani yaparsan vardı. yapmille, ihdiyaç yoḥdur ona ha. biyöḡü var, kiçüḡü yoḥdur ha. şimdi de bende var. işde kelime yoḥdur da. porḥeg bız arabanın sırni ağaç üzerinde olan demire porḥeg diyerih. // ḡışlıḥ un var. un dèsen ḡışlıḥ un bızde her zaman olur. çünkü biz köyliñ. bız buni seneliñ öḡütiñ ḡışlıḥ oli. yazlıḥ unumuz ayridir. ḡışlıḥ unumuz ayrı. // topraḥ var ama èle bıl ḡullanmiyiñ. yani topraḥ var. böz Kumaş var. herkesTe
- 100 böz Kumaş, elbiseler hePsi bèzdır. yırtih paramparça elbese. beñe ayaKKabın olduḡu zaman ya bu yıTdih. at gitsin bu işe yaramaz, yırtihdır yanè. işe yaramiyecañ bi şeydir ha. // bız ona pāḥıl diyirih. pāḥıl insan. fesaT insan sevmiyen insan biz diyiñ, çürüh. // pepe de diyi eKmeK de diyi. burda da öyle diyen var. // tunbul, bız tunbul yanè ḡafasında şey olduḡu zaman tumbul ḡafalı tavuḥ diyirih. tumbul diyirih. // urḡan diyirih.
- 105 saç diyirih. en fazlası saç. yanè saç diyiñ ha. ayih bız diyiñ ayih. oyaḥ deyêl. // he, otarmaḥ bir insan hayvanı götürür tarlada, çayırda otarsa ona otarmaḥ, hayvan otarmaḥ, diyirih. // obaşdan diyirih. diyirih obaşdan ḡaḥacañ. sōhōri dèmiyiñ. diyiñ obaşdan ḡaḥacañ, bızı ḡaldırın, oruç tutacañ. sōhōr dèmiyiñ. obaşdan bızı ḡaldırın. // neri de var. yanè ḡeçinın saḡan ḥeyvanın erkeyine neri diyerih. he, neri dedîğın yanè erkeK

- 110 dëmaḥdır. geçidir, geçi. bız ona teke diyiýiḥ ha. // nerdivan diyiríḥ. // yazma, lecek diyiríḥ. çocuḡu olmiyennere bi şey diydile yav. // bız ona ële esasen nav diyiýiḥ ha. // hayvan mayvanın içersinde su vëriríḥ, ot vëriríḥ, saman vëriýiḥ. ona nav diyiýiḥ, he. o navdır, doğrudur. // nemnim dëdiḲodi dëmaḥdır. ne dëdiḲodi yapisen? he, dëdiḲodi yapisen. // nefeslemaḥ, nezer dëmaḥdır. nezer_êTdi. filan_adam māim hayvanımı
- 115 nezer_êTdi, ya gendimi nezar_êTdi, çocuḡumi nezer_êTdi. ikisi de var. ‘eynisi de var. bázisi nefesledi diyir, bázisi nezerledi diyir. ikisi de ‘eynidir. ‘eyni yola çıḣi ha. // naḡıl işde hëk’aye odur ha. naḡıl dëdiḡın işde uydurma, sağdan soldan gelme şeyleri hePsini dizeḗāḥ söylemeye bız ona naḡıl diyiríḥ. // ona nās diyiríḥ. nās_ınsan yanë, insana. bu yola diyiríḥ, sen bu yola geTme. o yalda şer var. sen ge bu yolda geT. sen nāsliḥ yapisen. bu yolnan geT. nās dëmaḥ yanë uymiyān insana nās diyelle. nicimsız dëmaḥ, şikil şekilde necimsız yanë bu insan çırkındır. yani bunun rengi insana uyacaḥ bi renk deyël ha. // yoḥ, açgözlü ayrıdır. açgözlü başḲa. hangi terefe gidisen? bızde ona diyiler, nëreye gidirsen? hangi terefe deyël. nëreye gidisen sen? he, haraya gidisen? nëreye gidisen? bu şekil ha. he, neḡerisen, ne yapisen; bunnaın ikisi de var. he, neynisen; ne
- 125 yapacaḥsan? bunnar var, he. he valla. o davar ële bıl; diyir hayvannan naḣıra kım geTdi. bız söylerdiḥ işde filan gomşular geTdi. filan adam geTdi naḣıra. he he, o var. // netice de ële bıl ki sonuç. neve, netice o da var. neve, netice var. netice ële bıl ki çocuḡun çocuḡuna netice diyiýiḥ ha. // nevenin çocuḡuna netice diyecaḥ. o da çoḣ_ınsan görer görmez, o başḲa daha. neve var. onun da çocuḡu olacaḥ ki ben görüm,
- 130 ona netice diyim. o ola ki bızim görmemiz zor. // naḣır hayvanın toplu olduḡu hayvannara naḣırçi diyiríḥ. naḣır diyiríḥ. yani toplu mal, heyvan diyiríḥ ha. // bız genç iḣTiyariḥ. köpeg de dëmiýiḥ. iT’ baḣ, genç_ıT. yaşlı iT, köpeg deyël. // he, cimri de var. nekes, cimri ikisi de ‘eynidir. bir insan cimrilíḥ yapar, ële bıl ki dëdiḡım kımı bi insani ya ehmeye çağırır ya misafur çağırmaz. o insana nekes diyiríḥ, cimrisen? // he,
- 135 senin ne mahnan var? ële bıl ki, mennen sen yol gidiýiḥ ya bi işimiz var. meım sana bi bozúḣlúḡum_olsa; sen niye mahna ëdisen? mahnan nedir? sebebi nedir? a bunnarı biz bu şekil söyliyíḥ. bahane he. // mısıra meke diyiríḥ. mısıra meke diyiríḥ. mekke bız medineye diyiríḥ. mekke; medine. mekedir. meke bıldıḡın bu mısır diyiler. ya mısırdır da. mısır meke diyiýiḥ. mısıra meke diyiríḥ. // murtuḡa yumurtadır bızde. o hayvan
- 140 tavoḣdan tavoḣ yumurtlar oni. yumurta tavúḣdan olur. yanë ne hayvannen olur, ne insannen olur. ne hëşbi şeyden olmez, tovoḡın dişinde. // mıḣ çividir.

2.3. Erciş Ağzı Metinleri

Derleme Numarası: 1

Konuşan : Ömer Ummuni Poyrazoğlu, 78 yaşında, İlkokul mezunu

Derleme Yeri : Salihye Mahallesi, Erciş

Derlenen : a) Gelenekler ve görenekler b) İki masal c) Mahalli sözcükler.

- a) diyi yağmur kaḥdi muşdan, ko geT işan; yağmur kaḥdi vannan, çıhma yuvannan. yanê vannan teref yağmur yağsa yuvannan çıhma. çünkü yağmur şiddeTTi olur. kıbleden geli. yağmur kaḥdi muşdan, ko geT işan. daha ne diyim san. // kelime nedir. koy git ordan bu şerbige apar, man ordan su getir. şerbik, mecrefe. şerbige apar, 5 man ordan bi su getir. apar, götûr demeKdir. è onnan sora be ne aklıma gelse. bèle ne desen. // buranın ne gelenegi, ne üzerine? // bicek ayında buharın nisan veya mayısın başlarında şey war ya hıdır İlyas günleri diyiler. o zaman mählede olan kızlar herkesin mählesinde toplanırlar. geliller, otûrûrlar. bi bahçada bi tenesini ederler gelin. yani bu heyali. gelin deyêl. bu oldi gelin. onun karşına bi gab biraḥırlar. ağzi dar bi gab. yanê 10 elin girib çıhacağı kádár. aha şimdi kızların her biri o kabın içersine ya bi desdidir, ya bi çölmeKdir, ya bi kırızdır. // he, neyse. kırız, o pèynir, norşin küpeleri wardi. ona kırız diyeller. pèynir tutardılar içinde. è küP desem anlaşılı. küpe diyirem da, küpe sırhadır. bah küpe sırhadır. küpe pèynir, turşi tutallar içinde. zehîre biraḥırlar içersine. mesela birine bulgur biraḥırlar. birine den biraḥırlar. yarma biraḥırlar. kavurka biraḥırlar. 15 efendim turşi tutallar. onnan sora işde kelem turşusi, purçuliK turşusi. tamam. onnan sora kardaşa diyim, aha geldi hırtiK, ne var. işde kavun, dülek atallar içersine. // kavunun kiçügi. sen oni bilmiyisen? demek ki sen neye oḥıyisan? // şamama ayridir. şemama ufah kırmızı olur. düleg de yetişmemiş kavun. bazı yerde de kelek diyerler ona. yetişmemiş. onnan sora şemama olur. biber, badlican, domatéz bunnardan turşi yaparlar. 20 işde o küpe geldik. orayı deġeşmiyeK. biceK çıharılar ya. a şimdi bu biceK sahabları herkez barmağındaki üzügi elindeki bülezigi, boynündaki muncuğı, mavi murcuḥ filan atar onun içersine. herkesinki bellidir da. mesela orda biri diyi bi bicek türkisi söyle. ne diyi? || biceğim hola hola, geTdi çihdi ağ yola. bicegi çıharanın, muradi hasil_ola. || o gelin elini soḥi, ordan bi tene çıhari. wîle diyi bah, bu bicegi çıharanın muradi 25 hasil_ola. bu adamın muradi bu kız kocaya gideceK. ama niyet de tutuyor. // niyet etti da. herkes niyet etti. onnan sora ne diyi. || gögerçin pıçahladım, kanadın saçahladım. yari koynunda sanib, yasTıgi kucahladım. || çeki, çihdi man. we' diyi, heyvah! walla bu inan avrada kawuşmiyecaḥ. bu kaldı bekar. yasdığı kucaḥliyi. annadın? // onnan sora koka ayrı. koka da hıdır nebi oli ya. şubat ayi. şubatın girmisinde hıdır nebidir. hıdır 30 nebiyi yapallar. onnan sora kavurka bılisen sen. kavurkayı kavurullar, dögeller. şekerri mekerri. koyallar böle. bi açih kaba, biraḥırlar bi pencereye. bèle şimalallar kalır. sabahnan kaḥallar, baḥallar, onun üsdünde bi iz varsa, diyerler hıdır aleyhiselam geldi. atinan bu kavurgayı çıġnadi, giTdi. halbuki hıdırın ne işi var? o odaya, at girer heç o odaya? bi kere ne_oli? bugün hıdır nebidir. şor ehmeg koka yapallar bèle. ona koka 35 diyeller, annadın? biyögüne de tabtaba. koka yapallar oni. mesela herkes bugün oruç tutar. hıdır nebidir. böğün oruçdur. aḥşam_oldi, ifTar ettiTigi zaman yemeg yoh, çay yoh, su yoh. o şor ehmegi yiyecek. o şor kokayı yiyer. bekarrar ha, ewlüler deyêl. yiyecek kime su vere. è şimdi bi adam susuz olsa rüyasında su görûr, ne görecek? bi

- 40 kere onnar yatallar. qahar, gelirler. veh^L, men gördüm bi tene beyaz saqalli ihTiyar. beke boyni bukuk, elinde tezbahi. geldi man bi bardah su verdi. nece verdi? bi tene oqlandi. qarşıda oqlanın da boyi ince, uzun. gözleri mavi, saqali sari. bunnar işde Talavere. sürekli rüya görmış. esKi gelenehler bunnar. bi kere bi kokayi biraşirdilar duvarın başına. hānsi gütürürse, gütürsün. kaçāle belegdi, qarğa da qaradır. bi kere
- 45 kokayi biraşirdiler duvarın başına, beklerdiler. o kuş o gelib aldı, gütürdi. maşallah diyerdi, nēreye gēTdi? Toğu terefine. ha- tamam. filankesin oqli var orda. ha buni kızlar yaparlar, ekseriya. bilisen? filankesin oqli var. o oqlan geleceki meni isTiyeceK. veyahuT giTdi bu örene köyüne. bu örene de hāci qahramanın oqli gelecek. hırışaTdan bilmiyem kim gelecek. bu şekil. bunlar gelenehler beledirler. aha onnan sora beke.
- 50 mezarriğa gidende öli. mezarriğa aldı giTdi, hayvan başıyorlar. fenadır gütüriler ya. o ele bili, ele bili ezrail geldi, gütürdi. halbuki qarğa gütürdi yemedi ha. annadin? he, bi kere hediK bişirirdiler. hediK bilisen nedir. hedigi bişirdiler. kızlar toplanidiler, gelidiler. kadınnar, kızlar. bulguri de qaynadirdilar. kurudurdilar. el degirmanı wardi. el degirmanı wardi. bi kere beke tuluq, sıraynan otüriler. bulguri awuq awuq açardilar,
- 55 çekerdiler, hırr hırr. annadin? dönerdi. hediglerini yiyerdiler, türki söylerdiler. bah el deyirmanının san bi şeyini bilmeceğini diyim. diyi göbegim göbegine, bah Taş Taşın üsdüne, mindi ya. biraz oriya. ayıb olmi. neyse, onda var. göbegim göbeyine, mihim deligine, hanē onun bi şeyi var da gapandi. he, mihim deligine. sapakelim eline. saP da o var ya. sapakelim eline. o destege diyiler. bu sapa. awuq awuq koyaram, osura
- 60 osura çıkarırsan. nedir bu? el degirmanı, be. bu bilmece. osura osura çıkarır. birbirlerine sorardilar. diyerdi niye bilmirem. torpaq başan, degirmandır işda. annadin? geldih şimdi neye. esKiden bi de vardi. sağdıç wardi. güvev vardi. şimdi de war ele degel. // he, kuda, sağdıç. şimdi sen ewlendin. işde yarın gelin gelecek bugün, bi gün evel. kuda ayridir. o kuda, hınamidir. hisim var ya, hisim. ne, he, kuda filankes benim
- 65 kudamdır. o diyeller. şimdi benim evlendim, toyumdur böğün. ahsamnen yapirem çayı. çöreK möregi hazırlirem. sabahnan kendi emsalım, benim kimi yetmiş beş yaşındakiler gelir. veyahuT girmi yaşındaki gençler toplanıllar, geliller. sabah qahvalTısı damadin evinde yiyeller, içeller. bi tenesi qahar diyer ben sağdıcam. taqar damadin golünnan. gütürecek evine. o diyi men gütürecem, o diyi men gütürecem. munaqasa
- 70 edeller. satışa çıkarıllar. sıra sahabi sen ne verecekken, verim san. diyi bi milyon, o da diyi iki milyon vercam. damaT man olsun. bu bazarlıgi yapallar. o parayı almazlar. birine damadi veriller, gider. damaT gēTdi eve. onun boynına kıraP atardilar. kıraP bilisen nedir? yoh, çarkati markati nedi. çarkati. kıraP ē babam be sen TürKçe bilisen, men de benim türKçemi anna. çargati dedim mi eskiler bülür. beke kıraP vardi, kırmızı
- 75 yeşil, mavi tahılar ya arabaların önüne, şey deyel. onnari şeydir, kıraPdır. ha bi kere bunun boynuna atardilar. bi de bolşevik çorab giydirdiler. kiloT pantor bolşevik çorab... ele buriye kádár dizlerine gelirdi. elnen tohünmuş. teKrar böyle dönüş yapardi. ağzında kırmızı kırmızı kırmızı yeşil tohumalar vardi. onni de güveve giydirdilerdi. sağdıca da giydirdiler. alırdilar. giderdiler. efendim o gün o masraflar ne varsa bitün
- 80 sağdıca aiTdi. sağdıç da kendi arhadaşlarını oriya çağrılanları çağırırdi. ahsam yemeglerini yerdiler. otürdiler. hına ahsamidir da. bi kere berber gelirdi. sabaha hınayi yapardilar. güvevin bu sağ barmağını batırırlar. bu kádá. sağdıç da batırırdi. herkes vurmazdi hınayi. oynardilar, giderdiler. efendim işde gelinin olduğu yere eger mümkün olsa giderdiler, hına gütürürdiler, gelirdiler. gelirdiler sora. sabah oldi mi getirirler
- 85 güvevi traş ederdiler. traş edende o gençler hePsi gelmeK mejburiyetindedi. berber alırdi eline bi sini, bi de sininin üsdüne bi kırab atardi. kırmızı bi kırab. beke tutardi elinde, para toplardi. bu eyi bi káide deyeldi. yani hoş bi şey deyeldi. o atardi. // eli kuruş

- o atardi, bi lire o aterdi. iki lire. berberin c bini dold r rdiler.  imdi o ka di.  imdi berberin ha k ni sa dı  v ri. daha bi kere giderdiler, gelini getirirler. gelin geldi mi
- 90 g vevi   har rlar Tama. binanın  st ne. gelin bu kapıdan girecek ya i eriye. yengesinen bi  le gelini getirecem. mesela gelinin  ayni veya yani g vevin terefi.  ol nda getirirler. geldiler buraya al duva   ekerdiler gelinin y z ne. al duva . bilisen duva , al duva . gelirdi tam kapının  n ne. bi desdi mesdi, barda  marda  bira irler b le. gelin basardi,  ırdı. dewa nedir? yani nezer deymes n. u urri olsun. g vev de
- 95 Tamda ar ada larınan barabar, elinde bi tene b le alma, annadın. g m' atardi vurardi f kara gelinin  afasına. yan  o da bi vurma  da bi  erefdi. // ad lcevazda ne des n war. a latda da hayvan gemiyi atılar, bi iriler, yiyiler. o moma gemiyi var ya. y ddi ev bi irirler. onnan sora sa lallar, gelinin ba ına atarlar. bi    y  lmaz. onnan sora. o gelin geldi bi kere, sa dı  gine g t r rl r gelini, g vevi de g t r rl r. gelin oturırdi, o toy
- 100 d  n de biterdi. o toylar, d  nner de  leydi eskiden. a bi kere gelinin giderdiler gelinin ba ını ba lama getirdi i zaman. seray seray seni gelin beni melul  tdiler. seni gelin, beni diyer. seray diye bi t rki vardı. sesi g zel olannar s ylerdi. sen gidisen. senin kitabın aha buriya oca  iya teslim  ts n. annadın. buni o oni b ceremezsen. onnan o  alsın. aha  imdi a lıma ne geldi. o eskiden bi kere oy nnar oynardılar. tura oynardiler.
- 105 d  nnerde. batdi batdi oynardılar. tura i da ba . bi b zi b kerdiler. getirer ileri  ivin n ba ını birle d r rdiler burayı. d  m, da  k m n. a bitene  z k v r rdiler san. hep m zde oturmu uz halka baTdi baTdi. eya larımız  nde. ha b le oturmu u .  imdi men  z gi v r rd m s n. sen alırdın. o baTdi baTdi ortada biri yanmı  ya. eline almı    yi eline. bu turayı, bu. ba  oni do ri s yle.   y y z h n rde? men bi defa orda. o orayı alanda y z k
- 110 bu terefd n   hi. onlar bi kere ar adan turanan vurardılar. oni bitirirler vura vura. o ortadaki adamı. i ers n  altına. a bi de don  aldırma vardı. annadın? adam b le uzanırdi. uzanırdi ded  im bu sırt  sde. y z kilo rahat wardi. o adam g rerdi. oriya eya larını alırdi b le  uca ına, ba . ayahlarını bu b k hden tutardı. dizini  ırmama   artınan, b yle  ekerd . adamı havaya  aldırır, g tirirdi havaya. a o oyinnardan g rz  aldırma
- 115 wardi. // adam b le oturur, baca larının  arasına elini kilitleydi. ben y re yatarım, sırt  sde. oni alırdım, b le getirird m. elim n  zerine. tek  olnan o y z kilol   adamı havaya  aldırırdım. en zor od r. g rz  aldırma. p vk n , annadın? ba   imdi gine h dır nebide k se gelin gezd r rdiler. bi tanesinin  aya larınan b le sarardılar. o tura yapardılar ba , otdan. ba lardılar   gelirdiler o  afa, boyn z yapardılar.  z ne un
- 120 vururdılar. bi adam  olurdi aha bu  ad r, otdan. iki    ba  ot yumu a  ot. bu olmu di k se. birisine de bi gelin elbisesi giyd riler,  rkek  oc  lar. gece, yatsı ma rib  arasi ev ev dolanırdiler. bi kere gelirdi,  apıda durardi. annadın? || h dır nebi, h dır  ılyas,   eklendi geldi bu yaz. men h dırın  uliyam. boz aTm n  uliyam. hah h l ndi, h l ndi,  ara  uval del ndi.  ara  z m t k ldi. v ren h t n olsun, v rmiyen  antır  ols n. bi
- 125 kotur  izi olsun. o da d   n tend re, yansın. || buni ded  i zaman i erden getirirler. o zaman tar ana yapardiler. ceviz, tar ana,  avur a onnarın torbasına dold r rlar. bi de ya ut para v r rdiler, giderdi. /// basTı  yan . basTı  gibi. bi kere g lirdi  apıdan, oynardi ya. p fK n  ha p fK n , bunnar buni  alırdılar, oynardılar.  apıyı a dın mi k   k  oc   moc  lar b yılırdı, d  erdi  or usunnan. ba ardi bi araba ot, y z nde beyaz bir
- 130   y. a bu da k se gelindi. ///   m e gelin de nisan bir de, nisan ayı geli ya. nisan birde ya mur zamanı. ya mur, ya mur ya masa bi   m eye a a , a   m eyi burdan asardılar, ba lardılar. bi ucunnan men tutardım, bi ucunnan sen.   m e gelin   m  sde... oni unutmu am. ev ev gezerdiler. allahdan ya mur ister k  ellere. ne gels n, bilmiyem neye ne olsun. bi   yler. annadın? gezerdiler. yani diyeler. oni o  le  derdiler.

- 135 bahardın yağmur yağdı. allahın hikmeti. daha ne diyeh. aklıma gelmi ki. // hıdır nebi, hıdır ilyas dedik ya. çiçeklendi geldi bu yaz, o hulundi hülündi. kara çuval delindi. // şimdi bi tene gele gele oynardılar. bi çuhur kazardılar bi yerde. bu kádár bi çuhur. bi tene daş bırardırdılar yere. yuvarlağ daş. onun adi göğadi. a bi kere herkesin bele benim kimi bi ağacı vardı. giderdiler o çuhurun başına. yedi sekiz tene genç. don hevire, don
- 140 çevire diyerdiler, dönerdile. o daşı biri çıhartdı mi ağacınan çıhartdı mi kaçardılar. kim geriye kaldıysa o yandı bi kere. o Taşı alırdılar. biri baharsan yannışlıhnan o gelirdi ağacın üzerine. o zaman gene vurağ. Taş giderdi oraya. o kaçardı Taşa. gelirdiler pırını alırdılar, bilmem ne ederdiler. o da unutmuşam onnarın çoğuni // bi hezalo, delalodi. onan sora mësTanacan mësTana, geçe gün. mësTanacan oynardılar. biri yatardı hanë.
- 145 bu uzun eşek. bu da isimleri. // mesTanacan, he, uzun eşekdir. topağaran oynardılar. // şimdi beş kişidir. bağ beş kişi. biz, bi beş sen. yahud on kişi biz olurduğ, on sen, arhadaş olmuş. aha bi şeyden yaPma toP yanë yumuşağ. bele keçeden ya böz möz yaPmişlar. aha o kura çekerdiler. o sınıf kaldı onna toP oynamag kimin, olırdi onnarın anasi. o topağaran, bi kere men gelirdim oraya. diyerdim bi eKmeK ver.
- 150 ağacım elimde. degeneK. atardı havaya, bi tene vurardım. onun topi giderdi de nereye. o gidib gelene kádá bir kere milleT ortada kaçardı. lık lık lık. bi şeyler ederdiler. o da tarifi şeydi. o da ededi. // wala çocukken ne. biz asKerden gelmişdiK. gine oyniyidim. ne wardi. öküz kavruğı var, işeKligi. oni getirirdiK, şişirirdiK, ederdik top, maç yapardığ, be. // yaw şimdi yanan adama melhem yapardılar. çemen memen diye bir oT moT var.
- 155 onnan sora zeytin yağı bilmiyem efendim ne getiriler, karışdırılar. mavi bi renk çıhardi. şimdi wezelin yağı satılar ya kutılarda. a onun gibi bi şey. benim baldızımın oğlunun eyahlarına kaz töküldi. kırıT deydi, yandı. // kaz kaz, bi teneke kaz töküldi, yandı. bunun eTteri töküldi. ele ilaş töküldi. damarrarnan gemikler görüldi. şimdi istanbuldadır. hiç bilmezsen o ilacı vurdılar. deri yapıdı vucuduna. yangın odi. başın
- 160 ağrıdı mı getirirler ya Kartol ya turp bağlardılar, annadın? Kartoli bilisen nedir. o torpah, turp kabuğı bağlardılar. diyerdiler başı ağrıyı. karni sancılandı mi diyerdiler satırcem olup. bekmez içirdiler. meger adam şey olup. apantës. bilmezdi, öldü, giderdi adam. // kırılırları kırılıçılar vardı, bağlardi. benim eyağım da kırılıdi. kırılıçi bağlardi, hamet Tayi. // aha kesik tikme işi yohdı canım. mesela buni tiksınler, yoh. ne
- 165 oldise ya da bi şeyler yapardiler, bağlardiler, düzelirdi. çohi oTTardandi. mesela bağayarpağı bi kesik, bi yara oldığı zaman bağlardılar. bağayarpağı o yara maranın iltihabını, pisliğini temizlerdi. boğayarpağı bilisen nedir? kurtçe adi belhevisdir. türkçe adi bağayarpağıdır. karnın sancılanırdi ilandili verirdiler, yiyerdin. ilandili de otur. onun da kurtçe adi zilëkâmerdir. annadın? aha onan sora sancılanırdi bu papatyadır
- 170 nedir, war bi tene. divanperçemi oni kaynatırlardiler, içirirdiler. // e men lazımdır bugün eve gitmiyim. yarın da burda kalım. şimdi bağ sana diyim. şimdi efsane budur. **b)** bi kurt var. bu kurt geTdi bağdı bi geçi, yemedi. dedi nedir? karnımı Toyurmaz. geTdi bağdı bi koyun yemedi. dedi bu da karnımı doyurmaz. geTdi bi ata ras geldi. dedi a walla bu eyidir. men buni yesem ele bi iki gün toğ yerem. ule arhadaş! dedi ne var? bu
- 175 elemde sen at dedi, kurt men senin niyetin bilirem. sen meni yemek istiyisen. yani benim sahabım eyağıma yeni nal çağdı. bi de sen benim bu arhadan eyağımdaki nalları çıkarT. onnar para eder. etimi ye, nalı da sat. dedi peki. kurt yanaşdı arhaya. aT da arha ayağını kaldırdi kurd. kurd ağızını aTdı nalı çıkara. nece bi çüFte vurur vurmaz kurdun ağızını burni düm düz eTdı. kurt yihıldı yere. o geşdi geTdi. geTdi. geşdi geTdi.
- 180 kurt ağıl başına geldi. ule dedi. ule oğlüm senin anan mi nalbanT, baban mi nalbanT? senin ne işandır, atın nallarını çekisen? giTdın, gördün bi geçi, ye kalsın kurt kıçı. neylesen tüyü çiy. geTdın gördün bi koyun. ye kalsın bi kurt boyun. neylesen oyun

- moyun. è gèTdín gördün bi at. yè yanında yaT. nēylesen kâğız baraT. mením ne işimedir nallara çekiyem. aT giTdi. şimdi bah kurt, bi tene de diyim, tamam? kurt, ayi, 185 eşeK, tülki. oliler kardaş. eski meseleler olduğu için demirem. âfêdersín, máfêdersín ha. hanè şimdi âfêdersín, özür dilerem, bunnarı kaTma işin içine. esKi meseledir. oliler kardaş, gidiler dağlarda geziler. eşek özüne oTTiyi, karnını doyuri. è kurtTnan ayi, tülki nêrden Toyuracağ. bi şey bulacağlar, yiyeler. bi gün bi tene koyun bulılar. kurt hırsliyi getirir. getiriler koyılar mağaraya. koyünü yiyiler. eşeK duri bahi. eşeK oT yiye da. 190 koyünü yiyiler. bi budini diyiler kaldırağ, sabah kâhvaltısına. birez kuvveT bulsun. sabahnan oni yiyek. yine çıhağ ava. bi budi asiler oriya. yari gece oli. tülki kaği. budi hırsliyi, ali göturi. esKiden bi üvasi, mağarasi varmış. göturi orda sağıliyi. geli yine başini koyi, yati. tülki diyiler ya buna. tehlikeli adam. kağiler tülki kardaş! buyur kurd âbè. ayi da diyi. tülki kardaş! buyur ayi âbè. getir bizim kâhwaltiyi, diyi. Tolani, 195 geli. diyi wala eti yemişler. ula kím yedi? ayi diyi men yemedim. kurt diyi men yemedim. tülki diyi men heç yemedim. yaw diyi, tülki diyi. men bilirem kím yiyer. diyi gelin. men sizin kuyruğınızı kaldıracam. sizin götünüze bahacam. kímın göti yaşırsa o yiyib. geçi, ayi. ayi diyi ge menim götime bah. geli ayinin götime bahi. yaw diyi bu ormannarın krali. bu diyi heç tenezil eder hırhızlığêde? heç âbè yemez. ayi çıhi 200 temize. geli kurda bahi. diyi kurd kardaş sen de Tağların kralısan. isTedığın koyünü elde edersen. efendi bi adamsan. è diyi gelin menimkine de bahın. tülkiye bahiler. yaw diyiler bu tülki bi budi yiyemez. bu yemiyib. tülki diyi gelin men hırsızı buldum. gidi eşeğin kuyruğunu kaldırir. diyi bah eşeğin göti yaşıdır. eşeği uzadiler yere, yiyiler. annadın? şimdi şeyler var ya. yani biraz siyasete benziyi. ya siyasi şeyler. edeller 205 eyleller, getirir ederler genel başkan. bi gün bahdın ipini çekdiler. herifi daha konuşdurmadılar. daha yiter, gèT memeT bülbüli mi bulisan? // c) kenger, çaTTağuş, mendè, onnan sora hêlîz, eveleK, mîrçalîh, devedabani, yazisan, ne edisen? kuşekmeği, yolekmeği, ilandili, çêşir, kılkuyrığı, küllükoti, migrem oT, palah, pıtırâğ, üzeriK. // şimdi bah bizim diyek baharın oli kenger. onnan sora uşkun orda var. uşkun, jağ, hêlîz, 210 ahpencer, onnan sora Tırşo, evelik. şimdi o kêşîşTaşağı, gağaş, onnan sora hiyarok. geldik bu yana. mendè, yemlik, yelmik, men öz dilimi diyirem. ule kara üzüm, ağ üzüm, geçimemesi, koyungözi, kişmiş üzüm, mıncınakuz... bèle bu kadar yerde siyah olir. torpağdan, bu toprağdan. baharın ilk baharın. hencelikdir adi. mesela kürTçe adi hencelikdir. onnan sora erik, şilor, gerzo var. ağaçlarda olan bi sıvidir, recinedir. 215 onnan sora kuzikulağı, mendè. yazdın? hirik, yaz oraya. söh, boy, gohuli oTdir. oğuloti, rıhan, onnan sora mağdanoz, pılTan. // boyoti, pılTandır he. zeyturun, Torahoti, tekesakali. neri var ya tekenin sakali. saat kaç oli? /// yarın on bir buçoğ. /// he, eyidir eyi. ya ya hele bi sabreT. bu yeter. aha dur. bu da bi yenidir, özine işine yapsın. nedir o herifin adi. babam men şimdi. erdiş burdayıh gelmişsen buriya. tekauT nedir? esKiden 220 aTTar suvari olaylarında takawuT olirmiş. gotur geçinin arhadaşı gotur kayada olur. tülki delige sığmıy bi de koyruğuna süpürge bağıliyi. // belengaz, zavalli. bibi, hala. çömçe, kePçe. esKih etek, dul kadın. giyev, damad. hırTeK, grTlağ. issi, sıcağ. karkış, beddua. kotur, kaşintılı yarali. kurşah, mide. lal, dilsiz. pağıl, hased. pingal, folluğ. poral, karağoyunli şivesinde oT yığınları, rüT, çıplağ. sağTa, sawuğ almağ. şipana, kapi 225 eşigi. şor, tuzli. şoratan, oluğ. taya, oT yığını. toy, düğün. vèrtaz, vèran. yır, türki söylemek. zımmazım, ağzına kadar doli. şimdi bizim erdişin çelebbağı köyünde bi şey var. ufağ kardaşımız var. bu devamlı yumurta satar. şevki. şevki. çelebibağıdır. yumurtaları bèle pınığa doldurub. pınığ sebeTdir da. pınığ diyeriz. lojmanların subayların karılarından birisi yumurtaları bèle almış pınığdan. yumurtalar ufağ. yaw 230 demiş ki şevki. anam bahar mısınız. buyur anam. bu yumurtalar niye böyle ufağ. böyle

ufah yumurta mi olur? şevki dayi da ne demiş, bilisen? demiş anam tawûh san sebeb götûni yırTsin?.

Derleme Numarası: 2

Konuşan : Lütfi Yıldırım, 45 yaşında, Lise mezunu.

Derleme Yeri : Yukarı Çınarlı Mahallesi, Erciş.

Derlenen :a) Atasözleri ve deyimler b) Maniler c) Dualar ve beddualar d) Kaynana-gelin atışması (şiir) e) Şiirler f) Fıkralar

- a) âyinin ağzi elmaya yetişmez; diyer ne kâdâr turşdur. eşegi sağlam kazığa bağla. sizîn iT, bizim baltayı getirib. sen deveyi bağla, gërisini merah_êTme. itîn ahmağı odûr_ kaykanahdan pay biç. çaydan geçende göt göte degëb. biz hırhıS_öldü, ay kaldı karanmığa. ölmüş eşşeyin mihini çeki. evde eleK dönmiyi.
- 5 çağrılmayan yere gidib dâr_eyleme, çağrılan yerden de erinme. bu piriç çoğ su kaldırır veya bu pilav çoğ su kaldırır. rüzgârın_esmediği yerde tezegîn_adını bırakıblar badi saba. pişige dediler afêdersîn; boğun dermandır, sıçdi kuyiladi. demir tavında döğölür. erkeyin olmadığı yerde horozun adını bırakıblar âbdîrahmanê kazî çelebi. âsıl azmaz, bal koğmaz. koğarsa yağ goğar, çünkü aslı ayrandır. anasına bah kızını al; kenarına bah, 10 bëzini al. karaçının kızının başlığıyla ağa kızı alınmaz. karaçının gızının başlığıyla ağa kızı alınmaz. ê ağanın eli tutulmaz. rüzgâr bële eserse mağas da bële keserse. düşen ağaca balta vuran çoğ_olur. öküz_öldi_ ortahlılı biTdî. öküz öldülden sora pıçah çeken çoğ_olur. başıma altın tikecehsen. sıçanın gözine derman_atisen. men bağlı, sen açıl. sesin issi yerden geli veya sesin issi yerden çıhî. şeytana pabuci ters giydîrib. eT 15 yiye kuşun dındığının bellidir. götinen köy devîri. sen de bulubsan budun kaşiyisan. heç deveyi görmedin, kışını da mi görmedin? kabağ tağında gök şamama biTmez. kabağ tağında gök şamama bitmez. yağmurli günde şoratani borc_isTiyi. aldığın âbdêT ürküTdüğün kurbağaya deymedi. erigim erig_olsun, çekirdeyi üsünde olsun; anan kız_olsun, meni yéniden doğursun. göt lazım közerlüğe. iT yedi; kaldı heyder. 20 herkesin ipiyle kuyiya inilmez. atın ölümü arpadan olsun. it ite diyi_ it de kuyruğuna. it itin ayağını yere koymaz. itin bähşini êT; zoPPayi yanan Koy. lafin tamini eşşege diyerler. dinsizin hakkının imansız gelir. hâci hâciyi meKKede, hoca hocayı teKKede, ibine ibine dâkkâde bulur. itin ağı olmasın, karasi olsun. karaçi kızı hanım olmaz. picin babasını mennen sori. eşşek deme; eşşek duysa küser, bi sene ot yemez. kuyruğı 25 kapının_arasında. cāni yanan eşşek aTdan hızlı kaçır. dünyanın mali dünyada kalır. iki camış başı bi kazanda kaynamaz. it_itin etini yemez. ağanın malı gidi, hızmakarın canı çıhî. Tumansız baca; kâhirsiz koca olmaz. gelin duwahda, çocuk kundağda... çocuk seversen beşikde; koca seversen döşekde. ayda yılda bi' namaz; onu da bırakmaz benamaz. aT_almadan mısran yapı. güveve êTme, özünde; geline êTme kızında 30 bulursan. bekar gözinen kız alınmaz. hazıra dağ dayanmaz. iti zornan ava aparamassan. 'aceli gelen iT, cami duvarına işer. eT giren_eve dert girmez. el eli yıhar, el de döner yüzi yıhar. awraT var, ev yapar; awraT var, ev yıhar. oruspunun tōbasi harabayı görene kâdâ. sen_ağar, men_ağar; ineKleri kım sağa. her kuş tutdu, kaldı hâcileylek. millete balık tuturu, özümûze de kulbağ. tilki deliğe girmiyi, bi de kuyruğuna şipürge bağliyi. 35 senin gündüz geTdığın yollardan biz gece geşdi. tepiyi vur başına, ehmeyi elinnen al.

- senin bildiğin kâdâr, biz unuTduh. her işin bi usuli var, tezeg yığmanın iki usuli var.
- senin geşdiğin yollardan, biz çoğdan döndüñ. **b)** evet-7 şimdi yöremizin erdişin manilerine geldiñ. erdişte yoğdûr bi kere mani? alın sîze mani. || kaz_ayağı kumdadır, oğlüm_uzah yoldadır, bağırırım ses geTmez, vèran dağlar_ardadır. || su gelir lüle lüle,
- 40 yar gelir güle güle, elinde ipeh mendil, terini sile sile. || su gelir mesTe gider, dolanır dosTa gider, al yanağ pembe dudağ, her gün hemama gider. || kaşların kız kaşların, oynar omuz başların, seni alıp kaçaram, öldürür kardaşların. || kara kara kazannar, kara yazi yazannar, cenneT yüzi görmesin, aramızı bozannar.|| peşTemalın sandıhda, kalmışam karannıhda, vèrin benim yarımı, yataream samannıhda. || su gelir aħmaynan,
- 45 ne olur baħmaynan, çirkin güzel olur mi, çoğ altın taħmaynan? || ata minme ağırdır, atın yolu dağlıdır, salın sevdiğim salın, bu türküler sanadır. || ağaş başında kora, cahaldım düşdüm tora, meni tora atannar, imansız geTsın gora. || bu dağın kari menem, yel vursa erimenem, yedi sene yerde yaTsam, aşığam çürümenem.|| inci den inci denden, dizilir inci denden, aħmağ_olan incinir, incinir incidennen. || inci men, inci menem, sedef sen,
- 50 inci menem, düşem sinen_üsdüne, can vèsem incinmenem. || sürme meni sürme meni, yar kapınnan sürme meni, bala ağlar şir isTer, vè_ağzına sür memeni. || şirazdır yar şirdazdır, ismi ħandır şirazdır, bala ağlar şir_isTer, meme kiçüğ_şir_azdır. || kara yer, kara yerde, gül biter kara yerde, vèrin benim yarımı, başkasi kara yerde. || kaşların karasına, mil çekim_arasına, seni melhem dediler, üregim yarasına. || biceğim
- 55 holam_ola, içi dolu gül_ola, bu bicegi çıkaranın, muradi hasil_ola. || bahçalarda maydanoz, maydanozi yondunuz, torpağ başlı vannılar, siz de tango oldunuz? || su kenari pıtırak, gelin kızlar oturağ, men sizi alım, siz de beni, bu sevdadan kurtulağ. || meKtub yazdım yaz idi, kalemim geylaz idi, daha çoğ yazacağdım, mürekkebim az idi. || mendilim turalıdır, sevdiğim buralıdır, çoğ söyleTme ağlarım, üregim yaralıdır. || bugün
- 60 ayın üçüdür, girme bosTan içidir, dudağları bal kaymağ, dili badem içidir. || evleri sekülüdür, gül reyhane ekilidir, bir can bir canı sevse, kim_onun vekilidir? || ata vurdum belleme, kız koynumda terleme, her yanım senin_olsun, memeleri elleme. || karanfilem biberem, misafirəm giderem, yihma kaşın kabağın, vallah sennen küserem.|| karanfil esdi nēdim, saç bağı kesdi nēdim, yüzü dost, kâlbi düşman, men bele dostu nēdim? ||
- 65 karamfilim oyum oyum, koynuma koyum, toprağ suya doymı, men sana nece doyum? || dağlar dağımıdır benim, gam_ortağımıdır benim, çoğ söyleTme ağlaram, derTli çağımıdır benim. || bu dağın_ardi meşe, gün kağa gölge düşe, meni yardan_ayıran, evine şivan düşe. || minare dolam dolam, gel kız kurbanın_olam, seni mana vèrseler, kapında kölen_olam. || bu dağlar mavli kaldı, kuş_uşdi, yawri kaldı, feleK evin yihıla,
- 70 muradım bağı kaldı. || gidersen uğur_ola, gül çimen yolun_ola, mennen başka seversen, iki gözün kor_ola. || bu tepe kumlu tepe, su gelir sere serpe, gördüm ki yar uyumuş, uyardım öpe öpe. || giderem bende bende, bir arzum kaldı sende, heyva gibi sarardın, heç iman yoğ mu sende? || oğlan balami balami, vèrin benim balami, balami vermesseniz, alırsız benim belami. || bu dağda maral gezer, zulfünü darar gezer, dağ
- 75 bizim, maral bizim, avci burda ne gezer? || mendilim yele yele, düşmüşem ħurbet_ēle, yedi mendil çürüTdüm, göz yaşım sile sile. ||deniz_üsdünde minder, yüzünü yüzüme dönder, duydum yeni yar sevişsen, mendilimi geri gönder.|| beyaz bileKli yarım, mavi yeleKli yarım, yalvarıram gelmişen, daşdan yüreKli yarım. || kazın kazın mezarımı, sular serpin serin_olsun. sevdiğim kız imam_olsun. kızlar kılsın namazımı. ||ezmeyinen
- 80 büzmeyinen, yar bulamassan gezmeyinen, kızlar kazsın mezarımı, altın sapli kazmayinan. || güvercin hawadadır, el yeTmez yuvadadır, bi_elim yar koynunda, bi

- elím duadadır. || karşıdan yar geliyor, yèlegi dar geliyor, èller_almış yarımı, o da bana
 ār geliyor.|| elinde nergile, doldur vēr güle güle, o yardan h̄abar gelmiş, ƙalhın gidaƙ
 yargile. ||men giderem h̄emama, d̄emeyin ƙaynanama, ƙaynanam bosTancidir, mennēn
 85 isTer şemama. || sabah êrken uyandım, uyandım da men yandım, daş_olsaydım
 erirdim, torpaƙ idim dayandım. || bu derenin gevenī, geven sarmış gevenī, paşadan emir
 gelmiş, seven_alsın, seveni. || bahça pazik deyēl mi, ƙollar nazik deyēl mi, men sevdim,
 èller_aldi, mana yazılı deyēl mi? dut_ağaci nerdivan, dibîne ƙurdum divan, meni
 yardan_edenner, ne din görşün, ne iman. || ilhan eKTīm biTTi mi? ƙoƙhusi yara gēTdi
 90 mi? eşiTdim yar evlenib, başı göye yēTdi mi? || sekülerde yandığım, sandığa
 dayandığım, yazılı civan canıma, el_oğluna yandığım.|| yēşil ipeK büküm yar, men
 derdimi döküm yar, saçlarınnan bi tēl vēr, kefenime dikim yar. || dağlar ağardı ƙardan,
 h̄aber gelmez o yardan, ya gel ya h̄aber vēr, meni ƙutar bu dardan. || c) şimdi de diyēfi.
 dualar. evin barhın şēn_ola. elin atasan toprağa, altın_ola. yēdi oğulnan bi sofrada
 95 oturasan. dünya durduhça sen durasan. başın daşa deymiye. ağrı, sizi çekmiyesen.
 şipanan_altınnan_ola. allah ne muradın varsa vēr. allah seni ābad_ēde. mekânın
 cennet_ola. pēhāmbēr_efendimize ƙomşı olasan. allah balaların bağışliya. telli duwahli
 gidesen. āğ bahTli olasan. ahırin h̄er_ola. evin şēn_ola. yēdi cihanda āğbāt_olasan,
 allaha amaneT_olasan. işin gücün rasT gele. su gibi ‘aziz_olasan. rāhmeT_ola ātan_ ,
 100 anan, baban. rāhmeT_ola, ebi ejdadın. evin başan şēn_ola. allah evin şēn_ēTsın. allah
 imanin kamıl_ēde, allah ne muradın varsa vēr. allah gönlüne göre vēr. nur_çinde
 yaTsın atan_ , anan, baban. allah sana bi oğul_üşağı vēr. allah ƙocan bağışliya. allah
 analı babalı böyūte. allah pēhāmbēr sennen razi ola. āğbeT başan_ola. tutduğun
 altın_ola. ömrün uzun_ola. işin_ gücün_ rasT gele. āmeli salih_ola. bahTın açılı_ola.
 105 her iki cihanda aziz_olasan. h̄ızır imdadın yētişē. yēdi oğulnan bi sofrada oturasan.
 sırtın arhan yēre gelmiye. h̄ēçbi zaman darlıƙ yüzi görmiyesen. ē dualar var da
 bēddualar da olmiyacaƙ mi? çünkü yaşamın_çinde dua da var bēddua da. şimdi
 bēdduaları diyecam. miratın gözünde ƙala. nāmurat_olasan. aTnan ālamete, iTnen
 zulumata ƙalasan. ƙör ere duvaşsız, kel topala nikahsız gidesen. baş_ucunda beyaz
 110 tuman görmiyesen. şil_olasan. yanın yēde çüriye. eten ƙurTTar düşē. hafız h̄oca
 cenazeni yihamiya. yerlerde ƙalasan. lime lime olasan. ƙanni h̄abarin, ƙanni ƙöyleğin
 gele ƙarşıma. ici yarasi tökesen. h̄enēƙuT boğazan çöke. ƙırran içinize düşē. ƙöƙüz
 ƙuriya. isƙatan vērīm. güvenmiyesen. h̄eran h̄eratan vēreler. gidor gidor_olasan.
 mezarında tik oturasan. iki cihanda yüzün ƙara ƙala. arhan teneşire gelmiye. teneşirde
 115 yihanasan. teneşir paħlamiya seni. şil_olasan. tetirge tökesen. baba tökesen.
 altın_üsdün tihıla. ici gire ƙarnan. firer zāhmeti tutasan. eKmeyim h̄eram_olsun s̄an. bi
 eKmeyin_aci, bi eKmeyin tohi olasan. toh yēdiğin bayram günü ola. bi tab vuralar
 başan, bi eKmeK vēreler s̄an. h̄ēç_ gün görmiyesen. bir güne de bi gün oheş dēmiyesen.
 evinde ölmiyesen. kefensiz gidesen. örügün āsılı ƙala. örgüğünnen asılasan. vurucun
 120 aTli gele. ātaş başan yağa, çiğerin_ağzınnan gele. etegen oğlan işēgi deymiye. eKmeyin
 iT, belin biT yēsın. gidişin_ola, gelişin_olmiya. kül ƙoyum halan. vaya batasan. boyun
 devrile. boyun ölçüle. parçaların havadan gele. igiT arhan yēre gele. ƙan ƙusasan. er
 yüzi görmiyesen. baba çihā üzen gözen. torpaƙ başan ƙoyum. soyun sopun ƙuriya.
 sürüm sürüm sürünesen. issi yatasan, sowuħ ƙaħasan. zıƙkımın kökünü yiyesen.
 125 ehmeyim gözen dizen dura. yağlı ƙurşuna gelesen. gözlerin awucuma gele. ağzınnan
 burnunna ƙan gele. ƙālemın külünü başan ƙoyum. babalar tutasan. boyun devrile.
 boyun altında ƙala. evin barhın yihıla. evin kambağ_ola. parça parça olasan. gorbāğor

- gidesen. hırp heşil olasan. náleT gele üzen, gözen. ocağın söne. sesín sallar altınnan gele. sukumun baTsm. selan vèrile. **d)** evet şimdi de geldih erdişdeki kaynanalar ve
- 130 gelinnere. kaynanalar bi_araya geldihleri zaman gelinneri, gelinner de bi_araya geldihleri zaman kaynanalari... sizce nedir? şimdi kaynanalar biyögdür. kaynannalardan başliyalım. ||way evharabın arvadi, bu gelin üregimi yardi, ana meni dile saldi, men nēc_édım gelin sennen, men haraya gidım senin elinnen? || ya pi_ kurban_ola oğluma, kiliT vurdi bawuluma, degenehnen vurdi koluma, men nēc_édım gelin sennen? kız men
- 135 haraya gidım senin elinnen?|| ne_édiremse giTmi yola, eşallah boğazın dola, biraħır meni torbaya çula, kız men nēc_édım gelin sennen? men haraya gidım senin elinnen? || günortaya kádá yati, yetimini üstüme ati, Pi_ kıjıK oğlana çati, kız men ne_édım gelin sennen? men haraya gidım senin elinnen? || evişenliK seninki hoş, anam bunun kafasi boş, hem oraya_ hem buraya koş, kız men nēc_édım gelin sennen? haraya gidım senin
- 140 elinnen? || ge bi hele édım nehil, ele hesud ele pahıl, wi_ derdımnen işallah dağıl, kız men nēc_édım gelin sennen? men haraya gidım senin elinnen? || bi kış_oraya_ bi kış buraya, iş göri man sedef gullaya, süslenir gider toya, kız men nēc_édım gelin sennen? men haraya gidım senin elinnen? || halhın gelinlerine baħ, kaħ bi koyun, bi ineK sağ, ne bosTan bülür, ne de bağ, kız men nēc_édım gelin sennen? men haraya gidım senin
- 145 elinnen? || bişir, döşür, gelsin, yésin, bi şey kalmasın bi de san desin, hele bi de aħşam gelsin, kız men nēc_édım gelin sennen? men hariya gidım. senin elinnen? || yıldırımım yazdi böyle, geT_ derdini anan söyle, men kapında oldum köle, kız men nēc_édım gelin sennen? haraya gidım men senin elinnen?|| evet kaynanalar bele dedi. şimdi sıra geldi gelinlere. baħalım gelinner ne diyecek. || kız mende bi kaynana var ki kafır
- 150 görmiye, yığa_ yığışdıra işallah beki yemiye, bi güne de bi gün otura oheş_ demiye, anam başa çıhaminam men bu arvaTnan, wallah başa çıhaminam ben bu arvaTnan.|| mım_ , way lémínè, sen hele kaynana görmiyıbsen, sen benim yerimde olsan bi günde ölürsen, hele anam rengime baħ diyesen ölürsen, anam başa çıhaminam men bu arvaTnan, wallah başa çıhaminam men bu arvaTnan.|| sabahnan kaħar aħşama kádá
- 155 kuT_ kuT_ kuT' döker, dört lavaşı of demeden bi sefer bükür, ele meni ele meni önüne gelene yutar, töker, anam başa çıhaminam men bu arvaTnan, wallah başa çıhaminam men bu arvaTnan. || sofraya indili kundili gelir, oturur, hanè harda benim keşkeyim, keledoşum diye tutdurur, ele iki sahaT milleti sawuhda dondurur, anam başa çıhaminam men bu arvaTnan, wallah başa çıhaminam men bu arvaTnan. wiy_ wiy'
- 160 star_ allah biraħmadi kala mende, anam daha çekeminem artıħ günde günde, ya incili kızdır sanki toyda düğünde, anam başa çıhaminam men bu arvaTnan, wallah başa çıhaminam men bu arvaTnan.|| wiy_ avraT, işallah henekut boğazan çöke, elinnen bi_ış gelmez, dolana, yiye, büke, ele bi derde ras gele, ömür boyu çeke, anam başa çıhaminam men bu arvaTnan, walla başa çıhaminam men bu arvatnan.|| kız wallahi
- 165 starım yohdūr bunun_elinnen, ele heç esgik olmaz bēduasi dilinnen, habarım yohdūr erzailden, ölümnen, anam başa çıhaminam men arvaTnan, wallah başa çıhaminam men bu arvaTnan.|| anam bi şey diyebülürsen baħdavarriya, gorhūnnan diyebülürsen gidisen hariya, aħ_ bu kanımı içime doldurdi bu var ya, anam başa çıhaminam men bu arvaTnan, wallah başa çıhaminam men bu arvaTnan. || ele anam, men bu eve köle
- 170 gelmişem, men atamın, anamın_evinde bunnari görmemişem, lütfi yıldırıma yaz kâleme demişem, baba başa çıhaminam men bu arvaTnan, wala başa çıhaminam men bu arvaTnan. // **e)** geldih kadınnar_arasında geçen yemeK pişirme şölenine. baħalım neleri pişirecekler? nasıl anlatacaħlar biri birlerine? erdişin yemeKleri. || kız gözün kor_ola

- semavar hanê, yêdîm şor balığı üregîm yani. cacıh_êTdîm aş yapmadın ayrani, çay
 175 işmesem hararetîm sönmiyi. || balam biraz têz_êT, çabuh tut elîn, kamîlenen hanîfeye
 de bi habar vêrîn, men faTmaya başvurum têz gelîm, sefalılar hêc_êşKe çihmiyi.|| kız
 hardasız, bögün hêc görünmüsüz, yêmeK pişirisız, ev süpürüsüz, şükür yêmeK yaPmağı
 da bûlmüsüz, belengaz eriz bi şey dêmiyi? bizîm kız êle bi keledoş yapar, inan yersen
 barmağınnan barabar, pişirende ge bîrez de sen apar, kurban_olam boğazımnan
 180 gêtmiyi.|| men de dünên çorTi aşî yapmışdîm, yanında bi kêlisêr_almışdîm, hay hay
 bişirmedîm êle dalmışdîm. hâdce onan başKa bi şey yêmiyi. ||gêçennerde men de helise
 yaPdîm, aħşamnan ğandigi tendire aTdîm, günorta olmuşdi teze çiharTdîm, kız lavaşnan
 yiyende hêc doyûlmiyi. || bizîm herif boraniyi çoħ sevi, ucarriyîb bugünnerde yaP diyi,
 ne_êdiremse hêş nece yaPmiyi. || kız lavaşnan yiyende hêc doyûlmî, yaşlananda kîmse
 185 sözûn tutmiyî, || diyirem ki adamın_ola vari, cingırTmanan yapa kâhwaltîlari,
 cenneTden habar vêri baħdavarri, arħavuTdan murtuğayi yêmiyi. // f) evet, şîmdi de
 geldîh işin en hoş yêrine. erdişe ħas, erdişin insanına mizahınnan doğan fıkralara. eveT
 efendîm. şîmdi bizîm ünî veli emi var. bu veli êmi awcıdur. şîmdi veli emi diyi bi gün
 giTdîm_ava. karşıma bi tene ingiliz tülki çıhdi. şîmdi baħdîm bu karşıdan gidi. ben
 190 buna bi tene sıhdîm, yanınnan gêşdi. toz dumanın_çinde qaldî. tilki döndi dēdi, veli_ç
 toz_êTme. neyse ula sen misen toz_êTme diyen! ikincisîni sıhdîm.
 bacahlarınnan_arasınnan gēşdi. vın_ç dēdi. döndi dēdi veli kîdîhlama. ula sen misin veli
 ğidîhlama diyen! üçünciyi nece sıhdîmsa annının çatınnan yere indirdîm. dēdi veli
 anamî yaħdın, veli. o diyi, ordan bi tenesi diyi, peki veli emi, bu ingiliz tilkisi nece
 195 türKçe konuşıdi? ule diyi konuşma be, gêt Tığa işen. o da qalmış can derdinde ne
 dēdiğini bilidi? şîmdi gine veli emmi dēdih. veli emminîn çoħ fıħralari var. yani bunnar
 bire bir de veli emmi yaşıyîb. ingiliz tilkisini görûb. şam_êşegîni görûb. bilmem neyi
 görûb, görûb. bi sürü şeyi görûb. şîmdi veli emi kömûr işleTmesinde çalışı. erdişde.
 kömûr işleTmesi kapani. bunun tayini erzuruma çıhi, oltiya. şîmdi veli emi neyse oltiya
 200 yêrleşî. bikaş gün içerisinde üni etrafı sari. herkes ünlü veli emi, ünlü veli emi, ünlü avcı
 gelmiş, erdişde ünlü avcı. veli emi şöhreT_oli. şîmdi oltida bi tene ayi dadanmış. bu
 milletîn kazını, ördeğini hindisîni, tawûğini, koyûnîni, kuzusuni yiye. kaymakama habar
 vêriler. işde bêle bi ayi dadanıb köyûmûze. tawuh kalmadi, kümes kalmadi, hindi
 kalmadi, ördeK kalmadi, efendîme söyliyîm, koyun, kuziyi hePi telef_êTdi. millet
 205 korhîdan çıhami dışariya. neyse, kaymakam, candarma, tabur mabur, âsKer, heyyeT
 meyyet, düşiler bu ayiyi öldürmeye. pılan proje yapılar. bi tabur asKer gidi, ayinîn
 pêşine düşî. bi türlü bu ayinan beş_êdemiler. efendîme söyliyîm. çaresîz qalılar. yaw
 nasıl olacaħ, nasıl êdeceħ, nasıl bunî vuracaz falan, bi tabur asKer bu ayinîn haħkınnan
 gelemî. işda tam veli emi de o sıralarda oltida bu üni her tarafı yaymış ya, ħalħ
 210 tarafından, kasaba tarfınnan, köylüler tarafınnan kaymakama habar vêrîli. kaymakam
 bey, kaymakam bey! buyur evladım, söyle. nedir derdîn? wallah diyiler erdişde çoħ
 ünlü bi avcı gelmiş. adi veli emi. ê_ç. êsi var mi kaymakam bey? biz gêtđih veli
 emmiye. veli êmi dēdi ki işda durumu izah_êtdih. dēdih. bêle bêle bi durum var. bu
 derdîmîze derman olğınan. ne demêh dēdi, başımnan gözûm_üsdüne. siz dēdi,
 215 kaymakama haber vêrîn. gereken möhömmati, cePhaneliği bana vêrîn, men o ayiyi
 yaħaram, öldürerem. tamam dēdiler, neyse. kaymakam bey hal vaziyet böyle. siz bu veli
 emiyi çağırın, gelsin huzurunuz. veli eminin şarTTarîni qabul_êdîn. bizi bu derTden,
 bu beladan kurtarsın. yaw bi çağırın, bi gelsîn, görâh; bu veli emi kîmdir. bu ünlü avcı.
 ben de bi taniyîm. neyse, kaymakam veli emiyi çağırı. veli emi geli. selam alêkûm.

- 220 áléküm selam. yaw bu ünlü avci sen misin veli emi, erdişli? eveT. yaw veli bey, bizım köyümûze, qazabamıza bële bi ayi dadanmış. ne hindi qaldı, ne tawûh qaldı, ne qaz qaldı, ne qoyun qaldı, ne kuzu qaldı. hePsini yêdi telef_êtdi. sen bizi bu derdden qurtaracaqmışsın. başımnan gözüm_üsdüne, dëdi. bunnan qolayı ne var, senın_emrın olsun. ule veli ėmi baq, biz bi tabur asKernen giTdih bu ayiyi öldüremedih ha. sen nèce
- 225 öldürecehsen? yaw gereken cebhaneligi, gereken möömmati verin mana, ben oni tek qurşunda öldürüm. ė dë hadë. heyyet meyyet kuruli. veli emi mawzeri quşani. aşımaları bële bële baqliyi sağına soluna. neyse gidiler tam ayinin_ininde, mağaranın bulunduğı yerde veli emi menzil_ali. mevzi ali. āyi çıhi. veli emi diyi mekânizmayı çekdim, mermiyi vërdim_ağzına. tam' iki qaşının_ortasına nişan_almışam. tetige
- 230 basdım, basacağım sırada ne_olsa eyidir. ayi dëdi ule oğlüm veli, sen nêrelisen? men de dëdim erdişliyem. ė oğlüm veli, sen erdişli, men oltili. men senın tawûğın yemişem? men senın qazın yemişem? men senın ördegın yemişem. ė men de dëdim yoh. ė bu kere döndi, bële ėTdi. tuh', allah senın belan vëre. sen meni niye öldürisen bi kere? yahu qaymaqam bey, qaymaqam bey! o anda mawzer elimnen düşdi yëre. sen olsadın
- 235 ne_êderdin? // eveT_ gine geldih erdişe. erdişdeki fıqralara. şimdi erdişin de yetiştirdiğı bi değër, serhoş kemal. şimdi bu serhoş kemalın gelib durduğı bi duvar varmış. her gün gelir vahdının böyög bölümünü arda geçiri. bi gün serhoş kemal gine duvarın dibinde duri. işkiriş çali özüne. arhadaşlari geli. ya kemal sen ne_êdisen? heç_ işkiriş çaliyam. ule ölüm çalma çalma. niye? serhoş kemal diyi, niye. diyi niyesi var
- 240 oğlüm? işkiriş çalanda şeytan geli. yoh ula. ula şimdi işkiriş çaldığı zaman bële şeytan mi geli? wala diyi, he, şeytan geli. ė diyi o zaman men de çalmam. neyse arhadaşlari çihilar, gidiler. bu serhoş kemalın içinde oli dert. yaw serhoş kemal da işkiriş çalmadan durami. yaw diyi ben bu şeytannan nèce baş_êderem. bunun bi yolünü örgenim. bu bële olmaz. her men işkiriş çalanda şeytan gelse, men işkiriş da çalamiyacam. neyse serhoş
- 245 kemal düşüni, daşını, bi şey buli. gine geli 'eyni duvarın dibinde duri. serhoş kemal başliyi işkiriş çalmağa. yalnız bu sefer farhılı farhılı çali. bi çali, bi duri bële. arhadaşlari diyiler, ule 'ecaba bu serhoş kemal işkirişin şeklini mi değışdiri? yanë biz o gün ėle dëdih. neyse bunnarın kafasında qali. bunnar yahlaşilar yanına. baqilar serhoş kemal bi işkiriş çali, bi bisimillah diyi. ule kemal sen ne_êdisen? wile oğlüm siz bulmisiz, men
- 250 ne_êdirem. men şeytannan dalğa geçirem. bi işkiriş çaliyam, getiriyem, qandiriyam; bi bisimillah diyiyem, gönderiyem. sabahdan aqşama heyvanın canını çıharmışam. ėle zayıfliyb. oğlüm taqati yohdür daha gele. anasını yahmışam ben_onun. şimdi memo köyden erdişe geli. tekrar işini, karını gördühdën sora köyüne dönü. tabi bu çoğ uzun seneler öncesinnen yolda bi tene incire ras geli. şimdi bu inciri gelen geçen davar, mal,
- 255 hayvan falan basmış, çiğnemiş. bunun bële şekli değışmiş. incirin çekirdegleri de bële dışariya çıhmış. memo bu inciri ali eline, baqi_, baqi_, baqi. ula diyi bu nedir. ābë, ėdi_, ėTmiyi bi türlü çıhardami. yaw diyi en iyisi men buni götürüm köye. bizım köy_odasında köyün mucidi. hālil_emmi var. men_ona ābë sorum, baqım görehi. köyden bıkaç kişi alım yanıma. gider hālil_emmiye diyerih, hālil_emmi bu nedir, men
- 260 yolda bulmuşam. olsa olsa sen bulürsen. neyse bu geli köy qahvesinde otürannarna toplani. yaw diyi, gelin bi baqah, bu nedir? men buni yolda bulmuşam, bi türlü bulmiyem, nedir. neyse millet geli. baqilar, inceliyiler. tabë ula diyiler bu nedir yaw 'ecaba. o yana çeviriler, bu yana çeviriler, o yana çeviriler, allah_allah, ula diyiler oğlüm memo sen buni nêrden buldun. aha diyi işde orada, yolda buldum. ula diyi biz de
- 265 bululuq. wallah diyiler ėle bülse bülse senın demen gibi bunu ancağ köyün mucidi

- hálil_emmi bülür. aparaḥ hálil_emmiye. neyse geliler hálil_emminín yanına. hálil_emmi, selam álekím. álekím selam. hálil_emi yaw işda memo yoldan gelırken bèle bi şey bulmuş. biz baḥdıḥ, baḥdıḥ; bi türli çıḥaramadıḥ. bilmiyíḥ nedir bu. bülse bülse sen bülürsen. ule hele bi oḡlúm bi verín baḥım, göraḥ. hálil_emi ali inciri elíne. o
- 270 yana, bu yana çevíri. bi yandan da düşüni. ula döni diyi ölúm şımdı siz buni bül müsüz? köyli diyi yoḥ. wíle háḳḳáT bül müsüz? wíle diyiler wallah' bülminíḥ. yané şımdı siz buni bül müsüz? yaw wallah' bülmeníḥ hálil_emi. bilseḥ zatan sana... wíle oḡlúm buni bilmeyecaḥ ne var? bu bi maḥluḳaTdır. arpayı fazla yiyíb, şişíb paTTiyíb işda. şımdı bizım emo dayinan ḳasonún báḥrı var. bunnar seferberlihden ḳalma adamlar. o
- 275 seferberliKde bunnarın ḳulaḥları kar oli. bunnarın ikisi de duymi. bi şey eşiTmiler. tabi, ikisinín de birbirínnen ḥabarı yoḥ yané. ḳasonún báḥrínin atinan kurugi ḳáyboli. emo da su arḥı çıḥardı. ḳalışı bahar érken. ḳasonún báḥrı de atinan kurugi ḳáybolúb ya. ataş düşüb. 'ecea nèreye giTdi. var suraTnan düşüb bunnarın pēşíne. emo arḥı çıḥarıken ḳasonún báḥrı bunun yanınnan hemen vınn diye gēçi. bi diyi dur, men emodan bi sorúm.
- 280 görse o görür. selam alēkím emo. tabi, elíni ḳaldırıp işareTnen 'elēykím selam ve rahmetullahi ve berekatü. tabé uzati bèle. halbuki ḳasonún báḥrı can derdinde. tabi duymi. diyi burdan bi aT, bi de kurruḡ gēşdiḥ? emo diyi ḳolúḥ ḳocúḥ selemeTdır. ellerínnen öperler. ēḡ anni bāş, ḳuyruḡı belekdi. wala diyi çay hazırdır. sofrā hazırdır, ge bi çayımızı, bi suyumızı iç. onnan sora gidersen mením_atam. tabi emo bèle diyi.
- 285 ḳasonún báḥrı ne anniyi. o da diyi ki, he he, gördüm. o da éle anniyi. anni bāş, ḳuyruḡı belekdi emonún yanından ayrılı. bi ḥızlan ḡaçi. şımdı dedím ya. veli emminín fıkraları bitmi. gine veli eminin fıkralarınnan bi tene daha diyím. şımdı veli ēminín bi paca temizleme teKníḡı varmış. tabi, bu özel bi teKnik. şımdı sa'bahın érkenínnen ḳış, ḳar, fırtına... veli emi gelíp ehmeḲ_ala, fıırınnan. ula baḥı bi tenesi éle nefes ala, nefes vère
- 290 éle ḥızlı ḥızlı ḳaçi. veli emi, veli emi, veli emi! diyi yaw ḥēr_ola! bu sabahın fırtınasında bu ne ḥabardır? allah_allaḥ. neyse. wíle oḡlúm mustafa, ne oldi oḡlúm? kıyameT ḳoPdı? baḡrımi çaTTaTdın sen. ne ḥabardır bu sabah sabah? veli emi veli emi! ḳara ḥabar tellaḳçıları gibi ḳačisan. veli emi balan baḥdına düşmişem. meni ḳurtar! wíle oḡlúm ne_oldi? iT tutdı seni? yoḥ. be zehir zıḳḳım canan_ola. ne oldi? ödümü
- 295 ḳoparTdın. veli emi, veli emi, ev ḳalıb dumanın_ıçersinde. é men ne_édím? oni duman_ıçersinde ḳalıb. soba yıḥıldı. yoḥ sobayı temizleyecem. é oḡlúm git arvadınna temizle. yoḥ sobayı deyél. şaşırmışam. ḥēriyi temizleyecam ḥēriyi. allah_allah. wíle oḡlúm bu sa'bahın sáhátinde ḥēri nērdēn çıḥdı? neyse, şımdı bizım esKiden çatı falan yoḥdı kerpiç binalar, dam derdıḥ onnara. tamam diyi, ḡaḥ gidaḥ. şımdı veli ēmi, tabi bu
- 300 mustafa bilmi veli emi pacayı nēce temizliyecaḥ. çıḥılar yola. diyi ölúm fıırınnan mā bi un torbasi bulginan. wíle emi diyi un torbasi ne_édisen? wíle ölúm lazımdır, getír işda. neyse, un torbasını tēz getíri. iki dáḳḳáde, beyaz bi torba. bunnar düşiler máḥleden pişiK aramaḡa. o yana, bu yanaḡ neyse. bi tene beyaz pişige ras geliler. buni tutılar, atılar torbanın_ıçersine. ule veli ēmi şey diyi, mustafa diyi, veli emi. bu pişigi ne_edeceyız?
- 305 ule Tíḡa! ölúm nēdeceḡímızı mēdeceḡímızı biraḥ. tēz gidaḥ evín ḡurtaraḥ senín. sen ne_edeceḡısan? bu işin teKníḡı. teKnoloji işde burdadır. allah_allah! adam diyi anlam vēremi. tabi adam geli. wala veli emi diyi ḥēriyi temizliyecaḥ. arvat da buni maşanan ḥēçırdeKnēn buni ḳavaliyi. avrat fēna, heríf belengaz. neyse, merdiven nērde, veli emi sori. diyi burda. diyi ölúm musTafa, men çıḥıram dama. diyi é! diyi sennen arvadın
- 310 gideceḡısız sobanın borusunun girdiḡı o delige baḥacaḥsız. eger bi şey ḡurp'_éTdise bil ki paca temizlendi. biḥēri temizlendi. ḡurp_éTmedise wala yandın. ēyi diyi, tamam. neyse, arvadını buli. diyi veli emi herhalde dedí gidin o sobanın borusunan gēşdiḡı

- delige bahın. ege bi şey gürp_êTdise, paca temizlendi, gürp_êTmese dèmeK paca temizlenmemiş. ordan bağıri, mustafa, hazır_olun. tamam diyiler. veli emi
- 315 torbanın_ağzını getiri, bihêrinin deliginen sohi aşağıya. bi tene vuri pişige. pişiK paçanın bihêrinin deliginen raP' geli aşağıya. mustafa pişigi beyaz göri. pişiK bihêrinin deliginen geçerken olup sibişyah. êle sobanın borusunun gēşdiği deliKden bi şey diyi gürp', özünü atanda ev kâli toz duman içersinde. şimdi Taş da arvadın elinde arvat nêce mustafanın kafasına vurıpsa kan çihî havaya. mustafayi ati eşKe. bağı,
- 320 mustafa kaçi. kan fişkırıp havaya. wala diyi bu arvaT bōlese meni de öldürür. o da özünü, damnan_ati aşağıya. mustafa şimdi bēle bu terefe kaçi, veli emi de bu terefe kaçi. şimdi mustafanın arvadi da şaşiri kîmi kovalayacağını. o da onnarın ortasına kaçi. hay havar, hay medet! karışılar içine. yaw kîm kîmi kavalî, kîm kîmi kavalami orda belli olmi. şimdi geliler, toplanılar bi_araya. ula mîsto sori. diyi, ule veli emi, arvat
- 325 menim başımı kırdi. kan fişkırıp havaya. men başımın derdinnen ağrısınan kaçıram. arvadın qorhūsunnan kaçıram. oğlüm sen neye kaçırsan? wile oğlüm men de diyi men seni gördüm. ödüm qoPdî. dedim bu arvat bēleyse men de onun qorhūsunnan kaçıram. yanê şimdi o arada toplanırken kîmse kîmsenin nêrden nêreye kavaladığını bilmi. şimdi bi de bizim cevdet efendi var. eskiden dōnemîn zenginneri. bu purmakda kâli. bu köyde
- 330 otûri. şimdi öküz_arabasının bol_olduğı dōnem. yanê otolar, taşsilar, ya erdişde üş tene var. ya bēş tene var. çoğ da yohdür. yani bi köyden bi köye herkes bi taşsi tutub gidemez. yani bi otomobilnen gidemez. ya yayan gider ya öküz_arabasınan gider yanê. dōnemîn_araçlari. şimdi cevdet efendi evde otûri. dışardan bi_araba sesi, bi korna sesi geli. arvadına diyi. cevdet efendi! ule arvaT arvaT! kız bi gağ bağ, bu ne habardır. diyi
- 335 ne oldi cevdet efendi. ula diyi arvaT, men evde, araba kapıda. bu araba sesi nêrden geli? tabi arvaT da bi hıznan çihî eşKe. cevdet efendi, cevdet efendi_7, ya eşiKden bi araba sesi geli. yaw cevdet efendi êle bülü ki erdişde sadece teK cevdet efendinin_arabasi var. ê yaw belki milletin de arabası var. allah sennen razı ola. diyi men evde, araba kapıda. bu araba sesi nêrden geli? ê bi de erdişin türkûleri var. erdişde türkû olmaz, fōklor
- 340 olmaz? bi de fōkloruna, türkûlerine değinehî, isTersîz. meşûre hanım.

Derleme Numarası: 3

Konuşan :Ekrem Alkan, 70 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Alkanat Mahallesi, Erciş.
 Derlenen :a) Değişik hatıralar b) Mahalli sözcükler

- a) askerlikde mesela bizi burdan götürdiler ıspartaya gētdik. gētdik ıspartaya. iki ay orda kaldı. şey eğitimi gördük orda 'ecemi eğitimi. ordan bi da bizi gönderdiler izmire. izmırde a êle dört_ay kaldı. sınıfım benim sıhhiyeydi. dört_ay orda kaldı. dört_ay sora bizi dağıtım_ētdiler. orda dört yüz yatahli hastane vardı. onun yanında.
- 5 oraya vërdiler. orda dört_ay da orda kaldı. bizi ineci olarak vërdiler oralara. orda ine öğrendik. bizi dağıtdılar her tarafa. mesela türkiyenin bi çoğ yerlerine. beni de vërdiler şeye. islahyeye. entabın islahye kazasına. // he. o islahyede kaldı. ta_7 teSkereye yakın. tezkereye yakın, kaldı dört_ay kalmışdi tezkereye, bizi birliğimiz kalhdi diyarbakıra. geldik diyarbakıra. dört_ay sora da ordan tezKere aldı, geldi. // ê ne gibi ani olabilir?

- 10 // yoh, ële bi şey_olmadi. // yoh, o zaman kaç senedir biz tezkere almış, sen bilisen? ///
 kamyonnen gëTdíz deyêl? /// o zaman kamyon da yohdi. yanê şey zaman. orda holonun
 nurinın kilimin otobosi vardi. oni kiraladı. burdan gëtdik muşa. muşda kaldı. hásán de
 bıznen beraberdi ha. gece orada kaldım. trënnen, onnan sora çekdik gëTdik şeye,
 tatvana. muşdan, muşdan gëTdik ispartaya. ispartadan gëTdik islahyeye. islahyeden
 15 gëTdik izmire, he. işde bële. biraz da êhsan âbëden sor. // ba, bizim zamanımızda bizi
 dağıtım yaptılar, izmire vërdiler. biz geldik izmire, geceydi. bizi yëndirdiler, düzdiler
 bële. hemen hemen yetmiş, seksen gişi vardi. orda oturtdular bizi. izmiri görmemiş, bi
 şey etmemişiz. onnan sora gece bi kaçıntı bizi tutdi. ama ne biçim kaçıntı. biz de
 bilmiyoruz, he. bit warmış orda, toprağına kádá işlemiş. bit. he walla. ële elimizi atidih
 20 bële herangi bi yerimizden afëdersin biti getirirdih. neyse, onnan sora bizi bi aletler
 vardi, sohdiler bizi. o ohlavi midi nedi, alet. bizi ve elbiselerimizi sohdılar o
 aletin_çine. aletlerde o elbiselerimiz hep temizlendi. onnan sora bizi vërdiler şeylere. o
 orada kaldı. ordan ola dağıtım_oldi. ële ‘eyni yere de düştük. onan biraz haricine
 düştük. orda dört_ay da kaldı orda. inecilig örendik yanê şeyde. oradan da islahyeye
 25 geldik. ineci olarak hástáhaneye. hásTáhanaya geldik. a orda, ordan da dört_ay vardi
 tezkereye. ordan da diyarbağıra geldik. ordan çıhdı geldik. // b) palah, otdür he. wallah
 ismini duymuşum. yalnız gendisini görmemişim. palah bële şeydir. ufağ bële çimen
 çimen. çimen otudur. palah otu. oni damların_üzerine atidih. // ağırboğaz, çoğ yemeg
 yiyennere diyerler. hayvanlar da boğaz. diyeler yanê balalı olan dişilere diyeler
 30 boğazdır. // he, yavrulı olanlara diyerler boğazdır. // ardala da heyvan_ayağının o
 sinirden eşağısi. sinir gısmine ardala diyerler. damarlara. // amışk da yoncenin ikinci
 şeyi. yanê bi sefer biçiliyor ya. ikinci sefer çıkan yoncaya amışk diyorlar. // arhayın a
 diyor yanê umutdiyam men, ondan umutdiyam men. hayin_oli. men sana güvenirem he.
 arhayın o yanê güven. he he, güvendir. // ağaran ëledir, evet. yoğurtdür, ayrandır,
 35 gurutdur, sütdür, he. onlardır yanê. onnara diyerler ağaran. // git getir he, alğınan da var.
 he ule bi şeyi git ordan al, gel. alğınan gel. // anorli yanê kibirli adam. anorli yanê çabuh
 bozulan_adamlara diyerler. kibirli adamlara anorlidir. // haci oni da kızlara diyerler. ahçıh
 diyerler, evet. bunnar ne? sözlerdirler. // aş hamura. aci hamura. oni şeye katallar da.
 hamura katallar, aci hamura. maya gibidir. mayanın bi ismi de odür. bağ kağıt gëTdi. bi
 40 kağıt oraya gëTdi. aş hamura ehmegi yaparlar. mesela bugün ekmek yapıldi. onnan bu
 kádár kaldırılar. yanê diyelim bi iki kilo kádár onnan kaldırılar. ikinci kez ekmek
 yapıldığı zaman, ikinci kez o aş hamurrayi katallar onun_çine. onnan bereber
 yoğurullar. o bi maya görevi yapar, o aş hamura. // he, aşırma silahın şeyidir yani ne
 diyerler? mermileri giyerler üzerine, he. mermilerde ava gidende oni kullanırlar. aşırma,
 45 onnari mermi düzerler_üzerine. aşırma ona diyerih. // anoti de insannara hanê kızarken
 bi laf söyliyí ya. o anoti de gine bi kötü bi kelimedir. // he he, soytarinin ise bi ismi de
 anotidir. // heybere yanê boşuna konuşma, demekdir, soyteri sutal. he, a diyeller yaw sen
 ne boş gezisen, sutal sutal? // he, öle diyeller. // he, arıstağ o tavan var ya döşemedir
 evler. vanda çoğ war. onnan arıstağı mesela bi şey mi şey bırakırlar_oriya. o arasında
 50 döşeme arasına bırakar. işde arıstağ da odür. bi de kërandır. kërannarin şeyidir. mesela
 bitişigi, arıstağ. kërannari oriya düziler, evin şeyine. ahan o, o demek. // annigogoş, he,
 alni gogoş he. alni mesela biçimsiz_olan kişilere diyerler annigogoş. o anni dışarda olur
 ya. alni etli demek. diyer annigogoş. he, falankesin_alni gogoşdür. öle diyeller yanê ha.
 // aşma, kaysının gurusuna, erigin gurusuna diyerler. // anizaz, yaramaz çocuk, he,
 55 yaramazlara diyerler. yaramaz çocuklara diyerler. // aciğ, o küsmegdir. mesele yemege
 otururlar. mesela yemeg yiyecahlar ayilece. o bağdın küser, o kağar. yemez, acıdır. o ële
 anında gağar. yemeg yemez. aciğ eder. gider orda oturur. aciğ da odür. yani küsmek. //

- ajorlamak. // he he. ağacı kesersin. o yeri soğ çıkar ya. a ajor da da odur. // āğuj
üzümlerin başında çıkan şeyler war. ince bi şey. āğuj oni herkes yiyer. üzüm,
60 üzüm olmadan o çıkar. // āğuz da heyvan doğduğu zaman ineg doğduğunda, doğduğu
zaman o āğuz olur. ele doğandan önce beyannar vermezler. o süti balası emmez. o, oni
önce sağlarlar, oni ederler āğuz. a o balasına verse balası zehirlenir. oni vermezler. o
onu alırlar. o ilk sağışını eder āğuz. o ayile āğuzi yiyerler. vermezler yiyeller. ona
bekmez de kıtarlar. çoğ hoş oli. daha ola güzel olur. // ayındır, yanè gizlide olan bi şeyi
65 ayındır. yanè aşKäre ét. orteye çıkart. // he, ayındır. // amıntamın, bi şeyden haberi
olmiyan. mesela sen gelisen, man iftira atisen. diyisen ki yaw bu adam buni yapdi, buni
étidi. daha diyisen amıntamın benim habarım yoğ hêşbi şeyden. sen man iftira atisen.
yanè benim suçum günahım yoğdur. amıntamınam men. benim habarım yoğ yanè.
amıntamın da cevabi budur yanè. // ağ, beyaz demektir. // bağ o da olur. gözde de ağ
70 olabilir. belè gözüne geçib kırinceli. gözüne boz gelib. işde ağ ona diyeller. biz diyerih
gözüne boz gelib. yanè ağ demezdih. diyerdih falankesin gözüne boz gelib. a gider. ağ
diyidiler. şimdi olmuş kıtarığın bi adi ağıdır. // alacali bulacali, yanè çeşitli renkler.
demeg yanar döner gibi bi şeydir. yanar döner. ağızlar bele yanar dönerdir hanè. mesela
bi çaldığı bi bayan bi elbise giyer, bi şey giyer. o alacali bulacali, yanè karışık olur
75 renkler. bele döndüğü zaman da parlar bele renkleri. işde ona diyerler alacali bulacali. // o
arzi tamarzi, he. tamarzi yanè bi şeye istiyosun, eline geçemi. yani fakir fukara da zaten
şeyi kâribanlığ. mesela bu şekeri mesela ben alamıyam, yiyemiyem buni men. elimden
gelmi almami. men onnan tamarzi olum yanè. tamarzi odur. arzi de dediğin de bu
şekeri sana veririm. mesela gelisen buni a arzi tamarzi de budur. he, benim elime
80 geçmi. tamarzi men onnan mâhrumam men. ama mâhrumam, alamam men oni. bu da
odur. // apar he, bi şeyi verisen. mesela diyisen bu çocuğa veya sana. san verdim men
buni. dedim yaw apar falankese gel. götür âliye ve yahut da veliye ver. apar ver oni. get
ge. apar ver eline. apar ver oraya, çıkın, gelin. // ariğ, araba arizi var. acaba o mudur.
araba âriğ. âriğ mesele afêdersin hayvannarın boynuna geçen şeydir. o oraya diyiler
85 âriğ. // boyunturuğ da mesela boyunturuğ. boyunturuğ da gine arabaya ayit bi şeydir.
hayvannarın boynuna geli o da. // andêr de, o da şeydir, af buyur, kadın madınların
bilmiyem neyidir. kadınların yanè annadın edeb yerleri. bu mal iyi değil. buni neye
aldın sen? hanè bu hoş değil bu mal. andêrdır o yanè. bence de andêr şeydir. yanè
kadınların bele şişmani bilmiyem neyini. odur. // men de oni diyirem. men de oni
90 diyirem. kadınların edeb yerleri. şişman cahil olanlara diyiler, andêr. // alaçarpağ, he.
dağınliğ. mesela o karışiğ, he. // aşığ he, var. gemik, o heyvannarda çıkan bi aşığ vardı.
oni biz çocukken biz oynardih o aşığ. yanè onnan kumar gibi bi şeydi. onnan oynardih. //
alo bi mēyvedir. bi var yuvarlağ alo var, bi de var uzunnari var. bu çiftlidirler bölè.
onnara biz alo diyeriz. kendimiz de alodur, şilordur. şilor, alo he. // aşığ de o da bi
95 dertdir. insanlarda çıkan bir derddir. yanè aşığ geçirmiş falankes. mesela buram şişmiş.
şişib buram. mesela menne iltihab varmış ahır evve. bi kere yoğ buraya sen aşığ getir.
bırağ. yanè önce hava almış diyeller. bi aşığ getir. oni aşığı getir. buni götürürler, şey
yaparlar. unnan yedi gün hamur yaparlar. çekerler ona. veya et, şey ederler çiy eti.
çiy eti getirirler, buraya vurarlar. aşığı yenè. yêsın diye. diyeler falankes aşığı getirib.
100 aşığ de budur yanè. // arhavuk, he, şeydir. şeyden yaparlar arhavağı, unnen yaparlar.
arhavuk çıkarıllar. unnan yapallar oni. onun bi adi daha var. arhavuğ diyeller ona. şey
yaw unuttum adını. // yo yoğ. cingirtma, he o. işde o da gine unnan yağdan yapılan bi
şeydir o, cingirtmadır. o cingirtmayı unnan yaparlar. yağdan, bi de yumurta kırarlar
içine. sabahleyin kâhvaltıda yiyerler. arhavuğ da, arhavuğ çıkarıllar. arhavuğ da
105 hasdadır, hasda. // he he, hasda. hasda çıkarıllar. bekmeznen, unnan. o hastadır. unnan,

- bekmeznen bi de yağnan. üçünen yannız yapılır. sabahnan kâvalti yapmadan önce oni yiyersen. o daha kâvaltiya gerek yoh. // ayınoyun yani eşyanın çeşitleri. kaç çeşit şey varsa ayınoyun diyiler, öteberi, eşyadır. // avêl, gij adamnara diyeler avêl. yaw falankes gijdir, avêldir. bu hanê avêl avêl gezi. avêl avêl gezi, diyeller. hanê gij mijdir ha. avêl
- 110 boş adamlara, işi olmiyanlara diyiler. // âğu, zeherdır. // he, bergon da var. bergon arazilerin sınırı olan bi şeydir. yanê belli êdi. mesela sana ait olan yêr bura. ona ait olan yêr de ora. oraya bi toprağ yığını koyiler. ona adını koyiler bergon. birañiler bi araya. bu senin tarlandır. bu benim tarlamdır. ortada bi zamanca bölünmiş têl var. üsgeg torpağ. o torpağın adi bergondur. diyor aramızda bergon vardır. ne sen yarabilisen, o bergoni
- 115 kullanabilisen, ne men yarabiliyem. ora hûdudi belirliyi. en azından hûdutun bellidir. // bePPUk da yanê elinnen bi iş gelmiyen adama diyiler. bePPuKdur. o bePPuK gibidir, iş yapami diyiler. yaw falankes çalışmi, görmi, bePPuK olub oturub evde. a arvadın yanında bePPuK olub oturub. o kişilere diyiler. // burğan suyun dönüşli yêri bèle. orada bellidir orasi. su bèle döner orda. ora burğandır. onun içinde balıh oli yaz aylarında tabi.
- 120 o burğan balıhlari çoğ eyidirlar, fâkli olurlar, biyök olurlar o balıhlar. burğan balığı oni herkez almağ ister. o inci kefal balığı onnar işde bağ onnardırlar. o orda olannar yanê çoğ güzel olannar. // he, balıgudan war. // o da guşdur. beyaz guşdur. havada mesela çayların kenarında balıh mevsiminde, çayların kenarında olur. denizde olur veyahut da. havada balığı görür suda. bèle daldı mi o balığı alır. balıgudan diyirih. // börtme,
- 125 yumurtayı suya koyuyorsun. börtiyorsun. kayniyi ya. ona börtme diyiler. // balalı, yavrulidir. // bazbent de hocaların yazdığı bi şeydir. yanına alıyor. bazbent. yanê ona herangi bi zarar gelmesin diye o ayeti orda alıyor. // balıhkulağı, bi sert cisimdir. midyedir, he he. // beredayi, yani boş, başiboş. başiboş olan kişiye diyiler. // bürbür, yani boşı boşına bèle bağırib çağıran, konuşan anlamında. // bēhēs yaw gelirsene eve gidersen
- 130 baharsan bi tenesi yati. bèle vardi, kardeşin mesela birisi yati evde. ona diyiler bu neye yati? wala diyiler çoğdan yati. êle diyi, bēhēs olub düşub orda yati. bēhēşdir düşub yatib. bi şey he, yaw êtdin, sen ne iş yaptın? nêTdin sen buni? wala bi şey yaPdih işde bi şeyler oldu. budur yani bu. // bahdavar da yanê bahdavarlı yanê eyi olan insana diyerler. diyelim bi araba alıram veya altın alıram, bi şey alılam. ev alılam. diyer ki
- 135 bahdavarlı nêrden bulup parayı, nêrden getirdi? hardan getirdi parayı? parayı kım vêrdi ona? hardan buldi bu, hırladi mi parayı? hanê hâzne mi çıkarTdi bu? hardan getirdi parayı bahdavarri? bi seeT bahdavar çekeller. diyeller bahdavarlı. işde budur. bune diyerler. bu tür kişilere fağillihden. // mesela bayağ, bayağın yani biraz önce. şimdiki diyiler biraz önce. bayağı yani biraz önce yani. // bezırhana den var. o denin yapıldığı
- 140 yêre diyeller. böyûK bi daşdır. oni heyvan bağlallar, döner. o şeyi yapar. deni döger, deni ezer. o şekilde işde. bağ bura, a buranın yêri bezihanadi. şimdi bu durduğumuz yêr bezihanadi. biyök bi Taş vardi, yuvarlağ Taş. iki tene koşmiş adam. buranın şimdi zenginlerinden o adamın babasidir. öküzlerini vurardi, çevirirdi. tē şeyi bığdayi, doldururdi oriya, şeyin içine. bezihanenin altına. o daşlar bi kere döndühçe o daş oni
- 145 ezerdi. oni dögerdi. işde o odur. bezihana. // buydum, yaTdım. üşirem he. üşüdüm. yani üsdüne bi şey almadi, üşüdi demekdir. // bızbızık, yüzde çıkan sivilcelerin bi adi da bızbızıkdır. diyelim. bızmırık diyerik. be bizim dilimizde bızmırıkdır. // boğoz, heyvannarın fenasi dēmeKdir. o bēyûK köpekder. hem fena hem biyög köpek. // bi kırtig yani az, yani diyeler ordan bi kırtik mana şeker vêr. bi kırtik yani az vêr, dēmeñ isTiyi.
- 150 şekeri kıri vêri san, bi kırtik oli o, çoğu. az var, bi de bi kırti var. // he, belek biçimsiz reng, êle. yani heyvannar olur veyahuT da cinsi olur. bu diyesen belegli. bu belegi sen neye aldın? bu belegli cinsi neye aldın? bu çamaşırı neye aldın? sen hanê. // baş, ānni

- bâş, mesela heyvanın annında bi beyazlıh olur. ona bâş diyerler. mesela diyeller mesela bu bah bu adam çoğ af buyur, kusura bahma, yav diyi ki bu bilmiyem pezevenkdir, 155 diyiler. alni bâş tavuğa benziyi ‘eyni. pezevenk olduğu bellidir bunun. bah bu onnardandır, diyeller. bâş de onnara diyerler hanê ha. // beleke yanê, beleke düşmiş diyeler. bëlekedir. buğday ekiler, biçiler ya. o buğdayın içinde belekeler çıkar. tarladayken yanê. yetişmeden önce beleke çıkar. ‘eyni buğdanın boyunda olur. onnari buğdanan bereber biçerler. getirirler, tabê bitdihden sora getirirler, o belekenin içine 160 koyarlar. ufağ ufağdırlar bële. çoğ ufağ. beleke işde onnadırlar. siyah bële. // bi tevür, yani bi başka. // bığır, heyvan ismidir. // bulama, ona işde gine demin dediğimiz gibi çêşitli yağ su bilmiyem ne kaTılı, bulamadır. // bığır bığır çoğ etlilere, şişmanlara diyiler. // bildir, yanê geçen sene. yaw diyeler mesela sen mesela ben aışam dedim ercan sen buni ne zaman aldın? wala diyisen bildir aldım. bi bildir var. bi de ilişir var. yanê 165 bildir dediğim geçen senedir. ilişir de evelki senedir. he, orda şeyin yerine geçi. güz, bahar onnarın yerine geçen isimdir. geçen sene deyêl, bildir. yoh, bildir. // biğeri, duman çıkan yer. // he, o da var. // bēfenkes yaw mesela ‘eli, veli hasan, hüseyin gibiler filankes var, bi de bēfenkes var. bunlar yani. adlarını daha bilmezsin. onların adlarını diyemessen daha sen. hanê falankes bēfankes hanê. êle. // bala, heyvanın şeyi, küçügi. 170 yanê diyebilmezsen buna vurdun, çocuh yazıhdır. ya bu baladır, yaw . sen balayı neye vurisen? // billuç, oni da çoğ af buyur, oni sâmeTden dolayı gelir. o da baharsan arhadan sana parmağ vurdi. a burda oturan parmağı vurdi. a billuç diyisen, billuç budur. o sâmeTden dolayı bahisen yapılar hanê. tabê gençlik zamanlarında daha önceki gençlik zamanlarında. o evvelce olan bişi. // boyun köki ensedir. boynun ortası demek. // 175 bayargi, yabancı, êl. // bağbanci, bağdaki bekçiler. mesela benim bi bağ vardı, zamanca. yanê gençlihte diyorum. mesela on iki, on üç yaşlarındayım. bizim bi tene de bızav vardı. inegimiz vardı o zaman. ben o inegi alidim, sabahlari atardım yularını boynına. yani şeyi inegi balasınan bereber. giderdim bağa. sabahnan giderdim. iki tene şor balıh alırdım yanıma. biraz o zaman yerli ehmeğler vardı, tendir egmegi. anam verirdi. iki üş 180 tene alırdım o tendir egmeglerini, giderdim bağa. aışame kâdâr oni otarırdım. bağı behlerdim, aışam çıkardım, gelirdim. işde budur. bağı behliyenlerdir. // bızavci de odur işde. bızav otaran. otaridih. görürdün. yanê hem bağı beKlerdi, hem hevanlari otarırdı. // bişki da ağaçları keser. bağ mağ kesimi. işde onnari bu şekil. // bürgün, bah nêce diyim. mesela diyi benim bu işimi yaP. bi kere ne zaman yapım sana? yaw diyi 185 bugün yapamam daha. benim işim var, hanê. kaldı ya sabaha ya da obırsi güne. ya obür güne kaldı. sab’baha kâdâ bürgünden fazla. yanê bigünden fazla olmaz. diyi tamam, bürgün olsun, bi şey olmaz. yanê yarın yoh obırsi gün gibi diyim sana ha. // her şeyin üzerini basdır. mesela en fazla o hamurda olur. hamuri yoğurullar. üsdüne bişi basdırırlar. yanê ağır bi şe koyallar. o olur basdırmağ. // bëlemağ, he. ağaçları şey lazım, 190 bahçeyi bëllersin. // ha o da ayri. onun bi ismi. kundağlamağdır. bëllemeğdir. o ayri. bi de bëllemağ var, doğru. oni burda bi tepe vardı. çakıltepe. diğeri haci temonun. giderdih oriya. benim bi tene mennan küçüg çocuh yanê ha. men giderdim oriya, torpağ getirirdim. kum getirirdim. benim anam o kumi alırdı, ısıtırdı. hanê oni kavururdi. onan sora benim o yeni doğan çocüğün oni bëledığı zeman oni sererdi altına. oni 195 bëliyende bële o şey vardı o zaman. addari nedir onnarın? kundağ, ha. o kundağna bëlerdiler, a bu şekilde. a bu şekilde kalırdı kumun üstünde. kumun üsdünde kalırdı. a gağdığı zeman gine gağardı. şeyi gine o kumi var ya, oni kurudurdular o zaman. abTês ali ya. kuruturdılar. af buyur, şeylerini temizlerdiler. kuruturdılar. gine gelir el sürerdiler ona. oni êle bëlerdiler. biz o zamanının çocuhlarıyız. // biremedi, diyelim ki bu masanın 200 başında kaç kişi varsa kımse bilemedi. o sorunun cevabını veremedi. // boz, yanê renk

- demeKdir. // boz diyerdih işde. boz renk. a bu mesela diyelim hacinin bu şeyleri var ya, boz renkdir. bunun adı boz renkdir. bozdur ha. // bilev var, he. o bilevnen şey yaparlar. bah bu hacinin meslegidir. berberdi. o zaman berberdi. daşdır. onda biz evvelce mesela ben berberlik de yaPmişim. o bilev daşında usduralari isidirdih, ititirdih. onnan
- 205 traş ederdih. // itidirdih. onnan traş ederdik. şimdi cileTdir. o zaman usdura idi. bilev daşında bele süre süre, süre süre-7 oni kesKinleşdirdih, traş ederdih. hem kâyişe de vurardih. ço7 kâyişe de vurardih. ço7 kâyişe de vurardih. // böğürma7, nara aTma7dır. // Poççik, he, kuyru7dur. Poççik. mesela heyvannarın afedersin, şeyinin kıcının en son şeyidir. // Poççikdir he. mesela etin en lezzetli yeri de orasıdır. // besleme de var, he.
- 210 çocuh bahımcısıdır. // keveni de ayrı. // he, keveni de var. // var. evvelden çalışanlar var. onnara diyerler, keveni diyerler ona. hané bazi besleme diyer, bazısı... // baTman mesela kelonun bi çeşidi. baTman. // baya7dan, imdi. he, imdi. // birçeK he, sa7. birçeK. kadınların burdan 7ı7ardı7ı sa7 war ya, o birçektir. bizde zilif derler. kadınlarda birçek diyerler. yaw sa7ın, birçe7in a7arib. ele diyelle. sa7ın birçe7in karışib, a7arib. // baboş
- 215 mesela bi çocuh7a da diyebilir baboş. yané severek demeKdir. // bo7abaş, da o lastik masTikler deyél? onlar. lastiklerin şeyidir, bo7abaş lastiklerin ismi. lastiklerin adı. // bur7ı, he, mat7kabın bi ismi de bur7ıdır. // buve, daha önceki, şimdiki deyil de. daha önceki zamannarda kızına veyahuT da o7luna buve yedin? hané yané su verim?7. o da diyerdi he. yané o da alışmışdi. arTih suya buve demesine hané haTda onnar su
- 220 istedi7leri zaman diyiler buve. o buve dedi7i zaman anlar ki su istiyi. su getiridin veridin. // Paççı, he, opma7. // buri, buri gözde olan bir 7asTalı7dır. ufa7 bi sivilce 7ı7ar gözün içinde. ona diyerih buri. diyeler yaw gótur falankes senin o buriyi kessin. koca7arilar ona ilaş yapar. // bi cıncih yané azıcih. ço7 az yané az. diyer bi cıncih şeker ver. yané man hané. man az bi şey şeker ver. diyer al san bi cıncih şeker, al buyur.
- 225 cıncih he. // bardan, telisin böyök şeyine diyerler. torbanın biyö7ine. // bel ba7ı kadınların beline ba7ladı7ı şeydir, bel ba7ı. // bo7az, gebe deme7dir. bo7az o heyvannara diyerdih. diyerdih falankesin inegi bo7azdır hané. heyvannar içindir. bo7az diyerdih heyvannar yannız bo7az oldu7ı zaman. o heyvannar içindir. // bancilos, yaw diyer mesela falankes man bancilos eddi, yané ya7 çekdi ha. ya7cılı7 eddi man.
- 230 basmalih o da af buyur, heyvannarın mesela a7urlarda var ya, hevannar onun alilar, pisligini dokiler, dişarda topli bi yere. mesela biyö7 bi alana. tamam dokerler. onnan tezeg edeller. odur onun adı. // Piré, Piré yaşı kadınların yaşısına. // berhe de çocuh demektir gine. // belengaz da bele mazlum kişiler olur. mesela efendi olullar hané. é sessiz olullar. diyer bu çocuh bu adam ço7 belengaz bi adamdır. yané günahdır, yané
- 235 fakirdir, belengazdır, diyerler hané. belengazın birisidir. yané kimseye bi şey demez. // başa salma7 nece. mesela men geldim sennen bereber giTdi7 hané bi şey unuTmişam. eyi ki men boşaTmadım. // he, 7atırlaTma7 yané anliyaca7ın. // baba, dema7 zıkkım olsun, baba olsun, zıkkım. 7eyni babadır. ismi aynidir. mesela men buni aldım, sennen çaldım. aldım geTdim sana, buni 7ırladım, yedim. sen dedin ekrem sen niye
- 240 yedin? seni zıkkım olsun. baba olsun. babalandın sen? yema7dır, he. babalandın, he. // bas tutma7, iddaya girmekdir. şimdiki durumu da yani iddaya girmekdir. kardaş bāse girib. men diyirem bu şekerin kilosi elli liradır. sen diyisen yo7, yüz rādır. ge diyirem, bāse gireh sennen bereber. tamam bāse gireh. kımın sözi tutdisa ha. birimizin sözi orda 7ih hané. bās yané bu şekilde. bāse girmeK budur. // bibi he, haladır. mesela babamın
- 245 bacısı. benim babamın bacısı, benim bibimdir. // he, bele gelisen birden ba7dım a7niden 7ı7dım 7arşıma. men diskindim hané. ya diyirem evin yihılmasın. sen benim ba7ırımı 7atlaTdin. sen meni sen neTdin? // walla éledi. // beverse o şeylerdirler. o yirmi

- bir mayısta o araziler, o şeyler var ya, o uzun bağları falan yani yapılmış. o hané ikişer ikişer baharsen erigler böyle tutar. o ayın yirmi birinde bi bekleşe vurar. o bir esintidi
- 250 yané sawûh esintisi. sawûh vurardı öteberiyi. öteberiyi o bahça mahçayı sawûh alırdı. üzüm bağlarını sawûh alırdı. bekleşe alırdı. yirmi mayısta olûr. bi kázábın ismi de odûr. kázáb dèmeK. yané şey diyelim ki düğürücüK yağı ya, zarar vèri. işde kázáb de odûr. kázáb vèrir, fazla zarar vèrir. odûr onun. // beredayi boş demektir. // bi yığın he. yav diyi sen mesela bu şekeri diyisen hané, diyisen bu kádárdır. wallah men bilmiyem, ne
- 255 kádárdır. bir yığındır. san ne kádá getirim? wala bi yığın getirmiş san, hané yané çoğ getirmişem san ha. o ha. // buhağ, buhağ çenenín alti demektir. // çocuğun kafasındaki kabuğdur, he. buhağ da çocuğun kafasının kabuğidir.

Derleme Numarası: 4

Konuşan : Cahit Ergün, 75 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Salihye Mahallesi, Erciş.
 Derlenen : a) Askerlik hatırası b) Mahalli sözcükler

- mením oğlüm üniversitede öğretim görevlisi oldu. onnan sora öğretim görevlisi olduğundan sora bi sene kaldı. bi sora sene kaldı. bi sene yolladıla bi daha ankaraya. dokkuz sene orda dokToryasını yaPdı. masTır yaPdı. her şeyini yaPdı, bitirdi. bitirdikten sora giTdi bi sene endenozyaya. a ordan geldi. geTdi. dedi on beş ay men
- 5 asKerlik yapım, yohsa beş ay mı, altı ay mı. dedim oğlüm yaP altı ay. giT çavuş olarak yap. // men sana bi şey söylüyüm. menim asKerliğim hiç desem bi daha unuTmişam. men ölüm inkılâPdâ, menderesın inkılabında asKerdım. annadın? o menderesın inkılabi bitdiKden sora men çıldım geldim buraya. ama ben çoğ şeyler gördüm orada. yané inkılabdan sora yan birağ buraya yegenim, bülisen inkılabdan önce öy'le bi disiplin
- 10 vardı burada. bi şey, parti başkanı bu ankaraya bi dilekçe yazıdı. yaw ispartada asKerem. oradan subayı kaldırıdı, o yolliyidi başka yere. yané bana hakareT ediyorsun. ule inkılab oldı. inkılab olduğundan sora bizim bi albay wardı. geldi oğlüm dedi, asKerliK evde oldı bir. yané buni iyi bilin. asKerliK oldı bir. şimdiye Kadar bizim anamızı ağlaTdız. bunnan sora oni yapamassız. yani menderesın zamanı biz
- 15 asKerliğ yaPdı. // iki sene. şimdi bunnar nedir? // cıngırTma, yağda, unnan, yumurtadan yapılan yemeK. yumurtağa diyerdı. onan sora cıngırtma... // cır, yané bi şeyi ortadan kesib kıparmağ, cırmağ. yané bu adam bu şaFKayı cırdı. yané ortadan goparmağ demektir. // cuğ bi çayın veyahut bi suyun cuğ çoğ ince ahan bi suyun önünü gapadılla. diyelle burda bi cuğ yaPdım. yané bent yaptım anniyisan. // cırbıt ona diyiler. onnan
- 20 sora ağacın gözi var. bir ağacın gözi var. cırbıtı diyeller. bi ağacın ordan yaPrağ açacağ ya. ona cırbıt tutmuş diyeller. ona ele diyeller. veyahut gözün cırbıt tutmuş söyleller. gözlerine okunduğunda oni söyliyiler. // cuğ durmağ. o şeyi yaPdım cuğ oldı orası. yané bi suyun önünü kesdim, cuğ oldı. // cerge, satırdır da. sıra sıra. cerge sıraya diyiler. cerge, sıra demektir yané. bi sıra ağaca cerge diyiler. cerge sıra demektir, he. // cillek
- 25 yani nefsi şey olan insan. nefsi ince olan. bir kımseye cillek diyili. nefsi yuğa olan insannar. yani hani böyle fazla şey yiyen insannara cillek denir. a işde, a ne görse yiyer. allah sizden razı olsun. // a cülcülük işde o deniz kenarında bulunan deniz kenarındaki o ufağ kuşlar var. // cil, şeyin o otun yané cil, yané batahlıhdan çıkan kalın, biraz da kalın dediği gibi onlara cil diyilir. batahlıda çıkan oTdır yané. // cırnağ, tawuğun göğsündeki

- 30 olan gögsüne giden... // eyağındakılarına diyirdiñ cırnañ. // gögsünde olan cırnañ. // gögsündeki deyêl. ayağlarındaki cırnañ. cırnañlarını bi yaPdi mi sen bitün bi yani bulur. yaw çalağana bèle diyerler cırnañ yav. // lades kemigi tamam. göküs kemigi, cırnañ. // o cırnañ o deyêl. // odûr o. göküz kemigi. ha buradadır. // peki tawûğûn_eyâğına ne diyiler? a zaman sana şimdi soriyam. // ayağ cırnağı. è ama bi de göğüs var. lades
- 35 gemigi lades, göküs gemiki. onnar o şeydır. o biz çekişidiñ ya. o şeyleri o ayridir. // cancır, yoncalari yanê tahriş_eden bi böcekdir. yanê onnara da cancır diyiler, böcek yanê. // cillenib, yanê bi bûğdayi veyahuT kavun, karpuzi eKTiğın zeman yeşillenir torpağdan. ona cillenmiş dênir. // ceriKân kovadır. su kıovasına ceriKân diyili. evlerdeki mesela o büyük mecrefeler var ya onnara ceriKân dëyilir. // carcar, ħarman_ederler.
- 40 ħarmannarın_üzerinde yanê mesela bûğdayi döydüğün zeman carcar da ona dênilir. o carcarın şeyi bağ. mesela bu adam özi de marangozdi. bèle yükseK otûrûrsûn_üsde. ayni bèle bi kıoltûğ, otûrûlacağ yeri vardi. onnan sora onnarın hePsinin bèle ağızları keskin dişleri var, uzun. o öküzler çeKdiği zeman o bèle döner. döner faKaT o yuvarlağ bi ağaca mesela monte edilmiş. ağızları çoğ keskin. ayni keser ağızları gibi. o şeylere
- 45 düzülmüş. oni affedersin mesela bi çift de öküz ona koşardı. onnan sora o döndüKçe o kendinden dönince o bûğdayi üğütürdi. yanê samana çevirirdi. // cüce, tawûğûn, kıazın, ördeğin yumurtadan çıkan ufağ şeye cüce diyilir. // cızlavêT, lasTiK. lasTiK ayakkıabi lasTiKdi. çoğ giymişiz. heP giydiğimiz_odi. cızlavêT de bulunmazdi. boğabaş vardi. bèle trabzon lasTiKleri vardi. onnari giyerdik. onnar cızlavêT nêrdeç ! zenginner giyerdi.
- 50 ne diyisen'? fakir_adamlar giyemezdi. // cıllaz, zayıf_adamlara diyiler. cahiT_usTa gibi, benim gibi adamnara cıllaz diyidiler. zayıf insanlara da cıllaz diyidiñ. ulen bu cıllazdır. ula bunnari nêrden çıkarıblar bèle. // cıllıvız, cılbır mi, cılvız mi? cılvız da yanê o cıllazın bi nevisidir. yani başka bi şey deyêl. he. // cığılti sesinin kıısılmasına cığılti diyidiñ. kıapi açıb, kıapadığın zeman bi ses çıkardı. ses insanın boğazına dayanı.
- 55 bazen diyi kıapi cığıldıyi. hanê, biri birisine mesela munaķaşa êTdiği zeman ule ne kıj kıj kıjıldıyisan, cığ cığ cığıldıyisan, diyiler. // cürre, ördeyin yavrusuna diyiler. o kıiçüğüne yanê ufağına. o yabani ördeyin ufağ kıısına cürre diyiler. // cığal da camışların ismidir. ule gel âbdilkadır. camışların ismine burda, mesela camışlara eKseri isimleri cığal bırardılar. camışların ismidi bu. // celeb, yanê bir renk dêmeKdir. bi
- 60 adam bilmiyem ule bunun celebine bağ, diyerler. yanê renk dêmeKdir. ule bunun celebine bağ, diyiler. ya bûğda benizli veyahuT da mesela hanê o şekil yanê. // yoh, o canbazdır. heyvan alib satanlara diyiler. // coçço birisine diyeller. coçço yanê bèle çoğ şey, dengesiz konuşanlara, tembel insanlara diyiler. coççodi o. esas coçcor konuşûr diyer hanê. // yo yo bana onun konuşûni sordüğünü bilirem. falankes, o zatan çoğ
- 65 çorçort konuşûr. yanê dengesiz konuşana corcort diyerler. // Çızığı, cızarsan. dört tene. onda oynarlar. onun_ismine Çıgız diyilir. Çıgız yeri cızanlara Çıgız diyiler. Çıgız yoh Çıgız diyi. bi şey yoh. // ÇırT, afedersin, tawûğların pisliğine ÇırT dênir. // he, tawûğın eKseri tawûğın. // ceğan, işde söyledim. o da yine 'eyni baTTalığda çıkan bir oTdûr. baTTalığda çıkar. onu biçeller, getirirler, hasır yapallar. hasır o ceğanlar olmaz. o
- 70 kâmiş şeyi ayridir. ule bu ceğan o hasır şeyi cerğanlardır yaw. cerğan dedığım de hiçbi şeye yaramaz. èle bèle hele elin vurmada pıçağ gibi keser. // yoh o deyêl. // yaw o ceğan deyêl. hasır cili ayridir, ceğan ayridir. kıarışdırma. // cermecücük yanê bèle iri ufağ kıarışı birbirine. iri ufağ boylılara cermecücük diyili. // cırmağ, birisinin Tırnağı uzandığı zaman birsinin yüzünü tırmaladığı zaman cırmağ da ona diyiler. cırmağ_aTdî bana. //
- 75 çağ, dağdan gelen bi oTdûr. güzel biTKidir yanê. yanlarına çekilen bi şeydir mahfazaya merdivan kıorkuluğı diyiler. yanê çağ, çağ merdivenin de eTrafına çağılana da çağ diyiler ha. merdivenin_eTrafına çekilene çağ dênir. he, çağ ona dênir. burda biTKi

- deyêl. yani bizim burda çağ dağdan gelene diyyîh. esKiden de merdivanların eTrafına çekilen parmağlılara diyerîh. // cığata bi yemegi ya çok püşürmüşsen ya az pişirmişsen.
- 80 cığata cığata yiyisen. normal, orta hal. // cılbağa yani cılbağa da yanê şey kurbaganın sari bi çeşitlerine cılbağa diyiler. yanê orda çok yaygın. yanê kurbaga zayıf çeşitlerine diyiler kulbağaların. yanê burda çok yaygındır. afedersin o yavri olanlar. tuttuğun ful olur. // cırnıh, kartalın cırnıhlari var. cırnıh yanê çengel. // cırnıh tamam, deyirmannarda olar. cırnıh ordan ölçegdir o. hakkını alır o cırnıhnan. eski buğdayla hak ölçüldüğü
- 85 zaman mesela diyelim ki sen buğdayını ya unun üğütme. orda mesela kaç çuval şey Kod dedik mesela. o zaman çapa da Kod denili. kaç Kod şey olacahsa, yüsKelecehse, // he, Koddan bi cırnıh alınirdi. bi Kod üğüddüğü zaman buğdayı deyirmanda bi cırnıh buğday hakkını alır. aynı bele. mecrefeye benzer. mesela biyüğ bi veriş alsan cırnıh denir. deyirmencilerin cırnıgidir yanê. deyermenciler vardi. // cirun men pek eyice
- 90 hatırlıyaminam. cirun tamam. kuyidan su çekerdiler, cirunnuna tók diyerdiler. kuyidan su çekerler, dökeller. hayvannarı sulallar. tavlanın içersinde olur o. // o cehêS bi gelinin cehêzi. bi kızi kocaya vèrdigin zaman ona vèrilen eşyaya cehêz diyilir. // cuz, af buyur, yèllendiği zaman cuz eder. cuzuldadi. he he. // yoh abem lazım degel. // culluh da bi kuş türüdür. sazlıhlarda olur. boz bi kuşdur. onların ismi culluhdur. // he, cııldız, çok zayıf
- 95 bi şeye. yanê bu cııldız olmuş. // Çır, sağlamdır. bahım görâh. Çır ele bi şey adama da Çır bahi. tutduğunu koparır. // he. bi yerden, tuttuğu yerden koparır. Çır bi adamdır, diyerler. hem zayıf, hem de çok yanê güçlü olan kişiye Çır diyiler. // Çirdir. çok felakeTdir bu. // cimciK birisine bi cimciK aTdığın zaman bi cimciK aTdi diyerler. // cıncıh, az vèr, demahdır. az, çok az, cıncıh diyerîh. bana ele bi cıncıh vèr. az bi şey vèr.
- 100 // büyük taş, büyük taş caba diyiler, büyük taş cabadır. caba daş gibidir, yanê hanê demeg isterler. // cacıh, zaten şimdi yoğurdun mesela ufalan çökelegine cacıh diyilir. oni yani ayrani mesela kaynatırsın. çok yağını kendiliğinden o ayran çöker yanê, kendiliğinden. çökdüKden sora o cacıh çıkar ortaya. süzülür. bir bezde süzülür. süzüldüKden sora cacıh olur. ona maydanoz, sirmo dediğimiz oTlar var, bağlardan
- 105 getiriller. onnari doğrallar onun içersine. cacıh da odur. yanê sakın deme burda mesela oteki tarafdı yoğurdi yanê şey yapalla. cacıh yapallar. deyêl. cacıh menem dediğim gibi yanê. yağı alındıhdan sora kalannar. men annamam fazla. o bilmez, o annamaz. sorsan cevap verirîh, sen ne diyisen. // coban o biyûğ arabayı bağlamağ için kamyonu mesela kamyonlari çeken şiriTler var ya, çeken şiriTlere coban diyiler bizde. // cahal, cahil
- 110 midir. // cönge, heyvanın kiçüğüne yanê bele çok şeyden tosun olan war ya, ona cönge diyiler. iki yaşındakiler mesela. // be yohdi. wallaha çok wardi, // nasıl? hízmeKer bahidi, besliyidi, öküz olidi. satidıh veyahuT da kşasaba veridih. // ceyran elektriKdir. eletirigin haricinde dağdaki yabani şeylere ceylen diyiler bizde. // ya yo, geyikler var ya ceylannar. biz de ceylan diyoruz. // cönge ise şeydir, tosundur, danadır. // canbarah
- 115 eskiden pulluh kotannar var ya. dırahTorun arhasındaki gelen şeye, onlara. şimdi mesela pulluh diyiler. pulluh diyiler şimdi. bizim zamanımızda da kotan diyidiler. canbarah derdiler kotana. kullandığımız kotanın üsündüde olan şeydir yanê, demirdir. oni birbirine kaymasın diye. canbarah odur. // cınıh, o da var. he, doğrudur. bi şeyin kenari, cınıgi. cınıgi, bi şeyin cınıgi ya bi kovanın ya bilmiyem neyin bi kenarına cınıgi
- 120 diyeller. // cırTsakkız, yapışkana denir. mesela biri bir insannen vazgeçmezse yav bele cırTsakkızdır yaw. ya Pışkandır dersen, burdan daha gahmaz. // o da eynidir. cırTsakkızdır yaw. // ÇePPo ona diyilir. solah insana ÇePPo diyilir. işde aha. solahdır. sol eliyle gullanana ÇePPo diyeller. // cazi, allah gösTermesin. ona cazu karilar diyerler. miner tuluğa sürer. cazu işde odur. // cécim yere serilen, yunnan tohunan bi sergidir. //
- 125 çığırmağ insani seslenmek demekdir. başka bi şey deyêl. bi adami sevsen, sen

- çıgırırsan. buna çıgırım gelsın. bu adami çıgır gelsın. // çerçi de piyasede mesela bi şey alıP satanlara da çerçi dênir. mesela diyelim ki bi Sebede biraħmış mahlelerde dolaşı. yeri geldiği zaman mesela ufaħ tefeg her ne aħılan gelirse onnardan satardılar. cığara mığaraydı, defTerdi, şüşe, çıtçıTdı, onnan sora ine, o fıkeTe dedığımız o çatalli inelerden, şüşe, çay şüşesi, bardaħ satardı. // çoħ şey olmuş. yani duru olmuş bi çamura dırçılı diyidiler. // çeşdelmiş, çoħ çirkın adama çeşdelmiş. tipine baħ, derler hanê. // çur, sarışın bir adama; şarışın, çur diyiler. çoħ sarışına çur diyiler. çoħ sarışın olana çur diyili. ule bu ne kada çurdur. // çıTğan, çıFTe atan, teKme atana, çıFTe atana çıTğan diyerler. // çüt, araziyi süren, dıraħTornan çüt süren. şimdiki direħTor diyolar. eskiden cüt diyilidi. bi öküzün arħasında mesela tarlayı sürene çüt söyliyiler. // çırçırıK, men deyirmanciyam, cırcirigim olsun? bu tam yerinden sordı. /// Çırcırığı yoħdúr. torúnún torúnuna Çırcırık diyiler. /// sakın sakın, êle bi şey yoħdúr. // he, Çırcırığın çırçırığı yaşı adamların Çırcırığı olur. seKsen, doħsan yaşına gelim, Çırcırığımı görüm. // torun, burda neve diyerler. şimdi torun oldu. neve, netice, kötüce, Çırcırık, ulan bi de kötücesi var.
- 135 bi de Çırcırığı var. // tamam işde. bu dediğin torúnún şeyine netice diyiler. toruna neve diyiler. nevenin de çocuğuna netice diyiler. neticenin de çocuğuna Çırçırık diyeril. burda Çırçırıkdır. // çurğur, birbirinnen kaçirmaya çurğur diyiler. diyelim oynadım, buni oynadım. ortaya biraħdın. kim kimin elinden kaçırdisa çurğur edidi. // he işde, oyunda paylaşmaħ, kim kimi şey êTdise çurğur êderdi. ona çurğur diyerdil. // çinçava yanê
- 145 akılsız, delidir. herkêşe taħılır. aħlaħi yoħ. geçimsiz. çincavaT. yaw bu adam ne kádá çinçavaTdır. // ağzi böyögđür. ÇePPo ona çaP kibidir diyeler. ağzi çab kibidir. // çösnük yüzi gözi belirsiz yanê asalaTsiz. hiçbi şeyi yoħdúr. // çedene ağaçdan ekilir. // çargati bayannar başlarını örten bi tülben yerine çargati diyidiler. // bi ağaşnan bi tene vurdi birisine. vurar vurmaz oni hanê, oni fazla şey êTdı. ince bir çubuh var. olursa ince bi çubuhla vurdiği zaman bi yerine, karartırdı. o yaw bu beni yaħdı yaw, beni çubarTdı yaw. // çömçe be yoħdı. çömçeyi walla giderdil. // kePçe he, çömçedi. çömçe kırılıb, getir. // çal, yıhanma yerine çal diyilir. onnar çallar eskiden yani bazi şeylerde o Kádár ki bêle bi baħ bêtonnen yanê yapılmış. beton da yoħdı, daşnan yapılmışdı, daşnan. daşnan yapılır. a bi yerden bi su aħıntısı biraħırdılar. bi sal biraħırdılar. salın üzerinde mesela
- 155 çoħ af buyur, samannıħda. şimdiki gibi odalar var midi? heP tendir evleriydi. tendir evi pencereden bi sal biraħırdılar, giderdiler, salın üsdunde yıhanırdı. kapının altından aħardı giderdi. bêton da yoħdı walla. // çakķıldah af buyur, bi koyúnún şeyine bêle iri iri pisliK. buriya çakķıldah diyilir. // daşlıgi, o daşlıħ kimin bacasına biraħa. // kácále, beyaz kácále. o kuşdur. // daricadi, daridan yaPma ekmek kimi. bêle
- 160 yuvarlaħ ekmeKdir o. yanê daridan yapılmış. o yediği zaman boğulursan. oni ya ayrannan ya ya yağnan yiyecaħsan. // dırdıra çoħ konuşan bi adamdır. o iri yariya. ufaħ ne? TırTıre bi adam gene iri yari korhusuz ki adamdır. // derbent, mesele o köşede derbentdir. ule kádır ge göreK, ge. // diKdiKo geveze bi insan, boşboğaz. nêTdın oni? wala yazmadılar oni. // şeydir, kadına o tapilari getir. he, getir sen bana. çay içmisen? ///
- 165 yo, allah razi olsun. alaha ismarladıħ. /// güle güle, iki gözüm üzerine. diKdiKo hanê kafasız bi insan. // değel yalanci demekdir. sen bana değellilê êTdın, yalanci. sen bana neye değellilê êTdın? yani ortaħlı bi iş yapallar. mennan fazlasını sen alırsan. ona değel diyilir. yalanci yani. // degirmi yuvarlaħ bi şeye, yuvarlaħ bi şeye diyiler degirmi yap. // dürünge, koyunnara yem atan, karın üzerine yem atallar, ona dürünge diyilir. 170 heyvannara. // yoħ. oti biraħıllar karın üzerine. koyun gelir dürüngeye giTdı, dürüngede oT yedi. // debre, heyvan debresi, insan debresi. insan içinde var, be mesela kışın debre men debremi hazır êTdım. yani evin pinaKuruni, yiyeceğini her şeyini hazır êTdım.

- tabê yiyeceğdir. pinaKur. // davazzo, uzun boyli geveze bi adam, yaramaz bi insan. // dılço, çimennerden çıhan bi oTdûr. // uzun boyli, yaPrahli, meyhoş bi oTdûr. oni
- 175 kırallar, yiyeller de, dılşoyi. // dırzi, dëmenin menasi bilisen nedir? bi adaman hëslendiği zaman dırzi ërmeni işmidir esas. yani sen bi ërmenisen, dırzësün. ërmeniye dırzû diyilir. yaramaz bi köpegdir, evde kalmiyi. soğahlara düşi. // deliK, del deyël, deliKdir. hem del var hem de deliK var. yani soğah köpegi. deliK de dëmeK dışi köpeglere delik diyili. // düleK, Kavun Karpuzun yetişmemişine dülek diyilir. yani
- 180 kalolana dülek diyilir. // dürüf, mesela bi adaman durumu asaleti nedir? soyi sufati nedir? örfi nedir? ona dürüf diyilir. // dıgdığa, bilisen nedir? yemişene benzer. bele dıgdığa yemişenin başka cinsine dıgdığa diyilir. o dağlarda olur. bele elmanın ve ufağı. // davaş yanê eKmege hanê ya pënir ya mesela yağ veya zeytin arasına biraşırın, yersen. davaş diyilir buna. // dıTTıroş uzun ince yapılı. dıTTıroş uzun. bu ne böyüg
- 185 bacadır. dıTTıroş yanê hiçbi şeye benzemez. // devinni yanê şansi kuveTTi. bahtTavar, devünni diyerler onun için, devünni, yani şansın ne kuveTlidir. yannız zengin bir adamdır, devünni diyeller, şansi kuveTTi bi insandır. // dehre var. keserin o demir saPli. ağaş budallar. oT doğrallar. ona dehre diyilir. // dırel, adi bëzdır. // dılız, demin dedih ya. zayıf inceye cılız diyidih. ince. keldır. // dırçılamağ yani boşuna bi yerde yani dırçılhar.
- 190 yani bi şey öldüğü zaman özüne oynar. ne dırçılıyisan sen ula? // dınme, dınme. yani a adama dınme, karışma. onun beledır. onun manasi dınme. ulen o adama niye dënmisen sen. hanê biyüKsüz. büyük kiçüğe; ule ona dinme, karışma. // dırç, ayiya hırç diyeller. dırç neye diyeller? wala oni bilmirem, yalan. demiyim. // çoh hızlı yani süraTli giden kişiye derpli. // düldülüğ demek, içi boş. mesela ki ağacın içi boş olur. ule bu ele
- 195 düldülüğdür. diyeller. yani içi boşdur onun ha. // Tırovıro yalanci. he, Tırovıro yalanci. wile sen niye yalan konuşisen Tırowıro. yani Tırovırodur, yalancidir. yalanci adam diyilir ona. damci, su damlasi, evlerde damlar. damci diyilir ona. a eskiden çatı bi şey yohdi. toPrah binadi, yağmur yağardi. o dam damlar. ona damci geldi diyerdiler. // denezır inan ki şeydır. karışıl bulgurdur. ne iri, ne ufah. ikisinin arasına denezır diyilir.
- 200 // dadÇık, ërmeni kızidir. dadÇık, he, ërmeni kızı, ërmeni karısı dadçılhar. // dilpayi, dilin yanında bi ufah kızarti çıkar. ona dilpayi diyellle. // dolaz he, dolazdır onun jismi. ulen sen ne dolaz dolaz gezisen. boş yani, boş bir adam. dolaz gezen bir adama dolaz diyilir. boş gezen adama. // dığa, ërmenin çocuğuna dığa diyilir. // he, Tığa, ërmeni Tığasi. // delal, güzel demekdir. // dij, ucu sivri şeydır. // dikdiKo, düzensiz, yani bi eve girdiğin zaman bilinçsiz iş. bi oriya biraşmış, bi oriya. dikdiKo ona, düzensiz bi yere. // dalab, aTTar, heyvannar dalaba geldiği zaman dalab diyilir ona. yanê çiFTleşme zamanı gelmiş. tabê aTTar heyvannar dalaba geldiği zaman dalab diyilir ona. yani çiFTleşme zamanı gelmiş. // darav, su yoli. // dizayağ hanê bi kızi kocaya verdiği zaman onnan fazla başlıh alınır. ona dizdayağ diyilir. // Tırşo, oTdûr. dedim ya. // dönüK, allah gösTermesın,
- 210 bi kötü bir hasTalıhdır. o hasTalığa yaħalanana dönüK diyilir. yani cüzam hasTalıgına, cüzam hasTalıgına yaħalanana dönüK diyilir. annen bacısına mi dayazadi. hëç bizde eze yohdûr. dayaza diyilir. nedir eze. ya eze, ya dayaza he. // yırtılmaya şey yüz gösTermiş, zayıflanmışa darazlanı diyilir. // dimdiK ya tawûğ ya kuş dimdigi. // deregeb, yani acele çıh. // yani deheTTemeK demek sen oni döyeceksen ya, dolandır, deheTTe oni, döy.
- 215 gözeTTemağ halinde. yani veyahuT da bi hırzıslıh edecek. oni bi deheTTe, bağ ge, ne yapı orada. // deh düşmağ, uyanıh olmağ demekdir. // dılgır, deniz yani şeydır. çalħantılidir, dalğadır. dalğadır. // o dılgır deyël çoh dalğadır. // dıbıst, bi köpegi azarlamak, dıbıs dıbıs diyersen. // dadê, baban anasına diyilir. dadê yani ihTiyar, yaşlı bi kariya dadê, yaşlı kariya. // çölmeyin kapağına duvak diyilir. // yerde yuvarlanmağ
- 220 dıgırlani. ule o dıgırlani, biraşma. yerde yuvarlanmağ. // dızdızan, bi böceğdir. ağaçlari

- deler, orda yumurta yapar. // he, siyah bi böceğdir. // o çabuğ ağılyana, dur, he, dızdızan ona da diyilir. yanê èle elini vurduğun zaman ule ne dızdız dızıldanisan? sana nêTdım? têt têt ağla. // geline dilbağı vèdiler ona. illahım bi şey vèrirsen. altın taħarsan, veyahuT bi üzüg taħarsan. ya bi bilezig taħarsan Kolina. dilbağı mesela kocasının konuşsun, 225 yanê anniyacağın. o usuldandır. // dımıh bi şeyın köşesinnen yani onun dımığınnan. köşedir. // deremet, acele édib buni bitirmek, deremeTédib. acele iki üş kişi ne buni bitireceksiz. deremetédin, yağmur yağı. mesela işi bitirín. // dağarcıh, hayvannarın yani bi nahırcılıhdi. ona bi dağarcığı var. eKmeK birañiler içersine, giderdiler hayvannari otarmaya, dağarcığında. // dibek, daşın ortası deliKdir. çuhurdur. o şeyi, döymeyi 230 birañıllar oriya, dögeller buğdayi. édelle döyme. // demkêş, çay demlemek için semavarın üzerine birañılır. ona demkêş diyilir. // dubara, yalancı. // dıngılafis yanê dıngılafis, salıncah. salıncah ha, dıngılafis diyilir. // daraz, odaların balğon var ya balğona taras diyilir. // daraz, zayıflamış, bi şey, kumaş. // deyaz, bi sudan geçersen orası deyaz olur. derin deyêl. // dümrük, esKiden lavaş eKmegler vardı. gine de var şimdi. 235 lavaş eKmeg arasına pèynir cacıh, yağ birañırsan. dümrük yaparsan elen, yiye yiye gidersen. dümrük yaPardın. // giTdın oyun oynadığı zaman ordan o koşu ordan. o sıra gelmedi. // dor bana gelmedi. yani sıra demekdir. // dıgav demek iki öküzden beşe fazla koşulmiyib. bi iki üş deyêl, tek dıgav. yani iki öküznen bi iş göri. dıgav ona diyilir. // düğür, kıyruğ soğumi. bi insanın düğürü, bi hayvanın düğürü, diyerler ona. allah senin 240 ömrün uzun etsin. ben de kañacañdım.

Derleme Numarası: 5

Konuşan : Lütfü Gazi, 65 yaşında, Okuma-yazması yok.
 Derleme Yeri : Örene Mahallesi, Erciş.
 Derlenen : Değişik hatıralar

- harmani, hayvannari koşuduñ. koşuduñ erkennen. üş dört teneyi. onnan sora arħasına da iki tene öküz, iki tene de ğam bağılyıdıñ. minidik üzerinde, dolandıridiñ. annadın mı? onnan sora o biTdikTen sora bi de bi çeviridik. onnan sora ikinci bi sefer de dönidik. yığidılar. onnan sora biTdikTen sora üzülğara veridiler. savuridiler. o men 5 kádár biliyem. // ğami dedim da. ğam vardı. // ğam taħdadan da altında da demirden dişleri vardı. onun çün o dönünce onnari ezerdi. // carcari men görmedim. carcar vardı. ğam vardı ğam. ğamın altında demirler vardı. yani Tırnağ vardı. dırnağ gibi demirler vardı. dönünce o buğdayi ezidi. annadın? ha babam, ha babam, ha, ha, ho' de' de'. annadın? hadê! çevir, ha babam çevür. harmana harman, ha harman! ha, ho, ha, ho... bi 10 de bañdın biTdi. annadın? buğday ezildi, geTdi. ezildikten sora toPluyuduñ. topladıñdan sora savuruduñ. savurduñdan sora buğda çıhidi. // sarraTnan üzürğara veridik oni. üzürğara veridik. üzürğar temizliyidi. saman bi yana, buğda bi yana. annadın? samani getiridik evlere, mala veridik samani. // ha' mısran vardı. samannıñ wardi. aħur wardi. annadın? dana bi terefe, ineKler bi terefe. ayrı ayrı. annadın? a işde 15 beşe. // buğdayi satıdıñ. satani satıdıñ, saTmiyani da evlere götürürüñ, ögüdürüñ. ügüdürüñ, getiridiñ. kuyuluyuduñ. // he he. // den yapıdıñ. den yapıdılar. süTli buğda yapıdılar. yarma yapıdılar. kazannan kaynadidılar. kazannarda buğdayi töküdiler

- kazanın içine, kaynadılar. onnan sora bi daha da dibek vardı, taş. o dibegde dögidiler. onnan sora savuridılar. teKrar götürdiler. şeyi kırıdılar, yarmayı. el değirimannarında
- 20 kırıdılar. ha burada bi dibeg vardı. öküz bağlardı. onda den dögerdiler. // yoh, buzdolabi yohdı, yoh. kimse acız olmidi. kavun mavun var ya samannın içinde sahlıyidi, belke bozulmasın. kavun, karpuz, üzümleri, soğannari asidılar tavana, bozulmasın diye. erdişliler anlatın adama. bah buni celal kazioğlu yannış yazmış ha. ilk belediye başkanı müştak çawuşoğlıdır. tutmuş kendi dedesini şey etmiş. // oni
- 25 toprağdan çanağ yapıdı. annadın? pihi getiridik. mum yapıdı. pih şeyin pihi iş yağı yané. onnan evde şey yapıdılar. pih, şeyin pihi. iş yağı yané. annadın? evde şey yapıdılar. mum yapıdılar. oni birağidılar o şeyin içine, çanağın içine. toprağ çanağın içine. onnan idare edidik. neyse, yatıdı. şeyde yatıdı. evde yatıdı. yani o tendir evinde. damcı tökülidi. siyah damla. yorgannarın üsdüne. yorgannarın üsdüne
- 30 damcı tıK tıK tıK tökülidi. babam anami edidi. anam dedi ule tēz et. tēz et. tēz et. a bēle. bēle ha. on bēş kişi bi yere yatıdı. on bēş kişi. // kaz lambalari, lamba vardı. bēle lamba yani. yēdi numre. bēş numre. şeyi, kazı doldurudu o lambaya. zaten şeyi wardi. onnan yağıdı. // he, lamba çoğ eyidi. bi zaman hēç lamba yohdı. onan sora lamba çığı. onnan sora fener. bu da kulpli fener vardı. fenerleri annadın, yağıdı. çadırlara
- 35 götürüdük o fenerleri. çadırlarda asıdı. annadın? işde bēle. // radyo vardı. bi de şey wardi. kramafon. kramafon he. diyarbakırli celal onnar da söylerdi. kramafonda, a güzel söylerdi. // çölmeK wardi. toprağdan çölmeK wardi. çölmeKleri bişirirdiler. kimi bi kere de tendirde işi olduğı zaman ocağ vardı. ağacı birağirdılar o şeyin altında. o çölmeKleri birağirdılar. sahati wardi. behle ki onna o yēmeg kaynasın. kimi kere de birağirdılar
- 40 tendirin içersine. annadın mı? o zaman tendirin içersine birağıdıları zaman paça yapardı. şile yapardı. şile şile. yani çorbaya şile diyordu. bi de keşKeK. annadın? // şile onnan yapıldı. ısırgan var ya. // yo şile yapardı. o şeyler çorbanın bi nevisi. // torpağ kablardan sora onnan sıra naylonnar çığı onnan sora ‘alamyon çığı ‘alamyon. ‘alamyonnan sora pağır kablarda çığı. pağır kablardan sora çeliK çığı. pağirdi
- 45 kalayliyidi. seneden seneye, alti ayda bi kalayliyidi. götürüdi kalayciya kalayliyidi. // he, bi tabağda on kişi yiyidi. he walla. // he he. yiyidi. yiyidi. üç kişi, bēş kişi, on gişi, on gişi de yiyidi. // bēle kaşığ, tağda kaşığ vardı. tağda kaşığ da vardı. çoğu elnen yiyidi. kaşığnan da yiyidi. elnen de yiyidi. annadın? demir kaşığ o zaman hēç yohdı. // sabacılığ vardı, he. teneke, saç wardi. // kömür yoh, kömür evelin yohdı o zaman. ödün.
- 50 // he he. bizim bi zılan deresi vardı. ordan ödün gelirdi. alırdı o ödünü, yağıdı. otuz sene o zılan deresinin ödünini yağıdı. en fazla geven yağıdı, yandırirdılar. geven tikan gibi bi şeydir. dağda çıkan mesele tikanni bi şeydir. geven men fırıncım, arabalardan geven alırdım. taya yapardım. kışdan kışa. bi kere şenenen getirirdi. fırında o gevenen yağıdı. eKmeg bişirirdi. // tandırı çamurdan yapıyordular. çamuri yoğuridılar,
- 55 yoğuridılar. hem de eyağnan da çığniydılar. çığnadıdan sora bu kere böle yassi yassi yapıdılar. üsd üsdüne. // yoh yoh, kıl mıl yohdūr. gece işini yapıdı. gididi şeyde yıhanıdı. buzi kırıdı, buzun içinde yıhanıdı. tabi hēç su mu yoh. bēle buzi eyeğımıznan kırıdı, giridi suyun içine, kumun içine. şimdi de buzi kırı yıhani. ha bu. ne diyem. şeyin bulağı wardi. gididik orda buzi kırıdı, gididik yıhanıdı. çal
- 60 vardı. bazen de çalda yıhanıdı. kalabalığ olannar çalda yıhanamıdı. utanıdı, gididi buza. sawuğ sunan çalda yıhanıdı. herkesin, kimisi de vardı ki ağurda sicağ su kızdırirdılar. giderdiler ağurda yıhanırdılar. // yoh yoh. şeydi. porak. denizden o şey olan tutan porak var ya poraknan biz canımızı yihiyidi. esbabımızı yihiyidi. esbablar yıhanırdı poraklannan. porak... // yo yo. yo, ödün küli yohdı. porak porak. en eyisi

- 65 porakdi. onan sora sabun çıhdı, deyêl? sabuni bizimkiler de yapardılar. avratlar yapardı. kaynadırdılar. // bilmiyem bişeler yapardı. bi kere ufağ ufağ tökerdiler. karasabun. oni hem öküz arabaları wardi. öküz arabaları gidince bu sınırlara vurardılar. fazla yahmasın diye. bi de onnan da elbise yıhardılar, baş yıhardılar. // âbê araba iki tekerli araba wardi. bèle ha. öküz arabası. emim kızını götürdiler. bi öküz arabası gēTTiler. o böyük
- 70 tekerlerden. bi tene cécim bèle şey ēTTiler. gelini birağdılar o ortaya. annadın? onun yanında da şeyi var. annadın? yenge var. // aldılar götürdüler. kel hâmidin avradını nēTdiler. // ben bilmiyem, hatırlamıyem. // tabê tabê. süsliyidiler be. arabayı da süsliyiler. öküzleri de süsliyiler, gelinleri de. // aTla da gelen wardi, öküz arabasının gelen vardı. vardı. uzağ yerden aTnan getirirdiler. burda da vardı. ama gelini
- 75 getirmezdiler. şevkeT beyin paytoni beynelmineldi. zaten bi payTon vardı. orda. kara mustafa sürerdi paytoni. en fazla evlendiği, üç dörT tene evi vardı. evlendi. o daha eyi bilidi, nasıl getirirdi. nasıl götürürdi. // göyül isTerdi eveT. tamam isTerdiler, giderdiler kıızı isTemeye. annadın mı? a onun kökünü sayardılar. yani eyi bi ayile midir, eyi ayile deyêl midir? eyi ayile olsaydı birbirlerini şey ēTsediler, alırdılar. ama kimi kere kıızı
- 80 gizlinden gösTerirdiler. gizlinden. ben eyi biliyem. benim bi fırıncım vardı. diyi men giTdim. beni aldı, götürdi içeriye. o kıızı, oğlani birağdı, yatahlari var. bèle üKlükK wardi. cécimi çeKdiler üsdüme. kıız geldi. kııznen konuşıdı. men cécimin arasınan kıza bağıdım. onnan sora kıızı beyendim. bizim sofi diyidi. allah rāhmeT ēTsın. diyidi kıızı beyendim. çıhdıhdan sora aldım. // allahın emrinen, pēhāmberin kāvlinen gididi
- 85 kıza sabahınan evine. selam âlêkım! âlêkime selam. allahın emrinen, pēhāmberin kāvlinen senin Kızın isTemeye geldik. annadın? vērise vērır; vèrmese hēc hēc. annadın? başlığ ne kádâ? dörT yüz bin, üç yüz bin, iki yüz bin, yüz bin, işde bēledi. // wardi, altın vardı. kapi bağı. gelini çıkarTdıhlari zaman kapiyi tutardı biri. ona para vèrmeyene kádâ gelin birağmazdı. bi de sandığ vardı. sandığın üsdünde çocuğ birağırdılar. hediyesini
- 90 alırdı, sora çocuğu kaldırırdılar. yohsa kaldıрмаğ yoh. // o da var, he. // giyevi de bi de çalallar. he he, damadı, giyevi de çalan var. // kuda da. iki karılı olunca biri kuda olur. yani bi karının üzerine kuma getiriyo ya. // ha7 kuda birbirinin şeyini, kızını isTiyor ya. birbirine kuda oliler. yani akraba oliler. // nişanı da yapıdılar. onnan sora nişan günü şerbeT yapıdılar. // şelbeT kazanda şelbeT yapıdılar. şerbeT vèridiler. ondan sora bi
- 95 kısmi yèmeK vèridiler. para topliyidiler. // wardi wardi. gine o zamanda wardi. ‘eyni wardi. kavurmadi, oğlan evi vèrirdi. kıız evi yoh, oğlan evi. // dolma da wardi, küFTe de wardi. annadın? wardi, etin kilosi on gurusdi. on gurus. yani lira yoh ha, on gurus. // taziye yapıldı. öldükden sora götürüdük, oni kuyiliyoduğ. kuyiladıhdan sora getiridik, evinde bi aşır ohunıdi evinde. aşır yani kur’ani kerimnen bi satır, ayet; aşır. esKiden aşır
- 100 diyerdı. şidi ayetdir. aşır ohunurdi. ohundukdan sora herkes komşilari hePsi oni bi üç gün, beş gün o komşilari idare ēderdi oni. // şimdi yardımcıları var. öli sahabına mesela onun etrafı kaç kişi var. yirmi kişi, otuz kişi. oni yazılar. herkeş elli lera vèrır. elli milyon, yüz milyon. bèle vèrib bi yardımlaşma onun orda onun şeyini. şey giderler. // bağ, bahısan? ati, ati mi? kafam. yeTmiş beş sene evel buni kırılar. tawuğlara daş atan
- 105 hizmetKer gelib buriya; kırıp, girib içeriye. daş’, toğTor yoh, bi şey yoh. bi tene tığdor kadın düzeldib burayı. // yeTmiş beş sene evel. anam babam oni götürüb bi köyde, o kadın toğdor buriya bağımış. murat beyin anası. bağımış, düzeTmiş, vèrmış bize. men üç yaşında. aTmış tawuğuna. tawuğa atarken, bize, biz basmalığ deriz. o şeye, pislige. basmalığ. tawuğa daş atarken gelmiş deymiş benim başıma. başıma deymiş, girmiş
- 110 içeriye. tabê kırmış. kemigi kırmış, içeri girmiş. toğdor yoh, bi şey yoh. // annadın? yanığa onnar kadınнар şey yapardılar. melhem yapardılar. şey ilaç yapardılar. kadınнар, çoğ kadınнар ilaç bilirdi. // onnari oTdan yapardılar. oTdan. ilandili, bilmem ne. bi şeyler

- yapardılar. // he, bağayarpağı, ilandili, annadın? // mayasını atidilar, pēniri yapidiler. şeyi sağdılar. inegi veya koyūni. annadın? koyūni şey ēdidiler. onun mayası var, mayasını atar atmaz pēynir yapidiler. // misafırluḥ ēyidi, misafırlıḥ wardi. // gelirdi. // tabē tabē. bi de bizde şey vardı. bēle o nedī. çalardılar ḥıdırnebide. elcek elcek, eldivana biz elcek diyerdik. elcegi sallardılar şeye. ordan ev sahabi ona bi şeyler vērirdi. çekerdiler. şeyden çıkarırdılar, alırdılar. // ḥıdırnebide işde dēdīm ya, çorabi gōtūrūrdiler. diyerdiler. ḥıdır nebi, ḥıdır ēlyaz. çiçeKlendi geldi yaz. biz ḥıdırın neyiyiḥ? ben ḥıdırın kuliyam, boz atının çuliyam. vērennen de allah razi olsun. vērmeyennen de allah razi olsun. başi kēççel olsun. bana baḥ. ben şimdi sana erdişin fıkrasını anlatım. şimdi senin gibi bi dosT geliyor. erdişte misafir oluyor. yemeyini yiyor, yemeyini yēdiKden sora şöyle bi başını kaldırıp baḥi. ārīSTaḥda üzüm asılıdır. tavanda, tavanda yani. esKiden ārīSTaḥdi yani. ben gidiyem vala. dōşeme atiler ya damların üsdüne. ona üzüm asılı. başını kaldırı oni görünce diyi aḥ bizim ēller, aḥ bizim ēller, yēmeKden sora üzüm yiyiler. ev sahabi de aḥ bizim ēller, aḥ bizim ēller. buni esas kışın yēller. // esKiden temeli şeynen yapıdıḥ. topraḥdan yapıdıḥ. Taşnan, topraḥnan. temel biTTiKden sora onnan sora KerPiçnen yapıdıḥ. annadın? kerpiç biTdīKden sora dōşeme atıdıḥ, dōşeme. martak, kēran, he. dōşeme. martak. hem martak diyer hem de dōşeme diyer. işde oni yaPdıḥ, bitiridiK. dōşemenin üzerine merTeg atarlar. ege uzun bi yer oldisa saloni fēlan oḥ atardılar. diyer oḥ direkdır. uzun direkdır. oḥ diyerdīm ona. // dami būsūrūK, vurardıḥ çamurdan. evel kāmıḥ atardılar. kāmıḥın üzerine būsūrūK topraḥ yanē çamur yapardıḥ. ona būsūrūK. būsūrūK atdıḥdan sora suva yapardılar. onnan sora suvardılar. // işda bēle dēmedīm mi? ule niye oturdun, sen? aldın mi şimdi buni. // be çeKmedik. ne kádár çekdik, bazen idere yoḥ. eKmeK yoḥ. bi şey yoḥ. ēle oldu ki bi şey, ne būḡda, ne eKmeḥ var. gēTdıḥ bu hırıḣatda dari getirdik, dari. dari getirdik, yēdik. heP kábzoldıḥ. kábz, kábz, kábz. daha arTıḥ dışarı çıhamıdıḥ ha. bōle keseK keseK gelidi ha, keseK. // bizim babam rāhmeTTik babam arpa şeye kuyiya kuylamışdı. bu muradiye terefinen geldi. çıkarTdıḥ saTmaḡa. bōle samani samanni ölçidi. dēdi samanını eliyek de sora verek. yoḥ yoḥ dēdi. ēle samannan mamannan vērin. biz gine temizledik. onnan sora allah de o günneri getirmesin. çoḥ sıḣinti. ēle bi kıTlıḥ vardı. ben bir gün öküz arabasinen ernēs var. ernēsde toPçi alayı vardı. ordan geçidik. arabanın arḣasında bi iki, üç tene kuri eKmeK vardı. asKer geldi ordan o kuri eKmegi almaya. bizim ḣızmeTÇi vardı. ona hemen bağırdı, tutdular. dēdiler nedir? rāhmeTdīK ibo. nedir dēdi? dēdi adam arabadan bi şey aldı, geldiler, buldılar. ḣızmeTkerin niye şey ēTdī, asker benim şeyimi çaldı, baḥdıḥ ne! bi kuri eKmeK almiḥ. dēdi açmışdım, kuri eKmeK gördüm, oni çıḣardım. ōle günner wardi. enes vardı. topçi alayına ben burdan deyırmanımız vardı. deyırmanda uni ügüdürdi. öküz arabasinen sabahnan kaḣardıḥ. ha' ha' ha' oriya gidene kádá an'caḥ övleden sora giderdıḥ. orda onnari vērirdik onnara. bi tenesini ēderdik. teKrar öküz arabasinen yari gece ancaḥ çıḣardıḥ buriya. ne günner gördük biz. o günner allah kimsenin başına getirmesin, şimdi saltanat. padişah bēle saltanat tutmaz. o zamanın başbakanı şimdi bēle şenlik yaPmazdı. ama şimdi allaha şükürler olsun, her bi şey var. şimdi yoḥ. giderdın, farz ēdelim, koyūnnarın karşına giderdik. gece de aḣurlardan çıḣmazdıḥ. ōle günner wardi. gine milletin karni doymazdı.
- 155 ne sıḣıntılardı yaw. neler görmüşüḥ? kıTTıḥdi. fırın wardi. bi baḥdın belediye eKmeK vērirdi ara sıra. allah ḣerli şifa vērsin. bēle kuyruḡa düzülürdiler. birer tene bağırırdılar. ḣāmiT ābē, ḣāmit ābē! anan sıkım ḣāmiT ābē. o ḣamura yoncayı döymüşler. yoncayı kaTmışlar. yonca var ya. kaTmışlar ḣamura. millet işde o şekilde alidi ha. gine de yanē bēle kapan kapana. yanē çoḥ felakeT, kıTTıḥ. irfan bey burda wardi. onun

- 160 degırmani vardi. irfan, vanni irfan. bizım anamın on dörT tene altını vardi. bi altın, bi
 göT bığda. bi göT bığda götürirdi. on dörT göd bığda aldılar, geldiler. öle sıhntı
 çekmişih. hem de çoğ. her evde de öküz arabası bulunmazdı, yoğdı, yoğdı. her evde
 yoğdı. // saygı vardi. o zaman insannih da vardi. saygı da vardi. şimdi o yoğdūr. baba
 nereye? eskiden çoğ saygı vardi. ákrabalıh da eyidi. ákrabalıh heP yardım ákraba çoğ
 165 yani birbirlerine bağı. şimdi yoğ. şimdi bi ákraba düşdi mi ákraba ona yardım eTmiyi
 // wallahi işde oni máhlenín muhtari, ázasi toplandılar, göTdiler ona işde bi eşşeK
 alidiler. eşşege bi tēr tēr atidılar. tēr tēr. tēr diyerdik. heybe kibi bi şey. ona un
 toplardılar bēle máhleden herkeş işde bi kab vēr. yarım kab işde neyse, toplardılar.
 getirirdiler o fákire vērirdiler. // şimdi yoğ. // yoğ canım. şimdi saltanat yaw. // o zaman
 170 daha fazladi. şimdi yoğ. ama itaaT vardi. şimdi o gruba ayrı giri. tağ diyi, babayı öldürü.
 // yoğ yoğ. eskiden bēle çoğ şeydi. şimdi gidiler. eskiden yoğ. bēle açım, mısafırın
 yanına gidim. eKmeK yiyim, şey edim, yoğ. // yoğ, bahmazdı. babasının yanında çocuğı
 bēle kucağına almazdı. hah ēle bi şey vardi. kucağına almazdı bila. utanırdı ha. onun
 hanımı babasının yanında gelib konuşmazdı. hanım kaynatasının yanında konuşmazdı.
 175 yemeK yemezdi. şimdi başı açılı, göti açılı. göresen kaynatayı kım tağı, şeyi kım tağı,
 göresen. neler yapiler ya. onnan sora san gelesen de kucağına alasan çocuğı, baban
 yanında ona yemeg yediresen. hēç imkán mı? benim çocuğım vardır. wallahi bizım
 lütfi. yēdi sekiz yaşına kádá ben babamın yanında oni konuşdurmadım. sevmedim ha.
 böyle bi vaziyet káli. babam götürürdi sininin bağ bōle toplanırdı. sini vardi. sininin
 180 yanında yedirirdi, şey ēderdi. a bir güne bir gün babamın yanında aynı odamız vardi.
 odada sererdi. dışarı çıhanda, bana bağ. hēç terbiye heya şimdi yoğ. o zaman bi terbiye
 vardi. // o zaman bi misafir gelince hem yatağına yatıracağdın, hem yedirecekdin
 çayınan. annadın? sabahın da kağardın. öle köylilerde vardi, yiyerdi içerdi, sabahnan
 kağardı, yumışan hırsardı, götürürdi. ēle adamlar da vardi. he, ne sanısan? wallaha
 185 bizım hırışat tarafınnen bi tenesi vardır, yēdi işdi. biz bağıdı, bizım áhmedin paltosi
 yoğ. geTdik hırışata bağıdı, abdıllānın üsdünde. ráhmeTdi ābēm dēdi, illa ben
 gidecam, paltoyı arhasınnan çıharım. babam dēdi, oğlūm allah belasını vērşin, birağ.
 hem yē hem iç; kağ benim hırkayı götūr! neler vardi? // yüzünü bile açamazdı. // yoğ
 baba, şimdi kalmadı. şimdi erkekler yani imkani olmiş olsa kağarlar, kaP kaşığı da
 190 yıhallar. // eski ēledir. eski çoğlar devam ediyor.

Derleme Numarası: 6

Konuşan : Naile Yılmaz, 67 yaşında, Okuma-yazması yok

Derleme Yeri : Tekevler Mahallesi, Erciş

Derlenen : Gelenekler ve görenekler

- wala kimisi annesi, bacısı beyeni. kimisi de oğlan kendi buli. biz gidirih göririh
 yani. // var, giderik, görerik. // bi kızi giderik, görerik, biz beyenirik. oğlani da
 götürürük ki beyenir, alır. anasınnan babasınnan isTenir. // evet, iki tene evlendirmişik.
 // bi tenesini oğlan kendisi beyendi. ahlTdakini. kendisi beyendi. biyög oğlani da biz
 5 beyendik. birisi akrabadi. ahlTdaki akraba deyeldi. biyög oğlanınki akraba deyel. //
 huyuna, áhlağına, evinin şeyine gidişatına, ayilesine... // tabē ayile önemli. // allahın
 emrinen, pehāberin kavlinen gelmişem, senin kızi beyenmişik. sen o kızın benim
 oğluma alacam. // yoğ oğlani beğenillerse, bizi beğenillerse zorlūh çıharTmaz. //
 beğenmezlerse. bi mahane bulallar, şey eTmezler. // ne yapım? // bağ yuni koyunnari
 10 kırharlar, yuni yıhallar, kurutalla. bi darah vardi, darallar. darayanınnan sora eyirirler.

- eriyennen sora çorab tohûrlar. // tēši wardi. tēşide egîrirdik. // nişanda altın tahtılırdi. işde hediye kîmîn elînnen ne çıhdîsa altın olur, para olur. // önce şerbet vardı. şimdi şerbet yohtûr. şimdi kek, pasda var. mēyve suyi var. işde onnardan var. // hediye gôtûreller. kızın tārâfîne elbise gôtûrûller. kızın anasına bilezig tahtallar, san diyim. bilezig, bi teg
- 15 kızın anasına vērîller. // önce wardi. daha şimdi yohtûr. sandığın üsdüne çıhardi çocûh mocûh, sora ona para vērîrdiler. sandığın üstünnen çocuğu yendîrîrdiler. // kapiyi tutardılar, kapiciya para vëren o tutan çocuğa para vērîrdiler, kapiyi açardılar. gelîni çıkarırdılar. // evet, tikerdiler. terziler tikerdiler. he, êledi. şimdi de hazır alılar. // çocûh bahımı êle annesi, kendisi bahardı, bēlerdîm, yatırdırdım. meme vērîrdîm, doyûrûrdım.
- 20 // men şey êderdîm. yıhardım, temizlerdîm, bēlerdîm. // he tabê, bēz vardı. önce esKiden kumnan bēlerdiler. kum çocuğun altına koyardılar. daha onnan sora coşkungilin zamanında daha kum komadıh. bēz birahtıdîm. bēlerdîm, yıhardım, temizlerdîm, bēzi birahtırdım. kundahtırdım, birahtırdım yērîne. // wardi. kırhî, bi yere gôtûrmezler çocuği. bēle kapidan dışari çıharmazlar. diyerler kırh bazar. // ê işde, önce êledi. daha şimdi êle
- 25 deyêl. yani dūyûn mūyûne gôtûrmezdiler. bi gezmeye gôtûrmezdiler. kırhî çıhardi, sora. // çıhdıhdan sora kırh kaşih su, kırh tene arpa koyardılar suya, oni ohturdılar. tōkerdiler çocuğun başına, kırhî tōkûlûrdi. daha onnan sora çıhardi daha. // çocuğa isim vērme. êle olduğuna iki üş gün sora isim birahtırdılar. // êle hangi isim havasları gelse oni koyardılar. ê coşkuna babası birahtı. // evet, ohturdular. babannesî, ohturdi, ezan ohturdi.
- 30 ağızını açardılar. onnan sora adını koyardılar. // he, diş hedigi de wardi. altı ahtşami vardı. // çocuğun altı ahtşami. çocûh altı gündür olub. onnan sora yığılırdılar. meyve yiyerdiler. yani gülerdiler, sōlerdiler. altı ahtşamidi. dişî çıhadanda hedig bişirirdiler. hedig, kazanda kaynadırdılar. oni mēyvenen. bi kere tabahtlarda millete dağıtırdılar. işde êle. // gēTmişler, ikisi de ayridir. birisi antalyada, birisi de ahtlaTda. bunnan dōrdü de
- 35 kızım bekardırlar. // hēç kendisi bulmuyub. he var. // men de sōylirem, men de sōylirem, evlenginen, bi tene bulginan ōzan. ne men kahtmışam, gezirem, bulum; ne de men bulduğımı belke almaz. diyirem kendin bulginan. düşer, gel. // buni da diyirem, ara, beyen, men alım. // giderem, beyenîrem; ama men diyirem sen kendin bul. // sen kendin buldun yohtsa annengil? // wala êyi yapıpsan. aha men de sōlesin. êle siz bulun. men
- 40 alılam. // wala ya yaş tamamdır. tamamdır yaşı. hele gēçi. /// sen bi araştırdı, bahım. ê men nēreye gidim, bahım? a men nēdim? wala êle evde oturiyam. hēçbi yana bahmiyam. he. /// Kōrafehemdir /// wala bence, mēnen olsadi şimdi evlenmişdi. he walla. yani men çoh isTiyem. // yo, êyi kōtiyi allah bilür. insan bülmez. // ahtlaTdadır. niye kōrhûm gelînnen. // nazar, wala nazara karşı dua ohtunur. // üzerriK de yandırırılar.
- 45 Tuznan, soğannan. // he, bi ya da bi adam gelende bilseK onun şeyi var, niyeti var. adını yazarlar. eyahtabını ölçerler. // eyahtabisinin boyûni ölçerler. adını da yazarlar o adamın. yani bûle ki bunun şeyi degecek. pis niyeti var. oni üzerliKnen, soğannan, Tuznan yahtallar. yani êle diyeller. men yaPmamışam. yani bōyögler êle diyerdiler. // var. alırıh. men yapamıram. bu iki üş senedir, hastalandım. daha yapamıram. yapardım.
- 50 // he, hamur êderdîm. hamurdan sora tendiri yandırardıh, kûnd êderdîm. ohtlav êderdiler. merdananan açardılar. ohtlavnan êderdiler. men rafatanan varardım tendire. // eze, annenin bacısına eze diyiler. şimndi daha tēze diyiler. önce eze diyerdih. // he, köpeğin êrkeğine eniK diyerdih, yavrudur. yavrusi. // sıhtinti çeKdih. daha artıh gēşdi. gēnişliye çıhdım. wala êyidi. biraz serTdi. o zaman biraz şey êTdim. biraz çekinidim, kōrhırdım. sora êyi oldi. obiri oğlunun yanına gēTdi. barabar kaldih. on, on iki sene barabar kaldih. // yoht o kâda sorun yohtdi. // he, men gōrhırdım, çekinirdim. yani bōyögdîm. // serTdiler. bizimki sandıhta degêldi. êle açih yêrdedi. // he, wardi. // he, yapardılar. he. kimsi yapardi. // elde legende yıhardih. // suyi isidirdih. leyende

- 60 sabunnardı. tursil vardı. porağ vardı. porağ o kadar kullanmazdım. sabun zorunan işde yıhardı. sora tursil çıldı. önce tursil yoğdı. // komşılar hePsi kullanırdılar. men hiç kullanmazdım. // sabun koyardılar çamaşıra. o sabun köpühlerine. // elnen sîpürüdüK. sîpürge, o ev sîpürgesinen. hali bèle yoğdı. yénidi. kilim, kège işde onnar vardılar. bizimki yoğdı. bizim burda yoğdı, babamgilin Komşıların kège çoğ vardı.

Derleme Numarası: 7

Konuşan : Cemile Celebi, 70 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Tekevler Mahallesi, Erciş
 Derlenen :a) Gelenekler ve görenekler b) Yemekler

- // a) şimdi esKiden éyidi. şimdi éyi deyél. // bağ âbè men sana annadım. esKiden kaynanalar nasıl isTerdiler. sabah namazda, aħşam yatanda onún abdest suyi hazır olúrdı. legeni hazır olúrdı. kaynata kaynana kaħardı. onún abdesT suyuni alırdı. abdéstini yapardı. gelin namazlığını serirdi. tabè bunnari gelin yapardı. / ahan âbème diyim, işde ne daha bi de sor baħım. // menim aklıma gelecağ. // işaraTnan. konuşmazdılar. işaraTnan konuşúrdılar. konuşmazdılar. çocuğuni almazdı, kaynanası, kaynatasının yanında çocuğünü almazdı. süd vermezdi. // è aha, vermezdi. // babalarının, annelerinin yanında, hanımlarının adını vermezdiler. bizde odúr. // yoğ yemez diler. yüzleri çekili, yemez diler. // şimdi yoğdúr. // şimdi de var. şimdi de bazilerde var. 10 bazısında var. benim bi dayım var. onún gelini hemide de var. onún için éle daima yanında yemeg yemez. a sunanın babası. // evet, şu anda var. // yer surfası serilirdi. // esKiden bi tabağda yerdiler. şimdi herkeş çocuğlar bile ayrı yiyiler. çorba tabağı ayrı, yemeg tabağı ayrı. şimdi éle tabağlar çılı. esKiden bèle çamurdan çanağ yapardılar. üzerine doldúrdılar yoğúT. // he, herkes beş altı kaşık o çanağa giderdi. // kaşık wardi. 15 be ağaş kaşık vardı. demir deyildi. tağda kaşık diyerdiler. he, tahta kaşık. // elnen de yiyen vardı, kaşıknan da yiyen vardı. kimisi elnen severdi. elnen yemeg yiyerdi. onnar elnen yani elnen sevi. elnen hoş geli, elnen yiýi. // şimdiki evelki sufra hoş deyildi ki. // tabè. // şimdi masada, sandalyede. // şimdi de yapılar. herkes alıyor tabağına. // esKiden çocuğların saygıları wardi. şimdi o kadar yoğdúr. şu anda severler. hepimizde de var. 20 şimdi balalarını alılar éle kucağlarına, aparılar, gezdiriler. // âbè yo, ayıPdı. o zaman ayıp sayardılar. ayıP sayardılar. şimdi yo. bekir álâdinin yanında, hêredinin yanında veriler kucağına. bazı yerlerde var. benim halam oğli behçeT, hele babasının yanında ne oğúllarının adını verib çocuğlarına, ne de bi şey. wallahi bağ. behçeti de tanisen. hele hacinin yanında ne sevmiş, ne adını vermiş. o esKilerden kalıb. var, ‘eyni eskiler kimin, 25 // è tabi şimdi değışiyor. evelki ayrı, şimdiki ayrı. şimdi değışi. şimdi on türri yemeK serili surfaya. o zaman iki türri. bi türri yemeg bi pilav. salata da éTmezdiler yanè, yaPmazdılar. // yoğ yoğ. hiç birini görmez diler. düğünü olan günü gelirdiler. men ha hadce geldi bizim oda. a mustafa da damda halam oğlunun damının karını sîpüridi. o çıldı. nece oni görer görmez nece kaşdise yüzi kuli düşdi. dedi oğ- éyi oldi. o zaten 30 beni düşende dedi. oğ éyi oldi. sen kaçarsan éle de düşersen. bağ bizim evde de ya evine kádá kaçdı, düşdi yere. şimdi de aliler, gezdiriler. telefon alılar, veriler ellerine, konuşılar, daha ne anasının da babasının da yanında. // biz beyenidik evvelinde. esKiden biz beyenidik. biz beyenidik, çocuğ da aparırdı, görerdi. beyendise alırdı, beğenmedise almazdı. // biz gididik álâdine purulda kız beyendik. kız beyendik. giTdı. 35 aradan he. babası demişdi ki kız oğlani görsün; oğlan kızi. aħşama gidecek nişana. giTdı. men de oruç tutmuşam. üç aylardır. ráhmeTTi gül de geTdı. anayı apardı dışarıya.

- anne¹ ? dëdım ne? torpağ başan dëdım. dëdi ahan kız budur? gördüğün beyendığın kız budur? dëdım niye, nêcedır? ê cenevardır. demeg onun gözüne cenevar kımın görünür. kız dëdi, cenevar da... diyi dëdım. allah seni bağışliya. dëdım niye, nêcedır? êle yani
- 40 dëdım. şimdi bu dam uçub üsdüne, o kâddâ zoruma gëTdi. geldik arabaya mindik. dëdi anam öz, babam özge, almam buni. daha almam ki almam. ki, üş güne, hâci dëdi men özümü vuracam. // he he. hâci dëdi men özümü vuracam. hâdcenin têzesi kızidi, şeyin. fâhrinin. bi kere osman emmi geldi. bibi geldi, zöhre abla, onnan sora dëdi arkadaşım dëdi, sen ne alıpsan, ne nişan tahıpsan, ne gidıpsen, ne gelıpsen. sen niye buni diyisen?
- 45 hadê oni dëme. aışsama nişan tahılacağ. giT dëginen filankes işimiz olmadı. êle inadınnan ağladı. êle ağladı, êle ağladı, êle ağladı. dëdi ki menım şerefimnen oyniyiler, he. nevayi âlâdin buldi. men karışmadım, özi buldi. wala götürdi, âyıp oldi. // êleyse walla dëdım, men isTemem. işde pëşman olursuz. o yana, bu yana wala zöhre ablanın sözünü tutdi. geldi habar vërdi, almadi. yëmin işdi. men de evlendirmiyecem. özi giTdi,
- 50 buldi nevayi. işde giTdik nişan tahdıh. // kâder olmamışdi. ama zordur. şimdi de zordur, o zaman da zordur. // ê bulunmiyi. dë giT bul. dë giT bul. bi tene giT tah kolan, allah seni bağışliye. men de diyirem. şimdi özün bulacağsan. giT bul bi tene bahım. // nasıl buldi. özi düşdi kıza. menım böyög oğlüm da oğuyidi. ahlâTda oğuyidi. işde onnan sora o oğudi. böyög, dëdiler böyög kalan yerde kışığı nêce evlendirisen? kızi de
- 55 başkasi isTiyidi. biz de mejbür kaldıh, giTdik, isTedik. oğlana dëdik. dëdi evlendirin. oni evlendirdik. bi iki sene kaldı. onnan sora biyögi evlendirdik. // ya nêTsın? dëdi madem başkasi isTiyise onun gölnü düşüb, mejbür dëdi alacağsız. // burda sıra meselesi var. // be yohdür. // yo wala elimizden geldiği kâdar isTerik sıra bozulmasın. êle daha êyi olur. her açidan êyidir. ama zora geldi mi mejbür ona oni vërecağ. ohiyannar ôledir. iki
- 60 böyüg kalıb. wala hoş deyêl, yoh. ama mejburen olduğı zaman her şey olur. // olmaz êle. nedir. ôreTmendır. özüne bulsun, ôle. o bulsun. o beyenecek. hêçbi gün coşkun bize açılmamış ki. biz de coşkuna bulağ. ya âyıp deyêl. şimdi âyıp deyêl. sen dëmedin ki man bulacağsız. şimdi bulub coşkun beğ. // gençler şimdi bulmuşdur. walla. hem bahım böyögler de coşkunna sordi mi. belki êle coşkun. şimdi birdenbire olamaz. kız ariyib
- 65 bulmağ da zordur. biz mahmuda bilisen. biz üç gün, üç bacinan mindih arabaya, aışsama kâdâ erdişin içinde gezdiğ. bële yanê. ne? ne bulduğ? onnan sora giTdik işde hırhızın kızını bulduğ. ahır be özi de beyendi. giTdik aldığ. coşkun sennen gáyreTTidir ha. özi de bulacağ. şimdi kâder olsa sebeb de illa ki olacağ. biri bulacağ ona, diyecek. beyendise isTiyecağsız. wala biri münasib görürse evlenmağ istirem. yanê bizde êledir.
- 70 êle de bi şey konuşursa tabi ki arhadaşlari da öncülük yapalla. // biyög oğlümü en son kışığı. son bëşig. en son bëşig diyirem. bëş sene, üs sene biyögden evvel evlendi. onnan sora biyögi evlendirdim. o isTanbulda oğuyidi, memurdi. sora geldi buriya. aradığ, ona kız bulduğ. // hêçbi şey de isTemediler. hêçbi şey dëmediler. düğünü çoh güzel yaPdılar. êle bi hâFTânın içinde geldi. istanbuldan geldi. geldi bi
- 75 hâFTânın içinde isTedik, aldığ, vërdik. nişanni yaPdıh, oynadılar. ne bülüm, nişanını yaPdıh, gëşdi giTdi. onnan sora kaldı burda, âbeleri de vardır. giderdik, gelirdik. başvurardığ. daha güzel oldi. kaç ay oldi. bëş, alti ay kaldı // en kışığının yanında kalıyam. // he, be en kışığ evin özüdür. en sevilenidir. şimdi bëşi de ayrıdır. dördü ayıdılla. a bi tene kaldı mende. o bi tenenin yanında kalacam. ôlene kâdâ, men onun
- 80 yanında kalacam. // ê vala maëşim de var. maëşimi de bële kuruş almir ha. bekir alır. // torun bi tene var. nevem bi tene var. bu kışığden işda. nevem var. // be nevem çoh var, var he. biyöglerin iki tene vërmışiğ kocaya. biri nişannıdır. netice yohdür. o netice değêl.

- netice torûnûn torûnûna diyeller. è be esinin bebegi olsa senin neticendir. yoħsa esinin uşaqı olsa. o esini qocaya vërse onûn uşaqı olur. // sen mennen èyi bülûsen. walla, sen
- 85 biznen èyi bülûsen. // telefon aç, o gelır. // he, ne olacaħ. wallah gelır. bèle zengin yërde. kız da güzel olsûn. boyli moyli. bèle zayıf mayıf, kısa mısı hoş deyêl. benim gelinlerım hePsi êledıller. hePsi. êle seçib alıb bacım gelınneri wala babam. bêt tenedir, bêtini de sêşmişem. walla hePsi de uzun boyli. zayıf mayıf sevmiyem. vildan biraz ifaħdır. vildan da şimdi olub camuş kımın. káynanasinan káynatası bögön gelmişler. gelmişler mennen
- 90 toyûn şeyini êdiler. // oni bülmirem. // ħabarımız yoħdúr. haluħ diyi. ayın sekizinde evız üsdi olsaydı. // hePsini hoş êTdi. bari êle buni de hoş êTsın, yazıħ. neyi kónuşıdız? //
- b)** zürbiyet, hay hay behmezden yapıli. he. yağ atılar içine. biraz su tókiler içine, káynadılar, káynadılar. onnan sora tendır eKmeyini doğruyılar, yiyiler. ağuz da inehlerin hıçıdır. ineKlerin ilK sağılmuş sütleridir. şekerli kayganah yapıler, şeker
- 95 serpiler üsdüne, yiyiler. // káysefe, erigdir. erigdir. káysefe diyirih biz ona. işbaban oni kızardıyih, oni severih de, yapariħ da. // bulğur aşı da biz den aşma... gıjğan şilesi, gıjğan şilesi babam yapariħ, içine mercimeK de atariħ. lezzeTli olúr. yağıni atariħ, salçasını atariħ, soğan doğrariħ. çoħ güzel olur. // kuymağı men bilmem. oni bacı bülür. helim aşı, o erişTe aşıdır. soğan doğrariħ, biberini atariħ. heger ufaħ Kavurma olsa
- 100 doğrariħ. çoħ güzel olur. helim aşının içinde çoħ hoş olur. isTersen gemig aT. gemig de lezzeTli êder. turşı aşı var. et atılar içine. bişirilır. çorTi aşı. lahananan. çorTi lahna doğruyılar içine, den atılar, ağzını kápadılar. káyniyi, bişi, bi kere. o daha lezeTli oli. şimdi men êle yapirem. men kelemın ortasını alıram, ufaħ ufaħ doğraram. o êle hoş olmiyi. he. // oni yağ soğanı öldürürem. yağıni tókerem. sıra geli he, o çoħ eşKi oli. men
- 105 oni sevmiyem. bizde var. // yoħ, soğan öldürürem. salçami ataram. men turşı aşını êle yaparam. sengesirdır. samırsahli, yoğurtli. yoğurdun üsdüne káykanağı yaparam. samırsaħi döyerem. he, onnan sora yoğurdi içine çalaram. onna tókerik yoğurdun üstüne. üstüne yağ. zatan yağı da yumurtalı yağda bişiriyorsun. yoğurdun serP, güzel olúr. // borani, kabaħ, kabaħ boranisi. boraniyi baci annaTsın. borani güzel olur. kabağı
- 110 soyuruħ, doğruyuruħ, içine et atiriħ, erig atiriħ. onnan sora da bişi, çoħ güzel oli. mercimeg, yağ, soğan, salça hePsi atıram, çoħ güzel oli. keledoşi bilisen. keledoşi, mercimegi, pência bişer. mercimeyi kátırıħ, biz bunun etini çoħ fazla êdirik. ifaħ ifaħ doğruyuruħ etini, fazla êdirik. kıyma da atılır. bi kuşhana yağ soğan êdirik. bi yannan yiyiler, bi yannan o soğanı doldurılar üsdüne. // eşKili, şeye evelig hoş deyêl. döymece
- 115 diyi, döymece. sade yağı döymece, sıcaħ sıcaħ batırıp, süde doğruyuruħ. yağı serpirik üsdüne. çoħ güzel olur. sade yağı biraħ tavaya. sıcaħ fetiri doğrarsan onûn içine. çoħ güzel olur. isTersen şeker tozi da atarsan. çoħ güzel olur. è be şeker tozu olmaz. êle çoħ hoş olúr. oni yaPmamışam. bilisen şirin olidi, lezzeTli olidi ha. men kuruT aşı be. KuruT aşı da güzeldır. denini káynatılar. onûn üsdüne kúrudi ezeller,
- 120 tókeller üsdüne. kúrudi eziler, tókiler içine. soğanını atılar, yağıni atılar. ħaşıl è hoş deyêl. ama anne hasda ħaşıl hêç men bişirmemişem. susuz yağısız. /// men de hêç sevemenem. /// yağısız bişirirdik, káynardi. oni çalırdıħ suya. oni suda, sawuħ suda çalırsan êyice, kendini vëri. ondan sora getirirdik kuşhanaya biraħırsan, káışdırırsan. onûn dibi tutana kátá o pişdiğini bülürsen. nêce pişdiğini. tam kóyulaşır. biraħırsan
- 125 sabaha, üsdüne sade yağ tókersen, yersen. // ħelise zordúr. oni biz yaPmıyih. ħeliseyi bülisen da. aħlaTlılar bişirirler. nayile sen dë. denini çoħ bişirirler. tawuħ eti doldururlar içine. biraħırlar tendıre. bi kere bi ağaç, bi taħda atılar içine, káışdırılar. sabaha kádá káyniyi. hasan ênişdegil pişiridi. oni aħlaTlılar yapı. Kártol börtmesi. soyuruħ. yeterince, bèle kábuħli. börtmesi ħaşlani. // atamam. Kártoli börtürüħ, ezirik.

- 130 yağ, soğan, salça katırır, soyurur, ezirik, katırır içine. o oli şeyi Kartol börtmesi. börtme suda, kaynıy, börtli. haşlamağdır börtmek. Kartol cılbırı. // he, mercimehli. mercimegi yağ, soğan edirik, mercimeg atırır, gartol doğrurur. ‘eyni yahni kimi, o da mercimegli olur. // he, gıcırTğan şilesi ha. oni demişdik. bulgururuni atıyır. gıcırTğan, sarmusağ doğrurur, atırır içine. salça atırır, yağ atırır, gine soğan doğrurur // é
- 135 cızlır, biz cızlır yaPmirır ki. oni kuyruğ alılar. // doğru, şey ediler. doğrurur, dağlıyılar. onun cızlığı çılı. şimdi daha oni kımse yemi. oni kımse daha ne yapı, ne yiyi. // yo, kımse yemi. // avanêT işde yumurta beKmez töküler üsdüne. ya yoğ. oni kaykanağ ediler. // he işde yoğurdu üsdüne tökiler. // yarpağ Tolmasıni, yağ, soğanını, etini kıymanan yapıır. yarpağnan da yapıır, kelemnen de yapıır. ikisinin de yapan
- 140 var. kelemnen eriK atırır içine. // men de pesTil atıram. men yaPmişdım. bizimki de tutmiyıblar. yoğ éle bële bi saralamışam. pesTili ezirem, Tuzliyirem, süzgeşnen. onnan kaydédıram. tökirem cumbul suya, koyıram güneşe. güneşde kuruyi. éle öz özine bële lavaş kimi çılı. // yalancı küFTe yoğurırır, yoğurırır. yanê eT meT gaTmirır.. bulguri yoğurırır, yoğurırır, küFTesini yapıır. onnan pişirirır. yağ soğan atırır. yoğırTnan
- 145 bereber tökürük üsdüne, yirik. çoban dümrügi. men bilmirem. tabê be elinde loğma yaPmassan? // he, her şeyi de kızardılar. // yo baco. tendır ehmayını diyi tendırde loğma yaPmassan, he. // yarma aşı. mercimehnen, kaynar. gine yağ soğanını da aT. o sulu olur. mişevşi, oni şey ediler. yoğurılar, yoğurılar. kıyma ediler, // he. şey mercimeynen. çorba mercimeynen, kırmızı mercimegnen. // kuskus da asTadır. behmezdır. behmezi é
- 150 tökiler, un çalılar, tökiler yağın içine, karışdırılar, o su oli bële. oni bële asTa kimi yapıır, asTa oli. unu kızarır, behmezi tökerik içine. kaç Tolması, kardeş kak edirik. ince ince, yarpağı kurudurur. // he, éle kabağı ince ince çekirik. çıhannan ince ince çekirdi. // he, kaç edeller. pıçağnan çekeller. kaç olır. oni kışın Tolma yapıır. kışın da yazın da. ///

Derleme Numarası: 8

Konuşan : Gülsüm Yılmaz, 55 yaşında, ilkokul mezunu

Derleme Yeri : Tekevler Mahallesi, Erciş

Derlenen : a) Bitki adları b) İnanışlar c) Değişik hatıralar

- // a) he, erdişde çoğ oTTar var. hêliz, keledoş pënceridır. // oni şey yapılar. keledoş yapılar. éle bële el sıhıblar, bële pişirirler. oni haşlallar, Kurudullar, kışın satallar. aha odır. // hêlizi bişiriler, topliyiler, kürtder toplayılar, bişiriler. bişiriler, kurudılar, seriler. onnan sora satılar. o hêliz ona Koppuğ diyerdiler. hêliz, mendê, sirmo
- 5 da pênire atili. ahpëncer de keledoş pënceridır. kürTderde var. oni bizim buralarda yoğ. o da bële tel teldır. buranın köylerinde, kenar köylerinden getiriler buraya. Tırşodur. Tırşo. oni de bële yiyiler. o éle eşKidır. // evelik onnarda da var. biz heç écad éTmemişdik. topluyub yaPmirır. kız Tırşoya diyeler evelik. // evet, erdişliler yapılar. walla diyi eveligin her yemegini men yapıram. // he, yemlik de var. topluyular,
- 10 yiyiler. veriler başKa yere. kara üzüm, erdiş üzümü diyeler. erdiş üzümü. // é ne bağlarda var. bağlarda bële uzanıp yere. // ağ üzüm de geçimemesidır. ağ üzümdür. // yoğ yoğ, üzüm, beyaz üzüm, iri üzümler yoğdur; // he, onnar geçimemesidır. o şekilde. domatéz de var. koyungözi de üzümdür. yuwarlağ üzümdür. // kışmış de üzümdür. he, o da üzümdür. o da çerdeKsızdır. // alo, kara erigdir. // şilor da kara eriKdir. iki adi var. //
- 15 gerzo bi şey deyêl. yani ağaçları bozi yani. yarpağlarını kurudi. // he ya, yapışkan olur. //

- doğru, kuzikulağı var. pëncardır. bahar pënceri diyerik ona. musTafaçiçeyi yilinmez. zeherli bi şeydır. o sari çiçeK deyêl midir? // he, o zeherlidir ha. zeherlidir o. // hîri, çiçegdır. bağı bizim kapıda da var. çiçekdır. // söh, oTdür. yeşil bi ağaçdır. onun dibîne ilan milan giTmez. bële yaPrahları bëledır. ağaçların içinde var ilan. boy_oti, pıltan
- 20 kürTTerin içinde oli. êle hoş kôhi. onnari wala ben tanımiyam. onnar kürTTerde var. oğuloti onlar işde bahar açi da. hacı bekir almişdi. böyle. // yo yo, oTdür. Torahoti onnari men tanımiram. tekesakali, he. o da bële bâzi yêrde gögerir. ufağ ufağ şeydır. torağ, cacığa diyiler. niye, hêçbi şeye yarami o. mèv, üzüm mevidir. üzümün çubuhlarına mèv diyirik. ağuz, üzümün çubuhlarının başında ağuzları var. ufağları var.
- 25 ona ağuz diyiler, // **b)** he. bilmiyem, onnar zèyni efendinin nèyidiller. anasının babalarıdır. /// zèyni efendi anasınan, şey geli. zèyni efendi sizin neyızdır? /// bacısı kızının kocasıdır. zèyni babaya benim annemle halamın kocası oğli, işde anami götüriler oraya. zihni baba çay içi. çayı bële elinde Kâli. elindedir. ênişdem de halamın kocasıdır. biz ôle diyerik. bibimin kocasıyla annemle diyiler ki kêske zihni baba o çayı
- 30 yari biraşsadi. annem de kalbінде diyi. ênişTem de diyi, kêske o çayı biraşsadi. zihni baba, yari men içsedim. ênişTe de diyi men içsedim. zihni baba yavaş çekili odasına. annem de elini ati. ênişte de elini ati. elini bële gidende ora annemin de elinde evel ve ahır. sen benim kızmısen, diyi geçi. çekili odasına. annem de bi udum ali. onnan ênişte de ali bi udum. annemi kızlığını kabul êTdi. eveT, yanê bi bardağı yari biraşdi. yavaş
- 35 çekildi. geçende de bële eline vuri. işde kâlbine dali ya. zèyni baba yani bu kâdâr güzel bi zâtdi, êrmişdi, elini vuri annemin beline, diyi evel ve ahır sen benim Kızım sen. annem geçi bardağı atanda ênişte de ati, annem de ati. // hasTaliyi. şefike gibi ona. hâstâliyi yani. bi dil êde gele. geli diyi nêTdın, ne yaPdın? bële kağıdı bële hesteliyib, düzeleceK. // he, Koyi cêbine, geli. bağı şeydır. diyi şey, eve geli. cêbini çıhada. bağı
- 40 cêbinde yoğ. dème razi olmiyib ha. bi daha gidi şeye. zèyni efendinin yanına. diyi zèyni dayi, hêç şeyim yoğdûr. muskayı kâybeTdım. diyi sen obiri cêban bağıdır. bağıdi ne! bağıdım mendedir. diyi sen he. sen dêdın bu çizgi paraları vêrde elime. kâyboldi. // he walla. // tábê o caminin içinde bi süri şeyler var. ziyareTTer var. caminin içinde. üsdi camidir. sèyiTdirlir onnar. altında da mübareKler var. // biz gidirik de. onun, onların
- 45 kaç senelerdi, burda hocadi. iki senedir o burdan deyêşib. gidib bardağlinin şeyine camisinde kâli. caminin alti bitün ziyareTTir. üsTTe de camidir. // ê tabê bulan var. be muska ediler, bağılar, aparılar, alılar türbeye. çocûğ mocûğlarını aparılar. // yo yo yo. burda türbe yoğdûr. günahdır burda, şirKdir_o . o bağıliyan yêrlerde o işde televzonda görürük. diyi şirKdir. çoğ günahdır. // he, hıdır_elyas baharın gidiler, be. // ne bilim
- 50 kağıT yaziler, atiler arha. ev yapilar. araba yapilar. yanê araba yapilar, arabam olsun. ev yapilar, evim olsun. // he, burda su kenarına gidiler. hêç bizi tanımazlar. êle hePsi gideller. bi de hıdır nebi de kışın_olur. şeker atidih içine. koyunun kırhında, kırğ gün koyunun doğmayına köçeK gezerdi. yağ yığardiler, un yığardilar, bi iki üş sene önce de vardi yani. şimdi yoğdûr. hêç yoğdûr. iyi ki de yoğdûr. hêç hoş bişi dèyildi. çoğ
- 55 görhünçdi. bi gelin olirdi, bi de kösevisi. biz görmedik. // he, tökerdiler başına gelinin. // yoğ, yaPmilar. // **c)** şimdi tawûhlari biraşırh. // he, tawûhlari biraşırh, tawuğun kürke yatırmağı, cüce çıkarırdilar. gülsüm çoğ yatırdi. âbêm isTersen saman birağ, isTersen fişki birağ. on, on bês tene yumurta birağılar altına. birağisan, üç hâFTâ kâli, çıkarır. karşına bûğda barıhırh, su birağmanih. su birağsağ çıhaTmaz. bûğda biraşırh. // he he,
- 60 gülsümki çoğ çıhardi. // cüce diyirik. // esKiden Çıngo kabları. çanağ vardi. gândiK vardi, çamurdan gândiK. çölmeK de diyerdik, gândiK de. a ikisini de kullanırdih. esKiden yoğdi ha. ne dolabi. daha başına birağidih lavabonun üsdüne. bële bi tağda mağda üsdüne düzisen. // be ne vardi? raf yapıdih, düzidik üsdüne. be şimdi yoğ. şimdi

- dolaPdadir. taħdadan raf yapidiħ. tabaħlari da oraya biraħidiħ.. paħır kablar, è şimdi
65 özel dolaPlar. // yoħ gelinnih giymediħ. bi sari çargati, bi sari çarkati, bi de kırmızı
üsdüne örtiler. yani atardın başan bi tene de bağliyiğer bırıya tamam. // alma alma. he
walla alma. beħe parçalandı. dilimliyeler, anneme de üzüm aTmişdilar. biri
dilimlemeden vurmişdi, arvadın kafası şişmişdi, olmuş böyle. beħe atmilar. beħe önceden,
daha önceleri atımışler. şimdi daha yoħ. para, önceden para atardilar. esKiden. ifaħ
70 demır para. // kırılar, ġandiK kırılar, çölmeK kırılar, bardaħ kırılar. // he, doğru diyi.
ayna da hırsıldilar. kız_evinnen hırsıldiler. aparırılar oğlan evinin kapısında kırardilar.
gelıne diyerdiler, çığna. gelın de çığnardi, kırardi. gelın de çığnardi. è be yoħ. hoş adet
deyèl. // şimdi onlar kalmamış. heçbi şey yoħ. şimdi hele var. o terefte var. şimdi burda
yoħ yoħ. kapiyi tutidilar, para alidiler. şimdi o da yoħdūr. sandıėın_üstüne oturur, para
75 isTerdiler. kapının_üsdüne. bal dedığın işde şerbetti. getiri, gelın barmağını vuridi,
kapının_üsdüne vururdi. yani eyi geçim_olsun. esKi şeyler kalmıyib. // be yaPmidih.
çorab, kazaħ. sizın o vanda diyiler, çetik, patik. patik, patığa diyiler çetiK. iStanbulda da
diyiler çetiK. // var, şimdi gine. // he, çetiK diyiler. dedim yoħ. biz patik diyirih. cecim,
namazlıħ. oni her_adam yapamazdi. yapannar var erdişde. hele de var. hele de namazlıħ
80 yapıla. /// şimdi erdişde toħiyilar? /// beycan ocaħci toħurdi. o da öldi. şeyın kamilenin
têzesi. // ha işde, ha. bu kamilenin têzesi, behice. be têzesının kocasi, ikisi de öldiler. //
arafa gününde çöreg yapirih, tatlı yapirih. bi legen çöreg edirih, tendir yandırırh,
vururuħ tendire. ġirmi beş, otuz tene. onan sora sabahın gidiler mēzara. mēzardan
geliler. bayram günü káhwaldılarını hePsi yapilar, gidiler. yani bizimki eledir. men ele
85 nece o eve geTmişem, o zamannan çöreg yaparam şimdiye kádá. geçen sene
hásTálemişdım şeyde yapdilar. fırında yaPdilar. geTdiler bizde gine káhwaltı yaPdilar,
geTdiler. her iki bayramda da bayram da ne yapardiħ. kurban bayramında eT meT
dağıdırh, şimdi remezanda da meyve dağıtırh, şeker dağıdiler. beş kilo mısafır
şekelemisi geli. dörT kilo da çocuh şekelemesi. bunnar hePsi bitı. esKiden kavurka
90 kavururdular. üzüm atardilar, fındıħ alırdilar. // gine de vardi. şimdi de veriler. evelden
de veriler. // keşke vermiyeler. üç dörT tene oğlan getiri, bayramda bitı. biz dağıdırh
şekelemenin üsdüne biraħırh birer pakêT, oni bitiriler, şimdi artıħ o da yavaş yavaş bitı.
wala keşke heç biraħmiyalar. bizim olan için, diyirem demirem gücüm yeTmi. özü de
ele zayıf. bilmiyem.. // diyiler yapılmı. wala yapilar da. diyiler yapılmı yani. çoħ
95 deyèl, nadır yapılı. yanè böyögler konuşılar oni. beħe hocalarda beħe bi şey yoħdūr. //
peşın imam nıkahi yapilar. sora resmi nikah. // gizli yapilar. gizliden imam nıkahi
yapilar, heP eledir. he, şimdi de olmadı mı olmiyi. // komşuluħ eyidi. şimdi deyèl. yine
komşuluħ çoħ hoşdūr. gine veririh. // esKiden, herkēş de yapidi. çoħ fakır vardi. şimdi
yoħdūr. ariyisan da bulamisen. // tábè çeKdih, be çeKmedih. benim üş tene çocuhum
100 wardi. sora kocam geTdı áskere. // he wala. kaynanam wardi yanımda. men de onnari
saħladım. iki sene áskerlıħ yapdi. // he, allah seni bağışliye. elal süd nasib_eTsın. men
her zaman sen dua edirem. wala men her zaman coşkunı çoħ sevirem. be on sene geşdi.
bir daha bizimki geTdı, behlirih gide taħdali köye.

Derleme Numarası: 9

Konuşan : Maḳsut Kaygusuz, 75 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Çelebibabağı Beldesi, Erciş
 Derlenen : a) Askerlik hatırası b) Rençberlik

- a) ne konuşah, asKerliğe çoḡ ëyi geTdik. aha asKerlikde ne yaPdım? bölüg komutanımız çoḡ ëyidi. bunnari mi konuşum. // zorlüh wardi. daha allah rähmeT_ëTsın. beım üstegmenim de ḳorgenaraldi. aha adi da şeydi. eşref bidlis. elazizde asKerlik yaPdım. toPÇi alayındadım. Ḳardaşe diyim. annadın? malaTyalidir. baḡ ḳorgenaraldi.
- 5 şeyde uçaḡda düşürdiler adami. allah rahmeT_ëTsın. ë ḳadaşıma diyim. şimdi durum beLe. esKi zamannarda çüT vardı, kotan vardı. aha bũḡda biçerdik oraḡnan. aha ḳardaşıma diyim. ameleliK yapardıḡ. reşberlik yapardıḡ. aha ḳardaşa diyim. welhasılı ne diyim. dünya beLe gelib, beLe geçer, gider. esKiden yoḡsulluḡdi, fakırlıḡdi. şimdi çoḡ ëyi. durum ëyiye gidi, ḡamd_olsun_allaha, durumumuzdan razıyıḡ. aha çoḡ ḳaldı mi
- 10 dāḳḳāmız? // wesayiT yoḡdi. wesayiT biz buradan... // wala vardı teK tük wardi. şimdi alisen he. // he he. senen men burdayıḡ. konuş sen. ḳardaşa diyim. buradan gidende ḳurTalanta giTdik. orda māḡrīb_ḡ ḳaranlıḡ çökidi. bi wesayët geldi şeyden, muradyadan. ama şevrola arabasidi. bilmediK. nasıl arTıḡ mindik, geTdik şeye, Ḳurtalana. biddize geTdik. biddizde yëndik. wala ya bidliz. oni ya sërTdi, ya bidlizdi. önde bidliz geli. tabè
- 15 ële deyil. tabè sêrt sora geli. şimdi ḳardaşa diyim. māḡrīb ḳaranlıḡı çoḡ geçidi. allah rızası içün, sevḳiyaddi sevḳiyad. çoḡ sevḳiyad. üzümüḡ, gözümüḡ ële toz beLe bitmişdik. yëndik. yer yoḡ, yurt yoḡ, âcemi_ḡ. gözlerimiz baḡli, nereye beKiyeceyız? kım kımédır? yani üzerimizden mahfaza bi şey, kımse yoḡ. mesela asKer cendime
- geTdik, arḡadaşlarla birleşdik. dedik gideḡ ya bi ḡan bulaḡ ya bi öteLe gidecayız. ne ötél var, ne ḡan var, ne bi şey var. ëpëyi geTdik. ḳardaşa diyim. bi iki arḡadaşnnan geTdik. wallahi beLe geTdik, çıḡdıḡ bi yere rasladıḡ. baḡdıḡ üsd alT hayvan, at baḡli. üsd de ḡandır. gelen yolci giden yolci orda geceliḡını geçirdi, sabahnan ḡaḡi, geTdik. emin olasan, ya mumdi ya çıradi. bunnari oturduḡ, ḳaranlıḡda sekiz, doḡuz kişı geTdik, girdik, orda oturduḡ ranzanın_üsdünde. ḳuri ranza, taḡda. o zamanın parasi yeşil, sari
- 25 ḡarTTar vardı. bũḡda üsdünde resimi vardı. sari ḡarTTar, ḡirmi beş ḳuruşdi. onardan adam başı birer tene ḡirmi beşer ḳuruş vërdik adama, ḡancıya. sabaha ḳadâ idare ëTdik. ne yataḡ, ne bi şey, ne çul. wallahi beLe. on birinci aydayız. dedeme diyim. geTdikden sora oriya yëndik. sabah vaḡTi, şafaḡ_ḡ. men bi özümüḡzi aTdıḡ eşKe. kım kımédır. neyin nesidir. nōlacaḡ, ana baba ḡüni. a be ḡoşuna gidi ḡa_ḡ. ëyi annatiram. ḳardaşa
- 30 diyim. geTdik, yëndik sabahnan namaz vaḡTi ḡaḡdıḡ. namaz mehli yëndik_oriya. yëndik şehrín_çersinde gezdik. ne kım ne kımse. wesayiT geldi. gine tutduḡ wesayiTnen mindik, gine vana, ḳurtalana geTdik. ḳardaşa diyim. geTdik ḳurtalana. göl ḡalatlandi yënmir. allah da bilür. māḡrīb ḳaranlıḡı çökmüş. ële hava ḳaralı, ële bulut içi. beLe ‘ecemi, bōle sen ine aT, yere düşmez. // var benne bin kişı. iwannan gelen var,
- 35 ḳarsdan gelen var. her taraḡdan gelen var. geTdik, ḳardaşa diyim. buni aldılar ḳonaḡa, ḳonaḡa girdik. eyaḳḳablarımıza kiliT vurmuşuḡ. allah ḡaḳ şehaTdır. neyse. dè o yana, dè bu yana. geceler de uzun. on birinci aydır. geceler çoḡ uzun, ḳardaşa diyim. ḳaldıḡ sabaha ḳadâ. sabahnan ḳaḡdıḡ. ḳaḡdıḡdan sora dediler malaTya sevgiyâti gidecek. malaTyaya gidecek. biz de toPçuduḡ. ḳardaşa diyim. dedim malaTya sevgiyâti haman
- 40 hazırlıḡını görsün, direk vannan gidecaḡ malaTyaya. trën geldi. ḳardaşa diyim. trën geldi, yanaşdi. trëne mindik. ḳara vaḡondi o zaman. walla ële bişilerdi. yani yayan

- gêdemik. gêTdik. özûmûzi aTdih malaTyaya, yêndik malaTyada. ê tabi gêTdik, aldıla bizi bölûg mөлûge. sabahnan gahdih. toplantı yaPdıla. bölûg kumandani tabê bölüğünner operlonan konuşılar. filankes filankes gelsin. toplandıh. var iki yüz, üç yüz, 45 dörT yüz kişi. kardaşa diyim. bunnar bizi getirdiler, toplantı yapıdılar. topçı alayına girdik. topçı alayında kaldih biraz. onnan sora bizi on on beş gün sora eğitime çıkarTdılar. eğitimnen sora üç ay wala üç ay orda eğitime girdik. eğitim yaPdih dağ taburunda. onnan sora kardaşa diyim, bizi geldiler dağıtım yaPdılar. dağıtım yaPdihdan sora bi kısmi karsa gêTdi. bi kısmi ezurum, bi kısmi adana, bi kısmi konya. herkesin 50 yeri belli, sınıflari. biz dörT kişi mi beş kişi kaldih. aramızda geldi bıznen dediler elazize. elazize geldik, yêndik. wala êle hama hama çoh esabidi. toPçı alayidi. heyvan bölügi wardi. heyvan bölüğüne yêndik. dedik ya rabbil'alemin biz kêske bele malaTyada qaladıh, buriya gelmiyedik. malaTya burdan çoh eyidi. dedim bu heyvannar nölacah bizim halımız ya rabbilalemin? allah yardım êTsın. emin olasan allaha, kaldih 55 malaTyada. mağrib karanlığıdır. kım kımédır. sa'baha kádá kaldihorda. gine tabê hele dağıtım, taburlara bizi vermiyibler. dörT beş kişi o on beş, girmi kişiye dağıtım yaPdılar. biz üç kişi kaldih. üç kişi kaldih. êle birisi dedi bu adama maksuT kaygusuz gêTsın üçüncü tabur qarargahına dediler. bi tenesini verdiler doküzünci bataryaya. wala bi tenesini de bilmem se'Kizinci bataryadi bilmem, doküzünci bataryadi bilmem. herkeş 60 gêTdi bölüğüne. biz gêTdik, bizim teymenimiz o zaman kayserilidi. çoh te'miz adamdi. allah rızasi için. onun ismi de sülhi eleKdağdi. inan ki de allah bölü töbe neuzu billah, üsteymenimiz sülhi eleKdağdi. şimdi emehliye de ayrılıb. ben televizonda çıhi, taniyam. esmer bi şeydi. emin olasan, biz çıkardıh şeye, eyitime çıhdığım zaman sen değinen, alaydan çıkardıh. mustafa kemal caddesidi, nedise, 65 diyerdiler mustafa kemal caddesidir. oriya gêTdik, eğitim yerine giderdik. orda taburda eyitilmiş yeri wardi. orada bi dabahhana vardı. eğitim yerinde orda eğitim görerdik. yani alah razi olsun adamlardan, bir zarar görmedik. teKral geldik beş ay midi, bi sene midi, neyse kaldih bölüğe. ikinci tabır qarargahında kaldih. bizim o dediğim üstegmeni şükri yazardağı verdiler ankaraya, gönderdiler. şeyi kaşdi, tayini kaşdi. oni 70 vanda gönderdiler oriya. kardaşa diyim, onnan sora iki gün sora tabê nobeti soni bizim qaragahda a bu dediğim eşref bidlis var ya, o üsteymendi. o da doküzünci bataryadadi. görev yapidi, ne edise, onun yerine oni gönderdiler geldi. oni gönderdikden sora dedeme diyim, yanê o üzerimize kaldı. tabê iki sene kaldı, bizim görevimiz doldı. girmi dörT ay asKerlik yapıdh. girmi dörT ay askerliği bitirdik. kardaşa diyim bu adam 75 döndihden sora wallahi bilmem, üstegmen meni çağırdı. ya sáhát gece ahsam ya yedidi, ya seKKizdi, dokkuzdi. men yazıhaneden nöbeTçi geldi. dedi seni üstegmen çağırı bölüğüne, yazıhanesinde. geldim. o nıfus cüzdanlari bizim böyüK beLe deFTer kimi bi şeylerdiler, neydi. o resim mesimimiz görünüdi. gêTdik. tabê kapiyi çaldım. üsdüme üstegmen çağırdı. gel dedi. gêTdım yanına, selam verdim. dedi senin görevin 80 dolmuş. nüfus cüzdanın dolduracam. arTih bu gece bölüğe kalırsan, yohsa gidersen konağda mi kalırsan otellerde mi kalırsan, tahmin edemedi. dedi ki öz özüne dedi. ya biz şükür allaha tezkere aldih. üstegmenin elini öPdüm. dedi haydi ölüm, allah işin gücün rasT gêTsın. onnan sora geldim. wallahi bilmem arTih gine bölüğe kaldım. herhalde bölüğe kaldım. sabahna kaşdıh arhadaşlarnan taburda görüşdük. görüşdükten 85 sora isTesyona êle bizim altımızda tabır qarargahının altındadi. topçı alayının altındadi isTesyona. geldi isTesyona, dedeme diyim. geldim isTesyona, yêndim. yêndikten sora sabah káhvesi wardi. orda sabah káhvesinde oturduh. epêyi eyleşdik. eyleşdikten sora işde gelen giden nêrelisen, nêrden gelisen tezkeren nêrdedi, asKerligin nêre, melmeketin nêre? rwan dedik, erdiş tabi. alışdıhden sora geldik trene, şeye geldik. // he, vana geldik.

- 90 tr n geldi. tr ne mind m. dedeme diy m, allah da b l , p  hember de b l . geldik   ey, mu a geldik. mu da  arda a diy m, y ndik. gemi wardi. vap r vardı. biz gemi diyerdik. vapor vardı, vapore s h T wallahi  leye yah ndi.  arda a diy m, gemi geldi. tatvan midi, al aT midi? ordan geldi. yana ı isKeleye. onnan sora  arda a diy m, geldi isKeleye. isKelede mindik, g Tdik. geldik,  ı d   erdi e. aralı dı. geldik, erdi e y ndik.
- 95 erdi den sora  arda a diy m, i de geldik, g Tdik erdi e. ar ada larnan, dostlarnan g r  d k. aha  arda a diy m, onnan sora o zaman wesayiT de yo dı. erdi de ne wesayit vardı. ama bizim zamanımızda geldik. geldikten sora izine geld m. izine geld m. tem muz_ayında o ora  le temmuz_ayında geld m. ekin mekin hele teze s mb l tutular. geld m bizim bu nerdivannarın ba ı vardı.  dilcevez tarafındadır. geldik_oriya. araba
- 100 wardi. o vabis_arabalari vardı. vabis_arabalari vardı. b y   arabalar, ilK arabalardı. ben geld m bi daha Tekral geld m izine. g T m izine. o b y  K izinimi kullandı dan sora giT m b l  me. b l   k mandani d di  stegmenim d di, sana on b   g n daha izin v recem. zatan eger mezuniyeT vurdisa gelmiyeceKsen. o zaman telefon televzon yo dı. telfon yo dı, bi   y yo dı. meKTub meKTubnan g r   ler. a walla on b   g ni yaPd  . cevaP gelmedi. til fon yo , bi   y yo . me bur gideceyiz. g tmesek ol r? harhalda on b   g n midi vala on d rt g n m tamam_ol di. cevaP gelmedi. ya bi g n g  irt m ya iki g n g  irt m. g  dik tan sora bi daha d nd m b l  me. b l  me d nd m, g T m. o on b   g n de yaPd m. yaPd  dan sora  arda a diy m, a i da tezkeremiz d ldi.  ı d   geldik. a durum bunnan ibaret ar ada . ben asKerliKde wallahi
- 110 ben asKerliy mden de memnundum. o ur yazarım da yo dı. yani  stegmenim olsun ar ada larım olsun, cenabı allah  sKer n_ mr ni uzun_ Ts n, cenabı allah asKere zerar ziyan v rmes n. // he walla. wallahi  imdi elim en gelse ben  imdi gine var kuvvatım an men  z mi oriya teslim_ derem. canımı feda  derem.  arda a diy m. men asKerli den memnunum. o zaman yo        . eTmeK yo dı. gine  ik r  didik. hal
- 115  didik. //  o   yi sa liyi  . g  imimiz  eyidi. hamd_ols n. ne yapa ? ne ekim, ne yapacayı ?  b ye diy m, onnan sora  stegmenimiz geldi. rahmet_ols n onnarın g r na. he  asKerden acız g rmedik.  le b le asKerli imizi yaPd m bey k m n. aha babam b ra dı  imdi asKerli  nedir? herif gidi on d rt_ay, se Kiz_ay asKerlik yapı, geli. be asKerlik ne  ada  ol r. disiplin yo dı.  imdi disiplin yo dur.  ledir  le deg l mi? sen
- 120 ti dorsan. esKerrik yapıbsan yapmiy bsan b lmem. wallahi o zaman on ba ı deg l, d rt g nnik acemi oladi. sen eyni gided n. wala sen n burnun k rardi. sen on n s z ni tutmiyad n, sen n burnun k rardi. eyit me uyaca san. esKerli ini yapaca san. eskerli imi de yaPd m cenabi allah wala ben o  ada  esKerliKdi bi g ne de bi g n  asTalanmad m.   md_ols n. wallahi su yo dı i ek. su yo dı i ek. b l   burdan
- 125 d z l rdi ta  bilmem sıraya, su bulamazdı i ek.  imdi k animeT r be. rahmet sen n baban. // **b)** ama be yo dı. kor aralar vardı. iki tekerri  iftT vardı. kotan wardi. ora nan b  da bi erdiler. ba  ba lardılar. a  arda ıma diy m, t rpan  ekerdik. korz v l, o korz v l d di im zaman sen bilisen.   be de daha neye yarisan? korz v l d di im, b lisen nedir? o korz v l   T war ya.  arasaPan d di im. o korz v li atardılar. orda
- 130 bur unan d liK ward r. oni del rdiler. ona b le kuveTTi bi a a   sd k sım an ta ardı , pompa k m n bi   y. o on n_ zerine zol vardı. zoli ba lardılar boy nd r  a. orda bi   y ward r. o zoli ba ladı dan sora onda  andır f vardır, b lisen. // boy nt r   ayrı.  andır f da on n  zerinde. o g  gin   y var ya. // o deg l, o deg l.  imdi dem n s yled n. korz v l o  andır fde g  erdi. o zaman  andır f nen   t giderdi devamlı. macun wardi. o
- 135 olmasadı   t_olmazdı. // o  ar  arabalar. kor arabadır.  k z  ift r. b le onnarın burası ward r. on n ortası del n r. oraya ba lalla. on n da  eyni zol d   nd r. b lisen. ti i d nid . oni a a larnan b le temizliyeller. beyaz cam k m n_olur. oni  rerdiler.  rdikten

- sora onun usTasi var. ha çüt korzîvêl, tülki yoĥdûr. o tülki ben duymamışam. terebarik
doğri terebarik var. kazîh var. kazîh onnara bağlar. bûğda bağlanidi oraya. biraz
140 diyerdiĥ tøkûlmiye. annadın? sîrni vardi. sîrni, tekerler ona taĥılırdi bèle. tekerleri
taĥarlardılar. nêce şimdi arabaların sîrni mîrnisi var. ‘ayni êle. ha Koplari var, çami
vardi, doğrisan. sêylazi var. doğrisan. bunnar hePi de orda var. tamik zatan kamarın
üzerindedir. // he, sabunnuĥi da var. doğri diyi. aha kardaşa diyim. onun yannarına
Koplari yannarına uşahlar minidiler, asıldılar. biri de kazîğın ortada otûrûrdi. biri o
145 yanda, biri bu yanda. // he, ĥarazan var. onan sora şêp var. şêp var. varelês ĥarazanın
bèle önlerine vardi. eşerdikden sora oni ayırır bèle. yarısı bu yana, yarısı o yana. o yana
vurduĥu zaman davar incinmezdi. o zol eşîlirdi bèle. ĥarazan eşerdiler. samtêr var. sami
var. bigi var. // he, doğrisan. aha annadın? kardaşa diyim. arabanın üzerinde âriĥ
diyerdik. o âriĥın üzerine SebeT biraĥırdılar. SebeT bülûsen ya. noĥTa yapallar, bèle
150 biraĥırdılar karşına. âriĥın bu gopûn yanına çaĥardılar. âriĥı bağlardılar. SebeTi
bağlardılar. destilere su doldûrûrdılar, destilere su doldururdılar. kaç, bi kere de kaç bin
ĥâT çalışı. dörT, bês’. onnara göre, üç dörT desTi doldûran çamîr desTiler vardi. onnara
antikadılar. onnara suyi doldûrdûĥun zaman bèle koyardın. ‘eyni bu aT çamurrari
wardi, yapardılar. usTaları vardi. bèle alırdi, hama hama gîrmi kilo, otuz kilo su, su
155 alıllar. kırtları wardi. kızardidiler, eskiden kızartırdılar. bunlar geçiler mi kâyiye,
bunnari tendîrde kızardılar. yahuT dışarda kerme wardi. afêdersen tezeg. oni
biraĥırdılar. çölmek kimi yapardılar. adamakılli düzerdiler. o yanardi. o kermeler
yandıĥdan sora bi seet sora, iki seet sora üsdüni açardılar. o şeyleri, destileri
çıĥardırdılar. desTileri çıĥarTdıĥı zaman desTilerin üsTlerine sawûĥ su seperler. desTi
160 çaTTamiya. su bèle pata pata çarpardi. üzerinnen buĥ ĥaĥardi. ĥaĥdıĥdan sora sawurdi.
bèle kırmızı, adam heyran kalırdi. onnarı da biraĥırdılar aĥıla. içersine su doldûrdılar,
götûridiler irĥaTTara. irĥaTTar oni yarın bu zamana kâdá çalışacaĥdılar. o bitirdikten
sora öyle irĥaTTara yêmeK gidecek. o Sebetin içersinde eKmeyleri gidecek. lavaş
vardi, fetîr vardi. onnari bükerdiler, temiz kütleri biraĥırdılar kûrumiya. götûrûrdiler.
165 orda ırĥata biraĥırdılar. bugün ĥaç ırĥat çalışır? bês yirĥata. bês yirĥata ne eKmeK
gider. on, on bês tene, on bês tene fetîr biraĥırdılar. fetîr dediĥim tendîre vurardılar.
lavaş da tendîre wurardılar. onnari biraĥırdılar. ayrıran gidecek, yoĥûrT gidecek. sabanan
ĥaĥardılar. yoĥûrT gelmiş. ineK yoĥûrdi veyahut koyûn yoĥûrdi yahuT camış yoĥûrdi.
o zaman kaşıĥ vardi. taĥda kaşıĥlar vardi. taĥda kaşıĥlarnan yêmeg yiyerdiler. dörT bês
170 kişı. ê kardaşa diyim yoĥûrdi tøkerdiler kaba, çalidılar. çakîma kimi yapardılar. onnan
sora kardaşa diyim, arĥadaşlar eKmeKlerini yiyerdi. yaTsiya kâdá bûğda biçerdiler.
bûğdayi biçdikten sora gelirdiler, çıĥardılar bağ bağlamaĥa. deste tøkûlûrdi. çav
bügerdik. çavları bèle bügerdik. bûğdadan bügerdik. kardaşa diyim, getirirdiler bi kere
bağlardılar. aĥşam herîf gece gelirdi. öküz arabasınnan işde dediĥim kor arabanan
175 gelirdi. ırĥadin bi tenesi ĥaĥacaĥ yaba da yabayi arabadan alırdi. o arabayı
süren adama vèridi. yabanan o kazuĥla çaĥardılar. bèle âriĥları doldûrûrdi. bi kere
düzerdi. kaç bağdır. elli bağ. yahuT kırĥ bağdi. o zaman o kâdâr araba ökûznen,
ökûzlerin samtêri wardi. samtêrle bağlardıla. samılarnan partın bonturuĥ vardi. bunnar
hePi wardi. sêylaz vardi. yasTîĥ wardi. çam wardi. bunnar hePi bağlıdılar bi arabaya.
180 araba nêce senin bu araban, otoposûn her bişesi sağlamdır. o arabalar da êledi. baĥ o
zaman dediĥim şêler urus şeyleri wardi. urus kotannari çoĥ êyi mallar, kardaşa diyim,
onnari o zamanın parasi zengin adam alırdi. fakir alamazdi. alamazdi. mümkün deyêldi.
kardaşa diyim, o çüTter kotannarnan gelidi. onun kôpi wardi. onun kardaşıma diyim,
şeyi vardi. kıllari wardi. maçKar diyerdiĥ. // maç, maç ‘eynidi. ne maçkar fark êder.
185 maç da fark êTmez. ‘eynidîrler. onnar wardi. // koplari, işde üzerinde koplari vardi.

- boğazi vardı. o kotana keçenehleri wardi. biri büyük keçenekdi, biri küçük keçenek. onnar düşerdi tarağın egosına. öküzlere de rāhāTTik verirdi. iki boyun mal goşardılar. bi tekere goşardılar. kotani çeken teker war ya. a bu tekerdi. yasTıği wardi o kotanın. nece iki arası beşe yasTıh, a kotanın üsdünde yasTıh yerinde kotanın şeyi wardi. üsd
- 190 kısmının demiri, tabe oni atardi. alav beşe sıcah a burda kotan deligi vardı. atardi buriya kotan çalışırdı. artıh giderdi tarlada. // koP, kotanın kopudur. onun o koPlari deyeşirdiler. kopun görevi tarlayı kaldırı, toprah yapı. toprağı deviri. sel işde toprağı çeviri. zoT ona yasTıh diyeller. koTnan bereber bağlıdı. ona zoT diyeller. o ona bağlıdır. canbarağ, hay rahmeT senin. canbarağı de vardır. canbarağ zatan şeydedir. tekerin üzerindedir.
- 195 onun üzerinde şey vardır. sen denen, zoT ağaç vardır. karaağaçnan kuwweTTi yapan usTa yapar oni. onun orda ortasında delik var. o deligi atar oriya. orda iki boyun mal goşallar. o ordan uzadır oriya. bunnarın üzerine bi adam miner. öküzün Kopun üzerine miner. o adamın elinde hem majgan hem de arhadaki çütün kotanın arhasında iki tene öküz var ya, koşum. ona kāmçi vurardi. karşıdaki da karşıyı zorlar ki
- 200 heyvannara zorrūh gelmiye. // egos buğdadır. tarlanın içersinde. tir çüti var, tir çüti dediğim zaman o eski tir çütünin üzerinde koP war. iki tenesinin içersinde tağdalar var ya onnarın usTaları vardır. usTalar yapardılar. iki tene tağda ne kádádır. bi metre, bi biçuğ metre, o biçuğ metrenin boyı kádádır. onun üzerine gine çüT yapallar. onun üsdünde iki tene o tağdanın üzerine beşe iki tağda bırardı, çıhardı. eyağınnan a
- 205 beşe, öküzlerin üzerinde gider, ona da egos diyelle. onun arhasında beşe usTa adam şal boynunda ya ali mi? şal boynunda arhadan tohumi eker, tarlaya gider. başa kádá gider. on dönümi girmi dönümi, o tarla dört günde mi biter. iki günde mi biter. o kora bağlı. // işde korz dediğim o tohum giden yerdir. // horig de dediğim 'eyni dediğim adamdır. horik doğrisan. // diğer dıgav işde dıgav dediğim zaman o teK dıgav kuwweTTi öküz
- 210 olursa oni tir çütinen goşardi. horigi koşmazdı. ha zayıf öküz olduğu zaman teK goşardi çekerdi. heç' of demezdi. aışama kádár ekerdi, bulisen kaç dönümi. dört dönüm beş dönüm tarla ekerdi. aha oT götürürdiler. o heyvannara bağla, oT götürürdiler. kardaşa diyim, öyle yemeğini açardı. öyle yemeyinin yemini veridi. suyuni verirdiler. beşe giderdi. // şeb, gök şeb vardır. şeb, gök şeb bi şeye yaramazdı. gök şeb war, şimdi gağmış. esKiden wardi. // çimen var. çimen. o goT dediğim yer. mesela dağda arazi
- 215 war. bu tarladır. senin tarlandır. toplu tarlandır. on senedir sürmemişsen. sürmediğin tağdirde kımse de sürmemiş. tapun elinde. men beran, yahut sen efe. geT benim bu tarlami sür. yari sana, yari bana kalır. o tarla dört sene, on sene goT kaldığı zaman oT tutar, çayır tutar yani. o dinlenmiş tarladır. yatar, nece bu yatıb burda; oni sürdüğün
- 220 zaman kotan olsun, dırağtor olsun. o zaman çüt zemani oni sürerdi. onun hasılatı o sermiğon var ya dediğim sermiğon dediğim tarlannan o goT tarla bi olmaz. o goT, o sermiğon dediğim tarla yüze on verirse o gorT tarla yüze otüz, kırh verir ya, kuwweTli tarladır. bi şey ekilmemiş. o kuwweTTidir. onun torpağı artıh kuwet almış. a dünya beşe. // wallahi arhadaş esKi zaman çoğ eyidi. wallahi şimdi şükür eTmirik. // sivinç
- 225 şeydir. esKi sivinçler wardi. bi metre, bi biçuğ metre. esKi değirmennar wardi, su değirmanları. bağ sana anlatmiyeyim. sana çoğ yarar. o esKi değirmanlarda un ügüdürdük. yuhardan su gelirdi. navlar vardı, tağdadan yapardılar. oyardılar ortasını. naw, naw. dur, san annatım. onun içersinde, o naw o bağlardı, yuhariya o alTda donuzluğ var. donuzluğ dediğim zaman o su o değirmenin altınnan gelirdi, töküldü
- 230 dışari. oriya donuzluğ diyeller. donuzluğun altında perwana var. demir perwana dönerdi. kanaTTarına wurardi su. üsddeki daşı çevürür, o uni yapar. a annadın? kardaşıma diyim. onnar a bu senin on teneke buğda, yirmi teneke buğda var.

- götürürdüm deyirmanana. su deyirmannarına öğüdürdi. orda tahta şeyler war. küregler var. onnara un doldururdi. deyirmanci hâkki neyse hakkını alırdı. eylerdin çıhardı, giderdi. // küsgi, ha o küsgi dediğin zaman o küsgi o deyirmanana eger eyağını deyirmanın 235 beşe deyirmanın eyağını kaldırırdınsa oni iri getirirdi. o küsgiyi kaldırmasan ufağ yapar. çoğ isTedığın uni yapardı. aha kaldırdığım zaman sapi yani beşe eyi yapardı. bu da beşe. çuwal, onnara çuwal diyeller. esKi çuwallar vardı. bğda dolduridilar onnar. a arkadaşa diyim. tır, onnar tır iki gözlidi. beşe iki gözlidi. onnari yapallar. şeyler wardi. kergiT 240 war. kergit, koyun yününü yapardılar. iki tene kazuh beşe buriya çağardılar. iki tene de o başa, dörT metre beş metre. // cécim mecım. yapardılar eskiden. kergid vardı. onun ortasında, kergidin ortasına o tellerin ortasında şey wardır. beşe atardı, onun içersine. onun ismini unuTdum, makara kımın biş. ordan geçerdı o ipliği, çekerdı karşıya, kertignen vururdi. geriye gelirdi. tohunurdi giderdi. telbağı vardı. 245 çuwallari tikerdiler. çuwal beşe nasıl a bu a çuwalı tikerdi. getiridi. burda çuvaldıznan telbağı çıhardırdı, tikerdi bunnarın ağzını. bğdayı veyahuT çarşıya gelecağdı buriya geleceğ. // gelberi işda bu gelberi dediğim kürekdir. yani afedersen şimdi gelberi ahırda heyvannarın alTlarını keseller. bunnardırlar. çoğ esKiden güzel eyi bi şeyler wardi. // he wallah. burali misan? // ıwanni. eyi. // o egos dediğim zaman egosun içersine tohum 250 ekilir. tohumu atardın. bahardın bğda kağhar tarlada. hePi de doğrudulla. o- herifin burnunnan gelerdi. burnunnan¹. wallahi bi şey bulamazdı. elimizi atardı, üsdün gözün çamur, tarlada yatardın. ne vardı? yaşım hama yeTmiş yediği buli. wala yeTmiş yediği de geçi. // wala yoğdūr. babam niye gağım, san yalan diyim? // gözlerinden öperem.

Derleme Numarası:10

Konuşan : Burhan Yılmaz, 47 yaşında, İlkokul mezunu
Derleme Yeri : Tekevler Mahallesi, Erciş
Derlenen :Değişik hatıralar

- walla işlerin dadi yoğ. sen bilisen, kriz erdişe vurub bu sene. van gine eyidir. men geçen gün vana geTdım. van da kalabalığ. millet gelen giden çoğ. erdişe geldiğin zaman sanki diyesen çiçeklerin üsdüne suyi kesibler. heç bilmiyem, allah yardım eTsın. sonumuz nece olacağ? oğlanın biri talebedir ohiyi. biri esKerededir teze 5 gelib. ikide bi anasına diyi ana meni evlendirin. e iş yoğ, kar yoğ. oğlüm seni evlendirmek kolay. eve ele kızi getirecekdin neyedir? sen yarın düğünün yaPdın. heç yüki, borç harç seni evlendirdim, getirdim. sen yarına oturdun arvadın yanına. avrad dedi geT bana bilmem ne getir, canım isTiyyi. e sen gelesen mennen para isTiyesen. arvadın gidesen bi şey alasan. heç beşe bi şey olur? onun için dedik çalışmağ lazım. 10 önce çalışacağsın sora alışacağsın. onun için olmi. // yaw ben geçen gün mazota geTdım. bi arhadaş dedi, ge bereber gidağ. biz geTdık mazota, bu şey terefine. geTdığ, bağdığ. yol boyı loğantalardan giden gelen var. orda bi eKmeK. heresinin başına dörT tene pirkêT, edim loğanta. yazın bilmeyim kım baharın kebab saloni. bilmem lokanta, bilmem ne, idara olidi. herkes idare edi. çay da bedava, çay da bedava veri. geldim bi 15 hâFTá sonra dedim, uşahlar durum necedir? dedi olum wallaha hePsi kapadıblar. kımse kalmadı. dedim men gelim. dedi walla sen gelsen, aç kalırsan. evde ehmeK toğ ye, sora ge. dedim men evde ehmeK yësem, daha niye geliyem buriya. men gelmiyem. // bizim nece diyi. baharsan bağ olur, bahmassan dağ olur. 'eyni ele. bi bağı bellernen kesme, eKleme, uğraşma! ge, geT üzüm beKle! e sen onnan ne üzüm beKliyecahsın? sen bi

- 20 balta vurdun? bële bahsen bi usTayi getirdin. döllerini eKlesin, suyuni ver. hâfif gübre serP, bi sefer kasaları yarasın üzüm. erdiş üzümü menşur. è şimdi gidisen erdiş bağlarına gezisen, daha erdiş üzümü de kalmadı. köyden şehire göç_eTdiler. herif ne anlar üzüm ne kadardır? koyini verdi içine. birağ koyunnar toğ yésin. a toğ yésin. o bağlarda geTdidi. erdişin geleneği de kayboldi. tek kaldı geTdidi. // esKiden bi tene bu şey
- 25 vardı. bilal da. bu tahsici bilal. hâbeş, hâbeşin kardaşı, hâbeşin kardaşı bilal wardi. ne o sadretin, o bağların_altında. bilal, bi gün orda evde, remezan, yaz. sofrayı seriler eşKe, eKmeK yiyeler. bu ele ezan da ha oğundi ha oğunacağ. o zaman top atidılar. miKrofon falan yokdi. sofranın_üsdüne beKliyiler. yemeyi boşaldidılar. bi tene adam bağı sofrayı seriler, ordan geçi. o da köye gidecağmış. gidi diyi selam âlekîm. heç kîmse demi
- 30 âlekîme selam. adam da oturi, eKmeyini iyi. gağarken onnara demiyi eyvalla. çihî, gidi. è bilal diyi, anasına diyi. yaw bu eKmegi yedi. hiç eyvallah eTmedi. è diyi herif selam verdi. sen diyedîn âlekîme selam. daha niye ele oli? // bi gün şeye geTdih, parça geTdih. caminin parkında v' ez. veridi mesela esKiden sen birini çağırdiğın zaman ula filankes! dedi buyur baba. ya buyur emce. dedi men çağıriram. ula filankes, diyi ne war ula
- 35 kırreder, ne var? ula belki ben seni bële alıdırışdım? ula olûm! niye bële edisen sen? hêy gidi hêy. // heyderbegde bi sene önce balığ diyiler çekib, fazla çekilmidi. o balıhudanlar orda balığ yiyidi. şimdi arTih oriya şey geTdidi. o açih cezaevi oriya kâmp kurdi. orayı özel idare aldı. balıhudannar adamdan gidemi ha. aç kaldılar. şehre saldirilar. // adamlar var ya. adamın geTdighi yer yani adam topluluğı heyvan var ya beş
- 40 yüz tene heyvan koyun bële bahisan oTTiyi. geli megele. geli da. bi yerde yati. yani fişkisini mişkisini oriya birağı. megel yanê yani orda yatılan megele geliler. mev mev, koyun gara geli ya. koyun dedighin zaman koyun yuwarlağ bi yerde mev_olur. be bële verir ya. ona diyiler şey, megele geli, yati. bi teK orda fişkisi oli. yaw orada mesela şey açib, açih cezaevi oriya bi tesis, neyse yapıp. hani diyi bi şeyler yapıp. oriya günde kırh
- 45 elli kişi gidi. orda yiyiler, içiler. bahisen birisi poşeT atib. birisi zibil_atib. berbad ediler. yani heyvanın_eTmedighini insanlar, bu insanlar kirleti yaw çevreyi. heyvanın yaPmadighını yapı. şimdi heyvani bi sefer bi yere birağ guhere o heyvani uzağTa birağ gine gelir. insanlar ele deyil. burayı kirletir. buni birağı bi daşın başına gidi. ule allahdan korh. sen burayı yeni yeni kirlTdîn. bura pis_olui. orayı bari pis_eTme. ora temiz
- 50 kalsın. bi kere hePsini pis_eTme. /// walla babam gori eledir. /// heyvanlar insanlardan akılli görûni. ula bi gün bi tene mal birine bi tene esKiden bu katırlarnan şey aparimişlar köylere. perçe diyiler, pırti. bu yorgan, yatağ yüzlerini aparı. geli buriya. diyi bu köylileri kîm tanıyî? arıyî çarşıda bi tene adam buli. diyi sen man yomyeci gelecağsan. biz gidecek bu köylerin ufağ çerçi gibi gezecek katır yüKlüdür. senin yomyen de
- 55 verecek. kaç gün kalsağ yomyen verecem diyi. ona göre. adam da diyi eyi wala. sen eyi diyisen. adam katıra diyiler ezroK. adam ezroğın başını tuti. bunlar herkes çeketini ati omûzan, sıcağmış. yazın, mardinli. bële gidiler. köyi geçiler. bi tene adam geli. selam âlekîm, diyi. âlekîm selam. merhaba hoş beş_ediler. sori o adama diyi. bu kîmdi? bi daha rampaya veriler, gidiler bahılar başka bi adam geldi. selam âlekîm. âlekîm selam,
- 60 diyi. bu kîmdir? bunun_adi nedir? diyi bunun_adi tofandır. ule diyi katırı çevir. diyi ne oldi? ula diyi 'epo geldi, tofan geldi. imdi gine şey gelecek. gurgur baba gelecek, bizi götürcek. katırı ordan dönderi, geli. evde yomyesini veri. burdan doğri_ mardine. diyi 'epo geldi, tofan arhasından geldi, kesin dürüs gelir. diyi döneğ, gideğ evimize. lazım deyel. diyi ben burdan vazgeşdim. eşyasini saTmağa. dönî gidi evine. sen şimdi hele
- 65 âsKerdesen he? // he walla, evi bi ara koperatife verdih. bizim bu kardaşın maşallah uzun şimdi vanda evi şeyde kali. mimar sinan okûli var, isKelede. onun yanında. diyi uç

- yüz yêTmiş dairelîh bi siteleri var. orda kali. oni çağırđıh. dedîh kardaş onñ evi yolñ kenarındadır. onan âbêm haci şevket. dedim gelin biz burayı verecoh. olım yapah, dedim. senin orda üş daire evin vanda var. benim burda bi şey yoh. benim ele orta
- 70 gelirim. esKi ev. girmi senelîh ev. ahsam arisTahdan şeyde dışarda güve tutub, tahdaların şeyinde koçeri edilir. dedim kardaş gel, verin. bunu verah. koperatifler geldiği zaman bele biz girmi gün uğraşdıh. get, gel, ileri... bu murat kalayci var. mimar mühendis. // he, başka bi mite' iT geldi. annaşdıh. işde yüzde on seKiz verecekler bize. dün blok düşdi. öbür gün park yapı. bilmem ne yapı. bu düşündi düşündi ne düşündi,
- 75 dedi wala ben vermiyem. adam başi bize üş daire veriler. dedi ben vermem. niye? dedi benim evim yol kenarında. e ula sen biz kardaş deyêlîh. evin yolñ kenarında. senin evin yolñ keranında benimki de burda. çıhilar başımın üsdünde koçeri oyniyiler. biz bunnan geT gel neTdîhse bu adam bi türlü yola gelmi. yani onnar o sebeb o oldi. // he? sebeb o oldi. diyi dört daire verin măn. diyirem peki senin yerin, dört yüz elli metre kare
- 80 onnan sora sen emekli, hanımın emekli. /// oni demiyi. /// bi de bah. // senin de onñ bizim o çocuk bu sene işçilîh eTdî. onnan sora senin böyögñ. sen benim kicüğüm. bah sen heyatin kırtaripsan, ben kalmışam. oni demî. diyi men oğumuşam. zahmeT çekmişem. ula ben seni oğûTdum. ben çiraşlîh eTdîm, seni oğûTdum. // allah içine ben çalışdım, elimle, eyağımlan seni adam eTdîm. sen de gahıbsan şimdi yani diyisen
- 85 bele deyêl beledi. denen peki benim yerim arhada bi dönüm üş yüz metre karedir. senin önünde dört yüz elli metre karedir. biz hePsini bir eTdîh. adam başi daire veriyîh. men verirem, men dört biçuh daire vermem. bi biçuh da san. bizim kapının önünde hâci şevKetin üsdüne üç yüz otuz meTre kare o bi tene altidi. o tapi düşidi. oni alıp öz üsdüne. şimdi kardaş ben vermem. o benim, öbirimi gelin böleñ. ule kardaş sen kımnen
- 90 aldın burayı? babamızdan nadır aldı. on para vereñ tapının üsdüne, yenden vereñ. diyi yoh. yenden bana vermiler. demêñ katıbler taşını içine, kalmış dairesi. teker patlamış. ön teKdir yohsa arha teK. ön tekerdi bijonlari sağlamdır? /// dene anağdar var? /// he he. tamam, doğru diyisen. şimdi ne lazım? eyi, ule sen ele teKın üzerinde geldin karaja? patlah patlah geTdîn? bi faruği ver man, göreñ o nêdi? telefoni ver faruğa, telefoni.
- 95 telefoni ver faruğa. ha faruh. iş lasTik. idare eTmez? çağır cevati. tütün doldurğınan. tütün doldur, cevaT içsin. men şimdi yunusi ariyim. bahım nêrdedir, gelsin size yardımcı olsun. tamam, gelsin. sen alsın barabar gidin şeye. niye? onñ fişlerini vermişîh, bi şey olmaz. onñ her yanı ödersen. he, tamam. meso, onnar geTmi? tamam. it oğlîTler biraşmazlar hâl edeñ. huzur yoh. sen gah gideñ. a arhaya celal arhadaşa. bi
- 100 de seni götüreñ celalın yanına. emmi sağ olurdi. esas bizim şey var ya sayım hoca. onñ işine. okêy oynij. gideñ okêy oyniyah, bizim hâci şevketin oğli taro asKermiş, isTanbulda. geli erdişe, bilêt ala. bilêt ala. bunlar yetişiler başına. bahilar kafa yerde deyêl. yanaşilar, seni yerlere otobês gidi. diyi ulan mana karışmayın, diyi benim dört tene leşim var. Toplanilar arhasına. hay huy ediler. diyi otobês kımındır? soradan açılı
- 105 bunnara. diyiler tefonundur. ula diyi siKdir ol. çinli efo denizin kenarında raqi içi. efo şimdi gelib otobêsi sürî. diyiler ule efonundur. bu gurgin bahi. efo geli. way, efo sen burdasın? dij tabê. dij asKerlik bitdi mi? diyi bitdi. efonan sarililar birbirlerine. hanımzer geTdî. ben şeyin ha bu tıraşTorun lasTiği patliyib. dış lasTiği fazladır. faruh ne diyise bu da göri. wala dij mestonun yanına geTmişem. bi tene dış lasTiği versin. he
- 110 wala. bi kere taro şeynen geli. tefonan bereber, yırğalani geli. o kısa boyli, kulahlari

- kePçe. kePçe kulaħli. tefonan bereber yoldan geli. efo yemeK molasında. ule faruħ ge, buyur yemeg yê. efo ben burda yemeK bedeva yemem. bu itoğlitler bili yemeKleri heramdır. ben para almiyem. sora diyi biz niye yiyiyîħ, helaldır; san niye heramdır. gel sen de yê. yoħ şofêrlere bedava vêriler, yemirem. kım dëyîpse kafasında kalıb êle. //
- 115 sizîn şey ev gibi hanê. bizım de êle o göbegde kalıb. o tepede. biz de ordan çılmışîħ da. şimdi osmanın oğli orda. bizım rāħmeTTik // hānsi? o su işlerinde çalışan? o meni patlatdı, o çi köfTe satan war ya. dur bi gün oni vurum. ulan senın kadron var. sen niye... arvadi biraħmi evde dura. bu kádá çî köfTe biraħidi sininın içine. ordan adi şefkayi ters seri. geli oraya. yari gëceye kádá beKliyi. ule ayıP deyêl. senın kadron var.
- 120 // bi gün paTnosdan gidiler. bizım bu muradyenin bi köyünde gidiler, düyüne. gelın getireceħler. tabê eskiden yircilar wardi, bu toylarda gëtdiğın zaman yircilar gelidi. yêrine baħidi, ekibi yoħdi. onnar yrliyidiler bële oyniyidi. yanê biz yirci diydidiħ onnara. siz türkücü diyisız. yirciler geliler. paTnosda da bi tene yirci getiriler. menşur bi yirci. gideceħler burdan korsot köyünnen gelın getireler. gidiler oriya. tabê köyde êle yirci varmış. köyün üçde üçi geliler. diyi bu ne biçım düyündür? bunlar da köyın yircilaridır. yirci onnari görî, sesini çıħaTmî. neyse bi tenesi diyi en êyi yirci menem. o paTnosdan gelen yirciya diyi. diyi sen ge. yırra. dîj wala sen ev sahabisan, sen yırra. yazi tura atilar, köyliye çıħi. köyliye çıħınca köyli başliyi. diyi, bi dawşan kaldırdım. burdan vurdi korsoTdan, bilmiyem çıħdi. bësh parmaħdan, ne yannan geldi, getirdım, taş biraħdım
- 130 ocağına, kum ocağına. çakırbeyden çevirdım, gëTdım muradiyeye doğri. herîf dîj. allah zeval vêrmesın. yirci kaħi êle köyi terk êdi. diyi wala men gidiyem. menım hasTam var. gidiyem patnosa, ê vala diyi san têlêfon gelmemiş. ê yaw diyi sen bi Tawşani çıħaTdın, apardı. oni geldın. bu iki saatdır. men daha bu işi yapamam. êle herîf gaħi ordan vazgeçi. toyi terk êdi. şimdiki insanlar allah gösTermesın. // o zaman
- 135 mesela bi adamın hêcab êdidi ‘iyarlediğın bi geçiyi kesidiler. o etını boyın terefinnen çıħaridilar, içini boşalididilar. ‘iyar êdidiler. yüzünnen o ‘iyar cacıħ içine on kilo veyahut üç kilo bësh kilo pênîr. oni Tolduridi hele biraħidi oriya. bi sandıħ balıħ bizım burda sazan balıģı var. Tuzli balıħ bële Tuzliyılar, sandıħda böyög sandıħlar var. onnardan Toldırı. be şor balıħ. iki tene têr, esKiden têr wardi. heyvannara yüklemeħ için. o tenekeyi yağlamaħ için. iki têr de buğdasi vardi, ögüdidi. diydidi bu adam ağadır. daha bahara kadar buna bi şey olmaz. adam diyi zehîreyi alıb. ulan diydidi bi kere cacıģı var, iki têr runi var. onun bi sandıħ balıģı var. diydidi bi kelağ da tezegi var. daha bu adama ne olúr? he wala. bahara çıħidi, gididi. hedik beKmezi vardi. beKmezi de remezanda getiridiler. remezan de beKmezi bi kaşıħ erididiler. sıcaħ bekmez. atidilar
- 145 sıcaħ suyun içine. oni bi karışdırılar, karışdıridilar. onnan sora ekmeK doğriydidiħ. gırmi kişı yiyidiħ. hege evde yoğurt varsa o da yoğurtnan karışdırıdidiħ. o zaman yoğurt da bulunmıdi. kışın koyun saħliyidilar. geçi saħliyidilar. geçi koyun, ama bazi evde o şeye nedir, Parzûna doğriydilar yoğurdi, yoğurt süzülidi, olidi bële ‘eyni tereyağı kimi. bële barmağını vurmidın. o kaymakam beyın o zaman bizım baba rahmetli olunca bizım
- 150 evın önünde su aħidi. alidi soradan êle onun yağı, onun Tadi de güzel olúr. rahmeTTi dayım seksen üçde hâce gëTdı, ona apardı. dëdım ana sen ne êdecen? dëdi olım men orda özûme ayrıran aşı yapacam. leğende aparmışdi. orda ayrıran aşı yapıdi. inan ki gines rekorlarına yazsadi ilk hacda ayrıran aşı yapan hacı baħ êle vardi. Parzunda dëdiğı gibi kuruti yoğurdi, ayrı yapardı. tendır eKmegi, a gözûni açıdi. a burda gölün diyi
- 155 haca gidecahsız. orda eKmeg olúr mı, olmaz mı, cacıħ olúr mı, olmaza mı, pênîr olúr mı, olmaz mı? baħ biz bu sene ali ihsannan hâce gidende hâci ebu bekırın kaynanasi

- öldi. yaw bi tene elma getirmişdi, o da bèle elmaya baħdıǵın zaman ƙurTli murTli. ordan bi yaw elmaya baħ. yaw hêç orda bu elmadan var? biz ordayken emin_ol, êle elmalar vardi, bèle içi bèle baħdıǵın zaman ƙalem gibi, jilêtin gibi gösTeridi. onûn da
160 getirdiǵi êle ƙurTli murTli bi şeydi. burdan oriya ƙádá oni süsliyib bize getirdi. bi sandıh da yoǵûrT getirmişdi. yoǵûrdi biz orda sözde ayran yapıp içeceyih. yoǵûrt êle turşumışdi. bèle yaw gönderdih oni. hava ƙırh derece sıcah. ama şey yoh. gerçeKden oni mesela üsdinnen kesi, ati suyun_ıçine. yeniden yol buli. her_eve bi tene olmaz. baħ van yolunda girmi dört daire evdir, bu ƙutiya ati. ƙutida da bi adam hePsi baħ bi ƙuti olsun.
165 // peki onnar devleT ƙursa nece evi paylaşacaħ. ule bu sudida iki tene adam bi arada geçinemi, bunlar devlet ƙursa nêdecehler? diyecehlar beledyeden adam geT keseceyih. geçen günü yaw bu bıraħmidi kımse gele suliya. çiçek valilihde vemişler ismayile. dedim onlari tamamlasin. bi tene erdişli ismail haħki. gidi ƙapiyi çali. anasi çih. anasi da artih heyvanda otûrûb, eşikde un eliyi. elinde helbir, eşikde un eliyi. diyi ana kolay gelsin. ne_êdisen? ê oǵul bi tene gelin getirmedin, hêç_olmasa burda biraz bele un eliyediħ. diyi ana işallah. bi tene getirecem. // he. gidi anasının_elini öpi ya, serhoş. ƙafasını vurınca yerde raƙi şişesi görü. diyi ölüm bu nedir? diyi ana mide ilacidir. êle midem ağrıyidi, geTdım işde, bu ilacı aldım. odûr işde, şurubdur. diyi oǵlüm allah seni bağışliya. allah senin muradin vëre. sabahdan menim de midem êle ağrıyidi, êle
175 ağrıyidi. oǵul sen nece geldin? yaw ana senin miden bu şuruba eyi gelmez. sen işme. ana ƙurban, sen êle bi Ƙırtik şurubi man çoħ görisen, he? a işde evlaT yetişib. hërsiz evlaT. ben ona o ƙádá süT vemişem. o ƙádá süT vërdim. o bana bi şüşe vërmiyi, sabaha ƙádá yaTmadım, dokuz_ay ƙarnımda saħladım. ondan sora bi şurubi vërmî. a evlaT yetişdir, nenni dedim, icabında sabaha ƙádá yaTmadım. men neler çeKdım. bi
180 Ƙırtik şurubi vërmiyi. oǵlan baħdi anasi beddua êdeceh, diyi ana lazım deǵel. êle raƙi şişesini vëri anasına, çih gidi. aradan biraz geçi. bi iki saat sora geri dönü. geli baħi ne! raƙi şişesi eşikde. ana bi ufahlıǵı bitirib. giri içeri. baħi anasının_elinde helbir. êle eyvanın her yerine un_eliyi. diyi ana_ . diyi ana ƙurban. ana sen nêTdın o şurubi? diyi oǵul işdım. daha da yohdûr. êle hoşdi. ê diyi ana sen bèle eyvanın her terefine niye
185 un_eliyisen? diyi ana ƙurban, o êle o şurubi içennen beri diyesen heyvanın her terefinde têt var. ƙafası eyi ya. têtü çoħ görü. eyvanın her terefine eliyi. ana ƙurban. bizim bi tene berber, hakimın saçlarını traş_edi. ƙomşılar gidi giri içeriye. diyi kolay gelsin. way hoş geldin. diyi bi beş milyon vëre, biraz sonra vërim. diyi inan ki yohdûr. olsa verecaħdım. ule ölüm wala vërecem. ulan yohdûr, yoh. wala vërecem, yohdûr. bunnar şey_êdiler. en
190 son bedo Tayanami. ule diyi itoǵliT, görmisen, parasızlıħdan iT ƙırhiyih. sen de gelmişsen para isTiyisen. o esnada da hâkimin saçlarını kesimiş, görmisen parasızlıħdan iT ƙırhiyih. o da gelib para isTiyi. erdişin hadisesi çoħdur. şimdi bi gün eyde otûrmışih zabıta ƙarağolunda. baħdım o ünal ülki var da. ƙaymakam, bèle gözünü ati, göz atidi bèle. neyse o geTdi bileciğe, vali olaraħ geTdi. şimdi şey, ne vardisa zabıta ƙarağoli
195 aşdi, hâci heydergil êle o şeyde otûrûb. o baħçada. sen bilisen da o başda otûrûb. bi şey sordı. hâci heyder cevaP vërdi. dedi biraz sessiz ƙonuşsana. hani şey ƙaymakay diyi. diyi ben anadan doǵma êleyem. ƙaymakam diyi men de anadoluluyum ulen, dedi. men de anadoluluyum. o êle bili, diyi ben anadoluluyum. hanê şey seyiT kemal da orda seyit kemal diyi. ikiniz de hemşerisiz. ben anama sordum. dedim ana men ne zaman dünyaya
200 geldim? millet bana sori, ben yaşımi bilmiyem. dedi wala ölüm, eriKler çiçek açmışdi, sen oldun. şimdi men düşüniyem her sene nisan ayında eriKler çiçek açi. e dedim ana. allah sennen razi olsun, her sene nisan ayında eriKler çiçek açi, hangi sene dünyaya geldim. dedi wala ölüm. bizim ƙomşı bi tene şey vardi. ğulnaz_abla. dedi ğulnazın oǵli

- ussuP meme emidi. sen dünyaya geldin. şimdi o nedir. o meme emise yedi sekiz
 205 aylıhdır. önce biz gideceyih gulnazi bulacayih. gulnaz da olub. mezardan kaldıracayih.
 biz onun yaşını çıkaracayih. meme emmeñ hesabınnan düşeceyih. benim gerçeK yaşım
 çıkacañ. bázisi de o zaman mesela yoñlúhdi. şimdi o zaman şey de yoñdi. bu şimdi
 ezeñanalar doli mama mamalardı. // walahi benim eyi aklıma geli. uşahların altına
 anam kum bağılyidi. getiridi, sobada kızardidi, bezin üsdüne. seridi laylon, uşahların
 210 götine bağılyidi, uşahlar hásTálenmidi. // ule esKiden mum olidi. bizim şimdi bi tene
 gávur bilo var ya, o topal. o zaman burni kısa arabalar wardi. o biloyi bırañidılar.
 bilonun kírli bi kiloti wardi. diydiler ulan, diyi ulan geTmeyin. diydih ne oldi. diyi
 gávur bilo arabanın önünde, önünde oturidi, gávur bilo kilot kıtına bi kírli kiloti wardi.
 kımse qorhisinnan arabanın yanına birbirine habar edidi. wıla diydidi bañ. gávur bilo
 215 ordasa geTmeyin, sizi öldürür. // mersinde hásTáñanada yakub kaza geçirmişdi bizim.
 yaşli bi herif wardi. bunun üş tene oğli vardı. günde halıs de gördi. günde bi tenesi geldi
 önüne. bi kere bu herif añşam bir de kalçası kırılmışdi. bir de inadi kızidi. ulan diydidi
 atımı getirin. // hásTáñanada, he. ele deyeldi? sen özün de gördün. diyi atımı getirin, ula
 men köye gidecam, burdan kaçım. men atımı... è kızım senin kalçan kırılıñ. // at meselesi
 220 nerden çıldı? çelebbağı mıÇo war. anlısız? // ula bi tenesi teze evleni. iki evlimiş. bi
 avraT daha ali. bu böyög avraT diyi biz bunun başına bi filim eTmeseñ diyi buna
 gücümüz yeTmez. kiçüg avrada diyi, iyi nece edeceyih? diyi evin iki oda, bi salonmiş.
 her biri bi odada yatımiş. herif gelende bunnar ikisi giriler odaya. herkes gañi gidi
 odasına. kapinin arñasına bi tarafa bırañi. esKiden ağaç bırañidılar kapinin arñasına.
 225 herif kapiyi çali. kiçügi yön vèrmi. biyögi çali. böyög kapiyi açi. diyi kül koyum senin
 halan. bañ dünən bir, bugün iki. ben heç esKiden san bele edidim. bırañmılar. herif
 sabaha káda kali salonda. sabah oli. diyi men nece edim, nece edim, bunnari, bunnari
 dövüşdürüm. bunnar sabahleyin geliler. güzmiş, sobayı yandırılar. sabahleyin kañılar
 sobayı yandırılar, cacılı eKmeg getiriler, yiyiler. herif diyi bari o suyi de getirin. diyi
 230 ne edeceñsen? diyi bırañın sobanın üsdüne. bırañi, herif getiri, legen teñt wardi o
 zaman. bu vidon teñtler war ya, kesidiler, edidiler teñt. onun içinde yñhanidiler esKiden.
 herif getiri teñti, bırañi odanın oraya. salonun ortasına. soyuni orda, teñtde yñhani.
 yñhani, kiçüg avraT biyöge bañi. biyög kiçüğe bañi. bunnarın ikisi döyüşiler. o diyi sen
 geTmişsen, o diyi sen. bañi neyse bu dama bu güz günü, bu adami sen meni kandırdın,
 235 o diyi sen meni kandırdın. ikisi birbirinin saçına yapışılar, vèr giTsın. wala herif
 banyosını yapı, çıñi gidi. bunnar da vèrgiTsın ediler bibilerine. o şey yoñdúr.

Derleme Numarası: 11

Konuşan : Halis Atan, 48 yaşında, Lise mezunu
 Derleme Yeri : Salihye Mahallesi, Erciş
 Derlenen : Değişik hatıralar

- 5 fırat üniversitesinde ohiyidi. o sıra geldi bizim eve. bañdi anamgil dedi, eski
 hekaT mekaT bilisen heç? adam da tabe esKi hekaTlardan o nedi şey mehubnan
 mahmuT diye bi hekaT vardı. şimdi bele getirdi şeyi, mikrofoni bırañdi. anam annati. o
 da dönüb o annati, o dinniye. neyse ileri geri annatıb tabe. yani esKiden biz bize
 5 anlaTdıñlari bu gidib şeye, elazığın işde o hocalara açmış, dinneTmiş hekatı. epëy

- dinnetmiş. dinnetdiğdan sora en eyi noti o alıb. yani bu sene gelmidi. âbê şey_edi, anama diyi işde ben senin yüzünne bèle bi noT_aldım. anam diyi men unuTmişam. o dedihlerini sen getir man hatırlat. getir man dinnetginen. allah şên_êTsın, hâmd_olsun. öz eviniz gibidir. siz çıhanda man alo diyin, men gelim. bi emriniz var? /// allah işin ras
- 10 getirsın. /// alla_ için bu mazoT mazoT geli. gine eyi kötü millet nedir, benzin, mazot sizin işinize de yariyidi. yariyidi. eyi kötü millet idaresini gör idi. // bizim bu erdişde de ‘eyni ele bèle dersen yeridir. çünkü o sene şeyde de hanê bu şey oldu ya, iraK, saddamın de‘vasi. dohsan dörTdi, dohsan birdi? o zaman sen o zaman dilpabuçluğ yaPmisan da. o yana geldih. şu an niziPnen şey_arasi, urfa arasi. bi süri lokanta, tesis. yani ordan iti
- 15 köylisi yiyeler, giden^L. è onnan sora bu şey olduğdan sora bèle olay olduğdan sora ben de bi ara giTdım erzuruma, koyun götürdüm. giTdım, bağdım ne!_ sen diyedın yerinde küler elenib. // he walla. zordur. // adam bi salkıım üzüm için ta istanbuldan bi salkıım diyi üzüm gönderin. esKiden her berekeT wardi. ele nece şey_oldi. köyden şehire göç_oldi. esKi geleneKler káyboldi. bi şey kalmadı önce kâdir wardi, kıymeT vardı. önce bi
- 20 fırının önünne geçidin, eKmeyin koğisi gelidi, şimdi eKmeK koğisi de gelmi. esKiden ne eKmeyi, bèle mâhleden geçidin, bağıdin, bèle eKmey bişiriler tendirde, abla günün berekeTli olsun. hani diyidin. allahın geTme, bacıma eKmeK götür. şimdi korhi adam, sen gidesen, yani kapidan geçesen, bi şey isTiyesen. // allah için bilal yanê ‘ecayib bi adamdi. bi tahsisi vardı. senin de tahsin var. yaw evden çıhidi, bi_allahın kuluni almidi
- 25 tahsiya. demeli bu da eledir. è allah islah êTsın. ne diyim? bi de diyidi kımse benim tahsima binmiyi. è sen kımın eline tükürübsen bi de diyisen komşılarım geli gidi, başka tahsiya mini. è sen sabahın evden çıhisan. komşıların bindir, getir çarşıya. bi günü bèle aniden bağıdım. şey bunun tahsisi az bişi yani. avraT bağıdım çıhibdi dışari. diyi abla abla, hele bi bu tahsiyi iteleyin. demeK kime diyiblerse iteleye iteleye gelib. evden şey
- 30 ya. tahsi bozulub. eyilik yoh. /// he, eyilik êTmiyb ki kımseye. hani tahsi dışardadır ya. boşa almiyb. kımse allahdan da beceremi. her terefini utanir. hani erdişin esKi adamları hani utani. tahsi iteler. diyer ula falankesin arvatı tahsi iteliyidi. utanılar da. bize diyi iteleyin. è diyi sen kımı alıbsan_araban. şimdiye kâda senin tahsin iteliye. ele sen ölesen, orda kalacağsan kımse ilgilenmedi. daha nece yaPdi. nece êTdi, bilmiyem. esKi
- 35 adamlar vah vah vah. râhmeTli bi gün giTdih şeye, camiye. râhmeTTi uzêr hoca wardi da. allah râhmet êTsın. getdih şimdi v‘êz vëri. bu v‘êz vërende heP şeylerin_adına êrkeğleri da bèle êTdi. herifler bèle êTdi. gençler bèle êTdi. bi tenesi gağdi dedi ki. diyi şeydir. diyi hoca efendi, yaw sen bu sabahdan êrkeğlerin_adını heP bozisan. yani êrkeğler beledir. yaw bu arvaTlar heç yanê bi günahi yoh mudur? bi de arvaTlardan
- 40 annaT. ele diyi_. diyi bi dâKâ durun. aha bu per de arvaTlar için. teze geldim onnara. he, per, deFTerin peri. bağı orda bi kere arvaTlara vër‘ giTsın_edi. // bi gün gidi şeye. onnan ilgili bi mesele anlatacam. gidi burdan adilcevaza, bi daha gidi. babam gidi. bizim hoca. bi ati, bi özi. köyde imamdır. gidi işda hoca, mele neyse. gidi bi tene eşKiya
- 45 diyi êTme, eleme ölüm. benem, bi aT. bu ati bennen alsan ben beçare zatan sâkâT_adam. men nece gidib gelecem? diyi yoh. illahım vereceğsen, vermesen seni öldürürüm. // aTTıgi aTTih, tutdigi tutduğ ona. orda ona şeyi yöneTmağ ele bi şey oldu mi. babasi çih. diyi memed âbê! ulan diyi bizim ocağa gelme. diyidi midür gelmi, sen de gelme. yani fazla türkçesi de yohdūr bizim hocanın. ule hocam dağın başı,
- 50 ocağın_orda. hocanın hâkki kapadılar Taş Taş_üsdüne birağmılar. // kardaşa diyim. işda şeyde birağı. diyi senin baban adi nedi? diyi ‘eli. diyi yaw radyallahu ‘ên. yaw ‘eli

- allahın aslani. allahın aslani olan bi adamın oğli bèle bi hata yapar mi? diyi yaw senin işin ras gelsin. sana yakışdıramadım, diyi. o hemen eşkiya diyi hoca ben eTdım, sen eTme. vër elin eyağın öpüm. hoca elini eyağı diyi neyse vër. teKrar şey oli. alo,
- 55 çarşıdayam. ne эле şey oli? yo. bi mısafirımız var. onnan çarşıdayız gelececeğim. e şey eT. e sameT geldi? şehir merkezi. yihama mihamaya verdiz? yihamanın orayı aldın? mahmut yardımcı olarak kalıb he? // neyse şeyi anlatım. gilo hocanın hüsnä. diyi baba diyor. ‘eli isminde olan adam yaw allahın aslani, bèle bi şey yaPmaz. neyse elini eyağını öpi. gidi diyi hoca. sen men bi heta eTdım. devam edi gidi. teKrar şeytan giri o
- 60 eşkiyanın kalbine, bi daha dönü. bi daha âteş edi. diyi mamö bu kere ne var? diyi yo, sen meni kandırdın, atı vereceksen. diyi mamö eTme eyleme. arTıh diyi ölüm senin deden adı nedir? diyi mihemmed. diyi allahımme selli ala mihemmed. diyi mihemmed adında olan bir adam bèle eşkiyalıh, bèle bi heta yapar mi? bèle din adamına hocaya, meleye karışır mı ölüm diyi. diyi sen kesin şeytana uyupsan kesin. bu gine diyi hoca men bi
- 65 heta eTdım. gidi teKrar şeytan bu eşkiyanın kalbine, dönü. diyi ya ölüm bu kere ne var? diyi, yo vereceksen artıh. diyi ölüm senin baban babasının adı nedir? diyi dello. way diyi way ben o dellonun görünü... o dello war ya sizin sülaleyi bozúb. // bah o günü tuttum. dedim, sen. // mesele demiyi yaw bu adamın forsından geçilmiyi. // ula dedim sen hele kıradadır. // e he. // dedim ula sen hané senin evin? hané barhın? ule adam
- 70 şeker fabrikasına geçmiş, ev almış, barh almış. araba almış. herkesin altında araba var. onnan sora yaşantısına bahisan. ‘eyni şey generallar kimi, pırıl pırıl. hané ordan burdan getirdin, götürdün. ölüm senin yerin gününü deél. adam bi maşnan bunnari almış. sen ne alırsan? bi de bahım. he, sen ne edipsen? yoh sigorta kaçdı. yoh bülmem babam geTdı. bülmem ney. dedim onnar mazeret deyél. yo arhadaş. geTdım. halına bi
- 75 çeki düzen vër, dedim. bi ev barhlı ol. ev sahibi ol. barh sahibi ol. bah ordan yer al. gidin o üç dört gardaşdız, gidin, yapın, bi şeler edin. senede bi kati yapın, adam olun, elin kirasında kalacağına orda kendi evinde kalın. bah dedim senin aldığın maş var ya, ben mesela ben beledyede çalışıyam. hâci bağ kurdan emeKlidir. kardaşım da mercannan o zaman yunus halinde çalışı. dedim üçümüzün maaşını toplasağ senin bi
- 80 maaşın kâdâ deyél. e biz nece idare edeh? nece yaşıyah? pis adam pisdır yaw. yoh yaw o adam olmaz. dedi ule sen kadrolü. şekerde senin arhadaşların hePsi üsdi başı. altlarında araba. o arvaT seni kandırıp ahsama kâdâ bi legen çî köfTe, görevden sora gelisen, o duvarın dibine ölsen... benim çok zoruma gidi. // isTanbuldan mı diyi âbê süti süT. süT süT. süT çok önemlidir. kani, südi mühümdür. kani, südi eyi olmiyan wala
- 85 soni eyi deyeldir. adam it tuti kapısına. diyi bu hangi itin balasidir? hané hangi delégın balasidir? hangi itin dölidir? adam gaği burdan gidi sivas, it getiri. kangal iti. sor ne için getiri. cinsi eyi olduğu için. şimdi adam işde oni düşünmek lazım. cins cins, seceresi cinsi möhömdür. eyi olacağ. bi kere annatdım ya. o dello. hané, bölücü babası oli. onun çocuğı de эле o çıhi. bi dello usda. bu âcem dervişler eyer bunnar doğru adam
- 90 olsadı bunnar öz memleketine hayınlıh eTmezdi. bunnar irannan gelibler, irannan. o zaman şahın zamanından, şahın babasının zamanından bunnar irannan kaçiblar. irani terk edibler, türkiyeye sığıniblar. ‘eyni şimdi bu afgannar nece gelib para mara dileniler. he, kırğızistannan gelibler. kırğızistannan kaçdılar, geldiler. terk eddiler orayı. geldi, kenan evren getirdi onnari oraya. yerleşdiler. ‘eyni эле. memleketine
- 95 faydası olmiyan bi adamnan heç kımseye olmaz. kendi yurduna, önce kendi toprağına, kendi vatanına hayınlıh... sen asKere geTdığın zaman ne yazı. asKeryenin üsdünde

asKeri olan yêrde önce wetan, sonra hîzmet, sen wetani korûma, hîzmeti kîme yapacañsan? hîzmet o şekildedîr. vatani yani görevde olmasan hêri yoh. illa güvende olacañsan. o adamlar da yani ordan çihîblar, gelîbler buriya. qalıblar elde eyaħda

- 100 qalıblar. önce wetan. qaħ biz seni götüreħ kırmızı celalın yanına. bu şeyın arħasında war ya. ve nuredinın yanına gêt seti o da ayri. a o êle anlatsın. sen yêter ki celalın yanına gêt. celal békardır da. uçan kuşa sulani. yani kuşlar havada gêtse o celal sulani onnara. õrenciler gidiler şeye, ankaraya. ankarada ismail emmi, bizim beledye reisi var ya, gidiler oriya. diyi doği ve güneydoğu anadolu bölgesinın beledye başkanlari
- 105 düzenliyiler. diyi röpörtaj yapacayız. hanê hal, vâziyet için. yanê bölgede ne var, ne yoh, neyse. bu erdişliler bi tene ismail erdinç bèle bi kişi getiri beledyeye. oturdi. êle ayaħda duri. diğ adam kaçidi, kırtaramidi hani. neyse diyiler gidin. ismaili götûriler. ismaili elçi gösTeriler. diyiler işde erdiş beledye başkanının en böyög ilçesi erdiş. erdişin beledye başkanı. işde ismail kâzteciler geli, otûri. bèle ismail konuşı konuşı. işde
- 110 erdiş bèle. van bēledîr. bilmem muradye çaldırannan giri, irannan turannan bèle geli. şey diyi kâzteciler diyi bizim işimiz var. yoh diyi, he, diyi diyecem. diyi işimiz var, diyi yoh. diyi gidemessiz. o kâddâr annati. tabê bizim kâzteciler rahatsız. kâsteci de ismailden rahaTsız. şimdi senin dediğın gideħ celal âbenin yanına. daha kaçsaħ kırtulamayız. // esKiden bi adamın burda yağı, pēniri cacığı, balığı, olsa yarması, demi
- 115 olsadi o adam kıraldi. yani o senenin ağası odi. şimdi mesela diğ isTanbulda qar yağdi. heyat perişan oldi. burda dam boyi qar yağardi. kimsenin heyati felc olmazdi. niye olmazdi? çünkü adam yüzden pirinci, pirinc yohdi. o zaman dışardan fasulyesini, yarmasını, denini, balığını, pēynirini, cacığını güzden tutmuşdi, bırakmışdi şeye. dam boyi qar yağardi gine kriz vurmidi. benim babam isTanbulda bi karış qar yağı diyi
- 120 heyat felc oldi. adam alti ay kalidi qarın altında kardaşım o zaman. // bizim mevlüdün şeyi vardi da. eşegi, ati vardi. şimdi gētdim aħur şey war ya. sizin o evde terminal gösTerdi ya. beledye orda onun altında kum çihidi. biz gididiğ çölmeKlere dolduridiğ kumi. biz de êle gididiğ, sırf eşşege binmeħ için. onun için gididiğ kum getiridiğ. beş kişi gididiğ, bu bi müftüoğlu peTrolı orayı açmışdi. hanê önce kolnan çevridiler. o
- 125 rampada bekliyidiğ, rahmeTTik hâci şükri vardi. bu hâci deyēldi o zaman. petrolun önünde çalışidi. bunnar da getiridiler. yeni varil marilleri koyublar oriya. dediler bura petrol. biz bilmiyiğ, petrol nedir. teze yapılar, biz bi baħidiğ. o aT arabalarının üsünde şey gelidi vidon. biz de kaç kaç gelidiğ. diydidiğ, hâci sen ver, koli biz çevireħ. hanê yani hâci zatan çevirmi, hoşlanidiğ. koyûni sahaPsız bırakidiğ,
- 130 kaçidiğ, o rampada bekliyidiğ. diyerdiğ a niyazi geldi. gidağ ona kol çevireħ. sanki biz hâci êle sevini. diydidi bi uşaħlar bi şey olanda men sizi çağırırım, gelin. hâci bize eyilig edidi. yaw ceyran yohdi. esKiden ceyran yohdi erdişde. diydidi, bi zaman gelecek, bèle elini vuracağ duvara, içeri işiğ olacağ. wula diydidiğ heç bèle olûr. şimdi adamlar içerden bèle girende öz özine yani. o zaman diydidi ula filankes bi tene lamba alıb, lōkûzdi. niye?
- 135 diydidi ula on dōrt numaradır, olûm. biz, sen alabılırsen? sabaha kâdâ ne kâdâ kaz yağı. on dört numara wardi, yēdi numara wardi. bi de beş numara. sabahleyin o evin gelini kaħar kaħmaz lēceyini sürüdi. önce o lambanın yağını temizliyidi. dēsınler gelin temizdir. gelen lambanın camına baħi ya. rāhmeT baban. o esKiden şeyler wardi o ğıraçlar, onlar bizim māħleden gidiler de, avēlden gidiler. aTnan, alti ay atla gidende
- 140 esKiden lamba wardi. ceyran yohdi. atılar boyunlarına, binidiler. yaw bu êle // he, uşaħlar êle merħemeTdi bizim māħlede. ta boynunнан nişan alidi ħalıs, o cami ha. baħdim diydidi şimdi otûridi. abla ne oldi? bi gün kāhvede uşaħlar çıħmış dama

- merdiveni aTdilar. şimdi o adam o kâdde şey odi. // şimdi esKiden şey edende, tabe,
 mesela toyûn önûni keseceh ya adam, o toyûn önûni bahşış istiyecah. adam diyidi,
 145 hanê o toyda tutulan güleşçi, o güleş edilen yerde, gavur bilo güleşçi olarak çağırıldılar.
 kîrli bi kiloti vardı. o arabalar da kısadi. bèle burunsuz araba. gavur bilo çıhıdi. bi de
 arabanın önüne bèle bi kamyon gibi bi şey wardi. o kâdâ evde otûrûb. bahdım tükanda
 bèle canım sıhıldı. // geçen gün şeye dedim getginen şabonun yanına. dè şabo halıs
 atanın selami var. demek babam gidi. gece sahaT üşdi, tuwalat ihtiyacım oldi. ule ben
 150 bahdım bèle têt têt. bahdım ordan bèle şeyi açmışdılar. ule şeye ‘eloya men dedim ‘eli.
 baban dişleri hêç kapanmı ölüm. // biri geli osman baççigilın oriya. allah evinizi yıha,
 fato daha benim yüzüme bahmi. bân bi tene hâb vèresiz. osman baççigil de buna bi tene
 majezik ali, kendisine hâb vèriler, bu gidi eve arvada. diyi wala avraT hâb getirmişem,
 bu iş tamam. avraT onnan sonra bi şey ariyir. avrat soyûni giri yatağa, kendisi hâbi ati,
 155 bi şey yoh, kafayı vuri yati. sabahnan geli, diyi, allah sizden sora. avraT o kâdâ bekledi,
 hiçbi şey yohdi. onnan sora diyiler, ordan bi tene sân vèri. diyi demek ki iki tene atman
 lazım. tutilar buna iki tene viyegra vèriler. bu iki tene hâbi gidi ahşam ati, èle
 aTmasinan tıK gidi, öli. bi kere avrat têt sabah getiri. getiri bunun üsTüni müsTüni
 giydiri. uşahlara habar vère. uşahlara haber vèri. uşahlar geli. ula aba ne oldi babamıza?
 160 diyi wala bilmirem. èle yatahda èle çing çing çing êTdi, gêTdi. getiriler bahılar
 babalarının durumuna. diyiler wala ölmüyüb. bi yasini şerif ohuyilar. herif geri gelmiyi.
 ikinci ohiyanda herif geri geli. güzini açi. avraT diyi herif wallah ölisen. uşahlari diyi
 seni götüreh hasTağanaya. ölişh ölişh bari şerefimiznen öleh. sesin çiharma. ule walla
 ölisen, bu bi daha gidi. bi daha gidende avraT diyi oğlüm babanız öli, tez hasTağanaya
 165 yeTışdırin. alilar, getiriler hasTağanada yati. buna serumdur, inedir, ilaçdır, bi yığın
 tedavi uyguluyilar. gece kali hesTeshanada. sabahnan buni taburci ediler. diyi senin
 vanda yüksek ihtisasa getmen lazım. işte sen kalP hasTâsisen falan. diyi sen oni boşvèr,
 men yarami bilirem. bu çıhi gidi eve. ben yolda mahmudoyi gördüm. ulan diyi itölit!
 senin baban utanmı, bu yaşda iki tene birden hâb ati? ula diyi ne hâbi? dedim işde iki
 170 tene bèle hâb atıb. diyi biz de bi hasdâhanada şimdi bèle yati ya. ellerine de serum
 bağliyiblar. ulan bi bahılar çadırın diregi tibtik. getiriler buni bi sefer palto biraşilar
 olmi. bêt biraşilar olmi. diyi biz de diyi, ula bu oruspi çocuğı kalP krizi geçirib, bu öli.
 bu çadırın direğini nece tikib? o günneri beri köyden çıhi ya, çarşıya gelene kâdâ en az
 on yerde durahliyi. izzetın babasidir. bah, kamonun nuri evleni. en önceki avradi öli.
 175 evlendihdan sora diyi èle hüsin hâci bu necedir? diyi allah rahmeT êTsın babasına.
 esKiden yani yatağa almağ için diyi ne kâdâ yalvarırdım, diyidi. èle eline vuriyam,
 arhasını dönü. bi de şey. cevdo yohdûr? cevdet, ortalıhda bèle kârîb üriyi. onnan
 murad oğli şekonun cebo var. iki kardaş. onnar üçü ortağırlar. otobézleri var. bi gün
 servise giderler mersine. şimdi yolcuları yendirdihdan sora onnar diyiler gideh denize
 180 gireh. gidiler denize girmeğe, otobésleri çekibler oriya. o gün nece soyunmağa
 başliyilar, o celo, bahi ‘elonun buralari muralari hePi iz. èle boyni moyni moralib. ula
 diyi ölüm bu nedir? o da bèle tikaTTi bahi. hâkkâten de, bi yığın iz. wallahi diyi oğlüm
 ahşam avratnan yatmışam, başka bi şey yoh. yani ne êTdisi o êTdi. o mesele orda kali.
 celo çıhi geli eve. geli avradına diyi eşşek kızı eşşek! senin baban gemigini, sen de
 185 avraTsan! diyi neye, ne olub cevdet? diyi men hemoyi gördüm. a buralari buralari hePi
 diş izidi. e cevdet niye söyliyirsen? durginan dişlerimi tahım, men de Kijliyim. dişleri
 taharmış. ahşama çıkarımış, biraşımış şeye. neye söyisen cevdet, dur men dişlerimi
 tahım, men de Kijliyim. bah sizin o teref var ya. ben san dedim, şimdi ordan yağan

- yağmur war ya, geli, oriya biriki. oriya iki tene bori atacağlar, oni kım yaPdī. bi tene
- 190 çöpçi birağıblar. o da aħşama kádá belini egi, dolani. o gıjdır. bi tene böyög sağlam heyderbey meyderbeyden bulah. tabè şimdi bunun geTme soruni var. mesela he, gidib gelme soruni var. o aldıgi maaşı da versen gelse, bu olub kírvesi. ezeşi seKsen yaşında var, deyél mi? yeTmiş, he, aTmiş sekiz yaşındadır. ezesine diyi, eze, eze! tumani teze! // he, bizim háci onún iki tene arvadi var. // ule he, arvattardan bi tenesi çoğ sosyetedir,
- 195 istanbulda da bele sosyete yoğdúr. bi tenesi de gırğ gün evine geT ge. hele adamın yüzini göremessın. tam köyli. aşırattan, köyden kım geldi o adamın evine, bele bürokraT, hakım, savci şey kaymakam kım geldise wala bu teze adamın evine. bi gün bele konuşıyıl. dedım yaw iki evlilil nencedir? dedi wallah eyidır. dedım yani tavsiye edisen? bız de alağ mi birer tene? dedi wala men san diyım, alisan sen bilisen, almisan
- 200 sen bilisen. diyi nece bele bi tavli bi koç getiresen, birağasan ortaya. iki tene iT de orda dura. heger açsağ wala ikisi bele saldırı. hangisi kıliladisa. ama heger ikisi de toğsa adam diyi ele koçdúr. káli orda o iki tenesi, durı oni seyrédi, heç aldırmi. è dedım o zaman sen şey eT, bi tene daha al, etsın üç, o dengeyi bulsun. dedi heyaTTa almam. dedım niye? dedi benim bi arğadaşım üş tene almişdi. bi gün üç otürmişdi, anlaşmişdi.
- 205 herifi bele almişlar arğasına, biri bu elini tutmişdi, biri bu elini tutmişdi. üçüsi de tutdurmişdi, bunlar işi sağlama alılar. demek ki de idare edi, zordúr. şimdi bi tenesinen baş edemisen, kaldi iki tene. ama canı sağ olana. bi tene ben burada desem gülersiz. bi tenesinin bi tene iT varmış, köpeg var. bi tene fino bi iT varmış. bi tene iT varmış. kocasi bi de hanımı. bunnar eKmeg bulamılar, yiyeler. herif diyidi diyi avraT, men
- 210 gidiyem isTanbula çalışmağa, gideğ para kazanım, getirim özümüzü sağliyım. tamam diyi olım. çihı eşKe. ite diyi gel buriya. iT geli buriya. ite diyi bağ olım. ben isTanbula çalışmaya gidiyem. benim avradım sana amanet. herif çihı gidi istanbula. aradan üç ay geçi, bi telefon açi, o ortadan bi şey yoğdúr. /// sen konuş /// onnan sora gidi, o aradan üç ay geçi. üç ay sora telefon açi. diyi ne edisiz? diyi hav. diyi evde kım var?
- 215 diyi hav hav. diyi ne ediler? yaw diyi. çocuklar ordadır diyi haw. diyi nediler? şimdi palanın esKiden pala biyigi varmış. bi tene avraT bi tene köpeyi gidiler hemama. hemama gidiler. köpeyin ismi de belesimiş. bağdım belesi yoğ, hemamda yğani. diyi yaw belesi nérde? bağı belesi yoğ. bağı orda bi tene çerçeve var. ele bele çerçeve kapalıdır, ele çerçiveyi dayiyi önüne, çihı yola. bağı, bi tene pala biyigli bi herif geli.
- 220 diyi beyefendi belesini gördün? diyi wala hanım efendi belesini gördüm ama çerçivelisni heç görmedim. // ben şeyi annatım. bız o hocanın meselesini. bi de benim bi torosum wardi. bu nurulā usTa körömın petrolunda tamirci tükani vardi. geTdım oriya, bağdım iki tene de patnosli bi arabanan gelibler. iki tene kelli felli herif. dedi abè sen erdişlisen? dedım he. dedi yaw erdişde bi tenesi gidib erdiş şeker fabrikasında çalışımış.
- 225 oğlan gidib tayini çihıb antalyaya gidib. anasi de diyip oğlüm ben ele hesTeyem. è demiş ana ge antalyaya. anlatya ele hoşdúr, denizin kenari biraz isTiráhát eT. belki düzelırsen. orda piKniK edersen, denizdir. sahil bele bele anlati. è anasi diyi oğlüm tamam men geleceem. anasi de biraz kilolimiş. diyi ariyi kiloT bulami. ariyi bi şeker torbasi varmış evde. boşaldi şekerı, o torbayı getiri. tiki özine, edi kiloT. // he,
- 230 tuman edı. o tumani giye gide şeye, antalyaya. denizin kenarına. önde yazı erdiş şey. yoğ arğada yazı erdiş şeker fabrikası, önde yazı net elli kilo. bu herifler bağdım gülüler. dedım, niye gülüsiz. dedi işde erdişli bele edib. dedım siz patnosli duyduz nece edıP. dedi yoğ. dedım bi tene patnosli, üç araba koç alıb gidib antaba. è diyi neye aparıp. dedım, antaba saTmağa apariler. dedım üç araba porsik saTdi. üç gidib pavyona,
- 235 yedirip bi arvada. içib içib en son parayı bitirib, atdılar eşKe. yetişib arvatın kilotuna yapışib. diyi hırğ hırğ. demiş sen nedisen. diyi koçlarımı içerden çıkaracam. men

- dédım o herifler ële güldiler. nurullah dedı yaw sen ne dedın. kaç git nurullah sor. dene o hırr meselesi nedir. sen de, o anlar. ële hemen orayı terk etdiler, gëTdiler.. // senın dedıgın gibi, bi tene erdişli, elcevazlı tartışiler, işde elcevazlı be, erdişli be. ulan diyi
- 240 erdişliler, işde sıçarken şey ediler, be, baħılar. kaçdıħdan sora poħlarına baħılar, erdişliler, ne erdişi, e diyi niye baħılar, bilisen? diye yoħ. diyi baħılar içinde bi tene elcevazlı çıħmı. // yaw kesin o kesin şaraPcimiş. o kesin şaraPcimiş. yaw vër açım. allah sennen razi olsun. vër men açım. hemi hesdeyem. // şey avukaT niyazi var ya, a o gün niyazi mızáfer vardı da. onun şeyi kaynı, beledyede çalışı. mızáfer // ciguli, he, ciguli.
- 245 şey ali. // niye açmısız?// komşılar göriler, bi tenesinnen. sori sormı mızáferi bulamı. wala bi ev. bi bunun kaynidır. niyaziyi gösTeri. niyazi da hanë adam. ‘eşiraT adami, genel adam hanë.// he, para isTeyecefi. diyi men buna ne diyım, ne demiyım? dur baħım hangi ‘eşiraTdır bu. iki üç kişinen geliler. diyi bu hangi ‘eşiratdır. diyi bu işğannıdır. diyi tamam, diyi işda niyazi efendi senın senın kaynın benim koyunnarımı almış. para
- 250 vërmı. e diyi vërmı, ne yapım? e diyi nêdesen, vuracaħsan. burda en yaħım akrabası sensen. kime gëTdımse dedı onnan. dedı diyi sorması ‘eyiP deyil. sen hangi ‘eşiraTsen, diyi ez iTsikime. diyi kija ez iTsikime. hanë, diyi işda, diyi adam o yana baħdı, bu yana baħdı. bennen bi şey çıħaramadı. çıħaramadı hanë. baħdı benden bi şey çıħmaz. onnan sora gëtdi. diyi dësem men erdişın yerlisiyem. herif bela olacaħ, gëTmiyecefi.
- 255 diyi ële dedım ancaħ kutardım. onun için demın burhan abë dedı celal şey sábrı celal war ya. buladıħ. celal abë iki tene anlatadı, hanë şeyden. yaw bu geleceK cenaze vardı. cenazeyi biraħı. diyi ne var. diyi biz bayramlarda gididiħ bayram namazına. dönene kádá anam yaħnı, köFTe, pirinç pilavı yapı. ule ële senın anan niye bu fabırka çalışıdı size? esKiden kimse toħ eKmeg yëmidi. ële senın anan yaħnı, köFTe... ële oturi
- 260 köFTe diyi millet káħveyi boşaldı. bunun da işi odur. sabahın arħasına. uşahlar çoħ eyidiller. dedım eyi sen devam et. iki sene daha geçsın, onnan sora sen diyersen uşahlar eyidir. // o evlendi yoħsa yoħ? // kızını vërdi, kocaya? /// he. nöldi? ule nöldi? şeyın atıllanın arvadı şeyın üsüp nihonın kızıdı. be helonun kızı kımın avradıdı? şey bizim helo.// be bizim helo ölmedi. şey fikriye. o denizlide boğıldı. yo, yaşı aldı, yaşı.
- 265 // hãnsi yaşı?// o yıħması war ya. hacı taşdan be, pala, iri yapılı yaşı. yusufun oğludur. o atilla mustafa zorlunun oğludur. şimdi yaşı oni. yapıp ya, bizim yaşı diyidi. hanë eve gëTdım. sori diyi nece yapmışam. eyidir. walla eyidir, dësem kutardım, eyidir dëmesem ne anam kalıdı arħadan, ne abëm. yaw diyi hanë ona göre heneKdır. // he, çoħ akıllı bi şey yapıb. imdi ban dedı. dedı yaşı sen nêdeceħsen, yaw dedı yapannar inan ki sen bi terefde, ilannar bi terefde, kuşlar bi terefde, aslannar bi terefde, kurTTar, tılkiler, nece diyisen ële. heyvanat baħçası, ondan sora bi lokanta yapacam. hawuz. be, yani. dedım wallahi ben dedım, vëysinın yerinde olsam hallëderem. getirirem, seni kalaT daşınnan saray yoli var ya taş yol. bi son vërecefi çimentonan kum. diyesen buriya be, bi esTergon kalası yapıb. yaw ne kádá Taş var
- 275 orda topliyib üsd üsde ële eder. o işden ámele vërir sen elan. yaw kala Taşlarından war ya ële ne kádá Taş var o sari yolun üzerinde ‘eladini de bu muħTar ‘eladinine ediler. ona mütahiT yoħ yoħ. denizin içine yapah, denizin içine. bi tenesi gidi bi gelin ali köyden. tamam. gelin de çoħ eyi oturdiği yerde hava yapımış. sesleni. tabi bunlar gidiler. atılar gelini, mindiriler, aparılar. yolda gelin atın üstünde bi daha havalandırı. 280 be, ati da vërilir meydana. hanë seviniler. yaw gelinimiz be, eTdi. özünü zihur etdi. kaynanasına sori. hanë be, o şey edince bunlar atTiyılar, koşdúrilar ya. diyi bi tene daha edib. diyi yo, yo, bu anali babalı biyúsın, sora. şimdi seninkidir. allah seni

- bağışliya. diyeceKsen dè. sen ne noT alisan. telefon açılı, dèdi gelmişem çarşıya. ne_edecehisen? // ferzonûn áhmeT burada hanè mersinde bi ev_almışdi. bèle o diyer
- 285 K̄asablar hava atım diye hanè. bèle güz_olanda gelidi bèle hanè. k̄asablar önûnde o zaman çamur çırtan çohdi. hePsi bi_aradadi. wallah gidirem. dèdım h̄acı n̄ereye gidisen. mersine gidirem. gidecem, baharın gelım. mejburum men erdişin çamur çırtıgını çıgıniyım. gidecem asvaltda gezım, bahara k̄ádá, baharın gine gelecem. diyidi ben mersinden gelende geli osmaniyeye, telefon_açı eve. k̄ızı çıhi telefona. diyi k̄ızım
- 290 kezban. heger bilsen atım hardadır. diyi m̄ersinde, bilemedın. diyi adana da. bilemedın. biraz yèn. diyi ántapda. bilemedın, biraz çıh. diyi osmanyede. ha', h̄alın_üsdüne bas. h̄eç k̄aldırma men gelene k̄ádá. vahab telefon açıb k̄ızına diyecağ ki k̄ızım işda men mersinden çıhdım, geliyem. habarın_olsun. şimdi otobès osmanyededir. direk d̄emiye. ha bilemedın. bi gün diyi ona çetin. ya şey ule mahmuT, diyi ha baba. gidiler vana.
- 295 diyiler vanda bi tene k̄urşunlioğlı var. babasi milletvekilidir. vanın bi terefını_êle tahsi doldurub. gahılar, gidiler oriya. ariyılar. k̄urşulioğlın_ın yerini bulılar. bulılar. yapı k̄irèdin_ın yanında biyög bi tahsi mahsi içerde. k̄aleri, süsli müsli. diyi bunlar nedir. diyi bunnar tahsidir. bunlari kım sati? diyiler işda şey sati. adi neydi o k̄urşunlioğlun_ın. paşa k̄urşunlioğlı. ha diyi paşa. paşanın yeridir. diyi he, oğluna diyi biz poğı yèdiğ. ge gideğ
- 300 bahım paşanın yanına. gidiler. paşa diyi bunnar ne k̄ádárdır. çüti ne k̄ádárdır, bunnarın çüti. diyi, paşa diyi, diyi yaw ne çüti diyisen. ráhmeT baban. men k̄asabam, çüt işi aliyam? ule diyi heso, memo yètişin bunun arh̄asi var. diyi m̄amuT ölüm kaç. bunnar bizi öldürecekiler. ancağ özlerini atılar_êşke. diyi men k̄asabam. çüt_ışı aliyam. ule diyi araba çüt işi olur. ancağ özlerini vuracağmışler ha. paşaoğlun_ın da tam ráhát zamanı.
- 305 diyi bunnar menn̄en dalğa ḡeçi.

Derleme Numarası: 12

Konuşan : Yalçın Kaya, 66 yaşında, Lise mezunu
 Derleme Yeri : Alkanat Mahallesi, Erciş
 Derlenen : Değişik hatıralar

- sen bana sor. ben sana cevap verim. // wala benim şey h̄eç kibar mibar. bizim konuşma tarzımız neyse ben_êle konuşurum. yohsa ben gidiyoruz, geliyoruz yohd̄ur bizde. // he, men_êle konuşiyam. wala askere bin dokuz yüz atmış dördte ḡeTdik. bu o zaman tren yohdi burda. ta_ı muşdan mindiğ tren̄e tren̄nen giTdih̄ manisaya. giderken
- 5 çoh müşkül̄atlarınan karşılaştıh̄. bizim bi tene arh̄adaş vardı. purulli. enver ergün isminde. onun anasi o zaman ona şey pişirmışdi. tawûğ. yerli tawûğlardan. giTdih̄ neyse, oturdılar. yaTdih̄, sabahnan gahdiğ gece. menn̄en sabahatdin. sabahatdin balaban taniyisen da. şeyi aşdıh̄. sandıgını aşdıh̄. bèle bavul vardı. eski tahda bavul. onun içersini açdıh̄, tawûğlari yedik. bu bitün şeylerini, zerzevatini, gemiglerini Toldururduğ
- 10 şeyine cantasına, ağzını kapaTdih̄. sabah_oldi. binecek tren̄e. bahdım K̄ahdi. dèdi wala anam bi şey bişirib tendirde. men s̄ize yèdirecem o tawûğlari. aşdi bahdi gemikler. odada biraz bèle m̄unakaşa_êTd̄i. dèdım ölüm senin anansa bizim de anamızdır. sana bişirmişse bize niye v̄ermesin. ağıya ağıya bahdım zaman_oldi, geldih̄. devlet kapısına ḡeşdiğ. oldi bizim müdürümüz. o adam. // he wala. h̄akk̄aten diyer. hele de vandadır

- 15 kendisi. he wala. ya askerlikde girmi dört ay askerlik yapıdı o zaman. ordan manisaya. manisadan kırğağaca gētdik. kırğağaçdan bi tene torpilli adam bēle bana baḥdi baḥdi. dēdi sen benim kardaşım oğluna benziyisen. bi subay midī, nedi? ben gēşmiş gündür, hatırlıyamıyam. dēdi ben seni genelkurmaya vēcem. gētdik genelkurmaya. sanki başka bi devlete gelmişī. hēç ben aklıma gēşmi. sabah gāḥdım, bi
- 20 albay vardı. üş tene çavuş da vērdi yanıma, gezerdi, gelirdi. bugün ne bişireḥi? ne yiyēḥi, wala biz de diyerdiḥ zatan. ismīni bilmidīḥ ki yēmeglerin. köyden gētmīşī. wala buni buni yiyēḥi. çoḡūni hangi tarafdansa ona bişirirdiler. onnan yerdik. hēş'! // o zaman da araç maraç wardi; ama bu kadar deyēdi. esKiden bizim köy şimdi olmuş mähle. bu benim komşumdur. bizim esKiden bu hergin köydü soradan oldi mähle. eskiden
- 25 hergindi şimdi de oldi, mähle olmuş. o zaman öküüz arabaları vardı. o köyün biyöğleri hāci de bili, toplanırdılar. bi gün öncesine ḥabar vērirdiler. toplanın, gidecek denize. giderdiḥ denize. ha bu arabaları, öküz arabalarını süridiḥ ḥarazannan marazannan. camuşlar batardı çamura. çıhardana kádár, gidene kádár neler çekerdīḥ. onnan sora arabaları bēle tikerdiḥ kölgesinde otúrúrdūḥ. camışın kuyruḡunнан tutardiḥ, denize. van
- 30 gölü denizdir. biz deniz diyeriḥ ona. burda göl diyemiler. camış giderdi. biz de kuyruḡunнан tutardiḥ. camış silkelende biz de silkelenidiḥ. yanē o ka'da güzel günlerimız oldi ki gēçmişde. şimdi yoḥ. şimdi her şey oldi bilgisayar, internet oldi, kafe oldi, bilmem cart curt oldi. bitdi, giTdi. esKiler hoşdi. esKiler güzeldi. // sayḡı wardi, sevgi wardi. böyüḡ wardi. mihābbet wardi. akrabalıḥ wardi. doslūḥ wardi. şimdi
- 35 onnar hepdi kayboldi. // laḡab şimdi burda çoḡ laḡab vardı. baḡ mesela bize diyeller hāci kayalar. ēle midir? bizim burda mählede terolar diyerdiler. onnar da var. bi de celallar diyerdiler. erdişde mesela dēsen şimdi muḥTar meḥemeTgil herkeş tanır. kimdırler, neydırler, neyın nesidırler. rızwannar. onnari herkeş tanır. efendim şeyler zēdeler. şimdi esKiden erdişde kökenner bellidi. kımın ne olduḡı bi tene dēdiḡı zaman bekirannar. o
- 40 zaman wardi. her yerde wardi. // laḡablar şöyle. mesela bi ailenin çoḡ böyüḡ olardi o aile. o ayilenin ben böyüḡlerinnen de anasi veyahuT da babaları, dedeleri zamanında göç ētmīşse bi ani biraḡmīşsa o devam ēderdi, gelirdi. // he, tabi tabi bizde de öledir. // biraḡmīşsa o devam ēderdi, gelirdi. he, tabi. // tabi bız de de öledir. mesela burda benim kaynatamın anasidi. badēdi badē. badēnín ḥelo dēmiyene kádá kımse tanımazdi.
- 45 badēnín ḥelo hadinín ibo, badēnín cebo. bunnar üş kardeşdiler. şimdi hele dēdiler badēnín ḥelo diyeller, deyēl? onnan sora diyeller mesela kasmabaḡda wardi. zeynebın sılo. zeynebın sılo dēmiyene kádá kımse tanımazdi. bunnarın soyūni sopūni. zeynebın sılo dēse diyeriḥ filan yēdedir. filankesin oḡludur. mesela isolar wardi, isolar. isolar da, onnar da bi yēdediler. ē şimdi erdişde çoḡ bēle şeyler wardi. genelde insanlar
- 50 mesela burada kışla mahlesi wardi. canıkebir mählesi, salēhye mählesi. efendim beyazıT mählesi, alkanat mählesi, çınarlı mählesi, göl aḡzi mählesi, tek evler mählesi, bunnarın isimleri deyēşikdi. mesela alḥanaT mählesinin ismi hergindi. tek evler mählesinin adi yēkmaldi. çınarlı mählesinin adi puruldi. göl aḡzi mählesinin adi purmakdi. a bunnar soradan erdişe şey oldular, eklendiler. oldılar, mähle oldular. o
- 55 zaman köy sıtatüsündedi, köy sınırındadi. a o zaman da erdişde mesela kışla mählesi merkez mähle olarak, cami kebir mählesi, salēhye mählesi. soradan bi örene mählesi wardi. soradan soradan şey oldılar. eskiden adamnar mesela bir ayilede üş dört tene gelin olúrdi. oḡul olúrdi. hepsi bir evdediler. efendim sorfaları ayridi. genelek görenegleri ayridi. bir baba wardi, bir ana wardi. bi kaynana wardi. o ayilayi yönetirdi.
- 60 ēyisinnen kötüsinnen kötü günde, ēyi günde onnara sahib çıḡardi. şimdi ēle kalmamış. şimdi evlendiḡı zaman cocūḡ diyi ki ana ben ayrılacam. gelin diyi ki ben bu eve

- gelmem. ëledi hâci. // he, ëledi, gelmem, bana ayrı ev tutun. faқаT bi de bi düşünmek lazım, düşünceksin. acaba bu gelin o evde bi fëyiz alacağ. bi o evden bi terbiye, töre alacağ. genelek göreneklerini görecek. o da kendi çocuklarına bu anılarını anlatacağ.
- 65 onnar Қаһdi. reb bana, heP bana oldi. // esKi ben sana diyim. eski hoşdi, çoğ hoşdi. neden hoşdi? sayğı wardi. sevgi wardi. insanlığ wardi, komşuluğ wardi. şimdi komşi komşiyi sormiyi. şimdi böyüğ kiçügi sevmiyi. kiçüğ böyügi saymiyi. ële deyël mi? bi şeyimiz kalmadi. hePsi bozıldı, geTdi. iranni demeli, һarab_oldi, geTdi. iranni diyi һarab_oldi da. bizde diyirih һarab_oldi. // efendim esKiden biz bosTan ekerdiğ, bu hâci
- 70 de böyüğümdür. eyi bülür, bostani kotannan sürerdih. öküzler bağlanırdi, beş_alti çift öküz orayı çevürürdi. oraya zibil tökerdiler, kül tökerdiler, karpuz kavun eyi olsun. erdişin bağları wardi. bağlar zamanında üzüm şirehaneler wardi, şirehanelerde üzümleri toplardılar, orada basardılar ayaһnan, beKmez қaynadırdılar. şimdi geT bağ, olmuş verane. bülbüller öterdi, guşlar öterdi. şimdi geT bağ; қargalar_öti. be erdiş geTdi.
- 75 erdiş eskiden erdişdi. wani, erdiş saһları. ғartoli olsun, kelemi olsun, soғani olsun. kavun olsun, karpuz olsun. burdan giderdi. biberi, domatëzi. o toһumlar қаһdi, geTdiler asKerye tipi karpuz toһumi getirdiler. burda öle karpuz kavun vardı ki wallahi bele dilim dilim. ah' bu büyüglüğde. minerdin_üsdüne. sen bir dilimini yiyemezdin. bele elin yapışırdi, elin ayrılmazdi. o қáddár şirelidi, o қáddár şirindi. şimdi onnar hep
- 80 bozıldı. hep giTdi. yeni yeni toһumlar geTdiler. domatëz wardi bele, bele cızığ cızığ cızığ_ beyaz cizgiler. şimdi o toһum da kalmadi. esKi domatëz kalmadi. heyderbeyin domatëzi kalmadi. bele içeydin, bele bi tas suyi olırdi onun. şimdi қubҚuri, içi yoğ, dışı yoğ. қабуғи serT, қaba. esKiden yüz güлür ekerdiler, deyël mi hâci? şimdi o güлür war ya güлürün_adi nedir, edibler bezelya. biz onnari da ekerdiğ. onnari toplardığ, ғışın
- 85 yemeg yapardılar. oni ayırırdih, bele yiyerdih. bosTannara giderdiğ. herкеş ekerdi onnari. noһut, mercimeK, şimdi onnar kalmadi. heP oldi kilo işi. // қавағ_ағaci esKiden yoһdi. hâci de bülür. bi_ara getirdiler, yabancı yerden getirdiler. bunnar yani teKnige göre dediklerine göre bunnar şey_oldular, döllandiler. bele pamuğ_oldi artığ. esKiden yoһdi. esKiden onnar қozalanırdi. bele tökülürdi, yere tökülürdi, çürürdi. şimdi
- 90 o pamuğ oli, pamuğun_çinde de bele ufağ ufağ toһumlari war. o toһumlar sulı yere deydisе ағac_oli. bağ şimdi ben sana bi örneğ verim. alti tene aғaç var. her_ағacın қabalıғи bele toһumnan_oldi, toһumnan. faruğgilin işde bu musagilin қapisinde alti tene aғaç. dedi toһum bele çıғdi. biz suvardih, suvardih, oldılar bele aғaç. öle de düz olub. şimdi bunnar yoһdi // bele sen bu terefe git. ora umumi қавағ_ағacidir. şimdi
- 95 benim_evim çamurdan yapılmadı. suvası, içersi çamur. duvarlar kerpiç. üsdi döşeme. üsdi torpağ, üsdi çatı. ben bu қışın bir ton kömür yaһmamışam. wallah, şimdi arһadaş, herif evini biraһıb, tarlasını biraһmış. ben altıncı қatda қaliyam. hapishanada қali. çocuk orda 'eyni қatda һásTáledi. geTdım, baғdım şeyi, asansör bozuh. çıғdım dördünci қata oturdım. arvada dedim otur, nefes alağ. bi kere çıғdım beşinci қata oturdım. wılen
- 100 dedim senin evin yıһılmiya. sen bi köyi saTdın, bir köyi. çıғidi adam, gididi, çıғidi şeye. dama çıғidi. orda diyidi babama, güya babama, babası da ihTiyar. dedim dedi ya pıskêlêT geleceK ya özümü atiram, öldürem özümü. ule baba diyi de oni gebermiyi. sen bi bizim malımızı çoğ yedi o қаvaT. // he, sen bilisen da. wallahi benim ráһmeTdik babam gevaşda memurdi. benim dedem geldi. dedi sana bu tarlalarımı satım, tükan
- 105 açım. dedi çocukların һáққını ben verecam sana. wallahi billahi ëledi. senin baban çoğ efendidi. allah ráһmeT êTsın. // senin de allah ráһmet_ede baban, anan. // erdişin geliri şimdi çoғdur. kelem war, Қartol war, pancar war. şimdi daha döndi marullari ekiler. marul ekili. // he, bu iki, üç senedir, muazzam marul_oli. dedim dedi gönderecam san.

- demişem. uşahlar bèle çalışılar sabahın tarlada. ben orda dünen dedim ule hêç marul
 110 yemedih yaw. dedi san gönderecam. şimdi seracilih de var. aricilih var. biraz kavaçcılık
 var. işde bunnardır, çoğı da mesela esnafdır, memurdur. herkes rızkını bi yêrden buli.
 yani kımse aj deyêl. // çiftçilih war. şimdi de hâcinin motori var. çocuklari
 rênçberdirler, çalışılar. kelem ekiler, gartol ekiler, // ben ptt'de memurdum. emekli
 oldum. // he, dohsan bêsde emekli oldum. // tabi, o zaman imdi ayırdılar, êTdiler yarısını,
 115 êTdiler ptt. yarısını êTdiler telekom, yari şey êTdiler, bilmiyem ne ne ne. // ê tabi
 canım. telefon özelleşdi. o gêTdi. çıhaTdılar giTdi. ingilizlere, fransızlara satdılar giTdi.
 // nêdecahlar? şimdi cêbden ariyalım seni, cêbden bulalım seni. işde odur. başka? // gine
 gidip ya sen ona bah. bi şey olmaz. yerini bular, bi şey olmaz. çalışan ben didinen
 ben, parayı alan o şimdikiler. wallah gece gündüz muhaberenin karşında sabah têl geldi.
 120 masun kaldıh. karşı teref wardi. şimdi oldi heP tak tak tak; şak şak şak. tamamdır işin,
 biTmişdir. ben muhareberede çalışdım. postada çalışdım. hawale ödemedi, havale
 kabulda çalışdım. telefon tāsilaTda, abonmanda çalışdım. her serviste çalışdım. // şimdi
 o zaman erdişin yerleşim yeri azdi. bele bi topli haldedi. yayanan giderdım, piskêletlen
 de. şimdi taç gêTmiş denize, bu teref gêTmiş dağı aşmış. bu teref gêTmiş ağriye
 125 Tayanmış. şey gelmiş, yüz bin nüfusun üstüne çıhdi. yani erdişin şimdi êle mähle var,
 sekiz bin sêşmeni var. salêhyenin sekiz bin sêşmen. ne demek bi kâza kâdârdır. se'Kiz
 bin de bunun sêçmen olur. on sekiz bini bi mählede on üş, on dörT mähledir. hesaPla.
 yani erdişin şimdi nüfusi yüz binin üsdündedir. yeTmiş dörT bin yazı. yeTmiş bês bin
 yazı. ôle deyêl, yüz bini aşmışdır. // war war. yani çoğı mesela biz yerliyiz. biz
 130 birbirimizi tanırh. şimdi ben çarşide gessem elli kişiden dörT tenesini tanımam. annisan
 sen. taneyemiyh. heP göç êTmişler. çaldırannan, muradyeden, paTnosdan, tutahtan,
 ağridan hep gelmişler. êlcevaz, ahlâT çoğı gelmiş buriya. sanki burda petrol çıhi. millet
 çapar walla. sanki burda yağlı küFTe dağıdırh. hêr hêratimizi vêrirh. hêr hêrati
 özümûze vêrmirh hâci, kaldı ona vêrah. // ê şimdi êle, moda êle oldi da. diyi ki kızımı
 135 san vêrdim. bah benim şartım war. kızıma ayrı ev, eşya. bah seninde ha düğünümü de
 salonda yapacaşsan. biz esKiden ahlurlari süpürüdüh, tendir evde yapardıh ahurda ot
 atardıh, otururduh. yaşım benim aTmiş alti. hâci benden böyûKdûr. hâci daha êyi
 bülür. o zaman bilisen o zaman birlik beraberlik êyidi. faKaT şimdi adam şarTdari goşi.
 diyi filankes geçen günü benim biraderin oğlunun toyunu yaPdih. toy diyeriz biz ona.
 140 toyde da men dedim ki kız evine yaw dışarda bi gece yaPdih. ikinci gece de dışarda
 yapah. yaw filankesin kızi niye orda yapı, niye biz yaPmiyah? ê yaw niye şeref şan
 vêriler? yaw parayı de vêriler sana. do'kuz yüz milyona evi, orayı tutduh. getirdiler
 pasda. yaw pasda pasdaya benzemi. yaw âyıpdir, wallahi âyıp. yaw biz bozulmuşuz.
 herif gelmiş burda pis sular war. bèle çakıl içersinde. mēyve ney. wala meyve suyi
 145 deyêl. biraz su, biraz limon biraz da bi şey mi şey boyalı, moyali şey. ne var içinde?
 çek. yaw benim şahsıma zarardır. buni diyim. esKiden göridin ahlurlarda pacaya
 biraşidiler lōkûzi, işih şey biraşirdılar. çıra biraşirdılar. çıra biraşirdılar. bi kere sesnen
 iki kişi bu tereften diyerdi. iki kişi bu tereften. bu diyerdi, bu çevirirdi. bu diyerdi, bu
 çevirirdi. eskiden bizim foKlorumuz hâkkâten foKlordi. yani foKlor şimdi de war bizde.
 150 aşıh geneleKlerimiz var. törelerimiz war. hepsi onnar bozıldı, gêTdi. hePi kaynaşdıh
 gêTdi. yani kalmadı, kalsın, yaw karşılıklı iki kişi bu tereften diyerdi, bèle halay
 tutardılar. sesi güzel onların ikişer ikişer, deyêl mi hâci? o söylerdi, o çevürürdi. o
 söylerdi, o çevürürdi. ama bizim türkiler de türkidi. şimdi bah lay lay lay, çay çay çay
 olub. dawul zurnanın karşında seslen. kırro war. şimdi birehiler bi orgdur morgdur? a
 155 bèle Tır Tır Tır tamam. yaw ben bundan bi şey annamadım. bi tene bizim muşTak
 dayının ahmedin oğlunun toyidi. onun hınamisi de vanlidi. hasTaḥana müdürü.

- ahmedin kizini ogluna alib. geldi buriya, tanismisdi onnan. koluma girdi. gitdi bu
yatili temel egitimin altında dugun salonu war. gitdim oriya, ya bahdim o orkestradir,
nedir. o kurulub. Tir Tir Tir Tir, calilar. yaw dedi ben geldim. davul zurnayi sesi
160 esididim burda dinniyim. bu buni her yerde dinnirem. bu nedir? yaw sen demedin
ahmed ben sesnen yapacam. davul zurnanan yapacam. sen, bu nedi? e ele isTiyibler.
simdi abe millet... // he wala. ele isTemisler. // yo toylar eyidi evvelce hosdi. kurt terefi
nedi, bilisen. sagdis, behlerdi. orda kapida yenge, kapida behlerdi. onnar kahdi.
guvenen gelin tezeken getirib. bi de usdelik o afedersen bezini gosTerirdi ona. tamam.
165 orayi fetEdiler, simdi de nediler bah. simdi ben seye shahid oldum. ben dedim ki
ovleden sora gideh gelini getireh. dediler yoh, olmaz. gelin kaföre getmiş. traş, kaç
nedir hâci? saş yaPmaş kaç rıradır, beş bin, iki yüz aTmiş panoT vërdim. // he he,
eledir. tabe nenesi geli, nenesi başını yapıp. ezesi yapıp, bibisi yapıp. bu kâdârdır para.
ule allah var yaw. getir bi tenesi yapsın hoş, ne baba olacah? nenesi bahım yapıp, geTdi
170 istanbula. wala ele oldi. onnan sora biz evleden sora gelini getirecek. şimdi gece olub,
gece geTdi. zarfların içersine birer milyon demir bırahtım, bilisen? elli tene zarf koy
degirmi lira. dedim nizam, emmi oğli nizama. dedim oglum, bah, burdan pulmağa vur,
puruldan bele hevlet yerlerde geze. abe derezemiye geldim. oglannar bi hocumlediler.
ele iki tene zarf, o demir paradır ya. ele yırtılı, kaçdılar oriya. biz geTdi devam Edidih.
175 bi tenesi az kaldı arabanın altına düşe. allah bizi kurtardi. elli tene aTdim. bi tenesine
dedim wallah olum kalmadi. kaldı, seninki de öteki oğlanda evlendirse o zaman sana
verecem. yaw o zaman ben beKliyim? beKle, beKleme. // wardi, evlerde ellerde
tikerdiler. bele çarşı bazarda yohdi. alidin beş on metre şey, bi tenesini usTa, ellen
yapardi. deyel mi hâci? ellen oni kofi mofisini sağını soluni yapardi. benim bi tene
180 amcam arvadi wardi, emmim arvadi. kendisi muradyenin dambat köyündendi. // he,
miskal. ben hatırlamam oni. kaç sene geldi, hele kofi başındadır. burda da hızması
wardi. yari kürçe türkçe. rahmettik wala rahmete geTdi. bele hasTadi. dedim kofi
nerde. hey hey dedi, kemer mi kaldı, kofi mi kaldı? heP geTdi. işde bele, güle güle
hâci abe, sen bi şey işdin? // yo ben işmedim. // allahın sen. // ule bu... // sen bi şey
185 almadın. // olur mi yav, olur mi kardeşim. // allaha şükür, ne kızım var, ne oglum.
benem, bi arvat. // yo, çok şükür, eyi ki de yohdu. ben de ele komşumun kızını aldım. //
wallahi ele birbirimize bahdih, allah için ben aTmiş altıda tayinim çıldı, geTdim muşa.
muşa geTdim, kardeşim ordadi. bacımgil, babam yohdi. geldim anami, bacımı,
kardeşimi aldım. doğri muşa geTdim. geTdim ordan bi habar geldi. geldim arvaT
190 habar göndermişdi. o zaman aşkımız. bi mektub... // onun çin evimi yihdılar. // he
wala, evimi yihdılar geTdi. geldim, benim kivremın arvadi wardi, binicilerden huriye
abla. allah rahmetTsın, ölmüş, geTmiş. dedi sen nêrdesen, ben gidiyem nişani tahım.
yaw isTememişih hele. dedi tamam, men isTemişem. temamdır işin. yaw isTememişim
ben. hele mušta da bi tene kız wardi. ölmüşse allah rahmetTsın. çok zengin. öle
195 zengin ki belki wardi kırh tene tükannari. isTasyon caddesi olduği gibi onnarındi. üç kız
bi kardeşlari wardi. a şimdi oni alsaydih köşe olurdüh. geldih benim gibi ac susuz, o ac,
ben ac. annadın? men görmedim. evimi yihmadılar. // şimdi eyi akraba insani
vezir eder, kötü akraba insani rezil eder. bu akrabalıhda da böledir, dostluhda da
böledir, arhadaşlıhda da böledir. dedi arhadaşını söyle ben senin ne olduğun bilim. öle
200 midir? a şimdi biz de geTdi, geldih kayınnarıma kefil mefil oldum. beni kandırdılar. a
bele burda yığıldım. dünyanın parasını ödedim, hele bitiremedim. // dediler etmiyedi. //
o kâda basit. hem kaynımdır, hem de enişTemdir. ekrem mesele çok derindir. wallahi

- adam gelmiş, ayağlarını dayamış yere, demiş, yaw beni konuşdurmamın. ule rıza hané bize çay getir babam. üş tene çay. a benim babam. ule sawûh geli, ne eşKe çıhsın. bu
- 205 benim ortaohûl arhadaşımdı. celal ğazioğli. // he, burdan geTmedir, ortaokul mezuni. bu adamın kardaşı ernis õreTmen okûlunda õretim görevlisidi. o zaman õreTmendî. bir tene de telebe vardı. onûn kardaşı telebenen oynadı, aldı, üsdünde kaldı şeyin kızi. tarık hocanın bacısidi, nedi. ama ne kızdi, deyêl yüKsel? o da bu ortaokûlda beraberdi. celal ğazioğli hoş arhadaşdır. êle evlerini mevlerini yerlerini hePi saTdilar, geTdiler. demin
- 210 dedim ya, purul oralidir. yaw arhadaş bağ, ben sana bi şey annatım. o zaman jeT õretmen diye bi şey çıkardılar. // bi hafTalıh, he. // âbê dur, ötekiler biz bu sefer bereber okuli bitirdi, bunnar geTdiler âllem êTdiler, kûllem êTdiler; yalannan girdiler. onnari kazandılar, bizi kazandırmadılar. yaw sahibimiz yoğ. onnar oldılar jet õretmen. bu kemal war ya. kemal, ismet, fero sen bilisen. onnari taniyisen. onnar geTdiler. // fero
- 215 öldi, he. // wallahi bilmiyem, bursadadi öldi. kaldı. bunnar geTdiler, oldılar, biz de kaldı. okul biTdî. vanda şey açıldı, sağıh koleji açıldı. o tarehte. pèzevenkler, arhadaşlar, o coşko moşkogil, üsKel müsKelgil. // celo polês oldi, geTdî. o celal bayram wardi. geTdiler orda altı aylıh mistafanın uşahları mığdonûn o nejdo onnar da geTdiler. ule dèmediler bize. sòradan bizim haberimiz oldi. biz vana gidene kâdâ
- 220 dediler kapanmış. o zaman bölge müdürî. bağdım bi kara, yağız bi adam. millet toplanıp başında. ben dedim kardaş sorılar nece olacağ. dedi içerde belli olur sorılar. neyse girdi içeriye. bağıdı o müdür mâveni baş müdür mâveni. geldi yanıma. dedi gördün mi sorilari, nece olacağ. men de ğağdım dedim sizin vijdânıza kalıb. bağıdım bana bozıldı. biz imtihani kazandı neyse. imtihani kazandı. aradan zaman geşdi. ben on bir sene
- 225 orda kaldım. bi de orda oldi baş müdür. doğan semiz. antapli. geldi dedi bir diyeceğiz var mi genç. dedim benim on bir senedir burdayam. ben tayin isTedim, erdişe gidecem. heç sahabım yoğ, kımsem yoğ. altı aylıhlar oraya yapıldi tayinnari. bi sene vanda çalışan geldi erdişe. biz hele burda sürünüyü. dedi tamam. ismimi aldı. sicil numaramı aldı. dedi bekle. bi hâfTa sora sân cevap verecem. tabê komisyon toplani. tayinnari
- 230 konuşılar. sayım tuğrul wardi. allah râhmet etsin, o da beni çoğ severdi. gelirdim wana. bèle kontrolördi. o baş müdür. işde komisyon kuruli. kımisi kırtal götûrûb, fasulye götûrûb. öteberi götûrûb tayinini yapacağ. diyi yoğ heş kimsenin tayini yoğ. yalçın kaya muşda on bir senedir. hağ onündür. heş kımseye gidib de onnan başkasını de ben kabul êTmiyem. bana özel telefon açdi. dedi evin topla. senin tayinin yaptım.
- 235 şimdi men gelecem. ordaki midür bi tene hâci şefik var, muşli. ben birağmıram. ule neyi birağmısan sen? ben dedim bağ sennen böyögleri yaPmiş. mân adam vèrsin, sora. muş dilice de konuşi. dedim görev vermiyem. men şimdi telefon açıyam. açma açma, tamam, seni birağacam. dedim men açım böyügûme. a bura da, ora da buraya bağlıdır. mesela hakkari, bidlis, muş wana bağlidi da. bölge wandi. wala çıhdım, geldim. // erdişin
- 240 ôle bi zengin bir kûltürî war ki bağ ben sana bi şey söyliyim. mesela ben ôğ le türkiler buliremi ki ne trt'de yayımlanmış, ne halK ozannari buni demiş, bah. bizim emrah war. erdişli emrah. bir gün gidi, şah abbas zamanında erdiş bağlarında onûn bağı da vardı. /// men tanıram he. /// onûn bağına şah abbasın asKerleri geliler, gelini de alılar, götûriler. selviyi götûriler. irana götûriler. bu da gidi selvinin pèşinnen gidi. buni atılar zindana.
- 245 zindanda yatarken zindanda ôle zindan ki bèle bir işli vuri. bèle bir işli. Taş maş neyse öteberi birağı o işlihan bağı, turnalar gidi. turnalar bu terefe geli. onnara ne diyi. || her dara düşersen çağır allahi, seni darda koymaz wallah billahi, kanser diye haber edin emrahi, diyin ki, ölmemiş bulunmuş, Turnam. || odalarda yanan çemdîr, çıradır, üregimde yanan ğamdîr, merağdır, babam ihTiyardır, yollar irahdır, bizim ordan selam edin
- 250 turnalar. || onnari kımse demî. bunnar kûltür deyêl. bu dejenere olmuş. bunnar

- yabancıyib. adam şaFkayı bële geçiri. başını ters biraĥi. bi pantor giyi, yırtıĥ. bi gömleK giyi, bilmiyem; faoli getiri bële, biyığı getiri bële. milleT de bële baĥi. baĥ bana bu ne vëriyor yaw. oni âbë bozulmuş, ĥarab_olmuşuz. bozulmuşuz. daha bana bi şey vërmedi ki. sen hangi bölûmde oĥûyisan. bizim kùltürümüz çoĥ wardi. çoĥ genelek
- 255 göreneKlerimiz wardi. hePsi bozuldi, geTdi. benim yaşımdakilerin yaşımda belki bizler ĥatırlarıĥ, deyël? bizden soraki nesil ĥatırlamaz bi şey. bizden soraki nesil sorsan internetden bahsëder. cëb telefonunnan bahsëder. alişdan vërişden, şëden. insan geçmişini bilmesee geleceyini heç bilmez. nedir ki. // aTmiyacahsan. şimdi buni buni toplûm yapıyor. buni basın yapı. görsel basın yapı. bu ulaşım, bu telefonnar yapı.
- 260 interneTTer yapı. kafateryalar yapı. kafe. ula kâĥve yaz. kafe kímindir. bu kelime kímindir? adam alışveriş ëTmeĥ için ingilizce, fransızca, yahudice, ërmenice, latince yazı yazıyor. baĥ burda eroĥli fırını. istanbula gitsen ĥavurun_adıni yazacaĥlar. ya sebeb nedir yaw? kâfor. ula berber. ërkek berberi yaz. kadın berberi yaz. esKiden bu gömleKlere biz işliK diyerdik, işlik. yaĥasız işlik wardi. köynek diyerdik, köynek.
- 265 ökûz_arabasi wardi. boyuntûrûĥ wardi. KõP wardi. KõPlara binerdi. ĥarazan wardi. oni sürmeĥ için. kâmpçi diyidi. ĥarazan wardi. ĥarazanın başında iki tene bële şey wardi. biri varëlësdı, biri şëbdi. onnar geTdi. o arabalar geTdi. dörT tekelli arabalar vardı. o tekelli arabalardan kerpiç Taşırdı evlerden. torpaĥ daşıyidi evlerin_üsdüne. onnar da geTdi. këran wardi, dõşeme wardi, merteK wardi. kâmiş wardi. pişürug wardi.
- 270 kâmişın_üsdüne oT, palah_oT atardılar. onun_üsdüne bi de pişürüg wurardılar. pişürüg de dedığim yani çamur. bële tam çamur deyël. tam çamur aĥar. yari çamur, ĥuri çamur atardılar. onun_üsdüne tapannan vurardılar, dögerdiler. onun_üsdüne suva wurardılar. suvayi da şeynen wurardılar. şey saman katarıdılar. çıĥnardılar. tam helimini alırdı. onnan suvardılar. onun da usTasi ayırdı. çamuri iki gün, üş gün önce yapardılar.
- 275 turşurdi. yanë eKşirdi. eşKiye yanë ha. eşKirdi. o daha ëyi saĥlam tutardı. sora Tam wardi. biraĥidılar başda da. o yaĥmur ĥar yaĥdıĥı zaman ordan aĥardı, giderdi. sora Tamnan loĥ vardı. Tamlari loĥlardıĥ biz. ki bële açılısın. şey olmasın, aĥmasın. ne kaldi. iki tabaĥa saj kaldi, başka bir şey kalmadı. sizin bi tene orda benim_amcamoĥlı war. // he, wanda, yüzüncü yılda. ule ismi de aklıma gelmedi. baĥ ĥacı ibrahimin_oĥlı. soy
- 280 ismi KüçüKkayadır. abdurahim da. abdurahim. o türk dili edebiyatında midir, nedir? benim bi tene ‘eyni bi halamın_oĥlı war. o da bële doĥtorasını yapıdi. ë yardımcı doçenTdi. bu sene belki doçent olur.. he, çocûĥ_olmuş. şimdi tëz hazırlıyı. olacaĥ şey doçent. şeyde nazilli de polës okûlunda õretim görevlisidır. geçen gün selam melam göndermişdi. o çocûĥ ële burda bunan o, ben oni görirem. gözlerini tuturami biraz. ĥaci
- 285 ekremın loĥantasi vardı. emrahgilin_orde. orda çocûĥ bulaşıĥçılıĥ yapıdi. hem okula gidi, gelidi; ĥab ĥaşıĥ yıĥıyidi. o yoĥsûllûĥnan istanbulda ünversteyi bitirdi. yoĥsûllûĥnan geldi, çalışdi, çabaladi. ĥâmballıĥ_ëTdi. çalışdi, oĥûdi, onnan sora bi ĥuruma girdi. o ĥurumi deyëşdi. õreTmen oldi. şimdi õretim görevlisidır. ĥulusi wardi. bu müfTi efendinin torûni. şimdi bu gidi isTanbula. onun kızi şeyde oĥıyı. ĥolejde
- 290 oĥıyı. isTanbulda polës ĥolejinde. onun da minibüsde gidi. diploma törenine. kız okuli bitirmiş. diploma törenine gidi. bu faro da o zaman şeydedir. isTanbul polës ĥolejinde. diyi baba diyi, baĥ bu erdişin zenginlerindedir. diyi neyse yanaşdım. ĥocam siz ĥerginli misiz? diyi he. diyi yalçın kayayı tanırısn? diyi benim Tayım_oĥludur. benim halamın_oĥludur. diyi bize ële bir ĥarçlıĥ görseTdi. insanlıĥ görseTdi. yaw oĥumaĥ
- 295 sınırı yoĥdûr, ĥardaşım şimdi baĥma sen, azmin elinnen bi şey ĥurtulmaz. ĥëşbi şey ĥurtulmaz. bi teK ölûm ĥutulur. o da allahu taalanın taĥdiri. oĥûmanın sınırı yoĥ. ben de ĥaĥacam. bi emrin var? bi şey diyecam men sana.

Konuşan : Metin İlven. 32 yaşında, Lise mezunu
 Derleme Yeri : Latifiye Mahallesi, Erciş
 Derlenen : Mahalli sözcükler

- // ona biz camış diyiyîh эле. kısır manda. everedir, he. ávare de onun asıl şeyi yazılışı yani bele 'eyni arapça lugaından ávaredir. başıboş bereday adamlara ávare diyiler. // enik, çocúhdúr. hem çocúhdúr hem köpeg yavrusudur. mesela itin enigi diyiler bizim burda. itin enigi yani köpeğin yawrusi. elbeel yani uzağdan ákraba. // efene bele
- 5 gij, bele berdoş, serhoş gibi biridir, эле efene. şimdi mesela bele hané 'evél dedîh ya. 'evêlnen efene 'eynidir. // eng, çene kemigidir. // onun ğıdığına, âsıl onun ismi ğıdıdır. onun ğıdığına vurdum. // elbik, ibríh elbik 'eynidir. // engüze, 'ecüzedir. yané yaşlı kadın kendisinden âcız. // ersin, tenekeden yağ çıhadiler. // elcek, è mesela analarımızın yünnen örmüş olduğu, ellere, kışın eller üşümesin diye taħılan bi şeydir. // ha- el eman,
- 10 el هزار, ikisi 'eynidir. el eman yané bi adam bi adamman çoħ bıha, çoħ bele bi adami patlata yené. bi adami patTaTdîgi zaman o adam diyi el هزار, el هزار. yani men bıhdım daha sennen. // paħır tas, elcedir. o da bıldıgımız gibi tabi isim olarak biz hem tebşı diyiyîh hem de elce diyiyîh, hem de tas diyiyîh. tebşı, tas, elce 'eynidir. hava değêşimi eyyamdır. // he, evħarab, evi yıhıh. mesela diyelim bizim
- 15 konuşmalarımızın içinde adam diyi evħarab. yani evi yıhıh. dizine vuri. // evşenniK, evi bele çoħ şen olan bele güzel olan. bele mesela diyi evşenniK işın ras gide senın. // he walla. onnan sora evħaraba da diyi, evħarab, evın yıhıla senın, küllüg. // essaħ, gerçeK demegdir. mesela diyi essaħdan. essaħdan sen bize gelisen? // engesdi, maħsusdan. mesela diyi maħsusdan niye bizi kandırisen эле. // he, engesdi niye bizi kandırırsan эле. //
- 20 'elewaT bele pejmürde, bele kıjıK bi şekilde olan bi adamdır. // 'elewaT çoħ. geçen gün bunnari bi 'elewaT éTdım toyda. seni 'elevaT olasin. geTdım bunnarın emcesi oğlunun toyına. bunnar heç para mara taħmadılar. herifleri kandırdılar. para mara taħmadılar. bunnara bi kere şey yaptım. bunnan bir milyon isTedım, vèrmedi Kırdasınnan. yané bir lira isTedım, vèrmedi. bi dákka bu işaraT éTdi. dedi yaw
- 25 vèrginen. çıhardi beş yüz vèrdi. ben de götúrdüm o altın kutusi war ya. altın kutusunun içine koydum, götúrdüm. dedım mesela dedım falankesın, yoħ damadın emcesi oğli erkannan elli kuruş. bi kere bunnar rezil oldılar, kaşdılar, geTdiler. // aha o ninni söyleyenı. mesela onun bi ninni tarzi var, söyliyı. yané o çocúh uyusun uyusun, gibisinnen bele bi şey yapılar. he, oni duymışam. e- e- e-, eyler,
- 30 eyler, eyler bëleydi. // enké, onun ismi enké. yané geşmişı. enké yané çoħ geşmişı kurcalamaħ yané. mesela diyi mesela enké, geşmiş. mesela diyi menım dedem enké dedemın babası bilmem falankesdi. эле diyiler yané. áma kor, hafız, iki gözi görmiyen. mesela hafız diyiler. bizim burda áma diyiler. mesela bizim burda bi tene vardı. hafız bahadın vardı. áma, hafız diyidiler // emcek, uşah anasının memesini, emdiği emmeğe
- 35 emcek diyiler. bi de emcek şeye diyiler. uşahlara o yalancı şey veriler ya. emziK veriler ya. o da emceKdir. // işde ağbet de mesela diyi ağbetın kırıla oğul oğul. ağbetın bata senın. yani kaderın bata manasında. eskietek kocası olmiyan mesela diyi işda senın kocan olmasın. eskietek odur. işde evêli dedîh az önce. akıldan 'ıyan, mesela deli. öz özüne bağıran çağıran birine 'evél diyiyîh ona. 'eyar deriden yapılır. 'eyar hem
- 40 atın üzerine atılır. tamam. bi de 'eyar o deriden yapılır. pēniri basardılar içine, pēnirın suyi tókúlsın diye. 'irbet, mesela çoħ çirkin, pis, pasahli эле yani adam bahar tükürmez. éledir ha. // eyaħyoli tuvaléTdir. herkes de buni bili. mesela bizim burda diyiler. yaw

- men bi gidím bi eyahyolúna gelím. yanè herkes annar, o tuvalete gidi. eşik, şipana. ayıdır. mesela kapının dışarisi eşikdir yani. // ede, anadır. adam anasına diyi men işde
- 45 gidiyem edemi görmeğe. mesela eşKere mesela diyi baħ sen niye buni eşKere edisen. mesela niye açığa sürisen. eyvan bellidir nedir. ecinni, he. mesela bi adam deli cini olúr ya. diyer yaw diyer bu ecinnidir, èle ha. // eymeg, ehmeħ, eKmek baħ hem üç ismi var. çelebbağ dilinen. eTmek, erdiş dilinen ehmek, yèhmal dilinen eymek. yèhmal dilinen.
- tamam ābè. āmi herkes bili, emce dèmeħdir. mesele diyi mejm āmimín bugün oğlúnun
- 50 toyi var. ābdeshane biliyíħ tuwaleTdir. ābdesT almaħ yèridir. eġal başa bağlamaħ şeyidir. // o, fıs_oldi. yanè onún havasi söndi. mesela diyelím adam bi tene kızzan konuşúrken bi tenesi gele onún havasını diye mesela havan fıs_éTdim. havasi söndi, gèTdi onún. fitir zaten bu farışçadan gelmedir. fitir fitir. yani öylen ile sabahın arası.
- felemes èle boş, başıboşdur. èle diyeler. başıboş dèmeħdir, he. yani perişan olúb. // baħ a
- 55 o fel deyél fāl, fāl. onún èle filím fālleri var. èle filím bi tene herífdir èle. he, fāldir. adami òle fitíħ_edi. a ha, fırtíħ daha bizim esKiden kāmber pışigımız vardı, onún fırtígi çoħ aħidi ha. // bu fesalli, mesela diyi men sān bi tene fesalli vursam var ya, senín çenen kıraram ha_ . mesela diyi burnuni temizlemeħ, fıhırmaħ. tawuħdur. mesela yèni yetişmiş tawuħ war ya. mesela fèrik. mesela bizim burda bazı bèle genç kızlara
- 60 diyiler fèrik. baħ fèrige baħ, gidi ha. // forħi èle... // he he. edebsız edebsız gezen avradlar var ya. mesela bizim bi tene forħi wardi. o èle ortalıħda gezi èle ha. // fetír tendír_eKmeyidir. bèle kılındır. ortası kesiKdir. mesela ortasına barmağınan bèle bi işaret biraħi, vuri tendíre. fetír eKmekdir_o. // faş_éTmeħ yani meni yayğara yaPdí. mesela adamın bi kusuri olsa faş_eder. // filketen de inedir. hanè o böyle arvatların o
- 65 eşarbını bağlamaħ için yèlegín bèle dūme yoħdi. arvadın dūmesi olmadığı zaman fiketeyi bèle şey yapı. // filketendir he. // fırt, herkes bili buni. zaten adamın mesela bunun babasının bıyığında fırt war. fırt_atıb. ha_ men suyi bi fırt işdím. òle ha_ . // fışkı davarların poħlarını kúrutılar. onnan sora. gübre olarak tamam. fışkı tókiler şeye. dawarın poħını hanè kúrutılar ya, odúr. oni o mýve mývelere, sebze
- 70 mebzelerín_altına atılar. // firengi de mesela kapi kilidi var ya, kapiyi mesela men firengiledím. he, kiliTledím. eski bizim eski erdişin kapıları vardı. firengi o arħada bèle bi tene demirdi. bèle kápadi. // feremuş ufaħ, bèle zayıf. onan sora bèle cüce olan adamlara feremuş. feremuş bizim meħlede kım wardi. şey var. wala bizim meħlede deyél. Kuzi sedo var. o da feremuşdur. Kuzi sedo. camín_altındadır. // fışeng mesele
- 75 diyi men diyi bugün ava giTdím. üç tene fışeng_aldım. bi sıħdım. mesele bizim burda allah ráhmeT_éTsín, şey vardı. avcı bi tene nedi ismi. neyse oni dèmiyeħ. avcı niyazi. avcı niyazi çoħ atar da ha. mesela diyi men bi fışengnen bès tene kuş vurdum èle. // he, yalandır ha. // fırfıra, holdúr. holún_ismidir yanè. bizim a burda hem hol diyiylıħ hem de fırfıra diyiylıħ. mesela diyi ula mením holími getir. fırfıramı getirginen, biz bi döndereħ.
- 80 baħım ne biçím_oli. // bizim burda fırfıra kırmaca da var. // gerneK, bizim burda genelde tendir. mesela su hanè bi yèrden baħarsan bèle dōni dōni. ona biz hem tendir, diyiylıħ, hem de gerneK diyiylıħ. gerneK suyun en derín_olduğı yèrdir. // gıjav hanè mesela deli çayın suyi çoħ gıjav aħi. çoħ hízli aħi. // ġaloş zaten herkes de bili, eyakķabidir. // ġor mezardır. mesela diyi ula senín baban ġorına. kotan, ġotan_eynidir. ġotan bi kuşdur. //
- 85 ha ġiloşça tendir_ekmeyi. mesela bizim_arvaTTar otúrurlar, tendiri yaħdıħları zaman war ya bèle açıħ, çoħ_ince eKmeK yaparlar. a o ġiloşçadır. // ġoġa o da tabi bizim burda kokadır_ismi. hem kokadır, hem da ġoġaya diyiler. yanè esKi dilimiz mesela diyi men

- bugün bi tene göğanan bi masa örtisi yaPdım éle. göğa çocuklar biz esKiden oynadığımız zaman göğa Taşları vardı. yuvarlağ Taşdır. bèle atidiğ. vurduğumuz zaman
- 90 bèle deviridi yère. // geve, harman davarına geve diyiler. // gögerçin, güvercindir. mesela zortunun tepesinde çoh gögerçin_oli. mesela şeyin, arvadının ismi de gögerçindir maşallah hocanın. // KebKebo, keklik war ya dişi keklik; ona diyiler. mesela KebKebo şeyde çoh olur. keklikovada. keklikova köyünde çoh KebKebo olur. // kandırav yanè davarları birbirine bağliyi. goşTo çoh_etli olan, bèle şişKo olan, eti çoh olan adamlara
- 95 goşTo diyiler. // KelKele, kâmişdır. mesela bizim bahçalarda falan çıhidi. biz oni uçurtma yapıyih. KelKele kâmişinnen uçurtma yapıyih yanè. göğort bizim şeyin köpri barajında göğorT balığı çıhi. éle iridir. bèle böyügdür yanè ha. // gögoş da bu tendir_toprağınan çölmek yapılı ya. oni biraşilar, o gögoş tendir çamurinan çömlek yapı. oni dönderi bèle. // güzgi cèb_aynasi. mesela diyi yaw bi benim o güzğimi
- 100 vèrginen. men bi özümè baħım. // he, güzğimi vèrginen. // gödloh, buğdayi ölçi. // bu gentik de mesela bizim neneler yazmanın_üsdüne bèle yuvarlağ bağliyilar ya, a ona biz gentik diyiylh ha. // ğırdan bèle iri o da ‘eyni şey, nedi goşto gibi bèle iri yari. ama ğırdan, bèle vurici kırıcı adamdır ha. // ğandıK, ufağ çömlekdır. mesela biz diyi yaw mesela benim bi anım_oldi. bizim // he, bi gün bi tenesi, bi tenesinnen yanè ğandığı ali.
- 105 götûri güveç yapı. yaPdığı zaman daha unuti mi götûre; daha bi şekilde yanè götûri biraşı yanè. evin sahibinin_oğli de geli. yaw diyi işde falankes, hanè benim_anamın ğandığı, tamam. o da diyi yaw diyi senin_anan ğındığı geT baban sorgınan, mennen niye sorisan anan ğındığını? gopo allah rahmeT_éTsın. mesele bizim bi tene kopo sılhedin var, isTanbuldadır. şey kaçagın_oğlidir. o kópodur, zordur ha. koyunun_altına
- 110 yapışan topdır. mesela diyi ula senin saçın ne kâda ğilli olub, ne kâda karışib ölüm. éle // he, ğilli. ne kâda karışih. mesela diyi ula senin gözün gillesine bi yumruğ vuraram var ya. way senin_atan ğorbağor gide oğul! // şimdi sana bi ğumbuK vuraram. // ğumbuK yumruğdır. sana bi ğumbuK vuraram, senin felegin şaşar. mesela benim_oğlüm diyyim, kuci kuci kuci. yanè çocuğı çağırisan, Kucağan çağırisan, bağran basmağ
- 115 isTiyisen yanè. ge kuciye. benim bi tene kardaşım var. allah işini ras getirsın. şimdi mısır ezher üniversitesinde oħuyidi. éle kıjliyidi millete, adamın_etini kopardi, allahıma. yanè kıjlemağ ısıрмаğ demekdir. adamın_etini kopardi. bi gün bi tenesini tutmuşdi, perişan_étmişdi. bu kóp tamam, tendirin köşesidir. mesela diyi ula kopa gidağ, eyağımızı salliyah. tendirin kenarında eyağımızı salliyah tendirin_içine. Kóp. bi
- 120 de Kóp da hem atın uzun ağacı var ya. hem de öküzün uzun_ağacına diyiler. bu da kópmağdır yanè. mesela diyi koş, orda kóp da ge. kópdi geldi. kıjiriK mesela tendire düşüb tamam. ya da sa tókûlûb uşağın_üsdüne, su tókûlûb. diyi waç ne kâda kıjiK_olub yaw. hem kıjiKdır hem kıjiriKdır. kıjiriK daha da beter olub yani. mesela buni yannış yazıblar. mesela diyi ğümani geTmi para vère bize. yanè oni yannış
- 125 yazıblar. ğümani geTmi bize para vère. yanè cimridir. yanè bize para vèrmek istemi. kıjilti da mesele bi çocuğa bi tokaT vurarsa bèle o çocuğ çıha bi bağıra. kıjiltisini çıhara başına. éle bağıra, éle bağıra. // kulunç mesela diyelim bizim belediyede bi tene zafer var. zafer éle sürekli geli diyi benim kuluncımı kırgınan. o da döni men onun kuluncını kıriyam. // kıjavij mesela bèle çoh gürülti yapmağ. bèle mesela diyi ula sen ne kıjavèj_edisin? yanè ne gürülti yapisen? göçürtgen bizim burda o arvaTTar hanè laf götûrûb getirirler ya. onnara diyiler göçürtgen. kenT açih yanè sudur. // he, kenT. yanè sıcağ su. yaşli adamlar için. // kaşev atın, ati tımar_étmek için. mesela ati tımar_édiler onna. // gebre de oTdır. // ğırdan tamam. az önce dedim oni. ğırdan iri yapılı demekdir. //

- gotur mesela diyaḥ adamın bēli kaşını. yaw diyi sen kotur olúbsan. yanē kotur çoḥ bēle
- 135 kotur kaşintıdır, he. // kījerbījer yanē men mesela top oynadıgımızda yaw diyi kījervījer yapacayıḥ. // kuḵultiyi az önce dēdim. kījīştı, kuḵulti ‘eynidir. // ğarigini aldı, he. // ha gijjo o yannış yazıb. onu asıl mesela dana inegın bēline çıḥacağı zaman diyi gijjo gijjo. onnan sora o dana hemen o inegın bēline aTTiye. oni şevke getiri. o kelime gijjo. bu káḥım de de zeḥımdır. zeḥım kuwwēTTir. o kámterdir. arvaTTların lēceğlerinin altında bağlanan
- 140 yazma gibi bi şeydir. kuşhane bizım burda tenceredir. mesela diyi bizım bu şeyın bizım bi tene ḥınami var. biz geTdiḥ onnardan kız isTemege. a bu káḥvenın sahabidir ha. anasi kuşhanada çoḥ eyi süTTi neskafe yapidi ha. he walla. // wallah ğılızıK da mesela bizım burda şüKri baba vardi. Kaşına bağılı şüKri baba. ğılızıgi çoḥ aḥardi. ağzınnan bēle tikürüK, salya aḥardi. ğılızıKlı şüKri baba diyerdiler ona. kawurka da şeyden yapılı.
- 145 buğdayı kavurılar. mesela kawurka diyiḥ biz ona. kawurkadır. çedenedir, odır. karışıl o muhabirdir ha. // ha dişım kıcırdıyi. mesela böyle edirem. diş kıcırdıyi yanē. mesela dişimi birbirine sürti, kıcırtı yapı, éle. // kaḥ elmanın, erigın onnan sora, // he, armudun kurusuna kaḥ diyiler. bi de şeyın de kabağın da kabaḥ kaḥi. mesela kabağın da kaḥi oli. kabuğı kurutılar ya. // ğilē, diyi hey seni ğilē tutasan oğul. yanē dert tutasan. // Kırreder.
- 150 mesela adam geyiri ya. o da o geyirdiği zaman diyi Kırreder. Kıncilē da ufaḥdır. bizım kaşablardan mıḥemed var. Kıncilē diyiler ona éle. // kamaşdı yaw menım gözüm ne kádá kamaşı. // Kijjan, saçı karışıl, bēle pejmurde bi tene arvada diyiler éle. ğam var, oni bilmiyem. // ğiret, evlerin kerpiçlerinin mesela o kerpiçlerin kenari. kırılı ya. onlara diyiler ğiret. ğap da iPdır. messela diyi ula bizım itın ğabını getirin. kırre bizım bi tene
- 155 arḥadaş var. ismi hakodır. biz ona lisede kırre diydih. kire de kavunun yanē ilk olacaḥ halidir. bēle ufaḥ ufaḥ. biz onnan turşı yapıyıl éle ha. mesela ite vurduğın zaman diyi ule it Kuzuladi ha. tamam? it Kuzuladi. // ğiloK, yuvarlaḥ. bizde lePPiK taşlara diyiler. lePPiK Taşı, he. bu kırre, kurre aynidir. mesela diyi yaw sen niye éle kırelenisen? niye éle şişisen? ğora, üzümün olmamış halidir. mesela bizım bağlarda mesela arvaT gidi
- 160 üzüm isTediği zaman diyi yaw walla hele ğoradır ha. yanē daha hele olmayıb. káyıl olmaḥ ha. káyıl, yaw sen mán káyıl olmisan. yanē sen mán güvenmisen. he. // keytan hem pala biyihlari olannara diyiler hem de eyakḥabisının bağına var ya, ona keytan diyiler. // Kört, yeri çuḥur olan yerlere diyilir. ğlover, bu şey olacaḥ. ğlover, yuvarlaḥdır. // ğıḥlawaş mesela bi tene emrullah vardi, bizım okulda, böyle ğıḥlawaşdı.
- 165 biyögdi. bizım bi tene mehmed ḥoca vardi. barmahlarınan bēle bēle yapardi. şak şak şak yapardi. // gümirze davarların önüne atan ufaḥ otlari atılar partoza. partozda eziler. onan sora getiriler biraḥılar samannıga. samannıḥda oTTari o samani veriler şeye. kire de özünü çoḥ beğenmiş, çoḥ bēle kabullenmiş adamdır. // he, ğoranlıḥ davarın pislighini kuruturlar. atarlar bi oda gibi yerdır. yani ğoranlıga atarlar. // kuzuK az önce ğuzi
- 170 sedēden báhsēTdih. rahmeTli ğuzi sedē. ğuzdur. yani adamın ğuzi var. kambur ha. KeKo bizım burda seyīTlere diyiler. bizim zaten bi tene KeKko ercanımız var beledyede. KeKo ercan. // geven dikenli oTdır. mesela bi yere geTdigiğimiz zaman bahçenin içinnen gidiyıl ya. diyi yaw gevenner mana ne kádá yapışdı. // ğeylaz, he, kirazdır. odır. o da Fişnedir. ğeylaz. // kázel, bizım burda yapraḥlar dökili yere. ona kázel diyiḥ. // gözeme çorab mesela yün çorablar onan sora diyer çorablar yırtıldığı zaman hanē para olmi ya. para olmadıgınnan dolayı şey yapılar. göziyiler, yanē yama atılar. ğijirtgan da gezgezdır diyer bi ismi. o da bildiğimiz ısırgan otidir. koTTTo mesela küregın sapi kısa olur ya. Kot mesela itın kuyruğı da şey olduğı zaman Kot oldi diyiler. // ğoPPal mesela yaşlı adamların kullandığı ağaşdır. // basTon, KoPPal. Koc
- 180 mesela menım anamın Koci wardi ha. eti éle bi dögerdi üzerinde. hanē KoT dedih ya. // kol itler. bizım burda itın kuyruhsuz olanına kol diyiler. // he, kol it. // gebre de davarlari

- tımar yaPdıhlari zaman o tımar şeyinin kaşağının kılıfidır. kabala mesela diyi men tarlayı kabalaya. yanè götürüye. // gora a burda wardi. yetişmemiş üzumdür. // gile, üzüm tenesidir. // kırç, bu dalların, ağaçların töküldüğü ufağ ufağ dallara biz kırç diyiylə. 185 mesela ataşı yaħardıh ya. ilk bèle yandığı zaman kırç kırç kırç. diyi ula kırçıldadi ha. // kırço bizim burda şimdi deyèl esKiden oyniyidiler. şimdi oynamılar. bəş daşdır. mesela daşı ati havaya, diyerini ali. oni biraħı, oni ali. kırço. // gerzo da sögüt ağaçlarının töküldüğü pis bi sıvıdır. mesela diyi yaw diyi biz bugün o ne kádá gerzo. gerzo bi de camlara deyerdi. arabanın üzerine töküli. herif diyi ule bizim o arabanın üzerine gerzo 190 töküli. // mesela diyi yaw sen ne kılöpilo yapisan. mesela diyi ula bizim kolo bize ne biçim kıyladi. // qarTmaħ, mesela memed ābēnīn elinde hēc kartmaħ yoħdūr ha. // giçelmiş bèle gij, āvare, bereday. // giçelmiş he. mesela menim göynüm bugün èle elma isTiyi. göyün, canım yanè. yanè nefsim. // kudum, mesela diyi yaw bi kudum su vər, içim ha. // gāzinç mesela diyi yaw sen ne kádá men gāzinçlaşdın èle. yanè bèle. 195 sevini, göyüni, küsi, darılı. // kulcula bizim burda kapi menteşesidir. mesela menim emcem eyi kulcula yapar mān. // Qalē, iħTiyar bi tene herif. baħ o Qalēyi görisen. // o günorta da ōlenin tam ortasidir. mesela diyi biz tam günorta vaħdi davarlari getiridih. // ğulab da kiliT asKısidir. mesela diyi yaw men kulabi anaħTari asTım kulabın üsdüne. // ğıPTi, mıtrıplara, domlara, çingenelere diyiler. // kurdezen de cacığı 200 hanè kuruT yapılar ya, kuruT yapıdlari zaman bi de çömlek getiriler. o çömleğin içinde dönderiler, dönderiler. kurudezendir o. // ğıraP da eşarPdır. arvaTlar başlarını örtiler. // bu, KoduK bizde hem boş bi derin yere diyiler, hem de gözün çuhur yerine yanè. mesela diyi ule diyi men oni èle bi korħıTdım oni, onun ğuti kurudi. ğuti kurudi, yanè ōdi koPdī. // kámeT yav diyi menim ōle kamedim kırıldı ha. yanè takatım 205 çökdī. // mesela diyi kıdiler geldiler bizim derenin dibinde oturmaya. // karaçi yaw bu yanniş yazıblar ha. tamam çingene, kerkuT, mıtrıp ‘eynidir yanè. bu ğam da buğdayı döviler ya. // ğağa he, uşağın eline mesela bi şey, mesela men de diyiyem sana ne alim. diyi ğağa alğınan mana. // he, şeker, çokolata mikolata gibi bi şeyler. // ğada, kardaş demehdir. mesela menim ğadam küçük kardaş. menim ğadam gelmiyib. // kánáfis bèle, 210 hayince düşünen, içinde kötölüg olan. yaw bu mana ne kádá kánáfisce baħi èle. Kadana hem biyök, iri aTTara diyiler, hem de biyög davarlara diyiler. // kaħmuħ kawaħ ağacının kabuğuna kaħmuħ diyiler. // he, kaħmuħ diyiler. mesela bizim evin orada çoħ kaħmuħ söydüm. // o kalaħ tezeKleri üsd üsde yığiler. o davarın poħını üsd üsde yığiler, kurutiler. onnan sora oli kalaħ, poħ kalağı. // keşmer, maskara bèle her şeye 215 gülen, her şeye bi hevür çıharan adama keşmer diyiler. // ğartol bizim buranın menşur şeyidir. ğartoldur. patateS yanè ğartol. // kıjıvili da ses çıharan, gürülti, kıjilti yapmaħ yanè. // kıjan dedih saçi karışık olan. mesela diyi yaw bu adamın saçi ne kádá kıjjandır èle. // KıjKije de küçük ufağ demekdir. ğuda kız alıb vermelerde hınamilara, dünür, hısım.

Konuşan : Mustafa Ergün, 35 yaşında, Lise mezunu
 Derleme Yeri : Alkanat Mahallesi, Erciş
 Derlenen : Şiirler

- Kız gözün kor_ola, semavar hanè, yèdın şor balığı üregim yani, cacih_êTdın aş yapmadın ayrani, çay işmesem heraretim bitmî. balam biraz têt_êT, çabuğ tut elin, kamileden henifeye haber verin, men fatmaya bi başvurum, têt gelim. sefaliler hêç eşige çıhmi, kız hardasız, bögün hêç görünmüsüz? yemeg bişirisiz, ev süpürüsüz, şükür
- 5 yemeg yapmağı bülmüsüz. belengaz eriz bi şey dèmiyi, bizim kız èle bi keledoş yapar, inan yersen bêt barmağında barabar, bişirende ge biraz da sen apar. kurban_olüm, boğazımnan gèTmi. men de dünən çorTi aşı yapmışdım, yanında da keliser sarmışdım, hay hay bişiremedim, èle dalmışdım hecè onnan başka bi şey saTmi. geçenlerde men de helise yaPdım. aşıamnen küpeyi tendire aTdım, günorta olmışdi teze çıharTdım, kız
- 10 lavaşnan yiyende hêç doyulmi. bizim herif boraniyi çoh sevi, ucarliyib bugünlerde yap diyi. ne_èdiyemse ayşe nece yaTmiyi, yaşlandın mi kımse sözüni tutmiyi. diyerem ki adamın ola vari, cıngirtmanan yapa kahwaltilari, enfilasyoni ne bilsin bahdavarrı, arhawuñnan yumurtuğayı yemi. hazırlansın güvengim, nêrdesin güveng başı, unuTma isKanoyi, unuTma bol şabaşı, indirsın tohmağını áhmo dayi davula, kırılsın ince beller
- 15 herkes bugün yorula. diz vursun erdişliler, titresin kollar birden, õle oynasınlar ki kesilsin ayağ yerden, temir_ağa, Koççari, laçın gibi oynunnar var, renk renk giysi içinde şan verir bizim toylar, oynayınca balyème gayet ağır ve ciddi, insan o toyda bitün derdi çal isKano dayi çal, dönsün bizim güvenk, bugün bicek günüdür, bağlarda çıhsın bicek, toplansın bizim kızlar, her çiçekden bir demed, alsınlar manileri tutsunlar bize niyet.
- 20 gelin gideñ erişata, zilana deliçaya, toplansın yemlik, tere, dolduralım torbaşa, koyalım semaviri bir köşede kaynasın, içelim bardağ bardağ çocuğlar bir oynasın. çay nedir ki sayalım, çevirme bardağları dolsun bardağlarımız, oynasın yirci memo, şenlensin toyumuz. // geçenlerde biz bi yere gitdiñ. adam dedi döneke, döneke vèrajmış demek. neye ne derler erdişde, hele bi sor. tatliya şirin derler, tuzliya şor, patatêt Kartol derler
- 25 acemiye toy. kaysi yemeyiyle yaparlar erişTe, burda kaysi derler. ercişe de erdiş derler erdişde, tülbente lèçek, sopaya deynek, götüre apar, böbürlenmeye şişmek, dişi mandaya madek, şaKaya henek, tendir demirine heçirdek derler erdişde. elbiseye esbab, pantolona pantor, kesere kerki, satıra da sator, miskete ğar, topaca ise hol, kızınca ihtiyara keftor derler erdişde. demin bayah, geçen sene bildir, çabuğ têt, evelki sene
- 30 ilişir, çorbaya şorba, türkiye yır, bulğur pilavi ile cılbır yerler erdişde. batahlığa cılhan, gömleye mintan, kilota tuman, entariya fıstan, dam örtüsü kalın ağaca kèran, yağmur_oluğuna şoratan derler erdişde. kuyruğa poçık, çöKeleğe cacih, kambura Kuzik, biraza da bi KırTik, taya kurik derler. kediye pişik, tekmeğe tePPik, terliye de şıPPik derler erdişde. mandaya camış, buzağıya bızav, pilice fèrik, bi cıncıñ da biraz,
- 35 lahana kelem, kız çocuğuna kaz, zavalliya belengaz derler erdişde. özüm yeke yani ben kedi başıma, yannız demekdir. hatırlamağsa yadımıza gelmeKdir. tenezzül_êTmeK yèndir_êTmeKdir. yani ka'ale almağdır. düğüne toy, şüpeye güman derler erdişde. maşrabaya şelbik, eşarba şarpa, kendire çedene, bebeye körpe, nasıla nece, güzele hoş derler. cevizli, çedeneli keledoş yerler erdişde. kız kardeşe baci, dünüre hınami, tèzeyeye
- 40 eze, halaya bibi, eşige şıpana, tebsiye sini, kiçük isKemleye de kürsi derler erdişde. çamaşır leğeni têt, basmaya çit, övendire harazan, ödeşmek fit, kış günlerinde helim_aşı yerler. tuzli un helvasına yumurtuğa derler erdişde. merdane kindirek, kovaya

- satıl, küçük soğan kışğa, fidesine şitil, sabah kahvaltısında cingirtma yerler. yumurtali helvaya böle derler, yani cingirtma da yumurtali helvadır. köre hafız derler, dazlağa
 45 kêçel, sağıra kar derler. aPTala ávêl, dilsiz lal derler. hileciye değel derler. kêşkek bazen helise yerler. rüyaya diş derler. ávêle ávêl derler. şimdi bi örneK vërecam sãn hocam. adamın birisi gidi bidlise, eşya ali, çekirdek ali. esnaf şeye sori. diyi ki lebban mi vërim, cırığa mi êdecahsın? bizim anlami yani onun dilinnen. diyi bağ diyi lebban mi êdım, cırığan mi êdecahsın. leb el demehdır. cırığda cêbdır. çerez almiş ya diyi sen
 50 elinde mi götürecahsen yohsa cırığan mi doldüracağdın? cêbe mi yani cebban mi yani cırığan mi yani, diyi.

Derleme Numarası: 15

Konuşan : Burhan Şahiner, 40 yaşında, Yüksekokul mezunu
 Derleme Yeri : Tekevler Mahallesi, Erciş
 Derlenen : Şiiri ve şiirindeki mahalli sözcükler üzerine söyleşi

- yıldırım belediyesinin hazırlığı bi şey varmış, şairler ve ozannar fesTivali. ordan diyi men şeynen geTmişdım. nedir adi; bële, normal sıcağ ya biraz, bi tene keten şey giymişdım üsdüme. nedir adi, çakêt. diyi o keten çakêtnen geTdım. diyi yëndım otële. orda diyi o azeri mazeri aşılhar, ozannar da wardi. onnarın bi kısmi beni taniyidi. diyi bi
 5 tenesi dëdi, ahmed ağabey seni it boğub? ula diyi, dëdım. ula dëdi bu itoğlit niye mãn bële dëdi? diyi geTdım aynaya bağdım hâkkâten diyi o şeylerin a bu çakêdımın buralari var ya diyi ële gıllı gıllı olub. a buralar bële şışıb. ula hâkkâten diyesen beni it boğub. kaydëdisen mi? yaw başdan diyedın, bële bi ses kontrol yapadı. ben bu şiirimi ohiyam size, he? /// ule okuli taniyiram. men heç birağmanam. /// halımıza bağb da sakın ha hor
 10 görmiyesen, biz zemherinen kara kışnan böyümüşü, pëşimizden sövmağli laf demiyesen, zaten bêdduanan, karkışnan böyümüşü|| esKiden kimsede bi şey yohdi yohlühdi, karnımız âjdi ama gözümüz tohdi. uçurTma yaPmağa KeKKele kâmiş yohdi, kâsdeden yaPdığımız şeytanoğnan böyümüşü|| tendire atardılar kâzeli, Koriğani, Kândigde kaynatırdılar teze gıcırğani, sıcağ fetirnen yerdı bi baş kûri soğani, biz sël
 15 egmeginen, lavaşnan böyümüşü|| eskiden kimsede bi şey yohdi, yohlühdi, gerçeKden esKiden yohlühdi. bi şey yohdi. KeKKele bu çedenenin sapi. o kuruduğu zaman bële çoğ güzel bi çıta gibi olur. onunla çoğ güzel uçurtma yapılırdı. şeytanoğ da kağıTdan sadece malzemesi kağıt ve ip alan uçurtma. yani bële kuyruğı olurdi onun biraz. nêrde, nasıl ucaçağı belli olmazdi. yani sen oni kumanda edemezdın. onun için şeytan gibi
 20 annamına gelen şeytanoğ kelimesi koymışlar. /// ula babo bu Koriğan dağda çihı. onan sora oni, oni Kazmanan söküdüh. getiridih, tendirde yahidih. kışın sobalarda tendirde yahidih geveni. /// yanê bu tezegden sora en lüks yahıt odi. şimdiki sosyete kömûri çihıb. /// babo dawşanni o limonnar var ya, onnar deyêl. /// gıcırğan, ısırğan_oti. bildiğimiz ısırğan_oti, gâdig de yemek pişirmeh için kullanılan toprağdan yapılmış çanağ. onun
 25 kapağı de olur genelde. fetir bilisen nedir? o tabtaba diyidih esKiden ha. //‘eyni o şekil diyidih. /// rahmet senin babana, anna. /// balalar, gedeler toplanıp oynardılar lePPiK, birbirlerine wurardılar, gumbuğnan. tePPiK, gumbuK yumruğ. bële sırta vurardılar, kazlar bijeK çıkarırdılar, çalardılar şePPiK. burayı heralde heçbi yerini heş bişisini anlamadın. kaz, kız evladına diyeler burda. kaz bağ, kaz deyêl, kaz. bala yani küçük.

- kavurudilar, bıraşırdılar onıñ hawını alırdı. haw diyerler ona. yani bele yani sıcañnan
75 sawuñ arası. ılığın erdiş versiyoni, annadın? a bañ burada çeşıtdi şeyler war, bañ.
diyesen heşeneg var, yerinde duramı, heşeneg yani bele bi adama vıjeğın war ya. yani
bele şimdiki deymiyile hiperaKTivliğının nêrden geldiğini bilmessın, onıñ erdiş adı
heşenegdir. /// şimdi şu anda bana bi sevinçli bi haber geldi. ben sizden sañlamaya
çalşıyam. bi türlü içim içime sığmiyi, terpeniyem. sanki bende heşeneg var, heşeneg
80 odır. /// nece de edise bi türlü göğayı vuramı, göğa Taşı bıraşırsın bele şeye ortaya.
lePPig oynarsın. biz lePPik oynarıñ. o lePPigi bi türlü deng getiremi. lePPignen göğayı
vura. işda o ortadakiler, göğayı vurduğı zaman oni göğanın başında beKliyen biri var.
gidib o göğayı ordan getirib yerine bıraşıcañ ki o adami ebe diye kendisi geçe lePPigın
yerine. ortadaki hedefdir. göğa çoğ güzel bele yuvarlañ bi Taş bulursan, yani göğa
85 şimdiki misketın biyüğünü düşün. kardaş göğa misketın daş halidir. a bañ burası çoğ şey
holi kurkura olub, öbür holi kıramı, kurkura. hol, topaçdır Satan. hollar esKiden bele
çoğ atardıñ. mesela Taşlı maşlı yerlere aTdığımız zaman özellikle bele şey olardı.
kaçardı bele, hani zıblardı, o tarafa, bu tarafa. o hol yaramazdı. bi beş kuruş eTmezdi.
ona kurkura olub, diyellerdi. o yıpranmış, başı yıpranmış kurkuradır. her terefe gidi,
90 geli. hãTda biz oni şey ederdiñ. atardıñ. özelliKle dırañTor tekeri var ya, onıñ altına,
dırañTor oni bi ezerdi, çığnardı. çığnadıñdan sora ya kıardı ya da onıñ kurkuralığı
giderdi. aha şimdi bañ burdaki kelime biraz önce konuşurken dedim. belki dünyada bi
teK ğ'nen yumuşañ ğ'nen yani başlıyan kelime bizdedir. ğarnan, topağarannan hızeknen
böyümüşüñ. ğar, demin dediñ ya şey göğa ğar da göğanın kiçügi, bilya. bilya gülle var
95 ya. gülle, bele atıdıñ, gidi degi ya. topağaran da şimdi ki bezbol. // oni yoñ. yo yo, ele
bildiğimiz Taş. bele koyunın yununnan yapıldı. oni serT yapıldı, 'eyni bi daş var ya,
daş kımın olardı o. koyunın yununi bulan esKiden dediñ ya, kımse bi şey yoñdı.
yoñlúñdı. koyunın yununi bulan demek ki lüks topağaran oynıyacañ. öbür türlü hallerde
daşdıllar. bi tene yuvarlañ daş bulursan. şu anda bezbol oynıyılar ya, he. 'eyni şekil
100 topağaran da odır. şimdi, sosyetece işde bezbol diyiler. evin yapıla. eskiden
topağarandı, ele deyél? /// way ráñmet senin baban, eledi. bizim oralar yeşillihdir,
bulañlar añar, bi bağ yetiştiririh kırñ tene eve bahar, esKiden burda özellikle bu kanal
mevkiinde bağlar wardı. erdişin üzümü üş bin yıllıñ bi kúltüri vardır. üş bin yıllıñ bi
tarihi vardır. o bağların oralar, mis gibidi. oriya geTdığın zaman bele gül koñusunnan,
105 çiğeg koñusunnan, o şeylerde, o bağlarda bir ayilenin geçim kaynağıydı. yani kapısında
bi bağ olan, işde yaz boyunca iki ay, üç ay yetiştirirdi üzümünü, satardı. yaPrağını
satardı. bir sene oni yerdı; çoluğı, çocuğı aç kalmazdı. heşTelih bize, yanaşmaz ve
hãTda bizden korñar, heliznen, yemliKnen, çaTlakušnan böyümüşüñ. hesdelih bize
yanaşmaz ve hãTda bizden korñar dememizın sebebi de zaten ilaçların çoñı yani
110 oTlardan yapıli. işde o zaman bizde bu oTdari hele de devam edi bu erdişde bu kúltür
devam edi. işde heliz gibi, yemliK gibi, çaTTakuš gibi, anam korungannan, çaTTakušı
yiñi, doymiyi. şimdi he yani, onnar çoğ tükeTdığımız için kolay kolay hesdelemezdih. //
he, şimdi değel tabi. nece nece Kılımız var, hangisini diyeñ, Kıl derTdır. sen özen
keñ eT, buz kırreder yiyeh, kımde vardi, isKarPen kım giymişdi biz de giyeñ.
115 cızlavéTnen çarıñnan, boğabaşnan böyümüşüñ. /// Kırreder yaw zıkkımın köki ha. /// bu
kelime nêrden çıñıb oni da açılıyacam şimdi. gırdabelnen keserdiñ biz böyüñK
Tomruğı. şimdi sádeTdin teKsoy van canavari araşıdırmañ için şeye geli purula. diyiler
sádetdin diyor, yaw nasıl bi şeydi o şey. o canavar ordan bi tene köyli diyi yaw âbê,
sádetdin âbê, ele birden başını çıkarTdı bele 'eyni bizim gırdabelin belı. yaw şimdi

- 120 sâdetdin teKsoy şaşırı kıali. ulan ğırdabêl başını çıharTdi. bu ne diyi? şimdi ğırdabêl iki başlı testere vardı esKiden. bi ucunnan biri tutardı, bi ucunnan bir, çekerdiler bêle. hızar. ğırdabêl odur. hâkkâten de çoĥ güzel de annatıb yanê. bêle ‘eyni bizım ğırdabêlin bêline benziyidi. bêle şeyli ya. tırtırli. dehrenen doğrardıĥ, çırpileri, kaĥmuĥı. dehre satır. çırpı zaten ağaç dalları. kaĥmuĥ da ağaçların kaĥuĥı. dama pişürüg atardıĥ, sora
- 125 çekerdıĥ loĥı, hafif ıslatılmış topraĥ. önce o döşemelerin üsdüne oni atardılar, onnan sora asıl topraĥı vurardılar. onnan sora üsdüne hınıs tuzı dökerdiler bi torba. onnan sora da onun üsdünü loĥlardılar. loĥ bilisen nedir? yuvarlaĥ silindir. damnarın üsdünde olur. oni çekeller, loĥlardılar. o öle olurdı Taş gibi. damcılamazdı. oni êle diyene kâdâr. o şimdi asvaTçi çıĥniyi ya onun kîçügidi, çekidıĥ. damcinan, şılopanan, düĥürçüĥnen
- 130 büyümüşüĥ. baĥ damci zatan evden o topraĥdan veya Tamdan sızan, çatıdan sızan şey damci, damla. şılopa, sulı kar. düĥürçük doli. bıkaç kışı her zaman bosTanda durardı, karĥayı, kâceleyi, sıĥırcıĥı kaĥardı, onnardan kırtarırdı ama şehTe vurardı. camışkıran, Pirênen, bekleşenen böyümüşüĥ. şehTe hava çoĥ sıcaĥ giderken yêrden ürünner yavaş yavaş baş vêrmeye başlamışken aniden sowuĥĥın çöküĥ bunnari telef êTmesi. sowuĥ
- 135 alması yani. yani mêyvenın sowuĥ alması, mêyvenın ĥırıbi. insanlar ĥırıbi oli ya. ‘eyni o adamlar kımın olılar. /// evın yapıla. heç kıali içinde. /// camışkıran sayılı günnerdendir. burda işda rivayete göre camışlarını götürürken camış kıırılmış, o kadar sowuĥ olmiş ki camışlar telef olmiş. camışkıran o her sene belirli dönemlerde, bi alti yêdi günnüĥ bi sawuĥdur. Pirê gine o öle sayılı günlerden bi şey. bekleşe, bekleşe bu sene mesela erdişe
- 140 bekleşe vurdı. yazın işde. o tam yazın sıcaĥlarının başladıĥı dönemde çoĥ yoĥĥun bi doli yaĥışı. o da bitün hasatı tarumar êder. mesela bu sene erdişde vurdı, erdişde çoĥ fazla hasılaT yohdür. mêyve de azdır. zebze de azdır, he, bekleşedir. her sene olur. bi kaç senedir işde erdiş de iKlim olarak çaĥa uyumuş olmiği. bu sene oldi. gine devam êdeĥ. ê şimdi titirgeyi nece annatacayıĥ. erig, kayısı ağacında titirgeler kıurardı, titirge bu
- 145 mesela çamın şeçinesi wardır. şey olduĥu zaman bêle aĥar, şeçinesi aĥar. bu da eriKnen kıaysı ağaçlarının bir nevi şeçinesi. aĥar, bi yêrde toplanır. bêle ĥillo olur. ĥillo top olur. bêle bi birikim olur. o çoĥ taTTıdır, heççılo biz oni hıç diyerıĥ. oni biz bi kere pıçaĥnan, kıaşıĥnan alırdıĥ, yiyerdıĥ. bal gibi olur o. erik ve kıaysı ağaçlarında olur özellikle. eriK kıaysı ağacında titirgeler kıurardı, çaķķalalar tezeken dalinen pırt olurdı. pırt olurdı.
- 150 millet şimdi burda esKiden mesela bekir usdanın kıırĥ ağaçlıĥ bi baĥçesi vardır. kendi baĥçesinden çaķķalalar yani olĥunlařmaya başlıyan mêyve. kendi baĥçasınınna çaķķala almazdı. giderdi kıomşusunun baĥınınna hıslardı, baĥçasınınna hıslardı, onun zevki de bi başKadır. pırt olmaĥ yani bi anda bitmeĥ, dalinan êle acelenen acelenen yêndirirlerdi. hanê maĥsat dalinan budaĥınan kıoparırdı ha. dalinan pırt êderdiler, anlamında. derdine
- 155 derman arayan baĥlarda bulardı, turş alonan, eriggen, üzümnen büyümüşüĥ. bunlar anlaşılır. arımbaĥa, döşemeye kerkinen mıĥ çaĥardıĥ. arımbaĥ baĥ döşemeleri dam üsdüne döşemeleri düzersen, aralarını Toldürürsan çamurnan, vesayirnen. oralar arımbaĥdır, yani iki döşemenın arasındaki boşluĥ arımbaĥdır. arımbaĥa, mıĥ çaĥardıĥ. arımbaĥa döşemeye kerkinen mıĥ çaĥardıĥ, bêřigin tam üstüne bi üzerlig taĥardıĥ.
- 160 üzerlig bizım buralarda özellikle kıullanılır. nazarda kıorünmaĥa inanılan bi şey. êle havaslanırdıĥ. gider gelir baĥardıĥ. belki kambaĥ ola, baĥdavarnan böyümüşüĥ. kambaĥ ola yoh ola anlamında. baĥTavar da yani insannara baĥTavarlı, şanslıdır. baĥTavar mesela baĥTavar çekerdiler esKiden. diyerdiler veĥ baĥTavarlı ne ev yapıb?

- baḥTavar çeken_adamlar özellikle bazen sizin köyün deyil de purullıların,
 165 purmaklıların gözleri wardi. nezerli yani ona o kadar imrenilirmiş ki ona o kadar şey
 edellermiş ki baḥTavar çekdiḥlari zaman nezar olürmiş. işde o nezerden korunmaḥ için
 de üzelik taḥarmışler. hePsi birbirine bağlantılı. pēynire mis gibi қоһан sirmoyi
 қатардиḥ, bazi zaman küpede, bázen de ‘eyarda tutardiḥ. ‘eyar özellikle keçі derisinnen
 keçiyi yüzdüḥleri zeman bēle tam çıkarıllar. kesig bēle çıḥsa onūn kenarlarını dikerler,
 170 köpe şekli alır o. onūn_іçіne pēyniri, cacığı basallar, üsdüni қapadıllar, bıraḥıllar. yazın
 yiyeller, şey kışın yiyeller. ‘eyardır. cacığı қuruT_eder, üç metelige satardiḥ,
 yoğúrTnan, қaymaḥnan, āğuznan böyümüşüḥ. āğuz özellikle böyüK baş hayvannarın ilk
 doğduḥlari zaman salgıladıḥlari ilk süt, bēle süT de deyēl, yoğúrT da deyēl. bēle kerpiç
 gibi olür. onūn ayrı da bi Tadi olür. oni yēmeḥ de çoḥ hoşdür. bēle onūn_üsdüne şeker
 175 tozi tökeller, yiyeller. yani şimdi en meşhur tatlıdan bēle hoşdür benim gözümde.
 āğuzdur, āğuz. yarmayı yani bal var ya baldan daha tadlıdır. yarmayı, deni қaynatırdılar,
 қазаннан, kelime ēTmezdieler, orucünü bozannan, ödümüzi қoparırdılar, ḥarmaḥozannan
 yēdiden yēTmişe bu hēkayeTnen böyümüşüḥ. erdişin meşür bi şeyi var, hēkayesi var.
 ḥarmaḥozan, işde şimdiki masallarda olduḡı gibi cenewardır. uşahlar yaTmazdılar.
 180 uşahları yatırmaḥ için diyerdiler ḥarmaḥozan_, bacadan uzan_, bu uşaḡı al özan. ēle
 oni duyan uşah giderdi. giderdi, yaTmasa da ēle zornan yatardi. ēle özüne nenni diyerdi
 yatardi. ēle esbab yıḡılıb, yıḡa yıḡa bitmī, bēş cerigan su getirdim kambaḡa yēTmī,
 çamur çılḥan lekesi nediremse geTmī, yēKmal қumluḡundaki poraKnan böyümüşüḥ. ///
 yaw bizim yēKmaldır. /// esKiden, şimdi göl de çaḡa uydi heralde. sodayı fazla
 185 salgılamı. esKiden gölün kenarına geTdıḡın zaman sahil şeridi boyunca şeyler bulurdun.
 şimdi bazi yerlerde var. ēle çoḥ temiz қалан yerlerde var. beyaz beyaz birikintiler wardi.
 deterjana benzerdi. bunun_adi poraḡdi. ve o poraḡın temizlediḡi elbiseyi şimdiki hēçbi
 deterjan temizliyemī. esKiden o poraḡı toplardılar, esbab yıḡardıla. қаб қacaḥ
 yıḡardılar. bu poraḡ çoḥ meşürdi. poraḡnan böyümüşüḥ. ḡorbaḡor gide, diyesen vēran
 190 vērtas olüb. ḡorbaḡor gide. yani bizden uzaḥ, mēzardan mēzara gide. yaw ēle mezarların
 altına gide ki bizden uzaḥ ola annamında, ḡorbaḡor, mezardır. ḡorbaḡor yaw bi mezara
 atısan yaw öbir mēzara gider. öbir mēzara gide, bizden uzaḥ_ola. diyesen vēran
 vērtas_olüb. yani diyesen virane olüb, yıḡılıb. vērtas vēran aynı anlamdadır. nediremse
 yanmī, inanki bıḡeri olüb. devinni özüne ḡocünü, қuPқuri tezeḡi bulub, bilmi ki biz
 195 kırçonan, қаḡmuḥnan böyümüşüḥ, devinni, imrenileceḥi kadar şanslı olan. yani baḥ
 diyor ki yani o kadar şanslıdır o kadar şanslı olmasına raḡmen ḡocuni, қuPқuri tezeḡi
 bulub. yani tezeḡ ne kádár lüksmiş, düşün. o kadar menşurmiş. yani tezeḡ
 herkesin_eline geçmimiş tezeḡi yaḥasan. tezek, kerme, yani bunari bulan demek ki
 şanslıdi. devam ediyiḥ. ule ne tēz bitirdiḥ. cahal қалmışam, ḥışım buna ermiyi. ḥış, akıl
 200 fikir. eskinin Tadını inan_ēT daha hēçbi şey vērmī. kıdıḡ bulaḡınnanda o hoş sular
 gelmī, himdi diyirem özümde ēle boşuna böyümüşem. kıdıḡ bulaḡı bizim burda
 yer_altından қayniyan aslında kökeni bizim yuḥari ışıḡlı köyi var, hırıḡat. ordan gelib.
 artezyen gibi kendinnen yeryüzüne çıkar қaynaḥlar vardı. kıdıḡ bulaḡının dēnmesinin
 sebebi de insannar orda yalaḥlar warmış. geşmiş dönemde, işde hayvannarın kiçüḡ baş
 205 hayvannarının özellikle ḡötürüb o yalaḥlarda sulatıllarmış. ordan adi қалıb ḡıdıḡ bulaḡı,
 // keçі yawrusı he, kıdıḡ yani o kiçüḡ baş ḡeyvannarın genel_adına ḡıdıḡ diyidiler. ḡıdıḡ
 bulaḡı, ḡıdıḡ bulaḡının suyu da yani şimdiki sodaların Tadında bi sudı. o қurudi çoḥ
 şikür. oni da қuruTdılar. o suyu işdiḡın kadar iç, yani hēç ne şişirir, ne bi şey ēder. bi de

- ne yersen yê, oni işdığın zaman muTTaka miden rahaTTardi. bèle meşûr bi sudi. işde
 210 şimdi diyîh ki gıdığ bulağınınnda o hoş sular gelmi. himdi diyirem özûme êle boşûna
 böyümüşûh. yani gıdığ bulağının suyi bèle yoħ. bi de onûn bi daha da ismi vardi.
 ğuletên diyerdîh. bèle kayniyen suya, ğuletên o suların genel adidir; ama gıdığ bulağı
 ismiyle anılır, yani oriya laķabdi. ne biçim şiirdir diye kırcalamayın, bi daha oħumam,
 boşûna ucarlamayın. ucarlamayın, üsdelemeyin, bi daha üsdüme gelmeyin. bunun
- 215 gibisini başkasi yazamaz sanmayın, biz erdişliyîh emrahın şiirleriyle böyümüşûh. Kızlar
 baharın giderdiler kengere, çağa. kenger toplamağa, çağ toplamağa, êrkeğler de şitil
 êkerdîh bosTana, bağa, ula burhan bunnari annaT oğul uşağa, de biz ne belengazîh, ne
 ataşnan böyümüşûh. bunnar şeydır, şimdiki nesil bilisen, birez warrih içinde büyüyi. biz
 yavaş yavaş bu kelimeler kaybolmağa başladı. gerçekten bu kelimeleri erdişte çoħ fazla
 220 bilen de yoħdûr, çünkü insannar yeni türçeyi konuşılar. özellikle benim çocuklar buni
 bilmiyi. zaten bu şiirin çıhma sebebi de bu budur. en son kıtadan başlayarak yazmışım.
 işde kızlar baharın giderdiler, kengere, çağa, êrkekler de şitil ekerdîh bostana, bağa. ula
 burhan bunnari annat oğul uşağa, de biz ne belengazlıhnan, ne ataşnan böyümüşûh. yani
 bunnari geleceħ nesillere kendimi annatmağa mejbûr hissetdiğim için bu şiiri yazdım,
 225 êyi ki de yazmışam. çünkü bu kelimeler en azınnan şimdi bi kitab yaPdîh. bu kitabı alıb
 oħıyan bu diyi yaw bu ne diyi acaba. yanê ne diyib, araşdırma êhdiyaci duyi. yaw heħbi
 şey yapmasa bile diyi acaba bu yalan midi doğruyi mi diyi. oni baz alarak araşdırma
 yapı. sora baħi ki gerçekten bizim kültürümüzde bu warmış, bu kelimeler söylenmiş,
 yaşanmış, hela da bi çoħ yerde söylenib yaşanan kelimeler. e biz de bèle geldığımız
 230 zaman bi araya işde bunnari bèle açıyîh. sen de buni tez olarak hazırlıyisan, inşallah sen
 de bu kültüre bi kaTķi sağliyaħsan. çünkü bu kelimelerin kaybolmaması lazım. erdiş
 dili baħ. biz istanbul şivesi konuşan biriyle bunnari konuştuğumuz zaman hatta baħ sen
 vanlısın yüz kilometre ötedesin, bazı kelimeleri açıklama gereği duyuyoruz. erdişin
 Kırakoyunlu türKçesidir. // bizim bi arhadaşımız war. bu bi araşdırma yapıb kendi
 235 çapında diyi ki erdişte gēj sersem derecesinde şey olan yanê bèle aħmaħ. gējliħ mertebe
 mertebedir, en alt tabakası gēj, normal gēj. bunun bi üsdi gēj koyunnar vardi ya. ‘eyni o
 gij koyunnar kimiydiler, yanê gözleri bèle biri bèle şaşli, yana sağa sola vurardi, giderdi.
 ê şimdi o insannarın yarisi, anniyisan, gēj. bu heşTelığın en alt mertebesi bi de bunun
 üsdi var. evgēj yanê gējliği biraz daha ilerlemiş olan. bi de onûn bi üsd mertebesi
 240 Keregēj, daha hele onûn da şansu var. yanê Keregēji bi de şey için, kullanırîh. yanê hem
 gējdir, yani hem de bèle gējliğin bèle ne diyim, deli gibidir. bi de iflah olmaz. senin
 iflah olmaz, dedığın bunun en üsT tabakası var. sergēj, ser baş demeħdir. yanê baş gēj.
 en baş gēj. yani bundan sonra gējliħ yoħdûr. en son maķam budur. sawûħ oldi.
 heñeķuT tutduħ. baħ sana lazım olursa, al lazım olmasa sil ha. baħ aynı arhadaş diyor.
 245 ishal da çeşit çeşitdir erdişte. diyi bi de şeydır. o da kendi çapında araşdırma yapıb. isāl
 ‘emel, ‘emel diyiler burada isāla. onûn bırez daha üsdi tırîh. tabê bi de en sulisi vıjîh.
 zaten bir birine bēdua edenner war ya, ne diyerdiler bilisen, heħ ‘emel olasan, tırıģa
 düşesen. ///evın yapıla vandaki sosyeteye kaçu. ule be çırçırı ne bililer. ‘emel dēģinan.
 būli ya. babam, ķurban olum senin başan. men kibar mibar deģilem. evın yapıla. /// ule
 250 belengazlıħ deģil de be remezanda şiir oħıyanda, bugün gelidiħ bizim başķan dedim
 işda. burhangilnen görüşecam. ulan demin ulan ķurban olum senin başan, demin işda
 vannan gelidim ya. ihsan ābê dedi. dedi hansı burhan? dedim bizim burhan şahiner. ula
 dedi gardıyan? dedim he. dedi yaw cezaevinde ķonser wardi, tiyatro vardi. çağırdılar
 geTdîh. neyse diyi burhan perdenin arķasında şiiri oħıdi. ê diyi biz de diyirîh yaw bu

- 255 šiiri kím oħûdi. bu ne kádár güzel. illahım buni göreceyîh. wallahi dedîh göreceyîh buni. diyi bahdım çıhdi ula dedım, ula bu bizım burhandır. /// ule isan âbê sôfêrler cemiyet başkani. be şimdi vanda esnaflar odalar birliğı başKanıdır. be babam, şey var, bizım burda şey annamında kullanılan bi kelime var. diyi âyin et. be âyin etme, yanê oyun etme. oyun yap, katekalleye getir. oradan sığışdır bu şeyi. âyin et. // he, bazi kesım
- 260 şeyler onların isimlerini vèrmiyeK, onnar aralarında mesele diyeti burada bês kişi oturmuşîh ya. şu an ben seni kandıracam. sãn hêlle êdecem. âçîhça diyemiyem. işde bekir usda buni katekalleye getîre. âyin et. biz mesela birbirimizden aramızda şakalaşırken bazi espiriler yapıyîh, o ayrı. onın şiveyle, kültürümüzle hiçbi alakası yoħdûr. kelimelerimizi şey etmiyeħ. kültür kelimeleri ayrı. bi de ercişe has kelimeler
- 265 var. bi de bah. ben buni fark etdım. demın dedım ya. biz âsıl öz erdiş türkcesini konuşdûğumuz zaman araya tercüman gereki. ama mesela bi âzerinen, ne bilım o kültürde yetişen bi insannan çoħ reħet konuşabiliyîh. yani âzeri diline yaTkın bir dildir. bu da karakoyunluların etkisinde kalmamızdan kaynaklanan bir şeydir. ule ğavur öldüren var. way onın boyni altında kala. gerdani kor dola ha. men o ciğarayı
- 270 işmiyem, âbê ben şimdi bu anda erdişdeyem. şimdi bi âbêm var. bu burhan âbêmizin çekimini yapıyîh. ule baba ne otuz dokûzi, men on dokûz biçuħ yaşında girdim.// géceleri saymisan? /// ne gece sayım? ule deyêl neco? géceler sayılmaz. ule biz bağı tamatêz ekerken o zaman da yêdi biçuħ yaşındadım. hêsabla, sãn bi şey de annatım. rahmeTTi atakan âbênen ilgili, allah râhmet etTsın. atakan âbê rahmeTTi bi gün şeyde
- 275 raķi içi, bizım yêhmalda. yêhmal konağında raķi içi, yariya kádár. buriya kádâ bardağın burasına kádâ içi. onan sora uzanı, özine yati. bizım âhmet âbêgil gidi. âhmet poyrazoğlil. sesleniler, diyiler atakan âbê nêdisen? diyi êle bi bahdım ğahdi. êle o, yoħ diyi şeyi unuTdum. diyi bardağını yariya kádâ içib ya raķiyi. yaridan sorasi dolûb. mığmığ, erdişde gölün kenarında vanda da olûr gerçi. bu mığmığ dolûb üsdi. dolûb
- 280 mığmığ. yariya kádâ raķi üsdi de mığmığ. diyi biz dedîh atakan âbê nêdisen? diyi êle o kaħdi, bi dârbde o raķiyi işdi. yaw diyi dedîh âbê sen nêTdın? yaw mığmığları hepi işdın. yaw dedi, sus sus. hêç erdişin mığmıği ele geçer. atakan âbê büyük bir deyerdi. bi daha gelmez êle bi deyer erdişe. hâkkâten gelmez. diyi şimdi şeyin, emrahın turnalar diye bi šiiri war da. âhmet poyrazoğli diyi ben buni erzurumda annatıyam. bêle saz
- 285 çalıyam. diyirem. işda durnalar ordan kaħın van gölüne konmayın. bûlmem nêrden kaħın nêriye konmayın. çoħ uzun bi šiirdir bu. bi türlü Turnalar konmî. diyi orda bi de îhTiyar bi herif birden o kaħdi, menım sözümü kesdi. ule dedi âşîh! oriya konma, buraya konma. be bu allahın kuşı haraya konacaħ? şimdi buni de diyım bêki buni bi yêre not olaraħ yazarsan. eyer ôle bi şey yazacaħsan yaz, buni da. şimdi burda bizım gibi
- 290 adamlar olduğı sürece erdişi seven adamlardan bahsêdiyem. erdişi kùltürü de erdişi wani, özalbi, muradyeyi, çaldırani ayırd etmiyîh. yani van kùltürü diyaħ buna, daha doğrusi. wan kùltürü de dünyanın hêçbi yêrinde êşi benzeri olmiyan bi kùltürdür. gerçekden bizım bah. ya bizım espirilerimizi bizım burada yaşamiyan insan annamı. ama orijinal espirilerdir. adamlar yanê ben çoħ ğurbete geTdım, geldım. adamlar ya
- 295 saatlerce anlati birbirlerine. kaħkahanan güliler; ama sen bahısan, yaw içinde gülünecek bi şey yoħ. yaw gerçekten yoħ. yaw erdişde veya vanda yaşanmış olaylar örnek alınaraħ yapılan espiriler wardır. bu espiriler he yanê, buni başka yêrde bulamassan. karTol iboyi da yazıbsan, mesela. aħ o hoş günner geTdi elden ne gelir, oysa erdişimde ne güzelliħler vardi. bizım yaşıTTarımız çoħ çoħ êyi bilir. bileği bükûlmeyen ne kaç yigitler vardi.
- 300 faTma balam tendırde bişirirdi ayrınaşını, eyüp dayi bi zâhmetlen yazardi mezar Taşını, yirci memo kımseye vèrmezdi halay başını, ne güzel geleneKler görenegler wardi. avcıların ğasiydi bizim avci veli dayi. çetin usda bi başka yapardi KırTdama

- çayı, zurnacı isKano ne biçim çalardı zurnayı, erdişde eli öpülecek yigiTder wardi. ráhmeTdi encilo ahlımızdan heç çıhmı. diyiler berhêye de daha kımse bahmı, ula
- 305 şimdiki gelıner elıne hına da yahmı. halbuki toylarımızda ne guvenkler wardi. murat albayrahnan bitirirdi bir semavar çay, şeref âbê ne top oynardı way anam way, bambaşka bi öğretmen rahmeTTi cevdet bay, onun yetiştıği aydin nesiller wardır. // eskiden tendire sallardı eyağımızı, şimdikiler şömineyi bile begenmiler, biz biçeg çıharanda kêfden uçardı, bu zamaneler disKoda bile eylene miler. bi tike eKmeyi
- 310 aramızda bölerdi, dertden deyê zevKden türki sölerdi, hacıvaTnan qaragöze kâhkâhanan gülerdi. şimdikiler receb ivedige bile gülemiler. cılbırın içine lavaşı, fetiri doğrardı, ne çatalı, kaşığı, elnen lohmayı vurardı. üç ögünde cacıh eKmegnen doyardı, şimdi bali, paqlavayı bile yiyemiler. deli yüregi, kosawalisi, kırtTar vadisi var, selenasi, nanasi, bücür cadisi var. zamane uşahların hePsinin dadısı var, anneye
- 315 walide diyiler, ana bile diyemiler. heP eKrande evlenenner boşanannar, birbirinnen nefret edenner, hoşlanannar, herkesin gözünün önünde yaşıannar, onnan mıdır şimdikiler kımseyi sevemiler? demişler ki yaşa yaşa gör tamaşa, bakalım daha neler gelecek bu başa. geçmişden pişman olma mı haşa, vefasızlar dedelerini bile beyenmiler.

Derleme Numarası: 16

Konuşan : Turan Han, 32 yaşında, Üniversite mezunu

Derleme Yeri : Çelebibağı Beldesi, Erciş

Derlenen : Mahalli sözcüklerin kullanımı ile ilgili cümleler

- karsı bizim orda yaşlı kadınlar için kullanılı. // hışiltı diyi, ule êle bi hışiltı gelidi. hımbıl, diyiler hımbıl herifin biridir. işe yaramaz annamında. hışma, diyi êle bi hışma wurdi, karşımnan aldı, apardı. bir avuç annamında. bu himdidi. men himdi gördüm. diyi eh benim hámimedir. diyi ula ne hımhım konuşisan. bu hıridir. yabancı bi
- 5 çiçegdir. hırı çiçegi. hırı derler bizim orda, bilmiyem arTı. onnan sora hırnig diyi hırnıgın atma yere. diyi heyvere heyvere konuşma. hıngıl hıngıl memeler derler. heçirdek al, heçirdegi. vur ohlava derler. ohlavaya da ohlav derler. hurb ha, hurbêTdi. böyle hırucını kırmadan diyiler ya. diyi ule hurb sesi geldi. diyi o ağacın haTcesinnen tut. yanê çatal war ya, o annamda. hallah hallah bizim orda derler. hüş diyi sesini
- 10 êTme. hörTdük duymışam. kullanılmı ama. heşeneg olub. heşeneg olma iyileşmez yara. hınami, bizim hınamımız gelmiş. he, bu onun hemkifidir. buna hılo derler bizde. henegêTmeg. men san henegêdirem. diyi ula her terefim hırdaheş olub. êle yorulmuşam. hePpe hePpe, tene tene. karsê wardi ya az önce bazıları da hersê der hersê. ule hu menı duymisan? senin heletin getirdiler. horçuğ, horçuğa düşdüm. çuhur.
- 15 haşıl olub. yani bu daha çok şedir. yemeyin bozulması. heşil olub. heşil nasıl annatım sana. mesela çorbanın bozulması. hedig, kêske diyiler, hedig yedi. diyi ule sen hayıdıbsan, sen ne baba edıbsen, delirmek. diyi ula êle sanki horTTağa dönübsen. horTTahdır bu. hay lolo', bu da olmadı. hodağ, nahırcı kibisi, çaban. hırhırıl olubsan. diyer çocuklara. bu diyi wala bizim uşah da hırhırıl olub. hıc, hıc olub. hırahırêdip
- 20 durma diyi, ne hırahırêdip durisan. dışardan êle bi hakkıltı geldi, ödümüz koPdi. diyi ula ne kıjavêj edisiz. helwele edisiz. diyi mesela diyi hayhay pişirib. buna bizim köyde daha çok kuşkus diyiler hayhaya. mesela havli, havliyi sipürdüm. diyi sen meni çok

- hecil_êTdîn. bu utanmağ. heÇÇig diyi heÇÇigîn görûni. havar êdedîn men yetîşedîm sãn. hem_êt, hem_êt, ağzan at yane ha. ula bi ağızda heP_êTdi ha. ha. hışhışa tutasan
- 25 sen beki, balam¹. haraya gidisen? hoppanın birisidir be. hozandır o. hırheşengi topla, nedir êle, dağınîh duri. hırTig_olasan seni. hırteg_olûb, hırteg. ula be o hırflıyîb, gidîp. mesela hekûk. diyi su hekûge gêtmiyi, êle etrafa dağıla. hardasan sen? hay havar_ . birden hay havar êTdi. horum. háKkát, ne dèdi o? ule bu hızan mızandır. yêr yetîm diyirîh ya. hindi gêtDi. hozan, nadasa birağıblar. mesela diyi hob dîrîlib. // he, hevrîng.
- 30 hêl tókûb. diyi yoğûrt êle hêl tókûb. diyi ona nōla, êle biraz helîm_aşî pişîr, tarhanadır bu. kêşke bir hedik oladi, yiyedik. hırTiK diyi ula bizîm hırTiglar êle olûb. diyi sizîn hım sizîn kaç_kaT tutub? diyi mesela hıma su dolûb. haravar başlamışsa önde giden. hanav yoğdûr ki bûğda olmaz şimdi. diyi vay hırhız oğli hırhız. halhın_oğluna bağ, bi de sãn bağ diyi. hayıfımı sennen bi alım. diyi elalemîn hızmekeri gelîb adam_olûb. hûş,
- 35 Kâfan Kırmiyîm ha. hardasan zalım? diyi hâbgele bağım. bi hâbgele bağım, Kûbanê. diyi ula hızmekerin habanına da hêçbi şey birağmadîh, uşah yazıhdır. bu iki annamdadır. humar dèdîğîn zaman uyğuli göz, humar dèdîği zaman kumar. diyi humar oyniyisiz, he? îlk_anasidir. diyi intamt êtme sanki bi ton iş yapıbsan ha? diyi bu su ılıcahdır. menîm babam bi kilo işbayan vêr ordan. ısıKarpın diyiler bizde. diyi ule
- 40 ökûzleri iğdiş_êdîbsiz. at dèmiş ama ökûzler_için de kullânîli. ışıKırîh tutdi meni. bi ışıKırîh çal bağım. ışıKırîh tutmağ meni, bi de ışıKırîh çal, bağ aynı şeydir. birinde hiçKırîh annamında. öbürsünde düdüğ çalmağ, ıslîh çalmağ. diyi ule nêdisiz, diyi iT kırhiyîh, nêdiyîh, iş yoğ, bi şey yoğ. yanê boş oturmağ. sus, itîn enigi. sesîn issi yêrden geli. yêrîn görTdûr. oni da bilisen. oni oriya ilişdir, êle idareten. ilava aTma man
- 45 allahan? incîh, oni bilmiyem. diyi bu ne biçîm yêmegdîr, eyni iT lakına benziyi. diyi illîm billîm man diyecağsan, başıma bela olûb. bi mêşîg_at, ge êle. bi mêşîg_at. bi meşîg at. düğüm atmağ. ici olûbsan. Kârnan ici düşüb. bıldır deyêl ılışır. bıldır geçên sene, ılışır onnan önceki sene. gözen itdirsegi çihîb. bi tene de yanına çihşın. îlan vura seni, balam¹. issiz şeye gêtmişdiz geçên gün, he? way seni ilancîh tutasan. jehaTdi
- 50 deyêl çoğ cehaTdi bi kadındır. cehaddi bi kadındır. cehtli. gine jile bi esbab alıb özûne. Kalağdır o. kaz evladidir, têt küser. kağmuğ, ağacın kağmuğuni kaldırdın? kutuk it yavrusidir. kurruğdur o. karaçiler gelîb köye, he? koluk, diyi êle bi evleri var. ey¹ ‘eyni koluga benziyi. şuğ, kök şuğî, şuğdur. bi korz_aTdım. korz_aTmağ, ilk sürüş. kadağlıdır. uşah diyi bizîm meden êle doğuşdan Kadağlıdır. diyi êle üsdüme kadandı.
- 55 mãn oldi Kardaş. bu da kozlamağdır. diyi ula bizîm it bi sürü kozliyiş apar onnari at. diyi sen ne belengazsan. êle çösnügün birisen. ele bi kırtig, bir kırtig êdîm, gelîm. azıcıh. diyi ula bu Taş kalkavuğdur. diyi ule Kar kıvşe tutub. üsdünde oynariğ be. koP koP yetîş koP, belki yetîşesen. diyi ula tarlada êle Kalağan çihîb, êle Kalağan var. hêç girilmez. seni korz_êTdîm. oğ oldi, diyi sãn êle bi külle vuraram var ya, üş mètre o
- 60 terefe düşersen ha_ . diyi her gün evde kerti yêmek. diyi ana bi ge bıkaç tene man kûnt yap, êle gêt, men yazığam. tendîre kût düşüb. seni PırÇım PırÇım_olasan, he wallah¹. diyi ana biraz kerme yoğdûr tendîr alav ala. hêç bu tezegnen_olmi. diyi oğul çoğ ne kumrejdîr o. kırre kırre. diyi bu kavun êle kırredîr be’. diyi anam dèdi ele kîrdîr êle kîrdîr, her taraf karTmağ tutmışdi, karTmağ. diyi çözerîni savurdun, bûğdanın. diyi
- 65 anam ehmeğler hePi kı’zırîh olûb. he. bu kısmîh diyi çorabların hePi kısmîh_olûb, çıkarT, êle ge. ule Kır’ro! ge buraya. kèrandiyi tendîr_evînnen getîr. hêç kösevi ağacı da yoğdûr? kar, duymisan meni? kor¹, baba tutasan seni. küleyi aç, küleyi aç. êle bi keveni geledi, evîmi temizliyedi, he walla. bağ bağım hêç kırç mırç yoğdûr sağda solda. he, tikandayam, he. tamam, yêmeg yême. he he. zıkkım_olsûn. odanın tozîni bi elle

- 70 bahım. çoḡ kálender bi adamdır, kálender. éle ḡoncíge giríbsen, hiç çıḡma, he? kerkiyi bi getir ordan. bi getir, bu miḡi bi çaḡım. anam kerdilerín başına basmayın allahınıza. diyi ge kuflana mineḡ, hoPliyaḡ. çoḡ yorúlúbsan, kotan çekíbsen? diyi bizím kérannar hePi çaTTiyíb. diyi ule éle kelleküte ki adamdır. hêç bêş kuruş êTmez. diyi bi kılav daha yiyekí. bi kılav. diyi ula gelín KaraKarman êdekí özúmúze. bibi var bízde. hala
- 75 dèmeḡdır. diyi bi-ḡ anam hêç bunnan kırbán olúr? çoḡ kellaḡdır. diyi way kelḡoT! baba çıḡa gözen. ula diyi bu kırbáḡa boḡudur. way keFTor. way seni kambaḡ tutasan. kosToK, baba çıḡa yüzen, éle çösnük, kosnuK bi adamsan. dedím, man ḡoḡa getirmedin, altınbaşak olsun haḡ. baḡ koka ufaḡ çöregdir. çöregín küçüḡi. bi de altınbaşak ipler wardi, dantél yapıdılarında; koka diyerler. bacım diyerdi. man koka
- 80 getir. kürsi, isKemleye diyiler. kulunç kıрмаḡ, kuluncımı kır, diyiler. diyi bizím tawuḡlara kırran düşüb. saçı éle kırbóz olúb. tam ihtiyarlaşmış. çeyiTçi ‘elo hayırdır. kişmiş, üzüm. dadli deriḡ. kısımḡ, diyi anam az ḡalıb doğmasına, éle karni burnundadır. bêle pışkırıp durma. kuruTezen olúbsan. kuruTezen var bi de. o kurut var ya oni sınılaşdırdıḡlari kab. diyi kurdezeni getir. kuruTlari ezím. kuşḡanayi getir, yémeg yiyekí
- 85 ḡım piçaḡını getir. köyneg giymiyíbsen altdan? diyi ana kürmesini de hazırlamışam. éle sabahnan ḡaḡacam. o ataş atım tendíre. diyi ḡírnabi getir, torbaların aḡzini baḡliyaḡ. oni kaytar, oni kaytar, gelsín bu terefe. éle ḡoş bi etegdir, küloşdur. diyi sen de olubsan milletín ḡöçürTgeni. diyi bi kılav da ehmeg ye. kırırḡ, búḡdanın kırırḡi. küskiye getir ordan mán. keledoş pişirmişḡ böün. biraz kíndírek aç, gêt. // he, gêt içeri. körpe ne
- 90 búlsün balam. bı kısKalar éle hePi kıs olúblar, hêç burdan soḡan çıḡmaz. tawuḡlari da kürke yatırmışam. bahım kaç tene çıḡaracaḡ. diyi wala bizím kelemeler éle ekíb her bir başı on kilo reḡ heT gelir. KoPPızdır o. KırTdama çay içekí be. diyi. ule kívre ne_edisén? éle allahın karḡış_êTme, yazıḡdır. kelloş¹, baba tutmiyasan seni. korruḡ, he, bizím kíFleT hiç Kıri yemez. evleri éle daḡın başında. kıraḡḡ adam geçmez. kiloş
- 95 elbise aldım. diyi kırpuz hele kaldır oḡlúm, yemiyaḡ be. çoḡ ḡuPPır bi adamsın ha, ḡuPPır. kaḡmuḡ, aḡaçların kaḡmuḡi. diyi ula bu zeherli deyil kímki modúr. diyi ule nedir, küşküşüḡdür. bi Kırtik yemişem, ne yemişem. diyi éle allahınıza gelín, ne¹ éle iki saat leḡeleḡ edísiz. loḡlamaḡ var, loḡlamaḡ. logi getir. yerim éle ḡoşdur. loP, éle ḡoş bi yerim var. éle laPdan laPdan konuşmaḡ allahın sen. ula diyi mením fırraḡım éle bi
- 100 lallandi. topaca da fırraḡ derler. diyi ula silahın lüllesínne bi ataş çıḡdı, pe’. ge lePPiK oyniyaḡ. bi loloyi ḡötúr, ḡöster bahım önce. ula senín loloni kesecaz walla. diyi lèydeni çevír bahım. diyi ‘eyni yémeyi iT lakına benziyi, ‘eyḡ. bi loTTuK aTdí, loTTuK. çaydanlıḡ için lülük diyi. diyi ula lülüḡi tıḡanıb o demliḡin be. biraz burayı temizle. diyi o lüleyi çevír su aḡmasın, boşa aḡi, yazıḡdır. lèpe olúbsan, lepe. diyi anam bacım evleri
- 105 éle mıḡmıḡḡ, mıḡlıḡa iT kıalmaz orda. diyi sen meni lak_êTdín daha ha. bu yımırta bozulúb, lak_olúb anam. diyi laklaḡa dalıbsız, daha gelmésiz. lavaş yapıırḡ. diyi bi çıḡ éyice çeyne, bi loḡ_êT bahım, éyice çeyne. liv tutub bu bizím mutafaḡi, liv tutub. lèceḡın baḡla, lèceḡın. anam bacım saḡır, laldır, konuşmamıḡ ḡörmisen? ne bilim, levün levün işleríz var. çoḡ loTTi bi adamdır, loTTi. diyi éle melül melül baḡma. diyi mèratan
- 110 ḡala. isKatin_ola. éle muruzun_asma. diyi mıḡmıḡlar hePPi doldi içeri. diyi bizím mev bu sene hêç olmayıb. kaḡın yerini açın da. iki sahaTdır mürḡüliyi. mırırḡ, güneşin altında kıla kıla daha cırılıbsan. ‘eyni mırırḡ ferḡoya benziyisen. makatın_üsdüne bi döşek at, otursunlar. mercefeyi getir bahım. mercefeyi getir. ‘eyḡ bu mindar_olúb. o mozzuḡdur. éle ḡoş moz bi danadır ha. mucurdur bu. mèratan kıla. çoḡ munzursan sen be’. éle

- 115 melemez₇ éle allahın saf k̄ulidır. sen çoḡ moloz bi adamsan be. mendeburun biridir. misini ordan sobanın üsdünnen k̄aldır, anam bacım. çoḡ malḡu₇va bi adamdır ha. ho₇ felekeTdir. mavisı atıbsız eşKe. nēdisen ula mıncılo? éle el'álemín içinde bi malamaT éTdın aTdın₇oriya. mısra₇na bari K̄orunga doldır, yēsın danalar. é m̄an ne, men ne ġarışram? ula diyi madekleri al içeri, dışarı hırslıyecahlar, madekleri. diyi seni way
- 120 malḡarab₇olasan, even v̄eran düşe. uşaġa mıKaT₇ol, men geliyem ha. anam bacım möhre yapmışıḡ, möhreyi de atıb geliler. h̄eç mecalım k̄aldı, han̄e bura da éle mırT₇oldi. çoḡ mezemeTlıdır. éle mali mezemeTlıdır, h̄eç k̄imsenen görüşmez. manḡafayı kapat. diyi ula madıġ çıḡarmaġa gidibler. diyi anam bacım mitilleri de h̄eç sırimamışam bu ara. çoḡ mehcemaldır. ge bi seni maççi édım. // he, ge bi emce seni
- 125 maççi éTsın. h̄aTda murç da var. murçi getir. mend̄e almadıḡ h̄eç bu sene, p̄n̄ire katmadıḡ h̄eç. bi şeye yarami. mintanın yırtılıb. 'eyni mitriblara benziyibsen 'ey₇. h̄eç sizde mıḡ yoḡd̄ur, bu k̄apıya iki tene çaḡadıḡ. sabānan yumurtuġa yapmışdım. éle yēdım, éle yēdım, çırılana K̄ádá. diyi anam meke patlaTdıḡ. diyi éle özan mahana bulma sen de yalannan. o éle cimri, pis, nekıs bi adamdır. diyi éle nevcivan₇ diyi çoḡ
- 130 yazıḡ. naḡırdan geldi ineKler. diyi anam men nevelerimi çoḡ severem. diyi éle neticesini gören cenneTlıḡdır. wala biz bu sene naḡırcımızdan h̄eç memnun deyēlıḡ. allah h̄ak şahaTdır, h̄eç hoş deyēl. ne sari geTdı o oġlan, bi kaḡ baḡım. çoḡ nēs bi uşaḡdır be. wala böyöglerim̄ız b̄ize b̄ele neḡıl édibler. yani biz onnardan duymuşuḡ. diyi beyaz meyzadır, oni nefesliyiler be. diyi éle nem nım₇édip durma. ne diyisen doġru
- 135 dürüs d̄e. diyi nem̄erdır. on̄un uşaḡ muşaġı yoḡd̄ur. neceġın éle baġlıyibsan. saçların hePPi eşKe atıb. nerdivannan düşüb aşıġı. n̄eridir o n̄eri. oḡeş₇ canıma deysın. diyi geçi almaġınan n̄eri al. geçin̄in çoḡ koḡu₇si olir. ēyi oldi s̄an. obaşdanda adam h̄eçbi şey yēmiyi. éle adama toḡu₇ni. diyi w̄ile ona sari geTdı. bu terefde deyēl inehleri, ēyice otar. baḡ otarmadan gelmiyesen. obaşdandan beri oyaġıḡ. ola ob̄iridir ob̄iri. ula dün deyēl
- 140 öteyin men gelmişdım s̄ize. ōrTmeden diyi s̄akavili al, getir baḡım. éle örüglerini atma eşKe, āyıpdir. o éle öġürüb durma. éle bizim de midem̄izi bulandırısan ha. wala el öġüni éle el öġün için k̄ullanıyıḡ. el öġünde k̄ullanırıḡ. éle k̄urban₇olım özūme, éle sen özūnnen başka k̄imseyi sevmessen. diyi el öġünde k̄ullanıram. diyi sen tawūḡların p̄n̄galini da bozd̄un. diyi biraz p̄naġun k̄arışdır o una. bunun hiç hoş eymegi olmiyi.
- 145 diyi çoḡ süslidir menim tawūḡlarım, éle ponponli, hoş₇. uşaḡlar için peppe al balam. al ōlūm al sana peppe. diyi bu cevizler hePPi puç₇olūblar, hiçbi işe yaramazlar. diyi seni pırTik pırTik olasan bala. çoḡ puşT bi adamdır. o ule o nedir éle giyibsen. 'ey p̄irti m̄irti. diyi baḡ yaran elleme, potur olursan ha. panozdur o. panuzdur canım. bu paraḡ da iki annamda k̄ullanılı. diyi topraḡ çoḡ poraḡdır. diyi yēmegi éle édibsen Tuz, Porah̄.
- 150 mahmut₇ sen niye cevap v̄emisen bize? ē₇, n̄olacaḡ? di h̄ērli₇si. h̄er ḡabarların behlirıḡ ha. éle yımırtaları p̄n̄ıġa koy getir, k̄ırmıyas₇an. éle çoḡ p̄ısmırık bi adamdır; h̄eç özūnnen başka k̄imseyi sevmez. éle pasvanıḡ₇ evi 'eyni h̄ızan evi. éle çer çöp, purt puş bi evi var. diyi papuġlarını sayġınan kelle yapacayıḡ, paça yapah̄. s̄ız parToz éTdiz? kırḡ part oTdari var. pangaya gidib, elli panginot atıb pangaya canım. éle birden
- 155 pırkıldadi. d̄edi pıḡ'ḡ. on pap̄eldır canım. éle p̄elep̄el gezm̄e. v̄ey₇ gözūn çıḡa pişik! éle biraz kara p̄içüli de al. éle hoş édi rengini. el pırT₇éTdiler malını m̄ülk̄ini, k̄andırdılar herifi. éle bi parılti göründi; éle b̄ülürsen b̄ele aydır. gözleri pırTdaḡ h̄eç hoş deyildi. p̄eştemal b̄elinde éle gezib duri özūne. éle camida oturmuşdi yanıma. o birez p̄iltan v̄erdi, odi éle koḡi. evleri palaḡın ordadır. damın₇üstüne p̄üşüli aTmışsız yoḡsa
- 160 yoḡ? éle pisboġazın birisen, ne bulsan yiyisen. bi parḡaç yoġurt getirmışdiler. allah seni inandıra, éle bi hoşdi. boÇÇıġın kırılıb. éle p̄eK̄ol p̄eK̄ol gidisen ha. böün dört per yazdıḡ, ellerim̄ız kırıldı daha. rafatanın yüzi esKiyib, oni bi deyēşdirim. reben, ōlūbsen

- sen? iki kelime diyemedin ona? geçenlerde elâlemîn içinde sen bizi rezil rüzva eTdîn. rēdivannarın başında görüni ha, baḥ. ële mali mülki her şeyi gidîb, rumrut qalıbsan. ële
- 165 saḡın bi ineKdîr he. saḡın ineKdîr. sırgaların ële biri düşüb, bi qalıb. gidecam özûme bi tene sırğa alım. sünepenin biridir. savarcaḥdan ële su aḥidi. ële bi hış edidi. ne ële sukumun yığıbsan? gören diyi ne olub. kaḥ seḳevîli getîr, sipür buralari. ële suyun kıraḡında otûrûbsan, ële sayır buyur konuşma, adaman canını sıhma be. saçma sapan yani. ële gözûmi seyirti. süreceKnen tâkıb eT, heḳ şaşırmasan. sabını biraḥ
- 170 sabınnıḡın içinde. bûḡdalar hele sitüldür olmaz, biçilmez hele de'. diyi sen her şeyi millete sal salisen be'. sâñ dēmedim kımseye dēme. seḲari dolmışdi ële vēridi ḥeyvannara. ële düşdi. yoḥ be saḡalıb, bi şey qalmıyib. daha incitmez. ële dēdim beş dâḳḳâ de sele vurum, onnan sora tendire yapışdıracam ehmeyle. satırı getîr bu gemigi kıraḥ. sebi ne bûlsün? bōün daha gējdîr, saba geleceyih sîze de, bōün olmaz. sarati getîr
- 175 bi bu arpayi eliyekî. bu bûḡda için deyîl, arpa içindir. südecâdır, anam nēTsîn uşaḡa yeTmi sûtî. 'eyḡ ële şahsi koḥidi eyaḡi. ële 'eyni salaḥanalar gibi gezisen. etrafda. bi ge, iş tut, biraz çalıḡ. tû' nâ'let gele sıfatan. sen de dē men adamam, he? bu satırın da alti delinib ële su aḥi gidi. ële sasıḡın buruşdurupsan, gine sasıḡın sallıyıbsan, gören diyecekî, ne olub. ële hama hama ële son beyde yaḥaladi walla. anam yoḡürt süzmedir.
- 180 ële şahşivêl adamın birisen. seni şepırze olasan, şepırze eTdi bizi. şemama gibi uşaḡdi. o kâdâ güzeldi, adam kıymidi baḥa. ële bi şırde balıḡın düşdi tendire, ële yandı geTdî. şırdan ële gösKine bi şırdan inci tahmışdi, beḫe adam kıymidi baḥa. ta ağacın şahanına kâdâ çılmışdi. e mende bur, şum bir adamın biridir. şılopa yaḡdi. diyi wala bu şılorlar çoḥ eşKidîr be. şıltenin üsdünde otûrûb, ële özûne etrafa baḫi. şüşeleri kaldır yerden.
- 185 daha yēter, gideceyih. anam bu yēmey çoḥ şordi, ēledi 'eyni poraḲ. şeneyi getîr ordan, şeneyi getîr. şatavla şatavla, geTsîn; belki san bi şey dēmesin. çoḥ şeḳeTTur bi adamsan, ële işinḡ gücünḡ kavga döḡüşdür. nōlûb, şaḫTa vurub sâñ? hanē heḳ bostan oldi, hePPi şaḫTa vurdi, çürüTdî, geTdî. don vurması. diyi anam diyi ële bi şırıltili gelidi, ële adamın çoḥ ḥoşûna gididi. diyi ële sâñ bi tene diyi vurum, ële dēdi şapḡ, bi
- 190 şaPPılti geldi var ya. a o nedir geçırıbsen eyaḡan, o şıPPigi. şerbiḡi getîr, bi su içek. diyi bizim şoratannar tıḫanıb, hePPi damcıḫlar gelib aḡaḡi. ële san bi şaPPalaḫ vururam. şılan yēdiḫ. nōlûb ële şortavların aḫıdisan, görende diyeceK anası olub, babası olub. ële şevle bi adamdır. he, onnar türki diyi, o da şāPPa çali, evşēnnik. ële şerḳada bi adamsan, ḥuysuzḡ, geçımsızḡ. özūnnen başḳa kımseyi sevmessen. diyi ule ne kâdâr şumal olubsan. ële dümdüz olub yüzün. şumal'. esablari şirite as gē. diyi senin eyaḳḳabların 'eyni ële olub şeḲal. diyi biraz şoraḫ getiredih, o tārâfın şoraḡi heḳ ḥoş deyêl. ële damın üsdüne sürtedih biraz. şoḫûma gidıbsız? şekerdani getîr ordan. diyi ula bu şaşdır, egridir, görmi. şıllih, sen de adam olubsan? ële şēldir. şēl adamın tekidir. diyi ële biraz sēşme oladi, tendiri alavlandıradiḫ. o tendir heḳ ḥoş yanmî. sâñ bi şaPPalaḫ
- 200 vuraram var ya. şengîlo ule ne edisen? kîçüg kafali insanlar için. çoḫ şirindir. heḳ şöḥûrüm sîze geşmî, anam bacım ne bülüm. şePPo, nēdisen beḫe. bu bizim şuḡlar ële hePPi kurudi, geTdî. diyi ële baḡırsaḫ bişiler yapıdiḫ. sılav yapıdiḫ. çoḫ şordi be yēmeg. şarpan baḡlaginan düzgün, ële çıḫ eşKe, āyıpdır; millet sâñ baḫi. şıpanadan gir içeri, şıpanada durisan günahdır. ne bülüm o kâdâ şitil eKdi, ële hePPi boşa geTdî;
- 205 heḳbi tene olmiyib. ge bi şirinnigimizi vēr. diyi oḡlun olub, doḡrudur? saFḲan çıkar. şabaş vērî ya. para bahşış vērîsen ya, işde odûr. şabaş diyiḫ biz de. bizim şuḡlar hePPi kurıyib bu sene. tarÇıḫ diyi ula bizim tarla ële ıslanıb, ële olub 'eyni TarÇıḫ. diyi ula sâñ ële bi tePPik ataram war ya, āḡzın burnun kıraram ha. diyi tevdûrîzi görûñ sabahnan êrkennen sîzi alacam. diyi ula arabanın tekeri eTdi tıs. diyi maşalla boyûna baḫ, 'eyni

- 210 tula bacaḡ. nēdisen, wıla tula? bu da tawûḡlar tarranıblar, yanê tara çıḡıblar. tarmaya çıḡmaya tawûḡlar tarranıb. diyi wula bi tor_aTdım. bi torûn_içinde bilmiyem rahat girmi kilo çıḡdı. Tujdur o. diyi bu çoḡ Tujdur. diyi wula bi mermi aTdım war ya; inan girmi tene tumaḡan düşdi. yunum êle tēşide ḡalıb. tē' senín evín yihıla. de hazırlan hazırlan toya gideceyih. ula oni tevs_êT gēTsín. daha gide gele sen bizım evín yolûni
- 215 tabdaḡ êdıbsen balam. tabda tabda, belki hoş temizlensín. uşaḡ nēTsín, ne bili, hele ufahdır. o urbayı ḡaldır baḡım gerçi çoḡ aḡırdır ama. bēle sen şeyini şeyleri ucarriyıbsan. sabahdan beri, diyi biraz ordan urḡa vēr. ehmeK hēç hoş gelmi. diyi ula bu 'eyni uruslara benzi, urus asKerlerine benzi. sen oni eze eze un ufaḡ êtdín, hanê neyi ḡaldı? hēçbi şeye benziyi? bu seneki uşKunnar hēç hoş deyêl. êle uzunsav bir adamdır
- 220 ha. wala hēç menım umuruma deyêl. eşikde ele üzürḡar esi. çoḡ üsgekdır be, buraya çıḡılmaz. o uşaḡı ügürre ügürre, belki uyanmasın. evlerinín_önüne êle bi üzerrig asmişlar, bēle adam kıymidi baḡa. ordan üsgügi vēr, elıme bati ine. baḡçalarda bi sürü üsgül var. sizin buḡdalar bu sene ügüTdüz, bizım unnar hēç hoş olmi. dünēn ügüTdüḡ. sãn êle bi sille ataram var ya; êle bi vengıldersen war ya. ne etrafı velveleye vērıbsen?
- 225 vērān vērtas_olasan seni beki. ula nēdisiz? he, vıjıḡ_olıbsan, tırıḡa düşübsen? vayliḡ veya batmiyasan seni. çoḡ yoḡurıbsan de', vırÇıḡ gibi olub, 'eyni ula evlerinnen êle bi fiḡan ḡahdı. êle bi vengılti gelidi. allah seni inandırısın. ule vır_aTma. seni vırTçi. veş_ı boynún şişmiye senín. ula ḡahsam seni vıÇÇıḡ gibi ederem ha. ule vírevır êTme. be bu yēppeldır, hēç yēnir? heyvannar hēç buni yēmez wala. hēç iri yarmamız da ḡalmiyib.
- 230 yēmeniyi ser, uşaḡlar ḡaliyi batırdı, yēriKliyi zahar, eşKi yiye, biraz eşKi getirín, yēsín. seni o uşaḡa yēsir_olasan. o sãn nēdıb? ulan sen êle yankēş, yanpērTTi gidisen ha. diyi ula yüngüldür. êle göründüḡüne baḡma. men buni yaldaTdım. êle bi yaPPa yapmışlardı evlerinín_önünde, bi sürü. êle buni el öḡünde ḡullanırıḡ, yolpaḡdır. // he he, yadımdadır, hēç unuturam? // he, yēke, men gelmişem, herkes de gelib, görmisen? yēmişen yiyıbsız?
- 235 wala men hēç yēndir_êTmem êle ona buna. êle bi yırriyidi, sesi çoḡ hoşdūr. ele yavan ehmeḡ yiyisiz, he? yasTıḡlari ḡaldır yērdēn. ilo, sen yüz nımroya gidisen? çoḡ yanpērTTi gidisen ha. yalaşdannan_êTdım, heneg_êTdım sãn. êle yēr yērve hePPi toz_içindedi. yırḡala yırḡala belki uyana. zēyilerin gelib, bacım? ule onnar êle zıl zıllıTTodūr be, bi işe yaramazlar. wala bizım zemi bu sene hēç hoş olmiyib,
- 240 süremiyibler zaten. sãn êle bi zerp vuraram var ya zıḡıldarsan ha. ha zırT', ha yaparsan, be yapmisan? êle bi zarıncı yalannan, sen be neyín var? ḡah. êle bi doldürmişdi tepsiyi, zımmazım dolidi ha. zaḡḡuldadi. diyi êle ḡafama wurdı, êle zıḡ êle zaḡḡuldadi ḡafam. ne zebellaḡ gibi durubsan. zıbrıTdım seni gördün. çoḡ zırıldama. ne zuruldiyisan ula, 'eyni iTTer gibi? zarıldayıb durma be, hēçbi şeyin yoḡdūr. çoḡ
- 245 zırPē bir adamdı be. zıḡḡınabuT yē. seni kızılḡurT tutasan. hēçbi zırıḡa da yaramaz. men ne bülüm, zahar özi bili. he, wala, êle sãn bi zırnıḡ da vērmem. wala êle de zeberceT olsa, êle padişahın kızi olsa oni almam. ula zırT_aTma. ule zoT_aTma, allahın dımsosi! nēdisen zırTaboz? sen zırıḡladın, he? zındani getir. kērandiyi biraz dōkūm. zıbar yat. uşaḡlara diyiler, o tarla çoḡ zinavdır canım, orda bi şey olmaz. hePPi
- 250 ḡurur, ḡapiyi zırzala, kımse görmesin içeri. wala zırnıḡıncı olub, o hēç, o solda sıfır. êle bi zulumaTdı, göz gözi görmidi. ba zıḡḡınabuT yiyesen seni, balam_ı. // dārḡan kırır buḡdaydır. bu kırırın yaşken ḡoparılmadıdır. dārḡan arTamaḡa gidiyih. diyi ula hePPi ḡarakılçılıdır. o buḡda o hēçbi işe yaramaz. diyi şoraḡ vurdı damın_üsdüne? diyi çoḡ ezdın de. ḡamur êle oldı 'eyni lepe. hēç bunun ehmeḡi olmaz. onnarın_evleri êle
- 255 mıḡmıḡ. bu torpaḡ ne hoşdūr. êle ēyi bi tendir torpaḡıdır. çoḡ hoş tendiri olur ha. aḡ torpaḡdır ora. hēç oranın ekini olmaz. Ḳaḡışmaḡ birine ḡarışmaḡ, ne uşaḡa Ḳaḡışib

- durisan. bizim tamatézler bu sene çoĥ hoş olúb. bizim bu baĥın başında éle yarpuz olúb, adam kıymiyi baĥa. diyi ĥıcırTĥan_oti çoĥ hoşdúr. béle çoĥ faydalımış, bilisen. biraz kara puçulı getiredín, Turřunun rengi hoş oladi. diyi kêřke bi meke yiyediĥ. gün
- 260 çerdeglerínin içi hePPi bořdúr. bu sene hêĥ hoş olmiyíb. bu caĥlar éle tıkanıdır, hêĥ hoş deyél kıocalıblar. biraz hêliz aladıız éle kıatadıĥ içine, çorbaya morbaya kıışın. bu sene ĥırmi kilo sirmo tutmişam. hePPi pênirleri şimdi yapacam. göbelek topliyisíz, zeherlenmiyesíz ha. heríf biraz çırêř aladın éle hoş gelidi kıoĥisi. anam çoĥ çaTTaķuř yémeyín, bu sene yaĥmur görmiyíblar zeherlenírsíz ha. diyi bizim şilorlar bu sene hêĥ
- 265 böyümüyúb. éle hêĥ turş deyíller. bu seneki çedeneler çoĥ acıdır. ule sán bi sille vuracam var ya. seni ĥırTi boyúnı. diyi bizim ĥırTiler éle olúb ‘aynı řaĥanún boyi kıádá. diyi Tılşo alıbsan? hêĥ hoş deyél. anam reyhan kıatıbsan bu çorbaya. ana bizim heyvalar hêĥ hoş olmuyub. ula bu kıavunnar hele düleĥdir. hele olmayıb yénmez. kıırredír, kıırre. řengílo nêdisen? ‘eyni şemamaya dönúbssen. bu şemamalar ne hoş kıoĥi.
- 270 madıĥ çıĥarTmaĥa giderdiĥ biz esKiden. ule bu nedir? çaTTaķuřun yanında kıazeyaĥıdır he? ‘eyni acıkabalahlara benziyi bu kıazeyaĥları da. éle baĥayapraĥı tutmişam, iki bidon. ehe çaĶĶalaları éle bi yêřeríb, éle hoş olúblar. KışKa almadım, biraz vaĥdi ĥêřdi. çaTTaķuř, kıazeyaĥı, yémlik éle walla topliyidiĥ, yiyidiĥ. hêĥbi baba da olmi. ana sız bunnara diyisíz alça, hêĥ bunnar alçadır, bunnar alodúrlar. kıuzikulaĥını ben
- 275 görmemişem, burda var ama. kıabalah var, ama görmemişem. diyi ula bu yemişenner hêĥ hoş deyél. éle TıĥTıĥadır. ufaĥ yemişenin kıçüĥüne aslında TıĥTıĥa diyilir. diyi biraz iTburni topla. diyi şıfalıdır he. te’ hanê hêĥ bu çaTTaĥuřlar hêĥ hoşdúr? hePPi tekesaĶalı ĥarıřdıřpsan arasına. bu tarla hePPi Kıalaĥan tutub, baĥımsızdır be. ‘eyni devetikenidir o. diyi ula o keřiřTařaĥıdır, yemiyesen. zeherlenírsen ha. ula diyi bu
- 280 musTafaçıçegiğir, pêĥamberçıçegiđir, oni ezme. bu aĥaĥ çoĥ sertdir be. ne kıopi ne bi şey édi, kıaraaĥaĥ, éle pis bi aĥaĥdır. ule o yıĥılcadır ĥeyvannar yémez. evín_önünde éle ĥırı, éle ĥırı var, éle diz boyi. éle kerdinín_çici hePPi dolúb sarmanca. be onnari temizlemesen ĥırTilar hêĥ hoş olmaz. elen südĥen sürt, o zigilleri hePPi gider. maydanozun toĥımı hêĥ hoş deyeldi, éle hePPi piřıĥırnaĥı çıĥdı yerine. diyi
- 285 ĥıyarın_altında ile seķawul çibuĥı var. éle hoşdúr, biraz getiredíz. seĶávul édediĥ. Kıapiyi bacayi řipürürdüĥ. soĥanlarız cil atıb. cilleníb yoĥsa yoĥ. ceĥani getír, dıraĥTori çekeĥ. bozulúb yolún_ortasında kıalıb. aĥaĥların kıaĥmuĥını kıaldırıbsız. hePPi söyúbssüz kıaĥmuĥlarını. bizim evín_önünde éle ĥaĥař çıĥıb. ĥideĥ biraz topliyaĥ ĥaĥař. diyi bizim bu bizav da kıırmadır ha. ‘eyni hollandada cinsine benziyi. ha. düĥeyi kıaT içeri. Kııdıĥ
- 290 bulaĥının_ordan gelisen? medeg yoĥúrdi éle bi hoş olúr. naĥırın_çinde diyi üş tene de camış var, he? diyi, bu tawuĥın kıırĥ tene cücesi var. éle ne Kıádá yumurta bıraĥdıĥ hePsi çıĥıb, olúb cüce. diyi éle bi süsli fêrigím var, adam kıymiyi baĥa, punpulları éle hoşdúr. göĥercinler hePi dolúb çatiya. ilan vura seni bêki. yoncayi hePPi tırtır basıb. diyi ula ne aĥacın başında durubsan ‘eyni bupiler gibi? nêdisen cülcülük? lakab olarak
- 295 kıullanılı. havada vurdum kıácele türkisi var hêĥ bülmişen? kıoy yere düşe ĥeĥele. diyi ule éle beyazdır ‘eyni beyaz Kıuziya benziyi, sanki kıar sıçanıdır. ‘eyni ĥıĥıĥıolar gibi éle başında behliyisen. o da ‘eyni demsiçannarı gibi her tarafı kıazıbsan. ula bi atışda seKiz tene tumaĥan vurdum. ula burda kesin çoĥ balıĥ var. ĥındeler hêĥ başınnan ayrılmıyi. mıĥmıĥlar da bizi pişirdi daha. ne kıádá çibin var bu sene. éle aĥul kıayniyi moz. ula elín
- 300 üsdüne kepeneg kıonúb. erigdeydírenner de çıĥdı on bêř ĥüne kıádá erigler olúr. éle bizim muTfaĥı kıüleķurTTarı basıb. hardan ĥelíblar hêĥ bülmişem. bu da ‘eyni boncilere benziyisen ha. nêdisen ula tula? he, maşallah, ‘eyni mallara benziyisen, sên hêĥ bi şey yemişisen? kıuruyubsan. anam ĥelínímíz çoĥ hoşdúr ‘eyni kutuklara benziyi. nêdisen

- ula dūrzi? he, ava gēTmişdīm, menīm tazi var yanē biçīm yaḥaliyidi kuşlari. nēdisen ula
 305 kito kito? pişig tırmıhladi. koyunlar kıḡlıyıblar. teze sipürmüşdüm ahuri, kēçiler
 merıldıiyi açlıhdan, birez yēm vēr onnara. ula ne iTTer gibi avulduyub durisan? iTTer
 gibi zırıldama. ule ule çatallaşıblar, ayrılmazlar onnar. ēle hırıldayıb durma. kafan
 çıharT ordan, ne pişik gibi mewulduyib durisen? ule o ne cırmıhdır. pişik seni
 310 cırmıhliyib. ħorozlar banniyıbsa sabah olub. diyi tawuğun üsdünde bi tısladı. tawuḡlar
 gaKıldıy, inan yımirtaya çıhacaḡlar. kuşlar caḡıldıy, aḡşam olub sanki. her taraf ÇırT
 dolub. ule tawuḡ, kış! hePPi ÇırTTiyibler etrafa.

Derleme Numarası: 17

Konuşan : Celal Gazioğlu, 77 yaşında, Yüksekokul mezunu
 Derleme Yeri : Yukarı Çınarlı Mahallesi, Erciş
 Derlenen : Mahalli sözcüklerin kullanımı ile ilgili cümleler

- mesela bu sizin tarlanın aIT tarafı bitün hırıncık olmiş. yanē üşgüle dönmiş.
 heyvere yaramaz birisine, kaba konuşan, kibar olmiyan şahıslar için söylenir. mesela
 yaw senin bu biyüg kızın da çoḡ heyveredir. yanē sözünü bilmez, // ḡesēbani, farz ēdelim
 ki senin buraya gelmen hayra ālemeTdir. ḡesebani sen gelmeseydin bizim şefiḡin
 5 dükkani ēyi çalışmiyecaḡdi. // honaz war. şimdi ot biçerken en önde giden biçicidir.
 onun adı honozdur. yaw sizin honozunuz bizimkinnen çoḡ hızlı yürüyü. // ḡarazan
 kamçidir. ḡerış, koltuḡ altında çıhan bezedir. senin koltuḡu altına heralde ḡerış
 çıḡmış, yürüyemisen. // hamut var. sizin atın boynundaki hamut çoḡ sağlam bişiyē
 benziyi. // şimdi zaten burası kalabalıḡ, bi de helePişTo ēdib gürülti ēdisen. ḡēçbi şey
 10 anlaşılmı. ē sen ḡılıkaPPo kemigini belki bilmessen, ḡeyvannarın diz kapaḡının çıhan
 kemigdir. aşıḡ kemigdir, esas adi. gel seninle bi ḡılıkaPPo oynıyaḡ. yaw sen de her
 şeyden huduklanisan. // sizin öküzlere tamamını getirsen bi ḡoruh yapsaḡ, daha güçlü
 çalışıllar. senin baban da arTıḡ ḡurufinin teki olmiş. // ḡınÇdır. ḡınÇ. ağacın ucuni
 sivriltilir. // atapat oynallardi. pata oynallardi. onun adı ḡınÇdır. senin ḡıncın ucuni öle
 15 sivrildıbsen menimkinnen ēyi bati. // bigaḡ yerde kullanılır haw. haw yaranın
 haw ēTmesi yahut yaranın kötüye gēTmesi. ona da haw denir. burdaki haw, hayloloḡ
 gidi. hawḡ senin anan da benimkinnen jēhaTTiymiş. şimdi senin atan ḡömüş dedim,
 gine de vurdi. şimdi ḡuşuruḡ koltuḡ altına çıhan bēze, sen kolünü niye havada tutisen?
 yoḡsa ḡuşuruḡ mi olubsan? // hersindir bu. sizin evde hersin varsa vēr; bizim yoli bi
 20 karışdır. // hol, topaḡdır. benim holüm çoḡ güzel vıḡıldıy. // o hayalarında şişme
 olannara ḡello denir. ḡevik annamında. sen ayaḡlarını açaraḡ yürüdüḡüne göre ḡello
 olubsan. // havarzeminin bi kitabı da wardır. ḡazreti alinin cōnklerini yazan bi kitabdır.
 yaw ne kadar oturdun, havarzemin oḡudun? yēter daha. artıḡ oḡunmiyan kitablardır,
 yanē boş ḡonuşannardır. // bu ḡarmaḡozan bizden yēginer dēdiḡimiz yahut sınırsız
 25 güci olan ḡörünmez güçler annamında kullanılır. ḡüş' yoḡsa diyerem ḡarmaḡozan
 gelir, seni ḡötürür. ılḡanasi ılḡanasi bizden yēgin dēdiḡimiz ḡörünmez bi gücün inanış
 seKlidir. senin ḡömleyine bi filkete taḡım. ılḡanasi gelib seni ḡorḡuTmasın? ıḡKarpotin
 ayakḡabidir. senin ıḡKarpotinnerin boyamıyıbsan, çoḡ fena serTleşib. // niye vēmisen
 sanki senin elindeki işḡarşidir. yanē bulunmaz bişi. yaw senin bu eteyin açıldıḡına göre
 30 heralde evde öle ilintilemiş, biraḡmışlar, incik bu ḡeyvannarın şeyi, topuḡlari. kaval
 kemiginin adidir. senin incıḡına daş mi deydi? topalliyisan. // iTsıçırdan var. o kötü bi
 dikendir. ḡeyvan etkilenir ondan. onun adına iTsıçırdan dēnmiş. yaw bu ḡeyvan hem

- yan yürüyü hem çoĥ kötü kakasını yapı. olur ki itsçırdan olmuş. // isKani getir, yaw
 35 çocuklar, isKani getirin. bi çay içek. // juji kirpinin bi adidir. yaw senin saçların juji gibi
 diK diK olmuş. // jenK, kablur yeşillenir. yaw bu bahır kabi getirme. görisen her tarafı
 jeng atı. // kusi, tosağa, kaplumbağa. kusunin kabuĥı çoĥ sert oli. // kelesge
 at arabasi. kelesgeye bindim. yerime çoĥ daha çabuh ulaşdım. // karaĥan, lengeridir.
 yaw bi karaĥan ayran aşu işdım. hele doymadım. // keşgöl, tavuĥın taşlıgidir. sürme
 40 çekenner onun içine sürme bırakır, gözlerine çekellerdi esKiden. malına kötü bahdım.
 keşKülün boş kaldı. // kuvi, yaw senin bu oĥlan heç yanına gelmiyi. ele kovinin tekidir.
 ellerin yeşil olduĥuna göre kokav mi sökdün yohsa. // yaw ne karasa adamsan. çağırdım
 çağırdım, gelmedin. // bizde bugün kaysefe var. ge bereber yiyek. // korava üzümün
 suyudur. yaw bu işdiĥimiz çay da ele korava gibi turş olmuş. // arĥdır o. // he. sizin
 kapidan geçen ĥıĥlaveri çoĥ derin yaPmişlar. // kevraz, rüzĥardır. sowuh rüzĥarın adi
 45 kevrazdır. yaw o kapiyi örT. sanki kevraz esi. // kırız, peynir küpünün adidir. yaw biz
 de peyniri bu sene kırize basdı. çoĥ güzel oldi. // közürük he, yanmış. yaw bu eti de
 ele yahıbsan kızırık olub. o da aynı şekildedir. çoĥ yanmış, közürük olmuş. // kavluĥ
 mesene, idrar torbası. yaw sanki kavluĥumda böyüg bir yara var. sıĥ sıĥ idrara çıhiyam.
 // yaw senin bu baban da anan yanınan ayrılmı. sanki kızbibi olmuş. // yaw bi Kamaş
 50 sarsan, içseĥ. // keennehu sen bize eşya getirdin he, // he. yanê kovi, ürkeK
 annamındadır. yaw sen de ne kadar kovi olubsan. ne gelisen, ne gidisen. // kofi
 kadınların başlarına taĥdıĥı mendefenin adidir. anan kofisi kalbire benziyi. // sen
 taĥdayi nereye vurdun, uci kertig oldi? kolon aTTar yawri aTTar var ya. onun adi
 kolondur. sizin at kolon atı. inan ki. siyah leş kargasının adına kargakıra denir. kırre o
 55 öterken kırre diye bi ses çıhardıĥı için erdişde kırre annamında. yaw senin bu tawuĥın
 da ele kargakırre olmuş. kefiye şeydir. aTKı, boyun baĥıdır. senin o kefiyeyi ver, kışın
 üşürken boynuma sarım. o salatalıĥların gösgini eyice torpaĥ doldur, kırık vurma. o
 hayvan yeminin kötü olan cinsinin adi karakiyahdır. beleke de denir. karaĥarman da
 denir. sizin oTların bi kısmi karakiyah olub. // anan kolçaĥı da gülli mülli. ne kadar
 60 güzel yapmişlar. // fitilli çahmahlar wardi esKiden. taşa vururlardi atêş atardi. onun adi
 kavdi. senin çahmaĥın kav midir, benzinli midir? // sende külüng varsa ver, bizim
 tayadaki kuşlara bi fırlatım. // kevraz, sowuh rüzĥar. bu sowuh esen karla karışık
 rüzĥarın adidir. o, sanki dışarda kevraz esi. // korzivél tekerlerin düşmemesi için
 sınıya taĥılan ağacın adidir. korzivél yaw senin öküz arabasının korzivéli çıhmış.
 65 teker nêrdeyse düşecek. // kırık, eKmeKliK baĥdayın adına kırık buĥday. senin bu
 eKmeyin ne kadar beyazdır. sanki kırık unun yapılıb. // bu salatalıĥlar birbirini
 basıb. onnari bi kaĥ Tsene. // yaw bu dayın da karşidan geldiĥi zaman karakosTan
 görünü. // çoĥ mi çalışdın, bugün öle leşgo olubsan. // bu bosTanın yanınan bi leĥer Kaz,
 rahaT rahaT bosTanan su ver. // iT lehliyi. yaw bu it niye belev lehliyi? heralde sicaĥdan
 70 lehliyi. // laĥTa var. senin her tarafın laĥTa laĥTa yara olub. // lamıĥ, esKiden ermeni
 çocuklarına denirdi. diyer bu namaz kılmaz, oruj tutmaz? sanki lamıĥdır. // yaw senin bu
 camışın ne meĥandir yaw. // eyi beslenen camışlardır. // he, yüKlüĥün adı
 müsanderedir. sen bu yataĥları boş yere yığacaĥına bi müsandere yapsan buni içine
 yığsan ya. // mezmeze kavunun bi türidir. bi mezmeze kavun getirin kesek uşahlar. //
 75 tekerin bi parçasının adidir o. yuvarlaĥ tekerin. üş parçadır. bi parçasının adi
 marandır. senin bu araban tekerinin maranın birisi çoĥ zayıfliyb. // mehlil var. uslaĥ
 olmiyan, kötü anlamında. yaw bu mehlil inegi de sağaram sağmam süd vermez. // mij,
 sis, Kırakinin adi mijdır. tarlaya çıhisan uzun ayakĥabi ĥey. yahuT çizme ĥey. çünkü

- tarlada çox mij var. // sizin pulluğun ucundaki maç çox yıpranmış. // yav bu köpeyin
- 80 kuyruğunu ne zaman kesdiler, bəle mol oldi. // mürbe maraba, ırğat. bigaç tene mürbe tutsan bu oti bu sene bişdirsən əyi olur. // miravi çağırsañ, bağça kurudi. biraz bize su vərse. // hayvannar nəhirdən gəlir, ahsam yatallar ya. onun adı meğeldir megele yatdi sizin heyvannar, megele yaTdi. // mırçalık bi oT türidir. eKşi olür. kabuği soyulür, yénir. ona bizde mırçalık denir. yaw senin bu topladığın oTlardan mırçalığ gibi turşdur. //
- 85 merək, samannığın adidir. sizin merəkde ne qadar ot var. biraz bi kenarına da saman yığ bari. // mil çeKmeg için. milçi. senin anan gözlerine her gün milçi çeki. tawuğun taşlığınan yapilir. içine sürme konür. qadınlar gözlerine sürme çekeller. o sürmeyi vurduhlari o küçücüg şey gibi o ağaç parçasınan yapilir. sizin odaya mabənnen gəşdigden sora mi girili? // mahraba, böyüg mendil, desmal. sen mahrabayı doldür
- 90 egmeg, ərğata egmeg götür. // nubarçalılıq ilk çıxan bosTanın meyvəsi. nubar edilən meyve. sizin salatalıqlar yeni çiçeg aşmış. bi iki nubarçalılıq vərsən əyi olur. // yaw nurdaTÇık ərmeniden olan qız çocuğunun adidir. ərmeni Qızlarına halen bu son zamannarda bile o yaşlılar nurdaTÇığ derdi. bir odür. ikincisi de sünneTsiz olannara nurdaTÇığ derler. sünneTsiz olannara da ve ərmeni çocuklarına eKseri ərmeniler
- 95 sünnetsiz olduğu için. ben oni detayli yazmadım. sen niye sünnet olmisan? oğlani niye sünnet ətmişen, nurdaTÇığ qalacağ çocuk. yaw bu qız qarşidan geli, ne nur ayn bi yüzü var. // o nemeKdana biraz tuz qoy, getir. tuzumuz biTdi. // nicimsiz aç gözlü. yaw ne qadar yemeg yiyisen? ne nicimsiz adamsan! // zayıflamış, yatahda yıllarca yatalağ qalmış. yaw sizin dede de sanki nermenenji olmuş. ne öli, ne kırtuli. // yaw bunun da
- 100 çocuklari olmi. inan ki nemərdir. // sizin nava Taş mi geldi, ne oldi? su gelmi bi türli. // adamın nekişine bi yumruğ aTdilar, iki saaT nefes alamadi. // bu marulün örzegi ne qadar şırındır yaw. // örken, kıldan yapılmış coban, halat. onun adı örkendir. örkeni vər, öküzleri bagliyım. // senin bu kitabın da əle pürtüğün tekidir. // pahlıl, hain. yaw ne qadar pahlılsan. ne isTedim vərmedin // poheşegi ahırlarda bəle. iki eli olan bi ağaç şeklinde
- 105 ağaç olur. bəle sebeT qollar sebeti hizmekar beline alır. onun adı poheşegidir. poğ taşındığı için yanə. yaw sizin ahırdaki poheşeginin bi eyağı kırılıb. // porhang esKiden bizim evde de wardi. bizim dolab çalışirdi, su getirirdi, o porhangın su gelirdi. esKi porhang kullanılırdi, çamurdan yapılırdi. sizin porhangların çoğı delinmiş. su hırıl hırıl ahi. // pepe, senin amcan da heç doğru dürüs konuşami. pepedir, nedir? // puka, nazik,
- 110 zayıf. mesela buna elini atarsan kırılır. yaw bu ne qadar pukaymış. // bu paporri yanə ayağın çox paporridir. eKseri yün ören qadınlar birisi içeri gelir ki çabuğ bitsin diye ayagi paporlidir. hayırlıdır ayağı yanə. sizde pawurğa uni var yohsa hePsi yerlidir. // peşKir bi sürmeyi çeken kabdır. bi de senin dedığın peşkildir, öne bağlanan peştemal war ya. peştemalın adı peşkildir. bu peşKirdir. peşKir. sürme Qabının adidir. sen
- 115 sürmeni peşKire mi koydün? yaw evin her tarafı pohpüsürden geçilmi. öte beri. // yaw duTlenc oynarken her zaman sen pır edisen. // yaw sizin aT ne güzel koşu. her zaman pörki o ali. // rovi, habar verendir. esKiden düyünnere çağıranın adına cığırTKandi, rovi denirdi. o roviyi gönder, bizim düyüne, birkaç tene komşı çağırısın. // rep, dimdik. senin ağacın rep olmuş veya yaw bu yorgani əle aTdım oraya, rep oldi. dik durdi. // remil
- 120 esKiden şey yapallardi. taş atallardi. ayni yazı turanın bi nevisi. sen bu işi nərden öğrendin? remil mi aTdın yohsa? sirim, hayvannarın dölünnen yapılan o öküz arabasının zolünün üzerindeki şeyleri bağliyan ipin adidir. deriden yapılmış sirim. sen bu sirimleri heyvan derisinnen mi yapdın? // yaw bi samur olsa da yəsek. // senin seKon arhasi niye yırtılıb? // sırnı öküz arabasının şeyi, dingil kısmi. sizin sırnıdan ses geçi,
- 125 cırlıdiyi. ona bi sabun sürsene. sabun sürellerdi da. cırlamasın diye. // səvo, saf, yani

- deli. bu ağılana da ne diyiler annamî. sevonun tekidir. // bu tarlanın haç seheni senindir? // yaw bu öküzler yan çekdi, seylazi kopardi. // senin bu ayakkabıların da ele şahTiyandır. // inan ki sirsir, rüzgar surata vurduğu zaman yapar. inan ki senin yüzün çaTTadığına göre sirsir vurub. // segirt, yané fırla. yaw bi segirt, ordan mana bi su getir. // saçibuçuğ.
- 130 yarım saçlı. o zina yapan kadinnara kullanılan bi şeydir. bu karşıdan arvaT da saçibuçuğun tekidir. // somat, ekmeK yeme tahdasidir. o samatın üsdünde eKmeK var, getir, yiyek. // sutal, boş gezennera sutal denir. yaw ahşama kâda sutal sutal gezisen. heçbi iş görmessen. // sekünün üzerinde otur. yalnız altan bi minder at. // o daşın altına bi sivinç tah, hawaya kâldır. belki yerinnen kâldırasan. // yaw buraya su dökübler ele
- 135 sıyrıncağ olub. her gün düşirem. // yaw bu sene kuzıları selege verdım, inan ki karlı olacağ. // sokeTdandır o. yaw o tuluğı da ağzını çevür biraz sokeTdan çıkarı içinnen. // şalağ bozulmuş kavundur. sizin kavunnar hePPi şalağ olub. // yaw şimşat kaygan annamında. yaw öle şimşat olub sizin kapının öni ayağımı atıram, kayıram. // şurahana peKmez yapılan yerdır. // şirnek yapışgan. yaw o masayı eyice silin. şirneg olmış.
- 140 egmeg yapışı. // şaffat yaramaz, haşari kimselere de denir. âfetlere de denir. yané âfet yerine saffat sözi çoğ kullanılı. yaw bi saffaTdır geldi kapımıza. // şeveder, o başiboş aTlar dışarda kalır ya bi türlü ahıra gelmez. onun adı şevederdir. sizin at şeveder olmuş. bu gece eve gelmemiş. // şulala. elbiseyi teyelle. kötü dikiş. teyellenir ya, elbise içi iri teyellenir. sora dikiş geçilir işte o teyellenenin adına şulalamı denir. o iri iri
- 145 dikdi gēTdı. yaw senin bu gömleyini de öle şulalliyıblar, verıblar elan. // şoPPa, bu sulı karda yağmurun yağması. şılı şoPPa denir ya. onun bizde şoPPadır adı. yaw şoPPa yağdı her terefi sel kâldırdı. // şePPo haç. eli eyağı böyüğ olannara şePPo. yaw senin bu ellerin ele şePPodur. // şit, tadsız yaw bu üzümü yedım ama dadı ele şiTdi. // senin o harazanın başındaki şeb düşmüş. // şil he. eli ayağı olmiyan. yani KoPPo da deriz. eli kesig olana şil şahT, şahT de denir. yaw bu adam geli ama bi kolu inan ki şıldır. // he, koPPodur. // şeve, esKi dilde deve gözidir. parlağ siyah daş wardi, kumsallarda çoğ olur. yaw bu daş ne kâda parlıy ‘eyni diyesen şevedir. // şepe, çığdır. yaw zavallı adamların üsdüne şepe gelmiş. üçü de ölmüş. // şımıTTırdı. kâydırdı. şimdi birisini kızdırdığı zaman seni şımıTTırdım. yaw seni hané aTdım geriye, annamında. ayağım yere basıram yaşı
- 155 mıdır nedir. hep şımıTdır. // şelek, elma armudun ortasını atarsan ya. armudun şelegini yeme, miden tohünür. şele, esKiden bahçalardan odun çalar götürür meydanda satallar, onun adına şele denirdi. bağlarlar bi bağ odun. odun, dal mal hıslallardi. bağlallardi, götürüp satarlardı. adına şele denirdi. o şeleyi al getir, sobada yahağ. // şek, dik durma. aşığı atarlar, dik durduğu zaman şek geldi denir. senin aşığın ne kâda aTdım, şek geldi.
- 160 // tavgava, he, beceriKsiz, saF annamında. yaw senin bu emın kıızı da çoğ tavgavadır yaw. heç elinnen bi iş gelmi. // tirindaz temiz annamında. o¹, benim hanımım çoğ tirindazdır. // tengenefes, nefes darlığı çeken. yaw amca bi türlü nefes alamı, ge, gör tengenefes olub. tıhanç, ahırların bacasına bi ucunda ağaç olan bi oT var. çekeller, baca kapanır. oni içerden iterler, baca açılır. onun adı. o kapağın adı tıhançdır. oTdan yapılmış bi
- 165 kapağ. ahırın tıhancını çek heyvannar üşümesin. // tamat, güç demegdir. yaw sen de bugünlerde ele tamaTdın düşübsen. // takâT yané. // titirye erig ağaçlarında olur. hiç deriz. alır, yeriz. erigin reçinesi. erig ağacınnan biraz titirge topla, uşahlar yésin. // terti derici dizler wardi. ayakkabıcılar ordan deler, ordan dikeller. onun adı turtijdir.
- 170 ucundaki demirin adı. Tijdir. sapının adı turdur. onun için turtij denir ona. ayakkabıyı turtijnen mi deldiler. // teber iki başlı baltalar war ya. bi tarafı balta, bi tarafı bele. onun adı teberdir. o teberi getir, bi odunnari bi kır. // tekêşdir. tekêş deyişK ayakkabi. biri lastik ayakkabi, biri deri ayakkabi. onun adına tekêş denir. inan ki ayakkabıların

- tekêşdır. // tülki hem tilkinin bozulmuş şeklidir hem de iki tene öküz arabasının iki tene tamığ gelır, ağaç. onarin o uci delinır. bi ağaç ona saPlamaya. o saPlamanın adi tülkidır. arabanın tülkisi çıhdi. az qaldı devrile. // ucbunduruğ, uzun boyli, iri yari. yaw bu adama bağ. sanki ucbunduruğdur. üş metre boyunda. // üvendir, harazanın yanê kamçının bi adi da üvendirdir. üvendiri hızlı vurursan öküzlerin cani acır. // birbirik, ince zayıf kimselere dênır. yaw bu uşah hêç gelişmi sanki birbirik olub. // veceveze, aci vërici konuşan. birisi konuşur; ama konuşTuğunnan hiçbi şey anlaşılmaz. ona veceveze dênır. eceveze de dênır. veceveze de dênır. yërine göre. yaw sen de sabahdan veceveze konuşisan, hêşbi şey annaşilmi. verelës öküzün gıdısının altınnan bağlanır. onun adi verelësdir. verelësini sağlam bağla, öküzler açılmasın. // yoğunine, yorgan inesi. yoğunineyi vër, bizim yorganın mitilini tiKsinler. // yëlin, meme yanê. sizin inegin yëlinleri ne kadar doludur. // zaha, yëni doğmuş kadındır. gelin, zahadır; üzerine çok varmayın. // zahma, kemigli eTdir. yaw çölmegde bi zahma wardi, yëdım yëdım bitmedi. // zol, öküzlerin boynına şeyın, boyunduruğı öküz arabasına bağliyan, hayvanın göynünden yapılır. ona bi de kama tahılır. arabaya boyunduruğı bağliyandi. zol. sizin zol zayıflamış. Kırılırsa öküzler düşer. // zëb, çamur Kablari yapışdırılar. esKiden yumurta ahi, onan sora ebemgömecini döver, tuTKal yapallardi. çamur Kablari yapıştırmah için. yaw senin bu gıdigin çaTTiyib. oni zëblesene. // zolağ, bi biyûğ arğ var, bi de kiçûğ arğın adi zolağdır. buraya bi zolağ kaz, sebzeler rahat su içsin. // zağar köpeyin adidir. ufağ yaşli köpeg. yaw sizin zağar da inan ki ölümü gelib. // zibeg, taşdan oyulur. içersinde den falan döverler. onun adi zibegdir. sizin bulğuri zibegde mi döydüz? // zıkkılti, zonkliyan yara. yaw senin zıkkıltın mi var. bële zayıfliyibsan. // zengılog gırTlağın adi yanê ıhTiyarlara diyiler. zengılogi çıhib. // zivana, bi aşırı sinirlenenler zıvanadan çıhi. yaw öle kızdı zıvanadan çıhdi. bi de öküz arabasının bağlama demiri, bağlama ipi. o ip açılır. açıldığı zaman arabadan düşer. ona zıvanadan çıhdi dênır. yanê zivana boyunduruğun o önüne geçen, oni kitliyen bi ağaç kama. odur. zolun ağaç kaması çıhib, zıvanası çıhib. // zırPçıhdi, aniden gelen. // he. yaw sen de zırPçıhdi gibi birdenbire gelisen. // zelal saf, temiz. bu bardağın suyi zelaldır. // zinge tarlada yürüdüğün zaman oynar ya, tarlanın adına zinge dênır. sizin bu tarlanın her tarafı zingedir. // ziKKe, atın tarlaya bağlarken bi demir kazıh var. çahallar yëre, atı bağlalar. onun adi ziKKedir. haTTa altın satanlar da yaw bu adam ziKKe kesı. esKiden ziKKe o kadar kıymeTlimiş. // kırrik, bu temiz, en eyi buğda. eKmeKliK buğdadır o. senin bu eKmeK ne kadar beyazdır. sanki kırrik ununna yapılmış. // havuduK gevrek buğdayın adidir, hedig, kavurğa yaparken. bu havuduK buğdayınna mı yaPdın bu hedigi? // tobtobiK o da vërimsiz, serT, kötü buğdadır. yaw sen de tobtobiKnen tutdun, hediK yaPdın! yënılmi bu. // Kızimizi, Kızimizdir. senin bu toprağ ne kadar güzel! narin toprağın adi Kızimizdir. senin bu topran ne kadar narindir. heralde Kızimizi toprağdır. // gajğın da sari renkli serT seramiKdir. damlara sererler, yağmur girmesın. şorağdır bi adi da. gajğın. dama gajğın ser, Kışın damlamasın. // gülül şeyın bezelyenin adidir. bugün bi gülül yemegi yapsan, yësek. // zeyturun bahali bi şeydır. şeyın adidir. şeyın yërel adi, zeyturun. genel adi da rokadır. sofrada zeyturun varsa o gün iştahın açılır. // meke, mısırın adidir. biraz meke paTTaTsan da yësek. meryemhur yabani bi oTdır. meryemhur toplasan bi eşKili yapsan. // acıhaz o da yabani maruldur. oni da sevenner iyenner var. acıhazı ben çok sevıp yëmirem. // gëylaz, kirazın adidir. diyër bizim bahçede gëylazlar kıPkırmızı olub. // kora, üzümün kamıdır. yaw bi kora vërdım. kora üzüm vërdin yiyene kádá ne çekdim. // gıTmendë, o da tarla biTkisidir. bi gıTmendi çayı yaPsadın çok eyi olurdi. çay olarak Kullanılı. Kuzikulağı da gine tarla biTKisidir.

- yemeglerde çeşit olarak kullanılır. Kuzikulağınan yemeg yapmışdı; ama çok hoşuma
 getmedi. // kabalak var. kabalaki soymadan yeme ha. kabuğı çok acıdır. // hençeloz,
 hawuçdur. yabani hawuçdur. men hençelozun dadını çok sevmem. // mıncılakuzi o da
 zeytine benzer bi tarla bitkisidir. // ekseri arapça farsça ermenice. mıncılakuzi da sakın
 225 soymadan yeme. kabuğı çok acıdır. // hiç, bunun bi adı da titirgedir. eriglerde ahan bi
 reçinedir. hiç topladım, elim, ayağım bulaşdı. // pürpürüm, semiz otunun adidir.
 pürpürüm çok arsızdır. tohumunu atdın mi bahçeyi sarar. // KeKKeleyi rüzgar esdiği
 zaman getirib dolduri bizim kapiya. bu hafif ot war ya rüzgar esTi mi yuvarlana
 yuvarlana gidi. onun adı KeKKeledir. // pasvanık, yaw bizim bahçede öle pasvanık
 230 çiçekleri var. sari sari açıb. // batbatı sahin yeme, deli olursan. adı deliotudur zaten. //
 carcar çayır bitkisidir. yaw tarlayı sürerken kadınlar toplandı, carcar topladılar,
 göturdiler tendirde yahtılar. // şeytanoğlar rüzgar esince gelib kapidan içeriye doli. //
 şürünbiyan var. şürünbiyan zehirli bi otun sıkılmış halidir. ele, ayağa, göze vurmamak
 lazım. yaw benim elime şürünbiyan deydi. vurdum gözümüne üş gün gözümün şışı
 235 yenmedi. // gındırğa, bu meyan kökünün adidir. gındırğayı nece işdim idrar söktürdi,
 böbreklerim temizlendi. // erenik, sizin camış erenikdir? hiç doğmiyi. // gedek camuşun
 yavrusudur. dişi camuşa medek, yavrusuna da gedek denir. iri camuşa da camuş denir.
 bu camuşun gedegi ne kadar iridir. // karnağuş kurlangıcın yerel adidir. karnağuşlar
 bizim eyvana dolub, uçub durılar. // mısır, hindinin adidir. 'elok da denir. bu gün bizde
 240 mısır kesmişiz, güzel bi yemeği var. gidib bereber yiyek. // kussi, tosbağanın adidir.
 kebkebo, kekligin adidir. KevoK denir. yaw sesinin güzelliğine bah, kebkebo gibi öti. //
 cırcırto, ibibik kuşunun adidir. cırcırto gibi daşdan daşa konub konub ötisen. // bizde
 kirpiye tussi veyahut da juji denir. jujinin dikenleri çok fenadır. çalağan,
 kartalın adidir. üsdünnen bi çalağan geçdi, teyyare gibi. // tolakka gri renkli tüylü bi
 245 kuştur. punpullidir. kafasında punpul var. tolakka kuşuni çok severem ama bi türlü
 tutamam. // su iti var. su samurudur esas ismi. bulağın başına indim su itine rasladım. //
 gurebeş kafasında çizgi olan bir porsuğ türüdür. bizim buralarda hiç gurebeşe
 rastlamadık. gotan, iri, uçan bi kuşdur. kaz, yabani kaz. ava getdiğimizde bi gotan
 vurmuşdum, bi at kádá. // kèzik, bu siyah iri kurtlar var ya yürür, kabalaktır esas adı.
 250 kèzik odur. yaw evin her tarafına kèzikler dolub. // üvez, at sineyinin adidir. aşımlar
 edremide çok olur. sohmaz ama çok kirletir etrafı. edremide çok sayıda üvez var. //
 miné, küçük köpektir. ufağ süs köpeği. bizim çok güzel bi minemiz var. // zağar da iri
 köpeğin adidir. zağari aldım yanıma, sürüyü kurttan korudi. // bıgır yaşli, iri
 köpeğin adidir. bizim bıgır ele yaşlanıb. daha yerinen kağami. // horuş da uzun yapılı
 255 köpek. tazının bi çeşidi. horuşnan ava getdim Tawşani bi türlü tutamadi.

2.4. Ahlat ve Adilcevaz Ağzı Metinleri

2.4.1 Adilcevaz İlçesi Metinleri

Derleme Numarası: 1

Konuşan : Ayşe Boz, 70 yaşında, Okuma-yazması yok

Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz

Derlenen : a) Değişik hatıralar b) Mahalli sözcükler

- // a) he, koyun yoh idi. bi de işde bu çalhadığımız ayran şeleri. biz hiç o zaman vite yağını görmedik. biz vite yağını teze göririk. hele zaten bi sene bosTan biraħdih. dörT tene getirdiler, vërdiler. menim bu õretmen oğlüm dedi yemiyeceksiz. o zaman yemiyeceksiz. hiç ağzını açmadı. he, tenekeler bële, bi on beş, on altı teneke yağ
- 5 getirirdik. // he, yayladan. // he be, o lambalar cam lambalar var ya bële. a onnar çıhdı. onan sora o yağdan sora, yağdan bunnara kaz yağı biraħılardı. fenerlere de biraħıllardı. o lamba camlara da biraħıllardı. temizlemesedi işih vërır midı? qaralırdı, o şey olırdı. onnari men zor temizleyecekdım. hele çoħ ële şeyleri adam_akli görmemişem. mennen evvelkiler, allah gösTermesın, men gine ëyi zamandadım. kuran, anamgil babambıl õle
- 10 söyliyende men ële şey ëderdım. diyardım nece oturidiz? hëç yohmiş. bu şeyler, yağ yandırılarmış olmiyanda. tikiş tikilermiş. onñ üzerinde iş yapılmış. // kümes dediğın tawûh kümesi. // pun. // wala onnari yatırdırdıh. onnara kümes de yapıdıh. onnari içine bële atırdım. // yumurtayı deyişidi, biraħırdıh altına, yatırdı çıhardıdi onnan. kurka biraħırdıh. altına saman, fışkı biraħıdıh. legenın yan şeyın içine. onñ üsdüne
- 15 tawûhlari biraħıdıh. ëyi tawûh olsa on seKKiz gün edi. yoh şeyli olmuş olsa gırmi iki günde çıhardır. /// baħ biz bilmiyih, illaki yani. ëyi tawûh oladı, ële çıharıdı. /// yoh o zaman onar yohdılar. şimdi çıhıblar onnar lense, köy tavuğu var. zereheT midir diyi. // ne bilim isimlerini bilminem. // mesela en azınnan bi uşağı getirirdım. diyardım wala oni saħlayın nezer deymesın. // he, ële diyelerdi. wala men ne bilim? ben yedi yaşında bi
- 20 kardeşim bi teK yedi sene o dörT baci onñ üsdünde olub. götûrûb çarsıya. çarsıda biri babama diyir ki yoh diyi. sen qarşıda geTme, senin ensende gelim. diyiler tu_ ! baħ diyi babası ensede gidi. oğlı qarşıda gidi. ële gırmi dört seheT çekmemiş. // var hocam. şimdi de var. duasını oħuyasan ki geče. yanë kimisi getiri muncuħ asi. onlar günahdır zaten. buncuħ işi deyël. onñ duası var. dualari oħındıysa bi şey olmaz. // be yunnan
- 25 uğraşmıdım? tëşi de egiridım, çorab da toħiyidih, yataħ da yapıdıh. // tëşi egiridik, yapıdıh. yununi Tariyidih tarahnın Tariyidih. oni Tarardıh. dönerdik simeg ëderdik. üsdünde bükërdım, oni sümeK ëderdım. bu sefer bi kere tëşiye saranda oni yavaş yavaş tëşiye sarardım. salırdıh kolümüzda yapardıh cëcım. şimdi ële var mı? şimdi daha kım onnari yapı? /// yo, yapan var, baħma, burada yapmiler. /// he, burada yapmiler. //
- 30 yapırdıh he. // torunnara yapırdıh. be kazaħsız olır midı? işinız ras gele. çocuhlar kazaħsız olır mı? çorab toħiyidih onara. // ë yapırıh gine de şimdi yapırıh. torunlara, şeylere yapırıh; ama naylonnan yapırıh. daha o yuni kaldırmışlar. // orlonna işde. orlonnan yapırıh. // ne yapıh? mesela nece gidisız, nece başvurisız, ne gerekirse yapısız. // yemeg yapırıh, götûri ne bülüm? her şey ëdirik.// he, üş günnen sora gidiler traş edi
- 35 onari. // he, misafirlere de baħiyih. misafir, úzaħdan gelen olırsa misafiri saħlırıh. yaħunnan olursa yemeg mëmehleri evlerde pişiririk, götüririk. şimdi onar da biTdi. şimdi daha camılarda yapılır.// üş gün boyunca // pënır yapırdıh. pëniri süti sağırdıh. getirirdik, süzirdik. mayayı atırdıh içine. üsdünü atıdık. bikaş kere iş görene kadar pëynır_olıdı. getiridik. tökidik Parzına, biraħıdıh Taşa. // wala o zaman keynaTmaħ

- 40 yoḥdi babam. şimdi de keynaTmilar. kım keynadi? kım oni keynedecaḥ. men aTmiş, yèTmiş yaşındaki... bi kere çoḥ ciddi keynetmiyem. niye bunnar hePi krisTal mristelda da olduḥ. o pēnırden olmiyib. o hēç pēynır yēmiyen bile brusela oldi. // yoḥ yoḥ. pēynırden olmi. bizde salamuraya tōkirik. // tendır yapardıḥ. wala şimdi de gine kuvvetim salsa yaparam. çamuri getiridi, daḡdan. ēyi çamur, tendır çamuri getirirdik.
- 45 çıḡniyirdiḥ. çıḡniyirdiḥ yērini ēşiyirdik. ona bi kere bad vērirdi, tendırı yapırdiḥ. // wala hēç kıl mıl aTmidiḥ. ēle wala yapırdiḥ, gidirdi. bi az bi şey saman serperdik. çoḥ yoḥ. ēle az. saman serperdik. wala biz o gēçi kılı yoḥ. ama biz saman bēle az bi şey, saman atardıḥ. bıkaç gün ƣalidi, ƣuriyidi. alav atırdiḥ içine. bi ki, üş tene atırdiḥ, diyirdik çaTTamasın. üş tene atdıḥdan sora yandırıdıḥ. // nēce ehmeg? işde yapırdiḥ, nēce
- 50 yapāḥ? sajda da yapırdiḥ. tendıre de vurıdıḥ. oḡlavınan da açırıdıḥ. // çevirecek, çevirisen şeye, çevirecek ayırdır. rafata da tendıre vurarıḥ. çevirecek de aḡaşdır. şeyın üsdüne ehmeg yapardıḥ. o çevireceḡi vurardıḥ. aldıḥ içeriye, rafata da eKmeyi tendıre vurallar ya. // yoḥ tendıre de vurarıḥ. // yoḥ, biz refata diyirik, sel ehmegi şeyın, sacın üstündedir. vanda rafata dēmezler. rafata. diyeller ki şey, refiK diyeller. burda
- 55 rafata. tendıre vurallar ya. // vardı, o zamannar da şeyden getirilerdi. ƣuşhana vardı o zaman. // he, torpaḡdan torpaḡ çölmeKdi. onnara doldurıdiler tendıre. o torpaḡ çölmehler vardı. onun içine tebsi mebsi olmadı. ondan yellerdi. tebsilerin yērine ona doldurırlardı. kımisi dari ehmegi yapıları. emimgil dari ehmegi, arpa ehmegi yapallardı. biz buḡda yapardıḥ. // ēle siz varlıdıḥ he. // baban gelirdi. kızım gelin, ḡaḡın, götūrūn diyerdi. emimize ehmegleri, getiridik. dibegde dögerdik. öz ehmegimizi götūrıdık, vērıdik emingile. // ēyiliK olsun diye götūrıdıḥ, he'? // bi de yoḥdi. onnar daha fetır yapıları. onnar arpa ehmegi şey ēdiler. bir ehmeg götūrıdık, vērıdik. getiridik, onnari dōkirdik. arpa, fetiri biz dōgirdik. ēle hoş. // niye fetır ƣuriyi midi āşe abla? // dögerdik. o vaḡıt, o arpa sūnbüllendi mi o sebeTTer vardı. onun üsdüne getirillerdi,
- 65 ƣırparlardı, ƣırparlardı- ƣıḡadallardı. dōgeller, ēdeller aş. o zaman ne vardı? bizim aƣlımız hēç doḡru düzgün kesmi. onnari biz görmedik. şikūr, onnar aḡırı gine görıdık. wardı onnar be. gidellerdi, ellerinen çekellerdi, getiriller, ƣırpellerdi şeye. bu arpa olırdı. a oni götūriler, öḡüdiler, getirilerdi. men allah için çoḥ çoḥ ēle şeyleri görmedim. biz gördük, yani yapıları. /// yani şimdi siz başƣasında görıdıḥ. /// he, men
- 70 özüm de şey deyeldim. // vekil mekil olıdı. yapıları. // he he. çölmeK vardı. yēmegi atallardı içine, bıraḡırlardı çölmeḡde, bişirilerdi. onnan sora da o şeyler, nedir adı, çanaḡ diyilerdi. onnardan yēmeh yellerdi. onnan sora o paḡır tēncereleler ƣıḡdı. onnan sora bu tavanan şeyler ƣıḡdı. 'alemyonnar ƣıḡdı. ne bülüm, onnan sora çelikler ƣıḡdı. bi kere sonda şeylere düşdi. // ayrı de yiyerdik, bir de yiyerdik. // ē şimdi de çoḥ var ēle.
- 75 bēle böyüK bıraḡılar. yēmiyi ēle ƣardaş. yani bizim zamanımızda da wardı, ēle şeyler, taḡda ƣaşıḡ vardı. şey demır ƣaşıḡ da ƣoḡdı. onnarna. herkeş elnen yēmezdi. // yo yo. o zaman herkeş ƣaşıḡnan yēmezdi. /// āşe abla benim zamanımda da vardı /// getiridik. şey ēTdik. allah rāḡmeT ēTsın ona. ābēm derdi mana. ēle gelıllerdi. hePi taḡda ƣaşıḡ getirıllerdi bizden. taḡda ƣaşıḡ. ēle tōbeler olsun. iki gün o ƣalı, üçüncü gün gelib
- 80 baḡıdı. diyirdi dur, anniyıblar. yanē burda bi ƣocūḡ görse var ya hayaTda yēmeg yēmez. diyeller midemiz bulanı, yēmezler. şimdi herkesin ƣabi ayrı. bardaḡı ayrı. bēle bala ƣocūḡa ƣadar yēmez. // yoḥdi o zaman. // hePi elnen yinilirdi. // pēyḡamber efendimizden ƣalıb elnen yēmeg. peyḡamber efendimiz elden yiyib. // elnen yēmeg şeyden eyidir. ƣaşıḡdan eyidir. // he he. tabi ki. şimdi insannar daha şey olıblar. // ē
- 85 şimdi var. gine torpaḡ çölmegler. /// ē şimdi köylilerin ƣocūḡları daha saḡlıḡlıdır. sabah aḡşama ƣadar dışardadırlar. tos torpaḡın içinde. ama şimdiki bizimkiler yoḥ. biz bıraḡminiḥ. bekle bi ƣocūḡ geTdise torpaḡa. anaları baḡırır, hemen tutar, getirir, ƣatar içeriye. ē nedir, bıraḡın, geTsınler. /// ē yērden mikrob almiyib ya. torpaḡdan almayib.

- 90 abêmîn uşahlari karda bële geliler, gidiler, eyahlari isinmi. yalın eyah gezerler. onnar
 gezerdiler. hêç bizîmkilerde çarîhlî, çorablî, giydîridiler. bële ne biçîm. bîrahmîler yêre
 düşe. // è be aha. orda köylîlerin uşahlari da sabah aḥ'sama kâdâ eyaKḶabisîz, çorabsîz
 geziler. èle deyêl? // he. sabah aḥ'sama kâdâ bunun da ellerîni görsen. bu bële pantor
 giymi de gele e bizîmkini de görîsen. bah bican ne kâdar bahî, ne kâdâ şey_edi, belke
 95 diyesen o çöbdûr. è diyesen yarabbi, torpaḥdan şeylerini almîlar. hâbuki insan bîrahḥa
 gideler, oyniyalar, ne var? // torpaḥ ēyidir. sen bilîsen. o torpaḡi altına bîrahîllardi, o
 uşahlarin, olîllardi diyesen ki şeydîr. tîḥdorlardan da gelmîler. // hêç yalın_ayaḥ
 bîrahîbsîz geze dîşarda? o çocûḥken nêce alîşîlarsa èle şey edîler. torpaḥdan alîlar ya. è
 hêç görmeyîbler. è men torûn diyirik, neve diyirik. ne diyek daha? torun diyirik, neve
 100 diyirik. şîmdi semranîn çocuḡi olaçaḥ. semra senîn torunundur. // he he. ôledîr. yoḥ yoḥ.
 burda dêmêzler. dênse, sôylensedi, duyardîḥ. // karakîyah var. acî kabalaḥ da var. bële
 yarpaḥdır. çaTTaḡuş da o şey edende dōşîrik, salatasîni yapîrîḥ, yiyirik. yanê pîçaḥnan
 dōşîrik, toplîrîḥ, salatasîni edîrik. è jaḡ var burda. yarpuz, tortuk, ḡıcıKdan, baḡayarpaḡi,
 acîkabalaḥ, bunnar var. // he, tendîrlîk de dōşûruk. temizcene yîḥarîḥ. soḡan ḵavururuḥ,
 105 onî da yîḥarîḥ, atarîḥ içîne. ḵavururuḥ, yoḡûrt tōrerîk, yaḡ tōkerîk üsdüne. yiyînîr. //
 baḡayarpaḡîni da dolma edêrik, sarma edêrik. o da bōle yarpaḥdır. bële ifaḥ ifaḥ
 yarpaḥdır. onnar. îlandîli war mî? ḵuşehmegî. è şey kîmîn, bële dōşîrik. salatasîni. onî
 yênîlîr. îlandîlîni de biz yerîk. o da bële ince ince şeylerdîlle. yarpaḥdîllar. salata da
 olûr. yêmlih de olûr. // acîdır he. // çaşîr da var, he. o da bî oTdûr. çaşîrdîr burda.
 sîḡîrkuyruḡi da yanar, ḵurur onî da yandîrîllar. bizîm burda ôledîr. // sūdgen var. he,
 110 burda. ortalarînda içînnen beyaz sût çîḥar. // wala bûlminem. // mēyremḥot var burda. âşe
 abla da èle acîdır. çoh acîdır, yanê bek sancî içîn ēyîdîr, diyeler. palaḥ da onî da
 çalışîlar, otlarî baḡliyyîlar, çav_eshîller. demîr leydenennen eşîller. leyden de bële yapallar.
 onnan bële çaw_eshîller, bële bu şekilde, bële bir ucunda bî çengel, çaw_eshîller. ona
 leyden diyeller. // üzerlig var. he, üzerlik de şeydîr. dōşîller, getîrîller, dizîller, atîlar
 115 duvarlara, men onî da bî şey edîler. onî da sora dama ḵurudîlar. uşāḡa, nazar deydi mî
 ataşa, ḵabuḡînan barabar Tuznan barabar o uşāḡîn başîna dolandîrîlar. onî dolandîrîlar.
 uşāḡîn başîna. // kehlikoti var. kehlikotîni da dōşîyîller getîrîler, pênîre atallar. buni da
 alallar çorba marbaya atallar, geçen murat geTmîşdi bu kaTTar. // ḥâkâT, nēTdîz? //
 men ne bûlûm? // tendîr evîn başînda sêşdik gōtûrdî, daha bîlmiyem. o sancî içîn çoh
 120 ēyîdîr. pênîre de ḥoşdûr, mide içîn ēyîdîr. âşe abla. o mideye o çoh ēyîdîr. o çiçek de
 açîb. daha arTîḥ murat çohdan geTmîşdi. // ha çohdan getîrmîşdi. // getîrmîşdi durirdî.
 ôteyîn gōTdî. o sana içîn çoh ēyîdîr. ehmeK açan kındîraKdîr. burda kındîrakdî. şaPḶa
 ayridîr. koloz da ayridîr. koloz da bilîsen nedîr? o maske var ya maskenîn kesîḡ olanî,
 sade ḵafaya taḥîlar. // o ince ince martaḶlar. // he da. şîmdi bizîm bu damlarîmîz êledîr. //
 125 **b)** he, martakdîr. bî denesi damlarîmîz o taḥdadîr. ôbûrleri bêtondullar. o aḡaçlarî böyûk
 böyûk aḡaçlar bële atîllar. kêrandîr onnarîn_adi. kêran atîlar bële bële.
 onnarîn_üsdüne. de taḥdalari atîlar. onûn_üstüne de martaḡ atîlar. martaḡlarîn_üsdüne
 her ne olsa sîḡîrkuryuḡi olsa her ne olsa çekîler_üsdüne. torpaḡi vurîlar_üsdüne, èle
 odûn modûn gibi bî otdûr. // he. âḥursuz olûr miydi? è be ḥeyvan bêslenîr, be nêder?
 130 mîsranîlari var. mîsranîlerîna oT doldûridîḥ, yiyidîler. èle şey bîrahîdîḥ ki naylonnan
 bîrahîdîḥ içîne. suyi dolduridîḥ içîne. ḥeyvannar içîlerdi. biz onnara mîsran dēyirdîk. //
 ineK, ḵoyûn, ḵuzî, dana.. // bizav dirîk, onara da ḵuzî dirîk balalarîna. // o da ḡıdîk, kēçi
 balalarîna, ḡıdîKdîr. men ne bilîm, ne diyîler? kurukdur eşeyîn balasî. ḥeyvan ayaḡîna
 papuk diyîler. kesîlen ḥeyvannarîn eyaḥlarîna papuk diyîlîr. // buḥçi, aḡaş kesîler onnan
 135 da, alat var. otdur. // he, onnari çaya atallar. akuka var, suyun akukasî. bu şeyler geçmiyi.
 // arînbaḡ, armaḥdır damîn kenarlarî. // he, armaḥlar. // biz ona da asTaḥ dirîk da

- tavandır. o merdivana da ayağça diyirik. Parzun pēnır süzmek içindir. // belengaz da yazılı işde. // berhane odur ki arabayı behliyi, atarılı, yemehlerini, kablarını hePi doldurular içine alılar, gidiler dağa. berhana odur. // bicek, danalar bicek doğılar ya.
- 140 zamandan önce doğarsa bicek diyilir ona. cécim vardı. he, esKiden vardı cécimler // cırbıt, göz cırbıtı. // he, âşe abla gözünde cırbıt è tutar ya. diyeller. // cırmır olmağ, insana yapışır ki işini yaPTırmağ için insana yapışır. o işi yap, bu işi yap. cırmır olmağ, èle oli. bèle cırmır olur, insana yapışır. // cil, otdur. otun bi çeşididir. içi boş oTdur. // cillek uşahlardır. bèle boğazına düşKün olur. yanè yemeden duramaz. // o esKi kilimler
- 145 var ya, savannar. // çaK̇K̇kala, eriKnen çaK̇K̇kala. // Çol, banyo yapılan yerdır, // çemırlemağ, kollarını sıvamağdır. // çibin de onnara diyiler. sineye diyiler. çul da onnari da dezzahda tağuyılar. kilim milimler, savan mavan, çaputlara diyiler. // değme, yani bi iz birağmağdır. yère düşdüğü zaman darbe ali ya. ona değme diyilir. // degirmi de yuvarlağa diyiler. // dıgırlamağ da yèrde dıgırlani ya. âşe abla desın. // dinge, tikge, tepelere diyiler. çıhmişli dağın en tiKKesine. // dodo, eKmeK dodosi. eKmeyin içine bi bi şey birağıb yemek. yani dürümdür ha. // döşürmek, toplamağ he. // düğürçük, qar bèle iri iri tökülir. düğürçük. yağmur yağanda iri iri tökülür. o bosTani máf edir. şahTadır. şahta ayridir. o iri qarlar töki. ona düğürçük diyeller. şahTa doli oli ya. dolinin biraz daha büyüğü. // dümsük de yumrağdır. // elce de yağ elcesidir. şimdi cezve diyiler.
- 155 önceden elcedi. // egos, tarla var ya. mesela şey ekerik, buğda. onnar egosdur. bèle şöhum ederik. o bölle ufağ ufağ olur. // elavaT, birbirine söyliyende diyer. way álewat olasan diyiler. kötü, èle diyiler. âşe abla birisinin tipsiz olması, üsdi başı kír olmasına elevat diyiler he. // emşik şey, yoncaların emşigi diyirik. ikinci biçşidir he. // egri damlara engal diyiler. // fint verme èle odur ki örgediller. fint veriller, örgediller o
- 160 adami, kışkırtırlar o adami. // gamar, eli eyağı kirdir. gartol, patatése diyiler. gama, gama he, bi irağ ola, bi döğüşseler onu vursadin o gamadır. gındık da çölmehdir. gındık çölmekdir. he, gındık diyiler çölmege. // gılçik demiler ona, hırniK diyiler. // gırnaz, cimri adamlara diyiler. // gocuk olmağ o da elleri çekilib. gocuk olub, gocuk olmağ. // gocort iri yapili. birilerine yanè bağ mesela gocort biz balılı tutanda gocurtlar aha bu
- 165 kadardırlar. yanè iri dimeğdir. // gögo, he, cevizlerin soyulmuş. ceviz gögolari. oni da Tarladan çaTTiyib töküli yère. onnari bi kere pahliyirli, edirik gögo. onnarın da borilari çıhi, oli gögo. // Kopal da yaşlılar ellerine alıllar. bosTandur, dolaniler. // gob etmek ha. oTlari topliyirli. ona diyiler. // gorbagor sözlerini tutmi. gorbagor olasan. a seni işallah sen niye rahat durmisan. yanè rahat yatmiyasan yerinde. // goT, buğday ölçerler. sandılı
- 170 kımın bi şeydir. // gorT yer he, torpağ. gorT yer, gorT he. // kubarlanmağ da altın maltınlarına kubarlanılar. oni da ona diyiler. // gulle, küçük çocuklar o şeylerden oyniyiler. gülle gülle yani āgu demegdir. o gülè deyél gülle. gider bi bi şeyi yemeye, sinirlenirsen. way gülle yiyesen seni. kuşhana he, tencedir // kurdeşen o da deni, şeyi töker gaşığına. ona kurdeşen diyeller. o kurdeşeni de iki evli çıhadanda o adami dıgırlar.
- 175 o gurdeşen diyer ona. çıhallar damda iki evli olan çıharır. he, iki evli olan dama çıhar oni dıgırlar. kurdeşen gider ona. iki evli insan çıhar, o kurdeşen olani damda dıgırlar. o kardeşen onnan çıhar. iki tene eşi olan. // gümürze oni da döğilerdi. şeynen dehrenen. veriler davarlara. // hanav kimi yeri hanav olur. bosTan mosTana eyi gelir. kimi yèrde kuri olur, bosTani kurudur hanav. yer. // haş, heyvannarın işkembesi. // haşl, ezig zebzeler olur ya. diyiler o haşıl olub. o, èle ezilib, olub haşıl. // haşmaş var. o da eriglerin çerdekleri. hış etmeg diyi èle vurdum ona, hış etdim. // heçirdek de tendirin üsdüne birağıllar. kab üsdüne birağıllar. // haral çuvaldır. büyüğler haraldır, küçükler çuvaldır. // hakkıldır, yani gülmek. // hariya gidisen. // hayıtmag he. o adam èle hayıdıb. ortalığa düşmeK, ona buna karışmağdır. // heneK yanè bibilerine heney ediler.

- 185 şaKa édiler. şaKaya biz heneK diyirik. // yayıh, nêhredır. nêhre diyeller. // hevür de zaten geçilere, êrkek geçilere hevür diyiler. hovannamaḥ, hovannamaḥ he, sıcaḥ suyi, sawûḥ su ƙaT. hovanna oni. // ismîḥ bu oḡlan êle ismîḥdır. bêle belli êTmiyi. saman altınan su yürüdi. // işbayan, erigdır. işlik de kömlekdır. // ğalaḥ da erdişde yapılar. // ƙambaḥ_ola. yanê dövüşende diyiler ƙambaḥ_ola başınıza. kampoḥ de kampoḥ süriler başlarına,
- 190 vurılar başlarına. kampoḥ. diyiler bi kampoḥ vurum gözleri gele eşke. // kasdo biraz şişmanlara diyiler.

Derleme Numarası: 2

Konuşan : Cemal Ünalın, 65 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : a) Askerlik hatırası b) Değişik hatıralar

- a)** eyvan işde kölgelik diyelim. kölgelik. vannan êlcevazın ğonuşması deyêşmez ki. // asKerlik çoh êyidi. asKerlikde ğeTdım. mesela otuz kişi bi arḥadaşlarla ğeTdik. o menım bi arḥadaşım vardı. dèdi sizden ayrılmıyacam. annadın? ğeTdik ƙurtalana. ƙurtalanda oḡudular ƙayıtdan şeyimizi, isimlerimizi. bizi dağıtdılar. o ƙaldı tek. dèdi ule
- 5 ölüm sen niye ayrıldın. dèdi yüzbaşı bunnan sordı. sen dèdi asKer deyêlsen. hadê cenhem_ol, ğeT. yüzbaşı buna dèdi sen ğet. ğeTmedi. dèdi hePínizin ismini oḡudım. o ƙaldı. ölüm hanê senin_ismın? sen asKer deyêlsen, ğiT even, dèdi. gine evine ğeTmedi. dèdi siz nêre, ben de ora. ule dèdi, ölüm sen asKer misen. yoḥ dèdi, men arḥadaşdan ayrılmıyecam. düşdi ardımıza. bizden bereber geldi bingöle. dèdi arḥadaşlar nêreye
- 10 ğeTse dèdi biz de oraya gideceyız. geldi bingöle. bingölde gine teKrar ismimiz oḡındı. bizi bölühlere dağıTdılar. bölühlerden sora bu daha tayin mayini çıḡmadı, êle ƙaldı orta yêrde. dèdi, wala dèdi, siz nêre_ ben de ora. ulen ölüm sen asKer deyêlsen. ásKersen? yoḥ, ben asKer deyêlem. dèdi senin sınıfın nedir. dèdi piyade. dèdi şey, topçi dèdi. sekizinci bataryayı çağırdı. buni vèrdi sekizinci bataryaya, ğeTdı. aradan ğirmi ğün
- 15 ğeşdi. şey, bi hafta ğeşdi. benim tayinim çıḡdı. ben aj ƙaldım. ule ölüm sen niye aj ğaldın? wala dèdi aj ğaldım. dèdi. emir subayı ğeTdı, ƙaldığı yêrden. bunun sora tayini çıḡdı. annadın? onan sora bizim, bizim bi yêrde arḥadaşımız vardı. vèrdiler istikama. istikamda geldi otúrdı. dèdim ule ölüm aġliyisen? wallahi dèdim men tek yaşıyamıram. he, annadın? işde bu şekilde asKerligi bitirdik. annadın? onan sora ğaḡıb bizi teKrar,
- 20 bizi vèrdiler sêrte. sêrTden geldik elazığa. elazığdan diyarbakır. işde bunnari biz doğuda bizim zamanımızda doğıda yapillardi. batiya da, batıda askerligi yapillardi. bizi vèrdiler elazığa. ğeTdik. elazığda, çavuş olarak ğeTdik elazığa. yatılı okul wardı. çavuş mavuşduḥ biz. yatılı okulda yaTdıḥ. ğeçe alerım vurdi. ğaḡdıḥ alerım vurur vurmaz. ê ásKerdik, kilodini alan pat pat pat ayaḥçadan yèndin_aşığı. wala şey oldı. aradan
- 25 sabah_oldı, ğaḡdıḥ. şey aḡşam oldı. silahlari saydıḥ. silah hele yèdi tene silah yoḥ. onen sora, yüzbaşıya dèdim. yüzbaşı dèdi sen nêre? ben dèdim bu şeyin_etrafini saraḥ, ƙawuşun_etrafini saraḥ. nasıl dèdi. ásKerleri sabaha ƙádá nöbeTçi tıkdik. wala sabahnan ƙaḡdıḥ, silahlari bi kere bulduḥ. çıḡarTdıḥ. herkes silahını tekrar vèrdi eline. ê ásKerliğimiz işde bêle geldi, ğeşdi. // hayır ceza vèrmediler. geldik onan sora çavuş
- 30 olduḥ. geldik diyarbakıra. diyarbakırda benim ki silah arḥadaşım vardı celal rıza. o öldi. // **b)** paytondi o zaman. paytona minirdik. tê ḥasTalara baḡardıḥ. paytonnan ğiTdik ḥasTalara baḡdıḥ. a tam da şimdiki zamanın parası iki bıçuḥ lera mi nedi? aTTardıḥ giderdik ḥasdalara baḡardıḥ, gelirdik. bizim zamanımızda araba hêç yoḡdı // ya esKi

- düğünner hoşdı. şimdiki kımın deyêl. esKiden mesela araba felan, tahsi felan yoħdı.
- 35 arabaya mindıríb hanımlari getiridik. öküz, Kağni arabalara. // etrafına cecim çekerdik. avratlari minerdi içine. cecimín içinde gelillerdi // è wala cenabi allah Kádár èTmişdi. biz de aldıh, geldik. // biz o zaman gine o zaman mesela çiftímiz wardi. çift sürerdik. o aşağıda. yedi, sekiz tene, on iki tene nüfus saħliyirdiħ. dört kardeşdiħ. çalışırdıħ. geçimimiz de êle. // nasıl yapacaz? è işde bildiğin kimi çalışacaħ. êle olırdı, kırh gün
- 40 kotan ederdik. kırh gün de çift ederdik. anadın mı? o eski deva çoħ zordi. şimdiki kımın deyêl. şimdiki geçim maşallah herif üş günde, dört günde otını biçı, getiri. esKiden êle diyildi. biz öküz arabasınan oT getiridik. // ħarmanda nêdeceyik? mesela öküznen dönıyoduħ, ħeyvannarını koşıdıħ, yere apardıħ, ufadırdıħ samani. esKiden patoz mı vardı? motor mı vardı? ħamnan öküz koşardıħ. ħamnan dönderirdik. yan
- 45 carcardı. carcar da wardi. carcar dedığım işde bi bêle araba kımın bi şeydi, yapardı. minerdiñ öküzüne. alTda kerkileri vardı. kerkilernen... kesecek álatı vardı. onnan buğdaları döverdi. onnan işde saman yapardıħ. // buğdayı samani işde üzürgara verirdik. yabanan atardıħ, üzürgara vererdik. üzürgar da cenabi allahın kuwwetinen, üzürgarın kuwwetine buğda bi terefe giderdi, saman bi terefe giderdi. buğdayı bêle çevirirdi. oni
- 50 saraTnen eliıyidik. koyuduħ çuwallara. sarat vardı esKiden. şimdi sarat marat da yoħ. bi döşeyimiz wardi, savırmaya patoz. şimdi o da yoħdúr, ħaħıb. onnan da wurardıħ patoz. getirib doldurduħ içeri. // buğday o zaman para da èTmidi. wallahi o zaman bi buğdanın Kodını biz yıgıdıħ içeriye. he, yıgıdıħ bi Kod. o zaman dört kağıTdi, üş kağıTdi, beş kağıTdi. satardıħ. onnan geçimimizi saĸlardıħ. // oni herkes yapar. anadın?
- 55 buğdaları getiridin. mesela yarma edellerdi. kazana tökerdik. kazanda, Kaynadıllardı, koyallardı, hesırlere, sarardıħ. sererdıħ hesirlerde kurudurduħ. şimdi daha hesir de yoħdúr şükür. şimdi betonnarda kurudiler. işde o şekil. // den işde odúr. yarma da odúr, den de odúr. a bi de dövme dögerdik. götürüdük beş altı godik şey denızhanada dögerdik. daş olduĸu kımın dönerdi. daş. şimdi o da yoħdúr. // buğda şimdi motornan
- 60 sürüb ekirik.// bişmesi biçerler gelib biçı. esKiden oraħnen veya elli gün, on beş, gırmi gün oraħ çekerdik. buğda biçerdik. şimdi o yoħ. // ben kendim görmedim ama çoħ gördüm. ben êle yaPdım ki bizde êle o war. dari dariyi sen görmedin. ekdik bu bahçelere, herifler gelillerdi. çekeller, kurudırlar, götürürdiler, yellerdi. bu bahçeyi èTdım arpa. kıTTıħ koPdı. êle bi kıTTıħ koPdı o zaman, buğdayı, arpayı çekdiler,
- 65 götürdiler, serdiler, kurutdılar. ügüTdiler. aldılar, geldiler. onunla idarelerini gördiler. esKiden çoħ zordi. şimdi bunnar şeyin içerisinde. zenginnıħ içinde. millete göre ne var şimdi? // hanımlar geçeden ħaħallardı, eKmeK yapallardı. elesi var, yapallardı bizim hanımlar, wallahi heftelernen, bu eKmegi bi hefte çekardi. o biterdi bi daha yapallardı. elektrik hêç yoħdı. lamba yaħardıħ. idare lambası, şuşe lamba taħardıħ üsdüne. bi
- 70 onnan vardı. bi ufaħ kor lamba vardı. şimdi bunnan bi şey yoħ. esKiden geçim mi wardi? esKiden su yoħ. // kıardan giderdik aşağıda caminin çeşmesi vardı. o caminin çeşmesinden su getirirdik. şimdi maşallah durum eyi. şimdi allah devletden razı olsun. devlet millete çalışıyor şimdi. yaw geTdikçe rahatlıyır. esKiden mesela, ödün bulardıħ. mesela tezeĸnen su kıızdırdıħ. şimdi enerjiler, ne yandıрмаħ, ne su kıızdıрмаħ! ħ. rehet
- 75 rehet. Kıadınlar işde özlerine ħaħılar, yıhanılar. eski deva midir? esKiden êle bi şey var mı? // binde bi tene. ben buraya geldim üş tene dört tene çol deyêşdim. evela odanın içinde yapdım, onnan sora ev yapdım. evin içinde yapdım. esKiden geçim zordi. şimdi rahaTdır. şimdi rahattır. esKiden dışarda tê ħ giderdiler mesela dışarda su alıb gidib geldik, yıhanırdıħ. şimdi haşa içerde sıçı. // mesela háca giTdik. hájdá annadın, ħaħardıħ. banyo yapardıħ. sabahnan ħaħardıħ banyomızı yapardıħ. // taziyeler şimdi eyidir. taziye esKiden giderdin. mesela herkes evinde yapardi. şimdi herkes táziye

- evine gidi. táziye evinde yapı táziyeyi, geli şimdi. // komşı olarak ölü sabahının evine táziyesini yapıyır, geliyik. // o zaman yemeg memeg veriyordu tabe canım. herkes akrabasına yemeg yapidi. komşı olarak akrabasına gönderirlerdi // he wala, gönderirik.
- 85 şimdi de yapıır. şimdi gine var, he. // ya esKiden mesela bizim adilcevaz kaza deyeldi, kazadi. ahlát kazadi. adilcevaz nehiyedi. onnan sora adilcevaz Kaza oldi. bu sarisu olduğu kimin aktepeliler adilcevazın üzerine. e esKiden otel mi vardi. köyliler gelillerdi on kişi bize, misafir olúlardi. annadin? şimdi kımse bi arvaT daha kımseyi bi misafir sahlami. benim babam eve misafir gelmiyen günü yemeK yemezdi. babam eve
- 90 misafir gelmediği zaman eKmeK yemezdi. diyerdi misafirimiz yohdúr. eymeg diyerdi nasıl olsa geTmi. ne esKi adamlarında her vardi. şimdikiler dört tene adam geldi mi iki tene hanımının evine diyidi ha bizi aciz eTdi. aciz olmağa ne var? bizim akrabalar vardi, bu sarisu terefinde. günde heç olmasa her gün beş altı tene gelirdi. taşkınnan sarisudan kartepeden, paTnosdan... ya esKiden kadir kıymeT wardi, her berekeT
- 95 wardi.// iklim deyeshi. herkes dogriyi söylemiyi. esKiden mesela carşida otel var midir? herkes giderdi evlerde misafir olurdi, evlerde kalardi. annadin? şimdi yoh. // Komşuluği wardi gine esKiden. ele olurdi. komşilar gelirdi. mesela ne ehTiyaçlari warsa bunlari alıllardi, gidellerdi. bizim ehTiyacımız oldu mi da komşilar getirirdi. şimdi daha o da kahdi. // ya fakir olduğu zaman yardım ederdik. // zati esKiden bizim bağlar bahçeler
- 100 olduğu kimin oTdi. herkes gelirdi, yardım ederdik, giderdi. şimdi adam bulamisan biçesen. // milleT geTdikçe ağa oluyor yaw. // çocuklari herkes evlendirir. ayrılı gidi, he. ben vannan dün geldim. // he, var. şimdi de yapıyoruz. esKiden ne yapardı? şimdi de yapıır. wala ben avrat değelem, o penirin yapmağını bilim. be men peniri mesela südi ilidirdim. şeye atım. mayayi içine atım. mayayi atılar içine, oli peynir, oni teKrar sıhilar,
- 105 daşa biraşilar. kesiler, atılar şeye. // kaynatmadan olur. diyiler kayneTdın mi şasTalış olmaz, diyiler; ama men ne bilim? biz keyneTmirik // ele bi şey yoh. biz heç keyneTmirik. ele kırdırır atırır. biz esKiden giderdik. mesela köylere tutardı on teneke yağ. getirip ihTiyacımızı görirdik. şimdi baş koyunnari veririk çobana. gidi, işde herkese o getiri. // eskiden bahıdış. eski devamıdır. esKiden lambanın ğahallardi. mala
- 110 bahallardi. şimdi herkes saáT doKúz oli, yataşdan ğahış heyvani şey eTmi. benim war, arTış beş altı tene inegim var. sabahnan saaT beşde ğaharış. hanım sağardi, götürüb suya biraşırdi. van da eledir. nehre şimdi yohdúr. nehre topraşdan yapardı. burda yapmaz, burda makine var. süd makinesi var şimdi. süd makinesinde, süd koyılar. // esKiden çölmeg wardi, şimdi çölmeg de yohdúr. // esKiden böyüğe hörmeT şimdiden
- 115 daha çohdür. şimdi daha yoh. sayđı yoh. esKiden şey çohdi. içinde yatiyollar. // o şehiTTer. hafTadan, hafTaya Tırnaşlari gelirdi. millet geçerdi. Tırnağını keserdi. ele ciheTTer vardi harputda, göresen. bunnar esKerye gōTdi oriya, bi cami vardi. malzeme gōTdi camiye, doldurdi. cenabi allah terefinnen o caminin içinde o mezarlığı çışaTdi, deş gōTdiler, aTdilar, bilmiyem nereye. bu camiye boşaTdırdılar. melekler geçe gelmiş,
- 120 o hePPi malzemeyi oraya biraşış. boşalTmişler o camiye. bi de şey vardi elazığda. sıcaş su. ben harpuTdan o yana cenabi allahdan terefinnen bi çeşme var, dolardi. onun buzuni millet götürürdi, satardi. idaresini görerdi. o çeşmenin ele allah terefinnen dolardi o çeşme. daha asKerden geldim. o çeşme el biraşdı. daha çeşme donmadı. o buznan millet idaresini görerdi. han e esKi daha. elazığ eyi yerdır. // yoh sawuş su donardi.
- 125 kendisinnen donardi. mileT buz olurdi. ele o buzi götürürdi, atallardi suya. satallardi. // onnan sora esKerye men eTdi. daha su donmadı.

Derleme Numarası: 3

Konuşan : Saniye Aslanca, 75yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen :Değişik hatıralar

- esKiden işde ne bilim, işde oyniyidi. sãn diyim. bèle işde menim malım wardi, davarım wardi. // düğün ėyi oldi. düğün işda remezanın üç haFTasıdı babam evinde tutdum. nişanın bi haFTasına oni sürgün_êTdiler, giTdiler. // ya wala kıocam beyendi yanê. he, gözi düşdi beni aldı. ásKere geTdı. ásKerden geldi, iki biçuğ sene ásKerlik
- 5 yaPdı. bi de bi çocuğım_oldi. o işde. // menim? şimdi beş tene oğlüm, üç kız. // ėyi işde.//ê he işde, ėle diyirem men de.// men bilmiyem. esKi avraTTar ne bılır? ama yêni arvaTTar oladı. şimdikiler oladı bağ nêce oladı. esKinin gelinleri şimdinin gelinleri deyêl. şimdiki gelinler esKinin gelinlerinden daha ėyiydiler. esKiden ne wardi? esKiden ceyran mi wardi? esKiden dolaP mi wardi? esKiden buz dolabi mi wardi? hêçbi şey de
- 10 yoğdı. babam ne wardi? esKinin daha bin bereketdi, hoşdı. şimdiki geçimleri ėyidir. // he, ailenin yani şimdiki ėyidir. wala men ne gelin oldüm, ne yüzüm güldi, ne ėhil_oldüm... // çoğ çeKmişem walla. he wala men çeKmişem. o zaman yoğdı, yoğ. yanê kıaynatam da yoğdı. kıaynanam da wardi. ê san diyim, kıocam öldi, dul kıaldım. wala men çeKmişem babam.//ê he, utanmirem. yani bilmiyem, aklıma gelmi, ne söyliyüm, ne
- 15 söylemiyim? oni bilmirem. walla he işde. ‘eyni yoğsulluğda wala çoğ çeKdım. wala aj da kıaldı, susuz da kıaldı. çılpah da kıaldı./// hanê sen de annatsana, peri neneni, hanê! sizi yoğsul bırağımı, aj bırağımı, sen de annat. işde bunun bi tene peri nenesi varmış. şimdi kıoca bi evi vêrisen. /// he, yapıdım. kıoyun sağıdım. yaylaya gididım. yani kıocamın zamanında yaylaya gididım. cacıh da tutidım. pênir de tutidım, yağ da tutidım.
- 20 pêniri kıoyunı sağıdı, san diyim. Parzunniyidi. mayasını atıdı. Parzuna vurudu. onnan sora kıaldırdı, maya atıdı. mayada tutıdı. ‘eyni yoğurt kıimin. onnan sora kıaldırdı, tókıdik Parzuna, isıdık. Taşı kıoyıdı üsdüne, süzülıdı. onnan sora ağşama kıada. ağşam kesidik, Tuzliyidi. Toldürıdı yerlerine. yoğurT işde ne bilim ayrıan çağliyidi. // he, oT yapıdı, çağşidik. sütêye gidiler. sütêden ot biçilerdi, getirilerdi.
- 25 sirmo wardi. sütê otdarı, çayırımız wardi. çayıra gidellerdi, biçellerdi, gelillerdi. öküz arabası wardi. bu zaman gidellerdi, devırsi sabahı bu zaman gelillerdi sütêden. oT getirirlerdi. // öküz arabasınan getirirlerdi. sabah kıahıdı, ev işini görıdik. çağşidik, malnan, davarnan işde ėle ėderdik. // esKiden eymeK de yapıdı. hamır ėderdik. ağşamnan hamır ėderdiler. sabahnan saat beşde kıahardı, tendırı yandır. eymeyi
- 30 yapıdı, işde bèle. günümüz bèle geçardi.//yoğ yoğ yoğ. torpah çanağı, torpah çölmek, onnar wardi. ne vardı? şimdi her şey var. ‘alamyon tencere. ‘alamyon çığdı, torpahdan sora. en önce pahır çığdı. pahırdan sora ‘alamyon çığdı. ‘alamyonnan da sora işde yêni şêler mêler çığdı. tağda kıaşığnan yêmeg yellerdi. ellerinen yellerdi. yani kıaşığnan yêmezlerdi. esKiden ellerinen yellerdi yêmegi. her şeyi ellerinnen yellerdi. sabah çayını
- 35 bişirillerdi, bişirmezlerdi. gidellerdi yarma aş pişirillerdi. mercimegnen kıaynadıllardı. bulğuri atallardı, yarma atallardı içine. sabah, her sabah oni yellerdi. cacığnan pênirnen bereber yellerdi. // he, sabah sabah çay may bilmezlerdi. esKiden çay bilmezlerdi. ėle yellerdi. diyesen şekerdi. // tağda kıaşığ wardi. // ne wardi? şimdi de tağda kıaşığı mehıl_êTmiler. imdi alamyon tabağları, onnar da yoğ. // he he he. elimnen gelidi. hePPi
- 40 de yapıdım. yun darardım. yun yığardı. têşi eğırdık. bôle yuni tarardı kıolümüza, têşıye teli bèle çekerdik. bi kere oni sarardı têşinin başına. onnan sora da çorab yapıdı. // he, kıazağ mazağ men yapmazdım. çorab yapıdım. // he, war, nevelerim. //

- yoħ şimdi yaPmiyam ha. şimdi çorab morab bilmiler, yapalar. nevelerim koyûn moyûn görmedi ki yapalar. men yapardım. /// ilk neveleri benim çocûhlarımdı. /// eskiden biz
 45 çocûğa biz baħardıh, baħmazdıh. eskiden böz mi vardı, eskiden çar çaput mi vardı? ne vardı? işde enterinen, heşa sennen, kiloTnan, şeynen. onnari bozarlardı, çocûğa sarallardı. // he, torpaħ torpaħ da he7. // rahmeT ölmüşleren. torpağı bële elerdik, atardıh. Toldûrûrdûh çölmege, atardıh tendirîn çine, kawûrururdi. çihadırdıh. bi kere sawurdi, çocûğın altına. çocûhlar ha' bële olûrlardı. // he, oni de biraħmışıh, he. // diş wala ne
 50 yapardım? isâl olûrlardı. biz de ële yoħdi, yoħ. esKiden ële yoħdi. hedik medik yapmazdıh. misafırlıh da wala hoş. bi giderdik misafırlığa. onnar da gelillerdi bize. sabah giderdik. iki öyün orda ehmeğ yiyerdik. biri sabah ekmeyini yiyerdik, bi de öyle yemeyini yiyerdik misafıra gidende. // he, ziyaret de wardi. // yandığı zaman heşa sennen, şey, mayıs, davarların şeylerini bağlardıh barmağımıza. çat yandırırđıh,
 55 bağlardıh barmağımıza. mayıs heyvanların pisliğı. // he yanè, davarların pislîhlerini. san diyim. eşeglerin şelerini. bağlardıh barmağımıza. è çat yandırırıldı, bağlallardı. çat yani böz. // o piçaħ degerdi. işde teneke meneke keserdi, işde oydi. dolama olûrdı. Parmağımız dolama olidi. // yo tıħdor yoħdi. esKiden ne tıħdor vardı? yoħ wala yoħdi. ële çekerdik canımızdan. yedi sene çekmişem. yedi sene hesTelik çekdim. kêske o
 60 zaman öledim. heç bu günneri görmiyedim. yeddi sene, wala bu zaman olûrdı. hesde olûrdum. ta7 güzün akına kádá. güneşlerde kaħmazdıh, üşürdük. o káddár ki hesde olûrdûh. // ayakķabı nêrde7 ? çarıh. şimdikiler çarıhđı, giy eyağın, dolan. wardi, yani kîmi yêrde vardı. ne bilim işda, idaralarını görellerdi. // ħarman da êderdik. he, öküzleri koşardıh. ħam diyellerdi, aħşama kádá ha' ha' ha' diyerdik. ħamın üsdünde ħarman
 65 yapardıh. // he, yemehler de yapardım. yahni, pilav, san diyim, ayran aşı, her şey. // he, oni yapardıh. Tolmanan, san diyim, Tomatéz, biber, yarpaħ yapardıh. karışıh yapardıh yani. ilahna, kekesakalı da. baci ge sen de buni annatġinan.

Derleme Numarası: 4

Konuşan : Kemal Görer, 70 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Yıldız Köyü, Adilcevaz
 Derlenen : a) Değışik hatıralar b) Bitkiler c) Mahalli sözcükler

- a) ne konuşıum, ne annatım? // benim hayatım çok krik geshdi. gözlerimi káybeTdım. ben üç ay heç görmedim. çoħ ħasTanelerde süründüm. ben o zamanın parasi bi vabis araba on milyondi. ben yeTmiş bin yedim o zaman. aşdi gözlerim. şikür kurtuldum. ben çoħ sıhıntı çekdim. // wallahi çiçidik biz. çalışıyoduħ. babama diyim,
 5 şey yapığı. è bûğda ekerdik biz. boylûmûza alıb bële seperdik. bële başkasi gibi sepme deyêldi. bële baħ ekerdim. fazla doldurdum, bu damarları burda kesdi. siyah oldu, siyahlandı. kan harekeT êTmeyince gözlerimi kapaTdım. üç ay görmedim. ankarada vehbi koçun şeyinde üniversitesinde tedavi oldum. elli sene evel. otuz beş sene gözlüğ kullandım. gözlüğü de biraħdım. men de ne kadar ifaħ yazı olursa olsun, oħurum. // he,
 10 onnan sora şey yaPdıh. benim hanım hasTadır. otuz beş senedir. // eklem romatizması. heP bu Parmahlar çıħmış. ha buralar bële hePi çıħmışlar. bu eller meller hep çekilmiş. çoħ şey olmuş, çoħ çekdim. belediyeye aldılar. yirmi beş sene çalışđı, belediyede emekli olduħ. doħsan dörTde emekli oldum. hicaza geTdım. durumumuz eyi. çiftçilik işde. baħalım allah nêder. eyi êder inşallah. // ben asKerliğı dokuz yüz otuz iki

- 15 doğumluyum. éle teK konyada yaptım. // trènnen. è tábè burdan gèTdik ahlata. bizim kázamíz ahlataDi o zaman. bizim bura káza kıaldırmişlardi. yani káymaķami dövmişler, káymeķam şey édince buri na' iye yapmişlerdi, ahlata vèrmışlerdi. ahlataDan sonra gèTdik asKere. arħadaşnan bereber gidip ahlata. arħadaşım wardi. konyaya gèTdik. trènnen gèTdik. o zaman vesayèt yoħdi. burdan ahlada kádá yayan gèTdik. ahlataDan o
- 20 yana da geminen gèTdik, tatvana kadar. tatvannan sora işde bizi batmana gètúrdiler, şeye. batman deyél de, // sirTnen bayķan arasında nedir o, trèn gelir, durar. tabè arabanan geşdik. úsdi āçih bi arabanan geşdik. çoħ kar wardi. şey kırtalan. kırtalannan trène mindik. artih konyada indik. iki senemi konyada geçirdim. // asKerlik iyidi. çoħ iyidi. ben heç bişi yaPmadım. sıhinti çekmedim. // ne hatırasi. tabi ki arħadaşlarnan çoħ
- 25 iyi geçinirdik. ben Kırsa gèTdım. çawuş Kırsuna gèTdım, balikesire. geldim. gine görevimi yaPdım. tezkere aldıh, geldik. // bğda biçerdik. ahan beLe. başda yatardıh. diyesen kıuş tğünde yatırıh. è şimdi babam yorgan, döşeg güzel, hoş, yasdıh. sanki bizi sıhiler beLe, ediler şey gibi. // he wala, yatardıh. ha beLe kıuri yerde. başımızı daşa bıraħırdıh. sanki kıuş tğünde yatısan. o zaman öledi. çoħ rençberlik èTdım. // bğda
- 30 biçerdik. beLe aħşama kadar bğda biçerdik. yatardıh, ne bülüm, çoħ zor günler geçirdik. yayla wardi. bizim bu köyümüz, yıldız köyünden sübhan dağının dibinde yaylaya giderdik. kıoyun moyunumuz wardi. traħdor aldıh sonnan. ne bülüm? çoħ işler geşdi başımıza. // benim düğün, ben halamın kıızını aldım. ben iki sene nişanni durdum. heç görmedim. yani ħalamın kıızını görmüşüm tabè. yani nişannıħdan sora heş gidiş
- 35 geliş yasaħ oldu bize. o zaman terbiye vardı. o zaman şeyler wardi. böyle midi baba? ben iki sene görmedim. onan sora iki seneden sora ewlendik. düğün müğün yaPdıh, gètúrdük. şükür dört tene çocğum war. iki kıız, iki oğlan. o bi kıızım erzurum ħınıs kıazasında. bi kıızım da burda. bi oğlum adanada, biri isTanbulda. adanadaki polès. isTanbulda oğluma iş yeri aşdım, yapamadi. yirmi tene makina aldım. kendisi
- 40 kıonfeksiyoncudur. bi iki sene güzel para kıazandı. iki seneden sora işi kıırığa gidince saTdıh. şey èTdik. keşke de o zaman ev alsaydım. evi baħ iki senedir almişam. keşke de o zaman o parayı eve vèrseydım. heç olmasa kira vèrmezdi. // he işde, şükür. öbür oğlumun da evi war. ankarada polès memurudur. adanada. // iyidir, çoħ şikür. /// ramazannar eyidi. a gine ben ben yedi sene üç aylari tutdum. yedi sene. a yine de böyle
- 45 hafTa içleri tutarım. // yo, yarın tutmiyecam. he, yarın tutan tutar. tutarsınsa, tutarsan. sen oruç misan? // yarın tutarsınsa tutarsan. /// wala men ne bülüm? remziye diyidi yarında tutacam. onun için. /// he, yarın da tutulur. bazartesi ya. // olur, benim damadımın evidir. he, burda. yer aldıh kendisine. vanda memurdur, müdürdür. oni da emekliye ayırılar gelecek yıl. buriya evini mevini yapı. buraya gelecek. // esKi
- 50 bayramlar ne kádá güzeldi. kıavurğa vèrillerdi, ceviz vèrillerdi, üzüm vèrillerdi. şimdiki gibi mi baba? o zaman çoħ güzeldi. // he, tabè şimdi şekerleme düğünlerde vèrirlardi. /// kıavurğa, süTlü bğda da yapılır. kıavurğa işde onnan da kıawururlardi, éle vèrillerdi. // şimdi eyi, ama bozuldu. eskinin deyeri daha kıymetlidi. // he, biz beLe hePPi ev içedik ha. beLe yani biz beLe burda da hepimiz ev içi bi yèrdedik. hePi yemegler bi evde. ama
- 55 şimdi bozıldı. bi yere gidib geldiğın zaman ya diyi gelince baħacaħ, ya kıızıma baħi veyahuT şey édi. ulen o zaman niye éledi, bu zaman niye böyle ola? halbuki bi şey yoħ. şimdi de eyi. ama bozuldu. // yoħ, benim çocğum oldi. babamın yanında bile kıucağımıza alamazdıh. terbiye wardi. çoħ güzeldi o zaman. / benim biyög ābèm wardi sığara içerdı, babamın yanında kıiyameT kıopardı, sığara içmezdi. be şimdikiiler. oğlan
- 60 geli, babanan barabar çay içir. káħveye gidir. ħumar oyniyir. yani anniyacağın. // babam çoħ mısafır severdi. mısafirler gelirdi, yellerdi, babam sögerdi onnari. hanè o zaman yer mèr yoħdi. diyi siz gelin, yatın, ati getirmeyin. babam çoħ şakacidi. diyerdi illim bunnar. walla éle gün olúrdı, on tene, beş tene, alti tene, yedi tene, on tene mısafır

- gelidi. şimdi yoh. şimdi mısafır geldiği zaman karıların canı çıhacağ. sanki babalarının
65 evninen getiribler. yaw yemeg bennen, et bennen. çay bennen. hePi bennen. söyle yapın,
yèsın, gèTsın. şimdi yoh kardaş. // şimdi baba. o zaman ne wardi? o zaman tandırdı.
yemeg de ne biçim? bèle tüb müb ola. iprakaz ola. elektrik sipürgesi ola. bilmiyem ne
ola. ne wardi? çoğ da yanardi, yanardi. ya tandırda. yiyeşim nêrelidir? sen de wannisen?
benim arhadaşımıdır. o şeyin izzetın oğlidir. zoroların izzetın oğlidir. way
70 köpö oğli köppe! // he walla. ule yawrum, è sen meni tanıdın mı? niye tanıyasız?
köyde büyümedik mi yavrum? biz köyde bereber deyêl midik? /// hacı yusuf yatahdadı.
benim bu fatih kışğıdı. bi tene adam sırtında kuçağ muçağ çocuk giyimi gezdiridi. dedi
ki bilidi biz adilcevazlı olduğumuzu. dedi ki sen ekmek dè, ben de kazağı sana vèrecem.
ne yaPdisa fatih ekmek dèmedi ehmeg dedi, he. è wala dedi sen eKmeK dèmedin, ben
75 de sana kazağı vèmedim. /// men giderem hınisa. menim hem amcamoğludur hem
bacanağımdır. orda on diyeller, men diyerem. on kardaşım. yoh sen başKa türlü konuş.
un diyerem. diyer ha, tamam. // wala her şey de wardi. buranın meşur yemegleri lahna
Tolmasidi. sebze Tolmasidi. KızaTma wardi. zatan her evin mali wardi. koyun keserdi.
Tolma, yahni, et yemegi, pilav, ne bülüm, çorTTi. çorTTi de bişerdi. esKinin yemegleri
80 oydi. // **b)** karaşiyah, toparlah war. onnari biliyorum. cil var. // o da sûtè yaylasında olur.
bu göl var. göl cil olur. cil otu olur. yanè bu ot gibi deyêl. bu başka, bu otlar gibi deyêl.
yonca gibi, karaşiyah gibi deyêl. biyûğ kağar, çoğ kağar. gölden çıkar, oni biçince
hayvannara vèrirlər. // he, çaTTağuş war. a bèle kağar, yèrden kağar. südlüdür. oni
keserdik. südünden sakız yapardı. // he, tendirlik war. bosTanlarda olur. tendirlik oni
85 getirir, pişirir, yağnan yumurtanan oni yeriz. // tortuK da var. onlar da a şöyle olur.
yaprağları bèle el şeyinde. tortuğ. onnan da getirib ayran aşına atarlı // he, ilandili var.
o da èle bi teK yaprağ kağar. şöle ilandiline benzer. o sûtè yaylasında olur. o yanè
buralarda olsa da kıymeTsiz. çayırlarda çoğ, doludur. // çasır var. o da bèle kağar.
biçeller, hayvannara vèrirlər. // sığırkuyruğu da dağlarda olur. yükseK kağar. a şöyle bi
90 iki metre kádá kağar. oni da toplallar, dağdan getiriller, yağallar, kurur, yağallar.
yağacağ yèrine yağallar. // sakız war. // çoğ güzel. onun sakızı çoğ güzel olur. işde o da
dağda olur. gidersen hem kesersen sakız yaparsan, getirirsen. güzel sakızı güzel olur.
acıdır. acılığı gider yanè. // südgen de war. o illaçdır bu südgen. ona da pek şey
toplanmaz. oni da sökeller, biraz bèle kalın olur. şey olur. gideller esKiden getirirlerdi.
95 daha kımse getirmir oni. getirirlerdi, yağallardi. // he, mëyremhoT da war. çayda mayda
içeller. onnari çaya atallar, çayda içeller. // bizde palağa çaw derler. çaw yapılır. bu
otları bağlanır. mesela ot bèle bağ olur. otları bağlallar. mesela getirirler. // he, war.
üzerlik. eKseri mëzarlıhlarda olur. oni a bèle irileşir, getiriller, nazar için yapallar onu.
nazar için bèle düzeller, güzel ağaşlara mağaşlara çoğ güzel olur. nazar için evde asılı
100 biraşalar. nazara eyimiş. õle dèrler. // he, kırhboğum da var. o da oTdır. o yilinmez.
hayvan da yemez onu. yani hayvana vèr, yemezler. işde bu da èle şey gibi olur. ince a
bèle şöyle ince olur. kırhboğum olur. heresinin arasında bèle şey olur. Tamar gibi bi
şeyler olur. bèle kırdığı zaman o ayrı ayrı çıkar gelir. mëyanköki dağlarda arTıh çoğ da
güzeldir. o her ilaca da dermandır. yanè her hasdalığa da dermandır. // he, keklikoti da
105 güzeldir, çoğ. oni eskiden yapallarmış èrmeniler. // **c)** porhangı yapallarmış. su
getirirlermiş başka yèrden. su getirirler. o toprağdan yapallar. porhang bèle bori gibi
‘eyni bu. tøkiler ya, şimdi bizim belediye melediye tøkidi onnari. onnar bizim gibi
deyêl. torpağdan yapıldı onlar. // pun he, kümes. bizde kümes diyerler. tawûhlari
bıraşırız içeriye. ona pun diyeller. tawûhların puni var. // pişik kedidir. şimdi peşKir
110 havliya deyêl de boyannar kab yihadığı zaman yani bulaşlı yihyan zaman önlerine bèle
çekiler, peşkil olur. pestav yanè nişandır. paşKıl he, tawûhlar paşKıl aTdı mi ona paşKıl

- dénir. işde bèle bi zamanında gelib yumurta olmayınca oni atar. atınca paşKıl. kabuği olmiyor. bèle zari halinde. // he, heyvannarın PaPuği. heyvannarın PaPuğleri he, beceriKsizlere PaPuğ diyeller. ögec heyvannari iki üç sene besledi mi onnarın ismi ögeç olür. // neve, toründür. mesele menim torünümün adı neve. onnan vaati netice, torünün torünina da kötöce diyeller. // mısran heyvannarın ot atiler içine, mısran odi. // nêhre de ayran çahlalllar. // martek de binalara atallar üzerine. ona da martaK dênir. // lülük de demligin lülüğü olur. demliklerde lülük olur. // he, mav da vav. heyvannarın mavi. yanê yemliği. // loğ da toprağ damlara, mesela yağmur yağdığı zaman loğ çekibler, serTleşmek için. // leyden de çaw eşirik ya, çaw yapmağ içindir. şimdi benim mesele otuz ton kadar kesim var. dağda makine geli, topliyi. hem dolduri içine hem vuri samani dolduri içine, ali geli. esKiden öle midi? yığardı, bağ ederdik. onnan sora çaw bağlardı, üKlerdik arabaya, getirirdik, burda yendirirdik, taya ederdik. o şimdi kalmadı, onlar gışdı. // kısa boyلیلar bizde cüce dërler. boTTo da diyeller. cüce de deller, KoTTo da diyeller. mesele KoTTo mısTo diyellerdi. bèle kiçük olan adamlara KoTTo mısTo diyeller. ule demeg sen izzetın oğlisen he? way itoğlit, way. esKiden ceyran sipürgesi mi vardı? çamaşır makinası mı vardı? ne vardı? hamiT de diyi kemal. sen oni bilmüsen mi? // kuruk, eşşegin balasidir. eşşegin yawrusuna kuruk dërler. // kuruTezen de war. a bèle toprağdan yapılır. yanê kuruT deriz. oni atallar içine, 130 karışdırıllar onun şeyini. çoğ güzel olur yemegi. Tolmaya, keledoşa çoğ güzel olur. köde, otdür işde. sütê yaylasının otu ködedir. / kortuK, kuyiya mesela bèle çuhullara kortuK dênir. // kom, ahırdır. // koluk da şeydir. bèle ufağ yer yapılır. bağda yatılır. mesela tarlada. yaylaya çihisan, orda bi koluk yapisan. oli koluk. kimisi çadır gurar. kimi koluk yapar. êle içinde barınır. taki güzün gelene kádár. // kıramsıye, altındır. // 135 kerdı şeydir. bu bosTannarda var ya, // kerti he, bayatdır. // kerki şeydir, keser war ya. kerki. o da bèle demir gibi bèle tarahli bi şeydir. // kèran da ağaşlar var ya ahırların bèle damın üzerine atan ağaç döşeme war ya. // keftor he, yaşlılara diyiler. keftor oldüh mi êle. // fetir de var, ekmeK.

Derleme Numarası: 5

Konuşan : Nazmiye Zorer, 45 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Yıldız Köyü, Adilcevaz
 Derlenen : Değişik hatıralar

- men evlendirdim işde. gözleri düşdi. dëdiler. bizde geTdik, istedik, aldih. // ne biçimdi. wala onnar beyenmese biz evlendirebülürük mi? /// ne biçim toy eTdiz? ne biçim getirdiz? /// ne toyi. daha dëdim. eyi geTdik işde. biz allah için toy eTdik. kaç tene bahsam, alti tene, se'Kiz tene. // sağ olasan. allah razi olsun. /// yanê diyi aynı 5 midir esKideki toylarına şimdiki toylar? /// yoh, 'eyni degil bacım. o zaman ne toy wardi, ne hal wardi. biz doğri dürüs, adamağılı bi saz çalmadı ki. bi şiddet wurullardi tamam. defnen toy edidiler allah işin. birağıllardi arabaya. benim kaynanami birağımişlar arabaya. götürmüşler, öküz arabasına birağımişlar, götürmüşler. êle hePsi yemiş unuTmişlar. gelin kalmış arabada. o yan, bu yan neyse, şey eTmişler. gelin diyir 10 allahım men kaldım burada. tanımi da. soradan habar geli ki gelsin, bi gelini çıhaTmaya. onar geliler alılar, gidiler. evelkinen şimdi birdir. /// he aşe abla, yanê diyi öle söyle ki yanê esKiden ne biçim olübsa. êle dëginen. /// esKiden men ne bilim. /// eskileri annat. ne biçim yaşıyidiz, ne edidiz, ne eTmidiz? /// wala öküz arabada da

- getirdiler. atla da getirdiler. cibde de getirdiler. er vaḥıT gelinneri ële getiridiler. /// senin
 15 toyun nece oldi? /// menim toyumi neTsinler. /// dur baḥım, bi yunus belki yapa. /// ha āşe
 abla! /// wala meni cibnen götûrûbler. evel kara cibler wardi. /// gelinler ne biçim,
 gelinler getirilerdi? ne biçim gelini götûrilerdi? /// gelinler ële oliyodi ki ikindi zamani
 ellerini yaḥilerdi, aḥşam götûrilerdi. bizim zamanımızda ëledi. aḥşam ḥınayi yaḥallardi.
 20 yan gidelerdi, gelilellerdi, götûrûrlerdi. // gididik, kızi begenidik. üş tene adam
 özûmûznen barabar götûrüdik. allahın emrinen, peḥámberin kávlinen kızınızı gelmişik
 oğlûmûza isTirik. // o zaman biz özümüz yapirdiḥ. olannar karışmazlardi o zaman.
 begenidik, işde gididik. eyvanda baḥirdiḥ. ona göre begenidik. // be men beçara ne
 bilim.// è o da allahın emri. kötisi de gelse gine allahdan geli bala. ne bülüm anamızdan
 25 gididi isTiyidi, veridiler. // è be araşTırıyḥ. be āḥır iki tenenen iki tenenen olmi. gididik
 on tene kapiya gidirdik. òle kolay mı? // babam diyidi. yani biz heç beyimizi görmedik
 ki. biri özel aralarında konuşdılar. tamam? heç birbirimizi görmedik ki. // è bizim
 zamanımızda ëledi. biz çıḥıb babamızın karşısında diyemezdik. yoḥ biz görecek,
 begenecek. o yoḥdi o zaman. yoḥdi o zaman. şimdiki gibi deyël. babamız vërsedi
 30 vërdi. vërmesedi vërmezdi. tabë onnari baḥacaḥ, yapacaḥ, ëyisini, kötisini. // zatan işde
 annardi. aḥlûmıza gele konuşaḥ. ben de ne konuşûm babam, ne diyim? aḥlûma ne gelise
 söylüyüm. ne geli aḥlûma ne söylüyüm. // onlar wardılar. başlıḥ parasi. yanë ne kádá?
 işde iki yüz kaḡıt, yan üş yüz kaḡıt. cëḥëz elimizden, elimizden ne kátán kuwwetimiz
 yeTdisë, o kádá vëridi. // ne olacaḥ? işte bi kat yataḥ olacaḥ. // ne, onnari şimdi
 isTiyiler. // işte dayımgil nişan taḥdılar. girmi milyar başlıḥ. // he, erdişde girmi milyar
 35 vëresen bi arsa alırsan.// köyde şimdi başlıḥ yoḥdûr. evini serecek. ama ayrı da isTiyiler.
 yanë kızlar ayrı isTiyiler. işi olsun.// aha işte benim yërime anlaTdın, men dinnirem.// è
 tamam işde eyni onnari söyliyisen da. o vaḥıd érkeglardan girmi tenesi bi evde olacaḥdi.
 önceden getirirlerdi evin içine bacım. evel ayrı yoḥdi. /// yoḥ, ayrı ev yoḥdi. şimdi ayrı
 ev diyiler. // nişanda ne yapaḥ? def çalılırdi. çamaşur taḥıllardi. bilezig taḥıllardi. oldi
 40 olmadı zaten koyla taḥılar. bi şey taḥmılar ki. // düğünümüzi de yëmehli yapirdiḥ. ḥoş
 yëmehlerini yiyilerdi, gidilerdi gelini almağa. gelini alılırdi, gelillerdi. yëmeglerini
 yiyillerdi, dağılılırdi.// ne yemek olmuşsa yapıyirdiḥ. // Tolmadi, küFTedi. o zaman da
 'eyni böle yapallardi. o zaman küFTe yapıldi. o zaman Tolma yapıldi, yaḥni
 yapıldi. o zaman onnari yapidılar. aşçi yoḥdi o zaman. önceden ḡaḥardıḥ. tendir
 45 yandırardıḥ. yëmehler yapardıḥ. yeTışdıre. böle. // suyumizi tendirde kızdırardıḥ. tēşti
 biraḥırdiḥ. çamaşırı atırdiḥ içine. di awuşdur babam, awuşdur! arTıḥ tursil mi wardi,
 ataḥ. walla be tursil yoḥdi. oni de elbiselere atardıḥ. odun küli war ya. oni biz bulaşılari
 yıḥamağa vurardıḥ. biz onnari bulaşıl yıḥardıḥ. odun külünen ya yıḥamamışḥ. // he,
 porahnan da yıḥamışḥ. atardıḥ suya. porak he, bi de bi kil vardi. o kilin bële bu kádá
 50 çamur çederdiḥ. bële bële çamurlardıḥ. getirilerdi daḡdan, oni atallardi. /// è āşe abla niye
 şimdi o külden getiren yoḥ madem òlese? /// è işde bu şeyler çıḥdi. tursiller çıḥdi. onar
 saḡlıḥlidi allah içine. // ilaç yaPTıḥlari o şeyi tókiler, ḡaḥılar, yanë káz yaḡi tókilerdi.
 kani durdurilardi. // o he, o durduri. /// āşe abla bi de şey varmış. bu çürüK odunnar var
 ya. o ağaç kesiler ya. ağaç kökleri. // he, kepeg. // bilmiyem ben kepeg görmedim. şey
 55 mi wardi? motor mi vardi, kepeg atasan. /// ḥákát ona ne ilaç yapidiz? /// ona getirilerdi
 zeytin yaḡi, bi balmumi ikisini katilerdi birbirine. çaputa sürilerdi, vurilardi oni. // ne
 yapaḥ öldi. öldi, kaldi. kaldi. tıḥdor yoḥ, bi şey yoḥ. daha ne yapacaḥdıḥ. /// tuzliyilar
 midi çocuḡi o zaman, nēdilerdi? /// o zaman Tuzliyilardi. o zaman torpaḡ káwurilardi.
 çocuḡın altına biraḥırlardi o torpaḡi. // oni gididik daḡdan getiridik. helbirde eliyidik.
 60 tendiri yandırıldıḥ. saci biraḥırdiḥ üsdüne. oni ëyicene káviridiḥ. bi teneke biraḥırdiḥ.
 oni biraḥıdıḥ uşaḡın bële o bitidi. bi daha. biz torpaḡnan böyûTmüşüḥ /// benim anam

de çocúhlarıni éle böyüTdi. /// biz torpañnan böyüTdúñ. hele şimdi gêt biraz batiya. ya maşallah uşahlar oyniyilardi gine. // he, anam da diyi. // babam çoñ konuşdurubsan insanlari. // aklımıza gele ki bilek. /// aslında dedím belki. âşe abla dese. âşe abla daha 65 éyi diyir. // he, onúñ konuşması daha éyidir. daha şeydir. /// mum yandırıldı. yağı doldurıldı. bèle. bèle kız yoñ. şahsi yapallardi. bèle ucuni şey birañıllardi. çapudi birañıllardi içine. yağı birañıllardi onúñ yanına. // he, yağnan. hanè vite yağı o zaman var midir? o zaman vite yağı görmedik ki.

Derleme Numarası: 6

Konuşan : Remziye Ertunç, 70 yaşında, Okuma-yazması yok

Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz

Derlenen : a) Mahalli yemekler b) Değişik hatıralar

a) o mením görümcemdir. çortiyi güzel yapıram. bu bizim burda hePpi komşılar mením çorTTima bayılıllar, çoñ seviler çorTTımı. daha remziye abla senín çorTini biz gelek, yiyek. çoñ güzel yapıyam. bèle çoñ güzel yapıyam. durmazdan geliler. bizim bura mením komşılarımın yeridir, durmazdan geliler yanıma. meni çoñ seveler 5 komşılar. /// a âşe ablanın yanına gèTdik yoñ, huriye ablanın yanına gèTdik konèşmedi. /// canım ne olacañ, konuşmıyañ. he, bi haFTa, un beş gün kalacañ turşiyecañ. gâzel, et alacañsan dövmesini, etini, sâñ söyliyim, hepi salçasını, biberini birañıllı içine. düdügliye birañıllı, kayniyecañ. gırmi dákkâ kaynadıñdan sona getireceñ. samırsağı dögeceyik üsdüne, sepeceyik, karşımıza birañıllı. komşılar yığılacañ, yiyeceyik. hele 10 bi de hadik yapıñ. geliller. hadiK yapıñ. komşılar hePi mısır hadigi yapıñ. he, mısır hadigi. komşılar hePi geliller, burda oturur, yiyerik. cevizleri kırarñ. cevizleri kırıldıñdan sonra doldururuñ üsdlerine. heP kendilerine yeller kurban. hediye nasıl yapıñ? temizce buğdayı yıhırık. buğdayı yıhadıñdan sonra noñdı yıhırık. noñdı da yıhadıñdan sona gətiriñ birbirine. birañırñ düdügliye. birañırñ kayniyi. adamakılli 15 kayniyi. Kaynadıñdan sona güzel suyi oli. getirir Karşıya Komşılar hePi yığılır, yirik işde. denizlidedir mením çocúhlarım. hePi denizlidedir. alti tene Kızım war, dört tene de oğlüm war. hePi kızlarım, gelinlerim, hePi denizlidedirler. Kardeşima söyliyim, denizlide kışın gèTdım. denizlide üç ay kaldım. gırmi gün de gèTdım samsunda kızımın yanında kaldım. ordan geldim. bi hefte de erdişde kaldım. erdişden geldim evime. hal 20 mesele bèle. walla denizliyi çoñ sevirem. çocúhlarım, gelinlerim, dört tene gelinim var. torinnarım war. işde bi kızım da yoldadır, geleceK. işde ağrıya geldi. ağridadi. telfon aşdı, ağridadır. ağridan gelecek patnosa. patnosdan da gelecek erdişe. erdişden gelecek buraya. // ilahna Tolması, he. pazik Tolması var. he, paziK Tolması güzeldir. pancarın yarpañlarıni koparırñ, getiririz güzelce, yalanci yapıñ, doğrici yapmanıñ. yoğurTTi 25 sarmısañlı yapıñ. güzel, ufañ ufañ yapıñ. karşımıza getiririz. getirdikten sonra hepimiz de işde yerik. pancar Tolmasıdır. o ciğer taplaması da güzel oli. oni de güzel birañırñ. göc var. // he, onúñ üsdüne birañırñ. döyerik, döyerikç, biraz bulğur içine vurarñ, yapıñ. güzelce haşlarñ. haşladıñdan sona güzel samırsañlı yoğurt tökerik üsdüne. işde éle olúr Kurban. he, sicuñ da bize hazır gelir. hazır alırñ sicuñ. biz 30 kendimiz yapamanıñ. hazır ıvannan gelir. bizim zehıre orda şeydedir. o getirir. güzelce oni de doldurur, yapıñ mumbari. önce gıymasını, gıymasınan sona rēhan atarñ, rēhannan maydanoz atarñ. maydanozdan adamakılli şey yapıñ, doldururuñ. işde o da éle oli. // kengerli pilav war, he. sâñ söylüyüm. şey pilavı da var. kelesoş da var. // he,

- oni da yaparış, çoş yaparış. mantar pilavi da güzel oli. o da bulğurdan oli. mantar temiz
 35 yıhiyirik, doğrarış. doğradıhdan sona bulğurini atırış. çoş güzel oli. eynen bu kuzi eti
 oli. eyni ële güzel, çoş güzel oli. canım ayran aşınan hele var. onın çoş var.
 ayran aşının var. // he, işli köfTe var. nēdīm bilsedīm siz gelisiz, size içli köfTe
 yapardım, siz de yiyerdiz. temiz kıymayı dögdüğden sona temiz ince bulğurdan
 adamakılli yoğurdıhdan sona biraz içine tawug eti biraşırış. çoş kuwweTli olsun diye.
 40 şey olmasın, dağılıb ezilmesin. çoş güzel. böreg yağini dögerik sahandan. san
 söyliyim, o da adamakılli dögerik, kışcüg kışcüg yaparış. yaPdıhdan sonra kendimize
 açarış, yerler komşılar, ahrabalar. bizim en birinci yemegimiz işli köfTedir. misafir
 geldiğinde oni yaparış. cocuğlar hangi yemegi sever? // he he, söyliyiler. baş bayaş
 oğlan açmışdı. demin açmışdı. kandillerin mübareg olsun. dedim sağ olasan. ne
 45 yemeg yapisen? dedim türlü yapıram. türlü atmışam şeye. fırına. türlü atmışam. kızım
 geli kızıma türlü yapıram. işde o da ële oldi geTdi. // kalbur hurmasi de war. o da çoş
 güzel olur. halbur hurmasi de çoş güzel oli. oni de getiriyem. bi tene undan temiz şey
 unundan, paşlava unnunna getiririk. içine üş tene yumurta kırarış, karbonat atarış.
 kabartma tozi atarış. aTdıhdan sora, helbiri biraşırış karşımıza. helbiri biraşdıhdan sora
 50 kışcüg beş. işde o da ële oli. // şirin keyğanaş var. şirin olan şirinli yeyer. Tuzli olan
 Tuzli yier. nasıl oldisa. keyğanaş yımırta keyğanaşı. o bi ëTdik. onın pişmegi kolaydır
 nasıl ola? yağı biraşırış. adamakılli kayniyi. kaynadıhdan sonra yımirtayı tökürük bi
 tabağa, çalırış adamakılli, oni da tökirik. o da kayğanaş oli. kurban oladım size, oni
 bilmirem. // he, var, tortuk çıhmışdı. beş çiçegleri aşmışdı. // çoş beş pembe oli. güzel
 55 çoş çoş güzel açi. pembe pembe açi. ële bi çıhmışdı. o ağacın boyunda. bilmiyem
 nēden tohūmi gelmişdi, düşmişdi, çıhmışdı. // he işde, o da ële oldi. // he, çirēş de var.
 çirēşin güzel kavurmasi çoş güzel oli. yımirtali kavurma yaparış. o da çoş güzel oli.
 her şey de var. burda çoş var. şey var yağ var. yağı a nece toplallar, getiriller, haşlarım.
 tuzli suya biraşılır. Tuzli suya biraşdıhdan sona acısını verir. acısını verdikden sona
 60 getirir temiz yıharış. beş tava olsun, tavaya biraşırış. yağ tökerik, yımırta da kırarış
 üşdüne. o da çoş güzel, o da ële olur. // yoş otdür, oT. dağlarda çiçeg açi. dağda çıhi.
 çiçeg açi ya, orda. // pıdım oti, he, var. o da var. // pırpır oti da var. çoş var. parpar
 diyeller, pırpırım diyeller. o tereflerde de bi şey söyliyiler ona. o da ‘eyni odür. hem iki
 ismi var. o pırpırım her yemegde olur. salata çoş güzel olur. pişmegi de çoş güzel olur.
 65 o oTdür. oT da dağlarda çıhar. // yoş, oni tanımıram. aTturpi, he, war. ula yēter.
 konuşdım. konuşamıram. // he he. yemlik de war. çoş güzel yemlikler var. oni toplarış
 Tuzlarış, güzel oli. o da ële çiy yinili beş. başçelerde çoş çıhi. Kurban olum,
 yoruldım, yēter. konuşdum tamam. // ölüm gelse, gence kocaya başmaz ölüm. ölüm
 dediğin hayırlıdır. // **b)** he he. çoş örgi yapıram. patik çoş yapıram. // teşi de egirirdik.
 70 beş temiz daraşdan darardı. kızım bi durun, aş akılli durun, meni aciz ëTmeyin.
 meni kızdırmayın, durun. temiz, yanē adamakılli alırış, yıharış. yıhadıhdan sona olaraş
 da dararış. daradıhdan sonra güzelce inece egiririk. çorab yaparış, patik yaparış,
 cocuğlara çorab yaparış. // he he. her türlü de var. güzel, her türlü yapardı. he he. çoş
 güzel yapırış. // ekmek her zaman ehmeg yapırış. tendirde ekmek yapırış. tendire ekmek
 75 vururuş. sän söyliyim, güzel balış alırış, erdiş balışlarının çorbasını bişiririk. çorba
 bişirdikden sona bi surfa kırarış. adamakılli güzelce karnımızı doyururuş. // cocuğlar
 gididiler, özleri bulılar. özleri evleniler. men garişmıram ki. en önce böyüg oğlani
 evlendirdim. esKere geTdi. en son öztürk, öztürki giTdım, köyden aldım gelinimi //
 yoş. // he, men begendim. oğlan hiç burda da deyēldi. // men geldim, dedim öztürk gel,
 80 seni evlendirirem. nēde dedi evlendirisen. dedim köyden bi kız alıram sän. dedi anne
 dedi men köylerin kızını almam. men denizlide böyüşem. dedim yoş. geleceksen

- buraya, burda men köyli kızi. a çoĥ güzeldır. çoĥ eyidır. çoĥ güzel işler göri. men dedım
 oni alacaĥam oĥluma. giTdım kızi kocam meni götürdi köye. aĥşam üzeri geTdik.
 geTdik bi eve. önce adam bize kızını söz vermişdi. geTdik annesi bi ataş alav oldı,
 85 canımıza yapışdı. vermenem, verennerden degëlem. dedım, dedım ilan. dedım ne? dedi
 hanım dedi. dedım de hadë kaĥ gidecek başka yerden alacam. men bunun kızını
 almiyacaĥam. dedım men bunun ĥızını almiyam. dedi kari ëTme, ëyleme. kızi işde bu
 bize söz vermiş. ë dedım vermi annesi. kaĥdım gece. menem, bilmiyem sıphan midi.
 norşumcuĥ midi, bilmiyem. biraz sütëye yaĥındır köyleri de. fatoşĥılın köyi neredır?
 90 bilmiyem wallah, unutmuşam. // yo yo. norşuncuĥdan hele o terefde. he, örenkazinın
 aşıĥısındadır. cızdar midi? men ne bilim neredi, bilmirem wallah. gece kaĥdım. elinnen
 tutdum. kız da yataĥlarda yati. gelinim de yati yataĥlarda. giTdım içeriye girdim.
 ĥer ola, dediler. bu gece vaĥTi sen buraya neye geldin? ë dedım wala giTdım senin
 ëmin kızını vermediler. men de geldım seni alacam. kız giTdi girdi kapının arĥasına.
 95 kapının arĥasınnan kız çıĥmiyi, gelinim. diyem kızım ëTme, ëyleme. ge kapının
 arasınan, çıĥ arĥasınnan. bi seni görüm. baĥım bi kere nasılsan, nasıl deyëlsen?
 Kólunda da bi seheT vardı. bi şey de götürmemişik. dedik bi aĥızlarını ariyaĥ. ne
 söyliyiler, ne söylemiler. ona göre gidek, isTiyek. anama söyliyım, babasi haci osmandi.
 babasının adi de haci osman. dedım haci osman. gelmişem senin kızın allahın izninen
 100 pëĥamberin Kavlinen gelmişem kızın isTirem. ë dedım kardaşın son kızını vermedi.
 dedım canım isTemirem. annesi vermiyi. diyi benim kızım kiçügdür, men vermenem.
 gelmişem senin kızan. he dedi. sãn kızım kurban olsun. ële sölër söylemez ölüm men bi
 seheT vardı. eski zaman bi seheT. çıĥardım, bıraĥdım ĥızın ĥoluna. dediler, tamam
 dediler. geldım, eve geldikten sona gece kaldıĥ orda, yaTdıĥ. gündüz oldu, geldik.
 105 oĥlana haber yolladım. oĥlüm hal mesele bële. şimdi oĥlan dedi men almanam. dedi sen
 gidıbsen köyün ĥızını alıbsan. men köylü kızını istemirem. benim burda sevgilülerim
 var. denizlide var. dedım oĥul onnardan sãn ĥer gelmez. gel burdan evlendirecem seni.
 oĥlan on beş gün kaldi. geldi. oĥlani aldıĥ, gitdik. aĥşam olanda bi saĥliyılar bizi.
 teröris mi geldi. bilmem ne geldi, saĥliyılar. gididik bi karannıĥ yer var. gididik oraya.
 110 ne wardi, ne yoĥdi bilmirem. kaĥım sizlere bi yalan söyliyım. dedım wala kaĥ gidek.
 bizi wurallar öldürüller, buralarda kalırıĥ. zaten sütë yaĥın orda. terörisler geli oraya.
 sãn söyliyım. wala gündüz oldu. biz çıĥdıĥ, geldik. oĥlan geldi. oĥlani yollıyırıĥ. oĥlan
 utani. şimdi oĥlan geTmi köye. oĥul ëTme, ëyleme. ge, geT, görek. ë men beĥenmişem.
 ë dedi anne sen beĥenıbsen. sennen bi şey söyliyemenem. senin sözün gečer bizim
 115 yanımızda. sen beĥenisense olsun. walla olduĥdan sona geTdik. giTdik. wala sini mini
 götürdük. paĥlavalari götürdük. elbisesini işde ne elimizden geldise götürdük,
 nişanımızı yaPdıĥ. aldıĥ, getirdik. şimdi kız köyde böyüdüğüne bizim buranın şeyini
 bilmı, ádetini bilmı. bi şey isTiyende kız bilmı. kürçe bili. kız türkçe heç bilmı. şimdi
 denizlide olub kocasına, denizlinin yarısı olub. // he he. çoĥ çoĥ. bële şimdi o bizi
 120 beĥenmı. şimdi gelinim evelin burda kiçügdı. bu nece olacaĥ, bizim ádetimiz örgense.
 şimdi de o bizi beĥenmi. simdi de áşe öretmen olub gelinim. şimdi bi oĥli var. iki tene
 kızi var. // oni söyliyemem, konuşamam. oni bilmem oni aklıma geli. oni üş yaşında
 gelmişem kocaya. o zaman rehetdi evlenmek. o zaman rehetdi. öle şey meýler gelinnik
 melinnik de yoĥdi. getirdiler, bi iki tene elbise bişdiler. bi çüt eyaĥkabi getirdiler.
 125 direKTordan meni getirdiler direĥTora mindirdiler. bi yaĥmur yaĥdı. komşumuz dedi ki
 fatma fatma torpaĥ halan ĥoyum. bi gelin aldım ki ayaĥlari on üş, on dört yaşım. on
 üşdeydım, nişan taĥdiler. on dörtde de gelin oldım. direkTordan getirdiler. men şimdi
 getirdiler, burdadır. buraydi evimiz burdadi. bura yoĥdi. o oraya çıĥardiler.
 eyaĥların üstünde. damat de çıĥıb demek. bi bële alma elinde, damat başıma alma

- 130 vuracaḡ. damat alma vuracaḡ. şimdi men de ële bi qorḡiram. ële qorḡmuşam. ële almayı atar atmaz önnen qolumnın tutmuşlar. arTıḡ o meni içeriye götüreler. geldi başka kızın başına düşTı. way dedi allah kázábın vëre senın. almayı arvadın başına gelının başına vurmadi, menım başıma vurdi. qomşılarımızın kızi rāḡmeTTik öldi. o da öldi. bu ḡacı kemalın kamilenın bacısı ha. emine. vurdi, eminenın başına vurdi. ële sevındım. eltime
- 135 dedım menım başıma deymedi. menım bışama deysedi getirdiler beni biraḡdılar duvarın dibine. bi sandalye biraḡdılar altıma. eyaḡlarım yetişmi ki. sandalyenin eyaḡlarını bële yuḡarida qaldı. gelen geldi. faTma bir gelın aldınsa adamaḡıllı bi gelın aladın. bu ne gelındır, ne haldır? begenmiler meni. ë kiçüg. on beş, on dört yaşında. bi kere sãn söyliyım. qaynanam diyerdı. al malın ëyisini, çekme qaygısını. ben gelini aldım.
- 140 geldım. heç man iş göremi yapa. dedi kızım. dedım nedir. dedi qah biraz çamaşır yıḡıyah. qahdıḡ çamaşır yıḡamaḡa. bilmiyem. annem meni biraḡmıyır ki. annem de bursalıdır. annem babam bursalıdır. buralı degiller. getirdik, teşdi biraḡdı qarşımıza. qaynanam suyi kızdırdı. getirdik çamaşıruları basdım suyun içine. basdıḡdan sona bële yıḡıyırım, yıḡıyırım. biraḡıyam köşeye. aqlım kesmi ki sıḡım çıḡarım, biraḡım
- 145 Kovanın içine. aqlım kesmiyi. men nēdım? baḡdım Qaynanam dedi. kızım dedi, ële yıḡanmaz. heç mi sen baban evinde bi şey görmedin? dedım, yoḡ āne. bi şey görmedım. geldım ancaḡ sizde gördüm bu işleri. annem meni biraḡmidi ki çamaşır yıḡıyım. bi kere sãn söyliyım. giTdi. tamam oldu. daha tamam tamam. // bu ne işdi, geldi benim başıma? bu ne işdi, getirdiz menım başıma, qurban olum? güzel çıḡmanam da
- 150 fotrafta da, güzel çıḡmanam. gözlerım yumuli çıḡar. bële işıḡ vurdi mi men gözlerimi yumaram. bële gözlerım yumuli çıḡar. ë diyi sen ne çeşit fotıraf çekisen. ë nēdım işıḡ vurdu gözüm, men de gözümü QapaTdım. a işde o da ële oldu. // he he. yemek yemek. dur sãn söyliyım. dur şimdi men getirdi. qaynanam meni getirdi, eve biraḡdı. qaynanam abdurahman, şıḡlardandı. qaynanam abdurahman qazi var. bu onun dayısıdır.
- 155 qaynanamın dayısıdır. aḡlaTda, he. abdurahman qaziyi duymıyıbsan? heç geTmiyıbsen oralara? // he, geldi. qaynanam geTdi, meni eve biraḡdı, geTdi. on beş günün gelini. evde ehmeg yoḡ. ḡamur olacaḡ. girdım tendire. tendirden küli çıḡardıram. tēvşinen tabaḡdan kül çıḡardıram. annem geldi. aḡrabamız geldi, remziye. dedım efendım. dedi, nēdisen. dedım, nēdım, tendirin külünü çıḡarım. ḡamur edecem. ehmeg yoḡdūr evde. bi kere
- 160 geldiler meni tendirden çıḡarTdılar. kiçükdüm. boyum yetişmidi tendirden küli çıḡarım. çıḡarTdiler. kiçükdüm, boyum yetişmidi tendirden küli çıḡarım. çıḡarTdım ki. men tendirden çıḡdım. aḡşam oldu. ḡamuri yaPdıḡ. sabah oldu. senın babaannen qaynanesi geldi. güleser nene geldi. bi aşdı. bi güzel ehmegler açi. dedi, kızım baḡ, dedi ḡamuri bële yoḡūr. bële yaP. allah rāḡmeT etsin onun görüne, o meni örgeTdi ḡamur
- 165 yaPmaḡı. o meni örgetdi meni ehmeg aşmaḡı. hep o örgedidi. san söylüyüm. bi kere ehmegi yaPdıḡ iyi kötü. qayınbabam da geminin üstündedi. ābi qaPTan diyerdiler rıwanda. bizim burada geminin üstünde, gemiciydi qayınbabam. san söylüyüm. qayınbabam geldi eve. dedi kızım sen ne edisen? dedım baba nēdım, ehmeg yapıram. ë dedi be annen hanē? dedım annem gitdi aḡlata geTdi, abdurahman qaziye geTdi. aḡlada geTdi. geTdikden sora sã söylüyüm, işde ehmeg yaPdıḡ. işde günner geldi, hePPi bële günner geldi, geşdi. ne bülüm? işde şimdi de a. haḡqımızı de helal edirik. daha şimdi bi güzel çay olsadi iki bardaḡ içsediz. bi Qahve içsediz. bi çayımı de içediz. o zaman diyerdiz tēzemın Qahvesini de işdik, çayını da işdik. allah işinizi ras getirsın. hadi geT. // yoḡ yoḡ, qurban olaydım, yoḡ. // bi elli yaşında bi de gırmi yaşıdayam. // he, yeTmiş
- 175 yaşıdayam. // ë bilmirem // yoḡdūr wala. oḡūr yazarım yoḡdūr. üç sene geTdım Quran dersine. aḡır oḡıyamadım. şimdi teze qahmışam oḡumaḡa.

Derleme Numarası: 7

Konuşan : Rıfat Yağan, 77 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : Değişik hatıralar

- kardeşim esKere gidene kadar ben dokuz yüz otuz ikide. otuz iki doğumliyam. babam öldi, yetim kaldı. burdan gıTdim. hizmetkar oldum. yeddi sene çalışdım. seneliğim on lira. on panot. bana dedi, benim ağam dedi ki sen yetimsen dedi. asKere gidecem. dedi, sen yetimsen dedi. sen besledim, üç aylığımı kesdi. verdi bana kırk kağıt.
- 5 kırk kağıt nan gıTdim asKere, Tolandım. bir sene Tolandım. kımsem yoh ki bana para yollıya. annadın? sora tekrardan geldim vana. beni seşTiler koraya. bi sene gıTdim koraya. süvüş kanalınnan geşdim, gıTdim koraya. bi sene orda çalışdım, geldim buriya. onnan sora kağıdım, geldim buraya. bi nahırci oldum. gıTdim konyaya. konyadan aylığım otuz kağıt. üç ay orada davara bağıdı. üç aydan sora bana verdiler dohsan kağıt.
- 10 dohsan kağıt çıdı. geldik. o zamannan bu zamana kadar bele özüm çalışırım. kımseye, merde nemerde möhTac olmamağ için. on tene çocuğum var. on tene çocuğımı kımisini oğıTdım. oğlanları oğıTdım. onlar gıTdiler. ikisi polèsdir. biri de işda asKeri ücret çalışır. e işde ben de bu yaşda geldikten sora teKrardan amelıyeT oldum. evlaTTarım para verdiler. meni amelıyat ettiTdiler. şikür şimdi eiyem. e işde
- 15 evimde alti bin tene ceviz fidani tikmişem. // he, alti bin tene. onna uğraşıyam. e allaha çoh şikür kımseye merde nemerde möhTac olmamağ için özüm işde bele uğraşıram. oğır yazarım yohdır. onnan sora ne diyim. // çoh çekdik. esKiden çoh çekerdik. bizim bu memleketin ağaları bizim kanımızı emdiler, kanımızı emdiler. ele ağa wardi ki girmi kişi mehleden toplardı. bi teK kab yemege bağı bişdirirdi. şikür allaha, bu
- 20 şimdiki dönem yoh. şimdiki ele bi şey deva yoh. işde durumumuz bunnan ibaret. başınnan geçenner işde artı ne diyim. // tēzenen dedim. asKere giderken dedim gel beni al. dedi san açsan, seni almam. bağı duyi orda. gıTdim asKere, bu gıTdi kocaya. asKerden geldikten sora bu kaçırTdım. yeddi ay, un altı gün yaTdım. yaşım kiçügdı ya. yeddi ay un altı gün yaTdım. // e wala cesaret mesaret, o. kafa yerinde deyeldi. e
- 25 allaha çoh şikür şimdi muTluyuh. babam bi dokuz yüz kırıdan evliyem. yoh elli üşde, elli dörTden evliyem, şimdiye kadar muTluyuh. allah onnan razı olsun. men bağırırım o sesini keser, o bağıır men sesimi keserem. olur gider, başka bi şey yoh. // o harman, ekin de biçerdi, elimizden bele arpa yonardı, arpa biçerdik. // he, arpayı elne yonardı. cehde ki acaba kımın arpası yetişmişse acele yetişmişse giderdik oni biçerdik,
- 30 getirerdik, dögerdik. oni el degırmaninan öğüdeydik. bir fetır yahuT da bele bi dodo pepe yapallardı, bi şeye. // he he. dodo pepe. dodo pepe demek. yané gelişigüzel bi hamur. yané ekmeg açılmazdı. kepeginen hamur olur mı. giderdik ona belaş çalışırdı. mesela ordan bele bi deste buğda arpa getirek, dögek, çoluh çocuğumuz yiye. yahuT da kendimiz yiyek. a işde biz bele bu şeyle geçindik. // araba yohdı. öküz arabaları.
- 35 giderdik çüt ederdik. kotan ederdik. demir kotan çıdı. dediler ki demir kotan, gıTdiler. bele bağıdılar bizim böyühler. dedi yaw dedi bu torpağı yahır. yaw bu torpağı yahır. hābuki demiyi öküzün anasını ağıliir. pulluh çıdı. onnan sora direktor çıdı. onnan sora araba çıdı. neler gördü. a şimdi allah war etsin. devletimizi de milletimizi de allah war etsin. bin sefer war etsin. // allah belki devleti war etsin. toh yedik.
- 40 menderesin hükümetinde. nur yağısın görüne. bize tarla verdi. üz dönüm tarla verdi. onun ekmegini de hele hele de yiyoruz. // arabanan, öküz arabasınan getirirlerdi. bele

- bi cécim wardi. savan gibi, dört tene bi etrafını çekellerdi. // eletirik yoĥdi. bi ara idara lambasi çıĥdi. sıfTah idara lambasi yoĥdi. sıfTah bureye bële bi tene getirirlerdi. bële bi çanaĥ kımın bi şey, torpaĥdan yaPma. onın içine don yaĥı, heyvan yaĥı onnan sora bële
- 45 bıraĥırlardı yere. o don yaĥın içine bële bi yazma parçası, yazma, tükellerdi, bıraĥırlardı o don yaĥın yanına. bële, uçı bële dışarıda. âtaşı verillerdi. onın işiĥinan. onın işiĥına otûrullardı. babama söylüyüm. baĥdi ki eger kız olsun, gelin olsun; o daima bële bi ağaşnan bële öne sürerdi ki hanë onnan sora teKrardan şey çıĥdi. bële lamba çıĥdi. lamba çıĥdıĥdan sora o iPtal oldi. lamba, kaz. onnan sora kaz ocaĥı çıĥdi. işde bële.
- 50 içine fitil taĥallardı, kaz doldûrullardı. onın işiĥine o eyiydi. yanardı. ama sabah kaĥardıĥ ağzımız, gözûmûz olmiş simsiyah. onın pisi, buhari, koĥûsi. onnan sora şüşe kaz lambasi çıĥdi. üzerine şüşeyi silerdik. taĥardıĥ. onnan sora lamba çıĥdi. lambadan sora işde arTıĥ löküS çıĥdi. löküS de kimsenin eline gëşmezdi haĥ. onnan sora radyolar. çıĥdi radyolardan sora ne bülüm. // esKiden ben dört lëraya aldıĥım radyo
- 55 hele durur. esKiden kürçesi, türçesi her şey gelirdi. pilliydi. onnan sora cëyranni oldi. onna sora direKTor çıĥdi. // ben bi tenesine, biz o zamanda yani ona reşber olduĥ. günnük. tē gideĥ, su getirek. merkebnen. daĥdayıĥ a. merkebnen giderdik bi gözelerden sayûĥ su getirirdik. men geTdım su getirmege. benim ağam, è tabë çocûĥ ne yapacaĥ. gücün yeTmez. ne yapacaĥ? neyse, o yana bu yana, eşeg âfëdersen devrildi.
- 60 cıraları kırıldı. wannan gelen cıralar wardi, küpeler. bardaĥlar, he, bardaĥ wâdi. belki de şimdi de olabülü. vanda, vannan gelirdi. eKseri vannan gelirdi. onın şeyi vanda, artıĥ fabrikası mi vardı yahuT orda yapillar midi? elde mi yapılırdı? orda işde gelilerdi. cıralar kırıldı. meni üş gün döydi. üş günden sora benim paramı da vermedi. sen cıraları kırıbsan. è babam şimdi ele bi şey yoĥdûr. // he, ne yapacaĥsan. başımızdan geçen bu.
- 65 ama allah vere birliĥin hürmetine, allah insani iĥTiyar arvatlardan koriya. // iĥTiyar erkekleri demisen, êrkehler daha fenadıllar. // şimdi ele bi tene devir gelib, iĥTiyar adam. yaw iĥTiyardır. göyni her iĥTiyarın iĥTiyaren çocûĥ birdir. // he, bi de baĥdın ki bi kab yemeg bişirdin, verdin san, iĥTiyardır o orda. ya koĥûnnan ona veremiyorsun. versen gelini yahuT da oĥlı razi olmuyor. ama şimdi yoĥ. şimdi esKiden olsaydı her
- 70 kaba senin bële bi kabdan yemeg biz kaşuĥı alırıĥ, kaçarıĥ. giderik oriya. dururuĥ orda. hanë kaşıĥ elimize gëşmezdi ya, giderdik orda yemeg karnımızı doyûrurduĥ. o bizde bişdi mi onnar gelillerdi. // halbuki ne var yaw. sende bişdi sen verĥman. bende bişdi, ben vereyim. seninki oldi sen verĥnan. benimki oldi, ben sana verim. ele bişi kaĥmış dünyamızdan. // sûtë yaylasına giderdik. kırĥ gün sûtëde kalırdıĥ, çalışırduĥ. bi günü
- 75 kışın kar tökerdik. è Tam Tama alırdıĥ. el melen. Tam bële şati mati, beton yoĥdi. kaĥardıĥ, giderdik, borc ëderdik. bële bu sıralardaki iki üş tene çocûĥım wardi. iki midi, üş midi. üşdi, üş tene çocûĥım wardi. bi de bu dört tene gidecek sûtëye. yalanci çıĥmiyaĥ. diyek. kışdan yemişik. kışdan yemişik. men kaĥdım, elimi ne yana aTdımsa, ne mümkün ëTdımse bi tene ehmeg parası. bi ĥoT bûĥda o ügüdüb çolûĥ
- 80 çocûĥın üsdüne atıb kımse vermedi. men de ele menem. nêrden geTdık? üş sıra midi, iki lira midi elimë geşdi? geTdım üş tene özûme ehmeg geTdım. dört tene ehmeg aldım. o zaman fırından ehmeg alana ayıP sanallardı. ulen sen aj misan ehmeg alisan? aldım, bıraĥdım bu esKiden mendil wardi. mendilin içine saĥladım. getirdim eve. dedım arvat wala ben gidirem. sen artıĥ üş tene ehmegdir. dur baĥaĥ, göreke. alan he, kapi açi.
- 85 o üş tene ehmegi aTdım bu yana, geşdım geTdım. geTdım, altı gün, yedi gün mi ney, çalışdım. yedi gün birisine çalışdım. onın işi biTdı. parası de biTdı. hanë borc ëTmişim. selef alıllardı. onnan sora geldim. bire beş yanë. bu misalım, yömyesi elli kaĥıTsa yüz kaĥıT almışdı. yüz kaĥıT veridi yerine. ‘eyni yüz kuruş, üş kuruş, dört kuruş, beş kuruş, seKiz kuruş. onnan sora teKrardan bi tene ağanın bi tenesi geldi. dedi

- 90 rıfat dèdi, dèdım ne? bèle duriram, düşünirem. buni düşünirem. dèdi sen niye bèle düşünisen? her zaman sen çalışdığın zaman arhadaşlari çalışdırıdın, neşelidın, sən nölüb? hesde misen? yoh dèdım, hasda deyèlem. neyse, aħşam meni çevirdi. gel dèdi, derdın var. dèdım wala halı, aħval bèle. çoluh çocuğum aç qalmış. üş tene ehmeg getirdim. bu neydi, arTıh boğazımnan aşağı yènmı. ula dèdi allah senin kázabın vèrsın,
- 95 dèdi. dèdi sen niye mən sōlemedın. kaħdi, o Tarhanada, sūtède ne warsa, Tarhana çadır, çadır gibi bi şey, kaħdi, òle ne varsa doldurdi bi atın heybelerine. meni gèce yolladi, geldi. dèdi götür_eve vèr, ne zaman gelisen. o da kaħdi, gèTdi öz yaylasına. masTafa yaylasına. şimdi reisın_amcası, o da gèTdi oriya. gèTdi. neyse, men geldim_eve, baħdım ki bèle bi ehmeg duriyor. nèrden idare èTmişlerse ege komşidan, ege babası evi
- 100 de bèle yaħundi. onnan sora, kardaşa sōliyım, geldim. o ehmegi biraħdım_oriya. gèTdım arTıh köye. sabahına kaħdım arhadaşlari kaldırdım. faTma o şey èTmiye. onun_arhadaşlari kaldırdım. çalışdıh, çabaladıh. ağa da köyden geldi. işde bèle. neler çeKmişik. elimiznen, eyağımıznan tırpannan oT biçerdik. oraħnen biçerdik. elimizlen bèle ħorum_èderdik. baba şimdi o yoh. adilcevazın çoħ... káħır çeKdik. milleti yanè
- 105 sūtènen idaralarını görellerdi. sūtèyi beklellerdi ki sūtè zemani gele, millet gide sūtèye, para getirek. evine mesref_ède. // evet, èledi. be başka iş ne wardi? bağların duvarlarını, bahça duvarları... è ámelelig_èdellerdi evlerinde. bi usTanın yanında kerpiç dökellerdi. çamur_èdellerdi. işde èleliKnen uğraşıllardı. esKiden bi şey yohdı. // misafirın yanına yemeg yiyemezdik. yoh kesinniKnen. sofraya gelemezdik. vaħtaki sora, falankes
- 110 müsàde èdellerse gelin ayriyeten orda oturur, yohsa sofrayı kaldırılırdı. ayrı yère biraħılırdı şimdi yoh. // taziye o zaman bèle kaħallardı vefaT_èTdiği zaman çocuħ koyun komşı hePsi toplanırđı, o cenazeyi defnédillerdi, gelirlerdi. o cenazenin sahabinan barabar derTTerine ortaħ olúllardı. sabahi o götürürdi. òleyi o götürürdi. aħşami bu götürüdi. beş gün, altı gün, on gün her neyse. o zaman komşı heçbi şeye elini
- 115 vurmazdı komşılar, annaşırdılar. sen ne götürisen? ben buni memo götürè buni. o cenaze sabahi bèle. ama şimdi yoh. şimdi de çılmış. vefaT_èdene heç karışmıyđ. hangi komşıya ħoca aşçi tutir, táziye evi var. taziye çadırı war. hanKi evde? ona ati yüz kağıt, ona ati elli kağıt, ona ati kırđ kağıt, bütçesine göre. üş gün o ħoca orda yemeg bişiriyor. üş gün yemeyini bişiriyor. üş dört öğün de gelen misafirlere çay vèrir. // he, onnan sora
- 120 parası olan, arħadaş heş kimseye ük olmayın. benim_annemdir, benim babamdır, ben verecem. herkes bütçesine göre o cenazeyi defn_èdi. böğün onunısa yarın benimdir. heç yani konuşmaħ yoh. a èhtèraz_èden yoh ona. ona èhtèraz_èden yohdúr. allaha çoħ şükür, şimdi daha èyi. şimdi èyi. // şimdi de gine yapılar. şimdi devlet de yapıyor. şimdi bunun gèce bi tenesi gelirdi, diyerdi, arħadaş; filankes ajdır, filankes yohsuldur. aj da
- 125 dèmezdiđ, yohsuldúr. toplardığ. yarmadan, buğdadan, unnan. bèle çuvallarını aparıp gèce aparırlar. gèce aparırlar kapının karşına biraħılırdı. şimdi o yohdúr. şimdi de devlet vèri. şimdi èle bi şey yoh. // yoh yoh. o bèle aj mıdır, susuz mudur, hesde midir? kımse kımşenin kapisini açmiyi. esKiden bi memuri gördüyın zaman ona ħürmetinnen gèçilmezdi. şimdi memur deyèl heç. köyli gelib daireyi eyağınnan açıyor. ádálet midir?
- 130 bu ádálet midir?

Derleme Numarası: 8

Konuşan : Fatma Yağan, 63 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : Değişik hatıralar

- abanan güzel bi bēzlellerdi. umuzlarına kırmızı sarı kırap bağlallardi. öküzlerin bōnūzlarına kırmızı, yeşil bēle kırap bağlallardi. öküzleri süslellerdi. arabaları süslellerdi. işde cırcır arabalar düşerdi yola, giderlerdi gelinin ardına. bindirirlerdi gelini arabaya, alıllardi, gelillerdi. yarısı da yayan gider. aTTı olan da aTTı giderdi.
- 5 aTnan gidellerdi. // nazar wardi, şimdi de war. cenabi allah demiş, ben her şeye çara buldum, nazara çara bulamadım. çara war. şimdi de war. bi çingî âtaşdır. eyer o ne olursa olsun. düşerse onun üsdüne, onun gütulacağı yoħdūr. yanına yunına düşerse. esKiden inanç vardı. hocalara, kuranı inanırdı. allahın kelimalarına inanırdı. şimdi de hāmd olsun, inanır. götūrūrlerdi. çocūh hasda olūrdi. doħTor bilmezdi.
- 10 götūrūrlerdi hōcaya. kağıd edellerdi. çocūh sabahnan kaħardi, dirillirdi, dolanırdi. işde bēle oğul. esKiden bēledi. şimdi yoħ. şimdi hemen kaçılar. başları arğıyi doħdorlara, dişleri arğıyi doħdora. söylemesi ayıb. doğum yapallardi, evde yapallardi. ara ebelerinnen. ē şimdi kaçılar hemen doħdora. doħdor baħdi zora geldi. kesir, çıkarır. hiç bēle bi şeler yoħdi. yēddi gün içerde bağırıllardi. allah taala yol verirdi, olūrdi. şimdi
- 15 yoħ. şimdi her şey rahat olmuş. allah dünyamıza rahatlık vere. // şeker hasdasiyam. tansiyonum war. ne bilim, her şeyim var. başım gözüm üsdüne, bi candır, ona kurban olsun. ama süründürmesin mevlam, kımseyi ele eyağa salmasın. allaha emanet olınan. // he, diyelerdi bi bişiy söyleyecek, içindeki adam görünecek ha. adam türki söyleyecek, sen oni dinniyeceksen. insani de göreceksen. bi de dediler bi bi şey
- 20 çıkacaħ. evinde ne warsa hePi toplıyacaħ. aħşam kocan geldi mi ona bir bir söyleyecek. o da teyibmiş meyerse. korħardı. diyerdik aman aman esgik olsun. o olmasın. istemidik. o hēç istemirik. oni almiyaħ. o ses cihazı yanē. ses cihazı olduğına göre o da hanē nece kamara war ya aynı o şekil. // yoħdi yoħ. poraknan çamaşır yıħardı. sobunnan çamaşır yıħardı. ocaħ ederdik. tenekeleri koyardı, su kızdırırdı. tendir
- 25 yaħardı. su kızdırırdı. alırdı çamaşırleri, yıħardı. ē şimdi su da yoħdi. bi kuyi wardi. aşıġi komşılarda, kırır. eyaħçanan yerin dibine inerdik, çıkarırdı. günde on eyaħ ordan su getirirdik. ordan girerdik. burdan mesela eyaħça eyaħça giderdik, suyi alırdı, gelirdik. merdivennen su getirirdik. işde çocūhlari yıħardı. çamaşırlerini yıħardı. ne bilim, oğlum. çoħ işler. // kap kaçak ne wardi? önce önce çölmeg vardı. çanaħ vardı.
- 30 taħda kaşıħ vardı. onnan sora paħır kablar da çıħdi. // yemegleri çoħ güzel olidi. kēşke o zamannar daha hoşdi. o zamannar saġlıhlidi. hastalıħ yoħdi. doħdor yoħdi. hēçbi şey yoħdi. // yemegleri işde çölmegde yapırdı. çanaġa doldurırdı. taħda kaşıħlarnan yiyidik. bāzilerin wardi, bāzilerin yoħdi. legence ē çanaħda yiyerdik. onnan sora paħır tabaħlar çıħdi, paħır tabaħlarda, paħır siniler vardı. siniler de biz hePi paħır sinileri
- 35 hePi saTdıħ, gōTdük. verdik on tene alamyon aldıħ, geldik. onnan sora ‘alamyonda yıħadi. elimiz olidi simsiyah. işde hesdelikler onnan olidi. hePPi ġalħ onnari da aTdi. arTıħ şimdi porselen çıħıb. ne bülüm, her şey var şimdi. // tendir yaħardı. on tene çocūġa banyo yapırdım. çamaşırlerimi yıħardım. üsdüne eKmeyi yapardım. su atardı tendirin dibine, banyo yapallardi. yemeglerimiz tendirde. çayımız tendirde. her
- 40 şeyi tendirden çıkarırdı. tendirde yapırdı. dört tene, on tene komşı geledi, o yemegi de yēdirirdik. şimdi tūbde yapırdı. üş, dört türli yemeg, bi komşıya, bi tabaħ vermirik. ácāba o zaman mi ēyidi, şimdi mi ēyidir? o zaman ēyidi. o zaman hēr, hēratimizi... şimdi kim kımde ki tabaħ yemeg yiyir. kımse kımseye gönderemi. gönderdiğin zaman

- diyi ben senin yemegen mi kalmışam. niye senin yemegin yiyim. işde bèle bi zamannar
45 çıldı. wala o zamannar daha eyidi. // tavûhlari bu sene yedi tene kurk yatırtıdım. yedi
tene, her biri üçer tene çıhardı. iki tene çıhardı beş tene çıhardı. bi tenesi var dokuz tene
çıhardı. ele hePsini aldım. o dokuz tenenin arhasına koydum. allah taala dedi. dur sen
man bèle eT, men hePPi öldürüm. hePsi öldüler. dokkuz tene kalıb sadece. a üç tene
50 çıkarıb. onun sesi dünyayı kaldırır. e ule soyha! sen neye yaTdın, neye men de
bırahadım, niye ele edesen? // soyha, yané iskaT. esKiden soyha diyellerdi. iskaT kala
sân. yané iskaT. soyha, iskaT. insan olur, iskati kalır ya, a odur soyha, insan olur.
soyhasi kalır. o da odur. a işde ele. o esKi dedelerimizin zamanının dilidir. bu iskaT da
şimdi. bèle eriK deymiş diyim, eriK ye. san diyim, bu ceviz deymiş, ceviz ye. // sizin
de canız sağ olsun; ama olmadı. insan yese eyi olur. // örgi de çoh yapmışam babam. a
55 bu eller yedi tene kızın cehézini yapıb, örgisin yapıb. paspasını yapıb. kazağını yapıp.
çekedini yapıb, yeleğini yapıb. hePi. kocasına gerekirse, kayınbabasına kaynannarine
hePsine yapmışam oğlum. yedi tene kız gelin eTmişem. allaha şükür, anni açılı. üç tene
de gelin getirmişem. allaha hâmd olsun. çoh şükür. bi gelinim yanımdadır. a iki tene de
torunum var. gelini, walla esKi zaman. wala köyden getirdik. patnosdan getirdik.
60 wallahi çocuh begenmemişdi. allah kader eTmişdi. men hastadım. ben çoh hasdalıh
çekdim. bela alti ay yerde kaldım. /// şimdi esasını sorarsansa burada kimin kızına
getdise dedi bizi ayrı yaşat. bi tene almışlıh dohdorun kızı. bi tene de almışlıh.
izbullahçidir. melekedir. /// onnar ele geçdiler, geTdiler. bi tene geldi. dediK hiç olmasa
bize sahab olsunlar. oğlan dedi. men adilcevazdan evlenmenem. onnan sora kime
65 giTdise eledi. bizi ayrı besle, ayrı sahla ayrı ev. e men eledim? men nêrde yapacam.
kader olmuşdi. böyüg ablası geldi, paTnosdadıllar. dedi anam dedi. sen bèle hasdasan.
bi kab yemeg yapınız yoh. olur dedi. size bi kız bulmuşam. dedi kaynım kızıdır. çoh
eyidir. yanımda böyüyüb, dedi. huyuni, ahlağını. allah razı olsun. eyidir. kader de
olmuşdi. kahdıh, ben, oğlan, kız. burdaki kızım. getdik kızi beğendik, geldik. soradan
70 geTdik, üzük tahtıh işda. düğününi eTdik, aldih geldik. allah razı olsun. başlıh maşlıh
vermedik. mesrafını gördük, aldih geldik. akrabamızdılar. e kimimiz kımsemiz de yoh.
dediler gelsin. e köynen bura da bir degil, dediler. gelsin özüne kızımız. allah için
yaşiyir. o özüne. diyeni yoh, söyliyeni yoh. iki tene balası var. iki tene de bizik. a işde
yaşiyirih. allah herli ömürler versin. allah balamıza da herli ömür versin. ümmedi
75 muhammedi kadan beladan sahlasin. oni da işde geçinirik babam. gelinimiz de ele
getirdik. // wardi, wardi, çoh wardi. şimdi yoh. benim kayinvalidem wardi, allah
rahmet eTsın. meni bèle hesde eTdi, sora öldü. bu derTTeri hePi tatdırdı. sora özi öldi,
geTdı. a men bi kere çekirem. yani esKi kaynanalar öledi babam, allah rehmeT etsın.
Kaynanam çoh eyidi. yemegime, işmegime, hiçbi şeyime karışmazdı. bi siniri wardi. ele
80 bi dâká çayı geç oladı, yemegi geç oladı, daha da yemezdi. yeddi babami sögerdi. a o
da ele bi huyi wardi. aha işde eledi. şimdiki kaynanalar, allah için hiç gelinnere demiler.
gelin ne yiyisen, nêTmisen? ya men yemeg ver. canı isTedi kağı, gidi. özi eTdi, etmedi
zaten kâli. // ya karışmırıh. yoh hiç karışmırıh. ben zaten beş senedir gelib, hiç
karışmanam. her şeyim elindedir. o eder, karışmanlıh. ben ederem, onun karşına
85 koyaram. // konuşTurmam. allah razı olsun. neden? kendi işini kendi çocuğuna, kendi
kâdirimizle. o yapar benim karşıma biraşır, yiyer. ben eyi olduğum zaman yaparam,
onun karşına biraşır, yiyer. a işde bu kâdâ. ölüm mayış alır. çocuğum asKerlik
ücretini alır. ne eve başar, ne barha başar. hePsi para bana para getirmah işini bana
verir, sırtını çevirir. ailesi de bennen başka milletin babası gibi. babası masrafını görer.
90 baba başar eve. işde çocuh da çalışır. o şimdi asKeri ücreTdır. gidib aşağı
melmeketlerde iki aydır gidib çalışır. üç ay eTdi işde. // esKiden heyvan gübresi wardi.

- kerme, tezeg onnar wardi. şimdi onnar kaḥdilar. şimdi köyler gine onnan yaḥiyor. şehirli odunnan bir de kömür. allah devleti war_êTsîn. devlet kömür de vëri bize. kışdan her şeyimizi alırîḥ. yarmamızı, dövmemizi, unumizi, yağımızı, salçamızı, maḥarnamızı her şey. eve ne gerekirse, alırîḥ, koyarîḥ, bahara kádá özûmûze yiyerik. 95 heç'. sadece işleri, güjleri bi kartol yemegidir. işde soba yaḥmaḥdır. işde bizlerin de işleri odur. erişTemiz de wala hazır alırîḥ. allah şen_êde zamani. o şehriye biTdi. şimdi arTîḥ çarşıdan. şimdi arTîḥ hazır şehreler çıḥıb daha. onna daha güzel. // he, o da güzeldir. daha wala özûm beḥe rahatsızam. gelin de gençdir, ne bilecek? yaPmirîḥ. hazır 100 şehre alırîḥ. işde makarna alırîḥ. kırmızı mercimek alırîḥ. kara mercimeK alırîḥ. keledoş yapırîḥ. // he, pëynır zozana giderdım. koyunumuz wardi. dört tene inegim vardı. babam elli aTmiş tene koyunum vardı. giderdım kadıköyü yaylası vardı, oriya. orda ele pëynır atardıḥ vidonnara. beḥe doli doli vidon. satardıḥ. çökelek tutardım. ne¹ bilim, çoḥ günner gördüm, geçirdim oḡul. her şey daḡların başında, köylerde, kenTTerde, mal 105 davarın ardında. ê kışın_ola, burda dört tene inegim vardı. ikisi kışdan doğardı. ikisi kısır kalırdı. saḡardım, yoḡurd_êderdik. süd_êderdım. gönderidim. loḡantalar hepi bizden süd_alırdı. yoḡurd_alırdı. şimdi saḡliyamırîḥ, baḡamırîḥ. şimdi de gine koyunumuz wardi. elli aTmiş teneden fazla wardi. vërdik damadımıza. damadımız götüre, baḡa. o altı yedi sene de, dokkuz sene de onun yanında ḡaldı. baḡdıḥ o da 110 beceremi. o da saTdıḥ. işde böldük. babası evi. Kuda, ḥınami. Kuda. esKiden Kuda diyellerdi, şimdi ḥınamidir. // he, Kuda diyellerdi esKiden. allah Kudalarımızdan razı olsun. yoḡurdumûzi, yağ, tereyaḡ, pëynır, yollallar. gelir kışlıḡımızı da giderik, alırîḥ. paramızdan alırîḥ kışlıḡı da. a getirdik, idaramızı görerik, yaşarîḥ. allah iman Kurannan ayırmassın. ele, eyaḡa salmassın. çoḥ şikür, halımız iyi işde. idare êdirik babam. // yemeK 115 tarifi, vannısan? keledoş bülürsüz? keledoşı işde etini koyarîḥ bişer. mercimeḡini de atarîḥ üsdüne, bişer. otunu da ayrı ḡaynadırîḥ. sıḡarîḥ mıḡarîḥ, temizlerik. oni da atarîḥ onun_üsdüne. gökân, wala sôḋe, şimdi müsaiT degel. sen ḡonuş onan. onnan sora ḡurut ezerik. bi tencerede yağ soḡan ḡavururuK. kırmızıli mirmızıli, biberli, rıhanni, maydanozli. işde baharaTTi, oni doldururûḥ ḡablara. küFte o neydi, KuruTTi küFte 120 war. keledoş war. işli küFte war. anali kızli küFte war. anali kızli, irili ufaḡlıdır. yarısı iri olur, yarısı ufaḡ olur. onun içine soḡan ḡoyallar, yağ ḡoyallar, kıyma ḡoyallar. onan sora yağını, soḡanını ayriyeten gine ḡavurullar, salçasinan bereber suyuni tøkeller. ufaḡ küFTeyi atallar, o pişer. onnan sora iriyi atallar. o anali kızli diyiler ona. // he, anali kızli ikisi bir ḡabda pişir ya. ê onnan sora işli küFTeye de bidlis küFTesi diyeller. yağli 125 êdeller bu kádár kiçüg kiçüg, içinde yağ bıraḡıllar. böbrek yaḡı. oni ayrı ḡaşlallar. o da ayrı ele yilinır. ḡelise burda yoḡdūr. patnosda var. burda bilmezler.. keşkek var. keşkek de dennen bişer. bûḡda deninnen, yazı döḡülmüş dennen. o da gine noḡuTnan bûḡdasını ḡoyallar, bişiriller. yağını, soḡanını ḡavurullar. üsdüne tøkeller, pilav şekilinde olur. ona da keşkek, eKseri remezanın ilK günü en pişiriller. eTTisi de olur. eT de üsdüne atallar. 130 // he he. be yoḡ midi baba? men bacımın bi gelini wardi. allah rahmeT_êTsîn. ḡayınbabası can vëridi. onun gözi beḥe ḡapalidi. başında oturmuşdi. aḡzına su damladidi. üzi gine beḥe saralidi, gine ḡonuşmidi gelinigilden. vardı. gelinnik_êdellerdi. ḡaynananan yedi sene êdellerdi. ḡaynatanan da ömür boyi heç ḡonuşmazlardı. ömür boyi o ḡaynata o gelinin lafini, sözünü duymazdı, aşdırmazlardı. diyellerdi, ne aşdıraḡ, 135 ne gelinin dili uzansın. ê şimdi yoḡ. şimdi getiren, günneren de getiriler, bereber oturılar, masada yemeg yiyiler. wala heçbi iyi usul degel. esKiden ḡer bereket wardi. esKiden heya wardi, edeb wardi. hecaP wardi. utanıllardı. ḡayınbaba diyerdi, susallardı, ḡaḡallardı, ḡaybolurlardı. ḡarşında el baḡlallardı. su vërende ellerini beḥe baḡlallardı ki o ḡaynata su içe, o ḡabi alalar elinnen, götüreler. ê şimdi yoḡ. şimdi ele midir? şimdi ele

- 140 bi zeman deyêl yani. // o, kürTTerde war. bizde yoĥ, olmaz. Qayınnan bile olmaz. böyûK qari qomşidi. qomşı gelib buraya, çocûĥi o ali, arvat almi. è anam al çocûĥûn. yoĥ almi, çocûĥ aĥliyi, patliyi. yan qaynana alır, arvat almi. yan baldız warsa evde, görûmce warsa o alır. a işde êle. sayĥidi işde. böyûĥleri sayallardi, yani utanıllardi.

Derleme Numarası: 9

Konuşan : Nesibe Yonucu, 65 yaşında, Okuma yazması yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : Deĥişik hatıralar

- çocûĥu burda kız aradım qardeşim. oĥlan ankaradadi. dëdım adilcevazda kız ariyaĥ, bulah? baĥdım ki yoĥ. oĥlana telefon aşıdım. dëdım oĥlım geTdım kız bulmaya. kızlari da beĥenmedim. bi tene baĥah, göreK, eye olursa biz aĥşam gideceyik, kızi isTemeye. dëdi anne heĥ zâhmeT çeKme, arama. kızi ben burda buldım. way dëdım
- 5 oĥlan allah sennen razi ola. sen bizi qutatdın. allahım seni darda qomiya, qutara. è oli mi? è onnan sora geldik. geTdik şeYe. qaldı, a on beş gün qaldı, geTdik ankaraya mennan herif. mennan herif geTdik. ankaraya üzüK taĥmaya. geTdik orda yüzüĥümüzü taĥdıĥ, döndük, geldik. geldik, bi iki ay qaldıĥ burda. geTdik düĥününü yaPdıĥ. güzel, ĥoş. // yoĥ heĥbi şey isTemediler. biz kendimız evi serdik. èyi oda taĥımı aldıĥ. altın
- 10 çoh aldıĥ. altı, yëdi tene adana burması aldıĥ. è onnan sora setini aldıĥ. yataĥ odası. salon taĥımı, müzik seti, ne bülüm, her şeyini aldıĥ. bi eve ne gerekirse onlari aldıĥ. a bu da torunnardır. gelibler, burada özlerine geziler. he, onnan sora daha ne söylüyüm. ĥartol qawurması yiyiler. domatëz yiyiler. tendirde fetir yapıblar, yiyiler. baĥda top oyniyilar. eriglerimız şimdi deyecek, erigleri topliyacah, dama çıĥacayıĥ, yaracayıĥ.
- 15 cevizler deyecek, cevizleri deyecek. cevizleri de topliyacayıĥ. o Fişneler olmişlar, topliyacayıĥ. cevizler deyecek, topliyacayıĥ. deyecek yanë olmuş. cevizler olmuş. yetişecek. // erişte yaparıĥ, tabë yumurta eriştesi yaparıĥ. un eriştesi yaparıĥ. norman erişte. yumurta eriştesini bi otuz tene yumurta alırıĥ. bi yumurta, yarım su biraĥırıĥ. açarıĥ güzel. her teref qurur. keserik. içerde keserik. dışarda kesmenik. onnar dışarda
- 20 kurumaz. içerde qurur, işde böle. // oni heĥ sorma. ne sen sor, ne biz söyliyek oni. o zamanın gelenekleri hiç birbirimizi gözmezdik. tabi bi aqrabadıĥ. dayi hala çocûĥlarıdıĥ. görerdik birbirimizi ama nişanlandıĥdan sora bizden uzaĥ qaçardı. görme yoĥ. yasaĥ. haTTa düyüne qadar görme yoĥ. // babasi geldi, âbësi geldi, anasi geldi. ilk gün geldiler, babam vërmedi. devirsi aĥşam geldiler, istediler. bi daha vërdiler. annem
- 25 vërdi. anam dëdi ki benim bi kıızım, qardaşıma qurban olsun. ben qardaşımmın qalbini kıramanam. oĥlan da isTedi, men de isTedim. /// ĥerli olsun. /// heĥ babam töbe bi yüzüg de getirmedi barmaĥıma. o zaman altın wardi bële. boĥaza taĥan altınnar vardi. iki tene cumhuriyet altını getirmişdi. /// è siz de man heĥbi yüzüg taĥmadız oĥlüm. /// è sen yüzüg taĥdın, men de taĥım? // sengeseri, eKmeyi doğrarıĥ. samırsahli yoĥurt yaparıĥ.
- 30 tökerik eKmeyin üsdüne. güzel, üsdüne tere yaĥı gezdıririk, tökerik üsdüne. güzel olur. onun yëmesi çoh tatlı olur. bi qaTmero var. qaTmero yaparıĥ. qaTmero bële tendir yanar. saci biraĥırıĥ tendirin üzerine, tendir yanar. o sac kızar èyice. bi kere o eKmegi açallar. içersine doldurullar pënir. tuzsuz pënir. sacın üsdünde bişer o. onun üsdüne de şey süreller, tereyaĥ. ve de bi de şey. makinede olan südün yüzi var ya, südün yüzi.
- 35 makineye wurallar. südün yüzünü alallar. esas qaTmero onnan yapılır. o südün yüzünü sürterler. işleri olan bi kere yer. // ha he, babam yë. kelesoş çoh sever. kelesoş çoh sever. lahna Tolması sever. siz nasıl yapısız? siz keledoş diyisiz, biz de kelesoş diyirik.

- kelecoş işde eti bişiririk. içine soğani soyiram. bi kiloya yaħın. yarısını içersine ataram, yarısını doğraram, etnen bereber kızardıram. onnan sora mercimegi ayrı bişirirem. oti
40 ayrı bişirirem. bişdikden sora onnari bi kıtararam birbirine. kıynadıram. onnar şeyi kurudi tókiler içine, biz töhmenik. bişdikten sonra biz yağ soğan da ayrı kıavururam. è tabaħlara kıoyunca tókerem. yağ soğani da onun üsdüne tókerem. çoħ güzel olur. onun yemegi, kelecoş, çoħ hoş oli. kıartoli atıllar, noħûT kıatılar. güzel olur. // yoħ yoħ. tawûħ mawûħnan yapmanıħ. tawûğın döneri de hoş deyêl. // vi' allah seni bağışliya. sen niye
45 demisen? men diyirem bu yabancı gelmiyi bize. bizim izzettilin gülhanın emisinin nevesidir. izzetin oğludur. è kıardeşime söyliyim. herif geTdi, ankaradan geldim. dedim bi tendir alım, tendir. geldi kıapiya bi tene aldım. ama kıorħdım herifden dedim herif gelib kıızacaħ man. dedim kêfine, kıızarsa kıızsın. /// dedim yaw avrat biz tendiri nêdek. ehmek kım yapı şimdi. tendirin bi sürü zahmeti var. bunun yerini kıazi. tendiri kıuyilat
50 yere. etrafı doldur, sıva. bi sürü iş. /// yapıdım. geT dedim. geT çimento getir. bu bağırdı, çağırdı. men çimento bilmenem. dedim yoħ. èle güzel yapacaħsan. getirdim bi ocaħ yapıdım. tendir de yapıdım. geTdi bêton getirdi. dedim sen kıatışdır, men suvayım. geTdi, getirdi. wala kıatışdırıħ. kıum mum daşıdıħ, yapıdıħ. o ħarcını yapıdı, men de düzledim, yapıdım. aha fetir yapıdım. çörek yapıdım. eKmeK yapıdım. aha yedi. şimdi de heç sesi
55 çıħmi. o zaman kıızidi. /// şimdi yemegden kım kaçır? ama çalışmaħ olunca zor oli. /// Kıayğanaħ yumurta Kıayğanağı. yumurtayı Kıırarıħ bi Kıaba. un ħatarıħ az bi şey. bêle kıatışdırırıħ, kıatışdırırıħ, güzel. tereyağıni eridirik, tókerik içersine. onan sora güzel süsler, olur bêle. çoħ güzel olur yemegi. âbeme söyliyim. işli küFTemiz menşurdur. yağlı işli küFTe. onnar iyi bililler. onnar vannıdıllar. // yo, onnarın bilmegi ayrı,
60 küFTeyi. yoħ şimdi balıħ yiylmez. sicaħ vurub kıoħûb. walla şimdi kıoħûb. sicaħda yelınmez o balıħ. dene behlesin, gelim baħım. /// geTme, geTme. /// geTdi bizim oraya. baharın nisan ayında çıħar o balıħlar. onnar almirıħ. dënen almirıħ. kırmızı eti çekerik, gözel, kıtügde dögerik, roboti demiyim, kıtügde dögerik. onnan sora yoğırurıħ. onnan sora kıardaşıma söyleyim, şeyi de dögerik. piyi de dögerik. yağ, iç yağı, börek yağı var
65 ya. börek yağı diyirik biz çoğı erdişliler. kıatarıħ. güzel yoğırurıħ, yapırıħ. işli küFTe açarıħ. güzel ağzan layıħ, yapırıħ. onun yağı bêle hiç, aħar ağzan. çoħ güzel olur. // yoğırTli dolma işde, Tolmayı yapırıħ. onnan sora samursahlı yoğurt yapırıħ tókerik üsdüne. sari yağ tókerik. o da güzel olur. // evelik de war. onun yemeyini de yaparam. bizim burda war da. ha şey olmuşlar, düşmüşler. ince uzun bêle dil kimi
70 oTTardır. onun kıavurması olmaz. onun çılbırını yapıyıħ. evelik. // yemlik de var, he. èle toplarıħ, tuzlarıħ, yemegnen yerik. // manda da çoħ var. he, sütê de var. oni toplallar, getiriller. // manda, he. manda. doğrarıħ bôle. güzel tuzlarıħ. onun şeyini yapallar. salamurasını yapallar. onnan sora cacığa pëynire kıatallar. güzel olur. // parpar, pırpır çoħ güzel. onnarın da güzel kıavurması olur. güzel kıavurma olur. yoğurdi tókerler üzerine,
75 yumurtalı, yağlı. yemesi güzel olur onun da. // bunnari èle şeyden aldım. arabadan aldım. önceden yapıdıħ, evet. hindi tawûħ yatırırıdıħ. civcivler çıħardi işde. yumurta yedirirdik. yem yedirirdik. eKmeK yedirirdik. şimdi daha ankaraya kıışın gidirem, yazın gelilem. onun için saħliyamiram bunnari. buni da arabadan aldım. çocuklara sebep aldım. seviler. tawûħ, civciv seviler. onun çün men de aldım. kıışın burda deyilik.
80 çocuklarımız ordadır, oğlannar. kıışın gidirik oraya, altı ay orada, altı ay burda. daha güzel. bu da bizim bacanaħdır. mısafir olaraħ gelib. bu da esas buralıdır.

Derleme Numarası: 10

Konuşan : Köroğlu Yonucu, 72 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Alacaathı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen :Değişik hatıralar

- esKiden bizim heP Køl Kuwweti vardı. teKnoloji yoħdı. işde diyorum ya, heP køl kuwwetidi. işimiz, gücümüz tarlalarda. sütēye giderdik. tırpanna ot biçerdik. kaġni arabaları wardi, öküz arabaları. onnardan taġ köylere kadar ot çıkarırdı. kışın hayvannarın rızkını, yēmnerini, yirmi dört saaT içersinde sütēden alır taġ yaylaya
- 5 götūrürdük. kışın orda heyvannarımızı bēslerdik. kaldı şehrimiz. şimdi ē düğünnerimiz war. herkes kendine göre. bi araya toplanır, düğünnerini yapar. aħşamları hına gēcesi yaparlar. işde adilcevazın cevizi meşūr. // çocūħ evlendirdim, dört tene. en son çocūġi ankarada evlendirdik çocūġi. düğün yapıdı. o zaman üzüg falan yoħdı. binde bir bulunurdi. o zaman yoħdı o kadar yüzüg müzüg. /// wallah vardı, bunnar zengindüler. ///
- 10 dıraħTorumuz wardi. koyunumuz wardi, yaylaya çıkarıdı. yaylada çaşır biçerdik, pēynir yapardı. cacıħ yapardı. koyunnari kırhardı. yunnarini yataħ ēderdik. ne bilim, hadē yap, ha yap. // ħarman zamani zaten. iK ħarman başlardi. buġday biçerdik, taşırdı ħarmana. onnan sora şey wardi. o zaman carcar wardi. ħarmani döymeK için hayvannari koşardı o carcara. bu dönerdi, üş dört günde ancaħ bi şey olurdi. o ufanırdı, ħarman.
- 15 onan sora oni toplar, bi araya birikirdik. bi kere behlerdik. tekrar onu yapardı. biçimini, rüzġari behlerdik. rüzġar geldi mi ħarmani savururduħ. gelmedi, yatardı. ama şimdi o yoħ. şimdi kamyoni götürürük biçerin başına. biçer biçi, dolduri o kamyona. hadē getir vēr ofēse. parayı doldur cēben, rahaTdır şimdi. o zaman bir ay ħarman ēderdik. bir ay başlari. geven tōkerdik. getirirdik yaħacak diye. samannari
- 20 daşırdı, doldururduħ içeriye. kış gelirdi, kar yaġardı. bi kere yat aşıġi, ne ariyan wardi, ne soran wardi. ne ceyran parasi wardi, ne telefon parasi wardi, ne su parasi wardi. ne vergi wardi. öz özümüzze yaşırdı işde. o zamanın şarTTari bēle. ama şimdi hePsi eyaġın atdın mi para. paradan kurtuluş yoħ. // şidi de torūnlarnan, torbalarnan uğraşırıħ.

Derleme Numarası: 11

Konuşan : Rıfat Mürsel Tunalı, 60 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Alacaathı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen :Değişik hatıralar

- çekēde diyeller seko. bunnar gömleye diyeller işlik. o zaman görūşulurdi yani. hanē zaman deġişilir ya. // inan, asKerligi erdişde yapıdım. ē sivaza geTdım. orda kırħ bēş gün sora dıġıtım oldu. tokata geTdım. tokaTda bi kırħ bēş gün kaldı. orda daġıtım oldım tatvana. tatvannan erdişe geldik. iki gündür çarşıya getmemişem. // ne yapıħ, affēdersen, öküz zamanidi, at zamanidi. bi şey yoħdı. // esKiden vesayit arabadi. áfēdersen, aTdi, eşekdi, öküzdi. çüT ēderdik öküznen. daġlardan oT getirirdik, öküznen. anniyisan? ēle ēle gēçimimizi saġlardı. // gēçim malın üzerinedi. mal üsdünde uğraşırdı. ē tabē annem wardi, babam wardi. dedem altı ayda bi hāce geTmişdi, gelmişdi. ne bülürükse konuşah. // arabanan gididik, aTnan gididik. evimiz

- 10 köydedi. koyunnar uğraşırdı. koyun satardı, bi ehdiyacımız olduğu zaman. öküz wardi, öküzlen çift ederdik, ekin ekerdik. harman ederdik. harman demek öküzlen bèle, öküzleri koşardı, giderdi düze. bi kez Tolandırardı, oni ufadıldı, yığardı. carcarnan o zaman ufadırdı, üzümüzi yığardı. üzürğar geldiği zaman savururdu, buğda çıkarırdı. işde эле. cercer de, gam da vardı. ikisi de wardi. yaw carcar bèle
- 15 üsgek, üsdünde otururdu. altda bèle dişleri vardı. bèle bèle dönerdi. o şeyi ufadırdı. o ekini ufadırdı. onnan sora öküzler de arhada öküzler de onun karşında dönellerdi. // gam da bèle dişli, bèle demir altında wardi. o şeyi ufadırdı. buğdayı ufadırdı. // harmani sapi dögerdik, yığardı, üzürğara verirdik, buğdasını çıhardı. // buğdayı getiridik eve. fazlasını satıdı. // ügüdidik, yiyidik. bari torpağa kuylardı buğdayı. yané bèle kuyi
- 20 kazardı. bi terefi bèle saman kenarlarına saman vurardı. ortasına da buğda tökerdik. bi sene kalırdı эле. onnan sora buğdamız bitdiği zaman kuyuyu açardı. samannan gışmezdi, yağmur... çıhardı, ekerdik, savururdu. götürürdük değirmana, getirirdik. su değirmannari wardi o zaman. şimdi o zaman bèle ceyran değirmeni yohdi. a çoh gece, on günnen, on beş günnen yaTmazdı. işde bëledi dünya işi. gelip, geçerdi.
- 25 yeTmiş beş. // amin. allah iman ile köçürsün. allah námerde möhtaj eTmesin. // işde o eti bırardı suyun içine, gömme su olurdu. havlu, bahçede eti bırardı bi kaba, eti vurardı üsdüne, kalırdı. hefTelernen, aylanan. bi şey olmazdi. suyun içinde kalırdı, kavurma yapardı. çoh olsadi kavurma yapardı, az olsa suyun içine barardı. // iki sene asKerlik yaptım. asKerlik burda, burdan yayan geTdik ahlada. ahladan bizi
- 30 yığdiler bèle kumanya verdiler. ehmegnen o şey, ordan dediler tatvana gideceksiz. yayan, ordan yayan düşdik yola, geTdik tatwana. tatwanda mindik trêne, meni, mindik trêne verdiler. ay sonunda bi elimize kağıt verdiler, sülüs. mindik trêne, geTdik izmire. geTdım, trënnen geTdım izmire. yëndik oraya, bizi bèle dağıdacağlar. bi kere ordan on kişi o terefde, girmi kişi bi terefde, otuz kişi bi terefde, bèle dağıTdılar. işde bèle, annadın?
- 35 velhasılı asKerlik bizim zamanımızda zordi. wala eyidi, bèle yohdi. şimdi günde on beş, girmi, otuz tene asKerimiz öli. heşbi şey eTmiller. heç bülmler, nedir, nêrden gelib, nêreye. bizim zamanımızda bi asKer burni kanamazdi. iki sene asKerlik yapdı // heç demedın bi asKer ölüb. kımse demezdi bi asKer ölüb. // e tabé wala dövidik. dögerdik. disiplinli olmasa da olmazdi. bi gün izmiTden izmire geTdım. bèle yer wardi. ne diyim,
- 40 neydi? yaw yapılar sajdan? baraka, barakalari doldurmaya geTdik. asKerlik. aşıama kadan bi şeyi ancağ doldürürdü. men çavuşdum. burayı doldürün. öyle zemani oldu mi giderdik yemegimizi yiyerdik. tekrar geldik. bèle beş alti gün эле uğraşdı. ondan sora geTdik bölüğe. ne bülüm. işde öle. velhasılı barakalari doldürdilar. asKerliğ hoşdur. a bizim zamanımızda asKerlerin burni heç kanamazdi. ama şimdi günde on kişi asKer
- 45 girmi asKer öli. wala zor degil. ama ne wallahi şimdi zähmeTdir. eğitim izmirde alay kârağahında çavuşdum. üz seksen kişi mevcudumuz wardi. beş tene çavuşumuz wardi. biz eğitime geTmezdik. üz seksen kişi mevcut wardi. on kişi benim emrimde. tebliğata gider, düşerdiler yerde. aşıam olanda tebliğatdan dönerdiler. on kişi bi yerde, girmi kişi bi yerde. verirdik, gelirdik, yatardı. a teSKere alacağım günü sabaha teSKere alacağam.
- 50 neyse, yaTdı. nöbetçi yüzbaşı dedi, sen böğün nöbet tutacağsan. mán dedi. kürd oğli, dedi, sen dedi, böğün nöbetçi çavuş tutacağsın. dedim yüzbaşım men teSKereci adamam. yoh dedi, tutacağsan. kağdım, nöbetçi çavuşluğ tutdu. annisan? bölüğden yedi sekiz kişi gidiler cingen evlerine, menem ne evlerine. men nöbetçinin yüzbaşı karşıladım şeden, karşıda. geldim, dedim, yüzbaşım dedim, bi derdimi annatım. herdir
- 55 dedi. dedim adamların adını verdim. eyi dedi. men dedim, benim asKerliğimi yağacağlar. eyi dedi. onnari dedi sen bölüğe getir. benim bölüğüme. geT bi ağaç getir. geTdım bi bèle ağaç aldım, geldim. verdim yüzbaşıya. düzülün wile eşşe oğli eşşegleri,

dêdi. düzüln sıraya, dêdi. bunnara vurdu. velhasılı salla. o gün orda teskereyi aldım. daha bi şey yoh. kağıdı vêrdi. geldim, mindim, isTesyonda mindim trêne. iki günde, üş
60 günde geldim şeye, ahlada geldik. ahlattan tatvana geldik. trênnen tatvana geldik. yayan geldik ahlada. biz orda yêndik. bi kürd arhadaşım wardi. bi elinde bi bawul vardi. hadi gidek dêdi şeye. dêdi gidek ahlada. gêTdik. yaya tatvannan yaya geldik ahlada. gêTdik bi şeye kahveye. bi kâhvede ôTdûh. çay geldi, çay işdik. dedim onlardan mektub getirmişdim. çiharTdım kağıTTeri, oñûdiler. o hoş gelıbsen, sefa gelıbsen. bu gece
65 benim misafirımsız. he, çay geldi, işdik. annadın? mân dêdi. gêTdik evine. üş gün çihana kadar kalacañsan. yoh dedim. wallahi dêdi, yapacañsan. banyo yapıdî. gece yihadılar üsdümüzi. anniyisan? sabah oldi. ahladayam. çihdîh yola. allahın emrinen bi araba ras geldi. bu şey bozoların muhlus, belki tanımazsan sen. o da, şofêrdîr. arabaya salatalıh üKlemiş. daha bindik geldik. bağ evinde yêndik. êpêy de salatalıgını yêdik.
70 daha bêle, dünya işi. // yaw düğün var, saz wardi. saznan def wardi. sazci êhsan wardi. bi de nurdane onun arwadi wardi. düğün âfêdersen, bizim bi âhur vardi. o zaman böyûkdi. heyvan, on, on iki tene hayvanımız vardi. o heyvannari dağıTdîh mähleye. bi tene sen götûr. iki tene sen götûr. aħura fişki tökdûm. üsdüne cil, ot serpdik. o sazci êsan sazını çaldı, millet oynadi. işde bêle. // o zaman kardaşımla babam gêTdî. kim begene. // 75 // êyi geçêrdi. // ne olsa. gece kaħardıh. yemeg yiyerdik. çay, ehmeg yiyerdik, yemeg yiyerdik. aħşam olûrdi. bikaş bi yarım seet kalmağa yemehleri yapallardi. su katallardi. êle fıkkıldardi daha êlcevaz bêle kaħardi yêrinnen. êle ses gelirdi. millet orûcûni açardi. annadın? êle işde. // bayramlara bu komşıya, o komşıya. şeker, birer tene o şeker alırdîh. // yoh, para yohdi. // he, kavurğa da wardi. üzüm wardi. // cevüz de wardi, he. // he, o 80 zaman êledi. // lamba wardi, şüşe bêle. şüşeye kaz bıraħırdîh. oni yanardi. şüşeyi taħardıh. o kaz yanardi. hêç koñi moñi yaPmazdi. bi zaman da şey wardi. o bêle bi demîr bêle bi çata kaznan yapallardi. onun da o lamba diyeller, oni da tendîr ewlerinde yandırırıldi. aħur wardi bêle. // esKiden çoħ beslerdik. on iki öküz beslerdik. biz dört kardedştik. on iki tene öküzümüz vardi. yüz tene koyunumuz vardi. bi kere yaylaya 85 giderdik. şimdi yaylalar êle ħar ħaraba oldi. yayla gêTdî. // ya giderdik idaramız yaylanın üzerine dönerdi. yaylalarda işde ekin ekerdik. çift êderdik. çift êTdikden sora bi de biz giderdik, oni çevürürdük. güze yaħın bi ay kaldı mi güze, bi kere têr çütünü bêle kitabda bêle bi yapallardi. têr cüti bêle buğdayı sêperdik. o a bêle taħda, dört tene öküzü koşardıh. minerdik o şeyin têr çütün üsdüne. birisi de arħada toħum atar. 90 bêle yirmi gün, bi ay çalışırdîh. oni bitirirdik. arTıh taħ zamani geldi mi biçerdik. annadın yêgen? tırpan wardi, oraħ vardi. o ekini oraħnan büçerdik. o bi ay taħ oraħ çekellerdi. // ê tabi yirğat tutardıh. tırpannan on beş gün, gırmi gün çekellerdi. yüz part ot biçerdik. bi ay oti daşırdîh. günde bi sehet, iki sehet yaTmazdıh. giderdik o arabanın öküznen o oti hePPi daşırdîh, getirirdik. taya êderdik. o zaman zehmeTdî. şimdi millet 95 cennetdedîr. şimdi hePsi bi gündür ha. şimdi dıraħdornan da kımse ot getirmi, makinenen. makine isdiyi ki getire. // tabê makina têz getirîr, dıraħtor getirmez. dıraħtornan da daşırlar; ama makine daha êyidir. yo wala çoħ şikür çekmedik. bizim idaramız êyidi. êyi, yanê aracımız wardi. // wardi, be yoh midi? çanaħ çölmek bêle kuruT ezerdik çanaħda. bi kere bêle dönderillerdi. kurud aşı bişirirdik. atallardi 100 tendîre. soğan kawurullardi, tökerdik içine. çıħardırlardi. êle bal kimi. êle çoħ güzel olûrdi. // şimdi ‘alamyon çıħdi. evvel diyidik ‘alamyon çıħdi. ‘alamyon gêTdî, şimdi çelik çıħdi. zaman gêTdikçe êyiye gidi. // doğri diyisen. o da bulunmazdi. daha bizden zengüni yohdi bu mehlede. iki oda bi sofa yaPdîh. o da êle âğaşnan, torpaħnan. ve^l filankesın dêdi, iki oda bir sofasi war, diyellerdi. // en moderin bi şeydi ha, esKiden. // 105 ule neydi biraz kerpiçden, Taşdan yapıdîh. evin üzerine âğaç. bêle dōşemeleri atidîh

- üsdüne. // he, pèynîr yapardı. köyde be. yapardı, satardı. // éyi. esKiden daha yané böyüglere hörmət edellerdi. // gelillerdi. yaw esKiden mısafır çoğ gelillerdi. şimdi mısafır yoğdûr. şimdi mısafır otellere gidiler. kimse şey sahlamaz. mısafır sahlamaz, yoğ. bi iki oda bi sofamız wardi. mısafır gelidi alti, yedi, sekiz tene kürt gelirdi.
- 110 sahlardı. köyli işde. köyli, kürt işde ahır işde. esKiden éle mısafır kâdri bülürdük. köyli gelirdi. beş alti sahlallardi. herkes de sahlardi o zaman otel motel yoğdi. evlere gelillerdi. afedersen demeg éyi değel. bi su töhmek yeri bulamazdı. evelin içerlerde tawlét yaPmazlardi. // tendir evi wardi. tendir evinde yapardı. çol yapardı. onun içinde yıhanırdı. // yoğ canım. // ne deterjani! porak wardi. bi teneke porak aldın mı, bi
- 115 sene oni kullanırdı. atardı kaynar suyun içine, o su olürdi bele yağ kimi. şampuan kimi olürdi. ele geçmezdi. alırdı. gelirdi, degirmannara gelirdi. filankes degirmanaya şey gelib, porak gelüb. giderdik, ordan bi teneke, iki teneke alırdı, gelirdik. tenekesi kaç? beş kağıT, bi kağıT alırdı. getirirdik işde. işde bele. dünya işi. gelüb, geçir. // wallahi éle az bulunurdi. şalwar wardi. bele yané adana kimi şalwarlar wardi. pantor wardi; ama
- 120 hané bulup giyebülü miydük? ayağımızda çarıl olduğu zaman he¹ filankesin çarığı war. bi üç gün diyeller, daha ne olür ona. // he ya, doğru diyi. wallahi men heç hetirileyemiyem. // wala esKiden heç bazi bazi giderdik. başın sağ olsun, diyerdik. yani şimdi zaman éyidir. üç güne kâda teziyeye gidenner gider, gider başın sağ olsun. bi fâtihe veriller. kağarsan, gelirsən. üç gün devam eder. // yapırıl ya. yapardı he.
- 125 komşun öldi mi pilav bişirdirdik. yağıni pişirdirdik, annadın? götürür yellerdi, taziyecekiler. éle işde yegenim. // é tabe ederdik. benim babam ederdik. ya buğda veridi, yarma verirdi. komşılara yardım ederdik. bizim halımız, vahdımız çoğ éyidi. zengindük. // he, benim babam tam dohsan beş sene yaşadı. men de asKelikden yeni gelmişdim. kaldırdım, yendirdim. babam heP bele üç gün yaTdi, geTdi. üç gün hesde yaTdi. éle
- 130 sögerdi benim kimi, éle hoş sögerdi. sütède ne kâda ot arar, çayır éyi tutub mi. éle sorardi. éle bide bağıdım geTdi.

Derleme Numarası: 12

Konuşan : Mehmet Kiraz, 71 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Alacatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : Değişik hatıralar

- çifçidim, çif sürerdik. oni ikilerdik. onnan sora oT bişmeye çıkardı. oTdan indigi zaman otu daşırdı, Kağni arabasınan. onnan sora oT daşırdıdan sora buğda biçerdik. buğdayı daşırdı. harman yerine getirirdik. orda gamnan döverdik. buğdayı çıkarırdı. buğdayı savururdu. dane yapardı. çuwallara doldurub da arabalara üKleyib
- 5 eve getirirdik. evden éle teKrar deyirmanaya götürürdük. un ederdik. onnari böyle devam éde éde gelirdik. a kış olduğu zaman da güz olduğu zaman arabanan kani arabasınan gevene giderdik. geven sökerdik, getirirdik. bazen otumuz yetmezdi. geveni, suya bırakırdı, ıslatırdı. böyle cıdardı, doğardı, yani bölerdik. hayvannara verirdik. cıdardı, yané şey ederdik, bölerdik. onnan sora öle. asKere geTdik. geldik. onnan sora
- 10 nişanlandı, evlendik, düğün eTdik. // o- esKerlikde çoğ dayah yedim. kaytarırdım. muTbağa geTdigi zaman böyle sığır eti doğradım. ordan kaytarırdı, kaçardım. bizi yağaladı zaman çawuş, onbaşı ve usda er bizi döverdi. haTda diyerdi, kepizi buraya bırakın, su dökmeye éle gidin. işde böyle. bu esKerlik anısıdır. // tüzegil burdan yaylaya giderdi. eşşege binmişdi. iki tene, iki tene kâzan çatmışlardı. babası da bunu eşşege

- 15 bindirmişdi. ben de bu yolda gördüm. gözüm düşdi. o yana, bu yana ele zornan da aldım. // şimdi zorluğ çıkartdılar tabe. he he, evel başkasına söz vermişlerdi. biz gidince arTıh nedense onnara vermediler. biz verdik. başlıh çoğ verdiğim için. şimdi geldik arTıh yêTmiş yaşına şeker hasdasi, Kálb hasdasi. Kusura kalma, seni gêTdik burda oturduh // he babam, sen sôle, men cevap verim. wannisan, Kannisani, gılcı Kannisani.
- 20 ele diyollar tabe. // esKiden düğün yaPdığı zaman öküz arabasınan getirirdik, çıkardıh dama. gelin de bele aşağı durardi. bele bi alma, alma da olmasadi bele büyük bi soğan bu tepeden vurardıh. o arabalari süslilerdi. öküzlerin bele boynúzlarına gırap tahılardi. sizin ora gibi. // he, bunnari gördük, geçirdik, gêTdik. şimdi yaşıımız gêTdi arTıh. // yoğdi yoğ. heçbi şey yoğdi. tek7 tüğ bu adilcevazın içerişinde iki tene avêsın. biri
- 25 şevrole biri de avêsın kamyoni wardi. he, herkesin de gücü yêTmezdi girmi lira verib gidib kamyon tuta, gelini getire. öküzümüz wardi. arabamız wardi. gırnab tahardıh. // he, gêTdik, aldıh, geldik. be gelin durdu bele arvat durdu aşağıda, men de çıldım yuharı. para yoğdi elma alağ. evde soğan wardi. benim anamın belinde fitih vardı. aha bele bir soğan elime geçdi. ele aha burdan vurdum, yüksek damnan // kırılma be neye? be
- 30 heyfimizi alilih. be o kadar para verdik. // he işde, bunnari yaz getsin işde. âbê sesimi tamamen aldı mı? mesele bu işde. nêrden şimdi esKi devür? // benim dört oğlüm war, bir kızım war. her birinin iki tene çocuğlari war. on tene torunüm var. doğuzi oğlan, biri kız. dört tene oğlan war. biri anadolu lisesi öğretmeni, antalya kumlicada. bi tene de onun üçüncü olan hava orman. o da antalya kaşda. iki tene de oğlüm da burdadır. biri
- 35 erdişde açılı ceza evinde Kardiyan, bi tene de burda Kardiyanır. bidlise gidiş geliş yapı. yapacağım, gönüşacağım bu. // he, oni tutular. // he, tamam. oni beş on tene kardiyan birleşmiş, aylıh tutmuşler. bidlise gidiş geliş yapıyollar. a şimdi. bugün gêTdi. gider gelir, bir gün evde kalır. iki gün görev, iki gün isTirahat. // o oni heç deme. şimdi gerçekden adilcevaz çoğ misafirperverdir. yannış annama? bitün böyle. köyler dahil.
- 40 adam mesela wannan kağardi, gelirdi, bidlise giderdi diyelim. konahliya konahliya, köylerde misafir olarak gelirdi. burda da kalırdi. giderdi bidlisde işini görerdi, tekrar konahliya konahliya gelib, evine giderdi. // yoğ yoğ. afedersen merkeb wardi, at wardi. Kağni arabasi wardi. başKa bi şey yoğdi. yaş yêTmiş. yêTmiş bire giriyorum. çoğ yalın eyağ gezdim. tırpan çekerdik. buğda biçerdik. bunun dedesinen ortağ. devamlı.
- 45 işlerimiz zordi. yanê gerçekden zordi. // o táziye oldığı zaman hele de devam ediyor. táziyeye giderdik. evlerde yemeg giderdi, üç gün. tamam mı? onnan sora mezarlığa giderdik. onun bitün her şeyini komşılar yapardi. duyan hePsi heri için kaçardi, gelirdi. şimdi o gine war. // şimdi mahlelerde şey evi war. bu táziye evi war. kımın şeyi öldise vefat êTdise bu mahle, her mahlede var. babama söyleyim. orda bi ahçi tutulur,
- 50 çarsidan eti, zebzesi, meyvesi, neyi varsa... geli ahçi orda yapar. ahçinin da parasını verir. yani bu üç beş senedir böyle şey olmuş. // he, komşılar götürürdi. her gün yakın komşular. yemeg götürürdi. bele olurdi işde. // bağ ona eyi geldin. unutuyorum ya. heç isim vermeden. yani ben yohsulum. şimdi üç tane adam öne düşerdi. bitün evlerden buğda, un, para, yağ toplardi. isim vermemek kaydile o adamın evine getirirdi. o da
- 55 biznen bereber barınırdi. esKiden öledi yani. şimdi daha herkes her ediyor. // he, war, wardır. şimdi bağın çoğunluğnan odur. şimdi adamın biri ihTiyaci oluyor. esnaflardan para toplaniyor. hasdadır diyelim. gidiyor. he, gine de oluyor. ama şimdi fon veriyor, dişler. ha yemeglerin ismini de sayım yaw. bizim esKi yemegleri şimdi çorTdi, haşıl, keşKeK, helim aşı, yalanci küFTe, yarma aşı. // he, bunnar wardi. haşılı unnan bele
- 60 suda çalallardi. yağ tökellerdi, yiyellerdi. ona haşıl dèrdik. şimdi her şeyi birağ da arvat burdan geçende eşşege bindirmişlerdi. o hoşdi. o da gördüm gözüm düşdi. yuhardada eşidir. // e yo para yoğdi elma alağ. ne yapah? şimdi bennen başlığı çoğ aldılıhları için iş

- şimdiye kalidi. zaten biz mahlede gine tendir var. baharda tendir vardı, doldurdum mesela. şimdi kifleT çohdi esKiden. herkes bulguruni, buğdasini ügütürdi eKmeyini
- 65 evde yapardi. hayvan sahlardı. camuş olsun, ineK olsun, koyun olsun, geçi olsun. herkesin mali wardi. bugün şimdi bir teg mahlede bir evde koyun var. şimdi arhadaş wala şimdi adamın güci yeTmiyor. şimdi bi ahır yaPTırmağa bir on tene hayvanın rızkını dağdan getirmeye bunnara para lazım. eğer adami warsa buni yapabilir. adami yoğdûr, ne yapacağ? be'. heP çekmişler, ğurbete geTmişler çalışmaya. // ele diyi, hazır
- 70 gelsin, men yiyim, nolursa olsun. // he wala ededir. ben de senin gözlerinnen, geldiğin için ben de binnerce teşekkür ederim. warsa bi sorun bana düşerse hallederim // o da aynıdır. tēze hasdadır. hem oruçdur da.

Derleme Numarası: 13

Konuşan : Halil Tünaydın, 59 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Alacaathı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : Askerlik hatırası

- asKerlige yeTmiş birde geTdım. ben yaşıım büyüTdüm, asKer oldım ha. devre kayıbi olarak geTdım. on beş gün sora geTdım. geTdım. acemi birliğim aydın söke. orda üç ay kaldım. o zaman bizi dağıtım edTiler. ben şeyim çıldı malatyaya. asKerlig şubesine geldim, dayirede kaldım. dayirede bizi davet edTiler. geTdım alaköyün
- 5 asKerlik şubesinde on altı biçuğ ay yaPdım. onnan sora asKerlik bitirdim, çıldım geldim. // yaw anılarımız ne olacağ? eyitim yoğ. eyitimimiz yoğ, asKerlik şubedeyik. şubedeyik. senin gibi arhadaşları dört ayda bir bizim zamanımızda asKer ederdik. o milleti getirirdik. dartardı, ölçerdik. boyini, onnari sülüs verirdik. asKere gidellerdi. ölece asKerlik biTdi, çıldım, geldik. //zaten üç kişidik. üç kişi asKerdik. ha bennen önce
- 10 asKerlik yapannar terhis oldılar, geTdiler. bennen sora iki üç kişi geldi, benim on altı biçuğ ay dolunca ben de arTığ aldım teskeremi. // bizde yirmi aydi. ha yirmi ayın içersinde on beş gün devre kayıbi olarak geTdım. geğ geTdım ya. hanè geğ gidince günüm doldi. izine geldik. izin kullandı. velhasılı asKerlik şubesi, dört ayda bir vatandaş toplanır, gelirdi. asKerleri onnari sevgiyeT. biz de o şekil sevgiyeT yapardı, gidellerdi. benim bi yarbayım wardi trabzonni. ölmüşse allah rahmet edTsın, kalıbsa allah selameTlik versin. baba bi adamdi. çoh eyi bi adamdi. sizden eyi olmasın, ben onnan çoh razıyım, allah onnan razi olsun. ölübse allah kani kani rahmet edTsın. nebal aTdi boynuma, dedi nebal senin boynan olsun. nebal aTdi. yani vebal deyel nebal aTdi boynuma. ben de geldim çocuklarımi hePsini de oğúTdım. bi kız bi
- 20 çocuğum kaldı. oğúTdım. onun da önünü kesdi. he, allah belki ona rahmeT edTsın. onun da vasiyeti budi. deva çoh uzadır. olmaz // trënnen geTdik. burdan geTdik tatvana. dolmuş wardi yeTmişde. ben yeTmiş birde asKer oldım, sen yoğdün. o zaman dolmuş wardi. burdan bindik dolmuşa, geTdik tatvana. tatvanda posta trënnen geTdik. trëne bilët kesdik. ordan bize sülüs verdiler şubeden. sülüs dediğim bele bi kağıt.
- 25 mindik ona. burdan geTdik şeye. elazığa ahtarma oldu. o orda kaldı. diyarbakırdan gelen şeye mindik, trëne. geTdik bi de şeyde ahtarma oldu, adanada. bi de orda ahtarma oldu. mindik bu sefer izmir trënine. bi de bi yaşlı adam wardi. ahladan bennen bereber geldi. ordan ben otelde bilët kesdim. burdan geTdik. gece kaldı. sabaha kağıb gideceyiz. otelde geTdik. bi kere para verdik. yatırı. ben bağdım arhadan bele bi
- 30 ağaç dayadı. o zaman otellerin kapıları esKidi. bele ağaç dayadı. kımse bizi

- rahatsız_êTmiye. benim o zaman komsu. a bu komsu şeyde çalışıdı. tatwanda, hasTanede. biz nece Tekmiknen vurdu. ağaç mağaç fırladı, geTdı. bağıdım tağ¹ kapı açıldı. bağıdım. memur aşdı. kağ gidek. biz de üç kişiyiK. bi vanlıdır. bi de ağılatlıdır, bi de ben. o wanni da aynı benim gibi asKer. dedi kağ gidek. dedim nereye gidek. dedi eve
- 35 gideceyiz. ben temmuz ayında asKer oldu. kağıdı, mejbür kaldım, geTdım. para da ele yandı. geTdık fuara. fuarda mindik dönme dolaba. gece birde geTdık eve. e birde geTdık. kim var? hePsi yaTmışlar. ele bi köşede aTdılar. ele biraz çul orda yaTdı. sabah namazına gağıdı. bi de bi yaşlı adam vardı. oni da kaldırdım, geldim. o üç adami buldum. o vannınan ağılatlıyi buldum. onnarnan bereber geTdık. o ıhTiyar_ adami
- 40 özüm sahah_ olmadım, ona sahah_ oldum. ben bu adami aydına kadar götürdüm. zor şarTlarla götürdüm. bizim biletimiz aydına kadardır. aydında görevliler dediler ki burda yeneceKsiniz. o ıhTiyar_ adam bana dedi burada yenniyesen. dedi biz hele gidib ortağlarda ineceğiz. ortağlar da aydının kazası. orda ortağlarda yinib sancıköye gideceyiz. sökeye geTmek isTiyor. biz de orda yenniye. bu adamlar birlikte. tren gidi.
- 45 bele ortağlara gider gitmez dedi kardaş siz yenni. dedik tamam. biz de yenniye. ben tanımiyorum. o yaşlı adam meni götürü. biz ortağlar diyen yerde yenniye. tren giTdı. biz düşdük yola. başladı ele bu saatTerde hele bunnan daha geç. dedim amca biz nereye gidiyik. dedi sen ge, karışma. sen meni buraya kadar getirdin mi? dedim tamam. burda sen bana karışma. dedim allah razı olsun. ep̄y geTdık. burdan herhalde bi iki kilometre
- 50 kadar yol geTdık. bi bağıdım arğadan bi dolmuş geldi. el kaldırdım. mindik dolmuş. bırakmadı o dolmuş parasini verim. o adam verdi. o yaşlı adam. geTdık, sökeden bu yana, bi sazlı köy var. sökeye bağı bi ufah bi köy var. girdik_ oriya. dolmuş sürdü. ele bağıdım inan ki bu adamın wardı elli tene adami. ele gelen bu ıhTiyari kucağıladı. meni dedi sevmeyin, buni sevin. ben yaşımi büyüTdüm, asKer oldum ya. hele sağıalım yoğ.
- 55 ele gelen meni kucağıladı. ele durdum kaldım. acaba dedim deva nedir. bu nedir? belke de onun kızı, oğlu, damatı hePsi orda. ağılatdan geTmediler. bunun kızı dedi ki. dedi baba san su kızdırım, banyo yap. kağıdı tenekeyi bırakdı. e sıcağ_ ayı. ağışam_ üzeri geTdılar. bi şeyler aTdı. o yaşlı adam man dedi sen banyo yap. dedim olur mi amca, sen dur burda, ben nasıl banyo yaparam? bi örtü çektiler, bele bi köşeye. amca banyosini
- 60 yaPdı. men de geTdım. mana da bi örtü çekdiler. men de geTdım. man bi tağıim elbise verdiler. benim de üsdüm yoğ. esKi bi elbisenen geTdım. bi şeyim yoğdı. allah için bi şeyim yoğdı. bana bi tağıim_ elbise giydirdiler. ben aynaya bağıdım, kendimi taniyamadım. yaw dedim yenge ayna yoğ mu, ben bi aynaya bağıim. niye dedi. dedim men kendimi taniyabililem acaba. o bayan güldü. dedim yaw biz fakir aileyiz. yani biz
- 65 görmemişiz tağıim elbise. babama söylüyüm. kaldım orda. bi hafTa orda kaldım. bi hafTa orda kağıdıdan sora o zamanın parası ben iki yüz elli kağıt para götürmüşdüm. yüz ellisini bırakdım_ oraya. dedim men bu asKeryeden hıslallar. o zaman asKeryede o kádá şey yoğdı. dedi her hafTa gelim görmeye, elli kağıt_ aldım yanıma. elli lera. kağıT da deyel elli lera. beni götürdiler. bindik, geTdık. beni nizamyeden içeriye bırakdılar. bu
- 70 adamlar çığdılar minibüsten geldiler. ben girdim_ oriya. bizim burda otuz beş kişi aynı yerde asKerdik, adilcevazdan. ben diyer nizamiye orda oturdım. men bağıdım öle saatidi. asKerler eyitinnen geliler. ele meni gören Tağıdı. tabi geTdılar. giTdıkden sora silahlari bırakdılar. yemeg paydosı ya. hepsi geldiler meni gören man sarılı. way sennen dedi memleket koğısi geli. başladım ağlamaya, zoruma gitdi. dedim gardaş ne kadar
- 75 zordur asKerlik. acaba ben bu askerligi nasıl bitirecem? ele man sarılan geTdı. o wanni çocğınman men kaldım. o wanni çocğınman ben teK kaldım. bizi aldılar, geTdılar. o çocğıu bennen ayırdılar. oni verdiler beşinci bölge, beni verdiler dördüncü bölge. dedi senin çadırın bura. senin çadırın da bura. yalnız dedi bi sivil elbise almiyasan bağı.

- sivil elbise yasağıdır. girdim çadıra. e sevil elbise ne alacam? bi iç çamışırda başka ne
- 80 alabililem? he. afedersin, kilot, atlèt, çorab, òle kiloTlar aTmışlar, òle çorablar atmışlar, òle aTlètler! hêç sırTTarına taħmamış. gêTTiler man asKer elbisesi vêrdiler. ben çantayı doldurdum bitün iç çamaşırı. hePi sivil, hePi Toldurdum. bi tene de asKer aldım yanıma. giydım, ordan çıhdım. êle o dâkkâ giydım. üsde baħdi çawuşlar uyanıHTırlar. bende acemiym ya. üsde bi tene biraħdım. dêdım olmiya menım başımı ağırdalar. inan
- 85 ki ben yirmi ay asKerlik yaPdım, bi asKerye atlêti giymedim. asKerye kilodi giymedim, çorabi giymedim. o kâdá ki almişdım. o kâddâr ki doldurmuşdum. yaw hêç giymemiş adam. şimdi sevgiyâTter hePsi birden gidiyor ya. kımın yapığı belli deyêl. ama ben devre kayıbi olaraħ gêTdım. baħdım yêPyeni. hêçkimse adam eyağına taħmamış yaw. çorabın şeyi kağıdı açılmamış. atlêdin kağıdını kopardmamış. onnan sora neyse qaldım
- 90 üş biçuħ ay orda. asKeri eğitime gêTdım. bizde o zaman matara wardi. sizde de war midi matara? yaw olması lazım. gitdım eyitime. matara suyi man yêTmedi. bi matara man yêtmedi. dêdım wala men bu asKerligi yapamam. dêdım men bêle olmaz. gelidi war mi usda. êle özümü hemen atdım. ben dêdım usdayam. çıhdım usdalığa. ben de heger dêdım eyitim alanına meni biraħırlarsa yandım. men bu asKerligi bitiremem.
- 95 eyitim alanında da bi şey yapıyollardi. heger dêdım, bu kâdá asKerligin içine girerimse men bu asKerliğimden bitiremem. fırar êderim. ama çoħ şikür, qaldım alayın içersinde. üş tene man asKer vêrdiler. onnar man komutanım diyiler. ule dêdım òlüm, men de sizin gibi acemiym. man komutan demeyin. daha komutanım dêdım yoh. êle qaldım alayın içinde. ufaħ ufaħ duwallar yapidım. êle üş biçuħ ayda yapdım. bizim
- 100 zamanımızda alayı kòmpile test yapdılar alaya. sori sordılar. yanê test dêdiğim eğitim alanında sori sordular. eğitim alanına gêTdik. man dêdiler senin sorun bu. dêdi gêsdi, men unuTdum. bi başçawuşumuz wardi, allah ğavurun başına vêrmiye. men dêdım man sori gelene ħâdá dağıtım olur. hanê millet yemeye gideller. êle bêle sora sora geldi, man dêdi senin sorun nedir. dêdım komutanım unuTdum. êle nêce bu ağaci
- 105 burdan koydisa ağaç elimde oldi bêle. bu qaldi menim içimde. bi alay dağıtım oldi. usda eri qalannar qaldılar. obürler hePsi dağıtım oldi. bi alay, alay komitani olmaħ şartıyla esas duruşda bizi trêne mindirdiler, dağıtım êdiler. o adam o kadar bana tesir êTdi ki girdim, bêle geldim şeyin yanına. trênde camın yanında. dêdım filan başçawuş hePsi selam duruşda. biz dağıtım olduħ. dêdım filan çawuş senin bêsikdeki
- 110 ayileni bêle bêle êdim. ismini vêrmek şartıla. bana òle ağaç vuri. ben dêdım beyin qanamasınnan giderim. // yaw dağıtıma binmişim trêne. trênde dağıtım oluluħ. bu kòpatımında camnan sòledim. duruşda bizi resmi geçiTde geçiş gönderi. yola, dağıtıma òle camnan başımdan uzaTdım. dêdım filan başçawuş senin bêsikdeki ayileni, küfür êTdım. dêdım, ordan kaşdım. tê¹ ordan kaşdım. herkese ders alsın diye. bi daha
- 115 başka asKere bu haķareti yaPmasın. başçawuş olaraħ. yaw dağıtım olmiyadiħ war ya ben kîfür êTmezdim. yaw belki insana vurulur; ama bu şekil vurulmaz. peki ben ordan beyin qanamasınnan gideydım. bu ağaçnan buraya vurulur mi? biz de asKeriz. biz burda vatani göreve gelmişik. gelmemişik ki köle olmağa, başçawuşa dayaħ yemege. ama yapılır. dayaħ yapılır da bu şekil yapılmaz. onnan sora geldim. dağıtım oldu, vêrdiler
- 120 beni malatyaya. malatyada asKerdik. denetleme şubeye geldim. şubeye trabzonli bi yarbayım wardi. way òlúbse allah rahmet êTsın, qalıbsa allah ona selametlikler vêrsin. biz üç dörd ay asKerliK yaPdıħ, bizi çağırdi. gelin buraya. gêTdik. dêdik buyur komutanım. dêdi yarın demeyin gêTdik asKere, dayaħ yemedik. dêdım komutanım ne dayağı, êle başçawuş bana êle zoppa atıb. ben dêdım ben asKerligi yaħarım. sen man
- 125 tokaTi vurisen. êle o şekil dayaħ yêdim. dêdi ħâkkâT. dêdım wala. êle o şekil yêdim.

- ayni bèle ağladım. o adamın gözlerinnen yaş geldi. men orda küfür eTdiğimin sebebi neydi. bennen sora gidenlere yaPmasın. ya ben o anda bëyin kanamasınnan gideydim. bi sori yüzünnen. başka bi kabahatım yoħ. sen dedi sorun budur. ben de unuTdum soriyi. dedi sorun söyle. dedim komutanım unuTdum. e dedi yeni gördün. a ele burdan kodi.
- 130 men san demedim, bu şekil ağaç. kım asKerlik yaPmamış? wala geldik asKerlik şubesine. işde orda dört ayda asKer eTdik. asKerliğimiz de bèle. geldik buraya. burda geldikten sora şimdi benim alti tene çocuğım var. bi de oğlan, yedi. alti kız, bi oğlan. aha hePsi de gelin eTmişim. hePsi gelin giTdi. oğlumi da evlendirdim. gelin getirdim. burda adilcevazda. ben özüm erdişden evliyim. dedim bana erdişliler yasaħ. ne veririm
- 135 ne alırım. tabe kendim evlendim. bacımı verdim. onun baldızını aldım. hem bacanağığ hem onun enişTeyiz. dedim bunun yanına erdiş bana yasaħ. ne veririm, ne alırım. kendi çocuğımın üzerine dedim. ha şimdi hem kızlarımı ne erdişe verdim kader olmadı, ne de erdişden evlendim. yaw de bi yerden bi sefer alacaħsın, iki sefer deyel. gelinim de buralı. kızlar da burda. tabe burda olmiyan da var. aħlada giden var. ya ataş ver, ataş.
- 140 yānız bi aħlada vermişim. öbürleri hePi adilcevazda. gelinim de adilcevazlı. alkanat mahlesinde oturiyorlar.

Derleme Numarası: 14

Konuşan : Kahraman Bilici, 74 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Alacatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : Değişik hatıralar

- esKiden bi hayaT görmedik. giderdik aylardan oraya giderdik. aylardan tırpana giderdik. ne bilim artıħ. köylerde kentlerde böyle işde. yanê bizim hayatımız bèle geşdi. sütte geşdi. ekinde geşdi, ne bilim artıħ // he, ot biçidik. oti getiridik. heyvannan, öküz arabasınan, ne bilim işde, arTıħ çalışırdıħ işde. reşberlik. yaw Saten heP bitün renşberdi.
- 5 rençber olmiyan yoħdi. ele adam wardi iki öküzü vardı. iki camuşı vardı. efendime söyleyim, böyleli yanê. dıraħtor, motor ya şu bu yoħdi. yeni icad oldu hebsi. annadın? kardaşım, hayatımız böyle geşdi. takatuknan. bèle geTdi. bu taħ geldik yeTmiş üş, yetmiş döT yaşıma. // gam wardi, öküzleri koşardıħ. gamnan dönderirdik. gamın şeyinde dişliler wardi, böyle. sapi ezmeK için. buğdayı ezmeK için. iki gün, üç gün
- 10 koşardıħ. . alti, yedi hayvan dönderidik, ha dönderidik. onnan ona yığardıħ üzülgar geldiħ Saten savururduħ, üzülgar gelmedise Saten yorgani atardıħ başımıza yatardıħ. üzülgar gelene kádá, öle. // yaw zor abê. baħ benim sana başdan dedim. geçim şartları çoħ zordi. beş on got buğda getiridik. ama ne biçim getiridik, annadın? her şeyi boldi. yağ boldi, efenim peynir boldi. efendime söyleyim. südi boldi, eti boldi. ama eKmeK
- 15 şirindi. biz buğdanın Koduğini o zaman bir madeni altına aldıħ. reşad bi altın verdik, bi Kod buğda aldıħ. anadın? böyleli. geçim şarTTari böyleli. // he ya, carcar da wardi. biçahli carcarlar. ezerdi. arTıħ gam waħdi, carcar geldi meydana. çaħallardi güzelce. dönerdi ha dönerdi. otururdi bi çocuħ üsünde. ho' ho' ho' ho' dönderirdi, sawururdi. yığardım, efendime söyleyim, tarra sahibine ki Kod, iki Kod neyse buğda verirdik, icar.
- 20 kardeş söyleyim. rıSki özelse getiridik, dökerdik. // ügüldirdik. yerdik. o zaman vasıta bidlise vasıta yoħdi. afedersen, hayvannan götürürdük. bulğuri kaynadırdıħ, el degirmenine çekerdik. onnan çapagını alırdıħ, savururduħ, doldururduħ çuwallara,

- torbalara. süddü buğda biraşırđı. sajda kavururuğ, güzelce. cevüz, erik bereber eylenillerdi. şimdi o da kaçdı. kavurka da kaçdı meydanlardan. // tabi tabi. düğünlerde.
- 25 hedik wardi. nohûTnan yapallardi, üzerine cevüz filan saçallardi. üzün filan, kûri üzün dağıdıllardi. her şeyin başına bèle bi tabağ biraşılardi. düğün eylencesi geçerdı. öleydi yani. düğün ne düğünü, ağırlarda, efendime söyleyim, evlerde. böyleydi yani. // yaw be ne. ağırda, komda, ağırda. // çol çol. yaw baba vazgeçgine. gine benim tüylerim başında itler yürüdi. dedim de¹. biz hayat yaşamadıñ âbê. bizim hayatımız mantardi yaw. // yaw
- 30 âbê şimdi on beş yaşındaki aha şimdi yavuzoya değinen, yavuzo ordan çarşıya yayan geTmiyi. illa minibüsi behliyecek. minibüse mine. ule de eyağınnan geT, gel. ne olur? // o da esKide. bèle televzon efendim şu bu yoğdı. kitab oğullardi. kur'an okullardi. kiçüğ çocuklar kapıların önünde oturlardi. eger sıra geldi, o çocuk bi kelime konuşurdi. ya babasının yanında ya bi amcasının yanında ya bi dayısının yanında diz
- 35 çökerdi, otururdi. e eyağını uzada. hayır, o yoğdı. o beyûğ o odanın sahabi konuşurdi, kitab oğurdi, kur'an oğurdi. // divan böyle, çek, yat mat. keçedi. keçenin üsdüne minderdı, minderin üsdünde o beyûğ yasdıñlar vâdi. hali yasTıñlar. onları biraşılardi. herkeş giderdi, otururdi. kerme yanardi. oda isinirdi. namazını kılan namazını kıları, namazını bitirirdi. böyle yani. vahıd böyle geçerdı. // çocuk hayır hayır hayır. misafiri
- 40 gördün. ânesi yanında otururdi. ânesi yanında kaçardı, kiçüğ çocuk giremezdi sağa sola. // gelinler de bi üzleri görünmezdi. kaynatanın yanında bi kere konuşamazdı. kendi çocuğunu kucağına alamazdı. o kaynatanın yanında. be beledi esKiden âbê. şimdi yo. ho ho- potuğunu alan kaçı gidi. // tēze tēze. men tēzeyi gördüm mi, tēze meni gördü mi? böyûğ dedi mi buni alacam, buni alacam sana, tamam. çıt yoğdı. e komşumuzdı Saten.
- 45 annadın? öledi. yanê aha men begenmirem, almiram. o êle bi deva yoğdı. o annenin begendigi, begendikdi, tamam? bağ şimdi kesib atıb Tırnağını elli tene kadına değışmem. bağ ben yaşıım yeTmiş dörT. annadın? on iki yaşımda evlenmişem. şimdi bağ, nevem, neticem, war. yoğ. anadın. şimdi dörT tenedir. dördünü de evlendirmişem. dördünün e ayilesi war. anadın? beş on sene geTdım, geldım. arTıñ gidemirem, uzağ
- 50 bursa neredir? izmir neredir? manisa ağıhsar neredir? tarsus, adana nere, gidemirem arTıñ. şimdi bağ doğıdan tut, batiya kadar züriyet war. ule kari bi çay yapadın. a işin gücün rast gelsin. kari su getirgünen. men sulari káyınadıram sora içerik. // çoğ şükür. ôle bi sorunumuz yoğ. wala âbê asKerliğimde men burdan geTdım şeye, âbê. izmir, bornova. tamam? izmir, bornovada anadın, hacılarkırına da top atēşine giderdik. //
- 55 hacılarkırı. şeyden narlıdereden, bu tarafadır. âbeme söyleyim. aha, dağıtım oldım. geTdım tekirdağa. tekirdağında yüzbeşlik robise verdiler bana. toPbaşına. ula kardeşim bi çayımızı içseydiz. hay allah sizden razı ola. ordan bizim urfali nejdete teymen wardi. allah ondan razı olsun. beni verdi merkeze, inzibat merkezine. êle günümü inzibat merkezinde geçirdim. dedi, sen dedi bizim tabura yaramassan, dedi. get dedi, orda
- 60 rahat et, men nişancılığı kazandım. atmış bir tümen kumandanım geldi. o zamanın parası on beş lira para geldi. bölüğden bana. bir mintan, bir kalem, ânadın? işde onnan sora beni ordan çıkarTdı. geTdım inzibaTTığa yaptım. ânadın? bi tabağ getir. dur dur. ben getirim. yirmi doKuz sene de memuryet yaPdım. // ziraatda. bunnari hePi ben aşı vuraram bunnara hePi. ben bağa geçirem. bu tarafa bütün çeviz yaPmişam, elma
- 65 yaPmişam. aha bu elmanın başında şimdi beş türlü elma war. // âbê hasdalıñdır. nereye kesisen, ora gögerir, filiz verir. başdan kûriyir. hasdalıñdır işde. // esKiden âbê wala bi evli gibidik, komşı. yani işdigimiz sular ayırdı. şimdi herkes arTıñ way nefsim oldi. şimdi way nefsim oldi. dur ben tohumnann ölüm. o karşıdaki acınnan olsun. islamiyette bu aykırıdır. // bi ehmeği olan yarı, bölardı. al diyardı, yarısı san, yarısı
- 70 man. ama şimdi êle deyêl. neyime lazım. ule neyime lazım de' olmaz. // esKiden

- faķır adam oldi mi ħarmanını yapardi, ħozanını yapardi. o bũğdan biçerdi. henüz var. hele biraz devam ediyor yani. adam yirmi kamyon bũğdasi gelir. yirmi kamyon bũğdadan on beş Kõd zekat vèrmiyor. ama eskiden yoħ. esKiden sõle beş Kõd bũğdasi olan, yarım Kõdi zekat vèrirdi. yanè õledi yani. esKiden fırın ehmegi diye bilmezdik.
- 75 tandırımız wardi. ħamır edellerdi eKmeg yapardi. yirmi gũnnen on beş gũnnen o eKmegi yerdik. isladırđıh yerdik. yani yüzde beşi eKmeg yapmiyor. wallahi ocaħnan dağda ekin biçerdik. tezegle o ocagi gece yandırırđı, o yemegi bişiridi. şafaħnan o yemeg gelirdi tarlaya abè. şimdi aciz oli. şimdi tũbde de bunda da aciz olur. yanè bõledi. // abè mısafıra dedim ya bi ehmeg olmasadi, yari bölèrdik. bir ehmegim olsadi
- 80 şelere bölèrdig oni. // komşuluħ, acilcevazda bizim saħladığımız mısafırı heş kimse saħlamadi. çoħ yetim bõyũTdik abè, yolcu eTdik. bu erik aşığdan gelirdi, biz giderdik. elazığdan fidan sõkũmũnde giderdik, fidan getiridik. iki yüz tene, dört bin, beş bin tene, altı bin tene, getiridik, arabaya yũKlerdik, gelirdik. burda dağıdırđıh. adilcevazda dağıdırđıh. oni ordan getirdik. buni aşıladıh. // ħaliK o şeydir adi be. oni yemeglerde
- 85 kullaniler ħaligi. vanda deyèl. møyremħoT deyèl. mendè deyèl. kekik oti deyèl. anadın, onnar deyiller. yer cevizi var, kiçũğ. onnari dõgellerdi. şekeri katallardi. çocũğũn ağızına vèrirdiler.// bir oynardım, saħsi ħurubi oynardım. yaw işde şey yapardıh, saħsi ħurbay. bu çanaħ parçaları war ya saħsi. üsd üsde bıraħırdıh. onan sora tabi úzaħdan mesela bełe bi top atardıh, dıgırlardıh. eye yıħdisa kaçardıh, oni getirirdik,
- 90 düzerdik. ege düzdünse Saten bi şey yoħ. düzmedünse geçèrdi õbürine. o bõledi. bi de bır wardi. birbirimizi vurmaya çalışırđıh. hangisine deydisè tamam. // abè wala ben yoħlũğ görmedim. benim iki tene hayvanım wardi. çoħ afèdersin, eşegdi. at deyil, eşeg. ben taĸ giderdim karayaziya, ağıriya, ezurume, annadın? eriK götürürdũk, satardıh. oranın bũğdasi eKseriyet kırıkdır. beyaz bũğda deyèl, karakılçılığ deyèl. giderdik,
- 95 gelirdik. kımseye ehdiyacımız yoħdı bizim. bulğurımız de yapardıh. kış tedbirimizi de görerdik. yanè esKiden bi şey yoħdı. dört kilo erige ben bi neri almışam aladağda. wala hozemırde binmişem taĸ örengazına kadar beni getirib. geldim buraya burda kesdik. üş teneke kavurması çıħdı abè. bahara kádá ye. esKiden bełe pkk mkk dewasi yoħdı abè. nèreye geTse evimiz gibidi ya. yasdıh, dõşeK, yemek, işmek. isTersen beş gün ħal,
- 100 isTesen bi hafTa ħal. heç acizlik yoħdı adamlarda. ama şimdi var. türk-kürt diye bi şey war midi? hayır. // abè onnari eyi ħatırlaram abè. // abè yanıħ burda yoħdũr. bu çali war ya ide. irannan gelir wana. çuwalların içinde, ide ide. oni onun yaprağını ügüdũllerdi. TũlbenTden geçirĩllerdi, ħurudullardi, ufalallardi, dõgellerdi, temiz. TũlbenTden geçirĩllerdi. o yanığın üsdüne sèpellerdi. o ide yaprağı oni ħurudurdi. o yanığı
- 105 ħurudurdi. onnan sora zeytin yağı sũrellerdi. sağalıb giderdi. ne wardi. bi aspirin yoħdı, bi şey yoħdı. // gine melhem yapallardi abè. esKiden o kıraberten ħutulardi bełe kiçũk kiçũk. wardi, ħoħũli melhem. içine doldũrũllerdi, oni sũrellerdi. ne bilim? işde ele yani. vezene yağı, penisilin tozi. ne bilim işde. // yaw allaha ħalırdı, ne çocũğı, ne. sũd, ħarabiber káynadıllardi. soğan bişirĩllerdi, biber tøkellerdi çoħ õsgürir. soğan bişir,
- 110 yèsin. ne bilũm ele.

Derleme Numarası: 15

Konuşan : Azize Bilici, 64 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : Değişik hatıralar

- dört tene oğul evlendirdim. en son kiçug, wandaki oğlumi evlendirdim. onnari bah şimdi bi tene bunun ablasının torununu aldım, bi oğluma. bi oğluma da wannan aldım. wan kızi. o da kızımın görümcesinin kızidi. ikisini de aynı günde düğününi yaptım, getirdim. şimdi birinin çocuğı oldi. üç sene birinin çocuğı olmadı. o kiçug
- 5 oğlum çoh rahatsızlıh geçirTdi. o da üç dört bıcah yarasi geçirTdi sırtınnan. bu sene de bu böbregden geçirTdi. beş bıcah geçirib o da. o ağır işlerde çalışı ya. adam bel fitiğı paTTamişdi. işde iki gelini getirdim, aynı günde. biri wandadır şimdi. biri bursadadır. bursada benim çocuğum da on üç senedir bursaya gidib, yerleşib. biz onnarın peşinde çoh dolandih o çocuğlarımızın. a bu iki senedir geTmiyib, bele kalirih. kari-koca evde.
- 10 arTih hane o çocuğlari böyüdüler. biri on yaşında, beş yaşında. arTih bu da dayanamidi. herkesin bi soruni olub diyir. arTih başımızın rehetine evde bahah. hanè onnari eKmeK sahabi yaPdih. gezdik, dolaşdih. işde bu. iki senedir de evdeyik. bi çocuğum da akhisardadır. evet. o da sağıhdadır. bi çocuğum da, bi kızım da izmirdedir, vermişem bah bunun karısı kızını aldım ya. onun dayısına vermişem oni. o kız da izmirdedir. bi
- 15 kızım da wandadi. şimdi mersindedir, vannan geçmiş mersine. çocuğ wanli. on beş sene girmi sene orda kaldı. kaç senedir gidib oraya. unudiram wala. ilk çocuğumi işde erdişden aldım. ablamın torununu aldım. yanımda yedi sene kaldı. oni on üç yaşında geTdım. oğlumi da on beş yaşında evlendirdim. çoh çileler çeKdım. torunnarımı böyüTdüm. torunlarımı sahladım. o bi tene ortanci hanè iki gelin geTdım. birinin
- 20 çocuğı olmadı ya wandakinin, onun çocuğı oldi. şimdi onun iki kızi, bi oğli war. ama o iki kızlari çoh severdik, bele öldürük üsdlerine. evde böyüTdüm onlari. bi üç yaşına, dört yaşına è on iki sene de onnarın peşinde dolandım. yohsüllüh çehmesinler, eKmeK sahabi eTdik onlari. allaha şükür, ne bilim işde, dünya meşakasi. // è şimdi tabi fark var oğul. o zaman bi alidın, gelidın. gücen göre getiridın. è şimdi allah gösTermesin. altın,
- 25 para, bilmiyem ne, ayri de götüriler. ge oğuli sahla, böyüt, becer sen de benim evladımsan, karnında yetişdir. gece yuhusuz kal, gündüz rahatsız kal. è gece yazan getiriler, gündüz yazan gece ohiyan getiriler. gündüz yazan, gece ohiyan getirmişler, ev yıhan. gündüz başka türlü konuşır, gece de başka felli. ama senin baban gibi babani şimdi ele sevirim. anen kurban oluram. ellerin operem. amam çocuğ da gidi.
- 30 diyemessen ki çocuğa senin hanımın bele yapir. ele gelinler besledim oğul, herkes bele man maşallah, dedi. yeddi sene iki gelini bi arada besledim. her insani besliyemez. kahardım, yapardım, silerdim, süpürürdüm. yemek yapardım. kahraman bilisen, bu yemegleri, gelinler yapıb. bu şeyleri şey yapıb. oğullarımı diyerdim, sizi kurban ederem onnara. oğlannar karibandılar ama siz olmasaz onnar benim kapımda
- 35 ne arallar? è şimdi meni çoh kıymeTli bililer. kımse yani bele şimdiki Kaynanalar gibi hayın deyilem. giyimlerine, kəcimlerine, şeylerine. hanè getir men giyim, yoh. onnara getir, onnar giysinler, gögersinler, gün görsünler. sora men giyerem. hanè men çoh gelinlerimi çoh severem. kızlarımdan daha çoh. è kızlarımı da verdım, wala oğul karşılarına gelmedi, onlara yaPdihlarım. // yoh, heç başlıh almadım. heçbi sıgaralarını
- 40 da işmedim. kızlarımı verdım hele evimi de üsdüne verdım. güvelerimi hele yanımda sahladım. girmi sene güveme daşıdım, ona daşıdım. yaranamadım balam. ama canlari sağı olsun. kımseye möhtac olmasınnar. allah üzlerini güldürsün oğlum. // men dört

- tene kocaya vërdim, dört tene. herkes oğuldan barışır. biz onları görmedik. oğullarımıznan barınamadıh. oğullarımızı ancah işe geçirtdik. dedik ële özlerine
- 45 kutulsunlar, hayaTlari kutulsun. hëçbi kımseye möhtaç olmasalar. şimdiye kadar biz bi teK wandaki bah cenabi allah hëçbi kımseñin evladına acı vërmesin. vandaki bize çoğ güzel oğulluğ yaPdi. allah war, obirleri de. wallahi benim dört tene genci ben işe geçirtdim. birinnen yardım beklemedim. heP yabancı. bah düşün ki geçinceye kátan gëşdi. o bana el kaldı. kadrolı olarak işe geçirttim. allah ëyilerden razi olsun. on iki
- 50 yaşında gelin oldum. ancah hátırime gelir, ë bu da on_alti yaşındadır o zamanlar. // ë işde kaynanam benim ablami çoğ övdüler, gördi. dedi oni alırsan al. almazsan boynun köki görürsen. daha ben seni evlendirmenem. ë arTıh dediler hani bu da asıllıdır, dediler. müfTü_oğullarındandı bu, bilisen. dedi asıllıdılar. işde kahtılar, vërdiler meni. kaynanam sen de benim evladımsan, kaynanam burda yatardı, bu tarafda. kari-kocalıh o
- 55 zaman bilmezdik, ne olduğümüzi, anlamazdıh. çocuğ gibidik işda. oğluma diyim işde. ne bilim, ben geldim işda. o zaman bahar üzeridi. şubat_ayında aha bële bu fideler bu şekildi. mart_ayında kabahtlar bële tökdi. o zaman dünya şimdi döndi oğul. çayır çimen demek bu zaman olürdi, kenger olürdi. ne bülüm, dağa giderdin, uşgun gelirdi. mard_aylarında. dünya döndi arTıh, görisen şimdi kış mevsimidir. daha arTıh yaz deyël
- 60 ki. unudirem gidir. // ë oğlum zordi. biz afëdersen, böz yohtdi. elbiselerimiz_ıetegini çarşıdan üş metre böz alırdıh. onnarnan çocuğlarımızı bözlerdik. böz yıhardıh. o sawuğ aylarda giderdim, buzi kıırdım. tendir yandırırđıh. o bözleri tendirin_ıinde yıhardıh. elimizde yıhardıh. ë şimdi böz yıhamah mi var oğul? hayat temiz. // birahtırdıh böyüK oğluma birahtım torpah. obirlerine yoht. obirlerine mışamba çıhdi mışamba afëdersen,
- 65 kilotlar çıhdi. bële mışambayı burdan saralamah çıhdi ama böyüK_oğluma birahtım. torpah birahtım. war midi oğul. bële tendirde ëlesi wardi, fakirdi. komşılarımızın kımisi tendirde kurudurdi, çocuğların_üsdüni giydirdirdi. ama biz oni görmedik. allah var, yani. kaynanam érkeğ gibidi. giderdi dağa kenger getirirdi, satardı. buğdanan, bulğunan, kaynanam çoğ şëdi. bah kaynanami isTemişlerdi, wannan kayınnari, işde onun_çün
- 70 burada müfTüoğullarının orda müfTü var. amcası vërmedi. kaynanam ona geTmedi. men dedi bu saçımı ağırıb, bi saçım kalıb. ben yetim beslerem demiş. kaynanam çoğ genç kalmış. bu ële çoğ şeynen böyüdürdi, naznan böyüdürdi. bi tenedi. oni da paylaşamazdı. // işde iki tene ineğimiz wardi, ayran çalhardıh. a şey tutardıh. kaynanam getirirdi oğluna bu kádá yağı vëirdi, bële şey wardi, man da bële aha da kádá vëirdi,
- 75 gülerdim. ne bülüm işde, hayat boyı ële gëşdi ha. // o zaman nazar wardi ha. sahlallardi şey yandırırldardi. üzëliK yandırırldardi. onnan sora Tuz yandırırldardi. bi de nedi. samırsah soğan kabuhtlari yandırırldardi. men bi gün böyüğ oğlum çoğ hasda oldi. götürdüm. burda abdurrahman wardi, hoca. dedi, sakın, dedi. bu hemayili çocuğın çinine tahmayın. afëdersen dedi, banyoya, tuvalete gidisiz dedi, çocuğ çarpılır. ama dedi soğan samırsah
- 80 kabuğı da dedi, onnarın tarasıdır dedi. onnari yaPmayın dedi. bi üzerliK, tuz atëşe atın, yandırın dedi. benim iki çocuğım nezere geldi. biri bi günde çıhdi. üş yaşında. biri dōT yaşında. bi günde. o da sabahi. dedi iki kadının nezerine gelib. dedi. aha bu dedi, bu şeyi götürginen, şeye kuyıla. ë şimdi nazar war? yohtdür. dedi getir, kara eriK_ağacının dibine kuyıla. kara eriK_ağacı war ya kara eriK. şeyde o hanë pestil mestilini çıhariler.
- 85 dedi götür oni, ağacın_altına kuyıla. haci abdurrahman wardi, ekremgilin dedeleridi. onnan sora men getirdim kuyladım. o kara eriK kuridi. benim çocuğım da. dedi eger kara eriK kurudisa senin çocuğının hëri yohtdür. çocuğlarım bi heFTenin_ıinde biri iki gün çekdi. bir hoca geldi, yıhadi hâşım hoca vardı. allah rahmet ëylesin. dedi siz buni yoncaya mi aTdız, patlasın. nasıl ëTdız bu çocuğlar bële oldılar? eyni günde. bi
- 90 kadın geldi. dedi buni böyüTdüm. o kışug şeye da. ële sabahi o çocuğlar çaTTadiler.

- önceden nezer çoĥ vardı. doĝri diyi, niyet pisdi. // war war. ele deĝel o kádáĥ şimdi şikür allaha kuran oĥını. namaz boldır. o vaĥıt binner bi defa namaz kılannar olırdı oĝıl. e şikür allaha, a namaz da çoĥalıb. e babama diyım, göynün gözi de toĥdır. ama gine de ĥayın insannar var, çeKemeyenner var birbirlerini. ama ĥeş mende o yoĥdır.
- 95 belki bunnar beni tanıllar, ne olduĝımı. a bunun anasidir menım şeyım süd kızımıdır. hanè komşuduĥ. ĥeç gözümè göynümè gelmez. komşudur şēdir, baĥ men oni sen diyesen, men bu ĥab yemegi bişirım. ben oni san getirib yeTıstıremesem o sabaha kádár men şişerem. a ele bi ĥuyum wardi. komşılarnan birdım. yani çoĥ severem komşılarımı. obiri dünyada inan ki komşı ĥakki bennen sorulmaz. ĥeç komşı ĥakķı bende yoĥ, allaha
- 100 şikür. // he, aş da yapardım. onnan sora parpar toplardıĥ. ĥi küFTe yapardıĥ. temiz otđır, parpar. onnardan dometéz doĝrardıĥ, limon sıĥardıĥ, yeşil soĝan doĝrardıĥ, üsdüne ĥiy küFTenin yanında yedik. ayran_aşı yapardıĥ. komşılar yıĝılırdı bi araya. yari geceye kádár otúrúrdúĥ, söĥbeT ēderdik. ne bülüm yanè, beLe komşuluĥ çoĥ ĥoşdi önceden. e şimdi hanè söĥbet ĥılıb. herkes söĥbete gidi, kuran gidi. daha komşuluk
- 105 kalmayıb. ölse de evinde kımse sormiyi. yanè en samimi evladın bile gelib adami sormiyi. a geĥen sene menım damatım wana geTdi, şeye. ĥaza geĥirTdi, damatım vefat_ēTdi. kızım parĥalandı, gemikleri kırıldı, ufandı. torúnım gemikleri ufandı. onnan sora şimdi kızım bursadadır, ĥardaşı götúrđi gemikĥi dıĥTorlarına. dēdi şeydir, sen ömúr boyica çekersen. bunnar bi düzelmesi, gemiKleri ufanıb ĥocuĝún. ne bülüm,
- 110 geĥen sene çoĥ çekdik oĝlüm. obiri oĝlüm bursada ĥasdalıĥ çekdi. allah şikür bin mükafaTdi demek bize. eger şikür ēTdınse, şikür oldisa cenabi allah oni tēz def_ēder insanın_üsdüne. menım oĝlüm bi tenesi ĥansér_öldi. ĥaç sene çekdi. allaha çoĥ şikür, aTlaTdi. rebbinın vērđiĝine şikürler_olsún. rebbım genşlere kıymiyasan. rebbım genşleri yandırmıyasan. genşlere men çoĥ acıram. genşleri de çoĥ severem. diyeler
- 115 sanki genşlerin barmaĝına bi tikan batır, diyerem sanki özüm canıma batıb. diyerem rebbi onnara geleceĥlerini parlaĥ_ēT. birlik bereberliK vēr genşlerimize. allah yaşılları da ele eyaĝa salmasın. imannan ĥur'annan ayırmasın oĝıl. işde ĥayat ne bülüm, bu ĥayatdır, başıka bi şey yoĥ. // kengerli pilavi önce kengeri temiz yıĥıyídım, atídım, az bi şey suya. onnan sora pişirídım. kengeri bulĝuri atídım üsdüne. tereyaĝı eridídım. tōkidik
- 120 ya pilavi üsdüne. yanına ayran ya ayran ĥorbasi. otúrúb yiyidik. salata filan. e kengerin ĥavurmasını yapardım. mıkla yapardım. üsdüne yumurta kırardım. otúrúrdúĥ. ĥocuĥlarımıznan yedik. // ĥorti yapardıĥ, he. ĥelim_aşı, ĥelim_aşı bili misiz? ĥelim_aşını, döymeyi bıraĥıdım noĥúdını. onnan sora her şeyi atardım. eTTeri atardım. üsdüne pişirídım. ĥocuĥlarımnın barabar otúrúrdúĥ e küfletimizden otúrúb yellerdi. //
- 125 he, yün da egirirdım. ĥorab doĥúrdúm. e şimdi daha o ĥorab toĥumaĥ war mı? yünü beLe tēşinen egiridik. daraĥda dariyidiĥ, onnan sora dört tene şişnen ĥorab toĥıyídım. ĥazaĥ toĥúrdúm, yelek toĥúrdúm. // yo wala torúnna yapmadım. torúnlara ĥazırlar oldı ya. sırTıĥ. makine de yapırdım onnara. // allah san baĝışliya cümlesini. sen wanda mi ĥalisan? vanın içinde? annen duri şikür? sen ilk ĥocuĝısan? // annelerin yüregi yuĥa olúr
- 130 oĝıl. bizim zamanımızda baĥ iki tene elbise alırdıĥ. en zengin adilcevazda bizdik. ne wardi. ĥobannıĥ wardi. daĝda bũĝda bişmek wardi. bülmem ne wardi. babalarımız ĥalışırdı, ĥazanırdı. allah iĥünse. iki tene elbise wardi. birini yabalıĥ ēderdik, birini de evde giyerdik. elesi vardı. oni de bulamazdı oĝlüm. yoĥdi. e onnan sora ĥaç sene ben ĥocuĥdúm. onnan sora portakal ĥıĥdı meydana. elmalar oldı, maĥarna bilmezdi.
- 135 maĥarna geldi. men ĥocuĥdúm. yani men bollúĥ gördüm ĥocuĥlúĝúmda. bizim zamanımızdaki menım babam otúz ĥoyún saTmiş, iki Ķod bũĝda almiş. men ĥocuĥdúm. iki tene tosun saTdi babam. bilisen? öküz diyerdik. onnan beş Ķod bũĝda aldı. burda eşref wardi. şeylerde ĥırbolardan. onnan beş Ķod bũĝda aldı. e beş Ķod

- bıgda nēdecek oğlūm. yani şikūr_allaha, yoḥsūllūḥ wardi, görmedim. ama
 140 biyūğlerimiz görmişdi. o da ayri. evlatdan olan çekidi zamanında. evlatlar da cahildiler, bilmezlerdi. anneye isyannıḥ yapallardi. ama şimdi kımse anneye, bu şēler şey oldi ya. namaz, kurannar, müslümanlıḥ biraz çoḥaldi ya. kımse arTıḥ qorḥidan bir şey yapmir. // қаһardıḥ sabahnan, bayram_olurdi. ráḥmeTlıḥ қайнанам giderdi. baḥardın qomşılar hePi getirdi. bizim tendirde şey bişirirdi, yemeg bişirirsen. çorTi bilmem ne, Tolma
 145 bilmem ne. қайнанам diyerdi. oğul gēT gēT gēT. doldururdi. onnarın Çortıların içini et, şey diyerdi. buni da siz yiyin. қайнанам warlıḡi wardi. ta' öküzi saḥladi, қайнанам ne baba evinde yoḥsūllūḥ gördüm. fakirlik wardi; ama yoḥsūllūḥ görmedik. a bēle saltanat yoḥdi. babam bēle şey yoḥdi. bēle ántab kilimleri vardı. altına sererdik, hesir sererdik. o kımın evinde teze bi hesir_oladi, diyerdin dünya onundur. ē yaw warlıḡ
 150 yoḥdi. a қаһаḡ şimdi ögeK, diyeK warlıḡ wardi. yoḥ. kimsede o kádá fazla şey de yoḥdi. // he, göyni gözi toḥdi. hele hele aḡ o bēki bizde cenabi allah bize o esKi zevat toḥluğudur vērīb. // söylemegi ayıb, men yemeg bişiriyem. aman buni acele gōtūr filan_adama. buni şey ētginen. men ēle çoḡ ēle esKi, eyni esKi insan gibi sōlerem. qomşılarımı da çoḡ severem. hele bu qomşılardan bi sorun, diyin Қáhrámanın azize
 155 nasıldır. hele baḡ, gör, ne diyiler? a bunun anasi gelir, diyer man, haḡkın helal_ēTginen. // he wallah háḡ. bunun bi tene şeyi wardi. allah ráḥmeT_ēlesin. almas nene. hēs bizden çıḡmazdi. hal ḡatır sorardi. hanē insannar qalmayıb daha oğlūm. hal ḡatır sormaḡ. kımse kımseñin, hele gine bizlerde war, allaha şikūr. yani ne bilim. herkes birbirini severdi, sayardi. senin annen de wannıdır, he?

Derleme Numarası: 16

Konuşan : Pamuk Öztürkçü, 67 yaşında, Okuma-Yazma Yok
 Derleme Yeri : Erik Bağı Köyü, Adilcevaz
 Derlenen :Değişik hatıralar

- menim babam ölūb, men görmemişem. ḥoş geldiz, sefa geldiz. onnardan bi bilgi aklımda yoḡ ki. annadin? benim kiçüK, en kiçüḡ oğlūm, dört tene oğlūm var. en kiçüK oğlūm meni gōTdi ḡáce. gēTdik ḡáce, barabar geldik. babama sōliyim. bir biçuh sene ḡácden geldik. ēle ḡác qarşiladi, ḡáce gelenleri hediyeledi, qarşiladi. onnara
 5 söḡbet_ēTdi. onnara hediye vērdi. onnar bi de baḡdım oğlūm sapsaḡlam aha göbegi bu çeşit. aha başı buraya degi. bi de baḡdım oğlumu қайыб_ēTdım, gēTdi. şimdi aklımda hēçbi şeyler yoḥdūr, qurban_olūm. size neler söyleyim. қадан_olūm, sōleyin. bi bilgi babam anamnan almamışam, bilgim yoḥdūr, oḡur-yazarım yoḥdūr. meni dinniyisen babam? aha dinnedigim odi. wallahi bi qocam vardı, şeydi ḡeyvan meyvan alırdı,
 10 satardi. anniyisan sen meni? ḡeyvan meyvan alırdı, satardi. men de onun ḡizmetini görerdım. o biçüm, men ōle yaşardım. o gün қаḡdi, benim qocami sōlirem. қаḡdi oğlūna dēdi, bu kiçüḡ oğlūna. öbürler daḡılıblar, gidibler. heresi evlendi, gēTdi başıka memlekete. işe gēşdiler, gēTdiler. biri polēsdır. wandadır. ikisi de ziraat mühendisidir. ankaradadırlar. onnar gēTdiler. dēdi, oğlūm dēdi. gēT dēdım, benim qocam dēdi, gēT
 15 dēdi, bilēT kes, dēdi. biz gidek anqaraya dēdi. men orucum. ben burda da otūriyam. yalan falan söylemenem. uydurma muydurma mende yoḥdūr. // meni dinne. çoḡ da ḡasdayam. boḡazım quruyub. gēT dēdi, bilēT kes dēdi. men gidecam, ordaki qocūḡlarımı bi kız var, iki oḡlan war, orda. qocūḡlari görüm. gelecem dēdi, ḡáce gidim. benim qocam dēdi. gelecem dēdi, ḡáce gidecam. aha buni aḡzınnan ēşıTdım. oḡlan

- 20 gēTdi, bilēT kesmege. aha bu hāci oğlūm. hāci, kiçūg oğlūm, gēTdi bilēT kesmege. babasi befaT_ēTdi o dākkā, o dākkā befaT_ēTdi. annadın? on ikide arabaya minib gidecek ankaraya, çocūklarımızı görek. on ikide taḥdaya çıḥdi. ēle herkes dēdi. hāci olmadı. yanē hāci olmadı. gidecem hāce dēdi. gēTdi hāce. dēdīm men de dēdīm. kaldıḥ, on sene oldı. o dākkā on ikide torpağa kuyladıḥ ha, bitdi. hēç ḥesde mesde degēl. ama
- 25 men gēşdi. dēdīm ha. kiçūg oğlūma dēdīm. niye hāce gēTmeḥ baban düşdi, niye man düşmesin? ben de hāce gidecam, dēdi. ama dēdīm seni gōtūrmiyecem. o da baḥ. ömrüz_ūze olsun. sizin kimin ēle çoḥ babagēTdi. kıymazsan, bi babagēTdi. sebiḥe nōlūr, onun foTrafini getir, bu oğlan görsün. mennen bilgi alılar bunun_çine. dēdīm baban_öldi, oğlūm men hāce gidecem. dēdi gēT meni de yaz. dēdīm hāce gidecam.
- 30 anniyisan babam? oğlan gēTdi yazdı. ana dēdi nabi geldi. dēdi anne, dēdi ēle gēTdīm yazılmağa, en son sıraya yazıldı. arTıḥ dēdi senin şansan baḡlıdır. o da senin şansan. iki kuran, iki taḥım dişim var. bi oğlūm polēs yapıb, bi oğlūm hāci yapıb. taḥamirem ağzıma, taḥiyam, buralari eTlerimi kōpari, geli. onun_çin, taḥamiram. // menim bu gözūmde çarpıntım war ya, onun_çin taḥamiram. diş taḥamiram_āgzıma. onun_çin
- 35 yarım yarım kōnūşiram. oğlan gēTdi hāce, geldi. dēdi ana adımız en sona da yazıldım. o da şansan. ya gelir ya gelmez. hāce gideceksen. sene dolandı, adımız geldi. gidirik hāce. sohbete gidirik. kuran, müfTinın sōhbetine gidirem. müfTinın sōhbetinnen gelilem, aḡliyiram. gidirem, aḡliyiram. ācep men be ḥesde halımla nasıl men haca gideceyem. gēTdik hāce. oğlan gēTdi, bi araba getirdi. ḥasdaḥana arabasi. ona dēdi seni burda
- 40 Tolandıracam. aman dēdīm, meni Tolandırma. ya arḥama alacam, ya da seni bu arabada Tolandırıcām. men dēdīm, yoḥ. men binmem. dēdīm bēş yūze Tolandım. yalan malan men söylemenem. kadam bela onnara. yoḥ dēdīm. menim_eyaḡım saḡlamdır. eyaḡımnan Tolanacam ama men oni gōtūrmidīm. o ōle özūni kaTdi içine. biz hāce gēTdik, geldik. onnari getirdi. baḥ menim oğlūm budur. aha bu başdaki. bu menim
- 45 oğlūmdūr. bu menim kızımnan bu menem. bu oğlūmdūr, bu menem. hāce gidecek. gēTdik. onnara başvurub gelek. gēTdik başvuraḥ. dēdi anne, he. mindi uçağa, gidek hāce. babama sōliyim, onnari dolandıḥ, geldik. geldik hāce gidek. dēdīm hāci wala men seni gōtūrmirem. meni birine teslim_ēT, men ēle gidim. way ben sennen barabaram, adlarımızı yazdı. cantalar vērdiler bize, heremize bele. gēTdik. dolandıḥ, geldiler
- 50 saḡaryanan oraları hēç görmeyibsiz. göresiz işallah. orada pervanalar dōni dōni. men düşdüm yēre. yanē pervane aldı, men düşdüm yēre. baḡırdım, hāci sen ordasan? bu dōni oraya, sen ordasan? men vūcutum ōlūb, özūm diriyem. aklım başımdadır. dēdi anne, ārāpler meni gōtūriler, her_ārābın evi otuz kat. her ārāp deliklere sali. ēle çamur kimin kara. o kādā evleri otuz kaT. çıḥ çıḥma bitmi. ārāpler meni gōtūriler başımın_üsdünde.
- 55 men de hāci sen ordasan mi? oğlūma diyirem. anne diyi men senin yanındayam. gōtūrdi, oraya gēTdik toḥdora. man bi ine yaptılar. aklım başımdadır. canım parvanalar meni ali. dēdi anne, he. man ine vurdılar, iyilendim. meni yatıtmıyasan. ikide bir diyyem meni burda yatıtmıyasan. men patlaram, burda yatsam. meni gōtūr. ananan oḡl. herifler meni yēndirdi aḡaḡiya. o da özūni tıḥdora gōrsetmişdi. ēle tıḥdor hēçbi
- 60 şēsi yoḥ. be toḥdor dēmişdi. baḥ bu hācden gidennen sora bir an evvel yētişir yētişmez üşgek doḥTorlara gideceksen. o da bilmedi oğlūm. göz deydi menim balam, oni de ēle káyib_ēTdīm, gēTdi. şimdi gözūmūn yaşı kurumaz. başım da aḡriyi bēle. aha buraya başımı kōdūm, aha siz geldiz. ḥoş geldiz, sefa geldiz. allahın ḥōkmi çoḥdūr. aha beni göresen günde on kaT esbab ḥefTede deyēşir. aha göbegi de bu kādārdi. hēç diyedim
- 65 bunda bi aḡri bunun dili nōldi bēle. burda bītūn loḡantacılar gidib orda loḡanta yapıblar, satılar. anē ēlcevazın loḡantaların yēmegini san getirmişem. he dēdīm, orda ēle burda.

- ële bidlisden man yemek getirirdi. beni yedirirdi. çoĥ razıyam. allah oni cennetın ortasına ƙoya. allah işınızi, gücünüzi rast getirsin. daha mennen ne sorısız? ne diyecem men? orucam, boĥazım ƙuruyub. daha ƙonuşamıram. yolünüz açılı olsun. bu
- 70 yollara devam et, allah işınızi gücünüzi rast getirsin. miradınızi allah versin. bekarsızsa ĥerli mirat versin, a evlisiz oĥlızi, uşaĥızı allah baĥışlasın. bu yollara baş ƙoyun. o ƙádár. yolda ƙaçannar ĥırsızlar o ƙáddár war. yemın edım, herkesin üzerine demirem. orda yerli olublar. evlenibler. orda árÁP kızlarinan orda yerleşibler. diyidi biz türkük. filankesin oĥullaridir. man tanitdilar, annadın. elcevazın adamlaridir. orda kebab
- 75 yapilar. aha bura oĥullarımın evidir. gidek ankaraya. bizim evimize geginen, men burda bura benim yerimdir. ehmeg yedigim yerdir. burayi biraĥıb gidemirem. // dorT tenedir. biri geTdi, üçi ƙaldi. öbiri de polés de ĥesdedir. onun da canıma olsun, bedenime olsun. umuzumnan bele bi bu ƙádár bez çıkarıblar. şimdi erzurumnan gelin götürdi. ankaradadır, bu da ƙızım misafirdir. gelib benim evime. aldi illah ana denizi hava
- 80 alaĥ, gelek. beş dáĥká. zornan meni götürdi. töbe siz de benim evladımsız. be benim söĥbetim var, denizin yahınına da geTmemişem. o da aĥladım. bi loĥma ehmeg yedim, ƙaĥdım, geldim. sabahnan göz yaşı tökirem. sen necesen? san ƙurban olum. necesen? bi tek tene çocuĥı var. o da burda deyél. aĥşam halası götürdi özlemi, aşegildedir. illah demiş denize gidek. eşref götürüb denize. o orda oladi. size görsetedi. ele bi oĥlandi. bi
- 85 teK çocuĥ. ele hazırlılıĥ gördi oni sünnet ede. oni de görmedi. allahın ráhmetine geTdi. seni allah ĥerli murat versin. bi çocuĥ babasidi. göz ƙomuşdi. wala balam ana baba da görmemişem. anami gördüm de. oni de bilgi verecek şeyi yoĥdi. baba görmedim. ele anadan baladım, oturmamışam. oĥur-yazarım yoĥdur. işde bilgi onnan aldım. hâce geTdım. aldım söĥpete gidirem. iki defa menzile geTmişem. a söĥbeTden geldim.
- 90 mevlüt verdım. dağıTdım. orda aĥladım aĥladım, geldim buraya. a burda oturiyam. ben çoĥdanın da ĥesdesiyem. ƙáLP damar ĥesdesiyem. aha buradan bele buralarım siyah siyah oli. bi baĥıram siyah olub bele bele. bi baĥıram eyilenib. ĥeşbi şey yoĥdur. bu oĥlan bele diyerem. o oĥlani aĥlatmayın, ne olursa olsun. gelirdi, atardi, tutardi. lambayı oĥlana atardi. ana diyerdi siz de meni bele sever midiz hané? anne bu çoĥ şirindir. geTdi
- 95 sünnet taĥımı aldi. dedi oĥlumi sünnet edim. oni de görmedi. ne diyim başınızi aĥrıTdım oĥul. çile çekdım babam. ĥeyvan meyvan satardi benim ƙocam, esnafdi. ĥeyvan satardi. o ƙádán zorlılıĥ gördüm. aĥşama ƙádán man Taşirdi. ĥeyvannar su içe. benim bi kırti dişim töküldi. nēdım, çocuĥ çıkardım. çocuĥlarım heresi içimde dert. üç kız, dōt oĥlan. oĥlanın biri geTdi, üçi ƙaldi. o birinin de dört tene kızi var. bele diyesen
- 100 yemeyin, işmeyin, o kızlara oturun, baĥın. o da durub onun başını behliyi. bu uş dört günün içinde ayın sonunda iki ābēm de geliler. emcemoĥullari. bu benim ƙaynımın oĥlidir. sen nasıl demedin. benim adım ĥacı pambuh. men de onnari severem, sayaram. /// aha yani bugün men geldim. /// ne zaman geldin? /// cuma günü geldim. /// hele sora meni geldin görmeye deyil mi? /// işden güşden. iş çoĥ. /// ne iş gördün? dam mi yapısız, ne yapısız? /// wala cuma günü geldim. bele yorgundım ĥeçbi yere çıĥamadım. /// çoĥ çoĥ böyüTdüm. incinmedim. ama ĥeyvannardan incindin. allah da man oni nasib etdi. dedi anne en son sıraya, yazılmışam, o da senin şansan. en ƙarşıda da benim adım gelse eyidir. he walla doĥrı söyliyim, doĥrı can verim, deyil mi balam? dōri söyleyim, doĥrı can verim. he he. he. ' bu sen ƙiçüg oĥlu o ƙádár zahmetnen çalışırdım. ele oldi
- 110 vucut yerinde cansız ama zayıf. ele zayıfdi. bele. oni o ƙádár pamuĥlarnan böyüTdüm. ki, yani zayıf olduĥu için. ben kulahlarının dibine ƙádá, patığına ƙádá pambuh ƙoyardım. o incinmesin. o da mennen ele lezzet aldi. men de onan lezzet aldım. allah onun yerini cennet ede. oni de başĥa çeşit böyüTdüm.

Derleme Numarası: 17

Konuşan : İsmail Küçük, 60 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Erik Bağı Köyü, Adilcevaz
 Derlenen :Değişik hatıralar

- adilcevaz esKiden âbê her şey pişidi. mesela pilav bişirilerdi bulğurnan. o zaman pirinç biraz nohsandi bizim yaşıma göre. a onnan sora ne bilim a onnan sora helim aşı dellerdi. onnan sora yarma aşı, bilmem ne. // çorti he. // asKerlik men istanbulda asKerlikK yaptım âbê. // wala istanbuldadım. istanbulda bizim zamanımızda
- 5 ben kırh üşde asKer oldım. kırh dörTde, kırh yêdide teskere aldım. üş sene asKerlik yaptım. şimdi istanbul deniz war ya deniz. deniz biterdi istanbul biterdi. onnan o teref bi ev yoħdi onnan sora istanbuldan önce kemerburgaz wardi. istanbulnan kemerburgaz bir olmiş. onnan sora istanbulda bölügler toplani çoħi. orman he, o ormanda her şey bulunurdi. yanê üzümü, fisdih, findih, kesTane. zaten kestane çoħ. he, onnan sora yanê
- 10 her türlü meyve şeyde bulunurdi. // denizi geminen geçerdik. o zaman şey yoħdi. köprü de yoħdi. // en aşağı burdan bizim deniz kátar aralıği var. /// burdan tatvana bële yayan geTdik. kırtalanda trêne mindik. bi iki yerde qaldı. biraz ot yonduh. sabahnan tren geldi. tren ne biçim? o heyvannari kıtiyollar ya ‘eyni. onnan bizi şeye soħdılar hamama. hemamda yihandih. onnan sora bize esKer elbisesi giydirdiler. onnan sora gine kara
- 15 vağonnara. hadê babam beş günde istanbula geTdik. he, onnan sora geTdik Tuzlaya. Tuzlada bizi yendirdiler. teKrar hemama biraħdılar. hemamnan şey eTdik, gemiye bindiler, doğri isTanbula. // yoħlühdi, be bi şey yoħdi. her şey insan gücüne yanê heç bi şey yoħ. yanê baħ. mesela geldik, kırtalana. kırtalannan yayan geldik tatvana. tatvannan bu gine bu yayan geldik buraya. wallahi gelirdik. tezkere aldih ya. geldik
- 20 aħlaTda samannarın içinde yaTdih. sora geldik samannihda. yaw yoħ, vesayêt yoħ. /// yoħ canım ne eletirigi, idare lambalari. //

Derleme Numarası: 18

Konuşan : Songül Küçük, 55 yaşında, Okuma-Yazma Yok
 Derleme Yeri : Erik Bağı Köyü, Adilcevaz
 Derlenen :Değişik hatıralar

- perdenin arħasında durubsan, gelginan buraya. // baħ wala egirirdik. daha hele biz kızkan. he, kızkan, he. kırh sene önce // nasıl işde. taraħ vardi, taraħnan darardih. têşi wardi. têşi dërlerdi. onnan egirirdik. şiş wardi, oni taħardih, çorab yapardih. kazaħ yapardih, eldivan yapallardi. yani bizim annelerimiz biz daha çocuhduħ o zaman. onnan
- 5 sora işde eSkinin şeyleri //evet, ben on üç tene çocuh evlendirdim. // en son bahari evlendirdim. // wallahi işde o öretmendi kocasi. onnan sora geldi, ben kızımı de vermişdim onnara. iki baci eltidiller. onnan sora vërdik. birini vërdik. işde birini de geldiler, iTediler. on sene sora. allahın kâderi. çocuh iTedi, öreTmendi. dëdi illa bu olacaħ. // yoħ bizim melmekeTTi. ‘eyni mahalleli. // oni de vërdik ona. oni de
- 10 evlendirdik. daha bi tene de bekarım var. bi tene ahmedimiz war. o da asKerden gelib, iki senedir. daha oni evlendirmedik. allah izin vëirse walla evlendirmek iTiyirik, baħaħ kısmet.// adilcevazdan düşünirem. baħım görek kısmet olursa.// esKiden şimdi farħlıdır. esKiden gididin. // evet, biz begenidik. şimdi de. gine de biz beyeniyik baħ. gine de bizim dörT tene gelin war. çoğuni ben begenmişem. // neye baħidih. aħrabamız

- 15 olidi. onnan sora etrafa baħıdıħ. ayilesine baħıdıħ. ayilesi temiz deyelse, annesine baħıdıħ. hanê derler ya anasına baħ kızını al. // allahın emrinen peħamberin ħavlinen gelmişik, sizin kızi isTemeye. onnar da derlerdi. allah káder ederse, olúr. bařlıħ vardı o zaman. // bařlıħ wala para işde. o zaman dörT yüz. beş yüz, bi milyar. son gelinde beş yüz vërdik. bi milyar vërenner de olidi. şimdi yoħ. daha bu sefer bařlıħ yoħ. // evet, isTiyen de oli. isTemiyen de oli. yani biz beş gelin getirdik. beşine de vërdik. // şimdi yoħ. aha o gün biz bi torun evlendirdik. heç bařlıħ mařlıħ bi şey olmadı. // he, birbirlerini sewmişlerdi. geTdik. allah razi olsun. adamnar da bi şey demedi. işde bi üzüg taħdıħ, geldik. // evet. o zaman şerbeT wardi. şerbeTde ħazannarnan ezilirdi. içinde reng atılrđı. onnan sora bıtün dağdıllardı. // düyünde o zaman yemeg wardi.
- 25 yemegler yapılrđı. // wardi wardi. esKiden pilav yapallardı. sulı yemeg yapallardı. köFTe yoħ. Tolma yapallardı. inahla Tolmasi fazla yapallardı. pilaw, fasılye, üzüm ħořavi. o zaman ħořavi dëller. ħazannarnan ħořav yapallardı. onnan sora. millet yiyër, içerdi. davul çalırdı. bu saz maz yoħdı o zamannar. dawul wardi. biz döT tene evlendirdik, beş tene. birinde saz çalıdıħ. // hePsi dawul. // he, sorma, bu aħřam çalidi.
- 30 ële ħořuma gididi. biraz yaħınnan çalidi. dëdım baħ, ne güzel. dawul daha güzel. esKi şeler. yoħ. münübüsnen getirdi. ben amcamın ikinci eşi. ben ħırħ beş sene oldi eveleneli. amcanın alti çocuğu wardi. geldım biyüTdüm. hePi evlendirdım. iki kız wardi. baħ son damatım budur. ben geldığımde bunun eşi iki yaşındadı. ben biyüTdüm. o da ankaradadı. işde bugün gelib. // he, çoħ çoħ. millet dışarda. bizim
- 35 çocuħlarımızın yarısı ankarada. isTanbulda bi kızım. onnan sora işde alti tene çocuğu böyüTdüm, evlendirdım. en kiçüğü iki yaşındadı. böyügi dörT yaşında. alti yaşında, seKiz yaşında. işde böleydi. onnari evlendirdım. alti tene, yëdi tene de benim oldi. oldi on dörť kardeş. kolay deyël. on üř tene. baħ bu da bangadadı. devamlı çoğünü de bangada yatarđı. o on üř çocuğun káhrını ben çekdım. böyüTdüm, evlendirdım. a baħ
- 40 ħocam bili. heç birinın ħálbını ħırmadım. baħ bu damatım da bizim yirmi beş senedir. geldım hePi belediler. herkes diyir. bu köy bıtün söler beni. álti tene, alti tene üsd üsde. esKiden be ħadınnar doğúrúlrđı. o onnari böyüTdük, bësledik. allahın yanında ħaybolmasın. onnari şey ëTdik işde başlı göz ëTdik. şimdi benim bi tene bekar ħalıb. allah izin vërírse oni da evlendireceyik. o da bu bizim üçüncü oğlumuzdur. ankaradadı.

Derleme Numarası: 19

Konuşan :Müyesser Küser, 65 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Yolçatı Köyü, Adilcevaz
 Derlenen :Değışik hatıralar

- şimdi men öz düyünümi anatım, he? // he, özümüzi annatım. esKi zamanı annatım he. wala ħardař men gelin oldım geldım. bi oda bi salona. ħáynanam, ħaynatam, iki tene görümcem, ħaynım hePimiz bi oda, bi salonda. he walla. onnan sora ħaynım da ële fenadı, ele fenadı. ële demiri çeyner, göge üfürürdi. he wallah. çoħ
- 5 fenadı. he, onnan sora wala işde ráhmeTTik ħaynatam öldi. onnan sora ħaynamam öldi. ë úřařlar biraz böyüdi. okula gönderdım. okuldan işde liseyi çıkan... ikisi liseyi oħúdílar. osmannan ħardıyan. liseden çıħıblar. onnan sora işde evlendirdım zaferi. onnan sora geldi. şey bi sene yanımda ħalı. iki seneden sora ayırdım. oni ayırdım geTdı. neyse sıra geldi ábisine. ábesi de oradan evlidir. sarıħamışdan evlidir. oni da ële bi
- 10 yërden aldıħ. men dëdım, yani ħeyaTda biz bu gelini, biz bu gelini ne star edebilirdik,

- ne şey edebilirik. è allah için gelin de èle dörT dörTTük çıldı. taniyan insani oranın karibidi. a şimdi wala èyidiller. herkes evinde barhında. a bu da geldi. zaten beş senedi yanımdadi. bu sene o da ayrıldı, geTdi, kalmadı. onnan sora wala işde kaldıh tek. o şimdi de a dur bahım görek, selçuk da baħaħ, görek. nêreyi kazanır, nêreyi tutdurur,
- 15 nêreye gider? è men kaħım, men oni evde biraħamam, olmaz. è olmadı. è men kendım aħşam aħşam kardaşlarım a giderem, uşaħlara giderem. è wallahi oğlım şimdi men özüm seheb mesela kaħım çocüğümü eKmeğinden eTsem o da olmaz, mejbür, her şeye kaTlanacam. eye teK, eger ne olsa. mejbür işde. // bizim menşur yemeğımız irili ufaħ küFTedir. è Tolmadır. karniyarıħdır. è çĩ küFTEmızdır. ayran aşıdır. ayran aşımı
- 20 mesele hanê ayrani çalırıħ. onnan sora denini atırıħ içine. bi kere o kayniyir. deni bişdikden sora kabah atırıħ. kabah da bişir. getirir yiyirik. // yoħ turşı aşı. turşı işde kışdan ilahnayı doğırırıħ, ufaħ ufaħ. oni duzlu su edirik. tökirik üsdüne. oni saħlırırıħ kışa. kışın o eşKiyir. olir limon kımı. arTıħ oni biz onnan deni barabar kayniyir. onnan sora yanê eT de orda et de barabar kayniyir. onnan sora bi kere yağ, biber, salça,
- 25 kavurırırıħ, tökirik içine. çoħ güzel yemeyımız oli. // helim aşımız da war. helim aşımı da baħ den, fasılya atarırıħ. yeşil bakla atarırıħ, è noħud atarırıħ. gine dövme atarırıħ. bunnari karışdırırırıħ. soğan, bol soğan doğrarırıħ. he, soğan bol doğrarırıħ. yani on teneye yaħın soğan doğrarırıħ. onnar kış yemeyımızdır. // yazın yoħ. işli küFTe de war. işli küFTeyi şimdi kıymayı çekirik, eti çekirik, kıymayı çekirik. onnan sora bi kere yarmadan
- 30 yoğırırırıħ. èyicene yoğırırırıħ. ama yağımız da var. yağda alırırıħ ayrı çekirik. oni da ayrı bèle ufaħ ufaħ tökirik. o yağı biraħırırıħ o kıymanın içine. bèle iri irili ufaħ küFTe olir. irimiz ayrıdır, ufağımız da ayrıdır. irili ufaħ küFTe war. yani biz bu hePsi ayni bi yemeKdir. ayni yemegdir. kımisi adını ayrı ayrı söyir. // evelik, eveligi ne yapırırıħ. eşKidir. oda kış yemegidir. eveligi kurudırırıħ, kaldırırırıħ kışa. oni da èyicene kışın
- 35 mercimeknen patatèznen èyni gine yaħni gibi yemeg yaparırıħ oni. // yemligi de wala biz şey ederik. toplarırıħ, Tuzlarırıħ yani. bi de onun... manda baħ cacığa atılır. pèynire atılır. onun eşKisi tutulur, gışın bèle güzel yilindir. eKmeKnen bèle güzel yilindir. // sirmo da pèynire atılır. onnarı ufaħ ufaħ doğrıyırırıħ, haşlıyırırıħ, Tuzlı su tökirik onun üsdüne. o arTıħ kalir kışa. şey yaza. oni bi kere pèynire atan atana. birer avuç atıyırıħ pèynire. parpar diyırırıħ. wala biz parpar diyirik. pırpırım da diyiler. hëliz oti da diyiler. oni da işde yani yemeyini şey edirik. oni da doğrıyırırıħ. soğani kavurırırıħ. oni atırırıħ onun üsdüne. güzel bişir. yoğurt, samursaħlı yoğurt edirik, tökirik üsdüne. parpar. he. // kengerımız de war. kenger de aş a tarırıħ. aş kayniyi ya. kabağın yerine oni doğrayıb atarırıħ. çoħ güzel olur. è kengerın mesela turşusuni tutular. çoħ güzel. // çağımız da, çağı de toplıyılar. getiriler oni
- 45 haşlıyılar. haşladırıħdan sora bi kere duzlı su ediler. dökiler onu üsdüne. o kılı kışa. kışa kılı. kışın da kımisi onun üsTüne yumurta kırır, pilavdan yiyir. yanê eşki yerine getirir. pilavdan yiyir, yemekden yiyir. // yarpuz war. yarpuzumuz war. oni toplarırıħ. yumurtadan şey ederik. doğrarırıħ, oni da yarpuzdan yerik. ama o yaraya maraya çoħ èyidir. // he, ayran aşının içine de atallar // he he. men dè ataram. var, göbelek de war.
- 50 çiriş de war. oni da kavururuħ. hem kavururuħ hem küFTesini, onun yalançi küFTesini yaparırıħ. çiriş de diyeller, kirêş de diyeller. yumurtanan yapallar. // tortuğ war. oni da şeye atarırıħ. pènceri ni yaparırıħ. èyni ispanaħ. esKi zamanın adamları kalmayıp. // o donnan yaparırıħ. wala hêç oni hêç yapmamışam. ben de èle esKi böyüğler yapallardi. kaynanamgil onnar. allah için. ama men hêç yapmamışım. örgi yaparam. devamlı da
- 55 örgi yaparam. ama yunnan deyêl. // nazar deger yanê. ne bilim gözlen midir, arTıħ niyeTTen midir? niyeT mi pis. bilmirem. nedir, nezer haħdır kardaşım. nezer haħdır. // è işde onnan ayeti kürsi var. e selçuħ oħur onnarı. duaları war. nazara karşı. è esKiden üzêlik yandırırılardi. he, üzêligi müzerliğı wardı. samursaħ kabuğı yandırırılardi.

- çocúhlari biraşırlardi o dumana. nazar haqdır. baş köti niyetnen başıarsansa o şey olur.
- 60 yani nezeri değer. diyi maşallah, bereK_uallah diyeceksen, diyor. o kitabda yazır. a o maşallah, bereKallah. bi duvar bele duvar_uoli, karşıda durı. o biraşmi nazar geçe. // ayeT_uTeri war, ohiyim yanè. èle wallah èle görmüşem ki nezer wurub, cigarlerini ağzınan getirib. èle nezer war. maşallah deseler, bi şey olmaz. // è wala esKiden oğul, esKiden ana baba dedi mi tamamdır, tamamdır. be şimdiki zaman kimi deyèldi. bi kızi
- 65 beyenise anasi babasi tamamdır. men bu kızi alacam sana, yani oğlan karşı duramazdı. anam babam arTıh evlendiribler. seni baş men de allah için babasi birgüli begenib. esKi zamanın demek ki adamlari he, esKi zaman oğul èlesi warmış. hêç kız oğlani görmezmiş. haTda tē eve gidene kâdâr. // è, evet yanè olur olur. // men buldum, bi kere begenmi. yani görgi başkadır. walla doğru diyisen. wala ana baba bulması daha
- 70 önemlidir. hiç_u olmasa ana baba bilir, ne olduğunu, nedir, ne deyèl. è şimdiki gençler genci görür, tamamdır. è sormi bunun anasi nedir, babasi nedir. demiler. // bizim_u oğlanın gözi düşüb sizin kıza. biz allahın emrinen gelmişik sizden kızi isTemeye. // yoh canım, oğlan moğlan gelmezdi. bi sefer baş, bunnara geTdik, bi aşışam. // he, bunlara geTdik, babasına. başlıh sürdi karşımıza. şimdi adam, adam başı
- 75 kesi. diyi bi milyar. biz dedik ki büyükler dedi yoh. dedi ne demek. bizde bacı macı yohdür. yoh, yaw dedi, ben dedi, başlıhsız vermenem. neyse beş yüze bağladıh. yaw dedi men beş yüze zarar edirem. men bi milyara olmasa men vermem. taner de bele edi. yaw beş yüze on tene koyun alırıh. neyse o yana, bu yana a wala beş yüze bağladıh. aldıh geldik. işde beş senedi yanımdadi. // nişan benim zamanımda şimdiki zaman
- 80 eyidir canım. è zaten zor olan zorluş çıkarır oğul. allah için. // è, he he. allah için doğru diyisen. biz sarıkamışa götürdük oğul. biz vardı, inan ki o zamanın parası o sene oldi. o zamanın parası inan ki men şimdinin parasına belki on milyarlıh men altın taşdım. bi tene gelmedi. heram_uola. yo, bi tene gelmedi, kuran. kız_uanam bacım getirin_ualtınari. hanè verin. biz edecek altın, yarın sabaha taşacayıh. arvat dedi, şeydır.
- 85 dedi şeyin_uağzını açamırıh. sandıhdadır, anaşdari kâybēTmişik. bi sabahnan çıhardıh. wala altınan ola hêşbi tene gelmedi. heram_uola. işde buraya getirdik. o da daha aTmadıh nişani. aldıh geldik. burda alamadi. işde yani elimizde kaldı. yohsa beş_ualti milyarlıh o zaman altını geTdı. benim kayınnarım erdişde war. èle fazla şıhlardır. aha bu kâdâ para yığıldı. bu kâdâr de altın yığıldı. hêç men şimdiye kâdâ èle bi şey
- 90 görmemişdim. èle altın, èle altın yığıldı. orda mesela sen taşdın yüz milyon, o diyi wa men sennen üsdün_uolacam. taşı iki yüz milyon. bi tenesi taşı üç yüz milyon. bele yani erdişliler beledir. he, üsd üsde. èle işde, mihnet ediler birbirlerine. o taşdı yüz milyon, men onnan aşığı mi kalacam? al sana iki yüz milyon. amcalarıdır mesele. kaç tene arabaları var, kaç tene tırları war, kaç tene kırheyahlari var? èle hePi bi erdiş onnarındır.
- 95 kamyon, kırheyahlar. // ah babam, hêşbi şeyimiz de yohdi wala. bu ne hazır bēz wardi, ne mendili wardi. wallahi suyumuz da yohdi. giderdik buzi kırardıh, buzun_ualtında çocukların bēzlerini yıhardıh. su daşırdıh, yıhardıh. getirib onnari kaynadırdıh. tekrar onnarın_ualtına biraşırdıh. // topraş da biraşmışam. zaferin_ualti bişdi. kuran. her nēTdikse sağalmadi. şimdiki illaclar mi wardi. ne wardi balam. geTdik torpağı
- 100 getiridik. annem rāhmeTTik şey_uēTdı. kawurdi. èle oğlani kuyladi torpağa. èle buradan_uaşığı kuyladi torpağa, oğlan düzeldi. // eliyilerdi, sacda kavurilardi. yandırilardi. ne bilim, be biraşıllardi bi kere şeye. bi kış boyuna biraşıllardi çuvalın_ualtına. sağlıhlidi. wala men biraşmışam. anam devamlı kawururdi. doldururdi tenekelere. devamlı aklıma geli. anam yapardi. biz yoh. // şimdi yapılır. ama men hêç
- 105 yapmadım, yapamadım. kaşım yalan mi sölüyüm? yo, wallah yapmadım. // men ineK

- sağmışam, koyun sağmışam, pëynır atmışam. // pënrı sağıdıñ koyunı. hemen getiridik. sıcañ sıcañ süzirdik, oni temiz. mayayı atıdıñ içine. bi kere şey olıdı. // tabi tabi. sirmo atırdıñ. koyunı hemen getiridik. sıcañ sıcañ süzirdik. oni temiz. mayası atıdıñ içine. bi kere şey olıdı. // tabi tabi. sirmo atıdıñ şey war. kehlik_oti wardi, oni atıdıñ. // he, wardi
- 110 allah için. // war war. tendırımız gine şimdi war. yapıyıñ. è hamur_edirik. hamur gelir. kãli, tendiri yandırırırır. saci koyuruñ üsdüne. biraz sacda yapıırır biraz da içine vurırırır. kãhırırır biri kındırek_eder, biri açar. // dur bañım görek. allah böyükdür. dur bañım, uşahlar bële tokiye gelseler Satan añşamdan añşama giderem. onnarda yataram. şimdi bi tokaT vurasan gençler kaçı gidi babaları evine. ama ne yapacañ, bu zamana kádã çekib.
- 115 mejbür gine çekecek gine. // çanañ da wardi, çömlek de wardi. wala è küpe wardi. cacıñ basardıñ. şimdi hanè ne war? alamyon da wardi. wala pañır da wardi. èle hoş kãlaylanırdı, getirirlerdi. beyaz beyaz, insan kıymazdı baña. è şimdi hanè hêçbi tene de yoñdúr wala. // ama onnar deyerlidiller. // è çoñ esKi olanda bañma çoñ makbulluğa geçer. // bi tene kãynatamgilin wardi. onnan he, bizim de wardi. // ya wala yoñdúr. men
- 120 gelin gelende wardi radyolari. hêç yoñdúr wala. hêç ne kãynátamnan ne anamnan hêçbi şey de hatıra yoñdúr. ne sorisansa sor. eşim oldı on iki sene. // wardi, kanserdi. ciyer kanseridi. añciyer kãnsediri. yèni ölmışdi. // è be üzülmirik? be üzülirik tabi. a bu da giderse Saten, men ömür boyu kãldım. // he wala. işleri ras gelsin. allah man da böyükdür elbet. allah bi kãpi da man açar. /// yoñ daha yèni işdik, geldik. /// hoş geldiz,
- 125 safa geldiz. başım gözüm_üsdüne. // sütè milletin otidir, ordadır. // war war. bidlisde de war. ot bışmege gidiler oraya. esKiden çoñ zahmetdi ama şimdi yoñ. bi darhana hazırlardıñ. on, on bês gün, gırmi güne kádãr erkekler gelmezdi önceden oğul, tırpannan biçellerdi. on bês gün, gırmi gün ge tarlayı biç. şimdi de dákka de veriler. makine biçir. oni da arhasında şey yapılar. dırmıñliyiñlar. iki günde, üç günde ah' bitdi, geldi. // yoñ
- 130 war war. burda her şey war. bizim yoñdúr. walla bizim bu taraf çoñ güzeldir çoñ. // yoñ burası daha güzeldir. bizim buranın havası hêçbi yerde yoñdúr. kız kitablarda görmisen. neyini yazıblar. /// yoñ yoñ. burda o kádã deyèl. ataş başan düşe, diyeller. // ama bedduadan çoñ korharam wala. birisi bedua edende men korharam. burda da kãra bañTli diyerler. kızların çoñ canını yañılar ama kızlara nece beddua ediler. bañ men orda da
- 135 doğmuşam böyümüşem de yani gine de seveminem. ama gine de burayı sevirem. van çoñ gelişib. yaw kãdaşım dünya senin olsa neyedir? walla zengin de gõtúrır on metre hasa fakir de gõtúrır eynisini. yanè iş yeri buradır oğul. allah ède elli kãtda oturañ. hêç yanè faydasızdır. gine yerimiz èyi yèrdir. /// è açamiyem sinek doli bacım. è sinek dolmi? he he. cibinnik cibinnik /// he he. bi kaç metre getir oğul. wala babam men ne
- 140 bilim. çoñ hoş konuşır. way ataş başan töküñ. niye sebo kãynanam èle o kádã hoş konuşıdı. o daha... he, konuşur. ana biz de gece geTdik saat doñuza kãdar kım çalışır. è bi yömye verecekler. sen è dünennen gidıbsense gereki iki yömye vere san. è dünən añşam ikide geTdiler. haram_ola, oti bële bükiler ya.

Konuşan : Mehmet Sevinmiş, 84 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : Değişik hatıralar

- esKiden çifçiydik. dağa giderdik öküzle. âbeye diyim, dağda çüt ederdik. buğda ekerdik. buğdayı biçer, getirir harman ederdik. // şeynen orahla. orahla biçerdik. evel biçer yoğdi. orahla biçerdik. getirip şey yapardı. öküzle de yanê bèle kaç tene öküz bèle şey yapırdı. oni bèle a bèle harman ederdik gamnan. // gamnan, 5 öküznen... öküzleri bağlardı. kazığı çahallardı orta yere. onnan buğdayı bèle sererdik. öküzleri zencirnen bağlardı. o orta yere kazığa bèle bu kádár aha bèle bu kádár bi şey halka geçirirdik. orda artı onnar dönerdi, harman ederdik. // iki gün. iki gün sürdükden sora toplardı. oni artı o şeynen demir şeyler war, yaba. onnaran savururdu. buğda bi tarafa giderdi. saman da bi tarafda kalırdı. // işda rüzgarda 10 savurırdı, dönerdik saraTnan da elerdik. hanê o irileri gurcunnarın içinden alırdı. samanın irisine gurcun diyerdik. // evel samanın irisine gurcun dellerdı. // buğdayı satırdı. evel eve kaldırırdı. fazlasını da para ile satardı. // kazannara doldurırdı suyu, kaynatırdı. böyüg ocaqlar kuruldu. böyüg kazanlar kuruldu. kayniyirdi. onnan sora çekirdi. çekdikden sora suyuni alırdı. oni serilerdi. bèle şeyin üzerine, kırıyidi. 15 // be çekmedik mi? wala êle günümüz wardi ki aj dağa giderdik. êle günümüz de wardi. a bu kádár yawan eKmeKnen idare ederdik. allah hêç kimseye gösTermesin yoğsulluğı. yoğsulluğı, kimse de yoğdi. her adamın evinde ekmek bulunmazdı. ôle çalışmadıdan sora çalışıp işde ordan burdan şey yapıp da kazanıp alırdı. yoğsa başka türlü imkani yoğdi geçinmege. // kíflet, oni üç tene, beş tene. êle ev wardi on tene kífleti wardi. benim 20 öz kífletim, beş tene oğlüm wardi, iki de gız, yedi tene. iki de biz kadınnan dokkuz tene. // yoğ o lambalar wardi. şüşe, o kaz lambasi. onnari doldurırdı kaz. babama diyim, ahsam yandırırdı aha bèle tikellerdi şeye, onun işığında oturırdı. idare lambasi wardi. evel çoğ yoğsuldı. // çanağ çölmeK wardi. bèle aha bèle bunnar yoğdılar. çanağ çölmek. o çölmehleri işde şey yapılırdı. bèle yapılırdı. atılırdı tendire. tendirde 25 adamağıllı onnar yanırdı. yandırdan ora çıkarilerdi. sawuyirdi. sawuduğdan sora yemeği onda bişirilerdi. bi hafTada yemeg onda kalsadi mesela yemeği bozmazdı. bu şêler gibi âlemyon malemyon sonnan çıldı. // bakır tabi kablari şey edib götürüb kalaylardı kalayciya. // yoğ, buzdolabi yoğdi. wallahi işde êle şenen. kalırdı annadın. küpüne koyilerdi. kübün içinde yere koyılardı. // kırmızı toprağ getirilerdi. 30 çamur edirlerdi. buni bèle şeynen ha, bèle eyahlarinan çıgıniyardı. kalırdı. onnan sora tandır yapıyorlar. // geTdım. burdan araba yoğdi. burasi náhiyedi o zaman. bizi ahlada götürdiler. ahlada tobçinan piyadeyi ayırdılar. biz tobçudu. o köylülerle erzuruma kádá yayan geTdık. bizden ayrılan asKer de kırtalana kádá yayan geTdı. bız de o köylülerle ezuruma kádá yayan geTdık. evel bit dewasi wardi. o ifah şêlere bit deller. 35 asKerde muâne edellerdi. kımde bit çıhdisa mesela bèle düzellerdi. ê asKerlik. tükürün munun yüzüne. niye? kendine bahmayıp? bunda bit çıldı. ê peki bu kendine dışarda nasıl bahsın? a ben yoğ sen. o zaman alman harbidi. ben üç sene şeyde kaldım. otuz altı ay, ezurumda. otuz altı ay sora kırta çekdiler. benim topa düşdi. geTdım on iki ayda anğaranın kırıkkaledde kaldım. kırk seKKiz ayımız tamam oldı, sora bizi bırıldılar. 40 bizim topların şeyinde üçüncü ordi komutani hulusi alpakuTdı. geldi tebdışe. // zorlı bi şey yoğ. birinci ikinci, üçüncü topi tebdışeTdı. geldi beni verdiler, birez kafam ders

- aldığına vèrdiler telemetreye. telemetre yanè şeydır, orda bi aletdir. âbeye diyim. sen dèdi, sen diyince bi kısa künye ohiyacahsın. biz erzurum üçüncü ordidadih biz. seni dèdi sen diyince başladıh biz şeye. şeyimizi söylemeye. üçüncü ordu dokuzuncu kor üçüncü
- 45 teyyar hedefi tobçi taburunun üçüncü batarya erlerinden hamza oğli mehmet sevinmiş bidlis, adilcevaz. nedir bu dèdi. nedir diyince sen tobların uzun künyesini ohuma mejburiyetindesın. biz bunnara bi de bi tobların o uzun künyesini ohudu. ohur yazarlıh da yoh. wallahi ohur-yazarlıh da yoh. kafam alirdi ders. ya beledi. otuz_alti ay ezurumda kaldım. otuz_alti ay sora kuıra çeKdiler. benim topa düşdi. on ikki ay da
- 50 geTdım ankaranın kırıkkaledede kaldım. // kırh seKKiz ay, dörT yıl asKerlik yaptım. asKer neye dèllerdi? bitün ehdiyaci devlet terefinden tehmin_olunan şahıslara asKer dèller. üçüncü ordi komutanı. ismi hulusi alpakuTdi. geldi acemilerin tebdisine. işde ben bu uzun künyeyi o zaman ohudım. bana bi onbaşı tebiyesi tahdi geTdı. kafam alirdi. ohur-yazarlıgım yohdi faKaT kafam ne söleselerdi bölük komutani gelirdi derse,
- 55 ne sölerse buni kim annatacah diyince ben kaHardım. kaHardım, annatırdım. üçüncü ordi komutani geldi. işde ben bele şey yaPdım. bana bi de on başi tefiyesi tahdi. sora geTdı. asKer zaten hepimiz bir şeydedik. bir bölügdedik. // geç geç, orda otur, konuşah. sicahtır burası. a orda otur, bah. // kırh birde asKerlik yaPdım, kırh beşde geldik. // düğün beş sene sora. geldikten beş sene sora elli de.. // evlenme evel şey yapallardi.
- 60 beş_alti kişi gidellerdi bi eve. allahın emri, pehámberin kávlile senin kızını benim_ogluma isTemeye gelmişik. orda konuşullardi. şey yapallardi. bi üzüg taHallardi kızın barmağına, gelillerdi. onnan sora altın filan götürürler, taHallardi. // benim düğünüm dört sene asKerlik yaPdım. geldim, beş sene de kaldım, éle. altıncı sene bi kıza nişan taHdiler. yüzüg taHdiler. annem beyendi. kıza nişan taHdiler. bi yüzüg. onnan
- 65 sora bi sene de orda kaldı. sora düğünümüzi yaPdiler. // komşuluğ eyi de wardi. eyisi de wardi. eyi olmiyan da wardi. eyi komşunun şeyi çekilmez yani. eyilik kádár eyi bi şey yohdúr. allah kímseyi kötüye düşürmesın. evinde olsun. evinde ayilennen olsun. kardeşinle olsun, babanla olsun, annenle olsun, allah heç kímseyi kötüye düşürmesın. // é tabi edeller. edellerdi. ben hani çalışırdım. yalan yoh. gece gündüz şey éTmezdim.
- 70 annem şey eden zaman gizli bele kímse görmesın komşiler felan görmesın. yemeği doldurullardi şeye, Kaba, götürürdük, o yemeği bırakırdıh o fakirin_evine, gelirdik. bunnar da wardi. bu da benim şeyimdir. asKerdir. oğlümün_şeyidir. benim torunumdur. oğlümün oğludur. çocuğudur. netice he. bu benim nevemdir. // misafirlik giderdin bi_eve. allah ne vermişse. mesela esKiden bi şey yohdi gözüm. // evet sahlardi; fakat
- 75 yiyecek ekmek bile... éle ev vardı yiyecek_ekmegi bulamazdı. bunnar wardi. ama şimdi hamd_olsun. geTdigin yerde yerin, yatağın, yemen her türlü şeyin_oluyor. // o eyakqabi bu öküzlerin derisi war ya o deriyi aha bu ende bele aha bu ende kesellerdi. dönellerdi, bırakıllardi bi şeye, kaba bırakıllardi. oni kuyılallardi. bi hafTa kalırdı, derisi yani şeyde koHardı. o sicahtır suyun içinde. döner oni bele silèllerdi. sildikten sora oni
- 80 şey_édib bele bi hafTada oni awuşdurullardi, aha bele. yımışah_olurdi. nèreye gidisen? peki işin ras gelsın. işin ras gelsın, benim babam. aha bele ellerinen şey yapallardi. yımışah_olurdi. oni éderdik çarlı. ona çarlı dèllerdi. eyahqabi giyerdi eyağına. soradan çıhdi kara lasdik. // yoh yoh yoh. işde ne biçim? bele idara idara ha. fakirlik. // wardi, öküz sahlardı. // onnarın bahım işde giderdik, ot biçerdik, getirirdik. bele yağardı, kışın verirdik yellerdi, bele boyunduruğ deller, koşardıh şeye. dağda çift_éderdik. // oti
- 85 bele şey yapallardi. ayni bu biçim. a bele ona misran deller. bu tarafı şey. tökerdi misranının içine. işde tökerdi oti, onun_çine. onun_çinde heyvan yerdı. // yapılırdı. südi bişiriyollardi. ona maya dèller, o mayaya süd biraz soğudúhdan sora o mayayi

- atilerdi südin içine. dönerlerdi o şeyin üzerini kapadılardı. soğurdi. soğuduhdan sora
 90 üzerini açardı, olürdi pëynır. // esKiden çoğ eyiydi. esKiden çocuğa baba arasındaki şey
 her şey varlığa bağlıdır yegenim. allah heç kımseyi yoğsul etmesın. varın oldisa
 çocuğun da eyidır. ayilen de eyidır. kardeşin de eyidır. annen de eyidır. baban da eyidır.
 yoğsul oldunsa heçbi tenesının de sana şeyi yoğ. allah heç kımseyi yoğsul etmesın. //
 yoğ onnar ayrı yellerdi. // è bazi yerde edir. bazi yerde etmiyor. // yoğ. o zaman
 95 bahamazdi. ama şimdi bahıyor. // esKinin ramazannarı işde şeyde kağallardı zöhürlüğe.
 zöhür deller ona. zöhürlüğe kağallardı. yemegi yiyellerdi. yedikden sora bele bi sahat
 sora şafah yerine bele hanè şey düşdü mi abdès alır namazi kılar, tekrar yatallardı. //
 ifdarda işde şey, yemek. // pilav yapırdı. mesela başka yemek yapırdı. her türlü.
 aışam mesela ne yaPtınsa orucun aynını de yapardı, yiyerdi. varlı olan yapar, yiyerdi.
 100 varlı olmiyan zaten ne yapıb, ne yiyecek? // arefe günnerde her şey de boldır. alırdı eti
 evine. // tabi giderdi, mezarlıqlara kurani kerimi alıb bi devir ohunurdi. // bayramda
 yemeg bişirdikden sora... bayram namazını gidib kılardın. kıldıhdan sora çıharsın eve
 gelirsın. evde ne bişirmişlerse allahın vërdigi yemegin yerdin. bi iki sahaT sora millet
 gelirdi senin bayramına. şeker tutallardı o zaman. // kawurğa da wardi. o ifah şekeller
 105 wardi. öle deyël mi? işde beledi. bayramlaşma kaç kişı geldise gelirdi eve.
 bayramlaşırdı. ona şeker tutallardı. kağıb geTdi mi, bayramız kuTlu olsun. hayırlı olsun.
 bu şekil konuşur, kağıb giderdi. // heçbi şey de toplanmıdi. ekidik. işde meyve soğan
 ekidik, kavun ekirdi. // cevizleri toplayıb şey yapıyorduh. kışın evine yetecek kâdâr
 kaldırırdı, kırırdı. misafir geldi mi onun önüne biraşırđı. diyerini de satırdı. // buğda,
 110 arpa, dari, diyirem, dargan, çavdar derler ona. o siyah böle ince şeydir. o zaman dargan
 diyellerdi ona. // komşı olarak onun evine yemeg bişirib, gönderiyollardı. yardımda
 bulunuyorlardı. yemek felan parası olan para. // tabi cenaze namazına imkani yoğ
 geTmemesi. gidilirdi. cenaze namazını kılar sora evine gelirdi. // wardi, götürürdi, traş
 etdirirdi çarşıda. alırdı, gelirdi. yani taziye bitdikden sora.

115

Derleme Numarası: 21

Konuşan : Kemaliye Sevinmiş, 58 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : Değişik hatıralar

- dört Kız kocaya vermişem. bi de oğlumi evlendirmişem, dört gızı verende o
 zaman maddi durumumuz biraz düşükdü. işde kendi gücümüze göre. yatağı, yorgani,
 yaşığı yoğdı. şimdiki gibi çoğ ağır deyeldi. normal, kendi gücümüze göre edidik.
 görücü usuli yani kız begenib de oğlan şey edib de eleliknen vermemişik. görücü
 5 usulilan. // şimdi ele yoğ, diyim. yoğ öleliknen. şimdi devam etmiyor. şimdi herkez
 gidib beyeni, göri. burda eledir. burda kız oğlan biri birini beyeni, sora evleni. önce yoğ.
 önce görücü usilile gidilerdi, alilerdi, verilerdi. getirilerdi. gine oğlan kaTkısı içindedir.
 oğlan evet demedikden sora mümkün degil kardeşim, o mümkün degil. şimdiki
 evleniler. evelin gerçi işde gelinin gözü bağlıdır. kızların da gözü bağlıdı. ele kime
 10 başını tutub vërdilerse he diyilerdi, gidilerdi. ama şimdiki yoğ. gerçek öle degël mi?
 men de begendim. oğlumi evlendirdim. önce men geTdım, kızi gördüm, begendim.
 geldim, oğluma dedim, geT sen gör. sen begendinse gider üzügi tağarlı. ilkin men
 geTdım, begendim, kızi gördüm. sora geldim, oğlumi gönderdim. uş, dört ay sora
 geTdım. geTdi, gördi, begendi. onnan sora giTdım, üzügi tağdım. düğünümüzi

- 15 derneğimizi kurdul. // wala benim dünürlerim zorlûh çıhaTmadi. çıharan çoğ oli, ama bizimkiler çıharTmadi. // giTdik, ilkin ayrı ev isTediler. altın fazla istemediler. altın dört tek bilezig istediler. normal. biz de evet, dedik. yatağını isTediler. è biz burda götüririk yanè mümkün deyèl. onnar dört teg isTediler. misalın men on beş teg götürdüm. set götürdüm. babama diyim, evin bi odasını ayrı ev isTediler. ayrı ev yapmadım. dedim
- 20 men ayrı götürmenem. tekem. gelinimi yanıma götürmek isTiyem. gelinim yanıma geldi. bi odasını dayadım, döşedim. gelinimi evime gēTdım. şu anda gelinim gine yanımdadır. gelinimlen biz huzurlı, mutlı yaşıyır. bitün genşlere allah nasib_eTsın öylelerini. bitün anne babaya. a oğullarımnan çoğ mutlu, huzurluyuh. üç oğlüm var. biri asKerdir. az önceki. biri de vanda çalışi, memurdur. oni de evlendirmeye işde çalışır
- 25 daha kız bulamır. // è men begenmesem yani oğlümün beğendiğini men almiram. // ayilene uyumlu olursa benim başımnan gözüm üzerine. ayilesi bana uyarsa benim başımnan gözüm üzerine. yoğ ayilesi ayileme uymassa benim çevrem genişdir. baba terefinen çevrem genişdir. anne tarafınnan çevrem geniş. yani iki tarafın da çevresi geniş. yani onnara uyum sağlamazsa men gelini nēdım. // iyi garşilaması lazımdır. bi
- 30 gelin benim misafirim geldi. men misafirimnen barabar oturacam. benim gelinim o misafire men dēmeden benim gelinim o misafiri men ilgilenmese, o misafirin çayını, misafirin yemeyini yapıp hazırlamadisa men gelini nēdım. önemli olan odur kardaş. uyumlu olması lazım. uyumlu olmayınca olmiyir. çoğ var evlenenler, kendi başlarına genşler gidibler, evlenibler. ya bi sene yanè kalıblar ya altı ay kalıblar. boşanıblar,
- 35 gidibler. è o evlilik de bi şeye yaramaz. mejbür yanè eve, ayleye, kayına. en fazla evin içindesınse kayın_oli. biz kayın diyirik. o evde o kayına, o görümceye, baldıza uyum sağlaması lazım. onnarnan güzel geçinmesi lazım. mennen geçinmesi lazım. bizim işimiz ağır, evimiz ağır. oni yapıb. // mümkün degil. ne oğlüm onnan geçim edebilir, ne men, ne benim kocam. // a işde dedim ya. genşler kördürler, alılar. sonnan boşanılar.
- 40 kendisi de huzursuz, mutsuz oli. o gelin de huzursuz, mutsuz, gelen gelin. ayileyi de huzursuz, mutsuz_edir. allah kımseyi kötüye düşürmesin. men bu evin böyüK gelini menem. dokkuz sene káynatamnan kaynanamnan bereber kaldım. dört tene kaynımdı, bi baldızımdı. evde dokkuz sene bereber kaldı. helen de kaynatam misalın bu karşı evde kalır. /// bu benim gelinimdir. /// mennen başka dört tene kaynım arvadi var. biri
- 45 burda deyèl. üç yanımdadır. ana-kız kimiyik. yani birbirimizden ayrımcılığ yoğdur. benim işim_oldi. benim misafirim_oldi. men evde olmadığım saat benim kayınnar bahar. benim gelinimnen, benim_oğlümnan, benim yakın misafirimnen ilgilenirler. // he, bizde odur. yani bizde ilgilenirler. men yaPdım, o misafir_oldi. veyahut işi oldi. yapamadi. çağırırım geliller. otururuh, bereber yerik, içerik, yapar. men begenecem,
- 50 men ayilesini tanıyacam da oğlümü sora evlendirecegem. oğlümü tanımadan bilmeden. men gelinimi on beş yaşında getirdim. on beş yaşındadı. aldım, geldim. kızın_anası dedi ki benim kızım kīçükdür, gelir idare edemez. dedim men kızım olarak götürirem. gelin olarak götürmiyim buni. men hoş buni evde ne asmağa götüriyem, ne kesmege. bu benim kızım olarak man bi kızlı yapaca. men de ona analı yapacam. hákátēn ki de
- 55 öledir. o benim kızımdır. men onun_anasiyam. lafımız birdir. sözümüz birdir. icabında bi yere kağıb gēTsek gelir, danışır. anne men ne giyim. hānsi elbisemi giyim? hānsi eyakkabi giyim? men uyum sağladımsa men dedimse kızım bunnari giy, bunnar san yakışır. gelinim oni giyer. mümkün deyèl yani başka birini giye. benim gelinim yani bizde ededir. bilmiyem başkalarını. inşallah diyer iki oğluma da allah nasib_eder. öle
- 60 gelin, öle ayile nasib_eder. şimdiki dönemde çoğ zor. göririk. yani gözümüzün önündedir. bahır. yani ne diyim, üzülirik de. a men dört tene kız vermişem. dört Kızım da allaha çoğ şükür, hepsi de öledir. biri ablamın gelinidir. üç de yabancıdadır. ///

- bi insan āsilli, asaleTli olduħdan sora nēreye geTse idaresini gērer gēzūm. annadın mı?
her şey asıl asalete bağlıdır. /// he, ēyi diye getiriyorsun, bağıyorsun ki senin dedēėin
65 çıħmadı. otuz dokuz senedir evliyem, otuz dokuz senenin iħinde varlıėı da gērdūm.
menim ayilem varlığlı ħoħ bēle yanē giden gelen bizim evlerde babamın evinde diyelim
ki kēyde oturidıħ. biz adılcevaz da deyēldi. ħarmantepe kēyūnde oturidim. babamın evi
ēledi ki muħtari gelirdi. babamın evindedi. valisi gelirdi. babam da kaymakami gelirdi.
hePsi babamgildeydi. yani ben ēle bi evden çıħmıřdım. ē geldim varlığı da gērdūm,
70 yoħsulluėı da gērdūm. yērine geldi dayaħ da yēdim, yērine geldi laf da yēdim. ama
neydi, başımı ħekdim, oturdum. şimdiki nesil ħekmez. o zaman ħoħ ħekdik. işde dokuz
sene bereber ħaldım. dokħuz seneden sora burada bi iki gēz dam yaptılar. meni
getirdiler buraya. on iki sene burda, su yoħdi. suya hasretidik. bu ħara dereyi mustafa
ħoħ ēyi bili. ħara dereden su dařırdıħ. mustafagil taħ uħariya. azların suyi gelirdi. ordan
75 su dařırdım, getirirdim. o zaman sūpūrge yoħdi. buz dolabi yoħdi. babam ħamařır
makinası yoħdi. bulařıħ makinası yoħdi. hebsi elnen, el ġuwetinen yapıldı. dokħuz
ėat'. davar da, sığır saħliyidıħ. inek diyirik biz gerċi, sığır da diyirik. inek saħlardıħ.
onnara suyi ħolnan daşırdım. getirirdim, şey ēderdim. begim zaten amaliyaT oldi.
yēddi sene elli zatan sawūėa vurmadı. bēlden ameliyat oldi. hem ħari iři hem ērkeė iři.
80 ama ħiċ'. ē gine de mejburdıħ ħekmeye. gine de sırrımızı veyahut şeyimizi babamız,
anamız, akrabamnız duymadı, saħladıħ. // nasıl baħım yapıldıħ? işde ħoċuħ o zamannan
ne hazır bēz wardi, ne hazır mama wardi. ne hazır sūt wardi. anne sūdinen. wardise
yiyidi. yoħsa yēmidi. ħoċuėın işde bēzlerini yıħıyıp, ħurudub bi picamanan ya bi
pantolonnan o ħoċuėı ēle bēyūdidi. řimdiki kimi elli ħaT elbisenen deyēl. kendim
85 terzidim. kendim tikidim. eskileri ābēmın giderdim pantorini getirirdim. tikerdim.
pantor ēder, giydirdim. yoħdi. o zaman. beyim de ħasda olduğu iħin kayınpedergilden
de ayrıldıħ. o ħadā de varlığlı da deyēldi. esKi elbiselerimi alıp, keser, dıker ūtülerdim.
ħoċuħlarıma giydirdim. // kıızım oldi biraħdım. iki ūċ ħoċuėımı ēle bēyūTdım.
muşamba yoħdi o zaman. topraħ, ħırmızı tendir toprağı. bēle bi topraħ wardi. elerdik,
90 saċda, tendirin ūzerinde ħavururdum. ħavurduħdan sora doldūrduħ bēle ħovalara.
biraħırdıħ, ħalırdı. ħışın oni sobada azar azar ısıtırdıħ. bebeyi bēzin iħine biraħırdıħ.
bebeyin ħıċını biraħırdıħ o toprağın iħine. toprağa ħuyılardıħ. ē ħoċuħlarımız da olūrdı
bēle. ħuweTTi, mařallah altın topi kimi ħoċuħlarımız wardi. řimdiki ħoċuħlar kimi olūb
da cılız. aha bi tene torūnūm var, o zar kimi. el bebek, ġul bebekdi. diyesen zar ħopi.
95 ama bizim ħoċuħlarımız yēde toprağın iħinde. altın topi gibi yēre vursadın yēri
patladırdı. aħřamnan yēdirirdik. ħarnını doyururduħ, atardıħ yērine. sabahnan bi
sabahnan ġaħardıħ, ħarnını doyururduħ. ē şimdiki aħřamnan atılar ağzına naylon lastik
memeyi sabaha ħadā. o da ēle ħali naylonnan bereber. ya biberon da tepiler ağzına ya
şeyde tepiler. ħoċuėu adeta öldüriler. ħoċuħlarda sufat ħoymılar. biz ēle bēyūTdūk yani.
100 gerċi ūċ teneyi ēle bēyūTdūm. bi de bēyūė oėlūmi. ħamzayı. ħamzayı ēle bēyūTdūm.
ħamza bi tenedi, ūċ kıızım ūzerine olmuřdı, daha nazlıdı. biraz bizim bu tarařda
oėlannar ħoħ kıymeTTidir. benim iħin oėlan kıız fark ētmez. // řimdi baħ, oėlūn evinde
ayaėın ūzadırsan otursan, kıızın evinde kısılır otursan. oėlūn evi ne ħadā de el
kıızı olursa olsun. ege oėlūn oėlūsa oėlūn oėlūsa. yoħ oėlūn oėlū olmasa oėlūn san
105 tekme atarsa, mejbur kıızın yanında kısılıb oturan. oėlūn yanında madem
oturamadınsa gidib eyağını uzadamadınsa, Kıızın yanında gidib kısılıb otūracan. yani
bunnar bi gerċekdir. inřallah oėlūlarımız da ēle olmaz. bizi kıızlara mēħtac ēTmez. el
kıızına mēħtac ēTmez. gerċi rabbım ħoħ yařlılıħ da ēTmesin bizleri. ele ayağa da
salmasın. bu da rabbimin bilecegidir. ama ne olūrsa olsun, ele ayaėa da dūřmek bēle
110 fazla yařlılıħ da biraz iyi deyēl. hele bizim bu taraşlarda hēċ iyi deyēl. anayışsız birinin

- elîne düşersense hêç iyi deyêl. // dişleri çıhdığında diş hedigi yapırîh. hedig bişiririk. ceviz üzüm, findîh, fisTîh alırîh. kimi war. komşumuz war. ê halaları war. çağırırîh. tēzeleri warsa tēzelerini çağırırîh. güzelce bi şey yapırîh. yiyiler, içiler. onnar da hediyesini getirirler. biraşılar. êle gidiler. // sünnet eTdiginde gideceyik. kınasını yapırîh.
- 115 aḥşam kına aḥşam yapırîh. gerçi hêçbi oḡlûmda yapmadım. torûnûma allah nasib_ederse, men yapacam. şimdi her şey gerçeg olsun. oḡullarımda yapamadım. o içimde kalıb. torûnûmi allah nasib_ederse torûnûmda kına aḥşamî yapacam. bitün akrabalarımı çağıracam. güzelce bi mevlût verecegem. yemeg verecegem. torûnûmi, kesdirecegem. artîh dedesi, anneanesi, olaraḥ kîmîn gücü ne yêTdise hediyesini
- 120 taḥacaḥ. ê amcalari, dayisi herkes hediyesini taḥar. oni da êle yolci ederik. men iki oḡlûm yatılı okulda oldi. sünnetçi gelmişdi. hamzanan hakan. işde bu asKere giden. gêTdiler, sünnet oldilar. benim_ortancısı vandaki sorunlidi. anadan doğma sünnetlidi. bi de çoḡ afedersiniz, pipisinin_altında açılıḥ vardi. biz bilmidik. ê cahil insannar, bilmidik. doḡTor ineyi yaPdî. dedî wala buni sünnet edemem. niye dedîm. bu ameliyat
- 125 olacaḥ. o kalıdı. oni aldım, giTdîm bidlise. bidlisde on seKiz gün hastanede yatırdım. orda ameliyat eTdiler, getirdiler. getirdik. oni da êle yani. bi şenniK yapamadım. icabında bi tabaḥ pasda yapıp da cocûḥlarımin_önüne o zaman biraḥamadım. cocûḥlarım yêsîn, êle sünnet olûblar. veyahut bi milyoni veremedîm ellerine. yanê cocûḥlarım sevînsîn diye. o zaman yoḥdi. // yoḥ o zaman ôle bi şey yoḥdi. gençlerin
- 130 içinde kalıdı. benim de oḡlûmûn torûnûmûn işde böḡün seKKiz dokkuz gündür yaş günü geşmişdi. asKerden gelecegem diye, anne dedî yaPdırmaḡının men gelîm de men götûrûm, yapım. o içimizde kalıb da. yeḡenîmi men götûrûb yapacam. geldi götûrdi. önce traş_eTdîrîb, doğûm günü pasdasını vêrîb yapıla ki aḥşama halalarını, tēzelerini çağıracaḥ, doğum günü yapa. doğum günü var. esKiden ne doğum günü, ne bilidik. hele
- 135 bi dêsedik bēki evi başımıza yîhallardı. torpaḥ başımıza ola. bi de doğûm günü çıḥdi, diyellerdi. dişî çıḥb. dede önce bi diş hedîḡi yapaḥ hoş. esKiden de diş hedîḡi vardi. diyen zaman böyûḡler allah gösTermesîn, kıyameT kıopardi. diş hedîḡine o kâdân masrafî nêrden edecem, nêrden getirecem? burahmazlardî yapaḥ. // he, yapmasaḥ kıyameT kıopar. o hem allah da bilir, ôledîr. önceden bi çût naylon eyakkabi bi
- 140 cocûḡûmûza alıb giydirene kâdâr kıyameT kıopardi. şimdi un çût deyêl on beş çût alırîh hele kîmsenîn gözûne gelmî. diyi cocûḡûmûn_eyakabisi yoḥdûr eyaḡında. çorabi yoḥdûr. şimdiki nesilîn şeyîni dedîm. şimdikiler şanslıdır. her şey inan ki hemen hemen otuz taḥım özûm aldım. yaPdîḥ. getirdik gine de gönûlûn_anasi gêTdi her halası beşer, altışar taḥım getirdi. her türlüşünnen. battaniyesidîr, yataḡıdır, kıyolasıdır. he,
- 145 kıyolanın_etrafına bi de bi şey geçiriler. dantêl geçiriler, tûl geçiriler. o olmayınca ay bu kıyola açılıḥ kalmış. ê kız evelîn bu da elimîze geşmîdi. bēle inçaḥ yapıdîḥ. inçaḥ yapıdîḥ. inçaḥlardan bebegîmîz çoḡ durmasadi salıncaḡa inçaḥ diyellerdi. inçaḥ diyerdik. bōle yapardıḥ, evîn_içinde asardıḥ. cocuḡı onan yatırırđıḥ. kendi odamızıdı. o da başka yêrde degêl. aḡlasadi kıayınpereder gelsedi, veyahuT kıaynanamızı gelsedi
- 150 cocuḡı atardıḥ, kaḥardıḥ, giderdik, arḥada durardıḥ ki onnan kaḥıb gidene kâdâ. cocuḡa saḥıb çıḥmazdıḥ. ama şimdikiler yoḥ. şimdikiler saḥıbdiller. // çoḡ yapmışıḥ. önce şimdi yapmırîḥ. ama önceden yûni yîḥardım. kırudurduḥ, çırpardıḥ, darah wardi. darah dellerdî, belki şimdi de hele de var. sen özûn nêrelisen? wanda şimdi gine de var. o wanda pazarlarda. o darahlarda güzel darardıḥ, geçirirdik, tēşide egîrirdik. iki kâd
- 155 ederdik, bi daha eşerdik. dönerdik oni çorab ederdik, kıazaḥ ederdik. süveter ederdik. babama diyîm, oni bi kerem işde cocuḡlara çorab_ederdik. önce çorab mı wardi? alırdıḥ. kazaḥ mı vardi? alıb cocuḡa giydirebîlîrdîn? o vaḥıt esKi iplerden yapardıḥ. o yünneri çul toḥullardı. çuwal toḥullardı. yan şimdi yataḥ, sadece bi yataḡa kıullanılar.

- kullanmadilerse satılar gidi. ama önceden yünü satamazdık. cécim de yapıldı. cécim
 160 namazlı onnar yapıldı, çok güzel namazlı yapallardı. tabi yapannar hali yapar, kürt
 kilimi. kürt kilimini bilisen herhalde. kürt kilimi de var. kürt kilimi ayrı o. küli kılçıklı
 olan tohûnan halıdır. kürt halısı. evde bèle dezgah uzatılar, tohûllar. bi de ayriyeten kürt
 kilimi wardi, tohûnûrdi. kürt kilimi şimdi çok kıymeTTidir. onnarın metre karesi
 165 menem ne kadardır. onnar pahalıdılar da, kıymeTTidiller de. hele öncekiler zaten
 antikeye giri. menim wardi çeyizim. halıcı geldi tēze dēdi kürt kiliminnen hali. o
 kaħdım iki tene kürt kilimini vėrdim. dēdi gitme, bunnar ne babadır, tozi gēçiri alta.
 sanki evelin elektrikli sipürge mi vardı. şey sipürge. ot sipürgeyen sipüridik. āciz
 olidim. iki de bi, bi de kaldır çırp, getir, ser. // işde ot sipürge. sekevil onnan ahuri
 sipürürlerdi. ahur süpürüllerdi. bi de ot süpürgemiz wardi dağdan gine getirellerdi,
 170 bağlallardı. çarşıda şimdiki ot süpürgeleri degel. dağdan getireller, bağlallardı. onnan da
 oda moda süpürürdük. wurardı, toz kaħardı tavana // iyi ki de gitdi, gelmesin o günner.
 gide gelmiye. ne üti wardi. ütiyi kömür ütisi wardi. kolun da salla ki kömür ütisi ısına,
 gōtūresen bi pantolon ütülüyesen. salla. ısıdasan, gōtūresen bi gömlek ütülüyesen. e ne
 bilim. o zaman çok eziyet çekmişdik. şimdi allaha çok şikür. ele wari olan da yohsuli
 175 olan da kımse o eziyeti çekmi. yohdi, ne wardi kardaşım? ne wardi? kaħallardı, bi tendir
 yandırılırdı. ocaħ mi vardı. ocaħa kıyallar mı? bi túbde bi yemeg yapalar. túb de
 yohdi, kaħ ocaħı vardı. way¹ kaħ çok gidi, diyellerdi. bi ocaħ kuralardı, yandırılırdı.
 çölmegde yemegi biraħıllardı üzerine. yari bişdi, yari bişmedi. oni getirillerdi ağız
 tadinan yellerdi. e şimdi oni mümkün müdür yiyeler? mümkün degel. şimdi yemeg
 180 bişmiye güzelce biraħıb iki türlü olmiye. üş türlü olmiya. sofraya yemeg geli mi? o
 zaman ya biş aşdı ya şiledi. ya yarma aşı diyellerdi. gerçi sizinkiler bililer, bilmiler
 bilmirem. yarma aşı, aş, şile yalanci küFTe yapallardı. biraħıllardı çocuğın önüne,
 tókellerdi. çocuğlar sesi çılmazdı, yiyerdi. et bulğurun içinde olmadı mı ona yalanci
 köFTe dellerdi. niye çayızı işmediz? afiyetiz olsun.
- 185

Derleme Numarası: 22

Konuşan : Saliha Yağan, 60 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : Değişik hatıralar

- e ne konuşum babam? /// hoca san sori soracaħ, sen söyle. /// e beki tersden
 mersten konuşdum. e allah herli işler vere. herli nasipler vere balam. benim balalarım
 da vere. benim iki balam da boşdur. iki balam da işdedi. ahan işden de ikisi de biri
 beledyededı. rabbim onun emegini alanın şikür rabbim onun emeyini elinnen aldı.
 5 a içinde de söyliyirem. ele yayın edin. millet onun cendeyine tüküre beki. a benim iki
 oğlum da işdedi. biri on sene çalışdı beledyede. otobos şoforidi. böyög ehliyeti wardi.
 otobes şoforidi. reis, o eski reisimiz kazanmadı. teze reis kazandı. geldi çocuğımı aTdi
 eşke. çocuğın kalb kapağını değişmişik. rahatsızdır. asdım, bronşidi war. siper
 tansiyoni war. afedersen basuri war. bu kaç çeşit hasdálıħ oli. aha hindi altındaki araba
 10 beş milyar şeyi war. borcu war. altında bi araba bacısı aldı, aTdi altına. beş milyar borcu
 war. çocuğım kayat şedir, rahatsızdır. ahan obırsı de babama söyleyim, işde gelirimiz
 yohdudur. babam ancaħ çocuğım üş tene oğlum var. ancaħ idaralarını göriler. // dört tene
 kız evlendirmişem. üş tene oğlan evlendirmişem. e kızlar babası sağken hele vefat
 etmemişdi. o vahıt yohsulduħ balam. o işde gelen işini sormadıħ. memur, müdür,

- 15 eKmegi war mi? meslegi war. sormadıh ële gelişigül hema çocûhları vërdik kôcaya, geTdiler, kızlari. a onnan sora birisini vërdik dôt çocûh babasına. kız geTdi ona. sormadıh işda. esKi kafalar işda. geTdi wala kocasi da öldi. kız iki çocûhnan qaldı. a kızları oğlunu oğûTdi. kızını oğûTdi. kızını memur oldi. çıhdi. oğlı da asKere gidib geldi. izmirdedir kızım. a himdi biri de iki tene de ahlâTdadır. biri de isTanbuldadır
- 20 kızlarımın. a himdi üç oğlûm da başımdalar. üçü de evlidür. // ë neye dikat_ëdım. şimdi gidib allahın emrinen, pehâamberin kâvlinen işde o adamın kapısını çalidih. ë isTiyidik. siz bizi adamlığa kabul ëdisiz mi? oğlûmın meslegi a yoğdûr oğlûmın. durumumuz budur. halımız budur. ege bizi sevisizse kızızı bir yol göster. allah kâder ëderse kızızı isTirik. ë ëleliknen gidirik kapılarını çalidih. ë allah da kâder_ëdidi. işde ara geçidi,
- 25 mesafe geçi. düğünnen getirdik, atidih eve. yoğdi. oğul yoğdi. kızlari gelillerdi beyenmege. oğlanlar gelillerdi beyenmege. kızlar utanırlardı. babadan anadan çekinillerdi. daldalarda, köşelerde, bucahlarda ya görellerdi bunnari ya görmezlerdi. ë şimdi yoğ. yani kızın diyerdik rızalığını alah. illah kızım a bu kôcaya git. men vërdim dula. dört çocûh babasına vërdim. kızım konuşmadi babanın karşısında, dëmedi men
- 30 giderem, geTmerem. ë himdi yoğ. babam himdi ële devir degel. annaşilar, dinneşiler, görüşiler, anniyilar, dinliyiler. sonra anayı babayı. özleri işi pişiriler. sora anayı babaya yaw diyeler filankesin kızını man al. // haci işi pişirmiş. almış, vërmış. zawali ana da misafir kimi gidi. şimdi ëledir. // he, ële telfonna işi hal_ëdiler. aha bi baba da ana da gidiler. gelmişik sizin oğlani bizim kıza isTirik. kıızı da isTemiler. oğlanın_anasına
- 35 gidiler. diyiler sizin oğlan bizim kıza isTirik. himdi ële durumdur. // he, kuyıların başında, çeşme başlarında görüşüldi. ë imdi yoğ babam. himdi serbes. getiriler, götüriler, kıızı eve getiriler. o benim torunum var. burda üniverstede. kız gelmiş, burda ohuyidi. babanın yanında, ananın yanında kuliyi tahib koluna, getirib, gidiler. hiç_ sini surfe gelsin karşıma. o kız ohudi, geşdi geTdi evine. oğlan qaldı arhasında qabağ. iki
- 40 gün sora diyeceğ gidin o kıızı man alın. wala ëledir balam. // babannan ben nece tanışdım. men zatürye olmuşdum. hesTedim. biddisde yaTdım. on beş gün, on beş gün de ahlâTda yaTdım hesTehanalarda. yeni tuya tutulmuşdum. zaturye olmuşdum. baban tekdi. babannan barabar dağlarda Taşlarda reşberlik ëderdim. babamın adına. babanın oğlani wardi, kiçüğdi. en böyüğü, ilk Kızlari mendim. babamnan dağlarda Taşlarda dolanırdım. ekin biçirdim, ot vëirdim. sütëye giderdim. ahan ële ële qaldı. men
- 45 hesTelendim, geTdım. babam meni nezir_ëTmişdi. ziyarete geçirken dëmiş. ölmüye bu kızım qala, men ële o oğlan buni isTiyi, men buni ona nezir_ëdecam. beş yüz kağıda nezir_ëdecam // yani ële onun şansına ölürsë torpağa, qalırsa bu oğlanın şansına vërecam o oğlana. yani o çocûh meni isTiyidi. babam meni nezir_ëTmiş. şeyde
- 50 ziyareTde. ahan orda ölmedim. ëyilendim, geldim. görücü usulinen geldiler, meni isTediler. ë oğlanın da bişisi yoğdûr. fekırdi. üç kardaşdılar. bi eKmege möhtaçdılar. bi evleri wardi. ki de bi kiçüğ odaları wardi. a üç babagit asKerden gelmiş adamnardi. men de yemiş, işmiş söylemesi ayıp yerin kıızıdım. meni vërdi. babam köye geTmişdi. bi kere men ölmedim, sağ qaldım, ëyilendim. o yetmiş şansa meni vërdiler onnara. vërdi o
- 55 oğlana. ë geldim. hanım_ola. bi şey yoğ yiyim, söylemesi ayıp, üç tene babagit. iş yoğ güj yoğ, gidim mesela odun kırılar, kömür daşiyılar o yana bu yana. biz idaremizi göridik. ha oğlani heç görmedim. oğlan bayramda geldi. babamın bayramına. ële men pencereden bizim de pencereden özümü aTdım aşağıya. dedim babamgilin yanında girdi içeriye, men nasıl odada qalım. babam ayıb_olur, annemin yanında. bu geldi, girdi
- 60 içeriye ki, meni görmeg_içün. pencereyi açdım, pencereden_özümü aTdım aşağıya. geşdim geTdım_işime. bunnar kızmışlar fehimnen alacağnan. beyim kızmışlar. dëmişler neden atırdız pencereden aşağı, biz yiyecek midik oni? kapıdan geçerci

- giderdi. ama anam babamgilden utandığımnan pəncereyi aşdım. pəncereden özümü
aTdım aşağıya. gəşdım, gəTdım. o işde əlenen hər vardı, bereket vardı. can sağlığı
65 wardi. imdi yoğdūr. imdi bolluğ çox, sosyet çox. ama can sağlığı yoğ. hər bereket yoğ.
heya, namus yoğ. bi toylar oli. babam bi toylar oli. üzgar kağı, yağmur kağı, neden.
heya namus kağı. daha hər bereket kağı. // wala war. hələ kədə bahalıq olsa war.
her şey de dörT dörTūr. bereket yoğ, can sağlığı yoğ. a işde ne bilim oğul, işde bəle. ne
bilim işde gelmiş, gəTmiş. hayatımız böle söndi gəTdi. ahan geldim, oğul da oldi, kız da
70 oldi. evlendirdim de, kocaya da vərdim. bi tenesi de on üç yaşında ömri sızə vərđi. oğlan
nezere mi geldi, neye geldi? a sapsağlam ömürü sızə vərđi. ə kocam da elli yaşında ömürü
sızə vərđi. o işde on yədi, on seKKiz senedir. işde men de rabbime şükürler olsun, üç
tene balam var. evleri var, barlıları var, çoluğ çocuhları var. ə işde idare edirik gidi. iki
tene oğlan da işden çığdı, sigortaları əle gəTdi. a bu da üniversitede çalışı, sebi. ə işde
75 idare edirik // he, war, nezer hākdır. ə ne yapah? ne yapacan? cenabi mevlanın bildiğı bi
şey. hocalar, müfTiler diyi hākdır nazar, nazar var, hākdır // he he. he sağ. men əle
əTdım mi torpağı başıma qodum. menimki kilolidi. əle burda nezerine geldi. əle
komşılarn nezerine geldi. əle girmi dörť saat dərbine geldi bala. on üç yaşında aslan
babagit. nezer hākdır bala. a o işde bəle wala men ne bilim, işda bəle dünya geli, bəle
80 gidecek. allah genşlere can sağlığı vėrsın. helal nesib vėrsın. hərli ömürler vėrsın. hərli
işler vėrsın. bizimkiler geldi, gəTdi balam. allah bize de iman Kuran vėre. ele ayağa
salmiye, elden gözden əTmiye, kımseye möhtaç, əTmiye balam. // oğul vağıt yoğđi. ə
oğul o vağıt çocuhları tendirlere doldurdum çölmeklere, torpaqları atardığ tendire,
başığın altına. başlığ diyerdik. afədersen heyvan şelerini onan sora birağırdığ. o əyicene
85 yanardı. o çölmekde yanardı, çığardırdım. bi kere oni çocuhların altına koyardığ.
diyerdığ hereklensın, sancıları olmasın. ağırları olmasın, yaTsınnar. ə hindi de
koyardım. o torpağın içine kicini afədersen, bəle kaldırırđıđ, doldururđıđ onun
poposunun üsdüne. o çocuh mayışirdi. atardığ girmi dörť saat. o çocuhı kaldırmassan
kahmazdı. aha büküm büküm et olurđi bu çocuhlarda. əle rahat ola. ə hindi babam
90 yoğ. hindi hazır bezler. menem neler, koğulı mendiller. wala uşah a bəle oli enizər.
gəTdikçe oliler a' bəle enizər. enizər yani zayıf. bunun üç tene var. iki bu tene olmaz.
bizim maşallah koyardığ o torpaqları. ə wala mama da vėrmezđik. wala sadece söylemesi
ayıp memelerimizın umudunadılar. yedikçe olidılar büküm büküm et, çocuhlar. // azgın
olmazlardı. eline ne vėrseyđik razı olullardı. bölərdim, vėrirdim. zeytini bölərdim.
95 zeytini beş tene birisine vėrirdim. sekiz tene çocuhum wardi. surfaya düzelen zaman beş
tene birsinin qarşına koyardım. beş tene birsinin qarşına. diyerdim kımse kımseden bir
tene fazla yemesın. bağ döyüşmeyın. herkes haqqına razı olurđi. pėynırnen çökeleğini
yiyellerdi, yiyellerdi kağıhallardı. çocuhlarım, əle uysal böyüTdum. əle büküm büküm
de əTdi. babadan korğallardı. terbiyelidiler, sayğılidılar. ə hindi babam yoğ. hindi
100 uşahlar yoğ. hindi atas oldılar uşahlar. dur dediğın zaman yüz ağız dur diyesen, onnar
durmazlar. yoğ oğlum. bölərdim, ellerine vėrirdim. demezlerdi azdır. almaram. yoğ men
uşahlarımı, kızlarımı, aşe, fatma anamıza, kızlarımız komşı ola. oğullarımız ali, hasana
komşı ola, balam. meni incitmediler. heç meni kırmadılar. menim qarşımda bi kötü
kelime demediler. bi kırıcı kelime demediler. birisine sert kelime demediler. əle o heç
105 onnar da bele can sağlığı, göyül hoşı göreler. hər göreler oğul. evlerine bağan
güvendireler. balalarımnan men razıyam. haq pəhāmbər onnardan razı ola. əle
büyüTdum oğul. wala halhi da bilmirem. men uşahlarımı kırmadım, kırılmadım. cenabi
mevlam da onnarın uşahlarını onnara əle yetişdire. // heç nēdek. // he, diş hedigi çıkan
zaman. diş hedigi yapardığ. milleti çığırrıdığ güzel. ə babama sōliyim, çığırrıdığ
110 gelilerdi. hediyesini getirirdi. yiyellerdi, içellerdi, gidellerdi, dişi çıkan zaman diyerdı ki
atardığ sıcak suya. banyo yapırdırdım. dişi zorluğnan aTmiya, kolay çıha. çocuğū āciz

- 115  Tmiye. atardı  sıca  suya.  ocu a banyo yapıdırırdım.  ocu  di i rahat  ı a. // do  m
 g nleri de yapardı . o zaman yo di. do  m g ni teze yeti di. do  m g ni bilmezdik.
 men he bi u a ımın do  m g nini yapmamı am babam. // yo yo yo. ne kızlarımı ne
 120 o  llarımı. onnarın ha  i  aldı mende, yapmamı am. a hindi yapıyam. tor nlarımı
 yapıyam. // yo , kızlarımın, o  llarımın do  m g nlerini yapmamı am balam. onların
 ha ları  aldı mende. kimse yo di, neylen yapım. // yo di da. olsadı da k mse  ıymıdı
 yapı. // yo yo babam. yo di. men he bi balamın do  m g n ni yapmamı am. a o k   k
 125 kız a liyi. diyi getir n men m do  m g n mi mumnari getir. menem ne getir. hali
 beled r. // s nneT eri de o  l.  le s lemesi ayıb  sKere gididi o lan. dedi baba mana,
 siz meni rezil  Td z, rezil olasız. b y   o  m. wala babam, babası  tmedi. ha s nnet
  T  ocu  ları, d rt tenedi. ha s nnet  T. ha b   n, ha sabah, ha b   n, ha sabah  .
 babası  o   atıdı.  o  bi zalımdı. yani allah r hmed  Ts n.  o  man  ekdi di.  o 
 130 zalımdı. aha babama s liy m,  Tmedi,  Tmedi  .  ocu   a di  sKere gide.    ta  ba an
 t k le. bu  ocu   sKere gidecek. bu nece,  a di babam, bu sefer  ocu a bi ay mi
  almı dı ne, asKere gidecek sebi, b y   o  m, o asKere geTd . burda berber ahmet
 wardi. bizim berber m z wardi. hep berber yapıdı. // he he. yapardı. ama o da neylen
 yapardı. o a a ları atardı  b le damların   s ne. a a lar   r rlerdi. o a a ların
 135 aralarına beyaz un kimi bi   yler  ı ardı. o a acın   r   un kimi. o da o on n ilacıdı,
 dermanıdı. o a a da getirıdı, berber getirıdı. i de o a a    lerini seperdi. o unnari
 berberi s rerdi, b le un kimi, beyaz un kimi. a berber n de ilacı odi babam. me lede
 k m n  ocu i warsa. //  le kurtlanır,   r rdi kendi kend ne. babama s l y m, ahan b le
 berber m z wardi. o va ıt aramızda bi   y wardi melmeket m zde. berber  hmet
 140 diyellerdi. o herkes n  ocu  larını hal  ederdi, keserdi i de ha. // tor nları yo . g t ririk
  esTehanaya bala, g Td K  esTehanada kesdik, aldı , geldik. // o do uz aylı  o da
 do uz aylı . a ıllarımız bi kere yo di, yo . adam o va ıt yo di. yo suldi, binde bi
 tenesi zengindi.   hindi geTd , i de ilerledi. herkes de  ocu unun g r  n  g ri,
 davulnan, zurnanan,   ylen g r yor, g ri, s nneti, d  n  ded n. ge di en sevab s nnet
 145 d y n d r. //  wala biz de buni  le aldı sebi,  le  esTehanada kesdi di, geTd . wala,
 wala o  l bizim de iki tene var. allah sen nkilerini de san ba ı laya, sizi de ba ı laya
 balalarıza, an za, bab za. on n da iki tene var. g Td   le   yde kesdi, geTd . bi tene
 wala, bi tene bunun o lu var, d rt tene birsin n var. iki tene birsin n. // bi tene olsun,
  meli sel  olsun,  erli olsun balam.  ers z olmu , y di, sekiz tene olmu , n d m
 yavrum.  meli sal  olsun, bi tene olsun balam. // wala o  l zord r. balam zord r. men
 150 sen  urban,  o  zord r. // he he, onnar wardi o  l. he. o va ıt wardi. oni da i de  oca
  arılar   y  edellerdi o  l.  oca  ari s zleri. i de menem.  ır n  t kellerdi, u a ın
 ba ını banyo yaPd r rlar. anayı yaPd r llardı. b le yo yo . sa ı ma ı kesmezlerdi. b le
  ır  tene arpa sayallardı. bi bi ifa   ivi. ifa   iviye o  ır  tene arpayı sayardı , atardı  bi
  avanoz suyunun i ine. d  erdi bi b ze, temiz b ze, atardı   avanoz suyunun i ine.
 155 on n i de  ır  tas su t kerdik o helken n i ine,  ovan n i ine. he he. helke i de ha. o
 sudan hem annen n ba ına t kerdik, tasnan azar azar hem  ocu  n ba ına. yan  on n
  ır i  ı ma  i  n. on n  ır i  ı ma  i  n. yani o suyi da t kerdik. anne n releri
 gezibse o alırdı  avuca, bi kere s perdik. anne n releri gezibse o suları azar azar
 s perdik, giderdik. a evelin  ledi. a hindi bilmirem. daha hindi  ır  mır  kimse t kmi,
  Tmi. o da ge ib modaya. daha yo d r,  ır  mır  yo d r babam. // n did m o  l? ne
 hallarnan, yumurta yandırid  zeytin ya ınan. ne  b l m. i da ilan milan dilinen,
 illa nan, ara ila larnan. ama g  l  nen sa aldıdı . ya et ni  iri dirıdı . ya sa alı,
 d zg n sa alıdı. ama ge  sa alıdı. allah k mseye g sTermiye. yan n men o b y  
 o  mi yandırdım.  le af ders n, sobanın k l ni  ekdim, mangala  od m. mangalda

- 160 işde sıcaḥ keyner, duri yemeg. çorba pişî. êle çocûḥ da emehliyidi. men de el işi yapıdım. êle emehledi, geldi. arḥamdan nece basdı, o döndü üsdine. o keyner_eymeg. döndügi an çocûḥ pişdi, yandı. yandı oni ne hallarnan, babasi dëdi ara dermannari vurmiyecahsız. sadece doḥTor vardı. doḥTorın bi sari melhemi geldi. hemi başına wurdılar, dëdi hanê saç gelmek için, hemi de gevdesine wurdılar. işde soḡaldı. yanıḡı
- 165 saḡalsa güclüKnen saḡaldıdıḥ. a tıḥdor mıḥdor ilaci yoḥdı. ara dıḥTorlari wardi. Kırıḥ için, çıḥıḥ için gine de war. indi oḡul, gine de kırıḥ çıḥıḥ olanda filim milime emin olmiriḥ. yani kırıḥçi çıḥıḥçi filim milimde o kádá şey êTmezdi. o vaḥıt filim milim yoḥdı. kırılan zaman götûridik kırıḥçiya, çıḥıḥçiya. yérine salırdı. yumurta yaḥusi atardı. he, yumurta yaḥusunun āḡını atallardı. sabunnan yıhamamış bēzen atallardı çocuḡun
- 170 ya eline ya eyaḡına. işde hānsi karının kırılırsa çıḥarsa o gece keynedib tutardı. işde kırıḡı çıḥıḡı da êle yapardıḥ. // ê wala oḡul o waḥıT da kesik mesik olduḡu zaman saḡlıḥ maḡlıḥ wardi. bēle ḥesTeḥana yoḥdı. saḡlıḡa götûrûrdûk. tikiş mikiş_atallardı. oni da êle saḡaldırdıḥ. balam ne bülüm, çoḥ. evelin bēle rāhātdik yoḥdı balam. güjlüknen hayatımız gēşdi işda. işda ne bülüm. zatan kafasını çalışdıran dünyada yēdi, kāḥındı.
- 175 kafasını çalışmiyen gine eyni şeyde sürdi geTdi. hayati maf_öldi, geTdi. // he, wardi. koyunumuz wardi. inegim wardi, hele de inegimız var.// he. pēynir yapamam. // saḡırıḥ, gözel süzirik. a onnan sora ilindiririk. içine pēnceriḥni atırıḥ. pēynirimız çoḥ güzeldür. // yoḥ wala kaynaTmidik oḡul. êle ilindiririk, atırıḥ. oliyi kaynatsan daha hoş olimiş, şeyi pēyniri. yani mikrobi ölimiş. wala oḡul keynetmemişim. êle koyunum da wardi, aTdım,
- 180 keyneTmidik. inegimız de wardi. aTdım keyneTmidik. êle ilindiridik, atıdıḥ. // he, en pis ḥesdeliḥ odur. // ekmegi doğrardıḥ içine, yerdik. koyun yaḡını, inek yaḡını eridirdik, tutardıḥ. kere yaḡını basardıḥ kuwalara. dönerdik eridirdik. kēşke hindi oladi. helkelerle ehmek doğruyadım içine, yiyedim. // he, oḡul he. bēş_altı tene ufaḥ bi qabda yerdı. bi çocûḥ bēş altı tene çocûḥ bi qabi doldurub, koyar qarşına yiyellerdi. ê hindi yoḥ. // he,
- 185 men hindi de gine elnen yerem. he wala. men hindi gine pilav ola, sulı yemeg ola, doğraram içine. elimle yerem. kaşuḥnan yiyemerem. kaşuḥla yiyerem, karnım doymaz. // yoḥ, elimle yerem. wala torunlar êle alışımlar. yani pilavi de elimle yerem. sulı yemegi de gine bandırırım içine, yerem. // êle olurdi. balalarım perişan qalırdı. ehmeg de bulamazlar, yiyeler. bûḡda tenesini qavururdum. yavrularıma vērirdim, yiyellerdi,
- 190 sesleri kesilirdi ki yatahar, aḡlamiyalar. babalarını şey_êTmiyeler. babalari merah_êTmiye üzülmiye. babalari duymiye, balaları aj yati. qawurḡa tenesini qawururdum. doldururdum çocûḥların tabaḡlara, qoyardım. aḡşam yiyellerdi. diyerdim sesinizi kesin, yatın. babanızın_elinde yoḥdûr. babaz üzülmesin. êle günlerim de oldi balam. seled eKmeK olmazdı. biraz seleyi çevirirdim, üzi quyuli. böyûK eKmeK
- 195 sellerimiz var. bizim de aḡaçdan. seleyi üzi quyuli çevürürdüm. üsdüne bi bēz örterdim. diyerdim kımse dēmesin selesi boşdur. içinde eKmeK yoḥdûr. halbuki içinde eKmeK yoḥ. seleyi üzi quyuli çevürmişem. baş çevürmişem ki kımse annamasın. qomşular annamasın, evimde eKmegim yoḥdûr. êle günnerimi geçirtdim. çoḥ da böyûḡ de deyēlem oḡul. atmış yaşına teze girmişem. ê men bilmirem. rebbim geride qalannara,
- 200 allah saḡlıḥ āfyet vère. helal nesib vère. o günneri, perişan günneri görmesinner oḡul. ömûrleri, ömrûz uzun olsun. rızkız bol_olsun. cenabi mevlam cümlesine gülsün. sora da menim balalarım vērşin. o hēç kımseyi perşan_êTmesin. ayne perişannıḥ ölûmnen bēterdir yavrum. işde ne olur, sen de anan baban qoruna, gocanın qoruna, işde Kocam_allahın rahmetine teze gidecekdi. a işde felek komadi yiye. teze şey yiyecekdi.
- 205 aylıḡı bol_öldi. teze yiyecekdi. teze balalarını qalḥındıracaḥdı. feleg burda aldı, geTdi. ê imdi āḡum_ola. aylıḡını men alilem yiyirem işde.// a he, wala helal_ola babam. allah ondan senin_anan baban qoruna nur yaḡa, rehmet_ola. hacı doğana onun da qoruna nur

- yağa. üzün ağıdır. onun aylığı da menin üzümün ağıdır. nur yağa görüna. // he he. yaparam, hindi de yaparam. teşi de yun da darardım. egiridim. kazağ da tohurdum.
- 210 çorab da tohurdum. è onnan sora hah ha, elimde tikiş de tikerdim. halhın bitün esbablarını men tikerdim. elimde o da. sonna makine aldım. òle mehlenin terzilğini ederdim. ona buna esbab tikerdim. // he, onun bunun şeyinde yapardım. // he he. hindi de Tarağım daha duri. yun Tararam gine. her kış özüm Tohûram. yun da dararam. // yoğ yoğ. onnara yoğ. // onnari giymiyik. diyi eyahlarımızı yiye. onnar giyme, diyiler
- 215 eyahlarımızı yiye. // patig tohuyirik. // he, giydiririk. hama yun giymiler. patik orlonnan tohuyirik, giydiririk. he. // yani, giymiller, giymiler. men oğlüm hani borçlıdı. var ya, oğluma kazağ tohuyidim, yun. è diyidi meni yiye, giymedi. tohüdüm, beyaz; Taradım, egirdim. giydirdim. sora dedi meni yiye, giymedi. // he, rahaTsız olilam, dedi. ama orloni tohirik, giyiler balam. orlonnan giyiler. // è wala oğul èle bağlardan yonardı ot
- 220 süpürgeleri. bağlarda yumişag götürüb. zatan hali mali o kadar yoğdı. hesir wardi. işde kıymetsiz entap çulları sererdik. hasırı o oTTarnan sipürürdük. balam yoğdı. oTTarnan sipürürdük. batırır suya, yimişanırdı. è getirib sipürürdük balam. pire de çoğ wardi. biT de çoğ wardi. pire be le dolanırdı. pireler be le birünidi, eyakabımıza uçallardi mehlurler. è oğul onnar niye èle wardi? mehlul kala, yani şey ède, köhleri kesile. // he.
- 225 o waht hindi oğul wala indi èyi kanundur. temiz, hoş . çoğ hoşdur. işde canını sağ degel. èyi devürdür. gençlerimiz èyi şey ediller ama canları sağ degel. hesdelik çoğdur. // indi ne gencinde saglı var, ne ihtiyarında saglı var, balam. çoğ hesdelik var. o yağlardan oldi. menem kloster war. men ne bilim? arvaTTardan benim èle bi hesdelikim war, sizden üzag ola. be le tutan zaman èle men üzülen zaman be le tutar. bu
- 230 dudaklarım titirer. üzümnen başımnan be le yener, gelir. size demirem, dağa daşa. a' olür üzüm gözüm be le. // iş doldi derT. iş doldi dert. mide geTdi, karacıyer geTdi, ağciyer geTdi, üreK geTdi. merakdan hepi hepi vucut kaplandı. imdi rebbim beki denen èle eyağa salmiya. // a bağ, imdi bağ. imdi benim oğlüm aha evi oradır. on, sehet on ikide gelir. on birde gelir. benim gözüm kali orda. kulağım kali orda. acaba oğlan nêrde
- 235 kaldı. acaba arabanın içinde bi şey mi oldi? acaba niye gelmedi? wallah onun meragi meni bitirmiş. adam ana olana kâda balam illah illah ana. // tabi way ana. // he he. wala tabi üzülürük. adam bi kândili a bağ. ahsam hePi kızlar açılar. biri istanbuldadır. biri izmirdedir. iki tene ahlâTdadır. bi açallar, telfonnari, kândillerimizi kuTlallar. è oğlannar, gelinner ginen èle gelinneri bize de hoş gelir. allaha da hoş gelir. // è he tabi.
- 240 be nêdirik oğul, anneler o kâda sevünür ki oğullar bayramına gele, kândillerini kuTliya. kızlar hânsi olsa, hânsi evlat olsa. tabi seviner bala. olmasa da adama diyer bağ gördün bi açib man demedi kândilin mübareK olsun, evladım. // è be biz de éleyik. anne èle. hePPi anneler ededir balam. allah cümlesine hayırlı evlatlar versin, balam. a işde be le. men ne bülüm oğul? aha daha söylüyüm. daha bi şey kalmadı söylüyüm. seni de
- 245 acız edim oğul. // ah oğul nêdedik? işde porağ wardi. kıymazdı da sabun vurağ. diyerdik herifler almasın, yazıhdılar. almasınnar. porağ getiriller satallardi. o paragi atardı suya, tökerdik elbisenin üsdüne. otururdu bi kere. awuşdururdu. porağ da denizden çıhi, bilisen mi? porağ be le sal kimidiller. hemi be le parça parça toprağ kimidir. sal kimi. be le, a be le degirmi degirmi. // he, be le beyaz beyaz, Taş şekildedir.
- 250 aTdım mi şeye, erir. // he be, yoğdı oğul. kül de atardım suya, durulurdi, kaldırır, tökerdik elbiselerin üsdüne. bi kere awuşdururdu. è işde. èTmişlerdi bi âdet özlerine, men ne bülüm. ne temizlemek, kuvvet zorunan awuşdururdu. kolunun ağzını yağan. etegin ağzını el zorunan, kan zorunan, o da temizlemi. el zorunan, kuvvet zorunan awuşdururdu. beyaza ayrı sabun vurardı, awuşdururdu, beyaza ayrı. karaya ayrı. üç
- 255 ağız da yıhardı. üç sefer, üç sefer o elbiseyi yıhardı. isTersen olsun ay be le.

- yıhiyacahdıh. karayi ayri, beyazi ayri. gözel bi de getirib sawûh suda Turuliyecahdıh. temiz kôhusi hoş_ola. çırpardıh, sererdik. è hindi babam atılar makinaya. tükiler kargoni. tükiler şeyi. o özûne geçi, gidi, çayını içi. gidi gezmeye. o yıhiyi. aha duri. geli, özine sori. è o da dêsîn, arvadam, biz de diyek arvadam, babam. o da örti beyaz yazma,
- 260 biz de örTdük beyaz yazma. è taħdaya k̄ala bu başımız, şans da yoħ. taħdada k̄ala başımız, yıhiyilar ya. musalla daşı. è be taħdanın_üsdünde yıhiyilar bizi. be nēdiler? musalla daşına bunnar taħda deller. taħdada k̄ala şitilîn. è babam aha hindi de dêsîner beyaz yazma örtüler başına. gelîner diyiler, arvadıh. è biz de diyirik arvadıh. hele bi bi şeyden nohsan k̄alsın... // he, sen getiredîn. getiredîn men de ededim. è ah biz
- 265 diyemezdik. biz onu diyemezdik. hemen ağzımızın tişleri kırılırdi. hemen yumuruK burnumuzun üstüne gelirdi. özi getirdi getirdi, getimese Satan men kesinniKne men kocama geldim gelmedim, dēmedim evde çay yoħdûr. şeker yoħdûr, bu yoħdûr. sorardi, bûlmirem. wala men ne bûlmirem. è be ne var, ne yoħ, bûlmirem. çekinirdim, dēmezdım. hayatda kocama dēmezdım, evde bu yoħdûr. è war, eymeg ēle hazırdır
- 270 yēmek. yēginen ēle çēşit mi ola, bi çēşit pişirmişik, yēsinner. getirim tabağa koyum, siniye koyum, getirim. // he oğul, iç içeyik gelinlennen. iki oğlüm ayırdır. biri ordadır. biri de ordadır. bunun hanımı yanımdadır. bu oğlan yanımdadır. koma oraya, torpaħ_olur. bu oğlan yanımdadır. üç tene de çocuğı wardır. kız, oğul. üç tene oğlan, dörT tene kız. yani dörT_oğlan, dört kızdı. biri ömrûni vērdi sîze. imdi üç_oğlan, dörT
- 275 kızdır. hePi evlendi. kızlari babasının zamanında evlendirdim. o bu sonki oğlan babasınnan sora evlendirdim. // evet, en son budur. en son bunun kız, bunun k̄içügüdür. son bēşigim kızdır. // he, o isTanbuldadır. // evet, daha evlenib, üç çocuğı var. üç erkek çocuğı var. ēle bala bala evlendirdim sebiyi. he walla. dört kız üç oğlandır. evlidille. çolları var, çocûhlari. işde özlerine göre yuvaları var, evleri var. işde idara ediler. è bu
- 280 da menim yanımdadır. // yoħ wala, yoħ oğul. kaħım, diyim şē midir, yoħ oğul, yoħ. esKi hetir, göyûl k̄almayıb. esKi kâdir kıymet k̄almayıb. böyûğ k̄içük saymaħ k̄alıb mi? dilim lal, k̄ulağım kar olacaħ ki geçim_ola. men gelin o k̄aynana. gelin-k̄aynana olacaħ geçim_ola o evde. yoħsa men k̄aynana olam. men k̄aynanalığımı edim, o da gelin_ola, hayaTda¹. dilim lal, lal olacaħ dilim. k̄ulağım da kar olacaħ ki geçim_ola. a bu yetimin
- 285 hetiresi için. mâhsât kiraya çıhmiya, gidib perşan olmiya. // è he işda. // he, yapırıh. çarsi eKmeyi yiyemirem. o olmasa yiyemerem. o ēle iki gün geTdım haca. geldim hacda ēle mabaregi yiyidim. hePi ağzım_oldi yara. oni yiyemerem yavrum. onun_çin yapırıh. on bēşde, ayda zatan güzün yapırıh. daha kışın yapmarıh. yaparıh, kuruduruħ, gözel doldururuħ bi yēre. temiz suluyib tē_ bahara k̄adâr. baharın gine yaparıh. // evet,
- 290 ona küt diyerik. oni çıhardırıh, vēririk tawûh mawûğa. ineg, mineğē vēririk. düşer tendire. ona küt diyerik. yaparıh. hamur eder yaparıh, eKmeg de yaparıh. çarşıdan da alırıh işde. // a o gelinim alti tene ğurk yatırıp. yatırıp, ğurka yatırıp cüceler, tawûhlari. alti tene cüce çıhardıb. alti tene. ğurk yatırıp, işde heresi bēşer tene çıhmişdi. bēş tene biri, bēş tene biri. o da hePi öldile, geTdı. // pun da diyirik. pun da. daha orda baħ. pun
- 295 da ona diyerik. kömes de buna diyerik. bu kömese aTan tawûhlari. // yoħ ikisinin de üsde k̄apalıdır. a işde ne bûlüm balam. // è warsa da oğul bēle nadır giyellerdi. şey wardi, naylon eyaKabi vardı, giyerdik. è lasTik wardi giyerdik. è gine eyaKabi vardı. vardı, esKiden de vardı oğul. vardı, érkegler çarıh giyellerdi. yani menim zamanımda men çarıh görmedim. ama babamgil beki giymişlerdi. dēdiler, çarıh görmedim men. ah
- 300 oğul, çoħ zordur. ēlcevaz dokkuz ay k̄alı kar_altında. dokkuz_ay k̄alı. érkehler k̄alı bēle kar_altında. zatan aylıği olan özûne yiye, yaşıyi. aylıği olmiyan çoħ perışannıh çeki. k̄ifleti olan, aylıği geliri olmiyan, k̄ari zatan nērde çalışib getirecek bala? çoħ perışannıh çeki. yanē hayaTTari birse máf_oli, hayaTTari máf_oli érkeglerin. k̄ari evde bilmiyi.

- hama diyi yiye bülmez, doğriyan büli ne doğriyi balam. érkegleri çoş kışın máf_olılar.
- 305 işi olmiyanın, aylığı olmiyanın çoş máf_oli yavrum. o işda aylığı olan da özüne ali, geçini. è kışın da işda yazdan güz oldu mi patatézimizi alırış, özümûze göre ne kádá gidecek ona göre. è ilahnamızı alırış. çorTTi yapırış. ona çorTTi diyerik. yanè e küpelerde yapallardi. böyük küpelerde. şimdi vidonnarda yapırış. turşumızı yapırış. a imdi menim turşularımı yerde kuyuluyublar. pèynir tutırış, pèynirleri kuyuluruş.
- 310 vidonnara dordururuş. işda başın ağrıdı. yani bi et alırış çarsıdan. a torbanan şekerimizi alırış. // he, balıh da tutmuşuş. balığı da tutarış. en siftah satan zehîremizin_anası balıhdır. è wala oğul esKiden daha çoş yiyerdik. sandıhlara yatırırış. ataş başına töküle. o sandıh balıhları nece yiyilerdi oğul. şimdi yoh. bele kiçüg kiçüg vidonlarda yatırırış o da kıli hele yémirik. èle pişirilerdi desTenen,
- 315 soğannan, ayrannan, yoğurTnan atan zaman yiyilerdi, kaşılardi. wallah ne tansiyon çıhidi ne dert çıhidi oğul. yiyilerdi. è hindi yoh oğul. hindi a bi balığımızı korhûmûznan balığın_ucuni yiyemirik oğul. diyiler aha tansiyon var. aha yiyemirik oğul. è oğul evelki balıhların da lezeti kalmayıb. evelin vurardıh bele barmağımıza. bès balıh bıraşırardıh. a bele vurardıh tendire. bi kere tendirde kızardı. çıkarardıh, doldururduş
- 320 selegere, legelere. sıcaş, çocuklar yiyellerdi. aş pişirirdik. ayran_aşı. pilav pişirirdile. bi kere ona doyum olırdı? wallahi yiyellerdi babagitler, dağılardı işlerine. è hindi yo oğul, yémiler. hindi balıh daha yatırıyış, yémiler, nadır yiyiler // he, oni da kesirik. hemi su şehresi, hemi yumurta şehresi kesirik. yumurta şehresi o kádá nadir. kıymarış, pilavlarda sadesini. hama su şehresini yani yumurta kaTmanış içine. sunan hamuruni
- 325 yoğururüş. kesirik oni. ama vanın şehresi çoş güzel oli. vanın şehresi neden pişiririk sacın_üsdünde pişiriler. eKmeglerini şehresi çoş hoş_oli. // biz yoh, biz seririk, kuryi. getiririk, kesirik. menim bacım da wandadır. bacım, kardaşım wandadıllar. hePi wandadıllar. bacılarım, iki bacım, kardaşım wandadıllar. anamgilin_evi wandadır. babama sölüyüm, èle işde. gine de herkes esKi ádetini hoş kaldıracak mi? yémekdir o.
- 330 lazımdır kış tedbiridir. hep toplarış, tedbirimizi ederik. mercimegimizi, nohûdumûzi, döymemizi, bulğurumuzu hePi alırış. heç kilo kilo almarış. hepi alırış, doldururuş eve. ceviz_ıci kimi cevizimizi, erigimizi hePi alırış, yaparış, ederik, doldururuş. işde kışın evden gelir. bi etimizi alırış. heyvanı olan Satan keser. evden keser, heyvani olmiyan da kasabdan alırış, etimizi. he, oni biz de yapıyış. káysi yanè pişiriler he. èle men èle güzel
- 335 yapamam. èle adam kıymaz yiye. yağda bele kıPkırmızı bele kurur, yağın içinde. yaparış káysiyi. erig diyerik. káysi diyerik. káysi diyerik. wala oğul meşur yémegleri işli küFTe diyerik. yani eTnen, böyrek yağınan, işli KüFTe, iri ufaş küFTe yaparış. ilahna sarması yaparış. pilav yaparış, mercimegli pilav. domatézli kırmızı pilav bele domatéznen, bibernen. domatéznen kavururuş. güzel bulğuri atarış içine. olur rengi
- 340 kırmızı. çoş güzel olur. è pirinç pilavi etli pilav, tawûşli pilav. è ilahna çortisi yaparış. işde o türlü yémeg yaparış. başka çeşitti türlü televzonnardan çıkan gençler hindi oşuyılar alılar. gençler de ayrı türlü hindi pişiriler. esKi arvaTTar_öle pişiriler balam. è böreg yaparış, paşlava yaparış. işde bayramnarda aşure yaparış, mahrem ayında bi yaparış. bi de bayramnarda yaparış aşure. // he, ne de diyisen wala yaparış oğul. bu
- 345 boğaz war ya bu boğaza ne pişmese yemez? her şey de yiyer.

Konuşan : Sabiha İzci, 75 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen :Değişik hatıralar

- kızımı işde mükse vërdim. // en kîçük çocuğüm memedi. // işde memedi evlendirdik. gëTdik. istedik. vërdiler, evlendirdik, getirdik. // biz gëTdik, beyendik // wala işde ëyiligine göre, ayilesi çoĥ ëyi. tálím terbiyesini gördüK, aldıĥ. ayilesi çoĥ güzel. evine baĥlılıĥına, âbëme diyím, aldıĥ, getirdik. şimdi üş tene çocuĥu var. //
- 5 gëTdik, istedik. üş kere meím beyím gëTdi. iki kere giTdik, kız evde deyëldi. bi seferde gëTdik, gördük. o görücü olduĥ, biz de gëTdik evlerinde oturduĥ, çaylarını içdik. âbëme diyím, begendik. geldik toplandıĥ, gëTdik, istedik. üzüg taĥdıĥ // yoĥ wala, zorlúĥ çıĥaTmadılar. aldıĥ vërdik. // yoĥ, hëçbi şey de istemediler. hëşbi şey de almadılar. yëter ki dëdiler sizín kimi insannar benim beyím hácidir. allahın rahmetine gëTdi. haci
- 10 âlâdın, diyellerdi. annemín Parmağında üzügdi, o da üstünde kaşdı. bi melmeketi, deyerdi. çoĥ ëyi bi insandi. alim adamdi. âbëme diyím, işde gëTdik aldıĥ. hele wardi bi dörT bësh ay düğüne. men tansiyon wurdı, ĥastalandım. âbëme diyím. işde rahatsızlandım. háci dëdi, ĥanımi geldi bize, meni görmege. kızın annesi. dëdi ĥanım annesine dëdi kızımı, gelinimi getirecegim, dëdi. dëdi háci olmaz. nasıl olmaz? dëdi
- 15 benim ĥastadır dëdi. benim evim yalnız kalmasın, men getirecem gelinimi. gëTdik aldıĥ, geldik. men de gëTmedim, rahatsızdım, gidemedim. yığıldılar, gëTdiler, bi gece, düğüünü yaPdılar. aldılar, geldiler. düğün müğüünü yaPdılar. bi gece ĥına gëcesi yaPdılar. bi gece de düğün yaPdılar. aldılar, geldiler. şimdi üş tene çocuĥu var. şu anda da gidibler wana. gezmeye gëTmişler. // oni, benim zamanımı diyím. wallahi yani men
- 20 diyím ĥardëşim, yani ayıb olmasın, men geldim yoĥdi. yoĥdi, çocuĥlarıma bësh bulamazdım, altına biraĥım. haşa afëdersiz haşa, siz de benim ĥardeşlerim. çocuĥlarımı ne halnan böyüTmişem. mamanan, südnen... işde dört bësh tene çocuğümü böyüTdüm. // evet, torpaĥ kavururduĥ, biraĥırdıĥ altına. mama vëirdik, süd vëirdik. böyüdiler. baba ehmegine düşdi. çocuĥlarım şükür allaha böyüdi. işde bi kızım izmirde ĥocada. a
- 25 böyüg oğlüm da budur. bi tene de sëyfedindir. biri de isTanbuldadır. oğlümün biri işde, biri de gidib wana. yani zor böyüTdük. o zaman bële ceyran yoĥdi. elektiriK yoĥdi. ibreĥaz yoĥdi. yanë ocaĥ yandıridıĥ. yani ne diyím, yani gine de melmeketin en zengini benim beyimdi. ë bësh tene de hacinín o birinci ĥanımının çocuĥları wardi. bësh tene de onnari böyüTdüm. on tene çocuĥ böyüTmüşem. allah belke emeĥimi zayı vërmeye //
- 30 dişi çıĥdı. atardıĥ suya. suya. incaĥ yapardıĥ. incaĥ yapardıĥ. salıncaĥ yapardıĥ, işde gezdirirdik, dolaşırdırdıĥ. çocuĥlarımızı böyüTdük. çoĥ şükür allaha. bu hasıla geldiler. bizde arTıĥ iĥtiyarladıĥ. // evet, hediK yapardıĥ. cevüz kıardıĥ, hediK yapardıĥ. // evet, çıĥırırdıĥ. diş hedigi yapardıĥ, ĥomşılar gelirdi. oturlardı, çaylarını içellerdi. âbëme diyím, pasdasinan, hediginen işde ne diyím, böyle. // evet, sünnet yapardıĥ, mevlüd
- 35 oĥurduĥ. // yoĥ, o zaman ële şey yoĥdi. keserdik. bële cërgesini düzedib, yapallardı. bële yanë sırasınan. o zaman da yani bële adamaĥilli illaş yoĥdi. bu âsTaĥlar vardı. böyle dam yapillardı. damların üsdünde kërannar wardi. döşeme binalar war ya, onnara tars serilirdi. he, tarsli evler yani. evet, çürüg ağaclar olúrdi ya. onnarın bële sari tozlari vardı. getirillerdi. oni bële temiz yazmada bële TölbenTde elerdik. haşa afëdersen oni
- 40 sürterlerdi böyle yaralarına. o zaman pek doĥdor da yoĥdi. // yoĥ wala, ĥutlamırıĥ. şimdikiler yapırıĥ, evet. // yoĥ wala, onnari yaPmanıĥ. ama saçlarını keserik.

- Tırnaqlarını keserdik. // göbegi kesilende atallardi kayıdıllardi mezarlığa. ya okul şeyinin duvarına atallardi. // wala işde ne bülüm. // yani bi caminan havlusuna aTsın hoca olur. öreTmenin şeyine okulun bahçesine kuyılasan öreTmen olurmuş. geleceKleri
- 45 ēyi olur. // nazar wardi. nazar wallahi meni de bōle ha nazar meni bōle yapıb. // çocūqların nazarına karşı ne yapıp? işda, giderdik, hocaya götürürdük. bitik ēderdik. bitik yani muska ēderdik. muska ēderdik taħardıñ koyınnarına. onnan sora çocūqlarımız düzelirdi, ēyi olırdı. işde ne yapıp? üzerlig de yapırdıñ. üzerlige Tuz soğan kabuğı, sarımsağ kabuğı ābeme diyim, şeker tozi sēperdik. bēle duman yapırdıñ. getiririk
- 50 çocūqları bēle başında Tolandırırđıñ, çocūqlar düzelirdi. şimdi de var. // evet, yun egiridik. tēşi ēşerdik. yun diderdik bēle. getirirdik yuni temiz yıħardıñ. çıpardıñ kūrurdi. getirirdik, tekrar çıpardıñ. oturuduñ bēle diderdik. Taraħda. Tarağ vardı. bēle Tarardıñ. ābeme diyim, getirirdik oni tēşinen egirirdik. oni çorab toħurduñ, kazağ toħurduñ. işde yēlek toħurduñ. yo wala hali yaPmazdım. biz de hasır toħuma wardi. a şimdi ceğan
- 55 derlerdi ona. // evet ceğan da wardi. hazır da wardi, biz görmedik. bizim dedelerimiz toħurdi dedelerimiz, babalarımız. onnar toħurlardi. evde işde hesır wardi. hesırın ūsdünde bi entab çulları vardı. diyellerdi ser. onnardan alıb sererdik. kēçe de kullanırdıñ. işde bunnan şey ēdellerdi. kēçe atallardi. onnari işde kullanırdıñ. köyler de yapallardi. // sipürge yohdı. işde bahçe sipürgesinen sipürürdük. sekevül heşa afēdersen
- 60 tavlada kullanıllardi, aħırda. şimdi o sipürgeñin içerde sipürgeñin cēran sipürgeleri var. // he, işaret ot sipürgeleri vardı. // havliyi, bacayı temiz, süpürge bağlardıñ, içerleri sipürürdük. işde havli baca budur. // idara lambası wardi. idara lambası bēle lamba, çıra vardı. oni yaħardıñ. ābeme diyim, işde gēce onnan işimizi görerdik. gündüz de işde allaha çoğ şükür gündüz olırdı. // evet, onnari mum yapırdıñ. bēle yağ bıraħırdıñ
- 65 tabağa. o içine bēle şey yazma parçası bēle örerdik, bıraħırdıñ o mumun yanına. mum yandıñça o bēz yanardı. men idaramızı görerdik. evelde ne vardı? evelde wala hiçbi şey de... ama arTıñ daha yani sen benim kardeşimsen, heya kalmamış. şimdi heya kalmamış. daha ne din kalıb, ne iman kalıb, ne haya kalıb. ne diyim. ne utanma kalıb. evelden yani her bereket wardi. ama şimdi de war, a işde ne yapıp? // wallahi ābēm
- 70 yazın biber alılığ. badlıcan alılığ. bağla alılığ. oni bağlayı gider kūruduruğ. temiz, güzel çatılarda biberi kūruduruğ damnarda. badlıcanları. kışın domatēz yararığ, kūrur. ābeme diyim, işde inahla alılığ, turşu yapıarığ. çortisini yapıarığ. işde bēle. kışın oni gēçirdirik. // yazın da işde yumurta şehreşi keserik. ābeme diyim, su şehreşi keserik. // bağ onnar hePi bēle bēş altı bēle vēdondur. hePi hediyeğeldir. // Sebze de tutarığ, domatēz, biber,
- 75 salatalığ, havuç, her şey tutarığ, her şey. // evet, tendirim de var. biz tandirmızı hazır tandır alırığ. aħşamnan bi torba ħamur bıraħıram. un bıraħıram, ħamur ēderem. sabahleyin erkennen namazi kılarığ, ġaħıb yapıarığ. sheT on birde biterik. oni bi girmi gün, bi ay yiyirik. kífletin oldi mi girmi gün çehmez. a kífletin olmadı, bi ay gider. yēni ehmeg diyesen, teze yapılmış, yēni ehmegdir. ama biz gelmiş yapıarığ.
- 80 sizin oralarda gelmemiş yapallar. yani mayasız, gelmemiş. biz mayalı yapıarığ. biz mayalı yapıarığ, gelmiş. sizin orda da yapallar, gelmemiş. maya bıraħmazlar orda. // misafirlığ haber ēdeller. geliller, öyle yēmeyine. biz tedbir görerik, yēmeg mēmeg yapıarığ. misafirlerimizi ağırlarık. otururlar, yiyerik, içerik. mağrib olur, giderler evlerine. // bi yaz oldu mi isTanbuldan geliller. ankaradan geliller. izmirden geliller. yani
- 85 her terefdan geliller. kalırlar aylanan. bi ay, iki ay, yazı burda gēçirdirler. // evet, çoğ war. bura çoğ güzledir. kızlarım gelir. oğullarım gelir. eşimiz, dostumuz gelir. // gēcen sene bi altı yēdi tene vardı. on iki tene tawuğım vardı, iki. on üç tene, topladılar götürdiler, öldürdiler onnari. yani peK bi teK bizim deyēl. ēlcevazın bītün. dēdiler kuş kribi var. onnan dolayı. ama onnan sora gine aldım bi altı yēdi tene. // kurka bıraħıram.

- 90 ama bizimkiler yaTmiyir. zıraaTdırlar. kurka bırağıllar, onnar yatallar. cüce çıharırlar. oni bésleller. // evelden pek tohdor yohdı. // eli yananda şirin kuymağ diyellerdi. bèle uni bèle haşıl kimi éderdik. şeker katardığ içine, vurardığ çocúğların şeyine. ona şirin kuymak diyellerdi. onnan sora o düzelirdi. onnan sora melhem sürterdik.o éleliknen düzeldirdik. // kesig olduğı zaman çaput basardığ. tanturotnan ohsijannan yıhardığ
- 95 onnari. // eli kırılarda işde giderdik kırırçıya. elini bağlallardi. yumurta yahusi atallardi. bèle tahda düzellerdi bèle şeyine. dönerlerdi, bağlallardi. o düzelirdi. // adilcevazın menşur yemegleri iri ufağ küFTe var. // evet anali kızli. kabağ Tolmasi var. inahla Tolmasi var. karniyarlı var. âbème diyim, çorTTi war. işde bu turşi tuturuğ ya. o çortunun işde pirini getiridik, é şeyde yaparlı. pirini, yané kırıntılarını, inahlasını,
- 100 kuruTTi küFTe war. bèle doğrıdığ ya inahlasını bèle ufağ ufağ. ona biz pir diyerik. âbème diyim, kuruTli Tolma vardi, kuruTli küFTe vardi. kuruTli küFTe, kuruduni güzalcene ezersen. siz de kürt küFTesidir. soğan kavurursan. küFTesini haşlarsan, süzersen. getirirsen, doldurursan tabağlara. kurudi tökersen, yağ soğanna kavurursan. tökersen üsdüne, yersen. // halbur hurmasını işde pasda hamuri kimi tutarsan. içine
- 105 güzalcene bèle helbırde bèle şey yaparsan. helbır hurması olur. oni kızardırsan. şekerı kaynadırsan, tökersen üsdüne. oni éleliknen yersen. // yoh, şeker tozi kaynadırsan. oni tökersen üsdüne, dadlıdır o. // kaykanah o yumurta kaykanağıdır. o ayrıdır. o tandır ekmeyi yaparlı. güzel bèle tendır ehmeğlerimiz olur. o kalın olannari içine yağ atarlı, oni çörek yaparlı, fetır éderik. // etli kışkek, eti pişirirsen. güzalcene
- 110 döymesinen eti pişirirsen. olur kışkek. yağ, soğani kavurursan. tökersen o kışkegin üsdüne, yersen. // çirişdır, kengerdír. // heliseyi de şey yapallar. heliseyi etnen döymeyi adamağıllı pişirirsen. éyicene karışdırırsan, bişer, olur helva kımın. işde onun içine hehalde her şey de atallar. o olur helise. // evet, yelmik de war. // ha o göbebeg de var. şey göbelege ne diyerler. // mantar. kenger de var. jağ da var. manda da
- 115 var. ilandili war. ısırganoti war. kuzıkulağı war. kuzıkulağı da éle güzel bèle şeydır. toplarsan, onlari bèle ilkbaharın çıhar. onnari toplarlı. biz kavururuğ onnari. evelig var. // çiriş de var. ineKanni var. o da oTdır. o da bi pëncerdır. // kuşpepesi war. genelde salatalarda kullanılır. onun da dadi bambaşkadadır. // topalağ war, üşgül war. mustafa çiçegi war. kalğan war. onnar yilinmez. onnar şeydiller, oTdullar. // çaTTağuş da bèle, o
- 120 bèle bèle açar. bèle uzun yaprağdıllar. âcıdıllar. onlar çoğ âcıdıllar. ama o da mideye çoğ éyidir. bu ilandili de mideye éyidir. çoğ éyidir. garos war, tere var. o bèle suların içinde olur. gideller, toplarlı, getirirli, poşeTTernen, oni yerik. o tortuK da var. tortuK da éle bèle degirmi bèle kum kimidir. o da yani yeşilligdir. tortuKdur, kavrulur o. bağayarpağı da war. // ule o acıkabalağdır. acıkabalağ, evelde Tolma yapalladi. artTıh
- 125 şimdi yapmılar. acıkabalağdır. oTdır, bèle çıhir. bi şeye yaramir. bağ bunnar bağayaprağlarıdır. bunnarın böyüğüleri olur bèle. bunnarı Tolma éderik. bunnar da bu da bunun bi türüdür. bunnarı Tolma éderik. bu da ilandilidir. bunnar da çoğ illaşdıllar. mideye bunnardan toplaram, salata yaparam. kekesağalı da var. geçisağalı. men o kadar pek şey éTmirem. çasır da war. çirêş de war. siğirkuyruğı da var. küllügoti da var.
- 130 sakız da bi oTdır. onnan dağ sakızı çıhar onnan // wala elde yıhardığ. // evet porağ wardi. porağ atardığ kaynar suya. tökerdik çamaşırların üsdüne. güzel yeşil sabun wardi. onnardan yıhardığ. çamaşırlarımız olurdi çiçek kımın. // evet çamaşır makinesi war şimdi. daha şimdi kımse elde yıhamir. evelden yıhardığ. elimiz kolumuz sağlamdi. şimdi daha çamaşır legenlerde yıhamırli, ellerimiz ağriyir. ellerim hareket éTmir ya.
- 135 arTıh şimdi devir olub hanlıh. // mutbağda işde evelden alamyonnar wardi. alamyon tencereler vardi. alamyon tabağlar wardi. onnar şimdi arTıh çoğı iPTal oldi şimdi porselenler war. âbème diyim, çelik tencereler war. pağır wardi. pağır da şimdi

iPTal oldu. şimdi olan yerde var, olmiyan yerde yoĥdúr. bizde çoĥ wardi. saTdıĥ geTdi hePi. // evet var. wala burda ziyarete giderdik. burda ziyaret çoĥ var. abdurahman ĥazi var. göĝoĝlan var. // öteberi götúrúrler. zebze götúrúrler. yiyecek götúrúrler. yaz oldu mi erig merig götúrúrler. // evet war. ĥıdır nebi. geliller ĥapıda durallardı. hediye veririk. para verirdik, yumurta verirdik. allah seni baĝıřliya.

Derleme Numarası: 24

Konuşan : Adil Uraz, 80 yaşında, Okuma-yazması yok

Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz

Derlenen : a) Deĝiřik hatıralar b) Bitki adları üzerine yapılan mülakat

a) baĥ biz burdan ĝaĥdıĥ, geTdik şeye, tatwana. tatwannan geTdik yaya, ĥurtalana. ĥurtalannan ĥaĥdıĥ, mindik trenne. geTdik selimye ĥıřlasına. isTanbul selimye ĥıřlasi. onnan sora bin dokĥuz yüz elli birde geTdik ásKere. burdan yayan düşdük yola, ĥurtalana giTdik. ĥurtalanda mindik trennere geTdik, heyderpaşada yéndik. 5 heyderpaşadan bizi götúrdiler selimye ĥıřlasına. selimye ĥıřlasınnan bizi götúrdiler şeye, ömerliye. ömerlide de o iki ay orda eĝitim gördük. eĝitimnen sora teKrar bizi bi daĝıtım yaPdılar. geldik isTanbul selimyeye gine. onnan sora ásKerligimi isTanbulda yaPdım, selimyede // ásKeryeye ne diyim. o vaĥıt bi şey yoĥdi. yalın_eyahdı, ĥılpaĥdım. belengazdım. şimdi bi_oyin yerdik, iki oyun yemezduk. bizim eĝitim yeri de 10 ĥaracaáhmeTdi. isTanbul ĥaracaáhmeT war, mezarlıĝın yanında. oraya eĝitime giderdik. // er_olarah yaPdıĥ. bin dokĥuz yüz elli birde. // iki sene yaPdım. yirmi dört_ay. // arkadaşlarım çoĥ wardi, çoĥ. benim iki yüz_elli kişidik. // ömer ĥahya wardi, bilmiyem şevket yıldırım. bölük ĥumtanlarımızın_adi şevket yıldırımdi. // onnan sora teKrar esKerliĝi yapıdıĥ. iki sene sora gine geldik, ĥurtalannan yendiK, 15 yayan geldik yine buraya. // bu meĥlede naĥır otarırdım. naĥırĥıdıĥ. şey_ederdik. belengazdıĥ, fakirliĝi yanında. ĥarıĥ ĥorab eyaĝımıza yoĥdi. yalın_eyah, belengaz. // esKiden şimdi bi ĥocuĥ ĥaĥi, diyi anne man piskúvêT ver. biz piskúvêT isTemezdik. diyerdik yarabbi bi ehmeg ola, biz yiyek. eKmeK isTerdik. eKmeK de yoĥdi. ĥavdar_eKmeyi. yoĥdi. a belengazdıĥ. eşseyi, şeyi kırirdi. naĥıra giderdik. baĥ onnan 20 sora sabahnan götúrúrdük. aĥřam alırdıĥ, gelirdik. mal saĥabınnan aydan bilmiyem ne verirlerdi bize. giderdik davar başı yarım Ķod buĝda verirlerdi bize. yarım ölĥek. yarım ölĥek de on kilo. naĥırĥıdıĥ, ĥobanlıĥ yapardıĥ. ĥuzuculuĥ yapardıĥ. ámelelik yapardıĥ, yoĥsulduĥ. // ekin, kırĥ gün beĥe oraĥnan buĝda biĥerdik. kırĥ gün. geĥe gündüz ĥalıřırdıĥ. bize ĥalırdı ya on Ķod, on beş Ķod ölĥek buĝda verirlerdi. // ĝam wardi. ĝama 25 minerdik. ĝama minerdik. sürerdi, şey ederdi. öküz otarırdı. // tēzeyi wala heĥ para da yoĥdi. ēle o yannan bu yana borĥ_êTdik, aldıĥ, geldik. // yoĥ wala. aĥrabam deyēdi. heĥbi şeyim de deyēdi. // eveli beĥe el deĝırmanında ĥevürúllerdi. beĥe el deĝırmanında bulĝuri tókellerdi, sabaha kádá üş dört tene adam toplanırdı. onan sora bulĝuri yapallardi, ĥekellerdi elnen // ben sıĥıntı çoĥ ĥekdim. ben burdan ĥıřın yanē emcem 30 bana dēdi, al sen bu para, geT man ĥarřıdan sıĝara getir. geTdım ben yalın eyahdı. şubat ayidi. yalın_eyah geTdım o ĥarın_ĥinde, sıĝara getirdım ona. ĥorabsız, yalın_eyah. a yoĥsúllúĥlari biz çoĥ gördük. aĥřam_olanda beĥe gündüz_olanda anam benim ĥamařırımı yıĥardi. onnan sora getirirdi bi tendir wardi. tendirde ĥurudurdi. // yoĥdi, görmedim. eyaĥabi görmedim. // wala türkiye çoĥ yoĥsúldi esKiden. ben bi günü beĥe 35 yatıram. men de a bu kádáyem. baĥdım ĥapi döĝúldi. üş tenesi sabahlar erken ehmeK

- dağıdıllardı, sıcaḥ ehmek dağıdıllardı. o sıcaḥ ehmegi man getirdiler. bèle vèrdiler. èle bildim bi çuwal altın getirdiler. arḥada bèle yoḥsul zamannıḥ gördük. şimdi baḥıram ehmegler hePi çöp vidonnarında. yémegleri atılar vidonnarın içine, gidi. yoḥsul zamanda. şimdi yoḥ üzerinde durmiller. wilen o binayı göreydiz. dedim iki günü göriler,
- 40 bize çoḥ şey gelir. // bi tendir evi vardı. babama söylüyüm, beş altı adam toplanırdı, o tendirin etrafında. gündüz, aḥşam olanda bile eyahlarımı salardı tendire. sabahnan gèce yatan gine. erken kaḥarlardı. o hèsiri qaldırırlardı. // he, çol da tendirin başındadı. èle köşede tendirin başındadı. orda yıḥanıladı. gèce gündüz bi tendir evinde qalırdıḥ. mısafir de gelsedi eyni qardaş kimin baba kimin yanımızda yatardı. yer yoḥdı. // oda
- 45 yannız her mehlerde bi tene wardı. ona da duwan odası diyellerdi. toplanırlardı o duwan odasına. o da bèleleri gelemezdi. böyüḡler giderdi, orda şey edellerdi. konuşma yapallardı. o duwan odasında sahabi bi de bi matara wardı. asKerye matarasi kimi matarayı da bıraḥırdı. ocaḥda çay Kaynadırdı. bi parça da çay atardı içine. onun bardaḡı, şekeri yanındadı o aḡanın. babama sölyüm, çayı içerdı. orda dururdi, milletle
- 50 konuşurdi, onu dinlerdi. o konuşurdi, millet dinlerdi. ona duwan odası diyellerdi. her mehlerde bi adam, iki adam ya wardı ya yoḥdı. görmedim. // tendir evi wardı. soba yoḥdı. teneke yapallardı. soradan teneke sobası yaPdılar. o da boyünü da tenekeden yapallardı. dumanı yarısı içerde, yarısı dışarda. he, dumanın da yarısı içerdedi. // diyellerdi böyöḡler otururlardı, diyerdi. bülüsüz nölüb, filan yerde kömür war. o ácaba
- 55 rengi ne biçimdir diyiler, atiler trène. trèn onnan gidir. a bèle bibirlerine mesel açılardı. kömürü görmemişdiler. // geven, tezek. è geveni bèle kökünü atallar içine. geveni tezeḡi atallar içine, yanardı. sönerdi, gineç . qalırdı, açıda sawurdi. o da tezeḡi olan yandırıdı. olmiyan da heç. // sıcaḥ olmidı. kömür bülmezlerdi nedi. // aḥur he, wardı. aḥur wardı. daha sabah olurdi. erken kaḥardıḥ. erken kaḥardıḥ. babama söliyüm, güzel
- 60 heyvanların altını sipürürdük. oni yemini verirdik. gümürzesini yapardıḥ. gümürze bèle dehrenen doḡrallardı. ona gümürze diyellerdi. samana qarışdırırlardı, verirlerdi o heyvana, yiyerdi. Satan tavladan da heç gelmezlerdi çoḡı. èle sipürıdı. heyvannara baḥardı. tumar ederdi. onnan sora baḥardı heyvannara // sakarda, sebeTTere doldurullardı. sakar, sakar ona sakar diyelerdi. marekden doldururlardı. verirlerdi.
- 65 sakara doldurıdı. götürürdüm, tökerdim mısranılarına. mısranılarında yiyerdi. heyvannar bèle tökersen. heyvannar yiyer. heyvanlar oni yiyer yemez suya bıraḥıllardı. suda suyuni içerdı. üç oyun, üç oyun heyvannara su, yem lazımdı. onnan sora da gèce gidellerdi, bi daha baḥallardı. o tavlayı sipürürlerdi. pisliğini misliğini, mayısın o ġurusuni sèpellerdi alTlarına, yatallardı. sabahnan her gün eledi. daḡa gidende
- 70 koşallardı arabalara, gidellerdi daḡa. // esKiden bèle toplanırlardı. kerpiç tökerdik. bu Kádár daş bina. a duvari bu kádá qaldırırlar yerden. onnan sora iki bin, üç bin tene evine göre kerpiç tökerdi. çamurdan yapardı, üzerine de beş tene, altı tene o aḡaçlara döşeme diyellerdi. döşemeyi atardı. martekleri atardı üzerine. çamuri, püşürük diyerdik. çamura da püşürük. sırtımızdan daşırdıḥ, vurardıḥ. çıhardıḥ. // ne martaḡ. he, ona martaḡ
- 75 diyerdik. o bèle qalın aḡaçlara da döşeme diyerdik. // taḥda yoḥ ki bıraḥım. geven, üzerine geven atardıḥ. gevennen bi de ha' bu şey yoḥdı, sen şimdi baḥdın. **b)** qaraḡıyaḥ var, sütède. qaraḡıyaḥ oT dedigin de èle qaraḡıyaḥdır. bèle temiz mala. mal oni èle hoş yer. mal beslenir. // topal oT diyellerdi ona. ornuḥdı. ornuḥ da èle bi kuwweTTi oTdır. ornuḥdur, sütède her tırpan onu qaldırmaz. ornuḥ bèle saç kimi bèle şey eder. keyner.
- 80 ona da ornuḥ diyellerdi. // üşḡül de wardı. üşḡül de bèle üş yarpaḥ bèle açardı. yerinde bèle şey ederdi. // qalḡan, evet. qalḡan diyirik biz. qalḡan o tikenni deve tikenneri diyiler ya. eyni o tikenner kimidir. hanè bu kıızın oralarda var ya. ha o qalḡan ona diyiler. // ḡanavkesen evet. bi yerin ḡanavi kesildi mi çayir. ona çayir diyerlerdi. çayırda

- bële olan yërde hanav kalmaz. hanav bële topraḥnan şey onûn da bële altı bële olmasa
85 hanav kalır. altı yaş kalır, ıslah kalır. o olan yërde rûtûbet kalmaz. // çaTTaḡuş da evet
war, o da var. bële çekdi mi süd vërir bële. onnan saḲız oli. // he, tortuḡ var. tortuḡ da
bële bële yère tøkûli yère. tøkûli, açılı. bële ufaḡ ufaḡ, bële tikenni olur. bële az bi şey. //
he. tendirlik var. tendirligi işde bële ağaçların içinde bulisan. üş dört yarpaḡ vërir. bële
kaḡar mal oni yiyer. pislêTdi mi gine eyni gine gögerir. // he, tendirlik. // bağayarpaḡi?
90 he, war. boḡa bële yël oldi mi oni getiriler, bağliyirler bële dizine. yaḡut eyaḡı nêrdese
oraya. ora èyi oli. bağayarpaḡi. // o kêçisaḡali de daḡda oli. tekesakali diyeller. èle bële
hoş bi қоһи gelir onnan. // kuşehmegi de war. evet. o da bële yère serilir. yërde kalır. oni
haTTa pişirirlerdi, haşlallardi, yiyerdi. òle bële Turşadardıḡ, yerdik. ilandili de bële bi
ilan diline benzer. onnan sora sûtêde olur. onnar her yërde olur. sûtêde olur. onnar
95 acıdır. yanê heşTelih bële eyaḡ meyaḡlarına şeyine. yanê bunnar hePi illaşdırlar
kardaşım. // çaşır da war. çaşır, oni bële şey edeller, biçeller. getirirler heyvannara
vërirler. heyvannar yiyer. // sığırkıuyruḡı de war. o da bële eyni benzer tülki kıuyruḡuna.
daḡlarda olur. babama sölüyüm, çiçeg açar. bële sari bi çiçek açar. daḡlarda var. //
küllüg oti de var. küllük oti da baḡ oralarda bële üsgék kaḡar. babama diyim, toḡumi
100 tøkülür. oni sipürge de yapallar. // südgen de war. südgeni de bële çekersen. bële yaḡut
bi yëren deyer. yaḡut bi şey êTdi mi, o şey êTdi mi o adami âmelêder.
âmel olur adam. isâl êder adami südgen. meymremḡoT da war. o da bële daḡlarda olur.
bële şeyde olur. bële hoş bi қоһуси var onûn. // saḲız var. o da daḡlarda bële gögerirdi.
şey olürdi. babama sölüyim. bële yarpaḡlar kaḡardi onnan sora saḲız gideller, saḲız
105 kâynadıllardi. palaḡ da war. palaḡı da biçellerdi, getirirlerdi kadınnar. sabahna
çavêşellerdi, götürürlerdi, oT baḡlallardi. getirirlerdi ip yërine oni işde. kırılmazdı,
çoḡ kuwweTTidi. // pıtırâḡ da war. daḡlardadır. bële ufaḡ, ince oTdür bõle. // üzerlik de
war evet. üzerlik de çoḡ èyi bir şeydi. bële eyni bële deneleri benzer teSbeh denesine. o
illaşdır. pis niyeTTere, şeye. her kapının üzerine asallar oni. // kırḡboḡum da var, evet.
110 kırḡboḡum da hêç bi heyvan yemez. oni de tutarsan, çekersen, çekersenḡ, kopartırsan.
çekersenḡ sonûna kadar. ona kırḡboḡum diyeller ona. oni bi mal yemiyir. hani denize
girende o denizin şeyinde olur. // meymremḡort. o da war. meyan köki de var. keklik oti
da bële ufaḡ yarpaḡlar açar. bazı èle bi hoş қоһили oTdür. // eveligi de eyni saç öriḡi
kimin, asallar, kışın getiriller, yiyeller oni. uşkun da war. bu daḡlar hePi uşḲundur.
115 yemlik toḡumi bizim baḡçaya da düşüb. // manda pèynirlere, cacıḡlara katıllar. çoḡ da
lezzeTTi bi şey olur. manda, sirmo. // he, eşşekturpi var. o da bële turpken daḡlarda olür.
bële bostanlarda olur. bële yarpaḡı da eyni turpun yarpaḡına benzer. ona eşşekturpi
diyeller. // parpar da orda semiz otu ona semiz oti diyeller. oni da getiriler, toplallar,
pişiriller, kavururlar yerik. // kenger de war, evet. kenger de daḡlarda olur. sökerler,
120 getirirler. oni da ayran aşını yapallar. // kengerli pilav aşını, pilavını yapallar. // jaḡ da
war, evet. a jaḡ da eyni çaşıra benzer. oni da jaḡdır. ona da jaḡ diyeller. suyun içine
bıraḡıllar. dadlandırıp yiyeller oni. // yarpuz da eyni bële oni da yumurta pişirende
doḡrallar. yumurtanan barabar yiyeller // göbelek, he. mantar var. // Ḳariberg, o da bu
daḡda war. bële getiresen sökesen, bële dilen vurdun mi dilin yaḡar. // çiriş evet, kiriş de
125 war. o da bële çıḡar. bële tek iki ay çıḡar, daḡda. onûn da pilavını yapallar. kavurmasını
yapallar. // ḡiti evet, var. o da bële sûtelerde, şeylerde bële ot olur. o bële yüsḡelenir,
kaḡar. // tikandibi de o bële sari tikenner açar. bële şey edersen. onûn dibi tiken olur
bële. // tortuḡ da bële açılır. açıldıḡdan sora bële ufaḡ ufaḡ tikenner olür. èle
adamin eline batmaz.

Derleme Numarası: 25

Konuşan : Ayşe Uraz, 85 yaşında, Okuma-Yazma Yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen : a) Değişik hatıralar b) Yemekler

- a) ákrábası deyelem. doğrusuni konuşum. ámcenin hanımıyam. ámcası vefat_étDi. o man dedi. dedim, almaram seni. şimdi otur, otur, otur. otuz yeddi senedir de bunnan evliyem. aTmış senedir burda evliyem. /// allah sennen razı ola. bin nira para verdim. buni kırk sene evel. a bin nere. âbesi aldı. áhmed usda wardi. bês
- 5 kardeşlerdendir. o aldı. altın da halhındı, getirdik, tahdıh. /// devırsi gün men altınnan görmemişem. bi şeyini de görmemişem. müslüman karınınan doğru, ağzınan doğru kelime çıhsın. kardeşe söylüyüm, ben unuTmam. altın tahsam ne, tahmasam ne. êlín álámetini tahmışlar man. êlín_altına gêt, yê. bunnan eyi bi şey çıhmaz kardeş. kendinki varsa. hêç_olmarsa eger satarsan, ege alırsansa yardır. o tür halhın mali mana gelirse
- 10 gelmesin. hêş kımse ne diyerse dêsın. hêş kımse kimsenin_atına minmesin. bağ bu carcar da bu şey de. carcari da babam men ne bilim, şey yapallardi. bêle demir yapallardi. bêle kerki kımın şeyleri wardi. usdalar yapardi da. carcar da oni sêlín_üsdünde bğda atallardi. máhsát têt satıb, ifada, doğriya. onun işda o samani çıhardırlardi. o heyvannara otu öğüdüdi. bğdayı da insannar yerdı. // bğdayı getirirdik,
- 15 çıhardı, olurdi beyaz bğda. çıhadıllardi, gôtûrûrlardi. elerdik, gönderirdik degırmana. degırmında un êderdik, gelirdi eve. tendır yapardıh. eKmeK yapardıh, çöreg yapardıh. oni da êle. bğdayı da êle yiyerdik. // dövme de yarma da kardeşa söylüyüm, yanê bêle ceyran degırmannari mi wardi? yo. el degırmani. su degırmani. bi tek wardi, bğda ügüdüllardi. bêle yarma mi çekilerdi? // esKiden çarık çoğdı. heyvannarın derisini
- 20 edellerdi, sığırın derisini edellerdi çarık, giyelerdi. ne vardi? kım görmışdi bu saltanatı? êle kíflet sahabi ehmek bulamidi çocuğuna vère, yiye. yohdı. be war midi? hangimiz doyidi? // muhacırlık rus işlerinnen dönûbler, gelibler. kım yoh, kımse yoh, ev yoh, kar yoh. // annemnen babamı da görmüşem. ama muhacırlığı görmemişem. ordan gelmişiz. ta' gêtmişler konyaya. ordan dönmişler, gelmişler. benim babamın ilk_arvadi
- 25 vefat_étmiş. benim_anami almışdi. anamın da kocası muhacırlıkda káybe gêtmiş. yeddi sene muhacırlıktan, seKkiz sene sora, anadan olmuşam. // şimdi gelinler, gelin midir? káynanalar şimdi gelindir. benim böyög_âbemin hanımı kürTTerdendi. o babamı gôtûrûrdi. yatağını sererdi. babam yatardi. babam yuhiya geçene kádár onun başının_önünde oturacağdı, babam yata, o kağa, kapiyi örte, geçe gide. gelin midir be
- 30 şimdikiler? o gelinin_ağzını, yüzünü kım görerdi? yirmi sene káynátanan kelime edib káyinnen káynátanan konuşmazdı. kımse onun sesini duymazdı. şimdi bês gün susı. gelinin yüzünen temaşa edir. ne, himdi namus heyá nêrde kalıb? şimdi çok zorri bi zamandayık kardeş. çocuğa diyemisen buni yapma. şimdiki çocukları alıştırırlar bu baKkallara. warsa da getır yohsa da getır. ê yohnan ne gelir kurban? bi çocuğı çışe
- 35 alışdırmadın. yohdûr yanında, ne vereceksen? ağılyı, durmiyi. arvaTTar çocuklardan fena olub. şimdi de arvaTTari zabT_êdemiler. istersen hocam gitginen, isTersen kalginan. şim man diyiler, sen esKi karılandansan. diyirem tabi men esKi karılandanam. men hesabı bilmirem nedir. eyağıma göre, yorğanıma göre eyağıma uzadıram. bi paşa varmış, demiş kım yorğan getirse man, men paşalılığı verecam ona. yanê ölüb, özi
- 40 paşalığı terk_êdib. o adama vère. táhdını vère. gidiler bi köyün halhi hePi yorğan getiri, örtiler padişaha. padişah da hoş bi şey demiyi. diyi canım hele bi sabredin. bi ilhTiyar nenenin de bi oğul çocuğı varmış. bi şey sahlamış. nene kurban bi yorğan yapğınan

- men de gidím. nene kıurban dèdi bi melmeket yorĝan ğötürdi, dèdi padişah olmadı sen mi olacaĝsan yètım. nenesi kaĝı. bi yorĝan wardı. o da bi cob bıraĝı yorĝanın içine.
- 45 gıdı paşaya. şimdi diyi yol vèrın men de gidím paşayı ğörüm. şimdi gıdı diyi yorĝanı paşa işde örtün baĝım; uzun midir, kısa mıdır? örtı padişahın üsdüne, padişahın eyaĝı burdan atı eşKe. èle o cobnan bi tene paşanın eyaĝına wuri. diyi yorĝanan ğöre eyaĝan uzat. yorĝannan fazla uzatisen, milletimi kıandırısan. sen bu taĝdan yènecaĝsan. bu taĝda men oturacam paşa. paşa dèmiř men yèmın èTmiřem. her kım ğeldise bi teneyi
- 50 eşiTmedım. bu kelimeyi sennen duydum. pařalıĝım san helal olsun. yoĝ yorĝanan ğöre eyaĝan uzat. yanè bunnar hePi oluP, kıalıb. tèze kıurban sen diyisız ki şimdikiler man diyir ha, ha, ha, ha' men şimdiye uyamanam ki... buriya kıadar açısız. burdan açısız. sızın daha heyaz, namusuz nèrdedir? /// wala bayram yèmeg yapım, hèç dünyada yèmegi men tøkmenem dışarıya. ğelın diyi bunun kıaderini bülmesek bulamanıĝ. her
- 55 şeyın de kıymetini bileceksen kıurban. sen çalışıbsan òretmenliĝı kıazanıbsan. dolanan saķaĝda ne kıazanacaĝ? // diyi bize wardan da ğetir. yoĝdan ne ğelir adama? men bu kıursi olmasa men nèrden gidím san bıraĝım? wardı evimde, ğüvenerek ğetirdim. // aha şimdi esKiden baĝ. esKiden erdişden bi çölmek ğelirdi. biz de erik kıuruturduĝ. bi de bi çanaĝ ğelirdi. muştan da çanaĝ ğelirdi. biz evin kıifleti alti kııııdık. alti kıııı de o çanaĝda
- 60 yèmeg yerdik. bi çanaĝda. ya bi kıařıĝ bulunurdi ya bulunmazdı. elnen yiyerdik. orda durardıĝ hèřbi şey yoĝdı. çanaĝda çölmekde yiyerdik. // lengeri de yoĝ. çanaĝ, çanaĝ èle topraĝdandı. topraĝdan bèle yapılar. bèle yapılar. bèle ğegirmi. ğegirmi yapılar. oni yapıdıĝları kıımı doldurılar o yèmegi ona. on kıařıĝ o kıaba ğidecek. elnen. kıařıĝ ellerinde. çorbasi, şilesi pişirillerdi, oni yiyellerdi. tendirde bişirirlerdi, yiyerdik. // dèdiler, fılan
- 65 yerde bi eşeK geberib. baĝ arĝadař, baĝ wallahi baĝ yèmin san bèle arĝadař kıaĝdıĝ, ğèTdik soyduĝ. o eşşeyın ğöyni yani bu sıĝırların bi kolik diyellerdi. o kolige ğetirdik. üş dört kıııı oni böldüler, ğötürdiler. heTTa dövüşdiler de. o eşşegin derisinden. kolik o bu eyaĝları war ya eyaĝlarının bu inciklerinin şeyi derisini ğetiridik, ğiyidik eyaĝımıza. çorabi baĝ ordan ğiyemişik ya a bunu aynı o biçimde yapallardı. bèle aĝzımı sirimnen
- 70 tikellerdi. oni ğiyellerdi eyaĝlarına, ğezellerdi. a çarıĝ eşşek derisi. he wallah. yanè wıyĝ wuyĝ diyisız, bèle ğülisız. allah o ğünneri daha hèç ğetirmiye. yalın eyaĝ men ğèTdım ki şeye çarşiya. şubat ayında yalın eyaĝ sıĝara ğetirdim. yalın eyaĝ ğèTdım, sıĝara ğetirmişem. // daĝlarda şipürge oTları var. hele de şimdi var. mendè var. atıb, tutub, bıraĝıb baĝa. bèle atırıĝ onu bu elimizin aha o seķevül kıımın. aha orda baĝ
- 75 seķevül var. onnan hePimiz baĝı, baĝçayı, evi şeyi her yeri, orda biraz bizde hesir wardı. hesir de ceĝannan yapardıĝ. hesiri de aha orda war. sen bilisen hesiri. hesir wardı. ğidellerdi ceĝan biçellerdi, ğetirirlerdi, hesiri toĝurlardı. diyerdi ule baĝ. bi senin kıımı bi adam ğelirdi menim evime, diyerdi ule baĝ fılankesin evinde bi hesir var. hesiri ğelirler, ğörellerdi. ule diyerdi, o adamın evinde hesir var. hesirden başka bi şey yoĝdı.
- 80 haTda aĝřam oladı, üş kııııye, dört kııııye bi kıat yataĝ atallardı. yatardı orda. sabah olurdi, hesir kıaĝardı; aĝřam olurdi, serilirdi. yanè tendir yandırılardı. tendir ah'. o bilir o. /// ben ğörmüşem. bèle ince hesirler wardı. /// çul wardı, kılim vardı. kılim de yoĝdı. bèle ğörsen kıöylerde toĝudullardı. baĝ kıilimi de o kıöyde toĝuyublar, ğetirirlerdi. he wala bi şey yoĝdı. yanè çoh belengazlıĝ ğördük. atatürkün zamanıdı. inüni
- 85 zamanında daha şey ğördük. o ğèçinin yününü èdellerdi çorab. çarsıdan ğetirdim, ğet alĝınan o ipi. // he ğèt, oni al, ğe. // ramazannıĝda ğelirdi ramazannıĝ. ğaĝardılar o döyme war ya. bũĝdayı döĝellerdi, döyme yapallardı. onun keşşegini yapallardı. keşşek ona keşşek diyellerdi. yapallardı. ğèçinin o iş yaĝ war ya oni da ğüzel çarşıdan ğetirirlerdi, eridirdiler, tøklerdi. oni yerdik. // he, remezannıĝda. // saĝurda da ne
- 90 wardı? çay may ğörmedik. yoĝdı. söĝurde kıaĝardı. yiyen yiyerdi, yèmiyen de su içerdi.

- yani ële gördüm. anam oruç tutdi. ifTari yoħdi bi şey açā. bële bi su işdi. dëdi gine ya rabbi çoħ şükür bu suya. bi şey bulamadi yiye. men bële bunnan bõle gözümün önünde duridi anam. // bayramlarda da baħ. bayramlarda da giderdiler. behmez getirirlerdi çarsidan. anamız da getirirdi. parça uni alırdı eline. kuşhanaya tökerdi. kuşhanada
- 95 karşıdırırdı. oni edellerdi asTa. yani bële haşılı çaliler yani haşıl onun adı haşıl. o da haşıldı. bu nedi? asTa yapardı. bi kere sabahnan kaħardı. camiden gelirler, yiyerdik. en birinci yemegimiz de oydi. biraz da yağ tökellerdi üzerine. o haşılın içine, yiyerdik. komşılara ële bizde şey wardi. komşılar her gün komşıdadı. ële bayram degel, her gün bize bi bayramdı komşılarda. şimdi de komşuluħ kalmayıb. // giderdik, bize buğda
- 100 kawurullardi. kawurka verirlerdi bize. a bële bu kádā kavarķa verilerdi. çıhardı. gelirdik. bayramnarda şeker meker o yoħ. şeker yoħdi babam, görmedik. kavarķa uni kawurullardi. // toplanılardi gidellerdi. onun evine. bële taziye maziye yoħdi. gidellerdi mezarlıģa, mezarlıħda konuşullardi, çıhállardi, gelillerdi evlerine // kılállardi. ële esKiden de namaz kılállardi. evlerine geTmezlerdi kımse. // e hanë yemeg vereler.
- 105 yemeg yoħ ki vereler. perişandi. onnan sora gelirdi. toplanırdı, gelirdi. babama söyliyım, şey edellerdi. gelirdi bële filankesın yoħdúr. bi eşşeg alırlardi karşılarına, gidellerdi mehleden toplállardi, getirirlerdi, verirlerdi. ona çoħ bële gördük belengazlıħ. // elinnen gelsedi. esKiden bële usullar musullar yoħdi. bu yer yatağında yatardi, gelirdi. o adami traş ederdı bıcaħnan. // komşıya yardım edellerdi. erken kaħan olúrdı.
- 110 kaħarlardi. merkebi alıllardi. katallar karşına. bu adılcevazın iki mehle, üç mehle toplállardi, getirir verirdi komşıya. unnan, yarmadan, bulğurdan o evde ne bulundisa, tuzdan şeyden verirler, getirir yiyellerdi. sen hele ehmeg yemeyıbsen ben bildiğim. // tawúħlari, be çıharTmidi. be ne yiyilerdi. o tawúħ yumurTTardi. Kılırdı balanın üzerine. on tene yumurtanın üsdünde yatardi, cüceleri çıhadırdı. o getiridik.
- 115 köyde ufaħ den verirdik, yiyerdi. onnan sora da balalar dirilende her türlü şeyi yiyellerdi. heral tawúħ millet para bulmıdı, et ala. evde kesellerdi, yiyellerdi. // pënr yapıdım. menım koyunnarımı daha eyaħlarım tutmi yerde yapım. // pëyniri kardaş, ilindiririk südüni. ilidannan sora pëynir mayası var, oni atarsan, dönersen onun üsdünü, bële bi bënzen örtersen. bi sehet kádár yasıl yoğúrdı mayalarsan, eyni eledir. oni tökersen
- 120 Parzuna. Parzunda süzülür. bi daş bıraħırsan üzerine. bi sal da alTda. getirırsen o taħdanın üsdüne. o süzüldü mi olur pëynir. oni doğrağınan, Tuzlağınan. baş yerine, Tuzlı suyi eT. tök üsdüne. // wala kardaş, wari olan yani mali olan, âciz olmazdı. onun kermesini her koyunun altını kerme keserler. o çoħ dayanaħlı olur. kömür kimi. oni bële doğrallar, dilim dilim keseller. oni düzerler bële güneşin karşına, güneş kuruturdi.
- 125 oni serellerdi, kururdi. doldurúrlardi içeriye. geveni bıraħırlardi alta, kermeyi tökellerdi üsde. bi kírbit wurallardi, ële mum kimi yanardı. a şimdiki arwaTTar hanım olúblar her terefde. // men yun mi egırmezdım, men çorab mi toħumazdım? men kazaħ mi toħumazdım? men bõle midim? hebsi yalan oldı, geTdi. // kardaş yun darağını getirirdim. o yun darağı wardi. şimdi de hele mende war. bële yuni yıhardım.
- 130 yıhayannan sora oni diderdım. darağı bıraħırdım buriya. bu dizimi bıraħırdım Tarağın taħdasının üzerine. o yünü darardım. o demir dişlerde. dariyannan sora çıhardırdım. dariyannan sora bële bu biçim dönerdım. oni bële yuvarlardım. biraz bële bële bële tëshinen bi kere başlardım egırirdım. iki kati ederdım. çorab toħúrdım. hele de war. hele de şimdi üç çift o çorabdan bunda war. aha gösterim, baħ. // **b)** wala yapmirem.
- 135 keledoşa mercimeg atacaħsan. kardaşa söylüyım, yağ soğan kavarub atacaħsan. atannan sora kurudi ezeceksen. döymenen barabar keyniyecek, kurudi ezeceksen, tökeceksen içine. doldurub yiyeceksen. // ciger taplamasını hoş yaparam. oni da kara şeynen karacigernen dögerik. dögennen sora bulğurnan yoğururuħ. onnan işde degirmi yaparlı.

- yapan vaḥıT yağda kızadırıḥ, yerik // hêç kımse benim sucuḡumi yapamaz. sen tēzeye
 140 bēle baḡma. o getirir eti, getirirem, paylaram. payliyannan sora oni bi qazıram. oni
 qazıyannan sora oni getirerem, lēmon Tuzinan çevürürem. oni çevirennden sora düzi
 çıḡar dıḡariya. oni qaldırırım, düz üzünün yaḡı gēçer içeriye. o yağsız üzi çıḡar eşKe.
 sen de burda oladın, yapadım, yiyedin. // Turşlı Tolma, eşKili dolmayı war. o lēmon
 duzi seven lēmon duzi yiyir. lēmon duzuni sevmiyen eşKisini yiyir. oni kabaḡı soyarıḥ.
 145 Tolmanın yapmasını. kabaḡ biraz güneşde ölüşür. ölüşennenden sora etini dögerik.
 kıymasını yoḡururuḥ. kabaḡı sararıḥ. kabaḡı biraḡırır tēşte. kabaḡı getiririk. ya yoḡurt
 ya kurut tökeceksen. yaḡı da tökeceksen üsdüne, yiyeceksen. senin parpar dedigin
 böḡün men pişirmişem. men böḡün yapmışam, getirim yē. ge yē. baḡ begenırsen mi,
 begenmezsen mi? yoḡurtli dolma o yalanciya yoḥ. o etini dolmayı da doldururam. ona
 150 da quruT ve yoḡurt üsdüne atıram. sáde yaḡı da tökerem. qoyun yaḡını. bēle bu ot mot
 yağlarını yēmenem. // bu baḡçada qeyisi vardı. cevüz vardı. siyah tut vardı. onnari
 toplarlardı. yazın qurudurlar. kışın da götürürler köylere. buḡda muḡdanan vērilerdi,
 getirirlerdi, idaralarını görellerdi. // ē gine şimdi de war. onnar bu ayın girmisinde
 erigler degecek, aḡustosun girmisinde deydi mi toplarıḡ getiririk, bēle cızıḡlarıḥ.
 155 çerdegini çıḡadırıḥ. güneşde kurur. quriyannan sora oni qaldırırır, doldururuḥ qablara.
 kilosini bāzen yēdiye vēriler. bazen bēş milyona vēriler. buna káysi diyiler. yēmegi, he.
 oni da yapallardı. canın iTesedi yapardı. hoşavını ēderdin. kurusini da getirirdin,
 yiyerdin. çoḡ hoşdūr. káysinin yēmesi çoḡ hoşdūr. ama káysi bēle insan için çoḡ yanē
 faydası var. ıḡTiyar adamlar diyidi ben bu káysiyi yēmesem Quruluḡ meni biraḡ,
 160 öldürür. bahar gibi ēle duvar yapıdıḥ, ámcásinen barabar. ráhmeTTik geldi bize. ēle
 hasan dedı. bunun dedı, hêç erik yoḥ mudur, dedı. dedı, kızım erigin war? dedim he,
 dayı, var. san getirim, vırım, götür. yoḥ dedi parasinan. dedim san parasını almiram,
 para. erigi getirdim. bēle üş kilodan fazla biraḡdım. dedi sen darlıḡ görmiyesen Kızım.
 allah san çoḡ vère. sen ne Qádár merhemeTTisen. onun da şimdi torunı burda, evin
 165 altında kıradadır. // tēze ehmeḡ yapadı, sen de geledin, yiyedin. şimdi tēzenin ehmeḡini,
 çöregini kım yiyipse selami geli. sabahnan erken qaḡardı. sabah namazında namazımı
 kılardım, giderdim tendir evine. böyüḡünnden yaPmışam. her şeyi hazır. giderdim,
 bēle ehmeḡdi. allah eKber hoca diyende biterdim. teK başıma. deḡil ēle bēle gelinli
 kızlı. gelenner diyerdi. sen nece bunnari bēcerisen? diyerdim, sizin gözüz yoḥ mudur.
 170 siz de yapın, edin. men şimdi çöreg yapmışam, yollamışam. bu komşılardan gelibler,
 yiyibler, tēzeye selam söyleyin. o çöregi hêçbi yerde yēmiyib. ikinci namazını kılardım.
 giderdim ḡamuri yoḡururdım. máḡrīb_ezanında abdēs alardım. ḡamurun_ichinnen
 çıḡardım. hindi ehmeḡ yapılar. // yoḥ, hêç bu kádá küt yaPmazdım. // ya düşen de
 olürdi. // ama bāzi qarılar ehmeḡ yapir. yarısı küt edir. a ona küt diyeller.
 175 tēzenin_arvaTTıḡı öldi oḡlüm. // yaw allahın_izini kuvvetinen qardaşım, inşallah.
 benim bu kádá qálbım genişdir. bu kádá de merhemeTTiyem. allah meni terk_étmez.
 seKsen dörT, seKsen bēş yaşındayam. kımse şimdi bi tas su getirib içemi. bu evin
 temizligi, bu evin sahatinde yēmegi, çayı, şeyi hazır. her_adamın kari deyēl. sen
 tēzen bēle baḡmaḡınan. // muTFaḡ var midi? tendirin_ichine düşerdin, birlikde yerdik.
 180 kolık bulamıdıḥ içinde qalaḡ. qaldı muTFaḡ. yani bēle bi ifaḡ ev ola ki adam gide içinde
 qala. o da yoḡdı. millet orda açılḡdadi.

Konuşan : Kıymet Uraz, 69 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Alacaatlı Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen :Değişik hatıralar

- wala özi beyendi. biz de gēTdik, isTedik, vërdiler. // wala nişanını da yaPdıh. o gēTdik. nişan taħdıh, düğün ēTdik işde. // ya wala sorun morun çıharTmadılar. âkrabamızdı yani. be kıocamın halası nevesidi. // yo yo. çoħ fazla bizi âcız ēTmediler. // ē wala esKiden nedi. esKiden naçarlıh wardi, yoħsulluħ wardi. // düğünner, esKi
- 5 düğünner ēyi deyēl. şimdiki düğünner ēyidir. esKiden davuldi, zurnadi. esKiden ne wardi? bi şey yoħdi esKiden. şimdiki zamannan esKi zaman bir deyēl. // wala esKiden de kolaydi. şimdi de kolaydır. esKiden biz giderdik, begenirdik. yanē özleri, kendileri sıra şey ēdellerdi. hēç yanē anayi babayi Kırmazlardi. ē şimdi kendileri begeniler. // ē he. ē birbirini görmezdi. tabē gelene kádá üzi duvaħlı, pēçeli gelillerdi. bi
- 10 şey ēTmezlerdi. hama şimdi özleri buliler, gidiş geliş yapılar. esKiden düğününe kádár damat gēTmezdi hēç. haTTa düğününde giderdi. ē şimdi yoħ. // he, telefonnan bulılar, be ne ēdiler? // wala helet, sehet isTellerdi. ē altın işi istellerdi. her şey istellerdi. para isTellerdi. esKiden vardi, nasıl yoħdi? // nişanda ginen eyniki kímín şeker gōtūrūrlerdi. şelbet yapallardi. pisküvēt gōtūrūrler. kolonya gōtūrūrlerdi. ama şimdi şerbet yanē
- 15 şekeri bēle atallardi kázana, káışdırırlardi. doldūrūrlardi bardaħlara, millete dağdıllardi. // men dokkuz tene çocuħ böyüTmişem. // zordi, be nedi. yoħsulluħdi zordi. // he, topraħ káwururduħ. topraħ bıraħırdıh, bēz bıraħırdıh alTTarına. // nasıl, torpağı sajda káwururduħ, isidirdıh. bıraħırdım altlarına. // dişini çıhadanda hēşbi şey de yaPmazdıh. // yapardıh şimdi de war. şimdi de yapiller. eskiden de yapardıh. diş hediği
- 20 yapardıh, millet gelirdi. kōmşilari çağırırdıh, kōmşılar gelillerdi, yiyellerdi. ona hediye getirirlerdi. // evet, wardi. onun saçını kesende alıllardi, dartaşlardi, ona göre fakire para vërirlerdi. // ē wala sūnnetini de işde gōtūrūrdule, yapıdırırdıh yani. evlerde yapallardi. ē üş gün gelillerdi, pansuman yaparlardi, gidellerdi. ē şimdi o zaman esKiden tıħdor mıħdor yoħdi. yoħdi. hēç yoħdi. esKiden. millet evde gelır, yapardi. // evet gelillerdi he.
- 25 menım bi nevem aha baħ, o nevemdir. // doğum gününde de işde kōmşilari çağırırdıh, pasda yapallar. çay, geliller doğum günlerini yapallar. // evet, yapardıh. heyvanımız wardi. koyunumuz wardi. inegimiz wardi, yapardıh. kendımız yapardıh. // sağardıh, getirib südüni süzerdik. bıraħırdıh, pişirirdıh. koyardıh, sawūrdi. pëynir mayasi atardıh. ē bargonnara tōkerdik, daşlardıh, olūrdi pëynır. şimdiki kimi. // ē wala sıħınti çoħ
- 30 çekdik, he. sıħınti çoħ wardi. // hēşbi şey yoħdi. ocaħda ēle yaħardıh. ocaħa yaħardıh, tendır yaħardıh. su kızdırırdıh. elde çamaşır yıħardıh. // neynen, sobunnan yıħardıh. evet porağ wardi. porağı atardıh, sabuni vurardıh, yıħardıh. denızlere giderdik. gōtūrūr denize, yıħardıh, alırdıh, gelirdik. porağ wardi he. // yorğani, yorğannari, yunnari yıħarıh. bēz alırıh. ē tēl alırıh, ine alırıh. bēz alırdıh. yunnari temiz yıħardıh, diderdik,
- 35 oni sışardıh. bunun annesi wardi. yanē ben kendım bülmezdim. // he, wardi. he, baħıdıh, tawūğa baħardım. koyūna da baħardım. // kurki, yumurta bulardım. yumurta tawūħların altına bıraħırdıh. tawūħlar çıhardırdi cücelerini. ē cüceye den vëirirdik. bulğur vëirirdik. her şey vëirirdik, bëslerdim. baħçada bëslerdim. // aħurumuz da wardi, tendır evımız de wardi. işde babası öldi. ölenen sora hebsi yıħıldı. ha ha baħ. hePi
- 40 yıħılıblar, hePsi. tendırde eKmegi oħlavdan yapallar. taħdada atallar tendire, bōle vuraram, yaparam. dün iki tene sērTTi geldi. bēle tēncere mēncere satillerdi. men de eKmeg burda vurıdım tendire. adam meraħ ēTdı. taħ ordan gōrdi. dēdi tēze gelilem

- baħım, göreke; sen ne yapısen, dèdi. geldi tendire. baħdi. dèdi, tendire düşmırsen mı?
dèdım yoħ. evel aħır ekmek yaparıħ. kızdı. bunun annesıdı. bı tene de bı kıız wardı
45 yanımıda. dèdım üç tene menı kıoriyılar. dèdım tendire düşsem menı çıħardılar. ekmek
yapım. iki arħadaşdılar. iki tene de aldı, götürdı, yédiler. sêrTlıdiler. kab satıllardı.
ekmek yaparıħ he. tendır mendırımız war. // tabı düşer be, nêder? // he, küt diyerik. //
yun da egırídık. çorap da toħúrdúħ, he. o yunnarın bèle darah wardı. darah diyeller bèle.
atarlar çekeller, darallardı. têsıden egırırlerdı. çorab yapallardı. // wala başka bı şey
50 kazah yapardı. cécımı kendımız yaPmazdıħ. egırirdık, vèirdık, başkaları yapallardı.
bèle namazlıħ vèirdık, yaPdırırdıħ. gerçi yununi kendımız egırirdık, yapardıħ. vèirdık,
toħúTdúrúrdúħ. // wala giderik he. kıuran oħúllar orda, sôhpet_édeller. orada bitün
millet ölülerıne devır oħuTdurur orada hocalara. esKiden yoħdı. esKiden o kádár yoħdı,
hema şimdi war. // evet esKiden yoħdı. // o bah bu adamı görısen. geTdın ya orıya. o
55 camının yerını camiı vèrıb, yaPdırıb. o şimdi âdıı âbê ordan geldın ya. onun yerıdı.
çıcúħları yoħdı. o vèrdı camiıe. cami yapıdı. şimdi táziıe evı. // gidiler, namaz kılılar,
kıuran oħúyıllar, ders vèrı hoca. hoca üsTde kalır. onnar alTda kalılar. a şimdi gıne
kadınnar gidıbler. mevlüde geldi, çağırdı. a men gidemedım. // giderik, he. // ê tebí
giderik, be ne_éderik. başda bize gelırler. bıız onnara giderik. ölúmli, zor gününde
60 giderik, be ne_éderik. // he. soğúl, allah razı olsun. mennen çoħ konuşur. mennen çoħ
bülür. // men nenen yaşında deyilem. nenen maşallah yaşıldır.

2.4.2. Ahlat İlçesi Metinleri

Derleme Numarası: 1

Konuşan : Behice Çapan, 67 yaşında, Okuma-Yazması yok
 Derleme Yeri : Kacer Mahallesi, Adilcevaz
 Derlenen :Değişik hatıralar

- çoğ, zorlugh çoğ. hele de çekirik. hele de çekirik. // allah seni bağışliya. // esKiden çoğ şey çeKdigimiz war. kocam şofèrdi, dağdadi. işde inzırabı çoğ. yalın_eyah, baş açılı çalışırdı. çalışdı, çabaladı onnan sora davar aldı, heyvan aldı. gēTTi bağladı tavlaya. tavla şipürürdük. gümürze yapardı. gümürze heyvana yem.
- 5 kermeyi yapardı. kes gibi şey davar sağardı. kes de yonca, yoncayı kesiler ya, partoza vurular. onnan olir ha. esKinin şeyleri çoğ eyidi. bi adam oğlunu evlendiren zaman hêç yani görüşme yoğdı. bunnarda ‘eyiP sanallardı. ben amcam_oğlumnan evlendim. hêç görüşmedik. bi biçuğ sene. ‘eyiP diyellerdi. bi şey wardi. onnan sora, işde ne annatam, perişannı çoğdı. şimdi her şey var. yanê ne bileyim. yemeglerin içersini de saysam
- 10 gülersen. // yemekler. yarpağ sarması, çorti, onnan sora, domatès yemegi. ne annatam? kız sen söyle. helise, köFTe, helise, dolma. dolmayı yapardı, he. è ifah küFTe, iri küFTe // o bele çılı oriya. rahat otur, konuş. // ayrıan_ası, çorti. ayrıan_ası bişirirdik, çorti bişirirdik. işde çoğ yemekler, çoğ bişirirdik. çortiden gemik bele oma gemig var ya. oni atardı içine. iki tene sarmısağ, döyme dögerdik, atardı içine. döyme ederdik, tökerdik.
- 15 çorti yapardı. çoğ hoş olurdi. // he, işde onnen. helise, dolma, sarma dolması, onnari işde yapardı. turşi aşı. // he, helim_ası. // è he, konuşmamızı, he, isTiyisen allah için. // he he. doğrudur. // è he, esKiden her şey de wardi. şimdi var, èle olublar. // büli, tendirde. tendirde bişiririk. ineK, heyvannari sağardım. getirirdim. pèynir_atardım. // pèyniri de maya atardı. südi isidirdik biraz, maya atardı, tutardı. o tutardım. // isTer, wardi. kimi adam severdi, kimi adam sevmezdi. sirmo katardı. è başka keklik_oti, işte onnari bele şeyleri katardı pèynire. heyvannari dokuz, on tene heyvan tavlada şipürürdük, tökerdik, sağardım. özüm tek yemlerdim. è suvarırdım. çoğdı. evelde inzırab çoğdı. hindi inzırab yoğdur. can sağlığı yoğdur. işde bele. bele. babam ben ne bülüm? // harman be’. gam atardı. laşan atallardı, laşan diyerdik. hani bele atallardı,
- 25 gamın pèşine. // laşan da ekin, bağlardı. bağlardı bele, laşan diyerdik ona. atallardı. şaP şaP degerdi yüzüne, gözüm. bu esKinin heyatını söyliyem. işde öle harman çevürürdük. harman yığardı. dönellerdi bele çevürüllerdi. dönellerdi, yığallardı, tığda savururlardı. şuşa elerdik. bele şuşa elerdik. buğdayı elerdik. è şimdi biçere veriler, dâkkâde buğda geli, kapının_önüne. evelde yoğ. helbırde ellellerdi, getirillirdi. işde èle
- 30 inzırab gelirdi. şuşa işde buğdadır. şuşa diyerdik. bele böyük şuşa ederdik. onnari bölerdik. Kodnan şeyleri buğdayı bölennere verillirdi. bölmiyennere vermezlerdi. Kod da bele bidlis çapi diyellerdi. onnan ölçellerdi buğdayı. verillirdi millete. a işde èle babam. çoğ¹. men ne bülüm? gam diyerdik. harmanda öküzlerin_ağzını bağlallardı. dönellerdi, sürellerdi bu harmanın_içine. harman_edellerdi. ha bele. öle sıçağında
- 35 açardı, gelirdi. // be degırmana yarma keynedirdik. dönerdik ofese yollardı, satılırdı. buğdayı, artı buğdayı da ofese yollardı, satılırdı. /// siz annatacahsız. eskiden ne yaptız? kızlığınız nasıl gèşdi? evlenmez nasıl oldu? nasıl yemekler yaptız? /// ama şimdi nece annatağ? unuTTuğ gèTdi her şeyi. küFTe yaPdı. kavurğa da. südlü buğdaya

- koyallardi. südüncüne kawurkayı kawurullardi. onnan edellerdi. her şey de war
- 40 buralarda. // her şey de war. baħ, buğdadadan san diyem. dadli, çörek, börek onnan sora ekmek. bunnar hePsi. heşil kuymaħdır. bidlisiler kuymaħ diyeller ona. biz heşil diyerik, onnar kuymaħ deller. üsdüne çalılar. keyner, keyner, keynerç. döniler üsdüne süd tökeller. süd, yağ olur. yiyeller oni, yiyeller. // heyvannarın yununi aparırdıħ denize, yıħardıħ. getirirdik, egırdik. darardıħ, egırdik, cecim edirdik. // e şeynen teşinen.
- 45 teşinen oni egırdik. dönerdik, şey ederdik. // üç oğlüm, bi bir kızım. koyunun yunnarını kırPdım. geTdım denizde yıħadım. geTdım evde duruladım. // seKiz sene çocúħlarıma şey yaPdım bunnardan, yataħlara sarmaħ için. yani onnan çeyiz yaPdım. o koyun yunnannan oğluma yaPdım, kızıma yaPdım. beş tene kız, iki tene oğlana döşek yaptım. yıħadım, sırdım onnari. şilteye doldırılar. döşeyincüne şilteye doldırılar.
- 50 aliler, böyük şilte yapıla. // he işde. oni edile döşek, yapılar. otuz kilo yun bıraħıram. oğlannarın kim. // otuz kilo yun. oğluma döşek yaPdım. kızlarıma yaPdım. yorğan yaPdım. e işde onnari böyüTdüm. yola saldım. // sıhıntı çoħ çekdım. dıraħdor öküz çalışdırırdım önceden. öküz, ineK... elli tene koyun sağdıħ. onnarın pëyniri, yuni, yağı bi işde biz çoħ zehmeTter çekdıħ onnardan. e buğdamız wardi, dıraħdorumuz wardi.
- 55 beş kalburnan biz şimdi şeydir, beş kalburnan toħum eliyoruh. beş yüz teneke, bin teneke. ireşberimizi yola saldıħ. ireşber dedigim yırğaT. yırğaTTar işçilerimizi yola saldıħ. yedirdik, içirdik. ħamur edirdik. o yolnan altı kulaħ ħamur yapir. tendire vururduħ. aşçıydıħ, yapırdıħ. ireşbere yedirirdik. zahmetimiz çoħ. ama şimdi milletin işi reheT. reheT var, can sağlığı yoħ. wala can sağlığı yoħdúr. /// a şimdi baħ. neyi annatacaħsın. sen sabah kaħdığın zaman mesela biriksin. işde keynanan ne yapirdin? keynatan ne yapirdin? ireşberi nasıl yola salırdın? nasıl yola salırdın? gelene yemeK pişiridin. davara mala, uşağa, esbaba... bunnari annataħcaħsın. dayaħ yedigizi annataħsız. erizden neler, zorluħlar gördüz. kaynananızdan. /// ben dayımın gelinidim kardaş. men dayaħ mayaħ yememişem. /// zaten sen atardın ráhmeTTik emmime yaw.
- 65 emim sennen çoħ korħardi. emim sennen çoħ korħardi. wallah gelecem ħoca. sıra da almışem, doħdor beKlır. anami doħdora götürem. okTay sen ħocamla ilgilen. burdasız o ki, men anneyi bi götürem, getirem. bełe annatın bunnari. bełe bi açın yanê. açdırın yanê. bunda bi şey yoħ. abla bu ne kemeradır ne şey. ħocanın ödevi bu sizin anniyacağız. dilnen konuşam ha. doħdora yapir. tamam mi. ben size ha ödev diyim.
- 70 sizin bunnan ilgili. ħacı sen de annat. genç kızlığız nasıl geşdi? toy düğün eskideki, eskiden mesela düğünner nasıldı? şimdi nasıldır? başdan bełe. ħürmet nasıldı? nişanlılıħ nasıldı? bunnari annadacaħsız. ħoca da bełe bi şey ola. ağızdan cımbıznan biz laf alılıħ. allah sizden razi ola. /// söledım. ħamuri söledım. buğdayı söyledım. e çocuhları, kızları kocaya vërdım. oğlannari evlendirdım. men ne yapam? // begenirdıħ.
- 75 kızlar hoşdı. kızlar begenirdik. // begenirdik. diyerler, eskiden baş bitı vardı. başlarda bit olırdı. diyellerdi bu başa baħan bitKıran oni begenek, alaħ. // he wala. ele diyellerdi. diyer şimdi bełe kız yoħdur. kız hindi erkegler begeniler alılar. erkek niye begeni. wala kızlar begeni kardaş. kızlar begeniller // onnar da begeni. ikisi de begeniler. // wala hoş hoş karşılılardi. karşılılardi. ege kızın sövgülüsi warsa Saten o irah kaçıdı. şimdi yoħ.
- 80 şimdi birbirlerini seviler, gidiller, alılar. esKiden de. // eskiden wala kardaş men dinnerem, dinnerem. e işde eli, milleti dinnerem; ama konuşamıyam. çoħ konuşmam. işde ádedım ele. he, benim ádedım öle. // dayoyı annatın. behoyı annatın. eski arħadaşlarınızı annatın. // e ne annataħ? // toplanırdız, nêderdız? // öldüler, geTdiler oğul. evelden su yoħdı. buranın eşeknen su daşırdıħ. arħamıznan suda getiridik. bi yamlandan. // yamlandan. su ağacınan su getiridik. alırdıħ arħamıza, su getiridik. işde // he, burda da öle deller. bu karşıda bi su wardi, derede. heç geTmezđım. men dayımın gelinidım. yani kıymazlardı göndereler meni. be bazisi de war ħoca bi kufa aldım elime,

- meni dinle. bi kufa aldım elıme, geTdım o suyun başına. mennen barabar bıkaş tene
 genç günç var. bizde de usdalar çalışı. dam yapıyollar. gidiyem a baħ su getırıyem
 90 onnara, içeler. o surfayı yere bıraħmıřam. gidiyem su getırem. geTdım suyi doldurdum,
 geldım. a bi yokuş wardi üsde. orayı çıhdım. çoħ zehmed çekdım. bu çınime aldım.
 aldım getırdım suyi. eve gelene kádá... geldım yendiğim zaman bële yendırıyorum;
 zunķ dedi geldi önũme. yendıremedim. // devırdım. // he he. bële oldım, otúrdım,
 95 ağladım. inci bi şey olmaz. gençlere su getıredın. kaħ ihTiyarlara. ele suyum tókũldi
 hemen ele ağladım. otúrdım ağladım. suyi o kádá eTdım. en son meni o yan bu yana
 göndermezlerdi. bi giTdım, aldım bi küpe. baldızım önũmde. men de arħada. orda bi
 yokuş var. bizim o dere. üsT katin bu zehmetını çekdım. geldım kapının önũne kádá,
 yendiler. yendiren zaman buni, bıtũn suyum tókũldi. gencem hele de. kapiya kádá de bi
 yere bıraħmazlar. // he, dayımın da gelınıyem. koymazlardı beni gidem. bileye de
 100 bıraħmazlardı gidem, gelım. o suyi geTdım ele eTdım. onnan sora da çoħ zehmeTter
 çekdım. drehdorũmũz vardı. bũğda elerdik, toħũm ħelburnen, beş yũz teneke, bin teneke
 bũğda elerdik. eski işlere baħarsan çoħ zehmeTTıħ wardi. ama şimdi işler rehet. şimdi
 gençlerımız rehet. e şimdi temizliknen uğraşılar. ama bizim zamanımızda işler çoħ
 zordi. yapardı işde. // yoħ elimızle, elle. abe elle. kovalar wardi, bële Kablar vardı.
 105 odun külinen getirırdiler, atardı suya. dönerdik, otururduħ kazan Kırardıħ. arħdan su
 kaldırırdıħ çamaşıra. otúrúrdúħ. beş altı eltidik bir evde. işde vidon oriya kırardıħ,
 yıħardıħ. bële ip, bële bağlardıħ baħçalara, bağlara. oni serellerdi. yanē elde, leyenlerde
 yıħardım. e şimdi masala çamaşur makineleri çalışı. gençlerımız rehet, güzel, temiz.
 hānsi gün çekecek. onnan sora baħçede erikler tutardı. cevũzler tutardı kardaş. sonnari
 110 dařırdıħ. gidıb leyenlere doldúridıħ. damnara çıħar. de oni ser, kurut. nefes alamazdıħ.
 oni çalıldı işde. bağda baħçada, meyvede... e şimdi allah vėrsın bu gençlerin ħeyasına.
 ağaçlar da pek tutmılar. kuruyublar, yũzümüze baħılar. yoħ. şimdi gençler rehetıne
 baħi. sabah kaħıdıħ, kapiyi sililer, sipũriler. sabah kaħdım, wallah yerimnen kaħanda
 diyem san yırmi beş yaşındayam. men yaşlıyam da. yerimden kaħıram, diyerem ele
 115 yerimde on beş yaşımda özũmi görırem. yerimden kaħıram. ele giysi meysimi giyene
 kádá onnari giyirem. çorablari giyecem, çıħaram kapiya, bi iş görem. kardaş tákátım
 yoħ. káyret_ola, kuwet yoħ. baħıram onũn sipũrgesine, onũn_elıne biraz tutiyem,
 uğraşıyam. sabaha biraz uğraşmışam. bu yol moli epēyi doldúrdım yani. sen yatardın,
 yoħdũn ha. biraz da kuşlari sürdüm. geylasdan. /// biz aħrabayız. bu ħacı bizim tēzemız.
 120 bu emimizın ħanıımı. baħ bõle kũpile bu şey bir evliyik. /// hepımız bi aradayıħ burda.
 aha poğān derler maħleye. burda ħoca poğān he. // he he. orta poğān. işde aşağı poğān o
 şekilde. // siz şey yapın, he ħocam. amcam çocuħlarıdır. bu da osmandır. izmirden gelıp.
 buna da bi deyişiklik olir. // bu fehmi, dayının_oğlidır. bõyög_oğli odır. // allah
 esirgesın. sen dilberin_oğlisen? biraz benzısen, biraz da benzemisen. ben baban çoħ
 125 severem. hep bële poğānda o kádá çayımızı içib fehmi. wala ele mesuduħ. lağırdan da
 bile demırden yapılırdı. ellerinde demırde oni da atıladı. // annaşılardı. çoħ severdım.
 haci şirini severdım. /// oni annatın işde. ota gidellerdi. palah getirillerdi. ///
 menim_oğlũm onnan arħadařdı. /// çavi nasıl hazırlardı, nasıl dũřũb getirirdiz?
 laķablarnan da konuşun. yani kım hangi kábile, hangi laķabnan çağrılır? /// bunnarnan,
 130 ha burda aķrabayıħ. alti, kaç yıl oldı birbirimiznen annařırıħ. necati ħoca diyıb,
 enişdemız. // tendıre rafada budur. ekmeğı açarıħ. // bõyũğler gidilerdi, baħılardı,
 kiçũkler de gidilerdi, görilerdi, beyenilerdi oni. evelın ħořdı. evelın men dayım_oğlınan
 evlendım. nişanni kaldıħ. bi senem, iki senem ħeç birbirimizi görmedik. benim_annem
 babasi evıne gelmiyordı. kardaşi men nişanniyem ya, ele bi edeb wardi. terbiye wardi. e
 135 şimdi babam kũl kũla, el ele, yallah^L. geT'. nērden gelisen, nēreye gidirsen? anasınnan,

- babasınnan istiyillerdi. allahın emrinen, pêhâmbêrîn kâvlinen anasınnan babasınnan istiyillerdi. allahın emrinen pêhâmbêrîn kâvlinen geldik senîn kızın isTiyek. // kesbiç evelde wardi, şimdi yoğdur. evelde wardi. kesbiş başlıh isTerlerdi. bu başlıh diyidi. biz o zaman kürtlerde başlıh çoğdûr. türklerde yoğdûr. bi tene adam yaşlı evlendi. on milyar para aldı. o da bu aşağıda hâcînîn, on milyar başlıh. onnan sora bês tene de cumhuriyet altını, o da yani şimdi helet. biz kürtlerden de hınamiyîh. türklerde başlıh yoğdûr. // nişan çoğ. warın warsa çoğ. bilezigdir, üzükdür. zencir de // def çalılardı. be ne def. burda bi tene defçi ismayil wardi. hele wardır da. o benim toyumda o çaldı. defçi ismayil wardi, defçi. çalallardı. nişan tağallardı. keynana gelirdi. zaten êle keynanamdi, geldi yüzün çek. men dëdîm yüzümü çekmem. wala. üzün çek. dëdîm üzümü çekmem // è işde êle, evlendik. hêç habarım yoğdi, evlenmekden. menîm burda bacım evi wardi. bacım aha bu evde kalırlardı. geldîm bacım evine. bunun keynatası geTdiler, meni aldılar, vërdiler kırhlara. kırhlara geTdiler. babam da êle vëirdi, tëz vëirdi. hêç annamazdi. // he walla. çaķılı olmazdan çaTlaTdi. onnan sora geTdiler, iki üş tene akrabalarından iş de silimanın helil, halit, bunan keynatası sâhit geTdiler isTemege. işde babam da vërir. geliler, hêç hâberîm yoğ. burda diyiler ki seni vërdiler filankese, celala. è êle ağladım, êle ağladım. wala keynatam da dëdi. bacıma dëdi ki niye dëdi, filankese behiceyi gece vëribler, onnardan daha èyi degël mi? mejbûr êle kaldım, geTdîm kırhlara. babam êle bi degeneg man tutdi. sen niye ağliyasın. niye edesen, seni vërecegem. işde ne olûrsa olsun, vërdi, geldîm. geldîm de kâra ekmek yëdîm. kâra köynek giydîm. işde êle. è be ne // hêç hoş deyêl. wala allah ne zûriyet vërdi, ne bi şey. êle fenadi. kocam da çoğ fenadi. demîri çeynerdi, göge üfüridi. keynanam da fenadi. toprağa habar aparmiyalar ikisini de. aha öldiler geTdiler, men de kaldım. özûm de felç mi olmuşam, nêTmişem? şimdi de çekdiğim işde bële. // aTnan geldîm. şubatda kâr wardi. aTnan aldılar mumi. buraya êle yëndiriler. tarladi. ev wardi. bi terefi tavla, bi terefi şey. heyvannari bağliyan bu terefini. işde ôle. arşınnan getiriler, yëndiriler yere. himdi onnan da sora öküz arabasına cëcîm çekellerdi. o bahça bunnari çekellerdi. öküz arabasına, gelîn arabası edellerdi, getirillerdi. şimdi tahsîlarda süsliyiler, püslüyiler, gelîni getiriler. êle hoş. wala êle hesTirindir. è wala yaPmamışam, odûr. ha işde êle babam. //

Derleme Numarası: 2

Konuşan : Gülistan Hacıyusufoğlu, 68 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Kacer Mahallesi, Ahlat
 Derlenen : a) Değişik hatıralar b) Yemekler

- a) o günlerde oğul sağıh wardi. kardaş sağıh wardi. şimdi can sağığı yoğdûr. // toğdor da yoğdi. ne yapalar? // hizeKnen mizeKnen aparılardı, toğdora getirilerdi. çoğ arızalidiler. evelden ne wardi? /// sancı mancı için bi oT keynedirdiz, ne yapardız? /// hizeKnen aparırlardı toğdora. getirirlerdi, toğdor uzağdi. işde ôleliknen. // he, oTlardan sancı oT wardi, mëyremhoT midi nedi. keynedillerdi. o şimdi bu toğdorlar hePi oTda devayı bulublar. doğdorlar şimdi oTda bulublar deveyi. şimdi her bi oT çıhıb. nedirse o oti yerdik. ne devası de yoğdi. ilandili, ebemkömeci. è şimdi wardır. ğıcıhdan. sancı oTi o derece wardır. sancı oTi işde toparlar, getirirler. yarpuz, yağlıca. yağlıca da o da bi oTdûr. ayrıncasına katallardı. ebemkömeci de yiyilirdi o. onnar eski arvadlar yiyiler. 5 şimdikiler nece bulılar. işde bële babam. eskinin hesabları kutulmiyib. // çölmekde. çölmekdi. torpağ kabda. eskiden torpağ wardi. bële bi tendir de wardi, böyükler 10

- yandırırđı. o dört tene o böyük çölmeklerde yemeg atallardi tendire. helise, dolma... tabi o zamannar yağ yohdu. hedig_aşı, o zamanın yemeği daha çoğdı. şimdi yemegler azdır. şimdi didüglilerde midüglilerde az az yemegler bişiriler, az yiyiler. bazısı misafir
- 15 çoğ gelidi. /// siz nece giderdiz, gelirdiz? oni anlaTdınız? /// sabah alırdım suyi, giderdım. // hele çat_almağı annat da. /// ele şerifeye dedım. memede. iki üş teneke yağ yapardım oğul. koyun yağı, inek yağı. koyuni sağardım, o da nehrelerde şeylerini alidi. kücümüz wardi. ama şimdi ceyranni war. ceyranni. nehreler war. ‘eyni yapillar. // geldi suyi geTdım süteden. geç geldım. nöbeti milled yığillıllardi. nöbet vermediler. ele a bu
- 20 kádá su gelirdi. o kaya bulağı dediğim ha bu kádá gelirdi. suyi geTdım bağdım nehreye, kırırđır. tóba ola bacım, ben oni kırmamışdım. ele keynanam dövüşdi mennen. meni ele söydi, sıçdı. meni tutdı vurdı da. nehreyi kırırđ saydı. dedi... // he wala. işde eleliknen yendirdım_aşağı. dedım men kırmamışem. wala yeTdı burda komşilari wardi. komşilarına dedi nedir dedi. dedi sen deliyi edisen akıllı, bi tene káyınım_arwadi wardi.
- 25 deliyi edıbsen akıllı, akıllıyı edıpsen deli. sen oni suya yollıysan. dönisen bele de diyisen. bi kere başıladı döyüşmege. bizi yağardılar. e çoğ eTdiler. wala işde men ne bilım. // çoğ çekmişem, çoğ. // allah yardım_ede. hoş gelıbsen hanım. behice hoş gelıbsen. o da konuşsun. kardaş, bu adam war ya o kádá ki yani kapalidi. kocası buni tanımamışdı. // e yo köydedi, ne tanısın. yo wala görmemişdi. o allah_ıçüne o uşahdı.
- 30 alanda onnari, uşahdı // tendiri hazır alırdı. bi de çamuruni yapallardi. iki üş gün kalırdı, turşurđı. elnen yapallardi. bele tendir yapıcı wardi. çığnallardi çığnalardi_ı. oni yapallardi. onun külesi, badi wardi onun. işde bele babam. hamur_ederdik, ekmek yapardı. // odun, kerme. kerme de dediğim nedi. koyun, heyvannar. ona da yemek kuyılardı. ayran_aşı bişirirdik, çorti bişirirdik. onun da dadi daha güzel olırdı. bi de bi
- 35 tağda çömçe, onun içinde dört tene. öle misafir gelirdi. // tendire bırağırdı kardaş. misafir gelirdi. aışama misafirler gelirdi. şeyler gelirdi. böyüklerimiz doldururlardi. tağda, bi tağda, uzun kabi bi şeyi o sürmenin_ıçinde çığardırlardi. bi de bi torpağ kaba doldururlardi. tağda kaşuñnan yellerdi. çatal matal, demir memir kaşır yohdı. çanağ wardi, bele KoduK. doldururlardi ona, yerdik. çanağ diyerdik. adi çanağdı. ha bele kaşır
- 40 çalallardi, bi kere yiyellerdi. bi Tabağa doldurullardi, bi tabağda yiyellerdi. şimdi ayrı ayrı tabağlara koyılar, yiyiler. adamın da iştahı almi. o vağıT benim iştahımı alırdı. şimdi inahla dolmasını, sarma olur. doldurarığ a bele bi keyriye. herkeşin kaşuğı da elinde, yerlerdi. aslan gibi babagit işçileri. e bizim üzümüz gözümüz çekili, saralı. a bele leçek deyıldı. babanın, ananın yanında cocuğ böyüTmisiz. babamın gelinini elnen
- 45 işareTliyidım. bu gözüm çekilidi ha. aha buni misafirın yanında. // çekili, biz ele biz ere geTdık. bu vanda, denizde, tarlada kardaş, giderdik tarlaya, tarlasında kurk murk eyice toğum artlardı. bir darđan diye wardi. darđan buğdaların_ıçinde bi buğda wardi. işde ekellerdi buğdanın avarası wardi, seçellerdi oni. buğdayı arTlallardi, edellerdi, toğum edellerdi. toğumi artlardı. // he, toğumi artlardı, giderdik tarlada. toğumu ekellerdi.
- 50 bağa ekellerdi. // artlama yanè temizleme. oni temizliyirdik. /// he be, dilimizi bilmir. be biz ele onunki be bizimki ayridir. arTlamağ yanè seçmek, temizlemek, he. // eski işler öle kardaş zordı. eskiden zordı. ama şimdi maşallah, her şey kolaydır. // he, kösevi de wardi be. tendiri kösevinen karışdırırdı. kösevi de wardi kardaş. kösevi de wardi. lengir wardi. çölmekleri lengirnen indiridik. lengirnen çığadırdı. çengelli demir yani. //
- 55 kom diyirdik. ađur. koyunnarınkine kom. // çömlek dışında şey torpağ çanağ yemek için. şimdi tabağlar içinde börekler, çörekler war ya çini mini. şimdi yohdúr. onnar ne oldılar? yaw sora sora iđat_öldi o laynonnar, onnar da geTdı. şimdi bi kere çini bulduğ. porselen war, çelik tencereler var. /// lasTık mastik giyidiz? /// he, lastik. çelik tencere alılar. onnardan hindi yemek yapılar. didükli tencere. // lastik eyakđkabi geTdı. onnan

- 60 sora ayakkabilar çılıdı. lastik ayakbabi giyerdik. heyvana meyvana gidende. ayni ev içinde ayri yanê. êle wardi. koyun yununnan altındaki şey hePi koyun yununnan. halidi. biz koyun yununnan. // he, hali wardi. bêle yirmi tene, otuz tene duvarda halisi vardi, yunnan. yani êle de wardi, êle de wardi. hesir tohullardi. kaynanamgil hesir tohullardi. dezgah kurarlardi evde. a bêle dezgah kurallardi. hesir tohullardi. cil, cil diyerdik.
- 65 buğdayi seçerdik, elerdik, tohum yapardı. ama şimdi selekTor diyolar çarşıda, o buğdayi temizliyiler, aparılar. ê işleri a şimdiki insannarın işi rehet. zorsa da gine de rehetdir. ama bizim zamanımız çok zordi. çok zehmet çekdik, çok. ömür de geTdi, yaş da geTdi işde. // araba niye diyirem. diyirem sabah hanıma diyirem. sen on beş yaşındayam, êle zennederem. êle üsdümi müsdümi giyerem, kapiya çıkacam. ê bahıram,
- 70 gücüm geTdi. burda êle edirem. güc geTdi. // ê fistan diyilirdi. elbise, pantor, şalwar giyerdik. etek giyerdik. // ê adını, olur olmaz çocuğun adını verilerdi böyükler. // böyüklerimiz wardi. ebe, nene diyellerdi. babaannemiz wardi. o bahardı. çocuği yıhardi. Kundağa sarardi. beşikleri wardi, ağaç beşikler. onun içine atardi çocuği, işde biz emzirirdik, bahardı. onnan da böyükler de yardım edellerdi. // bız evden olur, bêle
- 75 çarşıdan alırdı. kesirdik, bıraırdı. eski elbiseleri kesirdik. çocuğlara sarırdı. onu da êle böyüTdüm. // he he. bıkaç uşağıma bıraırdım. o toprağda o çocuğ böyüdi, çok güzel. bêle şişmanlar vardi, güzel bêle. // iki tene oğlan, üç tene kıza men şey bıraırdım. toprağ bıraırdım. toprağı da bu duvarlardan kazardı, yendirirdik. bi küpeye doldururdu, atardı tendire. o da orda yanardı. demek ki şeyi çıkarımış, neyse. mikrobi çıkardı. oni
- 80 bêze bêle bıraırdım. koyardım çocuğun altına. çocuğ çişini de ederdı ona. êle zaman olidi, çocuğun çışı olduğı yere atardım. o oni gine sahlardı. çocuğun altına bıraırdı. zahmet çekidik. // oni eliyidik. ufağ edirik, güzel. temiz küpelere doldurudu. böyükler yardım edilerdi yani genşlere. işde onnari sana dedim ya. beş tene kız böyöTdüm. iki tene de oğlan. // oni da dağdan getirilecek. o vaııt geven giderlerdi, getirirlerdi. iki türlü
- 85 geven vardi. heyvan yiyerdi. bi de kara geven wardi. biz yaıardı tendirlerde, sobalarda. // he, kara geveni tendirde, sobada biz yaıardı. bi çubuk geven wardi. oni da heyvanlar yiyerlerdi. êle arabalardan getirirlerdi. oni da doğrallardi heyvannar, yiyerdi. ê şimdi buni herkes yapıyor, kes. yoncaları biçiler, şeyleri biçiler. kes yapılar, getiriler temiz. zahmedi çok. // diş çıkırdı. işde çocuğ bazen hasda olirdi. diş çıkaran vaııt hasda olidi.
- 90 tohdor da yoıdı. a êle êle çocuğ otuz iki dişini işde tamamliyidi. // he he. yapırdı. diş hedigi yapırdı. bu etrafimizi çağırırdı, hedigin başına. çölmeklennen toprağ küpelerde oni evnen bereber biz yapırdı, getiridik çocuğlarımıza diş hedigi yapırdı. şimdi de yaş günü, şimdi de, yaş günü var. // bunun böyüğü war. o da torundur. bu ankarada oturır, bunun babası. // he. bunnar ankarada oturur. bunun babasının yanındayam. // wala ben
- 95 içmiyecem. men şimdi çayı bizde oıuma wardi. bi yasin diye bi şeyler war ya. // men de o kádá becerdiklerimi söyliyem. men ne yapam oğul? kız neye geTdın? men sabahdan çayın başındadım. // şimdi maşalla menim mısafırım vardi. yirmi, yirmi beş tene. yasin iyi oıunur. yani kuran oıunur. cumaya bi günümüz var. günde bi evdeyiz. // nemruda gidellerdi. komşılar yığılırlardi öküz arabası. öküzler war ya, gelirlerdi a burda bi
- 100 nemruTdan odun getirirlerdi, geven getirirlerdi. biz alırdı, soba yaıardı. yani paranan almazdı, öküz arabasını gideller getirirlerdi. tendir yaıardı, hamur ederdik, ekmek yapardı onnan. biz ihtiyaçlar çok zahmetini çekdi. şimdi beki kadınlar çok çeki. şimdi de allah razı olsun, erkekler çalışılar, getiriler biz de yiyirik, ne yapah. // çocuğlara hiç beddua etmezdim. hiç çocuğlarımı döymezdım. men döymedim
- 105 çocuğlarımı. hiç döymedim. hiç de döymezdım çocuğlarımı. kaynvalidem ihtiyardı, yaşlıdı. biraz konuşurdi. o kádá. o da yaşlıdı, konuşıdı bêle. ê böyük dinlerdik. söyerdı, her böyüğün hakkı deyıl yani. bazilari çenesini tutamaz, konuşur. yaşlıdır işde.

- yaşlıyam da. allah Ta'ala hazretleri man şey verib. kuwet hasil olub. şimdi man karşı çıkan da yohdür. herkeş de evinde yésín, içsín gezsín, tossún. ne yapacañsan? gelinin başına çıharacañsan, nēdesen? oğula vurasan, nēdesen? çalışsınlar özlerine, yésín, içsinner, otursúnlar kardaş. evelki işler çohdür. işler gözeldir. // önceden wardi, şimdi bitmiş oğul. nazar háhdi. diyellerdi, háhdir. men ne bilem? wala war war. bazen vurir. bazı gözəl insanlar var. // wala hēçbi şey de yapamidik. bazı ohunur. bişēler ohullardi. nezer háhdi, diyellerdi, nezer var. // he, üzerlik yapardı. şeyde üzerlikler wardi.
- 115 yañallardi ataşa. dumanı üzde, lēçek koyardi. o nezerligin önüne. nezer gitsín, diye. // he, men de unutmuşam men. böyöglenden hep birer tene kalib aklımızda. daha kalmıyib oğul. // misafiri çoh severem. wala kapım işde orda. misafir çoh severem. çoh da misafira hürmet ederem. // karşıliyiñ. wala yemeknen, işmeknen kádirnen, kıymeTnen, çaynan, dadlinan, böreknen, çöreknen komşılarımızı, o gelenlerimizi ele karşıliyoruz.
- 120 he. çalışmazdı fazla işde, durumi eyidi. onnara bañardı. işde yırgat tutallardi. onnarın yemlerini, yemeklerini yapardı, gönderirdik. ama gözəl yemekler yapallardi. ele yapardı yemeklerini, ekmeklerini yüklerdik. dolma, sorma, işli küFTe yani rençbere yedirirdik. kuwwetli olsunlar, çalışsınlar, işimiz için. çoh yani bañarıñ. / şimdi de gelen misafira çoh... şimdi gine misafir geli, gidi. cehnemín dibinnen gelen cehnemín dibine gider. şimdi de ele diyiler, deyēl? // demeyín, ele demeyín. wala ele diyiler. diyiler kapiya geldi, güle güle. ya iki gün, ya üç gün. eskiden kalırlardi ayların. ayların üç ayları kalırlardi. benim babaannem sağ oladi, san annatadi. kalmılar, şidi daha kalmılar. şimdi geleni kavılar. ele tēz geliler, tēz gidiler. o da benim keynetam bi kere bu bañçaya gelirdi. benim hem dayımdı hem keynatamdi. babam bi tenedir. benim
- 130 babam. yanē eyi bi insan. babam bi tenedi. dayım bi tene. annem bi tene. iki üç tenedirler. baci kardaş. ben dayımın geliniyem. dayımın da altı tene oğli, annemín de altı tene oğli. dayımın dört tene kızi, annemín iki tene kızi. yani bazı kardaşdan da ziyade altı bacının altı da kardaşı. oğlan çocúhlari. ne diyem işde. eskileri hoşdi. insanoğli gözi açdır. zahmed çekellerdi. bi gözəl yiyellerdi. // çalışırdı, misafirin olúrdı
- 135 kardaş. köylerden gelirdi. bi gece misafir ederdi. onnari bi eve yatırırđı, yedirirdik, içirirdik. şimdi gelen beceri. nēce uçañnan uçılar, havada geliler, gidiler? háci inan ki ya iki gün, ya üç gün. // ha bu aylarda, he. bi tene meni isTiyirdi, bin tene. kiçüyem ha torúnúm kimi. bin tene isTiyidi. dayım vermedi. diyi kiçúkdür. dayımın geliniyem ya. bi ev geçimi. bi tenesi gelib şıhlardan bizim nurettin gelib meni isTiyir. a bu benim bu
- 140 torún biraz üsgekdır. dedi kañ, geT kari, dedi sen buraya neye gelibsen? dedi geldim senin yegenini isTemege. dedi kañ burdan geT. seni gözúm görmesín. elinde de basToni. kañ burdan, dedi. kañ burdan, kañ geş, geT, dedi. kañ burdan, geş, geT. o kocalıñ deyēl. bi derya size ħarman mi süre. kañ dedi, kañ burdan geT, gözúm seni görmesín. wallah o kerere hēş kímse karışmadi. walla bin tene adam istedi, bi tenedim
- 145 de. çoh severlerdi. bin tene bi mehleden belke bin kişi istedi. o vañıT da ele bi memurluñ yohdi. şimdi maşallah benim böyök beş tene öretmenim var. kardeşlerim memurdur. yani memurlarım çoh var. // wala önceki gösterdi. tendir ekmegi diye yapardım. ama hēç tendire vurmam kardaş. yoh men tendire vurmam. ben aşdım. ilk gelende rafada, kalın ekmeke. ona çırtma diyirik. Kalın ekmek, Kalın çırtma vurıladı.
- 150 çırtma diyilerdi ona. oni rafatada vurıladı. onnan sora şey açılardi. zaija bişirilerdi. tendire vurılar. altı kova. ħamur vururduñ. oni bi ay yemezdik. on beş gün, altı gelindik. heremize altı kova. keynatam gelirdi ele kızardi. allah ráhmet ede. kor olacañsız, öleceksız, diyerdi. siz nēdisız bu kádá? tēz tēz yapın, az yapın. az diyerdi, öleceksız. // he, bēслиyik. hēle de besliyik. daha da dört tene var. onnari káfese
- 155 birañıyıñ. bi tene káfes var, bañçede. káfesin içinde onnarın yemlerini, sularını,

- yiyeceklerini bırakır. aḡşam da alıyır, bi kümese bırakır. dört tene beş tene saḡlarır. ama benim zamanımda men saḡlardım on beş tene, yirmi tene saḡlardım. // kurka yatırdı, onnan sora yumurtaları çoḡ olan yumurta verirdik. // şimdi arabalardan geri aliler. men cucuya yatıtmamışem. tendır yandırılar, balıḡ yapılar. baḡ elli tene kedi geli.
- 160 elli tene kedi geli. hardan geliler? // **b)** men saydım san. murtuḡa, yaḡı keynediller. oni çalılar içine. kavurılar, oli yumurtuḡa. mercimey aşı derik. mercimeḡ aşı hoş olur wala. manti yapılar. è işde şēdır, işli küFTedir. bële kıymasını ifaḡ çekiler. nazik eTnen kıyma yapılar. yani yağlı eTnen yoḡ. nazik eTnen yapılar. küFTesini yapılar. küFTesi çoḡ güzel olur. bële yağ içine bırakırlar. soḡan istek nese, oni yapallar. o küFTeyi
- 165 yapallar; ama çoḡ güzel olur. wala güzel olur, yiyeller. kelecosh da yapallar. he he. yapallar. è he işde, odır. turşi aşı, şilor atarlar içine. döymenin içine şilor katallar. etnen döyme koyallar. pazik boranisi yapallar. kabaḡnan da yapılır. şelemnen de yapılır. şelemnen yapılır. şelemnen de yapılır. şelem de bële bi turp gibi bişēdır. hanè bële degirmi turp da. adi şelemdir. ona şelem diyeller. // he he. şelemnen de yapılır. onnan da
- 170 yapılır. çoḡ var babam. men ne bilim? adamın aḡlına geli mi? yarma aşı işde mercimek atarır. è biber doğrarır. yeşil biber, domadēs... onnarın içine bële doğrarır. çoḡ hoş. güzel olur. ḡamur tendırinde bişiririk. içellerdi, yiyellerdi. cılbır var. cılbırı da ‘eyni èle, eşKili meşKili atallar içine. mercimeK atallar. işde ona da domatēs momatēs. zatan o da hoş olur. o da güzel olur. // he, cevizli fetir de ḡamur yapallar. bırakırlar ḡamuri.
- 175 gelir. bayat ḡamur olmaz. gelmiş ḡamur. onun üsdüne cevizli fetir yapılır. fetirin içine yapallar. yumurtayı da bırakır, oni da bırakır. çatçingir de şeyi murtuḡayı çalılar. yumurta kırallar içine. çatçingir diyerik ona. // he, çörek yapırır. beç war. biz de şey bırakırır, biz yumurta bırakırır. biz yumurta diyirik, o çöçe diyir. ḡelbir ḡırması. // erişde aşını erişdeyi keserik, ufaḡ ufaḡ. dönüb ona su mu atarır. o da hoş olur. biber,
- 180 domatēs oni güzel salça malça atıllar üsdüne. // he he. anniram anniram. kardaş men anniram. // keyḡanaḡ, he var. yumurta. // he, kuruT aşı da war. kurudi ezerik, dönerik, döymeyi bişiririk. katarır, onun içine soḡan da bişēler katarır. kurut aşı olur. // he, keynanam çoḡ yapardı. // he, döymeç de, döymeç de fetiri doğradırır, yaḡı tökerdik. döymeç ēderdik, yerdik. he, hePi o günler hanè.

Derleme Numarası: 3

Konuşan : Zeynep Çapan, 70 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Kacer Mahallesi, Ahlat
 Derlenen : a) Yemekler b) Bitkiler c) Değişik hatıralar

- a)** haraya gidisiz? haraya aparisan oni? /// gelirem. /// kēşkek de wardi. küFTesi de wardi. çorti küFTesi de var. bıçoş aşı ēdeller he. bıçoş da şeydendir. dövmenin úfaḡı, dövmenin. turşi aşı da war. turşu aşı dövmedir. bizde ona diyisen dövme. onun da dövmesi keyni. şilori da bi kabda bişirisen, atısan içine, fasılya da atan
- 5 olur. noḡut atarsan içine. noḡut, fasılye, yeşil bakḡala, eşKi şilor, şilor ezmesi de atabilırsen. şilorun ezmesi de war, kurusi da war. bişirisen, dökersen onun içine. çoḡ güzel olur. ḡeşil de war. he, gebol da war. oni da bële suynan katısdırırılar, sunan çalılar. buna su tökeller üsdüne. // he, gebol diyeller. gebol kuruTnandır. kuruT Ḳod aşı diyisen ya. o gebolun üzerine kurut ezerler, tökerler. enişdem bidlislidir ya. //
- 10 ḡilorik he, ufaḡ küFTe. biz ufaḡ diyoruḡ. bidlisliler ḡiloruk diyeller. bu işde işli küFTe

- dédi ya, nazik sıgır etínnen, makine çeki. iki kilo et. gılorigi vuriyılı. a bèle édiyem. onu da dönende salça malça atallar_üzeríne. Qari aş da war, evet. Qari aş da bidlisden bize kalıb. ama etli güzel o. işde küFTe de édiler. topliyılar onún_çíne. üçünü de biz de onnardan örenmişik. bidlise gidíb gelenímiz oli. âbém wardi orda. kengerli pilavımız da
- 15 war. // dağdan topliyılar, getiriler, biz de alırıh. // oTdúr. çoğ güzel bi tikanni oTdúr; ama çoğ güzeldir. // he, onún birez záhmeti war. arTlarsan, paklarsan güzel, temiz. bilisense pilavi da olur. çorbasi da olur. çoğ güzel bi şédır. turşiyi da tutallar onnan. üç dört levin onún yémegi olur. // ciger taplamasıdır, evet. oni da kıyma yapallar. cigeri, kıyma yapallar. gine oni da açallar. bèle tabdallar, barmahlallar. bèle o da hoş_olur.
- 20 mumbar o da sucuqla güzel yapar. oni güzel doldúrulur. biz sucuql diyirik. bumbar da bidlisliler diyolar. biz sucuql diyirik. onnar bumbar diyiler, bidlisliler. işde oni da yapırıh. oni da pirinci ısladılar. pirinçden bırahlılar. pirinçle olsun, bulğur da olsun. onún_çinde salça malça ona biraz da yağ mağ katılar. lahana da atılar. kıymalisi çoğ güzel olur. bèle doldúruli o bumbarın_çine, doldurılar, bırahlılar. tencerede kayniyi,
- 25 bişi. çoğ güzel. kabaql dolması de findıh yarpağının dolması da katıqlı éyidir. findıh yarpağının. katıqlan yiyilir. kabaql dolması. o da katıqlan yiyili. yoğurtnan. o da çoğ güzel. yapırıh biz. // he, oni da narnan yaparlar. gine ifah yapiler. ifah sümündürnen yapiler. he, bèle ifah ifah dolduriler belleríne. bacım ráhmettik, yapardi. bi şeylerin kelem yarpağınnan biz inahla diyirik. onun eşKili meşkili. oni da çoğ güzel doldururılıh.
- 30 eşKili, yağlı. oni de çoğ güzel. o yémekler de sudur yani. yapırıh, yiyirik. beyaz yarpaql. // he, hez dolması. işde bu böyük böyük dolma bèle adi hez dolmasıdır. // he, böyük böyük doqlarıh. yani bi yarpaqlı kesiyollar. iki tene édiler. o hez dolması yiyende bèle piçahnan vurılar, sabaha bırahliler. o da gözeldir. o da çoğ gözeldir. // he, biz de etli kışkek war. o da koyun etínnen çoğ güzel olur. // he, etli kışkek koyun etínnen çoğ
- 35 güzel oli, yağlı etden. nohút da atarsın içine. è san diyem, koyun eti de yağlı güzel, kışkek çoğ güzel olur. eyvanat da keykanaqlı bışiriler. sarmisaqlı yoğurt tókiler, keykanaqlın_üsdüne. ona eyvanat dinili. // **b**) avelik biz de war. biz ilandili diyirik. ilandili war. beyaz sularda. // he, yemlik de. biz de var. mendé de war. mendé köylerden geli, alırıh onlari. atturpi, he. şimdi baqlarda da war. // he, sirmo da war, atturpi da var.
- 40 parpar da var. temiz_ot da diyiler, parpar da diyiler. çoğ güzeldir. KeyKanaql da kullanılır. qaqaç, anasına gelincik diyeller. qaqaç açi ya, kırmızı bi şey açi tarlalarda, kırmızı çiçek. gelin çiçeyi. // he, gelincik diyiler. oni ele cahılkan topliyalar. yané genç, nazik. nazik bi şey. hay ana, böyük ömür_olasan oğul seni, turşumaql oti da war. o da ele gözeli bi oTdúr. baql ağaqlarda war. a bu yol boyunca gidesen. ağaci da var. cırcirik
- 45 da var. o sari güller açi ya. ona cırcirik diyeller. onnarın yarpaqlı eşKidir, he. kenger de tikanni bi oTdúr. // he, jaql da war. jaql da güzel bi oTdúr. çeşür diyeller. ele eyini çeşüre benzir. yani bizim içimizde yoqlur. kıvreden geli. alıyılı, turşusuni tuturılıh. her yémegi de war. // he, jaql da war. o da ‘eyini çeşüre benzerdir. jaqlı da seven olur. yığınç da var. gıcıklandır o. onún da yémegi var. // bu sene heç olmadı. bu sene bizim
- 50 yağmur_olmadı baharın. olmadı. göbelek olurdi, yonca tarlalarında. çoğ gözeli göbelek, sabah gidíb toplarlarda getirirlerdi. şimdi bu sene olmadı. kaba ekinler o mantardan deyél. biz yonca göbeleyi toplardıh. çoğ lezzetli olur. daha bu sene olmadı. çoğ hoş olur. Qari, aci ot. o da var. Qarının_çine gıloriki dögerler, atallar. o da işde gıloruk olur. türlüsi oli. // çirış benim babamın iki kuba mählesinde baqlarında yerıştiribler, war.
- 55 babamın_evinin baqlarında baqlcede yerıştiribler. yani yapıqlar. onún kökünden yerışib baqlara. bizim köylerden gelir. alırıh öyle yiyirik. arabanan geli kapının_önüne. acur, hitikdir, yerışecek bunnan sora. hele yerışmeyib. bi salatalıh, bi de hitik war. yerışecek, işde baqlarda hadce bunnan sora yerışecek. tarlalarda yerışir. seralarda, onnarda yerışir.

- bizim bahçalarda hele yêrişmeyib, olmayib. hele olmayib. olacağ hele. allah zihnini
- 60 āçih ēde. çoğ káybolan war. // he, bilmiyecekler, tanımiyecağlar. hêç ne olduğuni bilmeyecekler. şimdi çocûğlar okul oğûyılar ya. bilmiler, biz ne diyirik. sunk diye var da ama aklıma gelmi. eşitmişem ama. // topalağ war. ot degêl. ēle bizim bu bağda bahçada yêrişmez; ama dışardan gelir. bēle dōgellerdi vērirlərdi çocûğa. çocûğın ağzına dōgeller, şeker katallardi. aci olur. çoğ aci olur. çocûğlara vēriler.
- 65 topalağ ēle de hoş koğar. analari o zaman çocûğların ağzına koyallardi oni. bēle iPTe düzüli ğali, alilar. iPTe düzülididi. o zaman kûri bi şēler. dışardan geli. hardan geli, hizandan mi geli? // mitriplardır, mitriplar sati. bi de koğisi de var. // çoğ güzel koğisi var. onnar bizde yoğdûr ama dışardan gelir, alirih. o da ēpēyidir, gelmiler. onnar niye o şeyler de var. tükannarda, onn şēylerinde war. burda alilar. lazım olanda gidiler, alilar.
- 70 // he, üşğul war. güldür, yoncaya benzer bi şeydir. bağ üşğul orda war. evelde çoğ çoğdi şimdi nadir var. kawlüğān diyiler. bağ oni heyvannar yiyiler. onn kafasında bi şey olur. bēle degirmi, top kimi. yememişem. ve çocûğlar soyallar oni. bağ kawlüğānın tepesinde bēle bi yawri vērir. tikan kimi, onn tepesinde. oni çocûğlar soyallar, içinde bi şey var. yememişem. çocûğlarda görmişem, yiyiler yani, war. bizden aşığ yāmlarda o tarafda
- 75 çoğ var. kağilar, boylari vuri, qaldiri. yam köydûr, bi yērdir. yanē suluğ güzel bi yer, suli bi yērdir. // çaTTağuş var, o da bahçelerde, sinorlarda. onn çün bēle çekersen su görûr. onn sağızi da vardır. // he, ğağaş da war. ğağāş dēdīm. bu dağ oti, temiz oti diyiler onn. ğağaş war. hoş olur pēnceri. güzel olur. wallaha oğul daha şimdi bi şey yapmiler. warsa da yapmiler. hazır aliyolar. oğlūm şimdi her şeyi hazır alilar. gēTmiler.
- 80 eski arvaTTar gidellerdi, getirirlerdi, bağdan, bağcadan her yērden toplarlardi, getirirdiler, yapardi. // he he. kuşekmeyi de war. atturpi war. ineKanni war. kuşekmeyi war. ebemkōmeci war. ineKanni de pēncerdir. o bēle bi pēncerdir. ēle güzeldir. kırmizi. oni da baharın o yağmurlar war ya, onnar da o zaman çihallar. yapilar işde onn yemegini, çorbasi olir. bēle yumurtalisi olir. ē o yanni war. ēle türli şeyler. ama şimdi
- 85 daha biz onn pēşine düşmirik. // ilandili çoğ güzeldir. her şeye yarar. mide fesadına ēyi. gēçen oni balnan yēdīm. yani yararini gördūm. midem ağriyidi. bēle yarım kilo bu bahçalardan kopardım, kuruTdum. ēle ēlaçnan gēçirTdīm. yararlı bi şey. ilandili. // he he. onn çoğ yarari var. yani bi ħasdaya. mide ħasdasına. çēşir war; ama oni biz oni yemeyiz. o da ēle gözel bi yēşili var. bu bağda bahçede. bunnar kimi evelde çoğdi.
- 90 şimdi de kökini kesdiler. he, sığırkuyruğı da war. ama aşığilarda, bağda bahçada var. ēle güzeldir. çiçek miçek açallar. çoğ güzeldir. onnarda çoğ gözel. // he, o da var. küllük oti. üzerlik diyirik ona. üzerlik ayridir. küllük o da ayridir. üzerlikler, üzerlik için. bu pēçesi yoğ mudur. bēle çil çil yapıyih // dēdīm ya nezere ne ēdeller. o şeyden, o olûr işde, üzerlik. // sağız var. dağlarda, sūtelerde. sūtē dağlarına gidiler. çocûğlar şimdi
- 95 sūtē mütēyi terk ēdibler. gēTmiller ki. terör diye bi şey diye. orda bizim bi çayırlarımız war. satillar onlari. sağız oti. ordan çiharilardi. kutilarda getiridiler çocûğa. ama çoğ yarari wardi, çoğ güzeldi. ē şimdi çarşidan hazır alilar. dişlerim var mi? dişlerim oladi çēynerdīm. şak şak şakıldardi ağzımda. // mēyremhoT da ēle bi sari bi oTdûr. keynedisen, aci olur. sari sari çiçekdir, başlarında. ēle gözel sari. çaya katillar. doğdorlar
- 100 şimdi söylüyiler, dınmirik. doğdorlar söylüyiler, millet alır. daha benim torunlarım topladilar, getiridiler. bēle bağlayib, doğradilar. anne diyi bağ. diyi doğdor söyledi. // he, pişpişo da war. devedabani diyerdik. devedabanidir pişpişo. bizim köyden gelinlerimiz keynim arwadi var, benim. köylüler çoğ güzel taniyilar. bu köylerde olannar, daha çihmiler dişariya. onnar gözel, çoğ ēyi taniyi. bizde de war, daha gētmirik. benim
- 105 keynanam wardi. gidilerdi, getirilerdi. bizleri birağmazlardi. wurardi. çocûğların bi sancı olaydi, bi de bağardın, giderdik. peyenin burda, peyenin arasında bēle bi yēşil

- güzel ot getiridik. oni suda haşlardi. bi de bi kersim wardi. bu karınlarına marınlarına. kersim dolmasını yapardı, katıhlı ederdik, yerdik. // he, oTdür. güzel yani degirmi degirmi yarpağ. suluğ yerlerde, çayırın başında olur. // palağ bu otlari bağliyan şeye
- 110 demidik mi palağ? o palağı getirilerdi, bele o adadan bilisen, eşidi, otlari bağlilardi. palağ o bağın adidir. bağ oti, süt oti war. heyvanlara getiriler ya, çayırdan ona bağ oti diyiler. // he, miyan köki de war. o da bi devadır. o da illaşdır. ama daha şimdi biz onnari kullanmıyih. // he, keklik oti da war. işde onun da yemeg memegi yapılır. keklik otunun. o da gözel bişidir. ele nazik mazik bişidir keklik oti. // c) ramazan çoğ
- 115 güzel geçir bizde. çoğ gözel geçer. en iyi yemekleri ramazanda yeriz. yapallar, yiyeller ramazanda. her türlü eşki, dadli, Tolma, küFTe, böreg, çöreg, her şey ramazanda. yané allah için ramazanın mesrefi çoğdür. ne warsa dünyada onnan yapallar. // önceden warsa başımızın üzerinde yerleri wardi. gelin olursa da ağırlıyacağ da misafir gelirse kim gelirse kendi akrabaların gelecek, yabancı da gelirse de gelsin. evel çoğdi. şimdi
- 120 yoğdür. kardaş şimdi gelenler arabasi var, tahsisi var. çeviri çarşıya gidir evine. düşiler o başa, düşiler bu başa. // ya wala ele aklıma geledi. canımın ağrısından unuTdum, wallaha. // benim ismim zeynep çapan. baba. adım zineTdir. şimdi olub zeyneb çapan. wala yaşıım yeTmiş yaşıında da varam. eyi de bilmirem men, yüşkedim. // yo yo yo. oğuman yazma yoğdür, yo. bağ bu hátardı. biz de okul makul yoğdi kardaş. // he,
- 125 kacer mählesi. // gülistan haciyusufoglı // way sağ olasan. sen yoruldun oğlüm. allah canan sağlıh vere. nafize káynım arvadidir. o da geledi, konuşadi. gêt nafizeyi buraya çağır, gelsin, he. anem diyi, seni çağırı. // ge, geTdi. he, onun oğli hasdadi, geTdi oğlünü görmeye. onun konuşması çoğ hoşdür. onda çoğ neler war. oğli rehetsiz. dedi gidirem oğlümün yanına. çarsidadır. // he, doğri diyir. he, bizdedi. cuma günlerimiz war.
- 130 her cuma bi tene alırıh. oğullar, dinlerik özümüze. dua mua ederik gençlerimize. // he walla. çoğ güzel. // yèn gel aşağı görek, nedir. kışlıh terlikleri warmış onun. ismet görgen de he, aşağıdadır. he, inan ki kolu kırılıb, konuşması var. gözel ama evindedir, evinde deyél? çarşının içindedir. böyük oğli orda midir? heç bilmiyem. oğli tatvanda deyél mi, oğli? ne tatvani. oğlan geTdi têt izmire. izmirden döndi, geldi. bu rıfat
- 135 kardaşının orda kalıyor. orda o şey geçirib. // he he. inan ki vurmuş, kolünü kırmış bu. inek mi wurmiş. /// demiş, bi şey bilmiyem, gelim söylüyüm. /// o gençdir. ne bülüm gelmeyib. kürT kıızıdır o, eyidir. allah razı olsun. demiş bi şey bilmirem. benim kimi. men demiyem unutmuşem, bilmiyem. o da diyir. diyirem bilmirem, ne konuşacam. konuşsam ne fayda. fazla konuşmam. // eyidi. têtze maşallah güzel konuşur, bilir. // he
- 140 he. eyi konuşduh. karışdırdım birbirine kaldı. karışdırdıh kaldı ele. o konuştu, men konuşdum. güleser geTmiş. geTdi küFTe etmeye. war ya kıymet têtze çarşıda bulursansa apartmandadır. apartmanda bi oğli war. yarın gel. õle hoş, çoğ konuşacağsan. o çoğ konuşma bilür. onda ele konuşma yerinde dinle. dövüşüller, wuruşullar, barışırılar. onlar öyle. // he walla. onlar bülüller. yedi tene oğli ayrılıb. bi tene
- 145 kalıb yanında. dört kızi kocaya gidi. / özi tek başı kalıb. kızi kıymetın yedi tene oğli mi war? /// be nedir? yedi mi, beş mi, nedir? san bilir. ha bu eve gitsen, ge ge kardaş. ge nedir, orlon sati. baban evde midir, yoğsa erdişe gidib? baban evde midir babam? sabahdan bizi konuşduri. mennen gülisdani. biraz apar gösTer. seher sen tanırsan, apar oraya, gel. // he, aparisan. epèyi yazdın.

Derleme Numarası: 4

Konuşan : Mehmet Hacıyusufoğlu, 70 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Kacer Mahallesi, Ahlat
 Derlenen :Değişik hatıralar

- /// öküz zamani meşeye nêre giderdîz? dağa bağa bahçeye nasıl giderdîz? annat
 görek hâci esKilerden. öküz zemani. nemruta meşeye giTTigi zamani /// altıncı yedinci
 ayda mi oliyor ota gitmemiz? /// onüncü ayda. // dırahdori ilk aldığı zamannar. /// sen
 tâhsilli bi adamsan. dê' konuş. /// ne konuşacam. kırık sene fotrafçılığ yaPdın. // ya, he
 5 işde, ot zamani âbê bizim eski zamannardan şöle memuriyet, şunnar bunnar bèle esnaf
 mesnaf yoğ idi. o zaman herkesin dört tene öküzi, sekiz tene öküzi, bilmem sapani, çifdi
 şuyi buyi. he. o şekilde. biz geçimlerini, şeylerini sağlamah için işde ota çıhallardı. ot da
 on beş gün falan ot biçellerdi. o otlari bişdikden sora heyvannar zatan orda bereber
 gidellerdi. on, on beş gün orda kaldıhdan sora bunnar gelillerdi bu ahlata. ondan sora bir
 10 iki gün istirahat êTdikden sonra teKrar gidellerdi. çaw_êşellerdi. sora öküz arabasidan
 ota. oti orda bağlallardı, üklerdi öküz arabasına. yirmi dört sââTde bi araba oT getirirdi.
 o bi araba ot getirende êderdi otuz bağ. o oti bi günde bi araba ot getirirlerdi. part
 diyiler. otuz bağa bi part dërler. oni işde günde bir part adam öküz arabasiyna yirmi dört
 sââTde bi araba ot getirirdi sûteden. sûtede war. burda arhada sûtê var. sûtê dedigim
 15 yayla. sûtêde diyeller. yayla da diyerler. onnan getirib burada taya yapallardı. kışın altı
 ay oni koyuna yêdirillerdi. koyun, hayvan, inek beslellerdi. onnan işde sekizinci ayda
 ekin biçellerdi. biçer gelirdi. bi kere orahla biçer burda yoğken orahla biçellerdi. o bağ
 yapallardı. getirirlerdi harman yapallardı, öküznen. gam, çatma öküzleri bağlallardı.
 üklellerdi birbirine. bi de gam wardi. carcar diyellerdi. oni da harman yapallardı. bi üş
 20 gün, orayı üş gün biTdikden sonra olûrdi. oni savurmaya başlarlardi. buğdayı
 savururlardi rüzgâra. rüzgâr esdihdan sora helbîrnen elerlerdi. bunnar, hePsi bunnar. ///
 hâci menim yaşı otuz. allah sennen razi ola. men ne sôliyer? /// daha kiçüglüğümüzde
 çarış giyerdile. he, en kiçükleri men on yaşıdayken çarış giyerdik. çarış gitdi, onnan
 sora lasTik. cizlavat lasTik çıhdi. /// ê geşmezdi ama işde ne_êderdîn. çarış giyerdik.
 25 koluk demek heyvanın şimdi bu dirseKleri war ya heyvannarin o êle geşmezdi. bu eyah
 tarafının onnar bèle burunli tağallardi şeyine. o su almazdi. burun darafınnan bèle
 ayaKKabının. /// hâci, devam_êT. asKerligin annat. /// ya şimdi toy düğün olûrdi.
 düğüne genelde toy diyilerdi. tabi esKi gelenek gürenekler de kalmadı. millet de artıh
 işin pintirigine kaçır. ellerinde ola ramazanda toy yapacağlar yêdirib içirmeye. toy
 30 düğünde millet zırna kîmi olur. şimdi toğ giden aj gelir toylardan. sedad annat görek,
 babam. şitil zamanini annat. sen de cevizden şitil zamani. gülme allah seni bağışliya. ///
 ceviz zamani cevüz tutar. cevüzi dökeller, toplallar. cevüzi kurutullar, biter, giderdi.
 suda senin enişden niyazi dayı nêrdedir? ahmet sen şeylik yapdın. ormancılığ yapdın.
 ormanda nasıl yağaladın? nasıl tutdun? bunnari buna annat. ha bu ormancidir. bağ ona
 35 sor. wallahi bunun enişdesini bulasan tamamdır. bu niyazi, niyazi dayı olûbdisa işin
 tamamdı. // ahlata hêçbi şey yoğ. altı ay ahlata yolu kapalı kalırdi. rehwa katurlar
 gidirdi gelirdi. onnan sora gemi tatvana gelib, gemi buraya hatda da iki gün gelirdi bu
 ahlada. o zaman buralar altı ay kapalı kalırdi. kırider yoğ, dozer yoğdi. bunnar kapalı
 kalırdi burda. kapalı kalırdi. yanê açih deyêldi. kar açılmazdi. kırêder vardı, ya dozer
 40 wardi. // esKiden bu sancı manci oldûğlari zaman dalağ malahlari bu şeyleri patladığı
 zaman da habsanci diye doğTorda yoğ olirdi. herif şimdi hemen apandisi paTlayib diye
 'emeliyete aliyih. habsanci, ağı sızı annamında kullanılır. // he, habsanci. // incemazar.

ince heşTelîh annamında. verem merem oldığı zaman ince maraz diyellerdi. doli olmasa dem kardaş san bèle defTerlernen yazardım. yetiştiremezдің ama işim var. ahmed o
45 mazini annatmadın yaw.

Derleme Numarası: 5

Konuşan : İsmail Görgen, 70 yaşında, İlkokul mezunu

Derleme Yeri : Kacer Mahallesi, Ahlat

Derlenen :Değişik hatıralar

bi sor hele sor baħalım da. // asKerligi biz aTmişda, he, aTmiş yıllarında asKer
olduħ. a o zaman şehirde bèle wasıta şu bu yoħdi. burdan piyade olaraq tatvana kádár
geTdik, aTmiş yıllarında. burdan tatvana piyade olarak biz geTdik. // ĥayır ĥayır, araba
yoħ. geTdik tatvana. tatvana o zaman trêñ wardi. bizi doldurdılar. sevgiyati doldurdılar.
5 şöyle bi böyük bi koğuşa sevkiyáT olarak kardaşa diyem. orda trêñ geldi. bizi doldurdi
trêne arTıħ. sülüslerimizi kesdi bize. mindik trêne. kardaşa diyem, devam eTdik.
tatvan, muş, bingöl efendime söyliyem, elazığ, malaTyaya efendim sevaS, kayseri,
şöyle artıħ biz kayseriye kádár arħadařlarnan bereber geTdik. trêñnen. orda artıħ herkeşi
yani kışlasına bölüğüne. mesela ismeti vermişler kayseriye. nejdeti vermişler sivasa.
10 ismeti vermişler anķara. a ötekini vermişler efendime söyliyem, balikesir. ötekini
vermişler bilmenem, welħasılı artıħ herkeşi kendisine dağıla dağıla biz geTdik. yani
geTdik. beni o zaman verdiler anķaraya. anķara mamağa verdiler. kendim
muhaberedim. anķaraya verdiler. kardaşa diyim, anķarada altı ay falan kaldıħ. anķarada
mamaħda. // tabe sawuħ. yazın sicaħ, onnan sora da bu mevsim sicaħ ama diyerleri
15 sawuħ, kışlar sawuħ. tabi zorluħ çekidik. daha asKerlik. artıħ emir altı ne de olsa. bi
şeyler yapacaħsın. Kardaşa söylüyem, orda altı ay ben kaldım. altı ay bi de orda
acemilik biTdı. yané altı ay biz acemilik gördük orda. // wallahi hala da devam ediyor.
tabi tabi. şimdi evet, daha arħadařlar var. devam ediyor yani. yani o o anda o tertibde
mesela aTmiş, şimdi kaç ay ediyor ki. kırık dokuz sene deyel mi? elli seneye
20 yaħın ediyor. orda kardaşa söylüyem, geTdik anķaraya. anķaradan bizi verdiler
isTanbula. isTanbulda seKKız ay mi ne kaldım. ordan bizim yani topçı olarak bizim
taburumuz kaħdi kırklareline. tamam kardaşım. kırklareline geTdik. kırklareline
asKerliğimiz biTdı. terhis olduħ. aTmiş iki de terhis olduħ watanımıza. // o zaman da
gine ‘eyni trêne kardaşım. iki sene asKerliğimizi yaPdım. gine ‘eyni trêñnen iki lere
25 geldik. tatvanda yendik. tatvannan artık sılaya doğri geldik işde. evimize doğri geldik. //
wardi, burda wardi. bu da benim bacımdır. o zaman üsdi açık kamyonnar wardi. iki
tene, üş tene yani aħlatlinin birinde wardi yani. babama sölüyem. bizim asKerliğimiz
öyle işde. onnan sora geldik. o zaman bekardıħ, ewlendik. evlendikten sora. // evlenme
heç ne o beni gördi ne de ben oni gördüm. he, cenabi allah demek ki yazmışdı. babama
30 sölüyeyim, geldik evlendik, düğün yaPdıħ, nişan yaPdıħ. babam sölüyeyim, kaç sene
evli kaldıħ. aTmiş dörTde evlendim. aTmiş dörtde düğün yaPdıħ. a baba sölüyeyim, iki
bin yedi de eşim befat eTdı. bizim de evlenmemiz bu şekil oldu. benim o zaman anam
wardi. babam vefat eTmişdi. babam atmış ikide vefat eTdı. o zaman annem wardi,
komşılar wardi. amcam wardi burda. geldiler, istediler. düğünümüzi yaPdılar.
35 çocuklarımız oldu, çoħ af buyur. onnan sora yeTmiş, iki bin yedide ayilem vefat eTdı.
iki sene eTdı. sen nêrelisen? vanni misin? // bilgi ali, bilgi. evlenmemiz de bu
şekil oldu. // eskiden fantazi yoħdi. eskiden bu kádár mesele lüks giyim falan yoħdi.

- herkêş eskiden bu kâdâr binalar, bu kâdâr evler yoǵdiler. herkeş mesela on tene nûfusnan veyahut beş tene nûfusnan bi odada hani qalılıardı. şimdi mesela apartumanlar
- 40 var. ê babama söyliyeyim, ê şimdiki gidişatları öyle, o zaman... // eskiden giyim sıhıntısı çekerdik. // o zaman lastik wardi. benim hetirime gelince lastik wardi. tam eveli çarış. yani hayvan göyni. oni biraz suynan şey yapardı, oni giyerdik ayağımıza. aha onnan sora lastik çıldı yanê. kara lastik çıldı. bi devür de oni şey yaPdı. onnan sora iş degêşdi tabi. git gide, git gide şarTTar arTı lüks oldi. artı yaşımız gêşdi. yani
- 45 sıhıntı ço. // şimdi ekin, buğdayı biçerdik. buğday kendi elimiznen biçerdik. o zaman heyvannar wardiler. heyvannannan şö'le harman wardi. // harmani bèle işde dedim ya, işde heyvannan o buğdayı çıkarırdı. o zaman tabi az bi buğda olurdi. gam vardı. belke de şimdi tarihlerde belke de war. bizim şeylerimiz êle. onnan sora dünya işi. // carcar wardi. carcar şimdi bu ufağ el arabaları var. bèle zebze falan satallar. onun altında
- 50 şöyle şeyler vardı, keserler vardı. yanê pıçah. pıcahlari vardı. oni bèle iki tene öküz belke yani hayvan yani bèle gezdirirlerdi. o carcar dedigim işde o oti işde oni bèle keserdi. buğdayı çıkarırdı yanê. // evet evet. öyle tabi. he, dedim ben. bizim yani eski görüşlerimiz böyle. o öküz arabasının şimdi arabada akis vardı. arabada şimdi otoboslarda veya akis, akis. bizim de o zaman şeylerimiz arabanın akisi ağaşı. şöyle bi
- 55 ağaş işde. odi işde arabanın altında. iki tene de ağaç tekerek onun üsdünde. binidi. arabamız da odi. // şimdi arabanın şimdi direksoni war. fitesi var. o zaman bizim boyunduruğ diyerdik, ağaçdı gine. evet öküzlerin bèle hayvanların boyunlarında. bizim de direksonumuz yani odi. fitesimiz de elimize bi şey alırdı. bèle bi şey. heyvanları bèle kamçıla. bizim de fitesimiz odi yani. // onnan sora oni biz o zaman yel diyerdik.
- 60 rüzgar yani. yani bu buğdayı çıkarmağ için oni ürüzgara verirdik. ürüzgar onun şeyini götürürdi. otünü, samanını götürürdi. o buğda ayrıldı yani. o samanını içersinnen. yani biz buğdayı da êle çıkarırdı. onnan sora buğdayı her gün 'ihtiyacına göre kaldırırđi. çoluğuna çocuğuna kaldırırđi. geri kalanını birkaç ölçek oni da götürürdi. bizim o zaman bazar yerimiz bizim bidlisdi. vilayetimiz yani o zaman götürürdi. bi cüti satardı. ederdi
- 65 oni para, alırdı gelirdi. // buğdayı çoluğumuza çocuğumuza. // deyirmanı götürirdik. o buğdayı. yani un yapıyodu. onu eve getiriyodu. oni hanımlar hamur ediyorlardı. oni eKmeK pişiriyorlardı. yani bizim kazancımız o. o zaman bèle fırın, efendime söyliyem, bèle loğanta, o zaman her ev dört tene, iki tene heyvani olurdi. veyahut iki tene inegi olurdi. süd için hanê, dağda sütêye giderdik. sütêden ot getirirdik. o oti kaldırırđı kışın.
- 70 Saten yazın kendi şeyinle idare ederdi. o heyvan kışın da o işde şey yapardı. o otları saman vardı. o zaman SebeTTer wardi. SebeTTer o zamanın yani gidişatı da êle. tabê koyun da wardi. koyun da wardi, keçi de wardi. o zaman merkeb de wardi. o zaman bizim bèle sularımız yoğdı. o zaman suları burdan ta eyahnan iki kilomêtre, üç kilomêtre, dört kilomêtre bize merkebnen o zaman su getirirdik. ê şimdi o sular bèle
- 75 herkesin bahçesinde ahsın. veyahut önünde ahsın. ôle bişeler yoğdı. // yoğdı tabê, yoğdı. // wala pek fazla kıTlı yoğdı. faqad zorluğ vardı. yanê o zaman su bah, dedim ya, o zaman su kıTlıdı. suyumuz nohsandi. yani kıTlıdı evet faqad şimdi yoğ. yani bèle eKmeK durumunnan, su durumunnan kıTlı yoğdı. // tabi tabi wardi. yani piyasada wardi. yani o zaman para olursa wardi. wardi, şeker de wardi, yağ da wardi. her bi gıda
- 80 wardi o zaman. // şimdi kuyruğ da eveliyeki kuyruğ yoğdı. onnan sora bir yani şeyden sora bu şey oldi. yani menderesden sonra oldi. // o zaman wardi. bèle ufağ cihazlar falan wardi. yani o zaman grabafon diyellerdi, wardi. onnan sora radyo çıldı. benim şimdi her evde warsa da yoğsa da bilmiyorum. yani o zaman bi kanal wardi. satan o da bi kanal wardi. hatta o zaman ne dönemidi, bilmiyorum. wala inqilab dönemi midi, neyse. o
- 85 wardi. yoğsa bu kâdâr havadis yoğdı. /// men bi şey bilminem. menne bi şey sormayın.

- heç mennen bi şey sormayın. /// he işde bizim de radyomuz éle. // ya esKiden bayramlar, evet olúrdi. şimdi görún, allahın bayramları war. bazen bu kádár yané lüks bayramlar olmazdi. şeker yoúdi o zaman. yani şeker dedigim de işde bu fantazi şekerler war ya. o zaman onlar bi defa yoúhdılar. // wala o zaman mısır wardi, mısır. mısır wardi. bu
- 90 búğdayi káwurullardi. biz ona káwurka diyerik. o zaman yani esas bayramların şeyleri onnardi. yani bi, iki, üç madde wardi yani. o káddár yani. bu kádár fantazi, bu kádár efendíme söliyeyím, şu, bu yoúdi yani. o zaman ramazanda, o zaman herkeş tutardi ramazani. artıh ayileni ekmekle efendíme söyliyem, o zaman zeytin de yoúdi. yani bele zeytin kimi bişi de yoúdi. a o zaman işde artıh hani o zamanın şartlarına geçínirdi,
- 95 giderdi. a bayramlarımız da éledi. // giderdik. fatihe oúrdi, devir oúrdi. kúr'an oúrdi, yemeklere giderdik. sabahleyin bayram namazına giderdik. bayram namazımızı kıldıhdan sora arhadaşlarnan bayramlaşırđı camiden çıharken. işde öle.// giderdi tabi. ákrábasına giderdi, komşusına, giderdi. ayni gün ya bayramın ikinci günü. // bizim komşı allahın rahmetine geTdigi zaman biz topli bi halda bizim táziyelerímiz war.
- 100 bahçada, evde otururduh. o zaman herkeş de mesela cenaze sahabi olan evine gelir. o da táziyesini verir, fátihásini oúur. kúr'anını icab ederse oúur, é dua eder, kaúar. // bizim zamanımızda yemegi táziye evi yaPmazdi. komşılar getirirlerdi táziye evine. zaten bizim táziye úş gündür. o úş gün içersinde komşılar yani o cenaze sahabına yemek falan yaPdırmazlar. yani cenaze sahabına o cenaze sahabi olan o hânsi misafirına sen
- 105 akrabasın gelmişsin, öteki gelmiş. yani úş gün, dört gün tamam o cenaze evine yemek falan getirir. traş da bi háFTá sora. on dört günnen sora traş yapıdırırdi. banyo falan yapıdırırdi. wala yapallardi. ufah tefek şeler yapallardi. // tabi tabi. // kardaş esKiden doúdor yoúdi. esKiden şimdi burda adam kanser olúrdi. o zaman çoú kanser yoú. bu kádár hasdalıh yoúdi. fakad o zaman bilinç yoúdi. yani doúdor yoúdi. hemşire yoúdi.
- 110 operator yoúdi. o zaman gelilerdi. filenkes şu şu hasdálíknen öldi, geTdı. o zaman mesela apantés olurdi. şimdi hemen apantés oliyor. hemen ameliyathaneye. veyahut fitih oliyor. derhal éle. o zaman bele bişiler yoúdi. // bi kişinin eli kesildiği zaman bizim o zaman ara hekimlerimiz wardi. bayan olurdi. erkek hekim olurdi o zaman. bizim illaşlarımız şöyle otlardi. şu otlari mesele şu filan yara melheme, filan derde çare deyél
- 115 mi? buni adam kurudurdi o zaman. güneşde buni kurudurdi. oni o yani lüzüm éTdigi zaman oni gög egenen oni bi iki maddenen oni bi illaç yapardı. yani bizim o zamanki şartlarımız bizim hábımız de budi, serumumuz da budi. é efendíme söliyeyím, inemiz de budi. o zaman derTTere deva budi. // wardi esKiden mesela adamın eli burdan kesildi. hemen getirirdi suyla topraú. ha bayağı topraú mesele. toprağı hemen üzerine koyardi. é
- 120 bu buni. şimdi yoú. // yaniú olduú zaman o zaman da gine ʻayni o zaman da gine yani tedavisi gine bu oTlardılar. béz yahallardi. böyle bézler yahallardi. bu ağaçalarda bele kuyik kimi bişiler olurdi. toz ya toz halinde olurdi. bu oni káldırırđı. saúlardi o yaraya. getirirđi o tozi kewlerdi. şimdi nasıl şimdi tentırot o yarayı şey yapıyor, o zaman da o yaranın şeyi işde o tozdi. // o zaman herkeşın sawúh buz dolablari wardi. sawúh yerleri
- 125 wardi. kar wardi. kuyılar wardi. kuyi wardi o zaman. o zaman topraú serín olurdi. adamın eti olurdi. bıraúırdi o kuyiya, kálırdi. é sawúh su işmek için bizim esKiden topraú Kablar wardi şöyle. o topraú kaba su doldúrúrdi. o topraú kab o suyi sawúh saúlardi. bizim buzdolabımız da odi yani. // kardaş esKiden yoúdi. esKiden baúınnan bahçannan ne ise o wardi. // tabi olurdi bazen. işde biz bunnara şilor diyeriz. onnardan
- 130 kuruduruh. bu Fişneler war, kirazlar var. onnardan kurudurduh. yani kışa hazırlıh. // geçen gün wannan geldim ben gine. benim de annem esas bidlislidır, babam buralıdır yani. yaPraú kurudurduh. yapraú. // he, tabi yaPraú kurudurduh. o yaPrağı kışın getirirlerdi, aş yapallardi. aş, helise yani aş. aş yapallardi. balıh bizim van gölúnnen balıh çıhar. balığı da menşurdur yani. kardaşa diyem, balıh tutardıh. o balığı kışa

- 135 tutardı. o balığı kışın o balığı yedik. şimdi de gine tutarız, ginen. // yenisini gine, yeni yeriz. gine de yani duza bırakırız yani. // yapıyor, evet bizim burda pek fazla yané wan káddár malzeme yoğdúr. warsa da kıymetsiz yani. // esKiden kardaş, bizim toprağ kab wardi, toprağ kab. eKseri toprağ kabdi. bu toprağ kabda yemeKleri atallardi bi dize. burda tendır diyeriz. wanda da var tendır. yani biz tendır diyeriz. siz bilmiyorum artı. 140 bazen vanda da şöle şeylerde eKmeK çıkarıyorlar. yani fırın şeklinde bele. bu araştırmının orda da şimdi birkaç tene var gine. wanda. bizim evde yané şeyimiz oydi. tendürdi. // he, toprağ kabımız wardi. onnan mesela atallardi tendire bişerdi. oni éle kullanırdı yani. // wardi, o zaman bele çatal demır kaşığ yoğdi. ağaş kaşığ wardi. şimdi de gine gerçi ağaş kaşığ var. // he, tabi kullanıyorlar, eKseri... // herkes ayrı tabağda 145 yemezdi. şöyle üç kişi, beş kişi yani o evin öyle kífleti beş nüfus adamın beş nüfusi wardi, bi kabda. o toprağ kabda, bi kabda bırakırdı. hekabına o kabda yerdı. ama şimdi herkeşin kabi ayrı. ama şimdi evet şimdi iki üç cins yemeg. o zaman bi yemeg çıkardı. zaten bereket o zamandı. // esKiden kardaş bah, esKiden bahış görüş wardi. esKiden acıma wardi yani. bu ismet bunun durumu hané çoğ bunun hemen yardıma 150 koşallardi eskiden. yani oni hemen şey yapallar. şimdi yoğ. eski éledi. önceden koşallardi. hasdalığa koşallardi. ehdiyacına koşallardi, kardaşa diyem. başka bi kederin olan zaman, hemen komşılar toplanırdı. o gece o adamın evünde geçirirlerdi ki o adam yané biraz neşelensin hané. ama şimdi éle deyél. esKiden éleydi kardaşım, he // hayır hayır. hayır giremezdi. yoğ kát'iyen giremezdi. yani bi çocuğ gelib de misafıran 155 bereber yemeg yiyemezdi. yaw bi ayile esKiden bi ayile gelirlerdi. érkegnen bereber yemeg yemezdi. o zaman yoğdi. şimdi war. o zaman yoğdi. o zaman bir gelin kayınpederinen konuşmazdı da yané. // konuşurdu da yani, yani bele karşı karşıya durub konuşamazdı. yani kötılık şeyinen deyél. hörmet wardi o zaman. bi saygı vardı. bi böyög bi kicüğ vardı. tamam kardaşım? é şimdi heya kalmamış. işde o zamanın şartları 160 éledi. be benim babam. // deyêşdi tabi. yaw¹. şimdi eskiden yani saymañnan bitmez kardaşım eski şartlar. saymañnan bitmez. eski bizim şu demin arz_êTdım ya, eski su yoğdi. yani suyumuz yoğdi. ne yapardı? o zaman kar fazlaydı. kar en aşağı iki metre kar yağardı. burda men şöyle efendime sölüyem, dozer, kréder, kebçe falan yoğdi. o zaman küreg wardi. heb el kuwetinen. kalırdı susuz. ne yapardı. getirirdik. demin 165 dedim ya tendür. tendüri yahallardi. gece kari doldururlardi. şöyle kazannar wardi. kari basallardi kazannarın içersine. o kar erürdi. biz o karnan idara éderdik. yani esKi şartlarımız bizim öle // é tabi wardi. o zaman kebçe falan wardi gine. yani fağaT su yoğdi o zaman. yani esKilerimiz böle. // kardaş yoğ. esKiden banyo bir de biz o zaman celav derdik, celav. o da pek wardi, pek yoğdi yani. bizim de banyomuz, suyumuz işde 170 o celavdi. işde oydi. // kardaş misafir odası, çocuğ odası yoğdi. yoğ yoğ. benim evime bir misafir gelirdi, o zaman zaten benim bir evüm var. hané şimdi misafir ona kanaaT_éderdi. bana kanaaT_éderdi. ben o misafiri hörmet_éderdim. o gece misafir benim evimde o şeyi geçirirdi. sabahın ya kağardı, giderdi. // wardi wardi. o zaman halılar şimdi esKi halılar wardi. yun halılar wardi. şimdi wanda gine war. keçe 175 wardi o zaman. hali vardı. gine hali diyerdik. keçeye de gine keçe diyerdik. o zaman onnar wardi yani. eKseri onnar yundılar yani. ama şimdi yoğ. esKi şartlar öle yani.

Derleme Numarası: 6

Konuşan : Münire Yıldız. 59 yaşında, Okuma yazması yok
 Derleme Yeri : Kacer Mahallesi, Ahlat
 Derlenen : a) Gelenekler ve görenekler b) Yemekler c) Bitkiler

- a) tabi o çocuh beyenmide, biz begenirdik. biz beyenmesi çocuh beyenmese görücü usuli biz görücü usuli giderdik. biz beyenirdikse çocuğumuz da mejburdi beyenmeye. // yo, hâkki yoħdı. şimdi de ama çocuğa hâk düşir. // wala işde kendimiz giderdik. bi iki giderdik, öğrenmek için. önce biz kendimiz giderik. yani ağızlarını ararır, 5 görmek için. baħaħ durumnari nedir, örnek. ona göre isTerdik. bu ağızlarını arardı. zaten göyünleri warsa devam edib giderdik. yoħ satan göyünleri yoħsa daha bıraħırdır. biz gidirdik allahın emrile, peħámberın Kávıle sizin kızınızı oğlumuza isTemege gelmişik. biz öle isTerdik. // onnar da işde yani ege bizi sevseler diyerlerdi allahın emrinen gelmişiz biz de sizi kabul edirik. biz ele konuşurdu. // biz de mi yani 10 başlıh için sölüyosun? var tabe, var. bazı yerde var, bazı yerde yoħdur. // işde neyin üsdüne annaşırdır. işde gücümüze göre annaşırdır. gücümüze göre ne vërdigse... kímisi isTer yani. kímisi isTer, altın isTer, on altın isTer, on beş, yoħsa zaten allahın emrinen sölersen. ona göre mejburdur vërmesini isTerdik yani. vëirdi. mejbur olaraħ vëirdiK. ege isTese. kız káderse vëirdik. e kız zaten olmas. nişan yaPdır ona. 15 onnan sora görücü usuli gidirik, isTirik. isTedikden sora eşyasını aparırır. gömleğini aparırır. sini dönmesi olır. // sini dönmesi biz onnara götürürük. kız evine. onnar da bize gönderirler. ayni tabağımızı doldurub gönderirler // tabağın içinde dadlı gönderebilir. helva gönderebilirik. yüzük içine koyarır. işde ona göre, oğlanınkini yüzük koyarır. onnar da kızın hediyesi ayri, oğlanın ayri. biz o şekil yani. // oğlanın hediyesi önce 20 gömlek, üzük içersine bıraħırır, iç çamaşırınan barabar. // şelbet tabe şelbet var. nasıl şekeri götürürük, onnan sora taħi işi götürürük. altın taħarır. // belledik işde, ne gün koyduħsa tekrar aynısını düğün yapmağa kaħırır. çalgı, def çalan def. saz çalan saz. yané o gücen göre. ne şekil oldisa. o şekil yapıb, getiririk. // b) wala bizler yemek yaparır, helise yaparır, Tolma yaparır. e sabah çayı vëiririk çörekle. bizler ele yaparır. 25 biz o şekil. // bizim buranın yemekleri esKiden de yapardı. hoş esKiden biz çorti yaparır. tendirlere yaħıb atarır. içine et atarır, gemik atarır. gemig atarır. çorti atarır. Kuri bakla yemegimiz var. içine et atarır. kuri bakladan yemeg yaparır. konserveden yaparır. ayran aşı yaparır. yayla yemegidir. bizler iri küFTe yaparır. ufaħ küFTe yaparır. // tamam, gülcana diyib. onnan sora bizim burda domatezli şilemiz var. bizler 30 çorti küFTemiz var, yaparır. tendirlerde fetır yaparır, balıh yaparır. // fetır çöregdir. içine helva yaparır, ceviz bıraħırır. zajda ekmek yaparır. // oni tendirlerde yaparır. düğüm düğüm yumruħ şeyli yaparır. künt yaparır. küntden sonra yayıb içine helva koyarır, ceviz koyarır. tendüre vurarır. // he wala. biz de ele yaparır. ne bilem. bizim buranın yemekleri ele. wala bizde helise war. heliseyi biz güzelce tendiri yaħarır. 35 küpleri de atarır. gerçi didüklilerde falan atarır. ama düğünlerde küpelerde atarır. küpelerde güzel dövmesini biz dövme diyerik. dövmesini atarır, etini atarır. o tawuh atarır içine, güzel keyner. tendirin dibine kuyılarır. her girmi dörT sääT çalarır oni. he, heliseyi atarır. düğünlerde tabaħlara doldurub... // kendimiz için de yaparır. // he wala, yaparır. devamlı yaparır. biz helim aşı yaparır. mercimeg çorbasi yaparır. helim aşı 40 da bi döğmesinin içine noħud atarır. fasulye atarır. onnari atarır. olır helim aşı. // ayran aşı yaparır. içine kabaħ doğrarır. mádanoz atarır, karışdırırır. ayrani çalıb içine tökerik, güzel kaynatırır. hatta sıcak sıcak tabaħlarımıza bıraħırır. // işli küFTe war. işli

- küFTe güzelce etini tabağa koyarış. sümüdürünü biraşırış. güzelce duzuni atarış, pul biberini atarış. a ufağ bulğurumuz var, tökerik. güzel elçe yoğuriyoruz. onnan sora ufağ
- 45 ufağ yapıb. parmağlarımızlan delib yağını içine koyuyoruş etli koyuruş. o şekil. gilorik işde ufağ küFTe diyerik biz. // he, Kari aşı da var. ona kurud aşı da var, biz yaparış. // Kari aşı da yaparış. işde kuruTnan da. ona bir Kariyi atiller şeye. ona biz keledoş diyerik. biz keledoş içine atarış. pëncerini yaparış Karinan. yumurta kırarış. acısını yaparış. // keledoş da yaparış. keledoş işde içine Kari atarış. patatéz atarış içine,
- 50 mercimeg atallar. her şey atallar. kuruT güzel onun ayrannan biz cacıç çürütürük yoğurTdan. cacıç çürütürük. oni çürüTdükden sonra bële yapıb kuruturuş. ë kaldırıb töküb. kuruT aşı ëledir. biz ële soğan kavururuş kurud aşına. // he, kengerli pilav da var. kenger turşusu da var bizim buranın. // kenger dağdan getiriler. bi tikanni oTdür. başlarını o tikannarını alıb her şeye. kurutan da var. her şeye yapallar yanë. // sipidak
- 55 diyerik, o da ayrı. ağ pëncer, sipidak. o da dağdan gelir. helisesini yaparış. // yoh, çırêş deyël. çırêş ayridir. ciger taplamasını biz de yaparış. ciger getiririk. siyahını getiriler. sarısını da kıtarış. bazı kaTmanış. yannız yaparış. güzel bulğurnan oni makinede çekerik. bulğurnan yoğurub güzel güzel yaslarış, yaparış. bële kurulaıyb az da elimizle basarış. bële yaslarış. yağ tökerik, pulbiber... haşlarış güzelce, sıcağ sıcağ. üsdüne
- 60 yağ tökerik, yerik. taplama da ëledir. // katıhli Tolma da. tabi, siyah şeyden, inahladan yaparış. he, siyahdan yaparış. üsdüne tökerik. yoğurT sarmısahli yoğurt yerik. biz tendirden çıhan sıcağ eKmege de biz ona hengev diyeriz. sıcağ sıcağ. eKmeK doğrarış tabağa, sarmısah. yoğurt. // he, hengev diyerik biz ona. o da çoğ güzel olur. // biz de yohdür o. // çorti, biz ona çorti diyerik. güzel et atarış, gemig atarış, tawuh atarış. çoğ
- 65 güzel olur. turşı, oni getiririk, doğrarış. // he, eyni şeyden ikisi olir. tablama ayrı olir. çorbasi ayrı olir. // he, kësgekımız var. nohT, döğme. ‘eyni pilav şekli bişiririk. dönerik soğan kavururuş, soğannan tökerik üsdüne, yağlarış. pilav şekli yiyirik. çoğ güzeldir. remezannarın başında oni yaparış. diyerik sevaPdır diye etli kësgek...//he, etli de etsiz de. // c) he, onnan var. uşgun var. yo, onnar bële...//he, pëncerler onlar dağdan
- 70 getiriler. bizim burda var. burda da yemlik de var. yemlik güzel oTdür. çekersin bële üş dört şelidir. ële güzel yaprağli. hem boy vërir, çiçek açar ayrı. biz örzek diyerik. örzek war. // he, yani ortasinnan çiçek vërir. yemlik, biz oni örzek diyirik. nazikken toplayıb yëriz. önce yëni çıharken. o ayrı. nazik hele yeşillendirmeden gelsen daha nazik. o da güzel. // her şeyi oli. pënceri olir. yëmegi her şeyi olir. // he, mendë var. mendëyi biz
- 75 pëynirlere kıtarış. biz getiririk, hëliz yaparış. oni doğrarış, turşı tutarış. oni pëynirlerimize kıtarış. ayran aşlarima yani her şeye yani gider. // atturpi da, o da. yanë bële soyub yerik. atturpi diyerik, soyarış. // parpar da var. bahçelerimizde de var. oni getirib güzel çorbasını yapırış. içine şilor felan, erik. semiz otudur. o parpar bizim kendi bahçelerimizde çıhir. biz toplayıb yeriz onnari. // turşumuk da var. // he, o da oTdür.
- 80 gözel eşKi bi oTdür. güzel soyub yiyersin. çoğ ëyi eşKiyi, limon şekilinde. // kenger işde getirib plasTiklerde turşisini yaparım. ayran aşiya atarış. madanoz atarış. biz oni ayran aşiya da atarış. // hëlizdir. hëliz biz jağ diyerik. he, işde odür. beyazdır. biz hëliz de alırış. turşisini yaparış. şimdi evde de hele var yani. yaparış yiyirik. jağ da var, o da var. // hëliz var. bizde şey yohdür. hëliz var, tikandadır. gülcanan dënen getirsin, biraz
- 85 gösTersin. yani yëmeg içindir. onnar vitamindir onnar. // yarpuz var. biz kersim var. buranın onnan dolma da yaparış. o da güzel. ‘eyni üzüm yaprağı şekildir. // he, inahla yaprağı gibidir. kersim o da yoğurTlarış. yoğurt ëderik. üsdüne tökerik salçasını, yoğurt. // göbelek mantardır. göbelek diyerik.// he, yëmeyini yaparış. güzel doğrarış, temiz yıharış, haşlarış, üsdüne yumurta kırarış. güzel olür. aci ne şekil. // Kari, he işde.
- 90 Kari Karinin her türlü yëmegi olir. keledoş olir. pënceri olir. // çırêş de var. çırêş

dağlardan getiriler. biz çırêş diyerik. onun pënceri de olur. onun helisesini yaparîh. devedabani da var. // hıtık, bahçalarda biz ekerik oni. // ne biçim oTdûr ki. // onnari o èyi bilir.

Derleme Numarası: 7

Konuşan : Maşallah Yıldız, 63 yaşında, İlkokul mezunu

Derleme Yeri : Kacer Mahallesi, Ahlat.

Derlenen : a) Bitki adları b) Değişik hatıralar

- a) mëyan köki var. bira yapımında, haTda şey olarak maya olarak kullanılır. // kırhboğum, o da war. o da bayağı oTdûr. onun da işde şey mëy yapıb, içeller. bu baharaTdi bi çay şellerinde yapıb, içeller. // ha7, üzerriK war. teK teK ekilmez; faKaT seyrek seyrek gözüdür // he, var. bizim burda buni şey yapallar. evde süs yapıb evlerde
- 5 kullanılır. // tabi tabi. orda kullanırîh. // balbasTîh war. o hem sarıdır yèvre hem de bêle yeşil yükseKdir. bi metre yüksekliğinde bi sari kısmi var. bi de yeşil kısmi var. aha oni içi ilk çıkan şeyler bêle ufağ şeyler var. yaprağlı şekilde, onlari emerler. onun içi dadlıdır. onnan sora atarlar. bağ şey_êT, bağ. yemek getir, bağ ajdır, bağ. sen yabancı adamsan. buraya gelmişsen, otur. bağ sen de aTma işdın. biz kırTlama içerik şekeri. sen
- 10 aTdın içine. biz ona kırTlama dirik. bi ordan şeker vër, ben de içem, diyorum. bağ kırTTama işde örgen ha. a buni aldım, ağzıma a. bu oldi kırTlama. // palağ oTdûr. çav yapımında kullanılır. bu çavi yani şiriT gibi yapallar, örûrler. lağırdan diyerik, tağdadan yapılma. oni öreller, ilerde bi daha bu mevsimde aslında palağ_oti getirib onnar örerler. bayan örûr oni. iki, üç metre. iki metre örûller. dağda yapılan balya oTlara bağlayıp
- 15 getirirler. palağın özelliği de o. bağ bu da eşşeg çavidir işde. bağ o sari oT. oni da eşşek çavi. oni da êle kullanılır. oni da eşşeller. // he, o vâziyet oT bağlamağ için oT bağlamağ için. palağ gibi. palağnan o ikisi aynı vâzfeyi görer. // pişpişo wala duydum ki ama êle bi ot tanımiyam. // var. mëyremhot mide mide için kullanılır. mide eşKimesi için, yanması için. çay gibi yapıb içeller. he yanê, baharaT şeklinde kullanılır bazen.
- 20 dağlarda toplallar. // sakız_oti var. çoğ seyrek. bizim çayırılarda sütê diyerik. o sütê dedigimiz nêrde. dağlarda var. oni dibini eşşeller. kesdikden sora biraz o sūdünü dışari vërir. oni toplallar. ilk çeynemede âci olûr. onnan sora çoğ lezzetli olur. diş mişleri temizli olur. // evet küllük_oti da var. o küllük_oti da aslında süpürge yapımında, o da var. süpürge yapımında bazen kullanılır. başka yoğ. sığırkuyruğu da ê şimdi sari
- 25 çiçekler açar. buralarda war. bu yağınlarda wardi. bi iki metre kağar. sari çiçek açar. kendiliginden kurur. yerinde ikinci sene bi daha gine yeşerir. aha çoğ ona yerde daha esKiden şey yapallardi. getirib yağallardi. yağacağ olarak. şimdi yoğ. çeşür otidir. çayırılarda sêyrek olarak kullanılı. biraz âcıdır. oni hayvannar istahsız yeller. hayvan yiyecegidir. fakaT isTahsız yerler. // evet ilandili de war. o yaprağlı oTlardandır. o
- 30 şeyde var. buralarda yetişir o da. // o çayırılarda içinde. ben oni bi salata êdib yirim. zaman zaman illaş da olur. o ilandili ê tazesini salata olarak sabah kendine yiyen olur. // yolekmeyi bilminem. // kuşekmegi var. işde onnardi kuşekmeyi de. a buni hayvannar çoğ lezzetli yiyiler. çoğ lezzetli. heTTa illaş yapıb illaç şeyinde de içenner var. // wala bazi şeylere eyimiş. // he, bilminem. // evet gâgaş da var. a bu gindi çiğeg açan da
- 35 gâgaşdır, bağ. o da gâgaşdır. o daha çiğeg açmadan önce yenir. hoşdûr, güzeldir, lezzetlidir. çiğeg açdıktan sonra daha ağzını siyah_êder, yemez kimse. // var, o da burda herhalde var burda. ama a bağ, orda var. bağ en aşağıda, ince sivri bi ağaç.

- süleyman onnan kıpart getir, görsün. geT geT. o yoncanın yanında, ağacın. o da çaTlakušdur. onun da saqqızı olur. // he, tazeken böyle biçilir. çoğ olan tarlada. tamam
- 40 geTme daha. işde orda karşında // yo yo yo. yuğarda ince var. ha. aha o. ha onun, o yanında. ule o değil. bağ ince ince. daha incesi war. o değil la. ha', tamam. // o da çaTlakušdur. // yoh ısırgan otu da ayrıdır. ısırgan otuna biz şey diyerik. gıcıkdan diyerik. // he, o evin arha kısmında var. bağ çaTlakuš budur. bu ısırgan olsa insanın elini yağar. bu tazeken şimdi buni portoza vursan, yanè şey etsen, bilsen heyvannar yiyer.
- 45 fağaT biraz kırtıdı mi āci olur yiyilmez. a buni burdan da suyi çıkar. bundan da saqqız yapannar olur. beke şey oldu mi biraz kırtıdı mi bunnardan süd verir. /// süd arhada var getirem mi? /// hanawkesen, hanaw biz şöümlari nadasa bırakır ya. tarla sürüldü mi. ha o oT onun içindeki o rutubeti alır. işde o hanav biz ona dirik ha. siz de ne diyiler. ona bilminem. biz ona hanav dirik. ha o oTda o rütubeti alır. o rütubet hanawdır. ne aTsın
- 50 yetişir. o ot orada yetişdi mi heşbi şey yetişmez. o hanav onun o rütubetini alır ya o ot. ha o da hanavkesendir. he, sutüfengi var. çayırarda var. ele bi ot var. görmüşik, içersi boşdur. annadın? ki iki meTre herhal kağar. kabah şeyi gibi yanè kabağın dallarının bi benzeridir. // o, kalağan deyél kavluğan, kavluğandır. bi tarafi o eyice şe olur. bizim orda yetişir. şimdi var mi yoh mi? aşağı gölün kenarında wardi. sığırkuyruğu gibidir aynen. o
- 55 biyüKdür. bi iki meTre kağar. onun yaPrahlari hemen hemen epèy genişdir. bi nahle yaprağınnan daha biyüKdür. nahle yaprağınnan daha büyüKdür. onun o şey tarafını, bi tarafi tikennidir. bi tarafi tivlidir. bi tarafi tivlidir. he, tüylüdür. he, o bazilari ele diyiler. denemişler de ha. o tüylü taraflı bu eklemlere falan bağladığın zaman beke sulanan yerlere faydalımış. /// otlarla çoğ ilgilenir. /// he, üşgöl var. burda var mi oTlardan? bu
- 60 bağ o şeyde var. bağ getir, gösTer. getir sowuğ bi tene su getir. bizim ağaşların dibinde var. buraya kağ. o mādanoS yaprağı kımın üşgöl. aha' aha' orda. aha onun kımın. getir, kıparT. işde orda. // daha karşında. işde o da üşgöldür. yo, bu deyél. üş yaPrahlı olan. arhada olan, bu mi? e ula yonca deyél. neyse gağım ayağı. görmeK istese görsetim. // o da bayağı bi oTdür. o şeyken yani kendiliğinnen gögerir beke bahçalarda tarlalarda. oni
- 65 heyvannar sabah aj kırina yedigi zaman heyvani patladi. yonca kımın. başka bi özelligini bilmiyem. ona aşağıya sal. // ābè gelsin, gitsin. // topalağ var. o da yumuşağdır. beke kedi tüyi kımın bi oTdür işde. tırpan mırpan bişdiği zaman dağlarda olur. çayırarda falan olur. onun da şeyi bi şeyi yohdür. yumuşağ bi oTdür. // ha karağıyah var. karağıyah da ha bu çayır otı dirik. bazi yerlerde ayrıhköki diyiler. he,
- 70 çayır otı. o çayır otunun bi şeyidir. // he, o da onun bi türüdür. karağıyah ona benzeri. yani buğdayın bi türüdür. oni heyvannar çoğ seveler. lezzetli bi oTdür. // war. galık da var. o da pembe çiçekler açar, galık. o da işde, o da aynı o renkde çiçekler açar. bağ yoncanın orda mor. ha, o mor çiçekler var ya, ha o da onun gibi çiçekler açar. beke puta puta halinde gögerir. // puta puta, küme küme, he. beke şimdi burda üş beş tene ağaş bi
- 75 arada aldım. küme de de putadır. // sunğ da var, he. o da içersi boş bi oTdür. bizim bu kavağların o şeye atiler. o deyél mi topliler. bu şeylere, peynirlere götüriler, atiler. sunk da o oTdandır işde. bağ fasülyedir. yaw sen ye. birisi de misafir için gelmiş. her ki yedise. ha bu da helizdir. o heliz çağ dediğimiz budur. bunun bi ufağı da var çağ. buni yapillar, satillar. daha da ilKbaharın geliler, alılar, şey yapillar. ha, ele mi? kenger de
- 80 aynı. bunun benzeridir. fağat tikennidir. tamam, aynıdır. tikennidir kenger. he, turşudur zaten. eKmeyin arasına sar, götür. kimse bi şey demez. // b) esKiden biz çiftçilik yapardı. o ondan sora taş usdalığı yaPdı. minare yapallar. cami yapallar. körpi yapillar. ismet de mi taş usdasi dedi yohsa. ha, tahsin kalender. ergezen mählesindedir. fazla kımse şey olmamış. giden gelen bidlisden gelenner felakeTdirlir. buni bidlisliler
- 85 konuşur. buranın ayrıdır. adilcevazın ayrıdır. bidlisin ayrıdır. eKseri onnardır. mesela

- biz bunnara dirik. orda mesela bi şey gelecek. o çocuğı da ordan mesela bu çatali gönder gelsin. o çatali gönder biz dèrik. ėlcevazlılar da oni yollayın gelsin. biz diyerik vèr gelsin. biz ėle de diyerik. // ė sen buranın adamisan. be neye şey yapisan? vannisan elazıgda oħıyisan. biraħisan. bėglerden şey vardi. o hakkariye giderken yolın sağında
- 90 beglerin kőyi. ne kőyidi? ismini unuTdum. zernek barajının orda. orda bi tene isa gūven vardi. bidlisde şey mūdūridi. vakıflar bōlge mūdūri // hertoşı deyēl. hertoşı. hakkari da çōħ var. vana da çōħ yērlēşdiler. hakkari da da çōħ iş yapdım. kūresinni mi diyirsız, biz Ėurhesinni diyirik ona. ė sen bi şey yēmedin ki ama. nimet oldi. sen bilirsen bu oTlardan o zaman. sizin vanda. gōrentaş pēynirīne otuz, kırħ çēşid oT war, mennen niye
- 95 sorirsan? onnari kennin saysana. // nēce bilmirsen? otuz kırħ çēşid vanın gōrentaşın pēynirlerinde war. yari pēynirdir yari ot. // ėle su kabında al ge, sular kūrūmişdi. sen yuħarda musait bi oda ayıraħ. ge, yat. gēce ƙalacaėın yērde misafir ēderik. o yuħarida çarşidaki o üç tene kemer var. onnari da ben yaPmişam. kendi evimizi de kendisi yaPdī. otūrdūėımız evimizi de kendisi yaPdī. biz vanda da çōħ çalışdıħ. // hem de ne kādār.
- 100 istanbula gidir. her tarafa gidir. bizimki elnen yapılmışdır. şimdi makineler var, çalışır. şimdi makineler kesir, makinelernen kesib, kūrūb yapılar. bizim hepi elnen yani emeKnen. yaPmiş. her yēr olmiş hazır. bizimkini elnen, emeKnen yani incelirdi. getirib yapirdi. şimdi ėle degēl. hemen hazır gelir, kūrulir. // kırħ_alti doğūmliyam. aTmiş_altida asKere gēTdīm. iki yıl asKerlik yaPdım. afiyet şekerin olsun. iki yıl
- 105 asKerlik yaPdım. o zaman araba yoħdi. o zaman bizden ōncekiler trēne biznen minellerdi. aha onnan daha ōnce de ƙurTalana kādā yayan gidellermiş. o ƙurtalannan gidellermiş. ƙara vağonnarda. ĥeyvannarın dolūb gēTdīėi vağonnarda. aha onnan sora bizim zamanımızda da bizden bi iki devir ōnce onnar da muşdan gidellerdi. biz de tatvannan bindik. trēnnernen gēTdik. başka o zaman yēndiėimiz yērde inzibaTTar bizi
- 110 yaħalardi. bēle serbes gēTmeK yoħ. yēneceėimiz son noħTadan bir duraħ ōnce de yēnerdik. imkani olannar bi duraħ ōnde yēnellerdi. inzibaTlara yaħalanmamamaħ iēin. bi gūn felan firar orda gezellerdi, o řehirleri. onnan sora teslim olūllardi. wala ne anılarımız olacaħ, işde acemi ēėitimi gōrdük. iki yıl temel ēėitim, iki yıl da bilmem ne şey, iki ay. iki ayda onnan sona dōrd_ay temel ēėitimi gōrdük. ė tabe o zaman
- 115 disiblinlidi. annadın? aynen bu mevsimlerde izmirde narlıderede çōħ sıcaħdi. orda taras yapılar. zeytin şeyleri wardi. taras bu zeytin şeyleri war ya, ağaşları. onun_etrafini aēıb su toplaması iēin onun diblerini dūzeltirdik. a taras ona diyilerdi o zaman. a bizi çōħ çalışdırıladı. çōħ çalışdıħ. ordan bi ara şey ēTdik. ƙaytardıħ. yanē ƙaytardıėımızda da pēşman_olduħ. // yaħaliyamadılar. yaħalasalardi çōħ dōgellerdi. yannız bi sefer
- 120 muTfağa gēTdik. bizi gōtūrdiler muTfağa, keplerimizi falan topladılar. ha biz de muTfaħda biraz çalışdıħ. yani sabaha yaħın uyanıħlıħ yaPmaħ isdedik. dēdik ƙoėuřda yataħ. yani men ayırdım bi iki arħadař. ƙoėuřa gēTdik. men baħdım nōbetēi çawuşı ƙoėuřda. ƙaytardi mi, geldi mi? dēdīm, he. dēdi çōħ ēyi yaPdım. bize de nōbeTēi lazımdır, dēdi. annadın? a meni gōtūrdi assubaya. sōledīm. aj ƙaldılar ōvleye kādār.
- 125 işmediler de. unuTdılar mi, ne yapıdılarsa bilmiyem. assubaya sōledīm. çawuşa kımle ĥabar gōnderdīm, kımın umuruna. ‘acemi birliği. ė ben de nōbet yērimi biraħamadım. o onnan sora bi daha ƙaytarmaya tōbe ēTdīm. daha ƙaytarmadım da. kesinlikle ƙaytarmadım. o ėle sağlam asKerligimi yaPdım, sağlam geldīm. o benim iēin bi ders_oldi. daha da ne varsa vērīlse dōrd dōrTTūk yaPdım. // wala buraya geldik. dēdīm
- 130 ya asKere gidene kādā çiftēidik. geldikden sona bu dıraħdorlar yēni çıħdı. a o zaman ne ōkūzi olan vardisa afēdersen herkeS saTdī, un ortaħ, un bēř ortaħ herkes varını yoħūni saTdī, vērđi, dıraħdor aldı. ārazimiz de bir. buralar zaten ama herkes dıraħdor aldı. onnar da bizim elimizden gēTdī. bu sefer dař_usdalığı yaPdıħ. a ha devam_ēdi_ bēle

- şimdiye kâdâr. daş usdalığı işde bu dedigim binaları el yaPması bitün. bitün elimiznen
135 yapardı. a bizim gönye var, gıram var. bi ağzi balta, bi ağzi kazma, onnarın kicügidir.
onnara biz gıram dirik. çekiç var. ha, gönye mönyeyi de efendim mühendizler şeylerde
kullanıllar, bililler. è derslerinde. onnar bilirlir. biz de onnarnan çaPrazını alırı. güzel
yontarı, tertemiz. sanki pilanyeden çıhmiş bi hale o daşı getiririk. onnan sona beş alti
kişi yerde yapar. bi kişi de duvarda yapar, o daşı. // bu taş sağlamdır. yani buni sağlam
140 çimentonan kireçnen yaPTıgım zaman dürüst bi vaziyeTde şişe şeye gerek yo, şişe.
kolon diyeyim san. beş kaT, alti kaT te'miz çeker, sağlam. hêşbi şey olmadan darbeye
dayanahtır. sawûğa, sıcağa dayanıhtır. sağlamdır. roket vursan bizim evlere gêşmez.
// tabi sağlamdır. mesela bidlisde esKi minareler şeyler var. ruslar o kâddâr mermi
vurmuşlar ki o vahıTların annadılları şeyleri. o vanda şeye kaleye gêtmedin mi sen?
145 van kalesinin onarımında biz çalışdı. orda iki tene cami var, çeşmeler ahır. biz oraya
bu daşdan götürdük. // meşûrdur, çoş meşûrdur. rengi güzeldir. burdan çıkarılıyor.
burdan giderken atölyesi hemen yolun kenarında. piyade gêtDinse a bu dereye yèn. sağ
tarafda, ordadır. orda bi tene var. // wala evlendik ne bilim, evlendiğimizize
peşman oldı. // yaw bizim bu ahraba var. işde bu da bizim ahrabamızdır. bunnar da
150 köyden yeni gelmişlerdi. biz o ismet dedigin adamın amcasioğlu, bunnar dayioğlu, bibi
oğlidılar. bunun amcasioğlu o işde bizi sevmiş. illa dedi buni başka yere vermiyesiz.
ben biraz naz maz eTdım. è işde oldi nasib. // o zaman genşdim. birkaç yerden teklif
geldi ama. ha beddualar sōliyem, sōliyem, oni ol. mesela bizim beddualarımız
meşûrdur. seni mesela diyerem, seni kafannan vurulasan. yağlı kurşuna ras gelesen.
155 kaplum kada olasan. igid ölesen. yanè kafan kadaya ras gele. igid elin çininde gidesen.
// omuzunda gè. yani omuzan yani tabuTTa gidesen. annadin mi? aşıama eve
dönmiyesen. sa'baha kalmiyan. annadin mi? è bunnar işde. başka nōlaca. hoş
gelibiz. bunnar hePsi torundullar. bu hariç, bunnar hePsi torunnardır. hele yatı, burda
yoğdur. o da on yedi teneden sonra olub. biyûK var, var. // hePsi evli, bi teK bu kalıb. a
160 bi de men kalmışam ortada. kımse de sahab çıhmir. // è tabi, è tabi ki. şimdi esKiden biz
kendimiz ele gördük. aha bizim mähle o zaman otuz kırk hanedi. bi tene böyûK olsadi
isTerse babamızlan, çevremiznen düşman olsa, küs olsa bile biz oni gördüğümüz
zaman yanè olsadi cekêd mekêd almazdi da. pek sığara işmek, mığara işmek
mümkün ola. gine gögsini önünnen falan gêşmezdi. o yürüdüğü zaman önünde
165 terk eTmezdi. yanè eyiydi o zamannar, daha eyiydi. şimdi de gençler fena deyil; ama
kâddâr deyeldi. şimdi biraz sıhşırdıdığın zaman döner suratan. o zaman yoğdi. // benim
de bi gelinim var, on senedir hele mennen konuşmir, küsük. konuşmir, ben ne bilem.
arTıh küs midir, saygı mıdır? arTıh o bili, men bilminem. hoşlaşmir mi daha? bu onun
oğlidır. aha o ikisi de onun oğlidır. a bu kız da ceren, a bu da onun oğludur. konuşmılar.
170 işda gel gel. // yo yo. mejm surfamda oturmilar. halbuki isTiyirem oturalar. onnar da
kurnazdırlar, bileziK isTiyiller. oturmaları için, men de diyem siz bi bileziK verin man,
mennen konuşmayın. men de ele diyirem. è onnar war. şimdi o tür şeyler. önceden
mesela bi gelin geldiği zaman sabah erken keynanasının keynatasının o zaman beşe
çeşmeler evlerde yoğdi. onun abdès alıb namaz kılması için ibrihler wardi. ha o
175 ibrihlerde suyuni biraşirdi. o aşıamnan oni sabah erkennen onun önüne hazırlar. hama
şimdi de keynanan keynata gelinlerin suyuni hazırlıy, biraşi. abdès namaz kılması için.
// yoğdi, doğri. o zaman bizim bu bahçelerde toprağı kazırdı. peynirleri, işde bu yoğurt
felan, turşıları felan herkes bu ıcağ mevsimde gömerdi. ha kışın da ora gine serin tutar.
buzdolabınnan, şeyden de çoş eyiydi. annadin? o oni çıkarır, getirirlerdi, yerlerdi. şimdi
180 bu toprağa ne gömsen daha sağlıklı kalır. // he, kaz lambaları wardi. men onnari
hetirlirem. menderesin devrinde elektirik geldi, rahmeTTigin. biz burdan sen o

- ismeTgile giTdın ya. onnardan bi o kádár aşığı orda bi biyûk dere var, onnarın evinin aşığıda. biz sırtımızda su ağacı diyirdik. annadın? iki tene kova. bi önde, bi arhada. o su ağacı sırtımızda, başlarında zencir. biz onnarnan su çeker, getirirdik eve. ële kullanırdıh.
- 185 bi kere ráhmeTTiK menderesın zamanında men çocukdım. o zaman geldi buraya. işde onnan sora inkılaP oldi. bu atmış bir anayasası mi atmış iki anayasası dedikleri işde o zamandır. o zaman işde bizim sularımız, elektrigimiz o zaman geldi. // televzon zaten çıhali, özalın devrında çıhdi televizyon. o zaman radyo wardi. radyo da son zamannar çıhdi işde. menderesın devrında işde yeni yeni. // wallahi bizim máhlede iki üş evde
- 190 wardi. biz onnardan sora biz aldıh tabi. ilk onnar aldı. biz ilk almadıh. // yoñ canım. ne şimdi bázi yerlerde war. o siyara radyolar wardi. filibis radyolar vardı. ama çoñ güzel radyolardı. yaw o burda çaldığı zaman bu máhle hePsi oni dinnerdi. o káddár gür sesli, o kádár net. onnan sona teyibler çıhdi. o tekli teyiblerden sona şimdi çifli çıhdi. çevirmeli çıhdi. bilmem ne çıhdi. şimdi de çıhdi da çıhdi. şimdi da biz de isimlerini
- 195 bilminik. her çıhan şeyin. // tabi he he. şimdi bilgisayarlar çıhdi. biz daha onnari bilminik. yapımız almir. bëynimiz daha onnari almir. kased mased daha o da geTdı. şimdi bizim iki tene radyo evde var. o kaseTlilerden hêş kımse ne çalan var, ne dinniyen var. // televzon da war. her tarafda şey var; ama bizim televzon da çoñ şey yoñdúr. benim kanallarım azdır. // wala o heyat şartlarında çarlı wardi. ben giymedim gerçi,
- 200 gördüm. annadın? o zamanın insannari biraz daha samimidi. biraz daha mi şeydi? biz burdan yani bunnan bi ekim biçiminde harman derik. o harman mevsiminde dokuzuncı ayda felan heyvannarımızı, öküzlerimizi o harmana bağlardıh, çevirirdik. o mallari sürerdik. yuhari bağa. bahçelere gelmesın diye. komşılara zarar vermesın diye. götürüldüğü káda uzağa götürürdük. sabah gider, toplar getirirdik. hêş kımse tohınmazdi onnara. yani hêç kımse yani şimdi getiririk eve, iki tene, üç tene kilit. yani şimdi getiririk eve, iki tene, üç tene kilit vururıh. gine evlerden çıkarılar, götüriler. o zaman ëledi. // toprañ kab kullanırdıh. he, biz onnara bi toprañ kabın cırası var. bi de onun kiçügi bardağ wardi. // cıra, o bele böyûk su bardağı desdi, su desdileri. ha onnarın biraz bëyüğüne biz cıra diyerdik. onun kiçüğüne de bardağ diyerdik. ha, yanê çay
- 210 bardağı deyêl. su bardağı yo, şüşe. o camlar ayrı, toprañ kablar direm. o kabları san burda gösterem. ha biz çorti mortileri böyöklere vardı. burda şimdi kimse kullanmir. ha onnar sağlıhlidi yalnız. pañırlar şimdi onnar da kañdi. onnari şimdi kalaycı falan kalmadı ya. onnar bahır olılar artıh. onnar, he kalay. onnar senede bi sefer kalaylanması lazım. ë kalaycı da olmadığına göre onnar da sıfıra vardılar. he, o toprañ kab yani şimdi
- 215 de kullanılsa eyidır. çanañ vardı. kurdezen vardı. kurudezen. yani kısaltmışi kurdezendi. bañ kurdezen bu legenner var ya bu naylonlar, ona bi şey biz de var herhal. onnan işde bu Torañ cacıñ var ya. oni küme küme haline getirir, birañır güneşde kurudullardı. işde o kurudi men direm cacuğı, çökelegi. bele el biyügliginde ufañ ufañ. işde oni kurudullardı. puta dedım. puta puta dedım. onnar ağaç kısmi. bunnar fañat yok.
- 220 annadın. buni kurudları işde kış olduğı zaman, o zaman yoğurd bulunmazdi, bele süd bulunmazdi. anladın mı? yanê bele heyvansal şeyler bulunmazdi. belke bázi köylerde işde oni kurudullardı. oni ezellerdi. ellerinen suyun içersinde. ha onun içersine işde döğme möğme atar, yemeg yapallardı. bilmem ne işde onun esKiden ële olúrdi. // çoñ konuşdúrmişsan.

Derleme Numarası: 8

Konuşan : Ayten Koçaklı, 50 yaşında, Okuma yazması yok
 Derleme Yeri : Taht-ı Süleyman Mahallesi, Ahlat
 Derlenen :Değişik hatıralar

- öküzle. // he, bilirem. he, ekerlerdi, getirillerdi. bişellerdi, taya ederdik. gam koşardı. çaTma koşardı. gami öküznen. çaTmayi da on beşi öküznen, sürerdik. /// ah be zordi, zordi oğul. ah' babam ölene kádá men öledim. nüsred ağanın kıziyam. he ///
- 5 be,le, tohlüh mi vardı? eKmeK de bulemezdik yiyek. hele benim babam meni doyardı. kololarda vardı. şıh ábdillâgilde wardi. è kímde wardi? geTdi he. ömür geTdi. allah imannan, kurannan göçürde. bekarsan mi? // sağıhnan. buraya mi geleceksen? // çalışma yapisen? // he, alla herli tıhdorlar_ede, he. // adam çoıdı. kâdir kıymet wardi. şimdi adam yoıdır. heç'. şimdi adam yoıdır. be,le rábeT bileler. rágiyeT bileler, saygi duyalar war mi // yo_ üzümüz, gözümüz çekili. // è ben herkesden de çekerem. hiç hiç
- 10 hiç. baı abemnen bile çekerem. allah dıyamızı ede. o dıyamızı ede. allah iman kur'an vere. allah war arhamızda. heş kímsemiz yoıdır. // babamın aTmiş tene koyun, anam iki gelinnen sağırdı. beş inegi de men sağırdım. o hePi yalan_oldi, geTdi. pênirin südünü getiridik, ilitirdik. pênir_atardım. pênir he, şimdi pênir_atıllar. şeyde de açılmir oğul. he, şeyleri de şey dondurma. // torbaya işde soıırdı olirdi pênir. // ne? oti seven
- 15 ot atardı. sevmiyen aTmazdı. // he, şimdi de edirem. baı gör. he, biliyem baı. yııarıı önce. sabunnan şenen. dararıı, darahda. a tēi de egir. ah başla çorab ör. ah daha bitdi. // he, wardi. be niye yalın_eyah burda. kar burdan olırdı. // bidlise aparırlardı, buıdayı satallardı. bi kere öteberiyi getirillerdi. // paırları koyırdı. lengerli, tevşiyi leyenner, tēstler, lengeri de. onnar ayrı ayrı. // mısafur şimdi kabul_ediler mi? esKiden mısafur
- 20 hePi kıymeTlidi. eh oğul, he. hePi de unuTdum. adamın babası, anası ölen de her şeyi de ölür. he walla. /// üzün aç, sōleginen. yahu sennen sorir. /// men o kádá bülminem men. // tendir yapallardı, eKmeK bişirillerdi. eKmeK ağacı wardi, siyah. be,le tendire eKmegi atallardı. oılav wardi. bunun güzel bi tandırı wardi, burda. üş dört tene tandırı wardi. bunnar hamuri yapallardı. komşıları çağırılırdı. komşılar geliller buna
- 25 yardım_edellerdi. eKmegi bişirillerdi. bu yemeg memegi heP hazırlardı. // ekmeyi hamur işde be,le çırtma yapallardı. rafadanın_üzerine atardılar. oni babaannem daha güzel. şimdi saı_oladı, babaannem anlatırdı. bu üzünü çekib, oturir. eKmeK biTdikden sora yemeklerini hazırlallardı güzelce. yemeklerini yiyeller, çaylarını içellerdi. herkes evine kaııb giderdi. bu kaıardı evi temizlemege. tendirin başında lengeri vardı, paıır
- 30 lengeriler. onnarda güzel pilavi doldurılırdı. bulıurli pilavi. o balııı bişirirlerdi. tendirde kııardıllardı, o pilavin_üzerine. oh. güzelce yiyellerdi. kııa da ayrı. çorti dedigimiz yani ayrı. turşı da salatalııdır. bi de onnarın_içinde samursahnan sirkenen onnarnan tutardıı, işde kııın da öle. // è kııın tabi balıısız olır mi? // balııı da tuzlarıı. yııarıı temizce. içine malzemelerini tōkerik. kafalarını koparııı balııın. è şimdi elesi
- 35 var, heFTede bi tuzliyib. biz yoı. orda tuzliyıı, orda basiyıı. // pênir de işde alırıı pêniri satırıı. bizim köyde heyvanlarımız yoı. bi şeylerimiz yoı. yani zamanında men yapırdım. // pêniri satın alılıı biz. bu he, adilcevazlıdır. // pêniri mayayı içine atırıı. onnan sora dönüb oni Parzuna tōkirik, Parzunda sııırıı. onda işde bi taş koyırıı_üsdüne. o suyuni vėdikden sora kesiyıı. // hâci sōle nazardır. göz degib,
- 40 diyeller. nazar dēmezlerdi. // kıızıma göz deymiş, diyerdiler. bu kıızıma göz deydi. he, nazar duası oıuyun, diyellerdi. nezer giderdik mendēye, şeyin_anasına. // oni atēş

- yaħarlar. onun için aparırlar. o çocüğün burnuna koħlatırlar, nazar geçe. // kıran olsun için. allah seni elimnen ala. allah seni bağışlamiya. çocúhlara da bële beddualar diyellerdi esKiden. şimdi yoħdúr. şimdi hepsi. // esKiden wardi, şimdi yoħdúr daha
- 45 onnar. // wallahi kullanırdıh onlari. bi tabaħ da on kaşıh giderdi. o da şey porselen gibi çanaħ diyellerdi ona. topraħdan. è şimdiki kımı herkeşin tabağı ayrı, kaşığı ayrı göyünneri gitmesse. esKiden wardi. topraħ kabda kıyma yoğurúllarmış. è çölmekde yemek bişirirlermiş. yani ben onnarın annaTdığını... bişirirdım, yapardım. bu iki senedir. yoħdúr. olsa yapardım. çölmege dolma doldurúb tandıra atallarmış. /// menım
- 50 çocüğüm yoħdúr, bülminem anlatam. /// kıızı isdiyiller. men iki oğluma iki kız aldım. bu bizi de düğüne çağırmadı. bu iki oğlunu evlendirdi. bu eve gelin getirdi. bizi çağırmadı. biz de gelmedik, nasıl evlendirdi. oni bülminem. şimdi sor kendisine. /// è komşuluħ yapmadılar, reddTdım toyda. geTdım, gördüm oğullarıma aldım. geTdım kızları gördi. a giTdik nişana. /// yo yo. konuşmah yoħ. /// senne hacının evlenmesini annat. /// ay
- 55 erkekler görmezdi äyıpdı; menne hâcinin evlenmesinde heç kötü bi şey yoħdi. // gine efendimize komşı ola. helal hoş ola. hêş âbdëssis yemek yemezdi. kur'ani elinnen yere komazdı. komşılara bële biri bi şeyi eski oladı, diyerdi getirin man yapam. // men bacımın geliniyem. bacım babadadı, meni aldı, oğul oğluna. // biz oğul gelin birbirini görmezdi, şimdi göriler. è onun için baħ bu üzünü açır mı? anne babası gidib isteyib.
- 60 kardaş, sen buralisan mı? // è wala wardi. wardi her yerde wardi. allah bilir oni de. wala kimsenin günahını alamanam. men özi özüm de günah bilmirem. diyirem kimsenin bähsi menım ağızımnan çıħmiya. // he, tawuğumuz da wardi. şimdi war bizde, bizim tawuħ kümesi betonnan yapılmış. ge gidek baħçayı san gösTerim, herif tam konuşsun sen yaz. kaħ şimdi evdedir. dë, onnari da dëginen. songül senin gelinin bebek doğurmuş?
- 65 biz bebek oğramaya geldik, hediyesini verib, gideceyik. hediyesini biraħdım. wala gösgine è ge bize. yirmi milyon aldıh, geldik hediyesini verdik. // evet, yaparıh biz oni. // şimdi men akrabalar kaç teneyi çağırırh. hediyeleri alıllar, herkes hediyesini getirir. hediyei götürúller elde ne warsa. çocúğı biraħıllar tebsinin içine, tabaħlardır. hedigi tökeller çocüğün başına. ismi şimdi biz hedik demiyik, hedikdir. onnan sora herkes
- 70 hediyesini verir. aħlat dili hedikdir. hedik, çorti, küFTe, çorti küFTesi. olan yapallarmış, çorti küFTesi. lahana turşisi ayrı, çorti ayrı. onnar bülmler. bu vanda çoħ kalmıyib. onun kocası ordadır, görevlidir. onun kocası vanda ğardıyandı. gelibler buraya tayinini alıb buraya. onnar da vanlidir. gerçi görümcemın gelinidir. bu görümcem. kıızı o da gelinidir. // menım âbëm böyüķ, en küçük babam dört yıl asKerlik yapmış. babaannem
- 75 bizi yeTişdırdı yani. bunun muħTar nece muħTari annati? ben öle sölüyim. babaannem getirib bennen âbëmi yeşit yazdırıb ki yaş âbëmnen birlikde yaşıt olum. dedi bize eşya almağa, káynatam nasıl almişsa babaannem de öle getiri. şimdi o war mı? yoħdúr. her şeye yani insan kanāT edir, her şeye, yanë boyun egir. // yoħdúr, yoħdúr. tamam, bunnan idare edecegsen. şimdikilerine diyilmez ki bunnar. yapmazlar da. ne anneyi
- 80 dinlerler, ne babayı. esKiden bunnar yoħdi. pisküvët war midi? evde ne warsa oni çıhadacaħdın zatan. bi kähveleri wardi. oni heç men unuTmam. babaannem anneme göz ederdi, kähve yap. ama annem neynen yapacaħ? bi ocaħ var. o ocağı kurmuşlar. üfür üfür bi nefes verirler ki o atëş körüklene misafire kayfe yapılsın. o zamanın şartlarında, è şimdi te' geT bi dāká biraħ ocağın üsdüne, keynet, getir, biraħ şeye. çoħ
- 85 zor, çoħ. ama esKiler zorluħlar çoħ çekib. onnar inşallah cennetin yuħari başındadır. bizlere de allah yardım ede. // a baħ, men üş gündi başım ağrıyidi. yatırdım evde. a görümcemın kıızı gelini man diyiller sen nêrdedir. è nêrde olam? men evde ğasdayam. heç geldiz, uğradız mı man? bugün geTdım onnara. onnar da ev yeni yaPmişlar, inşaat felan. onnara bi uğradım. işde ordan geşdim komşılara. // è kırğ günü dolar, tamam olur.

- 90 işde çocuğun banyosını, annesinin, kendisinin yaPdırırlar. san annaTdım. diş hedigini dedim, nasıl yapallar. o da aynı öle. kaç tene esKiden öyledi. yani akrabaları çağırıldi. çocuğun kırhını biraçacayı diye. şimdi o yoğ. bi kırh günü tamam olduğdan sora çocuğun banyosını yaPdırırlar. dişariya çıkarıllar. ziyarata götürüller. bi isim mesela böyük yaşli bayan warsa baba oğul babaanne kibi, o eve götürüller. orda yeller,
- 95 içeller, yemek felan yapallar. è şimdi daha yemeK de yoğdur. esKiden yemek wardi. şimdi çay pasda veriller çocuğun hediyesi ellerine ne geldiyse. çocuğun gösgüne biraçıllar. çocuğ büyü bi kere. // düşünnerde de esKiden paradi veyahuT çorab, atlèt, be le bi şeyler. şimdi bileziKler. yüzügdür, herkeşe altını tahılı. esKiden onnar yoğdi yanè. // ayriyeten hamur kızlar eşKidiller. adilcevazda kızlar aışami erdişde olür mi
- 100 vanda. kızlar aışami diyeller. onda mesela süd götürüller. bu adilcevazda kızlar aışami biz burda diyeriK oğlan_evi. oğlan_evi mesela şeker olür. adamın_elinde ne oldisa yanè. şeker olür. pisküvèT olür. veyahuT da yağ olur. biz nèreye giderse baynan bayan, ya pirinc alılığ, götürürük. be le az bişeler biz götürmenik yanè. yemeg işlerinde bi şede bulunuruğ katkıda. // he, böyüK hediye yanè başkaları kimi değilik yani. bi şimdi
- 105 civcilerimiz var. civcivler yumurta yaPdığı zaman yumurta götürürük. // men onnardan annaminam. // muTfağ eşyasi esKiden alamyondi. pağır tencereler vardi. torpağ kablar dedim ya. torpağdan çanağ wardi. diyem mesela otüz kişi var. o otüz kişiye tabağ nérde bulacağlar. yirmi kişi. mesela o tabağ böyük bunun böyöKlûğünde biraçıllar. bi tağda kaşığ ellerinde. kim yèdi, kim kaldi. öle yani. nère wardi. yoğurdi tökellerdi
- 110 nèrenin_içine, iki kişinen götürürler, nèreyi yağ çıkarmağ için. ayran çorbasi yaPmağ için. işde oni öle bi şeyler vardi eskiden. wala bu yöreye göre KöFTesi wardi. men heç yapmadım. köFTe, işli köFTe. men hiç oni yapmadım. ama tabi yapannar war. çoğ severik. men kendim yaPmadığım için bu da yemez. evde bunun devamlı evde yèdiğ kehvaltımda çorbadır. başka yemekler yemez o. mesela kızarTma yapıram bazan.
- 115 kavurma yapıram kendisine. öle az. loğanta yemegi ama bugün heç yemegini sormadım. ben gidirem dedi geT. bayramlarda wala biz heç bayramlarda et yerik hep. bayramlarda ben yemek o kadar yaPmam, bu yemedigi için. yapannar olir, çoğ. mesela helise yapar. biz helise diyerik, döğmenen. // he, helise, yani ağılaT dili esKi isim helse. oni yapallar. köFTe yoğ, tatli yapallar. // yapariğ. kıcıkdan war. ilandili war. ebemkömeci war,
- 120 yaparam. semiz oti var. biz parpar diyerik. bizim burda o kádár oT war. karağıyah işde bu oT da.

Derleme Numarası: 9

Konuşan : Ali Koçaklı, 66 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Taht-ı Süleyman Mahallesi, Ahlat
 Derlenen : a) Askerlik hatırası b) Değişik hatıralar c) Bitki adları

- /// a) esKiden davarların_altını süpürilermiş. şimdi bağçeye süpürge de almamiş. bunnan herif süpürü. ali, annat ali, kazmadan, kürekden, süpürgeden, temirden, pètekden yuğari evdeki pètekden hePi onnari anlat. he, buranın ağılatın dilinen. /// bi tene koltuğ getir oturam. /// yo, men gidirem. /// şimdi kümes diyilir. esKiden tawuğ puni diyirdiler.
- 5 kümes deyil pun. esKiden pun diyellerdi. /// şimdi vannan gelib ali. vannan gelib. gidem ocağda çay biraçam mi? çay getirim. /// masayi da sipür. çay pisküvèT getir. /// he he. sen burayi biraz temizle. sen konuş, yazsın biraz /// men nasıl anlatım yanè? nérden başliyah? /// yuğari şeyden başla. tendirden başla. dağa nece giderdiz? nece horum ederdiz? nece harmam. onnari sorir. örene. buranan dili. /// atmış üşde geTdım. aTmiş

- 10 beşde terhis oldım. // vesait burdan eski tames arabalarının. tames arabaları wardi ya forddan evel çıkan arabadi, burni kesiK işde. esKi arabalarnan muşa giTdik. orda trêni bekleдик. şimdi aslında aman diyiler yaw sen ahlâTda biyûmemişsen. yahu çocukluğum ahlâTda geçmiş. şöle böyle yanê. bi seKKiz sene adanada kaldığımı söyleyemem. buni götür kelimesi diyen zaman eski şive apar. adanaya giTdım. çocukluğumda çok uzak ne
- 15 çekdim. trên geldi bizi bindik trêne. apardı bizi. geTdik şeyde yendik. ankara mama muhabere birliğine. üç gün gezdik, dördüncü günü geTdik, teslim oldu. acemiligimiz işde götürdiler bizi elbise melbise verdiler. hamama geTdik. e keşkem geTmez olaydım ama mejburi. // şimdi adamlar vurgun peşinde. yani alışmışlar. // al bah, bi küçük oğlan getirmiş. vermiş ona da. sabah mi akşam mi. esKiden dırgan diyellerdi buna. geTdik.
- 20 hemama. soyun bi dâkkâde. soyundu. kimisi cüzdanını unudur, kimisi parasını unudur, kimisi saatını unudur hanê. palaslanan. neyse, benim ele ilk işim cüzdanımı aldım ağzıma, bi defa. soyundum. saatımı önce çıkarTdım, bıraktım pantorun cebine. zaten pantori, çıkarıyorum. arkadaş sohdılar bizi. sawûh suyun içine, hemam. bi dâkkâde soyunub yıhanıb giyineceksen. çata çat. allah o günneri getirmeye. bi zor müşkülaTnan
- 25 girdik. potini verdiler, ben giyirem kırh üç numara. verdiler kırh beş numara. pantor bele yerden kaş gidir. arkadaşları kimse kimseyi tanımır. neyse geTdik. iştima dediler. iştima neyse. kimisini çıplak hat bölümüne ayırdılar. kimisini Kablo hat bölümüne ayırdılar. neyse orda asKerligi, acemiligi çok zordı, yemeg elimize geçmezdi. kimisi somununu yarım somun alırdı. özünü atardı kapiya. zoPPa yemeden. neyse ele bi
- 30 meceralarımız oldu. bi gün yatırh. tabi ki bize bi şey yok. efendim etek, Tırnak mayenesi. yatırılar sırt üsdi garûlyeye, herkes garûlyesinin üzerinde. eyahlarını uzat. uzatıllar. yaw Tırnak zaten potinde insani rahatsız edir. arkadaş iki yüz yirmi kişidik acemi bölümünde. inan ki anamızdan emdigimiz süd burnumuzdan geldi. o iki yüz yirmi kişiyi ayaklarının altına her ayağın altına beşer tene palaska vurallardı. o da
- 35 palaskanın demiri önde olmak şartıla. neyse şöyle böyle gönderdiler bi akşam o yemeğe gidecek. elimize geçmes. giderik işde şeleri etini, yağlısını meyveyi şefTeliyi çıkar bilmem kompostoyı çıkar. hanê onnari kendilerine çavuşlar onbaşılar ayırır. bi üsteymenimiz wardi. önder olay isminde. ama babayigit. üç sefer adamın rütbesi sökülmüş asKeri disiblinnen. ilk rütbeyi babası sökir. babası alay komutani. fakat bi gün
- 40 bu suratıma bi palaska yüzi geldi. kabardı. bölüm komutani servisnen geldi. iştima saba iştima. şikayeti olan war mı, dedi. kim korhûsundan şikayetini söyler? e dedim söylemesem aksine boy seviyesinde birinci mangadayam. söylemesem adam diyecek bu suratın nedir. komutanım dedim, el kaldırdım. çıh dedi öne. çıhdım tabi bennen başka kimse çıhmadı. o palaskayı vuran da cemil yazgan isminde bi çavuş. neyse iştima etti.
- 45 elbiseye melbiseye tiktirdi. yaPdırır yani. herkes elbisesini terziye yaPdırır. bölümün terzisi var. neyse geT dedi. geT dedi tabur binasına. giTdım tabur binasına. o adam geldi. şikayetin nedir? dedim komutanım şikayeti olan çok kimse korhûsunnan söylemedi. ben de dedim söylemiyecem fakat suratımda iz war, dedim. palaska izidir. musâden olursa, dedim ayağımın altını gösTereyim. gösTerdım ayağımın altı üsdi
- 50 kabarmış. dedim hep bele. gece işKence çekdik. yemekler, aj gidirik kağuşa, aj dönirik. bi dâkkâde yemek yiyilir mi? falan. dedi. öle mi? dedim, evet. dedi geT revüre. annadın? ben de oraya dedi, bildiririm sana, dedi, ben dedi merT Konuşduğün için sana dedi on beş gün dedi isTirahaT verdirecem. kowuşda yiyib yatahcasın. işde o akşamdır. aynı günün döndüm. tabi, o akşam bu adam şeye diyir ki nöbetçi çavuşuna diyir ki ben
- 55 gazinoya gidecem. eraTdan habarın olsun. bölüngen ilgilen, diyir şeye. ben diyir belki geğ gelirem. nöbetçi amiridir. olur diyir o da. yaw bele bi iki yüz yirmi kişi beyûk anğarlardayh. yemeyimizi yirik. bu yemek dağıldı. o sürgülü kapılar war, o anğarların.

- gelir, kapanır. bahdım éle o oradan ha bèle yüzbaşının gözi göründi, üsteymenin. dedım wala üsteymendır. herkeş oturdi yerine, yemekler dağıldi. eraT başladı yemege, hemen
- 60 nöbetçi çawuşı acele dedı, yemegini yiyen çıhsın iştımaya, dedı. koğuşun önünde, şeyin, yemekhanenin. anğar açıldı. kapılar; adam girdi. heş kımse yerinden kağmasın, dedı. hişbir kımse dedı yerinnen kağmasın. geldi, bu ne dedı? onnar da kendilerine ayrı masa çawuş on başlara. olur dedı. bu ne dedı? diyi efendım şöle. peki bunnarın yemeği ne biçimdir? sizin etiz, şeFTeliz bilmem kompostoz hepsi kendinize midir dedı.
- 65 eşşe oğlı eşşekler, dedı. bu adam o yemekleri tamamen tökdi karavanaya. iki tene erat görevlendirdi. kağın dedı. önce dedı eratin yemegini dedı dağıdın; ama karışdırarağ dağıdın. her birine türli eT de geTsın, paTlıcan da geTsın, biber de mesela içinde. dağıTdi. dedı siz doğru dedı, gidın dedı, güvercinlik disiblin yeridi. mamağda disiblin yeri wardi. dedı çığın dedı, dışarda beni bekleyın. siz askeri ne diye
- 70 yemekhanenin önünde iştıma edirsız? bu emri kımnen aldız? arğadaş bunnari iki üç tene şeyi görevlendirdi. gürbüz, delikanni asKer. bunnarın potinlerini soydurdı. falağa diyiler, tüfek káyışinen bèle verdiler. kaldırdiler bèle eyağlarını havaya. bu adam vurduğça wurdı. yani asKer wurir. hoşuna geTmiyen asKere o wurir, yüzbaşı vurir yanè. eyice güzel işlerini gördi. işde orda, şikayet olunduğünü çawuş tam dağıtma bi
- 75 haFTa wardi, gidecek dağıtım, çawuş intikamını mennen tekrar aldı. alınca men doğru geTdım nöbetçi amirliğine. geTdım nöbetçi amirliğine. // çoğ döydi. sen misan dedı bizi falağaya yatıran? dedı. annadın? işde ondan sona nöbetçi amirliğine geTdım. nöbetçi amiri dedı. ben dedı bi şey yapamam, dedı. yalnız dedı, ben dedı önder olaya bildirirem dedı durumu. önder olay geldi sabahi. nedir, dedı. dedım komutanım hal mesele böle.
- 80 dedı benim dedigim şekilde yaparsansa dedı, burda yaşıyacağsın. yaPmassansa seni sürgün gönderecem. buni ‘eyni palaskasını çıkarTdi. şeyin çawuşun palaskasını, oni verdi elime. o beni ne kádár wurmiş, beş misli dedı. ne, dedı heç korğma. burni goparsa gopsun. gulağ goparsa gopsun. anasının amına soğarım, dedı; onun gulağını da kuyruğuni da. disiblinli adamdi. genel kurmaymış, hiç dinlemezdi o. o duruma geldi,
- 85 tamam dedı. // çoğ vurdum. geTdı, geldi, bana izin de çıkarTdi, o bi haFTa içinde. yalnız onun bi şeyi wardi, prensibi. eyağkabın mumtazam olacağ boyası. traşın mıraşın, elbisen. çoğ yakışıklı çıkacağsan izine, ankaraya. şeye yağalanan yanıma gelmesın, inzibata. döğün, yeter ki döğülmeyın. giderdik. o inzibaTTar adam éle bi nam vermiş ki subaylar üç tene sivil subay bize ras geldi, gezirdik. belli subaylar ama fağaT
- 90 sivil. bunnar dediler birbirlerine. dediler önder olayın bölgünnendir. yoğ dediler. he dedı. yaw dedı önder olay beğenmediği, hoşuna geTmiyen asKeri dedı dışarı çıkarmaz. bunnar geldiler, bizden sordılar. é dedik, sivile dedik. rüTbez belli değil ama dedik siz de bizim gibi asKersiniz, subaysınız. niye soruyorsun? yaw dedi o adama heyranım. güzel dedı asKer bèsler. peki dedik teşekkür eTdik. komutanımıza bèle değer
- 95 verdiğiniz felan. geTdik, şeyde yağalandı, gezerken. bizi yağaladılar. olur olmaz şimdi asKerde bi şey var. devamlı yanè türçe bilmeyeni yanè inzibat ediller. hákkaTen éle yani. işte türkçe çat bilirse de o çat pat yanè. işde o da yani bi kuş buldum, getirdim diye kendi kendisine öğünir. geTdik epèyi soğahda hırpalaşdı. wala ben bi ufağ trabzon pıçağı wardi yanımda. ufağ bi şey. bahdım potinнен motinнен vurir. coPnan vurir. bèle
- 100 biz dörT beş kişi. bi iki kişi de onnardi yanè. bi pıçağ vurdu, kaçdı. ama arğadaşın biri kaldı ellerinde. düşdi geTdı. işde o şeyden isim alıllar. hangi bölügendendir? yağalanan arğadaşdan. annadın? şeyi arır, taburi arır. tabur da üsteymene bildirir. üsteymen diyir senin bölüğünнен bèle vukayeT war. inzibati biçahliyen war falan. kımdir, diyir. kım benim bölüğümnen asKer şeye inzibat karakoluna götürebilir? bu
- 105 belli, ben kendim tembehlemişem. wurun’, wurulmayın. kaçın, kurtulun, gelin. bu beni

- al-di. beni götü-r-di. bi doç arabaya bindi. kiçük arabalara bindi, beni götü-r-di inzibat merkezine. dè-di, inzibat binbaşısına dè-di, pıçahlanan budur dè-di. yani getır baħayım dè-di. è efendım revürdedır. dedi. annamam, dè-di, getıTTıreceKsen buriya. revürden o az bi pıçah şey eTmiş. al-di getırdi. inzibata bi tokaT patlaT-di. inzibat bèle yerınnen döndi.
- 110 eşşeK oğli eşşeK dedi. sen önder olayın asKerini nasıl yaħaliyabilirsin. ben onnara dèmişem wurun, wurulmayın. biT-di. wallahi albay bèle qarşımda put gibi qaldı. çıhdıh kurtulduh, geldik, o şeye işlenmiş, sicilıme işlenmiş. meni sürgün gönderdiler. otuz üçünci tümen qararğah şey birinci komuta bölügi, şey. kırhlarèli. geTdik kırhlarèline. kırhlarèlinde işde epèyi qaldıh. o zaman hatırlarsan belki de sen. kıbrıs
- 115 hareketi başladı orda. cengiz total isminde bi şeyimiz uçağımız yanè wurul-di. cengiz total isminde pilot aswata düşiyor. bizimkiler yetışene kádár onnar alılar, götü-r-iler. işKencenen yani adami bèle maķasnan kesilermiş ki adamnan bi bilgi alalar. èle èle adami yoh eTdiler yani onnar. işde orda da alerim wur-di. biz geTdik bulğar hıdutına. ermazof diye bi áraziye, ormannıh. doħsan beş gün qaldıh. on ikinci ayda qar aT-di.
- 120 şeylerimizi kazıdıh. portatiF çadırlari, benzetmek olmasın; mèzar. ‘eyni mezar şeklinde kazıdıh. yèndirdik portatiF çadırlari, onıñ uzerine bıraħdıh. işde ormanda ataş mataş ederdik, mangallara bıraħırdıh. o da her gece kontrol eder-di. bizim bi yüzbaşı wardi. kontrol eder-di. kimse donmasın. faķat bi kömür kokusu de o zehirler insani. kımse zehirlenmesın diyerdi. kırh beş gün hemen aj yaşıadıh. afèdersen, hamam yoh,
- 125 banyo yoh. bilmem ne yoh. biT düş-di. kırh beş günnen sona biraz ortalıh sakınneş-di. birliklerimize döndük. velhasılı günü geldi, terhis oldu, çıhdıh geldik. // onıñ aķıbetini bilminem. hani orda ders görerdik. èle ácemi birliğinde gecikıran diye bi dağ vardı. o muhabere okılúnun qarşıındadı. orayı asKerler parsellemişler. yani zamanında herkeş bi baħça parh felan yapir. ders yeri yapir. cemel tural wardi. çoğ disiblinni bi insan.
- 130 genelķurmal başķani. bu baħdi. baħçalari gezir. è peşinde rüTbeli de çoğ. baħçaları gezir. dağdan bèle yènr. o dè-di. bèle işda yuħardan başlamış. her birliğ ders görir. her bölük. dikkaT diye, mesela asKer süzüli, kaħir yerınnen. bu gereken talimatı anlatir. o buni tanırmış, önder olayı. a bèle bi ufağ bi tezbehi wardi. bèle elinde devamlı çeker-di. çeker-di, Parmağ Tolandırır-di. ben dè-di, dikkaT çeksem, heç kımse yerınnen kaħmasın
- 135 dè-di. kaħanın dè-di, belini kıraram. afèdersen, a bèle. arħasını çevür-di. sen nasıl genelķurmay olasan. arħasını çevür-di, başladı teSbeh çekmeye. o genelķurmay başķani cemel tural qarşıda. onnar da öbür rüTbeliler de onıñ peşinde yèndiler, geTdiler. işde onnan wazgeçmişlerdi. o yani rüTbe müTbesi daha sökûle sökûlmiye, umurunda degildi. faķat o bu lüleburgazda bi hareket başlır. gece günüz asKer, yunan asKerinen,
- 140 bulğar asKerinen savaş edir. bitün o zaten gedikli diyerik, başçawuş felan. onnari bi defa adam saymir. obür rüTbeliler de verillermiş asKeri qarşıya. kendileri arħada asKeri hadè¹ hócum, hócum, hócum’. bu ayağını çıħarT-di, bèle barmahlarını gösTer-di. barmahlarının etleri çürümüş. gine ordan ne bi asKerini zay eTmiş. obir birliklerden zay eden çoğ olmış. onıñ için diyerdi sawaş ola şimdi ben önce bu assubaylarnan o
- 145 kaddar olan rüTbelileri vuraram. çoğ yanè baba bi insandi. onıñ bilekleri ha bu kabalıhdadı. başķa ne annatım? // **b)** çoğ. ben de çekmişim. bu senin midir? ben de çekmişim. şimdi benim allah ráhmed eTsın, baban sağ mıdır, öli midir? öliye de ráhmeT gider, diriye de gider. babamgil qalabalıh bir ayile. yani bu kıocaħli ayilesi inan ki türkiyede en qalabalıh ákraba bağınnan bunnardır. mesela sana bi şey annatım. şimdi
- 150 bunnar bèle yüz, yüz elli nufusnan muhacir olılar. // wala oni tam eyi bulminem. muhacir olılar. bunnar urfaya kádár gidir. bu urus murus basmışdı burayı felan. bağ mesele oħi. máhlenin ismini oħi. şimdi dünyanın pâytahtıdı. türkiyenin pâytaħdi. a bizim bu yuħaridir. bu yoldan yuħari. yani biz bu taħdi süleymanın soyınnan gelen

- zürriyet. baḡ süleyman padişah. taḥdu' süleyman. onūn ismi máḥlenin ismi kalır.
- 155 taḥdi süleyman. kimliklerimíze de éle yazar. bu her insanın kimliğinde yoḥdúr. bunnar yüz yüz_elli kışinen, nüfusnan çolūḥnan çocūḥnan muhacir_olılar. urfaya kádár gidiller. urfadan muhacir diye bunnari dışliyillar. orda çerçilik yapillar, bilmem ne yapillar. boyacılıḡ felan. işde o zamanın şartlarında. yalıneyaḡ, çarıḥnan gidiller. bunnar iki, bi babam, bi amcam gèri gelir. baḡ o kádár nüfusdan ajlıḥdan yani, perişanlıḥdan.
- 160 hebsi yoḥ olur. işde iki kardaş gèri gelir. babam annemden bereber olur, on iki nüfus. iki öküz, bi kanni arabasınan o adam bizi bèslerdi. faḡaT heyvan kesdikleri zaman sığır mesela, onūn derisini bèle bölellerdi. oni çarıḡ yapallardı. babam kendisine bi çif çarıḡ diKdi. bi de âbème diKdi. ikinci âbème de diKdi. bana çarıḡ kalmadı. yanè ben de hemen hemen on iki, on üç yaşında. yalıneyaḡ éle günneri de gördük. işde anam tendiri
- 165 yaḥardı. sobamız mobamız ısınmamız o tandır. tendüri yaḥardı. işde üsTünde o yèmeKleri bişirirdi, keynetirdi. tabè tendir, atêş dumani bitdikden sonra o yèmeKleri topraḡ kabda çölmek yedigimiz... mesela şimdi tabaḡ diyirik. çanaḡ diyerdik. geniş topraḡdan yapılma. çanaḡda ağaş kaşır, herbirimiz alırdıḡ. è tandırdan çıḥan yémeg de lezzeTli olúrdi. çoḡ lezzetli olúrdi. o zaman her yémegın koḥúsi insani kapısının
- 170 geşdigin zaman o yémegın koḥúsuni hissederdin. şimdi mālêsef eTde bile koḥi kalmayıb. // tabè tabè. odun modun atêşinen oli bu. ha tandıra atıldıḥdan sona sawúḥda mi kalacaḡ ya herkeş sırasınan sallandırıldıḡ tandıra. eTrafında otururduḡ. ne romatizma wardi, ne hasdalıḡ wardi. men aḡşama kádá arsızdım. karda deleme diyerik, bèle başına çivi çaḡarıḡ. topaç, ona deleme diyerik. ona atardım. buz, her taraf buz. nêrde buz warsa
- 175 orda atardıḡ, dönerdi. o buzun üsdünde yalıneyaḡ. ne hasdalıḡ wardi. men o günneri şükür_édirem, baḡ emeKliyem de, ben bugüne şükür êTminem. hakaten êTminem. o zaman insannıḡ wardi. birinin o zaman o da yoḥdi de, her adamda bulunmazdı, oda diyilen yerler. tandır_evi wardi. taşdan yapılma. kışın icab_ederdi, bi ağacı çürüyüb çökerdi ya aḡurun ya komunun veyaḡut tandır evinün. bitün millet toplanırdı, bu kádá
- 180 karda gidellerdi ağaş kesellerdi, getirirlerdi oni yapallardı, bitirirlerdi, örtellerdi. adamın malını veyaḡuT tandır_evise insanını alıllardı içeri. şimdi mâlesef heçbi şî kalmamış. on iki sene çobannıḡ yaPmişam. adanadan geldikten sona. // kiçükken coli diye daş bıraḡırdıḡ. altı kişi bi tarafa, altı kişi bi tarafa. işde kim ebeyi kazandise kaçardıḡ. möḥúm olan gelib vurulmadan o taşa basmaḡ. coli, saḡlanmaci, göz bağlamaci çoḡ
- 185 oynardıḡ. // yoḡ şimdi altı kişi bir altı kişi bir yani üç kişi de olabilir. è mesela biz kaçardıḡ. onnar bizi kovalardı. el wurdı mi beni devreden çıḡarıllardı. ha öteki arḡadaş gelir eger taşa eyaḡını vurdisa gine oyúni bizim taraf Kazarırdı. è daha başka şungêr diye şungêr oynardıḡ, çizgi oynardıḡ. // şimdi bèle yuvarlaḡ. bi koza diyerdik. sert bi yuvarlaḡ bi taş. oni koza diyerdik ona. oni bıraḡıllardı. mesela çizgi war. yuvarlaḡ.
- 190 saḡıḡ şeklinde taşlar olúrdi. // he, bular getirirdile. o saḡıḡi atardıḡ. eger taşa deydisa orda başında biri hemen o taşı gine alırdı. yerine buraḡırdı. daḡılırdıḡ her tarafa biz. ege gidib o şungêre eyaḡımızı basdıḡsa tamam şeyden kurtuluruḡ. yalnız oni çevireceksen ayaḡın_üzerine. bèle kaldıracaḡsan atacaḡsan yuḡari, elinnen tutacaḡsan. düşdi mi káybedersen. ha tikme degenek. o da wardi. bi degenegi basallardı bi yere. tabi atardıḡ.
- 195 a onūn gibi baḡ şîşî tikmişem oriya. taradıḡ. ona wurardım. o düşerdi, o tikene kádá biz degenegè yeTışdik mi orda durardıḡ. tikme degenek wardi. oni görsen çoḡ bilgi war, o adamda. onūn annesinde çoḡ sözler wardır. o heb bèle annatır. /// âli biz getirdik sen konuşasan bu da... nuriye bèle üzünü çekdi, otúrdı. è dedim gelib senin yanan. men namaz Kılıdım. baḡdım bi ses geli. ömer evde. gelinin káynatası wardi. adı mıhyedin ///
- 200 ramazanda, çocūḡ oruca meraḡdıḡ. oruç tutmaya. yalwarırdıḡ anne beni de kıldır, oruca kıldırırlardı. tutardıḡ tabi. aḡşami yüzümüz kálidi ezan ne zaman oḡunacaḡ. baba ezan ne zaman oḡunacaḡ. è oḡlüm dur baḡaḡ, ḡoca oḡiyecaḡ. işde ḡaḡardıḡ. daha içeri

- girmezdik, çıhardıh merdivannarın üzerine. ácába hoca ne zaman başliyib. wala hoca ezan ohûnurdi, gelidik. allah ne vèrmiş o zamani annaTdım ya. bana çarılı kalmadı.
- 205 allah ne vèrmiş, tandır yèmegi. è dedım ya kış oldi mi çırtıdır. yaz oldi mi... // can atırdıh. yalın eyah yèddi mähleyi dolanırdıh. men şimdi cocuqlara kızıram. // he walla. men de direm kızma. // şimdi şöle. bir geTdigimiz eve ikinci geTmeK olmazdı. mümkün degél. fakat men on kilo şeker alıram, bitir. yaw ölüm sen bu grub demın geldiz. yanè bir grub gelir ya. hanım size şeker tutdı. veyahut filankes şeker tutdı. yaw
- 210 biz gelmemişik. en aşığı on, on beş tene war. sona yeTışdırmemişler, evlat yeTışdırmemişler. biz yèdi mähleyi dolanırdıh. babamız tembehlerdi. ölüm hêç şeker war midi ki. o pèynirli şeker wardı. bi şeker bi de üzüm, kawurğa biz diyerik, buğdayı kavururuğ. çedene felan oni vèrırlerdi. è şimdi adam iki tene poşet doldırır her cocuğ. biz giTmezdik yanè. /// a men, bu meni çağırır èle ismimi ayten¹. menim ödüm kopır.
- 215 yani ne oldi diye. şekerı getir, uşahlar war. tabağın biri balğondadır, biri merdivenlerin üzerinde. en eyisi odur bayramlarda. /// elbise, men gördüğüm günü allah san göstermesin. menim bi küçük kardaşım oldi. bi cocuğı olana hükümat eşya vèrirdi. işde o cocuğ için giderdi babam, eşyayı alırdı. bi buhça yapmışlar. getirdi. onun şeyinden biz de faydalanırdıh. /// imdi begenmiler. yani şimdi yani başımıza gelmeyib.
- 220 allah getirmesin. senin dediğın kimi. şimdi bi yerinde on tene var. onnari begenen yoğdūr. yoğdūr, elbisemiz yoğdūr. /// şimdi şöle. çoğ farklı. şimdi ben yalani sevmenem. terbiyesizliği hêç sevmenem. şimdi bu da hanımdır. şimdi èle ana baba cocuğunu böyütidi, bèsliyidi. bèsledi yanè babağid oldi. şimdi ben defalarca áKrabalarda da war. gözümnen görirem. o baba o halinan cocuğunu böyüTdı, bèsledi, ewlendirdi,
- 225 asKer eTdı bilmem ne yaPdı. o kádár zahmet çekdi. bah bu da menim hanımımdır. ben diyorum ki şimdi bu durumda bèle yirmi beş yaşınnan aşığı hêç zürriyeT sayminam. çünkü adam babasını döğir. anasını döğir. è yaw allah kabul eTmiye. buni bu adam aha gözümüzün önünde. o kádár borç para edir, borç edib seni ewlendirib. babaya anaya zorlūh eden çoğ war. /// bu çoğ çalışib taş ocağında. /// işde dedım ya on iki sene taş
- 230 kesdım. a bu mesele taş binadır hani. bunnar taş ocaqları var. è o zamanın işde şartlarına göre gine de çoğı insan o taşdan faydalanırdı. eger alan adam eger kesen adam rızkını o taşdan çıkarırdı yanè. // yoğ yoğ. hêçbi şey yoğ. balyoz, çivi yaPdırırdıh. işde onnan taşları zatan èle taş war ki bir Kamyon beyüglüğünde tek bi parça. ama elimini bilersense. bi üz yaparsan, o çivileri bèle sırasınan düzersin, her çiviye bir bayloz, her
- 235 çiviye bir bayloz. o kıl gibi bi de baharsan cam kimi bèle çatladı, ayrıldı. onnan sona karasanan, küski diyirik. çivêş diyilir ona. işde uzun şeler yaPdırırdıh. araba akislerinnen kırık akislerden kaynağ eTdirirdik. o olmasa zaten taşı yerinnen sökemesen. taşın altına wurardıh, yer yapardıh. bi iki kişi karasa diyilirdi. küski diyiler. ha bu waziyet, taşın altına iki kişi, üç kişi küreklerin bèle sapını tutarılı,
- 240 binerik üzerine. mesela vurmuşı buriya. annadın? bèle burdan dizilirdi. bi iki kişi üş kişi. hanè ağırlıh var. esneTdik mi o çatlamış zaten. yerinnen kağar. yan yatırıldıh. tekrar èle çivinen doğrardıh. öküz arabasınan, işde o zaman Kamyon mamyon, tirağdor mırağdor yoğdı. öküz arabasınan. ahladın merkezinde hêçbi şey yoğdı. merkezinde hêç yanè çiğçi yoğdı. merkezinde yoğdı. yani ergezen mahlesinde yanè. orda adam gelirdi
- 245 binasına, taş ocağına gelirdi. taş alırdı. è öküzü yoğ, arabası yoğ. bütün bu mahlelerde yanè çiğçilik yapan bu üş dörT mähledır. arabalarını koşallardı. herkez de arabasını koşardı. o taş ocağınnan adama taş çekellerdi. adam ne nakliye parası vèrirdi, ne bi şey. herkes yardımda bulunurdi yani. èle hallar da wardı. // toprağı, yoğsa toprağ çuwallara doldururlardı harallara, getirirlerdi. yani adam binayı yapan kêf ederdi. nakliye parası

- 250 yoĥ, bilmem ne yoĥ. è çifçi de degel. senin öküzlerin, heyvanların ac_olmuş. daĥdan taşı getirmiş. heyvandır. heç olmasa bi desde oT biraĥarsan ĥarşına. o da adam da yoĥ. ha adam san yemegini verirdi; ama sen öküzlerin ac. babam diyerdi yoĥ, öküzler acdır, ben gidirem. men şey edemenem. men öküzlere kendim yemek yiyem, öküzler de man mi baĥa? olmaz. // ne bilim, işde dedim ya. // düĥünnerde esKiden şey edellerdi.
- 255 yumurta süt hanê ĥamurda bir... //c) o da war topalaĥ. onun ne işine yaradığını bilmem. // o tikanni ot, he. // yoĥ bele o baharın göĥerdigi zaman devamlı yükselir. bele top olür yani. ama incedir, çayırarda çoĥ war. o en soni, oni en yanê keskin tırpan olmiyan o çayırarda çoĥ olür, oni tırpan tutamaz, kesemez yani. kayar ya. baĥ biz bağayapraĥı biz Tolma yapariĥ, oni sarmasını. // üşgöl bele hasır gibi açılır. üşgöl, üç yapraĥdır, her
- 260 dalında. üç yapraĥdır. onun için üşgöl diyeller. en soni de çiçeği de ordadır. top bi beyaz, beyaz çiçek top verir. üş gül o. // kavluĥan o şeydir. kenan beyin kapisinin önünde öĥünde göĥermişdi. a bele tikanni, başlarında da a onun çiçeği olür. eflatun renginde. /// bizim bu arĥada, nedir bele çıĥmış damda. /// ona sığırkıyruĥı diyerik. war mi orda. bizim damın arĥasında war. /// è tamam işde. ona sığırkıyruĥı
- 265 diyerik. örzeK verir. kalınlaşır bele, yükselir. örzek örzek. sürgün verir. en son da dala bölünür. /// sen bunnar televzona mi vereceksen, nêdeceksen? /// dala bölünür. sari çiçek açar. o da bazen mennen bi arĥadaş sordi. yaw dedi sizin dedi, bağda dedi, sığırkıyruĥı war mi? dedi hiç bulunur mi? men telsizden de çalışıdım. dedim baĥı nêdisen? ge gidek dedim, şu pompalarına dedim, orda sökümlerim, getir. basura çoĥ faydalı olmuş. ona da sığırkıyruĥı diyerik. // o otuz sene kaldı şêde, çarĥoda, men kaldım burda. su işlerinde çalışırdı. çarĥo wardi. çarĥonun işde ora su yeridir. // sutüfegi ‘eyni bu kabaĥlar gibi olür. kalındır. içi boşdur. en soni oni geçen sene getirdim ya, doğradız, keyneTdiz . o şemsiye ona deyilmez. su tüfegidir. en sonda bele geniş bi beyaz çiçek açar. bişdiler geçen oni. // kıçıkdan biz diyerik. bunun toĥımı için biz bu herif sabah kaĥvaltıda
- 275 çorbasına tüm yapar. // ben bunun toĥumunu toplarım, yıĥarım. gölgede kuruturum. onun o nazik yaPraĥlarınan o toĥumunu hanım çıkarır, ayni nahne gibi her sabbah çorbaya atarım. /// ele her sabah çorbaya atar. /// çoĥ faydalıdır. her sabah çorbaya atarım bunun için her sabah çorba içerim. // a eyi eKmeK yemez, işde bele // getirem mi. biz ona çayır diyerik. ĥanavkesen. onun biTTigi yere heç oT bitmez. başka oti
- 280 kaĥbulêTmez. ĥanavkesen o çifçilerin sürdüğü tarlada o olürsa oni temizlemeK zorunda kalır. o devamlı yanê nemi alır. onun için ismini biraĥmışlar ĥanavkesen. ĥanav torpaĥın rutubeti. be şimdi tarlayı sürüyoruz. baĥ bi demre sürüyorum. ikinci demre yanê oni ĥanavi, rütübeti çıĥmasın diye ikinci defa da sürülür. tapan diyerik artıĥ. üzerine tapan çekirik. ĥarol zamani, toĥum eken zamani, çiftTdir. çiftT ayrı ayni çiftTın taĥdalari
- 285 çahallar bele yana. a bu şekil üsdi geniş, alti dar, o öküzlernen bereber toĥum ekilir. öküzler çeker. biri maci tutar. tabi o saĥa sola kaymasın. o girer ĥob war, onun başında topraĥın içine. ĥob demirdir. bi de toĥum şal bağlanır. toĥımı doldururlar şala eker. annadın. elinde biTdi mi hemen çabuĥ eker. işde ona o rutubeti beslemeK için o çayırı ĥanavkeseni oldi mi ne kâdâ toĥum atarsan at oriya, kurida kalır. çünkü o rütübeti
- 290 çekemir. bûĥda çürür orda. // çaTlaĥuş nêdedi? işde orda. // wala çaTlaĥuşun yani naziKlerini penceer yapardım. yarpaĥ yarpaĥ ĥaşlarıĥ. güzelce soĥan kavururuĥ. // örzegini çekdin mi süddidir. // südlide onun tatlısı olür. oni fazla bi mikTarda çekTin mi onun südleri bele çıkar güneşde. güneş oni bişirir. onlari toPlarsan edersen sakĥız. // onun her şeye de faydası var. sanciya da faydası war. sakız war mi şeyinde yani. // ha sakızı çayırarda olür. gider, getirir etrafını kazırıĥ. bele bu kâdâ köki çıkar. piçahnan oni keserik. artıĥ süd verir. süd verir verir verir. başında beklerik. eger yana yere aĥarsa hemen kutiya alırıĥ piçahnan. daĥ sakĥızı çıkar onnan. onun da çoĥ faydası var. o daĥ sakĥızının. /// bu çoĥ yaPmiş millete. daĥdemiş ama men görmedim. /// çaTlaĥuş da şey

- de südligen war. südligenin zaten ismi belli. onun da südi olur. // yoh aynı oT degil
 300 onun da südi zeherlidir. yanê çocûhlar yaldanır. sakşız diye südünü toplallar. şey eder. o
 çocuğu māf eder. südlügen. ilandili war burda. ilandili illaç. mideye çoğ faydasi war.
 keynetir. onun şeyi de olur. yani salatasi da olur. oni da toplarış, salata yaparış. sabah
 kahvalti da da yiyilir. burda mesela hemen sanciyi keser ilandili. nazik zamanı onnarı
 toplanır salata edilir. yanê çoğ çoğ faydalıdır. ğağaç he, ğağaç da kırmızı laleler açır.
 305 bağ ilandili bu. ğağaç o kırmızı laleli çiçekler açır ya, işde ğağaç ona diyeller. oda
 pencer olur. ilk çıışında gonce verir. çocûhken çoğ topar yerdik oni. o yemediKlerimiz
 de açılırdı. kırmızı güller olur. güllerin en son yani sonucu de siyah olur. çoğ tarlada
 biter. uzağdan baharsan diyersen gül tarlasıdır. // kuşekmeyi de war. kuşekmeyi de
 yemeK için yani. o da yani canın nasıl isTerse toplarsan, tuzlarsan. oni ele yersen yani.
 310 oni haşlanışı da güzel olur. gine o da soğanna yumurtanan yenir, öle yani. o da beyaz
 çiçek açar ufağ ufağ. o da sürgünü verince çiçek açar. çiçeği de yani beyazdır. /// ali o
 yoleKmegi heralde o kalın şeylere diyeller. /// çimen dirik ya. o bele enli oTlar war. o
 yolêKmegi odur. çeşür heyvannara verirler. heliz yani turşı gibi bi şey. haşlayıb oni
 turşı yapırış, turşluruğ. heliz. // küllükoti onnan da süpürge yaparış. kapi pacayı
 315 süpürüdük esKiden. meymenhoT. o dağlarda olur. rengi bele bozdur. ben kendim
 kullanmadım da oni çoğ toplallar. hatta hulusinin kardaşı adılın çarşıya giderken
 motorsiklêTnen gelirdi. heybenen heybe bilirsen mi? heybe geTmiş dağdan toplamış,
 doldurmuş heybeye, götürirdi. o da sanciya manciya çoğ faydalıdır. // pıspışo bele bi
 sarmaşığ. a bele kayalığ yerlerde olur, kimisi iTüzümü diyer. kimisi şey diyer. ufağ ufağ
 320 bele mercimekten biraz böyük meyvesi olur. işde kızarır. onnardan da yerik. // palah bu
 karakiyağın bi nevidir. karakiyağı söledik san. o palah elnen yonamassan. cileT kimi
 keser insanın elini. oni orağ morahnan biçeller, tırpannan biçeller. oT biçerik. mesela
 eşmek için. // lağırdan. bunnar dağdan getirillerdi palah dedigim ayri. onnar bele
 kovalarnan su bele atardığ, ıslatırdığ. esKi bele naylon felan üsdüne atardığ, o islanırdı.
 325 bi tene gov yeri mesela eşirem. bahdığ yoh bunnar vermediler. bi kere biz çocûhlari
 toplardığ başımıza, biz verirdik çocûhlar eşellerdi. bu lağırdan ellerinde. oni uzun
 mesela burdan oraya kadar gidecek. iki kat edellerdi. oni tekrar dönderirler,
 dönderirlerdi. oti bağlamağ için. zaten eyi eşmeseler dünyanın sözünü verirlerdi.
 ahlâTdadi, boyunüz kırıla, elleriz kırıla. kuşburni war mi orda? biz şılan diyerik. bi
 330 aşağılarda kuşburni diyeller. o da faydalı. şılan war. her tarafda war şılan, kuşburni
 diyilir. zaten onun reçelini de yapılar. nece yapılırsa. onun da gülleri var. gülleri açılır.
 alTdan meyvesini verir. meyvenin başında. o güller tökülür, olgunlaşır, tökülür, olur
 yemyeşil. geTdikçe rengini değışir, değışir, en soni KıpKırmızı lale gibi Kızarır.
 onun içi bitün tohumdudur. oni getirirler. reçelini yapallar veya kurudullar
 335 sobaların üzerine o cam kavanozlara birağıllar. gece gündüz özüne keyner.
 sobanın içinde sicağ. onun suyunu içeller. faydalıdır o da. // balbasTığ şöle. iki
 çeşitdir. birisi mavidir. birisi yeşil. çiçekleri biri sari çiçek açar. biri mavi çiçek açar.
 onnarın da giderdik şeyini çekerdik, emerdik, // yo yo. onun içi doli bele aynı bal.
 emerdik oni, atardığ emerdik, atardığ. balbasdığ. // pıtırış he, şeydir. o da ilk şeyinde
 340 mavidir. yeşildir. o da meyvesini verir. fakat meyvesi şöle. olgunlaşır. heyvannar geşdi
 mi tüylerine sarılır. annadın? pıtırış ona diyeller. // üzerlik evet. oni da toplallardı.
 hanımlar tohullardı. yanê üzerlik diye bele evlerden asallardı. // kırışboğum. o da oTdur.
 oni kırışboğum oni heçbi heyvan yemez. afedersen, aTnan merkeb. o da bele yükselir.
 dalli malli de olur. çekdin mi bele iki santim boyunda birbirinnen çıkar gelir. bele el
 345 aTdın mi yerinnen çıkar. // e neye getirdin? // e ne oli? yıhanmamış da yiyilir işda.
 tatlıdır bu eşKi deyêl. // o meyan otunun ne olduğunu aklımda Kalsın. onnan bunnan
 sorum. belki öğrenim. // turşumuk, turşumuk da bazı yerlerde olur. şeydir. o da sürgün

- çeker. fakat şêleri yiyilir. eşKidir. yiyilir. o sürgünü eger nazikse qarTlaşmamışsa o da yeyilir yanê. en sonunda püskül kimi tohûm vêrir. // parpar bahçada çoĥ var. onnan oni toplallar, yıĥallar. isTerse ĥaşlallar, yumurtanan mumurtanan yapallar. onûn için yanê gelib toplıyan çoĥ olir. isTeller, sizin baĥda çoĥ war. isTersen yumurtanan, isTersen çiK salatanan. // yo yo. yani çiĥ olaraĥ. yani ĥaşlamadan tuzla. // kenger, buralarda yoĥdûr. köylerde olûr, daĥlarda, yuĥarlarda war, kenger. // jaĥ da köylerde olur. işde heliz dedîn ya, hêliz jaĥın bi şeyidir yanê, türlü. çirêş daĥlarda olur. getirirler satallar. çarşıdan alırıĥ, biz de ôle. // Kari heP onnar daĥda olûllar. çoĥ ĥasdaya Kari getirirler. // Kari baĥ nasıl olûr. Kari pirinçnen oni yaparlar. bazen yani dögme biz dögmenen onûn yemeyini yapallar. köFTe yapallar, noĥûTnan, şeynen atallar içine. eKşi sumahnan. oni bişiriller. o sanciya çoĥ iyi gelir, basuri olannara gelir. oni da men gelmişem hêç görmemişem oni kapidâ. avilik onunda yani yemeĥi olur. oni da güzel kavurdun mi suli olûr. az bi 360 şey aynı parpar gibi. güzel pişer ki dolması da olûr, yemeyi de olur.

Derleme Numarası: 10

Konuşan : Şükran Akyürek, 40 yaşında, Üniversite mezunu
Derleme Yeri : Selçuklu Mahallesi, Ahlat
Derlenen : Şiirler

- ana man kurbet_eli sorarsan, ne yazi bellidir ne de kışlari, ne qar yağar ne var alaçarpaĥı, bi ‘eceyib êldir kurbet_elleri. alaçarpaĥ yağmurla qarın daha iri yağması. karla yağmur karışiĥ. selam kelami unudub, herkes de kıymeT çoĥdûr, tangolarnan serkêşde. tango kısa giyen. açiĥ geyinenler. serkêş de serĥoş yani. camide cama‘aT 5 düşüb üç beşe, bi ‘eceyib islam yeri kurbet_elleri. on tayadan üsgeK binalari war, içinde ne koyun var, ne de inek, süd tozidir hePi südleri, yoĥûrdlari, aĥarani bi ‘eceyib kurbeT_elleri. aĥaran, süd yoĥûrd ve peynir. somuntayin demek çöpe atallar. bizde ona êle diyeller. somuntayin, yemek, yemeĥin zamanına tayin diyerik. tos, hamburger diye çiy çiy udallar, lavaşı, çırTmayi hardan bulalar? tendirsız, külesiz kurbeT_elleri. küle 10 tendirîn hava alan yeridir. zaten yağnan yapallar yemeĥi, ne bezirĥanasi var, ne de dibegi. bezirĥana; dögmenen yarmanın, bulĥurnan dögmenin dögüldiĥi yêrdir. densiz sümündürsüz durar dögmeni, lortusuz küfetsiz kurbeT_elleri. yazmışam gözlerimde çoĥ şey_êdem. êTmir, gözlerim çoĥ farĥ_êTmir benim. bi de toylarınnan şey_êdem, isTersen. bi de gelin aĥlata dışardan gelir. oĥlan gidir, evlenir; yabancı bi gelin getirir. 15 kaynanasi kaĥir, gelini öĥir millete. bi gelin almişam ĥirmi dört yaşı, sor daşınnan yonma taĥmadır dişi, soĥaz seķevili telbaĥı saçi, ĥasların ĥasidir benim gelinim. sor, uludere köyünün adıdır. esKi adi, sor. soĥaz da aĥlaTda maden suyunun bulunduĥu yer. orda tavlaya, aĥırlara biz tavla diyerik. seķewül bi aĥaç türü. boyi ceviz oĥı, özi yarasa, teni esmer nece karadayaza, umaram mevladan çıĥmiya yaza; civannar civani benim 20 gelinim. teni esmer. dayaza tēyzeye derik. karadayaza, karafatma böceklerine derik. eze de derik, dayaza da. aĥşam batar, sabah çıĥar kaşlari, iki arşın geçir kiprik başlari, sıridanda çıĥar ĥırço dişleri, kazma dişleri, dilberler dilberi benim gelinim. ĥırço, iri. çorti küfTesine aladır burni, üzünnen çekilib allahın nuri, istanbuli yıĥib getirib urumi, şaĥların şahidir benim gelinim. fisTan giyer dırçıĥında yırTmiya, dırçık dizbaşınnan 25 yuĥari. dizinden yuĥariya. niye o dırçıĥın açıbsan. he, dırçıĥını açmaĥ. heybe taĥir nece cıbila uya. cıbil, heybeyi atan az zayıf ata. êle cıbil_ bi aTdi. cıbil, çoĥ zayıf. gözi doymir ne paraya, ne pula. kübarlar kübari benim gelinim. sabah kara, övle mavi yeşil,

- aħşam nar, gözünün şüşesi bin levin yanar. de'en ala loPPo boya dodahlar, çiçekler çiçeyi benim gelinim. de'en yani illet. degen diye yazılır. de'en derler. way de'en ala a şikilın. diyer marazlana o başın. taħdada kıala şikilın, sen hariya geTmişdin? loPPo, çoħ kıaba. ābo diyir, her tarafı taħmadır, way 'eyīb_ola, ħas ifTiradır, diyir kibriğini söküb aha burdadır. taħmalar gözeli benim gelinim. abo, ana, abla. biz anaya da önceden abo derdik. yırliyanda sesi ħırçoya benzer. ħırço, ayiya. ayinin uğuldamasına. yır, türkü. yırta, ge. iki tene yırta dinliyek. nece közer döge, ter ter tepinir. közer, bğdanın elenib
- 30 üze çıhan şeyli, kıabuħli hali. başaħdan ayrılmamış hali. ona közer denir. savrulur, elenir, onun üsdünde çıhan daha başaħli parçalanır. başağın içinnen çıħmiyan bğdaya közer derler bizde. tekrar oni dibekde dögerler, ayırırılar. ula baħdan düşmişem, bizi begenmir, allahın meymuni benim gelinim. havarın ħardaşlar, dayi emmiler havarın, sanatkarlar taħsilliler gelin çare bulah öz halımıza. çapın, neşTer
- 40 vurun, kem halımıza. aħlaTda toy. salawat getirir toyi kıururlar. kıol kıola, el ele kıuvang tuturlar. harkuşda oynarlar, çapuk vururlar. aħlaTda toy, davul zurnanan olir. ħaykıır igitler, saħap can bulur. oyun diyiler, dal igitin fendine, köççeri, meyroke çalar dengine. defçinin çoşkıli şabaş sesinen, aħlaTda toy davul definen olir. çınlar yer gök, igit kendini özünü bulur. küs_olannar toy evinde barışır, baba oğul bir ħuvanKda kıaynaşır,
- 45 toyı içki bilmez, mertçe oynaşır, aħlaTda toy, davul zurnanan olur. salavat sesinnen ejdat şād olur. bin naz ile ħınalarlar geviyi, sağduci çift_olur; bekar ve evli, şennelir toy_evi, coşar toy begi, aħlaTda toy, sağdıç beg ile olur. savrulur baħşışler ēle nam olur. uzun hava, kıazel, mani sesleri, yırlar kıoçyigitler, dolar gözleri, dayinin emminin övgü sözleri, aħlaTda toy, türki söz ile olur. kıurulur mizannar dengini bulur. traş_eder
- 50 giydırırler geviyi, sağduşlar yanda, başda toy begi. ħaşirin, nar ağacı, kıáydeyle şimdi, aħlaT toy, gevi sağduşnan olur. savrulur, baħşışler gevi şād_olur. gevi damat. sağduç gevinin yanında gezirler. toy begi de düyünü yönetir. gelin alma günü şen mähşer olur, cehézler taşınır, sandıħ nazlolur, toy beginnen baħşış ħoş sözle olur, aħlatda toy, yenge beg ile olur. kesilir toy yoli, baħşış bol olur. al duvaħli gelin yenge kıolunda, gevi damat
- 55 damda bekler, alma elinde, kıurbanlar kesilir dua tekbirnen, aħlaTda toy oğul kıuşaħnan olur. savrulur pul çerez, düğün son bulur. sağ selameT gide gele ásKere, çawuş ola tılım vere erlere, topuħ wura salam çaħa beglere, potenni papuğan kıurban_oluram. papuğ ayaħ. ayağa papuğ. wayla_ kıurban_olam, o papahlara. şimdi bunnari bitirdikten sora men size aħlat ağzınan isTersez de bedualari, dualari aħlat ağzınan onnari hePsini
- 60 söylerem şimdi. yani benim normal kıonuşmam bu degil. ħafTa ağla bağışliya man seni, sêfil kıoyaram ásKerde seni, bi ay yüz yollaram, bi ayda elli, o cüvan esKere yèsir oluram. bahar gelir çedeneyi ekerem, güz_olanda südlü bğda ēderem. kıavururam cevüzünen ħonça ēderem. kıışlaya gönderirem kıurban_olam. pakêtlirim gönderirem. pakeTlemeye ħonca derik. ħonca, boħça anlamında. bunun ħonçasını yaPdız mı? gelib
- 65 hediye vèrdiz mı? ħonçasını kıazırlayın. yoh ħacı gelmeyib hele. gelinimi ta_ geçen kıış bulmuşam, on üçüne ħirsın taħaram nişan, ásKerden gelende toyun kıuraram, toyun gevisine kıurban_oluram. áhd_êTmişem. büyük kıoç kıurban_ēderem, men nevesiz bu dünyayı nêdem, uşahları ħörem ēle ölem, kıadan belan tukaħların men alıram. torun neve, nevcük, cırcırık. men babama direm babam nevcüğünü de ħördi, cırcırığını de
- 70 ħördi. şimdi benim ablamın şey babam torununun torununu ħördi. nevesinin nevesini ħördi. gevi damat. geçen gün babama dedim baba sen cırcırığın da ħördün. artıħ. öteyin elime bi tebriK ħeşdi. adrêseyi gözüm zor zâħmet seçdi. dâħT düşünce dâħT kıikkatti. daha kıikkat dâħT_êTdım ēle, kıikat_êTdım. öteğün, dün yoh evvelsi gün. biz düne dünən dirik. bunnar ne zaman geldiler size. dünən yoh öteğün gelmişti. dâħT düşünce
- 75 aħlat kıatırma düşdi, kıatırlayib yollıyani var ola. dedim ki bu nameye vèrem bi cevab,

- tensizlik de étsem sayıla sevab. tensiz yané densizlik de étsem. bahıb şād_olsın hemşeri, áhbab, hatırlayıb dinleyeni var_ola. ekdik tikdik ağzımıza, ağzımız görmedi. néce ortağ olağ pic malımıza, gidemedik ne komşıya ne suya, umaram mevladan ölemi ola. komşının_oglı gidib bağına. bağına giren şeylere sōlir, uşahlara. on arğ hıyar hıti
- 80 ekdik bosTana, hıyar salatalığa diyilir. tōba yemişikse iT kani ola, çiçeği burnunda çekdi apardi néce vırışğın öz mali ola. vırışh kötü, iki anlamda. zayıf, çelimsiz. o burnunnan gele yédigin harşlar. o ki zuqqamlandın niye çığnırsan. erigin kıysının çekirdekli kurumuş hali, harş. ona harş dirik. son yédigin ola umaram hâkden, ükleyib gidek mi biz bu kambahdan. kambah, memleket yıhıh, viran. bıldır alma hayva nedir
- 85 nubar_êTmedik. bıldır geçen yıl deyêl, bi dahaki yıl. geçen sene deyêl bıldır. bir daha önceki yıl. alma heyva nedir nubar_êTmedik. elmanan ayva biz elmaya alma derik. ayvaya da heyva derik. nubar_êTmedik, tadmadıh. ne yumurta kaldı punda vërdik. pun kümes. tawuğun, kümesin_çine biz şey deriz. punğal. aslında buni şeydir. ne pun galdi ne de punğalda. punğal da tawuğun yumurTTadığı şey, pulluh. kulağınan duyir her gün
- 90 gızınç_êdereğ. gızınç yani bunnan dert yanma. êle gızınç_êTdi. dert yandı. kelmurad olasan, burnunnan gele. kelmurad, muradına érmeden genç yaşda ölen. // he, kelmurad olsasan. ben bunnarın hePsini aldım. kelmurad işde geçende ağacın başına çıhdıh kiraz toplamağa. biz kiraza gëyras dirik. mezela vişne deyêl fişnedir. dedim casım şeydir, vehbi çlh ağacın cıKQasına. casım dedi baba cıKQa nedir. ağacın en tepesi cıKQa.
- 95 ağacın cıKQasına. kırsağında kala, wala udabülminem, umaram hudadan kışı görmiyê. kırsah, midesine inmeden şu boğazda kalma. kırsah. kırsağında kala, udabilmiye, yuTkunamiye. gülsuyınan şurub êTdim sebime, oni da hallêdib kırrani ola. gülsuyunnan şurub yané içmeK için hazırladığı bi şurub. kıran zehir annamında. kıran yiyesen. ijan kıran yiyesen. ijanın kıran aynı annamda. zehir zıkkım yiyesen. ijan da dênir zıkkım
- 100 da dênir. // sebi, çocuh. bi helbır yaş dökdi qarib_anasi, eve almir yemîn_êdib babasi, evi talir, tabdir diyir anasi, moz ömri ola belki o ömür. bah helbür halbur. bi helbür yaş dökdi qarib anasi. söliyirmiş. anasi söliyirmiş. tali tabdir. hem toplayıb götüreni götürir, götürmeyeni de ayağının_altında, çığnır, tabdir. tabdamadan geçir. yani ayağının_altında çığnır. dağdır, dökir, tabdir. talamağdan geçi. yani talayıp götürmek.
- 105 evi bele talan êtmışler. diyir ya talan_êdir. talir kıscasını sōlir. moz ömri ola belki o ömür. moz yazın yaşar, kışın ölr. iri bi böceğdir. bilhassa temmuz ve ağustosda yaşar. zaten fazla da yaşamaz. temmuzun birinnen itibaren ağustosun on beşine kádár kırh gündür ömri. onu da hayvan öküz inek dağda kaçır. moz. emo diyir zıkkım_ola, meýveyi. emo, amcaya diyirler. ne_olırsan uşahların hampası. hampa emsali. máhsádi
- 110 kızdırmağ. budur havasi, yani aksi ediyor sana, seni kızdırmağ istir. havasi içinde kala Tığanın. Tığa, esKiden ermenilerin çocuhlarına sōlenen bi kelimedir. ne uşağı, yaşı olub on bir, néce horluh vërir qarşımda yırlir. horluh vërir qarşıma yırlir. yané inad êdir. qarşımda türki sōlir. horluh yani qorhi nasıl işde kızdırır. korluh vërir qarşımda yırlir. iri ifah demir, hePi sıyrir. şil şahT_ola bēkim ot yonan elleri. şil şahT, kırıla döküle. şahT
- 115 felç annamında. şahT_ola elleri. sebzeyi yonan elleri. êTTikleri can evime tahd_êTdi. emin günen midde meymona gēTdi. arzuhal yazdırdı. way şeye hePPi buldurdi gire hePüslere bēki. he, bi kışı de şeye gēTmiş. meddim meymona şikayet annamında şikayete gēTmiş. he, gire hâpislere beki. || bahçalarda mor Fişne, oğlan peşime düşme, sen meni alamarsan, boşuna dile düşme. || oğul ahızar habarın aldım kurbeTden, kadan
- 120 belam alam, adrēsın yolla. hēç çıhmırsan hayalınnan, düşümnen. kadan belan_alam adrēsın yolla. seni şitleyene ahın kalmiya. şitleyene yani fitleyene, seni gönderen. habarım ulaşdı. emi dayiya. hāsreT kalıb küfleT şirin yuhiya, kadan belan alam oğul

- adrésin yolla. küflet evin halhı. küFlet. bayağ bize geldi iskender emmi, bayağ az önce, demin annamında. diyir kar zerar kıardaşdır ele degel mi, niye çekirsen sen öz özen,
- 125 adreslerin büldür harçlıh yolliyam. o hoş sen büyüTdün belek cöngeyi. belek, benekli. cönge dananın öküz olmadanki hali. boğanın öküz haline dönüşünün ilk yaşı. ona cönge diyirik. ona kıymisansa satah inegi. ele bül galosun yedi keyeden düşdi. galosun dağda biten bi oTdür. heyvan yedigi zaman o heyvani deli edir. ama insannar yedi mi heçbi şey yoh. boyan kurban_olam dön, gel sılaya. yatağın üklükde tōba serminem. üklük
- 130 yatağın konılduğı dolap. dolaşdığın o toprahlari öpirem. duyub halın hácillenir eminem. yané kendi kendine dert edir. yani ne ele hácillenirsen. birden aniden duyar, geldigini duyar gibi dıgsinir ya he, hácillenir eminem. tifağların_olam, dön gel sılaya. tifağ, belaların, kadaların. tifağ, bela demek. nece kül_elene baban üzüne, nece kül elene baban üzüne. itirib yuhuyi vurir dizine, kurban diyib göre dünya gözünen. o gözleren
- 135 kurban_olam dön, gel sılaya. ele bül, humardır; hama kaybēTdın. hama elebül ki annamında farz_ēT ki. altı_ay askerlik fazladan ēTdın. hama farz_ēT biraz belaş yırtıhlıh ēTdın. kadan karşı gele dön, gel sılaya. sen gideli muruzuni yihib kıardaşım. bi amana diyir başım way başım, muruzinan mādēnen ağırlı yoldaşım. oğul, kölen_olam, dön, gel sılaya. mādē o da; durumu, hali. bele surati bozūh, moral annamında. gelmesen
- 140 hākkimi heram_ederem. oğul bu hāsreTden wallah olūrem, sendin sahabımız kime güvenem? gelen yolan kurban_olam; dön, gel sılaya. bu herifnen men düşmişem belaya. hele sōle men ne dedim āşoya? tōbağ meni duşman bilir āşoya. ölmedim kırtulam men bu herifden. öz özūme gāzınc da mi ēTmiyem? bi menem men derdimi kime diyem. āyırmah olūr mi bēyūK gelinnen? ölmedim kırtulam men bu herifden.
- 145 kıardaş kızi dēsem üze çıhacağ, o hoş konum komşum mennen soracağ. ē bu sebim ne zaman alışacağ? ölmedim kırtulam men bu herifden. uşah gelin almağ ele kolay mi? yani kıçük yaşıda gelin almağ. bi il üregime basmışam daşı. bi yıl yané, bi il. kıorhıram böyüye sebimin başı, ölmedim kırtulam men bu herifden. bitün mähle susub kıulağı bizde, büyük gelin meni şıTlır sözde, yané öretir. fitne edir. niye çemkürdün,
- 150 çıhardam_üze. bu menem bu herifnen men ne_ēdem? çemkürmek yani konuşa konuşa dönüb bana hané çemkürmesin, konuşmasın. yüze çıharmah, cevap virmek. bele azarlayarah konuşma. çemkürme, azarlama. çemkürem çıhardam üze. be menem bu herifden men nēdem, bırahmir ki kıaynanalıh edem men. iş güç vahdi yatir be men ne diyem? baldızınan gelini nece bir_ēdem. bilminem ki bu herifnen men nēdem? eger
- 155 küse, ege kıala kıardaşım, oğluna kırbandır bu keftor başım. gelinler kıızımdır hem de sırdaşım, sögerem severem herif sān nesi? keftor yaşı. bu da kıaynanalara gelinnerin söyledigi sözler. || kıapi önünde kıazıh, kıaynanam ölmüş yazıh, kıaynanama acıma, bir tob bēzime yazıh. || kıaynanam cazi kıari, dilini sohsūn_ari. bir daha da haykırsa ürktür komşilari.|| kıaynanalar yılandır, her sözleri yalandır, gelinner mor çıçekdir, her sözleri
- 160 gerçektir. || sēl üstünde kıavurma, kıaynana kıarşımda durma, gözlerin cırbıTlıdır, midemi bulandırma. || cırbıt, çapağ. || ahlattın yoncalari, çiçeK açıb kıoncalari, el wurmayın gelinnere, āsKer olub kıocalari || bağda gezersen oğlan, fesin egersen oğlan, fes nedir piskül nedir, aslan gözelsen oğlan. || şavağlar sökölende, al alma tōkölende, yarımı çağırasın, mezarıma dikilende.|| savağ, safah yané. || ahlattın_alti bağlar, bağlarda bir
- 165 kıız_ağlar, men derdimi söyliyem, gün durur bulut_ağlar. || sari kıavuni dildim, bıçağı gülnen sildim, o gün uzun_oladi, sen sōledin men güldüm. || kıar yağar lapa lapa, bizim evin damına, kıız seni alacağam, ananın_inadına. || altın üzüK şan verir, kıız kıapiya yan verir, oğlan kıızı göreende, ayağ_üsdi can' verir. || mādānoz oT degil mi? yarpağı dōrT degil mi? men sennen ayrılmışam, bu mana dert degil mi? || ay pacadan geTmiyor, elim

- 170 yara yeTmiyor, hâftâde bi mercimek, boğazımnan geTmiyor. || sabahın ilk azani, çağır mektub yazani, ilahım sen kavuşdur, hâsretinen gezeni. || dam başında kediler, miyav miyav dediler, iki gelin bir oldi, kâynanayı yediler. || bu dağlar demirdendir, geçen gün ömürdendir, felegin bi kuşu war, cırnağı demirdendir. || cırnağ pence annamında. || havuz başı su başı, men almanam onbaşı, olursa çawuş olsun, dosta düşmana karşı. ||
- 175 havuz başı mermeri, men almanam berberi, traş eder kelleri, pis pis koğar elleri. || arpalar boğum boğum, benim çocuğum yoğun, sular baş aşığı, benim oğlum baş yuhari. || mādānūzūn dallari, ağa paşa yollari, kım oğlumi wurarsa, çiban çıha elleri. || morçalıh çayda balıh, oğlanlara gün ortalıh, kızlara jan babalıh. morçalıh bir otun şeyinde biter, köki yenir onun. // he, oTdür morçalıh. bitki annamında. dağda biter, onun
- 180 dibi, morçalıh. hêç yemedin mi? devetabanına benzer. köki bèle yumrudur, toplarsan. çıkar, yiwersen. hoşdür morçalıh. oğlannara gün ortalıh. kızlara jan babalıh. yanê oğlannari sevellermiş ya. yanê jan zıkkım annamında. || çarşıdan aldım inahla, koydum koydum sahana, hêç kımse görmemişdi, bôle cazi kâynana. || burdan bi atlı geşdi, nalını parlaTdi geşdi, herkese selam vardi, meni ağlaTdi geşdi. || camiler medreseler, yarin geldi deseler, tende bi canım kaldı, verirem isTeseler. || felegin altın desti, deldi bağrımı geşdi, gel feleK isPaT ele, hanki günüm hoş geşdi? || altın kemer ortası, kere yağın tortası, bu ay da geledim, gelen ayın ortası. || torta, yağı eritdikden sora dibine çöken torti. || elimde göz milçisi, gözüm yollar begçisi, geTdın niye gelmedin, igidler yalancısı. || milçi sürmeyi göze çeken ince bi ağaştır. || elinde su desdisi, gelir
- 190 yarımın sesi, misKi ‘anber koñiyor, yarımın hoş nefesi. || evleri sekilidir, gül rēhan ekilidir, seven seveni alır, kım kımın vekilidir? || seki esKiden pencerelerin önüne konulan divan türü, taşdan yapı. || eyvana serdim hali, ucunda iğde dali, allah o gün verirse, nēylerem dünya mali. || çay içinde ağaçlar, belinde siyah saçlar, içime bir derd olmuş, illim de o kara kaşlar. || çaya indim çay susuz, çadır kurdum direksiz, sen
- 195 orada men burda, ikimiz de muradsız. || çekmecenin kilidi, üzerini gül örtTdi, sen orada men burda, ciwan ömrüm çürüdi. || yoğur inem bürüdi, ciwan ömrüm çürüdi. yağur ine yorgan dikme inesi, sırama. // he, yoğur ine. || çubuğum arh içinde, dolanır çarh içinde, kurban olam o boyan, oturur halh içinde. || dağda duran tavşanam, yollar verin savişam, érenler du‘a edin, men murada kavuşam. || mektub yazdım dörd köşe,
- 200 içine nişan düşe, mektub elen geçende, yarım aklam düşe. || mektub yazdım karadan, dağlar kaşın aradan, sen bizi kavuşdur, yeri gögi yaratan. || sabahın ilk ezani, çağır mektub yazani, ilâhi sen kavuşdur, hâsretinen gezeni. || odun aTdım muTfağa, su dordürdüm bardağa, men arvaTTıh éTmenem, senin kimi hodağa. hodağ işsiz güçsüz, soytari annamında. ne hodağlar kimi gezirsen, dolanisan? diyerler. || kayadan yennem
- 205 diyir, basmadan giymem diyir, olursa atlas olsun, koynuna girmem diyir. || bağda gezersen oğlan, pörkün egersen oğlan, pörk nedir, piskül nedir, aslan gözelsen oğlan. || vay diyer pörkün anan koynunda kala. pörk başa konulan külah annamında. || günden güne kaldım, kölgeden güne kaldım, gidin o zalıma diyin, dedigi güne kaldım. || çile yağmurum çile, çil kondi konca güle, sen güzel yarın çirkin, nasıl yatarsız bile? || çile
- 210 hafif hafif yağan. çile çekme annamında deyêl. bizde yağmurun çoh önce yağanına çile diyirler. burda da diyir çil. çil de bir kuş türüdür. bah çile yağmurum. çil yavrusi war ya. derler ne çil yawrusi kimi ortada kalıbsan. burda çile de yağmurun ince ince çile yağmurun çile. çır da kırağı. çır ele bu gece çır yağmışdi. kırağı wardi. sabah kağdım yerler çırdı. bunnar da halk türkilerimizdir. || çıranın burnuni kes, koy çıra yansın, lebi
- 215 koy leb üsdüne dilber oyansın. || kayada yılan öter, bağdaTda hurma biter, her genç kızın koynunda, yaprahsız meyve biter. || rahmettik veyselinin türkileridir bunnar. ||

- kaya dibinde tendır, tendırın gözleri yandır. o yar küsmüs gidiyor, dönder allahım dönder. || giderem kırağınan, gül bişdım orağınan, itirdim nazlı yarı, araram çırağınan. || deniz susuz olur mi, dibi kumsuz olur mi, doğru söyleyin gençler, igid yarsız olur mi? ||
- 220 kapıda durmuş gelin, kemere koymış elin, kız inan bazar almaz, dinim imanım gelin || eski türkilerimizdir bunnar. ha şirin nar ağacıyam, hâci ge buriya, bi kaç tene de sen söyle. misafirimiz gelib wannan. cansunun okulunnan. öğretmen arhadaş. ahlâT dilinen konuşmağı sorir. // he, ge iki tene de sen söyle. hâci men şey alacam. a babami asKer babasi evlendirib. hâci tanıdın mi? faTma ablanın, hâci hâsânın nevesi, gürbüz. || karli
- 225 dağlar aş aşı, belimi vermişem vermişem daşı, sığınmışam kardaşı. sen de bize imdad ele. || anadan aldım innabi, boynumdaki hamayil kabi, hınamdaki hıdır nebi, siz de bize imdad ele. hınam burda bu köyün adi. innab, anadan aldım emiri, annamında. innab emir annamında. || anadan oldum bir uşah, belime bağladım kuşah, yüksekde hasan padişâ, sen de bize imdad ele. || anadan almışam öğüt, polatoğlı söyler beyit...
- 230 pirimden aldım innabi, boynumda hamâyil kabi... pirimden aldım innabi, boynumda hamail kabi, hıdırnebi o diyir, sen de bize imdad ele. || anadan emdiğim ah süd, cehennemden çılmaz hasud, yol üsünde dede mahsud, sen de bize imadad ele. || anadan olmuşam uşah, belime bağladım kuşah, yüksekde hasan padişah, sen de bize imdad ele. || anadan olmuşam himmet, yol üstünde çüfte kümbet, sen de bize
- 235 imdad ele. || üsdüme geydım sewayi, derdime buldum devayi, yüksek mubarek havvayi, sen de bize imdad ele. || hâci neyi annatabülürsen esKilerden. ahlât bele eski kelimelerinnen. || bu bağlar turp mıdır, dibi çayır oT mudur, o necedi. // gariban diyir düzelir her şey, oT biter oğlunda gelin hePi bereber, allah kalıcı tedbir. güvenek mevlaya o güzel eyler. || çorabımı serdım köşkün damına, kıran ese davarına malına,
- 240 yeddi ay isiTme gire canına, bu sefil dervişim kaldı çorabsız. || çorabım yeşildi etrafı kara, devasız derTTere bulunmaz çare, bi sefil dervişim kaldı biçare. || ağa mahlesine yendim başım selamat, dere mahlesine yendim koPdi kıyammat, çorabımı hıslıyan ola malamat, bu sefil dervişim kaldı çorabsız. || bildir gelmedin bu yıl gelirem, toplaram şilori, erigi, babam, ne inahla kaldı, ne turp, şe le. || beşo kısır kalıb kısırak kısır kalıb,
- 245 ineK nal atıb. kısırak kısır kaldı, inek döl aTdi sizin reco bizim bağa yol aTdi. || biraz bahsedeyim ahlât tadınnan, evel yemeginnen sora halınnan, erik aşmasının, ceviz içinnen, meşur meyvaları bunnar ahlâtın. || başta çorti gelir, döneK pilava. samırsah, soğani solunda ara. balığı pişirin koyın kırağa, meşur yemekleri bunnar ahlâdın. || inahla Tolmasi, kaç kızartmasi, çoğ hoş olur helisenin çalması, ara yerde kaldı helbir hurması,
- 250 meşhur yemekleri bunnar ahlâtın. || kaysının kurutulmuşunun pişmesi, kaysefenin ahlât dilinde kak kızartması. āgos tir ekin war ya her ekin haTTı. sinor sınır da sinordur. biheri bacadır. mesela otun biçilb sıralı halda kalmasına last. last edTdim önce last edılır biçerken. sonra post edılır, sora horum. men gidirem allah sizi bağışliya alma kimi alkışliya, ömrüz uzun ola. toyüz güzün ola. pörkün anan koynunda kala. işin ras gelmiye. vurucin aTli gele. ölennerin ağıbatı başan ola. gap geçe boğazan. gap ip. torpağ başan. ağ bahtli, altın tahtli olasan. allah seni bağışliya. evin barhın şen ola. şen kala. || arwad dün en gece uşağımı gördüm düşümde, men harol tutirdim, o tohum serpirdi peşimde, ilişirki kofi wardi başında. oyandım, ağladım, sa'baha kâdân. || o özüne gelir, eliye yordum düşümi. silanın bi otuna kurban olsam, ele kîFTen kesekden
- 260 düşdüm. ele kîFT kesek oldum. halsiz düşdüm. yani silanın bi otuna, kurban olsun. kurbetin uni, un, on demek. şimdi çıTTırmağ örgenib emisi kimi. amcası da geTmiş kurbete. çıTTırma, kendini beyenme. gelir gelmez nişan tağah, bağliyah, başını. girmi gün sona da kurban bayramıdır. hePi millet menn en heroyi sorir. bazen cinnerim

- toplanır ki kızır, şeytan diyi geT isTanbuldan al kondolonun altına Tıgayı. kondolo
 265 sopanın kalın bi türü. he, ona sürerdik. onun bele teSbahını çevürürdük. ona Kondolo
 diyerdik. mendê yohdür, götûrûbler. ê mendê şeydır onnan kaybêtmişim. ezberimde de
 kalmayıb. düşembe günü oT dağma gidirdik. haci düşembe bazartesidi, he'? men
 gidirem ayağlarım aparmir. hêro burda olsa kâm mi çekerdim. men gidirem ayağlarım
 270 aparmir. hêçbi iş görmek isTemir canım. nêce elim, ayağım sowuya? yoğûrdi süzersen,
 erişdeyi kesersen. ama men gidirem ayağlarım aparmir. beko da daha hêçbi işden
 annamaz. oT biçmez, posT horum êTmez. posT horum. otun bôle yığılıb bi araya
 gelmesine posT, çeynenib bükülüb yuvarlanmasına horum. yırğada vereceğimiz para da
 az. yırğat tutulan ırğat. men gidirem ayağlarım aparmir. qorham sabah qalqah qalah
 dağlar başında. zonqlir ağıri girib kürsi dişime. dib dişime. üş yorğan koy yatağı ser esKi
 275 cêcime. men gidirem ayağlarım aparmir. kürsi diş, dib diş. en dib diş. yağmurlar az
 yağdı bu yıl, oT kısır, çayırı dolanıb qağona gidirik, diyir bizim nedir. qağon, oT az olan
 yerlerin onnari biçib toplamah qağon êTdik. kenarlarda bulunan oTlari biçmek. çayırın
 içinnen tek onnari topladıh yanê şöle başak annamında. qağona götürmüş. diyir bizim
 nezir bu mehl olub hele çayırda süriler gezir. men gidirem ayağlarım aparmir. mehl
 280 yanê bu zaman olup, zaman. büledim yariya verirdim kışdan, baskın olabilir êrmeni
 uşağı burda. hama güvennik esgik olurmuş kor derelerde, aşagdan men gidirem
 ayağlarım götürmir.

Derleme Numarası: 11

Konuşan : Tefik Akyürek, 70 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Selçuklu Mahallesi, Ahlat
 Derlenen : Değişik hatıralar

- esKiden eyi, her şey de wardi. kâdir wardi, kıymet wardi. herkes kıymetini
 bulürdi. müslümanlıh herkes şeyine ta'atinedi. çifçilikdi. işinde karında giderdi dağa.
 dağda çif yapardıh, ekin biçerdik, oT biçerdik. velhasılı yanê yasdığımız Taşdı. ota
 giderdik on beş, yirmi gün dağda su alıb ot biçerdik. ordan gelirdik. bir ay ot çekerdik.
 5 oti biter bitmez ekin yetişirdi. oraħnan ekin biçerdik elnen. ekini bitirirdik. toħum
 ekerdik yeni. yeni māsul bitirirlerdi. /// baba ne zaman geldin? ne zaman gidisen?
 gelillerdi, hoş geldin? hoş bulduh. ne zaman geldin? ne zaman gidisen? öküz arabasınan
 gidirdik, bağda götürürdük. yirmi beş ölçek üklerdik arabaya // ölçek, buğda. Kod. yirmi
 beş Kod. üklerdik arabaya. giderdik, üç günde bidlise. bir gün burdan koşardıh, devirsi
 10 günü sa'bahleyin inerdik meydana. sabah meydanda bazarını şey edirdik. buğdayı
 satardıh. aħşam çıhardıh, devirsi günü övlen zemani, ikindi zemani gelidik eve. gece
 sa'baha kâdâ yol gelirdik. // o zaman kol kuvvetinen aliyordu. yani bele rahaTTıh
 yohdi. kol kuwwatidi. bir ay oraħ çekerdik. oni ekini bitirirdik, ħarman. ħarmani
 bitirirdik. // öküzle, ħeyvanla. // şimdi buğdayı yine ħarmana serer, ħarmani yapardıh.
 15 üzerine bi siva yapardıh. o ekini sererdik. öküzleri koşardıh. kimi cercer wardi, kimi
 ħam wardi. // öküz koşardıh. dönerdi üstünde. minerdik ħamın üstüne, sürerdik. bi de
 bi çaTma koşardıh. beş alti tene ħeyvani yan yana güzalcene bağlallardi birbirine. oni
 çaTma ħarma döverdi. ħam dönerdi. ħam sürellerdi. o onun peşince dönerdi. o iki günde
 bi ħarman çıkarırdıh. oni savururduh, üzürgara veridik. buğdasını çıkarırdıh. tēr ekini
 20 sererdik. gine ekini, ħarmani başlardıh. iki günümüz onnan geşdi. kol kuwwetinan
 aliyodu. on beş yirmi gün sutede tırpannan ot biçerdik. oni çekerdik, getirirdik. bitirir
 bitirmez orağı oraħ wardi bele. oraħnan ekin biçerdik. oraħnan yaPdırırđıh. hadi yalla

- ekine. ekin bişdik. yallah'. ikinci māsul ħarola. ħarol ekerdik. toĥum ekerdik. ikinci māsul ekerdik. o biterdi, hadi meşeye. odun getır, yaĥacaĥ için. şeyden. norşin war ya
- 25 güroymaĥ. // öküz arabasınan gididik. onūn üsdünde Ķanereş diyerik. ormandi. nemrudun dibi. tam şeyin üsdündedi, güroymaĥın üsdündeydi. gölbaşı wardi. gölbaşinin üsdündedi. ordan odun getiridik. iki günde üş günde bi araba odun getirirdik. yaĥacaĥ için. oni bitirirdik, geven getirirdik. geveni sökerdik, gelirdik. şey başlardi. ĝış yaĥlaşdı mi yoncalara gübre çekerdik, öküz arabasıla. yüz araba, yüz elli
- 30 araba, iki yüz araba zibil çekerdik. burdaki yoncaya. Ķar Ķapardırdi. ne oldi? bu sefer işimiz daha zor. haydi! artıĥ oT doğrardıĥ, bele satorla. gümürze yapardıĥ heyvannara. onnan sora Ķoyuna yem ver. Ķoyunun Ķarşına tut, oni içeri biraĥ. övle mali davari yemle, suvar. şeye, namaza zor yeTışirdik. çoĝu zaman orda gidemezdik. evde Ķılardıĥ. Ķış işi daha zordi. bahar gelirdi. hadē öküzleri ĥamnan çıĥar. Ķışdı ya. iş yoĥdı ya. ĥam
- 35 yani heyvan Ķalıřmamış ya, ona ĥam diyerdik. oni baharın aTdıĥ cüfTe. nadas yapardıĥ. cüT yapardıĥ. a ötekiler için bi nadas yapardıĥ. onnan bitirirdik. biterdi o. giderdik sütēye, oT biçmeye. oT biçerdik. oti çekerdik. oti bitirir, ekini biçerdik. ekini ĥarman yapardıĥ heyvannan. ordan ikinci māsul toĥumi ekerdik. buĝda ekerdik, ĥarul yapardıĥ, tir ekin. güzün ekerdik. şeyin peşinde taĥda çevirirdik. iki öküz, ortada bi adam tutardi.
- 40 bi adam peşinde şey ekerdi, buĝda. Toldurirdiler, ekerdi. beş güne toĥum ekerdi. işimiz çoĝu berbaddi. // Ķoyun wardi, sığır wardi. en aşıĝı Ķırĥ, elli tene Ķoyun wardi. cönge wardi, inek wardi. üç tene, dört tene inek wardi. saĝılırdi. aĥşam sabah oni saĝallardi. südüni çıĥarırlardi ayran yapallardi, yaĝı çıĥadıllardi. bele nehre wardi. nehrenin içine tökerdi.

Derleme Numarası: 12

Konuşan : Hikmet AkĶınar, 63 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : SelĶuklu Mahallesi, Ahlat
 Derlenen : a)Yöredeki bitkiler b) Deĝişik hatıralar

- a) he işde, baĥ mesela. ĶaTlaĶuş burda war. ĝaĝaş da war. bi de o sari çiçekler war. süddiĝan war. yawşana benzer bi şeydir. yawşan degel tam. yawşan da ayridir. yawşan da war orda. // yawşan yanē bele uzun olur. onūn çiçek miĶegi olmir. baĥ ha orda. o ĶaTlaĶuşa benzer bi waziyeTTedir. Ķeşür war. Ķeşür jaĝ olur. yiyilir. o nazik
- 5 zamanızda toplallar, yiyeller. oni getirirler turşı yapallar, yiyeller. sizde de war. sizin oralarda yoĥdūr? // he, ĶaraĶıyaĥ, topallaĥ war. topalaĥ da ĶaraĶıyaĝın bi şekilidir. o da bele uzun olur. suli yerlerde olur. // üşgöl de war. üşgöl işde çiçekli oTdūr. oni de heyvanlar yeşilken yedikleri zaman patlallar. heyvani patladir. zeherli bi şeydir. // ĝovluĝan ĝovluĝan. Ķalaĝan war. tikannidir o Ķalaĝan bi tikendir. uzun bi tiken olur. oni
- 10 bazi heywannar da yer. yanē oni heywannara yedirirler. // he, sütüfengi de war. onnan sora bi de sığırkıyruĝu war. he, sığırkıyruĝı de war. sütüfenginin baĥ özelliĝi war. peynire Ķatılar. bi de men san bi özelliĝini daha söliyem. sen doĥdoralar yapırsan. sütüfengi war ya o su tüfengi eyaĝını herhangi bir heyvan yanē mesela şey akreb soĥdı eyaĝan, şey oldi. o su tüfenginin kökini onūn üsdüne biraĥdım mi zehirini alır. heĶ
- 15 adamda bi şey Ķalmaz. he, sütüfenginin köki veyahut şeyi. yaw ortasi delikdir. Ķocūĥlar oni şey yapıldi, doldurıldi, su sıĥıldi. tüfek kimi atıldi. bazi de bi şey biraĥılar içine, atıldi yanē ha. suyun kenarında olduĝu için de sütüfengi oliyor. çoĝu da yüksek olur. bele şey olur. çiçekleri de büyükdür. su tufenklerini alıllar, Ķeynediller, şeye Ķatallar cacıĝa. o ayriyeten oni peynire, cacıĝa Ķatallar. // ĥanavkesen sarmaşıĥ,

- 20 sarmaşıqdır. onun bi de çayır war. kürtler ona firez diyeller. çaTlakuš her yêrde de war. çaTlakuš hoş bi oTdûr. // sunķ o da mustafa çiçeği diyeller. şeyken, bêle ufaķ şey olur hanê. sunķların êle olur. o ķuruduğunda arTıķ sunķ olur. onun bi özelliği yoķ. // ha onnar da ħırı çiçegidir. ê güldür. baķ daha orda beyaz açıb, sari açıb. // ğalık da heywan yiyer oni. özelliği bi şeyi yoķdur. yani yonca da mesela war dağlarda da yonca oliyor hani.
- 25 ayriyeten sen eKmesen de bāzi oliyor. işde ğalık de êle bi şeydır. ğalık da kendi kendiliginnen oliyor yanê. // ğalosun da war. ğalosunun köki yiyilir. çoķ da lezzetli olur. yannız o ķuruduğı zaman onun başındaki toķumlar heyvanın burnuna geTdigi zaman heyvani sarhoş edir. heyvan nêreye geTdigini bilmez. gider düşer kayadan aşığı ölür. tortuk da o da bi şeydır. çiçekli bêle oTdûr. onun pñceri de olur, yiyilir. güzel bi oTdûr,
- 30 lezetlidir. ebemkōmeci var. ebemkōmeci her derde şeydır. // yabaķasi de evet. bêle uzanir. tikenni oli şêleri. tendirlik war. turşumuk da war. he, o da yênir. bağayarpağı da mideye ēyidir. oni ķeynedib işdigin zaman midenin aĝrısını keser. mēyremħorT war. meyrāmħorT da çocūķ bilhassa çocūķlarda şey edeller, toplallar, öğütüller. içine şeker katallar, çocūķların aĝzına biraķıllar. sancısı kesilir. çoķ acıdır. // kekesaķali da. ben
- 35 senin ķadā bilminem ki. çoķ güzeldir. onun da ķoķūsi güzeldir. örzegi war. örzegi yiyilir bi ara. // küllükoti, süpürge olur. // saķız var. evet daĝ saķızı. o her derde devadır. o çoķ ēyidir. o işde daĝ saķızı hêç onun yani ekim meķimi yoķdur. o oliyor allahın emrinen ba'zi yêrlerde. her yêrde de olmiyor yanê. buralarda war. kenarlarını açarsan, köķini kesersen, bi üş dōrt sefer. // he, sūd kibi çıķar. o sūdi toplarsan, edersen, getirirsen,
- 40 ķurutursan. ķurur. çoķ ķāhwerengi olur. o çoķ güzel, lezetli olur. hem mideye de ēyidir. dişlere de ēyidir. // pişpişo da war. şey de war. o şeyde. geT isTersen getir oni. Fişnelerin içinde onun bi özelliği yoķdur. o êle zararlı bişidir. onun ujlari şey baĝlır, çiçek açır. çiçeklerde olılar bêle pişpişo zaten ona diyiler. hanê uçir bütün berbaT edir. 'eyni ķavaķda olan kimi olur. o her tarafı berbad edir. // palaķ da sulaķ yêrlerde, sulı ārazida
- 45 o olur. oni esKiden biz otlari tırpanlarnan bişdigimiz zaman oni da çaw yapardıķ. laĝırdannan eşeller. tamam. oni uzun, çaw yanê ip yapallar, onnari baĝlardıķ, getirirdik heyvannnara yêdirmek için. laĝırdan da eşme şeyi. // yêr alması da ēyidir. o da yênir. // balbasTıķ da, o da işde bi oTdûr. onun çoķ fazla bi şeyi yoķdur yanê. onun çiçekleri, mor degil şeydır, sarıdır. balbasTıķ. he, mor da olur, sari da olur. o bi şeyi yoķdur yani.
- 50 çocūķlar oni tutar, emellerdi yalannan. o da yanê bi şey yoķdı. // üzerliK de nazara ēyidir. her yêrde olmaz o. bāzi bölgelere wardi. mesela ķaleda var. biz mahlede şeyde taķtı sülēman mahlesinde olur. oni şey edeller. bazi hevesli kıızlar veyahuT hevesli gelinler, ķarılar oni öreller. bêle güzelce yapallar, cehêzlerine biraķıllar. evde de asallar. o bi de nazarlıĝa da ēyidir. yaķallar hanê atallar atêşin içine. nazarlıĝa da ēyidir.
- 55 kırķboĝum da bi oTdûr. oni aTlar çoķ yiyer. çoķ arsız bi oTdûr. // kırķ teneden de fazladır boĝum. boĝumi çoķ olduğı için kırķboĝum diyile. yanê o otun boĝumlari bêle çekersen çekersen çekersen. boĝum boĝumdur. o da sulı yêrlerde olur. // uclari bêle sari bi şey olur. onun da faydasi war yanê. bazi kitaplarda da aTķuyruĝi geçir. // mēyankōki de war. şifa olarak kullanılır. bizde cırcırkōki dirik. siyah olur o. // keklikoti daĝda
- 60 yêtişir. rêyhan oti war. yabancı yani bunnar. işde onnar kekiknen rêyhandır onnar. // zaķTer odur işde. onnar da mideye ēyidir. hoşdur. işde o kekik otunun bi ismi de zaķTer otidir. // **b)** he, asKerlik aTmiş yêdide geTdım, yêTmişde teSKere aldım. ĝirmi dōrt ay asKerlik yaptım. // trēnnen geTdik. bizim işde burda sülüslerimizi vêrdiler. bindirdiler trēne. trēnnen balıkesire geTdik dōrT ĝünde. balıkesirde ācemi birliğini yaPdıķ. onnan
- 65 sora geldım, adana dōrTyola. adana dōrtyoldan da yēniceye geldım. yeni mōħūmmat bölüĝüne. orda asKerliĝi bitirdik, geldik. // ê āsKerlikdi işde. // sıķıntı olur, tabi. olmaz mi? asKerlikde sıķıntı olmaz diye bi şey war mi. ê tabi bizim işlerimizden daha reķeTdi

- asKerlik. biz burda daha fazla zorlûh çekdigimiz için biz bi tatil yeri sanki şey eTdik. işde bi tarsusda bi şe oldu, sel basdi. o zaman bi haFTa bölügde şey kaldıh, mahsur
- 70 kaldıh. è bize helikoPTernen a şe getirdiler. yiyecek getirdiler. oralari o zaman sël basdi. bitün tarsusun oralari her tarafı şey yapdi. è bizim de dağın başındadi. yenicede möhûmmat bölügi dokuz yüz yeTmişina möhûmmat bölügi tē dağın başındadi. è ora dePo. möhûmmat dePolaridi. oralarda nöbet tutirdıh yanè. başka bi şey yoħdi. // keykaşlama, yolun yanè bële eğri geTmesi hanè. eğri, vèrajli degël, eğri olması. bële
- 75 yani tam düz degël de eğri geTmesi. ona keykaşlama diyelle. // işde bizim konuşmamız da öle. mesela beddualar war. taprah ola başan. // beddu‘asi yanè. // o zamannarın şeyi trahTor yoħdi. wesayèT de yoħdi. arabanın araba öküzünen on kilometre taç on bēş kilometre èlesinin tarlasi war on bēş kilometre yuħardadır. giderdik günde bi eyah, bi sefer, iki sefer bi gelişe bi ayaħ derik. onnan sora oni giderdik getirirdik. ħarmanda
- 80 yığardıh. tamam? çawdarnan bağlardıh onnari. çavdari ekerik. çavdarın şeyini çırpardıh, darganını. çavdara dargan diyerik. yani aħlatın dili dargandır. oni çırpardıh. onnan sora suya biraħırdıh. suda şeyden çatardın. çaTdıhdan sora oni o ekini bağlardıh. getirirdik ip yerine kullarırdıh. oni da barabar atardi ħarmanda şey edeller. yanè onnan sora heywannari çaTma şekilinde ağızlarını bağlallardi ki buğdayi yēse hem berbaT eder.
- 85 hanè biraħmaz. ħesde da olurdi yani. fazla yēse şey olur. bi de şey wardi. gam diyerdik biz, gam. işde bi şey wardi. iki heyvan olirdi, koşardıh. bi carcar wardi, carcar. carcar da bële o şeyi bële yapar. herkesin eline geçmezdi o. herkes alamazdi. üş günde bi seKKiz dokkuz araba şeyi çıhardı. ħarmani oni tığ yapardıh. tığ diyeriz. yığın yani. o yığını gece sawururduh. ama samannan buğdayı ayırırdıh. ayırdıhdan sora getirirdik kadınların,
- 90 erkeklerden barabar işde oni saraT war, saraT. saratnan ayırırdıh. içindeki daha közerini. közerini ayırırdıh. ayırdıhdan sora bi de tekrar ħelbîrnen elellerdi, gönderirlerdi deyermene. deyermene giderdi. deyermene giden vaħıt ħelbîrnen elerdik. yoħsa ofise vèren vaħıt o saratnan eledin mi yeter zaten. közeri alınirdi içinnen. o közeri de tekrar döğülürdi. o içindeki buğdaylar çıhardı. deyermenner nöbeTdi. èle adam
- 95 wardi, on, on bēş gün beKliyirdi ki sıra gele ona. öğüte getire. yanè çoħ şeği. şimdiki zamannan daha şeği ama. // on bēş gün bir ay beKliyenner wardi. belki çuwalların önünde çürüyenner de olirdi. kavga da ederdi, tabi kavga da olurdi. gerçi o zamanın kavgası hoşdi. // buğdayı öğütürdük ki kendimize göre hepimiz hepsini deyël. kendimize göre öwütürdük. obirini ofese vèrirdik yanè. herkes ben mesela kuyi
- 100 yapardıh, yer altında kuyi kazırdıh. üğüTmediklerimizi mesela bu kışın sana kaç şey lazım. elli Kod. çap degil, ölçegin ismi Kod. Kod ne kádárdır, bilisen? bir biçuħ teneke, bi Kod. o Kodnan elli mesela benim evime ne kádá gider. elli Kod. o elli Kоди yere biraħırdıh. eTrafına saman wurardıh ħelbîrnen. bële saman wurardıh kaT kaT. saman wurardıh ki toprahdan şey almasın. nem almasın. oni kuyilardıh. baharın çıkarırdıh.
- 105 ħarman waħdına kádá oni üğütürdük, yerdik. eve kıldıranıni da ambar yapardıh, ambara doldururduh. taħda çaħardıh. ambara doldururduh, biraħırdıh. /// ħocam baħ biz bēş kardeşdik. bu amcam oğludur. bunun üç tene de bunnan kīçüK dörT tene de bunnan kīçüK kardeşlari oluncaya kádá de biz beraberdik. hepimiz bi evde kalırdıh. yani bi odada yatallardi. işde herkes bi terefe bi perde çekardi. eger yer warsa bázi aħurda da
- 110 şey yaPdilar. aħurda da bi yer yapallardi. tarma. tarma o tarmada yatallardi. seki yapallardi. tarma tarma. ağaçtan tarma yapallardi, orda yatallardi. yani tarma yani bële heyvannarın yetişmiyecegi bi şey. hanè ağaçdan yapardi, üsdüne yataħlarını atardi, yatardi. bēş kardeş bir odada kalmışız yanè. benim ħatırıma gelir. bële misafirimiz de olduğı zeman misafir de orda kalmış yanè. baħ bēş kardeş bi odada. oda da ne kádá.
- 115 dörde dör, dörde üç. dörde üçdi, deyël, bizim böyöK oda? // he. aTmiş üçe kádá

aTmiş...// he he. aTmiş üçe hemen hemen aTmiş üçe kádár işde éle yané. tabi köylere gèTdik. köylerde heyvancılığ yapardım. yané gelib birleşdigimiz zaman öledi. bizim soframızın başına yané sığmazdığ arTı. yané kadınnannan érkegler de barabar yémeg yémездiler.

Derleme Numarası: 13

Konuşan : Saliha Akçınar, 58 yaşında, Okuma-yazması yok

Derleme Yeri : Selçuklu Mahallesi, Ahlat

Derlenen :Değişik hatıralar

- kavurğa yapırdı. südlü buğdayı ayırırdı. elirdik. arTlırdı. onnan sona südi getirirdik. oni tökirdik içine. o buğdanın üsdüne süd tökirdik. o olirdi kavurğa. ki üş gün kalırdı südün içersinde. oni edirdik kavurğa. // oni da bulğurdur. oni de keynedirdik, kazannar, büyük kazannar asırdı bèle. eşeyin üzerine. ocağın üzerine.
- 5 oni keynedirdik, hedik yapırdı. dökirdik dama. onnan sona oni toplayıb doldururdu torbalara, deyermene gelirdik. deyermene gönderirdik. deyermende dögilirdi. o dögilirdi gelirdi. dögülüb geldikten sona savurırdı oni. onnan sora tökirdik dama. damnan tekrar toplırdı oni. oni doldurırdı şeyin üzerine. tağdanın üsdüne doldurırdı. kadınnari çağırırdı arTliylardı. oni ayıhliyllardı. arTliylardı. içinin taşlarını
- 10 seçillerdi. onun içinnen taşları seçirdik. onnan sona işde bıraşırdı şeye, torbalara doldurırdı. gidilerdi bi deyermenci wardi. şey deyermeni. çekme deyermeni. hem elnen çekellerdi bèle. elnen çekellerdi. işde nöbeTleşe çekelleri onları. onnan sona işde dögme yapırdı. oni de edidik bulğur. tekrar oni elirdik. oni eleyib, çıkarıb bi kablara doldururdu. pilavlığını ayrı ayırırdı. küFTeligini ayrı yapırdı. onların hebsini işda
- 15 doldurırdı torbarala, kaldırırdı. evala şimdi ne war? şimdi hePPi çarşıdan alıllar, getiriller. o zaman her şey makinede. el yıhama, bılaşık yıhama makinede. çamaşır makinede her şey makinenen dönir. buz dolabi. esKiden eti doldurırdım kaba, bıraşırdın, gömirdin yere ki kuyılırdı. yere kuyılırdı, koğmasın, sinek oturmasın. é çamaşırları elnen yıhardı. bèle torsil de yoğdı. sabunnan yıhardı. sabun da
- 20 bulamazdı. bazı şey porağ wardi, porağ. kaya porağları. porağ olırdi. o porağı getirirdik, atardım, sodalı sunan yıhardım. bu şeyi soda suyu hem küli kaldırırdı. oni süzerdik, çamaşır yıhardı. // he, palıT odununu. // ocağ kururdu. gece kağardı ağışam mısafır geledi; kağardı, ocağ ederdik. atış yağardı. atışde odunları doldururdu, çay keynedirdik // çay o kádár yoğdı, pek o kádár. men o hatırlaram ki şekeri yağallardı,
- 25 atallardı çayın içine. şeker olırdi. adam yağardı, atardı. // he, şekeri eritirdi, atardı çayın içine. esKilerden éledi. zaten bi ara bi beş kilo şeker oldisa hadé derdi, filankes beş kilo şeker aldı. ta^L bahara kádá yéter. // yani darağ wardi. koyunu kırğallardı. aparırdı, oni yıhardı çayda. ki gün yıhardı, getirirdik, onnan sona darağı wardi. oni darardı, egirirdik, ederdik çorab. // şişne, şişne yapırdı, ederdik çorab. kışın o
- 30 olmiyadi, eyahları üşürdi onların. // he, fanilye de örirdik. cécim de yapırdı. // yo yo yo. bizim düz çorabdı. // yoğ biz de düz çorab yapırdı, giyerdik. biz örnekli yapırdı. eldiven yapırdı, külah yapırdı, koloz yapırdı. koloz bèle burda pisKüli olırdi. oni şeyin, geçinin şeyinnen yapallardı o yumuşağ tiftiginen yapallardı. // wardi wardi. şey tutardı. tuz dolandırırdı. bèle çocuğın başına ataşa atardı. üzerlik o kádá bilmirdik.
- 35 üzerliği peçe yapırdı. eve nazarlığ taşırdı. // yapan yerler wardi. biz yaPmazdı ama. // yo, toprağnan büyüTmedim. heç ne podra modra da wurmazdım. çocukğın bızlerini keynedirdim. bişdigi zaman arko wurardım. arko wardi. o zaman arko wardi. //

- mením anam yapardı. mením anamdi. yapannar war. şimdi de yapannar war. şimdi de bèle kavurillar, biraşillar. çocûş şeyin altınının güzel olsun. çocûşın şeyi yanê kûri
- 40 kalsın. // yoş, biz çocûşlari şēnen büyütürdük. ama bēzlerini keynatırdım. bēle bēz yoşdi. men bēle bēz alıb şey etmezdim. hazır bēzimiz yoşdi. esKi bēzlerden elbise melbise yırtardı, altına biraşardı. şimdi bēzi de yıhamılar. // çölmek wardi, torpaş kablar wardi. çanaş wardi. çanaş manaş yēmek doldururduş, yerdik. mením dedemín bi çanaşı wardi. dedem çanaşda yerdik. // çoş çekdik, yē bulamazdı yataş. evimiz yoşdi.
- 45 yataş bēle bi örtüş atallardi. orda yatallardi. bi tenesi bi yanda, bi tenesi bi yanda yatardi. tendir evinde çol olardı. çoldi, çolda banyo yapardı. tendir evi wardi. bēle soba yoşdi. sabahnan kaşacaşdım. tendiri yaşacaşdım. yēmeg yapacaşdım. onnan sora suyi atacaşdım. övle yēmeyini de oraya atacaşdım sa'baha kádár. sabahnan gine. // kurka, o yumurtlir, yumurtlir. yumurtladıdan sona o yatir. yatir bēle pungal.
- 50 pungal dirik. işde biz pungal dirik. pungal heyvannarın yumurtladığı yē. onnan sona getirir altına yumurta biraşır tawuşun. girmi iki gün girmi gün işde ēle yatir. yaTdıdan sona çıkarır. çıkarırsa hele işde bulğur ısladırsan, yarma. ufaş yarma ısladırsan. biraşırş onnerine. suyuni biraşırşan. altına fişkinan saman karışır. sora o cucalar çıkar, cuca. cūce degil cuca. biz cuca diyerik. evelinnen ahırına cuca diyerik.
- 55 bizim bu azarbēycan tarafinen şēleri war ya. o tam osmanni şeyi yanê hâkâttan bizim dilimiz osmanni şeyine çalıyor. pēniri, sağıb getirirsen. getirirsen, onnan sona eger sicaşsa maya atırsan ona. sicaş deyēlse oni tekrar ısıtırsan // keynamaz. // yo bazıları kaynadır ama olmir. ona göre maya atırır. o özünü tuterken işde döniriş Parzuna tōkirik. Parzunda sıhırır. // men dēnedim, olmadı. oni nasıl yaparsan. o eger hasdalı olisa
- 60 pēyniri, tēl pēynir diyiler. biz tēl pēynir diyerik. bu salamur pēynirine biz tēl pēynir diyerik. oni bēle sıhallar, sarallar kollarına. sarar, koluna sarar. sarar sarar. onnan sonra tekrar açar. bēle oni bēle kelef kimi ēder, basar yēre. // kelef, sarma, örgi yanē. /// tandır, sēlin üzerine biraşardı. sēle vurirdi. onnan sona çōreg yapirdim. çōregín içine ceviz doldırırdım. yağnan yoğurirdi, yapardı. ē murtuğa biraşardı
- 65 içine. tendire vurirdi. elimizne vurirdi tendire. // rafata. gine de hele rafata war. hele durir rafatalar. tendir war. gine bāzen yapardı. bizim war. yapairi bāzen. bāzi insan özleyince yapir. /// hāci ābēyi görse hāci ābē daha çoş annadır. /// esKiden ayakşabi bulabilirdin? trabzon wardi giyerdik. trabzon lasTigi diyerdik. kara lasTige trabzon lasTigi diyeller. o şeye cızlavēt, o zaman cızlavēt ayni eyakşabidi. // lamba yaşardı.
- 70 lamba da bulabilirdik de yaşah? annem kaz yağı yaşardı. mením anam köyde kalardı. gelib kaz yağı alamazdı. yağ yaşardı. koyun yağı. doldururduş bōle bi kaba. içine bēz atardı, o yanardi. // ē tabi yanar. koyun yağı niye yanmiya? koşusi hoş. onnan sora burnundan kaşardı, sabahın başardı kurumlar tutub. o lambayı yaşan zamanda o şeye lambasını şişe lamba diyerdik, yaşardı. /// bi idare lambasi wardi, bi de şişe lambasi
- 75 wardi. idare lambasi küçük sajdan yapıldı. oni şēlere gōtūrürlerdi. ahurlara başmaş için tendir evine oraya. lamba şişesi. bi de fener wardi. bi yēre gēTdigin zaman da fener wardi. // yaşmaşlidi. yaşmaş tutardi. konuşmazdı. üz çekerdik. kayınpederimnen konuştum. // men, son zamannarda konuşdı meni. üzümü aşmazdım ama. // çocûşlara da başardı. mením böyög oğlum üş senedir çocûşlarını bēyöglerin yanında
- 80 alır. yanē konuşur. bunun babasi amcamdır. bunnarın hēç biri mením babamın yanında onun yanına gelmezler. ona şimdi ābē diyeller. babama mabo diyeller, ona ābē diyeller. baş o edeb olduğı için baş o halbuki nedir. amcamın zaten hanımı tēyzesi kızidir. mením de babamın yanında çocûşlarını kucaşına hēç almadı. dövmedi yanē. // yaw şimdi men sıhiliyorum yanē bi şey degil. mením zoruma. men şimdi bunun babasının
- 85 yanında çocûşlarının ismini çağırmaş sıhiliyorum yanē. // bilminem işde man arTı

- öle gelir. /// esKiden bële utanmaḥ wardi. saygi, sevgi wardi. şimdi o yoḥdır. şimdi kimsede sevgi saygi yoḥdır. şimdi herkes özüne. /// menım şimdi mesela torúnım war. haman haman torúnımın taruni olacaḥ. arTıḥ daha başka bi şey kalmadı. // neve, nevcük, civcik diyiler. bizim esKiden nècese bële gidir. nevcük, neve. nevedir, 90 nevcükdür, civcikdir. nevcük işde mesela bunun şeyi nevcük olir. bu neve olir. bunun çocuḡı da olduḡı zaman bu da menım nevcügüm olir. onun da çocuḡı olduḡı zaman o da onun civcigi olir. o kádá de fazla çoḥ éyi deyél, yaşamaḥ. // nenenın yanına geTdın mi nene de annaTdı mı? // ula senın baban çocuḡlúḡını gördi, daha ne? // wala hayaT şarTlari çoḥ éyidir şimdi ama saygi yoḥ. // a şimdiki şeyler arTıḥ kəriya diyiler, yaw kaḥ 95 geT babama bi su vèirsen. diyebülmir yoḥ. esKiden kərının canı wardi. sabahnan kaḥacaḥ, abdès suyuni vèrecekdı ona. havliyi de atacaḥdı omuzuna. esKi kaḥardım. bu meni dayahdan... dayah çekerdi man. meni wurardi. éle wurardi, éle wurardi. diyerdi kaḥ geT babamgilın abdès suyi vèr. bi gün de geTdım. bi evde yatırdıḥ. işde bi ifaḥ bunnanrın tendır_evi wardi. esKiden yatırdıḥ. kaḥdı meni wurdı. dèdi kaḥ geT. men de 100 kərḥiram. è kərannıḥ. nèce gidem? dèdi illim gideceksen. kaḥdım aḡliya aḡliya geçdım geTdım. geTdım baḥdım bunnar namaz kılıblar. è men dèdım bi dur biraz. işıḥlanadı sona geledım. // araban alT kaTTan çıhardı. o kəriya götürdi. yaḥındı. amca torúnlariyıḥ. uzaḥ olduḡında güzel cécimler wardi. ordan o yanè yunnan toḥillerdi. oni çekillerdi, arabaya tikillerdi oni. oni gelini kımse görmesın diye, gelini éle götürilerdi. 105 bële ḥeyvannarın başına kırmızı şeyler baḡlardi poşinen. poşı baḡlallardi başına. poşiyi baḡliylardi başına, götürilerdi. bázi aTnan da getiridiler. iyi öküzler koşallardi bële. o öküzü de süslellerdi. // öküzün ğacıkları olürdi. ğacık bële başına şey baḡlallardi. şey, desenni ipliklennen. ğacık baḡlallardi öküz güzel görüne arabadan. // bizim baḥçede erik war. şılör war. can erigi war. elma war, fındıḥ war. kiraz war. tut war. ğeyraz diyirik. 110 kiraz degil. eyva war. armut war. salatalıḥ war. ḥıyar war, çilek war, mısır, lazut war, fasulya war. Fişne war. // torúnar nèce? beş tene birinın war. üç de birinın var. üş de birinın war. gelecekler de ayrı, onnar. // şimdi esKiden giderdın, kıznan konuşurdun. görüştürdün. ege şey_ederse, he diyillirse aḡzını arardın. aḡzını ara, diyellerdi. giderdın konuşurdun. ege he, allah káder edıbse diyilerse giderdım. giderdik, isterdik. // biz 115 begenirdik. şimdi biz hele begenirik. biz oḡlannara şimdi biz begenirik. // kız çalışkan olürsa, kız oḡımış olürsa hamaraTlıḡını begenirdik. ayilesi önemlidir. kız terbiyeli olürsa işda kızi öle begenirdik. // ayilesine baḥırdıḥ. tabi ayile önemlidir. eḡitimi ege eḡitim görmedise eḡitim vèirirdik. şimdi kızın terbiyesine göre, oḡlan begenirse. işde ona göre kızi begenirik. oḡlan begenirse mıtırıb da olsa alacaz. çaresi yoḥ. ama şimdi 120 yoḥ. oḡlannar bizim oḡlannar gine bize bıraḥılar. şimdi mıtırıb da olsa oḡlan begendise buni ben begeniyorum, men alacaḡam. daha sen bi şey diyemezsen. biz bəyög oḡlani evlendirdik. oḡlanın ḥeberi yoḥdı. biz geTdik begendik. oḡlana dèdım ki baḥ bizden başlıḥ çoḥ isTellerse geri çekilirik. he dèdi. geTdiler, görüştüler. onnar dèdiler siz gidın, isTeyın. geTdik bizden çoḥ altın isTediler döndük, geldik. vèrmediler. è altın çoḥ 125 isTediler. bizim de ona göre kuwwetımız war. sonadan geTdik, kızın_anasına geTdik. dèdik kendi dèdigimiz olürsa. hege bi şey isTemesse taḥi maḥi çoḥ isTemesse. /// ama biz şeyi bozdıḥ ḥoca ha. biz zenciri kırdıḥ. tabi zencir kırıldı. çünkü niye? bu adamnar ağadılar. ağalar da bilisen başlıḥ çoḥ isTiyilerdi. buna zaten men dèdım siz ağasız. men sizin kızınızı alamam dèdım. kusura baḥma, men şeye gelemenem. yoḥ dèdi, gel biz 130 oḡlani beyenmişiz. biz sennen bi şey isTemiyik. ama kız oḡlanın pəşine aḡladı. dèdi illim o olacaḥ. giTdım wala dèdiler şartli. wala dèdım men şartli alamam. men döndüm, geldım. geldım buriya. onnan sora bunnar tekrar man ḥabar gönderdiler. he, geleceksen. dèdım wala dèdım ben dèdım. men şart mart ben gelirem yüzüğümi taḥaram. ne elimnen gelirse yaparam, getirirem. eger kaḥul_édirsızse. onnan sora dèdiler, he. // yoḥ

- 135 çocûh gëTdi, baħdi, men beyendim. baħ ona ħeber gönderdim. gëTsın, baħsın. o da beyenirse tamam, isTiyeciz. oğlan dëmedi yani men isTiyecigem. isTiyorum. è zaten oğlan da vazgëçdi hanë eveli. dëdim tamam. şimdi bizim çocûhlar bize yani kararı bize vërdiler. biz hangisi kimi dësek oni alacayıh. bizde kız isTemese vëremenik. // tabi men şimdi evet buni aldım; ama diyeceksen sen gözümüz düşmek yoħdi yani. bana tavsiye
- 140 ëTdiler. bi iki tene şey ëTdım. zaten benim başka şekildi. dëdiler illa bu adamın filankesde gözi war. bu oni alacaħ. geldiler dëdiler alacaħ mısın. dëdim men almanam oni. konuşıdıh. arħadaşdi yani konuşıdıh. çocûhlûh şeyidi. // o zaman hanë kırı kız çalışıllardı. bunnan fazla şey ëTmezdim zaten. babam tavsiye ëTdi. dëdi buni alacaħsın. tamam, ben de uydum. oni diyince ona yoħ ona dëdim, yoħ, kesinnikle. işde
- 145 oni diyince o babam arTıh daha bana karışmadı. gëTdi geldi. gel dëdi, filankesi aldım. // orda adamlar dëmiş. gel kızımızı vërek san. bu da gidib almadı. ayilesinden dolayı almadı. sevmedi ayilesini, almadı. men de geldiler işde dolandılar. geldiler man dëdiler ki işde evlenecek. yani geliler meni isTemeye. men dëdim yaħındır, isTeminem. benim keyınbabamnan dedem amcaoğullarıdır. o bunnan benim gibi. keyınbabamnan dedem.
- 150 onnan sona bu da men alminam. men de dëdim men alminam. arTıh benim babam dëdi alacaħsan, gideceksen dëdi. amcamoğlıdır nêvesidir. neyse sesim çıħmadı. bu da dëmiş men alminam. bunun babası da dëmiş alacaħsan. onnan sora aldı. ħoca şimdi zordır. on beş tene çocuğusa olsa gine herif diyir ki men almiyorum, buni biraħacam. // he, çocuğı evlendirdik. şimdi memnundurlar. gëTdik babası yoħdi, anası wardı. gëTdik işde kıza
- 155 nişan taħdıh. kendi dëdigimiz oldu. altın az vërdik biz. ilk önce on tene bilezig istediler. bi de bi kordon. şeyın kordoni war ya. onnan sora bi de bi kemer. urfa kemeri. otuz milyarmış. onnan sora bi de bi seT. o zaman ben hesab ëTdım yüz elli milyar tutıdı. evi de satsam her şeyi de satsam men alamidim. biraħdıh, geldik. onnan sona biraħdıh, geldik. bu kız bizim peşimize ağıladı. dëdi o oğlan olursa evlenmem olmassa. gidib
- 160 baħıb alacam. kız o oğlan olmassa evlenmem dëdi. onnan sora neyse döndük, geldik biz. geldik bu kaħdi gëTdi ankaraya. oğlan da dëdi men alminam. o ki dëdi sizin dëdigiz olursa dëdi men isTeminem, dëdi. siz ne diyirsızse odur, dëdi. gëTdik ankaraya. gëTdiler işde tavsiye ëTdiler buna. harran_ovasının müdürü öretim üyesi geldi ankaraya. dëdi beıe baħdi. dëdi sen nesın? babası misen? dëdim evet. ħërdır, burda ne
- 165 gezirsen? wala dëdim budur hadise. dëdi sen geldin urfada, kız istedin? dëdim evet. dëdi o bacımızı al, dëdi. dëdim men alamanam. dëdi al. çoħ iyi bir kızdır, dëdi. herkes alabilmir, dëdi. dedesi vëmedi kimseye. kız akrabalara gëTmek isTemiyor. dedesi de herkese vëmedi. dedesi ölmüş şimdi, qalmış. sen alacaħsan dëdi oni. dëdim wala men almiyorum. benim dëdigim olursa alıram. senin dëdigin nêce? dëdim hëşbi şey de
- 170 vëminem. gidecem, tutam qolunnan, getirem. yannız qarşıma da gëşmiyecekler kimse. kapi bağıdır, silahıdır, bilmem neyidir. men onnara hëçbi şey vëminem. kabal_ederse, gelilem, alılam, gelem. men gelin getirmişem. bilirem de dëdim. bu gelinime ne vëmişemse ona da oni vërecem. men gelin oturan vaħıt geline bir bileziK vërdim. oturan vaħıt ha. oni gelin geldigi zaman keynatadan ħelet isTer. oturmaz yani. ilk
- 175 geldigi zaman. onnan sora // be ilk geline zencir vërdi, buna da bilezik. // işde biz de gëTdik. gëTTik. gëTdik onnan sora nişani taħdıh. // è onnar ħeber gönderdiler. dëdi ki hëşbi şey isTemiyeciyik, dëdi. sen kendin nasıl diyirsense öle yapacaħsan. ha bi de dayısı ağadı. dayısı köyden ħeber göndermiş. dëmiş o ki beğenmişsen vëreceksız. hanë babası yeni ölmüş ya. è kürTlerin bilisen babaları öldi mi è ağa öldi mi biraz zordır. şey
- 180 dëdi. onnan sora kadın tëlëfon aşdı. dedi kardeşim gelib çoħ kıziyor. gel kardeşimnan bi görüş, ben kaħdım, gëTdım. gëTdım_oriya. baħdım işde bi genç geldi, oturdi. selam âlekım, âlekım selam. kaħdi elimi melimi öpdı. dëdi seni çoħ ‘acı_ëTmişler. men sennen özür diliyorum, kusura baħma, dëdi. seni çoħ ‘acı_ëTmişler. biz çocuğusa

185 beğenmişiz. kızı vèreceyiz. sen dèdi heşbi şeye karışmıyacañsan, dèdi. onnan sora
 185 çıhardım biraz şey vèrdim. geTdiler tabi helet melet aldılar, getirdiler. nişanlandıñ
 geldik. oğlan geTdì asKere, geldik. ///

Derleme Numarası: 14

Konuşan : Kevser Tacettin, 95 yaşında, Okuma yazması yok
 Derleme Yeri : Çatalağzı Köyü, Ahlat
 Derlenen : Değişik hatıralar

è ne konuşağ? esKiden dağlara geTdik, ekin bişdik. oT bişdik, davar sahlırdıñ.
 mal sahlırdıñ. deyi ne_èdek? esKiden ayran çalñırdıñ, koyun sağırdıñ. ineK sağırdıñ.
 ekin bişirdik, harman_èdirdik babam. // he, ekin bişirdik. oT bişirdik. davar sağırdıñ.
 ineK sağırdıñ. koyun sağırdıñ. bağları ekirdik. işda beñe. bağlar çoğ. işmız karli
 5 dağlarda. he, neler gördük, neler geçirTdik babam. babam bi de onnara sor. bizler çoğ
 derT çekdik. esKiden babam esKı karılar çoğ. // naçarlıñ, perişannıñ. be beñe wariyet
 war midi? be walla, beñe wariyet yoñdi ölüm. senede bi kaT esbaP giyerdik. /// dène bağ
 kocaya gelmişem. kumam wardi. /// menim wardi. meni dögerdi. è men sabahdan
 konuşıram // è sen tutubsan, o aldi menim sesimi babam. allah seni bağışliya. sen buni
 10 tutubsan, sen annamırsan ama bu yazır. // è daha ne konuşam babam? // yo, yèter men
 konuşminam. // be mayeş kalıb orda. babam men bağ o kádá dağlarda Tolanmışam. ekin
 bişmişem, harman_èTmişem. inek sağımışam. koyun sağımışam. şeydır, dokkuz sene
 kalmışam orda. madavansda dokkuz sene kalmışam. üş tene üşağ doğürmişam. kardaşa
 diyem, keynana, keynata derdi çekmişem. dokkuz sene onnari sahlamışam. be geñe
 15 gelirdim. yèmegi getirirem, bunnari yèdirirdim, içirdirdim. yatahlarını sererdim.
 giderdim bi kere yüz baş koyun sağırdım. madavanıñda. seKKız tene, dokkuz tene inek
 sağırdım. è oğluma diyem, kuzi peşinde Tolanırdım. koyun peşinde Tolanırdım. è
 harmana giderdik. è oğluma diyem, daha ne diyem arTıñ? men on iki yaşında buraya
 gelmişem, küçük. // he, un iki yaşında. esKiden on beş yaşında, on yaşında beñe
 20 vèrillerdi. hindikiler kimi mi? hindikiler kızlar beğenile oğlannari. // ağ way bizimki
 allah kımseye... wala heç aşığ maşığ hele hindiye kádá olmadım. aşığ maşığ görmedik.
 yo walla. è çocuç vèrillerdi evel, bülmeSlerdi. // he he. he walla. èleydi. hindikiler
 kimi... è korñi wardi. babadan, anadan korñardıñ, allah gösTermeye. diyebülürdük mi
 geTmeyin? be_ . şimdikiler kimi mi? özlerine hesaPlarına geleni alıllar, gidiller. ama
 25 esKiden yoğ. esKiden babanın, ananın karşında söyliyebülüller midi kızlar? be saykı
 wardi. utanmağ wardi, heya wardi. // beni öz kocam geldi, isTedi. è men de heç
 bülürdüm. men heç bülmidim. yanè işda soradan. ne anası wardi, ne babası wardi, ne
 kimsesi wardi, ne akraba wardi. tekdi. // ben de teze gelindim. geTdım, kırhlara. bu
 kocaya geTmirdi. annesi dèdi ki seni kocaya vèririk. dèdi yoğ. dèdi men geTmenem
 30 kocaya. meni ha bu geline vèrırsez ben giderem, vèrmesse geTmem. buni size sōliyam,
 bağ. wala neyse, buni getirdiler kuma üsdüne. kumasi buna sahab_olmadi. işda kaldı
 evel arvaT bu kolukda. è be evler war midi? kolukdi. wala. neyse geTdik, vèrdik herife.
 herifin boynuna vèrdik. sabahnan gecedan kağdi. koşdi, geldi. sen niye geldin? dèdi
 niye meni bu herife getirdiz? men san gelmişem dèdi. geldi ayşe oldi man. dèdi sennen
 35 başka kımseye bilmenem. o vañıTdan belli èle iki baci kimiyik, geçiniyik. bacım diye
 kátá iki tene kocaya geTdì. kocaları öldi. // tam dokuz tene sahladım. onnan sora kardaşa
 diyem, dokuz sene bu kambahda madavansda kaldım. è ne diyeyim, günümü orda
 geçirdim. şimdi geçilmez. o kádá ki herif şey_ekib. şey ağaç tikib. è daha ne diyem

- babam? // kızi begendirmegi? heyaTTa o gelini aparmiyana kátá ne gelin o geviyi
 40 görerdi, ne o oni. nişanni oğlan gelen mehel kız kaçardı, sahlanırdı. şimdikiler kimi mi
 babam? háTTa aparana kátá. yani birbirlerini nişan taħallardı, hêç görünmezlerdi. //
 allahın emrinen pêhámberin kávlinen gelmişik sizín kızi bizím oğlana isTirik. é onnar
 da diyilerdi. allah kádár étmişse ne diyebülürük. // he, işde bèle. // yo başlıh maşlıh
 yoħdi. hele hindi de gine başlıh yoħdúr. türklerde yoħdúr. ama kürtlerde war. kürtler
 45 alıllar, türkler almaz. // é işde alıllardı. kızın anasına elpise alıllardı. kızın babasına
 mintan alıllardı. işda. // ne yapıllardı, işde. // ne işde, muncuħ muncuħ, altın maltın war
 midi ki? altın maltın yoħdi. /// men küçük gelmişem. men bülminen nişan taħıblar. toyi
 néce édible? /// esKiden qorħallardı. aha bèle babadan anadan qorħallardı babam. baba
 anayi sayallardı. yani bèle ne oladi hêç imkán yoħdi. a verıllerdı, gidellerdi işda. é
 50 şimdiki kimi deyêl. hindi ha... // çoħ helise yapallardı. küFTe yapallardı. é lahana
 Tolmasi yapallardı. // helise çalıllardı. tendire böyök küpeleri bıraħıllardı, kazannarda
 birinde döğme keynerdi, birinde eT. onnar bişdiKden sora o küpenin içine atallardı. bi
 kere otururlardı, çalıllardı. şirin aşıları yapallardı. // çoħ ağır olúrdı esKi toylar.
 hedik aşına şirin aşı diyiler. aman toyları da ağır olurdi. eti kesellerdi. // é nasıl işda.
 55 geçellerdi karşıya. karşıallardı, otúrurlardı, yiyellerdi, içellerdi. // yoċ, işda yahın
 akrabalar qalırdı. toy olúb biTdıKden sora herkeş giderdi evine. çekerdi, giderdi. // he,
 ayran aşı hindi de yapallar. // nasıl yapırıħ? işde yoğúrdı, südi çalıırıħ, pişiririk. çalıırıħ,
 dönirik işde den atırıħ içine. qarışdırırıħ. şey atırıħ, kabaħ soyarıħ. doğırıħ, atırıħ.
 ayran aşı hindi de yapırıħ. ayran aşı çoħ. hindi misaFırlarımız geldi mi ayran aşı
 60 isTeller. hanê kárib yêrden geliller ya. hePi tátile geliler. // he, ayran aşı yapırıħ.
 ayran aşı isTeller onnar. // çorti aşı. turşı aşı // he he. oni da yapırıħ. eriK aşı, turşı aşı,
 doğrisan. // é nasıl? et atarıħ, den atarıħ. den bakqalı atarıħ. turşı şilori pişiririK, ezerik,
 tökerik içine. işde olur turşı aşı, gider. // he he. helim aşı da. // ya qarışdırırıħ, çalıılıħ,
 yerik. // heşil, işli küFTe pişiririk. soğan bıraħırıħ içerisine, yağ bıraħırıħ içine. sesi men
 65 ne édım, ıhTıyaram. ancaħ çıħır sesım. // ufaħ küFTeyi sorir. é ge sen de söyle, gel sen
 de söyle kızım. é dedım, koyunumuz war. koyun sağardıħ. /// wala yirmi tene qurT
 görmüşem. allah vekil yirmi tene, saymışam. éle gelıllerdı köye. köpegler qawalardı. o
 köpeg bèle tutub koyun kıyruğunnan atardı aşığı. eşiTdın mı? yanê çoħ qurT gelırdı.
 qalbım de çarpi, hesTeyem. // kengerli pilav. bilirik. dağlardadı, toplarıħ. wala men
 70 kengerli pilav pişirmemişem. pişirirdik çoħ güzel olúrdı. kengerli pilav. é sen
 pişirmedın, sen ona baħma. /// kengerli pilavın bişmesını anlat görek, biz bilmirik. ///
 néce yıħallardı temiz. o tikan mikanını alıllardı, doğrallardı üfaħ üfaħ. é yıħallardı.
 atarlardı, pişerdı. yarmayı atallardı üsdüne. /// buğda elerdik. öküzleri qoşardıħ. é bacım,
 é biraz sen söyle. biz ancaħ o kátá bıldük o kátá ancaħ söyledik kızım. obirlerini de sen
 75 söyle. // he, evet. yun da egırdik. dariyidiħ. teşinen. darah wardı, darahnan darardıħ. yun
 çorab toħúrdúħ. // yoħ çul yoħ. bu toħúrdı, men yoħ. men hali toħúmişam. çuwal
 toħúmişam. cécim toħúmişam. a çorab toħúmişam. éleK örmüşem. yanê yun daramışam.
 hali toħúmişam. hePi bu elnen geçib. // yo, tavladadı. // é yem verırdik qarşılarına.
 mısranları wardı. yem tökerdik. // wala aħur da war, aħur da war. yüz baş koyun
 80 sağardım. aħşam olidi, makinayı çekerdım seet ona kádá makara çekerdım. südi
 devürürdik, giderdi çaya. é dokuz sene dediler. têze sen néce qaldın orda? néce bi
 adamdın? néce bi candın? éle de keyeliKdır. adami keser, adam duymaz, be babam.
 têze o kádá çekib. // niye yoħdi, wardı çanaħ // yo, düdükli tencere yoħdi. // é elde
 yıħırdıħ, qabda kazannarda su isidirdik, elde, legenlerde oturirdıħ, yıħırdıħ. çamarşırları
 85 dolduridiħ boħçaya, doğċ ri yamlara. denize giderdik. orda çamaşırlarımızı yıħardıħ.

- alırdıh arhamıza gine gelirdik buriya. çamaşır makinası harda? // he he. omuzuma atardım. // hamuri legennen yoğururıh, tendir yandırırıh. künt yaparırıh, otururu h bi kere, açarırıh. sêlde bişiririk. onnan da sora tendire vurarırıh. // he, hindi de yapırırıh. // yapırırıh işde. tendire. rafata war, açarırıh rafataya, vurarırıh tendire. // çamur çığnamışam. eşiTdın
- 90 mi? è ebelik yapmışam. o kádá göbek kesmişem. ona, şimdi nece diyim hestehana yohdi. kartop martop bağlardıh. // kartop, he, patatêz bağlardıh. yaw bi şey mi şey sürterdik. işde giderdi, sağalırdı. hamur mamur bağlardıh. yahı mađu şey êderdik. işde sağalı, giderdi. kırırı kolları bi melmeket bağlamışam. ha bu memleketde ne kádá war. hePi kırırı bağlamışam. èle sağlam kollarını edelle. burdan salılam. umuza salılam.
- 95 eyağa çıhar, çekerem. // yanığa è he işde. yanığa bi şey melhem melhem sürsen sağalı. // he be, wardi. be ya hali. // yohdi. è men ne diyem san? elimizde yıhardıh. têtlerde yıhardıh. // kaz yağı wardi. doldururdu h lambalara, silerdik. şimdi alatrikler çıhıblar. hoca yandıriler. çamaşır makinasını. // è işıh nece yandırirdı? otururdu h. vahıt geçirirdik, yatardıh. // kaz yağı olmadan önce ne yapirdız evlerde? // şey, yağ bıraşırdıh
- 100 bèle çıralara, yandırirdıh. esKi zaman karıları yohlúhdi, perişannıhdi. è şimdiki kimi mi? yanè esKi karılar hindi walla hindi yanè bu karıları bèle yani biraz açırı saçırı göririk, gücümüze gidir bizim. è bizim o vahıt yohdi bèle bi şeyler. bèle yohdi babam. // pèyniri südi isidirik, sağarırı, isidirik. maya atarırı, üsdüni basdırırırıh. o tutar. tutduhdan sora tökerik şeye, sıharırı. bèle o biraz kalır. kaldıhdan sora keserik, Tuzlarırı. yérine
- 105 basarırı. // bizim yerlerimizi göresen, diyesen têze helal olsun, sen nece bi candın, bu gelide kaldın, bu keyaların içinde? // têze o uşahlara nece bahdın? o koyunnari nece sağdın, o malları nece sağdın? // bizim uşahlar rahaTTi de. şimdikiler kimi mi? eski uşahlar ráhátDi, sesleri çıhmazdi. ne vèredin oni yiyellerdi, kağallardi. è ama indikiler bi şeyi begenmiller. yemegi begenmiller. be' şimdi esKiden yoh. // yo, böz yoh.
- 110 şey êderdik. kondağ êderdik çocúhlari. // evet, torpağı sererdik, çati sererdik. bi kere belerdik. ellerini, kollarını. o çocúhlar da èle yatallardi. è hêç ne vahıt èle olèrdi. gelirdik, kaldırırdıh o zarnan. çünkü èle hindi, çocúhların eli kolu açırı, atırsan o dákáde uyani, kağı. esKiden èle bağlardıh, ellerini, kollarını, gözlerini. kırırı gün bèle çocúh meme emerdi. onun gözlerini açmazdıh. diyellerdi gözleri şaşı olúr. kırırı gün o çocúğın
- 115 gözi bağı kalırdı. şimdi yo babam, şimdi olur olmaz şey alıllar, böz alıllar. o çocúh böyüyene kátá kani kátá bèze para veriller. ama yoh. ama neven bulürsen o elerdik kumi. bıraşırdıh tendirde, èyicene yanardi. harıklenirdi. bıraşırdıh çocúğın altına. hêç alti mali bèle pişer midi? güzel. è şimdi yoh. şimdi böz reheTlige bahıllar hindikiler. esKiden hêç çocúhlara böz yohdi. // men ço h temiz sahladım. // tohdor war midi? // è işde allah terefinnen geçèrdi. // hedik yapardıh, hedik. bu bûğdadan hedik bişirirdik. komşılari çığırırđıh. herkeş heleT getirillerdi. bıraşırdıh, yiyellerdi, gidellerdi. // è işde elden kópan. // silahi tağardım koluma, dolanırdım. madavans da, èrmeni köyidi. hêş kimseyi komazdım gele yahına. // è wala yaşım. ah, derT meni kocalTdi. wala bi oğlüm olúb. kızım olúb, bacım olúb. bacım oğulları olúb. derd çeken têt kocalır. // tawúh he.
- 125 ahşam olanda bıraşırdıh, sabahnan açırđıh. yem atırdıh, yiyillerdi. özlerine gezillerdi. tawúhlari hePi aldım içeriye. kapılarını órTmişem. yemlerini veriyem. yem yiyiler. ahşam girer içeriye, sabahın çıharıyam. // kurka yatıllardi. yumurta bıraşırdıh altlarına, yatıllardi. üç heFTe. cüce çıhardıllardi, bèslerdik. men bu sefer üç tane gürk yatırTđım. bala çıharTdılar. evin içersi bèle bu o kete, bèle bi şey yoh. pencereler kapalı. bèsledim, bèsledim. bi gecede geTdım bèle gürk bi yanda. hêç cüceler yoh. ne barataları bulundi ne cendekleri bulundi, ne bi şey oldi. yani cendekleri hiçbi tene bulunmadi. kağdım ahırında geTdım pun yaPdım. usda geTdım yaPdırdım. o ahşam bıraşdı. sabahnan aşdı. ama gürk bèle olmiş, hêç bèle hali; o kátá ki boğuşmış. ne cenewar girmiş. bèle

- onnari bèle boğmış. éle kız hardan girdi? sansar kîçûk midir? bèle balaların cendegi
 135 yêrde. tam oTTuz tene gēTdi. tam oTTuz tene. çıhmiş, boğmış. gēTdīm, baħdīm hePPi
 cendekleri yêrde. bu sene hêç kîmîn dēsen hePPi yēdiler. he walla. kîmîn dēsen hêç
 kalmadı. /// kiliseleri wardi. // nenesi babasi evîne gönderdi. gēTdi kōnağa. menīm
 keynatam gēTdi gēTdi. bu kûmi tōkdı bunun başına. torpağı Toldûrmış awucuna. biz
 buni içeriye aparırken torpağı tōkdı başına. torpağı tōkdūm başına. Tamnan yēndi geldi.
 140 geldi, girdi içeriye. el_aTdi bunun saçlarına. ki üç adam an'caħ saçını çıharTdilar
 bunun. o vaħıT kor_eTdi buni ha. // he, o éle bi kûmadı. allah kimseye gösTermesîn. bu
 giderdi bi bağı wardi. ceviz tōkdı, gēTdi. ceviz. gēTdi Tamda serdi. bunun da ħabari
 yoħ. kûması ērsor köyü war. ordan gelmiş. geldīm baħdīm. Tamnan men de bèle
 baħıram. onnarın Tami göri. baħdīm arvaT Toldurmuş aha bu kâdâ şala. // Toldurmuş
 145 şala an'caħ aparır. geldīm, keynanama dēdīm. ana dēdīm, kevserin şeyi ziyaya aparı
 cevizi. dēdi gözeTle. baħdi dēdi haraya aparırsa hırsıza hırsızlıħ ħelaldır. dēdi,
 getİresen. wala o kuyiladi torpağa. men peşİne düşdüm. gēTdīm, gēTdīm bi teneke. bi
 teneke gēTdīm buraya. dēdīm senİN kûman şeyİN aparı, cevizİN. dēdīm bèle mi. dēdi,
 he. dēdi o ki sen getirİbsen, ona vērme. ħelal ħoşūn, sen de yē. ele görmüşūm babam.
 150 çoħ çoħ. mesele çoħ. o kede söyledik de söylemeye defTerler almir ha. sızİN canınız
 sağlığını da allah ömŰrler vère sİze. daha o kâdâ işde sōledik. // é daha bi şey kalmadı.
 /// sızİN başınızdan geçen olaylar biTdi mi. /// unuTduħ gēTdi oĖŰl. unuTduħ, gēTdi.
 daha aķılda fikirde kılır mi? insan gēTdikçe aķıl da gēdir, fikir de gidi. be çoħ. //

Derleme Numarası: 15

Konuşan : Ayşe Akçınar, 95 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : Çatalağzı Köyü, Ahlat
 Derlenen : Değişik hatıralar

- şimdi içerde oturiduħ. koyūni da götürmüşdik otarmağa. é eşiTdİN mi? ben de
 içerde otûrmışdīm. ona éle diyiler. kİFTe yapırdım. bi kōmşumuz da bizde oturirdi.
 bizim de davarımız gitmiş oTTamağa, dēdīm, o kōmşİNİN oğli dēdi. wayġ dēdi, abla
 dēdi kūrT geldi. çıhdıħ kapiya, baħdıħ ki kūrT gelir. wala köpegi aldılar, gēTdiler.
 5 köpeĖler aTdilar, kūrdi boĖdılar. a orda kūrT nece oldisa o köpeĖlerin elİnden kaştı,
 çıhdı tepeye. biz o adama, mıtrıp adama dēdik. wİlen eşref dēdik, kūrT geldi, çıħ! eşref
 aparmış, kūrda tıfengi çıharacaħ. tıfeng kırılmış. kūrT ağız atıb burnuni kōparmış
 eşrefİN. eşiTdİN? iki tene de arwadi wardi. arwadi bèle yalannan elİNİ aTdi başına, dēdi
 way dēdi, erİMİ kūrT yiyir. kaħdılar buni ne_eTdiler, o kūrdi, eşege mindİrdiler.
 10 bağladılar. aldılar, gēTdiler eKsana. merkeze. dēdiler aparaħ başINI kesmişler. baħaħ.
 ege kudussa herİfİ öle. herİfİ de bèle yolladılar el'azize. orda baħmışlar kuduS değil;
 herİfİ yolladılar geldi. herİf gēTdi, bi arwaT gēTdi. o herİfİ geldi onūn arvadINI da
 kaçırtdı aldı, gēTdi başkasi kaçırTdı, apardı. çocuğı kōmişdi beşigde. kōcasi ásKer. é
 oĖlūma diyem, geldiler evlerİNİN topūnı apardıħ. onna gidenİN sora biz dokkuz sene
 15 kaldıħ orda. /// eze, kâdının memelerini kesdiler? /// dur, sana diyem. eşiTdİN? o kaçan
 şey, kâdın hanē o bi herİf kaçırTmışdi. onnan bi daha geldi başkasına kaşdı, o düşdi
 peşİne. dēdi men buni unuTmanam. gēTdi memelerini kesmiş. é kollarINI kesmiş. bu
 ħeşa ħeşa daha ne diyem. çoħ pis işler. o da ħeyİfİ aldı, herİfİ. işde sultan seyit war,
 mubarek. gēTdi o ordan kaşdı herİfİNen, bèle gēTdi. herİf de geldi, onūn başına o icatlari
 20 aşdı. çoħ çekmişem çoħ^J çoħ. // nece ħetİrİne düşİr. babam çamaşır yıħamışdıħ.

- derenin dibindedik. madavans da, deredir. oturidih. çamaşır yıhamışdih. bi adamımız wardi. çıhmışdi gide tendir torpağına, torpağ getire. torpağ getire, tendir yap. çıhmış bahmış ki bi koyun orda otir. orda ele göskini ama men de ayiyi görmışdım. men de diyidim öküz möküzdı. birisinin heyvanına düşüb, halhın şeylerini yiyiler. ekinlerini
- 25 yiyiller. men de sabahnan koyuni çıkarTdım, bahdım. bahdım ki ayi aha bele Turmış ki özünü ata koyunun içine. iTler buni kavaladi. apardi, aTdı aşağıya. geldim enişdemnen bi orda komşı wardi. dedim gidin, bahın şeye. ayi geTdı, dedim. aldılar tüfenkleri, geTdiler ayinin yanına. ayi şılan yemiş. nece yemiş, bunnara bele hucum eTdiler. onnar bele tren yoluna kaşmışlar. ayi kalmış orda. /// sabah oldi. bi gün arası geşdi.
- 30 men de ele biliyem, bu mehlenin koyuni geTmiş. o koyun da düşmüş peşine. toplamış. o men gördüğüm ayi da necese bele göskı beyaz. dedim wala bu mehlu kımın ekinlerini yiyib bele. kahtıh, geTdik. ele hePPi çocuğ mocuğ kucağımızda. kahtıh, çıhdıh tepeye. bahdıh ki koyun orda yatir. e koyun şimdi be oT yemir. ele bele kahtıb gelecek, bizi yiyecek. neyse oTTiyi, o yati. sen de körpedin, ananın kucağında. /// men körpedim he.
- 35 bah men warmışam o anda. /// wala kardaşa diyem, bi de bi komşı gelmişdi. ordan torpağ apara arabaya. dedim nölür dedim kardaş, ona bi bah. dedim wala ayiya mertlik olmaz. ele aldi arabayı torpağ almadi ele kaşdı geTdı. men de bekledim, bekledim. dedim dur bahım; ayi midir, nedir? yavaş yavaş o koyuni oTTiya oTTiya geldi. geldi çıhdi ekinin içersinnen. wala men bu koyuni tutdum, apardım. apardım kodum arada.
- 40 otin içersine. ahsam oldi. sahabi geldi. dedi wala koyun daha madavansda daha geTdı. tizen bele şeler görüb. işde bele görmışem. çoğ görmışem, çoğ çoğ. // işte total koyuni. işde odi. // he, bu da körpedi. anasının kucağında. aldıh, geTdik. aldıh geTdik. wala geTdiler. koyun geldi içeriye. ayi degelmiş. keynatam minmişdi merkebe. geldi oriya. dedi ne edisen burda? dedim wala orda ayi war. toplan dedi gidin. o ihtiyardi hanè. hadè
- 45 hadè dedi. gidin ayiya karışmayın. ayi gelib sizi yiyer. wala dedim men ayiyi beklileyecam. // burda köye geTmemişem. e ne işde bi tendir evi. tendir içersinde tendir wardi. sabahnan kahtırdıh, yandırırđıh, yendirirdik. içersine yemeKleri atardıh. sabahın çay war midi içek? çorti çıkarırdıh tendirden. hePi yiyellerdi, kahtallar, gidellerdi. e işde. // yandırırdıh. yemekleri atırdıh tendire. e kahtırdıh. bi kere başka işimize. bağ ekerdik,
- 50 bahçe ekerdik. ayran çalhtırdıh. e su war midi? te neñden su getirirdik. // bele su ağacı yaPmışdım. bele doldururdum. alırdım umuzumuza, gelirdik. ele olurdi. doldururduğ cıralarda omuzumuzda alırdıh, gelirdik. te bu aşağıda bi bulah te' ordan getirirdik. satan kışın da allah. bele getirirdik. elimiz, eyağımız Tonardi. ele ağlardım. hindikiler kimi mi. şimdi her bi şey içerde babam. he wala. her bi şey içerde. // yo yo.
- 55 tendir evleridi. oda moda yoñdi babam. // e esKiden bele bu kete gelin yoñdi be. tabi be buralar ziyaretdir, hePi sorsan. // yo, ne bülürsen? sultan seyidi tanımirsan? sultan seyèt burda biri de sultan sılēman. iki kardaşdırlar. biri bi yèrdedir. // şehit düşübler, şehit. seferberlikde her yerde şehit düşübler. // yoğ babam, yoğ. analarımız sōlerdi. // e unuTduğ, geTdı babam. // heç men ne bülüm, ne yapallardi? // işde sen bizden eyi bülürsen. allah seni bağışliya. sen bizden daha eyi bülisen. doğru diyir. üzerlik getirirdik, ataşa atardıh. uşağı verillerdi bele onun şeyine. // he he, dumanına. // e he. işde biçirik, davara veririk. karakıyah hindi de war. dağlarda. /// tortuk toplardız. onnarın hePi sōle. tortuğun adını. yabağasi onnari heP sōle. bunnari alsınar. /// tortuk war. ebemkömeci var. ilandili war. koyunkulağı war. koyunkulağı da yemeklere de atarlıh.
- 65 Tuzlarlıh, yerik. kıcıhdan da oni da yeller. // palah eşerdik. // eşerdik otları, bağlardıh. balbasdıh da çiçekdi. sari çiçekler yirik. o, çiçek açar. birağıllar iltihabın üsdüne. tendirlik de war. oni pēnceređerik, yerik. bişiririk. // he, o da war. oni ele bi şey eTmenik. o kalır. davar yiyer. // çeşür de davarlar yiyer. onnar oT dağındadıllar.

- biçerdik, getirirdik. davarlar yiyerdi. // ilandili hindi yani toplarış. yani yerik de. o da
70 mideye eyimiş. hindi benim bi gevim erdişden gelib. hindi bizim bağlar doli. topliyi
bële getiri ħorumnan. diyir bu olmiya men midem şey olur. hindi gelib bize. bizim
bağlarda war. topliyi topliyi getirir, Tuzliyir, yiyir. // ħaħaħ da ħele gözel. bële toplarış
yerik. kırmızı çiçekler açar. ħele gözel kırmızı çiçekler açar. he, walla. ħalosun da biter,
yiyeller. ħele gözel. işde o bële çekerik, köki çıħar, soyarış, yerik. // he, ħalosun. bële
75 başi şeydir. yabaħası, koyunkulaħı, ineKalni, tortuk, baħçede daħda toplirış. pancardır.
yabaħası, onnan sora tendirlik, avelik, baħayarpaħı. // he he. Tolma yaparış. oni bële ħnli
yarpaħdır. Tolma yaparış. bële ħnli yarpaħdır, baħayarpaħı. onun Tolması çoħ güzel
olur. baħçalardadır. kekesaħalı, oni da yiyeller. onun turşusuni yapılar, pancarını
yapılar. işde bële saħaħ kimidir. oni bële olur. bële pıħaħnan toplarış. getiririk turşı
80 tutarış. ħele gözel olur. // tendirlik işde tendirlik ħanavkesen ha. onnar war ya. tendirlik ħ
işde adi ħledir. baħçadadıllar. hindi ola san gösTerem. // tikandibi o da bi şeye yariyir.
baħırsaħ paraziti tükir. sabah aj ħarına iħerken. tikan dibi, yilandili, boħayarpaħı onnari
saydım mi. // çaTlakuş. ħ işde bağlar Tolidir. bële çekdik mi bële kökünne süd kimi
verir. // o da ‘aynidir. oTTadandadır. bële keserik. o bële mubarek süd verir. bële alırış
85 ħaba. o ħabda olur. bi kere saħkız. he, aTTurpi o da ayni bağlardadır. yarpaħlı. //
ħazeyaħı, ħuşekmegi... ħazeyaħı a bēledir. // he, avēlik de war, yirik. // uşkun da war.
uşkun da yirik. soyarış, yerik. kenger de var. // mendē de var. // mendē de yerik.
soyarış, yerik. şeye cacıħa ħatallar. pēynire atallar. sirmo. sirmoyi pēynire atillar.
pēynirde gözel olur. caħ da alırış, turşı tutırış, yirik. bizim hele war. wala men oni
90 bülminem. çırēş he, gelir, alırış yēmege. şile ēderik, ħelise ēderik. çoħ gözel olur. // he,
tortuħ da war. // ħ oni da topraħ getiririk, pēncer ēderik. soħan ħawururuħ, oni pişiririk.
yumurta kırarış. ēderik pēncer, yerik. // tabi tabi. çarış da wardi, eyaħħabi da wardi. //
ħondıra nedir? işde feyzula man ħondura gēTdi. /// tabanni tabanni lasTikler war ya,
ħundura onnara diyir. // lasTık degildi, ħonduradi. men gelinnigimde man ħondura
95 giydım. // yo, aTnan gēTdiler. aTnan gēTdiler. aman bi tene bi ħolumnan tutmışlardi. bi
bi tene bi de bi atın başını çekillerdi. ħ benim üzüme şey çekdiler. way dedım, bu
nedir, benim üzüme çekile. wurdum, aşdım. aşdım. rāħmeTTik ābē diyirdi. aTma way.
dedım benim üzüme ne bu ötüħi çekirsiz. ħ bülminem, ne bülilem gelin gidirem. // yo
babam. yo, başlıħ yoħ. // yo, babam men ne bülüm, ħle bi kēf gelirdi man. ħle ħle. ħle
100 işde. // gelinnik yo. // ħ bële fisTan. // he, fisTan giyirdik babam. // yo bacım wala. ħ
doħri diyirem, fisTan giyerdik. // yo perişannıħ, idare ēdirdik. // be çekmedik mi.
perişannıħ çoħ çekildi be esKiden. // a bura tendirdi. eveli temiz degēldi. a burda
yatardım. bi teneke altın bizden almiş madavansda. bële şey olurdi. sıva salırdım.
diyerdım alħaħ olmasın. o bizim evden o zarnan çıħdi. gēTdım baħdım tenekeyi altını
105 çıħardi. şeye koymışdi. diyerdım mevlüt, diyerdım baħ süd makinasını bële
vurmuşdıħ üsdüne altının. diyerdım wala altınnan bële silme, ħalsın üsdünde. hem
ordan çıħardılar, apardılar. hem yaTdıħımız yērden çıħardılar. biz dokħuz sene orda
kaldıħ. ħle bi yēre bi şey olub benim uşaħlarım çıħarTmadılar. ħalħ çıħarTdi, aldı,
götürdi. // yo walla. ħeynana meynana görmedim. ħuma görmişem, iki tene. birinnen
110 yoħ. allah birine rāħmet ħde. ama birinnen çoħ çekdım. gēTdım fisTan öħüne düşdi,
oħlüm çoħ yaPdım. baħ gözlerime, saħlar başıma wurdı. saħlarımı çekdi. baħ gözlerim
bu hala geldi. benim ħumam benim saħlarımı çekdi. başıma wurdı. baħ gözlerim ēleydi.
ha bële baħ, gözlerimi ne hala gēTdi. gözlerim görmedi dehē. benim anam aldı, gēTdi
meni diyerbekre, toħdora. toħdor bële baħdi dedi, bunun düşmani kimdi? bunun
115 saħlarını çekibler. genç, gözi bële oldi. dedi wala vemişem ħuma üsdüne. dedi senin
gözlerin ħor oladi. ħle torba taħadın, dilenedin, getiredin, vēredin, yiyedin. yazıħ deħl

- mi bu genci vërdin, bële yaPdirdin? ë dëdi bülminem. ama men durmadım. man dëdi iki ay burada yatacah, diyerbekirde. iki ay bu tohdorda yatacah. bi_ay bi gözünü tedavi edib açacağ, bi_ay bu gözünü. he işda. bu gözümü aşdı. dehe durmadım. tohdor dëdi bağ
- 120 ëTme. bu firsanti kaçıTma, yazıhsan. döğüş, tohdornan şey_ëTdım. dëdi kendi nebalın kendi günahın boynuna, gëT. heyvağ diyersen. ben hindi de başıma gözümü çalilam. nêrden sorum. be ële yaPdi. ahırında o bana çoğ yaPdi. ë men genç. bülminem. düşdi can öğüne. bi münkün canını vëremedi. burda konum komşı çoğ döğüşdi. dëdi gëT. bi şey_olmaz. gëT helal_ët. kağdım gëTdım. bağdım bële gözleri yumub. bële bağırir
- 125 çığırir. meni kutardın, kutardın. nevesi dëdi. nene dedi senin kevser gelib. işaraT_ëTdi. hãnsi dëdi. kuman. o tutdi bële elimi, basdi gösküne. ële ağladi, ële ağladi, ële ağladi. // he, men de eze çığırırdım. ële ağladi. orda helal_ëTdım. // he, ëTdım, ne yapam? a bu dëdi këfine. // çoğ wurdi. ële wurdi kafama. genç, wurdi kafama. hëç başımda saç kalmadi. ha' saçlarım bëledi. bële bi gençdım. // yëmeg mëmeg pişirirdik, aparırdıh. o
- 130 ölü sahabi şey evlerine. taziye evine. ë işde. // biz yapardıh. üş güne kete konum komşı aparırdı. üş güne kátá. ordan ona dehi kımse götürmesdi. hãnsi gelin, hãnsi ihTiyar burdan eKmegi bağlar belan yëmegi alır eline. tê_ oriya kádá eKmeg aparırdım men uşahlara. ekin biçellerdi. aparırdım_oriya. tek başıma giderdım. tēzen çoğ derTter çekib. çoğ çekmişem, çoğ. allah esKiye apara gëTmiye. // burda çoğdi koyun.
- 135 gëTdik_oriya. oranın da kilsesi ële hoş yapılmış. sıvalı. gëTdım bağdım keşışın başını kesmişler, koymışlar pacaya. kani ahmış_asağıya. // he be. ële gördüm. // şimdi gözəl. esKi ne wardi babam? esKi ne wardi? // hindi esKi gençler tē'. saygi allah sennen razi ola, babam he. kardaşım gelib evde sahlanırdıh. bizi görmiyeler. biz ële korhardıh, kaçardıh. ë şimdiki kızlar geliler, kol kola tağlilar, gidiller. allah seni bağışleye. /// ë
- 140 Toğru diyir. /// ë ohiyannar, okulda olannar hePi serbesdiller. gözleri düşir, begeniller, gidiller. oğlum wallahi. be ë he. gidiller okulda göriller. ë yolda göriller, dikenlerde göriler. // ë wala. yo wala bizden yoğ. babam kızlar öz başlarına gëTdikleri yoğdi. // yo yo yo. göz möz düşmek yoğdi. // wala bülminem. // ë bulağ war midi? /// wala biz görmemişik. çësmelerin başında kızlarımızı. men dörT tene kız bësledım. dördünü de
- 145 madavansda bësledım. bële kuş oğluna yanaşdırmadım. // wala hindi he. hindi kızlar özleri bulillar babam. // benim kaynatam yoğdi. herif bi teK tenedi. hëç kimsesi yoğdi. // yo yo. yaşmağ, çoğ yaşmağlı tutallardi. üz göz çekili. hëç keyinpederinen söyleller midi gelinner? // yo, hëç onun yanında cocuğları emzürmeSlerdi. tehada gidellerdi. bële görmez. hëç keynatanın yanında cocuğı emzürürler midi gelinner? keynatanan
- 150 yaşmağlı. ë hindi yoğ. // ë karilar ayrı yiyerlerdi. // yo wala. ële bi teK kabdi. ële o bi kaba doldururlardi. kıFleTçe oturlardi, yiyellerdi. a çanağdi, ağaç kaşuğdi. bële diyerbekirde tohdor mennan sordi. men bile sōledım. tohdor ële güldi, ële güldi. dëdi, bacım dëdi, hindi tohdor bülisen ne dëdi. dëdi hindi tütügli çığdi. hindi her bi şey dëdi, şey_oldi. aman dëdi o kabda yiyen yëmegler bülürsen mi ne ëyidi, sağıamlığdi. toprağ
- 155 kabda yëmeK yëmeK. he, doğrisan. torpağ kabda, ağaç kaşuğdi. torpağ çanağdi. ë tendirden çortilari çığardırdıh, Toldururduğ. bi kere kıFleTçe yerdik. kağallardi oğul, uşah. /// çorti nasıl. ilahnayı yıharıh. doğrarıh. ë küpelerde tutarıh. // he. ë ben dokkuz sene sahlamışam. // he he. kiçüKdük. ismimi sōlemeyi bülמידım. yaşmağ hëç tutmadılar meni. kiçük olduğuma hëç dënmedi. // he, walla. hëç bülmerem. ne düğünüm
- 160 hetirime gelir, ne nişanım hetirime gelir. // he walla. hëç hetirime gelmir. o kádá ki ağliya ağliya meni aldılar, geldiler. tutdılar kolumnın gëTdiler. bi kırıh_üzük tağdılar barmağıma. o da káyboldi, gëTdi o da. // çoğ çekmişem oğul. // he, gëTdiler bi nişan tağdılar. kırıh üzük. o da káybëTdım. // oğul çıPlahdılar. bi tene giyerdik. yoğdi babam. enterimi ağşam yığardıh, enterimi ağşam yığardıh. atardım bu tarafa, kururdi. sabahın

- 165 giyerdım. giderdım dağa, koyun sağardım. // çoğ wardi. // he he. evet evet. sandıh da wardi. doğrisan. babam men görmedım. menım elımdedi. her bi şey. men allah ne vermişse menım kendi elımdedi. bişirirdım, yapardım. // yo yo. menım yoğdi. men görmedım. // he he. çoğında vardı. burda da wardi. // evet evet. burda da wardi. // benım annem çoğ yoğsüllüğü da çekdi. // doğrisan. esKiler çoğ çekillerdi. hele kötek de
- 170 yiyillerdi üsdüne arTıhlama. erkekler wurardi. hindi karilar kötek yiyir mi? esKiden karilari wurallardi. // men ne bülüm? // ge sen de bi çayımızı iş, geT. wala men çoğ çekmişem. un iki yaşında men çoğ çekmişem. esKiden kızlar bi şey bülmezdi babam. bu almağdır, bu geTmeKdir, bu kaçmağdır. è hindi okullar çığdı, oğillar, gözleri açılır. hele onnan kayri de bu şeyler çığdı, bu teléfonlar. way way way'. arTıh bi kere onda
- 175 bulilar birbirlerini. arTıh ha bu teléfonda onnar birbirlerini bulilar. o konuşır, o konuşır. işda filan yere ge. o diyir filan yere ge. orda görüşek. aha işde! è esKiden ele bi şey bülüler midi babam? // he, bülgisayar da çığdı. // he he. babam. doğrisan. he he. işde diyirem. bisardan sari diyirem, gorbagor ola buni çığardani. bisardan sari eyidir ama bisardan sari yoğ. bitün gençler çığdı yoldan. ha bu da çığdı. be babam. way, ne
- 180 sölirsene? // çoğ babam, çoğ. esKiyi allah apara, geTmiye. è wala gide gelmiye. /// burda torunun toruni oldu mi çocüğü ana nevcük diyiller. men ne bülüm? ha babam sen de eyi bülürsen. sen daha eyi bilirsene.

Derleme Numarası: 16

Konuşan : Niyazi Aksoy, 71 yaşında, Okuma-yazması yok
 Derleme Yeri : İki Kubbe Mahallesi, Ahlat
 Derlenen : Değişik hatıralar

- heyaTTar budur ki, torpağ başan. nêrden gelisen? nêreye gidisen? /// biz şimdi zekinen konuşduğ. zeki karışdırdı. sen karışdırmıyasan. şimdi hem inceldir, he, kabaliyor. /// babam sen kımın oğlisane? men Tızığın niyazının oğliyam. // lağab konuşmuşlar. allah herli èTmiye. bizim esas lağabımız cevizkıranıdır. oni ceviz ağacını
- 5 dedemiz eKmiş. cenabi allah tezededen tezededen mal vermiş. bele Tızığ vermiş. bele eyenen. önce Tızığlardan mi konuşam? dırtığlar, şıntılar, dedesilolar, şey yanè dedigi kibi. è nedir, tahsin usdanın dedigi gibi. nebolar, yaholar, kaledibler, heşiller yanè heliseye. heşil ayri. o ayri tabi. onun bi nevi helisenin bi nevi. // ahladin esKiden yaşantisi çortinan yaşanırđi. kışın yemeglerımız en birinci yemegimiz çortudur. çorti da
- 10 dedigimiz lahna turşusi yanè ha. eger oni sordınsa odur. ayran aşı, ayran aşına esKiden şimdi ayran aşı dirik ona, esKiden aħbal diyellermiş. evel kabahlısı zatan menşürmiş. // rençberlik yapırdı. oT doğrardı. // dağda giderdik, çift sürerdik. onnan sora ħarol wardi. ħarol zamanında ħarol, buğda. ağaca, sapanın iki terefine taħda çahmışlardı. onun ortasına ħarol diyıb de buğda sêperdik. è öküzün mesele iki ikine
- 15 giderdik. ancağ bécirirdik. şimdi, her şey basıd oldi. şimdi maziye döndi. ya benım güzel kardaşım. biçib geTTigimiz yer de buradı. ħarman yeridi. ħarman yapardı. işde onnan şey ederdik. samanını da hayvannara yedirirdik. ħarman savrulurđi. oni buğdayı ayri ayırırdı. samani ayri ayrılırdı. bizim mesleyımız odi. oraħnan da biçerdik, getirirdik. artıh bi aya mi biçerdik, iki ayda mi biçerdik. imdadına göre. un beş günde
- 20 mi? bunnar bele hebsi hesabdi benım güzel kardaşım. // ben esasen yedi ay asKerlik yapmışam. araba devrıldı. ayağda benım seketlik var. è ben tabi kısa hizmete tabi tutdılar. ona göre bi arħadaşımız da ħubi köyünnen wardi. şevket yıldırım. o da tabè

- onên da bêli kırıldı. nöbeTÇi subayi işKilidi. tutdi elinnen aldı direksiyoni. özi öldi, geTdi. bizler de yaralandı. allahın vërdigine yüz bin şükür. wala bugüne kátá de çıhđı. 25 // biz asKere şey götûriyordı. yanê giyim esyasi sevgiyád gelirdi ya. ê alaylardan taburlardan yollarlardı. onún iyaşesini giyim eşyasını gönderirlerdi. potinini, motinini. ê o da başımıza subaydı. ne bilek işkilimiş. tutdi direksiyoni aldı. bësh on kişinen geTmişdik kimisi linc_öldi. kimisi sağ kaldi, yaralı. kimisi bëyin kanamasi. ne bülüm? yoğsul devirdi o zaman. yeTmişin, atmışın dewri. aTmiş dewri çoğ yoğsuldi. asKerde 30 ferdi misal yani bi iki samursah kátán bi yemek vërilirdi. êle bi eğítim taburi. izinsiz tuvalete gidemessen. icabında paran hırslanırdı. sen niye hırslaTdın, dayah yersen. ne bülüm? türlü türlü her derTTer war. ê şimdiki dewür çoğ güzel. // oT dağını da annaTmamın sebebi odur ki heyvannara giderdik, yëm biçerdik. ê tırpannan bişdigimiz zaman las sökülürdi. tırmıh çekerdik. o oT biçim şeyínin_adi lasdır. tırmıh çekerdik. ê 35 horum bükërdik. ê bêle yoğsul günler biz geçirdik. şimdiki günner çoğ eyi. // oni öküz arabasınan getirirdik. nêrden getirek? kağni arabasınan. // öküz arabasının önce iki tene a şeyi arihđır. onnan sora haçele ariğın ortasınnan parıhđır. parıhđan sona onnan sona iki tene göpdür. göpun_üzerine iki tene emcekdır. dört tene. o dörT emceğín_üzerine dört tene kazıhđır. iki tene telebarıhđır. // he, telebarıh diyeller. bêle uzun ağaşlar. yani yani 40 ‘ayni bu şekil. bêle şekilli. onnan da sona ne olacağ? dört tene kazıhđur. ha sam, samtër, onnan sora maran. // yuvarlah tekerlerler war ya. onnarın_ismi marandi esasen. bêle üç parçadan. bir, iki, üç parça. o kırıldığı zaman zaten araban geTmezdi. kalırdın yolda. sirni yandığı zaman onún_ortasındaki de gidirdi. // sami, samtër. sami kimisinin mesele demirdi, kimisinin_ağaçdır. hele onún hasılati kalıb. boyunduruğdı. onnan sora loğ war. 45 Tığan. loğ dedigimiz arabanın mesele o dedim ya, arihlari bağıliyan şeydır. onún_adi loğdúr. // boyunduruğnan birbirine bağıliyan bêle ‘ayni bu şekil. // iki saminin_arasınnan geçen öküzü bağıliyacağ samtërdır. altınnan işde bêle bağılallardı. yoğsul devir yaw. şimdiki devirdir? he, binerdik boynuna. alırdıh iki tene çubuh elimize. eger merhamed olûrise ege heyvan çevik olûrise giderdi. merhamed_olmassa 50 zaten karşıki adam êle wurardı, wurardı bişerdi. öküz yatardı. araba devrülürdi. o hayaT da hayaT deyêldi yaw. // tabi çengim, göğünam hele kalir. // he, zildir. // bonduruğ, dağdağan bêle heyvannarın_annına bu şekil vurardıh. boncuğınan monciğınan, evet. /// lağab olarağ dızığın niyazi diyeller şimdi. ama esKi lağabım cevüzşihî hâci mihemmed_oğli hâci receb_oğli. bizim esKi lağablarımız onnardi. /// cevüzşihî neden 55 demişler? ha burda bah. ha bu bahçede bi cevüz_ağacı wardi. kol dolanmazdi. o cevüz_ağacını iki kardaş eKmiş. şöle basTon genişliğinde. bi kardaş çekmiş, aTmiş yere, kurumiş. kardaş hajdan gelmiş, bahmış kuruyub. gelmiş iki rekat namaz kılmış. dua eTmiş allaha. cenabı allah ona bal vërmış. bal vërdikden sora bi kapağı şeb gibi çıhıb, bi kapağı sürme. // şeb gibi diyeri de sürme. ‘eyni sürme şeklinde kara. neden 60 demişler. demiş ki wala demiş ya’ rabbım demiş, benim kálbimde temizlik varsa bana saği sağlam ola. kardeşimin kálbinde çürüglük varsa çürüg_ola. işde bunnar da bêle. bu kibi imtihan dünyasıdır. bu kibi hëkmeTTernen karşılaşıyoruz. bundan dolayı cevüzşihî // he, bunnan dolayı allah rızası için. cevüzşihî. a onnan sora da getiribler, allah rahmeT_êTmiye. ikinci lağab almış. cevüzşihî hâci mehmeT_oğli. üçüncü lağab ikisini 65 silib, aparıb. ari gelib kulağa dızıldamış. şerefsizler nedir, dızığ. dızığın niyazi şimdi diyiler. işde bu da bu. // çoğ esKi sıhıntımız odi. a şimdi de gine çekirik yeri gelince. yoğsulluğ nedendi. paradandi yiyecekden di. heyvanın yoğsulluğı olûrdi. yëmi biterdi, kalmazdi. giderdim komsıdan isTërdim. parannan satardı. êlesi merhameTTi olsa vërir di. êlesi olûrdi vërmezdi. // kömür de daşırdım. arabalarnan kömür daşırdıh ona

- 70 buna. bēş on kağıt vērirdi. gōtūrürdük kapısına tōkerdik. biz ele yoḥsulluḥlar da gördük. /// tavlanın tarmasında hēç yapdız mi ēle ev gibi. /// yo yo. ev gibi yatan, tarmada yatan rehmeTTiK dedemnen nenem yatıblar. /// men yatmışam mesela. /// yo, men yaTmışam tam olaraḥ. men yalnız geTdım. düğüne geTdım. şıḥ veysigilın allah rahmet_etsın. tavlada şeyın tavlasi. şemonın_odasi diyellerdi. şemonın_adasi kambah_ola şemonın
- 75 başına. vērān_ola belki, kambah_ola. filankesin_evine geTdık. ne bize bi yemeg vërdiler, ne bi çay vërdiler. ne bi ciğara vërdiler. evi başına yihıla. alT kaha üsT çevrüle. torpaḥ başına. sen de adam mi olacaḥsan? ataşdan maşa sennen de törüyecek paşa. /// o sorsun ben sōliyem. // tēzenen evlenmek. ne tēze meni gördi, ne men tēzeyi. esKiden giderlerdi, alırlardi vërirlerdi. soradan diyellerdi bu senin ğarındır. sen de onun
- 80 kocasisan. ōle bi ḥeyat gördük. // o, çoḥ güzel hemşerim. ē dedi aḥlaTda wan, āḥreTTe iman. gez dünyayı, gör konyayı. // evimizde kullandığımız şimdi de esKiden de tabaḥ diyellerdi. ha çanah. çölmek çanah. he, onnar wardi esKiden. küpe, nēhre. nēhre de geçen sene kırıldı. nēhrede ayran çalḥallardi. sizde taḥdadan wanda war. ona şey diyeller sursüm. baḥ men oni da bülirem. wan usuli, erdiş usuli. erdişte zaten cacıġa
- 85 doraḥ diyeller. ē köyliler mesele ekmege nan yiyeller. /// he, kürçe yani. // yemegimiz wardi. yemegimiz baḥ nedi. özel esKiden yemeyimiz bulğur pilavidi. çortidi, ayran_aşidi. ḥelisedi. helim_aşi. turşu aşi. allah şēn_ēde. geTdık filankesin_evinde. geTdık o bezirğan çorbasi. o bezirğan çorbasi oT daġında. ē şeyın mesele öyle zemani oni kimisi yapardi, yiyerdi ki havayı tevbül ēTmeK için. kabaḥ boranisi. allah
- 90 baġışlamiya. aman kabaḥ Tolmasını allah baġışliya. boraniyi baġışlamiya. başına yihıla. geTdım hamzaogūllarına. oT gōtūrdūm. emmioġli emmioġluna gōtūrır. ne getirdiler karşan? çırTma kabaḥ. way onnarın_evi başına yihıla. vērān_ola. ha yaholar, idolar, efendime sōliyem menşurdur. onnan sora iT edolar. // onnar çoḥ. iki yalanında geline, kıza kariya. herif çoḥ edebsızmış. yemek yēdirirmiş. be it kimi keskinmiş yani onnarın
- 95 kífleti. gine de keskindir. şimdi ḥāce gidīb gelīb. ḥeşa sennen dēmiş, geçen günner sorūlmaz, gōTTe tuman görūnmez. torpaḥ başan. yani gidīb gelmeknen ḥāci olmaḥnan yanē hacı mi sayacaḥlar seni? o ki o bēle iTir, ben de bēle sōlirem. aha ēle dersimiz odur kardeş. baḥ şimdi sen ayaġınnan gelibsen. /// benim o enerjiyi ya yiharsan ya yaparsan. yalnız bi bi ‘aynanın bi terefinnen su aḥıdır. /// çoḥ mu derındır. yapılır mi
- 100 yani? /// men tanımiyem sen oni... /// benim o kara oġlani gör, onda yaPdır. eyüp var ya aşıġıda. // ömernen barabar çalışı ya. /// hanki ömernen? /// şeyın yusufun kardaşı ömernen. ha burda çarşıda tükani da war. nebolor. ya şılor çıḥıb başkadır. nebolor yaw eyi milleTdır. dayaz_oġli çağırılar. sona dolandırıcılıġı da war. aha bu dolandırıcılıġı esKiden men sennen para iTirem. sen bana kana‘aT getirsen vërirsen parayı. deyēl mi
- 105 kardeş? ha on gün, bēş gün, üç ay, iki ay. dōrd_ay diyirem, dolandırırem seni. ēle o ki vërmimem. way even yihıla herif. geTdım, geldim, üş dōrd gündür. ē men bēle adamın_anasını sögem, ayıbıma gelir. bēle adamı tutsam dōgem kuwwetim sarmi. kábileleri çoḥdūr bunnarın. be ne türli edem ki kardeş, o parayı alam? ya esKinin_adamlari bēledi. ama onnarın_çinde allah rāḥmet_ēde, ḥāci yusube. ḥāci
- 110 müslüm kátá saġlam dūrüs yoḥdi kardeş. ē tabi bi ocaḥdan oḥ da çıḥıyor boḥ da. ḥaşa sizden, ḥaşa sizden dedikden sona bi şey kalmaz. sözüm burdan yabana. bēle bi şeydır. ābē ne yapalım? dēmiş eşme poḥi, çıḥi koḥi. // he. nemruda geTdın mi? // nemruda geTdım babam. o sakḳız_aġaçları bi yannan o gece oldi. çırçırılar, odun kesdik çırçırılar geldi, doldi çayımızın_çine. wallah kardeş bēle yağmur wurdı. ama çır çır çır ēdirlerdi.
- 115 bi kerem dolillerdi çayların_çine. yağmurda rezillik. öküzler bi yana gider. su yoḥ, içesen. şirin suyi bulabilmessen. onda o keynar suyi gideceksen bulacaḥsan. keynar suyun başında gernava gideceksen. gernavda çay payacaḥsan. arḥadaşlara öküzleri

- koşduh. o aslan. bi tene de almışsın şeyden holikden adil torundi. namusuz afèdersen pisleğigi zaman nece diyisen seldir yayılıb. kıyruğuna çalırdı, çalırdı. qardaşım men ele
- 120 bi heyat görmedim. oni gömmege basirdi. toruna baħarsan torun delidir. biçimi kıurarsan göT yağını eridir. torun cümlesinin öküzlerinden de eyidir. tavlama gelmişdir baħdını kıırmam. niyazi ağzi huluçdan bi çift öküz mali, Keneler boğdı kalmadı cani. niyazi vana geTdi geldi, oldi sevdali. be benim babam, be benim qardaşım. saķķız ağacınnan keser seķevül, oni sipürecek diyer ki seķevül degil, oT Kocudur, eT Kocudur. ne güzel
- 125 ağacdır. güzel koħar onun beyaz beyaz kabuħları, dişlere dermandır. illaçdır havi, wallah diyesen niyazi dayi, buni nêrden kesıbsen. diyer men şeyden kesdim, geTdim. nemruTden. nemrudun etrafı göldür. gölün etrafında da dört yoldur. kimisi sannan keser odını, kimisi düşer, üsdi başı yaş olur. şaşırdır yolünü. kimisi getirir töker koyunu. kimisi de bilmez kendi bulacağam soyumi. aslına sorarsan heç oğul oħuTmadın mı?
- 130 oħuTdum. bi oğlum wanda. polês memuridi. o sene wurdiler ya o şerefsızler polêsleri. benim oğlum da orda polês memuridi. e tabi ásaletli baba war; ásaletini sayar, ásaletsız baba war kendini máhleyi söger. ásaletli baba mısafırını öger. ya benim babam. kürd hesen dedigim máhleyi söger. háci eyaz dedigim mısafırını öger. yunusun ħalıT da kıızını öger. kıızı kaħır kocaya veren zaman çoħ ögir. ögeni demiş aT kaç, al kaç;
- 135 ögmieni aT kaç. ayni o misal olur qardaşım. wallah ne bülüm, heç olmasa dedik yavaş yavaş dolduraħ bu banTTari. bizi helbet soran olursa da otuz dokuz doğum niyazi aķsoy. aħlat Kazarının bidlis vilayetinnen. ha bidlisden bi tene de söliyecem. bidlise geTdik. bizim dayılarımız war. adilcevazdan gelmişler ewlenmişler. adilcevazdan kıız götürmüşler. bi de bi adilcevazdan hizmetkar tutmuşlar. e esKiden verirlerdi baba evine. o
- 140 böyük ayilenin adamnari geTmezdi. hizmetkar alırdı, giderdi. bele otobüs bele araba bele şey yollar yoħdı. ya fırtınada ya boranda giderdi. ya öldü ya sağ çıħardı, gelirdi. sona bidlislişler şekeri getirdikleri zaman faburqadan, alıllardı kırşada, lazoğli laz memet diyellerdi, kırşada. bugün gördük. bi sandıħ şeker götürdi. ula babam bu nasıl götürdi burdan demiş. biz burda ha babam demiş, biz burda yayan Kahvaya gidebülmiyik,
- 145 kambaħ verene de, bu nece çıħıb, nece gidib? o nasıl bi sampiyonmiş? ya qardaş, esKinin adamları bele. alķulunun ali wardi. o da háķķáten ordan esKiden bi beş, on kişi alıllarmış, ipnen bağlallarmış. kırsada şeker getirirlermiş sandıħnan. burda esnaflara ya on kağıda ya on beş kağıda. şimdinin parası. kimse o kırşada yaya yürüyemezdi. kıurban olam allaha. qarda batardı, çıħardı. kırşa olur bi kere rahaT gelirdi. olmasa
- 150 gelemezdi. işde o aħlaT dedigim zamanında tarihi eserdi. aħladi haķikáten allah rızası için ne kádar met eTsen mêtine göre aħladın insannarı mısafırperverdir. qarşında bir eKmegi olsa bi eKmegi dörT arħadaşla böler, yiyer. aħlat işde böyle bir insannarı war. sora wanın da insannarı eyidir. erdişin de insannarı eyidir. misafırperwerdiler onnar. ama başıka yere geTsen. sana ne selam verir ne selamın alır. ne sana yardımcı olur, ne
- 155 sana arħadaş diyer. kambaħ ola filan yerın qarı çoħdúr. filan yerde qar yoħdúr. e melmeket war ki tabi esKiden istanbula geTmeden eveli istanbulda o kátá qar yoħdı. eyisi geTdi, kótisi geTdi. istanbulun qarı çoħ oldi. bizim de melmeketde bi sene yağar, bi sene yağmaz. bu kambaħ sene yağdı ki işde bizim su aldı, borılar patladı. saaT patladı. káldıħ perperışan. şey niye patliyadı. enerji. enerji kimse olmadığı çün patladı.
- 160 o benim nevemindir sen oni kıırmıyasan. sona onun saħabı berbaddır. wallahi berbaddır. //kubada gonolar, efendime söliyem gonoların ábdilbaķigil wardi. o şey onnarın neyidi? önce konuşah sona. bu gonoların ne war bi tene álemın ásil kıalan iskenderin nevesi. sevo sevo. geçen gün geTmiş herif allahnan doğrı, kıapısının önünde kıomşı yeni gelen kıöylüler tutmuşlar, önce kıarısını wurmuşlar. sora o üzünün kıafasını yarmışlar. bi de bi
- 165 gelmişler. yalvarılar sağa sola. sevonan bizi dosT edin. sevo da baħdım diyer.

- eşşeg_oğli_êşşeg. bunlari size satanın, bu yèddi babasi it ola. ne diye diyir saTdi sizin kimi ite kürde? bize şey_êTdi. bizi bèle bu hasreT_êTdi. düzgün yolumuza, baba dede komşılarımıza hasred olmuşuz. hâkķāten bèle ağırdi. // dunusdan mi konuşağ. dunusdan bi konuşum. bi de bu sefer de tehsolar. tehsoların ahmed usdaya gidersen.
- 170 mennen selam sōle. bizim bu uşahların bu arabalarını yap. bi an eveli göndere gele. o çaTTiyi kimsemiz yoğdūr, gele arabayı getire. öküzleri de uşahlarnan yolliram. koşa bi an eveli yolliya. è torpah başan parayı yolladın mı ki o da yolliya arabayı? şimdi şeyler wardi. nebi bekirgil dēdigim, bu memed usda var, memed özyurt. hele sağdır. onun babasi nebi bekir diyellerdi. // he, onnar esasen şeden gelmediller. wartodan gelme.
- 175 bunnarın wartoda bi emmisi oğulları geçen sene geldi, bunlari aradi, bulamadi. dēdīm wala istanbuldadır. è dēdīm, ben dēdīm. ben seni dēdīm wartolu musan? dēdi wartoluyum. dēdīm sana wartodan bi tene dēsem acaba tanır mısın? dēdi çoğ ēyi tanırım. è mademki tanırsan dēdīm, kardaşım men de size soralım. sor dēdi. dēdi sen bunnari tanır mısın? evet, dēdīm. oğli bennen aslen bacanağdi. bunnar beni televzona
- 180 çıharTmişlar. è şevket ensardan konuşalım bi de. yunusun şevketem sözlarım çoğdūr. semavar kaynıyor, limonum yoğdūr. kardaş geTdik allahın_emrinen ismetşahın_anasi içün geTdik ciger almağa. hesTedir. doğdor dēmiş ki ciger ēyidir. ēyileşir. geTdīm ciger almaya. şevket ensari bèle cigerleri bu şekil topladi. topladi yığdi bi köşeye. parayı de vermişem men. emmi bu cigerleri nēreye aparırsın. pişiklerime aparıram. è emi sen
- 185 pişiklere aparisan, torpah başan, sen dēmisen filankes para verib. allah_allah. sen bi misal geTmesen, ben şey_êTmenem. peki getirem emi. emi || bir_ay doğar kirazsız, niçin beni kınarsız, öyle bir ağ çekersen, melmekeTçe yanarsız.|| torpah başan. onnan sora ābēme diyem. ēmi sen bi şevket ensari bari sen sōledin buni çocūğların kedilerin_emsali. dēdi allah bela vērşin. cigerlerimi fırlaTdi. ya dēdīm terk_ēdeceksen
- 190 bu mezbahanayı, ya ben. kasab da sona azmi ergezen war. savci. o da o zaman telebedi. o da gelmişdi. et met almaya. hebsi onnar gine öteyın beni gāhvede konuşirih. ule diyi o günner diyi sen allahın belasidin. şimdi ne kātā ēyi olūbsan. // burdadır gine burdadır. è Kardaşım men ne diyem? men bu işe şevket eminen annaşamadıh. ağşam oldi, çığdım, geldim. è ramazannıh, bèle uzun günler. ağustos sıcağları. geTdīm iri küFTe yapmışlar,
- 195 yağlı. tabi onnar da bizde bidlis küFTesi diyeller. bir tahım da iri küFTe diyor. esasen adi bidlis küFTesidir. o kardaşım onun yağınnan durulmi. şeyinnen durulmi. dedem meni çağırdi. balam dēdi, sen şevket efendiye ne dēdin? önce oğşadi. men de bu kātā ya wardım ya yoğdūm. /// è sen ona ne dēdin, o san ne dēdi? /// dēdi, ||men seni aşığ sandım. elinde kaşuğ sandım, karşımda kuzi poği, kafam bulaşığ sandım.|| ben de dēdīm ki sen
- 200 bi ensari çocūğların kedilerin. eşşeg_oğli_êşşeg. bi şey daha sōle. dēdīm sōlemirem. ābē oni de özi tasarlamış. bağdım çığdi. ben hēc sesimi çığharmadım. è tabi böyūğ. esKinin böyūğüne, aTmışın böyūğüne kımse burdan gāğ oraya otur diyebölü midi? ona haddım wardi ki o gele bizim yanımıza otura. veyahut da bu gele otura. è ne yapag kardaşım? ha yana çalırışa olmir. gözūni sevdiğim babam beni tutdi doğdi. dedemin
- 205 kālbi rehet_ola, emmioğludur. ula sen de ölesen. senin emminoğlu da öle. sen burdaken hēc olmassa ben oruç ağız bu yağlı küFTeyi yiyiyem. birağmadılar kardaşım. çekdīm geşdīm, geTdīm hacı ayazgile. allah şēn_ēde evini. ‘aynısını orda da yapmışlar kardaş. // he, wallah billah, bèle onnan sora men geTdīm. è bağdım. neyse abdēsi aldım. yēmeğ i yēdik orda. abdēsi aldım, geTdik teravēhe. teravēh namazını kıldıh. dēdi babam gel bu
- 210 gece benim mısafırım ol. yoğ ēnişde gidecem eve. babam meni arar. babam telefon telefona dayandi. bizim_oğlan oriya gelib mi? ulan didi o kavat şeko için sen nēce benim_oğlūmi wurisan? beni oğulları kātān severdi. rahmeTTiK oğli şeyin emsalidim, yusufun. yusuf öldükden sora o meylini aTdi bana. bibim de ēnişdem de. è babam

- esKiden h er wardi, bereket wardi, insan n h wardi. sevgi wardi, saygi wardi. rebbim
215 bunlari hebs ni bir bir      mledi,  ald rdi. sizin orda wana geld m,  alaya ge Tdik.
 alabal h di ger i. wan  alas nda  oc  h da orda pol s memuri. ge T m allah razi olsun.
beni apardi, gezd rdi. sal nca  wardi orda. den zin kenarında sal nca a bindik. resim
 ekmek i in. neveler m neve gelince ba d m bi iki tene  onyali manyali bi a  tene de
wann  wardi. allah razi olsun.

Derleme Numarası: 17

Konu an : Zekiye Aksoy, 62 ya ında,  lkokul mezunu

Derleme Yeri :  ki Kubbe Mahallesi, Ahlat

Derlenen : De i ik hat ralar

- on iki sene  eynatamnan ya ma  tutdum. // yo , esKiden de  ledi. // yo  yo .
 ır h iki sene  Tdi geleli. on    ya ında gel n old m.  aynanamnan ya ma lıd m,
 onu mazd m. i aretnen  onu urdum.  eynatam  len va ıt dedi beni helal  T,  onu .
 onu mad m gine. // yapır h, he.  ıyma i i. ya sız  ıyma. s m nd r. // yani  fa  bul ur.
5 adi s m nd rd r. onan sora bi de b brek ya i. b brek ya ını  ekerik. i ine biber, tuz,
maydanoz, so an  oyar h. onnan sora k FTeyi b le yuvarlar h,   yi  ıymayi. i ini
oyar h. i ine doldururu . onnan sora  ortumuz war.  elise war.    o l m n
d rt o lumun d   n nde de  elise yaPd m. /// domat zli  ileyi de unutmayın. ///
mumbar he, sucu . he, oni da yapar h. sucu i i de  eyvanın sucu uni alır h. yı ır h,
10 temizlik. onnan sora i ini doldurır h  ıymanam. // he, ciger taplamasi da yapar h. ciger
alır,  ekerik. s m nd r  atar h i ine, yapar h. //  aba  Tolmasi. oni da gine
s m nd rnen,  ıymanan yapar h. esas  ıymannan.  aba lari sarar h, pi iririk. onnan
sora samırsah li yo  rt t kerik   d ne. ya ını t kerik   d ne. lahna Tolmasi. // tortu  he,
p nceri ni yapar h. toplar h, p nceri ni yapar h. tortu  ill  dır. bi oTd r. bizim bah ada
15 var. yapra lari b le uzun.  le az t yl d r. iltahaba  o   yid r. // tikendibi he. o da var. o
da onnari toplar h. baharın  derik p ncer. tikandibi, a p ncer. onnari toplar h, p ncer
yapar h. //  ir   evde de war.  ir   he. baharın ald m on kilo. g nderd m k zım aTd 
dolaba. getirir pi iririk,  elises ni yapar h,  iles ni yapır h. // he, oni da  le yapır h. //
g belik he, baharın ya mur ya anda    ar. toplar h, pancarını yapar h. b le yumurtanan
20 so annan. // yarpuz da i de bal h basanda  o u da y emklere atar, y emek yapar.
ayran a ına  atar. // ja  war. he,  elis war. ja  da o bir oTd r. yayladan getir rl r.
  yden s t den. oni do rar h,  a lar h, tuztar h tuza.  elisi de  eyni  le. // parpar war.
parpar bah em zde var. bi   ydir. semiz oti.  imdi semiz oti diyiler.     y ni, c lbır n 
yapar h. yo  r lusuni yapar h. // he, sirmoyi da p ynirlere atallar. // atturpi toplar h
25 baharın i de.  ahvaltıda, toplard h yerdik. mendi de i de toplarlar, p ynirlere atallar. //
he, y mlik de war. oni da Tuzlard h, yerdik. u  un hele war evde inan ki. aTdilar
ge Tdiler. // avelik yapra li, Tolmasini yapar h. e Kimi  r. b le e Ki gibidir. oni
toplar h,  derik Tolma. // seKKiz dokuz tene tawu umuz var. o da bi a urumuz war.
so mi  bi a urda  alilar. // var, seKKiz tene tawu , bi  orozumuz var. i de i erde
30  alilar. //  urka. he. yo bunnar yaTmazlar. bunnar hazır tawu  ya. on n i in  urk
yatmazlar. yerli tawu  olsa yatar. // he, onnar wardi. zamanında wardi.  oyunumuz
wardi, ineg m z wardi. // he, y nneri yı ard h, yata  yapard h. s d ni p yn r yapard h. //
he, o da wardi. tabi t  i eg rirdik. he he he. t  i eg rmiyeni, yun  orab to umiyani arvaT
mi diyeller? arvaT d mezlerdi. yani i de yı ard h. onnan sora diderdik. yor an
35 sırad rd h. onnan sora  orabi da yani yı ard h. Tara  wardi. Tara da Tarard h. onnan

- sora tēşinen egîrirdik. ince ince oni yun çorab yapardı. // hırğa falan cēcımdır, namazlıdır, êle şeyler yapıldı. şımdı daha hebsi kaşdı. // wardi çölmek, kazaş ne bülüm işde ağaç kaşış, çanaş... tendırde ocaşda bele tûp falan yoşdı. tezek alırdış, yandırırış onnan sora pişiririk. hele de yaparış. ekmek yaparış. // ekmeyi işde hamuri
- 40 yoğururuş. hamur gelir. onnan sora tendırı yandırırış. tezek alarış, yanar. tendır ısınır. onnan sora ekmegi yaparış. zac war. bi zacda yaparış. bi rafatanan wurarış. zacda yaparış, üsdünde. dibine de rafatanan yaparış. /// be tendırin badi olmasa o tendırde ekmek yapılır mi? hay benim babam. êle gözel çırpınlar yapardı. benim bi nenem wardi. gülperidi adi. onun yaPdışi çırpmanın lezetinnen durulmazdı. oni yemege
- 45 maşusdı. yavan yavan bile yerdin. hay benim kardaşım. /// wuy¹ sefa başan. sesin ne kuwweTlidir. // esKiden mısafırlığa geTdigin zaman ê pek çoş geTdın mi ra'bet olmazdı adamın. az geTdın mi. demış ayda gelen diyellerdi gülli çörek; günde gelen külli çörek. hay benim babam, torpaş başlarına. esKinin adamları gözleri dardır. bēke de bunun oğludur. kardaşım oğlı. tabi men tanımiram. benim emmi oğludur. esKi
- 50 kalali. kardaş ne diyisen, sizin wanda da bēle şēler war midı? mısafurpervelligi, mısafur saşlar mızdız? kardaşım bu her yerde wardi. esKiden her wardi, bereket wardi. insannış wardi. göz darlığı yoşdı. şımdı allah mal vermiş. men gidirem bi araba alıram. sen de yoldan geçirsen. senin de araban yoş. ben seni arabaya almıram. ê men seni arabaya almadıhdan sora, sen torpaş başan. yeni görme, gavurdan dönme. hay gardaş. geT allah
- 55 işin gücün ras geTmiye, ya araban devrüle, ya kırıla. yani esKi misali konuşıyam. ê degırman nöbetli kimi bu biraz da. hacdan konuşam ki meşet... kardaşım bēş senedir hâce yazılmışam. tarlayi saTdım, verdım, eTdım yiro. o yiroyi da be bēş senedir, saşlıram. acaba bu para káyib olmasın, haccımız çıha. hac çıhan zaman adaletsiz insanlarlar, bu bidlis insanları hacca göndermediler. sen buna ne diyersen. sen olsan
- 60 ağlamazmisan, sızlamaz misan? allah bu hakkı hak êde beki. allah bizlere de sizlere de hac nesib êde. // ya ben müftinen wallah gibib döğüş eTmedım. yalnıs bu kátá dedım ki üç yüz doşsan alti yerine siz kimi gönderdınız. yaw ben dedım yazıldım ki hacım çıhdı bana. dediler kontanjan mahana eTdiler, göndermediler. geTdık oğlani yolladım ki bangaya, para yatıra. rahaTsızdım. benim nema hesabıma. geylani sen geT bangaya
- 65 para yatır. demişler hele erkendir. sizin kontenjanınız çıhmamış. halbu ki çıhan kontenjani bunnar kaşillar háci gönderiller. bizim yerimize başkasını yollıyılar. halbuki onların göndermege de hâkki yoşdı. allah rızası çün benim hâkkımi yiyiler. iki tene yollıyılar ciddede, bi kari bi koca. 'ayni bizim kimi yaşlı ikisi de. burdan olir. öliller gidiller. o murdar insannarın yüzünnen kardaş. yaw peki bu çıhani niye çıhmaz edirsız,
- 70 çıhmır. çıhmır diyirsız. yazış degıl mi? bizim mislümanniğımız bēle geri kalır. kardaşım allah yardım êde. baş bēş sene eTdi. hâkikâten yani parami da yuro eTdım. arsami saTdım. üç yıl eveli yazıldı. iki de esKiden wardi, bēş yıl. ê kardaşım biz ne yapalım biz buna. wallahi kardaşım men bu sene de geTmesem heç gidemenem. yani benim hâkkim yeyildi. heç olmasa yaş haddine kadın bana göre kadın aTmiş iki yaşındadır.

2.5. Bitlis Ağzı Metinleri

Derleme Numarası: 1

Konuşan : Mehmet Sönmez, 82 yaşında, İlkokul mezunu
Derleme Yeri : Zeydan Mahallesi, Bitlis
Derlenen : Değişik hatıralar

- ne yapisan? nècesen, durumun éyidir? /// he, éyiyem, şikürler olsun. ne vèrem
síze? /// hêç, gidiruh éle şeye /// yoh boşvèr ‘âcız èTmiyesen. /// dede nasılsan dede? ///
wala bilminem /// baheruh, gelduhse gelduh oğul, gelmedihsa zaten hêç hêç. /// şimdi
sen ne sormağ isTiyorsın? /// he, bidlisi kendi lisanımızı nasıl konuşiyorsa éle he. yani
5 türkçesine çevirmiya, bèle esKi konuşmelerimiz. /// wala esKi konuşmelerimiz böyledir
işde. nasılsan, éyi misen? komşiler nasıl? arhadaşler nasıl? éyisiz? ne var, ne yoh? bízim
konuşmemiz bu. annadın. nêrdan gelîrsen, nêreye gidîrsen? aħşame ne bişîrisen? ne
yiyeceğüğ? bu aħşam nêreye gidiruh, ne yiyeceğüğ? onnan sora bu aħşam kíme gidağ
eylenceye komşıya? hanki eve gidağ konuşmağeylenceye? gece eylencesine. gideriz
10 ta’ gèç zamanlere kádár. hêkâT diyeriz. bildiğımız hekâTler şimdi sôlenmez, daha arTıh
o. ya unuTmişih, bilmiyih arTıh onneri. benim bildiğim. esKi yazi eski türkçe yazi, eski
kitab yazısı, cenK kitabı oħurdi, âkılın dururdi. gece bire kádâ, ikiye kádâ annetirdi. ///
cenk kitableri oħurdiler. // hazreti ‘elinin cengini cenK kalesinnan. bilmem yanè bèle
gêşmiş tarêhi padişahler zamanının şeylerinnen bahsêderdiler. è bíz de tabi genşdiğ.
15 çocuğduh. o biyûklerimizden dinlerdiğ. // geçmişin sıhntileri; kervan wardi, aT wardi,
katır wardi. afêdersen êşekler wardi. yanè bèle diyelim de. bunlerle yanè ev
êhTiyaçlerini bunlerle karşılerdiğ, getirirduh. odune giderduh. dağdan odun yükler
getirirdiğ. buğday yüklerdiğ, getirirdiğ, deyirmanı bıraħırdiğ. deyirmende üvütürduh,
götürürduh, anamız oni hamır yaperdi. tandırde, tandır_ekmegi bişîrirdi. işde bèle
20 geçimlerimiz buydi. yemeklerimiz dahi çölmeKler wardi, toPrah çömleKler. o
çömleKler de tandırın_çinde bişerdi. he. çıhardiğ, çölmeKde bişen yemeKler de gayet
güzel olurdi. çoğ da güzel olurdi. /// şimdi padişahlığ. yani padişah devri. yanè padişah
gibi yaşıyor şimdinin insanleri. bíz böyle görmediğ. gençliğimizde çocuğlugumuzde bèle
görmediğ. hêç bèle haller yohi. çoğ yanè çekmişim. hele dokuz yüz kırk yıllerinde o
25 kıTlıh zamanlerinde ekmek bulemiyoduğ yiyelim. ben hêç unuTmam. bi aħşem bi gün
hiçbi_şi eKmeK bulemedim. giTdım komşinin tarlesinnan birez patatêz çaldığ, getirdiğ.
anem haşledi. eKmeKsız her birimize üçer tene patatêz yêdiğ. idare èTdıh. yirmi dört
sââT. yohdi. kıTlıh, yoh. è çoğ şeylerle karşıleşmişiz ama bugün herkes görmiyenner
bilmiyor. è wala bíz biliyoruz, neler gördüñ, neler gêşdi. ne yohlûhler gêşdi. haķikaten
30 inan ki ayağımıza yanè biz tuman deriz, tuman yohdi. yanè keloT yohdi. bir tek bi
pantol de değeldi. şalwar wardi. ince bi şalvar. ayağımızda ayakabi yohdi. çarılı
giyerdiğ. çarılı, çarılı giyerdiğ. ayağımıza ayakabi alacağ güçde deyêdiğ, yohdi. wardi,
eyakabi wardi piyasede; ama biz alamezdıh, faķirdiğ. è hayvan derilerinnan çarılı
yaperdiler, onneri giyerdiğ, ânemiz babamız bize ayağımız üşümesin diye. böyle idare
35 ediyoduğ. böyle şeylennen. /// muharcırlığ oldi. rus geldi alti ay kaldi burde. bitün millet
muhacı_ıoldi, gèTdi. ölenner öldi. vurulenler vuruldi. gêşdiler, giTdiler. rus çıldıhıdan
sore tekrar işde gelenler geldiler. gelmiyenler sağe sole yerleşdiler welhasılı. yanè bu
melmeket saf deyêl. /// inan ki bi tene emicem wardi, rus savaşında asKerdiler. giTdiler
káyboldiler. biri rusyede kalmışdi biri de yemende. yêdi senedan sona geldiler. inan ki

- 40 āneleri onleri tanımiyodi. çocuĥlarını Kendi de gelmişler eve. saçınnan, saçalınnan bilmem neyinnan āneleri onleri tanımiyodi. böyle yedi sene. hesab_ēt. kâyböldiler, geTdiler. işde allah canlerini almadi, gine geldiler. ē çoĥ şeyler yani doğrisi. çoĥ şeylerle karşıleşmişiz, duymışiz biyûklerimizden de. biliyoruz. /// mesela önümüzde bızden yaşli kimseler olduĥu zaman hêş kımse onleri geĥib geTmezdi. ē ma‘lum
- 45 biyûkler de o yaşliler de yawaş yawaş giderdiler. ē memleketimiz de engebelidir. yanē bēle ramPeli mampeli. yoller düz deyēl, güzel deyēl. ē yaşli adem ma‘lim. yawaş yawaş giderdi. o genç tabaka da onleri tâkib_ederdi. onnerin pêşinde giderdi. onneri geĥib geTmek bizde çoĥ ‘ayib olûrdi. /// inan_allahe beni evlendirmişler. ben ĥanıımı görmemişdim. hêç bilmiyodim. yanē görmemişdim, konuşmemişdim de. bi gün
- 50 isTemişler, yüzüĥ taĥmışler. bizi vemişler birbirlerine. ānem bi heFTe sore bane dedi ki wala oĥlüm dedi, falankesin kızını baban sana isTemiş. işde bu heFTe gidecaz nişane. ē āne niye bēle yaPdız, ben dedim daha çocuĥum, daha kiĥüğüm, niye isTediz. olüm dedi, ne yapeyim, baban isTemiş. baban isTemiş, onler de vemişler. böyle yani. evlenmemiz de bēledi. yanē kımseyi gör, onunle konuş, onunle anneş, sonre bana
- 55 isTeyin diye bēle bi şey yoĥdi. babamız ānemiz kımı beyenirse oni giderdi, isTerdik, alırdılar, getiridiler. sen isTersen bi şey zaten sōlemezdih ‘eyiPdī. konuşmezdiĥ. niye isTedin, niye geTirtidin buni, ben buni beyenmiyodim. bēle bi hal yoĥdi yani. /// dini meselelerden konuşurdiler. ē muhacirliĥınnan konuşurdile. başlarının geşmiş hadiselerle konuşurdiler. gecelerini geĥiridiler. yani o zamane kâdâr de alaturĥe seeti
- 60 üzerinde wardi. bu seeT yoĥdi yani bēle. bu alapranga seeT yoĥdi, alaturĥa seeti. en çoĥ seet dört oldi mi herkes kaĥerdi, daĥılırdi, giderdi evine. yani oturma seeti de o kâdârdi. aĥşam maĥrib namazınnan sona gelirdiler, toplanırdiler. seeT gece dört oldi mi herkes daĥılırdi, giderdi evine. yaterdi arTih çoluĥ çocuĥıdan. yanē şeylerde de ēleydi. toplantilerde de ēleydi. /// komşiler onnere her gün o komşiler üş gün onlere yemek
- 65 gönderirdiler. çünkü ta‘ziyeye gelenner wardi. o ta‘ziye evi yemek yaPmazdi. komşiler üş gün onlerin yemeyini götürürdiler, verirdiler. üş günnan sore ta‘ziye biterdi. herkes işine gücüne giderdi arTih. o cenaze sahabi herkes esnaf de. /// he, diş ĥatigi yaperdiĥ. bız ĥatigi derdiĥ. ē buĥday kaynatırdiler. noĥut içersinde. onnan bereber kaynaterdiler. ceviz kırardiler. ceviz_çinen bereber o diş hedigini yerdiler. yani misafirlere o
- 70 komşilere neyse ikram_ederdiler. çocuĥın şeyi de oydi. diş çıĥardıĥı zaman. // adını ayilesi bıraĥırdi. ne ise bıraĥacaĥse. bazen babasının ismini bıraĥır. bazen dedesinin_ismini bıraĥır. veya benzeri isimler. // tabi. çocuĥ doğduĥı zaman ilk doğduĥı zaman mesela doğardi. çocuĥı yıĥerdiler mıĥerdiler. kaldırırdiler neyse. kondaĥe sarardılar. onnan sore evdan bi kişi onun kulaĥına ezan oĥırdi. // burde çoĥ
- 75 ziyaretler war. // fêyzullah ensari war. yanē eyüb ensarinin_ābēsi. fêyzullah ensarinin şeyi türbesi war. bi de bizim muhiTdeki şehlerin türbeleri war yanē. // ēyi, çoĥ ēyi. hebsi de birbirlerine giderdiler, gelirdiler. birbirine sayĥılı, birbirine yardımcı. // bi esnaf yani işi iflas_ēTdih zaman birleşirdiler. o esnafa yardımde bulunurdiler. tücarler mal verirdiler kendisine. alırdi, köylere götürürdi, saterdi. kendini bēle toparlerdi. tekrar
- 80 gene esnafluĥune dönerdi. ē böyle idare ēderdi. // topraĥ ĥabdi. topraĥ ĥabler wardi. /// sini wardi. biyûk siniler wardi. sini diyelim de. tebsi yanē. bēle baĥır tebsiler wardi. biyûk biyûk yani herkesin nüfusine göre ev wardi ki on nüfusi wardi. on kişi o sininin_etrafında oturur, yemek yerdı. // ‘eyni bi ĥabde sekiz kişi wardi. sekizi de bi ĥabde yerdı. bu on bēş girmi senedir bēle olmiş. /// bēle herkese özel ĥab yoĥdi. masede
- 85 otur, sandalyede otur, yoĥ. o yoĥdi. yerde ya eKmeK teĥdasi wardi, bēle taĥde. taĥdenin_üsdünde tabaĥler koyulûrdi neyse. eKmeK koyulûr yerdı. veya sini wardi bēle. baĥır sini wardi. yere bıraĥırdiler. onun_etrafında dizilirlen herkes yemeyini

- yyierdi, kaħerdi. // topraħ kabı alırdın, g t r rd n aterd n at   . baķır kabler de soraden
oldi. // topraħdan. /// biy k tandır wardi. lava  eKmeK. b le refede diye bi     wardi.
90 eKmegi taħdanın  sd nde a erdiler. aterdiler on n  sd ne, onnan yapı dırırdılar
tandire. // b ğda eKmegi. s l. s lde bi  r rdiler. bi de taplame yaperdu . bi ara eKmeK
bi erdi.    g n, g nd z ge e. sa  de biy k sa ler wardi. tandırde bi erdi. // he, sen
bunnerdan bi kere al. hayır bunnerde ‘ayni men m kimi. // kıTlıħdi, yoħdi. kelaycılı 
wardi, demircil   wardi, demircisinnan tut, silah yapımına k d r vardı yani. silah yapan
95 usdaler dahi wardi. arabenın mesela direksiyon milinnan af t feği yaperdılar. torneye
v r rdiler. torne gibi    ler wardi. maTkaPler wardi, el maTkaPleri. onlerle oyerdiler.
arabe    n  yan  o direksiyon milini av t feği  ekline getir rdiler. av t feği yapardiler.
 ondağını ceviz ağacınınan yaperdiler. her    n  mikemmel yani. kuyumcisi wardi.
velhasıl ba ķalı, t cari hebsi wardi. // bidlizde t t n fabrikesi wardi.  o  wardi senet
100 sahibi burde  o . y z  ana altıncı wardi burede. y z  ane altıncı. altın babasımı  ore.
bıra diler hePi geTdiler. orda  o  millet gina yerinde altın  ı arTdi.  o   ı ardiler he. //
tabi tabi. bidlis doğunun merkezimi . merkezimi . ginen bure  ezami . mu  vulayeTmi .
/// mu  vilayetmi . buresi de  ezami . fa ed alı v ri  merkezi olaraq burasımı . he,
erzurumnan, erzincannan, ağrısınnan bilmem vanınnan her yerinnan gel b burda mal
105 alırmı . alıb tıcarlar g t r rlermi .   burde imalat i de  o . o zamanın do umecileri,
pamu  ileri. pamu  iler  ar sı warmı  sadece. pamu  ipliği yapıyomı ler. onnan
do ume yapiler. b zlerinnan b le.  o     ler. //  eytan pazarı derler ki. // yo  yo .
 ulubed r. yo   le bi ta me bi isimdir. zamanında s lenmi . bi i de yo dır.
k rp n n  zerini  apaTmi ler.  Tmi ler  eytan pazarı. yo   le bi     yo d r. kayda
110 değer bi     yo d r. esas  ay demedi  ba . o k d r konu du , g rd n?  ay s liyam,
 ersen  imdi? van g l nde cenevar war mı? yaw yo dır. o de bi s zd r, ge di. //

Derleme Numarası: 2

Konu an : Niyazi Yeti kin, 81 ya ında, Okuma yazması yok
Derleme Yeri : Zeydan Mahallesi
Derlenen : Deği ik hatıralar

- porak wardi porak. parak de wardi ayriyeten, tor wardi. porak kır ce benziyen bi
toz vardı. ‘eynen kır ce benzerdi. toz,  ımdiki kır c war ya; yanmamı  kır  ler, onun
gibidi. aterdiler  azane, suyun  ine, o  aynerdi. ‘ayne torsil n g revini yaperdi yan .
‘eyne torsildi evde. /// allaha inan, b z on d rt n fuSdu . altı kız, altı  rkekdu . bi de
5 anamız, babamız bi nenemiz wardi. on  ocu  wardı  evde. bi de nenemiz wardi.   b z
senen n iki ay  alı ıdu . /// tabi b le  ama ır  azani  ama ır makinesi b le bi iler yo di.
heb zaten eldan yı en rdi. i de dediğimiz gibi deterjanımız me e k liydi veya porak
diye bi     wardi, kır ce benzer. on  aterdiler suye.  aynerdi,  aynert rdı . o suynan
yı anırdı o  ama ır. tertemiz ol rdi. biT de  almezdi. bi i de  almezdi.  le ge in r
10 giderdi . /// o iki ayın  azancını bi sene yerdu . bi sene. /// tabi eskidan  leydi. iki ay
 alı adın, bir sene zeh remize k fi gelirdi. iki ay  alı memiz bi seneli  zeh re alırdı .
buğdayın unundan yağından bilmem neyse, evde depo  ederdi .  le on  yerdı .  ar ıdan
gel.  le iki k lo pirinc al g t r. bi kilo bulđur al, g t r.  le bi     yo . yo di  le bi
   ler.   g z ol rdi mesela kı a doğrı bir iki  eyvan keserdi . o etleri de tuzlerdi 
15 salamoreye bıra ırdı . // arebe wesayit yo di.  k z arebelerinan. piyada gidirdi  yaya
gidiyordum k ylere kentlere. yaya b rdan vilayetlere yayan. b rdan diyarbakıra iki g n,
b rdan diyarbakıra bi haftada anca  gidebil rdim. he, giderdi . ordan y k alırdım, mal

- alırdım. kervan wardi, qatırlar wardi. onnere kırıya verirdi, yüklerdiler, getirirlerdi. yani biz esnaf olerah da öle yaperdim. erzurumdan, agridan, diyarbakırdan, baTman, sırt
- 20 yani burelerden de alacağımız mal dükkenlerde satecaz ya. ordan alırdı, qatırcılara verirdi. qatırcılar yükler getirirdiler, kirasini alırdılar bizdan. e böyle yanê geçiniyodu. arebe yohti, bi şey yohti. yanê vasayit diye bi şey yohti bizim zamanımızde. tabi sona sona bele içad oldi. // bah bidlisin arasında bina can kırtaren. iki üç konahte gelinürdi. üç günde sona geliller bureye. // abê qar kış olürdi. dozer yo, kebçe yo.
- 25 yollar temizlenmezdi. metrelerce qar yağardı. yani zaman wardi ki senede belki beş on kişi tatvan – bidlis arasında boğulürdi. fırtınadan, kırdan gelebilmezdi. yorulürdi; düşürdi, boğulürdi. // a bu telefon direklerinin üsünde yürürdi qar. onnari kaybederdi. üsünde yürürdi. // şimdi qar yağmi. esKiye göre şimdi hiç qar yağmi. yo, hiç yo. /// tabi icabında üç dört metre qar yağıyodi. inan ki bele bu dükannere girdiğimiz zaman
- 30 beş on merdivannen anca. /// bah bunner de köylüdürler, gelmişler. birde kâhve açmışler. şimdi bunner bilmezler. bunner ne bilirler bizim yaşamimizi? bilebilisiz, yo. /// bizim kökenimiz burde. burde büyümüşüz. onlardan görmüşüz. /// koçan köyünden bize Taru eKmeyi getirdiler, sica. biz dedik, yağlidü, çörekdü. yidu yidu yidu, üç gün dışarı çıhamedu. insan yanê, söylemesi ‘ayıbdır, insan kabız olıyodi. o eKmeyi,
- 35 Tari eKmeyini yediğim zaman üç dört gün dışarı de çıhemiyodum. biz ço yanê felaket şeylerdi, görmüşüz doğrusi. yanê anletileca gibi deyêl. // şeh’ül gârib bi tanesidü. şeh’ül gârib başi koltuğunun altında geli. kadının biri çıhi kapiya. bahi ki bi adem yürüyü. e koltuğu başının altında, kafesi koltuğunun altında. wah yegenim bu adame bahın. hama êle diyer dimez adem çekili şeh’ül gâribe, sağ terefe. tamam oli. yohse
- 40 birağacağmış. karısı nêreye kâdar begendi, oreye gidi. çekili şeh’ül gâribin önüne. tabi bunner daha ço esKidir yani. biz onneri görmedih. dedelerimiz de görmemiş. e dedelerimizden duymışız yani. o esKi o türbe sahiblerini biz görmedih yani o zamanleri. fakê biyûklerimizden duyduğumuz şeyler var. // benim sultan şeh hâsân dediğim benim babam anletiyor. diyi sultan şeh hâsân gelmiş, geTmiş camiye. caminin
- 45 yeri kiliseymiş. orde bahmış. demiş ben bireyi cami yapecam. ermeniler dimişler vermeyiz. dimiş alecâm. e tabi bu musulman, onnar ermeni. zorlûh eTmiş. bunnar giTmişler şikayet eTmağa. kârakol gelmiş. kârakol gelmiş yênmiş Tırangilin evinin öğüne. orde bahmışler ki yol, olmuş bele su, deniz; kârakol dimiş ki kardeşim geT, sen o ademi razi eT. bizim kuweT haricımızdır. bah bu yoli geç. biz bu suyi
- 50 geçemeyiz. bu, arTıh öle gözlerine öle geliyor. ordan kârakol dönüyor, gidiyor. bu adam de dönü, geli işde. yol gine ane cadde geli. geli camiye çıhir. diyi ben ne yapecam. diyi ben vermenem. diyi bize bi yer ver êlesi. çıhir kilisenin kapisinin öğüne. orda koPalini ati. basTonini. yolun altına düşü. git orde kiliseyi yap. gidi orde kiliseyi yapı. kiliseyi yaPdihdan sona geli ki bunner keşiş sökeler. keşiş de içerdedir. orde keşiş kilisededir.
- 55 bu gidi kiliseyi keşiş götüre. keşiş benim komşumdur. şimdi de biz cami yaPmışız, eTmişu, mezarluh de. burde benim babam de içerdedir. şimdi keşiş de içerdedir. mubaregin yaninde. oni mubaregi de ordedir. o sanduğdedur. işde türbeye koymışler. üzerine sanduğ örTmişler. arTıh orde. şimdi giderdu, oni bayramnen bayrame gidib ziyaret ederiz o mubaregi. yaw ço zaT bi mubarekdir. sultan şeh hâsândır de ismi. ///
- 60 evliligi biz begenmedu, ânemiz begendi. benum komşım wardi. geTmiş, komşımın kızını isTemiş. ben de bülminem, görmedim. geldiler didiler filankesin kızını isTemişu. şey düğün yapecağız. konuşma yohti. konuşma ayıpdı. e men bahem, sorem? yo, êle bi şêler yohti. // kırdan konuşa, kırdan eylena, böyle bi şey yohti, yo. ayıpdı, olmezdi zaten. birisinin kızınan konuştuğun zaman yanê birbirini insanlar
- 65 öldürü, birbirini şey ederdi. a onnan sore düğün yaPdud. // esKiden her şey istenurdi.

- başluḡ alurdiler. pare alurdiler, çek alurdiler. ya tabance isterdiler. ya bi at bële külli yetli bi para isterdiler. at isterdiler. // wala gëşmiş gündür, ben alti yüz lëra pare vërdim. alti yüz lëre pare vërdim. // he, Toḡridir. /// bi Tabance de ben vërdim. /// yanë gelinın sandıḡını biraḡmıyormışler getیرهler. è biraḡmamışler, getیرهler. âbëm bendan bëyöK.
- 70 âbëm wardi. âbëmin de Tabancesi de wardi. dëmişler tabancesini vërişiz sora bız sandıḡı biraḡırız, götüresen. Tabanceyi vëmişdiler. è yanë hediye olaraḡ ôle biraḡmışdılar. // è çıcoḡumuz wardi, he. benim dörT tane çıcoḡım wardi. iki kız, iki oḡlan. ben dördüni de oḡuTdum. kızlari yanë ileriye gönderemediḡ. oḡur yazar oldılar, çıḡdiler. қоceye gidecaḡlar. faḡad oḡullarım oḡıdı. en böyüḡ burde sánát lisesi wardi. è
- 75 ikisi benim iki oḡlüm sánát lisesinnan mezun oldılar. şimdi de köy hızmetlerinde çalışiler. // âbë nişanlerde altın isterdiler. taḡi isterdiler, vëriđuḡ. şeker isterdiler. bi torbe şeker giderdi. taḡi o zaman şey yoḡdı. bilezik falan yoḡdı, beşi birlikdi. cumhuriyet altınidi. bu biyüK altınler wardi üş tene, beş tene, herkes gücüne göre. ne istedilerse oni alırdiler, götürürdiler. ḡanıme göre iç yüz çamaşırdan dış çamaşıre kádár
- 80 alınidi. // bële manto manto yoḡdı. // kadınnere her şey alınidi. o zaman çarşefdi. siyah çarşef wardi. başke bi şey yoḡdı o zaman. suriye çarşefleri. ayakabisini, iç çamaşırı neyse bële çäşitli anteriler yanë. o zaman da hazır elbise yoḡdı. terziler wardi, kadın terziler dikerdiler. yani kumaşını alırdıḡ, kadın terziler dikerdiler. suriye kedifeleri. ölçüsini alırdiler. ona göre bedenine göre de o kadın şeyler dikerdi. // tabi kedife ánteri
- 85 çoḡ maḡbuldi zaten. kedife ánteri geline mıTláká kadife ánteri bi taḡım kadife ánteri olacaḡdı. è hazır elbise yoḡdı. yanë bële hazır giyim yoḡdı. heç yoḡdı. /// kımse bilmezdi. gelin gelürdi eve. onnan sora bülülle gelmiş eve. yoḡse sen görmezдің gelini, soresin bişi. inanḡallahe, ben gelini gelmiş eve, evde sonre görmüşim. görmedim, yoḡ görmedim. gelin gelmiş eve. // è bizim yanımızde vërmezdi yoḡ. tehna bi yëre
- 90 götürürdi. tehna bi yërde vëürdi. kımse görmezdi. /// gelin kaynanesile beraber yemek yerdı. gelin kaynanesi veya baldızı falan warse yani ayile taḡımı onlerin sofrası ayırdı. erkeklerin de mesela sofresi ayırdı. benim babam ayrı yemek yerdı. bizdan bereber de yimezdi. alti yëdi kardedıḡ. bız alti yëdi kardedş bir yerdıḡ, babamız tebsisi yëmegi de ayırdı. anemgilin, gelin, kız kardedşlerin de onner de ayırdı. birḡarade de yëmezdiḡ. yani
- 95 biri o terefde, biri de o terefde. bële ayrı ayrı herkes yëmeyini yerdı. yemek şekilleri de bu. // yaperđuḡ. eskiden beri. şimdi de yapıyoruz. alti aylıḡ Pënur yapırıḡ. şimdi de ginen altı aylıḡ Pënirimizi yapırıḡ. pëynir ginen bële salemur yapardıḡ. // biz deyil. arTıḡ biz hazır alırıḡ. /// pëynirim bugün bi tane de yaPdım ha burdedir. bugün yapmışım. daha evel eve götürmüşdım, az gelidi. bi tene de bugün yaPdıḡ ginen. // şimdi
- 100 cenabi ḡáḡ ne vëmişse durumu o müsa' id olan onneri alırdı. /// durume göredı. insanın maddi gücüne göredir. adam wardi, kavurma yaperdi. pekmezini alırdı. teneklerle bal alırdı. sıcuḡ basdırme yaperdi. bize maḡsus. yani tabi herkes gücüne göre. adam da wardi hiçbişi yapamazdı. bi kırı eKmeKle pëynirle veya bi çökelekle. è çolúḡ
- 105 tane üş tane götürürdiler, ıslatırdiler ekmeḡi, bële şüş yaperdiler, Pambúḡ kimi olurdi. /// bizde ha bële bi küpe wardi. ḡáci bekmez dolıdı. inan ki ḡáci sıḡermo beKmezi ḡaric öteki beKmezler şekellenürdi. bizim teḡmegimiz wardi. teḡmeKde... // yo, teḡdedan
- yapılmış. yani teḡmeK dediḡim baḡ bunun üsdi war ya bazı evlerde olurdi yani. mıTfaḡ bölümlerinde böle bişi yapardiler. zeḡireleri biraḡırdiler oreḡe. daha temiz kalırdı. biz
- 110 elimizi o beKmezın içine batırıđuḡ sade şeker gelürdi elimize. beKmez bazen şekerlenirdi. getirirdıḡ, su katerđuḡ one. kaşıḡlerđuḡ. /// beKmezi dökerđuḡ yoḡurdun içine, yoḡurd beKmez yiyerđuḡ. bekmez helvası yaperdiler anemgil bize. kırışdırdiler, ceviz kırardiler, katerdiler içersine. pekmez helvası yapardiler. o daha

- çoğ güzel olurdi. pekmezi yaperdiler, kaynetirdiler. oni dökerdiler, ekmek doğrardılar.
- 115 dökerdiler_üstüne. bële one de kürt helwasi diyerdiler. peklawa, kürt peklawasi derdiler. kürt peklewasi. peKmezi de ële kullenîrduh. // peKmezi, eKmeyi doğrarduh. // aşure diyosınız ya aşure. üzüm_aşı yapardıh. onda da bële döğme wardi, nohûT wardi, fasülye wardi, üzüm wardi, kâterdiler. o de yanê aşüre biliyosun nasıl yapıyor. işde pekmezdan onneri de yaperdıh. pekmezın biçoğ şêleri yapıliyodi. yani kış oliyodi.
- 120 mesela kırh, elli kelo, yüz kelo lahane aliyoduğ. lahane turşuşı yapıyoduğ. o lahane turşusının yemekler yapıliyodi. çorti toplemesi derdıh. çorti taplemesi yapılırdi. çorti aşı yapılırdi. ë bële turşi gibi yemeglerne bereber biraşılırdi. yani bunler olurdi. lahane çâşiTleri de ôle giderdi. // ë wallahi bunnardi işde. // yaw evlerin_çinde bizim zamanımızde odedi evler. bi de saloni wardi. yohsa başka bişi yoh. evler bële taş bina.
- 125 bêton bina yohdi o zaman. örgi, üsdleri ağaç. // ë herkeşın yohdi. çoğ hali vahti musait oledi, mısafır_odesi yapardi. diyerleri yani âhrâba da gelince ‘eyni bi_arade yatardi. bi odada mısafır de yatardi senin_odande. sen de yaterdın odede. eğer mısait yer varse ayileler ayrı bi odade yaterdiler. erkekler mısafırın yanında yaterdiler. a bi yerlerde de çarşef biraşardiler. bële çekerdiler. çarşefın bi yanında mısafır yaterdi. bu yanında de ev sahapleri yaterdi. // banyo manyo herkes durumune göre bële çol diyeller. herkeş Kendine göre bi kişilîh içine girecağ. // yanê banyoler şimdinin banyolere benzer bişêdi. fekad bële fayansli mayansli deyêldi anliyecağın. /// betonnan yaperduğ, yîhenîrdîh. o su bi yêrdan aherdi giderdi yanê. a bële esKinîn_adamlari şimdinin_adamlari gimi banyo manyo, kazan de yohdi. su mu ahmıyodi. kazende su ısıtıyordiler, götûridi oreye.
- 135 hâci inan ki iki yüz elli kağıt bız o zaman kazan yaperduğ, saterduğ. o kazanımız şimdi biddisde evde kâli. /// he, bende de war. bende de o soba kazani var evde. // iki yüz o zamanın paresi iki yüz eli kâğıde yaperduğ, saterduğ. // o, evde çiçek gibi duriyo. hediyeğr. çocûhlerime de demişim, saTmeyın. ële kaldığınız müddeTçe kalsın. bazi şeyler war. paşır kabler war. böyle hebsi biraşmışım orde durılar // he, hatire olarağ kalsın. /// menîmki de kâli kazanım. /// eski radyo bizde var. bende var. // he, bende var. filipis radyo var. biyûk hem de diyesın televzon gibi çalışıyor de. şimdi de çalışıyor. // bi tek anğara wardi. yanê trt'den başke yohdi. sonre sonre bazi isTasyonler çıhdi, onler de gelişdi türkiye de. bizim mâhlede on evde wardi. bız de hele almemişduğ onnerde wardi. diyidi arwaTler gelin, başın. diyidi bizim radyo neler sayi. anğarede konuşiler
- 145 burde işitiler. ële diyirdiler. ben kendim de geTdım seyrine çocûhdım. babam götûrdi. be yalwar yaşer mahlede bi kişi almişdi zaten. sofî tafik, dellal sofî tafik wardi. almişdi. yanê aşşem olurdi, o mâhlenin halki heb gelirdi onnere. radyoyi görmeye. ë şaşerdîh. ses geli konuşi. şârki çıhi, bilmem ne çıhi. o zamane göre. // inanırsın hâci, benim eyi bi kôli wardi. men bağan. onun de bële bi filipis radyosi wardi. çoğ deyerlidi radyosi. bële
- 150 millet biri birinin sırtında bële uzanmış o radyonın başına dinliyle. ben de çocuhdım, yani beş_alti yaşlerindedim. geTdım onnerin yanına. radyo sayi, men bilminem ne diyi. dedim ne war burde, bu millet bu kadar toplenmiş. didiler görmisen. atatürk öli. atatürk ölmemişdi. işde can vêridi. sayidi atatürkün ölümünü. /// men hatırlarem. seksen bir yaşıyım. /// men o zaman vande talebeydım, atatürkün vefatında. /// vande cumhuriyet
- 155 ilkoğuli wardi. ordeydım. Tayım orde nıfus müdüridi. Tayım geldi. bi teK_oğli wardi. Tayım geldi beni de götûrdi. oğli yalnız kalmesın diye. ë ben wande oğudum ilkoğuli. cumhuriyet ilkoğuli wardi. bilmiyem şimdi nêrdedir. /// wallahi eyi bi kulun tükeninde bële millet biri birinin sırtında. yaw dedim, ne war burde, nêdiler bu millet. görmisen dediler ne war. ne war dedim. dedi atatürk öli, bağ can vêri. ha can çekildi, çekildi,
- 160 çekildi. ta öldi. men hatırlirem. yani o zamanın de bële beş_alti yaşlerindedim. // be oğumadım. /// giyenner her şey wardi. bağ benim de şimdi şalwarım war giyirem. o

- zaman de şalvar wardi. wallahi üç taħım da elbise evde war, gine şalvar giyirem. menım reheTTıhdır. wardi, şalvar wardi önceden. pantor wardi, çaket wardi. her şey wardi. şePkam de war. hiçbir gün şePkami çıhaTmedım başımden. wardi giyim, hebsi wardi.
- 165 esKidan ne wardise bugün de var. birez daha lülks giyimler war. // yani bazen de bi evde iki kardeş wardise bi taħım elbiseleri war, giyecah. bi kardeş giyerdi, bugün gelirdi çarşıye. bi kardeş yarın giyerdi, gelirdi çarşıye. // veya bi düğüne gidersah hePımızın elbisesi düzgün deyıldı. bi düğüne bi evdan bi kişi giderdi. adamlar de öle yaperdiler. komşilerımnan alırdiler. è çünki giyimleri yohdı. feķirlıh bi de çoħ wardi. o yönnan.
- 170 gider komşı kadınının anterisini alırdi. yazmesini alırdi. ayakķabisini isterdi, alırdi. giyerdi, giderdi düğüne. gene getirıb verirdi. // aħşem olande pantorımızi bıraħırdıh o yatağımızın altine, ütölensın diye. birez de su tökerduħ üsdüne. è tabi üti yohdı, yoh. ütölensın diye. sabahdan ütili pantor giyerduħ. yanè bize diyerdiler yaw bu ütiyi nèrde yapısız bële. her gün ütili giyisız. // tabi tabi. sora da kömürlü ütiler mütiler çıhdi işde.
- 175 yaw diyerdi her gün ütülü. // ne sen sor, ne bız de hatırladıh, üzüliyoruz yani. // ütili pantori nèrdan getirısız, giyisız. her gün bıraħurdım düzlèrdım. sü tökerdım üsdüne yatağımı sererdım üsdüne. yaterdım, sabah çıhardırdım ütili. // tabi vücudın ağırlıģı oni ütilerdi. bazi yerlerde köyliler bële şalvarleri wardi. şalvarın cebi yohdı. doħıme şalvar wardi. şalver yaperdiler. pantol gibi şalvar yaperdiler, giyerdiler. faķad asTari falan yohdı, cebi yohdı. kiloT de bulamezdiler, giysınler. gezdiģi zaman burdan vücudi gözükürdi cebinne hama bële soħardi, cebinne çıhadırdi, işerdi. /// Toğridır. o de Toğridır. elini cebinne soħduģi zaman a bële ederdi, cebinne getirürdi. kıldırurdi, cebinne işerdi. /// türlü türlü giyimler. yani çäşit çäşit insanlar, çäşitli giyimler wardi welhasılı. // eskiden bële bële lüks dükaneler yohdı. o tükenner a bële a bu tib akıTdi. burdeki olen
- 185 tükenner. ākıTdi. ākıT örme yanè. Taşdan örölmüş ākıT tükenlerdi. şımdı onner de yohdur, kaħdi hePi. // wardi, her meslek wardi. ben mesela ķelaycidım. babam de ķelaycidi. ābè ne eşya gelsedi bakır ķelaylerduħ, bakır. köylere giderduħ. köylerde ķelaycılıħ ederduħ, gelirduħ. on iki ay yerduħ. on iki aylıħ yani yiyecah pasesi kazanılırdi. o iki ay ay çalışmaħdan. her, bereket çoħ wardi. para çoħ wardi. ekmek
- 190 kıtlıģı oldi. burhanlıħ oldi hāci, babam meni gönderdi şehre. eski bakır aldım. aldım getirdım babame. babam de ķeynaħcidi yani. ķeynaħ de yaperdi bakırı. iyi usdaler wardi. // aldi ķeyneTdi. hePPisini èTdik sahan, perhec, kazan. a bële bakır işi. aldi götürdi ha bu gör köyüne. o gör köyünde burhanlıħdi. babam didi ki buğdedan deģişirem. götür bu kazani doldur buğda, getir, apar. yani bi seneluğumuzı ordan aldıh.

Derleme Numarası: 3

Konuşan : Şaban Gelibolu, 82 yaşında, Okuma yazması yok
 Derleme Yeri : Taş Mahallesi, Bitlis
 Derlenen : Değişik hatıralar

- ben bırdan kış olan yazın reşberluħ ederduħ. kış oldi mi arTıh kar yağdı mi alırdım lasTık. daban yapısı esKi lasTık yaperdım. esKiciluğ ederdım. bırdan bi arħadaşle átariye metariye alırdıh, giderduħ köye. bir günde burden giderdım mesele yolçatiye. yolçatide orde táhdeli köyi war. oraya giderduħ. iki biçuħ kağıt üç kuruş.
- 5 temirini. on, on beş gün gezerduħ. en az orde on on beş gün gezerduħ. on, on beş günne sone toplerdıh. işde kere yaģı o zaman verirdiler. yıgerduħ, getirirdıh, pare alırdıh. çörek mörek yaperdiler. yimeğimizi de köylerde yiyerdıh, yaterduħ. yanè

- yaTdıgumuz yêrde de wallahi aT palasını sererdiler yêre, kilîmi onûn_üzerine Talın solesini aterdîh. onûn_üzerinde yaterdîh. yaşamımız budi. onnan sora on bês günnen
- 10 sora gelîrduh. üsTîmîz başımız kir, biT. o zaman biT de wardi. gelîrduh o evîmîzde o elbiselerîmîzi hiç eve sohmezduh. aterduh o dışariya. ânem diyerdi oğul kıalsın dışarıda. he, diyerdîm ona. soyunurduh dışarıda, salonde. başke bi elbise giyerduh. oni kıoyerdiler bi şeye, poşetin_ıçersîne, torbeye sahlerdiler. aterdiler kıazane, yîherdiler. sone giyerdiler. biz kıeynetîrdîh, kil sürterdiler. o bitler, pireler ölmezdi. // deterjan yoĥdi.
- 15 odun küli elerduh, aterduh kıazanın_ıçersîne. kıazande o birez kıeynedî mi o bêle diyesan ipılman elînde bêle yağ kimi kıayardi. ipılman olûrdi. yanê kıayardi elîmîzdan. çamaşır bêle kıayĥan olurdi. o odunun külûnnan. /// meşe külûnnan işde o meşe külûni birikdîrîrdiler. torsil yêrine oni bıraĥırler kıazane. suti ıçîne kıaynerdi, o durulîrdi o su. o su dokerdiler çamaşır legenîne, yîherdiler. yîherdiler, sererdiler, kıuruturdiler elbiseleri.
- 20 ve ôle de temizlenîrdi. // anamın a böyök küpesi wardi. yımışaĥını ayri baserdiler, gemîgini ayri baserdiler. arTîh onun yağını de ayri bıraĥırdiler. kıFTelîh olenner. yağli eT yimek bışiren zaman. o yağli etleri çıĥardırdi. gemîgi. yımışaĥ olen zamande yımışaĥı de ayri olur. onde makine yoĥdi. bêle bi şey wardi. ağaş wardi. kıçûk. bıraĥırdılar_üsdüne satornan dögerdiler. onnan sora kııyme şekîlînde gelîrdi. oni da
- 25 Tolme falan yaperdile. /// Tolme yaperdiler, he. Tolme, ĥılorik bêle şeyler. bîzîm esKî yaşamımız bu. /// ĥeyvanım wardi. inegîm wardi. dört tene inegîm wardi. saĥardıĥ, sûtûni kıeynetîrdi annem. getîrîrdîh çarsiye saterdîh. o cum'e günü oldi mi cum'e günü kesinnikle o ĥeyvanın sûtûni kıazana kıoyup isitmezdiĥ. ĥeyvani olmiyene daĥıtırdîh. /// ĥeyvani olmiyen kıomşilere oni daĥıtırdîh. /// ama şîmdi êle bışı kıaĥdi. êle bi şey yoĥ.
- 30 herkes arTuĥ özüne yaşar. kımse kımseye bi şey vêrmez. daha sona çarsidan beKmez getîrîrduh, et getîrîrduh, pèynîr alırdûh. bunneri aldıĥımız zaman baĥarsen aĥşem eti Toĥredûh, biraz kıomşiyeye gönderîrduh, pèynîr biraz kıomşiyeye gönderîrdîh. beKmez kıomşiyeye gönderîrdîh. yanê bîzîm yaşamımız bu. /// yanê olseydi de ĥina vêrîrduh olmeşe de ĥina vêrîrduh. ister zengin olsun. o de getîrîr o zaman bana vêrîrdi ben de one
- 35 vêrîrdîm. /// insanler arasinde çoĥ iyi diyaloĥ wardi ha. // cenazemîz olduĥı zeman giderduh, mezar kıazırdûh. kımse mezar paresi almazdi. kıazırdûh. kıazırdıĥdan sore bi haFTe sore o cenaze sahabi bês_alti kışı mezar kıazımış ya; o bês alti kışıyi götürürdi, yimek bışırürdi evde. one vêrürdi. onnan sone kıırĥ gün o ôlenîn evînnan kıırĥ gün yimek her aĥşem bi kıab yimek kıomşınîn birine giderdi. fâkır kıomşiyeye. oni gönderîrdiler. onun aĥşam onûn ratıbidîr. biz ratıb diyerîz. ratıb yani onûn zekati. yani o sâdâkâ. o şîmdi o kıaĥdi ya. ê gerçi yêrliler vêri. ben ĥine benîm_arvaT ĥeçen sene bu zamana bafat_êTdî, vêrdîm. ama yêrliler bilür. kıyli yoĥ. yaşemîmîz buydi. işde. allaha şıkûrler olsun. yani yaşamımız bêle. // wardi, ĥine de wardi. bêle yaz mevsimînde sebze yemekleri wardi. /// kııymeli eKmeK yêdîm. yağmur... yoĥdûr. // êyi êyi. // yaz mevsimînde wardi. sebze
- 45 yemekleri wardi. fâkeT kıış mevsimlerinde ê kıuri baĥle kıuruturduh. domatês kıuruturduh. kıardeşe diyîm, patatês yemekleri. işde kıuri noĥuT yemegi, kıuri fasulya. /// onnan sone yimeklerîmîz, ĥılorik wardi. /// ĥılorik bêle ifaĥ bulĥur. işde bêle şey var. lîkontelerde bêle ifaĥ ifaĥ bulĥurden yapme. ĥılorik odûr. işli kıFTe böyûkdûr. aha onnan sora turşı aşı wardi. turşı aşine et atardiler. döyme aterdiler. noĥuT aterdiler. bekla, fasulya
- 50 atardılar. olurdi turşı aşı. bir de one eşKî bi şilor de aterdiler. a ĥelîm_aşı wardi. ĥelîm_aşı de ĥine noĥuT atılîrdi. ona döyme atılîrdi. başke bi şey atılmezdi. o de et olûrdi. ama etler de gemik. sade yağli etler. bi de odi. onnan sora bulĥur pilavidi. ĥeboldi. // he, fasulye, kıuri fasulyedi. onnan sona mişevşidi. mişevşî yanê mercimeĥ çorbesi. şîmdi mercimeĥ çorbesi diyilür lîkontede. /// bîzîm lisanîmîze ĥöre mişevşî. o
- 55 mişevşidi. onnan sore ĥâs Tolmesi wardi. lahane sarmesînnan. kıatıĥlı Tolme wardi.

- katıhlı Tolme, kabağdan. kabağı serme éderduh. kabağdan Tolme yaperduh. onnan sora şeKaloK wardi. şeKaloK da gine ‘eyni gılorik kimidir. onın hiyar kabuğuni kurutuller. yani salatalıh kabuğuni kuruturler. kuruTduhndan sone oni gılorik diye yaperdiler. onnan sone yoğurTlerdiler, çoğ lezetli olur. one miķeşer aterdiler. miķeşer nohûdi yaşédeller.
- 60 édeller iki kapağ. o kuruTdilar miķeşer odur. bağ işde orde de war. hâci de de war miķeşer. nohûdün parçesi. mercimeg, kârá mercimeK wardi. aterdiler Tolmeye. kârá mercimek wardi. oni de bâzi çorbe morbelere aterdiler. o şeKeloge aterdiler. yaşemimiz bu. // ben asKerligi bızden bindirdiler ‘erebeye, geTduh batmane. batmande kamyone, üsdi açlıh kamyone, eyahde geTduh batmene. batmande trêñ geldi. Toldirdiler koyun
- 65 yerlerine. kârá vağonnere Toldirdiler. bi yande ásKer oturdi bi yande ben otúrdım. ben giTdım üçe. benim bi asKer arhadaşım wardi. allah râhmeT_êTsın, menduh çawuş. şu arkadaşım kardeş. bızdan barabardi. bızım ásKer_ağa. sesım de çoğ güzeldi. ge buraye, walla seni aterem aşığıye. ge bu yane. ben elımı atem kulağıme biraz diyem. sesım de güzeldi. oturdum orde eyahlerimi salledım. batmanda bindım, giTdım malatyeye. orde
- 70 türki didım. heTTa malaTyaye kádár. malatyaye giTduh gece, oldi gece. bizi orda iştımaya tutdiler. ordan istasyondan men yindım. kımse kımseyi tanımiyor. kârá vağon, o tınellere giriyor, o duman heb bizi êTdi kömür. şimdiki trêñler deyêldiler. şimdiki trêñler yohdı. daha çoğ kârá vağon trêñ diyerdiler. kârá vağonler. tünêle girdiğı zaman zatan tünellerde kömürden çalışıyodi. o dumanlar, inan_allahe, bız giTduh ankaraya
- 75 yêndiğ. yaw dumannan kömür gibi olmişdiğ. birbirimizi tanımiyoduğ. bizi götürdiler, sohdiler hemame, banyoye. sabun vêrdiler bize. yıhendiğ. sone bu kömürler bızım şeyimizden geTdi. elbisemizi de aldılar, deyêşdiler. yeni elbise vêrdiler bize. bèle işde geTdığ asKere de. asKerliğimiz de bèle. giTdığımız oT yatağ. bèle pamuğ yatağ falan yohdı. oT yatağların_çinde iki sene. ê zordi. /// bızdan_êvel üç senedi. bızdan sona
- 80 oldi iki sene. onnan sona on beş gün tecilde kalduğ. yani on beş gün bizi çadırlarde kaldiler. bölüğe almediler. çadırlarde kaldığ. // on kişı toplenidiğ. bi kâráwaneye yemeg dolduridiler. bu gel, on kişı bi kârávaneden yê. arTığ nasıl yênir, arTığ hesab_êT, nasıl yiyeceğsan. on beş gün bèle kırı táhdánın_üzerinde yaTdığ. aT palasını aTdiler üsdümüze. on beş gün kırı táhdánın_üzerine. on beş günnan sora bizi dağıtım yapdılar.
- 85 bi kısım topçıya giTdi. bi kısım piyadede kaldi. bızler topçıda kalduğ. onler geTdiler piyadeye. bızde atli arebelerinde gelirdi. wallahi benim zamande ben susuz kalmedim. belli arhadaşler wardi. wallahi bèle özünü aterdi o vidonun_üzerine. aT kırbacını wurardi. bırdan bıraya kádár olurdi béli simsiyah. başını kaldıramezdi susuzdan. /// at arêbesidan gidib nêrelerden su getiriyodiler. ê ásKer. /// şimdi elimizi açah allaha
- 90 yalvarah ki ya rabbım bu ne‘meti sen bize vêrmişsın. gine kım şikür edir, kım allahını taniyi? kım milleti taniyi? /// muacırılığdan dönüb geldiğden sone babaannemgıl, bız de o zaman yohduğ tebi. diyidi ôle olmişdi ki güz mevsimindedi. kütler diyidi. ağaçlerin dibi doli küTdi. urus çekildiğden sone o küTleri topleduğ, Toldúrdúğ çuwallere. iki ay diyi biz onnan hem çay işduğ hem eTmek yiduğ. eTmek bedeline yiduğ. ac, yoh. bişı
- 95 bulunmiyodi. buğde bulunmiyodi. çoğ berbaddi. /// bi Tari eKmeyi üsdünde. Tari eKmeyi, kırmızı Tari eKmeyi. buğda eKmeyi de bulemiyoduğ zaten. ya arpa eKmeyi ya Tari eKmeyi. /// benim bi kardeşim çarşıya geTdi. beledyedan wesikeyle aldı, wesikeyle aldı. belediye bulememiş buğdeyi. Taru almış. Taruyi êTdi bèle ‘eyni pasda. bu esnaflerde vëriyoler. pasda satiyole, bèle ifah ifah. o pasdadan getirdim. benim ikinci
- 100 kardeşim geldi. kız kardeşim dedi âbê. âbê dedi, bağ cebrail dedi, bize pasda getirmiş. dedi men geldim, bağdım Taru eKmegi. kardeş bu ne‘ diyi. âbê diyi fırinde buğde bulememiş belediye. bugün Taru bişirmiş, vêrmiş, wesikeyle. herkese wesikeyle. /// wallahi ben on beş, üç sefer karın_çersinde micadele êTmişim, boğulmuşım. üç sefer

- ölümnan dönmişim. beni almişlar, götürmüşler. burde yolçati war. yolçatidan bu yane
105 wallahi beni almişlar sırtlerine, götürmüşler aTmişler oreye. orde bana ine yaPmişler, ayılmışem, bahmişem ki hoş benim. burde heyvannerden eşya götürüduh tatvane. katırlar aTdi, gēTdi. men de mejbür gēTdım. yolde boğulmağdan kurtuldum. bēle yaşami yaşaduğ. ama şimdi maşalla arTıh gidesen yüz numareye telefon cēbinde. al
110 ‛elo. yüz numarede afēdersen poğun üzerindeyim. yüz numarede konuş. gēT işemağını ‛alo. çağırıdı. wale ben birdeyem. ge konuşi. bu yaşime karşı hankımız bu şükür_ēTdi allahe, hankımız allahe yalwariyoruz. hanki hōkūmati destekliyoruz. hankımız hōkūmata yardımcı oluyoruz. bu şartler bizi maF_ēTdi yaw. şimdiki yaşemimiz sizler elli sefer allahe şikür ēdın ki bu yaşemi görmüşsiz. şimdi olduğ padişā, paşa gibi yaşıyoruz ha. /// o gördüñlerimiz bugün olmuşız padişah. padişah devrinde yaşıyoruz. ///
115 ē biddis en esKi şehir. benim babam diyerdi ki bidlize bu doği bölgesinin erzurumnan tutmuşdan, wannan bu terefden birde zılfiqarlerin hani war. birde kesablerin yanında bi han war, orde. en esKi han odur. diyidi birdan bitun doği bölgesi gelib birdan eşya götürürdi. bu doği bölgesinin alış veriş merkezi. ermeniler senetkardı. ermeniler bitun senetkardı. Kondıracıdı, ayakkabıcıdı, terzidiler. bunner yapardiler. bireye yapardiler,
120 birağurdılar. /// yüzde sekseni ermenilerdi, ermenidi. onler gelib burde. /// terzisi, ayakkabıcısı, tücarı, manıfatıracısı, hebsi yanē biçoğı ermenidi. /// muhacırlığdan evel. /// kale esasen bidlisli nēreye gēTsen. türkiyenin hanki wuleyatine gitsen biddisli sorsen heb orde war. yanē esKi biddisli taze biddisli. türkiyenin her terefinde biddisli war. türkiyenin neresi olursa olsun. // o eskidan yolde geldiğımız zaman bi böyök olsedi
125 kesinniKle oni gēşmağ yohdı. biz onun arğasında gelirdiğ. /// elinde eşya olsedi alib götürürduğ. yani diyerdi, buni göT filan yere, giderdum. evinde hesde olsedi koşerdığ, giderdiğ. suyi lazım olse o zaman evlerde su yohdı. sırtlerda Taşırdığ. suyi sırtımıza alırdığ. ağaç bağlardığ. iki teneke tağerdum kenceli. götürürduğ evimize idare ēderduğ onnan. yani yaşemimiz buydı. /// yoh yoh. yimek yoh. üzünü çekerdı. /// kayınpederinin
130 yanında konuşmezdi. kayınpederinin yanında de yemeg de yemezdi. kocesinan da konuşmezdi. kocesini tek bulduğı zaman ancağ konuşurdi kocasinan. ne ānesinin yanında ne babasının yanında. damat yani şeyinan ayilesinen konuşmezdi. çocuğünü de kucağına alib sevmezdi onnerin yanında. heb bēle wardi. // ben evlendim. benim dōrt tene çocuğüm_oldi. ben çocuğlerimi bi tenesini kucağıma alib babamın yanında sevmiş
135 deyilim. yani bi sefer babamın yanında cığare işmiş deyilim. benim torunlerim de dedelerinin yanında cığare işmedi. benim kardaşlerimin yanında de cığare işmediler. benim çocuğüm. ēle bi terbiye wardi. yaşam wardi. şimdi uç yaşındeki çocuğ bahisen cığare ağzinde, çarşide geziyor. annedin? yaşamımız buydı bizim. o saygiler, o insanlığlar hePi kağdı, öldi, gēTdi. /// tabi konuşmezdiler. işaret veridiler. /// üç gün
140 deyēl çoğ zamanlar konuşmezdi. iki sene, üç sene. /// işaretnan yanē elidan işaret ēderdi bi şeye. /// heTTa o káynátá diyerdi kızım bağ, ben senin baban olmuşım. benim gelinimsin. benim_evladımsın, konuş. o zaman sone konuşurdi. benim karım inan_ēT allaha, dört sene babası evine gēTmedi. neyin_üzünnan. bi aramız wardi. heTTa benim ben isTedıgım zaman de annesine demişdi. demişdi bağ beni vermeyin. demişdi
145 ne yapam. benim káynınpederim bafat_ēTmişdi. kardeşi wardi. kardaşına sormışdi. demişdi o çocuğı görem. men oni görmüşim beyenmişim. receb efendi war, elcewazde o diyidi. káynátamın kardeşi. bi de káynım veriyodi. káynanam de veriyodi. kız almiyodi. kız demişdi. ānesine demişdi. mülkden ötüri dava ēt. hağeten de mülkden ötüri dava ēTdım. davamız de kardaşımna baldızım birez minekaşa ēTdiler. tekrar dört sene babası
150 evine gēTmedi. bi iki çocuğı oldi. eşya getirdi. komedi, keynanam babam gele bize. /// ben bir gün gēTdım keynatamgile. evlerinin yanına. orda bizim bi işKeFTımız wardi.

- işKeFT muğare yanê. işKeFTe giTdım. orde oT war. oT getirdım. aldım sırtıme çıhdım. benim nişanlım beni gördi. beni görmesile kaçdı, geTdi, sahlendi. üş gün o tereflere gelmedi. bële nişannilıh wardi bizde. şımdı ‘eyni gün isteduğı zaman ali koline. gidi
- 155 özüne ahsame kádá gezi, çıhi geli. bu yaşame qarşı de helal_olsun ki millet bële çekiliyor. çoğ şikür_allaha. hâmdolsun. /// girmezdiler, yoğ yoğ, girmezdiler. o çocuhler biyûkler bi odede olduğı zaman ne çocuhler girerdiler ne de ayile girerdi. girmezdi. /// zatan eskidan böyük yerlerde divan wardi. bëyüklerin bi toplantı yeri wardi. divanneri wardi. onner oraya toplanırdiler. orde söhbet_ederdiler. yanê başke mehledan gelan
- 160 ağaler olidi. bezan gece eylenceye gelürdi. erkekler bi yêrdedi. /// ahsamları eylenceye giderduğ. biz de bir gün bizim mählede on ev wardi. benim rehmeTTuğ dayım diyarbakırdan bize mısafır olarak geldi. un günnen sona sıra bize geldi. Tayımın benim... bi halem de burda çarşıda, yahindi evi. wala diyi, yegenim dedi, ben gelecahdım. geTmağ isTemirem diyarbakıre. o zaman diyarbakırda kalidi o. terzi okuli
- 165 wardi. o terzidi. dedi wala geTmağ isTeminem. bu ahang çoğ güzel bi ahangdur. ama dedi mejburen dedi işımdur. o birağdi geTdi. yani un günnen sona sıra bize geldi. /// sağdan soldan konuşurdiler. fincan öynerdiler. yedi sekiz tene fincan birağurdiler bi tabağın_ıçersine. üzük koyerdiler içersine. üzügi kım buldi. arTıh meyvə o zaman. meyvə yanê işde üzüm müzüm bële cevüz bunnar başke bi şey yoğdı. bunneri de
- 170 birağurdiler bi tebsinın_ıçine. /// yoğdı yoğ. yüzük_oyununun dışında başke oyun yoğdı. gündüz olsaydı gençler saklanbaç öynerdiler. mesela birbirlerini iterdi. saklanbaç önnerdiler. kaçır sahlénurdi gündüz, o gençler arasında. genç çocuhlar yani. o ele öynerdi. // ta‘ziye herkeşin evinde. // heFTesi oldi mi alıb komışlar alırdılar kadınleri iki tene üş tene neyse götürürdiler hemame. yiherdiler ta‘ziyeden sora yiheTdururler,
- 175 getirirler. banyoden. çarşıya, banyoye götürürdiler. yiherdiler. oni de yaperduğ. ama şimdi onner kağdı. a bi de erkek üş günnan sone biTdi mi sabahden gelirdi bi kişi evde kaç tene wardi. mesela beş kişi. o beş kişiyi alırdı getiridi berberde. berberde götürürdiğ, beş kişiyi adam traş ettiTirirdi. /// o cenaze halhını hebsini traşını yaPdırırdı, çaylarını maylarını içirirdiler. herkes dağlırdı işine. // yoğ yoğ, bizde siyah miyah elbise yoğdı. ha
- 180 giyen giyerdi. // yoğ yoğ. ele bi şey yoğdı. ele giyim deyişikliği alan bi şey yoğdı. o yoğdı yoğ. bizde ele adetler yoğdı. // a bizim_orde sultan şeh hásan war. onnan sora şeh celaddingilın künbeti war. bu zāt irannan gelib. oni ta‘af edidi. irannan. ğavsi geylaninin var. mesela hizande türbesi. burde ‘alemder camisinde war. şeh ğaribde war. zatlerin türbeleri war. şeyin_arhesinde, mähvelin_altındaki onnerin ziyaretlerin hePi ismi. çoğ
- 185 var bizde ziyaret. ama isimlerini pek bilminem. mesela bizim şımşımonik bizim veli beylerde. walahi kımse ağacını bile getiremez. ağacını dahi bile kımse getirib birağamiyor. // komşiluh çoğ eyidir. adam evdedi. birine bağarsan ben evde rençberim. benim komşumun_evde kimsesi yoğ. damına kar yağmış. kadın çıhar sipürür. biz kadını çağırır diyeriğ çıhıme. biz çıheriz. ben çoğ gitmişem, sipürmişem. çoğ da
- 190 yardımını yapmışım. // komışların iki genç birbirinan çekışseydi de‘wa dögüşseydi oni o gün getirirdiler, ikisini bi_araya barışdırırdiler. o ortedan o küslügi o dáwa kalherdi. // döğerdi, onun babası one kızardi. onun babası one kızardi ki buni siz bu kavgayı neye yaPdız. kapi komşısız. yarın olecahsız. bize soracağlar. // tebi tebi. kendi çocuğünü döverdi. sen nasıl vurdun, komşının çocuğune tahılırsın. herkes çocuğünü döğerdi. veya
- 195 elindeki bi şeyi alırsın. razi olmazdılar bële bi şeye. // fakirde şöle. mesela bi evde bëyükler toplanırdi. diyerdi, bu ev fakirdir. ne yapeceyuh? dört tene genç birer torba alırdı elimize. gelirdı bunnere. bulğur verirdi bu. giderduğ onnere o döyme verirdi. giderdın otekisine şeker verirdi. birisi yağ verirdi. et verirdi, odun verirdi. // meşe kömürü verirdi. bilmem velhasılı yiyecek neyse, yahacağ, yiyecağ toplanırdi. bi evde

- 200 toplanırdı. aħşam olúrdı. çağırırdılar. yani bilmezdi de kíme toplanıyor bu eşya. memede mi áhmede mi kíme? kímse bilmezdi. aħşem olúrdı. olmeden gündüzdan üş dörT tene hemal bulerdiler. hemalleri getirirdiler o eve. o evdan hemal doldúrúrdılar biyúık çuwallere. neyse hemaller alırdı sırtına, götürúrdı o fâkırin evine bırakırdı, dönerdi. // kapiyi çalardı, kaçardı. // yani kímse feķir görmesın. yani babam defalarce
- 205 öle toplerdi. bız bilmezduħ kíme toplanıyor. /// men de toplemişem. /// bir gün ānem sordı. babam bir iki tene āneme wurdı; ama çoħ biçimsız wurdı. way ki sen dedi soruyorsun. niye soruyosun. niye sordın bu sözi? e kíme topliyoruz; topliyoruz dedi. // he, beledi. o fâkıri de bi yıllıħ, altı aylıħ onun zehıresını tamamlardılar. // men de senın kımı. men de ikide geTmem lazım. /// remazenlerde şimdi aħşem oldı mı, remezan geldi
- 210 mı, herkes komşıye yimeğini, keşkek bişırürler. keşkek de o döymeden noħuTdur, bi de et. ilk sıfte keşkek bişırürler. // ramazanın birinci günü. // komşilere dağıtırler. dağıtdıħdan sore remezande arTıħ bi kere herkeş aħşem yemegini yiyer. gider teravēh namazını kılar. davulçı wardı. dawul çalardı. cadde cadde, soķaħ soķaħ dawulci wardı, çalardı. sohure kaħmaħ için. o otuz gün ele davulci giderdi. otuz günnan sora bayram
- 215 günü de gelirdi, çalardı, herkes o davolciya bahşışını verirdi. kımı giyim eşyasi verirdi, kımı pare verirdi. ve o davolciyi de razi ederdi. ramazan böyle geçerdi. bayramdan bir gün önce çoħ fa'al olúrdı alışverişler. çoħ güzel olúrdı. yani feķir halkler gözetilirdi. gine onnere bayram şekeri alınırdı. et alınırdı, pirinc alınırdı. onnere hediye edilirdi. e insan kendi çolúħ çocuğı için de tabi alırdı. // tabi tabi. mezarlıħ ziyareti olurdi.
- 220 mezarlıħ bayram aħşemi olurdi. bayremın birinci günü sabah olurdi. şimdi de oliyor zatan ya. şimdi de 'aynisi oliyor. // şeker de götürüb dağıtırız mezarlıħde. bayram aħşemleri. cenazemiz oldısa üş gün cenazeden sora üş gün gider mezarlıħda oħur. üş gece her ikindiden sora ikindi oħunduğı zaman gideller mezarlıħde oħurler, gelirler. onun mezarının başında. /// tabi remezande kiçükler biyúıklerin ziyaretine giderdi.
- 225 biyúıklerde komşilerinin ziyaretlerine giderdiler. tabi ilk önce en yaħın komşı komşıya giderdi. sone ákrábalar tabi birbirlerine giderdiler. kadınlerin bayramleşmesi de üş günnen soredi. yani bayram biTdikden sore sıra kadınlerin bayramına gelirdi. onler birbirlerine giderdiler öyle. şimdi ilk gün ali hanımını da bereber. bereber gidiyorler bayrame. daha o kaħıb. /// yo doħdor yoħdı. o zaman millet yerli hekimler vardı. hekim ilaçleri wardı arTıħ. oTler wardı. arTıħ şimdi yoħ. wala hatırlamıyem. o zaman hekimlerin işleridi o. hekimler biliyodi. // wardı. öle hekimler wardı 'aynen operator gibi. 'emeliyet ederdi. yarerdiler, temizlerdiler. one göre o oTlerden baldan bilmem. bal esas baldan çoħ ilaç yapılırdı. bali kaynetirdiler. baldan ilaç yaperdiler. yani biçoħ çeşitli oTlerden ilaç yaperdiler. o yarelere bağlerdiler. o 'emeliyet yerine. ve iyileşirdi
- 230 de. birinin kolu kırılırdı. yapenner ortopedi doħdori şimdi war; ama o zaman hekimler wardiler. hekimler yaperdiler. // keçel olene benim babaanem yaperdi. kafesi keçeldir. oni getirirdi traş ederdi. one iki üş tene baharat warmış. bi de köpegın pislighi wardı. bi kere sekiz; bunleri eritirdi, dögerdi. traş ederdi. oni kaput bezile eritirdi. bi kára sekizi yapışdırurdi kaput bezine. yapışdırurdi kafasına. yaşın yeddi yaşındedir. on
- 240 yaşındedir. on gün kalırdı. on günnan sona iki kişi götürúrdı. biri bu umuzuni basardı, biri bu umuzuni. o bezi çekerdi kafesinnan. kafesinnan çekduğı zaman kan verirdi dışarıya. o tüy yapışmış içersine. ve o kelliħ giderdi, saçlar iyi çıħardı. işde benim babaanem sağaTmiş. şimdi çarşıda gezer. olmiş bız 'eyni dimezdıħ bu dışarda keçel deyel. a bele hekimler de wardı. ebe de 'eyni öle wardı. // benim babaanem ebedi,
- 245 hemşire kımidi. o sicaħ suyi doğum gec olsaydı. onun dermanını biliyodi. sicaħ suyla suda bunan ebeliħ ederdi. pare de almazdı. /// şaban geliboli. yaş seksen bir. // yoħ. yoħ oħur yazarlığım yoħ. işcidim. tekelden emekliyim. yaşdan ayrıldım. hızmetim yoħ. kavga etdim amirle, ayrıldım. haksız işi kabul edemedim, ayrıldım. o bunler biliyoler.

- onunla döğüş_eTdım. háksız iş yapıyodi. mâmele yapıyodi. men Tayanemedım, emekli
 250 oldım. yaşnan emekli oldım. eli bēş yaşında emekli oldım. gırmi üç sene de
 emekliyim. maşalla demır kımiyim. allaha yüz bin şûkür. helal çalışdım, helal yidım.
 helal çalışdım, helal yidım. arhadaşlerim burde. üçümümüz de şahırlıyız. yerliyiz. allahe
 yüz bin şikür. üçümüz de ‘eyni yaşdeyiz. bunun kardeşi benim asker arhadaşımdı. allah
 255 ráhmet_etsın bēki, on senedan fezla war ölmüş. he. hele biz yiddi kişi biddisdan
 giTduh. biddiSdan yiddi kişinin içersinden iki qalmuşu. bēş kişi allah ráhmet_etsın,
 allahın ráhmetine qawuşmuş. allah bizleri de utandırmıye. sizleri de qázadan beladan
 saqlasın, allaha emanet olun.

Derleme Numarası: 4

Konuşan : Abdullah Kılvan, 80 yaşında, Okuma yazması yok
 Derleme Yeri : Sekiz Ağustos Mahallesi, Bitlis
 Derlenen : Değişik hatıralar

- askerligimi sana anlatım, he? aklıma ne gelise sana anlatacam. ásKerligimi ben
 burada şubeye kıydoldım. // şubeye. áskerı şubesi. onnan sora meni malatyaya
 gönderdile. gēTdım malatyaye. piyade olarağ malatyaye gēTdım. malatyade benim bi
 erimi bin başı ētdi, bi de yüzbaşı. binbaşı piyade alayınındı, yüzbaşı da topçı aleyinindi.
 5 sen’etın ne? dēdi. dēdım ben sen’etım serraç. sen’etım dēdım seraç. yüzbaşı dēdi bu
 adam bize yarar. bizim yētmış bēş tene heyvanımız war. kıatırımız war, annadın? bu
 adam sōledi. men heyvanların tasmasını, yularını, annedın, kıoşumını, annedın, bu adam
 sağlar. onnan sora beni yüzbaşı burahmedi. onnan sor a beni aldılar, şeýe, serreçhaneye,
 yazıhaneye aldılar. bi başçawuş bi de bi üççawuş vērdile benim başıme. onnar kesirdile.
 10 iki teneyi kesirdiler, men de dikirdım. men çoğ ēyi dikış yapıyordum. benim dikdiğim
 dikış bitün namli ağzi, tob_ağzi, kılıfları hePPi o alayın şeýini benim boynıme wurdile.
 annedın? biz de yiddi kişi kıurse gēTduh, bizde iki kişi kıazandurdi. bi ben, bi de bi
 diyarbakırli. annedın? ikimizin de bölüğü ikinci bölüg. ule bize iki tene çay getir, ula.
 ikimizi de ‘eyni bi bölügde başlaTdi. ikinci bölügdi bölüğümüz. yüzbaşımız çoğ ēyi
 15 adamdi. allah onnan razi olsun. one annesine babasına. ben bi arhadaşım elazıqlı wardi.
 giTduh onun yanına. yazıçidi. annadın? kimin dişi ağrıyidi. gönderdiler annedın.
 malatyaya, diyarbakıra gönderiler. dıhdor diş çeksın. ben çoğ güzel bēle pare çentesi
 yaperdım. bēle yuwarlağ, bēle pareyi bēle yuwarleyıb pare bēle gelidi şeýe, kıarşıya.
 arhadaşımın_ismi memeTdi. dēdım memet. dēdım benim dişim_ağrıyor. diş çürümüş.
 20 doğTor hemen meni gönderir diyarbakıre? dēdi sen mana bi çente yapesen, men seni
 yazacam. dēdım men sana çente yaperım. sen de ēle bene bi yardım de bulunecağsen ki
 men gidecağam biddise. biddizde bi heFTe kıalacam. bi heFTeden sora annedın,
 gelecam diyarbakıra. diyarbakırdan tekrar dişimi çekecam. rapor alacam, ēle gelecam
 şeýe, alaye. o oldi. wala ben sane yapecam. annadın? muşambadan onun çantesini
 25 yaPdım, vērdım_özüne. iki gün sora. giTdım hesTeħaneye. doğdor ağzımı mu‘eyene
 ētdi. dedi wala dēdi mehmeT yaz. yaz, yaz dēdi. bu çocuğın dişi nasıl idare ēdiyordun?
 dēdım ne yaPem? ásKerdım. idare ēTdım işda. annedın? kıardaşıme diyım. wallah adem
 yazdı beni. arhadaşım de tarikini aTdi. ōle bi tarik yaPdı ki ben malaTyeden bidlıze iki
 günde gelidım. o zamanın wasitelerina. // malatyenin wağonnerinen gelidım. trēnnen
 30 gelidım kıurtalane. kıurtalande poste ‘arebesi wardi. başka bi şeý yoğ. neýse, geldım

- bidlize. geldim bidlize. tam girmi gün qar yağdı. ele yağdı. bi alatirig dıregi kimi ele qar yağardı bidlize zamaninde. çoğ qar yağardı. dört metre, beş metre qar yağardı. onnan sora annedın, teslim olacam. fakat kaldım. girmi iki gün kaldım burde. girmi iki gün kaldım burede. annedın onnan sora geTdım kırtalane. o gece orda kaldım. sa'bahe
- 35 yaħın trēn geldi. bindim trēne. Toğrı geTdım alaye. geTdım malaTyaye. ule çayci, çay getir. savoğ sen de çay getirdın, allah senden razi olsun. bu 'aķıllı delidir ha. delidir ama 'aķıllı delidir. çoğ eyidir. yirmi günde geTdım şeye, malatyaye. benim tertib çawuş wardi. ben de yüzbaşının yazıçısıdım. dedi 'abdılla, yaw ben yüzbaşıya senin adını vırecam. nasıldı. ne kede sori. ben diyem ħesdaħanededır. sen rapor mapor getir mişsin,
- 40 bi şey var? yoğ walla rapor yoğdır. neyse ben kendisine anneTdım durumu. işde bele bu şekil oldi. qar yağdı, gelemedim, yollar kapandı artıħ, kaldım. sabah oldi, geTdım yazıħaneyeye. hebsi de işi war. bi ben giTdım yazıħaneyeye. selam vırdım. o-ı abdılacım, ħoş geldin. sen nırelerdedin? dedim men ħasdedim. nıerde? diyarbakırda. raporun maporun. dedim sayın yüzbaşım men dedim, trēnde uyudum. dedim on lere de pare
- 45 wardi çentemde. rapor da pare çentemın içersinde. a dedim benim paremi çaldılar. rapor'. dedim wala geTdi. yaz memeTciğim, yaz. yaz dedi. abdilla az mı kalecekdi? annedın? yaz onun tayini çıħsın. dedim cenabı allah senden razi olsun. allah senin işin gücün ras getirsin. kardaşa diyim. yüzbaşı da orda ele tidağini dışledi ki bele kan tutdı. ulan sen dedi, bu işi nasıl vurdun? sen nasıl yapdın buni? cenabi allah yardım eTdı.
- 50 men ne yapem? bazi de afedersen, yalan işe insan annadın. ama yüzbaşı beni çoğ severdi. allah için beni çoğ severdi. bele bi işima olırdı. bele ħeyvanlerin yünlerini yıħardım, boyelerdım. çoğ güzel çalışırdım. birinci betaryadi, birinci o kazandı. yaw man dedi, sen izine giTmağ isTiyorsun? sayın yüzbaşım, dedim. vırsen ben hema izine giTmağ isterim. bi asker gelsin, hemen seni gönderecam. a men bi sefer bir ay, kırğ beş
- 55 gün bana izin vırdı. geldim, kaldım gece. onnan sora üç ay, dörd ay sore bir daha mana izin vırdı. kırğ beş gün yol ħarci vırdı. ben yitmiş beş günde sora gitdım. a yüzbaşım çoğ eyi adamdı allah razi olsun. o zaman bizim elħamdılla ásKeri ele sevinmez. kıutardıħ, bitirdiħ yanė. bizim batteryada bi tene nemussuz binbaşı wardi. adam üç gün sora kalmışdı. ħerif do'kuz bu asKerliğimi yağdı. men de o zamanki geldim biddize,
- 60 dokuz ay yoğdım. cenabi allah yardım eTdı. // geçim çoğ zordi. eveli geçimimiz nasıldı, bağ. benim babam, öldüğü zaman allah rahmeT eTsın sizin ölmüşinize, benim babame de, men un yaşında wardım. un yaşında. biz de iki baci, iki kardeřdiħ. ulan sen bune çay getirmedi. ge çay iç. esKiden geçimimiz çoğ zordi. kardeşim bi bahalılık gelidi. bosTan ekerdiħ. o da girmi beş lire de ele düşmıdi. frėnlerde bele ifağ eKmeKler
- 65 yaperdiler. arpe, mısır, Tari karışdırır. orda tulum wardi. neyse biz de beş nufuzduħ. iki baci, iki kardeřdiħ. bi de annemiz wardi. bize üç tene eKmek wasıķesi vırdı beledye. gididüħ alidüħ. geçim sağıliyırdıħ. bi tene afedersin, merkebimiz wardi. annedın? onnan giderdiħ dağa odune. odun getirırdıħ, saterdüħ, annedın? işde geçimimizi ele sağıliyıduħ. fāķirluħ çoğ çekdüħ, çoğ faķiluħ çekdüħ. ama sora cenabi mevla ħazreTleri
- 70 bizi bėyöTdı. annedın? men sana ne annetim ki? çoğ şıkır kardeşim de bėyödi. ben arTıħ sen'etimle devam eTdım. // ben sen'etim, esķāpėn yapardım. // he, çivıdan. çivıdan yaperdiħ. mesela dikişli yaperdiħ. kardeşime sōliyüm, bele eyaķķabilari iki sene, üç sene adem giyerdi, yırtılmezdi. ele dayanıħlı yaperdiħ. // esķāPėn wardi. bi de yėmeni wardi. en birinci isķāPėndı. o da ne kede? üç lereye. o yėmeni de yüz elli, iki
- 75 lere. çoğ kıymeTli, ele pare çoğ kıymeTTidi. ben bin lereden ħace geTdım. ben yėddi sefer ħacce geTdım. dört sefer de 'ömre yaPdım. iki sefer de dörde be kaldım. hem ħacımi yaPdım hem orıcımı tutdum. annedın? onnan sora geldim bi sefer kırğ beş gün kaldım. bi sefer de otuz iki gün kaldım. allaha şıkır men sore esnaf oldım. bakķallıħ

- yapdım. hem bakḳaliye hem tuḥafiye yapdım. annedín? meslegím bu. şimdi de gine iki
80 tene dükkanim war. çöğler çalışırler. torúnlar çalışiler. // ikisi tuḥafiye üzerinedir. biri
ásKeri malzemesi üzerine satı. men otúrdüğüm yerde. başka bi şey de satılır. //
evlendíğim zamanda üş tene merkebímiz wardi. işda onnen dağē odúne gididím
gelidím. bir gün çoḥ yorúlmışdím. bizim evín aşağısında hewúz wardi hewúz yíḥanme
yēri. çoḥ de yorúlmışdím. giTdím o hawúze yíḥanmeye. baḥdım iki tene kız orade. beni
85 gördiler, kaşdılar. beni gördiler kaşdılar, giTdiler. başka bi genç geldi, sordúm. dedím
ule o karşıdaki bēyöK kız dedím, kímín kıızıdır. dedím git ören. serdar usdenín kıızıdı.
dedím ule oni bana vèrmezler? dedi wala ābē bilmirem. sen de isTeT, belki ēle vèrírler.
ḥeram_olsún, bēş kuruş da parem war. türk paresi. hēç pare de yoḥ. wallahi nasıl
dedím, ēle. geldím anneme dedím. dedím anne. dedi buyur. daha ásKerlik de
90 yaPmemişim da. daha dört sene bu áskerlíge war. dedím ben Kendíme bi kız buldım.
dedi, oğlúm ḥēr_olsın, nasıldı? dedím wala bi kız buldum. gidecaḥsen, isTiyesen. dedi
sen daha un bēş yaşındasan. un_alti yaşına girmişsen. bu nasıl iş? ne söyliyisen? ēle
kızı getirāḥ, ne yapacayız? dedím wala gidecaḥsen, isTiyecāḥsen. vèrmedilerse,
vèrmesínler. anam allah rahmeT_ēTsín. men anneme ḳurban_olím. iki dákā ḳalmışdı
95 ölúmüne. dedím āne ben sana ḳurban_olúm. dedi ḥāci men sana ḳurban_olúm, dedi.
annedín? rıḥını allahe teslím_ēTdı. yitmiş bēş yaşındedi. benim yanımda annem o
zaman. girmi senedir, daha fezledir wefaT_ēTmiş. annedín? neyse, wallahi ānem giTdı,
kızı isTedi. kızın esasen kendi ānesi ölmüş, ḥelal ānesi. öye ānenín_elinín_ögündedür.
ābēleri de war. ābēleri de çıcúḥdırler. o kız iki tene böyüK ābēsi wardi. şeydedi. hanki
100 melmeketdi. // işın ras gelsín. allah sene ḥērli iş vèrsín. onnan sora wala ānem geTdı,
kızı isTedi. bēş kuruş parem war. hēç paremiz de yoḥ. ē ḳardaşım o da ēpēyce olmiş. o
da on, on iki yaşındadı. bene iki yaş yüksekdi. çıḥarTdı bi on tene merkeb. aldúḥ ikimiz
barabar dağa odune gididúḥ. merkebler bizim esas öz merkebímiz üş tene wardi. yēdi
tene de ḳomşılarnın merkeblerini aldıḥ yanine. bir gün onnare, bir gün bize odune.
105 annedín? o zaman ēledi. tam bir_ay. bir_ay çalışdúḥ. o zaman ısıli. bi yüzüg, ānemín
küpesi wardi. ḳolúnna çıḥarTdı. taḥdi gelínin ḳulağıne. iki taḥım elbēse yaPdırdım.
giTdím bēle gelini alırken bēle havliler, bēle kilimler, bēle şēler yoḥ. dört tene muşden
ḥesír gelirdi. ḥesír_alırdım. iki odaye. iki tene bi odaye. iki tene bi odaye sererdím.
onnan sora bi örtüg wardi, ānem sererdi ḥesírlerin yatağıne. düz sererdím_üzerine. orde
110 yaterduḥ. wala allahe şikürler olsun, işde evlenduḥ. evlenduḥ. cenabi allah bi kız vèrdi,
bi tene de oğlan vèrdi bize. benim tam áskerlíḥ zamanım geldi. ben de gitdím ásKere.
gitdím ásKere. ḳardeşim aradı. baḥdi çıcoḥlara. ben ásKerlíğumi yaPdım geldím. ben bi
tene damaT wardi. ağrının paTnos ḳezasında tüken tutmışdı. o zaman benim de
ḳardeşim yēdi tene merkebi wardi. benim o ēnişdem sōledi, ge seni gendimize ortaḥ
115 yapāḥ, gidaḥ şeye. patnose. biz tükan tutmuşız, orda çalışırıḥ barabarce. dedum olsun.
annedín? o merkebleri saTdım. ḳardeşim de ásKere gididi o de ásKere geTdı. ben de
onardan barabar ortaḥ oldúm. biz de üç arḥadaş, sekiz yüz de benim param oldi o
ḥeyvanleri saTdım. iki bin lere de benim damadın paresi wardi. bir_arḥadaşımın de hēç
paresi yoḥdi. ama ēyi arḥadaşdı. allah rahmeT_ēTsín, öldi. barabarca yēddi sene ābē
120 patron halinde çalışdım. bēle ilkbaharın giderdúḥ çalışırdúḥ. son güze ḳaden bitün
mesrafımızı yaperduḥ. üş evín ‘ehTiyacını ta bahare ḳaden, annadın, hebsini gine
paremiz ‘eyni pare alırdıḥ. ta^l devürsi günü gine giderduḥ diyarbakıre. gine o pareden
bir arabe eşya getirírdúḥ, bi arabe. o zaman şavrolı arebeleri wardi. üklerdím. şimdi
gelírdım patnose. iki gün de sore giderdím patnose. patnose şimdi iki seeTde gidi arabe.
125 wane iki seeTde gidi. belki wane üş günde evel de gitmezdi. biddisden wane, annedín? a
ābēye sōlüyüm. işde ēle. orde ḳaldım yēddi sene. orde ḳaldım. onnan sore geldím

- bidlize. bidlizde gine bi sene kaldım. evi tekrar aldım, giTdım patnose. tam girmi sene patnosde kaldım. allah bin bereket vërsın. orda çalışdım. onnan sore geTdım burseye. arsa aldım. gözel bi bësh katın apartımanın temelını aTdım. o zaman böyöK bi dayire
- 130 yaPdım. seksen bin lëre mal oldi. seksen bin lëre. senın ablen, çıcohlar welhasıl beyenmediler. hoşlerıne gelmiyi. bizi götür. döneK gidağ patnose. patnos hákkáten çoğ hërli bi yërdi. allah bin bereket vërsın. è dedım madem ëlese geTmağ şeyi bizim üzerimize geldi. benim de paTnosde üş dayire evım wardi. o evleri üsdüne saterım, gine gelırım bidlize. ben şeydeki bursadaki evi saTdım, geldım bidlize. burda
- 135 bi tukan aldım. bi de bi ev aldım. çoluğ çıcoğ birağdım buraye. bu evlerım de kaldı paTnosde. hayırlısile buraye yerleşdım. giTdım orayı de saTdım. şeydeki evi de vërdım üç yüz lëreye. işde o bursadaki ev burde bi dükannen bi dayire ev bane getirdi. allah bin bereket vërsın. şikür allahe. işimiz de iyi. çalışdım işda bi aTmiş yaşına kádá çalışdım. bu girmi senedür ha işdan da elhamedülla elimizi çekmişiz. çıcohlar çalışıyoler. è
- 140 hamed olsun cenabi allahıme. yaşime göre eyiyim. günde bësh waqıt namazımı kılırım. epëce de kuranı ağzımdan öğrenmişim. cenabi allaha şikür olsun. allah bana ehşan eTmiş. naman kılırsın? kılmemişsense namaz kıl. namaz insani cennete götürür. namazsız bi adam kırı ağaşdır. kırı ağaş neye yarar? yanmaya yarar. namas dinin diregidu. pehámberımız mëraca çıhdi. cenabi allah hediye olarak elli waqıt namaS
- 145 ümmetine vërdım hediye. neyse geldi, adem babamızın yanına. adem ‘aleyselame. ya muhammed dedi, cenabi allah sana ne hediye vërdi? ya adem baba dedi, cenabi allah benim ümmetime elli waqıt namaz vërdi. è dedi allah sennen razi olsun. senin ümmetin heç elli waqıt namaz kılabilür, imkani war? geT allahına yalwar. senin sözün allahın yanında gerçektir. namazi yëndirsün. geTdi tekrar allahın yanına. cenabi allah
- 150 biraz yëndirdi. bunnan sora geldi nüh ‘aleyhiselamin yanına. nüh ‘aleyhiselam ya muhammed. cenabi allah sana ne hediye vërdi? dedi cenabi allah benim kullarıma elli waqıt namazi vërdi. ya resullah! allahın yanına geT. allahına yalwar. senin ‘ümmetin hëshbi iş yaPmesin; hama gece gündüz yirmi dört seeT namaz kıla, o namazi bitiremez. allah senin du‘ani kabul eder. bi daha geTdi. allah gine de yëndirdi. onnan sora geldi.
- 155 ibrahim ‘aleyselame. ya muhammed dedi, cenabi allah sana ne hediye vërdi? dedi wala benim ümmetime elli waqıt namaz vërdi. ya muhammed dedi, cenabi allah senin du‘ani kabul eder, senin ‘ümmetin bu wázifeyi yapamaz. bi daha geTdi, cenabi allahın yanına. cenabi allah dedi ya mıhammed, eger senin ‘ömmetin bësh waqıt namazi hakkıyla namazını kılarse ben one gine elli waqıt sevabını verecam. allah ne kádár
- 160 merhemeTTidir. eli waqıtın sewabını ona verecam. annadın? è kardaşım namazını kılacahsın, anenın, babanın du‘asını alecahsın. eger baban warse, anen warse, sağse, onnare çoğ hörmeT edesın. cenabi allah diyi, anesinin, babasının sözünü kıren diyi burni yerde sürünsün. pehámber diyi benim ismim konuşduğı zaman kim bene selawaT demesse onun da burni yerde sürünsün. pehámberin ismi geli, allahume selli ala
- 165 seyidina mıhammed, diyecahsın. pehámber selewat vereceksın. // ne biçüm? táziye. komşı olarak. o öldise he. komşı tağ mezarına götürürsen. annedın? onnan sore ële zaman evine yemek yapar gönderirsen. üş gün. o öli şehbinin evine komşılar yemek gönderirdiler. yemek yaperdiler. onnan sora evlerine oturlar táziye verirler. başın sağ olsun. allah ‘afü mağfıret vërsın. allah utandırmasın. küllü nefsun zaiqatül mewt.
- 170 hePımız ölür. bizim yolumuzdur. hePımız de burdan gideceyız. alah bizi imanle, kúr’anle hicrine alsın. en möhüm olan bizim táziyemiz çoğdi. üş gün táziye yapalle. tam üş gün. // wala herkes gendi evinnen götüridi. yani bileşik deyël. herkes evinnen götüridi. güci ne yëterse, götürürdi. yanè o cenaze evi üş gün evinde beke atëş yahmezdi annedın? komşiler eve yemek götürdiler. // ahurlarımız wardi. bizim bi inegimiz wardi.

- 175 üş tene de merkebımız wardi. bunnari hePPi yanê bağlerdîh bu heyvanneri. o saman yeri de ayridi. heyvanın yemini kışınki yerımızde sahlerdîh. bêslerdîh bahare kâdâr. baharın Seti çıhdi mi saman alTa tōbe yaperdîm bu heyvanlerin başine. bèle yiyerdiler. benim nefesim kesili. gençdîn, seni kırmadım. sen de beni helal_êT. allah sennen razi olsun. evel ne yaPmişîh, ôle gördüm. şükür elhamdülillah heşbi kimsenin kâlbini kırmemişim.
- 180 heş kımseye hekarêT ememişim. ben bakqallîh yapıdım. bi kilo şeker bennen isTese, benim iki şekerim o kilonın_üzerine giderdi. cenabi allah fayizi heram_êTmiş. fayiz heram. zina heram. ben de bağkurluyum. gine gidiyem bankede paremi alerim, me' aşımı orda alırım. sen vanın içersinde kalisan? senin wázifen nedir? sen memursın. allah senin başarın eyi êTsîn. allah seni muradına kâwüşdursun // hanım bu üş senedir
- 185 allahın râhmetine gêtmiş. daha da evlenmedim. çıcohlara rehetini bozmedim. şikür dört tene oğlüm war. bir tene de gelinim war. iki tenede kızım. kızım bi tenesi muşde kocede. bi tenesi de burdedir. bugün 'emeliyeT_öldi, hesdehanede. allaha şikür olsun. o da çıhdi 'emeliyeTden. ben de êle yolümüzün_üsdünde geldim, tukanımın_önünde oturdım. torunler bane yimeg getirdiler. sen de şimdi ac olmuşsın. sen misafırsın. allaha şikürler olsun. girmi sene kâldım, ağrının paTnos kezasında. beş sene de bursede bakqallu_êTdım. wallahi hoce giderdi, bursade giderdi çarsiye. diyerdi hâci emica cum'eT sene amaneT. wallahi da bursanın minaresinde çıhmişim, ezan vermişim. bi nehyeye yani bağlarbaşı diydiler. kâhwe var, sinema war, otel war. her şey war. bizim bu şehirde daha güzel. ezan verdim cem'ate. imamlu_ yapardım.. elimnen gelirdi
- 195 elhamdülillah. hâmd_olsün. benim şimdiye kâdâr allahımın yolunna ayrılmemişim. inşallah cenabi allah beni bu yaşde de utandırmasın. beni üzi a_ götürsün allahım. kabrin âzabınna, o cehennemın âzabınna beni ânemi, babami aylemi mihfaza êTsîn, hılas_êTsîn yarabbi. dünya ölümdür. ne kâddâr yaşesen bu dünyade heç heri yo_êT. dokkuz yüz elli sene nûh 'aleyhiselam yaşemiş, gine ölmüş. ibrahim pehâmbere alti yüz
- 200 sene yaşemiş, gine ölmüş. kafir nemrut dört yüz sene yaşedi, hokûm_êTdi, gine öldi. fir'ewun beş yüz sene yaşemiş, gine gebermiş, gêtmiş. annedîn? cenabi allah bizi imanê götürsün. o cenneti 'aleyi bizlere niyeser_êTsîn. bu dünya fanıdır. bu dünyaye heş insan bel bağliyemez. isTersen bu şehir senin_olsün.

Derleme Numarası: 5

Konuşan : Ecvet Geboloğlu, 80 yaşında, Lise mezunu
 Derleme Yeri : Hersan Mahallesi, Bitlis
 Derlenen : Değişik hatıralar

- şimdi ne sorisiz, men size cevap verem? // girişinde bèle bi şipane wardi. heyaT da dellerdi. evin öğündeki şeye de şip diyerdiler. // kapıdan girerken önünde bèle bi Taş olurdi. mermer ya_êT şey. one şipane diyerdiler. ê men şivem degışmemiş. // ê biz o zaman lise mezunlarına yedeg subay hâk_êT wardi. ankarade okula gididin evvela. onnan
- 5 sora bi tene astegmen bi demir ta_êTidiler bureye, gididuh kıteya. teymen oliduh. bira_êTidiler alti ay sore. // asKerligde yo_êT. men bölüg komutanıdım. o zaman Táhsilli adem ço_êT yo_êT. olmışdım bölüg komutani. / ârebe yo_êT. // yo tehsi mehsi yo_êT. ê ihTiyarların eşegi wardi. bèle bâzi ihTiyarların. bèle binerdiler eşegine, evine giderdiler. ê zatan diyerleri hebsi eyahdan gidilürdi. yanê ârebeye bèle pikab mikab bunnar yo_êT
- 10 esKiden. // evlenma_êT. benim kendi halam kızidi. // kendim beyendim. allah alla kım begendi. âkrebamdi. kendim beyendim. ben wallahi yani yüzde Tohsan bi iş

- yaPmezdim ama bi are kamyonler aldım. nakliyetçiluh yaPdım. ilk kamyonu da bu mana
 aldı işde. dedi bi iş gör. heç bele aman yiyib içib gezisen. o bi kamyon aldı. ben o
 kamyonu eTdım iki üç, ele giTdi. // çalışmıyan adame he, bereday diyellerdi. // he, bitün
 15 ormanın mite' iti oni ben almışdım. // e he, konuşirem işde. alekime selam. bi daqqada
 orman odunını Tağdan indirirdiler. oni muTe' iti oni aldım. e kamyonsuz olmi. bu bi
 kamyon ordan man gönderdi. derken bi arebe daha aldım. şimdi de oldum nakliyeTçi. //
 gebollerdan da eşeKçi wardi. yani biz deyelduh. e benim babam hakımdı. milletvekilidi.
 abem milletvekilidi. yanè bızde eşeKçiluh mēşeKÇiluh yohdi. eşeKÇi çoh wardi bırda.
 20 // eşeKÇiler seh Taşırdiler. seh, bilhasse seh, Tamlere. Tamlerin üzerine çekerdiler o
 toPrağı. ayrı özel bi toprağı. topanlerdiler. // tapan, tapan bele tab tab Tamde. mähşad
 yağmur su gelmesin içine diye. o işleme Tılorlamağ derlerdi. bele sapi wardi bele. //
 yo, en sonde Tılor yaperdiler. onnan sora tapannan tab tab tab. bele yapışurdi. arTıh
 yağmur geçmezdi içeri. yanè Tamler bele beton yohdi. seh diyerdiler. killi bele one
 25 diyordiler seh. o keran, sirni, geven, gungıl. Tağdan getirirdiler. gungıl. bele. tikanni şey
 gungıl. oni aterdiler şeylerin üzerine. gevenin bi başke tipidi. onnan sore aşağı yuhari
 her ayilenin bulunduğu mintikedeki dağde tepede metelisi wardi. avcılarım. // her aileye
 yetişmezdi. // metelis bele keklik, bele bi şey yaperdile. içinde otururdiler. bi keklik de
 öterdi. dişmanlerini çağırırdi hârbe. kıb kıb kıb. ordaki horoz kibi orda gelirdi
 30 döğüşmağ. avçı vurardi, öldürürdi. keklik avi de eleydi. // sizin zamanınızde de şey
 wardi. gol mol wardi. // bağ hamzeçelebilerin goli wardi, gebollerın goli wardi, çırağ
 goli wardi, mande goli wardi, kızah goli yohdi o son zaman. kazan goli wardi. // gol
 yanè yüzme yeri. yönüni bele çekardi. yükselürdi. orda yüzerduh, o dere. şimdi biz
 gençliğimiz deriz işde. işde o gole dışarıdan mähleden başka mähleden uşahlar gidende
 35 derdiler ki bi gole beş tene taş tutacağsen beş tene de işde çali çırpı getirecağsen. ele
 beleş yüzmağ yoh. // ele yabancı geleydi. iki üç tene Taş maş şeyleri şıışdırırduh ki gol
 güzel olsun. yohse yığınç alırduh elimize vurarduh. // yığınç, ısırgan. oni onnere
 yaPışdırırduh. // wala il kupası koymışdiler. işde her yerden çağırmişler. geTmişduh
 maçe. malazgirt kupa maçine. oni malazgirdin kurtuluş günü war ya. esKidan oni
 40 yapıdiler. burdan, vannan muşdan tahımlar gididi. orde çarpışiduh. e biz her zaman
 yenidoğ onleri. malazgirti de yenidoğ. pareyi kazandı. bin nire şey koymışlerdi. men
 aldım. bizim bız şampiyon olduğ // bizim mählenin tahimidir. yıldırım spori bız kurduğ.
 şimdi de gine başkanleriyem. // yıldırım spor, güzeldere, sekiz ağustos. // o yalandır,
 zırdır. // yalandır. dört minare war. // e ben ne bilem? şarkıye uymış heralde, bidlisde
 45 beş minare. allah rahmet eTsm. sizin gibi eynen bi yerde geldiler. bele soriler. annem
 de orde. dediler hâci hanım sen söyle. kaç minare war dedi bidlisde? beş minare diyisiz,
 hanè dört tene war. ule oğul dedi, biri yihılmış. başınnan aTdi. e ne yapah dedi. biri
 yihılmış. // işde biri yihılmış kardeşim. esKidan beşmiş. o şarkı çıkan zaman beşmiş.
 peki o şarkıyı çıkardan yanè bidlisde dört minare diyen olurdi. illah beş. // ruslar hanè
 50 bırda muhacirliğ olmiş ya, millet göçmiş. tekrar rus bırdan çekilince tekrar geli halh. ve
 baba oğula diyi. diyi oğlum diyi hele git bağ bağhem. ne war, diyi bidlisde? hanè.
 düşman war, yoh, kım war, ne olmuş? tabi çocuğ geli bağı. bağı her teref harebe olmuş,
 virane olmuş, yihılmış, eşağı gelmiş. gidi babasına diyi. diyi wala baba, kala kala beş
 minare kalmış. beş minare de ordan kali. he, ordan kali. tabi esKiden uzun kış
 55 gecelerinde babalar çocuğlarına hekât anlatırlardi. // babalar çocuğlerine deyel. o hekât
 annaten bazı adamlar de wardi. tabi hekâTÇi vardı. mesela mähle bi yerde toplenurdiler.
 o başlerdi yalan aTmağ. yalan, ha yalan. hekâTdur, be nedür. ule diyerduh zalım oğli,
 ne kaddâr bele uydurisen. otuz gün remezan, otuz gün o nêrde uydururdi. hekâTÇi. ya
 wala yaw. otuz gün. // he be, meslegidi zatan. herkeS atemezdi. şimdi şubat. bunlar bele

- 60 bi şeymiş. wahşi bi kadın tipinde. bële başı örtülü gelirmiş. çocuğunu korhuTmaḥ için uydurmuşler. tabi heyasız çocuḥlar için. bizde işda o heyasız çocuḥlara nâḥz çocuḥlar derdiḥ. bu çocuḥ çoḥ nâḥzdır, dellerdi. yanê heyasızdır, yaramazdır. o çocuḥlari korhuTmaḥ için şubato kibi hekâTler wardi. işde şubatodur. ḥarmaḥozan wardi. işde deyîmi de wardır. ḥermehozanḥ, bacadan uzanḥ. işde ge bu uşahleri, al götür. şimdi
- 65 yemeglerımız de heb kışımize göre belirlenmiş. ê dokuz ay kış. sürekli yağı. biyûKlerımız heb çıhımişler. mijrefelerdan damleri sipürimişler. one göre yemaḥleri ek şeymiş. /// mijrefe qar küremek için. bële tehdedan qarî küremaḥ için. ve mesele turşî aşı, onnan sora titmanc aşı, Qarî aşı, eyran aşı, belki on tene aş war. o gebol güzel yemegdi. // wallahi çorti kîFTesini severdım. çorti lahane turşusi diyerduḥ. onun
- 70 küFTesine çoḥ meraklıdım. onun a êle bi eKşidi. güzel bi küFTe olurdi. mişewsi mercimeK çorbesine diyerduḥ. ê gebol bële ayanle ḡılḡıl yapılır. o ḡılḡıldan bûḡdadan bi yemeg yapılır. ayan mayran bële yoḡûrTli güzel bi şeydi gebol. bu bizim ayilenin yemegidi. bız geboloḡli ordan gelir bizimki yanê. // be yoḥdi laḥab. mesela baharsen. bunler kîmdîrler? murçîKler, muçîKoḡûllari. kâsakırêjler. çoḥ wardi. bizde gebollar,
- 75 lutfîkırlar, malamusolar. ê otolar. zülfîkarlar şeydan gelmişler, köydan gelmişler. zülfîkarların hani var. onnar da civardan gelmedir. işde esKiden neḥîre gidermişler. daḡe ḥeyvan götürmişler. he, neḥîre gidermişler. neḥîrçi wardi. herkes ḥeywanını götürürdi. bi geniş yer wardi. orda neḥîrçiye teslim ederdiler. o alırdı, giderdi. aḥşem getirürdi. orda gine giderdi, neḥîrini alırdı. /// akıllı ineKler zatan kendi evini tanırdı.
- 80 akılsızlar ḡalidi yolda. bizim iki ineK wardi. biri gelidi, biri gelmidi. /// o Taḡe sürülen ineKlerdi. göndermek sırmaḥdır. diyi wala ḡiTdım evlerine meni sirdiler. beni ḡovdiler yanê. beni sirdiler, yüzüme de bahmediler. beni sirdiler. veyahut sırmaḥdan beter êTdiler. bidlis şiwesi kendine ḥas bi şivedi. mesela muşun da ayrı bi şivesi var. vanın da ayrı bi şivesi war. muşliler mesele diyeriz kardeş; onnar diyerler kardeş. biraz
- 85 daha Tuhafdır. bizim özel kelimelerımız var. mesela diyelim ki eve bi patlican getirilmiş. güzel deyilse derler kımıTTırdır. bu nêrde apardın sen buni? kımıTTırdır. güzel bi kıza PîTîm gibi kız derler. iḥTiyare diyeller Çımtîr olmış. pırpıter yanê düşmüş. /// toylar kaç gün sürirdi? /// ha toylar. benim düğünüm üç gün. o zaman ne dawul zurne. bahçe wardi. benimki gelin de ankaradan gelecağı için bi iki gün işde
- 90 arḥadaşlar dawul zurne wurduḥ, arwaT geldi. gövenk çekellerdi. işde o miçikoḡli eḥsan orda başlardı yüksek hava oḥûmaye. cemaḥ şelbetçi wardi. yüksek hava wurardı arada bir. bidlizin gövenk başladığı zaman ağır bi oyundur. arada bi tene el aterdi kulağıne. zatan esKiden dawul zurna olmadan önce söyleyerek bi de sözlerle de söyliyilmiş. // o biraz köylerde wardi. // zazaler diyerdile. ben zazalarde nâhiye müdürlüğü kaymakamlığı
- 95 yaPdım orde. orde örendim biraz. deli celo wardi. ‘ezo wardi. defçi ‘ezo. şimdi türki söylemeye yırlamaḥ deller. hele senin sesin güzel, hele bi yırla derlerdi. yırlamaḥ sesi güzel olana eyi yırladı derler. ne zamanki dahol zurne çıḥdı, defçi celal ömri kısaltı. ḡiTdiḥçe kiçüldi kiçüldi. o derde deyenemedi, öldi. /// payton diyarbakırde. /// eyaḥdan. uzaḡ yer oldise ata bindirirdiler. bële aT süsli müsli falan. ama şey zamani yaḥın ḡomşı
- 100 momşiler onnar eyaḥdı. başına pare tökellerdi. ben de tökdüm. bozuḥ pare aterdiḥ. sabah çıḥerdi Tame. sağdıçlerden bereber. êle gelin gelirdi, one aterlerdi. çoluḥ çocuḥ ufaḥ pareleri toplerdiler. gelin êle. heTTa bi tenesinin içine pare ḡomemişdiler. uşahler diydiler ben duydum. başliye heç para yoḥdır içinde. bizim burda deyimlerimiz de war. başını yêsın. niye etini yiyisen? yani niye sıḥılisan. ḡurT düşe eten, canan. ḥer canınnan görmiyesen. /// he. gidesen, gelmiyesen. kâra gele başan. yani kâra gele başan. a işde men ḥâḡîkî bidlis şivesinen ḡonuşirem. düğün mesela damada ḡevi derlerdi. o ḡeviyi yaPdığın zulumleri anlatabilirsen. son zaman damat oldi. esKidan ḡevi diyerdiler.

- yoħ, kızlar beyenmaħ yoħdi. erkek. erkek beyendı mi giderdiler kız evine. kendisi de beyenidi annesigil de beyenidiler. yanê anesinin eTkisinde kalen çoħdi. ama bazi
- 110 gençler kendisi beyenirdi. heç görmiyen de wardi. heç görmeden alırdiler. // işde toplenirdile. dawol zurne çalerdi. gece götûrûrdi. sağdaç olûrdi iki tane. biri kızın biri erkeğin. iki tene sağdoci olûrdi. o sağdoçler bitun masrafleri yaperdiler. dahol zurneyi getirirdiler. her masrafi sağdoçler yaperdi. sabahleyin de damadi alırdiler, götûrûrdiler hemame. gelinlik kuyruğunnan çıldırdan sora. oni de sağdoç yaperdi. // wala menim
- 115 hatırladığım gevinin ayakkabısını falan hırslerlerdi. isTerdiler. diğün esnasinde o sağdoçler şeye mıkayed olûrlardi, damada. işde geviye mıkayed olûrlardi ki o ayakkabılarını çalmesın. o masrafler o sağdoçlere aiTdi. sağdoçler de damadın en yâhin arħadaşleri olurdi. gine o gerdege vërdiği zaman damat biraz ħorozlûħ yaperdi. kediyi atardi kapiye. derlerdi yırtan da olmiş. kîfür mîfôr. ħariyi ħorħuTmaħ için. kedi girmiş
- 120 içeriye, yalannan. bi tenesi yaPmiş. êle bi olmiş usul. şimdi bızım emceoğullarından birisi. tabi teK ħaTli evler. pëncereden bızımķiler de sêrêdi orayı. o kedi medi yoħ. oturlar, bêle çerez koyerlerdi önlerine. yanê gelin damad birbirine ısınme turı. ê işde yüzünü açerdi. altın maltın taħer. içerde de bi tene ħadın olûrdi. bunnari el ele vërdi. o ħadın çıħardi onnan sore. bu olay. bızımķi de neye baħisen? ulan kız bêle vurem, baban
- 125 ağızına sıçerem ha. buni ħorħuTmişler ya. o da êle bi şeyler yaPi. gece bu yapmış, sabahleyin işde gidiler hemame. ê tabi sağdoçler duyi buni. ule cevzo! diyi wılen baban ağızına sıçerem. şimdi demiş ule bu nêrden bili. bu namussuzler beni dikizlemişler. o her seferinde bu işki masasında bune yaperlerdi. epëyi giTdi, çekdi o adam. işde o ħabadayiliğini gösterecek, ħariyi sindirecek. bızım akrabalarından hiş gelini görmiyen ilk
- 130 defa gerdek odasında görenler de wardi. ben buna kırħ tene şahid olmişem. // ê san diyim turşı aşı, çorti aşı. // ha yëmeg. bidlis köFTesi meşûr. ħilorik. // ħilorik bêle gine etle bulğur ufaħ ufaħ bêle noħûTdan biraz biyûk. bêle yuvarlerler bi ħarilar. veyahut üş beş kişı otururdi. yuvarlerlerdi. onnan sora eKşı olûrdi biraz. şilor dediğumuz yanê erik aterdiler ki oni bi eKşı Tad vërdi o şeye. o ħilorikdi. yağ mağ tabi içinde ayrice.
- 135 ħatıhli Tolme, yoğûrTli Tolme. bêle ya ħabaħle ya ħiyar, saleteliħ war ya, onun ħabuğıyle. bêle sarardiler. Tolma ħazande bişerdi. ya da lahaneyle. o de birez de bêle üsdüne yağ dökerdile. ħes Tolmesi. lahane, lahane kelemnan. ħes Tolmesi, ħatıhli Tolme turşli Tolme /// PıÇoÇi unuTme. /// PıÇoÇ. jağ bi oTdur. dağdan toplerdiler. getirirdiler. o yumurtali mumurtalisi yapılrđi yani. bizde jağdır. /// oT mi. ısırgan oti
- 140 war ya yığınç derler. onnan mesela yumurteyle pancar yaperdiler, oT olaraħ. o nane rêhan, parpar her yerde war. parpar he, semiz oti. ona diyerdile parpar. üsdüne yoğûrd töküb bi de yağli yiyerdiler. kenger Tağde bêle tikanli bişidi. bêle çıħerdi. giderdiler oni Tağdan toplerdiler, getirirdiler, bi de rendelerdiler, o şeyini tikan mikani giderdi. çoħ güzel bi yemek olûrdi. çirêş, mendê onun da pancarını yapiler. yumurteyle soğannan. bi
- 145 de mendê war. o da çoħ hoşdûr. o da bi oT çoħ güzel, yumurteli. ha bu burhanın ħanımi bize her zaman yapar. onun bi de şeyini yapiler. yumutelisini yapıyılı. ha bu şeyin ħanımi yapı. burhanın ħanımi. ħari, o da war. ħari de ‘eyni oTdi bêle. ħara leheneye benzeyen oTdır. onun ismi nedir, bilisen? ankârá oti. aş çorbalardır. ħari aşı, TıTmac aşı, çorti aşı. TıTmac aşı. o da bi çorbadı. işde yaperdile. ayran aşı. içine
- 150 ħilorik bêle yuvarlaħ bir eT parçası. // he, ħilorik ayrı bi yëmegdir.

Derleme Numarası: 6

Konuşan : Muhteşem Zülfıkar, 50 yaşında, Lise mezunu
 Derleme Yeri : Takşut Mahallesi, Bitlis
 Derlenen : Değişik hatıralar.

- wala kısa devre, dörd ay asKerluḥ yaPdūḥ. ispartede. kırhıncı piyade alayında. bi de göz açduḥ, kapaTduḥ, bi de baḥduḥ ki asKerluḥ biTdi. bèle yani ani derken aklımıza işde çadır ḥábsi geli. çadır ḥábsi yédıḥ. en önemli özelliği de çadır ḥábsinde ben beklerken Toḡum günümün olmesi. bi de baḥdıḥ ki bi tene telgraf geldi. Toḡum
- 5 günün kıtli olsun diye. o günü hiç unutemerem. yani başke de kára üzüm wardi karşı tarlade. normal alayın orayı geçirduḥ. gidirduḥ, ordan kára üzüm getiriduḥ. erate vèrirduḥ. başke de Toḡru dürüs bi şey yoḥdi. işlerinde işde kısa devre asKerluḥ yapenlerin genci mendim. en genci men olduğum için de her türlü eziyeti men çekirdim. bana diyidiler tüfeğe hakimyet faktörlerini say. komtan geldi. men sayırdım.
- 10 man diyirdiler Toḡri nişan nedir. men sayırdım. imanımı gevrediler. arTıḥ bi gün dedim yiter. yiter mi bu kátar? /// annet annet. işde söyle. /// esKiden buriya kar yağardı, yollar kapanardı. bidlisde esKiden heFTe sonünü men iPdān çekerdim. heFTe sonünü iPdān çekerdim. söyle niye. heFTe soni kazım paşe ilkoḡulüne giderdiḥ. bız ilkoḡul bèle üçe kádār men kazımpaşe ilkoḡulüne geTmişem. o ilkoḡul üçe kádār orde heFTe soni
- 15 cumartesi günleri te‘til olırdı. övledan sore özümümüzi taḥşute aterdiḥ bız. taḥşüt máḥlesi wardi. zulfıkarların oturduğu máḥle. oreye giderdim. orde top wardi, güle wardi. aḥşem geceleri löks işıḡların içinde folklor wardi. onun için men takşüti hiç unutemerem. takşütde o dönem elektirik yoḥdi. sú yoḥdi. súyi ámcem bèle koweler wardi, aşkı wardi. one taḥardı, giderdi çeşmeden getirirdi. o kádār şartler de zordi. yani elektirik
- 20 yoḥdi zaten. ámcem gelene kádār bız de lambenin altında beklediḥ. ámcem geldiḥdan sore o löksi getirirdi. löksi getiridüḥdan sore, onı onnan başka kımse kullanemesini bilmezdi. o getirirdi. onı güzelce şey ederdi. her teref dünyalar bizim oldu, aydınlıḥ oldu. çoḡ severduḥ ámcemizín gelmesini, iPdān çekerdüḥ ki o löks gelsin, o lambenin ışığına kurtulaḥ diye düşünürduḥ. onnan sore çıḡırdüḥ méydane. méyde
- 25 folklor oynardılar, top oynardılar. bèle bi egri bi sahası wardi. herkes da maç yapardı takşütliler; ama takşütliler herkesi kandururdi, yènerdi. yènmesinin nedeni ilk yarı bèle yokuşlı olduğu için ilk yarı özleri şeyde yuḡarıde oynarlerdi. ikinci yarı aşağıde. ikinci yarı aşağıda oynediḥleri için de daha çoḡ kol atılırdı. ikinci yarı hem rakib taḥım yorúlardı ikinci yarı ise sen aşağıdan yuḡariye Toḡri gidisen. onnan dolayı daha fazla
- 30 gol aterdi. gelen yènilirdi, giden yènilirdi. kımse farkına varmezdi bu işin. diyerdiler ki bız geçiduḥ bureye. diyerdiler tamam. onler de aşağıde ikinci yarı tam tersi olunce illahım takşütlüler yinerdi. başke ne konuşem? // işde gülle oynerdüḥ. bi tene koto diye bi oḡlan wardi. onun bèle böyöK bi sımāḥi, güllesi wardi cébінде, saḡlerdi. onnan oynardı. sımāḥi bèle böyök daha böyök gülle. işde onı cébінде Taşırdı. onnan bèle
- 35 aTToni vèrerdi. nèrde oledi, vurardı. dümesine oynerdüḥ. ne kádār düme warse herkesin cébinnan dümeleri yuterdi. éle olurdi ki gömleḡin dümelerini kıparurdi bile. bu de güzel bi anımızdır işde. // bizim zamanımızde şey wardi. işde Tilor ağacınan Tilor oynardım. onnan sora güvercin teḡlasi aterdım. güvercin teḡlasi bazen aTliyemezdi, haman onner geçerdiler yaTmaḡe. bune benzer şeklabanlıḡler olurdi. çember çember
- 40 oynerdüḥ. giderdiḥ. daha ufakken çemberi alırdüḥ elimizde, onı kullanırdıḥ. bi müdet sore işde pıskılêT mısılêT geldi. daha böyök olende de pıskılêT kullanmaḡa başledüḥ.

- daha sore motosıqlét gelmeğa başladı kıreye. motosıqlét kullenneğa başladı. böyle geçirdi günlerimz. wala bız görücü usuli evlendi. anemiz geTdi beyendi, işde evlendi. // árebeler wardi. yani bizim bi bidlisde iki tene, üç tene arebe wardi zaten. bi
- 45 kırét mesere árebesi wardi. kırét meser, kırét mesere árebesi oğmuşların tamam. bi tene de deli hemze çelebilerin şey wardi. nedim çeliğin babasının adı nedi? cemil Tayi. cemil Tayinin árebesi wardi. kırét mesere árebesi wardi. bi tene de kılının árebesi vardi. üç tene árebe wardi zaten. üç tene árebe öle doğane o deli cemilin árebesinan bi sefer doğan köyi oraye kádár babamnan geTmişiz. gelene kádár belki on sefer yolde bozulmuş. on
- 50 sefer tá'mir etmiş. biz de öle devam etmişiz, gelmişiz, ya. // yemekler bizim çıcılığımız de 'eywanet wardi. çok severdu. yoğurtlu moğurtlu bele yapardi anem. 'eywanet. bele yumurtedan yapıırken. yoğurt üsdüne tökülen, üsdüne de yağ tökülen bi yemek, 'eywanet. onnan sore bidlis köFTesi yaperdi annemiz. onnan sore bi da ciger taplemesi yaperdi. // ciger taplemesi işde ciger yemeyi, bele toplardi. // he, bidlisin has
- 55 yemeyi. he, has Tolmesi. yaper yiyeriz. o da simahdan yapılır. simahdan yapılır. lahane simah karışdırılır biraz da et, biraz pırnç onnan yapılır. çok güzel olur. katıhli Tolme yapılır. katıhli Tolmeyi sen bilirsın? katıhli Tolme de kabağdan yapılır. yerli kabağdan yapılır. onun da üsdüne yoğurt tökülür. yoğurt üsdüne de yağ tökülür yiyilir. // eyran aşı işde yapılır. eyran aşı oni herkes bilir zaten. // he, gebol de sabahleri
- 60 yiyilirdi. men oni sevmemişdim zaten. ele yimezdım de zaten. babam severdi, çok babam yiyerdi. // onnan sore başka bi anım. mesela bi gün babam ben işde liseyi bitirmişdim. o güne kádár hiç sıcıh yimezdım. basTırme diyiruh ya. yimezdım. babam eyi bi avcidi. dedi ki gidağ metelis avine. keklik avine. metelis kekliğin beklenildiği yer. işde bu sinemanın üstünnan man bi torbe odun, bi tüfeg, bi yimağ eşyaları verdi. bi
- 65 de bahdım ki iki tene de bele böyök sıcıh hazırlemiş. babam dedi ki bunneri de götúrağ. dedim oni kım yiyecağ. bız evde yemiruh, oni kım yiyecağ? dedi bi şey olmez oğlum, götúrağ. geTdüh Tağ. birdan ta kurTdüzüne kádár geTdüh. tahsütün üsdünan kurTdüzüne geTdüh. keklik bekliruh. bu arede babam hem çayı tuti hem basdırmeyi. // kurTdüzi işde kurTlerin girdiği alan. // he, kurTdüzi. orde babamlen bi anım, o sıcığ,
- 70 peyniri hebsini bitirdim men. iki tenesini bitirdim. hele o karanlıkta ararken babam dedi ki itoğlit dedi, ne ariyisen. dedi wala sıcıh kalmadi. dedi ki hané sen diyidin iki tene yeTmez? nice yedin birde. meyerse açık hava insanın istahını açıyor. bi yol yorgunnüğü. onnan dolayı o iki tene basdırmayı bitirdi. // benim doğum adamlar daha eyi konuşiler. geT onneri bul sen. // ya onnar daha eyi bilürler. // yané ádnan Kaleciye
- 75 git. o dirbas hoce var. nermutlerden dılbas hoce. onnan konuş. Turğay mermut. büryanci tükaninde oturuyor. bah bu arhadaş de biliyor. abé işde gidecahsen, işde kasaphanenin oralara. orde, oralerde olur. geT hamze zülfikarın yanına. işde dil tarih coğrafye fakültesinde. o en güzel şeyi o konuşur. o zaten bu konuda çalışması var. yané geliruh, gidiruh, atlıruh, tamam.

Derleme Numarası: 7

Konuşan : Ebubekir Şimşek, 41 yaşında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Zeydan Mahallesi, Bitlis
 Derlenen : Değişik hatıralar

şimdi ayakabicılığ meselesini anletsağ. yane istersan hayatımızdan başliyağ. // gerçi şimdi mesele çokdır. insanın aklına gelmi. aklımıza gele, ben sana tek tek sölüyedim. hácioğlu tez hazırlımış. wala şimdi babam bilisen mesele çok. men istesen bi

- heyatımı anletem. yoħse yoħ. oli yoħsa olmaz? ben bin dokuz yüz yeTmiş yılında işde
- 5 bidlisde dünyaya gelmişem. işde ilkökuli burde bitirdüh. orteokul, liseyi oħumedüh. onnar de dışardan aldüh. aldühden sonra işde baba meslegi olan işde bız bu eyakkabiciliğa başladüh. başladıhdan sora işde uzun bi süre bële ayakabiciliğ yaPdüh. o zamanda bız tabi ki bızım bidlisde medreseler bilisen çoħ war. bu medreselere işde giTdüh, oħudüh. oħudühden sora tabi ki askēluğē, bële üş dört sene geğ geTdüh.
- 10 geldihdan sonra da işde rabbım nasib_êTdiyse evlendiüh. işde şu ande de gördüğün gibi işde wala ben de sız de hocesız, gerçi bızım de az çoħ birez hocalığımız war. hocalığımız şudur yanē. árepçe márepçe oħumişıh. bız de şu ande men de bidlisle ilgili épēy bi şey araşdırdım. eski tarihi ilgili kültürel meseleleri çoħ araşdırıyoħ. a şimdi şu şekilde yani. bidlisın heman heman esKi tarihini ne kádár sorersen hámddile
- 15 şikürler_olsun, hemen hemen yüzde sekseni az çoħ hem árepçeden dolayı olsa hem Taşların_üzerinden oħudüğümüzden dolayı hebsinnen hemen hemen az çoħ elhamdilla şikürler_olsun, birez örendüh. işde örendihdan sonra şimdi gine eski meslegi yavaş yavaş oni de sürdürirüh. onun_ için de işde işler yapırüh. onnan sora devam_edi gidi. şimdi áslinde tabi bidlisle ilgili birez mesele anlaTdığımız zaman evliya çeledi bidlise
- 20 geldiği zaman bin_alti yüz yılınde bidlisden báhseTduğı zaman yani gerçekden da o zamanki bidlisden şu andaki bidlis_ arasında çoħ fark var. yani o kádár aşırı derecede bi fark var ki insanın áklı heyali duri. şimdi o anki bidlis şu andeki bidlis arasında bızım dediğimiz gibi dedivan dağı kádán fark var. bu dedivan dağı de ma‘lum işde senin bildiğin gibi meşur bızım dedivan dağıdır. dedivan dağı de şudur. evliya çeledi şuni diyer. ona isnaT_êTmişlê bılminuħ. yanē, yanlışdır, Toğrısı de özi bilū. diyer ki işde görmağ istersen iblisi şeytani, çıh dediwannan seyrēle aşağıyi. yanē ēle bi meşur de bi sözi var. yani bidlis için. bi de bële bi sözi war. yani bidlis için diyeller ki şeyTan káyseride Toğmış, bidlisde yaşamış, sērTde ölmüş. ya da onun için bu üç şehrin de şeyi, nedi esnafı da çoħ kuwweTTidü. işde bële mesele geldiğimiz zaman yanē bële bidlisde
- 30 olsun halkın_arasındaki şive olsun, yani hákáten çoħ çoħ farklı bi şiwamız wardır. bızım şivemizde özellikle de orta asye mesela gürcistan, türkmenistan o bölgeye şivemiz çoħ yaħindü. yanē o kádár yaħındur ki hemen hemen şu ande giTdığımız zaman şu ande hēçbi zorluğ de çekminuħ. hēçbi yabancılığ de çekminuħ. ama bidlisle ilgili eyer şey ēdersense bi bu aşağı çarşıya gidağ, o terefde iki üç tene bızım ‘emilerimiz war. o
- 35 ‘emilerden bereber bız de oturağ. biraz biraz mihēbbet_ēdağ. işallah onnardan bereber bi de farklı bi mihēbbet açarığ. sen de o zaman bol bol dinlersen, o zaman daha da bële senin_ için de çoħ ēyi olur, bızım_ için de çoħ çoħ ēyi olur. sen hoş gelmişsen, başım gözüm_üzerine. allah seni war_êTsın. wanlıler de bızım kardeşlerimizdir. ma‘lum üzere bilisen. gerçi zamaninde van bidlise bağılymış. her náķilde gerçi bi kısmi. eskiden
- 40 de yani gerçi van göli belki sen araşdırmışsın, bilmiyorum. esKiden van gölü deyēlmüş. bidlis gölimiş. heTda bin dört yüz otüzli yıllara, kırhli yıllara kádán de eski tarihlerde ēledir. ama daha sore van göli olarağ geçi. esKi tarihleri araşdırsan ‘eyni ēle de çıhir babam. yanē van gölünün eski ismi bidlis gölödü. şimdi de yüzde kaçı bidlisin_ içindedu yanē. épēyi bi büyük bi kısmi bızım bidlis toprağlarının_ içinde.
- 45 yüzde aTmiş, yüzde yeTmiş de bidlisın toprağların içindedu. ōle diyiler ama Toğrusını yanlışını sız hocalar daha iyi bilisüz. way allah seni var_êTsın. // ābē bidlisın sana bi şey anlatsem. diyi bedi‘üzzamani war ‘asrın güneşi, imamluğ yaPmiş mehmed_ efendi kureyişi, fēyzullahi ensari eyüp sultan kardeşi, kádrini bilelím bidlisın. bir nur parçasıdır semsi bidlisi, psikoloğ_uzmani derde deva şeyğul ğaribi, zilküfúl ‘aleyhiselam dosdi
- 50 hábibın, kádrini bilelím bidlisın. terikaT_şēhidir ğawsı izani. seyda olmuş şēğ

- ‘abdirahmani taği, şeri‘atın şēhidır şēh feTullahi varkanisi, kâdrını bilelim bidlisin. bidlisin hâkıkâten de kâdrını çoğ eyi bılmağ lazımdır. bidlisde insan tâhlil_êTdiği zaman yani bidlisin_ınsani a bu gününe göre tâhlil_êtmemesi lazımdır. yani eskiye dönük Tâhlil_êTmağ lazımdır. nasıl esKiye dönük tâhlil_êTmağ lazımdır? şimdi mesela bız
- 55 belki bu gün bidlisde gezdiğimiz zaman ifah bi şehri görürü. ama me‘nali anlamde hâkıkâten de çoğ biyüç bi şehirdü. yanê o kâdâr bēyükdür ki belki bizim âklımızın heyāl_êTmediği, âklımızın almeduği nokTeleri hâkıkâten bidlisde yaşıyoruz şu ande. nasıl diyelim. şu ande mesele bizim bidlisde devrine, devrinnen soraki devirlere nokTe çahmış, mûhûr vürmiş, çivisini çahmış alimler, dohsanın_üzerinde veliyullah war, a bu
- 60 bidlisin toprağında. mesele şu ande bız bidlisde gezdiğimizde gine elhamdulla şikürler olsun, velilerimiz ‘alimlerimiz aḥTaTlarımız yüzlerce wardır. // yaşıyenleri de wardır. ama vefat_eden olduğu kâdâr şu ande yaşıyanımız da war elhamdilla. yanê sadece êle bi kısım deyeldir yani. ha geçmişe dönük olse de var, geleceğa dönük de var elhamdulla. zamanında derler ki bağdaTdan ‘ilim konusunda kardeşmiş. bu kâddâr meşûr bi
- 65 şehirdir. baḥ’ bağdeTde o kâdâr ‘alim yetişmiş, o kâdâr evliye yetişmiş ‘eyni şekilde bidlisde de yetişmiş. // şimdi bidlis niye merkezdir? mesela moTki mesela eski bizim muğdiki ‘eşirati yani tarihtan beri bu muğduki ‘eşirati wardır. bunnarın beyleri wardır. ağaleri wardır. şehleri wardır. meşayihleri wardır. özellikle bidlisdeki bu kadar ‘alimin çıḥmasının en büyük sebeblerinden birisi de şudur. emevi zulmunan kaçan bîṭün seyid
- 70 ayileleri şehler, meşayihler, hoceler, aḥtatlar hebsi bidlise Toğri geliler, yerleşiler. aḥtadlar yanê ‘alimlerin daha da üsd mâkamlerine çıḥan işde zatlere de aḥtad diyiler. şimdi bu adamlar bıraya yerleştiğinden dolayı bidlis roli bi ‘ilim merkezi. heTTa evliya çelebi bidlisdeki bi zât için şuni diyi. welayet makamının kıblesi, hidayet kapısının ka‘besi eşşik muḥammed ebu tahir. bu kâdâ dewāse bi insan. inşallah birazdan bız
- 75 odaye de görütaḥ, seni bi gezdiraḥ, gösteraḥ kurban. hafız şirinde bıkaç tene bizim_âbelerimiz var. onnarna beraber bi oturaḥ, bi mıḥabbeT_edaḥ, bi sohbet_edaḥ ki hem senin için iyi olsun hem bizim için iyi olsun. hem bidlis_açısından da çoğ da güzel çalışma olacaḥ işallah. // işallah, benim başım gözüm_üzerine. güzel bi şekilde onlari de bēle sözlerini, meşeyihlerini. // şimdi bidlisin wala şimdi tabiki karşılıḥlı olduğu
- 80 zaman çoğ fârkli oli mıḥâbetimiz, tabi tek olduğu zaman fârkli oli. yani oni şimdi birbirimize karşı olacaḥ ki laf_ata ki birbirimize, hoş ole. yoḥsa bēle hoşluğı olmi ha. bişi çıḥmi ortaya ha. bılisen, mesele odür, ha’. // şimdi şöle ki sori soresen, men sana cevap vërem de oğul. ama şimdi birez konuş konuş. nêreye kâdâr konuşem, men bilmiyem. yanê sen sorasen, men sana cevap vërem yanê. yani oni sen kafan taḥme.
- 85 wala bız eskiden tabi ki bılisen malûm evlerimiz_önünde poğanlarımız wardi. bız poğanlerde özümize topûmûzi oynerdü. poğan şimdi yeni ismi ne oli? şeydü, neydü? işde evin önüne ne diyisiz? // he, avli diyisiz ha. hevsi, bızde poğandi. bız poğande tob oynerdü, poğande cevız düşdi poğane, koşduḥ o poğandan cevizi getirin. // iç avli deyeldi. bizim poğan dışariye. avli ayrı, poğan ayridi, oğul. poğan oğul şeydir yanê. iki
- 90 duwar // he, şimdi avlidi ha. eskiden bizim aşağı poğan kati demisen sen. top oyniyidiḥ ya orda oğul. bu da benim âbemdü. bu âbemiz de hocedir. şeyde nedi. işde bi yerde hocüdü. // way allah bi ḥer vërsin. sen turnayi gözünnen vurmuşsen oğul. yaw nasıl sen geçemessen. maşallah boyun posun yerindedir. benim gibi kıse ole, tombul_ole, bu izdirab kalır şeyde. olürdi kaltor gibi kalırdı yerde. ama kısa benim gibi kartol_oledi
- 95 kalırdı ortede. mesela bızde kısa kişilere kartolo diyeller, bılisen? way way işde bēledir, dünyadır. geçib gidi işde. yani şimdi gidelim hafız şirinin yanına. ‘aslında ‘eli Tayiyi de buladıḥ tam hoş olürdi ha. tam bi mıḥebete girerduḥ bunnan. ‘emmioğli, ge buraye, ‘emmioğli! hâcioğli baḥ, bu de iyi bidlislice konuşi. ge baban rāḥmet. ge benim

- yérimde otur. bu hácioğli şeydür. bu mením ‘emmioğlidir. bîrdedi, geTdi istanbule.
 100 hêrlisile. işde şimdi gelmiş özüne gezi, fîng_ati özüne bol bol. // he, bayağı fîng_ater bu
 ha. sen özüne orte fîng_atisen. sen özüne kef_êdisen. // yoğ yaw, bennan ziyade.
 babam ne profesori. bîz ayağımızın çorabi oladıh bize yêterdi. ‘emmioğlunun da tükeni
 yanıımızdadi. men o zaman tıfaldım. // yanê tıfal yanê çıcoğl demegdir. biz tıfalken
 ‘emmioğligil de böyükdüler. gididûh televzon seyrêdidûh o zaman ‘ilim alidîh.
 105 ‘emmioğli da gididi vidyo seyrêdidi. sen bîlmisen. ‘ilimdîr işde bunnar hePi. şimdi
 bugün işde ders_oldi, çıhdi önümüzze. sen bol bol gül ‘emmioğli, allahına kurban senin.
 gülerek kilo da alirem. gülerek kilo alisen. ya bi bîryan yiyedîn, biraz aFşor yiyedîn,
 ôzan gelirdîn. // yaw nêrde yêdîn. // aFşor bîryanın çıhmelerînnen yapıli. âbê aFşor
 şeydür. işde suyi karışdıriler. one çîr çîr yiyiler. tuzli gibi bi şey işde. he, geçmiş olsun. //
 110 hácioğli çayımızı birağ allah senden razi olsun. ula ula onun_üsdüne birağmiyese. evîn
 yihîlmiya başan oğul. herîf sen bizi rezil_êTdîn. evîn Çırılmiye senin herîf. yihîlmiya
 yanê. ne yapisan emmioğli. wallahi canın sağlığı. sofî âhmed çağırdi. çay içecağız.
 ‘emmioğli bîz milete ‘anzerut êtminuğ, zıkkım de êTminuğ. bîz diyiruh iç. afiyet_ole.
 menim başım gözüm_üsdüne senin yerin var oğul. // ‘anzeruT nedir. anzerut işde
 115 zıkkımın türüdür. // zıkkımın bi türü olur. ‘anzerut o zaman anzer balidur. ‘anzerut yani
 bizim birde mesele birisînnen yemağını isTediğın zaman yemesini istemezdi. yanê geli
 çoğl yiye ya. yani diyi mesela gönüm istemediyse bune bi şey diyer. diyer ‘anzerut
 içesen, ‘anzerut yiyesen oğul. zıkkımın_ole. için Taşın bôriye kapiye. yo yo, diyerem ki
 yanê de ki zıkkım_ole, için Taşın bôriye kapiye. // içmek isTemenem, diyi illa’ iç. yaw
 120 ben içmirem oni. yaw di ‘anzerut iç. zıkkım iç. zehir iç. için Taşın bôriye kapiye oğul
 diyi. he, için dışın yanê kapiye. yaw onun türkçesini wala bîlminem oğul. o için Taşın
 bôriye kapiye diyir. yani için dışı, yanê için dışariye ate. için Taşın dışariye dökûle.
 yanê oni hebi aTdîh dışariye. yani bağırşahlari dışariye aTdîr yanê. içinde ne warse hePi
 atesen dışariye. // ê men san dedim hácioğli. sen bi heFTe önce haber vêredîn. yaw ne
 125 profoseri ‘emmioğli yaw. yoğ yaw. bunnar özel gelmişler. bîz onun için. bîz herkese
 bêle şey êTminuğ. // yo wala. bîz herkeşê êle açılıama yapah, düşerîh allahın belasına,
 ha. // şivedır yaw. zaten direk bizimki direk allaha bağlidu. bunlerinki kule bağlidu. //
 niye diyi fezle zırlandurme su şisesi olacağsen meselesidu. yani incelme fâzlâ, kalırsen
 diyi. // baba senin ismîn neydi kurban? // ê ben ne bilem oğul. sen şimdi bi de yemeg
 130 istersen. yüz vêrîrsen asTar ister diye bi mesele war, bîlisen? işde ‘emmioğlunun
 meselesidu. // istanbulda tüken mûkenleri var. o tüken mûkenlerde özünü idare êdi. ///
 wala âskerligi ben nêrde yaPdım. men bir sene geç giTdım asKere. âbêm askerdi, o
 geldi. onnan sora giTdım. /// âklı kesmirdi âskerluğê gitmeye. onun için bi sene geğ
 geTdi. /// yoğ, âklım kesmi deyil. geTdım şubeye. dedim men asKere gidiyorum.
 135 bağdiler, bağdiler dediler senin şeyin bureye gelmemiş. nüfusda kitüğün kâyidın
 göndermemişler şubeye. yani ben kendim isTeyimle giTdım, çıhardım. yohse belki de
 çıherdi belki de çıhmezdi asKerliğim. o şekilde. ama çıhdi allaha şikür. tertiblerimden
 de bi on beş, yirmi gün sora geğ giTdım. direk usda birliğine giTdım. burda yapdılar.
 allah razi olsun. o şubede o zaman. usda birliğine giTdım. heç âcemi birliği görmedim.
 140 orde bitirdim, orde çıhdım. on üç aydan sore geldim. heTTa kırğ gün burda gezdim.
 tekrar giTdım. giTdım tamamladım, geldim. askerluğ anısı bitmez. adem on sekiz gün
 yaPdi. on sekiz yıl anletdi. mesela ben on sekiz ay yaPdım. bizdan bi soraki gelenler. //
 men de on sekiz ay yaPdım. ‘emioğli allah seni bağışliye. sennan sore belki on sene
 sora, evîn yihîlmiye, geldiler. /// pardon bîz yirmi ay yaPdîh. /// sîze yani iki ay
 145 itelediler. he, wala geçmiş olsun. bunlere iki ay geçirmişler. /// vatan sağ olsun, neyi
 geçmiş olsun. şimdi gönderseler bi iki üç sene daha yaperim. /// wala babam men

- yaPmenem. /// eKmek eldan su göldan. ben askerluḥ on kelo kelo aldım yaw. rahatlıḥdan. yè, iş, yat. a bèle oldım. /// nêrdeyse zebeşo gibi olacaḥdın. allah seni kütarsın. /// zebeşo de mesele bi adam bèle çoḥ fazle şişduḡu zaman bi de one zebeşo
- 150 diyiler. bi tene wardi birde zebeşo. ‘emmioḡli ḥatırlisen oni deyêl? o maşalla iyi karpuz yiyerdi, yani zebeş yiyerdi. çoḥ yiyordi. ona da bız zebeşo diydih. maşala bi ḡarni wardi, nêrdeyse dèdivan daḡidi. /// yaw, bidlis tuḥaf bi yêr yaw. yanê âkılli adami deli êdir ha, bèle. âkılli adami deli êdiler. kaç tene war birde. götürüler elazıḡde, bi ay yatıriler. adam sağlam oli geli. bi ay sore adem gine deli oli. /// işin yoḥsulluḡunnadır bu.
- 155 iş yoḥ, güc yoḥ. işde ali hōÇ wardi. yoḥ kawurme wardi. birde hePi öldiler, giTdiler. ali hōc diyerdi. dönerdi küfrêderdi. Taş atardi. tasıḡi atardi. bi tene tas mehmed wardi. tas mehmed. o da öldi. adem bi gün cum‘e namazinde ḡoce çıḡmıḡ ḡuTbe vêri. ula biri bi tısbe vırmedi bunun ḡafasına; ula dèdi tırz‘. döndi diyi zırT‘. ḡoce diyi sus. diyi ule diyi sen ḡuTbeyi biraḥ. men biraz küfratım. sen sora ḡuTbeye devamêt, dèdi. adem gidi
- 160 ḡasTahaneye. o tasın meselesi. idrar tâhlili isTiyiler bunnan. o de bardaḥ mardaḥ bulemi. /// yaw bidlisde bardaḥ yoḥdi oḡul. ancaḥ tasdi. /// diyi bi tas vêrin ki ben çışımı yapeyım, tâhlil yapın. orda arTıḥ bildlislinin biri işiti buni. geli çarşıde yayi bıkaç kişiyê. onnan sore nêrdan gèçise adame diyiler tas mehmed, tas mehmed, tas mehmed. ademi deli êTdiler giTdi. arvadın biri bırdan ḡaḡi, gidi izmire. gidi gidi, çarşı pazarı
- 165 gezi. gezdüḡi zaman bi tene orda ḡekandaz görî. diyi Ke oḡul, diyi hele bi ḡekandaz vêrgıra diyi. vêrgıra yanê vêrir misin. diyi veyahuT da oḡul bu ḡekandaz nêçedür diyi. yani nêçe, kaçedur diyi. tabi adem diyi, diyi bu yüzde yüz bu almandır diyi. diyi watisdas. watisdas diyende. gine bu diyi. ke oḡul bu ḡekandas nêçedür. o gine diyi watisdas. diyi ne sen ḡalesen, ne tas. diyi men diyiyem ḡakendas sen diyisen tas.
- 170 ḡakendas âtêş küregidur. teḡeri bilisen zatan. teḡer işde manḡal. manḡal yoḥdur, âtêş biraḡi içine. ona teḡer diyeler. ḡeleşor de o âtêşin kîçüg olani. toz gibi olan. bèle ḡeleşor de diyi kaltor bişiresen çoḥ ḡoş olur diyeler ya. he, kaltori ḡeleşorde bişirdiḡın zaman çoḥ ḡoş olur. kaltor, he, patetêz. çorti aşı, umanc aşî. sen çortiyi de bilmisen oḡul. evin yıḡılmiye. sen ne biçım, sen wanlisen. evin çıTTırmiye senin başan. çorti yani kelemın
- 175 şeyinnen yapıli ya. yaw lahana turşusi. işde lahananın diyer ismi de bilisen kelemdü. he, bilisen. aḡlat terefinde de inahla diyiler. lahaneye inahle diyiler onnar. ê san diyem. çorti aşı war, umanc aşî var. Ḳari aşı var. Ḳari bèle bi oTdur. oTdan yapıli. onnan sora Ḳılorik yapile. Ḳılorigin içine biraḡile. çoḥ ḡoş oli o. yememişsen allah bıli onnari. evin yıḡılmiye. bu ḡeyatde ḡeçbi şî TaTmemiş ki. bunner boyıne piskêvit yemişler.
- 180 onun için boy uzatmışlar. bizim gibi yiyedi şor balıḡ. erdişde çoḥ olur o. şor balıḡ bişirilirken tuzlanan deḡel, bilisen deyêl. tuzlani, basılı. yanê salemuresi. sandıḡlara basılı. haydi gelsin bidlise. saḡa sola daḡılsın. ‘âlımın biri bidlise geli, bunnan iki yüz sene, üç yüz sene önce. geli gezi. baḡi hele yêdinci ayın on bêsinde hele ḡar yêrde. bi tene baḡi ki ‘êmi aşāḡıdan yuḡariye Toḡri geli. eli de götünün ârḡesinde. bismillah
- 185 çeke çeke geli. yaw diyi ‘êmi. diyi ne war. diyi, yaw diyi, bu bidlise ne zaman yaz gelü. ‘êmi de êle başını ḡaldırı. yêdinci ayın on bêşi. ‘eyni bèle bu günler işde. bèle başını ḡaldırı. wala diyi, oḡul diyi. yazın ne zaman gelecaḡını bülminem. ama diyi birde kışe ḡaldı bi bıçuḡ ay diyi. mesela sultan dördünci murad bidlise geldiḡi zaman bidlisde yapıleri gezi, görî. o zaman sultan dördünci murad şuni diyi. diyi ne olaydı bu ḡemam
- 190 istanbulumda oleydi diyi. o ḡâddâ dewase yapıler warmış bizim bidlisde. o zaman van paşesi melek ahmet paşeyi bilisen. bin altı yüz yıllarını. /// bidlis çoḥ eski vilayetdir. baḡ buraye nêre baḡli. muş buraye baḡlimiş. sirt buraye baḡlimiş. van buraye baḡlimiş. yanê biresi aynı istanbul gibi ticaret merkezimiş. // işde düşün ki o zaman melek âḡmed paşa da diyi ki ben yeryüzünü gezdım. bōle bi yapıye raslemedım diyi. mesele şu ande yazılı
- 195 olan tarihe göre bêş binle yêdi bin diyiler. ama allahu ‘alem ama yaḡlaşıḡ biresi dokuz

- ile on bir bin arasinde bi gëşmişî wardır. çünki de zülküf ‘aleyhiselamın birde kabrinin olmesi satan nêrden baharsan baħ dörT bin yıllıħ bi gëşmişdir. bu dörT bin yıllıħ gëşmişe baħdığın zaman demek ki birde bi medeniyet warmış ki biyüĸ bi şehirmiş ki bi biyüĸ bi melmekeTmiş ki o pêhâmbêrler gelmiş bireye. maĸam dahi de olse
- 200 demeki birde bi şey war. bi şehir yapılanması wardır ki birde maĸami wardır. yohse maĸam nêrde olacaħ? şimdi gideriz onun yanında otururız birez. alte girecez. şimdi gidelim orayı de gösterirem. deli bağlama yêrine de ateriz. seni bağleriz oreye. ne alaķesi war yazıħdur. yaw belki ĸaldı orde, çıħmedi. çoħtandur görmemişem. // adem diyi ki işde benim oğlüm iyi olsun, bi ĸurban vêri. işde adamın paresi yohdur. işde bi
- 205 ĸoroz kesi. bi ‘el‘elok kesi. baħisen. bi tawûħ kesi. bêle devam edı, gidi. ‘el‘eloki bilisen. /// bi ara ĸoca de dëdi. tawûħ da ĸurban olur. bilmem ne olur. /// yaw ben ne bilim. her ĸoca özüne göre işde sallıyi. tawûħ, ĸoroz, adaħ ĸurban olmez. yoh allahu te‘ale emri war. ĸorozun ayridü. ĸoroz yani ĸeran kesdın geTdın işde. // ya işde oni mesela diyi ki çoĸuğum iyi olsun. mesela getirib atidi ya. iyi olsun diyi. tutidi bi ĸoroz
- 210 kesidi. bi tawûħ kesidi. bi ‘el‘elok kesidi. bilmem ne kesidi, devam edidı gididi. allah ıslah eTsın. ama bureye çoħ esKiden çoħ şeyler gelidi. yanê özellikle deliler war ya. bureye zır deli gelidi bureya. yaw, zır zır deli gelidi. /// yaw, zatan buni televzonlere çoħ zaman ayriler. görmisen diyi ĸardaşım, şimdi bureye bi gelecaħsın ziyarete, bi fatiħe oħiyecaħsen, gidecaħsen. yanê sen bunun diyemesen ki benim oğlüm işe geĸsın, benim
- 215 kızımı evlendır. benim kızım şöle olsun. benim oğlüm bana böyle pare vêr. buni diyir allahdan başķe kimseden isTeme. gina millet geli. üzünü sürti perdeye. yeşile örti. bilmem nêdi. yanê ne oli. diyiler bu adam allaha inanmi o zaman. ê bu bi zaTdır. ölmüş. ge bi fatiħen oħu. // ama bunlerin içinde bi şey war. bunlerde torpilli war, bilisen. allahın ĸatında bi de torpilleri war. ha ne yapabilüsen. ancaħ bêle du‘e edersen. ya
- 220 rabbim vêresen bu zatın ĸatrıne. bunun ĸatrıne diyersen, olur. ama ĸatrıne demiyesen. wala direkmen özini buni baĸliyesen o zatan bêle olmi. /// o remezanlarde görmisen o türbeleri nasıl edile. /// wala rezil ü kepaze ediler. // demirlerin yanını. // tuti, demiri öpi. /// ne war o demırde? demırde ne var öpisen ki. /// şöle ya rabbi sen bana her şeyin ĸêrlisini. // bu bunlara helifeleri şöle ha. yanê burde bu zatlere bilisen, naķşiler ĸalı.
- 225 bunnar halifeleridü. bu işe birde şu ande baħen birde hafız şirin var. şimdi birazdan gelü. onun dedesidü. ha bu arĸedeki olan şey mıħemmed küfsevi ĸazretlerinin o ĸardeşidü. burede türbeleri war. emioğli birinci dünya ĸarbinde şehid düşi. getiriler bureye defnêdiler. bu de bireye baĸlimiş ki getiriler bireye. // ya oħumesi oħuni de yani bi boyayla bilisen rehet oħunur. ya mesele birde yüz elli yıldır, iki yüz yıldır, üç yüz
- 230 yıldır işde ona göre devam edı, gidi. büresi esKiden gine medresemiş, bilisen? ‘emioğli esKiden büresi bilisen ocaħmış. şimdi yeni ismi şömine olmiş. êle deyêl mi? bizim birde ocaħ war. batıde kımse şömine anlemez. bizim birde ocaħlar vardı. ama bınnerde êle bi özellikler war, bilisen? ĸeyaTTa duman içeri vêrmi ha. duman direkmen yuħariye çekı. birde işde medresede oturan ‘alimler oturımışler birde. yermişler, içermişler. işde sohbet
- 235 edellermiş. // he, bunnar bêş alti bıtün hat yazıları biliyosun ĸacıoğli kufi ĸaTdır. // baħım, yoh. baħım. hePi bunner ziyareTdü ha. ê mezardır zatan. bu da çoħ biyüĸ bi zatdır. şey mehmet zeki mi şey ‘ebdiraħmandır. çoħ dewase bi zaTdır. ama ĸocasının eyağının altına defnêtmışler. yanê oħıyabilisen, deyêl mi? sen araPçe yazın war. sen türk dili edebiyat oħudüğuna göre senin bülmen lazımdır. baħ burenin de
- 240 medresesi san şimdi gösterirem. resul zulfıkarler war ya. zulfıkarlerundü. medresenin giriş ĸapısı bi birdandır, bi onun üstündedir. bi de birdendir. baħ görisen, ĸapi büresidü. ne mükemmel bi yazı war. ĸayıboldı, geTdı. görisen. he, kemerli ĸapımış. girimişler içeriye. ĸapatmışler ‘emioğli. yanê burenin yariye ĸadán ĸapi olduğuni de men

- hatırlıyem. çoğ iyi aklıme geli. ama onnan sore máhvêTdiler giTdi. diyiler ya el getirür,
 245 yel getirür, sel getirür. bu de 'eyni ele. el götürdi, yel götürdi, sel götürdi. /// münür
 tenekci. /// yaw tenekeci deyel ya, evin yıhılmiye. /// esKiden tenekeci. halici şimdi
 halici oğlunu diyisen. /// yoh yaw. münüri deminem sane. yaw menav yohdi, şeyin
 yanında, halın yan terefinde menav yohdi. onlarındi. /// he he he. ábderehmanın
 káyınleri. mínê mínê. babasi nedi? mehmeddi nedi? /// işde dedeleri de molla said
 250 onnarın dedesidü. o burde. şeg gáribın bi de. /// o ayrı. işde molla saiddü. üç tene
 mezardu. bu şıh şemsedin, şıh celaledin, şıh sıracagılın dedeleridü. molla said de
 onnarın dedesidü. şıh sıracgılın dedeleridir. diyi ya. 'aslında oturaydın şeyi
 annetecağdım, neydi. elim elim epenek, eldan çıhdi kepeneg, kepenegün üçü yoh,
 sılēmanın saçı yoh, bindım deve boynına, sırdım hālep yolune, hālep yoli şam bazer,
 255 içinde bir āyi gezer. āyi meni korhūTdı. kulahlerimi kīrpīTdı, bi arwat aldım heyasız,
 bir oğlan Toğdi kulahsız, adını koydum memişe, sırdım giTdi dögüşe, nene yoğurT
 getirdi, pışık bīrnini batırdı, pışık bīrni kesile, mīnareden asile, mīnare pıçağ pıçağ,
 ortesi demir ocağ, kırıl kırpıl tōkül, çıh. kime sıra gelse o çıhi. onnan sora kalıdın teke. //
 bunner hePi buranın ahalisidü. genelde birde işde. şeylerdü. bah işde bu kārābaşlar. işde
 260 bunler şehdirler. bunler harici soyunnan geliler. bu şıh sıracgılın harici soyudur. bu
 şeyden gelenler harici soyi. bah kārābaş. rükneTdın kārābaş. ē şebeşler, şebeşleri bilisen
 değil mi? onner serbet dağıTımişler. şeg gāribın zamanında. bunner şeymişler, adi
 neydi. millet zikre kalkdığı zaman özūnнан gēşdīhden sore millet susımiş ya, o zaman,
 şerbetçilerin ĩsmi ordan kalmadır. şerbet dağıtımışler, sü yanē. /// he, akrabaleridüle. ///
 265 yaw artıh bülminem. nenesidi. nenesinin nenesidi. men o kádārını bılminem. beraber
 göbegini men kesmemişem. men bilem ki kimlerdandü. /// bin dokuz yüz elli de ölmüşse
 allah rāhmet etsın, allah yolunu açih ēTsın. durumu iyidir. işi güci ras gelsın. ama kötü
 bişi war ki bilisen, nedü. eyer kocasından ayırmışlerse o kötüdü. kocası ayrı yerde, bu
 ayrı yerde; bu hoş deyel. mesela kıyameTde ayrı ayrı kalır. // ē hanē yanında yohdūr ki
 270 karısı. bi adem de öldüğü zeman war ya sen bilisen ele deyel. hāci diyi öli, ölmüş. üç
 sefer de bayılmış üsdüne. sizde yohdūr ele. // ē allah sennen razi olsun. sizde heçbi şey
 yohmuş. // yaw hele gidağ gidağ. gidağ men sana yolda anlatırım. kapat şimdi. // yo yo.
 çarşının yolun üzerinde millet üzerimize güler. millet bızım arhamızde teneke de çale.
 memleket de yürüyeler. diyecahler aha bi deli daha da gelmiş. diyi oğul ne yapısız. wala
 275 diyi oni deli ediyuh. diyi bi de bi şey war, bilisen ne diyiler? şuni diyiler. diyiler bidlisli
 bi memleketde bi tene azdır. iki tene çoğdūr. demişler niye. demiş bi tene normaldu.
 ama iki tene oldise, yan yane geldise o memlekin işde ta'ze belası ağladı. ordan
 kaçacağsın. niye valilerin de hācioğli. wanın en zenginleri hemen hemen hebsi
 bidlislidü. yaw mesele ezberciler. yo, bidlislidir. war, birkaç tene daha war. vanın
 280 zengini bidlisli. yaw bunner hePi esKi tarihi yapılerdir. babam, kurban olem. bah ha
 bu. bah bu gördüğüm medrese hātibiye medresesidir. bu osmanlının dünya üzerindeki
 en büyük üç medresesinden biridü. bidlis, konya, buhare emmioğli. bu karşılıklı.
 bunun altında de elli tene sahabe efendimiz yatiyor. karşı terefi de ziyaretdir. 'eyni
 zemande medresedi. orayı de yıhmişler. buresi de gine medresedir. içinde hemami,
 285 pinecüsüsü, pinecüs. // şimdi şeydir. esKiden şeydi. eyekabi tikenneri yohdur. yanē esKi
 eyakabi tikene eskiden bidlisde pinecüsücü diyerler. /// he, yaPdılar. çoğ hoş olmuş. bureyi
 dediler ki altın var diye kazdiler. kazıyanlar hePi geberdiler. başleri girdi bilmiyem
 şeye. birde eyub sultanın kardeşi fēyzullahi ensari hāzretleri yati burede. istanbuldaki
 eyüb sultan hāzretlerinin bi kardeşi de bu böyüğüdür de 'eyni zamanda. fēyzullahi
 290 ensari hāzretleri birde yatiyor. altı yüz kırk bir yılında hāzreti ömer irani fethine
 gönderirken bu zat orda yaralani. bidlise getiriler. o zaman bidlis tabi islam toprağlerine

- katılmış. biresi ocahdu. ocah bilisen şimdi işde hesdehanemiş. o zaman getiriler. birde bu zat birde şey oli. birde şehit düşi ve burde qalıyor. yigenim ne edisen? /// wala âbê bureleri yihiyirem. /// hâcioğli kafa bulmir. işde bu sahabe efendımız hâzretleri medinedan gelmiş. işde iran seferine giderken ordan döni. döndühdan sora işde bèle yareleni. geli bureye. bunun diyer ismi de ‘alemdar babadır. yane ‘alem biliyorsun. yanê bayrektarmış. bu mahlenin de ismi bu zatın hõrmetine ‘alemdar mählesi diyiler. bi de eski dilde medine mählesi diyiler. tabi bu zat bunnan yüz sene önce böyüklerimiz dedığıne göre babamın hocesigil buni etrafını açiler. açdihleri zaman bahiler hele zat
- 295 hâle eyahde. dimdik ayahde. ayahde görünce yaw bi tene de hoce diyi yaw hele bi bahalım. yüzünü açalım, bahalım nasıldur. yüzünü açiler bahiler ki ne. hele alnındaki qan hele alnındaki ter, ter daha hele kurimemiş. ve onun için o zati yatırdıhdan sore bu sol koli kapanmıyor. bunnan on beş yirmi sene önce ben çoh iyi hatırliyem. ben görmüşüm de. şunun üzerine tâhdâ vurduh. tâhdânın üzerine laylon aTduh. laynonnan sore
- 305 kapaTduh şu ande. millet gelen giden elini aTdî. Pırçıkledi, mırçıkleyince bız bahdıh olacağ gibi deyil, kapaTdih üzerini. koli, sol koli kapalıdır. a bëledir. elindeymiş diye vefat eTdighi zaman bu kol bèle qalı. onun için şu anda bèle dışariya Toğridir. yaw millet geldi. yaw ne‘uzu billah, millet bahdı başladı Pırçıklemağê. evin yihilmiya, allahdan qorh. sen nasıl Pırçıkliyisen? yaw elbisesini Pırçıkliyi, etini Pırçıkliyi. evin
- 310 yihilmiye. yaw bu allahın zâtıdır. yani biyüç bi şehabe efendımızdır. şehiTdir. birde kalmış. o de bize ibret olsun diye gösteri bize. ê pırçiklemenin menasi war mi? töbe estâfullah. işde bu allah dosti êle biyüç bi allah dosTıdır. işde diyi ya fëyzullahi ensari eyüb sultan qardeşi, kâdrını bilelim bidlisin. bidlisin hâkâten de kâdrını bilen kımse Toğri düzgün daha çıhmemişdir, bilmidi. ama ‘ulama biliyor. veliyullahdeki olan
- 315 insanlar bidlisin kâdri, kıymetini biliyor. ne kâddâr ‘ulema bidlise gelmişse ben görmüşüm, adem bidlisin içinde deyêl âbdassız ha bèle elini bine yanê birağmi. elini önde bağdaşdırı bèle gezi. yaw niye hocem diyi. yaw men sana o gün anlatdım ya. dedim adem adiyemannan gelmiş. adem qoskoce bi irfan. yaw adem ha bèle gezi. yaw dedim niye sen bèle gezisen. yaw diyi ki bidlisin her terefi velidir yaw diyi. yaw bu
- 320 toprağde gezdiğin zaman allahi hatırla diyi. peygamber aşkına diyi ki âbdassızı birağ diyi efendi bi şekilde ağzınızdan kötü bi kelime çıhmesin diyi. // nêrde âbdassız kıliler hePi, âbdassız geziler. bu şehül karibin önünde şimdi nosret Tayi war, tanisen. Tahir ağanın oğli. yemin edi. diyi ben bi gün giderken. ya bu şehül karibün önünnan töbe estâfullah başi pis gezersen geçemessen. diyi ben ‘eynat eTdım. dedim bahım hâkâten
- 325 êle bi şey var, yoğsa yoğdur,. dedi men on sekiz, yirmi yaşıdayem. diyi o gün ihtidam oldım. diyi çarşıye doğri gelirem. diyi birdan geçiyem. dedim bahım men nasıl çayı ati. dedi wallahi şehül karibin yanine Toğri gelirken ha bureyi gëşdım diyi, ha bu yoli var ya. diyi bi de bahdım iki gözüm kârardı. yaw dedim, ula dedim, men sîze dedim, ula man nêli? diyi gözüm kâraldi, kafem döndi. o yane, bu yane diyi. diyi bi de bahdım ki
- 330 şer’rah diyi suyun içinde // wallahi özi diyi. diyi bi de bahdım başdan aşağı olmuş Tıl olmuş, su gibi. yaw diyi bèle bi kafemi kaldırdım, bahdım ne! diyi, bırımdan diyi. Tıla Tıla diyi, su ahi aşığıye. diyi dedi töbe. diyi o zaT demiş ki bu kapiden, kapının önünnan başi pis geçemez. geçse de atarem suye, yihenir onnan sora geçer. yaw diyi yihendım onnan sora gëşdım. ama şimdi bahisen ki tam pislig de geçi, cınub
- 335 de geçi. hıristiyan da geçi. bilmem ne de geçi. heşa biz hıristiyani kötü görmağ meselesi deyêl de. ama nedir? bahisen ki demek ki bu zatler de arTıh birde kalmemiş. onnar da çekmişler, gitmişler. bahiler ki bızde her mër kalmeydi ya. bahiler ki bızde bi şey kalmeyince onnar de çekdi gitdi. eyub sultana gidersen bèle şey giyene bèle yakışmaz, imkansızdır. ama taala bah nimet vermiş. bah ne kâdâ gelmişsiz. mesele bureye el

- 340 sürmağ meselesi deyêl. ama haqîkaten de yanîne kâdâr gelmişler. ve evliya çelebi diyi
‘alemdar baba diyi ula bir sultandır diyi. oni diyi çoğ ziyaret êdîn, diyi. ama gel gör ki
kîm ziyaret êdi. rabbim, bîzleri bunnerîn kapısınnan ayırmasın îşallah. gidağ hâcioğlı
tükana doğri. men san o kitaplari getîrem. bu bi tene askermiş. şehit oldi, bireye
defnêTdik. // yoh yaw. seksen_alti da. hatırlisen bi ara bîzde baba gôtûrdi ya şeye.
- 345 âskeryede vêrdiler. bi giTdîh ilahi de oğuduğ. men rahmetullah, ayetullah wardi.
‘abdîlsemet wardi, hatırlêdın. ha, burdekiler ise bu öndeki deyêl de bu arhadekiler onner
de seyit ayilesidûrler. hazreti hüseyinîn soyundan geliler. seyitdirler. şêh mehmed
‘ârîfdır. bunner de mehmet ‘ârîfın işde oğulleri moğulleridirler. bu şey mehmed ‘ârîf
babam diyi yêmîn_êdi, diyi öyle bir diyi fera‘iz ‘ilmîne sahipdi ki diyi insanoğlı âklı
- 350 Turardi. diyi ne ‘alem sorardi kendîsîne. adam şuni anlatırdi. bîlisen nasıl, diyerdi ki gêt
falance kitabın falance sayfesinde falance noğTasinde bu bèle yazı. bu kâdâ ‘ilme sahib.
oğul sen muhtar maşayi tanıyisen? bîzîm eski mâhle muhtari. işde onûn dedeleridü.
râhmeTTîh hisamedînîn_oğlidür. /// he. bu da hırhız rızanın babasidü. yani hırhız
diyorsağ sen hırhız anlama oğul. hâci rızaoğullari bunner de buraye çoğ bahmışler.
- 355 burenîn bitûn gelîrîni gidaretîni her şeyîni bunner bahmışler. onnan dolayi bunnere işde
hırhız_oğullari diyiler. ya adamın_ismi belki hâci rızamış, bi de hırhız rıza aTmış
oraya. ya bidlis tarih koği. bidlisîn her terefînde veliyullah, evliyullah, meşayêhler,
şêhler çoğ. ama gel gör ki kâdrîni, kıymetîni bilen kîmse yoh. /// boyaliyem âbê. temiz bi
boye çekem âbê. /// görîsen? yalnız kâfani çoğ fazla egme. şimdi adamî direkman alıb
- 360 gôtûri. bure bîz hâvuzı yıhdiler. he, millet gelidi içinde çimdi mimdi. çimdîhdan sora
öldiler. onûn için iPTal_êTdiler. çoğ şufalı bi sudur ha bu. kemal gülen geldi, buni
gördi. samayolundeki. ya adam şöğ geçîrdi ya. ya diyi yoh bèle bi şey yaw. diyi ‘eyni
benziyi diyi venedige diyi buresi. yaw dedîm işde bîzîmki de bidlis venedigidur. birez
kirlî mirli, idare êt. // bu âci sudur. yanê âci su şu şekilde yanê yanê özellikle kaşintiye
- 365 karşı war ya birebirdîr. göz nezlesi bâzi zamanlar insanlar bahar nezlesi, göz nezlesi
olur ya; bunnan wuracağsan yüzan. mesele diyelîm ki ayağlarîni sinek minek wuri ya.
getîresen yarım saat birağasan, o içindeki bitûn pislikleri hebsîni içîne ali. ha yalnız
kâfani içîne eymiyecağsan bu suye birağdığın zaman. kâfani suyun içîne eydiğîn anda
bure öldürür seni. yaw wala içilmesi bazileri diyi içilîr ama biz içminîh. bazileri diyi ki
- 370 işde şifa olsun diye içen vardır; ama şeydîr. yaw bunun_çinde çoğ çimen öldi. ölen oldi
onûn_çin. çimmağ yanê yüzmağ. // yaw dedîgimiz kişileri işde bunneri gideceksen
mîhebbete alacağsen. normalde ademe dêsên konuş. adem konuşmez. bağ bure hePPi
ziyareTdîr. bîrdan çîhîsen mâhleye. mîrcaTTuğ hePsi şeydîr ziyareTdur. mîrcaTluğ
mezarlıhdır. bîzîm böyök mîrcaTluğ orasidîr. tabi ayrı yerlerde mîrcaTluğlarımız var
- 375 ayrıca. ama en böyök mîrcaTluğ orasidîr. dörT beş bin yılda bi geçmişi var o
mîrcaTluğun. biyûk bi mîrcaTluğdur. koni koniyi açâ ki ben sana sôliyem. bèle direk. a
burasi kârâ baba, kârâ babadan sonra hüsameTTîni ali bidlisi, idrisi bidlisinîn babasi,
onûn yanında yanê o şeyîn içinde zûlküfûl ‘aleyhiselam onun yanlerinde sekiz tene ayrı
pêhâmbêr var. yaw bin dokuz yüz seksende, dört bin beş yüz tene wardi. seksen beşde.
- 380 bağ burasi de ziyaret yeridür. bağ bu evler nasıl yîhîlî? şîmdi senede beş metre, on metre
kar yaği. adem çîhmediği zaman birağî. o kar kaldığı zaman ne oluyor? başlıyor ezmeye,
ağırliğ. bi sene, iki sene, üç sene geçdîhdan a evler yîhîlî gidi. bağ birde de eski evler
wardi, yîhîldi gitdi. diyi ki malabadînın köprüsi, silivandaki güzel bi cami war.
gitmissin, görmüssün, bîlminem. hâzreti ömerîn diyeler o zaman fetêTdîği zaman orayı
- 385 kiliseden camiye çevîrmîş. bi de gök meydan medresesi. diyi ahir zaman yani kıyamete
kâdâr bi şey olmiyecağ.

Derleme Numarası: 8

Konuşan : Ahmet Şimşek, 36 yaşında, İlkokul mezunu

Derleme Yeri : Zeydan Mahallesi, Bitlis

Derlenen : a) Anne-oğul atışması b) Dualar ve beddualar c) Mahalli sözcükler

- a) kâlem vërem san. baş ucunde beyaz tuman görmiyesen. tuman bilmisen nedir? yani baş ucunde yani göresen, yanê ölesen, kîr pas içinde her zaman kalesen. êle pis olesen ki beyaz tuman görmiyesen. ademîn beddu' esîne baħ. adem nêrdan vuri. dişlerin karnan tøkûle. doğmaz oleydîn. ha baħ anenen oğulûn hoşdûr. şimdi san. neyse
- 5 en hoşı budur. diyi baħ ne dimiş. âne ne demiş. oğli de one karşılıuħ vërmış. || göz yaşleri Kılör Kılör, etîn canın ole mosmor, yêdi heKendas heleşor, tøkûle başan senin oğul. || heleşor işde dëdîh ya. kîçüK âtêş var ya. yêddi herkendas yanê yêdi tane âtêş sôliyi. başan tøkûle oğul demiş. diyi, || sabah giderdîn neħîre, aħşem gelîrdun aħure, sırt Taşını Çîre Çîre, gine gözân gîrmedim ano. || âceb getîrdîn başime, başım deĝe hâk
- 10 Taşime, iki gözûm awucîne, tøkûledi senin oğul. || âne ıydîn el sözîne, parTnan tükürdün yüzüme, parmağûn soħdun gözûme, gözûm PîrTledi ano. || PîrTledi demek yanê gözûm aTdi kapiye. Part yanê bi awuç kâdâr tükürmiş yüzüne. || gözi gece Pijîlderdi, demdâkâ Tîrmez kıcılarderdi, allahdan umarem kîrreder, tutedi seni bêki oğul. || yani Pijîldedi yani gözi geceleri yani az çoħ bële yani kîçükken çocûħ gözûni bële hâsdâ
- 15 açemi. iki de bir Pijîldardi. gözi Pijîldi, aTdan baħma war ya yani o şekil. kıcılarderdi yanê ağlamaħ. diyi || nedür isTemişsin bi kalın, neħsîme çahdın bi nalin, âne nêce tutdi elîn, allahden qorħmedîn ano? || men şaşdım kıldım nêdem, halħ içinde gezemem, hâk te' aladan umarem, parçe parçe olasen oğul. || seħi êTdîn döge döge. seħi yani âhmaħ. öge üşağındım mege. öge yanê bilisen üvey evladın mi benem. men şel şâht oledim
- 20 eger, elan ne geçerdî ano? şel şâht yanê felç. şâht yanê bu şimdi bîz dirîh yanê eli şel oldi kaldi. eyahdi şelîn diyer şeyi işde şimdiki felç. diyi || rezil êTdîn meni êle, oğul boynûn altan kale, gökdan başan Panğor Panğor yaĝe, yurdun bēyurt ole oğul. || Panğor, Taş. || âne bi zamanler Tıfaldım, teymik vırdın tumdum, kıldım, êpēy sonre nefes aldım, ya öleydım men ânê, sen nêdecaħdın? || yanê tumdum bilisen nedu?
- 25 tumdum yanê bi adam bële nefesi tutulur ya. bi yanê aniden bu neks, yanê bu qarın boşluğune nefesi kesilir, bële kalır ya. işde êle, he. diyi Tumdum kıldım ha. || kârasü ine iki gözân, ağırluħ ate iki dizan, can boğazındayken ağzan, sü yetişmiye ħazi oğul. || ħazi yanê kêşke. heçbi zaman içmiyese ha. || oğul allahtan bulesen, dilerem şel ü şâht olesen, issi bucağen gidesen, adın dünyade kale oğul. || meni haķe ezdiridun,
- 30 tuman kati gezdîridun. ħakendasi kızdîridun, götümi dağlêrdîn ano. || bu sefer de diyi ki ||yoħ namazın, yoħ orucın, evde kaldi dokuz bacın, dileyim odur ki vurucın, aTli gele senin oğul. || vuruci yanê senin cellatın. vurucın yanê seni vuran adem. aTli gele ki seni vure. yaw diyi || diyerdîn geT nenengile, geT baħğıra diyi nêcedülê, çıĝtapore gide gele imanım gevredî ano. || çıĝtapu diye bi semtîn adidir. yanê git gez baħğıra nêcedüller.
- 35 baħğıra yanê baħar mısın yanê baħar mısın yanê onnara bi baħ, nasıldır, nasıl deyeldır. işde oni baħğıra nêcedürler, yane nasıldırlar. || reķi işmezdîn bi zaman, saĝdi o zaman baban, ayaħde tîrduğun zaman, eTTerîn tükûle oğul. || ĝesi mēsi yîhemezdîn, poğannan eve gelmezdîn, namaz mamaz de kılmezdîn, mege sen çoħ pakdın ano? poğan bële bi ara sokaħdi. avludur ha. || leçeK koymedîn başimde, soldert êTdîn bu yaşımda, o
- 40 kâmerîn yoķuşinde, makine base seni oğul. || soldert yani dertli. beni o kâdâr dertli êTdîn ki beni rezil ü kepaze êTdîn bu dünyede. || bir gün geTdım poT başına, oturdım namazluħ başına. o kâmerîn yoķuşına, makine tēyi çıĝmi ano. || pot başı şimdi sülerin

geldiği arı başleri demekdur, potbaşı ha. süler bële geli, bële bi kavisli bële döndüğü zaman buna PoTbaşı diyiruh. süyün döndüğü yer. || zaten senin hulğun Tardi. hulğun

- 45 yanê hekarêTterin Tardi. birez de huyun mıTTardi. mıTTar yanê pis âhlaklı. bir gün babo ağzın Çırdı, hırsını menden aldın ano. || oğul wallah çoğ mızırdın, bir gün kurdezeni kırdın. dedim dögem yüzüm Çırdın, başan bela gele senin oğul. || kurdezen toprağ leyen. || zaten çaTTağdı kurdezen, yere çağmışdın öz özan, tırnağın tağıldı öz gözan, men maşsus Çirmedim ano. || bağ diyi yere çağmışdın öz özan. yanê sen kendini
- 50 yere çağmışdın. yanê özi özünü vurisen, gelisen belani mennen bulisen. diyi tırnağın tağıldı öz gözan. yani kendi öz güzüne senin kendi öz Tırnağın tağıldı. diyi mana aTdın şeyi. || bir gün gitmişdim gezmağê, geldim bağıdın kilere, sêli apardun saTmağê, kıran düşe içan oğul. kıran işde tawuğ hesdeliği. || diyi sen sêli satdın, reki işdın göle kaçdın, işdime çoğ buhtan aTdın, imanın gevriye ano. sêl, eKmeK sêli. eKmeK üzerinde
- 55 açıldı. eKmeyi üzerinde pişiriler. saçdır. uzun Taşlere de sal derler one. diyi, || ano yeter êTdın vâşuwan. diyi ya çoğ vâşuwan ederler yanê, çoğ ağler. artıh diye diye meni mâf êTdın. heylêmin, tehi tõebe êTdım. heylêmin yanê artıh bırağıdım bu işi ha. meni huhu rezil êTdın. huhu yani meni çoğ rezil êTdın. hem de özün kevkerêTdın. yane o kâddâr ki êTdın ki yani özün de mâf êTdın. kefkiferêTdın. kevferêTdın. // he yanê,
- 60 sen meni arTıh özün de mâf êTdın, meni de mâf êTdın. || teyi menem bu ne âlemeddü. bunneri san kım öğretti. diyi, anesi söyliyî. bu ölenlerin ağıbeti başan gele senin oğul. || işiden allahına desin, ikimize de hâk versin, yalanse iki közüm puç olsun. kırtnağdan döyerdin meni anê || kırtnağ ekmek açacağı. bi kırtnağ war bi de oğlawa war. diyi erimdan bi ev kalmışdı. bi kîtu de parem wardi. kîtu yanê çoğ az. // he, bi kîtu burde
- 65 Kîtodır. içi belleneçağ sarfêTdın, içinnan çılmıye oğul. || bir gün yağdı şiklor, yanê doli. üsdüm başım oldi Tilor, oldi Tilor, yanê sırsıhlam oldım. ıslandım yanê. bağde buldum deymiş şilor, getirdim sana verdim anê. bu kâdâ de oğul âneye o kâdâ herêTmiş yine anê bedu'a êdi. || oğul dedim êTme bële, sêletme meni ge yole, aldırmedi geTdı göle, dönüşün olmiye bēki oğul. || diyi. yani oğul dedim êTme ge bële.
- 70 || kilerden almışdın lavaş, golde yidın yavaş yavaş. gören didi sıvış yavaş, cendegimi serdın yere anê. || gözi düşdi el kızine, evlendi özi özine, ÇırpoT Toldi iki gözüne, bız çırpoT diyoruz. yani göz çapağı. bēmiraz kalesen oğul. bēmiraz yanê mırada olmiye. || dilim kopedi ne bilem, hardan dedim evlenem, nece geTdı buldi bilemem, o Kori, keçeli ano. || diyi, hislemezdım tawuğ mawuğ, hardan öğrendin sen hırsloğ, ısıcağ yatasen bir
- 75 gün, sawuğ kaşesen seni oğul. || ben hislememişdim tawoğı, sen üsdime aTdın bıhtani, evlenduğ de yiduğ bi poğ, yeter kurceledın sen de anê. || oğul teyi men san ne diyem, beddu'a kalmadı edem, ruzi mâşşer günü gelem, gırTlağan yapışam belki oğul. || deme ki sendan korherem, ânemsen bir şey diyemem, hâk te'aladan umerem, aklın başe gele senin anê. || bız san du'e edağ bēki işalla yüzün gözün güle. // he, bize çay de söyle oğul.
- 80 allah seni bağışliye. alme gibi nekişliye keçi gibi goToşliye ya gotuşleme evin yihılmiye boynuzliye. bağ san biraz du'a edağ belki işalla yerine gele. **b)** ağzın dilin war ole. ağ bāhtli, altın tāhtli olesen. yani bāhtın ağ ole, temiz ole. allah az ağrı, āzāt ölüm vere. allah seni komşuluğdan esgik êTmiye. allah eKsüklüğün vermiye. allah yiğitliğin bağışliye. allah balelerin bağışliye. allah akıl fikir vere. allah irakêde. allah
- 85 m'inin ole. ağ bāhtli olesen. allah imanê kamılêde seni. ağ nennim demiyesen. yani hiçbi zaman ağ demiyesen. allah ahırın herêde. allah seni bağışliye. allah birini binêde. allah ne muradın warsa vere. âneli babalı biyüyesen. bāhtın ağ ole. bi helal süd emmişe düşesen. bağdat enbiyalari, ahlât evliyalari imdadın yetişe. ciğer ataşı

- görmıyesen. diyi dile gelmiyesen oğul. doğru yoldan şaşmiyesen. döşek misafiri
 90 olmiyesen. yani öldünse allah herli bi ölüm vere. düşmanın kor, dostun şad_ole. elen
 eyağın sağluğ diyeler. ellerin dert görmiye. elin toprağ atesen altun ole. ellerin yeşil
 ole. amelın salih ole. evladın barını yiyesen. evin barhın şen_ole. gün görüb
 murad_edesen. hıızır yardımcın_ole. iki cihan serverine komşı olesen. iki cihande
 serfiraz_olesen. iki cihande üzün ağ_ole. iyılığın karşan gele. işin gücün rast gele.
 95 kádadan beladan irağ_olesen. kaderin açih bahtın ağ_ole. kem gözden irağ_olesen.
 kesen bereketli ole. yani cebin bereketli ole. senin kádan belan mán gele. kesene helil
 ibrahim bereketi düşe. kolay gele. malın herini göresen. men sennen razıyım, allah
 sennen de razi ole oğul inşallah. mevla üzün daim güldüre. murad_edesen. nérde dara
 düşdünse gavsi hizani imdadın gele. nur içinde yatasan. nur yağa goran. oğul ömrün
 100 uzun_ole. ömrün uzun, toyun güzün ole. ölmışleran ráhmet. rabbım seni esirgiye.
 ráhmet baban. ruhın şad_ole. saçın sakalın ağare. sağlıhla git, sağlıhla ge. su gibi bahtın
 ağ_ole. su gibi ‘eziz olesen. şeytanın şerrinan kırı bihtannen korınesın oğul seni. toyun
 toyluğın görem. oğul üş gün evelinen kız evine bi torbe şeker, üsdüne kırmızı bi şeyler
 bırahılır. onnan sora sandığın_çinde gönderilir eve, kız_evine, toyluğ da odor.
 105 tutduğun altın ole. uğurlı kademli olesen. uğrun açih ole. uğur_ole. üzün güle. üzün
 ağ_ole. yer gök imadadan gele. yohlulğ görmiyesen. yolun açih_ole. yiddi kaT şaran
 altın tahesen. şaran yani bele bi zincirin bele bi halkası bi şarandur. kurban şimdi biraz
 da beddu‘ayla idare eT sen de. sora gibib árhamızdan bize beddu‘a eTmiyesen oğul.
 diyi ‘ecel köyneği giyesen, ters eşeğe binesen. ‘ecéb ‘érbeT_olesen. ‘érbet bilisen
 110 nasıl. diyiler ya bi adem bi yirden çıhmış. yüzi bele ters dönmiş. ‘ecéb ‘érbet olmış
 diyerler ya, işde bizim de ‘ecéb ‘érbet olesen diyi. adın defterlerden siline inşallā, diyi.
 adın ellerde kale. ağzın birnan kawaşa işallā. ule evin yıhılmiye, bele beddu‘a edisen
 bari yavaş beddu‘a eT. ağ yiyesen, kára kusesen. ağ yiyesen yohsa ağı içesen. ağı var
 ya ağı zehirdir. tamam. oni yiyesen bi de kára de kusesen diyi. ağbeti başın ole. mesela
 115 bi adem Tamnan düşdi aşağıye. adem de kağı diyi ki akubeti senin başın de ole. yané
 ordan sen de düşesen aşağı. ha bi de bahersen ki adem diyeler ki zengin olmuş. diyi
 akubeti senin başın_ole. hem beddu‘e hem du‘e. diyi ya mesela diyi bizim biddisda bi
 söz var. diyi anan akıbeti başın_ole oğul. bi de bizim birde ele diyiler. ah diyesen kan
 tüküresen. ah diyesen er diyesen, ineğin kuyruğune sarılesen. ahşem seni kuyiliyem,
 120 sabah de oni kuyiliyem. al yiyesen, yeşil enderesen. enderesen de kushadır. yeşil de
 safra gibi. allah canan sağluğ vermiye. allah sana et vere, tınnağ vermiye. allah sana at
 vere, meydan vermiye. allahın karşına eli bağı, yüzi kára çıhesen. allahın_ataşı başın
 töküle. altın_üsdün maraz töke. ardıme düşmiyesen. ayahların lüledan kope. lüle ha
 burda. topuğdur. baba töke şikilın. baba yani bilisen biz bize bazen bune diyerih ki a
 125 bele ederiz. yané elin bu şekli yani yüzün şekli ele bi hale gele ki war ya Parmahler
 gırıntılı çıhıntılı bilmem ne. işde baba töke demiş. başın beze gire. yani ölesen. başın
 ataş töküle, birnınnan fitil fitil gele. bi memedan emdiğün kan ole; bi memedan de
 emdiğün irin ole. boynun_altın kale. birnınnan gele. boyun, bostan_arhi ole. yané bele
 keseler ortedan, arh_ole. baş_ücünde tuman görmiyesen. seni hıngılınnen asılesen.
 130 hıngıl yané meme. başın yiye. boynun devrile. çalbeçal olesen. defTerin dürüle. çalbeçal
 yané ölesen. çal yané çuğur. dişlerin karnan töküle. Toğmezdan öleydın.
 duvağın_üzünde, elin koynında kale. allah senin belan vere, he walla. yani gidesen ere.
 seni vereler koceye. Tuvağın yüzünde, elin de bele kala ki geleler seni götürerler ki,
 gelip götüreriyeler. allah senin belan vere ya. bele beddu‘a olur? hebsi olan şeyler.
 135 hiçbi tenesi yoh. bu olmuş gitmiş ki. evan atış düşe. evin barhın kambah_ole. el

- malunde gözün kale. yani ele fekir olesen ki milletin malinde gözün kale. el aTli, sen yaye olesen. ellerin tahde teneşüre çıhe. ellerin teşennek çıhare. teşennegi biliyosın deyêl mi? teşennek daha fârkli bi hesdelîhdü. yaw nasıl bi elin yare olur, mesela bu parmağın, iltihab bağlandı mi bızde one teşennek oldi, diyeler. emduğun süt bîrnînnan
- 140 gele. ele bi dert tutesen ki tawûh cücesînnan, zêstan kundağînnan havarın gele. yanê zêstan yeni doğmış kadın. yêni doğuran kadına zêstan diyerler. oni kırh güne kâdâr dışariye çıherTmezler. bêle nêrdesê beki tuvalete bile gitdiği zaman özellikle üç günnen beş günnen sora mesela başke götürür ki diyeler cin min çarpmiye. kundağından havarın gele ki bunnar da havar gelmesi çoğ zordur. ele bi belaya gelesen ki elin içinde olmiye,
- 145 gözün üsdünde ole. bah ele bi dert tutesen ki seni elim içimde olmiye ama gözüm de üsdünde ole. seni daima şey edem. ellerin kırile. elin kırile, yanan yapışe. elin ayağın şel ü şäht ole. elin göre, cêbîn görmiye bêki. yanê pare görmiyesen. eşduğun kuyiya düşesen. eTduğun bulasen, inliyerah ölesen. etan canan kırt düşe. etin kıtor kıtor ole. etin töküle, kemiklerin kale. evladın başinde bulesen. allah allah¹. allah senin belan vèrmiye. evlatların herini görmiyesen. evin başan kambah ole. dermansız derTlere düşesen. dilan eşşeK arısı sohe. emeğim gözan dizan tute. gün işığıne hâsret kalesen. gelişin ole, gidişin olmiye. gençluğunun herini görmiyesen. gözün kor ole. gözan kâra su ine. gorbeğor olesen. geberesen. kızılkırt yiyesen. güle güle giymah nasib olmiye sana. güler yüz görmiyesen. gün görüb murad eTmiyesen. gırtlağında kale, yemez
- 155 olaydın. görün seni sihe. gün bulesen, gün yiyesen. yani bir gün bulesen ‘eyni gün de yiyesen. başke de bulmiyesen. huyın kûriye. huzur yüzi görmiyesen. issi yatub sawûh kaheşan. içan kıran düşe. iki gözün awucune ahe. iki elim yahende ole. için dışan gele. içînnan çıhmiye. işin gücün ras gelmiye. iki yahen bi areye gelmiye. ilan doğesen. iki cihande yüzün kara ole oğul. iman dilenesen, iT kuyruğı elan geçe. ince derde tuş olesen. tuş olesen yanê düşesen, o hesdeluğı tutasen. it gibi awuldiyesen, pişik gibi mewuldiyesen. itdan aç, ilannan çıplah olesen. jan yiyesen. jan de zehirdir. kâhrolesen. kanan bulanasen. kanli gömleğın gele. kapın bağı kale, kâra başan gele. kanın içan ahe. kanan Taru Toğrane. Taru o tawûhlere vèrdiğımız. kapi kapi dilenesen. kamyon altinde kalesen. kâra hâberin gele. kan kusesen. kazanan yêl ale. kâra hâberin
- 165 gele, dönmiyesen. kıçın kale şahside, gözün kale kapide. koce evinde gün görmiyesen. kor ocağ olesen. lime lime Toğrenesen. lêçeğın başan ole. malın itler, yahani bitler yiye. kafırın kâdasına ras gelesen. malan eller güvene. yani ele bi mal ole ki senin el güvene ha. mezarde kemiklerin sızım sızım sızliye. mennan kopesen belan ayağın altından bulesen. mırat eTmiyesen. mıradın gözünde kale. nabalım boynan.
- 170 nabalım demek yanê günahım senin boynan. oğlunde kızinde bulesen. olmez olaydın. ocağın batsın. ocağın sönsün. oğul südüğü peşan deymiye. oğul başi oğşamiyesen. ölmiyesen, sîrînesen. ölenlerin tikesînnen yiyesen. tike yanê eKmeyin içine bi parçe pèynir biraşmışsen. oni yuvarlah hale getirmişsen. adam ali ya ağzına, yiye. bız one tike diyiruh. paranın herini görmiyesen. paramparçe olesen. sebeb olenin ocağı söne. sen
- 175 man eTdîn; allah da san ede. sen man eTdîn, işahlerin de san ede. sütüm gözan dizan tute. sütüm heram ole. sittin sene gidesen. yani bin sene gidesen ha. son yidiğün ole. son yiduğun, son giduğun ole. soyun sopun kûriye. şeytannan bulesen. saçın sakalın kırılı düşe. saçın pırçeğın kırılı. sesin sellerin altınan gele. sukumun bate. yanê yüzün.
- sukumun bate bız diyerih ne pis ahılaksızsen. ya ne kâddâr yüzi sukumsuz, pis diyeriz
- 180 bız yanê. tehdul erde kâdâr gelesen. toğ yidiğın bayrem günü ole; onde de karnın ağrıye. torpah başan. toprah koyem başan, küli de çekem gözan. tutduğun elunde kale. uşah diyende it kituğı peşan düşe. yanê adame diyi ki itin yanê kiçüğü demekdir. yanê senin

- evladın it kitugi ole. itın kutuği ole ha. üsdan su bulunmiya. üzün erhan döne. üzün o yane, tapanın bu yane. tapan a buresi. topuğ. yani tapan. üzün eti yere töküle. yaqasız
- 185 gömlek giyesen. yatağ zarıntısı olesen. yidiğün işdiğün gözan dure. yemağın pıçoç, hâsretin bi çük ole. pıçoç yulaf war ya onun gibi bi şeydir. yani erkek evladına hâsret olesen, o çüki görmiyesen. yurdun bəyurt ole, ocağın söne. yüzün gülmiye inşallah. yüz kapıda dilenesen, bir kapıda yiyesen. zıkkımın kökünü yiyesen. zeher zıkkım ole. zeher zembereğın ole. zıkkım yiyesen. c) acıb'êrbet, yani çoğ pis olendir.
- 190 'efrit yaw diye bu 'efrit kibi ademdir, diyiler. yani pis bi ademdir ha. 'eğal bilisen bèle serili. ağu zehirdir. ahang, nare atmağ. ahang ati ha. alıf, heyvan yemidir. amışk yani oTdur. amış diyeler ha. anafor bedevadır. yanè o anorli diyelè yani onurli, kibirli insan demekdir. 'entèr yanè yaşlılara diyerler. aparmağ, yanè götürmek. arak yani çoğ arsız, huysuzlere diyiler. çoğ arahdır diyerler. bu kız, bu avrat èle çoğ arahdır. yaw diyi ne
- 195 kádá pisdır. bèle bi arah bi avrat bèle bi arah erkek görülmemiş. arğ, su kanalıdú. arşın yanè dirsekle permeğ arasındaki olan şeye arşın diyiler. aşıF gine oTdur. gelin heyvanlere bi aşıF verin ya de aşıFi topleyin heyvanlere verin. 'eşa namazını bilisen. áza veyahut da ázza yani mermi kapsuli. bale yavri demekdir. berdağ ya da bedağ yanè işde bedağı bilisen. daşdan su tebsisi, berdağ. bedro, su kovesidu. bed 'emel, yani
- 200 'emelsız adam demekdir. bəçare, çaresiz işde. basduğ, pestil. bəbáht, hayırsız báhtsız olendu. biğeri, bacadu. belek, beneklidú. beleke, qar war ya. beran, bilisen satan, koçdur. berdaz de berdan de ikisi büyük çuwal demekdü. beraz, domuz demekdur. diyerler ya berazo. // he, bızım burda berazo diyerler. diyerler bu adam çoğ berazodur. beradayi bu adam çoğ beradaydu. bi işe yaremez. bəşle, he, salataluğdur. salataluğların
- 205 bəyöklerine bız bəşle diyiruh. // he, bèle bəyökləri oli. onner bèle tohumluğdur. bız bəşle diyiruh. bekik, boğmacedur. bəğ, biyihdu. bèn, ahlahdur. ben de diyiler bèn de diyiler one ahlahdur. bəği çılmış ipisine. inanmisiz... bıkkıldemağ, fokur fokur kayniyene bız diyih. bazı bıkkıldadi. bildir, gecen yıldır. bılor, kawaldur. bızav, buzağıdır. bibi, babanın kız kardeşi yanè. bıloğ hanè diyi ya gözi bloğ gibi atmış kapiye,
- 210 gözi fırlemiş kapiye. bulah, bilisen çeşmedu kurban. bump, yanè çeşmelerin tıpası wardi. bèle kapadıruğ, bèle aTmezdi kapiye. bülbüze, nergis çiçeğimiz. buğçe, eskiden bitün arvatların elinde buğçesi olur. böğür, vucutdaki boşluğlar. biğçi, testeredur. belengaz diyerler bu adam çoğ belengazdır. yanè sessize sakine belengaz diyiler. betis, iddádır. büşürük, hamurun yoğrulmuş hali. beroji bilisen güneş alan yani bayır. zamanın
- 215 birinde birde beledye başkani mizefer geylaniken bi anons yapı. diyi kelanın altında berojlenenin diğkatine. kálede kıdık midik gezi. Pangor mangor Taş düşi başınıza. bızdan sorumlu deyeldir. duyduğ duymadığ demiyesiz. ilan bu kádardur. kapadi. baş, alni baş yani alni benekli. baş diyerih ya. cacım çarşafdır. cacımın diyer bi ismi savandu. camuşkıranı bilisen. // he, camuşkıran war ya. yanè o bahare geçerken ona bi
- 220 sawuğ ayı diyeller ya. cağ, parpağılıdır. cankeş yanè çoğ yedi canlı. cāzu, çoğ fāzle dilli olan. yanè çoğ cāzu diyele. cāş, genç merkebdü. cendeg, leşdür. cendere, eziyetdür. çepKi solahdur. çet, genç horoz demekdü. cılkır, zayıf çelimsiz. yan diyerler çoğ çelimsiz bi ademe, cılkır diyerler. kırilecağ yanè ha. cımırni yanè çirkın, pis ademlere diyerler. cımıstèr buruşuğ, çoğ cılızer. zayıf çoğ bèle ha. cılızer de diyerler. bu adem
- 225 çoğ Cılız bi herifdü. ÇırÇironik atəş böceği. Çıb, anidan çıhma. ÇırPoT çapağdu. ÇırÇır, durmadan konuşen. civıtmah, azmağdur zatan. cinik, bi cinik yanè çoğ az. ÇineTor zayıf. Çivik bacağ, ince ayağ bileğidir. çoleki, bilisen bi çāşit kumaşdır. conege, tosundur. cücük, küçükdur. yaw diyiler ha bu çoğ cücükdür hele. cücük bızde de tawuğların balelerine diyiler. kiçüklere de diyiler. cire, su tesdisidir. kiçük su tesdisi.
- 230 ÇePÇePo, insanların işine çoğ karışen bilmediği halde karışen. çatçingır, bilisen işe

- yaramayan kumaş artıqları. çakmur, bilisen bi çâşit sert Taşdır. çapmak, koşmağdur. geldi, çapdi, gitdi, diyiler. çal, bilisen çuğur, mezar. çemirlemağ, kolları yuğari kıvırmağ. çeper, kurumiş o çeper getiriler ya. bızım burde bitün fırınler bunnerden yağır. çeper yağır. çoratan, ağaçdan su oluğidur. çelege, sulı qar yağışına. çorti, bilisen, 235 lahane Turşisidir. çırêş bilisen. çırtıki de bilisen. çırtık yanê çoğ az bi şey yanê nasıl diyem, bi oti alisen. el parmağların arasına. diyi bi çırtık aldı diyi. he, az bi şey ha. ÇırÇır bilisen torunun toruni. neve, nevÇır, ÇırÇır. neve torundur. torunun çocuğı nevÇırdü. onun de torunun de toruni ise ÇırÇırdır. Çırtikan yani bi şeye yapışur, birağmez. yanê Çır tiken. yanê birde belaya yapışkan. bela bilisen nedür. bi adamın 240 başına geli ya bela. yaw diyer ki sen Çırtikansan ya. artığ birağ git menim yağemi. Çırt bilisen kümes heyvannerının dışkısi. Çepiç, bir yaşındaki keçidir. çapu, el çarpmadur. alkışlamağ. Çillek, açgözli demekdir zaten. Çırhane, tağda kapi ayağı. ÇırroK, işde laf çekmek. yaw derler ki mesela bu adem çoğ ÇırroKdur yaw. çoğ laf götürüb, getiriyor. nâlet gele bu avrada. bu ÇırroKdur diyeller. ÇırroK yani uzaTmağ, çoğ uzatur lafleri. 245 Çırağ bilisen eski çırılar olmış, Çırağ ha. çırpan bilisen su kanalı bekçisi. bızım birde çırpanlar çoğdı. çırpacağ, yünü çırpmaya yariyan ince uzun çubuğdur. çırığ, yırtığ, arsız demekdur. çırpi ağaçlardan kesilen o ince dallardur. Çırmağ, yırtmağ. yüzünü Çırdı, Çırmağledi. ÇızÇız yani bi çıcûğ çoğ ağler ya. bele insani rehetsiz çeder ha. çömçeyi bilisen. Çımitır, buruşuğdur. çibin, sinekdü. Çinçil, bêsik, asma salancağdur. ÇinÇil diyi. Çımcik sana bi Çımcik atıram ya. çizin, sinekdü. Çır, elma armut veya meyva 250 kurusidir. Çir. Çil yeni filiz vërmağ. yanê Çillendi. çol, evlerin içindeki suyla yıhenme yeri. evin içinde duvarın arasına birağırduğ. çocûğler yıhenirdiler. o zaman bele banyo manyo yohdı. Çorik, ağzi egri. çül, kilimdir. çür veyahut da çüro sarışın demedür. bu damci de binalerden suyun damlemesi, damle var ya. Tan, sevimsiz, kabe. çoğ Tan 255 bi ademdür. biçimsiz konuşur. işde bu meni diyi Teral, tembel. diyiler adam çoh Teraldur. Teral demek yanê iş yapmiyen, tembel. Tavi, ince bi yağmur yağır, çeker gider ya. one Tavi diyeler. debo, tenekedü. degirmi, yani yuvarlağ demekdü. /// şeydür, daşdan yapılmış bi aleTde bi üsdde bele çevürürler. dehre, bilisen. den, kümes heyvanına atılan yem. dendik, kursorağdur. dël, orıspı köpekdu. Teyaz yani derin olmiyen 260 göl. dılığ, şımaruğdur. dırçık, zıplamağ, hoPlamağdur. dırşeki, heveyidür. dijjik gine ‘ayni o de dik sap dik alandır. dıngılafis demek yani bu adam war ya mesela bi de bağdın ki bi yerdan geldi dıngılefistidan geldi. sanki diyesen seni gökdan dıngılafistinan indirmişler. yanê o kâddâr bele havali gezisen. sen ne hava atisen bize. dinK, yüksek tepe demekdur. dabağ heyvannarda görünen şap hasdalığidü. Tolaz yanê bu adem çoğ 265 Tolazdır. iş yapmez, güç yapmez. dolaşır ağşeme kâdâr. ToT, otur, yanê çömelme demekdur. dor, sıra. yanê dor bize geldi. dirêj uzundur. bu adam çoh diyiler Tirêjdur. Taz, tüysüs keçel demekdü. Tığa bızım birde pis bi ademe Tığa diyeler. açêTmağ yanê dövmağ. elçek bilisen yani kab demekdur. gine elçek gine var. tırpanın el tutma kısmı. elhezır bu adamden. elhezır, illallah. âmele bilisen, işçidur. emcek memedur. engessor, 270 dönüşi olmiyan yer. eşbabyen, bilisen kâysidür. erik kâysidür. eşik, dışarıdur. ‘ettar tüccardır âbê. ersün, bi üzi çengelli küçük demir kürekdur. âvêl yanê âhmâk menasındadu âbê. âzep, bekar demekdür. diyeler bu adam âzêpdür. yani kafesini iki eyağını dörtliyağ diyiler. fere, keklik yawrusı. fırk, bel ağrısıdu. fırk, bel ağrısı yanê. fırk aTdi adamın beline. ferayi, kadınının kullandığı bi çeşit başluğdur. fisdo, küçük 275 demekdü. ficcefen, ansızın geTdi. öldi yani. ficceten geTdi. fırketen de zatan çatalı inedir. fisTan elbise gine. fint, balmumunnan yapılmış yanê özel bi mumdur. bele kiçüğ bi mumdur. bele özellikle ne hesdelüğidi yaw bi hesdeliğ için özel kullanılır o. fişki biliyosun. fiTToS yani bu adam çoğ bele fiTToSdir. özellikle fiTToSi bayannar için

- kullanırler âbê. yanê hoPPa yaman yanê fiTToSdi ha. hoPPa yani fiToS diyerler. bu
 280 kadın baharsın ki çoḥ fazle topuḡi üzerinde yürüdiḡi zaman diyiler bu fiTToS kadınu.
 frengi kapi kilididir. fizrím yanê ıslıḡ aTmaḡdu. bi fizrím çek, gelsín. ḡadane bu adam
 diyiler çoḥ gadanedü. ḡaran bilisen süri, topluluḡdur. ḡattar, ibik demekdür. ḡarmüş
 aḡlaTda bi mesire alanidir. ḡav, bılisen biyûK adım aTmaḡdır. ḡav_aTdi. maşalâ ne
 kádâ bēyök ḡavi var. ḡazınç, şikayeT êTmaḡdu. ḡazın_êTmek. ḡeçínmek de ölmekdü.
 285 ölmenín de diyer bi adi diyeler kím ḡeçindi bu gün. diyerler aha sela oḡúndi. wala biri
 ḡeçindi. ölmenín diyer bi menasi ḡeçindi. // ḡeḡḡejo he yanê, geri zekalı. ḡēsi yıḡemaḡ,
 çamaşır yıḡemaḡdu. gevde ḡeram, yani pis tembel bi adem. ḡecelmaḡ, baş dönmesi.
 ḡēvi, damaTdur, biliyosun âbê. ger, saḡırdur. bızde kar de diyiler, ger de diyiler.
 kījıldemaḡ aslında kījıldemaḡ en çoḥ çocuḡlar için kullandır. kījılde, yanê çoḥ aḡliyen
 290 ha. kıç_aTmaḡ yanê bi yēre gider ya. mesela her şey kullandır. mesela bi kaçır yērine
 bi kıç_aTdi, kaşdi bi ḡeyvan veyahut de bi ademe iş yaparsın, adem gelır, seni yari
 yolda bıraḡır. işde diyiler kıç atdi, kaşdi namusuz. kılamboz, şeker pancari. kılamboz
 alım gelım. ḡlover, bılisen. ḡloverdi oldi, yuvarlaḡ he. Kıdo, çoḥ eskiden bız çocuḡlara
 diyeriḡ. Kıdo Kıdo. Kıdo çocuḡın çenesínin altına vururuḡ. ḡır bilisen zaten. bu adam
 295 ḡır tutmuş diyeler. yani uyuz, çoḥ kaşınan. ḡıran, Taş yonmek için yapılan şeye, o alete
 bız ḡıran diyiruḡ. // he, Taşleri bēle yontır ya. güzel bēle düzelti. ḡurk ‘aslında diyiler
 bugün tawúḡlari ḡurk yatırım. ḡümrah yanê çoḥ ḡümrah su geli. çoḥ fezle demekdür ha.
 ḡörümce bilisen baldızdır zaten. ḡırt, top, sıḡi demekdür. ḡılız, aḡzınnan ḡılız geli. ḡırni,
 biçimsız demekdür. ḡılız, at ve eşek dışkısı. ḡloz yanê tōbe estefullâ yanê ḡeyvanler çoḥ
 300 sıçTıḡi zaman diyiler ki çoḥ ḡloz ḡloz poḡ êTdi hanê. ḡoç, kītük demekdü. ḡodoş, hantal
 demekdü. ḡolat, parça demekdü. ḡolom, yıḡın dimekdü. ḡop, kesilmiş el ve eyaḡ.
 ḡoP_oldi yani buna bi de kopo diyeler. ḡopik, tomurcuḡ demekdur. ḡor, mezardır. ḡon
 ḡöçer, yürük çadırıdır. ḡoşto şişman demekdür. ḡodik, topraḡ kab. ḡotúrın çoḡ. ḡot
 bıḡda ölçeyi. ḡot eskidan bizim burda bıḡdayi ḡotla ölçeller. ḡov, aḡıl demekdü. ḡovik,
 305 ḡuni demekdur. ḡozbes pekmezle yapılan bi helvadu. ḡöbelek, yiyecek manterlerdir.
 ḡumsik, yumruḡdur. ḡumurze, çeşitli otlarla yapılmış samandır işde. ḡünorte, öledir.
 ḡülyaz, kirazdır. bız ḡülyaz diyiruḡ. ḡurgurbaba, gök ḡürültüsüne diyeler. ḡayle, uğraş
 demekdü. ḡulvar, yuvarlaḡ demekdü. ḡēri, mustafa çiçeḡi, aci bi oTdur. ḡılfer, içi
 ḡeçmiş, çoḡ yaşı bi ademe ḡılfer diyilir. ḡebırman, kurutulmuş nar taneleridü. şu ande
 310 ḡes Tolmesinde oni kullandırıḡ bız. ḡebırman atın diyeriz. ḡebreS, nare aTmaḡdu. ḡelbır
 uni eler işde. ḡeçırdek işde ocaḡ veya tandır kablarının_üsdüni kaldırmeye yarayan
 demır. yani ḡeçırdek yanê özellikle demır bi çubıḡdur kurban_olem. ḡeleşor işde
 dedıḡımız gibi kīçük atēş. yanê atēş kīçülür kīçülür kīçülür külün içinde kalen. bız one
 ḡeleşor diyiruḡ. onne özellikle de kaltor çoḡ bişiriruḡ // he, kaltori çoḡ bişiriruḡ onne.
 315 ḡelpır, hafif yanê yanıḡ, sararti demekdür âbê. ḡelizan bılisen zatan solicanu. kīçük
 solicana bız ḡelizan diyoruz. özellikle bız bunneri çocuḡken toplarduḡ, şeye ḡötürürduḡ,
 nēdi, tawúḡlare mawúḡlara vėriduḡ, onner yerdı. elimızla topliyiduḡ. harede yanê
 nēredesen. harik, bilisen işde, kēçi kılınnen yapılmış ayakḡabidur harik. ḡemayil, bılisen
 âbê neydır; kūr‘andır, yanê kīçük kūr‘an. ḡesud, ḡased_ėdendu. ḡaşım, ‘ecemi
 320 demekdür. ḡeral yanê a ‘aslında ḡeral de diyilē. beran de diyele. ḡeral işde biyûk çuwal
 demekdü. ḡaş, ḡoş demekdür âbēciḡım. havar, çağrı atmaḡdur kurban_olem. ḡevsele
 sabır demekdur hevseleri olsun. hayızır, can çekişme. hayızırın bi diyer menasi de
 diyeler bu adem çoḡ hayızırdır. yanê pis bi ademdür. ḡáyif işde yazıḡdı. bu adem çoḡ
 ḡáyıfdır değėriz bız burde kurben. hare nēre demekdür. ḡırnik, bilisen âbê işde sümük
 325 mi oli, nedi? işde. bazen diyıḡ ki çocuḡın ḡırnıḡi aḡı. git ḡırnıḡını temizle. ḡeyat işde
 üst tarafı kapalı olan ayvan demekdur. ḡimbıl malını bilinçsız yēre başḡesine yēdiren. bi

- de hımbıl yanê milleti çoĥ fâzla ezdiġi insanlere de hımbıl diyerler. hıç ise ağaçlarde çıĥan özsüdü. hure, bahçe duvari yapımında kullanılan Taşlardu. huşhuş, şüpele, şüpeci demekdü. ĥelbuk, delikli dümedü. hengiv, emsal, erkan demekdü. hengiv yanê.
- 330 ĥem_ëtmaĥ, yemek yemeye diyiler. bız şimdi hala da çocûġa diyerih çocûġum ĥem_ët, ĥem_ët. ĥing, tümsek bi yerde aşıġı doġri hızlı hızlı alçalmaĥ. ĥing, âbê, özellikle bız kışın taĥung_aTdıġımız zaman âbê, taĥungde bi de bız ĥing yaperduĥ, ĥingi aterduĥ. /// taĥungun yêni ismi nedir âbê. yanê işde bu oturiyih. üstünde kayiruĥ. yanê kızaġın işde onun kîçük şeyi olan war ya bêle tehdedi. bız one taĥung diyiruĥ. o taĥungde mesela bız
- 335 diyerdih bi ĥing yap. herif, zatan êrkekdü. herif yanê hem êrkek, hem eş, hem ere diyerler âbê. ĥesir, kîmsesiz, yêsirdir. ĥesir de diyeler aslında. bızim birde aslında êsir manasında gelir. çoĥ ĥesir bi ademdir. ĥeşem, miktar, çoĥluĥdur. ĥerkendas işde ataş küreġidir. hevûr, êrkek tekesine diyiler. hevuri bilisen kurbân. ĥellahêl yanê bız çocûĥların göti başı âçih olduġi zaman bız genelde çocûĥlara kullanmezduĥ. hela da
- 340 şimdi de deruĥ. ĥellahêl ĥellahêl yani çocûġi utandırırih yanê ha. ‘ayıPlame, kıname menasindedir kurbân. gine baĥ birde ĥeleşor işde atêşin köz hali kurbân. ĥımĥım burunnan konuşen. bızim hela burde ĥımĥım war. iki tene zabıta var. ĥımĥımo diyiruĥ. ĥırsık, kîçük sabun parçesidu âbê. ĥışt, ĥançer demekdü. ĥıtık, acur demekdur. acuri de biliyosun yanê. ĥıtık, salatalıġın bi çâşididir kurbân. ĥıthetem, en son. ĥırbo, işde málum
- 345 bêle şakacilere işde mesele bu adame diyeler. çoĥ ĥırbo bi ademdur. ĥoş, iyi, lezetli demek. yanê bız yemegi beġensek diyiyih çoĥ ĥoşdur bu. ho ho, inek demekdir âbêcim. ĥım gine temel demekdir. ĥin, ĥain demekdür. çoĥ ĥindir. mesela bu adame ôle dêruĥ. çoĥ ĥinoġlıĥındır. babesi de ĥaindır ôzi de ĥaindır. ĥırtol, talan_ëtmeĥdur. ĥiyar, Satan salatalıĥdur âbê. ĥoF, kôrĥi demekdür. menise, bi tür kumaş adi demekdir. mıTTar, çürümüş, pis, koĥmuş. bi de bâzi êrkeġlere bêle çoĥ mıTTar diyiler. bêle yüzi bêle eşkimış bi adame bız de diyerih işde mıTTardır. mızımız, yani êrkeġin aġliyen kîsmine mızımız diyerler. mij, sis demekdir. mesela yanê bâzi zaman Taġların bulutların_üzerinde bız diyerik, baĥ bu gün Taġleri mij dëyirih bağlemiş. mincoĥ boncuĥ demekdir. mimi, sevimli demekdir. mirat, saĥapsız demekdir. mirat_ole. aslında
- 355 bazen de diyeriz ki saĥıbsız_olene mirat diyeriz. mırt, asih surat demekdir. mesela baĥarsen adam çoĥ sert durur. işde bune bız bu adem çoĥ çoĥ mırt suratli bi ademdir diyeruĥ. mişevşi, mercimekdi zatan. mılorĥi, yavaşçedir kurbân. moloz, yontulmemiş Taşdır. mesela bazen adame deriz ki bu moloz kîmi bi ademdü. baĥisen ki adem ne konuşduġuni bili ne bi şey. işde bız diyirih moloz gibi ademdür. işde yanê yontulmemiş
- 360 Taş ha. muç, keskin baĥışdır. muç muç baĥer. mudare, iyi olme, ĥalsizlik durumu mudare. yanê idare êder gider işde. muĥar, ağaç oymaye yarayan bıçaĥdu âbêcim. muruz, surat_ëtmeĥdir. musture, munasebetsiz, çoĥ musterele bi ademdir. müzevir ortalıġi kârışdırendir yani. moz, bilisen zaten. bêyök boy ari cinsidir. aslında mozun dahası o siyahler war ye, bız onnara moz diyiruĥ. bêle bêyök bêle çatalli olanlere. zaten
- 365 naĥır süri, dimekdür. nalbeki, madeni kîçük tebsidir. nalin, Satan taĤunyadır kurbân. napuĥ pişmemiş ekmekdü. naĥub de diyen war. nator, bilisen şeydir. tallahdu. insanın bêline kise vuren ha naTor. nazbeliş yataĥ örtisidir. nêçe, kaç pare. yani nêçedu bu. yanê geldin men sennen bi eyakabi pazarlıĥ_edisin. sen diyisen bu nêçedü. ĥonçe, gelinin ev ĥalkına getirdiġi ceyizlik hediyeü. ĥorthaş yanê bi ademi êle dövmişler, ĥalsız ĥalidir
- 370 ha. ĥort, şişman. hovanĤ, sıcaĥ suyun ılıtılmasıdı. ĥöç, boynuz vurmedı. ĥöş, sus demekdi. ĥöşmaĥ, susmaĥ dimekdü. huhu, kötüleşmaĥ, düzelmemaĥ yanê. huhu gitdi bu adem. yanê bi adem iflas êtse huhu gëtdi diyiruĥ ha. hez, işde topraĥ kaydi geldi ademın_üzerine. hez_öldi, adem_öldi. ĥorum; demet, bağ demekdü. bi ĥorum bağ yani ha. uşkun daġda yetişen işde muzdır yani. yênir işde. iç_ëtmeĥ, kendine mal_ëtmaĥ.

- 375 yanè öz mali eTdi ha. işşah, çocuğdur âbè. ilangaç, en geçdur âbè. ilantaraği, kırhayağ. ilman, pürüssüzdur âbè. ilişir evelki yıl. ifah, bah gine bah küçükdur âbè. çocuğdur küçükdür işde. ifah yanè ifah, çocuğ ha. tıfaldır, ifahdır, işahdır. irah, uzağ demekdü. idare, ilkel gaz lambesi. ilan, yılandır âbè. issi, sıcağdır âbè. işçilik gömlekdır kırbân. incik, incik topuğidu âbè. itbat, ortaden yoğ olması, yük olmuş. itbat_oldi. ititmek, yanè
- 380 bilemek, birine karşı öğretmek, ititmek aslında yani bilemekdü. jağ, bi yimekdü. jaji çökelekdır âbè. jan, ölüm, beddu'e menasinde. jüjü, kırpi demekdur. kadamağ, ilinti demekdur âbè. kağank, kışlılı meyvaların tavana asılmesidir. KaKil, cevizin içidir. kaTTar, ibik demekdur âbè. kalender, kabe, iri yapılı. aslında kalenderin diyer manası de şöledir âbè. eli açık adame de kalender_adam diyeller. kander, yağmalamağ, yanè
- 385 kander_eTdi, geTdi. kambağ, evin kambağ_ole senin oğul. kam_olmağ, bunalmağ. perşannıh. anesi ağledi ha. kankirik, çene kemigüdü. kapçik, erken doğurandır âbè. KaP, parçe ip demekdür. karkunt, girintili çıkıntılı. karatëyzeyi bilisen, karatëyze. hemam böceyidir âbè. karçin bi tür armuTdur. kaynanağ, bi çeşit dadlıdır âbè. kârâse biyûk yaşlı adam işde. işde diyiler mesele bizim mirazım âbè geldi ya bireya. biz mesela
- 390 diyerih bu adam çok kârâse adem oldi. işde bëyög_adam olmuş. kar, sağır_adame diyiruh. KarTmağ, pislîh, kir demekdür. kartoli bilisen âbè, patatëzdır âbè. hele heleşorda bişen kaltor çok hoş olur; ama heleşor da bitdi kaltor de bitdi. kâyiPmağ, kopop gelmağ. kâysâfe kâysinın kurutulmasıdır. kâda, şimdi diyi ya bu adamın diyi kâdasi geldi başımıza. bu beladır ha. diyi adam geli yaw diyi, ule diyi, o diyi sen
- 395 kâdasen, belâsen oğul, git işan işde, diyi. keFTor, köfTehordur. mesela bu adam keFTordur âbè. keFTor yaşlılara diyiler. mesela bazı adamlara mesela diyelim ki ademin hoşune gitmi. bu diyi çok keFTor bir adamdır. mesela sana da men keFTor da diyebilirim. mesela tipin, rengin hoşime gitmedi. bële şişman mişman bëlesi keFTordır ha. kefkîfir, parelenmekdü âbè. bële dik yokuşlara biz kaş diyoruz âbè. kaz,
- 400 kız_evladidir. eski biddisce. Kêl, mezar taşıdır. kepenek, âbè kelebekdir zatan. kèran bilisen zatan, Tamlerin_üzerine atılan ağaçlar var ya bëyög_ağaçlar. toprağ Tame atisen kèran. kerküt, yıpranmış. keşür havuçdur âbè. kerti, bayaTdır âbè. bizde kıdik âbè, oğlahdur. gine kîğse, küçük soğandu. kîjildemağ yanè seslenmedür. kîjildemağ yanè aslında bi de çocuğlar için de derler. bu çocuğ gine çok kîjildeddi. çok ağledi. kîjîk,
- 405 karışıl taranmış saçdır. kelemboz işde şeker pancari. one ânè elim yandı, elim yandı, elim oldi kilemboz diye bizim bi oyunumuz de var. kilemboz oyunu. elim kilemboz_oldi çek diyi. kîft, yorgun, halsız demekdur. âbè çok kîft_oldi. meğel_olmağ yanè bi adam özünnen geçende meğel diyerler. yanè mesele bi heyvani sürisen ya Tağ. Tağde heyvan otliya otliya güneş vurur meğel olur, kalır yerde. uzanır kalır. işe bu de meğel
- 410 olmuş. // kırboz, kır saçlı. kîmkîmonik işde kertenkeledü. aslında kîmkîm diyen de var. Kîrnaz âbè cimridir. bu adem bize Kîrnazdır. cimrilere bizim birde Kîrnaz diyerler ha. kude zatan dünürdür. bu senin kudendir. kude ne demekdir âbè. var ya özellikle bayannar için kude. mesela gitdın bi yerde evlendiğün zaman o sana oldi, kude oldi. yani iki keynana birbirine kude, dönür oldi. kude diyerler. kırTleme âbè şimdi işdığımız
- 415 çay şeyidir. kırTnağ âbè dedih ya. o bëyök hamur aşmaya kullanılan ağaç âbè. ohlavanın kîçügi, o şişman olane biz kırtnağ diyiruh. kîrtik, azdır âbè. bi kîrtik vèrdi mana. mesela bu adamın gidisen tükenine bi kîrtik çay vèri ademe. kız dedih ya yanlı demekdir. adamın saçı kız_oldi. kîjrik iyice yanmış kömürlenmiş âbè. kîjrik âbè. kıluk de sabit Taş. kit, zayıf, ince demekdir âbè. Kılör olmağ yuvarlamağdu. göz yaşleri ahar
- 420 Kılör Kılör. yanè yuvarlanmeğ menasinde. kofî, kadınların başına bırağdığı fesdir kofî. Kolum diyer bu adam maşala ne kâda bi Kolum şişdi yere. yığın yanè. âbè ele diyerler. âbè KoloPoTor bilisen bëyök testereye diyerih. aslında KoloPoTor bi de şune de diyeriz

- âbê. mesele kiçûk bi çocuğdur âbê. gözi açıl olene bízde one de KoloPoTor diyerle. bağ
 görisen, o ne biçim gidi geli. yani iki terefli ha. âbê Kòlosi bîlisen. fesda yanê. kulkule,
 425 kapi sürgisidir. Kopal, basTon demekdir. Kòrefeñem, diyeler ki oğlüm Kòrefeñemsen.
 iş Toğri düzgün görmisen. kop, eli kopuğlere olane koP diyiruh. kom, topluluğ. Kod,
 bîlisen bu neydi. adını unuTdum. buğde pazarlerinde şeyleri ölçiler. KòrT, çihur
 demekdir âbê. KòsuT, yıpranmış sipürgeçdir. KòTTik, lazımlıdır âbê, bîliyosun. kiçûk
 çocuğlar içindir. kovik, bîlisen oyme, ħuni. kovi, utangaçdır. koz, keçî ve koyunlar için
 430 ağıl. koz yani bèle bi alandır. köynek, yani bîlisen ha budur, iç fanelyedir, atlet. köreten,
 âbê körelmiş. körşe, karın sertleşmiş halidir. kıre, çakıl Taşdır. kırık, ğırtlağdır âbê.
 ğıdıkdr aslında. kudurmağ, boğuşmağdır âbê. mesele bu sabahleyın menim kızım man
 diyi ki baba ge diyi sen kudurağ diyi. kuç, kucağdır âbê. kulbağ, bîlisen kulbağedir.
 kulletan, âbê bîlisen hewuzdır âbê. eski árâPçaden geşmedir bu bíze. kululenmek,
 435 yuvarlanmağ. kullenduğ, ğetduğ. künço, sinsi demekdir. diyi adem bèle çoğ sinsi oli ya;
 iki tene a bèle onnerne iş yapisen. bíz onnere kuncî diyiruh. bağ mesele bu adam çoğ
 kuncî bi herifdu. âbê künç; köşe, bucağdur. kulunç, ha bu sırt bölgesi war ya, özellikle
 şeyin altı. o arhe terefde âbê, ademe diyiler, kulunc aTdi. yani belini düzeltemez âbê.
 kulumpe, âbê, karden yapılmış kuyi demekdir. bíz bazen eskiden çıcoğken yaperdıl.
 440 birde hele kar çoğ olurdi. bi gün allah sağlıl, selamet vèrsin. ħacı yaşar. birenin beledye
 başkani. beledye başkani olmadan bíz bi gün burde bi kulumpe yaPduğ âbê. üzerine
 bèle bi kapağ da yaPduğ, birağduğ üsdine. ħacı yaşar da zawali bilmidi. deduğ ħaci
 bèle ge. ħaci de geldi, bèle eyağını basdi, ğar'ram düşdi içine. adam ħaldi içinde. bu
 sefer çıkarTduğ. âbê kukurab, kiçûk, toparlağ demekdir. künt, bi künt, yani ħamurdur
 445 âbê ha. dinlenmeye birağılmış ħamure künt diyeler. kuncik, bi araya gelmiş büzülmüş
 âbê. kuncikK oldi, yanê bi areye geldi ħurban. ha ħurdezen, toprağ ħabdır âbê. ħurdeşen,
 kaşintılı yaradu. kurik, sıpa dimekdir. bi de kiçûk çocuğlara kurik diyeriz biz. kurut, âbê
 çökelegin kurutulmuş halidir, bîlisen. kurk, kuluçka tawûğidir âbê. kurkut, âbê çali
 çirpidir. ğidin kurkut topleyin, ğetirin ħurban. Kevi; rüzğar ali, Tolduri Tolduriğ, bèle
 450 set yapı. sora o kòpi geli, oli Kevi. Kevi, ħar. bu dağdaki rüzğar ali, birdeki ħari ali,
 biriktiri, bèle şaPka gibi yapı. one Kevi diyerler. o de şape oli, geli aşagiye. kude, dünür
 demekdir âbê. kume, ikinci eşdir. ħorbump, baykuş demekdir âbê. kuski, sessiz eyilerah
 yakleşmağ. kuski kuski yakleşdi ħurban. kuşig, âbê tabağdan su tasi. kuşig, dene kuşig,
 ipi atidıl tabeğe kuşig diyisin âbê. kuşik kavun gibi malzemedan yapıli. âbê mesele
 455 bízim birde memed diye birisi var bízim. bíz one hele kuşhane diyiruh âbê. o yemek
 yapılan tencere demekdir âbê. hele de adamın ismi kuşhane memodur. ğitdığımız
 zaman diyiyıl kuşhane memo. kutik, âbê bîlisen köpek yavrusi. kutuS, kiçûk
 ħeyvanların şeyi. özellikle bíz birde ħoroze diyiruh. ħorozun kutusi çoğdur diyeriz ha.
 bèle üsd çenesinde şey oli ya, kutus. tinihleri. ħurvètmağ yanê birağ ğeTsın ha. ħuzik,
 460 yanê ħambur ha. kuze, sansardır âbê zatan. kurek âbê, ħeyasız demekdir. kurik
 çocuğlara diyiler. kurek de bu çocuğ çoğ namussuz bi çocuğdur diyelerler. küllük âbê
 Satan bîlisen, evin çöplüğü dimekdir. külhanyetimi başiboş, serseri. bízim birdeki
 külhan diyer bi menasi şeydir. ħemamlari yaħannara külhanci diyeller. alTa
 ħemamin altı o bèyög ħazani yaħi. onlere külhan diyiler. ha külhanyetimi ise işde orde
 465 Toğub biyüyene de külhanyetimi diyerler, eye babasi mabasi yoħse. küpe, âbê
 toprağdan yapılmış büyük ħab, küpe. kuşturi, ğüleş tutmağdır âbê. kes, âbê fırsat. yanê
 kes eTdi bu adam bíze. mesela diyelim ki ben mülazım beye bi şey vèrdim. mülazım
 bey benim paremi vèrmedi. işde diyirem ki mana kes eTdi yane. mülazım birde de sane
 ele diyeriz oğlüm, yanniş annemiyesenğ. fırsat kullanmağ yanê. fırsatını kullendi.
 470 kenger, içi yenen dikenni şeydir, otdur, he. lekim, yüzmek demekdir âbê. laK, âbê sulı

- heyvan yemidir // he. laK_eTdi. lal, bîlîsin âbê, zatan dilsîzdîr. lapık, yassı ince kiçûk Taşdır âbê. lavaş, yufka eKmegdir âbê. le'in, yanê le'in şeytani, le'in görirîh ya. şeytanın bir diyer ismi de bız le'in diyiruh burde bazı adamlere. liva, kuzi yünidir âbê. leğêr de âbê, zayıf, dayanaşsız demekdü. çoğ leğêr bi adam_oldi. yanê be leğêr. lengeri
- 475 gênîş, sahan tebsi. âbê biyûk lengeri âbê. leyi âbê seldîr âbê kurban. levin, çâşitdir âbê. lîk, laçke, yalame olmuş adem âbê. lîhçır, kîrli, pasaşlıdır. lîhçırın diyer bi menasi de bi adame de şuni diyiler. bu adem yanê iş yapmez, şey eder. one de lîhçır adam de diyerler bazi zamannar âbê. lipok, kopuh. loğ, hafif meyîlli. loğ, naylondur âbê. löh, tek başlı âbê, yanê tek başına bi löh olmuş, kalmış orde. mahne, sebebdîr âbê. mad, şaşkın
- 480 bahmaşdır. mad mad bahdi qaldî, diyersîn. bîrde bi olay_oldi. yani diyiler ya öküzün trêne bahdıği gibi gidir. trêne mad mad bahîr kurban. madak âbê o de heyvanın diyer bi cismidir. macik, âbê öpmekdir âbê. bi mana bi macik aTdilar diyi. mîncik, çimcik aTmaşdur âbê. martek gine kûri uzunce ağac demekdir âbê. matîşor, âbê dolame, iltihab âbê. mayasıl, âbê basurdur âbê. mîcrefeyî âbê bîlîsen, qar küremeye yariyan şeydir âbê.
- 485 mefar, yani adame söz haqqî vermiyen, imkân sağlamiyen menîm gibi birisine diyeler işde. mefarımızı kesdîn_oğul sen artîh. veyahut da adamın mesela oğli var. heyasi çoğ pisdîr. diyerler oğul sen artîh bîzîm mefarîmîzi kesdîn oğul. meğde, yani üzüntülü bu adamın çoğ meğdesi, mîrusi ne kâdâr pisdîr, diyerîz. meşsus âbê ciddi olmiyen, yalannan âbê. melur, yitîm_olen, diyerler bu adam çoğ melurdur. yanê menîm gibi
- 490 adamlere melur diyerler. çûnki esKiden bîzîm kîmsemîz yoğdi 'eşirat meşiratımız yoğdi. onûn içîn bize melur diyiler âbê. melekör, alerji. melekör diyerler. bu çocuğ menekür düşdi âbê. vucutda çılmış kaşıntı çâşitdir âbê. meymın, halde komisyonci. eskiden bilisen meymın diyerdi âbê. mesela yine sen şîmdi zûlkûf âbê. onûn babasını diyerler kîmse bîlmez. diyesen ekrem, kimse bîlmez. diyesen meymın_ekrem aha
- 495 bîlûller. mîsin, bîlîsen âbê, ibrikdir âbê. meşrefe, âbê su içilen tas demekdir âbê. meraz de bu dert bîzi eTdi meraz, aTdi oraya. metelis, âbê zatan avcılarının gizlendiği yer adidi. meyremkunt sancılara eyi gelen bi oTdûr âbê. mîh, çivi demekdir âbê. mîkeşşer âbê nohûta karıştırılmış olan neydi âbê. şu ande nohût oli, neydi. kavruğ nohûdûn diyer adi. mîno. mîno, yapışdırmağ. yanê mîno mîno eTduğ. yanê. mîno mîno bu işi yapduğ,
- 500 bitirduğ işde. mîşkal, zerre yanê. mîlorki, yavaş yavaş yanê. mîhkem, kuvveTTi demekdü. mîrar öldi âbê. mîrar_öldi gêtî. mîT_atmağ, ıskalamaşdır. bız eskidan gulle oynerduğ. bîrde şey vardı. enê PîT wardi. bîz diyidîh enê PîT PîT PîT. mîT_aTdi gêtî. ule mîT_aTdi diyerdîh. ula êle kızardı de bize. ule şîmdi bîryanci 'evni bize pare vèridi. şîmdi san bîşi diyem. bîryanci 'evni bize pare vèridi. diyi gidîn erhâda sôleyîn enê PîT,
- 505 enê PîT, enê PîT. şîmdi adem biddisîn zengindir de. bîz de giderduğ ârhede diyidîh enê pîrT, enê pîrT, enê PîrT. ismi orden kalme enê pîrTdur. ê şîmdi enê PîrT diyerdi, o de aterdi güleyi. güleyi atdığı zaman PîT_aterdi. kaşerdi vèirdi pêsîne, o tarafe kaşerdi. PîT_aTmeğ yanê mîT_aTmaşdur. yanê ters yöne atmağ, PîT_atdi. şîmdi adamın_ismi hele de bîzîm meğlede diyerler. enê PîT. gulle de şeydü, yani mîsketdü bîlîsen. âbê gine nêhre, yayıh demekdür. nazbeliş, yatağ örtisidir. nâhîr, heyvan sürüsü. mesela bîzîm mâğlede bi ara iki tene nâhîr wardi. ikisi de kaşdi. neks, böğürdür. neksîme vîrdîn ha. ha bîreye. bîreye mesela bi adam bîreye vurderdi // he, boşluğune vîrdi, adam qaldî. nâhîz yanê çoğ nâhîz bi çocuğdur. huysız_adame. nâhîz da he. nêhîrçi çoban demekdü. nemîr kadın demekdir âbê. nêri, yaşli êrkek kêçidir. nereke, bîyök yani nereke adam oldi.
- 515 yanê bîyök_adam oldi ha. ne vahtan, yanê ne zaman olacağ, ne vahtan gelecağsan sen bize. neğahden işde men geldîm, bîrde Turmişem. işde neğahden işde âhmo iş yapı he. işde êle diyiler. nevçîr torûnûnûn_adi işde. nevÇîr yani torununın torûnîne diyilir. neve,

- nevÇır, ÇırÇır. neve torundu. nevÇır, torunun oğlıdır. ÇırÇır de torununun torunidir. nırç, hayır demektir. nırç bız babame şimdi de diyerih. a sen bana bi şey dedin. men
- 520 diyerem nırç. nece yani nasıl. nızah; afacan, yaramaz demek. nohudi patlah yané nohudi patlemiş. özellikle buni kadın kısmına diyeler. nohudi patlahdır. diyer bi menade şeydir yani kadın gêtmiş_ere. çoğ heyasızdır, yani heP olur olmaz konuşur. one de diyeler nohudi paTTemiş bunun ha. yané utanmez, heyasız olmuş arvat diyeler ha. noğul, bız hela da şimdi diyiyl gidem hele bi çocuğlara bi nekul alem. veyahut de KaKKalo alım,
- 525 getirin. KaKKalo de çocuğlara alınan eşyadır. yané adamın biri geli istanbulde bireye. şey birdemiş. toruni istanbuldan geli bireye. diyi şeydir, adını unuTdum. diyi ki ge oğul ge gidağ, san KaKKalo alem. tabi torun istanbuldan gelmiş ya. kaka bilisen türkçede yané çocuğun şey_êTmesi demektir. yané küçük ‘abdese çıhmesi. toruni elini çeki. dedesi diyi ki ge oğul, ge gidağ san KaKKalo alem. yoğ diyi yoğ. diyi ahşem gidi eve.
- 530 diyi arvat diyer. bu ne biçim şeydir. diyi kızım diyi, allah diyi, sizin cezanızı vere. diyi bu ne biçim evlat yetiştirmişsiz. ben göturdüm KaKKalo aldırmağ. oğlan kaç elimnan. diyi baba diyi, bız orde KaKaye bız buni diyorih. onun için oğlan gelmemiş. noğul, küçük şekerlere, çocuğlara bele küçük şêlardır. nubar ilk veya son yiyecek. yané bunnan nubar_êTdih. öge, âbê üvey_evlat demektir zaten. ögsüre, su içilen kab.
- 535 örmikar, iki kaTli taş binanın_arasına konen uzunce ağace örmikar, önün mikari âbê. mikar at diyi. hele diyi bi başdan sone bele bi mikar atağ diyi. aslında one ağaç atarlar âbê. bu ağaç en az üç yüz, beş yüz sene kalır âbê. paço, âbê öpücükdür âbê. pace, pencere demektir. şu andeki pencere âbê. // one bız biğeri diyiruh. palampuç yani bi adam gider Teyah yiyer, gelir. o diyi onun yüzi gözi olmuş Palampuc, çıhmiş gelmiş
- 540 yanıme. yani şişmiş ha. papak, kalpağdır âbê. pap, posa demektir âbê. pamp, pence demektir yani. papu, çocuğ dilinde eyakabıdır âbê. parab, yaşlı demektir. bu adam parab_olmuş ha. çoğ ihtiyar olub. bele parab_olmuş kalmış yerinde. birağın diyi gebersin. âbê parc; bilisen, yoğurt kabıdır. parget, heyvanların çekdiği büyük kızadır. pangor âbê biyûK Taş demektir âbê. parpar, semiz oti âbê. paşKur, yanih sonrası su
- 545 toplemesi. âbê paşKur_oldi âbê adamın_eyağı. pèkol, aci çekerek dönmekdü âbê. pèkol_oldi. pun, yuva demek. yani kuşlerin puni diyeriz. bız burde diyeriz, mesela diyer aha gördün, o heyvanın pununi dağıtdiler, êTdiler. puç, boş, işsiz âbê. poşet, sahurdur âbê. aslında sahurun diğer adı Paşıvdır âbê. paşkul, kabuğ oluşmeden yapılan yumurtadır âbê. pırçek, saç perçemidü. pepe, ekmek demektir. ya diyiler ya çocuğ, pepe verin, ekmektir. // he, oni bêtökler de kullenmez. genelde küçük çocuğlarda kulleniirler. aslında şeydir âbê küçük çocuğlara diyiler pepe. bi gün gêtDım. oğlum mana dedi pepe getir, pepe. // way sağ_olesin, allah seni bağışliye. pepo, el demektir. pèpik, ise ayağı demektir. pèpik, küçük çocuğların eyağında kullanılır. pergeç, bakraçdır âbê. pèş, etek ucıdır âbê. diyi pèşime tutun, seni götürem cennete. pezwande de giyimde
- 555 uyumsuzluğdur. Pıçê, yeni doğmuş buzağıdü. Pıçê diyerih. pıh_êtmek, kesmek dimektir. PırÇo kıllı demektir. çoğ PırÇodur diyi ya. Pıçoç ince bulğurnan yapılan yimektir. pırç, kıl dimektir. Pırpèj, bu adam çoğ Pırpèjdır. béceriksiz adamlara diyiler. pi, iç yağı demektir. pırpiter, dağınih demektir. pırpos, pas demektir âbê. pırşah beter olması. pırşah_olesen. PıTePıT çoğ durmadan konuşan adame çoğ
- 560 PıTePıTli bi adam diyerler. dırdırci ve mızmız menasında. PıTTır kabına sığmiyandır. PıTo, ufağ demektir. bilisen âbê. yané çocuğların ufağ şeyine PıTo diyeriz âbê. PıTo diyoruz işde. Tıfal diyoruz işda. Pızır, âbê yané kıvılcım ati bi yere. Pızır_atdi, Pızır_atdi diyoruh âbê. PızoT, çoğ kızmış_adame de PızoT diyiler. bi de atêşin tam kızmış haline de PızoT diyiler. bi de atêşin tam kızmış haline de PızoT_oldi ha. bi de

- 565 bazı adam bahisen bîrda bazileri kızduğı zaman PızoT_oldi, diyerler. priglemek, oymağ, priglemağ âbê. pîşik, âbê kedidir âbê. pîşik tabi şîmdi başkesi şey kullani. çocuğların altı yandığı zaman pîşik_oldi, diyiler. ama bîzde pîşik şîmdi bîz kediye pîşik diyiruh kurban. pîrçik âbê yolmağ demekdir. poçik âbê kuyruğ demekdir. poğan, âbê işde dëdîm ya dar soğağdır âbê. porağ âbê porağ olmiş yanê, Tuzli olmiş menasındadır
- 570 âbê. porhağ âbê toprağdan su borusi. pot, âbê kuyruhsuz demekdir âbê. puncağ, topli, topluluğ demekdir. pungal, âbê fol demekdir. âbê pun kümes, yuva demekdir. özellikle tawuğa diyiler. bi pun yap otursun üzerine. puppu, ibibik kuşidir âbê. püzziik sivilce demekdir. purt, tûy demekdir âbê. pişomalo, havada uçan ot tohumidir. pute, çalılığdır. put, bi de otun bitmiş halidir. terek, rafdır abi. ravağ âbê mutfahdır âbê zatan. rêc, ayağ izidir. ref, kuş surüsüdür. rût, hiçbir şeyi olmiyan_adam, zügürt_adam demekdir. rêğ heyvanların pislighi demegdir. satır, âbê su kıvasidir. saba, yarın demekdir. saba olsun bah gör, başan neler getirem oğul. sehsi, toprağ kab parçesidir. rêz, düz çizgidir. bi rêz çek âbê, bîzim haqqımız belli olsun diyi. safa, kiçük toprağ testidir. sahan âbê geniş tas demekdir. saKo çekêt demekdir âbê. sari, taraf demekdir. sal, biyûk ince taşdır âbê. bi
- 580 de sal özellikle mezarlığların_çîne kullanılan Taşlerdir âbê. salorik, âbê çiban demekdir. sâmsağ, âbi sarımsağdır âbê. sançmağ, birisinin seni soğmesi demekdir. // he, bi de mesela bîzim bîrde bi yılan sançmesi var. mesela bi ademin biri geldi sana kazığıyla geldi sana, buni görisen, diyisen bu namusuz geldi bîzi sançdi, giTdi. âbê, santorli, süsli havali dimekdir. santorli çoğ santorli bi arvat gezerdi bu çarside eskidan.
- 585 he, sosyete santorli. yanê eskidan bu nêrdan kalmeydi. veyahut da obos topi geldi. yani arvatler işde bi ârhâsi yani kîçi geniş olenlere diyerdiler obos topi girmiş çarsiye. seğ, toprağdur âbê. özelliklere Tamlere çekilen şeylere seğ diyiruh bîz. sël, bunun altında atêş yağılır. biyüççe bële bi şeydir. sajden yapılır. işde onun üzerine işde o yuFka ekmeği döşeriz. seği, âbê geri zekali demekdir âbi. sebi, sübyan, çocuğ demekdir âbi.
- 590 sekevil ağaç süpürge. sekevil âbê heyvanların_altını temizlemağ için kullandığımız sipüğe sekevil diyoruz âbê. sênç, âbê bahçeye çekilen şeydir. çitdir âbê. sust, gevçeKdir âbê. bu adami evlendiremessen başan olur bela. yanê iş vêürsen gevşek_adam ha, sıstır ha. sekü, âbê bilisen divandür. hele de bîzim_evlerde sekülerimiz var. sekü mesela evin özellikle pencere terefine bôle yarım metre, bi metre
- 595 yuhariya bële özel olarak kurulmuş. sekü diyiler âbê. serüsütal yanê sütal adam demekdir ha. serseri başli. sıçan, faredir âbê. sile bi de bi tokaT atmağ demekdir. bi sile vırdi. sımik âbê kemikdir âbê. sıfet, yüzdür âbê zaten. sıbhaç âbê sıbhacın esas şeyi şudur âbê, eskidan bîz mesela otun atêşi yağılır. çekilirdi, bırağılır. tãrlãde. o tãrlãdeki o kor atêş nölurdi? gëce seni vîrerdi. işde o iş olurdi, sıbğaç olûrdi. zehîrlerdi
- 600 ademî. bi nevi zehirlenmekdir menasi. sırğa, âbê küpe demekdir âbê. sêrüsat_oldi, geTdi, rezil oldi geTdi. kePaze oldi geTdi. star_êTmeK âbê, oturmağdır. veyêT de diyi star_êt artığ oğul. // he, barın, bi yerde kal âbê. sıpesator, yaman dimekdü âbê. sıpisağ âbê sapasağlamdır, sıpisağ bi adamdır âbê. soğuldamağ âbê zonklamağ yanê. sukum âbê gine çehre, simadır âbê. sukumsuz_adam de diyeler âbê çoğı zaman. saldêt, âbê tedavisi
- 605 olmiyan hasdalığdır âbê. som, doneğalmağdır âbê. surğalemağ yani bi insanın üzerine yürümağ demekdir. şakşak, deyirmen Taşı diyeler ya. şakşaki, şakşakını kaybêTdîm degirmanın. bidlis dilinde. şağ, âbê ağaç sürgünü. âbê şaPPalağ âbê toğaddır işde gine. şaran desde, dizin, altın demekdir. bi şaran, yedi şaran dëdîğ ya. şaş, âbê gözü şaş olan şaşı demekdir âbê. şar, çarşıdır âbê. şegirt, âbê işçi. gidağ, bi iki tene şegirt tutağ, getirağ, evde çalışağ âbê. sheht, sakat olmağ âbê. aslında şelü sheht de daha fãrklı bi şeydir âbê. şet, ayridür aslında. şelüşeht de yanê şey. sheht_oldi kaldi yerinde yani ikiye bölündi. şeKalog âbê salatalığın kabuğıyla yapılan bi yemegdir. şeKaroğ, köki yenen bir

- oTdur âbê. seKâl âbê ortalıh mali, ortalıhda gezan. şeKâl bi de diyer menade şeydır, ayakabiya diyerler âbê. şepene de döven demekdir. şeLe sırt demekdir. bël demekdir.
- 615 şeke, kesilmiş heyvanın yarısıdır âbê. şelüşeht, elsiz ayahsız demekdü. yanê ne eli kaldı ne eyağı kaldı. şelteşülal, dağınıh adam demekdir âbê. şepene döven demekdir âbê. şepeneyi bi de bîlisen deyêl, bu topraqları şey ederken şepene çekdi, üzerine çekdi üzerine. topraqları mesela öküzler var ya toprağı sürdühdan sora âbê onun üzerine bi de şepene gelir ki o toprağı bële şey etsin. toprağı düzeltir. bi de daha da kîçültür âbê o.
- 620 o bële bi biyügçe bële bi ağaç var. çeperden yapılmış. şepene odur. şepe çığdır. şerpe, eşarp demekdir. âbê şerit, kalın ip, urğan demekdir âbê. şevedir, dışarda konahlamadır. şevedir yanê dışarde konahleme. şevger de gece gezen demekdur. şıkar, âbê biçimsizdir. şiklor da biyüg dolidir. şikil âbê âbê cehre demekdir. şemame koçuli kîçük kavundur. şıPPık terlik demekdir. şivan, ağlama, feryat etmek, şevan etmek. şeşrut, şer işlerinde
- 625 uğraşan kimsedir âbê. şeşrut bi ademdir bu adam diyeler. şırde dizi, buncuğ dizisidir âbê. şilor, erik demekdir âbê. şingilo düzensiz demekdir âbê. şipana kapi eşığıdır âbê. şib, kapi pencere üsdüne taħılan uzun Taşdır âbê. şıbatdı. yanê bîlisen âbê ki onun yihilmemesine karşı. şış, dövmenin çekilmiş halidir âbê. şoran, âbê akan kandır. çocuğun şoran gibi kani aħdı gëtdi. şorek taşın nemle bozulmuş halidir. veyâT da bâzi
- 630 adamlara diyiler. yaw diyiler bu artıh yaşlendi, Tozlendi. yani şoreK olmuş. kalmış yerinde, pis olmuş. bahisen, gidisen Taşlara git. eski camilere âbê var ya. bële Pırpozlenme olmuş işde. Pırpozlenmeye şorekli Taş diyiler. Pırpoz yanê işde gine êle küf aten demek menasındadır. şoregin diyer menasi war ya oħsitlenmiş Taş ha. şor, âbê aşırı tuzludur âbê. şulelemek, başdan savmağ yanê yani baħdım ki lazım geldi. birde ne
- 635 yapem, ne edem? en iyisi buni şuleliyem gëTsın işine ya. men geldiğim zaman senin oraye sen beni bazi zaman şuleliyisen. çay yoħ, su yoħ örT kapiyi gëTsın. şuşe, âbê çay bardağıdır. Tefal, zavali, çocuğ demekdir. tor, tünek, raf demekdir âbê. taħung, âbê dedim ya. kîçük kızağ. taħal, âbê bir tane sakız demekdir. talan, âbê yağmaleme demek âbê. tango, âbê sosyete adam demekdir âbê. tapëzër yere yaħın mesela özellikle kîçük
- 640 heriflere tapëzër. tabtabe, iki yüzü yuvarlağ ekmegın bi de bi fârkli menasi de yuvarlağ adame de diyerler. mesela bële yüzi çoħ tabtabe olmuş. yüzi çoħ yuvarlağ olmuş ha. bi kîçük hamırı atırıh ya tendire. bi de ona tabtabe ekmek diyerler. tebek âbê asme yaprağı. teğer, mangaldır. teħmek, raf demekdir âbê. teħmek şimdi bîlisen nasıldır. asma kaT, orta kaT. dükenlerde mesele asma kat war ya; teħmek one diyiler ha. temçüt,
- 645 çekışmedir âbê. terence, merdivan demekdir âbê. mesela bız buna terence diyiruh âbê. teşenek âbê yaranın azması, iltihablanması, teşeneg oldi. çoħ kaşıya kaşıya teşeneg oldi. tēši, âbê bîlisen, yun eğirmede kullanılan şeydır. tēšt biyûk leğendir. tetu, el demekdir âbê. tetik, yun eldiven demekdir. teymik, tekme aTmağ demekdir âbê. tēyi dahası, daha menasindedir. yanê tēyi sen diyisen oğul diyi. tēyi artıh bişi kaldı diyi.
- 650 tıhTımonik, böğürtlen dimekdir âbê. TırTıre, biyûK demekdir. TırTıre yanê çoħ TırTıre bi adam oldi. TıTıreş, kavğayı kışkırtmağ sözidir âbê. tike, dürüm demekdir âbê. dürümün diyer menasi tike. Tilor, çelik çomağ oyunu demekdir âbê. Tıloğ, Tulum demekdir âb. Tışdır, doğmamış keçi. toħT, elli dirhem yün ve ipliğ tartisi. topan, âbê toprağ Tam üzerine kullanılan topança ağacı demekdir âbê. tortop, etine dolğun
- 655 demekdir âbê. tokaç, âbê çamaşırı yıhamağ için yapılan bi fârkli bi taħde parçesidir âbê. Tor, boş gezen, çalışmıyendir. Tor Tor gezi, diyi. toy âbê düğün demekdir âbê. torte âbê tereyağının dibine çöken tortasıdır. yağ yani kızartma oli ya. tavli, yanê şişman demekdir. tavle, sığır ahırıdır. teħde, âbê sebze ekiminde yapılan parseldir âbê. tulağ, koyun ve keçi kesiminden yapılan tulumdur âbê. tuman, kiloTdur âbê zatan. tummağ

- 660 yani nefesi kesilib kalmazdır. diyi tumdi kaldı yerinde âbê. tumuşmağ, çekilmağ, sinmağ, şaşkın kalmazdır âbê. // he, tumuşdı kaldı âbê. Turşpalan süzgecdır âbê. bi de TurşPalan bazı adamlere diyiler. bêle yüzi gözi pisdır, bêle mikrob bi adame diyiler TurşPalan olmuş kalmış yerinde. Turş, ekşi demekdir âbê. tusi duman demekdir âbê. teşkele, belali. çoğ teşkele bi ademdir âbê. teto, yine el demekdir. urğa kaba un demekdir. üz, yüz demekdir âbê. uşşah gine çocuğ demekdir âbê. üleşah yanê paylaşah. waşuwan_êTmağ yanê ağlamağ demekdu. vırık, ishal demekdir. çoğ vırık atdı bu çocuğ, âbi diyeler. vırrek, âbê gevezedir. çoğ geveze bi ademdir âbê. vırnağış gelişmemiş, zayıf demekdir. yane hiç gelişmemiş, vırnağış kalmış yerinde âbê. vırtık, sosyetik, yanê oynah demekdur. çoğ vırtık bi ademdir, diyerler. vış_ . ya allah, hayret ifadesi, alay ifadesi olarak kullanılır. vış_ toprağ başan. vış_ , ne oldi diyiruh. yalakuz, yalnız demekdir âbê. yarme bulğur demekdur. yavuTmağ, yanına almağ, yaklaştırmazdır. yad, akıl demekdür. yağlığ, âbê leçek demekdir âbê. yığınç, âbê ısırgan oti demekdir âbê. yırğat, âbê işçi, ‘emele demekdir âbê. yemiş, iniş demekdir. âbê yırlamağ, şarkı türki söylemekdir âbê. yırğalamah, sirkelenmek demekdir âbê. yuğa, 675 ince, adi demekdir. âbê yüngül, hafıfdır âbê. yola vurmağ, uğurlamağ âbê. zakor, yanê karman çorman demekdir. zank, âbê iri, büyükdür. zehîre kışılığ yiyecahdır abe. zerendaz, âbê banyo havlisi. zestan, lohusali kadınlar âbê. zımpo, iri yapıldır. zıngılaF, çingırağdu. zırnık, az miktar demekdir âbê. zırtıl, kaba, büyükdür âbê. zubare, yardımlaşmadır. zindan, demirci örtüsü, tırpan, dövmağ için kullanılan deşğahdır âbê. 680 zirze, kapi çengelidir âbê. zilal, berrah, temiz demekdir. temiz suye zilal diyerler. zink, isabetli vuruşla çıkan sesdir âbê. zink yanê êle bi yumruğ aTdi, diyi zink gibi yumruğ aTdi kurban. zomp, balyoz demekdir âbê. zürneğadağ, zambağ çiçeyidir âbê.

Derleme Numarası: 9

Konuşan : Veli Namlı, 85 yaşında, Okuma-yazması yok
Derleme Yeri : Sekiz Ağustos Mahallesi, Bitlis
Derlenen :Değişik hatıralar

- biddizin_ğ kardeşim, osmanni devirina. osmanni deviri ki yendi. inöni geldi başe. inönidan atatürk geldiler başe. geldi çurım mählesine. orde... // he, orde çurım mählesinde kaldı. ordan geTdi, bu nedi. bu elçağa geTdi. orde evlendi. orde evlendi, kaldı orede. ânedin. onnan sora oldi paşe. paşe da atatürkdan barambar geTdiler. bu 5 geldi, geTdi. bi kere ênöni başe çıldı. bureler hePPi êrmeni herebeleridi. êrmeni çoğ wardi burelerde. Kızilmecid, bureler hePi Toli. êle bêle buredeydiler. hePi yihığ. bêle çoğ berbad bi şeydi. yol yoğdi. árábá yoğdi. táhsi yoğdi. hePi eyahdi; ama dünyayı gezidiler. burdan gédiler tēy_ tatwane. tatwanden gidecağ wane. ordan binerdiler gemiye. // he, Tolanırdılar êle. ânedin? // ha, êle he. bêle bi pilan kurdiler. ênoni pilani 10 kurdı. bi kere şey_êTdi. uruslere fit vėrdi. hani êrmeniler kaçmışler vuruşe hePi. burdan kaçmışler oreye. fit vėrdi. urusler dėdiler ki bız nėdağ nėTmiyağ, bu türkiyenin kanadını kırar. inöni, atatürki batırdiler. urusler dėdiler türkiyenin bi köyünü işgal edağ, ėzurum terefinde. beki o zaman şē_eder. bėrdan de Toğsen bin tene ásKer geTdi. o de sawuğ¹. // yo, bėrdan geTdiler uruse vureler. // ha, türkiyenin bi köyi işgal ėTmişler ya. 15 ėyi paşeleri yetiştir. hayindiler. o zaman êrmeni wardi. yėzinni vardi, ĥristTiyan wardi. hePPi wardi içersinde. bi kere oreye giderken babame diyim, bu Toğsen bin tene ásKer. yaw hePi silahlidir yaw. madem siz Tonisız burde, ácızdan ölisız, vurun geberdin, çıhın, gelin. ânedin? bunner orde hePPi öldiler. urıs bi kere êrmenilerden barabar çekdi, geldi bureye. bėrdan da delügli Taşe kádár geTdiler. ha bu minarede bêle delüg delüg war. o

- 20 onnarın kórkuşunidür. kórkuşun wurmişler. bu urusler wurmiş. urus ásKerleri. bi kere işde bêle getürdiler türkiyeye nölurdi? şimdi de hele war. hele şimdi de war. /// heçbi şeysi de menşur deyêl. hePi şeyi de ôle. her şeyi de. hawasinde, Tağinde, Taşinde ne desên war. bu bidlisín içersi ēyi olmeseydi evliyaler kónmezdiler bureye. evel evliyaler kónmişler, sıra millet tókûlmiş. işde bêledir. budur. başke. /// ásKerluh. ásKerluğē
- 25 burdan de mením biraz kulağım de sákáTdi. meni bîrdan sevkiyate şeyēTdiler. tutdiler, bîrdan eyağımnan taṭ gēTduh şeye. tar evîne gēTduh. orda bēnduh trēne. trēnnan çekdi, aldı, gēTdi ēzurume. ēzurumde de orde qaldım. ásKerliğumi yaPdım orede. ordan bi kere teskere aldım. gelmağımı de bılminem, nice gidecağem. neyín nesidü. teskereyi vêrdilar, aTdiler gemiye, hadi git. ânedín? bi kere didím. men de
- 30 kafemi çalışdırdım. bi tenesîne didím sen nêreye gidisen. diyi men gidirem diyarbekîre. uha bu gēTdise diyarbekîre men gidecağam bidlîSe. temamdır. geldím kırtalane. orda bindím şeye. ē kervannan barambar geldím bireye. /// yēngenan nasıl evlendín? /// bēş sene de qaldım bêkar. ásKerdan geldím, bēş sene de bêkar qaldım. sore evlendím. // yo, bîrelidi, yêrlisidi. yabancı deyêldi. evlendím de zenderlidi, zenderli. ben alduğum ayile
- 35 zenderlimiş. /// vêrmemezluh yaPmediler. /// men yêtişdím. hele esKere gēTmedan evel. demîrçiluh yaPdım. onnan sore qalayçiluh yaPdım. pabuççiluh yaPdım. yonuçiluh yaPdım. Tuvarçiluh ēTdím. qalıbçiluh ēTdím. işde bu qádár. şimdi bi kere yaşıım ilerlemiş, Turmişem birez. /// geldiler bîrda arediler. kım yapı, kım yapı. meni aperdiler. // he, bidlisidî heb. üş tenediler, bidlizlidiler. apardilar, o zaman ne ēyiluh yaPdiler. êle
- 40 bi ēyiluh yaPdiler ki o qader ole. geldi man bi kötü işlig aldiler. // san diyem. bi çüt gömlek aldiler. bi çüt çorab aldiler. hemame götürdiler. elbiselerimi hePPi vêrdiler ütiye. // he, bursede. // yo, başke bi yêre götürmediler. didím yaw hemame götürün, hiç olmesē bi tene getirun meni yîhesín. /// yapmediler, he? /// men dēdím, yaw men bunnerın iyiliğünün altınnan nêce çîhacağam bu qádá. iki milyar de pare vêrdiler. ha bu cihane.
- 45 meni apardiler tîhdore. bi cihani de aldiler, vêrdiler man. pare de vêrmemişem. êle insaneTTuhēTdiler. men geldím, bîrde Tîrdím, düşündüm. ule men bînnerín ēyiliğünün altınnan nêce çîhım, nasıl cevap vêrem? qahdım bînnere iki kıti bal aldım. bu qátár de oqçun aldım, kıyodum bu qahwenín içersîne. üsdüni yazdım. aTdım postTeye, gēTdi. /// veli emmi, avêhın bi geleneyini annet, görâh, kelemelerini, avêhın gelenekleri. /// avêhın geleneğî bi şey de yoğdır. wala ne olacağ? avêh máhlesi, avêh máhlesi, hêrsan máhlesi, kıızilmecid, zêydan yêrli insanleri. esKi insanlar ‘efruTdiler. bi gün paşeler gelimişler bireye. bunner de sahlênmişler. başleri serili. çarşafli marşafli hePi bêlleri tamam. gîrmişler bu şerefyenín bi areluh war, burde sahlênmişler. bunner geliler, paşeler. hama titizdiler. heyvanleri atiler yêre, başlerini kesiler. bunler geliler
- 55 bêle, âğızlerini atiler. bunler diyiler. êle bunler vahşidülle. bidlisi cezalendirmişle. hele o ceza gidi. // kıçüklerin, bēyöglerine karşı walle şimdi ēyidü. şimdi daha ēyidü. eskidan wala han bu qádár üşâh çarşıye gelemezdi. şimdi Tolidir. wallah işde o günner de hebzan perişan oldiler, berbaT oldiler. wallah köyli bılmidi, hesab bılmidi. meyteb yoğdi görmemişdi. bizim kimi insanlardan tōriyen ademlerdiler. /// veli ‘ēmi, şimdi evlendîrsağ, ne diyisen? /// men evlenem, maaşım yoğdür. /// ē seni bi tene maaşli getîrem, maaşli bağlatam. /// war, êle bi şey. wala evlenidím, bîrahmedi üşâhler. yanê ha bu qádá parem oleydi üşâhleri de dinnemezdím. hadê¹. be olededi. /// hârb yo, hârb görmedím men. hârbî, şey alman hârbî wardi. ama bureye gelmedi. belki de wardi hatırıme gelmi, üşâhdım. be bureye qádár, geldiler. gēTdiler delükli Taşē qátár urusler.
- 65 son zamanda isyan çıldi. urusun içinde. qazanşerli, çaçanler bunner hePi wurdiler birbirlerine, orde dōğüşēTdiler, urıs çekdi, gēTdi. /// yoğ yoğ. êle bi şey yoğdi. /// yoğ yoğ. wala êle bi şey men görmedím. // wala vanın êrmenileri de qorhıdan ha buraya

- gíremezdi. bi gün geldiler. benim babam diyidi. diyidi geldiler bíreye. hani gelmişler biddisin gençlerini dögeler. è çíhdiler yühariye. diyi hama hiçum edeler. şaşlerini bele
- 70 tutdiler. vèrdiler bune dár, kaçdiler, gèTdiler. /// veli ‘ēmi sipordan aran nasıl? sipor, Top. /// wala sipor topde men... /// hatirlisen, bíz vanlılarnan kavğa èTduh? sipor içün, onnari vırduh, yollari kesduh. /// he he. oni èTdiler. bu sipor için gèşdiler bibírlérine. evín yapıle. háci yusuflerden adem wardi. ha bu máhlebaşlı yokuşunnan èle indiler aşığı. işde bi hákıkı ağaç bele wardi. tutidi bele kaldıridi, çağidi o ağaçların aresine. //
- 75 yaw şimdi hePPi de sessizdirler. Turmuşler hePPi, ses çıhmi. wala èle bi kálábáluh. málábáluh o kádá burelerde bi şey yohdür. aşığı de var. wallahi televízyonda göriram. bele ağlemağım geli. hoş bi şey degil. /// sen bízim başımızın tacisen. bilisen bíz seni seviruh. // wala çoğ seviler. her nèreye gidirem seviler. /// ama eski arvatler daha seni çoğ sever. eski toprahsen ya veli ‘ēmi. /// şimdi minbişem minibüse, evdan gelirem. iki
- 80 üç tene de ayile de var içersinde. /// ‘ēmi sán bi tene bulah? /// be didím, sız bilisiz wala. /// dedi, ‘ēmi ‘eyip degül. allahın emri èledür. ben dedím sız bulun. // he, çoğ seviler yaw. wallahi köylere her nèreye gidirem èle seviler, èle seviler ki, didím, yaw káhremen, bu nedür. adımı de bıliler. men bılmirem. /// ama eskidan namın kalmış, onun için veli ‘emmi. // kálayçılıh èdidím. çoğ gezidum orteluğı. wane kádár gèTdím. o ki
- 85 iran hédutlerine kádár. hèKKari orelere. hePPi eyağımızdan. maşelle de berember geziduh. èle şeker wardi. urus şekelleri ha bele. bi tene getirecağdım bidlise. dedi aparmiyesen, seni tutelle. men de birez kırdım, bağledím bu eğalıme. bağledím ha burdan. /// veli ‘ēmi, bah ben de yıldırım sipor, biddis yıldırım spor kulüp başkanı. bah ‘ēmi, kımse bana yardım èTmī. diyiler sipor kötüdür. ama gençlerimiz niye kötü olsun?
- 90 /// wallah men buni işitmemişem. işidmedím. diyerdím háci. wala burde o kádá icad degüldi. ama bízim zamanımızde hama ki başledi. o kádá gördüm men. sılhedindi, şehín oğli, topal şehín oğli wardi. kadirlerin, odi. bi de ‘eziz wardi. ‘eziz de öldi. işde oner başlediler. şerefhanner, kardeşim bah bu panke war ya. bu háci şehlerindi. buni bele öldürdiler. şey urus bureye gelende mífTilerden bi tenesi, háci yúsúflérin bi kızi
- 95 mífTilerdedi. dedi nēdağ, nēTmiyağ bu TaPiya bunnerdan hırsliyağ. bu hanneri alağ. dedi alağ. bah burelerde de wardi meskenneri. bi kere urus bureye gelende dediler. buni kım getürdi, kım getirmedi? dediler hüsēn getürdi. hüsēn halbuki getürmedi. hüsēni tutdiler, apardılar sēTde, edam èTdiler. // wala èle adam wardi. valiyi yatağınnan hırslediler, aldılar, gèTdiler ha burde. men hatırime gelmi. işitmedím. işitedím, bılırdım.
- 100 wala o kádár işiTdím waliyi. ‘ēnyat èTdiler, gèTdiler ‘eliyi yatağınnan çıhaTdile. bele Tolalediler, aTdilar şelelerine. aldılar, gèTdiler. isaoğli ‘elodi. melenin bi tenesi gèTdi diyarbekire. ağaler geldiler altlerine, pískillerinin o şeylerinan geldiler diyarbekirin içine. diyarbekirlidirler. diyarbekirin bi tenesi de aTlerden yēnmişler aşığı. bidlizlilerin de bi tenesi orelerdedür. diyi, ağa diyi, bu ati véresen, bele bu terefe
- 105 gidem. görağ bağem, bu at nēcedür. halbuki bele kaçecam. bu bele gididi. bele gidirem. kaçecem. gèTdi o terefe, bu terefe, bu terefe gelirken èle bi kámçı vurdı ata, at uşdı. at gèTdi wala. adam damanceye el aTdi. rık rık rık, yollere vuriler, eve. /// he, aT kaçdı, gèTdi. /// he, kaçırdiler. bi kere dedi. evíniz yapıle. ‘eyiPdír. be bah görağ, nèreye gèTdi? bu damance tuter bu. kále çoğ eskidür. men de çalışdım orde ama yihıh yerlerinde.
- 110 Taşler düşmişdiler, çalışdım. he, yapduh, işde teslim èTduh. /// è veli ‘ēmi, demek èle he? sán bi tene zengin, eli, eyağı temiz bi Tul bulah ki baş èdebílesen. /// ben bılmerem wala. baş èdebilecahsen? yaşli yaşli. /// yaşli he. özan güvenisen? bitün masreflerin bana aiT. /// ‘eli men elimi kime uzadem, tüterem. men tüterem. Turirem, düşünirem. bu yaşdan sore men rezil olurem. ānadın? ‘eynaT èTdím üşahlere. üşahlere
- 115 ‘eynaT èTdím. üşahler dediler dedikodi edi. mán diyemiler. başke yerde diyiler. be

- babayi gönderaḥ buradan geṣsın. belki sebeb_olmiye. /// baḥ veli ‘ēmi, makine çalışırse gèrisi bana ayit. /// è heṭ , tamam, güzel. makine baḥ, bu yaşı gırmışem. bi fişeng aḥşem oli, bi fişeng sabah. başke bi şey yoḥdur. allah nezerdan saḥlasın. o èle bi şey olabilür. /// è wala ben èdeminem. /// baba kime baḥesen diyir baḥ sen bune baḥ. bi fişeng bile
- 120 atamir. baḥ katırciler geṭdiler bu memleketin ḥeri bereketi biṭdi. katırçi. katırçiler gididi bi Taḡden bi odun geṭiridi. /// bi iki üş tene de wardi, o de beledye başkani ortedan sürdi. /// katırçiler iki eymeg için çalışidiler, nêrde? /// o biṭdi, o de geṭdi. he walla, o da geṭdi. veli ‘ēmi konuşur. ‘aslında bızım orde bi tene baḥ salıḥ Tayının. èyi walla allah seni baḡışliye. /// çocuḥlerım sıveçidirler. biri ēzurumdedü biri de ēzurumdan başke bi
- 125 terefe geṭmiş. müte‘iṭlerin peşindedirler. bi tenesi de maaşlıdır. o de tek çalışmı. biri de memurdur. wala men de bilmiyem hareye geṭmişler. ēzurumdan geṭmişler başke yere. müte‘itin peşindedir. daha hareye geṭdilerse oraya gidi. ikisi de memurdiler. /// eskidan bi şey yoḥdi wala. demırçiluḥdi. kálayçiluḥdi. yonuçiluḥdi. Taş yonirduḥ. onnan sıre yapıçiluḥdi onnan sore geldi kalıbe. şımdı kalıb bële oldi ha. // wala güzel
- 130 çalışiyem. gençduḥ, be çalışıdım. çimento olmiyedi, inşaaṬler kaḥmezdiler. çimentonan demır kıldirdi. bi de sü. sü, çimento, demır. buner kıldirdi. başke bi şey kıldırmezdi. baḥ gör be buner hePPi süylan demır eṬdi. /// millet diyi, veli ‘emmi diyi, kışlenin_ırvatleri niye şişman olmile. heb râmPá çihile. onnandu, nedandu? /// o zaman kımse arvadını kımseye görseṬmezdi. /// he wala, görseṬmezdi. hēyṭ bureye kádá āçoḥ
- 135 kolları burdan. bu yani senin, bu yani men ne anniyım? /// è o zaman siyanet wardi. şımdı yoḥ. şımdı siyanet yoḥdur. bıḥmişler. pek saḥab olmiler. esKi zaman ademlerinnen oledi wala bi tene kütulmezdi be. /// kēşke sen ihṬiyar_olmiyeydın. /// ihṬiyar degilem. senin canın saḡ_olsun. /// iki tene mermi sıḥdıḡına göre. ‘ēmi bızım bidlisin bıryani meşûrdur. tütünüümüz meşûrdur, balımız meşûrdur. Qarili köṬTemiz
- 140 meşûrdur. /// her şeyi menşûrdır. bu aşağılerde èle bi şey yoḥdur. /// è peki sana ne diyem? niye Qonuzde diyiler bız ḥiyar ekiruḥ, anıḥler kelem ekiler, o nedu? /// kelem ekiler?. è kelem kelemdir. ama komızdan geliler, bız ḥiyar ekiruḥ. o ḥiyar ekilē. komızın ḥiyari meşûrdur. diyerler komız ḥiyari, komız ḥiyari geldi. /// bi de diyiler. avēḥin kelemine benzēsen. diyi avēḥin bendi, komēzin kendi, üşahler kaçın kızler geldi.
- 145 /// ne diyisen, veli dayi ne içisen? /// bi şēbet geṭir. şey geṭir. şurub geṭir, içaḥ. /// ‘ēmi wala benim de arvat ḥesṬedu. çoḥ ḥesṬedu. baḥem ben de evlenem. ‘aqlın ne kesı. /// è walla gücün yiderse, ege becarebılersen wallah gör, al. allah_ıvekil bëcarebılmessense bi tekmiḥ de vurar, yiyersen yere. orda bıraḥ. /// heṬṬede üç mermi, heṬṬede yiterdir. o kádá yiter. men didım, sonını bılmirem. pazar, çarşembe, cuma. /// tamam, tamam,
- 150 tamam. kapaṬ, he, kapat. men bu seksen_sekızın içinde èle bılirem ki bi aḥşem, bi sabah iki mermi olur. feḳeṬ sonını de bılminem. ‘eceba göraḥ ne bıçım olur? be o de war. // olmez allah nezerdan saḥlasın. wala war. şeyTan de meni kandırdi // è sen dēmedin karışma bana, geṬ o terefe. // şımdı benim gelinimın bi ḥalesi wardi. allah üsdde şahaṬṬır. heç ḥeberım bi şēdan yoḥdi. un bēş senedir de meḥrumdi. men
- 155 baḥdımṭ, benim gelinim bi iş görebilmi. iki tene de yawrileri war. bile saḥliyebilmi. evi sipüre. yawriye baḥe, yimege baḥe. özi tek. didım ben bunun ḥalesini alırımse bu de bune yardımçı olı. bunneri işiṬṬile. o oldile engel. engel oldile. allah içüne işini de görürdüm. bu on bēş senedir de meḥrumdur. ānedin? bi kere ‘eliye diyiyem. oldi ki geldiler bize. bunner geldiler bızde oturdile. ānesi orde Turmiş. oḡli de burdedü. men de
- 160 oturmuşem bële. televizyone sēr_ēdirem. heç konuşmirem. oḡlan kaldi diyi, ‘ēmi sen niye o kádá düşünisen? işde āne burde. wılan dēdım wallahi bu ānesini èle vērmaḥ isṬiyi. didım Tur men de üşahlere diyem. baḥem görem, ne diyile? men bıledım, men

biledim üşahler kıskanile, babame de dimezdim. ne diyem, êle aparem, atem eve. evim war. ev orde. wala ev de elimnan geTdi. oğlan geldi girdi içine. tamam oldi, geTdi.

Derleme Numarası: 10

Konuşan : Ahmet Zülfikar, 70 yaşında, İlkokul mezunu

Derleme Yeri : Saray Mahallesi, Bitlis

Derlenen : Değişik hatıralar.

- // şimdi şeyde, hani temel madde tamam, zehîre. diyi ilerde dehire, sora zehîre. // yanê dehire odun. odun kırılır, kesilmesi, yığılması. yani üsd üsde yığılı ya. ilerde dehire sora zehîre. zehîre de yiyecek maddesi, bilisen. neydi temel madde? un. o zaman. bèle fırın mırın pek ekmeg eTmezdi. fırına eTmeg gidennere de ‘eyib sayermişler, o
- 5 zamande. eTmeg, adame diyiler senin evinde azığın yohdur ki eTmeg şey. onnan sora temel madde un. herkesce kuwwetîne göre. un. unnan sora bi teneke de kaz yağı. diyi insan bi iki gün de aç kalabilir ama bi seeT keranlıhde kalemiz. kalabilir mi? bi gün karanlıhde kalemiz. ama adam bi iki gün de aç kalabilir. bi teneke kaz yağı. bi de Tüz. anedün? bunne temel madde. un, odun. onnan sora şey. kaz yağı. onnan sora diyeri de
- 10 mesela. ifah şeyler. mesela eTdir. onnan sore bahçelerden çihen şeler. mesela kûri tamatês, kûri patırcan, kûri bákile, kûri fasûlye. bunneri de kûrudunce eve biraşmışle. onnan sore ceviz, eve biraşmışler. bu kûri tûtlar sîrkelermişler. hem güzelmışler bèle helva gibi hem de tane olaraş. yanê onnerin de yiyecahleri yanê, çerezleri. bi misafir gelen vaht bunnari biraşurmuş eve. bunner temel madde. ötekiler bi kere bilgûr mîlgûr,
- 15 şeker kimi şeyler. yanê bunner temelmış. un evde olen vaht bi kaymaş sora Tuz da ‘eyni. kîmse isTemez. kaz yağı de. işimizde kalmaş için. bi de odun. adam bi gün aç kalır ama bi seet sawûhde kalemiz. ondan sore çorti yapermişler. kelem çortisi. o çorti çoş iyidir. o çorti sen bi tas içen vaht kışın daha sende krib mrib bi şey kalmaz. şimdi bizim bi şey war. bi hêkaye var. şimdi bizim burde kış çoşdır bilisen? diyi kış bitince
- 20 kaçınca kar, cennet olur sanki bahar. tamam, bülbül öter leylu nehar, ben metfunem biddis sana. şimdi tabi biddis o zamande işler warmış, anedîn? adam sabah o zaman çatı matî pek yohmış. şimdi apartıman war. yanê hıyabi dammış şey şöle. bi kere onnar diyimış. diyi Tam sıpırmaş işimiz. yanê kış oldı mi işimiz Tam sıpırmaşdu. gece yağarmış, sabah sîpürürmişler. sabah tökünce bi kere ahash sîpırimeşler. Tam sıpırma
- 25 işimiz, çorti aşı aşımız, onnan sore dört batman pawucımız, kar yağduğı zaman çaruş giyermişler. o kar yapışmış, o çorab morablere // baTman sekêz kélodu. alace karge de kuşımız. alacekarge o zaman çoş wardi. o serçeler kâli, diyer kuşler birdan muhacır olub gidiyole. işde bu da bizim bèle gelenegımızdu. onnan sore şimdi e tabi o zaman daha yaşayış şartleri mesela hürmet işi. veyahut da mesela bi yerde bi cenaze olsedi. bi
- 30 mählede bi cenaze olsedi o evde mesela çamaşır yıhemездiler bi heFTe. o evin halhi hemame geTmezdi. bunner wardi. bâzi bi mählede cenaze oladi. mesela orde düyün müyün peh fezle, hefif geçedi. çamaşır mamaşır yıhemездiler. yıherdiler ama eve sererdiler. dışari sermezdi. // yo, komşiler. // he, yıhemездiler komşiler. onnen sore hemam memame geTmezdiler, annedîn? e o zaman evlerde sü yohdi. sü dışardan gelidi.
- 35 çoş vaht da sowûş mevsimde de kar eridürdiler mesela. şey yaperdiler. o zaman benim hatırıme geliyor. sü wardi. eval sü çekerdiler evlere. mesela kış bitene kâdâ senin bu evan sü çekecam. ücreT alurdi. o ağaşlerden. o zaman günde iki teneke bayağı belirli çâşmelerden. mählede bu eski çâşmeler war. çoş çâşme wardi birde mahlelerde. bu şey çâşmelerden. yani yerdan gelen, toprağdan gelen çâşmeler. onnan sore orden iki teneke

- 40 sü her gün üş adem getürürdi eve. günnuh. iki teneke sü. ama çamaşur yıhiyen vaht dört teneke gelürdi. şimdi her bi evde on ton su gidi. éleydü? iki teneke gelidi işmağē. iki teneke de çamaşur için. dört teneke. o zaman éledi. birde çāşmeler çoğ wardi. bâzi çāşmeler wardi. bêli kıblede oldi mi onun suyi menşurdur. mesela kıblede. mesela diyağ burde çıĤTaPor war. bêli kıblede gelen sü. kıblede gelen süyi çāşmenin süyi çoğ
- 45 éyidür. mesela çoğ çāşmeler wardi mesela. onnan sore ē şimdi tariķi eser çoğ mesela. ya, tariķi eserler war. türbe çoğ war. o zamande herkesin cēbinde yaşıların cēbinde mendil wardi. yani herkes için bu pēçete mēçete yoĤdi. mesela bi böyüĤ düşedi ileriye. kiçüĤ tabi onun árĤası tákib Ĥedib giderdi. ānedin? yanē o zaman bêle yol açma gibi bi iS tutardiler, giderdiler. bi de evlerde söĤbet wardi mesela. mesela bi adem durumu
- 50 éyidür. bi ode açerdi. ānedin? bi ode. herkes gelirdi, orda otururdi, söĤbet yaperdi. gerek orde bi ‘alim veyahut bêyöĤ bi adem, ānedin? gelirdi, söĤbet yaperdi. éle ademler wardi üç ay ĤiKaye diyidi, üç ay bitmiyödi. ĤiKaye ha. ayni bu şey gibi, dizi filim gibi. üç ay. edirnenen başliyidi hekkariye kádár, ē şeydan ístanbulden başliyidi irane kádá. iran ísfahan, onnan sore azerbēycan, işde bu memi zinodur. onnan sora kárácáoĤlandı. men
- 55 ne bilem. çāşitli çāşitli. a bu Ĥikayeler. bu şağ ismayildür. bu iran efsaneleri war ya, adem üç ay Ĥususi o ademi götürüb eve tutardi, adem Ĥekaye annetirdi bêle. bilgisayar gibi. hanē bêle. yerli yerinde. osmanlica. men ne bilem, osmanlinin kaç tene padişahını anneturdi bêle. işde bu bêle yapmiş. öteki veyahut feķi teyranden, onden sore memi zēnodan, onnan sore kárácáoĤlandan. ne bilüm, çāşitli çāşitli. bu ünni insannerin şeyini
- 60 annetürdi. diyağ mesela. şehler yaşemiş. mesela birde fēzulla ensari birde. ha bunner Ĥázreti ‘ömer zamaninde gelmiş. fēzullahi ensari. ondan sora şimdi mahmud dündari, sad bin ebi vaĤkaS zamanında, sore gelmiş. ondan sore bir de, bi de memizede nurani war ki bu medresenin müderşisleri. memizede nurani onnan sore geli. şeh Ĥarib, şeh mahmudi mirzeĤani. mirza Ĥanınnan gelmiş. psikoloji, rúhsal ĤesdeliĤler, éle şeylere
- 65 cenabi ĤaĤķın yardımile şifāĤanedür. ē onnan sora mesela kále devridur. kále, urartu zamanından kalmış kále. isKender yaPmiş. isKender, sore bireye gelmiş. üş tene isKender war. bi isKenderi dara. bi isKenderi rumi, bi de iskenderi zúlkárneyn. üş tene rivayet. iki tene, bir muĤalıfdır. yanē ilavedur. iskenderi dara, iskenderi rumi, bi iskender zúlkárneyn. baĤ bireyi, bu Ĥılefe zúlkárneyndür. bu maĤadonyadan gelmiş.
- 70 maĤedonye şimdi babilda. badildan gelmiş. ē o zaman tabi biddizin şeyleri adamlari üç dörd ay çalışurmişle. sekiz, ToĤuz ay yērmişle. o zaman mesela daima veyahut köylere gidermişle. o zaman birde mesela insanlerin çoğ merkeĤ wardi. mesela burda yun wardi. kître wardi, kıl wardi. kítTre bu Ĥiç ağaçda gelirdi. Ĥiç war ya bêle ağaçlardan topliyile. oni bu bēzlere sürerdile. fabrikelerde onnan sore yağ çoğ vardi burde. cevız, cevız içi
- 75 bunne bi ticaret yeridi. bêle belki bírdan gelirdi, elli ton yağ çıĤherdi. o zaman bêle bu mandere mandere yoĤdi. ta^l muş, ēzurum, bılanıĤ hePi bireya gelurdi o zaman. birde gelurdi. burde ‘embarler wardi. yağ ‘embarleri. olmesse birde yani elli tone yaĤin burde senede yağ çıĤherdi. ē cevüz Ĥakeza. cevüz Ĥiç hakeza. onnan sore kítTre, onnan sore kendir, onnan sore çāşitli çāşitli işde bune benzer şey daima bírdan itaĤoli. bírda
- 80 tücarler başķe memlekeTTere götüridiler. heyvanciluĤ de başķe mesele. mesele her adamın her evde bi iki tene Ĥeyvan wardi. feķir, zengin. adem onun için gübresidan, tezegidan veyahut şeyidan faydelenurdi. ondan sora kışın südüni, yoĤúrdüni yiyerdi. balesi warse balesini saĤlerdi. hanē birde ticareTde şurde burde dışariye ticaret yaperdiler. mesela kimise alırdi bírda yazın baĤçelerde méyva alurdi. mesela benim
- 85 baĤçem wardi. bíz ordan çoğ menfeetlenirduĤ. baĤçamız taĤşut máĤlesinde. senede belki bu Fişne ağaci veyahut şilor o zamanın méyvesi, ānedin, toplerduĤ, saterduĤ. yanē idaremizi yaperduĤ. hege bâzi rivayete göre de diyi bu zúlkíF ‘aleyhiselam bireye geliyor. bu ‘eziz TaĤi. orde diyi o TaĤe çıĤiyor. biddize baĤiyor. baĤi biddis böĤ le

- etrafi Tağ. diyi yarabbi bîrenin hâlîne sen tabi bu pêhâmbere ya, allahın hâbibî, ileriye
- 90 görüyor. diyi bîrde hâlî yaşıyecağ ama bîrde arazi yoğ. arazi ekîm dikîm yoğ. diyi bîrenin hâlîne sen bereket vâresen. bîlisen. az çalışeler, çoğ yiyeler, bîlisen. ê hâkîkâten bîrde yanê bîrde hele bîkaç çalışiler. oni de kîmse fekir qalmî. yanê burde fekir pek yoğdur. bu gün işde İstanbul ânkârâda gez, adamlerin_eline zekat belki gēce yan gēçmiya. biddizîn bali meşûr. bal çoğ meşûrdi. bahme şîmdi bitirdiler. // haç esKiyi
- 95 diyorum. biddizîn bali, bûryani, bûryan de ‘eyni şîmdi bûryan war ya bûryan o heyvanler şîmdi çoğî bu çîlo, çîlo war ya. Tağdeki ağac yarpağınnan bâhsēdiyem. gēçilar bu yaprağleri yiyen. onûn_eti onûn bûryani başkedir. êrkeg gēçî, oğlağ. bîzîm o ismi nedi, hevûr. ha bu şeydan bîzîm orda o cami yapıldi. caminîn yeri bîryançı tikanidi o zamanner. ordan gēçen baharsen etîn qoşusunnan gēçemezdîn. bîryan qoşusi gelûrdi.
- 100 diyi biddizîn o esKidîr. biddizîn bali, bûryani, yağı, kâymağı biddiz evliya ve enbiyalar yatağı. evliya, enbiya çoğ war bîrde. işde bi zad diyor. her terefi cevami, medrese, o sevami, on bir cihane namî. envarî şehri biddis. muftari şehri biddiz. muftar yani cihan indiracağ şehri biddis. // haç gidiş geliş. eyahdan. bîzîm ev orde war, esKi ev war. yarım seet, yarım seet de çekmezdi. yan çeke çeke gîrmi, gîrmi bēş dâkâ çekerdî. o
- 105 zaman waste yoğdi. bi tene bîrde hatîrîme geli. tehsî wardi. bi tek tene. bi tehsî biddize. muTKiye bi tene ârebe giderdi. ânedîn? o bi tene muTKiye giden ârebe bîz orde bi şofêr wardi. adi me‘rufdi. şofêr. ânedîn. şofêr bîzîm kōçer mōçerler kōyi var. kōçerler, onnerîn_içersinde şey var. diyerdi ükûzi bîrahesen ârabenîn_içersine. ârebeye bini a. yûkûzi bîrağidi ârebenîn_içersine iki fiyeTdîr. sırtînîze qalan vaqît bi fiyeTdî. zatan
- 110 adam ârebe üzerinde gidi bîlisen. zatan sırtında. ârebenîn_üsdünde. ârebeyi bîrağan vaqît iki iki hanê şeke yaperdi ha. // yoğ, esKidân yoğlûğ vardı, wardi. ancağ bu şeyi bu tikenneri yapebulurdi. o de bah teraziye war. bîrağsın, çığsın. ancağ bu temelleri şey êdebîlirdi. bîrağurdi. wardi. men_adem gördüm, adem gördüm. lambe, şüşe wardi. bēle qaz lambesi. qaz lambesi kırılmışdi. oni bi şüşe almeğe paresi yoğ. one şey vîrmişdi.
- 115 kağıTla yaPışdırmışdi. işde o zamanın şartleri de ona göredi. ama o zaman bēle fâzlâ israf yoğdi. nedan israf yoğdi? şîmdi mesela adem bi bahar oldi mi belki gûze kâdâ kaç defa eyran_aşî yaperdi. ê adem eyran_aşîni yiyinca hesde olmezdi. mesela baluğ yiyerdile. baluğ mevsimi. onnan sore gider mesela bâhlâ pēnceri veyahut de bēle çâşitli yaz yēmekleri. benim hatîrîme geli, adem eti satemezdî. alırdî, qesab_eti alırdî. bēle kaç
- 120 parçe et. çarşının o başdan başa götürürdi. ama vêridi oreye. diyidi al, sora parasını vêrîrsün. eti o zaman buzdolabi yoğ, bi şey yoğ. et qalecağ orda, bozilecağ. vîrur tükene, giderdi. ya şîmdi kıTluğ de o zamanın şartîne göredi. ânedîn? fâzlâ şey yoğdi. // o zaman daha fekirî ama maddiyata düşkin yoğdi. şîmdi maddiyat ilk pilande gidiyor. tamam? ê tabi ki gine hindi daha ilerleme war. insanne mesela okudiler. okuller şuler
- 125 buler tehsil oldi. daha bîrez insanne şey oldi esKi şey qalmedi. onnerîn de o âsrîn de onnere göre şeyi wardi, olurdi. her âsrîn_özûne göre şeyi olurdi. mesela ‘etēbarî ēyi olmesi, sayğısı, şuyi, buyi. ânedîn? bu wardi herkesîn. tabi o zaman daha bēyûK kîçûk vardı. daha şey wardi. ê onnan sore fâzlâ dinya malına şey_êTmezdi. adem ne kene‘eT oldi, gel bereket olsun. mesele odi. // ben âsKer, âsKerlik gēTdîm şeye. ben şeyde
- 130 kûrēşî camisinde o zaman mēzindîm. // kûrēşî camisi. yuğari cami. orde mēzindîm. tabi benim âbēm âsKerdî. bennan bōyök. ben de orde mēzindîm. orde bîzîm bi imam de wardi. şeh mezari. şîmdi burdesîn. bu beyaz bi qere onûn mezaridu. bîzîm orde bi de bi şey wardi. şube reisi wardi. hûsēn. a bureye getirdi. al getür, bi şey_olmez. al getür, getü, getü, al. mevlüt içerde, mevlüt oğutiler bîrede. didîm ben âsKere gidirem. dimişdi
- 135 a bîzîm bu lezginîn_oğli âsKerdîr. bunun âsKerluğı işde şey. camide kîmse yoğdi bağa. buni oni tehir_êt. didîm men âsKere gidirem. bîzîm o qonitûn evi o mählede qalidi.

- bizim caminin máhlesinde. didim men ásKere gidirem. wala döndi. dèdi ne zaman. didim işde filan gün. dèdi, baħaruħ dèdi. neyse. // gēT, oni de gēTduħ. diyi wala sen. wala dèdi. onnan sore oldi bızı bi sene erteledi. dèdi senin ābēn ásKerdur. ē camiye
- 140 baħan kımse yoħdūr. bi sene de ābēm ásKer olduĝi içün gēTmedim. gēTdım şeye, isparteye gēTdım. ħāci emino. onnan arTıħ izmir narlidereye giTdım. ondan sore geldim konyeye. gırmi seKiz ay ben ásKerlūK yaptım. o zaman kıbrıs meselesi. atmiş dörTde. atmiş üç, atmiş dört. gırmi seKiz ay asKerlik yaptım. o zaman kıbrıs şeyi vardı. şeyler terħise kapaııdi. ásKerluħ ēyi gēşdi. konyanın de içinde ásKerluħ yaptım. //
- 145 gırmi bēş, gırmi alti yaşinde, gırmi yēdi yaşinde evlendim ben. // ha tēzeyi. gēTduħ şeye. bizim bi adem wardi birde. bizim tanış. bi tanışımız wardi. dèdi işde birde bi ākrābalarde bi kız war. rāħmeTTuħ āneme dēdiler. onnan sore bız de gēTduħ. tabi gēTduħ. bēle máhılede geçiruħ. baħdım orde kızler orde çāşmenin orde Turmişler. orde men de bi kız bi tenesini gördüm. kız gördüm. dēdim haci bu kızi mā verecek, bılısen.
- 150 ēle gēşduħ gēTduħ. bız giTdıħ. Tolandıħ // yo, men içimde didim. bēle kendi kendime didim. he. gēTdım, Tolandım. gēTdım eve. baħdım ‘eyni o kız kaşdı eve geldi. onnan sora gēTdım, baħdım, Tolandım. baħdım o geli ‘eyni bizim şeyimizde. // yo, başluħ yoħdı. wala o zaman işde bilezig mılezig alduħ. altınçıdan táhsitle, paresini ödeduħ. işde o zaman işde def mef tutduħ. diğün biraz yaPdile. yimeg mimegi o şekil. yimeg bişirdile. kazannerde yimeg bişirdiler. işde bizim baħça wardi. baħçaya serduħ. yimek yidiler, onnan sore. o şekil işde odi. // bıryan. ē tabi, evlerde ēyi tabi buni şimdi buni yaPmaħ lazımdır. yimegi de. şimdi yimekdan barabar yimek bişer. yapen de onnan barabar bişecaħ. şimdi o zaman şimdi bu túblerde túbli yimeklernen bi kısım ocağın yimegi birbirini tutmıyor, tamam? túb yemeyinan ocağın yemeyi birbirini tutmez. ēle bu
- 160 Tolme olsun. şey olsun. bu şeyde bişi olmez. Tolme. Tolme yimegi kífTe olmez. o ocaħde olecaħ veya ataş az geçiyor ya, bu şekil. mesela esKıdan topraħ kabler, çölmeğ, topraħ kab war. onde Tolmeyi one bıraħurdiler. Tolmeyi bız koyıduħ serme ile. // serme bu yarpaħ. ēyice ser oni, domatēS, patırcan onde biber şu bu şekil. o çölmege Toldururler. çölmeğın de kapağını kapatırler, bıraħurler şeye. bi kısım evlerde tendir wardi. bıraħurler tendire, ağızını kapaııdiler. ayni güveç gibi ha. güveç gimi bişerdi. onnan sore veya ocaħde. ocaħde bişduħse getirudiler, bıraħurler şeye, evin ravaķıne. bi de bi örti aterdiler. ravaķ de salon. evin girişı. oreye bıraħurdiler. bi şey aterdiler üzerine. mesela hava almesin. o kendi şeyinde o miğinde, o buharında, o kendi kendi bişirirdi. kendi meğinde. yanē kendi sicahlığında o yimek bişerdi. ve sawumesin. bi şey atiler üzerine. o işde o şeyi Tolmeyi adem bıraħırlar on dākā giderdi. bēle ‘eyni şey gibi ağızına çeynemedan utebilirdun. şimdi ataş yemegi daha lezzetlidir. bu tıblilerdan. // tabi ben mesela bu camide ħocedim. camide feķir olan vaħıt. oni kendi halıne bıraħmiduħ. adam geli diyidi. bi tene diyi wala bu máhılede feķir war. bız çıħıdıħ máhıle. a ismini dimedan. bāzi o caminin ħocesi veya muħTarı çıħıdı barabar. her evdan ne warse.
- 175 odunundan tut, yağınnan tut, Tuze waren kádar toplıyıduħ. topleıduħ, getirib bıraħıduħ o caminin kōşesine. adem gece geli, ali, gidi evine. geli alib evine gidi. orde kalse feķir orde kalse o şeydi. ēle şey yoħ. // komşıluħ çoħ ēyidi. niye olmesin. her vaħıt bayramde oturur, mahsende çay içerdiler. kımın bi eTmegi wardi, gelirdi, otururdi. barabar çay içerdiler. mesela bizim baħçelerimiz wardi. her waķıT komşiler övle, onnan sora sabbah yimeglerini barabar yiyerdi. herkes bi şey getirür, yerdi. oturur yiyerdiler baħçelerde. komşıluħ wardi, fevkáıade wardi. o televzon melevzon şu bu çıħdı. gece herkes evlere söhbete giderdi eylenceye, o komşı onun evine, o one. káıınnar ayrı, erkekler ayrı, gidib söhbet alır. // sekarat aninde gididiler, on tene oħuyudiler. yasini şerif oħıyidiler. şehadet getiridiler. bi ħoce weyahut evde kur’an oħıyenner oni tákıb edidi. başının
- 185 önünde oturidiler. // rahmete gēTdi. ānedin? gece oni camiye götüridiler. camide oni

- yıhiydiler. ānedın? hoca yıhiydi. gerek kadın hoce gerek erkek hoce. hanê cenaze evde kalmazdı. camiye götürülür. ege vaqıd warse zaten kaldırırler. mezar mezar hâlk terefinnan yapılırdı. hanê bèle para mara, şu bu yoḥ. mezarluḥ hâlk terefindan. ege vaqıd warse, hava şartleri uygunse, kaldırırler. a hava şartleri uygun olmeze kalır
- 190 sabahe. mesela qar mar oledi. sabahın çoḥ de kaldırırler. mesele birde cenaze şeyler çoḥ şeydır. eskidan beri çoḥ ğeyret war. şimdi de ‘eynidır. // tabi cenaze namazi imam getirür camiye. onnan sore kuranı kerim oḥurdiler. hetım oḥurdiler. cenaze namazi kıldiler. cenaze namazi fârzdır. o mezar hazırse cenazeyi kaldırır, defnêder. üç gün de tâziye yaperdiler. o tâziyede de onnere tâziye evinde yimek yoḥdur. şer’ende êledir.
- 195 sınnetdür. tâziye evinde isTer fekir isTer zengün, dışardan üç gün komşiler onnere yimek getirürler. yimesi bâzi kıymeli miymeli eTmeK gönderiler tâziye evlerine. onna tâziye evleri yimek gönderirdiler. // tabi onneri taziye biTduḥse onneri hemame götürürdiler. komşiler hemame götürürdiler. cenaze sehebini. oni yıḥerdiler. çamaşuruni yıḥerdiler. şey êderdiler. oni yanê yasdan, şeyden çıḥardurdiler. // insani birbirine
- 200 bağlıdır. sen gece kaḥ dörT mâḥleyi gez, kımse dèmez filankes sen nêreye gidisen, kımse sormez. // êledir. yanê ğarib dosT, onnan sore gezersen kaç mâḥleyi gez, birde hêç kımse dèmez nêrdan gelisen, nêreye gidisen. hele yabancıye daha bağlıdu, öz hâlkındanse. yabancıye daha bağlıdu. belki öz hâlkine şey êder, ama yabancıye yapmez. // bedi‘üzzamanın war, ‘esrın güneşi, imamlıḥ yaPmiş mehmed efendi kıreşi,
- 205 fêyzullahi ensari eyyüb sultan kardeşi. bire dârul kurrâmiş. dârul kurre. menasi ney? hanê adam oḥurmiş. nasıl bi doḥTor oḥuyi gidi amerıkade menem nêrde iktisad yapı. yani doḥtoresini yapı. bire doḥtora yêrimiş. oḥuduḥdan sore gelib bi de birde şeydan geçermiş. elekdan leçekdan geçermiş. yani bi denetlemeden geçermiş. yanê noḥsannıḡ varse birde tamamlarmış. dârul kurra. yani bu ‘ilmını, ‘irfanını ve oḥumaḡını birde daha
- 210 fezle ilerletdi. // he, medrese warmış. o de êhlasiye medresesi. diyi şey, diyi silivan camisi, malabadi körpisi war. diyarbakır aḥırı yolde o körpi war. bu şeye vêsılkaraniye yaḥın bi körpi war. malabadi körpisi, o. bi de medrese gök meydan. diyi bunner êle yapılmış ki yıḥılmaz. hâTTa kıyamete kâdâr. // iskender ānedın, êleyse onun şeyimiş, veziri, üveys. işde bi olaydan sore veys olmuş bedlis, sore olmuş bidlis. urartu
- 215 zamaninde. yanê milaTdan üç yüz on iki sene evel o kâle yapılmış. isKender yaPmiş. isKender zülkarneyn. birde yaPmiş, geTmiş irane. sâfevi devletine geTmiş ordan. tabi onun de başinde şeyler çıḥmış. isKenderin başinde ur mur çıḥmış. birde gelmiş. geTmiş orde bi çâşme warmış. şeyde. isKender çâşme. zaten hêkaye uzundur. o çâşmede gidiyor yıḥeniyor. başindeki topler eriyor. isKender çâşmesi şimdi. şimdi şehir şebekesi one
- 220 bağlıdır. ha bi kilomêTre ilerdedir yuḥarde. isKender çâşmesi. bi kere o başine o topleri, o füze işde buner topleri. onner emircileri onnen sore şeyleri kahinneri, muneccimleri, doḥTorleri diyor filanken doğide bi sü var. o süye gidib yıḥenirsem başımdeki topler gidecaḥ, topler gidecaḥ. başine ağrı yapmış. ‘eyni guatur kimi. hâkiketen gelmiş. tabi süleri kontrol kontrol bireye gelmiş. tabi hêkaye uzundur. birdeken bu süde yıḥenmiş. bi
- 225 hâFTa kalmış orde. çadırını kurmuş. başındaki şeyler geTmiş. isKender de veyse dèmiş, bi kâle yapesen. leys olmuş bedlis. sore de olmuş bidlis. yanê şeyi suyi, havasi, iklimi hoḥ olmuş urartu döneminde. bidlis yanê suyi, havasi, iklimi hoḥ olan yer.

Derleme Numarası: 11

Konuşan : Mehmet Şerif Dallin, 72 yaşında, Ortaokul mezunu
 Derleme Yeri : İnönü Mahallesi, Bitlis
 Derlenen : Değişik hatıralar

- kardeş benim geleneklerim böyle. çocuğumnan yanê on bês, on iki yaşına kádâ hemallıh êTdım. onun bunun eşyasını taşıyordum yanê. onnan sora usda. usdalar tabi isTemiler, bız çabûh şofêr olalım. onnan sore yêdi senedan sora şofêrlığe başledım. māvendım. beni kasede açıh yantente almişdım, postade kırtalene burdan. şofêr
- 5 mehalıne almadi. ben ona dı'a êTmiyorum zaten. ê arabamın kâsasının içinde bi tene tente wardi. üzerine perde filan çekmişdi. posda daşıyorduh biddise. biddisden alıb kırtalane götürüyordım. kardeşim çoğ şeyli gêsdi benim. sanat ikiyi de on kıruş para için, sanat iki zaten şu karşıdadır, terk êTdım. okuli terk êTdım. onnan sora māvendlığe başladım. yaw hoceler diyiler ne ulan sen bu o zengin çocuğlere vêrisen bês. bi dörT de
- 10 bana vêr. bana vêrmidi kardeş. onun için ben terk êTdım sanat okuluni. dışardan girdım sanat okuluni daha şey êTmedım. orteoğule başledım. orda girdım, aldım diblomayi. bağdım yo- , olecağ deyêl, dedım yûri şofêrlığa devam. devam êTdım şofêrlığe. gididiğ sêrte gelidiğ. sêrTdan dönidiğ. arTıh onnan sora başledım âTmiş birde otobisciliğ. bestwande karşıde. // he he. otobis, üç yüz ikiler wardi. êle kırolli
- 15 otobisler yoğdi. tek şofêr isTanbul. hataye gididiğ mesela. hataydan dönüş. erzurum, tek şofêr. // yırmi dörT saaT sürüyodi. onnan sora arTıh gêt gel. gêt hataya, hataydan çığ, Toğriğ erzurum. dırek. tek şofêr. ê şimdi üç tene şofêr var. sükseli. cilveli. ne yapecam men o şofêri. ule oğlüm' karşınızde yaPdığı zaman siz yoğdüz piyasade. wala onnari sôliyorum. öyimiyorım de biliyorlar zatan hepsi. üç arabeye de bağardım kardeşim. üç
- 20 otobüsün yêdegidım. sağığde de baş örtüliye bağdım. otuz iki yıl de sağığde çalışdım. // evet, işe girdım ben. işe girdım, götüridiler, şey êdidiler bana. hanê rapor vêridiler. çalışıyordum otobislerde gine. çünkü onların arebesine de ben bağıyodum. bağımlarını ben yapıyodum. hele dewamdeyiz. onnan sora burayi terk êTdım, gêtđim yazıhanenin şofêrlığıne. halk eczehanasının şofêridim. amam patronlarım çoğ. benim patronum iyi.
- 25 heçbi sorunum olmamiş orda. hele devamdeyim. // sıhıntılar çoğ wardi. parasızlığ yüzünnan çoğ sıhıntım wardi benim yaw. bu olmasaydi benim ne işim, şeyin arabanın kâsasının içinde gidib geleyim. sorun paraydi. para için ben çalışıyoduğ. öyle oldi. cenabi hağ bi yardım êTdi. işde her şeyi de kazandım. beni yalnız ne yaparse yapsın dürüs olun kardeşim. onun bunun malinde gözüz olmesin. kıri eKmeK yiyin,
- 30 kimsenin eKmeyine çağırmeyin. men her zaman diyorum. kendi çocuğlerıma de diyorum. benim şeyim böledir. wallahi başkasi bi tene bizde binbaşı wardi, yuğarda. o zaman suvari binbaşisi evin üzerindeydi. ev de şu binanın árğá terefinde, gösTeriyim size. yoğdi, giyineyim. asKer elbisesi man tikdiridi, getiridi. oğlune de ayni yapıb getiridi, gidiyordım. o da bana bağıyodi. ê seviyodiler. biraz da parlağdım, sevımlıydım.
- 35 onun için mana bèle şey vêriyodiler yanê. şimdi allaha çoğ şıkür, yiddi oğlan war. kız war iki tene. bilgisayaradedirler onlar. bilgisayar aşdılar onler. êyidir durum. êyidir ha. yêter ki kimsenin. esKiye göre êyidir. bèle insanın elindedi hebsi. dürüs olduğun yerde her yerde de yerin wardır. dürüs olmadı mı üş günlük oldu mı derhal defêderler. // yaşayış işde bizim yimağımız dari eKmeyidi. tawûğlerin dari eKmeyidi. hani dari
- 40 tawûğlara vêriyoduğ ya. oni öğütürdiler eKmeyi. o zaman fakirliğ çoğdi. ê ğingıl, ğingıl eKmeyidi. ê, yoğurdun o süzir diyirdiler süzir. süzir bèle yoğurdun kıtilemiş hali, süzir diyirdiler. oni yiyirdiğ. ânedin? köyde arTıh Termoz wardi. Termozi bilisen? Termoz

- eKmeK. o da eKmeK. tandırda bişirirdiler. bële bıkaç gün kalırdı tandırda Termoz. o de karışık buğdey. karışık gılğıl, mısır. hebsi karışdırılırdı. döyme. hebsini karışdırırdiler. o
- 45 Termoz one diyidiler. başke türlü yimeKlerımız dolması meşürdi. köfTesi arTıh tabi esKiye gidiyoruz. dolması war meşür. köfTesi meşurdur. e wala işde şimdi o kádár biliyorum. // evlenmağ de bõle. on bësh sene bízim evde. benim hanım sırTlıdır. on bësh sene bízim evde kiracı kaldiler. kaynpederim de ráhmete geTdi. asKeri un fabriKasında usdabaşidi. şeyde. onnan sora iyi ki demek káderde o warmış. álti sene ben muTkide
- 50 babası kuli efendiydi ama yani muTkide sözi geçerlidi. onun kızile sözli káldım. artıh anasına bi tene áfêdersen isım açihlemiyim, bi tene bële şeyli yanıh olen. şeye yanıh olen. áfêdersen, saplemeye yannış olen. teklif eTdi. ben dedim emi, bana söyleme bu şeyleri, ben bu işlere karşıyım. ben yarın sana bi şey yaparsam. öbürgün de benimkine yapallar. öyle harbi konuşum. ben de ele Talavere olmaz. serbes konuşuyorum. kafayı
- 55 tahmışdi bana. geTmişdi kızın anasına demişdi. wala başkasına bahiyor. ferit başkasına bahiyor. kardeşile bi de yine arkadaşları üçümüz orteokul, onnar orteokuli oğudiler, ben sanat okuluni oğudum. bahdım yo geçim olmaz, terk eTdım men. onlar de ikisi de iki arkadaş kirada kaldiler. bi ev tutmışdılar, oda. orda zehirlenib ölmüşdi. ele oldi. cenazelerini aTdıh şeye, götürdük moTkide kaldı. işde bunları bilirem. // asKerliK de
- 60 şeyde yaPdım ben, manisede. geTdıh manisaye. ‘acemiliğimi orde çekdım. vèrdiler on bësh kora izmite. izmiTde askerliğı bitirdim. ben kádeme çawuşidım. hem araç çawuşidım. bi tene başçawuş sileman bey. sileman wardi. allah işini ras getirsın. yaşlı o de kádeme başçawuşidi. mana dedi, bu jipin üsd kapağını deyeşebilir misin. didim deyişirim. benim mesleyimdir. öle oldi. dedi sök bahelim. söksen birde kalırsın;
- 65 sökmesen, çalışdırmasan Toğrı kandıra. kandıra de sürgün aleyi. a didim ben yapeyim, sen buni sürgün eT. üsd kapağını kaldırdım. conteyi yahmış, koKuTmişdi. contasını, üsd kapağ contasını koKuTmişdi. arTıh soferliKde annerse annamezse, bilmiyorum. dedim, depodan bi üsd kapağ contası vèr komtanım. dedi nasıl. annedin? dedim koKuTmiş, üsd kapağ contasını. didi tamam. orde beni etti kádeme çawuşı. hem karar
- 70 çawuşı hem kádeme çawuşı. binbaşı de elazıglıdi. yarbay de malatyeli. ama öyle şarkliyi tutidiler ki yaw onnar de yanê şarkli sayıdiler. bi tenesi başkasi bize şey edemiyodi. yabancı subay bize disKo aTTİremidi onnerin korhusından. öyle oldi. arTıh askerliğı de bitirdi. allaha çok şükür. çıhdıh geldiK evimize. // abê otibis atmışde başladı. // millet ne yapidi? eşekdan gididiler odine. katırdan gididi oreye. aTdan gididi
- 75 gine yole. aT wardi, katır wardi, eşek wardi. eşek zatan odun taşıyidi. // elêtirik yoğdi, kayzağı yahırık. kaz yağı yahırık ya. bõle idare diyidiler kaz yağına. Tolduridıh, duman veridi. ele her yeri sımsiyah edidi. e onun karşısında yimek yiyiduğ babam. onun karşısında nemaz kıliduğ. // çamaşılleri atidiler kazande káynetidiler. sanki çorbe yapıdiler. anadın? eledi. // ocağde he, odunnan. başke bi şey yoğdi ki. // bakırdiler. o
- 80 büyük bütün bakırdi o tencereler. // zehirlenme he. a buğdaydi. mercimegdi. // he he. onnerden. birağidiler onnarın içine. küblere, küpe birağidiler. peynir de kübdeydi. yağ de kübdeydi. // işde onlar, işde gılğıl gelirdi mesela. Tari gelirdi. Tariyi tawuğlere yedırdıh biz. e benim hanım de arabdi. diyi bu nedir yirim. // meşurdur. onnerin kiteliğı var. kitel köfTe yani. a şõle yapallar. anadın? ona da doyum olmaz. sêrtin kiteli
- 85 meşurdur. her yerde. Tolması de meşur. bízimkiler o kádár bilmez. / sêrtliler gibi bilmiler yaw. // çay wardi abê. çay ne. suyi káynatiduğ, şeker atiduğ suyun içine, çay olidi işde. şekerı yahidiler. atediler şeyin içine. delmişin içine. olidi çay. rengi dönidi ya. // kuyruğ yıllarını ben şeyde gördüm. ben o bële tūliydi kafası. tam boyuni çıharamadım ben. kaşdım men. yo yoğluğ yollarında görmedim. bu varlık yıllarında
- 90 gördüm yılan. alemiyodi. yaw, kımse almidi. bıkaç kişi zenginner wardi mesele. cengerler zengindi. fakiller zengindi. hebsi zengindiler onnar babam. ama sonde bële

- arTıh bèle millet. // âbê çarılı. bu koyun derilerinnen war ya. onnan giyidiu. yoḥdi. babam yoḥdi, o zaman eyakabi filan yoḥdi o zaman. yaş, otuz yêdi doğum. yêTmiş iki miydi, neydi? // onnar hebsi geTdiler bunlar. ekinne uğraşan wardi; ama hePi yabanciler
- 95 uğraşidiler burde. geTmaḥ de istemidiler yabanciye birda. şimdi daha iyidir yaw. şimdi ağayız bız kâdaşım. o bèle sivri baş eyakabi, afêdersen. // ilaç getirecem, işim war. tamam. hangısınnan getirem. nêreye. inan ki çocuḥ, torunum şeydır. boğazi ağriyi. // âbê ne yapidiḥ? işde yalannan bi şeker atidiler, çay wardi. atidiler şekerı çayın içine. kaḥidiler eyağa. ben annemedim bu işdan, nasıl olidi. ben de annamiyem. // eskidan
- 100 daha hõrmet. bi tene biyûk düşseydi qarşımize, o poşeti alıb tê' yuḥari çihcaḥdiḥ evine. geçemezdih oni. öle de bi sayḡı wardi biyûge. şimdi pe' biyûk kım... wallah olani sôliyorum ben. // çıhsın, ben olani diyorum. ben çekinmem. // baḥ şimdi benim çocuḥlar de, demiş ağaç yaşken bükülür. kurudu mi o ağaçdan fayde gelmez. benim çocuḥlarım baḥ, yêddi oḡlan war, iki kız. alti oḡlan evlidir. iki kız de evlidir. bi tene bekar
- 105 bilgisayardedir zatan o. bilgisayar açdi tebi. benim qarşimde ne siğare içeller. âne bi tene vure. yarısı boşe gider. onun için bana sayḡilidirler çocuḥlar. ê sayḡılı oldu mi ne ben de evlendirirem. başlıḡını de verirem. yaw, men êTdi otuz iki yıl, saḡlıḥdan emekliyim. yaw on beş yıldır da eczanenin soferliğine baḡiyem. oni de bu gece biraḥacem. // yêter âbê, yêter. bi sũ bi yerde ḳaldı mi ḳoḥar. ben de sũ gibi ḳoḥarım
- 110 onlara. eveldan çocuḥlar, ben bıldım âmirliḥ yapamazdi. şimdi on yaşinde on beş, girmi yaşindeki çocuḥ de emir_êdi bana. ben o zoḳḳumi yêrim, o parayı yemem ya. bu gün ḳafam bozulmuşdi zaten. kaç senedir seKKız senedir o servis görmemiş. sekız senedir benim_altımdedir arebe. bunnan bi ay evvel ben burseye geTdım. ârebedan gidiler şeye. reşadiyeye. annadın? vane gidiller reşadiyede qar warmış. ben de bursadedim.
- 115 ḳontrole geTmişdım. bu ḳalb ḳontroline. baḥdım bi tenesi telefon_aşdi. dedim buyrın. ḥâci baba, dedi, zencir nêrde. dedim ânenin... oni alme ben diyeyim. sen zenciri ne yapıyosun ölüm. her teref yazdır. bızde eczacidir o. ânadın? babası da amcaoḡluyuz. onnan sora baḥdım didim arḥa baḡaşdedir. sen nêreye gidiyorsun? wane gidiyorum. ârebeyi biraz götüriler, ḳaydıriler, atiler ḳâyâlerin_üzerinnan, gidi tarlanın içine.
- 120 patrone de işaretnen burdan ḥâber veriler. diyiler wallahi arebe Taşlerin_üzerinnan Toḡri şeye geTmiş, Tarlenin_çine. öli war mi? dimiş wala öli yoḥ. dimiş ḥiç sesimizi çiharmiyaḥ, ḥâci işitmiye. sinirlidir ḥâci, işiTmiye. ê ḥâci... olmi. ânedin? babam ḥâci direksiyonnan çıḥdi mi kaç tũy olduḡuni size söyler. ḥeç seslenmedim ben. sabah arebeyi aldım. ben kendi işim wardi. hava alanine gidiyodum. gelini almaya gidiyodum.
- 125 bi de baḥdım yolde ḥeḡ. ḳafe gidi bi yane, ḳıç gidi bi yane. way dedim ulan dimek bu de wardi. zenciri onun için isTedi. tarlada işde göturdım rotını filan deyêşdirdim. o torneye baḡledim. geTmedim daha hava alanine, geri döndüm. geTdım, hemen geldim, giTdım sanayiye. oḡlan de tamirçi benim. dedim savaş buni bi sôk. bu roti bi tornavideye baḡliyelim. buni bi düzeltelim. diyeri boş ver. ne zaman geTdı? êşi ağır. bız
- 130 arTıh işde şimdi ben kendim gidiyorum. wallahi sekız sene görmemiş. ama doḡri çalıšenin yeri yoḥdur âbê yaw. yanlış anlamayın, otobüs o dönem mesela wannan bi yolci bindi yanıme. otubüsde. ben ne bilem ḳuyumcidür. baḥdım bi torbe bèle ḳoydi şeyin_önüne. geTdih. istanbule geliyodi adem. yolde soḥbet êde êde geTdih yanê. istanbule girdim. o zaman terminal filan de yoḥdi istanbulde. êle o soḳaḥ aralerine
- 135 biraḥidi otibis. ben baḥdım bu olacaḥ iyi ki mahrum dememişdi o torbeyi. hemen içini aşdım. biraḥdım amanete. aTdım, kitledim, indim_eşaḡiye. baḥdım bi tene sabahdan êrken gelmiş. unutmuşdi, geTmiş. ben de bilmiyorum bu paradır. altındır. dimiyordi ben ḳuyumciyim. demedi, ê yolci olaraḥ binmişdi. geldi dedi ḳapTan bey, sana bi ricam war. ḳalbın ḳalmasın. dedi wannan sennen bereber geldim ya. ê dedim geldin âbê.

- 140 bereberdîh. dēdi benim bi torbam wardi. şeyin önüne biraḥmışdım. dēdım torbe neydi. içi, içinde ne wardi, ne yoḥdi, bilmiyordum. torbe amaneTdedır gerçi. gerçi amanete biraḥmışım oni. dēdi wallahi dēdi ben kuyumciyim. ē kuyumcisın, neydi, torbedeki? dēdi, altındı. istanbule getirdım ki istanbuldan. ben de servise dōnecam. adam yetiḥdi. dēdım kōrḥma, ēle ge rāhāT ol. a men aḥdım. didım budi torben. baḥdım didi allah
- 145 pēḥamber sennen razi ole. didım iyi ki māvin de yoḥdi. sen de yoḥdun. ben de yoḥdum. ben gerçi bu mali saḥledım. ē ben de ḥırsız olurdum. māvin de ibıne olurdi. arTıḥ sende de olurdi, olmazdi, oni de bilmiorum. yaw eşKere konuşıyorum. üḥ sefer wannan geldiler, beni tebrik ēTdiler. üḥ kiḥi bēle kōdamanner yanē. altın sahibleri. ē ben yani o māvin görseydi oni gōtıredi, ben de ibıne olurdım, o de olurdi, o de olurdi. wale benim
- 150 bu kādār kardeşim. men bunneri gördüm.

Derleme Numarası: 12

Konuḥan : Tefik Haspolat, 55 yaḥında, İlkokul mezunu
 Derleme Yeri : Sekiz Ağuztos Mahallesi, Bitlis
 Derlenen : Deḡiḥik hatıralar

- van gölüne kuḥlar çıTleyib, kapaḥ isterik, yolleri kort kort olmiḥ, asfalt isterik. aha ḥimdi bi de biḥi war. eskidan biddis beledyesi bi ilan yaPmiḥ. bidlis beledye reisliḡinde bildirilmiḥdir. kaledē Kerikler Tolaḥmaḥdadır. her an Panḡor dūḥebılı. Tolozlenib kaledē altındē berōjlenmemeleri ilan olunur. birde bāzi kelimelerin şeyini
- 5 vērem sana. biddis menasini. sözcük menasini sana vēreyim. ḥimdi kaledē biliyosun. kaledē KariKler Tolaḥmaḥda. ḥimdi KariK kēci yawrusidur. Panḡor, Taḥ parḥesi. Tolaz, baḥiboḥ gezen, baḥiboḥ, aware. berōjlenmemeleri. berōj yanē güneḥlenmek. gidib orde tabi ore şey güneḥ alen bir yer. ilk baher olse gelir orde uzanırler. berōjlenirler. bi tarihlerde biddisdeki olen ḥeref ḥāsiyet sana kur anla yemin ēderim medinede o yoḥdi.
- 10 yabancısı yoḥdi. ama tılım terbiye wardi biddisde. bi sayḡi wardi. siyanet wardi. hesable, bir gün men on üç yaḥındēdım. ḥēç unuTmem. arasira ben yuḥari ḥıḥirem. bi beyaz tezbēḥ war elimde. a bēle yaPmiḥem. çekirem yere. sēyfedinin dükkeninin önüne geldim. bi tenesi arḥadan bi basTon koydi elimin üzerine. dōndüm baḥdım yaḥli bi adem. yaw sesimi niye alisen? ḥāci mehmed emin dēdi niye wurdın? diyi taniyisen bu
- 15 kimin oḡlidır. didım yoḥ. ḥēç dēdi babesinnan, sūlalesinnan utanmı, elini koymıḥ götünün arḥesinde tezbēḥ çekti. yani biddisi bēle gördüm. o günden ḥimdiye kādār ben hele tezbih elime almemiḥim, ḥarḥi içinde. // wala biyüklérin seviyesinde oturmıḥ yemek yemiḥ deyilız. bu de bilür. onnan sora bir arvat ḥalıḥdıḡında pencerenin öḡüne gelseydi senin gibi bi adem görseydi, gelidiler ḥarḥiye kocesini ḥaḡıridiler. gel bureye. senin
- 20 arvadın āḥmaḥdır, pencerenin öḡüne ḥıḥmiḥdi. one bi terbiye vē. ben biddisi bu halde gördüm, yaḥadım. bōle pēybepēy dūḥdi, dūḥdi dūḥdi. bureye kādār geldi. // hayır hayır. ōle bi olay yoḥdi. üḥ dōrT tene ḥocuḡi olmiyene kātār zatan konuḥmezdi. // kesinlikle yoḥdi. biddisin ādabi ayrı bi şeydi. biddisin ḥeref ḥāsiyeti ḥēç türkiyenin bi yerinde görmedim ben. dıḥ ūkelere de geTmiḥim. irake geTmiḥim, irane geTmiḥim, suriyeye
- 25 geTmiḥim. mısıra kātār geTmiḥim. feḥat biddisin terbiyesi ḥēçbi yerde olmezdi. baḥ ḥimdi unuTmiḥız. // kardaḥ dūḥük halli bir insan olseydi, normal halli kiḥiler oni de o seviyeye getirmiyene kādār kesinlikle olmez. illa o de onner gibi olecaḥdi. o ḥimdi bitmiḥ. ḥimdi kalmemiḥ. herkes unutmiḥ. yani biz deyilız. nasıl o televzon geldi, kōḥḥuluḥ bitdi. // esKidan radyo yoḥdi. muTTeḥa kōḥḥiler bir gece bir eve toplenidiler.

- 30 ya bi oyun çıharidiler. o geceyi òle bitiridiler. veyahuT de bi tene genç oledi. hékaye bi anletidiler, uzatidiler. esKi òleydi. şimdi bilmiorum. // yoħluħdi fekad insanlıħ çoħdi. baħ òle sıhıntılar wardi ki sayılmez. hesable. çoçuħdúħ. yole indíħ, ezani şerif geldi úzeríne. wulan beni nemazdan da edecaħsız. portakal kabuği yérde görđi bi tenesi. getírdi ulen dedi bu koħi vérír. biddisde o devreler bu da bılır. meyve olmezdi. biddisín
- 35 méyvesi hawuçđi. keşúrdi. aşığide bi Perhan köyi war. o keşúri de orde ekerdiler. eyer bi adem eyer birisi iki kilo aħşemleri tükani kapatır eve görtúrsedi o zaman kıralđi. biddisín en menşur yimegi de hes Tolmesidi. ben yapılışı bilminem. fákád biddisde ededi. sizde ne Pışmış? wala Tolme. e hes Tolmesi olmese ben yeminem. e baci ne yapah? wala heríf getírmedi ki yapah? ayran_aşı, tabi eyrannan yapıliyor. keynetíliyo.
- 40 içersíne döyme atılıyor. keklik_oti war. onnan topleyíb oni içersíne atiyolar. tabi keynıyor. epéce bi müdet keyniyi. keynedíħdan sora sawuyor. sawuduħdan sora yeniliyor. PıÇoÇ_aşı esKidan bılgur yapıldığı zaman tabi şimdi makinede yapılırdi. çekílrđi elle. böyök bi şeyleri wardi, çekílrđi. oni kepeyi, kepegi de bi yimek yapallardi. o kurut_aşı tabi eyrannan yapılan bi şey. tabi yoėúrTnan kıarışdırlıyor,
- 45 kurutuluyor. kışın oni tabi yumuşatıyorlar. gebol yapıyorlar. // şimdi biddisde tabi o zaman esnaf çoħ fakírdi. genelde işde bakķal, káħvecilik, bune benzer demírcilik. marengoźlúħ, bunner had safadedi. e bakķaller şey saTdíħleri zaman nedir o, bele kıçúk cevız, fındıħ gibi şeyler wardi. teraziye koyduħları zaman elleri titrerdi yani. işde biraz fazla geTmesín. günah kıazanmiyeyím şeklínde, esnaf òleydi. // şimdi beř minare tabi
- 50 esKidan. esKi yapıyle yapılan binalar. şimdi tabi bıliyosun. oni, on beşi geřđi. türkisi de var. bıliyosun. muhacırılıħ olduğı zaman bırdan ħalıħ goç eTmış. pek kımse kıalmemiş. bi babadan oğuli geri dönmişler. babasi bu yuħaride bi şey war. dideban dağı war. geliyole oraya. oėlúne diyor. oėlúm yin baħeyím. memleketde kım var, kım yoħ. hané oğlan yeniyor çarşıye, geziyor. burdan bağırıyor, baba diyor. işde beş minare war. başke de bi
- 55 şey yoħ. heç kımse yoħ. türki de ordan gelme. şimdi tabi o zaman ermeniler burayı almışlar. bu rusya deredan gírmiř, çayın_ıçersínđen geçmiş. o zaman işde keçedan şey warmış. çizme. girmışler şeherdan buradan çıħmıřlar. bi kışi tabi ele almışlar o zaman. o zaman ordan kaçan_adamnar wardi, úř dört tene. annatırdiler bize. işde bız kařdıħ. kış, şubat ayında küreg aldıħ elimíze, kıari ate ate bılmem néréye kıadá geTdík. sabahleyín
- 60 arħamızde işde o ermenileri görđiler. bılmem hangi köye gidiyorlar. onnare atéř eTdím. o ermeni öldúrdúħ kaş tene. bu hikayeleri annetırdiler. // e tabi o zaman yoħluħ wardi. ħalıħ tabi fakírdi. // e ben o sıhıntileri tabi yařemedím. benim babam me' murđi. me' mur olduğı için o sıhıntileri çekmeduħ. fakat çeken çoħ oldi. yané eKmeK bulamıyecaħ tibde kışiler de wardi. // şehirde yapardılar. e keceleyín gelurdiler. işde her_evdan bi
- 65 şeyler alırdılar, gótúrdúrdiler. onun kıapısının_önünde bıraħırdılar, haberi olmadan. bele bi yardımlaşma bi şey wardi. keynaşma wardi. // taziye gelenekleri eskidan daha azđi ama şimdi çoħ. // daha çoħ geliřđi. // tabi o ande hané ħalk yardımcı oliyordi. koşıyordi gidiyordi. one çare bulmaħ için artıħ tabi ulaşım şartlari çoħ zordı. oni sedyeyle medyele bi ağace baėleyíb sırtleríne alıb bele alıb ħasdanelere ulaşdışıyorlardı. o
- 70 imkannar wardi. // tabi çoħ oliyordi. heb heb gelırdiler. kıomşılardan yané yardımcı oliyordılar. bi birliK bereberliK wardi. // şimdi kıomşılar ona artıħ on beş, yırmi gün tabi yimeg gönderırdiler. e işde bir ay geřdıħđen sora o ayileyi ħemame gótúrdúrdiler. onnan evel de çamaşırleri warse yıħellerdi. ama tabi makine makine yoħđi. elden tabi yıħellerdi. o ilişkiler eyiydi. // e tabi o zorluħlar çoħ oliyodi. mesela ben órneyín bızım
- 75 evímız şehırdan úř dörT keloméTre uzaħđi. ben on yaşında ilkoķule bařledím, nedan? tabi kış şartlari ağır. yané gidíb gelme imkani zor. e oķul adedi benim zamanımde úř tene ilkoķul wardi biddisde. e gidíb gelmaħ şartlari ağırdi. işde giTdığımız zaman de

yani kış eyer alti ay süriyorsa bunun üç ayı ta'teldi. çoğ zor şarTTarde gidib gelirdi. haTda bi gün ben orteokuldayken tabi karanluğ olmışdi. eve gidiyodım. bayağı 80 karanluğ olmışdi è eve gidiyodım. bèle tipi tabi. çoğ kötü de bi hava. è gelen giden de yoğ o saaTde. herkeş evinde kendi halinde. bi kere ben eve şöle bi bësh on mēTre kaldığı zaman bi kadın geldi benim yanımnan gëshdi. dedim anne nêrde. dediler anne yoğ. kağdiler anneyi arediler yoğ. he, yaw benim pëshime gelmiş. tabi annem de bennan epêce sora gelmiş bağmış, gidemez. hava kötü. geri dönip geliyor eve. kardeşlerim çihTiler, 85 gitdiler pëshine. tabi onnar gidene kádár eve geldi. âne sen niye geldin? dedi sen gësh geldin diye korğdum. boğulursun, moğulursun şeklinde. âne cigeri yani. ânem de diyor men kime söyledim, gidin, bağın bu çocuğ nêrde kaldı. kimse geTmedi. getirdim yimeKlerini birağdım önüne. şalwari giydım, yole koyuldum. // şimdi o zaman men kendim kendim gördüm, beyendim. o zamanner éleydi. fakat onnan evel daha 90 kemişlerde yanê görmek mörmek yoğ. adem o zaman karısını nêrde görürdi? işde o gerdek gècesi görürdi. éleydi. fakad daha eskilerden éleymiş. adem bi kere gerdek gècesi hanımını görürmiş yüzünü, gözünü. tabi o zaman gelin getirdihleri zaman tabi Tuwağ vardı, aşmezdiler. yani gelini evden alırdiler, getirdiler. Tuvare Tayerdilar. işde yani belirli bi se'eTdan sora açardı bèle yüzünü. o toy halhi görürdi. o de tabi erkekler 95 değel, kadınler. işde o kadınner gördihleri zaman wala işde güzeldir, éyidir. gözi şaşidir, eyağı topaldır, şeklinde konuşurdiler // è köylerde tabi yapıliyordı. harman o öküzlerle. belirli bi şey yapılyrdı. bèle alan yapılyrdı. çamurlar kururdi onun_üzerine yapılyrdı. işde o öküzleri birbirisine bağlerdiler, dönderirdiler. e tabi çocuğ binerdih onlara, biz de sürerdih. se'eTlerce o heyvanner ne eziyet çekerdı. // evet. o zaman öküz arebesi 100 meşürmiş.

Derleme Numarası: 13

Konuşan : İlkey Kaya, 35 yaşında, Lise mezunu
Derleme Yeri : Takşut Mahallesi, Bitlis
Derlenen : Değişik hatıralar

zıkki eKşidir he. zıkki eşki, he. zonğ bèle balte. baltenin daha şeyi balyoz gibi. zırtıl, biyügdür he. zırnığ yanê sen man kıto vêrdin. az bi şey sen vêrirem. zingılav o heyvannerin boynine tağılın zil. // biddisin yemegleri è isimlerini mi sayem. isimleri 5 Kılörük, çorti aşı, umanc_aşı, jağli yimirte, hes Tolmesi, işli köfTe, a karniyarış, buryan, avşor, ayvenet. walla onde bilgim bilminem. Tırşli Tolme war. eşKili Tolme. o şeyden yapılır. bulğurden yapıli. Tolme war. en sevdiğim yemeklerden birisi budır. katıhli Tolme bulğurle yapıli. onnan sore içine yoğurt sêpili, yağ sêpili. sermedir. kabağı ince ince doğriyisen. sarisen. onnan sora artığ yemekde pişir. asKerliğimi karsde yaptım. sene doğsan dörTde. o zaman terörin en azılı zamande yaptım. wala yerimiz 10 çoğ kötüdi. Tağde yaptım. yanê ani olerah ne annetam mesela. anımız söle. bir gün dağdeydiğ. bizim dörT bësh tene asker gelmişdi. hava çoğ karanıhdi. onnan sora bizim dörT bësh tene esKer yannışlihle başká yêrdan geldiler. biz de mevzide bekliyiduh. bi de bağdım ki dört bësh tene şeydan geli. Tağdan gelilê. // üş dört tene adem geldi. bi de bağdım ki. bizim yandeki komutanler diyi yaw bunler terordır. kardeş terör deyêl, terör 15 bèle eyağde gelmez. onnan sora bağdım didim wala bunnar şeydır. ben kendim şey dedim. dedim wala bunner terör deyêl, bunner bizim asKerdirler, yollerini şaşırmışler. yoğ babam yoğ, bunner terör yerinnan gelile. onnen sore allah rızası için karışmeyin. walla bizim askerler olabülürler yazıhdıller bunner. tam o ande bizimkiler atësh

- 20 edecaħdiler. men biraħmedim, dur çekdim. didim dur dur dur, kimsiz, kimsiz, kimsiz, baħdım bağırdiler. dediler wala bızız bızız. sizin asKerleriz. onnan sora geldile. baħdım bızım komutan geldi. didi. geldi bağırdı çağırdı. allah belanizi vere. burdan gelinir mi yaw? işde ne bilim, sebep oldım, biraħmedim. yoħsa hebsi olecaħdı. öldiler. tabi her işde önce allah sebep bane vardi. onnen sore geldim baħdım sıpridiler. korhılarınnan sıpridiler. baħdım bızım bölüg komutani geldi. dedi yaw niye bele yapısız, niye
 25 terk_edisiz. yaw bız şaşırmsız, bız şaşırđı köye giTdiħ. yerimizi şaşırđı, onun için bele geTduħ. baħdım bölüg komutani dedi walla, dedi bu ilkaya du'a edin. bu çıcuh olmesedi hepınizi öldüreceaħdı. yani işde sebep olduħ. eKmegimiz yeşil, küfli eKmeK. Tağın başındeyduħ. dört ayde bi yıheniduħ. bit coh. allaha coh şikür biTdi, yani kutulduħ. zaten birde coh işsizluħ çekdim. beş alti sene. işde birde bu memleketde heb
 30 torpil olayi. yani hâkkınne işe giremisen. wala bitün sınavlara girdim, kazandım. ama nêrde torpil. işde köyli geldi bu memlekete. işde ruşvedi veren giriyor. işde biz giremediħ. coh uğraşdım her şey torpille. allaha coh şikür işde uğraşırđı. bu memleketde nıfuz coh az. hebsi yerliler geTdi. köyliler gelmişler. // işde bızım memleketin deresi coh pisdü. hâkkâten bitün mâhlelerin o suyi bireye ahi. işde yanê
 35 çare yoħ. wala her beledye başkani geldiği waķid diyı yanê bız temizleyecek, temizliyecek. yapmile. heb oy almaħ için. çünkü bız bi kere alışdı. herkes elinde ne olurse ati yere. ati yere. ati, lağımdır. yanê çare bulmezler. inanminem. bele devam edecaħ. bu memleketdan bi hâsıl_olmaz. heç olmez. e bilisen, çukurdır, deredir. deredan bişi çıħmez. anlisan? kâdeş wala bireyi allah koriyi. bu ârebeler gidib geli. ha
 40 burde bi tankêr patdiye war ya bi tankêr patdiye, wallahi çarşı heriteden silinir. // yaw âbê nêreye yapecaħler. heb 'eyni. işde tünel yapmışler. kaç sene biter belli deyêl. // he, tünel yapiler. artıħ kaç seneye biter belli deyêl. âbê eskidan birde eski tükkaner ne wardi birde? balcılıħ wardi. demirciliħ coh wardi. onnan sore eski eyaķabi cızlavêt, trabzon eyaķabileri wardi. onnan sora marangozcıluħ wardi. genelde heywancılıħ
 45 yapıdile. bilmiyem, hebsi bitdi yanê, bi şey kalmiedi. e yerli çoği geTdi. terörin yüzünnen kaşdı, geTdiler. birde genelde insanlerin aķılleri fikirleri devlet dairesindedir. anliyisen? başķa bi şey yoħ. aħşeme kâdâr kâhvede oturiler. çay, dedikodi, ıvır zıvır. onun dedikodusi, bunun dedikodusi yapiler. // titün işi biTdi artıħ. fabrikemiz kapendi. // âbê işsizler olduği için titün coh war. sigara coh içiler. // ya insanneri gerçekden
 50 iyidir. mısafire karşı coh iyidirler. birisini mesela mısafır geldiği waķit inan ki kendi yemedikleri mısafire verirler. yanê elinnan gelen her şeyi yaperler. // yo yapile. gerçekdan insanlıħ burde heç ölmemiş. herkes herkese yardım eder. cenazesine gider. hesdesine gider. onan sore yanê yardımsever yönünnen coh iyidirler. // wale canê, eskidan sene seksen dokuzde, doħsan, doħsan birde telefon direklerinin sırasına kar
 55 yağidi. inanisen, bir gün ben bızım poğannan girmi metreyi, girmi metreliħ yola çıħmaħ için kırđ beş dâķami aldı. okule gididim. kari açe açe yuhari çıħdım. bızım o sene coh göç_oldi. bitün yerliler giTdi. yani memleket teror de coh wardi. çoği kaşdı, geTdi o zaman. artıħ kar az yağı bilminem. eski kışler yoħdır. a inanisen günde beş alti tene Tam sipürürduħ. gelir üsdümüzi deyişdirirdı, tekrar eve giderdiħ. ele ağırdı war ya o
 60 miçrefeler. karnimize baterdi bezan. wallahi war ya iki, evimiz iki kaTTidi. ele oldi ki ikinci kate çıħdı kar. yaw ne yapaħ, nêdaħ? yaw artıħ allaha du'a eTdiħ. yanê allahım dedim arTıħ yanê yağmesin, arTıħ bız kari nêreye ataħ. wallahi war ya mâf_olduħ. tam sipüre sipüre olduħ. ele oldi miçrefeler çirüdi. wallahi, onnan sore kardeş kımse Tam de sipürmidi. // kardeş wala fark şöle. eskidan insanlıħ wardi. televzon yoħdı. herkes
 65 bibirimizun evine giderduħ. o komşı o komşıya giderdi. konuşurduħ. eski fikreler biyüklérin anneTdigi, başınnen geçen oyleyler. binner konuşulurdi. çayımız, haTigimiz gelirdi. // haTik cevızle yapılan bi eski yemeydir yani. onnen sore kardeş kısır yapılırdi.

- // çalo çalo oynardı. çalo çalo bi teneke wardi. tenekeyi karşıya bıraşırdı. Taş atardı. kım kımı yıhdi. yedi Taş wardi. üsd üsde bıraşırdı, toP aterdı. kım oni
- 70 yıhdi. onnan sore kazoz oynardı kazozun kapaqlarını. güle güle oynardı. dūme oyuni oynardı. bu bıldıgımız dūmeler. yere dıkerdı. ha bele war ya yere dıkerdı. onnan sora oynardı. ismi misket yanē. bızım bidlis diliyle gülle. onnen de oynardı. onnen sore kardaş wala çocuğumuz hoşdı. paremız yoğdı ama mutluydu. // wala uzun kış gecelerinde heb mısafire gıderdı. o one gıderdi. ē tabi menım zamanımde televzon
- 75 çıhdi. bızım nenemgilün televzon aldılar. bitün mählenın insanneri gelidiler. gelırlerdi trt bir wardi. oturırlerdi. bele roboT gibi başerlerdi. mähle gelidi bize. dedemın bi eski radyosi wardi. radyoyı hatırlerem. bızım bi telefonumuz wardi. rāhmetli nenem gelırlerdi şeye, telefoni aşmağē, hēç unutmam. bele dönmedidi bele. et makinesi gibi kolu wardi. çevırırlerdi, alo alo. postağane çıherdi. diyerdi işde bu numareyi bağle. o de
- 80 bağlerdi. yanē menım durumum biraz iyidi. yani işde mählede. neneme ablo derlerdi. genelde bitün mähle gelirdi. onnere gelırlerdi. // komşılarımız iyiyidi. wala kardaş, insanlıh wardi. bi táziyeye yemeg yaparken herkes birbirine gelirdi. yanē yimegi verilerdi. saygi wardi. hōrmet vardı. yani çoğ hoşdı. // kardaş çoğ etkilıy. şimdi diyarbakır, van bu iller niye kalhını? bu ünıverse üzerınnan. bi çarşıye bi bēş bin tene
- 85 örenci gırdi mi ne olur? her biri bēş milyon bırağse ne yaper? yırmi, yırmi bēş milyar. ē bu memleketdan bışı çığmez ki kardaş. köyliyi diyisen köyli geli bırden bi şeyi çoğ faydesi yoğ. kaçı gidi istanbule, anğereye.

Derleme Numarası: 14

Konuşan : Mehmet Ali Tunç, 51 yaşında, Okuma yazması yok
 Derleme Yeri : Zeydan Mahallesi, Bitlis
 Derlenen :Değişik hatıralar.

- he, şimdi bağ. şimdi bidlisde bıkaç sene ēTdi, bidlise bağım yoğ. bağ ne su var. su boldır. milletvekili geli burda seçım zamanında burda şey istiler, oy istiler. yaw buni yapıruğ, buni yapıruğ. başke bi şey yoğ. heyatde bi şey yapemiler. bağım yoğ. bağ, bilisen. pislige bağ. her Tarafde. şimdi söz. mähle de ēle. her teref pisliK, hāsdalığ. ne
- 5 diyelım. yanē çoğ berbatdu. yanē berbatolmuş. esKiler deyēl. esKiler güzeldi. esKiden bura ēyidi. şimdi bile yoğ. bağım, ne bi bağım war, ne şey war. ne esnafı war. hebsi tokiye gēTdi, buni sildi yani. başke çaresi yoğ. işde bağ, eski nasıldır. ne su war, ne beledye war. ne milletkevilleri, gelen soran war, ne bi şey war. sen bılırsın gezirsın. nasıldır, o nasıl deyēl. // yoğ, rey zamanında geliler. o son günde giden gidan. fayde
- 10 ēTmiyor. // yırmi bēş senedir yapıyorum. gırmi bēş sene. wala arTığ hemır doğrırım. yanē işde milete hıızmet yapıruğ. çıkar, ekmek un yapıyorum. yanē odur. yanē başka bi şey yoğ. // he, ‘ayni gırmi bēş senedir bu işimdeyım. mejbır kalıyorum. yanē hepımız az çoğ bilirız. hepımızın kıküklıği şen geçerci. tabi nasıl şennik geçerci. çocuğken gollerde çimerduğ, bağlere fıstığa gıderduğ. bazen bızı yağelemah için arhamızdan
- 15 çaperdiler, gelirdiler. // genelde kazaan göli. çırağ göli. bızım mehlenın göli, çırağ gölidi. altın helile gıderduğ. // oranın suyi sowuğdı. oraye herkes gidib çimmesi mümkün deyēldi. göle giden adam muhakkağ üş taş bırağacağdı. üç de çimen bırağacağdı ki göle kaTkısı olsun. yoğsa yüzemedı. // abdilbağı Tayinın şeyini annaTsin. onnan sora tilkiden tawuğın meselesini annaTsin. efendime sōliyem. işde piri nenenın meselesini
- 20 annaTsin.

Derleme Numarası: 15

Konuşan : Esvet Dayan, 39 yaşında, Lise mezunu
 Derleme Yeri : Şemsi Bitlis Mahallesi, Bitlis
 Derlenen :Değişik hatıralar

- baħisen mesela geliruħ, gideruħ. vèr m̃a. vèr m̃a. m̃a vèr, yanè bana vèr. m̃a vèrmedin. yanè bana vèrmedin. bereber geTduħ çaye. è mesela vèrmedi m̃a. yaw şimdi askerligimizi yaparken asKere geTduħ. biz hele burdan aldih valèzimizi, geTduħ. maniseye geTduħ. maniseden ta şeyimizi çıkarTdiler kıbrise. biz ordan kaħdih kıbrise
- 5 geTduħ. kıbrisinde yaPdih asKerligimizi. è şimdi kıbrisinde türkiye arasında biraz çoħ şeyler fark var. onnarın da konuşmelerini bi türlü anliyemidim. anniyamiduh. ne diyim yanè ben anniyemidim. ben konuşidim, o annemidi. o konuşidi, ben anniyemidim. // hoş gelmişsen, sağ_olesen. nècesen? kaħvaltı yapmışsen? yè k̃avaltini yap. hama ordan al. baħ sen otur. otur bi masaye kendine, sana bi çay de Toldurem. bi çay demliyaħ. /// sen
- 10 de heb çay demliyisen. /// yaw ne yapah? size bi çay demliyaħ. biraz dem eKliyaħ, he. he, adem sensen? sen hoş gelmişsen. sen hoş gelmişsen. o nedir. bu bizim bidlisin bi 'elek Taşidir. aldi şimdi. abè hoş gelmişsen. ge otur, eminin yanına, ge. ge eminin yanına otur. çayi demliyam. bi çay demliyaħ, barabar ge içah. biraz haşlenmiş et war. biraz da patatèz ariye. salçe yapem, karışdirem olur? ge, otur. /// yo, ben çıkacam. eve
- 15 gidecam. /// wala az işim war. /// kaçde gidisen? bereber gidaħ. yaw abè sen niye çay işmisen? bardağè Toldurem. burda bardeğè dolduracem. getir bi tene Toldurem. şeker war'? èle güzel bi şey_al, bereber yiyaħ. bizim esKiden köylerde Tolme yapıduħ. Tolme dedığım sarme. Tolme yapıduħ. bizim esKiden zurneci filito wardi. adamdi, filitoydi adi. bi çağırduğımız zaman bitün bidlis oni çağıridi toylarine. // bizim_asKerlik
- 20 giTduħ. kıbrise giTdum. aħşamlari operasyone gididuh. tamam? şimdi gece t̃aruzi diye bi şey wardi. dediler gece t̃aruzi. gididuh ormanlara, şeylere. sözde t̃aruz yapıdile. giriduh bağlere, baħçelere giridiler. bizim_asKerler. sağ_olsunlar. orda bal kopardidiler. // ben şahsen gitmidim. kimsenin baħçesine geTmidim. ama bazisi de gididiler. adam diyi biz burda gelmişken onnar gididiler üzüm kopardidiler. millet hebsi
- 25 gididi. yarım seet sora gözetliyidih, romleri gözetliyidih. millet romleri gözetliyeceğine baħçeleri gözetliyidiler. he, millet baħçeye gididi. baħardın herkes gelidi, diyidi yarın aħşam gidaħ t̃aruze. gece t̃aruzi. // askerde arħadaşsız olur mi? ben genelde o milletle kavga edidim. // wala ceza vèrmediler, sağ_olsun. iki sefer savunmamı yazdırdılar. o da suçum yoğundur yani. kınayı getir anè, Parmağı batır anè, diyecahlar mi? bizim kelpağè
- 30 nèrde. kelpağè arabamız. abè gelmiş. èle mi? he, ben dün aħşem gèşdim. kelpağè yoħ. kelpağè. araba biraz yıpranse kelpağè diyyih. kelpağè arabe. getir çay içah. sen içisen? şimdi bizim toylar de başda dolmedu. a şimdi dolmeyi kıymeliye çevirmişler değışdirmişler. esKi tadi tuzi kalmemiş. bi dolme saridiler, üç gün. bi sürü kadın toplenidi. ancaħ yetidi. kazanlarla dolmeyi. biz de dolme yiyidik. şimdi kaħiler biraz
- 35 kıyme, soğan moğan doğriyiler. biraħilar eKmeyin_arasına. al yè kıymeyi. ne tadi! kalmemiş. // wala benim düyünün ne Tadi wardi, ne Tuzi wardi. benim düyünüm geTmişler istemişler. heberim_olmemiş. walahi gitmişler, istemişler, yüzügi tahmişler. heberim_olmedi. bana dediler sana kız istemişler. peki dedim. bizim buralerde fazla babaye karşı gelmek yani haddımız deyèldi. daha önce. şimdi deyèl. şimdi mesele sori,
- 40 mesela adam diyi, ölüm ben sana filan kızi isTiyim? yoħ, ben bulacam kendime. èle bi şey yoħ. bizde èle yoħdi. wala geTmişlerdi kızi isTemişlerdi. bana demişlerdi eşref filankesin kızi. bi sefer görmişdim. görmişdim sadece. // è ama o niyetle görmemişdim. istediler, getirdile. düyünümüzü de yaPdilar. // wala düyün biraz TırTırık çaldı. TırTırık

- zurna. iyidi gine de fazla yorulmadı. dolma sardılar iki gün. beş-altı kadın sade Tolme saridiler. è ancaḥ. şimdi dolme sarması de yemek vèrmesi ayrı. è oydi. // burda şu anki düğünler hemen hemen batılılaşmış arTıḥ. baḥ esKiden mesela kadınlar hêç tamamilâ ayrı. kadınler genellikle içerde. yanê dışarda dahi oyun oynamaları yoḥdi. è şimdi bahisen gidiler ‘ayni düğün salonları. èle bi şey yoḥdi. yani bi erkek icabında düyünü mesela şöle olürdi. yani bi genç mesela evlenmek çağındadı. ailesi mesela bazı düyünlere gididi. yaw bi yere bi baḥ kendine. bi tene kız beyenisen. böyle götürdiler. o de musade isTiyerek. yanê mesela orda düyün mesela kadınlerin kapının önünde biri duridi. erkek içeri girmek yoḥ. gididim yaw diyi mesela kızlar geli. bi baḥ, kendine bi tene beyenisen. bu amaçla belki olabılırdı. è yoḥ şimdi. bahisen zaten ona babanın heberi olmadan bahisen. diyi ula biz çokdan karar vèrmişuḥ, evlenecez. he, karar vèrmişuḥ. yani âne baba da karşı gelmi. öbür tarafda razı, o da razı. deyişen bi şey yoḥ. ‘eyni batılılaşmış. // kolbasdı çıḥmış şimdi. a bu da yani kolbasTı da ‘eyni. ya bizde mesele sert bi oyun wardı. ğerzanê wardı. bi yerinde zıPlıyidi. bi de normal heyecanlı hareketli ama bi zıplıyeraḥ oturidi. o çok güzeldi. o zaten piyasadan kaḥmış, geTmiş. hêçbi yerde yoḥ. oni o yoḥdūr. şimdi oyunlerimiz mesele şimdi hebsini deyêşdirmişler. è mesela Keçikê wardı. keçkeçikê oyünü. o yoḥ. derikê wardı. papuri, ğerzanê. bunnar hebsi kaḥdı. bi baḥdım bi kalmış şemmamê. millet tutturmuş şemmamê. ule şemmamêde ne war? bişi de yoḥ. ge kardaş ge. ge bèle oturaḥ. âbê benim de hesabıme göre elli kağıT kalmış. // düyünlerde daha önce mesele türlü yapıldı. maḥarne yaw fazla pare varsa getirsınler. pare lazımdır her zaman. hoşaF yapıduḥ. baḥ birinci hoşaF, maḥarne, türlü. // he, köylerde oydi. mesele benim kâvaltide çıcoḥlğıimde iki kilo şeker aliduḥ. çay şekeri bi seneye keder giderdi. odi. kım çay içidi? // köyde heyvanlarımız wardı. heyvanle gididuḥ. heyvan yüzünden okul oḥuyemiduḥ. okul ne vèri diyi sana oḥlüm. baḥ gölKler geTdi diyi, sahêPsız kalmış. milletın Tarlesine girir. adem kífredidi mesela. è mejburen sabah kaḥ, dağa git. aḥşama kádár. // tabi biz baḥiduḥ. çıcoḥken, on yaşıdayken heyvanlere gididum. dağê gididum. çobanlıĝe gididum. è şimdi baḥirem on iki yaşına gelmiş, daha bi gölık sürmeyi bilmi. gölık sürmeyi bilmi. wale kardeş şimdi o zamanki mesela önceki oyunlarımız wardı. aramızda harekesme. iki grupduḥ. bi tene Taş bıraḥiduḥ bi yere. iki gruba ayrıldıduḥ. bi grub o Taşı bèsliyidi. bi grub de o Taşe ayaḥ basmaḥ için çabalıyidi. baḥ bi grub mesela Taşı bèsliyiduḥ. yo, harekesme dediğim o. mesela on kişi bês kaçıyor, bês kişi de yanê o Taşe eyaḥ basdı mi mesela bi sıfır öne geçidi. sen mesela o Taşa geldığın zaman sen hafif bi deydın mi o yanar. o kişi gider. he, koşiduḥ. nasıl aTliyiduḥ. wallahi èle bi yerlere atliyiduḥ şimdi görsem ben heyaTde aTliyemem. o zamanlar da o çeperler, dağlar, Taşlar bizim hiç... aTliyiduḥ. o çeperlerin üzerinden mesele bahçelere. vèridiler pêsimize. mesela bazıları çok hızlı, hareketleri çok hızlıdı. koşidiler. bês kişi gididi, oni tutemidi, yaḥaliyemidi. mesela o da iki kişi arasından geçdi mi iki kişi sol taraftaki adem yanerdi. mesela iki kişi arasından bi kişi gitdi. eger doḥunmadiysen bi kişi yanerdi. onnan bi ağaş dikiduḥ. diyelim bi yere biraz topraḥ eşiduḥ. ufaḥ bi çubuḥ dikerdim. herkesin elinde bi tene bèle, bês tene şey ağaḥ aliduḥ. o çaloyi yere aTmaḥ için. çalo diyiduḥ ona, çalo. bi kişi oni bekliyidi. ya çalo de bi oyundi. oyunun ismi çalodi. bi kişi oni bekliyidi. şimdi biz ağaḥla vuriyoduḥ o çaloyi. eger o çalo yere düşseydi herkes gididi, ağacını ordan reḥetliḥle getiridi. bi dayire wardı. dayire çiziduḥ. herkes gididi. ağacını reḥetliḥle getiridi. ha eyer ağaḥ düşürmeseydim bi adem o ağaḥları bekliyidi. mutleke o ağacını almaḥ zorundadı. yènersem, gididi ağacını alidi. he, ağaḥ deyidi. mesela deyidi. onun ağacına deydi mi sen yanidın. sen bu sefer oni bekliyidın. o dalı sen bekliyidın. onnan sora Taş dikiduḥ. amaçdı. o da amaç. oyunun ismi. diyelim gine ‘eyni iki grubdıḥ. üş tene Taş burda dikiduḥ, bèle ince Taşları dikiduḥ. biz ona ḥemaş diyiduḥ. üş tene öbür tarafda üş kişi

- de burda beklüyidi, üş kişi de burda. Taşlar atidûh onnari yëndîgîmîz zeman üş tene ağaçdan birisini kazanidûh. bi sefer de men de üçünci sınıfTaydım. karşı da bekliyorum, 95 sêrêdiorum. şımdî mesela diyelîm ordan Taş atılar ya. öbürî de taşı karşılamak için taş aTdî. mesela taşına deysîn; biraħmadi dönsûn. bêle karşıda bekliyi. bi baħdım burame biri deydi. ben sırT üsdi giTdîm. ağaç yaTdî ya. Taşe. Taşe karşıluh Taşle atiduh ki yanê şaşırsın. yanê bi şey êTmesîn. wala bayıldım. meni bayılTdılar, aTdılar yere. üçünci sınıftaken bayıldım. // biz ona PiTık diyyîh. ‘eynen ôle. gine ‘eyni iki ğrub. biz 100 izliyodu. bêle bêle vuriyodu. mesela fazla gelen hafif bi eşme yapidi, ordan atliyidi. biz yoh. biz bêle elden tutidûh. kaldıridûh, vuriyodu. git babam. o dönemde havada gelirken mesela oni bekliyen de bi şeyler wardi ellerinde. bêle çali mali, ağaç gibi. eyer senin şeyine degdise. one baħ eTkiliyor. sen gelidun, one vuridîn. a bilmiyem arTîh biz PiTık diyyidu onlere. mesela koşumendil zaten o de kaħdi. şu ande koşumendil yoh 105 okullarde. bêle bi kişi mendil tuti ya. o de giTdî. şu anda bi şey kalmemiş yani. uzunêşek okulde oyniyidu. zaten alTTa kalen canı yanidi. // yoh bi kişi bêle tutidi kafadan. ademler kapiyi kilitlerdi. eyer o zemana kâdâr yıhlmedise deyişir. yıhlidise gine devamêderdi. bekliyidûh üsT üsde. wala şu ande bişi kalmadi. bi insan baħisen daha ilkokul üçe, dörde gidir. baħirem kıza fıslıdiyi. ule ôlûm sen yapisen. yaw yêdi 110 sekiz yaşındadır. sen kıza nasıl fıslıdiyisen? evet, baħisen he, işde üç yaşınde. o ilkokul üçe giden çıcoħ bi baħdın senin kızındır. biz taħ on üç, on dört yaşına keder geldik de daha sevgili ne olduğuni bilmidim. mesela geceleri şey oyniyidûh, saklamaç oyniyidûh. o de bi şeydi. o de bizim köy iki maħleydi. o maħlede heywanleri ayıridi. ha mesela hevşı dedîgimiz biliyosun. aħşam herkes mesela aħşam yemeyinen sora herkes kendi 115 şeyinde toplanırdi, gençler. gece bire kâdâr. fıslıdiyidîh. sohbeTêdidûh. hoş. ê şimdi ben köye gidiyorum allah rızası için bi teneyi bulamıyosun. aħşam oldi mi işin biTdî mi hemen gidiler televzonın karşısine. ne komşı komşıye gidiyor, ne kardeş kardeşe gidiyor. hiç kimse yaw, biz bitûn mehlenenin gençleri aħşam toplanidu. kım ne yapmış. ne êdi? yaw yaşlılar gelidi, bizi kovalildiler. ulan biraħın yatalım. gece oyun 120 oyniyodu. êle oyunlar oyniyodu, êle bağıridûh, çağıridûh. yani o şeyeti olan haciler yanê o yaşlılar gelirdi, kovardi. bağıridile, çağıridile bês dekke o gididi, biz gine geliyodu. yanê onnar bize bağırmağa biz zevk aliyodu. taşıliyodi, kaçıyodu. iki dâkkâ sora sanki bize bêle de bizat bize gülidi, hoşuna gididi. okulun şeyine sacine Taş atidûh. // genellikle oyun oynuyodu. gençler arasında. kağıt oynuyudu. eli iki kağıdi 125 diyodu. bi de on bir wardi. elli iki elli ikidi ya. o mesela şu anda pişdi dênîlen oydi. bi de on bir oyniyodu. on bir sayı tamamladı mı alabiliyosun. mesela dokuz yerdeken dokuzi hangi kağıt kaldırı? iki kaldırı. bêsî hangi kaldırı? altı kaldırı. üç, sekizi. ha êle bi onbirli diye bi şeyimiz wardi. onli dedîgimiz bir sayı idi. ikili de birdi. onnan sora sinek vardı. yêdi tene sineĝi toplıyan bir de o kazanıdi. bi de kağıdın fazlalıĝı. kım alise iki 130 sayı de oydi. toplam bês sayı alıdîh. yanê hebsini alsaydın kalmasadi bês sayı alidîn. yohsa çorab oyniyidim. genellikle kışın yûn çorab kullanıdîh ya. awucumuzun içine ufaħ bi şey saħliyodu. ya bi silgi parçası olidi. ya da ne bilûm, ufaħ bi şey. elimizi çorabın içine koyıdîh. çorab sabah aħşeme keter mesele terliyidi. yûn çorab de yıhenılmezdi yani. belki ayda bi sefer yıhenırdi. yıhesen kuriyamas. elimizi koyıdûh o 135 çorabın içine. pis çorabın içine. belki on kişi toplanidiler. çorabını çıhartıdûh. elini koyıdi o pis çorabın içine. bekletirdûh. bi tane. mesela diyelîm on tene çorab war. birinin içine mesela bi tene biraħacaħdîh. oni sıraynen kaldı. eyer sona biraħsadi o kazanırdi. mesela buni kaldı. içinde düşeydi bu kâybêderdi. yine de oyniyordu. birimize düşen bakkalde ya bi pisKövê ya bi sicuħ. sicuğun ismi de şehislamdi. ha 140 şimdi gelidim, burda, şehirde sicuħ olmir. // he, baħal wardi. bizim bu taraf hâci salihın

- baĸali wardi. allah razi olsun, yeter ki bi yumurte bulediĸ. bazen titün ĸalıduĸ. götürüduĸ. ĸışın titün götürüyoduĸ baĸĸale. üş tene, dörT tene. bi kelo titün götürseydın, yanê adam yani biraz sicuĸ vèridi bize. yanê bi kilo titün şu anda ne kádârdır? diyelim dörT melyondır, kèlosi. yanê adam vèrseydi Taş patliyedı beş yüz
- 145 belki alti yüz ĸramlıĸ bi şey bize vèrebilirdi. sicuĸ. ne olacaĸ? önce ikiye bölidi. tartidi. yarısı boşaltidi. geTdi o yari. öbir yari de ikiye bölidi. onün de yarısını atidi bu tarafa. yanê dörTde birin ĸarşılıĸında sicuĸ vèridi bize. ya biskeviTdi ya üzüm di. vèridi bize üç tene. yanê ben bi kiloda titün götürseydım bana dörT tene piskövèt vèrsedi ben diyidım tamam. baĸĸalın hebsini sanki vèrmiş gibi hoşuma gidirdi. ama düşünmidim yaw ben bi
- 150 kelo titün buna vèrdim. yumurta götürürdüm. ĸışın da ceviz. ĸışın giderken yanê sonbaharda ceviz topliyoduĸ. bağların arasından. yaw iki kelo ceviz götüridim. wallahi belki bana bi tene balon vèrseydi yeterdi. ya liliPoP wardi. şimdiki liliPoPle âlâĸası yoĸdi. şimdiki liliPoP deyêl. ĸoroz şeKli wardi. ne bilem, kedi şeKli vardi. he, ĸaşıT ĸaşıT. yanê bi kelo ceviz vèridim, bi tene liliPoP alidim, tamam. diyidım temamdır. è
- 155 şimdi ceviz bedava gelmiş. è liliPoP yoĸ. è şimdi bi kilo ceviz iki milyondur. bi liliPoP yüzbin lèradır. oydi. köylerimizin şeyi oydi. gerekli onlarla uğraşıyoduĸ. è ĸavĸalar mavĸalar milletın baĸĸesine geTmek o ayrı bi şeydi. orda yediĸimiz ayrı bi şeydi. mesela ne bilim, cevizi ĸopartidiler, üzümge gididiler, ben geTmidim. è millet şimdi suçli kaçidi. ben kaçmidim. è ben şimdi bi şey yapmamışım. dayaĸı da ben yiyodum. yaw
- 160 şimdi adam geTmiş üzümge. üzümü ĸopaTmış. mal sahibi görmüş, geli. tamam. è ben tabi toplumun içindeyim. onlar gididi, ben geTmidim. onnar kaçı, suçli kaçı. è yaw ben niye kaçım? benim suçum yoĸ. way sen misin, dayaĸı yiyidim. heb böyle dayaĸ yedim. he, adam suçlidi, kaçidi. ben suçsuz, kaçmidim. è kaç kendini oraya aT. kendime yavaş yavaş yürüyirem. sen misin, orda dayaĸ. kaç sefer bele dayaĸ yemişim. hiç
- 165 adamın üzümünü ĸoparTmadım da. cevizini yemediĸim halde dayaĸ yedim. bele sonbaharde incire geidiyoduĸ. sonbahare doĸri. bizim orda incirler wardi. yerlerde çıĸı. âbê şu anda geT sen oraya, o ĸayalıĸlar geTsen yani üst taraflarda her taraf heyvan doli. yaw demidiĸ ĸardeşim burda bi taş yuvarlanacaĸ. yanê bi taş gele, heyatın geTdi. heyvan var, insanlar var. biz gididiĸ, orda incir topliyoduĸ. yanê şu anda ge diyorum.
- 170 wallahi orda geTdıĸimde bile ĸorĸıyorum. şimdi ĸardeşim, ĸardeşim her şey var ama tad yoĸdur. hiçbi şeyin tadi kalmemiş. mesela TomaTès bulamidiĸ. köyde biber yoĸdi. bi ay. bi ay ya domatèz buliduĸ ya bulmiduĸ. o da ya bi tene, ya iki tene. bi şey yoĸdi bizim köyde. şimdi gelmişiz. wala on iki ay dometèz buliyosun, tadsızdır. üzüm şimdi ĸış ortasında üzüm buliyosun burda. şimdi orda üzüm bir aydi, iki aydi bizim. bizim
- 175 köy arabaları zaten üç ayda bir gelidi. o de iki günde, üş günde bir gelidi. her gün de gelmezdi. biyûK arabe. mesela bidlisden arebeyeye bindiĸimiz zaman daĸlarde toz wardi ya. ha bu keder toz giridi ĸulaĸımıza, burnumuze, aĸzımıza. zevk aliyoduĸ. hele bi de baĸaci wardi. arebenin bir de baĸaci wardi. hele bi de oturduĸ mi dinyalar bizim olidi. şimdi otoPèzle ge diyorum köye, mesela o minibüslernen otoPèzle de gidıyorum. gine
- 180 zevk almıyorum. wallahi o kâtâr tozin içine. o şeyle virdi. yokuşlara zevkdi. bidlize gelidim. mesela bir gün ĸalseydum üş gün anlate anlate bitiremidim arĸadaşlare. way filankes bidlise geTmiş. şimdi adem sabah gidi, yemeyini, öle yemeyini yiye, bini geli bidlise. adem istanbole gidib geliyor. gine wane biner uçaĸe, öle yemeyi yiye, yener gelir bidlise. bidlise gelib geTmek bizim şu anki war ya, amerikadan atla, afrika kıtasına
- 185 geTmiş gibi olur yanê. // titün üretiduĸ. mesela biz bidlisde şahir eşyasi kullanmiduĸ. mesela baĸlayi biz kendimiz yapıduĸ. fasulyeyi bi kendimiz, paTTèzimiz kendimiz. onlari ĸuritiyoduĸ. mesela baĸla şeleri. ha bi de kendimiz ĸilĸil wardi. ĸilĸil. wallahi beyazdır. beyaz arpa diyelim. ĸilĸildi ismi. biz ĸilĸil diyoduĸ kendimiz. mesela

- ekiyodu. hani bu mısır biliyosun, mısır mısır gibi bişidi. ama mısır deyêl de bunun
190 kafasında tutun bi şey wardi. ha biz de oni yapıyodu. götürüyodu. ha belki senede bi
torba. o de torbalar o zaman bèle kiçûk deyêl di. yêTmiş beş kelo ydi. he, bi torba
aliyodu. o da bi senede bi sefer. bi sefer getirdim. ule çoğ deyerli misafirler olunca oni
pişiriyodu. ha pişirdiğimiz zaman dünyanın eyer bi başine giTsen dâsen sanki
dünyanın bitün lezeti yemiş oliyodu. genim. he, genim bulamidu. bèle şu anki
195 genimleri bulamidu. mesela köyde pişiriyorler ya. biz bulamidu. senede yazın belki
iki üç sefer oliyodi. genelde heb gîlgîl pişiridu. è şeker pancari biz kendimiz yapıdu.
her şeyi biz sağıliyu kışın. ondan sora sağlam wardi. // turp deyêl de obür sağlam.
şelimdi. sağlamdır ismi. hanê diyi ya sağlam suyi. yo şeker pancarında yapardi. şelîm
aynı turp gibi bi şeydir. senin dediğin şeker pancari sılkdır senin. senin dediğin sılkdır. è
200 oydi yani. bi geyimi biz aliyodu. o de zaten üç yama üsd üsde vurabildiğimi
hatırliyem. üç yama üsd üsde renkler deyişik zaten. mesela biri siyahse altı yeşildi. ya
üsd saridi. at êle giyidu hiç umurumuza deyêl di. yeter ki êle bi şeyimiz görünmesin. //
eyakabi trabzon ayakkabidi. bizimki trabzon diyu. // cızlavêT de çoğ deyerli insanlar
geydi yani. bèle namli hanelerden önde gelen insanlar onlar giydi. cızlavêT. cızlavêT
205 kîmse giyemidi. ha bazı kurallar wardi mesele. bazı millet toplani ya özellikle cuma
günleri, camide; genellikle on çift ayakabi gider. on çift herkesin gididi. è adam giderdi
içeri. adam yırtı ayakabi giyerdi. yeri bile belli. bi tene ayakabi giydi, yalla. geTdî. ha
onun için kimi insanlar işaretliyidi. mesela yeni almışse bi işaret bi yere bırakıdi. bi
şeyler yapıdiler. ama adam götüründe oni de hâl ederdi. he, gedi yordi. onun için de
210 alışıydı. genellikle cuma günleri yırtı ayakabi giyidu, gididu camiye. yırtı. taze
eyakabi giTdî mi mutleğe giderdi. o olmışdi. birkaç yerde êle olmuş. sıradan biri sırtına
ali ya. biri diyi benim ayağım kopsun ayağım temiz, salatalığın içine girmemiş. doğru
ayağla geTmemiş. öbürü diyi, elim kopsun senin, elimi şey eTdîm, salatalığını alıb
koparTmışım. biri ayağla giTdî, diyeri elle koparTdî. sırTda olan diyi benim ayağım
215 senin şeyine girmemiş. doğru. sırTda geTmiş. ayağla giden diyi ben ellememişim. o
adam de bağı yeminêdir. diyi ben senin şeyini kopartmamışım. è doğru. eli onun bağı.
eli onun kopartmamış. è sırTda olan de diyi benim ayağım senin salatalığın içine
girmemiş. ademi kandırdi. ne yapsın, adam da yo doğru söylüyor. şimdi adamın sırtında
giden adam yeminêdi. benim ayağım diyi, senin salatalığına basmamış. // mesela
220 diyer namazda şey eKsiği olidi, yuwarlağ ayna, bi de tarağ. heyaTda cebimizde oni bèle
şey ediyoruz ya yanê görünsün. yanê işde aynasi wardi. her dekkede bir bağıdu. zaten
bi tene mendil bulabilse ne mutlu bize. işde bi gün olduğı zaman bi hoşab yiyodu
çıoğken. bi şey olmadığı için. bi hoşav o yiyilür. bi makarne yiyebilsek ne mutlu
bizeydi. bize sêrTden getirib satidiler. incir, şimdiki incirimiz o zaman sêrTden gelidi.
225 buralarda yoğdi. sêrTden katırlarla getiridiler. köylerde dolaşidiler. a yine ‘eyni. bi
bağal gibi. mesela üç çâşit var. sıcığ getirdi. üzüm, incir. ya bi piskövê. elinde bi bèle
mesela işe yaramayan yırtı ayakabılar, özellikle bi naylon ayakabılar trabzon deyêl.
naylon ayakabılar, çorablar evde işi bitmiş tencere. wala işi bitmezdi tencerenin de.
şimdi genellikle toprağ çölmekler wardi. Kodık, kasık, onnan sora o büyük şeyin ismi
230 neydi? diz, hencan, hencandi. hamuri içinde yoğuranın ismi hencandi. hamuri içinde
yoğuridiler. // he, biraz iri, ağzi açıhdi. içinde yapilerdi. tencere de dizdi. // yün yoğdi ki.
heyvanların şeyleri wardi. o da biz normal şey yapıdu kendimize. bu keçilerin şeleri
war ya. oni kesdiğimiz zaman oni getiriyorlardi, temizliyolardî. ne bilem, tariyolardî. ip
şeklinde yapıb işde ya çorabımızı dikidiler ya bağıliylerdi oni ya de palaz dediğimiz şey
235 ha. hesire bi de deyişik bi palas diyu, yapışık. oni yapıdılar. bèle hali yoğ ki. hali
mali diye bi şey yoğdi. ha bi odaya biz de bi tene atiyodu. o da zaten çürüyib gididi.

kêçi kılindandi. ha o yüzde bi çorab. çorab olurdi. veyahuT da bi yorğan ya bi döşek yapılrđi, oydi. ê şimdi mesela çäşit çäşit şeyler war.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

AÇIKLAMALAR

- 1) Sözlük bölümü, metinlerimizde yer alan; fakat ölçünlü Türkçede bulunmayan ve fonetik açıdan değişikliğe uğrayan sözcükleri içermektedir.
- 2) Sözlükte belirttiğimiz sözcüklerin alındıkları diller belirtilmemiştir.
- 3) Yazılışları aynı fakat anlamları farklı olan sözcükler numaralandırma suretiyle birbirinden ayırt edilmeleri sağlanmıştır.
- 4) Fiiller kök ya da gövde halinde alınmıştır. Dolayısıyla bir sözcüğün fiil olduğunu belirtmek için fiilin kök veya gövdesinden sonra (-) işaretini kullandık.
- 5) Sözlükte Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılmayan deyimlere, birleşik sözcüklere de yer verilmiştir.
- 6) Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılmayan sözlükler, metin ve satır numaraları belirtilmek suretiyle ele alınmıştır.
- 7) Şekil ve anlam birliği gösteren sözcükler bölgemiz ağızlarında karşılaşılan en yaygın söylenişleri altında toplanmış; ikinci ve daha sonraki sıralarda yer alan söylenişleri alfabetik dizilimlerine göre gösterilmiş, ancak en yaygın söylenişine gönderme yapılmıştır.
- 8) Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılmayan fakat bölge ağızlarında kullanılan ünlüler ve ünsüzler sözcüklerin anlamlarını farklılaştırdıklarından dolayı sözcükler tespit edildikleri orijinal fonetik sesleri ile belirtilmiştir.

a, á, ' a

aba	:Anne, abla (Erciş 11-159; Van Küresinli 3-377, 17-19; Van Yerli 19-5).
abdès	:Abdest (Van Yerli 22-201).
abTès	:bkz. abdès (Erciş 3-197).
abo	:Anne, abla (Ahlat 10-32).
abur	:Haya, edep (Van Küresinli 5-166).
acar	:Taze (Van Küresinli 17-14).
ācīḥ	:Küs, darılmış (Erciş 3-55).
acıḥaz	:Yabani marul (Erciş 17-217).
acıkabalaḥ	:İlaç olarak kullanılan geniş yapraklı bir ot (Adilcevaz 1-100, 23-124; Erciş 16-271).
aFşor	:Kemiksiz et, biryan yağı, domates, taze fasülye, patlıcan ve salça ile yapılan bir tür sulu yemek (Bitlis 7-107).
afTaba	:bkz. afTafa (Van Yerli 19-15).
afTafa	:İbrik (Van Küresinli 1-109, 2-114).
aḡos	:1- Saban, pulluk veya traktörün toprakta açtığı iz, çizgi. 2- Tir usulü ekimde sıra alanları (Ahlat 10-251).
aḡ	:1- Ak, beyaz. 2- Göz bebeği üzerinde oluşan beyaz leke, göz hastalığı (Adilcevaz 22-208; Bitlis 8-81; Erciş 1-23, 3-69; Van Yerli 1-22).
aḡaPPaḥ	:Apak, bembeyaz (Van Küresinli 1-355).
aḡaran	:Süt ürünleri (Süt, yoğurt, ayran vs.) (Ahlat 10-6; Erciş 3-34; Van Küresinli 17-99).
aḡaranti	:bkz. aḡaran (Van Küresinli 17-5).
aḡaz	:Ağız (Van Küresinli 1-131).
āḡbat	:Akbaht, mutlu, şanslı Erciş 2-98).
aḡbet	:Akıbet (Bitlis 8-114).
aḡibat	:Akıbet (Ahlat 10-255).
aḡibeT	:Avukat (Van Küresinli 3-543).

ağıl	:Hayvan barınağı, koyun, keçi gibi küçük baş hayvanların konduğu üstü açık ve etrafı çevrili yer (Erciş 9-161).
ağırboğaz	:(Hayvanlar için) Gebe, doğurmak üzere olan hayvan (Erciş 3-28).
āğız	:bkz. āğuz (Van Küresinli 3-386, 17-15; Van Yerli 19-2).
ağpencer	:Keledoşa katılan dibi beyaz, üstü uzun, yaprakları olan bir tür pancar (Van Küresinli 12-134).
āğu	:Zehir (Adilcevaz 1-172, 22-206; Bitlis 8-113; Erciş 3-110; Van Küresinli 17-32).
āğuj	:Üzüm sürgünü (Erciş 3-58).
ağul	:Bkz. ağıl (Erciş 16-299).
āğuz	:1- Yeni doğurmuş bir hayvandan ilk günlerde sağılan, koyu yapışkan süt, ağız. 2- İneğin ilk sütünden yapılan bir tür tatlı (Erciş 3-60, 7-93; 15-172).
ağuz ¹	:bkz. ağuj (Erciş 8-24).
ağuz ²	:Defa, kez (Erciş 3-60).
ağ ¹	:Ak, Beyaz (Van Yerli 4-117).
ağ ²	:Toprak (Van Yerli 18-46).
aha	:Gösterme edatı (Van Yerli 5-140).
ahan	:Gösterme edatı (Van Küresinli 5-169).
ahang	:Nara, bağırtı (Bitlis 8-191).
ahang	:Düzen, uyum, ahenk (Adilcevaz 3-165).
ağbal	:Ayran aşısı (Ahlat 16-11).
ağçıh	: 1- Ermeni kızı. 2- Kız çocuğu (Erciş 3-37).
ahçi	:Aşçı (Adilcevaz 12-50).
ağpencer	:bkz. ağpencer (Ahlat 6-55; Erciş 1-210).
ağsaKkal	:İhtiyar, yaşlı (Van Küresinli 13-144).
ağşış	:Hastalık, vücudun herhangi bir yerinde iltihaptan kaynaklanan şişme (Erciş 3-94).
ağtar-	: Ara-, bulmaya çalış-, araştır-, gizli yahut kaybolmuş bir şeyi bulmağa, ortaya çıkarmağa çalış- (Van Küresinli 1-76, 4-69).
aj	:Aç (Adilcevaz 2-16; Ahlat 4-30; Van Yerli 4-203).
ajorla-	:Filizlenmek, dal budak vermek (Erciş 3-58).

akıT	:Taştan örölme ev, yapı (Bitlis 2-185).
akübet	:Akıbet (Bitlis 8-115).
akuka	:Suyun duvara veya evin temeline zarar vermesini önlemek amacıyla duvarın içine atılan boru, künk (Adilcevaz 1-135).
alaçarpah ¹	:Karla karışık yağın yağmur (Ahlat 10-2).
alaçarpah ²	:Karmakarışık, dağınık (Erciş 3-90).
alaşuşı	:Karışık renkli bir tür kuş (Van Küresinli 10-94).
alamyon	:Alüminyum (Adilcevaz 8-35).
alatirig	:Elektrik (Bitlis 4-31).
alav	:Alev (Adilcevaz 6-84; Van Yerli 6-32).
alavla-	:Alevlendirmek, tutuşturmak (Van Küresinli 11-115).
alavlandır-	:Alevlendirmek, tutuşturmak (Erciş 16-199).
alazla-	:Bir şeyin yüzünü alevden geçirmek, aleve tutmak (Van Küresinli 1-91).
alça	:Ekşi erik (Van Yerli 19-1).
alemyon	:Alüminyum (Van Yerli 6-159).
alıf	:Hayvanların kışlık yiyeceğı, saman, ot, vb (Bitlis 8-191).
ali okülu	:İlkokul (Van Küresinli 12-44).
alma	:Elma (Adilcevaz 6-129; Ahlat 10-84; Erciş 8-66).
alnıgoğuş	:Alnı düz, kaygan (Erciş 3-52).
alo	:Sarı erik (Erciş 3-93, 15-155; Van Küresinli 17-24; Van Yerli 15-149).
amıntamın	:Habersiz ol-, suçu olmamak, kendinden emin olmak (Erciş 3-65).
amış	:bkz. amışk (Van Küresinli 17-1).
amışk	:İkinde defa biçilen yonca (Erciş 3-31).
amışk	:bkz. amışk (Bitlis 8-191).
anafor	:Bedava (Bitlis 8-192).
anali kızli küFTe	:İnce bulgur, yağ, soğan, kıyma ve salça ile yapılan yarısı iri yarısı ufak olan bir tür köfte (Adilcevaz 8-120).
andër	:1- Kötü, kalitesiz mal. 2- Kadının cinsiyet organı (Erciş 3-86).
anğar	:Hangar (Ahlat 9-57).
anguT	:Ördekten daha iri, kiremit renkli bir çeşit kuş (Van Küresinli 14-92).

anıl	:Alın (Van Yerli 4-17).
anizaz	:Yaramaz, haşarı, huysuz (Erciş 3-54).
ano	:Anne (Bitlis 8-9).
anorli	:Gururlu, onurlu (Bitlis 8-192; Erciş 3-36).
anoti	:Boş gezen, serseri (Erciş 3-45; Van Küresinli 17-11; Van Yerli 4-73).
anteri	:Entari (Bitlis 2-82).
anzerut	:Kekik, Anzer otu (Metinde zıkkım anlamında) (Bitlis 7-113).
apantès	:Apandisit (Ahlat 4-111; Erciş 1-162).
apar-	:Götürmek (Ahlat 15-180; Van Küresinli 1-12; Van Yerli 1-125; 16-32).
arafa	:Arefe (Van Küresinli 3-28).
arak	:Arsız, huysuz, kötü huylu (Bitlis 8-193).
arçma	:Erik veya kayısı kurusu (Van Yerli 5-423).
ardala	:Kesim hayvallarının karaciğer, böbrek, bağırsak ve içkembelerinin genel adı, sakatat (Erciş 3-30).
arği-	:Ağrımak (Adilcevaz 8-11).
arhavuk	:Margarinin tavada eritilip üzerine un ve şeker tozu ilave edilmesiyle yapılan bir tür yemek (Erciş 3-100).
arhavuT	:bkz. arhavuk (Erciş 2-186, 15-64).
arhayın	:Kendine güvenen, kendinden emin (Erciş 3-32).
arîh ¹	:Kağnı arabasının kolları (Erciş 3-83, Ahlat 16-45).
arîh ²	:Zayıf, cılız, sıska (Van Küresinli 17-107).
arimbağ	:1- Ağaçla örtülü damlarda ağaçların bırakıldığı sıra duvar. 2- Dam saçacağı (Erciş 15-156).
arınbağ	:bkz. arimbağ (Van Yerli 4-96).
arınbağ	:bkz. arimbağ (Van Küresinli 6-26).
arıştağ	:Tavan döşemesi (Erciş 3-48, 5-123, 10-70).
armağ	:bkz. arimbağ (Adilcevaz 1-136).
artıhayıf	:Un ve yağla yapılan bir tür yemek (Van Küresinli 17-25).
artıhlama	:Dahası, üstelik (Ahlat 15-170).
artla-	:Ayıklamak, temizlemek (Ahlat 2-48; 3-16, 13-1; Van Yerli 25-118).

arzi tamarzi	:Yoksul, muhtaç (Erciş 3-76).
asda	:bkz. asuda (Van Küresinli 12-166).
aslanagzi	:Bir çiçek türü (Van Yerli 5-318).
asTa	:bkz. asuda (Adilcevaz 25-95; Erciş 7-149).
āsTaḥ	:bkz. arıstaḥ (Adilcevaz 23-36).
asTaḥ	:bkz. arıstaḥ (Adilcevaz 1-136).
asTana	:Evin önü, eşik (Van Küresinli 1-144, 2-144).
asuda	:Yağ ve una pekmez veya şeker karıştırılarak yapılan bir çeşit tatlı, helva (Van Yerli 13-6).
aşhamura	:Ekşimiş hamur mayası (Erciş 3-38).
aşıF	:Çapa, ot temizliği (Bitlis 8-196).
aşıḥ	:Koyunların dizinde bulunan dört yüzlü kemik ve bu kemikle oynanan bir oyun (Van Küresinli 6-93; Van Yerli 11-15).
āşır	:Kur'an-ı Kerim'in ayetleri (Erciş 5-99).
aşırma	:Gerdanlık, bel kuşağı, fişeklik (Erciş 2-227).
aşma	:Erik ve kaysı kurusu (Erciş 3-54).
aşortman	:Eşofman (Van Küresinli 4-23).
atlan-	:Ata binmek, at sırtında gitmek (Van Yerli 1-29).
ataş	:Ateş (Adilcevaz 6-84; Bitlis 8-127; Van Yerli 17-105).
aTḡuyruḡi	:Kırkboğum ve katırkuyruğu olarak da adlandırılan bir çayır bitkisi (Ahlat 12-58).
atturpi	:Yemeklere katılan pancar türünden bir ot (Ahlat 3-39, 15-85).
avanēT	:bkz. avanit (Erciş 7-137).
avanit	:Yağda kızartılan yumurtanın üzerine sarımsak ve yoğurt eklenmesiyle yapılan bir tür yemek (Van Yerli 13-7, 18-261).
avara	:Avare (Van Yerli 1-27).
awara	:bkz. avara (Ahlat 2-48).
avcım avcım	:Avuç avuç (Van Küresinli 3-42).
avēl	:Aptal, sersem (Erciş 3-108).
avēlik	:bkz. evelik (Ahlat 3-37).
avilik	:bkz. evelik (Ahlat 9-354).
āvuduḥ	:Ayran (Van Küresinli 6-59, 1-16).
avulda-	:(Köpekler için) ulumak (Erciş 16-306).

awulde-	:bkz. avuldamak (Bitlis 8-160).
awuşdur-	:Ovmak, ovuşturmak (Adilcevaz 5-46, 22-252; Van Yerli 18-246).
ayahça	:1-Merdiven. 2- Merdiven basamağı (Adilcevaz 1-137, 2-24).
ayındır	:Anlat, açıkla (Emir kipinde) (Erciş 3-64).
ayın èt-	:Oyuna getirmek, kandırmak (Erciş 15-258).
ayınoyun	:Öteberi, eşya (Erciş 3-107; Van Küresinli 17-29).
ayıT	:Ait (Van Küresinli 3-314).
ayo	:Ayı (Van Yerli 2-6, 3-28).
ayrıhköki	:Buğdaygillerden yabani bir bitki (Ahlat 7-69).
ayrı seçKi	:Ayrım, ayrıcalık (Van Yerli 12-34).
ayvan	:Salon (Bitlis 8-326).
azan	:Ezan (Ahlat 10-170).
azınte	:İşi gücü olmayan, serseri (Van Yerli 4-74).
ácıb ‘ èbet	:Çok çirkin, ibretlik (Bitlis 8-189).
āğbet	:Akıbet (Erciş 2-103, 13-36).
átariye	:Çerçilik, seyyar satıcılık (Bitlis 3-3).
āmel	:İshal (Adilcevaz 24-101).
ávare	:Avare (Erciş 13-1).
ávèl	:Aptal, sersem (Erciş 14-45).
ázza	:1- Aza 2- Mermi kapsülü (Bitlis 8-198).

b

baba çıh-	:“Ölmek, gebermek” anlamında ilenç olarak kullanılır (Erciş 2-123).
baba ol-	:Zıkkım olmak (Erciş 3 -237).
baba tök-	:Büyük ve onulmaz çıban, veba, hastalık çıkarmak Bitlis 8-124 Erciş 2-115
babadan pakı olma-	:Korkusu olmamak (Van Küresinli 7-49).
babaègid	:bkz. babagit (Ahlat 9-223).

balğudan	:bkz. balıhıudan (Van Küresinli 1-382).
balığudan	:bkz. balıhıudan (Van Küresinli 6-123; Van Yerli 12-115).
balıhıudan	:Martı (Erciş 10-37; Van Yerli 22-48).
balıhıkulağı	:Midye (Erciş 3-127).
bancılos	:Dalkavukluk (Erciş 3-228).
banna-	:(Horozlar için) Ötmek (Erciş 16-309).
bar	:Mal, varlık, var (Bitlis 8-92).
barabêl	: “Barabelli” olarak bilinen bir tabanca türü (Van Yerli 1-334).
barambar	:Beraber (Bitlis 9-32).
barata	:Leş (Ahlat 14-130).
bardan	:Büyük çuval, haral (Erciş 3-225; Van Küresinli 2-126, 17-79).
barğon	:Balkon (Van Küresinli 3-152).
barmağ	:Parmak (Adilcevaz 15-115; Van Yerli 5-373).
barnı	:Yoğurdun bozulmaması için kızarmış topraktan yapılan saklama küpleri (Van Küresinli 11-99, 14-212).
bārsah	:Bağırsak (Van Yerli 5-400).
basalya	:Kına gecesi kız evine gidilip kızın eline kına yakılması. (Van Yerli 5-125).
basduğ	:Pestil (Bitlis 8-200).
basır-	:1- Tavuğu kuluçkaya yatırmak. 2- Bastırmak (Van Küresinli 17-66-67).
basmalığ	:1- Gübre biriktirilen yer. 2- Gübre, tezек (Erciş 3-230; Van Küresinli 1-177, 17-81; Van Yerli 11-69).
başa kül ele-	:(Beddua olarak) Ölmek, toprağa gömmek anlamında kullanılıp karşıdaki kişinin zavallılığını belirtmek için kullanılır (Van Yerli 1-144).
başa düş-	:Anlamak, kavramak (Van Küresinli 1-167).
başa sal-	:Önermek, tavsiye etmek (Erciş 3-236; Van Küresinli 17-86).
başbağ	:bkz. başmağ (Van Küresinli 1-25).
baş baş ol-	:Eşit olmak, denkleşmek (Van Küresinli 15-62-63).
başmağ	:Ayakkabı (Van Küresinli 1-83).
başTannığ	:Kına gecesi gelen misafirlere verilen yemek (Van Yerli 5-141).

batançıhen	:Vücudu siyah, kanat altları kırmızımsı, ayakları beyaz olan bir yabani ördek türü (Van Küresinli 1-350).
batbat	:Deliotu (Erciş 17-230).
batdi batdi	:Yüzük ve bez parçası ile oynanan bir oyun türü (Erciş 1-105).
batman	:Ağırlık ölçüsü (Van Yerli 2-7).
bayağ	:bkz. bayağ (Erciş 3-138).
bayağ	:Demin, az önce (Adilcevaz 6-43; Ahlat 10-123; Erciş 14-29).
bayağdan	:bkz. bayağ (Erciş 3-212).
bayargi	:Yabancı, el (Erciş 3-175).
bazara getir-	:Bahis konusu yapmak, ortaya atmak, ileri sürmek (Van Küresinli 7-41).
bazbent	:1-Kol bağı, pazubent, kolçak (Van Küresinli 17-40; Erciş 3-126).
bazlama	:1- Gözleme. 2- Küçük ekmek (Van Yerli 17-51).
bās	:Bahis (Van Yerli 19-11).
bās tut-	:Bahse girmek (Erciş 3-241).
bedah	:Taştan su testisi (Bitlis 8-198).
bed' emel	:Hayırsız (Bitlis 8-199).
bedro	:Su kovası (Bitlis 8-199).
befaT	:Vefat (Adilcevaz 16-21).
beg	:Bey (Van Yerli 2-2).
bekik	:Boğmaca (Bitlis 8-206).
belek	:Benek, benekli (Bitlis 8-201; Van Küresinli 1-401, 6-120).
beleke ¹	:Çavdarla karışık buğday (Erciş 3-156).
beleke ²	:İlkbaharda karın araziden tam kalkmamış hali (Bitlis 8-201).
belengaz	:Zavallı, aciz (Adilcevaz 24-9; Erciş 2-308, 3-233, 14-35, 16-4, 16-56; Bitlis 8-213; Van Küresinli 17-84)
belke	:Belki (Adilcevaz 1-93; Van Küresinli 1-101, 3-95).
bend	:Bent, set (Van Yerli 22-227, 24-55).
benice	:Yemeğe katılan bir tür ot (Van Yerli 5-394).
bePPuk	:Beceriksiz, yeteneksiz (Erciş 3-116).
beran	:Büyük çuval (Bitlis 8-320).
beraz	:Domuz (Bitlis 8-202).
berazo	:bkz. beraz (Bitlis 8-203).

berbük	:Geline koca evine gidinceye kadar eşlik eden kadın (Van Yerli 15-150).
berdan	:Saman taşımak için kıldan yapılan büyük çuval (Bitlis 8-202).
berdaz	:Büyük çuval (Bitlis 8-202).
berdoş	:Berduş, serseri (Van Yerli 4-73).
bereber	:Beraber (Van Yerli 1-33).
bereday	:bkz. beredayi (Bitlis 5-14; 8-204; Erciş 13-2).
beredayı	:bkz. beredayi (Van Küresinli 17-42).
beredayi	:Boş gezen, işsiz güçsüz, başıboş (Erciş 3-128).
berfiK	:Kar küreme küreği (Van Küresinli 2-87).
berga	:Üç yaşındaki inek (Van Küresinli 1-407).
bergon	:Arazilerin sınırını belirleyen toprak yığınları (Erciş 3-110).
berhana	:Yayla evi (Adilcevaz 1-138).
beroj	:Güneş alan yer (Bitlis 8-214).
beTe	:Set, engel (Van Küresinli 17-94).
bâş	:Beyaz, beyazlık (Bitlis 8-218; Erciş 3-152; Van Küresinli 17-54).
beveşe	:Mayıs ayının sonları ile haziran ayının başlarında görülen soğuklar (Erciş 3-247; 15-133).
beyah	:Biraz önce, az önce (Van Küresinli 17-50).
bezir	:Keten tohumu (Van Yerli 17-86).
bezirhana	:1- Buğday ve bulgurun dövüldüğü yer. 2- Bezir yağı çıkarılan dibek (Ahlat 10-10; Erciş 3-139).
bébâht	:Talihsiz, şanssız (Bitlis 8-200).
béceK	:bkz. bicek (Van Küresinli 1-405).
béfankes	:Falan kimse, falanca (Erciş 3-167).
bēğ	:Bıyık (Bitlis 8-206).
bêhêş	:bkz. bêhuş (Erciş 3-131).
bêhuş	:Şuursuz, bilinci yerinde olmayan (Van Küresinli 17-46).
bêl	:Toprağı aktarmaya veya işlemeye yarayan, uzun saplı, ayakla basılacak yeri tahta, ucu sivri kürek. (Erciş 10-18).
bêlbağı	:Kemer, kuşak (Erciş 3-225).
bêle-	:Bebeği bezin içine alıp kundak yapmak, belemek (Erciş 3-189; Van Küresinli 7-33, 17-71).

b�lle-	:Bel k�reğiyle kazmak (Erciş 3-191).
b�mıraz	:Muradına eremeyen, nasipsiz (Bitlis 8-72).
b�sleme	:Evdeki kalıcı işçi kadın (Erciş 3-209).
b�şdaş	:Beş taşla oynanan bir �ocuk oyunu, beştaş (Erciş 15-46).
b�şle	:Tohumluk salatalık (Bitlis 8-205).
b�vankes	:bkz. b�fankes (Van Küresinli 17-62).
b�y�g	:bkz. b�y�k (Van Yerli 12-11).
b�y�K	:bkz. b�y�k (Bitlis 2-69, 3-158).
b�zar	:Bizar, bezmiş, uzanmış (Van Yerli 2-2).
b�ze-	:Süslemek (Van Küresinli 5-168).
bı cıncıı	:Azıcık (Van Yerli 19-10).
bıcoş aşı	:Bulgur unundan yapılan bir çeşit �orba (Ahlat 3-2).
bığır	:Yaşlı, iri köpek (Erciş 3-161, 17-254).
bıı�ı	:Testere (Bitlis 8-212).
bı�eri	:1- Baca. 2- şömine yeri (Bitlis 8-538; Van Küresinli 17-58).
bı�tan	:Bühtan, iftira (Bitlis 8-75).
bı��ılda-	:Fokur fokur kaynamak (Bitlis 8-207).
bıl-	:Bilmek (Van Küresinli 1-35).
bıldıır	:Geçen sene (Ahlat 10-84; Bitlis 8-208).; Erciş 3-163, 14-29, 15-50; Van Küresinli 17-57).
bile-	:Sivirtmek, keskinleştirmek, bilemek (Van Küresinli 17-66).
bilev	:bkz. bilev (Van Küresinli 1-83; Van Yerli 19-9).
bıllu�	:Parmak atma (Erciş 3-171).
bılo�	:Dışarı fırlamış g�z (Bitlis 8-209).
bılor	:Kaval (Bitlis 8-208).
bır	:Körebe tarzında bir �ocuk oyunu (Adilcevaz 14-87).
bırbırık	:Zayıf, ince, narın (Erciş 17-179).
bır�eK	:Sa�, kak�l, z�l�f (Erciş 3-212; Van Küresinli 17-76).
bırdan	:Buradan (Bitlis 2-16).
bırde	:Burada (Bitlis 8-118).
bırın	:Burun (Bitlis 7-257, 8-112).
bıruki	:Van ilinde bir aşiret adı (Van Yerli 18-216).
bıryan	:Tandırda susuz pişirilen kebab, biryan (Bitlis 7-107, 9-139).

bıst	:bkz. bıst (Van Yerli 15-61).
bışkı	:Bışkı, testere (Van Yerli 14-97, 4-48).
bızav	:bkz. bızav (Bitlis 8-208; Van Küresinli 1-408; Van Yerli 15-54).
bızavci	:Buzağı güden, çoban (Van Küresinli 17-64).
bızbızık	:Sivilce, kabarık, beze (Erciş 3-146).
bi avur	:Bir süre (Van Küresinli 4-11).
bibar	:Biber (Van Küresinli 7-123).
bibi	:Hala, babanın kız kardeşi (Bitlis 8-209; Erciş 1-122; 12-168; 14-40; Van Yerli 4-77).
bicek ¹	:Küçük yaşta doğuran düve (Adilcevaz 1-139;).
bicek ²	:Hıdırellez günü oynanan “mani ile yüzük çekme” oyunu (Erciş 1-6, 14-18).
bi cıncıĥ	:Azıcık, çok az (Erciş 3-223; 14-34).
biddiz	:Bitlis (Erciş 9-14).
bi ğırtı	:bkz. bi kırtık (Van Küresinli 1-24).
bi ğırtıK	:bkz. bi kırtık (Van Küresinli 17-53).
bigi	:Öküz arabasında kayışın açılmamasını sağlayan ve kağının ortaya takılmasını ağaç (Van Yerli 12-82).
bihög	:Büyük (Van Küresinli 6-94).
bihüş	:Şuursuz (Van Küresinli 1-452).
bijek	:Genellikle Hıdırellez günü oynanan mani ile yüzük çekme oyunu (Erciş 15-28).
bi kırtı	:bkz. bi kırtık (Adilcevaz 16-98).
bi kırtig	:bkz. bi kırtık (Erciş 16-56).
bi KırtıK	:bkz. bi kırtık (Erciş 10-176, 14-33; Van Yerli 22-10).
bi kırtık	:Azıcık, biraz (Bitlis 8-416).
bi kitu	:bkz. bi kırtık (Bitlis 8-64).
bilev	:Bileği taşı (Erciş 3-202).
biPPo	:İbibik kuşu (Van Küresinli 2-115).
bir êt-	:Eşit tutmak, denk tutmak (Ahlat 10-154).
biremedi	:Birlikte, hepsi birden (Erciş 3-199).
birik	:Yalnız, tek başına (Ahlat 1-60).
bisar	:Bilgisayar (Ahlat 15-179).

bisT	:Tandırın üzerine bırakılan enli demir (Van Küresinli 1-110; Van Yerli 4-92).
biş	:Beş (Van Küresinli 13-156).
biş-	:Pişmek (Adilcevaz 19-98).
bi tevür	:Başka türlü, bir çeşit (Erciş 3-160).
bitik	:Üzerine dua yazılı kağıt parçası, muska (Adilcevaz 23-46).
bı'tün	:Bütün (Van Yerli 20-134).
biz	:Sivri uçlu demir (Van Küresinli 1-344).
bizav	:Buzağı (Erciş 14-34).
bizle-	:Sivriltilmek, keskinleştirmek (Van Küresinli 1-134).
boÇÇık	:bkz. boççık (Erciş 16-161).
boççık	:Kuyruk, kuyruk sokumu (Van Küresinli 17-74).
boğabaş	:Lastik ayakkabı (Van Yerli 14-47).
boğayarpağı	:bkz. bağayarğağı (Van Yerli 12-60).
boğaz	:Gebe inek, manda, gebe hayvan (Erciş 3-226; Van Küresinli 3-381; Van Yerli 4-78).
bonduruğ	:bkz. boyunduruğ (Van Küresinli 6-82; Van Yerli 6-133).
bonturuğ	:bkz. boyunduruğ (Erciş 9-173).
borani	:Bulgur ve pirinçle pişirilen sebze üzerine yoğurt dökülerek yapılan bir yemek (Erciş 2-183; Van Yerli 13-10).
boy	:bkz. boy oti (Erciş 1-215).
boyah	:Boya (Van Yerli 1-13).
boylu	:Hamile, gebe (Van Küresinli 3-382).
boy oti	:Yörede pıltan olarak da bilinen 10-15 cm yükseklikte bir yıllık, otsu, sarımsı ve beyaz çiçekli bir bitki (Erciş 8-19).
boyunduruğ	:Öküzlerin boyunlarına takılıp onların birlikte çalışmalarını sağlayan aygıt (Adilcevaz 20-85).
boyunturuğ	:bkz. boyunduruğ (Erciş 3-85).
bozTähär	:Boza çalan, boz renkli (Van Küresinli 1-342).
bögür-	:Böğürmek, nara atmak (Erciş 3-208).
bögür	:1- Vücutta yanlardaki boşluk. 2- Yamaç (Bitlis 8-212).
börtme	:Suda pişimiş yumurta, soğan ve maydanoz karışımı bir yemek, haşlama (Erciş 3-124).

böün	:bkz. böyön (Erciş 16-174).
böyög	:bkz. böyök (Erciş 7-53; Van Küresinli 10-55; Van Yerli 8-139).
böyök	:Büyük (Ahlat 2-12, 3-32; Bitlis 6-33; Erciş 10-81; Van Yerli 1-273, 5-133).
böyön	:Bugün(Erciş 7-89).
böyü-	:Büyümek (Erciş 16-265).
böyüg	:bkz. böyök (Van Yerli 4-48).
buğ	:Buhar, buğu (Erciş 9-160).
buğçe	:Uçları bir araya getirilerek kullanılan dört köşeli sargı bezi, bohça (Bitlis 8-211).
buhağ	:Bebeklerin kafasında oluşan kabuk, konak (Erciş 3-256).
buğçi	:Testere (Adilcevaz 1-134; Van Küresinli 1-176).
buğçu	:bkz. buğçi (Van Küresinli 2-32).
buhtan	:Bühtan, iftira (Bitlis 8-54).
bulah	:Çeşme, bulak, su gözesi (Van Yerli 1-41; 4-97).
bulama	:Süt veren hayvanların ilk sütünden yapılan tatlı. 2- Doğum yapmış koyunların, ineklerin ilk sütü (Van Küresinli 17-55; Erciş 3-161).
bulgur aşı	:İçinde soğan, domates, biber bulunan salçalı ve az sulu bulgur pilavı (Van Yerli 13-12).
bump	:Çeşmelerde kullanılan tıpa (Bitlis 8-260).
buncuğ	:Boncuk (Adilcevaz 1-24).
bupi	:İbibik kuşu (Erciş 16-294).
burğan	:Su anaforu, girdap (Erciş 3-118).
burğan	: Suyun derin olduğu yer (Van Küresinli 17-34).
burği	:Delme makinesi, breyiz (Erciş 3-217).
buri	:Göz hastalığı, trahom (Erciş 3-221).
büruki	:Van ilinde bir aşiret adı (Van Yerli 1-149).
buy-	:Üşümek, donmak (Erciş 3-145).
buynuz	:Boynuz (Van Yerli 3-24).
büküh	:Ayak bileği (Erciş 1-113).
bülbüze	:Nergis çiçeği (Bitlis 8-211).
bürbür	:Boş yere bağırıp çağıran, yaygaracı (Erciş 3-128).

bürgün	:Öbür gün(Erciş 3-183).
bürk	:Külâh, şapka (Van Yerli 20-144).
büşürük ¹	:Hamurun yoğrulmamış hali (Bitlis 8-214).
büşürük ²	:Evlerde tavan tahtalarının üstüne konulan, tavana sıvanan çamur (Erciş 5-131).
büğün	:Bugün (VanKüresinli 1-101, 2-47).
büve	:Çocuk dilinde su (Erciş 3-217).

c, c

caba	Büyük taş, kaya (Erciş 4-100, Van Küresinli 17-124).
cacıh	:1- Ayrandan yapılan çökelek. 2- Süzme yoğurt, sivribiber, maydanoz ve tere yağıyla yapılan bir tür çökelek (Erciş 4-101, 14-32).
cacım	:1- İnce kilim. 2- Yatak örtüsü, çarşaf (Bitlis 8-28).
cağ ¹	:Parmaklık, korkuluk (Erciş 4-77).
cağ ²	:Gövdesi dallı olup turşusu ve yemeği yapılan pancar türünden bir ot. (15-216, 16-260).
cağılda-	:Kuşların feryat etmesi (Erciş 16-310).
cancar ¹	:Çayır bitkisi (Erciş 17-231).
cancar ²	:Harman eden pulluk türü, döven (Adilcevaz 2-45; Van Yerli 2-11).
cahal	:Cahil (Van Yerli 7-2).
cahıl	:Genç, taze (Adilcevaz 1-42).
camış	:Manda (Erciş 14-34).
camışkıran	:Nisan ayının ortalarında görülen soğuk hava (Bitlis 8-219; Erciş 15-132).
canbarah	:Pulluğu harazana bağlayan zincir (Erciş 4-114, 9-193).
cancır	:Yoncaya zarar veren bir çeşit tırtıl (Erciş 4-36).
candırme	:Jandarma (Van Yerli 17-37).
cankêş	:Yedi canlı, dayanıklı (Bitlis 8-220).

cazi	:bkz. cazu (Ahlat 10-158).
cazu	:1- Yaşlı kadın. 2- Cadı (Bitlis 8-220; Erciş 4-123; Van Küresinli 17-128; Van Yerli 4-78).
cebelleş-	:Musallat olmak, bela olmak (Van Küresinli 2-91).
ceğan	:Hasır yapımında kullanılan kamış türünden bir bitki ve bu bitkiden yapılan halat (Adilcevaz 23-55, 25-86; Erciş 4-68, 16-286).
cegen	:bkz. ceğan (Van Yerli 12-84).
cahaddi	:Gayretli (Erciş 16-50).
cehd ele-	:Uğraşmak, gayret göstermek (Van Küresinli 1-131).
celav	:Banyo (Ahlat 4-169).
celeb	:1- Çeşit, tür. 2- Hayvan alıp satan (Erciş 4-59).
cemiyet	:Cemiyet, topluluk (Van Yerli 1-337).
cendeg	:bkz. cendek (Bitlis 8-24).
cendek	:İnsan veya hayvan ölüsü, leş (Adilcevaz 22-5; Ahlat 14-131; Bitlis 8-70).
cendere	:İşkence, eziyet (Bitlis 8-221).
cendime	:Jandarma (Erciş 9-18).
cenhem	:Cehennem (Adilcevaz 2-6).
cerge	:Sıra, dizi (Erciş 4-24).
cergebez	:Kadınlarla erkeklerin bir arada oynadıkları düğünler (Van Küresinli 4-54).
ceriğan	:bkz. ceriğan (Erciş 15-182).
ceriğan	:İçine su, süt konan bir tür büyük bidon (Van Küresinli 1-113; Van Yerli 19-14).
ceriyan	:Cereyan (Van Küresinli 3-178).
cermecücük	:Çoluk çocuk, irili ufaklı çocuk topluluğu (Erciş 4-72).
ceser	:Cesur (Van Yerli 8-12).
câş	:Genç eşek (Bitlis 8-221).
ceyen	:bkz. ceğan (Van Küresinli 1-96).
ceyenlîh	:Bataklık (Van Küresinli 17-114).
cezilde-	:Dövenin çalışırken çıkardığı ses (Van Küresinli 9-102).
cezîm	:Ceset (Van Yerli 1-68).

cécím	:bkz. cacım (Van Yerli 1-415).
cêhêz	:Çeyiz (Adilcevaz 5-32; Van Yerli 1-310, 5-83).
cêrge	:bkz. cerge (Adilcevaz 23-35).
cıbıl	:Heybeyi atan zayıf at (Ahlat 10-26).
cııldız	:Zayıf, sıska, ince yapılı (Erciş 4-95).
cığal	:Büyük erkek manda (Erciş 4-57; Van Küresinli 17-109).
cığare	:Sigara (Bitlis 3-138).
cığata	:Pişmemiş, çiğ (Erciş 4-80).
cığcığ	:Tarla kuşu (Van Küresinli 1-362, 13-278).
cığltı	:Kısık kısık gelen ses (Erciş 4-53).
cığırde-	:Dişlerin birbirine çarpması ile çıkan ses, gıcırdamak (Van Küresinli 1-14).
cıKKa	:Tepe, zirve (Ahlat 10-94).
cılaz	:Cılız, zayıf (Van Küresinli 17-107).
cılbağa	:Zayıf, sıska, ince yapılı (Erciş 4-81).
cılêT	:Jilet (Ahlat 9-321; Van Küresinli 11-119).
cılıvız	:İnce yapılı, narin (Erciş 4-52).
cılızer	:Zayıf, ince yapılı (Bitlis 8-224).
cillaz	:Zayıf, sıska (Erciş 4-50).
cımırni	:Çirkin, suratsız (Bitlis 8-223).
cımistêr	:Betî, benzi solmuş, buruşmuş, kırışmış. Bitlis 8-224).
cıncılı	:Azıcık, bir miktar (Erciş 4-99).
cındır	:Eski, yıpranmış bez parçası (Van Küresinli 2-149, 9-214).
cıngırtma	:1- Un, yağ ve yumurta ile yapılan bir tür kahvaltılık yemek. 2- Yumurtalı helva (Erciş 2-185, 3-102, 4-15, 14-44, 15-64).
cınılı	:Kenar, uç nokta (Erciş 4-118).
cır	:İyi güreşen kişi, vücudu sağlam kişi (Van Küresinli 17-121).
cır-	:Yırtmak, parçalamak (Erciş 4-16; Van Küresinli 17-93).
cıra	:Büyük toprak su testisi, büyük su bardağı (Adilcevaz 7-60; Ahlat 7-209, 15-52).
cırbit	:Göz ifrazatı, çapak (Adilcevaz 1-141; Ahlat 10-161; Erciş 4-19; Van Küresinli 1-419).
cırcırık	:bkz. cırcırıK (Ahlat 10-69). :

cırcırık	:Bir kimsenin torununun torunu (Ahlat 3-45; Van Yerli 5-397, 20-189).
cırcırköki	:Meyan kökü (Ahlat 12-59).
cırcırto	:İbibik kuşu (Erciş 17-242).
cırcı	:bkz. cıra (Bitlis 8-229).
cırıl ėle-	:Yırtmak, parçalamak (Van Küresinli 2-108).
cırıl-	:Yırtılmak (Erciş 16-112; Van Küresinli 1-70).
cırıl-da-	:Gıcırdamak (Erciş 17-125; Van Küresinli 1-160).
cırıl-	:Öküz arabasının giderken çıkardığı ses, gıcırdama (Erciş 17-125).
cırmağ	:bkz. cırnağ (Erciş 4-74).
cırmağla-	:Tırmalamak (Erciş 16-308).
cırmır ol-	:İnsanın yakasına yapışıp onu bırakmamak (Adilcevaz 1-142).
cırnağ	:Tırnak, pençe (Ahlat 10-173; Erciş 4-29).
cırnıl	:Buğday ölçeğı (Erciş 4-83).
cırT	:Çapak (Van Küresinli 17-95).
cırTıl	:Bataklık, çamur (Van Küresinli 17-133).
cırTsakķız	:Menfaati gereğı bulunduğı yerden ayrılmayan, insana yapışıp kalan, yüzşüz (Erciş 4-120).
cıvıt-	:Azmak, sapıtmak (Bitlis 8-226).
cız-	:Çizmek (Van Küresinli 1-78, 17-113).
cızdan	:Cüzdan (Van Yerli 4-188).
cızğı	:Çizgi (Van Küresinli 1-12).
cızıl	:Çizik (Van Küresinli 17-112).
cızıl-la-	:Çizmek, çizik bırakmak (Adilcevaz 25-154).
cızlavêT	:Lastik ayakkabı (Van Yerli 19-15).
cızlı	:Koyun kuyruğunun eritilmesinden sonra kalan posası (Erciş 7-135; Van Küresinli 12-138).
cızma	:Çizme (Van Yerli 22-135).
cib	:Cep (Van Küresinli 11-24).
cibinnik	:Sivrisineklerden veya sineklerden korunmak amacıyla pencerelere takılan koruyucu tül (Adilcevaz 19-139).
cif	:Çift (Ahlat 9-162).

cigara	:Sigara (Van Yerli 22-158).
ciger taplamasi	:Koyun ciğeri, bulgur, tereyağı ve çeşitli baharatlarla yapılan bir tür köfte (Adilcevaz 6-26, 25-137; Ahlat 3-18).
cil ¹	:Çoğunlukla hasır yapımında kullanılan göl yahut bataklıklarda biten bir tür ot (Adilcevaz 1-143, 4-81; Ahlat 2-64; Erciş 4-28; Van Yerli 1-12).
cil ²	: Soğanın içinde yeşillenen yeşilimsi kısmı (Erciş 16-286).
cilav	:Yular (Van Yerli 1-26).
cilavdar	:Yedek atı yularından tutup atı yönlendiren seyis, yedekçi (Van Yerli 1-28).
cilet	:Jilet (Erciş 3-205).
cillek	:Açgözlü, obur (Erciş 4-24).
cillen-	:Çimlenmek, yeşermek (Erciş 4-37, 16-286; Van Küresinli 17-106).
cillih	:Cil otunun bol olduğu yer (Van Küresinli 1-420).
cindeğişeyi	:Çirkin suratlı, meymenetsiz (Van Küresinli 1-85).
cinik	:Azıcık, çok az (Bitlis 8-226).
cirun	:Ahırda hayvanlara su vermek amacıyla yapılmış içi oyuk sulama taşı (Erciş 4-90).
civcık	:Bir kimsenin torununun torunu (Ahlat 13-89).
cizih	:Çizik (Van Küresinli 6-93).
coban	:Kalın halat, urgan (Erciş 4-108, 17-102; Van Küresinli 17-125).
coçço	:Çok konuşan, çenesi düşük (Erciş 4-63).
coli	:Körebe tarzında bir çocuk oyunu (Ahlat 9-182).
conege	:bkz. cönge (Bitlis 8-228).
corab	:Çorap (Van Küresinli 5-151).
cönge	:Tosun (Erciş 4-114).
cuca	:Civciv (Ahlat 2-159, 13-54).
cuce	:Civciv (Van Küresinli 7-132).
cuğ	:Önüne set yapılan su (Erciş 4-18).
culluh	:Sazlıklarda olan boz bir kuş türü, tarla kuşu (Erciş 4-94; Van Küresinli 17-102).
cumbul	:Saf, arı, berrak (Erciş 7-142).

cuz	:İnce sesli yellenme (Erciş 4-92).
cuzulda-	:Yellenmek (Erciş 4-93).
cüce ¹	:Civciv (Adilcevaz 22-292; 23-90, 26-37; Ahlat 14-128; Bitlis 8-140; Erciş 8-57, 16-291; Erciş 4-46; Van Yerli 13-16).
cüce ²	:Kısa boylu (Adilcevaz 4-124; Erciş 13-72).
cücük	:Civciv (Bitlis 8-228).
cülcülük	:Çaylak (Erciş 4-27, 16-294).
cürre	:Yaban ördeğinin ufak bir türü (Erciş 4-56).
cürüve	:Bir çiçek türü (Van Küresinli 1-100).
cüt	:Çift (Van Yerli 4-97).
cüt ét-	:Çift sürmek (Van Küresinli 16-60).

Ç, Ç

çaçan	:Çeçen, Çeçen halkı (Bitlis 9-65).
çağırdikeni	:Yatık gövdeli, bileşik yapraklı, açık sarı renkte küçük çiçekli bir yıllık otsu bir bitki (Van Küresinli 13-297).
çağırtikani	:bkz. çağırdikeni (Van Küresinli 13-308).
çağmur	:Gözleri farklı renkte olan (Van Küresinli 17-156).
çaket	:Ceket (Bitlis 2-163).
çakêt	:bkz. çaket (Erciş 15-3).
çaKala	:bkz. çaK̇K̇ala (Van Yerli 19-21).
çaK̇K̇ala	:Kaysının ilk hali, çağla (Adilcevaz 1-145; Van Küresinli 17-156).
çaK̇K̇ale	:bkz. çaK̇K̇ala (Van Küresinli 1-483).
çaK̇K̇ıldah	:Koyunların kuyruklarının altına yapışıp kuruyan pislik (Van Küresinli 17-151).
çaK̇kıldah	:Tavuk taşlığı (Erciş 4-157).
çaK̇mur	:Bir çeşit sert ve saydam taş (Bitlis 8-231).

çal	:Tandır evi ya da oda içinde yıkanılan yer, banyo (Bitlis 8-232; Erciş 4-152; Van Yerli 8-153).
çalağan	:Kartal, şahin (Erciş 17-244; Van Küresinli 1-330; 6-121; Van Yerli 18-184).
çalbeçal ol-	:Yerin dibine girmek, ölmek (Bitlis 8-130).
çaleser	:bkz. çal (Van Küresinli 6-44, 1-10).
çalha-	:Çalkalamak (Van Yerli 20-124).
çanta çiçeği	:Limonluklarda yetiştirilen bir çiçek türü (Van Yerli 5-331).
çap-	:Koşmak (Ahlat 10-39; Bitlis 8-231).
çapu	:bkz. çapu (Bitlis 8-241).
çapuk	:El çırpma, alkış (Ahlat 10-41).
çaput	:Eski bez parçası (Van Küresinli 17-155).
çargat	:bkz. çargati (Van Küresinli 17-146).
çargati	:Büyük bir örtünün dört kat edilmesiyle oluşturulan baş örtüsü (Erciş 8-65).
çarḳati	:bkz. çargati (Erciş 1-73).
çarpaz	:Çapraz (Van Yerli 3-56).
çaşır	:Peynire katılan ve biçilip hayvanlara verile bir ot (Adilcevaz 1-108, 4-88, 24-96).
çaşur	:bkz. çaşır (Van Yerli 5-373).
çat	:Bez parçası (Adilcevaz 3-54; 11-82).
çatallaş-	:(Köpekler için) Çiftleşmek (Erciş 16-307).
çatçingir	:Un ve yumurtadan yapılan kahvaltılık bir yemek türü (Bitlis 8-230; Van Yerli 12-44).
çatma	:Harmanda koşulan hayvan dizisi (Ahlat 8-2, 12-84).
çaTlaḳuş	:bkz. çatlanguş (Ahlat 8-39, 9-290; 15-83; Erciş 15-108).
çatlanguş	:Bir cins yabani ot, hindiba (Van Yerli 12-65).
çaTTaḳuş	:bkz. çatlanguş (Adilcevaz 1-101; Ahlat 3-76).
çaTTaḥ	:Çatlak (Van Küresinli 12-29).
çaTTaḳuş	:bkz. çatlanguş (Adilcevaz 4-83; Erciş 16-270).
çaTTanguş	:bkz. çatlanguş (Van Küresinli 13-335).
Çav	:bkz. çav (Van Yerli 12-83).

çav	:Ot bağlarını bağlamakta kullanılan halat (Adilcevaz 1-112, 4-122; Ahlat 7-12; Erciş 9-172; Van Küresinli 17-115; Van Yerli 4-98).
çaydan	:Çaydanlık (Van Küresinli 5-90).
çedene	:Buğdayla beraber kavrularak yenen kendir bitkisinin tohumu (Ahlat 9-213; Erciş 14-38, 15-16, 16-265; Van Yerli 10-10).
çekêt	:Ceket (Van Yerli 4-379).
çelêK	:Çelenk (Van Yerli 5-34).
çelepe	:Sulu kar (Bitlis 8-234).
çemberek	:Pulluğa bağlı olan boyunduruğun alt parçası (Van Küresinli 9-29).
çemen	:Çimen (Erciş 1-154; Van Yerli 18-217).
çemîrle-	:Ellerin ve kolların paçalarını sıvamak (Adilcevaz 1-145; Bitlis 8-232).
çemkür-	:Azarlamak, sert cevap vermek (Ahlat 10-149).
ÇePÇePo	:Bilmediği halde her işe karışan (Bitlis 8-230).
çeper	:Kurumuş meşe dalları, çit (Bitlis 8-233).
Çepiç	:bkz. çepiç (Bitlis 8-241).
çepiç	:Bir yaşındaki keçi yavrusu (Van Küresinli 4-121; Van Yerli 12-118, 20-103).
çepKi	:Solak (Bitlis 8-222).
çePPo	:Solak (Erciş 4-122).
çerağ	:Çıra (Van Küresinli 6-139).
çerçi	:Seyyar satıcı (Erciş 4-126; Van Yerli 1-150).
çerçive	:Çerçeve (Erciş 11-218).
çerdek	:Çekirdek (Van Yerli 25-117).
çevîrecek	:Sacdaki ekmeği çevirmeğe yarayan ağaçtan maşa (Adilcevaz 1-151).
çêrdek	:bk. çerdek (Van Yerli 20-141).
çeşir	:Havuç (Van Küresinli 18-85).
çeşür	:Cağ da denen ve hayvanlara verilen bir ot (Ahlat 3-46, 9-313, 12-4, 15-68).
çet	:Genç horoz (Bitlis 8-222).

çeTelegulah	:Kepçe kulaklı, kulakları büyük ve dışa sarkık (Van Küresinli 2-19).
çêşdelmiş	:Çirkinleşmiş, zayıf, tıpsız (Erciş 4-131).
çêşir	:bkz. çeşür (Erciş 1-208; Van Küresinli 13-316).
çêşm	:Göz (Van Yerli 3-44).
çêyne-	:Çiğnemek (Erciş 16-107).
çicoḥ	:bkz. çıcuḥ (Bitlis 4-112).
çicuḥ	:bkz. çıcuḥ (Bitlis 4-19).
çıcuḥ	:Çocuk (Van Yerli 10-1).
çıddılḥ	:Süpürge otu (Van Küresinli 1-433).
çığır-	:Çağırarak, seslenmek (Adilcevaz 22-109; Van Küresinli 1-21, 17-131; Van Yerli 1-364).
çığırTḤan	:Bir olayı, bir haberi yüksek sesle çevreye duyuran kimse (Erciş 17-117).
Çığız	:Çizik (Erciş 4-66).
çığna-	:Çiğnemek (Erciş 5-55; Van Yerli 14-97).
çıḥtapu	:Bitlis'te bir semt adı (Bitlis 8-34).
Çılбір	:Yoğurtlu yumurta yemeği (Erciş 15-61; Van Yerli 4-49).
ÇıleK	:bkz. Çillek (Van Yerli 4-83).
çılḥan	:Bataklık (Erciş 14-30, 15-183).
çılḥır	:Zayıf, çelimsiz, sıska (Bitlis 8-222).
Çımcik	:Çimdik (Bitlis 8-250).
Çımitêr	:Kırışık, buruşuk, pörsümüş (Bitlis 5-87).
Çımitır	:bkz. Çımitêr (Bitlis 8-249).
çındır	:Eski bez parçası, eskimiş elbise (Van Küresinli 5-82).
Çıngo	:Çinko elementinden yapılmış çinko leğen, kap kacaklar (Erciş 8-60).
çır	:Kırağı (Ahlat 10-213).
Çır	:Sağlam, kuvvetli (Erciş 4-95).
Çır-	:Yırtmak, parçalamak (Bitlis 8-247).
Çıraḥ	:Çıra (Bitlis 8-245).
çıraḥba	:Bezir ya da gaz yağı ile yanan bir çeşit aydınlanma aracı (Van Yerli 8-144).
ÇırÇır	:Bir kimsenin torununun torunu (Bitlis 8-237).

çırçır	:Sivrisinek (Ahlat 16-114).
çırçırık	:bkz. ÇırÇır (Erciş 4-137).
ÇırÇironik	:Ateşböceği (Bitlis 8-225).
çirêş	:Çorbası, yumurtalı kavurması, pilavı yapılan bir tür yabancı ot (Adilcevaz 6-57; Erciş 16-263; Van Küresinli 7-17).
çingirok	:Un ve yumurtadan yapılan kahvaltılık bir yemek türü (Van Küresinli 3-303).
Çırhane	:Tahta kapı ayağı (Bitlis 8-242).
Çırıl-	:1- Yırtılmak, parçalanmak. 2- Yıklılmak (Bitlis 7-111; Erciş 16-128).
Çırmahle-	:Yırtmak, tırmalamak (Bitlis 8-248).
çırpacah	:Yün çırpmaya yarayan ince uzun çubuk (Bitlis 8-246).
çırpan	:Su kanalı bekçisi (Bitlis 8-245).
çırpma	:bkz. çırTma (Ahlat 17-43).
çırpi	:Çırpı, ince dallar (Bitlis 8-247; Erciş 15-123).
ÇırPoT	:Çapak (Bitlis 8-225).
ÇırroK	:Laf götürüp getiren (Bitlis 8-242).
Çırt	:Tavuk veya kuş dışkısı (Bitlis8-240; Erciş 4-67, 16-310).
çırTma	:Yufkadan daha kalın tandır ekmeği (Ahlat 2-149, 10-9).
çirtik	:Azıcık, bir miktar (Bitlis 8-235).
Çirtikan	:Bela, yapışkan, insana musallat olup onu bir türlü bırakmayan kimse (Bitlis 8-238).
çiTdir-	:Kibar olmak veya kibar konuşmak amacıyla olduğundan farklı davranmak, kırtmak (Van Küresinli 1-481).
çiTgan	:Zıplayan, çifte atan at (Erciş 4-133).
çiTtır-	:bkz. çiTdir- (Ahlat 10-261).
ÇızÇız	:Çok ağlayan çocuk (Bitlis 8-248).
çibin	:Sinek (Adilcevaz 1-146; Erciş 16-299; Bitlis 8-249).
çiçeh	:Çiçek (Van Küresinli 3-346).
çig	:Çiğ, pişmemiş (Ahlat 9-352).
çiK	:bkz. çig (Ahlat 9-351).
çil	:Üstü benekli yaban kekliği. (Ahlat 10-209).
çile	:Çiseleyen yağmur (Ahlat 10-208).

Çillek	:Açgözlü, obur (Adilcevaz 1-144; Bitlis 8-242).
çillen-	:Filiz vermek, yeşermek (Bitlis 8-251).
çim-	:Yıkamak, yıkanmak, yüzmek (Bitlis 7-360; Van Küresinli 1-10, 17-158).
çin	:Çiğın, omuz (Adilcevaz 15-78; Ahlat 1-91, 7-155; Van Küresinli 5-164, 9-247, 17-161).
çinçavat	:1-Geçimsiz, huysuz. 2- Akılsız, deli. 3- cimri (Erciş 4-144; Van Küresinli 1-155, 17-141).
çinçıl	:Beşik, asma salıncak (Bitlis 8-249).
çinedan	:1- Göğüs, göğüs kafesi. 2- Kuş, tavuk kursağı (Van Küresinli 1-264, 17-145).
ÇineTor	:Zayıf, sıska (Bitlis 8-227).
Çingo	:bkz. Çıngo (Van Yerli 18-73).
Çir	:Elma, armut gibi meyvelerin kurusu (Bitlis 8-250).
çirîK	:Kuru kaysı (Van Yerli 18-159).
çirêş	:bkz. çırêş (Ahlat 9-354; Van Yerli 18-247).
çiriş	:bkz. çırêş (Adilcevaz 19-51).
çit	:Basma bez (Erciş 14-4).
Çivik	:İnce ayak bileği (Bitlis 8-227).
çizgi	:Bir tür çocuk oyunu (Van Yerli 4-93).
çizin	:Sinek (Bitlis 8-250).
çoğan	:Yas, matem (Van Yerli 1-149).
çōğ	:Çocuk (Bitlis 4-80).
çoğan	:Kökü ve dalları sabun gibi köpüren hem helvacılıkta, hem de temizlik işlerinde kullanılan bir bitki, çöven (Van Küresinli 12-90).
çoğan purçığı	:Çöven bitkisi püskülü (Van Küresinli 12-87).
çohi	:Çoğu (Adilcevaz 17-8).
çol	:bkz. çal (Adilcevaz 1-145, 2-76; Ahlat 13-46; Bitlis 2-130).
çolah	:Sakat (Van Küresinli 3-396).
çolo	:Sakat (Van Yerli 4-79).
çoratan	:Bkz. şoratan (Bitlis 8-234).
çorik	:Ağzı eğri (Bitlis 8-253).

çorti	:Lahana turşusu (Adilcevaz 15-122; Ahlat 15-48, 16-9; Bitlis 7-174, 8-234; Erciş 7-101, 15-54).
çorti aşı	:Lahana ve döğme ile yapılan bir çeşit etli yemek (Bitlis 2-122; Erciş 2-180).
çorti küFTesi	:Lahana turşusu, bulgur, un ve sarımsakla yapılan bir tür yemek (Ahlat 6-30, 10-23).
çorti taplemesi	:bkz. çorti küFTesi (Bitlis 2-121).
çöçe	:Yağlı çörek (Van Küresinli 6-101).
çökelik	:Çökelek (Van Küresinli 7-125).
çölmek	:Çömlek (Van Yerli 18-75).
çömçe	:Büyük ağaç kepçe (Ahlat 2-35; Erciş 1-222; Van Küresinli 5-128; Van Yerli 4-97).
çömçe gelin	:Çocukların süpürgeyi gelin yaparak oynadıkları oyun ve bu oyun çevresinde gelişmiş yağmur duası ritüeli (Erciş 1-132; Van Küresinli 5-167).
çön-	:Ayakları üzerine oturmak, çömelmek (Van Küresinli 7-98).
çösnük	:Tipsiz, çirkin (Erciş 16-77).
çövır-	:Çevirmek (Van Küresinli 5-39, 13-29).
çubart-	:Dövmek, canını yakmak (Erciş 4-150; Van Yerli 19-20).
çuKlata	:Çikolata (Van Yerli 1-424).
çur	:bkz. çür (Erciş 4-132).
çurganaḥ	:Battaniye (Van Küresinli 1-27).
çurgur	:Oyunda yenerek sinirlendirmek, oyunbozanlık yapmak (Erciş 4-142).
çurgur êT-	:Oyunda hile yapmak (Van Küresinli 17-140).
çül	:Kilim (Bitlis 8-253).
çük	:Erkek çocukların cinsiyet organı (Bitlis 8-186).
çün	:İçin (Çekim edatı) (Van Yerli 4-305).
çür	:Sarışın (Bitlis 8-253).
çüt	:Çift, tarla sürme, tarla sürmede kullanılan araç (Erciş 9-6; Van Yerli 4-52).

d

dabağ	:Koyun, keçi ve sığırların, ağız, tırnak aralarında olan bir hastalık; şap hastalığı (Bitlis 8-264).
dabahhana	:Derinin işlendiği yer (Erciş 9-66).
dabanca	:Tabanca (Van Yerli 1-337).
dad	:Tat (Van Yerli 18-80).
dadÇık	:Ermeni kızı (Erciş 4-200).
dadè	:Yaşlı kadın (Erciş 4-218).
dadli	:Tatlı (Van Yerli 1-85).
dağ at-	:Hayvanların toprakta yuvarlanarak kaşınmaları (Van Küresinli 1-157).
dağarcılı	:Çobanın deriden ekmek torbası, yüzülmüş hayvan derisi, tulum (Erciş 4-227; Van Küresinli 8-19).
dağ pınceri	:Yabani pancar (Van Yerli 18-70).
dahol	:Davul (Bitlis 5-57).
dal ¹	:Arka, arka taraf (Van Küresinli 1-45, 4-47).
dal ²	: Omuz, omuz başı (Van Küresinli 13-9; Van Yerli 5-14).
dalab	:Hayvanların çiftleşme zamanı (Erciş 4-206).
dalda	:1- Güneş ve rüzgarın etkileyemeyeceği gizli, kuytu yer, kenar. 2- Gölge, gölgelik yer (Adilcevaz 22-27; Van Küresinli 6-109).
damance	:bkz. dabanca (Bitlis 9-107).
damcı	:bkz. damci (Erciş 5-30).
damci	:Damla, damlardan sızan yağmur damlaları (Erciş 4-197, 15-129; Bitlis 8-254).
damcila-	:Damlamak (Erciş 15-128).
dan	:Öğün, zaman (Van Küresinli 9-150).
dansoz	:Dansöz (Van Yerli 4-194).
darah	:Tarak (Van Yerli 5-243).
daraz	:İncelmiş, süzölmüş kumaş (Erciş 4-233).
darazlan-	:İncelmek, zayıflamak (Erciş 4-213).
darav	:Su yolu, ark (Erciş 4-208).

darġan	:Çavdar (Adilcevaz 20-110; Ahlat 2-47, 12-81; Erciş 16-251).
darġana	:Yaylada tüketmek üzere hazırlanan yiyecek, erzak (Adilcevaz 19-126).
daricadi	:Darı ekmeġi (Erciş 4-159).
dart-	:Tartmak (Adilcevaz 13-8).
daş	:Taş (Van Yerli 4-118; Van Küresinli 5-133).
daşı-	:Taşımak (Van Yerli 22-57).
dav êt-	:Kavga etmek, mücadele etmek (Van Küresinli 1-48).
davazzo	:Yaramaz, çekingen (Erciş 4-173).
davşan	:Tavşan (Van Küresinli 5-160).
dayaza	:Teyze (Ahlat 10-20; Erciş 4-211).
dâht	:Dikkatli, uyanık (Ahlat 10-72).
debo	:Boş teneke (Bitlis 8-257; Van Yerli 8-143; Van Küresinli 7-101).
debre	:Ot, saman, yulaf gibi hayvan yeminin genel adı (Erciş 4-171).
de‘ en	:İllet (Ahlat 10-28).
deF	:Tef (Van Yerli 1-349).
deg-	:Deġmek (Erciş 15-95).
degeneg	:Deġnek (Ahlat 1-154).
degeneh	:bkz. degeneg (Van Yerli 5-283).
degirmi	:Yuvarlak (Adilcevaz 1-149, 22-249; Bitlis 8-257; Erciş 4-168, 12-172).
degirmi	:bkz. degirmi (Ahlat 3-72).
deġel	:Hile yapan, hilebaz (Erciş 4-166; Van Küresinli 6-102).
deġiye	:Dakika (Van Küresinli 1-128).
deġme	:Bir yaralanma sonucu görülen iz, alınan yara izi, damga (Adilcevaz 1-148).
deheTTe-	:Gözetlemek, gözlemek takip etmek (Erciş 4-214).
dehre	:Et, kemik ya da küçük odun parçalarını kesmeye, parçalamaya yarayan kesici alet, satır (Erciş 15-123; Van Yerli 6-164; Van Küresinli 2-31).
delal	:Güzel (Erciş 4-204).
dāl_êle-	:Delirmek (Van Küresinli 2-151).
dâlih	:Delik (Van Küresinli 10-27).

deleme	:Topaç, başına çivi çakılan topaç (Ahlat 9-174).
delilo	:Oynanan bir halk oyunu türü (Van Küresinli 13-103).
dem	:An, vakit (Van Küresinli 7-107).
demeK	:Yeni doğan kuzu, keçi yavrularını korumak için yapılan yer (Van Küresinli 1-197).
demkêş	:Semaverin üstündeki demlik yeri (Erciş 4-230; Van Yerli 8-143).
demsıçani	:Tarla faresi (Erciş 16-297).
den	:1- Kabuğu soyulmuş buğday, döğme. 2- Tavuk yemi (Erciş 15-176; Van Yerli 10-4).
dendik	:Kursak (Bitlis 8-259).
dene	:Tane (Van Küresinli 13-77).
denezîr	:Karışık bulgur, irili ufaklı bulgur (Erciş 4-199).
denîzhana	:Su değirmenlerinde çarkın bulunduğu ve döndüğü yer (Adilcevaz 2-58).
den den	:1- Tane tane. 2- Küme küme, öbek öbek (Küresinli 1-476).
den şilesi	: Dövme ile yapılan bir tür yemek (Van Yerli 10-4).
derbent	:Set, engel (Erciş 4-162).
deregeb	:Derhal, aniden, çabucak (Erciş 4-213).
deremet	:Gayretli olma, atiklik (Erciş 4-226).
desdere	:Testere (Van Küresinli 1-177).
desTırhan	:Sofra (Van Küresinli 3-113).
desdi	:Testi (Van Küresinli 3-336; Van Yerli 20-113).
desmal	:Mendil (Van Küresinli 1-42).
devar	:Davar, büyükbaş hayvan (Van Yerli 6-46, 15-114).
devedabani	:İlkbaharda kırlarda, tarlalarda kendiliğinden yetişen, pembe çiçekli, çiğdeme benzeyen yumru kökleri yenilebilen yabanî bir bitki (Van Yerli 5-398; 12-66).
devetikenî	:İki yıllık otsu bir bitki (Erciş 16-279).
devîrsi	:Ertesi, bir sonraki (Van Yerli 5-140).
dävri	:Çanak, kase (Van Küresinli 2-113).
devînni	:bkz. devünni (Erciş 15-194).
devünni	:Talihli, şanslı, bahtı açık (Erciş 4-180).

dey-	:1- Varmak, ulaşmak. 2- (Sebze ve meyveler için). Yetişmek, olgunlaşmak (Adilcevaz 8-53; Bitlis 8-67; Van Küresinli 5-2; Van Yerli 5-407).
deyah	:Dayak (Van Yerli 7-18).
deyaz	:Derin olmayan su (Erciş 4-233).
deyirmi	:bkz. degirmi (Van Küresinli 6-103).
deyi	:Daha, dahası, üstelik (Ahlat 14-2).
dëdivan dağı	:Bitlis ilinde bir dağ adı (Bitlis 7-152).
dël	:Dişi köpek (Bitlis 8-259; Erciş 178).
dëlëk	:bkz. dëlik (Erciş 11-85).
dëlik	:Dişi köpek (Erciş 4-178).
dıbıs	:Köpeği azarlamak için kullanılan ifade (Erciş 4-217).
dıgav	:Tek koşumluk öküz (Erciş 4-238, 9-209).
dığırla-	:Yuvarlamak (Adilcevaz 1-149).
dığırlan-	:Yuvarlanmak (Erciş 4-220; Van Küresinli 1-161).
dığa	:Ermeni çocuğu (Erciş 4-203).
dığdığa	:Bir tür yemişen (Erciş 4-181).
dığdor	:Doktor (Bitlis 4-17).
dılço	:Uzun boylu, yapraklı yenen bir tür ot (Erciş 4-174).
dındık	:Gaga (Erciş 2-15).
dıngılapıšto	:Tahterevallı (Van Yerli 8-144).
dılıh	:Şımarık (Bitlis 8-260).
dımdık	:bkz. dındık (Van Küresinli 8-10).
dımih	:Bir nesnenin ucu, kenarı (Erciş 4-225).
dırçık	:Çifte atma (Ahlat 10-24).
dırçiK	:Zıplama, hoplama, çifte atma (Bitlis 8-260; Van Küresinli 1-170).
dırçih	:Duru çamur (Erciş 4-131).
dırçih aT-	:Hoplamak, zıplamak, çifte atmak (Van Küresinli 1-168).
dırçihla-	:Oynamak, zıplamak (Erciş 4-189).
dırel	:Adi bez, değersiz kumaş (Erciş 4-188).
dırëj	:Uzun ve ince yapılı (Bitlis 8-266).
dırıl	:bkz. dırel (Van Küresinli 6-105).

dırşeki	:Kendisiyle öğünen, mağrur (Bitlis 8-260).
dırovıro	:Yalan dolan, yalancı (Van Yerli 4-76).
dískín-	:Korkmak, ürkmek, korkudan oturduğu yerden sıçramak (Van Küresinli 7-135).
dıTTıroş	:Uzun, ince yapılı (Erciş 4-185).
dızdızan	:Çabuk ve çok ağlayan çocuk, mızımız, mızıkçı (Erciş 4-221).
dızdıze ét-	:Ağlayıp sızlamak (Van Küresinli 8-16).
dızğaro	:Tohum atıldıktan sonra, tarlayı düzeltmekte kullanılan tırmığa benzeyen demir araç (Van Küresinli 2-88).
dızıl-da-	:Arının çıkardığı ses, vızıldama (Ahlat 16-65; Erciş 4-222).
did-	:Tırmalamak, yün, pamuk vb.ni tellere ayırarak kabartmak. (Adilcevaz 23-51; Van Yerli 5-286, 1-422).
digsin-	:Korkmak, ürkmek (Ahlat 10-132).
dij	:Ucu sivri (Erciş 4-204).
dijjik	:Sarp, dik (Bitlis 8-260).
dıKdıKo	:Düzensiz, pejmürde, dağınık (Erciş 4-163).
dil-	:Dilimlemek (Adilcevaz 10-165).
dilbağı	:Düğün gecesi damatın geline konuşması için verdiği altın, saat, takı türünden hediye (Erciş 4-223; Van Küresinli 3-45; Van Yerli 5-184).
dilbaz	:Konuşkan (Van Yerli 17-33).
dile düş-	:Rezil ve rüsva olmak (Ahlat 10-119).
dile sal-	:Herkesin diline düşürmek (Erciş 2-132).
dilli	:Konuşkan (Van Küresinli 3-597).
dilpabuçluğ	:Tercümanlık, rehberlik (Erciş 11-13).
dimdik	:Gaga (Erciş 4-213; Van Küresinli 1-393).
dingılafis	:Tahterevalli, çoğüncek (Bitlis 8-262; Erciş 4-231).
dinK	:Yükselti, tepe (Bitlis 8-263).
dinş	:Dinç (Van Küresinli 13-94).
dıP	:Şeker pancarı (Van Yerli 18-76).
direh	:Direk (Van Yerli 3-57).
dirgen	:Yaba (Van Yerli 14-77; Van Küresinli 11-10).
diskin-	:Korkmak, ürkmek (Erciş 3-246).

diş hedigi	:Çocukların, ilk dişleri çıktığı zaman, buğday, fasulye ve nohut pişirilerek yapılan, eş dostla yenilen aş (Van Yerli 5-271).
divanperçemi	:İltihapların kurutulması için çayı yapılan çok yıllık bir bitki (Erciş 1-170).
divar	:Duvar (Van Yerli 15-77).
diz	:Tencere (Ahlat 4-139).
dizdayah	:Düğünde toplanan para (Erciş 4-209).
dodo	:Dürüm (Adilcevaz 1-150, 7-30).
dodo pepe	:Ekmek parçası (Adilcevaz 7-31).
doğ	:Araba tekerleği (Van Yerli 12-87).
dohol	:Davul (Van Küresinli 2-141).
dolaz	:Başboş, serseri (Erciş 4-201).
dolmaçe	:İri taneli kar (Van Küresinli 1-172).
dolmeçe	:Dolu yağışı (Van Küresinli 6-108).
dom	:Çingene (Erciş 13-199).
donga	:Aşık kemiği (Van Küresinli 6-94).
don kaldırma	:Çocukların oynadıkları bir oyun türü (Erciş 1-111).
donuzluğ	: Değirmene su giden boğaz (Erciş 9-229).
donûzlûğ	:bkz. donuzluk (Van Yerli 20-210).
dor	:Sıra (Bitlis 8-266; Erciş 4-237).
dor ét-	:Sıraya koymak (Van Küresinli 8-27).
dorna	:Turna (Van Küresinli 12-114).
doTTık	:Ufak, yağlı çörek (Van Küresinli 6-100).
doydah	:Yabani kaz türünden bir kuş (Van Küresinli 13-281).
dög-	:Dövmek (Adilcevaz 7-33; Erciş 1-30; Ahlat 9-227, 16-107; Bitlis 3-192, 8-47; Van Yerli 1-288, 5-240).
döger	:Biçerdöver (Van Küresinli 11-13).
dögme	:bkz. döğme (Ahlat 9-356).
döğme	: Döğülüp kabuğu çıkartılmış buğday, yarma (Van Yerli 10-5).
dögüm	:Bir araya getirme, düğüm (Van Küresinli 11-1).
dönder-	:Döndürmek (Erciş 10-62).
dönük	:Cüzam hastalığı (Erciş 4-209).
döşek misafiri	:Ölüm döşeginde birinin çektiği sıkıntılar (Bitlis 8-89).

döşir-	:Devşirmek (Adilcevaz 1-101).
döşür-	:bkz. döşir- (Erciş 2-145).
dövme	:bkz. döğme (Van Yerli 10-11).
döy-	:Dövmek (Van Küresinli 3-314).
döyme	:bkz. döğme (Erciş 4-229).
döymece	:bkz. döymeç (Erciş 7-115).
döymeç	:Taze ekmeği tereyağına doğrayıp bal ve yumurta ile pişirerek yapılan bir çeşit yemek (Van Yerli 12-50, 18-207).
dubara	:Yalancı (Erciş 4-231).
dumduri ol-	:Sırılsıklam olmak, ıslanmak (Van Küresinli 1-10).
duva	:Dua (VanKüresinli 1-66).
duvaç	:Çömlek kapağı (Erciş 4-219).
duz	:Tuz (Adilcevaz 19-22; Van Yerli 4-69).
düge	:Boğaya gelmemiş iki üç yaşında dişi dana, düve (Van Küresinli 1-412; 6-112; Van Yerli 12-116).
düğü	:Elendikten sonra geriye kalan en ince bulgur, pirinç (Van Küresinli 6-113).
dügür	:Kuyruk sokumu (Erciş 4-239).
dügürçüg	:bkz. dügürçük (Erciş 15-129).
dügürçük	:1- Küçük dolu şeklindeki kar. 2- Dolu (Adilcevaz 1-152; Erciş 3-252).
dügürçük	:bkz. dügürçük (Van Küresinli 1-172).
dülbent	:Tülbent (Van Yerli 1-405).
düldülüğ	:İçi boş, nesne, ağaç (Erciş 4-195).
düleg	:bkz. dülek (Erciş 16-267).
düleK	:Ham kavun, kelek (Erciş 1-16, 4-179; Van Yerli 15-145).
düllüT	:İnce ayaklı, açık gri renkli, sivri gagalı olup göl, dere kenarlarında görülen bir kuş türü (Van Küresinli 1-342, 13-280).
dũme	:Düğme (Erciş 13-65).
dümrüK	:Dürüm (Erciş 4-234).
dümsüK	:Yumruk (Adilcevaz 1-154; Van Küresinli 1-171).
dürmek	:Dürüm (Van Küresinli 8-27).
dürüf	:Şekil, benzerlik (Erciş 4-180).

dürünge	:Hayvanlara kışın verilen kesilmiş ot, saman (Erciş 4-169).
dürzi	:Dürzü (Erciş 4-175, 16-304).
düşembe	:Pazartesi (Ahlat 10-267).
düyen	:Döven (Van Yerli 17-70).
düzzik	:Düzlük (Van Küresinli 6-93).

e, ä, è

ebe	:1- Doğum yaptıran kadın. 2- Oyunda sobelenen kişi (Van Yerli 4-79, 14-65).
ebekömeci	:bkz. ebemkömeci (Van Yerli 12-62).
ebemkömeci	:Kendi kendine yetişen, yemeği yapılan bir çeşit ot. ebegümeci (Ahlat 2-7, 12-30; Van Yerli 5-398, 18-212).
‘ ecel	:Ecel (Bitlis 8-109).
‘ ecëb ‘ érbeT ol-	:Acınacak duruma düşmek, ibretlik olmak (Bitlis 8-109).
‘ ecüze	:Kocakarı, acuze (Erciş 13-7).
äç èT-	: (Çocuk dilinde) Dövmek (Bitlis 8-267).
ede	:Anne (Erciş 13-45).
efe	:Baba (Van Yerli 4-79, 7-20).
efene	:İşe yaramaz, beceriksiz (Erciş 13-4).
‘ efrıt	:Yırtıcı, yaman belalı (Bitlis 8-190).
eg-	:Eğmek (Van Yerli 15-72).
eğal	:Bele bağlanan kuşak, mendil (Bitlis 9-87).; Erciş 13-50).
ege	:Eğer, şayet (Van Yerli 1-101).
egır-	:Eğirmek (Van Yerli 1-406).
ägırdek	:Un, yağ ve şekerle yapılan bir tür helva (Van Küresinli 7-91).
egos	:Çift sürerken saban demirinin tarlada açtığı iz, ince yol (Adilcevaz 1-155, Erciş 9-187).
ehmeg	:bkz. eKmey (Van Yerli 8-50).
ehmeh	:bkz. eKmey (Van Yerli 7-19).
ehmey	:bkz. eKmey (Van Küresinli 1-206, 6-59, 15-84; Van Yerli 3-33).
eKmey	:ekmek (Van Yerli 8-70).

elavaT	:Çirkin, kötü görünümlü (Adilcevaz 1-156).
elba	:Elifba (Van Yerli 1-93).
elbik	:İbrik (Erciş 13-7).
elce	:Bakır kase (Adilcevaz 1-154; Erciş 13-12).
elcek	:1-Eldiven. 2- Tencerenin tutma yeri, sap (Erciş 5-116, 13-8; Van Küresinli 1-173).
ēlcevaz	:Adilcevaz (Adilcevaz 2-1; Erciş 11-239).
elçek	:Tırpanın sapına yerleştirilen el tutma kısmı (Bitlis 8-268).
elden ayağa düşür-	:Başkasına muhtaç olmak (Van Yerli 20-21-22).
eldivan	:Eldiven (Van Yerli 8-174).
ele ayağa düş-	:Başkasına muhtaç olmak, iş göremez hale gelmek (Adilcevaz 21-109).
ele ayağa sal-	:Başkasına muhtaç olmak (Adilcevaz 15-117).
‘el‘elok	:Hindi (Bitlis 7-205).
el ePPeyi	:Tandırda pişirilen kalın ekmek (Van Küresinli 2-20, 14-181).
elevat	:bkz. elavaT (Erciş 13-26; Van Yerli 4-75).
elhezar	:Aman dilenen, elinden yaka silkelenen; elaman, illallah anlamında (Bitlis 8-269; Erciş 13-10).
elküt	:Beceriksiz, yeteneksiz, sakar (Van Yerli 4-101; Van Küresinli 3-397).
‘elok	:Hindi (Erciş 17-239).
emce	:Amca (Erciş 13-49).
‘emel	:İshal (Erciş 15-246).
‘ēmi	:Emmi, amca (Bitlis 9-116).
ēmi	:bkz. ‘ēmi (Van Yerli 1-49).
ēmiş	:Hayvan yemi (Van Küresinli 5-158).
emcek	:Emzik, meme (Bitlis 8-269; Erciş 13-34).
emekömeci	:bkz. ebemkömeci (Van Küresinli 3-338).
emo	:Amca (Ahlat 10-108).
emşik	:Yoncanın ikinci biçilişi (Adilcevaz 1-158).
enciK	:Kedi köpek yavrusu (Van Yerli 12-118).
eng	:Çene (Erciş 13-6; Van Küresinli 1-181).
enğal	:Eğri, yamulmuş dam (Adilcevaz 1-156).

engesdi	:Kasıtlı, bahane üreterek, yalandan (Erciş 13-18).
engessor	: (Beddua). Dönüşü olmayan yer (Bitlis 8-269).
engüze	:Acüze, kocakarı (Erciş 13-7).
enik	:1- Köpek yavrusu 2- Küçük çocuk (Erciş 13-3, 16-43).
enizer	:Zayıf, ince, sıska (Adilcevaz 22-90).
enkè	: Geçmişte, eskiden (Erciş 13-30).
enteri	:Entari (Adilcevaz 3-46; Van Yerli 20-215, 25-149).
‘entèr	:Yaşlı, ihtiyar (Bitlis 8-193).
ePPek	:Ekmek (Van Yerli 11-5).
er	:Erken (Adilcevaz 5-14; Van Yerli 4-80).
eremik	:Doğurmayan manda (Van Küresinli 6-117).
erenik	:bkz. eremik (Erciş 17-236).
erigdeydiren	:Ağustos böceği (Erciş 16-300).
eriKkızardan	:bkz. erigdeydiren (Van Küresinli 6-125).
erkes	:Herkes (Van Küresinli 13-47).
ersin	:Tenekeden yağ çıkarmada kullanılan kürek (Erciş 13-8).
ersün	:bkz. ersin (Bitlis 8-271).
erzayıl	:Azrail (Van Yerli 1-10).
esabi	:Ashabi, sinirli (Erciş 9-51).
esbab	:Giysi (Ahlat 14-7; Erciş 14-27, 15-182, 16-50).
esgik	:bkz. esKiK (Bitlis 8-83; Van Küresinli 3-31).
eskih	:bkz. esKiK (Van Küresinli 1-30).
esKiK	:Eksik (Van Yerli 20-24).
eskih etek	:Koruyucusu olmayan kadın, dul kadın (Erciş 1-222, 13-37).
‘eşa	:Yatsı namazı vakti (Bitlis 8-197).
eşbaban	:Kurutulmuş kayısı açması (Bitlis 8-270).
eşKi-	:Ekşimek (Adilcevaz 19-23).
eşKi	:Ekşi (Erciş 7-104, 16-230).
eşKili	:Erik pestili, ıspanak, kavurma eti, soğan ve yumurtayla yapılan bir tür mahalli yemek (Erciş 7-114; Van Yerli 12-57).
eteh	:Etek (Van Yerli 3-56).
etli kışkek	:Dövülmüş buğday ve etle pişirilen bir çeşit yemek, lâpa (Adilcevaz 23-109; Ahlat 3-34).

eTmek	:Ekmek (Ekmek Bitlis 3-94; Erciş 13-48).
‘ettar	:Tüccar (Bitlis 8-270).
ävêl	:Beceriksiz, aptal (Bitlis 8-271).
eveli	:Önceden, önceleri, bir zamanlar (Adilcevaz 24-27; Ahlat 13-137).
evelig	:bkz. evelik (Erciş 7-114).
evelik	:Yaprakları yenilebilen, tohumlarından da çay yapılan ıspanağa benzeyen bir çeşit ot, labada (Adilcevaz 19-33; Erciş 1-210, 8-7; Van Yerli 5-393, 13-9).
evgêj	:Sersem, salak (Erciş 15-239).
evharab	:Kötü huylu (Erciş 2-132).
‘evêl	:Akıldan yoksun, avare (Erciş 13-5).
evi ava ol-	:Evi şen, bayındır olmak (Van Yerli 1-12).
evişënnik	:İyi huylu (Erciş 2-138).
evşënnik	:bkz. evişënnik (Erciş 13-15, 16-193).
eyahça	:Basamak, merdiven (Adilcevaz 8-27).
‘eyar	:Keçi dersinden yapılan tulum, deriden peynir çuvalı (Erciş 13-38, 15-168).
eye	:Eğer, şayet (Van Yerli 15-66).
eymeg	:bkz. eKmey (Erciş 13-47).
äymäy	:bkz. eKmey (Van Küresinli 2-75).
eymeg	:bkz. eKmey (Van Yerli 8-93).
eymey	:bkz. eKmey (Van Küresinli 1-453; Van Yerli 18-175).
‘eynat	:İnat (Bitlis 7-324).
eyva	:Ayva (Van Yerli 4-133).
eyvan	:Sofa, giriş holü (Adilcevaz 2-1, 5-22; Ahlat 10-192; Erciş 10-183; Van Yerli 1-4).
eyvanat	:bkz. ‘eywanet (Ahlat 3-36).
‘eywanet	:Yumurta, un ve tere yağı ile yapılan bir tür kahvaltılık yemek (Bitlis 6-51).
eze	:Teyze, anne (Ahlat 10-20, 15-15; Erciş 6-52, 12-168, 14-40; Van Küresinli 3-417; Van Yerli 4-9).
ezeḫana	:Eczane (Erciş 10-208).

ezerẖana	:Eczane (Van Yerli 20-71).
äzep	:Bekar (Bitlis 8-272).
‘eziz	:Aziz (Bitlis 8-102).
ëcab	:İcap, gereklilik (Van Küresinli 11-87).
ëhdiyaç	:İhtiyaç (Adilcevaz 20-51).
ëhtëraz	:İtiraz (Adilcevaz 7-122).
ël	:Yabancı, el (Bitlis 8-136).
ël	:bkz. ël (Ahlat 10-47).
ëlaç	:İlaç (Van Yerli 25-120).
ëlbeël	:Tamı tamına, aynı şekilde, söylendiği gibi (Erciş 13-4).
ëlçi	: Kız istemeye gönderilen kimse, görücü, dünür (Van Küresinli 2-37).
ële	:Öyle (Van Yerli 12-33).
ëlek	:Elek, eleme aracı (Ahlat 14-77).
ëlese	:Öyleyse (Van Yerli 18-57).
ëlesi	:bkz. ëlese (Bitlis 2-52; Van Küresinli 11-88).
ëlTāb	:İltihap (Van Yerli 15-152).
ëmeK	:Yemek (Van Yerli 1-274).
ënder-	:Kusmak (Bitlis 8-120).
ëndir-	:İndirmek (Van Küresinli 14-17).
‘ënyat	:İnat (Bitlis 9-100).
‘ërbeT	:İbret (Bitlis 8-109).
ësKāPën	:İskarpın (Bitlis 4-73).
ëşiK	:Kapı girişi, eşik (Van Yerli 3-32).
ëşin-	:Olduğu yeri eşelemek (Van Küresinli 1-7).
ëşKere	:Aşikare, açıktan (Erciş 13-45).
ëşşeh	:Eşek (Van Küresinli, 1-162).
ëşşekturpi	:Tarlalarda kendiliğinden yetişen, yaprakları çiğ yenen, olgunlaştığında uçlarında minik sarı çiçekler açan hardalımsı bir bitki, yabani hardal (Adilcevaz 24-116).
ëtiKad	:İtikat (Van Yerli 20-80).
ëvle	:Öğle (Van Küresinli 9-40).
ëyi	:İyi (Van Yerli 4-370).

fırfıra	:Topaç (Erciş 13-78; Van Yerli 10-15).
fırk	:Bel tutulması, damar sertleşmesi (Bitlis 8-273).
fırır	:Topaç (Erciş 16-99).
fırT at-	:Bir yudumda içmek (Erciş 13-67).
fırtıh	:Sümük (Erciş 13-57; Van Küresinli 1-52).
fısdı	:Küçük, ufak tefek (Bitlis 8-274).
fıs	:1- Havası sönmek, Değerin azalması. 2- Sessiz yellenme (Erciş 13-51).
fısTan	:Uzun kadın elbisesi, entari (Ahlat 10-24; Bitlis 8-276; Van Küresinli 5-141).
fişki	:Hayvanın altına serilen tezek ufakları (Van Yerli 8-142).
fitar	:İftar (Van Küresinli 6-58).
fitih ét-	:Sinirlendirmek.(Erciş 13-56).
ficceten	:Ansızın (Bitlis 8-275).
fikete	:bkz. filketen (Erciş 4-129).
filankes	:Falan kimse (Van Yerli 5-3).
filketen	:Çengelli iğne, firkete (Erciş 13-64).
fincan	:Tepsi içindeki yedi sekiz fincandan birinin altına saklanan bir yüzüğün bulunması esasına dayanan bir oyun (Bitlis 3-167).
fing at-	:Hiçbir şeyi umursamadan ortalıkta gezmek (Bitlis 7-100).
fint	:Bal mumundan yapılmış özel mum (Bitlis 8-276).
fint vèr-	:bkz. fit vèr- (Adilcevaz 1-159).
fistan	:bkz. fistan (Ahlat 15-110; Erciş 14-31).
fişeng	:Fişek (Erciş 13-75).
Fişne	:Vişne (Adilcevaz 9-15; Ahlat 10-118).
fitès	:Vites (Ahlat 5-56).
fitir	:Sabah ile öğlen arası yemeği (Erciş 13-53).
fitle-	:bkz. fit vèr- (Ahlat 10-121).
fitde-	:Ödeşmek, bitirmek, sonlandırmak (Van Küresinli 1-178).
fit ol-	:Ödeşmek (Erciş 14-41).
fitToS	:Hoppa, yaman (Bitlis 8-278).
fit vèr-	:Bir kişiyi diğerine karşı kıskırtmak, fit (Van Yerli 9-10).
fızrım	:Işık (Bitlis 8-281).

forḥi	:Çok gezen kadın, edepsiz (Erciş 13-60).
fotıraf	:bkz. fotraf (Van Yerli 4-195).
fotraf	:Fotoğraf (Van Küresinli 13-75).
frengi	:Kapı kilidi (Bitlis 8-281).
frên	:Fren (Bitlis 4-64).

g, ğ, ğ, ğ

ġabah	:Ön, ileri, evvel (Van Küresinli 4-112).
ġabar	:Deri üzerinde oluşan sulu kabarcık (Van Küresinli 14-72).
ġabarama	:Erkek hindi (Van Yerli 12-120).
ġacık	:Öküzün boynuzuna bağlanan renkli bezler (Ahlat 13-107).
ġadane	:Büyük, iri at (Bitlis 8-282).
ġadā	:Kardeş (Erciş 13-208; Van Küresinli 2-18).
ġafan kefn háĶĶı	:Nikahın kıyılabilmesi için evlenen erkeğin babasına verdiği kefillik hakkı (Van Yerli 5-55).
ġaġa	:Çocuklara verilen şeker, çikolata, bisküvi türünden abur cubur yiyecekler (Erciş 13-207).
ġaġaç	:Gelincik çiçeği (Ahlat 3-41, 9-304, 15-72).
ġaġaş	:bkz. ġaġaç (Erciş 1-210, 16-288).
ġaġ	:Elma, armut kurusu (Van Yerli 12-67).
ġaḥ-	:Kalkmak (Van Yerli 1-349).
ġajġın	:1-Sert, yapışkan çamur. 2- Sarı renkli sert seramik. 3- Nemli yer (Erciş 17-212).
ġaĶĶılda-	:(Tavuklar için) Ötmek (Erciş 16-310).
ġala	:Kale (Van Yerli 20-149).
ġalah	:Huni şeklinde örülmüş tezek yığını (Adilcevaz 1-188; Van Küresinli 5-173).
ġalbur	:Kalbur (Van Küresinli 11-11).
ġalġan	:Deve dikenini (Van Küresinli 1-95, 13-308).

ğalık	:Arpacık soğanı (Ahlat 7-72, 12-23).
galosun	:Dağda biten bir ot (Ahlat 10-127, 12-26, 15-73).
gam	:Harmanda altı keskin taş veya madeni parçaları olan buğdayı sapından ayırmaya yarayan alet, döven (Van Yerli 11-39, 14-74, 25-18).
gamar	:Eli ayağı kirli olan (Adilcevaz 1-160).
gamāt	:Boy, kamet (Van Küresinli 2-129).
gandık	:Ufak çömlek (Erciş 8-60, 13-103).
gandırır	:Sabanı boyunduruğa bağlayan bir ağaç (Erciş 9-137).
gandik	:Çömlek (Erciş 2-182).
gani gani	:Bol bol, çok çok (Van Küresinli 3-207).
gap	:İp, halat (Ahlat 10-255; Erciş 13-154).
gapı bağlama	:Bir ailenin bütün fertleriyle başka bir eve misafirliğe gitmesi (Van Küresinli 1-126)
gar	:Kar (Erciş 10-42).
garağılçıl	:Kırmızı taneli, kılçıklı siyah buğday ya da arpa (Van Yerli 10-7).
garan	:Sürü, topluluk (Bitlis 8-272).
garasal	:Mezar (Van Yerli 12-93).
garğa	:Karga (Van Yerli 1-51).
garı	:Karı, kadın (Van Küresinli 4-36).
garmüş	:Ahlat'ta bir mesire yeri (Bitlis 8-283).
garolya	:Karyola (Van Yerli 1-308).
garûlye	:bkz. garolya (Ahlat 9-31).
gaş	:Kaç (Van Yerli 1-13).
gaş-	:Kaçmak (Van Yerli 6-33, 17-139).
gāşi	:Karşı (Van Küresinli 9-168, 14-21).
gaşuğ	:bkz. gaşuğ (Van Yerli 15-144).
gaşuğ	:Kaşık (Van Yerli 10-21, 18-36).
gat elbise	:Takım elbise (Van Küresinli 1-77).
gatıl	:Katık, yoğurt (Van Küresinli 2-120).
gattar	:İbik (Bitlis 8-282).
gav	:Büyük adım (Bitlis 8-283).
gava	:Kahve, kahverengi (Van Yerli 1-12).

ğavaḥ	:Ön, ileri (Van Yerli 1-13).
ğavala-	:Kovalamak (Van Yerli 6-35, 19-16; Van Küresinli 1-299).
ğavır	:Altı aylıkla bir yaş arasındaki kuzu, toklu (Van Yerli 15-21).
ğavil	:Söz, kelam (Van Yerli 5-20).
ğavlu bela	:Kalu bela (Van Yerli 5-396).
ğavun hısım dáveti	:Erkek evinin kız evine verdiği davetli düğün yemeği (Van Yerli 6-64).
ğavurğa	:Kavrulmuş buğday (Van Yerli 10-10).
ğavuT	:Kavrularak öğütülmüş buğday unu ve tereyağı ile yapılan bir tür kahvaltılık yemek (Van Yerli 20-127).
gayğanah	:Yumurta ve unun yağda kızartılmasıyla yapılan bir çeşit omlet (Van Küresinli 3-298, 12-162).
ğayle	:Uğraş (Bitlis 8-307).
ğazınç	:Şikayet, dert yanma, sitem, darılma, küsme (Ahlat 10-90; Erciş 13-194; Bitlis 8-284).
ğádále	:Küçük küp (Van Yerli 12-92).
ğánhaT ëT-	:Kanaat etmek, yetinmek (Van Küresinli 7-32).
ğámá	:Kama (Van Küresinli 1-179).
ğámíne olma-	:Umurunda olmamak (Van Küresinli 9-73).
ğámış	:Kamış (Van Yerli 1-43).
ğásbih	:Düğme (Van Küresinli 1-63).
ğáSte	:Gazete (Van Yerli 4-236).
ğásábeT	:Kasvet (Van Yerli 4-129).
ğáyle ğazan ěle-	:Kazana atıp yemek (Van Küresinli 1-338).
ğáyter-	:Kaytarmak (Van Küresinli 1-456).
ğázel	:Kurumuş ağaç yaprakları, gazel (Adilcevaz 6-6).
gebol	:Beyaz darıdan yapılan ayran çorbası (Bitlis 3-53, 5-68).
gebre	:Kıldan yapılmış at tımar aleti, fırça, kaşığı (Erciş 13-181; Van Yerli 18-154).
gede	:Çocuk, erkek çocuk (Erciş 15-26, Van Küresinli 1-18, 15-23; Van Yerli 19-15).
gedek	:Manda yavrusu (Erciş 17-238; Van Küresinli 6-116, Van Yerli 12-116).

gelberi	:Ahırda hayvan gübresini kesmede kullanılan kürek (Erciş 9-247).
gele gele	:Bir çocuk oyunu (Erciş 1-137).
geleK	:Kökleri yumru, gövde kısmı dikenli bir bitki (Van Küresinli 1-469).
gelín çiçeyi	:Gelincik (Ahlat 3-42).
geli	:Dere, vadi (Van Küresinli 9-214).
gelínbacı	:Yaşlı, ihtiyar (Van Küresinli 3-125).
gämír-	:Kemirmek (Van Küresinli 1-152).
gemik	:Kemik (Erciş 16-173).
gendi	:Kendi (Van Yerli 1-193).
gene	:Kene (Van Küresinli 1-36).
genş	:Genç (Van Yerli 1-96).
gentik	:Baş örtüsü üzerine bağlanan yazma (Erciş 13-101).
ger	:Sağır (Bitlis 8-288).
gernav	:Kaplıca (Ahlat 16-117).
gerneK	:Derin su (Erciş 13-80).
gerzo	:Erik ve kaysı ağaçlarından elde edilen reçine (Erciş 1-214, 13-187).
gēT-	:Getirmek (Ahlat 14-148, Van Yerli 24-11). Getir-
gevde	:Gövde (Adilcevaz 22-164).
gevde heram	:Tembel, miskin (Bitlis 8-287).
geve	:Harman davarı (Erciş 13-90).
geven	:Yakmak için dağlardan toplanılan dikenli ot (Adilcevaz 12-7; Erciş 13-172; Van Küresinli 9-255, 13-322; Van Yerli 8-96).
gevre-	:Bitkin düşmek, yorulmak, ölecek seviyeye gelmek (Bitlis 8-34).
geyğanaḥ	:bkz. gayğanaḥ (Van Yerli 12-52).
geyír-	:geğirmek (Erciş 13-150).
gezgez	:Isırgan otu (Erciş 13-177).
gêçín-	:Ölmek (Bitlis 8-285).
gêçimemesi	:Çavuşüzümü (Erciş 1-212).
gêçisaḫali	:1 metre kadar yükseklikte, çizgili, çok yıllık otsu bir bitki, Kuzukulağı, (Adilcevaz 23-123).
gêcel-	:Başı dönmek, sersemleşmek (Bitlis 8-287).

gêj ¹	:Geç vakit (Bitlis 7-133; Van Yerli 14-4; Van Küresinli 3-144).
gêj ²	:Akılsız, sersem (Erciş 15-235; Van Yerli 4-80).
gêjgêjo	:Geri zekalı (Bitlis 8-286).
gêlev	:Hol, sofa (Van Küresinli 6-6).
gêreTTi	:Gayretli (Van Küresinli 15-88).
gêsi	:Giysi (Bitlis 8-37, 8-286).
gêş-	:Geçmek (Van Yerli 1-3).
gêvi	:Güveyi, damat (Ahlat 15-70, 16-46, Bitlis 5-106, 8-288).
gêy-	:Giymek (Ahlat 10-235; Van Yerli 4-118).
gêyim	:Giyim (Van Yerli 4-382).
gêylaz	:bkz. gêyraz (Erciş 2-58, 13-173, 17-217).
gêyraz	:Kiraz (Ahlat 13-109).
gıcıKdan	:bkz. gıcırTğan (Adilcevaz 1-102; Van Yerli 5-598).
gıcırğan	:bkz. gıcırTğan (Erciş 15-14).
gıcırTğan	:Isırgan otu (Erciş 16-258).
gıcırTğan şilesi	:Bulgur, ısırgan otu, sarımsak, yağ, soğan ve salçayla yapılan bir tür yemek (Erciş 7-133).
gıdor gıdor ol-	:Parça parça olmak, parçalanmak (Erciş 2-103).
gıdıĝ	:bkz. gıdıK (Erciş 13-6, 15-206; Van Küresinli 6-113).
gıdıK	:Keçi yavrusu, oğlak (Adilcevaz 1-133).
gıdik	:bkz. gıdıK (Bitlis 8-432).
gıĝ	:Koyun ve keçi dışkısı (Van Yerli 1-50).
gıjĝıjo	:Atmaca (Erciş 16-296).
gıjırtğan	:Isırgan otu (Erciş 13-177).
gıĝlavêr	:Su yolu, ark (Erciş 17-44).
gıĥ	:Kırk (Van Yerli 8-41).
gıĥlavaş	:Kepçe kulak (Erciş 13-164).
gıKılde-	:Kıkırdarak gülmek (Van Küresinli 1-185).
gılçıĥ	:Kılçık (Van Küresinli 13-307).
gılêz	:Ağızdan akan su, salya (Van Yerli 18-158).
gılfer	:Yaşlı, ihtiyar (Bitlis 8-308).
gılĝıl	:Mısır tanesi, ak darı (Bitlis 5-71).
gılîf	:Duvarın içine bırakılan su çeçidi, künk (Van Küresinli 2-17).

ğılız	:Ağızdan akan salya (Bitlis 8-298).
ğılızıK	:Salya (Erciş 13-142).
ğilê	:Dert, hastalık (Erciş 13-149).
ğillo ğillo	: Şişik, kabarık, topak topak (Erciş 15-7).
ğiloK	:Yuvarlak (Erciş 13-157).
ğilorik	: Kıyma ve bulgurla yapılan küçük taneli yuvarlak köfte (Bitlis 3-25).
ğiloşça	:Ekmek, tandır çöreği (Erciş 13-85).
ğilover	:Yuvarlak (Erciş 13-163).
ğinciroK	:Unun yağda kızartılıp üzerine yumurta kırılmasıyla yapılan bir tür kahvaltılık yemek (Van Yerli 18-258).
ğinde ğinde	:Topak topak (Van Küresinli 12-140).
ğinnê	:Martı (Erciş 16-298).
ğındık	:Çömlek (Adilcevaz 1-161).
ğındırğa	:İğne gibi tepesi olan çorak yerlerde yetişen yapraksız bir ot (Erciş 17-235; Van Küresinli 13-296).
ğindi	:Ufak tefek, kısa boylu (Ahlat 7-34).
ğıPTi	:Çingene (Erciş 13-199).
ğır	:Uyuz (Bitlis 8-295).
ğırağ	:Kenar, kıyı, çevre (Van Küresinli 1-96, 4-94, 18-36, Van Yerli 25-108).
ğırğır geç-	:Alay etmek (Van Yerli 4-336).
ğırde ğırde	:Topak topak (Van Küresinli 1-17).
ğirdeneK	:Hamur açmakta kullanılan merdane (Van Küresinli 6-36).
ğıram	:Taş yonuculuğunda kullanılan bir ağzı balta bir ağzı kazma biçimindeki alet (Ahlat 7-135).
ğırdabêl	:Çift uçlu testere (Erciş 15-116).
ğırdan	:İriyarı (Erciş 13-133; Van Yerli 18-156).
ğırdeney	:bkz. ğirdeneK (Van Küresinli 18-30).
ğıret	:Kerpiç parçası (Erciş 13-153).
ğırış-	:Yığılmak, bir araya gelmek (Van Küresinli 1-334).
ğırh-	:Kırmak (Van Küresinli 9-186).
ğırnaz	:Cimri (Adilcevaz 1-162).

gırmi	:Yirmi (Ahlat 10-15; Erciş 9-56; Van Yerli 6-2).
gırnab	:İnce sicim (Adilcevaz 12-26; Erciş 16-86).
ğırni	:Biçimsiz (Bitlis 8-298).
ğırt	:Top, sıkı (Bitlis 8-298).
ğırt-	:Oyunda kırıtmak (Van Küresinli 1-1, 4-64).
ğırti	:bkz. ğırtiK (Van Küresinli 5-82; Van Yerli 19-6).
ğırtiK	:Azıcık, biraz (Van Yerli 4-100).
ğışğır-	:Bağırmak (Van Yerli 1-50).
ğıjğan şilesi	:Mercimek çorbası (Erciş 7-96).
ğıTdo	:Ufak tefek, kısa boylu (Van Yerli 4-99).
ğıTmendë	:Çayı yapılp içilen bir tür tarla bitkisi (Erciş 17-219).
ğıvlele-	:Yönünü kıbleye çevirmek (Van Yerli 1-183).
ğıyev	:Güveyi, damat (Erciş 5-90, 1-222).
ğızır görungan	:Kızıl renkli bir çeşit yaban yoncası (Van Küresinli 13-298).
ğızmämäsi	:Dikenli bir ot türü (Van Küresinli 13-291).
gice	:Gece (Van Yerli 8-51).
gicel-	:Başı dönmek, sersemleşmek (Van Küresinli 1-399, 3-425).
gij	:Aptal, sersem (Erciş 11-190, 13-5; Van Küresinli 3-427).
gijav	:Hızlı ve çok ses çıkaran su (Erciş 13-82).
gijjo	:Erkek danayı çiftleşmeye güdülemek amacıyla kullanılan kışkırtma sözü (Erciş 13-136).
gille	:Gözün saydam kısmı (Erciş 13-111).
gina	:bkz. gine (Bitlis 1-101).
gine	:Yine (Adilcevaz 15-158; Van Yerli 1-65).
giran	:Ağır (Bitlis 8-295).
giyev	:bkz. ğıyev (Van Küresinli 1-3).
gizlim	:Gizlice (Van Yerli 22-241).
ğlovar	:Daire şeklinde, yuvarlak (Bitlis 8-293).
ğloz	:At ve eşek dışkısı (Bitlis 8-299).
ğob ët-	:Otları toplayıp bir araya getirmek (Adilcevaz 1-167).
ğocorT	:İri cüsseli, iri yarı (Adilcevaz 1-164).
ğocuK ol-	:Elleri çekilmek, elleri tutmaz olmak (Adilcevaz 1-163).
ğoc	:Odun, kütük (Adilcevaz 6-27).

ğoç	:bkz. ğoc (Bitlis 8-300).
godik ¹	:Toprak kap (Bitlis 8-303,).
godik ²	:Tahıl ölçeği (Adilcevaz 2-58; Van Yerli 18-157).
godloğ	:Tahıl ölçeği (Erciş 13-100).
godoş	:Hantal (Bitlis 8-300).
ğoga ¹	:Dantel ipi yumağı. (Erciş 16-77).
ğoga ²	:Çocukların leppik adlı oyunda kullandıkları küçük yuvarlak taş (Erciş 1-138, 13-88, 15-80).
ğogo	:Cevizin dışındaki yeşil kabuğunun soyulmuş hali, kabuksuz hali (Adilcevaz 1-165).
ğogort	:Sazan türü bir tür iri balık (Erciş 13-97).
ğogoş	:Topraktan yapılma testi ve çömlek gibi kapları cilalamak için kullanılan yumurta biçiminde ve büyüklüğünde cilalı bir taş (Erciş 13-97).
ğol	:Göl (Bitlis 5- 31, 8-68).
ğolat	:Parça (Bitlis 8-301).
ğolo	:Kısa boylu (Van Yerli 4-80).
ğolom	:Yığın (Bitlis 8-31).
ğoloT	:Bodur, kısa boylu (Van Küresinli 3-431).
ğon	:Göçer, yörük çadırı (Bitlis 8-303).
ğon-	:Konmak (Van Yerli 2-1).
ğonah	:Konuk, misafir (Van Küresinli 3-148; 4-55; Van Yerli 1-13).
ğonağçı	:Misafir ağırlayan (Van Küresinli 4-55).
ğoncik	:Köşe, kuytu yer (Erciş 16-70).
ğonşi	:Komşu (Van Yerli 18-33).
ğop ¹	:Kağının iki oku arasını sabit tutmaya yarayan iki paralel tahta (Ahlat 16-38;Erciş 9-150).
ğop ²	Kesilmiş el ya da ayak (Bitlis 8-301).
ğoppal	:Baston (Erciş 13-179; Van Küresinli 1-183).
ğopo	:Eli sakat, elsiz (Erciş 13-108).
ğopik	:Tomurcuk (Bitlis 8-302).
ğor	:Mezar (Bitlis 8-302, 8-99; Erciş 2-47, 13-83; Van Yerli 6-29; Van Küresinli 8-17).

ğora	:Olgunlaşmamış, ham üzüm (Erciş 13-159).
goranİK	:Ahır gübresi, tezeklİK (Van Yerli 18-165).
ğorbagor	:Mezarı değıştirilen, kabrinde rahat olmayan (Ahlat 15-178, Bitlis 8-153; Erciş 2-127, Van Küresinli 1-183).
ğorT ¹	:Çukur, çukur yer (Erciş 16-44; Van Yerli 18-165).
ğorT ²	:Sert toprak, uzun süre sürülmemiş yer, tarla (Adilcevaz 1-170; Erciş 9-222).
ğorunğan	:Baklagillerden familyasından çok yıllık bir yem bitkisi, korunga (Van Küresinli 1-427, 12-94).
ğoş	:Koç (Van Yerli 4-265).
ğošto	:Şişman (Bitlis 8-303; Erciş 13-94).
ğot	:Buğday ölçeğı (Adilcevaz 1-169; Bitlis 8-304; Erciş 5-161).
ğotan	:1- İri bir kuş. 2- Yabani kaz (Erciş 13-84, 17-248).
ğoToşle-	:Boynuzlamak, boynuz vurmak (Bitlis 8-80).
ğotur	:Kaşıntılı, yaralı, egzamalı (Erciş 13-134).
ğotûrûn	:Çok (Bitlis 8-303).
ğov	:Ağıl (Ahlat 9-325; Bitlis 8-304).
ğovik	:Huni (Bitlis 8-304).
ğoy-	:Koymak (Van Yerli 1-49).
ğoyun	:Koyun, kucak (Van Yerli 4-254).
ğozbeş	:Pekmezle yapılan bir tür helva (Bitlis 8-305).
ğöbelek	:Mantar (Ahlat 3-50, 6-88; Bitlis 8-305; Erciş 16-262; Van Küresinli 1-184).
ğöçürTgen	:Haber getirip götüren, ulak (Erciş 13-130, 16-88).
ğög ege	:Eğē, bileğı (Ahlat 5-116).
ğöger-	:Yeşermek, filizlenmek (Adilcevaz 15-37; Ahlat 9-256, Erciş 8-22).
ğögerçin	:Güvercin (Erciş 1-26, 13-91, 16-293).
ğöh	:Gök (Van Yerli 4-253).
ğöj	:Göç (Van Yerli 16-9).
ğöküz	:Göğüs (Erciş 4-35; Van Yerli 1-176).
ğömley	:Gömlek (Van Küresinli 1-63).

görsT-	:Göstermek (Adilcevaz 16-59; Ahlat 7-63; Bitlis 9-134; Erciş 12-294, Van Küresinli 4-49).
görük	:Bir babanın çocuğunun düğünü, sünneti, askerliği gibi yapması gereken görevleri (Adilcevaz 22-137).
göşgün	:Göçkün, göç (Van Küresinli 4-119).
gövenk	:Halay, kadın ve erkeklerin beraber oynadıkları bar oyunu (Bitlis 5-90).
göy	:Gök (Van Yerli 1-50).
göyül	:Gönül (Erciş 5-77; Van Küresinli 5-22).
göyün	:bkz. göyül (Erciş 13-153; Van Yerli 1-22).
göyüs	:Göğüs (Van Küresinli 1-264).
göz bağlamaca	:Körebe tarzında bir çocuk oyunu (Ahlat 9-184).
göze	:Suyun çıktığı yer, kaynak (Adilcevaz 7-58).
gözel	:Güzel (Adilcevaz 9-63 ; Van Küresinli 3-228).
gözeme	:Yamama, yama atma (Erciş 13-175).
gözi açık git-	:Bir isteğine kavuşmadan ölmek (Van Yerli 1-187).
gözi düş-	:Karşı cinsten birine aşık olmak (Adilcevaz 19-72).
ğırap	:Düğün törenlerinde atların kulaklarına ve öküzlerin boynuzlarına gelini taşıyan araç belli olsun diye takılan renkli kumaşlar (Van Yerli 5-100).
ğrambafon	:bkz. grabafon (Van Yerli 6-128).,
grabafon	:Gramofon (Ahlat 5-82).
ğubane	:“Yavrum, kardeşim” anlamına gelen çağırma, sevgi, acıma sözü (Van Küresinli 3-432; Van Yerli 4-81).
ğucah	:Kucak (Van Yerli 1-245).
ğuda	:Dünür. Erciş 13-218).
ğujulda-	:(Köpekler için) Korkudan ya da hastalıktan inlemek (Van Küresinli 2-12).
ğul	:Kul (Van Yerli 1-155).
ğulab	:Gülab, gül suyu (Erciş 13-198).
ğuletèn	:Kaynayan su, kaplıca .(Erciş 15-212).
ğullè	:Ağı, zehir (Addilcevaz 1-171).
ğulvar	:Yuvarlak (Bitlis 8-308).

ğumbuk	:Yumruk (Erciş 13-112, 15-27).
ğumsik	:bkz. ğumbuk (Bitlis 8-306).
ğumurze	:Doğranarak samana karıştırılmış ot, hayvan yemi (Bitlis 8-306).
ğungıl	:Geven türünden dikenli bir ot türü (Bitlis 5-25).
ğuPPır	:İri yarı, azman (Erciş 16-95).
ğurcun	:Tarlada harmandan sonra kalan, kalın ve sert gövdeli yabancı bitkiler, samanın irisi (Adilcevaz 20-10).
ğurebeş	:Kafasında çizgi olan bir tür porsuk (Erciş 17-247).
ğurgurbaba	:Gök gürültüsü (Bitlis 8-307; Erciş 10-61).
ğurk	:Kuluçkaya yatmış tavuk (Bitlis 8-296).
ğurk yatır-	:Kuluçkaya yatırmak (Adilcevaz 22-292).
ğúrúlde-	:Şimşegin çakmasıyla çıkan ses, gök gürültüsü (Van Küresinli 9-194).
ğuşehmeyi	:Turpgiller familyasından; beyaz veya mor çiçekli otsu bir bitki (Van Küresinli 7-12).
ğuşhana	:Tencere (Van Yerli 6-159, 14-57).
ğuti kuru-	: Ödü kopmak, korkmak (Erciş 13-203).
ğutul-	: Bitmek, tükenmek, sonlanmak (Van Küresinli 5-7, 7-75).
ğuz	:Kambur (Erciş 13-170; Van Yerli 4-81).
ğuzibíriyi	:Peynire katılan bir tür ot (Van Küresinli 12-87).
ğüjlüh	:Güçlük, zorluk (Van Yerli 19-7).
ğülaçen	:bkz. günebağan (Van Küresinli 9-323).
ğülaphana	:Gülaphane (Van Yerli 1-3).
ğüleyen	:Martı (Van Küresinli 1-387, 13-273).
ğülül	:Bezelye (Erciş 17-213).
ğülür	:Bezelye (Erciş 12-83).
ğülyaz	:Kiraz (Bitlis 8-307).
ğüman	:Şüphe (Erciş 14-37).
ğümrah	:Bol, fazla (Bitlis 8-297).
ğümürze	:Dövülmüş ot, saman hayvan yemi (Adilcevaz 1-177, 24-60; Ahlat 11-31; Erciş 13-166).
günbozi ol-	:Yüzde güneşin yakmasıyla kabuk oluşması (Van Küresinli 17-90).

günebağan	:Ayçiçeği (Van Küresinli 13-315).
günorta	:Öğle (Erciş 2-137, 13-197).
günorte	:bkz. günorta (Bitlis 8-306).
gürz kaldırma	:Halk arasında oynanan bir tür oyun (Erciş 1-117).
güve	:bkz. güvev (Adilcevaz 15-40).
güvey	: güvey/güveyi, damat (Erciş 1-62, 12-164).
güzgi	:Ayna, cep aynası (Erciş13-99; Van Küresinli 1-62).
ğar	:Bilye, misket (Erciş 14-28, 15-93).

h, h́, ḣ, ḧ

haban	:Tulum biçiminde çıkarılan deriden kurutularak yapılan azık torbası, su tulumu (Erciş 16-36).
ḣabar	:Haber (Van Yerli 1-10).
ḣabsanci	:Ağrı, sızı (Adilcevaz 4-41).
ḣadik	:bkz. hedik (Adilcevaz 6-10).
ḣafız	:Kör (Erciş 13-33, 14-144).
ḣakendas	:bkz. ḣekendas (Van Küresinli 1-79).
ḣaḳḳılda-	:Kahkahayla gülmek (Adilcevaz 1-183).
ḣaḳḳılti	:Sesli gülme, kahkahayla gülme (Erciş 16-20).
halva	:Helva (Van Küresinli 11-28).
ham ¹	:Hamlanma, ham olma, çalışmamış (Ahlat 11-34;
ham ²	:Leçek veya tülbentten yapılan çoğunlukla sütü kirlerden ayıklamak veya peynirin süzülmesini sağlamak amacıyla kullanılan bez (Van Küresinli 7-67).
hama	:Farzet ki, öyle bil ki (Ahlat 10-135).
hāmı	:Hepsi, tamamı, bütünü (Van Küresinli 13-1).
haman	:Hemen (Van Küresinli 11-125).
hamayıl	:1-Nazara karşı kullanılan bir çeşit muska, nazarlık. 2- Küçük boy Kur'an-ı Kerim (Ahlat 10-226).
hambal	:Hamal (Van Yerli 3-36).
hamnan çıḡar-	:Ham halinden çıkarmak. (Ahlat 11-34).

hampa	:Emsal, yaşıit (Ahlat 10-109).
hamurace	:Bir gün bekletildikten sonra tandıra vurulmaya hazır hale gelen hamur (Van Küresinli 17-7).
hamut	:Koşum hayvanlarının boynuna geçirilen ve araba kollarına sabitlenen deri kaplı koşum takımı (Erciş 17-8).
hana	:Sergi olarak kullanılan bir çeşit renkli kilim (Van Küresinli 5-60).
hana	:Ev, hane (Bitlis 1-100).
hanav	:1- Tohumun bitmesine elverişli nemli toprak. 2- Nem, rutubet (Adilcevaz 1-179, 24-84; Ahlat 7-49; Erciş 16-33).
hanavkesen	:Topraktaki nemi alan bir tür çayır bitkisi (Adilcevaz 12-19, 24-83; Ahlat 7-47, 9-280).
hança	:1- Evlenen kıza komşuların getirdiği hediyelik eşyalar. 2- Gelinin ev halkına getirdiği çeyizlik hediye (Van Yerli 18-34).
hanki	:Hangi (Van Yerli 5-72).
hānsi	:Hangisi (Adilcevaz 22-170; Erciş 1-44).
hara	:Nere, nereye (Van Yerli 4-197).
haral	:Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval (Adilcevaz 1-182; Van Yerli 8-139, 10-22, 12-89).
haray	:Bağırıp çağırma (Van Yerli 1-20).
harazan	:Kağnı arabasına koşulan öküz ve mandaları sürmek için kullanılan, öküz derisinden yapılmış kamçı (Erciş 9-145, 12-27, 14-41).
haraya	:Nereye (Erciş 16-25).
hare	:bkz. hara (Bitlis 8-324).
harda	:Nerede (Erciş 16-27; Van Küresinli 8-132).
harıklen-	:bkz. hereklen- (Ahlat 14-117).
harik	: Keçi kılından yapılmış ayakkabı (Bitlis 8-318).
harkuşda	:Bir halk oyunu türü (Ahlat 10-41).
harmahozan	:Çocukları korkutmak için uydurulmuş ve sınırsız gücü olduğuna inanılan cin, peri, canavar türünden varlıklar (Bitlis 5-63; Erciş 15-177, 17-24).

ħarol	:Buğdayı düzgün bir çizgi üzerine ekmeye yarayan, arkasında iki uzun tahtası olan saban (Ahlat 9-284; 10-256, 11-23).
ħarş	:Erik, kaysı gibi meyvelerin kuru çekirdeği (Ahlat 10-82).
ħaş	:Hayvan işkembesi (Adilcevaz 1-179; Bitlis 8-321).
ħaşıl ¹	:Buğday, mısır ya da darı unundan yapılan bir çeşit yemek (Adilcevaz 23-92, 12-58; Erciş 7-120).
ħaşıl ²	:Ezilmiş, haşlanmış (Adilcevaz 1-179 Erciş 16-15).
ħaşım	:Acemi (Bitlis 8-319).
ħaşirin	:Bir türkü adı (Ahlat 10-50).
ħaşmaş	:Kayısı çekirdeği (Adilcevaz 1-180).
ħaTce	:Ağaçların çatallı dalları (Erciş 16-8).
ħatınbarmağı	:Küme küme şeklinde bulunan dikenli bir ot (Van Küresinli 13-296).
ħatındırnaı	:Dikenli bir tür ot (Van Küresinli 13-298).
ħatig	:bkz. hedik (Bitlis 1-67).
haw ¹	:Ilık (Erciş 15-74).
haw ²	:Yaranın kötüleşmesi (Erciş 17-16).
haw ³	:Hayıflanma, şaşırma ünlemi (Erciş 17-17).
havar	:1-Yaygara, çılgılık. 2- Yardıma çağırma ünlemi (Ahlat 10-38; Bitlis 8-321; Erciş 2-323; Van Yerli 1-20).
havar êt-	:Yardım dilemek (Erciş 16-23).
havar gel-	: Yardımın gelmesi (Bitlis 8-144).
havar zemin	:Boş laf, boş konuşma (Erciş 17-22).
havas	:Heves (Ahlat 10-10; Erciş 6-28).
hawas	:bkz. havas (Van Yerli 4-290).
havaslan-	:Heveslenmek (Erciş 15-161).
havlu	:Avlu (Van Küresinli 1-196, 3-329).
havuduĶ	:Gevrek buğday (Erciş 17-206).
havur	:Bir süre, bir an (Van Küresinli 4-13, 7-110).
hayhay	:Pekmezle yağ karışımı bir yemek (Erciş 16-21).
hay havar êT-	:Yardım dilemek (Erciş 16-28).
hay huy êt-	: Bağırp çağırma (Erciş 10-104).
hayıfını al-	:Öcünü almak (Erciş 16-34).

hayıt-	:Bunamak, delirmek (Adilcevaz 1-184; Erciş 16-17)
hayızır	:Can çekişme (Bitlis 8-322).
hayva	:Ayva (Ahlat 10-84).
hâzi	:Keşke (Bitlis 8-27).
hâbgele	:Avuçlamak (Erciş 16-35).
hâcileylek	:Leylek (Erciş 2-33).
hâcillen-	:Dertlenmek, üzülmek (Ahlat 10-130).
hâçirdeK	:bkz. heçirdek (Van Küresinli 6-35).
hâlbır	:Kalbur (Van Yerli 14-77).
hâleT	:bkz. heleT (Van Yeli 1-347).
hâm	:Gam, üzüntü (Erciş 16-4).
hâmbal	:bkz. hambal (Erciş 12-287).
hâmballıh	:Hamallık (Erciş 12-287).
hârábeK	:Zehirli bir ot türü (Van Küresinli 1-441).
hâs Tolmesi	:bkz. hes Tolmesi (Bitlis 3-55).
hâsud	:Kıskanç (Ahlat 10-232).
hâşhâş	:Gelincik (Van Küresinli 1-434).
hâtár	:Kadar (Van Yerli 4-383).
hâtıl	:Kerpiçten yapılmış evlerde dam ve pencerelerin üzerine atılan ağaçlar (Van Küresinli 6-32; Van Yerli 15-63).
hâtır	:Hatır (Van Yerli 10-22).
hâtımgül	:Pembemsi-beyaz renkli çiçekler açan, 50-150 cm yüksekliğinde, çok senelik, otsu bir bitki olup çoğunlukla yaraların kapanmasında kullanılır (Van Küresinli 12-95, 13-324).
hávş	:Davarların yazın konuldukları üstü açık yer (Van Yerli 6-133).
háyát	:Avlu (Van Küresinli 5-174).
hâyíf	:Yazık (Bitlis 8-323).
hebırman	:Kurutulmuş nar taneleri (Bitlis 8-309).
hebreS	:Nara atmak (Bitlis 8-310).
hecil ét-	:Utanmak (Erciş 16-23).
heÇÇig	:Bacak arası (Erciş 16-23).

heçirdek	:Ocak ya da tandır üzerine tencere koymaya yarayan, çeşitli biçimde olan demir ızgara (Adilcevaz 1-181; Bitlis 8-312; Erciş 14-27; Van Yerli 15-62).
heçirdek	:bkz. heçirdek (Erciş 2-308).
hedig	:bkz. hediK (Erciş 16-16).
hediK	:Haşlanmış buğday, bulgur, mısır, nohut vb. şeyler (Van Yerli 1-313, 11-14).
hege	:bkz. heger (Van Yerli 1-355).
heger	:Eğer (Adilcevaz 13-95; Erciş 7-99).
hekendas	:Ateş küreği (Bitlis 7-165, 8-6).
heKQarya	:Hakkari (Van Yerli 2-18).
heküg	:Akak, ark, su yolu (Erciş 16-27).
helbet	:Elbette (Ahlat 16-136).
helbır	:Tahıl ve başka iri taneli maddeleri elemek için kullanılan büyük delikli ve seyrek telli elek, kalbur (Adilcevaz 3-40; Erciş 10-169; Van Yerli 18-43).
helbır hırması	:Un, sıvı yağ, yumurta ve yoğurtla yapılan bir tür yemek (Ahlat 10-249).
helbür	:bkz. halbır (Ahlat 10-101).
helePışTo ét-	:Gürültü etmek, tartışmak, bağrışmak (Erciş 17-9).
heleşor	:Sıcak kül, üstü küllenmiş kor halindeki ateş (Bitlis 7-171; 8-341).
heleT	:Dünürlerin birbirlerine gönderdikleri hediyeler (Ahlat 14-121; Van Yerli 6-63, 21-47).
heliQo	:Yemlik türünden ilkbaharda yetişen ve kabuğu soyulduktan sonra yenen bir tür ot (Van Küresinli 1-473).
helım	:Kıvam (Erciş 12-273).
helım aşı	:bkz. helim aşı (Adilcevaz 12-59; Erciş 16-30).
helim aşı	:Nohut, kuru fasulye, buğday ve kuzu etiyle yapılan bir tür yemek (Adilcevaz 15-123; Ahlat 1-16; Erciş 7-99).
helımını al-	:Kıvamını bulmak, kıvamına gelmek (Erciş 12-273).
helise	:Tavuk eti ve döğme buğdayla yapılan keşkeğe benzer bir yemek (Ahlat 10-249; Erciş 2-181, 7-125, 15-56).;
helise	:bkz. helise (Van Yerli 6-158).

helizan	:Solucan (Bitlis 8-315).
helke	:Su, süt vb. şeyleri koymaya yarayan, çoğunlukla bakırdan yapılan, bakraçtan büyük bir çeşit kova (Adilcevaz 22-150; Van Yerli 12-97).
helpir	:bkz. helbir (Bitlis 8-315).
hema	:Ama (Adilcevaz 26-54).
hemayil	:bkz. hamayil (Adilcevaz 15-78; Bitlis 8-318).
hem ét-	:(Çocuk dilinde) Yemek, yutmak (Bitlis 8-330; Erciş 16-24).
hemış	:Otların ikinci defa biçilmesi (Van Küresinli 1-174).
hemkif	:Emsal, aynı derecede olan (Erciş 16-11).
hena	:Kına (Van Yerli 1-385).
hençeloz ¹	:Yabani havuç (Erciş 17-223).
hençeloz ²	:Yer elması (Van Yerli 12-69, 15-158, 18-219).
heneg ét-	:Şakalaşmak, şaka yapmak (Erciş 16-12).
heneK	:Şaka, şakalaşma (Erciş 11-269, 14-27).
henekut	:Boğazların soğuk alınmasıyla tıkanması, bademcik olması (Erciş 2-162, Erciş 15-244).
heney ét-	:Şakalaşmak (Adilcevaz 1-184).
heney èyle-	:Şaka yapmak (Van Küresinli 1-6).
hengev	:Tandırdan çıkan sıcak ekmek (Ahlat 6-62).
hePi	:Hepsi, tümü, hep (Van Yerli 1-219).
hePPe hePPe	:Tane tane (Erciş 16-13).
hePPi	:bkz. hePi (Adilcevaz 2-120; Bitlis 9-41; Van Yerli 14-31).
heral	:bkz. haral (Bitlis 8-320).
hencelik	:Bir bitki adı (Erciş 1-213).
hereKlen-	:1- Güneşte veya sobaya karşı dönerek ısınmak. 2- Çömleği kullanmadan önce kuyruk yağı ile ateşte yakmak (Adilcevaz 22-86; Van Yerli 4-114).
heresi	:Her biri (Adilcevaz 16-98; Erciş 10-12).
herezan	:bkz. harazan (Van Küresinli 9-62; Van Yerli 8-128).
herif	:Erkek, bir bayanın eşi, koca (Adilcevaz 9-7; Bitlis 8-335; Van Yerli 4-349).
herilbaso	:Bir halk oyunu türü (Van Küresinli 13-124).

herhal	:Herhalde (Van Yerli 7-10).
herkendas	:bkz. hekendas (Bitlis 8-337).
herkeş	:Herkes (Van Yerli 1-64).
hersè	:Yaşlı kadın (Erciş 16-13).
hersin	:Kavurma çıkarma küreği (Erciş 17-19).
herzani	:Bir tür halk oyunu (Van Küresinli 13-122).
hesebani	:Farzedelim ki, varsayalım ki (Erciş 17-3).
hesîr	:Hasır (Adilcevraz 2-56).
hes Tolmesi	:Lahana yaprakları ile yapılan dolma türü (Bitlis 5-137).
hesud	:Kıskanç (Bitlis 8-319; Erciş 2-140).
heşem	:Miktar, çokluk (Bitlis 8-337).
heşeneg ¹	:İyileşmez yara (16-10).
heşeneg ²	:Yerinde duramayan, hiperaktif (Erciş 15-76).
heşil	:bkz. haşıl (Erciş 16-15; Van Küresinli 1-84).
hevet	:Evet (Van Küresinli 8-190).
hevlet	:Kuytu, sessiz (Erciş 12-173).
hevsele	:Zihnî bir şeyi anlama ve kavrama yetisi, havsala (Bitlis 8-321).
hevêdiK	:Dört tarafında buğday taneleri bulunan başak türü (Van Küresinli 12-118).
hevşî	:bkz. hevşi (Van Küresinli 6-38).
hevşi	:1- Avlu. 2- Koyunların yazın konuldukları üstü açık yer (Van Yerli 8-138, 12-98).
hevûr	:bkz. hevûr (Bitlis 8-338).
hevûr ¹	:Erkek keçi (Adilcevaz 1-185).
hevûr ²	:Sebep, bahane (Erciş 13-215).
heyat	:Üst tarafı kapalı avlu (Bitlis 5-1; 8-325).
heybere	:bkz. heyvere (Erciş 3-47).
heye	:Eğer (Van Küresinli 7-86; Van Yerli 1-308).
heyet	:bkz. heyat (Van Küresinli 1-196).
heyîf al-	:Öc almak, acısını çıkarmak (Adilcevaz 12-30).
heyva	:Ayva (Erciş 2-72).
heyvah	:Eyvah (Erciş 1-27).

heyvere	:Kaba saba, işe yaramaz, başıboş (Erciş 16-6, 17-3; Van Yerli 4-103).
hez	:Toprak kayması (Bitlis 8-372).
hezalo delalo	:Çocukların kendi aralarında oynadıkları bir tür saklanbaç oyunu (Erciş 1-143).
hez dolması	:bkz. hes Tolmesi (Ahlat 3-31).
hêcaP	:Hicap, utanç, utanma (Adilcevaz 8-137).
hêçe say-	:Kâle almamak, hesaba katmamak (Van Yerli 7-2).
hêççilo	:Erik ve kayısı ağaçlarından toplanan reçine (Erciş 15-147).
hêdut	:Hudut (Bitlis 9-85).
hêkât	:Hikaye, hikayet (Bitlis 5-55).
hêlîz	: bkz. hêliz (Van Yerli 15-166).
hêliz	:Peynîre katılan sütlü bir ot (Ahlat 6-82, 9-313; Erciş 15-108, 16-261; Van Küresinli 7-3). jağ
hêllahêl	:Ayıplama, kınama (Bitlis 8-338).
hêllen-	:Eşek veya danaların karınları doyduktan sonra toprak ve kumluk türü yerlerle yuvarlanmaları (Van Küresinli 1-161).
hêllo	:Hayaları şişmiş, testisi arızalı (Erciş 17-21).
hêl tök-	:Pişmek, yüzü kaymak tutmak (Erciş 16-30).
hêr	:Hayır, iyilik (Van Yerli 1-87).
hêrat	:Hayrat (Erciş 12-133).
hêri ¹	:Mustafaçiçeği (Bitlis 8-308;
hêri	:Baca (Erciş 2-297).
hêriş	:Koltuk altında çıkan beze (Erciş 17-7).
hêrs	:Hırs, sinir (Erciş 15-71).
hêsir	:Esir (Bitlis 8-336).
hêyle	:Bir hayli, oldukça, çok. (Van Küresinli 3-527).
hêyleK	:bkz. hêyle (Van Küresinli 3-529).
hêylêmin	:Yakınma edatı (Bitlis 8-57).
hîç	:Kaysı, erik, ayva, vişne ağaçlarının kabukları üzerinde olan zambak, kedibalı (Bitlis 8-327; Erciş 7-94; Van Küresinli 6-39).
hîdîrellez	:Her yıl mayısın altısında çeşitli etkinliklerle kutlanan geleneksel bir tören (Erciş 15-43).

hıdır nebi	:Şubat ayının ilk haftası içinde bulunan ilk cuma günü ve bu günün akşamı yapılan geleneksel tören. (Erciş 1-29, 5-118).
hıdut	:Hudut (Ahlat 9-118).
hılaf	:Yanlış, yalan (Van Yerli 6-90).
hılas êT-	:Kurtulmak, kurtarmak, kurtuluşa ermek (Bitlis 4-198).
hılıkaPPo	:Hayvanların diz kapağından çıkan kemik, aşık kemiği (Erciş 17-10).
hım	:Evin temel kısmı (Bitlis 8-347; Erciş 16-32; Van Küresinli 6-371).
hımbıl	:Malını bilinçsizce başkalarına yediren (Bitlis 8-326, 16-2).
hımhım	:Burnundan konuşan (Bitlis 8-341; Erciş 16-4).
hınami	:Dünür (Adilcevaz 8-111; Ahlat 1-141; Erciş 1-64, 12-156, 14-35, 16-11).
hınç	:Ağacın ucunu sivrilten çakı (Erciş 17-14).
hıng	:Yüksekçe bir yerden aşağı doğru hızlı hızlı alçalmak (Bitlis 8-331).
hıngıl	:Meme (Bitlis 8-129).
hıngıl	:bkz. hıngıl (Erciş 16-6).
hırahır êt-	:Boğazındaki gıcıklığı gidermek. (Erciş 16-19).
hırço	:Ayı (Ahlat 10-33).
hırde	:Küçük, ufak, kısa (Van Küresinli 4-6).
hırheşeng	:Ivır zıvır, öteberi (Erciş 16-25).
hırhırıl ol-	:Boğazında gıcık olmak (Erciş 16-19).
hırhız	:Hırsız (Erciş 16-33).
hırıfla-	:Bunamak, sapıtmak, delirmek (Erciş 16-26; Van Yerli 4-148).
hırıncık	:Yonca, üçgül (Erciş 17-1).
hırı	:Hatmi çiçeği (Ahlat 2-23; Erciş 8-17, 16-5; Van Yerli 18-215).
hırı çiçeyi	:bkz. hırı (Van Yerli 12-67).
hırnig	:bkz. hırnik (Erciş 16-5).
hırnik	:Sümük (Adilcevaz 1-161; Bitlis 8-324).
hırpalaş-	:Birbirini hırpalamak (Ahlat 9-98).
hırp heşil ol-	:Ezilmek, enkaz haline gelmek, parçalanmak (Erciş 2-128).
hırsık	:Küçük sabun parçası (Bitlis 8-343).

hırsısla-	:Çalmak, hırsızlık yapmak (Erciş 5-184).
hırteg	:bkz. hırTeK (Erciş 16-26).
hırTeK	:Gırtlak (Erciş 1-222; Van Küresinli 2-110).
hırTi	:bkz. hırTiK (Erciş 16-283).
hırTig	:Boğmacaya benzeyen bir hastalık (Erciş 16-26).
hırTiK	:Acur (Erciş 1-16, 16-31).
hırtol	:Talan, yağma (Bitlis 8-348).
hırTTäK	:Gırtlak (Van Küresinli 2-9).
hısım gavun dáveti	:Erkek tarafının kız ailesine verdiği yemek (Van Yerli 1-369).
hısla-	:Hırsızlık yapmak, çalmak, hırsızlama (Adilcevaz 13-67; Ahlat 10-242; Van Yerli 22-138).
hısloḥ	:Hırsızlık (Bitlis 8-74).
hış	:Akıl, şuur (Erciş 15-199).
hış	:İneklerin sağılan ilk sütleri (Van Küresinli 3-385)
hışḥışa tut-	:Vücudu yara bağlamak (Erciş 16-24).
hışılti	:Coşkun akan su sesi (Erciş 16-1).
hışma	:Avuç (Erciş 16-3).
hışt	:Hançer (Bitlis 8-343).
hıti	:Yaylalarda yetişen bir ot türü (Adilcevaz 24-126).
hıtik	:2-4 cm çapında acı lezzetli ve küçük bir kavun görünümünde meyvesi olan bir bitki, acur, şal kabağı (Ahlat 3-57; Bitlis 8-348).
hızan	:Yoksul (Erciş 16-152).
hızma	:Burun kanadına takılan süslü altın ya da gümüş halka, hızma, küpe (Erciş 12-181).
hızmeker	:Hizmetçi, hizmetkar (Erciş 16-34).
himdi	:Şimdi (Adilcevaz 22-20; Erciş 15-201, 16-3).
hindi	:bkz. himdi (Adilcevaz 22-9; Ahlat 14-20; Erciş 16-29).
hiyar	:Salatalık (Ahlat 10-80).
hiyarok	:Gövde kısmı soyularak yenen ve ilaç olarak kullanılan bir bitki (Erciş 1-210).
hizar	:Elektrikli ağaç testeresi (Erciş 15-122).
hob	:Sabanın ucundaki sivri demir (Ahlat 9-28Erciş 10-29).
hodah	:Sığır çobanı (Ahlat 10-203; Erciş 16-18).

hoF	:Korku, korkma (Bitlis 8-349).
hol ¹	:Topaç (Erciş 13-78, 14-28, 15-86, 16-18, 17-20).
hol ²	:Çocukların oynadığı bir oyun türü (Van Küresinli 6-89).
honaz	:Tırpanla ot biçilirken en önde giden biçici (Erciş 17-6).
honça	:Müşde karşılığında verilen armağan, armağan paketi (Ahlat 10-63).
honçe	:Gelinin kocasının tarafına getirdiği hediyelik eşyalar (Bitlis 8-368).
hoppa	:Olgunlaşmamış, toy (Erciş 16-25).
hora	:Üzümün yetişmemiş, olgunlaşmamış hali (Van Yerli 5-406).
hora tök-	:Yüzdeki çiller, lekeler (Van Küresinli 2-110).
horçuğ	:Çukur yer, alan (Erciş 16-14).
horluğ vèr-	:İnat etmek, ısrar etmek, ayak diremek (Ahlat 10-112).
horig	:Dört öküzün taşıdığı kağı (Erciş 9-210).
hortTTağ	:Hortlak (Erciş 16-17).
horuğ	:Kağıyı çekemeyen öküzlere yardım için bağlanan yeni bir çift öküz (Erciş 17-12).
horum	:Biçildikten sonra balya ya da deste haline konulmuş ot (Ahlat 10-253; Bitlis 8-373; Van Yerli 8-137).
horuş	:İri yapılı köpek (Erciş 17-254).
horttaş	:Dövülmüş, halsiz, yorulmuş (Bitlis 8-369).
hothatın	:Kokulu ve dikenli bir ot. (Van Yerli 12-71).
hoThatün	:bkz. hothatın (Van Yerli 15-162).
hoTTo	:Lastik ayakkabı (Van Yerli 7-9).
hoşab	:bkz. hoşav (Van Yerli 5-143).
hoşaP	:bkz. hoşav (Van Yerli 11-51).
hoşav	:Hoşaf (Adilcevaz 18-27).
hovanK	:Sıcak suyun ılıtılması (Bitlis 8-370).
hovanna-	:Sıcak suya soğuk su katmak, suyu iltmak (Adilcevaz 1-186).
hozan	Dinlenmeye bırakılmış, birkaç yıl işlenmemiş tarla (Erciş 16-29).
höcümle-	:Hücum etmek, saldırmak (Erciş 12-173).
höcum	:Hücum (Ahlat 9-142).
höç	:Boynuz, boynuz vurma (Bitlis 8-370).

hökömaT	:Hükümet (Van Yerli 18-107).
höküüm	:Hüküm (Bitlis 4-200).
hömüş	:Atı durdurmak için kullanılan azarlama sözü (Erciş 17-17)
hörmət	:Hürmet (Adilcevaz 11-107; Bitlis 7-297; Van Yerli 15-69).
höş-	:Susmak (Bitlis 8-370).
huduklan-	:Şüphelenmek (Erciş 17-12).
huhu	:Kötüleşme, düzelmeme (Bitlis 8-371).
hulık	:Yaradılış, huy (Bitlis 8-44).
humar	:Kumar (Ahlat 10-135).
hurb	:Kol, bacak gibi organların eklem yerlerinden çıktığında oluşan ses (Erciş 16-8).
hurcin	:Hurç, heybe (Van Küresinli 14-205).
hurdaheş	:Hamlanmak, yorgun düşmek (Erciş 16-12).
hure	:Bahçe duvarı yapımında kullanılan küçük taş (Bitlis 8-328).
huruc	:Omuz, sırt (Erciş 16-8).
hurufi	:Sapıtmış, bunak (Erciş 17-13).
hüş-	:Susmak (Erciş 16-34).
huşhuş	:Şüpheli, şüpheli (Bitlis 8-328).
hüşü dağıl-	:Şuurunu kaybetmek (Van Küresinli 2-36).
huşuruğ	:Koltuk altında çıkan beze (Erciş 17-18).
huyi ol-	:Kötü karaktere sahip olmak (Van Yerli 1-41).
hükmat	:Hükümet (Van Yerli 3-37).
hüş	:Şuur, akıl (Erciş 16-9; Van Küresinli 1-402).
hüşü başında olma-	:Şuursuzca hareket etmek (Van Küresinli 15-11).

ı, í

ılıcağ	:Ilıcak, ılıkça (Bitlis 8-74; Erciş 16-39).
ılışır	:bkz. ilişir (Erciş 15-50, 16-48).
ılkanasi	:Lohusa kadınlara ve yeni doğmuş bebeklere musallat olup onları boğduğuna inanılan yaratık. 2- Kötü ruh (Erciş 16-38, 17-26).

intaint èt-	:1-İnilti, zoraki inleme. 2- Bir işi zorlanarak yapmak, güçlkle yapmak (Erciş 16-38).
isd	:Üst (Bitlis 8-54).
ısul	:Usül (Bitlis 4-105).
işbabe	:bkz. işbaban (Van Küresinli 17-12).
isKarpèn	:İskarpın (Van Küresinli 1-25).
isKaT	:bkz. iskat (Van Yerli 1-87).
işKırırh çal-	:İşık çalmak (Erciş 16-41).
işKırırh tut-	:bkz. işKırırh çal- (Erciş 16-40).
isKot	:Yabancı bir ot türü (Van Küresinli 2-59).
ıwan	:Van (Erciş 9-249; Van Küresinli 4-21).
ıy-	:Uymak (Bitlis 8-10).
ızgırt-	:Parçalamak, yarmak, ikiye bölmek (Van Küresinli 1-13).

i, î, ‘i

î-	:Yemek (Van Yerli 5-223).
ibrişim	:Kalınca bükülmüş ipek iplik (Van Yerli 1-8).
ici	:1-Yılan. 2- Kötü mide yarası (Erciş 2-112, 16-47).
iç èt-	:Kendine mal edinmek, sahiplenmek (Bitlis 8-374).
îde	:İğde (Adilcevaz 14-102; Van Yerli 5-132). İğde
igid	:bkz. igit (Ahlat 7-155).
igit	:Yiğit (Ahlat 10-42; Van Küresinli 15-88).
ifağ	:bkz. ifah (Van Yerli 15-143).
ifah	:Ufak (Adilcevaz 1-106, Ahlat 10-114; Bitlis 8-376; Erciş 7-88; Van Küresinli 7-105).
ifat-	:Ufaltmak (Van Yerli 14-74).
ijan	:Zehir, zıkkım (Ahlat 10-99).
ijat	:İcat (Ahlat 2-57).
iK	:İlk (Van Küresinli 3-583).
il	:Yıl (Ahlat 10-147).

İlahna	:Lahana (Adilcevaz 3-67, 19-22).
ılan	:Yılan (Bitlis 8-158).
ilancıh	:Kemik veremi (Erciş 16-49).
ilandili	Yaprakları ilaç ve sebze olarak kullanılan; damarlı ve ince yaprakları yılan diline benzeyen kokulu bir ot (Adilcevaz 4-86; Ahlat 3-85, 7-29, 9-301, 15-69, Erciş 1-208, 16-48; Van Yerli 12-62).
ilantarağı	:Kırkayak (Bitlis 8-375).
ilaş	:İlaç (Van Yerli 5-348).
ilava aT-	:İftira atmak, kara çalmak (Erciş 16-44).
ildız	:Yıldız (Van Yerli 1-32).
ilhan	:Reyhan (Erciş 2-89).
ilindir-	:İhlaklaştırmak, ılık hale getirmek (Adilcevaz 22-177).
ilişir	:Evvelki yıl, iki yıl öncesi (Ahlat 10-258; Bitlis 8-376, Erciş 3-165, 14-30).
iliştir-	:Dövmek, yumruk atmak (Van Küresinli 1-104).
illım billım	:İlla, illaki (Erciş 16-46).
ilman	:Düzgün, pürüzsüz (Bitlis 8-376).
iltāp	:İltihap (Van Yerli 5-400).
imdi	:Şimdi (Erciş 10-61; Van Küresinli 1-2, 3-90).
imeKle-	:Dizler ve eller üzerinde yürümeye başlamak (Van Küresinli 5-108).
in	:Kümes (Van Küresinli 1-197).
inahla	:Lahana (Adilcevaz 18-26; Ahlat 3-29, 10-182).
incah	:Salıncak (Adilcevaz 21-146, 23-30).
inceağri	:Verem (Van Yerli 20-76).
incedert	:bkz. inceağri (Bitlis 8-159).
incemaraz	:bkz. inceağri (Ahlat 4-42).
incıh	:bkz. incik (Adilcevaz 25-68).
incıK	:bkz. incik (Erciş 17-36).
ine	:İğne (Erciş 4-129; Van Yerli 1-253, 5-299).

ineKanni	:Kırmızı yaprakları inek alnındaki püsküllere benzeyen ve yemeği yapılan pancar türünden bir ot (Adilcevaz 23-117; Ahlat 3-82; Van Yerli 5-395).
iney	:İnek (Van Küresinli 1-160).
innab	:Emir (Ahlat 10-226).
ipilman	:Düzgün, pürüzsüz, kaygan (Bitlis 3-16).
irağ	:bkz. irah (Bitlis 8-95).
irah	:Uzak, ırak (Ahlat 1-79; Van Küresinli 5-119; Van Yerli 1-187).
irak	:bkz. irah (Bitlis 8-84).
irbet	:İbret (Erciş 13-41).
ireşber	:Rençper (Ahlat 1-56).
irğaT	:Irgat (Erciş 9-162).
irhan	:Reyhan (Van Yerli 12-71).
irili ufağ küFTe	:bkz. anali kızlı küFTe (Adilcevaz 19-18).
isāl	:İshal (Adilcevaz 3-50; Van Yerli 5-403).
isicah	:Sıcakça, sıcacık (Van Küresinli 6-48; Van Yerli 5-344).
isit-	:Isıtmak (Erciş 6-58).
isiTme	:Sıtma hastalığı (Ahlat 10-240).
isKān	:Çay bardağı (Erciş 17-34).
isKāPēn	:İskarpın (Erciş 15-114).
isKāt	:bkz. iskat (Erciş 16-110).
iskāt	:1- Ölünün ardından çıkarılan hatmin karşılığında verilen para veya eşya. 2- Ölü eşyası (Adilcevaz 8-50; Erciş 2-113).
ismih	:İçten pazarlıklı (Adilcevaz 1-187).
issi	:Isı, sıcaklık (Bitlis 8-156; Erciş 1-222, 16-43).
istikan	:Çay bardağı (Van Küresinli 1-53).
iş-	:İçmek (Van Yerli 1-12).
işah	:Uşak, çocuk (Bitlis 8-175).
işbabıyan	:bkz. işbabyan (Van Yerli 5-422).
işbabyan	:Çekirdeği çıkarılan kuru kayısı (Erciş 16-39).
işbabyen	:bkz. işbabyan (Van Küresinli 1-185).
işda	:(Gösterme edatı) işte (Erciş 2-213).
işek	:Sidik (Erciş 2-120).

işeKlik	:Öküz işkembesi (Erciş 1-153).
işİh	:Işık (Van Yerli 2-20, 1-30).
işKarşı	:Bulunması güç olan nesne; kıymetli, değerli şey, mal (Erciş 17-29).
işKeFT	:Mağara (Bitlis 3-151).
işkıırİh	:Islık (Erciş 2-239).
işli küFTe	:Kıyma, bulgur, soğan ve margarinle yapılan köfte, içli köfte (Adilcevaz 9-59; Van Yerli 18-235).
işlik	:Gömlek, iç gömleği (Adilcevaz 11-1; Van Yerli 4-85).
işşah	:bkz. işah (Bitlis 8-375).
iştima	:İçtima (Ahlat 9-27).
itan-	:Utanmak (Van Yerli 15-73).
itbat	:Ortadan yok olmak (Bitlis 8-379).
itburni	:Yabani gül, kuşburnu (Erciş 16-277; Van Yerli 5-340, 20-14).
itdirsegi	:Göz kapaklarının altında oluşan küçük çıban, arpacık (Erciş 15-68, 16-48).
itsıçırdan	:Yuvarlak ve yapışkan bir diken (Erciş 17-33).
itüzümi	:Dikensiz, parçalı yapraklı ve kırmızı meyveli bir çalı (Ahlat 9-318).
itir-	:Yitirmek (Ahlat 10-218; Van Küresinli 3-248).
itit-	:Bilemek, bıçağı keskinleştirmek (Bitlis 8-379; Van Küresinli 17-65; Van Yerli 19-8).
‘iyar	:Keçi derisinden yapılan tulum, deriden peynir çuvalı (Erciş 10-135).

j

jağ	:Gövdesi dallı olup turşusu ve yemeği yapılan pancar türünden bir ot (Adilcevaz 6-58; Ahlat 3-46, 9-353; 12-4; Bitlis 8-380; Erciş 1-209).
jaji	:Çökelek (Bitlis 8-380).
jan	:1- Ölüm. 2- zehir (Ahlat 10-181; Bitlis 8-381).
jehaTTi	:Gayretli, yetenekli, atak (Erciş 17-17).

jeng at-	:Paslanmak (Erciş 17-36).
juji	:Kirpi (Erciş 17-34).
jüjü	:bkz. juji (Bitlis 8-381).

k, k, K, K, k

kabab	:Kebab (Van Küresinli 1-16, 12-16).
Ƙabab	:Ön, ileri (Van Küresinli 1-45).
ƙabala	:Toptan, götürü, hepsi birden (Erciş 13-182).
ƙabalaƙ	:Çıban tedavisinde kullanılan ve kabuğu soyularak yenen; geniş, tüylü, kabak yaprakları biçiminde yaprakları olan, kırdı ya da su kenarlarında yetişen bir bitki (Erciş 16-275, 17-222).
Ƙabırğa	:1- Kaburga. 2- Kuzu dolması (Van Küresinli 3-225).
ƙada	:Kaza, bela (Ahlat 10-68; Bitlis 8-381).
ƙadaƙ	:Yara izi, sünnetsiz, derisi üstüne yapışık (Erciş 16-54).
ƙadan-	:Dayanmak, direnmek (Erciş 16-54).
Ƙadana	:Büyük, iri at (Erciş 13-211).
ƙafdar	:Yaşlı, ihtiyar, bunak (Van Küresinli 1-188).
Ƙāfor	:bkz. kāfōr (Van Küresinli 5-38).
kāfōr	:Kuaför (Erciş 12-166).
ƙağ ét-	:Bitki ayıklama, seyrekleştirme (Erciş 17-67).
ƙağank	:Kışlık meyvelerin tavana asılması (Bitlis 8-382).
ƙağaT	:Kâğıt (Van Küresinli 6-141, 14-116).
Ƙağış-	:Sataşmak (Erciş 16-256).
ƙağız	:Kâğıt (Erciş 1-183).
ƙağon ét-	:Kenarda olan otları biçip toplamak (Ahlat 10-277).
ƙaƙ	:bkz. ƙaƙ (Erciş 13-147).
ƙaƙ-	:Kalkmak (Ahlat 9-66).
ƙaƙıng	:Tarladaki veya sebze bahçelerindeki yabani otları çıkarma, çapa, çapalama (Van Yerli 1-296).

kaḥmuḥ	:Yontulan, rendelenen ağaç veya tahtadan çıkan kıymıklar, ağaç kabukları (Erciş 13-211, 16-51).
kaḥ	:Meyve kurusu (Ahlat 10-249).
KaḤ	:bkz. kaḥ (Van Yerli 18-159).
kaḥ kızarTması	:Kuru kaysının yağda kızartılması ile yapılan bir tür yemek (Ahlat 10-249).
kaḥ Tolması	:Kabağın ince ince doğranmasıyla yapılan yemek (Erciş 7-151).
KaḤil	:Ceviz içi (Bitlis 8-382).
KaḤKalo	:Çocuklara alınan şeker, bisküvi, lokum türünden yiyecekler (Bitlis 8-524).
kal	:bkz. kal (Erciş 16-95).
kal	:Ham, olgunlaşmamış (Erciş 4-180; Van Yerli 1-23, 5-407).
Ḳalaḡ	:bkz. Ḳalaḡ (Van Küresinli 1-187).
Ḳalağan	:6-100 cm yükseklikte iki yıllık, dikenli ve pembe çiçekli otsu bir bitki, eşek dikenli (Ahlat 12-9; Erciş 16-278).
Ḳalaḡ	:Tezek yığını (Erciş 13-214).
Ḳalburḥurması	:Un ve yumurta ile yapılan bir tür tatlı (Adilcevaz 2-46).
Ḳalender	:Kaba, iri yarı (Bitlis 8-383).
Ḳalè	:Yaşlı, ihtiyar (Erciş 13-196).
Ḳalğan	:bkz. Ḳalağan (Adilcevaz 24-81).
Ḳalğan	:bkz. Ḳalağan (Adilcevaz 23-119).
Ḳavḳavuh	:Hafif, çok hafif (Erciş 16-57).
kaltor	:Patates (Bitlis 7-94, 8-314).
Ḳamara	:Kamera (Adilcevaz 8-23).
Ḳamaş	:Tütünün dip yaprakları, elle kıyılmış yerli tütün (Erciş 13-151, 17-49).
kambaḡ	:bkz. kambaḡ (Erciş 2-127).
kambaḡ	:Virane, yığılmış (Adilcevaz 1-189, Erciş 15-161, 16-76; Van Küresinli 1-187).
kampoz	:Yumruk (Adilcevaz 1-189).
kam ol-	:Bunalmak, usanmak, bezmek (Bitlis 8-385).
Ḳander	:Yağmalamak (Bitlis 8-384).
Ḳandırav	:Davarları birbirine bağlayan zincir (Erciş 13-94).

Ꞑandig	:Ufak �mlek (Erciş 15-14).
Ꞑani Ꞑani	:Gani gani, çok çok (Adilcevaz 13-17).
Ꞑantır	:Katır (Erciş 1-124).
ꞐaP	:Parça, ip, urgan (Bitlis 8-386).
Ꞑapık	:Erken doğuran (Bitlis 8-386).
Ꞑapi baği	:Gelinin oğlan evine gittiği zaman gelinin ailesinden bir kişinin erkek tarafından aldığı bahşış, para, �d�l (Erciş 5-88).
Ꞑaplum Ꞑada	:Belaya uğramak, başı derde girmek (Ahlat 7-155).
kar	:Sağır (Adilcevaz 22-282; Bitlis 8-390; Erciş 2-275, 14-45, 16-67).
Ꞑaraı	:ingene (Erciş 2-10, 13-205, 16-52).
Ꞑaradayaza	:Karafatma böceği (Ahlat 10-20).
Ꞑaradan yasdan ış-	:Yası olan ailenin yası bırakması (VanYerli 1-124).
Ꞑaraęıyah	:Beyaz ince tüylü ve salkım biçiminde çiçeği olan bir çeşit ot (Ahlat 7-69).
Ꞑarag�z	:Sarı renkli bir iek t�r� (Van Yerli 5-321).
Ꞑaraęan	:B�y�k yemek kabı (Erciş 17-37).
Ꞑaraj	:Garaj (Erciş 10-93).
Ꞑaraj	:Kardeş (Van Küresinli 1-285).
Ꞑarakarman	:Yeni başak buğdayı k�zde pişirme (Erciş 16-74).
Ꞑarakılıř	:Kılıkları siyah olan kırmızı ya da beyaz, sert taneli buğday (Adilcevaz 14-94; Erciş 16-253).
Ꞑarakıyah	:bkz. �arağıyah (Erciş 17-59).
Ꞑarakıyah	:bkz. �arağıyah (Adilcevaz 24-77; Ahlat 12-6).
ꞐarakosTan	:İri yarı, iri cüsseli (Erciş 17-67).
Ꞑarasa ¹	:Taş yontmada kullanılan kesici bir alet (Ahlat 9-236;
Ꞑarasa ²	:İri yarı, iri cüsseli (Erciş 17-41).
Ꞑarateyze	:Hamam böceği (Bitlis 8-387).
Ꞑarın	:Bir armut eşidi (Bitlis 8-338).
Ꞑardař	:Kardeş (Van Yerli 1-8).
�kar �t-	:Etkilemek, işlemek, dokunmak (Van Küresinli 15-73, 3-260).
Ꞑaręakıra	:Kara leş kargası (Erciş 17-54).
Ꞑaręıř	:Beddua (Erciş 16-93).

ķarkıř	:bkz. ķargıř (Erciş 1-222, 15-11).
ķari	:Yumrulu, ķok yıllık otsu bitki, yılanıyastığı (Ahlat 3-53, 6-48; Van Yerli 8-93).
ķari aşi	:Sumaklı su iķinde acısı öldürölen yılanıyastığı otunun (Kari otunun) üzerine daha önceden pişirilmiş nohutun ve döğmenin eklenmesiyle yapılan bir tür yemek (Bitlis 5-68).
kankirik	:Çene kemiğı (Bitlis 8-386).
ķarkunt	:Girintili ķıkıntılı (Bitlis 8-387).
ķarnağuş	:Kırlangıķ (Erciş 17-238).
ķarra-	:Kalaylamak, mikrobu öldürmek (Van Kúresinli 2-85).
ķartı-	:Kartlaşmak (Ahlat 7-45).
ķarTmağ	:Elde ve tırnak aralarında oluşan kir tabakası (Bitlis 8-391; Erciş 13-191, 16-64).
ķartol	:Patates (Erciş 1-160, 12-107; Van Yerli 18-218).
ķartol börtmesi	:Patates ezmesi (Erciş 7-128).
ķartop	:Patates (Ahlat 14-91).
ķarsi	:Yaşlı kadın (Erciş 16-1).
kasdo	:Şişman (Adilcevaz 1-190).
ķař ¹	:Dik yokuş (Bitlis 8-399).
ķař ²	:Kaç (Soru sıfatı) (Van Yerli 4-157).
ķařev	:Kaşağı (Erciş 13-132).
ķař git-	:Sürünmek, yerde sürökleyerek gitmek (Ahlat 9-26).
ķařuğ	:Kaşık (Adilcevaz 22-186).
ķatığ	:Yoğurt (Ahlat 3-26).
ķatığ	:bkz. ķatığ (Van Yerli 18-247).
ķatığlı Tolme	:bkz. ķatığlı dolma (Bitlis 3-55, 5-138).
ķatığlı dolma	:Yoğurtlu dolma (Van Yerli 18-244).
ķaTmero	:Tuzsuz peynir, yufka ve sütle yapılan bir tür börek, katmer (Adilcevaz 9-31).
ķaTTar	:İbik (Bitlis 8-383).
ķav-	:Kovmak (Ahlat 2-128).
ķavala-	:Kovalamak (Erciş 2-308).
kavaş	:Gevaş (Van ilinin bir ilçesi) (Van Yerli 17-114).

ķavluĝ	:İnsan veya hayvanlarda sidik torbası (Erciş 17-48).
ķavluĝan	:bkz. ķalaĝan (Ahlat 7-53, 9-261).
ķawluĝan	:bkz. ķalaĝan (Ahlat 3-7).
ķavurķa	:1- Sütli buĝday ve ķedeneden yapılan ķereze benzer bir yiyecek. 2- Ateşte kavrulmuş buĝday (Erciş 1-30, 13-144).
ķawurķa	:bkz. ķavurķa (Ahlat 1-39).
Ķavurma	:Kuvrulduktan sonra dondurulup saklanan et (Van Yerli 10-6).
ķawurme	:bkz. Ķavurma (Bitlis 7-155).
ķavut	:1-Kavrulmuş buĝday ununun sade yaĝda pişirilmesiyle elde edilen bir tür kahvaltılık 2- Kavrulmuş buĝdayın öğütölüp un haline getirilmişı (Erciş 15-68).
Ķavut	:bkz. ķavut (Van Yerli 14-90).
Ķawuş	:Kemer, kayış (Van Küresinli 10-38).
ķayat	:Gayet (Adilcevaz 22-11).
ķayĝanaĝ	:Yumurta ve un karışımı yemek (Adilcevaz 9-56; Erciş 7-94).
Ķayıb_ana	:Lohusa kadınlara ve yeni doğmuş bebelere musallat olup onları boĝduĝuna inanılan yaratık. 2- Kötü ruh (Van Yerli 5-225).
ķayķanaĝ	: bkz. ķayĝanaĝ (Adilcevaz 23-107; Erciş 2-3, 7-106).
ķaynanaĝ	: bkz. ķayĝanaĝ (Erciş 3-252).
ķaysefe	:Kuru kaysı kızartması (Ahlat 10-250; Erciş 17-42).
ķaytar-	:Çevirmek, döndürmek (Erciş 10-87).
kaz	:Kız çocuĝu (Bitlis 8-399, Erciş 14-35, 15-28, 16-51).
ķaz	:Gaz (Erciş 1-157).
ķazeyaĝi	:Yaprakları ıspanak gibi pişirilerek sebze olarak kullanılan 10-150 cm yükseklikte bir yıllık otsu bitki, sirken (Ahlat 15-86; Erciş 16-270; Van Küresinli 3-351; Van Yerli 5-393).
ķábz	:Kabız (Erciş 5-137).
Ķácele	:Kargagillerden karnı beyaz, kanatları ve kuyruĝu kül rengi olan kara, uzun kuyruklu kuş, saksāĝan (Erciş 4-159; Van Küresinli 1-398, 6-120,12-115).
ķácele	:bkz. Ķácele (Erciş 15-132; Van Yerli 1-224, 12-119).
Ķácúr	:Atmaca (Van Küresinli 6-121).
ķáda	:Kadar (Bitlis 8-95).

Ꞥádele	:Küçük küp, çömlek (Van Yerli 15-61).
Ꞥádem	:Ayak, adım (Van Yerli 1-24).
Ꞥáhím	:Kuvvetli, dayanıklı (Erciş 13-138).
Ꞥádán	:Kadar (Adilcevaz 16-97).
Ꞥáhíl	:Sağlam, dayanıklı, kuvvetli (Van Küresinli 4-105).
Ꞥálender	:bkz. Ꞥalender (Erciş 16-70).
Ꞥám	:Çok açık, berrak (Van Yerli 1-51).
Ꞥámçor	:Her bir hayvan için devlete verilen vergi (Van Yerli 17-75).
Ꞥámeti kırıl-	:Takatsiz kalmak (Erciş 13-204).
Ꞥámter	:Baş örtüsü altına giyilen bir tür bone (Erciş 13-139).
ꞤáneFçe	:Kanaviçe (Van Yerli 5-316, 13-27).
Ꞥánáfis	:İçten pazarlıklı, hin (Erciş 13-209).
ꞤánhaT	:Kanaat (Van Küresinli 9-196).
Ꞥaráğılçıl	:bkz. Ꞥarakılçıl (Van Küresinli 12-117).
Ꞥaráğıyah	:bkz. Ꞥarağıyah (Van Küresinli 7-3).
Ꞥaránguş	:Kırlangıç (Van Küresinli 1-395, 6-118).
Ꞥáráse	:Büyük, yaşlı, iri yarı (Bitlis 8-388).
Ꞥárá sü	:Kör, körlük (Bitlis 8-26).
Ꞥárib	:Garip (Erciş 11-177).
Ꞥávre	:Eğ e, bileği (Van Küresinli 3-117).
Ꞥá yde	:Kaide, kural, düzen (Ahlat 10-50).
Ꞥáyıl ol-	:Razı olmak, kanaat getirmek (Erciş 13-160).
Ꞥáyın	:Kayın, kayınbirader (Van Yerli 1-45).
ꞤáyıP-	:Kaybetmek (Bitlis 8-392).
Ꞥáysefe	:Kaysının kurutulmuşu (Bitlis 8-393; Erciş 7-95).
Ꞥázel ¹	:Gazel, kurumuş ağ aç yaprakları (Erciş 13-174, 15-13).
Ꞥázel ²	:Saz eşliğinde bir kişi tarafından söylenen müzik parçası (Ahlat 10-48).
Ꞥázteci	:Gazeteci (Erciş 11-112).
Ꞥázzáb	:Gazap, afet, facia (Erciş 3-252).
KebKebo	:Dişi keklik (Erciş 13-92).
ꞤebꞤebo	:bkz. KebKebo (Erciş 17-241).
kécewa	:Fayton (Van Küresinli 3-488).

kefin defin �t-	:G�mmek, defnetmek, topraĝa vermek (Van Yerli 1-61).
kefk�fir	:Paralanmak (Bitlis 8-399).
kefli oti	:Keklik otu (Van Küresinli 7-18).
k�hliK	:Keklik (Van Küresinli 6-120).
kehlik oti	:bkz. keklik otu (Adilcevaz 1-117).
kefTor	:Yaşlı erkek ya da kadın (Adilcevaz 4-137; Ahlat 10-155; Bitlis 8-395; Erciş 14-29, 16-76, Van Yerli 4-82).
keke	:Kekeme, kekeleyen (Van Küresinli 4-46, 18-92).
kekesakalı	:Mor veya sarı yaprakları olan otsu bir bitki, tekesakalı (Adilcevaz 23-128; Ahlat 12-34, 15-78).
KeKKele	:Kendir bitkisinin sapı (Erciş 15-12, 17-229).
KeKo	:Toplumda sevilen kimselere verilen ad, kardeş, yeĝen, seyit (Erciş 13-171).
keklik oti	:Yaprakları �ay olarak kullanılan mor ya da kırmızı çiçekleri olan bir bitki (Ahlat 3-114).
kel	:Erkek manda (Van Küresinli 5-154).
�elaĝ	:bkz. Kalaĝ (Erciş 10-142).
kelb	:Köpek (Van Yerli 7-20).
kelbetin	:Kerpeten (Van Küresinli 1-316).
kelecoş	:bkz. keledoş (Adilcevaz 6-33, 9-36).
keledoş	:çeşitli otlar, mercimek ve nohutla yapılan bir tür yemek (Ahlat 6-48; Erciş 7-11, 15-57; Van Küresinli 3-303; Van Yerli 4-61, 13-17)
kelef	:�plik �ilesi, �rg� (Ahlat 13-62).
kelek�ot�r	:Köstebek yuvası (Van Küresinli 1-102).
kelem	:Lahana (Ahlat 3-29; Erciş 7-103, 12-107, 14-35, 16-91; Van Yerli 12-74).
�elemboz	:şeker pancarı (Bitlis 8-405).
Kelemeju	:Deli, akılsız (Van Yerli 4-147).
kelesge	:At arabası, yaylı (Erciş 17-37).
keleşkov	:Kalaşnikof (Van Yerli 1-334).
kel�oT	:Dişleri dökülmüş (Erciş 16-75).

keliser	:Kemiksiz koyun eti, kuyruk yağı, yoğurt ve sarımsakla yapılan bir tür yemek, Sac Kavurma.(Erciş 2, 180, 15-61).
KelKele	:Kamışla yapılan uçurtma (Erciş 13-95).
kellah	:Zayıf, sıska, beceriksiz, elinden bir iş gelmeyen (Erciş 16-75).
kellebaşı	:Damat hediyesi (Van Yerli 5-199).
kelleküte	:İri yarı (Erciş 16-73).
kelli	:Berî, itibaren (Erciş 15-51).
kelme	:Kelime (Van Küresinli 3-228).
kelmurad ol-	:Muradına ermeden genç yaşta ölmek (Ahlat 10-90).
kem	:Kötü (Ahlat 10-40; Bitlis 8-95).
kençe	:Kanca (Bitlis 3-128).
kendal	:Dik, keskin çukur, dere yatağı (Van Küresinli 10-82; Van Yerli 4-87, 6-138, 25-66).
kenger	:Eşek dikenî olarak da bilinen kırlarda biten, kökünden süt çıkan dikenli bir ot (Adilcevaz 15-120, Ahlat 3-45, 9-352; Van Yerli 12-70).
kepeneg	:Kelebek (Erciş 16-300).
kepeneh	:Çobanların soğuktan korunmak amacıyla giydikleri keçeden yapılma kolsuz bir giyecek (Van Küresinli 9-199).
kepenek	:Kelebek (Bitlis 8-400).
kerdi	:Sebze ve meyve bahçelerinde çeşitli bölümlerle ayrılmış ürün yetiştirme yerleri, sebze fideliği (Erciş 16-71; Van Yerli 4-257).
Keregêj	:Aptal, sersem (Erciş 15-240).
kere yağ	:Tere yağı (Adilcevaz 19-24; Ahlat 10-186-187; Bitlis 3-6).
kergit	:Dokumacılıkta atkı ipliğini sıkıştırmak için kullanılan, demirden ya da ağaçtan yapılmış dişli araç (Erciş 9-240).
keriz	:Su kanalı, kehriz (Van Küresinli 1-328; Van Yerli 17-81).
kerki	:Keser (Adilcevaz 2-46, 4-135; Erciş 14-28, 15-156, 16-70; Van Küresinli 1-141; Van Yerli 4-92).
kerkuT	:Çingene (Erciş 13-206).
kerme	:Kesilerek tezek gibi kullanılan basılmış koyun gübresi (Ahlat 1-5; Erciş 16-62; Van Küresinli 1-189, 16-186; Van Yerli 4-91, 11-67).

kersim	:Yemeklerde kullanılan yuvarlak, geniş yapraklı bir çayır bitkisi (Ahlat 6-85).
kerti	:Bayat, eskimiş, yaşlanmış (Bitlis 8-402; Erciş 16-60; Van Yerli 4-90, 11-67).
kertig	:Oyuk, kazılmış yer (Erciş 17-53).
kes	:Döner yemeği (Ahlat 1-5, 2-88).
kesbiç	:Düğün gelenekleri içerisinde kız istendikten sonra iki tarafın tespit ettiği bir günde kız evinde toplanıp kız tarafının isteklerinin arabulucu yoluyla bir sonuca bağlanması işi (Van Yerli 12-6, 1-331).
kese	:Kestirme (yol) (Van Küresinli 14-219).
keseK	:1-Sürülmüş tarlada parçalanmamış toprak. 2- Kerpiç, kırılan kerpiğin yarısı. 3- parça, kesik kısım (Erciş 5-137; Van Yerli 4-91, 14-97).
kes ét-	:Fırsat kollamak (Bitlis 8-467).
kesey	:bkz. kesek (Van Küresinli 16-68).
keşgül	:Tavuk taşlığı (Erciş 17-38).
keşişTaşağı	:Mor renkli üzüm salkımı şeklinde bir süs bitkisi (Erciş 16-279).
keşmer	:Herşeye gülen, herkesi güldüren maskara (Erciş 13-214).
keşür	:Havuç (Bitlis 8-402).
kēT	:Kent (Van Küresinli 3-57).
ketan	:Keten (Van Yerli 2-2).
keveni	:Para karşılığı başkasına tandır ekmeği yapan kadın. 2- Kadın hizmetçi (Erciş 16-68; Van Yerli 5-114).
Kevi	:Tipilenmiş kaygan kar, rüzgarın etkisiyle savrulup başka bir yere yığılan kar, çığın başlangıcı (Bitlis 8-449).
kevkiğer ét-	:Paralanmak (Bitlis 8-59).
kewle-	:İyileştirmek, yarayı kapatmak (Ahlat 4-123).
kevraz	:Soğuk rüzgar (Erciş 17-45).
kewşet-	:İşaretlemek, belirtmek (Van Yerli 15-5).
keyğanağ	:bkz. gayğanağ (Adilcevaz 6-50).
keykaşlama	:Virajlı yol (Ahlat 12-75).
keyveni	:bkz. keveni (Van Yerli 5-114).
keytan	:Burgulu bıyık. 2- Ayakkabı bağı (Erciş 13-162).

kêçel	:Kel, dazlak (Bitlis 8-73; Erciş 14-45; Van Yerli 5-349).
kêçelegundiK	:Yerelması (Van Yerli 5-347, 12-73).
kêççel	:bkz. kêçel (Erciş 5-121).
kêcím	:Geçim, geçinme (Adilcevaz 15-36).
kêf	:Keyif (Erciş 15-114; Van Yerli 22-58).
kêfiye	:Atkı, boyun bağı (Erciş 17-56).
kêl	:Mezar taşı (Bitlis 8-400).
kêran	:Kalın tavan direği, büyük ağaç (Erciş 3-50, 5-129, 14-31, 16-72; Van Küresinli 6-27).
kêrandi	:Tırpan (Erciş 16-66).
kêrsím	:bkz. kersim (Ahlat 3-107).
kêşgey	:bkz. kêşkek (Adilcevaz 25-87).
kêşir	:bkz. keşür (Van Küresinli 1-446).
kêške	:bkz. kêşkek (Van Yerli 12-48).
kêşkek	:Et ile dövülmüş buğdaydan yapılan bir çeşit yemek (Adilcevaz 8-126, 12-59; Erciş 15-56).
kêşişTaşağı	:bkz. keşişTaşağı (Erciş 1-210).
kêveni	:bkz. keveni (Erciş 3-210).
kêzik	:Siyah iri kurt, kurtçuk (Erciş 17-250; Van Küresinli 6-126).
ķıcıĥdan	:bkz. ġıcırTġan (Ahlat 15-65).
ķıcıĥdan	:bkz. ġıcırTġan (Ahlat 9-274).
ķıcılde-	:Aġlamak (Bitlis 8-13).
ķiç at-	:Yarı yolda bırakmak, yüz üstü bırakmak, kandırmak (Bitlis 8-290).
Ķıdıġ	:Keçi yavrusu, oġlak (Erciş 16-289).
ķıdı	:bkz. Ķıdıġ (Erciş 13-205).
ķıdik	:bkz. Ķıdıġ (Bitlis 8-402).
Ķıdo	:Küçük çocuk, ufaklık (Bitlis 8-294).
ķıfden kesekden düş-	:Takatsiz kalmak, gücü kalmamak (Ahlat 10-259).
ķıfT kesek ol-	:Halsiz düşmek, takatsiz kalmak (Ahlat 10-260).
ķıflet	:Ev halkı, ailedeki bireyler (Adilcevaz 12-64; Erciş 16-94).
ķıfletdeme	:Ailedeki bütün bireyler, ailece (Van Küresinli 1-125).
ķıfsat-	:Küflenmek (Van Küresinli 2-119).

kíft	:Yorgun, halsiz (Bitlis 8-407).
kığ	:Koyun, keçi gibi hayvanların gübresi (Erciş 2-16).
kığla-	: Koyunların dışkılarını yapması (Erciş 16-305).
kíğse	:Küçük soğan (Bitlis 8-403).
Qıı	:Kırk (Van Yerli 8-104).
kıjan	:Saçları karışık, iç içe girmiş olan (Erciş 13-217).
kıjavêj êt-	:Bağrısmak, gürültü yapmak (Erciş 16-21).
kıjavij	:Bağrışma, gürültü. (Erciş 13-129).
kıjıla-	:Bağırıp çağırma (Erciş 11-201).
kıjıK	:Zavallı, pejmürde kimse (Erciş 2-137, 13-20).
kıjik	:Karışık, iç içe girmiş saç (Bitlis 8-404; Erciş 13-123).
kıjilda-	:Bağırıp çağırma (Erciş 4-56).
kıjilde-	:bkz. kıjilda- (Bitlis 8-405).
kıjilti	:Bağrışma, çığlık atma (Erciş 13-126).
kıjiriK	:Yanıp kararmış, kül haline gelmiş (Erciş 13-121).
kıjivılı	:Bağrışma, gürültü.(Erciş 13-216).
Qııjan	:Saçı başı karışmış, pejmürde (Erciş 13-152).
QıjKıjele	:Küçük, ufacık (Erciş 13-218).
Qıjıla-	:bkz. kıjıla- (Erciş 11-186, 13-116).
kıjirik	:İyice yanmış, kömür haline gelmiş (Bitlis 8-418).
Qıl	:Dert (Erciş 15-113).
kılamboz	:Orta yaşlı (Bitlis 8-292).
kılav	:Kahvaltı, ırgat yemeği, ikindi ile akşam yemeği arası, öğün (Erciş 16-73).
kíleş	:Buğday yığını (Van Küresinli 4-80).
kılımdelen	:Bir yerde uzun süre kalan misafir (Van Küresinli 1-87).
Qılor	:1-Yuvarlak. 2- Damla (Bitlis 8-6).
Qılorik	:bkz. ğılorik (Bitlis 7-178).
Qılor ol-	:Yuvarlanmak (Bitlis 8-419).
kılopılo	:Eğreti yapılan iş, özen gösterilmeden yapılan iş (Erciş 13-190).
kıluk	:Sabit taş (Bitlis 8-418).
kímín	:Gibi (Adilcevaz 2-34; Erciş 15-97; Van Küresinli 1-3).
kımıTTır	:Güzel olmayan, çirkin (Bitlis 5-86).

kımķom	:bkz. kımķımonik (Bitlis 8-410).
kımķımo	:Zehirsiz kertenkele (Erciş 16-96).
kımķımonik	:Kertenkele (Bitlis 8-410).
ķıncılē	:bkz. ķıncılo (Erciş 13-151).
ķıncılo	:Küçücük, ufak tefek (Van Yerli 18-160).
kıncıroğ	:Un, yumurta ve yağla yapılan bir tür kahvaltılık (Van Küresinli 17-92).
ķıncırun	:bkz. kıncıroğ (Van Yerli 18-259).
kındıraķ	:bkz. kındırek (Adilcevaz 1-122).
kındırek	:Merdane (Van Yerli 1-302; Erciş 14-42; Van Yerli 4-88).
ķındırğa	:Devediken (Van Küresinli 1-95, 13-287).
ķındı	:İkinci (Vakit) (Van Yerli 5-337).
ķındı	:bkz. ķındo (Van Küresinli 1-121).
ķındo	:Küçücük, ufak tefek (Van Küresinli 7-36).
ķınnap	:Sağlam pamuk ipliğ (Van Yerli 6-135).
ķırağ	:Su buğusunun soğuk havalarda bitki ve nesneler üzerinde donmasıyla oluşan ince su damlacıkları, Kırağ (Erciş 17-57).
ķırağ	:Kenar, su kenarı (Erciş 16-168).
ķıramsiye	:Altın (Adilcevaz 4-134).
ķıran	:Tavuklarda görülen öldürücü bir hastalık (Bitlis 8-52).
ķıraP	:bkz. ğırap (Ahlat 8-42; Erciş 1-72).
ķırbıt	:Kibrit (Van Yerli 11-32).
ķırboz	:Yaşlanmış, saç baş ağarmış adam (Bitlis 8-410, 16-81).
ķırç	:İnce ağaç dalları, çalı çırpı, (Erciş 16-68).
ķırçılđa-	:Çalı çırpı parçalarının yanarken çıkardığı ses (Erciş 13-185).
ķırço	:Çocukların oynadığı beştaş oyunu (Erciş 13-186, 15-43).
ķıre	:Kendini beğenmiş (Erciş 13-167).
ķıre	:Ham kavun, kelek (Erciş 13-156; Bitlis 8-431).
ķıreder	:Zıkkım, ağı, zehir (Van Yerli 18-159).
ķırık	:Bir çeşit kılıksız başaklı buğday (Adilcevaz 14-94, Erciş 16-252).
ķırTdama	:bkz.ķırTlama (Erciş 16-92).
ķırğboğum	:Bataklık, sulak arazi ve dere kenarlarında yetişen çok yıllık bir bitki (Adilcevaz 4-100, 24-110; Ahlat 7-2, 9-342, 12-55).

kırheyah	:Dört dingilli kamyon (Adilcevaz 19-94).
kırhı çih-	:Lohusa ve kırklı çocuğa kırk basmaması için kırk gün içerisinde genellikle kadın ve çocuğun yıkanması biçiminde yapılan uygulama (Erciş 6-25).
kırız	:Peynir küpü, toprak küp (Erciş 1-11, 17-45).
Qırız	:Kriz (Van Yerli 8-49).
kırık	:bkz. kırık (Van Küresinli 12-118).
Qırlent	:Bir tür ufak yastık, kırlent (Van Yerli 5-83).
Qırna	:Korna, klakson (Van Yerli 1-396).
Qırnaz	:Cimri, pinti (Bitlis 8-411).
QırneT	:bkz. Qırlent (Van Yerli 13-27, 21-52).
Qırni	:Kene türünden bir böcek (Van Küresinli 1-34).
kırpıT-	:Kulak kabartmak, kulaklarını dikmek (Bitlis 7-255).
Qırpinesi	:Koyun kırkma makası (Van Küresinli 1-317).
kırnan	:bkz. kıran (Ahlat 10-97; Erciş 2-112).
kırnan düş-	:Öldürücü hastalığa yakalanmak (Erciş 16-81).
kırre	:bkz. kıre (Erciş 16-63; Van Yerli 18-163).
kırre	:Kendini beğenmiş, mağrur (Erciş 13-155).
kırreder	:Zehir, zıkkım, zıkkımın kökü (Bitlis 8-13; Erciş 10-35, 13-149, 15-114).
Qırreder	:bkz. kırreder (Van Yerli 18-161).
kırriğ	:bkz. kırık (Erciş 17-65).
kırrik	:bkz. kırık (Erciş 17-205).
Qırşih	:Çırpı, kurumuş ufak, ince ağaç dalları, çer çöp (Van Küresinli 9-255).
kırti	:bkz. kırtik (Van Yerli 18-36).
kırtik	:Ufak parça, az, azıcık (Van Yerli 18-175).
kırTlama	:Kesme şekeri ağza alarak içilen çay (Ahlat 7-9; Erciş 15-62).
kırTleme	:bkz. kırTlama (Bitlis 8-414).
kısğa	:Arpacık soğanı (Erciş 14-43, 16-272).
kısmıh	:Yuvarlak, yapışkan diken (Erciş 16-65).
kısKa	:bkz. kısğa (Erciş 16-90).
kıs ol-	:Çürümek, pörsümek (Erciş 16-90).

Ƙışmili gül	:bkz. kişmili gül (Van Yerli 5-340).
ķitnaħ	:Ekmek açacağı (Bitlis 8-62).
ķitor ķitor	:Parça parça (Bitlis 8-148).
kuvisêr	:Bir tür çocuk oyunu (Erciş 15-48).
kivre	:Kirve (Erciş 11-192, 16-92; Van Küresinli 8-64).
kıvşe	:İz, işaret (Erciş 16-57).
kız	:Yanık (Bitlis 8-417).
ķızbibî	:Annesine yardım eden erkek çocuk (Erciş 17-49).
Ƙızılce	:Kızamık hastalığı (Van Yerli 25-124).
ķızılkurt	:At ve eşeklerin makatlarına ya da kalın bağırsaklarına yerleşip kanlarını emen kırmızı bir kurt (Erciş 16-245; Bitlis 8-153).
ķızırırħ	:Kavrulmuş, yanmış (Erciş 16-65).
Ƙızımızı	:İnce, narin bir tür toprak (Erciş 17-210).
kibi	:Gibi (Bitlis 8-102; Erciş 5-167; Van Yerli 1-42, 4-155).
ķiç	:Sırt, bel (Van Küresinli 1-66).
ķiçüğ	:bkz. ķiçük (Van Küresinli 7-151).
ķiçük	:Küçük (Van Yerli 1-300).
kilse	:Kilise (Ahlat 15-135).
kimi	:bkz. kibi (Adilcevaz 9-69).
ķişi	:Erkek, koca (Van Küresinli 3-122; Van Yerli 1-49).
ķışmili gül	:1-Bir gül türü. 2- Oyalarda kullanılan bir motif adı (Van Yerli 12-72).
ķışmış	:Çekirdeksiz kuru üzüm (Erciş 8-13; 16-82; Van Küresinli 3-216).
ķışmış üzüm	:bkz. ķışmış (Erciş 1-212).
ķit	:Zayıf, ince (Bitlis 8-419).
ķiTTe-	:Kilitlemek (Van Küresinli 3-355).
ķituk	:Köpek yavrusu (Bitlis 8-182).
ķitüg	:Kütük (Adilcevaz 9-63).
kivre	:Kirve (Erciş 12-191).
ķiye	:Bıçak, kama (Van Küresinli 2-121).
ķlostor	:Kolesterol (Adilcevaz 22-228).
Ƙoc	:Üzerinde et kesilip, odun kırılan ağaç gövdesi, kütük (Ahlat 16-124; Erciş 13-179).

Ƙoca	:Yaşlı, ihtiyar (Van Küresinli 3-126).
ƙocal-	:İhtiyarlamak (Ahlat 14-123; Erciş 16-261).
Ƙocal-	:bkz. ƙocal- (Van Küresinli 3-128).
Ƙoççari	:Bir halk oyunu türü (Erciş 14-16).
koçeri	:bkz. Ƙoççari (Erciş 10-71).
Ƙod	:Tahtadan yapılmış bir çeşit tahıl ölçeği (Erciş 4-86).
ƘoduƘ	:bkz. ğodik (Erciş 13-202).
kofi	:Kadınların başlarına giydikleri üstü sargılı ve alıntılı fes (Ahlat 10-258, Bitlis 8-420, Erciş 12-179).
koka	:Ufak çörek, ekmek (Erciş 1-29, 16-78).
kokav	:Taze cevizin dış kabuğu (Erciş 17-41).
ƘoƘƘo Ƙal-	:Yalnız kalmak, tek başına kalmak (Van Küresinli 2-51).
ƙol	:Kuyruğu kesik hayvan (Erciş 13-181).
ƙolçağ	:Ceket, gömlek ya da elbise kollarının kirlenmesine engel olmak için bilekten dirseğe kadar geçirilen eğreti kolluk (Erciş 17-59).
Ƙolom	:Yığın (Bitlis 8-421).
ƙolon	:Atın yavru düşürmesi (Erciş 17-54).
koloPoTor	:Büyük el bıçkısı, testere (Bitlis 8-422).
Ƙolos	:bkz. koloz (Bitlis 8-424).
koloz	:Bere (Adilcevaz 1-123; Ahlat 13-32).
koluk	:Kulübe, baraka, bostan evi (Adilcevaz 4-132; Ahlat 4-25, 14-32, Erciş 16-52).
kom	:bkz. kom (Adilcevaz 4-132; Bitlis 8-426).
kom	:Koyun ağılı (Van Küresinli 1-190, 9-304; Van Yerli 8-185, 14-98).
kom	:Yuvarlak (Van Küresinli 13-297).
Ƙomsèr	:Komiser (Van Yerli 4-47).
Ƙonağ	:Konuk, misafir (Van Küresinli 3-45).
ƙondağ	:bkz. ƙondağ (Ahlat 14-110).
ƙondağ	:Kundak (Bitlis 1-74).
Ƙondağ	:bkz. ƙondağ (Van Yerli 16-18).
ƙondolo	:Kalın sopa (Ahlat 10-264).
Ƙonşu	:Komşu (Van Küresinli 4-37).

ķop	:Bir uzvun sakat, kopmuş olması (Bitlis 8-426).
ķop	:Kağının iki yanında çıkıntı yapan tahta parçası (Erciş 9-144, 12-265, 13-119; Van Yerli 6-24, 14-112, 17-63)
ķopal	:Baston (Bitlis 2-52, 8-425).
ķoPPo	:Eli ya da ayağı olmayan, sakat (Erciş 17-149).
kor	:bkz. ķor (Bitlis 8-90).
ķor	:Kör (Erciş 16-67; Van Yerli 4-16).
ķora	:Olgunlaşmamış üzüm, koruk (Erciş 2-46, 17-218).
ķorafehem	:Geç anlayan, algılayan (Erciş 6-42).
ķorava	:Ekşi meyvelerden yapılan marmelat, üzüm suyu, şıra, meyve ezmesi (Erciş 17-43).
ķorefehem	:Sakar, iş göremeyen (Bitlis 8-425).
ķorela	:Kolera (Van Yerli 16-13).
ķoriğan	:Yılda iki kez biçilen, dört veya beş yıl ürün veren, sığır ve mandalara yedirilen bir çeşit ot (Erciş 15-13).
ķorkump	:Baykuş (Bitlis 8-452).
ķorkuşun	:Kurşun (Bitlis 9-20).
ķort	:Çukur (Bitlis 8-427; Erciş 13-163).
korTuķ	:Çukur (Adilcevaz 4-132).
ķortık	:bkz. ķorTTıh (Van Yerli 4-88).
ķorTTıh	:Sert toprak, uzun süre sürülmemiş yer, tarla (Van Yerli 15-160).
ķorunga	:Baklagillerden familyasından çok yıllık bir yem bitkisi, korunga (Erciş 16-118).
korz	:Saban ya da pulluğun toprakta açtığı iz (Erciş 9-208).
korz aT-	:Nöbetleşe tarlayı sürmek (Erciş 16-53; Van Küresinli 6-83).
korzivël	:Kağnı arabasının tekerleğini dingile bağlayan araç (Erciş 9-127).
kosnuķ	:Biçimsiz, çirkin (Erciş 16-77).
ķosuT	:Yıpranmış süpürge (Bitlis 8-428).
kosToķ	:Suratsız, çirkin (Erciş 16-77).
ķoş	:Koç (Van Küresinli 5-179).
kotan	:Çift sürme, harmanda kullanılan düven, pulluk (Erciş 4-115).
ķot	:Kısa (Erciş 13-178).
ķoTTik	:Lazımlık (Bitlis 8-428).

ƘoTTo	:Kısa boylu, cüce (Adilcevaz 4-126; Erciş 13-177; Van Küresinli 1-191).
ƙotur	:Kaşıntılı, uyuz (Erciş 1-223).
kovi	:Yabani, utangaç, çekingen (Bitlis 8-429; Erciş 17-51).
ƙovik	:Huni (Bitlis 8-429).
Ƙowuş	:Koğuş (Van Küresinli 4-6).
ƙoyla	:Kolye (Adilcevaz 5-40).
ƙoyungözi	:İri ve yassı taneli bir çeşit kara üzüm (Erciş 1-212, 8-13).
ƙoyunƙulağı	:Bir çeşit bitki (Ahlat 15-64).
ƙoz	:Keçi ve koyun ağılı (Bitlis 8-429).
ƙoza	:Sert, yuvarlak taş (Ahlat 9-188).
kozla-	:(Kedi köpekler için) Yavrulamak (Erciş 16-55).
köcelik	:bkz. köçelik (Van Küresinli 18-58).
köççeri	:Bir halk oyunu türü (Ahlat 10-42).
köçelik	:Çürütülmüş ayran (Van Yerli 6-155, 14-58).
köçür-	:Göçürmek (Adilcevaz 11-25).
köde	:Yonca (Adilcevaz 4-131).
kölge	:Gölge (Adilcevaz 2-1, Ahlat 10-208; Erciş 12-29; Van Küresinli 5-51).
köli	:Köylü (Van Yerli 1-334).
köm	:Yığın, küme, grup (Van Yerli 18-171).
kömeK	:Yardım (Van Küresinli 1-138).
köreten	:Körelmiş (Bitlis 8-430).
körpe	:Bebek, küçük çocuk (Ahlat 15-34; Erciş 14-38, 16-89).
körpi	:Köprü (Van Yerli 20-180).
körşe	:Karın sertleşmiş hali (Bitlis 8-431).
köse gelin	:Soğuk günlerin sona erip baharın gelmesi nedeniyle düzenlenen geleneksel tören (Erciş 1-118).
kösev	:Ateş karıştırılan ucu yanmış ağaç, tandır dibindeki ateşi karıştırmak için kullanılan uzun sopa, tandır küreği (Van Yerli 4-92, 8-173, 14-109).
kösevi	:bkz. kösev (Ahlat 2-53; Erciş 16-66; Van Küresinli 6-41; Van Yerli 6-148).

köşe-	:Uyuşmak (Van Küresinli 1-129).
kötan	:bkz. kotan (Van Yerli 1-287).
kötüce	:Torunun torunu (Van Küresinli 17-137).
köylek	:bkz. köynek (Erciş 2-111).
köynek	:Gömlek (Ahlat 1-156; Bitlis 8-109; Erciş 12-264; Van Yerli 2-2; Van Küresinli 5-143).
köyney	:bkz. köynek (Erciş 16-85).
köz	:Göz (Bitlis 8-62).
közer	:İyice dövülerek kabuğundan ayrılmamış buğday başakları, buğdayın kabuklu hali (Ahlat 10-34, 12-93).
közürük	:Yanmış halde, simsiyah (Erciş 17-46).
qramafon	:Gramofon. Erciş 5-36).
krider	:Greyder (Ahlat 4-38).
krık	:Gırtlak (Bitlis 8-431).
Qubanè	:bkz. gubane (Erciş 16-35; Van Küresinli 1-207).
qubarlan-	:Gururlanmak, büyüklenmek (Adilcevaz 1-171).
quci	:Kucak (Erciş 13-114).
kuç	:Kucak (Bitlis 8-433).
quda	:Dünür (Adilcevaz 8-110; Erciş 1-63, 5-92).
qude	:bkz. quda (Bitlis 8-412).
qudum	:Yudum, bir içimlik (Erciş 13-193).
Qufa	:Büyük bardak, kupa (Van Yerli 18-48).
kuflan	:Salıncak (Erciş 16-72).
kujulti	:Bağrışma, gürültü (Erciş 13-136).
kukurab	:Küçük ve toparlak (Bitlis 8-444).
qulab	:Kilit askısı (Erciş 13-198).
qulbağa	:Kurbağa (Erciş 2-34).
qulqula	:Kapı menteşesi (Erciş 13-195).
kulkule	:bkz. qulqula (Bitlis 8-424).
qulletan	:Havuz (Bitlis 8-434).
qululen-	:Yuvarlanmak (Bitlis 8-434).
qulunç	:Bel ağrısı, damar sertleşmesi (Bitlis 8-438; Erciş 13-128; 16-80).
Qulunç	:bkz. qulunç (Van Yerli 18-261).

külumpe	:Kardan yapılmış kuyu (Bitlis 8-439).
kumrej	:Mert, gururlu, gözü pek (Erciş 16-63).
kunci	:Gizli ve kurnazca hareket eden, sinsî (Bitlis 8-438).
kuncik	:Kuytu yer, köşe, bucak (Bitlis 8-445).
kunç	:Köşe, bucak (Bitlis 8-438).
kunço	:bkz. kuncî (Bitlis 8-435).
kurdezen	:Toprak testi, kurut ezme çanağı, kurut + ezen (Ahlat 7-215; Bitlis 8-47; Erciş 13-199, 16-84).
kurdeşen	:Kaşıntılı yara (Adilcevaz 1-173; Bitlis 8-446).
kurek	:Hayasız, edebsiz (Bitlis 8-460).
kurih	:bkz. kurik (Van Küresinli 1-190).
kurik	:At yavrusu (Bitlis 8-447; Erciş 14-33; Van Yerli 12-121).
kurfartoz	:Patoz (Van Küresinli 9-164).
kurk	:Kuluçka.(Adilcevaz 1-13).
kurkut	:Çalı çırpı (Bitlis 8-448).
kurka yat-	:(Tavuklar için) Kuluçkaya yatmak (Ahlat 14-127).
kurkura ol-	:Yıpranmak (Erciş 15-86).
KurKuşun	:Kurşun (Van Yerli 17-96).
Kurşah	:bkz. kuşah (Van Yerli 17-118, 18-114).
kuşah	:Kuşak (Ahlat 10-233; Erciş 1-223).
kuruk	:At yavrusu, tay (Adilcevaz 1-133, 4-128; Erciş 2-276).
kurut	:Kurutulmuş lor, cacık yumrusu (Bitlis 8-447; Erciş 13-200).
kurut aş	:Kurutulmuş çökelek, nohut, döğme, kıyma ve pirinçle yapılan bir tür yemek (Erciş 7-118).
kurutezen	:bkz. kurdezen (Adilcevaz 4-129; Van Yerli 4-89).
kurvêT-	:Salıvermek, bırakmak (Bitlis 8-459).
kuski	:Sessizce eğilerek yaklaşmak (Bitlis 8-452).
kuşkus	:Yağ ve una pekmez veya şeker karıştırarak yapılan bir çeşit tatlı, helva (Erciş 7-149).
kussi	:Kapkumbağa (Erciş 17-240).
kuşehmegi	:bkz. kuşekmeği (Adilcevaz 24-92).
kuşekmeği	:Turpgiller familyasından; beyaz veya mor çiçekli otsu bir bitki Ebegümeçi (Erciş 1-207).

kuşekmey	:bkz. kuşekmeği (Ahlat 9-308).
kuşhana	: Tencere (Erciş 7-113).
kuşhane	: bkz. kuşhana (Bitlis 8-456, Erciş 13-140).
kuşig	:1-Ufacık. 2- Kabaktan su tası (Bitlis 8-453).
kuşpepesi	:Salatada kullanılan bir ot türü (Adilcevaz 23-117).
kuştüri	:Güreş tutmak, güreşmek (Bitlis 8-466).
kutat-	:Kurtarmak (Adilcevaz 9-5).
kutik	:Köpek yavrusu (Bitlis 8-457).
kutuk	: bkz. kutik (Erciş 16-51).
Qutul-	:Bitmek, sona ermek, neticelenmek (Van Küresinli 1-239).
kutuS	:Gaga (Bitlis 8-457).
kuvang	:Kadın ve erkeklerin beraber oynadıkları bar oyunu (Ahlat 10-40).
kuvi	:Ürkek, korkak (Erciş 17-40).
kuvvat	:Kuvvet (Erciş 9-113).
kuyla-	:Kuyulamak (Adilcevaz 16-24).
kuymağ	:Yumurta, un ve peynirle yapılan bir çeşit omlet (Erciş 7-98).
kuze	:Sansar (Bitlis 8-460).
kuzik	:Kambur (Bitlis 8-459).
Quzik	:bkz. kuzik.(Erciş 14-33).
kuzikulağı	:Geniş yapraklı, kalın köklü yenilen bir bitki (Adilcevaz 23-115; Erciş 1-215, 8-16, 16-274, 17-221).
kuzuQ	:Kambur (Erciş 13-169).
kuzula-	:Köpeğin yavrulaması (Erciş 13-157).
kücü	:Dokuma tezgâhlarında arış ipliklerini açıp kapayan tarak (Van Küresinli 7-62).
küflet	:Bir ailenin nüfusu, evdeki bireyler (Ahlat 10-123; Adilcevaz 15-124).
külbaş	:Zavallı, hali içler acısı olan (Van Yerli 4-74, 1-146).
küle	:bkz. küvle (Erciş 16-67; Van Yerli 6-144).
külekurdi	:Kalorifer böceği (Erciş 16-301).
küleş	:Buğday bağlamı (Van Küresinli 8-28).
külhan yetimi	:Başboş, serseri (Bitlis 8-462).
külle	:Toslama, boynuz vurma (Erciş 16-59).

küllüh	:bkz. küllük (Van Küresinli 1-162).
küllük	:Çöplük (Bitlis 8-461).
küllük oti	:Süpürge yapımında kullanılan bir bitki (Adilcevaz 23-129, 24-99; Ahlat 3-91; 7-23; 9-314, 12-36; Erciş 1-208)
küloş	:Bol etekli elbise, çok parçalı geniş etek (Erciş 16-87).
külüng	:Ot bağını taşımaya yarayan ucu çengelli orak biçiminde bir alet (Erciş 17-61).
künci	:Susam (Van Yerli 17-87).
künt	:Yoğrulan hamurdan yapılan topaklar (Bitlis 8-444; Erciş 16-60; Van Yerli 18-58).
küpe	:Küp (Erciş 1-11, 15-168).
küresinni	:Van'a İran'ın çeşitli köylerinden gelip yerleşen, kendilerine has bir ağız yapısı oluşturan Türk boyu (Van Küresinni 1-216).
kürk anasi	:Kuluçkaya yatan tavuk (Van Yerli 5-335).
kürk basır-	:Tavuğu kuluçkaya yatırmak (Van Küresinli 7-132).
kürke yat-	:Tavuşun kuluçkaya yatması (Van Yerli 5-334).
kürke yatır-	:bkz. kürk basır- (Van Yerli 18-181).
kürme	:Tandır tutuşturma yakacağı (Erciş 16-85).
kürsi	:1- Küçük iskemle. 2- Tandırın üzerine kurulan dört ayaklı ağaç masa (Erciş 14-40, 16-80; Van Yerli 18-100).
kürsi dişi	:Azı dişi (Ahlat 10-274).
kürt küFTesi	:Un, bulgur ve patatesle yapılan bir tür yemek (Ahlat 3-12).
küşgi	:bkz. küski (Erciş 9-235).
küski	:Taş kesmeye yarayan yaklaşık iki metre boyunda demir çubuk, demir çivi (Ahlat 9-236; Erciş 16-88).
küşküş	:Küçük şelale, su sesi (Erciş 16-97).
küt	:Tandıra pişirilmek için yapıştırılan hamurdan düşüp kararan ve kullanılmaz hale gelen parçalar (Adilcevaz 22-291; Erciş 16-61; Van Yerli 4-100).
küvle	:Tandırın hava alması için alt tarafında bırakılan delik, havalandırma deliği (Van Yerli 4-86).
küze	:Küçük testi (Van Küresinli 3-367).

I, İ

laçın	:Bir tür halk oyunu (Erciş 14-16).
lağırdan	:Çav yapmada kullanılan döndürme kolu şeklinde bir alet (Ahlat 1-125, 7-12, 9-323, 12-47).
lağab	:bkz. lağaP (Ahlat 16-3).
lağaP	:Lakap (Van Yerli 20-156).
laḥTa	:Yara izi (Erciş 17-70).
lak	:Köpeğe verilmek için suda ıslatılmış ekmek kırıntısı, yemek artığı (Erciş 16-105).
laK	bkz. lak (Bitlis 8-470).
lal	:Dilsiz (Adilcevaz 22-284; Bitlis 8-471; Erciş 1-223, 14-45; Van Yerli 1-14).
lallan-	:Topacın dönerken çıkardığı ses, topacın hızlı dönmesi (Erciş 16-100).
lamığ	:Ermeni çocuğu (Erciş 17-70).
laPdan laPdan konuş-	:Saçma sapan konuşmak (Erciş 16-99).
lapık	:Yassı küçük ince taş (Bitlis 8-471).
laşan	:Ekin (Ahlat 1-25).
las	:bkz. last (Ahlat 16-34).
last	:Biçilmiş otlardan yapılmış ot dizisi (Ahlat 10-252).
lawaş	:İnce tandır ekmeği (Van Yerli 6-145).
laylon	:Naylon (Van Yerli 15-39; Van Küresinli 7-36).
leb	:Dudak (Ahlat 10-215).
leçek	:Türlbent, başörtüsü (Bitlis 8-39; Van Küresinbli 18-110).
legen	:Leğen (Erciş 6-58)
leğer	:Zayıf, dayanıksız (Bitlis 8-474; Erciş 17-68).
lehle-	:(Hayvanlar için) Susuzluktan dili dışarı sarkmak, susamak (Erciş 17-69).
le ^c in	:Muzır, şeytan, lanetli (Bitlis 8-472).
lekelek et-	:Gevezelik yapmak, gereksiz yere konuşmak (Erciş 16-98).

lembeki	:Küçük tabak, küçük sahan (Van Küresinli 1-53; Van Yerli 8-175, 14-103).
lemper	:Demirden yapılmış, beş-altı dişli, ot veya sap kaldırmaya yarayan alet (Van Yerli 14-130).
lengeri	:Bakır tepsi (Ahlat 8-29).
lengır	:Tandırdan çömlekleri kulplarından tutup çıkarmaya yarayan uçları kıvrık iki demir çubuktan yapılmış araç (Ahlat 2-54).
lens çek-	:Otları tırmıkla bir araya getirmek (Van Yerli 10-19).
lense	:Bir horoz türü (Adilcevaz 1-17).
lepe ¹	:Nohudun kırılmış şekli (Van Küresinli 3-315;
lepe ²	:Lapa (Van Yerli 12-63).
lepe ³ :	:Çamur, pislik, bataklık (Erciş 16-104;
lePiK	:bkz. lePPiK (Van Yerli 8-174).
lePPig	:bkz. lePPiK (Erciş 15-81).
lePPiK	:Çocukların oyunda kullandıkları düz, yuvarlak ve yassı taş (Erciş 13-157; 16-100, Van Yerli 4-93, 8-173).
leşgo	:Döküntülü, perişan, pejmürde (Erciş 17-68).
levin	:Türlü, çeşit, renk (Ahlat 3-18, 10-28; Bitlis 8-475).
leyden	:bkz. lağırdan (Adilcevaz 1-112, 4-120).
leyi	:Sel, su baskını (Bitlis 8-475).
leçek	:bkz. leçek (Erciş 14-26; Van Yerli 1-123).
leyden	:bkz. lağırdan (Erciş 16-101).
leylaç	:Düğünlerde halay başı çeken kişi (Van Küresinli 18-70).
lıhçır	:Kirli, pasaklı (Bitlis 8-476).
lık	:Laçka, yalama olmuş (Bitlis 8-476).
lipok	:Kopuk, soytarı (Bitlis 8-478).
liv	:Kir, pas, pasak (Erciş 16-107).
liva	:Kuzu yünü (Bitlis 8-473).
loğ	:Toprak damlarda, yollarda toprağı ezmek için kullanılan taş veya beton silindir (Adilcevaz 4-119; Bitlis 8-478; Erciş 15-125; Van Küresinli 1-192).
loğ et-	:bkz. lağla- (Erciş 16-107).
loğla-	:Taş silindirle toprağı ezmek (Erciş 12-277, 16-98).

lok	:Naylon (Bitlis 8-478).
lolo	:Erkek çocuğun cinsiyet organı (Erciş 16-101).
loP	:Küçük minder (Van Yerli 4-93; 5-306).
loPPo	:Kaba, kalın, biçimsiz (Ahlat 10-30).
lortu	:Çökelek (Ahlat 10-12).
loti	:Pisboğaz (Van Yerli 4-83, 6-153;12-99).
loTTi	:bkz. loti (Erciş 16-109).
loTTuK	:Eşegin çifte atması (Erciş 16-102).
löh	:Tek parça (Bitlis 8-478).
löks	:Lüks (Bitlis 6-21).
lökûz	:Lüks lambası (Van Yerli 25-32).
lulehêm	:İbrik (Van Küresinli 3-110).
lüle	:Ayak bileği (Bitlis 8-123).
lülle	:Demir boru, tüfeğin namlusu (Erciş 16-100).
lülük	:Çaydanlığın çay dökülen ince borusu (Adilcevaz 4-118; Erciş 16-103; Van Küresinli 1-193).

m

mā	:Bana (Erciş 2-300).
mabarek	:Mübarek (Adilcevaz 22-287).
mabên	:Hol, salon (Erciş 17-88).
mac	:Sabanın, elle tutarak yönetmeye yarayan baston biçimindeki sapı (Ahlat 9-286).
macik	:(Çocuk dilinde) Öpücük, öpmek (Bitlis 8-482).
maççelik	:Gövdesi 40-50 cm'ye kadar yükselen ve kökleri yakacak olarak kullanılan bir bitki (Van Küresinli 13-316).
maççi èt-	:Öpmek (Erciş 16-124). -
maçKar	:bkz. mac (Erciş 9-184).
mad	:Şaşkın şaşkın bakakalmak (Bitlis 8-479).
madak	:Manda (Bitlis 8-481).

madek	:Dişi manda (Erciş 14-27, 16-119).
madıĝ	:Çayırılarda biten üç ayaklı kökleri olan bir bitki (Erciş 16-270).
maĝdanoz	:Maydanoz (Erciş 1-216).
mahana	:Bahane (Erciş 16-128).
mahana êT-	:Bahane uydurmak (Ahlat 17-63).
maĥda	:Berber (Van Küresinli 12-77).
mahle	:Mahalle (Van Yerli 8-26).
mahna	:bkz. mahana (Van Küresinli 18-136).
mahna	:Mana, anlam (Van Yerli 4-358).
mahnaya çek-	:Sözü deĝişik manalara gelecek şekilde kullanmak, imalı konuşmak (Van Yerli 4-358).
mahraba	:Büyük mendil (Erciş 17-89).
mahrem	:Muharrem (Adilcevaz 22-343).
majĝan	:bkz. mac (Erciş 9-198).
makat	:Tahta sedir (Erciş 11-8).
makine	:Kamyon (Bitlis 8-40).
mal	:Büyükbaş hayvan (Adilcevaz 24-77; Van Yerli 20-18; Van Küresinli 1-337).
malamaT	:Alçak, aşağılık, rezillik (Ahlat 10-243).
malĥarab	:Evi yıkılmış, talan olmuş (Erciş 16-120).
malĥûva	:Evin reisi, evde sözü geçen (Erciş 16-16).
malla	:Molla (Van Yerli 3-33).
man	:Bana (Adilcevaz 22-123; Ahlat 2-108; Erciş 1-27, 11-8).
mān	:bkz. man (Bitlis 8-96).
manda	:bkz. mendê (Adilcevaz 9-71, 23-114).
manger	:Tırmık (Van Yerli 15-26).
manĝır	:Hayvanların boynuna takılan ve ip bağlamaya yarayan ağaç halka (Van Küresinli 6-85).
mangir	:bkz. manĝır (Van Küresinli 9-157).
manĥafa	:Büyük kapı kilidi, sürgülü kapı kilidi (Erciş 16-123).
maran	:Araba tekerleĝinin ağaç kısmı (Ahlat 16-41).
maraz	:Hastalık (Bitlis 8-123).
marazlan-	:Hastalanmak (Ahlat 10-30).

marek	:bkz. merek (Adilcevaz 24-64).
martaK	:Toprak damlı evlerin tavanlarında kullanılan kalın sırık, kalas (Adilcevaz 1-124; Erciş 5-129).
martek	:bkz. martaK (Adilcevaz 4-117; Bitlis 8-483).
māsaT	:Maksat (Van Küresinli 1-114).
maşıK	:Kurban bayramında köydeki kızların et pişirip eğlendikleri ziyafetin, eğlencenin genel adı (Van Küresinli 2-146).
māşın	:Araba (Van Küresinli 3-138).
matışor	:İltihap, dolama (Bitlis 8-483).
mav	:Hayvanlara içinde yem verilen tahta oluk, yemlik (Adilcevaz 4-118).
mavaneT	:Yardım, muavenet (Van Küresinli 16-10).
māvèn	:Muavin (Erciş 12-222; Van Yerli 6-99).
mayasıl	:Basur (Bitlis 8-484).
māyene	:Muayene (Ahlat 9-31).
mayêş	:Maaş (Van Yerli 8-62).
mayıs	:Yaş sığır dışkısı, gübre (Adilcevaz 3-55; 24-68).
mayis	:bkz. mayıs(Erciş 16-117).
mazraka	:Ekmeği tandıra yapıştırmakta kullanılan araç (Van Yerli 13-21).
mayaş	:bkz. mayêş (Van Yerli 21-64).
máçeliK	:bkz. maççelih (Van Küresinli 18-89).
máde	:Moralsız, asık suratlı (Ahlat 10-139).
máF	:Mahf, mahf olmuş (Van Yerli 17-40; Van Küresinli 5-95).
mágrub	:Mağrip, akşam, akşam namazı vakti (Van Küresinli 9-41).
máhárreK	:Geniş yapraklı bir ot türü (Van Küresinli 13-325).
mecrefe	:Su taşı.(Erciş 1-4, 4-88; Van Yerli 14-126).
medeg	:bkz. medeK (Erciş 16-290).
medeK	:Manda yavrusu (Van Küresinli 6-114).
mefar	:İmkan vermemek, nefesini kesmek (Bitlis 8-485).
mege	:bkz. Meğer (Bitlis 8-19).
meğde	:Üzgün, asık suratlı, moralsız (Bitlis 8-487).
meğel	:Koyunların kırdı, yaylada uzanıp dinlendiği yer (Erciş 10-40; 17-82).

meğel ol-	:Kendinden geçmek (Bitlis 8-407).
mehcemal	:Ay yüzlü, güzel (Erciş 16-124).
mehel	:Vakit, süre, an (Ahlat 14-40).
meñıl	:bkz. mehel (Ahlat 10-279).
mehil	:Vade, süre (Van Yerli 6-107).
mehlem	:Melhem (Van Küresinli 14-115).
mehlıl	:Uslanmaz, yaramaz, haşarı (Erciş 17-77).
mehlul kal-	:İflah olmamak, ölmek, kökü kesilmek (Adilcevaz 22-224).
meşsus	:Ciddi olmama, bahane uydurma, yalan dolan (Bitlis 8-488).
meke	:Mısır (bitki) (Van Küresinli 18-137).
meleğan	:İyi yetişmiş, besili, verimli inek (Erciş 17-72).
mele	:İmam, hoca, molla.(Erciş 11-63).
melekor	:Kırmızı benekler halinde vücutta çıkan kaşıntılı allerji.(Bitlis 8-491).
melemez	:Zavallı, kendi halinde, beceriksiz, tembel (Erciş 16-115).
meliKan	:Bir tür çelik çomak oyunu (Van Yerli 11-19).
mellaki	:İrice bir armut türü (Van Yerli 12-77, 18-226).
melur	:Yetim, boynu bükük (Bitlis 8-489).
men	:Ben (Teklik 1. kişi adılı) (Van Küresinli 3-49).
mendê	:Kabuğu soyularak yenen ve peynire katılan bir bitki (Ahlat 6-74; Erciş 1-215, 16-125; Van Yerli 15-166).
mendo	:bkz. mendê (Van Yerli 5-370).
menise	:Bir kumaş adı (Bitlis 8-349).
männi sänni	:Senli benli (Van Küresinli 10-22).
meşşur	:Meşhur (Van Yerli 12-57).
mepişhana	:Mahpushane (Van Yerli 2-31).
mer	:Sınır, uç (Van Küresinli 9-192).
meraz	:bkz. maraz (Bitlis 8-495).
mercefe	:bkz. mecrefe (Erciş 16-113).
mercimek aşı	:Mercimek, soğan, pirinç, sarımsak, biber ve domatesle yapılan bir yemek türü (Ahlat 2-161).
merék	:Samanlık (Erciş 17-85).
merfec	:Yünle dokunan battaniye (Van Küresinli 17-131).

merilde-	:Melemek (Erciş 16-306).
merkeb	:Eşek (Ahlat 15-43; Van Yerli 17-29).
merteg	:bkz. martaK (Van Küresinli 6-29).
merTeK	:bkz. martaK (Van Küresinli 1-144; Van Yerli 8-176).
mers	:Tarla sınırı (Van Küresinli 17-33).
merslem	:Mesela (Van Küresinli 5-99).
merz	:bkz. mers (Van Küresinli 9-47).
merze	Zeyturun, reyhan olarak bilinen ve cacıkla köfteye katılan hoş kokulu bir ot (Van Küresinli 3-317, 18-57).
mesTanacan	:“Uzun Eşek” oyunu (Erciş 1-144).
meşayih	:Şeyhler (Bitlis 7-70).
meşiğ	:Düğüm (Erciş 16-47).
meşrefe	:Su taşı, maşrapa (Bitlis 8-495).
mēT ēle-	:Methetmek, övmek (Van Küresinli 7-133).
metelis	:Avcıların gizlendiği yer (Bitlis 5-27; 6-63, 8-496).
mev	:Koyunların toplanıp bir araya gelmesi (Erciş 10-41, 16-110).
mewulda-	:Miyavlamak.(Erciş 16-308).
mewulde-	:bkz. mewulda- (Bitlis 8-161).
mevzi	:Mevzu, konu (Van Yerli 4-354).
meyan köki	:bkz. mēyan köki (Adilcevaz 24-112).
meyhoş	:Tadı şekerli ve az ekşi olan, mayhoş (Erciş 4-174).
meymin	:Maymun (Bitlis 8-492).
meyremkunt	:Sancılara iyi gelen bir ot (Bitlis 8-497).
meyroki	:Bir halk oyunu (Ahlat 10-42).
mezemeT	:Kıymet, değer (Erciş 16-122).
mezmeze	:Üzerinde dilim şeklinde çizgiler bulunan bir kavun türü (Erciş 17-74).
mezırke	:bkz. mazraka (Van Küresinli 14-180; Van Yerli 4-94).
mēhrani	:Yuvarlak bir armut türü (Van Yerli 18-226).
mēnzer	:Kadınların fistanlarının üstüne önlük olarak kullandıkları aksesuar (Van Küresinli 5-142).
mēratına ƙal-	:Mirasına kalmak, miras olarak kullanmak (Erciş 16-109-110).
mēryemhur	:bkz. mēyremhot (Erciş 17-216).

mèyanköki	:Kökü ilaç yapımında kullanılan bir bitki (Adilcevaz 4-013; Ahlat 7-1, 12-59).
mèymun	:bkz. meymín (Ahlat 10-38).
mèyremhort	:bkz. mèyremhot (Adilcevaz 24-112; Ahlat 12-32).
mèyremhot	:Sarı yaprakları olan ve ilaç olarak kullanılan bir bitki (Adilcevaz 1-110, 4-95; Ahlat 3-98, 7-18, 9-315; Van Yerli 5-359, 10-15).
mèyrem otu	:bkz. mèyremhot (Van Küresinli 7-19, 13-323).
mèv	:Üzüm çubuğu, asma (Erciş 8-23).
mıncık	:Çimdik, çimdik atma (Bitlis 8-482).
mıcrefe	:Kar küreme aracı (Bitlis 8-484).
mıfTi	:Müftü (Bitlis 9-94).
mığara	:Mağara (Van Küresinli 13-130).
mığaT ol-	:bkz. mıkat ol- (Van Küresinli 7-130).
mığmığ	:Sivrisinek (Van Küresinli 6-124, 17-157; Erciş 15-279, 16-105; Van Yerli 1-50).
mığmığ oti	:Göl kenarlarında, çayırlarda biten bir tür ot (Van Küresinli 1-92, 13-293).
mıh	:Çivi (Erciş 15-156).
mıhkem	:Muhkem, kuvvetli, sağlam (Bitlis 8-500).
mıhla	:Soğanlı kıyma, pastırma üstüne yumurta kırılarak yapılan yemek (Van Yerli 18-206).
mıhle	:bkz. mıhla (VanKüresinli 3-352).
mı' in	:Muin, yardımcı (Bitlis 8-85).
mıkar	:bkz. mişar (Bitlis 8-361).
mıkat ol-	:Mukayyet olmak, sahip çıkmak (Erciş 16-120).
mıkeşşer	:Nohudun kavrularak ikiye ayrılmış hali, ufaltılmış nohut (Bitlis 8-497).
mıkla	:bkz. mıhla (Adilcevaz 15-121).
mılorki	:Yavaş, aheste (Bitlis 8-357).
mıncılakuz	:Zeytine benzeyen ve kabuğu soyularak yenen bir tarla bitkisi (Erciş 17-223).
mıncılo	:Ufacık, minicik (Erciş 16-117).
mıncınakuz	:bkz. mıncılakuz (Erciş 1-212).

mındar ol-	:Murdar olmak, kirlenmek, haram olmak (Erciş 16-113).
minekaşa	:Münakaşa (Bitlis 3-149).
mır	:Dam üzerine atılan toprak (Van Küresinli 1-150).
mırat	:Murat, dilek, arzu (Adilcevaz 16-71).
mırcaTluḥ	:Mezarlık (Bitlis 7-373).
mırçalıḥ	:bkz. mırçalık (Erciş 1-207).
mırçalık	:Topraktan çıkartılarak yenen ve yumru kökleri olan bir ot (Erciş 17-83).
mıÇÇaliK	:bkz. mırçalık (Van Küresinli 9-255).
mırdar	:Murdar (Van Küresinli 9-175).
mırdar êt-	:Murdar etmek (Van Küresinli 1-36).
mırıḥ	:Doğuştan dudağı yarık olan kimse (Erciş 16-111).
mırsani	:bkz. mısran (Van Yerli 14-111).
mırt ol-	:Ölmek (Bitlis 8-355).
mırus	:bkz. murus (Bitlis 8-488).
mısır	:Hindi (Erciş 17-239).
mısran	:1- Hayvan besleme yeri. 2- İçi oyulup içinde hayvanlara yem verilen oyuk tahta, yemlik (Adilcevaz 4-116; Ahlat 14-79; Erciş 2-29; 5-13, 16-118).
mısrani	:bkz. mısran (Adilcevaz 1-330, 24-65; Van Yerli 8-113).
mışevşi	:bkz. mişevşi (Bitlis 5-70; Erciş 7-148).
mıte ^c it	:Müteahhit (Bitlis 5-15).
mıtırıp	:Çingene (Erciş 13-199, 16-126).
mıTTar	:Çürümüş, pis kokmuş, murdar olmuş (Bitlis 8-349).
mızır	:Muzır, yaramaz (Bitlis 8-46).
mızımız	:Çabuk ağlayan, nazlı (Bitlis 8-351).
migren oT	:Migren ağrılarını azaltmak amacıyla kullanılan bir ot türü (Erciş 1-208).
mij	:Sis (Bitlis 8-352; Erciş 17-79).
mijrefe	:bkz. micrefe (Bitlis 5-66).
mıkar	:İki katlı taş binaların arasında bırakılan uzunca ağaç (Bitlis 8-536).
mıkeşşer	:bkz. mıkeşşer (Bitlis 3-61).

mil	:Göze sürme çekmeye yarayan kemikten yapılmış ince ve uzun araç (Van Yerli 1-25).
milçi	:Sürme çekmeye yarayan ince ağaç (Ahlat 10-188; Erciş 17-86).
mimi	:Sevimli (Bitlis 8-354).
min-	:Binmek (Adilcevaz 2-35; Van Yerli 4-14, 8-114).
mina	:Minare (Van Küresinli 3-242).
mincoḥ	:Boncuk (Bitlis 8-353).
minê	:Küçük süs köpeği (Erciş 17-252).
mintan	:Gömlek (Ahlat 14-46; Erciş 14-31; Van Küresinli 1-68).
mirat	:Sahipsiz mal (Bitlis 8-354; Erciş 2-108).
mirav	:Suyu bahçelere dağıtmakla görevli kişi, su yolu bekçisi (Erciş 17-81).
misin	:Bakır sürahi, güğüm (Erciş 16-116; Van Yerli 4-95).
mişevşi	:Mercimek çorbası (Bitlis 3-53; 8-357).
mitil	:Yüz geçirilmemiş yorgan, şilte, minder, yatak (Erciş 16-123; Van Yerli 1-418, 4-95; 14-102).
miyan köki	:bkz. mēyan köki (Ahlat 3-112).
moççeliK	:bkz. maççelik (Van Küresinli 18-90).
moma	:Hayvanlardaki baldır kemiği (Erciş 1-97).
morçalıḥ	:Kökü yumru olup yenen bir ot türü (Ahlat 10-178).
morûḥ	:Yaşlanmış, ihtiyar, bunak (Van Yerli 4-82).
moz ¹	:İki yaşındaki sığır (Ahlat 10-101 ; Erciş 16-114; Van Küresinli 1-407).
moz ²	:Karasinek, öküz sineği (Bitlis 8-363; Erciş 16-299).
möhleT	:Mühlet, süre (Van Küresinli 9-91).
möhöbet	:Muhabbet (Van Yerli 3-57).
möhöm	:Mühim (Erciş 11-88).
möhömmat	:Mühimmat (Erciş 2-215).
möhre	:Duvar (Erciş 15-71, 16-121).
möhüm	:bkz. möhöm (Bitlis 4-171).
möhdaç	:Muhtaç (Van Yerli 1-295).
möhtac	:bkz. möhdaç (Adilcevaz 7-11, 15-42).
möhtaÇ	:bkz. möhdaç (Van Yerli 6-66).

möhtaj	:bkz. möhdaç (Adilcevaz 11-25).
möõmmat	:bkz. möhömmat (Erciş 2-225).
möv	:Üzüm (Van Yerli 14-116).
muabbet	:Muhabbet (Van Küresinli 3-8).
muacir	:Muhacir (Van Yerli 17-115).
muafiz	:Muhafız (Van Yerli 17-94).
muāne	:Muayene (Adilcevaz 20-35).
muç	:Keskin bakış (Bitlis 8-360).
mudare	:İyi olma veya halsizlik durumu, keyfiyet (Bitlis 8-360).
muğara	:bkz. miğara (Van Yerli 3-29).
muhur	:Mühür (Van Yerli 15-6).
mukā mekir	:Ölen kimseyi mezarında sorguya çeken ve gerektiğinde onu cezalandıran iki melek, münker nekir (Van Yerli 3-58).
muncuḥ	:Boncuk (Ahlat 14-46; Erciş 1-21; Van Yerli 5-261).
munzur	:Muzır (Erciş 16-114).
murç	:Taş kırmada kullanılan büyük demir çivi (Erciş 16-125).
murtuğa	:Unun yağda kavrulmasıyla yapılan bir tür şekersiz helva (Erciş 2-186; 15-64; Van Küresinli 3-299, 12-43).
muruz	:Surat (Bitlis 8-362).
muruzuni yığ-	:Suratını asmak (Ahlat 10-137).
muruzunu as-	:bkz. muruzuni yığ- (Erciş 16-110).
musTafaçiçeği	:Peynire katılan bir tür ot (Erciş 8-16; 16-280).
musture	:Münasebetsiz (Bitlis 8-362).
muşKulaT	:Müşkilat (Van Yerli 20-83).
mutbaḥ	:Mutfak (Adilcevaz 12-11).
mũhre	:Çamurla ya da çimli toprakla yapılan duvar (Van Yerli 14-96).
mũr	:Üzüm (Van Yerli 14-116).
mürbe	:Irgat (Erciş 17-80).
mürgüle-	:Uyuklamak, uykuya dalmak (Erciş 16-111).
müsüm ot	:Bir metreye kadar uzadıktan sonra ortasında başak bağlayan bir bitki (Van Küresinli 13-302).
müzevir	:Ortalığı karıştıran (Bitlis 8-362).

n

naçarlıh	:Çaresizlik (Ahlat 14-6).
nağıl	:Hikaye, masal (Van Küresinli 18-117).
nağır	:Büyükbaş hayvan sürüsü (Adilcevaz 24-15; Bitlis 8-365; Erciş 16-130).
nağırçı	:Çoban (Adilcevaz 7-8; Erciş 16-131; Van Küresinli 18-131).
nahle	:bkz. nahna (Ahlat 47-56).
nahna	:Lahana (Van Yerli 12-56).
naiye	:Nahiye (Adilcevaz 4-17).
nal	:Değirmenin hava alma boşluğu (Van Yerli 20-209).
nalbeki	:Küçük tepsi (Bitlis 8-365; Van Küresinli 5-146).
nalın	:Takunya (Bitlis 8-365).
namurat	:Muradına eremeyen, isteğine kavuşamayan (Erciş 2-108).
namusun bahdına düş-	:Başkasının yardımına, insafına kalmak (Van Yerli 4-257).
narele-	:Nara atmak (Van Küresinli 17-74).
narı	:Berî, bu yana, (Van Küresinli 13-158).
narın	:Narin, taze (Van Yerli 20-90).
nator	:Hamam hizmetlisi, yalak (Bitlis 8-366).
nav	Hayvanlara içinde su ve yem verilen oluk (Erciş 9-228; 17-100; Van Küresinli 18-112).
nave	:bkz. nav (Van Küresinli 17-117).
navlun	:Cep (Van Küresinli 1-58).
nazbeliş	:Yastık örtüsü (Bitlis 8-362).
náleT	:Lanet (Erciş 2-128; Van Küresinli 1-463).
náhlet	:bkz. náleT (Van Küresinli 3-92).
nebal	:Vebal (Adilcevaz 13-19; Ahlat 15-120; Bitlis 8-169).
neçek	:bkz. leçek (Erciş 16-135).
nefesle-	:Nazarlamak (Erciş 16-134; Van Küresinli 18-114).
nefisli	:Açgözlü, pisboğaz, nefesine düşkün (Van Küresinli 17-97).
neğahden	:Ansızın, aniden (Bitlis 8-516).

neğer-	:Ne kayırmak, ne yapmak (Van Küresinli 1-35).
nehîl èt-	:Nakil etmek, aktarmak (Erciş 2-140, 16-133).
nâhız	:Huysuz, yaramaz (Bitlis 5-61).
nehş	:bkz. neks (Bitlis 8-16).
nehîr	:bkz. nağır (Bitlis 8-8).
nekes	:Cimri, eli sıkı (Erciş 16-129).
nekis	:bkz. neks (Erciş 17-101).
neks	:Böğür (Bitlis 8-25).
neleT	:Lanet (Van Küresinli 5-165).
nemnım dè-	:Sıkıntı çekmek, ah etmek (Bitlis 8-85).
nemnım èt-	:Bahane uydurarak sözü ağzında gevelemek (Erciş 16-134).
nemnım	:Dedikodu (Van Küresinli 18-113).
nemert	:Namert (Adilcevaz 7-11).
nemër	:Çocuğu olmayan, iktidarsız erkek (Erciş 16-135, 17-100).
nerdivan	:Merdiven (Erciş 9-99; Van Küresinli 18-63).
nermenenji	:Ölümçül, zayıf (Erciş 17-99).
näs	:Kurallara uymayan, başına buyruk (Van Küresinli 18-120).
nës	:Huysuz, yaramaz (Erciş 16-132).
netice	:Torunun çocuğu (Adilcevaz 14-48; Erciş 16-131; Van Küresinli 17-137).
nevçır	:Torunun torunu (Bitlis 8-517).
nevcivan	:Yiğit, genç, delikanlı (Erciş 16-129).
nevcük	:Torunun çocuğu (Ahlat 10-69, 13-89).
neve	:Torun (Adilcevaz 14-48; Erciş 16-130; Van Küresinli 17-137; Van Yerli 4-84).
neyne-	:Ne eylemek (Van Küresinli 2-14).
nezîr èT-	:Adamak (Adilcevaz 22-46).
nèce	:Nasıl, nece (Bitlis 7-166, 8-33; Erciş 14-38; Van Yerli 12-32).
nèçe	:bkz. nece (Bitlis 8-367).
nèhre	:Küp biçiminde toprak yayık (Adilcevaz 1-185, 4-116; Ahlat 8-110; Van Yerli 12-39).
nèri	:Erkek keçi (Adilcevaz 14-96; Erciş 16-137; Van Küresinli 18-109; Van Yerli 12-122).

nèyle-	:bkz. neyle- (Van Yerli 1-34).
nèyne-	:bkz. neyne- (Van Yerli 1-50).
nıra	:Lira (Van Yerli 6-83).
nırç	:Hayır (Cevap adatı) (Bitlis 8-519).
nicimsız	:Açgözlü, doyumsuz, obur (Erciş 17-98).
nizah	:Afacan, yaramaz (Bitlis 8-520).
nobaT	:Nöbet (Van Küresinli 4-31).
noħudi patlaħ	:Utanmaz, arsız (Bitlis 8-520).
noħul	:(Çocuk dilinde) Şeker (Bitlis 8-523).
norman	:Normal (Adilcevaz 9-17).
nubar	:Mevsimin başında ilk yetişen, turfanda (Bitlis 8-533).
nubar èt-	:Turfanda sebze ya da meyveyi ilk kez yemek (Ahlat 10-85).
nubarçalıħ	:bkz. nubar (Erciş 17-91).
nurdaTÇıg	:Sünnetsiz erkek çocuğu (Erciş 17-93).

o

obaşdan	:Sahur, sahur vakti (Erciş 16-137; Van Küresinli 18-107).
obir	:Öbür (Van Yerli 22-237).
oğra-	:Uğramak (Van Yerli 5-255).
oğuloti	:Çok dallı, beyaz çiçekli, yaprakları ince ve yumuşak tüylerle kaplı olan yumuşak ve otsu bir bitki (Erciş 1-216, 8-21).
oħlav	:bkz oħlava (Adilcevaz 1-50, 26-40; Erciş 6-51).
oħlava	:Oklava (Van Yerli 5-285).
oħucululħ	:Komşuları, akrabaları düğüne çağırma işi (Van Yerli 5-116).
oħuci	:Komşulara, akrabalara düğün gününü hatırlatıp onları düğüne davet eden kişi. (Van Yerli 5-117).
oma	:Bel kemiği (Ahlat 1-13).
omac aşı	:bkz. umac aşı (Van Küresinli 7-117).
operlo	:Hoparlör (Erciş 9-44).

ornuḥ	:Çayır ve meralarda yetişen ve hayvanlara yem olarak verilen bir ot türü (Adilcevaz 24-78).
ōT-	:Oturmak (Van Küresinli 1-4).
ōtaḥ	:Misafirler için yapılmış oda (Van Küresinli 1-144, 3-121, 12-65).
otar-	:Otlatmak (Adilcevaz 24-15; Ahlat 15-1; Van Yerli 25-99).
oTda-	:Otlamak.(Van Yerli 8-136).
otobēs	:bkz. otobos (Erciş 11-178).
otobos	:Otobüs (Van Yerli 8-38).
otopos	:bkz. otobos (Erciş 9-180).
oyan-	:Uyanmak (Ahlat 10-215; Van Yerli 1-247, 5-241).
oyah	:Uyanmış, uykuda olmayan (Erciş 16-139; Van Yerli 1-13).
oyin	:Öğün, vakit (Adilcevaz 24-9).
oyun	:Akıllı, gözü pek delikanlı, yiğit (Ahlat 10-42).

ö

ög	:Ön, ön taraf (Ahlat 9-262, 15-110; Bitlis 2-52, 5-2, 12-17; Erciş 16-142).
ög-	:Övmek (Adilcevaz 15-150; Ahlat 10-15, 16-132).
öge	:Üvey (Bitlis 8-19; Van Yerli 8-45).
ögeç	:İki-üç yaşlarındaki erkek davar (Adilcevaz 4-114).
ögek	:bkz. ögey (Van Küresinli 5-184).
ögey	:Üvey (Van Yerli 4-84, 8-75).
ögit-	:Öğütmek (Van Yerli 15-156).
ögsüre	:Su içilen kap (Bitlis 8-534).
ögün-	:Öğünmek (Ahlat 9-98).
ögür-	:Geğirmek (Erciş 16-141).
öle	:Öyle, o şekilde (Van Yerli 17-147).
‘ ömmet	:Ümmet (Bitlis 4-158).
ömri vēr-	:Vefat etmek (Adilcevaz 22-70).
ömrüne ol-	:Umurunda olmak, önemsemek (Van Küresinli 3-101).

örge-	:Öğrenmek (Ahlat 7-11; Erciş 2-243; Van Yerli 9-42).
örget-	:Öğretmek (Adilcevaz 1-159, 6-164).
örken	:Kıldan ya da yünden yapılmış halat, urgan (Erciş 17-102; Van Yerli 4-93).
örmişar	:İki katlı taş binalar arasına konulan uzunca ağaç parçası (Bitlis 8-535).
örüg	:bkz. örük (Erciş 16-140).
örük	:Örgü, örgülü, saç örgüsü (Erciş 2-119).
örtüg	:Örtü (Adilcevaz 13-59; Ahlat 13-45; Bitlis 4-109; Van Yerli 5-62).
örzek	:Merkez, orta, göbek (Ahlat 6-71, 9-265; Erciş 17-101; Van Küresinli 13-302; Van Yerli 15-148).
ösgür-	:Öksürmek (Adilcevaz 14-109).
ötél	:Otel (Van Küresinli 14-7).
ötüg	:bkz. örtüg (Ahlat 15-98).
ötegün	:Önceki gün (Ahlat 10-74).
öteyín	:Geçenlerde (Ahlat 16-191; Erciş 16-140).
övla	:Öğle (Van Yerli 1-62).
öye	:bkz. öge (Bitlis 4-98).
öyeç	:bkz. ögeç (Van Küresinli 1-195).
öyne-	:Oynamak (Bitlis 3-167; Van Küresinbli 1-3).
öyün	:bkz. öyün (Van Yerli 5-166).
öyün	:Oyun (Van Küresinli 1-41).
öyüncü	:Oyuncu (Van Küresinli 13-24).
özerliK	:bkz. üzerliK (Van Yerli 21-16).
ömre	:Umre (Bitlis 4-76).

p, P

pabuş	:Pabuş (VanYerli 8-147, 14-46).
paca	:Baca (Erciş 2-287; Van Yerli 1-38, 6-144).

PaÇÇi	:(Çocuk dilinde) Öpücük (Erciş 3-221).
paço	:bkz. PaÇÇi (Bitlis 8-537).
pañıl	:Kıskanç, kindar (Erciş 1-223, 2-140, 17-104).
pahla-	:bkz. pakla- Adilcevaz 1-166).
pakla-	:Temizlemek, arıtmak (Ahlat 3-16).
palah	:Ot bağlarının bağlanmasında halat olarak ve hayvanlara yem olarak kullanılan 30-80 cm yükseklikte çok yıllık otsu bir bitki (Ahlat 9-320, 12-44; Erciş 16-159).
palambuç	:Vücudun herhangi bir yerinde oluşan şişlik (Bitlis 8-539).
palas	:Kıl iplerle yapılan ve tandırın kenarında oturmak için dokunan bir tür kilim (Van Küresinli 7-64).
Palayı	:İçine yoğurt konan küp (Van Küresinli 3-365).
palaz	:bkz. palas (Van Küresinli 3-131).
palçıl	:Balçık, çamur (Van Küresinli 1-39; Van Yerli 20-89).
pambûh	:Pamuk (Bitlis 2-105; Van Yerli 5-366).
pamp	:Pençe (Bitlis 8-540).
panğor	:Taş, taş parçası (Bitlis 8-544).
panke	:Banka (Bitlis 9-93).
pantor	:Pantolon (Ahlat 9-23; Erciş 14-28; Van Yerli 7-5).
pantoron	:bkz. pantor (Van Yerli 8-153).
papak	:Kalpak (Bitlis 8-540).
paporri	:Uğurlu (Erciş 17-111).
papPori	:Bir halk oyunu türü (Van Küresinli 13-106).
pappür	:Bir halk oyunu türü (Van Küresinli 13-62).
papu	:(Çocuk dilinde) Ayakkabı (Bitlis 8-541).
papuğ	:bkz. papuk (Adilcevaz 4-113; Erciş 16-153).
papuk	:Hayvan ayağı (Adilcevaz 1-134; Ahlat 10-57).
parab	:Yaşlı (Bitlis 8-542).
paraseK ét-	:Dağıtmak, yaymak (Van Küresinli 11-88).
pardüso	:Pardösü (Van Küresinli 5-144).
parget	:Hayvanların çektiği büyük kızak (Bitlis 8-543).
panğor	:Atılabilir büyüklükte taş parçası (Bitlis 8-22).
parhaç	:Bakraç (Erciş 16-160; Van Yerli 8-139).

parpar	:Semiz otu (Adilcevaz 15-100, 24-118; Ahlat 9-349).
parT ¹	:Otuz bağ ot yığını (Adilcevaz 11-92; Ahlat 4-13; Erciş 16-154; Van Yerli 10-16; 15-141).
partT ²	:Avuç dolusu (Bitlis 8-10).
partal	:Elbise, giysi (Van Yerli 4-94).
partoz	:Patoz (Erciş 13-166, 16-153).
Parzun	:Sütün içine düşen küçük çöpleri süzmeye yarayan tül bent. (Adilcevaz 1-39; Ahlat 8-38; Erciş 10-148).
pasvanık	:Döküntü, işe yaramaz (Erciş 16-152; 17-229).
Paşiv	:Sahur, sahur yemeği (Bitlis 8-548).
paşKıl	:bkz. paşkul (Adilcevaz 4-111).
paşkul	:Dış sert kabuğu olmayan yumurta (Bitlis 8-548).
paşKur	:Yanık sonrası derinin yüzeyinde oluşan su kabarcukları (Bitlis 8-544).
patik	:Çorabın üstüne giyilen yünden örülmüş konçsuz çorap, tozluk (Erciş 8-77).
paTisKa	:Pamuktan dokunmuş sık ve düzgün bez (Van Yerli 5-315).
pâyız	:Sonbahar (Van Küresinli 15-27).
payla-	:Temizlemek, paklamak (Adilcevaz 25-140).
pāytaht	:Başkent, payitaht (Ahlat 9-152).
paytın	:bkz. payton (Van Yerli 1-6).
payton	:Fayton (Van Yerli 5-106).
pazı	:bkz. pazık (Van Küresinli 3-333).
pazık	:Yabani pancar (Adilcevaz 6-23; Erciş 2-87; Van Küresinli 3-324; Van Yerli 5-351).
páhıl	:Kıskanç, kindar, fitne çıkarıcı (Van Küresinli 18-102).
pelemango	:Flamingo. (Van Küresinli, 12-110).
pepe ¹	:(Çocuk dilinde) Ekmek, ekmek parçası, ekmek dilimi (Adilcevaz 7-31; Bitlis 8-550; Van Küresinli 18-103).
pepe ²	:Kekeme. Erciş 17-109).
pepo	:(Çocuk dilinde) El (Bitlis 8-552).
per	:Sayfa, yaprak (Erciş 11-40; Van Küresinli 18-68).
perek	:Tuz, soda (Van Yerli 4-69; 12-18).

peren peren ol-	:Parça parça olmak, parçalanmak (Van Yerli 20-6).
perhec	:bkz. parhaç (Bitlis 2-192).
perpine	:Semiz otu (Van Küresinli 3-339).
perver	:Köşe (Van Yerli 1-26).
pestav	:Nişan (Adilcevaz 4-111).
peye	:Büyük baş hayvanlar için yapılan ahır (Ahlat 3-106; Van Küresinli 1-169, 5-148).
peyKe	:Tahta kanepe (Van Yerli 8-168).
pəcema	:Pijama (Van Küresinli 7-71).
pêhâmbêr	:Peygamber (Van Yerli 4-180).
pêhâmbêr çiçeği	:15-60 cm yükseklikte bir yıllık otsu ve mavi çiçekli bir bitki (Van Yerli 5-328).
pêl	:Kendinden aciz, beceriksiz, yeteneksiz, miskin (Van Yerli 4-75).
pêKol pêKol gez-	:Acı çekerek dönmek, uluorta yürüme, çiğneyerek yürüme (Erciş 16-161).
pêlek	:Tavuk tüyü (Van Yerli 12-125).
pêncer	:Pancar (Erciş 7-112).
pêpih	:bkz. papuk (Van Küresinli 1-196).
pêpik	:bkz. papuk (Bitlis 8-553).
pêş	:Elbisenin ön kısmı (Bitlis 8-171).
pêşKir	:Sürme kabı, önlük (Adilcevaz 4-110; Erciş 17-113).
pêyîn	:Gübre, hayvan pisliği (Van Küresinli 2-155, 5-2).
pıçağ	:Bıçak (Adilcevaz 1-101; Van Yerli 1-259; 6-24).
Pıçê	:Yeni doğmuş buzağı (Bitlis 8-555).
PıÇoÇ	:Alttan bakmak, süzerek bakmak (Bitlis 5-138, 8-556).
pıdım oti	:Pancar türünden yenen bir ot (Adilcevaz 6-62).
pıhêt-	:Kesmek (Bitlis 8-555).
pıjilde-	:Alttan bakmak, süzerek bakmak (Bitlis 8-13).
pılTan	:Boyotu (Erciş 1-218, 16-159).
pıngal	:bkz. pungal (Erciş 16-144).
pınığ	:Ufak sepet (Erciş 1-228, 16-151).
pınti	:1-Kirli, pasaklı. 2- Cimri, eli sıkı (Van Küresinli 1-19; Van Yerli 4-84).

pırç	:Kıl (Bitlis 8-557).
pırçek	:Saç, perçem, kakül (Bitlis 8-549; Van Yerli 4-85).
Pırçikle-	:Çimdiklemek (Bitlis 7-305).
pırçılıh	:Gözde oluşan çapak (Van Küresinli 1-419, 2-169).
Pırçım ol-	:Parçalanmak (Erciş 16-61).
PırÇo	:Kıllı (Bitlis 8-556).
pırçük	:Püskül (Van Küresinli 12-89).
pır èt-	:Oyunda yenmek, rakibinin koruduğunu elde etme (Erciş 17-116).
pırkèT	:Briket (Erciş 10-13).
pırkılda-	:Aniden gülmek (Erciş 16-155).
Pırpèj	:Beceriksiz, yeteneksiz (Bitlis 8-557).
pırpıreK	:Kelebek (Van Küresinli 6-125).
pırpır oti	:Semiz otu (Adilcevaz 6-62).
pırpitèr	:Dağınık (Bitlis 5-87, 8-558).
pırpoz	:Pas (Bitlis 8-632).
Pırpozlenme	:Paslanma (Bitlis 8-632).
pırşah	:Beter olmak (Bitlis 8-559).
pırTdağ	:Patlamış, dışa vurmuş (Erciş 16-157).
pırT èt-	:Parçalamak, kaçırmak, darmadağın etmek (Erciş 16-156).
pırti	:Bez, kumaş (Erciş 10-52, 16-147).
pırTik pırTik ol-	:Paramparça olmak (Erciş 16-147).
PırTle-	:Gözün dışarı fırlaması (Patlak gözlü kimseler için kullanılır.) (Bitlis 8-11).
pırt ol-	:Bitmek, tükenmek (Erciş 15-149).
pırçikle-	:Yolmak (Bitlis 8-568).
pışkèlèT	:Bisiklet (Erciş 12-102).
pısmırıK	:İçe dönük, beceriksiz (Erciş 16-151).
pışık	:1- Kedi. 2- Çocukların altlarının yanması (Bitlis 8-566).
pışkıır-	:Gülmek, sırtmak (Erciş 16-83).
pışpışo	:İtüzümü (Ahlat 9-318).
pıştivan	:Kapılarda kullanılan bir tür menteşe (Van Küresinli 6-35).
PıTePıT	:Dırdır eden, mızımız (Bitlis 8-559).
Pıtım	:Güzel, alımlı (Bitlis 5-87).

pıtıraḥ	:Dikenli tohumu insanların giysilerine, hayvanların tüyelerine yapışan bir ot (Adilcevaz 24-107; Ahlat 9-339).
PıTo	:Ufak (Bitlis 8-561).
PıTTır	:Kabına sığmayan, hareketli (Bitlis 8-560).
Pızar at-	:Kıvılcım sıçramak (Bitlis 8-563).
PızoT	:Köz, ateş, kızgınlık hali (Bitlis 8-563).
pi	:İç yağı (Bitlis 8-558).
pıçaḥ	:Bıçak (Ahlat 9-295; Van Yerli 5-49).
pıçaḥ anasi	:Nikahın kıyıldığı gece damatla gelinin gerdeğe sorunsuz girebilmesi için dua eşliğinde bıçağı kapatan kadın (Van Yerli 5-51).
piçeneḥ	:Biçenek, otlak, mera (Van Küresinli 1-429).
piçer	:Biçerdöver (Van Küresinli 9-107).
pıçüli	:bkz. pürçülük (Erciş 16-156).
pıçülük	:bkz. pürçülük (Van Yerli 17-101).
pıgaP	:Pikap (Van Küresinli 3-278).
piḥ	:Hayvan iç yağı (Erciş 5-25; Van Küresinli 12-137).
pin	:Kümes (Van Yerli 12-122).
pinaḡun	:Kışlık un (Erciş 16-144).
Pinaḡun	:bkz. pinaḡun (Erciş 4-172).
pinecüs	:Ayakkabı tamircisi (Bitlis 7-285).
pingal	:bkz. pungal (Erciş 1-223).
pingel	:bkz. pungal (Van Yerli 12-123).
pintirik	:Üçkağıt, hile, aldatmaca (Ahlat 4-29).
Pir	:Kırıntı (Adilcevaz 23-99).
Pirè	:Soğuk günler (Erciş 3-232; 15-133; Van Küresinli 17-82).
pisKor	:Yardımcı (Van Küresinli 1-137).
pişig	:bkz. pışıK (Erciş 13-56).
pişigcırnaḡi	:Maydanoza benzeyen bir bahçe bitkisi (Erciş 16-284).
pışih	Kur'an-ı Kerim'i okurken takip etmek amacıyla kullanılan kağıttan cetvel (Van Küresinli 18-33).(Adilcevaz 4-18).
pışıK	:Kedi (Bitlis 7-257; Erciş 14-33; Van Küresinli 6-117, 18-86; Van Yerli 11-66).

pişomalo	:Havada uçan ot tohumu (Bitlis 8-573).
pişpişo	:Yetişkin döneminde pamuk gibi tüylü çiçekler açan bir bitki (Ahlat 3-102, 12-41).
pişürüg	:bkz. püşürüg (Erciş 15-124).
poçik	:Kuyruk, kuyruk sokumu (Bitlis 8-568; Erciş 14-32).
Poççik	:bkz. poçik (Erciş 3-208).
poğan	:Avlu (Bitlis 7-85, 8-37).
poğêşegi	:Ahırda üzerine sepet konan araç (Erciş 17-104).
poğpüsür	:İvr zıvır, değeri olmayan eşya, nesne v.b (Erciş 17-115).
ponponli	:bkz. punpul (Erciş 16-145).
porağ	:bkz. porak (Erciş 6-59).
porah	:bkz. porak (Erciş 16-149).
poral	:Ot yığını (Erciş 1-224).
porak	:Deniz suyunun oluşturduğu toprak, soda, boraks (Erciş 5-62, 15-183).
porgram	:Program (Van Yerli 4-366).
porhang	:Kap çamuru ile pişirilmiş su borusu (Adilcevaz 4-105; Bitlis 9-570; Erciş 17-108).
porheg	:Öküz arabasında sırtı ağacının üzerindeki demir (Van Küresinli 18-97).
post	:Otun yığılıp bir araya getirilmesi (Ahlat 10-253).
pot	:Kuyruksuz (Bitlis 9-570).
pot başi	:Akarsuların kavisli aktığı yerler, menderes (Bitlis 8-41).
potin	:Ayakkabı, kundura (Ahlat 9-25; Van Küresinli 3-218).
potuğ	:Eski püskü, yıpranmış elbise (Adilcevaz 14-43).
potur ol-	:Benli, lekeli yüz (Erciş 16-148).
pozûl-	:Bozulmak (Van Küresinli 1-62).
pörk	:Külâh, başlık, börk (Ahlat 10-207).
prava	:Prova (Van Yerli 5-80).
prigle-	:Oymak (Bitlis 8-565).
puç	:İçi boş, çürük, içi çürük (Bitlis 8-547; Erciş 16-146).
puçuli	:bkz. pürçülük (Erciş 16-259).
puka	:Çok hafif, nazik (Erciş 17-110).

pun	:Kümes (Adilcevaz 1-12, 4-108, Ahlat 9-5, 10-87; Bitlis 8-546).
puncaḥ	:Toplu, topluluk (Bitlis 9-570).
punḡal	:Folluk (Ahlat 10-88).
punpul	:Tavukların başlarındaki topaklanmış çıkıntılı tüyler (Erciş 16-292).
puppu	:İbibik kuşu (Bitlis 8-572).
purçilik	:bkz. pürçülük (Van Yerli 15-165).
purçulik	:bkz. pürçülük (Erciş 1-15).
put	:Tüy (Bitlis 8-573).
put	:Otun bitmiş hali (Bitlis 8-574).
puta	:Küme, yığın (Ahlat 7-74).
pute	:Çalılık (Bitlis 8-573).
pürçülük	:Havuç (Van Yerli 5-417).
pürpürüm	:Semiz otu (Erciş 17-227).
pürtük	:Yabancı dille yazılmış kitap (Erciş 17-103).
püşüli	:bkz. püşürüg (Erciş 16-159).
püşürüg	:Toprak damlı evlerde dama sıvanan cıvık çamur, fazla su almayan toprak (Van Küresinli 6-30, 18-77).
püzzik	:Sivilce (Bitlis 8-572).

r

rā	:Lira (Van Yerli 8-106).
rafata	:Tandıra ekmek hamurunu yapıştırmakta kullanılan yastık şeklindeki alet (Adilcevaz 1-52; Erciş 6-51, 16-162; Ahlat 1-131)
ratib	:Zekat, sadaka (Bitlis 3-40).
ravaḥ	:Mutfak (Bitlis 8-574).
rānci	:Büyücü, sihirbaz, remil (Van Küresinli 18-62).
reben	:Zavallı, kimsesiz (Erciş 16-162; Van Küresinli 18-67).
rēdivan	:Merdiven (Erciş 16-164).
ref	:Kuş sürüsü (Bitlis 8-575).
refede	:bkz. rafata (Bitlis 1-89).

refik	:bkz. rafata (Adilcevaz 1-54).
rēh	:bkz. rēK (Van Küresinli 7-68).
rēK	:Renk (Van Yerli 5-292).
rep	:Dik, ayaküstü (Erciş 17-107).
reyhan	:Yemeklere katılan kokulu bir bitki (Erciş 16-267; Van Yerli 5-388).
reze	:Menteşe (Van Küresinli 2-1, 6-137).
rēc	:Ayak izi (Bitlis 8-574).
rēh	:Hayvan dışkısı (Bitlis 8-575).
rēhan	:bkz. reyhan (Adilcevaz 6-31).
rēşe	:Dal, budak (VanKüresinli 2-141).
rēz ¹	:Düz çizgi (Bitlis 8-577;
rēz ²	:Sıra, dizi, saf (Van Küresinli 12-120).
rıhan	:bkz. reyhan (Erciş 1-216).
rıh	:Ruh (Bitlis 4-96).
rıra	:Lira (Van Yerli 6-100).
rovi	:Haber ulaştıran (Erciş 17-107).
rumrut kal-	:Çırılçıplak kalmak (Erciş 16-164).
run	:Yağ (Erciş 10-142).
rut	:Fakir, yoksul (Bitlis 8-575; Van Küresinli 18-60).
rüt	:bkz. rut (Erciş 1-224).

s, S

saba	:Yarım (Bitlis 8-578; Erciş 16-174).
saçibuçulı	:Günahkar kadın (Erciş 17-129).
safa	:Küçük toprak tas (Bitlis 8-578).
sağal-	:İyileşmek (Adilcevaz 22-173; Ahlat 16-93; Van Yerli 18-56).
sağaT-	:İyileştirmek (Bitlis 3-243).
sağdış	:Sağdıç (Van Küresinli 11-46).
sağduç	:bkz. sağdıç (Ahlat 10-46).
sağduş	:bkz. sağdıç (Van Küresinli 13-142).
sağın	:Süt veren hayvan (Erciş 16-165; Van Küresinli 18-56).

sağdoç	:bkz. sağdış (Bitlis 5-113).
sağdöç	:bkz. sağdış (Van Yerli 1-396).
sahan	:Geniş tas (Adilcevaz 6-40; Bitlis 2-192, 8-578 ; Van Yerli 15-56).
sahab	:Sahip (Adilcevaz 13-40; Erciş 5-117; Van Yerli 1-65).
sahaP	:bkz. sahab (Van Yerli 4-140).
sahaT	:Saat (Van Yerli 4-151).
sahing	:Çocuk oyunlarında kullanılan yuvarlak yassı taş (Ahlat 9-190).
sahsi	:Saksı (Erciş 16-176).
sahsi hurbay	:Üst üste konan kırık saksı parçalarının bir topla devrilmesi esasına dayanan bir çocuk oyunu (Adilcevaz 14-88).
sahsi hurubi	:Bir çocuk oyunu (Adilcevaz 14-87).
sahtTa	:bkz. şahta (Erciş 1-224).
sahtTıyan	:Ucuz ayakkabı (Erciş 17-127).
saj	:Sac, yassı teneke (Adilcevaz 1-50; Erciş 12-278).
sakar	:İnce söğüt dallarından örülmüş büyük saman sepeti (Adilcevaz 24-63).
saKar	:bkz. sakar (Van Yerli 14-121).
sakız	:Dibi oyularak çıkarılan köklerindeki sütünden sakız elde edilen bir ot türü (Ahlat 9-295, 12-36).
saKo	:Ceket (Bitlis 8-579; Van Yerli 4-43).
saKko	:bkz. saKo (Van Küresinli 3-219).
sal	:Büyükçe ince tas (Adilcevaz 22-249, 25-120; Bitlis 8-579; Erciş 2-128).
salahana	:Mezbaha (Erciş 16-176).
saldet	:bkz. soldert (Bitlis 8-604).
salemur	:Salamura (Bitlis 2-98).
salorik	:Çıban (Bitlis 8-580).
sambağa	:Boyunduruğun deliklerine geçirilen eğri ağaçları bağlayan ip (Van Küresinli 2-63).
sami	:Boyunduruğa geçirilen, öküzlerin bağlanmasına yarayan demir ya da ağaç çubuklar, boyunduruk zelvesi (Ahlat 16-43; Erciş 9-147).

sāmsaḥ	:Sarımsak (Bitlis 8-581).
samtër	:Saminin öküzü bağlama ipi (Ahlat 16-43; Erciş 9-147).
samur	:Darı yemeği (Erciş 17-123).
san	:Sana (Erciş 1-56).
sancaḥ	:Firkete (Van Küresinli 1-67).
sañç-	:Acıtmak, sokmak, ısırarak (Bitlis 8-581).
sandıḥ tulasi	:İri cüsseli, iri yarı (Van Küresinli 2-15).
santorli	:Süslü, alımlı, havalı (Bitlis 8-584).
sapakêl	:Sap, kol (Erciş 1-59).
saPlama	:Bir aş tûrû (Van Yerli 20-43).
saral-	:Sararmak (Van Yerli 1-56).
sarala-	:Sarmak, dolanmak (Erciş 7-141).
sarali	:Sarı (Adilcevaz 8-132; Ahlat 2-43).
saraT	:Geniş delikli kalbur (Adilcevaz 2-50; Erciş 16-174; Van Yerli 15-31; Van Küresinli 18-7).
sardunya	:Sardunya (Van Yerli 5-318).
sari	:-e doğru, -e taraf (Bitlis 8-579; Erciş 16-138).
salmanca	:Yaban sarmaşığı (Erciş 16-282).
sarraT	:Büyük delikli kalbur (Erciş 5-11).
sasığını buruşdur-	:Surat asmak, yüzünü ekşitmek (Erciş 16-178).
Satan	:Zaten (Van Yerli 4-55).
satıl	:Kulplu su kabı, bakraç, kova (Erciş 14-43; Van Küresinli 18-76).
satır ¹	:bkz. satıl (Bitlis 8-576).
satır ²	:Et, küçük odun parçalarını kesen keski, satır. Erciş 16-173).
sator	:bkz. satır. ² (Ahlat 11-31; Bitlis 3-24; Erciş 14-28).
savacaḥ	:Değirmen suyunu başka yöne çevirmek için oluk önüne konulan tahta (Van Küresinli 18-46).
savarcaḥ	:bkz savacaḥ (Erciş 16-166).
savoḥ	:bkz. sawûḥ (Bitlis 4-36).
sawuḥ	:bkz. sawûḥ (Van Yerli 4-45).
sawûḥ	:Soğuk (Adilcevaz 2-124; Ahlat 9-23; Bitlis 8-75; Van Yerli 6-107).
sawûḥ al-	:Soğuk kapmak, hastalanmak (Van Yerli 5-325).

savũruḥ	:Buğdayın harman yerinde rüzgarda savrulması (Van Küresinli 9-121).
sawuT-	:Soğutmak (Van Yerli 1-212).
sayır buyur konuş-	:Sayıklamak, elde olmadan konuşmak (Erciş 16-168).
sáķavil	:bkz. seķevil (Erciş 16-140).
sátírcem	:Akciğer yangısı, zatülcenp (Erciş 1-162).
sebi	:Çocuk (Adilcevaz 22-74; Ahlat 10-97; Erciş 16-174).
segirt-	:Fırlamak, aceleyle koşmak, işe atılmak (Erciş 17-129).
seheb	:Sahip (Bitlis 4-167).
sehep	:Sebep, neden (Adilcevaz 19-17).
sehíng	:Su testisi (Van Küresinli 2-130).
seḥi	:Geri zekalı, aptal (Bitlis 8-589).
seḥsi	:Toprak kap parçası (Bitlis 8-576).
sel	:Yufka ekmek pişirmek için kullanılan sac (Erciş 16-173; Bitlis 8-178; Van Küresinli 7-33; Van Yerli 16-31). taş
sele	:Kulpsuz, yayvan çamaşır sepeti (Adilcevaz 22-194).
selè	:Salih (Adilcevaz 22-143).
seḲar	:Büyük yem sepeti (Erciş 16-171).
sekarat	:Ölüm anı, ölüm sarsıntısı (Van Yerli 1-172).
Sekarata düş-	:Ölme belirtileri göstermek.(Van Yerli 1-172-173).
seḲavèl	:bkz. seķevil (Van Yerli 8-185).
seḲavul	:bkz. seķevil (Erciş 16-285; Van Küresinli 4-101, 18-39).
seḲávil	:bkz. seķevil (Erciş 15-49; Van Yerli 4-96).
seķevül	:bkz. seķevil (Adilcevaz 25-74; Ahlat 10-18).
seķevil	:Çalı çırpıdan yapılmış süpürge, ağaç süpürge (Ahlat 10-16; Bitlis 8-590; Erciş 16-167).
seki	:Evlerin önüne yazın oturmak için taş ve çamurdan yapılan, yarım metre yüksekliğinde set (Ahlat 10-190, 12-110).
seko	:bkz. seḲo (Adilcevaz 11-1).
seḲo	:Ceket (Erciş 17-123).
sekü	:Oturma yeri, havuz başı (Bitlis 8-593; Erciş 2-61).
selef	:Çoban (Erciş 17-135).
selem	:bkz. şelem (Van Küresinli 12-88).

semvar	:Semaver (Van Yerli 1-273).
sengeser	:Kurut, kuru soğan ve yeşil mercimekle yapılan bir yemek (Adilcevaz 9-29; Van Yerli 6-157).
sengesir	:Közlenmiş patlıcanların kıyılıp üzerine sarımsaklı yoğurt veya dağlanmış tere yağı eklenmesiyle yapılan bir yemek türü (Erciş 7-106).
sep-	:Serpme (Adilcevaz 4-5).
sePPe	:Düz tarlaya yapılan ekim türü, serpme (Van Küresinli 12-116).
serfıraz ol-	:Başı yukarıda olmak, mutlu ve bahtıyar olmak (Bitlis 8-94).
serger	:Başkan (Van Yerli 1-479)
sergêj	:Aptal, sersem, geç algılayan (Erciş 15-242).
serhoş	:Sarhoş (Van Yerli 1-42).
serkêş	:Başına buyruk davranan (Ahlat 10-4).
serkût êle-	:Öldürmek (Van Küresinli 1-36, 4-93).
sermıgön	:Verimsiz tarla, ürün vermeyen tarla (Erciş 9-221).
serpele-	:Serpiştirmek (Van Küresinli 2-94).
serraç	:Deri, muşamba gibi malzemelerden çanta, bavul vb. eşyalar yapan kimse (Bitlis 4-5).
serüsütal	:Serseri başı, soytarı (Bitlis 8-595).
sesle-	:Seslenmek (Van Yerli 13-33).
sewa	:Serseri, başıboş (Ahlat 10-235).
sêbelge	:Yabanıl yonca (Van Küresinli 1-420, 7-10).
sêh	:Dam toprağı (Bitlis 5-20, 8-586).
sehi êt-	:Aptallaştırmak, delirtmek (Bitlis 8-18).
sêl	:Üstünde ekmek pişirilen sac (Ahlat 10-160; Bitlis 8-587; Van Küresinli 18-9; Van Yerli 17-51).
sêl egmegi	:İnce sac üzerine konan yufkanın kızartılmasıyla yapılan ekmek (Erciş 15-15).
sêle-	:Söylemek (Bitlis 8-68; Van Yerli 4-365).
sêrûsat ol-	:Rezil olmak (Bitlis 8-600).
sêş-	:Seçmek (Van Küresinli 13-26).
sênç	:Bahçe çiti (Bitlis 8-591).

sêşme	:Tandır yakmak için dağdan, yayladan, bahçeden toplanan tezek parçaları (Erciş 16-199; Van Küresinli 2-157).
sêvo	:Saf, bilinçsiz, aptal (Erciş 17-125).
sêylaz	:Öküz arabasında boyunduruğu tutan ağaç kama (Erciş 9-142).
sıbhaç	:Zehir, zehirlenme (Bitlis 8-597).
sıfet	:Yüz, çehre, sima, surat (Bitlis 8-597).
sıfre	:Sofra (Van Küresinli 3-113).
sığircın	:Sığircık (Van Küresinli 6-118).
sığırkuyruğı	:Sarı ve mor renklerinde çiçek açan çok yıllık otsu bitki (Adilcevaz 1-128, 4-89; 24-97; Ahlat 3-90, 9-263; 12-11; Van Yerli 5-393).
sığnağ	:Sığınak (Van Yerli 15-3).
siltan	:Sultan (Bitlis 2-44).
sımağ	:Sumak (Bitlis 6-33).
sımik	:Kemik (Bitlis 8-597).
sıpesator	:Yaman (Bitlis 8-602).
sıpisag	:Sapasağlam (Bitlis 8-602).
sır	:Soğuk hava (Van Küresinli 18-35).
sır-	:Sürmek (Bitlis 5-81, 7-254).
sire-	:bkz. sırı- (Van Küresinli 2-61).
sırğa	:Küpe (Van Küresinli 18-54; Van Yerli 1-52).
sırğa	:bkz. sırğa (Bitlis 8-600; Erciş 16-165).
sırı-	:Yorgan veya şilteleri iri ve aralıklı dikmek (Adilcevaz 26-35; Erciş 16-124; Van Yerli 1-421).
sırın-	:Sürünmek (Bitlis 8-172).
sırğa	:bkz. sırğa (Erciş 1-13).
sırni	:Kağnıda iki tekerleği birbirine bağlayan ağaç (Erciş 9-140; Van Yerli 6-132).
sırsır	:Rüzgarlı soğuk hava, suyun üzerindeki ince buzlar (Erciş 17-128).
sıtanbol	:İstanbul (Van Yerli 4-19).
sıyrıncağ	:Kaygan (Erciş 17-135).
siğirkuyruğı	:bkz. sığırkuyruğı (Adilcevaz 23-129).

sih	:Bileği (Van Küresinli 1-117).
sile	:Sille, tokat (Bitlis 8-596).
simeg	:bkz. simek (Adilcevaz 1-26).
simek	:bkz. sümeK (Van Yerli 1-408).
simüh	:Kemik (Van Küresinli 1-394).
sini	:Tepsi (Erciş 14-40; Van Yerli 4-96).
sinor	:Sınır (Ahlat 3-70, 10-251; Van Küresinli 9-44).
sipidak	:Ispanak gibi yenilen lezzetli, yabancı bir ot, akpancar (Ahlat 6-55).
sirkele-	:Silkelemek (Bitlis 8-674; Van Yerli 17-113).
sirim	:Hayvanın gönünden kesilen ince ip (Adilcevaz 25-69; Erciş 17-123).
sirmo	:Otlı peynire konulan bir ot, yabancı sarımsak (Ahlat 1-20; Van Yerli 5-360).
sittin sene	:Sonsuza kadar (Bitlis 8-175).
sitül	:Buğday başağının yetişmemiş, sertleşmemiş hali (Erciş 16-170; Van Küresinli 18-26).
sivinç	:Manivela (Erciş 9-224, 17-134).
siya	:Siyah (Van Küresinli 1-351).
siyanet	:Hatır, güven, itimat (Bitlis 9-335; Van Yerli 12-28).
siyeter	:Süveter (Van Yerli 1-4149)
sokeTdan	:Ayranın küp içinde süzülen tortusu, çökelek (Erciş 17-136).
sokulda-	:Zonklamak (Bitlis 8-63).
soldert	:Tedavisi olmayan dert (Bitlis 8-39).
somat	:Ekmek, hamur tahtası (Erciş 17-131; Van Küresinli 18-30).
somuntayin	:Öğün, vakit (Ahlat 10-7).
sona	:Sonra (Bitlis 2-23).
sona	:Erkek ördek, suna (Van Küresinli 1-332, 12-111).
son beyde	:Son anda, en sonunda (Erciş 16-179).
sorgi	:Soru (Van Yerli 4-161).
soyha	:Sahipsiz, sahibi ölmüş mal, mal varlığı (Adilcevaz 8-49).
soyoh	:Soğuk (Van Küresinli 1-55).
sög-	:Sövmek (Adilcevaz 4-61, 8-80; Ahlat 16-107).

söh	:Kokulu bir ot türü, boy otu (Erciş 1-215, 8-18).
söhbət	:Sohbet (Adilcevaz 15-5; Van Yerli 20-137).
söhör	:bkz. söhür (Van Küresinli 18-107).
söhür	:Sahur (Van Yerli 11-50).
sök-	:bkz. söy- (Bitlis 2-54).
söy-	:Sövmek (Van Küresinli 4-116; Van Yerli 4-167).
star bırakma-	: Rezil etmek, takatsiz, mecalsiz bırakmak (Erciş 2-160).
star ét-	:Sahip olmak, barınmak, bir yerde ikamet etmek, uslanmak (Adilcevaz 19-10; Bitlis 8-601).
starı olma-	:Geçinecek, barınacak durumu kalmamak (Erciş 2-165).
su iti	:Su samuru (Erciş 17-246).
sukum	:Surat, sima, asık surat (Bitlis 8-603; Erciş 2-129).
sukumuni yığ-	:Surat asmak (Erciş 16-167).
suluḡ	:Sulu (Ahlat 3-75)
sunk	:Peynir katılan bir ot (Ahlat 7-75, 12-21).
supān	:Süphan (Van Yerli 3-59).
surfa	:Sofra (Erciş 7-11).
surfe	:bkz. surfa (Adilcevaz 22-39).
surḡale-	:Hücum etmek (Bitlis 8-605).
sust	:Gevşek (Bitlis 8-591).
suş	:Suç (Van Yerli 15-111).
su şehresi	:İçine yumurta katılmayan sadece su ve unla yapılan bir tür erişte (Adilcevaz 22-323).
sutal	:Soytarı, serseri (Erciş 17-132; Van Yerli 3-47).
sutüfengi	:Çayırılarda ve dere kenarlarında biten bir metreye kadar yükselen olgunluk dönemlerinde gövdesi boş olan bir bitki (Ahlat 7-51, 9-271).
suva	:Sıva (Erciş 5-133).
suvaḡ	:bkz. suva (Van Küresinli 1-39).
suwaḡ	:bkz. suva (Van Küresinli 2-64).
suvar-	:Sulamak (Ahlat 1-22; Van Küresinli 1-222, 9-264; Van Yerli 25-118).
sü	:Su (Bitlis 7-264, 9-131).

südecar	:Sütü az olan, süttten kesilen kadın (Erciş 16-175; Van Küresinli 18-3).
südgen	:Kesildiğinde ortasından süt gibi bir sıvı akan; ilaç ve yakacak olarak kullanılan bir bitki, sütleğen (Adilcevaz 1-110, 4-93; Erciş 16-283).
südligen	:bkz. südgen (Ahlat 9-299).
südük	:Sidik, idrar (Bitlis 8-171).
sümeg	:bkz. sümeK (Van Yerli 12-107).
sümeK	:Taranmış yumak biçiminde yün (Van Yerli 5-287).
sümündür	:İnce bulgur (Ahlat 3-27, 6-43, 10-12).
sürecek	:Kur'an-ı Kerim surelerini takip etmek için yapılan kağıt cetvel (Erciş 16-169).
sürüm	:Sürüm, sürme işi (Van Yerli 17-67).
sütê	:Ahlat, Adilcevaz'daki insanların yazın gittikleri yayla (Adilcevaz 7-105).
süTgen	:bkz. südgen (Van Küresinli 7-19).
süTTigen	:bkz. südgen (Van Küresinli 13-330).
sütüfengi	:bkz. sutüfengi (Ahlat 12-10).

§

şabaş	:Bahşış (Ahlat 10-43; Erciş 14-13, 16-206; Van Küresinli 2-142).
şaffat	:Yaramaz, haşarı, afet (Erciş 17-141).
şafka	:bkz. şaFKa (Erciş 12-251).
şaFKa	:Şapka (Erciş 16-205; Van Küresinli 10-18; Van Yerli 4-330).
şağ	:Ağaç sürgünü (Bitlis 8-607).
şahad	:bkz. şahaT (Van Yerli 3-59).
şahaT	:Şahit (Erciş 16-132).
şaşşıvel	:Yamuk yumuk, işe yaramaz, beceriksiz (Erciş 16-186).
şahta	:Bostanın soğuk alması (Adilcevaz 1-153; Erciş 16-187).
şakşak	:Değirmen taşı üzerindeki ölçü tahtası (Bitlis 8-606).

şalah	:İçi bozulmuş karpuz-kavun (Erciş 17-137).
şalpa	:bkz. şarpa (Van Küresinli 2-148).
şamama	:Küçük, kokulu, kahverengi üzerine sarı çizgileri olan bir tür süs kavunu (Erciş 1-17).
şamran	:Urartular döneminde Van'ın su ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan bir kanal (Van Yerli 18-48).
şapalah	:bkz. şappalah (Erciş 15-60).
şappalah	:Tokat (Bitlis 8-607; Erciş 10-191; Van Küresinli 2-170).
şar	:Çarşı, şehir (Bitlis 8-609).
şaran	:Bir zincirin halkaları, deste, dizi (Bitlis 8-608).
şarpa	:Baş örtüsü (Erciş 14-38, 16-203; Van Yerli 18-28).
şaş	:Saç (Bitlis 9-69; Erciş 16-198).
şaş	:Şaşı (Bitlis 8-608).
şatavla-	:Yalvarmak, ikna etmek, oyalamak (Erciş 16-186).
şavaḥ	:Şafak (Ahlat 10-163).
şavg	:Işık, şavk (Van Küresinli 3-228).
şavral	:Şalvar (Van Yerli 2-25).
şeb ¹	:Su kenarlarındaki otlı, bataklık yerler (Erciş 9-214).
şeb ²	:Kamçı üzerindeki kösele parçası (Van Yerli 14-120).
şeb ³	:Şap (Ahlat 16-58;
şeFaḥ	:Şafak (Van Küresinli 1-76).
şefka	:bkz. şaFKa (Erciş 10-119).
şeTeli	:Şeftali (Ahlat 9-36).
şegirt	:Çırak, kalfa, işçi (Bitlis 8-609).
şehaT	:Şahit (Erciş 9-36).
şehir	:Şehir (Bitlis 4-203; Van Yerli 20-163).
şehêT	:Şehit (Van Yerli 20-151).
šeht	:Sakat, özürlü, hastalıklı (Bitlis 8-19).
şehTe	:bkz. şaḥta (Erciş 15-132).
şehrē	:Şehriye (Adilcevaz 8-98).
şeKal	:1- Ortalıkta gezen, aylak aylak gezen, serseri. 2- Eskimiş terlik, ayakkabı (Bitlis 8-613; Erciş 16-196).
şeKalog	:bkz. şeKaloK (Bitlis 8-612).

şeKaloK	:Salatalığın kabuğuyla yapılan bir tür yemek (Bitlis 3-57).
şeke	:Kesilmiş hayvanın yarısı (Bitlis 8-615).
şekeTTur	:Kavgacı, kötülük yapan (Erciş 16-186).
şek gel-	:Dik durma (Erciş 17-159).
şel	:Felç, felçli (Bitlis 8-19).
şelbet	:Şerbet (Adilcevaz 26-14).
şelbik	:Kulplu su tası, macrafa (Erciş 14-38).
şele	:Sırt, bel, odun yığını, bağlanmış çubuklar (Ahlat 10-244; Bitlis 8-614, 9-101; Erciş 17-158; Van Küresinli 2-140).
şelek	:Elma, armut posası (Erciş 17-155).
şelte	:bkz. şilte (Van Yerli 4-95).
şelteşüal	:Dağınık (Bitlis 8-616).
şelüşeht	:Elsiz, ayaksız, sakat (Bitlis 8-615).
şemama	:Küçük kokulu kavun (Erciş 16-180; Van Küresinli 2-174; Van Yerli 15-145).
şembelle	:Korungaya benzeyen bir tür hayvan yemi (Van Küresinli 12-102).
şemmame	:Bir tür halk oyunu (Van Küresinli 2-83).
şene	:Yaba (Erciş 5-53, 10-185; Van Yerli 11-40).
şengılo	:Ufak karpuz, cimecime (Erciş 16-200).
şeP	:Şap (Van Küresinli 9-104).
şepe	:Çığ (Bitlis 8-620; Erciş 17-152; Van Küresinli 2-155).
şepene	:Döven (Bitlis 8-617).
şePka	:Şapka (Bitlis 2-164).
şepırze	:Zavallılık, perişanlık, zor, müşkilatlı durum (Van Yerli 4-76).
şepırze ét-	:Mağdur etmek (Erciş 16-180; Van Küresinli 2-176).
şePPiK	:El çırpma, alkış (Erciş 15-28).
şePPo	:Eli ayağı büyük, dengesiz (Erciş 16-201; 17-148; Van Küresinli 2-153).
şerbih	:bkz. şerbik (Van Küresinli 5-147).
şerbik	:Kulplu su tası, maşrapa (Erciş 1-4; Van Küresinli 1-102; 2-145; Van Yerli 12-111).
şerit	:Kalın ip, urgan (Bitlis 8-621).

şārit	:bkz. şerit (Van Küresinli 2-162).
şerpe	:Eşarp, baş örtüsü (Bitlis 8-620).
şerrut	:Şerle uğraşan, kötü, kötülük yapan (Bitlis 8-624).
şeşe	:Doğum yapıp altı günü geçen lohusa kadına yatağı kalkacağı gün verilen gece eğlencesi (Van Yerli 12-35).
şete	:Küçük orak (Van Küresinli 13-186).
şeve	:Siyah parlak taş, devegözü (Erciş 17-151; Van Küresinli 2-157).
şevedër	:Gece başıboş kalan at (Erciş 17-142).
şevedir	:Dışarıda konaklama (Bitlis 8-621).
şevger	:Uyurgezer (Bitlis 8-622).
şevle	:Parlak, nur, yansıyan ışık (Erciş 16-193).
şeytanog	:Gazete parçasına ip takılarak yapılan uçurtma (Erciş 15-13; 17-232).
şeg	:Şeyh (Bitlis 7-250).
şel	:bkz. şel (Erciş 16-198).
şelav	:Salya (Van Küresinli 2-150).
şenalih	:bkz. şenaliK (Van Küresinli 2-169).
şenaliK	:Kuşburnu (Van Küresinli 1-442, 2-49).
şennel-	:Şenlenmek (Ahlat 10-46).
şep	:Kamçı ucundaki kösele parçası (Erciş 9-145).
şêşe	:bkz. şeşe (Van Yerli 5-235).
şêşe gècesi	:Lohusalı kadına doğumundan sonraki altıncı günün gecesinde düzenlenen eğlence gecesı (Van Yerli 1-312-313).
şeytan ati	:Bisiklet (Van Küresinli 17-98).
şih	:Şeyh (Bitlis 7-251; Van Yerli 6-83).
şilav	:bkz. şelav (Van Yerli 14-129).
şille	:Şile (Erciş 15-58).
şilopa	:Sulu kar (Erciş 15-129, 16-183).
şiloPPa	:bkz. şilopa (Van Küresinli 2-169).
şilor	:Erik (Bitlis 3-50; Van Yerli 12-65).
şımıTdır-	:Kaydırmak (Erciş 17-153).
şırde	:Dizi, sıra, dizili (Bitlis 8-625).
şırnek	:Yapışkan, tatlı, tatlı lekesi (Erciş 17-139).

şıpana	:Kapı eşiği (Erciş 14-40).
şıpıK	:Terlik (Van Yerli 12-95).
şıPPık	:bkz şıpıK (Bitlis 8-624).
şıPPig	:bkz. şıpıK (Erciş 16-190).
şırdan	:Takı dizisi (Erciş 16-182).
şırde	:Dizi, katar. Erciş 16-181).
şıtıl	:Fide (Van Küresinli 2-142).
şıvan èt-	:Ağlayıp yas tutma.(Van Yerli 1-148).
şı	:Şey (Van Yerli 1-205).
şib	:Kapı ve pencere üzerine takılan tek parça kalın ve uzunca taş (Bitlis 8-627).
şidi	:Şimdi (Erciş 5-100).
şıft	:Çift (Van Yerli 2-11).
şikes vèr-	:Yansımak, aksetmek (Van Yerli 1-32).
şikar	:Biçimsiz, beğenilmeyen (Bitlis 8-622).
şikil	:Surat, sima (Ahlat 10-30; Bitlis 8-623).
şiklor	:1- Dolu. 2- Mazi (Bitlis 8-623).
şil	:Eli ayağı olmayan, sakat (Ahlat 10-114; Erciş 2-110, 17-149; Van Yerli 1-2, 4-85).
şile	:1-Dövme ile yapılan mahalli bir yemek. 2- Pirinç ya da bulgur lapası (Erciş 6-41).
şilan	Kuşburnu (Ahlat 9-330, 15-28; Erciş 16-192; Van Küresinli 15-27).
şil ol-	:Sakatlanmak (Van Küresinli 2-159).
şilor	:Erik (Ahlat 3-4; Bitlis 8-67; Erciş 1-214; 3-94, 8-14, 16-183).
şilte	:Yer minderi, yüzüz yorgan (Ahlat 1-49).
şimşat	:Kaygan yüzeyli nesne, eşya (Erciş 17-137).
şingílo	:Düzensiz (Bitlis 8-626).
şıpana	:Kapı eşiği (Erciş 1-224, 2-96, 13-43, 16-263; Van Küresinli 2-144, 6-36; Van Yerli 14-129).
şıpane	:bkz. şıpana (Bitlis 5-1).
şıpıK	:Terlik(Van Yerli 14-125).
şıPPik	:bkz. şıpıK (Erciş 14-34).

şir	:Süt (Erciş 2-52).
şirehane	:İçinde üzüm çiğnenen taş tekne (Erciş 12-72).
şirin	:Tatlı (Adilcevaz 6-50; Erciş 14-24).
şirini	:Tatlı, şekerli, tatlandırılmış (Van Küresinli 1-40).
şirin kuymağ	:İçine şeker tozu katılan hamur (Adilcevaz 23-91).
şirinnik	:Tatlılık, ağzın tatlanması (Erciş 16-205).
şiriT	:Halat, çamaşır ipi (Ahlat 7-12; Erciş 4-109, 16-195; Van Yerli 5)
şiş	:Döğmenin çekilmiş hali (Bitlis 8-628).
şişmek-	:Kendisiyle öğünmek, mağrurlanmak (Erciş 14-26).
şit	:Tatsız tuzsuz, tadı kötü olan (Erciş 17-148; Van Küresinli 2-163).
şitil	:bkz. şitil (Erciş 14-43, 15-217, 16-204).
şitil	:Sebze, çiçek fidesi (Ahlat 4-31; Van Yerli 12-111).
şitle-	:Fitne çıkartacak şekilde birini birine karşı kışkırtmak, fitlemek (Ahlat 10-121).
şiTTen-	:Birine karşı bilenmek, öfkelenmek (Van Küresinli 1-194).
şiv	:Dik durmak (Van Küresinli 2-139).
şivan	:Bir acı karşısında ağlama, feryat (Bitlis 8-624; Erciş 2-68).
şofor	:Şoför (Vanderli 6-99).
şoğûm	:Ekilmeğe hazır tarla, arazi (Van Yerli 14-116).
şoPPa	:Karla karışık yağın yağmur (Erciş 17-145).
şor	:Tuzlu (Erciş 1-225; Van Küresinli 1-9, 2-149).
şorah	:Yapışkan balçık, toprak (Erciş 16-196).
şoran	:Akan kan (Bitlis 8-628).
şoratan	:Toprak damlı evlerde kullanılan su oluğu (Erciş 1-225, 14-31, 16-191; Van Yerli 14-121)
şorba	:Çorba (Erciş 14-3).
şorek	:Taşın nemden dolayı bozulmuş şekli (Bitlis 8-625).
şortav	:Göz yaşı (Erciş 16-191).
şorti	:bkz. çorti (Van Yerli 8-127).
şospito	:Kız istemeye gönderilen kimse, görücü, elçi (Van Küresinli 2-38).
şovra	:Sulu yemek (Van Küresinli 2-113, 12-150; Van Yerli 1-49).
şöven	:bkz. şivan (Van Yerli 1-149).

şubato	:Yaramaz, haşarı çocukları korkutmak amacıyla anlatılan bir hikaye (Bitlis 5-63).
şuğ	:Ağaç filizi, sürgün (Erciş 16-201).
şulala-	:Elbiseyi baştan savma dikmek, tutturmak (Erciş 17-143).
şulele-	:Baştan savmak (Bitlis 8-634).
şum	:Mezarın içindeki düz, dik duran taş (Van Küresinli 2-172).
şumal	:Kaygan, pürüzsüz (Erciş 16-194).
şumal vèr-	:İşaret vermek, danışıklı anlaşarak birbirine işaret vermek (Van Küresinli 2-165).
şumuruğ	:Asık, meymenetsiz surat (Van Küresinli 2-170).
şungèr	:Çocukların oynadığı Çizgi oyunu (Ahlat 9-188).
şuraḫana	:bkz. şireḫana (Erciş 17-138).
şurabi gül	:Bir tür gül (Van Yerli 5-328).
şurub èt-	:İçmek (Ahlat 10-97).
şuşa	:Buğdayın elenmek amacıyla bir alana yığılması (Ahlat 1-28).
şuşe	:bkz. şüşe (Bitlis 8-636; Van Küresinli 1-56).
şüpe	:Şüphe (Van Yerli 22-66).
şürünbiyan	:Zehirli bir otun sıkılmış, sıvısı çıkarılmış hali (Erciş 17-233).
şüşe	:Cam bardak, şişe (Ahlat 10-28; Van Yerli 15-77).

t, T

tab	:Tokat (Erciş 2-117).
tabaḫ	:1-Gelinin çeyizinin içinde bulunduğu bohçanın ismi. 2- Hamur teknesi (Van Yerli 5-86).
tabda-	:Ayağının altında çiğnemek, ezmek, yumruklamak, dövmek (Ahlat 3-19, 10-101; Erciş 16-215; Van Küresinli 2-79).
tabdağ èt-	:Çiğnemek, sürekli uğramak, ayak yolu yapmak (Erciş 16-215).
tabtaba	:1- Kalınca tandır ekmeği 2- İki yüzü basık ve yuvarlak (Van Küresinli 3-395; Van Yerli 13-22).
Tağ	:Dağ (Bitlis 8-353).
taḫdada ḳal-	:Musalla taşında kalmak, ölmek (Adilcevaz 22-260; Ahlat 10-30).

taḥuṅḡ	:Küçük kızak (Bitlis 8-637).
taj vur-	:İşaret koymak, iz bırakmak (Van Yerli 11-44).
tala-	:Talan etmek, toplayıp götürmek (Ahlat 10-101).
Talavere	:Dalavere, hile (Erciş 1-43).
Tam	:Dam (Ahlat 14-142; Bitlis 8-401; Erciş 1-95, 12-275).
tamarzı	:Yoksul, muhtaç, ihtiyaç sahibi (Van Küresinli 17-21).
tamat	:Takat, güç (Erciş 17-166).
tamatêz	:Domates (Van Yerli 11-24).
tamiK	:Kağnı arabası parçası (Erciş 9-142; Van Yerli 14-112).
Tan	:Sevimsiz, kaba, görgüsüz (Bitlis 8-254).
tango	:Kısa giyinen (Ahlat 10-4; Bitlis 8-639).
tanson	:Tansiyon (Van Yerli 8-59).
tap-	:Bulmak (VanKüresinli 1-74).
tapan	:Kar küreme küreği (Bitlis 5-21, 8-184 ; Van Küresinli 2-87, 14-235).
tapêzêr	:Kısa boylu (Bitlis 8-639).
taplame	:Kalın bazlamaya benzer bir çeşit tandır ekmeği (Bitlis 1-91).
taPPece	:Bilmece, bulmaca, tapmaca (Van Küresinli 1-38).
Tar	:Dar (Bitlis 8-44).
taraḡoti	:Ayran Aşı'na konan bir tür ot (Van Yerli 5-394).
Tarçıḡ	:1-Yaş gübre 2- Bataklık (Erciş 16-207).
tariḡ	:Tarih (Bitlis 4-28).
tarma	:Köy evlerinde, ahırlarda yük koymaya ya da yatmaya yarayan büyük sergen, tavuk tüneği (Ahlat 12-110, 16-71; Erciş 16-210).
tarran-	:Kümes hayvanlarının kümeste tünemeleri (Erciş 16-210).
tars	:Toprak damlı evlerde döşemelerin üzerine atılan ağaç dalları (Adilcevaz 23-37).
Tarḡana	:bkz. darḡana (Adilcevaz 7-95).
tarḡun	:Güzel kokulu bir ot (Van Yerli 5-387).
Taru	:Darı (Bitlis 8-163, 9-33).
tasih	:Küçük tas (Van Küresinli 13-305).
Taş	:Dış (Bitlis 7-118).

tavla	:Sığır ahır (Adilcevaz 23-60; Ahlat 10-18, 14-78; Van Küresinli, 1-43).
tavle	:bkz. tavla (Bitlis 8-658).
tavli	:Şişman, besili (Bitlis 8-657).
tavtava	:Beceriksiz, yarım akıllı (Erciş 17-160).
tawlèt	:Tuvalet (Adilcevaz 11-113).
tawoḥ	:Tavuk (Bitlis 8-75).
taya	:Ot yığını (Ahlat 10-5; Van Yerli 12-75; Van Küresinli 2-86).
TáyîP	:Teyp (Van Küresinli 6-98).
Tayı	:bkz. Tayi (Bitlis 8-155).
Tayî	:Dayı (Erciş 1-164).
tayın	:Asker ekmeği (Van Küresinli 8-86).
Taz	:Kel, saçsız (Bitlis 8-267).
tebdış	:Teftiş (Adilcevaz 26-41).
tebek	:Asma yaprağı (Bitlis 8-642).
tebene	:İğnenin büyüğü (Van Küresinli 2-98).
teber	:İki başlı ufak balta (Erciş 17-171).
teberîK	:Kutsal, mübarek. kutsanmış (Van Yerli 25-96).
tebşi	:Bakır tas (Erciş 13-13).
teğer	:Mangal (Bitlis 7-170, 8-643).
tâhbîr	:Tebdir (Van Küresinli 2-134).
teḥde	:Sebze ekiminde yapılan parsel (Bitlis 8-658).
teher	:Vakit, zaman (Van Küresinli (7-163).
teḥîr	:Şekil, tür, çeşit (Van Küresinli 1-87).
tehi	:Daha (Bitlis 8-57).
tehma	:Tenha (Ahlat 15-148).
tehris	:Terhis (Van Yerli 25-7).
teḥmeK	:Evlerde kışlık erzağın bırakıldığı bölme, raf (Bitlis 2-107, 8-643).
teK	:Tekerlek (Erciş 10-92).
tekerek	:Tekerlek (Ahlat 5-55).
tekesakali	:Kırlarda yetişen, ince uzun püskül yapraklı, yenilebilir bir çeşit ot (Adilcevaz 24-91; Van Küresinli 1-464).

tekêş	:Tekleri birbirine uymayan, tek kalan eşya, nesne vb (Erciş 17-173; Van Küresinli 2-83).
tekmih	:bkz. teKmiK (Bitlis 9-148).
teKmiK	:Tekme (Adilcevaz 13-32; Van Yerli 15-70).
tekral	:Tekrar (Van Yerli 1-411).
telesme	:Soluk alıp verme, heyecanlanma (Van Küresinli 2-122).
telfon	:Telefon (Van Yerli 1-330).
telis	:Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval (Van Küresinli 1-182).
temam ol-	:Ölmek, vefat etmek (Bitlis 2-39).
tembehle-	:Tembihlemek (Ahlat 9-105).
temçüt	:Çekişme (Bitlis 8-644).
temir ağá	:Bir halk oyunu (Erciş 14-16).
tendirlik	:Yağda yumurtalı yemeği yapılan ve bostanlarda yetişen bir tür ot (Adilcevaz 4-84, 24-88).
tendíresıfre	:Sofra (Van Küresinli 3-114).
tendúr	:Tandır (Ahlat 9-165).
tenezíl	:Tenezzül (Erciş 1-199).
tengenefes	:Nefes darlığı çeken (Erciş 17-162).
tensizlik	:Densizlik (Ahlat 10-76).
tentene	:Dantel, kanevice, tığ oyası (Van Yerli 12-114).
tepiK	:Sulu hayvan dışkısının duvara ya da tezek yığınının dışına vurulan kalıp halindeki şekli (Erciş 2-35; Van Yerli 11-68).
tePPih	:bkz. tePPiK (Van Küresinli 2-136).
tePPiK	:Tekme, tekme atma (Erciş 14-33, 15-27).
Teral	:Tembel, üşengeç (Bitlis 8-255).
terebarik	:Öküz arabasındaki kazıklara delinerek takılan ve kazıkları dengede tutan enlice kalas (Erciş 9-139).
teref	:Taraf (Van Yerli 1-318).
terek	:Tahta raf (Bitlis 8-574; Van Küresinli 2-101).
terence	:Merdiven (Bitlis 8-645).
tēris	:Terhis (Van Küresinli 8-40).
terpen-	:Teprenmek (Van Yerli 24-70).

terpeş-	:Oynaşmak (Van Küresinli 9-210).
teSbeh	:Tesbih (Adilcevaz 24-108).
teslim ol-	:Ölmek, can vermek (Van Yerli 1-259).
teşennek	:Kötü yara, iltihaplı yara, hastalık (Bitlis 8-137)
teşkele	:Belalı, karışık, yaramaz, haşarı (Bitlis 8-664).
teşt	:Büyük leğen (Van Yerli 18-178).
tetik	:Yün eldiven (Bitlis 8-648).
tetirge	:bkz. titirTKe (Erciş 2-115).
teto	:El (Bitlis 8-664).
tetu	:bkz. teto (Bitlis 8-647).
tevdür	:Hazırlık, öteberi temin etme, tedbirini görme (Erciş 16-208).
tevs êt-	:Def etmek, salıvermek (Erciş 16-214).
tevşi	:Tas, yemek kabı (Adilcevaz 6-157; Van Yerli 14-127).
Teyaz	:Derin olmayan su, göl (Bitlis 8-259).
teymik	:Tekme (Bitlis 8-648; Van Yerli 15-75).
tezbah	:bkz. tezbeh (Erciş 1-41).
tezbeh	:Tesbih (Ahlat 9-133).
teze	:Taze (Adilcevaz 15-149).
têlbaği	:Çuval ağzı dikiş ipi (Erciş 9-244).
têl êle-	:Telefon etmek (Van Küresinli).
telifon	:Telefon (Van Yerli 4-334).
têr ¹	:Yün ve kıl ipliklerden dokunmuş geniş gözenekli çuval (Erciş 9-249, 10-140, 17-167).
têr ²	:Büyük taneli, yumuşak bir çeşit buğday (Adilcevaz 11-87, Ahlat 11-19).
têr cüti	:Sonbaharda yapılan buğday ekimi (Adilcevaz 11-87,88).
têriK	:Büyük çuval (Van Küresinli 2-125).
têşi	:Yün eğiren, iğ (Van Yerli 5-281).
têyi	:Daha, dahi (Bitlis 8-648).
têz	:Tez, hemen (Erciş 14-29).
tıfal	:Tıfıl, çocuk (Bitlis 7-103).
tığ	:Savrulmamış harman tınazı (Van Yerli 25-20; Van Küresinli 6-10, 9-120).

Tığa	:Gavur çocuğu (Ahlat 10-111; Bitlis 8-267; Erciş 2-195).
TığTığa	:Kuşburnu (Erciş 16-276).
tıhanç	:Baca tıkaçı (Erciş 17-165; Van Küresinli 2-130).
tıhdor	:Doktor (Van Yerli 1-252, 15-42).
tıhTımonik	:Böğürtlen (Bitlis 8-650).
tıkat	:Dikkat (Van Yerli 1-44).
Tıla Tıla	:Damla damla (Bitlis 7-332).
Tıloğ	:Tulum (Bitlis 8-652).
Tıl ol-	:Islanmak (Bitlis 7-331).
Tılorla-	:Damlamak, ıslanmak (Bitlis 5-22).
Tılşo	:bkz. Tırşo (Erciş 16-267).
tınnah	:Tırnak (Bitlis 8-121)
tıntos	:Kavurma karıştıran tahta (Van Yerli 12-108).
Tır-	:Durmak (Bitlis 8-13, 9-46).
tırane èyle-	:Alay etme, dalga geçme (Van Küresinli 1-2).
tırÇıh	:Bataklık (Van Küresinli 2-137).
Tırçılhla-	:Çifte atmak (Van Yerli 19-19).
tırığa düş-	:İshal olmak (Erciş 16-225).
tırığe düş-	:bkz. tırığa düş- (Van Küresinli 2-117).
tırıh	:İshal (Erciş 15-246).
Tırıl	:Pamuktan yapılma seyrek dokunmuş bez (Van Yerli 5-365).
Tırovıro	:İvrir zıvır, öteberi (Erciş 4-196).
Tırşo	:Kabuğu soyularak yenilen tadı ekşi olan bir tarla bitkisi (Erciş 1-210, 4-209, 8-6).
TırşoK	:bkz. Tırşo (Van Küresinli 8-7).
tırtır	:Tırtıl (Erciş 16-293).
TırTıre	:İri cüsseli, büyük, iri yarı (Bitlis 8-650; Erciş 4-162).
tıryon	:Trilyon (Van Yerli 4-139).
tısbe	:Tesbih (Bitlis 7-158).
tısla-	:Yellenmek, sessizce gaz çıkarmak (Erciş 16-309).
tısle-	:bkz. tıslamak (Van Küresinli 2-133).
tısoy	:Yakacak olarak kullanılan bir bitki (Van Küresinli 1-91).
tısoh	:bkz. tısoy (Van Küresinli 13-323).

Tış	:Doğurmamış keçi (Bitlis 8-653).
TıTırış	:Kavgayı kızıştırmaya yönelik söz (Bitlis 8-651).
TıTmac aşı	:Nohut, yeşil mercimek, erişte, un ve tereyağı ile yapılan bir tür yemek (Bitlis 5-149).
tidaḥ	:Dudak (Bitlis 4-48).
tifaḥ	:Bela (Ahlat 10-132).
tih	:Dik (Van Küresinli 9-282).
Tij	:Sivri (Van Yerli 6-25).
tik-	:Dikmek (Giysi) (Van Yerli 5-265).
tikan	:1- Diken. 2- Dükkan (Van Yerli 12-71; Erciş 16-69).
tikandibi	:Sarı dikenler açan ve ilaç olarak kullanılan bir bitki (Adilcevaz 24-127).
tikat	:Dikkat (Erciş 11-182).
tike	:Dilim, lokma, parça, dürüm (Bitlis 8-172; Erciş 15-309; Van Küresinli 2-108).
tiKKe	:Doruk, zirve, tepe (Adilcevaz 1-150).
tikme degenek	:Bir çocuk oyunu (Ahlat 9-194).
Tilor	:Tilor ağacı ile oynanan bir tür çelik-çomak oyunu (Bitlis 6-37, 8-652).
tinih	:Horozların gagalarının altındaki aşağı sarkan et parçası. (Bitlis 8-459).
tir	:Büyük taneli, yumuşak bir çeşit buğday (Erciş 10-251; Van Küresinli 2-92).
tir buğda	:Ark içine ekilmiş buğday (Van Yerli 10-6).
tirindaz	:Titiz, temiz (Erciş 17-161).
titirTge	:bkz. titirTKe (Erciş 15-144).
titirTKe	:Kayısı ve erik ağaçlarından çıkan reçine (Van Küresinli 2-128).
titün	:Tütün (Van Yerli 11-112).
tiv	:Ayva, şeftali gibi meyvelerin üzerindeki tüyü andıran lifler (Ahlat 7-57).
tōba	:bkz tōbe (Erciş 2-32).
tōbe	:Tövbe (Van Küresinli 7-134).
tobtobik	:Verimsiz, sert buğday (Erciş 17-208).

tofan	:Tufan (Erciş 10-60).
Toğ-	:Doğmak (Bitlis 8-131).
Toğre-	:Doğramak (Bitlis 3-32, 8-166).
Toğri	:Doğru (Bitlis 9-68).
Toğu	:Doğu (Erciş 1-46).
tohan-	:Dokunmak (Van Yerli 5-225).
tohi-	:Dokumak (Van Küresinli 2-107).
tohlu	:Altı aylıkla bir yaş arasındaki kuzu (Van Küresinli 5-153).
tokaç	:Çamaşır yıkarken çamaşıra vurmak için yapılmış saplı tahta ağaç (Bitlis 8-655).
tolakka	:Kafası tüylü serçe (Erciş 17-245).
Tolan-	:Dolanmak (Erciş 1-194).
Tolaz	:İşsiz güçsüz, serseri (Bitlis 8-265).
Ton-	:Donmak (Ahlat 15-53; Bitlis 9-17).
topağaran	:Koyun yününden yapılan topla oynanan beyzbol tarzında bir oyun (Erciş 15-93).
topalağ	:Hoş kokulu acımsı tadı olan yumrulu ve otsu bir bitki (Ahlat 3-62, 7-66, 9-255).
topallağ	:bkz. toparlağ (Ahlat 12-6; Van Küresinli 7-9).
topan	:Toprak dam düzeltemede kullanılan ağaç baskı (Bitlis 8-653).
toparlağ	:bkz. topalağ (Adilcevaz 4-80).
tor	:Balık avlama ağı (Van Yerli 22-10).
torah	:bkz. Torah (Erciş 8-23).
Torah	:Cacık, çökelek (Ahlat 7-217).
Torah oti	:Çökeleğe katılan bir ot (Erciş 1-216).
topağ	:Toprak (Van Yerli 1-145).
torsil	:Çamaşır deterjanı (Bitlis 2-39)
torta	:Tortu.(Ahlat 10-187).
torte	:bkz torta (Bitlis 8-656).
tortop	:Şişman, etine dolgun (Bitlis 8-654).
tortuğ	:bkz. tortuk (Adilcevaz 24-86).
tortuk	:Pembe çiçekli ve ufak dikenli olup yemeği yapılan bir tür pancar (Adilcevaz 1-102, 4-85, 19-51, 23-123; Ahlat 12-29).

tos	:Tost (Ahlat 10-8).
ToT	:Yuvarlanma, çömelme (Bitlis 8-265).
tovuḥ	:Tavuk (Van Küresinli 6-117).
toy	:Düğün (Erciş 14-37; Van Yerli 15-90; Van Küresinli 1-1, 12-11).
toy beyi	:Düğünü yöneten, düğün masraflarını üstlenen kişi (Ahlat 10-47).
toyluḥ	:Düğünden üç gün önce erkek evinden kız evine gönderilen ve içinde değişik hediyeler bulunan sandık (Bitlis 8-1039)
toyoḥ	:Tavuk (Van Küresinli 1-8, 5-165).
töbe	:Tövbe (Van Küresinli 7-49).
töḥ-	:bkz. tökmek (Adilcevaz 11-112).
tök-	:Dökmek (Adilcevaz 1-104; Van Yerli 1-3).
tökül-	:Dökülmek (Bitlis 7-258; Van Küresinli 1-290).
tülki	:Tilki (Erciş 1-185).
töri-	:bkz. törümek (Bitlis 9-59).
törü-	:Türemek (Ahlat 16-77).
Tuj	:Sivri (Erciş 16-212).
Tul	:Dul (Bitlis 9-111).
tula	:Ufak köpek (Erciş 16-302; Van Küresinli 2-131).
tula bacah	:Kısa boylu, bücür (Erciş 16-210; Van Küresinli 2-132).
tulağ	:Koyun ve keçi dersinden yapılan tulum (Bitlis 8-658).
tuluḥ	: 1- Yayık. 2- Şişman (Erciş 4-124; Van Yerli 12-101).
tum	:Yüksek tepe (Van Küresinli 2-114).
tum-	:Nefessiz kalmak, nefesi kesilmek (Bitlis 8-659).
tumağan	:Yaban ördeği, yeşilbaş (Erciş 6-213, 16-298).
tuman	:Külot, don (Bitlis 8-3; Erciş 14-31; Van Küresinli 1-81).
tumbul	:Tavuğun kafasındaki çıkıntılı tüyler (Van Küresinli 18-104).
tumuş-	:Çekilmek, sinmek, şaşırıp kalmak (Bitlis 8-660).
Tur-	:Durmak (Ahlat 15-25).
tura	:Bir tür oyun (Erciş 1-104).
turş	:Ekşi (Erciş 2-1, 15-155, 16-265).
Turşa-	:Ekşimek (Adilcevaz 24-93).
turşla-	:Ekşitmek (Van Küresinli 2-120).

turşli Tolme	:Lahana, bulgur, yağsız kıyma ve çeşitli baharatlarla yapıp içine sumak katılan dolma (Bitlis 5-138).
Turşpala	:Süzgeç (Bitlis 8-661).
turşu-	:Ekşimek (Adilcevaz 6-6; Erciş 10-162, 12-275).
turşu aşı	:Dövmek, nohut, kuru fasulye, yeşil fasulye ve yaban eriği ile yapılan bir tür yemek (Ahlat 3-3).
turşumaḡ oti	:bkz. turşumuk (Ahlat 3-43).
turşumuk	:Kabuğu soyulup yenen ekşimsi bir ot.(Ahlat 6-79, 9-347).
turtij	:Delici alet, biz (Erciş 17-171).
Turula-	:Durulamak (Adilcevaz 22-256).
tusi	:Duman (Bitlis 8-663; Van Yerli 15-147).
tuş ol-	:Düşmek, yakalanmak (Bitlis 8-160).
Tuvaḡ	:Duvak (Bitlis 8-133).
Tuvar	:Duvar (Bitlis 9-37).
tüK	:Tüy (Van Küresinli 4-24, 9-176).
tükan	:Dükkan (Van Yerli 4-121).
tüt-	:Tutmak (Bitlis 9-113).
tütügli	:Düdüklü tencere (Ahlat 15-153).

u

ucarla-	:Üstelemek, ısrar etmek, direktmek (Erciş 15-214).
ucarra-	:bkz. ucarla- (Erciş 2-183, 16-217).
ucbunduruḡ	:Uzun boylu, iri yarı (Erciş 17-177).
udum	:Yudum (Erciş 8-33; Van Yerli 18-40).
ufle-	:Üflemek (Van Küresinli 6-142).
uḡari	:Yukarı (Adilcevaz 21-74).
ulduz	:Yıldız (Van Küresinli 1-32).
umac aşı	Erişte, nohut, patates, mercimek ve kavurmalık etle yapılan bir yemek. Van Küresinli 5-58).
umanç aşı	:bkz. umac aşı (Bitlis 7-173).
umuz	:Omuz (Adilcevaz 8-1, 16-78; Bitlis 3-241).
un	:On (Sayı) (Bitlis 3-162; Van Yerli 4-267).

urba	:bkz. urğa (Erciş 16-216).
urğa	:Yufka açılırken, hamurun tahtaya yapışmaması için kullanılan kalın un (Erciş 16-217).
urğa	:bkz. urğa (Bitlis 8-664).
urus	:bkz. urus (Bitlis 9-18).
urum	:Rum (Ahlat 10-23).
urus	:Rus (Bitlis 3-93; Erciş 9-18, 16-218).
uş-	:Uçmak (Van Yerli 1-11).
uşağ	:bkz. uşağ (Ahlat 10-146).
uşağ	:Uşak, çocuk (Van Yerli 1-50).
uşğun	:bkz. uşKun (Adilcevaz 15-58).
uşKun	:Salatası, turşusu, yemeği yapılan ve kıraç yerlerde yetişen otuz santim boyunda, ekşi bir bitki (Van Küresinli 13-322; Van Yerli 8-22).
ut-	:Yutmak (Ahlat 10-9; Van Yerli 4-146, 12-115).
utuz	:Otuz (Van Küresinli 5-41).
uva	:Yuva (Van Küresinli 10-83).
uve	:bkz. uva (Van Küresinli 6-127).
üzür	:Huzur (Van Küresinli 16-90).

ü

üce	:Yüce (Van Küresinli 3-242).
üç-	:Uçmak (Van Küresinli 1-376).
üç eyah	:Bir tür halk oyunu (Van Küresinli 1-1).
üfağ	:Ufak (Ahlat 14- 72; Van Yerli 17-111).
ügürre-	:Çocuğun beşiğini sallamak (Erciş 16-221).
ügüt-	:Öğütmek (Adilcevaz 2-65; Erciş 16-223; Van Küresinli 2-68; Van Yerli 11-3).
ük	:Yük (Adilcevaz 7-120; Van Küresinli 9-157).
ükle-	:Yüklemek (Van Yerli 25-24).

üklük	:Odaların duvarına gömülü şekilde yapılmış yatak yorgan dolabı (Ahlat 10-129; Erciş 5-81).
üküz	:Öküz (Van Küresinli 9-158).
ülüzúm	:Lüzum (Van Yerli 6-15).
ünveste	:Üniversite (Van Küresinli 14-19).
üreK	:Yürek (Van Yerli 1-7).
ürüt-	:Yürütmek (Van Yerli 3-44).
üsgeK	:Yüksek (Adilcevaz 16-61; Ahlat 10-5; Van Küresinli 3-69; Van Yerli 15-59).
üsgüg	:Yüksük (Erciş 16-222).
üsküh	:bkz. üsgüg (Van Küresinli 2-70).
üsmannı	:Osmanlı (Van Küresinli 3-243).
üşağ	:Uşak, çocuk (Bitlis 8-19; Van Küresinli 2-77).
üşgül	:Yabanıl yonca (Adilcevaz 24-80; Ahlat 3-70, 7-61, 9-259, 12-7; Erciş 16-223; Van Küresinli 2-68, 7-20).
üva	:Yuva (Erciş 1-192).
üvä	:bkz. üva (Van Küresinli 1-366).
üvendir	:Üvendire (Erciş 17-178).
üvez	:At sineği (Erciş 17-250).
üvüt-	:Öğütmek (Bitlis 1-18).
üz	:Yüz (Sima) (Adilcevaz 2-115; Bitlis 8-105).
üz-	:Yüzmek (Van Küresinli 1-332).
üze çıkar-	:Konuşma ve hareketlerle saygısızca davranışların oluşmasına sebep olmak (Ahlat 10-150).
üzengi	:Eğerin iki yanında asılı bulunan hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan altı düz demir halka (Van Yerli 1-29).
üzerrih	:bkz. üzerlik (Van Küresinli 5-78).
überlik	:Tütsüsü nazara iyi geldiğine inanılan kokulu bir ot (Adilcevaz 4-98; Ahlat 9-341, 12-50; Van Yerli 5-231).
üzük	:Yüzük (Van Yerli 1-2).
üzülğar	:bkz. üzürğar (Adilcevaz 14-10; Erciş 5-4).
üzürğar	:Rüzgar (Adilcevaz 2-47; Erciş 16-220).

v, w

vaḥıT	:Vakit (Van Yerli 2-20).
vajevaj èt-	:Bağırıp çağırma, gürültü yapmak (Van Küresinli 9-301).
valèz	:Valiz (Van Yerli 8-35).
varelès	:Harazan denen kamçıyı sapa tutturmak için yapılmış bağlama ipi (Erciş 9-145).
varlı	:Varlıklı, zengin (Adilcevaz 1-59, 20-99).
vāşuvan	:bkz. wāşuwan (Bitlis 8-56).
vaya bat-	:Üzüntüye, yasa boğulmak (Erciş 2-121, 16-226; Van Yerli 4-35).
vāşi	:Vahşi (Van Küresinli 8-157).
veceveze	:Gevezelik, laf kalabalığı (Erciş 17-181).
veh	:Hayıflanma ünlemi.(Van Küresinli 1-33).
veKKilde-	:Ağlayıp sızlama (Van Küresinli 2-66).
vel	:Döven (Van Küresinli 8-28, 9-106, 11-2).
velvele	:Gürültü, patırtı (Erciş 16-224).
vengilde-	Canı yanan köpek acı acı ses çıkarmak (Erciş 16-224).
v ^ç ēz	:Vaaz (Erciş 10-33).
vesayèT	:Vasıta, araç, vesait (Van Yerli 2-12).
vezene yağı	:Vazelin yağı (Adilcevaz 14-108).
vèdon	:Bidon (Van Yerli 18-71).
vèjdan	:Vicdan (Van Küresinli 15-53).
vèran	:Yıkılmış, çökmüş, harabeye dönmüş (Ahlat 16-75; Van Küresinli 3-516).
vèrtas	:Viran olmuş, harabeye dönmüş (Erciş 1-225, 15-190).
vıÇÇıḥ	:Çok cıvık, yumuşak (çamur, yağ vb. için) (Erciş 16-228).
vıjek	:İshal (Erciş 15-76).
vıjıḥ	:İshal (Erciş 15-246).
vıjjıḥ	:bkz. vıjıḥ (Erciş 16-225).
vıle	:bkz. vılen (Van Yerli 4-22).
vılen	:Seslenme edatı.(Van Küresinli 8-190).

vıngılda-	:Bağırmak, nara atmak (Erciş 17-20).
vır-	:Vurmak (Bitlis 8-23, 9-72).
vır at-	:Yalan konuşmak (Erciş 16-227).
vırÇıh	:Ezik, ezilmiş (Erciş 16-225).
vırevır ét-	:Boş konuşmak, ağız kalabalığı yapmak (Erciş 16-228; Van Küresinli 2-63).
vırık	:İshal (Bitlis 8-666).
vırna hoş	:Çelimsiz, sıska, zayıf, gelişmemiş (Bitlis 8-668).
vırrek	:Geveze, çok konuşan (Bitlis 8-667).
vırşıl	:1- Kötü. 2- Zayıf, çelimsiz (Ahlat 10-81).
vırtık	:Şahsiyetsiz, kişiliksiz, oynak (Bitlis 8-668).
vış	:Yakınma, hayıflanma ünlemi (Bitlis 8-669).
vidon	:Bidon (Adilcevaz 22-308; Van Küresinli 6-49).
vijdan	:Vicdan (Van Küresinli 8-220).
vukayeT	:Vukuat (Ahlat 9-103).
vule	:bkz. wılen (Van Yerli 22-182).
vruci	:Azrail, can alan (Ahlat 10-255; Bitlis 8-31; Erciş 2-119).
wariyet	:Varlık (Ahlat 14-6).
waşuwan	:Vah ü şivan, feryat ve figan etmek, ağlayıp yas tutmak (Bitlis 8-666).
wezelin	:Vazelin (Erciş 1-156).
wılen	:Seslenme ünlemi (Ahlat 14-6; Van Yerli 4-121).
wula	:Seslenme ünlemi (Erciş 11-133).

y

yaba hasi	:Dikenli uzun bir bitki (Ahlat 12-30).
yabalıl	:Dışarıda giyilen kıyafet (Adilcevaz 15-132).
yaban	:Yabancı, el (Ahlat 16-111).
yad ¹	:Yabancı, el (Van Yerli 1-25)
yad ²	:Hatır, zihin (Bitlis 8-672; Erciş 13-36, 16-273; Van Küresinli 3-93, 5-188; Van Yerli 2-53).

yāda düş-	:Hatırlamak (Van Küresinli 7-141).
yada gel-	:bkz. yāda düş- (Erciş 14-36).
yağlıh	:Leçek (Bitlis 8-672).
yağni	:Yahni (Van Yerli 4-61).
yağçı	:İyi, güzel, hoş (Van Küresinli 2-47).
yağıT	:Ağıt (Van Küresinli 3-510).
yağşi	:İyi, güzel (Van Küresinli 2-46).
yaħu	:Yakı (Adilcevaz 22-168; Ahlat 14-92).
yalah	:Havuz (Erciş 15-204; Van Küresinli 17-118).
yalanci küFTe	:Bulgur, yağ, soğan ve bazı baharatlarla yapılan bir tür köfte (Adilcevaz 12-59; Erciş 7-143).
yalakuz	:bkz. yalanız (Bitlis 8-670).
yalanız	:Yalnız (Van Yerli 10-8).
yalışdan	:Yalandan (Erciş 16-237; Van Küresinli 2-43).
yaldan-	:Aldanmak (Ahlat 9-300).
yaldat-	:Aldatmak (Erciş 16-232).
yalgız	:bkz. yalanız (Van Küresinli 3-487; Van Yerli 1-37).Yalnız
yamaħ	:Yama, göze (Van Küresinli 7-69).
yanav	:Kapı yanı, kapıların yanlarındaki ağaçlar (Van Küresinli 6-40).
yankêş	:Dengesiz yerinde olmayan, sarhoş, yan yan yürüyen (Erciş 16-231; Van Küresinli 2-56).
yannız	:Yalnız (Van Yerli 20-47).
yanpêrTTi	:Yamuk, dengesiz (Erciş 16-231).
yanpêrTTi vur-	:Aksayarak yürümek (Van Küresinli 2-46).
yansıla-	:Karşısındakini hoşuna gitmeyecek şekilde taklit etmek (Van Küresinli 1-166).
yan yèvre	:Çevre, muhit (Van Küresinli 2-42).
yaPPa	:bkz. yaPPaħ (Erciş 16-232; Van Küresinli 2-56).
yaPPaħ	:Koyun dışkısı, koyun tezeği (Van Küresinli 1-186).
yarma	Bulgur (Adilcevaz 19-29; Erciş 15-176; Van Küresinli 5-170).
yarma aşı	:Bulgur, mercimek, biber ve domatesle yapılan bir tür yemek (Adilcevaz 12-59).
yarpaħ	:Yaprak (Van Yerli 3-45).

yarpuz	:Yabannanesi (Ahlat 2-8, Erciş 16-257; Van Yerli 5-390, 15-152).
yasdan çıhar-	:Yakını ölen yaşlı bir ailenin yas tutmayı bırakması. (Van Yerli 1-136).
yasla-	:Yas tutmak (Van Yerli 18-125).
yatıt-	:Yatırtmak (Adilcevaz 16-57).
yawan	:Yavan, yağsız (Adilcevaz 20-16).
yavral-	:Yalvarmak (Van Küresinli 16-24).
yavruağzi	:Kahverengi, beyaz ve kırmızının karışımı ile oluşmuş bir renk adı (Van Yerli 5-324).
yawşan	:Yakacak ve süpürge olarak kullanılan bir ot (Ahlat 12-2; Van Küresinli 13-331).
yavuT-	:Yaklaştırmak, yanına almak (Bitlis 8-671).
yèddi	:Yedi (sayı adı) (Van Yerli 1-170).
yège	:Eğge, bileği (Van Küresinli 3-1179)
yèke ¹	:Büyük, iri (Van Küresinli 1-111, 2-50).
yèke ²	:Yalnız, tek (Erciş 14-35, 16-234; Van Küresinli 3-407).
yèlin	:1- İnek, manda, koyun vb. hayvanlarda memenin süt toplanan bölümü. 2- Hayvanın doğuracağı zaman şişen üreme organının dış bölümü (Erciş 17-185; Van Küresinli 2-52).
yèlmik	:bkz. yèmlik (Erciş 1-211; Van Küresinli 1-473).
yèmey	:Yemek (Van Küresinli 1-111).
yèmiş	:Kuruyemiş (Van Küresinli 3-216; Van Yerli 1-43).
yèmişen	:Kuşburnu, yabani meyve (Erciş 16-234).
yèmlih	:bkz. yèmlik (Adilcevaz 1-108).
yèmlik	:İlkbaharda yetişen ince, uzun yapraklı bir bitki (Van Yerli 5-394, 18-208).
yèn-	İnmek (Adilcevaz 13-46, 17-16; Erciş 9-14; Van Küresinli 9-235).
yèndir èT-	Tevazu göstermek, alçakgönüllü olmak, tenezzül etmek (Erciş 14-37, 16-235).
yènge	:Geline düğününde eşlik eden kadın (Ahlat 10-5; Erciş 12-163).
yèniş	:İniş (Van Yerli 14-113).
yèPPel	:Kötü bir hayvan yemi (Erciş 16-229).

yèriKle-	:Aşermek (Erciş 16-230; Van Küresinli 2-59).
yèriş-	:bkz. yèriş- (Van Küresinli 8-149).
yèriş-	:Erişmek, ulaşmak (Ahlat 3-57).
yèr tovuğu	:Bağrı kara olarak bilinen bir kuş türü (Van Küresinli 12-113).
yèr yatağı	:Döşek (Van Küresinli 3-282).
yèvre	:Çevre, muhit (Erciş 16-237; Van Küresinli 1-100; Van Yerli 5-60).
yèsir	:Esir (Ahlat 10-61; Erciş 16-231; Van Küresinli 2-57).
yığıl-	:Toplanmak, bir araya gelmek (Adilcevaz 6-15, 23-16; Van Yerli 21-40).
yığılca	:Yonca türünden dikenli bir ot (Erciş 16-281).
yığınç	:İsırgan otu (Ahlat 3-48; Bitlis 5-37, 8-672).
yığışgan	:bkz. yığınç (Van Yerli 20-185).
yımırta	:Yumurta (Adilcevaz 6-52; Erciş 16-105).
yımışah	:Yumuşak (Bitlis 3-20; Van Küresinli 17-85).
yımışah	:bkz. yımışah (Adilcevaz 20-80).
yırgala-	:Irgalamak, salınmak, sallamak (Bitlis 8-674).
yırgalan-	:Irgalanmak, sallanmak, salınmak (Erciş 10-110).
yırğan	:Şivan, yas.(Van Yerli 1-158).
yırpan-	:Yıpranmak (Van Yerli 20-15).
yır	:Şarkı (Erciş 1-225).
yırcı	:Şarkıcı (Erciş 10-121).
yırğat	:Irgat (Ahlat 10-272).
yırla-	:Şarkı söylemek (Ahlat 10-33; Bitlis 5-96, 8-674).
yır-ra-	:bkz. yırla- (Erciş 10-127).
yır-re-	:bkz. yırla- (Van Küresinli 2-47).
yi-	:Yemek (Adilcevaz 19-37; Bitlis 3-94; Van Küresinli 1-464; Van Yerli 20-101).
yiddi	:Yedi (sayı) (Bitlis 3-254; Van Küresinli 13-99).
yil	:Yel (Van Küresinli 2-73).
yin-	:İnmek (Bitlis 3-71).
yimişa-	:Yumuşamak (Adilcevaz 22-222).
yir	:Yer (Bitlis 8-110).

yirğaT	:Irgat, işçi (Adilcevaz 11-92; Ahlat 1-56).
yiyen	:Yeğen (Van Yerli 1-401).
yoğûn ĩne	:Çuvaldız (Van Küresinli 2-61).
yol	:Defa, kez (Van Küresinli 5-139, 7-158).
yolaḥ	:Ark, su yolu (Van Küresinli 2-16).
yola vur-	:Uğurlamak, göndermek (Bitlis 8-675).
yoleKmegi	:Yenen bir tür ot (Ahlat 9-312; Erciş 1-208).
yolpaḥ	:Gündelik oturma minderi (Erciş 16-233).
yomye	:bkz. yömye (Van Yerli 15-124).
yömye	:Yevmiye (Adilcevaz 7-87; 19-142; Erciş 10-53).
yöri-	:Yürümek (Van Küresinli 3-368).
yoğur-	:Yoğurmak (Van Yerli 3-34).
yuḥa	:Yufka (Adilcevaz 15-130; Bitlis 8-674).
yuḥi	:Uyku (Adilcevaz 24-28; Ahlat 10-123).
yuḥu	:bkz. yuḥi (Van Yerli 1-8).
yumraḥ	:Yumruk (Adilcevaz 1-154; Van Küresinli 9-198).
yumrula-	:Yuvarlamak, yumru haline getirmek (Van Yerli 18-238).
yumişan	:bkz. yumuşan (Erciş 5-184; Van Yerli 15-155).
yumurta şehreşi	:Yumurta ve unla yapılan bir erişte türü (Adilcevaz 22-323).
yumurtuğa	:Unu yağda kavurarak yapılan şekersiz helva (Erciş 14-42, 16-127; Van Yerli 18-257).
yumuşan	:Kuşburnu türünden bir bitki ve bu bitkinin yenen meyvesi. (Van Küresinli 2-49; Van Yerli 15-154).
yun	:Yün (Erciş 15-96; Van Yerli 14-103, 25-119). Yün
yüngül	:Hafif, ağır olmayan (Erciş 16-232; Van Küresinli 1-140).
yüSgeK	:Yüksek (Van Küresinli 13-289).
yüsKel-	:Yükselmek (Van Küresinli 3-56).
yüsgelen-	:Yükselmek (Adilcevaz 24-126).
yüz gör-	:Bağışıklık kazanmak, uyum sağlamak (Van Yerli 1-36).
yüzüm	:Üzüm (Van Yerli 1-7).

Z

zağar	:Ufak, yaşlı köpek (Erciş 17-193).
zaha	:Doğum yapan kadın, lohusa (Erciş 17-185; Van Yerli 4-86; 5-233).
zağma	:İri kemikli et (Erciş 17-186).
zağTer	:Kekik (Ahlat 12-61).
zaj	:Sac (Ahlat 2-150, 6-31).
zakor	:Toplu doğuş, karışık halde doğuşme (Bitlis 8-675).
zakıkulda-	:Ağrımak, zonklamak (Erciş 16-242).
zanık	:Kocaman, iri, büyük (Bitlis 8-676).
zarılda-	:İnlemek, sızlamak (Erciş 16-244).
zarıncı	:Hastalıklı (Erciş 16-241).
zarıntı	:İnleme, inilti (Bitlis 8-185).
zebeş	:Karpuz (Bitlis 7-151).
zebze	:Sebze (Van Yerli 4-382).
zegerek	:Keten tohumu (Van Yerli 17-86).
zeher	:Zehir (Bitlis 8-188; Van Küresinli 1-61).
zeñim	:Sağlam, dayanıklı, kuvvetli (Erciş 13-139).
zeñire	:Gereğinde kullanılmak üzere saklanan tahıl, zahire (Bitlis 2-11, 3-208; Erciş 1-13, 10-141).
zelal	:Berrak, arı, temiz (Erciş 17-201; Van Küresinli 2-5).
zālem git-	:Sevmemek, hoşlanmamak (Van Küresinli 1-18).
zelle	:Büyük, iri (Van Yerli 14-128).
zemi	:bkz. zemi (Van Küresinli 2-93).
zāmi	:Tarla (Van Küresinli 1-221).
zencir	:Zincir (Adilcevaz 20-6).
zenğıloğ	:Gırtlaktaki çıkıntı (Erciş 17-196).
zerendaz	:Banyo havlusu (Bitlis 8-677).
zerıngádáK	:Nergis (Van Yerli 5-375, 10-17, 12-80).
zerp	:Darp, darp etme (Van Küresinli 2-35).
zerzevat	:Sebze (Erciş 12-9).

zey	:Beyaz şap (Van Küresinli 7-104).
zeyturun	:Toplanıp kurutulularak kurutlu köfte, içli köçfte gibi yemeklere tat ve koku veren bir ot (Erciş 17-214; Van Yerli 5-382, 10-17).
zèb	:Çamurdan yapılma kapları, çömlükleri yapıştıran tutkal (Erciş 17-191).
zèreheT	:Ziraat (Adilcevaz 1-17).
zèstan	Yeni doğum yapmış kadın (Bitlis 8-677).
zèyi	:Gelin tarafından gelen haberci (Erciş 16-238).
zèyin	:Zihin, hafıza (Van Yerli 1-44).
zıbıl	:bkz. zibil (Van Küresinli 6-126).
zıbırT-	: Ezmek, perişan etmek, kızdırmak (Erciş 16-243).
zıKılda-	:Ağlayıp sızlamak (Van Küresinli 2-10).
zıkkıltı	:Şiddetli ağrı (Erciş 17-195).
zıKkınabuç	: Zakkum çiçeği (Van Küresinli 2-1).
zıkkınabuT	:Kötü bir duruma düşmek, zıkkım yemek (Erciş 16-245).
zılum	:Zulüm (Van Yerli 4-372).
zılito	:Serseri, soytarı, işsiz güçsüz (Erciş 16-239).
zımmazım	:Tıka basa dolu olmak (Erciş 1-226, 16-242).
zımpo	:İri cüsseli, iri yarı (Bitlis 8-678).
zından	:Tırpan ağzını dövmeye yarayan demir.(Erciş 16-258).
zingılaF	:Zil, çingirak (Bitlis 8-677).
zingıl-da-	:Sarsılmak, titremek (Erciş 16-240).
zıPPıltine yıhl-	:Davetsiz gelmek (Van Küresinli 2-6).
zırıl	:Değersiz mal, şey (Erciş 16-245; Van Küresinli 2-7).
zırıl-la-	:Saçmalamak, bir işin üstesinden gelemeyip o işi yüzüne gözüne bulaştırmak (Erciş 16-248; Van Küresinli 2-4).
zırıl-da-	:Ağlayıp sızlamak, zırlamak (Erciş 16-307).
zırnıgınci	:Sonuncu, oyunda sona kalan (Erciş 16-250).
zırnıl	:Az miktar, azıcık (Van Küresinli 2-7).
zırnık	:bkz. zırnıl (Bitlis 8-678).
zırPçılđi	:Ani gelen misafir, davetsiz gelen (Erciş 17-201).
zırpè	:bkz. zırpi (Erciş 16-245).
zırpi	:İri yarı, iri cüsseli adam (Van Küresinli 2-9).

zırT at-	:Yalan konuşmak (Erciş 16-247; Van Küresinli 2-5; Van Yerli 4-108).
zırTÇi	:Yalancı (Van Yerli 4-50).
zırtıl	:Kaba, büyük, iri yarı (Bitlis 8-678).
zırza	:Kapı kilidi askılığı (Erciş 16-250).
zırze	:bkz. zırza (Bitlis 8-680).
zırzire	:İri yarı, iri cüsseli (Van Küresinli 6-101).
zıvana	:Öküz arabasındaki boyunduruğun önüne geçen, onu kilitleyen ağaç kama (Erciş 17-197).
zibeg	:Taştan ya da ağaçtan yapılmış büyük havan, dibek (Erciş 17-194).
zibil	:Çöp, evin dışında çevreyi kirleten çöpler (Erciş 10-45; Van Yerli 25-21).
zigil	:Siğil (Erciş 16-283).
zihur	:Zuhur, ortaya çıkma (Erciş 11-28).
ziKKe	:Atın yularını bağlamak için çayırılık alana batırılan demir (Erciş 17-203).
zılal	:Berrak, temiz, saf (Bitlis 8-680).
zıl vur-	:Telefonun çalması (Van Küresinli 3-140).
zinav	:Sulu, bataklık yer (Erciş 16-249).
zinge	:Altı gevşek, oynak arazi (Erciş 17-203).
zink	:İsabetli vuruşla çıkan ses (Bitlis 8-680).
zol	:Öküz arabasına koşulan öküzlerin boyunlarındaki boyunduruğu tutmaya yarayan kayış. (Erciş 9-131; 17-189).
zolağ	:Küçük ark, su kanalı, su yolu (Erciş 17-192).
zomp	:Balyoz (Bitlis 8-682).
zope	:bkz. zoPPa (VanKüresinli 8-35).
zoPPa	:Sopa (Ahlat 9-29).
zot	:Pulluğun yere batan demirindeki sivri çelik uç (Erciş 9-193).
zoT aT-	:Yalan konuşmak, büyük konuşmak (Erciş 9-193).
zöhûr	:Sahur (Adilcevaz 20-96).
zubare	:Yardımlaşma, imece (Bitlis 8-678).
zurulda-	:Köpeklerin uluması (Erciş 16-244).

- zürbiyet :Pekmez, yağ, su ve tandır ekmeğiyle yapılan bir tür yemek (Erciş 7-92).
- zürneğadak :Zambak çiçeği (Bitlis 8-682).
- zöv- :Kaymak (Van Küresinli 1-84).

KAYNAKLAR

- AKKUŞ, Muzaffer, “*Van Ağzı*”, Van Kütüğü, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, Van 1992.
- ALPER, Cengiz, **Çeşitli Yönleriyle Van**, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara 1983.
- Anonim, **Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III**, Çev: Feridun Nafiz Uzluk, Ankara 1952.
- ARGUNŞAH, Mustafa, “*Harezm Türkçesi Metinlerinde E/İ Sorunu*”, Dil Araştırmaları, Bahar 2010, S. 6, s. 47-60.
- AŞAN, M. Beşir, **XIV. Yüzyılda Van ve Yöresi**, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ 1992.
- AY, Özgür, **Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekimi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- Azerbaycan Dilinin Dialektoloji Lüğeti, II Cild, M-Z, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2003.
- BAŞDAŞ, Cahit, “*Türkiye Türkçesinde Aslî Uzunluk Belirtileri*”, <http://turkoloji.cu.edu.tr>, (09.11.2007).
- BANGUOĞLU, Tahsin, **Ana Hatlarıyla Türk Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 1940.
- BANGUOĞLU Tahsin, **Türkçenin Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1986.
- BAYTOP, Turhan, **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2007.
- BELLİ, Oktay, “*Doğu Anadolu’da Yeni Arkeolojik Keşifler: Van-Yedisalkım (Put) Köyü Boyalı Mağara Resimleri*”, *Tarih Dergisi*, S. 28-29, İstanbul, 1975, s. 1-40.
- BİRAY, Himmet, **Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- BURAN, Ahmet, “*Doğu Anadolu Ağızları Üzerine Bir İnceleme*”, *Türk Kültürü*, (265), Mayıs 1985, s. 359–365.
- BURAN, Ahmet, “*Doğu Anadolu Ağızlarının Kelime Hazinesi*”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, (33), 1987, s. 44–50.

BURAN, Ahmet, “*Fırat Havzasında Türk Boyları ve Bölge Ağızlarının Tabakalaşması*”, Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Sempozyumu, Erciyes Üniversitesi, (23 Mart 1990-Kayseri).

BURAN, Ahmet, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Üzerine Araştırmalar (Ağızlar)**, Bogaziçi Yayınları, Ankara 1992, 175 s.

BURAN, Ahmet, **Doğu ve Güneydoğu Ağızları Üzerine Araştırmalar**, 1-2, Ankara, 1992.

BURAN, Ahmet, **Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996, XVII+ 326.

BURAN, Ahmet, **Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, XIV + 209 s.

BURAN, Ahmet, “*Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*”, Türk Dili (542), Şubat 1997, s. 233–237.

BURAN, Ahmet, **Çağdaş Türk Lehçeleri**, (Ercan Alkaya ile), TISAV Yayınları, (1.baskı) Elazığ 1999, XVII + 427 s.

BURAN, Ahmet, “*Anadolu (Türkiye Türkçesi) Ağızlarının Karşılaştırmalı İncelemesi ve Bu Konu İle ilgili Sorunlar*”, Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 89-91.

BURAN, Ahmet, **Elazığ İli Ağızları** (Şerife Oğraş ile), Elazığ Valiliği Yayınları, Elazığ 2003.

BURAN, Ahmet, *Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler*, <http://turkoloji.cu.edu.tr>, s. 4.

BURAN, Ahmet, “*Türkçede ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında s/ş Meselesi*”, <http://turkoloji.cu.edu.tr>, (13.11.2007)

BURAN, Ahmet – İLHAN, Nadir, **Elazığ Yöresi Söz Varlığı**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2008.

BURAN, Ahmet, “*Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme*”, Turkish Studies, S.6/1, Kış, 2011, s. 41-54.

BOZKAPLAN, Şerif Ali, “*Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kuş İsimleri ve Onların Sistematiği*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, ([1992] 1987, s. 43-79.

CAFEROĞLU, Ahmet, **Anadolu Diyalektolojisi Üzerine Malzeme**, 1-2, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 1940-1941.

CAFEROĞLU, Ahmet, **Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar**, Türk Dil Kurumu

Yayınları, İstanbul 1942.

CAFEROĞLU, Ahmet, **Anadolu Ağızlarından Toplamalar**, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 1943.

CAFEROĞLU, Ahmet, **Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler**, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 1951.

CAFEROĞLU, Ahmet, “*Anadolu Ağızlarındaki Metathèse Gelişmesi*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 1955, s. 1–7.

CAFEROĞLU, Ahmet, “*Anadolu Ağızlarında İçses Ünsüz Benzeşmesi*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 1958, s. 1–11.

CAFEROĞLU, Ahmet, “*Anadolu Ağızları Konson Değişmeleri*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, [1964] 1963, s. 1–32.

CAFEROĞLU, Ahmet, “*Anadolu ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişmeleri*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, [1989 (2. bas.)] 1964, s. 1–33.

CAFEROĞLU, Ahmet, “*Türkçede ‘v’ Morfemi*”, Türkiyat Mecmuası 16, 1971, s. 27–28.

Cumhuriyetin 75. Yılında Van, Erk Yayınları, Ankara 1999.

ÇETİN, Metin, **Küresinli Ağzı**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Lisans Bitirme Tezi, Van 1998.

DEMİR, Necati-AYDOĞDU, Özkan, **Giresun İli ve Yöresi Ağızları**, Giresun Valiliği Yayınları 15, Giresun 2009.

DEMİR, Necati, **Ordu ili ve Yöresi Ağızları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001.

DEMİRAY, Erdinç, “*Ağız Araştırmalarında Transkripsiyon İşaretlerinin Farklı Kullanılması Sorunu*” <http://turkoloji.cu.edu.tr>, (13.01.2009).

DEMİRPOLAT, Enver, **XX. Yüzyıl Van İli Tarihi ve İnanç Coğrafyası**, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1997.

Derleme Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara 1963- 1979.

Derleme Sözlüğü, Ek–1 Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1982.

Divânü Lügâti’t-Türk Dizini, Hazırlayan:Türk Dil Kurumu, 2003.

DOĞAN, Talip, “*Urmiye Ağızları ile Doğu Grubu Ağızlarında Ortak Fonetik ve Morfolojik Özellikler Üzerine*”, Karadeniz Araştırmaları, Yaz 2011, Sayı 30, s. 107-122

DÜNDAR, Muhsin, **Van İli ve Civarı Ağzı**, Ankara Üniversitesi, DTCF, Türk Dili

Mezuniyet Tezi, Ankara 1968.

ERCİLASUN, Ahmet Bican, **Kars İli Ağzları**, Ses Bilgisi, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (Editör), **Türk Lehçeleri Grameri**, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.

ERDEM, Mehmet Dursun, “*Anadolu Ağzlarında Görülen Birincil Ünlü Uzunlukları Üzerine*”, Turkish Studies, Spring, 2008.

ERDEM, Mehmet Dursun - KİRİK, Esra, **Kahramanmaraş ve Yöresi Ağzları**, Kahramanmaraş Valiliği Yayınları, Kahramanmaraş 2012, 597 s.

EREN Hasan, “*Türk Dillerinde Metathèse*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 1953, s. 161–180.

EREN, Hasan, “*Anadolu Ağzlarında Rumca, İslâvca ve Arapça Kelimeler*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 1960, s. 295–371.

EREN, Hasan, “*Evliya Çelebi ve Anadolu Ağzları*”, <http://turkoloji.cu.edu.tr>, (28.09.2007)

ERGİN, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayınları, 20. baskı, İstanbul 1993.

ERGİN, Muharrem, **Azeri Türkçesi**, Ebru Yayınları, İstanbul 1981.

ERTEN, Münir, **Diyarbakır Ağzı**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994.

ERZEN, Afif, **Doğu Anadolu ve Urartular**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, (Topkapı Sarayı Bağdat 305 yazmasının transkripsiyonu-Dizini) Hazırlayanlar: Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, IV. Kitap, YKM Yayınları, İstanbul 2001.

GABAİN, Annamarie von, **Eski Türkçenin Grameri**, (Çeviren: Mehmet AKALIN), Türk Dil Kurumu, Ankara 1988, s. 258.

GAZİOĞLU, Celal, **Bütün Yönleriyle Tarih ve Kültür Hazinesi Erciş**, Erciş 2007.

GEMALMAZ, Efrasiyap, **Erzurum İli Ağzları**, 1–2–3, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

GEMALMAZ, Efrasiyap, **Çağdaş Azeri Türkçesi Metinleri Antolojisi**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1986.

GÖĞÜNÇ, Nejat, Van, İslam Ansiklopedisi, c. 13, Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul 1986.

- GÖKÇUR, Engin, **Van ve Merkez Köyleri Ağzları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2006.
- GÖNEN, Mehmet Emin, **Van Gölü Kuzey Havzası Ağzları**, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Doç. Dr. Sadettin Özçelik) Diyarbakır 2003.
- GÜLENSOY, Tuncer, “*Anadolu Ağzlarında Şimdiki Zaman Eki*”, İbrahim Kafesoğlu Hatırasına Armağan’dan Ayrı Basım, TKA, Ankara 1985.
- GÜLENSOY, Tuncer, **Kütahya ve Yöresi Ağzları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.
- GÜLENSOY, Tuncer, “*Türk Fonetik Transkripsiyonu Üzerine*”, Türkoloji Dergisi, c. 8, s. 169- 190.
- GÜLENSOY, Tuncer, **Türkiye Türkçesi Ağzları Bibliyografyası**, Akçağ Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2003.
- GÜLENSOY, Tuncer, **Köken Bilgisi Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- GÜLSEVİN, Gürer, “*Ağız Araştırmalarımızda Yaygınlaşmış Yanlışlıklar (3)*”, <http://turkoloji.cu.edu.tr>, (10.03.2008).
- GÜLSEVİN, Gürer, “*Türkiye Türkçesi Ağzlarında Kıpçakça Denilen Unsurlar Üzerine 2: (Ç>Ş Değişmesi)*”, <http://turkoloji.cu.edu.tr>, (10.03.2008).
- GÜLSEREN, Cemil, **Malatya İli Ağzları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- GÜNAY, Turgut, **Rize İli Ağzları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1978.
- GÜRBÜZ, Macit, **Kürtleşen Türkler**, BİLDİK Basın Yayın Dağıtım, İstanbul 2009.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, **Türkiye’de Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar**, (1453–1650), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2009.
- <http://www.adilcevaz.com>
- <http://www.adilcevaz.gov.tr>
- <http://www.adilcevaz.net>
- <http://www.ahlat.gov.tr>
- <http://www.ahlat.bel.tr>
- <http://www.ahlatgazetesi.com/>
- <http://www.bitlis.gov.tr>
- <http://www.ercis.bel.tr>
- <http://www.ercis.gov.tr>

<http://www.tdk.gov.tr>

<http://tdkterim.gov.tr/ttas>

<http://www.tdk.org.tr/lehceler>

<http://tdkterim.gov.tr/bts>

<http://turkoloji.cu.edu.tr>

<http://www.van.gov.tr>

<http://tez2.yok.gov.tr>

İLKER, Ayşe, **Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.

İLHAN, Nadir, "*Türk Dilinde Ünsüz Düşmesi, Nedenleri ve Türleri*", ZfWT - Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks, <http://www.diewelt-dertuerken.de/index.php/ZfWT>, Vol.1, No. 2 (2009), s.43-55.

İLHAN, Nadir, "*Türkiye Türkçesi Ağızlarında Ses Türemesi ve Ağız Tasnifleri Açısından Değerlendirilmesi*" Türk Dil Kurumu- Harran Üniversitesi İşbirliğiyle, Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı 25-30 Mart Şanlıurfa 2008.

İLHAN, Nadir, **Türk Dilinde Çokluk**, Manas Yayıncılık, Elazığ 2009.

İPEK, Yasin, **Tarihte Doğanın Bulunduğu Yer Adilcevaz**, Laçın Yayınları, Kayseri 2006.

KAÇİRA, Nebi, **İskele Mahallesi, Bardakçı Köyü, Alaköy ve Kasımoğlu Köyü Ağızları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Lisans Bitirme Tezi, Van 1995.

KAFESOĞLU, İbrahim, "*Doğu Anadolu'ya İlk Selçuklu Akını (1015-1021) ve Tarihi Ehemmiyeti*", *Fuat Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953.

KARAAĞAÇ, Günay, **Türkçenin Ses Bilgisi**, Kesit Yayınları, İstanbul 2010.

KARAAĞAÇ, Günay, **Türkçenin Söz Dizimi**, Kesit Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2011.

KARAHAN, Leyla, **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994.

KARAHAN, Leyla, "*Ağız Araştırmaları Alanında Yapılması Gereken Çalışmalar*", Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi, Ekim 1997, C: 1997/II, S: 550, s. 291–297.

KARAMAĞARALI, Beyhan, **Ahlat Mezar Taşları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

KAYAÇELEBİ, Kaya, **Doğunun Yıldızı Van**, (Bütün Yönleriyle) İstanbul 1990.

KELEŞ, Hatice, **Salnamelere Göre Van ve Bitlis Vilayetlerinde Dini-Sosyal Yapı**, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2009.

KILIÇ, Orhan, **XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Van (1548-1648)**, Van Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları, Van 1997.

KILIÇ, Orhan, **730 Numaralı Van, Adilcevaz, Muş ve Bitlis Livaları Tımar İcmal Defteri (I. Ahmed Dönemi)**, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1989.

KINAL, Füzuran, **Eski Anadolu Tarihi**, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998.

KIRZIOĞLU, Fahrettin, **Dede Korkut Oğuznâmeleri**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.

KORKMAZ, Zeynep, “*Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Vokal Uzunlukları Hakkında*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 1953, s. 197–203.

KORKMAZ, Zeynep, “*Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 1971, s. 21–32.

KORKMAZ, Zeynep, “*Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, [1976] 1975 – 1976, s. 143–172.

KORKMAZ, Zeynep, **Nevşehir Yöresi ve Ağızları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994.

KORKMAZ, Zeynep, “*Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler*”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C. 1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 205-206.

KORKMAZ, Zeynep, “*Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine*”, <http://turkoloji.cu.edu.tr>, (21.09.2005).

KOŞAR, Selahattin, **Dünden Bugüne Erciş**, Erciş Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik, Erciş 2008.

KÖHLER, Wilhelm, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nde Bitlis ve Halkı**, (çev. Haydar IŞIK), Alan Yayıncılık, İstanbul 1989.

LEVENDOĞLU, Mehmet Fuat, **Küresinliler Örneğinde Kültürel Kimlik (Küresinliler’in Sosyo-Kültürel Yapısı)**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.

MANGALTEPE, İsmail, **Seyyahların Gözüyle Van (XIX Yüzyıl)**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009.

MERÇİL, Erdoğan, **Müslüman-Türk Devletleri Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2011.

Mustafa Nuri Paşa, **Netayic'ül-Vukuat, Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi**, Sadeleştiren: N. Çağatay, 3. Baskı, C.I-II, TTK Yayınları, Ankara 1992, s. 80-81.

NALBANT, Mehmet Vefa, “*Anadolu Ağızlarında Beddua Olarak Kullanılan Kızıl Kurt ve Kızırkot Sözcükleri ve Bu Sözcüklerin Kökeni Üzerine Bazı Düşünceler*”, <http://turkoloji.cu.edu.tr>, (04.04.2008).

OLCAY, Selahattin, **Erzurum Ağzı**, İnceleme, Derleme, Sözlük, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.

ORTA, Nedim, “*Van Ağzıyla Van'dan Atasözleri*”, FD, S.25, (Kasım-Aralık-1973), s. 69-73.

ÖNDER, Ali Tayyar, **Türkiye'nin Etnik Yapısı**, Fark Yayınları, Genişletilmiş 32. Baskı, Ankara 2007.

ÖZÇAM, Çimen “*‘Ocağına İncir Dikmek’ Deyimi Üzerine*”, Turkish Studies, S. 4/8, 2009, s. 1946-1953.

ÖZÇELİK, Sadettin, **Urfa Merkez Ağzı**, İnceleme, Metinler, Sözlük, Ankara 1997.

ÖZÇELİK, Sadettin, **Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

ÖZEK, Fatih, “*Doğu Grubu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki*”; VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nda sunulan bildiri, 20-25 Ekim 2008, Ankara 2008.

ÖZEK, Fatih, *Doğu Grubu Ağızlarında Ünlü Uyumlarının Bozulması*, Zeitschrift für die Welt der Türken, 2009.

ÖZKAN, Sabiha Tansu, “*Anadolu Halk Dilinde Türkçe Çiçek Adları*”, <http://turkoloji.cu.edu.tr>, (27.04.2007).

ÖZTÜRK, İrfan, **Küresinli Ağzı**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bitirme Tezi, Van 1996.

ÖZTÜRK, İrfan, **Adilcevaz Ağzı**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yar. Doç. Dr. Veysi Sevinçli), Van 2001.

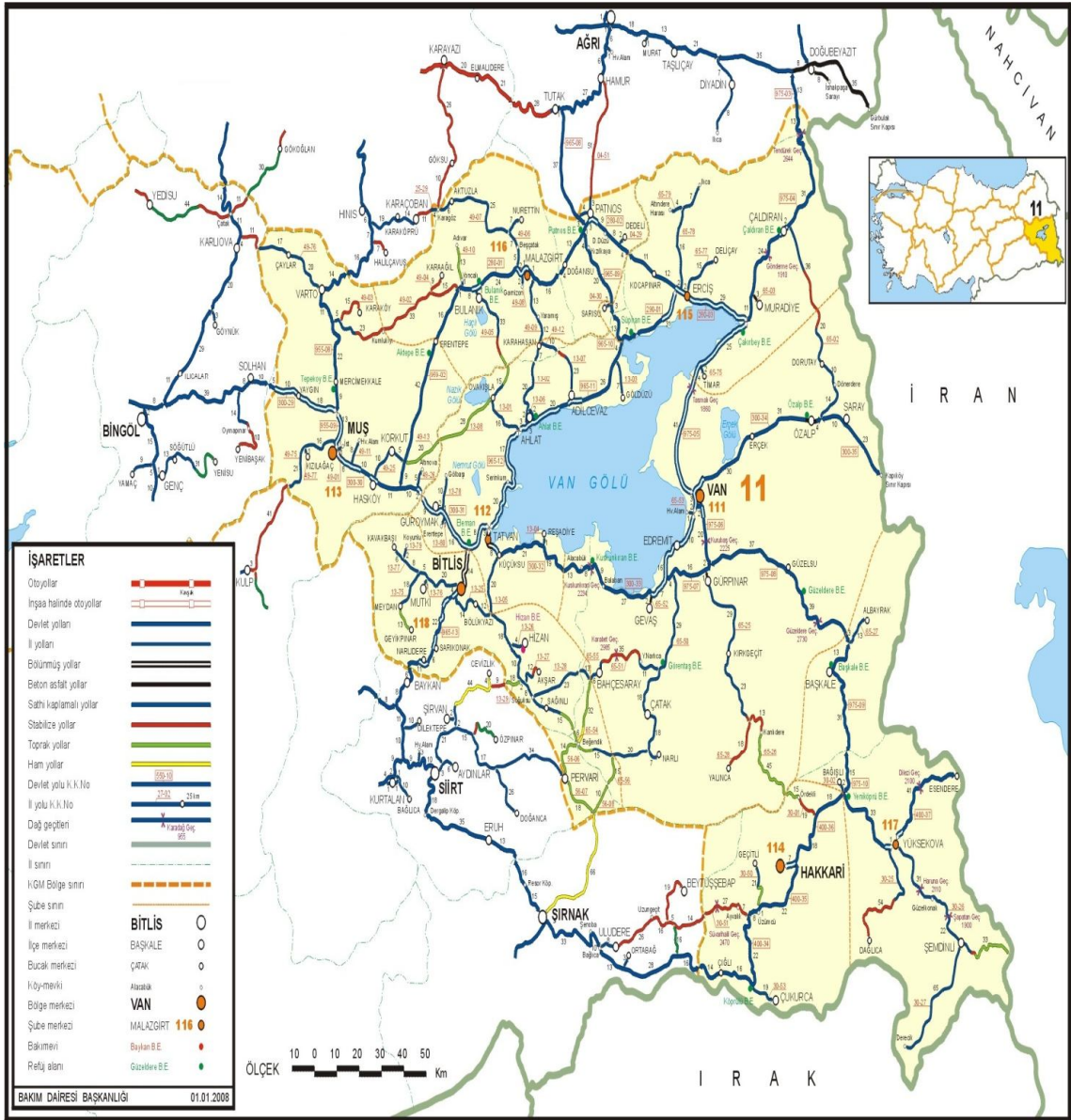
PEKTAŞ, Kadir, **Adilcevaz Çevresindeki Mezar Taşları, Gravestones in Adilcevaz and its Environs**, Ege Yayınları, İstanbul 2007.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, **Türkçe Sözlük**, Yapı Kredi Yayınları. 1995.

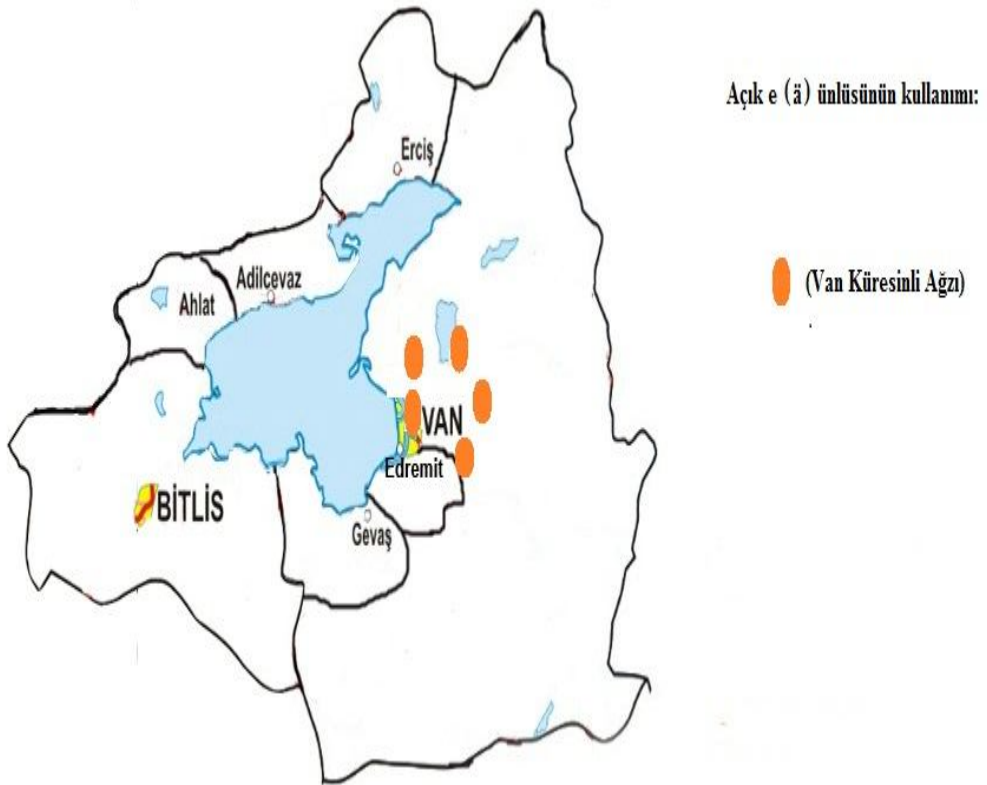
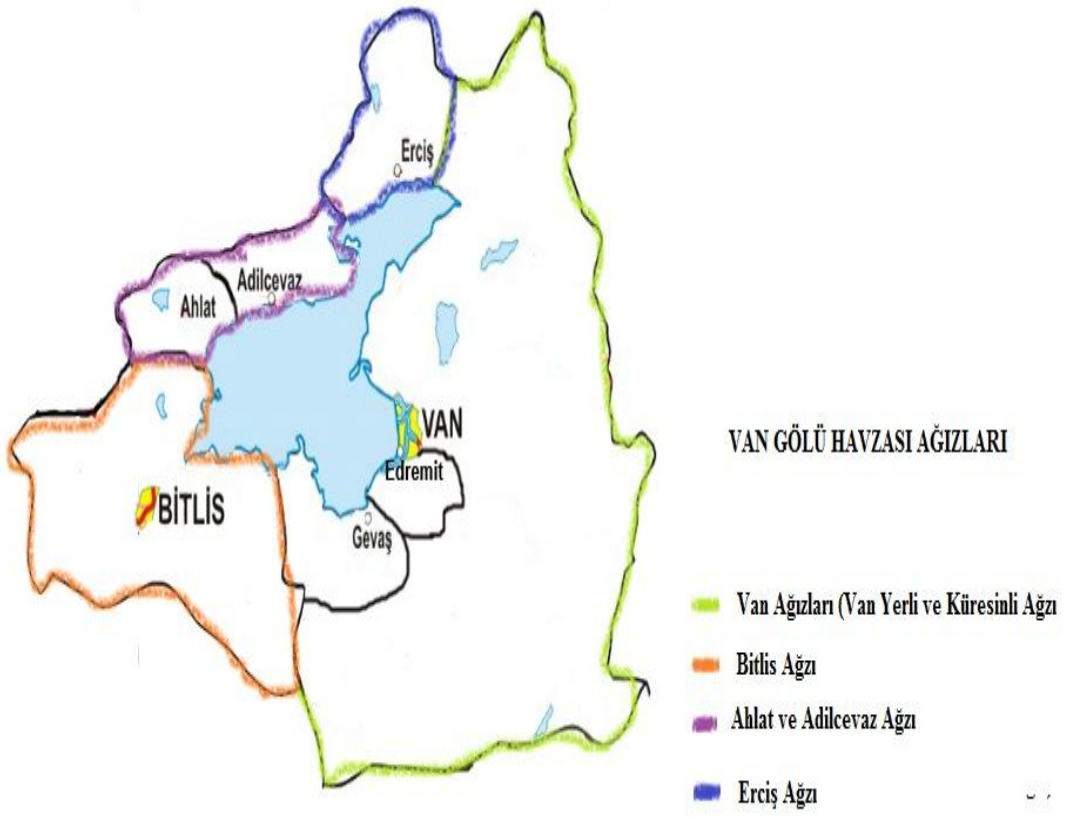
- ROSS, E. Dennison, **Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi, Mançuca ve Çince Sözlüğü**, Çeviren:Emine Gürsoy Naskali, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994.
- SAĞIR, Mukim, **Erzincan ve Yöresi Ağzları**, İnceleme, Metinler, Sözlük, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.
- SAĞIR, Mukim, “*Anadolu Ağzlarında Ünlüler*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, [1997] 1995”, s. 377–390.
- SAĞIR, Mukim, “*Anadolu Ağzlarında Ünsüzler*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Ankara 1995.
- SARACOĞLU, Ali, “*Üst Van Gölü Bölgesi’nde DLT’den Sözler*”, Bilimsel Bildiriler 1957, Ankara 1960, s. 149–159.
- SARICA, Bedri, “*Van Ağzının Oluşumu ve Bazı Özellikleri*”, İlmi Araştırmalar, S. 15, s. 71-90.
- SARICA, Bedri, **Van Gölü Çevresi Ağzları Sözlüğü**, Atlas Yayınları, Ankara 2006.
- SARIKAYA, Mahmut, “*Eski Türkçedeki -ğu, -gü Fiilden İsim Yapma Ekinin Güney Azerbaycan Türkçesindeki Örnekleri Üzerine*”, Journal of Azerbaijani Studies (Azerbaycan Araştırmaları Jurnalı), Volum 4, Number 3-4, Khazar University Pres, Bakü 2001, s. 35-45.
- SÜMER, Faruk, **Oğuzlar (Türkmenler)**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1999.
- ŞAHİN, Hatice, **Eski Anadolu Türkçesi**, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- TALAY, Aydın, **Bizim Eller Van**, İstanbul 1988.
- Tarama Sözlüğü, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 8 c. Ankara 1988.
- TAŞ, Hülya, “*Erzurum Ağzı ve Argo*”, <http://turkoloji.cu.edu.tr>, (24.09.2007).
- TEKİN, Rahmi, **Ahlat Tarihi**, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2000.
- TEKİN, Talat, **Türk Dilinde Birincil Uzun Ünlüler**, Simurg Yayınları, Ankara 1995.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, **Eski Türkiye Türkçesi**, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2005.
- TUNA, Osman Nedim, “*Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uyğurcada Uzun Vokaller*”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten, s. 213-282.
- Türk Dil Kurumu, **İmla Kılavuzu**, 26. Baskı, Ankara 2009.
- Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, 10. Baskı, Ankara 2009.
- Türk Dil Kurumu, **Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü**, 1-9 c., Ankara 1993.
- Türk Dil Kurumu, **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara 1996.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, **Güneydoğu Kimliği**, Türk Ocağı Bolu Şubesi, Bolu 1995.

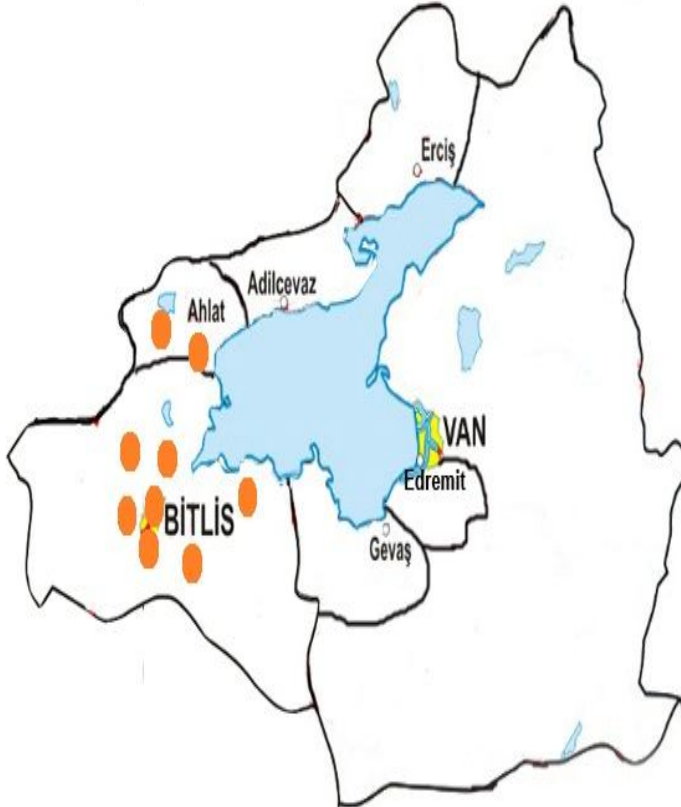
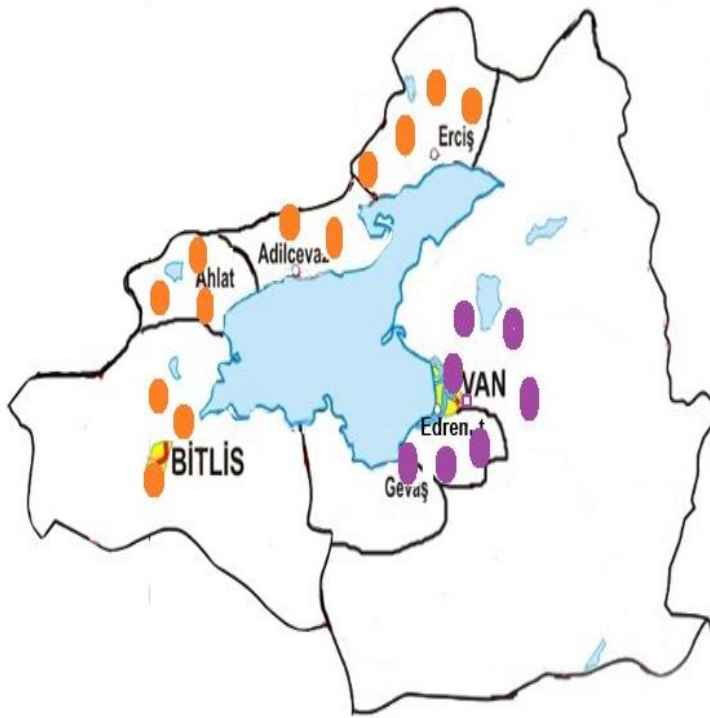
- TÜRKDOĞAN, Orhan, **Etnik Sosyoloji**, Timaş Yayınları, İstanbul 2003.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, **Doğu ve Güneydoğu (Kabile- Aşiret Yapısı)**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.
- Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri**, 25-30 Mart 2008 Şanlıurfa, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- TÜRKÖZÜ, Nevzat, **Van İli Merkez Ağzları**, Atatürk Üniversitesi, Türk Dili Mezuniyet Tezi, Erzurum 1972.
- ULUÇAM, Abdüsselam, **Eski Erciş Çelebebağı ve Mezar Taşları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- URFALI Kemal Edip, **Urfa Ağızı**, Ankara 1991.
- ÜSTÜNER, Ahat, **Türkçede Pekiştirme**, Fırat Üniversitesi Basımevi, Elazığ 2003.
- ÜSTÜNER, Ahat, **Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.
- Van Kütüğü**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, 1993.
- YARDIM, Ali, **Van İli Karagündüz Köyü Küresinli Ağızı**, İnönü Üniversitesi, Lisans Bitirme Tezi, Malatya 1999.
- YÜRÜCÜOĞLU, Murat, **Bitlis Merkez İlçe Ağızı**, Fırat Üniversitesi, Türk Dili Mezuniyet Tezi, Elazığ 1989.
- ZÜLFİKAR, Hamza, **Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1991,
- ZÜLFİKAR, Hamza, "*Bitlis Halk Ağzından Derlenmiş Atasözleri, Alkış Kargış ve Bilmeceler*", Türkoloji Dergisi, III / 1, 1968.
- ZÜLFİKAR, Hamza, "*Van Gölü Çevresi Ağzlarının Özellikleri*", Ömer Asım Aksoy Armağanı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1978, s. 297–317.
- ZÜLFİKAR, Hamza, "*Doğu Anadolu Ağzlarında Zaman Kavramı Taşıyan -ıp / -ı Eki*", Türkoloji Dergisi, X. C., Sayı 1, 113-115, Ankara 1992.
- ZÜLFİKAR, Hamza, "*Bitlis'ten Derlenmiş Kargışlar (Beddualar)*", Hasan Eren Armağanı, Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara 2000, s. 352–373.

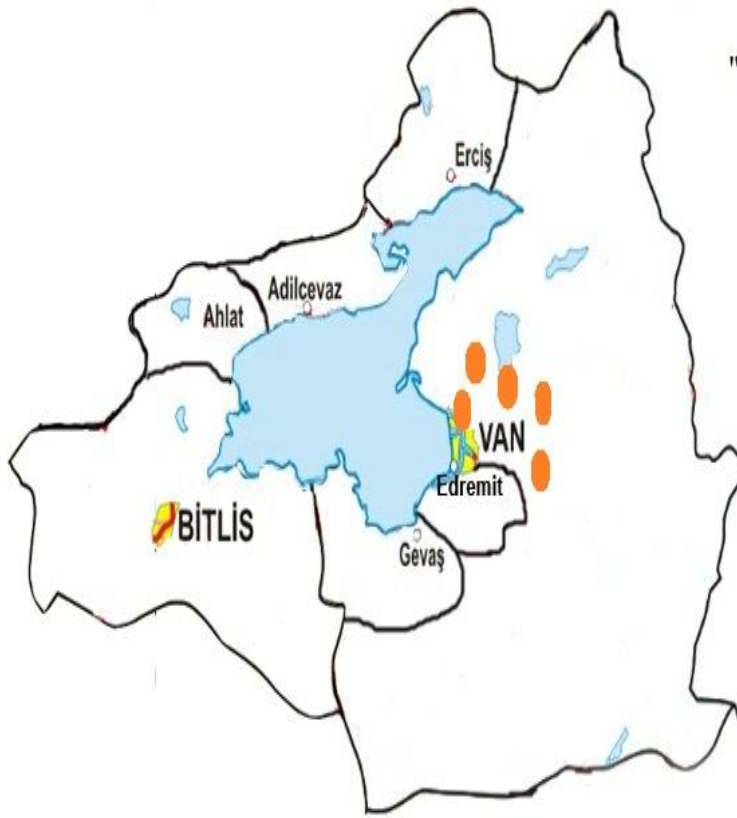
EKLER

VAN GÖLÜ HAVZASI HARİTASI

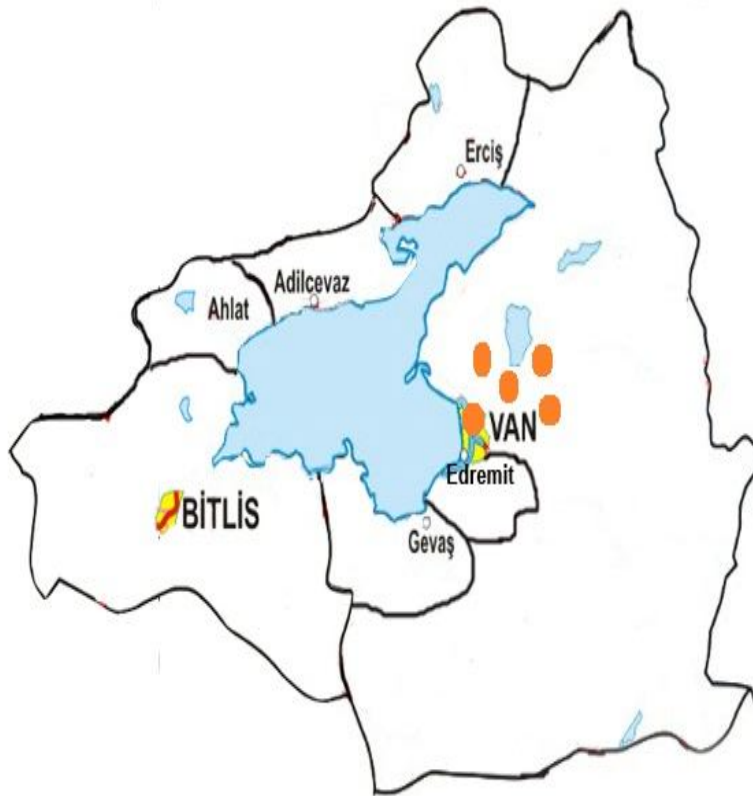

"**+nI, +nU**" belirtme hal ekinin kullanımı:

● (Van Küresinli Ağzı)

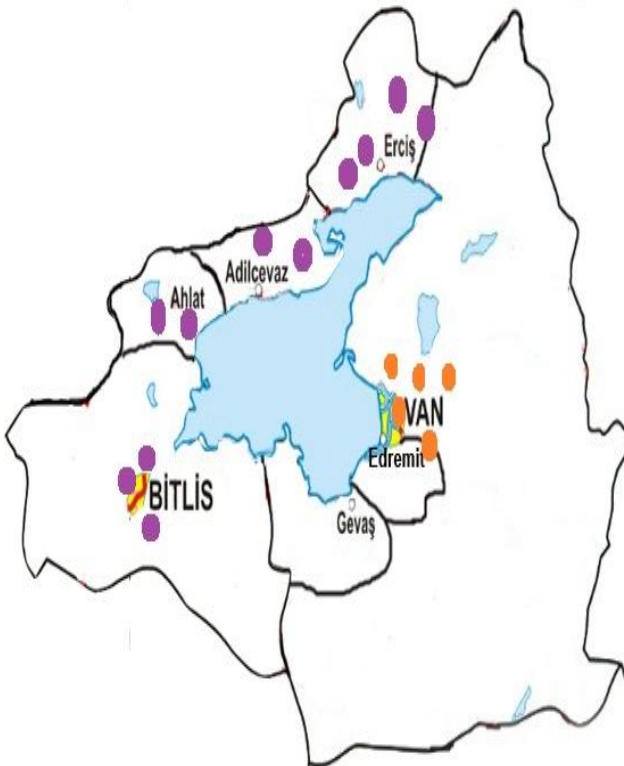
Ek-filin ünlüsü kullanım alanları
(onbaşı idim, zalım idin, yoh idi,
hoş idi, taTlı idi):

● :Van Küresinli Ağzı

Orta hecedeki düz-geniş-kalm ünlülerin düz-geniş-ince ünlüye dönüşmesi

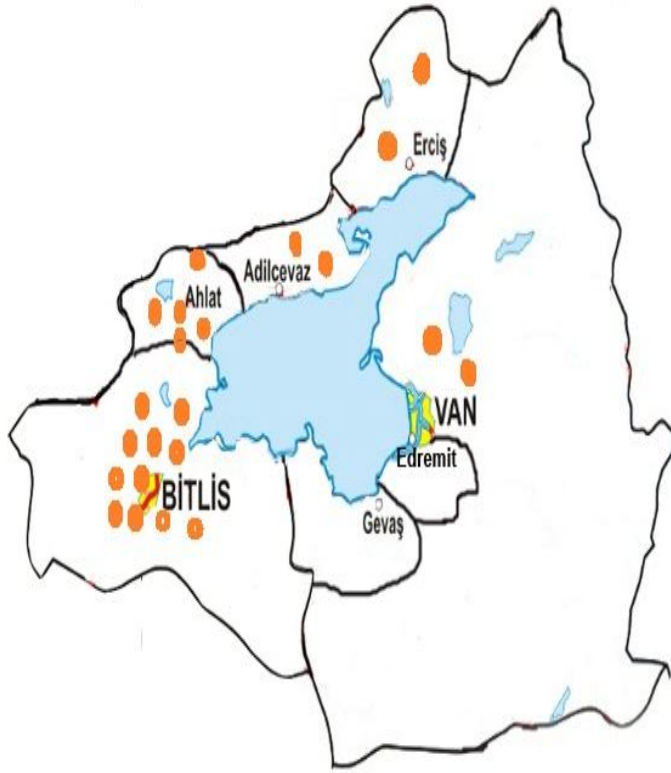
● Bitlis ve Van Küresimli Ağzları

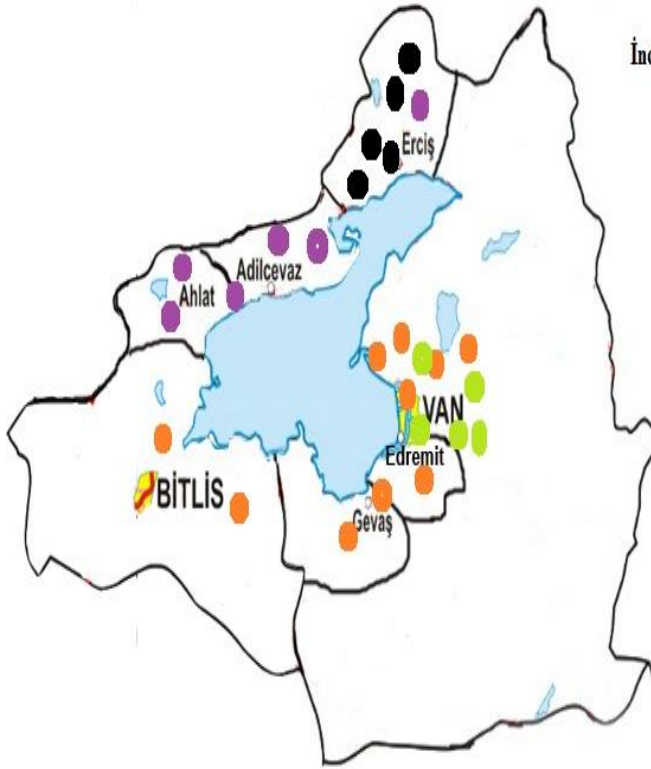
Teklik 1. ve 2. şahıs zamirlerinin yönelme hali çekimleri :

bene, mene, sene : ● (Van Küresimli Ağzı)

ma, man, sa, san, m̄an, s̄an : ●

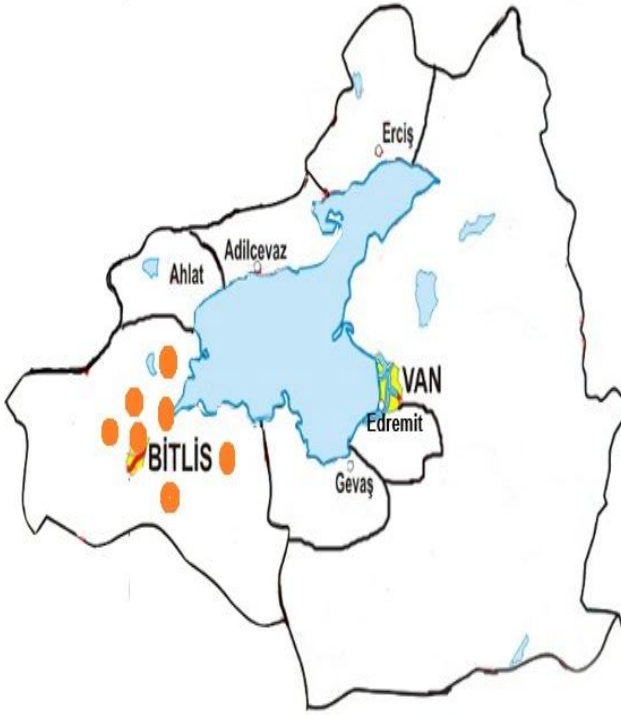

Aynı ünlülerin kullanım sıklığı:

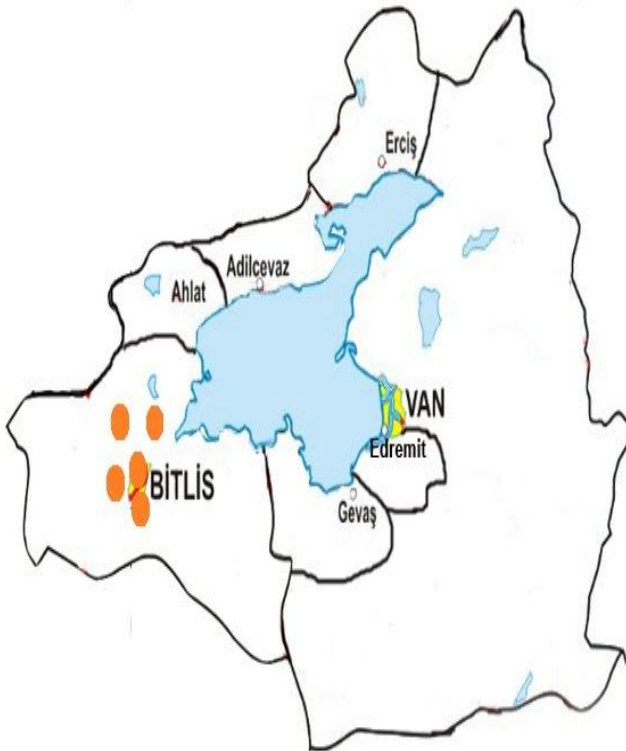
İnce ünlü sözçüklerde çokluk 1. şahıs istek çekimi

- ek : ●
- ah : ●
- eñ : ●
- ağın : ● (Van Küresinli Ağzı 'nda)

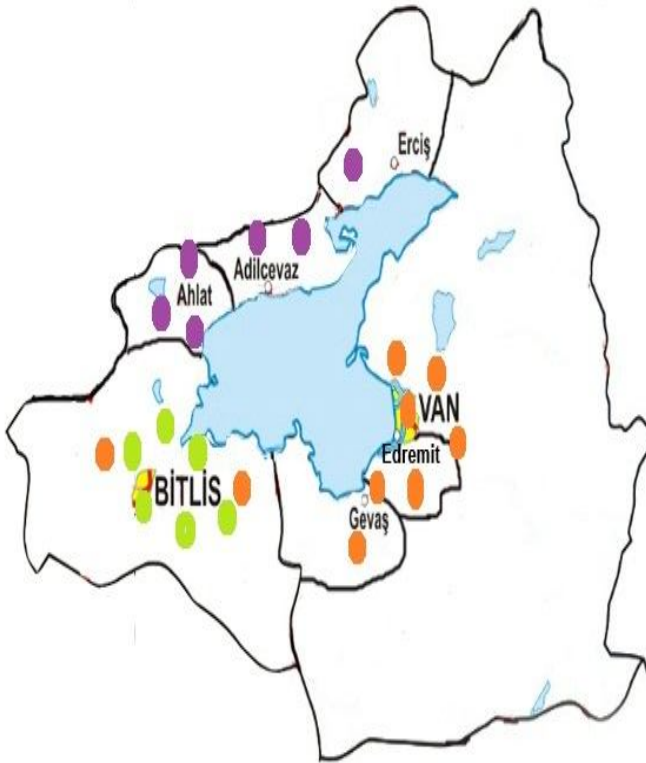
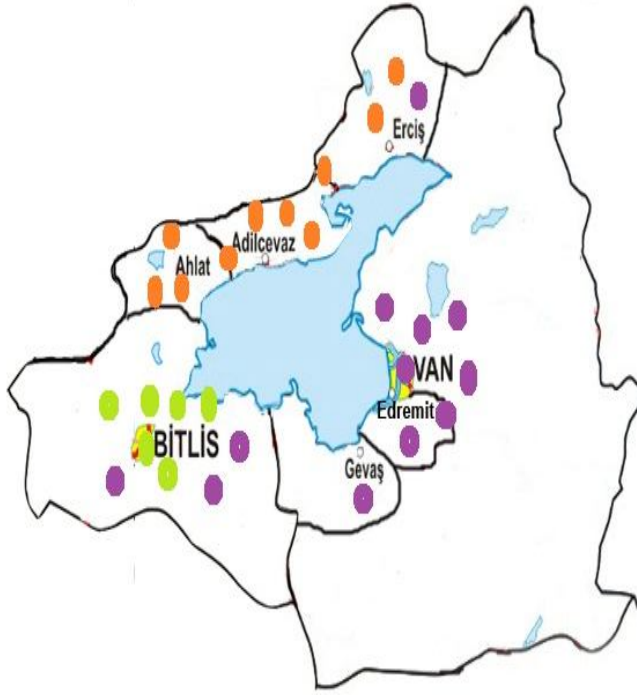

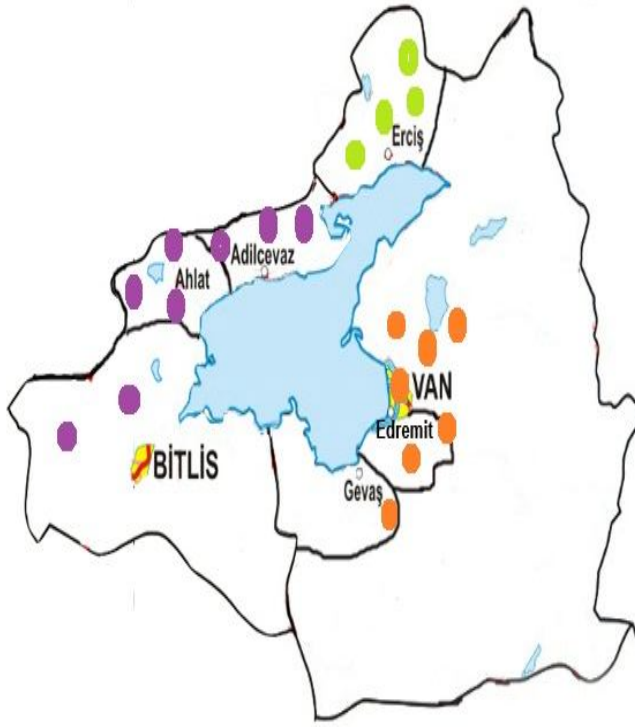
Düz ünlü sözcüklerde yuvarlak ünlü eklerin kullanımı:

(kındur-, diregidu, açduh, alduğum, ekiruh...)

İnce ünlü sözcüklere getirilen kalın ünlü ayrılma hal ekleri (onlerdan, üstünnan, elekdan, leçekdan.)

İnce ünlülü sözcüklerde "-mAk" mastar ekinin kullanımı:

-mek	:	●
-mağ	:	●
-meli	:	●